kultúra

Munkácsy Mihályra emlékeznek Miskolcon

Munkácsy Mihály születésének 160. évfordulója alkalmából emléktáblát állítanak Miskolcon, a család egykori lakóháza előtt. A Herman Ottó Múzeum képtárában látható lesz a művész több kiemelkedő festménye, egy új szerzeményű Munkácsy-portré, amelyet 1890 körül Szárnovszky Ferenc készített róla Párizsban, továbbá egy fotóarckép, amelyet egy miskolci fotográfus lopva készített Munkácsy Mihályról. *(mti)*

pénzpiac

Görög–magyar párharc Romániában?

Az OTP és a görög Pireusz Bank érdeklődik a román RoBank megvásárlása iránt. A Ziarul Financiar című román gazdasági lap szerint a The Netherlands Development Finance Co. befektetési alap is fontolgatja az esetleges vásárlást. Csányi Sándor, az OTP Bank elnök-vezérigazgatója a múlt héten elmondta, hogy az OTP hamarosan megkezdi egy román bank átvilágítását. Közölte, hogy romániai tárgyalásai során megbizonyoso-

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900) ÉLETE ÉS KULTUSZA

DAS LEBEN UND DER KULT VON MIHÁLY MUNKÁCSY (1844—1900)

Kiállítás a debreceni Déri Múzeumban 1994 február—május

A katalógus a Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával készült

Írta, szerkesztette:
Sz. Kürti Katalin

Fotó:
F. Molnár Erzsébet, Sándor Margit, Bokor Zsuzsa, Mester Tibor, Nagy Imre, Toppantó Istvánné

Munkatársak:
Szabóné Szmolnik Irén, Tamus István, Horváth Péter

A kiállítást rendezte:
Sz. Kürti Katalin és a Déri Múzeum kiállításrendező csoportja Brugós Gyula vezetésével

Címlapon:
Munkácsy nemesi címere 1880

Fotó:
Mester Tibor

Hátlapon:
Munkács város oklevele Munkácsynénak, 1882

Fotó:
Sándor Margit

A kiállítás anyagát a békéscsabai Munkácsy Múzeum,
a Magyar Nemzeti Galéria, a Nemzeti Fényképtár és
a szegedi Móra Ferenc Múzeum kölcsönözte.
A kölcsönzésért köszönetet mondunk!

Felelős kiadó: Dr. Gazda László, a Déri Múzeum igazgatója

Készült a Nyomdaipari Szolgáltató KKT nyomdájában, Debrecenben

MUNKÁCSY MIHÁLY ÉLETE DOKUMENTUMOK TÜKRÉBEN

Munkácsy Mihály, az egyik legnagyobb magyar festő születésének 150. évfordulóját országszerte és a határokon túl is ünneplik, hiszen élete több országhoz kötődik.

Munkácson született, amely ma Ukrajnában van. Bécsben, Münchenben, majd Düsseldorfban tanult 1865—70 között. Párizsban élt 1871-től, de gyakran tartózkodott felesége, de Marches bárónő colpachi, luxemburgi kastélyában. A Bonn melletti Endenichben halt meg 1900 május 1-jén.

Debrecenben — jelenlegi tudomásunk szerint — csak egyszer járt: 1868-ban lerajzolta a Vasárnapi Újság számára a IV. Országos Dalárünnepély díszsátrát, a kórust vezénylő Erkel Ferenccel. A sors kegyes véletlenjeként a huszas években Debrecenbe került Munkácsy több jelentős műve Déri Frigyes hagyatékából, s 1930 óta egy ugyanazon teremben álltak a képek Madarász Viktor és Székely Bertalan történelmi tárgyú festményeivel együtt. 1993. augusztusától csak Munkácsy művei láthatók itt. A Munkácsy Teremmel szomszédos ún. kupolateremben pár hónapig látható a Munkácsy élete és kultusza című időszaki kiállítás, amely ereklyék és dokumentumok tükrében mutatja be Munkácsy életét és utóéletét, kultuszát.

Gyermekévei Munkácshoz, Miskolchoz, Békéscsabához, Gyulához, Gerendáshoz kötődnek. Szamossy Elek vándorfestő révén jutott el Aradra, Buziasra (Ormos Zsigmond gyűjteményéhez), majd Pestre. Ott Ligeti Antal és az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat segítségével rendszeresen tanulmányozhatta a Magyar Nemzeti Múzeum Képtárát, majd fél évig tanulhatott a bécsi Képzőművészeti Akadémián, Karl Rahlnál. Korai műveinek témáit a magyar népéletből merítette (Levélolvasás, Regélő honvéd, Húsvéti locsolás). 1865-ben Gerendáson festette a Búsuló betyárt (Déri Múzeum, Debrecen), amely — bár őrzi Madarász Viktor: Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben című festménye hatását — megmutatja a későbbi Munkácsy művek jellegzetességeit: a mély pszichológiai jellemzés fontosságát, a drámaiságot, az egységes szín- és formavilág megteremtésének igényét.

Ő maga érezte, hogy tovább kell fejlődnie különösen a rajzolás terén, ezért beíratkozott a müncheni Képzőművészeti Akadémiára. A magyar származású Wagner Sándor tanítványa volt, de jobban hatott rá W. Kaulbach. Itt festette a Vihar a pusztán és Dülő szénásszekér című műveit, amelyek részben kötődnek a Lotz Károly képviselte magyar romantikus tájképfestészethez.

Nagy hatással voltak művészete alakulására az 1867. évi párizsi világkiállításon látott francia realista festmények. Visszatérve Münchenbe W. Leibllel kötött barátságot, s beíratkozott az Adam fivérek magániskolájába. 1868-ban Düsseldorfba költözött, hogy közelebbről megismerje L. Knaust. Első sikerét az Ásító inas-sal aratta, amelyben sanyarú gyerekkorának, asztalos segéd múltjának állított emléket. Festői önállósodásának, merész kifejezésének, egyéni színvilágának fontos állomása ez a Düsseldorfban festett kép. Egyre inkább eltávolodott L. Knaustól és Vautiertől, korábbi eszményképeitől és kereste a rokonságot Leibllel, Courbet-vel, a francia realistákkal, illetve magyar kortársaival: Thánnal, Lotzzal, Madarásszal, Paál Lászlóval, akihez szoros barátság fűzte.

1869-ben festette meg a Siralomház-at, amelyet William Willstaek vasgyáros igen magas összegért vásárolta meg (később a philadelphiai Szépművészeti Akadémia kincse lett). A művet bemutatták a párizsi Szalonban és aranyérmet nyert. A fiatal magyar festő egyszerre híressé vált: hiszen drámai erővel merte bemutatni a "művelt nyugatnak" a félfeudális állapotban élő magyar népet, a betyárt, aki talán nem is rabló, csak a társadalom üldözöttje, a szegénység áldozata.

Düsseldorfba visszatérve rövid utazást tett barátjával, Paál Lászlóval, majd hazatért erőt és modelleket gyűjteni. Hazai emlékekből, 48 örökségéből táplálkozik a Tépéscsinálók, de ugyanakkor benne van a francia—porosz háború friss élménye is. Ekkor tartózkodott Düsseldorfban hadifogolyként de Marches báró, akivel közeli kapcsolatba került. A báró és felesége Párizsba költözésre ösztönözte, de támogatta ebben Zichy Mihály és Goupil műkereskedő is.

1871 novemberében érkezett Párizsba, ahol előbb egy szerény műtermet bérelt a Rue Lisbonne utcán, majd de Marches bárónő, Cecile Papier segítségével berendezkedett a Rue Legendre 6. sz. alatt.

1873-ban részt vett a bécsi világkiállításon, ahol az Éjjeli csavargók, A részeges férj hazatérése, a Köpülő asszony és kisebb tájképei kivívták a kortárs festők és műkritikusok elismerését, barátságát.

1874-ben házasságot kötött de Marches báró özvegyével, Cecile Papier-vel. Ez a házasság megváltoztatta életét, hiszen a bárónő fényes háztartást vezetett Colpachon, luxemburgi birtokán és Párizsban. A 70-es évek végén épült fel az avenue Villiers 53. sz. alatt az a palota, ahol valóságos festőfejedelemként élt Munkácsy. Felesége estélyei igazi eseményei voltak a párizsi társasági életnek. Idejártak Európa politikusai, művészei, írói. A festők és szobrászok közül Gustave Doréval, Puvis de Chavannes-al, Antokolszkijjal, Bastien Lepage-zsal, Jen Paul Laurens-nel, Ch. Chaplinnel, E. Detaille-al, Zichy Mihállyal barátkozott, s élete végéig gondozta, ápolta Paál Lászlót, legjobb barátját.

1878-ban kötött tízéves szerződést Karl Sedelmeyerrel, a XIX. század egyik legjobb műkereskedőjével, menedzserével.

Ő vándoroltatta Európa-szerte az 1878-ban festett Milton-t, amely a párizsi világkiállításon nagydíjat kapott. A Milton sikere ösztönözte Munkácsyt óriásképek festésére és valami nagy téma keresésére. Így született meg 1881-ben a Krisztus Pilátus előtt, 1884-ben a Kálvária, vagy Golgota. E műveket bemutatta Párizsban, Bécsben, Budapesten, Európa majd minden nagy városban, majd Amerikába vitte. Itt vásárolta meg a két nagy Krisztus képet John Wanamaker milliomos (örökösei száz év múlva, 1988-ban váltak meg a képektől).

Ezután a Mozart halála következett, majd a holland modorú szalonképek sora és olyan nagyhatású arcképek, mint a Liszt Ferencről és Haynald Lajos érsekről festett portrék (1884, 1886). 1888-ban lejárt a Sedelmeyerrel kötött szerződés, csökkent az érdeklődés Munkácsy művei iránt. Betegsége elhatalmasodott, kedélyállapota romlott. Átmenetileg lefoglalta két nagy feladat: a bécsi Szépművészeti Múzeum mennyezeti pannója, a Művészetek apoteózisa (1890) és az épülő magyar parlament számára készítendő Honfoglalás című óriáskép.

Utolsó igazi sikerét az 1889. évi párizsi világkiállításon kapta: az Amerikából visszahozott két Krisztus kép aranyérmet nyert. Ekkor nyolcszáz magyar vendéget fogadott palotájában, úgy is, mint a Párizsi Magyar Egylet díszelnöke, úgy is, mint a világkiállítás osztrák—magyar képzőművészeti bizottságának vezetője.

Utolsó művei: a Sztrájk (1895) és az Ecce homo (1896). Ezt már kifejezetten a magyar millennáris kiállítás számára festette és az Andrássy úton, külön pavilonba mutatta be. Pár hét alatt 350 ezer ember látogatta a 403 x 650 cm-es képet. Munkácsyt fényesen ünnepelték, szóba került a hazatérés gondolata is, de soha vissza nem tért Budapestre és Párizsba.

Egyenesen a Baden-badeni szanatóriumba vitték, majd rövid colpachi pihenés után a Bonn melletti Endenichbe. Itt töltött élő halottként három évet, 1900. május 1-én halt meg. A nagy temetést, az utolsó "szuperprodukciót" 1900. május 9-én rendezte az a magyar állam, amely arra sem volt képes, hogy résztvegyen és vásároljon az 1898. évi árverésen. A művek

jóval később, részben Munkácsynétól, részben konzorciumoktól kerültek Magyarországra, vétel útján.

A Munkácsy kultusz jelét már életében több magyar város kifejezte díszpolgári oklevéllel, koszorúkkal, hódoló levelekkel. Még életében megfestette arcmását az első Munkácsy ösztöndíjas Hans Temple, majd Emil Vautiers. Szobrát Barryas készítette el 1879-ben. Halála után meghírdették a szoborpályázatot, s 1911-ben elhelyezték sírján Telcs Ede géniusz szobrát. Később Törökbálinton, Gyulán, Békéscsabán, Budapesten, Kazincbarcikán, ill. szülővárosában, a Kárpát-aljai Munkácson avattak szobrokat tiszteletére.

Kiállításunkon válogatást látunk a Munkácsy ábrázolásokból. Kiemelkedik Szőnyi István rézkarca, Stróbl Alajos, Pásztor János szobra.

Az ereklye anyag jórésze a Szépművészeti Múzeumba került Munkácsyné, illetve rokona Barnewitzné Cecile Ilges ajándékaként. Jelentős anyagot juttatott Barnewitzné Békéscsabának is, amely a legjelentősebb Munkácsy ereklyetárral rendelkezik. A fényképek jórésze is itt van, míg a Nemzeti Fényképtárban és a Nemzeti Galéria adattárában is találni duplumokat, változatokat és pár unikumot.

A hagyaték értékes darabjai a bizonyítványok, okiratok, leltárak. Ezek reprezentálják Munkácsy anyagi helyzetét, életvitelét, igényességét. A pénztárnapló legtermékenyebb időszakának anyagi ügyeibe enged betekintést. Megtudjuk, mely festményért mennyit kapott Sedelmeyertől és mire költötte hatalmas vagyonát. Pl. 1880-ban 100 000, 1881-ben 22 000, 1884-ben 125 000 frankot utal át neki a műkereskedő. 1887-ben 1 473 888 frankkal zárta tíz év bevételi listáját. Évente 500—3000 frankot szánt fényképező apparátusra, ugyaneny-nyit festőeszközökre, több tízezer frankot antikvitásra. Drága stilbútorokkal, kelmékkel, porcelánokkal, fajanszokkal vette körül magát, s kialakított egy keleti szőnyegekkel borított sátrat, amelyben pihent s ahonnan készülő műveit szemlélte.

Az értékes fényképanyagban több, mint negyven fotó mutatja őt és barátait műtermében, pazar párizsi és colpachi palotájában. Annál szomorúbb az 1898-as árverési katalógust látni. Azok a bútorok, műtárgyak, amelyeket a nyolcvanas években több tízezer frankért vett meg, a töredékéért keltek el. A kiállítás legmutatóbb tárgyai azok a népviseleti darabok, amelyek megjelennek festményein, életképeinek szereplőin. Önálló grafikai alkotások azok az oklevelek, díszokmányok, amelyeket városoktól, köröktől, testületektől kapott. Többnyire arannyal, temperával, akvarellel színezettek, díszes bőr-, vagy selyemborítású mappába, albumba foglaltak, városcímerrel ellátottak. Legpompásabb darab az a 16 lapos nemesi adománylevél, amelyet Ferenc József írt alá Gödöllőn és amelyben nemesi címere is látható.

Viszonylag kevés festőeszközét tudjuk bemutatni, mert azok a békéscsabai emlékkiállításon láthatók. Egész sort vonultatunk fel műveinek korabeli reprodukcióiból (rézmetszetek, litográfiák, színnyomatok, fényképek). Több modellfotóját és fényképtanulmányát mutatjuk be, amelyek a Siralomházhoz, Tépéscsinálókhoz, Krisztus-képeihez készültek.

A debreceni kiállítás tekintélyes részét alkotják a korabeli amatőr és hivatásos fényképészek által készített Munkácsy portrék. Borsos József, Ellinger Ede, Koller és utóda, a párizsi Paul Nadar, Adolph Disderi, Fiorelli, Fd. Mulnier, a luxemburgi Bernhaeft, Brandebourg, az amerikai Mora, Kets'Keméthy, stb. készített róla és családjáról fényképeket, valamint de Suse márki, Wrede herceg, Szalay Lívia amatőrök.

Munkácsy a hatvanas évek végén ismerkedett meg a fényképezéssel, hiszen a kor festői már ekkor javában használtak fényképet festői segédletként. Bécsben és német földön is divat volt ez, nem véletlen hát, hogy — kétségbeejtő anyagi helyzetében — Düsseldorfban maga is ezt a módszert választotta. Mint Ligeti Antalnak írta, naponta egy tallért kért egy modell. Így érthető, hogy olcsóbb volt a modell fényképezés, amelyet a készülő Siralomházhoz vett igénybe. A fotótörténészek nem tartják kizártnak, hogy Munkácsy fényképezte modelljeit: a

beöltöztetett, beállított őrt, az elítéltet, a kosarat tartó leányt, a síró asszonyt a ködmönös és bőrkötényes férfit. A fényképezés hőskorának nehézségei, a bonyolult és drága műszerek miatt nem tartom lehetségesnek, hogy Munkácsy készítette volna nedves, kollódiumos eljárással a modellfotókat. Az azonban biztos, hogy a fiatal festő már 1868 körül tudta: mit és hogyan akar a Siralomházon ábrázolni. Erről tanúskodnak a Békéscsabán lévő értékes fényképek.

Az már nem kizárt, hogy 1874 őszén Ő fényképezte le Reök bácsi kismegyeri birtokán a beöltöztetett béreseket, cselédeket a készülő Falu hősé-hez. Ekkor már egyszerűbb volt fotózni száraz eljárással és pénze is volt készüléket vásárolni. Valószínű azonban, hogy inkább kifizette egy békéscsabai vagy gyulai fényképésznek a munkát, mert később is inkább de Suse márki és Wrede herceg, amatőr fotósok dolgoztak számára. Fényképezőgépe és vetítőgépe volt, ez kiderül pénztárnaplójából és W. Ilges könyvéből. Képei nagy változata vetítőgép segítségével valósult meg.

Már a 60-as évek végén lefényképezte a fiatal, sikeres festőt Ellinger Ede és a portrét kiállította kirakatában. 1874-ben Strelisky Lipót, Koller Károly tanár fényképezte a Pesten tartózkodó nászutas párt. Ellinger a híres Műcsarnok-beli művészestély résztvevőit fotózta, köztük Munkácsyt és Cecilet barokk kosztümben. 1883-ban terhesen díszmagyarban ábrázolta Munkácsynét (mint tudjuk, az újszülött meghalt). Adolph Braun "civilben" és Rubens, a festőfejedelem jelmezében örökítette meg Munkácsyt, éveken át. A kor világhírű fotóművésze, Paul Nadar 1889-ben fényképezte le Munkácsyt és feleségét. Mint ahogy Munkácsy, Nadar is nagydíjakat kapott az 1878. és 1889. évi párizsi világkiállításokon (legismertebb portréja Victor Hugot ábrázolja). Ugyancsak híres fényképész volt Adolph Disderi, a vizitkártya, a látogatójegy alakú fénykép feltalálója. 1873 őszén külön-külön fotózta le a jegyespárt.

Több fénykép ábrázolja Munkácsyt magyar rokonai, barátai társaságában. A Mezőcsáton, Mezőkövesden készült fényképek titkárának, Écsy Ferenc Józsefnek a fényképei lehetnek, akivel tanulmányokat gyűjtött készülő Honfoglalás című képéhez. Ekkor dolgozott vele Schabinsky miskolci fényképész, aki műtermében fotózta le a festőt.

A kiállítás külön falrészt szentel a Krisztus képeknek. Tudvalévő, hogy az Ecce homot és a Golgota színvázlatot Déri Frigyes Bécsben élő selyemgyáros, a debreceni múzeum nagy adományozója vásárolta meg a tizes években és azok, több Munkácsy képpel együtt már 1930 óta tetővilágításos különteremben állnak. Most, 1993 augusztusától az Ecco homo mellé került Amerikából, Bereczky Csaba Gyula tulajdonos letétjeként az 1884-ben festett Golgota (460 x 712 cm-es méretű). A Magyar Nemzeti Galéria kölcsönadta az első passió kép, a Krisztus Pilátus előtt feles változatát, ún. redukcióját. Így teljes ill. majdnem teljes a "trilógia" (igazán akkor lenne az, ha a kanadai tulajdonostól letétként megkapnánk a 416 x 636 cm-es eredeti művet). Kiállításunkon bemutatjuk a három mű keletkezéstörténetét, fogadtatását, vándorútját plakátok, könyvek, archív fotók segítségével.

Évtizedek óta őrzi Munkácsy emlékét a Magyar Nemzeti Galéria, nevét a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum, amely mellett 1994 tavaszától önálló emlékház öregbíti békéscsabai kultuszát. Több szobor, emléktábla látható Békéscsabán, Gyulán, Budapesten (Pátzay Pál, Vasas Károly, Borsos Miklós, Vilt Tibor művei), ezeknek reprodukcióit is bemutatjuk. 1952-ben nagy életmű kiállítás volt Budapesten, ekkor alapították a Munkácsy díjat, amely ma is egyik legszebb kitüntetése a képzőművészeknek, művészeti íróknak. Adjuk még ehhez Harsányi Zsolt szépíró nevét, aki kitűnő Ecce homo című regényében megírta Munkácsy igaz történetét, a művészettörténészek közül pedig említsük meg Malonyay Dezső, Szana Tamás, Genthon István, Petrovics Elek, Lázár Béla, Farkas Zoltán, Lyka Károly, Végvári Lajos nevét. Könyveik, albumaik egészítik ki a tárgyakat.

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

Christ before Pilate by Munkacsy. Paris, 1886.

Christ on Calvary by Michael Munkacsy. New York, 1887.

Munkácsy Ecce homója képekkel. Bp., a millenium évében. Írták: *Malonyay Dezső, Bródy Sándor, Szana Tamás.*

Munkácsy und sein Ecce homo. Wien, 1896.

Munkacsy et son Ecce homo. Bruxelles, 1897.

Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály élete és munkái. Bp. 1898.

Ilges, W.: Michael von Munkacsy. Lipcse, 1899

Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály I—II. Bp., 1907.

Feleky Géza: Munkácsy. Bp., 1913.

C. Sedelmeyer: Michel von Munkacsy. Sein Leben und seine künstlerische Entwicklung, Paris, 1914.

Ernst Múzeum kiállításai XVI. Munkácsy Mihály jubiláris kiállítás Bp. 1914

Fülep Lajos: Magyar művészet Bp. 1923

Genthon István: Az új magyar festőművészet története Bp. 1935

Harsányi Zsolt: Ecce homo I.—IV. Bp. 1936

Rózsaffy Dezső: Az igazi Munkácsy — Le vrai Munkácsy Bp. 1934.

Lázár Béla: A Munkácsy-kérdés. Bp., 1936.

Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály: Bp., 1941.

Lyka Zoltán: Munkácsy Mihály. Bp., 1952.

Munkácsy Mihály válogatott levelei. Bp., 1952. Szerkesztette és az idegen nyelvű leveleket fordította: *Farkas Zoltán.* A bevezetőt írta: *Végvári Lajos.*

Munkácsy Mihály-kiállítás. Budapesti Műcsarnok, 1952. (katalógus). Írta, szerkesztette: Oltványi Imre, bevezetővel ellátta: *Pogány Ö. Gábor.*

Déri Múzeum képtára (összeáll.: *Telepy Katalin* és *Balogh István*). Debrecen, 1954.

Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Bp., 1958.

Végvári Lajos: Munkácsy Mihály. Bp., 1961.

Lyka Károly: Munkácsy. A művészet kiskönyvtára, IL. Bp., 1964.

Perneczky Géza: Munkácsy Mihály Bp., 1970.

Czeglédi Imre: Munkácsy emlékszoba Békéscsabán Bp. 1990, Tájak—Korok—Múzeumok, 382. sz.

Végvári Lajos: Munkácsy Mihály 1844-1900. Bp., 1983.

Joseph Kohnen: Munkácsy und Luxemburg. Luxemburg, 1984

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája. Bp. 1989.

Bakó Zsuzsanna: Munkácsy Mihály és Paál László. Vezető a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításához. Bp. 1992.

Sz. Kürti Katalin—Hapák József: Munkácsy Mihály Krisztus képei (Debrecen, 1993)

KIÁLLÍTOTT TÁRGYAK JEGYZÉKE

Rövidítések

ltsz.=leltári számok
MNFt = Magyar Nemzeti Fényképtár
BMM.=Békéscsabai Munkácsy Múzeum tulajdona
MNG.=Magyar Nemzeti Galéria
MMA.=Magyar Nemzeti Galéria adattára tulajdona
DM.=Déri Múzeum képzőművészeti gyűjteménye és adattára
Mgt.=Magántulajdon
K: közölve pl. Ilges = Ilges 1899-es monográfiájában
pl. VL. = Végvári Lajos 1983-es könyvében
pl. Sz.KK = Sz. Kürti Katalin 1989-es könyvében (ld. a bibliográfiát!)
R= reprodukálva, reprodukálta
F= fotózta
K= kiadó
Jjl= jelzés jobbra lenn
Jbf=jelzés jobbra fenn

EREKLYÉK a békéscsabai Munkácsy Mihály múzeumból

1. Ezüst babérkoszorú, tokkal. 33—33 ezüst babérlevéllel, bogyódísszel.
   Felirat ezüst szalagon: "Munkácsy Mihálynak, a nagy művésznek, szülővárosa, Munkács. 1882 február."
   40 cm ø ltsz: 53.5550.1.1. és 2.

2. Ing, bőujjú, fehér elején hímzéssel, ujja végén kék szalagokkal
   vászon, h: 78 cm, sz: 252 cm ltsz: 58.26.173.

3. Dohányzacskó, hímzett, sallangos
   bőr, h: 82 cm, sz: 27 cm ltsz: 58.26.175.1.

4. Karikás ostor, fehér szíjakból fonva
   fa, bőr nyél h: 420 cm, szíj h: 177 cm ltsz.: 53.5534.1.

5. Mellény, fekete, színes zsinórokkal díszítve
   posztó, h: 50 cm, sz: 95 cm ltsz: 58.26.171.2.

6. Bőrmappa
   bőr 29 x 16,5 cm ltsz: 53.5532.1.

7. Kesztyűujj tágító "MM" monogrammal
   ébenfa ltsz.: 53.5541.1.

8. Hajkefe, ébenfa nyélben 16 x 8 cm ltsz.: 53.5542.1.2.

9. Bot, feje majomfejnek kiképezve
   keményfa, h: 88 cm ltsz.: 53.5564.1.

10. Esernyő, fekete fején Munkácsy monogramja
    h: 91 cm ltsz.: 58.26.182.

11. Szék, csuklós, falécekből
    fa, h: 121 cm, sz: 57cm ltsz.: 58.26.184.

12. Doboz, felnyitható fedele domborúan faragott
    tölgyfa, 38 x 16 x 12 cm ltsz.: 53.5549.1.

13. Kölnisüveg, bordás, ezüst fedővel
    üveg, ezüst, m: 22 cm ltsz.: 53.5551.1.

14. Meghívó düsseldorfi műtermébe, rajzzal díszítve, 1871.
    papír, tus, 220 x 170 mm ltsz.: 53.5574.1.
    K: Ilges, 46. p.

Könyvek a Munkácsy ereklyetárból

15. Urtheile der Französischen presse über Michael Munkacsy und Milton (Paris, 1879)
22 x 14 cm, 46 p. ltsz.: 53.5572.1.

16. Grands peintres Francais et étrangers c. album (a könyv hiányos, 56 számozott lapja van meg), benne Saint-Juirs: M. Munkacsy
160—176. p. képekkel 48,5 x 33,5 cm ltsz.: 58.26.158.

17. Le Christ devant de Michel Munkacsy-Conférence faite a la Societé de Saint-Jean par G. Laverdant. (Paris, MDCCCLXXXI).
24 x 12 cm ltsz.: 79.25.1.

18. Christ before Pilate (Paris, 1886) Kiadta: K. Sedelmeyer Ch. Waltner metszetével, 109. p. 40 x 30 cm ltsz.: 58.26.96.

19. Hungarian Melodies text. . .by Korbay. (Washington, 1891—92) belső oldalán Munkácsy: Búsuló betyár című művének rézkarcú másolata, Korbay Ferenc angolnyelvű ajánlása. 154 lap, 31 x 24,5 cm ltsz.: 53.5573.1.

EREKLYÉK a Magyar Nemzeti Galériából

1. Nemesi adománylevél címerrel Gödöllő, 1880 karácsony hava, Ferenc József aláírásával, 12 016/1880 ikt. számmal 16 lap, tempera, arany festett részletekkel
   ltsz: 3957/1941 K: SzKK 15—16.p.

2. Munkács város díszpolgári oklevele, 1880 Szent András hava egyoldalas oklevél, lazacszínű textilalbumban, előlapon, hátlapon városcímerrel (Szent Márton lovon)
   380 x 280 mm ltsz: 3960/941

3. Budapest székesfőváros díszpolgári oklevele, 1882. 3 lap, fedelén a főváros címere
   380 x 260 mm MNG: 3958/1941

4. Arad város díszpolgári oklevele, 1882 március 8. 3 lap, akvarellel, arannyal színezve, jbl: Marcioso J. Drapp bőrmappán AV monogram, gazdag réz és zománc dísz
   410 x 300 mm MNG: 3972/1941

5. Színházi plakát a Krisztus Pilátus előtt élőképe bemutatásához Munkács, 1882 kék selyem, 460 x 350 mm ltsz: 3059/1930

6. Étlap a Golgota bemutatója után rendezett díszebédhez, Budapest, 1884. szeptember 25
   Munkácsy fényképpel, francianyelvű szöveggel, bordó MM monogrammos albumban
   200 x 130 mm ltsz.: 2098/13

OKLEVELEK, KITÜNTETÉSEK

a) *a békéscsabai Munkácsy Múzeum anyagából:*

1. A Budapesti festők 1-ső Betegsegélyző Egylete díszoklevele, 1882.
   560 x 430 mm ltsz: 53.5591.1.
2. Deák Ferenc Általános Jótékonysági Egylet díszoklevele, 1882.
   466 x 635 mm ltsz.: 53.5592.1.
3. Albertirsai Iparos Ifjúsági Önképző Egylet, 1882.
   500 x 660 mm ltsz.: 53.5586.1.
4. Klapka György Betegsegélyező Egylet díszokmány, 1893.
   470 x 570 mm ltsz.: 53.5587.1.
5. A Párizsi Magyar Kölcsönös Segélyező Egylet oklevele Munkácsy (mint elnök) aláírásával 200 x 360 mm ltsz.: 77.217.1.
6. Az aradi I. Általános ipartársulat oklevele, 1882.
   570 x 710 mm ltsz.: 53.5584.1.
7. A munkácsi segélyző-nőegylet Munkácsyné Cecil őnagyságát dísztagjául választja. Munkács, 1882. április 2.
   775 x 540 mm ltsz.: 53.5593.1.

b) *a Magyar Nemzeti Galéria adattárából*

1. Ferenc József rendjel Bécs, 1873. dec. 8.
   530 x 720 mm ltsz.: 2480/1929
2. Párizsi világkiállítás kitüntető érme, (Medal d'Honeur) 1878.
   460 x 520 mm ltsz.: 3963/1941
3. Bécsi Képzőművészeti Akadémia oklevele, 1878. Rajta pecsét, kétfejű sas díszítés
   370 x 520 mm ltsz.: 3966/1941
4. Francia becsületrend (Legion d'Honeur) nagykeresztje, 1878
   430 x 530 mm ltsz.: 2469-2471/1929
5. Vaskorona rendjel (III. oszt. vaskereszt), Bécs, 1879. jan. 15. latinnyelvű diploma "Viribus unitis" felirattal, kétfejű sassal
   520 x 620 mm ltsz.: 3978/1941
6. Aradi Önkéntes Tűzoltó Kar tiszteletbeli tagsági oklevele, 1882.
   J. Poisl. lith. Ny.: Réthy Lipót
   500 x 680 mm ltsz.: 3972/1941
7. Az 1885. évi Országos Általános Kiállítás emléklapja, 1885.
   535 x 395 mm ltsz.: 3962/1941
8. A New York-i Magyar Egylet díszoklevele, 1886. dec. 1. Malocsay Ferenc aláírása, koronás címer és zászló 420 x 280 mm ltsz.: 3973/1941
9. Díszjelvény a kultúráért és tudományért, Bécs-1887
   380 x 245 mm ltsz.: 2464/1929
10. Real Academia de Bellas Artes de S. Fernando Madrid, 1887.
    510 x 690 mm ltsz.: 3970/1941
11. Real Academia Albertina — a torinói Képzőművészeti Akadémia tiszteletbeli tagsági oklevele, 1888. 480 x 650 mm ltsz.: 3969/1941
12. A királyi Képzőművészeti Akadémia elismerő oklevele, Berlin, 1888. ápr. 30. 450 x 530 mm ltsz.: 3967/1941
13. Real Academia San Luca — Roma díszoklevele, 1893. kapitóliumi farkas díszítéssel és kétoldalas levéllel 500 x 650 mm ltsz.: 3968/1941
14. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat tiszteletbeli tagsági oklevele, Budapest, 1888. 560 x 670 mm ltsz.: 3965/1941
15. Párizsi világkiállítás oklevele, 1889.
    655 x 545 mm ltsz.: 3964/1941
16. Milleniumi díszoklevél, 1896. 580 x 380 mm ltsz.: 3961/1941

NYOMTATVÁNYOK

1. Munkácsy esküvői értesítője, de Marches bárónő esküvői értesítője, 1874. 240 x 180 mm-es lap (Mercier nyomda) ltsz.: BMM.81.326.1.
2. Belépője a párizsi világkiállításra, 1878. 4 lap, fényképpel ltsz.: BMM.58.26.30.
3. A "Krisztus Pilátus előtt" bemutatóját követő bankett meghívója, 4 lap Munkácsy fotójával 150 x 210 mm ltsz.: BMM.58.26.79.
4. Munkácsy Mihály szülőháza emléktáblájának leleplezésekor tartott beszéd Munkács, 1882. márc. 3. MMA. 3059/1930
5. A Munkácsy család gyászjelentése, 1900 május MMA. 2093/1927
6. A Magyar Képzőművészek Egyesülete gyászjelentése, 1900. május 5. MMA
7. Munkácsy Mihály temetése. Sorrend, 1900. május 9. MMA

Plakátok, katalógusok

1. Ecce homo budapesti bemutatójának plakátja, 1896. Lemercier — Kádár nyomda, Párizs 570 x 740 mm MMA 3975/1941 K.: Sz.KK 55.p.
2. Az 1952. évi Munkácsy kiállítás katalógusa 290 x 200 mm DM. adattára
3. Kiállítási plakát, 1967. Drezda, Albertinum (rajta: Anya gyermekével — repro) 700 x 500 cm MMA. 21310/1981
4. A MNG kiállítása Japánban katalógus 260 x 260 mm MNG. 21104/82

KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK

1. Emil Vautiers (1829—1898): Munkácsy 1890 k.
   papír—pasztell 450 x 285 mm ltsz.: BMM.53.5757.
2. Louis G. Ricard-Pauline Laurens: Paul Laurens szobrász portéja dedikációval
   metszet, 240 x 200 mm ltsz.: BMM.58.26.157/d
3. G. Bodenehr (1664—1758): Munkács vára, 1733
   p.—rézmetszet 140 x 219 mm DM. ltsz: II .31./1916
4. Ch.Courtry (1846—1897): Milton "Az elveszett paradicsom"-ot diktálja leányainak — Munkácsy után, 1881
   rézmetszet 380 x 520 mm DM. ltsz.: II. 1916/13.
5. Madarász Viktor után Charpentier: Zrínyi Ilona Munkács várában, 1688
   p.-kőrajz 555 x 730 mm DM. ltsz.: II.37/1914
6. Charles Chaplin (1825—1891): Üllő akt, 1874.
   rézkarc, 128 x 95 mm ltsz.: BMM.58.26.157/f
7. Both Menyhért: (1857—1916) Munkács vára 1890 k.
   olaj—vászon 73 x 60 cm DM. ltsz.: Sz. 1910/183
8. Stróbl Alajos (1856—1926) : Munkácsy félalakja
   bronz, 35 cm m. MNG. ltsz.: 57.20.-N.
9. Pásztor János (1881—1945): Munkácsy fej
   bronz, 32 cm m. MNG. ltsz.: 53.532.
10. Boldogfai Farkas Sándor (1907—1970): Munkácsy
    bronz relief, 30 x 35 cm MNG. ltsz.: 58.34.-N.
11. Szárnyovszky Ferenc (1863—1903): Munkácsy portré, 1900 k.
    bronz öntött plakett, 135 x 96 mm MNG.
12. Ferenczy Béni (1890—1967): Munkácsy-díj, előlapján portréval, 1951
    bronz öntött érem, 78 mm ø MNG.68-6.-P.
13. Tóth András (1854—1928): Munkácsy-síremlék terv 1904 k.
    gipsz szobor, 30 cm m. Mgt.
14. Munkácsy egyetlen rézkarca: Konyhában
    195 x 260 mm DM. ltsz.: II.78.62.1.
15. Szőnyi István (1894—1960): Munkácsy Mihály
    papír—rézkarc, 475 x 335 mm DM. ltsz.: II80.83.1.
16. Karl Koepping (1848—1914): Éjjeli csavargók — Munkácsy után. 1880 k.
    Dedikáció ceruzával jobbra lent: Rokoni szeretettel Erzsinek, 1895
    p.—rézkarc, 375 x 530 mm DM. ltsz.: II.94.1.1.

FÉNYKÉPEK

Az anyag jórésze a békéscsabai Munkácsy Múzeum történeti gyűjteményéből származik. Külön listán adjuk meg a MNG, a MNFt és a DM fotójegyzékét.

Munkácsy és rokoni, baráti köre

1. Az Otelló jelmezében partnerével, 1871
   Ism. düsseldorfi fényképész 105 x 60 mm ltsz.: 58.26.8.
2. Félalakos balra forduló arcképe 1879 k.
   F: Dagron, Paris 180 x 110 mm ltsz.: 65.153.1.

3—5. Rubens jelmezben, 1880 k.
   F: Adolp Braun, Paris 140 x 100 mm ltsz.: 58.26.45—47.

6. Szembenéző, ovális mellképe, 1880 k.
   F: Mielczkowski, Paris ltsz.: 58.26.34.

7—8. Ovális mellképe szembenézetben, 1880-as évek
   F: A. Braun, Paris 135 x 100 mm ltsz.: 58.26.6. és 26.35.

9. Álló képe esernyővel, 1880-as évek
   F: A. Braun 100 x 135 mm ltsz.: 58.26.23.
10. Haynald Lajos érsek, 1880 k.
   F: Fratelli, Róma 140 x 100 mm ltsz.: 58.26.60
11. Térdképe, 1880-as évek
   F: A. Braun 165 x 105 mm ltsz.: 58.26.20.
12. Rubens jelmezében Budapesten 1882 február,
   F: Ellinger Ede 185 x 90 mm ltsz.: 58.26.47.
13. Lamalouban, gyógyfürdőben, 1884 k.
   Ism. fényképész 95 x 165 mm ltsz.: 58.26.16.
14. Munkácsy a kereszten 1883 k.
   de Suse felvétele 200 x 170 mm ltsz.: 58.26.112.
15. Munkácsy a műtermében, 1886 k. palettával Ism. fényképész
   (de Suse márki?) 120 x 150 mm ltsz.: 58.26.15.
16. Barátaival és feleségével Luxemburgban, 1880-as évek
   F: Ch. Brandenbourg fils, Luxemburg,
   138 x 100 mm ltsz.: 58.26.3.
   K: Sz.KK. 8.kép
17. Az Av. de Villiers palotában feleségével 1886 k.
   Ism. fotós 200 x 160 mm ltsz.: 58.26.37.
18. Ugyanott egy vendéggel, keleti szőnyegek között, 1886 k.
   Ism. fotós 160 x 200 mm ltsz.: 58.26.9.
19. Munkácsy télikabátban, cilinderrel a kezében, 1886.
   F: M. Kets'Kémethy, Washington,
   138 x 100 mm ltsz.: 58.26.1.
   K: Sz. KK. 29. kép

20. Szembenéző mellképe, 1886. december
F: Mora, Broadway, NY. 530 x 425 mm ltsz.: 58.26.162. és 163.
21. Backó István karmester, 1890 k.
F: Uher Ödön 185 x 105 mm ltsz.: 58.26.59.
22. Latinovits báróval, kertben ülve, 1889. (dedikált)
F: J. Raynaud 180 x 120 mm ltsz.: 58.26.21.
K: Sz.KK. 15. kép
23—24. Munkácsy lovon, Colpachon (tanulmány az Árpádhoz)
Ism. fényképész 215 x 170 mm ltsz.: 58.26.19. és 51.
25. Ebéd a szabadban Mezőkövesden, 1892 k.
Ism. fényképész 155 x 205 mm ltsz.: 58.26.24.
26. Cecile szüleinek gyémántlakodalma Colpachon a kastély előtt, 1890 k. (csoportkép).
F: Ch. Brandebourg fils, Luxemburg
110 x 240 mm ltsz.: 58.26.25.
27. Párizsi kis műtermében, betegen, 1896 k.
F: Michel Zinser, Strassburg 210 x 290 mm ltsz.: 58.26.138.
28. Lovaglóülésben, hajdonfővel, 1896.
F: Koller utódai 185 x 110 mm ltsz.: 58.26.33.
29. Álló, mosolygós Munkácsy díszmagyarban, hajdonfővel, 1896.
F: Koller utódai 190 x 110 mm ltsz.: 58.26.18.
30. Munkácsy és felesége díszmagyarban, 1896.
F: Koller utódai 156 x 110 mm ltsz.: 58.26.38.
31. Ülő, mosolygós díszmagyar ruhás képe, 1896.
F: Koller utódai, 180 x 110 mm ltsz.: 58.26.42.
32. Huga, Lieb Gizella, 1874 k.
F: Gondy Károly — Egey István Debrecen
90 x 55 mm ltsz.: 58.26.69.
33. Munkácsyné Stuart Mária kosztümben, 1882 k.
F: Koller Károly 175 x 85 mm ltsz.: 58.26.63.
34. Munkácsyné díszmagyarban, gyermekük születése előtt, 1883.
F: Ellinger Ede, Bp. 370 x 280 mm ltsz.: 58.26.67.
35. Cecile nagyestélyiben, 1889.
F: Paul Nadar, Paris 200 x 125 mm ltsz.: 58.26.65.
K: Sz. KK. 38. kép
36. Cecile nagyestélyiben, legyezővel, 1889.
F: Paul Nadar, Paris 180 x 100 mm ltsz.: 58.26.64.
37. Csoportkép Colpachon a kastély előtt, 1900 után
Ism. fényképész 225 x 170 mm ltsz.: 58.26.26.

Életének helyszínei

1. Párizsi palotája, szobabelső
F: Adolph Quidde 230 x 170 mm ltsz.: 58.26.55

2. Kandalló a párizsi kis műteremben
   Ism. fényképész 230 x 165 mm ltsz.: 58.26.56.
3. Kandalló a párizsi kis műteremben
   Ism. fényképész 230 x 165 mm ltsz.: 58.26.57.
4 Freskóival díszített szoba Colpachon
   Ism. fényképész 300 x 280 mm ltsz.: 58.26.141.
5. Colpachi kastély a tóval
   F: Bernhaeft Ch. Luxemburg 230 x 170 mm ltsz.: 58.26.12.
6. Párizsi műterem Krisztus képei tanulmányaival és a kitömött lóval, 1890 k.
   F: Ism. 150 x 220 mm ltsz.: 58.26.10.
7. Az endenichi szanatórium, 1900.
   Ism. fotós 230 x 300 mm ltsz.: 58.26.14.
   K: Vasárnapi újság, 1500. 19. sz.
8. Szobája Endenichben, ahol meghalt
   Ism. fotós 290 x 230 mm ltsz: 58.26.17.

Temetése, kultusza

1. Ravatala Endenichben
   F: L. Stüting, Bonn 330 x 250 mm ltsz: 53.5602.1
2. Ravatala Budapesten, 1900. május 8-án
   180 x 240 mm ltsz.: 58.26.146.
3. Katafalk a Műcsarnok előtt, 1900 május 9-én
   F: Klösz György, Bp. 220 x 400 mm ltsz.: 58.26.147.
4. Temetési menet, a halottat vivő kocsi
   F: Medek R. Bp., 192 x 290 mm ltsz.: 58.26.154.
5—6. Temetési menet, 1900
   F: Medek Róbert 190 x 290 mm ltsz.: 58.26.152. és 153.
7. A menet az épülő OTI palota előtt
   F: Kohn Gyula, Bp., 180 x 240 mm ltsz.: 58.26.150.
8. Temetési menet 220 x 285 mm ltsz.: 58.26.149.
9. Síremléke tömeggel, 1911.
   F: Labori 180 x 110 mm ltsz.: 58.26.156.
10. Síremléke (Telcs Ede szobra), 1911.
    F: Erdélyi Mór, Bp. 360 x 240 mm ltsz.: 58.26.75.
11. József főherceg a temetőben, 1911
    F: Labori 120 x 170 mm ltsz.: 53.5595.4.
12. József főherceg elhelyezi koszorúját, 1911
    F: Labori 110 x 145 mm ltsz.: 53.5595.3.
13. József főherceg díszsátorban, 1911.
    F: Labori 120 x 170 mm ltsz.: 58.26.58.

Fényképtanulmányok készülő festményeihez

Leltári szám: 58.26.97.—113.
(Csak az utolsó szám változik!)

Modellek a Siralomházhoz, 1868 k.

1.	Az őr	208 x 133 mm	ltsz.: 97.
2.	Anya gyerekkel	185 x 125 mm	ltsz.: 99.
3.	Síró asszony	205 x 145 mm	ltsz.: 101.
4.	Kosaras nő	205 x 137 mm	ltsz.: 102.
5.	A főalak: Az elítélt	205 x 145 mm	ltsz.: 104.
6.	Modell a Tépéscsinálókhoz, Ülő, ködmönös asszony, 1870 k.	200 x 140 mm	ltsz.: 105.
7.	Jelenetfotó a Krisztus Pilátus előtthöz 1879 k.	115 x 168 mm	ltsz.: 94.1.2.
8.	Munkácsy a keresztfán — tanulmány a Golgotá-hoz, 1882 k.	205 x 157 mm	ltsz.: 112.
9.	Két zsidó — fotó tanulmány a Golgotához, 1882 k.	218 x 156 mm	ltsz.: 113.

FÉNYKÉPEK A DÉRI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYÉBŐL

1.	Munkácsy 1874-ben Pesten — másolat Strelisky Lipót felvétele után		
2.	Munkácsy szülőháza, 1882. Ism. fotós	100 x 135 mm	ltsz.: DMKA 94.1
3.	Állatvásár Munkácson	100 x 130 mm	ltsz.: DMKA 94.4
4.	Munkácsi piac, 1882	100 x 130 mm	ltasz.: DMKA 94.3
5.	Munkács, 1884.	100 x 140 mm	ltsz.: DMKA 94.2
6.	Déri Frigyes, aki Debrecennek ajándékozta Munkácsy műveit, 1910 k. Ism fényképész	240 x 180 mm	ltsz.: III. 94.6.1

FÉNYKÉPEK A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA ADATTÁRÁBÓL

1. A fiatal Munkácsy 1865 k. Ism. fényképész
   90 x 60 mm ltsz.: MMA. 3286/934
2. Munkácsy 1866 k. F: Fd. Gsund
   90 x 60 mm ltsz: 19871/1977
3. Paál László arcképe, dedikációval Düsseldorf F: Fd. Haarstick
   90 x 60 mm ltsz: 19892/1977
4. Egy lapon három korai fényképe 1867 k. Ism. fényképész
   140 x 240 mm ltsz: 10655/59

5—6. Munkácsy egy barátjával, 1870 k. Ism. fényképész, ferrotipiák
   60 x 40 és 90 x 60 mm ltsz: 18383-84/70

7—8. Munkácsyné 1874 k. F: Koller Károly tanár, Pest
   130 x 90 mm ltsz: 14225/61-19 és 9.
9. Munkácsy 1874 k. F: Strelisky Lipót
   130 x 90 mm ltsz: 14225/61-25

10—12. Munkácsy 1878—80 közötti portréi F: Adolph Braun
   130 x 90 és 90 x 60 mm ltsz: 19206/1975
   és 4043/941-8 és 18.

13—14. Munkácsy a kertben, Munkácsy Latinovits gárdatiszttel 1886 k. Raynaud felvétele, Luxemburg 140 x 90 mm ltsz.: 14225/61-10

15. Ülő Munkácsy 1888 k. F: Ad. Braun
   130 x 90 mm ltsz.: 4043/941-6.
16. Munkácsy 1889-ben F: Paul Nadar
   240 x 180 mm ltsz.: 4043/941-1.
17. Munkácsy és barátai Colpachon F: Brandebourg és fia
   130 x 90 mm ltsz: 14 225/61-2
18. Rokonaival Mezőkövesden, 1891 F: Ismeretlen
   130 x 180 mm ltsz: 14225/941-22
19. Háttal ülő Munkácsy, 1890 k. F: Bouisset
   120 x 90 mm ltsz: 4043/941-4.
20. Parlagi Vilmával Párizsban, 1890 után F: Ismeretlen
   180 x 130 mm ltsz :12 14 225/61-20.
21. Olvasó Munkácsy, 1891 F:Schabinsky és Társa, Miskolc
   180 x 130 mm ltsz: 4043/941-19
22. Ostendében, 1892 F: Ismeretlen 60 x 90 mm ltsz: 4043/941-20.
23. Szülei sírja, amelyet 1885-ben állíttatott Ism. fényképész
   210 x 140 mm ltsz: 14225/61

24—28. Fényképek és levelezőlapok Colpachról, 1880—1930 között
   különböző méretűek ltsz.: 19281/1976
   és 22574/1986

29—31. Reprodukciók Aradon készült rajzairól Ism. fényképész
220 x 160 mm ltsz.: 21 400/1982-VI.40—42.

32. Reprodukció Fr. Beer Munkácsy mellszobráról F: Mester Tibor
180 x 120 mm ltsz.: 21244/1981.

33—35. Az 1952. évi Műcsarnokbeli kiállítás részletei
180 x 240 mm ltsz.: 21 400/1982-13,18,19

36—38. Modell-fotók a Lakodalmi hivogatók-hoz (1867—68): Álló férfi, Kislány, Ülő férfi
Ism. müncheni fényképész után: Szepsi Szűcs Levente
210 x 120 mm ltsz: 4027/941-1,6,16

39. Beállított akt, 1868 k. Ism. fényképész
180 x 130 mm ltsz: 4039/941-2.

40. A Falu hőse főalakja, 1874 k. Ism. fényképész (Gyula?)
180 x 130 mm ltsz: 4031/941-1.

41—42. Kosztümös férfi a Pillanatnyi felhevülés-hez, 1880 k.
180 x 130 mm ltsz: MMA.4036/941-4
és 4024/941-1.

FÉNYKÉPEK A MAGYAR NEMZETI FÉNYKÉPTÁRBÓL

1. A fiatal Munkácsy 1868 k.
   F: Borsos József, Pest — 90 x 60 mm — ltsz: 1/1950 Fk.
2. Munkácsy 1870 k.
   F: Borsos József, Pest — 90 x 60 mm — ltsz: 11/1953
3. Munkácsy 1869 k. Dedikáció: "Baráti emlékül Madarász Viktornak"
   F: Strelisky, Pest — 90 x 60 mm — ltsz: 76.181
4. Munkácsy eljegyzési képe, 1873
   F: Ad. Disderi, Paris — 140 x 80 mm — ltsz: 5/1953
5. A festő 1878-ban
   F: Klösz György, Pest — 140 x 80 mm — ltsz: 2677/1962
6. A festő ovális alakú portréja, 1878 k.
   F: Klösz György — 90 x 60 mm — ltsz: 1770/1958
7. Palettával álló Munkácsy, 1879 k.
   F: Ellinger, Pest — 180 x 100 mm — ltsz: 15/1953
8. Műszer előtt álló festő, 1878 k.
   Ism. fényképész — 210 x 110 mm — ltsz: 640/1963
   K: Új idők, 1897 karácsonyi száma
9. Padon ülő festő, 1884 k.
   F: Klösz György — 180 x 100 mm — ltsz: 14/1953
10. Munkácsyné jelmezben, 1882
    E: Ellinger Ede, Pest — 180 x 90 mm — ltsz: 83.1370.
11. Munkácsyné Pesten, 1884. szept. 29.
    F: Koller Károly, Pest — 180 x 100 mm — ltsz: 91.114.
12—13. Munkácsy Amerikában, 1886. dec. 2.
    F: M. Kets Keméthy — 180 x 90 mm — ltsz: 65.583. és 584.
14. Munkácsy Párizsban, 1889
    F: Paul Nadar — 160 x 80 mm — ltsz: 25.266.
15. Munkácsy 1891 k.
    F: Dunky Fivérek, Kolozsvár — 180 x 100 mm — ltsz: 10/1953
16. Munkácsy Budapesten, 1896
    F: Koller utóda, Szenes — 180 x 130 mm — ltsz: 2999/1957
17. Munkácsy Szamossy Elek műtermében, 1860 k. Ism. festmény után Lojanek felvétele, Nagyvárad — 200 x 240 mm — ltsz: Fk. 2-1929

Das Leben und der Kult von Mihály Munkácsy
Zusammenfassung

Der 150. Jahrestag der Geburt eines des größten ungarischen Malers, Mihály Munkácsy wird überall im Lande und auch jenseits der Grenze gefeiert, sein Leben verbindet sich ja mit mehreren Ländern. Er ist in Munkács in der heutigen Ukraine geboren, und lernte zwischen 1865-70 in Wien, München und in Düsseldorf. Er lebte zwischen 1871-1896 in Paris, hielt sich aber öfters in den Schlössern seiner Frau Baronin de Marches in Colpach und Luxemburg auf. Er ist am 1. Mai 1900 in Endenich neben Bonn gestorben.

Seine elendige Jugend verknüpfte ihn mit Békéscsaba, Gyula, Arad. Er war Schreinerlehrling, aber dank des Wandermalers Elek Szamossy begann er um die Wende der 1850er 60er Jahre zu malen. Mit der Unterstützung des Landesvereins für bildende Kunst lernte er im Jahre 1865 an der Wiener Kunsthistorischen Akademie, dann in München. Hier malte er seine Bilder aus dem ungarischen Volksleben ("Bespritzen zu Ostern", "Der trauernde Betyár"). Ein wichtiges Werk seiner künstlerischen Selbständigkeit ist "Der gähnende Lehrling; wurde in Düsseldorf gefertigt, dann "Armesünderhaus", das 1870 die Goldmedaille des Salons zu Paris gewann. Zur Wirkung des Erfolgs ist er nach Paris umgezogen. Hier malte er seine Bilder mit den Titeln "Nachtvagabunden", "Das Leihhaus" und "Im Atelier", und 1878 das "Milton", dessen europäischer Triumphzug und dessen an der Pariser Weltausstellung erreichter Erfolg ihn zum Malen seiner Riesengemälde veranlaßten ("Christus vor Pilatus", 1881 und "Golgota", 1884). Die beiden großen Gemälde wurden in Paris vorgestellt, sind dann in alle Großstädte Europas geliefert, und wurden 1886—87 auch in New-York zur Schau gestellt. Zu dieser Zeit kaufte der Millionär John Wanamaker die Werke, der sie vorher in seiner Landgalerie, später in seinem großen Warenhaus zu Philadelphia ab 1911 verwahrte.

Im Jahre 1886 malte er den "Tod von Mozart", Ende der 80er Jahre eine Reihe von Genrebildern holländischen Stils. 1890 beendete er das Deckengemälde des Kunsthistorischen Museums zu Wien. ("Die Reniassance Apotheose").

Anfang der 90er Jahre malte er für das Ungarische Parlament die 4,5 x 13,5 m große "Landnahme" und 1856 zur Milleniumaustellung entstand das "Ecce homo".

Diese 403 x 650 cm große Bild ist das Endstück der Christus-Trilogie, in der Reihe des Malens (der Mittlere im Geschehen der Bibel). Dieses Gemälde wurde Ende einer abenteuerlichen europäischen und amerikanischen Rundfahrt vom Kunstsammler Frigyes Déri im Jahre 1916 gekauft und er schenkte es später, als Teil seiner großen kunsthistorischen Sammlung dem Debrecener Museum.

Seit 1930 stehen hier Munkácsys Werke in einem Sondersaal.

Jetzt, ab August 1993 kam neben das "Ecce homo" auch das "Golgota" mit der Größe von 460 x 712 cm, als amerikanisches Depot. In dem Kuppelsaal aus dem Munkácsy Saal veranstalteten wir von Munkácsys Reliquien und Dokumenten eine Ausstellung, die drei Monate lang zu besichtigen ist. Die Gegenstände und Photos widerspiegeln den Lebensweg von Munkácsy, und den Empfang seiner Kunst. Aus dem Schreinerlehrling wurde ein Malerfürst, der gerne das Kostüm von Rubens auf Künstlerabenden angelegt hat.

Im Palais in der avenue de Villiers Nu. 53 in Paris verkehrten Staatsmänner, Botshafter, Schriftsteller, Maler, Bildhauer: Dumas der Jüngere, Ernest Renan, Franz Liszt, Lajos Haynald, István Türr, Chaplin, Jules Breton, Gustave Doré, etc. Sein Manager und Kunsthändler, Karl Sedelmeyer veröffentlichte über seine Werke Bücher und Alben, der zwischen 1878—1887 jährlich eine Summe von 80 000 bis 225 000 Franken für die Werke gezahlt

hat, bzw. aus den Summen, die auf den Ausstellungen der großen Gemälde eingeflossen sind.

Im Jahre 1884 hatte zB. das im Palais von Sedelmeyer ausgestellte "Golgota" so einen großen Erfolg (täglich etwa 3—5 000 Besucher), daß Maupassant auch in seinem Roman "Bel ami" davon schrieb. Er veranstaltete in seinem Palais 200—300 Menschen Soiréen, aber 1889 bewirtete er zB 800 Ungarn. Zu dieser Zeit erhielt er in der Pariser Weltausstellung Goldmedaille für seine beiden Christusbilder, und zu dieser Zeit war er Vorsitzender des Pariser Ungarnvereins, und Vorsitzender der Weltaustellung der österreichisch-ungarischen Komitee für bildende Künste.

Leider, sein Nervenleiden und seine Augenkrankheit wurden in den 80er Jahre immer stärker.

Er reiste in die Heilbäder von Karlsbad dann Lamalou und im Jahre 1896 wurde er nach Baden-Baden gebracht. Er ist 1900 in Endenich neben Bonn gestorben.

Die Ausstellung stellt den schon immer älteren Künstler und seine Frau in Paris und auf Colpach, die Ateliers mit ihren prächtigen Einrichtungen und das letzte große Ereignis, die Beerdigung in Budapest. In der Ausstellung sind Dokumente, Zeugnisse, Urkunden zu sehen — alle sind Beweise der Verehrung und des Kultus. In den letzten Jahren ist auch der Kultus von Munkácsy zu spüren, die schönste Fachauszeichnung der bildenden Künstler ist ja der Munkácsy Preis.

In mehreren Städten des Landes stehen Statuen und Gedenktafeln von Munkácsy, und auch der Verlagsbuchhandel trug zum Munkácsys Popularisieren bei.

Die Zuschauer der Debrecener Austellungen möchten wir auf den Besuch der ständigen Munkácsy — Ausstellung der Ungarischen Nationalgalerie, des Mihály Munkácsy Museums in Békéscsaba und des Gedenkhauses aufmerksam machen.

150 éve született Munkácsy Mihály

A jubileumi év legfontosabb rendezvényei

Február 16-án:	emlékezés a Magyar Nemzeti Galériában
Február 18.—június 20.:	kiállítások a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban: Munkácsy és a Békés-megyei képzőművészet és XXVIII. Alföldi Tárlat: Tisztelgés Munkácsy előtt.
Február 20.—május 20.:	Miskolc, Herman Ottó Múzeum: Munkácsy hatása a magyar festészetre
Február 20.:	Munkács: Koszorúzás. Kiállításnyitó
Február 21.:	Koszorúzás Budapesten, Munkácsy sírjánál
Február 27.—május 18.:	Debrecen, Déri Múzeum: Munkácsy élete és kultusza kiállítás.
Március 8—9.:	Debrecen, Déri Múzeum: Nemzetközi Tudományos emlékülés hazai és külföldi előadók részvételével.
Március 10.:	Munkács: koszorúzás, szoboravató, emlékülés.
Április 30.:	Keszthely, Kastélymúzeum: Munkácsy festményei és rajzai kiállítás a MNG anyagából.
Május 18.:	Békéscsaba, ún. Omaszta Kúria: Munkácsy Emlékház nyitása a Múzeumi Világnap alkalmából.
Június vége:	Emléktábla elhelyezése Bonnban, az Endenich-i Scumann-ház falán

KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK
Debrecenben

MUNKÁCSY TEREM — Déri Múzeum II. emelet
RÉGI ÉS ÚJ KÉPTÁR — Déri Múzeum
HOLLÓ LÁSZLÓ EMLÉKHÁZ — Tócóskert, Holló László sétány
MEDGYESSY FERENC EMLÉKMÚZEUM — Péterfia u. 28
A kiállítások nyitvatartása: naponta 10—16 óráig (áprilistól 10—18 órig), hétfő kivitelével.

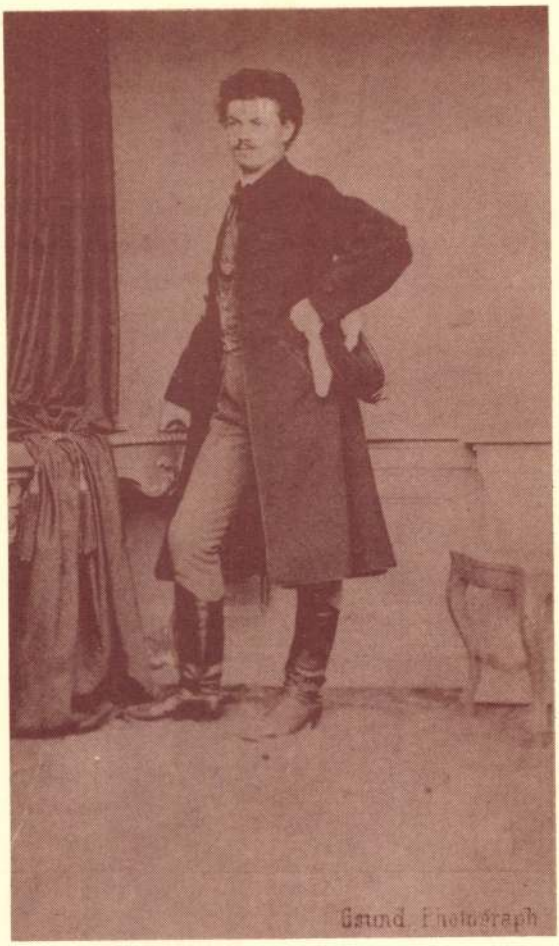

1/a. kép

Mr. Munkacsy a l'honneur d'informer
Mr.
qu'il restera chez-lui le Mercredi soir à huit heures.
à son atelier. On dansera - sans musique.
L. habit noir n'est pas de rigueur mais on pourra fumer
Dusseldorf le 10 Jan. 1871.
R.S.V.P.

1/b. kép

2. kép

3. kép

4. kép

5. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

1/a. Munkácsy 1866 körül F: Gsund

1/b. Rajzos meghívó düsseldorfi műtermébe, 1871.

2. A nászutas pár Pesten, 1874 augusztusában F: Borsos József

3. Munkácsy 1874-ben F: Strelisky Lipót

4. Munkácsy Rubens jelmezében, 1880 k. F: Adolph Braun

5. Munkácsyné barokk jelmezben, 1880 k. F: Braun

6. Jelentfotó a "Krisztus Pilátus előtt"-höz, 1879 k.

7. Korabeli fénykép: Részlet a "Krisztus Pilátus előtt"-ből F: Ad. Braun

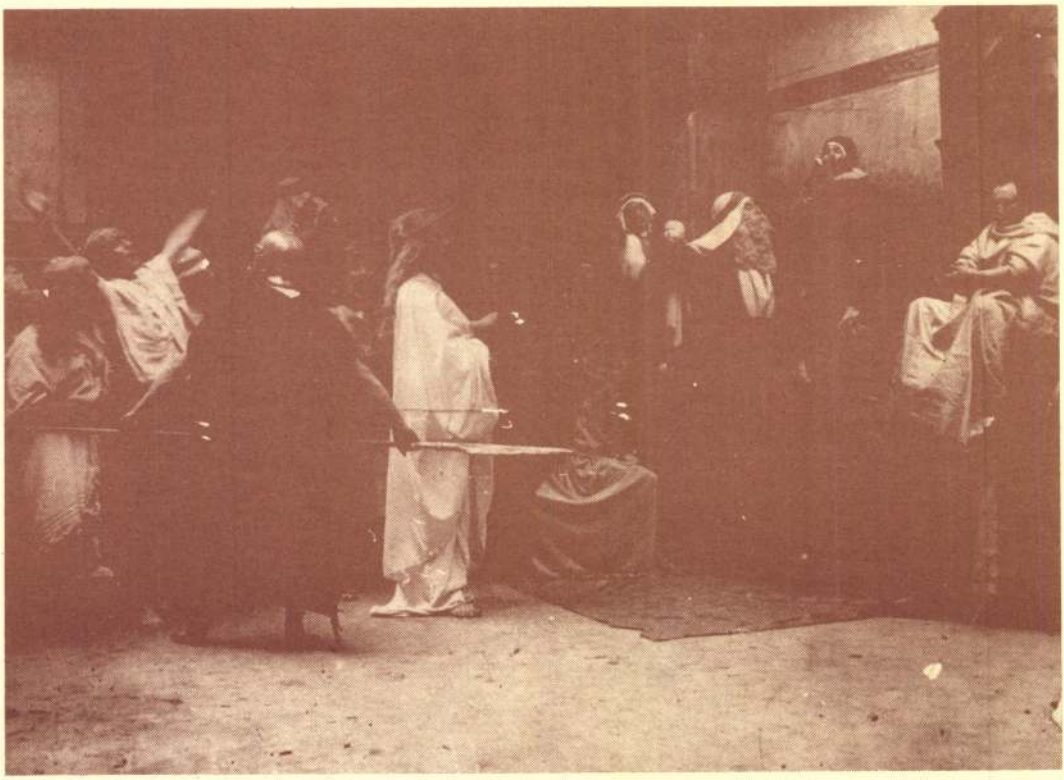

6. kép

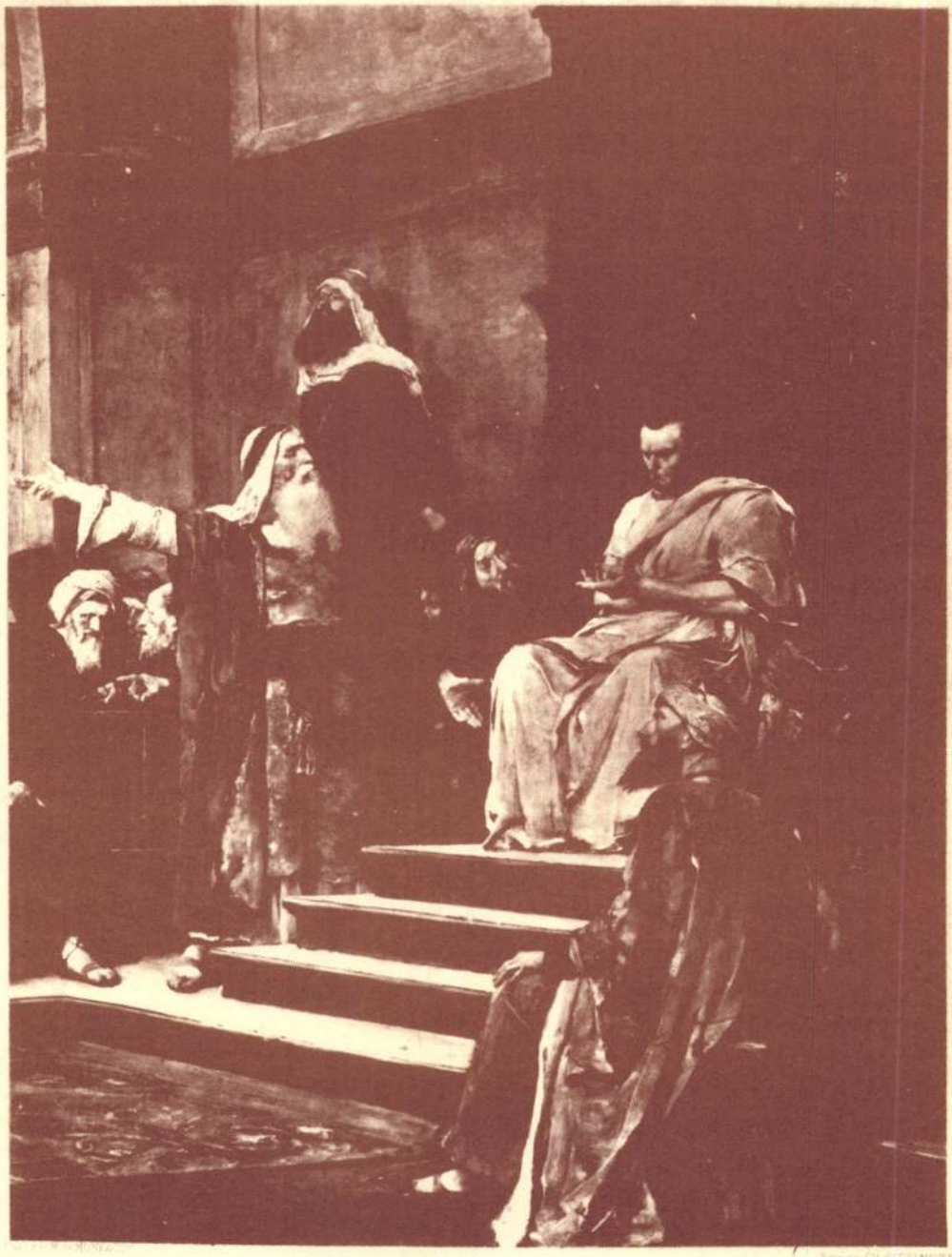

LE CHRIST DEVANT PILATE

7. kép

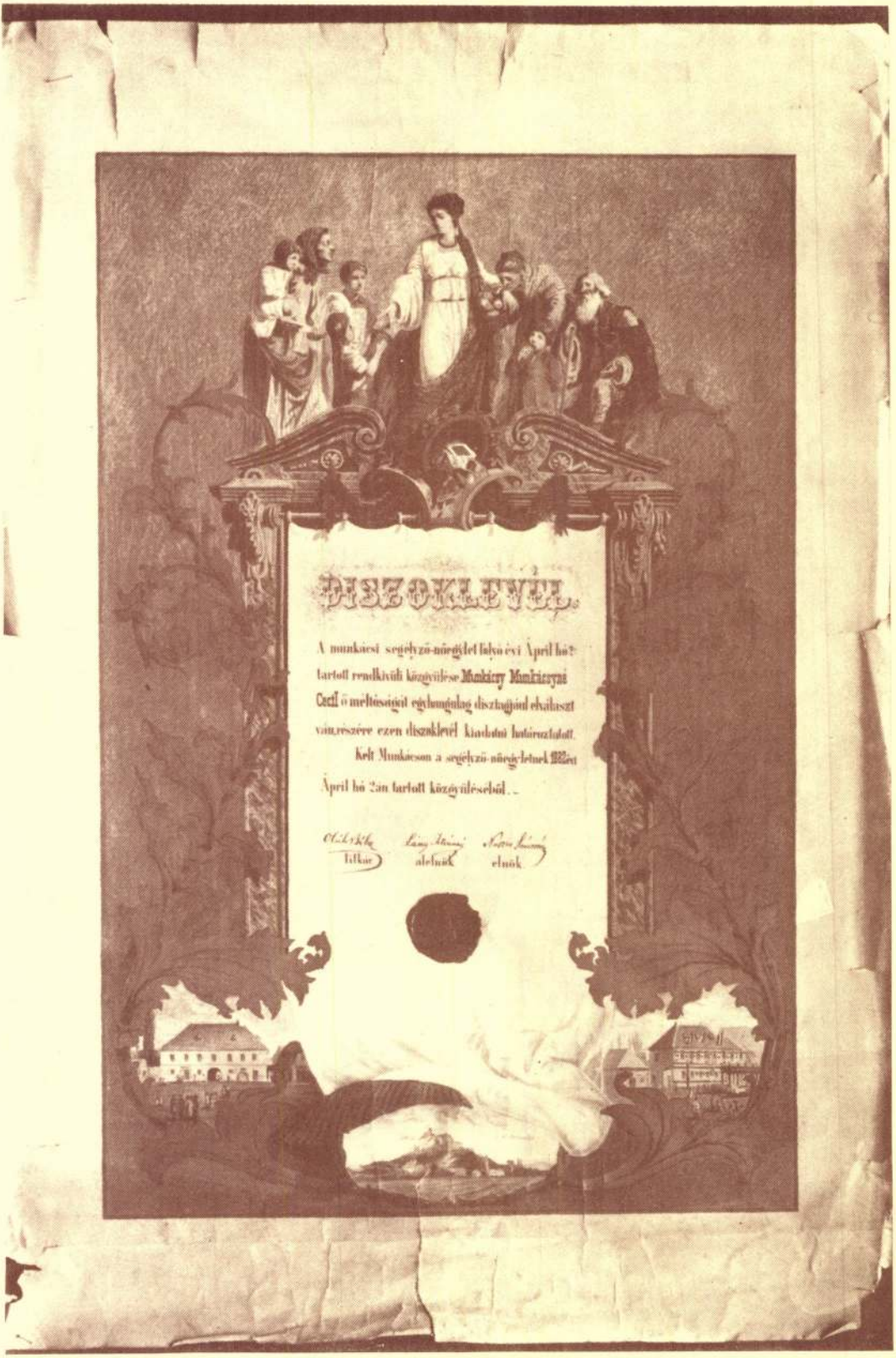
DISZOKLEVÉL.
A munkácsi segélyző-nőegylet folyó évi April hó 2-
tartott rendkívüli közgyülése Munkácsy Munkácsyné
Cecil ő méltóságát egyhangulag disztagjául elválaszt
ván, részére ezen diszoklevél kiadatni határoztatott.
Kelt Munkácson a segélyző-nőegyletnek 1882ben
April hó 2án tartott közgyüléséből. –
titkár
alelnök
elnök

8. kép

Rendkívüli előadás.

Mindenütt nagyhatást szült élő képek, MUNKÁCSY MIHÁLY világhírű festvényei után.

Folyó szám 11. NEMZETI SZINÉSZET. Bérlet szünet.

Munkács, a „Csillag" vendéglő nagytermében.

Szerdán, 1882. augusztus 9-én

LÁSZY VILMOS igazgatása alatti miskolczi drámai, vígjáték-, népszínmű- s operette társulat által adatik itt először:

ÜLDÖZÖTT ÁRTATLANSÁG.

Vígjáték 1 felvonásban. Lauger után magyarra alkalmazta Lászy Vilmos. (Rendező Lászy.)

SZEMÉLYEK:

Kovács Lőrincz, aggleginy — Lászy. Egy hölgy — Tolnayné. Péter, Lőrincz szolgája — Verő.
Kovács Béla, unokaöcscse — Fenyvesi. Történik: Budapesten.

Ezt követi:

A SIRALOMHÁZ.

Nagy élőkép. MUNKÁCSY MIHÁLY világhírű festvényei után rendezi Bozzkó József díszletéről.

A kép élő alakjai:

Az elítélt — — Bordányi. A nővér — — Benkóti Ilma. Egy testvérnővér —
Annak anyja — — Viharné. A kovácslegény — — Vihary. Egy szenvedő csecsemővel karján Lauerné.
Egy leányok — — Bérezi Gizi. Az ár — — Térey. Nép. Összesen 20 személy.
A néger — — Nagy. Egy lokaj — — Bérezi Mari.

Ezt követi:

„Krisztus Pilátus előtt."

Nagy élőkép. MUNKÁCSY MIHÁLY világhírű nagy képe után rendezi Bozzkó József.

A kép élő alakjai:

A megváltó — — Fejos. Annás — — Gyöngyi. Egy római katona — — Lauer.
Pilátus — — Bordányi. A „Feszítsd meg" kiáltó — — Vihary. A hamba — — Nagy.
Kajfás — — Borcsa. Egy anya csecsemővel karján — Lászlóné. Főpapok, írástudók, farizeusok, nép.

ZÁRÓ TÉKÜLET:

Nagy élő márványcsoport.

Alakítva Bakonyné, Bérczi de[illegible] Terka által. Rendezi Bozzkó József.

Helyárak mint rendesen. Jegyek előre válthatók reggel 9 [illegible] és délután 2 órától folytonosan a vendéglő 8. sz. szobájában.
Egy színlap [illegible] pénztárnál 5 kr.

Kezdete pontban 8 órakor.

A t. bérlő urasságok méltóztassanak helyeik végett déli 12 óráig intézkedni.

Holnap, [illegible]-törtökön.

Stuart Mária.

[illegible] Nyomtatása, Bányer F. gyermekjátéka. Nyomt. Gindely [illegible].

10. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

8. A Munkácsi Nőegylet díszoklevele Munkácsynénak, 1882.

9. Színlap a munkácsi előadás élőképéről, 1882.

10. Munkácsy és felesége a keleti "sátor" alatt, párizsi műtermében, 1886 k. Ismeretlen fényképész

11. Beállított modellek a "Golgotá"-hoz, 1883 k. de Suse márki felv.

11. kép

12. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

12. Munkácsy a 80-as években Budapesten. Koller utóda felv.

13. Munkácsyné párizsi fogadáson, 1889. F: Paul Nadar

13. kép

14. kép

15. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

14. Az idős mester Miskolcon, 1890 k. Scabinszky felvétele

15. Párizsi nagy műterme a "Golgota" tanulmányaival és a kitömött lóval, Balra Barryas portrészobra, F: Ad. Quidde

KÉPALÁÍRÁSOK

16. Szegeden Tisza Lajossal, 1891. F: Letzter és Keglovitz

17/a. A Baden-badeni szanatórium mappája, 1896.

17/b. Párizsi műterme F: Ad. Quidde

16. kép

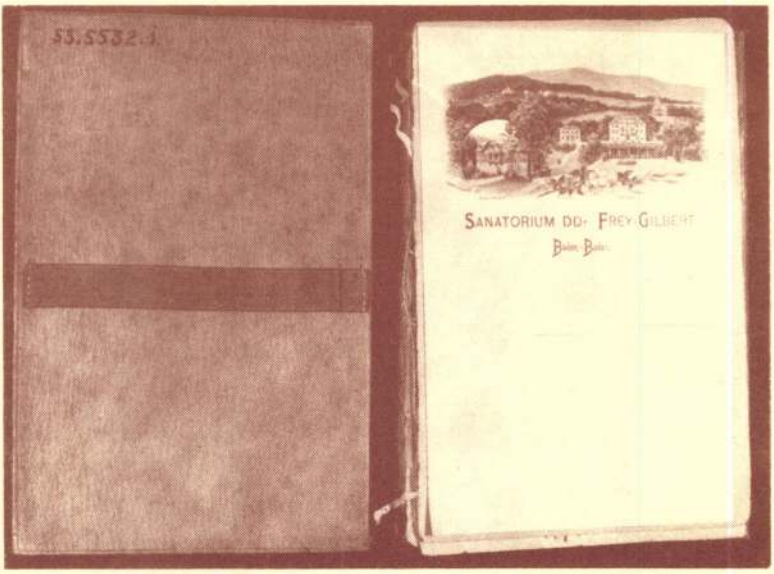

17/a. és 17/b. kép

18/a. és 18/b. kép

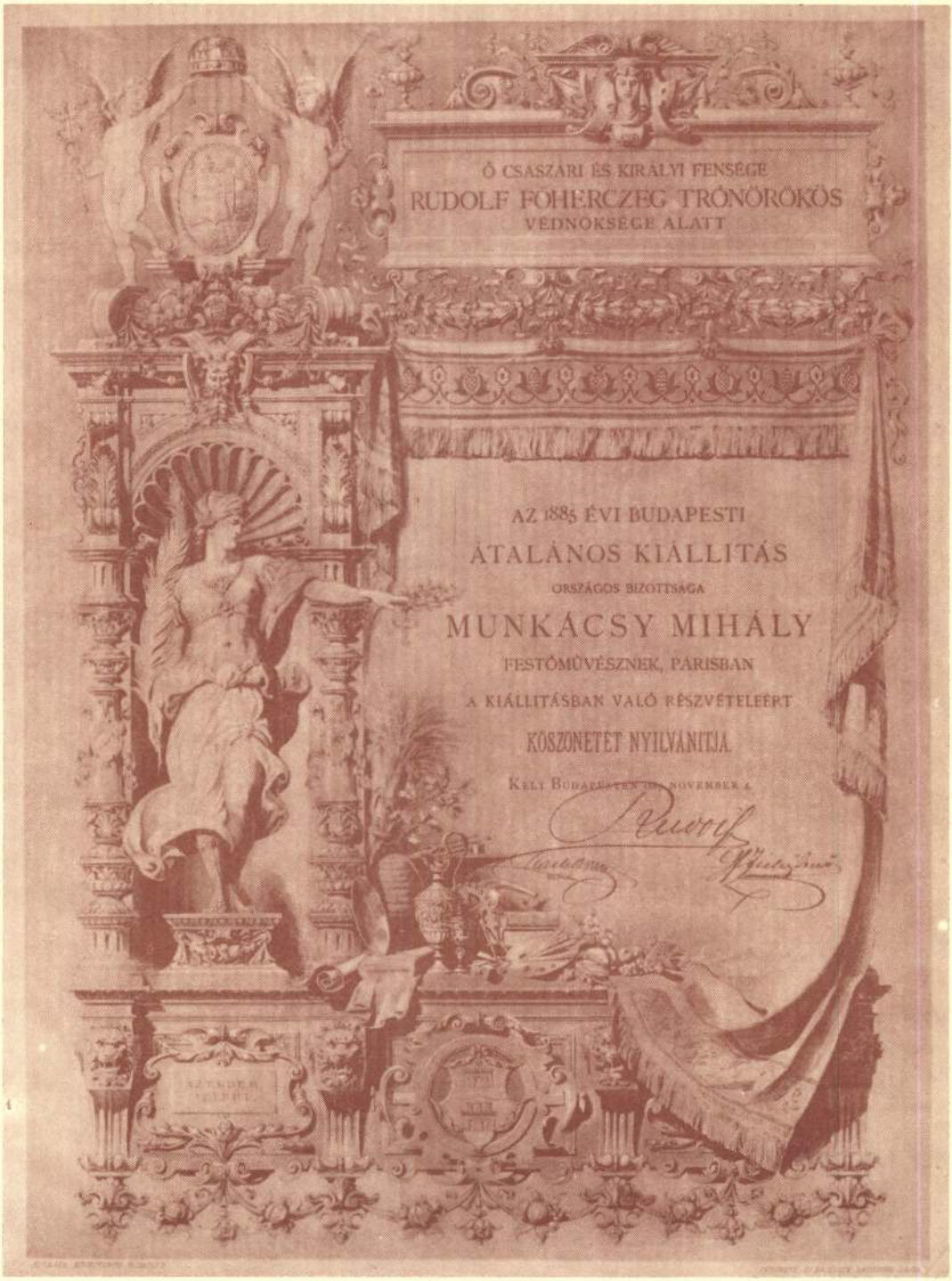
Ő CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FENSÉGE
RUDOLF FŐHERCZEG TRÓNÖRÖKÖS
VÉDNÖKSÉGE ALATT
AZ 1885 ÉVI BUDAPESTI
ÁTALÁNOS KIÁLLITÁS
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
MUNKÁCSY MIHÁLY
FESTŐMŰVÉSZNEK, PÁRISBAN
A KIÁLLITÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉÉRT
KÖSZÖNETET NYILVÁNITJA.

19. kép

20. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

18/a-b és 19. Díszoklevelek Munkácsynak

20. Tölgyfa doboz magyar gyűjteményéből

21/a-b. Karikás ostor és mellény néprajzi gyűjteményéből

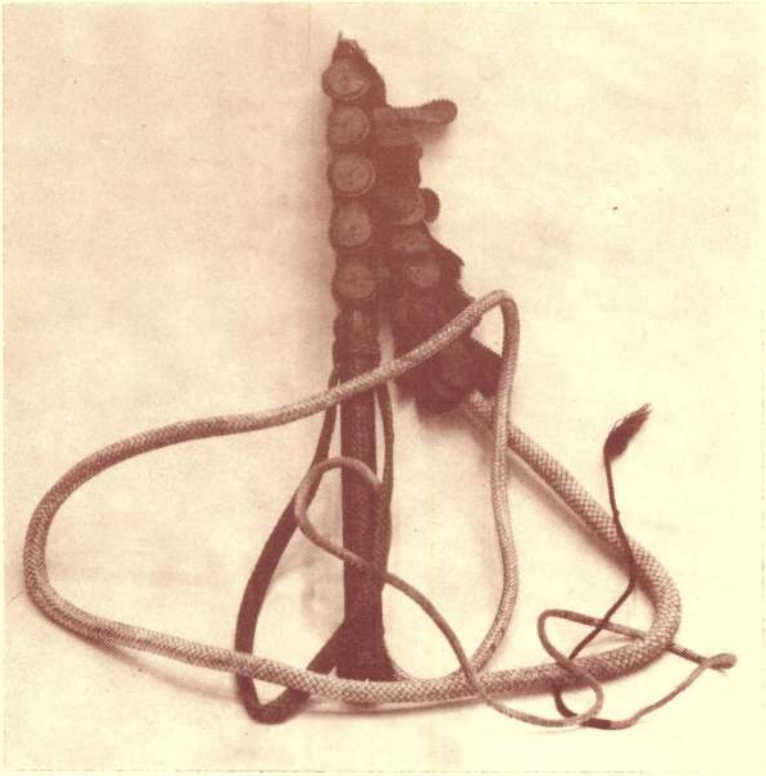

21/a. kép

21/b. kép

22. kép

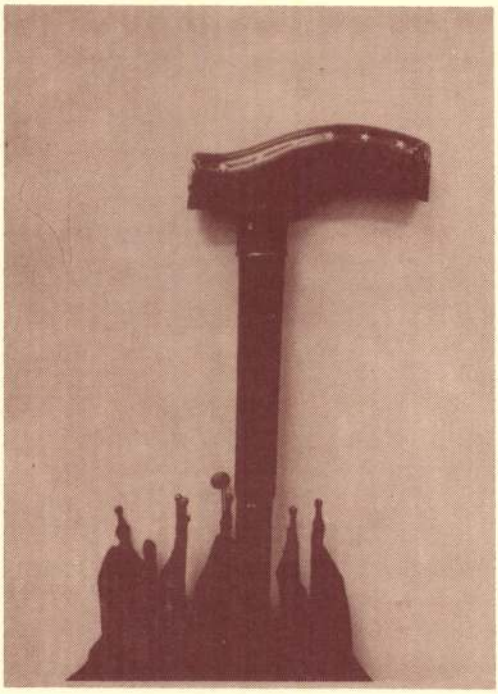

23/a. kép

23/b. kép

24. kép

KÉPALÁÍRÁSOK

22. és 23/a-b. Személyes használati tárgyai MM monogrammal és bárói címerrel

24. Ecce homo hirdetése, 1896

DISZOKLEVÉL.
A munkácsi segélyző-nőegylet folyó évi Ápril hó 2
tartott rendkívüli közgyülése Munkácsy Munkácsyné
Cecil ő méltóságát egyhangulag disztagjául elválaszt
ván, részére ezen diszoklevél kiadatni határoztatott.
Kelt Munkácson a segélyző-nőegyletnek 1882 évi
Ápril hó 2án tartott közgyüléséből. –
Olák Béla
titkár.
Láng Ignácz
alelnök.
Nuszer Sándor
elnök.

CSONGRÁD MEGYEI MÚZEUMI FÜZETEK

5

Szelesi Zoltán

Munkácsy Honfoglalás-a Szegeden

SZELESI ZOLTÁN

MUNKÁCSY HONFOGLALÁS-A SZEGEDEN

MUNKÁCSYS „LANDNAHME" IN SZEGED

SZEGED, 1966

CSONGRÁD MEGYEI MÚZEUMOK FÜZETEI

A Csongrád Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya
és a Móra Ferenc Múzeum kiadása

Szerkesztette:
BÁLINT ALAJOS
és
PAP JÁNOS

5

A fényképeket HERNÁDY OSZKÁR készítette

Kiadásért felel: Bálint Alajos
Megjelent 500 példányban, 2 A/5 ív terjedelemben
Különnyomat a Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1964—65. évi kötetéből
Szegedi Nyomda 66-6285

MUNKÁCSY HONFOGLALÁS-A SZEGEDEN

Munkácsy Mihály születésének 120. évfordulója 1964-ben volt. Ez alkalomra szánt írásunkban felidézzük egykori szegedi tartózkodásának eseményeit és azt, hogyan került a Honfoglalás c. nagy színvázlata Szegedre. Munkácsynak Szegedhez való kapcsolata jóval túlhaladta az általános érdeklődés és a hivatalos, szerződésbeli összeköttetésének kereteit. Számára Szeged nem csupán „megrendelőt" jelentett, hanem érzelmileg őszintén meghatotta az a művészet iránti páratlan áldozatkészség, amellyel e vidéki magyar város a honalapítást megörökítő, s az országházba szánt művének hasonló változatát kívánta vele elkészíttetni. Munkácsy 1891 októberében járt Szegeden. Ekkor szerzett élményeihez és kutatómunkájához kötődik életművének két jelentős alkotása: a Honfoglalás alakjainak megformálása és az e művét követő szocialista hatású képének, a Sztrájk-nak koncepcionális kialakítása.

Munkácsyval Szeged közönsége 1882 márciusában „találkozott" először. E képletes ismerkedés úgy történt, hogy egy budapesti műkereskedő az itteni régi Hungária szállóban szobát bérelt ki és ebben mutatta be Munkácsy Búsuló betyár c. festményét. A kiállított mű sikere nemcsak a tárlat meghosszabbítására ösztönözte a kereskedőt, hanem, hogy megszerezze és emellett bemutassa a mester Krisztus Pilátus előtt c. alkotásának „fénynyomatú képét" is. A Szegedről—Vásárhelyre vitt — alig egy hétnél tovább tartó — alkalmi tárlatnak több mint 1600 látogatója volt.[1]

Munkácsy és a szegediek másodszori „valóságos" találkozása, kilenc évvel később, 1891 őszén történt. Ezúttal azonban az élelmes fővárosi üzletember nélkül, személyesen jött el hozzánk. Mielőtt a látogatásával kapcsolatos eseményekre rátérnénk, meg kell emlékeznünk egy epizódról, amely Munkácsy 1890 októberi magyarországi útjához kötődik. A feleségével hazatérő mester többek között egy aradi szoborleleplezési ünnepségen vett részt és neje, nővére, valamint rokona, Koós Ede társaságában megtekintette az ott rendezett képkiállítást is. Az Aradon időző Munkácsyt két szegedi művészjelölt, Kiss Sándor és Tóth Molnár Ferenc keresték fel, és bemutatták festményeiket. A mester kivált Tóth Molnár munkáit tartotta figyelemre méltónak, akit arra biztatott, hogy képeztesse magát tovább.[2] Az aradi tartózkodás alkalmából a Szegedi Napló megemlíti, hogy Szolnokon, amíg a vonat állott, az átutazó művész a pályaudvaron egy báránybőr-süveges magyar parasztot látott. A különös alakú süveg annyira megtetszett neki, hogy azt gazdájától, a jó vásárnak örvendő parszttól, három forintért megvette.[3] Minden bizonnyal ez is egyike volt azoknak a ruházati kellékeknek, melyekből Munkácsy a Honfoglaláshoz szorgos buzgalommal oly sokat gyűjtött össze.

[1] Szegedi Híradó (továbbiakban: Sz H) 1892. márc. 17—22.
[2] Szegedi Napló (továbbiakban: Sz N) 1890. okt. 6—7.
[3] Sz N 1890. okt. 13.

1890 decemberére Munkácsy a Honfoglalás kompozícióját több rajzon és kisebb színvázlaton keresztül véglegesen kialakította. Mielőtt nagy festményéhez hozzákezdett volna, egész sereg adatot és korabeli tárgyat gyűjtött egybe, hogy a honfoglaláskori magyar, szláv viselet és fegyverzetre vonatkozó régészeti dokumentumok alapján hitelesen ábrázolja szereplőit. Neves budapesti archaeológusoktól, történészektől kért és kapott ez ügyben szakmai támogatást, Itt említjük meg Kacziány Ödön szegedi festőművésszel való kapcsolatát is. Munkácsynak tudomására jutott, hogy az Erdélyből származó Kacziány, az ott élő székelyekről rajzokat, tanulmányokat készített. Munkácsy levélben kérte Kacziányt, hogy engedje át neki e tanulmányfejeket. De megbízta azzal is, hogy a szegedi múzeumban őrzött honfoglaláskori leleteket — kengyelvasakat és zablákat — rajzolja le számára. Kacziány Munkácsy kívánságát szívesen teljesítette, sőt még néhány helybeli, alsóvárosi parasztról készített vázlatát is elküldte a neves mesternek.

Az itthonról kapott régészeti, néprajzi és egyéb adatok azonban nem elégítették ki a művészt. 1891 áprilisában az a hír járta, hogy Munkácsy „. . . szeptemberben Magyarországra utazik, mint mondja, egy kis magyar levegővel akarja inspiráltatni magát a munkához. Terve különben a Tisza mellékéről tiszta magyar típusú modelleket vinni Párisba."[5] Valóban, ez év őszén, október első napjaiban — miután a nagy történelmi kép megfestéséhez Neuilly-ben külön műtermet építtetett — hazai tanulmányútra indult. Előbb Budapesten töltött bizonyos időt, majd Szentesre látogatott, ahol rokonánál, Zsilinszky Mihály akkori főispánnál szállt meg. Innen utazgatott ki egy vele érkező Ecsy nevű fényképésszel „modellszerzésre", a környékbeli falvak parasztjai közé.[6] De a vendéglátó városban, Szentesen is talált olyan rég itt élő alföldi parasztokat, akikről az egyik akkori helyi lap így ír: „Világhírű festőművész, hazánk fia, a vármegyeháza udvarán pénteken és szombaton számos, leginkább a munkásosztályhoz tartozó egyénről vett egyes, kisebb és nagyobb csoportú felvételeket. Itt többek között modellül szolgált a nagy művésznek egy 87 éves öregember is, aki ősi szokás szerint még ma is befonva viseli hosszúra növesztett haját."[7] A mester szentesi tartózkodásához kapcsolódik az is, hogy Jósa Lászlót, egy általa tehetségesnek tartott itteni kezdő festőt, közbenjárására a Benczur-mesteriskolába állami ösztöndíjas növendékként felvették.[8] Munkácsy Szentesről, a szomszédos Csongrádra és Szegvárra utazott, ahol bár csak rövid időt töltött, mégis sikerült az őt érdeklőkről fényképet készítetnie.

Munkácsy úgy gondolta, hogy Csongrád megyei útja során pár napra Szegedre is ellátogat és felkeresi itteni rokonait. Érkezését a Tisza-parti városban október 12-re várták. Az állomáshoz vezető utcákon lelkes tömeg hullámzott, de a művész, közbejött elfoglaltsága miatt ekkor nem érkezett meg.[9] Csak tizenhárom nappal később, erdélyi útja után, október 25-én lett Szeged vendége. Amikor a délutáni gyorsvonat a pályaudvarra berobogott, hatalmas éljenzéssel fogadták. Munkácsy és az őt hivatalosan kísérő Tisza Lajos az utolsó kocsiban ültek. Velük jött Szegedre Ivánkovits János és Novák József helyi országgyűlési képviselők társaságában Mikszáth Kálmán is.

Tisza Lajost a város polgármestere köszöntötte, Munkácsyt pedig rokonai, Kelemen István ügyvéd és Reök Iván főmérnök fogadták, akik az ünnepélyes aktus után családi körükbe vitték.[10] A késő délutáni órákban sétálgattak a Stefánia-park-

[4] Sz N 1891. jan. 27.
[5] Sz N 1891. ápril. 28.
[6] Sz N 1891. okt. 10.
[7] Sz N 1891. okt. 13.
[8] Sz N 1891. okt. 29.
[9] Sz N 1891. okt. 13.
[10] Sz N 1891. okt. 25.

ban, majd az új Kaszinóba mentek, ahol Munkácsy megtekintette — a már említett szegedi művésznövendék —, Tóth Molnár Ferenc ide készült képét, arról elismerőleg nyilatkozott, s a tanulmányait Münchenben folytatni kívánó fiatalembernek megígérte, hogy pártfogolja.[11] Este, a színházban, a vendégek tiszteletére díszelőadást tartottak. Előadás után a mestert az utcán várakozó szegedi ifjúság lelkesen megéljenezte, amit ő kalaplevéve köszönt meg. Végül is az érkezés napját, a Reök-család által rendezett vacsora zárta le.

Abb. 2. kép. Munkácsy Mihály és Tisza Lajos

Korábban írt dolgozatunkban már rámutattunk, hogy Munkácsy szegedi tartózkodásának művészettörténeti szempontból jelentős volt az itteni színházi látogatása. Említettük, hogy a helyi társulat előadásában nézte végig Szigligeti Ede és Balázs Sándor „A sztrájk" c. népszínművét, amely nagy hatással volt rá. Tetszésének azzal adott kifejezést, hogy a felvonás szünetében a színpadon felkereste és üdvözölte a kitűnően játszó együttest.[12] Minden bizonnyal állíthatjuk, hogy a színdarab hatása alatt festette meg négy év múlva, 1895-ben munkásmozgalmi témájú művét, a Sztrájk-ot.[13] Ebből a valószínűnek látszó gondolatból indult ki Katona Imre, aki a Művészet 1962 augusztusi számában megjelent cikkében elemző módon foglalkozott a magyar sztrájkábrázolások genetikai és megjelenítésbeli összefüggéseivel. Az általunk közölt, de addig figyelemre nem méltatott alapvető felismerésű adat alapján bebizonyította, hogy Munkácsy Sztrájk-jának keletkezési alapmotívumai, valóban a művész által Szegeden látott Szigligeti—Balázs-féle színműben kereshetők.

[11] Sz N, Sz H 1891. okt. 25.
[12] Sz H 1891. okt. 27
[13] Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. — A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1957. Szeged, 1957. 196.

Katona szerint „... bizonyos, hogy a darab különös erővel ragadta meg Munkácsyt és lenyűgöző hatása alól még évek múltán sem tudott szabadulni... Hogy mennyire a darab hatása alá került, arról a kép első pillanatra szembetűnő teátrális hatása is tanúskodik... A hely, ahol a kép cselekménye zajlik: szabályos színpad, díszletekkel. Az alakok a történet, a dráma szereplői. Ezt a benyomást csak megerősíti a kompozíció és a darab rendezőpéldányának összevetése... A helyszínrajz szerint a színtér hátterének jobb oldali részén, ‚kék zárt szoba' található,

Abb. 3. kép. A Szeged-felsőtanyai központ ünnepségén résztvevő legények

ugyanúgy, mint Munkácsy képén. A kocsmahelység berendezése is pontosan megegyezik a képen ábrázolt helyiséggel: a rendezőpéldányon feltüntetett ‚kisebb asztal' ugyanúgy megtalálható a képen, mint a vázlatrajzra berajzolt nagyobb asztal a körülötte elhelyezett nyolc székkel. Maga az ábrázolt jelenet is számos egyezést mutat a dráma különböző jeleneteivel. A nagyobb asztalon álló patetikus mozdulatú agitátor minden bizonnyal a darab Anselm-je, aki a drámában erős németes akcentussal beszél és igyekszik társait rávenni arra, hogy lépjenek sztrájkba... Mun-

Munkácsy Mihály: A Honfoglalás nagy színvázlata

kácsy, ha szerepeltet is olyanokat, akik csak a dráma későbbi jelenetében lépnek fel, az első felvonás változás előtti, utolsó jelenetét ábrázolja, amikor a betóduló munkások véglegesen elhatározzák, hogy mindnyájan sztrájkba lépnek, ha a gyáros nem teljesíti követeléseiket... Alig hihető, hogy Munkácsy — akit közben a Honfoglalás c. képének alkotása foglalkoztatott — évek múltán is ennyire pontosan emlékezett volna az 1891 októberében Szegeden látott drámára, annak szereplőire, díszleteire és jelmezeire... Éppen ezért feltételezhető, hogy Munkácsy különböző segédeszközök segítségével tudta megőrízni és felidézni emlékeit a darabról. Gondolhatnánk arra is, hogy friss benyomásairól vázlatokat készített, de valószínűbb ennél, hogy rendezőpéldány, vagy fényképfelvételek alapján rekonstruálta később a drámát és szereplőit".[14]

Abb. *4.* kép. A Szeged-felsőtanyai központ ünnepségén résztvevő lányok

Katona Imre cikkéből hosszabban idéztünk, mert szükségesnek tartottuk, hogy a Sztrájk koncepciójának eredetét az ő kutatásai nyomán részletesen ismertessük. Bár apróságnak látszik, de nem valószínűtlen, hogy Munkácsy a díszletekről és a

[14] Katona Imre: Munkácsy „Sztrájk"-ja — Művészet, 1962. augusztus III. évf. 8. sz. 8—10. E témával foglalkozik még Katona Imre: „Munkácsy Sztrájk-jának La Malou-i vázlata" c. dolgozata. — Művészettörténeti Értesítő, 1964. 4. sz. 279—283.

neki érdekesebb jelenetekről, előadás közben rögtönzött vázlatokat készített. Az eseményről szóló akkori újságbeszámoló szerint a művész mélyen a páholy belsejébe húzódott és innen figyelte az előadást.[15] Persze ez azzal is magyarázható, hogy a közönség ünneplése elől vonult vissza. Az is tény, hogy a hivatalos személyek, élükön Tisza Lajossal nem az ő páholyában ültek, tehát figyelmét nem kellett megosztania s érdeklődését a látottaknak szentelhette. Katona felhozza, hogy „. . . Mun-

Abb. 5. kép. Barna János öreg juhász (modell)

kácsy szegedi látogatása, az ünnepségeken való részvétele, valamint esti színházi látogatásai — melyek során a Balázs-drámát is végignézte — általában ismeretesek, hiszen nemcsak a két tekintélyes szegedi napilap, — a Szegedi Napló és a Szegedi Híradó — közölt róluk terjedelmes tudósítást, hanem a pesti napi- és hetilapok is. Hogy e tényre a kutatók mégsem figyeltek fel mindeddig, többek között annak is tulajdonítható, hogy Munkácsy munkástárgyú képeinek — köztük a Sztrájknak — keletkezését a művész franciaországi munkásmozgalmi kapcsolataival bebizonyítottnak vélték, s nem gondoltak arra, hogy a közvetlen indítékot egy Szegeden látott magyar népszínműtől, Balázs darabjából merítette."[16]

[15] Sz H 1891. okt. 27.
[16] Katona I.: i. m.

1891. október 26-án, míg Munkácsy Szegeden tartózkodott, két jelentékeny „közalkotás": a Felsőtanyai Központ és a Belvárosi Kaszinó avatóünnepsége is megtörtént. Mindkettő nevezetes esemény volt. Az utóbbi az urak, az előbbi a parasztok számára. Ezzel a szegedi tanyavilágban félszázados törekvés valósult meg. A létrehozott ún. „Kultúr-központ", a város külterületein lakó pusztaiaknak az iskolán kívül, az egészségügyi ellátás és a közbiztonság helyi megszervezését jelentette, ugyanakkor templomot és temetőt is kaptak a környékbeliek. A török uralom alatt elnéptelenedett s kietlenné vált szegedvidéki pusztaságok csak lassan települtek újra, s az egykori „kapitányságok" század végére felszaporodott népe örömmel fogadta a kulturáltabb életkörülmények megteremtését.

Abb. 6. kép. Szeles Olga (modell)

A Felsőtanyai Központ átadási ünnepségére Szegedről különvonat vitte a városi vendégeket, élükön Tisza Lajossal és Munkácsyval. A vonat a balástyai őrháznál állt meg, ahol az érkezőket, az előkelőségeket és tisztviselőket lovasbandérium, és a tanyák idesereglő népe fogadta. A társaság ezután kocsikon, dobpergés és trombitaszó mellett, a félóránvira levő központi telepre hajtatott. Itt mintegy 8—10 ezres tömeg fogadta és üdvözölte őket. A hivatalos épületek átadása és az új kápolna felszentelése után, megkezdődött a városiak és a tanyaiak ebéddeltánccal egybekötött közös szórakozása. Munkácsy itt ismert meg néhány olyan idevaló parasztot, akik a Honfoglalás népi alakjainak modelljei lehettek.[17] Erről a kedélyes kirándulásról később, Munkácsy halálakor írt Mikszáth Kálmán cikket. Élvezetes tárcájában olvashatjuk, hogy „. . . ki volt adva a rendelet a pusztai kapitányoknak, hogy ami jóképű férfinép vagyon köröskörül, két mérföldnyire a bárány-címerű város tanyájától, az mind ott legyék, de az öregje is. . . Össze sereglettek a férfiak. Gyönyörű típusok akadtak: ős arcok, szőrrel benőve egészen a szemig, csontos, körteképű kunok, laposfejű tatárok, keresztbe vágott szemmel, nyomott,

[17] Sz N 1891. okt. 27.

pogácsaképű besenyők, széles, girbe-gurba fiziognómiájú, zömök termetű magyarok, apró, mélyen bentülő szemekkel. . . A fotografus ott volt velük s rögtön lekapta, amelyik megtetszett a nagy művésznek."[18]

A szép számban összegyült parasztfiatalsággal, a vidáman táncoló legényekkel és lányokkal Munkácsy hosszasan elbeszélgetett. Érdeklődéssel kérdezgette őket szokásaikról és népviseletükről. A tanyaiak közül különösen Barna János, öreg juhász tetszett meg neki, akiről több felvételt csináltatott. Ugyanekkor lefényképeztetett néhány legény- és leánycsoportot, akiknek képeit a Vasárnapi Újság is leközölte. Az országosan népszerű lap a felsőközponti ünnepséget hosszú cikkben méltatta s befejező soraiban hangsúlyozza, hogy „. . . kiválóbban érdekessé válik ez ünnepély az által, hogy épp ott folyt le, hol már ezer év előtt Pusztaszeren, a vezérek vérszerződésekor a magyar tábor tanyázhatott."[19]

Munkácsy hazai tanulmányútjának az volt a célja, hogy készülő történelmi képéhez, a Honfoglalás-hoz felkutassa Árpád népének utódait. Híres orosz kortársa, Rjepin is, a Zaporozsei kozákok megfestése előtt Ukrajnába látogatott el, hogy kiválassza alkotása elhitető erejű hőseinek modelljeit, a kozákok századokon át ott élő leszármazottjaiból.

„A tanyai kultur-központ felszentelése" után, az este visszatért városi társaság, a Szegedi Belvárosi Kaszinó új otthont avató ünnepségén vett részt. Itt ismerkedett meg Munkácsy Szeles Olgával, a fiatal, mongolos arcú szegedi lánnyal, akit lerajzolt és fényképet kért tőle. Később ő lett a Honfoglalás egyik nőalakja, az a vezéri sátor előtt álló asszony, aki gyermekét a magasba tartja. Munkácsy századvégi modellje 1965-ben, kilencvenkét éves korában hunyt el. Özv. Kopasz Istvánnénak felejthetetlen emlék maradt a nagy festővel való találkozása.[20]

A Belvárosi Kaszinó díszvacsoráján Munkácsy is felszólalt: „. . . Nekem, mondá, napokig kellett utaznom Párisból a pusztákra, hogy ihletet szerezzek. De a pusztákról a civilizáció központjába mindössze egy félórát, mert Szeged igazán kulturális középpont."[21] Befejezésül megköszönte „. . .azon kedves fogadtatást, melyben őt, a művészet szerény ápolóját részesíti Szeged, melynek boldogságot kíván."[22] Ha a korabeli helyi lapok Munkácsyval kapcsolatos híradásait gondosan figyelemmel kísérjük, akkor meg kell említenünk azt a kis epizódot is, amikor a mester szegedi rokonai és Tisza gróf társaságában felkereste Letzter és Keglovich neves fényképészműtermét a városban. Itt róla és kísérőiről felvételeket csináltatott. Az újság azt írja, hogy ez „. . . annál följegyzésre méltóbb, mivel a nagy művész — a saját mondása szerint — nagyon ritkán adta rá fejét arra, hogy lefotografáltassa magát. Kevés arcképe is van forgalomban. Jobbára azok is másolatok, mint ezt ma megje-

[18] Mikszáth Kálmán: Férfinézőben, Sz N 1900. máj. 5.

[19] Kovács János: A szegedi tanyák ünnepe, Vasárnapi Újság, 1891. 47. sz. 768—771. — Munkácsy egykori felsőtanyai látogatása ma is él a balástyai nép emlékezetében. Jól kifejezi ezt, hogy a község új iskoláját a nagy magyar festőről nevezték el. Dél-Magyarország, 1964. nov. 28.

[20] Az esetet özv. Kopasz Istvánné — Kopasz Márta szegedi grafikusművésznő édesanyjának — közléséből tudjuk. Leánykori neve — Szeles Olga — szerepel a Szegedi Belvárosi Kaszinó avatóestjén résztvett nők felsorolásában. — Sz N 1891. okt. 27. Munkácsy egykori modelljét megkérdezte a Nők Lapja. — Galsai Pongrác: Lány a sátor előtt. Nők lapja, 1965. 2. sz. 5.

[21] Sz H 1900. máj. 4.

[22] Sz N 1891. okt. 27. — Talán feltűnőnek hat, hogy Munkácsy pár mondatos köszönő-sorait két — időben egymástól jóval később megjelenő — újságból idéztük. Erre nemcsak az értelemszerűség késztetett bennünket, hanem, hogy ennek kapcsán megemlítsük azt is, hogy e kis ünnepi beszédet állítólag Mikszáth sugallmazta Munkácsynak, aki teljesen indiszponálva érezte magát ekkor a legkisebb szereplésre is. Egyébként Mikszáth szerint (lásd az i. m.) Munkácsyn az idegbetegség kezdeti jelei már megmutatkoztak.

Abb. 7. kép. Árpád vezér

gyezte."[23] Az ekkor készült felvételek egyikét: Munkácsy és Tisza Lajos közös mellképét a Vasárnapi Újság közölte le.[24]

Munkácsy ihletetadó benyomásokkal 1891. október 27-én utazott vissza Buda-

[23] Sz N 1891. okt. 27.
[24] Vasárnapi Újság, 1891. 47. sz. 769.

pestre. A mester örömmel beszélt szegedi tartózkodásáról és megígérte, hogy máskor is ellátogat Szegedre.[25]

Úgy véljük, hogy Munkácsy Szegeden emberi és művészi szempontból egyaránt értékes benyomásokat szerzett. Gondoljunk csak adatgyűjtő tevékenységére: megtekintette a szegedi múzeum régészeti gyűjteményének honfoglaláskori leleteit, néprajzi vonatkozású tárgyi emlékeket gyűjtött össze. Megismerte az Alföld e részének jellegzetes táji arculatát, antropológiai vizsgálódást végzett a környék néptípusairól, de megismerhette a dél-magyarországi pásztorok, halászok és földművesek hagyományokat őrző gondolkodásmódját is. Munkácsy hazai tanulmányútja — ezen belül a szegedi, csongrád megyei tartózkodása — bármilyen rövid volt, de élményei inspiratív, feltöltő hatásúnak mondható. Nagyban segítette ez őt a Honfoglalás részleteiben való megoldásához és képének végleges kialakításához.

Munkácsy szegedi kapcsolataival és a Honfoglalás nagy színvázlatának idekerülési körülményeivel foglalkozó írásunkban nem térünk ki a festmény kompozícionális kialakítására, sem mondanivalójának eszmei, tartalmi elemzésére, annak ellenére, hogy érdekes és fontos a mű alkotófolyamatának vizsgálata. Kimerítően és világosan ismerjük ezt Végvári Lajos Munkácsy-monográfiájából,[26] és Bényi László Honfoglalás-ról írott, adatokban és megállapításokban egyaránt gazdag cikkéből.[27] A mi célunk, hogy bemutassuk mindazt, ami Munkácsyval, szóban forgó képével és Szegeddel párhuzamosan kimutatható.

Magyarországi tanulmányútjáról Munkácsy 1891 október végén tért vissza Párizsba, „. . . s októbertől áprilisig egyfolytában dolgozva a kép kartonját és végleges tervét elkészítette."[28] E nagyméretű szénvázlata később Szegedre került. Kartonja alapján kezdett terjedelmes vásznának megfestéséhez, ezért ennek jelentőségére ki kell térnünk.

Tulajdonképpen e kompozíciós szénrajzán[29] sikerült eddigi elképzeléseit összefoglalnia. Művének tartalmi és formai vonatkozásai ezen kristályosodtak ki. Az eddigi kisebb színvázlatain csak a témát alakítgatta, s figurái jelzésszerűen voltak ábrázolva. Nagy szénvázlatán viszont az alakokat jellegzetes típusokká fejlesztette. Ezzel egyidejűleg képének tömegeit szerkezetileg csoportosította, így a megjelenítés hatásosabbá és nagyszabásúbbá vált. A szénvázlat felépítésileg általában egyezik a befejezett festménnyel, némi eltérés azonban megfigyelhető közöttük. Például a háttérben levő kisebb alakok száma jóval kevesebb. Az Árpád mögötti előkelőségek társasága sem oly tömbszerűen zárt hatású, mint a festményen. A szénrajzon a vezéri-sátor helyett egy domb magaslik, és ennek tetején — eléggé halványan — álló, vagy lovon ülő harcosokat s néhány fatörzset látni. A festmény bal oldalán, a tömeg mögött, hiányzik egy magasló fa, amelyre viszont a kompozíció kiegyensúlyozottsága miatt szükség volna. Szerkezetileg és eszmeileg eléggé lényeges, hogy a szláv hódolók köréből hiányzik az Árpád előtt mélyen meghajló, karjait széttáró követ alakja. Megfigyelhető, hogy ennek az alaknak pontos elhelyezése, — vagy éppen mellőzése — Munkácsynak sok gondot okozott, mert felvázolását két helyen is eredménytelenül kísérelte meg. Összbenyomásként megállapíthatjuk, hogy a szegedi nagy szénvázlat levegősebb, áttekinthetőbb, ennélfogva nyugodtabb hatású,

[25] Sz N 1891. okt. 27. — Sz H 1900. máj. 4.
[26] Végváry Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Bp. 1958. 231—238.
[27] Bényi László: A „Honfoglalás" a Műcsarnokban. Szabad Művészet 1952. 9. sz. 410—413.
[28] Végvári L.: i. m. 233.
[29] „Honfoglalás". Nagy kompozíciós vázlat. Párizs, 1892. Szénrajz, papírlapokon, melyek egymáshoz vannak illesztve és vászonra ragasztva. 196×600 cm. Jelzés nélkül. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. Adomány, 1897. M. M-nétól. Ltsz.: 50.548.1.

Abb. 8. kép. Részlet a szegedi nagy színvázlatról

mint az erről készült, de elrészletezett, stafázsszerű alakokkal, fegyverekkel, zászlókkal stb zsúfolttá tett befejezett alkotás.

Mint tudjuk, Munkácsy megfeszített erővel dolgozott a Honfoglalás-on, me-

lyet végül is egyre súlyosbodó betegségével küszködve, 1893 tavaszán fejezett be. Utolsó ecsetvonások előtti művéről a szegedi lapok is hírt adtak.[30] A festményt méltató sorokon kívül azonban hangot kapott az az ellentét is, mely a kép felsőházi ülésteremben való elhelyezése miatt Tisza Lajos és az Országházat tervező Steindl Imre között támadt.[31] A vitát a helyi újságok is a két ember esztétikai nézeteltérésével magyarázták, pedig emögött politikai tendencia volt. A kész képet 1893 májusában a párizsi Szalonban bemutatta, amiről Rákosi Jenő küldött haza tudósítást. Helyi vonatkozásban a Honfoglalás-t — ennek Budapestre kerülésekor — Bartos Fülöp méltatta, aki nemcsak a Szegedi Híradó-ban megjelent cikkében, hanem a Dugonics Társaságban tartott előadása alkalmával is részletesen elemezte és hangsúlyozta a festmény eszmei és művészi érdemeit.[32] Munkácsy alkotását azonban mind a francia, mind a hazai kritika általában elmarasztalta. A bírálat politikai vonatkozásban túlzottan sovinisztának tartotta a honfoglaló magyarok és a behódoló szlávok közti magasabb, illetve alacsonyabb faji, szellemi megkülönböztetés hangsúlyozását. Művészileg pedig azt a törekvést kifogásolták, hogy a nagyméretű történelmi képet, nem a tőle várt módon oldotta meg, hanem azon az impresszionizmus eredményeit igyekezett, éspedig sikertelenül alkalmazni. Festményével a mester maga is elégedetlen volt: „. . . helyes megoldást kereső türelmetlenségében még nagy művének kiállítása alatt készítette el azt a vázlatot, amely a szegedi múzeumba került."[33]

Ha alaposabban tanulmányozzuk a Honfoglalás-t, megállapíthatjuk, hogy a Szegedre került nagy színvázlaton Munkácsy sikeresebben valósította meg elképzeléseit, mint a véglegesnek szánt parlamenti képen. Ezzel kapcsolatban utalunk a művész idevágó megnyilatkozására, valamint monográfusának, Végvári Lajosnak véleményére.

1893 júniusában Munkácsy egyik levelében ezt írja: „La Malou-ból visszatérve a nagy vázlaton megtettem minden változtatást, és pedig azt hiszem igen előnyösen, amit már a nagy képen is konstatáltam, mert a szemle után rögtön átvittem az atelierbe (megjegyzendő, hogy midőn az atelierben abban a világításban melyben készült, megláttam, egy pillanatra kételkedtem, hogy vajjon érdemes-é hozzányúlni, de midőn az átdolgozott vázlatot mellé állítottam, mindjárt meggyőződtem róla, hogy igazam van). Rögtön hozzá is fogtam és néhány nap alatt, úgyszólván az egész képet áthangoltam, de az irtóztató hőség miatt abba kellett hagynom."[34] Munkácsy 1893 decemberéig, képének szignálásáig mindent elkövetett, hogy a főművének tekintett alkotásán a szükséges változtatásokat megtegye, azonban időközben elhatalmasodó idegbaja miatt a Honfoglalás-on lényeges korrekciókat még sem volt képes végrehajtani.

„Honnfoglalás — Végvári szerint — nem sokban tér el a szegedi vázlattól, amely maga is tekintélyes méretű.[35] A lényeges különbség a két változat között az, hogy a nagyméretűn a természeti részek, a tájképi elemek nagyobb hangsúlyt kapnak, s ennek következtében a kolorit élénkebbé vált. . . Munkácsy inkább a részletekben gazdagította a festményt; növelte a figurák számát, nagy gonddal ábrázolta az öltözeteket és az eszközöket. Lényeges a változás az Árpád környezetének arctípu-

[30] Sz H 1893. márc. 3.
[31] Sz H, Sz N 1893. márc. 23.
[32] Sz H. 1894. febr. 28. és márc. 25.
[33] Bényi L.: i. m. 413.
[34] Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály válogatott levelei. Bp. 1952. 185.
[35] „Honfoglalás" Nagy színvázlat. Párizs, 1892—93. Olajfestmény, vászon, 216×625,5 cm. Jelzés nélkül. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. Vétel, 1895. 21 000 Ft. M. M-tól. Ltsz.: 50.549.1.

Abb. 9. kép. Részlet a szegedi nagy színvázlatról

sainál. A szegedi változaton, típuskutató körútja alkalmával készített fotografiák eredményeit használta fel, a budapestin egykorú magyar arisztokraták és közéleti személyiségek arcvonásait is megörökítette. Ez a változtatás túlságosan nagy engedmény volt, mert míg a szegedi változaton a környezet figurái, éppen általánosított jellegüknél fogva, nem vetélkednek Árpád alakjával, addig a budapesti képen ez a szerencsésebb összhatás a portrészerű egyénítés következtében feloldódik s meg-

szünteti a figyelem koncentrálását a főalakra. Aminek további kompozíciós kihatása is van, — a bal oldal tömege nem képes kiegyensúlyozni a jobb oldalt. A kompozíció másik hibája a túlságosan sok alak. . . olyannyira, hogy a középen álló követeket legszívesebben elhagyná a néző."[36]

*

Az alábbiakban a Honfoglalás nagy olajvázlatának és szénvázlatának Szegedre kerüléséről emlékezünk meg.

A múlt század végén, a gazdasági élet fellendülésével, a szegedi városi tanács neves mestereket foglalkoztatott, hogy a helyi képzőművészeti kultúrát és a megalapítandó új képtár anyagát gazdagítsa. 1885-ben Benczur Gyulával festette meg Tisza Lajos és Tisza Kálmán arcképeit. Az ezredévi ünnepségekre készülő város Vágó Pál hatalmas méretű szegedi árvízképén kívül négy, egész alakos festményt rendelt meg. Az így létrejött portrék (Ferraris Artur: „Széchenyi István gróf", Roskovics Ignác: „Kossuth Lajos", László Fülöp: „Deák Ferenc" és Pataky László: „gróf Andrássy Gyula") később a szegedi múzeum tulajdonába kerültek. Munkácsy Honfoglalás c. képe nagy színvázlatának megszerzése is a szegedi „Kultúrpalota" szépművészeti gyűjteményének fejlesztése érdekében történt.

Reizner János szegedi könyvtár és múzeumigazgató, a Somogyi-könyvtár Bizottság 1895. október 10-i ülésén azt javasolta, hogy a város vásárolja meg Munkácsy Honfoglalás-ának nagyméretű olajvázlatát. Reizner lelkesen indokolta, hogy „. . . e kép megszerzésében Szegedet egy városnak sem szabad felülmúlnia. Ha a képet kidolgozottan, a hozzátartozó többi kisebb vázlattal együtt megszerezhetnők, képzőművészeti csarnokunk oly kiváló színvonalra emelkednék, amit más esetben soha, talán sohasem érhetnénk el."[37] Reizner indítványát a városi hatóság elfogadta, s a közgyűlés, döntő szótöbbséggel elhatározta, hogy a Honfoglalás nagy színvázlatáért 25 000 Ft tiszteletdíjat fizet.[38] Vásárlási szándékáról a tanács értesítette a mestert, aki levélben közölte, hogy a város feltételeinek megfelelően, hajlandó átengedni a jelzett vázlatot.[39] December vége felé a belügyminiszter is jóváhagyta a kép megvásárlására vonatkozó közgyülési határozatot, s ugyanakkor néhány tanácsbelinek elutasította a megvétel elleni felterjesztését.[40] 1896. februárjában

[36] Végvári L.: i. m. 237.
[37] Sz N 1895. okt. 13.
[38] Sz H 1895. nov. 22.
[39] Munkácsy alábbi levelének szövegét (melyben értesíti a szegedi törvényhatósági bizottságot, hogy hajlandó átengedni a Honfoglalás vázlatát) elsőként az 1950-ben, a Szegedi Múzeumban rendezett képzőművészeti kiállítás katalógusa közölte.

„Vonatkozással Szeged szabad királyi város köztörvényhatósági bizottsága mellékelt határozatára, mely szerint elhatározta azt, hogy Honfoglalás című képemnek birtokomban és tulajdonomban lévő nagyobb méretű vázlatát (maquette) általam kidolgoztatni s a fenti közgyűlési határozatban kitett összegért és törlesztési mód mellett képtára számára örökáron tulajdonául megszerzi; ezennel a saját részemről kijelentem, miszerint a jelzett vázlatot a fenti közgyűlési határozatban kitett általános feltételek alatt kidolgozni s azt Szeged város tulajdonába bocsátani és ez értelemben a részletes feltételek megállapítása végett magamat a város tanácsával — annak felhívására — érintkezésbe tenni kész vagyok."
Páris, 1895. deczember

Munkácsy Mihály

Mint tanúk:
Eugene Jettel.
Karl Eugen Schmidt.

[40] Sz N 1895. dec. 22.

Abb. *10.* kép. Részlet a szegedi nagy színvázlatról

megtörtént a város és Munkácsy közötti megállapodás. Az egyik itteni napilap szerint Munkácsyt „... Szeged áldozatkészsége művészete iránt rendkívül meghatotta, elannyira, hogy a mester ki is jelenti, miszerint a vázlatot nagy gonddal át fogja festeni és jóval értékesebbé teszi."[41] Ennek megfelelően Munkácsy a városhoz in-

[41] Sz N 1896. jan. 1.

tézett levelében [42] kötelezte magát, hogy a Honfoglalás nagy színvázlatát kidolgozza és az érte felajánlott 43.330/89 korona tiszteletdíjat elfogadja, s a képet 1897. május 1-én Szegednek átadja. A vásárlás pénzértéke vidéki viszonylatban szokatlanul nagy volt, így a Tisza-menti város példamutató művészetpártolása joggal váltotta ki a budapesti sajtó — helyileg nyugtázott — elismerését.[43]

A szegedi tulajdonba került Honfoglalás-vázlatot a helyi közönség nagy érdeklődéssel várta. A festménnyel ezidőben sűrűn foglalkoznak a szegedi újságok, de a képet egyelőre csak néhány benfentes, hivatalos személy tekinthette meg. A Honfoglalás színvázlata ugyanis ideiglenesen Budapesten, a Műcsarnokban volt elhelyezve, ahol annak átdolgozásáig Munkácsy megbízásából Telepy Károly őrízte.[44] A szegediek nehezen várták, amikor az új kultúrpalota dísztermében kiállításra kerül a művész impozáns alkotása. Viszont a kép szerződés szerinti — 1897. május 1-i — átadása egyre késett. A mester felesége levélben értesítette a tanácsot, hogy Munkácsyt közbejött betegsége megakadályozta a Honfoglalás átfestésében, és hogy azt a tervezett időpontra befejezze. De megígérte, hogy amint férje jobban lesz, a városnak tett ígéretét teljesíteni fogja.[45]

Munkácsy felépülésére azonban sajnos egyre kevesebb remény volt. Betegsége súlyosbodott s a művész ideggyógyintézetbe került. Erre való tekintettel a város közgyűlése úgy döntött, hogy befejezetlenül is hajlandó a vázlatot átvenni, és a kikötött vételárat sem csonkítja. Határozatát közölte Munkácsynéval, aki Telepy Károlyt felkérte, hogy a festményt szállíttassa Szegedre és a városnak adja át.[46] 1897 júniusában érkezett meg a fahengerre felgöngyölt alkotás, melyet 25 000 Ft értékű biztosítás mellett, ideiglenesen a városi titkos levéltárban helyeztek el.[47] Nem sokkal később átvitték a Kultúrpalotába, ahol Telepy a nagy vásznat rámára feszítette, s megtisztogatta. A kiállításra kész Honfoglalás-t a múzeum dísztermében,

[42] Munkácsy alábbi levelét a Szegedi Állami Levéltár, a tanácsi iratok: 21.932/1901. sz. alatt őrzi.

„Tekintetes h. Polgármester Úr!

Hivatkozással f. évi február hó 24-én kelt nagybecsű levelére van szerencsém kinyilatkoztatni, hogy az abban foglalt megbízást elfogadom, ennek kapcsán:

1. Kötelezem magamat, hogy a Szegeden épülő közművelődési palota számára a birtokomban lévő az állandó Országház számára festett, Árpád honfoglalása' című képnek általam festett nagy vázlatát (maquette), melynek mérete ráma nélkül, hosszában: 625.5 cm, magasságban: 216 cm, kidolgozom, s azt Szeged város birtokába és tulajdonába bocsájtom.
2. Kötelezem magamat, hogy ezen kidolgozott képet ráma nélkül, de felfeszítve, 1897-ik évi május hó 1-én, magam vagy megbizottam közvetítésével Szegednek átadom.
3. Az ezen festményért, a Szeged város által felajánlott, s részemre biztosított 43.330 Korona és 89 fillér művészi tiszteletdíjnak megállapítását elfogadom, valamint azon feltételt is, hogy a tiszteletdíj egyharmada 1898-ik év január hó első felében, második harmada 1899-ik évi január hó első felében, harmadik harmada pedig 1900-ik évi január hó első felében lesz kifizetendő.

Midőn erről tekintetességedet, mint a város meghatalmazottját értesítem, fogadja kiváló tiszteletem megnyilvánulását."

Páris, 1896. február 27.

Munkácsy Mihály

Előttünk:
T. Kádár Gábor és
Dr. Malonyai Dezső

[43] Sz N 1895. nov. 23—24.
[44] Sz H 1896. febr. 16.
[45] Sz H 1896. dec. 6.
[46] Sz N 1897. ápr. 27.
[47] Sz N 1897. jan. 6.

Abb. *11.* kép. Részlet a szegedi nagy színvázlatról

vasárnap délelőttönként mutatták be a szegedi közönségnek.[48] A következő évben, 1898 nyarán, Szegedre került a Honfoglalás nagy kompozíciós szénvázlata is, amelyet Munkácsyné, a be nem fejezett olajvázlat „kiegészítéseként" a városnak adományozott. A festmény tanulmány-alakjait ábrázoló kartonlapok három ládában

[48] Sz N 1897. júl. 8.

érkeztek Párizsból.[49] A rajzok megfelelő összeillesztése és vászonra ragasztása után, közel olyan jelentős méretűvé (196×600 cm) alakult a szénvázlat, mint a kultúrpalotában levő terjedelmes Honfoglalás-kép.

Említettük, hogy a Honfoglalás nagy színvázlatának megvásárlási terve nem váltott ki egyhangú helyeslést Szegeden a tanácsbeliek részéről. A kép megszerzését a közgyűlés tagságának mintegy háromnegyed része javasolta, a többiek viszont ellene szavaztak. E kettősség jól kifejeződött a szegedi képtár kultúrpalotában való megrendezésekor, amikor — többek közt — a Munkácsyné által ajándékba kapott szénrajz sorsa felett kellett dönteni. „Az egyik szegedi tanácsúr még a százforintos képrámát is sajnálta ettől a kartonra rajzolt hatalmas szénvázlattól, — mely szerinte — kirívna ama becses társaságból, ahol az a kitűnő Andrássy-kép is függeni fog. Össze kell tekercsebe göngyölni s aki tanulni akar róla valamit, az előkeresi azt majd a lomtárból is."[50] Voltaképpen Szegeden is a Honfoglalás pozitív eszmeiségét nem helyeslő soviniszta történetszemlélet hallatta hangját, úgy, mint Budapesten, ahol nem akarták elhelyezni a Honfoglalást az eredetileg tervezett parlamenti ülésteremben. Viszont az ilyen szemléletet a népi erejű érdeklődés teljesen elsöpörte. A Tisza-parti város lakosságának, a Szeged-környéki tanyavilág múzeumba zarándokló parasztságának vasárnapjait, az Árpád honalapítását ábrázoló kép ismételt megtekintése tette igazán ünneppé.

Munkácsy és Szeged kapcsolatait továbbra is a helyi sajtóban tudjuk nyomon követni. Apró hírekben tájékozódhatunk a Honfoglalás részletfizetéseiről,[51] vagy olyan gondokról, amelyek a nagyméretű festmény keretének csináltatásával voltak kapcsolatban.[52] A milleniumi ünnepségek fáradalmait pihenő századvégi csöndességet csak az ilyen „kisügyek" zavarták meg. De a kilencszázas évek fordulója ismét országos, de ezúttal gyászos eseménnyel kezdődött. Munkácsy Mihály 1900. május 1-én elhunyt. Halála a hazai berkek álmos közönyét is felbolygatta. A szinte népi hőssé vált, legendás pályájú magyar festő tragikus elhunyta iránti közös fájdalom érzésben eggyé forrasztotta a nemzetet. Az általános részvétből, amellyel Munkácsyt eltemették, Szeged is kivette a részét. Rendkívüli tanácsülésben intézkedtek, hogyan róják le a nagy halottat megillető kegyeletet.[53] A város közönsége nevében a tanácsi szervek, a Dugonics Társaság és a Szegedi Képzőművészeti Egyesület képviselői helyezték el koszorúikat Munkácsy budapesti ravatalán. Itthon pedig, a kultúrpalota előtt, fekete zászló lobogott és a temetés idején megkondult a városháza harangja, hogy így is kifejezést nyerjen Szeged lakosságának a mester iránti gyásza.

Munkácsy halála óta — ahogy Szegeden mondani szokás — sok víz folyt le a Tiszán. Az eltelt évek alatt hosszabb-rövedebb cikkek idézték fel a művész itt tartózkodásának napjait és a Honfoglalás megszerzésének történetét. Ezek az írások, köztük Mikszáthé, azt bizonyítják, hogy Munkácsy emlékezete mind a mai napig élő maradt a szegedi nép körében. Erősítették e kapcsolatot olyan esetek is, mint egy-egy Munkácsy-festmény (Felszolgáló lány és A főpap c. alkotásainak) idekerü-

[49] Sz N 1898. szept. 8.
[50] Sz N 1899. márc. 3.
[51] Itt kell megemlítenünk, hogy a Honfoglalás nagy színvázlatának megvételi összegét, az 1895 novemberében tartott Szeged városi közgyűlés 25 000 Ft-ban állapította meg. Ezzel szemben a Szegedi Napló 1899. jan. 25-i számában a vásárlási összeg 21 000 Ft-ra csökkent, melyet a tanács három egyenlő részletben (7000 Ft) utalt ki Munkácsynak. Valószínűleg a képráma csináltatási költségét vonhatták le.
[52] Sz H 1899. febr. 19.
[53] Sz H 1900. máj. 6.

lése,[54] de legfőként a lenyűgöző Honfoglalás pompás szín- és szénvázlatai. E nagyméretű műveit nemcsak a helybeli, de az ország más tájain élő emberek is megcsodálták és elismerték Munkácsy géniuszának művészi teremtő erejét, a képen ábrázolt néptömegek történelemalakító jelentőségének kifejezését.

*

Bevezetőnkben jeleztük, hogy Munkácsy és Szegeddel kapcsolatos emlékező írásunkat, a nagy magyar festő születése 120. évfordulójának tiszteletére szántuk. Igyekeztünk feltárni Tisza-menti városunk és Munkácsy Mihály emberi-művészi vonatkozásait. Különös tekintettel figyeltük jelentős alkotásán, a Honfoglalás-on levő — dél-alföldi néphez kötődő — emberábrázolások eredetét. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy nem ez a tanulmány fújja le először az eltelt félévszázad porát Munkácsy történelmi képéről, hanem az a tizenöt évvel ezelőtt létrehozott kiállítás, amelyet 1950 nyarán a szegedi múzeumban rendeztek meg. Nyilván nem vonunk le semmit felszabadulás utáni tárlataink egyik legkimagaslóbbikának, az 1952-ben rendezett és százezres tömegeket megmozgató Munkácsy-kiállításnak értékéből, ha azt állítjuk, hogy a Honfoglalás sok-sok év utáni „hivatalos felfedezése", vagy ha tetszik, „művészetpolitikai rehabilitálása", valójában nem a Műcsarnokban, hanem ezt megelőzően, két évvel, a Móra Ferenc Múzeumban történt. Munkácsy Mihály halálának 50. évfordulója alkalmából a szegedi múzeum egyik különtermében mutatták be a Honfoglalás nagy szín- és szénvázlatát, valamint azokat a felkutatott és első ízben nyilvánosságra kerülő studiumokat, melyeket a mester e művéhez készített. A sikeres tárlat nemcsak a Honfoglalás tartalmi és formai alakulásának nyomonkövetésében segítette a nézőket, hanem az ott elhelyezett fényképek, újságcikkek és könyvek is a mű teljesebb megértését és élvezését szolgálták.[55]

Befejezőül mi is elmondhatjuk, amit félszáz éve az egyik helyi lap névtelen cikkírója érzelemtől fűtve vallott: „Az a vázlat, amely ma a kultúrpalotánk ékessége, sok tekintetben szebb, jobb az Országházba került nagy képnél, műtörténeti jelentősége pedig igazán páratlan. Bármennyire vergődésébe került is ez az alkotás Munkácsynak, bármennyire elősegítette is azt a szomorú katasztrófát, amely csodaszép Múzsáját örökre megölte: mégis drága és kedves marad e kép nekünk, mert hiszen ki tudná be a gyermeknek bűnül, hogy születése az anyja halálába került. Gazdagodhatik még a szegedi képtár számtalan műalkotással, ennél a képnél értékesebb kincset soha se találhat."[56]

Szelesi Zoltán

MUNKÁCSYS „LANDNAHME" IN SZEGED

Mihály Munkácsy, dieser am Ende des vorigen Jahrhunderts in Paris lebende grosse ungarische Maler reiste im Oktober 1891 nach Ungarn, um zu seinem in Vorbereitung befindlichen neuen historischen Gemälde, „Landnahme" Studien zu verfertigen und Daten zu sammeln. Im Laufe seiner Rundreise im Lande suchte er auch Szeged auf. Munkácsy erwarb in der Stadt am Theissufer Eindrücke, die für ihn sowohl in menschlicher als auch in künstlerischer Hinsicht wertvoll waren.

[54] „Felszolgáló lány". Olajfestmény, fa 55×36 cm. Jelzés: Jobbra lent: „Munkácsy". Móra Ferenc Múzeum, Szeged. Vétel, 1900. — 4000 K. — Ltsz.: 50.683.1.
„A főpap". Olajfestmény, vászon, fatáblára húzva. 67×32,5 cm. Jelzés: jobbra lent: „M". Móra Ferenc Múzeum, Szeged. Adományozta: Brummer József, Párizs, 1911. — Ltsz.: 50.133.1.

[55] Képzőművészeti Kiállítás. 1950. Szeged, Múzeum. Katalógus. Bev.: Bényi László. Szöveg: Végvári Lajos. — Athenaeum Ny. Bp. 6.

[56] Piktor: A mi képünk. (A Honfoglalás-vázlatai a kultúrpalotában.) — Sz N 1914. ápr. 12.

Er besichtigte die Funde aus der Landnahmezeit in der archäologischen Sammlumg des Szegeder Museums, auch sammelte er sachliche Denkmäler von volkskundlicher Beziehung. Er hat hier das charakteristische landschaftliche Antlitz dieses Teiles des Alföld kennen gelernt, hat auch anthropologische Untersuchungen über die Volkstypen der Umgebung betrieben, aber er hat auch die Traditionen bewahrende Denkweise der südungarischen Hirten, Fischer und Bauern kennen lernen können. Wie kurz auch immer Munkácsys Studienreise in der Heimat — und innerhalb dieser sein Aufenthalt in Szeged — gewesen sein mag, es lässt sich doch behaupten, dass seine Erlebnisse von inspirativer, anfüllender Bedeutung auf ihn waren. Erheblich wurde er durch diese in der Lösung der Details des „Landnahme" und in der endgültigen Ausbildung seines Gemäldes gefördert.

In unserem früher verfassten Aufsatz, der im Jahrbuch von 1957 des Móra Ferenc Museums erschienen ist, haben wir darauf schon hingewiesen, dass Munkácsys Theaterbesuch während seines Szegeder Aufenthaltes von kunsthistorischer Hinsicht besonders bedeutungsvoll war. Wir haben erwähnt, dass er in der Aufführung des hiesigen Theaterensembles das Volksstück „A sztrájk" ('der Streik') von Ede Szigligeti und Sándor Balázs besichtigte, das von grosser Wirkung auf ihn war. Mit voller Gewissheit können wir behaupten, dass er nach vier Jahren, im Jahre 1895 sein Werk mit einem Thema aus der Arbeiterbewegung „Der Streik" auf Antrieb dieses Theaterstückes malte. Von diesem wahrscheinlich scheinenden Gedanken ist auch Imre Katona ausgegangen, der sich in der Augustnummer von 1962 der Zeitschrift „Művészet" auf analysierende Weise mit den Zusammenhängen der ungarischen Streikdarstellungen in bezug auf Genetik und Vergegenwärtigung befasste. Auf Grund des von uns veröffentlichten, aber bis dahin unbeachtet gelassenen Datums von grundlegender Erkenntnis hat er nachgewiesen, dass die Grundmotive der Entstehung von Munkácsys „Streik" tatsächlich in dem Balázs-Szigligetischen Theaterstück, das der Künstler in Szeged gesehen hatte, zu suchen sind.

Mihály Munkácsy reiste nach einem Aufenthalt von einigen Tagen mit inspirierenden Eindrücken aus unserer Alfölder Stadt ab, und nach Beendigung seiner ungarländischen Studienreise kehrte er nach Paris zurück. In Neuilly liess er ein eigenes Atelier zum Malen des umfangreichen „Landnahme" bauen. Zuerst verfertigte er das Karton des Gemäldes — das später nach Szeged gelangte — eine Kohlezeichnungskomposition von gleichfalls beträchtlicher Grösse. Auf Grund dieses Werkes begann er die Ausführung seiner auf Leinwand gemalten Schöpfung, die er ringend mit seiner immer schwerer werdenden Krankheit im Frühjahr 1893 zum Abschluss brachte. Das fertige Gemälde wurde von ihm im Mai desselben Jahres im Pariser Salon vorgeführt. Seine Schöpfung wurde sowohl von der französischen als auch von der ungarländischen Kritik im allgemeinen schlecht aufgenommen. Mit seinem Gemälde war auch der Meister selbst unzufrieden: „... die richtige Lösung suchend verfertigte er in seiner Ungeduld noch während der Ausstellung seines grossen Werkes jene Skizze, die in das Szegeder Museum gelangte". Wenn wir sein Gemälde „Die Landnahme" gründlicher studieren, so können wir feststellen, dass Munkácsy seine Vorstellungen auf seiner nach Szeged gekommenen grossen farbigen Skizze erfolgreicher verwirklichte, als auf seinem als endgültig gedachten im Parlament von Budapest befindlichen Gemälde.

János Reizner, Direktor der Szegeder Bibliothek und des Museums machte im Oktober 1895 den Vorschlag, dass die Stadt die grossangelegte Ölskizze von Munkácsys „Landnahme" käuflich erwerben möge. Der Antrag wurde von dem Rat mit Beschluss angenommen und von der Kaufabsicht wurde der Meister benachrichtigt, der brieflich mitteilte, dass er geneigt ist, die ausgearbeitete Farbenskizze des „Landnahme" gegen den von der Stadt angebotenen Kaufpreis von 43.330/89 Kronen der Stadt zu überlassen. Der Geldwert des Kaufes war in provinzieller Relation ungewöhnlich hoch, so dass das beispielgebende Kunstmäzenatentum der Theissstadt mit vollem Recht die Anerkennung der Budapester Presse auslöste. Munkácsy konnte sein Vorhaben, die nach Szeged gelangte Skizze seines berühmten historischen Gemäldes ausgearbeitet zum Abschluss zu bringen, wegen seiner inzwischen aufgetretenen Krakheit und dann wegen seines Todes nicht mehr verwirklichen. Die Leitung der Stadt brachte doch die Entscheidung, dass sie geneigt sei, die Skizze auch unvollendet zu übernehmen und auch den ausbedungenen Kaufpreis nicht zu verkürzen. Dieser Beschluss wurde auch der Wittwe des Künstlers mitgeteilt, die das Gemälde im Juni 1897 nach Szeged versenden liess. Das imposante Werk wurde in der Galerie des neuen Kulturpalastes der Stadt aufgestellt.

Seit Munkácsys Tod vor mehr als halbem Jahrhundert liessen mehrere kürzere und längere Aufsätze die Tage des Aufenthaltes des Künstlers in unserer Stadt und die Geschichte der Erwerbung des „Landnahme" aufleben. Alle diese Schriften können uns bezeugen, dass die Erinnerung an Munkácsy im Kreise des Volkes von Szeged bis auf den heutigen Tag lebendig geblieben ist. Diese Beziehung wurde noch gestärkt durch Fälle, wie die Erwerbung je eines Munkácsy-Gemäldes, aber vor allem durch die prächtigen farbigen und Kohleskizzen des bestrickenden „Landnahme". Diese umfangreichen Werke des Künstlers wurden nicht nur durch die Hiesigen, sondern auch durch Leute aus anderen Gegenden des Landes bewundert und die künstlerische Schaffenskraft des Munkácsyschen Genius anerkannt, desgleichen der Ausdruck der geschichtsbildenden Wichtigkeit der auf dem Gemälde dargestellten Volksmassen.

Diese Gedenkschrift über die Beziehungen Munkácsys und der Stadt Szeged sei von uns zu Ehren der 120 jährigen Wiederkehr der Geburt des grossen ungarischen Malers gewidmet. Wir trachteten die menschlich-künstlerischen Beziehungen Mihály Munkácsys zu unserer Stadt aufzudecken. Mit besonderem Interesse beobachteten wir die Herkunft jener an das Volk des Südalföld sich knüpfenden Menschendarstellungen, die man auf seiner bedeutungsvollen Schöpfung „Landnahme" schauen kann. Es soll aber bemerkt sein, dass nicht diese Studie den Staub des vergangenen halben Jahrhunderts von dem historischen Gemälde Munkácsys zuerst abgeblasen hat, sondern die vor 15 Jahren veranstaltete Ausstellung, die im Sommer 1950 in Szeged arrangiert wurde. Bei der 50. Wiederkehr von Mihály Munkácsys Tod wurde nicht nur die grosse Farbe- und Kohleskizze des „Landnahme" in einem Sondersaal des Szegeder Museums vorgeführt, sondern auch jene aufgestöberten und bei erster Gelegenheit vor das Publikum gelangten Studien, die von dem Meister zu diesem Werk verfertigt worden waren. Diese gelungene Kunstausstellung half den Zuschauern nicht nur die Spuren der inhaltlichen und formalen Ausbildung des „Landnahme" zu verfolgen, sondern die dort ausgestellten Photographien, Zeitungsartikel und Bücher dienten auch zum volleren Verständnis und Geniessen des Werkes.

An den grossen „Landnahme"-Skizzen ergötzen sich auch heute viele einheimische und ausländische Kunstausstellungbesucher in dem Szegeder Museum.

Zoltán Szelesi

Eddig megjelentek:

1. *Katona Imre:* A múzeumi népművelés néhány kérdése (elfogyott)
2. *Bálint Sándor:* A néprajzi kutatás Csongrád megyében (elfogyott)
3. *Páhi Ferenc—Schneider Miklós:* Pusztaszertől—Pusztaszerig (elfogyott)
4. *Vida Zoltán:* A makói hagyma (elfogyott)

Előkészületben:

Juhász Antal: A deszki hajóvontatók
Török László: A szegedi eklektika
Vecsernyés János: Dohánytermelés a Tisza—Maros szögben

MUNKÁCSY Mihály

FARKAS Zoltán: Munkácsy Mihály.
= Nyelvtud. VI. 1925 69-75.p

Österreichisches
Südosteuropa-Institut

rreichische

MUNKÁCSY MIHÁLY

Dr. Csillag András

Pulitzer és Munkácsy

Magyar Hírek. 1984. júl. 21. XXXVII. évf. 14-15. sz.

12.

Szőke Annamária

Nézz vissz

Egy önmagába visszahúzódó, csendes kiállítás volt a „Budapesti műtermek" a Nemzeti Galériában. E kijelentés azonban semmi esetre sem annak burkolt megfogalmazása, hogy nem jó kiállítás. Nagyon is jól, és komolyan dolgozó budapesti művészek munkáit lehetett látni, szinte kivétel nélkül kvalitásos műalkotásokat, Budapest egyik legreprezentatívabb helyén, jó elrendezésben egymás mellett. A kiállítás jellegének ez a, bár pozitív jelzőket nem nélkülöző, mégis tárgyilagos leírása emlékeztethet egy már nem éppen fiatal, de azért még korábbi vadóc lelkesedettségét mélyen magában izzítani tudó művészetbarát véleményére, aki még akkor is képes arra, hogy egy műalkotás esztétikai értékét annak saját normái szerint ítélje meg, amikor tulajdonképpen az e normákban testet öltő magatartást nem fogadja el. Kétségtelenül visszafogottság nyilvánul meg e fiktív művészetbarát szavaiban, amikor

Az emberi arc jelentősége Munkácsy néhány festményén

1

3

2

1 Munkácsy Mihály: Elítélt, olaj, fa, 87,5x115,7 cm, 1869–72, az MNG tulajdona
2 Munkácsy Mihály: Elítélt, részlet
3 Munkácsy Mihály: Siralomház I. olaj, fa, 119x170,5 cm, 1870, az MNG tulajdona
4 Munkácsy Mihály: Milton, olaj, vászon, 93x122 cm, 1878, az MNG tulajdona
5 Munkácsy Mihály: Milton feje, olaj, vászon, 55x46 cm, 1877, az MNG tulajdona
6 Munkácsy Mihály: Judit (Milton lánya), olaj, vászon, 96,7x65,7 cm, 1977, az MNG tulajdona
7 Munkácsy Mihály: Éva (Milton lánya), olaj, vászon, 57x47 cm, 1877, az MNG tulajdona
8 Munkácsy Mihály: Olvasó nő, olaj, fa, 54,5x45 cm, 1880-as évek eleje, az MNG tulajdona

Munkácsy Mihály életműve a viszonylag jól feldolgozottak közé tartozik. Az olvasót, aki átnézi a monográfiákat, mégis bizonytalanság hatja át: ki volt végül is Munkácsy? A korok és – ennek megfelelően – a történeti, művészet történeti szemléletek szerint változó írásművek miért tartják fontosnak Munkácsyt védelmezni? Hol úgy, hogy a realizmus menedéke mögé próbálják bújtatni a szalonzsánereket, a romantikus indíttatású kompozíciókat, hol pedig valamiféle világfias életderűt akarnak belopni az egyértelműen csak fájdalmat sugárzó képekbe is. Valójában az igazság az ő esetében kevésbé egyértelmű – el kell fogadnunk, hogy pályája, bár egyívű, nem egynemű. A művészi kvalitás és a divatjelenségek közti vergődése – biztos ízlés hiányában és emberi esendősége következtében – egész munkásságát beárnyékolja. Sok esetben – mint azt a következőkben látni fogjuk – egy-egy művön belül is erősen eltérő értékek, illetve hiányosságok jelennek meg. Az így körvonalazható feszültség sohasem oldódott fel életében. Legjobb művei mellett festette édeskés párizsi életképeit. A zseniálisan felismert, elemzett és rögzített központi alak vagy motívum köré gyakran odafestette jelentéktelen figurák – neki sem kis szenvedést okozó – tömegét. Könnyű lenne e hiányosságokat, művészi tévedéseket a festőnek mint egyedi alkotónak tulajdonítani. Munkácsy szellemi arculata, művészi karaktere s ezekből adódó ambíciói és céljai a XIX. század második felének művészi meghatározóiból erednek. Önálló magyar művészet ekkor már volt – jóllehet kismesterek éltették. A tanulni vágyó ifjú azonban itthon nem találhatott megfelelő szintű képzést sem akadémia, sem magániskola formájában.

Munkácsyval együtt eszmélt és nőtt fel – csoportot sohasem alkotva – a XIX. századi magyar festészet jelentős nemzedéke (*Székely Bertalan, Than Mór, Lotz Károly, Paál László, Szinyei Merse* stb.). Mindannyiuknak Magyarországon kívül kellett keresniük azokat a forrásokat, amelyek megalapozhatták szakmai tudásukat, művészi érdeklődésüknek irányt adhattak. E vágyaikat és szükségleteiket Bécsben és néhány nagy német városban: Münchenben, Düsseldorfban elégíthették ki. Járt utak voltak ezek már ekkor, olyanok, melyekre rálépni törvényszerű volt, mint azt valamennyi korabeli művészünk életútja bizonyítja. Az iskolázottság és az ezzel szorosan összefüggő művészi látásmód tehát német befolyás alatt állott. A jelentős iskolák (például *Rahlé, Pilotyé*) és az elismert mesterek (például *Ludwig Knaus, Hans Makart*) mind egységes elvárásokat közvetítettek a pályára lépő fiatalok felé: az „akadémikusan" pontos, fotónaturalisztikusan éles kidolgozást, a téma akkori „igényességét" és „eleganciáját". Valamennyit igen rövid idő alatt meghaladta a művészet fejlődése – mégis kánonszerű betartásuk jó néhány magyar művész életét megkeserítette, pályáját rontotta.

A fotó már Munkácsy idejében művészet és segédeszköz szintjén egyaránt használatossá vált – maga a művész is gyakran nyúlt fényképezőgéphez. A fotószerűséget azonban nem mindig tudta legyőzni. Levelei tanúsága szerint betegesen ragaszkodott ahhoz a modellhez, akinek fotózott vonásait a figurán megörökíteni akarta – a minél pontosabb, „fotószerű" megjelenítés mániája időnként valósággal elhatalmasodott rajta; nem tudott szabadulni tőle. A téma „igényessége" sok-sok művészi megpróbáltatásának oka. A kívánatos ábrázolandók közül a paraszti zsánerek álltak a legközelebb hozzá, bár ezeket sem a kor könnyed anekdotikus modorában, hanem a külső és belső nyomor drámaiságát éreztetve oldotta meg. E zsánerműfaj úri környezetbe áttett vadhajtásai késői enteriőrjei. Az

8

1	A versenylovak meghalnak, ugye?	*Menyhárt László*
	Tanulmány	
4	Az emberi arc jelentősége Munkácsy néhány festményén	*Krunák Emese*
	Műhely	
9	SO-KY	*Aradi Nóra*
14	Adatok múltról és jelenről (Klimó Károly műtermében)	*Acsay Judit*
16	Harcos a trójai falóban (Herwerth József művészete)	*Kovács Gyula*
19	Porcelán sütemények	*Pogány Gábor*
24	Szegedi kézfogás	*Tandi Lajos*
	Kiállítás	
28	Nemzeti tárlatok – a közelmúltban és ma	*Nagy Zoltán*
	Mű és közönsége	
34	Mecenatúra Csongrád megyében	*Tóth Attila*
	Nézzük meg együtt!	
38	Kong Min király sírja	*Torday Aliz*
	Kitekintés	
42	Marx motoros szemüveggel	*Lóska Lajos*
47	Modern szoborparkok Mexikóban	*Éri Gyöngyi*
48	A középkori Kijev – Kelet-Európa művészeti központja	*Vaszilij Pucko*
54	**Napló**	
60	**Kiállítási panoráma**	
62	**Contents-Содержание**	

A borítón: Dienes Gábor: Kopott prémek, plextoll, pasztell, prém, 125x200 cm (fotó Wolf G.)

A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének lapja – Főszerkesztő: Rideg Gábor
Szerkesztőség: 1121 Budapest, Agancs út 26–28. – Telefon: 166-048
Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest VII., Lenin krt. 9–11.
Levélcím: 1906 Pf. 223. – Telefon: 222-408 – Felelős kiadó: Siklósi Norbert
82.2551/2–08 Zrínyi Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és
a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. – 1900)
közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással
a KHI 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy évre: 300,– Ft
Külföldön terjeszti: a „Kultúra" Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat
H–1389 Budapest, Postafiók 149. – INDEX 25602 – HU ISSN 0580–3608
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!
A folyóirat példányonkénti ára: 25,– Ft

igazán nagyra hivatott művész történeti, allegorikus és bibliai kompozíciókkal birkózott – ez volt az elérhető csúcs. Munkácsyt is effelé űzte becsvágya, mint azt néhány képe (például a *Krisztus Pilátus előtt*, az *Ecce homo*, a *Honfoglalás)* bizonyítja. E sok alakot mozgató, összetett kompozíciójú művek nagyban hozzájárultak művészi meghasonlásához; erejét jórészt meghaladó feladatok voltak. Elfogadott, bár másodlagos presztízsű témaként kínálkozott a portréfestés, melyben Munkácsy – szerintem – jelentősebbet alkotott, mint azt eddigi méltatói felismerték. Munkácsy mindvégig a fenti német ideált követte – mely ekkor a magyar szemléletet is jelentette –, annak igyekezett megfelelni. Érdekes ellentét, hogy a századforduló akkoriban egyre fontosabbá váló művészeti központjában, Párizsban éli le szinte egész életét, szemeit mégis Münchenre, Berlinre, Bécsre, Budapestre függeszti. Emberi alkatából, eredendően magyar voltából adódik ez, mely végig meghatározza művészi orientációját is. Gyakori eset az övé a magyar művészet történetében, hiszen Paál László sem az impresszionistákhoz csatlakozik, hanem az akkor már meghaladott Barbizonban települ le; Szinyei pedig magából bontja ki az impresszionista elemeket. A francia és magyar művészet csak később, a Munkácsynál tanuló *Rippl-Rónai*nál találkozik először. Nem a sokat hangoztatott magyar megkésésről van itt szó – egyszerűen különböző szemléletek szülötte a két alkotómódszer, amely lényegi eltérése következtében nem találkozhat és nem hathat egymásra. A magyar művésznek meg kell tanulnia másképp látni ahhoz, hogy a kor változó művészi világát átélhesse, áramlataiba bekapcsolódhasson. Ez a vonulat azonban csak Munkácsy pályájának lezáródása után merül fel, az ő művészetét érintetlenül hagyja.

Munkácsy életművéből az emberi arc motívumkörének kiemelése önkényesnek tűnhet. Művészetét s képeiben rejtőzködő emberi arcát azonban talán itt ragadhatjuk meg legközvetlenebbül, s egyben új megvilágításba is helyezhetjük. A művészetben önkifejezésre törekvő ember elsősorban az emberek világát és önmagát kereste. Azt az arcot, amelyben a korszak vagy az egyén magára ismerhet. Két igen fontos kérdésre adhat választ az emberi arc megidézése. Mit jelenthet egyik ember a másiknak? A rokonkeresés, a sorstársak életében önnön magát vállaló ember problémája ez. Közvetlenül ebből adódik a konkrétabb, kegyetlenebb kérdés: mi az ember valójában, és ki vagyok én? Az embertől emberig s az embertől az öntudatig ívelő utat futja be e kérdésekre válaszolva Munkácsy. Gyötrő gondolatok ezek, olyanok, melyek megkövetelik az őszinteséget. S Munkácsy nem mindig tudott igaz képet felmutatni, néha csak részben őszinte, máskor pedig elkendőzi a valóságot. A kor egyéniségkultusza nem hatott közvetlenül Munkácsyra, illetve csupán bibliai, történelmi alakok megidézésével kívánt hódolni e tendenciának. A legszebb vásznain megfestett s inkább megérzett, mintsem pontosan elemzett portréihoz nem fűzött becsvágyó reményeket. Az önfeledtség néhány páratlan pillanatának szülöttei e képek, melyek jelentős emberi, művészi vallomások is egyben. Munkácsy művészetének általános görcsös erőltetettsége, s az ebből adódó számos gyengeség mellett, illetve azzal szemben itt szabadon nyilvánul meg géniusza.

Munkácsy az emberi arcnak – képei tanúsága szerint – fontos szerepet tulajdonított. Sokalakos

4

5

6

7

8

kompozícióinak problematikája éppen abban rejlik, hogy csupán egy-két, a történés lényegét hordozó figurát tudott alaposan, motiváltan kidolgozni, a többit elsősorban a korízlés miatt festette rá. Jól példázza ezt az 1870-ben alkotott *Siralomház* és az 1869–72 között készült *Elítélt* viszonya. Sokáig azt hitték, hogy a második: vázlat az elsőhöz. Cáfolja ezt első látásra drámaibb hangvétele, pontosabb, szabatosabb megfogalmazása. A Siralomház bőbeszédűbb: az utolsó napját élő ember érzelem- és gondolatvilága kivetítődve, a figurák közt megosztva jelenik meg és sugárzik vissza a hősre, aki a kép sarkába szorul. Minden rajta van a képen, amit a kor vár: drámai történés s az erre reagáló karakterek változatos csoportja. A hangsúly nem helyeződik egyik csoportra sem, a magába roskadt figura és a tömeg között ível, egyikről a másikra vezetve a szemet. Az Elítélt tömörebb, a lényegi tartalmat helyezi előtérbe. Szűkszavúan és mértéktartó precizitással elhagy minden fölösleges, a figyelmet elterelő elemet. Az Elítélt tömbszerű figurája uralkodik a felületen, drámai feszültséggel telítve azt. Munkácsy általa jeleníti meg mondandóját: a kiegyezés korában élő magyar ember belső vívódását, hányatott sorsát. Jóllehet Munkácsy gyermek volt a szabadságharc idején, sorsa mégis sok szállal kapcsolódott az azt követő eseményekhez. Apja részt vett a harcokban, ezért elveszítette jól jövedelmező miskolci állását, majd börtönbe került, s később az ott szerzett betegségbe halt bele. A családnak menekülnie kellett, ami igen megviselte édesanyját. Az ő halála után került Munkácsy Békéscsabára anyai nagybátyjához, Reök Istvánhoz. Reök a szigorú elveket valló liberális értelmiséghez tartozott, aki a szabadságharcban vállalt szerepe miatt szintén gondok közt élt. Az ő megkeseredett, nehéz sorsában láthatta Munkácsy a szabadságharc utáni magyar életét. A keménység, a büszke, sorsvállaló tartás, az eszme melletti kitartás – mely az Elítélt alakját oly hitelessé, drámaian tisztává és nemessé teszi – mind Reök István jellemvonása. Munkácsy ebben a légkörben eszmélt, ifjúkori fogékony tudatára ez az eszmevilág hatott. Innen eredeztethető az Elítélt ereje, tragikuma. Az egész nemzetet átható, de a történelmi események hasonlósága következtében Párizsban is gazdag rezonanciát kiváltó érzésvilágot, sőt közérzetet rögzített Munkácsy e képen. Az Elítélt szimbolikus alakját emeli ki, a figurába sűrített jelképet nyomatékosítja a rajta és körülötte felvillanó fehérek (ing, asztalterítő, gyertya) tisztaságot, világosságot, fényt sugárzó ereje. Ez dramatikus erővel ütközik a háttér barnás szürkéivel. A háttérben az őrt álló katona búsan közönyös, kényszeredetten merev alakja képezi az elítélt indu-

lattól feszülő testének ellenpontját. A kép megmarad a jelképes közlés szintjén, nem „beszéli túl" mondandóját. Drámaisága közvetlenül, résztörténésekre bontott gesztusok nélkül szólal meg – ezért cseng tisztán, őszintén. A kor ízlése azonban inkább kedvezett az 1870-es mozgalmas, színpadiasan jelenetezett Siralomháznak. Ezt igazolta a Párizsi Világkiállítás aranyérme még abban az évben.

Munkácsy festői műveltsége és ennek következtében művészi öntudata élete végéig bizonytalan maradt. Részben ezért folyamodott szívesen a fotóhoz mint segédeszközhöz. Szinte valamennyi képes összes figuráját beállította élő modellen, ezt fotózta, rajzolta, s a készülő képnél is szüksége volt rá. A fotó gyakran bilincsbe verte fantáziáját, nem tudott szabadulni egy-egy arctól, a mozdulat merevségétől. Máskor azonban – ha a munka ment, nem betegeskedett és kedvteli önbizalommal nyúlt az ecsethez – szabadon, a gesztusokat lehántva festett. Az így adódó kettősség őt magát is állandóan gyötörte, gyakran lelki levertséget okozva. Mohón szomjazta a sikert, mégis amikor megkapta, mindig elbizonytalanodott. (A Siralomház sikere után írja mesterének, *Ligeti Antal*nak: „A hanyatlás gondolata egy óriási szörnyként áll előttem, mely néha álmaimat is megzavarja.") Teljes erejét latba vetve tört mindig az elismerés felé, igyekezett a kor ízlésének, elvárásainak maximálisan megfelelni. A lelke vagy a tudata mélyén azonban működött egy erős és gyötrő kontroll, amely mindent megkérdőjelezett, s újabb és újabb próbatételekre sarkallta. Zseniális lényeglátás és felszíni divatkövetés egyaránt volt benne, s fel-feltört művein. Az Elítélt Munkácsy pályáján e vonatkozásban az egyetlen pozitív példa: a színpadias kompozíciót a drámaiság érdekében egyszerűsítette. Később e folyamat rendszerint fordítva ment végbe, mint ezt a *Milton* is példázza.

A *Milton* és a *Mozart halála* című festmények a zsenikultusz jegyében fogantak: ünnepélyes keretek között akarták megjeleníteni a kiválasztott jelentős egyéniséget. A Mozart halála megmaradt az elvárt, szokásos keretek közt, a Milton részben túlmutat azon. Munkácsy 1877 telén találkozott a témával Macaulay Milton-tanulmányát olvasva. A mű nem tudományos elemzés. Romantikus és realista megközelítési szempontokat elegyítve képzeli el Miltont, az embert, s csupán ezen belül a költőt, az írót. Munkácsyt ez a szemlélet ragadta meg. Rokont érzett az öreg, vakon diktáló Miltonban, a sorspárhuzamok hatottak fantáziájára. Ő maga is átesett a megvakulás félelmén: 1866 februárjában súlyos szemgyulladása következtében majdnem elvesztette látását. Milton 40 évesen, fénykora után vakult meg, ő is tudta tehát, mit veszített el. Összetettebb és fontosabb a deklasszálódás motívumában való találkozásuk. Milton fiatalkorában Angliában nagy történelmi harcok folytak: szabadság és despotizmus állt szemben egymással. Milton tevékenyen részt vesz e küzdelmekben, következetesen a vesztes fél oldalán. Sehova sem akar egyértelműen tartozni, meg akarja őrizni függetlenségét. Elvei: puritanizmus, tisztaság, szigorúság. Illúziók vezérlik tehát, melyekhez önsorsrontó következetességgel ragaszkodik. Tiszta, pontosan fogalmazó éles eszét ennek rendeli alá. Mindezekhez társul még személyes szerencsétlensége: rossz házassága, vaksága. Így lesz a sikeres, ünnepelt fiatal Miltonból 40 éves korára elhagyott, mellőzött. Legjelentősebb alkotását, az *Elveszett Paradicsom*ot ekkor kezdi írni, s 60 évesen fejezi be. Élete a deklasszálódás pregnáns példája: fiatalon minden elismerést megkapott, s élete delén mindentől megfosztatott. Valóságos pokoljárás jutott sorsául. Munkácsy egész életében szorongott, nehogy hasonló végre jusson. Félt a nélkülözésektől, társadalmi rangjának elvesztésétől – amit egyszer, asztalosinas korában már megélt. Könnyen bele tudta élni tehát magát Milton szerepébe. Összekötötte őket mindezeken túl a szenvedés is. Miltont is folyton gyötörte betegsége, állandóan a halállal viaskodott. Munkácsyt vérbaja s a következményeként kialakuló gerincorvadása üzte egyik fürdőből a másikba; a kínok nemritkán felkelni sem engedték. Ehhez járult még egyre súlyosbodó idegláza, a testi bajokat lelki kínokkal tetézve. Milton alakjában így saját sorsát, lelkének vívódásait is megfogalmazhatta. A költőt Munkácsy az Elveszett Paradicsom diktálása közben jeleníti meg – teátrális pózban és környezetben. Ennek ellenére sikerül megőriznie eredeti mondanivalóját e téma kapcsán, mely különösen a vázlatokon látható jól. Munkácsyt az az ellentmondásokkal teli, mégis valami különös harmóniában élő

9

10

11

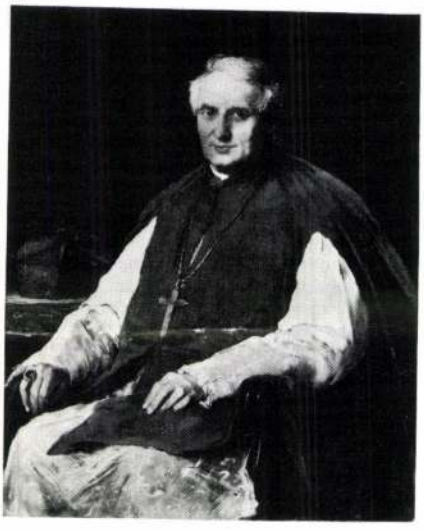

9 Munkácsy Mihály: Liszt Ferenc, olaj, vászon, 130x98,5 cm, 1886, az MNG tulajdona
10 Wilhelm Leibl: Az idősebb Pallenberg portréja, olaj, vászon, 115x92 cm, 1871, Köln, Wallraf-Richartz Museum
11 Munkácsy Mihály: Haynald Lajos bíboros portréja, olaj, fa, 116x88,8 cm, 1884, az MNG tulajdona

zseni érdekelte Miltonban, aki e sorokat írta az Elveszett Paradicsomban:

Nyomorult! Merre fussak el
a végtelen düh és kétség elől?
Menekvésem: Pokol! Magam vagyok
a Pokol! Legbelül vadabb üresség
riaszt, s engem lenyelni tátja torkát.
Gyötrelmeimhez képest a Pokol
Mennynek dereng!
Minél följebb emelt a korona,
jogar, annál mélyebbre bukva végső
nyomorban égek; im a történés
zsoldja!

(Jánosy István fordítása)

Miltonról alkotott véleménye már a portrén körvonalazódik. Munkácsy is ellentétekben fogalmaz, külsőség és belső lényeg ütköztetésével éri el hatását. Szembeállítja a költő vakságát művének éleslátásával. A testi nyomort és roskatagságot ütközteti az emberi méltóság adta belső tartással. A színek is primerek és kisarkítottak: a ruha fekete-fehér nemes kontrasztját a szék vöröse keretezi. A képen minden csendes, a fény tompított. A csend feszült és pillanatnyi. Milton hallgatása a gondolat csendje, érezzük, hogy rögtön szólni fog. Pillanat és állandóság különös ötvözete a festmény ideje. Milton alakja mellett lányainak is fontos szerep jut a kész kompozíción. Az ő lényüket erősen idealizált formában jeleníti meg Munkácsy. Tudott tény, hogy az Elveszett Paradicsomot a vak Milton diktálása alapján ők írták le, de nem lelkesen, nem odaadóan, hanem állandó viták, hanyagságok közepette. Munkácsy valójában Miltonnak a nőkről alkotott elképzelését osztotta meg a három lány között, s csak kettő érdekelte igazán. Judit figurájához készített vázlatán a szépség, lágyság, gyengédség megjelenítésére törekszik. Minden vonás, minden motívum finom, törékeny, lírai. Éva alakja ezzel szemben intellektuális: fő motívuma a feszült, érdeklődő, a hallottakban feloldódó figyelem. Minden mozzanata azt sugallja, nála az ész uralkodik a szépségen. Judit figyelme tűnődő, Éváé megértő, gondolkodva rezonáló. E tényezők a vázlatokon erősebben szólnak, mint a teljes művön. A szobabelső alkotta teátrális térben elveszítik dominanciájukat. A színpadias mesterkéltség ellentmond a drámának, bár nem oltja ki teljesen azt. Milton monumentális felülemelkedésének távlatát szorongatja a fullasztóan kopott pompájú terem túlhangsúlyozott megjelenítése. A fejtanulmányokon az arcokból kiolvasható viszony többet árul el Munkácsy szándékáról, mint a végleges kompozíció. A bennük rejlő drámai erőt, gazdag reakciórendszert „festi túl" Munkácsy a befejezett alkotáson.

Problémafelvetésében hasonló e műhöz *Liszt Ferenc* egész alakos portréja, bár a Miltonon túlmutató fontos elemeket is tartalmaz. A Miltonhoz hasonlóan itt is két zseniális egyéniség találkozik: a festő Munkácsy és a portréalany Liszt Ferenc személyében. A fiatal, elegáns, bizalommal teli Liszt Ferencet *Barabás Miklós* örökítette meg. Munkácsy az idős mestert jeleníti meg 1886-ban. A képen természetesen jelentős a portréhűség. Lényeges azonban a hangnem is, ahogyan Lisztről szól; érezhető, hogy szintén sorstársat lát benne. Liszt mögött is egy sikerekben gazdag, de megküzdött élet áll. A festményen kihangsúlyozott jobb kezén szembetűnő a köszvényes rész: Munkácsy kompozicionálisan igen fontos helyre, az aranymetszési pontra helyezte, a ruha sötétjével is kiemelve. Csupán a másik kéz érinti a zongorát, kissé pózoló beállításban. Két igen érdekes párhuzama van e festménynek, mind a beállítás, mind a szemlélet szempontjából. Az egyik az a dokumentumértékű fotó, mely Liszt Ferencet ábrázolja barátai körében 1870-ben. Ruházata, arckifejezése, beállítása megegyezik Munkácsy képével. A zongorára helyezett jobb kezén látszik a duzzadt rész – ezt a kezet helyezte Munkácsy a művész ölébe, hogy zártabb, hatásosabb legyen a kompozíció. A beállítás, az alak, az arc, a kezek felfogása igen rokon *Wilhelm Leibl*nek *Az idősebb Pallenberg*et ábrázoló portréjával. A három, véletlenszerű egybeesés bizonyítja, hogy egyéni megoldáson túlmutató, a korszak német orientációjú művészetére jellemző szkémával állunk szemben. A fotón Liszt Ferenc mellett ül balra Haynald Lajos bíboros, kalocsai érsek is, akiről Munkácsy szintén igen szép portrét festett (1887). A Liszt-portré nemes emelkedettsége, szűkszavúsága, mely mégis nagy megértésről és szimpátiáról tanúskodik – egy igen fontos személyes elemet tartalmaz. A magyarság s ezen belül a külföldön élő magyar ember kérdéskörét. Meddig számít magyarnak a külföldön élő magyar? Mit jelent egyáltalán a magyarság, akkor, ha valaki szülőföldjétől távoli országban él és boldogul? Kényes és az idő múlásával egyre kellemetlenebbé, gyötrőbbé váló kérdés ez a magyar művészet történetében. Munkácsyt is sok gáncs érte életében itthonról, bár végül is elismerésben részesült, temetése pedig hatalmas nemzeti megmozdulássá vált. Magyarsága fájó, érzékeny, könnyen támadható pontja volt. Élete végéig magyarnak tudta magát, az itthoni eseményeket figyelte, azokért aggódott, míg a párizsi élet (például az 1871-es kommün) nem keltette fel érdeklődését. Jó példa erre egyik levelének részlete: „A politikai helyzet a mi részünkről kezd megzavarodni. Az osztrákok és a magyarok mozgósítanak. Isten tudja, mi következik ..." (feleségének, 1877. június 23.).

Úgy élt Párizsban, mint egy vidékre szakadt nemesúr. A valóságos cselekvések színtere, az, ahonnan méltatást várt, amit figyelt: az Osztrák–Magyar Monarchia s ezen belül Magyarország volt. S e vonatkozásban vélt Liszt személyében sorstársára ismerni. Liszt is mindvégig kapcsolódott hazájához, motívumait magában hordta, s zenéjében gazdagon kibontotta, piedesztálra emelte. A magyarság tudatos vállalása, a cél: hogy dicsőségükben osztozzon a szülőföld, valóban összekapcsolja a két alkotót. Munkácsy ezen túl fontosnak tartotta művei hazai fogadtatását, értékelését – sohasem vált Liszthez hasonlítható világfivá. Munkácsy egész magasztos és szenvedő lényét belelátta Liszt portréjába: magyarságát, betegségét, géniuszát. A munka fájdalom, de csak az alkotás az élet – ezt vállalta Munkácsy és Liszt is.

A szeretet, a megértés hatja át és teszi Munkácsy pályaképében szinte egyedülállóan széppé *Paál László*ról festett portréját. Paál Lászlóval még tanulóévei alatt, 1869-ben, Düsseldorfban ismerkedett meg és kötött igen jó barátságot. Később is gyakran dolgoztak együtt, például 1872-ben Colpachon, 1873-ban Barbizonban. Kettőjük közül Paál volt a könnyedebb, szabadabb, kezdeményezőbb szellem – Munkácsy ezért csodálta és szerette is. Igen jól kiegészítették egymást. Munkácsy talán senkit sem érzett magához annyira közel, mint Paált – rendkívül ragaszkodott hozzá. A portrét két évvel Paál László halála (1879) előtt készítette. Belefestette

12

13

12 Munkácsy Mihály: Paál László portréja,
olaj, fa, 45,8x37,2 cm, 1876–77,
az MNG tulajdona
13 Wilhelm Leibl: Selinger festő portréja,
olaj, vászon, 45x37 cm, 1875,
München, Neue Pinakothek

14

16

15

barátja egész sorsát, jellemét. Zseniális megérzéssel megalkotott kép ez, Munkácsy egyik legjobb műve. Paál Lászlót kissé hátulról: a világtól félig elfordulva ábrázolja. Sok mindenről vall ez a póz: érzékenységről, zárkózottságról... A magára maradás, a világ színpadáról való önkéntes levonulás jelei ezek. Az arc apró rezdülésekből összeszőtt finomsága túlfeszített idegrendszert sejtet. Paál Lászlón ekkor már súlyos jelei mutatkoznak betegségének is – innen a sötét háttér: a halál felé tekintés motívuma. Önpusztító gondolatok gyötrik – élete egyre inkább belső történések színterére tevődik át. Munkácsy bánatos, aranyló glóriát von feje köré, felmagasztalva azt az egyéni, megismételhetetlen utat is, amelyet barátja választott. Ez a fény egyaránt jelzi az elismerés és a szeretet nimbuszát. Közvetlenül is kapcsolódott Munkácsy e képen Paál festői világához. A színek, a fény–árnyék kezelés, de még az ecsetvonások lendülete is utal Paál tájképeire. Igaz ugyan, hogy hasonló beállítású *Leibl* portréja *Selinger* festőről, de tartalmilag, kifejezését tekintve lényegileg eltérő. Leiblé szárazabb, Munkácsyé kvalitásosabb, vallomásos. Munkácsy aggódva figyelte barátja sorsát. Ugyanakkor ő maga is egyre jobban félt ettől a sorstól: a betegségtől, a lassú, lemondással teli lebomlástól, a haláltól. Dacosabb, görcsösebb, békétlenebb alkat lévén nem tudta szenvedéseit olyan csendesen viselni, mint Paál. Paál portréján érződik ez az elem; még itt van a festő, de már elfordul, szomorúan, búcsúzkodóan, az ősz színeibe burkolódzva. Jelen van még, de már egy másik szférával is kapcsolatban áll – innen ered a kép líraisága, gazdag árnyaltsága. A szemek lesütve, önmagukba néznek; a világ már nem méltó a figyelemre.

Munkácsy 1881-ben érzi szükségét, hogy mások arca után a sajátját kutassa. Viszonylag kevés önarcképe közül ez a legeszköztelenebb, legőszintébb, legszebb. Szemeivel egyszerre szuggerálja a nézőt és vizsgálja önmagát. Számonkérés és ugyanakkor számadás. A kép több körből összekomponált húzása: a ruha és a háttér sötétje, beljebb a haj és a szakáll vörös lángolása, s ennek gyűrűjében az arc felfénylése, a szemek izzása – bűvkörébe vonja a nézőt, erős hatást kelt. A szemek nyugtalanítóan néznek egyszerre a távolba vagy már a semmibe és befelé. A belső felfokozott nyugtalanság izzása vetítődik ki általuk. A tudat még jelen van, még küzd, de a mélyben már ott a bukás biztos érzete. A pusztulás megrázkódtatása. E kép őszinteségét akkor érezzük igazán, ha összevetjük egy Munkácsyról készült korabeli fotóval. Elegáns, zárkózott, gondtalannak tűnő úriembert látunk rajta. Ismét kiütközik a felszín könnyed látszata, s a mélység gyötrelmes igazsága – mint Munkácsy egész életében. Ennyire fájdalmasan, kegyetlenül őszinte – mint 1881-es *Önarcképén* Munkácsy – csak jó művész tud lenni. Olyan, aki lényében mindig ott hordja az igazság vágyát, a kvalitást célzó önbecsülést. S ezt a kétkedés, a hányattatás teszi hitelessé, emberivé s elfogadhatóvá is. Munkácsy erénye, hogy mindvégig erre törekedett. Portréi tanúsága szerint sikeresen is. Vallomása, melyet általuk tesz a korról és önmagáról, még sok tanulságot rejteget a magyar művészettörténet számára.

Krunák Emese

14 Munkácsy Mihály: Vázlat az Önarcképhez,
kréta, papír, 28,5x25,5 cm, 1881.
az MNG tulajdona
(fotók Bokor Zs.)
15 Munkácsy Mihály: Önarckép,
olaj, fa, 41,9x39 cm, 1881,
az MNG tulajdona
16 Wilhelm Leibl: Daniel Harzheim portréja,
olaj, vászon, 47,5x39,5 cm, 1870
Köln, Wallraf-Richartz Museum

„Gutes aus Ungarn”

Sikeres marketingstratégia

Termékeink 3420 üzletben

A bécsi Freyungen levő LÖWA élelmiszer-áruházban félig-meddig otthon érezheti magát a Magyarországról érkező. A polcokon feltűnően sok a „Gutes aus Ungarn” („Jót Magyarországról”) emblémával ellátott áru. Feltűnőek is akadnak közöttük: 0,7 literes körtepálinka 199,90 schillingért, ugyancsak 0,7 literes, díszes kivitelű barackpálinka 129,90-ért. Szinte minden termék csomagolása rendkívül tetszetős. A polcok fölött pedig ott díszlenek a csaknem fél négyzetméteres, műanyag poszterek, rajtuk a felirat: „Gutes aus Ungarn”. A reklámmondat mögött olykor népviseletbe öltözött magyar menyecske, máskor a magyar falu hangulatát idéző nádfedeles épület vagy modern városkép látható. (A bécsi LÖWA-ban elégedettek a magyar áruk minőségével, jó ötletnek tartják, hogy 53 élelmiszer-áruházukban és további 12 Wertkauf önkiszolgáló üzletükben idén február 15. és 27. között magyar élelmiszeripari bemutatót tartottak az említett jelszóval. A vásárlóknak az áruválasztékon kívül az is megnyerte tetszését, hogy az érdeklődők részvételi jegyet dobhattak a pénztárgépeknél elhelyezett urnákba, s a szerencsések közül húszan egyhetes magyarországi üdülést, húszan pedig hétvégi utazást nyernek, további százan pedig magyar árut kapnak ajándékba.)

Hat év óta

Az ausztriai akció része annak a nagyszabású marketing-kampánynak, amely már évek óta tart, s a magyar élelmiszer-ipari termékek nyugat-európai értékesítési esélyeit van hivatva növelni. (A „Gutes aus Ungarn” jelszót a hetvenes évek közepén a húsipari készítmények reklámozására vezette be a Terimpex müncheni importőre, s négy évvel ezelőtt terjesztették ki más élelmiszeripari termékekre. A reklámmondathoz a marketing-koncepció kidolgozásával és végrehajtásával a magyar külkereskedelmi miniszter a Hungexpót bízta meg. (Dr. Hemberger Sándor, a Hungexpo igazgatója: „A Gutes aus Ungarn vizuális jel felhasználásával, termelő és exportáló vállalatok közreműködésével olyan összehangolt marketing-kampány indult 1984-ben első lépcsőben az NSZK-ban, amely a magyar élelmiszer-gazdaságról kialakult kép javulásával termékeink jobb piaci elhelyezését kívánja elősegíteni. Ez szerteágazó munkát igényel, amiben a leglényegesebb, hogy jól ismerjük és alkalmazkodjunk a külföldi piaci igényekhez, ennek megfelelő értékesítési és kommunikációs stratégiát alkalmazzunk. Persze az is köztudott, hogy a marketingstratégia csak állandóan jó minőségű áruk esetén képes hatékonyan javítani piaci esélyeinket. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy a magyar élelmiszeripari termékeknél a legtöbb esetben nem a minőséggel, hanem a csomagolással, a külső megjelenéssel volt baj. Így az is cél volt, hogy ezen a területen javítsuk teljesítményünket.”)

Nem véletlen, hogy a magyar élelmiszer-exportőrök a 80-as évek elején érezték szükségét egy átfogó marketing-koncepció kidolgozásának. Az európai élelmiszeripari piacon ugyanis egyrészt fokozódik a konkurenciaharc, másrészt hátrányos megkülönböztetések érvényesülnek. Figyelmet érdemel a Közös Piac fokozatos bővülése, valamint az 1992-től bevezetendő, teljesen liberalizált piac az Európai Gazdasági Közösség tagországai között. Mindez további kihívást jelent a közösségen kívüli nagy mezőgazdasági és élelmiszeripari értékesítők, így Magyarország számára is.

Éppen ezért a marketingkoncepció kidolgozását alapvető piaci információk gyűjtése és elemzése előzte meg. Ezekből megtudhatjuk: hogyan ítélik meg a magyar termékek minőségét, mit várnak tőlünk, milyen terméktulajdonságokat fogadnak el a külföldi fogyasztók, melyek a potenciális vásárlókör megnyerésének leghatásosabb eszközei. Az NSZK-ban 1983—84-ben négy jelentős felmérés készült. Ezekből többek között kiderült, hogy a felnőtt lakosságnak már 46 százaléka vásárolt magyar élelmiszer-gazdasági terméket. Megtudták a magyar szakemberek azt is, hogy — a feltételezésekkel ellentétben — a magyar kínálat elsősorban a tehetősebb vásárlók figyelmét ragadta meg. A magyar áruk jelentős része tehát a presztízsből vásárlók szatyrába került!

NSZK-POLITIKUSOK, MAGYAR TERMÉKEK*

Kedvelik a fagyasztott vadat

A szalámin, a boron és a paprikán kívül legtöbben a fagyasztott vadat és szárnyast, valamint a fűszerféleségeket ismerték. Ugyancsak tanulságos volt az, hogy termékeink legnagyobb részét az NSZK-ban szürkének, rosszul csomagoltnak tartották. A szakemberek 66 százaléka szerint a magyar termékek árszínvonala átlagos volt, 26 százalék viszont magasnak vélte az árat.

Fogyasztói szokások

Miután a magyar szakemberek megismerték a piac értékítéletét és igényét, valamint a magyar árukról kialakult képet, meghatározták a marketing-stratégiát: állandóan javítani kell az áruk minőségét, bővíteni kell a választékot, a külföldi partnerekkel kiépített értékesítési kapcsolatot, s gondoskodni kell a magyar termékek megfelelő reklámozásáról. Különösen fontos az, hogy egyre több helyen ismerjék meg a magyar élelmiszeripar termékeit. Ennek érdekében évente több értékesítési akciót, termékbemutatót, kiállítást szerveznek az érintett országokban: az NSZK-ban, Ausztriában, Svájcban és Hollandiában. Ezek megfelelő alkalmat nyújtanak az adott ország piacának tesztelésére, a fogyasztói vélemények, a tendenciák állandó megfigyelésére és a visszacsatolásra. Így derült ki az is, hogy az NSZK-ban egyre növekszik az egyszemélyes háztartások száma, s ezeknek a kisebb csomagolások felelnek meg. A Hungexpo „Gutes aus Ungarn” irodája csupán az NSZK-ban évente több tucat értékesítési akciót gondoz, s ezek legalább ezer nagy élelmiszer-áruházat érintenek. (Kurt Alberts, a Karstadt nyugatnémet áruházlánc elnökségi tagja, a tavaly őszi müncheni „Gutes aus Ungarn” megnyitóján többek között ezeket mondta: „1979-ben indítottuk első magyar termékbemutatónkat, s a folytatás azért volt sikeres, mert ezek a termékek kiváló minőségűek.”)

A termékbemutatók és árubörzék lehetőséget adnak arra is, hogy a jónak talált magyar árukat az értékesítési láncok felvegyék állandó szortimentjükbe. Ez a végső cél, amihez természetesen az kell, hogy a hagyományos termékek mellett új csomagolású vagy minőségben teljesen más termékek is kerüljenek piacra. Manapság például a szakemberek nagy lehetőséget látnak a természetes alapanyagú „biotermékek” értékesítésében.

A magyar termékek sikerének egyik biztosítéka az, ha megfelelő információval látják el az illető ország szakembereit, s a vevők is folyamatosan értesülnek jelenlétünkről a piacon. Ennek érdekében a „Gutes aus Ungarn” akciósorozat keretében gondoskodnak arról, hogy aktuális szakinformációk jelenjenek meg a lapokban.

(Az eladási esélyeket nagyban növeli, ha a vevő számára az áru egy megismert, tetszetős képhez vagy jelmondathoz fűződik. Ezért következetesen alkalmazzák a „Gutes aus Ungarn” védjegyet, valamint hozzá kapcsolva a termékek képét. Ma a nyugati piac egyértelműen a termékre koncentrál, ezért az eredetet jelző nemzeti színű szalag mellett a legismertebb magyar élelmiszeripari termékek — szalámi, bor és paprika — köré csoportosítva jelentetik meg az ajánlatot, ötletes szöveggel. A hirdetést olvasó potenciális vevő ugyanis egy információhordozó képre és szövegre átlagosan 0,2 másodperc időt szentel. A reklámokat tehát úgy kell megszerkeszteni, hogy a fő információkat rögtön magába szívja az olvasó-vásárló.)

15 milliós bevétel

Reklám nélkül eladni sehol sem lehet — fokozottan esik tehát latba, milyen ereje van a hirdetésnek. Ez a tevékenység ugyanis mindenütt drága. A nyugatnémet élelmiszerpiacon 1 márka árbevételhez 15—20 pfennig promóciós költséget kell számítani, s ez meghaladja a magyar lehetőségeket még akkor is, ha a marketing-kampány forrásait a külkereskedelmi és a mezőgazdasági és élelmiszerpiaci tárcán kívül 19 vállalat is viseli. Meg kell tehát gondolni, mikor és mire költik a promóciós kiadásokat.

A jelek arra utalnak, hogy a kampány sikeres: jelenleg 350 cikk jogosult — rendkívül szigorú kiválasztási mechanizmus eredményeként — a „Gutes aus Ungarn” embléma viselésére. A magyar termékek ily módon az említett országokban már 15 nagy értékesítési láncba kerültek be. 1984 óta az NSZK-ban összesen 3420, Ausztriában pedig 365 üzletben tartottak magyar élelmiszer-ipari napokat és bemutatókat. Az akció eredménye jól érzékelhető, mert az 1987 júniusától 1988 májusáig tartó akcióban például csak a kereskedelmi láncokban rendezett „Gutes aus Ungarn” napokon mintegy 13 millió márkás bevétellel számolnak. A kampány tovább tart, s várható, hogy már a közeljövőben újabb országokban jelennek meg a „Jót Magyarországról” jelszó adaptált változatával élelmiszer-gazdaságunk termékei.

OLTVÁNYI TAMÁS

* Richard von Weizsäcker, az NSZK elnöke és Ignaz Kiechle mezőgazdasági miniszter a kölni mezőgazdasági szakkiállítás magyar standjánál.

Munkácsyk sorsa

Trilógia — három helyen

Akciók után egy aukció

Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt (1881) és Golgota (1884) című hatalmas festményei 1886—87-ben kerültek Amerikába, s ott is maradtak. Egyetlen alkalommal hajóztak vissza az óhazába: amerikai tulajdonosuk kölcsönadta azokat az 1889. évi párizsi világkiállításra s ott aranyérmet nyertek. A sorozat 1896-ra alakult hármasképpé, trilógiává, amikor Munkácsy megfestette az Ecce homo-t. Ez a mű is megjárta a világot, Amerikát is, de nem maradt ott. Déri Frigyes tulajdonába került 1916-ban, majd — az ő ajándékaként — a Déri Múzeumé lett. 1930-tól egyfolytában látható Debrecenben, a múzeum különtermében. A két első festmény most gazdát cserélt: a Wanamaker Alapítvány árverésre bocsátotta s két külön tulajdonoshoz, Észak-Amerika két különböző helyére került.

MUNKÁCSY MIHÁLYNAK

„ECCE HOMO"

című

óriási festménye,

mely a

KRISZTUS CIKLUS

harmadik és befejező részét képezi, naponta reggeltől-estig látható az „Ecce Homo-pavillonban."

Andrássy-ut 157. **Belépti-dij 50 kr.**

KORABELI HIRDETÉS

Itthon senki sem tudott az aukcióról?

Élmények, hatások

Munkácsy menedzserének, Karl Sedelmeyernek biztatására fogott hozzá a Krisztus témához 1879-ben. Meghatározó élmény volt számára Ernest Renan Jézus élete című könyve, Lev Tolsztoj Anna Kareniná-ja s művészbarátainak több Krisztus ábrázolása. Renan forradalmi felfogása megfosztotta Jézus alakját, életét a bibliai csodáktól, de nagyszerű, áldozatkész emberként mutatta be. Tolsztoj elítélte ezt a felfogást, s orosz festőhősét, Mihajlovot megrótta, mert festményén Krisztus „emberisten s nem istenember" volt. Mihajlov modellje valószínűleg Ivanov festő vagy Antokolszkij orosz szobrász volt. Antokolszkijjal Munkácsy éppúgy barátságban volt, mint szomszédjával, Gustave Doré grafikussal, aki 1864-ben adta ki bibliaillusztrációit, s 1873-ban, majd 1883-ban mutatta be Londonban Krisztus „emberisten s nem istenemlátus feleségének álma, Ecce homo, Mennybemenetel című festményeit.

1881-re készült el a hatalmas (417×636 cm-es) Krisztus Pilátus előtt. Sedelmeyer párizsi palotájában állították ki, ahol naponta ezrek tolongtak. Így volt ez Bécsben, Budapesten, Brüsszelben, Londonban és az egész szigetországban, ahol közel három évig vándorolt a kép. Az anglikán egyház prédikátorai beszéltek a festmény előtt, tízezerszámra adták el annak rézkarcú változatait. Közben Munkácsy dolgozott a Golgotá-n, amely 1884-re készült el. Sikere még nagyobb volt: Sedelmeyer palotájában egymással szemben állították ki az Angliából ez alkalomra visszahozott első képpel együtt.

Eközben Sedelmeyer előkészítette az amerikai utat, hiszen Munkácsy műveinek már 1870-től jó felvevő piaca volt az Újvilág. 1886 őszén hajóra szállt Sedelmeyer, s magával vitte a Krisztus Pilátus előtt-et. Munkácsy 1886. november 25-én érkezett New Yorkba, ahol úgy fogadták, mint annak idején Kossuth Lajost. Az előkészítésben nagy szerepe volt a magyar kolóniának, elsősorban Pulitzer József újságkirálynak. Lapja, a The World állandóan hírt adott a festő programjáról, a nagy kép fogadtatásáról, amelyet a 23. utcában, az Old Tabernacle termében állítottak ki. Az ekkor mélyen vallásos Amerika egyik szenzációja volt a festmény, amely előtt tömegek térdeltek, imádkoztak, prédikátorok szónokoltak, tiszteletére misét celebráltak. Volt, aki Munkácsyban a forradalmárt látta (José Marti, a kubaiak Petőfije), volt, aki „az áhítatottság ürügyén történő pénzszerzésnek" nevezte az eseményt (a New York Times kritikusa).

Ecce homo

1887-ben Sedelmeyer átküldte a második festményt, a Golgotát (mérete: 460×717 cm). Mindkettőre kapott ajánlatot, de a legmagasabb összeget John Wanamaker ígérte: 100 és 120 000 dollárért vásárolta meg a festményeket. Előbb Jenkinstown-beli házába vitte a két Krisztus-képet, majd (amikor ott 1907-ben tűz ütött ki) Philadelphiába szállította. 1911-ben nyílt meg hatalmas áruháza, a Wanamaker-store, amelynek nyolcadik emeletén, különtermében állt a két kép több Munkácsyt ábrázoló mű társaságában.

Közben megszületett a trilógia harmadik darabja, az Ecce homo. Miért nem a feltámadás? Hiszen a bibliai történésben ez következett volna! A választ a megváltozott körülmények adják: Munkácsy egyre betegebb lett, Sedelmeyerrel kötött szerződése lejárt, a közönség, a műgyűjtők már az impresszionisták iránt érdeklődtek. Egyre több olyan jelenséget látott maga körül (Dreyfus-per, Szántó Kovács János meghurcolása), amelyek láttán az a meggyőződése alakult ki: a nagy ember egyedül marad, a tömeg ingatag. Így tehát nem a győzelmet, hanem a meghurcoltatást, a második találkozást festette meg 1895—96-ban.

A premier Budapesten, a millennáris kiállítás keretében volt. Hírlett, hogy Munkácsy hazaköltözik, s a képzőművészetek fő felügyelője lesz. Ekkor már nagybeteg volt, s a végső összeomlás határán fogadta az ünneplést. Többé nem tért vissza párizsi műtermébe, Budapestről Baden-Badenbe vitték, majd Endenichbe, onnan haza. Budapesten volt a nagy temetés 1900. május 9-én.

Az Ecce homó-t Budapestről Bécsbe, Brüsszelbe, majd a szigetországba vitte a magyar—angol konzorcium, amelynek Kádár Gábor grafikus, nyomdász, Munkácsy egykori barátja volt a vezetője. Londonban például a Dowdeswell's Galériában, Dublinban a Királyi Ír Akadémián állították ki. Itt látta a 17 éves James Joyce, aki nagyszerű kritikát írt róla, kiemelve mély drámaiságát.

Ezután Amerikában vándorolt a hatalmas, 405×650 cm-es festmény. Bizonyára látta John Wanamaker is, de nem vásárolta meg. Később, 1914-ben úgy nyilatkozott az őt felkereső újságíróknak, hogyha kéri a magyar állam, átengedi a két előző festményt. Az történt ugyanis, hogy Ernst Lajos műgyűjtő és Lázár Béla művészettörténész felvetette a trilógia megvásárlása, hazahozatala, s egy magyar templomban való együttes elhelyezése ötletét. Támogatta ezt több főpap (Csernoch János hercegprímás, Prohászka Ottokár, püspök), de nem volt pénz. Így sor került ugyan az Ecce homo bemutatására (az Ernst Múzeumban), de még ennek megvételét sem szavazta meg a főváros tanácsa e háborús időszakban. Ekkor, 1916-ban jelentkezett a nagystílű műgyűjtő, Déri Frigyes kereskedelmi tanácsos, s 76 000 aranykoronáért megvásárolta az Ecce homó-t. (Előzőleg, 1913-ban Bécsben, a Pisko-aukción már megszerezte a Golgota színvázlatát.) Amikor 1920-ban Debrecen városának ajándékozta hatalmas művelődéstörténeti gyűjteményét, már jelentős képtára volt, amelyet 1924-ben bekövetkezett halála után szállítottak Debrecenbe.

Már az 1880-as években mozgalom indult itthon a két Krisztus kép megszerzésére. Vezetői a magyar egyházművészet patrónusai: Ipolyi Arnold és Haynald Lajos főpapok voltak. Jól látták, hogy Munkácsy képei nem elsősorban vallásos, hanem inkább moralizáló tartalmú festmények, de erkölcsi nevelőhatásuk miatt méltónak érezték azokat a templomi elhelyezésre. Sajnos, az 1880-as években nem volt pénz a két festmény itthontartására, s a harmadik (talán a Feltámadás?) megrendelésére, 1914-ben a hármaskép hazahozatalára, megvásárlására.

Most, 1988-ban elmaradt az informálás, itthon senki sem tudott az aukcióról, és ha tudott volna? . . .

A legszomorúbb az, hogy a két első kép elveszett a szemünk elől. Eddig a Wanamaker-áruház biztosította a közszemlét: a bőjti és húsvéti szezonban az áruház nagy udvara, átriuma fölé függesztették a két festményt.

A Krisztus Pilátus előtt Kanadába került, tulajdonosa nem akarja magát megnevezni, s nyilván nem is kívánja a festményt közönség elé vinni. A Golgota a Pannónia Galéria magyar tulajdonosához, Jules Beck-hez (Bereczki Csabához) került, talán ő kiállítja. A harmadik kép ugyan itthon van, de ez a legfáradtabb mű: a nagybeteg Munkácsy utolsó alkotása.

Vitatott művek

Mit tehet az, aki mégis látni szeretné a teljes trilógiát, ha megalkuvásokkal is? Elmehet a Magyar Nemzeti Galériába, s ott áll a Krisztus Pilátus előtt és a Golgota feles változata (Sedelmeyer ugyanis kötelezte Munkácsyt, hogy megfesse a kicsinyített változatokat, az úgynevezett redukciókat. Ezeket a magyar állam megszerezte Munkácsy özvegyétől). A harmadik, az amerikai művekkel egyenértékű és azonos nagyságú kép, az Ecce homo látásáért Debrecenbe kell utazni.

Végezetül el kell mondanunk, hogy a Krisztus-képek vitatott darabjai a Munkácsy-életműnek. Abból a korból származnak, amikor már Munkácsy plebejus tematikája kimerült, s érdeklődése új művelődéstörténeti témák felé fordult. Az első képet hibátlanul megoldotta, a másodiknál jelentős kompozíciós hibák adódtak, a harmadik fáradt, s valóban hatásvadászó alkotás, még ha jellemzőereje őrzi is a régi Munkácsy-művek erényeit. Emberi hiúságán, befolyásolhatóságán múlott, hogy hozzájárult Sedelmeyer és felesége terveihez: a panorámaképeknek kijáró, már-már vásárinak mondható propagandakörúthoz. Mégis, Richard Mutherrel valljuk, hogy „feladatunk elválasztani a kor hibáit a művész személyes érdemeitől".

SZ. KÜRTI KATALIN

MUNKÁCSY Mihály

MUNKÁCSY Mihály

Barta, Peter I.: Munkácsy's Ecce Homo and Joyce's "Araby" = NHQ. Vol. XXXI. Nr. 118. 1990 134–137.p.

Comment saint pol a este decole hors rome
sa teste separee du cor ps fist troix
Paix.
Paix.

ÜZEMÜNK

KÉPZŐMŰVÉSZETI KÖRE

1952. VII. 23-ÁN DU. ½5 ÓRAI KEZDETTEL

AZ ÚJÍTÓ KÖR HELYISÉGÉBEN

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI

VETÍTETTKÉPES ELŐADÁST RENDEZ

Munkácsy

MIHÁLY

ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

CÍMEN.

ELŐADÓ.

OELMACHER ANNA MŰTÖRTÉNÉSZ A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM MUNKATÁRSA.

DOLGOZÓTÁRSAINKAT MEGHÍVJA ÉS SZERETETTEL VÁRJA A KÉPZŐMŰVÉSZETI KÖR KOLLEKTÍVÁJA.

FOLYÓ HÓ 30-ÁN **TÁRLATLÁTOGATÁS**

INDULÁS 100 FŐ JELENTKEZŐESETÉN DU. 4-Ó-KOR KÜLÖN VILLAMOSSAL A GYÁRBÓL. ELLENKEZŐ ESETBEN DU. 5-Ó-KOR A MŰCSARNOK BEJÁRATÁNÁL

JELENTKEZÉS: KULTURFELELŐSNÉL, KULTURIRODÁN.

CSOPORTOS BELÉPŐ 1.- FT.

MUNKÁCSY MIHÁLY

99. **MUNKÁCSY MIHÁLY**
(Munkács, 1844 – Endenich, 1900)
Kútról hazafelé
Papír toll, lavírozott tus 23x18. Jelezve lent balra:
Munkácsy M. 867. **VÉDETT** 60.000,-

85. Müvészeti Képaukció. Bp., 1991. aug.
BÁV

MUNKÁCSY Mihály

Betyár a csárdában c. müvéről

SINKÓ, Katalin: Der Tschikosch als ein orientalischen Thema.In. Bild-Kunde - Volks-Kunde. Hrsg. Kunt, E. Miskolc, 1989 243.p.

IESTEREK

századból

területéről

Luxová, Mária Maliková és
levéltári gyűjtése alapján
oly István

Kutató Csoport

JSTRI

CONTRIBUŢII LA STUDIUL VIEŢII ŞI OPEREI LUI MUNKÁCSY, PE BAZA SCRISORILOR ŞI MĂRTURIILOR RĂMASE DE LA SIGISMUND ORMOS

de GHEORGHE VIDA

La Arhivele statului din Timişoara se află un vast fond documentar[1], care aşteaptă încă a fi explorat de istorici şi nu în ultimul rînd de către istoricii de artă interesaţi de fenomenul receptării artei europene în Transilvania. Ce l-a determinat pe Sigismund Ormos, mic nobil participant la revoluţia din 1848, apoi prefect al oraşului Timişoara şi al judeţului Timiş, să-şi consacre întreaga viaţă studiului şi colecţionării operelor de artă? Iată ce ne mărturiseşte el însuşi în această privinţă: «[...] După istoricii ani 1848–1849, împreună cu mai mulţi compatrioţi am fost smuls şi eu din activităţile la care mă îndreptăţeau condiţia şi educaţia mea, astfel că am întrevăzut o serie de noi ocupaţii, între care trebuia să aleg la vîrsta de 36 de ani [...]. La început, fără ţintă prealabilă, am călătorit în toată Germania [...], ca apoi în luna iulie [a anului 1857] să ajung la Veneţia, fapt care a devenit pentru mine, ca şi pentru alţi bărbaţi, mai renumiţi, ca Winckelmann, Goethe şi Thorwaldsen, un eveniment hotărîtor. Vederea pieţei San Marco a dat un nou sens vieţii mele»[2]. Am citat această mărturie pentru a defini o atitudine ce nu era singulară în epocă şi care la Ormos s-a tradus printr-o neobişnuit de consecventă preocupare, entuziasmul său spontan de la început fiind tot mai mult filtrat prin studiul sistematic al marilor perioade artistice. Pentru înţelegerea fundalului psihologic şi istoric pe care se profilează faptele cuprinse în documentele pe care le publicăm, privind activitatea şi viaţa lui Munkácsy în relaţiile lor cu mediul contemporan, este necesar să marcăm cîteva faze ale biografiei lui Ormos, fără pretenţia de a analiza în adîncime cariera sa de om politic, de scriitor şi de colecţionar. S-a născut la Pecica, în judeţul Arad, la 20 februarie 1813. A urmat liceul la Timişoara, apoi Facultatea de drept la Budapesta, beneficiind de o educaţie îngrijită. Parcursese o serie de trepte ale administraţiei, cînd, în 1848, este ales prim pretor la Recaş şi deputat în parlament. În 1849 este condamnat de un tribunal militar la patru ani de închisoare pentru participarea sa la revoluţie. Scapă însă după nouă luni, printr-o amnistie. Între 1852 şi 1859, vînzîndu-şi moşia, stă mai mult în străinătate. Călătoreşte prin Germania, vizitînd oraşele Dresda, Leipzig, Berlin, Hamburg, Hanovra, Düsseldorf, Köln, Mainz, Wiesbaden, Frankfurt, Heidelberg, Karlsruhe, Stuttgart şi München. După o primă vizită la Veneţia, în 1857, revine aici în 1858 şi 1859. În 1860, odată cu îmbunătăţirea relaţiilor sale cu oficialităţile austriece, se întoarce la Timişoara în calitate de prim notar. Se stabileşte la Buziaş, continuînd însă a călători în străinătate. Astfel, între 1865 şi 1872 străbate mai toate localităţile renumite ale Italiei. Fiind ales în 1866 subprefect, se întoarce din Italia. Din 1871 pînă în 1889 este prefect al judeţului Timiş, iar

[1] Arhivele Statului din Timişoara, fond 131 (Sigismund Ormos). Toate documentele inedite publicate sau citate în studiul de faţă se păstrează în acest fond. În trimiterile noastre ne mărginim a indica, pentru această categorie de documente, numărul dosarului şi paginaţia.

[2] Sigismund Ormos, *Viszaemlékezések* (Amintiri), III, Timişoara, Magyar Testvéreknél, 1888, p. 6–7.

STUDII ŞI CERCETĂRI DE IST. ART., SERIA ARTĂ PLASTICĂ, T. 19, NR. 2, P. 237–285, BUCUREŞTI, 1972

237-285.

Cîteve: Ormoska

MUNKÁCSY MIHÁLY

MUNKÁCSY-KIÁLLÍTÁS DREZDÁBAN

„Észak Firenzéjében", ahogyan az Elba-parti festői fekvésű, renaissance és barokk műemlékekben egykor gazdag szász királyi várost Herder, a XVIII. század nagy német filozófusa és költője nevezte a művészetekben betöltött szerepéért — a mai Drezdában az 1945. febr. 13-i szörnyű katasztrófa még mindig megrázó erővel kísért. Canaletto drezdai látképein a város ékessége, a hatalmas kupolájával kimagasló Frauenkirche is romjaiban mementóként mered a ma már új életre támadt óváros szívében. A pusztítás rettenetes emlékeit csupán a múzeumokban felejti el az ember. A világhírű művészeti gyűjtemények ma ismét régi fényükben, újraépített otthonaikban tündökölnek. A rokokó építészet remeke a Zwinger, s a hozzá kapcsolódó Semper-Galerie eredeti szépségében fogadja az egész világból ide sereglett látogatóit, hogy a Régi Képtár örök életű alkotásaiban, a pompás porcelán gyűjteményben, s a Történelmi Múzeum régi fegyvereiben gyönyörködhessenek.

Újraépült az Elba-part kellemes sétányánál a Brühlsche Terrassenál az Albertinum is. A régi fegyvertárat a XIX. század végén alakították át múzeummá. Azon a rettenetes februári éjszakán ez az épület is kiégett. A helyreállított Albertinum korszerű felül világított emeleti teremsorában 1965 októberében nyílt meg a Modern Képtár, a „Gemäldegalerie Neue Meister". A XIX—XX. századi német festészet és szobrászat fejlődését gazdagon bemutató kiállításon a francia, lengyel, orosz, román, cseh és magyar festészet néhány reprezentatív remeke is szerepel, részben a képtár saját anyagából, részben a szocialista országok múzemaiból letétként néhány évre kölcsönadott művekből. Az Albertinumban helyezték el a királyi kastély újjáépítéséig a Grünes Gewölbe kincseit, a szász királyi „Schatzkammer" XVI—XVII. századbeli ötvös, kristály, elefántcsont, ékszer, drágakő gyűjteményét is, és a híres Münzkabinettet, az éremtárat. Ebben a múzeumban, ahol a drezdai művészeti gyűjtemények jelentős hányadát őrzik, a földszinti nagycsarnokban, (mely Max Klinger neves német szobrász-festőtől nyerte nevét), volt látható ez év április 6-tól május 21-ig a Magyar Nemzeti Galéria Munkácsy-kiállítása.

Műveiből, a halála után eltelt hét évtized óta, hazánk határain túl, egyszer sem volt eddig gyűjteményes kiállítása. Nemzeti festészetünk fejlődését bemutató retrospektív tárlatainkon, melyeket a felszabadulás óta Leningrádtól Genfig, Párizstól Taskentig rendeztek, Munkácsy jelentőségét néhány alkotása mindig méltóképpen hangsúlyozta, azonban ilyen nagyszabású megismertetésére külföldön most első ízben került sor. Ez alkalommal negyvenkét művet vittünk Drezdába.

Időrendi sorrendben a tárlat első festménye a Münchenben festett *Árvízi jelenet* (1867—68), az utolsó az 1894-ben készült *Sztrájk* vázlata. E negyedszázadnyi idő alatt, mely az *Árvízi jelenet* és a *Sztrájk* megfestése között eltelt, páratlan tehetsége az ismeretlenségből világhírig ragadta — korán leselkedő betegsége hanyatlását hozta. A kiállításon szereplő művein életének különböző korszakait, festői kibontakozásának folyamatát, témáinak változatosságát kronológiai rendezésben követhetjük.

Az *Árvízi jelenet* egyik korai, fejlődésében fontos műve, melyet mestere, Wilhelm Kaulbach már vázlatában megdicsért. Megható a 23 éves Munkácsy legfőbb hazai pártfogójához, útja egyengetőjéhez, Ligeti Antalhoz írt sorait olvasni ebbeni nagy örömén: . . . „A lelkesedéssel majd szétpattanó kebellel jövök Kaulbach atelierjéből hónom alatt hozván azon vázlatot, mellyel az öregnek irántam való jóindulatát úgy látszik megnyertem" . . . Az *Árvízi jelenet* koncepciónálása egybeesett Kaulbach egyik főművének, a müncheni művészeti életben nagy visszhangot keltett akadémikus felfogású, filozófiai gondolatokkal teli Szalamiszi ütközetnek elkészülésével, mely a fiatal festőre nem maradt hatástalan. Kaulbach elismerése is hozzásegítette, hogy az 1867 után újra alakított magyar kormánytól ösztöndíjat kapjon. Ebből a stipendiumból jutott el először két hétre Párizsba, útja további festői fejlődésében döntő jelentőségű volt. Courbet, Millet, a barbizoniak adta tanulságokat felhasználva, s a vele egykorú, de kedvezőbb ifjúkori körülmények között hamarabb kiformálódott művészi egyéniségnek, barátjának, Leiblnek hatására — alakult Munkácsy művészete. Ezeknek a hatásoknak főként indító szerepük volt, gyorsították festői fejlődését, ő azonban egyre inkább a maga útjára lépett. Münchenből még Knaus közelébe vágyva, akinek egyik festményére Bécsben figyelt fel, Düsseldorfban telepedett le, de már az *Ásító inas* megfestésével — (remek tanulmányfejét szintén kiállítottuk) — eltávolodott a düsseldorfi életképfestészet kedélyes jellegétől. Knaus a *Siralomház* kartonját még 1869 elején látva, egyenesen lebeszélte a sok alak ábrázolásáról, mint erejét meghaladó vállalkozásról. Munkácsy — mégis megfestette: a *Siralomház* egyszerre elismert művésszé tette. Courbet, Leibl nagyra értékelték, véleményük a Salon aranyérmével ért fel számára. Váratlan eruptív sikere művészetünkben szinte egyedüli, talán irodalmunkban Toldinak, vagy az Ember tragédiájának hirtelen felbukkanásával mérhető össze. Leibl, aki Párizsban a kiállításon látta a *Siralomház*at, azt írta Munkácsynak, hogy véleménye szerint képe egyike a legjobbaknak, ha nem a legjobb az egész Salonban. A Siralomház kétalakos megoldását, az *Elítélt*-et (1869—72, Düsseldorf—Párizs), két tanulmányfejét és a későbbi 1880-ból való *Siralomház II*-t mutattuk be. Düsseldorfi idejéhez kapcsolódva még egyik korai, plasztikus hatású remekműve, a *Sötét utca* szintén szerepelt. Főművei sorából az *Éjjeli csavargók*, a *Köpülő asszony*, a barbizoni ihletésű *Rőzsehordó*, a *Részeg férj hazatérése* képviselte további drámai atmoszférájú, megrázó erejű, mélyen realisztikus művészetét. Az *Éjjeli csavargók*, a *Köpülő asszony* először közel százesztendeje, 1873-ban a bécsi világkiállításon, a magyar teremben szerepelt együtt. Munkácsy festményeiben a nép életének együttérző tükrözése szuggesztív erővel hatott. Az elismerő kortárs kritikák közül Sztaszovnak, az orosz forradalmi demokratának sorait idézzük, aki „Európa művészete" cikkében az 1873. évi világkiállításról így írt: „Amikor pedig a látogatók beléptek a terembe csodálkozással döbbentek rá, hogy Magyarországnak már egészen önálló festőiskolája van, s hozzá igen jelentékeny, élén egy olyan festőművésszel, aki Európa legeredetibb és legtehetségesebb művészei közé tartozik. A neve — Munkácsy."

Drezdai kiállításunkon főművei mellett számos tanulmánya szerepelt: a Zálogház *Köpenyes férfi*-je (1874), az *Inas mappával* (1873—74) és a Békéscsabán festett *Két legény egy asztalnál* (1874), mely a *Falu hős*éhez készült. Hazalátogatásának emlékét őrző színes, világos bravúros vázlata a *Poros út* és a barna-szürke színharmónián épült *Kukoricás* — a kiállítás középpontjában — méltán keltettek elragadtatást. Későbbi tájképei, melyeket többnyire Colpachon festett, a lenyugvó nap színhatását megragadó *Alkonyati táj* (1882), a nagyméretű festői és hangulati gazdagságában szinte páratlannak tűnő *Legelésző csorda* (1882) és a legszebb, a colpachi gesztenyefa allée, a *Fasor* (1886) reprezentálta tájfestészetét.

Művészetének legfőbb értékét, mély emberábrázolását kifejező portréi közül: a jóbarát *Paál László* megrázó hatású arcképét (1876—77), a szomorkás — komoly, sötétszőke hajú barna bársonyruhás *Leányka képmását* (1874), a Magyar Nemzeti Galéria egyik új

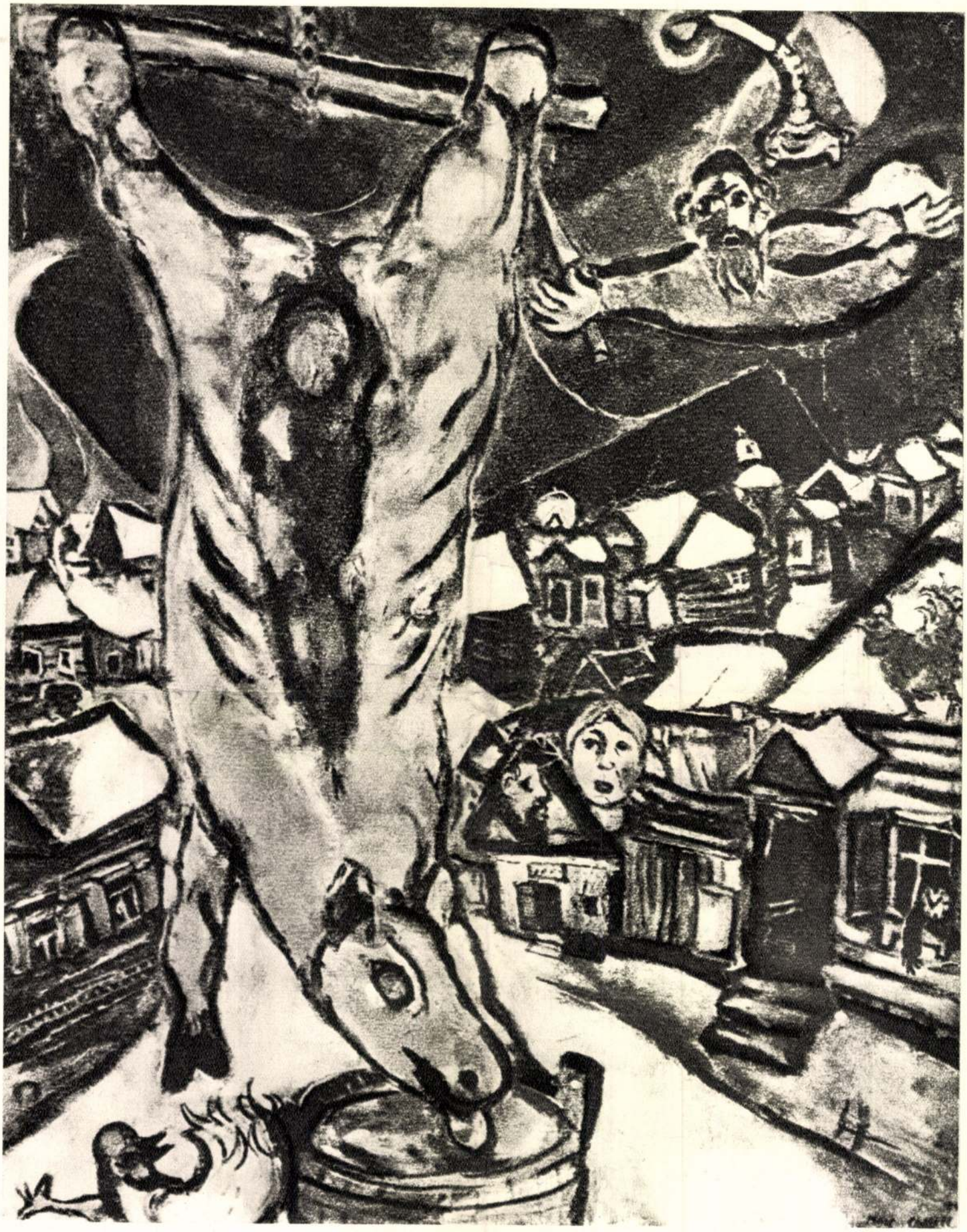

Chagall: Nyúzott ökör – Boeuf écorché – Освежеванный вол

Munkácsy Mihály: Leányka képmása
Portrait de fillette
Портрет девочки

szerzeményét, a melegbarna és fekete színek gazdag árnyalataiban tartott *Felesége portréját* muffal (1875), az 1881. év kitűnő *Önarcképét*, valamint mozdulatlan monumentalitásában magába feledkező, rendkívüli egyéniséget sugárzó *Liszt arcképét* (1886) mutattuk be.

Életművének jelentős hányadát kitevő szalonképei gazdag sorozatából, melyeket az 1870-es évek végétől kezdve festett, az *Olvasó nő* (1887), az ehhez készült *Ablakfülke* tanulmány — mely nemcsak Munkácsy oeuvrejének, de a magyar festészetnek is egyik remeke — és az *Agár* (1882) szerepelt. Virágcsendéletei pompás sorozatának egyik kiemelkedő darabja a *Virágcsendélet tállal és tulipánokkal* (1882), melyről Petrovics Elek elragadtatással írta „csodálatosan széles, lágy, emellett összefoglaló erejű festésével valóságos diadala az ecset hatalmának." Saját sorsának tragikumát beleértve festette a magányos vak angol költő *Milton* c. kompozícióját, melynek itthoni kisebb változatát, és *Éva* ülő alakos, *Judit* álló figurájú, pszichológiai kifejezés igazságával megragadó tanulmányait is kiállítottuk. *Mozart halála* c. alkotását a festmény egyik vázlata képviselte.

Nagyszabású vallástörténeti témái közül *Krisztus Pilátus előtt* bibliai kompozíciójának, a kész művel majdnem egyméretű teljes vázlatát és a *Golgota* egyik alakját, a *Fellépő fiút* mutattuk be. A drezdai képtár tulajdonában lévő, a Golgotához (1885-ben) festett nagyméretű részlet tanulmánya, *Szent asszonyok a kereszt alatt* a háborús veszteség számlájára íratott. A bécsi Kunsthistorisches Museum mennyezetképére, mely munkásságának késői epizódja, egyik üde színhatású vázlata emlékeztet. — A kiállítás szép színes plakátján a *Persely előtt* című festményének részletét reprodukálták.

A kiállítás anyagának összeállításában elsősorban az vezetett, hogy Munkácsy festői egyéniségét sokoldalúan, gazdagon jellemezzük. Oeuvrejének kiemelkedő remekeiből, főműveiből, kitűnő tanulmányaiból válogattunk — minden műfajból a legszebbeket és a legjellemzőbbeket. Legfőbb törekvésünk az volt, hogy páratlan tehetségét, festői pályáját, a magyar és az európai művészetben betöltött szerepét méltóképpen kidomborítsuk, s hogy a bemutatott művekből művészi portréja legnyűgöző erővel bontakozzék ki. Szeretnők hinni: ez a kiállítás, a Német Demokratikus Köztársaság művészeti életének középpontjában, hozzájárult ahhoz, hogy a mai német művészettörténet írás, a múltbeli méltatlan mellőzések, sőt támadások után, mely Munkácsyt még egykori lelkes tanítványa részéről is érte, az európai festészetben az őt megillető helyre tegye. „Munkácsy méltó társa a XIX. század örökéletű kritikai realistáinak, Goya, Daumier, Courbet, Meunier, Leibl mellé sorolható az objektív valóság visszatükrözőjeként."

Bodnár Éva

Lotz Károly: Vihar a pusztán
Tempête sur la puszta – Гроза в степи

AZ ALFÖLDI FESTÉSZET MOSZKVAI KIÁLLÍTÁSA

A Művészeti Akadémia termeiben mutattuk be festészetünk 128 alkotását, amelyek a magyar alföld témáját dolgozzák fel.

Az alföld a múlt század elejétől napjainkig művészetünk ihlető, stílust újító forrása, a plebejusi törekvések éltetője. Az itteni emberek munkájának, környezetének megörökítését hittel vállalták alkotóközösségek, vidékre települt kolóniák, s egyben a modern ábrázoló eszközök erőpróbáját is elvégezték. Ez a téma mindig jó alkalmat adott a hazaszeretet, a szociális érzés, a társadalomkritika vagy nemzeti öntudat kifejezésére, a látvány és valóság összefüggésének, az egyes korok életérzésének megjelenítésére. Az alföld fogalom, másfél évtized alatt változott is. Beszűkült vagy kiteljesedett a történelem üteme szerint. Talán egyetlen olyan tája sincs hazánknak, amely az ott élők sorsát így magával hurcolná, s ahol az életforma ennyire határozottan visszahatna a vidék külső képére, ahol a népi karakter az embert és környezetét így minősítené.

Ezen a tájon sokszor állt meg az élet, sokszor maradt bevetetlenül az áldott föld. Alig halt el azonban a harci zaj, a parti füzesekből, lerombolt tanyák mélyéről és a zsombékosokból kibújtak az emberek, hogy csendes szóval tegyék azt, ami kell. Itt terjeszkedett szélesen a nagybirtok, s itt kényszerültek vándorbotot fogni a nincstelen parasztok, s álltak a legjobbak a forradalmi mozgolódás élére. A kisbirtokosok nehéz munkával hódították el a természettől a darabka földeket, birkóztak az időjárással, vándoroltak a nyájakkal. Közben őrizték népünk ősi kultúráját, szokásait. Nem csoda, hogy később a földosztás, majd a kollektivizálás sem ment végbe ellentmondások nélkül, a tulajdonhoz való viszony sem változott meg egyszerre.

Az újrakezdés az itt élők ismert gondja: a parasztok megedződtek a történelem viharaiban. Megszokták az embert és növényt aszaló szárazságot, a kemény teleket, s a gyaloglásra edzett talpak a messzi tanyákat, nagy távolságokat. Sok minden változott az alföld életében, de sok a féltve őrzött hagyomány is. A jegenyék karjában ma is ott ringatóznak az apró házak, a karámokból kihajtott állatok ma is porfelhőbe burkolják a falvakat.

Alig van festőnk, akit ne ragadott volna meg az alföld. A nemzeti elnyomás idején a vigyázó hazaszeretetet, a puszta romantikája, a falusi mulatságok, népszokások színezik a témaválasztást. A századfordulóra lassan eltűnnek a pásztorélet, a paraszti ünnepek romantikus jelenetei, és mélyebb társadalmi elemzésnek adják át helyüket. Vihart váró feszültség sűrűsödik a tájakban, lélekrajz munkál az emberábrázolásban.

A falu életének megismerése együtt jár a szociográfiai felismerésekkel, s a témával történő azonosulás a stílusmegújulással. Előbb fojtott világú, erőteljes ecsetjárású kompozíciók, később új eredményeket felhasználó ábrázolások születnek. Az alföld témában is nyomon követhető a forma egyszerűsödés, a klasszikus szabályok felbomlása, a dekoratív szerkesztés, az új képkivágás, az új motívum értelmezés, a dekorativitás. Ritkább a teljes panoráma; meggyőző monumentalitás, a felület ritmusa közvetíti a lüktető tartalmat. A ma festői, — legjobb hagyományainkat továbbfejlesztve mélyítik a mondanivalót is. A nehéz fizikai munkát a jellemzés sokoldalú módszerével közelítik meg, nem leplezik a nyomában járó fáradtságot, modelljeik barázdált arcát, ölbe hullajtott, göcsörtös kezét, roskatag tartását.

A nagyüzemi gazdálkodás a festői megnyilatkozást sokféle módon befolyásolja. De míg az ipari munkásság gyorsan kezéhez szoktatja a gépeket, a parasztság gondja nem szűnik meg az okos masinák segítségével. Ma is aggódva lesik a felhőket, s ma is az ősi mozdulattal tördelik kezüket a száraz, repedezett föld láttán. A természetnek és a technikának ezt a heroikus küzdelmét, az ezzel együtt változó embert művészi alkotásban megragadni — nem könnyű feladat. Festőink is egyéniségük, temperamentumuk és társadalmi érzékenységük szerint közelednek témájukhoz. Egyben mégis hasonlítanak egymásra. Hűvös, leíró közöny, a megszokottság, az ismétlés unalma ritkán éri utol az alföldre szegődött művészt. Minden kép új titkok feltárását ígéri, drámai alkatnak szenvedélyes helyzetjelentést, változást sürgető szociográfiát; lírainak, a táj, a munka tiszta emberségét.

A moszkvai kiállítás, a megadott lehetőségeken belül az alföld ábrázolásának keresztmetszetét igyekezett adni. A múlt századi anyag *id. Markó* szivárványos Pusztájával kezdődik. *Deák Ébner, Bihari, Lotz, Mészöly, Böhm* más-más arcát villantja fel e tájnak. Az aratómunkások vidám csoportja mellett gyöngyházszínekben tartott faluvégek, mályvával szegett mezei ösvények, viharban összebújó mének, tanyai udvarok, cigányputrik, szegényes szobabelsők adtak hírt a régi alföldről. A szovjet nézők érdeklődéssel vették egybe Lotz Tiszai hajóvontatóit, a lovakkal húzott uszályt, Rjepin hasonló témájú, de embereket nyomorító menetével. Munkácsy Poros út-ja, Mednyánszky Tiszai halászata ragadta meg legjobban a kiállítás látogatóit. Hamar megértették (éppen Rudnay és Tornyai munkái előtt), hogy miért olyan „sötét" a magyar festészet általában, s a Munkácsy hagyomány hogyan változik az örökösök kezén. A rideg konyhákban üres tányér előtt üldögélők, jusson marakodók megjelenítésében az ecsetjárás komorsága húzza alá a szegényparasztság hazai krónikáját.

Parasztságunk múltjának tragikumát azonban legmegrendítőbb módon *Tornyai* Bús magyar sorsának sínylődő gebéjében értették meg. Újra meg újra visszatértek ehhez a képhez, a lila viharfelhők és a kipányvázott szánalmas állat szenvedélyes reagálásra késztette őket. Megfigyelték a vásárhelyi, szegedi, szentesi festészet különbözőségét. A súlyos drámát, a zsírosan fénylő színeket, a lobogó atmoszférát, a felhőtlen tápéi ünnepnapokat társadalomtörténeti megfigyelésekkel, a helyi birtokviszonyokkal, forradalmi megmozdulásokkal azonosították.

Amit festészetünk múltjából, képekben kitárulkozó történelméből, az ember és táj karakteréből megmutattunk, erős visszhangra talált. Sok rokonvonást fedeztek fel a magyar és orosz nép sorsában. Az urak által megnyomorított parasztok élete, majd szembenállása a hatalommal, új, felszabadult életének eseményei sok hasonló képi közeledést mutatnak a festészetben is. Az egzotikumot is felfedezték hazánk hasonló témájú alkotásaiban, — és leginkább azt a folyamatot, amely az akadémizmustól indulva magába olvasztja az európai festői forradalmak formai, kompozíciós eredményeit. A ma művészeinek munkájában a közvetlen hagyomány (Koszta, Nagy István) frissítő erejét, Tornyai sikoltó fájdalmának új szenvedélyt teremtő hatását.

A termeket végigjárva, látszatra csillapodik a sok figurát mozgató romantikus kavargás, de napjainkhoz közeledve a tartalom belső ritmusának hangja erősödik, a közlés szűkszavúbb, megrendítőbb lesz. A riadt parasztlánykák, szél szaggatta tanyák, rongyolt lovak megragadó lírája-drámája a kortársi művészet izzó problematikájába fordulva — immár a festői teremtés izgalmával tetőzi az alföld tematika vonzását.

A legújabb anyagban a két nagy központ Vásárhely és Szolnok munkássága dominál, de kiállítottunk egy-egy alkotást más művészektől is, akiket az alföld megihletett. Ez a gyűjtemény elsősorban szakmabeliek körében váltott ki nagy érdeklődést. A szocialista realizmus magyarországi helyzetjelentésének tekintették.

Éppen a modern festészetben világlik ki, hogy a paraszti témában nehezebben, áttételesebben érvényesíthető a lexikális, a mesterségbeli tudás, és kivételes elmélyülést, a témával történő feltétel nélküli azonosulást kíván a festőtől, ha a nép krónikásává lesz. Örömmel fogadták *Kohán* nagy formátumú, tüzes foltjainak erejét, *Kurucz* narratív lírájának folklór izgalmát, *Chiovini* és *Baranyó* új atmoszférafelfogását. *Berényi* konstruktív feszítettségét, *Németh* szögletes figuráinak dekoratív szépségét, *Szalay* Tsz elnökségének őszinte lélekrajzát, — szándékos kiemelését mindannak, ami a parasztság mai sorsát nem elkendőzni, de hitelesen feltárni hivatott. Nagy elismerést aratott *Boross Géza* Pihenő kapása. A képi kivágás eredetiségét, a rálátásos perspektívából eredő feszültséget dicsérték. Hasonló sikere volt *Óvári László* Aratásának, amelyen a reflexekkel körülölelt figurák és a búzatábla sárga sugárzásának dekoratív megjelenítését, hangulatát emelték ki. De az említetteken kívül közel került hozzájuk *Holló László, Patay, Szurcsik, Almási Gyula Béla* alföldről szóló vallomása, *Somos, Zalaváry, Csizmadia* egy-egy képe, amely utóbbiaknak inkább csak fogantatása alföldi, formai rokonsága messzebbre ágazó. Az Alföld a festészetben c. kiállítás, — melynek egy részét Üzbegisztánban, a magyar hetek alkalmával is bemutatták, — ismét új szállal kapcsolta össze a baráti népeket, hazánk egyik jellegzetes tájának, a magyar festészet figyelemre méltó eredményeinek bemutatásával.

D. Fehér Zsuzsa

Perlmutter Izsák: Borsótisztító asszonyok
Femmes épluchant de pois – Женщины чистящие горох

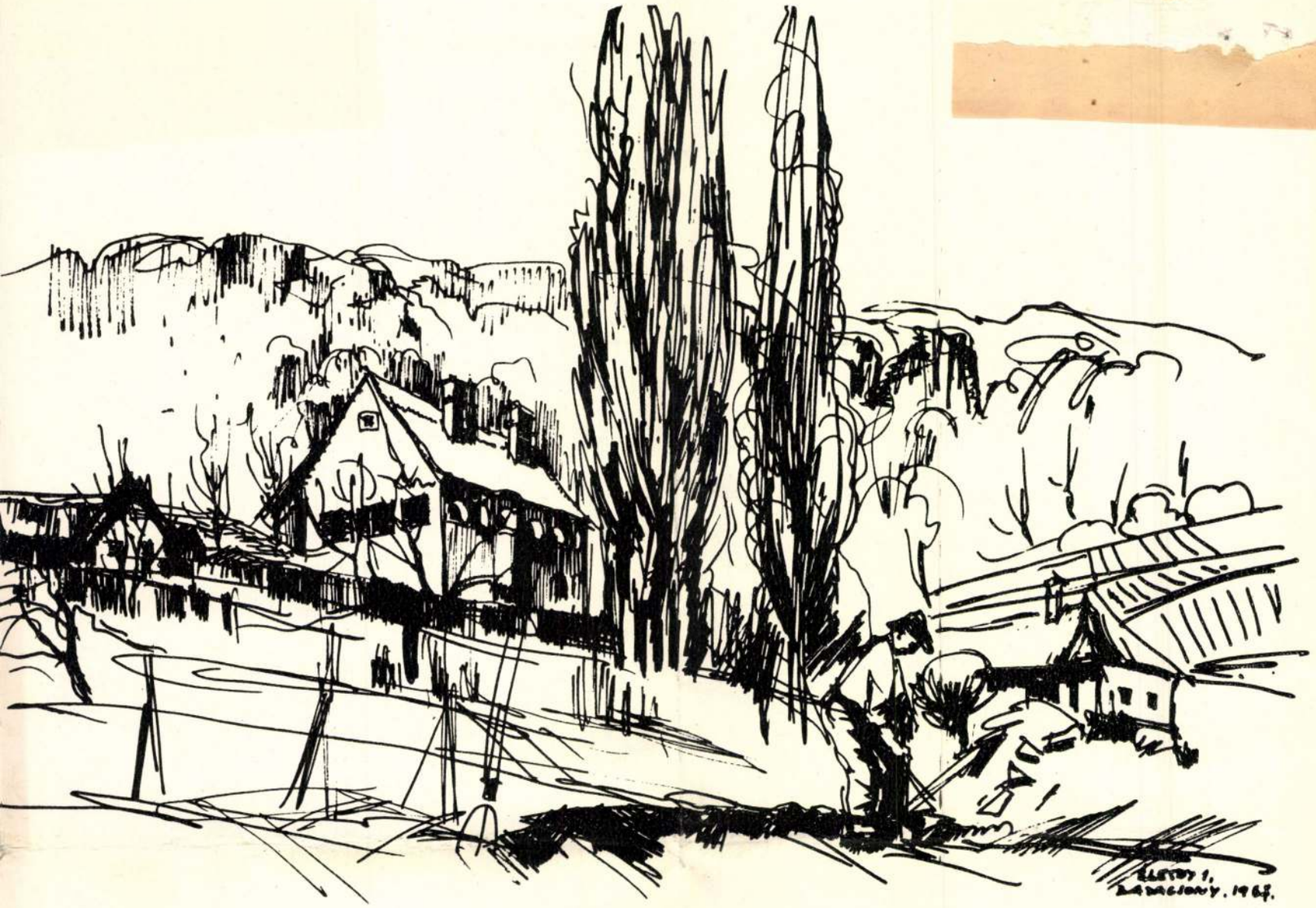

Élesdy István: Badacsony. Szegedy Róza háza – Badacsony. La Maison de Róza Szegedy – Бадачонь. Дом Розы Сегеди

BADACSONYI EMLÉK

(NAPLÓRÉSZLETEK)

Kosztolányi Dezső írja Útinaplójában, hogy az író sohasem szakad el mesterségétől ha utazik, ha pihenni megy is, a megfigyelő szeme szüntelenül dolgozik, néz, lát, élményeket kap és elraktároz. Az építész is azt teszi, amikor úton van, sok mindent meglát, azt is, ami szép, de a hétköznapit is, regisztrálja a régit, felfedezi az újat. Vázlatfüzetében, fényképezőgép lencséjével, jegyzetfüzetében, emlékezetében sietve rögzíti a képeket, sommázza az élményeket, sok közülük a feledés homályába merül, míg mások írásaiban, alkotásaiban ötvöződve kerülnek ismét felszínre. Az élmények és jegyzetek alkotásra inspirálnak, s a rögződött kép sokáig él benne, míg — a gondolat, a képek hosszú sora — papírra kerül. Így született ez az írásom is.

*

A földvári part sétányának platánjai vastag avar réteget hullajtottak az útra, a nap bágyadt sugarai leheletként érintették a Balaton opalizáló, zölden csillogó csendes, egy-egy kis szellőnél fodrozó vizét, amikor a Balaton tündére a *Kelén* behajózott a mólóhoz, hogy folytassa útját a déli part üdülőtelepüléseinek érintésével Badacsonyba.

A hajó ilyenkor már ritkán jár. A szeptember végi nap végig siklott a fehér hajón, a fényezett szerelvényeken sokszorozódva csillant meg a fény, a hajókürt felbúgott és mintegy megadott jelre a sirályok derékhada megindult a hajó után. Ismerős kép mindenkinek, aki egyszer is végighajózott itt rövidebb, vagy hosszabb szakaszon. Az utas nem tudja kivonni magát a sirályok etetésének részvételéből, az étekül dobott és az út végéig kilókat kitevő kenyérdarabkákért lebukó, marakodó, vijjogó sirályok káprázatos produkciója tértől és időtől elvonja a figyelmet. A létfenntartás ösztönétől hajtott sirályhad meg-megújuló rohamait, a magasból vízre lecsapó madarak pompás mutatványait ujjongással fogadtuk és már délre járt az idő, amikor a pára függönyével árnyékolt Rezi és Tátika égnek rugaszkodó csúcsa a partoknál feltűnt. A hajóról jól látszottak a tapolcai medencéből kiemelkedő hegyek. Egyiket-másikat várrom koronázza, s mint szoknyán a fodrok, futják körül a szőlősorok.

Badacsony fölött párafelhő úszott, amikor a hajóról partra szálltam. Az ismerős képbe új szín vegyült; a szüretelők dolgos tevése, de a szőlőt dézsmáló, rabló seregélyt űző durrogtatások hangossága sem tett túl a nyári Badacsony zaján. A hegyre kapaszkodó útra tértem — fel a Szegedy Róza-házhoz. Az út két oldalán a szőlők rendezett sora kísért, fölöttem Szegedy Róza házának két jegenyéje adta az irányt, fölötte az orgonasíp alakú sziklák szédületes méretei döbbentik nézőjét. Az aranyló bort termő szőlőhegyek izmos hátaikkal

89. MUNKÁCSY MIHÁLY
A „Honfoglalás" második színvázlata. – Tulajdonosa: Szmrecsányi Miklós úr.

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszinó által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990) 708.

MUNKÁCSY Mihály

Németh Béla: Munkácsy Pécsett. - Pécsi Napló, 1900. május 4. 2-3.p.

1863-szeptemberi látogatásáról és a Reök családdal való kapcsolatáról

e kladbiscse) már találtak mesterségesen torzított koponyákat. Az alánok innen a III. sz. elmentek a Don völgyébe, a hun betörés idején tehát velük már ott is számolni kell.

Ha a gót és főleg a hun régészeti emlékekkel kapcsolatosan alapul vesszük J. Werner, több mint harminc évvel ezelőtti anyaggyűjtését,[13] akkor a legújabb szovjet reflexiókból az derül ki, hogy annak a Dél-Oroszország területéről felvett leleteiből a legtöbbet hunnak határoznak meg és ami fennmarad, az lényegében szórványjellegű, leletegyüttes nélküli. Kizárólag hun viseleti tárgyként írják le például a diadémeket (négy van belőlük az említett területen), vagy a vagy, részint sugaras díszű fülbevalókat (az ún. „kolokat").[14] Polichróm díszítésű aranyfibulákat magában Dél-Oroszországban igen keveset találtak. A lemezes ezüstfibulák I. P. Zaszeckaja véleménye szerint[15] nyugati készítmények. A steppei leletanyaggal kapcsolatos, az 1971-ben közölt, A. K. Ambroz által felállított tipológiai-időrendi megállapításokra legtöbben a már említett I. P. Zaszeckaja reflektált, ugyanos részben már csak A. K. Ambroz halála után.

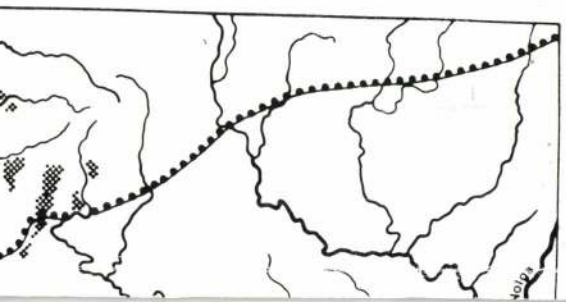

MUNKÁCSY Mihály

egy festménye a Perčić-gyűjteményben

ld. Perčić 112. p. leírás
94. p. lépe

ióit Kassa, Tokaj és Szakmár erősségeiről kegyesen hozám irányította. Ezeket a fejedelem saját emberével, Medvánszky Jónással sietve elküldtem. Nem kételkedem, ogy a fentírt delineációkat a fejedelem hálás lélekkel foadja majd, de ahogyan ide mellékelt – (aug. 12-i) – levebből kitűnik, szívesebben vette volna, ha maga Philibertus emélyesen utazhatott volna oda."[20]

A fejedelem végül szeptember 13-án Bánffyhunyadról tesítette Tőröst, hogy valamennyi rajzot megkapta: „Az g(yel)med Leuelet miis az vtan el veottük volt, kire valaztis ottünk, el veuen azzal az Tokai Delineatiokatis, most penig Zakmarit es Cassait: Az eo Felsege ezbeli szorgalmatosgat engedelmesseggel veottük, Tokait (Szakmartis, ha eo elsege acceptallya az rea koeltsegnek egy reszet), öreomest ettetneok, s. hozzais kezdetnenk röuid ideon. Az Fundalo leol irtunk mar keg(yelme)dnek."[21]

Az idézett levelek szerint Luchese Tokaj és Szatmár váinak és Kassa város védőműveinek bizonyára 1639. évi lmérései alapján készült rajzait és Tokaj várának alteratív terveit bocsátotta a király, ill. a fejedelem rendelkésére, ahogyan idézett levelében ajánlotta.

I. Rákóczi György már nem hasznosíthatta Luchese terit, mert röviddel hazaérkezése után, 1648. október 11n meghalt. Özvegye, Lorántffy Zsuzsanna és kisebb fia,

88. MUNKÁCSY MIHÁLY
Született Munkácson 1844-ben, – meghalt Endenichben 1900-ban. – A „Honfoglalás" első színvázlata. – Tulajdonosa: Szmrecsányi Miklós úr.

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszino által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990) 708.

MUNKÁCSY Mihály

Kürülmaradásáról a hivatalos egyházmeneten

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Hegyi & Tsa., 1991 XXXII. p.

Képek a múltból

Munkácsy hívei

Ifj. Ábrányi Kornél 1885–ben arról írt cikket a Magyar Salon című újságban, hogy *Munkácsy* Mihálynak mindig is voltak itthon fanatikus hívei. Már az 1860–as évek végén volt egy maroknyi társaság, amely a festő népszerűsítésére törekedett. Ifj. Ábrányi Kornél, *Szana* Tamás, *Váradi* Gusztáv költő, *Kazár* Emil regényíró és *Hollós* László, a Magyarország korrektora rendszeresen találkozott a Kammon–kávéházban, és azon tanakodtak, miképpen lehetne élesztgetni a Munkácsy–kultuszt.

Nos, a Kammon–beli kompánia csak egy „alsóbb szektája" volt annak a társaságnak, amely rendszeresen a Magyar Király Szállóban vacsorázott, s amelynek *Áldor* Imre író volt a vezére. Ábrányi megemlíti, hogy ez a társaság nem csak baráti köre, hanem mecénása is volt Munkácsynak, s ha több a pénzük, bizony *Sedelmeyer* számára nem sok babér termett volna. (E kijelentés hátterében az áll, hogy Sedelmeyer műkereskedővel Munkácsy üzleti viszonyba lépett, ami azt jelentette, hogy a festő a műkereskedő megrendelésére dolgozott, így az alkotásokat is annak volt joga értékesíteni. Ennek következményeként került külföldi tulajdonba számos Munkácsy–kép.)

Nagy mozgalom küszöbén állunk a képzőművészet világában – jövendölték a pesti lapok 1877 novemberében. *Paczka* Ferenc és *Flesch* Tivadar ifjú festők az indóházban fogadták *Todesco* párizsi műárust, s még aznap este elvitték a vendéget az Angol Királynő Szálló egyik különtermébe, ahol jelen volt *Feszty* Árpád, *Tölgyessy* Artur, *Greguss* Imre, *Spányi* Béla, *Ébner* Lajos festő, valamint *Szász* Gyula szobrász. A művészek megéljenezték Todescot, aztán kedélyes vacsora és Berkes zenéje mellett fontos dolgokat vitattak meg. Végül elhatározták, hogy szakítanak az eddigi hagyományokkal, új alapokra helyezik művészetüket. Távirati úton meghívták *Zichyt* és Munkácsyt, hogy álljanak a mozgalom élére. A Fővárosi Lapok ezzel kapcsolatban így fakadt ki: mire való zászlót bontani és hadjáratot indítani szegény művészek ellen, hiszen e mozgalom nem lesz egyéb, mint Berkes zenéje mellett légbe szállt füst, amelytől semmi újat nem várhatunk. Egyetlen járható út létezik: öreg és fiatal egyaránt fessen a legnagyobb műgonddal.

Eseményszámba ment, ha egy-egy Munkácsy–képet Pesten kiállítottak...1884 szeptemberében maga a művész is itthon tartózkodott, s teaestélyt adott rokonai és barátai tiszteletére az Angol Királynőben. Munkácsy azért érkezett, mert a Műcsarnokban – akkor még a mai Népköztársaság útja 69. szám alatt – kiállították *Krisztus a keresztfán* című festményét. Az érdeklődés meglepően nagy volt, a közönség valóságos ostrom alatt tartotta a régi Műcsarnokot. A látogatók kényelmére egy fővárosi optikus engedélyt nyert arra, hogy látcsöveket tartson készenlében. A kiállítás napi nyitvatartását meghosszabbították, és villanyvilágítást szereltek fel a kép mellé... A sietség és az ostrom magyarázata: Sedelmeyer, a festmény tulajdonosa október végéig engedte a pesti kiállítást, azután európai körútra küldte a festményt. Az érdeklődésre jellemző, hogy szeptemberben a képnek 64 ezer 300 nézője volt.

Fehér Béla

MUNKÁCSY Mihály
M. Nemet 1991 jún. 27. 10. p.

– Hogyan jutottak el pénzügyi tanácsadó társaságokhoz úgy, hogy azok partnernek tekintsék a vállalatot, illetve bizonyára igyekeztek elkerülni azon konkurenseket, akikkel versenyben vannak, lehetnek a piacon. S ha így gondolkodtak, akkor nagyobb súlyt helyeztek arra, hogy elsősorban a pénztőke jelenjék meg a későbbiekben a privatizáció során.

– Egy ekkora mértű céget, mint a miénk, se nem szabad, se nem lehet egy az egyben egyetlen stratégiai befektetőnek eladni. Kevés olyan cég van a világon, amelyiket egyformán érdekelne a futóműgyártásunk, a motorgyártásunk, a tehergépkocsi gyártásunk. Eltérő jellegüek ezek a gyártási profilok, s ráadásul van közöttük, olyan,amelyikben van érték és olyan, amelyikben nincs. Szinte elképzelhetetlen az a partner, aki mindegyik gyártmánycsaládban fantáziát lát. Ezért azt tűztük célul, hogy *stratégiai befektetők az egyes üzletágakba jöjjenek csak.* A rendkívül centralizált vállalatot – döntöttük el – „lebontjuk" ezekre a bizonyos, önállóan kezelhető egységekre. S így, külön-külön, az egyes profilokba már szívesen fogadjuk a stratégiai befektetőket. Ma már alakulófélben vannak ezek a kis vállalatok, ezek közül az egyikről már tud a közvélemény, hiszen ebben van benne part-

partnerévé váljanak az átalakulásban. Végül is rengeteg szempont, kisebb és nagyobb különbségek összevetése után nyerte el a szerződéskötés jogát a *Kleinwort Benson - Dresdner Bank* csoport.

– Éppen a legutóbbi hónapokban erősödtek fel azok a hangok, amelyek a Rába átalakulását, illetve az Ikarus és a Csepel Autó programját összekapcsolódó folyamatként kezelték. A Rábából ezekre a hírekre sem megerősítés, sem cáfolat nem érkezett. Jó lenne, ha első kézből kaphatnánk választ: mi lesz, mi várható?

– Nagyon élesen különválasztandó a három cég helyzetének, s terveinek ügye. *A Csepel Autó és az Ikarus szanálás alatt áll.* Míg a Rába önállóan, saját szándékai szerint alakul át. S ez nemcsak elvi külnbözőség, hanem a gazdasági politikai megoldás is teljesen más. Tavaly szeptemberben úgy döntöttünk, hogy benyújtunk pályázatot a két járműgyár helyzetének megoldására. Ugyanis arról vannak elképzeléseink, milyen módon lehetne az ágazatot átformálni, az átalakulását "levezényelni". Igaz, elgondolásaink másmilyenek, mint a jelenlegi, már majdnem nyerő "vonal" programja. Meggyőződésünk, partnerünkkel úgy tudtunk volna résztvenni az áta-

a szerződésben szerpló idő [illegible] hoznak 50-100 millió dollárt, akkor annak valahány ezreléke megilleti őket. És végül érdekeltek a részvények mind magasabb szinten való eladásában is, a többlethaszon egy részét megkapják ugyanis.

– Az elkövetkezendő időszakban a kiválasztott pénzügyi tanácsadó cég milyen mértékben szól bele a vállalat tevékenységébe?

– Függőségi viszony ilyen tekintetben nincs közöttünk. Az átalakítás utáni Rába-vezetéssel egy érdekes munkakapcsolatba lépnek viszont a befektető társaság munkatársai. Kölcsönösségi alapon, a legjobb megoldások keresésében merül ki a majdani közös tevékenység legjava. Elvben mehet más úton a Rába vezetőség és a befektetői csoport is.Csak éppen jó eredmény nem képelhető el. Itt van jelentősége annak az érzelmi kapcsolatnak, amelyik ugyancsak szempont volt a pénzügyi tanácsadó kiválasztásánál: csöppet sem mindegy, milyen a kontaktus közöttük, illetve a vállalati management között.

– A Rába hosszú éveken át volt propagandistája saját nagyratörő és perspektívikusnak mondott fejlődésének. Nem dolgunk, pláne utólag véleményt mondani az egykori programokról, legfeljebb kérdezzük: manapság, immáron az alapvető piaci ismeretekkel, információkkal ren-

MUNKÁCSY Mihály

Horváth Ede levelét megírta

Kiválhat a Rábából a mosonmagyaróvári gyár

Rendkívüli végrehajtó bizottsági ülésen ismertették csütörtökön a mosonmagyaróvári tanácsnál *Horváth Edének*, a Rába Magyar Vagon- és Gépgyár vezérigazgatójának levelét, amelyet *Makkos Antalné* tanácselnöknek írt a Rába Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Gépgyárának helyzetéről. A vezérigazgató a levélben kifejtette, hogy a gyár termékei iránt az utóbbi időben a hazai és a külföldi piacokon is *csökkent a kereslet*, ezért átszervezések váltak szükségessé, amelyek érintik a dolgozók egyes csoportjait. *A feleslegessé vált munkaerőt a Rába vezetése a győri törzsgyárakban kívánja foglalkoztatni.*

Horváth Ede a levélben kitért arra, hogy a gyárvezetésnek ez a kezdeményezése Mosonmagyaróváron *nem talált megértésre*, s az esettel kapcsolatban *a gyár önállósodását is kezdeményezték.* Ez elé a Rába-gyár vezetése nem gördít akadályokat, s egyetért azzal, hogy az új esztendő elejétől, a Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Gépgyár a Rába-gyárból kiválva, önállóan működjön tovább.

(MTI)

*

A Rába szentgotthárdi gyárának szakszervezeti bizottsága visszautasítja a kollektíva nevében megfogalmazott felhívást. Ugyanis a felhívás aláírása előtt a dolgozók jelentős részét *megtévesztették* a gyár további hovatartozását illetően, nem voltak tisztában annak konkrét céljával és azzal sem, hogy aláírásuk a helyi, vagy a vállalati szakszervezeti bizottság munkája ellen emel kifogást.

Azt is különösnek találják, hogy az aláírások gyűjtését nem a dolgozók képviselői, hanem *közvetlen gazdasági vezetőik* végezték. Az aláírók arra sem adtak felhatalmazást, hogy a „Rába szentgotthárdi kollektívája" által kiadott felhívás a vállalat többi egységénél terjesztésre kerüljön.

(OS)

Angol vélemény szerint is

Emelni kell a magyar szén termelői árát

A szénbányászat helyzetéről és időszerű tennivalóiról tárgyalt és fogadott el állásfoglalást csütörtöki ülésén a Bányaipari Dolgozók Szakszervezetének központi vezetősége.

A testület mindenekelőtt azt sürgeti, hogy *a kormány teremtse meg a bányászat folyamatos működőképességének feltételeit.* Tarthatatlan ugyanis, hogy a szén, a villamos energia és más energiahordozók ára jóval elmarad a világpiaci áraktól. *Legkevesebb 25—30 százalékkal kellene növelni a szén termelői árát*, sőt, a termelés gazdaságosságát és világpiaci összefüggéseit vizsgáló angol szakértői csoport véleménye szerint jóval nagyobb árnövekedés felelne meg a nemzetközi piaci követelményeknek. Az előzetes jelzések szerint viszont *a jövő évben a kormányzat nem számol a szén termelői árának emelésével.* Ebben az esetben súlyosan veszteséges ágazattá válna az egész szénbányászat. Ezért a központi vezetőség szorgalmazza, hogy az Ipari Minisztérium járjon el a kormánynál a gazdaságos termelés feltételeinek megteremtéséhez szükséges termelőár-intézkedések meghozatala érdekében.

A testület véleménye szerint a szénbányászati vállalatoknak is sok a tennivalójuk, főleg a teljesítménynövelés és a műszaki fejlesztés terveinek átgondolt kidolgozásában. A szénfal mellett dolgozó bányászokat senki sem hibáztathatja a jelenlegi helyzetért, hiszen az idén is *személyenként 20—30 hét végi pótműszakon végzett munkával segítik elő a hazai szénigények kielégítését.* Ám egy-egy bánya szénvagyonának helytelen felmérése során, a beruházási források felhasználásánál elkövetett hibákat *nem szabad megismételni.* Tudomásul kell venni azt is, hogy *a szénbányászat termelési szerkezetének megváltoztatására hozott korábbi intézkedések nem megfelelőek.* Azokat módosítani kell, mert ezt követelik a piaci igények. Hosszú távon annyi pénzre van szükség, ami biztosítja az összesen 2000 megawatt teljesítményű szénfűtésű erőművek és a lakosság tüzelőanyag-ellátását. Ennél fogva a régebbi üzemek szénkincsének fokozatos kimerülése miatt, tehát a termelés szinten tartása érdekében *szükség van új bányák nyitására.*

A testület áttekintette továbbá a Bányászati Aknamélyítő Vállalat, az Országos Bányagépgyártó Vállalat és a Központi Bányászati Fejlesztési Intézet gazdálkodását, az ott dolgozók szociális helyzetét, s ezekkel kapcsolatban ajánlásokat dolgozott ki, amelyeket a szakszervezet kongresszusa elé terjesztenek.

(MTI)

Tóth János kitüntetése

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa *dr. Tóth Jánosnak*, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége főtitkárának közel négy évtizedes kiemelkedő munkássága és közéleti tevékenysége elismeréseként, 60. születésnapja alkalmából a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést adományozta. A kitüntetést *Straub F. Brúnó*, az Elnöki Tanács elnöke csütörtökön adta át. Jelen volt *Müller István*, a MTESZ alelnöke és *Katona Imre*, az Elnöki Tanács titkára.

Ilyenkor a Parlamentben legkönnyebb rátalálni: Tóth János, immár a harmadik ciklusban, lassan másfél évtizede országgyűlési képviselő. Nem kellett hát messzire mennie, hogy átvegye a magas kitüntetést. Összesen vagy fél órát volt távol az ülésteremtől, aztán folytatta, mint annak előtte.

— A kerek évfordulók esztendeje számomra az idei — mondja, míg egy percre megpihen a folyosói padon. — Éppen tíz éve vagyok a MTESZ főtitkára, negyvenéves a munkaviszonyom, és most itt ez a születésnap.

A haja már tiszta fehér, de gyérülésnek még csöppnyi jelét sem mutatja. Mindig derűsnek láttam, pedig életpályája nem volt egyfolytában sima. A Borsod megyei matyó falu, Tard, ahol született, a tbc pusztításáról volt hírhedt akkoriban. A zsúptetős házban, ahol éltek, mindösszesen két szobában, két család lakott, az egyik öt gyerekkel, a másik — Tóth János szülei — hárommal. Konyha nem volt a házban.

— A nyolc gyerekből kettő kiköpte a tüdejét — emlékszik. — Nekünk több szerencsénk volt, megmaradtunk.

Volt a családnak két és fél hold földje, de az kevés volt a megélhetéshez, a közeli Coburg hercegi birtokon kellett megkeresni a többit. Amiből nem maradhattak ki a gyerekek sem: Tóth János maga is már hétévesen megízlelte a summások nehéz kenyerét.

Mégis tanulni akart. Magánúton végezte el a polgárit, otthon a munka mellett tanult, csak vizsgázni járt be Miskolcra. 1945 után aztán jött a középiskola, majd az egyetem, a népi kollégium. Az egykori summás fiú ma egyetemen oktat, a Budapesti Műszaki Egyetem kinevezett docense. MTESZ-főtitkárként pedig immár évtizede megszállottan küzd azért, hogy a tudásnak ebben az országban becsülete legyen, az alkotó műszaki értelmiség méltó szerephez jusson a társadalomban.

Már újdonsült főtitkárként, 1979-ben arról írt cikket a Népszabadságban, hogy milyen választ adhat a kor kihívásaira az értelmiség. Eretnek gondolatok voltak ezek akkoriban, közreadásukkal még pártfegyelmit is kockáztatott. Mégis papírra vetette a véleményét és a parlamentben meg más fórumokon is kifejtette nemegyszer. És szenvedéllyel vallja most is:

— A gazdasági fejlődés kulcskérdése a műszaki fejlesztés meggyorsítása, amihez azonban rugalmas társadalmi, gazdasági, politikai környezetre van szükség, és arra, hogy részt vegyünk a nagy nemzetközi integrációban, nemcsak Keleten, hanem Nyugaton is.

Ennek jegyében szervezte, fejlesztette a MTESZ nemzetközi kapcsolatait is. A szövetség ma száz nemzetközi szervezet tagja, ötven országgal folytat kétoldalú együttműködést. Tóth Jánost pedig — aki egyben a szocialista országok tudományos műszaki szervezetének is főtitkára és a Mérnök Világszövetség (WFO) végrehajtó bizottságának tagja — megbecsüléssel fogadják Kínától az Egyesült Államokig és Izraelig. Most is éppen Amerikából érkezett haza, ahol a tudósok világtalálkozójának előkészítésén fáradozott.

Kétségtelen, a MTESZ-ben hivatástudatból, szakmaszeretetből szerepet vállaló műszaki értelmiségnek a hazai valósághoz való viszonyában hosszú ideje jelen van a változtatás igénye, a reformok gondolata. És Tóth János úgy érzi, ebben valahol neki is része volt . . .

— kt —

Pont a prémium-vita végén

Egy hónapja kísérjük figyelemmel a *pécsi Sopiana Gépgyár* szakszervezeti és gazdasági vezetőinek prémium-vitáját. A hosszas egyeztető tárgyalások csütörtökön végre *eredményre vezettek*, így a szakszervezet elállt a vita bírói úton történő rendezésétől.

Az egyezség lényege: a partnerek részletesen kimunkálták a mindkét fél számára elfogadható gyári érdekeltségi rendszert, *pontosan meghatározva a fizikai dolgozók és a vezetők premizálási feltételeit.* 1990-ben már ezeket az elveket tartják szem előtt. Az elhúzódó vitában a vasasszakszervezet szakértői véleménnyel segítette a helyi szakszervezeti bizottságot.

(H.)

A magyarországi németek szellemi örökségéért

Első ízben találkoztak magyar földön hivatalosan a Magyarországi Németek Szövetségének és az 1945—1948 között az NSZK-ba kitelepített Németek Szövetségének vezetői. Pécsett a Nikolaus Lenau Közművelődési Egyesület vendégeiként két napon át tanácskoztak a jövőbeni együttműködés lehetőségeiről és formáiról, majd csütörtökön sajtótájékoztatón számoltak be a tárgyalások eredményeiről. Elmondták, hogy az együttműködés célja: *a Magyarországon élő németek nyelvének és kultúrájának fejlesztése, szellemi örökségének ápolása és azonosságtudatának erősítése.*

(MTI)

Nyugdíjasok országos tanácskozása

Emberhez méltó életet követelnek

A nyugdíjak *minimális összegét* ez év december 1-jétől *5000 forintban állapítsák meg* — követelte egyebek mellett állásfoglalásában az az országos tanácskozás, amelyet csütörtökön tartottak a Ganz-MÁVAG Művelődési Házban.

A fél éve működő nyugdíjas érdekvédelmi szervezet tagjai mostani tanácskozásukon *az emberhez méltó élet lehetőségének biztosítását kérték a kormánytól.* Megfogalmazták: készüljön terv a nyugdíjak reálérték-megőrzésének módjáról; a gyógyszerek várható további áremeléseit — teljes mértékben — *kompenzálják a nyugdíjasoknak. Tiltakoztak* az olyan tervek ellen, amelyek arra kényszerítik az időseket, hogy elhagyják 60—70 éve megszokott otthonukat, lakóhelyüket. Hangsúlyozták, hogy a lakbérek tervezett nagymérvű emelése ne érintse a nyugdíjasokat. A tanácskozáson állást foglaltak a szociális segélyezés mai rendszerét illetően, eszerint a mostani módszer legkésőbb ez év végéig változzon meg, s szűnjön meg a sértő elnevezés.

(MTI)

Önálló kohász-öntész tagozat a vasasoknál

A szakma szerinti érdekvédelem hatékonyabb lehet

A vasasszakszervezet székházában csütörtökön megalakult a Vas-, Fém- és Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezetén belül *a majdani vasasszövetség tervezett tagjaként* az önálló *kohász-öntész* tagozat. Az önálló tagozatot elsősorban a politikai, gazdasági és társadalmi környezet robbanásszerű változása teszi szükségessé, amely a szakszervezeti mozgalom megújulását is szinte kiköveteli. A különböző szakmákban dolgozók egyre *markánsabban jelentkező speciális érdekei* megkövetelik, hogy a szakszervezeti mozgalmon, esetleg szövetségen belül az eddigieknél *önállóbban, öntevékenyebben, a demokratizmus és a szolidaritás jegyében*, tagozatokban és tagozatok által képviseltessék magukat a különböző munkaadói munkavállalói tárgyalásokon a szakmai érdekek erőteljesebb érvényesítése érdekében.

A vasasszakszervezet önálló kohász-öntész tagozatának alakuló ülésén részt vett és felszólalt *Paszternák László*, a szakszervezet főtitkára, aki hangsúlyozta, hogy az önálló tagozatok létjogosultsága a vasasszakszervezeten belül teljesen *egyértelmű* és *szükségszerű.* Az alakuló ülés résztvevői a tagozat elnökéül *Kovács Ferencet*, az Ózdi Kohászati Üzemek szb-titkárát, titkáruál pedig *Antal Köz Bélát*, a vasas kohász iparági bizottságának titkárát választották meg.

Az OS közleményeiből

Az MDF budapesti egyeztető bizottsága elismerését és köszönetét fejezi ki a Honvédelmi Minisztérium vezetőinek és munkatársainak azért az együttműködési készségért, amellyel — személyesen és felszereléssel — hozzájárultak azon ünnepség megrendezéséhez és lebonyolításához, amelyet az MDF budapesti szervezetei tartanak ma 17 órakor a Hadtörténeti Múzeum előtti körbástyán a magyar honvédség napja alkalmából. Külön örömükre szolgál, hogy a HM az ünnepség rendelkezésére bocsátotta a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia zenekarát, ezzel is emelve az ünnepség színvonalát.

A Textilipari Dolgozók Szakszervezete Ifjúsági Tanácsa csatlakozik a Közalkalmazottak Szakszervezete Ifjúsági Tanácsának kezdeményezéséhez. Egyetért azzal, hogy az érintettek az állami támogatásokból származó MSZMP-vagyon felosztása során — egymilliárd forint alaptőkével — nyított társadalmi alapítványt hozzanak létre a fiatalok lakásépítésének támogatására.

A Szociáldemokrata Műhely — mely a Magyarországi Szociáldemokrata Párt értelmiségi tagjainak jelentős részét képviseli — örömmel üdvözli a SZOT és az MSZDP közelmúltban kötött megállapodását, mely egy 40 éve megszakadt együttműködés újraindulását ígéri. A sok teendő közül legfontosabbnak tartják egy, a lehetőségek és adottságok felmérésén alapuló, egyeztetett gazdaságpolitikai koncepció kidolgozását, melynek megvalósítására akcióegység jöhetne létre a SZOT — esetleg más, csatlakozó szakszervezetek — és az MSZDP között.

A filmszakma ésszerű átalakítása időszerű és szükséges lépés, azonban ilyen jelentőségű tett csak a szabad választások után és a szakma teljes nyilvánosságának bevonásával képzelhető el. A Mozgókép Demokratikus Szakszervezet kezdeményezi egy szakmai bizottság létrehozását alternatív javaslat kidolgozására. Követelik az állami filmszakmai vállalatok vagyonának zárolását a szabad választások után létrejövő kormány megalakulásáig.

Kisvállalkozóknak is nyereséges lehet a világkiállítás

Somogyi László kormánybiztos a Vállalkozók Klubja rendezvényén csütörtökön tájékoztatta a kisiparosokat, kisvállalkozókat, hogy számukra a tervezett világkiállítás milyen üzleti lehetőséget kínál.

Elsősorban arról volt szó, hogy a Budapest—Bécs világkiállítás *több tízmilliárd forintos beruházásai mellett miként mobilizálhatják az ehhez képest kicsiny, de összességében távolról sem lebecsülendő tőkéjüket a világkiállítás és saját sikerük érdekében a kisvállalkozók.* A rendezvényt várhatóan 20 millió látogató keresi fel 1995-ben, de már az azt megelőző, s a következő években is a jelenleginél jóval több turistára számíthat hazánk.

Szintén számíthatnak a vállalkozók arra, hogy az ízléses, jellegzetes ajándéktárgyak, népművészeti cikkek kereslete jelentősen megnő. Somogyi László egy kérdésre válaszolva elmondta: a kiállítási térség épületeinek hasznosítása sok lehetőséget ígér. Például *új vásárváros, kereskedelmi központok alakíthatók ki.*

Marad a herendi vezérigazgató

A vezérigazgató posztja volt a tét a Herendi Porcelángyár vállalati tanácsának csütörtökön tartott ülésén.

A vezérigazgató válaszait a vállalati tanácstagok többsége nem fogadta el, a szavazás során azonban az ellene fellépők száma mégsem érte el a szükséges kétharmados többséget.

A maratoni vállalati tanácsülés befejeztével, amelyen részt vett *Szűcs Endre* ipari miniszterhelyettes is, *Felek Béla* vezérigazgató úgy nyilatkozott az MTI munkatársának: a bírálatot elfogadja, s tanulságként hasznosítja, de úgy látja, nem követett el helyrehozhatatlan hibát, vagy olyat, amely kárt okozott volna a vállalatnak.

(MTI)

Tatabányán már a szavazás sem volt szabályos?

Megszűnt a tehó, mégis behajtják

Bejelentés érkezett a Komárom Megyei Népi Ellenőrzési Bizottsághoz azzal a váddal, hogy *Tatabányán nem volt szabályos a településfejlesztési hozzájárulás megszavaztatása*, a munkahelyeken is szavaztattak, ahol erkölcsi nyomást gyakoroltak a dolgozókra. Jogtalannak tartják azt is, ahogyan a tanács most, *a településfejlesztési hozzájárulás eltörlését követően, behajtja a tehót azoktól, akik még tartoznak.*

A bejelentés nyomán a NEB vizsgálatot indított, amelynek végeredményét csütörtöki ülésén ismertették. A tapasztalatok összegezéseként a szavazás végeredményét a bizottság elfogadta, ellenkezőjét három év távlatából nem tudta bizonyítani. A városi választási elnökség dokumentumai között nem találtak olyat, amely tehó megszavaztatásának törvényességével is foglalkozott volna.

Abban *nem tudtak egységes álláspontot kialakítani, hogy jogszerű volt-e a munkahelyeken történt szavaztatás.* Találtak viszont olyan dokumentumokat, amelyek bizonyítékai annak, hogy *az MSZMP helyi szervezetei operatív módon vettek részt a szervezésben*, a teho bevezetését politikai ügyként kezelték. A Münnich Ferenc Társaság városi szervezetének a NEB ülésére meghívott képviselője (ehhez a társasághoz is sok, a teho elfogadtatását bíráló levél érkezett) példaként említette, hogy *saját munkahelyén is a vezetés pressziója kényszerítette ki a véleménynyilvánítást, úgy „agitáltak", hogy aki nem mond igent a tehóra, az nem kap fizetésemelést.*

Az idén Tatabányán is eltörölték a tehót, a becslések szerint viszont háromezer azoknak a száma, akik eddig sem fizettek. Ezért *a városi tanács most sorra letiltja fizetésükből tartozásukat.* A NEB-ülésen nem alakult ki egységes vélemény arról, hogy a tanács intézményesen elengedje-e a tehó hátralevő behajtását. Javasolták viszont, hogy minden panaszos kérelmét méltányosan bírálják el és legalább a behajtási költségek kifizetésétől tekintsen el a tanács.

(MTI)

MDF-sajtótájékoztató

A Magyar Demokrata Fórum Elnökségének képviselői csütörtökön tájékoztatták az újságírókat a szervezet mezőgazdasági programjáról.

A termelés folyamatosságát nem veszélyeztető átmenetet két lépcsőben kívánják megvalósítani.

Az első lépcsőben, központi döntésként *a termelőszövetkezeteket és az állami gazdaságokat vagyonközösséggé kell alakítani.* Ennek során a tsz-ek teljes vagyonát, az állami gazdaságok vagyonának pedig egy részét a tagok, illetve az alkalmazottak tulajdonába kell adni.

A második lépcsőben azok a tulajdonosok, akik földet kívánnak igényelni a mostani nagyüzemekből, nyilvános árverésen vásárolhatnak, illetve bérelhetnek területet.

(MTI)

NO CO – kedvezménnyel

A királyok anyja — és az I love you

„Bizonyára önök is tapasztalják, hogy a filmszínházak műsorán egyre kevésbé találnak igényüknek, ízlésüknek megfelelő filmet, továbbgondolásra, vitára érdemes, esztétikai mércével mérhető filmalkotást. Úgy gondoljuk, az önök segítségével megteremthetjük az értékesebb filmalkotások NO CO (azaz no-commercial, tehát nem kereskedelmi) bemutatási sorozatát . . .” Lényegében ezzel a levéllel kezdődött a Mokép legújabb vállalkozása, amelyben kizárólag értékes alkotásokat kínál a filmbarát közösségek számára. A felhívásra — melyet még a nyáron postáztak valamennyi hazai egyetem, főiskola és művelődési intézmény címére — eddig 51 igenlő válasz érkezett.

Sok vagy kevés? Attól függ, honnan nézzük. *Vlahovics Katalin* közművelődési előadó szerint, ha a hazai egyetemek, főiskolák, művelődési házak számát figyeljük, akkor kevésnek tetszik az igenlő válasz. Ha viszont arra gondolunk, hogy a horror, az ócska kommersz idején, divatján már akad ötvenegy közösség, melynek tagjai értékes filmalkotásokra vágynak — akkor ez a „szám” máris eredmény.

Mindenesetre a NO CO-sorozat bemutatási programja októberben kezdődik és decemberig tart. (A nyitófilm: *Marco Ferreri I love you*-ja, *Isabelle Adjani* és *Christophe Lambert* főszereplésével.) De a tizennégy, válogatott alkotásokból álló „filmtárban” olyan érdekességeket találunk, mint *Krisztof Kieslowski Európa-díjas Rövidfilm a gyilkolásról* című munkája, vagy *Andrej Tarkovszkij Nosztalgiája*, melyet *Olaszországban* forgatott. (A filmtörténészek ezt a különös hangvételű alkotást, sok szempontból a nemrég elhunyt kitűnő rendező sajátos végrendeletének tekintik.) A NO CO-sorozatban szerepel még *Szergej Paradzsanov Asik Kerib* című filmje, *Jancsó Miklós A pacifistája*, az angol *Peter Greenaway A rajzoló szerződése* és *Denys Arcand Az amerikai birodalom hanyatlása* című különös, szokatlan szexjátéka. Fájdalmas-szép élménynek ígérkezik *Janus Zaorski* lengyel rendező *A királyok anyja* című drámája, és aki még nem látta, a NO CO-sorozatban megnézheti *Antonioni* híres *Zabriskie Pointját* is.

„Nem kereskedelmi vetítés” — írtuk az imént. És ezt a megállapítást szó szerint kell értenünk. Ugyanis a filmek kölcsönzési díja abszolút kedvezményes. Mindösszesen nyolcszáz forint. (Holott más filmek esetében a Mokép kölcsönzési díjként az összbevétel negyven százalékát kéri.) Persze — ahogy *Bruckner Pál* állítja —, a mozisok azért *„ügyeskedhetnek”*. Vagyis hát rajtuk múlik, hogy *„nyereséget”* is gyűjtsenek — az általában *„nyereségtelennek”* tartott művészfilmeken.

Mellesleg a *Budapest Film* közreműködésével megkezdődött az úgynevezett art kino hálózat kiépítése is. (Sőt — a Mokép ígérete szerint — ezentúl a műsorfüzetekben is megkülönböztetett helyenjellel szerepelnek a művészfilmek. Hogy a közönség is könnyen rátaláljon a kiválasztott filmek vetítési rendjére.)

A sorozat plakátja

Ezek után még csak annyit: mindenképpen bizalmat szavazunk a Mokép legújabb vállalkozásának. (A mostani sorozatot újabbak követik majd.) Már csak azért is, mert hitünk szerint: a nemesebb, értékesebb sorozatok is segíthetik a forgalmazás igazi reformját. Kivált napjainkban, amikor csakis az üzlet „virágzik” a moziban. A „virágozzon száz virág” helyett.

G. I.

Igazságtevés egy évszázados vitában

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája

Egy év híján 90 esztendeje annak, hogy elhunyt piktúránk első korszakos jelentőségű mestere, *Munkácsy Mihály*, s bár azóta könyvtárnyi írás elemezte és méltatta művészetét, az életműnek a mai napig is vannak vitatott pontjai. Ilyen vitatott pont mindjárt Munkácsy *vallásos témájú festészete*, monumentális Krisztus-pannói, amelyekről — tény és való — szakmai körökben már születésük idején, a múlt század nyolcvanas éveiben is ellentmondásosan vélekedtek, viszont ezek a munkák mindenütt, ahol csak bemutatásra kerültek, hallatlan közönségsikert arattak, s nagyban hozzájárultak a mester világhírének megalapozásához.

Mi tagadás, a publikum ma is szívesen elidőz a Krisztus-trilógia mozgalmas tablói előtt, annak ellenére, hogy a kritikai elmarasztalás századunkban sem veszített erejéből. Ez a napjainkban is fennálló *nézetpolarizálódás* hovatovább oda vezetett, hogy Munkácsy vallásos képeinek értékéről csak *homályos képzeteink* vannak, tekintve, hogy az ellenvélemények: a közönség *tetszése* és a szakirodalom *kétkedése*, szinte kizárták, semlegesítették egymást.

A szélsőségeket feloldandó, feltétlenül időszerűvé vált egy olyan *higgadt* vizsgálódás, amely minden körülményt mérlegel és számbavesz, s minden szóba jöhető érvből kihüvelyezi azt, ami abban helytálló. Ezt kaptuk meg most a debreceni Déri Múzeum kiváló kutatója, *Sz. Kürti Katalin* jóvoltából, aki fentebb jelzett, frissen megjelent könyvében azzal a szándékkal tette nagyító alá a Munkácsy-oeuvre ezen fejezetét, hogy megkísérelje a konszenzusteremtést a pró és kontra vélekedések között.

A Krisztus-problematika Munkácsyt pályája második, már leszálló ágában kezdte foglalkoztatni, s hogy a téma előtérbe került művészetében, azt részben magánéleti okok, részben a művészeti ízlés korabeli változásai magyarázzák meg. Mint ismeretes, Munkácsy 1871-ben Párizsban telepedett le, ahol csakhamar feleségül vette egyik mecénásának, *de Marches* bárónak özvegyét, *Cécile Papier*-t, akinek révén bekerült a város mondén, nagypolgári-arisztokrata köreibe. Az új környezet, az új elvárások — párosulva az erőszakos természetű, nagyravágyó asszony igényeivel — a szalonfestészet felé terelték el Munkácsy társadalmi és nemzeti kérdések körül vizsgálódó festészetét. A művésznek magának is tapasztalnia kellett egyébként, hogy az impresszionisták előretörésével a drámai téma és a *realisztikus szemlélet*, amelyek piktúrájának fő erősségei voltak, elvesztették időszerűségüket.

Munkácsy feszengett a tehetségétől idegen festői köntösben, s a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján mint ember, s mint művész is válságba került. Ekkor tűnt fel a megváltó *Karl Sedelmeyer* műkereskedő személyében, aki úgy vélte, hogy a festőnek — hírnevének megtartása végett — olyan témákhoz kell fordulnia, amelyek megfelelnek a pillanatnyi szellemi divatoknak. Ezt többek között a *vallásos-biblikus* témákban jelölte meg, s rábírta a mestert, hogy fesse meg Krisztus mártíromságának eseménytörténetét.

A gondolat nem volt idegen Munkácsytól, aki bár nem volt különösebben vallásos, de szociális indulatú, morális elkötelezettségű ember lévén, megérezte a vallásos tematika aktualitását. Hatással volt rá *Tintoretto* Passió-ciklusa is, amit nászútján, Velencében hosszan tanulmányozott, de barátai, köztük *Haynald Lajos* kalocsai érsek is inspirálták a feladatra.

Miután nézetei közel álltak a kor nagy hatású filozófusa, *Ernst Rennan* nézeteihez, aki Krisztus alakjában a világot megváltó embert értékelte, jószerivel csak technikai problémát jelentett számára a megrendelt képek kivitelezése, amelyek közül az első *Krisztus Pilátus előtt* címmel 1881-ben készült el 30 vázlat és 5 kompozíciós tanulmány nyomán. A kép hatalmas sikert aratott Párizsban, s az ügyes Sedelmeyer, kihasználva a konjunktúrát, európai körútra vitte, amely során több millióan tekintették meg belépődíj fejében. 1882-ben Magyarországon is megfordult, ahol felmerült esetleges állami megvásárlásának igénye, de a műkereskedő természetesen nem adta el.

1886-ban elkészült a kép párdarabja, a *Golgota*, aminek a közönségfogadtatása még elementárisabb volt. A siker nyomán Sedelmeyer átvitte a képeket Amerikába, majd eladta egy *John Wanamakker* nevű milliomosnak, összesen 220 000 dollárért.

Tekintve, hogy a képek körútja tetemes hasznot hozott, Sedelmeyer az akkor már erősen betegeskedő Munkácsyt rábeszélte egy újabb vászon, a *Feltámadás* megfestésére, ehelyett azonban a festő *Ecce homo* címmel festett pannót 1894-ben, ami kalandos út után végül is hazai tulajdonba került. *Déri Frigyes* selyemgyáros vásárolta meg, majd helyeztette el az általa alapított debreceni Déri Múzeumban, amelynek ma is egyik fő látványossága. Az *Ecce homo* — jóllehet, szintén tükrözi Munkácsy szocialisztikus Krisztus-szemléletét — a leggyengébb darabja a trilógiának, sem szerkesztés, sem színezés tekintetében nem veszi fel a versenyt dramatikusabb hangoltságú elődeivel.

A képek születésének és sorsának izgalmas leírása után Kürti Katalin külön fejezetet szentel a *kompozíciók* elemzésének, erényeik és hibáik taglalásának. Elismeri a formai-stílusbeli kifogások jó részének jogosságát, ugyanakkor méltányolja a pannók szemléleti, tartalmi újdonságait. Konklúziója, miszerint Munkácsy *„egy megváltozott, kétkedésekkel teli korszakban élte át a bibliai történést, illetve ürügyül használta azt etikai vélekedésének, megrendülésének kifejezéséhez”*, minden tekintetben elfogadhatónak tetszik, mert a festőt valóban ilyen célok vezették. Más kérdés, hogy ezt a célt szubjektív és objektív okok folytán nem sikerült a legmagasabb fokon realizálnia.

Sajnos, a trilógiát sem Munkácsy, sem a hazai közönség sosem látta együtt, s talán sohasem fogja látni, mert az amerikai darabok azóta új tulajdonosokhoz kerültek. Így meg kell elégednünk a reprodukciók együttszemlélésével, amihez a kötet — hála a *Gondolat Kiadó* bőkezűségének — páratlan lehetőségeket nyújt.

Tasnádi Attila

Magvető-tervek

Új áramlatok — új irodalomtörténet

Alighanem az utóbbi évtizedek legizgalmasabb kultúrhistóriai feladatára vállalkozik a *Magvető Könyvkiadó*, amikor meghirdeti legújabb pályázatát. A kétszázezer forinttal jutalmazandó pályázattal ugyanis — ahogy a tegnapi sajtótájékoztatón megtudtuk — az 1920—1990 közötti időszakot tárgyaló irodalomtörténeti mű megírását szorgalmazza. (Csak közbevetőleg jegyzem meg, hogy utoljára az *Erdélyi Helikon* írt ki hasonló pályázatot. S akkortájt, 1930-ban egy ismeretlen fiatal tanár, nevezetesen *Szerb Antal* nyerte a fődíjat.)

A pályázat most is jeligés — akárcsak hajdanán. S a cél most is az — hangsúlyozta *Kristo Nagy István*, a Magvető szerkesztője —, *„hogy közérthető, vonzó stílusban megírt kézikönyvet adhassunk az olvasók kezébe”*. Olyasfajta tárgyilagos tisztánlátással, és egységes szemlélettel szerkesztett kötetet, amelyből egyértelműen kirajzolódhat *„irodalmunk kapcsolódása Európa szellemiségéhez és gyökerezettsége a magyar valóságban”*.

Se helyünk, se módunk részletezni a pályázat valamennyi feltételét. (A pályázók — gondolom — részletes felvilágosítást kaphatnak a Magvetőnél.) Csupán annyit, hogy a vállalkozók 1991. január 15-ig küldhetik el részletes tervezetüket (és két, kidolgozott fejezetet) a Magvető címére.

Egyébként a tegnapi sajtókonferencián megtudtuk: hamarosan a boltokba kerül a *Kortárs magyar írók kislexikona*, amely azokról a hazai és határainkon túl élő írókról, költőkről közöl alapvető adatokat, akik 1959. január 1. és 1988. június 30. között kötettel jelentkeztek Magyarországon. Szenzációnak ígérkezik a *Németh László* életműsorozatát lezáró utolsó kötet is. Ugyanis a *Sorskérdésben* végre megismerhetjük azokat a tanulmányait is — amelyekről eddig csak elítélő bírálatokat olvashattunk. Megjelenik hamarosan a *Lukács György*-interjúkat tartalmazó kötet is. *Lohr Ferenc* pedig — a magyar hangosfilm első hangmestere — a mozivilág emlékeit idézi kötetében.

A téli könyvvásárra jelenik meg az *Új Hold* évkönyv legfrissebb száma. Szép karácsonyi ajándéknak ígérkezik például a teljes *Grimm*-mesék kötete, mely elsősorban a felnőttekhez szól. Ugyancsak az őszi—téli könyvválasztékot gazdagítja majd *Szalay Károly Bikakolostora*, *Szakonyi Károly*, *Krasznahorka László* egy-egy kötete. A külföldi irodalmat pedig *Henri Roth Mint az álom* című regénye is képviseli.

G. I.

Díjátadás

Bensőséges ünnepség keretében nyújtották át kedden a Pro Arte Vitraria alapítvány díját *Jegenyés János* üvegtervező iparművésznek. A Képzőművészek, Iparművészek és Művészeti Dolgozók Szakszervezetének Gorkij fasori székházában megtartott ünnepségén *Varga Vera* műtörténész méltatta a díjazott Jegenyés János munkásságát, aki 1974 óta dolgozik a pályán, s egyik szervezője az üveggel foglalkozó iparművészek pécsi nemzetközi találkozójának. Az alapítvány, mint ismeretes, *Tasnádiné Marik Klára*, az Iparművészeti Múzeum nyugalmazott munkatársának felajánlásából született, s az idén ítélték oda másodízben.

— **A Rock Színház** Evita-előadása október 1-jén, vasárnap, a Thália Színházban — a kiadottól **eltérően** — 19.30 órakor kezdődik.

JEGYZET

Versenyhelyzetek

A múlt héten, a Magyar Televízió elnökének és a Tv2 új programigazgatójának sajtótájékoztatóján, egyebek között arról is hallottunk, hogy a két program továbbra is egyfajta versenyben áll majd egymással, bár ez nem az eddigi, úgynevezett ütköztetéses módon történik, és hogy az igazi önállóság a tervek szerint 1990 március elején következik be; akkor válik külön teljes mértékben a két csatorna. Megtudtuk továbbá, hogy mindehhez elengedhetetlenek a belső, strukturális átalakulások, elengedhetetlen a két műsor szerkezeti és szerkesztési megújítása, elengedhetetlenek a jobb műszaki feltételek, mert döbbenetes a lemaradás, és elengedhetetlen még sok-sok más intézkedés, hiszen másképp a versenyhelyzetekben nem lehet helytállni, a kihívásokra nem lehet válaszolni.

Engem, s nemcsak engem a jelenlévők közül, mélységesen elszomorított ez a sok „ha”, „majd”, ez a sok feltételes mód, jövő idő, távlati remény és óhaj. Köznapi fogalmakra lefordítva, arról van szó, hogy az MTV siralmas helyzetben van, mert még „csapaton belül” sem nagyon törekedhet az egészséges és szükséges versenyeztetésre a két műsor között. Erre nincsen sem anyagi, sem technikai, sem szellemi kapacitása (vagy nem annyi, amennyire szükség volna). Az meg még siralmasabb képet nyújt, ha az MTV a napi gondok böngészéséből kissé felemeli a fejét, és fölpillant — nem is az égre, csak a háztetőkre —, és ott a hagyományos tévéantennák mellett meglátja a kisebb-nagyob „lavórokat”. Ezek ugyanis lényegesen erősebb kihívást, keményebb versenyt jelentenek már ma is (és már elég régen), mint a Tv1 és a Tv2 családias versengése.

Azon a napon, melyen az említett tájékoztatóra sor került, az MTV két programja összesen nem egészen tizenhat óra műsort sugárzott. Ezzel szemben csak azok a tévéállomások és különböző égi (műholdas) csatornák, amelyeknek a műsora a hivatalos Rádió- és Televízióújságban is megtalálható, azon a pénteken összesen ennek több mint a tizszeresét sugározták. Nem bele a vakvilágba, hanem úgy, hogy az adások túlnyomó többsége nálunk is igen jó minőségben fogható volt. Hogy ez ma még nem olyan fenyegető kihívás?

Tessék eldönteni, mennyire fenyegető, ha, 1. a legújabb adatok szerint jelenleg több mint 600 ezer háztartásban foghatók a különböző műholdas adások, s ebből körülbelül 200 ezer a budapesti háztartások száma; s ha, 2. ebben nincsen benne a speciális parabolaantennák nélkül, direkt módon fogható osztrák, jugoszláv, csehszlovák, szovjet adók által sugárzott műsorokat néző háztartások száma. És ha, 3. azt senki nem tudja, hogy a hivatalos adatokon túl még mennyi a „feketén” üzemelő, a nem engedélyezett (szerződésileg nem tisztázott jogi helyzetű) csatornákat is fogó, vagy más, nem ellenőrizhető „égi” műsorélvezők száma. A szintén nem ellenőrizhető számú videoberendezéseken (feltehetőleg épp az MTV műsorainak adásideje alatt is) nézett filmekről, műsorokról most akár ne is beszéljünk.

De ha már kihívásokról és versenyhelyzetekről van szó, akkor azért ne feledkezzünk meg a sok-sok városi, helyi televízióról, vagy a most már az országos nézettségre igényt tartó Nap Tv-ről sem. Az égi csatornák is, a helyi adások is, a videófilmek is mind ugyanarra a magyar tévénézőre pályáznak, bár feltehető, hogy létezik (esetleg erős) rétegzettség, az érdeklődési körök megoszlanak, s nem mindenkit érdekelnek a videoklipek vagy a golfversenyek. Ám a kínálat még így is óriási és rettenetesen kihívó. A rengeteg csatorna, adó, műsor a valóban értékes tévés szórakoztatásban is szinte naponta veri kenterben a mi műsorainkat. És a nézőt senki nem akadályozhatja meg abban, hogy egyetlen gombnyomással átkapcsoljon egy magánbeszélgetéssé laposodó magyar vitaműsorról az Eurosportban mondjuk egy amerikai profi kosárlabdameccs-közvetítésre, esetleg egy kissé koros, de Fred Astaire, Bing Crosby vagy Frank Sinatra meg Kim Novak szereplésével csábító zenés filmre.

A helyzet, amellyel az MTV-nek szembe kell néznie, ilyen súlyos — sőt, még súlyosabb, ha arra is gondolunk, hogy a kihívásoknak egyre nehezebb pénzügyi feltételek közepette, egyre elavultabbá váló technikával, s egyre több konfliktust okozó személyi probléma között kell(ene) megfelelnie.

Takács István

AZONNALI BELÉPÉSSEL FELVESZÜNK

ÁEEF-vizsgával, gépkocsivezetői jogosítvánnyal rendelkező, jó felkészültségű szakembereket, teljesítmény utáni magas kereseti lehetőséggel az alábbi munkákra:

– gáz- és olajtüzelésű berendezések javítása, karbantartása,
– gázvezeték-szerelés,
– kazánok időszerű mérése, üzemi vizsgálata.

Jelentkezés: a 163-0012, 163-7441 telefonon, illetve **személyesen:** Bp. XIV., Rákospatak u. 70–72. sz. telephelyen, Bányai Csaba osztályvezetőnél.

Munkácsy Mihály

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188—296, 188—307

NÉPMŰVELÉS

1965 JUL - 3

1021

A Nemzeti Galéria tulajdonába került a Siralomház első példánya.

A párizsi Salon 1870-ben rendezett kiállításán aranyérmet nyert Munkácsy Mihály Siralomház c. olajfestménye — melyet később emlékezetből újból megfestett az 1878-as párizsi világkiállításra —, a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményébe került. A híres alkotást André Kosztolányi Franciaországban élő magyar közgazdász adta át, hogy méltó helyére kerüljön.

Bojár Sándor felv.

hatottak egyes angol körökre, nagy volt a felháborodás, de a könyve elleni támadásokat Majszkij újabb dokumentumokkal verte vissza.

•

Vajon mit szólnak az angolok, amikor tiszteletreméltó és megkövesedett intézményeiket, olyan, akár szaporodik a *életébe pillanthatunk b*

KÖNYVHETI KÖNYVKIÁ

Lassacskán hagyománya lesz már annak, hogy a könyvterjesztő, könyvpropaganda szervek egy-egy fontosabb akció előtt kiállításon mutatják be az „áruválasztékukat", az akció könyveit a Könyvklubban. Így történt ez az idei évben is az ünnepi könyvhét megnyitásakor.

A legfontosabb könyvkampány listáján 75 kiadvány szerepelt. Meggondolt válogatás alapján állt össze ez a lista. Szerepeltek benne felszabadulásának 20. évfordulóját ünneplő országunk reprezentatív irodalmi antológiái — a Tavasz Magyarországon, A megnőtt Élet és a Mérföldkő, — a Kossuth Könyvkiadónak a felszabadulás évfordulójára kiadott könyvei —, a Húsz év, Magyarország 1965, stb. Kossuth- és József Attila-díjra érdemesített íróink, költőink műveit Garai Gábor, Kassák Lajos, Váci Mihály, Cseres Tibor és Hubay Miklós egy-egy kötete képviselte. A felsoroltakon kívül természetesen szerepelt a listában könyvkiadásunk irodalmi, politikai, ismeretterjesztő részének több fontos, erre az alkalomra megjelentetett műve. Hosszadalmas lenne még a legfontosabbakat is felemlíteni a művek közül, mégis néhány jelentős könyvkiadási vállalkozásra szeretnénk irányítani a figyelmet.

A könyvheti könyvek között megjelent József Attila kötet remélhetőleg egy újtípusú könyv egyik első, kísérleti példánya. A Helikon Könyvkiadó ezzel a kötettel a paper-back-nek ne-

A nemrég Magyaro
Csendes Don egy köt
nyes kiállításban. A
professzor említette
könyvkiadás büszke
veire. Kevés ország d
Egy megjegyzést az
kiállításról szólván. D
kiállításon bemutatják
„ízelgetve" a könyve
lását. Nem tudjuk
tettek oda a kiállítás
könyvek mellé, miért

Munkácsy Mihály

festőművén

„Zálogház" c. képhez készített tanulmány a mom művelődési vizsgaterhez kiállított BÁV aukció anyagából.

TV Híradó
1982 IX. 4. 19:30

Munkácsy Mihály

festőművész

Uj Tátrz.
1984 jún. 11.

Képeinek feltetdésének „olát sokáig egy bizonyos alapozóanyagra az asztalra vezettél vissza. A legújabb rögtgen feltételek meglepő eredményeket hoztak. Ma már nyilvánvaló, hogy nem helyes minden puszfuló Munkácsy-kép esetében csak az alapozóanyagot emlegetni ... Feltétlenül szükséges vagy további kutatásokra.

Kecskés Katalin

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JAN 13
ARBEITER ZEITUNG

Munkácsy Mihály festőművész

1021

Im Dorotheum versteigert

Auch das Wiener Dorotheum hat zum Jahreswechsel einen Kunstkalender herausgebracht. Abgebildet sind Werke, die im Jahre 1979 bei Auktionen des Hauses versteigert worden sind. Darunter Michael Munkacsis Ölbild „Die zwei Familien" (siehe Bild)

Vier Musterfriedhöfe werden schon angelegt

Kriegsopfer im Land bekommen neue Ruhestätte

NIEDERÖSTERREICH (lk). 35 Jahre nach Ende des Zweiten Weltkrieges sind die in Niederösterreich zur letzten Ruhe bestatteten Opfer dieser Katastrophe noch immer Gegenstand intensiver Bemühungen der zuständigen Stellen. Ziel ist einerseits die Identifizierung unbekannter Kriegstoten, deren Zahl überaus groß ist, und gleichzeitig als Voraussetzung zur Erfüllung dieses Planes die Exhumierung und würdige Beisetzung in eigenen Soldatenfriedhöfen.

Die Zielvorgabe besteht darin, die in Niederösterreich Gefallenen in vier großen Friedhofsanlagen beizusetzen; derzeit sind noch viele dieser Toten auf Gemeinde- und Pfarrfriedhöfe im ganzen Land, wo es eben Kriegshandlungen gab, verteilt. Bisher ist es gelungen, 40 Prozent der bisher

Horn, Mistelbach (mit Ausnahme der Stadt) sowie der Städte Melk und Ybbs an der Donau vor. Die Fertigstellung ist für 1981 vorgesehen.

Im Soldatenfriedhof Oberwölbling will man die Kriegstoten aus den Bezirken Amstetten, Krems, Korneuburg (mit Ausnahme der

Munkácsy Mihály

festőművész

A negedi múzeum oszlopai között található „Honfoglalás" c. festményének vázlatai:

Trogmayer Ottó
múzeumig.
cikke

Bélés Megyei Népújság
1982 okt. 23.

Munkácsy Mihály

festőművész

Petrovics Elek igazgatása alatt több festményével gazdagította a Szépművészeti Múzeumot. (Az első világháború idejé!)

Visa Ujfold.
1980 dec. 20

K. M.
ürke

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Pálosi Judit: Munkácsy-díj után Kiss György műtermében.

„Tornyai, Koszta, Munkácsy festészetén nevelkedtem. Apró gesztusokban, egy-egy ecsetvonásban, az alföldi festészet jelen van a pikturámban. A mai napig szeretem az indulati festészetet, nagyra becsülöm Kohán György művészetét." — mondja Kiss György.

Művészet, 1989., január, 38-old.

MUNKÁCSY Mihály

BODNÁR Éva: Magyar müvészek a bécsi Világkiállitáson 1873-ban. = Herman Ottó Muzeum Évkönyve XXVII. 1989

17-29.p. ill.

KEINK
IADASA

Bp. 1990. október 30.

Tárgy: Az 1991. évi
ügyi terv elk
tése

K... sport

MTA MŰVÉSZETTÖRTÉNEN KUTATÓ CS.
Iktatás kelte: 1990. XI. 5.
Iktatószám: 654/1990
Ügyintéző: Marosi E.

r,

lis és történelmi emlékeink feltárása, ny
program keretébe tartozó munkálatok 1991.
csak a pénzügyi helyzetben nem következik
- biztosítva van, nagyjából az 1990-es sz
ény van rá, hogy azoknál a témáknál, aho
lásban vannak kutatók alkalmazva, a subve
tudjuk, hogy az onnan fizetett munkatársa
on el a kutatóhely költségvetésének terhé

MUNKÁCSY Mihály

Sz.KÜRTI Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus képei Amerikában. = Herman Ottó Muzeum Évkönyve XXVII. Miskolc, 1989 69 - 80. p. ill.

Bp. 1990. október 30.

Tárgy: Az 1991. évi pé
ügyi terv elkés
tése

port

MTA MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓ CS.
Iktatás kelte: 1990. XI. 5.
Iktatószám: 654/1990
Ügyintéző: Marosi E.

s és történelmi emlékeink feltárása, nyi
ogram keretébe tartozó munkálatok 1991.
ak a pénzügyi helyzetben nem következik
biztosítva van, nagyjából az 1990-es szi
van rá, hogy azoknál a témáknál, ahol
sban vannak kutatók alkalmazva, a subven
ljuk, hogy az onnan fizetett munkatársak
el a kutatóhely költségvetésének terhén

... az 1986 ban megkezdett kétszer

MUNKÁCSY Mihály

SZENTES András: A Csapó-kuria és a Szekszárdi Képtár. Szekszárd : Wosinsky Mór Megyei Muzeum, 1991 44.p.

Cstakép c. tollrajzáról

GYULA

Rhé Gyula
(1871–1936)

Rhé Gyula, Laczkó Dezső társa és segítője a veszprémi múzeum megteremtésében, majd a vármegyei múzeum második igazgatója (1932–1936), 120 éve született. Erről a dátumról, halálának 50. évfordulója alkalmával rendezett kiállítás (1986) forgatókönyvének részleteivel emlékezünk meg.

pedig férfikorának teljességéig a nemzet

Vasúti állomás

1895–Budapes
1895–Szombat
1897–Veszpré
1899–Jutas

1910–Jutasi ál
megbizatása

Az Alkotmánybíróság az alkotmányvédelem különleges eszköze

Az Alkotmánybíróságnak — mint az alkotmányvédelem különleges eszközének — felállítását a jogállam megteremtése, az alkotmányos rend és alapjogok védelme, a hatalmi ágak szétválasztása és kölcsönös egyensúlyának biztosítása teszi időszerűvé. Feladatát akkor töltheti be, ha nem épül be a hagyományos igazságszolgáltatási szervezetbe, hanem önálló testületként, önálló költségvetéssel működik és tagjait az Országgyűlés választja.

A törvénytervezet meghatározza az Alkotmánybíróság hatáskörét, szervezetét és eljárását, bár ez utóbbiakra részletesen nem tér ki, mert ezek szabályozását, a szintén törvényként megalkotandó, alkotmánybírósági ügyrendre bízza.

Az Alkotmánybíróság tagja olyan, büntetlen előéletű, 45. életévét betöltött magyar állampolgár lehet, akinek egyetemi tanári címe van, illetőleg az állam- és jogtudomány nagydoktora, továbbá 20 éves szakmai gyakorlattal rendelkezik.

Nem lehet alkotmánybírósági tag, aki a taggá választását megelőző 4 évben a kormány tagja vagy valamely párt alkalmazottja volt, illetve vezető államigazgatási szabad mozgás és tartózkodási hely megválasztásának jogát, a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jogot, a gondolat, a lelkiismeret, a vallás, a véleménynyilvánítás szabadságát, a szabad gyülekezés jogát, a nemek közötti egyenlőséget, az anyák külön védelmét, a gyermekek jogát, a kisebbségvédelmet, az állampolgárság jogát. Ez utóbbival kapcsolatban újdonságként vezeti be, hogy a helyi tanácsok tagjainak választásakor a Magyarországon tartósan letelepedett, de nem magyar állampolgárok is rendelkeznek választójoggal.

A törvényjavaslat két változatot tartalmaz a munkához való jog megfogalmazására. Az első szerint a munkához való jog elismerése azt jelenti: a magyar állampolgároknak alanyi joguk, hogy dolgozzanak, illetőleg végzett munkájuk mennyisége és minősége szerint díjazásban részesüljenek. Emellett szükséges a munkanélküli-segélyhez való jog biztosítása. A másik változat a munka szabadságáról, illetőleg a foglalkozás megválasztásának szabadságáról rendelkezik.

A jogok közé tartozik még a szakszervezetek alakításához, a pihenéshez való jog, az élet, a testi épség és az egészség védelme, a művelődéshez való jog. A javaslat meghatározza a társadalombiztosítást és a szociális intézményrendszert, valamint a magánszféra védelmét.

Az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik az alkotmányellenes jogszabályok megsemmisítése, illetve az alkotmányellenesség megállapítása. Az Alkotmánybíróság dönt az alkotmányjogi panaszok alapján, továbbá az alkotmányellenes mulasztás megállapításáról. Az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik az is, hogy a köztársasági elnök, az Országgyűlés, a Kormány, az Állami Számvevőszék elnöke, az ügyészségi szervezet vezetője, a legfelsőbb bíróság elnöke, a központi népi ellenőrzési szerv vezetője, valamint a pártok országos szervezetei kezdeményezésére az alkotmánnyal, illetve más törvénnyel ellentétes törvényi rendelkezés megállapítása iránt eljárjon.

Az Alkotmánybíróság dönt a köztársasági elnök, az Országgyűlés elnöke, a miniszterelnök, a Kormány tagjai, az Állami Számvevőszék elnöke, az ügyészségi szervezet vezetője, a legfelsőbb bíróság elnöke, a központi népi ellenőrzési szerv vezetője, valamint a pártok országos szervezetei hatáskörét vagy illetékességét érintő vitás kérdésekben. Az Alkotmánybíróság dönt továbbá a köztársasági elnök, az Országgyűlés elnöke, a miniszterelnök, a Kormány tagjai, az Állami Számvevőszék elnöke, az ügyészségi szervezet vezetője, a legfelsőbb bíróság elnöke, a központi népi ellenőrzési szerv vezetője, valamint a pártok országos szervezetei összeférhetetlenségének megállapítása iránt indított eljárásban.

Az Alkotmánybíróság dönt

MUNKÁCSY Mihály
Magyar Hírlap 1989. okt. 10.
22. évf. 238. sz.

Munkácsy — papucsban...

Nemcsak festőköpenyben láthatjuk őt párizsi műtermében, avagy házikóntösben palotájának szalonjában, hanem *kerti székben* üldögélve, feleségének kolpachi birtokán, netán kilovagolva baráti társasággal, vagy éppen magyar rokonságával a Békéscsabához közeli Gerendáson. Így aztán — képletesen szólva — *Munkácsy Mihály*, a festőfejedelem szinte észrevétlenül leszáll arról a piedesztálról, amelyre korának kritikusi gárdája állította. Bár ezzel a gesztussal elveszítünk egy *bálványt*, de nyerünk egy *embert*, aki magánéleti és művészi problémáival küszködik...

Mindez a *Gondolat Kiadó* legújabb művészeti albumát lapozva jutott az eszembe. *Sz. Kürti Katalin* könyvének címe ugyan sokkal fennköltebb és tudományosabb — *Munkácsy Mihály Krisztustrilógiája* —, ám a bibliikus témakör tárgyalásának hátterében mindvégig ott húzódik búvópatakként a magánéleti vonulat. Így szerezhetünk tudomást arról, hogy mennyi gonddal kellett szembenéznie a külvilág előtt ünnepelt mesternek párizsi korszakában, életének utolsó két évtizedében. Például a felesége, *Cécile Papier*, akit egykori támogatójának —, *de Marches* bárónak — halála után „örökölt meg", mint agilis özvegyet és akit a kortársak hol *„Cécile de Kolpach"* néven emlegettek, vidékiségére célozva, hol *„La femme tambour"*-ra keresztelték, aki állandóan veri a tamtamot férje körül, hol pedig egész egyszerűen a *„Madame Réclame"* gúnynevet vívta ki francia értelmiségi és arisztokrata körökben. Egyhavi levelezésükből vett idézetekkel naplószerűen végigkövethetjük házaséletüket, amelyet átsző a féltékenység, a szüntelen munkára hajszolás, a pénz bűvölete — miközben a nő vidéki birtokán pihen.

S miközben Cécile asszony egyre kövérebb az egyre későbbi fényképeken, úgy lesz mellette a festő is egyre fáradtabb, öregebb, leveleiben pedig egyre beletörődöttebben bizonygatja, hogy *„fürdik az erényben"* és folyvást dolgozik. Bár olykor az ingerültség is feltör, amikor ilyen kitételre ragadtatja magát: *„Hogyan képzeled, hogy egyszerre két képet festek? Talán a jobb kezemmel a Miltonon, ballal a másikon dolgozzam?... közben azzal is foglalkozom, hogy modelleket keressek és jelmezeket tanulmányozzak..."* Egyre gyakrabban törnek rá idegfájdalmai, szembaja is folyton előjön, ezért, ha teheti, gyógyfürdőket vesz, hol Karlsbadban, hol meg Lamalouban. Így aztán a fotós megörökíti őt az utókornak őszhajú aggastyánként is, amint nyakig merül a medence vizébe.

Anyaszült meztelenül is láthatjuk őt, csupán ágyékkötőben, amikor a *Golgota* Krisztusához „feszíttette" magát keresztre, mert a hivatásos modell nem volt hajlandó arra a tortúrára, hogy hosszabb időre kikötözzék. Amikor pedig a *Krisztus Pilátus előtt* című festmény Budapestre is eljutott világjáró diadalútja során, a régi Műcsarnok akkor újdonságnak számító, villanyvilágításos dísztermében cigányzenés vacsorára, sőt, álarcosbálra is sor került, amelyen a mester Rubens jelmezében feszített, a millenniumi fogadáson pedig díszmagyarban, oldalán díszkarddal. De ez már csak kínos külsőség volt számára, egyre terhesebb szerepjátszással, rosszullétekkel súlyosbítva a nyilvánosság előtti pózolást. Az endenichi ravatalon végre megpihenhetett —, átmenetileg. Mert a magyar fővárosban még fejedelmi temetés várt rá, annak összes obligát külsőségeivel, a Hősök terétől a Kerepesi temetőig... *Hiába, temetni már akkor is nagyon tudtunk!*

(wagner)

Szinay István: A nagy árvíz pusztítása Miskolcon 1878- ban

Váncza Emma: Diósgyőr panorámakép 1890 körül

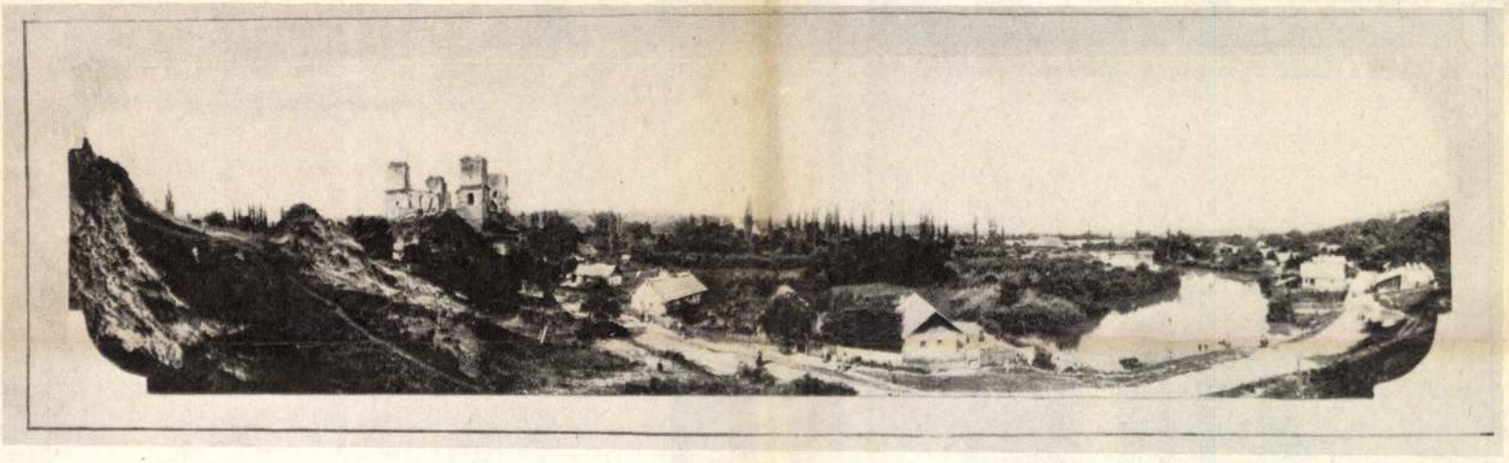

Schabinszky László: Kun Bertalan püspök 1890 körül

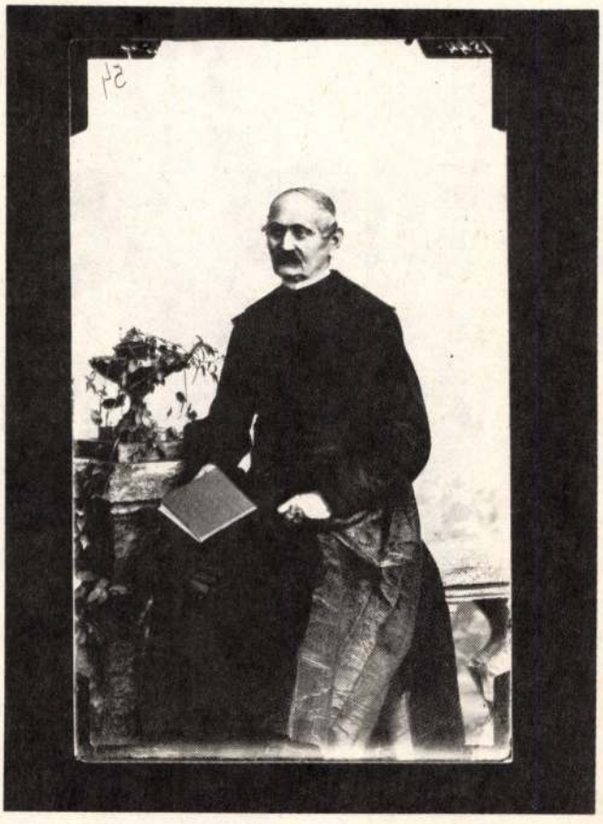

Schabinszky László: Munkácsy Mihály Miskolcon (1891)

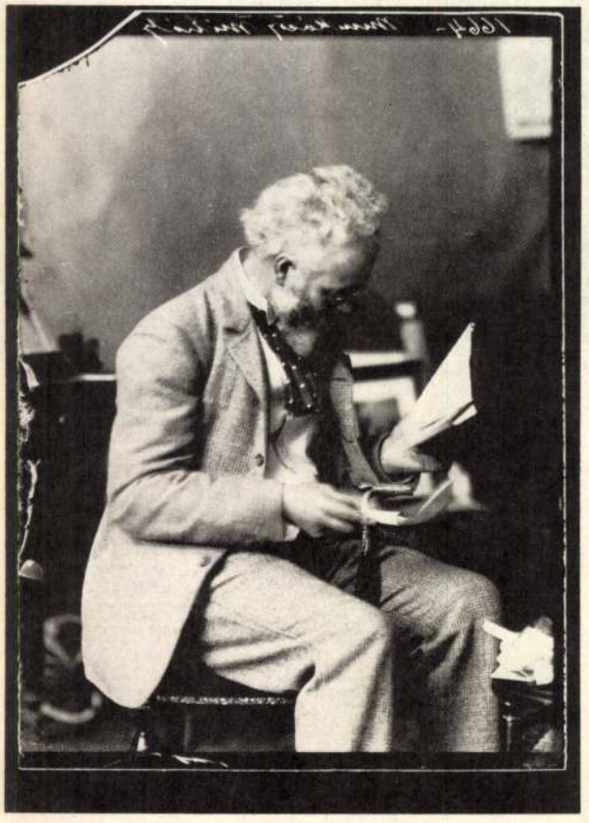

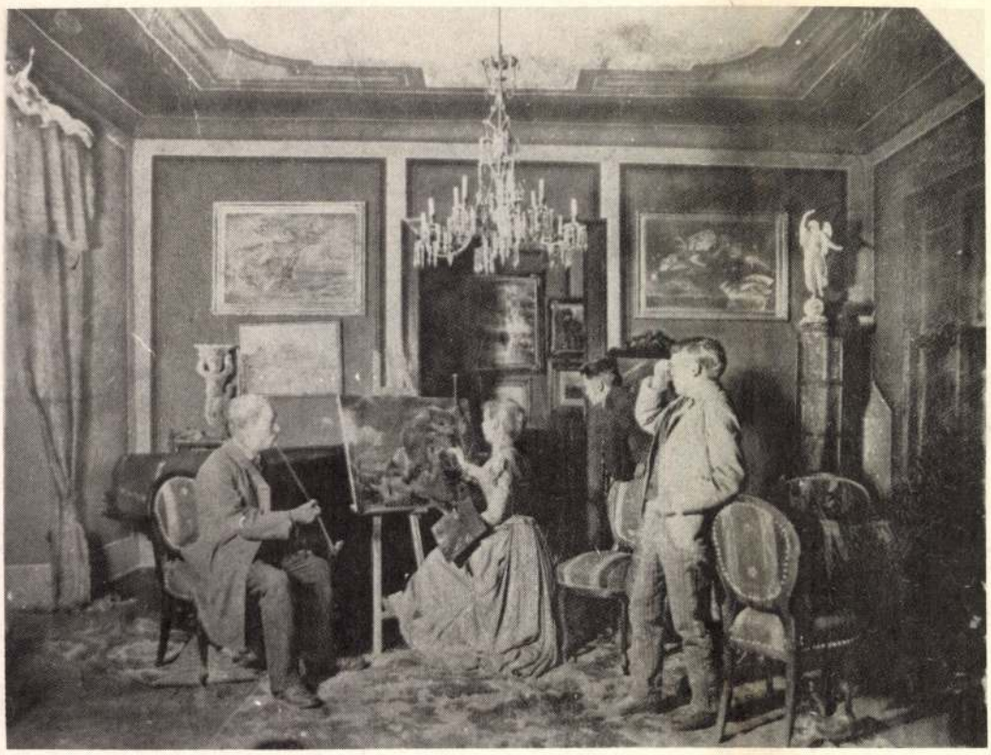

Váncza Emma : Váncza Emma és családja a szalonban 1900 körül

Dunky fivérek : Fiatal fiú arcképe 1900 körül

Barna Hugó : Az elnök (Markl Rezső) 1910

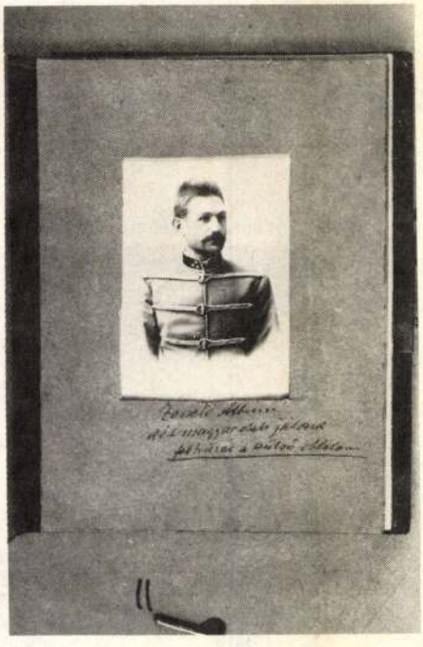

Zenélő fényképalbum zárólapja 1900 körül

Váncza Emma önarcképe 1900 körül

Részlet a Honfoglalás végleges változatából

É&T poszter

Nyelv és élet

Szerkeszti: dr. Grétsy László

FURCSA IDŐTÁRSÍTÁSOK

Nem akartam, hogy rögtön idegen szó álljon írásom címéül. Itt a második sorban már le merem írni: *anakronizmus*. E több jelentésű vagy legalábbis az idővel kapcsolatban gazdag jelentésárnyalatú (görögből latinosítva átvett) fogalom legtöbbször az időtévesztés szakmai megnevezése.

Enyhébb — közönséges szócserével máris orvosolható — hibájába magam is beleestem diákkoromban; ma is megvan az a dolgozatfüzetem, amelyben azt írtam az Amerikába kivándorló szegény magyarokról, hogy *disszidáltak*. Pedig ők még csak nem is *emigráltak*, hanem: *kivándoroltak*. Magyartanárom jogosan húzta alá pirossal. Hasonlóképp teszek én is, amikor valamelyik diák szerint például Zrínyi a végső ütközet előtt egybegyűjtötte *elvtárs*ait. Aligha! Csakis a *bajtárs*ait gyűjthette egybe...

Úgy vettem észre nyelvőri vizsgálódásaim, sajtószemléim során, hogy kezd kialakulni egy olyan összetett hibatípus, amelyben az anakronizmus szintén jelen van, de a javítás már nem megy olyan simán, miként az iménti két példában. Erre a friss, de előbb-utóbb nyelvi betegségszámba is vehető jelenségre utaltam a címben így: *furcsa időtársítás*.

Először inkább leírom magát a jelenséget, s utána mutatok be egy jellegzetes példát. Miről is van szó? Beszélnek (írnak) valakiről, aki egy meghatározott időben cselekszik vagy akkor történik vele valami. Ugyanekkor ez a valaki egy olyan jelzőt vagy jelzői-határozói bővítményt kap, amely anakronisztikusan (azaz: időtévesztően) későbbi, ugyancsak vele történt eseményre utal.

És most következzék a példa! Egy vidéki napilapban olvastam a következőket: *„1918-ban* megindult a szervezett tudományos kutatómunka. Dr. Obermayer Ernő *Kossuth-díjas* akadémikus vezetésével megszülettek az első nemesített fajták. 1927-ben Obermayer Szegeden is hasonló intézményt szervezett." Javítsuk ki! „O. E. vezetésével 1918-ban megszülettek az első nemesített fajták. 1927-ben Szegeden is hasonló intézményt szervezett. Munkásságáért a *felszabadulás után* (vagy pontosabban megjelölve: *1949-ben*) Kossuth-díjat kapott." Ne feledjük: Kossuth-díjat csak *1948* óta osztanak!

Kutyaharapást szőrével! — tartja egy régi mondásunk. E hibatípus kapcsán is áll ez, hiszen, mint láthattuk is: az anakronisztikus időtársítás betegsége éppen — avagy: csakis! — időhatározói ráutalással vagy időátcsoportosítással orvosolható.

Holczer József

Szép h

A H

1984 JAN 6
ÉLET ÉS TUDOMÁNY
MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., DÉLI ÚT 51.
Telefon: 337-148, 340-726

Némely for
volt, *halastók*
volt. Az azonb
*zola-család** é
nak, érctörőjé
tálytiszta vizű
8-án kelt útilevelében így írja le: „... az út felfelé tart, kanyargósan a Szinva partján, mely számos zuhatagot képez, fönn pedig a hegyen tóba gyűl, melynek vize sötétzöld, minthogy tükre az őt környező bércek erdejének. Az ember azt gondolja, hogy legalábbis Helvéciában van, Helvécia valamelyik szebb vidékén..."

Az egykori vándor nem sejtette, de a maiak közül is sokan nem sejtik, hogy *mesterségesen kialakított* tóra csodálkoznak rá, mivel annyira beleillik a Bükk keleti részének erdős, karsztos világába, mintha azzal együtt született volna. A *Garadna* patak völgye mintegy félszáz km²-es vízgyűjtő területe a hegység egyik legszebb része. Az 1927—1930 között épült *Palotaszálló* pedig — ma SZOT-üdülő — Lillafüred népszerű és kedvelt kirándulóhelye, turistaközpont. A tavon színes csónakba ülhet a látogató, de horgászhat is, vagy vitorlásversenyben gyönyörködhet olykor, és megcsodálhatja a vízesést is...

A tó mesterséges, a vízesés mesterséges, hiszen amikor a *Szinvában* kevés a víz, szivattyú juttatja el a vizet a tóból a mesterségesen kialakított függőkert mellett lévő betonvályúhoz. Mindez azonban semmit sem von le a táj eredeti szépségéből, mert beleillenek környezetükbe.

A tó, a tározó azonban elsődlegesen azért született meg, hogy *energiát és vizet* szolgáltasson. Az 1812-ben megépült földgát 1813-ban átszakadt. Ezután a gátat *kőből* építették újjá. A gát magasságát 1928-ban 1,5 m-rel megemelték — legnagyobb magassága jelenleg 12 m —, a gátkorona szélessége 10 m; ezen halad a Miskolc—Eger közötti fő közlekedési út. A krónikához tartozik, hogy 1931-ben a gát víz felőli oldala körülbelül 30—35 m hosszúságban, 5—6 m mélységben az útszélesség közepéig kagylósan leszakadt. A tó teljes leürítése után e gátat betonba ágyazott terméskőből újraépítették.

Ma a tározó elsődlegesen *hűtővizet* ad a kripton- és a papírgyárnak, óránként 200 m³ mennyiségben. Emellett feladata, hogy az üzemeltetőnek, a *Lenin Kohászati Művek* Sajó-parti vízkivételi művének üzemzavara esetén segítsen leküzdeni az alapvíz-szolgáltatás gondjait. Emellett fontos szerepe van abban is, hogy a záporvizeket nagy felületen felfogja. Mint a kohászat elsődleges vízbázisa — a hatvanas évek derekán, amikor megépült a Sajó-parti vízkivételi mű, s bővítették a Szinva-parti vízműtelepet is —, a Hámori-tó elvesztette addigi fontosságát. Nem vesztette el azonban tájformáló esztétikai szerepét és embert edző, egészségvédő, gyógyító szolgálatát.

(A cikkben közölt adatokat az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság szolgáltatta.)

Oravec János

600

ÍGY KÉSZÜLT MUNKÁCSY HONFOGLALÁSA

Amikor a millennium — a honfoglalásnak 1896-ban ünnepelt ezredéves évfordulója — közeledett, a korabeli Magyarország föllelkesült lakossága számtalan jelét adta hazafiúi érzelmeinek. Emlékművek seregét emelték közadakozásból, és szinte minden lehetőt elkövettek azért, hogy „Árpád apánk" bejövetelére úgy emlékezzen a haza, ahogyan az méltó a történelmi tetthez.

Szeged sem maradhatott ki ebből a nekibuzdulásból. Annál kevésbé, mert a jelzett időre szinte teljesen eltűntek az 1879. évi nagyárvíz nyomai, s egy megifjodott, életerős város akarta bizonyítani: újjászületett.

Magyar típusú modellek

A helység elöljárósága úgy vélte, hogy az *Országház* számára megrendelt hatalmas történelmi tabló *színvázlatát* szerzi meg *Munkácsy Mihálytól* (1844—1900), az akkor már világhírű festőművésztől. Egyúttal az a gondolat is hangot kapott, hogy eme nagy munka elkészültét minden lehetséges módon és eszközzel *segítik*.

S ígérhették ezt a szegediek teljes joggal, hiszen Munkácsy egyáltalán nem volt ismeretlen a Tisza-parti város közönsége előtt. Egy élelmes budapesti műkereskedő ugyanis még 1882 márciusában bemutatta nekik a mester *Búsuló juhász* című képét. Ez a ma már bizonyára furcsának tetsző festménypremier a régi *Hungária Szállóban* zajlott le, mégpedig igen nagy sikerrel. Mint ezt *Szelesi Zoltán* művészettörténész *Szeged képzőművészete* című tanulmányából megtudhatjuk, mind ezt a képet, mind a *Krisztus Pilátus előtt* című Munkácsy-alkotás „fénynyomatú" mását igen sokan tekintették meg: alig egy hét alatt több mint 1600 látogatót jegyeztek föl a vendégfogadóban.

Munkácsy testi valójában azonban csak 1891-ben jutott el Szegedre.

Rövid pesti tartózkodás után legelőbb *Szentesre* látogatott. Ott az akkori főispán, *Zsilinszky Mihály* — egyébként a művész rokona — fogadta, és segítette abban, hogy a környéken körülnézzen. Egy *Ecsy* nevű fényképésszel rándult át néhány településre. Járt *Csongrádon*, és járt *Szegváron* is. Ez utóbbi helyen találta meg — a művészettörténeti kutatás ezt ugyan még nem bizonyította, de a Kurca-parti településen több adat is fennmaradt róla — Árpád modelljét egy bizonyos *Berkecz Illés* nevű parasztember személyében. (Azt, hogy Munkácsy valóban megfordult Szegváron, lapunknak e községről 1974. évi 10. számában megjelent írása igazolja. E cikk illusztrációjaként adtuk ugyanis közre azt a levelet, amelyben a mai Hunyadi utca 19. szám hajdani gazdájának felesége tudatja férjével: „... itt fest Munkácsy".)

A mester szorgalmasan készítette vázlatait. Egy szentesi lap szerint: *„... hazánk fia a vármegyeház udvarán pénteken és szombaton számos, leginkább a munkásosztályhoz tartozó egyénről vett egyes, kisebb és nagyobb csoportú felvételeket. Itt többek közt modellül szolgált a nagy művésznek egy 87 éves öreg ember is, aki ősi szokás szerint még ma is befonva viseli hosszúra növesztett haját."*

Szegedre 1891. október 25-én érkezett meg Munkácsy. *Tisza Lajos*, az árvíz sújtotta város újjáépítője kísérte, s vendégeskedéséről nem kisebb személyiség számolt be, mint maga *Mikszáth Kálmán*.

Felsőtanya, kaszinó

Ottlétének másnapján, tehát 1891. október 26-án avatták fel a mai *Balástyán* a *felsőtanyai központot*, Szegeden pedig a *Belvárosi Kaszinót*.

A Felsőtanyára *különvonat* vitte Munkácsyékat. Amikor a szerelvény megállt, dob perdült, trombita harsant. Aztán az avatási ceremóniák után megkezdődött a mulatozás. Munkácsy ezt az alkalmat is arra használta fel, hogy szétnézzen a jelenlevők között, s aki megtetszett neki, arról „mintát vett".

Az alsótanyai központon megrendezett ünnepség után a jeles társaság visszatért Szegedre, a kaszinó felavatására. Ezen jelen volt egy mongolos arcú leány is, bizonyos *Szeles Olga*. Az éles szemű mester gyorsan felfigyelt rá. Előbb lerajzolta, majd lefényképeztette. Nos, ő a modellje annak az asszonynak, aki a honfoglalás vezéri sátora előtt magasba tartja a gyermekét.

Munkácsy 1891. október 27-én utazott el Szegedről. Mondanunk sem kell, rövid ott-tartózkodása alatt sok-sok élménnyel gazdagodott, hiszen nemcsak ünnepségeken vett részt, hanem arra is szakított időt, hogy a városi múzeumban a *régészeti* és a *néprajzi gyűjteményt* tanulmányozza.

Miután a mester 1891 októberének végén visszatért Párizsba, a következő év áprilisáig a Honfoglalás véglegesnek szánt tervén dolgozott. Elképzeléseit előbb *szénrajzban* fogalmazta meg, majd elkészítette azt a *színvázlatot* is, amely ma szintén Szegeden, a *Móra Ferenc Múzeum*ban látható.

Szénrajz, színvázlat, mű

Hogy mi a különbség a szénrajz, a színvázlat és a végleges — ma az Országházban látható — *Honfoglalás* között?

A szakértők szerint nem kevés, mégpedig a legelső, tehát *a szénrajz javára*. Ebben a kompozícióban ugyanis kevesebb a kisebb alak, az előkelők szellősebben helyezkednek el, és egyáltalán: ezen a fekete-fehér változaton a legjellegzetesebbek a típusok.

A színvázlat már *zsúfoltabb*, a végleges mű pedig egy olyan alkotás, amelyen — sajnos — ott látni a kényszerű, a megrendelők által megkövetelt *átdolgozás* számos nyomát, s annak jeleit is, hogy *„... az egész képet áthangoltam, de az irtózatos hőség miatt abba kellett hagynom"*.

Munkácsy 1893 decemberéig — kézjegyével ekkor látta el véglegesen a hatalmas festményt — küszködött az élete főművének szánt munkával. Ezt az igyekezetét azonban nem koronázta teljes siker. Életművének jeles kutatója, *Végváry Lajos* művészettörténész szavai szerint: *„A szegedi vázlaton típuskutató körútja alkalmával készített fotográfiák eredményeit használta fel, a budapestin az akkori magyar arisztokraták és közéleti személyiségek arcvonásait is megörökítette. Ez a változtatás túlságosan nagy engedmény volt, mert míg a szegedi vázlaton a környezet figurái, éppen általánosított jellegüknél fogva, nem vetélkednek Árpád alakjával, addig a budapesti képen ez a szerencsésebb összhatás a portrészerű egyénítés következtében feloldódik, s megszünteti a figyelem koncentrálását a fő alakra."*

Takács Eszter

MUNKÁCSY MIHÁLY

Aukción:

M. Munkacsy: Andacht.
Öl auf Leinw., 82x51 cm. Bezeichn.: M.

WIEN, Dorotheum
462. Kunstversteigerung, Okt.1982.
Kat. nr. 483. S.63. Abb.Taf. 14.

Munkácsy

„mellett talán Rudnay Gyula Keltette a legnagyobb érdeklődést a nagyvilágban."

Szapudi András: A nagyapa bábonyi arca.
Somogy, 1988. 1. sz. 40 l.

37.

37. ▲
Ismeretlen XVIII. századi festő
/Opie, John ?/
Férfi képmás
Olaj, vászon 75x63 cm
Jelzés nélkül
Kikiáltási ár: 280.000 Ft

1890

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt 1881.

vonásait. Nem véletlen, hogy Munkácsy eleve együtt ragadta meg e három modell vonásait, pontosan kifejezésre juttatva, hogy egy egységet képeznek ők, egyazon valóságnak három arcát. Munkácsy képén Krisztus nem csak Piláccussal áll szemben, hanem az őt meg nem értő, halálát kívánó tömeggel is.

1881. májusában állította ki a kész képet Sedelmeyer palotájában. *"Párisban nincs most egyébről szó, mint képkiállításról,"* - írta Jules Claretie a Temps-ban - *"Gambetta a minap délután Sedelmeyernél járt, hogy megtekintse Munkácsy nagy képét. A képkereskedő palotája elől nem fogy a fogatok végtelen sora. Egész Páris megjárja a palota előtti kis kert finom poronddal hintett útját."* A nagy siker után a műkereskedő egész Európában végighordozta a képet, mielőtt eladta volna Amerikába. Budapesten 1882-ben volt látható és a hazai ünneplés nem maradt el a párizsi mögött.

A kompozícióhoz készített vázlatokat és tanulmányokat Munkácsy utóbb készre festette és Sedelmeyer útján értékesítette. Valóban, a Sedelmeyer által vezetett számlakönyvben (MNG Adattár, ltsz. 3053/1930). 1881. júliusában nyolc tanulmányfej és két vázlat, decemberében pedig három stúdium átadását jegyezték be, köztük szerepel az *"1 tanulmány: három zsidó fej"* című. Malonyay nyomán Végvári úgy jelöli a képet, mint a Sedelmeyer-féle Számlakönyv 40. tételét, de ez a bejegyzés valójában az 1881. évbeli 24-es szám mellett olvasható az eredeti számlakönyvben. Ugyanakkor az sem zárható ki, hogy ez a cím egy másik stúdiumot jelöl, és a jelen kép nem került Sedelmeyerhez, hanem egyenesen Munkácsytól jutott, vétel vagy ajándék formájában az Andrássy család birtokába.

Munkácsy jó kapcsolatban állt az Andrássyakkal, idősebb gróf Andrássy Gyula már akkor vásárolt tőle, amikor a *Siralomház* még nem szerzett világra szóló hírnevet alkotójának. 1869-ben vette meg az *Itatónál* című, Düsseldorfban festett képet, mely ma is a Nemzeti Galéria állandó kiállításán látható. Ugyancsak az Andrássyak birtokában volt egyébként egy másik, a *Krisztus Pilátus előtt*-höz készült tanulmány is, a kép közepén széttárt karral álló fiatal fiú alakjával, valamint egy *Hímző leány*t ábrázoló kompozíció és egy *Virágcsendélet*, továbbá két tanulmány az Andrássyak tőketerebesi sírkápolnájához készült oltárhoz és maga az oltárkép (*Sirató asszonyok a keresztfánál*, Végvári: 564., ma a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán). A mester többször járt Tőketerebesen és Tiszadobon és valószínűleg neki köszönhette az Andrássyakkal kialakult gyümölcsöző kapcsolata kezdetét Rippl Rónai József is.

Munkácsy Krisztus-trilógiájának mindhárom darabja pár éve a Debreceni Déri Múzeumban látható. A *Krisztus Pilátus előtt* és a *Golgota* letétként, az *Ecce homo* a múzeum gyűjteményi darabjaként. Így, több mint egy évszázad után meggyőződhetünk róla, hogy Albert Wolff, a *Le Figaro* neves kritikusa nem túlzott, amikor megállapította: *"a kivitelezés merészsége és színhasználata csodálatra méltó"*. A reprodukciókon mindez beleveszett a kép sötét tónusába. B.J.

36.▶
Munkácsy Mihály (1844-1900)
Tanulmányfejek
Olaj, fa 40x55 cm
Jelezve balra lent: M.de Munkácsy 1880
Védett
Kikiáltási ár: 4.500.000 Ft

Átvéve a The Bank of Arts című internet folyóiratból

Munkácsy Mihály (1844-1900)

Tanulmányfejek

(Tanulmányfejek a Krisztus Pilátus előtt című képhez)
Olaj, fa 40x55 cm.
Jelezve balra lent: "M. de Munkácsy 1880"
Védett

Irodalom:

- Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály. Budapest, 1907. II. kötet. 37-48.
- Feleky Géza: Munkácsy Mihály. Bp. é. n.
- Munkácsy Mihály válogatott levelei. Budapest, 1952. 106., 107., 109. sz. levél.
- Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest, 1958. 211-218. képjegyzék: 300.
  Reprodukálva: XCIX tábla
- Gombosi György: Andrássy Gyula gróf gyűjteménye. Magyar Művészet III. évf., 1927. 431-452.

Kiállítva:

- A Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán 1987-től 1999-ig.

Proveniencia:

- A gróf Andrássy család gyűjteményében a második világháború végéig, majd háborús veszteség. Visszahozva a Szovjetunióból 1972-ben. 1999-ig a Magyar Nemzeti Galériában.

Munkácsy 1871-ben a *Siralomház* párizsi sikere után érkezett a francia fővárosba, ahol őt a kép francia címe után (*Le dernier jour d'un condamné*) sokáig Monsiur Le Dernier Jour-nak nevezték. A rendkívüli siker egyszerre bátorította és nyomasztotta, és hosszú időbe telt, míg sikerült azt megismételnie. Az 1878-ban festett *Milton* kivívta ugyan a francia sajtó újabb dicséretét, de olyan visszhangos ünneplésre, mint 1871-ben, 1881-ig, a *Krisztus Pilátus előtt* bemutatásáig kellett várnia.

A szokatlan témát Hans Sedelmeyer, Párizsban élő, német származású műkereskedő javasolta Munkácsynak, 1880 elején, amikor a mester a 19. századi festők örök problémájával, a megfelelő téma megtalálásával küszködött. Sedelmeyer különös keveréke volt a modern műkereskedőnek és a hagyományos mecénásnak, aki nem csak adta-vedte a képeket, hanem ösztönzőleg próbált beavatkozni a vele kapcsolatban álló művészek életébe. Konzervatív ízlésű ember lévén főleg a régi mesterek műveinek eladásával foglalkozott. Munkácsyt, akit - nyilván önös érdekből is, de aligha csak abból - a 19. század legnagyobb festőjének tartott, a nagy festői hagyomány (a *"reneszánszizmus"*, ahogy a korabeli német szakirodalom ezt a magatartást definiálta) folytatójaként becsülte.

Munkácsy és Sedelmeyer 1878-ban, a *Milton* megvásárlása alkalmával kerültek kapcsolatba egymással, majd rövidesen egy tíz évre szóló szerződést kötöttek. Ennek értelmében Munkácsy 1888 végéig kizárólag Sedelmeyernek dolgozhatott és olyan festményeket készített, *"melyeknek tárgyára nézve mindketten megegyeztek"*. A szerződés eleinte kifejezetten kedvező volt Munkácsy számára, megteremtvén azt az anyagi biztonságot, mely elengedhetetlen feltétele volt a hosszabb időt igénylő, nagy kompozíciók megvalósításának.

Az 1914-ben kiadott, díszes Munkácsy-könyve lapjain Sedelmeyer így írt a Krisztus-téma első szóba kerüléséről: *"1880 tavaszának egyik estéjén együtt ültem vele és egy alkalmas témát beszéltünk meg. Különböző javaslatokat tettünk egymásnak, amelyeket azután elvetettünk. (...) Ekkor hirtelen az eszembe ötlött: miért ne válasszuk rögtön minden idők legnagyobb vértanúját, Krisztust, az Istenembert, aki az egész emberiségért halt meg? Egy jelenetet szenvedésének történetéből! Munkácsy meghökkent: Igen, de hiszen ez egy szentkép lenne, amit már ezerszer megfestettek! Hogyan lehetne e tárgyból valami újat alkotni?"*

Lehetett. Munkácsy azzal kezdte, hogy Londonban végiglátogatta a város múzeumait, majd Karlsbadból hazatérőben megállt Drezdában, megnézni annak híres képgyűjteményét. *"A téma megragadása kerülő utakon, idegen művészek képei reminiszcenciáinak befogadása és elvetése nyomán valósult meg"* - írja Végvári Lajos. Kitartó keresés, töprengés, kísérletezés nyomán talált rá Munkácsy a maga hiteles Krisztus figurájára: a Pilátus és a tömeg között magányosan álló istenember alakjára, akit nem annyira a szentség, mint inkább az erkölcsi méltóság jellemez. A pillanat egyediségének megragadása inkább pszichologizáló történelmi festménnyé avatja a kompozíciót, mint szentképpé. Találóan írta róla Feleky Géza: *"Munkácsy első nagy bibliai képén friss, elemi erővel szabadul fel az evangéliumnak az évszázadok folyamán konvencióvá merevedett mély drámaisága; valósággal kálvinista kép a Krisztus Pilátus előtt, mert a biblia egyszerű közvetlenséggel, a nép nyelvén szólal meg és az egyszerűségükben mély és megindító emberi érzések lépnek a hűvösen kimért szertartásosság helyébe."*

Munkácsy 1880 július 3-án adja hírül feleségének, hogy megkezdte az igazi nagy vásznat: *"Elképzelheted, hogy mekkora élvezettel dolgozom annyi vágyakozás után, kiélvezem a bitument, mert tudniillik a vászon már majdnem fedve van vele, és ha a tapasztalat már nem tanított volna meg arra, hogy a folytatás nehezebb és lassúbb, mint az elkezdés, kísértésbe esnék, hogy azt képzeljem, hogy ez gyorsan fog menni."* Munkácsy ezúttal kellemesen csalódhatott, ugyanis a Krisztus Pilátus előtt szokatlanul rövid idő alatt, lényegében egy év alatt készült el. Párhuzamosan dolgozott a különböző karaktervázlatokon. Leveleiben többször említi, hogy érdekes modelleket talált: *"Tegnap egy kiváló modellt találtam egyik zsidóm számára"* (Párizs, július 3.), *"Nem tudom, hogy lesz-e bátorságom valamit festeni - fölséges zsidók vannak itt"* (Karlsbad, augusztus 15.). Közöttük lehettek azok is akikről a tömeget megjelenítő három tanulmányfejet készítette.

A három figura, kevés változtatással a nagy kompozíció valamennyi vázlatán a fehér ruhás Krisztus és a nézőnek háttal álló, lándzsát tartó római katona között jelenik meg. Jelentőségük abban áll, hogy erőteljesen expresszív arckifejezésük kiemeli a közel álló Krisztus tiszta, méltóságteljes

46. **Munkácsy Mihály** (1844-1900)

Virágcsendélet, 1885
Olaj, fa 65x53 cm
Jelezve balra lent: à la bon amie Bert (sic!) Munkácsy 1885

Védett

Kiállítva:
- Az Ernst Múzeum Aukciói LI. 201. szám, V. tábla és LII. 1992. szám, XII. tábla.
- BÁV 26. Képaukció 1758. szám.

Reprodukálva:
- Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei, Budapest, 1958. CCVIII. tábla 464. (A képjegyzékben tévesen 1888-ra datálva).
- Az Ernst Múzeum Aukciói: mint fent.

Kikiáltási ár: 15 000 000 Ft

A virágcsendélet mint festői műfaj

A virágcsendélet mint műfaj az életöröm, az érzéki szépség kifejezése. Nem véletlen, hogy a 17. századi Németalföldön született, az öntudatos és szabad polgárság kialakulásának évtizedeiben, a ritka porcelánokat és ragyogó ezüsttárgyakat felvonultató asztali csendéletek párjaként. Rubens korában a virágzó nők és a pompás csokrok képviselték mindazt, amiért élni érdemes, és amivel élni kell, amíg lehet, hiszen a női szépség múlandóságánál csak a virágok esendőbbek. Talán ezért is helyezték csokraikat sötét háttér elé a holland és a flamand mesterek: a vissza nem térő, ragyogó pillanat, az élet maga villan fel a barnás-fekete mélység előtt kibontakozó színorgiában.

Munkácsy és a téma

Munkácsy legkorábbi virágcsendélete 1876-ban keletkezett és sokkal visszafogottabb, klasszicizálóbb, mint pár évvel később festett társai. (Ma egy luxemburgi magángyűjtemény darabja, reprodukcióját lásd: Joseph Kohnen: Munkácsy und Luxemburg, 1984. p. 158). Ennek magyarázata lehet, hogy Munkácsy csak 1877-78-ban kezdte tanulmányozni a németalföldi festőket, feltehetően Hans Sedelmeyer bécsi származású műkereskedő hatására, aki szinte kizárólag régi mesterek képeivel kereskedett és a fiatal magyar festőre is *„régiessége"* okán figyelt fel.

A *Milton* kiemelkedő sikere után olyan tíz évre szóló szerződést kötött vele, amelyben benne foglaltatott, hogy a következő évtizedek képeinek témáját közösen választják ki, így elképzelhető, hogy Munkácsy Sedelmeyer javaslatára fordított nagyobb figyelmet ez iránt a korábban számára érdektelen műfaj iránt. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a ma ismert virágcsendéletek zöme nem szerepel a Sedelemyernek átadott műveket listázó Számlakönyvben, hanem, feltehetően a festő ajándéka képpen barátai, ismerősei tulajdonába került. Így például, az egyik legszebb, a lírai hangulatú *Nyár* (1881, Végvári 316.) eleve Madame Chaplinnek készült, nagyjából akkor, amikor az asszony nemrégiben aukcionált szép arcképe.

1885

1885-ben két nagy képterv foglalkoztatta Munkácsyt, aki ekkor dolgozott a *Mozart halála* és a bécsi *Kunsthistorisches Museum* mennyezetének vázlatain. Közben Düsseldorfban, Kölnben, Münchenben és Bécsben járt, és súlyosbodó betegsége miatt két ízben is fürdőre kényszerült. Feleségének szóló levelei arra vallanak, hogy egészségi bajai mellett anyagi gondok is nyomasztották. Kérte az asszonyt, próbálná csökkenteni fényűző életmódjuk kiadásait. Ő maga rengeteget dolgozott, a nagy kompozíciókkal párhuzamosan több portrét, és szalonzsánert festett (*Grünfeld Artúr zongoraművész arcképe, Női arckép, Beszélgetők, Mézeshetek I-III.*), de ekkor készült az életmű egyik csúcsát képviselő *Szent asszonyok a keresztfa alatt* is, amelyik a drezdai képtárban függött 1945-ös pusztulásáig.

A Bert-nek dedikált virágcsendélet

Végvári Lajos tévesen 1888-ra datálta a képet, annak ellenére, hogy talányos dedikációja mellett jól olvasható az 1885-ös évszám. Sajnálatos módon nem sikerült kideríteni ki volt *Bert*, feltehetően egy hölgy, bár a *bon* (jó, kiváló) melléknév hímnemű alakban szerepel a nőnemű *à la* és *amie* (barátnő, -nek) alakok mellett. Többen feljegyezték köztük – Justh Zsigmond is 1888-as *Napló*jában – hogy Munkácsy nem tudott jól franciául. Meglehet. Ez a hibás ajánlás mégis inkább a sietős elírás következménye, mint a tudatlanságé.

Maga a kép, miközben a Nemzeti Galériában látható úgynevezett *„nagy" Virágcsendélet* (Végvári: 317.) kompozícióját ismétli, drámai hangvételű. A majdnem fekete háttér előtt szenvedélyesen lobogó kadmiumvörös és krómsárga virágok, a kék váza, melynek árnyalata Munkácsy palettájának egyik legjellemzőbb képviselője, már az utolsó évtized szimbolizmusba hajló expresszivitását előlegezik.

A kép fatáblájának hátoldalán látható „Dubus" márkajelzés azt a Bd. Malherbes-en található festőkellék kereskedőt jelöli, akinek a neve többször előfordul Munkácsyék könyvelésében. (o. ü.)

47. **Mednyánszky László** (1852-1919)

Faluvége télen, 1915
Olaj, vászon, 68x100 cm
Jelezve jobbra lent:
Wolfner Pepinek egy Öreg Kutya

Védett

Proveniencia:
- Wolfner-gyűjtemény 1943-ig, majd Fränkel-gyűjtemény

Kikiáltási ár: 3 000 000 Ft

Munkácsy Mihály: Poros út (II.), 1883.

Mednyánszky László: Téli táj. Repr. Árverési Közlöny, 1936. 2. 1.

Munkácsy és Mednyánszky

Mednyánszky időnként meglátogatta Munkácsyt párizsi műtermében. Az egyik ilyen alkalommal jegyzi föl nem éppen hízelgő, sommás véleményét a köztiszteletnek örvendő mesterről naplójába: *„Ma az öreg Gipsnél voltam. Sok mindenről beszélgettünk. De az összbenyomásom, mely róla támadt a berendezésüknek, fáradhatatlan tevékenységüknek élnek és elmúlnak az időben."* (Bresty. Napló, 50.)

A Bécset és Münchent megjárt, ám az akadémiai stúdiumokat végtelenül unalmasnak találó ifjút arisztokrata családja Párizsban is szerette volna a legjobb kezekben tudni. Miri bárónő, a művész húga így emlékszik erre: *„Papa arra gondolt, hogy őtet Munkácsy műtermébe lehetne talán mint tanítványt bevétetni. Munkácsy szíves és előzékeny volt. Ettől a gondolattól László borzadt. Tavasszal, a Salon megnyitása után Barbizonba ment, hol barátkozott Paál Lászlóval és több más festővel."* (Czóbelné, Brouillon, 61.) A szakirodalom szerint *„Mednyánszky, a jómódban született és osztályától elfordult főúr nem becsülte semmire sem Munkácsyék rangra, elismerésre, vagyonra törő életmódját, amelybe Munkácsyt felesége nagyravágyása sodorta. Egyébként Munkácsy festői stílusa Mednyánszky párizsi tartózkodása idején átmenetileg hatással volt rá."* (Bresty. Napló, 154.) E hatás eklatáns példájaként a *Poros út* című Munkácsy-festményt szokták emlegetni, mely feltehetőleg hatott Mednyánszky Párizsban festett *Ködös táj úttal* című képére (1897). A motívum, melyet ezeken a műveken az E. Schleich által közvetített barbizoni atmoszférikusság jellemez, azonban nem csupán ezen a módon juthatott el festőnkhöz, hogy a háború világvégi fagyát, a semmibe vezető utat és a semmibe vesző embert szuggesztíven, szimbolikus erővel megjelenítő alkotásban jegecesedjék ki.

A semmibe vezető út motívuma

A képtérből a szemet kivezető, centrális szerkesztésű, az enyészpontra komponált allé vagy út motívuma kedvelt témája úgy a barbizoniaknak, mint az osztrák *Stimmungsimpressionismus* (Kelety korabeli műszavával: *„hangulatkép-festészet"*) képviselőinek. Mivel Mednyánszky nem csupán a müncheni Scleichet, hanem a bécsi E. J. Schindlert is nagyra becsülte, Bernatzikon keresztül pedig személyes kapcsolatokat is ápolt az irányzattal, olyan analógiákkal is számolnunk kell, mint Schindler 1892-es *Pappelallee*-sorozata, 1889-es holdfényben távolodókat ábrázoló vászna, Carl Moll 1888-as országútja, vagy Rudolf Ribarz 1881-es homokszínű, a végtelenbe vesző nőalakkal szimbolikus érvényre emelt *Allee bei Cayeaux*-ja. Mednyánszkyt egész életében foglalkoztatta nagy képi ereje és szimbolikus telíthetősége miatt ez a motívum. *Faluvége*-képének nyári változatát 1905-ből az MNG őrzi (repr. Enigma, 24-25., I/10), itt azonban inkább egy kevésbé ismert, 1936-ban publikált változatra hívnánk fel a figyelmet. A *Téli táj* című képen már megjelenik a behavazott faluból kivezető út és a rajta távolodó magányos figura, ám a téma monumentális képi megfogalmazását csak a háború közvetlen tapasztalata révén nyeri el.

A *Faluvége télen* című kép, ahogy Malonyay látta

Malonyay Dezső, a festő első monográfusa, Mednyánszky műtermében találkozott 1915-ben a *Faluvége télen* című képpel: *„Egyik legbeszédesebb képe a Faluvége. Behavazott széles falusi utca, ki a nagy országútra, ahol az ellenség távozott, s maradt itt utána az utca jobboldalán is, az utca baloldalán is egy-két beszakadt födelű s belőtt oldalú ház az üres faluban."* A képet, melynek jobb sarkában Wolfner Józsefnek, azaz a barát és mecénás Pepinek szóló dedikáció olvasható, Kállai Ernő, a művész másik monográfusa kéziratban maradt műjegyzékébe is felvette, *„jó"* (kiállításra ajánlott) minősítéssel. A kép a lista alapján akkor még a Singer és Wolfner cég tulajdonában volt. Malonyay, aki a kívülállók lelkesedésével ecseteli a hadifestők életét, Mednyánszky galíciai képeit, melyeken sok ízben a vászon fehérsége maga szolgál a kép hátteréül, a mester csodás újjászületéseként ünnepli: *„Keverjünk össze minden színt, s az együtt az a fehér; úgy az öregedő ember lelkében, mint tarkóján...így lettek, s itt vannak az ezüstösen fehér Mednyánszky-képek. (...) Igen, mint már tavaly megállapítottuk, Mednyánszky a heroikus kort éli, és aratja teljes diadalát. Mert az igazán diadalmas csatanyeréshez elengedhetetlen: az ifjúság lelkesedése, a férfi ereje s az öregség bölcsessége."*

Markója Csilla

MUNKÁCSY MIHÁLY

AZ ÁTKÖRÉS KORA

MTAK Kézirattár Ms 4588/84.

Kézírás.

Zengővárkonyba írt levél.

KOvács Karap Ernő ld. 1241.

Előzményét ld. 1241.sz.

1. Ld. 1241/3.
2. Ld. 889/3. ill. 1241/7.,
3. Meller Simon (1875-1949) művésze
   Képtár és a SZépművészeti Múzeum
   egyetemi tanár. A Szinyei Társa
4. Ringnek nevezték a budapesti műk
5. Ld. 1241/6.
6. Ferenczy Valér (1885-1954) fest

Munkácsy Mihály (1844-1900)

A kis bámészkodó
1872 körül
Olaj, fa 42 x 31,5 cm
Jelezve balra lent: Munkácsy

Irodalom:
• Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest, 1958

Reprodukálva:
• Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest, 1958. XLVIII, 145.

A mezítlábas, fehér galléros kislányfigura a Munkácsy életmű korszakokon és stílusváltásokon átívelő vándormotívumainak egyike, a düsseldorfi és a párizsi korszakban festett sokalakos festmények újra meg újra visszatérő szereplője.

Végvári Lajos feltételezése szerint a gyermekalak az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat rézmetszésű műlapjáról (1874) ismert Munkácsy képhez, az *Iskola előtt*höz készült tanulmány. Az *Iskola előtt*, melyen Munkácsy 1871-ben Düsseldorfban kezdett dolgozni, de feltehetően csak a rákövetkező év telén Párizsban fejezett be, egy gyermekeinek kenyeret szelő anyát ábrázol. Az 1860-70-es években festett realista parasztzsánerek sorába tartozó mű mind kompozícióját, mind témáját tekintve megegyezik a Munkácsyval egyidőben Düsseldorfban dolgozó cseh festő, Guido Manes azonos című festményével. (Végvári, 130.) *A kis bámészkodó* - melyet Végvári Lajos 1872-re, Munkácsy első párizsi korszakának (1872-75) kezdetére datált - az *Iskola előtt* három gyermekalakja közül a legkisebb gyermekhez készülhetett.

Munkácsy pályájának legsikeresebb korszaka kezdődött, mikor 1871 őszén patrónusa, De Marches báró, és barátai, Zichy Mihály és Paál László bíztatására Düsseldorfból Párizsba költözött. Túl a *Siralomház* és a *Tépéscsinálók* nemzetközi sikerén, nagy reményekkel és várakozásokkal telve kezdte meg párizsi életét. Bár párizsi letelepedése egycsalódottan és búskomorságban töltött rövid időszakkal indult, de hála a De Marches báró colpach-i birtokán munkával és pihenéssel töltött heteknek, majd a Goupil francia műkereskedő által felajánlott szerződésnek, várakozásai beteljesültek. "Még eddig nagyon meg vagyok elégedve helyzetemmel s remélem, később sem lesz okom megbánni, hogy Düsseldorfot elhagytam."-írja 1872 február 17-én Kiss Károlynak. (Munkácsy Mihály válogatott levelei. Szerk. Farkas Zoltán. Budapest, 1952. 71-72.).

A képünkkel egyidőben Párizsban festett vagy ott befejezett művek, az *Iskola előtt*, az *Éjjeli csavargók*, a *Korhely férj*, vagy a kétalakos *Siralomház-változat*, az *Elítélt*, folytatva a paraszti életet bemutató zsánerképek témáját, stilárisan a

Munkácsy Mihály: Önarckép, 1881. Olaj, fa

13.▶
Munkácsy Mihály (1844-1900)

A kis bámészkodó, 1872 körül
Olaj, fa 42 x 31,5 cm
Jelezve balra lent: Munkácsy
Kikiáltási ár: 4.000.000 Ft

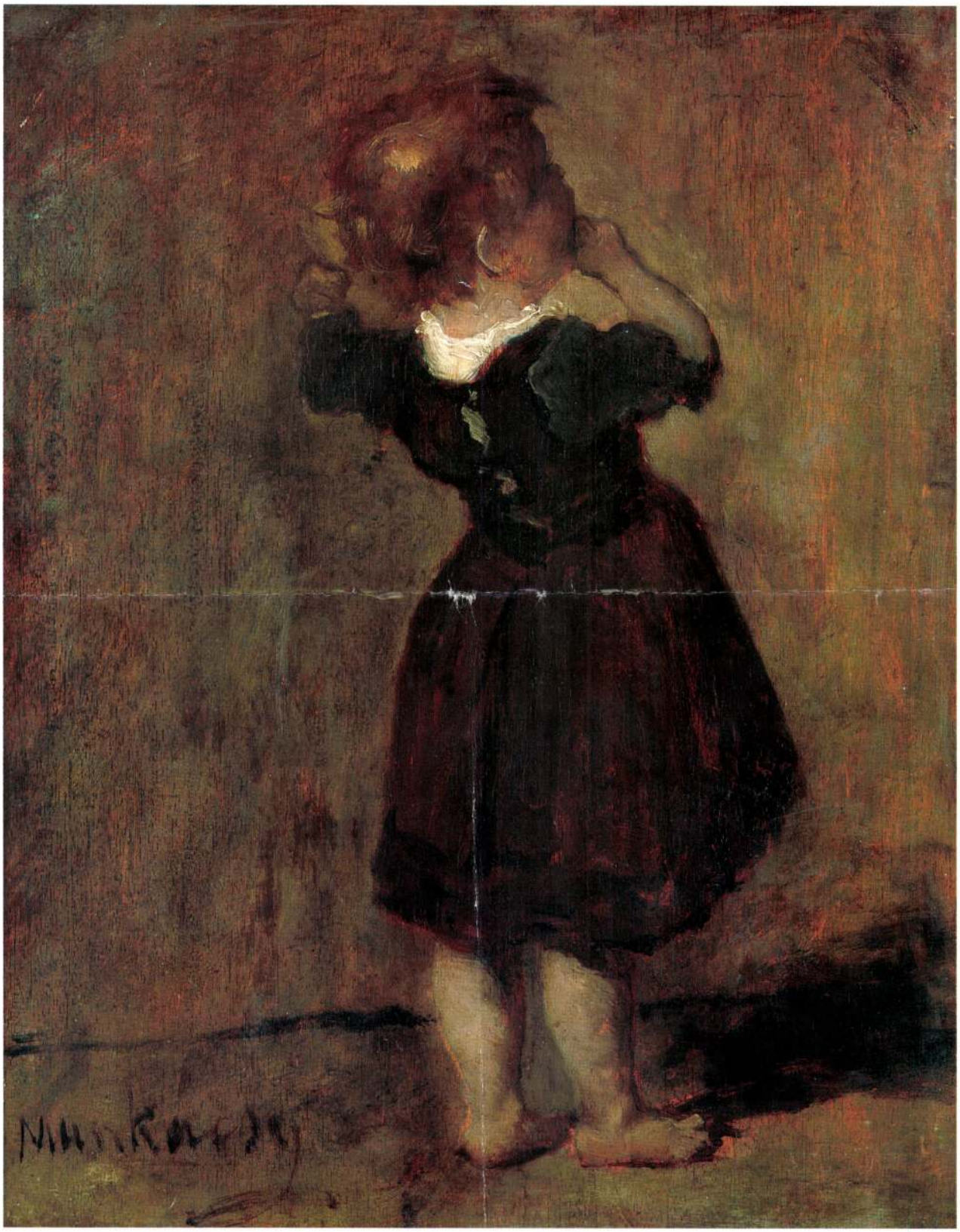

13.

Munkácsy Mihály: Iskola előtt I., 1871-72

klasszikus francia realista festészet hagyományához, főként Courbet műveihez kötődnek.

A kis bámészkodó szinte kontúr nélküli, plasztikusan formált tömegekből, foltokból álló figurája egy pontos kiterjedés és méret nélküli, a kép jobb oldala felé megnyíló térben, egy fal előtt, a nézőnek háttal áll. A kisgyermekfigura a sötét-világos kontrasztjára épül: az öltözék sötét felületei ellenpontozzák a karok, az arc és a lábak világos foltjait, és elválasztják a figurát a háttértől. A düsseldorfi évek alatt tett hollandiai utazásai során látott Frans Hals portrék és a holland csoportportrék általában erősen hatottak Munkácsyra, de a holland festészetnek, és főként Hals portréinak a közvetett hatásával Párizsban is találkozhatott Manet és a körötte csoportosuló modernista festők művein. A Munkácsy életműben gyakori sötét-világos kontrasztra épülő kompozíció képi forrásait a holland festészet említett példái mellett kereshetjük Rembrandt műveiben, Courbet festészetében, főként az *A temetés Ornansban* alakjain, de a fotografikus portrék és zsánerjelenetek között is.

A széles ecsetvonásokkal felvitt olajfesték a kép hátterében hol lazúros, hol - az 1860-70-es években készült Munkácsy képek hátterére jellemzően - árnyékos, foltosan elkent felületeket eredményez. A "zománcos tónusú" (Lázár Béla) háttéren alkalmazott barnás árnyalatokkal Munkácsy kiegyenlítette a sötét-világos foltok közötti kontrasztokat. Munkácsy *A kis bámészkodó* képének koloritját és színkezelését ugyanaz az "olvadékony fényárnyékos festőiség" jellemzi, melyet Genthon a *Tépéscsinálók* (1871) kapcsán emlegetett. (Genthon István: Az új magyar festészet története. Budapest, 1935. 121.o.)

A kép datálását paradox módon éppen a rajta megjelenő gyermekfigura fontossága, az életmű egy fontos szakaszát át- meg átszövő jelenléte nehezíti meg. A kisleány figura Munkácsy számos képéről ismerős vándormotívuma a sokalakos műveken zsánerstaffázsként elsősorban a kompozíció és a reliefszerűen elhelyezett alakok felfűzését segíti és ritmizálja, vagy a színek és a fény-árnyék hatások kontrasztjához járul hozzá. Így az 1870-es *A papagáj* című kétalakos képen összekulcsolt kézzel áll, világos ruhás alakja a bal oldali képtér sötét hátterét ellensúlyozza és átlót képez a kép jobb oldalán látható fehér tollú óriáspapagájjal.

De ez a festmények jeleneteinek állandó nézőjeként és szereplőjeként újra meg újra felbukkanó gyermekalak nemcsak formai és kompozíciós elem, hanem olyan, a beleérzést, az átélést, az érzelmi azonosulást segítő epizódszereplő, aki összeköti az ábrázolt jelenet szereplőit a kép nézőjével, a festményen belül teremtve meg a mű befogadásának perspektíváját. Munkácsy kisleányalakjainak az ábrázolt jele-

neten belül nincsen speciális szerepük, nem vesznek részt a cselekvésekben, nem részei a narrációnak, hanem - a kép nézőjéhez hasonló passzivitásban - állnak, néznek, rácsodálkoznak, megdöbbennek, vagy épp elszomorodnak. A figura közvetítő szerepét erősíti a mindig félprofilból, hátulról mutatott kisgyerek pozíciója is, amely a kép nézőjével párhuzamos. Így az 1870-es párizsi Szalon aranyérmes képén, a *Siralomház*on a képtér jobb oldalát foglalja el, mezítláb, lehajtott fejjel áll a kép főalakja előtt, testtartása tükörfordítása az *A kis bámészkodó*énak. A nekünk hátat fordító, fejét félprofilban tartó mezítlábas, fehér galléros kisleányt viszontláthatjuk a düsseldorfi korszak másik főművén, a *Tépéscsinálók* (1871) című kép középterében, a tépéscsináló asszonyok kosaránál állva, majd újra a - 17. századi holland konyhai életképeket idéző - *Konyhában* (1872-73) című kétalakos művön, ahol a krumplit hámozó öregasszony kosara mellett csendesen bámészkodik. Kicsit nagyobbra nőve ismét megjelenik a *Köpülő asszony* (1872-73.) főalakja mellett: az összekulcsolt kézzel, szomorúan, figyelmesen álló kislány itt koránál és jelenetbeli szerepénél fogva nemcsak ellenpontja a köpülő parasztasszony figurájának, de kiegészítése, drámai fokozása is. A fehér galléros kisleány felbukkan még a *Zálogház* változatain (1873-74, 1882), *A falu hőse* (1875) epizódszereplői között és az 1877-es *A két család* című képen is, a klasszikus realista periódus - a bujdosó figurákhoz hasonlóan - búvópatakszerűen vissza-visszatérő állandó motívumaként.

De Munkácsy kisleány alakjai nemcsak formai és szinte szimbolikus szerepet betöltő epizódszereplők. Munkácsy festészetének karakterábrázoló jellege, az alakokat valóságos, élő személyként megmutatni képes realista hagyomány az *A kis bámészkodó* című gyermektanulmányt pillanatfelvétel-szerű intim portrévá teszi.

B. Á.

Munkácsy Mihály: Siralomház, 1869 (részlet)

Munkácsy Mihály: Tépéscsinálók, 1871 (részlet)

Munkácsy Mihály: Zálogház, 1874 (részlet)

14.

14.▲
Mellszobor, "Luna", Zsolnay, 1899
Apáti Abt Sándor mintája
Porcelánfajansz, zöld eozinmáz
Fazonszám: 5494 Magasság: 28 cm
Jelzés: hátoldalon ABT szignó, domború körpecsét
Kivitel: 1920 és 30 között
Reprodukálva: Csenkey Éva:Zsolnay szecessziós kerámiák,1992 53. oldal
Santi-Gacher:Zsolnay Ceramics,1998 129. oldal
Kikiáltási ár: 380.000. Ft

Tisztelt Szerkesztőség!

ANYÁM HALÁLA

(1984. 28. szám)

A novella, mint szépirodalmi mű, rendeltetése a gyönyörködtetés. Elképzelt történet kitalált szereplőkkel, amely nem szolgálhat személyes érdeket, gyűlölködő érzelmet. A fenti című novella szereplői azonban élő személyek, a szerző közvetlen rokonai, nevük változtatás nélküli; a rovásukra írt cselekmények egyéni indulatoktól fűtött, hamis állítások. A hangulatkeltő töltelékanyag célja is egyértelmű: a hihetőség erősítése.

A szerző a testvérbátyám. Nevünkből következően — mivel elég ritka és rokoni kapcsolatunk sem ismeretlen — egyikünk fellépése óhatatlanul megidézi a másikat is. A személyek azonosíthatók, a véletlen egybeesés kizárt, az állítások valótlanok: a rágalmazás egyértelmű. Célja a nyilvánosság felhasználásával személyem — mellesleg feleségem — tudatos lejáratása, hitelrontás, erkölcsi-emberi értékünk megkérdőjelezése. Bátyám írásában csak az igaz, ami az azonosítást szolgálja. Valósak a személyek és a nevük, valós a környezet, igaz a katonatiszti múlt, a lakáscsere ténye, 84 éves édesanyánk egészségi állapota. Valótlan viszont az édesanyánkkal való embertelen bánásmód, a tervszerű halálba hajszolás állítása, a késedelmes kórházba szállítás csakúgy, mint a mellékesként említett 1956-os bécsi út is.

A bátyám magatartását motiváló körülményt ismerem, de családi ügynek tartom, nem teregetem; szégyelleném. Ártó szándékkal nem az első alkalommal próbálkozott, ez ideig sikertelenül. Most azonban lapjukat kijátszva és felhasználva, az olvasók bizalmával is visszaélve szándékát megvalósította. Gyűlölt öccsét nyilvánosan rágalmazhatta anyánk halálára való emlékezés ürügyén.

Tudom, a szerző valódi szándékának kutatása nem feladatuk. Az igazság megállapítása sem. Bátyám becsületsértő fellépését megcáfolni — netán számonkérni — sem ez a fórum hivatott. A szerző kizárólagos felelőssége vitathatatlan. A rágalmazás azonban lapjukon keresztül vált nyilvánossá. Erre hivatkozással kérem észrevételem szíves közlését.

Frideczky Károly
Bp., Alsóhegy u. 48. — 1118

FÉRFI-NŐK FORGATAGA

(1984. 24. és 28. szám)

A vitában szereplő „transzvesztitizmus" szó orvosi, pszichiátriai értelemben is — lásd dr. Buda Béla *A szexualitás modern elmélete* című könyvének 111. oldalát — betegség. A homoszexualitás egyik sajátos formája, amikor is az abban szenvedő egyének a másik nem ruháiba öltözve próbálnak „partnert" szerezni. Ha úgy tetszik, több mint Rajk András — aki mellesleg ráhibázott a lényegre — magánvéleménye.

Bódi István
Szolnok
Óvoda u. 6/a. — 5000

BÖFÖGŐ LÁP

(1984. 28. szám)

A Frantiskovy Laziné közelében levő Hajek falucskáéhoz hasonló képződmény van Heves megyében, Egerszalók határában és érdemes lenne erről is képpel illusztrált cikket írni. Ez a gyógyvíz már húsz éve folyik, teljesen elhanyagolt körülmények között, 400 méter mélyből, 63 fokos hővízként és a környéken hatalmas területen böfögőnek mondhatóan párolog méternyi vastag sóréteg alól a hővíz. Eleinte 1.300 l/p. volt a hozama, jelenleg a teljes elhagyatottság mellett a sok kicsapódott sóréteg csökkentette a víz feljövetelét 350 l/p.-kéntre. A kicsapódott sóréteg hófehéren, helyenként méternyi vastagságban borít 1-2 holdnyi területet. Egy 5×5-ös betonmedencén folyik keresztül ez a víz és abban állandóan tíz-húsz ember gyógyítja reumáját. Sokan jönnek és csodálják ezt a böfögőnek mondható hővizes „lápot" és főleg azt csodálják, hogy a hivatalos szervek, elsősorban az Eger városi vízművek, illetve a Heves megyei vízművek nem tesznek semmi érdemeset a fejlesztésért, a fürdőként való hasznosításért. Ez annál inkább aktuális lenne, mert az egri hőforrások kiapadóban vannak. Én ebben az ügyben a legalsó fórumtól a legfelsőig írtam kérelmet. Sajnos, csak ígéreteket kaptam, semmi sem történt.

Dr. Kaucsek Ferenc
körz. főorvos
Füzesabony, Verseny u. 10.

HEGYMÁSZÓK

(1984. 26. szám)

Nagy hatással volt rám Rajk András cikke. Egy élet tapasztalatai kristályosodtak ki benne. Bölcs írás. Amit hiányolok talán, hogy nem említett példákat, hiszen az ő területe: a kultúra, ezen belül elsődlegesen a tánc, zene, színház. Példákat az emberiség történetéből meríthetett volna. Hirtelen — írását bizonyítandó — a színművészetben Latinovits, irodalomban József Attila, táncban Örsi János jut eszembe. A képzőművészetben Kondor Béla. Helyesen kérdőjelezte meg „a jó hegymászó — az öreg hegymászó" kijelentést. Ilyen alapon Petőfi sem lenne jó hegymászó.

Helyes a konklúzió: fiatalon vissza nem tértek nélkül nem lehettek volna egészségben visszatértjeink.

Mátrai Majsicz Miklós
Pomáz, Dolina E. Ü. — 2013

*

A *Hegymászók* gondolatgazdag, mélyértelmű és megrendítő írás. Szerzője fogadja szerencsekívánataimat. Továbbra is inspirációt, jövőben bízó jó munkát, egészséget és kitartó erőt kíván

Lossonczy Tamas
festőművész
Bp., Ady E. u. 17. — 1024

„MEGÁLL AZ ESZEM, CSAK ESZEM, CSAK ESZEM..."

(1984. 27. szám)

Szó esett a cikkben a Magyar Reklámszövetség által megrendezett játékról is. Szeretném az írást egy-két gondolattal kiegészíteni. Akármilyen furcsán hangzik, én a reklámfilmek vetítése közben már tudtam, hogy a Hamburger a győztesek között lesz. Hogy honnan? Nos, a játékot megelőző napok egyikén, a tévéhíradóban bemutattak egy valamilyen fesztiválon díjat nyert reklámfilmet. A Hamburgert. Így persze, aki látta a híradóban, hogy az „nyertes" alkotás, az természetesen a már sikeresen szerepelt filmre adta voksát, hisz — „ugye nekem is olyan *jó ízlésem* van, mint a zsüritagoknak, következésképpen nekem erre kell szavaznom!" (Persze: tisztelet a kivételnek!) Ezt a jelenséget nevezhetjük „hétköznapi sznobizmusnak" is.

Francesco Ötvös Péter
Miskolc, Győri kapu 52. — 3531

EGY HALNI KÉSZÜLŐ BÁNATOS EB BÚCSÚLEVELE

(1984. 23. szám)

Drága Aranyos Vájtfülű Szerkesztő Úr! Ha már meghallgatta Nagy-Kárpáti Mandulás Abigél ebtársam vakkantásait, szánjon néhány percet az én vonyításom elviselésére is. Higgye el, hogy zenei vonatkozásban tűrőképességét anyira sem veszem igénybe, mint egy rock-koncert a nagyothallóét.

Pályafutásomat Uborkafai Úréknál kezdtem, státusszimbólumi minőségben. Amikor azonban gazdim lebukott, a felesége autókázni vitt és az erdőszélen felejtett. Egy darabig barátsággal közeledtem mindenkihez, de állandóan focinak néztek, pedig nemcsak foci van a világon. Azután néhány hétig koplaltam, tarháltam. Majd kóborlásaim során Rákosmicsoda környékén, éhkoppon lévén, elkaptam egy beteg verebet. Engem meg elkapott egy rákosi ember, s reámfogta, hogy meg akartam enni az aranytojást tojó tyúkját. Nem átallott bőségről szónokolni, amikor a boltokban canis mergát sem lehetett kapni. Ezért láncravertek, s még örvendtem, hogy ennyivel megúsztam Így lettem láncos kutya. Viseltem sorsomat, mint egy bárgyú kakadu, de egy alkalmas pillanatban elhordtam irhámat. Innen tudományos pályára léptem. Kutatásokat végeztem a városi lakosság pazarló életmódjáról a kukatájon, amikor egy özvegyasszony hízelgésének nem tudtam ellenállni és hazakísértem. Ez lett a vesztem. Alighanem egy libával tévesztett össze. Fülig belenyomott valami büdös kopasztó fertőbe, majd olyan tortúrának vetett alá, amelyet nálam ékesszólóbban és részletesebbes ecsetelt Abigél hugicám. Szökésem után kutyaszerencsémre egy kádármester portájára kerültem, azóta szabad életet élek. Az ellátásom kitűnő. Jól élek, meghíztam. Mindent megeszek, a tarhonyát kivéve. Reggelenként végigkutyagolok az utcán. Kutyafuttában beleszagolok a legfrissebb napi hírekbe. Az ígéretesebb házassági hirdetésekbe hosszabban is belepislantok. Némi pletykálkodás után rohanok vissza házőrzőként tevékenykedni. Igaz, néha morgolódom is, mert rühellem a pecéreket, sintéreket, a dörgölődző talpnyalókat, meg a naplopók kutyálkodását. De ugathatnék akár naphosszat is, eredménye vajmi kevés lenne. A Szerkesztő Úr kezeit csókolja, hűséges olvasója:

Kisbakonyi Szaggató Blöki
Lejegyezte:
Honti József
Bp., Amerikai út 70/b. — 1145

HIBAIGAZÍTÁS

Múltheti cikkemben tévesen Ádámnak kereszteltem el Reviczky alezredest. Ádám a fia neve, őt Imrének hívták.

Fekete Sándor

KÜLDJ'ON EGY KÉPET

Jókai és Munkácsy

Néhai Gajzágó Salamon számvevőszéki elnök, 48-as hadnagy és veje, Lukács Béla közlekedési miniszter nagy értékű hagyatéka került a napokban Túrkeve város tulajdonába Gajzágó Salamon budapesti lakos adományaként.

Lukács Béla hagyatékában található a többi között Munkácsy Mihály és Jókai Mór dedikált fotója, amelyet mindketten az 1900 évi párizsi világkiállítás megrendezése után ajándékoztak Lukács Béláéknak. Lukács Béla a világkiállítás magyar pavilonjának kormánybiztosa volt, s ott bemutatta Jókai és Munkácsy főbb műveit is. A két kép aláírása: *Lukács Béláné őnagyméltóságának június 8-ika emlékéül Munkácsy Mihály. Lukács Bélának és Kedves Nejének megemlékezésül Páris 1900. Dr. Jókai Mór és Jókai Mórné.*

A helytörténeti dokumentumokban is páratlanul gazdag anyagot a Túrkevei Finta Múzeum fogja megőrizni.

Talpalló Piroska
főmunkatárs Túrkeve,
Városi Művelődési Ház — 5420

SZABADIDŐ KÖZPONT

ÚJ TÜKÖR

KÖZMŰVELŐDÉS KLUBHÍRADÓ KÖZÖNSÉGSZOLGÁLAT

BEMUTATJUK KLUBJAINKAT

AZ ÉV KLUBJA ZIRCEN

A klub 1976 óta működik, s az elsők között csatlakozott az Új Tükör klubmozgalomhoz. A kezdeti években az Ifjúsági Házban kaptak otthont, ennek megszűnése után a Városi Könyvtárban, végül a Művelődési és Ifjúsági Központban folytatták tevékenységüket.

Jelenleg 31 beiratkozott tag serénykedik a klubban, de vannak olyan rendezvényeik, melyeken 80—100 fő is részt vesz. Külön-külön tartják számon azokat, akiket az irodalmi est érdekel, azokat, akik az élménybeszámolókat vagy a filmvetítéseket kedvelik, és minden alkalommal meghívják őket.

Vannak néhányan, akik az alapítástól tagjai a klubnak, köztük olyanok is, akik katonai szolgálatuk letöltése után is visszatértek. Sajnos, többen abbahagyják a klubéletet, főleg azok, akik megházasodnak. Eddig négy klubházasság volt, s egyetlen pár kivételével a többiek elmaradtak. A távozók helyére azonban mindig jönnek újak...

A klubtagság összetétele elég heterogén: van köztük autószerelő, pedagógus, építész, lakatos, erdész, gépszerelő, tanuló, könyvtáros és villanyszerelő. Ami összetartja őket, az a hasonló érdeklődési kör, a szabad idő hasznos eltöltése iránti vágy s a közös együttlét igénye.

Nyolc év alatt a zirci Új Tükör klubtagoknak rengeteg közös élményben volt részük. A programok minden esetben sokszínűek, érdekesek voltak. Nagyon népszerűek a kirándulások, a vetélkedők, az élménybeszámolók, a diavetítések, az irodalmi estek, a különféle előadások — bűnügyekről, politikáról, lakáskultúráról, divatról, irodalomról, művészetről, csillagászatról, az állat- és növényvilágról. Vendégeik voltak például Moldova György, Bólya Péter, Nemere István, Márványi György, Keres Emil, Moldoványi Ákos, Pálfy Margit, Fenyves György, Dargay Attila, és a Pannónia Filmstúdió több alkotója. A Radnóti Miklós Színpad művészi visszatérő vendégeik. Sok-sok barátot, ismerőst szereztek, jártak náluk többek között a gyulai, a zalaszentmihályi, a budapesti Fékon Új Tükör klubok tagjai. A zirciek ott voltak Sárospatakon, az ötéves klubtalálkozón, a budapesti és a tatabányai vetélkedőn. 1981-ben az Új Tükör versenypályázatán III. díjat kaptak, 1983-ban pedig elnyerték — Veszprém megyében — *Az év klubja* kitüntető címet.

Hagyomány már a zirciknél, hogy minden nyáron országjáró kirándulást szerveznek. Voltak Zalában, az Őrségben, Szentendrén. Az idén Budapesten jártak, megtekintették az Országházat, a Planetáriumot és színházban is voltak.

Az idei évadban újszerű kezdeményezésbe fogtak: *Májusváró* címmel „levelező" vetélkedőt hirdettek Veszprém megye ifjúsági klubjai között. A versengés tavaly novembertől idén májusig tartott. A résztvevő klubok 18 írásos feladatot kaptak, köztük logikai játékokat, nyelvi feladványt. A maratóni játékot egész napos klubtalálkozóval zárták.

Nyáron sem széled szét a klub, a „csapat", csupán kötetlenebb programokat tervez: szalonnasütést, kerékpártúrát, kirándulást a Bakonyba, a Balatonra.

Programjaikat együtt beszélik meg. A klub vezetője, immár nyolc éve, Müller Anikó. Nagyon sok köszönhető neki, az ő lelkes munkájának, a klubtagságot összefogó egyéniségének. Róla talán csak annyit, hogy a nyolc év alatt magánéletében is sok minden történt: férjhez ment, két szép gyermek édesanyja, s ami jellemző rá, a gyes alatt is végezte munkáját, szervezte az Új Tükör klub foglalkozásait. Rá mindig számíthatott a klub, és számít a jövőben is.

Képeinken pillanatfelvételek láthatók a zirci Új Tükör klub hétköznapjaiból, illetve a klubhelyiség egy részlete, Müller Anikó klubvezetővel

Összeállította:
F. NÁDOR MARA
Zirci klubtagjainak felvételei, illetve MTI-fotó

JUBILEUM KISKUNHALASON

Tíz évvel ezelőtt alakult meg a kiskunhalasi Gózon István Művelődési Központ ifjúsági klubja, az Új Tükör klubmozgalom egyik alapító tagja. A tizedik évforduló megünneplésére június 23-án, Kunfehértón találkozót szerveztek a művelődési központ munkatársai a volt és a jelenlegi klubtagság részvételével. Ez a helyszín nem ismeretlen az alapító klubosoknak, hiszen 1978-ban itt került sor az egyik legsikeresebb Új Tükör táborra. A jubileumi rendezvény meghívottjai közt volt a klub létrehozója, Száraz József is, aki jelenleg Kecskeméten népművelő.

A művelődési központ igazgatója, Huber István vázolta e tízéves időszak legjelentősebb eseményeit, a sikereket, kudarcokat, s kifejezte reményét, hogy a klub továbbra is ilyen aktivitással és összetartással működik a jövőben. E rövid megemlékezés után kötetlen, lazító jellegű programok következtek; a klubtagok felidézték a régi klubélményeket, sportrendezvényeket szerveztek, fürdéssel, napozással, zenehallgatással töltötték el a kellemes napot.

HÉTFŐN HÉTKOR

A Szabadság-hegyen az Új Tükör Jókai Klubban augusztusban nyári szünetet tart a *Hétfőn Hétkor* portrészínpad. Előtte azonban még ígérnek egy érdekes estet: július 30-án, hétfőn, hétkor Szűcs Judit táncdalénekes lesz a portrészínpad vendége. Az augusztusi „vakáció" után pedig szeptembertől újra indul a hétfői esték sorozata, amelyek programjáról időben adunk tájékoztatást.

UTAZÁS A VOLÁNTOURISTTAL

Régebbi olvasóink emlékeznek még: az Új Tükör klubmozgalom tagjai és a lap előfizetői a VOLÁNTOURIST által szervezett utakon kedvezményt élveztek. Sokan éltek is e lehetőséggel. Ezért ismét ízelítőt adunk az útitervek választékából: (jelentkezés Budapest V., Október 6. u. 13. T.: 123-410.)

ISMERKEDÉS SZIBÉRIÁVAL
Utazás: repülővel
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szobákban
Időpont: 1984. VIII. 15—24.
Részvételi díj: 13 670,— Ft
Gyermek: (5—10) 10 360,— Ft

LENINGRÁD
Utazás: repülővel
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szobákban
Időpont: 1984. VIII. 16—21., VIII. 23—28.
Részvételi díj: 7140,— Ft
Gyermek: (5—10) 3920,— Ft

MOSZKVA—LENINGRÁD
Utazás: repülővel + vonattal
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szobákban
Időpont: 1984. VIII. 25—31.
Részvételi díj: 7980,— Ft
Gyermek: (5—10) 4560,— Ft

UNGVÁR
Utazás: autóbusszal
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szállodai szobákban
Időpont: 1984. VIII. 13—15.
Részvételi díj: 2370,— Ft
Gyermek: (5—10) 1720,— Ft

KAUKÁZUS
Utazás: repülő + hálókocsis vonat
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szállodai szobákban
Időpont: 1984. IX. 3—13.
Részvételi díj: 13 130,— Ft
Gyermek: (5—10) 8410,— Ft

LENINGRÁD—TALLINN—MOSZKVA
Utazás: repülővel + vonattal
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szállodai szobákban
Időpont: 1984. IX. 12—19.
Részvételi díj: 8190,— Ft
Gyermek: (5—10) 5150,— Ft

KIJEV
Utazás: vonattal
Ellátás: teljes penzió
Elhelyezés: 2 ágyas zuhanyozós szobákban
Időpont: 1984. IX. 15—20.
Részvételi díj: 4710,— Ft
Gyermek: (5—10) 2900,— Ft

Munkácsy Mihály festőművésszel 2.) folytatás

Találkozások:

29. Nyolcak és aktivisták
Munkácsy Mihály és Paál László
Vezető: Rózsa Györgyné

A Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. május.

Munkácsy Mihály, festőművész

Pór Bertalan 1880. nov. 4-én született a Felvidéken, Bátaszék faluban. A századfordulón érettségizett, majd a Mintarajz iskolába került. — Munkácsyban, az akkori haladó irányzatok vezércsillagában látta példaképét; de inkább az életlátását, követte, amint ezt az 1899-ben festett „Voldusasszony"-a is bizonyítja.

Péreli Gabriella: Száz éve született Pór Bertalan. Dolgozók Lapja, 1980. nov. 2.

Munkácsy Mihály. festőművész

a Kapuvári Pátzay-múzeumban láthatjuk gipszvetületeit sok portré-művének, melyek között Munkácsy Mihály, Bernáth Aurél - műve is szerepel.

[említve és repr.]

L.M.: Pátzay múzeuma Kapuváron.
Dunántúli Napló, 1980. okt. 5.

Munkácsy Mihály, festőművész

Az őszi képaukciót megelőző kiállításon, a MOM. Műv. Házában Munkácsy egy ceruzarajza mellett két olajfestménye látható, ezek közül az egyiket párizsi tartózkodása idején készítette. Címe: „Karszékre támaszkodó nő." /említve/. Székely Bertalanak egy restaurált és védetté nyilvánított képét, címe: „Vihar elől menekülők" /említve/ is látható a kiállításon.

Jó reggelt!

1980. IX. 6. 4.25 /N./

Munkácsy Mihály

Felavatták szombaton Kecskemét állandó képtárát, a Kecskeméti Galériát, amely a város főterén, az ismert Cifra palotában kapott helyet. Itt helyezték el a Tóth Menyhért-hagyaték több mint másfélszáz legértékesebb darabját, a Nemes Marcell-féle adományt, valamint a Magyar Nemzeti Galéria és több magángyűjtő által adományozott vagy letétbe helyezett alkotásokat, közöttük Munkácsy Mihály, Mednyánszky László, Nagy István, Barcsay Jenő, Egry József, Rippl-Rónai József festményeit és rajzait. A galériát Somogyi József szobrászművész, a Képzőművészeti Főiskola rektora nyitotta meg.

Magyar Nemzet 1983. X. 9.

A MAGYAR NEMZE
GALÉRIA

PROGRAMJA

1982. ÁPRIL

KIÁLLÍTÁSOK Munkácsy Mihály fest

Nyitva: keddtől vasárnapig 10–18 óráig.

4-én vasárnap nyitva

11-én vasárnap nyitva

12-én hétfőn nyitva

13-án kedden zárva

14-én szerdán zárva

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D ép. fszt.)

Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. száza

GALÉRIA

ÁPRILIS

Filmvetítés

15.00 **Nagy mesterek mesterművei** (angol nyelvű vetí
Piero della Francesca: Krisztus születése
Mantegna: Cézár diadalmenete
Leonardo da Vinci rajzai
Rembrandt: A három kereszt
Claude Lorrain művészete
Poussin: A hét szentség

TIT tárlatvezetés

9.30 Történelmi festészet

10.30 Benczúr Gyula művészete Vezető: Peternák

(D ép. 1. em.)
XIX. századi magyar festészet (C ép. 1.er
Munkácsy Mihály és Paál László művésze
XIX. századi magyar szobrászat (C ép. 1
Nagybányai festészet (C ép. II. em.)
Magyar éremművészet és kisplasztika (C
Későreneszánsz és barokk művészet 1550
(D ép. 1szt.)

Munkácsy Mihály, Festőművész

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(I. ép. I. em.)

TIT tárlatvezetés:

4 vasárnap 10,30 Az emberi arc Munkácsy művészetében.
Vezető: Krumlak Emese.

a Magyar Nemzeti Galéria Programja,
1982. Március hó.

Munkácsy Mihály, festő

L: Szabó Lajos

Vadas József: A vigyor apoteózisa 13.

Élet és Irodalom, Bp. 1984. aug. 10. XXVIII/32.

Munkácsy Mihály, festő

L. Végh Miklós

Bor Ambrus: Elveszett művészet

Élet és Irodalom Bp. 1984. febr. 24. XXVIII/8

1.

Munkácsy Mihály
Nemét viselő díj

Magyar Nemzet 1985. IV. 3.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA PROGRAMJA

Munkácsy Mihály festőművész

folytatás

1981. MÁRCIUS

KIÁLLÍTÁSOK

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D. ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D. ép. fszt.)
Késő reneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D ép. I. em.)
XIX. századi magyar festészet (C ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B ép. I. em.)
XIX. századi magyar szobrászat (C ép. I. em.)
Nagybányai festészet (C ép. II. em.)
Magyar éremművészet és kisplasztika (C ép. III. em.)

minden második kedden 12, 50-kor

3 Andor Éva és Melis György hangversenye
Zongorán közreműködik: Dénes Erzsébet

Műsoron: Schumann-dalok
Brahms: Négy komoly ének
Duettek Mozart operáiból

17 A Győri Filharmonikus zenekar hangversenye

Vezényel: Jancsovics Antal
Közreműködik: Onczay Csaba - gordonka

Műsoron: Grieg: Peer Gynt - szvit
Saint-Säens: a-moll gordonkaverse
Liszt: Les Préludes-szimfonikus költemény

VASÁRNAPI KÓRUSMUZSIKA

a Magyar Nemzeti Galéria kupolatermében minden vasárnap 11 óra

1 JATE Ságvári E. Gyak. Gimn. és a
Szegedi Egyetem Énekkara

Vezényel: Szécsi József

8 Debreceni Kollégiumi Kántus
Vezényel: Berkesi Sándor

15 Sárbogárdi Vegyeskar

MUNKÁCSY MIHÁLYRA, a magyar festészet kiemelkedő mesterére emlékeztek születésének 140. évfordulója alkalmából Debrecenben, a Déri Múzeum Ecce homo-termében. Az asztalosinasságtól a világhírig ívelő pálya egyik legismertebb alkotása az Ecce homo, amely a művész nyolc más képe társaságában látható a múzeumban.

Népszabadság, 1984. 11. 19.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Munkácsy Mihály szobrát Strobl Alajos mintázta meg. /említve/.

Kisalföld, 1981. aug. 1. 9. old.

Munkácsy Mihály festőművész.

a Magyar Nemzeti Galéria rendezésében megnyílt Szántódpusztán a „Ló és lovas" című kiállítás.

„Lovon ülő arab" 1882. című kép (repert.)

V.L.: Ló és lovas a magyar képzőművészetben.
Kapu, (Veszprém), 1981. aug. 19.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900)

Stróbl Alajos születésének 125. évfordulójára emlékezve, a Magyar Nemzeti Galéria kiállítással idézi fel a kiváló magyar szobrász művészetét. Megragadóak Stróbl Alajos női arcmásai. Férfiakról mintázott portrégalériájában Liszt Ferencről, (repr.) Munkácsy Mihályról, Szilágyi Dezsőről, Guido Romanelliről és Bánffy Miklósról készített szobrai a legnevezetesebbek. (említve).

Népújság (Tolna), 1981. aug. 20. 11. old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900)

a Magyar Nemzeti Galériában látható a „Művészet Magyarországon 1830–1870" c. kiállítás. — a tárlat éppen csak jelzi a kitekintést székely Bertalan, Szinyei Merse Pál és mások néhány képével a hatvanas évek végéről, de a „Majális" természetszemléletének érettsége már a következő korszak tanúsága, akárcsak Munkácsy Mihály egyidejű, noha merőben más minőségű kibontakozása, vagy Benczur Gyula anakronisztikus történelem felfogása, külsőséges pompája.

Aradi Nóra: Művészet Magyarországon 1830–1870.

Népszava, 1981. aug. 30.

Munkácsy Mihály, festőművész 2.) Folytatás

Tárlatvezetések

13 Művészet Magyarországon 1830–1840
Munkácsy Mihály és Paál László
Vezető: Kisdéginé dr. Kirimi Irén

A Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1981. szeptember hó

Munkácsy Mihály, festőművész

A Japán Tokaszakiban megnyílt a magyar kiállítás. A Nemzeti Galériában és a Szépművészeti Múzeumban 64 magyar és külföldi remekmű látható a kiállításon. Szerepel Munkácsy Mihály, Paál László, Mednyánszky László és Ferenczy Károly festményei.

Jó reggelt!

1981. IX. 2. 4.25 |N|.

Munkácsy Mihály festőművész

25 vasárnap

10-re Távlatvezetési sorozat szocialista brigádoknak

Munkácsy Mihály és Paál László művészete

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(B. ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria rendezvénynaptár.
1981. október hó.

Munkácsy Mihály festőművész

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

1980. NOVEMBER

KIÁLLÍTÁSOK

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig
· 7-én pénteken nyitva
8-án szombaton nyitva
9-én vasárnap zárva
10-én hétfőn zárva

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D. ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D. ép. fszt.)
Későreneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D. ép. I. em.)
XIX. századi magyar festészet (C. ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B. ép. I. em.)
XIX. századi magyar szobrászat (C. ép. I. em.)
Nagybányai festészet (C. ép. II. em.)
Magyar éremművészet és kisplasztika (C. ép. III. em.)

22 Csengery Adrienne (ének) hangversenye
Közreműködik:
Lajos Attila - fuvola
Kecskés András - lant
Lubik Hédi - hárfa
Bakki József - zongora
a Collegium Musicum együttes

Müsoron:
Ómagyar Mária siralom
Kádár Kata - magyar népballada
Carmina Burana - részletek
Monteverdi: Scherzi musicali - részletek
Britten: Népdalok
Brecht: Songok Kapr: Etüdök

Jegyek 20,- Ft-ért kaphatók a C. ép. fszt-i információnál az előadás előtt 3 nappal (szerdától).

HANGVERSENYEK DÉLIDŐBEN

minden második kedden 12,50-kor

11 A Modern Rézfúvós együttes és a Liszt Ferenc Kamarakórus hangversenye
Vezényel: Párkai István

Műsoron:
Howarth, Purcell, D.Scarlatti, Susato, Clark, Britten, Mendez, Burrel, Joplin művek, angol madrigálok, valamint Poulenc és Britten kórusművek.

25 A Magyar Rádió és Televizió énekkarának hangversenye

Vezényel: Révész László

Közreműködik: a Camerata Hungarica együttes (művészeti vezető: Czidra László)

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

folytatás

1981. SZEPTEMBER

KIÁLLÍTÁSOK

Munkácsy Mihály festőművész

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár. (D. ép. fszt.)

Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D.ép. fszt.)

Késő reneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D.ép. I.em.)

XIX. századi magyar festészet (C. ép. I.em.)

Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B.ép. I.em.)

XIX. századi magyar szobrászat (C.ép. I.em.)

Nagybányai festészet (C.ép. II.em.)

Magyar éremművészet és kisplasztika (C.ép. III.em.)

MÚZEUMI ÓRÁK

ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLÁSOKNAK

Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlások alapján. Keddtől - péntekig a délelőtti 3, 4, 5, 6, a délutáni 1, 2. tanítási órák használhatók fel.

Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel írásbeli megrendeléssel díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.

Telefon: 160-100, 160-170 Közművelődési Osztály

FELHÍVÁS

A Közművelődési Osztály három fordulós művészettörténeti versenyt hírdet budapesti középiskolásoknak az 1981/82-es tanévben. A feladatlapokat a "C" porta információjában lehet átvenni.

Az I. forduló feladatait 1981. szeptember 28-ig kell beküldeni.

Munkácsy Mihály
Bernáth Aurel emlékkiállítás

Magyar Nemzet 1985. IV. 24.

Munkácsy Mihály
Egy répszakértő emlékei

Magyar Nemzet 1985. 11. 23.

Mendrácsy Mihály

150 éve született Szélely Bartalan

Magyar Nemzet 1985. V. 8.

Munkácsy Mihály

Magyar Nemzet 1984. 11. 19.

Munkácsy Mihály

Magyar képzőművészet kulturálatban

Magyar Nemzet 1984. I. 11.

Mudrácsy Mihály
kiállítás Salgótarjánban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Munkácsy Mihály

Kiállítás a Nógrádi Sándor

Múzeumban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Munkácsy Mihály festőművész

Sinkó Katalin: Otthonok - képek

Budapest, 1982. február

Munkácsy Mihály festőművész

Rogány Gábor: Lány és bivaly

Művészet, 1982. szeptember

Munkácsy Mihály festőművész

Pataki Gábor: Konzervatorizmus-hagyományok nélkül, 1950-es évek művészete

Művészet, 1982. március

Munkácsy Mihály festőművész

Krunák Emese: Az emberi arc jelentősége
Munkácsy néhány festményén

Művészet, 1982. augusztus

Munkácsy Mihály festőművész

Fejér Ernő: Tizenöt év a Miskolci Galériában

Művészet, 1982. junius

Munkácsy Mihály festőművész

Szurmai Pál: Ígérősszakadt

Művészet, 1983. augusztus

Munkácsy Mihály festőművész

Menyhárt László: Schéner Mihály

Művészet, 1982. december

Munkácsy Mihály

Bánszky Pál: Képtár Kecskeméten

Művészet, 1983. november

Munkácsy Mihály, festőművészet

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C ép. I. em.)

Rendezvénynaptár:

24. vasárnap
TIT társalatvezetés
a múlt századvad klasszikus festői:
9.30 Munkácsy Mihály
10.30 Paál László
Vezető: dr. Bársa Gyöngyné

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. január

Munkácsy Mihály, festőművész
állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Taál László
művészete
(B ép. I. em.

a Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1982. Február

Munkácsy Mihály, festőművész

A Vásárhelyi Őrzi Tarlat, 1981, megnyílt. A vásárhelyi művészet Munkácsy és Tornyai örökségén alapul. – Vásárhely sugárzása, hogy Hajdúböszörményben nemzetközi művésztelep létesült, Hatvanban évek óta sikerre ruldeżik a táj- és portréviennálékat.

Lasonci Miklós: Vásárhelyi ősz 1981.

Munkád, 1981. 12.

Mihály Munkácsy (1844-1900).

Von dem besonders guten Zustand dieser Objekte kann man sich in der Ungarischen Nationalgalerie auf der Ausstellung „Auswahl aus ungarischen Privatsammlungen" überzeugen. Der Besucher ist über die Vielfalt und den Reichtum verblüfft und auch über viele bisher nicht bekannte Werke von berühmten ungarischen Meistern, wie z.B. von Mihály Munkácsy, Pál Szinyei Merse und József Rippl-Rónai.

Te Sofia Filipov Schätze aus ungarischen Privatsammlungen

Daily News, 1981. nov. 8.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

1981. NOVEMBER

KIÁLLÍTÁSOK

Munkácsy Mihály
Festőművész

Nyitva: keddtől vasárnapig 10—18 óráig
7-én szombaton nyitva
8-án vasárnap nyitva
9-én hétfőn zárva
10-én kedden zárva

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D. ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D. ép. fszt.)
Kéşőreneszánsz és barokk művészet 1550—1800-ig (D. ép. I. em.)
XIX. századi magyar festészet (C. ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B. ép. I. em.)
XIX. századi magyar szobrászat (C. ép. I. em.)
Nagybányai festészet (C. ép. II. em.)
Magyar éremművészet és kisplasztika (C. ép. III. em.)

Munkácsy Mihály, festőművész

állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. II. em.)

16. vasárnap

TIT tárlatvezetés
9.30 Várnai László műhely-kiállítása
10.30 Munkácsy Mihály művészete

Vezető: Tőkei Ferencné

a Magyar Nemzeti Galéria Programja, és rendezvény-naptár.
1982. május

Munkácsy Mihály, festőművész

Az MSZMP szabadfoglalkozású képező- és iparmű-
szek alapszervének egyik sarkalatos programja:
„kiállításokat házhoz vimi", illetve az üzemek-
ben azokhoz, akik valamilyen oknál fogva, nem
jutnak múzeumokba, és tárlatokba. A legjelentősebb
1948-ban szervezett bányavidéki vándorkiállítás-
sorozat volt, amelyet 10 bányavárosba vittek el.
A dolgozók helyben megismerkedhettek a
magyar művészet remekeivel, Munkácsytól Der-
kovitsig.

Oehmacher Anna: Alaphangja a kisplasztika.
Pest Megyei Hírlap, 1982. máj. 23.

Munkácsy Mihály, festőművész

állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. T. em.)

A Magyar Nemzeti Galéria programja
1982. június

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900)

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em.)

A Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1952. július.

Munkácsy Mihály, festőművész

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C épület, II. em.)

22.
vasárnap

TIT tárlatvezetés

9,30 Munkácsy Mihály és Paál László művészete
Vezető: dr. Rózsa Györgyné

M. N. G.
rendezvény-
naptár

a Magyar Nemzeti Galéria Programja,
1982. augusztus

Munkácsy Mihály:
Búsuló betyár.
1865

Munkácsy Mihály
festménye

Művészet Magyarországon, 1830–1870.
Kiállítás a Budavári Palotában.
Tükör, 1981. nov. 8.

Nehány évtized [illegible] XX. század legelején megérkezik a jövő emberének látszó, cselekvő hős, aki már nem hivatalnok, hanem „technokrata". Gorkij *Barbárok*jában a környezet még a csehovi drámák légkörét idézi: szerelmes regényeket olvasó szépasszony, rezignált orvos, pasziánszozó nemesi dáma, férjéért rajongó, meg nem értett feleség. Cserkun, a vasútépítő mérnök már idegen ebben a környezetben. Kezdetben úgy tetszik, fölrázza a kábult kisváros lakóit (legalábbis a nőket), végül azonban kiderül, hogy megvetése mögött, amellyel az itteniek életformája iránt viseltetik, nincs tartalom. „Barbársága", gorombasága nem fölszíni modor csupán, amely értéket takar, hanem az, aminek mutatja magát: kegyetlenség.

Újabb évtizedek telnek el (már a hetvenes évek elején vagyunk), és Cserkun, a „barbár", mintha jelentős változáson ment volna át. Ignatyij Dvoreckij drámájában Cseskovnak hívják. Megőrizte „idegenségét" — ezt a darab címe is jelzi: *A kívülálló* —, és semmit sem veszített „barbárságából"; kemény, nyers, faragatlan. Természetesen ő is „technokrata"; sőt ő csak az igazán: egy nehézipari óriás kombinát vezetője. Lehet, hogy nem annyira a figura változott Dvoreckij termelé-

Jelenet a Háztűznézőből BENKÓ IMRE (M

Anatolij Gracsov. És a figura lényegét — érzelemmentes, szinte görcsös keménységét — is áthozza az egyik darabból a másikba. Ez aligha lehet véletlen. Különösen, hogy a két előadás rendezője más: a *Barbároké* Alekszandr Dunajev, *A kívülállóé* Anatolij Efrosz. (Ő rendezte a *Háztűznézőt* is.) Itt kétségtelenül a színház produkcióit mélyen átható közös szellemiségről van szó. A történelmi folyamatba ágyazott ember — mint társadalmi lény — vizsgálatáról a változó időben.

Tanulságnak már ennyi sem kevés, ha három előadás alapján kényszerülünk megítélni egy vendégszereplő színházat. De a Malaja Bronnaja előadásaiból azt is megtanulhatjuk, hogy a szemléleti egység nem kíván föltétlenül stílusegységet is. A *Barbárok* előadása kiváló példája annak, hogy alkalomadtán milyen erő rejlik a konvencionális színházban. Erről az előadástípusról el szoktuk mondani, hogy tisztességesen közvetíti a drámát, de hiányzik belőle az a hajszálnyi többlet, amelytől az egész személyes ügyünk-

konvencionális komédiája az keze nyomán filozófiává lény csodálatos za a semmibe me joszinjában a így, se úgy ne lataira ismerti va pityegő m löltjével együt tünk az élet e hatotta lelkünk rólszakadt bo Bronyevoj teát nak szomorúsá ről szólt ez a san vidám hár ról, hogy jó le valahová, jó le ni a sorsunkon, gátlás a megsz kiegyezésre ké álomról szólt, lódobogás vágy család, a köz járól — és a magunk pa csipketerítős o jéről. Szívszo

Munkácsy Mihály, festőművész

Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C épp. I. em.)

19 VASÁRNAP

9.30

TIT tárlatvezetés
Munkácsi Mihály és Paál László munkássága
Vezető: Aszalós Endre

Magyar Nemzeti Galéria, Budavári Palota, B. C. D. épület.
1992. szeptember.

Munkácsy Mihály, festőművésza

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. I. em.

Magyar Nemzeti Galéria
1982. Október

Munkácsy Mihály, festőművész |1844-1900|

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(Cép. I. em.)

7
vasárnap

15.00
TIT tárlatvezetés
Munkácsy Mihály művészete
Vezető: Borbély László

Magyar Nemzeti Galéria,
1982. November.

Munkácsy Mihály, festő

L. Baksay

Láncz Sándor: Képzőművészeti krónika 453 – 456

Jelenkor, Pécs, 1982. május XXV/5

Munkácsy Mihály

Méltatás.

Szíj Béla: A műtárgy meghatározás . . .
Művészet, 1981. június – 8. lap.

Munkácsy Mihály

Méltatás.

Szíj Béla: A műtárgy meghatározás...
Művészet, 1981. június – 8. lap.

Munkácsy Mihály

Az Munkácsy kiállítás
1952-ben volt.

Gábor Eszter: Művészet és álmművészet...
Művészet, 1981. június – 4. lap.

Munkácsy Mihály, festő

L: Vajda Lajos

Molnár Gabriella: Műgyűjtők kincsei 2.

Esti Hírlap Bp. 1981. okt. 21.

Munkácsy Mihály, festő

L: Markó Károly

L: [id Markó 4]

– : o Tárlatvezetés 16.

Esti Hírlap Bp. 1981. dec. 23.

Munkácsy Mihály, festő

L. Székely Bertalan

mol-: Nagyszabású kiállítás 2.

Esti Hirlap Bp. 1981 szept. 30

Munkácsy Mihály, festő

l. Ligeti Antal

– Magyar festészeti kiállítás Japánban 7

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 17.

Munkácsy Mihály, festő

L: Anna Margit

S. K.: Magángyűjtemények kincsei 6

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 16

Munkácsy Mihály, festő

L. id. Markó Károly

—

—: Képek, ékszerek

6.

Estilhistap, Bp. 1981 nov. 25.

Munkácsy Mihály, festő

L: Pacál Lánló

– : Magyar múzeumok gyűjteménye Japánban 4

Nincszabadság Bp. 1981 szept. 2.

Munkácsy Mihály, festő

L. Bolmányi Ferenc

Molnár Zsolt: A teljesség igénye 60-66

Új Auróra, Békéscsaba, 1982. ápr. 1982/1

Munkácsy Mihály, festő

Fodor G.: versek írt Munkácsyról

Fodor Géza: Képsorok Munkácsy-albumából 3.

Alföld, Debrecen, 1981 november

XXXII/11

Munkácsy Mihály festőművész

Véray Katalin: Velence: biennálé az avantgarde után

Művészet, 1983. február

MUNKÁCSY MIHÁLY

Külföldi aukción:
M.v.Munkacsy: Brustbild Miltons.
Öl auf Leinwand auf Karton, 19x12 cm.
bezeichn.: Munkacsy.

Wien, Dorotheum
469. Kunstversteigerung, Dez.1983.
Katalogus 69.old. 561sz. Taf. 25.

Munkácsy Mihály festőművész
állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(IC ép. I. em.)

12
vasárnap

15.00
TIT tárlatvezetés
Az emberi arc Munkácsy Mihály
festészetében.
Vezető: Kruncik Emese.

Magyar Nemzeti Galéria, 1982. december.

Munkácsy Mihály, festőművész
állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C. ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. január.

Munkácsy Mihály, festőművész, (1844-1900)
Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. április.

Munkácsy Mihály, festőművész

állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1973. május.

Munkácsy Mihály, festőművész.

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században (D ép. fszt.)
Késő gótikus szárnyasoltárok (D ép. I. em. trónterem)
Késő reneszánsz és barokk művészet 1550–1800-ig (D ép. I. em.)
XIX. századi magyar festészet és szobrászat (C ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (C ép. I. em.)
Nagybányai festészet (C ép. II. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. június.

Munkácsy Mihály festőművész

Szegvári Károly budapesti műterme valóságos múzeum. A gyűjtemény legféltettebb darabja egy Lotz-emlékalbum, amely a művész 65. születésnapjára készült, 1891.-ben és 143 művész – köztük Munkácsy, Szinyei Merse, Székely Bertalan, Benczúr, Csók és mások – aláírását őrzi. – Szegvári Károly festőművész lelkes, értő műgyűjtő is.

Sjörke Zoltán: Szegvári Károly műtermeiben.
Fákfya, 1983. szept. 18. 14-15 old.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Külföldi aukción:

Michael von Munkaczy: Die schöne Carmen.
Öl auf Leiwand, 73x50 cm. bezeichn.

Wien, Dorotheum
644. Kunstauktion, 15-22 Mai 1984.
Katalogus 419.sz.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Munkácsy Mihály: festőművész 2.) Folytatás

július

31. vasárnap

9.30
TIT Tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete.
Vezető: dr. Rózsa Györgyné

augusztus

7 vasárnap

9.30
TIT Tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete
Vezető: Szatmári Gizella

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. július-augusztus.

Munkácsy Mihály festőművész 1) Folytatás

július

10 VASÁRNAP
SUNDAY

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Az emberi arc jelentősége Munkácsy festészetében
Vezető: Krunák Emese

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete (C ép. I. em.).

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. július – augusztus.

Munkácsy Mihály, festőművész
állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em)

1/1
vasárnap

9.30
TIT Társalatvezetés
Munkácsy Mihály festészete
Vezető: Aradi Endre.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. szeptember.

Munkácsy Mihály

élt 90 éves Műcsarnok

Magyar Nemzet 1985. VII. 3.

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900).

A Tudósklub mai témája: művészet és valóság az 50-es években. – A felszabadulást követően egy olyan kulturális zászlóbontást produkált, amelyben ilyen nevek voltak, mint József Attila, Ady Endre, Bartók Béla, Dési Huber. – Ettelik pár év 50-53 között Petőfi, Erkel és Munkácsy lesz a dinamikus példaképe és védeni kell a magyar kultúra történetének nem kevés nagy személyiségét.

Tudósklub

1984. IV. 25. TV 2-műsor 20.00 (S. i.).

MK SAJTÓFIGYELŐ
MANIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1984 APR 11 4

DÉL-MAGYARORSZÁG

Munkácsy Mihály festő-
művész (1844–1900).

8

DM MAG

1021

Képek a múzeumban

Munkácsy Mihály: Felszolgálólány

Neve: fogalom, művészete körül mítoszok keringenek. Hogy ő az igazi, ő a legnagyobb. Kétségtelen: Munkácsy elementáris festői tehetség volt, ráadásul néhány korszakos jelentőségű művet is létrehozott. Ennek ellenére életműve meglehetősen felemás karakterű. A mélység és a felszínesség, a korszerűség és a konzervativizmus váltakozik benne. Jobbára a német életképfestészet nyomdokain haladt, s alig vett tudomást a frissebb, előremutatóbb francia eredményekről.

Általában a komoly, nagy témák foglalkoztatták. Ugyanakkor művészi nézőpontjában domináns szerepet játszott a nemzeti, plebejusi elkötelezettség: gondoljunk csak a Siralomházra, a Tépéscsinálókra, vagy a Köpülő asszonyra. Komor, tragikus felfogású alkotásokkal van dolgunk, amelyek a romantikus realizmus egyéni szemléletű produktumai. Bár alkalmanként szétesnek a figurák, túlexponáltak a mozdulatok, de Munkácsy kivételes művészi erényeiről is tudomást kell vennünk. Nevezetesen: a drámai hangulatteremtésről; a biztos, anyagszerű formálásról, nem beszélve a jellem- és lélekábrázolás bravúrjairól.

Ehhez a tematikához kapcsolódik a Felszolgálólány című kis méretű olajkép is. Lényegében egy jellegzetes előadású művet látunk, ahol mindenekelőtt a sötétbarna háttér és a fehéres, vöröses ruhaszínek kontrasztja a szembeötlő. Viszont szokatlanul nyugodt, pedáns a felületkezelés, akár egy akadémikus szellemű munkán. S a figura megjelenésén ujra csak elcsodálkozunk, minthogy egy kifelé tekintő, nevetős kislányarccal találkozhatunk. Munkácsy ugyanis csak legritkább pillanataiban ismerte a humort, a jókedvet. Hogy aztán mi köze van a vidámságnak a tragikusabb fogalmazáshoz? Elégedjünk meg most a lélektani jellemzés hitelességével.

Persze a Honfoglalás vázlatait is megtalálhatjuk a Móra Ferenc Múzeumban. Az előbbi munkát azonban fontosabbnak tartom. Mert az itt megjelenő népi témához és drámai festőiséghez kapcsolódik majd az alföldi piktúra legjelentősebb vonulata is. (pl.: Tornyai, Rudnay, Koszta.)

SZUROMI PÁL

Bolgár karikatúrák

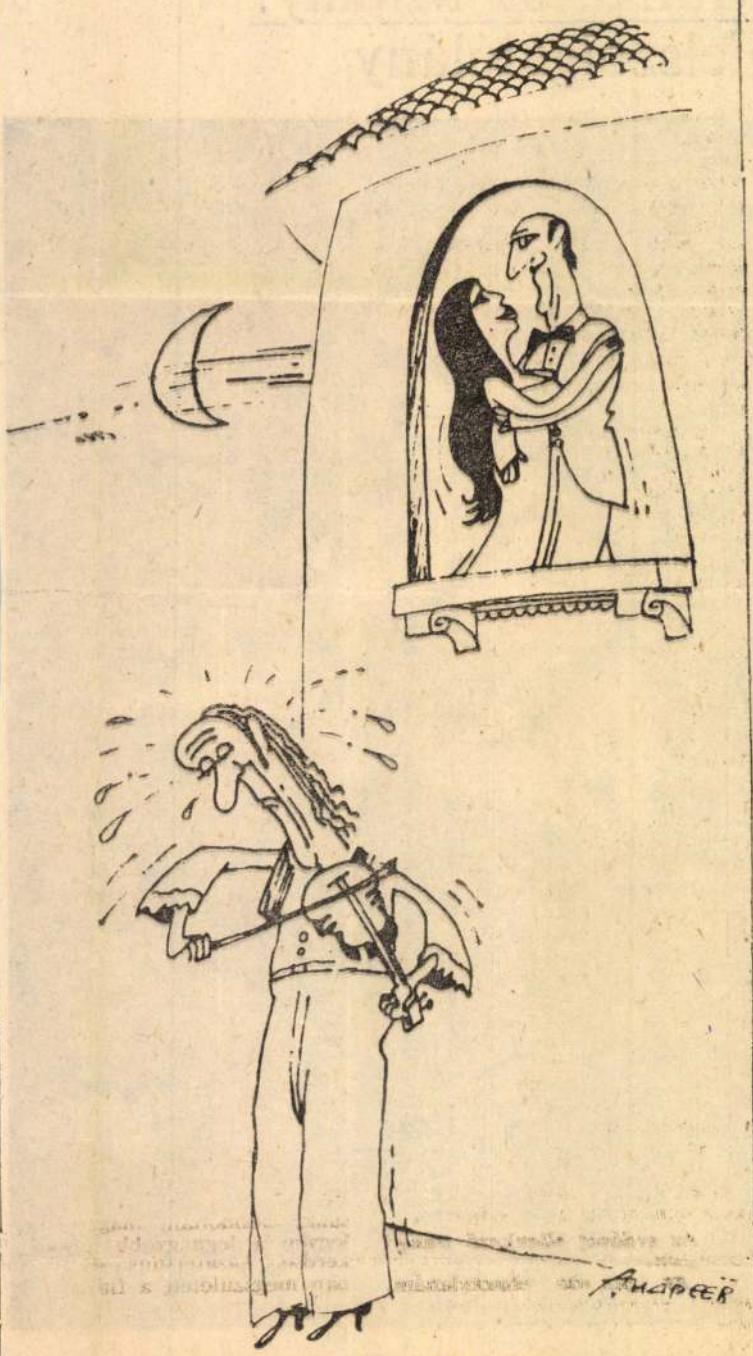

Velin Andreev: Szerenád

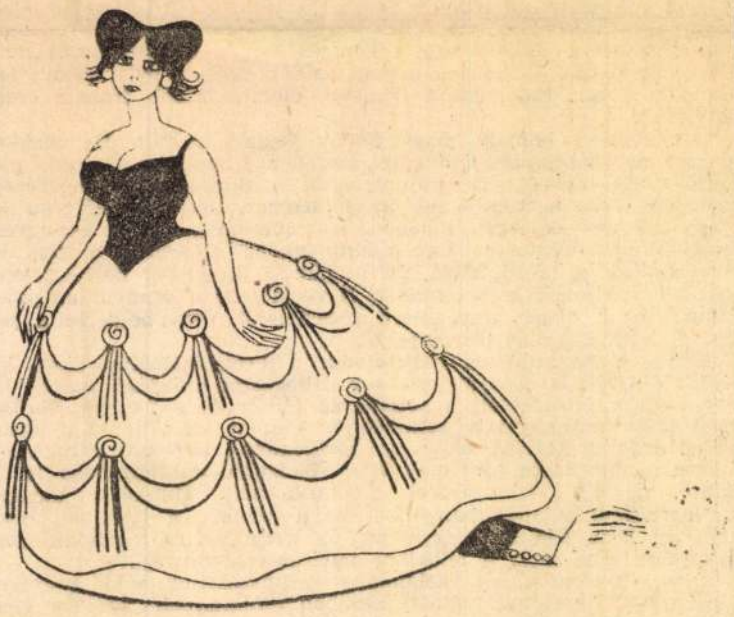

Cvetan Cekov-Karandas: Krinolin

MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1984 APR 16

DÉLI HÍRLAP

Munkácsy Mihály festőművész 1844-1900.

1021

Egy hónap, egy műtárgy

Bársony és Tóth gazdák arcéle

A Herman Ottó Múzeum Kossuth utcai kiállítótermében ezúttal egy olajfestményt és néhány régi fényképet láthatnak az érdeklődők, egy hónapon át.

A festmény közvetlenül nem kapcsolódik városunkhoz, ám alkotója annál inkább: a kép sarkában *Munkácsy Mihály* szignója olvasható. A *Férfi képmás* címet viselő mű keletkezési időpontja 1863., ekkor tért vissza Munkácsy budapesti tartózkodása után gyámjához — Reök Istvánhoz — Békéscsabára. Elhatározta, hogy beiratkozik a bécsi képzőművészeti akadémiára, s ennek érdekében — ismerősei közvetítésével — több portré festését vállalta. A kép „élete" ezzel nem ért véget: mint annyi más fiatalkori képét, ezt is átdolgozta valamelyik — jóval későbbi — magyarországi látogatása során.

Munkácsyt igen sok szál fűzte Miskolchoz: nővére, Lieb Cecilia és Emil fivére itt élt. Miskolci látogatásairól közölt érdekes részleteket a Borsodmegyei Lapok 1900. május 10-i száma, abból a szomorú alkalomból, hogy a művész május 3-án elhunyt.

Így ír az akkori újság: „A művész vasárnap délelőtt fivére társaságában sétakocsizást tett, majd néhai Schabinszky fényirdája előtt állott meg. A műteremben mintegy 10 perczig időzött, s megtekintve a fényképeket, megbízta Schabinszkyt, hogy részére felvételeket eszközöljön".

Ez a látogatás az 1881-es év őszén történt, s egyik célja a millenniumra készülő, *Honfoglalás* című kép adatgyűjtése volt, melyhez a művész sok fényképtanulmányt készíttetett. Ezt az adatgyűjtést szolgálta egy másik „sétakocsizás" is:

„... a déli órákban a vásártérre kocsizott, ahol Schabinszky László fényképészszel felvételeket eszközölt. Lefényképeztetett egy érdekes czigánycsapat, lóra alkudó parasztok stb. Összesen mintegy 20 vásári kép lett felvéve."

Szerencsére ezekből, az üveglemezre készült felvételekből néhány megmaradt, ezeket láthatjuk a kiállított festmény mellett.

Végül még egy érdekes adalék, mit tekintett az akkori hírlapíró az ismertség és feltűnés ismérveinek:

„Az anyaggyűjtéshez figyelmébe ajánlották Gelej környékét, s különösen Gelej két lakóját, Bársony és Tóth nevű ottani gazdákat, akik typikus magyar arczélük miatt ismeretesek és feltűnés tárgyai voltak..."

KISS JÓZSEF

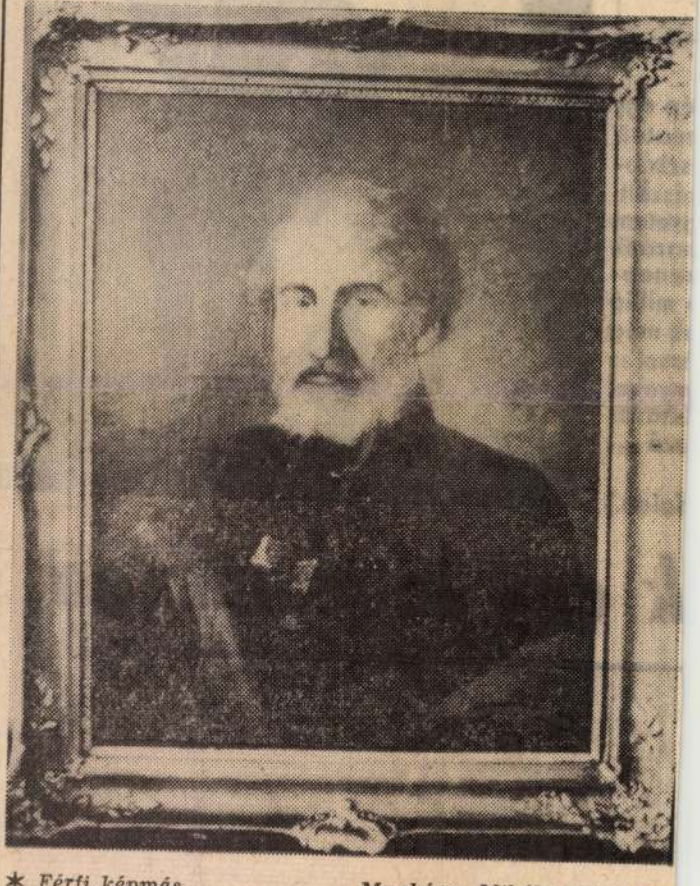

* *Férfi képmás* — *Munkácsy Mihály festménye*

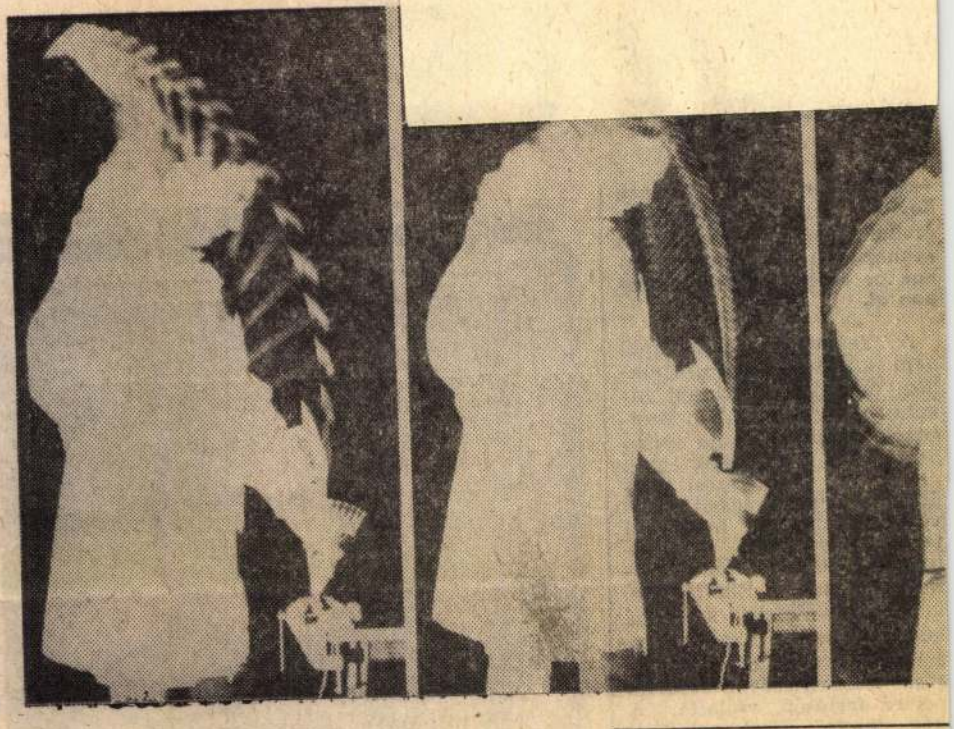

ép egy
anatait
szkóp-
észült.
gyetem
nazánk
anap-
millió
ak meg
ssel is
nyeket
uházás
zzá ...

dalon.)

k egy mozdulaton

● A Hernád túlsó partján, ebben a 2700 lakosú településen jártunk, örömökkel, gondokkal ismerkedtünk. Öröm: lesz vezetékes ivóvizük. Gond: kicsi az iskola, az óvoda. (Riport a 4. oldalon.) (Kerényi László felvételei)

DÉLI HÍRLAP

I NAPILAP *

ÁRA: 1,80 FORINT

on

a Bükkbe

Agre

Munkácsy

Magyar Nemz

Kölcsönadott műalkotások

A Szépművészeti Múzeum az elmúlt esztendőben összesen hét külföldi kiállításon vett részt alkotásaival. Régi képtárának négy festménye az év végén érkezett vissza a *Philadelphiai Művészeti Múzeumból*, valamint Európa nagy múzeumaiban látható *vándorkiállításáról*, amely a XVII. századi holland életképfestészetet mutatta be. Az NSZK-beli *Maulbertsch-kiállításra* huszonkilenc alkotást adtak kölcsön. A modern gyűjtemény egyik képe Oscar Kokoschka *Veronika* című festménye a századforduló bécsi képzőművészetét és kultúráját bemutató *velencei tárlaton* szerepelt. Tavaly *Baselbe* is utaztak múzeumi rajzok: a *Tobias Stimmer* festőművész halálának 400. évfordulójára megnyílt kiállításra két rajzot adtak kölcsön.

Az idei esztendő kiemelkedő eseménye lesz többek között az a vándorkiállítás, amelyet *Mesterrajzok a Szépművészeti Múzeumból* címmel *Washington, Chicago* és *Los Angeles* múzeumaiban mutatnak be. A *száz* kiválasztott híres alkotás — köztük Leonardo, Raffaello, Foreggio és Veronese művei — decemberben térnek majd vissza a múzeum gyűjteményébe.

Moszkvában, a Puskin múzeumban áprilisban nyílik bemutató a Szépművészeti Múzeum anyagából. A *XIX. és XX. századi mesterrajzok* című kiállításra — amelyet hazánk felszabadulásának 40. évfordulójának alkalmából rendeznek meg — összesen *száz* rajzot, egyebek között Delacroix, Cézanne és Renoir-alkotásokat küld a múzeum. Ugyancsak áprilisban utazik az NDK-ba a *XIV—XVI. századi németalföldi szobrászatot* bemutató tárlat, amelyet a Szépművészeti Múzeum és a Berlini Állami Múzeumok gyűjteményéből állítottak össze, s amely jelenleg Budapesten látható.

Több európai nagy múzeum anyagának szomszédságában látható majd az idén egy Dürer-rajz, amelyet a bécsi *Albertinába, a Dürer növény- és állattanulmányait* bemutató kiállításra, valamint két Cavallino-festmény, amelyet a *nápolyi múzeumba*, a XVII. századi festő monográfikus tárlatára küldenek.

A Magyar Nemzeti Galéria tavaly többek között az ausztriai *Grafenegg-kastélyban* rendezett *Ferenc József és kora* című kiállításra Munkácsy-, Székely Bertalan-, Zichy-, Hollósy- és Szinyei-festmények, vázlatok és rajzok utaztak. A külföldi magyar intézetekben is bemutattak Kondor-válogatást: *Prágában, Bécsben* és *Varsóban* mintegy negyedszáz kép került közönség elé.

A budapesti *Kondor életműkiállítás* anyagából kétszáz képet az idén tavasszal a *Belgrádi Nemzeti Galériában* és a *Szabadkai Múzeumban*, decemberben a *prágai Nemzeti Galériában* láthat majd a külföldi közönség.

Nyáron Luganóban, a híres *Thyssen—Bornemisza-gyűjtemény* ad helyt a *Szépművészeti Múzeum és a Galéria közös kiállításának:* a két intézmény anyagának keresztmetszetét nyújtó bemutatóra negyvenhat kép utazik majd. Viszonzásaként október elején a Galériában látható negyven híres mű a luganói gyűjteményből.

kell. A hőmérséklet alakulásában jelentős változás még nem várható. A hajnali igen hideg órák után kora délutánra is csupán mínusz 15, mínusz 10 fok közé emelkedik

München	—10
Párizs	—5
Prága	—15
Róma	1
Szófia	—3
Varsó	—16

Dorotheum és Wiener Kunst Auktionen, Bécs

Magyar témák

Munkácsy Mihály: Női mellkép
olaj, vászon

A Dorotheum november 25-i festményárverésének XIX. századi anyagából ezúttal csak a magyar témájú képeket „mazsoláztuk ki", osztrák és hazai mesterektől egyaránt. A legtöbbre ez alkalommal id. Markó Károly Viharos tengerpart mitológiai alakokkal című ideáltája vitte, amely 7500–9500 euróról indult, és 20 ezerért kelt el. Azonos árat ért el az osztrák Albrecht Adam az 1849-es komáromi csatát megörökítő vásznával. August von Pettenkofen Cigányok sátoros szekérrel a vízparton című jelenetével 9–14 ezer eurós becsértékének alsó határán végzett. A külföldön manapság kevesebbre tartott Munkácsy Mihály női mellképét 6–8 ezer euróra becsülték a ház szakértői, és 8500-ért kelt el. Kern Ármin zsánerképei közül az iddogáló öregúr a boroshordó mellett 4500–5500-ról 8 ezerig lépdelt a licitlépcsőn, a pihenő zsoldos katona 4000–4500-as sávjának alsó határát hozta, akárcsak a kovácsműhelyt megörökítő vászon, míg a putri előtt guggoló cigánylány a vizeskorsóval visszamaradt (talán 6000–6500 eurós becsértéke miatt). A nemrég zárult Magyar Magic londoni kiállítása kapcsán nagyobb figyelem irányul László Fülöpre, akitől 4000 euróért kelt el Mathilde grófnő 2600–3400-ra tartott portréja. Henczné Deák Adrienne pünkösdirózsacsokrát 2–3 ezer eurós sávjának alsó határán szerezte meg új gazdája.

A sikertelen művek sorába tartozik viszont Csók István Kislány piros kabátban című portréja (4500–5000 euró), Spányi Béla trieszti kikötőrészlete (4500–6000 euró), Böhm Pál furulyázó pásztorfiúja (4–5 ezer euró), valamint az osztrák Otto von Thoren alföldi lóvására (3–4 ezer euró). Nem keltett érdeklődést Béli Vörös Ernő Mosónők a vízparton című képe (8–10 ezer euró), sem Vastagh Géza oroszláncsaládja (20–24 ezer euró).

A Wiener Kunst Auktionen Kinsky-palotabéli aukcióján november 30-án a magyar vonatkozású művek közül a legmagasabb összeget Iványi Grünwald Béla Virágcsokor vázában című olajképéért adták (5–10 ezer eurós becsértékének alsó határán), beragadt viszont Pettenkofen alföldi vására (6–12 ezer euró). A szakértők az ötezer euró alatti árverési kategóriába sorolták be az összes többi hasonló jellegű tételt. Scheiber Hugó vízparti tája érte el a legtöbbet (2500–5000-es sávjából 4500-ért). Egy Markó Károlynak tulajdonított fatanulmányért (1000–2000 között) 1300 eurót adtak, míg az 1500–3000 euróra tartott Vízparti hegyvidéke várrommal visszamaradt. Az érdeklődés hiánya miatt nem kelt el sem Munkácsy két kucsmás parasztról készült, 1–2 ezer euróért kínált ceruzarajza, sem pedig Vajda Zsigmond bibliai témájú olajképe.

WAGNER ISTVÁN

Kunsthaus Lempertz, Köln

Mandinerek

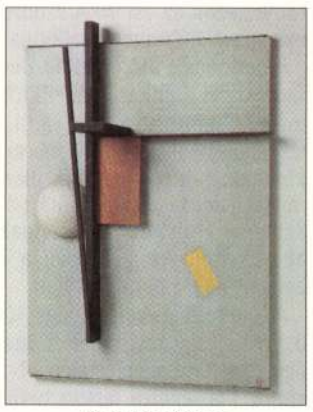

Kurt Schwitters: Relief sárga négyszöggel, 1928

A Kunsthaus Lempertz egyik legjobb modern és messzemenően a legsikeresebb kortárs árverésének tartják azt a december 3-án és 4-én tartott aukciót, amelyen 11,3 millió eurós bevétel mellett egy világ-, két európai és egy országos árrekord is született. A legmagasabb összeget Kurt Schwitters Relief sárga négyszöggel című 1928-as munkájáért várták: 800 ezer–1 millió euró becsértékről indult, és végül 1 millió 460 ezer euróért vette meg egy külföldi múzeum.

A két európai csúcsjavítást El Liszickij 1922-es Proun-kompozíciója (300–350 ezer helyett 378 ezer euróért) és a kortárs amerikai Richard Estes 1994-ben festett fotórealista téli Broadway-részlete hozta, az utóbbi 200–300 ezer eurós becsértékről 329 ezerrel. Az országos rekord Lucio Fontana Concetto Spaziale című 1966-os műve lett, amely 200–250 ezer eurós elvárás után 281 ezerért került az óceánon túlra.

A kölni licitáláson tucatnyi európai rangú magyar mester is szerepelt. A két világháború közötti avantgárdból csak Csáky József 1928-as, egyetemista lányt ábrázoló bronzplasztikája maradt vissza 40–50 ezer eurós becsértéken. Beöthy-Steiner Anna 1932-ben készítette cím nélküli gouachekartonját kevéssel 2500 eurós ára felett, 2600-ért adták tovább. Kassák Lajos 1922 körüli Képarchitektúrája 5–6 ezer eurós becsértékről 10 200 euróig jutott. Moholy-Nagy László 1945-ös Tér-modulátora 94 ezer euróért kelt el. Francia gyűjtőhöz került Moholy-Nagy másik műve, az azonos évjáratú Konstrukció, amelyet az árverésen 20–25 ezer eurós becsértéken belül, 21 ezerért értékesítettek.

Vasarely négy művéből egyet adtak tovább – az 1976-os SEDUL-t, 12–15 ezer eurós becsértékének alsó határán. Visszamaradt 1982-es olajképe, a KAGLO (35–45 ezer euró), továbbá 1953-as, cím nélküli, azonos technikájú műve (10–15 ezer euró), valamint az 1976-os XICO A–G. (3000 euró). Vasarely – huszadmagával – a Kunstmarkt Köln 1969-es színes grafikai mappájában is szerepelt (1200 eurós becsértéke alatt, ezerért értékesítették). Visszamaradt viszont egy tételben hat mappa mintegy 70 nyomattal a The Letter Edged in Black Press 1968-as New York-i publikációjában, többek között Joseph Kosuth lapjaival (2500 euró).

A karcagi születésű és Düsseldorfban 1991-ben elhunyt Kocsis Imrétől egy 1975-ös, hat részből álló objekt László Károlytól került Amerikába, majd miután visszatért Európába, Kölnben kikiáltási árán, 2 ezer eurón ütötték le. Végül Kovács Attila háromrészes vászna – 3 metrikus szekvencia, P-3-A-1973-76 jelzéssel – mely a kölni Teufel galériából jutott a tengeren túlra, majd újra Kölnbe, ahol a mandiner után 4 ezer euróért értékesítették.

W. I.

Abigail és Arte, Budapest

Régi rajzok és modern képek

Már októberi számunkban beszámoltunk arról, hogy a régi rajzokra szakosodott, európai és kanadai üzletekkel rendelkező Kekko Galéria a régi mesterek rajzainak forgalmazása ügyében megállapodott az Abigail Galériával. Az együttműködés első jele az a nyolc mű, amelyet az Abigail novemberi árverésén kínáltak eladásra.

A XVI–XVIII. század között készült alkotások az európai rajzművészet különböző korszakait és területeit képviselik. Két festett díszű itáliai kéziratlap volt a legrégebbi, ezeket egyenként 1,9 millió forintért indították. A teljes kézirat feltehetően 1530 körül íródott, és eredetileg 31 festett oldalt tartalmazott; a vízjel szerint a papírt Firenzében készítették 1529-ben. A németalföldi művészetet egy ismeretlen mester 1600 körül készült Emmausi vacsora című rajza 1,4 millió, valamint egy Jacob Adriaensz Backernek (1608–1651) tulajdonított portré 700 ezer, illetve egy Philips Koninckna k (1619–1688) tulajdonított tollrajz képviselte 1,9 millió forintos kikiáltási áron. A XVIII. századi délnémet GFL monogramista falképhez készített vázlatának indulóára 700 ezer, egy nagyjából egykorú ismeretlen osztrák mester – A filozófia és a művészet allegóriája című – rajzáé 950 ezer forint volt. Az aukció sztárjának Giandomenico Tiepolo (1727–1804) puttókat ábrázoló tollrajzát tekinthetjük. Jó időzítésnek tűnt a mű aukción való indítása, hiszen most látható a mester halálának 200. évfordulója alkalmából rendezett kiállítás a Szépművészeti Múzeumban (írásunk a 3. oldalon). A lap Tiepolo tanítványa, Giovanni Domenico Bossi közvetítésével került a műkereskedelembe, és útja a XX. századig jól nyomon követhető. A 8 milliós indulóár első hallásra soknak tűnik, de nemzetközi tekintetben ennél magasabb és alacsonyabb árra is találunk példát az ifjabbik Tiepolo rajzaival kapcsolatban.

A fenti nyolc tételből csak egyre volt jelentkező: a GFL monogramot használó művész rajza alapáron, 700 ezer forintért cserélt gazdát. Az Abigail Galéria mindent megtett a siker érdekében: katalógusában és honlapján kiemelten foglalkozott a rajzokkal, magyar és angol nyelven részletes leírásokat közölt a tételekhez. Előszavában Lengyel László nemcsak a művekről írt, de kitért a rajzgyűjtés múltjára és jelenére is, továbbá hangsúlyozta, hogy az Abigail Galéria a régi rajzművészet területén meglévő kereskedelmi űr betöltésére vállalkozik. Reméljük, a mostani árverés nem veszi kedvét az aukcionálónak, és újabb értékes területtel gazdagodik a honi műkereskedelem.

Évadzáró árverését tartotta november végén az Arte Galéria. A 236 grafikai tételből – két mű visszavonása után – 186 talált gazdára, összesen 5,8 millió forintos leütési áron. Tíz alkotás került 100 ezer forint fölé; a legmagasabb leütési árat, 220 ezer forintot Scheiber Hugó Férfiportréja érte el. A képzeletbeli dobogóra került még Márkus Imre Evezőversenye 190 ezer, Bálint Endre Szentendrei ablak és Kádár Béla Absztrakt című műve, egyenként 140 ezer forintos áron. A sokszorosított grafikák közül Uitz Béla 1916-os szignált rézkarca, az Ádám és Éva a Paradicsomban 100 ezer forintos kikiáltási áron kelt el.

Az aukció 176. tétele Sassy Attila Ópium-álmok című albuma volt, amely elég ritkán tűnik fel árverésen. A képzelet és a valóság határán lebegő, kifinomult erotikájú alkotások a magyar szecessziós rajzművészet jeles emlékei közé tartoznak. A cinkográfiával sokszorosított, tíz művet tartalmazó album első kiadása – amelyhez Rónai Mihály írt előszót – 1909-ben jelent meg 300 példányban a Világosság Könyvnyomda Rt. gondozásában. A kritikusok véleménye megoszlott a dicséret és a teljes elutasítás között. A Művészet című lap „d. i." monogramot használó ítésze így írt: „Álmok, víziók, a rajzoló szerint ópiumtól születők, nekünk azonban, akik errefelé Európában csak budapesti szivart, magyar királyi dohányjövedéket fogyasztunk, nekünk se nem álmok, se nem víziók, hanem egyszerűen ceruzajátékok. Felületdíszítések, ahol minden egy-egy foltelosztás, egy-egy vonal kedvéért van, ahol épp ezért nem szabad fennakadni rajta, ha valamely akt például oly ívben fordítja kezét és nyúl virág után, ami egyébként, a többszörös csonttörés fájdalma nélkül bonctani lehetetlenség. Mindenesetre: erős dekoráló kedvre vallanak ezek az Ópium-álmok, annyira, hogy sok helyütt majdnem kész tapéták. Az embernek önkéntelenül eszébe jut és javasolni próbálná, ha a rajzoló maga is nem tudná, hogy ily készséggel üvegesnek, szőnyegesnek, tapétagyárosnak kellene dolgozni." (1910, 2. szám)

A Magyar Iparművészet névtelen kritikusa már orvosért kiált: „Vonalait ugyanaz a kéjes, ideges, érzéki rezgés hatja át, mint Beardsley sok művén láthatjuk. Az Ópium-álmok képei egy érzéki gyönyörért sóvárgó lélek artisztikus vonalakban megnyilatkozó sóhajai. A füzetben közölt rajzok nem csupán a művészi alkotást élvezni tudóknak, hanem a pszichiáterek érdeklődését is leköthetik. Mert kétségtelen, hogy nem normális lelkiállapot szülöttei ezek a reális világon kívül eső, buja víziókat feltüntető rajzok." (1909, 326. oldal)

Csáth Géza viszont a Nyugat hasábjain hosszú tanulmányban dicsérte a művészt: „Azt hiszem, hogy egy napon minden komoly művész eljut ide és azután csak magának dolgozik. Ezekből a művészekből lesznek hivatásuk igazi fanatikusai. Aiglont, az Ópium-álmok rajzolóját a művészeknek ebbe a csoportjába sorolnám. Kivételes tehetségnek tartom, mert ezt a megfoghatatlan valamit, ami őt magát megkülönbözteti másoktól, ki tudja fejezni a választott kis eszközeivel, ki tudja fejezni határozottsággal, biztonsággal, szuverénül, öntudatos őszinteséggel. Egyetlen témája a szerelem. Nem is a szerelem, hanem a kéj, elvonatkozva minden egyébtől. (…) Nem holmi nagy szexualitású ember telhetetlensége, szomjassága ez, hanem a mágus bölcs belátása, aki reájött, hogy az élet titkát a szenvedélyek folyton égő piros lángocskáiban kell keresni, aki le tudta és le merte vonni a nagy tanulságot, hogy az élet egyetlen oka és célja az élet maga: a vágy, ami kielégítésre törekszik, ami mozgásra, küzdelemre kényszerít, ami kormányozza az élő s élettelen anyagot egyaránt." (1910, 2. szám)

Mint látjuk, a vélemények erősen megoszlottak, de nyilván valóságos igény hatására jelent meg az album második kiadása 1918-ban, amelynek előszavát Sassy Attila írta: „Szeretem ezeket a dolgokat, mert kilenc évvel ezelőtti énemet tükrözik vissza, – s ha belenézek azt látom, hogy csak az idő haladt."

Majd száz év elteltével a dolgok a helyükre kerültek: a magyar szecesszióval vagy a hazai rajzművészettel foglalkozó kiadványok szinte mindegyike megemlíti és/vagy reprodukálja az album egy-egy lapját. A témába vágó kiállítások szinte kihagyhatatlan műalkotása Sassy „Ópium"-lapja. Ennek tükrében, sőt ennek „tükre" nélkül is érthetetlen a 10 ezer forintos kikiáltási ár. Nem lehet, hogy ez a hiányos, nyolclapos, második kiadású album legyen az árverés legolcsóbb tétele (1250 Ft/lap). Az indulóárnak illik figyelembe vennie az alkotás reális értékét. A licitálóknak köszönhetően a tétel végül 75 ezer forintos leütési áron váltott tulajdonost.

JUHÁSZ SÁNDOR

Sassy Attila (Aiglon): Ópium-álmok, 1909
két részlet a grafikai sorozatból

10 árverés — január 3–február 15.

Aukciós naptár

tárgytípus	árverező	az árverés helye	napja	óra	a kiállítás helye	ideje
bélyeg, értékjegy	Árverés 90 Bt.	I., Corvin tér 2.	21.	17.00	I., Corvin tér 2.	az árverés hetén
bélyeg (kamara gyorsárverés)	RFR Profila	MABEOSZ Székh., VI., Vörösmarty u. 65.	20., febr. 3.	16.30	VIII., Szentkirályi u. 6.	az árverés hetén
festmény, műtárgy, művészeti	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	24.	17.00	az árverés helyszínén	az előző héten
könyv	Mike és Társa Antikvárium	Művészetek Palotája, IX., Komor Marcell 1.	29.	10.00	V., Múzeum krt. 13.	az előző héten
könyv, kézirat	Árverés 90 Bt.	I., Corvin tér 2.	20.	17.00	I., Corvin tér 2.	az árverés hetén
jótékonysági	Szentendre Művészetéért Alapítvány	Szentendre, MűvészetMalom	febr. 12.	17.00	az árverés helyszínén	febr. 7–12-ig
műtárgy	Árverés 90 Bt.	I., Corvin tér 2.	13.	17.00	I., Corvin tér 2.	az árverés hetén
műtárgy	Belvárosi Aukciósház	V., Váci u. 36.	febr. 21.	17.00	az árverés helyszínén	az előző héten
műtárgy, ékszer	Csók István Galéria	V., Váci u. 25.	27.	17.00	az árverés helyszínén	az előző héten

A logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők. *A hónapnévvel nem jelölt dátumok januárra vonatkoznak.*

Tisztelt árverésszervezők!
Kérjük önöket, hogy a következő havi táblázatunkba szánt aukcióik adatait – a fenti rovatoknak megfelelően – szerkesztőségünkbe e-mailen (muerto@hvg.hu), vagy faxon (436-2275) minden hónap 15-éig eljuttatni szíveskedjenek.

Tajan Aukciósház, Párizs

Julien Lévy gyűjteménye

Ahogy a párizsi műtárgypiac legjelentősebb eseménye tavalyelőtt egy szürrealista kollekció – André Breton hagyatéka – árverése volt, úgy 2004 legnagyobb sikerét is a szürrealizmus és a modern képzőművészet egy másik legendás támogatója, Julien Lévy (1906–1981) gyűjteménye hozta.

Julien Lévy volt az első és sokáig az egyetlen, aki az Egyesült Államokban fotókat és szürrealista alkotásokat állított ki. Egészen fiatalon, 1927-ben barátjával, Marcel Duchamp-mal látogatott első alkalommal Párizsba, ahova azután rendszeresen és hosszabb időszakokra visszatért. Itt figyelt fel Cartier-Bresson fotóira és a szürrealizmusra, itt ismerkedett meg André Bretonnal és körével.

New Yorkban, a Madison Avenue egyik épületének negyedik emeletén nyitotta meg 1931-ben első galériáját, ahol olyan európai művészeket állított ki, akik – akárcsak maga a szürrealizmus – az Egyesült Államokban addig teljesen ismeretlenek voltak. Egyéni kiállítást rendezett többek között Max Ernst, Man Ray, Alberto Giacometti, Joseph Cornell, Salvador Dalí, Frida Kahlo, Dorothea Tanning munkáiból, de ő mutatta be az amerikai közönségnek Mirót, Mondriant, Balthust, Leonor Finit, Yves Tanguy-t, Paul Delvaux-t, Otto Dixet, Chiricót, Tamayót és Yves Brayert, hogy csak néhány nevet említsünk a hosszú sorból. Lévy volt az,

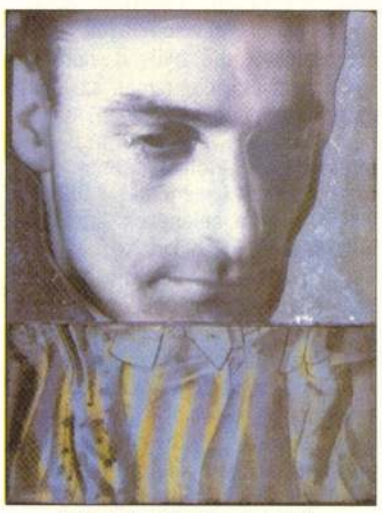

Julien Lévy fiatalkori portréja

aki Amerikában először próbálta a fotózást az alkotóművészet egyik műfajaként elfogadtatni. A hosszú évek során a galerista vásárlás és ajándékozás révén hatalmas és sok különleges darabot tartalmazó gyűjteményre tett szert, amelynek most csak egy részét kínálták eladásra.

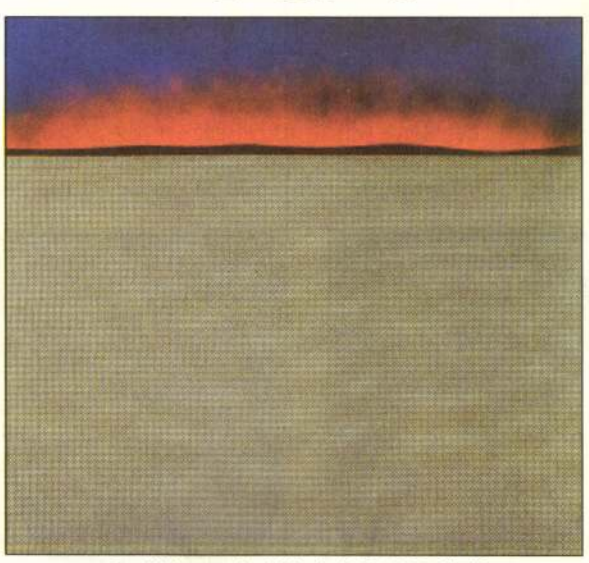

Roy Lichtenstein: Hajnal, 1965–1966 körül
vegyes technika, kollázs, 52x52 cm

Az árverés különlegessége az volt, hogy először értékesítettek amerikai gyűjteményt Párizsban, és ezt a lehetőséget az angolszász aukciósházakkal folytatott kemény versenyben a Tajan-háznak sikerült megszereznie. Sokan keltek át a tengerentúlról, hogy személyesen lehessenek jelen az eseményen; több mint százan licitáltak telefonon a közel 900 tétel három napon át tartó aukcióján, és az első sorban ott ült Arturo Schwarz milánói képkereskedő is. A teljes bevétel 9 millió dollár (6,75 millió euró) lett, ami figyelembe véve, hogy a tételek nagy része papírra készült munka – rajz, akvarell, gouache és kollázs –, tekintélyes összegnek számít.

A Breton-gyűjtemény szakértőinek, Marcel és David Fleissnek a vezetésével lebonyolított árverésen a legmagasabb árat Arshile Gorky két festménye, az 1942-es Pirate I. (Kalóz) és az 1943-as Pirate II. érte el; az előbbi az előzetesen becsült értéken, 1 millió 700 ezer, az utóbbi ugyancsak a várakozásnak megfelelően 1 millió euróért kelt el. Egy jutavászonra festett, 1948 körül készült kisebb képéért is 250 ezer eurót kellett fizetni, pedig a szakértők csak 60 ezret vártak érte. Magasra szöktek Gorky rajzainak az árai is: egy közepes méretű, színes ceruzával készült, 1946-os rajza a 60 ezer eurós becsléssel szemben 82 ezer euróért cserélt gazdát.

Ugyancsak nagy érdeklődés mutatkozott Marcel Duchamp munkái iránt, egy kiállítási meghívónak szánt kollázstervét például 31 286 euróért vették meg.

Max Ernst madárszerű figurát ábrázoló pasztellje 56 ezer, Man Ray 1944-ben fából készített tárgya 62 ezer euróért kelt el. Rekordárat, 57 ezer eurót ért el Erró 1968-as, Julien Lévy című akril-vászon festménye. Soha ennyit nem fizettek még eddig az izlandi festő munkáiért. Hasonló meglepetést hozott Roy Lichtenstein vegyes technikával készült Aurorája (Hajnal) a hatvanas évek közepéről, amely a 10-12 ezres becsléssel szemben 58 ezer euróig meg sem állt.

A magyar művészek közül a legnagyobb érdeklődés Peterdi Gábor munkáit kísérte. Peterdinek 1939-ben volt egyéni kiállítása Julien Lévy galériájában, és egyebek közt az erre az alkalomra kiadott katalógus címlaptervét kínálták eladásra. A mindössze 26x21 cm-es, egyik oldalán tollrajzot, másikon gouache-t tartalmazó karton 3900, két másik tusrajza közül az egyik 1450, a másik 2050 euróért, míg 1939-ben készített virágcsendélete 1450 euróért talált vevőre. Lahner Emilnek két meglepően gyenge színvonalú képét is indították, egyiket nem is sikerült eladni.

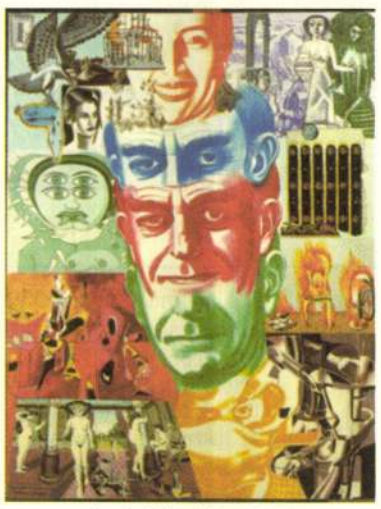

Erró: Julien Lévy, 1968
akril, vászon, 130x100 cm

Rejtély, hogy az egyébként remek alkotásokat is létrehozó Lahnernek miért éppen ezek a munkái kerültek a kiváló szemű Julien Lévy gyűjteményébe. Talán az említett gyenge képek „rossz környezete" volt az oka, hogy a Lahnertől felkínált harmadik darab, egy 1928-ban festett akvarell csendélet, amely egyértelműen árulja, hogy tehetséges művész keze alól került ki, áron alul, 120 eurót ért csupán. Nem talált gazdára Vértes Marcell Julien Lévynek dedikált, 1949-es nagyméretű ceruzarajza sem, talán azért, mert a sérült képet magas indulóáron ajánlották.

Az árverésre került anyagot feldolgozó, képekkel és szövegekkel bőségesen ellátott, mintegy ötszáz oldalas, kétkilós katalógus fontos forrásanyagként szolgálhat a szakma képviselői számára.

CSERBA JÚLIA

Van Ham, Köln

Kitartó amerikaiak

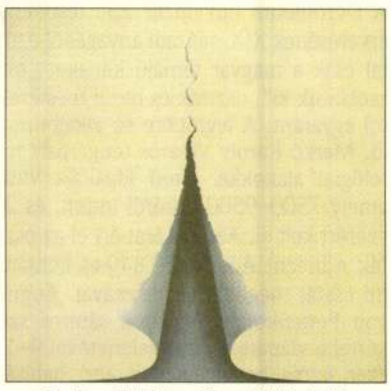

Gerhard Richter: Cím nélkül, 1966
olaj, vászon, 28x28 cm

A kölni Van Ham – hagyományaihoz híven – egy régi és egy modern mestereknek szentelt aukcióval zárta a 2004-es évet. (A Van Ham gyakorlatában a XX. század közepéig született képek számítanak „réginek".) A két évzáró aukció egyértelmű sikert hozott. A régi mesterek forgalma jó 50 százalékos elkelési arány mellett negyedével haladta meg az egy évvel korábbi eredményt, míg a modernekénél a művek 60 százaléka kelt el, a bevétel pedig közel másfélszeresére emelkedett. Az összárbevétel (jutalék nélkül) megközelítette a 2,5 millió eurót. A szép eredmény a kínálat javulása mellett mindenekelőtt az olasz és az orosz gyűjtők növekvő érdeklődésének, továbbá annak volt köszönhető, hogy az amerikai galériások és magánszemélyek a dollár gyengélkedése ellenére is a korábbiakhoz hasonló intenzitással licitáltak. Számos tételért folyt éles küzdelem, és gyakran születtek a többnyire reálisan meghatározott becsértékeket többszörösen felülmúló árak. Ez történt a két aukció legdrágábbnak bizonyult tétele esetében is: a holland Jacob van Walscapelle XVII. század végi virágcsendélete a 100 ezer eurós becsérték háromszorosáért került egy műkereskedő birtokába. A XIX–XX. század fordulójának ismert német állatfestője, Wilhelm Kuhnert Oroszlánok az itatónál című munkája 170 ezerért cserélt gazdát. Ugyanezen időben működött az olasz Attilio Pratella is, akinek A nápolyi öbölben című munkája nem kevesebb, mint húsz honfitársa érdeklődését keltette fel. A képet végül becsértékének hétszeresén, 26 ezer eurón ütötték le. A XIX. századi Paul Weber olaszországi városképének árát is itáliai gyűjtők verték fel 12 ezer euróról annak háromszorosára, ám végül nem bírták a versenyt egy német műkereskedővel. Andreas Schelfhout korai tájképét egy belga gyűjtő szerezte meg közel 40 ezer euróért, míg az este legszerencsésebb vevőjének azt a holland gyűjtőt tartották a szakemberek, aki vetélytársak nélkül, 12 ezer eurós kikiáltási áron jutott hozzá az Orfeusz egy alvó fiúval című, Ingres műhelyében született képhez. A régi aukción került kalapács alá Fried Pál Yvette Párizsban című munkája, mely a várakozásnak megfelelő 2 ezer eurós áron cserélt gazdát.

A modern aukció sztárjai a hazai, azaz a német mesterek voltak. Willi Baumeister korai, sport témájú sorozatának egyik darabja, a Futó becsértékének háromszorosáért, 120 ezer euróért kelt el. A Van Ham kínálatában először szerepelt jelentősebb alkotás Gerhard Richtertől. A cím nélküli, 1966-ban keletkezett képért 66 ezret adtak. Jól szerepelt a művész híres Gyertyájának egyik sokszorosított változata is: a 15 ezer euró figyelemre méltó ár egy 250 példányban készült munkáért. Emil Schumacher munkásságát egy, a hatvanas évek elején született, korábban a Sotheby'snél is szerepelt alkotás, a Tarquinia képviselte, mely 50 ezer eurót ért ezen az estén. A szobrok között Fritz Klimsch munkája, a carrarai márványból faragott Halleluja érte el a legmagasabb árat (36 ezer euró).

Kelendőnek bizonyultak Beuys, Chagall, Ernst és Hundertwasser sokszorosított grafikái. Négyüktől több mint 40 munka került kalapács alá, melyek szinte kivétel nélkül elkeltek a 2–7 ezer euró közötti sávban. Kádár Bélától is egy kisebb kollekciót – hat tusrajzot, illetve akvarellt – kínáltak. Két tusrajz 600, illetve 700 euróért kelt el, míg a Fürdőzők című akvarellre csak a limitárnál alacsonyabb, 1200 eurós ajánlat érkezett. Scheiber Hugótól az Asztalnak támaszkodó férfi című gouache szerepelt az aukción. Az 1986-ban a BÁV árverésén is feltűnt, 12 ezer euróra becsült képre nem volt licit.

A modern aukcióra, úgy tűnik, már lankadt az oroszországi gyűjtők figyelme. Így történhetett meg, hogy nem akadt érdeklődő az árverés egyik legfontosabb tételére, Ivan Puni Kompozíció puskával és pisztollyal című, 140 ezerre tartott betűképére, mely az orosz avantgárd egyik értékes alkotása. Visszamaradt az aukció legmagasabbra, 150 ezerre becsült tétele, a német Conrad Felixmüller még impresszionista hatást tükröző korai munkája is.

EMŐD PÉTER

Olvasói levél

Tisztelt Főszerkesztő Úr!
Lapjukban többször foglalkoztak már azzal, hogy a magyarországi aukciósházak a nemzetközi gyakorlattól eltérően továbbra sem vállalkoznak az aukcionált műtárgyak becsértékének megadására. Az egyetlen kivételt a Nagyházi Galéria jelenti. Nagyháziék vállalkozása kétségkívül dicséretes, ám a megvalósítás korántsem problémamentes. Az egyedi, főleg a kortárs alkotásoknál a becsérték a legátfogóbb piaci ismeretek mellett is tartalmaz szubjektív elemeket, ez természetes. Ám a sokszorosított grafikák, mindenekelőtt a világhírű külföldi mesterek művei világszerte rendszeresen szerepelnek az aukciókon; a kialakult árak biztos alapot jelentenek a becsérték meghatározásához. A Nagyházi-féle becsértékek azonban nem mindig veszik figyelembe ezeket az árakat. A december 6-i aukción szerepelt például 14 litográfia Chagall híres 1956-os bibliai illusztrációsorozatának összesen 18 darabja közül. A teljes sorozat külföldi aukciókon rendszeresen 5-7 ezer euró közötti áron kel el, azaz egy-egy darabja (átszámítva) 70–100 ezer forintot ér. Magyarországon a sokszorosított grafikák piaca ráadásul még kicsi, ennél magasabb becsértéket tehát indokolatlan megállapítani. Egy-egy keresettebb darab ára ennél természetesen lehet magasabb, de az átlag nem. Ehhez képest a Nagyháziék által megadott becsértékek 160–260 ezer forint között mozogtak, ami a piac által jelenleg visszaigazolt árnak több mint a kétszerese. A gyűjtők, úgy látszik, jobban képben voltak. Csak a sorozat egyetlen, talán legszebb darabjára volt licit és ez a tétel is a becsértéknél jóval alacsonyabb áron kelt el. Ez vélhetően tanulsággal szolgál a galéria számára is.
Szívélyes üdvözlettel: *Gulyás Anikó*

MUNKÁCSY MIHÁLY

Emlékezés halála 60. évfordulójára

Írta: Lyka Károly

Ezt a napot sohasem fogom elfelejteni. Akkor éppen Konstantinápolyban tartózkodtam és a szálló kávézójában átnéztem a török főváros francia nyelvű napilapját, amelyben egy rövid távirat Munkácsy Mihály haláláról hozott hírt. Megdöbbentem, hiszen nem is olyan régen, négy év előtt, még beszélgettem vele Budapesten. Őt is, feleségét is az ezredévi országos ünnep hozta közénk, bár akkor már meglátszott rajta a végzetes betegség nyoma. A szép szál férfinak minden mozdulata fáradt volt, már csak erőltetett a mosolya, beszédén is meglátszott, hogy a társalgás kevéssé érdekli. Valaki éppen szóvá tette, hogy a mester fiatalkorában mennyire más Pesten járt, mint a mostani, virulóvá fejlődött Budapest, s milyen küzdés és nyomor volt akkor a sorsa — szép kék szempárja felvillant: „Hagyja, öcsém, egy kis nyomor sohasem árt. Mennyivel kevesebbet dolgoztam volna, mennyivel kevesebbet tanultam volna, ha jólétben úsztam volna. Az a kis nyomor serkenti az embert, csak ne legyen túlságosan nagy."

Munkácsyt akkoriban szinte szakadatlanul ünnepelték. Egyesületek, társaságok, klubok. Ezeken az estéken zöld selyem díszmagyarban jelent meg, felesége rendezte így, aki nagyon értett a rendezéshez. A mester fáradt megadással törődött bele a mindenfelől érkező üdvözlésekbe, meghívásokba, a díszlakomákba, a véget nem érő felköszöntőkbe. Talán a kisebb községekből érkezett üdvözlések voltak a legmeghatóbbak. Úgy látszott, hogy népünk meg akarja ragadni ezt az alkalmat, hogy viszonozza nagy fiának azt a hűséget és szeretetet, amellyel hatalmas ihletű képeinek hősévé tette.

A mester valóban az első szárnypróbálgatásaitól kezdve a nyolcvanas évekig, amíg idegen, főképp műkereskedői befolyások nem érték, a magyar falu búját-bánatát szólaltatja meg. Mégpedig a dráma komor hangján. Ez a drámai hang pedig a mester legegyénibb hangja, és csakis az övé. Innen van az a benső, mély és természetes összefüggés, amely éppen ezeket a műveket összeforrasztja saját hangoltságával. E festett népi drámákból a saját lelke szól hozzánk, gyermekkorának, ifjúkorának kedves sorsa; szenvedései, nehéz küzdelmei, amelyek el nem múló tragikus nyomokat hagytak lelkében. Ezeket visszhangozzák képei, természetesen a festészet sajátos nyelvén. Mély és tompa homály sok képének alaphangja: így például a *Siralomház*, vagy a *Tépéscsinálók* című képein, amelyek homályába belevillannak színes fények. Ezek hatalmas erejű ellentétek s az ellentétek e küzdelme megadja a képnek drámai jellegét. Ehhez járul még képeinek Munkácsyt nagyon jellemző feszültsége, amely kitörni készülő erőknek drámáját juttatja eszünkbe. Fokozzák e hatásokat a képek lélektani elemei: a bánat, a félelem, a rémület, a megdöbbenés az arcokon, a mozdulatokon, ami viszont mély, emberi együttérzést vált ki a szemlélőben.

E drámai képek hatalmas ereje mellett feltűnik a szín különleges szerepe. Mélytűzű kék, vörös és fehér foltok villannak fel mély fekete-barna alapból, felfokozott világító erővel, ami Munkácsyt a szín egyik legkitűnőbb mesterévé avatja.

Ezek hazai eredetű, hazai emlékekből sarjadt jellemvonások. Idővel lassan el is halványodnak, el is maradnak. Így nem volt a mester közvetlen élménye a „Milton", a „Mozart utolsó percei", a bibliai képeknek egész sora. Megérzik ugyan rajtuk, hogy mester alkotásai, megérzik tehetségének nagysága s később, betegségének előrehaladásával, legalább e tehetségnek bágyadozó visszfénye, de valamennyin hiányzik magyar tárgyú műveinek melegítő közvetlensége, az együttérzés, az átélésnek az a szinte szenvedélyes heve, amely régibb képeit olyan bűvösen vonzóvá tette. Kései képein meglátszott, hogy ezen az idegen talajon korántsem mozog olyan otthonosan, mint egykor a „Tépéscsinálók" festésekor. Bár e kései korszak alkotásai így is mesteribbek sok híres kortársa alkotásainál, de egészségi állapotának rosszabbodásával művészete mindinkább elbágyadt. Elapadt a régi képek csodaforrása, a magyar népi témákat nemzetközi, idegen témák kiszorították: így a mindenütt egyforma szalónéletképein, aztán a harmincéves háború katonatiszt-egyenruhájú szereplőin hiányzik már Munkácsy heve, ecsetjének bámulatosan biztos járása, a szín tüze, a drámai feszültség, szóval az igazi Munkácsy, s átveszi szörnyű uralmát végzetes betegsége, amely az endenichi idegbeteg-szanatóriumba vitte s onnan a temetőbe.

Mindez drága emlékként jutott eszembe, miután a konstantinápolyi Palace Hotel kávézójában, az újságból megtudtam a szomorú hírt, miközben behallatszott az utcáról Levante sokféle nyelvének zsongása . . .

...százhalombattáig

...SZÁGOT ÖSSZEKÖTŐ OLAJVEZETÉK

...grandiózus munkában tapasztalatlan testvéri ...t. Lengyelország csövet gyárt hozzá — már ...át leszállított, augusztusig 5000 tonnát ad. Az ...tén csövet szállít és a szivattyúberendezéseket ... Magyarország pedig 5000 tonna fémlemezt ...a csőgyártáshoz és híradástechnikai berende... ...állít a kőolajvezeték automatizálásához és ön... ...ávirányításához. Ez a munka szoros és igen tervszerű együttműködést követel meg és ez csak a testvéri segítségnyújtás gyakorlata alapján lehetséges.

A munkához mindenütt hozzákezdtek. Minden ország a maga területén önmaga építi a vezetéket, s elkészülte után a saját tulajdona lesz. Négy országból érkezett tudósításaink és a magyar szakaszról szóló beszámolónk — a munkák jelenlegi állásáról adnak tájékoztatást.

Budapest jelenti:

A vezeték 1962-ben működik

...m itt, a közepe ... vezeték Kuj... területen *Mo...* ...té Lengyelor... ...ia irányában. *...méternyi* ve... *...ikát 1963-ban* ... hogy Bratisla... ...nk nyersolajat. ...ebb település... *...di* — olvassuk *...vontól* körül... ...szakkeletre he...

...ezetéket! Innen *...a csehszlovák* ...csak nagyiából ...ek az építéssel ...zás megtörtént, ...tartálykocsikon ...ajszállítást Bro... ...etékbe szivaty... ...sehszlovákiába. *Magyarországot* ...ületen keresztül

...rtársat, mondja ...szül a vezeték

...*ázalékát* exka... ...: a válasz. — *...-alig érinti a*

...munkaegységek ...egkezdésére.

...ó L. István

...*ra*

A baráti államok összefogásának nagyszerűségét, erejét példázó kőolaj-távvezeték építésének vezérkara a KGST kőolaj- és földgázipari állandó bizottsága. Az állandó bizottság magyar tagozatának elnöke *Bese Vilmos* elvtárs, a Kőolajipari Tröszt vezérigazgatója. Kézenfekvő, hogy először tőle tudakoljam új, nagy „olajmezőnk", a távvezeték magyarországi szakaszának irányát, jelentőségét.

A 130 kilométeres magyar szakasz — mutatja a térképen Bese elvtárs — Budapest megkerülésével jut el Százhalombattára. Itt épül kőolajiparunk új, nagy kapacitású finomítóia. A mintegy 170 millió forintos költséggel épülő és hazánk import kőolajszükségletét teljes egészében biztosító magyarországi szakaszt 1962. július 1-én akarjuk üzembe helyezni. Jelentőségét az is növeli, hogy Százhalombattáról, egy 18 kilométeres szárnyvezetékkel, Kápolnásnyéknél csatlakozik majd a Szőny felé haladó zalai olajvezetékhez. S így a Szovjetunióból érkező olaj nemcsak százhalombattai üzemünket táplálja majd, hanem a szőnyi Kőolajipari Vállalathoz is eljut feldolgozásra, anélkül, hogy tartálykocsikkal kellene szállítanunk...

A bonyolult, tartálykocsikkal történő szállítást kiküszöbölve érkezik hazánkba évenként 1 700 000—2 600 000 tonna olaj. (Attól függően, hogy hány szivattyúállomást építünk.) Gyors számvetés: a szállítás egyszerűsödése évente 150—300 millió forint megtakarítását eredményezi!

A magyarországi szakasz „generáltervezője" a Vegyiműveket Tervező Vállalat. Itt *dr. Somló György* igazgató is a vezeték jelentőségével kezdi. Számadatokkal adatai közül álljon itt csak egy: hazai szénfajtáink átlagosan 3000 kalóriát tartalmaznak kilogrammonként. Egy kilogramm kőolaj pedig 10 000 kalóriát...

— Ami a tervezést illeti: pillanatnyilag ötven szakember dolgozik a részterveken és szeptemberre, határidőre el is készítik valamennyit, az átfogó számításokkal együtt — tér vissza Somló elvtárs a jövőből a mába. — A vezeték csöveit a Csepel Vas- és Fémművek Csőgyárában készítik, s annak lefektetését az árkok ásásától a csövek összehegesztéséig és szigeteléséig a siófoki Kőolajvezeték Vállalat végzi. A legfrissebb hírünk: mérnökeink, *Aixinger István* létesítményi főmérnök vezetésével a napokban fejezték be az úgynevezett „nyomvonalbejárást"... Végigjárták, kitűzték és bemérték az egész 130 kilométeres szakaszt.

Aixinger Istvántól és mérnöktársaitól az építkezés érdekességei, műszaki újdonságai után érdeklődöm. S szinte egymás szavába vágva válaszolnak rögvest — alig győzöm jegyezni. Gondos munkával elemzik itt még a föld minőségét is, végig az egész vonalszakaszon. Fontos ez a korrózióvédelem szempontjából... Teljesen automatikus vezérlésű, ellenőrzési rendszerű lesz az egész vezetékhálózat. Egy-egy, úgynevezett diszpécserközpontban több száz kilométeres szakasz legkisebb rendellenességét is azonnal jelzik majd a műszerek.

A vezeték építésének legnehezebb része az lesz, amikor a Duna alatt kell majd a csöveket átbújtatni. A tervek szerint itt két párhuzamos csövet fektetnek le s ha az egyik netán megsérül, automatikusan átkapcsolnak a másikra. Ugyanitt további négy csövön késztermékeket, benzint és gázolajat szállítunk át majd a folyó alatt.

Munkácsy Mihály festőművésze

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

1981. FEBRUÁR

KIÁLLÍTÁSOK

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D. ép. fszt.)

Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D. ép. fszt.)

Késő reneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D. ép. I. em.)

XIX. századi magyar festészet (C. ép. I. em.)

Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B. ép. I. em.)

XIX. századi magyar szobrászat (C. ép. I. em.)

Nagybányai festészet (C. ép. II. em.)

Magyar éremművészet és kisplasztika (C. ép. III. em.)

28 A Kodály vonósnégyes hangversenye

Közreműködik: Kiss Krisztina - zongora

Műsoron: Schumann: a-moll vonósnégyes

Dvorzsák: A-dur zongoraötös

IANGVERSENYEK DÉLIDŐBEN

ıinden második kedden 12,50-kor

3 A Magyar Rádió és Televizió gyermekkórusának hangversenye

Vezényel: Botka Valéria és

Csányi László

Műsoron: Öt Bartók-kórus

Decsényi János: Kis képeskönyv

Koller: Madárlagzi

Népek dalai

17 A Pécsi Filmharmonikus zenekar hangversenye

Vezényel: Breitner Tamás

Közreműködik: Szenthelyi Miklós - hegedű

Műsoron: Mozart: B-dúr hegedűverseny K. 207.

Haydn: G-dúr "Üstdob" szimfónia

Munkácsy Mihály festőművész

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály művészete, (B. ép. I. em.)

Tárlatvezetések:

2. Munkácsy Mihály művészete
Művészek az üzemekben c. kiállítás
Vezető: Bolgár Kálmán

A Magyar Nemzeti Galéria Programja,

1981. január hó.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

Munkácsy Mihály, festőművész

1981. MÁJUS

KIÁLLÍTÁSOK

Tárlatvezetések:

24. Munkácsy Mihály festészete.

Paál László —"—

Vezető: Borkely László

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig

1-én pénteken nyitva

2-án szombaton nyitva

3-án vasárnap nyitva

4-én hétfőn zárva

5-én kedden zárva

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D.ép.fszt.)

Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D.ép. fszt.)

Későreneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D.ép.I.em.)

XIX. századi magyar festészet (C.ép.I.em.)

Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B.ép.I.em.)

XIX. századi magyar szobrászat (C.ép.I.em.)

Nagybányai festészet (C.ép.II.em.)

Magyar éremművészet (C.ép.III.em.)

HANGVERSENYEK DÉLIDŐBEN

minden második kedden 12,50-kor

12 A Győri Leánykar hangversenye
Vezényel: Szabó Miklós

26 A Miskolci Szimfónikus Zenekar hangversenye
Vezényel: Mura Péter
Közreműködik: a Miskolci Bartók Kórus
(Karigazgató: Reményi János)

Műsoron: Három Gesualdo-madrigál
Sztravinszkij : Monumentum Gesualdo emlékére
Dallapiccola: Michelangelo-szonettek
Casella: Paganiniana

VASÁRNAPI KÓRUSMUZSIKA

a Magyar Nemzeti Galéria kupolatermében, minden vasárnap órakor

3 Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete Énekkara
Vezényel: Sapszon Ferenc

10 Tanítóképző Főiskola Női Kara
Vezényel Hunyadi Zoltán

17 Pécsi Mecsek Kórus
Vezényel: Tillai Aurél

24 Debreceni Pedagógus Női Kar
Vezényel: Szesztay Zsolt

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

Munkácsy Mihály

1981. JÚLIUS

KIÁLLÍTÁSOK

Nyitva: keddtől - vasárnapig 10 - 18 óráig

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D.ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D.ép. fszt.)
Későreneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D.ép.I.em.)
XIX. századi magyar festészet (C.ép.I.em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B.ép.I.em.)
XIX. századi magyar szobrászat (C.ép.I.em.)
Nagybányai festészet (C.ép.II.em.)
Magyar éremművészet (C.ép.II.em.)

TÁRLATVEZETÉS KÉRHETŐ

minden nyitvatartási napon 10-17 óráig, a kért időpont előtt legaíbb 3 nappal, a 160-100/560 telefonszámon.

elnőtt és iskolai csoportok részére a magyar nyelvű tárlatvezetés ngyenes.
gyéni és idegennyelvű tárlatvezetés 50.-Ft.

FILMVETÍTÉSEK

minden szerdán 15,30 órai kezdettel (B.ép. fszt. előadóterem)

"Nyolcvanas évek amerikai festészete" című kiállítás alkalmából ngol nyelvű képzőművészeti filmek bemutatása.

HANGVERSENYEK

SZOMBAT DÉLUTÁNI KAMARAZENE

D.épület I. emeleti kiállítótermében.
hangversenyek délután 4 órakor kezdődnek.

egyek 20,- Ft-os áron, a hangversenyt megelőző szerdától válthaók a MNG pénztárában.

4 Az Éder vonósnégyes hangversenye
Közreműködik: Jandó Jenő - zongora

Műsoron:
Mozart: g-moll zongoranégyes
Dvorzsák: A-dur zongoraötös

18 Fábián Márta (cimbalom) hangversenye

Munkácsy Mihály, Lestőművész

Rippl-Rónai József gyógyszerésznek indult, majd a Münchenii Akadémia növendéke, Párizsban Munkácsy Mihály munkatársa, ahol másfél évtizedett töltött.

A Rippl-Rónai örökség

1981. I. 20. VRH 20.15 (Dné).

Munkácsy Mihály

Kié lesz a Munkácsy-kép?

Szenzációs bejelentés az emléknapon

Nem mindennapi hír hozta izgalomba a művészetbarátokat Miskolcon a *Munkácsy Mihály* születésének 150. évfordulójára rendezett emléknapon. A lapunknak nemrégiben *Szőnyi István* egykori barátjaként nyilatkozó *Végvári Lajos* művészettörténész professzor ezúttal mint a hazai Munkácsy-kutatás kiemelkedő személyisége, a Munkácsy Emlékbizottság elnöke tett bejelentést: az egy ideig magántulajdonban levő, A festészet allegóriája című, nagyméretű Munkácsy-vázlatot a magát megnevezni nem kívánó tulajdonosa eladásra kínálta fel a miskolci Herman Ottó Múzeum képtárának. A másfél milliós vételárat a múzeum önerőből nem képes kifizetni, ugyanakkor mindenképpen el szeretnék érni, hogy a festmény ne újra magánkézbe, hanem közgyűjteménybe, nagyközönség elé kerüljön. Ennek érdekében felkérték a város polgárait, az önkormányzatokat, az állami mecenatúrát, hogy segítsenek a kép megvásárlásában.

– Mit tudunk erről a képről, születésének körülményeiről?

– A Ferenc József császár és király által 1880-ban alapított bécsi Kunsthistorisches Museum reprezentatív lépcsőházának mennyezetét freskóval kívánták díszíteni. Ezzel a feladattal a Monarchia egyik legismertebb művészét, Munkácsy Mihályt bízták meg. A művész előmunkálatként négy vázlatot készített. Az elsőt Budapesten, az utolsót Bécsben őrzik. A harmadik vázlat eltűnt. A másodjára megfestettet ajánlották fel most a múzeumnak megvételre. Eredetileg *Werneimer Adolf* gyűjteményéhez tartozott. Az 1952-es Munkácsy-tárlaton láthatta utoljára a közönség. A kiállítás után jelenlegi tulajdonosához került. Értesítettek bennünket, hogy lehetőség lenne a megvásárlására. Kaptunk az alkalmon. A tulajdonos engedelyével már az emléknapi tárlaton kiállításra kerülhetett, így 42 év után újra láthattuk.

– Sok Munkácsy-alkotás állapota megállíthatatlanul romlik a mester által alkalmazott bitumenes alapozás miatt.

– Ez a kép nem tartozik ezek közé. Munkácsy csak 1870–80 között alkalmazta ezt a technikát. Az akkoriban készült alkotásai életművének mindössze negyedét teszik ki, ezek azok az alkotások, melyek a köztudatban Munkácsyt reprezentálják. Miután elhagyta a bitumenes technikát, művészete felszabadultabb lett, kolorizmusa kiteljesedett. A '80-as évek nagyszerű tájképei és más egyetemes témájú alkotásai kiteljesítik ezt a folyamatot.

– Mi a jelentősége ennek az alkotásának az életmű részeként?

– A hazai szakemberek a bécsi freskót, ezzel együtt a hozzá készített vázlatokat nem sokra értékelték. Az általános vélemény az volt, hogy az 1870–80 között festett munkák Munkácsy művészetének csúcspontját képezik. Ezzel szemben én úgy gondolom, hogy a freskó és a vázlatok elkészítésekor sikerült túllépnie saját korlátain, és eljutnia olyan monumentális szemléletmódhoz, amely visszatérés volt a „nagy általánoshoz". Elhagyva a naturalisztikus valóságrészleteket, egységes és harmonikus vizuális világot hozott létre, ellentétben korábbi műveinek drámai hangvételével. A vázlat varázslatosan könnyed, látomásos alkotása a Munkácsy-életmű értékes darabja. Mindenképpen nagy figyelmet érdemel.

– Ezek szerint nem sok érte a másfél millió?

– Egyáltalán nem. Csak jelképes összeg, s ezzel a tulajdonos is tisztában van. Eladhatná külföldre is, de hazafiságból ragaszkodik hozzá, hogy itthon maradjon.

(Bertók–Szarka)

A hét filmjei

Kérdőjelek a mozivásznon

Zavarba ejtő, többféleképpen is értelmezhető, kérdőjeleket sugalló filmeket sodort egymás mellé e héten a moziműsor szeszélye.

Övön aluli gyomorszájütés

hatását kelti nézőjében a belga szerzőhármas: *Remy Balvaux, André Bonzel* és *Benoit Poelvoorde* furcsa áldokumentumfilmje, a Veled is megtörténhet. „Ben szabadúszó bérgyilkos. A forgatócsoport filmet forgat munkájáról és rögzítik magáncselekedeteit" – így foglalja össze tömören e szavakkal nehezen érzékelhető és nézőként keservesen elviselhető látvány- és cselekménysort, a vászonra öklendezett mozgóképegyveleget a plakát.

A képsorok a dokumentumfilmek szenvtelen stílusában fogalmazódnak. Ben *(Benoit Poelvoorde)* vékonydongájú, jelentéktelen külsejű, savószemű fiatalember; egy közepes-átlagos belga fűszerescsalád sarja. Mindjárt a film elején megtudjuk róla, hogy sokszoros, profi rablógyilkos, aki olyan köznapi modorban cseveg „szakmájának" fortélyairól, akár egy autószerelő az ékszíjcsere praktikáiról. Egy – félamatőr? – dokumentumfilmes stáb követi és fotografálja ténykedéseit. Szenvtelen-tárgyilagos képsorokban mutatják be, amint „hősük", Ben agyvelőket loccsant ki, nyakszirtet roppant el („Tartsd közelebb a mikrofont!" – vezényel a bodor hajú filmesnek); kisfiút fojt meg (a gyerek kezének-lábának lefogásához segítségül hívja a mikrofont kezelő hangmérnököt is); nőt erőszakol meg annak férje szeme láttára („előzékenyen" előre engedve a stáb tagjait); és közben érzelgősen lila verssorokban bölcselkedik az évszakok változásairól...

Agresszív provokáció a néző ellen? Az erőszakot, a brutalitást, a gyilkosságokat cinikusan, futószalagon és már-már „esztétizálva"-eszményítve naponta világszerte mozijegybevételre váltó mozgóképipar praktikáinak leleplezése paroxizmusig való fölfokozottságuk révén? Sokféleképpen értelmezték – és többfelé díjazták – külföldi kritikusai ezt a különös belga filmet.

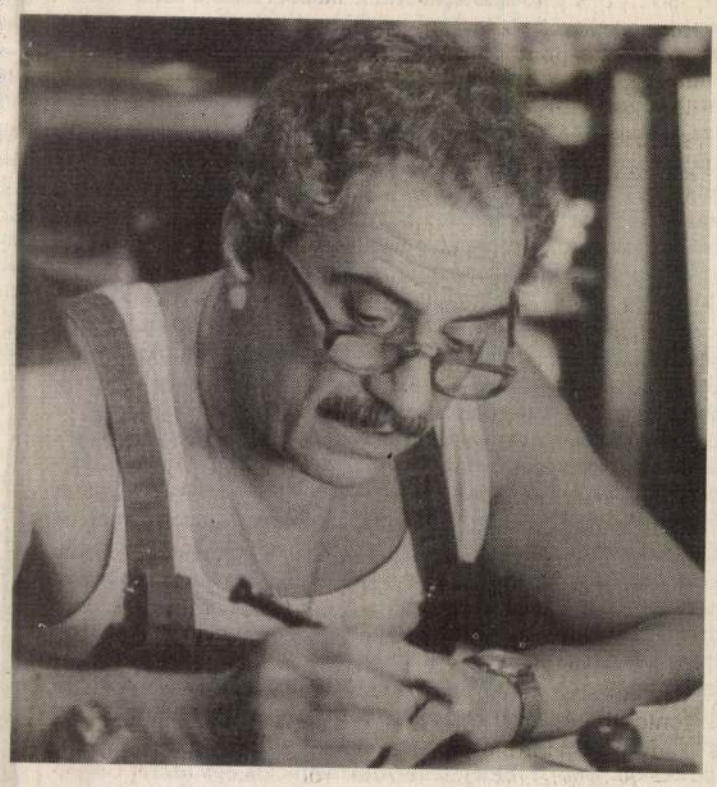

Nino Manfredi az Alberto Expressz epizódszerepében

Annyi tény, hogy aki bírja gyomorral és végignézi, legközelebb talán kevésbé önfeledten andalodik majd el *Schwarzenegger, Sylvester Stallone* és társaik hasonlóképpen brutális – csak rafinált módon szalonképessé, fogyasztható látvánnyá szervezett és fotografált – ostoba akciófilmjein.

Mit tegyen viszont a tévénéző, akinek a híradók otthonába hozzák a megerőszakolt bosznia asszonyokról készített felvételeket? (Igaz, ott maguk a végrehajtás aktusai általában nem láthatóak; ezekből a szemcsés-szürke dokumentumstílusban rögzített belga képsorokból következtethetünk azokra is...)

De hát a napilapokat is a bűnügyi krónikáknál kezdi böngészni az olvasók tetemes hányada; az Öböl-háború egyenes adásban közvetített rémségei nézők tízmillióit szögezték a képernyők elé; s mostanában egy ország olvassa elborzadt izgatottsággal a szegedi cukrászcsalád kiirtásáról, meg a gyanúsított bérgyilkosról szóló tudósításokat...

A Veled is megtörténhet című áldokumentumfilm – miközben meglehetősen tudatosan-cinikusan meglovagolja az efféle borzongó nézői kíváncsiság hatáslehetőségeit – némelyeket talán arra is rádöbbent, hogy milyen is a (kommersz akciófilmekben kedélyesre-vonzóra glancolt) erőszak, az agresszió valódi, köznapi arca.

Alberto Expressz

a címe a hét másik, másféleképpen zavarba ejtő filmbemutatójának. Az *Arthur Joffe* rendezte, színes olasz–francia „abszurdoid" komédia láttán először azon tűnődhetünk el, miképp keveredhettek bele – noha csak epizódszerepek erejéig – olyan remek színészek, mint *Jeanne Moreau* vagy *Nino Manfredi*? Merthogy e gondolati és stílusbeli zagyvalékexpressz elakadt valahol félúton az (olcsó) poénokra épülő, könnyed társalgási vígjáték és a képtelenségekbe hajló, filozofikusnak szánt abszurd komédia műfaja között. Ezért mindvégig megfejthetetlen marad számunkra, hogy (a kritikusi szakma gyakorta nyűgös kényszerén túl) mivégre pazaroltunk rá másfél órát az életünkből a moziban.

Zsugán István

A Görög a Radnóti Színházban

Vérfertőzés lufibábok között

Az ember elbaktat egy jó hírű színházba, amelynek irodalmi igényességét nemegyszer méltatta; biztatónak érzi a szereposztást is, hisz csupa jó nevű színészt ígér, országos díjak kitüntetettjeit. A rendező nevére is fölkapja a fejét: *Zsótér Sándor*, a tapasztalt dramaturg, aki eredeti gondolatokkal közelíti meg választott darabjait, ha némelykor rendezésre szánja magát. Alulírott pedig, a bukaresti teatrológia és színjátszás neveltjeként (magyar filológusképzettség után), igencsak híve mindennemű jó értelemben vett kísérleti színháznak. A bizalom tehát maradéktalan.

És akkor... Szavakkal nehezen érzékelthető élménynek teszi ki magát, amint hamarosan bebizonyosodik. A sokoldalúságát eddig is igazolta *Görög László* a játékteret ellepő, „emberszabású", fölfújt „lufibábokon" hentereg, birokra kel velük, tekergeti őket, és mindezenközben virtuóz technikával mondja a kötőszókkal tűzdelt obszcén szöveget (nem, nem fordítva!), majd a sivár lakás mennyezetét jelző fémtraverzeken (álgerendákon) akrobatikus ügyességgel nyújt méltányolandó gimnasztikai teljesítményt, s többnyire a „szeren lógva" önti ki (több decibeles hangerővel) háborgó lelkét. Mert hát pszichés sérültként éli kitaszított életét London peremvárosában. *Steven Berkoff Gyukics Gábor* fordította darabjának *(Görög)* atmoszféráját *Salinger* és kortársainak évtizedekkel korábbi, ma már klasszikusszámba menő (akkor forradalminak számító), okkal „polgárpukkasztó", mély társadalmi-lélektani igazságot hordozó műveinek légkörére asszociál. Csakhogy ma már teljességgel érdektelen, mert önmagát közhelyesen ismétlő, legfönnebb a trágár szófordulatok versenyszámában ifjúsági olimpiai csúcsot döntő teljesítményével múlja fölül (e tekintetben edzett) képzeletünket. Szavam sem volna, ha az „újító szándékkal" bevetett formai eszközök kétes (többnyire öncélú) fölvonultatásán túl szituációt és belső motiváltságot, netán tartalmas mondanivalót indokolna az állítólagos eredetiség, ám a színpadi „rejtjelekben" foglaltatott társadalmi és egyéni kórság torzképe korántsem derül ki a látottakból, s a banalitás legmélyén megfeneklett álszülők vitriolos szatírája sem éri el a korábbi „polgárpukkasztó", immár klasszikus abszurdok bármelyikének színpadirodalmi értékét, nívóját, igazságtartalmát, az esztétikumról nem is beszélve.

Zsótér Sándor agyonspekulált színpadi hozadékánál érthetetlenebbnek csak a darab választása tűnik, hisz a tragikus *Oidipusz*-mitológia mai „üzenetét" mint örök irodalmi értéket igazán oktalanság volt egy erőltetetten kortársi környezetbe transzponálni, ha nem üti meg az elfogadható drámairodalmi mértéket. A groteszk bábokká dermesztett színészek, *Kulka János* és *Béres Ilona* tehetségük teljes latba vetésével szolgálnak egy félreértelmezett játékstílust, művi paródiát. A főszereplő Görög László (mint mondám) bravúros testkultúráról és fölényes szövegmondásról tesz tanúbizonyságot, (íróilag egysíkú) jellemét is sikerül elevenné gyúrnia, mint ahogy a jobb sorsra érdemes *Takács Katalin* is teljes lélekkel adja magát mint szerelmes szerető és kétségbeesésbe hulló anya; annál sablonosabbak viszont mellékszerepeikben (Kulka – Manager, Takács – Pincérnő I., Béres – Pincérnő II.) Nem ők tehetnek róla.

Ha pusztán az íróilag öncélúvá dagasztott obszcenitás hivatott régen elkoptatott sivár közérzetet, társadalmi kór- és korrajzot „példázni", csorbát szenved mindennemű színpadi igyekezet, dugába dől az eredetinek szánt rendezői koncepció. A néző pedig pániszerűen menekül „a tett" helyszínéről.

Metz Katalin

Öbölből vödörbe

Cseke Péter és Sára Bernadett

A tatabányai Népházban működő Jászai Mari Színház holnap este „fanyar komédiát" mutat be Öbölből vödörbe címmel. A francia szerző, *Guy Foissy* kétszemélyes darabját *Bajomi Lázár Endre* fordította (hagyatékából vették elő), díszleteit *Gengeliczky László* és *Hermann József*, jelmezeit *Felkai Anikó* tervezte; rendezi *Éless Béla;* a szereplők, akik férjet-feleséget alakítanak, *Cseke Péter* és *Sára Bernadett*, az életben is házasok. A sajtótájékoztatón a szerzőről (aki jelen lesz a premieren) és a darabról az alábbiakat tudhattuk meg.

Foissy hatvanas éveinek derekán jár, képzettsége szerint tanár és szociológus. Jelentős művelődésügyi hivatalokat töltött be: egy ideig ő vezette az olaszországi francia kulturális intézetet. Van egy kis színtársulata is, amely Nizzában működik, és a tervek szerint március végén ellátogat hazánkba. Magyarul eddig csak egyfelvonásosai jelentek meg évekkel ezelőtt a Modern Könyvtár sorozatban.

– Mivel nincs állandó társulatunk, miénk az ország „legerősebb társulata" – mondta büszkén az igazgató –, hiszen válogatott erőkkel dolgozhatunk. A „végén kezdődő", két idősíkban játszódó és rendkívül gondolatgazdag darab szerepeire, úgy érzem, megtaláltuk az ideális szereplőket.

Jelenleg sem Cseke Péter, sem Sára Bernadett nincs szerződtetve. A „szabadúszásról" egybehangzóan úgy vélekednek: nagy-nagy előny, hogy megválaszthatják feladataikat, s csak olyan szerepet vállalnak el, amellyel valóban van mondanivalójuk a közönségnek.

A megélhetésüket firtató kérdésre a „mater familias" válaszolt:

– Bár két gyermeket (egy tizenegy és egy kilencéves leányt) nevelünk, kisnyugdíjas édesanyámmal élünk együtt, és Péter Erdélyben élő édesapját is támogatjuk, eddig még mindig volt mit adnom az asztalra, s remélem ezután is így lesz. Ha nem kapunk elég színészi feladatot, majd kitalálok valamit. Nem félek.

A Jászai Mari Színház márciusra két bemutatót tervez. *Alfonso Paso* zenés bűnügyi vígjátéka, az Ön is lehet gyilkos 7-én kerül színre először, *Pethes György* rendezésében, 30-án pedig *Jean-Paul Sartre* évtizedekig „tiltott gyümölcsnek" számító színműve, a *Piszkos kezek*. A Soproni Petőfi Színházzal közös produkciót, amelyet *Ferkai Tamás* rendezett, a „hűség városának" közönsége már januárban láthatta.

Morvay István

A rádió mellett

Büntetőmondatok

Sokszor a hálásnak tűnő vállalkozások bizonyulnak a leghálátlanabbaknak; de szinte minden esetben a vártnál jóval nehezebbnek. Így van ez azzal az írói „fogással" is, amikor gyerekbőrbe bújva, gyerekszemmel próbálja láttatni története eseményeit az alkotó. Ilyen *Juhász István* „Büntetőmondatok" című novellája, amelynek első változata éppen lapunkban jelent meg, esztendeje csak. A minap hallhattuk hangjátékváltozatát a rádióban, *Vágó Péter* (dramaturg) és *Vadász Gyula* (rendező) adaptálásában.

A történet 1957 tavaszán játszódik. Egy tizenkét esztendős gyermek naplója elevenedik meg előttünk; halljuk, ahogyan mondatokba foglalja élményeit, s halljuk az őt körülvevő legjellegzetesebb felnőttek kijelentéseit. Talán túlontúl is jellegzetesek és felnőttesek, *túl direktek* ezek a kijelentések.

E ponton lép igazán előtérbe a módszer fentebb jelzett hálátlan volta. Mert túl sok minden zsúfolódik össze e félmondatokba, a gyermek érteni próbáló megérzéseibe. Típusok vonulnak fel. A letűnt rendszer *miniszteri tanácsosa* és a *kerületi tanácstag* egymást ellenpontozó alakja. A csak közvetve, említés útján szereplő *régi vágású úriember* és az ugyanígy „jelen lévő" *pártkáder*. És a *sajnálatos októberi események*, amelyeknek puszta emlékképéért is kicsapással fenyegetik a kisdiákot. Vagy a történelemkönyv harmincas évekbeli fotográfiája a kilakoltatott proletárcsaládról; amely akkor válik fanyarul hangsúlyossá a gyermek előtt, amikor megjelenik náluk a *hatóság*, hogy foganatosítsa az önkényes lakásfoglalásért járó kiköltöztetést.

A történet tulajdonképpeni magva ez. Hogy egy 1956-ban üressé vált lakást mégsem a rászorulóknak, az oda a tulajdonos szóbeli „örökhagyó" gesztusával rendelkező családnak, hanem a pártkádernek utalnak ki. Pedig *a szocializmusban a legfőbb érték az ember;* ezt kellene százszor leírnia, *büntetőmondatokként*, a sorsa miatt fellázadó gyermeknek. Édesapja összetépi a lapot, éppen az ötvenhatodik mondat után. S a széttépett füzetlapok szállongó darabkái a rendszer feletti ítélet kimondását jelképeznék.

Akár jó *is* lehetne ez a hangjáték. Csak éppen a gyermek – *Bódy Gergely* – csicsergő, magabiztos hangszíne, beszédmodora nem teszi meggyőzővé azt, hogy valóban *érti is* minden gesztusát. Az apa – *Avar István* – sarokba szorított *maradék polgár* lenne, de szövegintonálása éppannyira szürke és felszínes, annyira *eljátszott* és nem *felfakadó, belső* indulatokból épül fel, mint az édesanyát – *Bencze Ilona* – megjelenítő szövegmondás. Igen: közelebb áll a *teljes interpretálás* egy második-harmadik olvasópróbához, a szövegösszeolvasáshoz, mint a hangok által megjeleníthető drámához.

Másként, máshogy kellene ítéletet mondani egy elszürkítő, sablonosító, elszemélytelenítő, egyenszabású kor fölött. Nem *annak* stílusában, *annak* eszközeivel.

(son)

ÁLLÁSPONT

Célirányos nagyotmondás

Tőlünk délre háború dúl, amely talán fordulópontjához közeleg. Külpolitikánk kétségbeesett erőfeszítéssel próbál egyidejűleg eleget tenni az európai elvárásoknak és a vajdasági magyarok biztonsága okán ráháruló természetes kötelességének. Kutyaszorító helyzet.

Ezt a pillanatot tartja időszerűnek a közíró, hogy kijelentse: *„Esterházy után az emberből kibukik a röhögés, ha nemzeti sorsfordulatokról hall."* (*Népszabadság*, 1994. február 12. 17. old.) Bár hozzáedződtem már az effajta bátor kijelentésekhez – a januári SZDSZ-küldöttgyűlés egyik résztvevője szerint például „születésekor mindenki liberális, hiszen csak önmagával törődik" –, ez a közös dolgaink iránti közömbösség mégis csak mellbe vág. Ide jutottunk?

Néhány kolumnával odébb olvasom az esztéta véleményét: „az értelmiség egy életre lecsúszott". Ez, jóllehet, rímel a fentiekre, de mégiscsak féligazság: sokan vagyunk, akik nem tettük ezt; legalábbis olyan szintre nem csúsztunk le, hogy akármilyen divatos áramlat engedelmes befogadó közegévé váljunk. Az alábbiakban erről szeretném meggyőzni az olvasót. Valamint arról, hogy az elfogultság gátolhatja a tisztánlátást; a prekoncepció gyakran hibás következtetésre vezet. Idevágó idézetek sorát szeretném ehhez felhasználni.

Az említett népszabadságbeli kerekasztal-beszélgetésre a *Magyar Narancs* új szellemiségű újságírása adta az alkalmat és a témát. Ennek az „új újságírásnak", tudjuk, nem központi témája a hazaszeretet. Még el is bizonytalanodhatunk: korszerű-e ma ez a fogalom? Van-e létjogosultsága manapság? Nézzük mi a véleménye erről *Dürrenmattnak*. A gyanú című művében a szimpatikus *Bärlach* felügyelő szól eképpen *Fortschighoz*, a helyi lap tulajdonosához (elnézést a saját fordításért, műfordítást nem találtam): „A gonosz elleni harc nem lehet a tűzzel való játék. De maga, Fortschig, a tűzzel játszik, mert egy jó harcot rosszul vív, hasonlóan a tűzoltóhoz, aki a tűzre olajat önt. Ha az ember a maga újságját olvassa, ezt a szánalmas lapocskát, rögtön azt hinné; egész Svájc elpusztítandó a föld színéről. Arról, hogy ebben az országban mennyi – hajaj, de mennyi! – a gond, arról én is regélhetnék egyet s mást, s nem kevés ősz hajszálat is köszönhetek neki, de emiatt mindent tűzbe vetni, akárcsak Szodomában és Gomorrában, az ugyancsak zagyva ötlet. Úgy tesz, mintha szégyellné, hogy ezt az országot egyáltalán szereti. Ez nem tetszik nekem, Fortschig. Az ember ne szégyellje a szeretetét, és a hazaszeretet még mindig a jobbik fajtából való, csak szigorú és kritikus legyen, különben majomszeretetté válik."

Ennek az érzésnek persze, helytől és időtől függően, különfélék lehetnek a megnyilvánulási formái. Más kérdéseket vet fel Svájcban és mást Erdélyben. *Sütő András Antall József* búcsúztatásakor elhangzott beszéde óta tudhatjuk, hogy „ezentúl senki sem kerülheti meg a határokon kívül élő magyarság kérdését".

Tudjuk természetesen azt is, hogy a túlhajtott nacionalizmus milyen következményekkel járhat. Ezzel – különösen most – számolni kell. *Bill Clinton* a „visegrádiakhoz" intézett üzenetében az „agresszív nacionalizmus" veszélyeire figyelmeztetett. Bevallom, örültem e jelzős szerkezetnek. Örültem, mert ez megkülönböztet és nem összemos. Ez utóbbiban – különböző fogalmak összemosásában – ugyanis épp a hazai szabadgondolkodók járnak élen, politikai érdekektől indíttatva. Nem csoda, ha a „Tégy a gyűlölet ellen" szépen hangzó jelszavától nagyon sok tisztességes, hazájához tiszta szívvel kötődő embernek inkább csak a háta borsódzik, lévén, hogy önmagát is célpontként, hogy ne mondjam: célkeresztben látja.

Holott az igazi, jelző nélküli nacionalizmusnak (ha úgy tetszik: patriotizmusnak) a gyűlölethez semmilyen értelemben sincs köze. Sőt, csak az önmagára és nemzetére büszke, értékeit és hibáit jól ismerő ember tudja megbecsülni szomszédait is. Aki azt vallja: „magunkért mindent, mások ellen semmit", ahogy *Duray Miklós* fogalmazott *A Hét* február 13-i adásában.

E gondolattal pedig visszatérhetünk kiindulópontunkhoz, az *Esterházy Péter* prózája által – *Lengyel László* közíró szerint – indukált röhögéshez. Ezt az elsietett következtetést az író saját gondolataival szeretném megcáfolni. Így ír ugyanis Esterházy a *Csáth Géza fantasztikus élete* című művében *Kosztolányit* (tartalmilag) idézve, az idézethez fűzött lábjegyzetben: „Egy-két esetben elhagytunk néhány mondatot, melyek sérthetnék a szomszéd népek érzékenységét, megjegyezve tisztelettel, hogy mi is szomszéd nép vagyunk."

Én azt hiszem, aki e gondolatot ilyen árnyaltan, mondhatni cizelláltan megfogalmazta, az nem röhög a nemzeti sorsfordulatokon. Legfeljebb azok, akik eleve röhögni akarnak. De ezt döntse el az olvasó.

Befejezésül idekívánkozik egy idézet *Galgóczi Erzsébet* Vidravas című regényéből. A könyvet a nemrég „napvilágra került" Sztálin-vers (*Pesti Hírlap*, 1994. február 2.) kedvéért vettem le a polcról. Meg akartam érteni, mi késztet valakit ódát írni a magyar tömegek néma gyűlöletét kivívó diktátorról. De csak a kérdések száma lett több: vajon a hajdani baloldali, most liberális, önletiltó értelmiségi, a „Tégy a gyűlölet ellen" mozgalom egyik frontharcosa, a gyűlölet szó kapcsán kire és mire gondol?

Erre, tudom, nincs válasz. Az említett idézet így is önmagáért beszél. Simon Pált, a könyv meghurcolt hősét így jellemzi felesége: „...Szakember volt! Tudós! A tudós és a művész közt van egy lényeges azonosság: mindkettő minden rendszerben dolgozik. A sztrájk nem tartozik a fegyvertárába..."

László Lajos

Hajdú-(vissza)tánc

Egyedem-begyedem, hajdútánc,
Hajdú sógor mit kívánsz?

Választhattam volna más mottót is, miszerint: „Pandúr, pandúr, andandóri / pandúr andandóri / nincs szebb, mint a tábortűznél / hajdútáncot járni." A hajdútánc emlékezete ugyanis tovább él dalainkban. De vajon milyen is lehetett a hajdútánc?

Merő véletlen, hogy éppen mostanában olvastam az „Emlékezetül hátrahagyott írások"-at, amely *Veress Dániel* válogatásában az erdélyi magyar emlékírók műveiből közöl részleteket. Az 1595-ben született *Bojthi Veress Gáspár* alighanem szemtanúként írja: mi történt azokkal a hajdúkkal, akik *Báthory Gábor* erdélyi fejedelmet meggyilkolták. Mint a történelemből közismert, Bethlen Gábor török segítséggel tért haza *Sztambulból*, és a fejedelem gyilkosai joggal hihették, hogy érdemeket szereztek Báthory életének kioltásával. Amikor tehát *Bethlen* országgyűlést hirdetett Medgyes városába, *Szilasi János* hajdúkapitány, *Nadányi György* és társai is megjelentek ott, bízván, hogy jutalomban részesülnek. Ebben az időben a fennhéjázó orgyilkosok mindnyájan sisakosan, aranyos kardokkal övezve, s töltött karabélyokkal felszerelve forgolódtak a nyilvánosság előtt, de a lelkiismeret mardosása miatt nyugtalankodva, soha nem érezték magukat biztonságban, s magánbeszélgetéseikben majd ennél, majd annál próbálkoztak, hogy ki-ki mint vélekedik az ő tettükről.

A gyilkosok még az Országgyűlésbe is benyomultak, követelvén a dicséretet. Ám az összegyűltek, főleg a katonák, egyre inkább felbőszültek. Dühüket csak fokozta, hogy Szilasi fegyverhordozója, kinek *Váczi Péter* volt a neve, Báthory selyemujjasát viselte. Végül is Szilasiék bemenekültek egy magányos toronyba. Egy ideig reménykedtek, mert *Bethlen István* gróf, az új fejedelem testvére, a helyszínre ment, hogy lecsillapítsa a katonaságot, ám „amikor észrevették, hogy az elvadult emberekkel szemben nincs semmi foganatja a figyelmeztetésnek, eltávoztak".

Ahogyan az emlékirat írója elmondja, Szilasiék, midőn látták, hogy közel a végórájuk, kimentek a tornyot örvező vörösfenyő folyosóra és kardjaikat villogtatva, fegyvertáncot jártak. Ha nem is érthetünk egyet a fejedelemgyilkosok céjaival, magatartásával, ez a hajdútánc minden bizonnyal fennséges, döbbenetes lehetett. Joggal őrizte meg számunkra az emlékezet.

A hajdútáncot azonban a minap is eltáncolták. Azt mondják, csupán egy apró malőr történt, s ha igazán úriemberek vagyunk, gyorsan elfelejtjük. Lehet, hogy Bojthi Veress Gáspár tehet róla, de én úgy érzem, ezt a hajdútáncot – és visszatáncot – szintén érdemes lenne az utókorra hagyományozni.

Mi is történt tulajdonképp? A jámbor néző az Úr 1994. esztendejének, február havában, egy reggelen, szokás szerint a *Napkelte* műsorát bámulta. Egyszercsak megjelent a legelegánsabban meghajló magyar újságíró, *Hajdú János*, akiről bejelentették: az MSZP színeiben indulni fog Csongrád vármegyében az országgyűlési képviselő-választásokon.

A néző reakciója eléggé furcsa volt. Mi ütött a Napkelte szerkesztőibe? Feltehető, hogy az egyenlő esély jegyében minden képviselőjelöltet bemutatnak majd? Alig több, mint száz nap alatt több mint ezret? Ez reménytelen vállalkozásnak tűnik. Ám az is elképzelhető, hogy akkora eseménynek ítélték Hajdú János ringbe szállását, amellyel megkülönböztetetten és kiemelten is érdemes foglalkozni.

És megkezdődött a Hajdútánc. Meg kell mondani, hogy ez csöppet sem hasonlított arra, amit Szilasiék jártak ott, Medgyesen, a fenyőfa deszkákon. Hajdú a Kinn, padon sokkalta inkább egy dürrögő túzokkakashoz hasonlított. Kiderült, hogy ő a rendszerváltás nagy figurája volt, aki csak bontotta, bontogatta a régit, míg végül büntetésül elküldték Svájcba nagykövetnek. Hajdú ugyanis europeeeer (több e-betűvel), aki nem eszi késsel a halat, és egy magasabb szintről visszatekintve megtudja majd mondani, merre kell fejleszteni Csongrád vármegyét. Mert szegény helybélieknek igen-csak szűkös a látóköre. S meglehet: késsel eszik a halat...

Aztán a meggondolatlan riporter rákérdezett arra a bizonyos élet és irodalombeli cikkre, amelyben Hajdú keményen megtámadta *Csoórit* egy *Duray*-kötethez írt előszaváért. Hajdú ekkor közölte, hogy ő már akkor helyesen és pontosan látta a dolgokat, nem a pártvezérek biztatására, hanem belső meggyőződésből bírálta Csoórit; ő megírta már akkor: imigyen fog elszabadulni hazánkban a nacionalizmus, az irredentizmus, meg még más ilyesmik. Csupán azt nem tette hozzá, hogy egyetértett Duray lecsukásával, Csoóri szilenciumával.

A folytatás azonban nem teljesen az előzetes elképzelések szerint alakult: a „bajkeverő" *Kulin* képes volt napirend előtt szót kérni a parlamentben! Az MSZP parlamenti frakciójának vezetője, a maga „tiszta", belügyi múltjával, nemszeretem magyarázkodásra kényszerült, s el kellett határolja magát a párt elnöke is. *Szűrös Mátyás* viszont megírta, hogy igenis a hajdan volt MSZMP magasabb fórumaitól kapta Hajdú János a felkérést. A csongrádi szocialisták ezek után nemes egyszerűséggel közölték: a szépreményű képviselőjelölt púp a hátukon. A Hajdútánc után következett a Hajdú (vissza-) tánc. Jánosunk röviden és tömören közölte, hogy ő fegyelmezett. Nem azt mondta, hogy visszalép, csupán annyit: ő elhallgat...

Szomorúan kell még elmondani, hogy parlamentben és parlamenten kívül is, akadnak olyan urak, sőt hölgyek is, akikre ráillik a nacionalista, soviniszta jelző, s akiknek megnyilatkozásai zavart keltenek, kártékonyak a szomszéd népekkel nem könnyen kialakítható békés, barátságos együttműködés jövőjét illetően. Ám ezekhez Csoóri soha nem volt sorolható, ő pontosan tudja, mi a tét, és egy rossz lépéssel mit veszíthet. Ő meghagyja másoknak a Hajdú-táncot. De, még a Hajdú-(vissza-) táncot is...

Solymár József

Felelőtlenek vagyunk...

Igen, isszuk a levét, sok mindennek isszuk. Isszuk mindannyian, akiket a vörös világálmot megvalósítani akaró szovjetpolitika keleti tömbjébe kényszerített századunk történelmének torz fintora. A filozófia születésétől kezdve a létet, s benne az ember létét is firtatja, választ, útmutató választ keres a nagy kérdésekre, így a marxi filozófia is. A bajokért, bajainkért korántsem ez, a *Marx* adta válasz okolandó, hanem a marxizmus dogmává keményítése, az, hogy közben nem vétetett figyelembe a világ folytonos változása, amelyhez ily módon a marxisták nem alkalmazkodhattak, nem csatlakozhattak. A rossz megvalósítás persze, hogy parancsuralomba torkollt, s így válhatott mindenhatóvá a sztálini szellem. És sajnos, ez a szellem most, a kommunizmus összeomlása után is létezik, fel-feltűnik kísértetként itt és ott, hogy megborzongtassa vagy épp ellenkezőleg *megmámorítása* a lelkeket. Azokét, akik nem tanultak, nem tudtak vagy nem akartak tanulni a múltból.

Mi is e szerencsétlen kísérletnek vagyunk szenvedő alanyai, s ennek isszuk mindmáig a levét. Bajaink egyik erős, és mély gyökere az, hogy társadalmunkból, tehát belőlünk is kiirtották a *felelősség tudatát*. A Nyugat embere felelősségteljes: erre nevelte a család, az iskola, az élet. Ezért oly nagy közöttük és miközöttünk a különbség. Márpedig a felelősség tudata nélkül nem boldogulhat sem az egyén, sem a társadalom.

A szocializmus „építése" jegyében eltelt korszakban a pártállami felelőtlen döntések sokaságát kellett megélnünk, melyek káros hatását talán még utódaink is érezni fogják. Ezekből most mindössze egyet kívánok megemlíteni, egyetlenegyet, az ingatlanállamosításokkal kapcsolatban: a háború, az ostrom sújtotta főváros bombakáros, lerobbant bérházainak gyors állami tulajdonba vételét. Még ma, egy híján ötven évvel a háború után is városszerte láthatóak ilyen, mindmáig a háborúra emlékeztető házak, és sajnos, sokfelé számos akad belőlük!

Az IKV „házkezelésére" kár szót vesztegetnünk, leszerepelt mindannyiunk előtt, akik „káposztafejeknek" tekintett bérlői voltunk, vagyunk. A „gonosz", kizsákmányoló, kapitalista háziurakról sem kívánok írni, őket már elsirattam. Bár szívem szerint feltámasztanám mindüket, mert akkor legalább biztosítva láthatnánk, ha mást nem, legalább a házak állagmegóvását, vagyis megállíthatnánk további pusztulásukat, összedőlésüket. Igaz, a hajdani bérlő is más volt, „rendeltetésszerűen" lakta bérlakását, szemben a későbbiekkel, akik tanyáról, faluról jövet, régi gyökereiktől eltépetten, gyakran szinte „birtokba" vették a kiutalt tanácsi bérlakást, s kedvük kénye szerint alakítgatták.

Európa számos nagyvárosa csodálatos műemlékekkel dicsekedhet, a mi fővárosunknak e téren nem kedvezett a történelem, a budai várnegyed középkori építészeti emlékei is jórészt barokk mezt öltöttek az 1686-os ostrom után. És nem is gazdag barokk palotákként épültek újjá, hanem szerény polgárházakként, hiszen Buda a jelentéktelen városok sorába süllyedt. Pest, a kereskedőváros, a XIX. század elején indult gyors fejlődésnek. A pesti Duna-part akkor épült empire házsora nem maradt fent, csak régi metszetek őrzik harmonikus szépségét. A mai Budapest jellegzetes városképét az eklektika jellemzi: a közel százéves, történelmi stílusokban épült középületek, bérpaloták, bérházak együttese. A város szerencsés fekvése nyújtotta felejthetetlen panoráma és a ma még létező városkép jelenti a magyar főváros szépségét az idelátogatónak és mindannyiunknak. A városkép tehát egyben kincset is jelent, a mi kincsünket. Kincset, amelyre vigyázni kell.

A pártállam és sáfárjai nem bizonyultak megfelelő kincsőrzőnek. Jött a változás és vele az új gazda: önkormányzati tulajdonba kerültek a pesti bérházak. Az önkormányzatokat is a szegénység fojtogatja, felújításra nekik sem telik. A teendő tehát az új gazdasági perspektívában: a gyors túladás, a privatizáció, a lakáseladások! A kispénzű emberek nyakába varrják az egészet, váljanak ők „tulajdonossá"! Jó, a lakás megvásárlásra még ki-ki valahogy összekaparja a pénzt! No, de a többi? A karbantartás? A teljes házfelújítás? Vajon hogyan és miből?

Szegények, „szegény" tulajdonosok! És ezúttal nem a pénzre céloztam...

Szegények, mert erre kényszerítik őket e még mindig „felelőtlen" világban. Mert nem a minap összeomlott Ó utcai ház az egyetlen, amely összedőlhet, ha nem mentik meg idejében!

Sajnos, felelőtlenek vagyunk. Felelőtlenné váltunk a „szocialista" világban, mely úgy omlott össze, akár az Ó utcai bérház.

Felelőtlenek vagyunk, pedig a század első felében élt elődeink még felelősségteljes, kötelességtudó emberek voltak!

Emlékszem, gyerekkoromban, a harmincas évek derekán a csehszlovákiai magyar napilapok részletesen beszámoltak egy pesti házomlásról. A „külső" Rákóczi úton ötödik emeletet építettek egy négyemeletes bérházra. „Szerencsére" csak egy áldozat volt, egy kis cselédlány lelte halálát a romok alatt. Az építészvállalkozót gondatlanságból okozott emberölésért elítélték és magas kártérítésre kötelezték.

1994. a család éve, világszerte. Nálunk is. Jó volna, ha a családokban ismét úrrá lenne a felelősségteljes gondolkodás, ha erre nevelnék magzataikat, csemetéiket, kamaszgyerekeiket. És ha hozzájuk csatlakozna az iskola is, amely a múltban annyival adósa maradt a tanulóifjúságnak. Igen, szülő, tanító és tanár felelősségteljesen együtt munkálkodjék, hogy könnyebbé váljon mindannyiunk élete, éspedig mindenhol és minden téren! Hogy többé ne lássuk kárát semmiféle könnyelműsködésnek, kötelességszegésnek és felelőtlenségnek.

Tordon Ákos

Magyar Szemle

Szerkesztési okokból Czakó Gábor írását február 17-én annak utolsó hat mondata nélkül jelentettük meg. A szerző kérésére ezúttal a teljes szöveget közöljük.

Olvasói est a kies megyeszékhelyen. Negyvenes évei elején járó csinos hölgy jegyzetel és újságírósokat kérdez. Kedvesen. Mosolyog: ugyan nem zavaró-e, hogy a folyóirat címe Magyar Szemle? Nem hátrány-e ez? Mármint a Magyar. Hogy ez így fennen, már rögtön az első szóban? Bírjuk-e vállalni? Mert e szó – így ő –, bizony sokak számára elcsépelt és egy kicsit bizony pejoratív is, már megbocsássunk. Aztán a mögötte ülő barna lány következik, talán főiskolás. Ő a küldetéstudattal képtelen megbékélni. Az bizony rettenetes és veszélyes, mint a jobboldaliság, melynek főveszély voltában mindketten egyetértenek.

Az ország elfoglalása a nyelv elfoglalása. Rákosiék pontosan ezt csinálták negyvenöt után. A magyar kérdés vagyonkérdés? Ugyan, a munkaerő kell, itt is kell. Nekiláttak kiverni a magyarságot anyanyelvéből. Megszállták a pozitív fogalmakat: a *haladót*, a *demokratát*, a *fejlődést*, a *„bűnös népet"* pedig beszorították a *reakciósba*, összemocskolták szívében a *hitet*, a *vallást*, a *magyart*, *Istent*, a *nemzetet*. Igen, emlékezhetünk, a nép helyett nemzetet mondani bűnös nacionalizmusnak számított, akár Himnuszt énekelni iskolai ünnepélyen. A helyzet most ismétlődik, mint amikor a bűnös visszatér a tetthelyre... A kérdező hölgyek csodálkoztak, tán önmagukat sem értették, mert vajon lehet-e főlnőni küldetéstudat nélkül? Anélkül, hogy a kamasz ne higgye, azért jött a világra, hogy bajnok legyen, költő, hogy hazáját megszabadítsa idegen zsarnokától? Hogy később se találja a választ: mi végre vagyok a földön? Mi a teendőm gyermekeimmel? Hogy bevegyem az áfiumot: a bal a jobb? Hogy ne legyek otthon a magyar bőrömben? Aki nem érzi Istentől való küldöttségét, azt ki nem kezdi küldözgetni?

Jobboldali veszély? Fasizmus? A fasiszta elsősorban nem sovén, hanem erénytől, közösségtől, küldetéstudattól meghatározatlan ember, tiszta lap, akit tele lehet írni bármilyen paranccsal. Tele is írják. Azok, akik kitörölték belőle a valódi élethez szükséges eszméket.

Czakó Gábor

MUNKÁCSY Mihály

videója

eo !
agazin

rtalmából:

ában:

ROYAL
BÚTOR

Vasárnapi Hírek
1991. febr. 10

TAVASZI MEGLEPETÉS

Akik II. 21-től III. 6-ig
vásárolnak üzletünkben, azok között

A galád család

A galád családot, az Addams Familyt lehet szeretni, és lehet gyűlölni. A gyűlölet amúgy sem áll távol e családtól. Szinte imádják a temető illatát, a gyerekek kedvenc foglalatossága a guillotine-nal, a villamosszékkel való játék, s egy kis halálért sem kell a szomszédba menniük. Egymást azonban imádják, a családért élnek-halnak. Igaz, amikor megérkezik a család legifjabbika, a helyes, bajuszos kis csecsemő, aki se nem leány, se nem fiú, hanem kiköpött Addams, nagyobb testvérei a legrafináltabb módokon próbálják eltenni őt láb alól: játékból, s talán egy kis féltékenységből. Hiszen nekik is vannak érzelmeik.

E galád család története, mely most a második fejezettel folytatódik, tele van morbiditással, fekete humorral, s a görbe tükör valójában egy feje tetejére állított világ, melyben az értékrendek színtiszták, csak épp ellenkező előjellel. Vajon melyik szülő nem álmodozik egy kerekded, pirospozsgás arcú, szőke hajú fürtös kisgyermekről? Nos, Addamsék házában ez istencsapással ér fel, maga a teljes boldogtalanság.

Aki nem fáradt még el az első rész feketénél is feketébb humorától, s megszerette az Anjelica Huston és Raul Julia alaktotta különleges párt, Morticiát és Gomezt, meglepetéssel tapasztalhatja, hogy a második rész jobb, mint az első. Maga a rendező, Barry Sonnenfeld is elismeri, hogy e folytatásban több a történés, mint az első részben. Külön sztori kerekedik abból, hogy új, áldada furakodik be a családba, hogy pénzért elcsábítsa a kissé ütődött nagybácsit — ki nem emlékezne a kopasz Fester bácsira, akinél rondább [illegible] a Föld —

Tisztelet Munkácsynak

Az árva gyermek *Lieb Miskát* 8 éves korában, 1852-ben hozta Csabára nagybátyja, Reök István. Kocsin utaztak Miskolcról a Körösök közötti városba. „Az utat karók jelezték, amelyeket nagy távolságokban becövekeltek a földbe. Ló és kocsi fekete sártengerben úszott..." — írta évek múltán elmékeinek gyűjteményében. Csabán töltötte gyermekkorát, lett megalázó szenvedések közepette asztalosinas, majd asztaloslegény Aradon, ahonnan Gyula volt életének következő állomása. Az ügyesen rajzolgató ifjú itt találkozott tehetsége megmentőjével, *Szamossy Elek* vándorfestővel, akinek tanácsára és segítségével Németországban tanul festészetet, ahol majd megfesti első, nemzetközi sikerű vásznát, a *Siralomházat*. A kép az 1870-es párizsi világkiállításon aranyérmet kap!

Alig húsz évre csabai évei után párizsi műterme a művészvilág egyik központja lesz. Már rég *Munkácsynak* jegyzi magát, de a kis Lieb Miska gyermekkorának színterét, Csabát sosem felejti. Sokszor hazalátogat, van úgy, hogy (például 1894-

Reök Sarolta portréja

ben) a főispán fogadja a csabai állomáson, és hatalmas, éljenző tömeg.

Ez a mostani esztendő a világhíres festő születésének 150. éve. A nagy alkalomból a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum *Banner Zoltán* művészettörténész rendezésében, február 18-án, pénteken két kiállítást is nyitott összes termeiben. Az egyik *Munkácsy Mihály és Békés megye művészete* címmel mutatja be a múzeum tulajdonában lévő Munkácsy-relikviákat: festőállványát, palettáját, személyes tárgyait, műtermi fotókat és írásos dokumentumokat, valamint 16 Munkácsy-festményt. Közöttük is az Újoncozást, a Pihenés az erdőben és a Kutyacsalád című, valamint Reök Sarolta portréját. A terem más falain a Körösök vidékén élt vagy onnan elszármazott kortársak, és a későbbi békési nemzedék alkotóinak képei láthatók. (Orlai Petrich Soma, Haan Antal, Szamossy Elek, Jankó János, Vidovszky Béla, Perlrott Csaba Vilmos, Kohán György, Papp Gyula, Gaburek Károly.)

A másik kiállítás az időben előrehozott *XXVIII. alföldi tárlat, Tisztelet Munkácsynak* címmel az évtizedek óta a tárlatsorozathoz kötődő művészek (és újak) munkásságáról ad figyelemre méltó áttekintést, közel hetven alkotó mintegy százötven festményének, grafikájának, szobrának bemutatásával.

A Munkácsy-emlékkiállítást egész évben láthatják a békéscsabai múzeum vendégei, az alföldi tárlat július 15-ig lesz nyitva.

Sass Ervin

Nemzeti festészetünk nagymestere volt

Százötven éve született Munkácsy Mihály

Másfél évszázada, 1844. február 20-án született Munkácson a bajor származású *Lieb Leó* egyetlen, *Mihály* névre keresztelt gyermeke, kinek neve és művészete a posztromantikus realizmus, ezen belül a drámai töltésű népi életkép művelőjeként vált ismertté, s akit nemzeti festészetünk felerősítői közt tisztelhetünk. Hazai népszerűségével szinte egyetlen, nálánál jelentősebb festőnké se vetekszik, de a százötvenedik évforduló magában véve is életútjának sommás áttekintésére kötelezne.

Poros út II., 1874 után

Rajongói tudják, hogy „nehéz gyermekkora" volt, mert szülei korán elhaltak – azt azonban nem (mert a kultúrpolitika minden megelőző rezsimben igyekezett elkendőzni), hogy gyámja, s egyben anyai nagybátyja, *Reök István* ügyvéd nem szívtelenségből, hanem annak gyenge iskolai előmenetele miatt adta inasnak unokaöccsét. Az asztalosmesterséget azonban becsülettel kitanulta, ha a rajzolás meg a festegetés jobban érdekelte is. De a szerencse már ekkor mellé szegődött: megismerkedett *Szamossy Elek* festőművésszel, aki elvállalta tanítását. Együtt vándoroltak az ország keleti részein. Legtöbbet Aradon és Békéscsabán időztek, miközben az ifjonc már önálló restaurálással meg jómódú polgárok arcmásainak ügyes kezű megfestésével javítgatott saját anyagi helyzetén.

Szamossy ajánlására a Képzőművészeti Társulat támogatja a fővárosba, Pestre kerülését 1863-ban. Itt a már jó nevű idősebb „kollégák": *Laccataris Demeter, Than Mór* és *Ligeti Antal* veszik szinte atyai pártfogásukba – és ekkor magyarosítja nevét *Munkácsyra.* 1867-től gondjai tovább csökkentek azáltal, hogy a kiegyezés utáni kormány kultuszminisztere, *báró Eötvös József* ösztöndíjban részesítette az ekkor arc- és életképeket festő művészjelöltet. De még ennek előtte bejutott a bécsi Akadémiára, ahol *K. Rahl* irányításával tanult (1865), majd Münchenbe ment. Mesterei közül *W. Kaulbach* hatott rá a legközvetlenebbül, majd – miniszteri ösztöndíja folytán – párizsi útjának nagy élménye a francia realizmus vezéralakja, *G. Courbet* lesz. Kibontakozását segíti a *W. Leibllel* kötött barátság is, továbbá az az útmutatás, amelyet Düsseldorfban letelepedve *L. Knaustól,* zsánerképfestő példaképétől kap. Ez utóbbi egyben stúdiumainak utolsó állomása. Mesterei alkotómódszereinek eggyéötvözéséből alakította ki a maga önálló stílusát, amelynek első reliktuma az illetlenül reális *Ásító inas* (1869).

1870-ben festette meg a Siralomház első változatát, amellyel a párizsi Salon kiállításán aranyérmet (medaillon d'or) nyert. A nem várt sikerrel szinte berobbant a francia főváros vagyonos társadalmi rétegének világába. 1871-es Párizsba költözésekor már otthonosan mozgott a műpártoló *De Marche báró* palotájában, akinek halála után feleségül veszi a nagyravágyó özvegyet. (A Siralomház magyar egzotikumának is tulajdonítható siker többé nem ismétlődött meg.) Posztromantikus realista életképei közül megérdemelt sikert aratott még a *Tépéscsinálók* (1871) sokfigurás jelenetének tiszta értelmű kompozíciójával, de az *Éjjeli csavargók,* a *Zálogház,* sőt az igazán meghitt, nemes egyszerűséggel komponált *Köpülő asszony* (1872–73) stb. vásznait már erősen támadta a francia kritika. Hiába, a XVIII. századtól az övéké az európai képzőművészeti hegemónia, ők diktálják a stílusváltozások menetét. Pedig a mi szemünkben Munkácsy művészetének éltető ereje épp a népi témákban és festésmódban rejlik. Az 1877-ben mesés áron elkelt *Milton* sikere után tíz évre szóló szerződéssel elkötelezte magát *Ch. Sedelmeyer* műkereskedőnek. Már csak ez hiányzott az elbizonytalanodó festőnek a pénzsóvár asszony mellé. Újabb palotákat építtettek, de a pénzes nyárspolgárok ízlését kiszolgáló, előkelő szobabelsők sora már a biztató kezdet feladását, az igazi artisztikumtól való elkanyarodást, az anakronizmus konzerválását jelentette.

Az üres csillogású interieurok mellé biblikus tárgyú képóriások festésére is ösztönözte Munkácsyt a telhetetlen, de ügyes impresszárió. Félreértés ne essék: az őszintén alkotott vallásos téma és tartalom mindenkor az etika és az esztétikum korrelációjának nemes ügyét szolgálta. Ám itt ez is pénzszagú volt. Valódi artisztikum és transzcendens jelentéstartalom közülük csak a *Krisztus Pilátus előtt* címűt (1881) hatja át, míg a *Golgota* (1884) és a legkésőbbi *Ecce homo* (1895–96) zavaros elrendezésű, teátrálisan gesztikuláló figurákkal teletűzdelt tablók már hanyatlásának termékei.

A műkereskedelemnek szánt produktumok közül még a csendéletek és a tájképek őrizték leghívebben piktúrájának valódi értékeit: a drámai erőt és pompás koloritot. A két *Poros út* közül az első (1874) viszont azt tanúsítja, hogy ellenérzései dacára se tudta kivonni magát az impresszionizmus hatása alól; a későbbi, második változat pedig az expresszionizmus tartalmi-formai zaklatottságát veszi programjába.

Arcképei közül a fiatalon elhunyt *Paál László* (1877), az idős zeneóriás *Liszt Ferenc,* és mindenek fölött a velázquezi mélységű, s bravúros faktúrával megfestett *Haynald Lajos bíboros* (1884) a portréműfaj remekei közt foglalnak helyet.

A kilencvenes évek utolsó nagy vállalkozása (az Ecce homo mellett), a Parlament számára megrendelt szuperméretű *Honfoglalás* (1891–93) már alkotója erőtlensége és erősödő betegsége jegyeit viseli magán.

Munkácsy Mihály Endenichben hunyt el 1900. május 1-jén.

Ecsery Elemér

Színház

Sehogy se jó

Az összeesküvők megölik *Julius Caesart* Kr. e. 44. március 15-én, mert úgy látják, veszélyezteti a köztársaságot és a demokráciát. Gyilkosai, *Cassius, Cesca, Marcus Brutus* és a többiek, elkerülhetetlenül belháborúba keverednek Caesar híveivel: *Antoniussal, Octaviussal* és a többiekkel. A köztársaságpártiak veszítenek. Az összeesküvés fő szervezőjeként megismert Cassius kardjába dől. Brutus is öngyilkos lesz. Később Antonius és Octavius között is ellentétek támadnak, majd pedig Octaviusból Augustus néven császár lesz, azaz egyeduralkodó. Brutusék attól féltek, hogy Julius Caesar lesz az – és most Octavius, Caesar unokaöccse beteljesíti azt, amit Caesar nem tudott elérni. Akkor hát hol tartunk? És mivégre volt az egész *konspiráció?* Hogy *proskripció,* az ellentábor híveinek leöldösése kövesse, a megmentett demokrácia nevében? Vagy hogy polgárháború, s nyomában anarchia törjön ki, amelyben már alig követhető, ki melyik oldalon áll, ki kit akar megölni, kinek mi az érdeke és az ellenérdeke? Kinek van végül is igaza? Caesarnak? Brutuséknak? Antoniuséknak? Megmentendő-e a demokrácia, és amit meg akarnak menteni, az demokrácia-e még? És az új uralom jobb lesz-e – s ha igen, hogyan, miképp, mitől – mint a régi? Vagy csak a hatalom csúcsán állók változnak, és a cél nem több, nem nemesebb, nem szolgálja jobban Róma népét, mint korábban – azaz pusztán *a hatalom megragadásáról és megtartásáról van szó?*

És még egy nagy kérdés: *mi köze mindehhez Róma népének,* ennek a manipulált, percenként hol Caesarhoz, hol Brutushoz, hol Antoniushoz húzó tömegnek? Van-e valami szava az események alakulásában, alakításában, vagy csak arra jó, hogy rá hivatkozzon mindegyik politikai csoportosulás?

William Shakespeare nemigen ad választ e maga feltette kérdésekre a valószínűleg 1599-ben írt Julius Caesarban. Kérdez, mert kérdeznie kell – hiszen hasonló küzdelmeket lát maga körül saját Angliájában. És nem tud igazán odaállni senki mellé. Tán nem is akar, mert nem ez izgatja. Inkább a politika s a politikusok erkölcsrajzát írja meg, az önhitt, egyeduralomra törő Caesart, a becsületes, idealista, de naivitása és gyanútlansága miatt politikusnak alkalmatlan Brutust, a sértettségétől is fűtött Cassiust, a ravasz reálpolitikus Antoniust. Nem tudja, nem tudhatja, hogy modell értékű drámát ír, s hogy hősei is modell értékűek maradnak évszázadok múltán is.

A magyar színpadokról az utóbbi időben sokáig hiányzott a Julius Caesar. A Radnóti Színház (akkor még: Radnóti Színpad) 1988-as előadása is évtizedes szünetet tört meg. (Előtte: 1979: Főiskola; 1977: Szeged; 1963: Nemzeti; 1945 és 1963 között: nem játszották.) Nem nagyon fért bele a *„kultúrpolitikába"* összeesküvés, zsarnokdöntés, nyílt színi politikai gyilkosság, polgárháború, anarchia, s nem fért bele a nép mint ingatag, alacsony öntudati fokon álló *tömeg.* Az idei évadban azonban, úgy tűnik, ez az egyik slágerdarab. Már színre vitték Debrecenben, és most a Katona József Színházban is láthatjuk, *Zsámbéki Gábor* rendezésében.

Kétségtelen: vannak ma aktuális kicsengései a Julius Caesarnak. Átmeneti éveket élünk, demokrácia után esengünk, s közben dúlnak a politikai belháborúk, és ki tudja, Cassiusék és Brutusék után mit hoznak az esetleg fellépő Octaviusok, Antoniusok? S nem a nép, a folyton emlegetett és mindenki által üdvözíteni óhajtott nép issza-e meg a levét mindennek? Kérdések tehát vannak bőségesen, s ezek gyakorlatilag ugyanazok, amelyeket már Shakespeare is feltett. És ugyanúgy nincs rájuk egyértelmű válasz.

Zsámbéki mindazonáltal *nem csinál mai politikai tandrámát a darabból,* noha az a néhol nem is enyhe *brechtizálás,* ami racionálisabbá, szikárabbá teszi az eredeti matériát, hordoz ilyen veszélyeket. A *Vörösmarty*-fordítás romantikus tónusát felváltó, szárazabb átültetés (*Illés László* munkája) is abba az irányba hat, hogy lehántsa a drámáról a rárakódott érzelmesebb burkokat. *Antal Csaba* habbeton falazóelemekből épített díszlete, *Szakács Györgyi* félreérthetetlenül tagoló jelmezei (szürkében Brutusék, sárgában Antoniusék, hogy aztán a csatákban a vér, sár, korom majdnem azonos színűvé mocskolja a sárgát és a szürkét is) szintén azt jelzik: Zsámbéki nem óhajtja eszményíteni sem a drámát, sem hőseit. Nála az derül ki, hogy nem túl jelentékeny, de mégis katalizátor-szerepű Caesar *(Jordán Tamás* m. v.) aki egyedül visel színes (bíborszín) palástot, tulajdonképpen fölöslegesen hal meg, mert a szikrázó gyűlöletű Cassius *(Benedek Miklós)* és a naiv erkölcsbajnok Brutus *(Máté Gábor)* ezzel nem ér el semmit. Sőt, jő az anarchia, jő Antonius *(Mácsai Pál* m. v.), a nagy manipulátor, akit az összeesküvők óriási taktikai hibája szóhoz és szerephez juttat. És jön Octavius, *(Debreczeny Csaba)* ez az élő Fortinbras, hogy átvegye a hekatomba fölött a hatalmat. Ott vagyunk, ahol voltunk – vagy egy kicsit még rosszabb helyzetben. Az összeesküvők halottak; azzal a fegyverrel ölték meg magukat, amellyel Caesar életét oltották ki. Róma romokban, a fal ledöntve, vér, mocsok, hullák. De megvan a hatalom, s Octavius így azt is megengedheti magának, hogy nagylelkűen nyilatkozzon a holtan heverő Brutusról. Megtörtént a hatalom(rendszer?)váltás.

De erről az egész miskulanciáról mégis azt érezzük: *sehogy se jó.*

Takács István

Modern táncest

A *Company „Art of Dance"* és a *Budapest Balett* fiatal táncegyüttesek, tagjaik profi táncosok (többségük a Magyar Állami Operaház és a Madách Színház művésze). Arra vállalkoztak, hogy mindennapi munkájuk mellett népszerűsítik a modern stílust. E törekvés jegyében szervezte meg *Fővárosi Operett Színház-beli* fellépésüket a *Táncfórum* február 20–án este 6 órára.

Az előbbi tavaly alakult, s egy Nyugat–Európában évtizedek óta honos mozgásnyelvet, tánckifejezési módot próbál megismertetni a közönséggel, amit a tudatosan modern technika és a klasszikus tréning rendszeres alkalmazása jellemez. Munkájában részt vesz a Párizsban élő *Raza Hammadi* koreográfus. A Budapest Balett tavalyelőtt létesült, azzal a céllal, hogy a magyar táncéletet egy utazó, modern kamarabalettegyütessel gazdagítsa. Tevei között a külföldi kortárs koreográfiák bemutatása közben egy leendő alkotóműhely körvonalai is kirajzolódnak.

A vasárnap esti programban *Földi Béla* Jazz Café című koreográfiája szerepel első helyen. Ugyanőt dicséri a Talán én... című produkció. A záróképet, a Bronte nővéreket Raza Hammadi neve fémjelzi. A Budapest Balett Loops című darabját *Rami Beier* koreográfus készítette. Hozzájuk is elért Raza Hammadi „keze": Isabelle című művét állítják színpadra. Harmadik darabjuk a Rose tango at boneyard, *Bruce Taylor* munkája.

(micsi)

Egy halálhírre

A módszer anarchistája

Olykor elhatalmasodik az emberben az érzés: valahogy túlságosan nagy szakadék tátong a nyugati szellem világa és a keleti szellem világa között. A marxizmus évtizedei ránk erőltették azt a primitív ideológiát, amely már a moszkvai talmudisták szigorú szűrőjén érkezett, és azt még a magyar „puha diktatúra" sem engedte meg, hogy a bölcseletből más ízeket kóstolgasson a tévelygő polgár. Emlékezhetünk rá, akik megértük, miként óvták üdvösségünket – mondjuk – a hozzánk is beszivárgó egzisztencializmustól. Vagy – például – *Lukács György* és „örökösei" szinte a rendszer végéig meggátolták *Hamvas Béla* műveinek visszaiktatását a magyar szellemi kultúrába.

Csoda-e hát, ha most alig-alig kapja föl a fejét valaki, amikor a hír ideér: Svájcban a múlt vasárnap *Paul Feyerabend* filozófus rákban elhunyt. Nem kapja föl, mert a mi vidékünkön alig tud valaki valamit is az 1924-ben Bécsben született professzorról, aki 1958 óta a kaliforniai Berkeley egyetemen tanított, majd később a zürichi egyetemre került, és most, egy hónappal 70. születésnapja előtt érte a halál.

Most persze, mondanánk, hogy a *Bécsi Kör* szellemiségén indult el a negyvenes évek végén, de hát valójában akkor már Bécsi Kör nem is volt: *Moritz Schlicket,* a kör alapítóját (aki egyébként 1922-ben a Lenin által kiátkozott *Mach* tanszékét vette át), már 1936-ban meggyilkolta egy diák az egyetem épületében, *Rudolf Carnapp* a nácik elől, akik hivatalból üldözték a pozitivizmus újabb formáit éppúgy, mint a régit, Los Angelesig menekült, és haláláig az ottani egyetem professzora volt, *Karl Popper* pedig (mellesleg sosem volt valóságos tagja a körnek) meg sem állt Új-Zélandig, ahol vesszőparipájáról, a kutatás logikájáról tartott előadásokat. *Wittgenstein* sem volt tagja a Bécsi Körnek (Carnapp többször szemére is veti metafizikai szennyezettségét), de szelleme nyomát még utolérhette a fiatal Feyerabend, aki ez időtt inkább a színház és zene iránt érdeklődött, és aki egész filozófiai pályája során balkézről való házasságban élt a művészetekkel. Maga mesélte büszkén, hogy *Peter Falknak* adott ötleteket a Colombo-sorozathoz. Írt színdarabot, regényeket is. Mindenekelőtt azonban egy, mondhatni, posztmodern alapkönyvecskét, amely 1984-ben jelent meg *A tudomány mint művészet* címen. Azokról a rafinált mozzanatokról szól, amikor a tudomány és a művészet át- meg áthatol egymásba, ám ez bizony már igencsak messze van a Bécsi Kör nyelvlogicista szigorúságától, metafizika ellenességétől.

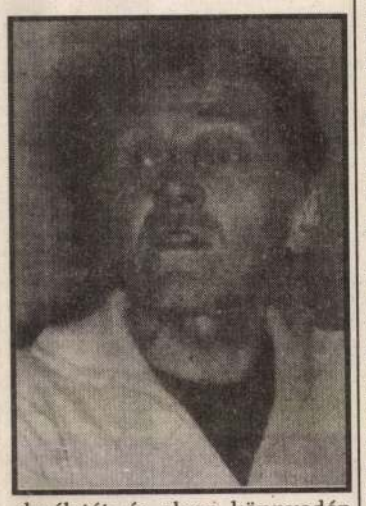

De ugyan miként is fékezhette volna magát, hogyan szorítkozhatott volna a formális ítéletek rideg sablonjaira egy olyan gondolkodó, aki otthonosan mozgott a tudománytörténet legkülönbözőbb területein, aki éppúgy értette Maxwell, Faraday fizikáját, mint Darwin evolúciós elméletét, és olyan könnyedén olvasott bonyolult tudományos műveket – mesélik róla –, mint mások detektívregényt.

Paul Feyerabendet az anarchia filozófusaként szokták aposztrofálni. Talán ez az önellentmondás világít rá legjobban tudósi habitusára. Bölcselet és anarchia miként férhet össze, ha egyszer az anarchia rendszerellenes? 1976-ban írta meg *Vázlatok egy anarchista ismeretelmélethez* című művét, amelyre bizonyára befolyással voltak a hatvanas évek végén a diákmozgalmaktól forrongó berlini professzori idők. A módszerről szól ez a mű is, ahogy – valódi posztmodern vonás – gondolkodása középpontjában is mindig a módszer állott.

Ha igaz, hogy „egy filozófus – egy szó", akkor övé a metódus.

F. L.

Elhalasztott operaházi sztrájk

A Magyar Állami Operaház sztrájkbizottsága pénteken úgy döntött, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban bérkövetelésük megoldására megindult tárgyalások miatt, valamint az operalátogató közönségre való tekintettel elhalasztják a hét végére kilátásba helyezett sztrájkot. A döntés értelmében a sztrájkbizottság működését és a sztrájkkészültséget továbbra is fenntartja.

A közlemény rámutat, hogy az Operaház művészei, dolgozói olyan körülményeket szeretnének, amelyek elfogadható mértékben biztosítják a színvonalas munka feltételeit. Követelésük – ami az elmúlt év szeptemberétől válasz nélkül maradt – véleményük szerint egy, a zenekar béremelésével megkezdett folyamat további tárgyalását igényelte volna. A Művelődési és Közoktatási Minisztériumban Taxner-Tóth Ernő megbízott helyettes államtitkárral e héten megindult tárgyalások – ha nem is hozták a sztrájkbizottság által kívánt megoldást –, a tárgyalópartnerek jó szándékát bizonyítják, és reményt adnak a helyzet megoldására. (MTI)

KÁRPÓTLÁS

Termőföld-árverési hirdetmények

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kárrendezési Hivatal **Pere** községben, a **Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Ináncs** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Pere, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Pere		07-ből	8590 nm	szántó	17,18	
		05/4/A/C/D	16 ha 2411 nm	legelő	52,33	
		05/4/B	1 ha 0902 nm	erdő	3,05	*, **
		028/6	24 ha 4428 nm	legelő	89,37	*
		041/1	7499 nm	szántó	15,00	
		041/9	5834 nm	szántó	11,67	
		041/10	1493 nm	szántó	2,99	
		041/11	2634 nm	szántó	5,27	
		046/2	3494 nm	szántó	6,99	
		039/1	4 ha 5286 nm	szántó	90,57	

* A földrészlet művelés alól kivett területet is tartalmaz. ** Az erdőtörvény előírásai szerint kell gazdálkodni.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kárrendezési Hivatal **Bodrogkeresztúr** községben, a **Tokajhegyalja Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Tarcal** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bodrogkeresztúr, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Kort. int.
Bodrogkeresztúr		0126-ból	2042 nm	szántó	3,90	

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kárrendezési Hivatal **Bodrogkeresztúr, Szegi** községekben, a **Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Miskolc** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bodrogkeresztúr, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 15 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bodrogkeresztúr		0199/4	6 ha 2010 nm	erdő	26,04	*
Szegi		031/6/A	1 ha 3423 nm	erdő	3,22	*
		031/6/B	7851 nm	legelő	1,34	

* Az erdőtörvény előírásai szerint kell gazdálkodni.

A Csongrád megyei Kárrendezési Hivatal **Szatymaz** községben, a **Finn–Magyar Barátság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Szatymaz** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Szatymaz, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9.30 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Szatymaz		0269/1/M	1 ha 3660 nm	erdő	3,55	
		0269/1/H	2928 nm	erdő	1,93	
		0272/1/A	5 ha 3000 nm	szántó	61,66	289,67 Ft/Ak*
		0272/1/A	6640 nm	szántó	5,96	
		0272/1/C	4420 nm	gyep	3,58	
		0272/1/D	7 ha 1885 nm	gyep	55,54	
		0278/1/C	33 ha 5400 nm	gyümölcsös	1573,03	389,09 Ft/Ak*
		0283/1/D	1 ha 4000 nm	szántó	9,00	
		0289/6	2039 nm	szántó	1,63	
		0289/7	1241 nm	szántó	0,99	
		0307/1/A	6557 nm	szántó	8,00	
		0314/1/A	8 ha 1814 nm	szántó	75,76	
		0314/1/N	2707 nm	gyep	3,68	
		0314/13	6868 nm	szántó	8,39	
		0314/14/F	1 ha 3440 nm	erdő	8,87	
		0314/14/A	7 ha 0600 nm	szántó	79,03	
		0323/1/F	1 ha 8000 nm	erdő	14,40	
		0323/1/D	1 ha 7556 nm	erdő	4,56	
		0323/1/A	16 ha 9081 nm	szántó	191,48	
		0328/2/A	1 ha 5567 nm	szántó	18,99	
		0328/2/B	4033 nm	erdő	2,66	
		0328/2/C	3847 nm	erdő	1,00	
		0328/3/A	2162 nm	szántó	2,64	
		0328/3/B	3318 nm	gyep	0,68	
		0328/3/C	4100 nm	gyep	5,58	
		0330/1/A	13 ha 5469 nm	szántó	127,68	
		0330/1/D	1 ha 2080 nm	erdő	7,97	
		0330/1/F	4029 nm	erdő	2,66	
		0330/1/F	8058 nm	erdő	5,32	
		0330/1/G	1 ha 5971 nm	szántó	11,87	

* Meliorációs költség.

A Csongrád megyei Kárrendezési Hivatal **Kiszombor** községben, az **Agro–Maros Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Makó** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kiszombor, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Kiszombor		0153	4 ha 2230 nm	szántó	109,25	
		0151/1-ből	33 ha 0022 nm	szántó	701,55	
		0137-ből	54 ha 5138 nm	szántó	1369,62	441 Ft/Ak*
		0146	77 ha 0228 nm	szántó	1765,90	
		0156	54 ha 9139 nm	szántó	1106,00	
		0135/A	22 ha 2662 nm	szántó	591,20	451 Ft/Ak*
		0135/B	33 ha 0004 nm	szántó	858,03	451 Ft/Ak*

* Meliorációs költség.

A Csongrád megyei Kárrendezési Hivatal **Kistelek** városban, az **Új Élet Mgtsz, Kistelek** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kistelek, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Kistelek		0149/2	4053 nm	gyep	3,08	
		0161/1	8632 nm	szántó	3,63	
		0161/2	5 ha 6372 nm	szántó	31,28	
		0161/4/A	1165 nm	kivett		
		0161/4/B	1712 nm	szőlő	7,14	
		0163/1	15 ha 4177 nm	szántó	83,75	
		0163/7/A	2660 nm	szántó	1,12	
		0163/7/B	1670 nm	szőlő	6,96	
		0167/38	0640 nm	szántó	0,51	
		0172/1	9 ha 7290 nm	szántó	77,83	
		0174/1	3 ha 7417 nm	szántó	29,93	
		0180/1	12 ha 7634 nm	szántó	102,11	
		0187/3	6289 nm	gyep	5,47	
		0188/1	7165 nm	nádas	7,45	
		0188/1/B	4 ha 0834 nm	gyep	35,53	
		0188/1/C	2608 nm	nádas	2,71	
		0188/1/D	1838 nm	nádas	1,91	
		0188/1/F	6563 nm	mocsár		
		0188/17	5517 nm	gyep	4,80	
		0197/2	2877 nm	gyep	0,26	
		0197/10/B	22 ha 3949 nm	mocsár		
		0197/10/C	2940 nm	erdő	0,76	
		0197/10/D	4627 nm	gyep	0,42	
		0199/A	7402 nm	erdő	1,92	
		0199/B	7 ha 8392 nm	gyep	24,30	
		0199/C	2428 nm	erdő	0,63	
		0204/6	0486 nm	szántó	0,39	
		0204/10	1388 nm	szántó	1,11	
		0204/12	0802 nm	szántó	0,64	
		0204/28	1212 nm	szántó	0,97	
		0204/29	0935 nm	szántó	0,75	
		0204/31	1111 nm	szántó	0,89	
		0206/5	2 ha 3756 nm	szántó	9,89	
		0206/6	5100 nm	erdő	1,33	
		0206/7	2816 nm	erdő	0,73	

A Fejér megyei Kárrendezési Hivatal **Sárosd** községben, a **Vörösmarty Mgtsz, Nagylók** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárosd, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárosd		0302/2/A-ból	1 ha 1190 nm	szántó	36,78	

A Fejér megyei Kárrendezési Hivatal **Sárosd** községben, az **Egyetértés Mgtsz, Sárosd** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárosd, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24–25., 10 óra. (Az árverésre jelentkezés: március 24-én, 9 órától)
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Az előző árverésekből megmaradt termőföldterületek:						
Sárosd		0258/5	1 ha 9423 nm	szántó	67,59	
		0306/1	65 ha 7598 nm	szántó	2377,09	
		0306/2	76 ha 3348 nm	szántó	2612,88	
		0306/3-ból	2 ha 4961 nm	szántó	85,60	
		0336/7	4001 nm	szántó	11,83	
		0336/8	2027 nm	szántó	5,54	
		0351/1-ből	21 ha 7386 nm	szántó	885,60	
		0361/27-ből	49 ha 1318 nm	szántó	1824,35	
		0365	5 ha 2503 nm	szántó	138,22	
		0369/3	97 ha 5203 nm	szántó	3432,99	
		0369/5-ből	51 ha 1707 nm	szántó	1851,26	
		055/3-ból	22 ha 6587 nm	szántó	581,24	
		058	85 ha 9034 nm	szántó	2653,18	
		063-ból	62 ha 4896 nm	szántó	1788,30	
		078	8136 nm	legelő	9,93	

A Hajdú-Bihar megyei Kárrendezési Hivatal **Hajdúnánás** városban, a **Micsurin Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Hajdúnánás** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Hajdúnánás, Művelődési Központ
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Hajdúnánás		010/8	1 ha 7068 nm	szántó	48,99	
		01123/76	5727 nm	szántó	14,95	
		012/14	10 ha 3547 nm	szántó	322,20	
		012/14	9 ha 5310 nm	erdő	85,78	
		012/14	38 ha 1271 nm	legelő	194,76	
		012/14	8 ha 4993 nm	nádas	10,20	
		0348/13	5 ha 3043 nm	szántó	94,99	
		0356	2 ha 1625 nm	szántó	41,30	
		0501/66	3 ha 2980 nm	szántó	60,12	
		0553/27	1 ha 2164 nm	szántó	23,23	
		0557/12	2877 nm	szántó	5,49	
		0954/1	95 ha 9819 nm	gyep	2815,32	
		0954/1	14 ha 3211 nm	nádas	17,19	
		0954/1	612 nm	kivett		
		0963/10	19 ha 2086 nm	szántó	546,31	
		0963/10	12 ha 9627 nm	gyep	173,42	
		0963/14	17 ha 4039 nm	szántó	211,33	
		0963/14	14 ha 7414 nm	gyep	494,64	

A Hajdú-Bihar megyei Kárrendezési Hivatal **Püspökladány** városban, a **November 7. Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Püspökladány** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Püspökladány, Művelődési Központ
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Püspökladány		01105/12	7 ha 4757 nm	legelő	98,75	
		0111/7	1 ha 621 nm	erdő	14,02	
	C-6	0131/7	49 ha 9466 nm	szántó	835,10	+
		0142/12	52 ha 959 nm	szántó	939,81	+
		0570/4	4 ha 7750 nm	szántó	146,97	
		0570/6	8 ha 3807 nm	szántó	211,19	
		0570/8	7 ha 7522 nm	szántó	181,36	
		0572	7 ha 5304 nm	szántó	201,97	
		0574/1	10 ha 6287 nm	szántó	235,44	
		0574/3	2 ha 7520 nm	szántó	95,77	
		0574/4	3 ha 466 nm	szántó	76,77	
		0574/6	4 ha 355 nm	szántó	82,69	
		0574/8	3 ha 4313 nm	szántó	50,29	
		0581/4	39 ha 262 nm	szántó	904,61	
		0589/4	2 ha 2783 nm	szántó	41,47	
		0596/34	49 ha 8862 nm	szántó	1102,93	
		0596/34	4740 nm	legelő	4,46	
		0600/11	26 ha 4679 nm	szántó	365,38	
		0605/3	59 ha 5545 nm	szántó	1378,29	
		069/12	9882 nm	erdő	13,04	

\+ Meliorációs költség 214 Ft/Ak.

A Hajdú-Bihar megyei Kárrendezési Hivatal **Sárrétudvai** községben, a **Bocskai Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Sárrétudvari** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárrétudvari, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárrétudvari		0144/3	14 ha 2333 nm	szántó	297,57	
		0206/3	1560 nm	szántó	4,48	
		0206/5	1202 nm	szántó	3,45	
		0206/6	754 nm	szántó	2,16	
		0206/7	578 nm	szántó	1,66	
		0209/2	5594 nm	szántó	9,73	
		0219/10	8603 nm	szántó	16,67	
		0220/30	9657 nm	szántó	16,37	
		0222/1	2 ha 1567 nm	gyep	15,10	
		0222/24	12 ha 4258 nm	legelő	56,27	
		0222/30	1 ha 1084 nm	szántó	11,53	
		0222/5	1 ha 1096 nm	szántó	11,54	
		0222/5	4196 nm	gyep	0,71	
		0224/1	11 ha 8358 nm	szántó	222,49	
		0224/3	9 ha 7077 nm	szántó	100,96	
		0224/5	4 ha 5522 nm	szántó	69,96	
		0231	2 ha 471 nm	legelő	7,78	
		0243	2 ha 1832 nm	legelő	8,30	
		0254/7	12 ha 3224 nm	szántó	216,41	
		0254/7	5741 nm	kivett		
		038	1 ha 2282 nm	legelő	10,69	
		067/1	7 ha 3909 nm	szántó	187,86	
		071/3	7 ha 1834 nm	szántó	152,41	
		073	28 ha 7819 nm	szántó	714,74	
		075/1	21 ha 3028 nm	szántó	506,86	
		081/1/A	25 ha 6893 nm	szántó	540,45	
		081/1/B	4754 nm	gyep	5,80	
		081/2	7672 nm	szántó	13,35	
		081/3	7055 nm	szántó	12,28	
		081/4	6834 nm	szántó	11,89	
		081/5	6030 nm	szántó	10,49	
		081/6	7152 nm	szántó	12,44	
		083/8	32 ha 5780 nm	szántó	535,75	
		085/2	4349 nm	erdő	5,13	
		086/H	6840 nm	erdő	8,07	
		086/1/A	38 ha 5462 nm	legelő	175,00	
		086/1/F	4545 nm	erdő	5,36	
		086/3/A	4773 nm	legelő	2,17	
		086/3/C	3565 nm	legelő	1,62	
		090/10	1439 nm	szántó	3,50	
		090/13	4318 nm	szántó	9,76	
		090/19	3430 nm	szántó	8,34	
		090/26	4573 nm	szántó	11,10	
		093/2	2789 nm	szántó	4,85	

A Heves megyei Kárrendezési Hivatal **Egerszalók** községben, a **Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Egerszalók** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Egerszalók, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Egerszalók		0214/1/A		szántó	10,67	
		0190/83		erdő	0,95	
		0207/F		szőlő	5,18	
		0190/C		erdő	1,39	
		0188/40/1		erdő	0,52	
		0188/40/2		erdő	1,05	
		0188/4/B		erdő	1,57	
		0181/174		erdő	3,03	
		0228		szántó	3,65	
		041/2/A/1		szántó	11,32	
		041/2/A/2		gyep	5,59	
		041/2/A/3		gyep	6,00	
		041/2/A/4		gyep	7,88	
		041/2/A/5		gyep	12,12	
		041/2/A/6		gyep	12,42	
		041/2/A/7		gyep	3,65	
		041/1/A/8		gyep	8,41	
		041/2/A/9		gyep	5,38	
		0207/J		szőlő	96,80	
		0207/L/1		szőlő	59,19	
		0207/L/2		szőlő	17,33	
		0207/N		szőlő	93,57	
		041/1/A/2		gyep	3,96	
		041/1/D		gyep	0,10	
		041/1/H		gyep	3,21	
		041/1/J		gyep	0,18	
		041/1/L		gyep	6,58	
		041/1/V/2		gyep	11,79	
		0181/1/A		szőlő	32,42	
		0181/1/B		szőlő	67,27	
		0181/1/D		szőlő	95,94	
		0181/1/G		szőlő	91,30	
		0181/1/K		szőlő	85,43	
		0181/1/M		szőlő	28,94	
		0165/K		szőlő	61,94	
		0165/J		szőlő	50,82	
		0181/17/S		szőlő	151,47	

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kárrendezési Hivatal **Rákócziújfalu** községben, a **Mezőhéki Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Mesterszállás** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Rákócziújfalu, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Rákóczi-újfalu	3	013	31 ha 1842 nm	szántó	437,78	
	4-5	015/6	22 ha 4955 nm	szántó	557,16	*
	11	023/10	90 ha 8668 nm	szántó	3220,11	+
	3	03/5	24 ha 973 nm	szántó	653,47	
	6	031/2	10 ha 2792 nm	szántó	201,15	
	2	053/4	42 ha 9369 nm	szántó	997,98	
	1	073/7	30 ha 1197 nm	szántó	631,43	
		073/9	5 ha 5667 nm	szántó	101,44	

* Gázvezeték szolgalmi jog. + Villanyvezeték.

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Sárisáp** községben, a **Pilishegyi Állami Gazdaság, Piliscsaba** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárisáp, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárisáp		0234/1	4187 nm	erdő	1,59	
		0235	4610 nm	erdő	1,75	
		0272	4918 nm	erdő	1,87	

A Komárom-Esztergom megyei Kárrendezési Hivatal **Sárisáp** községben, az **Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Sárisáp** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárisáp, Művelődési Ház
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárisáp		0181	1194 nm	gyep	0,50	
		0218/11	2942 nm	szántó	3,27	
		0218/4	2363 nm	szántó	3,69	
		021868	1928 nm	szántó	3,01	
		0296/7	2762 nm	szántó	4,31	
		0299/2	2 ha 7486 nm	szántó	62,12	
		0301/9	1 ha 6997 nm	gyep	11,90	
		0303/1/A/B	8 ha 6964 nm	legelő	25,08	
		0305/10	2536 nm	szántó	3,90	
		0305/12	899 nm	szántó	1,40	
		0305/9	4289 nm	szántó	6,70	
		0306/10	2104 nm	szántó	4,76	
		0306/11	2838 nm	szántó	6,41	
		0306/3	4679 nm	szántó	10,57	
		0338/25	1439 nm	szántó	1,60	
		0338/26	1439 nm	szántó	1,60	
		0340/9	1439 nm	szántó	3,25	
		036	6 ha 5632 nm	szántó	87,92	
		036/B	1535 nm	szántó	2,40	
		038	6 ha 5826 nm	gyep	18,43	
		064	24 ha 3510 nm	legelő	65,44	
		068	1 ha 7950 nm	szántó	28,00	
		07/3	2907 nm	legelő	1,22	
		070/1	6172 nm	szántó	9,63	
		070/2	1176 nm	szántó	1,83	
		070/3	2683 nm	szántó	4,19	
		070/4	3773 nm	szántó	5,89	
		070/5	1079 nm	szántó	1,68	
		071/1	3 ha 6816 nm	szántó	57,43	
		071/2	3 ha 2209 nm	legelő	13,53	
		072	1 ha 5840 nm	legelő	4,44	

A Nógrád megyei Kárrendezési Hivatal **Bér** községben, a **Május 1. Mgtsz, Palotás** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bér, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bér	Dubina melletti	046/20	9888 nm	gyep	6,23	
	Káposztás	015/3/A	11 ha 9952 nm	gyep	75,57	
	földek	015/3/C	2503 nm	gyep	1,58	
	felett	015/3/G	7676 nm	gyep	4,84	
		015/3/H	1 ha 6346 nm	gyep	10,30	
		015/3/J	6743 nm	gyep	4,25	
	Dubina	046/18/B	3 ha 1936 nm	szántó	53,65	
	melletti	094/1/A	11 ha 3340 nm	szántó	189,93	
		094/3	13 ha 7131 nm	szántó	232,76	
		094/3/A	2 ha 7924 nm	gyep	17,59	

A Nógrád megyei Kárrendezési Hivatal **Bér** községben, a **Lenin Mgtsz, Szanda** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bér, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 12 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bér	Nemti felett	076/C	19 ha 7766 nm	gyep	247,21-ből 68,86	

A Nógrád megyei Kárrendezési Hivatal **Bér** községben, a **Mátraaljai Állami Gazdaság, Pásztó** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bér, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 13 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bér	Szalaska	045/4/C	8 ha 9586 nm	gyep	174,94	
		08/10	1 ha 8328 nm	erdő	9,53	

A Nógrád megyei Kárrendezési Hivatal **Bér** községben, az **Ipolyvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Balassagyarmat** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Bér, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Bér	Szalaska	014/C	60 ha 2298 nm	erdő	144,55-ből	15,36 Ak
	Egres puszta	018	2 ha 5120 nm	erdő	6,03	
	Nagyhegy	045/2/A	66 ha 3493 nm	erdő	248,84	
		045/2/B	2319 nm	gyep	1,46	
		045/2/D	17 ha 9453 nm	erdő	65,67	
		045/2/G	10 ha 4923 nm	erdő	54,56	
		045/2/J	41 ha 2927 nm	erdő	155,10	

A Pest megyei Kárrendezési Hivatal **Kiskunlacháza** községben, a **Petőfi Mgtsz, Kiskunlacháza** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kiskunlacháza, Művelődési Központ
2. Az árverés ideje: 1994. március 24., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Az előző árverésből megmaradt termőföldterületek:						
Kiskunlacháza		0441/6-ból	35 ha 9442 nm	szántó	680,02	
		0446/9	9216 nm	szántó	6,45	
		0227-ből	2 ha 4000 nm	erdő	20,03	

Foto: Hapák József

Nyomdaipari Szolgáltató Gmk, Debrecen

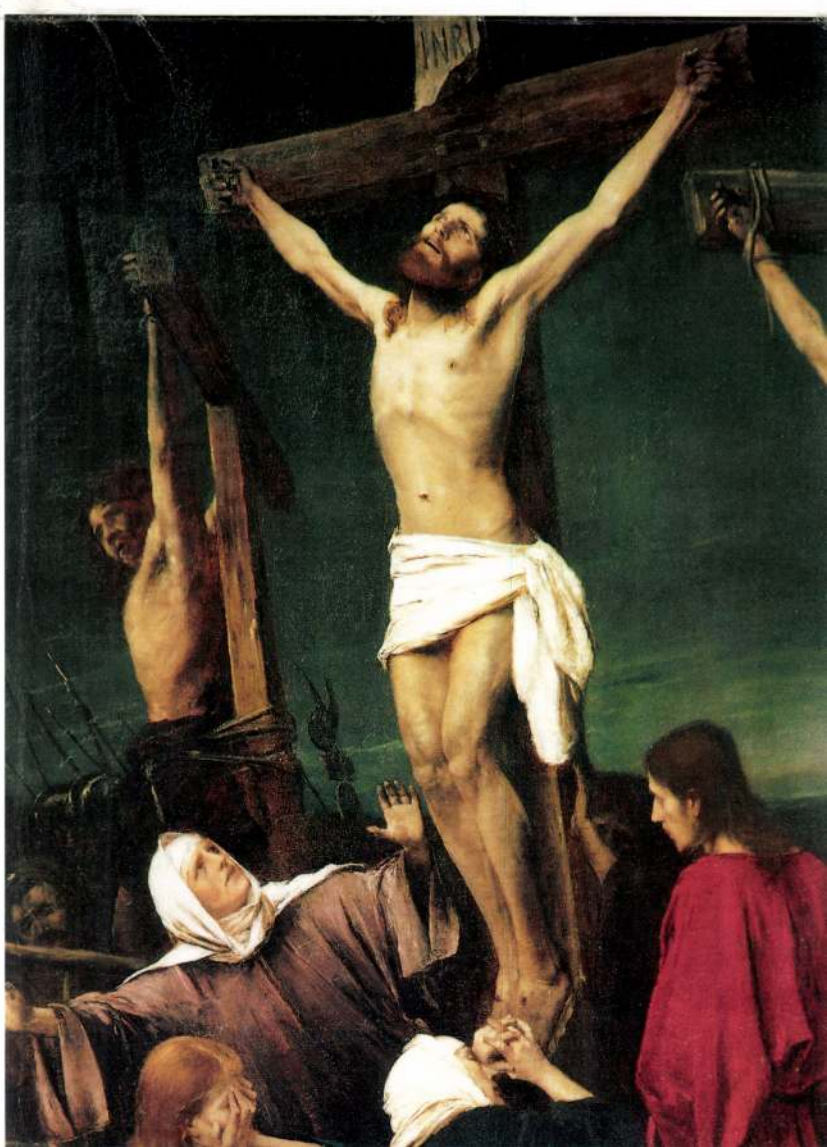

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)
GOLGOTA (1884) című festménye
a debreceni Déri Múzeum Munkácsy termében

Munkácsy's painting:
GOLGOTA — CHRIST ON CALVARY (1884)
in the Munkacsy Gallery of the Déri Museum in Debrecen

Das Gemälde GOLGOTA (1884)
von MIHÁLY MUNKACSY
in dem Munkácsy-Saal des Debrecener
Déri Museums

ÚJRA ITTHON MUNKÁCSY "GOLGOTA" CÍMŰ FESTMÉNYE

Munkácsy Mihály (1844—1900) az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb magyar festő. Nyomorúságos ifjúkor után rövid ideig Bécsben, Münchenben, Düsseldorfban tanult, majd 1871-ben Párizsban telepedett le. Egy ideig ott folytatta a magyar népéletből vett jelenetek festését, majd egyre több holland modorú zsánerképet, colpachi (luxemburgi) és barbizoni ihletésű tájképet és párizsi szalonjelenetet festett, amelyeket műkereskedője, Karl Sedelmeyer mesés összegekért adott el Párizsban, Londonban, Brüsszelben, majd Amerikában.

1878-ban nagy sikert aratott *Milton* című festményével Európa-szerte. Mint azt, 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt* című, 417x636 cm-es méretű vásznát is előbb Párizsban mutatta be, majd nagy ünneplések közepette állította ki Bécsben, Budapesten, Brüsszelben, Londonban és Anglia, Skócia több nagy városában. 1884 húsvétjára elkészült a még nagyobb méretű (460x712 cm-es) *Golgota*, amelynek bemutatója olyan esemény volt Párizsban, hogy még Maupassant is megörökítette *Bel ami* című regényében.

1886 telén Munkácsy New-Yorkba utazott az első festménnyel együtt, 1887-ben a *Golgotát* mutatták itt be az Old Tabernacle termében. Mindkét vásznat John Wanamaker milliomos vásárolta meg. Egy ideig vidéki képtárában, majd 1911-től a philadelphiai Wanamaker-store különtermében tartotta azokat. 1926-tól örökösei úgy népszerűsítették a két képet, hogy bőjti és húvéti szezonban az áruház halljában függesztették fel a vásznakat.

1988-ban elárverezték a képeket. Az elsőt egy kanadai gyűjtő, a másodikat Bereczki Csaba, a new-yorki Pannónia Galéria tulajdonosa vásárolta meg. Ő adta át letétként a Magyar Nemzeti Múzeumnak a *Golgotá*-t, ahol 1993 húsvétján mutatták be. Most a Nemzeti Múzeum letétjeként láthatja a közönség a debreceni Déri Múzeumban a megújult, újjászületett, hatalmas festményt.

Itt látható Munkácsy passiósorozatának harmadik darabja, az *Ecce homo* 1930 óta, Déri Frigyes ajándékaként. Az *Ecce homo* a bibliai történést illetően második, a megfestés sorrendjében a harmadik darabja a "trilógiá"-nak. A *Golgota* után csak feltámadás vagy a mennybemenetel jelenetét festhette volna Munkácsy, de a körülötte lévő események (a Dreyfus-per, betegsége elhatalmasodása, magánya, művészetének elfeledettsége) miatt visszanyúlt a történésben s Jézus—Pilátus fájdalmas, második találkozását festette meg 1896-ban. Ez a mű is bejárta a világot, látta Wanamaker is, de nem vásárolta meg. Hosszas bolyongás után Budapesten is bemutatták 1914-ben. Ezt követően vásárolta meg a Déri Frigyes magyar származású, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos s hatalmas művelődéstörténeti kollekciójával együtt Debrecennek ajándékozta.

Most a teremben együtt látható a "trilógia" két darabja. Jövő év februárjától (amikor Munkácsy születésének 150. évfordulójára emlékezünk) itt lesz az első festmény, a *Krtisztus Pilátus előtt* feles másolata (úgynevezett redukciója) is a Magyar Nemzeti Galéria letétjeként. A három mű kellően reprezentálja Munkácsy műveltségét, kora eszméihez kötődését (Ernest Renan *Jézus élete* című könyvének hatását), életérzésének, szkepszisének elmélyülését. Hármasképe, passiósorozata saját szenvedéstörténetének képzőművészeti kifejezése.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSY'S PAINTING, "GOLGOTHA" IS AT HOME AGAIN

Mihály Munkácsy (1844—1900) is one of the greatest if the greatest of Hungarian painters. After a miserable childhood he studied for a short time in Vienna, Munich and Düsseldorf, then in 1871 he settled in Paris. There he continued to paint the pictures of Hungarian peasant life for a while, then turned to genre pictures of Dutch style, landscapes of Colpach and Barbizon inspiration and Paris parlour scenes, which were sold for fabulous sums in Paris, London, Brussels and then in America by Karl Sedelmayer, his art-dealer.

In 1878 he had a great success with his painting "*Milton*" all over Europe. Similarly, it was in Paris that he first displayed his canvas entitled "*Christ before Pilate*", wich was of 417x636 cm size and painted in 1881. Then it was exhibited with great ovation in Vienna, Budapest, Brussels, London and several big cities of England and Scotland. By the Easter of 1884 he finished the "*Golgotha*", wich is of even greater size (460x712 cm). Its exhibition was such an event in Paris that is was described by Maupassant in his novel "*Bel ami*".

In the winter of 1886 Munkácsy travelled to New York together with the first picture. In 1887 the *Golgotha* was exhibited here at the Old Tabernacle. Both canvases were bought by the millionaire John Wanamaker. They were kept in his country gallery first then in 1911 he placed them in a private room of then Wanamaker store in Philadelphia. His heirs made the paintings popular by hanging them in the hall of the store in Lent and at Easter.

The pictures were sold at auction in 1988. The first was bought by a Canadian collector and the second by Csaba Bereczki, the owner of the New York Pannónia Gallery. He deposited the *Golgotha* at the Hungarian National Museum, where it was exhibited at Easter in 1993. Now the huge, restored painting can be seen in the Déri Museum in Debrecen as the deposit of the National Museum.

Ecce homo, the third piece of Munkácsy's Passion-series has been exhibited here since 1930 as a present by Frigyes Déri. *Ecce homo*, the second part of the trilogy as far as the biblical story is concerned was painted as the last picture of the trilogy. After *Golgotha* Munkácsy could have painted the scenes of resurrection or Ascension but the events around him (the Dreyfus trial, his illness and loneliness, his forgotten art) made him go back to the painful scene of Jesus's and Pilate's second meeting and he painted it in 1896. This work visited many parts of the world, as well. Wanamaker saw it, too, but he did not buy it. After a long wandering it was exhibited in Budapest in 1914. Then it was bought by Frigyes Déri, the Vienna commercial counsellor of Hungarian origin. He presented it together with his huge collection of cultural history to Debrecen.

Now in this gallery two pieces of the trilogy can be seen together. In next February (when we celebrate the 150th anniversary of Munkácsy's birth) the half size copy of the first painting, *Christ before Pilate* (a so called reduction) deposited by the Hungarian National Gallery. The three works represent Munkácsy's erudition, his connections with the ideals of his age, his attitude to life and his deepening scepticism. His Passion-series depicts his own story of misery.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSYS GOLGOTHA WIEDER ZU HAUSE

Mihály Munkácsy (1844—1900) ist einer der größten, wenn nicht der größte ungarische Maler. Nach einer Jugend im Elend studierte er kurze Zeit in Wien München und Düsseldorf, im Jahre 1871 ließ er sich in Paris nieder. Eine Zeitlang malte er auch dort noch Szenen aus dem ungarischen Volksleben, aber bald begann er Genrebilder in holländischem Stil, Landschaftsbilder unter dem Einfluß der Barbizoner Schule sowie Pariser Salonszenen zu malen. Sein Kunsthändler Karl Sedelmayer verkaufte die Gemälde in Paris, Brüssel und in Amerika für sagenhafte Summen.

1878 hatte er mit seinem *Milton*-Porträt großen Erfolg in ganz Europa. Wie dieses, wurde auch sein monumentales Werk *Christus vor Pilatus* (1881, Format: 417x636) zuerst in Paris, dann bei großem Beifall in Wien, in Budapest, Brüssel, London sowie in mehreren englischen und schottischen Großstädten ausgestellt. Zu Ostern 1884 war er auch mit dem noch größeren Gemälde (Format 460x712) *Golgotha* fertig, dessen Vorführung in Paris als ein großes Ereignis galt, sogar Maupassant hat es in seinem Roman *Bel ami* dargestellt.

Im Winter des Jahres 1886 fuhr Munkácsy mit dem ersten Gemälde nach New York, das *Golgotha* wurde 1887 hier in dem Saal des Old Tabernacle ausgestellt. Der Millionär John Wanamaker hat beide Gemälde für sich gekauft. Eine Weile bewahrte dieser sie in seiner Galerie in der Provinz, von 1911 an in dem Sondersaal des philadelphischen Wanamaker-Store. Auch seine Erben förderten die Popularität der beiden Bilder, indem sie sie in der Fastenzeit und zu Ostern in der Halle des Warenhauses aufgehängt haben.

1988 wurden die Bilder versteigert. Das erste Bild wurde von einem kanadischen Sammler, das andere von dem Inhaber der New Yorker Galerie "Pannónia", von Csaba Bereczki gekauft. Er hat das *Golgotha* an das Ungarische Nationalmuseum in Depot gegeben, wo es zu Ostern 1993 zum ersten Mal ausgestellt wurde. Zur Zeit kann das Publikum das restaurierte, riesige Gemälde als Depot des Nationalmuseums im Déri Museum zu Debrecen besichtigen.

Das dritte Stück von Munkácsys Passionsreihe, *Ecce homo* ist seit 1930 Besitz des Museums, es war eine Gabe von Frigyes Déri. *Ecce homo* stellt in der Chronologie der biblischen Geschichte die zweite, in dem Lebenswerk des Malers das dritte Stück der Trilogie dar. Nach dem *Golgotha* hätte Munkácsy nur die Szene der Auferstehung oder der Himmelfahrt malen können, aber die Ereignisse um ihn herum (der Dreyfuß-Prozeß, seine fortschreitenden Krankheiten, seine Einsamkeit und die Tatsache, daß seine Kunst in Vergessenheit geriet) haben ihn eher dazu veranlaßt, in der Geschichte auf die schmerzhafte zweite Begegnung von Jesus und Pilatus zurückzugreifen und diese Szene 1896 zu malen. Auch dieses Werk ging über die Welt, auch Wanamaker hat es gesehen, jedoch nicht gekauft. Nach langem Herumirren in der Welt wurde es 1914 auch in Budapest ausgestellt. Kurz danach wurde es von dem in Wien lebenden Handelsrat ungarischer Abstammung Frigyes Déri gekauft, er verschenkte das Gemälde dann zusammen mit seiner riesengroßen kulturhistorischen Kollektion der Stadt Debrecen.

In dem Saal sind jetzt zwei Stücke der Trilogie zu besichtigen. Vom Februar nächsten Jahres an (zur 150. Jahreswende der Geburt von Munkácsy) wird auch eine Kopie des ersten Gemäldes der, Serie, *Christus vor Pilatus* in einem auf die Hälfte reduzierten Format hier ausgestellt als Deposit der Ungarischen Nationalgalerie. Die drei Werke repräsentieren die Bildung von Munkácsy, sein Engagement für die Ideen seiner Zeit, den Einfluß von Ernest Renans Roman "Das Leben von Jesu" und Munkácsys immer tiefer werdende Skepsis. Seine Trilogie, diese Passionsserie ist die künstlerische Darstellung seines eigenen Leidensweges.

Katalin Sz. Kürti

A debreceni Déri Múzeum meghívja Önt és családját, barátait

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)

GOLGOTA (1884)

című festményének átadására,

1993. augusztus 19-én 11 órára,

a Déri Múzeum Munkácsy Termébe

A festmény *Bereczki Csaba* (Julian Beck — USA) tulajdona,

a Magyar Nemzeti Múzeum letétje.

A festményt fogadja:

Dr. Gazda László, a Déri Múzeum igazgatója

Ünnepi beszédet mond:

Dr. Szekeres Antal,

a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati közgyűlés elnöke

A festményt bemutatja:

Szőllősiné Dr. Kürti Katalin

művészettörténész

* * *

Ünnepségünk a Munkácsy évforduló 1993. évi előrendezvénye

A *Golgota* restaurálási költségeit Hajdú-Bihar megye és
a Debrecen megyei jogú város önkormányzatának közgyűlése,
valamint a Művelődési és Közoktatási Minisztérium biztosította

Címlap fotó: Hapák József

A Munkácsy Terem megtekinthető:

naponta 10—18 óráig, hétfő kivételével

Felelős kiadó: Dr. Gazda László

Nyomdaipari Szolgáltató Gmk, Debrecen

M E G H Í V Ó

A MUNKÁCSY MIHÁLY EMLÉKBIZOTTSÁG

meghívja Önt

1993. május 17-én, hétfőn 14 órakor

rendezendő sajtótájékoztatójára.

A tájékoztató helye:

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM DÍSZTERME

(Golgota előtt)

A tájékoztatón ismertetjük Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulójára rendezendő megemlékezések programját.

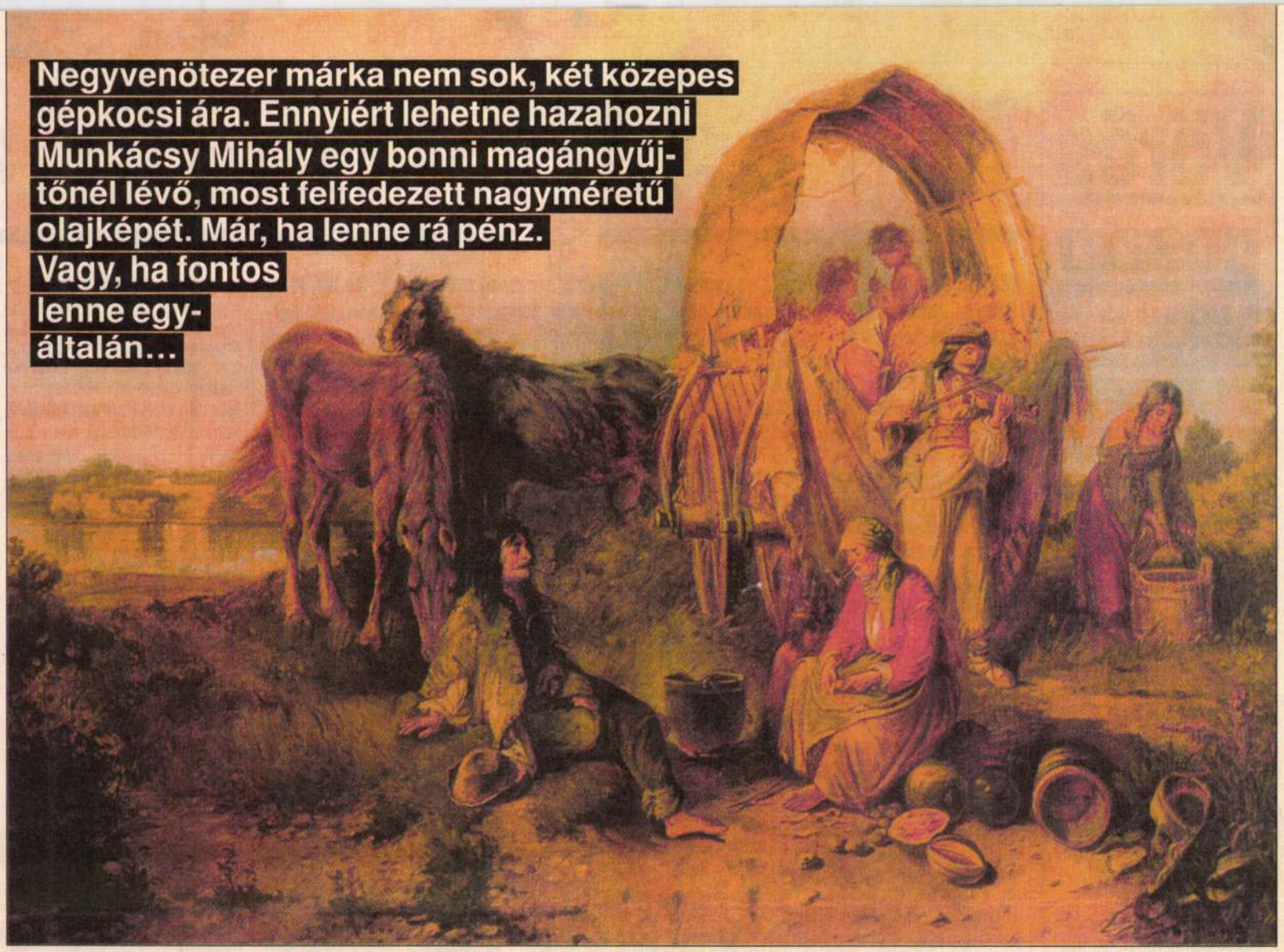

Negyvenötezer márka nem sok, két közepes gépkocsi ára. Ennyiért lehetne hazahozni Munkácsy Mihály egy bonni magángyűjtőnél lévő, most felfedezett nagyméretű olajképét. Már, ha lenne rá pénz. Vagy, ha fontos lenne egyáltalán...

Hazaköltözik a Cigánytábor?

Az egyik legangyobb magángaléria, a hamburgi vásáron kiállító Körmendi Galéria Budapest talált egy eddig ismeretlen Munkácsy képet. A 115x145 cm-es olajfestmény (nagyságra úgy a Milton és a Tépéscsinálók közé esik) a Cigánytábor címet viseli, s egy bonni gyűjtő kínálja eladásra. (Mellesleg Munkácsynak létezik egy másik cigánytábora is, a Berlini Nemzeti Galéria tulajdonában, ez utóbbi kisebb, továbbá nem eladó.) Nosza, föllelkesült a XIX. és XX. századi magyar festőket gyűjtő galéria:

szerezzük vissza a képet!

Igen ám, csakhogy a 45 ezer márka meghaladta erejüket. Ezért aztán a Budapesti Képző- és Iparművészeti Alapítványon keresztül (amely cég bonyolítaná a műkincs visszaszerzését) értesítették a minisztérium illetékes osztályát és a Magyar Nemzeti Galériát. Mindkét helyről gyorsan érkezett a válasz, örülnek, ha a múzeumokat fűteni tudják, nincs szándékukban megvenni a képet.

A galéria nem értette.

Mi se nagyon!

Bereczky Loránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója érdeklődésünkre azt felelte, hogy Munkácsy párizsi évei alatt több száz szalonképet festett, ezek nem kellenek a múzeumba. Mondjuk neki, hogy a birtokunkban lévő repró alapján ez aligha az a kategória. Erre úgy folytatta, hogy annak kell örülni, ha a művész fő művei itthon vannak, a kicsik maradjanak csak külföldön. Ezekre nekünk nincs pénzünk. (Való igaz, hogy itthon a Siralomház, a Milton, a Tépéscsinálók, az Éjjeli Csavargók, de még az Ecce Homo-t is megvette a debreceni Déri Múzeum – megj. a szerző.)

Olyan jól állunk, hogy egy, a műkincspiacon olcsónak számító Munkácsy-képet immár haza sem akarunk hozatni?

Munkácsy, a szorongó

Honfoglalás, Siralomház, Krisztus Pilátus előtt – ugye mindenki tudja, hogy ezek a remekművek *Munkácsy Mihály* ecsetje alól kerültek ki. Életrajzi adatai minden valamirevaló lexikonban benne vannak, azt azonban csak életművének alaposabb ismerői tudják, hogy gyerekkorában rosszcsontként tűrte el az ütést-verést, s azt is, hogy világéletében szorongó típus volt. Hiába halmozott sikert sikerre, többször az öngyilkossággal is megpróbálkozott. Ám aztán az ő életébe is belépett a „nő" – de Marchis márki hitvese –, s aztán sorra teljesítette a megrendeléseket. Agyondolgozta magát...

Székely András művészettörténész, két Munkácsy-könyv szerzője úgy véli, a bitumenalapú képből száz év múlva lehet, hogy semmi sem látszik majd, s a restaurálása így is rengetegbe kerülne. Ennek ellenére hiszi – és így gondoljuk mi is –, hogy bizonyára lenne helye itthon, mert bár tény, hogy Munkácsy pályafutása három évtizede alatt hozzávetőleg hatszáz képet festett, s ezek között nyilván találhatók gyengébb képek, a Cigánytábor a jó periódusból származik.

Persze, ha rajta múlna, inkább a Zálogházat hozatná haza a New York-i Metropolitanból.

Fájdalom, a kép legjobb tudomásunk szerint nem eladó.

Morvai Katalin

Reform 1993 febr. 4

Vörös posztó

Ha valaki betér egy menőbb kenyérszaküzletbe, csak kapkodja a fejét, némileg elernyedve a pékség csudás illatától. Kapható magos, kukoricás, krumplis, rozsos, félrozsos, barna, francia, flamand, valamint mindezeknek az összes lehetséges kombinációja. és van természetesen fehér. Tetszenek tudni, az az egészen egyszerű, szőkésbarna, ropogós héjú, domborodó hátú, amelyben párhuzamos ösvényeken haladt a kés.

Ácsorog az asszony a pult előtt, s már-már nyála csorran, mint Pavlov kutyájának. Régi kemencékre, hajdani boltocskákra gondol, aztán arra, hogy lám: mégiscsak varázslatos dolog ez a bőséggel eljövellt demokrácia, a szabad lelkű. Annak legalább is, aki „éhe a szónak, éhe a szépnek". De mi van vajon azal, aki „éhe a kenyérnek" is?

Merthogy amikor tekintete az ártáblákra téved, s amikor a zsebben kotorászva kezébe csupán múlt hó közepi nyugdíjszelvénye akad, menten „temeti" a gyomrát. Elméjébe villan még a nagy ígéretek tájékáról néhány mondat: gazdagodó jövőről és szociális biztonságról, valami védőhálóval kombinálva.

És nem érti – bár szüntelen magyarázzák – a nagybetűs élet számmisztikáját, amelyet ő most megpróbált karéjra, serclire, gyürkére bontani. Mert kenyér van. Magos, kukoricás, francia, flamand, mifene, és egyszerű fehér. Csak az a „mindennapi" nincs már megint elegendő…

Deáki László

Mit hallgat médiás

Mostanában az úgynevezett nagypolitikában, innenvést nézve, újnak látszó szlogenek lengedeznek, s bizonyos körökbők közülük is tán a leggyakrabban hallható: akié a sajtó, azé a hatalom! Közben a „médiaháborúban" mi, mezeiek, mind szorongó tapsifülesek vagyunk, szomorú médiumok. De hát félre a kardot, pajzsot! Összeállításunkban arra kerestük a választ, hogy intim pillanataiban ki mit néz, ki mit hallgat hozzánk hasonló egyszerű médiumként a médiából? Valahogy akként, mint amikor a „hóhért" akasztják…

ZSÍROS GÉZA

a 36-os kigazdák képviselője:

Vidékről nézvést

– Vidéki lévén első két helyen említem a Falurádiót és a Falutévét. A rádió egyébként legkedvesebb útitársam. Még a rendszerváltás előtt lett kedvenc műsorom a Vasárnapi Újság, azóta is mindig meghallgatom. Azt tartom a legkorrektebbnek a „zeneládában". Hogy a szerkesztőváltás mit jelent a Vasárnapi Újságnál, arról még korai lenne nyilatkoznom. A televízióban pedig a nyolcórai Tv Híradót figyelem, illetve a Hetet mindig megnézem, akkor is, ha csúf véleményeket hallok róla. Az Egyenleg színesebb, nem annyira vontatott, mint a Híradó, de a kettes hírműsorának tálalásával nem mindig értek egyet. No és persze a sportműsorokat kedvelem a képernyőn. Kedvenceim közé pedig még régi ismeretségből sorolhatom Forró Tamást, Havas Henriket, Juszt Lászlót, bár távol esik tőlem a kultúra, de Kánya Katalin színes és roppant következetes egyénisége fogott meg. Azzal együtt, hogy mindig a Híradót nézem, ott nincs kedvenc riporterem, nincs igazi egyéniség.

BERECZKY VILMOS

a Torgyán-féle kisgazdáktól a függetlenekhez átült képviselő:

Eltorzult a Hét

– A rádióban a 168 órát mindig meghallgatom, a Nap Tv-t pedig felveszem videóra, s amikor felkelek, megnézem. Számomra az utóbbi a sajtószemle. Soha nem nézem a Hetet, mert rosszul szerkesztett, elfogult műsor. A Tv Híradót a harmadik perc után kikapcsolom, ám az Egyenleget sok információja miatt sohase mulasztom el. A Panorámát időnként megtekintem, de csak azért, hogy tudjam, szomszédainkkal miként nem szabad politizálni. Az Összetüzet csak akkor nézzük meg a feleségemmel, ha van rá időnk. Mostanában nem kedveljük, mert Havas Henrik az utóbbi időben gyengébb teljesítményt nyújtott. Bethlen János felkészült, okos riporter, sajnos alkalmanként a riportalanynak jobb a beszélőkéje. Miután szeretem a humort, ezért kedvenc egyéniségem: Chrudinák Alajos és Pálfy G. István.

HORN GYULA

MSZP-elnök és képviselő:

Mindenem a rádió

– Főleg rádiót hallgatok, mivel sokat járok vidékre, s utazás közben jobban figyelemmel kísérhetem a rádióadásokat. Ezenkívül a Tv Híradót, a Panorámát és a Hetet nézem meg. Ez utóbbi műsorszerkesztése nem mindig tetszik, de a Panoráma és a Híradó kiegyensúlyozott, tárgyilagos. Kedvenc műsorom a Vasárnapi Újság, a Kossuth rádióban a Kilátó, a Tv-ben a Kilátó és a Kontroll. Kedvenc riporterem Kovács Ilona, Kálmán Olga, Kőszegi Ferenc, Kálmán Péter, Kovács Gábor, Kovács Ferenc, Kovács Tibor, Kovács Zoltán, Kovács Zsolt, Kovács Zsuzsa, Kovács Zsuzsanna, Kovács Zsuzsanna, Kovács Zsuzsanna

Legenda és lecke

A modern dél-koreai gazdaság megteremtésének rendkívül tanulságos – közgazdasági – legendája jutott eszembe Csopakon, a kelet-európai gyáriparosok szövetségeinek konferenciáján. Az e századi monda szerint a koreai nők levágták mesés hajfonatukat és jó pénzért áruba bocsátották, a bevételt pedig az új gazdaság megteremtésére ajánlották fel. A tanmese – némi áttétellel – arról szól, hogy a koreaiak saját hajuknál fogva húzták ki magukat az elmaradottságból, s kerültek a legmodernebb viszonyok közé.

Csopakon 20 kelet-európai ország gyáriparos szövetségei próbálkoztak meg hasonló mutatvánnyal. Csak hasonlóval – hiszen napjainkra világossá vált, hogy a rendszerváltás kamaszkori álmai véget értek szerte Kelet- és Kelet-Közép-Európában. A fejlett világ kialakult nélkülünk – mondta egy előadással szereplő magyar államtitkár, mintegy hivatalosan is beismerve, hogy nem lesz semmiféle nagy ugrás, nem lesz egy csapásra integrálódás a nyugati gazdaságba. És jólét sem egyik napról a másikra.

Ehelyett szinte reménytelen küzdelem zajlik egymás fizetőképes keresletének megtalálásáért és feltámasztásáért is. A konferenciát figyelve, az az érzése támadt az embernek, hogy elkelne egy afféle kikiáltó, aki biztatná a résztvevőket: tessék, csak tessék, kelet-európai gyáriparos urak, kapaszkodjanak egymás hajába és másszanak ki valahogy a bajból!

Tapasztalható volt ugyanis, hogy a világ e fertályán végleg rádöbbentek: egymás nélkül semmit nem tudnak kezdeni. A gond azonban igazából az, hogy egymással sem. A gyáriparosok nemzetközi kongresszusán a lustán és kényelmesen folyó tanácskozások hosszúra nyúlt szüneteiben senki nem akart mohón üzletet kötni. Főképpen arról folyt a szó, hogy nem tudják kitalálni, mivel fizessenek egymás árujáért, merthogy nincs senkinek nemzetközileg elfogadható pénze. Egyáltalán: pénze sincs. Marad tehát az „árut cserélek áruért" nehézkes, korszerűtlen és gyors befektetésekre, illetve tőkefelhalmozásra alkalmatlan módszere. Persze a semminél ez is jobb. Mert ha van megrendelés, akkor legalább van munka, kevesebb a munkanélküli, nem kell félni a társadalmi robbanástól.

Kelet-Európa az életéért küzd, Nyugat a kivívott életminőség megőrzéséért. Úgy tűnik, a két törekvés találkozása igencsak kétséges. Eközben a Kelet is polarizálódik: egyre inkább elkülönülnek a végleg leszakadni látszók és a megkapaszkodás reményét már érzők.

Az oly régen áhított paradicsomba vezető aranyhidat nyugatról – külön-külön – senkinek nem kínálják. Mintha az hallanék a boldogabb világból: küzdjetek, mi drukkolunk, segítgetünk is, s a legjobbak majd jöhetnek. Ez a kimondatlan üzenet Kelet-Európának.

És ez a feladott lecke. Egymással, egymás nélkül vagy egymás ellen? Erről szólt a csopaki tanácskozás. Nincs megnyugtató válasz.

Szigethy András

Kinek kell szerveznie a gazdaságot?

Tőkére és hitelre van szükség – mondja a Magyar Kézműves Kamara elnöke

Az elmúlt három évben a korábban befektetett magánvagyonok elvesztésével még úgy ahogy, működött a gazdaság. Az teljesen világos, hogy nem minden üzemet, termelő ágat lehet megmenteni. A kilábaláshoz olyan szervező erő kellene, amely meghatározná a követendő fővonalakat. Ezt az erőt azonban egyelőre nem látjuk – mondja Szűcs György, a Magyar Kézműves Kamara (a hajdani Iposz) elnöke.

– A kis- és középvállalkozásoknak nem elég megadni a kezdés szabadságát, biztosítani kellene számukra a működés feltételeit is. Aki nyitott szemmel jár a nagyvilágban, annak látnia kell, hogy minden működő polgári társadalom gazdasága a korlátlan felelősségű magánvállalkozásokra épül. Magyarország viszont egyelőre a csőd szélén táncoló korlátolt felelősségű társaságok hazája.

– Amikor 1990 őszén újjászerveződött az Ipartestületek Országos Szövetsége, még optimistán nézett a jövőbe. Mitől változott meg a hangulata?

– Igaza van, most talán kissé borúlátó vagyok. Végül is részben az következett be, amit vártunk. Ma mintegy 650 ezer egyéni vállalkozás van az országban a három évvel ezelőtti 200 ezerrel szemben. Ebből mintegy 225 ezer a kisiparos, a többiek a szolgáltatásban és a kereskedelemben dolgoznak. A számok azt mutatják, hogy az utóbbi esztendőkben az állampolgárok nagy tömegei kóstolták meg a vállalkozás örömét és kínját. Mert az előbb említett számok mögött iszonyú mennyiségű próbálkozás és kudarc van. Becslések szerint 35-45 százalékos az éves fluktuáció, évente körülbelül 250 ezren kérik és adják vissza működési engedélyüket. A baj elsősorban nem az, hogy szegényebbek lettek egy illúzióval és saját bőrükön tapasztalták meg, hogy nem lehet könnyen és gyorsan meggazdagodni, sikereket elérni. A keserűség azért dolgozik bennem, mert azt látom, fogytán a türelem. A rendszerváltás után elkészült egy olyan gazdasági program, amelyet pártoltak a gazdaság szereplői. De a politika lassúsága miatt a szükséges gazdasági törvények nem születtek meg.

– Az imént azt mondta, nem alakult ki a gazdaságban a fő szervező erő, amelyet követni lehetne. A gazdaság szervezése nem éppen az olyan szakmai érdekképviseletek dolga lenne, mint az Iposz?

– A fő vonalakat a gazdaságpolitikusoknak kell megjelölniük. Az viszont igaz, hogy a végrehajtás megszervezésében a jövőben is kulcsszerepük lesz az érdekképviseleteknek.

– Ezek szerint nincs, aki beindítsa a gazdaságot?

– De van: a gazdaság vére a pénz. Ha azonban a gazdaság irányítása abban merül ki, hogy a költségvetés rohamosan növekvő hiánya miatt mesterségesen szívják ki a rendszerből annak éltető erejét, akkor minden hiába. Tőke és hitel nélkül nem tud működni a gazdaság. A kisiparosoknak például tavaly – a számukra nem túl vonzó privatizációs célú hitelektől eltekintve – már nem is maradt olyan hitelkonstrukció, amelyet eredményesen alkalmazni tudtak volna. Szerintem a befektetési érdekeltség ellen hatott, így a vállalkozásélénkítés, illetve a vállalkozásfejlesztés dinamikáját is visszavetette a költségvetési deficit finanszírozására piacra dobott, igen kedvező kamatozású állampapírok nagy tömege.

– A jövő év elején megalakulhatnak a gazdasági kamarák. Ezek nem vállalhatják magukra a gazdaság szervezését?

– Tévedés azt hinni, hogy a gazdasági kamarák léte önmagában véve megoldja a problémát. A kamarák sehol a világon nem szervezik a gazdaságot. A kamarák az önszerveződő gazdaságot segítik azzal, hogy a gazdaságot leválasztják a napi politizálás zűrzavaraitól. A gazdaságszervező funkció továbbra is az érdekképviseletek feladata kell, hogy maradjon. De a fő vonalakat nem ezek a szervezetek határozzák meg, főleg nem gazdaságpolitikai döntések hiányában. Az Iposz sem erre hivatott, de egyértelműen vallja: kisipar nélkül semmilyen gazdaságpolitikát nem lehet megvalósítani.

– Milyen szerepet akar betölteni a jövőben a kisipar?

– Azt hiszem, nem kell semmi újat kitalálni. A fejlett országokban már működik a dolog. Nemrég hallottam például, hogy Nyugat-Európában csak úgy kaphat egy multinacionális cég hitelt, ha fejlesztésének 40-60 százalékát a szatellitüzemekre fordítja. És még egy példa. A torinói FIAT-ban például az anyacég telepén nagyon kevés munkás dolgozik, ők szerelik össze a végtermékeket. A vállalatnak 40 ezer beszállítója van. Ezzel tud költséget csökkenteni, gazdaságosan termelni. Ezért gondolom, hogy a magyar ipar- és kereskedelemvédelemről nyilatkozó gazdaságpolitikusoknak az lenne a dolguk, hogy biztosítsák az arra érdemes – állami tulajdonú – közép- és nagyvállalatok működéséhez szükséges feltételeket. De ők mintha fordítva ülnének a lovon. Azt mondják: gyönge a háttéripar, azt erősítsük, illetve igyekezzünk azt megteremteni. Ez a szemlélet teljes félreértésen alapul, hiszen az egészséges gazdaság szerkezete csak az ipar és a háttérben dolgozó gyártók közös létével, kölcsönös függőségi viszonyával képzelhető el.

– Mi a véleménye a piacvédelemről?

– Amíg nincs piac, nincs mit védeni. Én azt hiszem, a nemzetközi szerződésekkel a hátunkon korlátozó intézkedésekkel nem lehet igazán operálni. Úgy kell csinálni, mint a svájciak. Nem a száj- és körömfájás ellen tesznek lépéseket, nem korlátozzák például a sajtimportot. Csak azt kérik szállítóiktól: olyan tejből készítsék termékeiket, amelyeket 2000 méter feletti magasságban legeltetett tehenekből fejtek. Ezzel elég egyértelművé válik, kiből lehet forgalmazó Svájcban.

– Ilyen egyszerű lenne?

– Bizony. Csak át kellene venni a piacgazdasági módszereket és értelmesen kellene azokat alkalmazni. Mindehhez persze létre kell végre hozni a működő gazdaságot.

Regős Zsuzsa

A mester felhívást fogalmaz

Ha egy vállalkozó panaszkodik, az ember megvonja a vállát. Honnan tudná, hogy nemcsak az általános hangulathoz akar alkalmazkodni, hanem tényleg sérelmek érték, tényleg bajban van. S kit nem érnek sérelmek manapság? Azután meg különbözőek a nagyságrendek. Mi van, ha valaki arra panaszkodik, hogy egyéves Ford buszának a cascóját felmondta a biztosító, mert amerikai kocsira nem éri meg neki biztosítást kötni, míg a másik panaszkodó a villamosbérletet sem tudja megváltani?

De ha a vállalkozó arról kezd beszélni, hogy *azelőtt* jobban ment neki, s bár sohasem érdekelte a politika, legföljebb az érdekvédelmi szervezet munkájában segített, de most beszáll valamilyen *vállalkozói* pártba, mert valakinek az ő érdekeiért is lobbyznia kell, vagy ha olyan felhívásokat köröztet társai körében, hogy „...a mai naptól tagadja meg mindennemű közteherviselés-fizetési kötelezettségét, mindaddig, amíg a T. Kormány és alázatos kiszolgáló személyzete nem hagy fel a mindent felülmúló és indokolatlan költekezéssel...", akkor mégis meg kell próbálni megérteni az elkeseredését, meg kell próbálni csillapítani az indulatait. S persze meg kell ismerkedni a tényekkel.

Berecz Józsefnek 1989–1990-ben még annyi munkája volt, hogy nem győzte teljesíteni a megrendeléseket. Járta az országot, fejlesztette az üzletet, neki és munkatársának megfelelő megélhetést jelentett kis zuglói üzeme. Azután két éve mintha lehúzták volna a redőnyt. Árbevétele még a kötelező járulékot sem fedezi, pedig „a nagy ígéretek" hatására hitelt vett föl, elzálogosította a házát, mindenét befektette az üzletbe, miközben minden szabályt a végsőkig megpróbált betartani.

De úgy érzi, senki sem méltányolja az igyekezetét. Bőrdíszműves, olyan termékei vannak, amikre van igény, de ő nem hajlandó az utcai zugárusokkal egyezkedni. Persze nem tud versenyezni velük, akik nem fizetnek helypénzt, nem fizetik a forgalmi adót, nincs rezsijük, és mégsem lép föl ellenük sem a hatóság, sem az önkormányzat. Karácsony előtt is az egész nagykörút tele volt az utcai árusokkal, elállták az utat a rendes boltok elől. Senki sem vállalta a botrányt, hogy eltakarítsa a szabálytalanul tevékenykedőket, az önkormányzat is inkább szemét becsukva pénzt szedett be tőlük, mással nem törődött. A boltosok meg nem kezdhettek ki az erőszakosan fellépő árusokkal.

Szavak vannak, ígéretek is, de mindenki csak keresni akar az ő munkáján, persze amikor egy adott ügyben segíteni kellene, nem áll mellé senki. A bank nem hajlandó méltányolni, hogy visszaesett a kereslet, s szüksége volna egy kis haladékra, az önkormányzatok sem támogatják, hiába venne föl munkanélkülieket. Bárhová fordul, széttárt karú sajnálkozókat lát.

Személyes sértésnek érzi, hogy az adórendszer, a kormány pénzügyi politikája, gazdasági tehetetlensége nyomán nincs pénzük az embereknek, hogy az ő termékeit megvásárolják. Úgy érzi, mindent megtesz, sohasem dolgozott ennyit, új dolgokat talál ki, új áruval áll elő, az egyik nap keletre utazik, másnap nyugaton tűnik föl, tárgyal, szállít, teríti az árut, s mégis mindennap közelebb kerül a végromláshoz.

Nem hitte volna, amikor a rendszerváltás elején egy tucat alkalmazottal, nagy tervekkel, lelkesedéssel vitte a boltot, hogy két év múlva öt embernek sem tud munkát adni, a forgalma a felére csökken, a terhek pedig egyre csak növekednek.

– Talán most már javul valamit a helyzet – mondja. – Ha ezt az évet kibírom...

Azután másnap megint csörög a telefon, rettenetes átkokat zúdít ismét valamire, kétségbeesetten tőlem akarja hallani a miértet. Újabb körlevelet fogalmaz, s ragaszkodik hozzá, hogy kiírjam a nevét, ha írok róla, vállalja a véleményét minden körülmények között.

Ha valaki meghallgatta egyszer, többé nem menekülhet: tájékoztatni fogja a fejleményekről. Megígérem hát neki, tudósítok róla, ha egyszer azzal hív föl: „Na, végre, túljutottam a nehezén!"

Kelen Károly

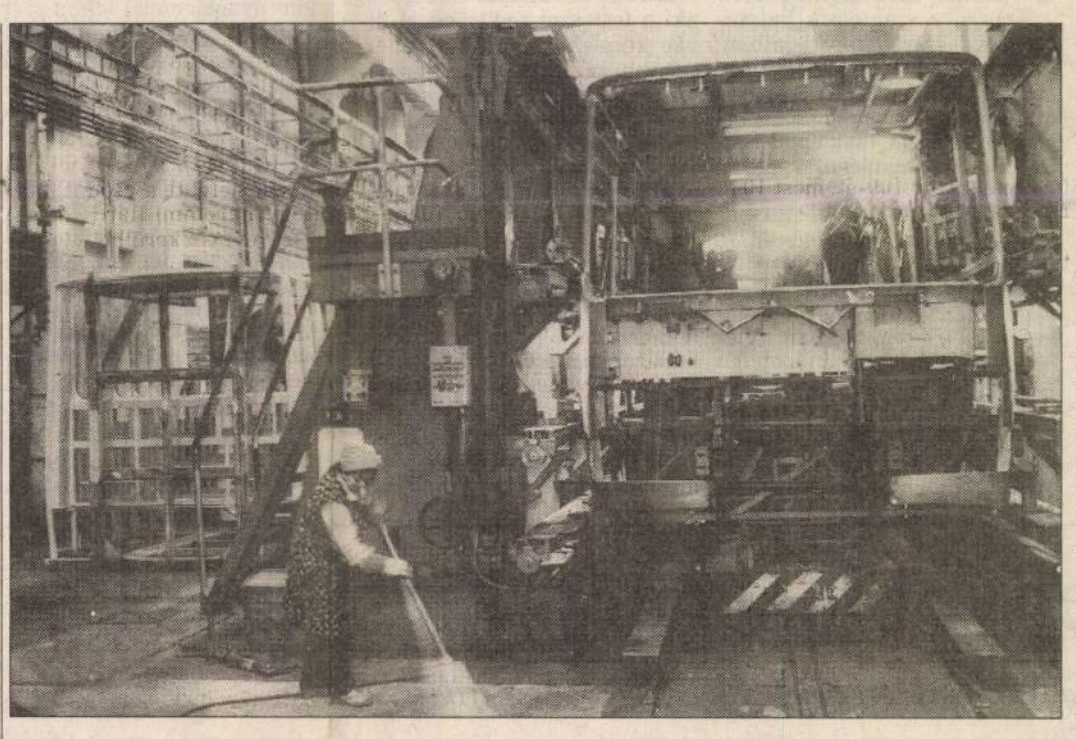

Újabb buszforduló Mátyásföldön

Január óta nem sikerül választ kapnia a mátyásföldi Ikarus gyár egy részének megvásárlására tett ajánlatára egy magyar tulajdonú kft.-nek.

Az egymillió forintos törzstőkével volt Ikarus-beliek és más üzletemberek részvételével alakult Matthias Kft. Egzisztencia-hitelből szándékozik megvenni a gyár két nagysorozatú szerelősorát. Százmilliókról van szó, de a cég tulajdonosai úgy vélik, hogy az ehhez szükséges saját erő rendelkezésükre áll, illetve összeszedhető. Emellett – mint ajánlatukban kifejezésre juttatták – készek teret adni a Munkavállalói Résztulajdonosi Programnak, ha igény mutatkozik rá, a törvényben előírtnál akár nagyobb mértékben is. Távlatban az is elképzelhető, hogy az új buszgyárba külföldi tőkét is bevonjanak, s érzékeltetik, hogy előzetes tájékozódásuk azt mutatja: lenne is érdeklődés. Leendő beszállítók, motor- és sebességváltó-gyártók jelezték ilyen irányú készségüket.

Nagy Győző, a kft. egyik tulajdonosa úgy véli, hogy nem zavarnák az Ikarus Rt. talpraállításának immár többedszer meghirdetett programját. Az rt. amúgy is azt tervezi, hogy a nagy sorozatú gyártást teljes egészében Székesfehérvárra telepíti át, Mátyásföldön csak a 20-30 darabos különleges szériák gyártását hagyja. Az is fölvetődött már, hogy az itteni gyárat teljes egészében bezárják. A Matthias Kft. vezetői szerint bűn lenne veszni hagyni a nagy hagyományú mátyásföldi buszgyártást. Persze nemcsak a nosztalgia szól belőlük, az üzletember is. Reálisnak tartják, hogy a most bizonytalan jövőjű üzem idővel ezer-ezerhárom-száz embert foglalkoztasson, s a két szerelősor évi 500-1000 autóbuszt gyártson. Ez aztán a távolabbi jövőben akár többszörösére is felfuttatható.

A Matthias Kft. az Ikarus hagyományos piacaira, itthon a BKV-ra, a Volánra, a közép-európai és közel-keleti országokra, a FÁK-ra számít. Mindazokra a területekre, ahol drágának találják az elegáns Mercedes, Volvo és egyéb gyártmányokat, de igény lenne az ezekhez képest kissé talán fapadosnak tetsző, mégis jó minőségű és főleg olcsóbb buszokra.

Már most is látszanak konkrét üzleti lehetőségek. Pillanatnyilag az egyik legígéretesebb az az iráni ajánlat, ami lényegében egy, a „nagy" Ikarus által félbehagyott üzlet továbbvitele lenne. Az Ikarustól ugyanis korábban 3300 buszt rendeltek Iránban, de csak 1300-at szállítottak le, mert elfogyott a vevők pénze. A Matthias folytatná a szállítást egy barterüzlet keretében: olajért cserébe. Már az olajra is találtak vevőt, egy genfi cég vállalkozott a további értékesítésre. Még azt is elképzelhetőnek tartják, hogy az újrainduló üzletből ismét jutna a fehérvári gyárnak is, amely már lemondott róla. Többek között ezért is sürgető a döntés, hiszen sem az irániak, sem a svájciak nem tartják fenn ajánlatukat az idők végezetéig.

Január óta azonban csak informális kapcsolatokból, fülesekből értesülnek az ügy állásáról. Azonban ezek sem mondanak sokat; sem elutasításról, sem egyetértésről nem érkezik hír az ÁV Rt. háza tájáról, ahova az Ikarus tartozik. Csak ennyi: nincs döntés. Néha az is bizonytalannak látszik, hogy az Ikarus valóban az ÁV Rt. hatáskörébe tartozik-e, vagy pedig az ÁVÜ-höz.

Az Ikarus mátyásföldi gyárának igazgatója, *Vadnai Zoltán* szerint a Matthias Kft. ajánlata természetesen további vizsgálódást és tárgyalásokat igényel, de vannak reális alapjai. Az igazgató egyébként úgy látja, hogy az elmúlt évben százhetvenolcvan fokos fordulat állt be a budapesti gyár helyzetében. Míg tavaly áprilisban egy átvilágítás után olyan javaslat született, hogy a mátyásföldi üzemet be kell zárni és teljesen meg kell szüntetni, mára több jelentkező is akadt az üzem megvételére. Ez egyébként mutatja, hogy életképesnek tekintik a gyárat, hiszen ma már nem a Matthias Kft. az egyedüli érdeklődő. Nincs szó időhúzásról sem. A késedelem oka egyszerűen az, hogy valóban bizonytalanságok kísérték a cég átkerülését az ÁVÜ-től az ÁV Rt.-hez. Ezek a legutóbbi közgyűlésen tisztázódtak, s az igazgató benyomása szerint az ÁV Rt. nagyon határozottan kézbe vette az Ikarus ügyeinek irányítását. Fölszólította a tulajdonosokat, hogy tisztázzák a privatizációs ügyeket, s július végére, augusztus elejére állapodjanak meg az Ikarus további sorsáról, szervezetéről és jövőbeli stratégiájáról.

Az Ikarus elmúlt évben sok vihart megélt mátyásföldi gyárának sorsa ezek szerint lassan araszol a megoldás felé. Lehet, hogy a teljes boldogsághoz már csak az szükséges, hogy az irániaknak se legyen sürgős a busz, és a genfi olajkereskedők is türelmesek legyenek.

L. G.

HUNNIA II.
BEFEKTETÉSI JEGY
Egy 10.000 Ft névértékű befektetési jegyet MOST 9.200 Ft-ÉRT vehet.

A HITELESÍTETT HOZAM!

Munkácsy Golgotája és kálváriája

A valószínűleg legjobb bibliai tárgyú film, a négyrészes, Zeffirelli rendezte Krisztus-életrajz során nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy az olasz művész a *Krisztus Pilátus előtt* egy jó reprodukcióját látta, és ez is befolyásolta a vörhenyes hajúszakállú, szelíd és emberi Messiás kialakításában. (Az ötlet nem új, már *Perneczky Géza* figyelmeztetett a nagy Krisztus-képek filmszerűségére; mások a kompozíciót előkészítő, kosztümös fényképekkel foglalkoztak, *John Lukacs* 1988-as Budapest-könyvében pedig idéz egy amerikai művészettörténészt, aki felsorolja a Krisztus Pilátus előtt hatását mutató filmeket.) Munkácsy tehát legsikeresebb – és az utókor szemében a legnagyobbat „bukó" – képeiben ős-tehetségű filmrendezőnek bizonyult; csak épp a Lumière testvérek akkor találták fel a filmet, amikor a festő csillaga leáldozott.

Munkácsyt még ifjan lenyűgözte *Ludwig Knaus*, egy nagyjából elfeledett német festő és akadémiai tanár *Szemfényvesztője*, és nem tudott szabadulni a „sikeres" kompozíciós sémától: adott egy főszereplő, akire egyénileg jellemzett alakok figyelnek. Erre épül a *Tépéscsinálók*, a *Siralomház*, a *Milton* és a három Krisztus-kép, a *Krisztus Pilátus előtt*, az *Ecce homo* és a *Golgota*, sőt a *Honfoglalás* is. A „rendezői" kérdések mellett így aztán valóban a háttérbe szorultak a festői problémák, amelyekhez Munkácsynak *született* érzéke volt, például nagyszerűen értett egy szőnyeg életre keltéséhez a nagypolgári lakásbelsőben... Hogy most ne térjünk kis paraszti tárgyú, courbet-i realizmusú életképeire vagy „preimpresszionista" tájaira.

A Krisztus Pilátus előttöt és a Golgotát „menedzselték", mégpedig professzionista módon: *Sedelmeyer*, a műkereskedő javasolta a lehető legismertebb témát (a franciákat szerető Munkácsy inkább egy Jeanne d'Arc-jelenetről álmodozott), és mindent megtett, hogy még ismertebbé tegye a festményeket (utaztatás belépődíj melletti mutogatással). *John Wanamaker*, egy philadelphiai áruházlánc-tulajdonos vásárolta meg százötvenezer dollárért a *Krisztus Pilátus előttöt*, majd a *Golgota* is a Wanamaker-áruházba került. 1988-ban kalapács alá kerültek. A kikiáltási ár mindkettőnél 15 000 dollár volt. Szerencsére. A *Magyar Aukciós Index 1980–1990* szerint a New York-i Sotheby-árverésen a Krisztus Pilátus előtt 66 ezer dollárért kelt el. *Keresztyy András* riportjában a *Golgota* végső ára 47 500 dollár. A vevő *Julian Beck* New York-i galériás; amúgy *Bereczki Csaba Gyula*. Ő használta ki – még egyszer: szerencsére –, hogy „Amerikában nem mennek a borongós, véres témák". És – szintén szerencsére – *nem* adta kölcsön valamely vallásos egyetemnek, ahol lett volna rá hely, hogy kiakasszák az 5x7 méteres festményt. A *Golgota* Debrecenbe kerül hosszabb időre letétként, és addig is a Magyar Nemzeti Múzeumban látható, XVIII. századi naiv barokk ábrázolatok között.

Amúgy a számomra balszerencse a szerencsesorozatban, hogy a Corvina újra kiadta egy évtizede összeállított Munkácsy-albumomat; ez önmagában hízelgően hangzik, csak épp lekéstem az imprimatúráról, és nem volt módom belevenni a nagy képek sorsának új fejleményeit. Most viszont szemtől szemben láthattam a Golgotát, eredeti változatában, s nem fényképen vagy részlettanulmányként. Nehezen tudok róla objektív véleményt alkotni, mert történetesen *szeretem* Munkácsyt, annak ellenére, hogy minden negatív ítéletet többé-kevésbé igazságosnak érzek, amit az utókor *magyar* kritikusai elmondtak. (A külföldiek többnyire elfogultak.) A kompozíció kevésbé teátrális, mint az *Ecce homoé*, de szétesőbb a *Krisztus Pilátus előtténé*l. Krisztus figurája mellett a bal lator megtört munkásteste jelentőségteljesebb. János evangelista, sőt köpönyege önmagában szebb, mint a három Mária-alak; az utóbbiak közül az égővörös hajú magdalai Mária, a „bűnbánó Magdolna" a legkifejezőbb. A festmény jobb harmada, a tulajdonképpeni vallásos jelenet felett járt el leginkább az idő. Vagy ezt festette Munkácsy a legkényszeredettebben, itt volt a legtöbb az „irányítás"? Itt kötötték őt leginkább az előírások? Itt akart leginkább megfelelni a feltételezett vásárlói igényeknek?

Művelt és vallásos embernek, aki a festészet segítségével kíván közelebb kerülni Istenhez, inkább az esztergomi Keresztény Múzeum *MS* mestertől származó *Golgotáját* javasolnám. De ha valaki arra kíváncsi, mit tudott *MM* mester, az *ösztönös*, a félművelt, a szakmájában bizonytalan zseni az emberről, az feltétlenül nézze meg a *Golgotát*. Ennek a képnek a *nézők* a főszereplői. A római katona, aki fiatal, épp most kezd hozzászokni a politikai elítéltek haláltusájának látványához, és inkább kíváncsi, mint elszörnyülködő – vajon meddig bírják? A lovas arab, a büszke sivatagi férfi, aki idegenkedik mind a rómaiaktól, mind más vallású sémi unokatestvéreitől. Az idősebb és fiatalabb farizeus, aki a látványnak hátat fordítva szemmel láthatóan meddő vitát folytat arról, nem kellett volna-e mégis Barabás ellen szavazni? És a talán legmegrendítőbb figura, akiről nem szól hagyomány, mint Longinusról, a lándzsás katonáról: a *baltáslétrás ács*...

Korántsem a középpontban, de az aranymetszés szabályai szerint kitüntetett helyen áll ez a jelentéktelen ember. Arca csupa közöny; úgy tűnik, mintha fütyörészne. Jobb vállán létra, kezében ácsfejsze. Nevezhetnénk hóhérnak, de nem az. *Keresztrefeszítési szakember*. A kínhalál hivatalnoka és fizikai munkása egy személyben. Eichmanni nyugalommal tekint szét a nyüzsgő, gesztikuláló tömegen: síró asszonyok, hadonászó férfiak – minek? A kivégzés hozzátartozik a világ rendjéhez. A magdalai Mária szép haján legelteti kicsit a szemét; de úgy tűnik, túl előkelőnek érzi az asszonyt a magafajta kisember számára. Bezzeg az értelmiségi közreműködők harminc ezüstöt is kapnak... aztán meg csak szétszórják, és felkötik magukat. Pocsék ez a világ, megérett a megváltásra, mondja a kisember-hóhér arca, és arrébb cipeli a létrát. Kincstári vagyon, és kell még majd a keresztről való levételhez.

Székely András

SZÍNHÁZI ESTÉK

Carmen: nyomkeresők

Lassan szivárognak a Carmen előadásába a második szereposztás énekesei. Az eredetileg meghirdetett bemutatón csupán három főszereplő állt be, a többiek az első szereposztásból maradtak. Mindhárman rendkívül bizonytalanok zenében és szövegben egyaránt, a színpadon pedig sokszor ijedten tétovázónak, merre hány lépés a szín. Láthatóan még kevesebbet próbáltak, mint az első társaság, és egyedül maradtak, hátha sikerül kezdeni magukkal és a szereppel valamit. A néző következtetni kényszerül, a rendszertelenül kapott jelekből találni ki, miről is van szó voltaképpen.

Andrej Lancovnál a nyomozás eredménytelenül zárult. Nem sikerült rájönnöm, mit jelent neki Don José, mit akar elmondani, kit akar megjeleníteni. Amit tesz, az a legszorosabb értelemben vett operaéneklés: megáll a színpad közepén, és amikor rajta a sor, rágyújt a nótájára, különben pedig mintha ott sem lenne. Nem állítom, hogy semmiféle izgalmat nem okoz, mert többször is azt hittem, nem tudja végigénekelni a szerepet – végül azonban hosszas és távoli tájakra vezető hangnemi és ritmikai kalandozások után mégis hazatalált.

Anatolij Fokanov elegáns Escamillo – noha bodorított parókája kissé idétlenül áll –, mert jól feszül rajta a díszes torreádorruha. Beéri ugyan az alak lehető leghagyományosabb változatával, de azt végigviszi a felvonásokon, sőt még arra is veszi a fáradságot, hogy megtegye, amit *Ötvös Csaba* elmulasztott: részt vesz az ária alatti kocsmai játékban. Itt ugyanis az ünneplő tömeg előtt egy kis bikaviadal zajlik, Hemingway nyomán. Egy táncos két kést illeszt szarv gyanánt a halántékához és megfuttatja a népet, míg a toreróval nem találkozik, aki könnyedén leszúrja. Fokanov a mozgásokat szépen összhangban tartja a dal szövegével, csak az zavaró, hogy közben végig a karmestert nézi, nem érzi biztonságban magát, ha nem kapja meg a jeleket a zenekari árokból.

Az előadás legellentmondásosabb alakja a címszereplő, *Pánczél Éva* – mert ő legalább kitalált valamit. Rájött, hogy nem illik hozzá a hűvös démon szerepe, és mindkét mezítlábas talpával a földön álló Carment játszik. A cigánylány nála egy kis prostituált, akit csupán Don José érzelmei tesznek naggyá. Nem kapott hozzá társat, mert Lancov tizedesének egyáltalán nincsenek érzelmei, nem illik hozzá a rendezés, mert Carmen stilizált leszúrása itt, a földközelben szerencsétlenkedéssé fajul, és nincsenek meg mindehhez a színészi eszközei sem. Próbál csábosan mozogni, vadító pillantásokat küldözgetni a környezete felé, de – legalábbis számomra – kevés sikerrel: az állandó fintorgástól, kényszerű terpesztésektől az alak olyanná válik, mint egy szellemi fogyatékos, akinek ráadásul még csípőficama is van. Pánczél kilóg az előadásból, de kudarca rokonszenves: a semmilyenek között próbál meg valamilyen lenni.

Az igazsághoz tartozik az is, hogy a közönség nem osztotta fenntartásaimat Pánczél játékáról, ovációval és nagy tapssal jutalmazta az énekesnőt az előadás végén.

Fáy Miklós

Gonda János lemondása

Gonda János zeneszerző tegnap levélben jelentette be Csúcs Lászlónak, a Magyar Rádió alelnökének, hogy lemond rádiós felügyelőbizottsági tagságáról.

A levélben a hazai dzsessz egyik kiemelkedő képviselője Kiss Imrének, a rádió zenei főosztály élére való kinevezésével hozza összefüggésbe lemondását: „Kiss Imre az elmúlt rendszerben emberileg, szakmailag és politikailag súlyosan kompromittálta magát – írja. – Erről a magyar zenei életben igen sokan tudnak. A rádió zenei szerkesztőjeként évtizedekig főként dzsesszműsorokkal, -koncertekkel foglalkozott, és ezen a területen teljes monopolhelyzetet teremtett magának. Visszaéléseivel részletesen foglalkozott az az 1991 májusában kelt tiltakozólevél, melyet velem együtt mintegy 50 muzsikus, javarészt dzsesszzenész írt alá. A levélben foglaltak alapján Kiss Imrét azonnal le kellett volna váltani. Erre a rádió akkori elnöke nem vállalkozott, de a visszaélésekre elsősorban alkalmat nyújtó monopolhelyzetet megszüntette. A dzsesszszakma, a hallgatóság és a Magyar Dzsessz Szövetség sajnálattal tapasztalja, hogy az ominózus helyzet az utóbbi időben ismét visszarendeződött.

Ami a mostani döntést illeti, bizonyára lesznek, akik a kinevezés demokratikus módjára hivatkoznak majd (az állás megpályáztatása, a bírálóbizottság működése, a szavazás aránya és így tovább). ...Az a meggyőződésem, hogy ha a bírálóbizottság tagjai az ilyen kinevezéseknél kizárólag figyelembe vehető két szempontot, a szakmai rátermettség és az emberi tisztesség szempontjait mérlegelték volna, ez a felháborító döntés sohasem születhetett volna meg...

Mindannyian tudjuk, a magyar zenei élet rendkívül felelősségteljes tisztségéről van szó. Összeegyeztethetetlennek tartom, hogy egy olyan rádió felügyelőbizottságában működjek közre, melynek legfőbb zenei tisztségét Kiss Imre tölti be. Ezért kérem, fogadja el a felügyelőbizottsági tagságomról való azonnali lemondásomat."

Esélyegyenlőséget a kicsiknek!

A magyar könyvért emel szót a Katalizátor Iroda vezetője

Legendákból megélni nem lehet. Márpedig a pártállam törvényen kívülre szorított ellenzékét támogató könyvkiadó és -terjesztő, a Katalizátor Iroda története valóságos legenda ma már. A folytatás pedig paradox. Hiszen a cég azóta néz szembe igazi nehézségekkel, amióta megvalósult leghőbb vágya, a politikai rendszerváltás, és besorolhatott a gombamód szaporodó legális könyves vállalkozások közé. Vagyis amióta a piaci – vagy inkább a piacot megkerülő – gazdasági viszonyok uralják a terepet, s nem a politikaiak. „Számunkra szinte napról napra meglepetés, hogy még működünk"– mondja nem éppen derülátóan Modor Ádám, a cég egyik vezetője, akitől helyzetértékelést kértünk.

– A rendszerváltáskor egy *nonprofit* vállalkozás képe lebegett a szemünk előtt. Egy könyves vállalkozásé, amelyből meg tudunk élni, de amelynek a nyereségét nem vonjuk ki, hanem visszaforgatjuk. Példaként az angol *Cambridge University Pressre* gondoltunk (időközben ennek a cégnek hazai terjesztői lettünk). De hogyan lehetséges ez olyan országban, ahol a nagy kiadóvállalatok is eleve a támogatások rendszerére alapozzák működésüket?

Nagy változások történtek a könyvszakmában. Volt ugyan néhány hőnapos konjunktúra, amikor minden addig tiltott, mellőzött könyv megjelent, de ez már régen a múlté. Összeomlottak a hagyományos kereskedelmi formák, teret nyert például az utcai árusítás. Ezzel együtt a könyvszakmában bizonyos piacon kívüli magatartásformák bukkantak föl.

– Közismert, hogy az utcai árusítás miatt a Katalizátor Irodának meggyűlt a baja a hatósággal, a rendőrséggel.

– Ez már 1989-ben elkezdődött, de a választások befejezéséig nem zavartak el bennünket az utcáról, mert néhány párttal szerződést kötöttünk propagandaanyagaik terjesztésére. Azt követően kezdődtek a problémák, hogy az utcai árusításban általában eluralkodott a korrupció, amit persze sosem lehet bizonyítani. A folyamat végül is 1991-ben tetőzött, a Demszky főpolgármester által kezdeményezett erőszakos közterület-tisztogatással. Úgy vélem, a kialakult helyzetért a könyvszakma érdekeit védeni hivatott szervezet is felelős, mert nem tett meg mindent a csődbe jutott könyvterjesztés fölkarolásáért, az új piaci magatartások normáinak kialakításáért.

– Mit kellene tenni?

– Érdemes lenne erről minden érdekelt részvételével szakmai tanácskozást tartani. Itt van például az ünnepi könyvhét, amely szerintem gondokkal küzd. Akár csak az öt-tíz évvel korábbiakhoz képest is lényegesen emelkedtek a könyvárak. Emiatt – szemben a régebbi szokásokkal, amikor akár tíz-tizenöt könyvet is megvásárolhatott magának egy-egy család –, most legfeljebb egy-két kötetet vesznek az olvasók. Többre nem futja akkor, amikor mondjuk Esterházynak – *Szebeni Andrással* közös – új kötete 780 forintba fog kerülni. Mi következik ebből? Az, hogy a könyvhéten csak néhány művet lehet eladni, s a megjelent kötetek többségének értékesítése a későbbiekben bizonytalanná válik.

– Ennek következtében a példányszámok nyilvánvalóan csökkennek.

– Igen, de ez még nem megoldás. A könyvhét jellegén, koncepcióján is változtatni kellene. Ebben a Püski házaspár javaslatával értek egyet. Szerintük vissza kellene térni ahhoz a háború előtti hagyományhoz, hogy a könyvhét legyen a *magyar könyv* ünnepe, amikor tehát a hazai irodalomnak nem kell megmérkőznie a világirodalmi csemegékkel. Ehhez járulna, hogy minden kiadó csak meghatározott számú – mondjuk négyöt – könyvheti kötetet adhatna ki, s csak ezekhez kérhetne állami támogatást. Ez hozzájárulhatna a kis kiadók esélyegyenlőségéhez, ha nem is teljes mértékben.

– Eszerint a mecenatúra rendszerén is változtatni kellene?

– Hadd mondjam saját példánkat. Megjelentetjük támogatás nélkül az elsőkönyves *Vezekényi György Összkonform* című művét, amelyben novellák és versek olvashatók. Tavaly *Szathmári Sándor Misztikum nélkül* című kötete még csak nem is került a zsűri elé! A minisztérium ugyanis eleve megszűri a kérelmeket, s azok egy részét későbbre halasztja. Számomra nem elfogadható ez a „mazsolázás", és jobban szeretném, ha a zsűri a támogatásban nem részesített művek címeit is közzétenné. Vállalni kellene a döntés felelősségét.

– Régóta bírálja a könyvszakma szervezetét, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülését. Miért?

– Előrebocsátom, hogy a szervezetnek nem vagyunk tagjai. Méghozzá azért nem, mert nem tartjuk a szakmai problémák igazi fórumának. Ennek ellenére nem hiszem, hogy több szakmai szervezetre lenne szükség. Le kellene ülni egymással a szakmai partnereknek, s megpróbálni megegyezést elérni. A legfontosabb az lenne, hogy a tisztességes kereskedés szabályait a gyakorlatba is át tudjuk ültetni. Ismét könyvheti példát mondok: el kellene érni végre, hogy ne árusítsák az ünnepi könyveket a könyvhét előtt. Ha valaki adott szavát megszegi (hiszen formálisan ígéretet tesznek a kereskedők, hogy idő előtt nem árusítanak), azt néhány évig zárják ki a könyvheti kötetek forgalmazásából. A normák megszegésének legyen szankciója akkor is, ha a terjesztők manapság az összeomlással küzdenek, s csak a mával törődnek. Hosszabb távon csak ez szolgálja a könyvszakma jövőjét.

Varsányi Gyula

Megjelenik
ANCSEL ÉVA
UTOLSÓ BEKEZDÉSEI – 1993
című kötet

„Sárból igen. Erényekből nem lehet embert gyúrni. Az ember egy természetellenes természeti lény."

Ancsel Éva élete utolsó napjaiban, a kórházban is tovább írta a sokak által szeretett „bekezdéseit", „az Emberről" szóló kikristályosodott rövid tételeket.

A kötet postai utánvéttel megrendelhető vagy megvásárolható (ára: 250 Ft + postaköltség):
Pesti Műsor Lap- és Könyvkiadó Kft.
1428 Budapest VIII., Kölcsey u. 2.
44090 JP

153. **Munkácsy Mihály** (1844-1900)

Fehér ruhás hölgy
Olaj, fa 56x46 cm
Jelezve balra lent: M. de Munkácsy

Kiállítva:
- 1925 Ernst Múzeum: Munkácsy Mihály és Paál László emlékkiállítás 43. tétel: *Blumenthal Ferdinand asszony arcképének vázlata*, 1891 szignálva, Hubay Jenő tulajdona

Kikiáltási ár: 7 500 000 Ft

Munkácsy amerikai útja

1886 őszén műkereskedője, Charles Sedelmeyer ösztönzésére Munkácsy elszánta magát egy amerikai körutazásra. Képeinek egy jelentős hányada akkor már amerikai gyűjtők tulajdonában volt, és ott függött Wanamaker philadelphiai áruházában a két világhírű Krisztus-kompozíció, a *Krisztus Pilátus előtt* és a *Golgota*. Az utazás fárasztó volt, de sikeres. Számtalan új portrémegrendelést hozott a festőnek, akinek fényes párizsi palotája, és feleségének nagyvonalú költekezése igen sok pénzét emésztették fel. Ráadásul 1888-ban lejárt az a Sedelmeyerrel kötött szerződés is, amelyik addig biztosította a családi költségvetés egyensúlyát. Talán ez is magyarázza, hogy a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján Munkácsy jóval több portrémegrendelést vállalt, mint korábban.

Képeit mindig nagy gondossággal készítette elő, a legmegszokottabb beállítást is vázlatokon próbálta ki először. Meglehet, különös örömöt is jelentett neki a vázlatfestés, hiszen itt még szabadjára engedhette szenvedélyes természetét. Fritz von Uhde német festő, aki 1880-ban Munkácsy tanítványa volt, írta le egy visszaemlékezésben, milyen lendületesen vágott bele Munkácsy egy-egy új vászon megfestésébe. Érdemes felidézni, mit ír Uhde mestere munkamódszeréről: *„Rendkívül termékenyítő, majdnem vidító volt látni, mily biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitűmaláfestésre s mint festette aztán bele lassankint és világosan az egész alakot."* (Visszaemlékezések Munkácsyra, Művészet, 1902, 322.)

Portémegrendelések

1890-91-ben, nagyjából párhuzamosan, Munkácsy több amerikai milliomosfeleség arcképén dolgozott. Így már 1890-ben kiállított a budapesti Műcsarnok téli kiállításán egy pontosabban meg nem nevezett *Női arcképet*, amelyiket a Vasárnapi Újság 1890. december 7-iki számában reprodukáltak (793. oldal). A képen látható hölgy ugyanabban a beállításban, és majdnem ugyanabban a ruhában ül modellt, mint a Végvári Lajos által 522. sorszám alatt nyilvántartott *Blumenthalné* (Végvári 1958. *Blumenthalné arcképe*, Párizs, 1891. olaj, életnagyságú forma, jelezve jobbra lent: Munkácsy 1891; Blumenthal-gyűjtemény, Párizs. Reprodukálva: Sedelmeyer: M. von Munkácsy, Paris, 1914. 121. és Végvári: CLXXX. tábla), és a jelenleg *Fehér ruhás hölgy* címet viselő kép modellje. Kevés eltéréssel megegyeznek a három portré hátterét kitöltő kellékek is, a jobb vagy bal oldalon elhelyezett legyezőpálma, a jobb sarokban lévő berakásos keleti asztalka, a hölgy mögött sejlő kabinetszekrény valamint a hol vázába, hol cserépbe helyezett virágcsokor. De ismerősek mindezen elemek Munkácsy szalonzsánereiről is. A mester ragaszkodott a tárgyak természet utáni ábrázolásához és képeinek berendezését egyszerűen begyűjtötte a műtermébe. Kis eltérést figyelhetünk meg viszont az arcoknál, noha a két befejezett kép arckaraktere azonos.

Hubay és Munkácsy

A kész Blumenthalné-portrét Munkácsy kiállította az 1891-es párizsi Salonban. A *Fehér ruhás hölgy* 1925-ben bukkant fel az Ernst Múzeum egyik kiállításán, mint Hubay Jenő tulajdona. Hubay alig néhány évvel volt fiatalabb Munkácsynál és hegedűművészként nagy karriert futott be. Feltehetően Liszt Ferenc révén került ismeretségbe Munkácsyékkal, és egyike lett a péntek esti nagy fogadások állandó vendégeinek. 1885-től ideje nagy részét már Budapesten töltötte, a barátság azonban töretlen maradt Munkácsy élete végéig. Az ő gyűjteményében volt eredetileg Munkácsy egyik legszebb képe, a *Leány tálcával* (ma a Békéscsabai Múzeumban látható; Végvári Festménykatalógus: 220), valamint több Munkácsy-vázlat (Végvári, Festménykatalógus: 181., 254., 408.).

A *Fehér ruhás hölgy* megfestéséhez nagyon hasonló vázlatot őriz a Magyar Nemzeti Galéria is. A kép 523. sorszámmal szerepel Végvári Festménykatalógusában és a CLXXXI. táblán van reprodukálva.

(o. u.)

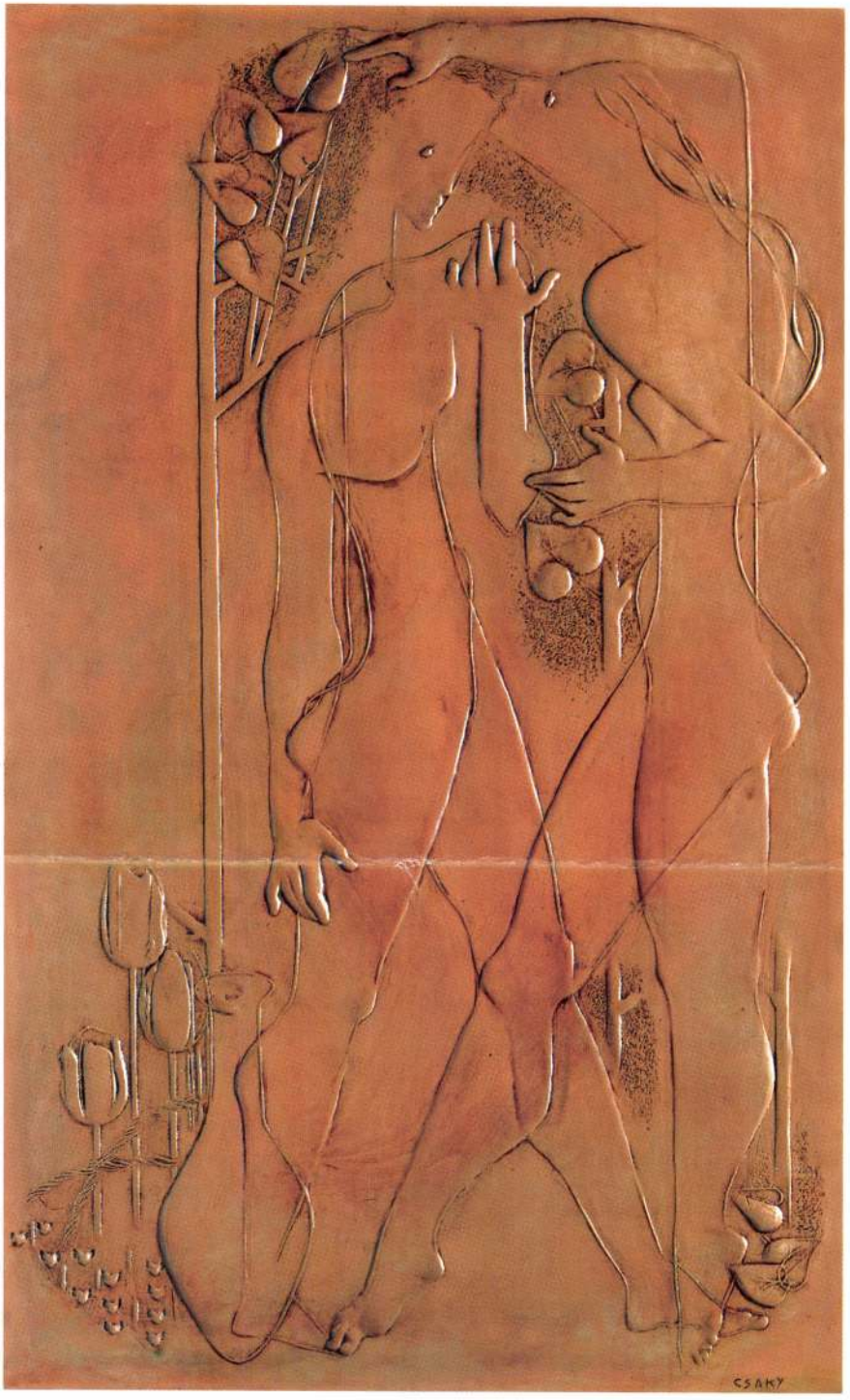

152. ▲
Csáky József (1880-1971)

Daphnis és Chloé
Terrakotta 100x60 cm
Jelezve jobbra lent: Csaky
Kikiáltási ár: 1 300 000 Ft

153.

154. **Bernáth Aurél** (1895-1982)

Asztali csendélet
Pasztell, papír 59x74,5 cm
Jelezve balra lent: B.A.

Kikiáltási ár: 2 200 000 Ft

Rovarevő vírusok

Miskolc (ÉM) — Addig okoskodik az emberiség, hogy lassan minden kórokozónak, kártevőnek megtalálja az ellenfelét. Nem az ellenszerét, mert hisz' az a vegyszerek kutatása és kipróbálása után elterjedt az egész világon, amikor is már éppen elegünk lett a kémiai védekező szerekből.

Most - a veszélyt felismerve - a környezetkímélő technológiákat favorizálják, így az USA-ban a rovarkártevők elleni környezetkímélő védekezési módszerek kutatása során akadtak rá egy olyan vírusbetegségre, mely egy, a zellerre veszélyes rovar testéből izolálható!

A rovarból nyert vírust a rovarkártevők testébe juttatták, ahol az a sejteken belül milliárdszám szaporodni kezdett. Az egyszer már megtámadott rovar képtelen felépülni a betegségéből, s e vírussal szemben semmilyen rovarban nem tapasztaltak ellenállóképességet. Különösen nagy előnye, hogy nem válogat áldozataiban, jóformán valamennyi fontosabb kártevő ellen sikeresen alkalmazható. Számos cég kezdett hozzá nagyüzemi előállításához, s a tisztított, csomagolt biokészítményt széles körben forgalmazzák. Előbb-utóbb bizonyára eljut hazánkba is e környezetkímélő termék...

Privatizáció előtt

Budapest (ÉM) — Ez év áprilisától - az Állami Vagyonügynökség döntése alapján - részvénytársaságként működik a hazai személygépkocsi-kereskedelem valaha egyetlen óriásvállalata, a Merkur. A már majdnem felszámolásra ítélt cég sikeres válságkezelési programot hajtott végre. A száz százalékban állami tulajdonban lévő részvénytársaság alaptőkéje 722 millió forint. Az

A tulajdonváltás útvesztői

Félidőben a kárpótlásról és a privatizációról

Fotó: Farkas Maya

Egy darabig ez is megteszi

Miskolc (ÉM - BSZL) — Mezőgazdaságunk változása, a tulajdonviszonyok alakulása - kárpótláson, a föld- és eszközjuttatáson alapuló megoldása - a bizonytalansági tényezők sokaságát építette be az agrárágazatba. Megyénk bármely csücskébe megyünk, mindenütt a legbiztosabb jelenlévő a bizonytalanság. Mit kezd valaki a visszakapott földdel? Mit kezd a sokat átkozott vagyonjeggyel? Hová, kinek adja bérbe művelni földjét az idős parasztember? Hová tűntek-tűnnek a falusi ember kárpótlási jegyei? Mivel művelje földjét a még jó erőben lévő falusi gazda?

E kétségek, e kérdések mind az agrárágazat eredménytelenségén csapódnak le. A gazdaságpolitika túlértékelte az ágazat teherbíróképességét. A piacok elvesztése és az infláció növelte a gazdálkodók gondjait. Igen nagymértékű a vagyonvesztés és a jövedelem befolyással bíró változások mennek végbe a tulajdonviszonyokban, és sajnos, e változások nem kifejezetten a javunkra történnek.

Ezzel kapcsolatban érdemes néhány adatot leírni: 1990-ben a földek 46 százaléka szövetkezeti közös, 16 százaléka állami, 38 százaléka pedig egyéni tulajdonban volt (a szövetkezeti tagi földekkel együtt). A kárpótlással, a nevesítéssel a földek mintegy 90 százalékban kerülnek egyéni tulajdonba. Ez év márciusáig 2262 eredményesen megtartott árverésen mintegy 3,8 millió aranykorona érték talált gazdára az országban, 38 ezer kárpótolt között. De ez a birtokszerkezet csak átmeneti. A becslések szerint mintegy 2- 2,5 millió új földtulajdonos lesz - átlagosan 2 - 2,5 hektár területtel. Már csak az egyéni gazdák eszközhiánya, az elöregedés miatt is számolni kell már most is a tulajdoni koncentrációval, sőt kifizetődővé teszi jelentős földterületek művelésből való kivonását. Magyarország földterületének 70 százaléka alkalmas mezőgazdasági művelésre és ehhez párosul 55 ezer mezőgazdasági diplomás, valamint 500 ezer képzett agrárszakember, tehát tudunk akár világszínvonalon is termelni. De kell-e annyit és olyat termelni, amennyit és amilyet csak tudunk. Erre kell egy agrárstratégia kidolgozása, mert ennek hiányában az agrárrendtartás sem tud igazán működni. Csak hát a mezőgazdaságban a rendszerváltozás még a tulajdoni oldalon sem következett be. Hol vagyunk még a kárpótlás végétől, hol vagyunk még az igazi átalakulástól. A piac alakítja a kárpótlási jegyek értékét, sokan jutottak földhöz akik soha nem fogják azt művelni, s az is előfordulhat, hogy a kistulajdonosok egy része nemsokára földnélkülivé válik. Számol-

JEGYZET

Fizessenek a gazdagok

ILLÉSY SÁNDOR

Pénzügyminiszterünk világosan kifejtette álláspontját a hét elején a Parlamentben: fizessenek a gazdagok! Adóemelést nekik...! Csak éppen! Mi is a gazdagság manapság? Igen-igen relatív fogalom. Jószerivel általánossá vált, különösen a munkanélküliségtől legjobban sújtott megyénkben, hogy egy családban már csak egy a kereső, és az is, ha csak teheti, másod -, harmadállást vállal, „feketén", hogy családját eltarthassa. Szabó Iván kalkulációja szerint évi bruttó ötszázezer forint kereset után mindössze 12 ezer forint válik adómentessé, ezt követően minden egyes forint adózik.

Szép pénz ez a félmillió, kétségtelen... Havi cirka negyvenezer bruttó, azaz huszonnégy, huszonötezer nettó. Egy négy tagú családban fejenként jut is belőle 6-7 ezer forint, s ha még a családi pótlékot is számítjuk, máris igen tisztességes, 8-9 ezer forintos fejenkénti átlagjövedelmet jelenthet. Az, hogy a statisztikai hivatal legfrissebb adata 43 ezer 600 forintos nettó létminimummal számol egy négy tagú családnál - nem tesz semmit...

Félmilliónál meghúzni a küszöböt? Fizessenek a gazdagok - senki sem vitatja. Félő és tartani lehet azonban attól, hogy ez a pénzügyminiszteri adóemelési terv elsősorban nem a gazdagokat sújtja. Ugyanakkor vitathatatlan tény, hogy a társadalom különböző rétegeinek eltérő a teherbírása, de az is vitathatatlan, hogy az a középosztály, amelyikre támaszkodhatna, számíthatna a társadalom, ezzel a legújabb adópréssel a szegényedés útjára lép. És akkor vajon mi lesz a következő lépés...?

ÁRFOLYAM

APROPÓ

Törvénykezés

FILIP GABRIELLA

Régen nem tanítottam már, de még kísért a rémálom: az osztály úgy zsong, mint a megbolydult méhkas, én meg hangtalanul tátogok a katedrán. Senki sem figyel rám, pedig valami fontosat kellene megbeszélnünk. Így érezhette magát Szabad György is az Országgyűlés hétfői plenáris ülésen. A házelnök szigorára volt szükség, hogy megőrizzék a Tisztelt Ház szavazóképességét, és megkezdődjék végre a közoktatásról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Csaknem hároméves munka, sok-sok vita, egyeztetés és egy miniszterváltás után kerülhetett a képviselők asztalára a tervezet. Mádl Ferenc miniszter is hangsúlyozta: ezzel korszakos jelentőségű törvénykezéshez érkeztünk. A következő hetekben ugyanis egymásután kerül tárgyalásra a T. Házban a közoktatási, a szakoktatási, a felsőoktatási, valamint az Akadémiáról szóló törvényjavaslat. Nem lesz könnyű dolga a képviselőknek. A törvényjavaslattal kapcsolatban nagyon sok a fenntartás. Egyesek szerint átgondolatlan, egyszerre túl keveset és túl sokat szabályoz. A Pedagógusok Szakszervezete például elfogadhatatlannak tartja, hogy a törvényjavaslat szövegébe egyáltalán bekerülhetett a tandíj fogalma. A PDSz véleménye szerint az iskolaszerkezet áttekinthetetlen és bonyolult. A Független Pedagógusok Fóruma azt nehezményezi, hogy mintha megfeledkeztek volna a pedagógusokról. De tisztázatlannak tűnik a világnézeti semlegesség, a finanszírozás, az iskolafenntartás kérdése is. Nyugodtan mondhatjuk tehát a miniszterrel, hogy ez a törvénykezés korszakos - de a vita pedig még annál is „korszakosabb" lesz. Bízzunk a házelnökben, hogy meg tudja őrizni a rendet, mert nagyon fontos kérdést kell megbeszélniük a padsorokban ülőknek.

Csipogók és csipkeverők

Hegedűszóra forgó szoknyák a színpadon

Paranai Józsefné csipkeverő és egy véletlenül odacsöppent tanítvány

Fotók: Dobos Klára

Miskolc (ÉM - CSM) — Milyen ritkák is a valódi ünnepek, valahogy hozzászürkültünk a hétköznapokhoz. Sokaknak e hét hétfője is hétköznap marad, ám azok, akik fellépőként, közönségként eljutottak a Miskolci Nemzeti Színházba a Csipogó Néptánc-együttes évadzáró gálájára, biztosan ünnepként jegyzik fel emlékezetük naptárába 1993. május

[illegible] pályázatot, pedig szemlátomást [illegible] elegendő számú szinvonala [illegible] nyerhető pénzekre nem adnak [illegible] sekre az önkormányzatok az el[illegible]

versenyeredményei között leginkább csak dobogós helyezések szerepelnek (egy konkrét példa: hatodik osztályos „Csipogók" középiskolások mezőnyében „ezüstérmet" szereztek). Hogy az Állami Népi Együttessel szoros szakmai kapcsolatban állnak, és talán a pesti Vigadóban is föllépethetnek majd az aprócska táncosok. Hogy vastaps köszöntötte a legtöbb [illegible]

20. Számú Általános Iskolában láthatjuk a tárlatot) azt a negyven rajzot, amelyet a Csipogó rajzpályázatára beérkezett háromszáznyolcvanból kiválasztott a Seres János tanár úr által vezetett zsűri.

A tucatnyi könyv mellett tárgyjutalmakat is átadtak a díjazottaknak.

Első díjat Simon Attila, a mis[illegible] Elképzel[illegible] [illegible] talános Isko[illegible] odikat Tim[illegible] mú Általá[illegible] s, harma[illegible] tva Rub[illegible] enes De[illegible] kapcsolat[illegible] csási Ál[illegible] Kriszi[illegible] ban [illegible] Álta[illegible]

Miniszter Borsod ipará[illegible]

[illegible] tára. Pedig a mezőgaz[illegible] [illegible] ságkezelés mindeddig [illegible] ni a valóságon, de a hate[illegible] [illegible] Minisztérium igyekszik [illegible] és ezen belül a Földműve[illegible] [illegible] Természetesen a kor[illegible] [illegible] mezőgazdasági üzemének [illegible] lemkiesés - főként a mezőgazda[illegible] sági szövetkezetekben. Hetente olvashatunk megyénk egyik[illegible] [illegible] ra. Persze azonban a jelen[illegible] [illegible] legyen működő [illegible] [illegible] hogy Ma[illegible] [illegible] [illegible] [

Kevesebb pénzből jól gazdálkodnak

Kedves jelenettel kezdődött Orosházán a városi képviselő-testület ülése május 28-án. *Müller Miklós,* az Orosházáról 1947-ben kivándorolt, Spanyolországban élő, nemzetközileg is elismert festőművész ajándékát vehette át a testület, amelyet a művész nevében *Gonda Géza* adott át. Az ajándék egy 50 darab fotóból álló kötet volt, amely hamarosan egy – már korábban Orosházára került – fotóanyaggal kap közös kiállítást.

– Az elmúlt év gazdálkodása városunkban – a korábbi évekhez képest – kiegyensúlyozottabbá vált! Elsődleges célunkat, az intézmények működőképességének megtartását teljesítettük – hallottuk *Gombkötő Dezső* osztályvezető beszámolójában.

A testület jóváhagyta az 1992. évi költségvetés végrehajtásáról szóló rendeletet, s az alábbi mérleget: a bevétel 1 811 273 000 forint, míg a kiadás 1 769 184 000 forint.

A képviselő-testületi ülésen ismét szóba került a városi televízió ügye. (Itt jegyezzük meg, hogy legutóbb helytelenül jelent meg lapunkban a televízió működésére fordítható összeg nagysága. Nem 15 millió forint – mint ahogy azt mi is tudtuk –, hanem 7,5 millió, amely az adótorony felállítását és a stúdió működtetésének összegét tartalmazza – *a szerző.*) A kulturális bizottság elnöke, *Fülöp Béla* írásos előterjesztésében vázolta azokat a pontokat, amelyek alapján kívánatos a helyi televízió működése. A négy lehetőség a következő: önálló intézményként az önkormányzat létrehozza a városi televíziót; a helyi önkormányzati lappal – az Orosházi Naplóval – egy egységként működik a jövőben; betéti társaságként alakul meg; s végül, alapítványként állna fel. A bizottság véleménye az, hogy a valódi televíziózás csak akkor valósulhat meg Orosházán, ha ahhoz megteremtik az optimális feltételeket.

(nédó)

Őrség a malmokban

Péntek reggeltől biztonsági szolgálat vigyáz a Békés Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat (GMV) 59 telephelyére – mondotta az MTI munkatársának *Zsíros Géza,* a cég vezérigazgatója. A békési megyeszékhelyen ugyanis az a rémhír terjedt el, hogy az Agrimpex Rt. tulajdonába került csabai vállalati központ valamennyi bejáratát (az ÁVÜ utasítására) rendőrök őrzik, nehogy Zsíros Géza kiürítse az épületet. Az éjjel-nappali, az átadás befejezéséig tartó biztonsági őrzést azért rendelte meg a vezérigazgató, mert ő a felelős az átmeneti időben is a vállalat vagyonáért.

Mint a képviselő-igazgató elmondotta: e napon, pénteken vett fel jegyzőkönyvet Békéscsabán az Agrimpex és a békési malomipar az átadási menetrendről, amely szerint egy hónap áll rendelkezésre a teljes átadásra. Mivel az Agrimpex csak az ingatlanokat (illetve a vagyon kétharmadát) vette meg 900 millió forintért, a fogyóeszköz és a készlet – például a liszt, a búza, a zsákok, a seprűk és a kötözőanyagok — eladása a GMV feladata, s a bevétel a vállalatot illeti. A békési vállalat nagyobbik részének új tulajdonosa, az Agrimpex a biztonsági őrzéssel egyetért, s átvállalta a költségek felét.

Zsíros Géza az MTI munkatársának elmondotta, hogy egy héten belül eladja a fogyóeszközöket és a készletet.

Für az MDF-ről most nem nyilatkozik

Szó sincs arról, hogy lemondanék miniszteri tisztségemről – jelentette ki péntek este az MTI kérdésére válaszolva Für Lajos, a honvédelmi tárca irányítója, határozottan cáfolva az egyik országos napilap információját.

Az ukrajnai tárgyalásáról hazaérkezett Für Lajos a tököli repülőtéren rögtönzött sajtótájékoztatón nem kívánt MDF-ügyekről nyilatkozni. Hangsúlyozta: különleges empátiára lenne szükség ahhoz, hogy megértsék helyzetét. Lemondó levelében mindent elmondott, az tudatosan megkomponált írás volt, melynek elkészítése közben nem egy jelzőt kicserélt.

Für Lajos arra a kérdésre sem kívánt válaszolni, hogy részt vesz-e pártja hétfői rendkívüli elnökségi ülésén. Mint mondta, lehet, hogy egy hét múlva már vállalkozik nyilatkozatra.

SZDSZ-küldöttgyűlés

Az Antall-kormány működésének három évében nem váltotta be ígéreteit, adós maradt a legtöbb területen a szükséges lépésekkel, a társadalom égető gondjainak megoldása így a következő kabinetre marad. A szabaddemokraták készek vállalni a kormányzati felelősséget, hogy az országban megkezdődhessen a kiszámítható, biztonságos változások korszaka – hangsúlyozták az SZDSZ vezető politikusai a párt küldöttgyűlésén. A legerősebb ellenzéki párt 600 küldötte pénteken este kezdte meg kétnapos tanácskozását a budapesti Nemzeti Sportcsarnokban. A rendkívüli párttanácskozás delegátusainak feladata, hogy módosítsák az SZDSZ alapszabályát és szavazzanak a párt Liberális Interenacionáléhoz való csatlakozásáról is.

A tanácskozást Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere nyitotta meg. Bírálta a kormány tevékenységét, mondván, hogy a kabinet működése három éve alatt „kenyerünk javát" már megette, majd kijelentette: az SZDSZ vállalja a kormányzati szerepet, másképpen értelmezi azonban az állam feladatait, mint a mostani koalíció.

Pető Iván pártelnök is a kormány munkájának és stílusának kritikájával kezdte politikai beszédét, megállapítva, hogy az elmúlt három évben a magyar népnek mélységesen csalódnia kellett. A pártelnök sürgette a „tehetetlen gazdaságpolitika" helyett a gazdasági felemelkedés megalapozását. Az Antall-kormány gondjainak fő oka Pető Iván szerint a rossz koalíciós kompromisszum, sőt – mondotta – a legnagyobb kormánypárt maga is „egymást bénító nézetek koalíciója". A mostani kabinet mulasztásai miatt már csak a következő kormány lehet a valódi gazdasági fordulat kormánya, feladata lesz többek között az ellenőrizhető privatizáció véghezvitele is.

A Gyulai Húskombinátban már nem múlik!

Közös piaci szemle

Egy országos jelentőséggel bíró nagyvállalat életében fontos esemény, ha a Közös Piac szakértői ellenőrzést végeznek. Különösen a mostani piaci viszonyok ismeretében, mikor a „kákán is csomót" keresve, könnyen elúsztathatják az exportba vetett reményeinket.

Csütörtökön pedig éppen ez irányú tevékenységét végezte *dr. Vittorio Ferro* olasz származású közös piaci állandó szakmai bizottsági tag, *dr. Vajda Imre,* a Földművelésügyi Minisztérium Országos Élelmiszer-vizsgáló Intézetének főosztályvezetője és a helyi szakemberek társaságában a Gyulai Húskombinátban.

– Széna vagy szalma? – kérdeztem a portán rám várakozó *dr. Berczik József* kirendeltségi vezető főállatorvost.

– Az eredmény „széna", iskolai nyelven fogalmazva, ötös osztályzatra vizsgáztunk. A nagyon alapos felkészülés, a lelkiismeretes csapatmunka meghozta gyümölcsét.

A bizottság a dolgozók személyi higiéniáját, a technológiát, a berendezések állapotát megfelelőnek találta. A húsvizsgálat vonatkozásában sem vallottunk szégyent, ezenkívül az állat-egészségügyi dokumentációink is rendben vannak. A tét nagyságát érzékelteti, hogy ilyenkor dől el, megmarad-e az exportjogosítványunk. Most már biztos: a húskombinát '95-ig listán maradt.

A csütörtöki közös piaci szemle kilencedik volt fennállásunk óta. El kell mondani, hogy régebben „harmadik" országnak számítottunk, és '81-ig még nem tisztázták a higiénés feltételeket sem. A svéd, német és angol cégek önállóan bonyolították üzleteiket. Mostanra már kialakult az integráció közöttük.

A központi szabályokat szakbizottságok készítik elő, és az Európa Parlament hagyja jóvá, míg a nemzeti törvénykezésnek is megmaradnak a formái. A normákat minden esetben be kell tartanunk, miközben már kétoldalú szerződéseket kötünk.

Az előírásokat számunkra az Egészségügyi és Földművelésügyi Minisztérium közös rendelete tartalmazza. Érvényben van még a 3/1989. (III.12.) MÉM számú rendelet, amelybe olyan kitételeket „szőttek", amelyek egybevágnak a közös piaci előírásokkal.

A mostanihoz hasonló szemléken ezen szabályok betartását ellenőrzik. S ha mindent rendben találnak, általában két évre adnak engedélyt.

Az élelmiszer higiénés vizsgálat célja az élelmiszerek romlásának megakadályozása, s ez egyben magában foglalja azokat a módszereket, amelyekkel elkerülhető a terméket fogyasztó ember egészségének károsítása.

A szakértők elsősorban az állatról emberre átvihető káros egészségügyi hatásokkal foglalkoznak.

Ügyelnünk kell arra, hogy a vegyi szennyeződéseket kizárjuk és a maradék anyagokat távol tartsuk az élelmiszerek kezelésénél.

A húskombinát fontos körforgalom része, hiszen '92-ben is 30 ezer marhát és 230-240 ezer sertést vágtunk. Szarvasmarha vonatkozásában kedvező a helyzet, mivel ezt az állatfajt a sertéspestis nem veszélyezteti.

Nagyobb mennyiségű húst az amerikai hadsereg olaszországi bázisaira és Svédországba exportáltunk – fejezte be végül dr. Berczik József.

Az eredményre méltán lehet büszke a vállalat egész kollektívája. Ezenkívül, talán hamarosan a termelők is fellélegezhetnek, hiszen a húsexport következtében csökkennek a kombinát készletei, ami megnyithatja az utat a felvásárlás előtt.

Rendes Sándor

Felhívás!

A Démász Rt. Békéscsabai Üzemigazgatósága értesíti a lakosságot, hogy a Sarkad Idősek Otthona részére épített kisfeszültségű kábelt június 1-jén feszültség alá helyezi. A kábelhez csatlakozó és ott elhelyezett tárgyak érintése életveszélyes és tilos!

Gyógyít-e a reform?

Sokan kételkednek abban, hogy a magyar gazdaság jelenlegi állapotában egyáltalán szükség van-e egészségügyi reformra? Elkerülhetetlen-e a teljes átalakulás akkor, amikor némely kórházak szinte működésképtelenek, a háziorvosi rendszer mindmáig nem hozta meg a várt eredményt, a biztosítási rendszert csak kevesen látják át? Az orvosok többsége a reformból eddig csupán azt érzékelte, hogy helyzete bizonytalanabb, s megnövekedett az adminisztrációja. Ugyanezt a bizonytalanságot érzi a beteg is, s nem reméli igazán, hogy belátható időn belül magasabb színvonalú ellátást kap.

Ám sokan hisznek a reformban, többek között egyik megalkotója, dr. Jávor András, a Népjóléti Minisztérium közigazgatási államtitkára, aki csütörtökön megyénkben járt. Országjárásának utolsó állomása volt Gyula, ahol találkozott a megyei és a városi önkormányzat néhány vezetőjével, s látogatást tett a kórházban, valamint a felsőfokú nővérképzőben. Délután a megyei Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat által rendezett fórumon találkozott a megye orvosaival, egészségügyi dolgozóival, önkormányzati szakembereivel. Rövid, ám részletekre is kiterjedő beszédében szólt arról, hogy minden baj gyökere az alacsony nemzeti jövedelem, melyből csupán mintegy 4,5–5% jut az egészségügyre. (Ez a fejlettebb országokban 8–9%) Míg nálunk egy állampolgár ellátására 200–220 dollárt fordítanak, addig máshol ez az összeg 700–2500 dollár között mozog. Ma nem is annyira rendszerváltásról, mint inkább válságmenedzselésről beszélhetünk az egészségügyben – fejtette ki az államtitkár, s leszögezte: a reformot végre fogják hajtani, hiszen a változásra szükség van, s az elképzelés –, melyet igyekeznek rugalmasan alkalmazni a gyakorlatban – alapvetően jó.

Számtalan „kemény" kérdést tett fel a hallgatóság; sok háziorvos számokkal bizonyította, hogy a kártyák után kapott pénzből szinte lehetetlen kijönni. A vállalkozók közül akadt, aki azt állította: az új rendszerben több ezer forinttal kevesebb a bevétele, mint korábban. Többen forszírozták a területi pótlék kérdését, mely csak elvileg lett több, a gyakorlatban kevesebb. Sokan érdeklődtek arról, hogy vajon a közalkalmazotti törvényből kiemelik-e az egészségügyet? A bérrel kapcsolatos kérdésekre sajnos, nem volt biztató válasza dr. Jávor Andrásnak: mint mondta, az örökölt bérrendszerben eddig nem sikerült áttörést elérnie a tárcának.

G. K.

A SIPAKI CUKRÁSZDA
BÉKÉS
szeretettel várja kedves
vendégeit
a hét minden napján!

„Napsugár", ártalmatlan UV-sugarakkal

Hüvelyk Matyi a sztár

A természetes napsugár egyre több ultraviola sugarat tartalmaz, mely ellen védekezni kell. Nem így a „Napsugár" Bábegyüttes előadásán, ahol éppen az ultraviola sugár hasznát láthatja a közönség. Erről kérdeztük *Lenkefi Konrád* együttesvezetőt, aki lelkes, tehetséges csapatával régóta készül a Hüvelyk Matyi bábmusical bemutatására.

– Ez a bábjáték különleges technikával készült. A szem „tökéletlenségét" kihasználva csak azt láttatjuk, ami a lényeg, négy UV-égő segítségével. Ennél a fénynél csak bizonyos anyagok, színek világítanak, illetve verik vissza a fényt, a bábjátékosok minden paraván nélkül mozognak a színpadon, de a fekete ruhájuknak köszönhetően nem látszanak. A bábok viszont színesen, fényesen tündökölnek. Legalább egy évig csak ezzel kísérleteztünk; hogy mennyire sikerült tökéletesíteni, azt a nézők a vasárnap délelőtt 10-kor és délután 15 órakor kezdődő ingyenes előadásokon maguk is eldönthetik.

– Mióta folynak az előkészületek?

– 1990-ben kezdtünk beszélgetni róla, a szövegkönyv átdolgozása után gyűjtögettük a stábot. Ez sok időbe telt, hiszen ez nagyon összetett produkció, a bábjátékosokon kívül a zenészeket is meg kellett találni. Ebben nagy segítségemre volt a fiam, akinek széles baráti körében jó néhány tehetséges, amatőr muzsikus van. '92 őszén

Ördögfejedelem vagyok

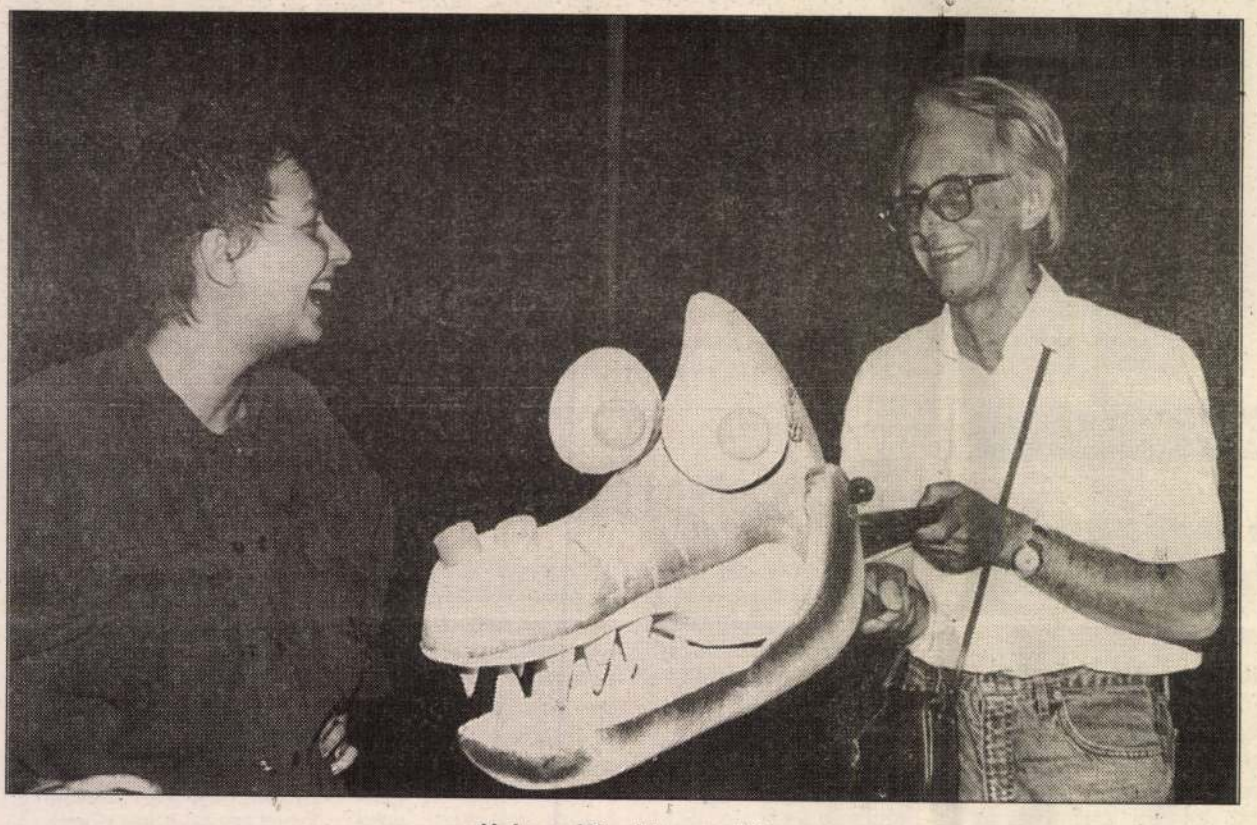

Hol az a Hüvelyk gyerek?

kezdtük próbálni az első jelenetet, ezalatt készítettük a második kép bábjait. Véglegesen mostanra készültünk el. Az ezen a bemutatón szerzett tapasztalatokat hasznosítani szeretnék, hogy júniusban, a 10. Nemzetközi Bábfesztiválon házigazdaként előadott bábmusicalünkkel elkápráztassuk a szakmai zsűrit.

– Sokba kerül egy ilyen produkció?

– Szerencsére támogat bennünket a város, a megyei önkormányzat, valamint a Kereskedelmi Szakszervezetek Szövetsége, így jöhetett létre a Hüvelyk Matyi-bemutatónk, amely eddig 600 ezer forintba került. Úgy gondoltuk, gyermeknapon „ajándék bemutatóval" kedveskedünk a gyerekeknek.

Futaki Éva
FOTÓ: VILÁGOSI M. ATTILA

Munkácsynak pofozzák ki a kúriát

A megyeszékhelyen számos szépen helyreállított középületen akadhat meg a sétálgató tekintete. Ilyen a városháza, a Fiume Szálló, a Magyar Nemzeti Bank megyei igazgatóságának épülete, vagy például a Szent István téri ún. Merkur-ház, amelyben most az Élésker egyik élelmiszerüzlete működik. A Gyulai út páratlan oldalán, az 5-ös számú házon is szorgos kezek dolgoznak.

A múlt század közepén épült Omaszta-kúriában töltötte gyermekéveinek kellemes hétvégéit Munkácsy Mihály, akit a család sokszor meghívott és ebéddel is megvendégelt. Ezt már *dr. Goldman Györgytől* tudtuk meg, aki a Munkácsy Mihály Emlékház vezetője. Tőle kaptunk választ következő kérdéseinkre.

– Mire hasznosítják a műemlék kúriát?

– Egy műemlék akkor maradhat fenn, ha funkciója van. Ennek az épületnek megtaláltuk a lehető legjobbat: Munkácsy Mihály Emlékházat és Képtárat kívánunk itt berendezni.

– Mikor kezdődtek a munkálatok?

– Még 1989-90-ben, az akkori városi tanács támogatásával.

– Ki fizeti most ezt a helyreállítást?

– A városi önkormányzat 16 millió forintot szánt rá.

– Tudomásunk szerint korábban az Ászok Kft. végezte a kivitelezést, most pedig mások dolgoznak a helyreállításon...

– Igen, ez így van. Azután pályázati felhívás útján kerestünk újabb vállalkozókat. Több jelentkező közül a békési Vektor Kft.-re esett a választás.

Állványon állván

– Ez a váltás okoz-e többletkiadást és időeltolódást?

– Igen, természetesen mindkettőt. A munkálatok hónapokig álltak, és ezalatt az építőanyagárak is növekedtek.

– Honnan teremtik elő a pluszpénzt?

– Igaz, hogy a költségvetés nagyon ki van centizve, de úgy néz ki, még ez a többletköltség is belefér.

– Tudják-e tartani a határidőt?

– Az építészeti munkáknak ez év októberre kell elkészülni, a teljes átadásra pedig jövő év februárjában kerül sor a festő születésének 150. évfordulójára. Ha ebben az ütemben folynak a munkálatok, nem lesz akadálya az átadásnak.

– Milyen berendezés kerül az épületbe?

– Az Omaszta család utolsó tagja az Evangélikus Egyházra hagyományozta értékeit, a kúria eredeti bútorait. Szerencsére az egyház nem adta el az értékes hagyatékot, hanem a restaurálás fejében 2000-ig nagylelkűen a rendelkezésünkre bocsátotta. Ezekből korabeli szobabelsőket kívánunk berendezni. Ezenkívül négy bútorozatlan szobában a mester festményei kerülnek a falakra, négy alkotói korszakát bemutatva.

Míg Goldman doktorral bejártuk a körülbelül 450 négyzetméteres épületet, arra is fény derült, hogy komoly biztonsági berendezéseket szerelnek fel, és az idelátogatók csak szobapapucsban járhatják végig a termeket.

F. É.
FOTÓ: BARTOLF ÁGNES

Különös per

Bonn (MTI) — Hat év elzárásra ítélte kedden a berlini büntetőbíróság *Erich Mielkét*, az egykori NDK volt állambiztonsági miniszterét. A bíróság húsz hónapos tárgyalássorozat után bűnösnek találta a 85 éves expolitikust, bizonyítottnak, hogy 1931. augusztusban a berlini Bülow téren társsal vagy társakkal együtt lelőtt két — szociáldemokrata — rendőrt, Paul Anlaufot és Franz Lencket, egy harmadikat pedig megsebesített. Mielke a „Bülow téri eset" után a Szovjetunióba távozott, részt vett a spanyol polgárháborúban, s csak a világháború után tért vissza Németországba.

Óvatos remények

Budapest (KM – K. É.) A közalkalmazotti törvény módosításáról tárgyalt keddi ülésnapján a parlament. A módosítást két MDF-es parlamenti képviselő nyújtotta be szándékuk szerint azért, hogy megpróbálják pótolni azokat a hiányosságokat, amelyekről már a kezdet kezdetén látható volt, hogy problémát fognak okozni.

A tizenharmadik havi bérek ügye az első ezek között, hiszen e tárgyban igen sürgős egyértelműsítésekre volt szükség. A fizetési osztályok finomítása a másik fontos téma, hiszen az érettségizett közalkalmazottak azonos bérezésű kategóriába tartoznak e pillanatban, mint a szakmunkások.

Magyarán: a szakácsnő és az élelmezésvezető azonos fizetésű kategóriába tartozik. A harmadik téma, az úgynevezett F-kategória, szintén súlyos buktatókat rejt a törvénytervezetben, hiszen mindmáig tisztázatlan, kik tartozhatnak valójában ide. A kérdés eldöntése pedig azért is fontos, mert a besorolás egyes esetekben 20–25 ezer forint eltérést is jelenthet a fizetésekben.

Várkonyi István, megyénk MDF-es képviselője a délelőtt folyamán hozzászólásában elmondta: az oktatási, ifjúsági és sportbizottság egyhangúlag támogatja, és általános vitára alkalmasnak találja a tervezetet.

Már csak azért is, mert a tavalyi év közepe táján elfogadott törvénytervezet hiányosságai már decemberben érzékelhetőek voltak, megoldásuk pedig azért is indokolt, mert ebben az esztendőben feltétlenül dűlőre kell vinni a dolgot.

Ha a törvény megszületik, a javaslatokat elfogadják, végrehajtásukra is időre van szükség.

Várkonyi István kérdésünkre elmondta, a törvényjavaslat jelenlegi formájában hátrányosan érinti a szakképző intézményeket, mivel olyan normákat állapít meg, amelyeket egy szakképzésben dolgozó pedagógus önhibáján kívül sem tud teljesíteni.

Mindezeket a hibákat korrigálni kell, s a törvény bevezetésével végre viszonylagos nyugalomban élhetnek a közalkalmazottak.

Két ember meghalt és öt megsebesült az észak-írországi Belfast városában, amikor ismeretlen fegyveresek géppisztolyból tüzet nyitottak a köztisztasági hivatal egyik raktárában dolgozókra. A merényletet az Ulsteri Szabadságharcosoknak nevezett szervezet vállalta magára

AP-FELVÉTEL

Nagymaros: bontási előkészületek

Nagymaros (MTI) — **Megkezdődtek a nagymarosi dunai körgát bontását előkészítő munkálatok — erről tájékoztatták a helyszínen a sajtót kedden a beruházók: a Főber Kft., a Strabag Hungária Kft. és a Vízügyi Építő Vállalat vezetői.**

Elmondták, hogy a bősnagymarosi vízierőmű-rendszer részeként az 1988-ban megépített körgátat mindenképpen fel kell számolni, mert eredetileg is csupán 1991-ig maradt volna meg, s állaga azóta erősen megromlott, nehezen állja a folyóvíz nyomását. Kényszerű fenntartása eddig évi 150 millió forintba került.

A bontásra kiírt versenytárgyaláson győztes cégek három év alatt helyreállítják a folyó eredeti állapotát. Mindez 8,6 milliárd forintba került, ebből ötmilliárd a költségvetést terheli, a fennmaradó 3,6 milliárd forintra pedig bankhitelt vesznek föl az érintett vállalatok. Némi vigasz, hogy a költséges feladat megoldására hozzávetőleg kétezer embert foglalkoztatnak majd, s a bontás révén hozzávetőleg 50 kisebb nagyobb alvállalkozó cég jut munkához.

A bontás során 2,8 millió köbméter sódert, homokot, követ kell megmozgatni, meghozzá úgy, hogy közben a nemzetközi víziúton a hajóközlekedésben ne legyen fennakadás. A helyreállítás egyúttal lehetőséget ad egy közműalagút kiépítésére a két part között, így pedig a visegrádi oldal településeinek szennyvíze eljuthat a Duna alatt a váci szennyvíztisztítóba. A meder aljába vízszűrőket építenek be, aminek nyomán Visegrád és Nagymaros jóminőségű ivóvízhez juthat. Mindkét partot rendezik, Visegrádon két tavat rekesztenek el a Dunából a vízisportok fellendítésére. A helyreállítási program összhangban áll a Duna-Ipoly Nemzeti Park kialakításának tervével; eszerint a Börzsöny erdői és az Ipoly vidéke természeti értékeivel az eddigieknél jobban hozzáférhető lesz az idegenforgalom számára.

Legelőbb a még szárazon álló Duna-meder helyreállítását végzik el, visszatemetik a kiásott gödröket, s maga a körgát bontása 1995-ben kezdődik. A terv szerint 1996 végére fejezik be a munkát, amikor a Dunakanyar újra a több ezer éve kialakult képét mutathatja.

Thália temploma

Máriás József

Évfordulót ünnepel a szatmárnémeti Északi Színház magyar tagozata. Negyven évvel ezelőtt a kolozsvári színművészeti intézet végzős évfolyama társulattá szerveződve előbb Nagybányára, majd 1956-ban Szatmárnémetibe került, alapított új színházat, amely azóta is Erdély északi része magyar nemzeti kultúrájának fáklyavivője, védőbástyája maradt.

Ezt az eseményt tiszteli meg a mai magyar társulat azzal, hogy ünnepi hetet szentel az eseménynek. Október 18–24. az emlékek napjait jelentette a szatmári társulat, a szatmári nézők számára.

A város színházi hagyományai nyilvánvalóan messzebb nyúlnak az időben. Írott dokumentumok vannak arról, hogy 1790-ben komédiajátékokat adtak elő a városban, majd hosszabb-rövidebb ideig neves társulatok szerepelnek itt, köztük Pergő Celesztin társulata (1820), olyan neves színészek mint Prielle Kornélia (1841), Lendvay Márton (1848).

A mai kőszínházat 1892 január 14-én avatták. Ez lett az otthona az 1956-ban Nagybányáról ide átköltöző magyar társulatnak, ugyanebben a színházban — külön tagozatként — működik 1969 óta a román társulat, együtt szolgálva a kultúra ügyét, s nem egy ízben elismerést aratva hazai és nemzetközi viszonylatban is.

E mostani ünnepség visszas hazahívta a társulat volt tagjait, otthonról és külföldről egyaránt. A társulat gazdagságát, rangját s erejét is jelzi ez, hogy az elmúlt évtizedekben adni is tudott. Mindenik hazai színházban található olyan művész, aki itt kezdett, aki máshol vezető szfnész lett. Magyarországon pedig éppenséggel egy színházra valót összeszámolhatunk, olyanokat, akik ma Nyíregyháza, Debrecen, Szeged, Veszprém, Budapest és más városok színpadain vagy más munkakörben kamatoztatják azt, amit a szatmári társulat adott nekik. Most őket is szeretettel köszöntik, hisz az ő valamikori itteni működésük is beépült e színház történetébe.

Ez az ünnep ugyanakkor a közönségé is. A mienk s azoké, akik szerették, szeretik ezt a társulatot, akik immár negyven éve figyelemmel követik minden rezdülését. A ragaszkodás, a féltés érthető. Hisz volt idő, amikor a színház a mind elszántabban szorongatott, sanyargatott anyanyelvi műveltség kevés védőbástyái közé tartozott, ahol még a levegő is reményt sugall — még vagyunk, még leszünk.

A színház, a társulat is tudta ezt. Repertoárja mindenkor a művészi igény, az elkötelezettség jegyében született, a kényszerű kompromisszumok sem szoríthatták teljesen háttérbe a minőségi játékot, a szórakoztatást, sem a drámai kultúrát, a világ- és a magyar irodalom legjavát, a klasszikusoktól a mai modernekig.

1989 után megadatott a lehetősége annak, hogy rendszeresen felléphessenek Magyarországon, hogy — a tények igazolják — a kisvárdai színházi fesztiválon is bizonyítsanak: Szatmárnémetiben a legigényesebb mércének is megfelelő színházi élet van, olyan társulat, melynek tagjai a külhoni színpadokon is szívesen látott vendégek. Azok is, Kisvárdán és Gyulán éppúgy, mint Budapesten vagy Bécsben.

Színházát ünnepelte Szatmárnémeti s egy kicsit az ország is, hisz az elmúlt négy évtizedben az erdélyi városok, falvak közönsége is szívébe zárta őket.

Mellékelt illusztrációnk Sütő András nagyszerű drámája bemutatóján készült, jó tíz nappal ama szomorú marosvásárhelyi események előtt. Kolhaas Mihály reménye és hite, tisztasága és tragédiája sorsunk megelevenítője volt, marad minden időben. S az volt a szatmári színpad is. Milliónyi életszelet, az önismeret forrása, önmagunk tükre.

Szatmárnémeti, 1993. október 18.

Czintos József és Földes Kati

IANCU GHEORGHE FELVÉTELE

Kazetták

Dunaszentbenedek (MTI) — Halaszthatatlanná vált a Paksi Atomerőműben kiégett fűtőelemek elhelyezésére szolgáló átmeneti tároló megépítése. A munkát a jövő év májusában kezdik meg, s a terv szerint 1995 márciusában már üzembe helyezik a tárolót — közölte *Petz Ernő*, az atomerőmű vezérigazgatója kedden a dunaszentbenedeki faluházban tartott sajtótájékoztatón, amelyen ott volt a paksi térség 13 településének polgármestere is.

A vezérigazgató elmondta, hogy Paks a fűtőelemeket továbbra is Oroszországból kapja, és az elhasznált, kiégett kazetták ugyanoda kerülnek vissza. Most sikerült olyan megállapodásra jutni az orosz és az ukrán partnerekkel, hogy Ukrajna területén áthaladhatnak a különleges anyagot szállító vasúti szerelvények, Oroszország pedig garantálja a fűtőelemek befogadását.

Rendteremtés a fegyveres erőknél

Szarajevó (MTI) — A boszniai fővárost védő muzulmán katonák közül 205 fegyverest őrizetbe vettek. A 10. hegyivadász dandárnál és a 9. gépesített dandárnál szolgáló katonákat háború idején elkövetett köztörvényes bűncselekményekkel vádolják. A két alakulat irányítója ellen elfogató parancsot adtak ki — jelentette kedden reggel a szarajevói rádió.

A főként külföldi újságírókat és a külföldi humanitárius szervezetek munkatársait fosztogató katonákat azután fogták le, hogy *Alija Izetbegovic* bosnyák elnök ígéretet tett a háborús fosztogatások elleni fellépésre.

Izetbegovic kemény reakcióját az váltotta ki, hogy muzulmán katonák elrabolták Szarajevóban az ott állomásozó ENSZ-erők néhány páncélozott járművét, a járműveken utazó kéksisakosokat lefegyverezték és kifosztották.

A katonai rendőrség kedd hajnalban lezárta Szarajevó központját, hogy elfogják a két alakulat parancsnokát. Az AFP francia hírügynökség értesülése szerint Musan Topalovic és Ramiz Delalic már rács mögé is került. Feltételezik róluk, hogy ők irányították a hatalmasra duzzadt szarajevói feketepiacot ellenőrző bandákat.

Az észt gazdaság sikeres éve

Tallinn (MTI) — Mialatt Oroszország, Ukrajna és a többi szovjet utódállam több mint 25 százalékos havi inflációval küzd, Észtországnak sikerült lefaragnia egyszámjegyűre éves inflációs rátáját. A volt szovjet tagköztársaságok többségében csökken a GNP (bruttó hazai termék) és az export, Észtországban viszont a GNP az előrejelzések szerint enyhén emelkedni fog és eléri a másfél milliárd dollárt. A kivitel tavaly óta 50 százalékkal nőtt, a munkanélküliség rendkívül alacsony, mindössze 2,4 százalékos.

Észtország sikereit nem utolsósorban földrajzi helyzetének köszönheti. Még a Szovjetunió idején is ez a köztársaság volt a legnyugatiasabb valamennyi közül, tekintve, hogy igen közel van Finnországhoz, alig 80 kilométerre a Finn-öböltől.

Észtország sok más szovjet utódállamtól eltérően megengedi, hogy külföldiek is földet vásároljanak, és nem ad szubvenciókat, még a mezőgazdaságnak sem. A finn beruházók nagy szerepet játszanak az ország gazdasági életében; mintegy 3000 külföldi cég van jelen az észt gazdaságban, többségük finn. Finnország ezenkívül 80 millió dollár segélyt is nyújtott, továbbá üzemanyagot is szállít Tallinn-nak.

Észtország azonban továbbra is függ Oroszországtól: innen kapja kőolajszükségletének 70 százalékát, ami a kis balti ország 1,6 millió lakójának komoly aggodalmat okoz.

Fodor bekerülhet

Budapest (MTI) — A Fidesz Budapesti Választmánya szerdán délután ül össze, hogy a lemondott *Törő Imre* helyére új küldöttet válasszon a párt Országos Választmányába.

Erről *Sasvári Szilárd*, a Budapesti Választmány elnöke tájékoztatta kedden az MTI-t, hozzátéve, hogy az ülés egyetlen napirendi pontja a küldöttválasztás lesz.

Oktatásfejlesztési alap

Budapest (MTI) — A Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékesei és a Pedagógus Szakma Megújítása projekt kuratóriuma október 20. és 30. között tárgyal annak a 114 millió forintnak a felhasználásáról, amit a tárca visszatartott a korábban megszavazott 164 millió forintból — nyilatkozta *Szilágyiné Szemkeő Judit*, a közoktatás operatív feladatait ellátó megbízott helyettes államtitkár az MTI-nek. A megbeszélésre azért van szükség, mert a programok nem felelnek meg az új közoktatási törvénynek. Hozzátette: a pénz egyébként nem a kuratóriumé, hiszen a minisztérium felelős a felhasználásáért.

Elmondta, hogy a Közoktatásfejlesztési Alapra szánt milliók felhasználásáról készült pontos listát az oktatási bizottság múlt heti ülésén hozták nyilvánosságra. A Nemzeti Alaptanterv kidolgozásával kapcsolatban megjegyezte: már 600 helyre — iskolákba és szakemberekhez — juttatták el a követelményrendszert. A NAT kidolgozásával egyébként a különböző oktatási intézményeket bízták meg, nem az egyes tanárokat. Így a munkák finanszírozására szánt pénzt — amit a Közoktatásfejlesztési Alapból fedeznek — a minisztérium az intézményeknek juttatja el, és ők osztják szét megbízott szakembereik között.

Kossuth-emlékév

Budapest (MTI) — Az 1994-es Kossuth-emlékév — *Kossuth Lajos* halálának századik évfordulója — alkalmából a Magyarok Világszövetsége pályázatot hirdet 10 és 22 év közötti, határokon túli magyar fiatalok számára — adta hírül a Magyarok Világszövetsége, a Kossuth Szövetség és a Kossuth Alapítvány.

A legfeljebb ötven gépelt oldal terjedelmű pályamű témája: Kossuth Lajos emigrációs élete, a Kossuth-hagyomány ápolása az ország határain kívül. A pályázók 1994. április 1-ig küldhetik el írásaikat a Kossuth Szövetség címére: 1203 Budapest, Lajtha L. u. 7. Kérik a pályázókat, hogy pályaművükön tüntessék fel nevüket, címüket, életkorukat és iskolájukat. A pályázat eredményhirdetése 1994. szeptember 19-én lesz.

A 10-14 éves korúak kategóriájának első díja: két hét az anyanyelvi konferencia gyermektáborában, 1995-ben. A 15-22 évesek kategóriájának legjobbja a Magyar Nyelv és Kultúra Társasága kéthetes sárospataki nyári kollégiumán vehet részt. A második és harmadik helyezetteket Kossuth-tábori részvétellel jutalmazzák.

1848-as emlékmű

Huszt (KM – P. J.) — A közelmúltban közölte a jó hírt a Kelet-Magyarország, hogy Huszton több mint 40 év után újra indult magyar osztály. Ottjárttunk alkalmából megkerestük *Udut Sándort*, a KMKSZ huszti szervezetének az elnökét, aki újabb örömteli hírrel fogadott. Huszttól kb. 20 kilométerre a Nagyág mentén Ökörmező irányába Beregnán a régi temetőben egy 1848-as emlékműre bukkantak.

A környék magyarsága ezt a helyet zarándokhellyé akarják nyilvánítani március 15-e méltó megünneplésére. Ez év március 15-ét a husztiak kisebb csoportja már ott ünnepelte.

Az emlékműven a következő szöveg olvasható: A szabadságharcban küzdött *Egressy János* 1848/49. évi honvéd zászlóaljbéli századosnak emlékéül honvéd társai és barátai. A valódi érdem tisztelői. Született 1820-ik évben, meghalt 1865. március 12-én. Áldás poraira.

Állítólagos Munkácsy-festmény

Prága (MTI) — A tulajdonos által Munkácsy Mihály alkotásának tartott festmény bukkant elő a minap Csehországban. A Prágai Magyar Kulturális Központ hazai szakértők bevonásával igyekszik megállapítani, hogy eredeti Munkácsy-képről, esetleg a mester által készített elővázlatról, vagy pedig csupán másolatról van-e szó.

Reményi Krisztina, a Prágai Magyar Kulturális Központ igazgatóhelyettese elmondta: megkereste őt egy *Josef Sitar* nevű, részben magyar származású, Szlovákiából évtizedekkel ezelőtt Csehországba áttelepült személy, aki Hradec Králové közelében, Smidary településen lakik. Mutatott neki egy színes fényképet, amely egy meglehetősen rossz állapotban levő, mintegy 50-szer 35 centiméteres festményről készült.

Sitar szerint ez Munkácsy Mihály A búsuló betyár című alkotása. A kép a tulajdonában van — mondta, és elmesélte, hogy időközben elhalt bátyja — aki Szlovákiában volt pap — hagyta rá örökül. Sitar valamelyik magyarországi múzeumnak akarja eladni a festményt. A debreceni Munkácsy-gyűjtemény birtokában állítólag van egy Búsuló betyár című Munkácsy-kép. Elképzelhető, hogy a most előbukkant festmény is Munkácsy műve: vagy a betyármotívum másik kidolgozása, vagy pedig az ismertté vált munkához készült, részletes elővázlat. Lehetséges persze az is, hogy nem Munkácsy alkotta, egyszerű másolatról van szó.

A Prágai Magyar Kulturális Központ felveszi a kapcsolatot a magyarországi szakmai illetékesekkel, és szakvéleményüket kéri az ügyben – mondta Reményi Krisztina.

A klasszikus balettől a mai táncokig

Nyíregyháza (KM – B. I.) — Sikeresen mutatkozott be megyénkben a Kajaani Táncszínház balettegyüttese. Két városban is felléptek, Fehérgyarmaton és Nyíregyházán. Figyelemre méltó volt a fehérgyarmati művelődési központban a Primavérával közösen tartott produkciójuk; még műsor közben is egyre több érdeklődő nyitott be a nagyterembe, és maradt ott a jókedvvel, lendületesen előadott műsoron. A nyíregyházi művelődési központban is szinte minden szám után vastaps következett: a siker egyértelmű volt.

Három a kislány FINN FOTÓS FELVÉTELE

A táncszínház repertoárjának keresztmetszetét mutatták be. Láthattunk klasszikus balettet, karakteres táncot, jazztörténetet illusztráló, és mai táncokat. Magas szintű tánctudás, kedvesen mosolygó lányok, változatos műsor. Érdekesség a nálunk még kevésbé ismert amerikai táncstílus, amely nélkül úgy látszik, már nehezen képzelhető el modern balett. Egy kedvesség: finn lányok által bemutatott, balettos, magyar néptánc.

Leena Sokura, a táncszínház vezetője is nagyon örült a szabolcsi szereplésnek és sikernek. Mint elmondta, a színház 1977-ben alakult, és azóta egyre népszerűbb Nyíregyháza finn testvérvárosában a balett. (A táncszínháznak egyébként két tagozata van, a balett mellett népi táncot is lehet tanulni.) A színháznak két főállású tanára, és 350 tanulója van. Sikeresen szerepelnek finn táncversenyeken, és külföldre is gyakran eljutnak. Az amerikai, jazzos balettet szóba hozva kiderült, hogy a hatvanas évektől terjedt el Finnországban, és nagyon népszerű. De azért a hagyományos orosz balettből is sokat merítenek.

A táncegyüttes négy napig volt megyénkben — a Primavéra táncosai és a művelődési központ vendéglátását élvezve —, és hétfőn utaztak haza Finnországba. Leena Sokura elmondta, hogy a mostani látogatásnak bizonyára folytatása is lesz. Lehetséges, hogy jövőre finn balettmester tart majd kurzust Nyíregyházán, és a két együttes kölcsönösen meghívja egymást hazai táncversenyekre.

Művelődés tüdőszűréssel és függönyvásárral

Bodnár István

Vásárosnamény (KM) — Az egyik teremben tüdőszűrés, a másikban a munkaügyi központ által szervezett számítógépkezelő tanfolyam. Máskor meg függönyvásár, bálabontás vagy éppenséggel szőnyegárusítás. Mindez egy művelődési központban, Vásárosnamény kulturális centrumában.

— Valahogy meg kell élnünk — magyarázza *Sánta Miklós* a művelődési központ igazgatója —, mert különben szőnyeg helyett mi kerülünk a padlóra. A költségvetésünk évről évre kevesebb lesz, az idén például csak annyit kaptunk, amennyi épp csak elég a fenntartásra, bérköltségre. A korábbi 23 munkatárs helyett, most 11-en dolgozunk.

❑ *A fenntartás mellett természetesen pezsgő kulturális életet is kellene szervezni a házban. Ilyen körülmények között mi valósulhat meg ebből?*

— Azért vannak értékek, amelyekről természetesen nem mondhatunk le. Ilyenek a koncertek. A Nemzeti Filharmónia sorozatai iránt szerencsére Vásárosnaményban is nagy az érdeklődés. Négy sorozatot szerveztünk, felnőtteknek, általános és középiskolásoknak és szakmunkástanulóknak. Remélhetőleg az idén több színházi előadást fogadhatunk, erre támogatást is kaptunk. A Móricz Zsigmond Színház társulatán kívül a szatmárnémeti színház látogat majd el hozzánk.

❑ *Milyen programokat szerveznek még?*

— Sikeresnek mondható a „Tessék jönni beszélgetni" sorozatunk, amelyeken kötetlen beszélgetések során többnyire olyan fontos ügyeket tárgyalnak meg a meghívottak, amelyek a város gazdasági, közéleti ügyeire vonatkoznak. Gyakran vesznek ezen részt a város vezetői vagy más szakemberek.

❑ *Klubok, körök?*

— Azok közül is több jól működik. Tartalmas, szép életet él a kertbarát körünk és a nyugdíjasklub. Hamarosan indulnak a német és az angol nyelvtanfolyamok.

❑ *Ha jól tudom, a művelődési központhoz tartozik a Liszt Ferenc vegyes kar és a fúvószenekar is. Mindkettő jelentős szerepet tölt be a város kulturális életében. Tudnak-e ilyen körülmények között dolgozni?*

— Nagyon szomorú lenne, ha a harmincéves jubileumát ünneplő kórussal probléma lenne. Szerencsére erről szó sincs. Sőt egyesületté alakult, így önálló gazdálkodást folytathat. A fúvószenekarunk is fennakadás nélkül működik.

A rajzpályázók tetszetős albuma

Dózsa népe PALÁSTHY VIKTÓRIA RAJZA

Nyíregyháza (KM – B. I.) — **Lassan már hagyomány, hogy a nyíregyházi Bethlen Gábor Kör évente megjelenteti a többnyire általános iskolások által készített albumát. Két évvel ezelőtt a pápalátogatás alkalmából, tavaly Rajta kuruc, rajta címmel, néhány hete pedig a magyar szabadságharcok, forradalmak témaköréből, a gyermekek által rajzolt képek szép kiállítású albuma jelent meg.**

A Jókai Mór általános iskolában több mint tíz éve szerveződött újjá a Bethlen Gábor Kör. Céljai között szerepelt a nemzeti érzés ébresztése, a magyar nyelv ápolása, a természet és tudomány iránti szeretet és nem utolsósorban a jó közösség kialakítása. A gyermekek klubja sokféle tevékenységnek nyújt keretet; rendszeresen tartanak történelmi és irodalmi előadásokat, vetélkedőket, és felkeresik a történelmi helyeket. Útjuk célja gyakran Kassa, Késmárk, vagy a Felvidék más történelmi városa, esetleg a Vereckei-hágó. A vállalkozó kedvű kisdiákok többször megmászták már a Magas Tátra nagy csúcsát is, természetesen, mindenünnen szép élményekkel hazatérve.

Talán ezért is rendezik meg évente a rajzversenyt is, amelyre — nem csak ebből az iskolából — a gyerekek százai küldik el a pályázatukat. Az idén például 417 pályamunka érkezett, amelyeknek témái — Dózsa népétől az '56-os véráztatta pesti utcáig — igen változatosak voltak. A képek többsége „nemcsak magas fokú rajztudásról ad számot, hanem azt is bizonyítja: gyermekeink tudnak méltóképpen emlékezni". Mindezt *Czibula Ferencné* és férje mondja, akik a Bethlen Gábor Kör elnökei. Ebből a pályázati anyagból rendeztek aztán kiállítást a Jókairól elnevezett nyíregyházi iskolában; a legjobb képekből pedig a már említett album készült.

Persze, némi leleményesség is kellett a kiadási költségek előteremtéséhez. Többen is támogatták, így a Szerencsejáték alap 100 ezer, a Művészeti alap pedig 50 ezer forinttal járult hozzá. Az albumból egyébként nemcsak a pályázók kaptak, hanem néhányat bőrbe kötetve az ország állami és egyházi vezetőinek is eljuttattak.

Említettük a Vereckei-hágóhoz szervezett kirándulást. Legközelebb ide utaznak majd a kör tagjai, nem is véletlenül. A következő rajzpályázatot ugyanis Verecke híres útján jöttem címen hirdetik meg.

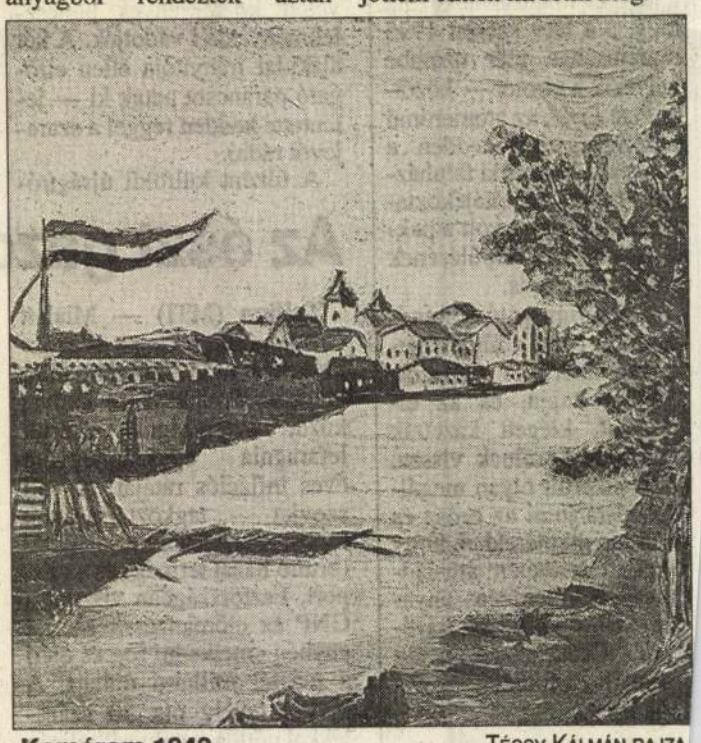

Komárom 1848 TÉCSY KÁLMÁN RAJZA

...NKÁCSY Mihály

Munkácsy a vidékiektől padján c. fejezet
Beinyi L. visszaemlékezéseiben

Beinyi 1991 35 - 38. ill.

Sötét alagút

MELYIKET A HÁROM KÖZÜL?

A Gazdaságkutató Intézet, majd a Pénzügykutató Részvénytársaság borúlátó jövendölései eddig kemény – és felhőtlenül optimista – válaszokat kaptak a kormánytól. Rabár Ferenc szerdai helyzetelemzése, úgy tűnik, végre számolt a realitásokkal. A magyar gazdaság véleménye szerint is legnehezebb éve előtt áll. Am hogy ennek a most már katasztrofális gazdasági helyzetnek milyen mély politikai gyökerei vannak, arról érthetően hallgatott. Ezért kérdeztük meg Lengyel László, a neves közgazdász-politológust, a Pénzügykutató Rt. közelmúltban kinevezett elnök-vezérigazgatóját.

– Ön a közelmúltban kijelentette, hogy az Antall-kormány gazdaságpolitikája is a politika fogságába került. Ezek szerint folytatódik az elmúlt évtizedek tendenciája, a gazdaságirányítás nem tud kikerülni a napi politikai érdekek bűvköréből. A sok hasonlóság mellett azonban remélem, vannak különbségek is!

– Igen vannak. Az Antall-kormány csak most kezdi felmérni, hogy milyen a gazdaság helyzete – míg a Németh-kormány többé-kevésbé jól átlátta a gazdaság állapotát. Ami azonban jelentős különbség, hogy ez a kormány koalíciós kormányként működve egy bonyolult irányítási szisztémát kénytelen működtetni állandó egyeztetésekkel. Gazdaságpolitikai szempontból ez még rosszabb, mint az előző, hiszen ott „csupán" egy párttal kellett egyezkedni.

– Vannak-e jól körülhatárolható koncepciók a kormánykoalíció köreiben?

– A kormányon belül állandó vita tárgya a gazdaság, és még az intékedésekben is keverednek a különféle koncepciók. Három ilyet tudunk elkülöníteni: Az egyik szeretné a gazdaságot gyorsan dinamizálni, szelektív ipar- és exportfejlesztéssel talpra állítani. A második ezt élesen tagadja, és az előző kormány monetáris restrikciós politikáját folytatná – tehát a korlátozások híve. Míg a harmadik szerint a privatizáció meggyorsításával lehetne a gazdaságot megélénkíteni. E szerint nem az állami, hanem a magántulajdon százalékarányának növekedése lendítené ki a jelenlegi holtpontról a gazdaságot. Ez a három azonban az intézkedésekben teljesen keveredik, ezért egy patthelyzet állt elő. Ezt érzékeljük most.

– Ön szerint az említett három lehetőség közül melyik kerülhet ki győztesen a közeljövőben?

– Az elmúlt napok tanulságai szerint Rabár Ferenc helyzetértékelésével egy realistább megközelítési mód került előtérbe. A pénzügyminiszter álláspontja úgy tűnik, a korlátozó, visszafogó gazdaságpolitikához áll közelebb. Az a benyomásom, hogy gyakorlatilag ez ugyanaz, mint amit az előző kormány próbált meg alkalmazni. Lehet, hogy egy kicsit másként fogalmaztak volna.

– Úgy véli, hogy a pénzügyminiszter a kormány egységes álláspontját képviselte?

– Nem vagyok biztos benne, hogy ez a módszer akár a kormányon belül is maradéktalan népszerűségnek örvendene. A szakértők jelentős része pedig egyértelműen elutasítja. Sőt, a koalíció pártjai sincsenek meggyőződve arról, hogy ez a politika vezeti ki Magyarországot a csődből, mert még mindig bíznak abban, hogy egy dinamikus gazdaságpolitika eszménye győzedelmeskedhet.

– Ha végül is a Rabár-féle módszer győzedelmeskedik, az ország felemelkedése komoly veszélybe kerül!

– Ha a rossz és a még rosszabb közötti különbséget kellene megfogalmazni, akkor én a legrosszabbnak az általános dinamizálást – tehát az egyes számú alternatívát – tekinteném, ez ugyanis ugyanazzal a következménnyel járna, mint 4-5 évvel ezelőtt, amikor a Kádár-rendszer utolsó rúgásai egy hasonló dinamizálással az országot tönkretették. A visszafogásnak viszont az a veszélye, hogy az említett patthelyzetet igen hosszú ideig fenntartja. Tehát nem azonnali gazdasági összeomlás, hanem szép lassú „haldoklás" következik be. A gazdaság tehát lassacskán átalakulna – mondjuk tíz év múlva –, csak éppen azt már nem érjük meg.

– Ezek szerint marad a harmadik megoldás.

– Igen. Ebből a patthelyzetből a tulajdonviszonyok átalakításával lehetne kimászni, de ezt össze kéne kapcsolni a jogbiztonsággal és a tulajdon biztonságával. Ezt nem tudta eddig ez a kormány megoldani. Az, hogy nincs eldöntve a földtulajdon, nincs eldöntve az ingatlanok feletti tulajdonlás kérdése, és nincs igazán eldöntve az állami vállalatok tulajdoni viszonya sem, bizonytalanná teszi mind a belföldi és külföldi befektetőket. Ennek a levét isszuk, mert ilyen körülmények között senki nem akar beruházni, vagy ha igen, azt úgy teszi, hogy már másnap ki tudja venni a hasznot.

SZAKONYI PÉTER

AUTÓS VILÁG

Vigyázat, itt a köd! Egy örökzöld – szürkében

– NEM LÁTJUK, HOGY MIT NEM LÁTUNK VEZETÉS KÖZBEN –

Kaptunk egy kis ráadást a nyárból, ám az elmúlt napokban megjött az autósok réme, az első köd is. A 8. számú főútról és környékéről pár méteres látótávolságot jelentett a meteorológia és mint ilyenkor lenni szokott, néhány órára rá már az első balesetről is beszámoltak. Hiába minden intő szó, a köd a maga szezonjában – ősszel és tavasszal – mindig megszedi a maga áldozatait. Merthogy tudásunk a ködben való vezetéssel kapcsolatban csupán néhány egyszerű tapasztalatra (vagy még arra se) korlátozódik.

A rutinosabb vezetők tudják például, hogy ködben a látótávolság csökken és ennek megfelelően a sebességet is mérsékelni kell, hiszen mindig csak olyan gyorsan mehetünk, hogy a megálláshoz szükséges távolságot belássuk. Az első bökkenő azonban éppen itt van. Nem látjuk, hogy meddig látunk, pontosabban csak azt látjuk, amit látunk, de nem látjuk, hogy mit nem látunk.

Meddig hatol el a tekintetünk: tizenöt méterre vagy ötvenre, esetleg százra? És mikor meddig? Hiszen a köd szinte sohasem egyenletes, néha változó sűrűségű, hol ritkásan gomolyog, hol meg olyan, mintha egy tejfölöspohárban bóklásznánk. Éppen ez a legnagyobb veszély! Az autós ilyenkor egyszerűen nem érzékeli, mennyire korlátozott a látása, s mivel a környezetet se lehet ködben észlelni, elmaradnak a sebességbecslés szokásos „segédeszközei" is. A végeredmény tehát adva van: a reálisnál nagyobb sebességet tartunk megengedhetőnek, és a hibás tempóbecslés miatt még a határértéknél is gyorsabban megyünk. Az ésszerű határon túli sebesség egyébként azért is nehezen vehető észre, mert a köd az egyéb autós nyavalyákkal szemben (hó, ónos eső, zivatar) nem rontja közvetlenül az autó menettulajdonságait (mi több, ködben a motor még jobban is harap!), s így nem is ösztönöz lassításra.

A ködben való vezetés veszélyeit azonban nemcsak az említett körülmények idézik elő, hanem nagymértékben az autósok *rutinja* is. Pontosabban azt mondhatnánk, hogy rutintalansága, hiszen köd viszonylag ritkán fordul elő, így aztán nem megy gyorsan az efféle tapasztalatszerzés se. Ezt a veszélyforrást ráadásul még a legjobb autós mesteriskolákban se szokták szimulálni, mint például a síkos utat, marad tehát a saját kockázatunkra történő gyakorlás.

A köd félelmetes hatását fokozza, hogy ha mi magunk helyesen is ítéljük meg a körülményeket, tudva tudjuk, hogy valahol a „fehér fal" mögött egyesek vakrepülésben száguldoznak.

Ez tehát a paradoxon: *Minél jobban lassítunk, annál nagyobb esélyünk van arra, hogy hátulról belénk rohannak, ha pedig ilyenkor „bölcsen" leállunk az út szélére, akkor annál nagyobb sebességkülönbséggel találják el a kocsinkat.*

Mi segíthet ilyenkor, mit tanácsolhat egy autósoknak szóló rovat? Teljes biztonsággal semmit, legfeljebb a veszélyre hívhatjuk fel a figyelmet. A kockázat csökkentésére persze vannak tippek, amelyeket a szakemberek mindig és mindenütt elmondanak. Az egyik ilyen a megfelelő *ködvilágítás*. Sajnos pontosan ez az, amiről a magyar autósok – hiányos közlekedési kultúránkból adódóan – hajlamosak elfeledkezni.

Minél rosszabbul látunk, annál több lámpát gyújtunk, pedig a ködben az országúti fényszóró visszaverődik, *és csak tovább rontja a látásunkat!* A helyes megoldás: a tompított fény használata, ugyanis ez a világítási mód kínálja viszonylag a legjobb előrelátást, hiszen a lefelé vetített fénysugarak csak kevéssé világítják meg a tükörként működő páraszemcséket.

Az úgynevezett helyzetjelző fény viszont *nem ér semmit.* Előre nem világít, s gyenge fénye miatt még a mi kocsinkat se tudja észrevenni az előttünk vagy mögöttünk közlekedő. Sajnos a legtöbb autós ezt nem látja be, így aztán lépten-nyomon találkozni tejfelsűrűségű ködben bóklászó, pislákoló kocsikkal. Különösen elszomorító ebben az öngyilkos módiban, hogy a közlekedési rendőr ezért szinte soha nem büntet.

A külön felszerelhető ködlámpákkal kapcsolatban se túl jók a magyar tapasztalatok. Kevés jól megválasztott és jól beállított ködfényszóróval lehet találkozni, a legtöbb autóst pedig maga az úgynevezett műszaki KRESZ tartja vissza a vásárlástól. Ez kimondja, hogy a pótlólagosan felszerelt ködlámpát csak a látási viszonyokat erősen korlátozó időjárás esetében szabad használni, a tompított fénnyel együtt. Talán ez a túlsarkított meghatározás is erősíti autósaink ellenérzéseit, gondolván; ha ennyire korlátozottan használható, akkor tulajdonképpen meg is lehetünk nélküle. Pedig a jó ködlámpa ezekben a „homályos évszakokban" életmentő közlekedési szerelvény, amit célszerűbb hamarább megvenni, mint például a dallamkürtöt, a sztereómagnót vagy a nyitható üvegtetőt.

TAR ANDRÁS

Gránát az elhagyott kútban

Evekkel ezelőtt megfogadtam: egy sort sem írok azokról az őszi napokról. Most mégis megszegem szavam, így negyven és ötven között az emberből sok minden kikívánkozik…

1956. október 20-án volt a tizedik születésnapom. Értékes ajándékot kaptam, a közelgő télre való tekintettel szüleim megtalpaltatták előző évben vásárolt (egy számmal nagyobbat vettek természetesen) bakancsomat, ami akkoriban igen sokba került, kerek kétszáz forintot fizettek érte. És persze volt ünnepi ebéd, finom tarkababból készült főzelék, a tetején pedig két-három fej vereshagymából, zsírban megfonnyasztva, a feltét. Szóval, büszke voltam, hogy már két számjegyű vagyok, örültem a frissen talpalt bakancsnak, jól fog csúszni télen, a Merse jegén.

Aztán három-négy nap múlva kiderült, hogy az idén aligha fogok hancúrozni a közeli tavacskánál. Izgalmasabb kalandok elébe néztem, néztünk, persze a nagyobbakkal együtt. A Rákos-hegy és Vecsés közötti légvédelmi laktanyát (elvégre közel volt a Ferihegyi repülőtér) elhagyták a katonák, a tisztek. Ott állt üresen a hatalmas kaszárnya, fegyverestől, lőszerestől, tüzelőstől és élelmiszer-raktárostól.

Most mindenki azt hiszi: felfegyverkeztek a srácok, aztán irány az Üllői út, a szovjet tankok. No, nem. Felnőttek és mi, gyerekek először krumplit, lisztet, cukrot hordtunk haza, amíg tartott. Aztán szenet és fát, melegebb ruhaneműt. Pedig halomban állt a géppisztoly, a lőszer, beásva a hatalmas csövű ágyúk, mellettük ládákban, gondosan csomagolva a lőszer. Szabad volt a gazda…

Az idő múlásával azért nem állhattunk ellen a kísértésnek. Rájöttünk, hogyan lehet körbeforgatni a többméteres csövet, s közben lovagolhattunk rajta. Sajnos mást is kiderítettünk. Például azt, hogy a félméteres hüvelyt lecsavarhatjuk és benne kötegben makarónihoz hasonlatos anyagot találunk. Meggyújtottuk, rátapostunk, s a vékony szál cikázva futott a porban. Aztán elástunk belőle egy halommal a domboldalba, egyet kivezettünk, gyufát a végére, és irány a fedezék. Nagy robbanással omlott le pár köbméter homok.

A játék később mind veszélyesebbé vált. Mert akadt kézigránát, pisztoly, karabély – mindenféle kézifegyver. A gránátokat elhagyott kutakba hajigáltuk, volt, amelyik robbant, volt, amelyik nem.

Elvoltunk ott, Rákos-hegy és Vecsés között, a laktanyában és környékén.

Amikor újra bejöttek az oroszok, vége lett az aranyéletnek. Kiparancsoltak a fegyverek birodalmából, ki a körletekből. Bár akkorra a tüzelő nélkül maradt családok már elhordták a gerendákat is. Jobb híján leültünk sakkozni Alekszejjel és Ivánnal, majdnem mindig ők nyertek. Aztán felszedték a sátraikat, elmentek, maradt utánuk néhány domborodó hasú lány, fiatalasszony.

Az új évvel megjöttek a karhatalmisták, ők nem sakkoztak velünk, inkább a fegyverekről faggattak. De ez már egy másik történet.

KÓBOR LÁSZLÓ

Cserebere

Egy hete, ugyanezeken a hasábokon a Párizsi Autószalon szemet gyönyörködtető, varázslatos autókölteményekeiről adtunk hírt. Néhány csodát képen is bemutattunk. *A képaláírások viszont vészesen összecserélődtek.* Jó lenne most a nyomda ördögére kenni az egészet, de szégyenkezve kell beismernünk, hogy a szerkesztőségünkbe beépített alvilági egyén fejtette ki kártékony hatását. Még ha csak az egyszerű márkanevek cserélődtek volna össze…! De sajnos a mi, szellemesnek szánt képaláírásaink vesztették el helyüket. Így mintegy gúnyolódásnak hatottak. Szegény „rokon"-nak, hamvába holt kooperációs terméknek tituláltuk – a Renault Lagunáját.

A Tavrijáról pedig azt kérdeztük, „*gondolnák-e, hogy ez egy Seat?*" Helyesen tették, ha nem gondolták.

No persze, mi sem. Mi mást tehetünk most, elnézést kérünk a megbántott járművektől, a még megbántottabb konstruktőröktől és legfőképpen pedig az olvasóktól.

További „mea culpa" helyett, jóvátétel gyanánt a „helyreigazítás":

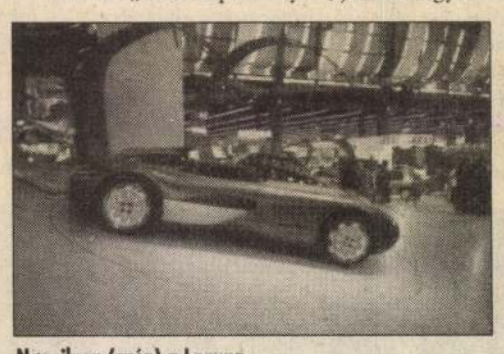

Nos, ilyen (szép) a Laguna

A Seat a jövőt idézi

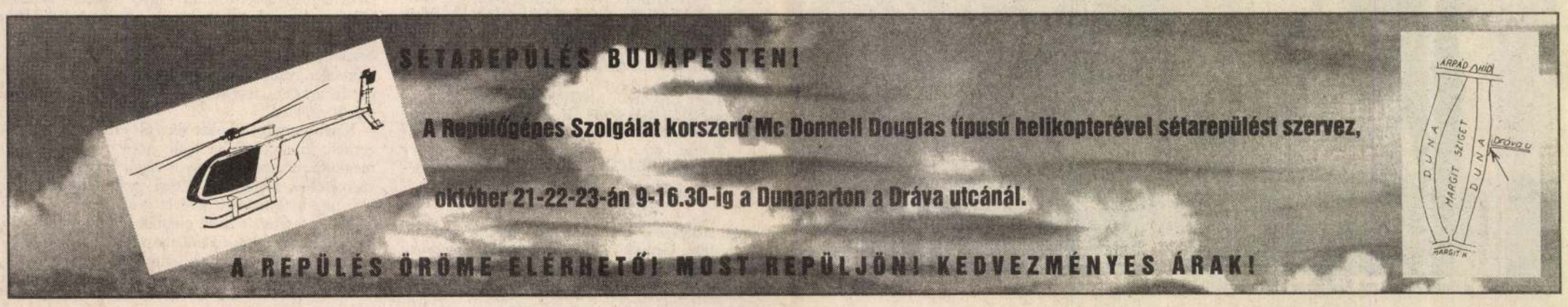

UNKÁCSY Mihály

Hamis Munkácsy hatmillióért

A kalapács százezer dollárnál csattant. Heves licitálás után ennyiért – az akkori árfolyam szerint 42 ezer fontért, azaz közelítőleg hatmillió forintért – vette meg egy magyar származású osztrák műgyűjtő a londoni Sotheby's cég aukcióján a nagy mester 1887-ben festett Télikert című festményét – pontosabban azt, amiről most kiderült: hamis.

A felfedezést a neves műgyűjtő felesége tette meg, mikor csak úgy véletlenül Végvári Lajos Munkácsy-katalógusát lapozgatta vacsora közben. Ebben a precíz monográfiában a 444-es katalógusszámon található az említett festmény, pontosabban annak eredetije. Az apró különbségek, a festésmód, az ecsetvonások és a tónus azonban egyaránt arra mutattak, a kép nem eredeti. A megdöbbent műgyűjtő azonnal írt a londoni cégnek egy felháborodott levelet, hiszen a cég aukciós katalógusában, mint eredeti mű szerepelt a Munkácsy-kép, s a neves Sotheby's éppen megbízhatóságáról és pontosságáról híres!

Hosszú hónapokig tartó levelezés kezdődött, amelynek végén Alexander Apsis, a cég 19. századi festészetosztályának vezetője elismerte a fatális tévedést. A képet szakértői véleményezésre Budapestre szállították, ahol dr. Végvári Lajos művészettörténész – az említett monográfia szerzője – egyértelműen bebizonyította, hogy hamisítványról van szó.

Mit csinál ilyenkor a műgyűjtő és a neves aukciós cég? Azt gondolnánk, hogy mindkettő igyekszik a legnagyobb csendben elintézni a dolgot. Hiszen a fiaskó mindkettőjük számára egyaránt kellemetlen. Azt gondolnánk, hogy a Sotheby's nemzetközi hírét védendő, a nyilvánosság teljes megkerülésével igyekszik kárpótolni a felsült műbarátot. Ám, nem így történt! A hosszú vita után mindössze arra voltak hajlandóak, hogy az eredeti vételárat, plusz a cég jutalékát visszatérítsék a vásárlónak. (Kiegészítve a budapesti vizsgálat költségeivel.) Ám arról, hogy a 42 ezer font kamatkiesését pótolja – az árfolyamváltozásról nem is beszélve – szó sem lehet, közölte a cég képviselője. Az elmérgesedett vita a közelmúltban jócskán megkavarta a nemzetközi műgyűjtővilágot is, hiszen a bécsi Antiquitäten Zeitung legfrissebb számában megjelent elemző cikk egyszeriben bizonytalanságba taszította a Munkácsy-gyűjtőket itthon és külföldön: eredeti-e a falon függő Munkácsy-kép?

Hogy a „Munkácsy-mizériának" milyen következményei lesznek, azt csak találgatni lehet. Valószínű, hogy számos Munkácsy-kép érkezik Budapestre vizsgálatra, és az is valószínű, hogy a neves mester képeinek ára az aukciókon zuhanni fog. Sőt, az sem elképzelhetetlen, hogy a Sotheby's hírneve is csorbát szenved, s így a képaukciók szinte korlátlan „ura" jó néhány kuncsaftot elveszít. Ezekről a kérdésekről kérdeztük dr. Végvári Lajost, a neves Munkácsy-szakértőt.

– Munkácsyt nem úgy hamisították, ahogy a legtöbb festőt. Ugyanis Munkácsy műtermében egy időben több szegény festő is dolgozott, akiket így támogatott. Feladatokat is adott a kezdő tehetségeknek: saját képeinek másolását. Többször megesett, hogy a jól sikerült másolatokba belejavított, és aláírta a képet. Erre már csak azért is szüksége volt, mert többször került pénzzavarba. Felesége éber „cerberusként" ült a családi kasszán, ezért aztán az ilyen félig-meddig Munkácsy-képek eladásából szerzett pénzt magának. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a Párizsban élő Munkácsy képei iránt olyan nagy volt a kereslet – főleg Amerikában –, hogy egyedül nem is tudta volna kielégíteni.

– *Ezek szerint a tehetséges tanítványok képeit joggal tartják ma is eredeti Munkácsynak.*

– Nézze, ezekben a képekben tényleg benne van Munkácsy keze munkája. Erről ír például Rippl-Rónai József is visszaemlékezéseiben. Leírja, hogy Munkácsyt meglepte, hogy amivel ő napokig kínlódott, azt tehetséges tanítványai percek alatt megfestették. Hiszen a nagy mester festésmódját ők rövid idő alatt meg tudták tanulni. Ezen egyébként nincs mit csodálkozni, hiszen Rippl-Rónai mellett Tornyai János is a nagy művész műtermében dolgozott egy ideig.

– *De a Télikert című festmény esetében nem erről van szó, ugye?*

– Természetesen nem, hiszen egy korai festményről van szó, közönséges hamisítvány tehát.

– *Ön is említette, hogy a Munkácsy-képek nagyon kelendőek voltak akkortájt, most viszont meglehetősen szerény árért kerülnek kalapács alá itthon és külföldön is!*

– Ez így van, most nem divatos festő Munkácsy, de ez csak egy divathullám okán van így, változatlanul korszakos festőnek tartják mindenütt.

– *Ezek szerint a 42 ezer font kiemelkedően jó ár volt?*

– Igen, kiemelkedő árnak számít. Utoljára, amikor Bécsben egy Munkácsy-tájképet láttam, ennek az ára 800 ezer shilling volt, tehát ennél jóval alacsonyabb!

– *De hát ennyiért egy közepes szintű és tehetségű kortárs nyugati festő művét lehet csak megkapni, klasszikusokat nem!*

– Nézze, ez megint csak a saját magunk lebecsülésének egyik jele, hogy kijelentjük: Munkácsy művei nem értékesek. Ellenpéldaként hadd említsem meg a volt budapesti amerikai nagykövet esetét. Nicolas Salgó úr öt Munkácsy-képet vásárolt meg, és bizony rendes árakat fizetett értük. Egyébként ezeket düsseldorfi és párizsi aukciókon vette meg – csak egyet itthon. Ő egyébként egy kétszáz képből álló magyar galériát kíván összeállítani, amely aztán vándorkiállításként járná a világot.

– *Gondolom, ő nem hamis Munkácsykat vett.*

– Persze, hogy nem, hiszen én adtam neki tanácsot.

SZAKONYI PÉTER

A hamis Télikertről ultraviola-sugarakkal készült felvétel. A szakemberek számára így láthatóak az utólagos javítások, s a szignóról kiderül az, hogy a 19. század végén, tehát az eredeti képpel közel egy időben készülhetett.

Az eredeti és a hamis Munkácsy-kép szignója – kinagyítva. Látható, hogy a hamis aláírás vonala kicsit töredezett, ez utal arra, hogy a festő a szignót is másolta.

Költőből nem lesz szalonna

A lírának nincsen kora. Egyre megy, hogy egy vers öreg vagy ifjú ember fejéből pattan-e ki. Esélye egyként lehet rá, hogy maradandó vagy mulandó lesz-e. Nem csoda, hogy ifjú költőnek akár a hatvanévest is tarthatják, bárha köztudomásúlag hat évtized alatt nem csupán a fiatalság kopik el, de a középkorúságnak is többé-kevésbé.

Ebből akár az örökifjúság receptje is kiolvasható: a vers fiatalon tartja az embert (legföljebb az olvasó őszül bele, tehetnénk hozzá rosszmájúan). Az ötvenéves *Balaskó Jenőt* valószínűleg nem a líra őrizte meg fiatalnak; sokkal inkább az áldáz elutasítás, amely harminc éven át a verseit övezte. Igaz, ő viszont az elutasítást utasította el; konok természete megakadályozta, hogy beletörődjön abba, ami harminc éven át megváltoztathatatlannak tetszett: verseit érthetetlennek, zavarosnak, sőt botrányosnak ítélték, s szökőévenként ha közölték. A rendszer – okkal – idegenkedett tőlük. Balaskó Jenő Szkéné színházbeli estjeit a gyanakvás szelleme lengte körül. *Nagy László*-vonzódása, *Pilinszky*-rajongása csak még gyanúsabbá tette őt. Vallásosságáról nem is szólva.

Mostanra mindebből erényt szokás kovácsolni. Neki azonban ez sem sikerült. Nyilván nem is akarta. Így aztán nem csoda, hogy a minap második köteteként (!) megjelent összegyűjtött verseit maga *Göncz Árpád* köztársasági elnök ajánlotta a metró Blaha Lujza téri aluljárójában a szexszel és pornóval nyakon zúdított közönség figyelmébe. Azt persze nehéz volna megmondani, hogy épp ez a vásárlósereg mit szólt az olyasféle sorokhoz, mint például „anyádból nem lesz szalonna" – mindenesetre Balaskó Jenő nevét azok is megismerték, akik addig azt sem tudták, hogy a világon van.

Most pedig az derült ki róla, hogy máris ötvenéves. És megszűnt nemkívánatos lenni. Ami újabb kihívás számára: a lírája eddig dacból táplálkozott; vajon a rokonszenvből miféle versei születnek majd (ötvenen túl)?...

(prémi)

Marno János a Fiatal Művészek Klubjában köszönti költőtársát Fotó: APOSTOL PÉTER

ROCKZENÉSZEK ÍRJÁK

Pócs Tamás sztorija

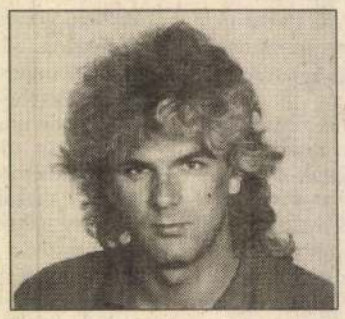

Még 1989 januárjában történt a MIDEM-en, Cannes-ban. A MIDEM-gála után, amelyen a Napoleon Boulevard is fellépett, még egy teljes éjszakánk maradt Franciaország egyik legszebb városában. Így a zenekar – ki-ki a maga módján – megróbálta kihasználni az időt. Gömör Laci és Czigi hallottak egy biztos tippet a rulett nevű népi játékkal kapcsolatban. Így a Napoleon Boulevard tagjai – nevükből fakadóan kicsit otthon érezve magukat – megpróbálkoztak az első útjukba eső kaszinóval. Maradék napidíjukkal mindenmindegy alapon játszani kezdtek. A nagyközönség és a személyzet egy ideig bátorító mosollyal konstatálta, hogy a két magyar állandóan nyer, aztán az idő múlásával kollégáink magukra maradtak a személyzettel. A csokornyakkendős krupiék – látva a mintegy tízszeres nyereményt – felszólították Laciékat, hogy mellőzzék a szisztémát, majd egyre durvábban és tettlegességgel fenyegetőzve teljes nyereményük elvesztésére és távozásra bírták a két megszeppent magyart.

A tanulság talán annyi, hogy két hazánkbeli zenész is tudna bankot robbantani a szerencsejátékok hazájában, ha hagynák.

– BÉ –

Sikerkönyvek

HENRYK SIENKIEWICZ: QUO VADIS (Európa)
BRUCE LANSKY: A MURPHY SZÜLŐK SZEXTÖRVÉNYKÖNYVE (Gondolat)
BERKESI ANDRÁS: MÓNIKA (Notárius Könyvkiadó Gmk)
LEON URIS: MITLA-SZOROS (Fabula)
ARANY JÁNOS BALLADÁI ZICHY MIHÁLY RAJZAIVAL, IV. KÖTET. FAKSZIMILE KIADÁS (Téka)
ROBERT COOK: A GYÖTRELEM ÉVE (I. P. COOP. KFT.–I. P. C. könyvek KFT.)
LAJOS MARI–HEMZŐ KÁROLY: 99 ÜNNEPI ÉTEL (Corvina)
ORSZÁGH LÁSZLÓ: ANGOL–MAGYAR ÉS MAGYAR–ANGOL KISSZÓTÁR (Akadémiai)
CHRISTINE ARNOTHY: SZERETEM AZ ÉLETET (Szabad Tér)
OSVÁT ERZSÉBET: DÚDOLÓ (Policoop Kisszövetkezet)

***

A fenti adatokat a budapesti Könyvesház, a Könyvértéka, az Illyés Gyula könyvesbolt, az újpesti, a budaörsi, a győri, a pécsi, a szegedi, a vásárosnaményi, valamint a mezőcsáti Téka-könyvesboltok szolgáltatták.

Női filmesek fesztiválja Hollywoodban

Hatodik alkalommal rendezi meg nemzetközi fesztiválját október végén a Nők a filmben elnevezésű amerikai szervezet. Ez az érdekvédő csoport tizennyolc éves múltra tekinthet vissza, s hangsúlyozottan nem férfigyűlölő feministákat tömörít, de szükségesnek tartja, hogy támogassa a filmvilágban érvényesülni vágyó nőket – rendezőket, színészeket, vágókat és producereket egyaránt. Az idei hollywoodi fesztiválra harminc ország női filmeseit várják. A Nők a filmben nevű szervezet vezetője Sally Baker, aki ma íróként és producerként tevékenykedik, korábban pedig színésznő volt.

Kisebb eredményeket sikerült elérnie a szervezetnek; kiharcolták például, hogy megszűnjön a megkülönböztetés, amely a vágói képesítés megszerzéséhez a nőknek hétévi gyakorlati időt írt elő, míg a férfiaknál öt évet is elegendőnek tartanak. A fesztivált azért találták ki, hogy felhívják a filmvilág figyelmét a női alkotókra. Hogy a szervezet nem férfigyűlölő feministák gyülekezete, bizonyítja az a tény, hogy vannak férfiak is benne.

MUNKÁCSY Mihály festő

CZEGLÉDI Imre: Békéscsaba, Munkácsy Emlékszoba. Bp. : TKM, 1990. (Tájak, krok, muzeumok kiskönyvtára ; 382.).

16 p. ill.

8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					

Újabb MNB-kötvény a német tőkepiacon

Budapest (MTI) – 1993-hoz képest az idén lényegesen kisebb mértékben bocsát ki kötvényeket a külföldi tőkepiacokon a Magyar Nemzeti Bank (MNB), az összvolumen maximum kétmilliárd dollár lehet, szemben a tavalyi négy és fél milliárddal – közölte hétfőn Frankfurtban Hárshegyi Frigyes, az MNB alelnöke, aki aláírta a legújabb egymilliárd márkás kötvénykibocsátási ügylet szerződését.

A futamidő tíz év, javult a kamatkondíció a legutóbbi kötvénykibocsátáshoz képest: az akkori 8,75 százalék helyett most kereken nyolc százalék. A jegyzést 27 tagú bankkonzorcium vállalta, élén a Commerzbankkal, a kötvények jegyzésének majdnem nyolcvan százalékában három német bank részesült: a Commerzbankon kívül a Deutsche Bank és a Bayerische Landesbank. A kifizetés január 13-án lesz, a törlesztés csak a 2004. évben esedékes. Ez a huszadik kötvénykibocsátás a német tőkepiacon 1985 óta, az összvolumen 7,7 milliárd márkát tesz ki. Hárshegyi Frigyes megjegyezte, hogy MNB-kötvényeket immár kilenc tőkepiacon jegyeznek. Elmondta, hogy Magyarország devizatartaléka a tavalyi év végén elérte a 6,8 milliárd dollárt – az év elején 4,3 milliárddal kezdték –, a bruttó adósság október végén 23,8 milliárd dollárt, a nettó 15,2 milliárdot tett ki. „A nettó adósság mértéke hajszálra egyezik az 1989-es nettó adóssággal. Az elmúlt négy-öt évben sikerült stabilizálni a külföldi eladósodás mértékét, emellett a devizatartalék-helyzet tetemesen javult" – jelentette ki Hárshegyi Frigyes.

ÁRFOLYAMOK

Budapest (MTI) – A kis tételben folyó kereskedéstől eltekintve 241 üzletben árfolyamértéken 180,096550 millió forint forgalmat bonyolított le tegnap a Budapesti Értékpapírtőzsde. A részvények forgalma (223 kötés) névértéken 44,7400 millió forintot, árfolyamértéken számolva pedig 131,789850 millió forintot tett ki. Az államkötvények árfolyamértékű forgalma 32,7090 millió forint, a diszkontkincstárjegyeké 5,95680 millió forint volt. A legtöbb kötést (65) a Prímagáz részvényére realizálták. Nyitó ára 1800, átlagára 1801, záró ára 1805 forint volt.

Kárpótlási jegy

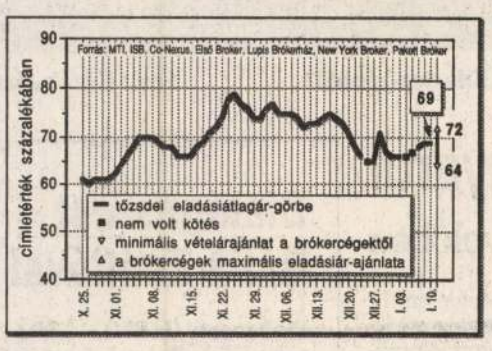

Tőzsde

Index január 10-én: 1268,87, +19,64.

Hivatalos árfolyamok

Érvényben: 1994. január 10.

Pénznem	VALUTA Vétel	VALUTA Eladás	DEVIZA Középárfolyam
Angol font	150,06	153,06	151,56
Ausztrál dollár	68,85	70,19	69,64
Belga frank*	279,86	285,36	281,88
Dán korona	14,95	15,25	15,10
Finn márka	17,54	17,88	17,69
Francia frank	17,08	17,42	17,24
Görög drachma*	40,47	41,27	–
Holland forint	52,05	53,09	52,51
Ír font	144,45	147,25	146,00
Japán jen*	89,88	91,74	90,76
Kanadai dollár	76,32	77,84	77,14
Kuvaiti dinár	337,06	343,72	340,46
Német márka	58,19	59,39	58,73
Norvég korona	13,47	13,75	13,60
Olasz líra**	59,41	60,63	59,75
Osztrák schilling*	827,86	844,56	835,45
Portugál escudo*	57,26	58,40	57,57
Spanyol peseta*	69,86	71,32	70,38
Svájci frank	68,56	69,88	69,24
Tr. és cl.-rubel	–	–	27,50
Svéd korona	12,35	12,59	12,48
USA-dollár	100,47	102,47	101,56
ECU (Közös Piac)	112,79	115,03	113,72

A megadott számok 1 egységre értendők, forintban.
* 100 egység, ** 1000 egység

A pénzintézetek kockázata idén sem csökken

A PM szerint a tartalékok feltöltése jótékony hatással lesz a hitelkamatokra

RÁTHY SÁNDOR

Budapest (ISB) – **A bank- és hitelkonszolidáció jelentőségét mutatja, hogy a kormány durván öthatszorását költi e programjának megvalósítására, mint amekkora összeggel tavaly a központi költségvetés a gazdálkodó szervezeteket támogatta. Az összesen több mint 300 milliárd forintba kerülő konszolidáció során eddig 190 milliárdot költött el a kormány, így például ebből a pénzből emelték meg tavaly decemberben a kijelölt kereskedelmi bankok alaptőkéjét.**

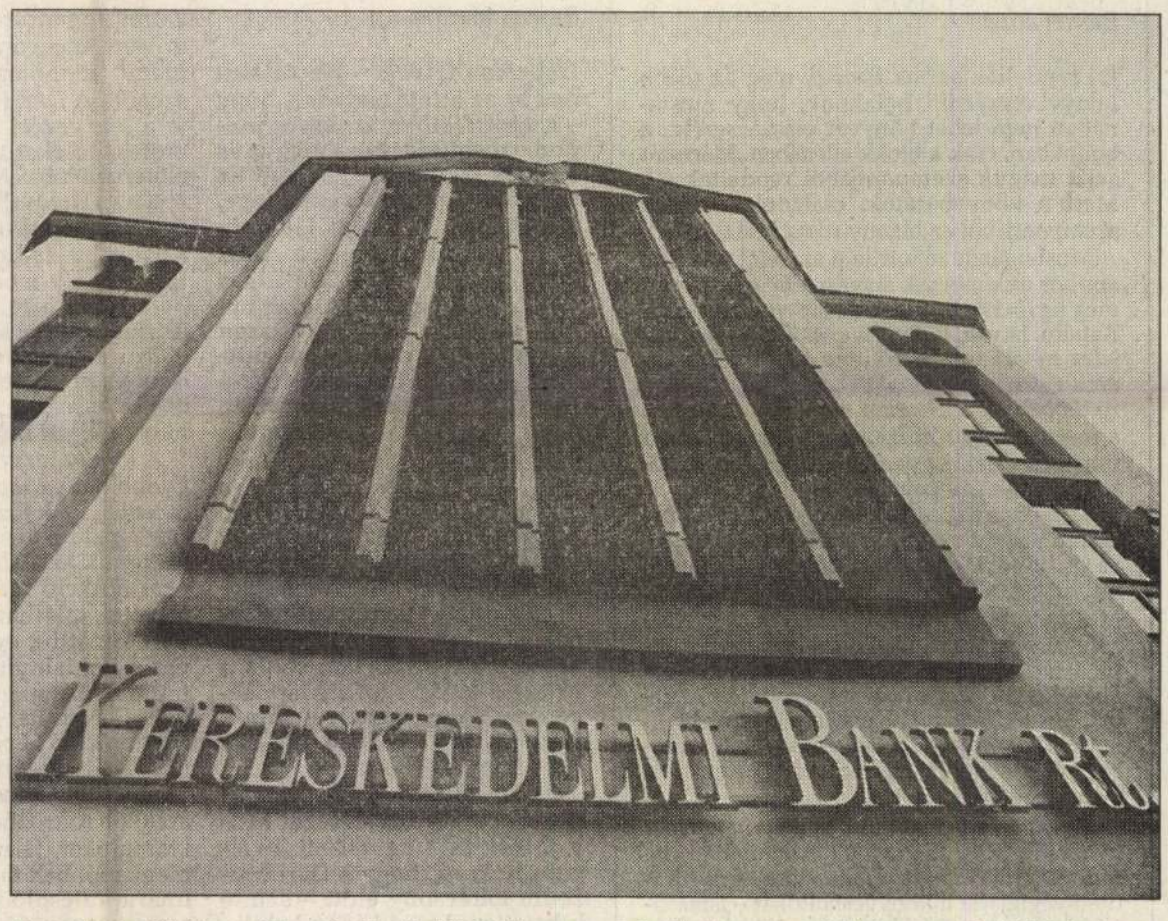

A gazdaság általános állapotánál már középtávon sem lehet jobb a bankok helyzete Fotó: Iklódy János

A pénzügyi tárca szakértői úgy vélik, a pénzintézetek „rendbetétele", kockázati tartalékuk feltöltése jótékony hatással lesz a hitelkamatokra is, s mivel az adóskonszolidáció után csökken a hitelezési kockázat, a bankok mérséklik a hitelkamatokat is. Nagy kérdés azonban, valóban így lesz-e?

A kétkedők ezzel összefüggésben megemlítik: amikor egy évvel ezelőtt a jegybank és a kormány „ösztönzésére" jelentős mértékben csökkenni kezdtek a betéti kamatok, a hitelkamatok továbbra sem mérséklődtek, s a két kamatláb közötti különbözet jó részét a pénzintézetek tették zsebre. Ettől persze nem nőtt meg a bankok nyeresége, a pénzintézetek igyekezete ugyanis arra irányult, hogy a kamatmarzsból megpróbálják emelni a hitelzés kockázatának elviselését megkönnyítő céltartalékuk összegét. Az adós- és hitelkonszolidáció azonban mutatja, nem sok sikerrel.

A hitelkamatok csökkenése ellen hat az is, hogy a konszolidáció eddigi összegei még nem voltak elegendőek ahhoz, hogy a nemzetközi szabványoknak megfelelő mértékig – a 8 százalékos tőkemegfelelési mutatóig – töltsék fel a bankok kockázati tartalékalapját.

A bankok kockázatviselő képessége így továbbra is korlátozott. Nem beszélve arról, hogy a gazdasági növekedés máig nem indult meg, a bruttó hazai termék (GDP) aránya még tavaly is csökkent – ezért nem mondhatjuk azt sem, hogy mérséklődött a pénzintézetek hitelezési kockázata.

Ebben a tekintetben figyelemre méltó, hogy hiába költött a konszolidáció első ütemében – egy évvel ezelőtt – majd' százmilliárdot a kormány a bankok rendbetételére, pár hónappal később a pénzintézetek kétes kintlévősége is ugyanennyivel emelkedett.

Mindebből kitűnik: a gazdaság általános állapotánál már középtávon sem lehet jobb a bankok helyzete. Így, ha romlik a vállalatok, tehát az ügyfelek helyzete, előbb-utóbb nehezedik a bankoké is.

A hitelkamatok mérséklődését gátolja a magas infláció is, s mivel az átlagos árszínvonal-növekedés az idén sem lesz 16-20 százaléknál alacsonyabb, a kölcsönök „ára" is magas lesz.

A pénzintézetek szakértőinek általános vélekedése szerint '94-ben is magas hitelkamatokkal kell számolniuk a gazdálkodóknak. S ha nagyságuk nem is éri el a két évvel ezelőtti 38-40 százalékos szintet, azért bizonyosan 30 százalék körüli lesz. A Budapest Bank szakértője például úgy véli, az árszínvonal emelkedését követő betéti kamatok felhajtják a hitelkamatokat is.

Az OTP szakértője ezzel egyetértve megállapítja: álláspontjuk szerint a hitelkamatok 25-33 százalék körül alakulnak, s a gazdaság helyzete sem változik érdemlegesen.

Számottevő növekedésre csak az infrastruktúra, a lakásépítés és a kommunális beruházások területén gondolnak. Hasonló véleményt fogalmaznak meg a Mezőbankban is: az itteni szakértők úgy vélik, hogy önmagában véve már az inflációs ráta sem szolgálja a gazdasági növekedést. S mindehhez hozzátehetjük: a kormány jelenlegi költségvetési politikája is ellene hat a kamatok csökkenésének: az idei 320 milliárdos hiány pótlására kibocsátandó értékpapírok ugyanis csak akkor lesznek kapósak, ha magas hozamot ígérnek azoknak, akik bankokban kamatoztatják megtakarításaikat.

Francia áremelések

Párizs (MTI) – Rosszul kezdődik ez a hét a franciák számára: hétfőtől a dohányosoknak kell mélyebben a zsebükbe nyúlniuk, keddtől pedig az üzemanyag kerül többe. Ráadásul a francia telefontársaság is most szombattól vezeti be új, áremelkedést jelentő belföldi tarifatáblázatát. A cigarettáknál átlagban 13 százalékos lesz az áremelkedés, amely egyaránt vonatkozik a hazai és a külföldi márkákra. A növekedést ezúttal nem az adók okozták, de a kincstárt így sem kell félteni: az idei költségvetési törvény 1994-re 38 milliárd frank bevétellel számol csak a dohányáruk és a gyufák eladásából. Az üzemanyagoknál 3,6 százalékos emelkedés várható: átlagban 0,1–0,15 frankkal nő majd a benzin és a gázolaj ára literenként.

Enyhén csökkentek a reálkeresetek

Debrecen (HBN) – **A nemzetgazdaságban havi gyakorisággal megfigyelt 20 fő feletti gazdálkodó szervezeteknél foglalkoztatottak november havi bruttó átlagkeresete 32 647 forint volt, 28,9 százalékkal magasabb, mint az előző év azonos hónapjában – derül ki a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) legutóbbi összegzéséből.**

Ezen belül a szellemi foglalkozásúak keresete az átlagosnál valamivel nagyobb mértékben, 29,2 százalékkal emelkedett a tavalyihoz képest, s ez 2,1 százalékponttal meghaladja a fizikai állománycsoportba tartozókra jellemző értéket.

Az előző hónaphoz képest kiugró mértékben nőttek a keresetek, hasonlóan a februárról márciusra bekövetkezett változáshoz. Ezt – a gazdálkodóktól származó információk szerint – az év végi jutalmak, prémiumok, esetenként az úgynevezett 13. havi juttatás kifizetése eredményezte.

Az év első 11 hónapjában a havi bruttó átlagkereset így összesen 27 456 forintot ért el, mely az előző év azonos időszaki értékét 25,5 százalékkal haladja meg.

Továbbra is kiemelkedően magas átlagkereset jellemezte a pénzügyi tevékenység területét, de a nemzetgazdasági átlagot meghaladó a kereset nagysága a bányászatban, a vegyiparban, illetve a villamosenergia-iparban is.

Ugyancsak változatlanul a textil-, ruházati és bőrtermékek gyártása ágazat kereseti elmaradása a legjelentősebb a többi megfigyelt ágazathoz viszonyítva.

A megfigyelések szerint – elsősorban piaci okokra visszavezethetően – hosszabb ideje ezekben az ágazatokban keresnek a legrosszabban az alkalmazottak.

A januártól novemberig terjedő időszakban a szellemi foglalkozásúak bruttó átlagkeresete csaknem kétszerese volt a fizikai állománycsoportba tartozókénak; míg az előbbieket 41 127 forint, az utóbbiakat 21 450 forint átlagkeresetet jellemezte.

Az összes foglalkoztatott 27 456 forintos átlagkeresete nettó értékben 18 500 forintnak felel meg, mely 20,5 százalékkal haladja meg az egy évvel korábbi szintet.

A fogyasztói árindex ugyanezen időszaki 22,7 százalékos növekedését figyelembe véve a bérből és fizetésből élők reálkeresete az év első 11 hónapjában enyhén – 1,8 százalékkal csökkent.

FT: jó középtávú kilátások

London (MTI) – Kevesen várják, hogy a varsói tőzsdén jegyzett 22 részvény megismétli a tavalyi átlagos 700 százalékos tőkenyereségét, de a baloldali miniszterek mindenesetre meg akarják adóztatni a hasznot, valamint a tőzsdei műveleteket – írta a Financial Times hétfői számában Anthony Robinson kelet-európai tudósító. A tavaly áprilisban megnyílt, igazából június óta működő prágai tőzsdéről azt írta, hogy „fogzási problémákkal" küzd: csak kevés cég van teljesen bejegyezve, a befektetők védelme gyenge és az információ nem megfelelő.

A Financial Times szakértője szerint a budapesti tőzsde ugyancsak fölfelé ível: a BSE-index rekordokat döntöget. Habár a BSE-index 50 százalékkal magasabban áll, mint egy éve, még van kifutása, hiszen 1230 ponton alig magasabb, mint az 1991 márciusi csúcs – azóta nagy volt a visszaesés dollár- és reálértékben. A középtávú nyereségkilátások jók, az új kibocsátások számára biztató a légkör, a privatizációs hatóságok készek versenyképes árakat szabni. Mindazonáltal sok elemző nem hiszi, hogy '94 a nagy föllendülés éve lesz a pesti tőzsdén. A költségvetés-túllépés és a fizetésimérleghiány felnyomta a kamatlábakat, és ettől a befektetők visszamennek a kormánypapírok piacára.

ADÓSAROK

● 1994-től kezdődően a mezőgazdasági kistermelésből származó jövedelemnek az a része adómentes, amely évi 1 millió forintot meg nem haladó bevételből származik. Korábban ez az összeg 750 ezer forint volt. Az adómentesség igénybevételének feltétele, hogy a magánszemély a bevételéről nyilvántartással rendelkezzen. A nyilvántartást hitelesíttetni nem kell, annak tartalmaznia kell a teljes bevétel sorszámát, összegét, keltét és a kifizető megnevezését.

● A magánszemélyek részére eseti megbízás alapján történő kifizetésekkor (előadás, tanulmány stb.) a magánszemély nyilatkozhat a költségelszámolásra vonatkozóan. Az adóelőleg kiszámításához ezen nyilatkozat alapján legfeljebb a bevétel 50 százalékáig vehet figyelembe költséget a kifizető. Költségtérítés kifizetésére ez a szabály nem vonatkozik.

● A személyi jövedelemadó 1994. évi előírásai alapján csak a magántaxisok számolhatnak el évi 20 százalékos mértékű értékcsökkenési leírást a gépjárművel kapcsolatban. Mindenki más az árbevétel 1 százalékát, de legfeljebb a személygépkocsi beszerzési árának 10 százalékát meg nem haladó összeget számolhat el amortizáció címén.

HORIZONT

Fölösleges könyvek

BÉNYEI JÓZSEF

Jól rendelték azt az istenek meg az újabb könyvkereskedői hatalmak, hogy mostanában nem lehet könyvet visszacserélni a boltokban, csak a blokk ellenében. Mármint saját maguk szempontjából rendelték jól. Mert a könyvbarátok, családok, olvasók szempontjából ez bizony rossz intézkedés.

Mostanában zajlott le a szeretet ünnepe, amikor az emberek szívesen ajándékozzák meg egymást. És mostanában volt Erzsébet, Katalin, István, János, Éva, Attila és még sok jeles névünnep is. Miután mára a könyvárak elérték a luxuscikkek színvonalát, egyre többen ajándékoznak könyvet. Ismervén a megajándékozott ízlését, esetleg egy ilyen ünnepen valaki ugyanabból a könyvből kaphat három-négy példányt is.

Korábban azt mondottuk: sebaj, majd becseréli valami másra. Most? Nem lehet. Csere csak blokk ellenében, amely szelvényke igazolja: az a könyv abban a boltban vétetett. Más boltokban vásárolt könyv kicseréléséről szó sem lehet. Csakhogy az ajándék attól ajándék (többek között), hogy az ajándékozó igyekszik eltüntetni az ajándék pénzbeli értékét. Például nem ajándékozunk blokkot. Csak könyvet. Illetlenség odatenni a csomagba a számlát, elismervényt bármilyen ajándék mellé.

Ismerősöm például abban a szerencsében részesült, hogy bizonyos kézikönyvből három példányt kapott karácsonyra. Most – miután végigjárta a könyvesboltokat – ismerősei körében lépett fel könyvügynökként. Próbálja elsózni a fölösleges példányokat, gyermekei még kicsik az önálló háztartás- és könyvtár alapításához. De ki vesz karácsony után könyvet? Pláne kézikönyvet. Még jutányos áron is alig-alig.

Ismerősöm nézegeti hát esténként a három példányos kiváló könyvet, és ha megunja az egyiket, előveszi a másikat. Igaz, mindegyikben ugyanaz van. És közben arra gondol, nem érdeke-e az egész nemzetnek, a teljes művelődésnek, a szellemi gyarapodásra törekvő társadalomnak, hogy esténként ne ugyanazt a könyvet lapozza három példányban, hanem három különbözőt.

Magam hiába bólogatok neki, nincs jogosítványom a könyvcserére. Ezért csak így csóválhatom csöndben a fejem: megint kitaláltak valamit, ami nem szolgálja a kultúra demokratizmusát. Mintha annak a könyvnek és az olvasójának nem lenne mindegy, melyik kereskedelmi cégnél találtak egymásra. Kérem a tisztelt bíróságot, ha valaki följelent tiltott könyvárusításért, a fentieket enyhítő körülményként szíveskedjen figyelembe venni.

A mester a kezeket ismerte legbehatóbban

Munkácsy Krisztus-képeinek debreceni elhelyezése művelődéstörténeti esemény

BÉNYEI MIKLÓS

Debrecen (HBN) – Ha valakinek az az ötlete támadna, hogy – a sportéletben szokásos módon – megkérdezze a megye és a város lakóit, melyik volt az elmúlt év kulturális eseménye, Munkácsy Mihály Golgota című festményének a Déri Múzeumban való kiállítása minden bizonnyal az első helyek egyikére kerülne. Hiszen a közönség a verseny meghirdetése nélkül is szavazott: nem egészen öt hónap alatt több mint százezren tekintették meg a képet.

Az emberek megérezték, hogy 1993. augusztus 19-én olyasmi történt Debrecenben, ami bátran nevezhető művelődéstörténeti jelentőségű ténynek. Első bemutatása után százkilenc esztendővel ugyanis a Krisztus-trilógia sokáig lappangó darabja méltó helyet kapott közismert, nagy hírű társa, a Ecce homo mellett.

S különleges öröm, ünnepi ajándék a képzőművészet kedvelőinek és a debreceni lokálpatriótáknak, hogy a Déri Múzeum karácsony előtt – szinte hihetetlenül rövid időn belül – egy gyönyörű albumot is kiadott ebből az alkalomból Munkácsy Mihály Krisztus-képei címmel. A könyv igényes és szellemes tipográfia Sz. Bodnár Évát dicséri.

A karcsú kötetet bevezető esszét a Munkácsy-életmű egyik legjobb hazai ismerője, Sz. Kürti Katalin írta. A téma korábbi ábrázolásairól, a festőművész Krisztus-élményéről és az őt ért közvetlen hatásokról, a Golgota születéséről és esztétikai értékeiről, majd a hatalmas tabló keserves sorsáról szól. Felidézi az utóbbi öt esztendő kedvezőre fordult történetét is. 1988-ban a New York-i Pannonia Galéria tulajdonosa, a magyar származású Julian Beck (Bereczki Csaba Gyula) vásárolta meg a képet. Három évvel később feleségével úgy döntött, hogy hazaküldik Magyarországra a Golgotát, amelyet a Nemzeti Múzeum fogadott letétként. Az erősen megrongálódott festmény azonban restaurálásra szorult. A Déri Múzeum vállalta a szervezési feladatokat, és erőfeszítéseket tett a költségek előteremtésére. Megnyerte Debrecen és Hajdú-Bihar megye vezetőit, továbbá a Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékeseit, ily módon megmenthették ezt a felbecsülhetetlen értékű nemzeti kincset. Sikerült elérni azt is, hogy tíz évig a debreceni múzeum látogatói csodálhassák meg a szépen helyreállított műalkotást.

A könyv terjedelmileg legnagyobb hányadát a szintén debreceni Hapák Józsefnek a Krisztus-képekről készített remek fotói teszik ki. A hét fekete-fehér reprodukció mellett 77 színes felvétel található a kötetben. Van közöttük egészen kicsi és van kétoldalnyit beborító is. A fotóművész nagyszerűen érzékelteti Munkácsy Mihály jellemábrázoló képességét és mesteri színkezelését, valamint bravúros fényjátékait, akárcsak az arcokon tükröződő pszichés folyamatokat, jelenségeket. Legmegkapóbbak talán a kezek: itt imára kulcsolódnak, ott a keresztre szegeződnek, amott a fegyvert markolják (és azt is hányféleképpen!), máshol eltakarják a szemet vagy könyörgésre nyúlnak, netán elutasító mozdulatot tesznek stb.

Hapák József és Sz. Kürti Katalin könyve olvasónak és szemlélőnek egyaránt ritka élményt nyújt. Azokban is felébresztheti a Golgota és az Ecce homo megtekintésének vágyát, akik eddig még nem gondoltak rá. S bizonyára szaporítja azoknak a számát, akik velük együtt reménykednek abban, hogy hazakerül a trilógia harmadik (időrendben első) darabja, a Krisztus Pilátus előtt is (a helyét már kijelölték). S mindannyian bízunk abban, hogy – Sz. Kürti Katalin szavaival – „talán... hosszabb ideig itt marad a Golgota is." Talán örökre... Hiszen mi, debreceniek máris a magunkénak érezzük.

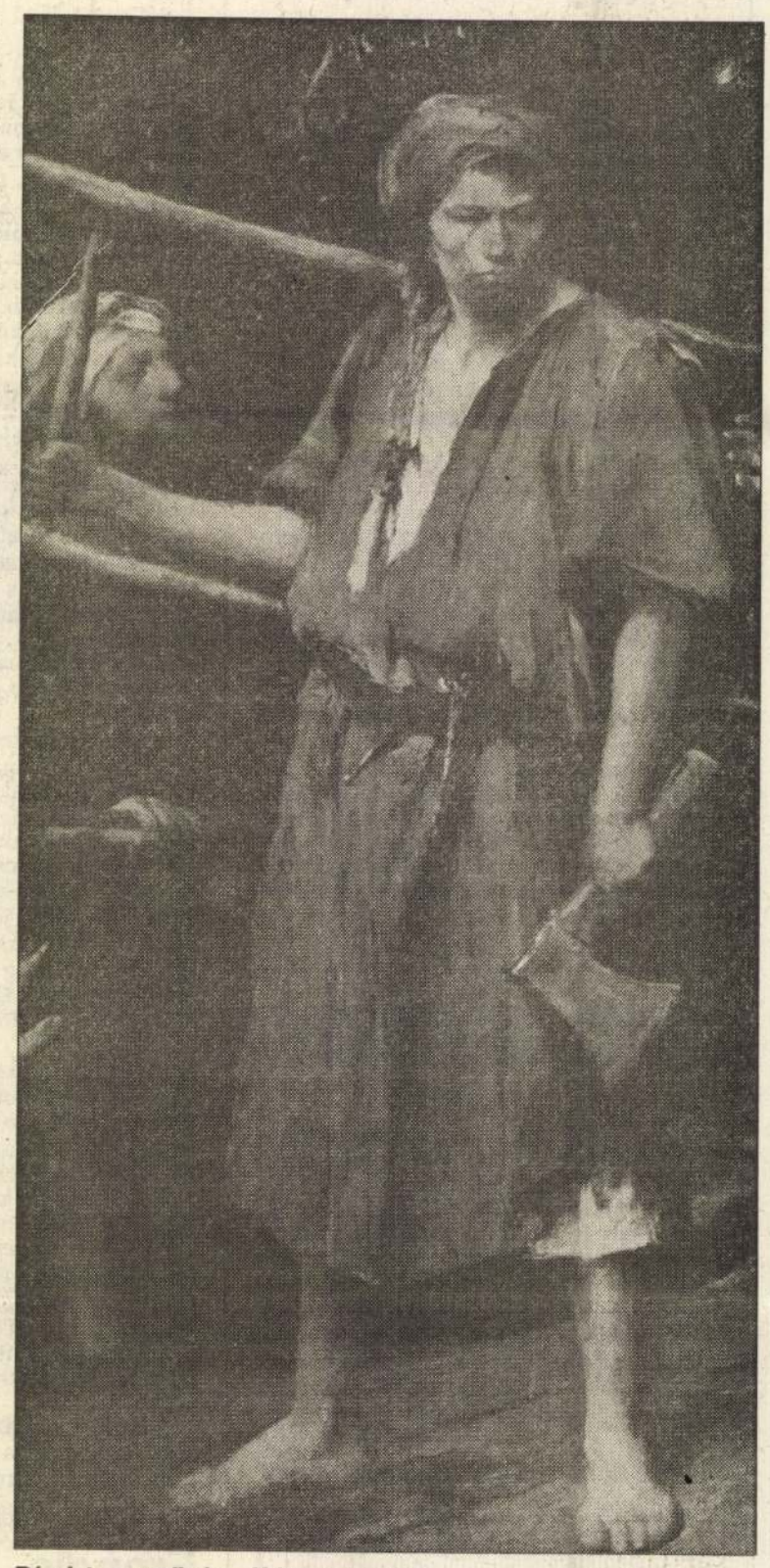

Részlet az egyik ún. „Krisztus-képből" Fotó: Hapák József

MINDENFÉLE

● BONEY M – MAGYARUL. Végvári Ádám és Rajcs Renáta a világhírű Boney M nagy slágereit adja elő január 15-én 20 órától a nádudvari Holliday-diszkóban.

● SZEGEDI-KIÁLLÍTÁS. Szegedi Imre helyi festőművész kiállítását nyitja meg Hajdúböszörményben január 13-án 17.30-kor a Sillye Gábor Művelődési Központban Éles Csaba művészettörténész.

● SZUPERSULI-VETÉLKEDŐ. A berettyóújfalui Toldi Miklós Általános Iskola (4100 Kálvin tér 4.) vetélkedőt hirdet a megye általános iskolái számára, ez március 14-én 9 és 16 óra között zajlik. Nevezni január 15-ig lehet. A vetélkedő célja iskolánként kiállítani öt gyereket, akik leginkább megfelelnek a kor elvárásainak. A csapat tagjai együttesen lehetőleg mindenben legyenek jók, csak így tudják megszerezni a legjobb helyet a megannyi képességet próbára tevő versenyben.

● MA MÁR TANKÖNYV. A debreceni házaspár, Kun János és Kun Jánosné könyvét, a Szeretet, szerelem, szexualitás címűt nemrégiben tankönyvvé minősítette Mádl ferenc közoktatási miniszter, használata a jövő tanévtől engedélyezett.

● JANUÁRTÓL HAVONTA. A Liget – irodalmi és ökológiai folyóirat –, mely éveken át évszakos rendszerességgel jelent meg, 1994 januárjától havonként „lép" az olvasók elé. A januári számban Lányi András esszéjét vezető helyen találhatjuk – az ezredvégi „érték-múlandóság" kérdései fölött elmélkedik a szerző, írásának címe: Világvég-e? A lapban Takács Zsuzsa és Rába György versei mellett többek között Balassa Péter és R. Várkonyi Ágnes írásait is olvashatjuk.

Tudományos eredmények gyorsan és magyarul

Oktatást segítő szakirodalom jelenik meg a Történelmi Figyelőben

SZÉLES TAMÁS

Debrecen (HBN) – Azt hiszem, sohasem fogom elfelejteni egyetemista éveim szemesztereinek első hetét. Történészhallgatók lévén már ilyentájt megismerkedhettünk a félévet záró vizsgák szakirodalmának tekintélyes listájával. A lányok – úgy általában – hanyatt-homlok rohantak a legközelebbi könyvtárba (tették ezt szakpárunk, az angol esetében is), mi pedig csak bámultuk a szorgos kis „hangyákat", hogy aztán később a lusta „tücsök" módjára szaladgáljunk fűhöz-fához.

Elég sok gondot okozott a szükséges szakirodalom beszerzése. Nem egy alkalommal még a precízség sem segített – ékes anyanyelvünkön szinte semmi használható mű nem akadt a kezünkbe. Ezért nagy örömmel vettük tudomásul, hogy készül valami számunkra, munkánkat könnyítendő. Angi János, Pallai László és Pósán László, a Kossuth Lajos Tudományegyetem fiatal tanársegédei már a saját bőrükön is érezték: valami nincs rendben a friss nyugati szakirodalom magyarországi „betörése" körül. Elhatározták (1987-ben), ha tehetik, enyhítenek a gondokon. Erre három évvel később nyílt lehetőségük.

– Úgy tapasztaltuk, hogy a nemzetközi szakirodalom újdonságai nemigen jutnak el az egyetemistákhoz. A könyvfordítások a megjelenéstől számítva 5-10 évet vagy ennél többet is késnek. Az eredeti nyelven írott tanulmányokat kevesen tudták elolvasni. Így egyetlen út maradt nyitva előttünk: lefordíttatjuk és kötetbe szerkesztjük az új publikációkat – emlékezett vissza a Történelmi Figyelő című folyóirat ötletének születésére Pósán László.

– Milyen kiadványokkal gazdagították az elmúlt három év alatt a szakmát?

– Első kötetünk, amely a Szovjetunió „második forradalmáról" (1928–1933) szól, 1990-ben jelent meg. Ezt egy francia válogatás követte Mítosz és valóság címmel. A harmadik munka – amely a Változás és folytonosság címet kapta – decemberben került az egyetemi könyvesboltba, ez az ipari forradalom korának társadalomtörténetét boncolgatja. Utóbbi olyan tanulmányt is ismertet, amely még Nyugat-Európában sem került az érdeklődők kezébe. Terveink között szerepel egy áttekintés az európai nemesség történetéről, az 1945 utáni Kelet-Európáról szóló válogatás, valamint a császárkori Rómával és a felvilágosult abszolutizmussal foglalkozó kötet kiadása. Megjelentetésük elsősorban anyagi helyzetünk javulásától függ.

– Három esztendő – három kötet. Hazudna, aki azt állítaná, hogy gyorsak.

– Valóban nem jelent meg olyan sűrűn a Figyelő, mint ahogy azt szerettük volna. Ennek azonban a pénzhiányon túl örvendetes oka van: a legújabb kutatási eredményekre támaszkodó tankönyvek, jegyzetek kiadásával is foglalkozunk. Már megjelent L. Nagy Zsuzsa Magyarország 1919–1945 című egyetemi jegyzete, s szedés alatt áll a KLTE fiatalabb történészgenerációjának tanulmánykötete. Ebbe a magyar történetírásból eleddig hiányzó, új témákat feldolgozó írások kerültek. Egyik tanulmányunk az amerikai diplomácia Trianonra való felkészülésével foglalkozik, egy másik a svéd kapitalizmus 16–17. századi gyökereit kutatja. Olvashatunk majd a német lovagrend legkorábbi poroszországi erődítményeiről, valamint egy hozzánk közelebbi témáról, Szabó Kálmán debreceni polgármesteri tevékenységéről is. Szintén megjelenés előtt áll Trajánovits Lajos memoárkötete, aki 1935–1948 között (egy eléggé eseménydús korszakban) pénzügyminisztériumi osztályvezető volt.

– Milyen az érdeklődés a Történelmi Figyelő iránt?

– Azt hiszem, kezdeményezésünk jó visszhangot kapott. A francia kötetről elismerően írt a BUKSZ. Nagy az érdeklődés a többi egyetemről is, jónéhány oktató segédanyagként használja a Figyelőt, sőt középiskolai tanárok is olvastatják diákjaikkal. Találkoztunk már olyan felvételizővel, aki feleletében olyan tanulmányra utalt, amely csak ebben a kiadványban olvasható. Igyekszünk úgy összeállítani a Történelmi Figyelőt, hogy a szakmai értékek mellett az is szempont legyen: az oktatásban is jól használható tanulmányok kapjanak benne helyet – mondta végül Pósán László szerkesztő.

Dialógus-est Balla Zsófiával

Debrecen (HBN) – „Utazom ide-oda, mint az inga mutatom az időt. Nem akarok végképp eljönni és nem akarok végképp visszamenni. Lélegezni szeretnék, át-, összeölelni a helyeket. Magánbejelentés: iszonyúan nehéz. Jó" – nyilatkozza a Budapesten élő kolozsvári költő.

Balla Zsófia az úgynevezett Bretter-iskolához, esszéíró-nemzedékhez tartozik. Könyveinek külföldi terjesztését hosszú éveken keresztül nem engedélyezték; kötetet az utóbbi évekig nem publikálhatott. A páncél nyomai című indexen lévő verskötete 1991-ben jelent meg Romániában. Magyarországon Eleven tér címmel jelent meg válogatott kötete 1991-ben a Magvető gondozásában; Egy pohár fű című új verseit a Jelenkor Kiadó adta ki 1993-ban. Balla Zsófia a Dialógus, a Csokonai Színház és az Alföld közös élő folyóiratának vendége lesz január 13-án este nyolc órakor a stúdiószínházban. Beszélgetőtársai: Keresztury Tibor és Mészáros Sándor. Közreműködnek Oláh Zsuzsa és Tóth Zoltán színművészek.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).
Sz. Kürti Katalin: A Debreceni Déri Múzeum képtára.

Művészet, 1984. január 39-old.

2

2 Munkácsy Mihály: Golgota (vázlat), olaj, vászon, 130 × 190 cm

5

Ugyanekkor jelölte ki a Szépművészeti Múzeum a Déri Múzeum szobortárába Medgyessy *Támaszkodó nő* című kis bronzaktját is, s ehhez a szobrász ráadá-

ban így ajánlotta *Sőregi János* múzeumigazgató figyelmébe *Derkovits Gyula* és *Tornyai János* műveit: „Küldök neked egy sorozat Derkovits-grafikát... Férfias,

tottam ki a gyűjteményből. Még hogyha van is a múzeumnak T.-kép, nem olyan karakteres és kifejező, mint ezek... különösen a boglyás tájkép, amit a legszebb-

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).
Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C épp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. október

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900) állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(Cép. I. em.)

25. Vasárnap 9.30 — TIT Társalatvezetés.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
Vezeti: Bakó Zsuzsa művészettörténész.

Magyar Nemzeti Galéria, 1994. november.

Munkácsy Mihály, festőművész /1844–1900/.
Állandó Kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. december.

Munkácsy Mihály, festőművész /1844-1900/. 1.) Folytatás

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában.

1. Munkácsy Mihály Washingtonban, 1886. /repr./
(fotó Ketskemethy M.)

6 Krisztus Pilátus előtt (részlet). /repr./

Művészet, 1987. nov., dec., 45-46-old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

Oskó Lajos festőművész 1888-ban érkezett Párizsba, – Munkácsy Mihály és Oskó Lajos között szoros barátság alakult ki.

Schelken Pálma: Oskó Lajos útja Orosházáról Párizsig, a századfordulón.
Békés Megyei Népújság, 1984. aug. 4.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. szeptember.

MUNKÁCSY MIHÁLY

KOHNEN, Joseph

Munkácsy und Luxemburg

Luxemburg: Sankt-Paulus Druckerei, 1984

200 p. : ill.

GALERIE NATIONALE HONGROISE
H-1250 BUDAPEST PF. 31.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Takács Ester: Így Vénült Munkácsy Hanfoglalása.
= Élet és Tud. XXXIX. évf. 1. sz. jan. 6. 1984 15 - 17. p. ill

ható, vágható.

Rögzítése: fához facsavarokk
hez önmetsző csav
hető. Speciális,
melyet külön kéré

Festése: Dakorativ kialakítá
csavarhelyek, vagy
kitöltendők.

T_H érték: A lemezek vastagsá

Felhasználási terület:
Fa, aluminium és acélajtók b
szerkezetek (ajtók), osztóré
kolása, függönyfalak kialaki
szellőzőburkolatok és aknák

Gyártó: ISOVOLTA Österreichi
Forgalmazás, műszaki tanácsa

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900). 2.) Folytatás.
Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában.

2

2 Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt, olaj, vászon, 417 × 636 cm, 1881 (fotó Schiller archívum)

Művészet, 1977. nov., dec., 46–old.

Munkácsy Krisztus-képei Amerikában

A Krisztus-trilógiát senki – még Munkácsy Mihály – sem látta együtt, egymás mellett. A két első kép, a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) és a *Golgota* (1884) 1889-ben, a párizsi kiállításon volt látható utoljára Európában, a befejező darab, az *Ecce homo* 1896-ra készült el, s „járt" ugyan Amerikában is, de soha nem állt két párdarabja mellett. A trilógia hányatott sorsáról, amerikai útjáról emlékezünk most meg.

Mint ismeretes, a Krisztus Pilátus előtt-tet *Karl Sedelmeyer,* a nagystílű műgyűjtő mutatta be először párizsi palotájában 1881-ben. Sikerét látva elszállította a nagy képet Bécsbe, Pestre, majd kétéves angliai diadalútra. 1884 húsvétjára visszatért a nagy kép, s együtt láthatta a párizsi közönség az időközben elkészült Golgota társaságában. Pesten volt a Golgota másodbemutatója, Bécsben pedig a két kép közös kiállítása. Ezt követően a szigetországban vándorolt a Golgota,

1

től, miután Robert Lennox Kennedy megvásárolta a nagybátyjáról elnevezett könyvtár számára. Csendéletek, szalonképek sora volt már New Yorkban W. H. Vanderbilt, W. Astor, H. G. Marquand, A. Belmont, Moris K. Jesup, H. Hilton, F. Blumenthal, C. J. Osborn, O. D. Munn, R. Stuart tulajdonában, W. E. Waltersnél Baltimore-ban, Gibson (Philadelphia) és Rice (Boston) gyűjtők, milliomosok otthonában.

1881 áprilisában egy nagy tanulmány jelent meg a The American art reviewben John R. Tait tollából, több festmény, rajz reprodukciójával, Munkácsy arcképével. Tait áttekintette Munkácsy életét, és leírta az Amerikában található művek egy részét.[3]

Nem akármiért vitte tehát Sedelmeyer Munkácsy kiállítását Amerikába, súlyos milliókat remélt. A művészt is biztosította: nagyszámú és jól megfizetett portrémegrendeléseket kap odaát. Sedelmeyer

Munkácsy Mihály, festőművész /1844–1900/.

Szinyei Merse Ehmd: Realizmus és az új természetszemlélet kibontakozása a XIX. szár.-i magyar festésnetben.

5 Munkácsy Mihály: Az elítélt, olaj, fa, 87,5 × 115,7 cm, 1870–72 (Artfotók)

A Magyar Nemzeti Galéria műhelyéből.

Művészet, 1984. március 55-old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

Munkácsy Mihály Amerikában, 1886 (fotó Ketskemethy M.)

Művészet

1987 november–december

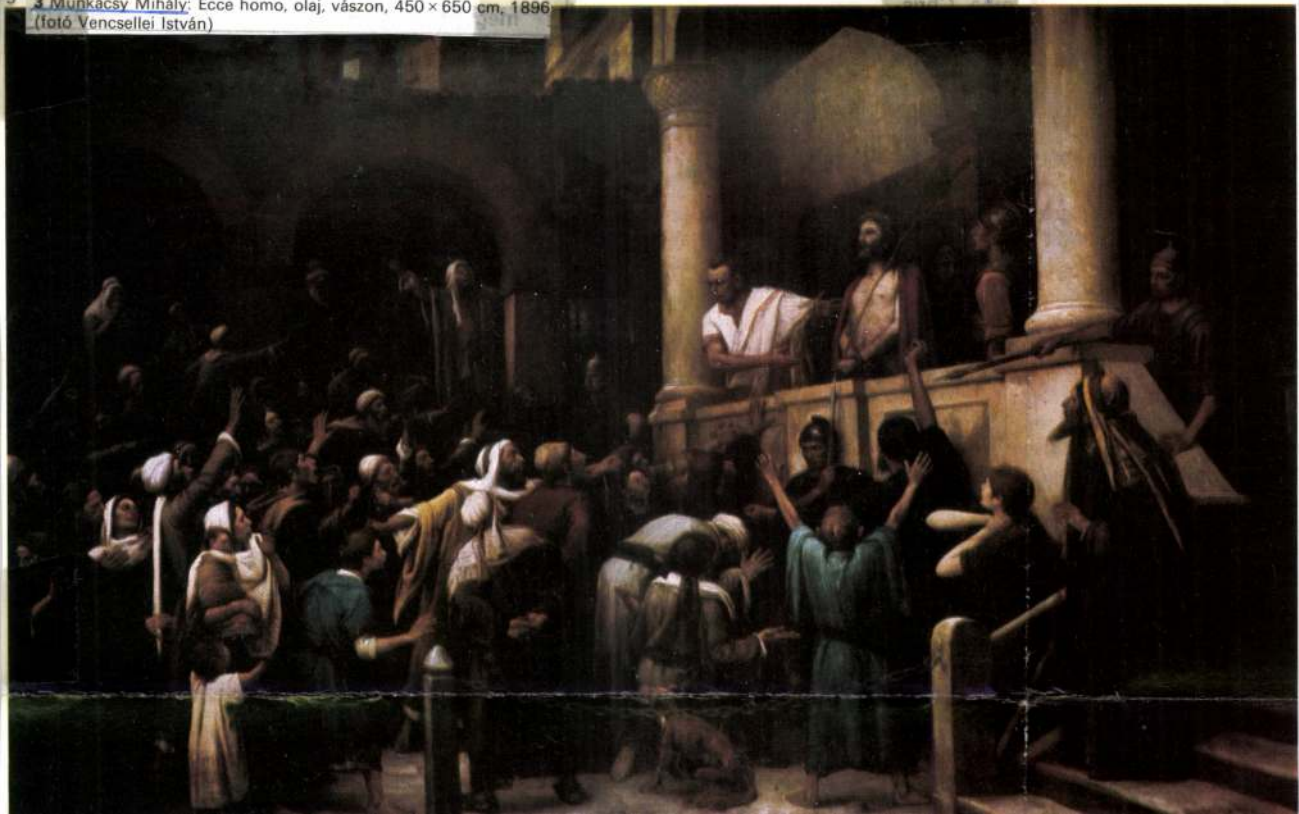

3 Munkácsy Mihály: Ecce homo, olaj, vászon, 450 × 650 cm, 1896 (fotó Vencsellei István)

inbe, Hamburgba, Stockholmba, Christianiába.[1]

Karl Sedelmeyer – akinek arcmását 1879-ben Munkácsy megfestette – kiváló menedzsernek mutatkozott. Valószínű, hogy nem akadt Európában párja, vagy csak kevés. A két nagy Krisztus-kép diadalútja, európai, majd amerikai sikersorozata egyértelműen bizonyította ezt. Mindig megtalálta partnereit: Angliában az Agnew, illetve Mawson céggel, később, Amerikában, Wanamakerrel szövetkezett.

Míg Európa nagyvárosaiba – Párizst, Bécset kivéve – külön-külön, két-három év késéssel jutott el a két nagy biblikus kép, Amerikába egymás után, pár hónapon belül, illetve – bizonyos helyekre – együtt. Sedelmeyer ugyanis jól látta a közelgő gondokat: az impresszionisták diadalát, Munkácsy népszerűségének hanyatlását, elhatalmasodó betegségét,

Munkácsy Mihály Washingtonban, 1886
(fotó Ketskemethy M.)

zatlan, jó felvevő piac, ahol Munkácsy képeinek nagy esélyei lehetnek. Ezért vitt 1886 nyarán amerikai milliomosokat a festő műtermébe, ezért melengette az ötletet, amit Munkácsy így jelzett Cecilenek 1886. június 16–17-én írt levelében: „Sedelmeyer most volt nálam... arról álmodik, hogy Amerikába megy, hogy elébe menjen az üzletnek, ha már az üzletek nem jönnek elébe... Rábeszél, hogy menjek vele Amerikába arcképeket festeni és milliomosként hazatérni. Krisztusomnak amerikai kiállításán kérődzik. De nem talál rá vállalkozót, tehát ő maga akarja megkockáztatni."[2] Később Sedelmeyer így fogalmazta meg az Amerikába vitel okait: „kötelező hála illeti azt az Amerikát, amelynek műpártolói elsőként ismerték fel a nagy művész zsenialitását... Ha Magyarország a szülőföldje, Franciaország művészhazája, egyre inkább Amerika lesz művei végső, maradandó otthona".

Ez a megállapítás igaz volt. Az ismeretlen fiatalembert, annak idején, Düsseldorfban meglátogatta John R. Tait újságíró és Willstaek vasgyáros. A milliomos 1870-ben megvásárolta és Amerikába vitte a *Siralomház*at (később a philadelphiai Academy of Fine Arts féltett kincse lett), a *Milton* pedig a New York-i Lennox Library termét díszítette 1879-

vésbé.

Sedelmeyer már 1886. november elején áthajózott a Krisztus Pilátus előtt című képpel, s megkezdte a kiállítás előkészületeit. Munkácsy is követte őt november 14-én, a La Champagne postahajón. Keservesen meggyötörte a tizenöt napos tengeri út, de fényesen kárpótolta a fogadtatás, amelyben része volt a kinn élő magyarok spontán lelkesedésének. Úgy várták és köszöntötték, mint annak idején Kossuth Lajost. Az ünnepségek szervezője Pulitzer József, a híres újságkirály volt.[4]

1886. november 19-én nyílt meg a kiállítás New Yorkban a 23. utcában lévő Old Tabernacle kiállítótermében. Hatalmas sajtóáradat dicsérte a Krisztus Pilátus előttet. Nyilatkoztak a művészek, politikusok, egyházi személyek, híres újságírók a New York Starban, a Theatre-ben, a Figaróban, a The Magazin of Artban stb.

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900). 3) Folytatás.

Sz. Virth Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában.

Művészet, 1974. nov., dec., 46-okt.

Debrecen mecénása díjat kapott *Munkácsy Golgota* című festményének tulajdonosa. *Pákh Imre,* magyar származású amerikai műgyűjtő a Munkácsy-trilógia együtt maradása érdekében nyújtott önzetlen segítségének elismeréséül kapta a díjat. Az *Ecce Homo,* a *Krisztus Pilátus előtt* és a *Golgota* a debreceni Déri Múzeum Munkácsy-termében látható. A tervek szerint 2005 tavaszán nagyszabású Munkácsy-kiállítást rendeznek Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában, amelyre Pákh Imre huszonnégy Munkácsy-festményt küld majd.

2004. máj 2. Vg Gulbert 11.

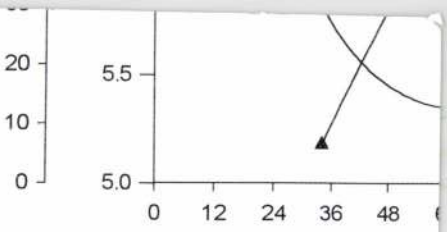

fermenter: GYKI-100/VI.
temperature: 25°C
aeration: 0.5 vvm, bottom
inoculated with 4800 ml of
strain originated from: 44B
substrate addition: 50 g pre
weight of the harvested bro

Figur

Budapest, May 30, 2002

H

Munzácsy Mihály

Új Mív. 2003. 12. p. 32.

7.2. A Vállalkozó bizonyos elkülöníthető
tájékoztatása mellett- „alvállalkozókat" jo
végzett munkáért mind szakmai, mind jogi
7.3. A Vállalkozó vállalja, hogy a szerződés sz
az érvényes nemzetközi (EC, FDA) GCP-
protokoll előírásainak szigorú betartásával

A szerződés érvényessége alatt a Megre
betartását a vizsgálóhelyeken -normál
szükségesnek tartja-, feltéve, hogy a vizsg
7.4. A Vállalkozó nem felelős a hatósá
változásokért. Ugyancsak nem felelős
bekövetkezett vizsgálat-megszakításért. E
arányában köteles -számla alapján- a megf
7.5. Archiválás:
A vizsgálóhely gondoskodik arról, hogy a
forrásadat, dokumentáció a GCP-előíráso
évig köteles megőrizni az archivált anyag
Megrendelőt. A Megrendelő a CRF-ke
rendelkezésére.
A 15 év megőrzés után a Vállalkozó a
Megrendelő kívánsága szerint vagy átadj
továbbőrzi.
Az archivált adatok a Megrendelő kérésé
vállalja, hogy a Megrendelő írásban tört
másolatát a Megrendelőnek átadja.

MUNKÁCSY Mihály

Fiatal hölgy képmása (olaj, vászon, 80×63 cm)
c. kép a Kieselbach Galéria árverésén:
Kikiáltási ár: 10 m Ft
Leütési ár: 16 m Ft

BÁV, Kieselbach: Két árverés három napja
Népszabadság, 2000.05.22. 15.o.

162 ▪ MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900)

Párizsi szalon (A művész felesége)

29 x 39 cm
Olaj, fa
Jelezve jobbra lent: M. de Munkácsy

Kikiáltási ár: 7 000 000 Ft

IRODALOM

Végvári Lajos: *Munkácsy Mihály élete és művei.* Akadémiai Kiadó. Budapest. 1958.
Genthon István: *Az új magyar festőművészet története.* Magyar Szemle Társaság. Budapest. 1935.
Rippl-Rónai József emlékezései. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest. 1957.

Az 1880-as évek elejére Munkácsy Mihály sikeres, gazdag, világhírű festő lett. Fényes párizsi palotája a társasági élet fontos színhelye volt, nem utolsósorban felesége, a colpach-i Marsch báró özvegye révén. *„Azok a híres Munkácsy-soirée-k olyanok voltak, hogy még Párizsban is ritkították párjukat."*- írja Rippl-Rónai, a nagy mesterre emlékezve. (39. o.)
1876-ban a Műteremben című képpel kezdődött az a sorozat, amelyet „szalonképek"-nek nevez a szakirodalom. A nagypolgári életmód fényűző keretei közé helyezett színpadképszerű jelenetek komoly részét alkotják Munkácsy oeuvre-jének *(Baba látogatói, Párizsi szobabelső, Délutáni látogatás, A kis cukortolvaj, A tigris) „A jómódú polgári társadalom élete apró mindennapiságokban elevenedik meg, válik érdekessé és vonzóvá, mint egy elsüllyedt világ. Verőfény ragyog rajtuk, gondtalanok és harmonikusak, nem is annyira zsánerképek, mint némi sovány és jelentéktelen mese ürügye révén az interieur dús szín-és fénybeli hatásainak fürkészésére szolgálnak. A kis méret igen jót tett ezeknek a képeknek, festőiségük nedvvel teli, ízletes és eleven, közöttük néhány valódi gyöngyszem akad."* (Genthon, 124. o.)
Ilyen gyöngyszem ez a falemezre festett, Párizsból hazakerült, eddig ismeretlen, kivételes értékű kép, melynek jobb alsó sarkában „M. de Munkácsy" jelzés látható. Nem a gondosan megrendezett, bájosan művi szalonképek közül való, hanem a bensőségesebb, intimebb hangulatú darabok egyike. Itt úgy tűnik, mintha a jelenet spontaneitása, kedves meghittsége ihlette volna a képet. A mű az 1880-as évek elején készült Munkácsy otthonában, egy szalonban, és kényelmes pózban elmélyülten olvasó nőt ábrázol, feltehetően a művész feleségét.
A szalon a kor eklektikus ízlését tükrözi; berendezése a lehető legdivatosabb, ahogyan a legdivatosabb festőtől ezt el is várták. A falakon velencei tükör, a XIV Lajos korabeli székeken gobelin, a padlón medvebőr, legyezőpálmák (melyek a jól ismert bécsi Makart-csokrokat helyettesítik), neoreneszánsz bútorok, kerámiák, dísztárgyak. A képet azonban az teszi remekművé, ahogyan a különböző anyagminőségeket – a fém hűvösségét, a medvebőr puhaságát, a bordó bársony melegségét -, a különböző fény-, szín-, és -tónusviszonyokat tudta érzékeltetni a festő, összehasonlíthatatlanul könnyű, friss ecsetjárásával, ismert, de utánozhatatlan, részletező előadásmódjával.
A fény a jobboldali ablakból világítja meg a szobát: végigömlik az olvasó nő alakján, dúsan leomló fehér ruháján, felragyogtatja a kandallórács fémjét, megérinti a gobelinnel kárpitozott, faragott székeket, megszólítja a barna félhomályból felsejlő tárgyakat, a velencei tükröt – életre kelti a szobabelsőt. Ezt a hatást fokozza a színek mesteri kezelése, a szokásos barna háttér előtt felvillanó drámai, zamatos kékek, vörösek, fehérek.
A női alak fehér ruhája a sötét fotelban szinte impresszionisztikus frissességgel festett. Ahogyan Munkácsy modellálja a ruhát a tónusokkal, a bordó reflexekkel, érezhetővé válik a forma, a figura plaszticitása.
A festmény külön értéke, hogy nem csak egy a szalonképek hosszú sorában, hanem egy kivételesen meghitt, délelőtti, vagy kora délutáni pillanat lenyomata. A művész feleségét láthatjuk, úgy, ahogyan még a Munkácsy-palota leggyakoribb látogatói sem láthatták. Az otthon melegét sugározza, a festői mesterségbeli tudás és zsenialitás eszközeit felsoroltatva.

Dr. Bényi László
A Magyar Nemzeti Galéria főmunkatársa
A Munkácsy életművét bemutató kiállítás rendezője

Munkácsy Mihály: *Párizsi szobabelső (Olvasó nő), Párizs, 1877*
70,5 x 102 cm, olaj, vászon
Magyar Nemzeti Galéria

Munkácsy Mihály: *A tigris, Párizs, 1887.*
olaj, fa
magántulajdon

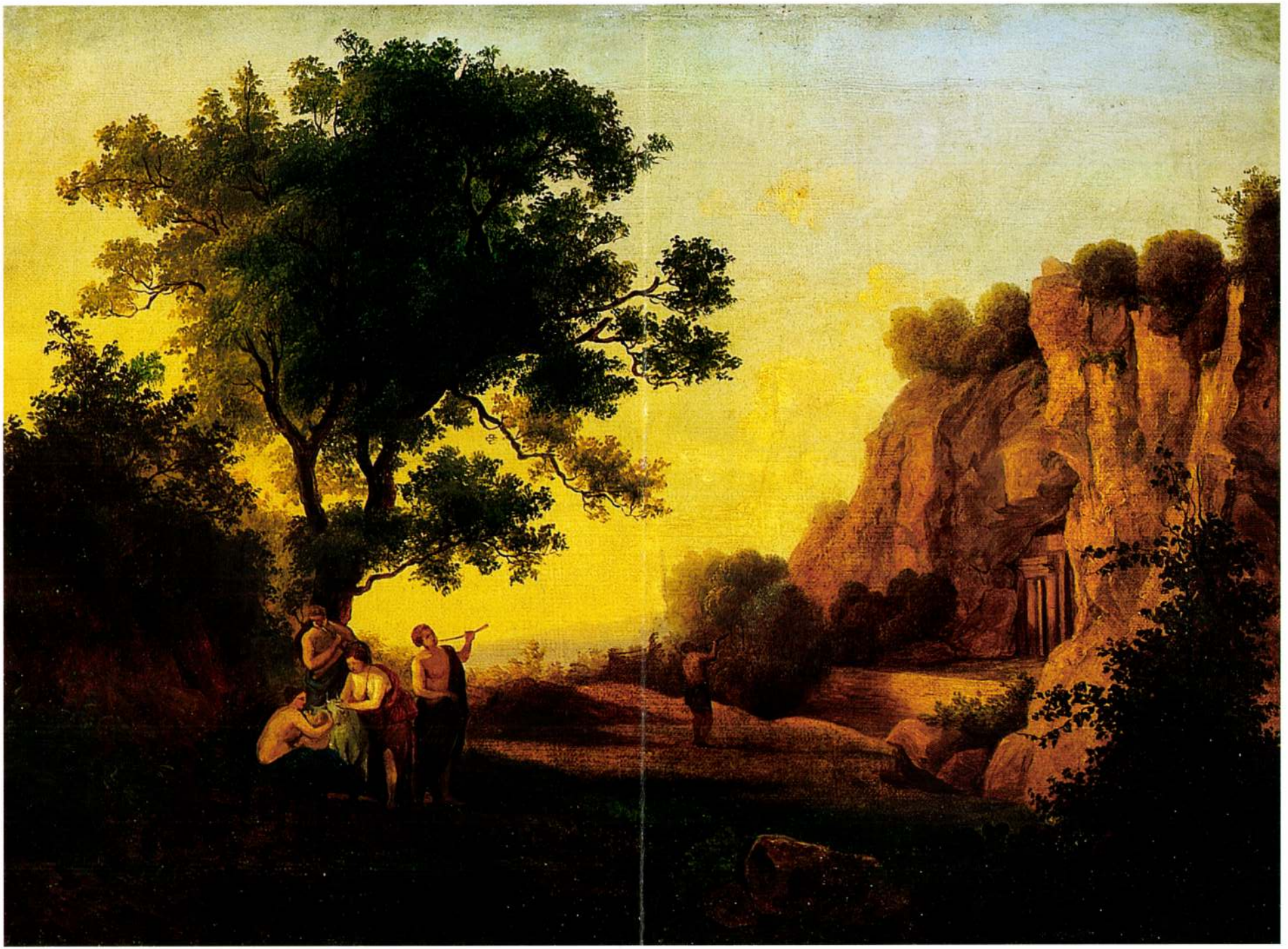

163

163 ▪ ETIENNE BEÖTHY (1897–1961)

Madár, 1940-45 körül

97 cm
Fa
Jelzés nélkül

Kikiáltási ár: 3 500 000 Ft

164 ▪ SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Lokálban

65 × 50 cm
Vegyestechnika, papír, vászonon
Jelezve balra lent: Scheiber H

Kikiáltási ár: 1 800 000 Ft

77 ◆ MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900)

Fekvő Krisztus

47,5 × 120 cm
Olaj, papír, vászonon
J. j. l.: Munkácsy M. 7juin 1881
Kikiáltási ár: 8 000 000 Ft

IRODALOM

Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály, Budapest 1907. II. kötet. 37–48.
Didier Rózsaffy: La peinture hongroise au XIX-e siecle. Michel Munkácsy. Gazette des Beaux-Arts (1927) 229–240.
Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei, Budapest, 1958. 218. Festménykatalógus 314.

REPRODUKÁLVA

Végvári: XCII. 314.
Országos Postatakarékpénztár Árverési Csarnokának Aukciói, 1934. október, 1. tábla
Rózsaffy: 229. oldal

PROVENIENCIA

1927-ben Rózsaffy a Réalier-Dumas gyűjteményt jelöli a kép lelőhelyeként. Madame Réalier a Munkácsy-család közeli barátnője volt, Munkácsy róla mintázta a Milton egyik nőalakját (lásd: Munkácsy Mihály válogatott levelei, Budapest 1952., 93. 94. 95.) 1934-től magyarországi magántulajdonban.

Munkácsy Mihályt több mint másfél évtizedig foglalkoztatta a Krisztus-téma. A korábban realista művészként ismert festőnek műkereskedője, Hans Sedelmayer javasolta, hogy *„válassza rögtön minden idők legnagyobb vértanúját, Krisztust, az Istenembert, aki az egész emberiségért halt meg. Egy jelenetet szenvedésének történetéből!"* Munkácsy előbb elvetette a gondolatot, mert úgy vélte, hogy e témában nem lehet újat mondani a 19. század végén, majd töprengeni kezdett rajta, különböző képideákat vázolt fel, és alig egy évvel az ötlet felmerülése után, 1881 májusában kiállította életműve egyik legigényesebb kompozícióját, a *Krisztus Pilátus előtt* című monumentális vásznat. A képhez hetekig zarándokoltak a Faubourg St. Germain műértő vagy sznob arisztokratái. De a legnagyobb elismerés hangján írtak róla Párizs vezető műkritikusai is. Mai megítélésünk szerint a *Krisztus Pilátus előtt* – akárcsak a két évvel utóbb festett *Golgota* – a tizenkilencedik századi historizmus egyik remekműve, és méltán foglalhat helyet a francia Paul Delaroche vagy a német Anselm Feuerbach hasonló stílusú kompozicióri mellett.

Munkácsyról sokáig a világ fővárosát meghódító, tehetséges de műveletlen asztalosinas romantikus képe élt a köztudatban. És nem csupán a giccses életrajzi regények lapjain, hanem – mutatis mutandis – abban a szakirodalomban is, amelyik egy realista alkotó esetében eleve szükségtelennek tartotta a szélesebb általános és vizuális műveltséget, azt a téveszmét erősítve, hogy a festők vagy egy az egyben másolják a szemük elé táruló látványt, vagy mindent maguk találnának ki. Pedig az igazán nagyok, még a modern festői látásmódot meghatározó Manet, Cézanne, Van Gogh is rendszeresen tanulmányozták elődeik munkáit, átvették kompoziciós megoldásaikat, vagy éppen újrafestették képeiket. Theodor Reff mutatta ki milyen jelentős szerepet játszott Manet kompozicióinak alakításában Charles Blanc: *Histoire des peintres de toutes les écoles* című, 1861 és 1876 között Párizsban kiadott 14 kötetes munkája, azzal, hogy metszet formában elérhetővé tette a kor festői számára az utolsó négyszáz év legfontosabb alkotásait. (Reff: Manet and Blanc's „Histoire des peintres" in: Burlington Magazine, 1970. 456–458.) A Krisztus-témánál maradva utalhatunk Manet *A halott Krisztus és az angyalok*, vagy a *Krisztus kigúnyolása* című 1864-ben, illetve 1865-ben festett interpretációira.

Munkácsy oeuvrejében egyetlen ilyen konkrét újrafestést ismerünk, a *Halott Krisztus*t, amelyik, Végvári szerint *„Holbein Halott Krisztusának kétségtelen impulzusára vezethető vissza". „Természetesen csak inspirációról lehet szó* – folytatja Végvári – *amelyet Munkácsy 1874-ben svájci utazása alkalmával, Baselben Holbein művei előtt nyert."* Vagyis menteni igyekszik a festőt az előképhasználat gyanúja alól. Ezzel szemben, összevetve a két képet, jól látható, hogy Munkácsy szándékosan és pontosan követte Holbeint a halott Krisztus képi megidézésekor. Erre vall, hogy Sedelmeyer elszámolási könyvében is *1 tableau Holbein* megjelöléssel szerepel a kép. Annál meglepőbb, hogy éppen ezzel az interpretációval vált Munkácsy személyes élményévé a Krisztus-téma, kendőzetlenül mutatva fel az áldozatot vállaló ember (művész) végletes magárahagyatottságát. Munkácsy Krisztusa leginkább esendő, nem védik egy megállapodott stílus konvenciói. Holbein képi rendjének sziklaszilárd bizonyossága helyett itt csak néhány remegő színfolt és vonal expresszív ereje sugallja a mű súlyos mondanivalóját. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a *Halott Krisztus* Munkácsy legmodernebb alkotása.

A kép egyetlen nap alatt, 1881 június 7-én készült. Végvári tévesen olvasta juliusnak a jobb alsó sarokban látható dátumot. Azon év tavasza, a kiemelkedő siker mellett sok szomoruságot is hozott Munkácsy életében: pár órával világra jötte után meghalt várva-várt gyermeke, Avenue de Villiers-i palotájában tűz ütött ki, egészségi állapota pedig rohamosan hanyatlott. És nyomasztotta a Krisztus-sorozat folytatásának kötelezettsége is. Elképzelhető, hogy a *Halott Krisztus* egy tervezett Pieta-kompozició előképe. Sajnos, a festő 1881-es leveleiben nem található utalás a képre, így e tekintetben csak találgathatunk. De aligha tévedünk, ha úgy véljük, hogy mindez hozzájárult e szokatlanul őszinte kép megszületéséhez.

Boros Judit (átvéve a The Bank of Arts című internet-folyóiratból)

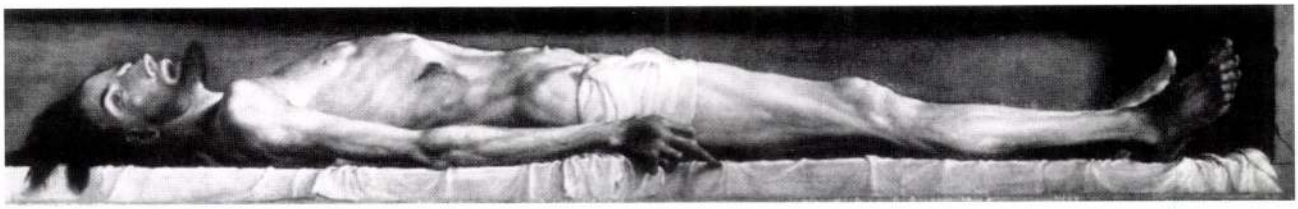

Hans Holbein: Halott Krisztus a sírban, 1521 (Kunstsammlungen, Basel)

KÁDÁR
BÉLA

M. Munkácsy
1881

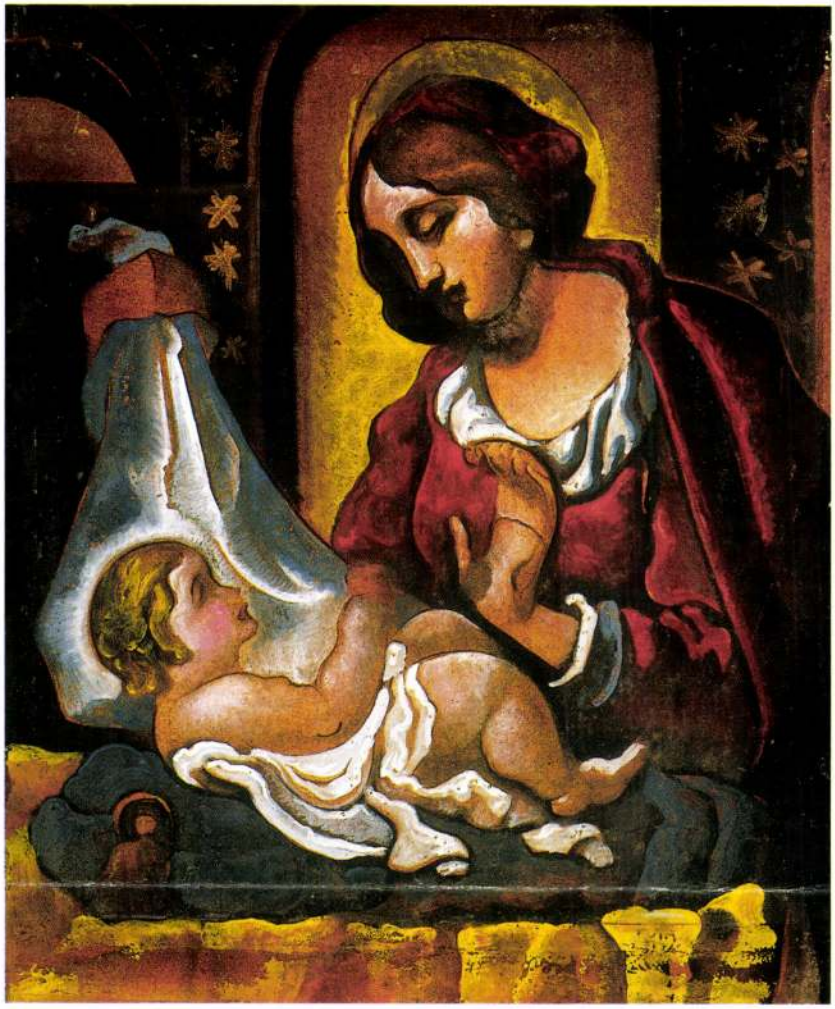

78

78 • SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Anya gyermekével

63 × 54 cm
Vegyestechnika, papír fán
J. n.
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

79 • SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Nimfa és faun

65 × 60 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: Scheiber H.
Kikiáltási ár: 180 000 Ft

80 • SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Anya gyermekével

69,5 × 56 cm
Olaj, vászon
J. n.
Kikiáltási ár: 90 000 Ft

81 • PERLROTT CSABA VILMOS (1880–1955) ➔

Jelenet

52 × 45 cm
Olaj, vászon
J. j. l.: Perlrott Csaba Páris 917
Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

79

80

58 • MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900)

Fiatal hölgy képmása

80 × 63
Olaj, vászon
J. n.
Kikiáltási ár: 10 000 000 Ft

IRODALOM
VÉGVÁRI LAJOS: Munkácsy Mihály élete és művei, Budapest, 1958.

Munkácsy Mihály egész festői pályáját végigkísérte az arcképfestés, kezdve az 1860-as évek biedermeier portréitól, az 1870–80 közötti, modern szemléletű, pszichologizáló arcképeken keresztül a kilencvenes években festett reprezentatív portrékig. A portré, mint a reneszánsz művészet nagy hagyománya, a legkedveltebb műfajok egyike volt a tizenkilencedik században, és csak lassan, az első világháború után vette át helyét a fotográfia. Mégis, mivel az elkészült művek a festő műterméből közvetlenül és azonnal az ábrázoltak tulajdonába mentek át és családon belül öröklődtek, viszonylag kis számban jelentek meg a kiállítótermek falán vagy kereskedelmi forgalomban. Ez magyarázza, hogy a legjobban feldolgozott festői életművek esetében is számtalan ismeretlen arckép felbukkanására lehet számítani. Különösen érvényes ez a kijelentés Munkácsy esetében, aki divatos párizsi festőként rendkívül széles megrendelői körnek dolgozott.

1. Munkácsy Mihály: Munkácsy Emil leányának arcmása (Mariska) (magántulajdon)

A Végvári Lajos nagy monográfiáját követő festménykatalógusban 120 portré található – beleszámítva a nagy kompozíciókhoz készült portréjellegű tanulmányokat is – ami, Munkácsy több, mint három évtizedes pályáját tekintve nagyon kevés, hiszen éves bontásban alig több évi 3–4 arcképnél. A legszerényebb becslések alapján is kétszer ennyit kellett festenie, még akkor is, ha tudjuk, hogy a nyolcvanas évek első felében, a nagy Krisztus-kompozíciók készítésének idején, alig foglalkozott arcképfestéssel.

Érdekes, hogy a jegyzékben felsorolt portrék kétharmada az 1863–1880 közötti évekből származik, és különösen nagy számban ismertek az egészen korai, 1870 előtti arcképek. Ezek többnyire a festő rokonait, ismerőseit ábrázolják, kezdetben, elég ügyetlenül, merev, biedermeier beállításban. Ilyen a Reök-család tagjait bemutató, 1864-ből való sorozat. E képek általában nincsenek szignálva – ekkoriban még sem a festő, sem az ábrázoltak nem tulajdonítottak nagy jelentőséget Munkácsy szerzőségének – de előfordul a Lieb, Lieb Mihály jelzés a képek sarkában vagy hátoldalán (*Cigány lány*, 1863–64 Végvári: 12). A korai portrék Munkácsy jelzése azonban mindig utólagos, a már világhírű festőt kérték meg, hogy kézjegyével ellássa az évekkel vagy évtizedekkel korábban készült képeket (*Sonnenschein Regina arcmása*, 1863, Végvári: 8., *Reök Lajos képmása*, 1864, Végvári 18. stb). Előfordult, hogy a modell vagy a festő emlékezete alapján évszám is került a szignó mellé, ez azonban nem mindig megbízható.

Az 1870-es évektől, bécsi, müncheni és düsseldorfi tanulmányai után, Munkácsy portréfestészete elmélyült, meg tudta jeleníteni az ábrázoltak jellemét és lelki gazdagságát (*Medaillonos fiatal nő arcképe*, Düsseldorf, 1871, Végvári: 130.).

Különösen kiemelkednek e tekintetben a hetvenes években, Párizsban vagy Colpachon készült portrék, mint például az 1872-ből való, De Marches bárót és feleségét, a jövendő Munkácsynét ábrázoló portrépár (Végvári: 140, 141), Munkácsyné 1875-ben festett „kalapos" és „muffos" portréi (Végvári 209, 210), Paál László arcképe (1876–77, Végvári: 224), a Milton-hoz készült tanulmányfejek (2. kép) (1877, Végvári: 242, 244), vagy Sedelmeyer arcképe (1897, Végvári: 263). Megfigyelhető, hogy a családtagokat, barátokat megörökítő portrék között ebben az időben is több jelzés nélküli kép akad, ami nyilván a műfaj intim jellegével magyarázható.

Ebbe a sorozatba tartozik az a fiatal lányt ábrázoló portré is, amelyik mindeddig ismeretlen volt a Munkácsy-szakirodalomban. A háromnegyed profilból ábrázolt szép modell a hetvenes évek Párizsának tipikus hajviseletét hordozza, amelyhez hasonlót több, ekkoriban készült képen is láthatunk. Beállítása kissé esetleges, az alak túlságosan balra van elhelyezve a képmezőben, azt a benyomást keltve, mintha csak egy pillanatra fordult volna felénk, siettében. Ahogy finom alakja kibontakozik a sötét háttérből, az egyszerre titokzatos és izgató. Tekintetének nyílt, odaadó

57

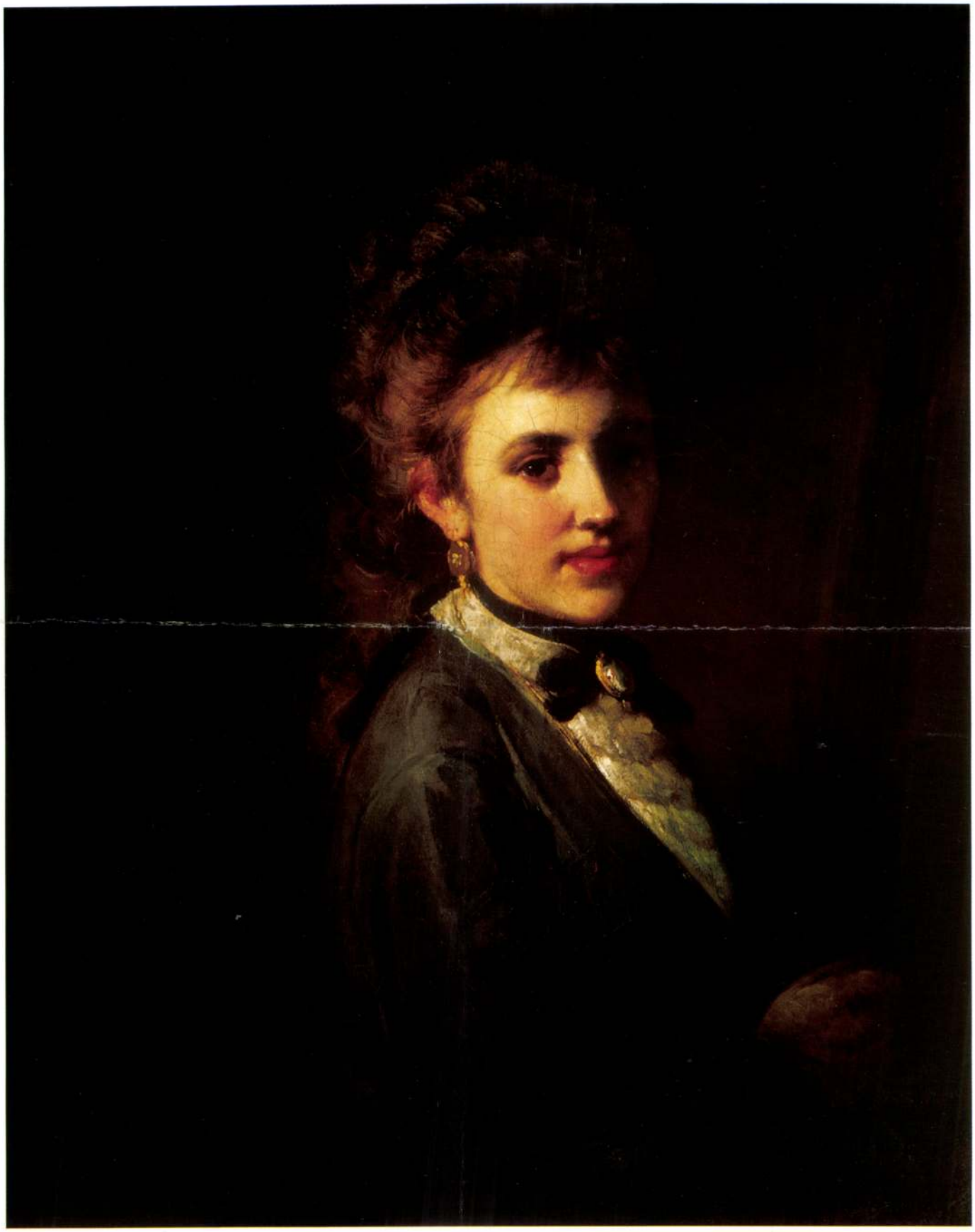

58

kifejezése különös ellentétben áll telt ajkának érzéki vonalával. Ruhájának finom szürkéje több ez idő tájt festett Munkácsy-képről ismerős, de elmondható ez a fehér zsabó plasztikus ecsetvonásairól, vagy a lány nyakát körbefogó bársonyszalag mély feketéjéről. A semleges háttér a Munkácsy által előszeretettel használt bitumenes színkeverés tipikus repedezettségét mutatja. És mindez együtt Rembrandt mély beleérzéssel festett női alakjait idézi, ami nem csoda, hiszen a holland mester kifogyhatatlan inspirációs forrást jelentett Munkácsy számára, akiről többen feljegyezték, hogy pihenésképpen az ő rézkarcait szerette lapozgatni.

A modell kilétéről nem maradt fent forrásértékű információ. Mégis, nagy valószínűséggel állítható, hogy az ábrázoltban Munkácsy unokahúgát, Munkácsy Mariskát ismerhetjük fel. (1. kép) Mariska, a festő Emil nevű bátyjának leánya, 1862 körül születhetett és ismeretes egy korábbi, Végvári által reprodukcióban közölt, ám tévesen datált gyermekkori arcképe is. A Festménykatalógus 9. tételeként felsorolt portrét (*Munkácsy Emil leányának arcmása*, olaj, vászon, j. j. l.: Munkácsy 1863) Végvári egy fekete-fehér fotó alapján publikálta, 1863-nak olvasva az utólagos szignó mellé írt évszámot. Ennek a datálásnak azonban ellentmond a kép által sugallt határozott karakterábrázolás, ami szinte teljesen hiányzik az egy évvel későbbinek datált Reökk-sorozat esetében. Másrészt Munkácsy Mariska, ha őt, és nem valaki mást, esetleg Munkácsy Emil másik lányát örökíti meg ez az arckép, 1863-ban még csak 2–3 éves lehetett. Elképzelhető viszont, hogy a szignó melletti évszám helyesen 1868, ami megfelelne a képen látható gyermek életkorának. Egymás mellé téve a két arcképet feltűnő hasonlóságot figyelhetünk meg a tekintet, a száj, az áll vonatkozásában. Természetesen eltérő a hajviselet és eltér az orr vonala. A gyermeké még puha, kialakulatlan, a fiatal leányé finom, de határozott karakterű.

1878-ban Munkácsy Emil és leánya hosszabb időt töltött Munkácsy Mihályéknál. A gyermektelen festő apai szeretettel tekintett unokahugára, és felmerült Mariska örökbefogadásának gondolata is. Minderről részben egy Mariskával készült, 1944-ből fennmaradt interjúból (MNG Adattár 4654), részben egy levélből értesülhetünk. Utóbbit Boros Mária, Mariska unokahúga írta 1936-ban Visnyovszky Milán szerkesztőnek Ungvárra (MTA Művészettörténeti Intézet, MDK-C-II-168). Idézet a levélből: *„Mariska néni Párisban (16 éves) 1878. A nagy világkiállítás alatt. [...] Két hónapig ott voltak, egy ideig Párisba de nyaralni Miska, Emil, Cili és Mariska néni Kolpachra mentek. Mielőtt hazamentek volna Miska megbeszélte Emillel, hogy Mariska ott maradjon és művelődés szempontjából a porosz határra a Rüszdorfi előkelő intézetbe vitték. Ez vakációba történt, be lett íratva a jövő évre. Emil haza – Lőcsére utazott. [...] Mariska, Miska a legnagyobb szeretetben együtt voltak Kolpachon, pávákat etető fiatal leánykája Amerikába került, rengeteg alak képet festett róla különböző fejekkel, állandóan együtt voltak, Miska szerette, ha munka után a haját simogatta és borzolta. Miska aztán Párisba ment és Cili nem jó szemmel nézve Mariska ottlakását – orvossal megbeszélve a dolgot, honvágyat fogva rá, haza küldte."* Mindez természetesen nem bizonyítja, hogy a *Fiatal nő portréja* tényleg Munkácsy Máriát jeleníti meg, hiszen kifejezetten nincs szó a levélben portréfestésről. Az egyezés mégsem zárható ki, hiszen ezt a meghatóan költői portrét szokatlan gyengédséggel festette Munkácsy.

Boros Judit
(átvéve a The Bank of Arts című internet-folyóiratból)

2. Munkácsy Mihály: Miltonhoz tanulmány: Judit, Párizs, 1877

3. Archív családi fotó 1894-ből, az asztalfőn Munkácsy Mihály látható, középen, hajadonfővel ülő szakállas férfi a bátyja, Emil, jobbján sógornője, balján unokahúga, Mariska

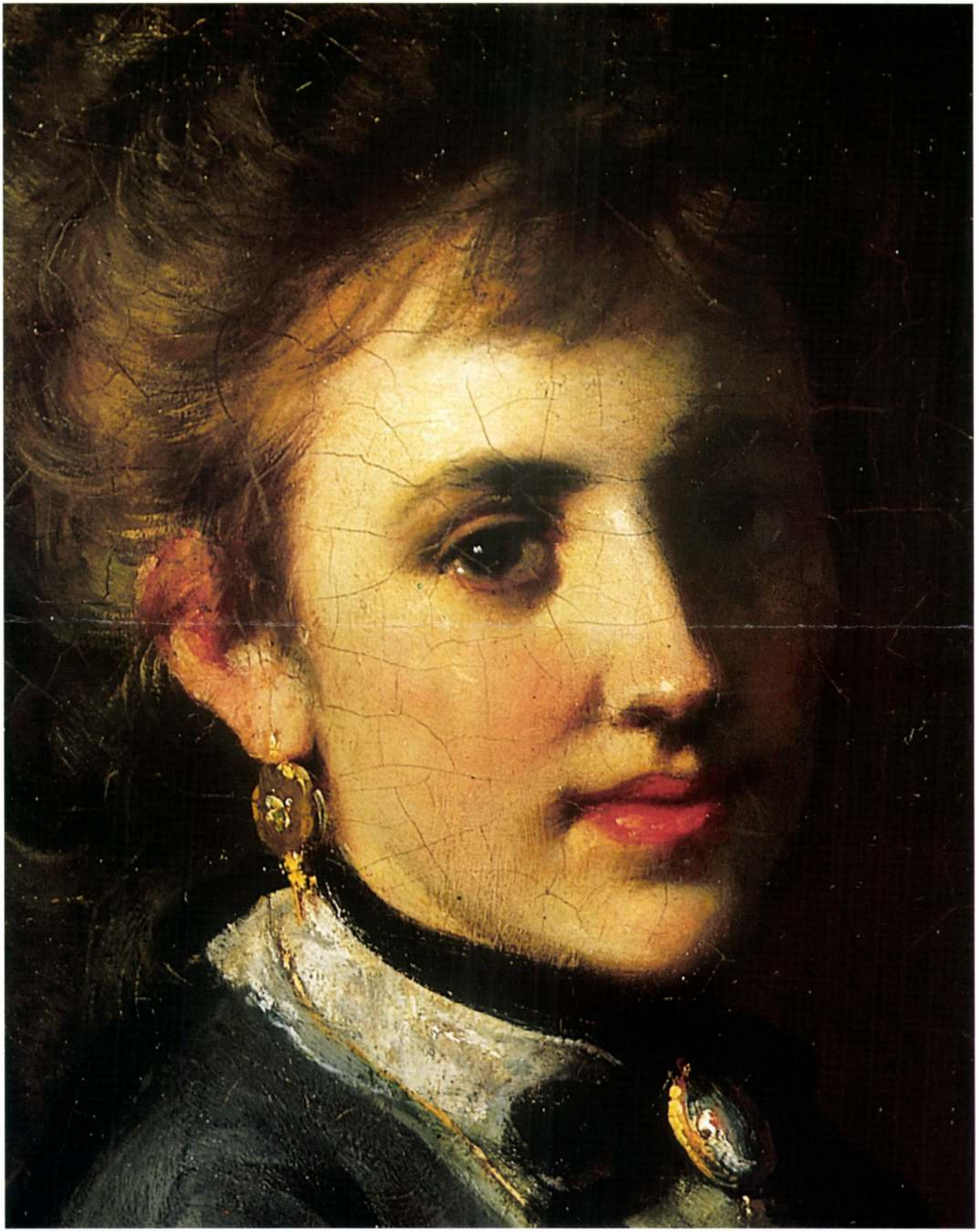

59

59 • LOTZ KÁROLY (1833–1904)

Fekvő bajadér

12 × 30 cm
Olaj, vászon, kartonon
J. b. l.: Angyalffy Erzsébet tulajdona fest. Lotz Károly
MNG 1144/970
Kikiáltási ár: 360 000 Ft

60 • LOTZ KÁROLY (1833–1904)

Allegória

53,5 × 44 cm
Olaj, karton
J. j. l.: Lotz K
Kikiáltási ár: 100 000 Ft

60

61 • BRUCK LAJOS (1846–1910)

Tanyasi udvar

11,5 × 19,5 cm
Olaj, falemez
J. b. l.: Bruck Lajos 69
Kikiáltási ár: 90 000 Ft

61

MUNKÁCSY MIHÁLY
2002. dec.

179

179 ▪ GLATZ OSZKÁR
(1872–1958)

Kislány a kútnál, 1929

50 × 64,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Glatz 1929
Szerepelt a BÁV 63. aukcióján,
66. tétel, 1984 május

Kikiáltási ár: 460 000 Ft

180 ▪ KOSZTA JÓZSEF (1861–1949)

Alföldi táj szélmalommal

49 × 59,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Koszta József
Hátoldalon az Országos Szépművészeti Múzeum
bírálati címkéje (793/1956)
és a Nemzeti Szalon raglapja

Kikiáltási ár: 2 400 000 Ft

59.

59. ◀
Schönberger Armand (1885-1974)

Gordonkás

Szén, papír, 47x29 cm
Jelezve jobbra lent: Schönberger A.
Kikiáltási ár: 220 000 Ft

60.

60. ◀
Schönberger Armand (1885-1974)

Elmélyülten olvasó

Vegyestechnika, papír, 44x30 cm
Jelezve jobbra lent: Schönberger A.
Kikiáltási ár: 220 000 Ft

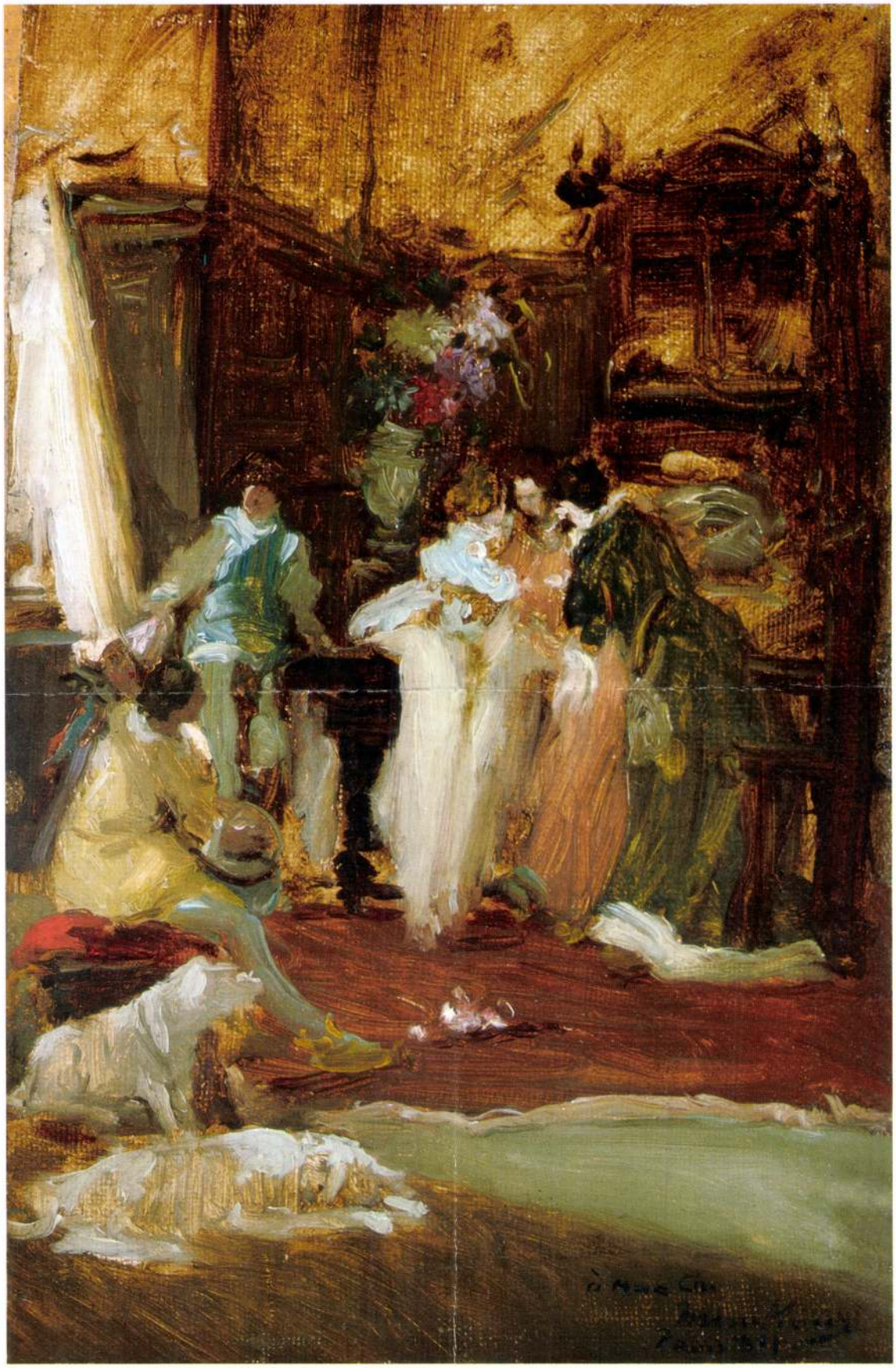

58.

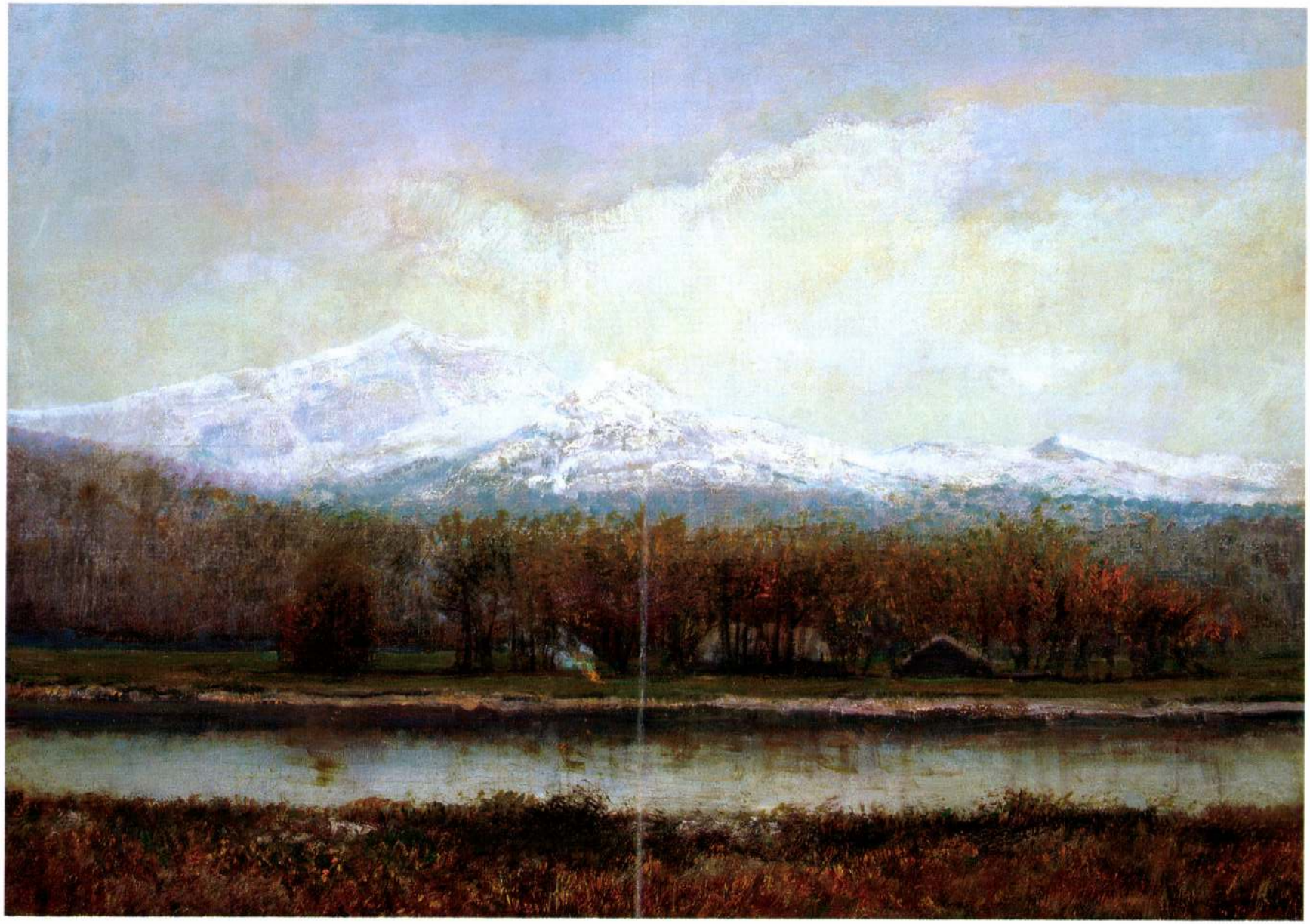

57.

2002. okt.

58. **Munkácsy Mihály** (1844-1900)

Rokokó társaság,

(Párizsi interieur, Szalonkép tanulmány) 1891.

Olaj, vászon
34 x 23 cm
Jelezve jobbra lent:
„à Mme Ch Munkácsy Paris 891"

Proveniencia:

- A szignó mellett olvasható ajánlás szerint a kép Madame Chaplin számára készült, tőle került a műkereskedelembe. Utolsó ismert tulajdonosa Vida Jenő. 1958-tól a Magyar Nemzeti Galéria letéti nyilvántartásában szerepelt L.U. 58.150-es számmal.

Kikiáltási ár: 6 000 000 Ft

Vida Jenő Munkácsy képei

Vida Jenő, az 1920-30-as évek ipari és pénzügyi világának egyik meghatározó személyisége 1872-ben született Budapesten, kifejezetten szegény családban. Pályáját 1889-ben a Grünwald és Társa szeszgyárban kezdte, majd 1897-ben cégvezetőként folytatta a Magyar Általános Kőszénbánya Rt-nél (MÁK). Az akkor mindössze 5 éves múltra visszatekintő vállalat és a 25 éves fiatalember sorsa ettől fogva elválaszthatatlanul összefonódott. 1914-től, amikor megkapta a vezérigazgatói megbízást, új termelési ágazatokat beindítva hatalmas iparvállalattá fejlesztette a MÁK-ot, mely többek között arról volt ismert, hogy kivételesen jó munka- és életkörülményeket igyekezett biztosítani dolgozói számára. Noha 1927-től Vida Jenő felsőházi tag volt, 1944 végén a németek szemet vetettek villájára és az akkor már 73 éves embert Auschwitzba hurcolták, ahol 1945 márciusában elpusztult. Villájának berendezése, beleértve műgyűjteményét, szétszóródott.

A Munkácsy-képek sorsa azonban annyiban szerencsésen alakult, hogy az 1944-ben a Szépművészeti Múzeumban rendezett Munkácsy-kiállításra beküldött képek már nem kerültek vissza hozzá, nem jutottak a ház és a berendezés sorsára.

A jelen elemzés tárgyát képező hangulatos vázlat mellett Vida Jenő gyűjteményében olyan rangos darabok voltak, mint a *Poros út* (1874) első változata, *A két család* (1877), *A baba látogatói* (1879) továbbá egy *Mozart halála* vázlat (1866) és egy késői kosztümös jelenet, az *Elbeszélés* (1888). (Lásd: Végvári, *Festménykatalógus*: 203, 230, 256, 400, 457).

Munkácsy kosztümös zsánerképei

Munkácsy 1877 körül kezdett a párizsi szalonok életéből vett jeleneteket festeni, melyek rövid idő alatt igen keresettekké váltak az újgazdag, főleg amerikai gyűjtők körében. E képeket kivétel nélkül Hans Sedelmeyer közvetítésével értékesítette, akihez 1878-1887 között kizárólagossági szerződés kötötte. A szerződés érvényességének lejártával Munkácsy egyrészt felszabadult, másrészt anyagi bizonytalanság fenyegette. Ennek áthidalására és talán mert a szalonzsánerek nyújtotta lehetőségeket eléggé kimerítette, fordult a régi korok interieurjeit és ruházatát felelevenítő kosztümös életképek felé, annál is inkább, mert a *Milton*, a *Krisztus Pilátus előtt*, a *Golgota* sikere nyomán bizonyítottnak látta e témakör kedvező fogadtatását.

A rokokó bája

A kosztümös zsánerképek többsége középkori miliőben ábrázolta a szereplőket, többnyire puritán, ódon ruhákban, melyek kevés lehetőséget adtak Munkácsy festői erényeinek felcsillantására. Új környezetet, színesebb, látványosabb kort keresve fordult figyelme a rokokó felé, mely amúgy is egyre nagyobb érdeklődésre tarthatott számot a 19. század utolsó évtizedeiben. A finoman árnyalt, tört színekben, könnyed ecsetkezeléssel felvázolt jelenet jól mutatja, mire lehetett volna képes Munkácsy, ha nem kötik az akadémizmus befejezettséget követelő szabályai. Nem véletlenül írta a mester vázlatairól legtehetségesebb tanítványa, Rippl-Rónai József: *Ezek is oly képei a mesternek amelyek az első stádiumon, amikor csak jóformán fejből, modell nélkül, a kész rajzba minden részletezés nélkül voltak a színek befestve – nagyon szépek voltak. Most is úgy szeretném látni azokat, ahogy akkor – befejezetlenül.* (Rippl-Rónai József Emlékezései. Bp. 1957. 36.) A *Rokokó jelenet* teljesíti ezt az elvárást. Ismereteink szerint e kompozíciót, ebben a formában soha nem festette készre Munkácsy.

o.u.

Munkácsy Mihály, festőművész /1844-1900/ 4.) Folytatás.
Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában.

4

4 Munkácsy Mihály: Golgota (vázlat), olaj, vászon, 1884

Művészet, 1987. nov., dec., 47. old.

sát, és megvette a *Három hölgy a parkban* című képét. A milliomos később elmondta, hogy amikor először látta a Krisztus Pilátus előttet, nem értette, miért térdelnek a bibliát mormoló emberek százai a kép előtt. Fokozatosan szerette meg a képet, s jutott el a vásárlás gondolatáig. A valószínűleg holland ősöktől származó, mélyen vallásos John Wanamaker igazi self-made man volt. Alacsony sorból indult (édesapja téglaégető műhelyében dolgozott kilencéves korától), de a nyolcvanas évekre már Amerika egyik leggazdagabb embere volt. Róla is szó *Kellermann* karrierregénye, az *Alagút*.

Miután Munkácsy hazatért 1887. január elején, Sedelmeyer szorgalmasan küldte és adta el Amerikában – valószínűleg Wanamaker közvetítésével – Munkácsy képeit. Így került amerikai tulajdonba a szalonképek, holland modorú életképek sora 1886–87-ben. Vásárolt Charles Smith, Jay Gould, L. Roth, M. Fiske, A. Wilson (New York), Potter Palmer (Chicago), Oliver Ames (Boston). Ekkor került a Metropolitan Museum of Artba a *Záloghház*. Ez a siker vala

5 Munkácsy Mihály: Lovon ülő arab (tanulmány a Golgotához), olaj, vászon, 150 × 110,2 cm

5

éves leánykájának arcmá-

című lapokban, a Starban, Theatre-ben,

„A tegn
vagy sz
telmisé
zom, l
Washin
megnéz
lomház
sem. I
magánc
Stuart
dem, m
tekinter

Pár n
ható kr
gyűjten

Phila
John

6 Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt (részlet)
7 Munkácsy Mihály: Golgota (részlet)
(fotók Mester Tibor)

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900). 5. folytatás.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában.

Művészet, 1987. nov., dec., 47-old.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1984 DEC 3

HÉTFŐI HÍREK

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900).

1021

Munkácsy védőőrizetben

Negyedmillió a kikiáltási ár

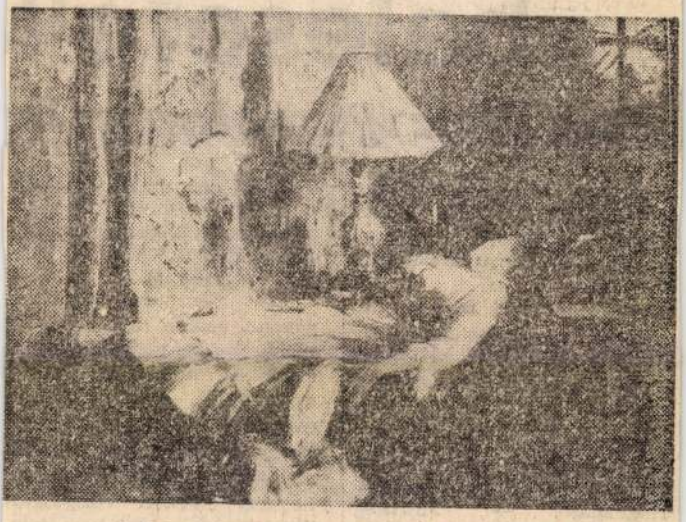

Munkácsy Mihály: Alvó nő című képe

Háromszáztizenöt festmény és száznál több ékszer kerül kalapács alá a *Bizományi Áruház Vállalat művészeti képaukcióján és ékszerárverésén* a MOM Szakasits Árpád Művelődési Központjának színháztermében. Egyelőre szombat óta még csak *a gazdag anyagot felvonultató kiállítást tekinthetik meg az érdeklődők* december 9-ig, ezután 11-én és 12-én zajlik az aukció.

Máris a legnagyobb érdeklődés a 250 ezer forintos kikiáltási árú, nagyméretű *Munkácsy Mihály-képet*, az *Alvó nőt* kíséri. Árverésen Munkácsy-festmény ilyen magas összeggel *még nem indult*. A kiállítás sztárjai közé tartozik *Molnár József Fohászkodók* című szép kompozíciója, amelyet a festő fő művei között tartanak számon; kikiáltási ára 80 ezer forint. Az anyagban található *Rippl-Rónai, Markó Ferenc, Mészöly Géza* egy-egy és *Mednyánszky László* több alkotása. A 315 festmény összkikiáltási ára ötmillió forint.

Az ékszerek sorában több, a *századforduló idejéből származó*, különös szépségű egyedi arany-, ezüst-, briliáns ékszer és régi óra hívja fel magára a figyelmet. A képeket és az ékszereket a művelődési központban *éjjel-nappal biztonsági berendezések és fegyveres őrség védi.*

HÉT É

Korszerű baleseteli

Avatás előtt az újjáépült Országos Tra

Hétfőn ünnepélyesen felavatják az *Országos Traumatológiai Intézet* új épületét Budapesten, a Mező Imre úton.

— A gyógyító munka korábban megkezdődött, mert október végén láttunk hozzá a költözéshez a Baross utcai ideiglenes helyünkről, s az elmúlt héten már ügyeletet is tudtunk vállalni — mondta *dr. Manninger Jenő* főigazgató. — Jelenleg már 150 beteget kezelünk. Összesen 363 állandó és 40 tartalék ágy áll rendelkezésünkre. Jóval nagyobb és korszerűbb épületet kaptunk vissza, mint amilyent *hét évvel ezelőtt* elhagytunk. A *Középületépítő Vállalat* és 40 alvállalkozója építette újjá az életveszélyessé vált és a *vázszerkezetig lebontott* régit. Mintegy *harmadával nagyobb* lett a jelenlegi épület, két új szárnyat kapott, s az alsó rész is szélesebb.

Az új épület jobbára *vadonatúj orvostechnológiai felszerelést* is kapott. A *Medicor Gyár* a magyarországi átlagnál *korszerűbb* gépekkel látta el, néhány területen — műtő, röntgenfelszerelések, intenzív osztály — tort, melyek áramkimaradás esetén az életfontosságú gépeket és valamennyi berendezést ellátják házilag gerjesztett árammal.

Mint ismeretes, hosszú huzavona végére tesz pontot a mostani avatás. Az „életveszélyessé" minősítés — 1977 decembere — után három évig vitatkoztak a szakemberek arról, hogy le kell-e az épületet bontani, majd hosszas statikai vizsgálatokat követően 1980-ban *kezdődött az újjáépítés.* Komputerrel számították ki, hogyan kell megerősíteni a tartószerkezeteket, s e munkát *lengyel szakemberek* közreműködésével végezték el.

A hét év alatt a *II. számú Sebészeti Klinika* Baross ut-

E hétt a Pécsi

Robbanás, majd tűz pusz tított — mint ismeretes — októberben a *Pécsi Bútor gyárban.* A munka már

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900). 6. Folytatás
Sz. Vári Katalin: Munkácsy Krisztus képei Amerikában,
7 „Golgota" (részlet).

Művészet, 1984. nov.-dec., 19-old.

zsef és a távol-keleti művészet

szek, van Gogh és Gauguin ismét új elvek igazolását keresve fordultak inspirációért a japán művészethez. Van Gogh 1887-ben festette *Japonaiserie* című munkáját és a *Hirosighe* metszetét követő *Fá*t. Gauguin *Lófejes csendéletébe* 1887-ben jellegzetes japán tárgyakat helyezett, két évvel később Japán metszetes csendéletet festett. Van Gogh átiratai természetesen a legtöbbet saját törekvéseiről árulnak el. A japán hatás esetünkben, ahogy Rippl-Rónainál sem utánzás, hanem az újat kereső művészek emancipációs törekvéseinek megerősítője volt.

Rippl-Rónai festői, grafikai megújulása is ezekben az években történt. 1888-as bretagne-i utazása után kezdte el hangsúlyos körvonalra épített, monokróm színhatású, erősen grafikus jellegű munkái, „feketéi" sorozatát. Rippl-Rónai festészetének a Munkácsy-tradíció alóli felszabadulását a szakirodalom hagyományosan *James Mc Neil Whistler* megismeréséhez köti. A kortársai által japán művésznek nevezett Whistler a japán

1

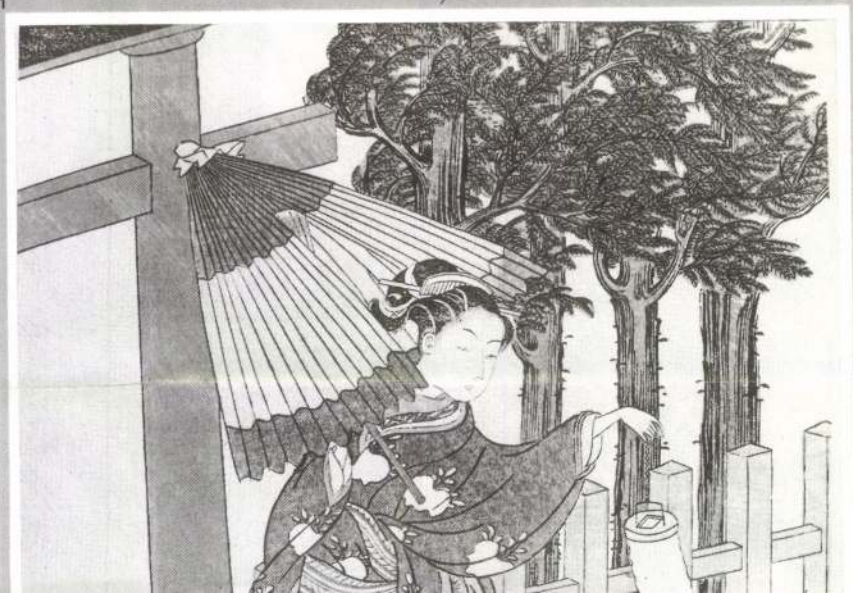

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Munkácsy Mihály, festőművész
(1884-1900).

RÁDIÓ TELEVÍZIÓ ÚJSÁG

1984 OKT 14

1021

PÉNTEK TV1, 21.00: A HÉT MŰTÁRGYA

Munkácsy Mihály: Poros út

(Mester Tibor)

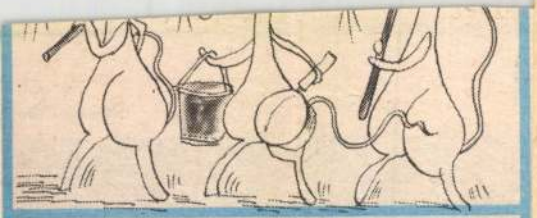

SAJTVÁROS ÉPITŐI
SZOMBAT TV1, 8.25

SZURET
SZOMBAT, KOSSUTH 17.30

ségben.)

Az első felvétel, amely a Vasárnapi koktélban elhangzott, bizony, még nem volt sem beatzene, sem rock, nem beszélve a későbbi divatokról, a heavy metal dörgedelmektől a break-táncig. Ez az első felvétel Rocco Granata olasz szerző és énekes Marina című slágere volt. (Hol volt még a rock, ó...) Bizony, nem volt még ennek műfaja, *csak* egyetlen kellemes, jó ritmusú sláger volt a sok közül. (Hogy azután ez a melódia micsoda karriert futott be, azt éppen a Koktél hallgatói is tanúsíthatják, hiszen feldolgozták diszkóra is — egy futballista küllemű és énekhangú, Romeo nevű itáliai honfitárs —, majd Rocco maga is elénekelte újból, de már a korszerű technika adta reggae-kíséret lehetőségeit felhasználva.)

Tehát már egy esztendeje futottak ezek a slágerek, amikor Komjáthy, a műsor gazdája, elfogott a folyosón: — Nekem tetszik,

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900).
a Képzőművészeti Kiadó Vállalat a XIX. sz.-i művészekről
egy reprezentatív album sorozatot jelentetett meg.
Szíkely Bertalan kötete után Munkácsy Mihály
kötet jelent meg.

Irodalmi Figyelő.

1984. I. 14. Kossuth 14.40 (B.É.)

Munkácsy M.

Hollóssy Gul.

M. Hirlap
1986. II. 11

Munkácsy Mihály

125 éve született Koszta József

Magyar Nemzet 1985. III. 27

Munkácsy Mihály, festő

L. Mányoki Ádám

Moravánszky A.: Börsch-Supan, Kühne, Recepsi: Berlin művészeti emlékei és múzeumai 64.

Magyar Építőművészet, Bp. 1983 83/1

Munkácsy Mihály

Munkácsy-festmények Békéscsabán

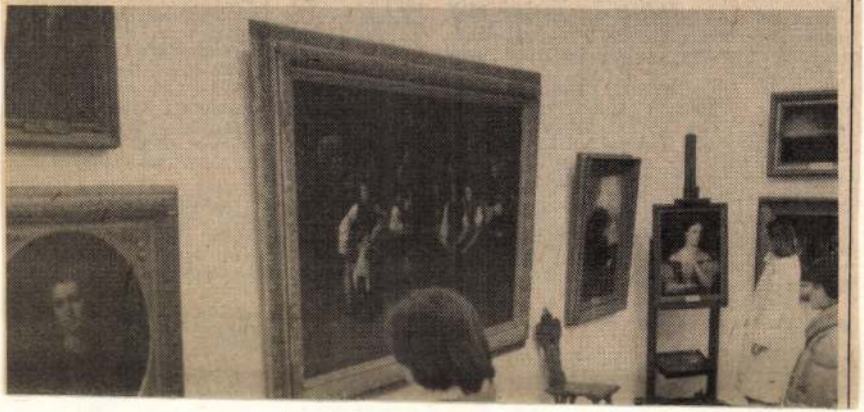

Népszabadság, 1987. 11/26

Munkácsy Mihály

festő

jánál a Rákóskeri

MUNKÁCSY MIHÁLY sírjában helyezik el a fivérének, Emilnek hamvait tartalmazó urnát. Nemzeti festőnk nyughelye a Mező Imre úti sírkertben van, testvére pedig a Farkasréti temetőben nyugodott eddig, de ott megszüntetik az urnáját őrző kolumbáriumot.

Népnaplatság, 1988. ápr. 1.

Fotórendelés

Téma:

Milyen célra: Kézikönyv, t

Eredeti felvétel, másolat,

/A megfeleő részek aláhuz

Munkácsy Mihály

Békály András: Rép és új ismeretek
A XIX. sz. művészete a Nemzeti
Galériában

Népszabadság, 1987. XI. 28.

Munkácsy Mihály Élet és Tudomány 1985. 11. 1.

MENNYIT ÉRNEK MŰKINCSEINK?

Beszélgetés Bereczky Loránd művészettörténésszel

Egy-egy aukció, a műkereskedések kirakatainak árcédulái vagy akár egy képlopás, műtárgyrongálás, illetőleg ennek kapcsán a biztosítási értékek amellett szólnak, hogy a képzőművészeti alkotásoknak is van áru jellegük. Másfelől azonban olyan társadalmi – esztétikai, erkölcsi, történeti stb. – értékeket őriznek, amelyek meg sem ítélhetők pusztán közgazdasági oldalról. A műtárgyaknak vagy még inkább a műkincseknek erről a sajátos természetéről beszélgettünk Bereczky Loránd művészettörténésszel, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatójával.

— Van-e értelme annak a kérdésnek, hogy mekkora az értékük a műkincsszámba menő képzőművészeti alkotásoknak? Lehet-e egyáltalán pénzben kifejezhető értékük egyedülálló, pótolhatatlan műalkotásoknak?

— Ez a kérdés a kérdéseknek egy egész halmazát veti föl. Azt ma már kevesen vitatják, hogy a műtárgyak a művek társadalmasítási folyamatában áruként is viselkednek. Születésük pillanatától kisebb-nagyobb műkereskedelmi értékük, csereértékük van. Ez sok mindentől függ: a művész közéleti státusától, a műnek az elfogadott értékrendhez való viszonyától és sok mástól. Ennek a csereértéknek különös sajátossága, hogy az idő múlásával egyre növekszik. Ez a sajátosság a műalkotások egyedi mivoltából fakad, ami még a sokszorosított műfajokban is megnyilvánul, mert ott is vannak példányszámkorlátok. A műtárgy tehát olyan áru, amelynek — egyedi mivoltából adódóan — az az egyik legfontosabb jellegzetessége, hogy az idők folyamán gyarapítja értékét.

— Esztétikai értékétől függetlenül?

— Nem. Én most a műkincsekre gondoltam. Az idő rostáján persze sok mű kihullik, ezek értéke csökkenhet, talán már nem is tekinthetők műalkotásnak. Az esztétikai értékkel bíró igazi műalkotások azonban a divatáramlatoktól függetlenül megtartják, mi több, egyre növelik csereértéküket. Nyilvánvaló, hogy ebbe a folyamatba a műkereskedelem is belejátszik, de az értékcsökkenés itt a műkereskedelemtől függetlenül is lényegi vonásnak tekinthető.

Sajátos helyzete van mindebben a múzeumnak: a múzeum nem tudja magát teljes mértékben függetleníteni a műkereskedelemtől, beszerzéskor nem tudja egy-egy műnek csupán az esztétikai értékét figyelembe venni. Pontosabban: abból indul ki ugyan, de szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy minden műalkotásnak ára van. Az is sajátságos mozzanat, ahogyan a múzeum a birtokában levő tárgyakat társadalmasítja. Míg a műkereskedelem a művet a maga fizikai mivoltában adja oda egy-egy érdeklődőnek, a múzeum közkinccsé teszi, s annak „csak" esztétikai értékét ajánlja fel látogatóinak. A múzeumok kínálta szellemi birtokba vétel tehát megosztott, közösségi művelet. Erre mondtam, hogy társadalmasított. A múzeum a műalkotást ezzel mintegy ki is emeli a műkereskedelmi forgalomból.

— Nem jelenti ez éppen azt, hogy a műalkotás valóságos csereértéke megszűnik? Hogy nincs értelme többé árról beszélni?

— Érdekes módon a múzeumi tárggyá válás úgy hat a műtárgypiacra, hogy tovább növeli a műalkotás értékét. Bizonyos értelemben ugyanis — még tévedéseivel együtt is — a múzeum hitelesíti a művek esztétikai értékét. Ha a múzeum felvállal egy műtárgyat, ezzel minősíti, elismeri, fémjelzi is a szóban forgó művet. Ennek hatása a műtárgypiacon abban nyilvánul meg, hogy az ugyanattól a mestertől vagy ugyanabból a körből származó műveknek az ára, vagyis a csereértéke nagyobb lesz. Már csak ezért sem mondhatjuk azt, hogy a múzeumba került műalkotások elveszítik az értéküket.

Emellett van egy múzeumi törvény is, amely szabályozza, hogy a nyilvántartásban a beszerzési árat is rögzíteni kell. S azt a mű további sorsában és művészettörténeti, sőt esztétikai értékelésében nagyon fontos dokumentumként kezeljük. Itt van a lényeg, nem pedig a hajdani árban vagy az esetleges jelenlegi műkereskedelmi értékben.

Nem az történik hát, hogy mi itt egy trezor vagyunk, amelyben aranyban vagy forintban kifejezhető értékeket tárolunk, jóllehet bizonyára forintban kifejezve is hatalmas érté-

ÉT. 1985. 11. 1.

visszaszerzéséért, s ez nagymértékben enyhíti lelki problémáit.

A harmadik csoportba az *alkalmazkodó* típusú beteget sorolta Mount. Valójában ő nevezhető az eszményi betegnek, mert lelki kiegyensúlyozottságból fakadóan reálisan értékeli a kórházban betöltött függő szerepét, de eközben önállóan is tevékenykedik azért, hogy gyógykezelése, gyógyulása a legjobb hatásfokú legyen.

...a halál csókjával ér fel

Habár a depresszióról és a pszichózisra való hajlamról még nem bizonyosodott be százszázalékosan, hogy kizáró tényezők a szervátültetés szempontjából, pszichotikus szív- és májbetegen még nem hajtottak végre ilyen műtétet. De nem előnyös a szervátültetést illetően az sem — s ez bizonyára sokak számára meglepően hangzik —, ha a család egy emberként tesz meg mindent az új szervet kapó szerettük otthoni gyógyulásáért. Legalábbis erre következtetett a George Washington Egyetemen dolgozó D. C. *Reiss* abból a felmérésből, amelyet otthoni művesés kezelésben részesülő betegek körében végzett. Kiderült, hogy több orvosi komplikáció és idő előtti haláleset történt azokban a családokban, ahol a család minden tagja összehangoltan működött közre a beteg ápolásában, mint ahol nem tettek többet a kórházi átlagosnál. Az idült betegséghez hozzáadódó családi túlbuzgóság alighanem olyan stresszt okoz a betegben, hogy az — Reiss szavait idézve —, „a halál csókjával ér fel".

De nem kevés lelki-érzelmi problémával találja szemben magát a szervátültetést végző *orvoscsoport* és a *kiszolgáló személyzet* sem. Aligha akad olyan kőszívű ember, akiben semmiféle érzést se keltene az átültetendő szervre való várakozás, a szerettüket elveszítőknek arra való rábírása, hogy ajánlják fel halottuknak valamelyik szervét egy másik emberi élet megmentésének céljára, azután ott van a sikertelen operáció, vagy annak eldöntése, hogy a halál torkában levő beteg ilyen vagy amolyan ok miatt alkalmatlan a műtétre, s ekképp biztos halálra van ítélve. Sokak szerint a várakozás a leggyötrőbb érzés. Hadd idézzük az egyesült államokbeli John Hopkins Egyetemen dolgozó H. *Michalisko* szavait: „Késő éjszaka a szívátültetésre váró beteg családjával voltam együtt a konferenciateremben, a szívet szállító helikopterre várva. A teremben félhomály volt, a páciens anyja rózsafüzérrel imádkozott. A gyöngyszemek kattanásán kívül teljes csend honolt. Egyszer azután meghallottuk a gép berregését, s hamarosan láttuk, hogy a helikopter ott lebeg a kórház kivilágított leszállóhelye fölött, majd leereszkedik. Mindannyian tudtuk, hogy egy ifjú embernek a szíve érkezik egy új életet megajándékozandó. Egyikünk sem bírt egy szót sem szólni."

Egy másik ápolónő ekképp jellemezte a várakozást: „A legeszményibb szervadók az egészséges fiatalok, akik életük virágjában esnek áldozatul valamilyen pokoli balesetnek: sízésnek, születésnapra kapott motorral való száguldásnak, szombat éjszakai verekedésnek. Agyhalált szenvedett holttestüket géppel mindaddig életben tartjuk, amíg a lelkileg összetört családtól meg nem érkezik az engedély a szerv felhasználására. Úgy várakozunk rá, mint dögkeselyű a zsákmányára."

Az elmondottak után mi a legfurcsább? Az, hogy az intenzív pszichés stresszhatások ellenére számos szervátültető intézmény hallani sem akar pszichológus vagy pszichiáter alkalmazásáról. Ez az oka annak, hogy a *kelleténél kevesebbet* tudunk a szervátültetésre várakozóknak, családtagjaiknak és az egészségügyi személyzetnek a lelki problémáiról. „Pedig enélkül nem lehetünk biztosak abban, hogy manapság, amikor az emberek nagyobb életkort érnek meg, s az átültetések iránt egyre nagyobb a szükséglet, a műtéten átesettek élete nemcsak hosszabb, hanem tartalmasabb is lesz-e" — jelentette ki L. *Perlman*, az Amerikai Pszichológiai Társaság rehabilitációs lélektani csoportjának a vezetője. *(A Psychology today cikke nyomán)*

AZ ÉT KÖSZÖNTI

KULIN GYÖRGYÖT

A csillagász fényévekben számol és mér, de az ő életét is — akárcsak mindannyiunkét — naptári években mérik. *Kulin György* — a csillagászat barátainak és mindannyiunknak kedves *Gyurka bácsi*ja — most töltötte be a 80. életévét. *1905. január 23-án, Nagyszalontán* született, Arany János szülőföldjén. Azóta bizony a csillagok állása is változott valamelyest. Hosszú és gazdag pálya áll Gyurka bácsink mögött. Ennek csak egyik, de hozzánk közelebb álló része az, amely lapunkhoz köti. Az *Élet és Tudomány* 1957. évi 14. száma az Ő cikkével indult *(Szeszélyes égi vándorok-e az üstökösök?)*, s a következő számtól szerepel neve szerkesztő bizottságunk tagjainak sorában. (Hadd idézzük fel az akkori „történelmi" névsort! Főszerkesztő: *Csűrös* Zoltán; felelős szerkesztő: *Kocsis* Ferenc; a szerkesztő bizottság tagjai: *Ákos* Károly, *Haraszty* Árpád, *Jantsky* Béla, *Kulin* György, *Makkai* László, *Malán* Mihály, *Mihalik* Sándor, *Öveges* József, *S. Szabó* Ferenc, *Tangl* Harald, *Tarján* Rezső, *Tasnádi Kubacska* András, *Vécsey* Zoltán, *Zalka* András, *Zách* Alfréd.)

Huszonnyolc év telt el immár azóta is, és ez alatt több tucatnyi Kulin-cikk jelent meg az Élet és Tudományban, nem szólva a Gyurka bácsi által lektorált cikkeink százairól meg azokról a csillagászati ismeretterjesztő szerzőkről, akiket ő bocsátott szárnyra. Legutóbb 1981-ben közölhettünk tőle nagyobb lélegzetű cikksorozatot. Az ember és a Világegyetem érdekesnél érdekesebb témáira még bizonyára sokan emlékeznek olvasóink közül. Kozmikus védettségünk és kozmikus fenyegetettségünk, a Világegyetem anyagforgalma, a Kozmosz energiái, az élet kozmikus háttere, a más lakott világok vagy a „mégis egyedül vagyunk?" kérdése és a jövő emberének feladatai foglalkoztatták ezekben Kulin Györgyöt — szinte életmű-összefoglalásként.

Kulin György életművének azonban csak a kisebb része az, amely az Élet és Tudományban tükröződhetett. Köszöntésekor nem felejthetjük el *A távcső világa* című könyvét, amely több kiadást ért meg, s a hazai amatőr csillagászoknak, a csillagászati ismeretterjesztőknek és minden érdeklődő magyar olvasónak szinte a bibliája volt és maradt. S az *Uránia Csillagvizsgáló*, a *Csillagászat Baráti Köre* és a lassan, de végül mégiscsak megszületett hazai *nagyplanetárium* is elválaszthatatlan az ő nevétől.

Gyurka bácsi ismeretterjesztői népszerűségét tudományos életműve alapozta meg. A már idézett Szeszélyes égi vándorok-e az üstökösök? és meganynyi üstökös-cikke az egykori gyakorló *csillagász* tapasztalatának köszönhető. A ő nevét viseli *(Kulin 1940 a)* az az üstökös, amelyet *1940. január 6-án fedezett föl*. Egy másik névben harmadmagával — világhírességekkel — osztozik: ezt a *Whipple—Bernasconi—Kulin-üstököst* 1942. február 13-án észlelte. A harmincas években kisbolygók egész seregét fedezte föl, s később ő adott nékik nemzetközileg elfogadott magyar neveket. E sorba tartozik az *1441 Bolyai*, az *1442 Corvina*, az *1444 Pannonia*, az *1445 Konkolya*, az *1452 Hunnia*, az *1489 Attila*, az *1513 Mátra*, az *1538 Detre*, az *1546 Izsák*, az *1710 Gothard*, a *2043 Ortutay* és a *2038 Róka* — nagy magyar tudós kollégák nevét és a magyar föld és történelem fogalmait írva az égre. Fölfedezett kisbolygói közül néki alighanem az eddig itt nem említett legelső a legkedvesebb, hiszen azt nevezte el szülővárosáról. Az *1436 Salontát* 1936-ban Budapesten fedezte föl.

Szeretettel köszöntjük nyolcvanadik születésnapján, jó egészséget és boldogságot kívánva néki!

kek halmozódtak fel. Másról van szó. Például egy honfoglaláskori arany tarsolylemez nyilvánvalóan nem attól nagy érték, hogy aranyból van, bár nemesfémértéke is tetemes, hanem attól, hogy olyan pótolhatatlan lelet, amely szinte önmagában tudósít a honfoglaláskori magyarság kultúrájáról. Kizárólagos forrás, megfizethetetlen érték, fölbecsülhetetlenül többet ér a magyar nép számára, mint a benne foglalt arany. A képzőművészeti műtárgyakkal is valami hasonló a helyzet, csak talán még áttételesebben. Még csak a nemesfémértéket sem kereshetjük mögöttük. A lényeg az, hogy értékről beszélünk, de nem valamiféle kiárusítási értékről. Már csak ezért sincs szükség a pillanatnyi forintérték nyilvánítására.

Akadhatnak olyan szomorú események, amikor mégis meg kell mondani, hogy mennyit ér egy műkincs. Ilyenkor zömében becsült értékkel találkozunk. Ezt például úgy állapítják meg, hogy egy hozzávetőlegesen hasonló műtárgynak a műkereskedelmi árfolyamát veszik alapul. De én még ezen az alapon sem tudnám megmondani, hogy például a Magyar Nemzeti Galéria trónjában kiállított szárnyas oltároknak mekkora a forintban kifejezett értékük. Megfizethetetlenek! Nem az a fontos bennük, hogy mi a csereértékük.

— És ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy melyikükre mennyit kell áldozni? Ha például a biztosítási értékre vagyunk kíváncsiak? Hiszen a biztosítási ügylet jól számszerűsít.

— Az egyre szaporodó, bizonyos értelemben nagyon fontos, muzeológiai szempontból azonban néha vitatható nemzetközi cserekiállítások alkalmával van szerepe a biztosításnak. Ilyenkor az utaztatás során a műtárgy mindig jóval nagyobb veszélynek van kitéve, mint a múzeumban. Ezt a veszélyt sokszor mégis vállalni kell, mert nem mondhatunk le külföldi múzeumokban őrzött műalkotásoknak a hazai bemutatásáról, s az is fontos, hogy megismertessük magunkat a nagyvilággal. De tudományos szempontból is nagyon hasznos volt például a Mátyás király korát bemutató magyar reneszánsz művészetek kiállítása. Ezen a kiállításon a világnak a tárgykörben érdekelt szinte valamennyi fontos múzeuma szerepelt. Szakmai szenzáció volt együtt látni és tanulmányozni ezt az egyedülálló anyagot.

Amikor ilyen vagy hasonló utaztatásokra kerül sor, a kockázat arányában köthető biztosítás. Rongálódás, elveszés, tönkremenés esetén a biztosító akkora kártérítést fizet, amelyből a múzeum beszerezhetne az eredetihez hasonló műtárgyat. Ez így nagyon szépen hangzik, de nem teljesen igaz. Elhoztuk például a New York-i Metropolitan Múzeumból Mátyás király majolika tálját. Egy ilyen darabot bármekkora pénzre lehet biztosítani, ha tönkremegy — hál' istennek semmi baja sem lett! — nincs az a biztosító, amely pótolni tudná. Ilyenkor a kockázat még a lehető legnagyobb biztonság esetében is felmérhetetlen, ennek megfelelően elképesztően nagy a biztosítási költség. Például a reneszánsz kiállításkor a kölcsönzött tárgyakat csak a szállítás idejére biztosítottuk — hiszen a biztosítási költség az idővel is arányos —, a jóval biztonságosabb múzeumban töltött időtartamra a magyar állam szavatolta a műtárgyak biztonságát. Ez az állami garanciavállalás egyébként a nemzetközi kiállításcserében általános gyakorlat. A reneszánsz kiállítás is csak így jöhetett létre. Egyedül a majolika tál biztosítási értéke több százezer dollár volt, tehát ez után kellett a biztosítási díjat fizetni. Ez a költség nem foglalta magában a műkinccsel kötelező módon együtt utazó szakembernek a költségeit. Az ilyen biztosítási összegekben fölrémlik az a hatalmas érték, amelyet a hasonló unikális műkincsek képviselnek. Vannak, persze, nagy különbségek a biztosítási becslések alapjául szolgáló értékekben is. Például egy XIX. századbeli festmény már viszonylag olcsó.

— Egy Munkácsy is?

— Vele más a helyzet. A kiállításcserének ugyanis van egy másik, nem kevésbé fontos muzeológiai oldala is. Minden szállítás, mozgatás árt a műtárgynak, s tulajdonképpen szükséges rossz. Ezért bizonyos műkincsek esetében a még oly indokolt szállítási igényekre is nemet kell mondani. Ez sem pénz- vagy értékkérdés. Vannak olyan műtárgyaink — ilyenek például épp a bitumen alapra festett nagy Munkácsy-képek —, amelyek egyszerűen semmilyen körülmények közepette sem bírják ki a szállítást. Persze olyan Munkácsy-képek is vannak, amelyek szállíthatók. Ilyenkor a kölcsönző múzeum becsüli meg, hogy mennyit jelent számára a műkincs, s az után kell — az érvényes kulcsok alapján — kifizetni a biztosítási összeget. De itt is nagy különbségek vannak: a becsült érték attól függ, hogy az életművön belül mi az, ami pótolhatatlannak látszik, s mi az, ami kevésbé kiemelkedő, amelyből több is van, ami esetleg a piacon is megszerezhető.

— Cserelehetőségekben gondolkodva a mi legnagyobbjainknak, például Munkácsynak, Szinyei-Mersének az értéke hogyan aránylik a világnagyságokéhoz, mondjuk Van-Goghhoz vagy Rembrandthoz?

— Ezek összehasonlíthatatlan tételek. Például Munkácsynak a nemzetközi műkereskedelemben nincs kiugró értéke. Jó ára van, de nem különösebben nagy. Munkácsy nekünk fontos! A magyar művészet legjobb alkotásai között a világpiacon abszolút kiugró dolgok alig adódnak, számunkra mégis ezek az egyedülállóak, a pótolhatatlanok. Nemzetközileg kimagasló értékeknek a megszerzéséről egyébként is pusztán csere útján lehet szó. Ha valamiből van nekünk két vagy több hasonló darab, felajánljuk cserébe olyanért, ami nagyon hiányzik, ami nagyon kell. Vannak területek, ahol könnyebben mozoghatunk. Például a hazai aukciókon elővásárlási joguk van a magyar múzeumoknak. Igaz, hogy itt is csak licitálás után élhetünk vele. A Magyar Nemzeti Galéria egyébként kizárólag magyar képzőművészeti alkotásokat gyűjt, az államalapítástól napjainkig.

— Mekkora az évi beszerzési keret?

— 1 400 000 forint. Ez egyáltalán nem sok, nagyjában egy IKARUSZ autóbusznak az ára. De ha valahol felbukkan egy-egy értékes műtárgy, azt azért többnyire meg tudjuk szerezni. Érdekes módon a régebbi, de nem túlságosan régi magyar műalkotások egyáltalán nem drágák. Nemrégiben 70—80 ezer forintért vettünk egy XIX. századbeli magyar szobrot. Néhány kortárs művész alkotásának az ára ehhez képest csillagászati érték. Ezekben az árakban azonban többnyire elég sok a műkereskedelmi manipulálás.

— Melyek a Nemzeti Galéria legértékesebb darabjai?

— Erre a kérdésre, még ha tudnék, sem válaszolhatok. Az ok, azt hiszem, érthető.

— És ha úgy teszem föl a kérdést, hogy melyeknek a karbantartása kerül a legtöbbe? Hogy mire mennyit kell áldozni? Hogy — mondjuk — a biztonságos őrzésük mennyibe kerül?

— Rengeteg munka van egy-egy nagybecsű műtárgynak a fenntartásával. A műtárgy biztonságának csak az egyik, nem is a legfontosabb tényezője az úgynevezett illetéktelen behatolás elleni védekezés. A rongá-

lódástól, a lassú tönkremenéstől való megőrzés legalább ennyire fontos. A restaurálások, a klimatizálás, a karbantartás, mind-mind ide tartozik. A Nemzeti Galéria költségeinek nagyobb hányada egyébként az „üzemelésből" — az épület-karbantartásból, a világításból, fűtésből, takarításból stb. — adódik. A műtárgyak beszerzésére és gondozására — például a resturálásra, a konzerválásra — ennél jóval kevesebbet fordíthatunk.

— Elég-e a beszerzésekre a rendelkezésre álló pénz?

— Önmagában nem, de az sokat segít, hogy nem csupán, sőt elsősorban nem műkereskedelmi vásárlásokból élünk. Ez a kisebbik rész. Létezik az állami vásárlások rendszere, ezenkívül ajándékozással is kerülnek hozzánk képzőművészeti alkotások, s az élő művészek alkotásaiból is eléggé nagy a csereforgalom. Olykor jóval a kialakult piaci értékek alatt is hozzá tudunk jutni a fontosabb műalkotásokhoz. Nekünk is érdekünk és a művészeknek is érdeke, hogy bizonyos alkotások bekerüljenek a nemzeti gyűjteményünkbe.

— Vannak-e kis értékű, csökkenő értékű, netán értéktelen alkotások is a Galéria tulajdonában? Mekkora a ballaszt? Nemcsak az újabb szerzeményekre, hanem az örökölt anyagokra is gondolok.

— Ha a csereértéket nézzük, sőt még esztétikai érték szempontjából is, biztosan vannak nálunk kevésbé értékes alkotások is. De nem szabad elfelejtenünk, hogy egy műtárgy nem csupán műtárgyként értékelhető, hanem történelmi, művészettörténeti, sőt több más forrásérteke is lehet. Egyszerűen dokumentum. Így még csak gondolni sem szabad arra, hogy egy múzeum a törzsanyagába tartozó anyagokat „kiselejtezze". A múzeum mindig a legértékesebb darabjait rakja ki, de ami ezek mögött rejtőzik, a háttér, az alap szintén hatalmas érték. Ezt éppúgy kell őrizni és ápolni, mint a legismertebb, nagy műveket.

A háttérnek a vállalása általában is rengeteg gondot okoz, de vállalni kell. Hiszen az alkotások közvetlen értékét éppen az adja, hogy szervesen kapcsolódnak koruk hasonlóan vagy csaknem annyira értékes egyéb alkotásainak a rendszerébe. Az érték nagyon összetett és egyéb jellegzetességektől el nem szigetelhető tulajdonság: alapja, háttere, gyökerei vannak, és szinte az egész emberi kultúrát — annak történetével együtt — magában rejti.

Fodor L. István

AZ ÉNAZONOSSÁGTÓL AZ ÖNÉRTÉKELÉSIG

Énképünknek szerves része az énazonosság-tudat, az identitás.
Az én azonosságának és folytonosságának élménye nyomán tudom, hogy „én mindig ugyanaz a személy vagyok, még ha változom is bizonyos dolgokban életem folyamán".
Az éntudat magában foglalja a más emberektől való különállóságunknak és különbözőségünknek, tehát egyediségünknek a tudatát is.

Az éntudathoz hozzátartozik az a meggyőződés, hogy képesek vagyunk önmagunkat folyamatosan észlelni és bizonyos fokig szabályozni. Az identitás a 2—3 éves kor körül alakul ki. A kisgyermek csak 2 éves kora körül ismeri föl a nevét. A név „az énazonosságnak legfontosabb támasztéka életünk során", írja *Allport* amerikai pszichológus. A kisgyermek eleinte még csak harmadik személyben emlegeti önmagát („Gabi éhes", „Gabi játszik"), s csak később mondja ezt: „Én kisfiú vagyok." A gyermek énje leginkább saját szükségletein és cselekvésein keresztül tudatosul: „szomjas vagyok", „ki akarok menni", „én tologatom a kisautót" stb. *Descartes* francia filozófus híres tétele is ezen alapul: „cogito ergo sum" = gondolkodom, tehát vagyok. Az éntudat nem alakulhatna ki embertársak nélkül, egyediségünknek a tudata föltételezi a közösséget, hiszen csak úgy van értelme az én különválasztásának, ha más emberek is vannak körülöttünk.

A *csoportidentitás* valamely csoporthoz való tartozásnak a tudatát jelenti — az éntudatnak mintegy a kiegészítője. Ilyen csoporttudat az, amikor a tanulók, a munkások, a városi lakosok közé soroljuk vagy hogy magyarnak tartjuk magunkat. A csoportidentitás ismérve, hogy magunkénak érezzük az adott csoport normáit, gondolkodásmódját, szokásait, szerepeit — a nemzeti identitás esetében a közös nyelvet, kultúrát. A csoportidentitás révén vállal az egyén veszély esetén is közösséget a csoportjával.

„...férfi vagyok-e vagy nő..."

Az ember életében fontos szerepe van *nemi identitásának* is. Hogy férfi vagyok-e vagy nő, az az egyik meghatározó tulajdonságom. A nemi identitás a kisgyermekkorban alakul ki. A gyermekkel már szinte az első percektől kezdve másképpen bánunk attól függően, hogy kisfiú-e vagy kislány. Már korán szóban is kimondják, hogy milyen viselkedést várnak el tőle (például a kisfiúnak nem szabad sírnia, ha elesik; a kislány nem beszélhet csúnyán). A gyermek azt is tudja, hogy melyik szülőjével tartozik azonos nembe, s akaratlanul is utánozza a szülő mozdulatait, viselkedésformáit, szokásait. A kislány ennek megfelelően sajátítja el évek során a nő, a kisfiú pedig a férfi szerepét, a nemének megfelelő külsőt és gondolkodásmódot. (Ez a folyamat a *nemi azonosulás* vagy identifikáció.)

Az éntudat csak a rendes és éber tudatállapotban működik megfelelően. Álomban sajátos módon fellazul, az ember egészen más alakban is megjelenhet, más személlyé vagy akár tárggyá is változhat, s a legfurcsább kalandokat élheti át. Csak kivételes esetben tudjuk álmunkban, hogy „most csak álmodunk".

Az éntudatnak is lehetnek *kóros elváltozásai*. Súlyos értelmi fogyatékosoknak (beszélni sem tudó idiótáknak) ki sem fejlődik az éntudatuk. A károsodott agyműködésű beteg (például agydaganat vagy súlyos agyvérzés következtében) akkor sem tud magáról, ha ébren van. Skizofréniában szenvedő beteg azt gondolhatja, hogy ő egészen más személy, mint aki valójában, esetleg váltakozva más-más személynek képzelheti magát. Azt is hiheti magáról, hogy már nem él, meghalt. Néha az is előfordul, hogy egyszerre kétféle ént érez magában, mondjuk a jót és a gonoszat, akik — úgy érzi — küzdenek benne egymással.

A nemi identitás valódi zavara igen ritka — transzszexualizmusnak nevezik. Az ilyen zavarban szenvedő ember meg van győződve arról, hogy ő a másik nemhez tartozik, úgy érzi: valódi anatómiai adottságai csak véletlenül alakultak így, s mindent elkövet, hogy átoperáltassa magát a kívánt neművé. (Nyugaton szórványosan végeznek is ilyen műtéteket.) Enyhébb formája a tranvesztitizmus (a férfi női ruhában szeret járni, il-

Murdácsy Mihály

Megnyílt a Hollósy Galéria

Noporane 1985. I. 11.

Munkácsy Mihály

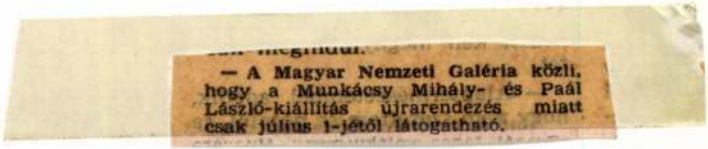

— A Magyar Nemzeti Galéria közli, hogy a Munkácsy Mihály- és Paál László-kiállítás újrarendezés miatt csak július 1-jétől látogatható.

Magyar Nemzet 1986. VI. 14.

Munkácsy Mihály

A magyar művészet fő
művei Svájcban

Népszava 1885. VIII. 12

Munkácsy Mihály

P. Bak János emlékezete Szolnokon

Nepszava 1985 VII. 12.

Mundácsy Mihály

A Galéria mecénásai

Magyar Nemzet
1886. 1. 14.

Munkácsy Mihály

Magyar gyűjteménnyel a Nemzeti Galériában.

Élet és Tudomány
1985. 11. 29.

Munkácsy Mihály (1844–1900).

festőművész

A művész 1891 őszén Párizsból hazautazott, hogy történelmi képéhez, a „Honfoglalás"-hoz tanulmányokat készítsen. A szegedi Kultúrpalotában elhelyezett Honfoglalás nagy szén- és színvázlata ma is látható. Témáttvel.

Hevesi Szemle

„Irodalom, Művészet"

1981. 1. 2-old.

Szelesi Zoltán: Medgyessy és az alföldi művészet.

Munkácsy Mihály, festő

L. Kmetty János

– : Ko. – Kellemetlen oldalunk 23

Új Tükör Bp. 1986. okt 5. XXIII/40

Munkácsy Mih

– : Horai Tükör

Új Tükör, Bp. 1986. aug. 17.

43.

XXIII/33

vészi értéke [illegible]
gyítanak. Bikádi György restaurátor Munkácsy Mihály Zálogház című képéről távolítja el a megsárgult lakkréteget.

Munkácsy Mihály

„Munkácsy Mihály és Paál László" cimmel Szokolay Béla ir a két müvész benső barátságáról, müvészetéről.
Hosszan ismerteti egymáshoz való viszonyukat, munkájukat. Beszél különböző karakterükről, stilusbeli közösségükről, müvészetük közös alapvonásáról.
"Barátságuknak egész különös izt ad az a viszony, amit karakterük determinál."
Elmondja, hogy Munkácsy szerény, társas érintkezésben kissé félszeg, naiv közvetlenséggel és őszinteséggel nyilatkozik meg mindenkinek.

ÉLET, Bp. 1925. juli. 5. XVI. évf. 14. sz. 271-272. lap.

Munkácsy Mihály

Paál László grand-seigneur, elegáns világfi, életmüvész, melegszivü, áldozatkész,-mint a könnyelmü emberek általában,-mondja Szokolay Béla. Ezután hivatkozik a müvész származására, nevelésére, ami olyan terhet jelent számára az életben, olyan holtsulyt, amitől csak nemtörődömséggel bohémes könnyelmüséggel tud szabadulni."
A lap hozza a két müvész egy-egy festményét:
Munkácsy Mihály: "Tanulmányfej" c.
Paál László: "Magyar táj"c. képét.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1925. juli. 5. XVI. évf.
14. sz. 271-272, 277. lap.

Munkácsy Mihály

Halálának huszonötödik évfordulóján a Képzőművész Társulat a Mücsarnokban négyyfestményének bemutatásával ünnepli a müvészt.

Az Ernst Muzeum nagy kiállitásának keretében Munkácsy kevésbé ismert alkotásait mutatja be.

ÉLET, Bp. 1925. juni. 21. XVI. évf.
13. sz. 253. lap.

A Szokolay-cikkben szereplő valamennyi művésznév Csánky Dénes nevénél szerepel.

Munkácsy Mihály

A következő nevek a Csánky Dénes művészetét ismertető Szokolay-kritikában szereplők közül azok, akiknek művészi szemléletét röviden jellemzi:
Réti István: "Kirakat előtt" c. festményén "közeljut Mednyánszky érzésvilágához"- de ezt a kijelentést már egy másik művészre vonatkozó vélemény követi: „a barbizoni magyar mester Paál László" és Munkácsy Mihály ábrázolásmódjának ismertetése.
/Erről bővebben a jelzet alatt közölt Szokolay-beszámoló tájékoztat./
Csók István művészetéről nem esik szó, csupán annyi, hogy csak 1896-ban csatlakozik a nagybányai mozgalomhoz.

ÉLET, Bp. 1926.jan.24. XVII.évf. 2.sz. 29-31. lap.

Munkácsy Mihály, festő

L. Hermon Lajos

–: Keti ajánlat

Új Tükör, Bp., 1986. márc. 23.

4.

XX 14/12

Munkácsy Mihály

"Emlékezés Munkácsy Mihályra" cimmel Décsey Géza ir halálának 25. évfordulóján.
Hosszan, részletesen ismerteti a müvész életét, müvészi pályáját, müvészetét.
Felsorolja a magyar piktura halhatatlanjait a Szépmüvészeti Muzeumban, a nemzet örök értékeit, de egyuttal felteszi a kérdést: miért nincs még mindig Munkácsy-emlékmü?
A felsorolt halhatalanok: Barabás, Borsos, Benczur, Lotz, Székely Bertalan, Brocky, Madarász, Than Mór, Paál László, Szinyei-Merse, Liezen-Mayer, Zichy Mihály.

ÉLET, Bp. 1925. május 10. XVI. évf. 10. sz. 223. lap.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Munkácsy Mihály (tehát a múlt század) óta nem volt talán még egy olyan magyar festő, akit Párizs, a világ képzőművészeti fővárosa, annyira elismert volna, mint a most száz éve született Czóbel Bélát.

Szabó György: Száz éve született Czóbel Béla.
Petőfi Népe, 1983. szept. 4.

Munkácsy Mihály festő

L. Barabás Miklós

–: Heti ajánlat

Új Tükör Bp. 1986. márc. 30.

2.

XXIII/13

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

A legnagyobb, hazai kincsesinket gyűjtő múzeumunk a Nemzeti Galéria felbecsülhetetlen értékű alkotásokat őriz. Dr. Berezky Lorándal beszélget az író. – A védett magyar műtárgyakról a nyilvántartás a Galériában található. Az árak rapszódikusak. Kortársképért a dott már magángyűjtő 300 ezer forintot, míg egy Munkácsy-kép nemrég „mindössze" 120 ezer forintért kelt el, potom árért. – Ennyit dollárban ér külföldön egy jobb Munkácsy-kép. Alkotásait csak nálunk divat leszólni...

Lakatos Mária: Vásárló múzeumok.
Magyar Hírlap, 1984. júl. 28. 20–21-old.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Megnyílt a Magyar Nemzeti Galériában a XX. sz.-i festészet és szobrászat c. új állandó kiállítás. – A rendezés elénk tárja a Nyolcak, korábbá a Munkácsy örökség műhelyeinek, a szolnoki és vásárhelyi művészetnek a maradandó értékeit.

L. M.: XX. századi festészet és szobrászat.
Dolgozók Lapja, 1983. okt. 9.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

Somogyi István alig múlt 10 éves, amikor Dorogon-ahová születése után nem sokkal szüleivel költözött-már tudatosan készült a festőművészi pályára. Ekkoriban került a kezébe Lyka Károly könyve Munkácsy Mihályról és a nagy művész életútjával, alkotásaival e könyvből ismerkedett meg az ifjú művészjelölt.

Katona M. István: Látogatóban Somogyi István festőművésznél.
Néphadsereg, 1983. nov. 12.
13-old.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Munkácsy Mihály
születésének 150. évfordulója

DÉLMAGYARORSZÁG

1983 MÁJ 7

1021

Újra megnyílik az Ernst Múzeum. Képünkön: Munkácsy egyik első vázlata a Honfoglalás-hoz az Ernst gyűjteményben.

...? Úgy fájt tőle a
...m, alig tudtam jár-
...edig szerettem!

Hány kiló?

Ötvenhét.

Nem az a kimondott
...ros alkat!

No látja, hát ezért
...b doboltam!

Mit?

Először mindig azt,
...a tanács közölni akart
...abeliekkel.

Például?

Már nem is tudom...

— *Milyenek a kübeki emberek?*

— *Jók. Az hát. Írja meg, hogy jók.*

— *Nem csúfolták a kisbírót?*

— *Az utcasarokért? Hát már mért csúfolták volna? Megszokták. Fontos ember volt.*

— *Hány helyen dobolt?*

— *Pontosan... igen... éppen harmincnyolc megállóm volt. Az utcasarkon, a hosszú utcákban meg a felénél is. Itt aztán a ta-*

— *Már nincs dobo... mit csinál egy mostani k... bíró?*

— *Sokmindent, csak m... hivatalsegédnek hívják. ... tanács hozni-vinni... ügyeit intézi, készen ál... szolgálatra, akár éjjel és persze takarít is.*

— *Asszonymunka!*

— *Na és, szégyen? Akkor is tudtam, hogy ezt kell, amikor huszonhét éve beléptem.*

— *Mire emlékszik legjobban a szolgálatból?*

— *A nagyárvízre, 1970-*

— *Úgy bizony. Maja csak elleszek otthon, tudok mit csinálni, biztos igaz.*

— *Nem látszik, hogy hatvanéves.*

— *Nem? Örülök neki! Úgy a jó, nem igaz?*

IGRICZI ZSIGMOND

Munkácsy Mihály, festőművész [1844-1900].

Zichy Mihály, 25 év után a vásva várt napja elérkezett: vagyont érő gyűjteményét Zalára küldi, családját is itt helyezi el és ő mielőtt hazaköltözne, Párizsba megy. A franciák szerették sokan de még többen támadták. Aki a legkeserűbb órákat szerezte a jóindulatú emberekhez szokott művésznek, – az honfitársa volt, a hírneves festő, Munkácsy Mihály.

Szapudi András: A kőszívű ember művész fia,
Somogyi Néplap, 1983. szept. 10.

Munkácsy Mihály

Magyar Nemzet

Hétfő, 1985. november 25.

Tisztelt Szerkesztőség!

Munkácsy Mihály unokaöccse

November 2-án Rászlai Tibor Munkácsy Mihály származása kapcsán említi Röck Cecíliát. Ehhez kapcsolódva felemlítem, hogy a századforduló Szegedjének egyik nagy egyénisége volt Röck Iván, a Zürichben képzett mérnökember, a szegedi Folyammérnökség főmérnöke, Munkácsy Mihály unokaöccse. A rokonságon túl testi-lelki jóbarátok voltak, és Szeged legszebb szecessziós palotáját talán éppen ennek a barátságnak köszönhetjük.

Szegeden a két utcára (Kölcsey utca és Lenin krt.) néző csodálatos szecessziós palotát Röck Iván (máskor Reök) építtette maga és családja részére, Magyar Ede (1877—1912), a hazai szecesszió kiváló mestere — a magyar Gaudi — tervei szerint, 1907-ben. A jól képzett és külföldet járt mérnöknek ezt a munkáját joggal emlegetik a hazai és külföldi szakirodalomban a Hungarian Jugendstil legjellegzetesebb alkotásaként. Ez a palota a magyar építészettörténetben olyan magányos, mint Csontváry sokat emlegetett Cédrusa. Ez az épület a hazai szecesszió egységes, tiszta stílusú megnyilvánulása, és európai viszonylatban is nagyrabecsült. A ház valamennyi kovácsoltvas tartozéka nemes összhangban áll az épülettel (Fekete Pál szegedi mester alkotásai). A helyi vasművesség egyik csúcsteljesítménye, az építészettel nemes összhangban. A házat a szegedi népnyelv „lófara-háznak" nevezi, azért, mert előtte áll egy első világháborús huszárszobor (Gách István alkotása).

Az építtető szakmai jellemzésére álljon itt a következő tény. Röck Iván a szegedi Dugonics Társaság (alapítva: 1892-ben) 1918. január 8-i ülésén többek között ezeket mondta: „Indítványozom, hogy szakértőt hívjanak Szegedre, aki előadást tartana arról, hogy van-e és mennyi földgáz Szegeden, és milyenek az értékesítési és kitermelési feltételek? Valószínű, hogy Algyő környékén eredményes lenne a fú ás." Tehát e nagy jelentőségű kérdés a város mérnöktársadalmát már 1918-ban élénken foglalkoztatta, és nem is rossz előrejelzéssel, hiszen a többi próbálkozást követően Szeged szénhidrogénvagyonát 1965. június 20-án találták meg Algyőn, amidőn termálvíz helyett kőolaj tört fel. (Megjegyzem, ezt már Pávai Vajna Ferenc főgeológus is megjósolta 1927-ben, amikor a neves szegedi Anna gyógy- és ásványvizet feltárta.)

Röck Iván édesapja nevelőapja volt Munkácsy Mihálynak, így aztán a rokonság még közelebb hozta a két unokatestvért egymáshoz. Az építtető többször megfordult Párizsban, és minden bizonnyal az ott látottak együttesen érlelték meg bennünk azt a gondolatot, hogy hazahozzák a kor legdivatosabb építészeti stílusát. Az épület legszebb díszét, a párkányok alatti lengeteg ruhás angyalokat — ilyenek láthatók a tervező Tábor u. 5. szám alatti háza kapubejáratában — a család konzervatív hölgytagjai lefaragtatták, és jelenleg is e falfelületeken léniázott díszítések láthatók. Pedig ha ez is meglenne, nyugodtan állíthatnánk, hogy Európa legszebb szecessziós épületével rendelkeznénk. Magyar Ede számos más épülettervet adott Szegednek, de egyik sem múlja felül a Röck-palotát.

Bátyai Jenő

Ebben az esztendőben arra vállalkozik a Centrum, hogy — először — legnagyobb egységét, a Corvint alakítsa át nagyobbá, több áru eladására alkalmasabbá. Ezúttal sincs szüksége építőkre, iparosokra, sőt talán még egy szöget sem kell a falba veretni.

Nő a nyereség

A budapesti nagyáruház állandó „vendéget" kapott Ronnie *Schofield* személyében. Az angol szakember gyakran ül fel a repülőgépre, hogy Londonból a magyar fővárosba repüljön, onnan pedig a Bajcsa Lujza térre, a Corvinba autózzon. Megesik, hogy nem tesz mást, mint órákon, napokon át nézelődik az élelmiszerosztály polcsorai között. Máskor meg félrehívja a pénztárosnőt, az eladót, a raktárost és hosszasan faggatja őket. Van, amikor banális dolgokat kérdez egyiktől-másiktól: *hogy érzi magát, mitől fárad ki, mennyit keres és mitől függ jövedelmének változása.* Amikor már igazán sokat látott és még többet hallott, akkor tárgyalóasztalhoz ül az áruház vezetőivel, a Cenntrum vezérkarával és a Kereskedelmi Szervezési Intézet szakértőivel...

Schofield úr, a Management Consultants International Ltd munkatársa még csak a Corvin földszintjén tart. Ám hamarosan az áruház első emeletét, a ruházati osztályokat veszi szemügyre. Azt a szakterületet, amelyet londoni szervezői munkája

[illegible] importunk, többen jelentkeztek, hogy végezzünk az ő egységükben is „átvilágítást" az angol módszerrel.

— *A magyar szervezői tudás eddig nem kellett a megrendelőknek?*

A kultúra öss

Beszélgetés Suchodols

Budapesten tartózkodott az elmúlt héten Bogdan *Suchodolski* professzor, a Lengyel Nemzeti Kulturális Tanács elnöke, a varsói Tudományos Akadémia állandó tagja, aki elutazása előtt beszélgetésre fogadta munkatársunkat.

Arra a kérdésre, hogy az európai kulturális fórumon milyen benyomásokat szerzett, s mi az, amit a jövőben tovább lehetni vinni az itt felvetett gondolatokból, ezt válaszolta:

— Nagyon fontos, hogy egyáltalán létrejöhetett a találkozó, vitatkozhattak, véleményt cserélhettek, immár európai szinten, nem csak a politikusok, hanem a kultúrával sokkal szorosabb kapcsolatban álló művészek is. Jelentős eredmény Helsinki szellemének a folytatása, de a résztvevők száma mégis bizonyos űrt hagyott bennem. Talán másokban is felvetődött: az effajta összejövete-

Munkácsy Mihály fm

Szabó Z. -ra gyakorolt
hatása

→ Szabó Zoltán fm

MŰVÉSZET 1985/2/36
37
41

Munkácsy Mihály fm

papír-vázlatot
készített

↓

→ Szoutbunány Papp Kozaly

MŰVÉSZET 1985/8/47

Munkácsy Mihály festőművész /1844-1900/.

A plein-air festészet előzményeihez tudnunk kell, hogy a tájképeket a múlt század derekáig általában a műteremben festették. A természetbe való első tartós „kivonulást" a jeszcze festők egy csoportja tette meg: a híres fontainebleau-i erdő mellett Barbizon faluban telepedtek le. Munkácsy Mihály és Paál László is dolgozott ott. – Azzal, hogy a modellt közvetlenül a tájban figyelték és festették, előkészítették az utat az impresszionisták fölfedezései felé.

Ádám András: Ferenczy Károly: Majális.

Élet és Tudomány, 1984. máj. 18. 621-622.-old.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Lotz Károly 150 éve született. Munkácsyságának 50. évfordulóján országos ünnepélyt rendeztek, melynek érdekes dokumentuma az az album, Szegvári Károly festőművész gyűjteményéből. Az eredeti kutyabőrből készült kapon az akkori magyar művészeti élet legkiválóbbjainak aláírását találjuk, Munkácsy Mihálytól Csók Istvánig.

Studió '83.

1983. XII. 13. TV 1-műsor 20.50 (Tóné).

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Munkácsy Mihály, tehát a múlt századvég óta nem volt talán még egy olyan magyar festő, akit Párizs, a világ képzőművészeti fővárosa annyira elismert volna, mint a most száz éve született Csóbel Bélát; és aki mégis, hosszú életén át mindvégig ragaszkodott hozzá, hogy hű fiának tartsa szíkebb hazáját.

Gy. Gy.: Száz éve született Csóbel Béla.
Kisalföld, 1983. szept. 3.

Munkácsy Mihály, festő

L: Sorka di Péter

Lengyel András: Bemutatjuk Sorka di Péter grafikáit 12.

Élet és Irodalom, Bp. 1985, okt. 28. XXIX/42

1021

1984. II. 20. Kossuth 4.25

Munkácsy Mihály életműsorok

Jó reggelt!

- Naptár rovatunkban a 19. század legnagyobb magyar festőjéről Munkácsy Mihályról, majd J. Iwaszkiewicz lengyel íróról emlékezünk meg. Ma 140 esztendeje 1844. február 20-án született Munkács városában Munkácsy Mihály. Igaz, születésekor nem így hívták. Édesapja bajor származású volt. Lieb Leo. Foglalkozására nézve kincstári sótiszt. Tisztességét sok más mellett az is bizonyítja, hogy a nehéz években szívvel, lélekkel a szabadságharcos magyarság oldalán állt. A Habsburg-hatalom börtönbe vetette, s hamarosan meghalt és meghalt a felesége is. A kisfiura, Mihályra keserves gyermekkor várt. Először Békéscsabán sanyaru körülmények között élő ügyvéd nagybátyja nevelte asztalosinasnak adta. Mihály segédlevelének megszerzése után Aradon próbált megélni, de ott betegség, nyomorúság várt rá. Visszatért nagybátyjához, ekkor már alkalmi, ám jónevü mesterektől festeni tanult. 19 éves korában 1863-ban készült el első jelentősebb festményével, amelynek ezt a címet adta: Levélolvasás. Még ebben az esztendőben Pestre költözött. Itt vette föl a Munkácsy nevet. Pártfogókra talált, akiknek közbenjárására a Képzőművészeti Társaság havi díjjal segélyezte. 1865-ben már Bécsben tanult Rál mesternél. A mester halála után visszatért nagybátyjához, majd Münchenben folytatta a tanulmányait. Itt festette Árvíz és Vihar a pusztán című képét. Itthon egyre ismertebb lett. 1867-ben már állami ösztöndíjjal utazhatott a párizsi világkiállításra. Újból München majd

Düsseldorf következett. Elkészült Ásitó inas cimü alkotásával. Ekkor azonban még csak egy volt a tehetségesen indulók közül. Világsiert hozó képét a Siralomházat 1870-ben festette. Művészeti fölfogását a kritikai realizmus jellemezte ebben az időben. Gondoljanak csak a tépéscsinálókra, az Éjjeli csavargókra, a Köpülő asszonyra. Ezeket az alkotásait erősen támadta a nérvadónak tekintett francia kritika, ez pedig Munkácsyt elbizonytalanitotta. Megismerkedett De Marchais báró özvegyével, kifejezetten polgári környezet vette körül, aligha nem ennek is volt szerépe abban, hogy egyre inkább a nükereskedelemnek festett. Elfordult a népi témáktól. Vallásos tárgyu képeivel, szalonfestményeivel rendkivüli népszerüségre, nagy vagyonra tett szert. A gyötrelmes életü asztalosinasból a párizsi társasági élet sztárja lett. Keményen dolgozott. Virág csendéletei, tájképei lenyügöző koreliznusról tettek tenubizonyságot. Arcképei például Liszt Ferencről, Haynad Lajos biberosról a nüfaj korabeli reprezentánsai közé tartoznak. Utdsó éveinek nagy vállalkozásain, igy a Honfoglalásón is erősen érezhető a fáradság, a felörlődés. 56 évet élt. 1900-ban, Svájcban halt meg. Hazájában, Magyarországon 1896-ban járt utoljára. Munkácsy az európai népek művészetében a magyar művészetet is sajátos artulatuvá, ugyanakkor egyetemes jelentőségüvé tette. Művészetének népi jellege miatt ő a XIX. század legnagyobb magyar festője.

1021

1984.IV.5. 17,20 Tvl. Nagy Judit

- Dél-Alföldi Krónika

- Mai müsorunk képes tartalomjegyzékét láttak kedves nézőink, jó napot kivánok!

- Studiónk munkatársai az elmult napokban gyakran jártak Békés városában, ugymis az itteni majálisról helyszini közvetitést adunk majd. A városnézés során megcsodáltuk Békés új Galériáját is és mivel május 1-én ide már nem érnek el kameráink, a látnivalókat filmre vettük a Dél-Alföldi Krünika számára.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900)

- 100 évvel ezelőtt határozta el Békés város tanácsa, hogy a régi helyett új, diszes városi bérházat épittet, ahol a vidékiek, sőt külföldi kereskedők is beszállásolást nyerhetnek. Békés máig legszebb középületét nemrég helyreállitották, most a közmüvelődés szolgálatában áll. A könyvtár és a müvelődési központ mellett itt kapott helyet a Békési Galéria is. Manapság elég ritka, hogy új muzeum szülessük. Még ritkább, hogy ennek kiállitási anyagát a Magyar Nemzeti Galéria kölcsönözze. Békésen pedig ez történt. A több évig itt látható tárlaton a XIX. század remekei tekinthetők meg, melyeket nemzeti müvészetünk kiemelkedő mesterei alkottak. Igy például Munkássy Mihály, Mednyánszky László, idős Martin Károly, Madarász Viktor, Székely Bertalan, Gaál László, Pásztor János, Fadrusz János, Kisfaludy Stróbl Zsigmond. Természetesen nem teljes a XIX. századot bemutató anyag, hiszen e törekvésnek a muzeum méretei is határt szabnak. Ennek ellenére jelentős szakmai és közmüvelődési fórum létesült Békésen, ahol a város Galériájában a multszázadi magyar festészet és szobrászat kiemelkedő müvészeinek alkotásait láthatják az érdeklődők.

- Erdei Ferenctől származik a gondolat, a város és környéke olyan, mint a Nap és bolygói.

1021

Mihály Munkácsy, Ungarns großer Realist

Die volkstümlich-nationale Auffassung erreichte ihren eigentlichen Höhepunkt in der Kunst von Mihály Munkácsy (1844—1900). Er vereinigte die meisten Bestrebungen der zurückliegenden Epoche und entwickelte Erfahrungen der ungarischen Malerei und der Kunstschulen von München und Paris weiter. So fassen die Kunsthistoriker Dezső Dercsényi und Anna Zádor ihr Urteil über den Maler Mihály Munkácsy zusammen. Es macht deutlich, weshalb sich das Schaffen dieses vielseitigen Künstlers nicht leicht einer bestimmten Stilrichtung zuordnen läßt. Bedeutendes leistete er vor allem als Darsteller von Landschaften, volkstümlichen Szenen, aber auch als Porträtist.

Munkácsy, dessen Geburtstag sich am 20. Februar zum 140. Mal jährt, wurde in einer Zeit geboren, in der sich die eigenständige bildende Kunst Ungarns erst allmählich zu entfalten begann. Munkácsy — sein eigentlicher Name lautete Mihály Lieb; später benannte er sich nach seinem Geburtsort Munkács (heute Mukatschewo, UdSSR) — verlor früh seine Mutter. Der Vater starb nach seiner Freilassung aus dem Gefängnis, in das man ihn wegen seiner Teilnahme am ungarischen Freiheitskrieg von 1848/49 gesperrt hatte. Munkácsy lernte deshalb schon früh Armut und Not, die Lage der unteren Volksschichten kennen. Früh verriet er seine künstlerische Begabung. Dank seinem Onkel wurde er 1861 Schüler von Elek Szamossy. In Pest, wo kurz zuvor die „Ungarische Gesellschaft für bildende Künstler" gegründet worden war, machte er die Bekanntschaft von Antal Ligeti und Mór Than, die sich seiner annahmen. Nach Studien in Wien und München reiste er nach Frankreich, wo er Zugang zu Pariser Künstlerkreisen fand und vor allem in der Schule von Barbizon wertvolle Eindrücke empfing. Seine Heirat mit der Witwe eines Barons verschaffte ihm materielle Sicherheit. 1900 starb er in einer Bonner Heilanstalt.

FOTO MTI

„Frau beim Buttern"

Betrachten wir nun einige Gemälde, die wesentliche Züge seiner Kunst aufweisen und in denen sich wichtige Erfahrungen seines Lebens widerspiegeln: Die Themen der Bilder „Gähnender Lehrling" (1869) und „Der Verurteilte" hatte er aus seiner Kenntnis des Lebens des einfachen Volkes geschöpft. Die aus dem Kontrast von Hell und Dunkel und psychologisch einfühlsamer Menschendarstellung erwachsende Dramatik verrät, warum Julius Myer-Graefe der Kunst Munkácsy goyanische Kraft zuschrieb. Das Gemälde „Frau beim Buttern" fand auch auf der Pariser Weltausstellung starke Beachtung. Der Kunsttheoretiker der russischen demokratischen Künstlervereinigung Peredwischniki, W. W. Staasow, bezeichnete daraufhin Munkácsy als „einen der entschiedensten und unbeugsamsten Realisten in Europa". Eine ähnlich anrührende Darstellung des einfachen, hart um die Existenz ringenden Menschen finden wir auch im Bildnis der „Reisigtragenden Frau".

Den Barbizoner Eindrücken, dem französischen Impressionismus verdankte Munkácsi seine reifsten Landschaftsbilder, z. B. „Park von Colpach" und „Kastanienallee". Der Leichtigkeit der Komposition und Frische der Farben begegnen wir auch in den ungarischen Landschaftsmotiven, so in der berühmten „Fahrt auf der Pußta". Hier fallen uns auch die Ähnlichkeiten mit den Naturschilderung des von ihm hochgeschätzten László Paál auf.

Sein Hauptgebiet war dennoch die Porträtkunst, als deren eindrucksvolle Beispiele hier die Bildnisse Ferenc Liszts und des Erzbischofs Haynald genannt sein sollen. Im Budapester Parlamentsgebäude ist die großformatige Komposition über die Landnahme (1896) zu sehen, die ein Versuch war, die historische Malerei neuzubeleben.

Vielseitigkeit, Erschließung neuer Themenbereiche und künstlerische Sensibilität machten den Realisten Mihály Munkácsy zum ersten Repräsentanten der ungarischen Malerei. Sein Schaffen lenkte die Aufmerksamkeit des Auslands auf die ungarische Kunstentwicklung.

Zsuzsanna Tóth

Neue

der Ungarischen Nachrichtenagentur MTI
BUDAPEST

DAILY

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., Üllői út 51.
Telefon: 337-748, 340-726
DAILY NEWS

Tschernenko traf Ratsiraka und Zedenbal

Das Tor für Verhandlungen steht noch immer offen

Moskau, 17. Febr. (MTI) — Der Generalsekretär des ZK der KPdSU, Konstantin Tschernenko traf am Freitag in Moskau mit dem Staatspräsidenten und Generalsekretär des Obersten Revolutionsrates von Madagaskar, Didier Ratsiraka, sowie mit Jumschagin Zedenbal, Generalsekretär des ZK der Mongolischen Revolutionären Volkspartei und Staatspräsident, zusammen.

Mit Ratsiraka erörterte Tschernenko bilaterale Fragen und internationale Probleme, unter anderem die Lage im Indischen Ozean. In dem Gespräch mit Zedenbal wurde die völlige Übereinstimmung der Haltungen beider Staaten zu allen internationalen Problemen, einschließlich der Lage auf dem asiatischen Kontinent, bekräftigt.

Die Verhandlungen, die Konstantin Tschernenko und andere Mitglieder der sowjetischen Führung in Moskau mit den Leitern der zum Begräbnis Juri Andropows angereisten ausländischen Delegationen führten, erweckten mit Recht große Aufmerksamkeit. Die Gespräche dienten in erster Linie der Kontaktaufnahme.

Das größte Interesse begleitete natürlich die Treffen mit Politikern der führenden kapitalistischen Länder. Tschernenko betonte erneut den sowjetischen Ausgangspunkt für Verhandlungen: Bei jedem Gedankenaustausch muß akzeptiert werden, daß gleichberechtigte Partner am Tisch sitzen und keine Seite mit einseitigen Vorteilen rechnen kann, schon gar nicht damit, durch die Verhandlungen militärische Überlegenheit zu erlangen.

Die ausländischen Verhandlungspartner haben in Moskau erfahren, daß die sowjetische Führung sich nach wie vor Vorschlägen anderer nicht verschließt, wenn ihre für unerläßlich gehaltenen Ausgangspunkte berücksichtigt werden. Die nach der Rückkehr der westlichen Politiker abgegebenen Erklärungen enthalten zum Teil auch eine gewisse „Rechtfertigung" für die gegenüber der Öffentlichkeit im eigenen Lande — im Falle von Washington und Bonn z. B. eine Bekräftigung, daß trotz der Stationierung der NATO-Raketen in Europa das Tor für Verhandlungen noch immer offensteht.

Bush sieht Möglichkeiten für Fortschritte

Washington — Frei von überflüssiger Rethorik, Polemik und von Spannungen verlief das Gespräch zwischen dem US-Vizepräsidenten George Bush und KPdSU-Generalsekretär Konstantin Tschernenko in Moskau, betonte Bush am Freitag in einem Interview des amerikanischen CBS-Fernsehens. Der Vize-Präsident ist der Meinung, daß es nach dem Treffen „in einem breiten Kreis von Fragen Möglichkeiten für einen Fortschritt" zwischen den beiden Ländern gebe, er betonte jedoch, daß sich „das Politbüro in diesem Jahr verständlicherweise nicht in ein Wahlspiel einlassen will". Unabhängig davon halte man von amerikanischer Seite die Ergebnisse des Stockholmer Außenministertreffens für wichtig und sieht bezüglich der Mittelstreckenraketen, der vertrauensbildenden Maßnahmen und der Verhandlungen über die Rüstungsreduzierung in Europa bestimmte Bewegungsmöglichkeiten.

Bonn — Die sowjetische Führung sei sich ihrer Verantwortung im Zusammenhang mit der internationalen Lage bewußt und an einer Fortsetzung des Ost—West-Dialogs interessiert, erklärte am Freitag der bundesdeutsche Außenminister Hans-Dietrich Genscher aufgrund der Eindrücke, die die bundesdeutsche Regierungsdelegation Anfang der Woche in Moskau gewann. Ähnlich äußerte sich Genscher auch über die Beziehungen zwischen der BRD und DDR, in denen beide Seiten eine positive Entwicklung anstrebten.

Dschumblatt sch mit Gemay

Beirut/Washington, 17. Febr. (
nesische Präsident Amin Gemayel
stimmung zu einem Acht-Punkte-I
penabzusabkommens mit Israel vo

Munkácsy Mihály, festőművész, (1844-1900)

a Magyar Nemzeti Galériabau „Valogatás 3 év szerzeményeiből" ciminel nyílt kiállítás. A Galéria tudatos vásárlási programja már az új kortárs anyagát gyűjti. Nagyon helyesen gondolnak a múltra, ezt példázza Bogdány Jakab, Munkácsy Mihály, Paál László egy-egy mesterműve és ~~[illegible]~~ Gundelfinger Gyula 1876-os müncheni festménye, mely már az elbszecesszió egyik alkotása.
(emlitve).

Losonci Miklós: Nemzedékek találkozása.
~~Magyar Nemz~~ Pest Megyei Hírlap, 1984. febr. 8.

Munkácsy Mihály, festőművész /1844-1900/

Csupor László festőművész az 50-es években klasszikus másolatokat készített az állami másolatgyűjtemény részére. /többek között Rembrandt, Munkácsy, Paál László műveiről./

/említve/.

Déli Hírlap, 1984. febr. 3.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Deák Ébner Lajos embernek sem volt akárki. Ebben is tanítványa volt Munkácsynak, akitől Párizsban nemcsak az emberábrázolást tanulta, hanem akinek vendégszerető műtermét bárki festő felkereshette. Munkácsy szívesen segítette mindnyájukat. Munkácsy még Szolnokon is felkereste fiatalabb művésztársait. A Jász-Nagy-Kun Szolnok megyei Lapok 1891. évi okt. 11.-i számában beszámolnak a nagy művész megérkezésének.

Kaposvári Gyula: Emlékezés Deák Ébner Lajosra.

Szolnok Megyei Néplap, 1984. jan. 24.

Munkácsy Mihály festőművész
állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. január.

Munkácsy Mihály festőművész

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Páál László művészete.
(C épp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. december.

Munkácsy Mihály
festőművész /1844-1900/.

1983. XII. 17. KOSSUTH 18.25. /Szőcsné/

Mai Könyvajánlatunk

- Végvári Lajos: Munkácsy Mihály

A nagy festőművész életének és munkásságának legfontossabb mozzanatait, elfogultság és túlzás nélkül tudomá-

./.

nyos igénnyel érdekfeszitő stilusban eleveniti fel a könyv, amely a képzőművészeti kiadónál jelent meg. Munkácsy életének tényeit az adott korszak politikai, társadalmi, gazdasági, illetőleg szellemi áramlatának tükrében vizsgálja.
A szerző mesterien érzékelteti, hogy a siker hogyan hordta magában a festő emberi és művészi tragédiáját.

Munkácsy Mihály, festőművész

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Magyarországi művészet a XI–XX. századig
Középkori kőtár (D ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században (D ép. fszt.)
Késő gótikus szárnyasoltárok (D ép. I. em trónterem)
Kőreneszánsz és barokk művészet 1550–1800. (D ép. I. em)
XIX. századi magyar festészet és szobrászat (C ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (C ép. I. em.)
XX. századi festészet és szobrászat

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. november

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Munkácsy Mihály festő-
művész

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1983 OKT 29

1021

A Déri Múzeum gyűjteményeiből

Munkácsy Mihály az 1870-es években festett néhány alkalmi és baráti szívességből készített portré után az arcmásfestést rendszeres pénzkereső foglalkozásnak fogta fel. Ekkor készítette el többek között Haynald bíboros arcképét és Liszt Ferencét. Valószínűleg ebben az időszakban készült ez a kisméretű olajfestmény. A képet Déri Frigyes a bécsi Bruno Kertaner-gyűjteményből vásárolta, mint a művész feleségének luxemburgi unokahúgát ábrázoló portrét. A modell azonosítását azonban adatok nem támasztják alá. Munkácsy monográfusa úgy véli, hogy a festmény egy szalonképhez készült, arcképszerűen kezelt tanulmány. A kompozíció kvalitásai keletkezési időszakára utalnak és két kiemelkedő jelentőségű férfiportré művészi nagyszerűségét idézik. Frissesége, színessége hatásosan idézi a nő bájos, kissé kihívó lényét, önbizalommal teli személyiségét.

némi ké
venes é
hajtotta
és műfo

Korm
kor volt
is néma

Pedig
dalomtö
rült Sőt
zedék ci
révén. A Négy nemzedék 1947-ben jelent meg, s Kormos Istvánnak éppen abban az évben látott napvilágot első vékony kis verseskönyvecskéje, a Dülöngélünk. De Sőtér István már ennek alapján beválogatta a kor legjobb költőit felvonultató gyűjteményébe.

Az akkor 24 esztendős költő olyan mélyről érkezett, akárcsak József Attila. 1923. október 28-án született Mosonszentmiklóson. Édesapját nem ismerte, édesanyja meghalt születésekor, nagyszülei — Héderváry gróf cselédjei — nevelték. Nagyapja összetűzött az intézővel, s Budapestre, Pesterzsébetre költözött a család. Tolsztojt, Stendhalt olvasó nagyanyja mesevilágában élt, talán éppen tőle örökölte irodalmi hajlamait, s a valóságot varázslatta oldó képességét. Tisztviselősködött. Két évig a filmgyárban volt dramaturg, aztán 1950-től 1977-ig, egészen haláláig a Móra Kiadó szerkesztőjeként dolgozott.

Hűséges életpálya az övé. Konok, következetesen építkező: nem kapkodott sem költői divatok, sem irodalmon kívüli sikerek után. Huszonnégy éves korában kiadott verseskönyve után évtizedekig hallgatott mint költő. Ez idő alatt csak meséi, műfordításai révén élt az irodalmi köztudatban. Lassan legendás költővé változott, aki van ugyan, ám egyetlen sora sem jelenik meg. A 60-as években egyetlen verse — az Új Írásban felbukkanó Vonszolnak piros delfinek — Az induló Kormos Istvánt Sőtér István így jellemezte: „Költészete csupa tréfa, frissesség, hetyke játék, ötlet és gúny. De sohasem léha ez a tréfa és vidámság. Komor valóság és komorságot kendőző suhancos tréfakedv arányosan vegyülnek egymással. Ez az út további szerencsés állomásokkal kecsegtet."

Szabó Lőrinc Naplójában emlékezik meg róla: „Egy fiatal tehetséges költő, sok groteszk ötlettel az írásaiban, szürrealizmus népi magyar hangon".

Az, ahogyan ők ketten látták a kezdő költőt, mindvégig érvényes maradt. Ez nemcsak Sőtér István és Szabó Lőrinc jó szemét dicséri, hanem Kormos István tehetségének természetét is jellemzi. Korán kialakult poézisének minden fontos vonása. József Attila, a francia szürrealisták, Illyés Gyula, Sinka István, a magyar népköltészet voltak rá a legnagyobb hatással. A szegények, az elesettek világát jelenítette meg. A paraszti életet emelte mágikus, varázslatos fénybe. Több interjúban is elmondta, hogy nem tudja leírni a „magyar", a „szocializmus" szavakat, mert — úgymond — az anyjáról nem beszél a költő, annál sokkal jobban szereti. Nem színlelt szemérmesség, igaz érzelem.

Azt írta egyik versében: „Világokat varázsolok, amikor akarom". Valóban varázslatos, mágikus költő volt.

Győri László

Munkácsy Mihály, festőművész

Az mai napon ünnepélyesen megnyílt a Keszthelyi Galéria. Több mint félévszázados távollét után ismét otthonra talált a Magyar Nemzeti Galériától és magángyűjtőktől is érkeztek adományok, vagy tartós letétbe helyezett képek. Közöttük van Munkácsy, Mednyánszky több alkotása.

TV-Híradó 2.

1983. okt. 6. Televízió 2, 21.40 /Sz. Éva/.

Munkácsy Mihály, festőművész 1844–1900.
Feldolgozás

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D ép. fszt.)
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században (D ép. fszt.)
Késő gótikus szárnyasoltárok (D ép. I. em. trónterem)
Késő reneszánsz és barokk művészet 1550–1800. (D ép. I. em.)
XIX. századi magyar festészet és szobrászat (C ép. I. em.)
Munkácsy Mihály és Paál László művészete (C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. október

Munkácsy Mihály

— Újjárendezik a Nemzeti Galéria első emeletén a XIX. századi állandó kiállítást. Már elkészült és megnyílt a felújított Munkácsy Mihály—Paál László-kiállítás. A szakaszos újjárendezés alatt a XIX. századi művészetet reprezentáló alkotások csak részben láthatók, s a munkát időnként a közönség számára nyitva álló kiállítási termekre is kiterjesztik. Mindezért kérik a látogatók megértését.

Magyar Nemzet 1986. VIII. 8.

Munkácsy Mihály

— Száz év magyar festményeiből nyílt impozáns kiállítás az indiai fővárosban, a Modern Műhály. Szelén triái az ünnepségen Harkisan Lal Kapur, Delhi alkormányzója és Oláh József magyar nagykövet.

Magyar Nemzet 1986. X.6.

Munkácsy Mihály

A debreceni Déri Múzeum kincsei

Aföld 1987

Munkácsy Mihály fa

hatása

↓

→ Balwányi Ferenc fa

MŰVÉSZET 1985/5/20

Kovrácsy Mihály

Magyar Nemzeti Galéria
„Mecénásaink" c. kiállítása

Népszabadság, 1985. XII. 23

Munkácsy Mihály festőművész

Munkácsy

Bohus Z. említi fiatalkori hatását

lsd → Bohus Zoltán ipm

(Művészet 1985/3/30. old)

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).
Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C.ép. I. em.

29 VASÁRNAP

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Munkácsy Mihály és Paál László művészete
Vezeti: Krunák Emese művészettörténész

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. július–augusztus.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900)

A Bizományi Váll. szokásos negyedévi, képaukcióján árverésre kerül két Munkácsy Mihály festmény is, amely a megnyíló előtti kiállításon látható, az egyik mű kikiáltási ára 150 ezer ft., a kisebb, inast ábrázoló mű kezdő összege 80 ezer ft. (említve).

Jó reggelt!

1984. V. 12. Kossuth 4.25

1021

Munkácsy Mihály
festőművész 1844-1900.

1984. V. 12.

TV-Híradó 2

- A Bizományi Áruház Vállalat képaukció előtti kiállitására honnan, honnan nem, de csaknem mindig előkerül egy-egy meglepetés. Igy volt ez most is, hiszen a MOM Müvelődési Ház nagytermében külön állványra állitva Munkácsy-festmény, a Női képmás fogadja a látogatót. Legalább ugyanilyen meglepetés, hogy valaki egy müvészettörténeti szempontból úgynevezett lappangó Paál László-képet kinál fel árverésre, a Tájkép sziklákkal cimü olajvásznat. Mindkettőre 150.000 forintért kezdődik majd a licitálás május 22-én, és a 300 akvarell, festményt, Grafikai lap is ekkor kerül kalapács alá. Kiemelkedő értékü olasz és francia mesterek mellett a magyar romantikus tájkép-festészettől a századelő mestereiig, szinte minden müvészeti irányzat egy-egy darabja jelen van a tárlaton. Többek között három Mészölyi Géza-kép is, például

a Mocsaras táj a falu végén cimü kismóretü vászon. S három mai müvész is elküldte egy-egy munkáját, a vállalati bevételt pedig a Nemzeti Szinház javára jánlották fel. A képek mellett gyönggyel, korállal, türkizzel diszitett klasszicista, biedermeyer ezüst és arany használati és mives disztárgyak is a közönség elé kerülnek. A Bizományi Áruház Vállalat kép- és ékszeraukciójának kiállitása jövő vasárnapig tekinthető meg.

Munkácsy Mihály

Békefy András: Rónai és Rippli
125 éve született Rippl-
Rónai József

Népszabadság, 1986. V. 24

Munkácsy Mihály, festőművész 2.) Folytatás

Naptár

9 vasárnap

9.30
TIT Tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Pál László
művészete.
Vezető: Bellák Gábor.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. október.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

Munkácsy Mihály óta, tehát a múlt század óta nem volt talán még egy olyan magyar festő, akit Párizs, a világ képzőművészeti fővárosa annyira elismert volna, mint a most száz éve született Gróh Bélát.

Szabó György: Száz éve született Gróh Béla.
Népújság, Tolna (1983. szept. 3.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Munkácsy Mihály
1983 DEC 7
DAILY NEWS
icy of the socialist countries as
1021
PICTURE, JEWELRY AUCTIONS
Paintings and jewelry that are
to go under the hammer next
week under auctions arranged by
the Commission Stores Company
(BÁV), are open for public
display from 10:00 to 18:00 dai
until December 11. The first
of the 298 paintings and the
jewelry and other objects
auctioned on December
the second lot the follo
at the Cultural Centr
Hungarian Optical
Csörsz utca, Distric
from the BAH, A
Hegyalja út roa
Among the
for auction
French, Au
asters a
nt

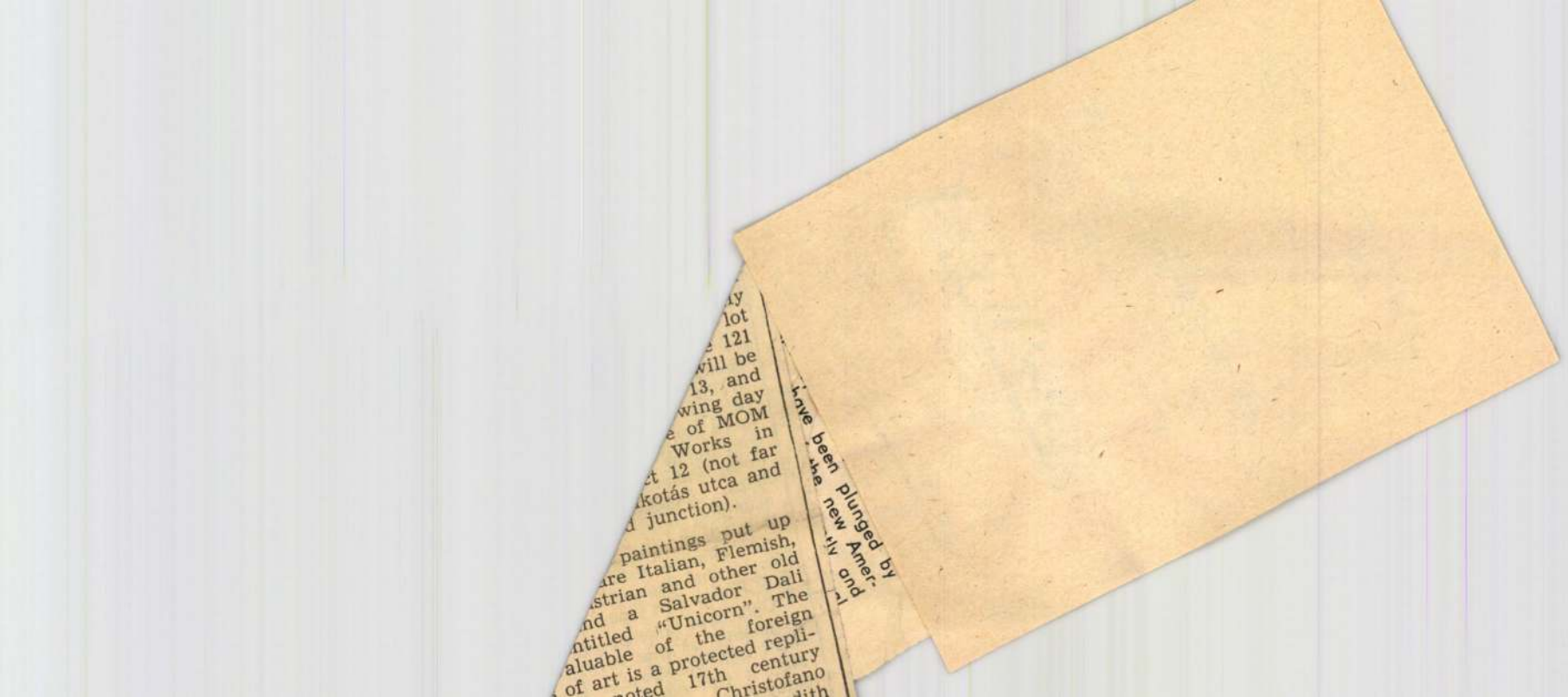

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Munkácsy Mihály, tehát a múlt század óta nem volt talán még egy olyan magyar festő, akit Párizs, a világ képzőművészete fővárosa, annyira elismert volna, mint a most száz éve született Czóbel Bélát és aki mégis, hosszú életen át mindvégig ragaszkodott hozzá, hogy hű fiának tartsa szükebb hona.

Sz. Gy.: az életörömlírai festője.
Napló (Veszprém), 1983. szept. 3. 9.-old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

A Vidovszky család eredetileg Békéscsabán élt. Itt volt a házi gyakori vendége egy pajkos asztalosinas: Munkácsy Mihály. – Munkácsyhoz fűződött szoros barátsága segítette Vidovszky Bélát a pályaválasztásban: festőművész akart lenni.

Láng Miklós: Vidovszky Bélára emlékezve.
Békés Megyei Népújság, 1983. júl. 2. 8. old.

MUNKÁCSY MIHÁLY

említve ld. Deák Ébner Lajos

Ecsery Elemér: Tájkép szénaboglyával. Deák Ébner Lajos
UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz. 25.o

vel actus rem repraesentans.
is actus cognoscitivi, quia per
is/ aptum redditur ad visionem

species expressa sunt media cog-
edium quo", idest medium per
ro expressa est "medium in quo",
tum.
spiritualis, cuius est, ut intel-
producat. Intellectus agens est
ex phantasmate relucere intel-

Munkácsy Mihály

Magyar Nemzet 1986. XI. 18

Tisztelt Szerkesztőség!

A Liszt Ferencről készült vázlat sorsa

A Magyar Országos Levéltárban a két világháború közötti időszak iratait kutatva, egy Munkácsy Mihály által rajzolt Liszt Ferencről készített vázlat fényképére lettem figyelmes, melyen Munkácsy ajánlása: „Paula grófnőnek 1886. március 31." látható. A fényképpel egyidejűleg iratok is előkerültek, melyek a rajzvázlat történetére utalnak.

Még az 1942. évben a párizsi főkonzul jelentette a minisztérnek, hogy Borchard Adolf Párizsban élő zongoraművész a

magyar kormánynak felajánlotta a birtokában levő és Liszt Ferencről készült ceruzarajzot, megvételre, kétezer svájci frankért.

A főkonzul, aki ezt közölte a minisztériummal, felhatalmazást kapott a megvásárlásra azzal, hogy az egyezkedés során vételárcsökkentést érjen el, mivel a szakmai körök túlzottnak tartották a kép árát. Bizalmasan a svájci konzulátus azt is közölte, hogy Bory Róbert véleményét is kikérte, aki mint műgyűjtő, csupán 500 frankra becsülte a művet. A tárgyalások során Borchard nem engedett az árból.

A magyar kormány, hivatkozva a Szépművészeti Múzeum szakvéleményére, 1000 pengőben állapította meg a kifizethető összeg felső határát. Kiemelte, hogy Munkácsynak ez a ceruzavázlata nem tartozik elsőrendű alkotásai közé, és így a grafikai osztály, a túlmagas árra és a kisebb művészeti jelentőségre utalva, nem tart igényt a rajzvázlatra. Különben a fénykép szerint Munkácsy a nagy zeneművészt olyan helyzetben örökítette meg, amikor karosszékében ülve, néhány pillanatra behunyta szemét, esetleg aludt, és így lopva kellett papírra vetnie Liszt jellegzetes arcvonásait, az „örökkévalóság számára..." Ez azonban tagadhatatlanul művészi kézre vall.

A Szépművészeti Múzeum akkori vezetősége, amely a magas ár miatt nem tehetett a minisztériumnak kedvezőbb ajánlatot, megállapította, hogy a rajz, mely Liszt utolsó párizsi tartózkodása idején készült, az ország szempontjából „elsősorban kegyeleti érték"-kel bír, és ezt elvitatni nem lehet.

A szóbanforgó vázlat készítése előtt néhány nappal, március 24-én Munkácsyné palotájukban estélyt rendezett, melyről szüleihez a következőket írta: „Csodálatos és eszményien jó, gyönyörű volt látni ezt a nagy aggastyánt hosszú fehér hajával a zongoránál, amellyel elvarázsolja az egész világot. Miska és Liszt megöleltek egymást; két nagy magyar művész diadalünnepe, minden esténket a nagy mesterrel töltjük vagy nálunk, vagy ott, ahol ő van. Miska megkezdte arcképét, amely pazar. A mester pénztek, szombat és hétfőn fog ülni neki..." (Végvári L.: *Munkácsy Mihály élete és művei.*)

Az említett Munkácsy-vázlatra visszatérve a Szépművészeti Múzeum a megszerzés érdekében javasolta azt is, hogy fedezet hiányában a Zeneművészeti Főiskola, vagy esetleg más műgyűjtő vásárolhassa meg a rajzot — a mai Liszt Múzeum is csupán a fentivel azonos fényképet őrzi a nagy művésznek.

Most, amikor Liszt Ferenc halálának 100-ik évéről emlékezik meg az egész világ, különös jelentőségű minden adat, amely Liszt és Munkácsy szoros művészi barátságára vet fényt. Ezt kiegészíti a párizsi főkonzul jelentésének az a része, hogy a ceruzarajz nemcsak kegyeleti érték, de a „két nagy magyar géniusszal kapcsolatos propagandisztikus ereje... is, hathatós"!

1944 tavaszán a vallás- és közoktatásügyi miniszter, valamint a külügyi tárca vezetője álláspontját egyeztetve úgy döntött, hogy a rajzot „fedezet hiányában megszerezni nem áll módjukban", s erről a főkonzul útján értesítették a rajz birtokosát, Borchard Adolf párizsi zongoraművészt.

Valkó Arisztid

leghevesebb vita a körül folyt, hogy tulajdonképpen mi is kerüljön államosításra. Az MKP következetes maradt, a bányavállalatok és a bányaüzemek teljes államosítását követelte. Sok-sok huzavona ellenére a megindult folyamatot már nem lehetett megállítani és a bányák államosításának javaslata 1946. május 25-én a Nemzetgyűlés elé került.

A nemzetgyűlési vitában a többi párt is belátta, hogy elengedhetetlen a széntermelés állami kezelésbe vétele. A szénbányászat államosításáról szóló törvény elfogadásának fejlődésünkben történelmi jelentősége volt, s ezt az eltelt negyven év is igazolta.

— Most, negyven év után is — mondotta — tisztelettel emlékezünk a széncsaták hőseire, az első bányász-sztahanovistákra, a Kossuth-díjasokra, a veteránokra, azokra, akik becsülettel megtettek mindent azért, hogy az ország talpra álljon, legyen mindig elegendő szén, fűtőanyag.

— Jól tudjuk valamennyien — mondotta —, hogy az államosítás óta többször is kritikus helyzetbe került szénbányászatunk, voltak keserű napjaink, heteink, hónapjaink, de mindig kilábaltunk e gondokból. A négy évtized során több bányászgeneráció váltotta egymást és ma már szinte el sem képzelhető az egykori bányászsors. Mindvégig megmaradt azonban: a bányászszolidaritás, a bányászbecsület. Kormányunk legutóbb újabb kedvezményeket adott a magyar szénbányászatnak. Ma is szükség van a bányászokra ugyanúgy, ahogy negyven évvel ezelőtt volt. Most, amikor a bányák államosításának évfordulójáról, a munkáshatalomért vívott harc győztes csatáira emlékezünk, azt kívánom, hogy a magyar bányászat töretlenül fejlődjön tovább, szolgálja még sokáig a magyar ipar, a népgazdaság törekvéseit — fejezte be beszédét Apró Antal.

Apró Antal beszéde után *Kapolyi* László ipari miniszter köszöntötte a bányászokat. Ezután a miniszter kitüntetéseket adott át veterán bányászoknak. Az Elnöki Tanács által adományozott Április Negyedike Érdemrendet kapta Havrán István, a bányászszakszervezet elnöke, az Országos Bányaműszaki Főfelügyelőség nyugdíjas elnöke, *Jamrik* Károly, a Magyar Szénbányászati Tröszt nyugdíjas elnöke, *Kiss Pap* Béla, az ózdi bányák nyugdíjas üzemvezetője, *Krauth* Sándor, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt nyugdíjas osztályvezetője, *Martinkó* Mátyás, a Várpalotai Szénbányák nyugdíjas igazgatója, *Nagy* Albert, az Ormosbányai Bányaüzem nyugdíjas bányamestere és *Vajda* József, a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság nyugdíjas igazgató helyettese. Négyen kapták meg a Kiváló Bányász kitüntetést.

Az ipari miniszter ezután fogadást adott a kitüntetettek tiszteletére.

TOT-ülés

A mezőgazdasági téeszek helyzetéről

(MTI) A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa hétfőn *Szabó* István elnökletével, Budapesten ülést tartott. A testület megvitatta a mezőgazdasági szövetkezeti mozgalom helyzetéről és feladatairól szóló elemző anyagot, amely részét képezi majd a mezőgazdasági szövetkezetek V. kongresszusa dokumentumának.

A testület megállapította, hogy a mozgalom a IV. kongresszus óta eltelt időben összességében tovább erősödött. A mezőgazdasági szövetkezetek a népgazdaság és a társban és az exportfeladatok teljesítésében. Termelésük értéke a magyar mezőgazdasági termelésnek több mint kétharmada. Az elmúlt években javult a szövetkezeti tagok és alkalmazottak anyagi, szociális és kulturális helyzete. Az elismerésre méltó eredmények sem feledtetik azonban — mutatott rá a testület —, hogy a tsz-ek munkája az elmúlt öt esztendőben nem volt zavartalan, a fejlődés több területen lassult, megtorpant.

A mezőgazdasági termelőszö-

Munkácsy Mihály: A kocsma előtt, olaj, vászon, 27 × 40 cm, 1865 k.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).

Stefan Mlynárik: Az érsekújvári Művészeti Galéria

Művészet, 1988. febr., 41-old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).
A debreceni Déri Múzeum képtára

2. „Golgota" (vázlat), olaj, vászon 130 x 190 cm. (repr.)

2 Munkácsy Mihály: Golgota (vázlat), olaj, vászon, 130 × 190 cm

Művészet, 1987. jan., 37–old.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Baráti Kör.

dec. 2. 17-órá. a XIX. sz. i új állandó kiállítás megbeszélése.
III. rész. Munkácsy Mihály és Taál László, a Munkácsy iskola és a századvégi divatos festészet.

Vezeti: Szinyei Merse Anna dr.

Magyar Nemzeti Galéria,
1987. nov., dec.

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Budavári Palota B, C, D épület

1987. NOVEMBER–DECEMBER

NYITVA TARTÁS/OPENING HOURS

Hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.
december 24-én 10–14 óráig nyitva
december 25-én zárva
december 28–29-én zárva
december 31-én 10–14 óráig nyitva
január 1-jén zárva
Belépődíj 5 Ft, diákoknak és katonáknak díjtalan.
Ingyenes látogatási nap a szombat.
Megközelíthető a 16-os, 116-os autóbusszal, siklóval a Clark Ádám térről és gyorslifttel a Dózsa György térről.

Daily 10 a.m.–6 p.m. except Mondays.
December 24. 10 a.m.–2 p.m. open
25., 28–29. closed
31. 10 a.m.–2 p.m. open
January 1. closed
Entrance fee: 5 Ft. Students and soldiers are admitted free.
Access: by bus number 16, 116, funicular railway from Clark Ádám tér, rapid lift service from Dózsa György tér.

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS/GUIDE SERVICE

Kérhető minden nyitva tartási napon 10–17 óráig, a kívánt időpont előtt legalább 3 nappal a 757-533/153 telefonon vagy személyesen. Tanulócsoportok és szocialista brigádok részére a tárlatvezetés ingyenes. Egyéni és felnőtt csoportos tárlatvezetés 50 Ft. Idegen nyelvű tárlatvezetés 150 Ft.	C ép., fszt.
Guide service in foreign languages on request	Block C, ground-floor

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK/PERMANENT EXHIBITIONS

Magyarországi művészet a XI–XX. századig	
Középkori kőtár	D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században	D ép., fszt.
Későgótikus szárnyasoltárok	D ép., I. em., trónterem
Későreneszánsz és barokk művészet 1550–1800.	D ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete	C ép., I. em.
Szinyei Merse Pál művészete	C ép., I. em.
XIX. századi magyar festészet és szobrászat	C ép., I. em.
XX. századi festészet és szobrászat	C ép., II. em.
	C, D ép., III. em.
Art in Hungary from the 11th to the 20th Century	
Medieval Stonework Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Late Ranaissance and Baroque Art between 1550 and 1800	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Pál Szinyei Merse's Art	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 19th Century	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3rd floor

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK/TEMPORARY EXHIBITIONS

Válogatás a Ludwig-gyűjtemény modern művészeti anyagából. 69 festmény és szobor bemutatásával jelentkezik ismét Magyarországon az Európában jól ismert Ludwig-gyűjtemény. Picasso, Beuys, Hamilton, Grave, Tübke, Namirov, Petrov és több más, a kortárs külföldi képzőművészet jeles alkotójának munkái láthatók a Magyar Nemzeti Galéria földszinti termeiben.	C ép., fszt.
Selection from the modern works of Art of the Ludwig Collection The Ludwig Collection, well-known in Europe, presents itself with 69 paintings and sculptures in Hungary again. You can see the works of Picasso, Beuys, Hamilton, Grave, Tübke, Namirov, Petrov and other outstanding contemporary foreign masters in the ground floor of the Hungarian National Gallery.	

TIT TÁRLATVEZETÉS

november 1., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Történelmi festészet a XIX. században** **A XIX. század művészete** Vezető: Szatmári Gizella

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Buda Castle, Blocks B, C, D

NOVEMBER–DECEMBER 1987

Munkácsy Mihály (1844–1900).
festőművész

november 8., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**XIX. századi festészet** **A századforduló művészete** Vezető: Kovásznai Viktória
november 15., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Későgótikus szárnyasoltárok a trónteremben** **A XIX. századi festészet** Vezető: Lux Ilona
november 22., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**A Ludwig-gyűjtemény** **A századforduló művészete** Vezető: Mazányi Judit
november 29., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Reneszánsz kőtár** **Szárnyasoltárok a trónteremben** Vezető: Mikó Árpád
december 6., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Erdélyi szárnyasoltárok** **Barokk csendéletek** Vezető: Mojzer Miklós
december 13., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**A gödöllői művésztelep** **Nagybányai festészet** Vezető: Szűcs Károly
december 20., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Nagybányától a Nyolcakig** **Rippl-Rónai József művészete** Vezető: Plesznivy Edit
december 27., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	**Szárnyasoltárok a trónteremben** **XIX. századi szobrászat** Vezető: Földes Mária

HANGVERSENYEK/CONCERTS

november 1., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Orosházi Madrigál Kórus Vezényel: Mosolygó Miklós	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel
november 3., kedd 13 óra	**Hangverseny délidőben** A Tomkins Énekegyüttes és az Aulos Blockflöte Együttes játszik Vezényel: Dobra János	
november 8., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Óbudai Kamarakórus Vezényel: Erdős Ákos	
november 15., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Veresegyházi Cantemus Kórus Vezényel: Vadász Ágnes	
november 17., kedd 13 óra	**Hangverseny délidőben** A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara játszik Vezényel: Selmeczi György Közreműködik: Kovács Béla – klarinét, Körmendi Klára – zongora	
november 22., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** SZFMH Victoria Kamarakórusa Vezényel: Farkas Mária	
november 29., Vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Intézete Budapesti Tagozatának Énekkara Vezényel: Szabó Tibor	
december 1., kedd 13 óra	**Hangverseny délidőben** Az Amadinda Ütőegyüttes játszik	
december 6., Vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Oeconomicus Kórusa Vezényel: G. Horváth József	
december 13., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Budapesti Művelődési Központ Szabó Ferenc Kórusa Vezényel: G. Horváth József	
december 15., kedd 13 óra	**Hangverseny délidőben** A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara játszik Vezényel: Ligeti András Közreműködik: Hegedüs Mónika – fuvola, Vajda József – fagott, Geiger György – trombita, Varga Zoltán – kürt, Bálint Mária – hegedű, Konrád György – mélyhegedű	
december 20., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Észak-pesti ÁFÉSZ és a Csokonai Művelődési Ház Tavasz Kórusa Vezényel: Cseszka Edit és Surán Sándor	
december 27., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Fővárosi Énekkar Vezényel: Ugrin Gábor és Takács László	

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA mng

Budavári Palota B, C, D épület

1987. NOVEMBER–DECEMBER

BARÁTI KÖR

november 11., szerda 17 óra	**A XIX. századi új állandó kiállítás megbeszélése** II. rész: Szinyei Merse Pál és baráti köre, az új természetszemlélet elterjedése Magyarországon. Vezeti: dr. Szinyei Merse Anna	Találkozás a B épület földszintjén
november 25., szerda 17 óra	**Találkozás Kiss Nagy András szobrászművésszel.** A beszélgetést Bereczky Loránd vezeti	B épület földszinti előadóterem
december 2., szerda 17 óra	**A XIX. századi új állandó kiállítás megbeszélése** III. rész: Munkácsy Mihály és Paál László, a Munkácsy iskola és a századvégi divatos festészet. Vezeti: dr. Szinyei Merse Anna	Találkozás a B épület földszintjén
december 12., szombat	**KIRÁNDULÁS gyalogsétával** Nagykovácsi–Perbál (galéria). Jelentkezés: dr. Soós Imrénénél az 569-963 telefonon.	
december 16., szerda 17 óra	**Év végi klubdélután.** CSAK TAGOKNAK!	B épület földszinti előadóterem

MÚZEUMI ÓRÁK

Általános és középiskolásoknak
Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlat alapján. Keddtől péntekig a délelőtti 3., 4., 5., 6. és a délutáni 1., 2. tanítási órák használhatók fel. Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel írásbeli megrendelésre, díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.
Telefon: 757-533/534 mellék

CSALÁDOS MÚZEUMI VASÁRNAP DÉLELŐTT

Játék a galériában címmel vasárnapi foglalkozást indítunk. Szülők és gyerekek közös munka keretében, művészek segítségével ismerkedhetnek a különböző képzőművészeti anyagokkal és technikákkal.

november 15., vasárnap 10.00 óra	Térépítkezés	B ép., fszt. Belépődíj 20 Ft/fő
december 6., vasárnap 10.00 óra	Karácsonyi előzetes	B ép., fszt. Belépődíj 20 Ft/fő

A HÓNAP MŰTÁRGYA

november

Györgyi Giergl Alajos: Vigasztalás, 1852
A festő korai korszakának talán legjobb alkotása. Romantikus népi életkép, amelynek hazafias nemzeti jelleget kölcsönöz a háttérben vonuló 48-as katonák ábrázolása. Az események ilyettén jelzése nyilvánvalóvá teszi, hogy a fiatal nő szomorúsága és az öregasszony vigasztaló együttérzése a szabadságharccal van összefüggésben.
(Bakó Zsuzsa)

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Buda Castle, Blocks B, C, D

NOVEMBER–DECEMBER 1987

december

Farkas István: Szirakuzai bolond, 1930
Az Auschwitzban elpusztult művész születésének 100. évfordulóján mutatjuk be ezt a szimbolikus erejű képi vallomását a XX. századi ember magára maradásáról, a reménytelen tiltakozásról. Többről van itt szó, mint Szirakuza öreg tudósának, Arkhimédésznek értelmetlen meggyilkolásáról. A figura kiemelése, a redukált szín- és formavilág fokozza a festői vízió erejét. Farkas Istvánnak ezt a fő művét 1985-ben vásárolta meg a Magyar Nemzeti Galéria.
Bajkay Éva

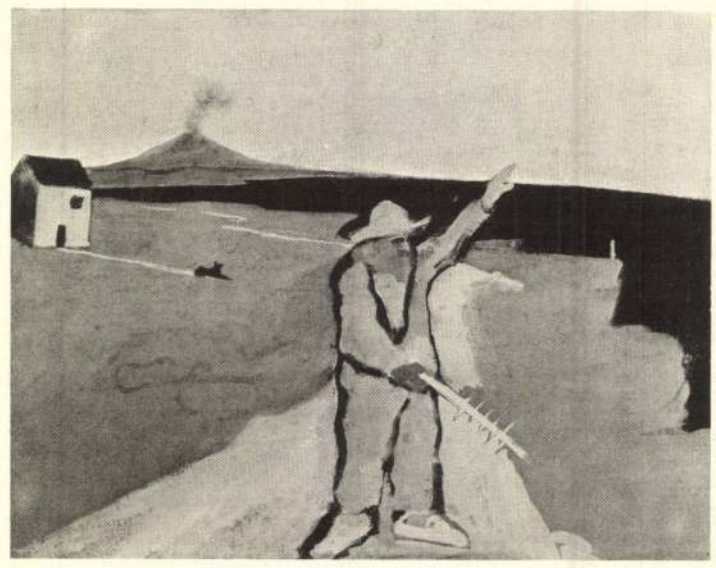

MÚZEUMI BOLT/MUSEUM-SHOP

Könyvek, reprodukciók, levelezőlapok	C ép., fszt.
Books, Reproduction, Postcards	Block D, Ground-floor

BÜFÉ/COFFEE-SHOP

Nyitva minden nyitva tartási napon 10-től 16 óráig	B ép., II. em.
Open from 10 a.m. to 4 p.m.	Block B, 2nd floor

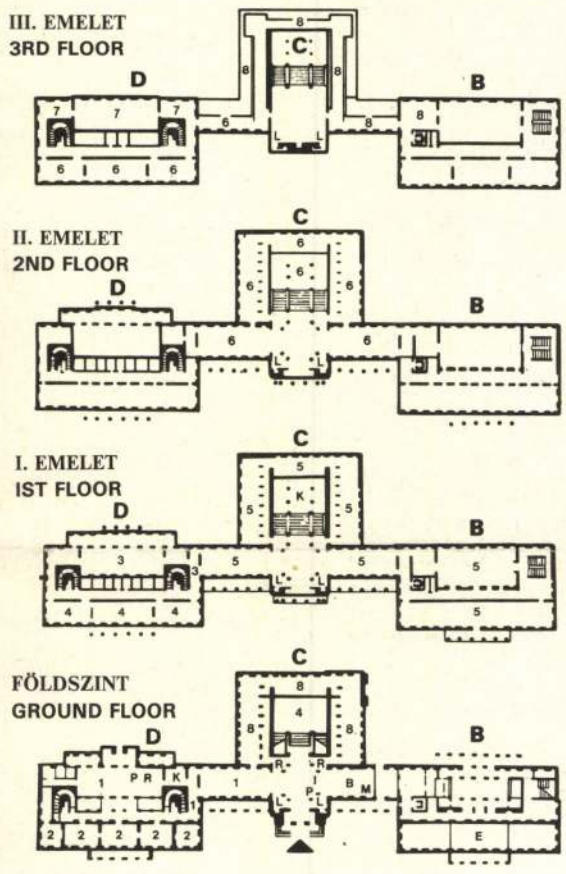

1 Középkori és reneszánsz kőtár
2 Gótikus faszobrok és táblaképek
3 Késő gótikus szárnyasoltárok, faszobrok és táblaképek
4 Késő reneszánsz és barokk művészet
5 XIX. századi festészet, szobrászat és éremművészet
6 XX. századi festészet, szobrászat és éremművészet (1945-ig)
7 Jelenkori művészet
8 Időszaki kiállítások

I Információ, P Pénztár, R Ruhatár,
E Előadóterem, K Könyv, reprodukció,
B Büfé, M Mosdó, L Lift

1 Lapidarium. Medieval and Renaissance Stone Carvings
2 Gothic Wood Sculpture and Panel Paintings
3 Late Gothic Winged Altars, Wood Carvings and Panel Paintings
4 Late Renaissance and Baroque Art
5 19th Century Paintings, Sculpture and Medals
6 20th Century Paintings, Sculpture and Medals (up to 1945)
7 Contemporary Art
8 Temporary Exhibitions

I Information desk, P Tickets,
R Cloak room, E Conference hall,
K Sales desk (books, reproductions),
B Refreshments, M Lavatory, L Lift

Felelős kiadó: Bereczky Loránd - 707987 Pátria Nyomda

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Budavári Palota B, C, D épület

1987. SZEPTEMBER–OKTÓBER

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

Buda Castle, Blocks B, C, D

SEPTEMBER–OCTOBER 1987

Munkácsy Mihály (1844–1900)
festőművei

NYITVA TARTÁS/OPENING HOURS

Hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.
Belépődíj 5 Ft, diákoknak és katonáknak díjtalan.
Ingyenes látogatási nap a szombat.
Megközelíthető a 16-os, 116-os autóbusszal, siklóval a Clark Ádám térről és gyorslifttel a Dózsa György térről.

Daily 10 a.m.–6 P.m. except Mondays.
Entrance fee: 5 Ft. Students and soldiers are admitted free.
Access: by bus number 16, 116, funicular railway from Clark Ádám tér, rapid lift service from Dózsa György tér.

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS/GUIDE SERVICE

Kérhető minden nyitva tartási napon 10–17 óráig, a kívánt időpont előtt legalább 3 nappal a 757-533/153 telefonon vagy személyesen. Tanulócsoportok és szocialista brigádok részére a tárlatvezetés ingyenes. Egyéni és felnőtt csoportos tárlatvezetés 50 Ft. Idegen nyelvű tárlatvezetés 150 Ft.	C ép., fszt.
Guide service in foreign languages on request	Block C, ground-floor

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK/PERMANENT EXHIBITIONS

Magyarországi művészet a XI–XX. századig	
Középkori kőtár	D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században	D ép., fszt.
Késő gótikus szárnyasoltárok	D ép., I. em., trónterem
Későreneszánsz és barokk művészet 1550–1800.	D ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete	C ép., I. em.
Szinyei Merse Pál művészete	C ép., I. em.
XIX. századi magyar festészet	C ép., I. em.
XX. századi festészet és szobrászat	C ép., II. em. C, D ép., III. em.
Art in Hungary from the 11th to the 20th Century	
Medieval Stonework Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Late Renaissance and Baroque Art betwen 1550 and 1800	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Pál Szinyei Merse' Art	1st floor
Hungarian Painting in the 19th Century	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3 rd floor

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK/TEMPORARY EXHIBITION

Nyitás: október 15.	A LUDWIG GYŰJTEMÉNY A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBAN 69 festmény és szobor bemutatásával jelentkezik ismét Magyarországon az Európában jól ismert Ludwig-gyűjtemény. Picasso, Beuys, Hamilton, Grave, Tübke, Namirov, Petrov és több más, a kortárs külföldi képzőművészet jeles alkotójának munkái láthatók a Magyar Nemzeti Galéria földszinti termeiben.	C ép., fszt.
Opening: October 15.	The LUDWIG Collection in the Hungarian National Gallery The Ludwig Collection, well-known in Europe, presents itself with 69 paintings and sculptures in Hungary again. You can see the works of Picasso, Beuys, Hamilton, Grave, Tübke, Namirov, Petrov and other outstanding contemporary foreign masters in the ground floor of the Hungarian National Gallery.	

TIT TÁRLATVEZETÉS

szeptember 6., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	A felvilágosodás korának festészete Késő reneszánsz és barokk művészet Vezető: Buzási Enikő
szeptember 13., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	A XX. század művészete Vezető: Dévényi István
szeptember 20., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	Szinyei Merse Pál művészete Mednyánszky László művészete Vezető: Ecsery Elemér
szeptember 27., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	A MA és az új művészet A Nyolcaktól az aktivistákig Vezető: R. Bajkay Éva
október 4., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	Barokk kiállítás Késő gótikus szárnyasoltárok a trónteremben Vezető: Jávor Anna
október 11., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	Késő gótikus szárnyasoltárok a trónteremben Vezető: Mikó Árpád
október 18., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	Gótikus táblaképek és faszobrok a XIV–XV. században Késő gótikus szárnyasoltárok Vezető: Török Gyöngyi
október 25., vasárnap 9.30 óra 15.00 óra	A századforduló művészete Vezető: Jobbágyi Zsuzsa

TIT SZABADEGYETEM

A Magyar Nemzeti Galéria a TIT Szabadegyetem szervezésében **1987 októberétől** a következő előadássorozatokat indítja:

I. **Régi magyar műgyűjtés** (6 előadás)
Az elmúlt években reneszánszát éli a műgyűjtés. Mind többen vállalkozhatnak az egyetemes és a magyar képzőművészet tárgyainak gyűjtésére. Ez a sorozat a magyar műgyűjtés tradícióival foglalkozik és arról ad számot, hogyan alakult a gyűjtemények sorsa és a gyűjtés az évszázadok folyamán.

II. **XIX. századi magyar művészet** (9 előadás)
1987. október 9-én nyílik meg a Magyar Nemzeti Galériában a XIX. század művészetét bemutató új állandó kiállítás. A nagyközönség a korábbi évek gyakorlatát követve szabadegyetemi előadássorozat keretében ismerkedhet e nagyszabású korszak stílusirányzataival, bepillantva többek között a rendezési, ill. restaurálási műhelymunkába is. Az előadásokat a rendező művészettörténészek a kiállítótérben a műtárgyak előtt tartják.

III. **A képhamisítás krónikája** (5 előadás)
Sorozatunk a képhamisítás történetével és felismerésének módszereivel foglalkozik. E sorozatával a Magyar Nemzeti Galéria egy meglévő igényt kíván kielégíteni, mellyel a műgyűjtőknek és az érdeklődő laikusoknak gyakorlati tárgyismeretét kívánja bővíteni. A sorozat egyes előadásait részben diaképekkel nagyobbrészben azonban konkrét műtárgyak bemutatásával és elemzésével demonstráljuk.

FIGYELEM! Az egyes sorozatokat csak mintegy 30 főnyi beiratkozott hallgatóság esetében rendezzük meg.

BEIRATKOZÁS: 1987. szeptember 7–18-ig minden munkanapon 15–18 óráig (szombat kivételével) a TIT Budapesti Szervezetében Bp. VIII., Múzeum utca 7. Telefon: 335-189

HANGVERSENYEK/CONCERTS

szeptember 13., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Kölni Gesangverein Férfikar Vezényel: Buday P.	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel
szeptember 20., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Miskolci Hassler Énekegyüttes Vezényel: Sándor Zoltán	
szeptember 22., kedd 13 óra	Hangverseny délidőben Szenthelyi Miklós zenekari hegedű hangversenye Közreműködik: Sántha Ferenc, Oszecsinszki Román, Kovács Anikó – hegedű és a Magyar Kamarazenekar Hangversenymester: Tátrai Vilmos	
szeptember 27., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Tungsram Kodály Zoltán Férfikar Vezényel: Pálinkás Péter	
október 4., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika MAHART Marczibányi István Kamarakórusa Vezényel: Igric György	
október 6., kedd 13 óra	Hangverseny délidőben A MÁV Szimfonikus Zenekar hangversenye Vezényel: Mark Gorenstein Közreműködik: Szokolay Balázs – zongora	
október 11., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Az Egyetemi- és Főiskolai Kórustalálkozó 2-2 kórusa	

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA mng

Budavári Palota B, C, D épület

1987. SZEPTEMBER–OKTÓBER

október 18., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Óbudai Ifjú Zenebarátok Zenekara Vezényel: Kutasi Margit	
október 20., kedd 13 óra	Hangverseny délidőben A Weiner Kamarazenekar hangversenye Vezényel: Weninger Richard Közreműködik: Rácz Zoltán és Váczi Zoltán – vibrafon	
október 25., vasárnap 11 óra	Vasárnapi kórusmuzsika Bécsi Kórus Vezényel: Gábor Rivó	

BARÁTI KÖR

szeptember 23., szerda 15–18 óráig szeptember 30., szerda 16–19 óráig	Beiratkozás, tagdíjbefizetés jelentkezés a kirándulásokra	B ép., fszt.
október 5., hétfő 17 óra	Évadnyitó klubdélután (Csak érvényes tagsági igazolvánnyal)	B ép., fszt.
október 12., hétfő 18 óra	Látogatás az MTA Zenetudományi Intézetének Múzeumában, a Bartók műhelyében című kiállítás hangversenynyel egybekötött megtekintése. Vezetők: S. Mohos Márta, Tőkeiné Egry Margit Találkozás: I., Táncsics M. u. 7. előcsarnokában. (Nem tagok részére belépődíj 20 Ft)	
október 28., szerda 17 óra	Az új XIX. századi kiállítás bemutatása Vezető: Bakó Zsuzsa	

KIRÁNDULÁSOK

október 10., szombat	Dunaföldvár–Cece–Ozora (Költség kb. 300 Ft)	
október 23–25., péntek–szombat– vasárnap	Pécs és környéke (Költség kb. 1800 Ft) Részletes felvilágosítás és jelentkezés a beiratkozással egyidőben.	

TÚRÁK (gyaloglással)

szeptember 26., szombat	Szokolya–Verőcemaros	
október 31., szombat	Fót–Fáy présház	

Jelentkezés: dr. Soós Imrénél. **Tel.:** 569-963

MÚZEUMI ÓRÁK

Általános és középiskolásoknak

Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlat alapján. Keddtől péntekig a délelőtti 3., 4., 5., 6. és a délutáni 1., 2. tanítási órák használhatók fel. Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel írásbeli megrendelésre, díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.

Telefon: 757-533/534 mellék

CSALÁDOS MÚZEUMI VASÁRNAP DÉLELŐTT

Játék a galériában címmel vasárnapi foglalkozást indítunk. Szülők és gyerekek közös munka keretében, művészek segítségével ismerkedhetnek a különböző képzőművészeti anyagokkal és technikákkal.

október 4., vasárnap 10.00 óra	Ismerkedés az anyagokkal	B ép., fszt. Belépődíj 20 Ft/fő
október 25., vasárnap 10.00 óra	Nyomhagyás a képzőművészetben	B ép., fszt. Belépődíj 20 Ft/fő

A HÓNAP MŰTÁRGYA

szeptember

Kisfaludy Károly: Osszián, 1820-as évek

A korai magyar romantikus festészet igen érdekes irodalmi mitológiai témát érintő feldolgozása, amely igen kedvelt volt a korszak festészetében, elsősorban Nyugat-Európában. Észak nagy, mitológikus homályba vésző énekes költője, dalnoka Osszián, aki egy sziklán ülve hárfáját pengetve mesél az őt körülvevő harcosoknak és asszonyoknak. A kép színvilága jól tükrözi a sejtelmes hangulatot, amellyel az európai ember az északi mitológiát, tájat és életformát felruházza.

(Bakó Zsuzsa)

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Buda Castle, Blocks B, C, D

SEPTEMBER–OCTOBER 1987

október	György Giergl Alajos: Vígasztalás, 1852 A festő korai korszakának talán legjobb alkotása. Romantikus népi életkép, amelynek hazafias nemzeti jelleget kölcsönöz a háttérben vonuló 48-as katonák ábrázolása. Az események ilyetén jelzése nyilvánvalóvá teszi, hogy a fiatal nő szomorúsága és az öregasszony vigasztaló együttérzése a szabadságharccal van összefüggésben. (Bakó Zsuzsa)	

GYIK-MŰHELY

A Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Műhely szeptember közepétől indul.

A Műhely 6–17 éveseknek tart rendszeresen, hetente egyszer, ill. kétszer képzőművészeti foglalkozásokat. A gyerekek du. 3–5-ig, vagy 5–7-ig járnak, korosztályuknak megfelelő csoportokban.

Jelentkezni lehet írásban szeptember 10-ig.

Cím: Magyar Nemzeti Galéria, GYIK-Műhely, Budapest Pf. 31. 1250

A jelentkezésben fel kell tüntetni a gyerek nevét, életkorát, osztályát, és lakáscímét. Az első foglalkozás időpontjáról értesítést küldünk.

MÚZEUMI BOLT/MUSEUM-SHOP

Könyvek, reprodukciók, levelezőlapok Rajzok, rézkarcok, kisplasztikák	C ép., mfszt., D ép., fszt. C ép., mfszt.
Books, Reproduction, Postcards Drawings, Etchings, Small Sculptures	Block C, Mezzanine Block D, Ground-floor Block C, Mezzanine

BÜFÉ/COFFEE-SHOP

Nyitva minden nyitva tartási napon 10-től 16 óráig	B ép., II. em.
Open from 10 a.m. to 4 p.m.	Block B, 2nd floor

Szinyei Merse Pál: Majális

Felelős kiadó: Bereczky Loránd - 707766 Pátria Nyomda

Munkácsy Mihály, festőművész (1844–1900).
Állandó kiállítások.

C ép. II. em.

Munkácsy Mihály és Paal László
művészete

Magyar Nemzeti Galéria.
1986. febr.

Munkácsy Mihály festőművész, 1844-1900.

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Budavári Palota B, C, D épület

1986 ÁPRILIS

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng

Buda Castle, Blocks B, C, D

APRIL 1986

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Magyarországi művészet a XI–XX. századig	D ép., fszt.
Középkori kőtár	D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században	D ép., I. em.
Későgótikus szárnyasoltárok	trónterem
	D ép., I. em.
Kőreneszánsz és barokk művészet 1550–1800.	C ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete	C ép., II. em.
XX. századi festészet és szobrászat.	C ép., III. em.
	D ép., III. em.

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁS

június 1-ig	**Eklektika '85** A kiállítás azt a 80-as években lezajló művészeti szemléletváltozást mutatja be, amely a festészet megújulásához vezetett. A bemutatott 33 művész munkái a jelenség fő irányának kitapintását segítik – a teljesség igénye nélkül. A tárlatlátogatók megismerkedhetnek az új festőiség hazai művelőinek nemzetközi mezőnyben is jegyzett képviselőivel és az új lehetőségek határait vizsgáló, kevésbé ismert alkotók műveivel egyaránt. Rendezők: Dévényi István, Hegyi Loránd	C ép., III. em. Bejárat a D. kapun
szeptember 1-ig	**Lélek és forma** Magyar művészet 1896–1914. Több sikeres külföldi bemutató után, 1986. március 14-én nyílt a Magyar Nemzeti Galéria C épületének földszinti és első emeleti termeiben a századforduló művészetét bemutató tárlat. Gazdag anyagában több mint 600 építészeti, képző- és iparművészeti tárgy, könyvművészeti alkotás – kiegészítve a társművészetek: az irodalom, a zene, a film- és színházművészet emlékanyagával – a korszak sokrétű bemutatására törekszik. Felidézi az 1896-os, millenniumi kiállítás eseményszámba menő műtárgyait, rekonstruál egyes jellemző enteriöröket, az 1900-as párizsi világkiállítást, melyen Magyarország kiemelkedő sikerrel szerepelt. A millenniumi kiállításról azóta nem látott művekkel találkozhat itt a látogató. Nem csak a Feszty körkép részleteit, de Eisenhut Ferencnek Feszty mellett méltatlanul elsikkadt történelmi tablóját is láthatják. A kiállítás részeként – többek közt – felépül a Lechner tervezte kecskeméti víztorony, valamint a párizsi világkiállítás kapuja. A századfordulós bútorenteriört a korszakra jellemző használati és dísztárgyak, ruhák, ékszerek egészítik ki. A Horti Pál és Tarján Oszkár által tervezett ékszerek mellett koronázási díszruhák, a pécsi Zsolnay gyár első kivitelezett darabjai teszik teljesebbé a korszakról kialakított képet. Az alkalmazott grafika műfajából Faragó Géza plakátjai, Kozma Lajos tervezte ex-librisek, a népszerű Kakas Márton c. folyóirat karikatúrái, s az aprónyomtatványok közül meghívók, táncrendek, hirdetések dokumentálják a szecesszió stílusjegyeinek a grand art mellett más műfajok területére történő kiáramlását. Az 1323 tételt tartalmazó katalógus számos új, tudományos eredményt is közlő tanulmánnyal egészül ki, melyek egyebek között a historizmus egyes kérdéseivel, valamint a népművészet felfedezésének hátterével, a napjainkban újból divatos szecessziós építészettel, a századforduló művészeti alkotóközösségeinek létrejöttével, az öltözködéskultúrával foglalkoznak. Rendezők: Éri Gyöngyi, O. Jobbágyi Zsuzsa	C ép., fszt., és I. em.

A HÓNAP MŰTÁRGYA

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc
A már emigrációban élő fejedelem portréja 1712-ben, Gdanskban készült. Az arckép nemcsak a magyar barokk portréfestészet egyik legszebb alkotása de a festő életművének is kiemelkedő darabja. Feltárja jellemábrázoló erejének legjavát. Mányokinak e műve a fejedelem előkelő megjelenésének és nemes méltóságának legjobb megörökítője s a feladatát küldetésként megélő későbbi vallomásíró elmélyült, érzékeny festőiségű jellemzése.

TIT TÁRLATVEZETÉSEK

április 4., vasárnap 9.30 15.00	**Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) **Későgótikus szárnyasoltárok** Vezető: Földes Mária	Múzeumi belépőjeggyel
április 13., vasárnap 9.30 15.00	**Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) Vezető: Ridovics Anna **Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) Vezető: Szabó László	
április 20., vasárnap 9.30 15.00	**Egry József művészete** **Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) Vezető: Aszalós Endre	
április 27., vasárnap 9.30 15.00	**Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) **Lélek és forma** (vezetés a kiállításon) Vezető: Jobbágyi Zsuzsa	

BARÁTI KÖR

április 9., szerda 17.00	**Filmvétítés – Az aranyember** (készült 1918-ban, rendező Korda Sándor)	B ép., fszt.
április 10., csütörtök 17.30	**Középkori művészet Magyarországon** sorozat MS mester: Vizitáció 1506. Előadó: Mojzer Miklós	B ép., fszt.
április 24., csütörtök 17.30	**Középkori művészet Magyarországon** sorozat Konzultáció	B ép., fszt.

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS

Kérhető minden nyitva tartási napon 10–17 óráig, a kívánt időpont előtt legalább 3 nappal a 757-533/153 telefonszámon vagy személyesen. Tanulócsoportok és szocialista brigádok részére a tárlatvezetés ingyenes. Egyéni és egyéb felnőtt csoportos tárlatvezetés 50 Ft. Idegennyelvű tárlatvezetés 150 Ft.	C ép., fszt.

MÚZEUMI ÓRÁK

Általános és középiskolásoknak
Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlatok alapján. Keddtől péntekig a délelőtti 3. 4. 5. 6. és a délutáni 1. 2. tanítási órák használhatók fel. Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel, írásbeli megrendelésre, díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.
Áprilisi meglepetés: „Sámánjáték" tavaszváró gyerekfoglalkozások
Telefon: 757-533/534 mellék

HANGVERSENYEK

április 5., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Kosciuszkó Tádé Utcai Ének-Zenei Általános Iskola Kórusa (Budapest) Vezényel: Ifj. Sapszon Ferenc	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel
április 13., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** FÉKISZ Solymári Madrigálkórus Vezényel: Kempelen Tünde	
április 15., kedd 12.45	**Hangverseny délidőben** A Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarának hangversenye. Vezényel: Lukács Ervin	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel
április 19., szombat 16.00	**Szombat délutáni kamarazene** Évszázadok társasmuzsikája A Kodály Vonósnégyes hangversenye	D ép., I. em., barokk kiállítási terem, jegyek a pénztárban válthatók
április 20., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Szilágyi Erzsébet Gimnázium Leánykara. Vezényel: Csik Miklós	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel
április 27., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Pécsi ÁFÉSZ Janus Pannonius Női Kara. Vezényel: Ivasivka Mátyás	
április 29., kedd 12.45	**Hangverseny délidőben** A Corelli Kamarazenekar hangversenye. Művészeti vezető: Ella István	C ép., I. em., kupola, múzeumi belépőjeggyel

FILMVETÍTÉS

április 5., szombat 15.00	**A szecesszió Magyarországon** Magyar szecesszió Építészetünk a századfordulón	B ép., fszt., előadó ingyenes
április 12., szombat 15.00	**A századforduló Bécsben** G. Klimt, O. Wagner, A. Loose, J. Hoffmann	
április 19., szombat 15.00	**A magyar játékfilm kezdetei** A vén bakancsos és a fia, a huszár, 1918. néma film Szigeti József darabjából, rendező: Fekete Mihály. Szereplők: Szentgyörgyi István, Poór Lili, Kabók Győző, Rétei Gyula. A magyar film 1919-ben. (összeállítás), Tegnap, 1919., rendező: dr. Lázár Lajos	
április 26.,	**A századforduló cseh művészete** (cseh nyelvű vetítés) Stílusváltások (Prágai épületek) „. . . s a fejedelem kopjával sújt." (J. V. Myselbek szobrai) A legrosszabb napok Jan Stursa szobrászata, Hűtlenségek és bánatok (Jan Preisler művészete) A szecessziós Prága.	

MŰTÁRGYAK ÁRUSÍTÁSA

Rézkarcoló Művészek Alkotóközössége	C ép., magasföldszint

KÖNYV, REPRODUKCIÓK, LEVELEZŐLAPOK ÁRUSÍTÁSA

C ép., magasföldszint

BÜFÉ

Nyitva 10-től 16 óráig	B ép., II. em.

NYITVA TARTÁS

Hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig
április 1-én, kedden zárva
április 4-én, pénteken nyitva
Belépőjegyet 17.30 óráig adunk ki!
Belépődíj 5 Ft, szombatonként ingyenes!
Diákoknak és katonáknak díjtalan
Megközelíthető 16-os autóbusszal

mng HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

PERMANENT EXHIBITIONS

Art in Hungary from the 11th to the 20th Century	
Medival Stonework Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Late Renaissance and Baroque Art between 1550 and 1800	1st floor
Hungarian painting and Sculpture in the 19th Century	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3rd floor

TEMPORARY EXHIBITION

Eclectica '85 — Block C, 3nd floor

Through the works of 33 artists the exhibition endeavours to demonstrate the change in the artistic conception occurred during the first half of the eighties.
Organized by István Dévényi, Loránd Hegyi

Soul and Form — Block C, ground-floor and 1st floor — Admission fee: Ft 20

Hungarian art 1896–1914
After several successful exhibitions all around the world here at the Hungarian National Gallery of the collection presenting the art of the turn of the century was opened on 14 March 1986. The exhibition intends to show the period in its integrity, among the 600 items of fine arts, applied art, architecture and typography the visitor can find the relics of literature, music, film and theatre as well. The exhibition revives the works of the Millennium exhibition of 1896 as matter of special interest, reconstructs some characteristic interiors, the world exhibition in Paris at 1900 where Hungary was one of the successful participants. Hungarian public for the first time has the opportunity to admire the precious works of the Millennium exhibition that have not been displayed since then. Not only the details of the monumental picture of Feszty but the historical tableau of Ferenc Eisenhut passed over in silence undeservedly. As a part of the exhibition among the others the water tower from Kecskemét projected by Ödön Lechner will be rebuilt as well as the gate of the Paris world exhibition. The furnished interior from the turn of the century is completed with characteristic personal belongings, fancy articles, costumes and jewelry. Besides the jewelry designed by Pál Horti and Oszkár Tarján coronation dresses, the first executed pieces of Zsolnay manufactory at Pécs make more complete the view about this period. Posters of Géza Faragó, ex libris designed by Lajos Kozma, caricatures of the popular magazine "Kakas Márton" from the genre of aplied, graphic, and invitation cards, dancecards, bills among the leaflets document the emanation of the stylistical marks of the Art Nouveau to wider circle of different genres besides the grand art. The catalogue containing 1323 items is completed with essays reporting several new scientific results. Among the others there are papers on the problems of Historism and the background of discovery of folk art, and the nowadays again fashionable architecture of Art Nouveau, formation of groups of artists at the turn of the century as well as a sociological approach of dressing culture.
Organized by Gyöngyi Éri, Zsuzsa O. Jobbágyi

GUIDE SERVICE

Guide service in foreign languages on request — Block C, ground-floor

CONCERTS

April 5., Sunday 11.00 a.m.	**Choral Music** The Chorus of the Kosciuskó Tádé musical Elementary School, Budapest Choir master: Ferenc Sapszon jun.
April 13., Sunday 11.00 a.m.	**Choral Music** The FÉKISZ Madrigal Choir, Solymár Choir Master: Tünde Kempelen
April 15., Tuesday, 12.45 p.m.	**Midday Concert** Concert of the Hungarian Radio and Television Symphony Orchestra Conducted by Ervin Lukács
April 19., Saturday, 16.00 p.m.	**Saturday Afternoon Chamber Music** Chamber-music of centuries Concert of the Kodály String-quartet
April 20., Sunday 11.00 a.m.	**Choral Music** The Girls' Chorus of the Szilágyi Erzsébet Secondary School Choir master: Miklós Csik
April 17., Sunday 11.00 a.m.	**Choral Music** The AFÉSZ Janus Pannonius Women's Choir Choir master: Mátyás Ivasinka
April 29., Tuesday 12.45 p.m.	**Midday Concert** Concert of the Corelli Chamber-Orchestra Artistic director: István Ella

FILM SHOW

April 5., Saturday 15.00	**The Art Nouveau in Hungary** Hungarian Art Nouveau Architecture in Hungary at the turn of the century
April 12., Saturday 15.00	**The turn of the century in Vienna** G. Klimt, O. Wagner, A. Loose, J. Hoffmann
April 19., Saturday 15.00	**The beginnings of the Hungarian feature film** The old foot-soldier and the hussar, 1918., silent film, from the play by József Szigeti. Director: Mihály Fekete. Actors: István Szentgyörgyi , Lili Poór, Győző Kobók, Gyula Rétei. The Hungarian film in 1919 (selection) Yesterday, 1919. Director: dr. Lajos Lázár
April 26., Saturday 15.00	**The Czech art at the turn of the century** (projection in Czech language) Changes in style (Prague buildings) ". . . and the prince strikes with the pike" (The sculptural work of J. V. Myselbek) The most beautiful days (The sculptural work of Jan Stursa) Infidelities and sorrows (The art of Jan Preisler) The Art Nouveau in Prague

SALE OF WORKS OF ART

Union of Etching Artists — Block C, Mezzanine

SALE OF BOOKS, REPRODUCTIONS, POSTCARDS

Block C, ground-floor

COFFEE-SHOP

Open from 10 a.m. to 4 p.m. — Block B, 2nd floor

OPENING HOURS

10 a.m. - 6 a.m. Mondays closed.
April 1, Thuesday - closed.
April 4, Friday - open.
Last sale of admission tickets by 5.30 p.m.
Admission fee: Ft 5, Saturdays free.
Students and Soldiers are admitted free of charge. Traffic:
Bus No. 16 from Clark Adam Square.

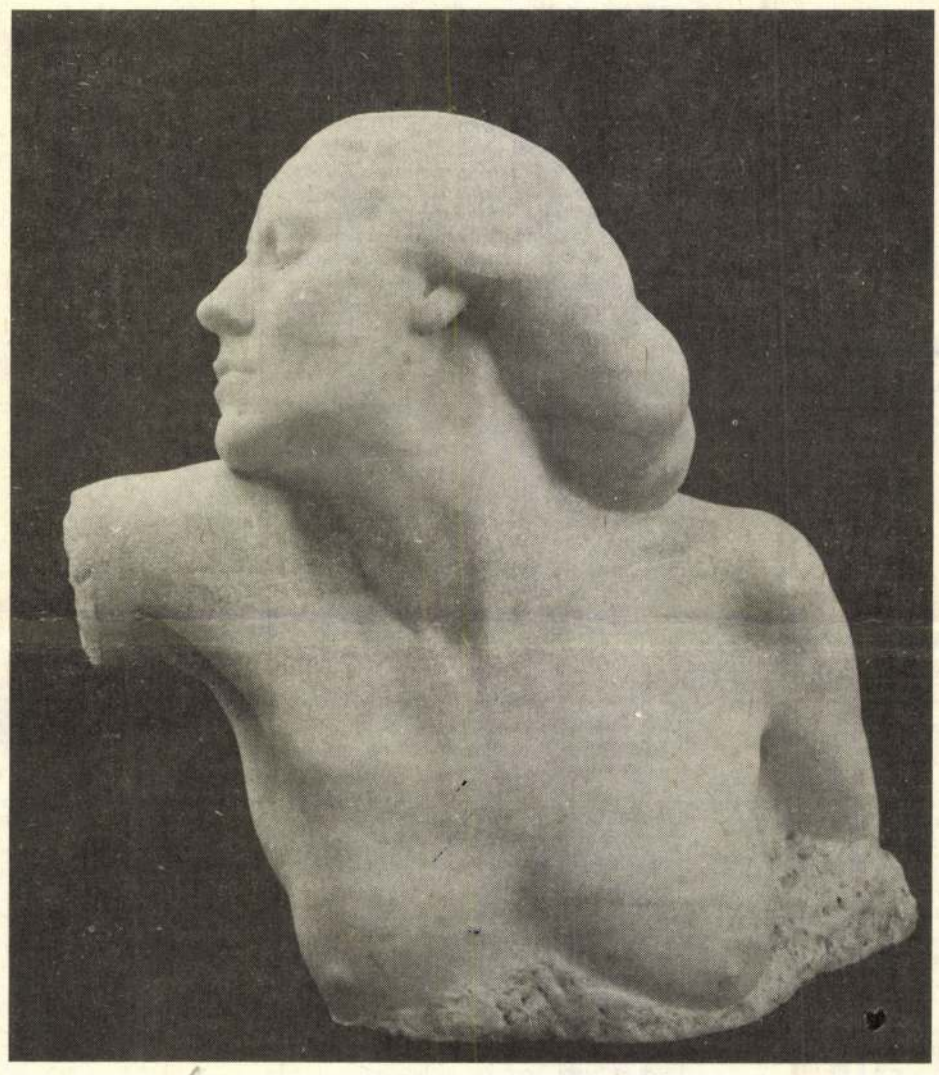

A Lélek és forma kiállításról: Sidló Ferenc: Ébredés, 1909 k.
From the exhibition "Soul and Form": Ferenc Sidló: Awakening cca. 1909

Felelős kiadó: Bereczky Loránd - 601600 Pátria Nyomda

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új művészet

1997. márc.

43.0

MUNKÁCSY MIHÁLY

ÚJ MŰVÉSZET

2000/jan.

P - 9945

26.0.

nden járulékával - az egész
tam, mint ezen s a nevem se
ejeződött, juniusban kell kez-
ármat kellene csinálni az idén
k volt-e foganatja, még nem

n irtál, azóta - azt hiszem -
mert tudni nem tudok róla
februári szám óta nem láttam,

ról irsz, hogy nem vagyunk an-
-, hát, ha itt volnál kéznél,
ávolon kivül vagy, mit csinál-
tetted meg a dolgot, hiába min-
erény-csősz, de vannak a becsület-

MUNKÁCSY MIHÁLY

ÚJ MŰVÉSZET
1998/OKT.
P-9396
12.o.

to állapotban menjek az utolsó
a Miklós[3] - heroikus munkát vég-
zédre készül. Én valószinüleg
i elmaradt, vagy valami várat-
ilvánosság előtt beszélnem nekem

presidente la s~~t~~oltezza stessa.
esto era evidente dal p~~r~~imo

s mást a tárgyalásról a Pesti
, az ujságok azonban csak nagyon
latságos lehetett annak, a kk
k az idegeibe került.
ásfél hónappal ezelőtt, az csupa
Remélhetőleg a folytatás sem
ost már talán tul is van minden

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új művészet

1998. OKT.

11. o.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Hunok Párizsban

(MH) A Home Galériában június 23-áig nyílt kiállítás Hunok Párizsban címmel. A tárlaton többek között Bálint Endre, Berény Róbert, Czóbel Béla, Brassai, André Kertész, Munkácsy Mihály, Henri Nouveau, Rippl-Rónai József, Pierre Székely alkotásai láthatók. A kiállításon olyan művek is szerepelnek, amelyek eddig Magyarországon nem voltak láthatók.

MAGYAR HÍRLAP 2001. május 21.

ben a dolgokban velem egyet, de én -
volodni ettől a felismeréstől, leg-
emléletemet s sok keserves tapaszta-
. Ezt a mértéket alkalmaztam szakmánk
adásban s mindenre megtaláltam benne

zemlélet mutatta meg nekem kezdettől
tehát szellemi és ezektől elválaszt-
s kereskedik, csal és önmagát csalja,
bévlit árul. -

rül van baj! Ezt már régen Herbert[3]
akkor, hogy ilyen kicsi országban,
pontja van, minden mindjárt vérre,

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

TIT Tárlatvezetés:

febr. 16.
9.30 óra
15 – "

A gödöllői művésztelep
Munkácsy Mihály műveiaz MNG-ben.

Vezető: Bellák Gábor.

Magyar Nemzeti Galéria,
1986. febr.

Munkácsy Mihály, festőművész

Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete

(Cépo. T. em.)

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. január.

MUNKÁCSY MIHÁLY

117.

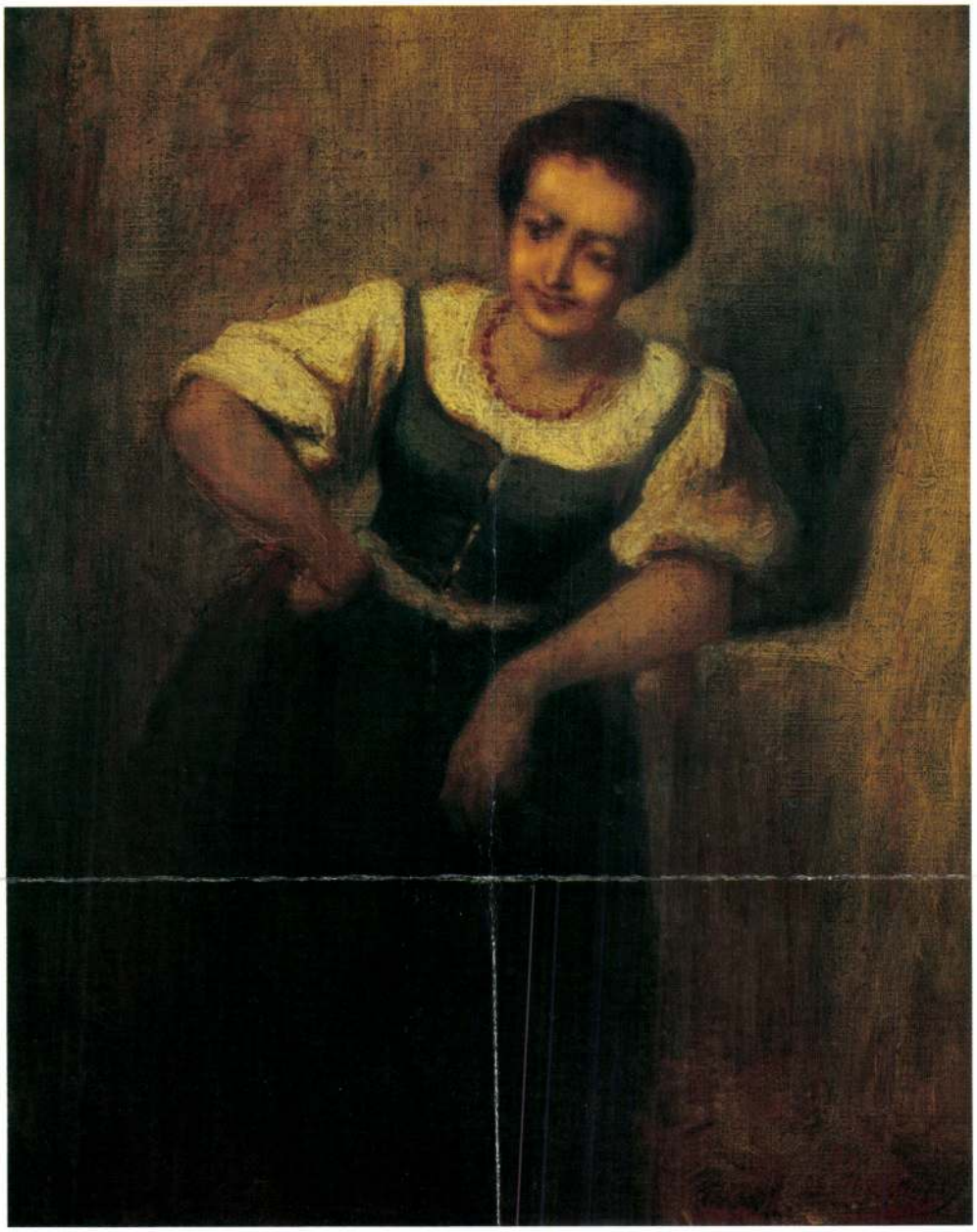

117.▲
Munkácsy Mihály (1844-1900)

Női alak a lakodalmi hivogatókhoz, 1868
Olaj, vászon 30 x 25 cm
Jelezve jobbra lent: Munkácsy

Reprodukálva:
- Végvári Lajos, Munkácsy Mihály élete és művei, Bp. 1958., 78. kép, oeuvre jegyzék 78.,
- Országos Postatakarékpénztár Árverési Csarnokának Aukciói, 1934. 785. szám

Kikiáltási ár: 4 000 000 Ft

115.◄
Molnár József (1821-1899)

Kis-tarpataki vízesés
Olaj, vászon 180 x 100 cm
Jelezve jobbra középen: Molnár J.
Hátoldalán: "Tájrész a kis Tarpataki völgyből a Kárpátokban
Ára 2000 Frank 800 Forint,
Festette Molnár József Budapesten Hunyadi tér 4."
Kikiáltási ár: 1 300 000 Ft

116.▲
Mednyánszky László (1852-1919)

Mocsaras táj
Olaj, vászon 46 x 60 cm
Jelezve jobbra lent: Mednyánszky
Kikiáltási ár: 950 000 Ft

30.

Munkácsy Mihály (1844-1900)

Tanulmányfej (Ordító suhanc)
Olaj, vászon 38 x 26,5 cm
Jelezve jobbra lent: M de Munkácsy 80
Teljességében csak az infra felvételen olvasható

Kikiáltási ár: 4 000 000 Ft

A Krisztus Pilátus előtt

Munkácsy Mihály 1880 elején kezdett foglalkozni a *Krisztus Pilátus előtt* megfestésének gondolatával. Festői pályája csúcsán járt ekkor, és szükségét érezte egy rendkívüli téma monumentális feldolgozásának. A Krisztus-témára állítólag műkereskedője, Hans Sedelmeyer hívta fel figyelmét, bár Meller Simon úgy vélte, Munkácsy már 1878-ban is gondolt a *Szenvedéstörténet* valamelyik mozzanatának megjelenítésére (Sz. Kürti-Hapák, 1993).

Az előtanulmányok

A kompozíciót mintegy 35 olaj tanulmány előzte meg, az alakok majd mindegyikéről külön vázlat is maradt fenn. Kiemelten kezelte Munkácsy a kép fő alakjait, Krisztust, Pilátust, a Farizeust, a gyermekét ölelő anyát és a tömeg szószólójaként ábrázolt ordító suhancot. Ő az, aki Pilátus kérdésére: *"Mit tegyek akkor Jézussal, akit Krisztusnak mondanak?"* válaszként kiáltja: *"Feszíttessék meg!"* Magasra emelt, széttárt karja, fehér ruhája a kompozíció bal oldalának legszembetűnőbb hangsúlyát képezi, és Krisztus, valamint Pilátus öltözékének fehér foltjával együtt a kép hármas ritmusának első akkordját adja.

Munkácsy, aki az úgynevezett *juste milieu*-höz tartozó festők egyik kiemelkedő alakja volt a 19-ik század utolsó évtizedeinek Párizsában, festésmódjában pontosan követte azt az elvárást, hogy klasszikus mintára kialakított nagy kompozícióit naturalista látásmódban megfestett alakokkal népesítse be. Ezért bibliai képeinek alakjait is mindannyiszor gondosan kiválasztott, korabelinek tartott kosztümökbe öltöztetett modellek felhasználásával festette. A *Krisztus Pilátus előtt* modelljei közül Cesare Leonardi (Jézus) és Nikola Demario (álló zsidó) neve ismert. Azt nem őrizte meg az emlékezet ki volt az *Ordító suhanc* modellje.

Az *Ordító suhanc* változatai

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt (részlet)

A jelen aukción szereplő kép egyike lehet azoknak a korai változatoknak, amelyeket a nagy kompozíció sikere után Munkácsy készre festett és Sedelmeyer útján értékesített. A Sedelmeyer által vezetett *Számlakönyvben* (MNG Adattár, ltsz.: 3053/1930) több alkalommal is találhatunk ilyen vázlatok átvételére vonatkozó bejegyzéseket, így 1881. júliusában 8 tanulmányfej és két vázlat, decemberében három stúdium átvételét rögzíti a jegyzék. Ezek egyike lehetett ez a viszonylag kis méretű tanulmányfej, amelyiken a modell darabossága még az első rögzítések egyikének nyomát viseli. A későbbiekben Munkácsy némiképp átfogalmazta, stilizálta képének ezt a szereplőjét is.

Az itt láthatón kívül jelenleg ismert egy nagyobb méretű, 78 x 62 cm-es változat, külföldi magántulajdonban, valamint az Andrássy-család gyűjteményéből a második világháború idején elveszett *Tanulmány* (olaj, vászon, 64 x 80 cm).

(o.u.)

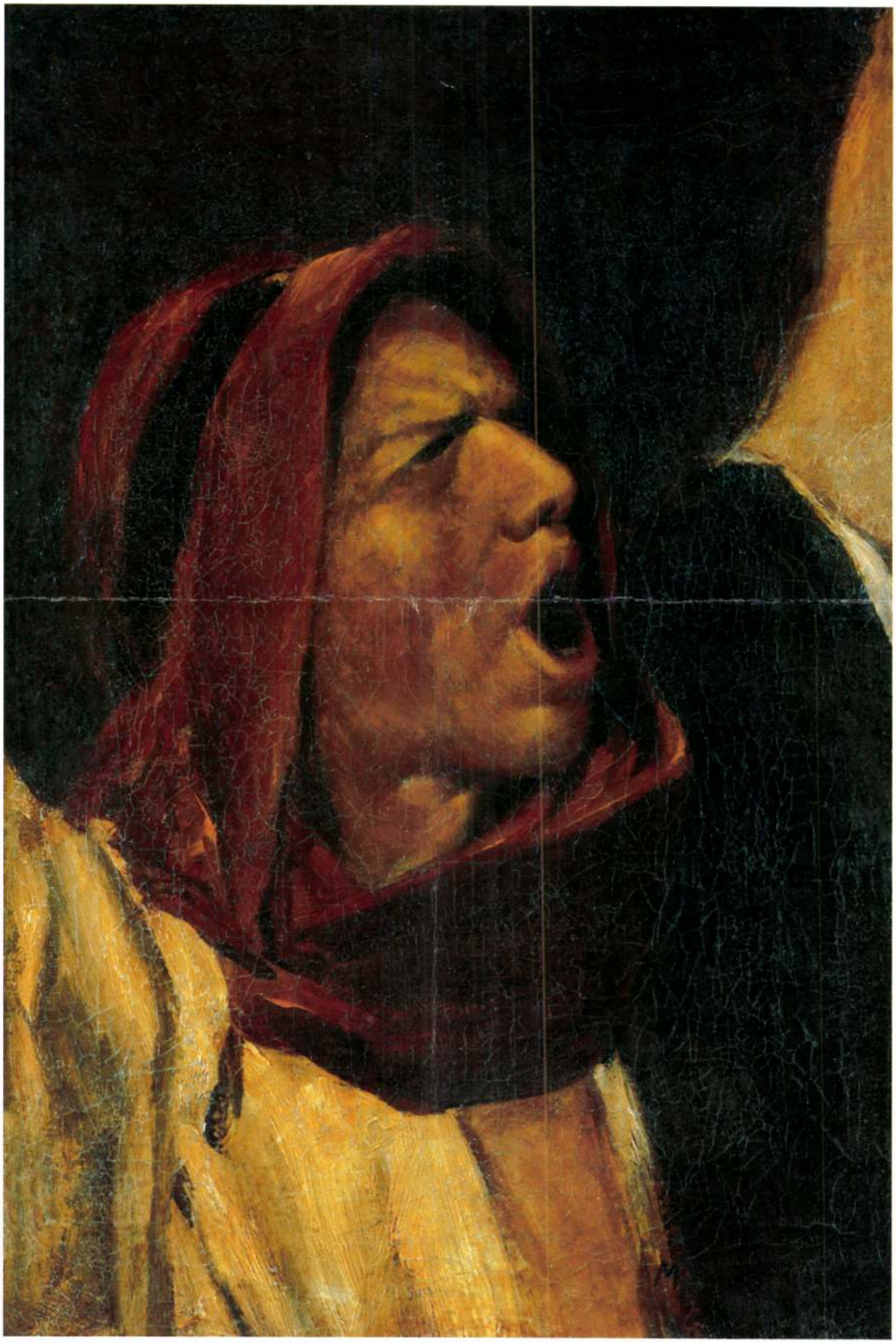

30.

31. **Lotz Károly** (1833-1904)

Diadalmas Neptun, 1872
Olaj vászon 75 x 176,5 cm
Jelezve jobbra lent: f. Lotz K. 1872.

Kikiáltási ár: 3 500 000 Ft

Kiállítva:

- *Neptun szelet rendel* címmel, Lotz Károly kiállítása, Bp., Műcsarnok, 1905. XII. terem, 340. kép (katalógus 14. oldal)

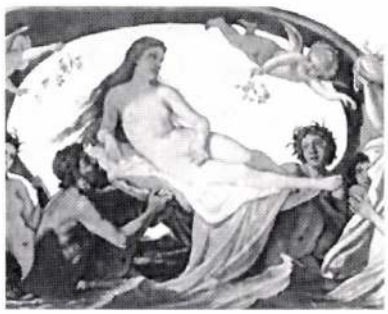

Lotz Károly: Galathea diadala 1876 (részletek)
Olaj, vászon, 65 x 267 cm

Lotz Pesten

A németországi születésű, bécsi tanultságú egykori Rahl-növendék Lotz Károly 1872-ben, a *Diadalmas Neptun* festésének évében fiatal kora ellenére már elismert művész volt. A 1870-es évtized elején, hosszabb itáliai és párizsi tanulmányútjait követően, Lotz újabb monumentális munkákra kapott megbízást - számos pesti középület és palota belső és külső dekorációja fűződik a nevéhez, így az egykori Lipthay-palota és a Bródy Sándor utcai Ádám Károly-ház freskói és pannói is.

A Neptun-téma

Lotz életművében, főként monumentális munkáiban, kiemelt szerepet kaptak mitológiai témájú művei. Már korai monumentális munkáiban, a vörösvári Erdődy-kastély lunettáin (1863) és gróf Károlyi Alajos Múzeum kertre néző palotájának azóta elpusztult előcsarnokában (1864) is megjelentek a sokszor allegorikus mitológiai ábrázolások, de ezek egységes és együttes, program-szerű megjelenítésére először az 1870-es évek elején nyílt módja. Ybl Ervin megfogalmazásában a Lipthay-palota és az Ádám-ház mitológia ciklusainál Lotz *"először állt szemben valamennyi antik istennel, akik később annyi sikert hoztak neki"* (Ybl, 1981, 34.).
A Neptun-csoport Lotz mitológiai tárgyú művein többször is felbukkant: a Lipthay-palota nagyalakú frízei között (1874.), az Opera nézőterének mennyezetképén (1883.) és gróf Károlyi István palotájának mára csak vázlat formában ismert mennyezet-freskóján (1887.).

Képmeghatározás

Diadalmas Neptun pontos leírását megtaláljuk Ybl 1938-as Lotz monográfiájában, a Lipthay-palota dísztermében lévő freskófrízek ismertetésénél: *"A kép közepén (...) a tenger istene, balkezében háromágú szigony, alakját vörös lepel takarja, előtte sötétzöld köntösben Amphitrité fekszik. Mögöttük, háttal gyermekük, Triton a Pegasussal (...), az istenpár előtt Boreasz, a vihar támasztója repül ..."* (Ybl, 1934. 136.) Az egykor báró Lipthay Béla tulajdonában lévő, Unger Emil tervei szerint épült Duna-parti épület mitológiai tárgyú falképeit Lotz 1874-ben, két évvel a *Diadalmas Neptun* festése után készítette el. Az azóta elpusztult Lipthay-palotabeli ábrázolás és képünk több mint közeli hasonlósága alapján feltételezhetjük, hogy Lotz a Neptun-freskó létrehozásánál a már kész táblakép elrendezését és ikonográfiáját követte - a *Diadalmas Neptun* tehát úgy tekinthetjük, mint a Lipthay-palota frízének előképét.

Stíluskérdések

Lotz táblaképének sajátosságai, a fríz-szerű elrendezés, a nagyvonalú alakkezelés, az aranyalap használata, monumetális műveivel mutatnak rokonságot. Már az ábrázolás - táblaképeken csak ritkán előforduló - témája is jelzi, hogy a képünkhöz legközelebb álló műveket Lotz muráliái és pannói között kell keresnünk. A *Diadalmas Neptun*on Lotz monumentális műveinek nagy részéhez hasonlóan, a bécsi akadémiai mester, Karl Rahl falfestészetének és Raffaello ill. Michelangelo freskóinak a hatása érvényesül. A csoport főfiguráinak profil-beállításai, az erőteljesen formált, antik szépségeszményeket követő testek, a szoborszerűen kidolgozott izmok Michelangelo Capella Sistinabeli falképeit és Rahl műveit, elsősorban a bécsi Tedesco-palota mennyezetképeit idézik. Az aranyalap használata a 19. század második felének bécsi historizáló festészetének, így Rahl és Hans Makart műveinek hatásáról tanúskodik, a fríz-szerű elrendezés és a kép kompozíciója pedig Raffaello Farnese Galériájának falképeivel hozható kapcsolatba.

Rokon művek

A *Diadalmas Neptun* kompozícionális sajátságai már Lotz 60-as évek eleji monumentális munkáin, így a pesti Vigadó Árgirus sorozatának egyes képein (*Árgirus és a három óriás,* 1863.) és Károlyi Alajos palotájának egykori előcsarnok-mennyezetén is (*Apollo és Aurora,* 1864.) is feltűnnek, de képünk legszorosabb párhuzamait a Lipthay-palota freskói nyomán készült Ádám-ház pannói között találjuk. A Bródy Sándor utcai Ádám-ház szintén itáliai és bécsi hatásokról tanúskodó művei közül a nagyterem frízeinek egyike, a *Galathea diadala* (1876.) áll legközelebb képünkhöz, mind figura formálását, mind elrendezését tekintve. Lotz későbbi művei közül elsősorban az Erdődy-palota egykori lunettáin (1879.) és az Opera mennyezetének *Neptun-csoportján* fedezhetők fel a *Diadalmas Neptun* stílusvonásai.

B.Á.

1994. febr. 5-6

Sors, nyiss nekem tért!

A fiatal Munkácsy – Szamossy Elek tanítványa

Sikerkönyv, népszerűsítő földolgozások, s talán film is készült Munkácsy Mihály életéről. Hálásabb témát keresni sem lehetett volna.

Belefért abba minden. Művészsors, amilyennek az olvasó kívánta végigélni. Csodálatos karrier története a nyomortól a világhírig. A békéscsabai asztalosinas elindul „Párizs ellen", s meghódítja a művészet fővárosát. A Bohémélet ugyan nem Murger receptje szerint íródott, de azért bőven volt benne hasonló fordulat is. A csábítás története: egy pompakedvelő asszony és egy könyörtelen műkereskedő élősködik az alkotói zsenialitáson. Közben betegség gyötri a festőt; gyógyíthatatlan kór. A millennáris évek csillogásából már vajmi keveset láthat. Elmebetegek szanatóriumából hozták haza eltemetni, a nemzet őszinte gyásza mellett.

Mindezek ellenére a még föl-bukkanó dokumentumok vagy közzétett leveleinek olvasása sokkal életesebben állítja elénk őt, mint a drámaiságra vagy fordulatosságra kihegyezett regényrészlet. E források megjelenítő erejével semmi sem versenyezhet. A megszépítetlen valóság, a puszta igazság hangja csendül ki belőlük, megrázóbb és döbbenetesebb erővel, mint bármely regényből vagy filmből. Pályájának dokumentumai dacolnak az esztétika törvényeivel: mintha az élet utánozná a művészetet.

Munkácsy pályájának kutatói számon tartják, hogy egy vándorfestő — Szamossy Elek — vezette rá az akkor még Lieb Mihály névre hallgató ifjút a művészet igaz útjára.

Ki volt ez a hányatott sorsú ember? Erről már kevesebbet és bizonytalan adatokat sorakoztat föl a szakirodalom. Pedig Szamossy Elek és a nagy mecénás, a bánsági Ormos Zsigmond nélkül alighanem elkallódott volna a magyar nép nagy festőtehetsége. Ormos Zsigmondnak, a temesvári múzeum életrekelőjének érdeme, hogy Szamossy művészetéről is képet alkothat a kutató. Megtudhatjuk mi az, amire saját tudásából telően növendékét megtaníthatta. A temesvári képtárba huszonkét eredeti Szamossy-festmény és hét másolat került be Ormos Zsigmond hagyatékából. Ez az összefüggő képanyag a legközvetlenebb tárgyi bizonyíték a pályakezdő Munkácsy tájékozódásáról, az őt ért korai stílusbeli hatásokról. Az említett másolatok nagy itáliai festők munkáiról készültek; múzeumok kincsét tárták az érdeklődő fiatalember elé.

Megelevenítő erejű kép a három emberr, Szamossy, Ormos, majd Lieb Mihály találkozása.

Velence... Szent Márk tér... A napernyős Degli specchi kávéház terasza... Két magyar találi egymásra a turistáktól nyüzsgő, forgalmas helyen. Véletlenül, de sorsszerűen.

Ormos Zsigmond, a módos bánsági műgyűjtő, művészeti író, a szabadságharc hőse, majd Temes vármegye főispánja azért járt Itáliában, hogy az ottani képtárakkal, a reneszánsz festők műveivel megismerkedjék. Megengedhette magának azt az úri passziót, mert jelentős vagyon birtokosa volt. Az említett kávéházban feltűnt neki egy művészkülsejű ember, aki magyar könyvet olvasott. Megszólította, s mert rokonszenves volt számára, ismeretségük ezzel az epizóddal nem ért véget. Ormos élete végéig támogatója lett Szamossynak; megbízásokkal látta el, munkát szerzett neki otthon, magyar földön is.

Szamossy Elek 1826. június 28-án született Déván, s eredetileg papi pályára készült. Kovács Mihály erdélyi püspök támogatásával jutott ki Bécsbe, ahol teológiai tanulmányokat folytatott. A papi hivatásnál azonban nagyobb vonzalmat érzett a festészet iránt. Vonzódásaiban megerősítették a császárvárosban látottak; végigbúvárolta a bécsi képgyűjteményeket. Kilépett a szemináriumból, s Aradra jött, ahol hiányos festészeti ismeretei ellenére jövedelmező arcképmegrendeléseket kapott. Autodidakta voltát felismerte azonban maga is, mert az így szerzett pénzt művészeti tanulmányai folytatására gyűjtötte össze. Ismét

Ásító inas, 1869

Bécsbe ment, ahol Karl Rahl festőiskolájában tanult egy évig. (A Munkácsy-kutatás itt már közös mozzanatra bukkant: Lieb Mihály 1865-ben nem véletlenül lett szintén Rahl tanítványa a bécsi akadémián.)

Ismét Arad: portrék, oltárképek. Majd a nagy lehetőség — Velence. Szamossy ambiciózus voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy ezúttal is keresetéből teremtette elő az itáliai tanulmányút költségeit. Az 1855-ös esztendő végén érkezett a lagúnák városába, ahol négy évig dolgozott. Hazatérésre Ormos Zsigmond ajánlatai csábították.

A szülőföldön megmaradt — részben földolgozatlan levelezésből — legelébb is az derül ki, milyen megbízatásokhoz jutott Szamossy művészetkedvelő támogatója jóvoltából. A „vándorfestő" immár a legmelegebb ajánlólevelekkel talált munkát. Udvarházról udvarházra járt s a kor szellemének, elvárásainak megfelelő arcképeket készített vendéglátóiról, úri kiasszonyokról és fiúkról.

Szamossy Elek 1888. január 28-án kelt és tényeiben ismert levele a legfontosabb adalék a Munkácsy-pályarajz pontosításához. Nem sokkal halála előtt, közel hatvanéves korában előtte, hogy Szamossy Elekkel találkozott. A tapasztalt, már harmincas éveinek közepén járó festő csalhatatlanul fölismerte a fiatalember tehetségét.

Az árva „Lieb Miska" nevelője, a békéscsabai Reök István — mint ezt a Munkácsy-életrajzok oly színesen ecsetelik — ridegen elutasította a polgári konvenciókon kívüli bármely pálya lehetőségét. A maradi gondolkodású fukar ügyvéd különben sem kedvelte a lánytestvére halála után kényszerűségből reá bízott fiút. Ilyenformán küldte el egy Langi nevű asztaloshoz szakmát tanulni. Mint az Ásító inas című ismert Munkácsy-kép példázza, a mestersége fogott árva gyermek is hajnalban kelt, erején felül dolgozott.

Szamossy kitartásán, győzködő türelmén múlott, hogy Reök István engedményekre lehetett kényszeríteni. A gyám és nevelőapa legelébb ahhoz járult hozzá, hogy Szamossy, míg Békésgyulán marad, esténként foglalkozzék a fiúval. Majd arra bírták rá, hogy magával vihesse és taníthassa.

Szamossy és tanítványa előbb Aradon, majd Újaradon dolgozott. Ormos Zsigmond meghívása azután Szamossyt Buziásra szólította, s ő magával vitte növendékét is. A már elválaszthatatlan tanító és tanítvány a nyarat együtt töltötte vendéglátójuk házában, a parkosított, kellemes bánsági fürdőhelyen. Szamossy följegyzései megerősítik, hogy Ormos Zsigmond is nagyon megkedvelte a fiút, ráérzett tehetségére. Így azután Temesváron is ő gondoskodott ellátásukról.

Munkácsy korai rajzai Budapestre kerültek, de Szamossy Elek is beszámolt róla, mit dolgozott a fiú a közös bánsági festőutakon. A Buziáson töltött nyáron életképeket, s nyolc-tíz arcképet rajzolt. Temesváron — írja Szamossy — egyik képe egy vásári jelenetet mutat be, másik a várfalon őrt álló katonát ábrázol. A Vauban-rendszerű temesvári vár, mely ma is turisztikai látványossága a városnak, megörökítődött tehát ezeken a rajzokon is.

A közös vándorélet folytatódott. Vidéki birtokosok kastélyaiban, udvarházaiban vendégeskedtek, dolgoztak. Miközben Szamossy arcképeket festett, tanítványa a rajzolásban tökéletesítette magát. Figyelmes mesterének gondja volt rá, hogy növendékét anatómiai ismeretekre oktassa, s nagyon hiányos általános műveltségét gyarapítsa. Közel két év után gróf Karácsonyi Guidó nagyobb megrendeléssel és hosszabb időre meghívta a festőt Torontál vármegyébe, Bánlakra. Mester és tanítvány útja itt elvált.

Szamossy levelet írt Reök Istvánnak, s megadott időre meghívta őt Temesvárra. Találkozásukkor közölte vele, hogy a rendkívüli tehetséget mutató fiúnak tovább kell tanulnia, akadémiára kell mennie.

A momentum jól ismert: Reök István végül is beleegyezett, de pénzt nem adott. Szamossy a

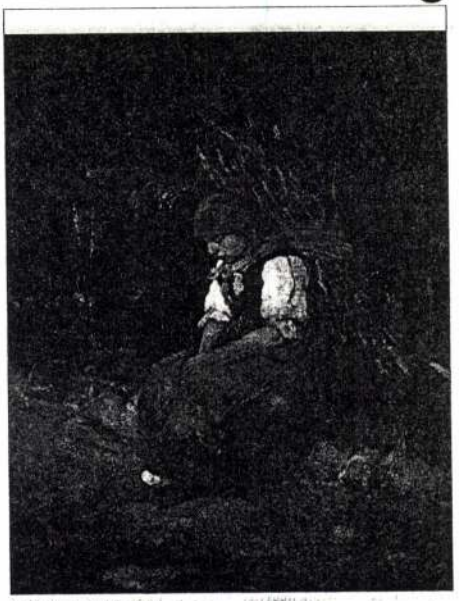

Rőzsehordó nő, 1873

maga költségén vásárolt ruhát és festőfelszerelést a fiúnak. Ormos Zsigmond pedig pénzzel látta el az elinduláshoz, a megkapaszkodáshoz.

A volt tanítómester ajánlólevelével ment el Lieb Mihály Pestre, majd 1865-ben Bécsbe. Úgy búcsúztak el egymástól, mint apa és fia. Levelezésük őrzi tovább a tanítvány el nem múló háláját. Kései önéletrajzi visszaemlékezéseiben Munkácsy így írt néhai mentoráról: „Hiszen még most is és örökké hálás vagyok neki azért a sok jóért, amelyben részesített."

Utolsó nagyobb vállalkozásán, a bécsi Kunsthistorisches Museum mennyezetképén dolgozott Munkácsy, amikor (1888-ban) hírül vette Szamossy Elek halálát. Az egykori vándorfestő — mint ez a művészet történetében oly gyakori eset — saját álmait látta megvalósulni tanítványának példa nélküli karrierjében.

Munkácsy ifjúságáról a még mindig fölbukkanó források a történelem útjain kettészakadt ország határmegyéire (Békés, Arad, Temes) vezetnek. Itt csendült föl a nagyszerű mű prelúdiuma.

MURÁDIN JENŐ

POLITIKAI HIRDETÉS

EGYÜTT MEGOLDJUK!

Kedves Olvasó!

Ezzel a játékkal mától még 11 hétig találkozhat. A VÁLASZTÓTÓ kérdéseit a hétköznapok vetik fel, a megoldást az SZDSZ kínálja. A játék legfontosabb nyereménye magá az információ, de ha összegyűjti mind a 13 ellenőrző szelvényt, és felragasztva 1994. április 25-ig elküldi címünkre (SZDSZ-VÁLASZTÓTÓ, 1537 Budapest, 114. Pf., 453/408.), sorsoláson vesz részt.

Főnyeremény: egy Volkswagen Golf személyautó, ezenkívül 30 további értékes nyeremény.

A sorsolást 1994. április 30-án tartjuk Budapesten. A nyerteseket levélben is értesítjük az eredményről. Jó szórakozást, tanulságos játékot és sok szerencsét kívánunk!

ÖNKORMÁNYZAT

1. A helyi polgárok által befizetett személyi jövedelemadó hány %-át tarthatják meg az önkormányzatok?
I. felét 2. 30%-át X. az egészet ☐

2. Ki gyakorolja az ellenőrzést az önkormányzatok gazdasági tevékenysége felett?
I. a parlament 2. egy helyi megbízott X. az Állami Számvevőszék ☐

3. Hogyan alakult az önkormányzatok központi költségvetéstől való anyagi függősége 1990 óta?
I. nőtt 2. nem változott X. függetlenebbek lettek ☐

4. Hány km burkolt belterületi utat építettek az önkormányzatok 1992-ben?
I. 59 km 2. 578 km X. 268 km ☐

5. Hány km csatorna épült az önkormányzatok beruházásában 1992-ben?
I. 86 km 2. 218 km X. 475 km ☐

6. Az SZDSZ az 1994. évi költségvetés vitájában 5,6 milliárd forinttal növelni kívánta az általános iskolai oktatás támogatását. Mi lett a javaslat sorsa?
I. elfogadták 2. módosították X. leszavazták ☐

7. Hány milliárd forintot fordítottak szociális ellátásra az önkormányzatok 1992-ben?
I. 29,4 2. 38,3 X. 47,3 ☐

8. Mennyivel egészítette ki egy általános iskolai tanuló oktatási költségeit az önkormányzat 1993-ban?
I. min. 20.000 Ft-tal 2. min. 5.000 Ft-tal X. min. 10.000 Ft-tal ☐

9. Milyen polgármester-választást akar az SZDSZ?
I. közvetlent 2. központilag kijelölt X. a kérgyűlés választja ☐

10. Lehet-e a polgármesternek saját területén magánvállalkozása?
I. nem lehet 2. lehet X. törvény nem szabályozza ☐

11. Hány polgár él hazánkban olyan településen, ahol az SZDSZ irányítja az önkormányzat munkáját?
I. 1 millió 2. 4 millió X. 3 millió ☐

12. Kit vittek el többször: Demszky Gábort, vagy az autóját?
I. Demszkyt 2. az autót X. egyformán ☐

FORDÍTSI

VÁLASZTÓTÓ
3 ellenőrző szelvény

Munkácsy Mihály

Két Munkácsy az árverésen

MAGYAR HÍRLAP 2000. 05. 16.

Többek között két Munkácsy-festményt és XVII. századi olasz képet is árvereznek a Polgár Galéria és Aukciósház május 23–24-i, 30. festmény-, bútor-, szőnyeg-, műtárgy- és ékszeraukcióján a Belvedere kiállítótermében.

A megvásárolható kollekció egyik különlegessége az arcképeiről és csendéleteiről ismert, XVII. századi olasz mester, Pier Francesco Cittadini többször reprodukált és kiállított, Csendélet piskótákkal című munkája, a XVII. századi holland festő Konyhai csendélete, vagy Ferdinand Waldmüller egyik olajképe.

A galéria aukcióján két Munkácsy-mű, a Sonnenschein Regina arcmása, és a Gobelinhímző is kalapács alá kerül.

A nagybányai művésztelepet Simontól egy pasztell színvilágú olajkép reprezentálja az alapítókat.

A két világháború közötti időszakból Aba-Novák Vilmos [illegible] raképén a művész jellegzetes figuráival találkozhatunk.

Czóbel Béla harmincas évekre datált Piros kendős nő vászna Szentendrén készült. Valószínűleg Ámos Imre is ugyanitt festette 1940-ben a Temetőkert című, szintén publikált olajképét.

Az alföldi művészetet kedvelőket Rudnay Gyula egy romantikus jelenete, egy pusztai tanya, és egy többalakos kompozíciója várja, a szolnoki művésztelepet pedig resettebb Pólya Tibor három vászna képviseli.

Elárvereznek egy XVII. századi spanyol kabinetszekrényt és egy reneszánsz tálalószekrényt is.

Az ékszerek között unikumnak számít Bachruch császári és királyi udvari ékszerész munkája, a nyolcvankilenc régi csiszolású briliánssal díszített arany melltű.

A műtárgyakat május 22-ig tekintheti meg a közönség.

D. É.

Széthúzó összefogás

Boross Péter hezitálása tovább bonyolítja a Magyarok Világszövetsége körül kialakult amúgy is kusza helyzetet. Először elvállalni látszott a jelölést az elnöki székre, aztán visszalépett, merthogy „nincs kedve" a durva kampányban részt venni, most éppen lebegteti álláspontját: ha szelíd hangon és emelkedett tónusban mindenki támogatná, alighanem mégis vállalná.

A fő kérdés azonban nem az, hogy Boross lenni vagy nem lenni elnök. Hanem az: kell-e lenni világszövetségnek, vagy nem kell lenni. Másképp: van-e szükség széthúzó összefogóra.

A Világszövetségnek az volna az értelme, hogy az országból kiszakadt részeken élő és a világba kirajzott magyarokat – ahogy Csoóri Sándor fogalmaz: „lélekben tartsuk együtt". Ő maga mondja: a világszövetség jelenlegi állásában ilyesmire alkalmatlan

sona nem valósulhatott volna meg, ha az akkor legfejlettebb és legerősebb angolokra hallgatnak. Nekik akkor a védővámrendszer felelt meg jobban. Ma már azonban ők is a világpiac maximális liberalizálásában érdekeltek.

Az elmúlt ötven év során az olaszok gazdasági sikere nem jöhetett volna létre, ha úgy vigyáznak a valutájuk értékére, mint a németek. Ráadásul ami sikert hozott az észak-olaszoknak, az lemaradást a délieknek.

A Távol-Keleten a sikeres országok mindegyike az exportra épített ugyan, de az importtal szemben szigorúan védekezett.

A világ elmaradott kétharmadában sehol nem sikerült az

Az Egyesült Államok mára elért sikereit három ténynek köszönheti. Először: sikerült egy kontinensnyi nagy országot létrehozniuk. Mérete Nyugat-Európa egészével vethető össze. Ennek következtében lett minden más államnál nagyobb politikai és gazdasági ereje.

Másodszor: ott az északnyugat-európai puritán népek rendezkedtek be, építették fel a közös társadalmat és államot. Mára nemcsak Európa, de az egész világ szinte minden kultúráját képviselő lakosokat sikerült közös államukba beszervezniük. Harmadszor: az elmúlt tíz évben viszonylag alacsony állami újraelosztás mellett elérték a társadalom munkaereié-

mokban élő
rálniuk. Eur
nete másból
egymás ellen
cokból. Ezek
gyűlölködő
az új hazában
zik, ami a m
hon azonban
kosaiban eller
kétféle viszon
lassan tűnik e
hogy a balká
Egyesült Á
Ausztráliában
zik egymást,
békíthetetlen
lettség maga
csökken e két
különbség, d
akik azt hiszi

Azoknak,

Másfél száz éve született Munkácsy Mihály

Az asztalosműhelytől a világhírig

Festészetünk világhódító üstököse, Munkácsy Mihály 150 éve, 1844. február 20-án született, kétszáz év alatt elmagyarosodott bajor családból. Élete és művészete a legnagyobb nyomorból a világhírig, majd a tragikus halálig a zseni kitörése a kor és a körülmények fojtogató hatalmából. Örök példa és remény a sorsukon változtatni akaróknak.

A nyolcéves korában teljes árvaságra jutó gyermeket nagybátyja, Reök István fogadta be békéscsabai házába. Az érzékeny lelkű, vézna fiút szellemi munkára alkalmatlannak találta, és asztalosinasnak adta. Gyermekkori szenvedései, megalázó élményei a hazai céhélet nagyhatalmú mesterei mellett, akiknek inasai teljesen kiszolgáltatottak voltak felszabadulásukig, mélyen bevésődtek lelkébe. Segédlevele megszerzése után Aradon dolgozott, majd a gyalupadot otthagyva festőinasnak szegődött el egy vándorpiktor, Szamosy Elek mellé. Mohón iparkodott tőle a festés titkait ellesni, egyben hiányos műveltségét foltozgatni. Az ország fővárosába, Pestre igyekezett, ahova 1863-ban sikerült eljutnia. A festők szívesen fogadják, kezdetleges rajzain felismerik a tehetséget. Ligety Antal pártfogásába veszi, irányítja és segítséget szerez neki. Így eljuthat Bécsbe, Münchenbe, ahol a festészeti akadémián Wagner Sándor tanítványa volt, de Kaulbach történeti képei hatottak inkább rá. München ekkor a közép-európai festészet központja volt, ahol sok magyar művész is tanult. Hallatlan szorgalommal képezte magát. Düsseldorfba utazott, a német életkép akkori legnagyobb mesteréhez, L. Knaushoz. Itt indult meg művészi kibontakozása, bár ifjúkori zsengéi Pesten már sikert arattak. 1869-ben festette *Ásító inas* című művét, mely drámai hangvételével, festői kvalitásaival meghozta számára a sikert.

A reneszánsz apoteozisa, a bécsi Kunsthistorisches Museum freskója.

A pszichológiai megjelenítés megdöbbentő ereje, a sötét-világos színek ellentéte, a drámai téma jellemzi *Siralomház* című művét, mely egyszerre a világsiker csúcsára lendítette. 1870-ben elnyerte vele a Párizsi Szalon aranyérmét. A sokalakos kompozíció a halálraítélt betyár utolsó óráit jeleníti meg a falusiak körében. A váratlan siker kissé megzavarta. Hazautazott Magyarországra, hogy tervezett képeihez tanulmányokat készítsen. Képzeletét a levert szabadságharc hagyományai, a hazai szegénység, a falu nyomorúságos élete foglalkoztatták leginkább; gyermekkori élményei is ehhez kapcsolódtak. Főművek egész során tette hallhatatlanná a magyar múltat. Festői egyénisége kialakult, valójában őstehetség volt, mindig a maga útján járt, csak annyit vett át mestereitől, amennyi gyorsan felszikrázó tehetségéhez illett.

Művészete a régi, nagy festők hagyományát követte, főleg Rembrandtét, Tizianét. Gyors, sommázó ecsetkezelése Frans Halséra emlékeztet. A műveiből kiragyogó eleven életérzés képei minden kis részletét ma is csodálatossá teszi. Mély pszichológiai érzéke és elragadó színvilága remekművekké avatja azokat a képeket is, melyeket akkor kevéssé becsültek.

A Krisztus Pilátus előtt című, utolérhetetlen remekmű részlete.

Kora és környezete a nagyméretű kompozíciókat kívánta tőle — ezek láthatók a világ nagy gyűjteményeiben, kevés Magyarországon is —, mint az 1871-ben festett egyik főműve, a *Tépéscsinálók*.

1871-ben nagyot fordult élete. Párizsi barátai, a De Marches házaspár meghívta házába. A világhír melléje szegődött, s vele a gazdagság, a fényűzés. Feleségül vette De Marches báró özvegyét, s a nagyratörő asszony egyfelől, másfelől amerikaias ízű reklámkampányt folytató műkereskedői embertelen hajszára fogták. Két kézzel szórta a pénzt. Legendás hírű palotát építtetett magának. Estélyein egész Párizs megjelent, a szellem és rang kiválóságai adták egymás kezébe a kilincset. Kezdetben még hazai, gyermekkori élményanyagából merített. *Az éjjeli csavargók* (1873), *A falu hőse* halkabb vagy hangosabb történelmi jelenetek élőképszerű beállítottsággal, ami Párizsban egzotikumként hatott. Hogy vezető pozícióját megtarthassa, új témák után kellett néznie. Gyermekkori emlékei is halványodtak, a világ akkori fővárosának elkényeztetett közönsége pedig a századvégi kapitalizmus nagy konjunktúrájában saját életének megörökítését várta el a festőtől. Így keletkeztek szalonképei, melyek hihetetlen mennyiségben keltek el mesés összegekért. Nyitányuk a *Műteremben* (1876), melyen saját magát örökítette meg feleségével együtt. Festőiségük ma is eleven, akad köztük néhány gyöngyszem is. Ma a legnépszerűbb alkotásai kisebb zsánerképei, amelyekben festői előadásának zsenialitása tisztán érvényesül, mint a *Köpülő asszony*ban (1873) s a *Rőzsehordón* (1873).

Egy nagyszerű zsáner: Köpülő asszony.

Tájképei és csendéletei mellett képmásai is európai értékek; egy részük barátságból készült, mint *Liszt Ferencé*, *Paál Lászlóé*. A kor azonban méretben és igényben óriási alkotásokat kívánt tőle. Így születtek meg a 80-as évektől kezdve monumentális vallásos képei. A Krisztus-trilógia első darabja, *Krisztus Pilátus előtt* (1881) mégegyszer és utoljára a világsiker csúcsára emelte a festőt.

A fárasztó hajszában Munkácsy kimerült. Fiatal korában szerzett szörnyű betegsége kiújult. Örömét nem lelte már a fényűzésben, a borzalmas vég előérzetétől űzve menekült a nagy bibliai kompozíciókba. A Krisztus Pilátus előtt-nek sem elődje, sem utódja nincs a magyar vallásos festészetben. A dráma a lélekábrázolás remeke. A kompozíció Krisztus fenséges nyugalmával szilaj ellentétben álló, hevesen gesztikuláló tömeggel, középen Pilátus alakjával legszuggesztívebb alkotásai közé tartozik. Nem mondható ez el a sorozat másik két darabjáról, a *Golgotá*ról (1884) és az *Ecce Homo*ról (1895).

A kórral és becsvágyával versenyt futva megfestette még a bécsi Kunsthistorisches Museum óriási mennyezetképét, a világos színeivel Munkácsyra egyáltalán nem jellemző alkotást. Élete utolsó éveiben a halállal viaskodott csupán. Elméje elborult, az endenichi szanatóriumban 1900 május elsején a halál már csak egy élőhalottat váltott meg szenvedéseitől.

A legnagyobb magyar festőt méltánytalanul kezeli a hálátlan utókor, pedig az a nagy szenvedély, mely életében fűtötte, hibáin keresztül is feledhetetlenné teszi alkotásait, melyeken az égő kolorit aratja diadalát.

Brestyánszky Ilona

Nemesi oklevél, régiségek, fényképész-apparát, művészsátor...

Munkácsy-ereklyék

A Munkácsy-kultusz jelét már életében több magyar város kifejezte díszpolgári oklevéllel, koszorúkkal, hódoló levelekkel. Még életében megfestette arcmását az első Munkácsy-ösztöndíjas Hans Temple, majd Emil Vautiers. Szobrát Barryas készítette el 1879-ben. 1911-ben elhelyezték sírján Telcs Ede géniusz-szobrát. Később Törökbálinton, Gyulán, Békéscsabán, Budapesten, Kazincbarcikán és szülővárosában, Munkácson avattak szobrot tiszteletére.

A debreceni „Munkácsy élete és kultusza" című kiállításon válogatást látunk a Munkácsy-ábrázolásokból. Kiemelkedik Szőnyi István rézkarca, Stróbl Alajos, Pásztor János szobra, Ferenczy Béni érme, amely Munkácsy-díjként is szolgál. Az ereklye-anyag jórésze a Szépművészeti Múzeumba került Munkácsyné, illetve rokona, Barnewitzné Cecile Ilges ajándékaként. Jelentős anyagot juttatott Barnewitzné Békéscsabának is, amely város a legjelentősebb Munkácsy-ereklyetárral rendelkezik.

A hagyaték értékes darabjai a bizonyítványok, okiratok, leltárak. Ezek reprezentálják Munkácsy anyagi helyzetét, életvitelét, igényességét. A pénztárnaplóból megtudjuk, mely festményért mennyit kapott Karl Sedelmeyertől — menedzserétől —, és mire költötte hatalmas vagyonát. 1887-ben 1.473.888 frankkal zárta tíz év bevételi listáját.

Évente 500-3000 frankot szánt fénykép-apparátusra, ugyanennyit festőeszközökre, több tízezer frankot antikvitásra. Drága stílbútorokkal, porcelánokkal, fajanszokkal vette körül magát, s kialakított egy keleti szőnyegekkel borított sátrat, amelyben pihent. A fényképanyagban több mint negyven fotó mutatja őt és barátait műtermében s párizsi és colpachi palotájában. A kiállítás legmutatósabb tárgyai azok a népviseleti darabok, amelyek megjelennek festményein, életképeinek szereplőin. Önálló grafikai alkotások azok az oklevelek, díszokmányok, amelyeket városoktól, köröktől, testületektől kapott. Legpompásabb az a 16 lapos oklevél, amelyet Ferenc József írt alá Gödöllőn, és amelyben a festő nemesi címere is látható.

A kiállítás egész sort vonultat fel műveinek korabeli reprodukcióiból (rézmetszetek, litográfiák, színnyomatok, fényképek). Több modellfotóját és fényképtanulmányát mutatják be, amelyek a Siralomházhoz, Tépéscsinálókhoz, Krisztus-képeihez készültek.

Munkácsy a hatvanas évek végén ismerkedett meg a fényképezéssel. A kor festői ekkor már javában használtak fényképet festői segédletként. Bécsben és német földön is divat volt ez, nem véletlen hát, hogy Düsseldorfban Munkácsy ezt a módszert választotta. Mint Ligety Antalnak írta, naponta egy tallért kért egy modell. Így érthető, hogy olcsóbb volt a modell-fényképezés, amelyet a készülő Siralomház-hoz vett igénybe.

Lehetséges, hogy 1874 őszén ő maga fényképezte le Reök bécsi kismegyeri birtokán a beöltöztetett béreseket, cselédeket a készülő Falu hőséhez. Valószínű azonban, hogy inkább kifizette egy békéscsabai vagy gyulai fényképésznek a munkát, mert később is inkább amatőr fotósok, de Suse márki és Wrede herceg dolgoztak számára. Fényképezőgépe és vetítőgépe volt, ez kiderül pénztár-naplójából és német monográfusa, W. Ilges könyvéből.

A fiatal, sikeres festőt már a 60-as évek végén lefényképezte Ellinger Ede, és a portrét kiállította kirakat-tárlatán. 1874-ben Strelisky Lipót, Koller-Károly tanár fényképezte a Pesten tartózkodó nászutas párt. Ellinger örökítette meg a híres Műcsarnok-beli művészestély résztvevőit, köztük Munkácsyt és Cecile-t barokk kosztümben. 1883-ban terhesen, díszmagyarban ábrázolja Munkácsynét (mint tudjuk, az újszülött meghalt).

Adolph Braun „civilben" és Rubens, a festőfejedelem jelmezében örökítette meg Munkácsyt, éveken át. A kor világhírű fotóművésze, Paul Nadar 1889-ben fényképezte le Munkácsyt és feleségét.

A kiállítás külön falrészt szentel a Krisztus-képeknek. Tudvalévő, hogy az Ecce homot és a Golgota színvázlatot Déri Frigyes Bécsben élő selyemgyáros, a debreceni múzeum nagy adományozója vásárolta meg a tizes években, és azok — több Munkácsy-képpel együtt — már 1930 óta tetővilágításos különteremben állnak. 1993-tól a Ecce homo mellé került az 1884-ben festett 460x712 cm-es méretű Golgota, amelyet a New Yorkban élő Bereczky Csaba Gyula adott át letétként.

A Nemzeti Galéria kölcsönadta a Krisztus Pilátus előtt feles változatát. Így teljes, illetve majd teljes a „trilógia" (akkor lenne az, ha a kanadai tulajdonostól letétként megkapnánk az eredeti művet.)

Sz. Kürti Katalin

Fotó Munkácsyról, 1896-ból.

Felnőtt, sztár lett a kicsi lány?

A hazai könnyűzenei előadók egyik legsikeresebbje évek óta egy tizenéves „kislány", *Szandi*. Lemezei fogynak, a pop-rock szakma az év énekesnőjének is megválasztotta már. A gyors karriert befutott előadó szívesen fordul meg rajongói körében, fellép, dedikál. Tavaly eljutott Nagykanizsára, Zalaegerszegre is, az elmúlt hét végén pedig az egyik budapesti gyorsétteremben találkoztam vele. Kíváncsi voltam, miért vesz részt ilyen akciókban?

— *Sokan úgy képzelik, hogy csak a színpadon létezik egy énekes. Az, hogy civil életet is él, beszélgethet, utcai ruhában járhat, kissé megfoghatatlan számukra. Ilyenkor bárki megbizonyosodhat arról, hogy ugyanolyan emberek vagyunk, mint bárki más. A közvetlen kapcsolat elengedhetetlen* — válaszolt Szandi, majd így folytatta: — *Az éneklést és a magánéletet el lehet különíteni. A színpadon kicsit más vagyok, mint a civil életben. Ott egy kicsit lazítok, a színpadon viszont felélénkülök.*

Szandi pályafutásának második korszakát éli, ezt ő is érzi. Komolyodott, eltűnt a kislányos „imidzs". Mindez talán a kiadóváltásnak is köszönhető, hiszen ma már egy multinacionális cég áll a háta mögött.

— *Az időt nem lehet megállítani* — mondta mosoly kíséretében —, *könyörtelen. Ma már nem tudnám olyan gyerekességgel énekelni a Kicsi lány című dalomat. Felnőttem, vagy inkább úgy mondanám, növésben vagyok. Ma inkább már egy csajszi vagyok, aki a tinédzserkor vége felé jár.*

Hogy hogyan alakult az élete mindeközben, míg „nőtt"?

— *Régebben teljesen átlagos életet éltem. Bementem az iskolába, délután négyig — mivel napközis voltam — ott tartózkodtam. Más dolgom nem volt, mint a tanulás, ezért kitűnő bizonyítványom volt. A különbség annyi, hogy most estire kell járnom, mert éjt nappá téve rohangászok. Fellépések tömkelege vár, fotózom, minden napra legalább három dolog esik. De nem panaszkodom, mert ez sikert is jelent. De tegyük fel, hogy egyik napról a másikra sikertelenné válok... Ezért mindenképp szeretnék valamit tanulni, inkább humán-vonalon, mert a reáltárgyakkal sokat küszködöm. Leginkább a történelem érdekel. Ezenkívül boldog családot képzelek, szeretnék énekelni és szeretetben élni. Ez a három dolog a lényeg.*

Szóba került új lemeze is, melyről úgy érzi, komolyabb, mint az eddigiek. A stílus nem sokat változott, csak talán „nagylányosabb" lett.

— *A 18 és 20 év körülieknek szól ez a korong. Eddig sem kifejezetten a gyerekeknek énekeltem... A folytatás is hasonló lesz. Tavaszra terveztünk egy közös lemezt Vikivel, a nővéremmel, valamint nyáron turnéra indulok.*

A közeli tervek mellett Szandi beszámolt a titkoltabb távoliakról is. Igaz, hogy még a tizennyolcat sem töltötte be, de már most komoly az elhatározása, hogy családot alapít. Jósnőnél is járt, aki egy kisfiút és egy kislányt látott a jövőjében. A tinisztár már neveken is gondolkodott: Gergő vagy Gergely, illetve Júlia, esetleg Anna jöhet számításba...

— za —

S egy „másik Szandi", egy korábbi sakkverseny megnyitóján.
(Mészáros T. László felvétele)

Szemrevaló fülbevaló

Betűk

Évezredek óta foglalkoztatják az emberiséget az egyiptomi birodalom máig fennmaradt monumentális emlékei. A piramisok és a szfinxek építésének pontos leírása mindmáig megfejtetlen, bár számos elképzelés született már keletkezésükről. Ezen szerteágazó kutatások összesítését kísérli meg *Szőke Miklós Árpád* most megjelent kötetében. A fáraók és múmiák napjainkig kiismerhetetlen, titokzatos birodalmában olvasmányos és nem utolsó sorban érdekes leírások kalauzolják az olvasót. *(Szőke Miklós Árpád: A Nagy Piramis rejtélye)*

Talán a legjobb alapanyag egy sikeres film elkészítéséhez egy ugyancsak sikeres regény. *John Grisham* neve a könyvpiacon és hollywoodi filmkörökben egyaránt jól cseng, így nem meglepő, ha *A cég* című regényéből népszerű film is készült. Nemrég jelent meg magyarul Grisham újabb regénye, mely *A pelikán ügyirat* címet viseli. Főszereplője egy ambiciózus ügyvédlány, aki két bíró megölésének körülményeit kutatja, miközben botrány, korrupció és hullák sokasága veszi körül. A filmváltozatról is komoly sejtésekkel szolgál, hogy főszereplője *Julia Roberts... (John Grisham: A pelikán ügyirat)*

Képek

A kemény filmek mellett a kosztümös produkciók iránt is vonzódik *Martin Scorsese*, mint bizonyítja ezt legújabb mesterműve is. A színhely ezúttal a múlt század végi New York. Visszafogott érzelmek, az úri körök elegáns udvarlása hódít. A *Daniel Day-Lewis* formálta hős két csinos asszony közt vergődik, akiket *Michelle Pfeiffer* és *Winona Ryder* személyesít meg. Az aprólékos és korhű környezetrajz mellett Scorsese nem bánik mostohán az irodalmi alapanyaggal sem; látványos képekkel jeleníti meg a kort és történéseit. *(Az ártatlanság kora — The Age of Innocence)*

Nem kell messzire mennie ötletért *Mel Brooks*-nak ahhoz, hogy egyszerre átkozott és kedvelt (fa)humorával újabb merényletet kövessen el a filmvilág és egyben rekeszizmaink ellen. Ezúttal jónéhány *Robin Hood* feldolgozást olvasztott együvé, hogy kifigurázhassa őket. Robin, a lakli szerepében ugyan a kevéssé ismert *Cary Elwes*t láthatjuk, a poénforrások viszont annál ismertebbek: egykét bunyójelenet, leszámolás, és persze szerelem — minden mennyiségben. Természetesen maga a rendező is közreműködik a bolondozásban. *(Robin Hood — A fuszeklik fejedelme — Robin Hood: Men in Tights)*

Hangok

„Nagy számokat mindenütt fellelhetsz. Csak az eredetit kell megtalálnod." Valahogy így hangzik a *Guns´n´Roses* mottója, melyet új lemezükre írtak. Az ok egyszerű: sorrendben negyedik albumuk kizárólag egykori nagy slágerek feldolgozásait tartalmazza, persze sajátos átiratban. Van itt rock and roll az ötvenes évekből, vagy *Iggy Pop* a hetvenesekből. Mindezt az *Axl Rose* nevével fémjelzett heavy metal csapat produkálja, alighanem rajongóik legnagyobb örömére. *(Guns´n´Roses: „The Spaghetti Incident?")*

Újabban ismét divat egy-egy sikerre számító filmhez olyan kísérődalt komponálni, amely egyrészt erősíti a produkciót, másrészt önálló dalként is kitűnően megállja a helyét. *All For Love*, vagyis mindenki a szerelemért — dalolja hetek óta a slágerlisták élén *Bryan Adams, Rod Stewart* és *Sting*. A Három testőr filmzenéjét tartalmazó album a klasszikus mozimuzsikát idézi fel. A *Michael Kamen* által komponált zenét a *The Greater Los Angeles All Star Orchestra* előadásában hallhatjuk hol szenvedélyesen, hol szétáradón. *(The Three Musketeers)*

Lendvai Béla

„Az ismert katona"

A megdöbbentő reklámjaival is világhírűvé vált olasz Benetton ruhagyártó cégről ismét jó ideig beszélni fognak. A héten 110 országban jelent meg legújabb reklámalkotásuk: „Az ismert katona". A képen csak egy terepszínű katonanadrág és egy golyóütötte, vérrel átitatott trikó van, egy bosnyák fiatal ruházata, melyet akkor viselt, amikor ´93 júliusában halálos találat érte. A képen egy szerb-horvát felirat is olvasható: *„Én, Gojko Gagro, az 1964-es születésű elhunyt Marinko Gagro édesapja, azt szeretném, hogy fiam nevét és holmijait a béke érdekében, a háború ellen használják fel"*.

Marinko Gagro-t Mostar mellett, Humnál egy ütközetben érte halálos találat. Egyetemista volt, két vizsgája hiányzott az agronómusi diploma megszerzéséhez. Azt tervezte, hogy az egyetem elvégzése után megnősül, már az időpontot is kitűzték.

„Az ismert katona" alkotója, *Oliviero Toscani* levelet írt több Mostarnál elesett bosnyák fiatal családjának és a gyászolók többsége együttműködött a terv megvalósításában. Marinko édesapja egy kartondobozban küldte el halott fia ruháit jóváhagyó levél kíséretében.

Az utóbbi évek Benetton-reklámjainak jelentős része hatalmas vitát kavart. Felháborodott elítélés és teljes helyeslés fogadta azt a plakátot, melyen egy haldokló AIDS-beteg fiút tart karjaiban édesapja, Michelangelo Pietáját idézve. A Vatikán haragját vívta ki az apácával csókolódzó kispap. Vitát kavart az újszülött csecsemő képe a köldökzsinórral, vagy a katonai temető sírkereszt-rengetege.

Toscani szerint e reklámok nem provokálnak, hanem bátorságot tükröznek. *„A reklám eszközeit arra használjuk fel, hogy üzenjünk, hogy gondolkodásra késztessük az embereket. Nem félünk attól, hogy nevünket adjuk ezekhez a képekhez. A botrányos az, hogy a Campari meztelen nőket használ italának eladásához"* — véli.

Ö3 Top 30

1. (1) **Bryan Adams/Rod Stewart/Sting** All For Love
2. (2) **Capella** U Got 2 Let The Music
3. (3) **Culture Beat** Anything
4. (5) **Ace Of Base** The Sign
5. (7) **David Hasselhoff & Gwen** Wir zwei allein
6. (4) **Maxx** Get A Way
7. (6) **Meat Loaf** I´d Do Anything For Love
8. (10) **Die Prinzen** Alles nur geklaut
9. (8) **Bryan Adams** Please Forgive Me
10. (14) **DJ Bobo** Take Control
11. (9) **Enigma 2** Return To Innocence
12. (15) **Aerosmith** Cryin
13. (11) **Twenty 4 Seven** It Is Love
14. (21) **Die Ärzte** Schrei nach Liebe
15. (26) **Die Ärzte** Mach die Augen zu
16. (16) **East 17** It´s Allright
17. (12) **Chaka Demus & Pliers** Twist And Shout
18. (19) **Ice MC** Take Away The Colour
19. (25) **Jam&Spoon** Right In The Night
20. (13) **Haddaway** I Miss You
21. (22) **Magic Affair** Omen III
22. (17) **Simone Angel** Let This Feeling
23. (18) **Urban Cookie Collective** Feels Like Heaven
24. (23) **2 Unlimited** Maximum Overdrive
25. (20) **Take That** Babe
26. (27) **M-People** Don´t Look Any Further
27. (28) **Captain Hollywood** Impossible
28. (24) **Bingoboys** Ten More Minutes
29. (—) **2 Unlimited** Let The Beat Control
30. (—) **Capella** Move On Baby

Hírszilánkok

Monsters Of Rock

Magyarországon 1991-ben mutatkozott be a világ egyik legnagyobb rock-cirkusza, a *Monsters Of Rock* névre keresztelt fesztivál, melyen a hard-rock és a heavy metal zenekarok krémje lép fel. Idén ismét felmerült az ötlet, hogy egy színpadon mutatkozzék be a *Skid Row*, a *Mötley Crüe* és az *Aerosmith*.

Újabb áldozat

Ismét gyászol a rockszakma. AIDS megbetegedés következtében elhunyt *Ray Gillen*, aki többek közt a *Bangles* és a *Phenomena* albumain hallatta hangját. Gillen rövid ideig az egyik legnevesebb rockegyüttesnek, a *Black Sabbath*nak is tagja volt.

A LINDE GÁZ
MAGYARORSZÁG RT.
RÉPCELAK,
a Balatonlelle,
Jázmin út 1. szám alatti
üdülőjét üzemeltetésre kiadja.

A pályázattal kapcsolatos felvilágosítással Nagy József szolgál. Telefon: 94/324-207/109.

Az üdülő egyeztetett időpontban megtekinthető.
A pályázatokat az árajánlat megadásával kérjük a következő címre eljuttatni:

LINDE GÁZ MAGYARORSZÁG RT.
Jogügyi Osztály
9653 Répcelak, Pf.: 1.

A pályázat benyújtásának határideje:
1994. március 10.

A pályázatok elbírálásának határideje:
1994. április 15.

(181318/1H)

IBUSZ Ajánlataink Nagykanizsáról autóbusszal

TRIESZT február 26. 1.700,- Ft
HOLLANDIA tulipánnyílás idején
április 10—16. 25.500,- Ft
UMAG isztriai üdülések
július 2—9. és
augusztus 20—27. 17.900,- Ft
(svédasztalos félpanzió)
SPANYOL tengerparti üdülés
július 8—17. 29.800,- Ft
(teljes panzió)
PÁRIZS és a LOIRE VÖLGYE
augusztus 18—23. 22.500,- Ft

Programfüzeteinkből választhatók:
belföldi üdülések, isztriai, olasz, spanyol, máltai, mallorcai, tunéziai, görög, ciprusi, krétai tengerparti nyaralások, hegyvidéki üdülések, európai körutazások.

Számítógépes helyfoglalás azonnali válaszadással!

Szuperkedvezményes árú repülőjegyek a világ nagy városaiba, vállalati utazók részére is!
ATLASZ személy-, poggyász- és balesetbiztosítás irodánkban köthető.
Várjuk megtisztelő érdeklődésüket.

IBUSZ Nagykanizsa. Erzsébet tér 21.
Telefon: 311-296 és 310-274.

AKI ÉPÍTKEZIK, AZ RÁNK FIGYEL!
Az Új Otthont Építők Boltja rendkívüli árengedménnyel gyári ár
— 7%-kal
ajánlja YTONG-falazó, válaszfal és kiegészítő elemeket!
Minőségi I. osztályú tetőfa 21.250,- Ft ÁFA-s áron.
Komplett tető rendelésekor
5% árengedmény.
Palák gyári áron díjmentes házhoz szállítással, Bramac cserepek gyári ár
— 6%,
tartozékok
— 10%,
a Bramac csatorna vásárlásakor
plussz árengedmény!
Téglák gyári áron befizethetők kedvezményes házhoz szállítással, jó minőségű nyíló, bukó, valamint bukónyíló üveg nélküli és hőszigetelt üveges ablakok olcsó árakon.
Nagyon jó minőségű Lenta típusú belső ajtók a gyári ár
— 10%-on
vásárolhatók.
Mindenfajta égetett cserepek gyári áron!
Heraklith, Villas szigetelők, bitumenzsindelyek gyári ár
— 5%.
Herakla lapok gyári ár
— 15%
árengedménnyel vásárolhatók.
Csempék, járólapok, padlószőnyegek, cserépkályha csempék
mintabolti árakon.
Várjuk Önt a hét minden napján 9—19 óráig, Rezi úton 2 km., Cserszegtomaj IV. ker 420.
Tel./fax: 83/314-516.
(181353/1H)

A Zalai Gyermek és Ifjúsági Alapítvány
8900 Zalaegerszeg, Kosztolányi út 10.

PÁLYÁZATOT HIRDET

ALAPÍTVÁNY TITKÁRI — ÜGYVEZETŐI MUNKAKÖRRE.

Alkalmazási feltétel:
— felsőfokú végzettség
— max. 45 éves életkor, megújulási képesség, szervezési és menedzselési készség
— vezetői, irányítói munkában szerzett gyakorlat
— saját tulajdonú gépjármű és vezetői jogosítvány.

A fenti feltételek megléte esetén előnyt jelenthet — közgazdasági végzettség, német nyelvtudás, gyermekekkel és fiatalokkal történő foglalkozás — életút során.

A titkár feladata:
— az Alapítvány vagyonának hatékony működtetése, intézmények irányítása
— az Alapítvány gyermek orientációja programjának végrehajtása, koncepció kidolgozása
— támogatók, szponzorok szervezése.

Az Alapítvány tevékenysége: Gyermek és ifjúsági üdültetés-szervezés, gyermekrendezvények-akciók bonyolítása, adománygyűjtés, tehetséges és hátrányos helyzetű gyermekek támogatása, díjak-pályázatok kiírása, nemzetközi kapcsolatszervezés, információs irodai szolgáltatások.

Bérezés megállapodás szerint.
A munkakör 1994. április 1-jétől tölthető be.
A munkakör részletes leírását, az alapítvány helyzetét bemutató írásos anyag az Alapítvány Irodájában vehető át.
A pályázónak be kell küldeni:
— végzettségét igazoló fénymásolatot
— szakmai önéletrajzát
— az alapítvány működtetésére vonatkozó elképzelését
— bérezésre vonatkozó elvárását.

A pályázatot a fenti címre 1994. március 1-jéig kell benyújtani.

Munkácsy Mihály

KILENDÍTENI AZ INGÁT

Beszélgetés a Holmi szerkesztőivel irodalmunk minőségéről, a kritika felelősségéről és a szerkesztés hullámvasútjáról

A Holmi 1989 októberében indult. A lapot Réz Pál, Domokos Mátyás, Radnóti Sándor és Várady Szabolcs jegyzi, de mellettük, a jövő hónaptól, mintegy a kialakult helyzetet törvényesítve, Fodor Géza, Szalai Júlia és Závada Pál is szerkesztőként szerepel majd az impresszumban. A folyóirat a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Soros-alapítvány, a József Attila Alapítvány, a Budapest Bank és a Central East European Publishing Project (Oxford) támogatásával jelenik meg, számonként 3000 példányban.

– Ez azt jelenti, hogy a Holmi biztonságban van?

Réz Pál: Szívesen mondanám, hogy igen, de három-négy számra valónál még soha nem volt több pénzünk. Ha tehát bármelyik támogatónk elfordulna tőlünk, komoly nehézségeink támadnának. A kiadásainkat jobban már nem faraghatjuk le, ennél olcsóbban lehetetlen dolgozni, hiszen a szerkesztőség a lakásomban működik, nincs infrastruktúránk, egyetlen vagyontárgyunk egy xerox, alacsonyak a honoráriumok, közülünk senki sem főfoglalkozású szerkesztő, csak én, a nyugdíjas. A munkám harmada a lap anyagi hátterének biztosítása, ez pedig aligha jó arány – de nincs mit tenni, nem él már Hatvany Lajos, hogy Karinthyval együtt megszólíthatnánk: „Lapot kéne alapítani óh Hatvany, óh Hatvany!"

– Ne felejtsük azért, hogy egyre több a vetélytárs. Határokon innen és túl közel hatvan fóruma van már a magyar irodalomnak. Nem mindegy tehát, mert minőség, hatás, végső soron a lap egzisztenciája múlhat azon, hogy kik, mit és milyen rendszerességgel publikálnak egy lapban. Például a lap karaktere. Hogyan határozza meg magát a Holmi?

Radnóti Sándor: Ez örök vitakérdés. Mindenesetre amikor a magyar szellemi élet udvarias figyelmetlenséggel fogadott monológokból áll össze, akkor megkülönböztető jegynek tekinthetjük, ha a dialógus folyóiratként definiáljuk magunkat.

Várady Szabolcs: A dialógus óhaját illetően egyetértés van közöttünk, ezért is választottuk a Holmi címet, Réz Pál ajánlatával, a Talán-nal szemben, mely az indulás reményeit fejezte volna ki. Minden számunk hátsó borítóján ott az idézet Bessenyei György munkájából, *A holmi*-ból. Így kezdődik: „Mihent az Írók nyomtatásba egy egész nemzet előtt el kezdenek egymással vetélkedni, azonnal megindul a szép elmélkedés." Ezért, hogy a kritikai rovat egy-egy fontos műről olykor három bírálatot is közöl. Ezért indítottuk és igyekszünk fejleszteni levelezési rovatunkat. És persze a szerkesztés során is arra törekszünk – ehhez legjobban Réz Pál ért –, hogy a művek, ahol lehet, összekapcsolódjanak.

R. S.: Ezen túl már sokban eltér a felfogásunk, de hát a szerkesztőségben más-más életkorú, tradíciójú emberek működnek együtt. Van, akinek szeme előtt elsősorban az irodalmi folyóirat képe lebeg, van, aki az irodalmat a filozófia, a társművészetek és a tudományok kontextusában szeretné bemutatni.

– A szerkesztők nézeteinek, normarendjének, s így preferenciáinak egyeztetése sikeresnek látszik. Gondolom, innen a Holmi tekintélye is. Ez a tekintély tanúsítja, hogy az irodalmi gondok, a szellemi és személyi harcok, a politikai törekvések mögött az irodalomban mégiscsak megtörténik valami fontos és nagyszabású, mint valamikor 1945 után, a Kéry László szerkesztette Magyarok, vagy még inkább: a Nyugat által. Csakhogy vannak írók, akik indulásakor jobban szerették a Holmit, mint most, de általában is: a természetesnél több feszültség kíséri a lapot. Lehet, hogy erre a szerkesztés módjában kell a magyarázatot keresnünk?

R. P.: Bizonyára abban is. Illés Endrének az volt a véleménye, hogy egy könyvkiadó írót ad ki: vagyis ha Tamási Áron ír egy gyönge regényt, vállalnia kell, mert a következő talán remekmű lesz, s azt nem veszítheti el. Mi – sajnos? helyesen? helytelenül? – többnyire műveket közlünk, s ha nem tetszik egy vers, novella, tanulmány, visszaadjuk szerzőjének, bármilyen kiváló író is. Amiből természetesen sértődések támadnak.

R. S.: Ezeket a műveket később más lapokban látjuk viszont. Noha rendkívül örültem az 1989 utáni csodálatos folyóirat-szaporításnak, ma már aggályosnak látom a helyzetet, túl sok a folyóirat, s ezzel elvész a rostálás lehetősége.

V. Sz.: A kézirat visszaadásánál – hiszen az úgyszólván négyszemközt történik – csak az a kínosabb, ha a jó író gyöngébb művéről megjelentetünk egy vagy több szókimondó kritikát.

R. S: Az írók nem szoktak hozzá az élesebb hanghoz. Az előző időszakban nehéz volt úgynevezett negatív kritikát írni, mert a tisztességes kritikusnak állandóan arra kellett gondolnia, hogy nem használhatók-e fel érvei az irodalompolitikában. Az írók ezért csak a megudvarló kritikára figyeltek, ezt várják el az esetek többségében ma is. Hát nem.

– Vannak, akik a minőség gőgjével vádolják a Holmit.

R. P.: Az igaz, hogy csak jó műveket szeretnénk közölni, persze. Abban viszont néha éles nézetkülönbség van a szerkesztőség tagjai között, hogy egy-egy mű valóban jó-e. Ha megoszlanak a vélemények, lehetőleg valamennyi szerkesztő elolvassa a kéziratot, álláspontját írásba is foglalja. Ezeken a lektori jelentéseken, azt gondolom nagyképűen, egyszer majd elcsemegézhet egy ifjú filológus. Vétójog nincs, egyszerű szótöbbséggel döntünk. Ami pedig a kritikát illeti: keménység ide vagy oda, az a lényeg, hogy mennyire pontos, érvelése mennyire logikus és mennyire érdekes. Az én ízlésemnek egyébként gyakorta hosszabbak a kelleténél, némelykor nyögvenyelősek is, de az más kérdés. Nem szólunk a kritikus dolgába, a saját véleményét képviseli, nem a miénket – már csak azért is, mert a szerkesztőségnek sincs mindig egységes véleménye egy-egy műről. Ha azonban egyikünknek, többünknek, vagy mindannyiunknak erősen eltér a véleménye a kritikusétól, megpróbálkozunk egy más ízlésű kritikussal, vagy mi magunk írunk bírálatot, és együtt közöljük őket. Így is megesik, hogy nincs igaza a bírálatnak. Mi baj van ebben? Kosztolányi mondta a maga Ady-tanulmányáról, hogy kilendítette az ingát. Erről van szó.

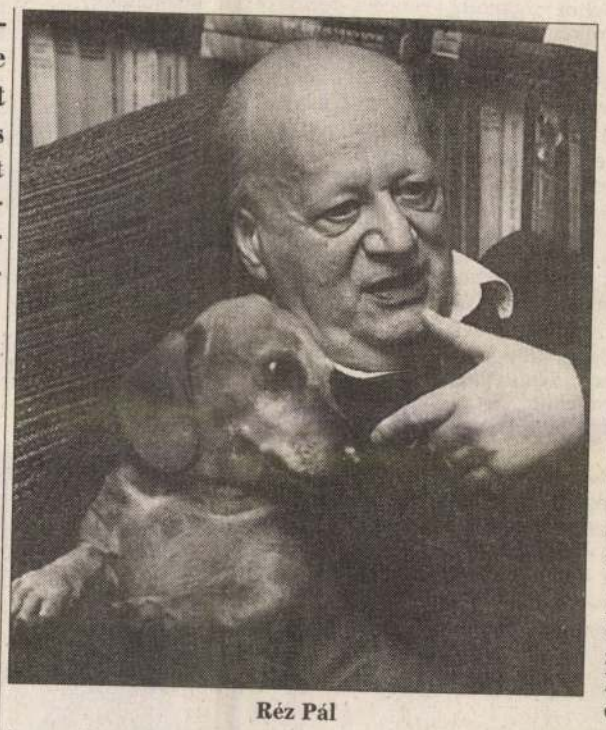

Réz Pál

– Figyelemre méltó, hogy a ritka kivételtől eltekintve azok se kelnek a sértett védelmére, akik egyazon csoportosulás tagjai.

V. Sz.: Mi szívesen vennénk a kritikával vitatkozó ellenvéleményt, akár a szerző, akár más tollából. Amire azért volt példa, ha kevés is.

– Talán érdemes kimondani: sokféle sérelem halmozódott fel mindenkiben. Ezek feszültségeit, indulatait, fojtott mondatait nehéz tárgyszerű szakmai vitákba átvezetni. Ráadásul a kritikusnak olykor igaza van. Mindenesetre a sérelmi érzékenység megmérgezi az irodalmi élet egészét, annyira, hogy nyomait már a legifjabbak gesztusaiban érzékelni. Ennek volna tulajdonítható, hogy velük sem zavartalan a kapcsolatuk?

R. S.: Tény, hogy nagy a korbeli távolság köztünk, gyakran eltér az ízlésünk, nehezebb megértenünk és méltányolnunk őket. Az irodalmi élet, ha van olyan, tényleg nem könnyíti meg az átjárást a különböző csoportok és nemzedékek között. Kétségtelenül a mi hibánk is, hogy nem élünk eléggé együtt a fiatalokkal.

V. SZ.: És valljuk be, némelyiküket egyik-másik kritikánk el is idegenítette tőlünk.

R. P.: Azért sok tehetséges fiatal írását közöltük. Hamarjában a következők jutnak eszembe: Darvasi László, Szilágyi Andor, Kemény István, Vörös István, Kovács András Ferenc, Borbély Szilárd, Bazsányi Sándor, Podmaniczky Szilárd, Ambrus Judit, Babarczy Eszter, Kun Árpád, Tóth Krisztina, Térey János, Imreh András, Halasi Zoltán. De, mi tagadás, igazán jól a negyven-hatvan közöttieket ismerjük. Aki felüti a Holmit, láthatja, kikről beszélek. A nagy öregekről nem is szólva.

V. Sz.: Az érintkezési módról még annyit, hogy eleinte akartuk, legyen egy asztalunk az Írók Könyvesboltjában. De csak az időnket vesztegettük. Maradt a levél, a telefon, Réz Pál lakása, maradt az, amit a szerzők a maguk jószántából, illetve a mi kérésünkre vagy éppen könyörgésünkre küldenek. Ebből és így szerkesztünk.

R. S.: Van, amit rendelünk, esszét, kritikát. De ha szerkesztés közben meg akarjuk találni egy-egy mű természetes helyét, akkor bizony várni kell, míg elég anyag van a kristályosodáshoz, amely „két-három titkos centrum" körül alakulhat ki – ahogy egyszer, rólunk szólva, Kis Pintér Imre írta. Egy folyóirat szerkezetét találóan nevezte Kenedi János, a lap egyik alapító szerkesztője „hullámvasút"-nak. Van olyan, egyébként kitűnő kéziratunk, amely már egy éve vár, mert nem találjuk a helyét, no meg mert – legalábbis értekező prózában – sok az anyagunk.

– Az egyes számok megalkotásának igényét világosan érezni, ez karaktert meghatározó sajátosság. Csakhogy ennek ára van. A lap lelassul, kapcsolatai is romlanak. Nem jó senkinek a huzamos várakozás. Se műnek, se szerzőnek, se az eseménynek. A Holminak se és tájékozódni akaró olvasójának se.

R. S.: Ez igaz. Kezdetben rövid átfutásra törekedtünk, sőt egy darabig azt terveztük, hogy húszflekknyi helyet nyitva is hagyunk egészen a második korrektúráig, hangverseny- vagy kiállításkritikának, más egyéb aktualitásnak. Nem ment. Tematikus számot egyébként keveset csináltunk, mert az a tapasztalatunk, hogy a tematikus szám a folyóirat agóniája.

R. P.: Bármilyen nehézkesek vagyunk is, ennek nyomát a közönséghez fűződő kapcsolatunkban nem érzékeljük. Kétharonta tartunk irodalmi esteket, Budapesten az R.S.9. színházban, például, és jártunk Pécsett, Szegeden, Debrecenben az egyetemen, voltunk Kolozsváron és Marosvásárhelyen is. Irodalmi estjeink nagyon jól sikerülnek. Eljön kétszáz-kétszázötven érdeklődő, kérdeznek, majd leveleket írnak.

V. Sz.: Kár, hogy a lap példányszáma háromezerre csökkent – igaz, itt megállt, és tartja magát –, de ennek sokféle oka van, szeretnénk azt hinni, hogy nem mi lettünk rosszabbak. Ezek az okok ismeretesek. A gyalázatos terjesztés. Az értelmiség elszegényedése.

R. Sz.: Tegyük hozzá, hogy irodalmunknak, minthogy a kulturális, gyakran a politikai nyilvánosságot is pótolta, különleges státusa volt, ez emelte a példányszámokat irreálisan magasra. Csakhogy a különleges státus egyik napról a másikra megszűnt, jó, ha ezt tudomásul vesszük.

– A Holmit olvasva az a benyomásunk támadhat, hogy irodalmunk nagyon jó. Máshonnan persze tudható, hogy nem egészen így áll a helyzet.

V. Sz.: Csordás Gábor kedves és megtisztelő túlzással a Fesztiválzenekarhoz hasonlított bennünket. Vágyaink szerint csakugyan afféle válogatott csapatot szeretnénk felvonultatni, irányzatra, korra való tekintet nélkül mindenből a legjavát. Egy jó lap egyébként műfajilag is változatos. Eleinte publicisztikai írásokat is akartunk közölni, közöltünk is, de be kellett látnunk, hogy ehhez nem vagyunk elég mozgékonyak. Viszont a versek, novellák, tanulmányok mellett naplók, levelezések, emlékezések is megjelentek és meg fognak jelenni folyóiratunkban, Szerb Antal, Vas István, Nemes Nagy Ágnes, Füst Milán, Kosztolányi Dezső levelei például, vagy Nagy Imre ismeretlen önéletírása. Azt talán kevesen vették észre, hogy az amúgy nem politizáló Holmi majd minden októberi számában közreadott néhány érdekes dokumentumot és tanulmányt, sőt verset is az '56-os forradalomról.

R. P.: Rovatainkat igyekszünk egyensúlyban tartani, de természetesen csak a szerkesztőségbe érkező kéziratokból válogathatunk. Versrovatunk, azt hiszem, jó, alig van jelentős magyar költő, aki ne jelent volna meg a Holmiban, legkedvesebb költőink pedig előnyben részesítik folyóiratunkat. Sok értekező prózát közlünk, kiváló tanulmányokat, esszéket is, de nem hallgathatom el, hogy újabban nem egy dolgozat a szovjet gépekre emlékeztet, több az anyag bennünk, mint amennyire szükség volna a feladathoz; okosak, alaposak, eredetiek is talán, de túlírtak, nehézkesek olykor. Jó novella kevés van, sajnos.

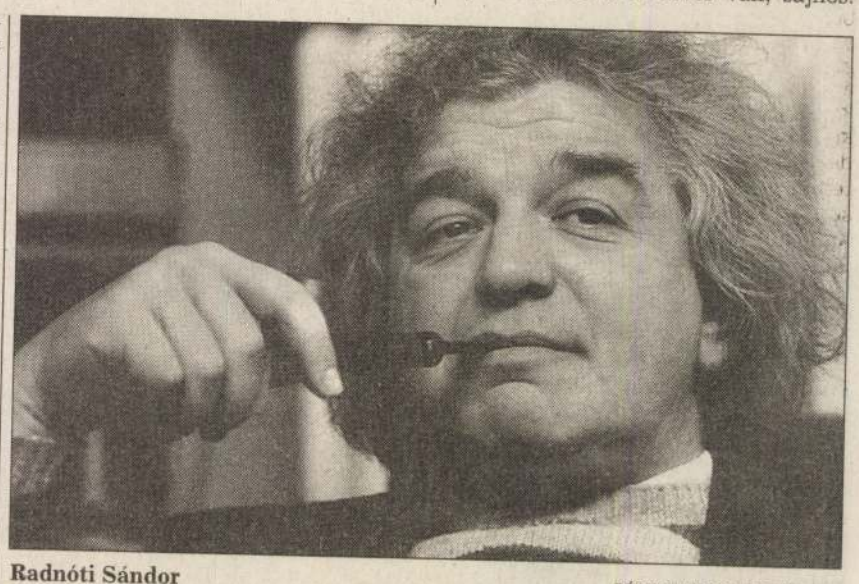

Radnóti Sándor

RÉDEI FERENC FELVÉTELEI

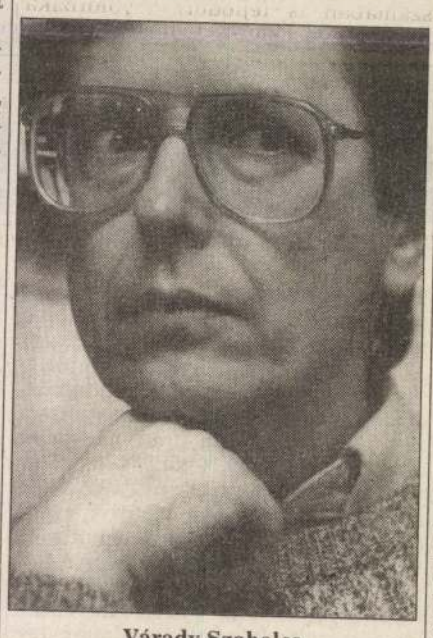

Várady Szabolcs

Ezen a helyzeten egy sikeres pályázattal átmenetileg segítettünk, most megint szűkölködünk a prózában.

V. Sz.: Csaknem minden számunkban közöltünk egy-két idegen szerzőt is. Ebben nem törekszünk rendszerességre és módszerességre, erre nincs is lehetőségünk. A magam rovatánál maradva: azoknak a költőknek, akik még ma is, ahogy valamikor a legtöbben, szeretnek fordítani, alkalmat akarunk adni arra, hogy publikálják nem megrendelésre, hanem szerelemből született fordításaikat. Másfelől fordításra szeretnénk buzdítani, ösztönözni a fiatal költőket. Ennek érdekében műfordítás-pályázatot is tervezünk.

R. P.: Végezetül hadd dicsekedjem egy kicsit. Négy és fél év alatt olyan verseket közöltünk, mint a *Búcsúszó* (Vas István), *Hiánytalan* (Székely János), *Hogy elérjek a napsütötte sávig* (Petri György), *Decline and Fall* (Rakovszky Zsuzsa), *Ahogy* (Kányádi Sándor), *Eltitkolt jelekkel* (Takáts Gyula), *Melyben Balassi módján fohászkodik* (Orbán Ottó), *Dióhéj* (Várady Szabolcs), *„Londoni Mindenszentek"* (Tandori Dezső), *Az öregedés vidékén* (Rába György), *Szabad vers* (Lator László), *Farkasok órája* (Baka István), *Ahogy mennek el a hajók* (Bertók László), *Gyere, üljünk be a kocsiba, én fázom* (Nádasdy Ádám), *Ki beszél?* (Kántor Péter), *A hasonmás* (Takács Zsuzsa), *Ki ette meg a nyarat?* (Csukás István). Kapásból soroltam ezeket a verseket – azt hiszem, mind irodalomtörténeti érték –, elnézést kérek azoktól a versektől és költőiktől, akiket-amelyeket most nem említettem. Novellát kaptunk – például – Mándy Ivántól, Kertész Imrétől, Bodor Ádámtól, Lázár Ervintől, Esterházy Pétertől, Bajor Andortól, Kardos G. Györgytől, Szántó Piroskától, Határ Győzőtől, Parti Nagy Lajostól, Tar Sándortól, Gion Nándortól; Kornis Mihály folytatásos regényt közölt nálunk. Tanulmányt, esszét írt – nagyon is: *többek között* – Kurtág György, Nádas Péter, Komoróczy Géza, Fodor Géza, Dávidházi Péter, Ludassy Mária, Ritoók Zsigmond, Lédererer Pál, Somlyó György, Vajda Miklós, Vajda Mihály, Eörsi István, a posztumusz szövegekről nem is szólva, – sorolhatnám sokáig. Kritikusra, attól tartok, már csak *egyre* marad idő, hely: hadd mondjam akkor Bán Zoltán Andrást, akinek bírálataival olykor persze nem értek egyet, de mindig élvezem az okfejtését. Szóval: ha igaz, megszólaltattuk a fél – mit fél?, háromnegyed – magyar irodalmat. És – mohók, nagyralátók lévén – várjuk a hiányzó egynegyedet is a Holmiba.

Varga Lajos Márton

EÖRSI ISTVÁN

Kettős ajándék

A keletberlini Dorotheen temetőben
1990 májusának
hatodik éjjelén ismeretlen
mázolók Brecht sírkövére fröcsögték,
hogy „Saujud" továbbá „Juden raus", de ne
a koporsóból, ahogyan ezt
jóhiszeműen érteni szeretném.
Így ajándékozta meg a csőcselék
a zsidókat Brechttel, Brechtet pedig
gyűlöletével, mely halott
művész számára balzsam,
poszthumusz díj.

Két konda

Új röffentők muzsikálnak
örökzöld melódiát,
belerengnek a rózsás hájak:
„Isten, röfröf, család."

A másik konda ma bágyadt,
túl sok korpát zabált,
szokásból böffeni már csak:
„Az állam, röfröf, a párt."

De majd egymásra találnak
disznó-testvériség –,
és együtt így dalolásznak:
„A nemzet, röfröf, a nép."

Egy Heine-motívumra

S a várva-várt disznófejet
Egy óntálon behozták.
Nálunk babérral díszítik
Még mindig a disznók orrát.
Németország, IX. fejezet

Az óntál rég zaciban pihen,
ha korábban el nem csórták,
de feldekorálják még ma is
babérral a disznók orrát.

A szószokat kicserélik,
más mócsingokra locsolják,
moslékból kimentett babér
díszíti a disznók orrát.

Új konda jött a régihez,
egymást tisztára kotorják,
bélsártól bűzölgő babér
díszíti mindnek az orrát.

S ha a disznónak tokája se lesz,
csak bőre marad meg a bordák,
még akkor is feldíszítik
fonnyadt babérral az orrát.

1990

Nem akarok beleveszni a feketeségbe

150 éve született Munkácsy Mihály

Laczkó Géza, az 1920-as években megjelenő Kultúra Könyvtár szerkesztője írta Munkácsyról: „Hogy 1844. február 20-án született Munkácson, az süket és néma adat". Így igaz – de az emlékezet kénytelen ilyen pontokhoz kötődni.

Van Gogh kilenc évvel később született, és egy évtizeddel Munkácsy előtt halt meg. Elmegyógyintézetben lőtte főbe magát, ahol megfestette a varjaktól borított mezőt. Munkácsy is elmegyógyintézetbe került ötvenkét esztendős korában. A festéstől eltiltotta az orvos, hiába dühöngött, hiába voltak megfesteni való látomásai. Ha igaz a történet – kicsit „túl szép" ahhoz –, kicsempészett feleségének (a Cilike-mentalitású előkelő hölgynek, akit tényleg Cecíliának hívtak) egy cédulát, melyben pisztolyt kért tőle. A másodszori özvegységére készülő Cecília zokogva jegyzi rá a cédulára, hogy szegény Miska már csak dadogni tud – mivel a szöveg magyarul van. Itt sántít kicsit a Lázár Béla feljegyezte történet: az asszony franciául és négek és csillogó ezüstök szalonvilágába, kiépítve a piaci igény szerinti képmanufaktúrát. Van Goghot „igazolta a piac", Munkácsy termékei felett pedig éppúgy elhaladt az idő, mint ahogy a Képcsarnok hetenként szállított, valódi vászonra, valódi olajfestékkel készült, részletre vásárolt alkotásait se lehet árverésre vinni. Az árverési sikerhez hasznosabb az olyan típusú legenda, mint a Scheiber Hugóé: egy vacsoráért is adott egy képet... Rajzot legfeljebb. A festmények nyersanyaga az utóbbi ezredév során mindig többe került egy vacsoránál, és még az olyan öntörvényű művészek, mint Van Gogh vagy Csontváry is törődtek a közönséggel és a dicsőséggel. A lázban égő, csak „a műnek" élő alkotó a műkereskedelem reklámfigurája.

A valóság nem szereti a sablonokat. Van egy 1950-ben megjelent szöveg polcomon, amelynek szerzője arról ír, hogy a Krisztus Pilátus előtt voltaképpen társadalomkritika – ez igaz –, és nem vallásos festmény, s rajta Krisztus „a néptömegektől körülvéve" áll bírája előtt. Hát ez is igaz, csak épp a néptömegek nem azt kiabálják, hogy „El a kezekkel az Emberfiától!", 1950-es szóhasználat szerint, hanem épp az ellenkezőjét. Ezt a szöveg szerzője persze pontosan tudta, csak épp akkoriban „el kellett adni" Munkácsy vallásos képeit is a kor nyelvén. Gyerekkori emlékeim közé tartozik a Műcsarnok nagy Munkácsy-kiállítása 1952-ből, és nem csupán a képek, hanem a tárlatvezető szabadkozása egy festmény előtt, amely grófi megrendelésre készült oltár volt (legalábbis így emlékszem), tehát kevéssé illett a Sztrájk festőjéhez. Azóta meglehetősen köztudott – igaz, hogy a tény felismerőjének nem sok dicsőség jutott tanulmánya közlésekor – a Sztrájk „eszmei mondanivalója"; Munkácsy látott egy színielőadást, amely sztrájkoló munkásokról szólt, és amúgy helytelenítette az ilyesmit. Nem csoda, hogy a Munkácsyról szóló szakirodalom legalább annyira szól a Munkácsyról szóló szakirodalomról, mint Munkácsyról, s ha igen, kénytelen azt kutatni, melyik volt az „igazi Munkácsy", ahogy egy finom megfigyelőkészségű magyar esztéta mondta 1934-ben (Rózsaffy Dezsőnek hívták). Ő az impresszionisztikus vázlatok készítőjére szavazott; Perneczky Géza is elsősorban a kor jelentős áramlataihoz, a realizmushoz és az azt a tökéletességig vivő, egyben az iskolás látványmásolástól való elszakadást előkészítő impresszionizmushoz kötődő képek mellett tette le voksát, nem utolsósorban a Munkácsyt inkább a művészettörténet meddőhányójára vető Fülep Lajos tekintélyével vitázva. Igaz, a kőkeményen bíráló Fülep is megjegyzi zárójelben, hogy Munkácsy tud „csakugyan kiváló" lenni: „...egészen kitűnő tájképei a múlt század java alkotásai közé tartoznak... kétségtelen."

Erről a zárójeles megjegyzésről Kosztolányi nevezetes Ady-cikke jut az eszembe 1929-ből, amelyben kifejti, hogy Ady nyelve nem „sose hallott zene", hanem „süket citera" és „nyafogó csimpolya", s Adynak nincs helye „se Petőfi, se Arany, se Vörösmarty, se Berzsenyi" mellett. Ebben az írásában azonban azt is kijelenti, hogy „maradandót alkotott azzal a harminc-negyven versével, mely pályája szerencsés termékének köszönhető". Ez ugyan nem Kosztolányi legszebb mondata, de az egyik legigazabb: valóban van Adynak harminc-negyven verse, melynek szavai „vérré váltak" (ez is Kosztolányi kifejezése). És harminc-negyven, az igen sok; Kosztolányi esetében például húsz körül járhat ez a mennyiség. A művelt átlagember memóriájával kell ugyanis számolnunk, nem a szakemberével. Kosztolányinak egyébként teljesen igaza volt akkor, amikor a kultikus rajongást gúnyolta ki.

Munkácsy, szerencséjére, csak néhány éven át volt kultúrpolitikai „lobogó", így esetleg újra azzá válhat. Elmosódhat a Krisztus Pilátus előtt, a Golgota és az Ecce homo különbsége: az, hogy az első színpadiasságában is zseniális kép, a másodiknak remek részletei vannak, de egészében „nem áll össze", a harmadik meg... Lázár Béla igazán lelkes híve volt Munkácsynak, de még ő is úgy véli, hogy „nagy lett a képen a zűrzavar, itt már kínosan összetartott minden, alakok egymás mellé hányása, belső logikai rend hiján, csak néha válik ki közülük egy-egy fej, egy-egy mozdulat, mely a régi mesteri kvalitásokat árulja el"...

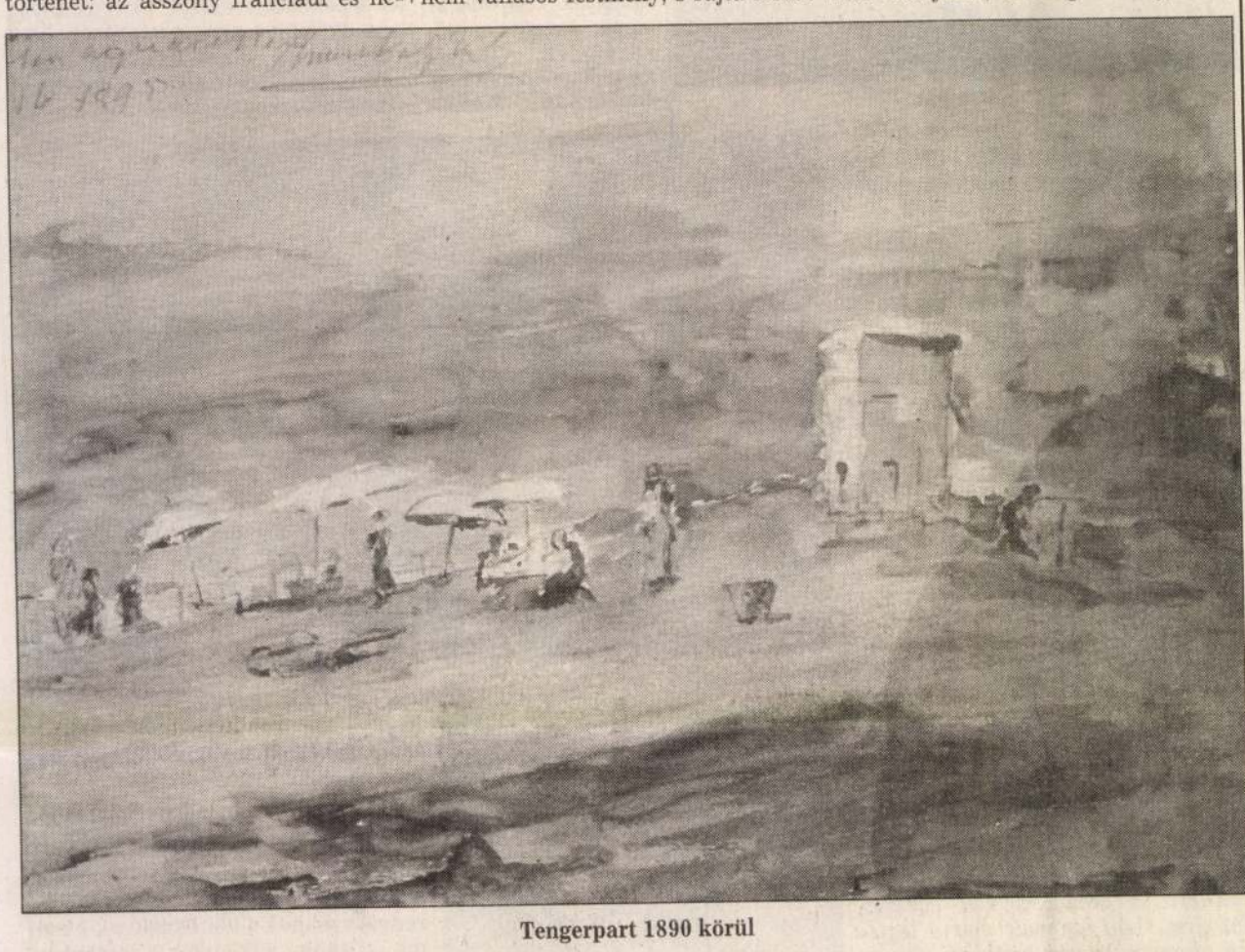

Tengerpart 1890 körül

Szanatóriumból írja, nem sokkal az Ecce homo után feleségének: „Non, je ne veux pas me perdre dans le noir!" (Nem akarok beleveszni a feketeségbe!) Van valami hátborzongató ezekben a szavakban. Nyilván a téboly sötétjére gondolt, de érthetjük a bitumenre alapozott festmények lassú feketedésére is, meg arra, hogy a teljes életmű szétszórtsága miatt nehezen állítható össze. A New York-i közkönyvtárban levő Milton valószínűleg a java alkotások közé tartozik, de – tudtommal – nincs kiállítva. A Zálogház eredeti változata amerikai raktárban romlik tovább. „Magyarnak született, Párizsban élt, s képei Amerikában vannak" – foglalta össze Munkácsy sorsát írói tömörítéssel Laczkó Géza, s a megállapítás ma sem idejétmúlt. Lehet, hogy a Világszövetség „nyugati" tagozatának hasznos és praktikus feladata lenne megnézni a kisebb helyi múzeumokat, magángyűjteményeket, nincs-e elfelejtett vagy épp csak számon tartott Munkácsyjuk az 1880 körüli alkotásokból. Az akkori vásárlók utódai ugyanis nem feltétlenül becsülték őket sokra, és hagyatékukból kerülhettek olyan helyre, ahol hozzáférhetők az érdeklődő számára. Visszavásárlásukra még mai áraikon se lesz pénz, de legalább tudjunk róla.

Annál is inkább, mert mint a Musée d'Orsay sikere mutatja, az átlagember egyre több érdeklődéssel és egyre kevesebb borzadállyal nézi a XIX. század *sikeres* művészetét. „Munkácsy Mihály a XIX. század egyik leghíresebb festője volt" – írja róla a tekintélyes Kindler Festészeti Lexikon, hozzátéve: „és épp e hírnév lett a végzete..." A lexikon két illusztrációt és hetven sort juttatott neki, ami nem kevés, mindössze egyetlen elírással („Békésgyula" mint helység). Talán egyszer egy szócikk majd így folytatódhat: „de nem ezért szeretjük..."

Székely András

Levélféle Lengyel Lászlónak

Kedves Laci!

A Népszabadság február 12-i számában a kilencvenes évek nemzedékéről folytatott beszélgetésben meglepődve olvastam, hogy, idézem, *„Én nem tudtam megírni Spirónak azt a megaláztatását, amikor kirúgta egy bankigazgató. Az új megaláztatásokat nem tudják megírni."* Mármost az a helyzet, hogy engem soha bankigazgató nem rúgott ki, mert soha bankigazgatót nem kerestem fel. Az előfordult, hogy ők kerestek mint kuratóriumi tagot vagy mint egy színház igazgatóját; a színházam számára bizony kerestetek szponzorokat, elvégre 220 ember dolgozik a kezem alatt, és sok tízezer nézőt szolgálok, de íróként nem esett velük találkozásom. Hozzáteszem, így voltak velem párttitkárféleségek is anno dacumál. Kifejezetten törekedtem arra, hogy írólétem függetlenségét megóvjam, az elmúlt átkosban ezért mindig két állásom volt egyszerre, és a harmadik műszakban írtam, a mostani átkosban három állásom van, és a negyedik műszakban írok; hogy a következő átkosban mi lesz, még nem tudom, legföljebb vállalok még egy állást, de kérincsélni továbbra sem fogok.

Az a gyanúm, valamit összekevertél. Egyszer elég gorombán írtam egy bankárnak a kultúráról a tévében kifejtett nézeteiről a 2000-ben, a bankár úr megbántva válaszolt, majd, képzeld, ő szállt be egy kötetem szponzorálásába, ami ritka nemes gesztus, és Iványi bankár úron kívül aligha tette volna meg más. De azt nem én kértem, hanem a kiadóm, aki a pengeváltásról akkor még nem is tudott.

Az írók persze általában szoktak kérincsélni, nem is feltétlenül a legrosszabbak, lásd a Hatvani Lajoshoz írott leveleket, amelyeket kiadtak, meg az Aczél Györgyhöz írott leveleket, amelyeket nem adtak ki (bizalmas forrásból úgy értesültem, én vagyok az egyik ama pár szál író közül, aki nem írt neki köszönő vagy kérő levelet soha). Mélységesen tisztelem Vörösmartyt, aki a magyar írók közül elsőként volt büszke arra, hogy csak az írásból él. Abból élt Ady, Krúdy, Móricz... Én túlságosan rátarti voltam és az is maradtam. Ettől még nem vagyok jobb író azon kortársaimnál, akik kértek, persze. Csak kénytelen voltam ezt a megjegyzésedet helyreigazítani, ha nem haragszol.

De ha már írok, engedd meg, engedjétek meg, hogy neheztelésemet fejezzem ki azért a beszélgetésért, amelyet a nyelvről folytattatok hosszasan, csapongva ti négyen, ketten ráadásul a barátaim: egy politológus, egy közgazdász-politológus, egy szociálpszichológus és egy (egyetlen egy) esztéta. Ha az ötödik résztvevőt, a kérdező újságírót is hozzáveszem, ti öten ezen alkalommal meglepő inkompetenciát árultatok el nyelvi kérdésekben, még akkor is, ha a nyelvet nem egyszerűen nyelvként kezeltétek, hanem kulturális és civilizatorikus viselkedésformák hordozójaként. Ennyi badarságot, már megbocsáss, megbocsássatok, rég olvastam ez ügyben.

Rólad tudni vélem, hogy nem azt gondolod, amit mondasz. Az a gyanúm, azt gondoltad és most is azt gondolod, hogy kies hazánkban és általában Kelet-Európában bizonyos nagy struktúrák nem változtak meg, a piac nem jött tisztán létre, az alkufolyamatok minden területen úgy alakulnak, mint a Kádár-rendszerben, csak még inkább; elvégre a játékfilmes kuratóriumban is ezt tapasztaltuk, én ezért a dolgot nem is csinálom tovább, te is le akartál mondani, de aztán mégis elvállaltad újra, noha nem feltétlenül azokból a forgatókönyvekből lesznek filmek, amelyekre felelősséggel az állam pénzét megszavaztuk, és sok olyan film kap állami pénzt, amelyet mi elutasítottunk. Lehet persze, hogy jobb így, de akkor nem kell kuratóriumosdit játszani, gondoltam én.

Nyelvről, irodalomról, újságírói stílusról, politikusi stílusokról beszéltetek egyszerre, sok mindent összekutyulva. Ez engem mint írót kifejezetten bosszant. Elvégre nincs ennek a népnek egyebe, mint a kultúrája, a magyar irodalommal a közepén, egyebekben pont olyanok vagyunk, mint mások, kicsit jobbak, kicsit rosszabbak. Nem illik hát meggondolatlan kijelentéseket tenni erről a dologról. Nem nagyon illik az irodalmat előre eltemetni, nem is tanácsos, mert fel szokott támadni, pont Kelet-Európa az a hely, ahol ez állandóan esedékes. A magam részéről semmi jelét nem látom, hogy a magyar nyelv pár év alatt változott volna. Bizonyos stílusok kicsit elkoptak, mások erőre kaptak, de ez azért ugyanaz a nyelv. Ha nem veszitek rossz néven, az utcán ma is úgy beszélnek, mint a Csirkefejben, amit kilenc éve írtam.

A beszélgetésetek mélyén azonban megéreztem valamit: azon értelmiségiek riadalmát, akik attól félnek, hogy egy kissé jobban kiépülő piacgazdaságban nem lesz rájuk szükség. Ez a riadalom nyilván nem idegen az írók nagy többségétől sem, különben maradtak volna a kaptafánál és nem mentek volna el annyian rossz politikusnak. Bizonyos értelmiségi szakmákra feltehetőleg valóban kevésbé lesz szükség, mint korábban volt; de hogy irodalom ne születne, azt el se tudom képzelni. Én, a javíthatatlan pesszimista, ebben a kérdésben csak optimista tudok lenni. Az igaz, hogy az előző átkos politikailag túlbecsülte az irodalmat, ez a mostani pedig alábecsüli, de hát az inga ezen a vidéken mindig visszaleng előbb-utóbb. A mentalitások – nevezhetjük felőlem akár népléleknek is – igen tartósak, vérzivataros évszázadok sem képesek gyökeresen változtatni rajtuk, ezt a történészek, az irodalomtörténészek és a nyelvészek jól tudják.

Értem én, hogy ti bizonyos értelmiségiek hatalmi szereplehetőségeiről próbáltatok közölni valamit ködösen, de abba ne tessék a nyelvet és az irodalmat belekeverni. Az irodalom nem hatalmi kérdés, és ha azzá válik, tönkremegy. Én üdvözlöm, hogy a politikai hatalom és az irodalom most kissé távolabb került egymástól, és hogy most a cenzúrát újra bevezetni képtelenség. (Lásd TGM cikkét a februári Kritikában.) Bizonyos értelmiségi szakmákban persze csak a politikai húsosfazékhoz közel lehet eredményeket produkálni, de ezeket tessék szíves elválasztani azon szakmáktól, ahol ez a közelség halálos.

Azt írod, kedves Laci, hogy mi, az írók, az új megaláztatásokat nem tudjuk megírni. Történetesen nem tartozom e mostani átkos államilag kedvelt írói közé, az én kötetem nem is kap minisztériumi támogatást természetesen, ottan manapság nürnbergi alapon ítélkeznek, de bízvást állíthatom, hogy kevesebb megaláztatás ért ebben a rezsimben, mint az előzőben. (És ha ért is, ugyanazoktól vagy a pont olyanoktól.) És honnét tudod, hogy mit írnak az írók? Látszólag nem írnak semmit, csak olvashatatlan vitacikkek és önsajnáló esszék tömegét. De annyi bizalom mégis lehetne benned, bennetek, hogy sok évszázados tapasztalatok birtokában feltételezzétek: valakik szép csöndesen dolgozgatnak most is. Én, magam is tanítván az ifjakat másfél évtizede, nyomát nem látom annak, hogy itt valami óriási kulturális fordulat következett volna be. Hajlottam rá magam is, hogy a világszerte nyomuló képi világ a nyelvet el fogja nyomni, netán még nyelvtelenséghez is vezethet, ami nem speciálisan magyar vagy kelet-európai probléma, de azt tapasztalom immár évek óta, hogy ugyanannyi zsenije születik a magyar nyelvnek most is, mint minden nemzedékben.

Ami valódi kérdés, és nyelvi is egyúttal, arról nálunk nem beszélnek. Bezzeg beszélnek a lengyelek, akik színvonalas esszéket írnak arról, hogy a nemzeti és a nemzetközi íróság között miféle is a szakadék, s a kétféle piac követelményeinek megfelelni egyszerre nem lehet. Erről nálunk mindenki hallgat, holott a legjobb írókat érinti mélyen így vagy úgy, s nem mindig azok járnak jól, akik a nemzetközi íróságot választják. Talán egyszer ezt kellene feszegetni, ha már.

Az a gyanúm, hogy bedőltetek egy hivatalosan terjesztett kultúra- és irodalomellenes hangulatnak. Hivatalosék mifelénk az igazi kultúrát mindig gyűlölik, mert rettegnek tőle; az előző átkosban a főhivatalnokok ezt ügyesebben, olykor mézesmázosan leplezték, most meg erre nem fordítanak gondot. Rá is fognak fázni, hogy újmagyarul mondjam. S hogy még újmagyarabbul: a következő átkos se lesz képes a kultúrát lenyúlni.

Hogy miért nem? Mert a kultúra huzamos, az aktuálpolitika rövid. A mentalitás a nyelvvel együtt folyamatosan teremti a kultúráját, az erre alkalmas egyéneket áldva-átkozva üstökön ragadja és nem ereszti. A kultúrpolitika maximum annyit tehet, hogy az embereket megfosztja az írni olvasni tudás hatalmától. Ezt a m átkos meg is próbálja, de ez sem eg szen új dolog. Nektek, többek közö talán nem annyira a nyelvről kelle elmélkednetek, ehhez az írók és az vasók jobban értenek, hanem az kellene érvelnetek, hogy az új ana betizmus (amúgy világjelenség) n tőzzön tovább.

Ne haragudj, ne haragudjatok, kissé felhergelődtem, analfabé elfogadok bármi rossz dumát, de pen hogy nem analfabéták va Lehet, hogy valamivel ritkábba lene nyilatkoznotok, akkor lenne időtök, hogy mondan megfontoljátok.

Bará

Spiró G

MUNKÁCSy MIHÁLY

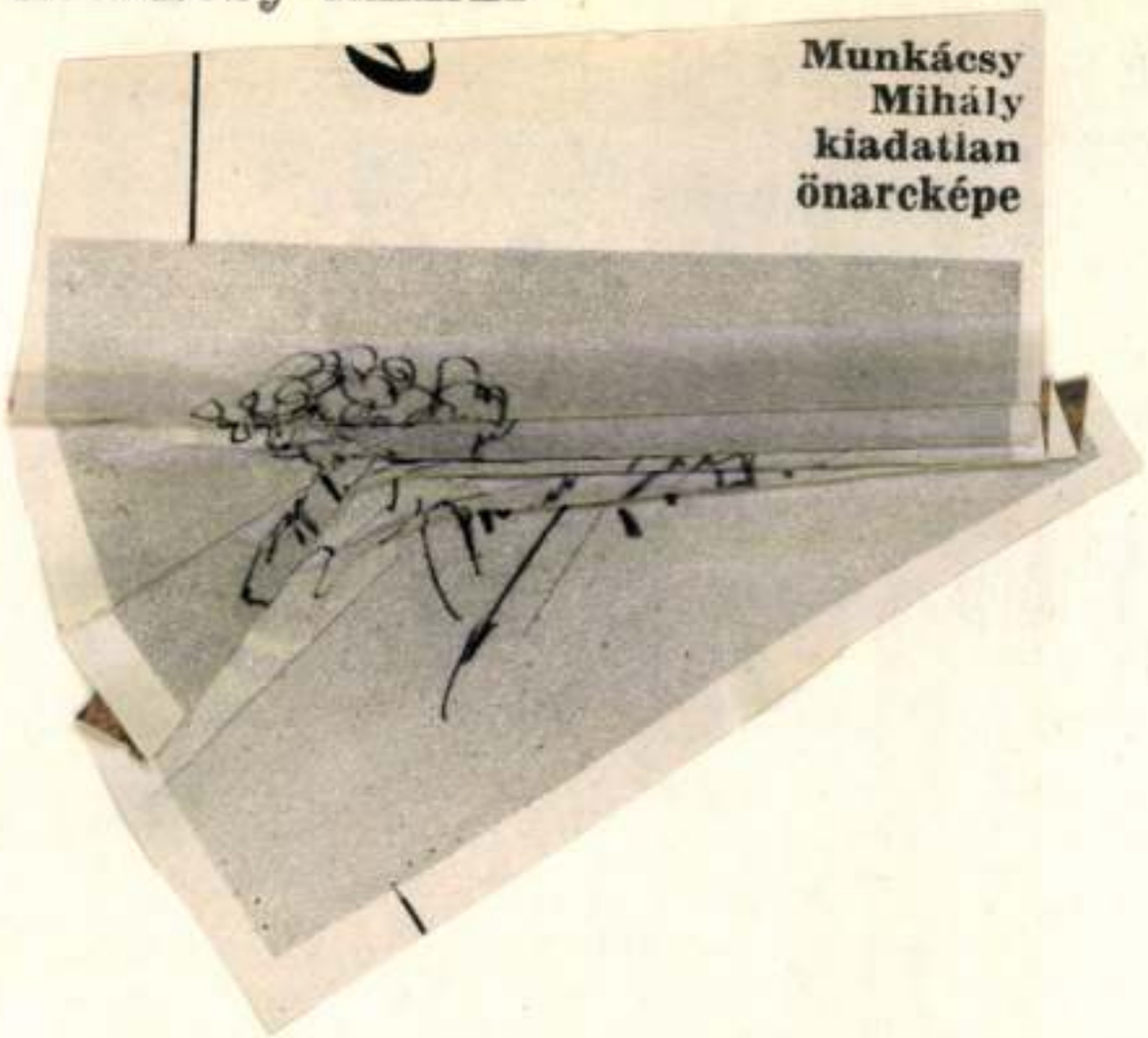

Konrády-Gálos Magda: Justh Zsigmond emlékkönyve

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.40.sz.21.o.

SZERZŐDÉS

rányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

ITA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri

tételekkel:

letesen:

MUNKÁCSY MIHÁLY

emlitve mint akinek hatása alá került T.J.

Bodnár Éva:Tornyai János:Juss
UJ TÜKÖR 1980/XVII/43.sz.24-25.o.

.....

részére

Ellenőrzések során állandó
könyvtárunk állományának tul n
nusra van az egyes munkatársak
sadalmi tulajdon őrzése nem ke

Ennek, valamint az ezt köv
telmében kérjük, sziveskedjék
az alábbi módon rendezni:

1./ A könyvtár állományába
egy személy részére ot
könyvmennyiség nem hal

2./ A könyvtári kölcsönzés
kérjük, sziveskedjék a
félévenként meghosszab

Tájékoztatásul közöljük, h
száma nyilvántartásaink szerin

MUNKÁCSY MIHÁLY

emlitve ld.Karacs Ferenc

Szókely András:Művész hazája az egész világ...

UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz.5.o.

MUNKÁCSY MIHÁLY

emlitve

Szőkely András: Van még pénz Magyarországon!

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 6-os.26.o.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900):

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA mng

Budavári Palota B, C, D épület

1985. OKTÓBER – NOVEMBER

OKTÓBER – MÚZEUMI HÓNAP

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Magyarországi művészet a XI–XX. századig		
Középkori és reneszánsz kőtár		C-D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században		D ép., fszt.
Késő gótikus szárnyasoltárok		D ép., I. em. (trónterem)
XIX. századi magyar festészet és szobrászat		C ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete		C ép., I. em.
XX. századi festészet és szobrászat		C ép., II. em.
		C ép., III. em.
		D ép., III. em.

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK

szeptember – október	**Schönberger Armand emlékkiállítás**	D ép., III. em.

KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ

október 3., csütörtök 16 óra	**XV–XX. századi remekművek a luganói Thyssen-Bornemisza Gyűjteményből** Európa egyik legnagyobb magángyűjteménye mutatkozik be a Nemzeti Galériában 47 műremekkel. A gyűjteményt megismerte már Párizs, az USA, Leningrád, Moszkva és Japán közönsége. Leghíresebb darabjai Dürer, Jan van Eyck, Fra Angelico, Piero della Francesca, Veronese, Zurbaran képei. A XIX–XX. századi művészet jelesei is szerepelnek a gyűjteményben, mint például Braque, Léger, Picasso, Kandinsky, Klee és Franz Marc.	D ép., I. em.
16.30 óra	**Nyitóhangversenyt ad a Budapest Kamarazenekar** Műsoron: Mozart: Haffner szerenád K. 250	
október 21., hétfő 16 óra	**Nemzetközi festészeti kiállítás** A Kulturális Fórum alkalmából rendezett tárlaton kortárs, második világháború után készült műveket mutatnak be. A 30 résztvevő országból 88 művész 130 művet állít ki. Rendezte: Éri Gyöngyi és O. Jobbágyi Zsuzsa	C ép., fszt.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KIÁLLÍTÁSAI VIDÉKEN

október–november	**Szinyei Merse Pál emlékkiállítás** Rendezte: Szinyei Merse Anna művészettörténész	Szécsény, Kubinyi Ferenc Múzeum
október 4–október 28.	**Kondor Béla kiállítás** Rendezte: Nagy Katalin művészettörténész	Salgótarján, Nógrádi Sándor Múzeum

A HÓNAP MŰTÁRGYA

október	**Tihanyi Lajos: Fülep Lajos portréja,** 1915. Száz évvel ezelőtt született Tihanyi Lajos, az első modern magyar művészcsoportosulások (Nyolcak, Aktivisták) tevékeny résztvevője. A portré kortársát és barátját, a magyar művészetfilozófia kiemelkedő egyéniségét, az 1910-es években a cézanneizmus korszerűségét hirdető műkritikust ábrázolja. Egy lélekbúvár analizáló készségével láttatja modelljét, úgy, hogy a kontrasztokra épülő kompozíció merész szín-, és formavágásaival fokozza a pszichologizáló portré expresszív erejét. (Dr. Bajkay Éva)	C ép., II. em., XX. századi állandó kiállítás
november	**Madarász Viktor: Hunyadi László siratása,** 1859. A festményt Madarász Viktor Párizsban festette, távol hazájától, de benne élve annak történelmi politikai légkörében. A kép, hasonlóan a korszak más történelmi témájú művéhez szimbolikus tartalmú és keletkezésekor szomorú aktualitással is rendelkezett. A festő Hunyadi László halálának ábrázolásával – mintegy tíz évvel az 1848–49-es forradalom és szabadságharc leverése után – a magyar nemzet súlyos tragédiáját és akkor még nagyon is elevenen élő gyászát fogalmazta meg. A festmény 1861-ben elnyerte a Párizsi Szalon aranyérmét. (Dr. Bakó Zsuzsa)	C ép., I. em., XIX. századi állandó kiállítás

TIT SZABADEGYETEM

október 17., csütörtök 17.30 óra	**A magyar festészet gyöngyszemei** **Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc portréja** Előadó: Buzási Enikő művészettörténész	B ép., fszt., előadóterem
október 24., csütörtök 17.30 óra	**Középkori mesterek és mesterművek. Ismeretlen mesterek. Középkori faszobrászatunk legkorábbi emlékei 1340–1430.** Előadó: dr. Török Gyöngyi művészettörténész	
október 31., csütörtök 17.30 óra	**A magyar festészet gyöngyszemei. Id. Markó Károly: Visegrád** Előadó: Bodnár Éva művészettörténész	
november 14., csütörtök 17.30 óra	**A magyar festészet gyöngyszemei** **Barabás Miklós: Galambposta** Előadó: Sinkó Katalin művészettörténész	
november 21., csütörtök 17.30 óra	**Középkori mesterek és mesterművek** **A faszobrok restaurálása** Előadó: Szentkirályi Miklós restaurátor	
november 28., csütörtök 17.30 óra	**A magyar festészet gyöngyszemei** **Madarász Viktor: Hunyadi László siratása** Előadó Dr. Bakó Zsuzsanna művészettörténész	

TIT TÁRLATVEZETÉSEK

október 6., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**XV–XX. századi remekművek a Thyssen-Bornemisza Gyűjteményből** **A Thyssen-Bornemisza Gyűjtemény kincsei a MNG-ban** Vezető: Mojzer Miklós művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel
október 13., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Szárnyasoltárok a trónteremben** **A Gödöllői Művésztelep** Vezető: Nagy Katalin művészettörténész	
október 20., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Művésztelepek a század elején** **A magyar művészet helyzete a XIX. század első felében** Vezető: Pálosy Judit művészettörténész	
október 27., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Nagybányai művészet** **A századforduló szobrászata** Vezető: L. Kovásznai Viktória dr. művészettörténész	
november 3., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Madonna-ábrázolások a XIV–XV. században** **Oltárok a MNG-ban** Vezető: Demeter Judit múzeológus	
november 10., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Egry József** **Gulácsy Lajos** Vezető: Krunák Emese művészettörténész	
november 17., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Tájképfestészet a XIX. században** **Munkácsy Mihály** Vezető: Szabó Katalin művészettörténész	
november 24., vasárnap 9.30 óra 15 óra	**Romantikus festészet** **Nagybányai művészet** Vezető: Egyedné Lux Ilona múzeológus	

BARÁTI KÖR

október 2., szerda 17 óra	**A Thyssen-Bornemisza Gyűjtemény** kiállítását megnyitás előtt bemutatja Mojzer Miklós osztályvezető	C ép., I. em., Csak tagoknak!
október 9., szerda 17 óra	**Látogatás Varga Imre szobrászművész állandó kiállításán.** Vezető: Tőkéné Egry Margit osztályvezető	III. Laktanya u. 7.
november 11., hétfő 16 óra	**A szkíta aranykincs a Szépművészeti Múzeumban.** Bemutatja: dr. Szabó Miklós főigazgatóhelyettes	Szépművészeti Múzeum, Csak tagoknak!
november 20., szerda 17 óra	**Nemzetközi festészeti kiállítás** Bemutatja: Éri Gyöngyi főigazgatóhelyettes	C ép., fszt.

TKM KLUB

október 9., szerda 17 óra	**A Magyar Nemzeti Galéria újonnan megnyílt reneszánsz kőtára.** Bemutatja: dr. Török Gyöngyi művészettörténész	D ép., fszt.

JÁTÉK A GALÉRIÁBAN

október 6., október 20., november 3., november 17.,	**Folytatjuk vasárnap délelőtti családos foglalkozásainkat.** Szeretettel várjuk 10 órára azokat a szülőket és gyerekeket, akikkel már egyszer játszottunk, valamint újabb családok jelentkezésére is számítunk.	B ép., fszt.

IFJÚSÁGI KLUB

október 11., 18., péntek 17 óra október 11-től november 29-ig minden pénteken 17.30–20 óráig	**Beiratkozás** **A harmadik dimenzió** Manuális gyakorlatainkban, beszélgetéseinken, előadásainkon a tömeg és a tér elrendezésével, funkciójával és jelentésével, továbbá különböző korok szobrászatával és építészetével foglalkozunk. A foglalkozásokat Makovecz Benjámin grafikusművész vezeti.	B ép., fszt.

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS

C ép., fszt.

HANGVERSENYEK

október 3., csütörtök 16.30 óra	**Budapest Kamarazenekar hangversenye** Vezényel: Paál Tamás. Szólista Nagy Béla – hegedű. Trombitán közreműködik Petz Pál. Műsoron: Mozart: Haffner szerenád K. 250., Volkmann: F-dúr szerenád, Farkas Ferenc: Concerto V.	C ép., I. em. kupola
október 5., szombat 16 óra	**Szombat délutáni kamarazene** Romantikus zongoramuzsika Elfrun Gabriel hangversenye Műsoron: Chopin-művek	C ép., I. em., bálterem jegyek a pénztárban válthatók
október 6., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Budapesti Madách Imre Gimnázium Énekkara Vezényel: Takács László	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
október 13., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Emmerichi Vegyeskar (NSZK) Vezényel: Jupp Verhoeven III. Nemzetközi Egyetemi és Főiskolai Kórustalálkozó egy kórusa	
október 15., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** MRT Zenekar. Vezényel: Ligeti András, közreműködik Dénes Zsuzsanna - ének	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
október 20., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Arcadelt Gyermekkórus. Vezényel: Bollobás Boglárka	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
október 27., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** VIDEOTON Énekkar. Vezényel: Vörös János	
október 29., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** MRT Zenekar. Vezényel: Medveczky Ádám	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
november 2., szombat 16 óra	**Szombat délutáni kamarazene** Romantikus zongoramuzsika Dmitrij Baskirov hangversenye Műsoron: Schubert–Liszt-dalok, Brahms: f-moll szonáta Op. 5.	C ép., I. em., bálterem jegyek a pénztárban válthatók

november 3., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Veresegyházi Cantemus Kórus. Vezényel: Vadász Ágnes	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
november 10., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Ganz-MÁVAG Acélhang Férfikar Vezényel: Tornyos György	
november 12., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** MRT Énekkar. Vezényel: Erdei Péter	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
november 17., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Debreceni Kollégiumi Kántus. Vezényel: Berkesi Sándor	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
november 24., vasárnap 11 óra	**Vasárnapi kórusmuzsika** Egri Ho-Si-Minh Tanárképző Főiskola Vegyeskara Vezényel: Szepesi Györgyné	
november 26., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** Magyar Néphadsereg Zenekara Vezényel: Jancsovics Antal	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
november 30., szombat 16 óra	**Szombat délutáni kamarazene** Romantikus zongoramuzsika Mocsári Károly hangversenye	C ép., I. em., bálterem jegyek a pénztárban válthatók

FILMVETÍTÉS

október 5., szombat 15 óra	**Régi művészeti emlékek Csehszlovákiában** Gótikus szobrászat, Az utolsó vacsora (Lőcsei Pál faszobrai), Aranyművesség, A bratislavai Szt. Márton Dóm, Barokk plasztika, Ősz a Loretában	B ép., fszt., előadóterem, ingyenes
október 12., szombat 15 óra	**Olasz városok, régi műemlékek** (francia nyelven) A Campidoglio, Róma, Velence, Az antik Pompei, Herculaneum, Az etruszk Tarquinia	
október 19., szombat 15 óra	**Magyar városok** Szomjúság városa (Debrecen), Eger, Találkozás (Mohács), Szegedi nyár	
október 26., szombat 15 óra	**Tájak, városok, műemlékek Franciaországban** (francia nyelven) Párizs, Egy nap Rouenban, Versailles, Bordeaux, Aquitania fővárosa, Út Párizsból a Loire menti kastélyokig	
november 2., szombat 15 óra	**Műemlékek a Szovjetúnióban** Amikor hallgatnak a dalok és legendák, Ismerkedjenek meg a moszkvai Kremllel, Aranygyűrű, Üzbegisztán műemlékei	
november 9., szombat 15 óra	**Osztrák művészek** (német nyelven) G. Klimt, O. Wagner, A. Loose, J. Hoffmann	
november 16., szombat 15 óra	**Művészet Bulgáriában** Reneszánsz falfestészet, Bolgár reneszánsz, Hangok a múltból (bolgár sziklakolostorok), A trák kultúra, Világító fáklya (Rila), Bolgár hegyek közt	
november 23., szombat 15 óra	**Képek századunk elejéről** Magyar szecesszió, A magyar avantgarde születése, Jelek a homályban, „Lapok egy csavargó naplójából"	
november 30., szombat 15 óra	**Művészeti technikák** (angol nyelven) A rézkarcolás, A tempera és olajfestés, A metszetek	

NYITVA TARTÁS

Hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig
november 6-án szerdán zárva
november 7-én csütörtökön nyitva
Belépőjegyet 17.30 óráig adunk ki!
Belépődíj 5 Ft, szombatonként ingyenes!
Diákoknak és katonáknak díjtalan.
Megközelíthető: 16-os autóbusszal és a 116-os múzeumi különjárattal a Clark Ádám térről.

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

mng

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Buda Castle, Blocks B, C, D

OCTOBER – NOVEMBER

OCTOBER – MUSEUM'S MONTH

PERMANENT EXHIBITIONS

Art in Hungary from the IIth to the 20th Century	
Medieval and Renaissance Stone Work Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Hungarian Painting and Sculpture in the 19th Century	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3rd floor

TEMPORARY EXHIBITIONS

October–November	**Armand Schönberger Commemorative Exhibition**	Block D, 3rd floor

OPENING OF EXHIBITION

October 3., Thursday 4 p.m.	**Masterpieces of the 15–20th centuries from the Thyssen-Bornemisza Collection, Lugano** One of the greatest private collections of Europe will be present at the Hungarian National Gallery with 47 masterpieces. The collection has won already great renown in Paris, Leningrad, Moscow, in the USA and Japan. Among its most famous pieces are such ones as painted by Durer, Jan van Eyck, Fra Angelico, Piero della Francesca, Veronese, Zurbaran. The eminent artists of the 19–20th centuries such as Braque, Léger, Picasso, Kandinsky, Klee and Franz Marc are also represented in the collection. **Opening Concert of the Budapest Chamber Orchestra** Programme: Mozart: Haffner Serenade K. 250.	Block D 1st floor
October 21., Monday 4 p.m.	**International Painting Exhibition** This exhibition opens in the Hungarian National Gallery as one of the programmes of the Cultural Forum. It displays contemporary works of art realized after the 2nd World War. 130 works by 88 artists from 30 participating countries are on show. Organized by Gyöngyi Éri and Zsuzsa O. Jobbágyi	Block C ground-floor

GUIDE SERVICE

Guide service in foreign languages on request	Block C, ground-floor

CONCERTS

October 3., Thursday 4.30 p.m.	**Concert of the Budapest Chamber Orchestra** Conducted by Tamás Paál With Soloist Béla Nagy (violin) and the participation of Pál Petz (trumpet). Programme: Mozart: Haffner Serenade K. 250, Volkmann: Serenata in F major, Ferenc Farkas: Concerto V.	Block C, 1st floor
October 5., Saturday 4 p.m.	**Saturday Afternoon Chamber Music** Romantic Piano-music Concert of Elfrun Gabriel Programme: Chopin's compositions	Block C 1st floor Tickets at the Gallery Box Office
October 6., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor
October 13., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	
October 15., Tuesday 12.45 p.m.	**Midday Concert** **Concert of the Orchestra of the Hungarian Radio and Television** Conducted by András Ligeti, with Soloist Zsuzsanna Dénes (song)	Block C. 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
October 20., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
October 27., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	
October 29., Tuesday 12.45 p.m.	**Midday Concert** Concert of the Orchestra of the Hungarian Radio and Television Conducted by Ádám Medveczky	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
November 2., Saturday 4 p.m.	Saturday Afternoon Chamber Music Romantic piano-music Concert of Dmitrij Baskirov	Block C, 1st floor Tickets at the Gallery Box Office
November 3., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket!
November 10., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	
November 12., Tuesday 12.45 p.m.	**Midday Concert** **Choir of the Hungarian Radio and Television.** Conducted by Péter Erdei	Block C, 1st floor domed-hall, with Museum admission ticket
November 17., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	
November 24., Sunday 11 a.m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
November 26., Tuesday 12.45 p.m.	**Midday Concert** **Orchestra of the Hungarian People's Army.** Conducted by Antal Jancsovics	
November 30., Saturday 4 p.m.	**Saturday Afternoon Chamber Music** Romantic piano-music Concert of Károly Mocsári	Block C, 1st floor Tickets at the Gallery Box Office.

FILM SHOW

October 5., Saturday 3 p.m.	Ancient artistic monuments in Czechoslovakia	Block B, ground-floor, lecture hall, entrance free
October 12., Saturday 3 p.m.	Italian towns, ancient monuments (in French)	
October 19., Saturday 3 p.m.	Hungarian towns	
October 26., Saturday 3 p.m.	Regions, towns, artistic monuments in France (in French)	
November 2., Saturaday 3 p.m.	Artistic monuments in the Soviet Union	
November 9., Saturday 3 p.m.	Austrian Artists (in German)	
November 16., Saturday 3 p.m.	Art in Bulgaria	
November 23., Saturday 3 p.m.	Pictures from the beginning of our century	
November 30., Saturday 3 p.m.	Artistic techniques (in English)	

OPENING HOURS

10 a.m. – 6 p.m. Mondays closed.
November 6, Wednesday – closed
November 7, Thursday – open
Last sale of admission tickets by 5.30 p.m.
Admission fee Ft 5, Saturdays free.
Students and Soldiers are admitted free of charge.
Traffic: Bus No. 16 and special bus 116 from Clark Adam Square.

Felelős Kiadó: Bereczky Loránd – 504911 Pátria Nyomda

Halász György: Magyarok között a jó nél városában. [Buenos Aires, Magyar Ház] = Új Magyar Hírlap 1992. május 5-e

A Magyar Ház büszkesége – Munkácsy egyik vázlata

Aki a táncokat tanítja: Zólyom Kati

hamarosan belebuktak –, majd a (most 91 éves) mama kezdeményezésére nyitottak egy cukrászdát. Ez lett a siker. A fiú is nyugdíjas már – de azért dolgozik. Művészeti tökéletességű másolatokkal, sokszorosítással foglalkozik. Mint megjegyzi, a nők gyakorta jobban megállták a helyüket Argentínában, mint a férfiak. Demes Bélánénak például meghalt az építészmérnök férje. A miskolci úriasszony művirágkészítésbe kezdett, amit művészi fokra fejlesztett. Ma tucatnyi alkalmazottja van, és a gyerekei mind egyetemet végeztek.

Az argentínai *Magyar Hírlap* tulajdonos-szerkesztője, Czanyó Adorján viszont nem került messze tanult mesterségétől. 1973 óta „csinálja" az újságot, addig nyomdája volt. Mint meséli, a kolónia fénykora 1953–54-re esett. Ebben az időben négy magyar újság is volt Argentínában, két színház, s minden hónapban bemutató. Olyan sztárokkal, mint Páger Antal, Vaszary Piri, Szeleczky Zita, Eszenyi Olga. „Egyszerre négy-öt olyan csodálatos színész is játszott egy színházban, hogy az előadásnak Pesten se lehetett párja."

Azután: ahogy jöttek a gazdasági bajok, folytatódott az elvándorlás, az elöregedés. A magyar élet csendesedett. Czanyó „one man show"-t csinál – társa, követője sehol. Jórészt néhány, világcégnél dolgozó magyar hirdetéseinek köszönheti, hogy finanszírozni tudja az újságot. „Aki Argentínában magyar lapot csinál, az nem normális" – mondja, amire Theész rábólint, és hozzáteszi: „ő a prügelknabe". Mert lehet, hogy a kolónia nem annyira fiatal, de viszály azért akad, és a boldogtalan lapszerkesztőt gyakorta súrolják ütések.

Fájó ellentmondás

Hasonló gondokkal küszködik Száraz István, aki 1964-től vezeti a magyar rádiót. 1950 januárjában érkezett Dél-Amerikába – a Weiss Manfréd gyárral ment Németországba. Argentínában köszörűsként kezdte a haditengerészetnél. Véletlen folytán lett rádiós. „Egy magyar zongorista járt nálam 1963-ban, Egyed Zoltán. Mindössze egy estét töltött nálam, és nem volt időm és lehetőségem, hogy közönséget toborozzak." Eladta az autóját, és az így kapott 7 ezer pesóval folytatta a magyar műsort, amely az előd, László Andor néhány hónappal korábbi halála után szűnt meg. Száraz hitvallása: „Feladatom, hogy a magyar eredményeket világgá kürtöljem, hogy megmutassam a magyarság vívmányait és fenntartsam a haza iránti szeretetet... Kormányok jönnek, kormányok mennek, de a magyarság Isten segítségével örök marad. Ezért sem vittem soha politikát az adásokba, soha senkit nem bántottam. Amit most mégis néha kérek, az a türelem. Egy gyerek kihordása kilenc hónap, de a csecsemő születése után nem tud rögtön járni, beszélni. A magyar nép sok tragédiát átvészelt már. Most végre felszabadult a magyar géniusz, s ez az átmeneti nehézségekből kivezeti majd az országot."

Úgy legyen. De vajon meddig hallható még Buenos Airesben (vasárnaponként hajnali ötkor) a köszöntés: *„Kedves hallgatóim, jó reggelt!"?* Száraznak nemrég infarktusa volt. Az adó június végéig ki van fizetve. És utána? Lesz vajon folytatás? Különös és fájó az ellentmondás. Régen nem adták oda a gyerekeknek az itthonról kiküldött tankönyveket, mert úgy ítélték, hogy ezt tartalmi okok miatt nem tehetik. A mai könyvet adnák – ha jönne. De se könyv, se nyelvtanár, nincs segítség se a rádióhoz, se a laphoz.

A Magyar Házban részt vettem a Hungária vacsoraestjén: a *„tökösök"* hívtak meg. Ők pedig nem mások, mint a legrégebbi tagok, akik minden hónap első csütör*tökjén* ülnek össze, baráti beszélgetésre.

Az Olivos városrészben lévő impozáns épülettömböt a tagok 20 éve, Zombory István elnöksége alatt építették, majd dr. Kesserű István orvosprofesszor 8 éves elnöksége alatt fejlesz-

tették tovább. Az épülethez teniszpálya és külön kétemeletes cserkészház csatlakozik – a jelenlegi elnök, Lomniczy József nagy hangsúlyt fektet az ifjúsági és kultúrmunkára. Zólyom Kati tánctanár vezetésével éppen 12 gyerek gyakorolt; az uruguayi magyar táncfesztiválra készültek. A vibráló, csupa ideg-energia asszony 14 éve vezeti az együttest. Gondosan ügyel arra, hogy pontosan írjam le a táncok neveit: tizenötfélét is visznek magukkal. S távolról sem minden a tanulás. Meg kell szerezni (és szervezni: anyagilag) a divatos ruhákat. „Mi arról vagyunk híresek, hogy szépek a ruháink, és mindent egyformán, szépen tudunk csinálni. Kétévente váltunk repertoárt . . ."

Sokan és sokat tesznek mások is a Hungáriában. A hétvégeken találkozik – Zala Sándorné vezetésével – a Zrínyi Ifjúsági Kör, s itt található Dél-Amerika legnagyobb (ötezer kötetes) magyar könyvtára.

Buenos Airesben három, saját ingatlannal és kápolnával rendelkező magyar egyház is működik. Domonkos László vezeti a Mindszenthynumot, Szabó Imre a református gyülekezetet, míg a Krisztus Keresztje elnevezésű evangélikus gyülekezet lelki vezetését nemrég vette át Demes András. Egy maroknyi menekült magyar apáca a semmiből, megfeszített munkával hozta létre a Platanusi Angolkisasszonyok Intézetét, ahol elemi és középiskola működik – mintegy hét-nyolcszáz tanulóval. A diákok már szinte kizárólag argentinok, bár a tanárnők zöme magyar. Hasonló a helyzet a Hungáriához közel található Szent László Kollégiumban, amely a Szent István Kör gondnoksága alatt öregbíti a magyarság jó hírnevét. A főváros déli részén két egyesület is működik, a Valentin Alsinai Dalkör és a Wildei Magyar Egyesület. És akkor

Dr. Csík László, a legöregebb argentínai magyar

A család és a barátok tavaly október 30-án ünnepelték dr. Csík László 101. születésnapját. Az ünnepelt a Hungária Klubban ebédelt – paprikás csirkét és dobostortát, majd hazament, és rövid pihenő után fogadta a tisztelgőket.

Laci bácsi Buenos Aires egyik kertvárosában lakik – egy magyar házban (egyik fia, ifj. Csík László építette), öt magyar család társaságában. Laci bácsi lakása az emeleten van. Lift nincs, de ez soha nem volt probléma, naponta legalább kétszer ma is lemegy, hogy eleget tegyen a kétszer egy óra kötelező sétának. Négy éve, 98 évesen még úszott is – ezt különösen fontosnak tartja, akárcsak a helyes légzéstechnikát. „Percenként legfeljebb ötször veszek levegőt. És csak orron át, sohasem szájon keresztül."

Hogy egyebekben mi a hosszú élet titka? Íme a recept. „Jól kell kiválasztani a szülőket. Ez az egyik követelmény. A másik pedig az, hogy a Jóisten mindenkinek adott egy szervezetet, s ennek nem szabad kárt okozni." Ami az elsőt illeti, Laci bácsinak igazán szerencséje volt, a családban mindenki minimum nyolcvan évet (de inkább kilencvenet) ért meg. A másik feltételnek már kora ifjúságától igyekezett eleget tenni. „Tizenhárom éves voltam, amikor megvertek az iskolában. Ez megváltoztatta az életemet. Erős akartam lenni. Birkóztam, eveztem."

Az orvosi egyetemet az első világháború szakította félbe, Szibériában volt hadifogoly. Diplomáját így csak 1918-ban vehette át. Sógora elesett az első világháborúban, és Csík László örökbe fogadta özvegyen maradt nővére fiát, Ferencet. Ő volt az, aki az 1936-os berlini olimpián aranyérmet nyert gyorsúszásban.

Dr. Csík László Kaposvá-

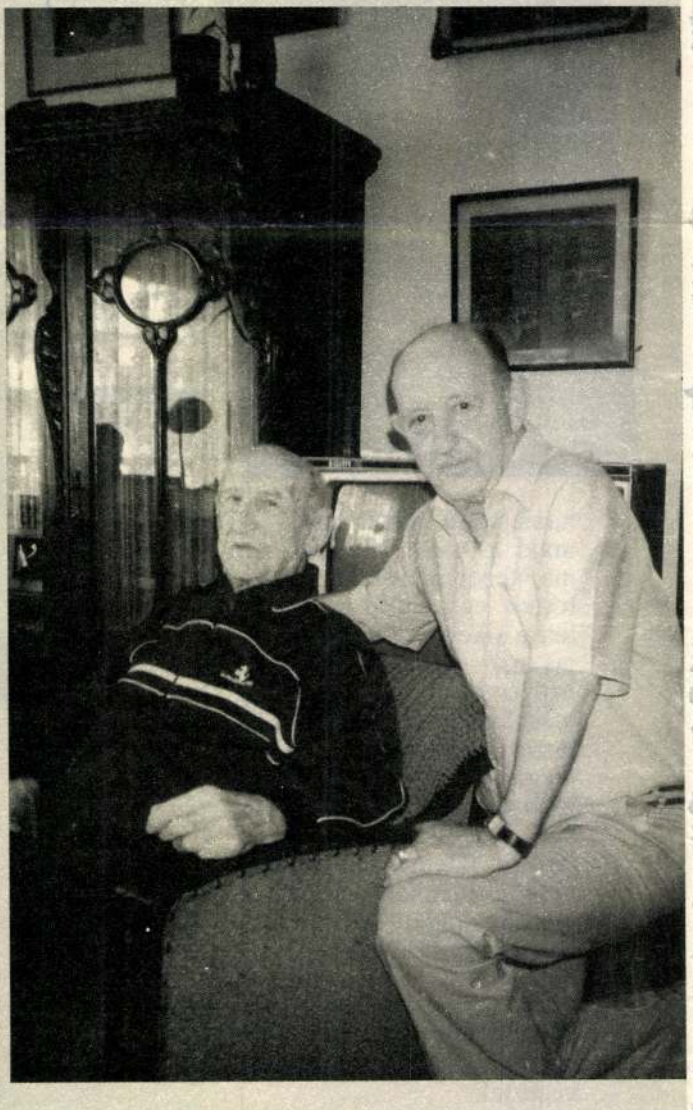

Csík Laci bácsi és fia

1984. IX. 13. Kossuth 4.25

1021

Munkácsy Mihály
Kortörténet 1844-1904

Jó reggelt!

-Tegnap véget ért a müvészeti aukció. A most következő pillanat felvételtés interjut késő délután a képárverésen készitette Szathmári Ilona.

- Százötvenkettes. Spanyol festő Trónoló Szt. Anna Máriával és kis Jézussal. Védett. Kettőszázötvenezer forint. Kettőszázhatvan, kettőszáznyolcvan, háromszáz, háromszázhuszezer, háromszáznegyvenezer, háromszáznegyvenezer másodszor. Senki többet?

- Háromszáznegyvenezer forint harmadszor.

- Szépmüvészeti Muzeum elővételi jogával él.

- A Müvészeti Képaukció közönségének reagálásából, izgalom és elismerés érződött a több mint ötszáz éves spanyol festmény árverésekor. Elsősorban azért, mert végülis a Szépmüvészeti Muzeum Régi Képtárának gyüjteményét gyarapitja.

- A kép nagyon jó állapotban van. Ugyhogy restaurálásra nem is szorul.

- A Bizományi Áruház Vállalat hatvannegyedik képaukciójának és tizedik ékszer aukciójának ellenörző becsüse Nagy György. Elégedett-e az árverés eredményével?

- Az őszi aukciók közül ez volt a legsikeresebb.

- Nagyon nagy kiugró licitálási végeredmények nem voltak.

- A megszokott árak alakultak ki. Nagyon szép kereslet volt a rajzok iránt is. Itt utalok mindjárt Munkácsi Mihálynak és kitz tanulmányára, amely tanulmány az Exe homo cimü festményéhez készült annak idején négyezer forint kikiáltási árról tizenhétezer forintért talált gazdára. Vagy például Abanovák Vilmos Tengeröböl cimü képe hatvanezer forinttal indult és száznegyvenezer forintért kelt el.

-Megfigyeltem a müvészeti képárverés két délutánja alatt, hogy a 17. 18. századi ismeretlen külföldi festők képeire nem nagyon mertek licitálni.

- Ugy látszik ez a kor nem szimpatikus a gyüjtőkörben.

-Azért, mert ismeretlen névvel nem jegyzett a festmény?

- Van értéke neki. De tapasztalatból tudom mondani, hogy a külföldi árveréseken is érezhető ennek a kornak a mellőzése.

- Sokat megfordul külföldi aukciókon?

- Igen. Már több esetben voltam a bécsi dorotteumi árverésén és a frankfurti aukciókon. Minden esetre száznyolcvanegy kép indult az aukción és mindössze tizenhét festmény marad meg, ami nem talélt gazdára.

- És az ékszer árverés?

-Tizedik aukció, ami az ékszer árverést illeti, a legsikeresebbnek mondható.

- Ilyen sikere még sosem volt?

- Még soha nem volt. A hetven tétel komoly összegekért kelt el.

- Az őszi müvészeti árverést ma délután a numizmatikai aukcióval folytatja a Bizományi Áruház Vállalat, itt a MOM Müvelődési Központ Szinháztermében. A százötvennyolc tétel között kelta és római császárkori pénzek, azután Árpád-házi királyaink által kibocsátott pénz ritkaságok. A későbbi századokból tallérok és más értékes leletek szerepelnek. Az érmék és az emlékérmek mellett érdekes régi rendjelek és kitüntetések is gazdát cserélnek majd.

1021

Munkácsy Mihály
festőművész
1844–1900

1984. december 1. TV.1. 19.3o.

Tv.hiradó 1.

- A Bizományi Áruház Vállalatot immáron 65.képárverés előtti ma délelőtt megnyilt kiállitása mint már annyiszor ez alkalommal is meglepetéssel szolgált. Az ismeretlenségből került az árverési listára Munkácsy Mihály Alvó nő c. müve. A szakemberek illetve muzeumok nem kis örömére. 250000 forinttal kezdődik majd rá a licitálás. A Markó müvészcsalád tagjai közül a legfitalabb Markó Ferenc Libapásztor lány c. képe hivja fel a látogatók figyelmét. F lette pedig Molnár József Templomi jelenet c. nagyméretü, bensőséges hangulatu, nagyméretü vászna. Mindezekkel együtt 316 festményt árvereznek amdj el, számos kitünő magyar mester mellett természetesen külföldieket is, amelyek között kiemelt helyre került egy XVII.sz. holland mester valószinüleg ünnepi eseményt megörökitő gyönyörü tájképe. A festmények és grafikák alatti tárlóban pedig az ékszerárverés darbjai láthatók, szám szerint 112. amelyekből ezt az egyet mutatjuk be. Faberge mult századi orosz mester 16o gr-os szecessziós aranyszelencéjét. A festményt és ékszerkiállitás 9-ig látható a MOM Csőszr utcai müvelődési házában.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

TIT Tárlatvezetés.

nov. 17.
9.30 óra
15 — "

Tájképfestészet a XIX. szazadban.

Munkácsy Mihály

Vezető: Szabó Katalin.

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. okt., nov.

Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900).
Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. C. ép. I. em.

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. márc.

Munkácsy Mihály festőművész (1844–1900).

Bpesten, a Makarenko utcában Puskás László festőművész műtermének átalakítása közben 7/10 Tornyai festmény került ~~a~~ padló alól, valamint értékes érnek és levelek is. A levelek Munkácsy Mihály, Benczur Gyula, Fadrusz János és Zichy Mihály levelek voltak. – Feltételezés szerint Tornyai özvegye rejtette a padló alá, az özvegy ~~is~~ a nyolt évben halt meg.

Déli Krónika.

1984. IX. 29. 12.00 Kossuth.

Munkácsy Mihály, festőművész (1844-1900).

Paál László Münchenben újra találkozott barátjával, Munkácsy Mihállyal. — Paál a kiállításon a franciák mellett Munkácsy „Ásító ina"-át is látta (említve), de barátja már Düsseldorfban dolgozott. — „Siralomház" c. képe megkapta a Párizsi Szalon aranyérmét, számára elérkezett a világhír és a gazdagság (említve).

Fejezetek a magyar képírás történetéből.

1984. XI. 2. TV-2 műsor, 20.00 (Áné).

Munkácsy Mihály (1844–1900).

festőművész

Az új Fővárosi Képtár premierje.

Népszava, 1983. nov. 25.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Aukción:

Michael Munkaczsy: Feldblumen.
Öl auf Leinw., 110x74 cm. Undeutlich Sign.

WIEN, Dorotheum, Künstabteilung
635. Kunstauktion, März 1982.
Kat. Nr. 419. S. 68. Abb.Taf. 15.

Munkácsy Mihály
festő
/: Szolnok :/

Magy. Nemzet 83. VII. 19.

MUNKÁCSY HÉT

1962. ÁPRILIS 29—MÁJUS 5

ERKEL FERENC MÚZEUM, GYULA

MUNKÁCSY Mihály

szülőháza

DESCHMANN Alajos: Kárpátalja müemlékei.
Bp. : TKM, 1990 93.p.

Munkácsy Mihály, festőművész

„A Múzsák kertje közelről" ez a címe a Magyar Nemzeti Galéria műkincsvédelmi tárlatának, melyet okt. 16.-tól láthatunk. – Közel 500 műtárgy mutatja be a múzeumi munka minden fázisát. Bemutatnak egy nagyon érdekes Munkácsy képet; ovzonkívül egy nagyon szép restaurált szárnyas oltárt, ami szintén most kerül először a magyar közönség elé.

Értékmentők.

1980. X. 23. Kossuth 12.35 /S. Jné/.

Munkácsy Mihály, festőművész

Pátzay Pál szobrászművész emlékmúzeuma Kapuváron nyílt meg. Munkácsy Mihály szobrának gipszeredetijét láthatjuk a múzeumban.
(említve és repr.)

L.M.: Pátzay múzeuma Kapuváron.
Fejér Megyei Hírlap, 1980. szept. 28.

Munkácsy Mihály festőművész

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA mng

Budavári Palota B. C. D épület

1985 JÚNIUS

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Magyarországi művészet a XI–XX. századig	
Középkori kőtár	D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században	D ép., fszt.
Késő gótikus szárnyasoltárok	D ép., I. em. („trónterem")
Kőreneszánsz és barokk művészet 1550–1800.	D ép., I. em.
XIX. századi magyar festészet és szobrászat	C ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete	C ép., I. em.
XX. századi festészet és szobrászat	C ép., II. em. C ép., III. em. D ép., III. em.

ÚJ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS

Középkori és reneszánsz kőtár (XI–XVI. század) — C–D ép., fszt.

A Magyar Nemzeti Galéria 1973-ban költözött a Budavári Palotába, ekkor került sor a Szépművészeti Múzeum régi magyar gyűjteményének átvételére, amely alig ismert középkori és reneszánsz faragványokat is őriz. Ezek legtöbbjét 1936–1939 között a Magyar Nemzeti Múzeumtól vette át a Szépművészeti Múzeum, ahol azonban nem állt rendelkezésre elegendő hely a bemutatásukra.

Amikor 1979-ben, a D épületben, a földszinten megnyílt a dunai teremsorban a XIV. és XV. század faszobrászatát és táblaképfestészetét bemutató állandó kiállítás, szükségessé vált, hogy az előcsarnokban az előző évszázadok művészete is kiállításra kerüljön. A XI–XVI. század elejéig terjedő időszak többnyire elpusztult építészetének és szobrászatának fontos hírmondói ezek a faragványok. A korszakról teljes képet már csak azért sem nyújthatnak, mert nem rendszeres gyűjtés, hanem általában ajándékozások és leletmentő ásatások eredményeként kerültek múzeumba, a gyűjtemény 16 legszebb köve pedig a Nemzeti Múzeum állandó kiállításán látható. Az Árpád-kori kőfaragványok legteljesebb szemléjére 1978-ban, a székesfehérvári István Király Múzeumban került sor – a kiállítás bezárása után kőtárunk jelentős esztergomi kölcsönökkel gyarapodott. 1980-tól ezekkel és az Országos Műemléki Felügyelőségtől kölcsönzött freskókról készült akvarellmásolatokkal kiegészülve megtekinthető volt a középkori kőtár, bár méltó múzeumi bemutatásáról az anyagi és technikai feltételek hiányában nem beszélhettünk. Az állandó középkori kőtár, jelen újjárendezett formájában további, jelentős kölcsönökkel, valamint a század első évtizedeiben készült, korábban a Szépművészeti Múzeumban őrzött gipszmásolatokkal és pecsétmásolatokkal gyarapodott. Az utóbbiakat a Magyar Nemzeti Galéria erre a célra készíttette.

A reneszánsz kőtár terve, az első kölcsönkapott tárgyakkal együtt már 1978-ban megszületett, a végső megvalósulás azonban még váratott magára. A faragványok mégsem maradtak elrejtve sem az itthoni, sem a határainkon túli közönség előtt, mert két nagy időszaki kiállításon is bemutatták őket. 1982-ben az ausztriai Schallaburg várában fél évig, majd 1983-ban a Magyar Nemzeti Galériában Mátyás király és a magyarországi reneszánsz 1458–1541. címmel négy hónapig voltak láthatóak. A jelenlegi kőtárban több darab is szerepel az említett kiállítások anyagán túlmenően is, legnagyobb számban a Budapesti Történeti Múzeumtól.

A kőtár a magyar reneszánsz legjelentősebb időszakát, a Mátyás trónralépésétől (1458) Buda török általi elfoglalásáig (1541) terjedő periódust érzékelteti – számos egyházi és világi intézmény kölcsöneinek segítségével, amelyért valamennyiüknek köszönettel tartozunk.

Rendezte: dr. Török Gyöngyi

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK

Június 30-ig — **Barabás Miklós akvarelljei** — B-C-D ép., III. em.

Barabás Miklós akvarelljeit bemutató kiállításunkkal egy sorozatot szeretnénk bevezetni, melyben a magyar rajzművészet legjelentősebb mestereit mutatnánk be. Művészetét utoljára 1915-ben láthatta a közönség, de ez az első olyan alkalom, amikor a Nemzeti Galéria anyaga mellett a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Képcsarnokának, a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumának egyedülálló lapjai is láthatók, a vidéki múzeumok és a legjelentősebb magángyűjtemények akvarelljeivel együtt. Barabás a 19. századi magyar művészet központi alakja, aki elsőként vette át a munkát az addig itt foglalkoztatott bécsi mesterektől. A 30-as évek végén telepedett le Pesten, és a város művészeti életének kialakításában óriási érdemeket szerzett. A magas kort megélt mestert már életében klasszikusként tisztelték, aki az évszázadok óta tengődő magyar festészetet elsőként emelte európai rangra.

Rendezte: Szabó Katalin és Szvoboda D. Gabriella.

Június 30-ig — **A művészet szolgálatában. A megyei képzőművészeti gyűjtemények 40 éve.** — C ép., fszt.

A vidéki múzeumok képzőművészeti gyűjteményeinek több mint 80%-a 1945 után alakult. A régészet, a néprajz és a történelem tárgyi emlékeinek összegyűjtése mellett, a képzőművészeti gyűjtés anyagi feltételei csak az elmúlt évtizedekben értek valósággá. A gyűjtőkörök sajátos alakulása folytán változatos kollekciók jöttek létre és ezekből mutatjuk be tárlatunkat.

A kiállítások összeállítása mindig szubjektív. Fokozottan érvényesül ez most, amikor a jellegzetességek megmutatásán túl, az 1945 utáni szerzeményezés volt a legfőbb szempont. Így kerültek egymás mellé az európai és a magyar művészet jeles darabjai, festmények, szobrok, grafikák a 16. századtól napjainkig.

Rendezte: Éri Gyöngyi.

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Buda Castle, Blocks B. C. D

JUNE 1985

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KIÁLLÍTÁSAI VIDÉKEN

június–július	**Iványi Grünwald Béla kiállítása** Rendezte: Szatmári Gizella	Szeged, Móra Ferenc Múzeum

FELHÍVÁS!

A Nemzeti Galéria 1985 szeptemberében megrendezi **Schönberger Armand kamarakiállítását** – születésének 100. évfordulóján. Kérjük, hogy aki kölcsönzéssel tudná segíteni munkánkat, jelentkezzen a 160-100/481 telefonon, a festészeti osztályon.

A HÓNAP MŰTÁRGYA

Mészöly Géza: Balatoni halásztanya (1877) — C ép., I. em.

Mészöly a magyar akadémikus tájképfestészetet fejlesztette tovább és a plein-air területén elért eredményeivel az utána következő generációk működését készítette elő.

A magyar táj sajátos hangulatának első plein-air kifejezője. Tájképeinek szereplői a magyar parasztok, a tiszai és balatoni halásznép. Festészete Markó Károly művészetéből táplálkozik, tőle vette át a valóság részleteinek szeretetét, a hangulati tartalomra törekvést.

Ezen a tőle szokatlanul nagyméretű képen is ez a megfogalmazás tükröződik. Előadásmódja gondos, részletes, de nem aprólékos. Képfelületének oldott, gyöngyházas, párás hatása a francia barbizoni festő Corot törekvéseit idézi.

HANGVERSENYEK

június 2., vasárnap 11 óra	**Kórusmuzsika**	C ép., I. em., kupola. Múzeumi belépőjeggyel!
június 4., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** A Corelli Kamarazenekar hangversenye Művészeti vezető: Ella István Közreműködik: Pege László – nagybőgő. Műsoron: Corelli: F-dúr concerto grosso Op. 6. No. 9., Vivaldi: h-moll concerto négy hegedűre, Dittersdorf: Versenymű nagybőgőre és zenekarra, Mozart: D-dúr divertimento K. 136.	C ép., I. em., kupola. Múzeumi belépőjeggyel!
június 9., vasárnap 11 óra	**Kórusmuzsika** HVDSZ Liszt Ferenc Férfikar Vezényel: Tóth András	C ép., I. em., kupola, Múzeumi belépőjeggyel!
június 15., szombat 16 óra	**Szombat délutáni kamarazene** Beethoven zongorás triói Perényi Eszter (hegedű), Perényi Miklós (gordonka), Prunyi Ilona (zongora) hangversenye Műsoron: G-dúr trió Op. 1. No. 2., Esz-dúr trió Op. 70. No. 2.	D ép., I. em., (barokk kiállítási terem). Jegyek a galéria pénztáraiban válthatók!
június 16., vasárnap 11 óra	**Kórusmuzsika** Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének Énekkara Vezényel: Zámbó István	C ép., I. em., kupola. Múzeumi belépőjeggyel!
június 18., kedd 12.45 óra	**Hangverseny délidőben** A Pécsi Filharmonikus Zenekar hangversenye Vezényel: Breitner Tamás Közreműködik: Bánky József – zongora. Műsoron: Rossini: Olasz nő Algírban – nyitány, Chopin: Andante spianato és nagy polonéz, Bizet: Arles-i lány – szvit, Ravel: Bolero	C ép., I. em., kupola. Múzeumi belépőjeggyel!
június 23., vasárnap 12 óra	**Kórusmuzsika** Berliner Oratorie Chor	C ép., I. em., kupola. Múzeumi belépőjeggyel!

TIT TÁRLATVEZETÉSEK

június 2., vasárnap 9.30 óra	**Munkácsy Mihály és Paál László** művészete Vezeti: Bakó Zsuzsa művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel!
június 9., vasárnap 9.30 óra	**A századforduló művészete** Vezeti: Boros Judit művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel!
június 16., vasárnap 9.30 óra	**Világi műfajok a XVIII. századi festészetben** Vezeti: D. Buzási Enikő művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel!
június 23., vasárnap 9.30 óra	**1945 utáni képzőművészetünk** Vezeti: Dévényi István művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel!
június 30., vasárnap 9.30 óra	**Barabás Miklós akvarelljei** Vezeti: Csernitzky Mária művészettörténész	Múzeumi belépőjeggyel!

MÚZEUMI ÓRÁK

Általános és középiskolásoknak

Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlat alapján. Keddtől péntekig a délelőtti 3., 4., 5., 6. és a délutáni 1., 2. tanítási órák használhatók fel. Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel, írásbeli megrendelésre, díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.

Telefon: 160-170, 160-100/534 mellék

NYÁRI GYERMEKFOGLALKOZÁSOK

A Nemzeti Galéria Gyermek- és Ifjúsági Műhelye (GYIK) foglalkozásokat tart napközis táborokból érkező csoportok számára. Kérjük, hogy a 160-170/537 telefonon jelentkez-

zenek minden szerdán 10–12 óráig, legalább két héttel a kért időpont előtt.

június 1., szombat 10 óra	**Jubileumi GYIK-évzáró** 10 éves a GYIK-műhely!	B ép. mögötti téren

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS

	Kérhető minden nyitva tartási napon 10–17 óráig, a kívánt időpont előtt legalább 3 nappal a 160-100/153 telefonszámon vagy személyesen. Tanulócsoportok és szocialista brigádok részére a tárlatvezetés ingyenes. Egyéni és egyéb felnőtt csoportos tárlatvezetés 50 Ft. Idegen nyelvű tárlatvezetés 150 Ft.	C ép., fszt.

FILMVETÍTÉS

június 1., szombat 15 óra	A művészet szolgálatában című kiállításhoz Vadász Endre, Holló László, Önéletrajz, mit lapozni sem kell (Medgyessy)	B ép., előadó. Ingyenes!

ÉVFORDULÓS RENDEZVÉNYEK

	A művészet szolgálatában. A megyei képzőművészeti gyűjtemények 40 éve című kiállításhoz kapcsolódóan	
június 1., szombat 11 óra	Tárlatvezetés a Hajdú-Bihar megyei múzeumok anyagából. Bemutatja Sz. Kürti Katalin művészettörténész	C ép., fszt., kiállítóterem. Ingyenes!
15 óra	Filmvetítés (Hajdú-Bihar megye)	

MŰTÁRGYAK ÁRUSÍTÁSA

	Rézkarcoló Művészek Alkotóközössége	C ép., magasföldszint.

KÖNYV, REPRODUKCIÓK, LEVELEZŐLAPOK ÁRUSÍTÁSA

C ép., fszt.

BÜFÉ

	Nyitva – minden második kedd kivételével 10-től 16 óráig	B ép., II. em.

NYITVA TARTÁS

Hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig
Belépőjegyet 17.30 óráig adunk ki!
Belépődíj 5 Ft, szombatonként ingyenes!
Diákoknak és katonáknak díjtalan
Megközelíthető: 16-os autóbusszal és a 116-os múzeumi különjárattal a Clark Ádám térről

mng HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

PERMANENT EXHIBITIONS

Art in Hungary from the IIth to the 20th Century	
Medieval Stonework Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Late Renaissance and Baroque Art between 1550 and 1800	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 19th Century	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3rd floor

NEW PERMANENT EXHIBITION

Medieval and Renaissance Stone Work Finds	Blocks C-D, ground-floor

TEMPORARY EXHIBITIONS

Open till June 30	**Water-colours by Barabás** Our exhibition of the water-wolours by Barabás is intended to launch a series presenting the most eminent masters of Hungarian graphic art. The last time the public could see works by Barabás was in 1915. Now it will have an occasion to see for the first time besides the works in the collection of the National Gallery also some unique ones treasured by the Picture Gallery of the Hungarian National Museum, the Kiscelli Museum of the Budapest Historical Museum, as well as water-colours lent by the provincial museums and the most important private collections. Barabás is the central figure of 19th-century Hungarian art, he was the first to take over the tasks from the Viennese masters working there until then. He settled down in Pest in the late 30s and rendered great services in shaping the artistic life of the town. Organized by Katalin Szabó and Gabriella Szvoboda D.	Blocks C-D 3rd floor

Open till June 30	**In the Service of Art. 40 Years of the Counties' Fine Art Collections in Hungary** Over 80 p.c. of the provincial museums' art collections were formed after 1945. Beside collecting archeological, ethonographic and historical relics, the material conditions for collecting art objects became effective in the last decades only. The exhibition presents a selection from these art collections which, owing to the different evolution of their individual spheres have become widely varied. Assembling and mounting exhibitions are always a concern of subjective considerations. The more so in this case, as beyond selecting the characteristic pieces, we have focussed our attention on the acquisitions made after 1945. Thus have been placed, side by side, remarkable works of European and Hungarian art, paintings, sculptures and graphics from the 16th Century to the present. Organized by Gyöngyi Éri.	Block C. ground-floor

EXHIBITIONS OF THE HUNGARIAN NATIONAL GALLERY IN THE COUNTRY

June–July	Exhibition Béla Iványi Grünwald	Szeged, Museum Móra Ferenc

CONCERTS

June 2., Sunday 11 a. m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket!
June 4., Tuesday 12.45 p. m.	**Midday Concert** Concert of the Corelli Chamber Orchestra Artistic director: István Ella with the participation of László Pege–contragass. Programme: Corelli: Concerto Grosso Op. 6. No. 9. in F major, Vivaldi: Concerto in B minor for four violins, Dittersdorf: Concerto for Contrabass and Orchestra, Mozart: Divertimento in D major, K. 136.	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
June 9., Sunday 11 a. m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
June 15., Saturday 16 p. m.	**Saturday Afternoon** Chamber Music Beethoven: Trios for piano and strings. Performing artists: Eszter Perényi (violin) Miklós Perényi (violoncello) Ilona Prunyi (piano) Programme: Trio in G major Op. 1. No. 2. Trio in E flat major Op. 70. No. 2.	Block D, 1st floor, (Baroque exhibition room) Tickets at the Gallery Box Office
June 16., Sunday 11 a. m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
June 18., Tuesday 12.45 p. m.	**Midday Concert** Concert of the Philharmonic Orchestra of Pécs. Conducted by Tamás Breitner. With József Bánky – piano Programme: Rossini: L'Italiana in Algeri – Overture, Chopin: Andante spianato and Great Polonaise, Bizet: L' Algérienne, Suite, Ravel: Bolero	Block C, 1st floor, domed-hall, with Museum admission ticket
June 23., Sunday 12 a. m.	**Choral Music**	Block C, 1st floor domed-hall, with Museum admission ticket

FILM SHOW

June 1., Saturday 3 p. m.	In connection with exhibition „In the Service of Art": Endre Vadász, László Holló, An Autobiography where there is no need to turn over pages (Medgyessy)	Block B, ground-floor, lecture hall, entrance free

SALE OF WORKS OF ART

Union of Etching Artists	Block C, Mezzanine

SALE OF BOOKS, REPRODUCTIONS, POSTCARDS

Block C, ground-floor

COFFEE–SHOP

Open – except every second Tuesday – from 10 a. m. to 4 p.m.	Block B, 2nd floor

OPENING HOURS

10 a. m. – 6. p.m. Mondays closed.
Last sale of admission tickets by 5.30 p.m.
Admission fee: Ft 5, Saturdays free.
Students and Soldiers are admitted free of charge. Traffic:
Bus No. 16 and special bus 116 from Clark Adam Square.

Csontváry Kosztka Tivadar: Tavasznyílás Mosztárban, 1903.
A művészet szolgálatában – a megyei képzőművészeti gyűjtemények 40 éve című kiállításon (C ép., fszt.)

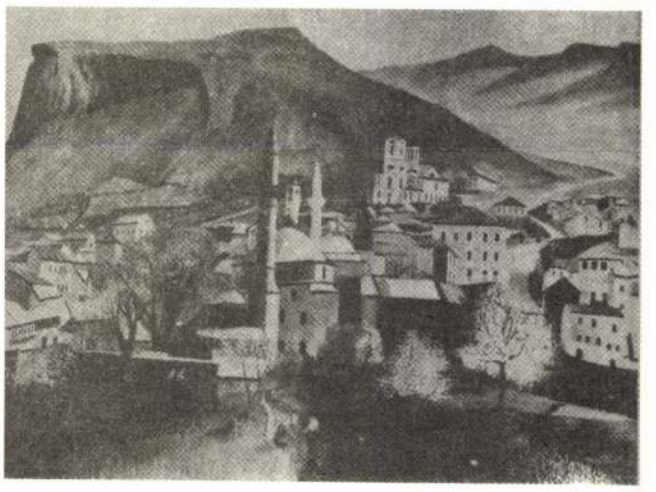

Felelős kiadó: Bereczky Loránd 502560 Pátria Nyomda

MUNKÁCSY MIHÁLY

Mű-Terem Galéria, Kieselbach Galéria, Budapest

Munkácsy itt is, ott is

A festménypiac két vezető „nagyhatalma" 2000 szeptembere óta immár negyedik alkalommal tartja árveréseit egy-két nap eltéréssel, gyakorlatilag egymáshoz csatlakozva. Kezdetben sokan vitatták a megoldást, ma már látható, hogy az „együttes" rendezés jót tesz az aukcióknak: a közönség érdeklődése fenntartható, a forgalom is mindkét helyen kedvezően alakul. Olyannyira így lehet, hogy ezúttal Kieselbach Tamás még azt a kockázatot is vállalta, hogy a Royal Szálló fele befogadóképességű báltermébe helyezte át árverését. A közönség nem vette zokon a kétségkívül mostohább körülményeket, amelyek sem a hangulatra, sem az eredményekre nem voltak kedvezőtlen hatással.

Munkácsy Mihály: Pihenő hölgy, 1880-as évek második fele
olaj, fa, 87x116 cm

Ahogy egyetlen kivétellel eddig minden alkalommal, Kieselbach az összforgalomban ismét csak megelőzte Virág Juditékat – ők viszont a magasabb licitemelkedéssel vigasztalódva sokat behoztak a kikiáltási árak még mindig jelentős különbségéből.

Munkácsy művei viszonylag ritkán szerepelnek aukción, ezért volt meglepő, hogy a tavaszi, 160 milliós rekord után mindkét ház újra elő tudott rukkolni a mester egy-egy alkotásával. Beigazolódott azonban, hogy a magyar műtárgypiac felvevőképessége nem korlátlan. Ugyan a 60 milliós (Dűlő szénásszekér – Mű-Terem) és a 35 milliós (Pihenő hölgy – Kieselbach) leütési ár nem tekinthető „aprópénznek", az eredmény talán mégis alulmúlta a várakozásokat. Józan megfontolásra, a kereslet átgondolására adhat okot, hogy legalább 20 millió forintos leütési árat a Mű-Teremnél csak négy tétel (két Ripp-Rónai-, egy Egry- és egy Vaszary-kép) ért el, Kieselbachnál pedig mindössze Szinyei Merse reprezentatív Vezúvja és Hollósy klasszikus Kocsmai jelenete került e szint fölé 26-26 millióval. Ettől lefelé az érdeklődés fokozódott, a 10 millió forint alatti kategóriában élénkült a kereslet. Örvendetes, hogy a közönség árban is elismerte a kiemelkedő kvalitást az olcsóbbra tartott művészek jelentős darabjainál: Iványi Grünwald két tájképét 6-6 millióért vásárolták meg, Járitz Józsa nagyméretű aktját 5 millióért vitték el, a korábban méltatlanul alulértékelt Pekáry István karakteres tájképét pedig 2 millió 800 ezer forintnál ütötték le.

Munkácsy Mihály: Dűlő szénásszekér, 1868
olaj, vászon, 107x151 cm

A Kongresszusi Központ közönsége élvezte azt a végtelennek tűnő licitharcot, amely egy Bodavannsként szignált kikötői jelenetnek szólt. A tétel 850 ezer forintról indult, és – vélhetően két külföldi úr csatájának eredményeként – 17 milliónál állt meg. Ők alighanem többet tudnak Bodavannsról, mint a magyar műértők!

Még ebben az évben várható egy új és egy régi – de két éve kiváró – szereplő megjelenése az amúgy is túltelített aukciós piacon. Komoly üzletpolitikai döntés, hogy ki, mikor, hol, mennyire merész kikiáltási árakkal és milyen kínálattal keresi a helyét.

WEIN MIKLÓS

MŰ-TEREM

Árkategória	Indított/leütött tétel	Össz-kikiáltási ár (1000 forint)	Össz-leütési ár (1000 forint)	Licitemelkedés (százalék)
-100	1/1	100	400	400,0
101-300	53/50	10 440	14 890	142,6
301-500	37/34	13 460	21 640	160,8
501-1000	41/36	27 010	56 150	207,9
1001-2000	17/14	20 500	28 500	139,0
2001-5000	19/18	48 300	74 400	154,0
5001-10 000	8/8	59 000	108 500	183,9
10 001-	3/3	68 000	112 000	164,7
Összesen	197/180	253 940	425 380	167,5

KIESELBACH

Árkategória	Indított/leütött tétel	Össz-kikiáltási ár (1000 forint)	Össz-leütési ár (1000 forint)	Licitemelkedés (százalék)
-100	5/5	420	1 290	307,1
101-300	38/37	7 500	16 760	223,5
301-500	39/37	14 920	23 670	158,6
501-1000	42/36	27 950	47 050	168,3
1001-2000	29/26	39 900	54 000	135,3
2001-5000	32/30	98 100	144 500	147,3
5001-10 000	14/9	62 000	88 000	141,9
10 001-	5/5	95 000	121 000	127,4
Összesen	204/185	345 790	496 270	143,5

Egy történelmi kéziratgyűjtemény

Hatszáz év egyetlen kollekcióban

Dobák Géza kézirat-kollekciója ezer darabból áll, mindegyik a magyar államiság történetének sorsfordulóiból való. Van köztük Árpád-házi, Mohács előtti, török hódoltságbeli, sok kuruc kori, még több az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc alatt keletkezett kézírásos emlék és nyomtatvány. A legutolsó dokumentumok az 1867-es kiegyezéssel kapcsolatosak. Műfajuk változatos: birtokadományi oklevelek, jelentések egy-egy történelmi eseményről, barátoknak, hozzátartozóknak írott levelek, különböző hivatalokhoz küldött folyamodványok, hadparancsok, szultáni fermánok, gazdasági kimutatások, periratok, különböző nyomtatványok, politikai programok, törvénycikkek, hirdetmények, rendeletek, kiáltványok. A legrégebbiek nyelve latin, a későbbieké zömmel magyar, de van köztük több német és néhány angol és francia nyelvű dokumentum is. Szerzőik vagy aláíróik királyok, főnemesek, katonatisztek, püspökök, elsősorban azonban neves magyar és külföldi politikusok, magánszemélyek. Íme néhány név a sorból: III. András, az erdélyi Báthory család tagjai, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Görgey Artúr, Jellasics, Ferenc József és Deák Ferenc.

Fotó: Túry Gergely

Dobák Géza
a középkori bürokrácia dokumentumai

A legkorábbi kézirat, egy német nyelvű örökösödésbiztosító oklevél 1280-ból való. A második legrégibb dátuma 1296. október 19. Az okmány szerint III. Endre Árpád-házi király „Meynolth fiának, Vörös Ábrahámnak" adta hűséges szolgálataiért „a Posony megyéhez tartozó Wynar kerületet". Buda, 1527. március 17. a keltezése Erdődy Simon zágrábi és egri püspök latin nyelvű beszámolójának, melyet a mohácsi csatáról írt. Geszti Ferenc veszprémi várkapitány saját kezűleg írott latin nyelvű levele 1577. november 24-i dátumot visel. Ebben az a panasz olvasható, hogy már hét hónapja nem kaptak ellátmányt, s a kapitány arra kéri a kamarát, hogy küldjön 500 forintot a török által elfogott katonáinak kiváltására. Zeyk Sarolta naplójában az erdélyi úri hölgy a Kossuth Lajossal 1881. május 24-től 1884. október 4-ig való turini találkozásait írja le. Deák Ferenc 1875. szeptember 24-én kelt, és föltehetően utolsó levele Bátorfy Lajoshoz, a Zalai Közlöny szerkesztőjéhez és kiadójához szól. E kiragadott példák jelzik a gyűjtemény sokrétűségét. A kollekciónak csaknem a fele a kuruc korból és az 1848–1849-es szabadságharc idejéből származik.

A gyűjtő, Dobák Géza, 60 éves. A Bartók Béla Zeneművészeti Főiskolán szerzett tanári diplomát zeneelmélet–tuba szakon. Muzsikusként, illetve zenetanárként dolgozott 1971-ig, majd magánkereskedőként munkálkodott. Orvos édesapjától nagy könyvtárat örökölt, kiváló sinológiai, turkológiai, orientalisztikai és útleírás gyűjteménnyel. Apja nyomdokain haladva 17 éves korában könyvekkel kezdte a gyűjtést. Nagy értékűek a reformkori, 1848–1849-es tárgyú, nemkülönben az ókori Egyiptommal és a római korral foglalkozó könyvei. Bár nem rendelkezik levéltárosi vagy muzeológusi szakképzettséggel, az idők folyamán az ebbéli ismereteket is megszerezte. Kéziratot 1976 óta gyűjt. Szenvedélye a magyar történelmi kéziratok gyűjtése. Az első ilyen dokumentum, amelyet megvásárolt, Türr István 1864. június 12-én Irányi Dánielhez írott levele volt.

Gyűjteményéből, nevezetes magyar évfordulók kapcsán három önálló és Hermann Róbert hadtörténésszel hét közös kiállítása volt – Magyarországon, illetve Bécsben és Berlinben. Kéziratainak jelentős többségét aukciókon szerezte, de az antikváriumoknak is rendszeres látogatója. Gyűjteményében érmek, miniatúrák, régi kardok és néhány muzeális értékű puskán kívül az egyik polcon egy 1848–1849-es szabadságharcos kopott kalpagját is őrzi.

SOÓS LEVENTE

A restaurátor tanácsai

Állapotfelmérés és kezelés

A kéziratok anyaguk alapján két csoportra oszthatók: stabil állapotúak, tehát jó minőségű (rongy- vagy a savas összetevőktől mentesített) papírra, öregedésálló tintával (például korom-tintával) írt műtárgyak, és labilis állapotúak (általában 1870 után készültek), azaz rossz minőségű papírra, nem megfelelő minőségű (elhalványuló, savasodó, akár a papír átlyukadását is előidéző) tintával írt kéziratok.

Amennyiben a vizsgált tárgy a második csoportba tartozik, fennmaradása restaurátori beavatkozást igényel, különben a papír teljes pusztulására lehet számítani. A birtokunkban lévő kézirat állapotának felmérését magunk is elvégezhetjük.

Fotó: Túry Gergely

Pallos Tamás

Ha most lennének a választások, melyik pártra szavaznának és melyikre nem? (4. oldal)

A HAZA MINDEN ELŐTT!

BÉKÉS MEGYEI HÍRLAP

KÖZÉLETI NAPILAP

1994. JANUÁR 28., PÉNTEK ÁRA: 16,30 FORINT XLIX. ÉVFOLYAM 23. SZÁM

Szódavízre még telik

A battonyai Szelezsán György a helyi áfésztől bérli kis szikvízüzemét. Nem ma kezdte a szakmát, a MOM helyi gyáregységében lehúzott 14 évet, tavaly március óta vállalkozóként dolgozik. (6. oldal)

Részvénytársaság a vállalkozókért

Az idén megalakult az első magyar üzletkötői részvénytársaság, amelynek tevékenysége még Európában is újdonságnak számít. Rövid idő alatt az ország minden pontján megalakították regionális igazgatóságukat. (9. oldal)

Idegen voltam...

Tóth László egy év és négy hónapja érkezett haza Clevelandből. Félkész házat vásárolt Jaminában, ahol házát minden oldalról sártenger veszi körül. Tóth úr nem várt másoktól segítséget, hanem összefogott a lakókkal és... (10. oldal)

Elkészültek az első pályázatok

A közelmúltban elkészültek az első pályázatok a Központi Területfejlesztési Alapból elkülönített 350 millió forintos támogatás egy részére. (Emlékezetes, hogy az 1992-es kihelyezett kormánymegbeszélés nyomán született a határozat a 350 milliós támogatásról.) A pályázatokat január 28-án bizottság bírálja el (amelynek tagjai a megye kilenc térsége által megbízott képviselők és a megyei önkormányzat elnöke), s dönt arról, az egyes munkák megfelelnek-e a követelményeknek. A sikeres pályázatok következő állomása az Állami Fejlesztési Intézet lesz.

Új iroda a régi postán

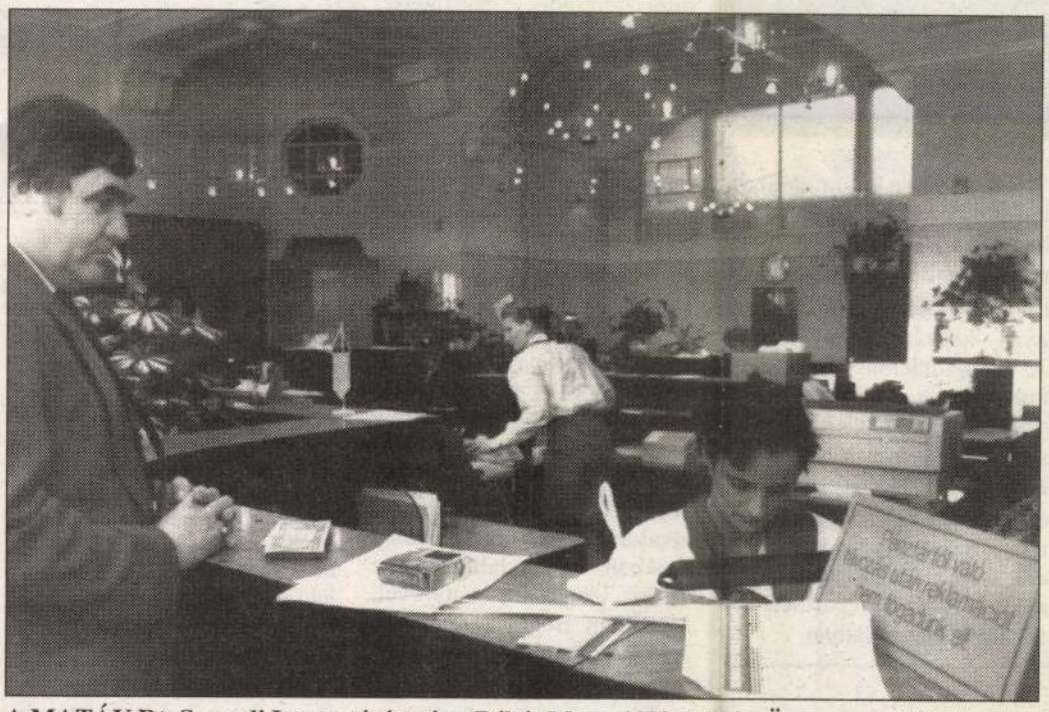

A MATÁV Rt. Szegedi Igazgatósága és a Békés Megyei Távközlési Üzem vezetősége tegnap nyitotta meg elegáns ügyfélszolgálati irodáját. (Tudósításunk a 3. oldalon)

FOTÓ: KOVÁCS ERZSÉBET

A pénztelenség a működést veszélyezteti

Mozgáskorlátozottak segélykiáltása

Levélben fogalmazták meg segélykiáltásukat a békéscsabai mozgáskorlátozottak és 35 szervezethez, vállalathoz juttatták el támogatási kérelmüket. *Knyihárné Lukács Etelkát,* a mozgáskorlátozottak városi egyesületének elnökét arról kérdeztük, miért folyamodtak ehhez a formához.

— A pénztelenség a működésünket szinte már lehetetlenné teszi — kezdte. — Főként a tag- és pártolótagdíjakból a tavalyi évet — amikor meg is alakultunk — nagy nehézségek árán átvészeltük. Sokan azonban ma már képtelenek fizetni a 350 forintos évi tagdíjat, a rezsiköltségek, a helyiségbérleti díj emelése kilátástalan helyzetbe hozott bennünket. Most kaptam meg például a legutóbbi rezsinyugtát 13 600 forintról és egyszerűen nem tudom kifizetni.

— *Az egyesületnek mennyi tagja van?*

(Folytatás a 3. oldalon)

Munkácsy ezüst babérkoszorúja

Békéscsabán az év egyik legkiemelkedőbb kulturális eseménysorozatának ígérkeznek a Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulójára megrendezésre kerülő ünnepségek. A nevét viselő múzeumban már készülődnek a tiszteletére rendezendő kiállításra. Képünkön Oláh Éva restaurátor éppen azt az ezüst babérkoszorút hozza rendbe, amit Munkács városa ajándékozott 1882-ben neves szülöttének

FOTÓ: KOVÁCS ERZSÉBET

Befagyott a víz(ügy)

A nyolcvanszázalékos áremelést Gyulán a testület leszavazta

A gyulai képviselő-testület hétfői ülésének kiemelkedően fontos tárgya ezúttal is az Erkel gimnázium építésének ügye volt. Indokolt tehát néhány részlet felvillantásával visszatérni a vitára. A tervezői és kivitelezői pályázatok technikai megoldásai senki kedélyét nem borzolták fel, mivel az illtékes osztály részéről előkészítésük korrekt módon megtörtént. Az is rendjén valónak tűnt, hogy a leendő építési telkek tulajdonosaival nem vezetett eredményre a kötelező egyezségi kísérlet: jöhet a kisajátítás. A tervpályázatra 8-10 neves építészt hívnak meg, s közöttük három gyulait is. Ám indulhatnak „nyeretlen kétévesek" is, mégpedig eséllyel: a pályázat titkos lesz.

Titokzatosnak tűnik a pályázati tanács is, mely az amúgy sem túl tágas telek kurtítását látta üdvösnek. Amikor az építés által érintett 1. számú általános iskola érdekeit (is) megjelenítő képviselőnő, valamint az iskola leendő „tulajdonosaként" számításba veendő gimnáziumigazgató (s ugyancsak képviselő) kérte, hogy — tárgyalási joggal — részt vehessen a tanács munkájában, ma már anakronisztikusan hangzó kioktatásban részesült az amúgy harcosan liberálisnak ismert *Dancs László* részéről. Úgy ítélte meg, hogy nincs közük a — laikusokkal megtűzdelt — tanács munkájához... *Dr. Albel Andor* — bár a szavazás előtt mindenféle jelzéssel élt — nem kapott választ egy kérdésére. Sőt, szót sem. Ebből később bonyodalom lett, mivel kiderült, hogy a képviselők úgy szavazták meg a pályázati tanács kisebb alapterületű telek kialakítására vonatkozó javaslatát, hogy nem voltak tisztában vele: ezzel a másik változatnál súlyosabban sértik meg az építési szabályokat. A szabálysértésről nyíltan — és

(Folytatás a 3. oldalon)

Influenza vagy szűklátókörűség?

Lassan az arra hivatottak is megfogalmazzák, hogy terjed az influenza, s nemcsak nálunk, de a szomszédos országokban, sőt az egész világon. Számomra ez nem arról árulkodik, hogy valami fene erős vírus garázdálkodik közöttünk, hanem arról, hogy általában gyengül az immunrendszerünk. Szervezetünk védekező berendezését pedig nem a vírus gyengíti le, az csak kihasználja az állapotát.

Az okok között beszélhetnénk a környezetszennyezésről, a helytelen táplálkozásról, de azt hiszem, hogy ezek csupán részletkérdések. A bajok legfőbb okát én az ember pillanatnyi érdekét szolgáló szűklátókörűségében sejtem. Be nem látott tévhite, információhiánya következtében veszi el a tanár a diák kedvét örökre a tudásszerzéstől, a főnök a beosztottét az odaadó munkától, férj a feleségét (vagy fordítva) az önfeledt mosolytól és folytathatnám a sort. A bizalmatlansággal, a másik el nem fogadásával olyan feszültségeket gerjesztünk, amelyek már nemcsak türelmetlenné tesznek, de kikezdik az immunrendszerünket, s bizony egy vacak kis vírus is ledönt a lábunkról. Ilyenkor az idegeinkben felhalmozott mérgeket még megtetézzük néhány marék „gyógyszerrel", s nem hisszük el, hogy az a csoda, amit emberi szervezetnek nevezünk 100—120 évre tesz képessé bennünket a földi élet kínálta gyönyörűségek élvezésére, hiszen 50—60 évesen már csak emberroncsok vagyunk, s a földi paradicsomot is pokolnak látjuk.

Az influenzát szervezetünk egy-két hét alatt valahogy leküzdi, szűklátókörűségünkön azonban nekünk kellene felülemelkedni.

LENTHÁR MÁRTA

Európai színvonalú sétálóutca

Csabacenter avagy nagyszabású bevásárlóközpont

Nemrégiben adtunk hírt arról, hogy a békéscsabai polgármesteri hivatal városüzemeltetési irodája az Andrássy úti közterületen kialakított árusítóhelyek bérleti jogának megállapítására versenytárgyalást tartott. A hír kapcsán kerestük fel Vukovics Miklós városi főépítészt. Csak nem újabb pavilonokat akarnak felállítani Békéscsaba sétálóutcájában?

— Nem tervezzük új pavilonok építését. Valójában a már meglévők bérleti szerződése járt le, ezeket kívánjuk licitáltatni. Az Andrássy út teljes rekonstrukciójával párhuzamosan terveztünk igényes, esztétikus, pavilon jellegű üzleteket. Ezt a tervet egyébként a közgyűlés már elfogadta.

(Folytatás a 3. oldalon)

Az Andrássy út tervezett képe a Munkácsy utcáról nézve

REPRODUKCIÓ: LEHOCZKY PÉTER

Látogatási tilalom minden kórházban

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Békés Megyei Intézetének vezetője, dr. Kiss Viktória január 26-án elrendelte Békés megye valamennyi kórházában és szülőotthonában a látogatási tilalmat.

Szünetel a csecsemő- és terhestanácsadás is, s ezzel egyidejűleg a védőoltásokat sem kapják meg a gyerekek.

Megtudtuk, a döntésre azért került sor, mert a megye területéről, több helyről is nagyszámú influenzás megbetegedést jelentettek a gyermek- és körzeti orvosok. Különösen a gyermekkörzetekből érkeztek bejelentések a tisztiorvosi szolgálathoz.

Ahogyan arról már korábban beszámoltunk, a jelentések hétfőn, január 31-én futnak be az intézethez, ahonnan kedden részletesebb tájékoztatást kapunk a megyei influenzajárványról.

HÍR PLUSZ

Luxusigények

Miután a Havannába vagy a kubai tengerparti üdülőhelyekre látogató külföldi turisták már hosszú ideje nem tudják nem észrevenni a sétányokon magukat kellető széplányok sokaságát, ezúttal első ízben a helyi sajtó is rászánta magát, hogy érdemben foglalkozzék a szigetországban mind jobban terjedő prostitúcióval. A kubai KISZ lapjának e heti száma az eddig szinte tabunak tekintett témát körüljárva meg is szólaltatta az ősi foglalkozás némelyik művelőjét.

A „mélyinterjúkból" levont következtetésekkel elsősorban azt igyekeznek bizonyítani, hogy a kubai ifjúság erkölcsileg eltévelyedett, értékeit veszített elemeiről van szó, s nem arról, hogy a gazdasági, megélhetési kényszer hajtaná a fiatalokat a külföldiek karjaiba. „Ezek a lányok nem szükségből bocsátják áruba a testüket, hanem luxusigényeiket elégítik ki így: szép ruhákat, cipőket, kozmetikumokat szereznek" — fejtegeti a lap.

* * *

Arról persze nem végeztek felmérést, vajon az öltözködésükre, ápolt, csinos megjelenésükre általában sokat adó kubai lányok, asszonyok hány százaléka minősítené luxusnak a tisztálkodási és illatszereket, vagy a divatos ruhát. Azokat a cikkeket, amelyekhez a mai Kubában nem, vagy csak a valutás üzletekben lehet hozzájutni.

Magyar elnök a GATT-ban

— A magyar nagykövet személyében első ízben került a közép- és kelet-európai régió egy országának képviselője a GATT legmagasabb szintű döntéshozó testületének élére — hívja fel a figyelmet a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztérium annak kapcsán, hogy az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) Genfben zajló éves közgyűlésén szerdán Szepesi András nagykövetet, Magyarország GATT-képviseletének vezetőjét választották a GATT Szerződő Felek elnökévé.

Szepesi András az elmúlt évben a GATT Tanács elnöki tisztét látta el. A Szerződő Felek idei elnökeként a magyar delegátusra fontos szerep hárul, egyebek között a közelmúltban lezárult GATT körtárgyalások (az Uruguay Forduló) megállapodásainak jövő évi hatályba lépésével létrejövő, a GATT helyébe lépő új világkereskedelmi szervezet intézményi struktúrájának előkészítésében és kidolgozásában — áll az NGKM közleményében.

Az oldal külpolitikai tudósításai az MTI hírei alapján készültek

Jeszenszky Belgrádban

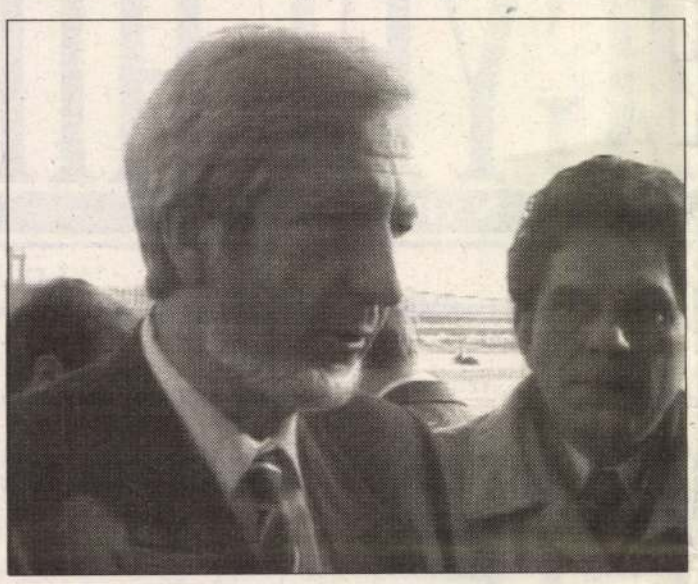

Kétnapos hivatalos látogatásra csütörtökön Belgrádba érkezett Jeszenszky Géza külügyminiszter. A surcini repülőtéren vendéglátója, Vladislav Jovanovic szövetségi külügyminiszter köszöntötte. Az érkezés után nyomban megkezdődtek a magyar–jugoszláv külügyminiszteri tárgyalások. A magyar külügyminisztert a nap folyamán fogadta Slobodan Milosevic szerb elnök. Este Jeszenszky Géza Újvidéken részt vett a Magyar Színház fennállásának huszadik évfordulója alkalmából tartott díszelőadáson.

Bába Iván, a külügyminisztérium helyettes államtitkára megbeszélést folytatott Zágrábban Smiljan Simac külügyminiszter-helyettessel a magyar—horvát kapcsolatokról. A konzultáción gazdasági, kulturális és egyéb kérdésekről volt szó. A felek megtárgyalták a Magyarországon élő horvát, s a Horvátországban élő magyar kisebbség helyzetét is. Magyarország konzultációt kínált fel Horvátországnak a NATO-békepartneri viszonnyal kapcsolatban.

Az izraeli kormányfő kész találkozni bármely arab vezetővel

Jichak Rabin izraeli kormányfő óvatos formában üdvözölte Husszein jordániai király washingtoni kijelentését, amely szerint hajlandó vele nyilvánosan találkozni, akár a békekötés előtt. A kormányfő nyilatkozatát csütörtökön idézte a jeruzsálemi rádió.

Strasbourgból visszatérve — ahol felszólalt az Európai Parlament előtt — az izraeli miniszterelnök leszögezte: kész találkozni bármely arab vezetővel, de az összejövetel nem köthető semmiféle előfeltételhez. Mint Rabin egyik közeli munkatársa kifejtette, a megjegyzés Husszeinnek arra a kitételére volt válasz, miszerint a találkozót megfelelően elő kell készíteni a siker érdekében. Az illetékes hozzáfűzte, hogy ez idő szerint nem zajlik semmiféle előkészület a szóbanforgó csúcstalálkozóra.

Az izraeli rádió szerint a jordániai uralkodó amerikai zsidó szervezetek képviselőivel lezajlott találkozóján első alkalommal elismerte, hogy titokban már találkozott az összes izraeli kormányfővel, Menahem Begin kivételével. Az izraeli sajtó legalább húsz titkos izraeli—jordániai csúcsot tart számon az elmúlt harminc évben. Legutóbb Rabin tavaly szeptember végén, a jordániai Akabában tárgyalt a hásemita uralkodóval.

Emlékünnepség Auschwitzban

Az egykori auschwitzi haláltáborban csütörtökön emlékünnepséget rendeztek a tábor felszabadításának 49. évfordulója alkalmából. Az eseményen részt vett az Európai Unió államainak mintegy 300 parlamenti képviselője.

Jean Kahn, az Európai Zsidó Kongresszus elnöke beszédében arra figyelmeztetett, hogy Európa-szerte felbukkant a múlt kísértete, ismét feltámadt a gyűlölködés. Mint mondotta, a múltért felelősség terheli Európa valamennyi országát, amiért szemet hunytak a borzalmak fölött. Ezért különösen fontos fellépni olyan jelenségek ellen, mint a menekültek megtámadása, az etnikai tisztogatás minden formája, a másság üldözése.

Józef Oleksy, a lengyel szejm elnöke hangsúlyozta: Auschwitz arra figyelmeztet, hogy fel kell lépni mindenki és minden ellen, ami ezt a múltat akarja feltámasztani. E tábor emlékének segítenie kell egy jobb Európa felépítésében.

Egon Klepsch, az Európai Parlament elnöke rámutatott: a történelem nem bocsátja meg, ha Európa nem tesz meg minden tőle telhetőt a gyűlölet és a türelmetlenség hulláma ellen, amely a földrész társadalmait fenyegeti.

Jugoszláv egységek Boszniában

Jugoszláv reguláris alakulatok tevékenykednek Boszniában, céljuk a muzulmán hadsereg feltartóztatása; az élénk csapatmozgásokra az utóbbi hetekben figyeltek fel — közölték magukat meg nem nevező ENSZ-források. A jugoszláv hivatásos egységek boszniai jelenlétét szerb újságírók is megerősítették a The New York Times tudósítójának.

A lap csütörtöki beszámolója szerint a belgrádi vezetés tagadó álláspontja ellenére azt eddig is sejteni lehetett, hogy Jugoszlávia fegyver-, üzemanyag- és élelmiszer-utánpótlással támogatja a boszniai szerbeket. De most másról van szó. ENSZ-források élénk csapatmozgásokra figyeltek fel az utóbbi hetekben a boszniai szerb körzetekben. A jugoszláv hadsereg jelzését viselő katonai járműveken nagy számú katonát szállítottak.

A The New York Times értesülése szerint reguláris csapatok kivezénylésén kívül a jugoszláv hatóságok azzal is igyekeznek a boszniai szerbek segítségére lenni, hogy begyűjtik a Boszniából elmenekült szerbeket, majd visszatoloncolás után erőszakkal besorozzák őket a boszniai szerb hadsereg kötelékébe.

A The New York Times idézte Milos Vasicot, a Vreme című független hetilap elemzőjét, aki úgy véli: Slobodan Milosevic szerb elnök azért vállalta a csapatok bevetésének kockázatát, mert azt reméli, hogy a muzulmán hadsereg megfékezésével rákényszerítheti a boszniai vezetést a felosztásos rendezés elfogadására.

Az amerikai tudósítónak belgrádi újságírók elmondták: az utóbbi időkben feltűnő módon megszaporodtak a kiképzés közben, illetve közúti balesetben életüket veszített szerb katonákról szóló hírek az elhalálozási rovatokban. A Vreme ezzel kapcsolatban megszólaltatott egy tisztet, aki elmondta: szörnyű érzéssel tölti el, hogy „közúti balesetekről kell beszélnie, miközben katonai hősökként haltak meg" — írta a The New York Times.

Srebrenicába szerdán megérkezett a kanadai ENSZ-csapatok felváltására küldött holland alakulat előőrse

Á kormánypárt eláll a koalíciótól Romániában

Funar fenyegetőzik

A román kormánypárt, az SZDRP szerdán este csendben fátylat borított az egységpárttal létrehozandó kétpárti koalíció tervére. Válaszul Gheorghe Funar, a Román Nemzeti Egységpárt elnöke csütörtök reggel a BBC román adásának adott interjújában kilátásba helyezte, hogy ezt „drágán fogják megfizetni" eddigi tárgyalópartnerei. Az RNEP nemcsak hogy megvonja támogatását, de később bizalmatlansági indítványt is benyújt a kormány ellen — fenyegetőzött Funar.

A Szociális Demokrácia Romániai Pártjának (SZDRP) döntéshozó testülete, a központi végrehajtó iroda szerdán többórás vita után javasolta, hogy március 1-jéig hozzanak létre egy többpárti — a kabinetet jelenleg támogató valamennyi párt előtt nyitva álló — kormányt. Egyben sürgette azt is, hogy már a jövő héten kezdődjenek meg a tárgyalások az ellenzéki Demokratikus Konvencióval.

Adrian Nastase csodálkozásának adott hangot, hogy a Román Nemzeti Egységpárt múlt szombati kolozsvári tanácskozásán nem vette figyelembe a péntek éjszakai, a kormányt támogató többi párttal együtt lezajlott tanácskozás eredményét. Ezzel arra utalt, hogy Funar pártjának országos tanácsa közzétette az SZDRP által tárgytalannak tekintett jegyzőkönyvet a kétpárti koalíció léterhozásáról. A dokumentumot az RNEP és az SZDRP között több hónapon át folyó tárgyalásokon dolgozták ki, azzal a feltétellel, hogy ha azt nem fogadják el változatlan formában, az RNEP február 1-jével megvonja támogatását a kormánytól.

Clinton rekedtre beszélte magát

Bill Clinton amerikai elnök a szó szoros értelmében rekedtre beszélte magát kedd este a kongresszus két háza előtt — olyannyira, hogy szerdán két programját is le kellett mondania. (Mindkét helyen előadást tartott volna belpolitikájáról.) A Fehér Ház szóvivője közölte, hogy az elnököt szerda reggel megvizsgálta az orvos, aki azt tanácsolta neki, hogy pihenjen egész nap, és lehetőleg ne beszéljen sokat. — Az utóbbi igazi kihívással ér fel... — jegyezte meg Dee Dee Myers. Az elnökről ugyanis köztudott, hogy rendkívül közvetlen természete van, és ami fő: imád beszélni.

Agostino Casaroli – a párbeszéd embere

A társadalmi feszültségek veszélyei

Az emberiség jövője attól függ, hogy képes lesz-e elviselhető megoldásokat találni a társadalmi kérdésekre, amelyek ma az atomfegyverek fenyegetésénél is nagyobb veszélyt jelentenek — hangsúlyozta Agostino Casaroli bíboros, volt vatikáni államtitkár az olasz baloldali L'Unitá című újságban csütörtökön megjelent interjújában. Casaroli bíborossal Alceste Santini beszélgetett, aki „Agostino Casaroli — a párbeszéd embere" címmel a közelmúltban könyvet írt a kiemelkedő vatikáni államférfiról.

A bíboros úgy véli, ha nem sikerül a népek, az egyén, a szenvedő család érdekeit figyelemben tartó új megközelítést találni a munkanélküliség kérdésének megoldására, a munkalehetőség elvesztésétől való félelem feloldására, a jövőben a gazdasági-társadalmi probléma az egész emberiséget fenyegetni fogja. Az emberiség egész jövője függ attól, hogy erre a problémára elviselhető — s nem ideális, mint a marxizmus akarta — megoldást találjunk. S azt csak közösen lehet megtalálni.

Casaroli, aki bizonyos keserűséggel figyelte a kelet-európai kommunista rendszerek összeomlását, nem titkolja, hogy számára a „kommunista kísérlet" bukása és különösen az, ami azt követően, 1989 óta történt, történelmi lehetőség elveszítését jelenti. A kelet-európai rendszereket létrehozó történelmi mozgalmak mélyén — jóllehet a megvalósítás gyakorlata alaposan eltért negatív irányban a felszabadítás eredeti szülőeszméjétől — a testvériség, az egyenlőség és a szolidaritás értékei húzódtak, azok az értékek, amelyek mindenekelőtt keresztényi értékek és máig is érvényesek. A szélsőséges kommunizmust viszont a vadkapitalizmus váltotta fel — mondta a bíboros. Európa mai drámáját, a balkáni konfliktust érintve Casaroli emlékeztetett arra, hogy már XXIII. János pápa egy olyan egyetemes hatóság szükségességéről beszélt, amely megfelelő szervezet és eszközök birtokában szavatolhatja az egyetemes együttélést és a békés fejlődést. „Láttuk, hogy a létező egyetemes hatóság miként viselkedett az Öböl-háborúban és miként viselkedik a balkáni tragédiában" — mondta. „Nem akarok bírálni, csak azt akarom megerősíteni, hogy szükség van arra az egyetemes hatóságra, amely képes egyesíteni mindazoknak az intellektusát, jóakaratát és erőfeszítéseit, akik valóban szeretnék megmenteni az emberiséget a szélsőséges és rövidlátó nacionalizmusból, a gazdasági és társadalmi konfliktusokból eredő új fenyegetéssel szemben" — tette hozzá.

Mindennap feladhatja SZUPEREXPRESSZ hirdetését

50%-os felárral, ha azt szeretné, hogy a másnapi újságban megjelenjen.

Hirdetését személyesen adhatja fel a Békéscsaba, Munkácsy u. 4. szám alatti irodában 8—16 óráig.

Svéd lópataszeg, zárak, lakatok, vasalások vásárolhatók a vasboltban. Békéscsaba, Lenkey u. 8.

Nemzetközi Rt. szervezői területre munkatársakat keres fő- és mellékfoglalkozásba. Ingyenes gyorsképzés, kiemelkedő jövedelmi lehetőség. Feltétel: minimum középiskolai végzettség. Telefon: 266-6044/435, (68) 385-153.

Éjszakai munkára varrónőket keresek. Érdeklődni a 06 (60) 384-286-os telefonon.

Gazdasági munkaközösség egyéb mezőgazdasági termék külkereskedelméhez tőkével rendelkező üzlettársat keres. Érdeklődni telefonszám meghagyásával: MA-ERD Gmk, Gyula, Karácsony J. u. 28. Telefon: 361-773.

Betlehem úgy érzi, hogy a keresztény országok magára hagyták. Elvárjuk, hogy segítségünkre legyenek, és nyomást gyakoroljanak Izraelre, hogy az izraeli hadsereg hagyja el a várost – mondta tegnap *Hanna Nasszer* betlehemi polgármester a *Népszabadság* tudósítójának adott exkluzív interjújában.

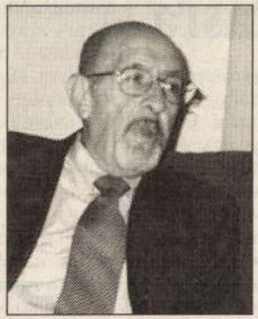

Hanna Nasszer

Immár tizennyolc napja tart Betlehemben és környékén a kijárási tilalom. Az utcák majdnem kihaltak. A polgármester sem hivatalában, hanem otthonában fogadott. – A hivatal nem működik. Otthonomból, telefonon keresztül próbálom intézni az ügyeket – mondja, hozzátéve: felhívással kíván fordulni a jóérzésű emberekhez. – Betlehemben született Jézus Krisztus, a béke fejedelme. Városunk békeszerető, és az is marad. Kérem barátainkat, akik valóban hisznek a békében, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt, lépjenek kapcsolatba kormányukkal, és érjék el, hogy azok nyomást gyakoroljanak Izraelre. Azt akarjuk, hogy a közelgő karácsonyi ünnepek alatt a hadsereg hagyja el a várost, és a keresztények szabadon tarthassák meg ünnepüket – fejtette ki a város első embere.

Jasszer Arafat palesztin vezetőt az idén sem engedik Ramallahból Betlehembe, hogy részt vegyen a karácsonyi éjféli misén – jelentette be a minap *Raanan Gisszin, Ariel Saron* izraeli miniszterelnök szóvivője. A palesztin kérés elutasítását a szóvivő azzal indokolta, hogy a palesztin hatóság – és személyesen Arafat – „nem lépett fel hathatósan a terrorizmus ellen". Az izraeli hatóságok tavaly sem engedélyezték Arafat részvételét a betlehemi ünnepségeken.

Tegnapi hírek szerint öt fegyvertelen palesztint öltek meg az izraeli katonák a Gázai övezetben, miután azt hitték, hogy át akarnak mászni egy határ menti kerítésen Izraelbe. Palesztin források úgy tartják: valószínűleg munkások voltak. Ezzel egyidejűleg hat év börtönre ítéltek egy izraeli állampolgárt, mert a libanoni síita Hezbollah szélsőséges szervezet javára kémkedett.

Betlehem, 2002. december

Yehuda Lahav

ru határőrizeti rendszer bevezetésére – közölte tegnap *Cosmin Dobran*, a román külügyminisztérium szóvivője. „Romániának határrendészeti szempontból szüksége van arra a hároméves előkészületi időszakra, amely a 2004-es magyar és a 2007-es román EU-csatlakozás között telik majd el. Ezt az időt úgy hasznosítjuk, hogy azoknak az összegeknek a felhasználásával, amelyeket az unión kívüli országként kapott Románia a keleti határok megerősítésére, bevezethessük a schengeni határőrizeti rendszert" – nyilatkozta az *MTI* szerint.

karestben történt. A lap szerint ezt ékesen bizonyítja, hogy Bukarestben csupán a státustörvény módosításának elveiről, nem pedig a vita végleges lezárásáról született egyetértés. A lap szerint a *Nastase–Geoana* páros, miután a stratégiai partnerség látványos „sikerét" betakarította, továbbra is a státustörvény lebegtetésében, Magyarország integrációs törekvéseinek féken tartásában maradt érdekelt. A cikk szerint a magyar diplomácia abban a számításában is tévedett, hogy a NATO-tagság és az Európai Unió bővítésének közös távlata, az integrációs kilátások feloldják majd az ellentéteket.

T. Sz. Z.

Phenjan újraindítja a reaktorokat

PEKINGI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Észak-Korea tegnap bejelentette, hogy azonnal újraindítja atomreaktorait, és folytatja korábban leállított erőmű-építkezéseit. A nyilatkozatot a hivatalos *KCNA* hírügynökség tette közzé.

Phenjan 1994-ben az Egyesült Államokkal kötött keretegyezmény alapján állította le plutóniumot termelő, szovjet technológiájú atomerőműve üzemeltetését és egy másik erőmű építését. Washingtont nagyon aggasztotta, hogy a keletkező plutóniumot a koreaiak atomfegyverhez használják fel. Számítások szerint egy vagy két atombombához elégséges mennyiségű anyag halmozódott már fel Észak-Koreában. Cserében a leállításért az amerikaiak vállalták két könnyűvizes erőmű felépítését és azt, hogy az építés ideje alatt évi 500 ezer tonna fűtőolajat szállítanak. Miután októberben Phenjan úgy nyilatkozott, hogy van aktív atomfegyverprogramja, az USA semmisnek nyilvánította a szerződést, s leállította az olajszállításokat. A koreaiak mostani lépésüket azzal indokolják, hogy energiára van szükségük.

Közben a Scud rakétákat szállító észak-koreai hajó ügyében *Paul Wolfowitz*, a Pentagon második embere bocsánatot kért Madridtól azért, hogy a spanyol haditengerészek lényegében hiába avatkoztak közbe az Arab-tengeren.

Krajczár Gyula

Iraki ideggáz a terroristáknál?

WASHINGTONI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Amerikai kormányzati források szerint nincs közvetlen, hiteles bizonyíték arra, hogy terrorista valóban hozzájutottak iraki eredetű vegyi fegyverhez. A *Washington Post* csütörtöki száma első oldalas szenzációként közölte, hogy a libanoni Aszbat al-Anszan szervezet Irakból VX ideggázt szerzett, amellyel amerikai célok, például a törökországi Incirlik légi támaszpont ellen vethetnek be. Azt a lap sem állította, hogy *Szaddám Huszein* kormánya tudott volna a tranzakcióról, ám a VX jelenléte Irakban már önmagában is az ENSZ határozatainak súlyos megsértése, és akár háborús ok lenne.

A VX szagtalan, olajos folyadék, amely a levegővel érintkezve elpárolog. Belégzése vagy akár érintése perceken belül halált okoz, sokszorosan mérgezőbb, mint a tokiói metróban alkalmazott szaringáz. Az 1995-ös terrortámadásnak tizenkét halálos áldozata volt, 5500 ember szorult orvosi segítségre. Az Aszbat al-Anszan szunnita szélsőséges szervezet, amely a hírek szerint Irak északi, Bagdadtól gyakorlatilag független részében is rendelkezik bázissal. Egy névtelenül nyilatkozó amerikai kormányzati forrás a *CNN-nek* nyilatkozva azt mondta: „Ezeknek a híreknek egy részéről kiderül, hogy igaz, más részükről pedig az, hogy nem igaz, vagy felnagyítják őket, esetleg a sztorit a sajtónak kiadók vágyait tükrözik." Bagdadban tagadták is az alaphírt.

Horváth Gábor

„Janicsárokat" képeznek ki Hollandiában

Már kiképzett al-Kaida-aktivisták utánpótlást, terrorjanicsárokat keresnek, nevelnek ki Hollandiában – adja hírül a *Der Tagesspiegel*. Az AIVD holland titkosszolgálat értesülései szerint nemcsak országukban, hanem egész Nyugat-Európában többtucatnyi al-Kaida-terrorista lapul, akiket Afganisztánban a terrorszervezet táboraiban készítettek fel gyilkosságokra, szabotázsra, a különféle fegyverfajták kezelésére. Kik azok, akiket elsősorban be akarnak szervezni a líbiai, mauritániai és algériai származású al-kaidások? A holland titkosszolgálat profilelemzői állítják: fiatal, 18–32 év közötti, marokkói származású holland állampolgárokról van szó, akik hollandul jól, arabul már kevésbé jól beszélnek. Ezek a fiatalok a második-harmadik, itt élő generációhoz tartoznak, és szüleikkel ellentétben – akik dolgoznak, integrálódni akarnak a nyugati társadalomba – elvetik a holland társadalomba való beilleszkedést (mindazonáltal annak szociális támogatását igénybe véve), mert szerintük Hollandia nem tiszteli az iszlámot. Sokan közülük megjárták a börtönöket, és a vallásban, a fanatikus iszlámban látják a megváltást. Csak Hollandiában mintegy 250 ezer marokkói él. *(D. P.)*

Ma küldik a választ Pozsonyból

POZSONYI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Ma küldik el Budapestre a szlovák választ a módosítás előtt álló kedvezménytörvénnyel kapcsolatos magyar álláspontra, amelyet csaknem két hete kapott meg a pozsonyi külügyminisztérium. – Szakértőink még csütörtök este is a szöveg véglegesítésén dolgoztak – közölte lapunk érdeklődésére *Boris Gandel*. A szlovák külügyminisztérium szóvivője emiatt sem tudott konkrétumokkal szolgálni. Úgy tudjuk, hogy *Eduard Kukan*, a szlovák diplomácia vezetője is részt vett a szakértői tanácskozáson, és emiatt csak ma indul Koppenhágába.

Megbízható értesüléseink szerint a pozsonyi válasz az Európa Tanács velencei bizottsága ajánlásának arra a részére épül, amely szerint kétoldalú megállapodás szükséges ahhoz, hogy a jelenlegi európai joggyakorlat alapján legitim legyen az anyaország támogatása a határon túli nemzetrész tagjainak. A dokumentum leszögezi: Szlovákia a felvidéki magyar oktatási és kulturális intézmények anyagi megsegítése a két ország közötti alapszerződés alapján, a kisebbségi vegyes bizottságban elfogadott egyezség alapján tartja megoldhatónak. Ezért továbbra sem hajlandó elfogadni a módosított kedvezménytörvénynek ezt a rendelkezését, habár a további tárgyalásoktól nem zárkózik el. A párbeszéd folytatását egyre erőteljesebben szorgalmazza *Rudolf Schuster* szlovák államfő, aki kijelentette: – Olyan jelzéseket kaptam az Európai Unió vezetőitől, hogy Szlovákia legyen előzékeny a magyar jogszabállyal kapcsolatban.

Szilvássy József

Vista Utazási Irodák

Kedvezményes repülőjegyáraink

Ciprus	29 900	Mexikóváros	127 000
Róma	39 900	Los Angeles	128 000
London	46 600	Bangkok	132 000
Párizs	46 600	Rio de Janeiro	139 000
Kairó	60 500	Szingapúr	152 000
Toronto	71 000	Tokió	157 000
New York	84 000	Sydney	187 000
Miami	96 000	Auckland	215 000

Az árak meghatározott feltételek mellett érvényesek, többnyire egyéb, idegenforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolva. A repülőtéri illetéket a díjtételek nem tartalmazzák.

Tel.: 269-6032, 269-6033, repjegyek@vista.hu

Akciós síutak Olaszországban

Karácsony Sella Neveán
Dec. 22-26.
3*, félpanzióval, pályaszállás 24 900 Ft/fő
Síbérlet, 4 napos 12 700 Ft/fő

Családi sívakáció Sella Neveán 6 nap/5 éj
Jan. 12-től folyamatosan, magyar síoktatóval
3*, félpanzióval, pályaszállás 6100 Ft/fő/éjtől
Síbérlet, 5 napos 15 200 Ft/fő
Síbérlet, 6 napos 18 300 Ft/fő

Akciós csomag 6 nap/5 éj
Jan. 12-17.,
4 napos síbérlettel 37 900 Ft/fő

Apartmanok a Val di Fiemme völgyben
Jan. 4-től folyamatosan 8 nap/7 éj
Stúdió, 4 főre 14 600 Ft-tól/fő
Apartman, 4 főre 19 600 Ft-tól/fő
Apartman, 6 főre 14 600 Ft-tól/fő
Síbérlet, 6 napos 31 600 Ft/fő

Kedvezményes hetek Marilleván 8 nap/7 éj
Jan. 4-11. és 11-18., magyar síoktatóval
Stúdió, 2 főre 25 900 Ft/fő
Stúdió, 3 főre 18 800 Ft/fő
Apartman, 4 főre 21 100 Ft/fő
Apartman, 5 főre 18 800 Ft/fő
Apartman, 6 főre 17 200 Ft/fő
Síbérlet, 6 napos 25 300 Ft-tól/fő

További időpontok a szabad helyek függvényében foglalhatók.

Tel.: 429-9960, e-mail: sport@vista.hu

Vista Utazási Központ
1061 Budapest, Andrássy út 1.
Vista MOM Park, 1123 Budapest
T.: 201-4546; mompark@vista.hu
Vista Váci út, 1134 Budapest,
Váci út 19/B T.: 237-5010; vaci@vista.hu
Vista Győr: 06-96-529-615
Vista Székesfehérvár: 06-22-503-500
Vista Miskolc: 06-46-508-029
Vista Pécs: 06-72-518-770
Vista Szeged: 06-62-548-480

VISTA
www.vista.hu
Rendelje meg havonta megjelenő ingyenes Hírlevelünket az interneten!

teni Luca székét. 9. oldal

Hat év fogház Székely Zoltán jogerős büntetése

Jogerőre emelkedett Székely Zoltán volt kisgazda képviselő első fokon kiszabott hatéves szabadságvesztés büntetése, amelyet azonban a Legfelsőbb Bíróság tegnapi döntése értelmében nem börtönben, hanem az enyhébb fokozatú fogházban kell letöltenie. A rendszerváltozás óta és ezt megelőzően képviselőként elkövetett cselekedet miatt senkit nem ítéltek jogerősen szabadságvesztésre.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Székely Zoltán volt kisgazda országgyűlési képviselő politikai pályafutásának több mint két esztendeje tettenéréses vesztegetési ügye vetett végett. Csütörtökön az előzetes letartóztatásban lévő egykori politikust bilincsben vezették elő a Legfelsőbb Bíróságra, ahol büntetőügyében hirdettek jogerős ítéletet. Ő a rendszerváltást követően az első képviselő, akit még mandátuma idején előzetes letartóztatásba helyeztek, és az ítélet után elmondható, hogy az első, akit képviselőként elkövetett cselekedetért jogerős szabadságvesztéssel sújtottak.

– A jelen ügy elbírálása különös gondosságot igényelt, hiszen a parlament becsületét is érintette – fogalmazott a Legfelsőbb Bíróság az ítélethirdetéskor.

Székelyt – még kisgazda képviselőként – 2000. október 12-én érték tetten az ügyészségi nyomozók a Gellért téren.

Hat... folytatás a 6. oldalon

9 770133 175050 02290

Figyelmeztetés a rendőrségnek

Tragikomédia és dráma. Juhász Gábor szocialista képviselő szerint e két szóval jellemezhető az a tevékenység, amelyet az ORFK az elmúlt években a kábítószer-bűnözés visszaszorítása érdekében folytatott. A rendészeti bizottság ülésén több kormánypárti honatya is keményen bírálta a rendőrséget.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az Országgyűlés rendészeti bizottsága csütörtökön a magyarországi kábítószer-helyzetről hallgatta meg a rendőrség, a vám- és pénzügyőrség, valamint a Legfőbb Ügyészség képviselőit.

Lázár János dandártábornok, az ORFK bűnügyi főigazgató-helyettese elmondta: az elmúlt öt évben az ötszörösére nőtt a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények és az eljárás alá vont személyek száma. A tavalyi 36-tal szemben azonban az idén, december 10-ig, „csak" 17 túladagolásos halálesetről értesült a rendőrség. Lázár alkalmasnak tartja a rendőrség szervezeti struktúráját a kábítószer-bűnözés elleni hatékony fellépésre, bár elismerte, hogy a létszám és a technikai felszereltség hagy kívánnivalót maga után. Bejelentette, hogy az ORFK a központi kábítószer-ellenes egység létszámát a jelenlegi háromszorosára, mintegy 60 főre készül növelni. *Bencze József* vezérőrnagy, a VPOP rendészeti főigazgatója arról beszélt, hogy az elmúlt hét évben a vámosok 1400 alkalommal foglaltak le kábítószert a határátkelőhelyeken, összesen mintegy 7400 kilogrammot. A tábornok rámutatott: a magyar vámőrség által lefoglalt kábítószer több mint 90 százalékát nem hazai piacra szánták. Hazánk uniós csatlakozása után azonban várhatóan megváltoznak a csempészek szállítási útvonalai, és így könnyebben juthatnak az országba a nyugat-európai droglaborokban előállított szintetikus kábítószerek. *Lajtár István*, a Legfőbb Ügyészség osztályvezetője arra mutatott rá, hogy az elmúlt hat évben a tízszeresére növekedett a fiatalok aránya a drogfogyasztók körében. Szerinte a hatóságok jól dolgoznak, amit jelez a felderítések számának folyamatos növekedése is. Később egy képviselői kérdésre válaszolva elmondta: döntően nem a nyomozó hatóságokon múlik, hogy olykor két év is eltelik a nyomozás kezdete és a jogerős ítélet kimondása között.

Figyelmeztetés... folytatás a 4. oldalon

Esély az alkotmánymódosításra

Van esély arra, hogy az Országgyűlés a jövő héten elfogadja az EU-csatlakozáshoz szükséges alkotmánymódosítást, jóllehet a tegnapi egyeztetésen a parlamenti pártok nem jutottak konszenzusra. A Fidesz változatlanul ragaszkodik ahhoz, hogy a kormány törvényjavaslatából kerüljenek ki azok a pontok, amelyek nem szükségesek a csatlakozáshoz. Ezen három pontot koherenciazavar megszüntetése címén elvileg még ki lehet venni az alkotmánymódosításból a zárószavazás előtt. A kormánypártok szerint ugyanakkor nincs szó koherenciazavarról. Ennek ellenére nem zárható ki, hogy egy újabb egyeztetésen – melyet az MSZP kezdeményezett tegnap – a szocialisták mégis eleget tesznek a Fidesz kérésének: a kormány számára rendkívül fontos ugyanis, hogy még április 12-én sor kerüljön a csatlakozásról szóló népszavazásra.

Részletek a 4. oldalon

lyázat, amelyen ugyanez a négy társaság tehetett ajánlatot. A tendert a szaktárca akkor – a nyílt versenyt hiányoló politikai támadások miatt – érvénytelennek nyilvánította. (Egyedül a Vegyépszer korábbi partnercége, az Orbán-kormány sztrádafejlesztéseiben is főszereplő Betonút Rt. helyzete változott, amely most konzorciumban kapott feladatot.) Míg a kivitelezők személye nem, az ár a korábbi jóslatokat igazolva módosult: információinak szerint az akkori 109,4 milliárd forint helyett most több mint 120 milliárd forintot kértek a nyertes cégek.

Sztrádaépítés... folytatás a 13. oldalon

Íme, a Munkácsy-trilógia!

TUDÓSÍTÓNKTÓL

A kanadai Hamilton Galéria képviselői tegnap Debrecenben hivatalosan átadták Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt című festményét a Déri Múzeumnak. A kép a letéti szerződés értelmében legalább 2008-ig Debrecenben marad. Az alkotást január első napjaiban állítják föl a múzeum Munkácsy-termében, így hosszú idő után újra együtt lesz látható a Munkácsy-trilógia, vagyis az 1881-ben készült Krisztus Pilátus előtt, az 1884-es keltezésű Golgota és az Ecce Homo!, amit Munkácsy 1896-ban festett. A Krisztus Pilátus előtt című alkotást tavaly októberben azért szállították Debrecenből a tengerentúlra, hogy kanadai tulajdonosa az ottani törvényeknek megfelelően ajándékozhassa a festményt a Hamilton Galériának. A jelenleg is Debrecenben látható Golgota megvásárlásáról a magyar állam még tárgyal a festmény amerikai tulajdonosával.

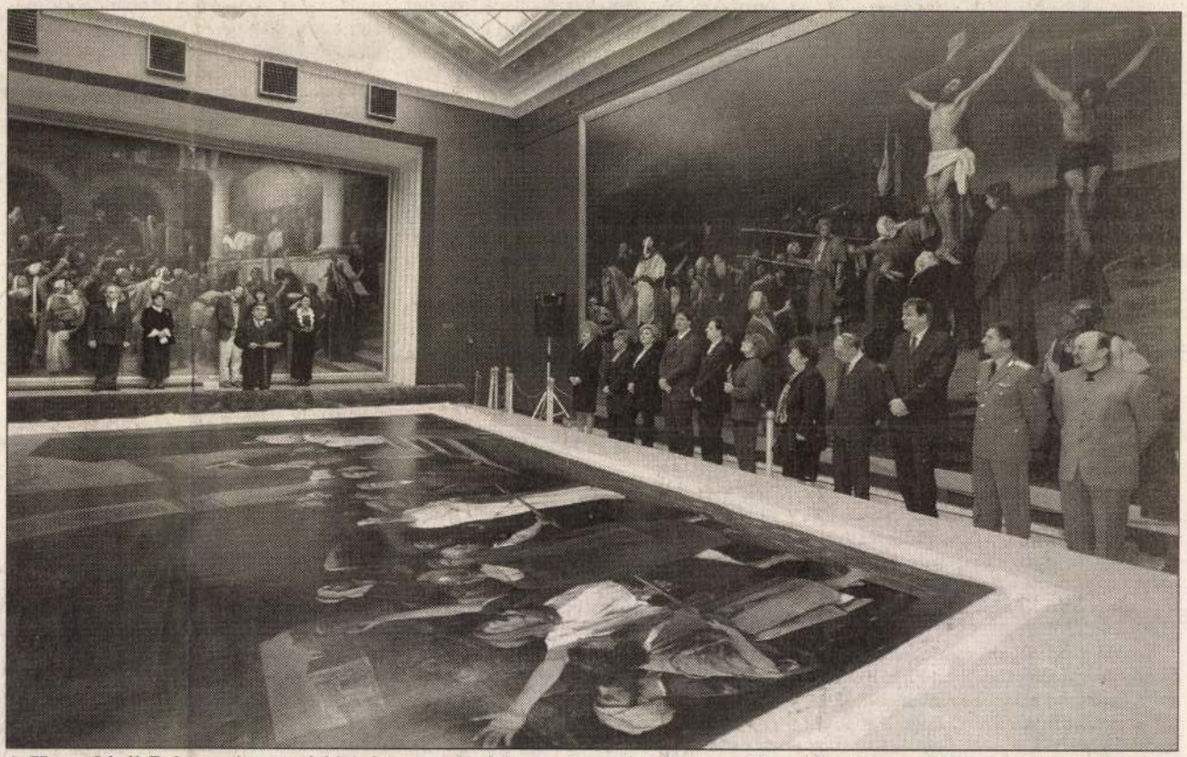

A Kanadától Debrecenig tartó légi úton a –40 fokosra fagyott képet egy éjszakán át hagyták teremhőmérsékletűre melegedni, és tegnap reggel göngyölítették ki a szakemberek a Déri Múzeumban FOTÓ: MTI – OLÁH TIBOR

Feloszlatta magát az indonéziai militáns iszlám irányzat egyik legismertebb képviselője, a keresztények ezreinek lemészárlásával vádolt Laszkar Dzsihád félkatonai szervezet. Harcosai már megkezdték a távozást a Maluku-szigetcsoportról, ahova 2000 derekán érkeztek Jávából. Katonai források szerint az elhatározásnak nincs köze a hétvégén Balin elkövetett merényletekhez. Az *AP* úgy értesült: indonéziai és közel-keleti vallási vezetők kérték a szervezet feloszlatását, miután nem értettek egyet a Laszkar Dzsihádot vezető *Dzsafar Umar Talib* tanításaival.

ten vezet egy koránskolát. Tegnap egyébként egy újabb nevet „lőttek fel" a szakértők mint valószínű értelmi szerzőt és szervezőt. A *Hambali* álnevű figura, *Riduan Isamuddin* nem ismeretlen a terrorizmussal foglalkozók számára. Az indonéz származású, egyes adatok szerint Malajziában tartózkodó terroristát ma az al-Kaida egész délkelet-ázsiai hálózatának vezetőjeként tartják számon.

Krajczár Gyula

Szavazati jogot kapnak a bevándorlók Franciaországban?

PÁRIZSI TUDÓSÍTÓNKTÓL

A francia baloldal több mint húsz éve ígérgeti, a jobboldal könnyen lehet, hogy megvalósítja. A nem európai uniós külföldiek szavazati jogáról van szó, amely eddig tabunak számított a konzervatívok szemében. *Yves Jego*, a *Jacques Chirac* államfő mögött felsorakozó UMP képviselője nem kis hullámokat kavart, amikor új bevándorlási-integrációs politikát hirdető törvényjavaslatába bevette az Európán kívüli bevándorlók szavazati jogát. – A migráció kezelésében a bal- és jobboldal egyaránt kudarcot vallott. A javaslatomat a saját hétköznapi tapasztalataimra építem – hangoztatta a 41 éves jobbközép honatya. Jego Montereau-Fault-Yonne polgármestere, ahol negyven különböző nemzetiségű ember él együtt.

Jego javaslatának egyik kulcseleme a francia állam és a bevándorló közötti, az itteni gyakorlatban eddig ismeretlen szerződéses kapcsolat. A „fogadó szerződésnek" nevezett, három-négy évre szóló dokumentum nemcsak a külföldi jogait, hanem bizonyos kötelezettségvállalásokat, például a francia nyelv elsajátítását, a törvények tiszteletben tartását és a legális munkavállalást foglalna magában. A játékszabályok betartása esetén a második „meggyökerezési szerződésnek" hívott egyezmény már tizenöt évre szólna, és a külföldi új jogokhoz is jutna. Az illető nemcsak könnyebben kapná meg az állampolgárságot, hanem szavazati joggal bírna a helyi választásokon.

Jego – akinek elképzelései a hírek szerint kedvező fogadtatásra leltek *Jean-Pierre Raffarin* kormányfő és *Nicolas Sarkozy* belügyminiszter környezetében is – váratlan támogatást kapott *Jacques Chiractól*. A köztársasági elnök síkraszállt amellett, hogy egy új bevándorlási politika részeként tiszta helyzetet teremtő, szerződéses kapcsolat jöjjön létre a köztársaság és a külföldi személy között.

A Jego-javaslat legérzékenyebb része az EU-n kívüliek szavazati joga. Chirac első államfői mandátuma idején még határozottan ellenzett egy ilyen reformot. Az új jobboldal egyik meghatározó személyiségének tartott Sarkozy viszont köztudottan híve annak, hogy a törvénytisztelő, adót fizető és egy bizonyos ideje Franciaországban élő külföldiek szavazhassanak a helyi választásokon. Ez utóbbira még a néhai Francois Mitterrand tett – azóta is teljesítetlen – ígéretet 1981-ben.

Franciaországban – ahol a „papír nélkülieknek" nevezett többnyire illegális, de eddig megtűrt migránsok százezrei várnak kérvényeik elbírálására – a törvények nem engedélyezik az EU-külföldiek szavazati jogát. Két Párizs környéki településén, Stainsban és L'Ile-Saint-Denisben a baloldali polgármesterek a közelmúltban két olyan helyi népszavazást rendeztek, amelyen voksolhattak az ott élő külföldiek is. A prefektúrák a két referendumot jogilag érvénytelen, meg nem történt eseménynek tekintik.

A közvélemény-kutatások ugyanakkor azt mutatják, a franciák 54-55 százaléka helyeselné a reformot. A konzervatív táborban még sokan morgolódnak, az idegengyűlölő szélsőjobb térnyerésének veszélyére hivatkozva. Jego viszont érezhetően abban gondolkodik, hogy a bevándorlási szerződések sok új szavazót hozhatnak a jobbközép erőknek.

Dési András

Hazatérhetnek Itáliába a Savoyák

RÓMAI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Megbukott az az olaszországi népszavazási kezdeményezés, amelyik meg akarta akadályozni a volt uralkodócsalád férfi tagjainak hazatérését. A referendum kiírásához szükséges félmillió aláírásból a kampány szervezői petíciójukon csupán 23 ezret tudtak összegyűjteni a hétfő éjfélkor lejárt határidőre. Erről az olasz legfelső semmítőszék tegnap hivatalosan tájékoztatta a köztársasági elnök hivatalát.

Itália második világháború után elfogadott alkotmányának egy ideiglenes paragrafusa értelmében a Mussolinivel való kollaborálás miatt az uralkodó Savoyai-(di Savoia) ház férfi tagjai száműzetésre kényszerültek. Az utolsó olasz király, II. Umberto Svájcban élő fia, a 65 éves *Viktor Emmanuel* (a dinasztikus hierarchiában Nápoly hercege) és unokája, a harmincéves *Emmanuel Filiberto* (Velence hercege) már régóta harcol a hazatérés lehetőségéért. Sokéves erőfeszítéseik, valamint a trónról való lemondásuk eredményeként az idén a parlament mindkét háza két-két alkalommal az alkotmánymódosítás mellett szavazott. Mivel azonban a szavazati arány nem minden voksoláskor érte el a kétharmados többséget, a Savoyák visszatérését ellenzőknek joguk volt népszavazást kezdeményezniük. Támogatás híján azonban petíciójuk megbukott.

A hazatéréssel azonban a Savoyáknak még várniuk kell, amíg az alkotmánymódosítás törvényerőre nem emelkedik, vagyis tizenöt nappal azután, hogy az megjelenik a *Gazzetta Ufficiale* című hivatalos közlönyben. Az 56 esztendeje száműzött királyi sarjak azt remélik, hogy ez még karácsony előtt bekövetkezik.

Pogár Demeter

ket negyed százada rabolt el az északkoreai titkosszolgálat. Nem hazatérnek, hanem csak találkoznak hozzátartozóikkal. Phenjan tizenhárom japán állampolgár elrablását ismerte el, bocsánatot kért, s azt állítja, mindez azért történt, mert annak idején szükségük volt olyan emberekre, akik a japán nyelvre és kultúrára oktatják a titkos ügynökeiket. A japán kormány korábban csak egy tizenegy tagú listát adott át a koreaiaknak, egyes szervezetek és sajtóorgánumok azonban harminc körüli számról beszélnek. A Phenjan által elismert tizenhárom közül állítólag csak a most hazalátogató öt személy él. Az öt személy között van egy házaspár, akiket együtt raboltak el, s már kint házasodtak össze. Az egyik hazalátogató hölgynek állítólag egy Észak-

tozói: házastársak, gyerekek Koreában maradtak.

A japán sajtó ma sem nagyon hisz a phenjani állítások többségében. Rengeteg a találgatás, amelyekre a mostani látogatástól várnak választ. Olyan állítások hangzanak el, hogy a koreaiaknak a japán polgárok identitására volt szükségük, s egyébként megölték őket. Mások szerint azokat ölték meg, akik nem voltak hajlandók együttműködni. A reménykedők bíznak abban, hogy a hiányzók is élnek, csak valami ördögi játszma áldozatai. Egyes óvatos felvetések szerint egy kívülről nehezen követhető szabályrendszer szerint működő hírszerzői populáció több évtizedes történetét kellene megfejteni ahhoz, hogy megtudható (és megérthető) legyen a meghaltak (és az élők) sorsa.

K. Gy.

FOTÓ: REUTERS – KIMIMASA MAYAMA

Az elrabolt japánok megérkeznek a tokiói repülőtérre

Mádl tiszteletbeli konzult avatott

MTI-JELENTÉS

Hivatalos bulgáriai útját befejezve Törökországba utazott *Mádl Ferenc*. Előzőleg Szófiában tárgyalt a bolgár parlament elnökével, *Ognjan Gerdzsikovval*, akit arról biztosított, hogy Magyarország támogatja Bulgária NATO-csatlakozási törekvéseit a szövetség novemberi csúcsértekezletén. Tárgyalópartnereinek megerősítette: Magyarország átadja EU-integrációs tapasztalatait Bulgáriának. A magyar államfő kétnapos hivatalos bulgáriai látogatása idején az illetékes tárcák képviselői újabb, három évre szóló oktatási együttműködési munkatervet írtak alá. *Georgi Parvanov* bolgár államfővel folytatott tárgyalása után Mádl kijelentette: magyar cégek is bekapcsolódhatnának a Bulgáriát átszelő 4-es európai közúti folyosó megépítésébe.

Mádl tegnap Várnába látogatott, ahol kinevezte Magyarország bulgáriai tiszteletbeli konzulját.

sen a 75 éves Günter Gra-
lyája töretlenül ível, elmaradhatatlan pipájával, a kezében egy pohár vörösborral fáradhatatlanul tartja felolvasásait, ítél, elítél, megítél, küzd az igazáért. **10. oldal**

Aranykoronáért életjáradék

Jövőre alighanem sok idősebb földtulajdonos elgondolkodik majd azon az ajánlaton, amelynek részleteit jelenleg dolgozza ki az agrártárca, illetve a Nemzeti Földalap. Várhatóan e héten kerül a kormány elé a koncepció. **13. oldal**

Bosszútól tartanak az APEH dolgozói

Az APEH köztisztviselőin nem lehet számon kérni azt, hogy az előző kormányzati ciklusban is végrehajtották feladataikat – érvelnek az adóhivatal dolgozói. Értetlenül állnak az előtt, hogy miközben nem emelik az illetményüket, megvonják a fizetésük csaknem felét kitevő mozgó bérüket. A szakszervezet elszánt, hogy – törvényes eszközeivel élve – megakadályozza a hivatal szakembergárdájának keresetcsökkenését.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az előző kormányzati ciklusban kiemelt támogatást élvezett az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), most a politika és a közvélemény is folyamatosan az adóhivatali dolgozók munkájával foglalkozik. *Michalkó Péter,* az APEH-szakszervezet elnöke lapunknak azt mondta: az adóhivatalban ugyanolyan köztisztviselők dolgoznak, mint máshol, a feladataikat végrehajtották, törvénytelenséget – esküjükhöz híven – nem követtek el. Az ellenőrzés eredményeként és a hátralékok beszedésével az államháztartás bevételeihez 1998-ban 99,7 milliárd forinttal, 2000-ben 198,3 milliárd, 2001-ben 218 milliárd forint többlettel járultak hozzá. Tavaly például 133 milliárd forint pluszpénzt hozott a hátralék-, 41 milliárdot a tb-járulékbehajtás a költségvetésnek.

Bosszútól... folytatás a 6. oldalon

9 770133 175036 02242

Tizenkét '56-os szervezet képviselői a miniszterelnöknél

FOTÓ: KOVÁCS BENCE

Nem volt szó az október 23-i parlamenti emlékülésről, mert a megbeszélésnek nem ez volt a tárgya – mondta *Medgyessy Péter* azután, hogy tegnap találkozott az '56-os szervezetek képviselőivel, akiket meghívott a parlamenti emlékülésre. A kormányfő ígéretet tett arra, hogy megemelik az '56-osok nyugdíját és az úgynevezett Nemzeti helytállásért pótlékot, s központi emlékművet emelnek a forradalom tiszteletére. A résztvevők azzal is tisztában voltak, hogy a fő cél a történelmi megegyezés, amelynek része a szociális és erkölcsi sérelmek orvoslása. A közeledés szándékát a legtöbben értékelték, de *Pongrátz Gergely* a találkozó érdemi megkezdése előtt távozott, mert, mint mondta, ő nem pénzért jött – az ünnepi ülésen a forradalom leverőitől akarta kieszközölni a bocsánatkérést, amit Medgyessy elhárított, miszerint ő nem azonosul azokkal, akik a bűnöket elkövették. Információink szerint Pongrátz összeveszett *Fónay Jenővel,* a Pofosz képviselőjével is.

Az emlékülés szocialista szónoka *Donáth László* lesz – jelentette be *Lendvai Ildikó* frakcióvezető –, hiszen a képviselő élete elválaszthatatlan 1956 örökségétől. A Fidesz az „utcán ünnepel", mivel az ünnepségen nem kaphat szót egy olyan '56-os, akit nem akartak előre megnevezni. Az MDF ott lesz a Parlamentben, *Dávid Ibolya* elnök beszédet is mond. *Mádl Ferenc* államfő elhárította a felkérést, de jelen lesz az emlékülésen.

Részletek a 4. oldalon

Bizonytalan négy Munkácsy-kép sorsa

A kulturális tárca előző minisztere úgy döntött, a Nemzeti Galériából ki kell adni Vida Jenő örököseinek azt a négy festményt, amely a kincstár álláspontja szerint az elmúlt fél évszázadban nem került az állam tulajdonába. Az új vezetés azonban vitatja ezt a nézetet, és új állásfoglalást vár az Igazságügyi Minisztériumtól. A Munkácsy-képek sorsa – köztük a felvételen látható Tanulmány a Krisztus Pilátus előtthöz című is – bizonytalan.

Részletek a 20. oldalon

Szén-dioxid-kibocsátás eladó

A kvótáért cserébe megújul a barcikai erőmű

November végén írják alá azt a szerződést, amelynek értelmében Hollandia 3,1 millió euróval támogatja a kazincbarcikai hőerőmű korszerűsítését. Ez az első olyan hazai megállapodás, amelyet a kiotói jegyzőkönyv alapján szennyezési jogok eladására kötnek meg. Ennek lényege, hogy a fejlett államok a más országokban megvalósított beruházásaikkal elért üvegházhatású gáz kibocsátásának csökkentését a maguk javára elszámolhatják.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az 1997-es kiotói klímakonferencián részt vevő országok azt vállalták, hogy az éghajlatváltozást okozó üvegházhatású gázok kibocsátását (amelyek közül a legnagyobb arányt, nyolcvan százalékot a szén-dioxid teszi ki) 2008 és 2012 között az 1990-es szint alá csökkentik. A megállapodás szerint a kibocsátás csökkentése elszámolható egy másik országban megvalósított beruházással is, éppen azért, mert a már meglehetősen jó hatásfokú és viszonylag alacsony környezetszennyezésű energetikai létesítményeik miatt saját országukban a vállalást nehezen tudnák teljesíteni. Vagyis meg kellett nyitni a szennyezési jogok nemzetközi kereskedelmének lehetőségét.

A november végén aláírandó szerződés szerint Hollandia a kazincbarcikai hőerőmű tízmillió eurós korszerűsítési költségéből 3,1 millió eurót vállal. *Vécsi György,* az erőművet működtető AES Borsodi Energetikai Kft. ügyvezető igazgatója lapunknak elmondta: a korszerűsítés részeként a jelenlegi barnaszén helyett faaprítékkal fűtik majd a kazánokat. A megújuló energiaforrásnak minősített fűtési módnak köszönhetően a hőerőmű szennyezőanyag-kibocsátása 2008 és 2012 között összesen 700 ezer tonnával csökken. E mennyiséget számolhatja el Hollandia a 3,1 millió eurós támogatás fejében. A környezetbarát működési technológiához szükséges fát három hazai erdőgazdaságtól szerzi be a cég.

Juhász András, a szerződés létrejöttét segítő Vertis Környezetvédelmi Pénzügyi Tanácsadó Kft. munkatársa szerint az e program során szerzett tapasztalatok alapján dolgozza ki a kormányzat a hasonló megállapodásokhoz szükséges szabályokat. A szennyezési jogok eladásával – szakértői becslések szerint – Magyarország a következő években 20–80 milliárd forint bevételre tehet szert.

A Magyarországhoz hasonló helyzetben lévő Csehországban fa- és szalmatüzelésű erőműveket, illetve fűtőműveket, Lengyelországban pedig szélerőműveket szerelnek föl az energetikai befektetők. A két ország beruházási költségeit csökkenti, hogy ugyancsak Hollandia már megállapodott a két országgal: megveszi az erőművekkel megtakarítható szén-dioxid-kibocsátási kvótát.

lönböznek egymástól. A Kossuth-díjas solti adója például egymillió wattot meghaladó teljesítménnyel működik (mellette világítani kezd az izzó), a mobiltornyok viszont mindössze 80-90 watt teljesítményűek. A hagyományos külsejű acél- és egyéb fémszerkezetű építmények mellett egyre több a fából készült vagy fának álcázott mobiltorony. A nemzeti parkok és egyre több önkormányzat kívánsága is az, hogy a tornyok illeszkedjenek a környezetbe. A Westelnek például van fának álcázott tornya, a Pannon GSM pedig egyik ilyen létesítménye köré kilátót épített.

Pannon-torony kilátóval

A Pannon GSM-nek és a Westelnek országszerte egyaránt 1500-1600, a Vodafone-nak 1300 beltéri bázisállomása és kültéri tornya van, amely lehetővé teszi a telefonforgalmat. Sok önkormányzat előnyben részesíti, ha a cégek közös bázisállomásról látják el feladatukat. A Westelnek és a Pannon GSM-nek már kétszáz közös tornya van, amely főként nemzeti parkokban, az országhatáron és különösen nehezen engedélyező önkormányzatok területén áll.

Toronyverseny... folytatás a 15. oldalon

Népszab. 2002. okt. 16.

TELEVÍZIÓMŰSOR

Haydn: C-dúr fantáziák
Nap-nyugta
Iskola utca. English 4U
Iskola utca
Esti mese
Híradó este
Sporthírek
Századfordító magyarok.
Rejtő Jenő (1905-1943)
A csalás. Brit tévéfilm.
3/3.
Záróra
Fehér névjegykártya.
Lengyel tévéfilmsorozat 6/6.
A gazdagság kulcsai

NA TV

Indul a nap
Hungarorama
Égtájak (ism.)
Az erdélyi fejedelmi udvar
Szívtipró gimi (ism.)
Férfi az Eiffel-tornyon.
Amerikai bűnügyi film
Híradó. Vers
Gazdakör (ism.)
Élő egyház (ism.)
Tolja a szél a szekeret.
Tanyaszínház a Vajdaságban (ism.)
Talpalatnyi zöld (ism.)
Nyolcvan facsavar.
A Kolozsvári Képzőművészeti Múzeum története
Szóról szóra magyarul.
Magyar nyelvlecke kezdőknek
Magyar történelmi arcképcsarnok
– Xantus János
Szóra, magyar!
Szín-háték
Stan és Pan... és Garas.
Beszélgetés Garas Dezsővel
Őrzi zene
Egy hindu hercegnő emlékei.
Belga dokumentumfilm
Hej, hej, helyes beszéd!
Híradó, sport
Váltó
Mese
Szívtipró gimi
Száz nap Palermóban.
Olasz film
Simándy József énekel
Híradó, sport
Veszélyeztetett vagy veszélyes kisebbségek
Román filmjelenlét.
Sajnálom... megőrülök.
Román film
Összkép (ism.)
Hírek

KLUB

Való világ
Reggeli
Csak egy szavadba kerül!

9.05 Receptklub (ism.)
9.15 Julieta.
Mexikói filmsorozat. 102.
9.45 Teleparti
10.05 Top Shop
10.40 Teleparti
11.05 Top Shop
11.35 Delelő
13.10 Teleparti
14.05 Helene és a fiúk.
Francia filmsorozat. 215.
14.35 Csak egy szavadba kerül!
14.40 Receptklub
14.50 Kung-fu.
Amerikai akciófilm-sorozat
15.45 Való világ
16.20 Hegylakó. Amerikai kalandfilmsorozat. 86.
17.10 Mónika
18.05 Találkozások
18.30 Híradó
18.55 Való világ
19.05 Fókusz
19.40 Való világ
20.50 Barátok közt.
Magyar filmsorozat. 1735-1736.
21.25 Szupermozi:
Rendőrakadémia 7.
– Moszkvai kiküldetés.
Amerikai vígjáték
22.55 Valóvilág
23.15 Az elnök emberei.
Amerikai filmsorozat
0.05 Híradó
0.15 Antenna
0.45 Baby Blues.
Amerikai rajzfilmsorozat
1.05 Fókusz, időjárás-jelentés (ism.)
1.30 Divatklip

TV 2

5.45 Faluvilág
6.00 Utazás Gasztronómiában
6.35 Jó reggelt, Magyarország!
7.15 Laza©
9.00 Angela.
Mexikói tévéfilmsorozat. 19.
9.55 Gazdag ember, szegény ember.
Amerikai tévéfilmsorozat. 15.
10.45 Teleshop
11.40 Vad angyal.
Argentin tévéfilmsorozat
12.40 Mozidélután:
Szegény gazdagok.
Magyar romantikus dráma
14.20 Kapcsoltam
14.50 Yago. Spanyol–argentin kalandfilmsorozat. 86.
15.45 Melrose Place. Amerikai tévéfilmsorozat. 143.
16.45 Jakupcsek – Tűr, tilt, támogat? Élő talk-show
17.35 Claudia-show
18.30 Tények. **Utána:**
Skandinávlottó-sorsolás
19.05 Big Brother
19.10 Aktív
19.45 Szeret, nem szeret
19.55 Big Brother
20.55 Rendőrsztori. Magyar akciófilm-sorozat. 4/4.
Közben: Kenósorsolás
21.55 JAG – Becsületbeli ügyek
22.50 Big Brother
23.20 A főpolgármester-jelöltek vitája
23.55 Jó estét, Magyarország!
0.40 Totalcar
1.10 Siska. Német krimisorozat
2.10 Aktív (ism.)
2.45 Vers éjfél után

HBO

6.30 Csak te. Amerikai vígjáték
8.05 A bájkeverő.
Amerikai vígjáték
9.40 Vőlegény nyúlcipőben.
Brit–amerikai filmdráma
11.20 Tolvajtempó.
Amerikai akciófilm
13.20 A dzsentlemanus.
Amerikai vígjáték
15.10 Ujjgyakorlat. Brit kisjátékfilm
15.30 Apai választás.
Amerikai filmdráma
17.05 Derék Dudley. Amerikai vígjáték
18.25 Csak te. Amerikai vígjáték
20.00 Csipkatonák.
Amerikai animációs film
21.50 Függőkert.
Brit–kanadai filmdráma
23.25 Mocsok macsók mesei.
Amerikai vígjátéksorozat
24.00 Csak 18 éven felülieknek.
Amerikai filmdráma

SPEKTRUM

8.00 Nagy tankcsaták
9.00 A pszichológia ösvényein
9.35 A Föld felfedezése
10.10 Lakásban jó, de legjobb otthon
10.35 Tudsz élni nélküle?
11.05 Állati élet
12.00 Hegyi törzsek Észak-Thaiföldön.
Magyar ismeretterjesztő film
12.35 Indiák. 5/5.
13.05 Családomban egyéb állatfajták
13.35 Szülők iskolája
14.05 Gyógyít vagy öl
15.05 Világjárás másképp
16.05 Viselkedjünk!
16.40 Kertépítészet
17.20 Szalamandra éjszakája
18.20 Drágakőláz
19.20 Tűzhányók
19.55 Cikcakkban a Föld körül
20.30 A Nokia saga.
Finn ismeretterjesztő film
21.35 A colt legendája. Amerikai ismeretterjesztő film
22.45 Bogaras bogarász
23.15 Utazás a chamok földjén.
Magyar ismeretterjesztő film
23.50 Scientific American
0.50 A föld gyomrában

SATELIT

1.45 Nap mint nap
9.00 Aero-magazin (ism.)
9.30 Nap mint nap
17.20 Wobbler
17.55 A hír igaz!
19.00 Esti mérleg
19.25 Végre. Magyar vígjáték
21.00 Könnyűzenei klipek
22.55 KK – KultúrKoktél
23.30 Könnyűzenei klipek
24.00 Ismétlések

MAGYAR ATV

6.30 Más-nap
9.00 Napi 120 perc
11.00 Összefüggések
11.30 Délidő
13.00 Hírpercek
13.05 Köz-Hang
14.05 Hírpercek
14.10 Csak TErmészetesen!
15.10 Hírpercek
15.15 A Magyar ATV vendége: a Tv 11
15.15 Hírpercek
16.40 Naplemente
17.40 Hírpercek
18.50 Alapozó
19.00 ATV Híradó, Összefüggések
20.00 Ütköző
21.00 Emberközelben
22.00 ATV Híradó
22.30 Ami a könyvespolcról hiányzik
23.00 Autósvilág
23.30 Kulturális kalauz
23.50 Színházi látcső
0.15 ATV Híradó, Összefüggések
1.10 Ütköző
2.10 Kulturális kalauz

FILMMÚZEUM

8.00 Állat világ
9.00 Színház az egész világ.
Sós György: Köznapi legenda.
Közvetítés a kecskeméti Katona József Színházból
11.30 Casanova kontra Kékszakáll
11.45 Nyelvtanárok, figyelem! Oktatófilm
12.15 VOLT 18.
Egykori híradótöredékek
12.45 Születésünk titkai. 10/8.
13.45 A karmester:
Medveczky Ádám
14.30 Január. Tévéjáték
16.00 Nótaszó – Pest-Budáról szól a nóta
16.30 A fekete város.
Tévéfilmsorozat. 7/3.
17.30 Egymillió fontos hangjegy
18.00 Ideiglenes paradicsom.
Magyar filmdráma
19.30 Úszásoktatás
19.45 Esti mese
20.00 Boszorkányszombat.
Magyar ifjúsági film
21.30 „Diszkréció mellett".
Galambos Szilveszter szerzői estje
22.30 Privátfilm-múzeum
22.45 Diafilmmúzeum
23.00 Állat világ

NATIONAL GEOGRAPHIC CHANNEL

8.00 Ismétlések
19.00 Gorillák a sötétség mélyéből
20.00 Génvadászok
20.30 Egyenes adásban
21.00, 24.00 Versenyfutás az idővel
21.30, 0.30 Mesék az élő holtakról
22.00, 1.00 Hadihajók
23.00 A nagy becsapódás

EUROSPORT

8.30 Gyorsasági motoros endurance-verseny
9.30 Trial-vb
10.00 Tenisz
11.00 Labdarúgás
13.00 Extrém sportok
15.00 Tenisz
16.30 Labdarúgás
18.30 Tenisz
20.00 Lovaglás
21.00 Golf
22.30 Vitorlásmagazin
23.00 Sporthíradó

SPORT 1

8.45 Mai helyzet (ism.)
9.00 Kosárlabda,
férfi-világbajnokság,
Indianapolis, döntő,
Jugoszlávia–Argentína (ism.)
12.15 Tenisz, a cincinnati torna összefoglalója (ism.)
13.15 Zuhanyhíradó
– labdarúgó-magazin (ism.)
14.15 Sport 1-percek
14.30 Labdarúgás,
angol bajnokság, 9. forduló,
Manchester United–Everton (ism.)
17.00 Sport 1-percek
17.15 Jégkorong, NHL, New York Rangers–Toronto Maple Leafs
19.15 Mai helyzet
19.30 Futballmagazin
20.00 Labdarúgás, Eb-selejtezők Európában (élő)
23.00 Ringlispíl,
a Sport 1 bokszmagazinja
23.45 Bushido, 4/2. rész (ism.)

SÁG

ási!

IDŐJÁRÁS-JELENTÉS

MA

Budapest	Alföld	Dunántúl	É-Magyaro.
felhős	felhős	változó	borult
16 fok	17 fok	20 fok	13 fok

Várható hőmérséklet néhány városban

Athén	21 fok	változó
Bécs	18 fok	változó
Belgrád	20 fok	változó
Berlin	16 fok	zápor
Ljubljana	18 fok	borult
London	12 fok	változó
Madrid	16 fok	esős
Moszkva	2 fok	havazás
New York	13 fok	esős
Párizs	14 fok	esős
Pozsony	18 fok	felhős
Prága	13 fok	esős
Róma	21 fok	zápor
Zágráb	16 fok	borult
Graz	19 fok	borult
Besztercebánya	13 fok	borult
Ungvár	14 fok	borult
Kolozsvár	17 fok	felhős
Csíkszereda	13 fok	változó
Újvidék	20 fok	változó
Trieszt	14 fok	esős

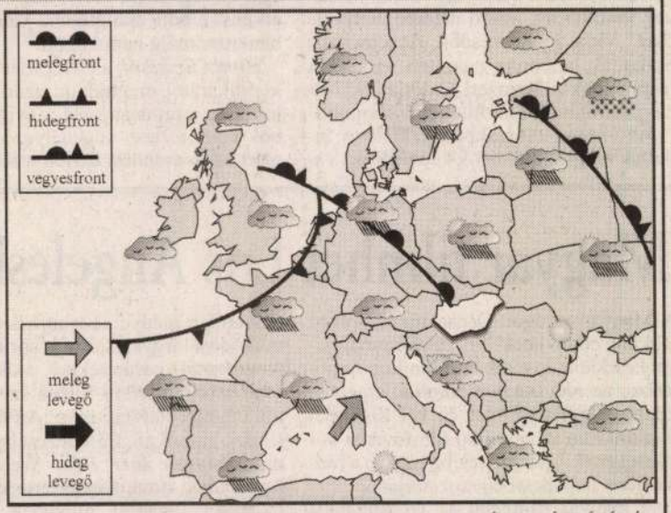

Duna	11 fok
Tisza	11 fok
Fertő-tó	9 fok
Balaton	11 fok
Velencei-tó	9 fok
Tisza-tó	12 fok
Szelidi-tó	11 fok
Atlanti-óceán	16-24 fok
[illegible]	20-27 fok

A MA VÁRHATÓ IDŐJÁRÁS

Európát nyugat-keleti irányban egy hullámzó frontrendszer szeli ketté. Ennek melegfronti része éri el hazánkat, s határozza meg időjárásunkat. A reggeli párásság, ködfoltok megszünte után, általában sok lesz a felhő fölöttünk, napsütés főként nyugaton és délen,

Eltemették Claus főherceget

Örök nyugalomra helyezték Delft város Új templomának királyi kriptájában Claus főherceget, Beatrix holland királynő férjét. Az október 6-án elhunyt 76 éves Claus von Amsberg, aki 1966-ban vette feleségül az akkor még csak trónörökös Beatrixot, évek óta Parkinson-kórban szenvedett, halálát közvetlenül tüdőgyulladás okozta FOTÓ: REUTERS/POOL – PAUL VREEKER

Bizonytalan a Munkácsy-képek sorsa

Rockenbauer már odaígérte az örökösöknek a négy festményt

Újabb restitúciós kérdés kavarhat vihart a magyar kulturális életben. Ezúttal Vida Jenő örökösei kérik vissza a magyar államtól azt a négy Munkácsy-festményt, amelyek jelenleg a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében vannak nyilvántartva. Az előző kulturális miniszter májusban már intézkedett a képek visszaadása ügyében. A jelenlegi kulturális kormányzat azonban további vizsgálatokat tart szükségesnek.

Kelemen András ügyvéd, a Vida-örökösök jogi képviselője még 1999 márciusában kérte a kulturális minisztériumot, hogy vizsgálja ki a festmények ügyét. Vida Jenő gyűjteményének ez a néhány darabja nem a németek által elrabolt, majd a Szovjetunióba került műtárgyak sorsában osztozott ugyanis. A Munkácsy-képeket tulajdonosuk 1944-ben kölcsönadta a Szépművészeti Múzeum kiállítására, majd letétbe helyezte őket. Vida Jenőt később Auschwitzba hurcolták, ahonnan nem tért vissza. A festmények a Nemzeti Galéria 1957-es megalakulásakor kerültek a múzeumba.

Az érdemi tárgyalások 2001-ben indultak meg az örökösök képviselője, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az államot képviselő Kincstári Vagyoni Igazgatóság között. Az ügyet kivizsgáló KVI állásfoglalása egyértelmű volt: szerintük a képek nem kerültek állami tulajdonba. Ennek alapján márciusban *Rockenbauer Zoltán* miniszter írásban is megerősítette, hogy „nincs elvi akadálya, hogy (a képeket) a védettségi eljárás egyidejű megindításával az érintett közgyűjtemények kiadják". Egy képet az örökösök visszakaptak, a másik négyet pedig a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal védelem alá helyezte. Ennek értelmében a festmények nem vihetők ki az országból.

Már csak az utolsó adminisztratív lépés, a nyilvántartásból való törlés volt hátra – mondja Kelemen András –, erre azonban mindmáig nem került sor. Az ügyvéd szeptember 9-én levélben fordult *Görgey Gábor* kulturális miniszterhez, és segítségét kérte, hogy szerezzen érvényt elődje döntésének. Választ azonban mindmáig nem kapott.

Koncz Erikától, a NKÖM helyettes államtitkárától megtudtuk: azért nem terjesztette a miniszter elé a nyilvántartásból való törlést engedélyező okiratot, mert ellentmondást észlelt a Kincstár álláspontja és a minisztérium jogászainak véleménye között. Az utóbbiak arra hívták föl a figyelmét, hogy ha az örökösök annak idején elhagyták az országot, az teljes vagyonelkobzást vont maga után, így a kárpótlás folyamatában voltak jogosultak kártérítésre. Koncz Erika ezért az Igazságügyi Minisztériumhoz fordult, állásfoglalást kérve. A választ reményei szerint hamarosan megkapja, és ennek birtokában veszi föl újra a kapcsolatot az örökösökkel és képviselőjükkel. A helyettes államtitkár hangsúlyozta: a tárca mindenképp megegyezésre törekszik.

Az utóbbi évtizedben meglehetősen sokan fordultak magyarországi közgyűjteményekhez a korábban tulajdonukban volt műtárgyak visszaadása érdekében. Ezen ügyek egy része – mint az Andrássyak esete – megegyezéssel ért véget, de a Herzog-ügy egészen a bíróságig jutott. A pert első fokon az állam elveszítette. Ezek az ügyek viszont felhívták a figyelmet a múzeumi nyilvántartások és dokumentációk hiányosságaira. A közgyűjteményekben lévő műtárgyak eredetének kivizsgálásán jelenleg egy munkacsoport dolgozik a Szépművészeti Múzeumban.

N. Kósa Judit

Magyar filmhét Los Angelesben

A Magyarországon Oscar-díjra nevezett Hukkle című játékfilm díszbemutatójával kezdődik november 20-án Los Angelesben az idei magyar filmhét, amelyen kilenc nagyjátékfilmet és két kisfilmet mutatnak be az amerikai filmfőváros közönségének – jelentették be tegnap a rendezvény budapesti tájékoztatóján.

A magyar filmhetet az Új Budapest Filmstúdió (ÚBF) a Magyar Filmunióval (MF) együtt szervezi. *Vezér Éva*, az MF igazgatója elmondta: a vetítéssorozaton a legutóbbi Magyar Filmszemle alkotásaiból mutatnak be válogatást. Az amerikai közönség angol felirattal láthatja a Hukkle mellett a Chico, az Ébrenjárók, a Felhő a Gangesz felett a emberek reményei szerint üzleti, együttműködési tárgyalásokra is sor kerülhet a tengerentúli partnerekkel, akiket a legfontosabb amerikai filmes szervezetektől, cégektől hívtak meg. Az új magyar filmek amerikai „fölfedezéséhez" jók az előzmények: *Tarr Béla* Werckmeister harmóniák című, világszerte nagy elismeréssel fogadott művének amerikai moziforgalmazása után jelenleg *Sopsits Árpád* Torzók című, eddig húsz nemzetközi filmdíjat elnyert alkotása fut több mint nyolcvan amerikai művészmoziban.

Megtudtuk, hogy a magyar filmhét iránt San F[illegible] is érdel[illegible]

Régi nemzetesek név nélkül

MUNKATÁRSUNKTÓL

Megváltoztatva az elsőfokú ítéletet, másodfokon eltiltották nevének használatától a Régi Magyar Nemzetesek Társaságát. *Kizmanné dr. Oszkó Marianne* tanácsa a másodfokú ítéletben nem vette figyelembe, hogy a Régi Magyar Nemzetesek Társasága éppen a ma Magyar Nemzet néven megjelenő napilaptól, annak szellemiségétől kívánja megkülönböztetni magát, így a szerepkörök egyértelműen elhatárolódnak. Indoklásában a bíró[illegible]ság a

Változtatnak a szakképzés finanszírozásán

A kormányciklus végéig ígért változást a középfokú szakképzés anyagi támogatásában Hiller István egy balatonfüredi konferencián adott nyilatkozatában. Az oktatási tárca politikai államtitkára elismerte: a szakképzés rendszere reformra szorul, mivel a közelmúltban bevezetett oktatási formák némelyike még kialakulatlan.

VESZPRÉMI TUDÓSÍTÓNKTÓL

A magyar szakképzés tragikus állapotban van – jelentette ki tegnap *tudósítónknak Baskiné Lipka Gabriella,* a Magyar Közoktatási és Szakképzési Szakszervezet ügyvezető elnöke egy Balatonfüreden rendezett konferencián. A mintegy tizenegyezer tagot tömörítő szakszervezet vezetője szerint a legfőbb probléma, hogy a szakképző- és szakközépiskolákat nem finanszírozza eléggé az állam. Egy szakközépiskola például ugyanannyi állami támogatást kap egy diákja után, mint a gimnázium – holott a szakmai gyakorlati oktatás feltételeinek biztosítása miatt a szakközépiskolai képzés lényegesen drágább. Baskiné megjegyezte: a felsőfokú akkreditált szakképzés mai formájával is elégedetlenek a szakszervezet tagjai. Ez a felsőoktatási intézményekben zajló, ám diplomát nem adó, kétéves oktatási forma ma már az Országos Szakképzési Alap összegének mintegy harmadát viszi el, elsősorban azért, mert a két évet záró oklevél birtokában felvételi nélkül lehet beke-

Hiller István

Hazaszállítják a Munkácsy-képet

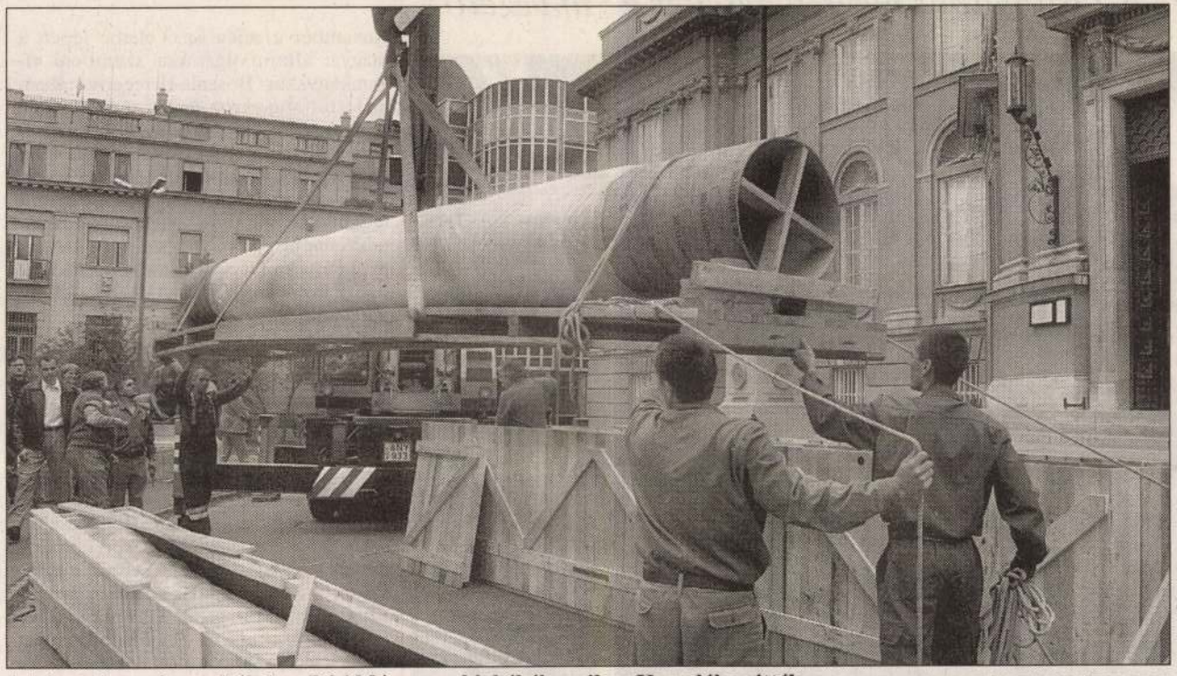

A képet daruval engedték le a Déri Múzeum ablakából, amikor Kanadába vitték FOTÓ: MTI – HORVÁTH KATALIN

DEBRECENI TUDÓSÍTÓNKTÓL

A nemrégiben a kanadai Hamilton Galéria tulajdonába került Krisztus Pilátus előtt című Munkácsy-festményt hamarosan visszaszállítják Magyarországra, és az alkotás a letéti szerződés értelmében legalább 2008-ig a debreceni Déri Múzeumban marad – hangzott el a Hajdú-Bihar megyei közgyűlés tegnapi ülésén. Mint ismeretes, a Munkácsy-trilógia három darabja az 1881-ben készült Krisztus Pilátus előtt, az 1884-es keltezésű Golgota és az Ecce Homo!, amelyet Munkácsy 1896-ban festett. Közülük csak egy, az Ecce Homo! van a Déri Múzeum tulajdonában. A Krisztus Pilátus előtt című alkotást tavaly októberben azért szállították Debrecenből a tengerentúlra, hogy kanadai tulajdonosa az ottani törvényeknek megfelelően ajándékozhassa a festményt a Hamilton Galériának, amely a képet letétben a cívisvárosban helyezi el.

A Hajdú-Bihar megyei közgyűlés tegnap ötmillió forintot szavazott meg a Munkácsy-kép hazaszállításának költségére, amelynek felét a debreceni önkormányzat állja. A trilógia harmadik darabja, a jelenleg is Debrecenben látható Golgota megvásárlásáért a magyar állam még tárgyal a festmény amerikai tulajdonosával.

Miből lesz pénz zöldberuházásokra?

Ivóvíztisztításra egy fillért sem terveztek 2003-ra

Kevésnek tartja a környezetvédelemre jutó jövő évi forrásokat az Országgyűlés környezetvédelmi bizottsága, ezért

tását követően végeztek jelentős átszervezéseket, mivel szerinte a költségvetési fejezetek köszönő viszonyban sincsenek

Emiatt egyre gyorsuló ütemben szennyeződik a környezet, növekednek a társadalmi feszültségek és romlik a gazdaság versenyképessége. Az ülésen elhang-

RÖVIDEN

Operaházi pályázat

A Magyar Állami Operaház intendáns főigazgatói posztjára kiírt pályázatra péntekig négyen nyújtották be jelentkezésüket a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumához. A pályázat egyébként szerdán éjfélkor zárul. A jogszabály értelmében a főigazgató személyéről a pályázat határidejének lejártát követő 30 napon belül a szakmai kuratórium javaslata alapján *Görgey Gábor* kulturális miniszter dönt. A miniszter hozza meg döntését. *(MTI)*

Jó ütemben halad a fejlesztési terv

Baráth Etele beszámolója szerint jó ütemben halad a nemzeti fejlesztési terv végleges változatának kidolgozása, így a dokumentum november végére elkészül, és december végéig eljuttatható az Európai Uniónak. A MeH nemzeti fejlesztési tervért és EU-támogatásokért felelős politikai államtitkára pénteken, az Európai Információs Pontok hálózatának tolnai országos tanácskozásán beszámolt arról: a terv társadalmi vitájába mintegy ezer szervezet kapcsolódott be, a használható javaslatokat folyamatosan beépítik a tervezetbe. *(MTI)*

Batthyány-Strattmann László boldoggá avatása

Rómában jövő év március 23-án boldoggá avatják Batthyány-Strattmann Lászlót, a szegények orvosát. A nemesi családból származó Batthyány-Strattmann Dunakilitin született 1870-ben, élete java részét a mai Burgenlandban töltötte. Bécsben végezte az orvosi egyetemet, és szemészetre szakosodott. Kórházat alapított Kittseeben és Körmenden, ahol a szegény betegeket ingyenesen kezelték. A mélyen vallásos orvos, 13 gyermek apja, 1931-ben hunyt el. Boldoggá avatásának folyamatát már a negyvenes években elindították. A boldoggá és szentté avatásokkal foglalkozó vatikáni kongregáció illetékes bizottsága megerősítette, hogy egy rákban megbetegedett, az orvosok által már reménytelen esetnek tartott magyar beteg meggyógyulását csodának kell tekinteni, ami Batthyány-Strattmann közbenjárásának köszönhető. Ezt pápai

Teng utolsó győzelme

Kína és a világ számára is tartogathat meglepetéseket az új vezető

Végszavazás a pártkongresszuson. Az első sorban balról Hu Csin-tao alelnök, Csu Zsung-csi miniszterelnök és Csiang Cö-min államfő

FOTÓ: REUTERS – ANDREW WONG

Egy nagy álmodó nagy álma valósult meg tegnap: Teng Hsziao-pingé. Körülbelül eddig a napig tudta megálmodni képszerűen pártja jövőjét. Az ő hagyatékából fakad, hogy az itt „harmadik generációnak" hívott vezetés nyugdíjba vonuljon és Hu Csin-tao legyen a párt főtitkára. Amikor 1992-ben ezzel az indokkal beszuszakolta a viszonylag ismeretlen Hut a párt állandó bizottságába, senki nem adott volna egy lyukas garast sem azért, hogy majd 2002-ben ebből az emberből főtitkár lesz. Az lett. Kínában és a Kínai Kommunista Pártban is hagyománya van az utódjelölt státusának. A cím talán legfontosabb jellemzője, hogy betöltője általában nem válik utóddá.

Az új pártfőtitkár politikai profiljának nehézkes megrajzolása során tehát az lehet az első vonás, hogy minden bizony-

párt katonai bizottságának s ugyanakkor (mert ilyenből kettő van) az állami katonai bizottságnak is. Egyre intenzívebben nyomták bele a pártelit krémjébe, s nyugati hírveteránok szerint egy ideje lényegében már ő volt a párt napi menedzsere.

Ez a folyamat legalább annyit elmond Csiangról, mint Huról. Aki figyelte, az emlékezhet rá, néhány éve azzal volt tele a nyugati média, hogy a főtitkár a saját emberét akarja utódául megtenni. Ez a saját ember Ceng Csing-hong volt, akit még a nyolcvanas évek közepén Sanghajban szemelt ki magának Csiang mint tehetséges vezetőt, s azóta famulusként követi egyre magasabbra emelkedő főnökét. Az igazság pontosan nem tudható. Egy bizonyos, Cenget éppen most választották be a Hu által vezetett állandó bizottságba. Tehát ugyanakkor, amikor Csiangnak vélhetően magának is volt egy

jelöltje, nem mulasztotta el felké-

nak az élére még ugyanezen év novemberében, az állami élére pedig a következő év márciusában került. Tengnek akkor már nem volt szüksége címekre befolyása megőrzéséhez. A mai helyzet tehát teljesen más. A katonai bizottságoknak valós, napi hatalmi funkciójuk általában nincs. Gondolhat Csiang – persze – arra, hogy egy válságosabb időben jobb, ha ő áll a ravasznál, de ha a mai stabil, perspektivikus állapotokat összeveti a saját életkorával, erre valószínűleg mégsem gondol. Sokkal inkább arról lehet szó, hogy Hunak pályája során viszonylag kevés köze volt a hadsereghez (pontosabban 1999-ig, amíg nem lett a katonai bizottság alelnöke, semmi), s a konszolidált átmenetet gondolják biztosítani azzal, hogy egy ideig még Csiang tartja a kezében a katonai ügyeket.

Hu tapasztalatai egyébként

mértékig kritikus tárgy

Autóval Bosznián át

Májustól novemberig a magyaroknak nem kell vízum

November elsején ismét életbe lépett a magyar állampolgárokkal szembeni vízumkényszer Bosznia-Hercegovinában, ami a turistaszezon elejéig, májusig tart. A vízummentességet második éve biztosítja a nyári szabadságolási időszakra a bosnyák fél, hogy ezzel is segítse az átutazást, a turizmust. Az idén nyáron a boszniai országúton szerzett tapasztalataim alapján jóval többen választották ezt az útvonalat a dalmát tengerpart felé, mint a korábbi években. Úgy gondolom, nem csalódtak.

Az országot észak–déli irányban átszelő út keresztülhalad mindhárom entitáson. A horvát–bosnyák határon már megszűntek a háborús viszonyok. Átadták a közúti forgalomnak az újjáépített Száva-hidat, az útlevél- és vámvizsgálat pont olyan, mint bárhol máshol. Az úton fel-feltűnnek az SFOR járművei, de jelenlétük nem nyomasztó. Hogy a délszláv háborút lezáró békeegyezmény nyomán létrejött állam kisebbik entitásában, a Szerb Köztársaságban járunk, azt a cirill betűs feliratok, a pravoszláv templomok mutatják. Itt a mobiltelefon lefedettség hiányában nem használható, de a horvátországi szolgáltató jele jócskán átnyúlik a határon.

Ahogy elérjük a boszniai–horvát föderáció képzeletbeli határát, ismét teljes a térerő. Megváltozik az út menti kép is, minaretek karcsú tornyai meredeznek az égbe és a fáradt utazót az út mentén számtalan étterem várja, ahol hatalmas kerékkel hajtott nyárson, parázs fölött sütik a bárányt. Az út keresztülvezet az Európa Jeruzsálemének is nevezett Szarajevón. Eltéveszthetetlen, mikor érkezik az ember a többségében horvátok lakta kantonba. A minareteket katolikus templomtornyok váltják fel, az út mellett, az út fölött, a házakon mindenütt horvát zászlót lenget a szél. Az éghajlat is változik, már érződik a tenger közelsége, a kertekben pálmák, narancs- és citromfák nőnek.

Bosznia-Hercegovinát Mitkovici határállomás jelzi. Itt ismét Horvátország kezdődik, de az útlevélre hamarosan ismét szükség lesz. A földrajzi elhelyezkedés, a történelmi hagyományok és a politika akarataként mintegy 20 kilométer megtétele után ismét Boszniában kanyarog az út az országhoz tartozó 12 kilométeres tengerparti szakaszon.

Bosznia-Hercegovinán végigautózni fantasztikus élmény, csodálatos környezetben vezet a jó minőségű, karbantartott, de csak kétszer egysávos út. Gyorsan kiderül, milyen hűvös tud lenni a legnagyobb kánikulában is a világ egyik legszebb vidékének nevezett Neretva folyó völgye. Ám bármennyire is elbűvölő a táj, egy percre sem szabad megfeledkezni arról, hogy az országban csak 1996-ban fejeződött be a több mint négy évig tartó véres polgárháború. Szívszorító fizikai közelségbe kerül a háborús pusztítás, a kiégett, romba dőlt házak, az elhagyatott falvak, az egymást érő temetők.

Figyelem: saját érdekében senki sem szegje meg az előírásokat. Nem szabad figyelmen kívül hagyni az esetleges aknaveszélyre figyelmeztető jelzéseket. E szabályokat betartva a közlekedés Boszniában biztonságos, az emberek barátságosak, az üzletek árukkal roskadásig telе. És aki a téli hónapokban nem szívesen vállalkozik a hosszú autóútra, az repülőgéppel is elérheti a boszniai fővárost, és a Szarajevótól mindössze félegyóránvira található olimpiai színhelyeken hódolhat a téli sportoknak.

Szarajevó, 2002. november

Frick Zsuzsa

A KORMÁNYZÁS 4 ÉVE

Pártpolitika a civil szektorban

Azok boldogulnak, akik patrónust találnak maguknak

A kormányzat csak szavakban szeretné elérni a pártoktól mentes civil szektor megteremtését, a valóságban a jobboldal holdudvarának erősítésén fáradozik. Pártszempontok határozták meg az elmúlt négy év legjelentősebb civilpolitikai intézkedését, az egyesületek és alapítványok ingatlanhoz juttatását is. A hatalom ígérete, hogy teljesítményhez köti, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a nonprofit szervezetek támogatását, legfeljebb elvétve valósult meg.

A nonprofit szektort jellemző adatok jelpillantásra töretlen fejlődésről tamindnak. A KSH legutóbbi – az beres állapotokat tükröző – kimutavé szerint a csaknem ötvenezer maszországi civil szervezet évente 415 árd forinttal gazdálkodik. A bevéka növekedése meghaladja az inflágyaértékét. A nonprofit szféra 81 ezer hogott alkalmazottnak biztosít munkát, cikrvezeteket 313 ezer önkéntes segífen egyesületek taglétszáma összesén megközelíti a hárommilliót.

A statisztikákban elmélyedve árnyalúr és kevésbé tetszetős képet kapunk. Pá mindig 466 olyan falu található az alagban, ahol nincs semmiféle civil táráció. Az alapítványok csaknem korada, az egyesületek közel negyede sovárosban jött létre. Szembetűnő, a civil szféra százmilliárdos bevésrnek majdnem kétharmada Budaa en összpontosul. A lakossági öntoveződéseknek különösképpen fonszerepe lenne a szegény régiókban, – a lélekszámhoz viszonyítva – épn a többszörösen hátrányos helyzetű abolcs-Szatmár-Bereg megyében ikködik a legkevesebb alapítvány és esület.

Az állami támogatások aránya valalyest nőtt, de még messze nem éri el fejlett nyugati országok szintjét. Rásul a civil szektornak juttatott költgvetési források tekintélyes része em a kormányzattól független nonprofit szervezeteket gyarapítja. Sokszor annyi történik csupán, hogy az állam az egyik zsebéből a másikba csorgatja át a pénzt.

A közhasznú társaságok például elméletileg a nonprofit szférához tartoznak, ténylegesen viszont gyakran a kormány vagy a minisztériumok gazdálkodási szerveként tényknednek. A közélet hangos volt a földművelésügyi tárcához és kisgazdákhoz kötődő közhasznú társaságok pénzügyi botrányaitól, amelyek jól érzékeltették, hogy a pártpolitikusok kifogyhatatlanok az ötletekből, ha a klientúra javadalmazásáról van szó. Árulkodó adat, hogy a közhasznú társaságok a nonprofit szervezeteknek csak kevesebb mint 2 százalékát teszik ki, miközben a szektor teljes bevételének 22,5 százalékával, vagyis 93,5 milliárd forinttal rendelkeznek.

Nyilvánvaló, hogy a nonprofit szférában tapasztalt – részben a főváros központi szerepével magyarázható – egyenlőtlenségek és aránytalanságok nem a jelenlegi törvényhozási ciklusban alakultak ki. De az is nyilvánvaló, hogy a mindenkori kormányzat gazdasági és jogalkotási eszközökkel döntő mértékben meghatározhatja a civil szféra mozgásterét.

Az előző kabinet javára írható, hogy a parlament elfogadta a minden hibája ellenére is fontos nonprofittörvényt, amely lehetővé tette, hogy az állampolgárok a befizetett jövedelemadójuk egy százalékát a nekik tetsző szervezetnek ajánlhatják fel. Az MSZP–SZDSZ-kormányt felváltó jobboldali koalíció viszont adós maradt a hasonló léptékű, progresszív intézkedésekkel.

Pedig az előjelek kedvezőek voltak. A kancelláriává átszervezett Miniszterelnöki Hivatal élére az a Stumpf István került, aki korábban a civil szféra kutatójaként a nonprofit szektorban is elismerést szerzett. A kancellárián megalakult a civil kapcsolatok főosztálya, az Országgyűlésben a társadalmi szervezetek bizottsága. Nem sok vizet zavart, de a

AZ EGYESÜLETEK TAGSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA TEVÉKENYSÉGCSOPORTOK SZERINT
(százalék)

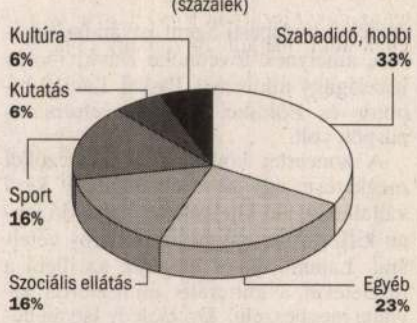

A 10 000 LAKOSRA JUTÓ NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA RÉGIÓK SZERINT

Forrás: KSH NÉPSZABADSÁG-grafika

tényszerűség kedvéért említést érdemel, hogy a kabinet egy civil koordinációs tárcaközi bizottságot is létrehozott.

A kormányzat megígérte, hogy a valós teljesítményhez szabja, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a szervezetek támogatását. Cserébe annyit kért, hogy a civil szféra maradjon távol a pártpolitikától. Ugyanezt az elvárást fogalmazta meg Mádl Ferenc köztársasági elnök is, aki egy nemzetközi tanácskozáson kifejtette: a nonprofit szervezeteknek nem lehet érdekük, hogy a pártok „szolgálóleányává" szegődjenek. A civil társadalom hatalmi tényezőinek – mondta a köztársasági elnök – legfőképpen attól kell őrizkedniük, hogy „alárendeljék magukat akár az államnak, akár más, jelentős politikai erőcsoportoknak, akár a civil szférára kívülről erőltetett hierarchiának".

Az egyesületeknek, alapítványoknak szánt ingatlanok elosztásakor viszont a kormánypártok és a MIÉP azt bizonyították, hogy a jobboldal felé kacsingató civil szerveződésekkel szemben elhanyagolható követelmény a pártsemlegesség.

A mintegy 1700 ingatlan és ingatlanrész tulajdonjogáról szóló döntést a parlamenti pártok képviselőiből álló ideiglenes testület készítette elő. A zárt ajtók mögötti osztozkodás az „egyet neked, egyet nekem" elv alapján folyt a pártok között, következetesen egyedül az SZDSZ hangoztatta az ellenvéleményét. Kezdetben úgy tűnt, az ellenzéki szocialisták – pontosabban az MSZP-hez húzó civil szervezetek – igénye is teljesül.

A szocialisták az egyre szaporodó panaszok nyomán ismerték fel, hogy szavazataikkal olyan szervezeteket is szép számmal tulajdonhoz juttattak, amelyek jobboldali kötődéséről sejtelmük se volt. A milliárdos értéket képviselő fővárosi ingatlanok sorsáról már a politikai hidegháború légkörében döntöttek a MIÉP-pel kiegészült kormánypártok.

A Fidesz egyik szellemi műhelyének tekintett Századvég Alapítvány a II. kerületi Bimbó úton, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége a belvárosi Pesti Barnabás utcában, a Magyar Demokrata című hetilapot kiadó Magyar Ház Alapítvány, valamint a bevallottan is MIÉP-es Bocskai István Szabadegyetem Alapítvány az Andrássy úton tett szert értékes ingatlanokra.

Az MSZP és az SZDSZ tüntetően kivonult az ülésekről, így tiltakozva a „törvénytelen és erkölcstelen" eljárás ellen. A fideszes Halász János viszont úgy vélte, az MSZP ezzel akarja elterelni a figyelmet arról, hogy az előző kormány idején a szocialistákhoz közeli egyesületek és alapítványok pályázat nélkül jutottak ingatlanokhoz. Halász kijelentette, hogy ezúttal a legjobb pályázatot benyújtó szervezetek kaptak tulajdont.

A fejlemények kétségessé tették a fideszes politikus állítását. Az MSZP-s Hegyi Gyula dokumentumokkal igazolta: a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jogsértő módon, annak ellenére jutott székházhoz a Belvárosban, hogy annak csak néhány helyiségét pályázták meg. A jobboldali képviselők kénytelenek voltak felülbírálni korábbi döntésüket, és más civil szerveződéseknek is helyet biztosítani az épületben.

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége mindenesetre igyekszik meghálálni a kormánypártok bizalmát. Tüntetéseket szervez az MSZP székháza előtt és országos zarándoklatot hirdetve imádkozik a jobboldal választási győzelméért. Más szerveződések nyíltan a baloldali és liberális erők mellett szálltak be a küzdelembe, a „civil akaratot" kinyilvánító rendezvényeiken ellenzéki politikusoknak kínálnak fórumot.

A civil szférát alkotó több tízezer különféle szervezet közül továbbra is főként azok szerepelnek a nyilvánosság előtt, és azok remélhetnek kiváltságokat, amelyek patrónust találnak maguknak a pártpolitikai palettán.

Czene Gábor

A NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA SZERVEZETI FORMA ÉS TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT

Településtípus	Alapítvány	Közalapítvány	Egyesület	Köztestület	Munkavállalói érdekképviselet	Szakmai érdekképviselet	Közhasznú társaság	Intézmény	Összesen
Főváros	6 079	94	5 180	65	493	859	188	18	12 976
Megyeszékhely	4 533	145	4 770	115	457	488	209	24	10 741
Többi város	4 787	251	5 713	81	348	553	182	10	11 925
Község	3 254	611	7 462	235	143	648	173	3	12 529
Összesen	**18 653**	**1 101**	**23 125**	**496**	**1 441**	**2 548**	**752**	**55**	**48 171**

Forrás: KSH

CIKKÜNK NYOMÁN

A nemzet sírkertje III.

Egyetértek Ráday Mihály észrevételeivel (*Népszabadság*, 2002. március 9.), melyeket a Nemzeti Kegyeleti Bizottság titkárával, Fogarasi Katalinnal készült interjú (*Népszabadság*, 2002. március 6.) kapcsán fejtett ki. Kiegészítésképpen érdemes felhívni a figyelmet néhány további fontos tényre.

1. Nem igaz, hogy a Kerepesi úti (Fiumei úti) temetőben „mindig volt köztemetés". A sírkert éppen azért volt évtizedeken át működésképtelen, mert lezárt területként vegetált, ahová csak kivételes esetben lehetett temetkezni.

2. A temetőről szóló „nagyobb tanulmány" elkészítésekor elkerülte a bizottság figyelmét, hogy gróf Bethlen István „sírja" valójában egy szimbolikus sírhely, ahol az 1994-es újratemetéskor egy urna kapott helyet, mely a moszkvai Donszkojkolostor temetőjéből származó földet tartalmazott. A bizottság valóban állíttatott egy új sírkövet, amelyen azonban, sembe véve a tradíciókat, a felirat nem utal a szimbolikus jellegre, ráadásul az 1946-os halálozási évszám után, teljesen indokolatlanul, zárójelbe tett kérdőjel szerepel, bár Romsics Ignác kutatásainak köszönhetően ma már napra pontosan ismerjük Bethlen István halálának idejét.

3. A bizottság titkára szerint Márai Sándor és Zilahy Lajos külföldön van eltemetve, s hamvaikat haza kellene hozatni. Márai esetében ehhez különleges szakértelemre lesz szüksége a bizottságnak, hiszen az író hamvait 1989-ben a Csendes-óceánba szórták. Zilahy Lajos urnája pedig, végakaratának megfelelően, már a hetvenes évek óta itthon van: korábban a Farkasréti, majd néhány éve a Kerepesi úti temetőben helyezték el.

Tóth Vilmos
történész

A Golgota kálváriája

Texasba kerül a Munkácsy-trilógia egyik darabja?

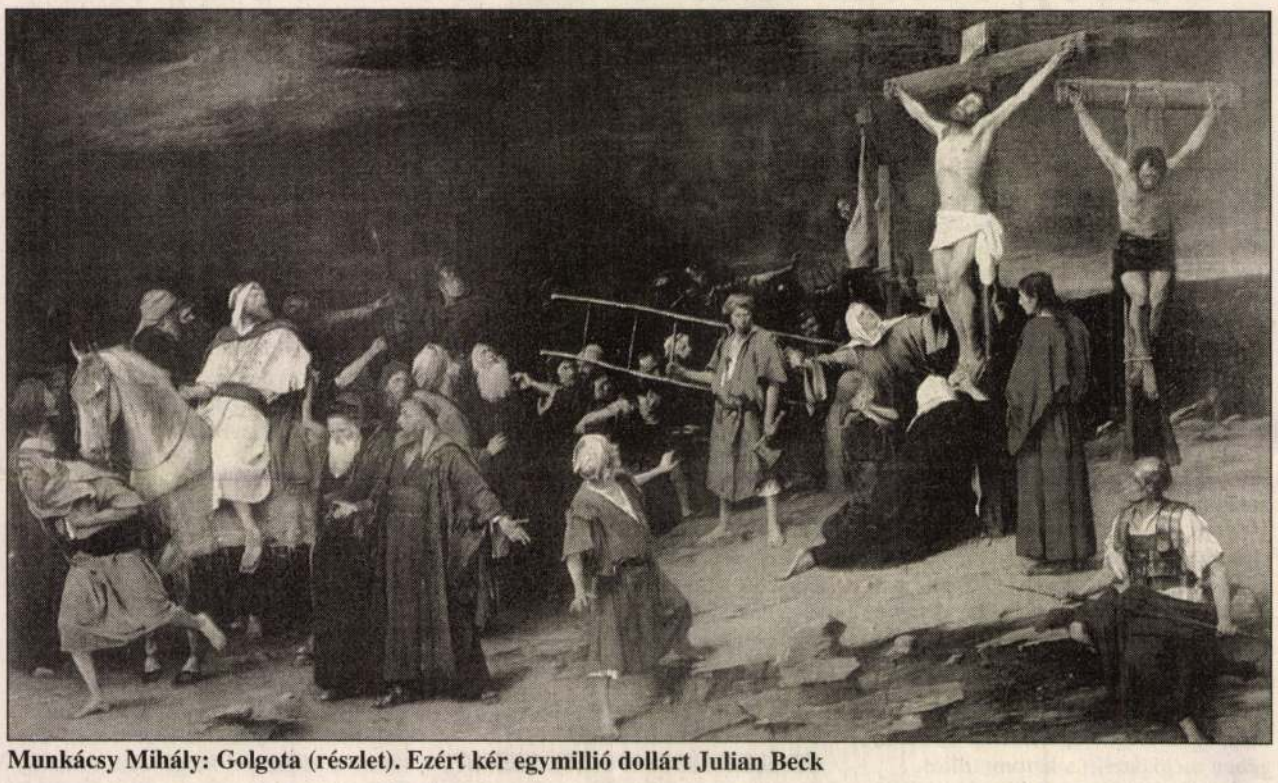

Munkácsy Mihály: Golgota (részlet). Ezért kér egymillió dollárt Julian Beck

Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát és hozzáállását, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak a festmény tulajdonosa, Julian Beck. Hozzátette: már évekkel ezelőtt közölte az illetékesekkel, hogy egymillió dollárért hajlandó megválni a képtől. Állítása szerint azért várt mostanáig, mert úgy érezte, komolyan gondolják Magyarországon a festmény megvásárlását és vételárának összegyűjtését.

New York-i Sotheby's műkereskedőház, 1988. február 24.: Ezen a napon bocsátották árverésre a Munkácsy-trilógia két festményét, amelyeknek a kikiáltási ára 15-15 ezer dollár volt. A Krisztus Pilátus előtt 60 ezer dollárért kelt el. A Golgotát 47 ezer 500 dollárért vásárolta meg a magyar származású Julian Beck, a Madison sugárúti Pannónia Galéria tulajdonosa.

– A Golgota a lehető legvéresebb történet. Értékén pillanatnyilag eladhatatlan – nyilatkozta a Népszabadság washingtoni tudósítójának az árverést követően Beck. – Elteszem... Tizenhárom év múlva ismét aukcióra viszem a Golgotát. Ez egymillió dolláros kép. Egyszer majd csak megkapom érte az árát.

Három évvel később mégiscsak Magyarországra került a Golgota annak a letéti szerződésnek köszönhetően, amit a kép tulajdonosa a Magyar Nemzeti Múzeummal kötött. A festmény azóta is a debreceni Déri Múzeumban látható, habár a szerződés 2000. december 31-én lejárt. Igaz, a záradék szerint további öt évig, 2006. január elsejéig őrzi a Déri Múzeum a Golgotát, ahonnan azonban a tulajdonos bármikor elviheti.

Múltak az évek. Ez idő alatt a Golgotát az állam pénzén restaurálták négy szakember és számos segítő közreműködésével. Az ingyen letétbe helyezett festménynek a Déri Múzeum biztosította térítésmentesen a tárolást, a fűtést és az őrzést. Ezen idő alatt a Krisztus Pilátus előtt is hazakerült, így a harmadik, Ecce Homo című képpel együtt a teljes trilógiát láthatta a közönség, amely felbecsülhetetlen értéke a magyar kultúrtörténetnek is.

„Nagy szégyen lenne Magyarország számára, ha a Golgotát nem tudnánk megvásárolni – írta 2000. július 23-án kelt levelében a tulajdonosnak dr. Selmeczi László, a Hajdú-Bihari megyei múzeum igazgatója. – Amennyiben mégsem sikerülne a Golgotát az ismert feltételek mellett Magyarországon tartani, természetesen – bár fájó szívvel – gondoskodni fogunk vállalt kötelezettségeinknek megfelelően a kép visszaszállításáról."

Tavaly lejárt a tizenhárom év. – A New York-i Sotheby's céget bíztam meg ekkor a festmény eladásával – mondta el lapunknak Julian Beck. – De úgy, hogy ne árverésen keresztül értékesítsék a képet. Selmeczi úr ekkor bejelentette, hogy őket is érdekelné a festmény megvásárlása. Én Láyer Józseffel, a Hajdú-Bihar megyei önkormányzati közgyűlés elnökével tárgyaltam. Úgy tapasztaltam, komolyan gondolják a kép megvételét és az egymillió dollár összegyűjtését. Ezért vártam.

A parlamentben interpelláció hangzott el a Golgota ügyében, ami után – információink szerint – Orbán Viktor miniszterelnök különös figyelmet fordított a trilógia sorsára. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma vállalta, hogy az egymillió dolláros ár egyharmadát állja. A debreceni Munkácsy-trilógiáért Közalapítvány számlájára mostanáig több mint tizenegymillió forint érkezett a célból, hogy azt is a Golgota megvásárlására fordítsa a város vezetése. Jótékonysági hangversenyt rendeztek a budapesti Szent István-bazilikában, amelynek fővédnöke Dávid Ibolya igazságügy-miniszter, Paskai László bíboros és Bölcskei Gusztáv református püspök volt.

A koncertet követően a szervezőket megkereste egy neve elhallgatását kérő vállalkozó, aki kijelentette: hajlandó lenne kifizetni az egymillió dolláros vételárat. Lapunk akkor megírta: az illető a részleteket a kulturális miniszterrel kívánta megbeszélni. Dr. Ecsedy István helyettes államtitkár telefonon az ajánlat írásos előterjesztésében állapodott meg a vállalkozóval.

Értesüléseink szerint ez a tárgyalás azért szakadt meg, mert a minisztérium levélben közölte: a vállalkozó társtulajdonos lehet, és a vételár kétharmadát állhatja csak. Ez azonban nem felelt meg az illetőnek, aki teljes tulajdonjogot kívánt, valamint miniszteri szintű találkozót.

Idén január 28-án Láyer József tájékoztatta levélben a Golgota tulajdonosát, hogy a továbbiakban a kulturális kormányzat megbízottja és szakértője tárgyalna vele a festmény megvásárlásáról. Találkozóra kért lehetőséget, amelynek célja „az ár és a fizetési feltételekben való megállapodás lenne, hogy a kép sorsát a magyar állam vételi szándékának megfelelően" rendezzék el.

A lapunkhoz eljuttatott dokumentumok alapján a helyettes államtitkár február 24-én e-mailben kereste meg Becket mint a festmény megvásárlásának előkészítésével megbízott illetékes. Ekkor arról született megállapodás, hogy így, elektronikus úton folytatódik a tárgyalás.

Február 27-én érkezett meg Julian Beckhez a magyar kormány részéről az ajánlat: „...Az egyeztetési folyamat részleteit a magunk részéről egészen a megállapodásig bizalmasan kezeljük, és úgy véljük, Ön szerint is ez a helyes módja az ügy intézésének. Megbízatásom alapján vételárként a szóban forgó műtárgyért a magyar állam részéről 200 000 – azaz kettőszázezer USD-t ajánlok elfogadásra az Ön számára. Az ajánlat a következő tények és szempontok figyelembevétele alapján alakult ki:

1. A kép megszerzésekor az Ön által kifizetett vételár összege.

2. A független szakértők és műértők értékelése, amely szerint a kép jelenleg inkább 120 ezer USD-hez közeli áron, maximum 150 ezer USD-ért lenne eladható a műkincspiacon.

3. Az a tény, hogy a kölcsönvevő részéről végzett restaurálás az eredeti állapothoz képest mintegy 40%-os értéknövekedést eredményezett.

4. A képnek a Trilógia másik két darabjával történő együttes kiállítása az Ön engedélye révén jött létre, és a kiállítás egységének megtartása a kulturális örökség szempontjából fontos érdek.

A képet jelenleg is őrző debreceni Déri Múzeum vezetői lapunkat arról tájékoztatták: hivatalosan nem tudnak róla, hogy a festmény tulajdonosa el kívánja vinni tőlük a Golgotát. Ugyanilyen értelmű felvilágosítást kaptunk a város önkormányzatának illetékeseitől is. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának sajtóosztálya érdeklődésünkre ugyancsak azt közölte: minthogy nem értesültek a tulajdonos szándékainak megváltozásáról, továbbra is azt a letéti szerződést tartják irányadónak, amelynek alapján a műalkotás 2006-ig a Déri Múzeumban marad.

5. A Trilógia együttes bemutatásának érdeke olyan tényező, ami a becsült értéken felüli vételár felkínálását a realitások határán belül ebben a sajátos helyzetben lehetővé és indokolttá teszi. Vagyis Magyarország részéről az Önnel kialakított kapcsolat keretében folytatott ártárgyalás az Ön mint eladó számára egyértelműen előnyös, kedvezményezett helyzetet biztosít.

Az árajánlat a fentiek alapján a mi részünkről az Ön számára eléggé előnyös ahhoz, hogy elfogadható legyen, ugyanakkor elfogadása esetén nem jelent indokolhatatlanul magas árat a mi számunkra."

Beck március 23-án a következő választ küldte: „Mivel a leírtak lényegesen eltérnek az én eredeti ajánlatomtól, úgy gondolom, hogy a tárgyalásokat függesszük fel, és amennyiben a képpel kapcsolatos stratégiai döntésre jutok, jelentkezem az illetékeseknél."

„Árajánlatát megkaptuk – folytatta a tárgyalást március 12-én a helyettes államtitkár –, ugyanakkor értesültünk Debrecenből arról is, hogy a kép eddigi biztonságos elhelyezését olyan módon kívánja megváltoztatni, amely hat év alatt az általunk felkínált vételárnál nagyobb jövedelmet tesz lehetővé. Mivel ez idő szerint az egymillió dolláros árat elfogadni nem tudjuk, a Trilógia együtt tartása érdekében viszont szeretnénk mindent megtenni, a következő ajánlat megfontolására kérjük:

A kép restaurálása és biztonságos őrzése eddig Magyarországon megtörtént, Ön pedig nem kért a kölcsönzésért díjat. A Magyar Nemzeti Múzeummal kötött kölcsönszerződés értelmében ezekkel a feltételekkel a Golgota 2006. január 1-jéig maradhat Magyarországon. (...)

A korábban felajánlott 200 ezer dolláros vételár azonnal, egy összegben kifizetésre került volna. Természetesen készek vagyunk arra, hogy a szerződésben biztosított időszakon belül, tehát 2005 végéig az Ön által megjelölt részletekben kifizessünk a kép itt tartása érdekében 300 ezer dollárt. Ennek formája olyan lízing lehetne, melynek utolsó részlete a kölcsönző részéről a kép tulajdonjogának megszerzését is lehetővé tenné, azt megelőzően viszont Ön rendelkezne a képpel, tehát arról kellene részletesen megállapodnunk, hogy milyen biztosítékai vannak a kölcsönadónak és a kölcsönvevőnek a lízingügylet befejezése előtt. Ebben az esetben Önnek nem lennének szállítási költségei és kockázatai, biztosítási költsége sem, és jószándékának magyarországi elismerése és megbecsülése mellett az elérhető műkincspiaci árnál legjobb tudomásunk szerint magasabb összegű üzleti bevételhez is jutna..."

„A múlt év augusztusában a Sotheby's társaság adott számomra egy ajánlatot – reagált Beck ugyanaznap –, ami szerint Texasban, a legnagyobb amerikai egyházi könyvkiadó új épületének előcsarnokában szeretné a képet kiállítani.

Hat évre vennék kölcsönbe, havi 4000 dollárért, valamint vállalják a biztosítási költségeket. A fentiek miatt szándékomban áll a könyvkiadóval a tárgyalásokat elkezdeni, hiszen a kölcsönzés időtartama alatt alkalom kínálkozna a kép értékesítésére. Meg kell azonban Önöknek is érteniük, hogy a fentiek számomra a legjobb üzleti megoldást jelentik."

– Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak Washingtonból a festmény tulajdonosa.

Fehérváry Nóra

Ez az a ház, ahol áll az idő

Őrzik a tanácsi örökséget

Darázsfészket bolygatott meg a Szegedi Közéleti Kávéház szerkesztője, amikor január 13-ára a szegedi lakásprivatizációt tűzte ki témául. A Hági étterem legnagyobb különtermében még a pótszékek is kevésnek bizonyultak, sokan állva hallgatták végig a két és fél órás fórumot. Bármennyire higgadt is volt a műsor házigazdája, képtelenség volt elkerülni az indulatos szóváltásokat.

No de kezdjük az elején! Már az elnöki asztalnál helyet foglaló *dr. Lippai Pál* polgármester, *dr. Tóth László* jegyző, *dr. Tóth Dezső* IKV-igazgató, illetve *dr. Petri Ildikó* és *dr. Szilvásy László* önkormányzati képviselők sem képviseltek egységes álláspontot. A fórum egyik hozzászólója meg is jegyezte: nem itt kellene a belső ellentéteket föltárni, a majdnem kétszáz ember azért jött el, hogy megnyugtató választ kapjon kérdéseire. Sajnos ebben kénytelenek voltak csalatkozni, hiszen az egyetlen biztató kijelentés az volt, hogy egy őszi közgyűlési határozat szerint idén március 31-éig egyenként kell felülvizsgálni a jelenleg érvényben lévő elidegenítési tilalmi lista épületeit. Így aztán hiába kérdezte például egy nyugdíjas hölgy, hogy a tavaly nyáron fölújított épület, amelyben lakik, miért szerepel a felújítási listán, hiába reklamált egy Nádor utcában lakó úr, hogy hat éve figyelembe sem veszik a ház lakóinak vételi szándékát, a válasz mindig csak az iménti határidő utánra szóló biztatás volt. Szilvásy László óriási tapsot kapott, mikor a „meccs" első félidejében kijelentette: *gyakorlatilag 1990. október 23. óta lakásügyben ebben a városban semmi nem változott.* A tetszésnyilvánításra azt mondta: ez sajnos a szegedi önkormányzati képviselők munkájának értékelése volt. Dr. Petri Ildikó szintén a ring másik felében foglalt helyet, hiszen kulisszatitokként elárulta, hogy a még ma is érvényben lévő elidegenítési tilalmi felújítási lista gyakorlatilag a régi tanácsrendszerben született, s az önkormányzati tisztségviselők először még arra is képtelenek voltak, hogy átjavítsák az azóta már megváltoztatott utcaneveket. Nem érti azt sem, hogy milyen alapon tiltja meg a házak eladását az önkormányzat – fölújításra várás címén –, amikor 1991-ben mindössze 27 millió forintot, később pedig tudtával egyetlen fillért sem szavaztak meg rekonstrukcióra. Lippai Pál később módosította ezt a kijelentését azzal, hogy *tavaly 68 millió forint állt rendelkezésre a város épületeinek felújítására.* Szerinte Budapesthez képest Szeged belvárosa egy csoda, csoda szép. (Biztos ritkán látja a Virág cukrászda épületét!)

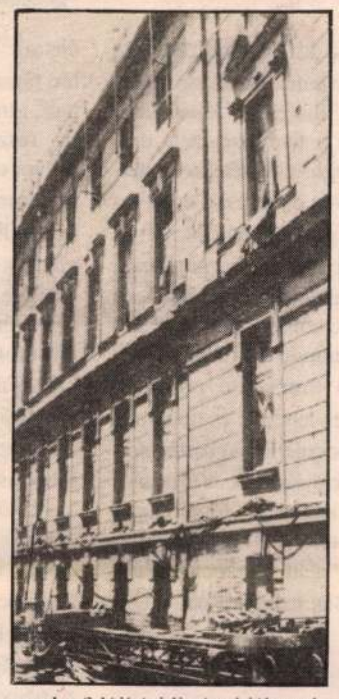

Tóth Dezső, az IKV igazgatója elmondta, hogy vállalatára óriási teherként nehezedik, hogy 1990-ben 30 milliárd forint értékű lakásvagyon került át az önkormányzathoz, közvetve az Ingatlankezelő Vállalathoz. Ezzel együtt átvettek 12 milliárdos fölújítási elmaradást is.

Teljesen jogos volt e kijelentés után a nem mikrofonba elmondott, hanem az asztal fölött sutyorgó kérdés: *mi a csudából akarja az önkormányzat fölújítani a tilalmi listára helyezett és még mindig ott tartott belvárosi épületeket?* Abban is igaza volt egy másik fogadatlan prókátornak, aki nem hiszi el, hogy a város kataszt-rófa esetére épp a több mint 100 éves belvárosi lakásokat akarja fönntartani szükséglakásként. Megkérdezték a Széchenyi tér 5. szám alatti épület „elprivatizálásának" módját is, ám senkit nem nyugtatott meg az a válasz, hogy a volt KIEG épülete régebben sem lakóházként szolgált, ezért kapott a tilalmi lista alól felmentést.

Sorolhatnám még tovább a kérdéseket és a gyakran ismétlődő, ám mégsem megnyugtató válaszokat, összességében azt mondhatom: 13-a nem volt szerencsés nap a város vezetői számára. Volt, aki megkérdezte, melyikük milyen pártot képvisel, azért, hogy arra biztos ne szavazzon a következő választáskor, s csak csodálni tudom polgármesterünk türelmét, aki a két és fél órás fórum ideje alatt hidegvérrel tűrte az őt ostromló kérdéseket. Megígérte, hogy tavasszal ismét találkozik Szeged polgáraival ebben az ügyben. Azt hiszem, okosabbat biztos nem tehetett, ha már az elmúlt három és fél év alatt ennél többet nem tudott elérni.

MEGYERI VALÉRIA

Szakmai fórum Szegeden

Jogászok és az önkormányzat

A JATE jogi kari tanszékei, valamint az MTA szegedi bizottsága szakmai napot rendezett a délalföldi jogászoknak és önkormányzati tisztségviselőknek. Elsőként *dr. Farkas László* államtitkár, a régió köztársasági megbízottja tartott előadást: *Az önkormányzati határozatok törvényessége és felülvizsgálata a gyakorlatban* címmel. Kiinduló tételnek tartotta, hogy a helyi önkormányzatok létrejötte mérföldkőnek számít a magyar jogáltamiság útján, mert általuk a már *Bibó István* és mások által is oly igen hiányolt helyi hatalom megvalósult. Természetesen, hangsúlyozta az államtitkár, ez a helyi hatalom nem lehetséges mindentől függetlenül, hanem döntéshozói munkája igényli is az állami felügyeletet. Beavatkozást azonban csak a legszükségesebb esetekben. Megállapította, hogy a délalföldi régió önkormányzatai törvényesen működnek, betöltötték hivatásukat.

***Dr. Szalai Erzsébet*, az Alkotmánybíróság tanácsosa az önkormányzatok és az Alkotmánybíróság kapcsolatáról beszélt. Elmondta, hogy az önkormányzatok különösen az első években, nem ismerték pontosan a helyüket a magyar jogrendszerben. Sok ügy került az Alkotmánybírósághoz, helyi népszavazások tárgyában. Ennek az a magyarázata, hogy a korábbi kényszerközségegyesítéseket szét akarták szedni, és ehhez kellett népszavazás. Ha azonban ezt a testület nem akarta, akkor olyan feltételeket hozott, amelyek teljesíthetetlenek.**

***Dr. Tóth Károly* alkotmányjogász szerint azért fontosak az ilyen tájékoztatók, mert a gyakorló jogászok általuk képet kapnak az Alkotmánybíróság és a Köztársasági Megbízotti Hivatal munkájáról. Ezáltal vélhetően jobban tekintettel lesznek munkájukban az általuk előírt követelményekre. Emellett ezek fiatal intézmények és fontos számukra a tapasztalatszerzés, ismerkedés a régióval, mint egésszel.**

***Dr. Lippai Pál* szegedi polgármester úgy gondolja, mindenki a saját kis területét látja, azon dolgozik és abból nemigen tud kitekinteni. Az önkormányzatok jogi fejlődéséről azt mondta, el, hogy az olyan nagyvárosok, mint Szeged, pláne jogi karral egy városban – könnyebb helyzetben voltak, mint a kistelepülések. Érdemesnek ítélte, hogy helyenként az Alkotmánybíróság felülbírálta az önkormányzati munkát, ami egybeesik a polgár laikus jogérzékével is.**

– tráser –

Hosszabb lesz a Híradó – Velünk marad Columbo

Magnum a tévében

A Magyar Televízió szegedi körzeti stúdiójának vendége volt tegnap *Kocsis L. Mihály*, az MTV műsorigazgatója, aki látogatását felhasználta arra is, hogy a tévé aktuális műsorpolitikáját megossza a helyi sajtó képviselőivel.

A vélemények különbözősége miatt az ominózus Egyenlegügyben abban maradtunk, hogy nem volt szerencsés annak idején a televíziónak oly nagy terjedelemben önmagával foglalkoznia. Ami a jövőt illeti, első kézből tudtuk meg, hogy a hírműsorok némi változás előtt állnak.

Bizonyára olvasóink is emlékeznek rá, az elmúlt évek során hányszor röppent fel annak híre, hogy a ma már történelminek számító Ellenzéki Kerekasztal Tárgyalások Fekete Doboz által készített dokumentumfilmjét, pontosabban annak ötször 50 perces összeállítását műsorra tűzi a televízió. Soha nem történt meg, mert állatorvosi ló lett belőle. Hol az egyik politikai oldal, hol a másik emelt kifogást az összeállítás politikai hangsúlyai ellen. A közelmúltban már majdnem egyezség született a vetítésre, de Kocsis szerint is érthetetlen aggályok miatt, ismét kútba esett a vetítés. Végül is pótszerként kapjuk mától három szombaton át azt az EKA-vitaműsort, melyben legfeljebb részleteket láthatunk a dokumentumfilmből. Továbbra is ennél a témánál maradva, készül egy dokumentum-portrésorozat tíz, a rendszerváltásban kulcsszerepet játszó politikusról. A névsor emlékezetből: *Kiss János, Orbán Viktor, Szabad György, Csoóri Sándor, Lezsák Sándor, Kőszeg Ferenc, Kónya Imre, Tölgyessy Péter, Fodor Gábor* és nem utolsósorban in memoriam *Antall József.*

Jó hír a játékfilmkedvelőknek, hogy az MTV megvette az egyik legnépszerűbb amerikai krimisorozatot, a Magnum című sztárprodukciót, s már raktáron a Columbo teljes repertoárja 1983-tól 1993-ig.

Az MTV a rádióhoz hasonlóan feladatul kapta a kormánytól racionalizálási koncepciója elkészítését. Míg azonban a rádió legegyszerűbbre, a műsorkészítő újságírók elbocsátására készül, a televízió inkább a nehezebb, hosszú távon gyümölcsöt ígérő megoldásban gondolkodik. Az alkalmatlan Szabadság téri székház helyett egy új, kimondottan a televíziós műsorkészítésre való épületben, mellyel az egész, ma még áttekinthetetlen struktúra is azonnal rációvá világosodna.

– Őrfi –

A Híradó mindkét kiadása öt perccel növeli műsoridejét, s az ARD hírműsoraihoz hasonlóan típusában is különböznek majd egymástól. Kettéválik a gyors informálás és a háttérbeszélgetések, elemzőbb blokkok. A 9 órás híradó eztán nem pusztán a fél 8-as felfrissített ismétlése lesz, hanem az első tíz perc egy gyors hírösszefoglalót kínál, míg a másik 15 perc olyasféle szakértői „hírháttér" lesz.

Arra a kérdésünkre, hogy mi történt a politikai vitaműsorokkal, például a Létkérdések „magánosításával", a műsorigazgató elmondta: szó sincs a vitaműsorok száműzetéséről, így a Létkérdések megszokott formájának megszűntéről sem. Az, hogy az ünnepek után *Boross Péteré*, illetve *Kónya Imréé* volt e műsorban a képernyő, csak egyszeri, illetve kétszeri alkalom, mely az új kormányfőnek és belügyminiszternek kívánt lehetőséget adni ebbéli minőségükben a bemutatkozásra. A jövőben visszaáll a megszokott közönség előtti vitaest. Elmondta még, hogy egyrészt a politikusok sem mindig hajlandók vitaműsorban részt venni, másrészt a közönségigény sem akkora már ezek iránt, mint a nagy várakozások, a nagy ismerkedések idején 1989–90-ben. A választások közeledtével mindezek ellenére szaporodni fognak az effajta politikai vitaműsorok.

Cikkünk visszhangja

Disznóvágás, infarktussal

A Reggeli Délvilágban január 4-én Disznóvágás görcsoldóval címen jelent meg cikk, melyre vizsgálat indult. Audiator et altera pars: hallgattassék meg a másik fél is!

Az ügyeletes orvos a következőket adja elő:

– A nevezetes napon (december 27-én este) beteghez hívtak. Az SZTK-hoz való visszaérkezéskor három személyt láttam a bejáratnál, kiléptem a kocsiból, s megkértem őket, hosszasan csengessenek, mivel nincs kulcsom, a csengő pedig nem mindig hallható. Az SZTK-nak két kulcsa van, mivel az egyiket az előző ügyeletes magánál felejtette, úgy egyeztünk meg a nővérrel, hogy a kulcs nála marad, hogy az ambuláns betegeket be tudja engedni. Hogy a gépkocsivezető a kocsiban milyen zenét hallgathat, arra vonatkozóan eddig még nem kaptunk utasítást. A disznóvágásból érkezett beteggel és kísérőivel a rendelőbe mentünk, ahol elmondták, az epekőbeteg fiatal nő nagy mennyiségű kihűlt, zsíros és hagymás vért fogyasztott, azóta fáj az „epéje". Mellkasi fájdalomról nem számolt be. Megemlítették, hogy a mentőorvos is hasonlókat észlelt. A vizsgálat során enyhe gyomortáji nyomásérzékenységet találtam. Úgy gondoltam, hogy a panaszok hátterében az epekőbetegség és a megterhelt gyomor miatti fájdalom, illetve esetleg rekeszsérv áll, a visszafolyó gyomornedv feltételezhetően a nyelőcső gyulladását is kiválthatta. Görcsoldó, fájdalomcsillapító injekciót adtam a betegnek (erről nem számoltak be). Tanácsokkal is elláttam a beteget, közöltem vele, ha nem javul az állapota, a megváltozott kórházi telefonszámon (413-566) hívhat, illetve reggel a háziorvosánál jelentkezzen. Ezt is elfelejtették közölni az újságíróval. Az Almagel felírásával kapcsolatban nem kívánok laikusokkal vitába keveredni. Ami az 1000 (azaz egyezer) forintot illeti, Papp úr valóban begyűrt pénzt a köpenyem zsebébe. Amit leírnak, hogy „a vizsgálat ennyibe kerül", nem hangzott el, s a jövőben sem fog. Mindenesetre a gyógyulófélben lévő betegnek teljes gyógyulást kívánok!

Dr. Kalmár Ferenc háziorvos:

– 1993. december 28-án délelőtt jelentkezett *Pappné Szetykó Mária* a rendelőmben sürgős vizsgálatra. Erős gyomortáji fájdalomra, puffadásra, hasi görcsre panaszkodva. A beteg elmondta, előző este mentő járt nála, mert disznóvágáskor sült vért evett és hasi görcse alakult ki, talán a fekélybetegsége miatt. Említette, hogy EKG is készült nála, ami nem mutatott elváltozást. Ezután injekciót kapott, amitől javult, és a mentő a családjára bízta. Valamennyi idő elteltével ismét rosszul lett, hasi görcse fokozódott, ekkor a családja az ügyeletre vitte. Az ügyeleten úgy tájékoztatták, hogy epeköve és rekeszsérve lehet, gyógyszerrel ellátták. Állapota javult, de éjszakája nyugtalan volt. Elmondta, hogy fekélyére szódabikarbónát is szokott szedni, tud epebetegségéről. Az amnézis utáni vizsgálat is megerősítette, hogy panaszait valószínűen az étkezési abulsus okozhatja. Ezért görcsoldó injekciót kapott. Kértem, hogy délután is keressen fel, ha jól van, akkor is. A délutáni rendelésen elmondta, hogy az injekciótól panaszai csökkentek, de puffadása és görcse ismét van. Ezek és a kezelésre bekövetkező javulás is megerősítették a rekeszsérves és epeköves panaszt. Az ismételt injekciós kezelés utáni kérdésre, hogy mire számíthat, elmondtam, ha rekeszsérve van, viszonylag nehezen kezelhető, és kiszámíthatatlan gyógytartamú és ezért panaszai enyhítésére javasoltam meleg kezelést a hasra, ulcusos panaszai enyhítésére a jeges víz kortyolgatását. Felhívtam a figyelmét, hogy további kivizsgálás is szóba jöhet, esetleg kórházban. Kértem, hogy másnap délelőtt jelentkezzen kivizsgálásának intézése ügyében.

Dr. Csizmadia Lajos mb. vezető főorvos:

– Mint a cikkből is értesülhettünk, a mentőszolgálat december 28-án este a beteget a belgyógyászati osztályra szállította, ahol szívizom infarktust és tüdőgyulladást állapítottak meg, és átszállították az intenzív osztályra. Azóta a kezelés és a jótékony idő hatására oly mértékben megjavult, hogy a kórházat elhagyhatta és otthonába távozott. A kérdés az, miért nem küldte korábban az ügyeletes és a háziorvos kórházba a beteget? A gyomortáji fájdalom lehet infarktusra utaló indirekt jel. A konkrét esetben mind a mentőszolgálat, mind az ügyeletes és háziorvos gondolt infarktus lehetőségére, de azt elvetette a negatív EKG-lelet, a panaszok jellege (a beteg mellkasi fájdalmakról nem beszélt), a kórelőzmény (étkezési abusus, fekélybetegség, epebetegség), valamint azon ismert tény miatt, hogy hasonló korú nőknél hormonális védettség miatt igen ritkán fordul elő infarktus. Fontos tudni, a betegség folyamat, a vizsgálat csupán pillanatkép. A fő kérdés a következő: elkerülhető lett volna-e az infarktus kialakulása, ha a beteg 24 órával előtt kerül kórházba? Ennek eldöntése szakmai vizsgálat feladata lehet, amely megfelelő fórumon kezdeményezhető. A véleményem az, hogy erre biztos válasz nem adható.

*

A cikk megírásakor nem fűztem kommentárt a történtekhez. A fentiekben közölt orvosok soraihoz sem. Mindössze egy kérdésem vetődött föl, miszerint: ha „súlyos" infarktus alakult ki Pappné Szetykó Máriánál, akkor a kilenc-tizedik napon gyógyultan hazabocsátható-e? Vagy talán nem is volt annyira komoly a dolog? Ennek tisztázására az intenzív osztály vezető főorvosát, *dr. Zádori Istvánt* is felkeressük majd.

MOLNÁR LÁSZLÓ

Gémeskút

125 éve született Tornyai János

Boldog őse: Munkácsy

Hódmezővásárhelyen a IV. tized 1325-ös szám alatti házában 1869. január 18-án Tornyai János földművesnek negyedik gyermekként, János fia született. A néhány hold föld és a sok gyermek nem tette gondtalanná a kis jövevény gyermekkorát. A család ez időben a társadalmi környezetre nagyon is jellemző Koplaló (ma Tornyai János) utcában lakott. Rá tökéletesen érvényes a művészi életrajzokban oly gyakran megjelenő „már kora gyermekkorában megnyilvánuló tehetsége". Szívesen és kedvvel rajzolt elemi iskolásként is, és sikeréről kedvesen így vallott: „Később kőtáblára rajzolt lovakért kaptam egy-egy tarisznya málét.".

Első művészi élményei a Képes Néplaphoz, közelebbről az abban publikált Munkácsy-reprodukciókhoz kapcsolódott. Néhány év gimnázium, majd egy diákcsíny miatt – melyet nem is követett el –, a tanulmányok megszakítása következett. Két évig a Mintarajz Iskola növendéke, majd kétévi katonáskodás és utána a nagy élmény, Párizs és ezen belül Munkácsy. Az utóbbi élmény egész pályájára kiható erejű. Rövidebb német és olasz út után 1898-ban hazatért szülővárosába és két évtizeden át itt élt és alkotott.

Alkotó munkája mellett komoly kulturális közéleti tevékenységet is folytat. Jelentős a szerepe a múzeum alapításában, de bábáskodott a jubileumi ünnepségek, gyűjteményes kiállítás rendezése stb. Ennek hatására közel 600 festményt és majd 400 grafikai művet adományoz szülővárosának 1936 júniusában. Egyre inkább elhatalmasodó betegségére az 1936. szeptember 20-án Budapesten bekövetkezett halál tesz pontot. Földi maradványait szülővárosa a Kerepesi temetőből 1986-ban exhumáltatta és a Kincses temetőben, a Máté István által alkotott bronzportré alatti díszsírhelyen talált végső nyughelyet Tornyai János.

Tornyai János művészete közvetlenül kapcsolódik a magyar festészet Munkácsy nevével jelzett tradíciójához. Ezt a hagyományt azonban túl is haladta a drámaiság, az expresszivitás irányában. Ez a kifejezésteljesség és lendület fő műveinek általában sajátja. Elég itt, úgy hiszem, a Jussra utalnunk, melyben a feszültséget, a drámát – sötét-világos ellentétekre építetten – summázó és dinamikus ecsetvonásokkal, az egyetlen lepedő körüli összeütközés, családi harc hordozza. Ugyancsak lendületes, hangsúlyos, és az egyetlen ecsetvonásos kard által kevéssel sokat mondó a „Bercsényi", amely legjobb történelmi portréink egyike. Erőteljes lendület és dinamika munkál délibábosan vibráló háttér előtti, dőlt Gémeskútjában is. Világos és egyértelmű jelképiséget fogalmazott meg a kietlen pusztában, lilás gomolygó viharfelhők alatt, összeesés előtti gebe által a „Bús magyar sors – Önéletrajz" című festményében. Szintén társadalmi mondanivalót hordoznak, atmoszférájuk által nehéz veretű, feszültséggel teljes tájképei. E művei emberi sorsról beszélnek még akkor is, ha nem találunk rajtuk közvetlenül emberi alakot. Szobabelsői néhány tárgy által szinte nyers őszinteséggel szólnak a benne élők egyszerű és szegényes világáról. Említett utolsó bajai, szentendrei korszakában már kevéssé foglalkozott társadalmi problémákkal, sokkal inkább immanens festői megoldások álltak munkássága középpontjában (Csokorkötő).

Külön gyöngyszemei e periódusának az 1984-ben Horánszky utcai műtermének padlója alól előkerült festménylelet kis méretű tájai és enteriőrjei, melyek a korábbi művek summázó nagyvonalúságától eltérően részletfinomságokkal gazdagok. Monet-hoz hasonlóan ő is 10–20, a megvilágítástól és saját lelkiállapotától függően változóan, több variációban jelenítette meg az azonos motívumot.

Tornyai János egyik elindítója annak a művészetikai és szellemi közösségnek, amely az alföldi realisták néven vált ismertté a magyar művészettörténetben. Az ő epikus drámaisága mellett Koszta József festői kék, piros és fehér izzása, valamint Nagy István tömondatos egyszerűségű lényegmondása jelzik ennek a törekvésnek a csúcsait. Összefoglalóan a szűkebb haza, a régió, a táj szeretete, a humánum és a tágabb értelemben vett realizmus a fő jellemzői ennek az irányzatnak.

Az alföldi realisták és benne Tornyai munkásságának kritikai és művészettörténeti értékelése a művészetpolitika és az esztétikai irányultság függvényében az eltelt évtizedekben változó volt. Mindenesetre az új európai szellemi törekvés, a regionalizmus tükrében bízhatunk a jelen megítélés kedvezőbbé válásában.

Szülővárosában emlékét utca, múzeum, bronzszobor, róla elnevezett művészeti díj is őrzi. Ennél azonban fontosabb, hogy a vásárhelyi műhely alkotóinak munkásságában művészetének magatartásbeli és etikai értékei ma is tovább élnek.

DÖMÖTÖR JÁNOS

Csokorkötő

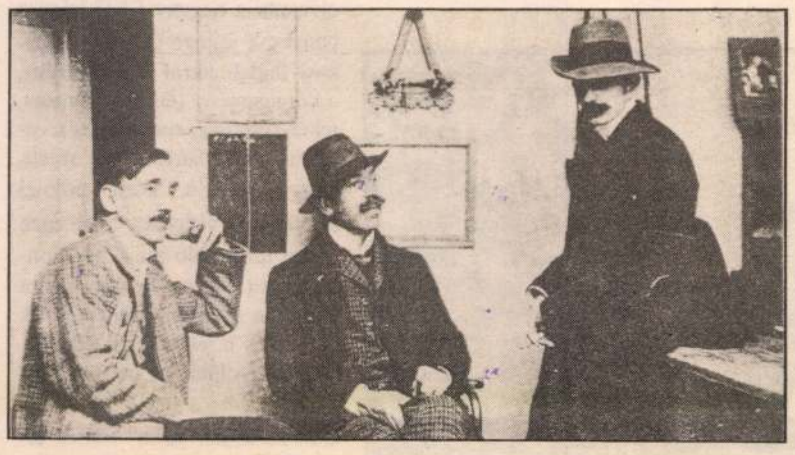

Rudnay Gyula, Tornyai János és Endre Béla 1908 körül Fridrich János fényirdájában Szentesen. (Eredeti fotográfia a Magyar Nemzeti Galéria Adattárában)

A nagy sömmi poétája

A szentesi Fridrich János fotográfushoz írott leveléből tudjuk meg, hogy a vásárhelyi puszta és az idilli tiszai ártér egybeölelkezésénél, Mártélyon felépített háza elkelt, és hogy *Mári „elzavartatott"*. Kiraboltak, kifosztották, s ha netán jönne számára távirat, mint régen, irányítassák mostantól a Kultúrpalotába! Kő esik le a szívünkről, hiszen tudjuk, hogy talán 1920 körül hálálja meg egyik létrehozójának Vásárhely múzeuma a több évtizedes pátyolgatást azzal, hogy a zord időben fedelet nyújtott neki.

De felmerül a kérdés, hogy *miért a szentesi képírónak vall* őszintén Tornyai János? Miért nem csomorkányi barátainak önti ki lelke kínjait? Megértenék, hisz édesanyja is most halt meg, ilyenkor a „legerősebb férfi" is könnyezhet.

Évekig gyötört a kíváncsiság, mi lehet a nyitja e talánynak. Nemrég a szentesi Fridrich-leányok, Massányiné *Erzsébet*, Rágyánszkyné *Katalin*, és Tokácsliné *Iduska* úgy határoztak, hogy engednek a kérésemnek, és közös jóakarattal megpróbáljuk megmenteni az utókornak a régi „Görög udvarban", most a főtéri és főutcai bontásra ítélt negyedben 1905-ben felállított, apjuktól megörökölt *napudvaros fényirdát*. Hála az égi és a megyei hatalmaknak, még hárommilliócska is akadt az épület helyben való felújítására, nosza a család is kitett magáért, az ajándékot megtoldották a teljes műhelydokumentáció előkeresésével, a leendő fotográfiai emlékhely-múzeum számára való átadással.

Kiderült, hogy Tornyai János már 1908-ban vendége volt az „ATI"-nak, így becézték hívei a műtermüket (atalier), le is fényképezte őket a büszke házigazda ebből az alkalomból. Nem sokkal később meg már hárman jöttek, Rudnay Gyula, Tornyai János és Endre Béla, amikor újabb fotográfia készült. Nem kisebb dologról volt szó, mint a római katolikus Szent Anna templom freskójának felvállalásáról, amit a szintén katolikus Fridrich közvetített szentesi egyháza számára. Nem csoda hát, hogy amikor „elmarták" Tornyait szülővárosától, lelke megnyílt a szomszéd mezőváros tornyai alatt meghúzódó műteremben, az elveszítettnek hitt megtartó környezetben. A görög bérház nagykapuja alatt bejáró idegent kis ékszerdoboznak beillő, falhoz tapadó „üzlet" várta, és a haragszóval együtt mentek a művészvendégek is „haza" ebédre, a közeli Iskola utcai Fridrich-házba. Vele szemben Kristó Nagy gyógyszerész épített szecessziós villát, a gyerekek összejártak.

Révész, Hagyik, Uitz, Csillag, Iványi-Grünwald, Hegedűs, és sorolhatnánk, de elkezdeni és bevégezni is *Kosztával kellene*. Kosztát Szentesen csak Fridrich vásárolta, ő tudta itt eladni. Koszta csak neki engedte meg magát fényképezni, a különös, magának való parasztizáló Várhát-dűlői remete Fridrichékhez ment a városra, amikor Szentesen látták. Valamikor ő is fotográfusnak tanult, egy nyelven beszéltek.

A páratlan hagyaték feldolgozása megkezdődött. Folyik, és egyre gyarapszik. Nincs olyan szentesi ház, ahol ne lenne a falon legalább három, az albumban vagy ötven Fridrich-fotográfia. A „múzeum-atelier"-ben parányi restaurátorműhely is lesz, ahová a poros, vagy napszítta képeket el lehet vinni felújítani. A gyűjtemény reprodukcióval gyarapodik, és lassan-lassan egész Szentessel megtelik a páratlan panoptikum. De amíg felépül, a szentesi Koszta József Múzeum várja a Fridrich-fotográfiákat a leendő bemutatóhely gazdagítására.

Nemrég még az is kiderült, hogy Tornyait zsendülő gyermekkori barátság fűzte Hegedűs Lászlóhoz. Egy alkalommal vásárhelyinek mondta magát Lyka Károly előtt, de a szentesi múzeum megizmosodásával már ő sem szabadkozott igazi szülővárosa elismerésétől. Tornyaival közös „művészi kettősfotográfiájuk", és Tornyainak az ifjú Hegedűsről készült rajza most éppen a Fridrich-fotográfiák segítségével tette felismerhetővé, hogy a barát, a modell nem más, mint a szentesi Hegedűs László.

Dönczy Lukács Ödönt is Kristó Nagy István hozta Szentesre. 1935-re meg is jelent a leghíresebb szentesiekről készített limetszetű portréalbuma. Talán *Sostarics* is ettől kapott kedvet, minden esetre, a vásárhelyi *ifj. Duray* nyomdájánál is megjelent egy hasonló karikatúrafüzet. A szentesi füzetbe még belefért Fridrich János, de az 1936. évi vásárhelyiben már egy másik Tornyayt találunk, aki ugyan János, de a nevét ipszilonnal írta. *„Jankó"* meghalt 1936. szeptember 20-án, 67 évesen.

Tornyai János és Hegedüs László, húsz-évesen, az ecsetre és ceruzára – no meg egymásra – támaszkodva. Plohn Illés felvétele. Eredetije a Magyar Nemzeti Galériában

„Elhagyott tanya, – mállott falú
Távoli ködben, vak szik felett...
Hova lett haj, a régi lakó?
A nagy sömmibe beléveszett."

Tornyai János: *A puszta meg* én. Részlet)

RÓZSA GÁBOR
mérnök-muzeológus
Koszta József Múzeum
Szentes

A csábítás színei

„Ha nem sikerült a randevúja, uram, ne a hölgyet hibáztassa. Ön rendelt rosszul. Biztos, vörös színű étellel kezdte a vacsorát... És ez közömbösítette az aperitíf hatását is!" Szakvéleményt idéztünk, gasztropszichológusét. A hölgy egy párizsi konferencián ismertette kutatásának eredményét: az ételek színének szerelemfokozó vagy éppen vágycsökkentő hatásáról. Beszámolójából megtudhatta a nagyérdemű hallgatóság, hogy a reménydús vacsora minden esetben világos színű előétellel kell hogy kezdődjék. A sárga, de még inkább az aranyszín jól indíthatja a kapcsolatot, vélhetően azért, mert gyermekkori nosztalgiát ébreszt a partnerben. A második fogás pedig feltétlen tartalmazzon zöld színt. A húshoz például adható zöld körítés, ha másképp nem megy, a petrezselyem is megteszi. A magyarázat: a zöld a természet, az élet színe, a tavaszé, a termékenységé. Most már jöhet a vörös, például a paradicsom, valamilyen formájában.

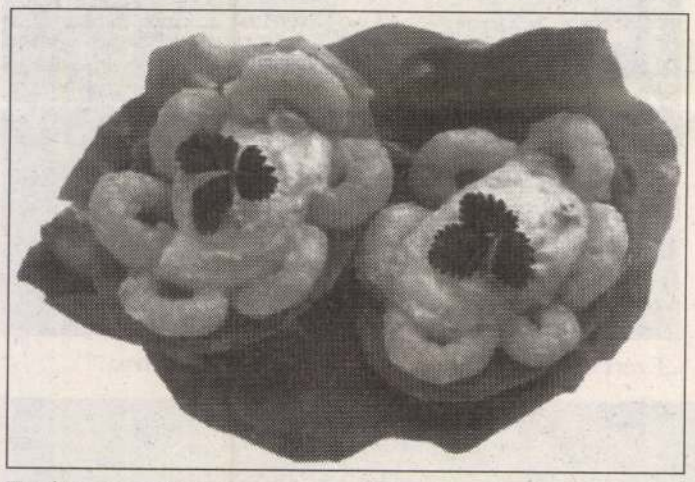

E rákos szendviccsel a maga zöld, piros és sárga színeivel biztos a hódítás

Az igazi színorgia azonban a desszertnél következzen. Itt minden megengedett, még a fekete is, bár ez köztudottan a gyász színe. Figyelemre méltó, hogy még azt a kevés fekete ételféleséget is alig választják, ami fölkerült az étlapra. Pedig — hangsúlyozza a pszichológus — a fekete étel fogyasztásával megtörik a gonosz varázs, s ez ugye induló kapcsolatnál nem elhanyagolható állapot. A magyarázat is adott: az ősidőkben éppen a fekete volt a termékenység színe. Ebből mostanra annyi maradt meg, hogy a fekete kaviár, a szarvasgomba és a bors erotikus támogatást jelent a fehér asztalnál kezdődő bekerítő műveletnél. S minthogy eddig a csábítás trükkje úgy hangzott, hogy a gyomron át a szívhez, most ki lehet egészíteni azzal, hogy jól nézd meg, mivel etetnek... És persze, hogy ki etet.

(MTI-Press)

Egy intim betegségről és gyógyításáról

Rossz szemüveg, nőgyógyászati elváltozás, allergia, daganatos megbetegedés, mérgezés, napszúrás, odvas fog, szellemi túlterheltség — megannyi oka korunk egyik tömegbetegségének, a fejfájásnak. A felsorolás korántsem teljes; a kellemetlen tünet hátterében sok egyéb testi-lelki baj húzódhat meg. A sor azonban a jelek szerint tovább bővül.

A fejfájások, a kínzó migrénes panaszok jelentős hányadáért a szerelmi élet kisebb-nagyobb zavarai felelősek — állítja a jó nevű német orvos és természetgyógyász, dr. Daniel Knop. Tapasztalatai szerint a jobbára a szebbik nemet sújtó szex-fejfájásnak három vállfaja van, a szerelmi aktus előtti, alatti, illetve utáni fájdalom. Noha a kiváltó okok különbözőek, a tünetek hasonlóak: olyan kínzó és heves fájdalomérzet, hogy a paciensek előbb-utóbb a testi szerelemnek még a gondolatától is visszariadnak.

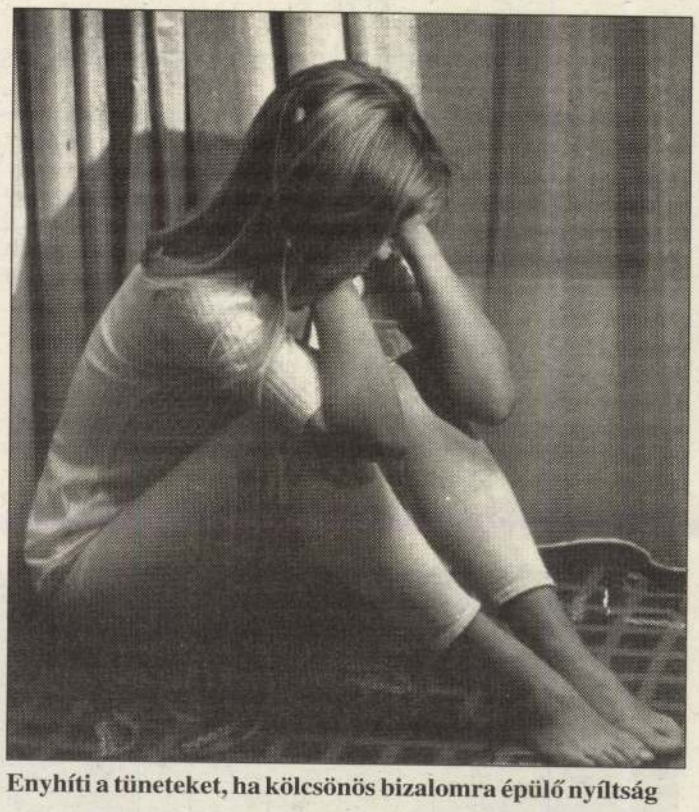

Enyhíti a tüneteket, ha kölcsönös bizalomra épülő nyíltság

Knop doktor a szerelmi légyott előtti panaszokat férfiak esetében az önbizalom hiányával, az esetleges potenciazavarok miatti aggályokkal, nőknél pedig a nem kívánt terhességtől való „ősi" félelemmel magyarázza.

Intim együttlét közben a szex-fejfájás elsősorban azokat a férjeket fenyegeti, akik többnyire alkalmi vagy állandó barátnőjük karjaiban hódolnak a testi örömöknek, ám — némi bűntudattal — házastársi kötelezettségeiknek is igyekeznek eleget tenni. Hölgyek esetében a kiváltó ok a partner közeledésének tudat alatti elutasítása, a szerelmi aktussal szembeni idegenkedés. A fejfájásnak ettől a típusától zömmel azok a nők szenvednek, akik — neveltetésük miatt vagy más okból — akkor sem tagadják meg magukat párjuktól, ha egy porcikájuk sem kívánja a szerelmeskedést.

Az aktus után az esetek döntő többségében a bűntudat, a lelkiismeret-furdalás és a lehangoló kijózanodás nyomán lép fel a gyötrő fejfájás — hangzik dr. Knop diagnózisa, aki úgy véli, hogy az okok megismerése egyben megteremti a gyógyítás lehetőségét is. A legjobb pszichikai „gyógyszer" az őszinteség. Ha a partnerek egymás között nyíltan föltárják érzéseiket, aggodalmaikat és gátlásaikat, megritkulnak a szex-fejfájás támadásai. Enyhíti a tüneteket, ha a kölcsönös bizalomra épülő nyíltság párosul egy egyszerű hidroterápiás módszerrel: a testfelület hideg-, majd forró vízbe mártott szivaccsal történő ledörzsölésével. S teljessé tehető a szex-fejfájással szembeni védettség, ha mindez kiegészül az idegekre jó hatást gyakorló rozmaringtea fogyasztásával.

—BORGÓ—
Ferenczy Europress

Gazdaképzés a BÉKÉS MEGYEI HÍRLAP -ban 48.

Sorozatunk a televízió 2-es csatornáján sugárzott „Gazdaképző" állattenyésztési részének anyaga, melynek szakmai felelőse és előadója dr. Böő István állatorvos.

Teendők a született csikóval

A jó életerejű csikó születés után egy órán belül feláll, ismerkedik környezetével, még rogyadozó lábakkal körbejárja anyját, s amikor megtalálja a csecset, többször is nekirugaszkodva mohón szopni kezd. A gyenge, felállni nem tudó csikónak segíteni kell! Ha ennek ellenére sem tud talpraállni, a csecsből óvatosan kifejjük a tejet és üvegből megitatjuk. Ez lényeges, mert a föcstejet a csikónak feltétlenül el kell fogyasztania, későbbi sorsa jórészt ettől függ. A föcstej (kolosztrum) nemcsak életfontosságú vitaminokat tartalmaz, hanem azokat az ellenanyagokat is, amelyek a környezetben mindig jelenlévő kórokozók ellen megvédik. Csikónál további fontos szerepe van: enyhe hashajtó hatás, melynek következtében az első szopást követő néhány órán belül (legkésőbb 24 óra múlva) eltávozik a bélszurok.

A bélszurok a vemhesség alatt a magzat bélcsatornájában, főként a vastagbelekben levált hámsejtekből, epéből, magzatvízből álló, zöldesbarna színű ragacsos anyag. Ha ez nem távozik el, bélszurokpangás (bélszurok-kólika) alakul ki: a 2-3. életnapon a csikó bágyadt, étvágytalan lesz, hasát nézegeti, s beavatkozás híján elpusztul. Fontos: ha a bélszurok születés után 24 óra múlva sem távozott el, langyos szappanos vagy olajos beöntést alkalmazunk, vagy szájon át ricinus- és paraffinolaj egyenlő arányú keverékéből 2-3 evőkanálnyit adunk.

A csikónak élete első két napján legalább 2 liter föcstejre van szüksége. Életerős csikónál ezzel nincs is baj, mert óránként vagy még sűrűbben szopik, s a felvett tej mennyisége egy-egy szopásnál 0,5-1,5 liter is lehet. Egyébként az anyatej végleges összetételét az ellés utáni 3-4. napon éri el, ekkor a csikó napi tejfogyasztása 10-12 liter.

A kanca tejtermelése a 2. hónapban a legtöbb (napi 10-14 liter), s mivel csecse kicsi, a csikó kis szünetekkel szinte állandóan szopik, nem ritka a napi 60-70 szopás sem. A csikó szopásainak számát ne korlátozzuk, legyen állandóan anyja mellett.

A kancák többsége igen jó anya. Előhasi, nyugtalan, csiklandós, ideges kancáknál azonban előfordul, hogy csikójukat nem engedik szopni. Ilyenkor az anyát nyugtatgatni kell, ha a csecse duzzadt, fájdalmas, eredményes lehet a hidegvizes borogatás vagy a csecs feszességének kifejéssel való csökkentése (ne az alomra fejjük!).

Mit tegyünk a bármely ok miatt elárvult csikóval vagy azzal, amelynek nem jut elég tej? Ha van a közelben hasonló időben ellett kanca, dajkaságba adjuk. Ha nincs, tejpótló tápszerrel, hígított, cukrozott tehéntejjel tápláljuk: 6 dl tehéntej + 4 dl felforralt, majd lehűtött víz + 3-4 dkg porcukor. Kezdetben 1-3 óránként itatunk cumisüvegből, később olyan edényből, melybe a csikó feje belefér. A tejpótló napi adagja az első héten 4 liter, a második héttől 9-10 liter. A 3. héttől a vizezett tejet fölözött tejjel helyettesíthetjük. Jó hatású a napi 2-3 tyúktojás is. 2-3 hetes kortól már szoktathatjuk a szilárd takarmányokhoz is: magas fehérjetartalmú, de könnyen emészthető abrakkeveréket, csikótápot, zúzott zabot kaphat, utóbbit kevés porcukorral ízesíthetjük.

POLITIKAI HIRDETÉS

A TELITALÁLAT:

1. X 2. 2 3. 1 4. X 5. 2 6. 1
7. X 8. 1 9. X 10. X 11. 2 12. X

Kuncze Gábor,
az SZDSZ miniszterelnök-jelöltje:
„Olyan Magyarországot akarunk, ahol lehet tisztességesen vállalkozni, sőt érdemes is. Az SZDSZ stabil szabályozókkal, adócsökkentéssel meg fogja teremteni a vállalkozók biztonságát, hogy a vállalkozás minél több ember számára jelenthesse a becsületes boldogulás lehetőségét. Így teremthet új munkahelyeket, és remélhetünk magasabb életszínvonalat, több pénzt az iskolákra, nyugdíjakra, kórházakra vagy éppen színházakra."

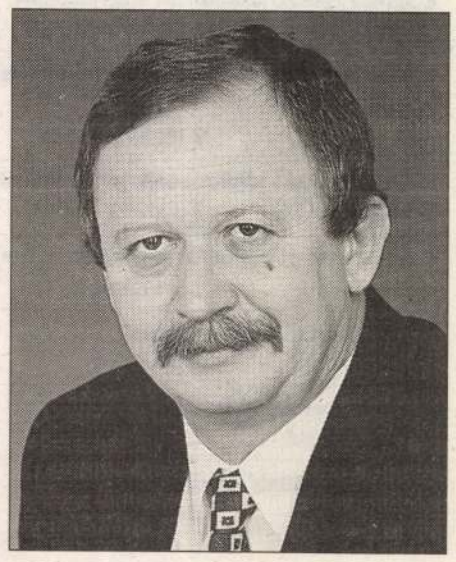

SZDSZ

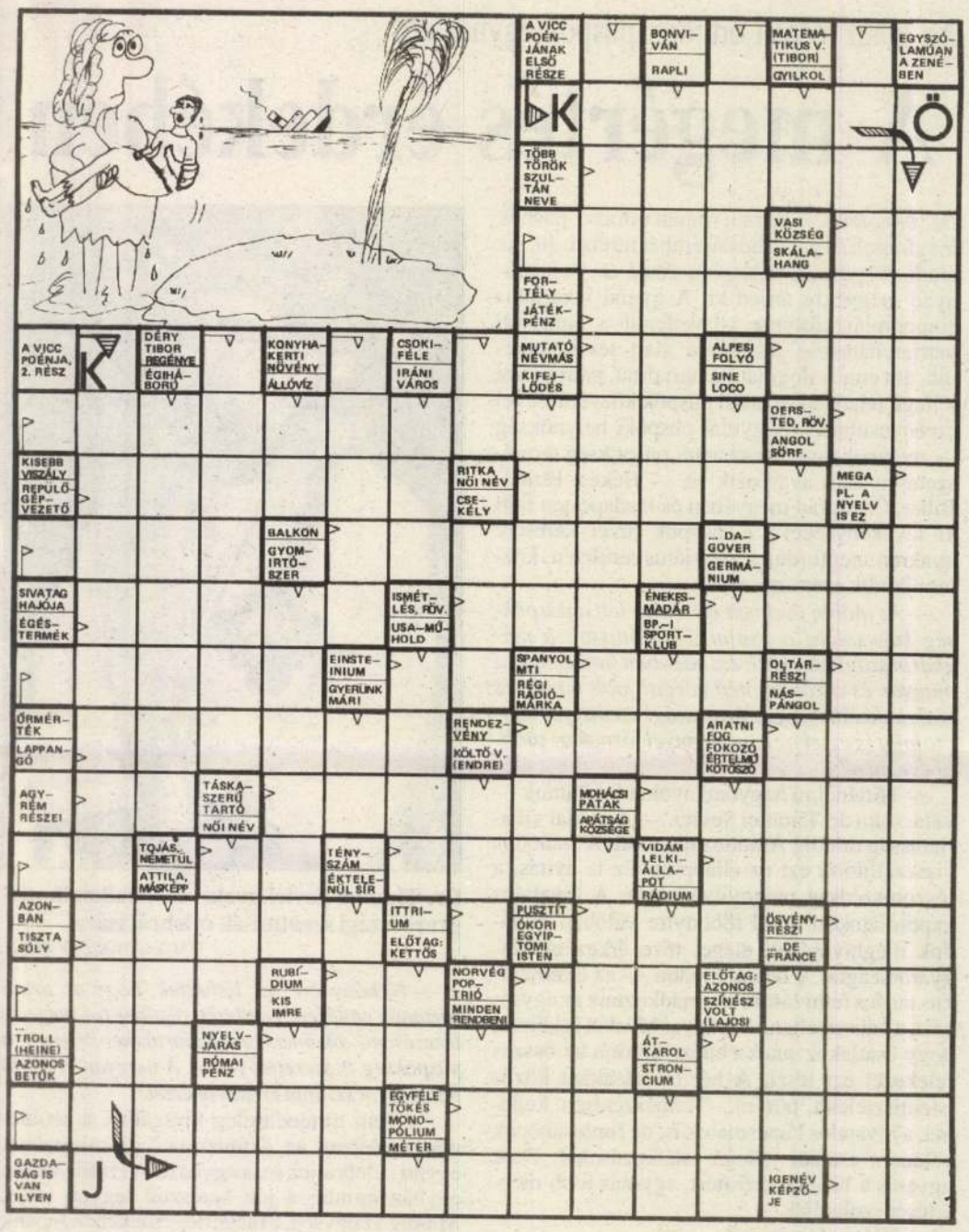

Beküldendő: a nyíllal jelölt sorok megfejtése.

Beküldési határidő: 1994. február 7. Cím: Békés Megyei Hírlap szerkesztősége, 5601 Békéscsaba, pf.: 111. A megfejtéseket csak postai levelezőlapon fogadjuk el. A helyes megfejtők között 5 darab 500 forintos vásárlási utalványt sorsolunk ki, amit postán elküldünk.

Az **1994. január 15—16-ai rejtvény megfejtése:** „Ha nem gyógyulsz meg rövidesen, vennem kell egy mosogatógépet."

Nyertesek: Dürgő Teréz, Tarhos, Petrina Andrea, Tótkomlós, Pfeifer Gabriella, Békéscsaba, Szilágyi Tiborné, Battonya, Tóthné Aszódi Edit, Szarvas.

Ki függ a keresztfán?

Sz. Kürti Katalin és Hapák József könyve Munkácsy Mihály Krisztus-képeiről

1881: Krisztus Pilátus előtt.
1884: Golgota.
1896: Ecce Homo.

Amikor Cézanne megkísérli újra összerakni az impresszionisták által feloldott világot, Gauguin Tahiti őstisztaságába menekül Párizs poklából, Van Gogh pedig lángnyelvekként lobogó ciprusokkal jelzi az önpusztítás többé el nem oltható futótüzét — mit keres egy magyar festő, Munkácsy Mihály a Biblia lapjain? Úgy gondolta, hogy a középkor és a reneszánsz, Giotto, Rubens, Tintoretto, Dürer, Rembrandt, Gustave Doré után még kínálkozhat új festői olvasata Jézus szenvedéseinek és kínhalálának? Munkácsy Krisztusa ugyanaz, mint az övék? Akkor miért Munkácsy Krisztus-képei előtt állt napokig a sor Párizsban, Bécsben, Budapesten, Stockholmban, New Yorkban?

S ha másvalaki az Ő Krisztusa, akkor más a tanítása is? Más Pilátus, mások a farizeusok, más Mária, Keresztelő Szent János s más a csőcselék? Ha nem az örök Krisztust és az örök tanítást akarta újra megszólaltatni, miért nyúlt mégis az örök témához? Mert maga a szenvedés, a (hiábavaló) áldozat az örök téma? Ezért hiányzik a glória Krisztus feje körül? Az Ember tragédiája ez, akár Madáché, csak éppen a helyszíneket nem váltogatja? Vagy inkább kisbetűvel írva az embert — saját sorsát vetíti rá a Krisztusére? Ezért köttette föl magát műtermében a keresztre s nézte tükörből a „modell" színeváltozásait?

Talán pályájára emlékezett? Vagy azokra a keresztekre, amelyeket az asztalosműhely udvarán pillantott meg, amikor először lépte át Langi mester küszöbét? Vagy arra a temetői keresztre, amelyet csontig hatoló hidegben, dermedt ujjakkal kellett lefestenie a szarvasi úti temetőben egy téli délutánon?

Minden művészi útra gondolt, amelynek vándora valami nagyot, sohasemvoltat szeretne létrehozni, de úgy röhögi s üvölti körbe a tömeg, mint Pilátus udvarán az Ő Krisztusát?

Mi ragadta meg a modern novella mesterét, Guy de Maupassant-t, hogy a *Bel ami*ban megörökítette a *Golgotát*? S miért mondatta James Joyce-szal, az abszurd irodalom atyjával, az *Ulysses* szerzőjével az Ecce Homoról, hogy: „A kép oly félelmetes valószerűséggel tárja fel a mindkét nemre jellemző és minden fokon megmutatkozó, démoni karnevállá korbácsolt, felcsigázott, aljas emberi indulatokat, hogy jellemzésére minden szó kevés. Ha bármiféle emberfeletti dolog van a képen, bármi, ami az ember érzései felett, vagy azokon túl van, az Krisztusban jelenik meg. De akárhogy nézi az ember Krisztust, tekintetében ennek semmi nyoma. Nézésében nincs semmi isteni, semmi emberfeletti. Az egész arc egy aszkétikus, ihletett, lelkesült, csodálatos szenvedélyes emberé. Ez Krisztus, a Fájdalmak Embere, ruhája vörös, mint azoké, akik a szőlőprést taposták. Valóban: Íme az Ember?"

Kérdés kérdésre halmozódik Sz. Kürti Katalin (szöveg) és Hapák József (fotók) képeskönyvét lapozva, amely az évfordulós ünnepségek első kézzelfogható eseményeként a napokban jelent meg a debreceni Déri Múzeum kiadásában *Munkácsy Mihály Krisztus-képei*ről, amelyek immár, az Amerikából hazatért *Golgotá*val együtt teljes trilógiaként szemlélhetőek a múzeum Munkácsy-termében.

Ám csupán egyetlen válasz lehetséges és hiteles, amelyet mindenkinek önmagában kell megfogalmaznia:

Ki függ a keresztfán?...

BANNER ZOLTÁN

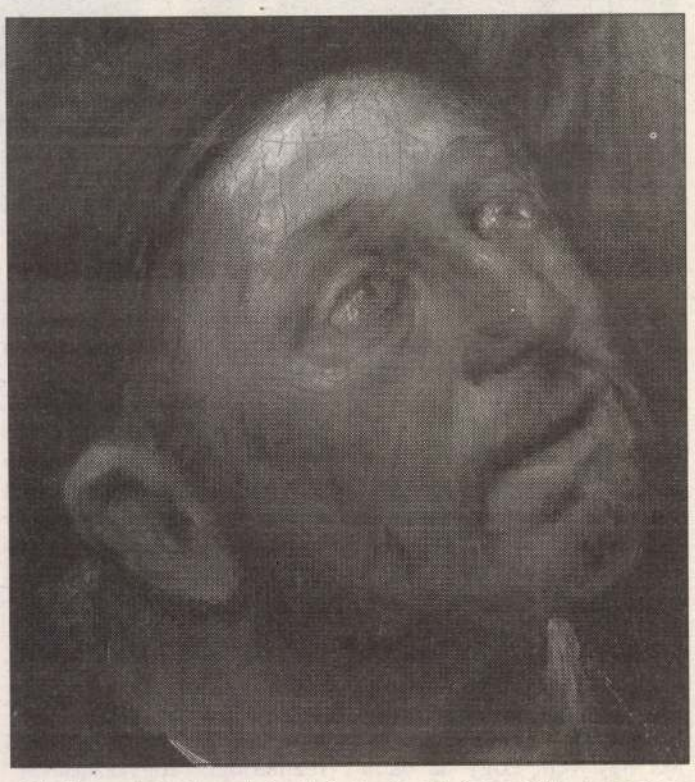

„Csak az tud ilyen képet festeni, aki ízig-vérig ismeri az embereket." (James Joyce)

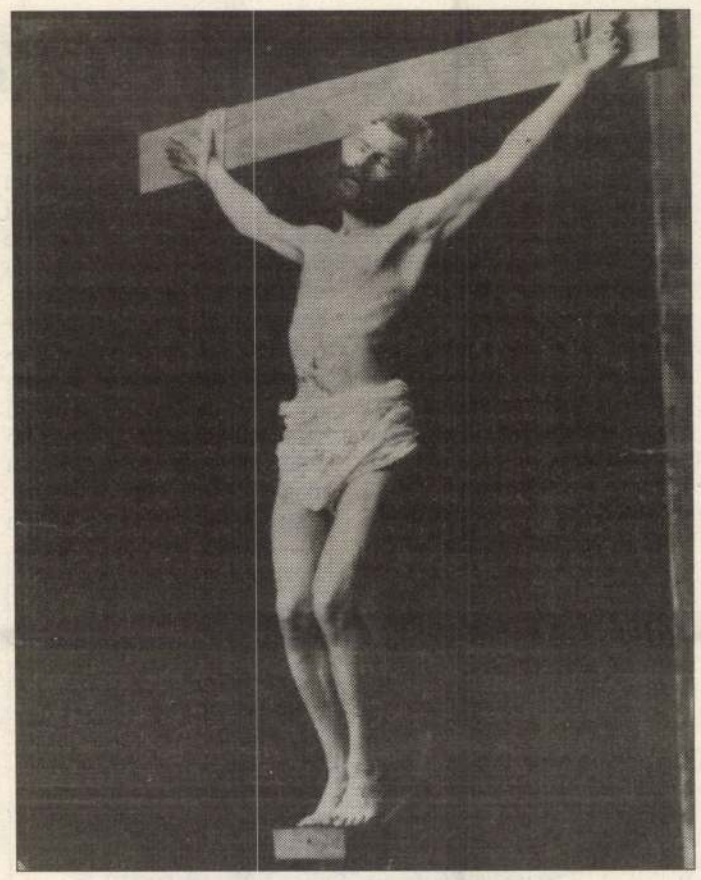

„Ezért köttette fel magát műtermében a keresztre..."

Az ember szenvedéseit, saját sorsát vetíti rá Krisztuséra

Az aradi román ortodox püspök egyházáról

A megértés érdekében

Dr. Timotei Sevici aradi román ortodox püspök megfontolt és nagy tudású ember hírében áll. Az aradi püspökség hatásköre Arad és Vajdahunyad megyékre terjed ki. A gyulai vikariátus autonómiája folytán közvetlenül a bukaresti patriarchátusság irányítása alatt tevékenykedik, ám ennek dogmatikai tartalmú, patronálási jellegű feladatai az aradi püspök közvetítésével érvényesülnek. (A gyulai püspöki helynökség — melynek ügyeibe az aradi püspökség természetesen nem avatkozik be — Békés, Hajdú-Bihar, Csongrád megyében és Budapesten fejti ki tevékenységét.) A püspök hívei kérésére gyakran megfordul a vikariátus területén, közreműködik szertartásokon.

— Az utóbbi években élénkebb lett a püspökség kapcsolata a gyulai vikariátussal, a magyarországi hívekkel. Ez nagyban hozzájárul a magyar és a román nép közötti jobb megértés kialakulásához. Magyarországi személyes kapcsolatai is ezzel az eredménnyel járnak az utóbbi években?

— Történelmi hagyományokat folytatunk — válaszolta dr. Timotei Sevici. — A gyulai vikariátusság mindig Aradhoz tartozott. A szinódus visszaállította ezt az állapotot. Ez is nyitás, a jószomszédság megnyilvánulása. A hivatalos kapcsolatokon kívül többnyire valóban családok meghívásának eleget téve érkezem Magyarországra. A héten Aradon — az ökumenikus tanács felhívására — imádkozunk az egységért, a háború ellen. A magyar híveket is kérem, hogy csatlakozzanak ehhez. Aradon az összes felekezet ezt teszi. A hét lezárásaként közös istentiszteletet tartunk. Természetesen kellenek a hivatalos kapcsolatok is, de fontosabbnak vélem a családi jellegű találkozásokat. Ezek ugyanis a bizalomerősítést, egymás jobb megértését szolgálják.

— Mióta püspök ön?

— 1984 óta vagyok aradi püspök. Korábban Temesvárott, az érsek mellett segédpüspök voltam.

Dr. Timotei Sevici gyakran vállalkozik magyarországi szentmisék celebrálására

FOTÓ: LEHOCZKY PÉTER

— Néhány éve azt láthatjuk, hogy az aradi vértanúk emlékére rendezett október 6-i megemlékezésen — ökumenikus szertartás keretében — a püspökség is szerepet vállal. A magyar—román barátságot kívánja erősíteni ezzel?

— Nem történelmileg vizsgáljuk a problémát. Valóban, az ökumenikus istentiszteletet együtt celebráljuk más egyházak vezetőivel. Az egyház mindig a jón keresztül legyen jelen. Mindig az egység, a megértés érdekében lépünk fel. Az ilyen alkalmak közelebb hozhatják egymáshoz az embereket. Igen fontosnak tartom, hogy az egyház ne politizáljon. Nem a feszültségek szítása, inkább a csendesítés a célunk.

Az aradi püspök egyetértett azzal, hogy a jövőben magyarországi látogatásai szélesebb sajtónyilvánosságot kapjanak.

K. A. J.

A Művészetek—Társadalom oldalakat Niedzielsky Katalin szerkeszti

POLITIKAI HIRDETÉS

EGYÜTT MEGOLDJUK!

Kedves Olvasó!

Ezzel a játékkal mától 13 hétvégén találkozhat. A VÁLASZTÓTÓ kérdéseit a hétköznapok vetik fel, a megoldást az SZDSZ kínálja. A játék legfontosabb nyereménye maga az információ, de ha összegyűjti mind a 13 ellenőrző szelvényt, és felragasztva 1994. április 25-ig elküldi címünkre (SZDSZ-VÁLASZTÓTÓ, 1537 Budapest, 114. Pf., 453/408.), sorsoláson vesz részt.

Főnyeremény: egy Volkswagen Golf személyautó, ezenkívül 30 további értékes nyeremény. **A sorsolást 1994. április 30-án tartjuk** Budapesten. A nyerteseket levélben is értesítjük az eredményről. Jó szórakozást, tanulságos játékot és sok szerencsét kívánunk!

VÁLLALKOZÁS

1. Mi lett a „vállalkozók paradicsoma" ígéretből?
1. paradicsom 2. püré X. még az sem ☐

2. Hogyan változott a vállalkozások számának növekedési üteme 90–93-ig?
1. nőtt 2. lassult X. változatlan maradt ☐

3. Mennyit kapott a „meggy-magos" vállalkozó annó?
1. 3 év 2 hónapot 2. 2 év 3 hónapot X. 1 évet ☐

4. Mi éltet egy vállalkozót ma?
1. hit 2. remény X. kereset ☐

5. Egy kis varroda beindításához az USA-ban fél nap ügyintézés kell. Nálunk?
1. 1 nap 2. 5 nap X. 10 nap ☐

6. Melyik a leginkább túlszabályozott terület hazánkban?
1. a vállalkozás 2. a közlekedés X. a polgárok fogsora ☐

7. A hasonló fejlettségű országokat egybevetve, mekkora nálunk a vállalkozókat terhelő adószint?
1. ugyanolyan 2. 10%-kal alacsonyabb X. 10%-kal magasabb ☐

8. Hogyan változtak a vállalkozók adóterhei 90 és 93 között?
1. növekedtek 2. csökkentek X. nem változtak ☐

9. Érdekelt-e ma egy vállalkozó a munkahely-teremtésben?
1. nem 2. igen, erősen X. alig-alig ☐

10. Mitől tart leginkább ma egy vállalkozó?
1. konkurenciától 2. betörőktől X. újabb gazdasági szabályozóktól ☐

11. Mivel lehetne leginkább ösztönözni a vállalkozásokat?
1. kamatemeléssel 2. adó-csökkentéssel X. központi szabályozással ☐

12. Meddig kell „kibírnia" egy vállalkozónak?
1. hóvégéig 2. évvégéig X. májusig ☐

FORDÍTS!

VÁLASZTÓTÓ
VÁLASZTÓTÓ 2 ellenőrző szelvény

OST-UNGARN

Foto: Ágoston Bányai
Zoltán Kölcsényi
Katalin Németh

Nyírség

Hortobágy

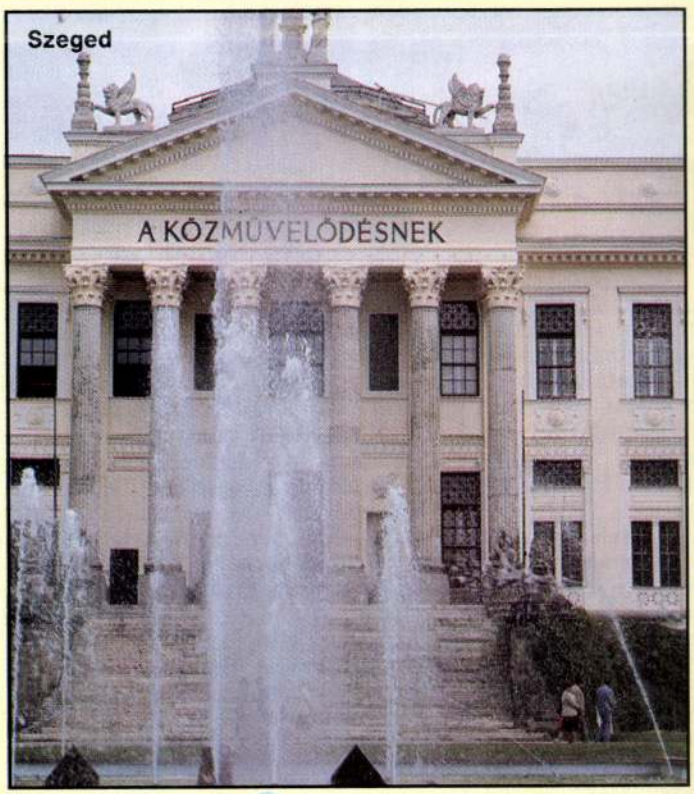

Szeged

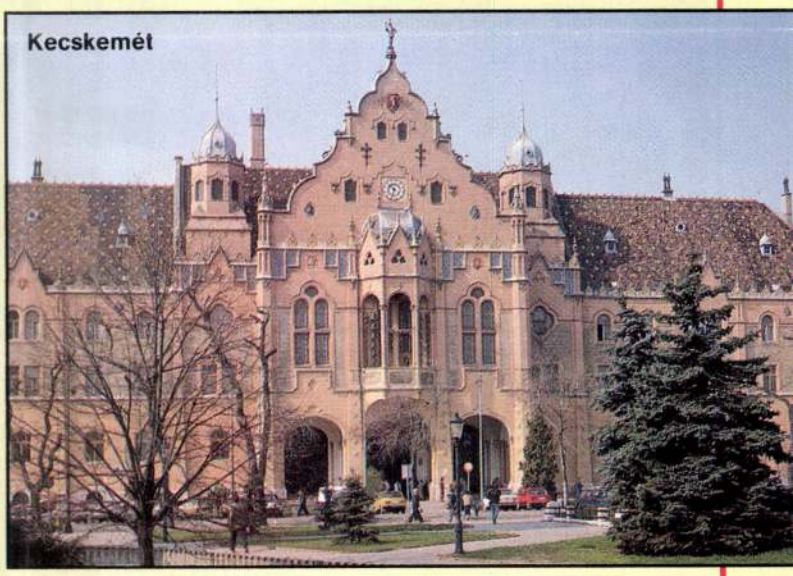

Kecskemét

SÜDOST-UNGARN

Kecskemét

Das Kunstwerk unserer Ausgabe

Mihály Munkácsy
(Munkács, 1844
– Endenich, 1900)

Landnahme
(1893)

Parlament, Munkácsy-Saal

Einigen ausländischen Marketing-Managern zufolge ist Hungaria, d.h. Ungarn, Europas geheimer Schatz. Wir möchten dem werten Leser einen tatsächlich verborgenen Schatz präsentieren.

Die großformatige Wandmalerei ist Trägerin aller Leistungen, aber auch der ganzen Tragik einer seltenen Künstlerlaufbahn. Die Landnahme darf auch als Synopsis eines Lebenswerkes bezeichnet werden, an dessen Anfängen ein Tischlerlehrling stand, der sich zur beachteten Persönlichkeit der europäischen Kunst seiner Zeit entwickelte. Der Landnahme folgte — zwei Jahre darauf — nur noch ein einziges großes Werk: Ecce Homo.

Dem ungarischen Meister des kritischen Realismus hatte das Schicksal nur knapp mehr als dreißig Jahre zum Malen gegönnt. Frühe, verschollene Werke hatten K. Rohl veranlaßt, den talentierten jungen Mann an die Wiener Kunstakademie zu schicken, der von dort nach München ging. Dort lernte er außer seinem Landsmann Sándor Wagner auch die deutschen Barbisonisten kennen, von denen ihn E. Schleich und A. H. Lier nachhaltig beeinflußten. Dieser Einfluß erwies sich als so stark, daß man ihn 1867 mit einem staatlichen Stipendium nach Paris schickte. Nach einem Abstecher nach Düsseldorf (1868) wurde Munkácsys erstes international beachtetes Werk, das Asyl, ebenfalls in Paris (1870) vorgestellt.

Mihály Munkácsy, der früh verwaiste ungarische Künstler, der seine trostlose Kindheit nie vergessen, der schwachen physischen Konstitution und dem nachlassenden Sehvermögen nicht Herr werden konnte, war in Paris en vogue. Der Erfolg und seine ruhmsüchtige französische Ehefrau, die in Paris groß Hof führte, ließen ihn nicht verschnaufen, ausruhen. Auch Munkácsy wurde von der Muse der Eklektik geküßt. Meisterwerke könnten aber auch unter seinen Landschaftsbildern und Porträts — ab Mitte der 70er Jahre gemalt — entdeckt werden.

Als die Vorbereitungen für die Millenniumsfeierlichkeiten der ungarischen Staatsgründung (1896) auf Hochtouren liefen, erhielt Mihály Munkácsy den Auftrag, im von Imre Steindl (1839—1902) gebauten Parlament das großformatige Wandgemälde zu kreieren. Der Künstler mußte seine letzten Kräfte sammeln, um alles in dieses Werk fließen zu lassen, was er sich angeeignet hatte. Die großartige Darstellung der handelnden Personen und die kompositorischen Fähigkeiten, fallen sofort auf. Die Komposition bricht nicht auseinander, obzwar die sich um Fürst Árpád hoch zu Roß scharenden Ungarn von den Eroberten klar zu trennen sind. Auf dem Gemälde wird ein zeitlich mehrjähriger Prozeß dargestellt: Die Gegner und Besiegten sind nicht mehr Feinde, die neue Heimat wird gemeinsam aufgebaut.

Márta Sárvári
Reproduktion: *MTI*

Im Parlament (Budapest V., Kossuth Lajos tér 1/3.) werden Gruppenführungen organisiert: immer mittwochs und freitags um 10,30 und 13,30 Uhr. Anmeldung: Budapest Tourist, V., Roosevelt tér 5.

Világ-premier a Déri Múzeumban

Déri Frigyes műgyűjtő hagyatékának átvétele óta a debreceni Déri Múzeum tulajdona Munkácsy Mihály négy festménye, így a nagyméretű *Ecce Homo* is. Több mint hét évtizede láthatja a közönség egy, a kép számára külön tervezett tetővilágításos teremben. Két éve mellé került a *Golgota*, amerikai letétként, a Magyar Nemzeti Múzeum jóvoltából. Ez év februárjában megérkezett Kanadából a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) is, Joseph M. Tanenbaum letétjeként. A három festményt, a Krisztus-trilógiát senki, még Munkácsy sem láthatta együtt, egymás mellett. A két első képet, az 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt* és az 1884-es *Golgota* európai vándorút után című Amerikában mutatták be 1886–87-ben. New Yorkban, az Old Tabernacle kiállítóhelyen látta és vásárolta meg John Wanamaker milliomos 1887-ben. Egyszer engedte vissza Európába azokat: az 1889. évi párizsi világkiállításra. Ezt követően Jenkinstown-beli galériájában álltak a képek 1907-ig. Ekkor tűz ütött ki, és a képeket vakkeretükből kivágva a hóra dobták. Felületesen restaurálták akkor (és később a 30-as években), és 1911-ben Philadelphiába vitték. Itt a Wanamaker nagyáruház nyolcadik emeletén, különteremben álltak a képek egymással szemben Hans Temple *Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi* című vászna és O. Tanner biblikus művei társaságában. A húszas években döntöttek úgy a Wanamaker örökösök, hogy a böjti és húsvéti szezonban leeresztik a képeket a második emeletre, az átriumba.

Az *Ecce Homo*-t akkor festette Munkácsy, amikor a két első kép már Amerikában volt. Budapesten mutatta be a millennáris kiállításon, majd ez a mű is vándorútra indult. Járt ugyan Amerikában, bizonyára látta John Wanamaker is, de nem vásárolta meg, nem tette jelessé gyűjteményét. Be sem mutatták a Wanamaker store képtárában a nagyméretű *Ecco Homo*-t. Két magyar újságíró járt 1913-ban és 1914-ben Wanamakernél azzal a céllal, hogy érdeklődjön az első két kép eladásáról. Ekkor ugyanis a harmadikat, az *Ecce Homo*-t a magyar államnak ajánlotta fel megvételre a tulajdonos, egy amerikai–magyar konzorcium.

Ernst Lajos és *Lázár Béla* terve az volt, hogy egy magyar székesegyházba kerüljön a Krisztus-trilógia. A vásárlás nem jött létre, részben a háború kitörése miatt. 1916-ban Déri Frigyes, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos vette meg az *Ecce Homo*-t. 1988-ban a Philadelphiában lévő két óriáskép árverésre került. A *Krisztus Pilátus előtt*-et Joseph M. Tanenbaum, a *Golgotá*-t Bereczki Csaba Gyula, New York-i magyar galériatulajdonos vásárolta meg. Nekik köszönhető, hogy most mindhárom kép együtt látható. A *Golgota* 1993-tól, a *Krisztus Pilátus előtt* 1995. augusztus 25-től áll az *Ecce Homo* két oldalán.

Így vált valóra, amit már az 1880-as években tervezett két egyházfő: *Haynald Lajos* és *Ipolyi Arnold*. Ők gyűjtést indítottak a két első kép megvételére, és a feltámadás téma megfestésére ösztönözték volna Munkácsyt. Ez és az 1914-es törekvés valósul meg most Debrecenben: a világ-premier augusztus 25-én lesz. A restaurálás majdnem ugyanannak a csoportnak – *Szentkirályi Miklós, Lente István, Béres Erzsébet* – a munkája, amely 1992–93-ban restaurálta a *Golgotá*-t.

SZ. KÜRTI KATALIN

nyugszik 8 óra 49 perckor.

TÖRTÉNELMI KRÓNIKA

1848. A Délvidékre küldött erdélyi két román határőrzászlóalj Szegedről Temesvár felé szökik, a városban nagy riadalom tör ki. – A közgyűlés elhatározza, hogy a gimnázium épületében Szegeden és a piarista tanárok lakóházában is kórház üzemeljen.

1919. Horthy Miklós fővezér Szegedről Siófokra, a fővezérség új székhelyére repül.

1935. A szegedi szabadtéri hangversenyek sorozatában a Budapesti Filharmonikus Zenekart Serly Tibor, a Philadelphiai Filharmonikusok karnagya vezényli.

HEKA L.–SZONDI I.

MOZI

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, Korzó: Maugli, a dzsungel fia. Színes, m. b. amerikai kalandfilm. Kezdés: fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor.

Makó: A préda. Színes, m. b. amerikai akciófilm. Kezdés: 5 és 7 órakor.

SZENTES, Őze lajos: Az oroszlánkirály. Színes, m. b. amerikai rajzfilm. Kezdés: 18 órakor. Vírus. Színes, amerikai film. Kezdés: 20 órakor. Gyilkosság szexhívásra. Színes, amerikai film. Kezdés: 22 órakor.

CSONGRÁD, Uránia: Kő egy csapat. Színes, amerikai filmvígjáték. Kezdés: 20 órakor.

SZEGED, Korzó: Az élet mindig drága. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor.

Belvárosi: Az élet mindig drága. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 3, negyed 6 és fél 8 órakor.

Balázs Béla: Csapnivaló. Színes, angol film. Kezdés: 4, 6 és 8 órakor.

Kamara: Négy esküvő és egy temetés. Színes, m. b. angol film. Kezdés: háromnegyed 6 és 8 órakor.

Kert: Specialista. Színes, amerikai akciófilm. Kezdés: 21 órakor.

Kiskőrössy: Hegylakó III.: A mágus. Színes, amerikai film. Kezdés: 20 órakor.

Autós: Only You. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 21 órakor.

MINDSZENT, Tisza: A hazug szuka. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

ÁSOTTHALOM, Béke: A szerelem relatív. Színes, amerikai filmvígjáték. Kezdés: 19 órakor.

FORRÁSKÚT: Szabadság: Kő egy csapat. Színes, m. b. amerikai filmvígjáték. Kezdés: 18 órakor.

RUZSA: Móra F.: Bunyó karácsonyig. Színes, m. b. olasz filmvígjáték. Kezdés: 18 órakor.

SÁNDORFALVA: Harc a végsőkig. Színes, amerikai akciófilm. Kezdés: 18 órakor.

SZÉKKUTAS, József A.: Imádlak, Mr. Manhattan! Színes, amerikai film. Kezdés: 18 órakor.

CSANÁDPALOTA, Kelemen L.: Wyatt Earp. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

FÁBIÁNSEBESTYÉN, Arany J.: Lopakodók. Színes, m. b. amerikai akciófilm. Kezdés: 18 órakor.

SZEGVÁR, Ady E.: Álmaim asszonya. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

ZÁKÁNYSZÉK: Lassie. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 20 órakor.

MAGYAR TELEVÍZIÓ

BUDAPEST 1.

7.18: Műsorismertetés. 7.20: Fehér agyar. 7.50: "Így szól az Úr!" 7.55: PC ábécé. 8.30: Leporelló. 9.54: Lottósorsolás. 11.00: Koncert. 12.00: Déli harangszó. Időjárás. 12.02: Képújság. 12.05: Idegenek idegenben. 13.00: A kisasszony. Brazil tévéfilmsorozat, 170/164-167. rész (ism.). 15.00: Gyorssegély. 15.15: Walt Disney bemutatja (ism.). 16.20: Örömhír. 16.40: Delta. 17.05: Napjaink. 17.20: "... az én váram". 17.45: Zöld a béke. 18.25: Szerencsekerék. 19.00: A Hét. Hírek. Időjárás. 20.00: Vasárnapi vers. 20.10: Védőőrizet. Olasz film. 21.45: Lehetetlen? 22.30: Akinek randevúja van Bachhal. 23.10: Képújság.

BUDAPEST 2.

7.30: Műsorajánlat. 7.35: Hol-mi? 8.00: Julisuli. 8.35: Brémai muzsikusok. Baltazár professzor. Madárlátta manók. Icurka-picurka ikrecskék. Nagymama az életről mesél. 9.50: YES! – Izrael. 10.00: A magyar irodalom képes története. 10.30: Mérleg. 11.00: Ausztrál balettfilm. 11.50: Tévémagiszter. 12.50: Nótaklub. 13.15: Műsorajánlat. Időjárás. 13.20: Frédi és Béni. 13.50: Forma-1 Magyar Nagydíj. 16.20: Szívtipró gimi. 17.10: Pinocchio kalandjai. 17.55: Időjárás. Műsorajánlat. 18.00: Álljunk meg egy szóra! 18.15: A Kézenfogva Alapítvány bemutatja. 19.10: Dany, mesélj! 19.25: Fiatalság – bolondság. 21.50: Góóól... 22.25: Telesport. Benne: Atlétikai világbajnokság.

DUNA TV

8.05: Falak a szív körül. 8.30: Isten báránya. 8.35: Ezredvégi tündérmese. 9.10: A Korzikai püspök (ism.). 10.00: Sportképek. 12.05: Ameddig a harang szól. 12.15: Kapcsok. 13.10: A nagyeszű sündisznócska. 13.35: Azok a csodálatos állatok. 13.50: Sólyomszem. 14.30: Expedíció. 15.20: Európai művészeti iskola. 16.10: A fehér ló mondája. 16.25: Postabontás... 16.40: Emlékképek... 16.55: Mozgó kép. 17.30: Delfi és barátai. 18.00: Heti hírmondó. 19.00: El Paóban nő a láz. 20.35: 12 olasz város – 12 olasz filmrendező. 20.45: Molière: Tartuffe. 23.05: Darabokra szaggattatol. 22.55: Arany János. A walesi bárdok.

HBO

8.00: Tapsi Hapsi és vendégei. 10.00: Segítség, felnőttem! 12.00: Aki kapja, marha! 13.55: Falcon Crest. 14.45: Állati élet. 15.40: Hanna és nővérei. 17.30: Mozimánia. 18.35: A rádió aranykora. 20.05: Farkasokkal táncoló. 23.00: A bárányok hallgatnak.

PRO 7

6.35: Négyöklű trió (ism). 7.20: Gyilkos paradicsomok. 7.45: Teddy Ruxpin kalandjai. 8.10: Heathcliff és Marmaduke. 8.30: Topo Gigi, az űregér. 8.55: Maci Laci. 9.20: Scooby Doo. 9.45: Tiny Toon kalandjai. 10.10: Tapsi Hapsi. 10.40: Batman. 11.05: Garfield és barátai. 11.35: Flinstone család. 12.00: Superboy. 12.20: Utazás a tenger fenekére. 13.15: Hív az állatvilág! 14.00: Idegen támadás. 15.55: A csendőr nyugdíjba megy. 17.35: A diagnózis: halál. 18.25: Babylon 5. 19.20: Hypno. 19.55: Híradó. 20.15: Arizonai ördögfióka. 22.10: A Palm Beach-i duó. 23.05: Kék bársony. 1.10: Kettő kettő ellen (ism.). 1.40: Hírek. 1.50:

Munkácsy-ünnepély Luxemburgban

Ünneplőkkel népesült be a luxemburgi Colpach október 7-én: Munkácsy Mihály-emléktáblát avattak a vöröskeresztes kastély falán. Munkácsy gyakran festett Colpachban életképeket és tájképeket. (8. oldal)

Sarkalatos igazság kevés van

Koncz Zsuzsa Liszt-díjas előadóművész, több mint három évtizede a magyar könnyűzene állócsillaga. Számára azok is megmaradtak barátként, akik sokáig szóba sem álltak egymással. (9. oldal)

Hétvégi Hírlap-magazin

1995. október 21–23., szombat–hétfő

MUNKÁCSY Mihály

Az évszázados kastélyparkban semmi sem változott

Munkácsy-ünnepély Luxemburgban

Ünneplőkkel népesült be a luxemburgi Colpach október 7-én: Munkácsy Mihály-emléktáblát avattak a vöröskeresztes (egykor de Marches) kastély falán. A házigazda az Emile Mayrisch Alapítvány, illetve Ell város polgármesteri hivatala volt. Emlékezést Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere tartott, aki Munkácsy és Luxemburg, hazánk és a Nagyhercegség kapcsolatát méltatta, s természetesen emlékeztetett a ház egyik nagy vendégére, Liszt Ferencre is, akinek már két éve áll az emléktáblája a kastély falán. Emlékbeszéde után leleplezte a magyar—francia nyelvű emléktáblát Luxemburg város fiatal polgármester asszonyával, Lydie Wurth-Polferrel együtt.

Mint Végvári Lajos könyvéből megtudjuk, Munkácsy 1870 karácsonyán ismerkedett meg Edouard de Marches báróval és feleségével egy düsseldorfi vacsorán. Kiderült, hogy a báró magyarbarát, járt nálunk 1867-ben, Munkácsy *Siralomház*-át pedig a párizsi Salon-ból ismeri. Ettől kezdve sokat találkoztak Colpachon, majd Párizsban is, ahol segítették a fiatal festő beilleszkedését.

1872-ben portré készült a báróról és a feleségéről, Cecile Papierről. Amikor a báró 1873-ban meghalt, Munkácsy úgy döntött, hogy feleségül kéri a kedves, vidám és energikus Cecile Papiert. A gyászév letelte után, 1874. augusztus 5-én kötöttek házasságot Colpachon, a kastélykápolnában. Ezt követően Cecile az egész nyarat, Munkácsy pár hetet e kastélyban töltött. Itt fogadták francia és magyar barátaikat, Haynald Lajos érseket, Liszt Ferencet, aki egyik utolsó koncertjét a luxemburgi városházán adta 1886-ban.

Míg Cecile-ről 1875-ben készült két arckép, Haynaldról 1884-ben, Liszt Ferencről 1886-ban. A colpachi nyugodt napok érlelték meg ezeket a nagyvonalú, kitűnően jellemzett arcmásokat. Munkácsy gyakran festett itt életképeket és tájképeket. Ezek közül a *Colpachi tanító*, *A várúrnő születésnapja*, a *Legelésző csorda*, a *Hazafelé* a legismertebb.

A '80-as évek végétől Munkácsy sokat betegeskedett. Az *Ecce Homo* befejezése után többet nem nyúlt ecsethez. Gyógykezelése után, 1896—1897 fordulóján még Colpachon élt, de azt követően már a Bonn melletti Endeinchben gondozták. Itt, a Colpachhoz közeli német városban halt meg 1900. május 1-jén. Budapesten, a Kerepesi úti temetőben nyugszik, ahol 1911-ben helyezték el Telcs Ede Múzsa szobrát. Ennek avatásán még Cecile jelen volt. Mint életében, ekkor is kimutatta szeretetét férje szülőhazája iránt: a budapesti és békéscsabai múzeumnak egész sor festményt és ereklyét ajándékozott. Közben csendesen élt Colpachon, majd itt is halt meg 1915. március 3-án.

A kastélyt 1917-ben Emile Nayrisch, a luxemburgi acélmágnás, az ARDEE elnöke vásárolta meg. Úgy rendelkezett, hogy halála után a Luxemburgi Vöröskereszt tulajdona legyen a kastély, mint az idősek otthona. Itt fogadott bennünket a kastély igazgatója, Didier úr október 6-án, hogy a két baráti társaság elhelyezze az emléktáblát a másnapi avatásra. Amíg a küldöttség tagjai dolgoztak, bejárhattam a parkot, több Munkácsy-festmény helyszínét. Az évszázados fákkal benépesített parkban szinte semmi nem változott, változhatott Munkácsy kora óta: a kis patak és tó partját kacsák, libák uralják, távolabb nagy barna tehenek legelnek, épp úgy, mint Munkácsy *Tájkép legelő tehenekkel esti fényben*, *Hazatérés*, *Legelő nyáj és birkák* című képein.

A kastélyt Nayrisch átépíttette a századelőn. Ennek hátsó falán helyezték el a Liszt Ferenc-emléktábla alá a Munkácsy-emléktáblát. Vele szemben egy régi korpusz áll: ez a közel kétszáz éves, provinciális munka bizonyára összefüggésben áll Munkácsy Krisztus-képeivel, azok egyik ösztönzője lehetett.

Még egy kedves élmény várt ránk a 40 (maximum negyven!) lelket számláló faluban. Megismerkedhettünk Pierre Rausch kocsmárossal, akinek nagyapja Munkácsy kocsisa volt. Ő vitte-hozta Arlon és Colpach között a vonattal érkező házaspárt és vendégeiket. Rausch készséggel megengedte, hogy másolat készüljön arról az archív fotóról, amely Munkácsyék személyzetét ábrázolja a kastély előtt.

Két colpachi utunk miatt alig maradt időnk a fővárosra, Luxemburgra. Az általános városnézés mellett csak a Konviktus-kápolnába juthattunk el, ahol a *Tékozló fiú* című hármas képet láttuk. A luxemburgiak Munkácsy művének tartják ezt, de mi csak Temple jelzést láttunk a középső részen (Hans Temple Munkácsy tanítványa volt, az első Munkácsy-ösztöndíjas).

1996 szeptember—októberében nagy Munkácsy-kiállítás lesz a luxemburgi múzeumban. Reméljük, ez jó alkalom lesz Munkácsy művészetének széles körű megismertetésére és szakmai vitákra, előadásokra, főként a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből.

Sz. Kürti Katalin

Részlet a Golgotából, amelyhez az égtanulmány Colpachon készült

bantás következtében rajtuk kívül 15 polgári személy is életét vesztette, 59-en megsebesültek.

Simon Peresz izraeli ügyvezető miniszterelnök néhány percre megjelent azon a gyűlésen, amelyet vasárnap este Tel-Avivban a meggyilkolt Jichak Rabin kormányfő emlékére hívtak össze. A Jichak Rabinról elnevezett téren – ahol a volt kormányfőt nyolc napja meggyilkolták – több mint 150 ezer ember gyűlt egybe. Rabin özvegye, Lea arra szólította fel Izrael népét, hogy haladjon tovább a béke felé vezető úton. – Együtt tértetek a béke útjára, most egyedül maradtál, de mi segítünk neked – fordult Rabin asszony Pereszhez. – Szeretném hinni, hogy ez a katasztrófa nem történt hiába. Egy új, jobb világot teremtünk, olyat, amilyet reméltél – jelentette ki Lea elhunyt férjéhez szólva. Peresz egyébként annak ellenére ment el a béketüntetésre, hogy a rendőrség egy újabb politikai merénylettől tartva az ellenkezőjét tanácsolta.

A Miss World szépségverseny indulói strand- és fürdőruhákat mutatnak be a Hullámok Völgye nevű partrészen Sun Cityben. Nyolc nap múlva versengenek majd a világ szépségkirálynője címért.

Kiss István, aki egyébként a bihari város szülötte. Ez adta az ötletet számára, elhozza az élvonalba tartozó versenyzőket, illetve gépeiket.

A kétnapos program szombaton kilenc órától egy bemutató jellegű raliversennyel kezdődött a sportcsarnok szomszédságában lévő lakótelepen. Nyolc neves és kevésbé ismert autós vetélkedése után tíz perccel már a kiállítás helyszínén lehetett megtekinteni a masinákat. Így semmi akadálya nem volt annak, hogy *Szeifert Ferenc* polgármester megnyithassa a harminckét verseny-, valamint személyautót, Adorján Zoltán és Stefka Gábor salak-, illetve superbike motorjait felvonultató rendezvényt. Az érdeklődők többek között megcsodálhatták a szegedi Darázs Antal cross-autóit, az Oroszlán testvérek Mitsubishi Galantját, Szeleczky Tamás Ford Escort Crossworth-át és Vojcsik Ferenc Ford Sierra Crossworth-át. Szűkebb pátriánkat Kozma László első osztályú, illetve Bereczky Norbert másodosztályú raliversenyző Ladája, illetve Renault Cliója képviselte.

tunk megőrizni szép arányait, a boltíveket. A világítással ezt a belső ritmust szerettük volna hangsúlyozni, ami valóban egyedülállóan széppé teszi ezt a boltot. Remélem, hogy mind a kínálatunk, mind a programjaink kellő vonzerőt jelentenek majd Debrecen és a régió vásárlóközönsége számára.

Új Munkácsy-album

Szélesednek a debreceni Déry Múzeum nemzetközi kapcsolatai. Így a Szomolányi-kiállítás anyagát Lublinban, Zágrábban és Eisenstadtban mutatják majd be. A jövőben a múzeum helyet kíván adni a kortárs művészeteknek is, és december elején megrendezik a hatvanéves Vencsellei István fotóművész kiállítását. A karácsonyi könyvvásárra a Nova Invest Kft. gondozásában jelenik meg Hapák József: Munkácsy-fotóalbuma, amelyben a Munkácsy-trilógia kilencvenöt képe lesz. Így a remekművek apró részleteit is megcsodálhatják az érdeklődők.

JELENTKEZÉSÉT VÁRJUK

erecske, Polgár, Hajdúdorog, Hajdúböszörmény, valamint a megye összes településéről.

vin tér 11. I/108. sz. Telefon: (52) 414-762, 411-216

zölhettük „Bandi bácsit". Ez is mutatta, hogy érdeklődését soha nem veszítette el a terület eredményei és gondjai iránt. 1974 óta, mint nyugdíjas a Néprajzi Múzeum Ethnológiai adattárában dolgozott. A fiatalabb restaurátorgeneráció nem tapasztalhatta, de az idősebbektől hallhatta, hogy menynyit tett a magyarországi restaurálás szakmává válásáért, az ország restaurátorműhelyeinek és múzeumi raktárainak korszerű felszereléséért, a konzerválásra vonatkozó kutatások hazai elindításáért és az eredmények, ismeretek terjesztéséért. Sokan emlékszünk e tetteire, sokan pedig még ma is annak gyümölcseit élvezzük. Hálás szívvel kívánunk neki örök nyugodalmat.

Tímárné Balázsy Ágnes

1995. november 20-án, 70. születésnapja előtt két nappal meghalt dr. Soproni Sándor, akit mindenki tegezett, szeretett és Jenőnek hívott. SIT TIBI TERRA LEVIS!

***

1995. szeptember 1-től dr. Viga Gyula a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatóhelyettese, feladata a megyei szervezet tudományos tevékenységének irányítása.

Október 1-től a Mezőgazdasági Múzeum főigazgatói titkárságának vezetője dr. Palkovicsné Aranyos Erzsébet, aki eddig a Magyar Nemzeti Múzeum Dokumentációs és Informatikai Főosztályának munkatársa volt.

November 13-tól az MKM Művelődéspolitikai Főosztályának új munkatársa Suhajda Attila, aki eddig a Magyar Nemzeti Múzeumban programozóként dolgozott.

DÍJAK, KITÜNTETÉSEK

Az idei Széchenyi-díj kitüntetettjei dr. Szakácsi Margit és dr. Soproni Sándor. Az élet úgy hozta, hogy ezt a díjat, 1995. november 24-én Soproni Sándor már személyesen nem veheti át.

Szabó Miklós régészt, az ELTE rektorát, az ELTE Régészettudományi Intézetének igazgatóját 1995. november 29-én a „des Insignes du chevalier de l'Ordre National du Mérite" viselésére jogosítják fel (azaz a Nemzeti Érdemrend lovagjává választják). A múzeológusok és a Múzeumi Hírlevél szerkesztősége nevében gratulálunk e Magyarországon nem sok embert megillető kitüntetéshez!

Tálas Lászlónak a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok igazgatójának Gál Zoltán, az országgyűlés elnöke eredményes munkássága elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje kitüntetést adományozta 1995. október 23-án.

László Gyula régész - professzor az ELTE ünnepségén átvette gyémántdiplomáját. A hajdani tanítványok népes tábora nevében fogadja gratulációnkat.

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Munkácsy-ünnepség Luxemburgban

Az idén Luxemburg Európa kulturális fővárosa. Ez adott különös jelentőséget és aktualitást a Munkácsy-ünnepségnek.
Október 7-én ünneplőkkel népesült be a luxemburgi Colpach. Munkácsy Mihály emléktáblát avattak a Vöröskeresztes (egykor de Marches) kastély falán. A házigazda az Emil Mayrish Alapítvány, illetve Ell város polgármesteri hivatala volt (Ellhez tartozik, négy másik helységgel együtt Alsó-Colpach=Colpach-Bas). Emlékezést Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere tartott, aki Munkácsy és Luxemburg, hazánk és a Nagyhercegség kapcsolatát méltatta, s természetesen emlékeztetett a ház egyik nagy vendégére, Liszt Ferencre is, akinek már két éve áll emléktáblája a kastély falán. Emlékbeszéde után leleplezte a magyar-francia nyelvű táblát Luxemburg város fiatal polgármesterasszonyával, Lydie Wurth-Polferrel együtt.
Az ünnepséget Jean Ries tiszteletbeli főkonzul és Kiss Tibor, hazánk nagykövete celebrálta. Beszédet mondott Robert Mangen, az „Amitiés-Hongroises-Luxemburg" elnöke és Bordás András, a Magyar-Luxemburgi Baráti Társaság elnöke.
A fővárosok, a baráti társaságok, a minisztériumok képviselői koszorúkat helyeztek el az emléktáblánál.
Már előbb Munkácsyné Cecile-Papier sírjánál Dobay tiszteletes úr mondott emlékbeszédet és imát. Itt Budapest város, a Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium, a Luxemburgi–Magyar Társaság és a Déri Múzeum helyezte el koszorúit.
Az ünnepséget Balogh László, a Luxemburgi-Magyar Társaság tagja szervezte. A fogadáson a pohárköszöntők előtt Joseph Kohnen tartott előadást *Munkácsy és Luxemburg* címmel.
A résztvevők a Déri Múzeum Munkácsy-termének leporellóját, Sz. Kürti Katalin–Hapák József *Munkácsy Mihály Krisztus-képei* című könyvét vehették át Budapest főváros ajándékaként és a Krisztus-képekkel díszített 1996. évi naptárat a Déri Múzeum ajándékaként.

Sz. Kürti Katalin

TANÁCSKOZÁSOK, KONFERENCIÁK

ICOM HÍREK

AZ ICOM Konzerválási Bizottsága 11. Triennáléja

Az ICOM Konzerválási Bizottsága 1996. szeptember 1–6. között a skóciai Edinburgh-ben tartja 11. Triennáléját. Mind a 28 munkacsoport ülésezik, de elhangzanak plenáris előadások is és műhelylátogatások, egyéb rendezvények egészítik ki a szakmai programot. A konferencia nyelve angol és francia.

Előadással, tablóval ICOM és nem ICOM tagok egyaránt jelentkezhetnek. Az előadások szövegét és a tablók szövegének összefoglalóját 1996. január 5-ig kell megküldeni az illetékes munkacsoport koordinátorának. A konferencia részvételi díja 350 dollár körül lehet, bár erről még nem tettek közzé hivatalos információt, arról azonban igen, hogy diákszállások is igénybevehetők lesznek.

Az előadások megírásához szükséges útmutatót, a koordinátorok címlistáját és a konferenciát meghirdető körlevelet Tímárné Balázsy Ágnes az ICOM Magyar Bizottsága vezetőségének tagja az érdeklődők rendelkezésére bocsátja. December 15-ig kéri továbbá mindazok jelentkezését, akik részt kívánnak venni a rendezvényen. (T: 21-01-330, Fax: 21-01-338)

Az ICOM Német Nemzeti Bizottság meghívására hat kelet-európai ország egy-egy múzeumi vezető szakembere és egy-egy vezető restaurátora egyhetes tanulmányúton vett részt a Freilichtmuseum, Hagen (Szabadtéri Kézművesipari Múzeum, Hagen) szervezésében. Magyarországot dr. Vámos Éva főigazgató (Országos Műszaki Múzeum) és Tímárné dr. Balázsy Ágnes főrestaurátor (Magyar Nemzeti Múzeum) képviselték.

A tanulmányúton megtekintették a szervező múzeum falunyi épületegyüttesét, műhelyeit, számítógépes oktatójátékait. Sok hasznos információt kaptak az ottani vezetés „önfenntartó múzeum" koncepciójáról. Ebből világossá vált, hogy igen nagy erőfeszítéssel a fenntartási költségek 1/3-át tudja a múzeum „megtermelni". Németország-szerte a múzeumok küzdenek a látogatói létszám csökkenése ellen. A Szabadtéri Kézművesipari Múzeum, Hagen és a Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, Bonn (A Német Szövetségi Köztársaság Történeti Múzeuma, Bonn) kivételek ez alól.

A múzeumok nagyon eltérő anyagi ellátottságát két ellentétes példán volt módjuk a résztvevőknek megérteni. A Rautenstrauch-Joest-Museum, Köln (magánalapítású néprajzi gyűjtemény, Köln) raktárainak a Rajna áradásakor bekövetkezett károsodását (betörő talajvíz) három éve képtelen helyrehozni. A város a tárgyak gombamentesítéséhez és a kiállítások újra megnyitásához nem tud támogatást adni. A kérdések megoldásához a tanulmányút résztvevői is jó együttműködést tudtak felajánlani. A Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, Bonn, csodálatosan felszerelt raktáraival, a tárgyak és a multimédia minden kiállítási lehetőségét felhasználó bemutatójával hatalmas tömegeket vonz és nyújt mindent, ami a muzeológus és a restaurátor munkáját eredményesebbé teszi.

A Fernuniversität Hagen (a Hageni Távoktatás Egyetem) multimédia központjában számítógépes és múzeumi szakemberek együttműködésével létrehozott kiállítási oktatóprogramok készítésének tapasztalatait volt alkalmuk látni a résztvevőknek.

A Beschlägemuseum Velbert (Veret- és Zármzeum, Velbert) nagyon szép gyűjteménye mellett szemléletes működtethető modelleken mutatja be a zárak fejlődéstörténetét a kezdetektől napjainkig.

A múzeumi látogatások során, elsősorban Hagenban új német–magyar együttműködések körvonalazódtak.

Egy délelőtt a Rothstein vitrinkészítő cég (Gummersbach) vendégeként a legigényesebb, legmodernebb kiállítási installációkkal ismerkedett a csoport.

Hatalmas, jól felszerelt, csodálatos munkákat végző restaurátor-központokat mutattak be a szervezők, mint amilyen a Zentrale Restaurierungswerkstätten des Landschaftsverbandes Westfalen-Lippe (A Westfalen-Lippe-i Múzeumi és Tájvédelmi Szövetség Központi Restaurátorműhelyei), Ausbildungswerkstätten der Südwestfälischen Industrie- und Handelskammer, Hagen (A Dél-Westfáliai Ipari és Kereskedelmi Kamara Oktatóműhelyei, Hagen). Ezekről és a tanulmányút értékeléséről restaurátor szemmel bővebben ír a Magyar Múzeumok hasábjain Tímárné dr. Balázsy Ágnes.

A tanulmányút tapasztalatairól a két magyar résztvevő az ICOM Magyar Nemzeti Bizottság legközelebbi közgyűlésén fog részletesen beszámolni.

dr. Vámos Éva

TANULMÁNYÚT

Magyar Nemzeti Múzeum

Dr. Mesterházy Károly, Pozsony, X. 2/5.: részvétel és előadás a Szlovák Tudományos Akadémián „Ungarn, Awaren und Slawen im Bükk-Gebirge" címmel.

Dr. Stemler Gyuláné, Portugália, X. 6/13.: a Horthy-hagyaték részleges átvétele.

Dr. Garam Éva, Albánia, X. 9/16.: részvétel és előadás az Albán Régészeti Intézet konferenciáján.

Dr. Kovács Tibor, Versec, X. 11/15.: részvétel és előadás a Second Meeting of the Comission for the Archeology of SE Europe konferencián.

Dr. Gedai István, Opatija, X. 12/15.: részvétel és előadás a 1st International Numismatical Congress in Croatia, INCC 95 programjain.

Dr. Gedai István, dr. Torbágyi Melinda, Kovács S. Tibor, Csonka András, Papp László, Innsbruck, X. 18/22.: a Tiroli tallérok kiállítás rendezése és megnyitása.

Wohlmuth Annamária

Mesterházy Károly

Múzeum Hulevel 1995/12

Világ-premier a Déri Múzeumban

Déri Frigyes műgyűjtő hagyatékának átvétele óta a debreceni Déri Múzeum tulajdona Munkácsy Mihály négy festménye, így a nagyméretű *Ecce Homo* is. Több mint hét évtizede láthatja a közönség egy, a kép számára külön tervezett tetővilágításos teremben. Két éve mellé került a *Golgota,* amerikai letétként, a Magyar Nemzeti Múzeum jóvoltából. Ez év februárjában megérkezett Kanadából a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) is, Joseph M. Tanenbaum letétjeként. A három festményt, a Krisztus-trilógiát senki, még Munkácsy sem láthatta együtt, egymás mellett. A két első képet, az 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt* és az 1884-es *Golgota* európai vándorút után címűt Amerikában mutatták be 1886–87-ben. New Yorkban, az Old Tabernacle kiállítóhelyen látta és vásárolta meg John Wanamaker milliomos 1887-ben. Egyszer engedte vissza Európába azokat: az 1889. évi párizsi világkiállításra. Ezt követően Jenkinstown-beli galériájában álltak a képek 1907-ig. Ekkor tűz ütött ki, és a képeket vakkeretükből kivágva a hóra dobták. Felületesen restaurálták akkor (és később a 30-as években), és 1911-ben Philadelphiába vitték. Itt a Wanamaker nagyáruház nyolcadik emeletén, különteremben álltak a képek egymással szemben Hans Temple *Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi* című vászna és O. Tanner biblikus művei társaságában. A húszas években döntöttek úgy a Wanamaker örökösök, hogy a böjti és húsvéti szezonban leeresztik a képeket a második emeletre, az átriumba.

Az *Ecce Homo*-t akkor festette Munkácsy, amikor a két első kép már Amerikában volt. Budapesten mutatta be a millennáris kiállításon, majd ez a mű is vándorútra indult. Járt ugyan Amerikában, bizonyára látta John Wanamaker is, de nem vásárolta meg, nem tette jelessé gyűjteményét. Be sem mutatták a Wanamaker store képtárában a nagyméretű *Ecco Homo*-t. Két magyar újságíró járt 1913-ban és 1914-ben Wanamakernél azzal a céllal, hogy érdeklődjön az első két kép eladásáról. Ekkor ugyanis a harmadikat, az *Ecce Homo*-t a magyar államnak ajánlotta fel megvételre a tulajdonos, egy amerikai–magyar konzorcium.

Ernst Lajos és *Lázár Béla* terve az volt, hogy egy magyar székesegyházba kerüljön a Krisztus-trilógia. A vásárlás nem jött létre, részben a háború kitörése miatt. 1916-ban Déri Frigyes, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos vette meg az *Ecce Homo*-t. 1988-ban a Philadelphiában lévő két óriáskép árverésre került. A *Krisztus Pilátus előtt*-et Joseph M. Tanenbaum, a *Golgotá*-t Bereczki Csaba Gyula, New York-i magyar galériatulajdonos vásárolta meg. Nekik köszönhető, hogy most mindhárom kép együtt látható. A *Golgota* 1993-tól, a *Krisztus Pilátus előtt* 1995. augusztus 25-től áll az *Ecce Homo* két oldalán.

Így vált valóra, amit már az 1880-as években tervezett két egyházfő: *Haynald Lajos* és *Ipolyi Arnold*. Ők gyűjtést indítottak a két első kép megvételére, és a feltámadás téma megfestésére ösztönözték volna Munkácsyt. Ez és az 1914-es törekvés valósul meg most Debrecenben: a világ-premier augusztus 25-én lesz. A restaurálás majdnem ugyanannak a csoportnak – *Szentkirályi Miklós, Lente István, Béres Erzsébet* – a munkája, amely 1992–93-ban restaurálta a *Golgotá*-t.

SZ. KÜRTI KATALIN

A Hold kel 21 óra 09 perckor, nyugszik 8 óra 49 perckor.

TÖRTÉNELMI KRÓNIKA

1848. A Délvidékre küldött erdélyi két román határőrzászlóalj Szegedről Temesvár felé szökik, a városban nagy riadalom tör ki. – A közgyűlés elhatározza, hogy a gimnázium épületében Szegeden és a piarista tanárok lakóházában is kórház üzemeljen.

1919. Horthy Miklós fővezér Szegedről Siófokra, a fővezérség új székhelyére repül.

1935. A szegedi szabadtéri hangversenyek sorozatában a Budapesti Filharmonikus Zenekart Serly Tibor, a Philadelphiai Filharmonikusok karnagya vezényli.

HEKA L.–SZONDI I.

MOZI

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, Korzó: Maugli, a dzsungel fia. Színes, m. b. amerikai kalandfilm. Kezdés: fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor.

Makó: A préda. Színes, m. b. amerikai akciófilm. Kezdés: 5 és 7 órakor.

SZENTES, Őze lajos: Az oroszlánkirály. Színes, m. b. amerikai rajzfilm. Kezdés: 18 órakor. Vírus. Színes, amerikai film. Kezdés: 20 órakor. Gyilkosság szexhívásra. Színes, amerikai film. Kezdés: 22 órakor.

CSONGRÁD, Uránia: Kő egy csapat. Színes, amerikai filmvígjáték. Kezdés: 20 órakor.

SZEGED, Korzó: Az élet mindig drága. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor.

Belvárosi: Az élet mindig drága. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 3, negyed 6 és fél 8 órakor.

Balázs Béla: Csapnivaló. Színes, angol film. Kezdés: 4, 6 és 8 órakor.

Kamara: Négy esküvő és egy temetés. Színes, m. b. angol film. Kezdés: háromnegyed 6 és 8 órakor.

Kert: Specialista. Színes, amerikai akciófilm. Kezdés: 21 órakor.

Kiskörössy: Hegylakó III.: A mágus. Színes, amerikai film. Kezdés: 20 órakor.

Autós: Only You. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 21 órakor.

MINDSZENT, Tisza: A hazug szuka. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

ÁSOTTHALOM, Béke: A szerelem relatív. Színes, amerikai filmvígjáték. Kezdés: 19 órakor.

FORRÁSKÚT: Szabadság: Kő egy csapat. Színes, m. b. amerikai filmvígjáték. Kezdés: 18 órakor.

RUZSA: Móra F.: Bunyó karácsonyig. Színes, m. b. olasz filmvígjáték. Kezdés: 18 órakor.

SÁNDORFALVA: Harc a végsőkig. Színes, amerikai akciófilm. Kezdés: 18 órakor.

SZÉKKUTAS, József A.: Imádlak, Mr. Manhattan! Színes, amerikai film. Kezdés: 18 órakor.

CSANÁDPALOTA, Kelemen L.: Wyatt Earp. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

FÁBIÁNSEBESTYÉN, Arany J.: Lopakodók. Színes, m. b. amerikai akciófilm. Kezdés: 18 órakor.

SZEGVÁR, Ady E.: Álmaim asszonya. Színes, amerikai film. Kezdés: 19 órakor.

ZÁKÁNYSZÉK: Lassie. Színes, m. b. amerikai film. Kezdés: 20 órakor.

MAGYAR TELEVÍZIÓ

BUDAPEST 1.

7.18: Műsorismertetés. 7.20: Fehér agyar. 7.50: "Így szól az Úr!" 7.55: PC ábécé. 8.30: Leporelló. 9.54: Lottósorsolás. 11.00: Koncert. 12.00: Déli harangszó. Időjárás. 12.02: Képújság. 12.05: Idegenek idegenben. 13.00: A kisasszony. Brazil tévéfilmsorozat, 170/164-167. rész (ism.). 15.00: Gyorssegély. 15.15: Walt Disney bemutatja (ism.). 16.20: Örömhír. 16.40: Delta. 17.05: Napjaink. 17.20: "... az én váram". 17.45: Zöld a béke. 18.25: Szerencsekerék. 19.00: A Hét. Hírek. Időjárás. 20.00: Vasárnapi vers. 20.10: Védőőrizet. Olasz film. 21.45: Lehetetlen? 22.30: Akinek randevúja van Bachhal. 23.10: Képújság.

BUDAPEST 2.

7.30: Műsorajánlat. 7.35: Hol-mi? 8.00: Julisuli. 8.35: Brémai muzsikusok. Baltazár professzor. Madárlátta manók. Icurka-picurka ikrecskék. Nagymama az életről mesél. 9.50: YES! – Izrael. 10.00: A magyar irodalom képes története. 10.30: Mérleg. 11.00: Ausztrál balettfilm. 11.50: Tévémagiszter. 12.50: Nótaklub. 13.15: Műsorajánlat. Időjárás. 13.20: Frédi és Béni. 13.50: Forma-1 Magyar Nagydíj. 16.20: Szívtipró gimi. 17.10: Pinocchio kalandjai. 17.55: Időjárás. Műsorajánlat. 18.00: Álljunk meg egy szóra! 18.15: A Kézenfogva Alapítvány bemutatja. 19.10: Dany, mesélj! 19.25: Fiatalság – bolondság. 21.50: Góóól... 22.25: Telesport. Benne: Atlétikai világbajnokság.

DUNA TV

8.05: Falak a szív körül. 8.30: Isten báránya. 8.35: Ezredvégi tündérmese. 9.10: A Korzikai püspök (ism.). 10.00: Sportképek. 12.05: Ameddig a harang szól. 12.15: Kapcsok. 13.10: A nagyeszű sündisznócska. 13.35: Azok a csodálatos állatok. 13.50: Sólyomszem. 14.30: Expedíció. 15.20: Európai művészeti iskola. 16.10: A fehér ló mondája. 16.25: Postabontás... 16.40: Emlékképek... 16.55: Mozgó kép. 17.30: Delfi és barátai. 18.00: Heti hírmondó. 19.00: El Paóban nő a láz. 20.35: 12 olasz város – 12 olasz filmrendező. 20.45: Molière: Tartuffe. 23.05: Darabokra szaggattatol. 22.55: Arany János. A walesi bárdok.

HBO

8.00: Tapsi Hapsi és vendégei. 10.00: Segítség, felnőttem! 12.00: Aki kapja, marha! 13.55: Falcon Crest. 14.45: Állati élet. 15.40: Hanna és nővérei. 17.30: Mozimánia. 18.35: A rádió aranykora. 20.05: Farkasokkal táncoló. 23.00: A bárányok hallgatnak.

PRO 7

6.35: Négyöklű trió (ism). 7.20: Gyilkos paradicsomok. 7.45: Teddy Ruxpin kalandjai. 8.10: Heathcliff és Marmaduke. 8.30: Topo Gigi, az űregér. 8.55: Maci Laci. 9.20: Scooby Doo. 9.45: Tiny Toon kalandjai. 10.10: Tapsi Hapsi. 10.40: Batman. 11.05: Garfield és barátai. 11.35: Flinstone család. 12.00: Superboy. 12.20: Utazás a tenger fenekére. 13.15: Hív az állatvilág! 14.00: Idegen támadás. 15.55: A csendőr nyugdíjba megy. 17.35: A diagnózis: halál. 18.25: Babylon 5. 19.20: Hypno. 19.55: Híradó. 20.15: Arizonai ördögfióka. 22.10: A Palm Beach-i duó. 23.05: Kék bársony. 1.10: Kettő kettő ellen (ism.). 1.40: Hírek. 1.50:

KÜLÖNLENYOMAT A DÉRI MÚZEUM 1992—1993. ÉVI ÉVKÖNYVÉBŐL

SZ. KÜRTI KATALIN

MUNKÁCSY MIHÁLY KRISZTUS-KÉPEI (1881—1896)

DEBRECEN, 1994

Sz. Kürti Katalin

Munkácsy Mihály Krisztus-képei (1881—1896)

Munkácsy Mihály 1877—78-ban Párizsban festette az irodalomtörténeti témájú *Milton*-t. Ennek európai diadalútja, s az 1878. évi párizsi világkiállításon nyert kitüntető érme újabb művelődéstörténeti képek festésére ösztönözte.[1] A *Milton*, a Krisztus képek, a *Mozart halála* megmutatta érdeklődésének változását, ízlésalakulását, azt, hogy "felnőtt" e témákhoz. Biztonsággal tájékozódott kora filozófiai, vallástörténeti vitáiban, s a maga módján állást is foglalt. A 80-as években festett nagy vásznak a kortárs Európa nagy kérdéseire keresték a választ, egyszer Milton, egyszer Krisztus téma "köntösében".

I. A két első Krisztus-kép története

1874-ben, nászútja során látta Tintoretto passió-jeleneteit Velencében, a Scuola di San Rocco-ban. Innen Pestre, majd Kalocsára utazott hitvesével. Bizonyára sokat beszélgetett a nagy képekről vendéglátójával, Haynald Lajos érsekkel,[2] az egyházi zene és festészet ösztönzőjével, Liszt Ferenc barátjával (később több ízben nyaraltak mindketten Munkácsyék luxemburgi, colpachi palotájában).[3] Közismert volt Párizsban Ernest Renan *Jézus élete* című könyve, amely tizenhárom kiadást ért meg 1863—1884 között (e kiadás magyar fordítását jelentette meg 1991-ben az Európa kiadó). Renan folytatta és motiválta a német protestáns bibliafelfo-

1 Legfontosabb könyvek Munkácsyról: *Malonyay Dezső:* Munkácsy Mihály élete és munkái. (Bp., 1898) — *Malonyay Dezső:* Munkácsy Mihály I—II. (Bp., 1907) — *Feleky Géza:* Munkácsy (Bp., 1913) — *Ch. Sedelmeyer:* Michel von Munkácsy. Sein Leben und seine künstlerische Entwicklung (Paris, 1914) — Genthon István: Az új magyar festőművészet története. (Bp., 1935) — *Harsányi Zsolt:* Ecce Homo. I—IV. (Bp., 1935) — Lázár Béla: A Munkácsy-kérdés (Bp., 1936) — *Farkas Zoltán:* Munkácsy Mihály (Bp., 1941) — *Lyka Károly:* Munkácsy Mihály (Bp., 1952) — Munkácsy Mihály válogatott levelei (Bp., 1952) Szerkesztette és az idegen nyelvű leveleket fordította: Farkas Zoltán. A bevezetőt írta: *Végvári Lajos.* (Továbbiakban: MMVL) — Munkácsy Mihály-kiállítás. Budapesti Műcsarnok, 1952 (katalógus). Írta, szerkesztette: Oltványi Imre, bevezetővel ellátta: Pogány Ö. Gábor. — *Végvári Lajos:* Munkácsy Mihály élete és művei. (Bp., 1958) — Rippl-Rónai József emlékezései. (Bp., 1957) Az előszót, a jegyzeteket írta: Farkas Zoltán. — *Lyka Károly:* Munkácsy. A művészet kiskönyvtára, II.. (Bp., 1964) — *Végvári Lajos:* Munkácsy Mihály. (Bp., 1961.) — *Perneczky Géza:* Munkácsy Mihály. (Bp., 1970.) — Magyar művészet 1890—1919. Szerkesztette: *Németh Lajos.* (Bp., 1981) — Végvári Lajos: Munkácsy Mihály 1844—1900. (Bp., 1983) — Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája. (Bp., 1989.), a továbbiakban: Sz. Kürti, 1989.

2 Haynald Lajos (1816—1891) elsősorban egyházszervezési és botanikai működéséről ismert. M. Ompolyi Ernő cikke (Vasárnapi Újság, 1889. XXXVI. 42. 673—75. p.) rávilágít műpártoló tevékenységére is: "az egyházi zene és egyházi festészet ösztönzéséről sem feledkezett meg alapítványaiban". A Kalocsai Néplap 1889. okt. 15-i száma közli adományai jegyzékét.

3 Haynald portréját 1884-ben, Lisztét 1886-ban festette meg.

gást valló Friedrich David Strauss művét, az 1835-ben kiadott *Jézus életé*-t. Krisztusnak, a galileai ács fiának, az embernek történetét írták meg mindketten, elvetve a bibliai csodák lehetőségét. Abban különbözött felfogásuk, hogy Renan magasztosabbnak mutatta be hősét, mint Strauss. Megfosztotta ugyan isteni glóriájától, de a legnemesebb, legfelemelőbb tulajdonságokkal ruházta fel. Az egyház kizárta soraiból, de olvasói jórésze egy új életérzés kifejezőjeként ünnepelte. Könyvének meghatározó szerepe lett a századvég filozófiájára, irodalmára, művészetére. E hatások ellenére a Krisztus téma ötletét Karl Sedelmeyer egyértelműen közös megbeszéléseiknek, vagyis inkább saját sugallatának tartotta, amikor így emlékezett meg egy nagy téma közös kereséséről: "*Miért ne válasszuk rögtön minden idők legnagyobb vértanúját, Krisztust, az istenembert, aki az egész emberiségért halt meg: Egy jelenetet szenvedésének történetéből?*" Munkácsy meghökkent: "*Igen, de hiszen ez egy szentkép lenne, amit már ezerszer megfestettek! Hogyan lehetne e tárgyból valami újat alkotni?*"

Sedelmeyer 1880 tavaszára datálta a beszélgetést, Munkácsy azonban 1879-ben, vagy inkább már 1878-ban foglalkozott a témával. Ezt igazolják rajzai.[4]

A Milton körútja során Munkácsy már a nagy Krisztus képre készült. Megnézte München, Bécs, London múzeumait, habár a képtárak mindig kimerítették. 1880. június 4-én írta Cecile-nek Londonból: "*Nagyon fárasztó itt eligazodni és az egyik képtárból a másikba szaladni . . . Láttam a Royal Academyt, festményem jó benyomást tesz a többé-kevésbé különös dolgok között*".[5]

1880 július 3-án Párizsból írta feleségének, a Colpachon nyaraló Cecile-nek, hogy belekezdett a nagy képbe, egy kiváló modellt talált az egyik zsidóhoz. Panaszkodott a nagy melegre, de rendületlenül dolgozott. Ebben az állapotban látta őt, műterme földszintjén dolgozva Fritz von Uhde, aki később így idézte a lázas munkát: "Rendkívüli termékenyítő volt látni, míly biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitümen-aláfestésére, s mint festette aztán tele lassankint és világosan az egész alakot. . .

Szívvel-lélekkel ott csüngött a munkáján. Az óriási vásznon igazi elemében volt. Az aláfestésnél valósággal kéjelgett a bitümenben; magából kikelve, tűzzel rohant a munkába . . . felgyűrt ingujjal mint egy mázolólegény, tombolt ide-oda a képen, míg végre a türelmetlenségtől lebírva puszta kézzel markolt a festékbe és egyre szélesebb foltokban alakította a képet. Megesett, hogy aztán ebben az állapotban átment a szomszédjához, egy öreg francia festőhöz, hogy egy kis szuszhoz jusson".[6] Ez a festő, grafikus Gustave Doré (1832—1883) volt.

1880 július közepén Munkácsynak meg kellett szakítania a lázas munkát, mert fürdőkúrára kényszerült. Feleségének írta Karlsbadból, augusztus 28-án ". . . sokszor gondolok Kr. omra. Azért gondolok rá, mert nem lehet tőle szabadulnom, mint egy felöltőtől, melyet levetünk, ha melegünk van és felveszünk egy félórával később, nem lehet egy olyan eszmétől, melyben egy idő óta élünk és amelyben minden áron el akarunk mélyedni" . . . nem szabad, hogy az ember hosszú ideig hagyja hűlni azt a kis inspirációt, amije van, mert nincs más olyan érzékeny és gyöngye láng, mint az inspiráció, melynek az ember sohasem sejtheti tartalmát, és amelynek irányát a legkisebb fuvallat is kitérítheti".

Szeptember végén folytatta a nagy képet, mert közben apróbb megbízásoknak tett eleget: kellett a pénz az Avenue de Villers-en épülő palotájukhoz. Miközben a kőművesekkel bajlódott, ezt írta Cecile-nek: "Holnap megkezdem a munkát Krisztusomon. Furcsa, hogy újra teljesen bele kell élnem magam ebbe a gondolatkörbe, amelynek majdnem elvesztettem már

4 Idézi Végvári Lajos 1958-as monográfiája, 211. p. Ld. még Meller Simon: Munkácsy vázlatrajzai a Krisztus Pilátus előtt-höz c. tanulmányát=OM. Szépművészeti Múzeum évkönyvei, 1927—28. V. kötet, 163—170. p.

5 107—109-es, 111-114-es és 121. sz. levele foglalkozik az első képpel (MMVL)

6 Idézi Lyka Károly 1964-es monográfiája, 16. p.

kiindulópontját. De remélem, hogy belétalálok." Igaz, nem volt még meg minden modellje és a kellékek is hiányosak voltak, de októberre sokat fejlődött a kép, amelynek a *Krisztus Pilátus előtt* címet adta. Hogy mennyire fontos volt munkájához az előzetes tervezés, a kompozíció megtervezése, arra példa egy fénykép. Egyik társaságbeli barátja, De Suse készíthette 1880 szeptemberében. Beöltöztetett, beállított modelljeit ábrázolta: mindenki a helyén volt, csak az anya gyermekkel figurát helyettesítette egy bekötött fejű férfi egy kaucsuk babával. Modelljei közül Cesar Leonardi (Jézus) és Nikola Demario (álló zsidó) neve ismert.[7]

Október elején az "átkozott háttérrel" bajlódott: leírások és ábrázolások százát nézte át, míg rátalált a megfelelő terembelsőre. Közben a készülő képnek csodájára jártak, látta például Ódry Lehel, magyar színészbarátja.

1881 kora tavaszán nem lett kész a Salon nyitására, bármennyire is igyekezett. Nem tettek vele kivételt, elutasították a késve beadott képet. Sedelmeyer nem tétovázott: saját La-Roschefoucauld utcai palotáját bocsátotta rendelkezésére. Talán még őt magát is meglepte a "Le Christ devant Pilate" hatalmas sikere, a naponkénti többezres látogatószám. A Salon kiállítása jelentéktelen eseménynek tűnt a Krisztus kép kiállítása mellett. A májusi és júniusi párizsi lapok tele voltak Munkácsy dicséretével. A "Gazette des Beaux-Arts"-ban J. Buisson, a "L' Union littéraire et artistique"-ben P. Miles, a "Camées Artistiques-ben F. Jahyer, a "La Revue politique et litterarire"-ben Ch. Bigot, a "Le Mond"-ban P. de Soudeilles, a "Le Figaró"-ban Albert Wolf, a "La Nouvelle Revu"-ben Roger-Ballu, a "Le Soleil"-ben E. Cardon, a "La revue du Monde catolique"-ben E. Luodon írt kritikát, nem szólva a kb. harminc egyéb lap cikkeiről, tudósításairól. Volt, aki kizárólag művészeti szempontból méltatta, sokan azonban vallástörténeti oldalról kritizálták. "Ez az én Krisztusom, én éppen így fogtam fel, mint filozófust, mint embert!" — nyilatkozott Renan. Ez a kijelentés különös okot adott arra a kérdésre: vajon vallásos, vagy forradalmi, netalántán nihilista kép — ahogy egy orosz herceg nevezte — a *Krisztus Pilátus előtt?* Sedelmeyernek arra is volt gondja, hogy kivédje a képet ért egyházi kritikákat. Megnyerte a párizsi Szent János Társaságot, amelynek rendezvényén Désiré Laverdant olvasta fel tanulmányt a képről. Nyomtatásban is megjelent beszéde, s a füzetben helyet kapott G. de Mussy tanulmánya és az addig megjelent sajtóméltatások sora. Laverdant megállapította, hogy a magyar származású Munkácsy vallását gyakorló, áhitatos keresztény, festménye pedig igazi evangéliumi dráma. "Anélkül, hogy tagadnók egy istenibb alkotás lehetőségét, kijelentjük, hogy láttuk Jézus Krisztusnak egy igazi és igen szép képét" — írta.

Albert Réville, a Collége de France vallástörténeti tanára így nyilatkozott: "Íme a műtészek és egyúttal a történelem Krisztusa, oly Krisztus, minőnek azt a hívők és egyúttal a XIX. század szabadgondolkodói is képzelik. E kép nemcsak a művészet, de az eszmék történetében is korszakot alkotó".

A vallásosság kérdéséről Munkácsy is nyilatkozott H. de Blowitz kérdésére, a londoni Times-ban: "Sosem próbáltam isteni személyt festeni, mivel, ami isteni, azt az ember nem képes megfesteni. Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni".[8] Októberig 300 000 látogatója volt a nagy festménynek, többezer előfizetés történt Charles Waltner (1846—1925) rézkarcára.

Év végén Sedelmeyer felkészült az európai vándoroltatásra. 1882 januárjában Bécsben, február—márciusában Budapesten, 1882 tavaszától — kisebb megszakításokkal — 1885 őszéig Angliában (közben a német városokban, Varsóban, Brüsszelben, Amszterdamban) vándorolt a kép, hatalmas sikert aratva. 1882 újév napján nyitották meg a bécsi Künstlerhausban Munkácsy tárlatát. A festményről a napilapok tömege írt. Kiemelkedett A. V. Wurzbach cikke

7 Munkácsy vázlatfüzetei megőrizték a modellek nevét és pontos címét. (MNG. 1931—2242. és 2243. sz. füzetei)

8 A kritikák jórésze megtalálható a Magyar Nemzeti Galéria és az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportja adattárában. Gyűjteményes kötet: "Christ before Pilate" (Paris, 1886).

1. kép Munkácsyné 1880 körül (Paul Nadar felvétele, Párizs, reprodukció: Nagy Imre)

2. kép Munkácsy Rubens jelmezében Budapesten, 1882.
(Ellinger Ede fényképe, reprodukció: Nagy Imre)

a "Neue Illustrierte Zeitung"-ban. Ferenc József fogadta és a Szent István rend kiskeresztjével tüntette ki a festőt. 1882 februárjában a régi pesti Műcsarnokot (ma Képzőművészeti Főiskola) valóságos templommá alakították, itt közel 80 000 ember látogatta egy hónap alatt a hatalmas festményt. Munkácsy február 18-án érkezett meg feleségével s ezzel kezdetét vette az ünnepélysorozat. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat díszünnepségén többek között Trefort Ágoston miniszter, Ipolyi Arnold, a műgyűjtő püspök, Borsos József, Kelety Gusztáv festőművész — aki elsőként írt tanulmányt a nagy festményről, felvetve a megvásárlás tervét — üdvözölte az ifjú mestert, felszólalt egykori tanára, Szamossy Elek, majd Liszt Ferenc. Ülést tartott a Régészeti és Művészettörténeti Társulat, amelynek elnöke Ipolyi Arnold részletes tanulmányt olvasott fel a festményről.[9] Az egyesített főváros elsőként választott díszpolgárt Munkácsy személyében. A lakomákon, közgyűléseken megjelent és felszólalt Haynald Lajos kalocsai érsek, Tisza Kálmán, Aponyi Albert, Trefort Ágoston, Pulszky Ferenc, Zichy Jenő, Jókai Mór. Az író vetette fel elsőként: festessék meg a honfoglalás jelenetét Munkácsyval a parlament számára.

A "Harmónia Társulat" egybekapcsolta Liszt Ferenc és Munkácsy ünneplését. A Hungária dísztermében rendezett lakomán egymás mellé helyezték Liszt és Munkácsy mellszobrát. Liszt Munkácsynak ajánlva adta elő 16. magyar rapszódiáját, s bár franciául köszöntötte, mindenki előtt nyilvánvaló volt: a hangulat és érzés magyar.[10] Nem véletlenül írta később Zichy Mihály Székely Bertalannak: "Liszt Ferenc=Munkácsy." A felemelő élmények, találkozások között akadt bőven számunkra szokatlan jelenség is. A Műcsarnok "villanyvilágította nagytermében a Krisztus kép előtt folyt le a vacsora, amelyet cigányzene és vidám társalgás fűszerezett". Mindenki igyekezett érdekes jelmezt ölteni; Munkácsy Rubens jelmezében jelent meg, felesége Sturt Máriát alakította, Türr István Arcoli kormányzóját, Ódry Lehel Jean de Nivelle-t, Ellinger Ede fényképész pedig Krisztust. A dekorációt Jakobey Károly és Aggházy Gyula festők készítették.

A március 9-én tartott búcsúvacsorán — amelyen Trefort, Jókai, Haynald, Tisza is jelen volt — megerősítették az országházbeli freskó tervét, s Munkácsy is nyilatkozott: ösztöndíjat alapít tehetséges festőnövendékek párizsi tanulmányútjához. A kérdésekre válaszolva hangoztatta: maga is szívesen venné, ha a *Krisztus Pilátus előtt* hazájában maradna. Meghatotta az ünneplés, a ragaszkodás. Elutazása után levélben közölte Trefort Ágostonnal, hogy megemeli az ösztöndíjat, a képzőművészeti iskolának adja a festmény nagy kartonját és ígéri: a következő Krisztus képet először Pesten mutatja be.

Közben, a február 22-én tartott városi közgyűlésen a képzőművészeti bizottság nevében Ujvári Lajos azt indítványozta, hogy mondja ki a főváros "miszerint óhajtja a Krisztus képnek az ország részére megvételét, a megvételben kész résztvenni s megbízza a tanácsot, hogy annak idején terjesszen elő javaslatot a közgyűlésnek, hogy milyen arányban járuljon hozzá a főváros a kép megvételéhez". Semmiféle hivatalos lépés nem történt, csak magánkezdeményezés: Kovács Zsigmond veszprémi püspök és Haynald bíboros 1000—1000 forintot, az Első Hazai Takarékpénztár és pár magánember még 6000 forintot adott.[11] A jegyek árából és a fényképmásolatokból csak 44 000 forint folyt be, Sedelmeyer pedig 250 000 frankot kért. Ezt Zichy Mihály leveléből tudjuk, aki ezt írta bátyjának: (. . .) "Nagy szégyen az, hogy leghíresebb, legjobb művészünktől tekintélyesebb képünk nincsen, de — koldus nép lévén — ezen bevallott állapotuknak megfelelő eljárás lett volna — bevárni, mit ád egy külföldi múzeum a képért, és az ez által ajánlott összeget egy forintnyi ráadással felliczitálni. A művész hazafiságától elvárható, hogy egyenlő ajánlatért hazájának adta volna a prioritást.

9 Az előadásokat, köszöneteket közölte Czobor Béla: Krisztus Pilátus előtt — Munkácsy festménye Budapesten. (Bp., 1882.)

10 Harmónia—Zenészeti Közlöny, 1882. febr. 26. 6. sz. 97. p.

11 A gyűjtés kudarcát Gerevich Tibor írta meg a Szépművészet című folyóirat 1944-es számában, 73—83. p.

Én meg vagyok győződve arról, hogy Munkácsy nem szabad akaratából szabott ilyen árat hazájának — meg vagyok arról is győződve, hogy ezen árak csak egy része ment Munkácsy zsebébe — a többi pedig —? — A szabad kézi műnek egyáltalában nem lehet — specialiter pedig a képeknek nem lehet kiszabott áruk. Ezek megvételére senki sincs kényszerítve. Itt a művész szeszélye vagy szüksége határoz. De vannak még is körülmények, melyekben nem a szeszély, de a valódi hazafi kötelesség parancsol és méri a követelés határát, t.i. midőn a művész — hazájával áll szemközt. — Igaz, hogy e pénz nem direct a Haza pénze, hanem gyűjtés útján egyes önkéntes adományokból jön össze — mi jó volna, ha ezen erszények — illy hősi tett után örökre be nem csukódnának, — de várható-e az, hogy az ilyen módú adakozások szokássá váljanak? -Jó volna még az is, ha e képet spekulátzióra vettétek volna meg az az, hogy a kép sokszorosításából eredendő haszon visszatérne - no de ezen jövedelmi forrást Sedelmeyer Uram, amint azt a kezemben lévő fénykép hátoldalán olvasom, in extensissimo kiaknázza. Marad még a kép vándorló kiállításaiból eredhető tekintélyes jövedelem, ha t.i. a mi Hazánk - a büszke Pannonia! - Sedelmeyer szerepét vállalja el. Öt, hat a párisi és bécsihez hasonló jövedelmű kiállítás behozza a kép árát, jó kezelve pedig egy tetemes évi összeget hozhatna be művészeti czélok pártolására. Ezek létesítéséhez megint egy Sedelmeyer kell. — Nem igen örülök, hogy e kép a mi Múzeumunk lehetetlen világítású termeiben lesz eltemetve, de örömmel várom, hogy e kincs egy ennek értékét kielemő képtár felépítését vonja maga után."[12]

3. kép Fénykép-tanulmány: Beállított modellek a Krisztus Pilátus előtt-höz, 1880 k.
(Reprodukció: Nagy Imre)

Közben Munkácsy 1881-től szakadatlanul dolgozott a második képen, amelynek először a *Consummatum* est (Elvégeztetett) címet adta, később lett *Elítélt, Krisztus a Kálvárián,* majd *Golgota.* Először a farizeus alakja *(Megdöbbenve)* készült el 1882 január 25-ére, ezt követte még tizenöt előtanulmány. Munkáját gyakran meg kellett szakítani, hiszen több bemutatón

12 A levelet közli *Berkovits Ilona* Zichy Mihály élete és munkássága (Bp., 1964) monográfiája, 221. p.

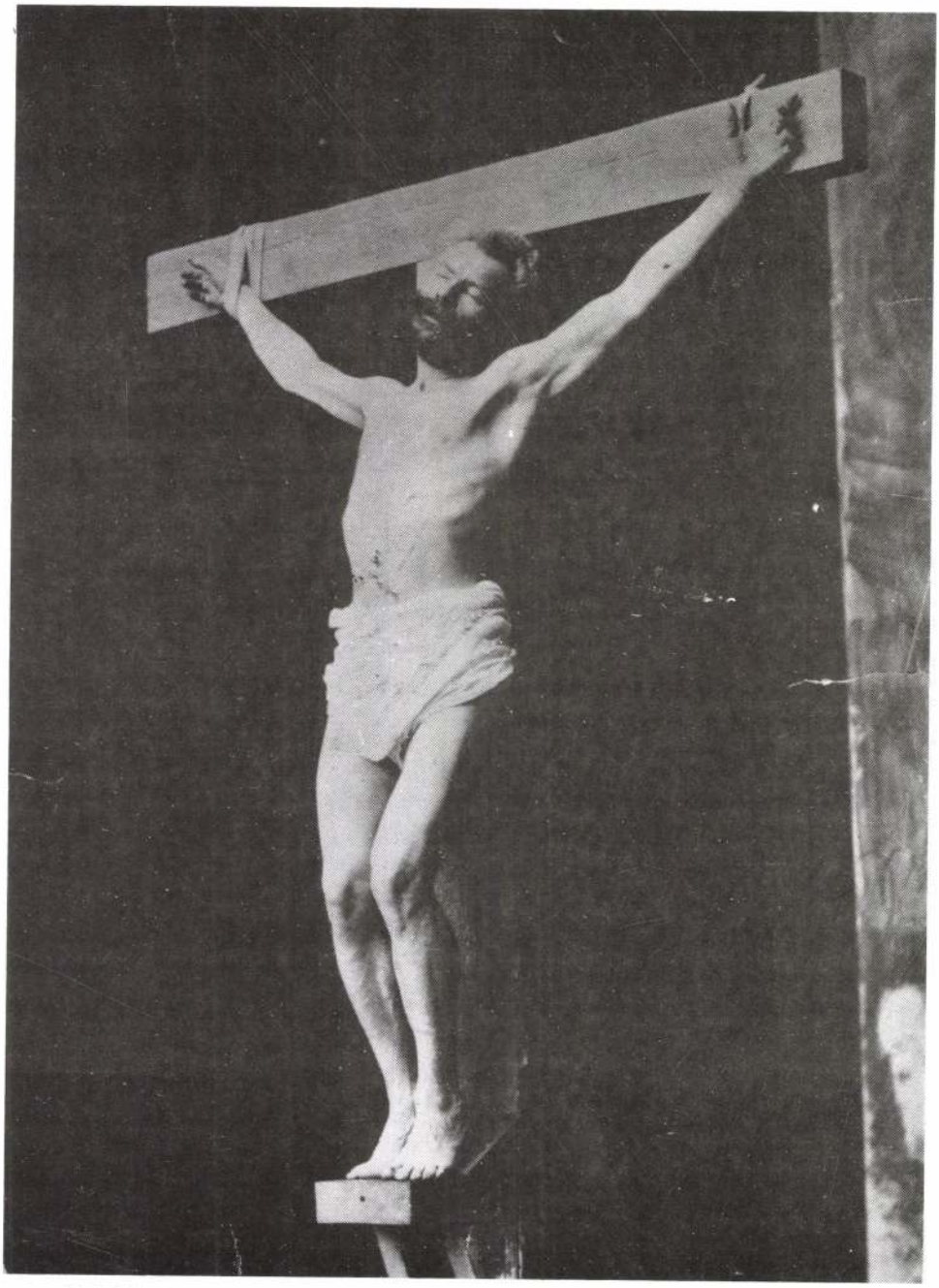

4. kép Munkácsy a kereszten (de Suse márki fényképe, 1882 k. — reprodukció: Nagy Imre)

5. kép Két zsidó — fotó tanulmány a Golgotá-hoz, 1882 k. (Reprodukció: Nagy Imre)

még tizenöt előtanulmány. Munkáját gyakran meg kellett szakítani, hiszen több bemutatón részt vett (Bécsben, Budapesten), de utazásait is felhasználta a biblikus témájú festmények megtekintésére (a bécsi, müncheni képtárban). Visszatérve utazásairól, vagy a lamaloui gyógyfürdőzésből, türelmetlenül fogott hozzá a trilógia második nagy tablójához. *"Sietve írok neked* — vetette papírra feleségének 1883 nyarán — *mert egy Krisztus vár, szeretném már Keresztrefeszítve látni"*. Mivel modellje nem vállalta a "megfeszítést", magát kötötte fel egy keresztre, így fényképezte le a ház egyik barátja, De Suse márki. A nagy vázlatnál az első magyar Munkácsy ösztöndíjas, Révész Imre segédkezett. Munkácsy sokat bajlódott szerkezeti kérdésekkel, a modellekkel, a kellékekkel.[13] Hihetetlen, de ez a gyorsan, szinte allaprima hevületben dolgozó festő milyen aggályos tudott lenni egy-egy ruha- vagy fegyverrészlet festésekor. Nem volt elég, hogy könyvből, albumokból tájékozódott, amit tudott maga köré gyűjtötte eredetiben. Mint Malonyai írta: "Pazar előkészülettel fogott munkához; egész raktárt gyűjtött az öltönyök megfestéséhez, a lovas alakokhoz kitömött paripa állott műtermében. Európa s Amerika sajtója ügyelte, hogy mit csinál. Modelljeit kapkodva vallatták."[14]

1884 április 25-én, húsvétkor nyílt meg a szenzációt jelentő tárlat, amelyen Sedelmeyer palotájában, külön e célra emelt pavilonban, egymással szemben állt a két Krisztus kép. Sedelmeyer ugyanis visszahozatta Skóciából a *Krisztus Pilátus előtt*-et. A bemutató olyan esemény volt, hogy még Maupassant is megemlékezett róla a *Bel ami*-ban.[15] A másodbemutatóra — ahogy azt Munkácsy már 1882-ben ígérte — Budapesten a régi Műcsarnokban került sor. Itt közel 100 000 látogatója volt a nevezetes kiállításnak, amelyről a közönség, a főpapok, a "hivatalos" Magyarország a legnagyobb dicséret hangján nyilatkozott. A kritika megoszló volt, egyes cikkek kifogásolták a szerkezeti és tartalmi kérdéseket (azt, hogy Krisztus itt nem a középpont).

A festők egy csoportja nyíltan bírálta Munkácsyt a bemutató hatásvadász eszközei miatt. Aggházy Gyulának az őszi tárlaton szereplő *Munkácsy fogadtatása a Műcsarnokban, 1882. február 19-én* című képét nemcsak azért marasztalták el, mert iskolai munka, hanem mert "jelentéktelen, történelmietlen" témát választott, nyilvánvaló "udvarlási" szándékkal.[16] Nem használt Munkácsy jó hírének, hogy másik alkotása "ponyvára került": a *Krisztus Pilátus előtt*-ről készített panoptikumi csoportot éppen ekkor mutatták be Magyarországon. Ehhez — akár közvetlenül, akár Sedelmeyer révén — Munkácsy kétségtelenül engedélyt adott. Veltée, a bécsi állandó történelmi kiállítás igazgatója egy kb. ötvendarabos panoptikumkiállítást vándoroltatott 1884—85-ben, Londonban, Párizsban, Bécsben, Budapesten, Debrecenben. A viaszalakos gyűjteményben — Viktor Emánuel, Szulejmán, Beethoven, Wagner, Mozart, Habsburg Rudolf, a bécsi és pesti leánygyilkosok társaságában — helyet foglalt a *Krisztus Pilátus előtt* 31 alakja is.[17] Ugyanekkor, 1885-ben, az Országos Általános Kiállításon — amelyen Munkácsy is részt vett Zichy Jenő kérésére — láthatta a közönség a herendi gyár termékét, a Krisztus-képről készített porcelánfestményt. Munkácsy nem vette, vagy nem akarta észrevenni az erősödő magyar kritikát, amelynek Székely Bertalan volt engesztelhetetlen vezére.

13 A Golgota (Kálvária) című képpel levelei közül a 128-as (1883 nyara), 132-es (1883. szept. 25.) foglalkozik, fogadtatásával a 134-es (1884. május 29.), 146-os (1885. okt.) 155-ös (1886. jún. 15.)

14 Malonyai 1898-as monográfiája 176. p.

15 *Maupassant:* Bel-ami (Paris, 1885.) ld. A szépfiú (Bp., 1965.), 308—329. p.
Ld. még Ch. Sedelmeyer (24—25. p.) és Malonyai 1898-as könyvét, (175—180. p.)

16 Cikkek a budapesti fogadtatásról: NN: Consummatum est! = Pesti Hírlap, 1884. ápr. 21. (ebben a lapban 1884. aug. 28—okt. 26. között szinte naponta olvasni Munkácsy programjáról).
NN: Munkácsy ünnep = Budapesti Szemle, 1884. 37. 301—302. p.
Nyitrai József: Munkácsy = Egyetértés, 1884. VIII. 29.
NN: Egy híres festmény jövedelme = VU. 1884. XXXI. 6. 97. p.
NN: Krisztus a Kálvárián (Munkácsy új festménye) = VU. 1884. 36. 574. p.

17 Séta a panoptikumban = Debreceni Ellenőr, 1885. ápr. 7/3.

A következő évek nagy munkatempóról, majd nagy elfáradásokról, de a közügyek iránt érdeklődésről, a tenni akarásról tanúskodnak. 1885-ben elkészült a *Golgota* redukció, a festmény kicsinyített mása, és a *Szent asszonyok a kereszt alatt* (400 x 220 cm-es) című vászna, az ún. *drezdai Pieta* (1945-ben elpusztult), amely a Golgotát ért kritikáktól kiindulva csak a kálváriát jelenítette meg. A szalonképek, arcmások mellett a *Mozart halála* vázlatán dolgozott. 1885 szeptemberében Salzburgban, Mozart városában járt. Mint feleségének írta, ott végre kipihenhette magát, mert nem kellett múzeumokat látogatnia. "Münchenben örömmel láttam újra barátaimat, Van Dycket, Rubenst stb. a Pinakotékában, de mint a képtárakból mindég, innét is fáradtan kerültem ki." Nem is tudott elutazni Budapestre, Lamalou-ba kellett mennei. Aztán 1885 telén kezdődött a robot elölről: "nem valami víg dolog ezeket az ismétléseket csinálni" — célzott a redukciókra. A kicsinyített másolatok készítését és a részlettanulmányok készre festését Sedelmeyer erőltette, hiszen látta: mekkora üzlet a Krisztus-képek vándoroltatása, majd tervezett eladása. Legbiztosabb "felvevőpiacnak" a bibliaolvasó Anglia és az Újvilág mutatkozott.

Londonban már a párizsi kiállítás idején beharangozták a képet *Christ at the Praetorium* címmel. A Times beszámolt arról, hogy Munkácsy — Renan hatására — átfestette a Krisztus-fejet, valamint, hogy Braunnal fényképek sorozatát készíttette. A Life, a The Guardian, a Society, a The Artist cikkei olyan várakozásnak adtak hangot, hogy a képnek Angliában is nagy sikere lesz. 1882 húsvétján nyílt meg a kiállítás a Gallery of Angnew-ben, a Conduit Streeten. A mű címe ekkor már *Christ before Poncius Pilate* volt. Hosszú méltatások jelentek meg a Life-ban, a The World, a The Daily Telegraph, a The Daily News, a The Standard, a The Pictorial World, az Art and Letters, a London Journal, a The Jewish World hasábjain. A The Daily Telegraph, a The Christian Chronicle, valamint a The Standard rámutatott arra a párhuzamra, amely Gustave Doré *Krisztus elhagyja a Praetoriumot* és *Pilátus feleségének álma* című művei között látható. (Doré műveit ugyanekkor állították ki Londonban a Bond Streeten.)

A The Court Journalból megtudhatjuk, hogy a walesi herceg sugalmazta az angol körutat. Ha ez igaz is, csak részben. Sedelmeyer már jó előre tudta, milyen érzékeny talaj lesz Anglia és Skócia. Londonban kilencvenkétezer látogatója volt három hónap alatt a monumentális Krisztus-képnek. Aztán a Thomas Agnew and Sons cég védnöksége alatt vándorolt tovább a nagy kép soha nem látott gondossággal, technikai biztosítékokkal. Szeptemberben és októberben Liverpoolban, az Old Post-office-Place-en lévő galériában, október és novemberben Leedsben, a Fine Art Gallery of Hasséban mutatták be. A legnagyobb siker Manchesterben volt, ahol a Royal Institutionban, kétszázezer ember nézte meg 1883 január—februárjában. Az anglikán egyház fellegvárában egyértelműen bibliai képnek tartották Munkácsy Krisztus-ábrázolását, s a lapok idézték azt a prédikációt, amit Harrison lelkész mondott az unitárius templomban február 18-án. Lukács evangéliumának 23. fejezetét idézte, majd magyarázta a kép kapcsán. Végül megállapította: "Ez a dogma nélküli kereszténység egyik áldása, amely azt tanítja, hogy az Isten sokféle úton-módon és időben szól hozzánk. Nemcsak a bibliában, de a jelenben is, nemcsak Palesztínában, de Angliában is, nemcsak a keletieknek, hanem az európaiaknak is."[18]

1883—84-ben Skóciában és Észak-Írországban vándorolt a mű, elsőként Glasgow-ba érkezett. Október-november folyamán mintegy hetvenezer ember nézte meg Edward Fox-White North-British Galleryjében, a Gordon Streeten (társrendező itt is a Agnew cég volt). Nagy sajtókampány kísérte ezt a kiállítást, majd 1884 szeptemberében a newcastle-i bemutatót is, a Blackett Streeten, az Academy of Artsban. Ez a kiállítás úgy jött létre, hogy a kontinensbeli bemutatók során megvásárolta kiállításra a Mawson-, a Swan- és a Morgan-cég galériájuk számára. Közben Varsóban, Brüsszelben, Amszterdamban és különböző német városokban ván-

18 A prédikációk hozzáférhetők a Christ before Pilate (Paris 1886) kötet 70—72. lapján. Idézet a 72. lapról.

dorolt a kép. 1884 februárjában pl. Berlinben (Gemäldesaal des Vereins der Berliner), márciusában Hamburgban, júliusban Rotterdamban volt látható, majd Írország után Skandinávia következett: 1885 májusában Stockholmba, majd októberben Christianiába (ma Oslo) vitték. Ekkor kapta meg Munkácsy a svéd Északi-csillag rendet. Mint láttuk, Sedelmeyert nem zavarta a kép hosszas utaztatása, a szigetországba való többszöri visszaállítás és közben a Párizsba vitel. Bőven tellett a bevételekből, hiszen pl. Manchesterben kétszázezer, Glasgow-ban hetvenezer látogató volt. Összesen kétmillió ember nézte meg a *Krisztus Pilátus előtt*et, egymillió darab rézkarcot vásároltak (ebből Angliában hétszázezer darabot), pedig csak 1884 januárjában kezdték árusítani. Karl Sedelmeyer tehát — akinek arcmását 1879-ben megfestette Munkácsy — kiváló menedzsernek mutatkozott. Valószínű, hogy nem akadt Európában párja, vagy csak kevés. A két nagy Krisztus-kép diadalútja, európai, majd amerikai sikersorozata egyértelműen bebizonyította ezt. Mindig megtalálta partnereit: Angliában az Agnew-, ill. Mawson-céggel, később Amerikában Wanamakerrel szövetkezett. Már 1881-ben hírlett, hogy az osztrák kormány 100 000, a francia állam 150 000 dollárnyi összeget ajánlott fel a festményért, neki azonban nem volt érdeke eladni a képet, hiszen csak 1882 őszéig 110 000-nyi dollárt szedett belépődíjakból. 1884-ben 100 000 frankot fizetett Munkácsynak a *Golgotá*ért, és 90 000 frankot adott a belépődíjak jövedelméből, 1886-ban pedig 313 850 frankot adott át az angliai siker után.[19]

Még be sem fejeződött a *Krisztus Pilátus előtt* diadalútja a szigetországban, amikor megérkezett Londonba a *Golgota*. Itt 1885 tavaszán mutatták be, ahol többek között a Methodist Times, a Daily News, a The Times, a The Morning Post, a Society méltatta. 1885 októberében Liverpool adott otthont a képnek, novemberben Leeds (Yorkshire), majd Newcastle, 1887 januárja és márciusa között Manchester, majd Glasgow. Mint a *Krisztus Pilátus előtt* bemutatójakor, most is Manchesterben volt a legnagyobb siker, a látogatottság, s most is Harrison lelkész prédikált. Beszédét minden angol lap közölte, de később Amerikában is idézték. A manchesteri lelkész először a bibliai szituációt magyarázta híveinek, majd kijelentette: a művészben felismerte Isten prófétáját. A bibliaolvasó és -tisztelő Angliában ez a legnagyobb dicséret volt. Nem csoda, hogy közel egymillió ember látta a festményt a szigetországban, és tízezerszámra vásárolták Karl Koepping (1848—1914) rézkarcát.

Míg Európa nagyvárosaiba — Párizst és Bécset kivéve — külön-külön s két-három év különbséggel jutott el a két nagy biblikus kép, Amerikába egymás után, pár hónapon belül, illetve — bizonyos helyekre — együtt érkezett. Sedelmeyer ugyanis jól látta a helyzetet, egyrészt a közelgő gondokat: Munkácsy népszerűségének hanyatlását, elhatalmasodó betegségét, másrészt viszont azt, hogy Amerika még kiaknázatlan, jó felvevőpiac, ahol Munkácsy képeivel nagy esélyei lehetnek. A műgyűjtő nagy propaganda-hadjárattal előzte meg és kísérte a kiállítást. Már a hetvenes évek végétől kiépítette kapcsolatait az amerikai sajtóval, erre példa a The Baltimore Sun, a The New York Herald és a The American Register 1881-es párizsi tudósítása, s az utóbbi célzása: reméli, hogy a nagy kép egyik hazájabeli híres gyűjtő tulajdona lesz. A népszerűsítést célozta a Bukovics Ernő által írt és szerkesztett katalógus, ill. könyv. Ez a reprezentatív album a *Krisztus Pilátus előtt* című képet elemezte, Munkácsy életrajzát, az 1881—85 között megjelent angol, francia, német, svéd, norvég kritikákat, valamint reprodukciók sorát tartalmazta, köztük egy műlappal: a Krisztus-fej rézkarcú változatával.[20] Sedelmeyer már november elején áthajózott a festményekkel és könyvekkel, s megkezdte a kiállítás előkészületeit. Munkácsy is követte őt november 14-én, a La Champagne postahajón. Keservesen meggyötörte a tizenöt napos tengeri út, de fényesen kárpótolta a fogadtatás, amelyben része volt a kinn élő magyarok spontán lelkesedésének. Úgy várták és köszöntötték, mint annak idején Kossuth Lajost.

19 *Farkas Zoltán:* Munkácsy és Sedelmeyer. = Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve, 1953. (Bp., 1954.), 607—611.
20 Az előkészítés részleteiről ld. Sz. Kürti 1989. i. m. 34—36.

6. kép Munkácsy Amerikában, 1886. (Kets'Kémethy fényképe, Washington, reprodukció: Nagy Imre)

1886 november 19-én nyílt meg a kiállítás New Yorkban, a 23. utcán lévő Old Tabernacle kiállítótermében. Munkácsy így számolt be feleségének az eseményekről: "E pillanatban Sedelmeyer úrnál rendezkedtem be, szemben a kiállításommal, és írás közben az ablakon át szemlélem a mozgalmat, mely szemem előtt gördül le, mert a meghívottaknak szóló kiállítás két órája nyílt meg, és a Rochefoucauld utcai jelenetek nagy megelégedésre megismétlődtek, de természetesen nem vagyok jelen." November 25-én írta: "Hétfőn utazom, hogy egy kis körutat tegyek Washingtonba, Philadelphiába, hogy megnézzem a városokat és az én Siralomházamat. Ma nincs portréfestésem. Megyek meglátogatni néhány magánygyűjteményt, a Vanderbilt, a Stuart stb. képtárt. A Miltonon kezdem, melyet még nem volt időm megtekinteni."

Philadelphiában ismerkedett meg John Wanamakerrel, aki megfesttette vele tizenöt éves leánykájának arcmását, és megvette a *Három hölgy a parkban* című képét. A valószínűleg holland ősöktől származó, mélyen vallásos John Wanamaker igazi self-made volt. Alacsony sorból indult, de a nyolcvanas évekre már Amerika egyik leggazdagabb embere lett.[21] Munkácsy számára éppolyan izgalmas volt vele találkozni, mint a magyar származású újságkirállyal, Pulitzer Józseffel. Mint tudjuk, Pulitzer 1883-ban vásárolta meg a csőd szélén álló The World lapot. Nemcsak ezt tette népszerűvé, hanem beindította az Evening Worldöt is. Lapjai segítették a bevándorlók beilleszkedését, védték jogait. Pulitzer volt 1885-ben az első magyar képviselő az Egyesült Államok kongresszusában. Nagy szerepet vállalt az amerikai Szabadság-szobor felállításában és Munkácsy ünneplésében.[22]

A The World cikkei számot adnak Munkácsy programjáról és nyilatkozatáról. November végén Washingtonban tett látogatást, ahol párizsi ismerősei, valamint a svéd követség és a tengerészeti minisztérium fogadta. December közepén a Niagarát festményben akarta megörökíteni. A Fehér Házról úgy nyilatkozott, hogy az a legszebb épület, amit valaha is látott. El volt ragadtatva a Washington-emlékmű méreteitől, s egyáltalán: a fiatal, de erőteljes amerikai képzőművészettől.

Meglátogatott néhány híres magánygyűjteményt és részletesen beszámolt színvonalukról.[23]

A The World írt legtöbbet a Krisztus-kép látogatottságáról. Megtudjuk, hogy a vendégek közt H. Marquand, Sanford, Horace Porter, John P. Kennedy, J. Golgote, Thomas A. Edison. William Lloyd, a központi kongregációs templom főtisztelese levelet írt Munkácsynak, amelyben kifejezte nagyrabecsülését a *Krisztus Pilátus előtt* című kép iránt. Művészi alkotásként s a vallásosságot segítő eszközként egyaránt sokra értékelte. Ezt hirdette egyébként prédikációiban is.

A The World említett cikkein túl egész sajtóáradat dicsérte a *Krisztus Pilátus előtt*et. Nyilatkoztak a művészek, politikusok, egyházi személyek, híres újságírók. A New York Times kritikusa az eseményt "az áhitatosság ürügyén történő pénzszerzésnek" tartotta.[24]

Közép- és dél-amerikai újságokban is jelentek meg cikkek, említsük meg José Martí, a híres kubai költő és Amerika-szerte ismert újságíró tanulmányait. "Ma elmegyünk oda, ahova egész New York ellátogat: megnézzük a magyar festő, Munkácsy Krisztusát. Éljen, éljen! —

21 John Wanamakerről (1838—1922) *John Maas:* Munkácsy in America. New Light on "Christ before Pilate" c. tanulmánya (kézirat a MNG adattárában, 22006/83. sz.) és Művészettörténeti Értesítő, XXXVII évf. (1988) 1—2. sz. 33—44. közöl adatokat. Ld. még *Webster* a Biographical Dictionary (1974) 1514. lapját!

22 Pulitzerről *Csillag András* írt a Makói füzetek 46. számában, valamint a Magyar Hírek 1986. okt. 11. számában.

23 Programjáról tudósított a The World című lap 1886. nov. 19.—1887. január 4. közötti több száma. A kép fogadásáról ír a nov. 19-i és dec. 4-i, washingtoni útjáról a nov. 30-i, dec. 2-i, a Niagaránál tett látogatásáról a dec. 4-i, búcsúztatásáról az 1887. jan. 2-i szám. Nyilakozatait közli a jan. 2-i és 4-i szám riportja. A cikkek xerox másolatait Záhonyi Clemens Botond küldte meg New-Yorkból. Összefoglaló cikk az amerikai útról: Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus képei Amerikában = Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXVII. (Miskolc, 1989), 69—80.

24 Az 1886—87-es amerikai cikkekből idéz a Christ on Calvary 5. kiadása (New-York, 1887).

így mondják magyarul azt, hogy viva — kiáltozzák a festők, költők, újságírók, papok, politikusok mindenütt, ahol megjelenik Munkácsy."

Bemutatja a múltat, Munkácsy keserves gyermek- és ifjúkorát,. Magyarországot, s megemlíti Liszt, Petőfi és Kossuth nevét. Ezt követően két Munkácsy-festményt és annak hőseit hasonlítja össze (a *Siralomházat* és a *Krisztus Pilátus előtt*et), s mindkettőben saját szabadságeszméi megtestesülését ünnepli. Rajongása, együttérzése jeleként több példányban meg is vette Waltner metszetét barátai számára.[25]

Munkácsy 1887. január elején tért haza, Sedelmeyer pedig szorgalmasan küldte és adta el — valószínűleg Wanamaker követítésével — Munkácsy képeit. Így került amerikai tulajdonba a szalonképek, a holland modorú életképek sora 1886—87-ben. Vásárlói voltak — többek között — Charles Smith, Jay Gould, L. Roth, M. Fiske, A. Wilson (New York), Potter-Palmer (Chicago), Oliver Ames (Boston). Ekkor került a Metropolitan Museum of Artba a *Zálogház*. Ez a siker, valamint a Wanamakerrel kialakult üzleti kapcsolat biztosítékot jelentett Sedelmeyernek arra, hogy kiküldje a *Golgotát* is. Tudta, hogy nem kell visszahozni ezt sem, mert a *Krisztus Pilátus előtt*et — Colpachon tett látogatásakor — már megvette Wanamaker 600 000 frankért (120 000 dollár), s megkezdte bemutatását Amerika kiállítótermeiben, templomaiban.

1887-ben megérkezett a *Golgota* (Christ on Calvary címmel) és a *Mozart halála* (ezt Russel Alger detroiti milliomos vásárolta meg.) A *Golgota* bemutatója, 1887 októberében ugyancsak New Yorkban, a Tabernacle kiállítóhelyiségében volt. Több tízezer példány kelt el Koepping rézkarcából, amelynek darabja háromféle méretben 30—125 dollár volt.

John Wanamaker e sikersorozat után megvásárolta a *Golgotát* is 500 000 frankért (100 000 dollár).[26]

Mint később elmondta: Sedelmeyer "a Brodway Tabernacleban, templomi környezetben, ünnepies épületben állította ki" az első Krisztus képet. "Belépek a tabernáculumba, két-háromszáz térdelő embert látok a kép előtt. Halk mormolás . . . Kezükben a biblia . . . Imádkoznak . . . Sírnak . . . Idegenül állok a környezetben. Első pillanatban nem éreztem semmi nagyságot, meghatottságot . . . Nem értettem a tömeget s éppen ezért érdekelni kezdett a kép s még jobban érdekelt a hatása. Másnap újra elmentem . . . Ugyanolyan tömeg, ugyanolyan jelenetek . . . Kérdeztem magamtól: — Mi van veled? Miért nem sírsz te is? Harmadnap megint ezt láttam, ezt kérdeztem magamtól . . . Azután hazamentem s nézegetni kezdtem a többi Krisztus-képet . . . Valahogyan elém kerültek Doré és Benjamin West Krisztusai . . . És ekkor egyszerre megértettem . . . Az ő krisztusaik lágyak, ideáliasak, nőiesek, a Munkácsy Krisztusa ember . . . Szenvedő, fáradt, szomorú ember, a nyakán ráncok . . . Látszik rajta, hogy előtte való éjszaka nem aludt, gyalog, elcsigázva jött Gettsemanból . . . Ember, aki az emberiségért meghal . . . Erre eszméltem rá."[27]

A két festményt Lindenhurst nevű vidéki házában tartotta Jenkinstownban. Egyszer engedte vissza Európába azokat: az 1889 évi párizsi világkiállításra, ahol érmet kaptak. A másik világkiállítás, amelyen szerepelt a két mű, az Amerika felfedezésének 400. évfordulóját ünneplő chicagoi volt. John Wanamaker vidéki képtárában tűz ütött ki 1907 február 8-án. Ekkor azt az utasítást adta telefonon, hogy először a két Munkácsy festményt mentsék vakkeretükből kivágva, a hóra dobva. Az addigi 70—80 alkalommal történt csomagolás, utazás után ez volt a legnagyobb "megrázkódtatás" a *Golgota* történetében. 1907—1910 között történt a többékevésbé szakszerű restaurálás, pótlás.

1911-ben W. Howard Taft elnök nyitotta meg Philadelphiában a híres Wanamaker-store-t, amelynek ötezer alkalmazottja volt. A nyolcadik emeleten külön képtárat alakított ki a tulajdonos, s itt helyezte el egymással szemben a két nagy festményt.

25 *Salvador Bueno:* Jose Marti Munkácsyról = Művészet XVI. évf. (1975) 11. sz. 45.
26 A 120 és 100 000 dollárt a Vasárnapi Újság közölte (1888. 32. sz. 533.), Maas viszont 175 000 és 160 000 dollárról ír, ami a mai árakon másfél millió dollár.
27 *Pásztor Árpád:* Wanamaker Munkácsyról = Új Idők, 1914. 158.

Mellettük állt még egy néger festő műve és a Munkácsy ösztöndíjas Hans Temple: *Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt*-et festi című alkotása. John Wanamaker örökösei közkincsé kívánták tenni a festményeket, ezért minden húsvéti szezonban a nagy átriumban függesztették ki.[28]

II. A harmadik kép: az Ecce Homo (1896)

Munkácsy 1887-től párizsi szalonképeket, holland modorú zsánerképeket festett tanítványai és pártfogoltjai (Rippl-Rónai József, Koroknyai Ottó, Szamossy László, Karlovszky Bertalan, Révész Imre) segítségével. A kisebb tájképek és portré megbízások mellett három nagy téma foglalkoztatta: a *Sztrájk*, a magyar országház számára készülő *Honfoglalás* és a bécsi Szépművészeti Múzeum mennyezetképe. Kádár Gábor Párizsban élő nyomdász beszélte rá a Krisztus téma trilógiává alakítására, az *Ecce Homo* megfestésére. Már 1892-től foglalkozott az ötlettel, de 1894-ben kezdett intenzív munkába. Talán ki akarta próbálni erejét, s még az is elképzelhető, hogy a Feszty-körkép sikere élesztette fel munkakedvét — a romokból. A kép csodával határos módon készült el. A festő minden erejét összeszedve fejezte be a trilógiát. Krisztus modellje M. Antonikai volt, a zsidóké, farizeusoké kivándorláshoz készülődő lengyel, orosz férfiak.

Vajon milyen belső és külső körülmények késztették arra, hogy az *Ecce Homo*val, és nem a feltámadás jelenetével zárja a trilógiát? Még annak idején, 1884-ben így írtak a magyar lapok: "most már új képre gondol, a feltámadásra, az eszme győzelmére".[29] S most a feltámadás, a győzelem elmaradt. Talán nem túlzás, ha kora két politikai eseményére utalunk: a Dreyfus-ügyre és a Szántó Kovács János-perre. Az előbbivel a francia újságok, s különösképpen Anatole France, az utóbbival a magyar lapok és feltehetőleg Tornyai János ismertette meg.

Anatole France a nyolcvanas évek végén többször is megfordult Munkácsyék szalonjában. 1982-ben jelent meg *Le Procurateur de Judée* (Júdea helytartója) című novellája. Hősei L. Aelius Lamia és Poncius Pilátus, akik életük alkonyán találkozva felidézik egykori, Galileia provinciabeli élményeiket. Lamia emlékeztet egy "fiatal galileai bűbájosra"; "Jézus volt a neve, názárethi volt, s már nem is tudom, miért, keresztre feszítették. Emlékszel erre az emberre, Poncius?" — kérdezte. Pilátus válasza: "Jézus? Názárethi Jézus? Nem emlékszem." Azt azonban elmondta, hogy a zsidók gyakran kérték, követelték tőle "valamelyik szerencsétlennek halálát, akinek a bűnét pedig nem tudtam felidézni, s akit éppen olyan bolondnak tartottam, mint vádlóit".[30] Anatole France ennek az ókori történetnek az elbeszélésével aktualizálni kívánt, kora égető gondjaira utalt. Nem véletlen, hogy e moralista író 1894-ben a Dreyfus-per legszenvedélyesebb harcosa, Zola társa lett. Részt vett az egyházpolitikai küzdelmekben, s közel jutott Strauss és Renan felfogásmódjához. Novellája közvetlenül hatott Nyikolaj Nyikolejevics Ge orosz festőművészre, aki 1892-ben festette *Mi az igazság?* című Pilátus-képét. Ha nem is ilyen közvetlenül, de érezhető Munkácsynál is Anatole France novellájának hatása, legalábbis témaválasztásában: abban, hogy a második találkozást festette meg, s így adott hangot szkepszisének, a jóról és rosszról tartott véleményének. Egyre több igazságtalanságot látott maga körül, s egyre nagyobb részvétet érzett a veszélybe került nagy emberek iránt.

Ilyen hatások után írta 1895-ben Szmrecsányi Miklósnak, hogy hozzáfogott az *Ecce Homo*hoz:"...dolgoztam rajta kedvvel és mindig azon bizalommal, hogy édes testvére a régieknek... az eladási gondok és nyugtalanító küzdelmek munka közben úgy eltüntek, hogy rá sem gondoltam... szeretném, ha otthon maradna a kiállítás után, de azt is megvallom egész őszin-

28 N. N.: Two Great Pictures by Michael de Munkácsy. The Wanamaker Collection (Philadelphia, én. 1908. k.)

29 Az Egyetértés 1884 augusztus 29-i számában olvasható.

30 Idézet az 1918-ban, Kunfi Zsigmond fordításában megjelent novella 28. lapjáról.

tén, hogy alig merem reményleni, éspedig azért, mert a magyar kormány csak nemrég fizetett nagy összeget nekem egy művemért, tehát most másokon a sor..." 1895. december 26-án írta, ugyancsak Szmrecsányinak; ". . . habár az Ecce Homo, a legérzékenyebb sajnálatomra, nem lehet az összes magyar művészet fejlődésstádiumát jelző köztéren, a Műcsarnokban kiállítva, én onnan művésztársaim közül semmi esetre sem akarok hiányozni . . . Azon kell lennem, hogy a múzsák officiális csarnokában társaim között legalábbis tisztességes állást foglalhassak el. . . . mennyi hellyel és mily kondícióval rendelkezhetnék? . . . Hogy én mindezekről csak most beszélek, megvallom, onnan van, hogy először attul a pillanattul, midőn azon kétségek közepette, hogy lesz-e nekem méltó anyagom az ezredéves kiállításon szerepelni, az Ecce Homo kivitelét elhatároztam. A szó szoros értelmében minden gondolatomat, egész lényemet csak ennek szenteltem, mert először az idő telt, és kétséges volt, lehet-é még elkészíteni, de meg az is, ha sikerül-é? mert ki felelhet arról, hogy még a legszentebb ihletettség pillanatában is biztos lehet valamely mű sikerében. Bárcsak ne csalódnám reményemben, hogy az Ecce Homo meg fogja állni . . . ott, ahol lesz."[31] 1896 március 7-én ezt írta Telepy Károlynak: ". . . Most teszem az utolsó vonásokat az Ecce Homo képen."[32] Pár nap múlva befejezte a képet, és nem "M. de Munkácsy", hanem "Munkácsy Mihály" szignóval látta el. Ezzel is jelezte, hogy hazájának szánta a Krisztus-képet, és hogy nem volt idegen tőle ekkor a hazatérés gondolata. A millenáris kiállítás idején a Feszty-körképpel vetekedő látványosság lett az *Ecce Homo* bemutatója. Az Andrássy út végén, a Belle-vue nevű mulató udvarán, kis görög temlomszerű pavilonban állították ki. Már ekkor köztudott volt Wlassics Gyula miniszter tárgyalása Munkácsyval a hazatérést illetően. Wlassics a magyar képzőművészet főfelügyelője címet szánta a festőnek.

Még egyszer utoljára fényesen megünnepelték Munkácsyt, aki mintegy ködfátyolon át szemlélte a világot, s fogadta a hódolatot. Fogadások, estélyek követték egymást, amelyekről Chaplinnénak számolt be. Mint írta, megrendült egészségi állapota miatt elhatározta, hogy csak a legszükségesebbre vállalkozik, nehogy harcképtelennek tartsák. Az újságok tapintatosan, de szóltak betegségéről, egészségének és művészetének hanyatlásáról. A klérus képviselője. Kereszty Viktor a mű deheroizáló jellegét bírálta, mint írta: "a főalak nem felel meg eszményünknek".[33] A Hét ismeretlen kritikusa kifogásolta: "Munkácsynak nem kellett volna a képpel együtt beköszönnie. A viszontlátás öröme nem kedvez a kritikának." Kifogásolta a színek fakultságát, a zsúfoltságot, az újtestamentumtól elütő szellemet.[34] Az újságírók, kritikusok közül csak Bródy Sándor üdvözölte feltétel nélkül a képet, és kifejezte reményét, hogy Munkácsy és műve itthon marad.[35] Az itthonmaradás hírével voltak tele az újságok naponta, s a nagy festményről kimondták: "Párizsban festette, de már nekünk." A tömeg lelkesedése óriási volt, naponta 5000—7000 ember látogatta a csarnokot, ahol az *Ecce Homo* hatását egy tükör elhelyezésével fokozták. A kiállítási körülmények, a vásárinak is mondható propaganda egyenrangúvá tette Munkácsy *Ecce Homo*ját a már említett Feszty-körképpel, a Feszty Körkép Társaság által fogadott jeruzsálemi körképekkel és az ugyanakkor látható lengyel csataképpel, Jan Styka körképével.[36]

El kell ismernünk, hogy Kádár Gábor szervezési készsége semmivel sem marad alatta Sedelmeyerének. Nagy színes plakátot és reprodukciókat nyomtatott, és folyamatosan hirdette a kiállítást, naponta, a vidéki lapokban is. Összesen 315 000 ember látta az *Ecce Homo*t Buda-

31 MMVL. 241—242. sz. levele.
32 MMVL. 240. sz.
33 Új Magyar Sion, 1896. X. 379.
34 A Hét, 1986. VII. 287.
35 B. S.: Munkácsy új képe = Új Idők, 1896. 445—46.
36 Az első panoráma képet 1792-ben állították ki Londonban. Ettől kezdve terjedt el a rotunda és a dioráma (tehát körkép előtt dioráma makett) együtteseként a panoráma, amely zömmel 1600—1800 m^2-es, 14—15 m magas, 110—120 m széles volt. Ilyen nagy volt a Feszty körkép, amelynek nemcsak Budapesten, hanem Londonban is nagy sikere volt. Ma is látható Wroclawban Jan Styka Raclawicei csata képe. Munkácsy művei nem panoráma képek, de használták ezt a jelzőt vele kapcsolatban.

7. kép A milleneumi díszoklevél, 1896. (Fotó: Nagy Imre)

8. kép Munkácsy díszmagyarban, 1896. (Koller és utódai fényképe, reprodukció: Nagy Imre)

pesten 1896 nyarán.[37] Ezzel párhuzamosan a millenáris képzőművészeti kiállításon tizenöt művét (többek között Liszt Ferenc, Pulitzerné portréját, a *Sztrájk*ot) mutatta be Munkácsy.

Találkozott Fényes Adolffal, sorra látogatta festőkollégáit: Lotz Károlyt, Telepyt, Jókait és vejét, Feszty Árpádot. Az ünneplések végképp felőrölték erejét: Budapestről egyenesen Baden-Badenbe vitték, s többé már nem is tért vissza párizsi műtermébe. 1898-ban felesége korán és mohón rendezett árverés. Az árverésen a magyar testületek nem képviseltették magukat, csak az egyetlen Bródy Sándor írt megrázó hangú cikket ekkor, leszögezvén: "Nem ezt érdemelte volna tőlünk!"[38]

Az *Ecce Homo*, a másik két képhez hasonlatosan, hosszú vándorutat járt be. Kádár Gábor Bécsben, majd 1897-ben Brüsszelben, 1898-ban a szigetországban mutatta be a monumentális alkotást. A londoni Life annak idején tudósított a magyar millenáris kiállításról, s külön teret szentelt Munkácsynak, részletesen írt az *Ecce Homo*ról, amelynek *Behold the Man* címet adtak Londonban. Nagy lelkesedéssel fogadták 1898-ban a harmadik Krisztus-képet, és mint az előzőeket, ugyancsak a Dowdeswell's Galériában állították ki.[39] Az angliai körút után 1899-ben Dublinba, az irlandi Királyi Akadémiára vitték a festményt. Itt látta a tizenhét éves James Joyce, aki részletes kritikát írt róla, hangsúlyozva a mű drámai erejét, jellemzőereje nagyságát.

A manchesteri, yorkshire-i, brightoni és írországi vándorlást követően a kép egy angol társaság tulajdona lett, majd Amerikába került. Itt korántsem volt már olyan nagy iránta az érdeklődés, mint 1887-ben. John Wanamaker viszonylag konzervatív ízlésű gyűjtő volt, így nem is cserélte ki a két Munkácsy-képet modernekre, de nem is vette meg a harmadik darabot. Biztosnak kell tekintenünk, hogy a tulajdonosok felajánlották neki az *Ecce Homo*t, de vagy nem hatott rá eléggé a kép művészi ereje, vagy talán nem tudtak megegyezni a vételárban. Arra sem nyílott alkalom, hogy együtt szerepeljen a három festmény, mert a két első Krisztus-kép ekkor még Wanamaker jenkinstownbeli palotájában volt. Így történhetett, hogy az *Ecce Homo* végül is visszahajózott az óhazába.

A századelőn áron alul keltek el Munkácsy művei Európában, sőt az 1905-ös Forbes-árverésen még úgy sem.[40] Ekkoriban a konzorcium Nemes Marcellnek, a Szépművészeti Múzeumot is patronáló műgyűjtőnek ajánlotta fel az *Ecce Homo*t 75 000 koronáért, aki nem vásárolta meg. 1904-ben a magyar állam átvett Munkácsy özvegyétől egy 32 festményből álló gyűjteményt 210 000 korona értékben, amely egy részét életjáradékként fizette ki, 100 000 korona értékű festményt pedig ajándékként adott át az özvegy.[41]

1910 közül újabb szelek fújtak Európában, és felbolygatták a magyar közvéleményt. Rómában külön teremben mutatták be a *Krisztus Pilátus előtt* vázlatait, a berlini Sezessionban kiállították Munkácsy tájképeit, és Sedelmeyer megjelentette Munkácsyról írott könyvét (1914). 1911-ben végre felavatták Budapesten Munkácsy síremlékét, Telcs Ede művét. Avatóbeszédet Prohászka Ottokár püspök mondott, s ebben mint a vallásos képek festőjét méltatta Munkácsyt, mondván: "prófétai géniusz volt, mert hiszen páratlanul meglátta Krisztus

37 A *Munkácsy Ecce Homo-ja képekkel.* (Bp. -a millenium évében) füzetet írta: Malonyay Dezső, Bródy Sándor, Szana Tamás. Francianyelvű változata: Munkácsy et son Ecce Homo (Bruxelles, 1896.) — Számtalan cikk, hír megtalálható az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete adattárában.

38 Munkácsynét joggal marasztalta el Lázár Béla nekrológjában, (Új Idők, 1915. XXI. 26. 556. p.). Bródy cikke: Új Idők, 1898. IV. 25. 542. p.

39 Az európai, főként az angliai fogadtatásról Richard Davey: Munkácsy and his Ecce Homo c. füzete számolt be (hely és év nélk. — London? 1900 k.)

40 Már 1888-ban feltűnt a Christie aukción egy Krisztus Pilátus előtt tanulmány. 1898. június 3-án, a párizsi Munkácsy-palotabeli árverésen egész sor Krisztus vázlat és tanulmány került kalapács alá. 1903-ban Bécsben, 1904-ben Frankfurtban, 1913-ban Bécsben kelt el több tanulmánt, vázlat.

41 Kádár és Roheim még Munkácsytól vett át 32 festményt árusításra, de visszaléptek, pereskedtek a beteg festővel, majd özvegyével. A dolognak 1904-ben vetett véget a magyar állam azzal, hogy Munkácsy özvegyétől átvette a képeket. Később Barnewitzné, az özvegy húga ajándékozott festményeket és dokumentumokat Békéscsabának.

dicsőséges arcát: misztikus vallásos géniusz volt, mert elérhetetlen mélységekből fakadtak eszméi".[42] Ekkor merült fel annak igénye, hogy mindhárom Krisztus-kép kerüljön haza. Ernst Lajos és Lázár Béla két újságírót bízott meg, hogy tárgyaljanak John Wanamakerrel a két Krisztus-kép átengedéséről. Pásztor Árpád 1913 őszén kereste fel az idős milliomost, akit a "The merchant prince of Amerika" címmel ruházott fel a közvélemény. Wanamaker beszélt a festővel kapcsolatos élményeiről, majd úgy nyilatkozott, hogy átadja a képeket, ha a magyar állam kéri. Ugyanekkor járt a jellegzetes kvéker városban (ahol húszezer magyar élt!) Reményi József, aki részletes leírást közölt a "Munkácsy room"-ról.[43] Tudósítása szerint egymástól tizenöt méter távolságra, egymással szemben állt a két festmény, köztük Barrias Munkácsy-szobra és a festő palettája, Hans Temple *Munkácsy a Krisztus Pilátus előttet festi* című festménye, valamint egy néger festő, Tanner (akit Párizsban taníttatott Wanamaker) biblikus képei.

A két újságíró véleménye, cikkei után az Ernst Múzeum újabb akcióba kezdett: az angol—amerikai konzorciumtól átvette az *Ecce Homo*t, és nagyszabású emlékkiállítást rendezett Munkácsy Pestre kerülése, pályakezdése 50. évfordulóján. 1914 március 19-én nyílt meg a tárlat dr. Csernoch János hercegprímás védnöksége alatt. Már ez a tény sok mindent elárult: jelentős szerephez jutott a Krisztus-téma, ezen belül is a tizennyolc év után ismét látható *Ecce Homo*. Külön termet kapott, s a katalógusban külön oldalt, megjelölve, hogy ára, értéke háromszázezer korona.[44] Ellentmondásos volt a festmény 1914-es fogadtatása. A magyar közvéleményt felkavarta a mű hazakerülése és a végleges ittmaradás lehetősége. Az eladással megbízott Réti Zsigmond műkereskedővel Bárczy István, a székesfőváros polgármestere és Wildner Ödön tanácsos tárgyalt. A Fővárosi Múzeumba vagy a Rezső térre tervezett (de meg nem valósult) ún. Ferenc József-templomba kívánták elhelyezni a hatalmas képet. 120 000 koronáról volt szó, amelyből 20 000-et azonnal ki kellett volna fizetni. A képzőművészeti bizottság, de a közgyűlés sem tudott dönteni, támogatták ugyan a feléledő kultuszt, de a háború kezdetén egyéb súlyos ügyekkel küszködtek. Szakmai kifogások is bőven merültek fel, amit a bulvársajtó így fogalmazott meg: Munkácsy elaggatott korában festette, hanyatlásának kétségtelen jeleit mutatja, panorámás hatásokra vadászott stb.[45]

Ebben a reménytelen helyzetben tűnt fel Déri Frigyes, az ismert bécsi selyemgyáros és kereskedelmi tanácsos, aki nagylelkűen már előzőleg is több művet ajándékozott magyar múzeumoknak. Érdeklődése a tízes évek elején fordult Munkácsy felé, amikor is a Szemere Miklós gyűjteményből megvásárolta a *Búsuló betyárt* (1965), majd az *Egy fiatal luxemburgi nő portréját* (1885) és egy bizonytalan, általa Munkácsynak tartott *Önarcképet* (1873). Az 1913-beli Pisko-féle aukción, Bécsben, 15 000 koronát adott a *Golgota* nagyméretű színvázlatáért. Érthető, hogy mindent megtett a nagyméretű Ecce Homoért is.[46] Valószínűleg sikerült lealkudnia az összeget 76 000 koronára, és az üzlet 1916-ban létrejött. Bécsbe szállíttatta a nagy képet, ott őrizte 1924-ben bekövetkezett haláláig. 1925-ben — mintegy reprezentálva, hogy immár visszavonhatatlanul a miénk — kiállították a Műcsarnok tavaszi tárlatán "Déri Frigyes hagyatéka Debrecen városának" aláírással. Déri már előzőleg, 1920-ban Debrecenre hagyta hatalmas művelődéstörténeti gyűjteményét, amelyben — az ókori egyiptomi, görög, távol-keleti anyag mellett — jelentős volt a festménykollekció (Jan Kupeczky, Barabás Miklós, Borsos Jó-

42 Idézi *Lázár Béla:* A Munkácsy kérdés c. könyve, 44.

43 *Pásztor Árpád:* Wanamaker Munkácsyról = Új Idők, 1914. 498—499. és Reményi József: The Munkácsy-Room = A Hét, 1914. 753—755.

44 Ernst Múzeum kiállításai XVI. Munkácsy Mihály jubiláris kiállítása 1864—1914. (Bp., 1914). Bev. írta: *Lázár Béla.*

45 Cikkek az 1914-es Ernst Múzeum-beli kiállításról és a vásárlásról: Bródy Sándor: Munkácsy feltámadása = Az Újság. 1914. márc. 29. — Szén: Vasárnapi levél. Ecce Homo = Élet, 1915. jan. 17. — N. N. Munkácsy Ecce Homo-ja körül = Magyarország, 1915. jan. 9. — Zajti Ferenc: Ecce Homo = A cél, 1915. 2. 143—46.

46 Hírek Dériről a Művészet 1917. XVI. 94. 1918. XVII. 43. az Újság 1917. jan. 6-i számában.

9. kép Déri Frigyes, a Munkácsy művek adományozója, 1920 k.

zsef, id. Markó Károly, Jankó János, Lotz Károly, Benczúr Gyula, Madarász Viktor, Székely Bertalan művei). Még Déri életében, 1923-ban letették a majdani Déri Múzeum alapköveit, és tervrajzát jóváhagyta Déri Frigyes. Györgyi Dénes építésszel konzultálva külön termet terveztek az *Ecce Homo* méretének, jellegének megfelelően, s ott több Munkácsy-mű társaságában kívánták elhelyezni.[47]

Az *Ecce Homo* két ízben hagyta el a termet: 1944—1945-ben betonpincében vészelte át a háborút, 1952-ben a budapesti Munkácsy-kiállításra vitték el.[48]

1965—66-ban restaurálta Sárdy Brutus és Lóránd.[49] Most — az ezredfordulóig — mellette áll az 1884-ben festett 460 x 712 cm-es *Golgota*, s ezzel szemben a Magyar Nemzeti Galériából kölcsönzött *Krisztus Pilátus előtt* "redukció", azaz feles másolat.

1988-ban a Wanamaker áruházat és a benne lévő képtárat eladták az örökösök. 1988 februárjában New Yorkban, a Sotheby's aukción tűnt fel a két nagy festmény. Erről így tudósított Kereszty András: "Február 24. reggel 9 óra 45 perc.) Helyszín: a New Yorki Sotheby's műkereskedőház (alapítva 1744-ben).

. . .

És egyszer csak ott volt a két kép. A két Munkácsy. Az árverési terem falát takarták. Óriási — 28—30 négyzetméteres, garzonlakás alapterületű — festmények. Ugyanazok, mint amiket a Nemzeti Galériában őriznek, és mégis mások, nagyobbak, teljesebbek, véglegesebbek. Két kép: Krisztus Pilátus előtt és a Golgota is.

A Pilátus van jobb állapotban (még az ablakon kívüli táj színei is élénkek, s kéklik az ég), de a Golgotával sincs különösebb baj.

A tulajdonos, a philadelphiai John Wanamaker Inc. vigyázott rájuk. A festményeket hónapokon át zöld bársonyfüggöny takarta, húsvétkor mutatták be a nagyközönségnek. A "Wanamaker" nemcsak dúsgazdag család hanem áruház is Philadelphiában, s itt lehetett a böjt és a feltámadás hetében megtekinteni a Munkácsy-műveket. Az áruház már nem családi tulajdon, átvette egy részvénytársaság, s most kiárusítják Wanamaker képtárát. A mai árverésen — a háromszázhetven közül — 16 festményt ők adnak el. Azt a művet is (az osztrák Hans Temple alkotását), amely Munkácsy Mihályt a Krisztus Pilátus előtt festése közben ábrázolja. Így aztán a Pilátusos festmény kétszer is kalapács alá került ezen a napon, hiszen a szép fejű Munkácsy mögött (körülbelül másfélszer egy méteres nagyságban) Hans Temple megintcsak odafestette a képet.

. . .

— 57. kép. Munkácsy, Krisztus Pilátus előtt. Tekintettel a kép nagy méretére, új tulajdonosa három napot kap az elszállításra — mondja a kalapácsos.

A terembe jön egy pálcás ember, és kimutatja a festményt. A fejek jobbra fordulnak. Nézik a Pilátust.

(11 óra 53-tól 12 óra 7 percig.) A kikiáltási ár 15 000 dollár. (Micsoda, rongyos 15 000 ezért a képért?)

— Hát ez disznóság — hallom magyarul a hátam mögött.

— Harmincezer dollárig elmegyek — hallom megint magyarul.

— Vállalom a felét — mondja valaki ismét magyarul.

47 *Déri Frigyes:* "A debreceni Déri Múzeum gyűjteményeinek leírása" című könyvét Debrecenben adták ki 1922-ben. Ld. még a Déri Múzeum 1930-ban, 1939-ben, 1952-ben, 1965-ben, 1978-ban kiadott vezetőit!

48 Munkácsy Mihály-kiállítás. Budapest—Műcsarnok, 1952. (katalógus). Írta, szerkesztette: *Oltványi Imre*, bev.: *Pogány Ö. Gábor.*

49 *Sárdy Lóránt:* Az Ecce Homo — Munkácsy Mihály festményének restaurálása = Déri Múzeum Évkönyve 1968. (Debrecen, 1969.) 635—654.

A kikiáltó a számokat pörgeti, húsz-, huszonöt-, harmincezer. Csak menne följebb, minél följebb, megmutatni a Sotheby's-nek (alapítva 1774-ben), tévedtek, amikor a katalógusban a kép értékét 50 és 70 ezer dollár között jelölték meg, amikor 15 ezer dollárról indították a licitet.

A kalapács 60 ezer dollárnál üt le, a teremben már senki sem akar továbbmenni, egy telefonon licitálóé a festmény. Benjamin Doller tartotta a kagylót, ő emelte az összeget. A Golgota kikiáltási ára is 15 ezer. A licit rövidebb, 47 ezer 500 dollárért a 204-es tárcsát mutató férfi tulajdona lesz."[50]

Az 1988 februárjában megjelent riportból kiderül, hogy a *Krisztus Pilátus előtt*-et egy magát meg nem nevező, telefonon aukcionáló kanadai gyűjtő vásárolta meg, a *Golgotát* Bereczki Csaba Gyula (Julian Beck), a new-yorki Pannónia Galéria tulajdonosa.

1991-ben döntött úgy Julian és Pamela Beck, hogy letétként átadják Magyarországnak a *Golgotát*. A Magyar Nemzeti Múzeum fogadta a festményt azzal a kikötéssel, hogy budapesti bemutató után Debrecenbe, a Déri Múzeumba kerüljön a kép.

1991 őszén érkezett meg a festmény. A restaurátor csoportnak nemcsak a tengeri út nyomait, hanem száz év utazásai, csomagolása "töredelmeit" kellett eltüntetniük. Lente István, Menráth Péter, Seress László végezte a munkát Szentkirályi Miklós irányításával a Szépművészeti Múzeumban. A költségeket Hajdú-Bihar megye és Debrecen város önkormányzati közgyűlése, valamint a Művelődési és Közoktatási Minisztérium fedezte.

A újjászületett festmény bemutatója a Magyar Nemzeti Múzeumban volt 1993 húsvétján, a másodbemutató a Déri Múzeumban 1993. augusztus 19-én.[51]

1991—1994 között a *Krisztus Pilátus előtt* Torontó egyik színházában állt Joseph Tanenbaum letétjeként, aki 1995-ben a Déri Múzeum rendelkezésére bocsátja.

50 *Kereszty András:* Mennyit ér Munkácsy Mihály? = Népszabadság, 1988. február 27.

51 A Golgota magyarországi bemutatóiról a TV Híradó, körzeti TV Híradó több alkalommal készített riportot, tudósítást. A restaurálás munkáit nyomon kísérte a Magyar Televízió és 1993 szeptember 18-án mutatta be II-es műsorán a *Hazatérő Golgota* című filmet. Szerk.: Fitz Péter.
1993-ban jelent meg *Sz. Kürti Katalin—Hapák József:* Munkácsy Mihály Krisztus-képei — Les tableaux du Christ de Mihály Munkácsy — Die Christusbilder von Mihály Munkácsy Mihály — Munkácsy's paintings portraying Christ (Debrecen, 1993).
Cikkek, riportok:
B. P.: Kalandozó Golgota — Vasárnapi Hírek, ápr. 4. — (*harangozó*): Munkácsy a keresztfán = Pesti Riport, ápr. 9. — Dombrovszky Ádám: E festmény hazatérése felér egy feltámadással = Hajdú-Bihari Napló, 1993. IV. 10. — *Sz. Kürti Katalin:* Újra Magyarországon a Golgota = Békés Megyei Hírlap, ápr. 10—12. — Uő: Újra itthon a Munkácsy Golgota c. festménye = Múzeumi Hírlevél, 1993. 4. sz. 96—97. — *Simon Gy. Ferenc:* A Golgota diadalútja = Képes Újság, 1993. május 15. 16—17. — *(d. m.):* Munkácsy Golgotája a Nemzeti Múzeumban = Magyar Nemzet, ápr. 10. — *B. E.:* A Golgota újabb stációja = Kurir, ápr. 10. — (b. sz. i.): A Golgota a Nemzetiben = Pest Megyei hírlap, ápr. 10. — *Nichs Andrea:* Kölcsön Golgota = Köztársaság, ápr. 30. — (kádár): Tíz évre itthon a Golgota (Somogyi Hírlap, ápr. 30. és Néplap, május 8.) — *Bágyoni Szabó István:* Az ember-Istent akartam ábrázolni = Pest Megyei Hírlap, május 6. — Arnóth András: Golgota = Pesti Hírlap, május 11. — *Schelken Pálma:* Munkácsy Mihály Golgotája a Nemzeti Múzeumban = Új Ember, május 16. — *D. Á.:* A Déri Múzeum a Munkácsy-kultusz ápolója = Hajdú-Bihari Napló, május 19. — *N. N.:* Itthon a Golgota = Kisalföld, május 25. — N. N.: A Golgota utazásai = Közép Dunántúli Napló, május 27. — Berényi Péter: A Golgota Kálváriájának vége = KÁPÉ, május 27. — *K. M.:* Munkácsy Mihály Golgota = Élet és Tudomány = 1993/22. sz. — Csorba Mária: Golgota = Pesti Műsor, 1993. 19. sz./12. — *Székely András:* Munkácsy Golgotája és kálváriája = Népszabadság, június 2/14. — *Sz. Kürti Katalain:* Munkácsy emlékév = Austráliai Magyar Élet, 1993. jún. 17. — *Uő:* Újra itthon Munkácsy Mihály Golgotája = Új Művészet, 1993. IV. évf. 7. sz. 9—13. p.

III. A művek elemzése

Az újszövetségi fejezetek felidézik azt a bibliai történést, amely nyomán példázatok, versek, drámák, regények, zeneművek és képzőművészeti alkotások ezrei foglalkoztak Krisztus életével, szenvedéstörténetével. Az ókeresztény sírkamrákban, a bizánci templomokban, a közép- és újkori épületek falain, a könyvek iniciáléin, a kelyheken, kereszteken, a szószék, karzatok, szárnyas oltárok domborművein, festményein, gyakori téma volt a passió. A magyar képzőművészet kincsei Lőcsei Pál, Kolozsvári Tamás, M. S. mester munkái, illetve a későbbi nyírbátori Krucsay-oltár, amely a szenvedéstörténet trilógiája. Fra Angelico, Mantegna, Giotto, Dürer, Grünewald, Holbein, Rembrandt. Piombo, Correggio, El Greco, Tiziano, Tintoretto egész sorozatban idézte fel Krisztusnak, a szenvedő istenembernek életét. A komor gyász, a fojtott drámai feszültség, a megdicsőült fájdalom széles skáláját vonultatták fel műveiken, kapcsolódva koruk vallási és ideológia elveihez.

Munkácsy Mihály ismerte és megcsodálta munkáikat a National Galleryben, a Louvre-ban, az Alte Pinakothekban, a bécsi és a velencei múzeumokban, templomokban, de tőlük eltérő módon festette meg Krisztus szenvedésének három jelenetét. Szemléletére mégis leginkább az érett reneszánsz és a barokk mesterei hatottak. Szerette Rubens nagyvonalú, reprezentatív képeit, s nemcsak a képtárakban, de a templomokban is tanulmányozta műveit, így az antwerpeni katedrálisban lévő *Kereszt felállítását* és a *Keresztről levételét*. Nagy hatást tett rá Rembrandt festészete, hőseinek tragikus magánya. Passió képeit Münchenben, az Alte Pinakothekában látta a *Három kereszt* (1653), *Krisztus Pilátus előtt* (1655), *Levétel a keresztről* (1654) rézkarcait Amszterdamban.

Amikor sorozatra gondolt, a velencei Scuola di San Rocco hatalmas Tintoretto-ciklusa lebegett a szeme előtt. Az emeleti Sala dell'Albergo főfalát a több mint tizenkét méter széles *Keresztre feszítés* uralja, ezzel szemben áll a *Krisztus Pilátus előtt,* az *Ecce Homo* és a *Kálvária.* Az 1565—67-ben festett tetralógia izgalmas sorozat: tükrözi Tintoretto művészetének egyre szenvedélyesebbé, expresszívebbé válását, újszerű, manierista ikonográfiai elveit. Tér- és tömegelrendezésének monumentalitása hatott Munkácsyra, különösen *Golgota* című festményére.[52] *Krisztus Pilátus előtt*-je szemléletében különbözik Tintorettóétól. Munkácsy Jézusa itt nem olyan magányos, mint Tintorettóé, inkább olyan győzedelmes, mint Rubensé. Az 1896-os *Ecce Homo* Krisztusa viszont Tintoretto Jézus-alakjának magányosságát idézi fel.

Ha utalunk is párhuzamokra, hasonlóságokra, különösen a *Golgota* esetében, látnunk kell, hogy Munkácsy Krisztus-trilógiája önálló, máshoz nem hasonlítható alkotás. A festő egy megváltozott, kétkedésekkel teli korszakban élte át a bibliai történést, illetve ürügyül használta azt etikai vélekedésének, megrendülésének kifejezéséhez. Abban a korban, amikor "a vallásos szemlélet válsága nem hatott serkentőleg a vallásos művészetre, nem mozgósított új ábrázolástípusok kidolgozására",[53] jelentékeny tényező volt (lett volna) Munkácsy Mihály hármasképe. Nagy kár, hogy Magyarországon még Ipolyi Arnold és Haynald Lajos ösztönzése ellenére sem volt olyan erő 1884 körül, amely itthon tartotta volna a két Krisztus-képet, és a harmadik mű (talán a Feltámadás?) közeli megfestésére ösztönözte volna a még ereje teljében lévő művészt. Szegényebb lett így a magyar egyházművészet egy jelentős sorozattal. Aki együtt, vagy legalább egymás után szeretné látni a három nagy festményt, annak Debrecenben lehetősége nyílik erre, még ha az első kép Kanadában is van (mérete: 417 x 636 cm) 1994-ben.

A Magyar Nemzeti Galériától kölcsönzött *Krisztus Pilátus előtt* című festmény 218 x 324 cm méretben ugyan, de őrzi a nagy mű erényeit. 1881-ben, a nagy képpel egy időben vagy közvetlenül az után készült, Munkácsy ereje teljében. A festmény Krisztus és Pilátus első találkozását ábrázolja. Témáját János evangéliuma 18. részéből merítette Munkácsy. A válság

52 A Keresztrefeszítés-t reprodukálta a Chefs d'oeuvre de l'art grands peintres 112. Tintoret c. kötete (Paris, 1968), a Krisztus Pilátus előtt-et és a Golgotát Krystina Secomska Tintoretto kötete (Művészet világa sorozat, Bp. 1984.).

53 *Széphelyi F. György:* Vallásos festészet = Művészet Magyarországon 1830—1870. 79.

10. kép Krisztus Pilátus előtt, 1881.

11. kép Tintoretto: Keresztrefeszítés

csúcspontját ragadta meg: a döntő összecsapást, amelyben szemmel láthatólag a hitében erős Krisztus a győztes. Poncius Pilátus helytartói székében ül, rosszkedvűen latolgatja, mitévő legyen, mit mondjon. Igazában nem ért egyet a vádlókkal: a római törvények szerint nem bűnös a Jézusnak nevezett férfi. Így hármas konfliktus alakul ki: a küldetés tudatában erős Jézus és a tétovázó, de a monolitikus hatalmat mindenképpen védő római helytartó között, Krisztus és vádlói, valamint Pilátus és a tömeg között. Ahány alak, annyi magatartásforma, annyi gesztus. Vannak fanatikusok, gonoszok és együgyűek is a tömegben. A vádló főpap igyekszik méltóságteljesnek és igazságosnak, elfogulatlannak mutatkozni. Mások nem titkolják gyűlölködésüket, sunyi, álnok tekintettel követik az eseményeket, ellenséges arckifejezéssel kiáltoznak. Számukra a fiatal férfi veszélyezteti a fennálló rendet, s ezért inkább döntenek Barabásnak, a közönséges rablónak a szabadon bocsátása, mint a magát Messiásnak nevező Jézus felmentése mellett. Ezt az ellentétet, feszültséget elsősorban színekkel fejezte ki Munkácsy, a vérbeli kolorista. Elmondta barátainak, hogy a Biblia olvasásakor Jézus ruhájának fehér színe gyújtotta fel először képzeletét. Döntő a képen a fehér: sugárzást, tisztaságot jelent Krisztus alakján. A történeti hűségnek megfelelően fehér ruhában van a helytartó is, de felvillan egy fehér folt Krisztus mögött, egy hadonászó férfi ingeként, valamint a gyermekét tartó anya és egy idős férfi fejkendőjén is. Színpompájával tűnik ki a vádló főpap és a Pilátushoz közel ülők, állók ruházata. A festőre jellemző kék-vörös-fehér színhatás a drámaiság egyik biztosítéka, a másik drámai elem a kompozíció. Krisztus középen áll, tekintetük az ő összekötözött kezéről indul el Pilátusig, és vezet tovább az anya alakjáig, az ágáló farizeusig, s vissza a fegyverrel kordont tartó katonán át a főalakig. Az ecsetjárás ugyancsak feszültséget hordoz: élénken, szélesen, indulatosan, szinte vibrálóan rakta fel Munkácsy a festékfoltokat. A festőt a kiélezett pszichológiai helyzet, a vélemények ütköztetése izgatta a képen. Nem az elmesélő munkált itt elsősorban (bár a Biblia ismeretében minden alakot, minden mondatot " be tudunk azonosítani"), hanem a drámai zseni: a festő nemcsak az eseményeket, de az eszmék küzdelmét is érzékelte.[54]

Hasonló hangulatú az *Ecce Homo*, a második találkozást ábrázoló festmény. Mivel azonban az csak történésben folytatója a *Krisztus Pilátus előtt*nek, előbb az 1884-ben festett Golgotáról szólunk. A mű 1883-beli színvázlata, amely 1930 óta a Debreceni Déri Múzeumban található és a letétként idekerült 460 x 712 cm-es vászon a tragédia beteljesedése utáni pillanatokat ábrázolja megejtő drámaisággal. A színvázlat figurái bitumennel kontúrozottak, lazúrosan színezettek. A jelenet természeti háttere felvillantja Munkácsy kolorizmusának gazdagságát: megragadó a vörösbe forduló égalja és a drámaiságot sugalló felhőzet megfestése. A nagy vásznat kritikák sorozata érte már 1884—85-ben. Míg az első festménynek zárt tér, a törvénykezési terem a színhelye, a *Golgotá*é a Koponyák hegye. Ott az adott tér is segített összefogni a kompozíciót, itt a hatalmas természeti kép szinte elnyeli a csoportokat. Az első kritikák is kifogásolták, hogy tulajdonképpen két részből áll a kép: a Kálvária-csoportból és az eltávozó tömegből. Nem véletlen, hogy Munkácsy később négy-öt változatban is feldolgozta a Kálvária-részt. A legjobb változat, a drezdai feszület, sajnos elpusztult.

A Kálvária-dombon áll a három kereszt, a középsőn a megfeszített Jézus. Körülötte térdelnek hívei: a szótlanul, dermedten álló, vörösruhás János evangelista, a Krisztus lábát ölelő, zokogó Mária, Mária Magdolna, a "másik" Mária, balra Márta, akinek szenvedélyes gesztusai, átlós kéztartása átvezet a statikus kálvária jelenettől a mozgalmas tömegig. Mellette áll a zsidó ács, aki munkáját végezve, közönyösen távozik. Lajtorjája két részre osztja a csoportot, s kitűnő ritmust teremt a középtérben. A csodálkozó, tétovázó, vagy a látványosságról hazasietó

54 *György Aladár:* Munkácsy legújabb képe = Koszorú, 1882. VII. 268—274. — Keleti Gusztáv: Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy Mihály festményei = Fővárosi Lapok, 1882. február 28. (ill. Művészeti dolgozatok, 1910. 146—156.) — Ipolyi Arnold elnöki beszéde, mellyel az OMKT 1882. február 22-i közgyűlését megnyitotta = Egyházművészeti Lapok, 1882. III. 65—79. — *Pasteiner Gyula:* Munkácsy Mihály olajfestménye: Krisztus Pilátus előtt = Budapesti Szemle, 1882. 30. kötet, 71—102.

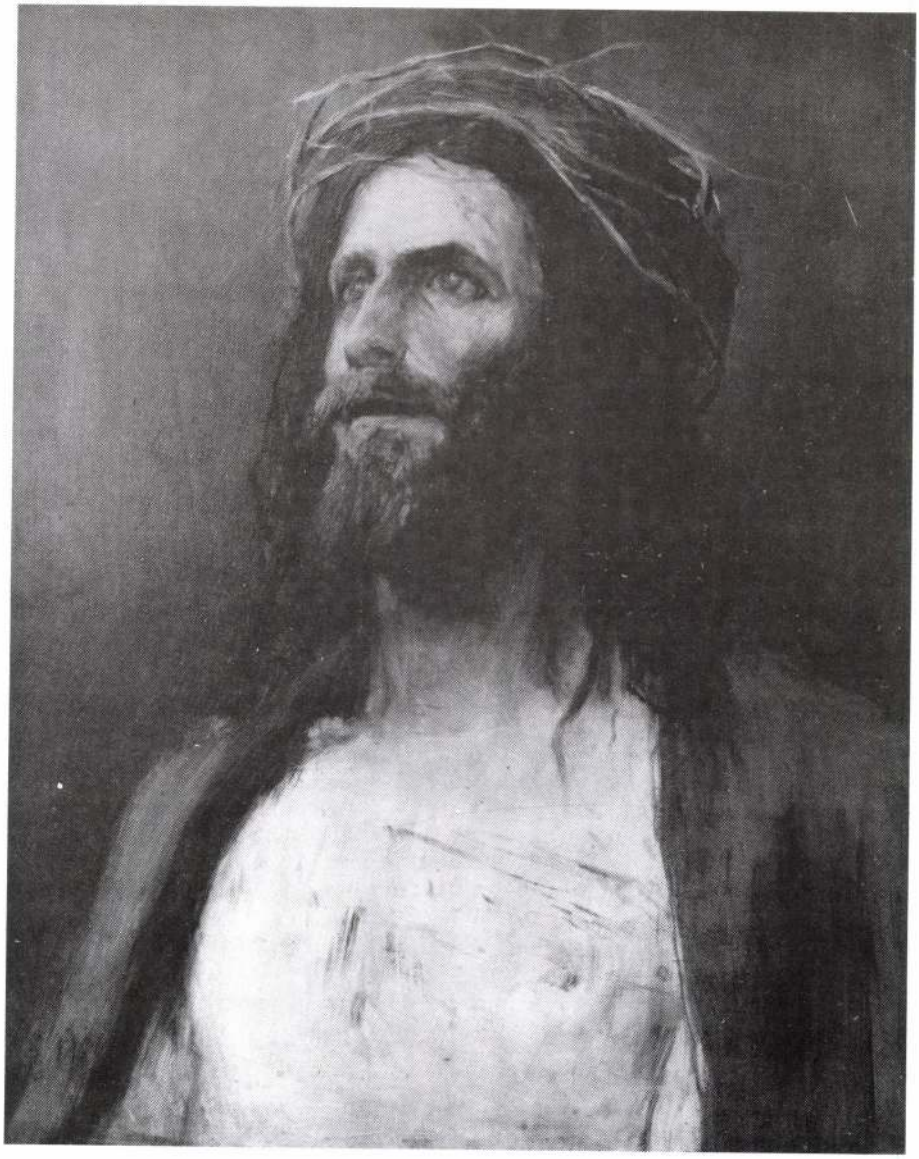

12. kép Munkácsy: Krisztusfej tanulmány, 1895. (Fotó: Nagy Imre)

csoport az érzelmek, hangulatok széles skáláját adja, s tanúsítja Munkácsy emberábrázoló képességének nagyságát. Van, aki kételkedik, tépelődik, mentegetőzik, vagy közönyösen megy el. Alig látható szálak kötik össze a keresztre feszítetteket és a tömeget: a hóhér lajtorjája, a fegyverek és a másik szélről visszatekintő lovas. A legizgalmasabb alakok ők, valamint a bal szélen futó, menekülő, titokzatos férfi, és a megdöbbenve vitatkozó két farizeus, a megrendülő centurio.[55]

A mű legnagyobb erénye a jellemzőerő és a tájfestés. Munkácsy ekkoriban sok vázlatot készített Colpachon, az egyik nagyméretű alkonyi képe, a *Hazafelé* vöröslő égboltja jelenik meg itt is, a *Golgota* hátteréként. Ez az ég vészjóslóan ismétli a megtörtént, jóvátehetetlen drámát, amelyet Máté evangéliuma írt le (27. rész).

Az *Ecce Homo* 1930 óta egyfolytában látogatható a Déri Múzeum különtermében. Az 1896—1928 közötti utaztatás, a többszöri szakszerűtlen restaurálás ugyan megviselte, de az 1965—68 között végzett szakszerű restaurálás, majd a terem légkondicionálása sokat javított e nagyméretű aszfaltbitumen alapú festmény állapotán. A nagy kép (403 x 650 cm) szinte minden vonatkozásban gyengébb az előző kettőnél: színvilága fagyos, fáradt, fakó (már 1986-ban is ezt írták róla!), szerkezetileg azonban összefogottabb a *Golgotá*nál. Maga a helyszín zárt: a törvénykezési palota udvarán játszódik a dráma, árkádos udvarbelsőben tűnik fel a hetvenhárom életnagyságú alak.[56] Krisztus ugyan nem középen áll, hanem a megemelt oszlopos erkélyen, de kétségtelenül központi alak, Poncius Pilátussal együtt. Ez a második találkozása a helytartóval, közben megostorozták, vörös köpenybe öltöztették, töviskoronával látták el, jogarként nádszálat kapott. Arca beesett, meggyötört, tekintete megtört. (Munkácsy legutolsó drámai portréja a békéscsabai múzeumban található önarcképszerű Krisztus-fej.) Rá mutat, őt mutatja be a népnek a vörös szegélyű fehér tógában álló Pilátus, rá szegeződik minden szem, de az ő tekintete nem válaszol, az égre mered. Az emelvény alatt hömpölyög, hullámzik a tömeg, az indulatokat semmi sem fékezi. Az egymásba érő mozdulatok, a heves gesztusok mozgást, drámaiságot érzékeltetnek. Karok, öklök, hátak csapódnak össze, egymást érik a különböző érzelmi állapotban lévő emberek. Az ujjongó, ugrásra kész férfiak támadó, széles mozdulatai mellett a nők gesztusai finomabbak: elől, az oszlop lábazatánál lévő, kezeit kulcsoló Mária Magdolna féltést, védelmezést árul el, a gyermekét tartó anya szájához kapott kezével a visszarettenést érzékelteti. A bal sarokban idős koldusasszony menekül átkot mondva, s mögötte látjuk az ájult, mozdulatlan, hamuszürke arcú Máriát, akit János apostol istápol. Háta mögött Péter, a második oszlopnál Arimetheai József, előtte, a tömegben Júdás áll. Elől a lépcsőn Nicodemus alakja tűnik fel. A római katonák ugrásra készen állnak. A bal oldali oszlop mellett egy lovon ülő centurio néz le megvetéssel a tömegre, egy fegyveres őr urára és a fogolyra ügyelve, egy pedig előretartott lándzsájával készteti hátrahúzódásra a túlzottan közel lépő, öklét rázó zsidót. Munkácsy a hatalmas csoportkompozíciót úgy fogta össze, hogy az egyéni indulatoknak, karaktereknek is teret adott. A műből áradó drámaiságot legjobban James Joyce sorai jellemzik: "A tömeg szívében egy férfi dühöng, mert egy jól öltözött zsidó férfi

55 *Pasteiner Gyula:* Krisztus a Kálvárián. Festette Munkácsy Mihály = Budapesti Szemle, 1884. 40. kötet, 370—387. — *Szana Tamás:* Munkácsy Mihály. Magyar művészek. Műtörténelmi vázlatok képekkel. Bp., MDCCCLXXXVII. 1—32. — *Lyka Károly:* Munkácsy. Élet, 1891. I. 4. 271—284. — Éber László: Munkácsy Mihály (1844—1900). Új Magyar Szemle, 1900, 209—244. — *Ódry Lehel:* Emlékezés Munkácsy Mihályra. Vasárnapi Újság, 1908. 764. — Uhde, Fritz von: Munkácsy Mihályról. Új Idők, 1911. I. kötet. 249—251. *Feleky Géza:* Munkácsy (Bp. 1911) 21—23. — *Elek Artúr:* Munkácsy Krisztus-képei = Nyugat, 1926. 844—846. Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály (Bp., 1941) 41—42. — A Golgotá-hoz készült kb. 50 mű pontos adatát közli Oltványi Imre az 1952-es kiállítás katalógusban és *Végvári Lajos* 1958-as monográfiája. A Golgota olaj és széntanulmánya (280 x 400 cm) a luxemburgi Városi Képtár tulajdona (ld. J. Kohnen: Munkácsy und Luxemburg-Luxemburg, 1984 című könyvét!)

56 Korabeli cikkek: *Keresztv Viktor:* Munkácsy Mihály "Ecce Homo"-ja az ezredéves kiállításon = Új Magyar Sion, 1896. X. 373—379. — B. S. (Bródy Sándor): Munkácsy új képe (Ecce Homo). Új Idők, 1896. 445—446. — Az "Ecce Homo". Munkácsy új festménye. Vasárnapi Újság, 1896. 280—290.

13. kép Munkácsy: Ecce Homo, 1896.

14. kép A Krisztus Pilátus előtt a Wanamaker store-ban, 1980 k.

15. kép A Golgota a Wanamaker store-ban, 1980 k.

taszigálja. Szeme szinte bandzsít a haragtól, száján átkozódás habzik. (. . .) Azután ott van a diadalmaskodó fanatikus félprofilja és alakja. Hosszú kaftánja meztelen lábára hull, fejét hátraszegi, karját győzedelmesen felemeli. Egészen hátul egy ostoba koldus arca látszik homályosan. Mindenütt új arc. A sötét csuklyák, a kapu alakú fejdíszek alatt gyűlölet forr, a száj pattanásig tárva, a fej a nyakszirte vetve. Itt egy idős nő menekíti riadalmát, ott egy jó megjelenésű, bár nyilvánvalóan proletár nő áll. Szép, fáradt szeme, telt arca és alakja van, melyet mogorva butaság és teljes, bár kevésbé lázító állatiasság torzít el. Gyermeke a lábába csimpaszkodik, csecsemője a vállára borul. Még ők sem mentesek a mindent átható ellenszenvtől, mélyen ülő, apró szemeikben a visszautasításnak, fajuk keserű oktalanságának tüze villog. A közelben van János és Mária alakja. Mária elájult. Arca szürke, mint a naptalan hajnal, vonásai merevek, de nem élesek. Haja szurokfekete, főkötője fehér. Majdnem halott, csak a gyötrelem tartja benne a lelket. János karjaival körülöleli, felfogja, arca félig nőies rajzolatú, de céltudatos. Rozsdavörös haja vállára omlik, vonásai segíteni akarást és szánalmat fejeznek ki. A lépcsőkön egy rabbi, kit rabul ejt a csodálkozás, hitetlenkedővé tesz, s mégis vonz a rendkívüli főalak. Körös-körül katonák. Magatartásuk öntelt megvetést sugároz. Úgy néznek Krisztusra, mint valami kiállítási tárgyra, s a söpredékre, mint valami nekiszabadult állatfalkára."[57]

A három festményt az összefüggő történet (a passió befejező jeleneteinek elbeszélése), az azonos szereplők és a hasonló mondanivaló köti össze. Két képen jelenik meg Pilátus, kettőn Mária és János, kettőn az anya gyermekével együttes. Mindhárom mű szereplője Krisztus. Feltűnő, hogy alakja nem bibliai történés sorrendjében lesz egyre elesettebb (tehát nem a kereszt-fán), hanem a megfestés sorrendjében. Találóan írja Végvári Lajos: a *Ecce Homo* Jézus-arca "a szenvedő, halálos beteg művész arcképe önmagáról".

Az első pillanattól kétségtelen volt a festmények filozofáló, moralizáló jellege. Az egyház vallásos, evangéliumi képként ünnepelte világszerte a trilógiát, de nyilvánvaló volt a kor problémáihoz való szoros kötődése is. A trilógia bonyolult, hármas konfliktust fejez ki: ellentét van Jézus és a zsidók, valamint a helytartó közt, a monolitikus hatalom megtestesítői (Poncius Pilátus és katonái) és a farizeusok közt, de inkább kiegyeznek (Barabást mentik fel), szövetséget kötnek a legfőbb veszély, az új eszmét hirdető Krisztussal szemben. A vezetők (Pilátus, másfelől Krisztus), a vezetettek és félrevezetettek csoportját úgy ábrázolta Munkácsy, hogy az egyben kortársai jellemzését is adta.

Mindhárom képre illenek *Végvári Lajosnak* a Krisztus Pilátus előttről írt sorai: "Munkácsy nem a múltban élt, hanem a jelenben, nem a múltat akarta reprodukálni, hanem a kortárs emberről volt mondanivalója".[58] Ez a mozzanat rokonítja már említett kortársaival: Ivanovval, Verescsaginnal, Antokolszkijjal, de még egykori tanítványával, Fritz von Uhde német festővel is. A vallásos téma jelentésváltozása már Munkácsynál megfigyelhető, fokozottabb Ensornál, Daumier-nél, Rouault-nál, Uhdénál, később, a magyarok közül Csontvárynál, Kernstok Károlynál, Koszta Józsefnél, Holló Lászlónál. Német Lajos írta: "A Jézus-ikonográfiában mindenütt jelentésváltozás figyelhető meg. Már a preraffaelitizmus is kacérkodott a keresztény szocializmussal . . . . Az új Jézus-értelmezés paradigmája Uhde Jézus-ábrázolása volt: az ács fiaként, mesteremberként jelenítette meg. A Jézus-figura a századelő magyar szocialista irodalomban is mint az emberi testvériesülés, a társadalmi egyenlőség szimbóluma szerepelt".[59] Ha Munkácsy nem is jutott olyan messze a társadalmi kérdésekben, mint utódai, mindenképpen elődjük volt. Nem vitatható azonosulása a magányos hősökkel, s szándékának őszintesége még akkor sem, ha hiúsága, befolyásoltsága miatt épp e művei nemzetközi attrakcióként járták be a világot. Feladatunk tehát — Richard Muther kijelentésével élve —: "elválasztani a kor hibáit a művész személyes érdemeitől".

57 *James Joyce* kéziratát a Cornell University őrzi, *E. Mason* és *R. Ellman* közölte 1959-ben. Ezt fordította és közölte magyar nyelven *Egri Péter* = Művészet II. évf. (1961) 1. sz. 18—21.
58 *Végvári* 1983. i. m. 71.
59 Magyar Művészet 1890—1919. (Szerk.: *Németh Lajos* Bp., 1981.) 82—83. E kérdéssel foglalkozik még *Sinkó Katalin:* A Munkácsy kérdés a művészettörténetben = BUKSZ, 1990 ősze, 362—367.

Katalin. Sz. Kürti

LA TRILOGIE DU CHRIST DE MICHEL MUNKÁCSY (1881—1896)

Michel Munkácsy, l'un des plus grands, sinon le plus grand peintre hongrois, vivait á Paris depuis 1871. Au, début il avait commencé á peindre des suujets populaires hongrois (le dernier jour d'un condamné á mort, Le Héros de Village, Les Conscrits), pour continuer avec des sujets urbains (Le Mont de Piété, Les *Rôdeurs* de nuit). Il a composé son Milton entre 1877 et 1878, sujet pris dans la littérature. Ce tableau fut honoré de la Médaille d' Honeur 1878, lors de l'exposition universelle á Paris.

Au bout des années soixante-dix, il pensa avec son marchand, Karl Sedelmeyer á composer un sujet sur la vie du Christ. Il a été influencé par les grands précurseurs (surtout par les *toiles* grandioses du Tintoret, exposées á Venise á Scuola di San Rocco) et par la *Vie de Jésus* d'Ernest Renan (ce livre a eu treize éditions entre 1863—1884). Ces trois tableaux du Christ furent reconnus par les autorités de l'Église et des cultes différents, par les fidéles, et méme par les libéraux qui ne croyaient pas aux miracles, comme E. Renan.

C'était pendant l'été de l'année 1880 que Munkácsy, aprés avoir préparé 30 ébauches ou études s'est mis á composer son grand tableau de dimension de 417 x 636 cm, *Le Christ devant Pilate.* Il consultait souvent son voisin, Gustave Doré qui avait illustré La Bible en 1864 et qui avait exposé plusieurs scénes de la Passion á Paris et a Londres (L'Ecce Homo, Le réve de la femme de Pilate etc.).

C'était pendant les Fétes de Páques en 1881 que le tableau fut exposé au palais de K. Sedelmeyer á Paris oú plusieurs milliers de visiteurs par jour l'ont vu. L'Association Saint Jean de Paris organisa méme un débat sur le tableau et publia un recueil en y soulignant les valeurs du tableau comme drame évangélique.

Aprés cela le tableau a voyagé dans les grandes villes de l'Europe pour rentrer á Paris durant les Páques de 1884. Il y fut exposé de nouveau par K. Sedelmeyer, mais cette fois-lá avec la deuxiéme toile, *Le Calvaire.* Cette exposition fut un si grand événement á Paris que méme Maupassant la mentionna dans son Bel Ami.

Ce deuxiéme tableau, de dimension de 460 x 712 cm est Le Calvaire. Celui-ci eut aussi sa voie triomphale en Europe en ayant le plus grand succés en Angleterre et en Écosse. C'était au mois de novembre de 1886 que le premier tableau a traversé l'Océan pour arriver dans le Nouveau Monde et La Calvaire a fait le méme itinéraire en octobre de 1887. Le millionnaire John Wanamaker les y a achetés pour 120 000 et 100 000 dollars, selon d'autres sources 175 000 et 160 000 dollars (la valeur actuelle de cette somme doit représenter environ 1 million 500 mille dollars).

En 1889, le propriétaire donna la permission de ramener les grandes toliles á Paris pour l'exposition univeselle oú elle sfurent honorées de la Médaille d' Honeur. Puis elles furent transportées á Chicago pour l'exposition universelle. Aprés, J. Wanakamer les a déposées dans sa galerie de campagne á Jenkinstown oú il les a gardées jusqu'en 1907, l'année oú une incendie s'y déclara. C'est alors que Wanamaker les a fait retirer de leur cadre. Ces derniers furent restaurés plus tard.

Entre-temps Munkácsy a travaillé sur des intérieurs de salon parisiens et des tableaux de genre á la hollandaise pour les vendre. Puis il a fini son énorme plafond dans le grand hall de la Pinacothéque de Vienne (Kunsthistorisches Museum) et, pour le Parlament de Hongrie, *La Conquéte du Pays.* Ce fut

un miracle, quand, malade, Munkácsy s'est mis á composer sa troisiéme passion á laquelle il donna le titre de l'*Ecce Homo.*

Quelle raison l'a-t-il pussé á remonter, aprés *Le Calvaire,* dans l'événement biblique et á représenter, au lieu de la Résurrection, la deuxiéme rencontre douloureuse de Jésus et de Pilate? On peut penser, sans rien forcer, á l'affaire Dreyfus et aux maintes injustices que notre peintre a constaté autour de lui. Et il ne faut pas oublier que sa santé s'altérait de plus en plus: c'étaient ses propre souffrances qu'il représenta sur l'*Ecce Homo*, achevé en 1896. On a exposé ce tableau á Budapest á l'occasion des fétes de millénaire de Hongrie. Munkácsy n'est plus retourné á Paris, il a été emmené d'abord á Baden-Baden, aprés á Endenich, prés de Bonn oú il est mot le 1er mai 1900.

L'*Ecce Homo* eut aussi son itinéraire, mais cela n'était pas une voie triomphale. Aprés Budapest, Vienne, Bruxelles, il a été transporté en Anglettere, en Écosse et en Irlande. C'est lá que le jeune James Joyce l'a vu, et a écrit, en 1899, une magnifique étude sur ce tableau. Par la suite, il a été transporté en Amérique oú méme J. Wanamaker l'aurait vu, mais ne l'a pas acheté. En ces temps-lá, les deux premiers tableaux étaient déjá déposés á Philadelphie, au Wanamaker-store, dans une salle á part. Le grand public pouvait les voir chaque année, pendant le Caréme et le Temps Pascal: ils étaient accrochés dans le grand atrium. C'est en 1988 que la fondation Wanamaker a mis aux enchéres les deux grands tableaux du Christ. Le *Christ devant Pilate* a été acheté par un colectionneur canadien anonyme et *Le Calvaire* par Julian Beck, le propiétaire de la Galerie Pannonia á New-york. C'est lui qui a mis en dépôt Le Calvaire en Hongrie en autômne de l'année 1990. Aprés étre restauré, le tableau a été exposé au Musée National Hongrois á Budapest, pendant les Fétes de Páques en 1993 et depuis le mois d'août de cette année-lá á Debrecen, dans la Salle Munkácsy au Musée Municipal Déri, avec l'*Ecce Homo.*

Aprés avoir fait un long voyage, l'*Ecce Homo* est rentré en Europe vers 1910. Le consortium anglo-hongrois l'a mise en vente Budapest. Eu ces temps de guerre, la capitale, Budapest, n'a pas eu les moyens de l'acquérir. Mais un conseiller commercial, le collectionneur Frigyes Déri l'a acheté en 1916. Aprés sa mort en 1924, ce tableau, faisant partie de la riche collection de F. Déri est arrivé á Debrecen avec d'autres tableaux de Munkácsy (p. ex. la pochade du Calvaire). Actuellement La Trilogie du Christ est exposée dans son ensemble, car la Galerie Nationale a prété au Musée Déri la copie réduite de moitié du *Christ devant Pilate.* On espére voir un beau jour rentrer l'original méme de ce tableau.

Nyomdaipari Szolgáltató KKT, Debrecen

Népszabadság 2005.02.28. 4.o.

Munkácsy-kiállítás nyílik a Nemzeti Galériában

Munkácsy a nagyvilágban címmel a művésznek a világban szétszóródva fellelhető festményeiből ad válogatást a Magyar Nemzeti Galéria március 24-én megnyíló új időszaki kiállításán. A bemutatón felvonultatott alkotások kétharmadát külföldi közgyűjteményekből és magángyűjtőktől kölcsönzik. A július végéig látható tárlat több mint száz festmény mellett grafikai műveket, írásos dokumentumokat és Munkácsy-ereklyéket is felvonultat. *(MTI)*

A Magyar Nemzeti Galéria fő támogatója /
General Sponsor of the Hungarian National Gallery

PANNON GSM
Az élvonal.

A Magyar Nemzeti Galéria fenntartója /
The Hungarian National Gallery is funded by

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

A kiállítás és a katalógus támogatói /
Sponsors of the Exhibition and the Catalogue

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

BUDAPEST Airport

FILMMÚZEUM

UNIQA

PM Árlat

Az elölapon / On the Cover
Munkácsy Mihály: Szénarakás (részlet) / Hay Harvest (detail) 1886–1887
The Salgo Trust for Education, Port Washington, NY

Munkácsy
A NAGYVILÁGBAN
IN THE WORLD

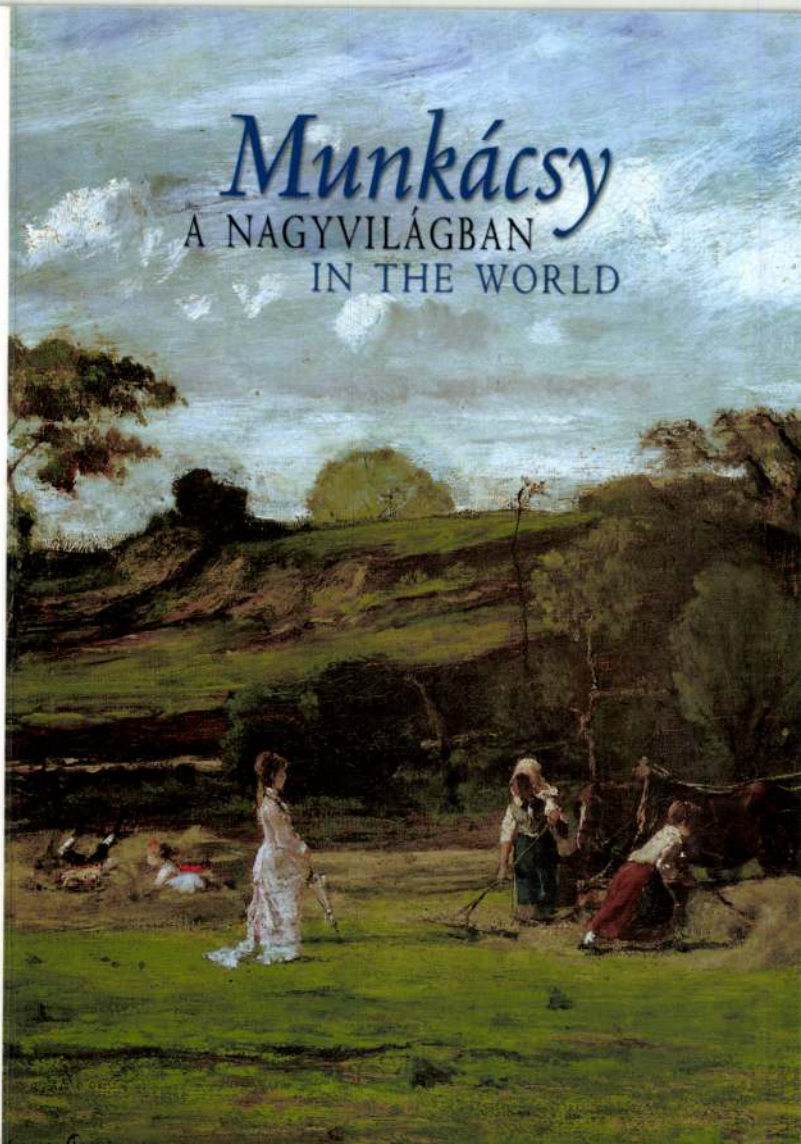

The Hungarian National Gallery requests the pleasure
of your company at the opening of the exhibition

Munkácsy
IN THE WORLD

MIHÁLY MUNKÁCSY'S WORKS
IN PRIVATE AND PUBLIC COLLECTIONS
AT HOME AND ABROAD

at 4 pm on 24 March 2005

Opened by
Szilveszter E. Vizi
President of the Hungarian Academy of Sciences

The exhibition is open until 31 July, 2005.

Buda Castle, Building C Ground Floor

A Magyar Nemzeti Galéria
tisztelettel meghívja

Munkácsy
A NAGYVILÁGBAN

MUNKÁCSY MIHÁLY MŰVEI KÜLFÖLDI ÉS MAGYAR
MAGÁN- ÉS KÖZGYŰJTEMÉNYEKBEN
című kiállításának megnyitójára

2005. március 24-én, csütörtökön 16 órára

Beszédet mond:
Vizi E. Szilveszter
a Magyar Tudományos Akadémia elnöke

A kiállítás megtekinthető 2005. július 31-ig.

Budavári Palota C épület földszint

MEGHÍVÓ

MUNKÁCSY EMLÉKÜLÉS

SZOMBATHELYI KÉPTÁR
2007. FEBRUÁR 6., KEDD

A Szombathelyi Képtár tisztelettel meghívja Önt

2007. február 6-án, kedden 10.30 órára

A

MUNKÁCSY MIHÁLY TISZTELETÉRE RENDEZETT EMLÉKÜLÉSRE.

PROGRAM

10.30

KAPILLER SAROLTA

a Vas Megyei Önkormányzat Művelődési Titkárságának vezetője

KÖSZÖNTŐ

10.45

VESZPRÉMI NÓRA

művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria

MUNKÁCSY KORAI ÉLETKÉPFESTÉSZETE

11.15

BOROS JUDIT

művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria

A MUNKÁCSY-ATELIER

11.45

SZENTKIRÁLYI MIKLÓS

restaurátor, Szépművészeti Múzeum

A MUNKÁCSY ÓRIÁS KÉPEK RESTAURÁLÁSA

12.15

Hozzászólások, kérdések

Zárszó

SZOMBATHELYI KÉPTÁR

KUNSTHALLE SZOMBATHELY

9700 Szombathely, Rákóczi Ferenc u. 12. Pf. 71.
Tel.: 94/508 800, Fax: 94/314 096
E-mail: keptar@int.szombathely.hu
www.szombathely.hu/keptar

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új kép a Munkácsy-kiállításon

Újabb, eddig ismeretlen képpel gazdagodott a Magyar Nemzeti Galéria Munkácsy-kiállítása: a művész Golgota című kompozíciós tanulmányát szombattól tekinthetik meg az érdeklődők. Az 1882-ben, olajjal vászonra festett 90x130 cm-es kép magyar magántulajdonban van, a galéria a kiállítás idejére kapta kölcsön. Munkácsy Mihály Golgotájának érdekes vázlata múlt év őszén került elő egy angol magángyűjteményből. A tárlat augusztus 21-ig látható. *(mti)*

Magyar Hírlap 2005. 07. 22. 15.

AUKCIÓ

Londonban elkelt a Lusta inas

Az induló ár csaknem háromszorosáért, 85 ezer fontért kelt el egy Munkácsy-kép, az 1869-ben készült Lusta inas a londoni Sotheby's aukciós ház nagyszabású keddi árverésén, amelyen XIX–XX. századi német, osztrák, magyar és szláv alkotók művei kerültek kalapács alá. Ennek a képnek a vázlata a Nemzeti Galériában látható, talán leghíresebb Munkácsy-mű, az Ásító inas. A leütési árat megfejelő cégjutalékkal együtt – amely százezer fontig húsz százalék – a bruttó ár 102 ezer font, azaz 36 millió forint. *(mti)*

Magyar Hírlap 2005. 06. 15. 21. o.

SZOMBATHELYI KÉPTÁR
KUNSTHALLE SZOMBATHELY

9700 Szombathely, Rákóczi Ferenc u. 12. Pf. 71.
Tel.: 94/508 800, Fax: 94/314 096
E-mail: keptar@int.szombathely.hu
www.szombathely.hu/keptar

Sétány a Parc Monceauban, 1882 Pákh Imre gyűjteménye

A kiállítás 2007. február 25-ig látogatható.
Die Ausstellung ist bis zum 25. Februar zu besichtigen.

Nyitva tartás:
kedden és csütörtöktől vasárnapig: 10–17 óráig,
szerdán 10–18 óráig, hétfőn zárva.
Öffnungszeiten:
Dienstag und Donnerstag bis Sonntag von 10 bis 17 Uhr,
Mittwoch von 10 bis 18 Uhr,
Montag geschlossen.

Die Kunsthalle Szombathely lädt Sie herzlich
zur Vernissage der Ausstellung

MUNKÁCSY

Bilder aus Amerika

Auswahl aus der Sammlung
von
Imre Pákh

am 12. Jänner 2007 um 17.00 Uhr ein.

Grußwort:
Ferenc Kovács
Präsident der Generalversammlung des
Komitates Vas

Dr. György Ipkovich
Bürgermeister von Szombathely

Eröffnungsansprache:
Judit Boros
Kunsthistorikerin
Abteilungsleiterin
der Ungarischen Nationalgalerie

Persönliche Begrüßung der Gäste:
Imre Pákh (USA)
Kunstsammler

Musikalische Umrahmung:
Schüler der Fachmittelschule für Bildende
Kunst und Musik, Szombathely

A Szombathelyi Képtár
tisztelettel meghívja Önt

MUNKÁCSY

képek Amerikából

Válogatás
Pákh Imre gyűjteményéből
című kiállításának
megnyitójára

2007. január 12-én, pénteken 17 órára.

Köszöntőt mond:
Kovács Ferenc
Vas Megye Közgyűlésének elnöke

Dr. Ipkovich György
Szombathely Megyei Jogú Város polgármestere

Szakmai megnyitót tart:
Boros Judit
művészettörténész
a Magyar Nemzeti Galéria osztályvezetője

A vendégeket személyesen köszönti:
Pákh Imre
műgyűjtő (USA)

A megnyitón közreműködnek a szombathelyi
Művészeti Szakközépiskola növendékei.

Közreműködik a Magyar Állami Operaház magánénekese

Kertesi Ingrid

Liszt-díjas, érdemes művész

zongorán kísér

Bartinai Gábor

a Magyar Állami Operaház tagja.

Vendégeink a zártkörű rendezvény ideje alatt megtekinthetik a

„Munkácsy a nagyvilágban"

című kiállítást.

A bemutatóra és az azt követő fogadásra (20^{00}-22^{00}) Önt és partnerét tisztelettel meghívjuk.
A Galéria biztonsági előírásai miatt ezúttal kérjük szíves visszajelzésüket.
Telefon: (36-1) 322 3807, fax: (36-1) 321 4255, e-mail: szemimpex@mail.datanet.hu

v. Pákh Imre
az Amerikai Munkácsy Alapítvány
elnöke

Szemenkár Mátyás
a Szemimpex Kiadó
igazgatója

Meghívó

Tisztelt Tímár Árpád!

Örömmel adjuk hírül, hogy 2005 áprilisában megjelenik a régen várt, 210 színes képet és 16 grafikát - Magyarországon még be nem mutatott műveket is - tartalmazó nagyformátumú

Munkácsy Album

Az ünnepélyes bemutatót 2005. április 7-én 19[00] órakor, a Magyar Nemzeti Galéria kupolacsarnokában Budavári Palota főépület 1. emelet (bejárat a Duna felől) tartjuk.

Az albumot

Bereczky Loránd

a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója mutatja be.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Rovatvezető: Dippold Pál

Hét végén olcsóbban a Munkácsy-tárlatra

Kedvezményes belépővel este is látogatható júliusban négy szombati napon a Magyar Nemzeti Galéria Munkácsy-kiállítása; a tárlat július 9-én, 16-án, 23-án és 30-án 18.30–22.30 óra között is megtekinthető a napi belépőnek kevesebb mint a feléért. Az időszaki kiállítás nyitva tartását a nagy érdeklődésre való tekintettel három héttel, augusztus 21-ig meghosszabbították. Június 28-a óta megtekinthető az Ásító inas című festmény is, amelyet egy magyar műgyűjtő vásárolt meg egy londoni árverésen. Munkácsy Mihály alkotásait eddig 210 ezren látták. (MTI)

M. Nemzet, 2005. 07. 06. 14. o.

A bankok
várnak to

A piaci várakozásoknál nagyob MNB az irányadó kamatszintet. A kásos" lépésre, vagyis a betéti ka zetek sem várnak sokáig. Nem ár nem minden esetben egyezik me kentés „nagyságrendjével".

Hetvenöt bázispontos alapkamat-csökkentésről döntött a Magyar Nemzeti Bank (MNB) mellett működő monetáris tanács. Az irányadó kamatszint mérséklése után néhány hitelintézet be is jelentette, csökkenti a betéti kamatokat, ugyanakkor a hitelkamatok csökkentéséről még nem döntöttek a bankok árazási testületei.

Az OTP Bank március 1-jétől 50 bázisponttal csökkenti a lekötött betéti kamatokat. A legnagyobb magyar hitelintézet a lakossági konstrukciók körében csak a jegybanki alapkamat-csökkentés mértékének egy-, illetve kétharmadát „érvényesíti". A Magyar Távirati Iroda összeállítása szerint a lakossági folyószámlán fix kamatra lekötött betét három hónap-

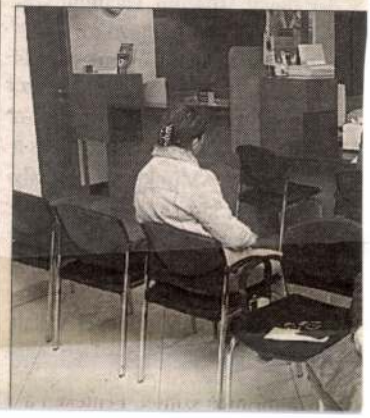

Munkácsy Mihály

Magyar Nemzet 2005. 02. 28. 11. o.

kultura@magyarnemzet.hu

Munkácsy festményei a világban

MUNKATÁRSUNKTÓL

Munkácsy a nagyvilágban címmel a művésznek a világban szétszóródva fellelhető festményeiből ad válogatást a Magyar Nemzeti Galéria március 24-én megnyíló új időszaki kiállítása. A július végéig megtekinthető tárlaton csak hírből ismert, soha vagy évtizedek óta nem láthatott művek is szerepelnek, főként szalon- és tájképek. Most először lesz látható például Budapesten az egykor *William H. Vanderbilt* gyűjteményéhez tartozó Két család (A szalonban) című alkotás, amely több mint két évtizedig a New York-i Metropolitan Museum of Art állandó kiállítási darabja volt. A bemutatón látható művek mintegy két-

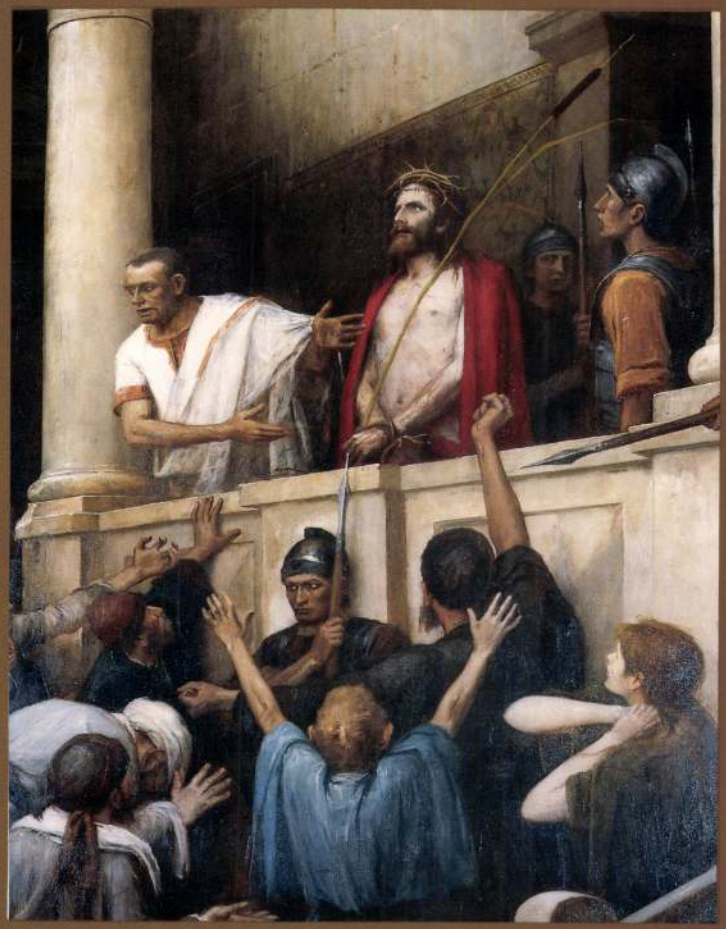

MUNKÁCSY MIHÁLY
(1844—1900)
NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS EMLÉKÜLÉS

DEBRECEN, 1994. március 8—9.

A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei
Szerkeszti: Gazda László
53. sz.

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900) NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS EMLÉKÜLÉS ELŐADÁSAI

A 150. ÉVFORDULÓ ESEMÉNYEI, KIADVÁNYAI

Debrecen, 1994

A kötet a Herman Ottó Múzeum, a Munkácsy Múzeum,
a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Hajdú-Bihar megye és
Debrecen Megyei Jogú Város közgyűlésének támogatásával jelent meg.

Kötetszerkesztő:
Sz. Kürti Katalin

A fényképeket
F. Molnár Erzsébet, Lukács Tihamér, Szepsi Szűcs Levente, Nagy Imre, Fehér Katalin, Bokor Zsuzsa készítette

Munkatárs:
Szabóné Szmolnik Irén

Képszerkesztő, tipográfus:
Tamus István

A bibliográfiát
Goda Gertrud, Kesik Gabriella, Orbán Lívia, Sz. Kürti Katalin, T. Lovas Márta
állította össze,

Lektorálta: *T. Horváth Ildikó*

A címlapon:
Ecce Homo — részlet

A hátlapon:
Golgota-részlet (Hapák József felvételei)

ISBN 963 7218 17 3

HU ISSN 0438—4121

Felelős kiadó: Gazda László

Készült Debrecenben, a Nyomdaipari Szolgáltató KKT, Nyomdájában

Tartalomjegyzék

Gazda László: 150 éve született Munkácsy Mihály 5

* * *

A DEBRECENI EMLÉKÜLÉS ELŐADÁSAI

Végvári Lajos: Munkácsy és az európai hagyomány 9

Vida, Gheorge: A fiatal Munkácsy és Ormós Zsigmond 17

Lacambre, Geneviéve: Munkácsy helye a 19. század végének francia művészeti életében 24

Kohnen, Joseph: Munkácsy és Luxemburg 31

Szinyei Merse Anna: Munkácsy Mihály tájképfestészete 40

Sinkó Katalin: Egy új műfaj a nyolcvanas években — Munkácsy kolosszálképei 53

Goldman György: A Munkácsy Mihály Emlékház Békéscsabán 65

Bakó Zsuzsanna: Munkácsy festmények a békéscsabai Emlékházban 68

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus képei 71

Gaál Botond: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája és a Biblia 88

Szabó Júlia: Munkácsy Mihály biblikus témájú képeinek hatása Csontváry Tivadarra 98

Szentkirályi Miklós: Munkácsy Mihály Golgota című festményének restaurálása 105

Wittmann Zsuzsa-Velledits Lajos: Munkácsy Mihály festőtechnikája és anyagai 109

* * *

A JUBILEUMI ÜNNEPSÉGEK ESEMÉNYEI

Eseménynaptár 125

Gerzson Pál emlékezése 1994. febr. 21-én 127

A Munkácsy Emlékbizottság működése 129

Bibliográfia 133

Sz. Kürti Katalin: Szerkesztői utószó Resumé/Zusammenfassung 137

GAZDA LÁSZLÓ

150 éve született Munkácsy Mihály

Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulóját ünnepeltük egy éven át. 1993. februárjában jött létre az évfordulós programokat előkészítő és szervező Emlékbizottság a Magyar Nemzeti Galériában, a debreceni Déri Múzeum kezdeményezésére.

Munkájában részt vettek a Munkácsy kultuszt, emlékeket és műalkotásokat őrző és gondozó múzeumok, helyi, megyei és fővárosi önkormányzatok, minisztériumok, s a szülőváros, Munkács.

A kiállítások, tudományos előadói konferenciák, emlékhelyi koszorúzások és az ez alkalomból megjelent kiadványok tették sokoldalúvá, sokszínűvé a magyar nemzeti festészet világhírű egyéniségére emlékezést.

Jó néhány esztendőre haza került letétként a Krisztus-trilógia Golgota című műve az Amerikai Egyesült Államokból, s a Nemzeti Múzeumban történt bemutatás után 1993. augusztus 19-e óta a Déri Múzeum Munkácsy termében láthatják az érdeklődők az Ecce Homo mellett. 1994-ben Munkácsy Mihályt és művészetét reprezentáló kiállítások nyíltak Békéscsabán a Munkácsy Mihály Múzeumban, Miskolcon a Herman Ottó Múzeumban, Debrecenben a Déri Múzeumban, Munkácson a művészeti szakközépiskolában, Keszthelyen a Kastélymúzeumban.

Május 18-án a Munkácsy emlékév záró programjaként a békéscsabai Steiner, illetve Omaszta Kúria helyreállított épületében nyílt meg a Munkácsy Emlékház.

Több helyen — Nemzeti Galériában, Miskolcon, Békéscsabán, Munkácson emlékülések, előadások, műsorok színesítették az évfordulós programot.

A Déri Múzeum kiadásában megjelent a Munkácsy Mihály Krisztus-képei című album. Békéscsabán több könyv és kiállítási katalógus látott napvilágot.

1994. március 8-án és 9-én az Emlékbizottság a debreceni Déri Múzeumban tartotta meg a Munkácsy művészetét áttekintő és sokoldalúan elemző tudományos konferenciát, amely rövidített programjával március 10-én Munkácson fejeződött be. Az előadásokat mindvégig nagy érdeklődés kísérte, az előadó-termek megteltek. Mind a hazai, mind a külföldi előadók számos új kutatási eredményről adtak tájékoztatást, kritikus és új szempontok szerinti megközelítésben.

Az elhangzottaknak a közérdeklődés elé tárása és az utókor számára való megörökítése ösztönzött bennünket Debrecenben, hogy Hajdú-Bihar megye és Debrecen Megyei Jogú Város közgyűlésének támogatásával, a Herman Ottó és a Munkácsy

Mihály Múzeum hozzájárulásával megjelentessük tudományos közleményszámaink következő köteteként az Emlékülés anyagát.

Helyet kapott a kötetben az évforduló eseménynaptára és a megjelent kiadványok bibliográfiája is.

Reméljük, hogy valamennyi esemény, rendezvény hozzájárult ahhoz, hogy Munkácsy Mihály örökbecsű életműve újra az érdeklődés homlokterébe került, s ez az egyedülállóan sokodalú művészet rangjához méltó figyelmet kap a szakemberek, a műértő és az érdeklődő közönség körében.

Ecce Homo. Akinek szenvedése, élete, hétköznapjai, környezete, múltja, jelene és jövője is talán, mind-mind magas fokú drámai izzásban, vagy szelíd idillben, és mindenütt emberközelien jelenik meg Munkácsy művészetében. Maradandóságát, a több mint 100 esztendős utóélet, a magyar nemzeti piktúrában elfoglalt hely, s mindennek egyetemes érvényű értékei biztosítják.

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom olvasóinknak, kutatóinknak szíves figyelmébe ezt a kötetet, köszönetet mondva mindazoknak, akik megjelenését segítették, mindenkinek, aki személyes közreműködésével hozzájárult Munkácsy Mihály emlékének megörökítéséhez és továbbápolásához születésének 150. évfordulóján.

A DEBRECENI EMLÉKÜLÉS ELŐADÁSAI

VÉGVÁRI LAJOS:

Munkácsy és az európai hagyomány

Az évek során számos téves nézet alakult ki Munkácsy személyiségéről, műveltségéről, ismereteiről. Ezek a közkézen forgó vélemények Munkácsyt bárdolatlan ősthetségnek ítélik, akinek nem kenyere az írás, nem tud szalonképesen viselkedni és nem beszél nyelveket. Ezek az ítéletek müncheni akadémiai társaitól származnak, akik csak a vidékről érkezett csizmás magyar ruhában járó suta fiatalemberre emlékeznek. Munkácsy többszáz magyarnyelvű levele és franciául írt Souvenir de mon enfence c. önéletírása cáfolja a hamis véleményeket. Műveltségéről, magatartásáról több hiteles írás olvasható, így Szomory Dezső Párizsi regény c. művében, vagy Rippl-Rónai emlékezéseiben. A korabeli sajtó részletes beszámolókat ad a Munkácsy palota atmoszférájáról.

A művészeti hagyományokhoz való viszonyára vonatkozó tömérdek dokumentumon kívül művei nyújtják a legfőbb tájékoztatót.

Munkácsy 16 éves korában Szamossy Elek egy akadémiai képzettségű festő tanítványa lett. Mestere nemcsak technikai ismereteit gyarapította, de megismertette a művészettörténet alapjaival. Ez tovább szélesedett Buziáson, Ormos Zsigmond temesi főispán, műgyűjtő és művészettörténész házában. Ormos jól képzett világlátott ember volt, ismereteit szívesen átadta a fogékony fiatalembernek. Reprodukciógyűjteménye segítségével ismerkedett meg Munkácsy a festészet nagyjaival.

Midőn 18 évesen Pestre került, a Kamon kávéházban összegyülő fiatal írók baráti körükbe befogadták, olvasmányokkal látták el és hozzásegítették a művészeti életben való tájékozódáshoz. Than Mór és Ligeti Antal segítették tanácsokkal és korrektúrával. Ligeti lehetővé tette, hogy Munkácsy képeket másolhasson az Országos Képtárban. Ekkor ismerkedett meg a XVII. századi holland mesterek munkáival.

A bécsi akadémián töltött fél év alatt gyakran járt a Kunsthistorisches Museum elődjében, főleg Rubens és Brueghel képei hatottak rá. Bécsben látta Knaus düsseldorfi festő Taschenspieler c. képét, egy olyan művet mely a bécsi biedermeier festők munkáihoz képest modernebb volt. Knaus hatását a Munkácsyt kritizáló szakírók, elsősorban a németek eltúlozzák. Kétségtelen, hogy élménye sokáig befolyásolta, de midőn 1869-ben kijutott Knaushoz Düsserdorfba már nem kapott a példaképtől jelentős útmutatást, sőt túllépett rajta. Ennek három fontos oka volt. Az első, hogy Münchenben Kaulbach a késöklasszicizmust a barokk szemlélettel ötvöző képei ragadták meg. Ezt a hatást elfeledtette az 1867-ben történt párizsi útja alkalmával látott világkiállítás, megismerte Courbet műveit. De még nem merte

követni a nagy realista mester példáját, s átmenetileg a barbizoni tájképfestők stílusában dolgozó tájképfestőket tanulmányozta. Emiatt elhagyta az akadémiát. Szerencséjére összeismerkedett Wilhelm Leiblvel, s az ő példája segítségével találta meg a kibontakozás útját. A müncheni francia kiállításon ismét látta Courbet műveit, s most már megértette őket.

Pestre visszatérve megírta nagyszabású kiáltványát az Esterházy képtárról, melyet nyugati vevőknek akartak eladni. A szenvedélyes hangú írásnak szerepe volt abban, hogy az állam megvásárolta az Esterházy gyűjteményt, s ezzel megalapította a Szépművészeti Múzeumot. Az írás azt is bizonyítja, hogy Munkácsy tisztelte és csodálta a művészeti hagyományt, a régi mesterek ismeretét a jövendő magyar művészek számára nélkülözhetetlennek tartotta.

Düsseldorfi évei alatt is felkereste a múzeumokat, gyűjteményeket. Paál Lászlóval együtt tanulmányutat tett Hollandiába és Angliába. Hollandiában két nagy élménye volt, az egyik Rembrandt és Frans Hals művei. Hals csoportportréi inspirálták a Tépéscsinálók kompozícióját, míg Rembrandt hatását az Éjjeli csavargók c. festménye bizonyítja.

Párizsban ismét tanulmányozta Courbet műveit, így jött létre a Zálogház, mely a francia mester Atelier című hatalmas művéhez kapcsolódik. Egy későbbi művén, melyen feleségét és önmagát ábrázolta, (Műterem) még érezni lehet a courbet-i inspirációt.

Paál László hívására több hetet töltött Barbizonban. Megragadták Millet művei: erre utal Millet Pihenő szőlőmunkása és a Munkácsy festette Rőzsehordó közti párhuzam. Ugyanezt mondhatjuk el a Köpülő asszonyról is: Ez a képe azonban több a Millet ábrázolta munkafolyamatnál. Munkácsy a paraszti sors szimbólumát alkotta meg általa.

A francia és a düsseldorfi történelmi festészet is érdekelte: a Siralomház előképei Delacroix: Tasso a bolondok házában és Lessing Ezzelino a börtönben c. festmények. Valószínű, hogy tanulmányozta Delaroche történelmi kompozícióit (ezt sok kritikus bűnéül rója fel), így formálódott a Milton, amely azonban sem stílusában sem felfogásában nem hasonlítható a belga művész alkotásával. 1874-ben egy hosszabb velencei tartózkodás során megismerkedett Tintorettonak a Scuola de San Roccobeli festményeivel. Nem kétséges, hogy ez az élmény adta a lökést a Milton kép sikere után új témákat kereső Munkácsynak. A Tintoretto Krisztus Pilátus előtt című képnek profilban megjelenített Krisztusábrázolását Munkácsy is átvette. Ő azonban heroikusnak akarta ábrázolni Krisztust, ennek elérése érdekében kerültek képébe az ágáló figurák. Ezáltal túlbeszélte a jelenetet, a sok epizódfigura

megosztja a figyelmet, megtöri a kép egységét; az életképre jellemző narratív elem megzavarja a kompozíciót.

Jóval szerencsésebb a Golgotha megoldása mivel segítségére volt Rembrandt Golgotha c. rézkarca. Ebben az időben Munkácsy számos Rembrandt karcot vásárolt, azokat rendszeresen tanulmányozta. Így alakult ki a Golgotha, melynek számos alakját Rembrandt-tól kölcsönözte. Ilyenek a lovon ülő figura, vagy a kép bal oldalán látható két öreg rabbi, továbbá a kép közepén és jobb sarkában látható alakok. Utóbbiak szerepét túlbonyolította, például a visszanéző férfi felesleges, túlbeszéli mondanivalóját.

Az ECCE HOMO a Krisztus trilógia legönállóbb kompozíciója. A már beteg mester festői hibáit ellensúlyozza a gazdag pszichológiai apparátus, a tömeg kifejező erővel való megjelenítése.

Munkácsy nemcsak Rembrandt műveit gyűjtötte, de kortárs művészektől is vásárolt gyűjteményének egyik legértékesebb műtárgya egy Courbet tájkép volt. Ez a kép már nem inspiratív okokból került gyűjteményébe. Ugyanis Munkácsy a hetvenes évek végétől kezdve egyéni tájképi stílust alakított ki. Az "alla prímán" festett borús tájképek mellett olyan — a természet elpusztíthatatlan erejét kifejező műveket festett, mint a Gesztenyesor, vagy a drámai hatású Colpachi park. A tájképfestészet történetében egyedülállók alkonyati látványt ábrázoló művei: ezek szinte átlépve az impresszionizmuson a századvég expresszivitásra törekvő felfogás felé mutatnak.

A természet ihletett ismerője és értője volt Munkácsy. Nagy Virágcsendélet-e minden kortársától különböző: nem a virágok portréját festette, mint Manet, nem kereste szimbolikus jelentésüket miként Van Gogh. A septiben kitépett és vázába gyömöszölt virágok csodálatosan élnek a képein. Karakteres bemutatásuk olyan erőteljesen töltik ki a teret, mintha sohasem hervadnának el.

A virágcsendéletek teszik vonzóvá az ún. szalonképeit. A kortárs kritika ezeket a színes, az anyagok szépségében való gyönyörködésből fakadt munkáit gyakran hasonlította a párizsi szalon ünnepelt polgári szellemű művészeihez, elsősorban Fortuny-hoz. Azonban Munkácsy képei jóval igényesebb szándék eredményei, nem stílusuk, de művességük, gazdag festőiségük alapján a Manet kör interieurjaihoz mérhetők.

Munkácsy egyik legerősebb oldala az emberábrázolás. Kiváló léleklátó volt, alakjainak hiteles pszichológiai jellemzése adja meg képeinek mélységét, még akkor is, ha ezzel a képességével néha visszaélt. Emberismerő tehetsége zavartalanul jelentkezik Köpülő asszony című képén, vagy a Zálogházhoz készített tanulmányokon. Portréi a XIX. század legjava alkotásai közé tartoznak. Ebben a vonatkozásban fő-

műve Haynald bíboros arcképe, mely nemcsak a személyiség sokféle tulajdonságát bontja ki, de festői megoldásában is páratlan. A bíbor reverenda variációinak gazdagságát is felülmúlja a karing csipkézetének és áttetsző könnyűségének megjelenítése. Ilyen megoldásokra csak Goya volt képes.

A művészettörténetírás gyakran megfeledkezett, vagy nem méltatta kellően egyik legnagyobb alkotását a bécsi Kunsthistorisches Museum előcsarnokának pannóját. Arra vállalkozott, hogy művében megfesse a művészet csúcspontjának tartott Reneszánsz apoteozisa. Minden, a korra jellemző motívumot összegzett pannóján. Hatalmas reneszánsz kupola fedi be a kép terét, a korlát szegélyezte lépcsőn méltósággal közlekednek a művészek. A kép alakjainak csoportosítása emlékeztet Raffaello Athéni iskolájára: a kép széleitől a közép felé vezeti a szemet, ahol egy erkélyen a mecénás pápa alakja látható. Munkácsy a pannó rendeltetésének megfelelően alulnézetre komponálta a művét, így óhatatlanul segítségül kellett hívnia a barokk falfestés perspektivikus illuzionizmusát. Ezt hangsúlyozza a kupola magasságában repülő géniusz is. A historizáló motivumok alkalmazása ellenére sem tagadta meg stílusát. Alakjainak rajzolata azonos a nyolcvanas években festett táblaképeinek figuráival, de ujszerű itt a színek világossága, a kolorit plein-air szerű jellege.

A bemutatott példák bizonyítják, hogy Munkácsy jelentős személyisége volt a XIX. századi festészetnek. Értékét elsősorban hagyományőrző, az elődeinek munkásságát újraélő és továbbépítő tevékenység határozza meg. Kísérletet tett arra, hogy a művészettörténet nagy témáit korának nyelvén, a naturalizmus látásmódjával ötvözve egy közvetlenebb, populárisabb művészetet alakítson ki. Mint Európa keleti részéről származó művész, hivatást érzett arra, hogy népe sorsának szószólója legyen, s midőn témát váltott, akkor is a Közép-Európára jellemző konfliktusokat fejezte ki vallásos tárgyú alkotásaiban. Hivatástudata és hagyománytisztelete egyaránt arra késztette, hogy bámulatos rögtönzőképessége ellenére se válassza az impresszionisták útját.

Ma, midőn a Musée d' Orsay kiállításán nemcsak az újítók, de a konzervtív szemlélet képviselői is bemutatásra kerültek, s az egykori ellenfelek művei egymással szomszédos termekben függnek, mód van Munkácsy európai szintű rehabilitására. Nem a kor ún. fejlődéstörténeti stílusváltásai alapján kell megítélni, hanem emberi, művészeti tisztessége, humánus beállítottsága, erkölcsi szigora, és azon készsége alapján, hogy a vele rokonszellemű elődök és kortársak műveinek eredményeit, temperamentumának megfelelően művészetébe tudta olvasztani. Szintézisre való törekvése azonban nem tekinthető eklekticizmusnak, hanem a mindent magába olvasztó erőteljes művészi egyéniség megnyilatkozásának.

1. Munkácsi szülőháza 1882-ben

2. Aradi rajza, 1861

3. A fiatal-Lieb-Munkácsy 1867 k.

4. Barátja, Paál László 1867 k.

5. Munkács város oklevele Munkácsynénak 1882

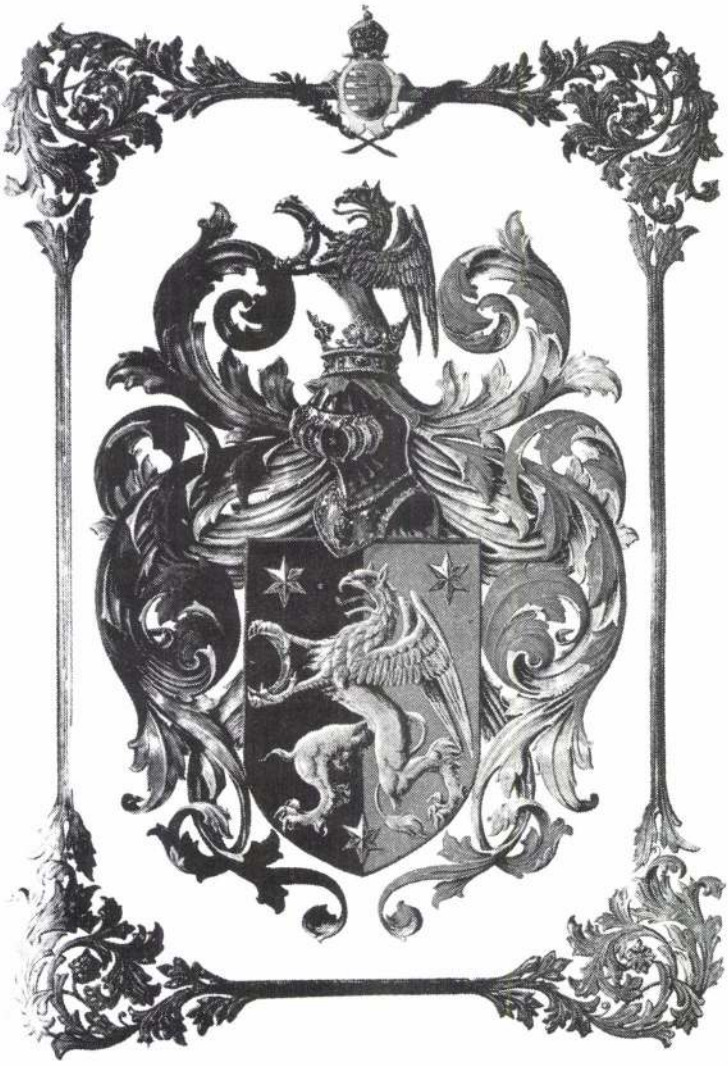

6. Nemesi címere, 1880

VIDA, GHEORGE

A fiatal Munkácsy és Ormós Zsigmond

Előadásom egy hosszabb tanulmány része, amelyet 1972-ben közöltem román nyelven[1], ahol az Ormós archívumban[2] talált dokumentumokat (levelek, naplók, más jellegű iratok), főleg a Munkácsyra vonatkozó adatokat publikáltam. Sajnos meg kell mindjárt említsem, hogy a magyar művészettörténetírás számára, ez a tanulmány még mindig ismeretlen, ezért, bár nagyon röviden talán érdemes magyar nyelven is, az azóta megjelent Munkácsy irodalom tükrében újra előadni ezt a néhány, szerintem új elemet, amivel a Munkácsy életrajza és művészeti fejlődése jobb megismerését gazdagítják.

Nincs most itt szándékunkban Ormós Zsigmond (1813—1894) — aki jelentős reformkori politikus, művészeti író és műgyűjtő volt a maga korában — pályáját bemutatni. A fent említett tanulmányomban, levéltári adatok alapján részletesen kitérek erre, és az azóta megjelent írások Ormósról is megteszik ezt.[3]

Munkácsy 1862 szeptemberében ismerkedik meg Ormós Zsigmonddal, amikor mesterével Szamossy Elekkel (1826—1888), Buziáson, ahol Ormósnak kisebb birtoka volt — vendégeskednek. Erről Munkácsy, késői visszaemlékezéseiben így ír: "Ils me parlaient de toutes les merveilles de l'Italie, en me montrant les gravures de tableaux celebres. J'ai connu de cette facon des maitres que je n'ai jamais connu autrement, ni a Venise, ni a Rome, ni méme a Paris. Une fois, en me montant des cartons de Raphael, Ormós me dit: — J'espere que nous te verrons, un jour faire de cartons comme ceux-la, ... Mais toi, plus exact, tu le exécutras

1. Gheorghe Vida, Contributii la studiul vietii si operei lui Munkácsy, pe baza scrisorilor si marturiilor ramase de la Sigismund Ormós, Studii si cercetari de ist.art. seria arta plastica, T. 19, 2. sz., 237—285 lap, Bucuresti 1972
2. Temesvári állami levéltár 131. sz. az összes dokumentumok amelyek a fent említett tanulmányban először vannak publikálva, innen származnak, levéltári leírásukra ezúttal nem térek ki.
3. Ld. még: Ormós Zsigmond, Szabadelvű levelek vagy demokrata labdacsok arisztokrata görcs ellen. Szerk. Benkő Samu, Bukarest, 1976; Keserű Katalin: Képlátás, képértelmezés a XIX. sz. közepén, Arc Hungarica, 1, 1985, 77—85 lap; Gheorge Vida, Aspecte ale receptarii artei europene in Transilvania Secolului al XIX-lea (1), Studii si cercetari de ist. art., seria arta plastica, t.34, 50—51 Bucuresti, 1987

toi-méme. (....) On devine si je me trouvais a l'aise, dans cette atmosphere intelectuelle. Je respirai enfin."[4]

Az Ormós archívumban maradt meg Munkácsy levele, Szamossy Eleknek címezve, amely 1863 február 13-án íródott, Gerendásról, talán Munkácsy legrégibb ismert levele. Ekkor Szamossy Beodrán tartózkodik, ahol Karácsonyi Guidó gróf alkalmazza, családi képek megfestése céljából. Kevés idővel azelőtt (1862. okt. 3 — november vége) — a dátumokat Szamossy Ormóshoz intézett leveleiből veszem — Munkácsy is Beodrán időzött Szamossy Elekkel, ahol a Karácsonyi család egy másik tagjánál, Karácsonyi Lászlónál volt alkalmazva. Ebből az időből származik több rajza, itt most csak egy korai önarcképét említem, amely 1862-ben Buziáson készült, jelenleg a temesvári múzeumben található.[5] Az említett levélben, többek között Munkácsy így ír mesterének: "A Beodrán és Buziáson készített két képemet kijátszottam, melymóddal kaptam a kettőért 36 forintot osztrák értékben, tudniillik 90 szám 40 krajcárért. Most az ide mellékelt vázlatot[6] kísértem meg ki vinni, és bocsásson meg kedves Mesterem hogy szürkén festve van. Ne vegye ezt Tisztelt Mesterem, erőm túlbecsülésének, erre csak az vitt rá hogy miután már sokat rajzolva meguntam az egyformaságot s változatosság kedvéért is ehhez fogtam, és annyival könnyebbített a kivitelben hogy nem voltam kénytelen kívülről semmit sem csinálni, mert volt modellem mindenhez."

Nem térhetünk itt ki Szamossy és Munkácsy kapcsolatának további fejleményeire, valamint Szamossy és Ormós évtizedes levelezésére. A továbbiakban csak Munkácsy és Ormós viszonyát mutatjuk be vázlatosan, Munkácsy 7 levelének tükrében, valamint Ormós feljegyzéseit felhasználva, amelyek további pontosítások eszközölésére alkalmasak Munkácsy művészi és emberi arcéle megrajzolásában. Ami Ormós válaszleveleit illeti, két levele maradt fenn, a Magyar Nemzeti Galéria archívumában (1874 április 27-én íródott, a másik május 29-én ugyancsak 1874-ben), de ezek majdnem érdektelenek, nem elemezzük most őket. Bár nem írt hosszabb tanul-

4. Munkácsy, Souvenirs, Calman Lévy, Paris, 1897, préface par Boyer d'Agen, 262 1.
5. Érdekes adatokat közöl Munkácsy és Ormós kapcsolatáról, továbbá buziási és beodrai (ma Novo Milosevo) működéséről, Kalapis Zoltán: Munkácsy és Ormós Zsigmond szeptemberi találkozásai, Magyar Szó, február 23, 1980; Munkácsy Mihály Beodrán, Magyar Szó, március 1. 1980
6. Levélolvasás, ceruzarajz (210 x 155), Temesvári Múzeum tulajdonában (Végvári katalógus, rajzok 40). Vázlat egy elveszett vagy lappangó olajfestményhez (Végvári, festmények, 4, 2. ábra) amelyet Mitterdorfer gyáros vásárolt meg. A kép tehát Gerendáson készült.

mányt Munkácsyról, Ormós gondosan összegyűjtött minden elérhető dokumentumot a művészről (ide tartoznak levelei, de újságkivágások is munkájáról). Ezekhez illeszkedik egy Munkácsyról készített életrajzi feljegyzés, amelyet Ormós, talán Munkácsy felügyelete alatt irhatott 1874 szeptember 27-én, amikor a művész meglátogatta Temesváron, ahol Ormós mint főispán működött. Ormós más részleteket is feljegyzett erről a látogatásról. Így például, Bessenyei Ferenc újságíró késői 1882-es cikke nyomán megemlíti Munkácsy ama történetét, hogy midőn temesvári látogatása alatt román parasztokat vitt a műtermébe a vásártérről, és azok miután meglátták arcmásukat halálra ijedten elmenekültek. Nagyon érdekes továbbá Ormós párizsi naplója 1878 szeptemberéből és Munkácsy műtermének leírása. Utolsó feljegyzései Munkácsyról 1882-ből származnak és bécsi kiállítások megtekintése alkalmából íródtak. De vegyük sorjában. Miután 1872-szeptemberében megismerkedtek, hosszú ideig Munkácsy elveszik Ormós szemei elől, bár újságokból figyelemmel kíséri nagy sikereit. Mint Ormós feljegyzéseiből kiderül, Munkácsy kezdeményezte levelezésüket. Mielőtt Munkácsy leveleit bemutatnánk, érdemes megvilágítani hogyan értékelte Munkácsyt Ormós Zsigmond. Midőn Temesváron újra találkoznak 1874-ben, Munkácsy, Ormós szemléletében egy igazi self-made man amely, bár nem volt alkalma, fiatal éveiben, renszeresen képezni magát, mégis maga társadalmi pozíciót ért el, tehetsége révén. Ormós itt elmélkedik, "a világ színpadán eltöltött évek", szerepéről, vagyis az élettapasztalat értékéről, Munkácsy példáján okulva. Ekkor még, Munkácsy házassága kiegyensúlyozottnak tűnik, Munkácsy felesége jó benyomást kelt Ormósban, szerény és természetes viselkedésével. Később, 1878-ban, amikor Ormós Párizsban utazik, a világkiállítás alkalmából, egy más Munkácsy jelenik meg előtte, amint naplójából kitűnik, egy igazi dandy, amely elképesztő luxus környezetben fogadja. Különben, mint ismeretes, ebben az évben kezdődik Sedelmayer kereskedő által irányított karrierje, művei óriási összegekért kelnek el, és Munkácsy a század egyik legünnepeltebb művészévé válik. Maupassant, Bel Ami című regényében, Markovics festőként említi nagy sikereit. Érdekességként jelzem, hogy Vincenz Oberhammer osztrák művészettörténész, tanulmányomból kiindulva egy lábjegyzetben elemzi Ormós naplóját és Munkácsy Ormósnak címzett leveleit, többek közt rámutat hogy az épülőben lévő Viiliers avenue-n lévő Munkácsy palota, ahová a művész elkíséri Ormóst, tulajdonképpen a Parc Monceau melletti villanegyed, ahol többek közt Meissonier, Puvis de Chavannes, Gounod is lakott, Zola "Nana" című regényének helyszíne[7]. Hozzátehetjük,

7. Vincenz Oberhammer, Le tableau de plafond de Mihály Munkácsy dan l'escalier du Kunsthistorisches Museum de Vienne, Annales de la Galerie Nationale Hongroise, 113. 1. 34. lábjegyzet

mint azt Szinyei Merse Anna kiemelte[8], hogy Proust is említi Munkácsy nevét, ahogy az kiderül a Proust es les peintres nagyszabású kiállítás katalógusából.

A puritán viselkedésű Ormós Zsigmond megrökönyödve látja Munkácsy "elfranciásodott" életmódját, aki lábadozik osztrigamérgezés után, és készülődik Giffard léghajójában felszállni. Ormós Munkácsy műtermében, ahol Sedelmayer is jelen van, több képet leír, amelyekből kettő (egy műterembelső és egy magyar — Párizsban élő — orvos arcképe) nem szerepel a Végvári katalógusban. És végül még egy pár szót Ormós véleményéről Munkácsy műveiről. Ormós komoly műitész volt, nagy gyakorlattal és biztos ízléssel rendelkezett. 1882-ben Bécsben, lesújtóan vélekedik Munkácsy tájképeiről, viszont kiemeli a Krisztus Pilátus előtt plasztikai értékeit. Ezt a véleményét természetesen a későbbi kritika nem igazolta. Mielőtt rátérnénk Munkácsy leveleinek rövid elemzésére, még vissza kell térnünk Ormós életrajzi vázlatához Munkácsyról, amelyet szeptember 27-én készített, Temesváron, feltehetően a művész sugalmazására. Első látásra csak egy anekdotagyűjtemény. Viszont a forráskritikai megvizsgáláskor kiderül hogy legnagyobbrészt helytálló, sőt újabb adatokat is tartalmaz, főleg ha összehasonlítjuk Ligeti Antalhoz küldött levelével, 1869-ből Düsseldorfból. [10] Így Bécsben, Rahl, bár történeti festő volt, megengedte Munkácsynak, hogy "genre" képeket fessen, amit nem néztek jó szemmel kollégái. Később Münchenben Piloty tanítványa kívánt volna lenni, de Pilotynak nem tetszettek a rajzai, így tehát lemondott eredeti tervéről. Düsseldorfban ahol 1868—1872-ig időzik, először nem nyeri el Ludvig Knaus tetszését. Knaus véleménye viszont megváltozik a Siralomház című kép megtekintése után, még mielőtt megkapta volna a párizsi szalon aranyérmét. Az aranyérem odaítélése körülményeiről és Dubufe festő zsürielnök ellenállásáról ismertet ez a forrás. Ugyancsak itt bővebben értesülünk Munkácsy weimari tanári meghívásáról, 1871-ben és lemondása körülményeiről.

Munkácsy Ormóshoz intézett levelei (1874—1875) első párizsi éveiből vannak, egy olyan periódusból, amely nagyon termékeny, de amellett belső válságok korszaka is. Mint második (1874. július 3.) leveléből pontosan megtudjuk, Munkácsy 1872 januárjában telepedik le Párizsban. Ebben a levélben írja le Ormós Zsigmondnak a

8. Szinyei Merse Anna, A 19. századi magyar festészet az utóbbi évek nemzetközi kiállításain, Ars Hungarica, 1994, 1 sz., 194. lap
9. Proust et les peintres, Muséé de Chartres, 1 juillet — 4 Novembre 1991, 314. lap. A Siralomház 4. variánsa volt kiállítva 1880-ból.
10. Munkácsy Mihály válogatott levelei, kiadja Farkas Zoltán, Budapest, 1952, 55—56. lap

de Marches családdal való megismerkedését, colpachi látogatását, és tervezett házasságát Cecile Papier-vel, a közben elhunyt báró özvegyével. Ezek a tények eddig csak Munkácsy feleségének a leírásából voltak ismertek és néhány helyen eltérőek, de eltakarják tulajdonképpen Munkácsy akkori tragikus, öngyilkosság előtt álló helyzetét, mint ez Ilgés monográfiájából kiderül[11]. Mindenesetre Colpachon a művész egyensúlya helyreáll és a házasság után Magyarországra utazik. Ebből az időből (1874 szeptemberéből) származik két rövid levél, az egyik Budapestről, a másik Békéscsabáról, amelyek megelőzik temesvári látogatását. A hatodik levél (1874. deceber 20.) érdekes adatokat közöl a párizsi "millieu"-ről, amely befogadta Munkácsyt. Egyik korábbi levelében (1874. október 23) így ír *Colpachról*: "Pesten időztünk vagy két napot amely alatt jól mulattunk s én valóban mondhatom hogy kellemes emlékekkel távoztunk hazámból, mely most már oly távol van tőlem. De nekem nem szabad panaszkodni hisz itt is itthon vagyon és pedig kellemesen, hanem egy különös érzés fog el ha meg gondolom, hogy itt én itthon vagyok! . . . itt ahol eddig mint vendég szerepeltem, no de ezen érzést hamar meg fogjuk szokni." Ezek a szavak elárulják a művész akkori lelkületét, ugyanakkor nosztalgikus, de határozott szakítását a múlttal. Valószínű, hogy már ezekben az években Munkácsy, felesége hatására megkezdte fényűző életvitelüket, amely később a Rue Legendre-i palota megépítése után olyan karakterisztikus lesz. Amint Perneczky írja, ezt az orientációt nem lehet csak Munkácsy felesége számlájára írni, mivel Munkácsy maga nagyon ragaszkodott a siker külső jegyeihez. Utolsó — 1875. január 25-i levelében már unja a sok esti ünnepséget, szomorú és letört: "Különben pedig mi most meglehetősen vagabund életet élünk, egyik bálból ki, a másikba be, koncertek, soirék stb., úgyhogy zúg a fejem (..) és nehezen tudok mosolygó arcot vágni." Ugyanebben a levélben olvashatjuk Munkácsy véleményét Corot-ról, ahol kifejezi Corot egyéniségében rejlő nagyszerű emberi és művészi értékek iránti csodálatát: "Corot mint művész nagy és mint ember, mint karakter úgyszólván páratlan (Munkácsy aláhúzása), ezt el nem mulaszthatom megemlíteni mert éppen úgy bámulom benne az embert mint a művészt". Megtudjuk továbbá hogy Munkácsy résztvesz 1877 december 28-án azon az ünnepségen amelyen Corot barátai tiltakoztak, hogy nem Corot hanem Gerôme kapta a párizsi szalon aranyérmét.

11. W. F. Ilges, M. von Munkácsy, Bielefeld und Leipzig, 1899, 53. lap.
12. Perneczky Géza, Munkácsy, Budapest, 1970. 18. lap
13. lásd még Philippe Burty, La Médaille du peintre Corot, Le Monde illustré, XIX, 1875, 932 sz, február 20, 124—126 1.

Ebből az alkalomból egy külön érmet verettek, Corot képmásával[13]. Ugyancsak ebben a levélben ír Munkácsy Milletről: "(. . .) meg kell emlékeznem Millet-ről, kinek halála hírét alkalmasint vette uraságod. Millet 60 éves volt s szintén csak az utóbbi években jutott elösmeréshez. Párizs mellett, Barbizon nevü faluban élt nagy családjával oly egyszerüen mint a legszegényebb paraszt. Ami müveit illeti én részemről nem vagyok nagy barátja. Kivéve egy vagy két képet (. . .) genre tárgyakat festett, sok érzése volt az intim tárgyak iránt. De rendkívüli ügyetlen köritésben."[14] Cororól és Millet-ről írt sorok valószinü, hogy egyedüli első kézbeli fennmaradt források, amelyek kifelyezik Munkácsy véleményét ezekről a nagy művészekről. Saját müveiről viszonylag keveset ír Munkácsy, egy pár kivétellel. Így például második levelében (1874. július 3 Párizs) beszámol az Éjjeli csavargók és a Zálogház fogadtatásáról az 1874-es szalonbeli kiállításuk alkalmából:" Tudván, hogy mily érdekkel viseltetik méltóságod pályám iránt, reménylem nem fogja szerénytelenségnek venni ha közlöm azon eredményt melyet ez évi Szalonban arattam az éjjeli csavargók és a zálogházzal. Nekem kétszeresen jól esett a nyert medail, mert tudom hogy a juri legkevésbé sem volt diszponálva az idén idegennek adni egy medailt s azonkívül csaknem nyílt harcban állok a jurivel. Aki még mindig nem tudja magát függetlenné tenni az akadémiai tradícióktól megvan (. . .) azon ön tudatom hogy a juri moraliter kényszerítve érezte magát, és hogy nem tehetett mást, mint hogy meg medailírozott, azon kívül úgyszólván minden lap hozott elösmerő cikkeket". Ötödik levelében, amelyet Colpachról ír Ormósnak, rövidesen temesvári látogatása után (1874. október 23), beszámol a Falu hőse előkészítő vázlatairól, amelyeket Békéscsabán végzett ahol nagybátyja Reöck István műtermet rendezett be számára: "Megérkezve Csabára rögtön dologhoz fogtam és valóban sikerült képemhez néhány jó modellt találni és azt felhasználni. A vázlatot is át dolgoztam, iletőleg változtattam. Ezek után tehát néhány tanulmánnyal és jó costume-ekkel megrakodva indultam útnak."

Ily módon az idézett levelek (amelyeknek teljes szövege sajnos csak román nyelven olvasható egyenlőre, az említett tanulmányomban) szélesíti perspektívánkat Munkácsy morális és művészi fejlődéséről. A művész a levelek tükrében egy fáradhatatlanul tevékenykedő festő képében jelenik meg, mint például 1874. január 20-án írt soraiban: "Alig merek bocsánatára számítani ily hosszas hallgatás után ha nem tudnám hogy Méltóságod ösmeri a művészet gyakorlatának azon hatalmát mely ál-

14. Munkácsy 1873-ban ismerte meg Millet-t, amikor majdnem egy hónapot töltött Barbizonban. Végvári nagy monográfiájában (Munkácsy Mihály élete és művei, Budapest, 1958, 159. lap) rámutat egyes analógiákra Munkácsy és Millet figurái között

tal képes lesz ha nem is megfeledkezni, de halogatni legkedvesebb kötelessége teljesítését. Ezen hibára vont engem is buzgóságom. De most már miután pingálási dühöm első rohama után egy kis nyugalomhoz tértem a legnagyobb örömmel térek azon emlékekhez vissza melyek Méltóságod becses személyéhez vannak csatolva".

Végezetül még egy idézet, amely a lényeget világítja meg Ormós és Munkácsy kapcsolatáról. A művész mindig szívesen emlékszik vissza és hálás volt annak, aki pályája nehéz kezdetein segítette. Munkácsy első levelében ezt írja Ormósnak Párizsból, 1874. május 16-án: "Igen gyakran és igen szívesen emlékezek azon őszinte vendégszeretetre, amelyet mint kezdő Méltóságod részéről tapasztaltam. (...) amikor Méltóságod társaságában fejlődött ki bennem meghatározóan a művészet iránti szeretet".

LACAMBRE, GENEVIÉVE

Munkácsy helye a 19. század végének francia művészeti életében

Munkácsy Párizsban letelepedve az olyan külföldi művészek csoportjába került, mint más idegen származású művészek, mint Scheffer, Lehmann és a többiek akik mindnyájan részévé váltak a francia művészeti életnek. Munkácsy Nyugat felé vándorlása abban a városban ért véget, ahol — mint Londonban vagy Amszterdamban — a műalkotások nemzetközi kereskedelme zajlott, melynek főiránya ebben a korban az Egyesült Államok volt.

Munkácsy nem szakítja meg kapcsolatát honfitársaival, s több fontos megrendelés érkezik hozzá Ausztria-Magyarországról Makart halála után. Érdemes kiemelni Munkácsynak a francia művészeti életben elfoglalt helyét abból a legendás aurából, mely a festőt már életében körülveszi. Miközben csodálatunkat fejezzük ki a művész iránt, szeretnénk elhelyezni őt a hasonló helyzetben lévő kortárs művészek között. Néhány kép jobban megvilágíthatja ezt az összevetést.

A Puvis de Chavannes-nak szentelt La Plume különszáma említi, hogy Munkácsy, mielőtt végleg lelépett volna a párizsi művészeti élet színpadáról, 1895 januárjában egyike volt azon ötszáz meghívottnak, akik részt vettek a Nemzeti Szépművészeti Társaság (Société Nationale des Beaux-Arts) elnökének, a Panthéon, a Hotel de Ville és a Sorbonne nagy dekoratőrének tiszteletére rendezett banketten. De Munkácsy nem csatlakozik az új Szalonhoz és 1890 januárjában hűségesen visszatér a hivataloshoz, a Francia Művészek Szalonjához. Edmond de Goncourt helyesen vélekedett, amikor 1887. december 24-én azt írta Naplójában (III. kötet 82. o.), hogy a műkritikusokkal vizsgát kellene letétetni, nemcsak művészeti technikából, hanem stílusismeretből is, melynek elengedhetetlen próbája lenne: "megkülönböztetni egy Rubenst egy Raffaellótól, s egy Munkácsyt egy Puvis de Chavannes-tól a moderneknél. "Ha Munkácsy együtt is van a banketten 1895 februárjában Puvis-vel, Gauguin-nel, közvetlenül annak utolsó elutazása előtt a Csendes-óceáni szigetekre, aztán Renoir-ral, Monet-val vagy Rodin-nel, a kor legnagyobb nemzetközi hírnevű művészeivel, ez nem jelenti azt, hogy esztétikájukhoz is közel állna.

A művész világképéről pontosabb képet alkothatunk, ha megnézzük azoknak a művészeknek a listáját, akik 1881-ben azon a banketten vettek részt, melyet osztrák és magyar tekintélyes személyiségek rendeztek az ő tiszteletére a Hotel Continentalban. Két vagy háromszáz csodálója között csak néhány művész volt, így a díszhelyen ülő Jules Breton, a "paraszt festő" és akadémikus, rajta kívül nem találjuk ott csak Chaplin-t, Jules Lefebvre-t, Duezt, Steveset, Vibert-t, Brozikot, a Sedelmayer köréhez tartozó cseh festőt, Schenket, Moslert, Heilbuth-ot és néhány kevésbé ismert nevet, akik akkoriban sikeres művészek: zsánerképfestők, portréfestők, történelmi jelenetek festői. E művészek mellett jelen volt Ernest Renan is, akit kérségkívül a Krisztus Pilátus előtt dicsfény nélküli Krisztus-ábrázolása vonzott. A kép akkor Sedelmayer-nél volt kiállítva, és közel állt Renan ember-Krisztusához.

Ez az az időszak, amikor Munkácsy hírneve a legnagyobb. Mert feltehetően ő a valóságos alkotója annak a vallásos tárgyú festménynek, amelyre Guy de Maupassant regénye, a Bel-Ami utal, melynek egyik hőse drágán megszerzi azt, mint társadalmi felemelkedésének legfőbb jelét és bemutatja egy olyan kiállításon, amelyet Sedelmayernek a Nouvelle Athénes negyedben, a La Rochefoucaoult utca 6. sz. alatt galériája inspirálhatott.

Munkácsy Krisztus Pilátus előtt című képének zajos sikerű bemutatója volt 1881-ben, majd 1884-ben az új vallásos témájú kompozíciója, a Golgota egy speciális kiállítóteremben került bemutatásra.

Valóság volt-e, vagy gondosan megrendezett reklámfogás nem tudni, de az újságírók mindkét alkalommal a művész késedelméről beszéltek, amely megakadályozta őt abban, hogy a Szalonon állítson ki. Ha hihetünk Albert Wolffnak, a Figaro 1881. május 9-i számában ezt olvashatjuk: "íme Munkácsy Krisztusának odüsszeiája. . ." Ez a jelentős mű a Szalonba volt szánva, ám a festő nem készült el vele, haladékot kért, amit nem kapott meg, minthogy Gustave Doré sem. . . Munkácsy nem érzi vesztesnek magát: speciális termet sürget, külön bejárattal a Palais de l'Industrie-ben. A Művészeti Tanács meg sem vitatta ezt a javaslatot, nem volt elfogadható, hogy a Szalonon belül egy másik tárlatot hozzanak létre, és ebben talán igazuk volt. Ekkor az Iparművészeti Múzeum, mely a Palais de l'Industrie egyik szárnyát foglalta el, felajánlotta, hogy elhelyezi Munkácsy művét. Azonnal közölték is az Iparművészeti Múzeum vezetésével, hogy megszüntetik a Szalonra nyíló ajtót. Így került kiállításra a mű, a művész több más képével együtt Sedelmayer-nél. Sedelmayer kitűnő üzletet csinált Munkácsyval, mivelhogy néhány évvel előtte egy 10 évre szóló szerződést kötött a magyar festővel, akit éppen akkor tüntettek ki a Párizsi Világkiállításon a Milton lányai című képéért.

Jules Comte az Illustration 1884. május 3-i, szombati számában szót is emel az efféle különkiállítások elharapózó gyakorlata ellen: "nem kell soká keresgélnünk azokat az okokat, amelyek meggátolták a festőt abban, hogy időben elkészüljön képével a Szalon kiállítására és amelyek képének külön kiállítására ítélték. Úgy gondoljuk a közönség véleményét tolmácsoljuk, amikor tiltakozunk az ellen a nagyszabású reklámhadjárat ellen, amelyet néhány napja műve körül (Munkácsy Golgotája) keltettek. "Jules Comte megpróbálja a mű művészi újszerűséget helyére tenni, megjegyezve, hogy a "mozdulatlan Kelet" jelmezeinek használata ahhoz az "irányzathoz tartozik, amelynek ékesszóló kezdeményezője M. Bida volt". . . jó negyven évvel ezelőtt!

Pontosítsuk hát Munkácsy karrierjének különböző epizódjait, mindenekelőtt az 1870. évi Szalon mitikus aranyérmét, amelyet a festő 26 éves korában kapott.

Ha a párizsi Szalon változó szabályzatát figyelmesen újraolvassuk, kiderül: 1864 óta nem volt hierarchia a 3., 2. és 1. osztályú érmek között, hanem egyetlen érem volt, amelyet azonban háromszor lehetett elnyerni. Az 1870. évi Szalon szabályzatának 25. és 26. pontja arról tudósít, hogy ezeknek az érméknek "mindegyike 400 frankos értékkel bír", és ezekből 40 darabot adnak ki a festményekre és a rajzokra. Továbbá egy külön bizottság jelöli ki a két 4000 frankot érő díszérem tulajdonosait. 1870-ben a festő Tony Robert és a szobrász Hiolle nyerte el a díszérmeket.

Munkácsynak e szerint meg kellett elégednie a 40 érem egyikével (ezek aranyozott bronzból voltak) a festészeti szekcióban, ahol még rajta kívül Cormon, Detaille, Carolus-Duran, Fantin-Latour, Victor Gerbeaud, Louis-Eugéne Lambert, Wilhem Leibl, Meisdag, Passini, Zamacois és mások is érmet nyertek.

A megindító témájú Siralomház 1870 után is emlékezetes maradt, annál is inkább, mivel Flameng metszetében újra megjelent az 1872. évi Szalon kiállításán, Charles Baude pedig az 1878. évi tárlaton fametszet formájában állította ki újra (Charles Baude 1877-ben Jean-Paul Laurens egy művéből készített metszetet).

Munkácsy Tépéscsinálóit az 1873. évi Szalon nem jutalmazta, ám 1874-ben sikerült második díjat nyernie az Éjjeli csavargókkal és a Zálogházzal. Az új szabályzat értelmében megkaphatta ismét a díjat, mivel kimondták, hogy a Második Császárság alatt egyszer elnyert érmeket figyelembe kell venni.

Ebben az évben, mely különben az az esztendő volt, amikor az impresszionisták először állítottak ki, Gerômé nyerte el a díszérmet, míg a három első osztályú érmet történelmi tárgyú képek festői: Blanchard, Lenoux és Prior kapták. A 11 másodosztályú éremtulajdonos között ott találjuk Munkácsyn kívül Gervex-t, egy fiatal 22 éves festőt, akinek egy képe (Nimfa és szatír) ekkor került a Musée de Luxembourg-ba, valamint Firmin Girard-t és Hector Leroux-t.

Munkácsy nem nyer érmet a Szalonon, de elnyeri az 1878. évi világkiálllítás díszérmét, majd az 1889. évi világkiállítás nagydíját, itt állította ki a Krisztus Pilátus előtt-et, a Golgotá-t és a Bécsi Művészettörténeti Múzeum nagy lépcsőházának menyezeti tervét (I. osztály, 1. csoport, 76—78. szám, Ausztria—Magyarország).

Tudvalevő, hogy a Krisztus Pilátus előtt John Wanamaker philadelphiai milliomos tulajdonába került, aki azt rendkívül magas áron szerezte meg. J. K. Huysmans néhány csípős sora megemlékezik erről Egyesek (Certains) című művének Árak (Des Prix) fejezetében. Maissonnier 1807 című művéről beszél, amelyet az amerikai Hilton szerzett meg 330 000 frankért a Steward árverésen, aki — írja Huysmans — " igen zsugorinak tünhet, ha egy másik amerikaihoz hasonlítom, egy bizonyos John Wanamaker philadelphiai cipőkereskedőhöz, akinek volt bátorsága néhány héttel korábban 600 000 frankért megvásárolni a Krisztus Pilátus előtt-et, ezt a szegényes díszletet, amelyet a kegyesség parvenüje, a festészet jöttmentje, Munkácsy festett és "ugyanabba a kosárba tenni Meissonnier-t, Jacquet-t, Munkácsyt és Detaille-t".

Wanamaker — ízlését akinek gyűjteményét csak nemrég oszlatta fel az a nagyáruház, melyet Philadelphiában létesített és az Egyesült Államok legnagyobb orgonája díszítette — nem árt néhány más, Munkácsyra nézve kevéssé hízelgő példával megvilágítani. Pierre Fritel hivatalos művész rendkívüli Hódítókjáról (Conquérants) van szó, aki 1900-ban a Palais d'Orsay dísztermétől kapta a megrendelést (a képet a múzeum őrzi).

Ez a kis tisztázás lehetővé teszi, hogy értékén kezeljük azt a dicséretözönt, melyet Gabriel-Désiré Laverdant közölt. Laverdant 1881-ben előadást tartott a Szent-János Társaságban Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt című képéről és a képnek a dogmához való viszonyáról. Az előadás szövegét a francia sajtó műkritikái követik 76 oldalon a Dentu cég gondozásában. Laverdant művének 1882-ben kiadott magyar fordítása jelentősen hozzájárult a művész dicsőségének megalapozásához.

Nem tartjuk valószínűnek, hogy annak a szerényebb, öt kéthasábos oldalt kitevő brosúrának (Désiré Laverdant: Munkácsy Mihály: Golgota, poszthumus tanulmány), amelyet a szerző ugyancsak a Szent-János társaságnak dedikált, hasonló visszhangja lett volna. Laverdant összeveti Munkácsy művészetét egy egész sor 19. századi művészével: d'Ingres-rel, aki nagyobb formátumú rajzoló, Gustave Moreau-val vagy Corot-val, akikben több a költészet Munkácsynál, vagy Millet-vel, Rousseau-val, Bonnet-vel, akik realistábbak a magyar művésznél de "egyikük sem tudta úgy megvalósítani a művészi összhatást, mint a magyar festő". Mindazonáltal — véli Laverdant — "Ha meg tudna szabadulni a sötétbarnáktól" a feketés, okkeres színektől, amelyeket abban az időben például egy Cormonnál találunk, akihez technikája közel áll. Gondoljunk például az 1880. évi Szalon gigantikus Káin-jára, amely most a Musée d'Orsay-ben van, negyedszázados kálvária után, és amelyet 1925-ben a festő halálakor feltekertek és elfelejtettek.

Munkácsy képeit nem fogadták el állami megvásárlásra Franciaországban, mivel képei túl drágának bizonyultak, esetenként túlságosan magyarosnak tüntek, 1880 után viszont túlságosan vallásos témákat festett. A becsületrend előlépései fokozataiból azonban nem felejtették ki a kortársak: a Becsületrend lovagja lett 1877-ben, tisztje 1878-ban, majd 1890-ben, amikor a Bécsi Múzeum mennyezeti pannóját bemutatta a parancsnoki kereszt tulajdonosa lett.

Néhány további megjegyzéssel egészítsük még ki ezt az alaposan tanulmányozott karriert. 1883-ban a Société Internationale de Peinture második kiállítására, melyet május 11 és június 10 között rendeztek meg Georges Petit-nél, (rue de Sévres 8) Munkácsyt is meghívták. A szabály szerint a Francia Képzőművészeti Akadémia három tagja (Cabanel, Robert-Fleury, Hébert) hívhat meg kilenc külföldit különböző országokból. Abban az évben Belgiumot Alfred Stevens, Olaszországot de Nittis, Oroszországot Selmonszkij, Angliát Watts és Colin Hunter, Spanyolországot De Madrazo, Ausztria-Magyarországot Munkácsy, az Egyesült Államokat pedig Whistler képviselte. Watts-szal vagy Whistlerrel ez a lehető legrangosabb együttes, melyben Munkácsy szerepelt. Három művet mutat be ekkor: 1. Naplemente; 2. Virágcsendélet; 3. M. J. K. portréja.

Még egy utolsó tényező segít elhelyezni Munkácsyt korának művészeti világában nagy sikereinek dicsőséges korszakában.

Amikor az impresszionisták utolsó kiállítása 1886-ban felfedezi Seurat-t, akit a belga XX-ak szintén meghívnak, Goupil a kiadó, amellyel Munkácsy 1874-ben már rövid ideig kapcsolatban állt, egy kétkötetes fényűző kiadványt jelentet meg nyolc folytatásban. A könyv címe: Nagy francia és külföldi festők, olyan művészettörténeti mű, mely a Mesterek művészeti támogatásával jelent meg. A legjelentősebb műkritikusok írták a szövegeiket.

Az első kötet negyedik füzetének borítóját Munkácsynak a még mindig híres Siralomháza díszíti, egy Gérome által készített záródísz társaságában. Saint-Juirs tanulmánya úgy emlegeti Munkácsyt, mint "egy másik század, a hit és a szabad művészet lovagi századának festőjét", majd különös módon megjegyzi azt is, hogy a magyar mester" ellen tudott állni" a környező merkantilizmusnak.

Ezekben a nagy albumokban, amelyeket szövegközti rajzok illusztrálnak, Munkácsy együtt szerepel Bougouereau-val, Israels-lel, Jules Bretonnal, Jean-Paul Laurens-el, Van Marcke-kel, F. A. Bridgmannal, Jules Lefebvre-rel, J. de Nittis-szel, H. W. Mesdag-gal, Charles Jacques-kal az első kötetben, Paul Baudry-val, J. J. Henerrel, Herkomerrel, Louis Knaus-szal (mesterével), Léon Bonnet-val, Alma Tademával, Meissonnier-vel, Gustave Boulanger-val, Puvis de Chavannes-nal, Rosa Bonheur-rel, Raimon de Madrazoval, J. A. Millais-vel a második kötetben.

Stílusát tekintve Munkácsyhoz legközelebb álltak: Jean-Paul Laurens, Knaus, Bonnet és Gustave Boulanger. Ahogyan ez utóbbiakat, Munkácsyt is hamarosan elfelejtették, művészetüket most tárgyilagosabban újraértékelhetjük.

Talán érdemes lenne Munkácsy vallásos művészetét a francia Lhermitte-évei vagy Cazin-éval, a német Frits von Uhde-val, történelmi kompozícióit Matejko, Piloty, Brozik vagy Mucha hasonló kompozícióival együtt elemezni. Mucha például a Szláv eposz című művével a XX. századi elején az Árpád-tematikához hasonló nemzeti őstörténeti tematikát dolgoz fel. A Magyarország Parlamentjét díszítő Honfoglalás kép, mely az 1893-as párizsi Szalon alkalmával volt kiállítva, kegyetlen kritikát kapott Octave Mirbeau-tól: "Munkácsy Mihály. . . a hatalmas . . . , aki zenei képek feltalálója is. Nagyon sajnálom, hogy lemondott az ilyen típusú festészetről. Talán egy ügyesen elrejtett cigányzenekar Árpádja mögött elviselhetővé tette volna ezt a szerzőjéhez hasonlóan hatalmas kompozíciót. . . Semmi se kellemetlenebb a szemnek, mint a kép sápadt zöldes tónusa és az a mozdulatlanság, amely megfagyasztja a levegőben a legihletettebb mozdulatokat. Mindezt hallatlan szegénység, kétségbeejtő banalitás, megfagyott és közönséges realizmus jellemzi". . .

Munkácsy nagy vásznai a történelmi festészet Második Császárság óta tartó lassú agóiájának tanúi. A már fáradt Munkácsy utolsó személyes tiszteletadása Puvis de Chavannes előtt nem volt elegendő ahhoz, hogy megmentse az utókornak Munkácsy művészetét, ha rokonszenvessé is teszi számunkra a kis munkácsi árvából lett világfit.

7. Munkácsy 1880 k. — Ad. Braun fényképe

8. Munkácsyné 1889-ben — Paul Nadar fényképe

KOHNEN, JOSEPH

Munkácsy és Luxemburg

Ha egyrészről Luxemburgban Munkácsy neve után, másrészről Magyarországon Munkácsy nevével kapcsolatban Luxemburgról kérdezünk, a háború óta még az alapos műveltségű embereknél is csodálkozó arcokkal találkozunk. Az idők változásai itt is ott is a tudatbeli összefüggéseket messzemenően elmosták, és a kulturális érdeklődést általánosan eltörölték. Olykor megtalálhatók még Luxemburgszerte állami és magángyűjteményekben különböző fajtájú[1] hiteles emléktárgyak, de még ezekben az esetekben is az említett tárgyak történetének pontos ismerete hiányzik. Amikor 15 évvel ezelőtt klasszika-filológus és germanistaként végre odajutottam, hogy Munkácsy kutatásaimat komolyan megkezdjem, A Cécile Papier családjának egyik utóda azt mondta nekem: "Ön a kutatásaival Luxemburgban két emberöltővel elkésett".

Mindazonáltal a nagy magyar festő Luxemburgban még valami módon élő. A fővárosban van egy Munkácsy utca. Az oktatási minisztérium székhelyével szemben, 1986-ban az egykori fővárosi polgári kaszinóban magyar és francia nyelven egy táblát helyeztek el Liszt Ferenc utólsó előadásának emlékére, amelyet — a nagyanyám ezt az eseményt 1886-ban átélte — a Munkácsy-Papier család rendezvényén és jelenlétében adtak. A colpachi kastélyban, amely ma a vöröskereszt pihenőotthona, függ, ha egy kicsit eldugottan is legalább egy nagyobb fénykép, és a mi általános és középiskolánk régi német olvasókönyveiben a "nagy emberek lettek" rovatban a hatvanas évek végéig a Beethovenről és Mozartról szóló szövegek mellett ott állt a kis Michael Lieb története, aki az istenhátamögötti magyar tartományban egy asztalos mellett a festői őstehetségét felfedezte. Az utolsó lökést anyám adta, aki magyar balettáncosnő volt, ahhoz, hogy fiatal éveimtől kezdve az elfelejtett mester után érdeklődést mutassak. Egy egész sor régi magánkönyvtárban fellelhetők még másodlagos irodalmak, különösen Ilges és boyer d'Agen bibliográfiái, sőt még a Végvári katalógus német kiadása is, és nem utolsósorban az állami múzeumunk[2], Luxemburg város múzeuma pedig több Munkácsy festmény birtokában van, többnyire luxemburgi motívumokkal, még magántulajdonban egy sor rajzon kívül egy jó tucat a legszebb, Luxemburgban festett festményeiből gyűlt össze. Az ok, amely

1. Ehhez összehasonlításul. Joseph Kohnen: Munkácsy és Luxemburg, Szent Pál nyomda, Luxemburg, 1984, 1. képrészlet, dokumentumok
2. Vesd össze ugyanitt, 2. képrészlet, Vázlatok és rajzok, A colpachi Munkácsy rajzok a budapesti Nemzeti Galéria albumaiban. Nos Cahiers, Luxemburg, 1987, 2. füzet 59—82 old.

Munkácsy Luxemburggal és Párizzsal egy életen át tartó kapcsolatára vezetett, ismeretes, hogy a sors megmagyarázhatatlan szeszélyéből eredt. 1870 karácsonyán a német-francia háborúban ismert meg a festőnövendék Düsseldorfban egy ünnepségen egy francia hadifoglyot, a Luxemburg-Colpach illetőségű de Marches bárót és feleségét, Cécile Papier-t. Ők a fiatal művész korabeli iskolákba be nem sorolható tehetségétől, személyiségétől és rendkívüliségétől elfogulttá váltak, és rögtön tanáccsal és tettekkel támogatták. Meghívásukra ismételten ellátogatott colpachi kastélyukba, Luxemburgba, ahol kezdettől fogva sokat festett, és abban is segítettek neki, hogy álmai paradicsomába, a művészet világvárosába, nevezetesen Párizsba eljusson. Már 1871. június 5-én találkozott Munkácsy Luxemburg városban, a Viadenben száműzetésben levő költővel, Victor Hugoval, akinek regénye ihlette meg az "Egy halálraítélt utolsó napjá"- t (1869). Ahogy de Marches báró gégerákban megbetegedett és idő előtt meghalt, ezzel kapcsolatban Munkácsy Colpachban egy impozáns festményt festett (Végvári katalógus 140.), a becsvágyó és sikert ígérő nagyvilági tulajdonságokkal rendelkező özvegy támadásba lendült, és a hozzá amúgyis kötődő fiatal, és kissé gyámoltalan festővel házasságot kötött. A művészkolléga Paál László a Feller polgármester előtti polgári, és az 1874 augusztus 5-i egyházi szertartáson a kastélykápolnában is jelen volt.

Ezzel a szegénységből, a keletmagyarországi tartományból származó vidéki ifjú egy csapásra egy kastély ura lett. Felváltva laktak Luxemburgban, a félreeső, csendes colpachi kastélyban közel a belga határhoz, ahol eredetileg a szabadságot töltötték, és Párizsban, a nagy világvárosban, ahol hála az elhunyt nemesi férjnek a hivalkodó nagyvilági fellépésre vágyó Cécile a de Villiers Aveneu 53. alatt, a Monceau park közelében egy tágas műtermet rendezett be, egy nagyszabású "Hôtel particulier"-el párosítva a Rue Legendre-n, ahol a legjelentősebb politikusok és minden fajtájú művészek megfordultak. A kissé egészségtelen, mocsaras Colpach, ahogy Munkácsy néhány képe, valamint sok ezzel kapcsolatos rajza mutatja, korábban rendszeres üdülőszállás volt. Munkácsy itt tulajdonképpen, a mindig idegennek maradó Luxemburgban sohasem érezte igazán otthon magát. Sem a Luxemburgiak nyelvét, egy bonyolult németet, Moseli-Frank dialektusban nem tanulta meg, sem a különösen bonyolult történelmet, a politikai szituációt vagy a helybeliek mentalitását sem értette meg. Erre példaként, mint egyébként Victor Hugo sem, de Goethevel, Turnerrel, Hegellel és Madouval ellentétben a festői erődítményváros, Luxemburg egyedi szépségét művészileg soha fel nem használta. Mindazonáltal a legegyszerűbb kapcsolatoktól kezdve világéletében egyszerű ember maradt Párizsban is a nagyvilági személyiségekkel való foglalatosságot a hangosan fölényeskedő feleségére hagyta, és az alacsony népréteggel tartott kapcsolatot, amely abban az időben Colpachban nem volt sokkal jobb helyzetben, mint a magyar hazájában. A haszonbérleti

szerződések, amelyeket a colpachi parasztokkal kötött mind megértő, emberbaráti érzületét mutatják.

A falusiaknak és a meghívott városi barátoknak egyéniségnek, magányosnak tűnt. Gyakran fésületlen haja sörteszerű volt, és már korán erősen megőszült, és boltozatos homloka, vastag mély barázdákkal a bozontos szemöldökei között és az élettel teli, csillogó, inkább apró szemei felett fejének egy komoly, őszinte, csaknem gyermeki kifejezést kölcsönöztek, amely sok újonnan jöttet zavarba ejtett. Beszédmódja rövid és tömör volt. Egy kissé akadozva beszélt, amely a számára idegen nyelv használatából eredt.

A háromnyelvű területen, (a legtöbben a luxemburgi a német és a francia nyelvet bírták) csaknem kizárólagosan franciát használt, amelyet mindenekelőtt a gazdaság, a közigazgatás és a törvénykezés nagypolgárai részesítettek előnyben, a jóravaló falusiak azonban nem sokkal jobban tudtak mint ő maga, amelyben igen sok hibát követett el, mivel mint sok magyar a szintaxissal sohasem boldogult. Németül viszonylag normálisan beszélt és írt. Ha különösen helyesen írt levelet, akkor ezt gyakran Cécile diktálta vagy javította. Cécile ugyanis egy emelkedett franciát beszélő társaságban mozgott, ő a számtalan körútján a magányos falusi vidéken a falusiakkal kötetlen módon csak címszavakban értette meg magát. Többnyire azonban egészen szeretetreméltó volt. Ezt a rengeteg, Colpachban kiállított kép, ceruza és szénrajz is bizonyítja. A még ma is részben meglevő parasztházakban, ahova gyakran behívták, dekoratív nyomokat hagyott a falakon hátra. Előszeretettel rajzolta a falu látképét a hosszú házakkal, vagy a részben dombos, részben kissé mocsaras colpachi környéket, nem minden szociálkritika nélkül, didaktikus ötletként a falusiakat a mindennapi munka közben, mindenekelőtt a mosónőket a colpachi pataknál, a parasztokat és a nyomorúságos zsákszerű hosszú ruháikba burkolt lányokat a szénagyűjtésnél, valamint gyerekeket, ugyanúgy, mint azt fiatal éveiben Magyarországon is tette. Másrészről a legeldugottabb szögletekben való lézengése közben éles megfigyelőképességről tett tanubizonyságot a természeti képződmények iránt, fák, bokrok, kövek, vízmosások, rétek, bozótosok, tavak és tisztások, ezekhez kiegészítőként kutyákat, malacokat és teheneket. Az öregemberek karakterfejei, vagy élettel teli gyermekarcok, ugyanúgy mint a családi jelenetek is amelyek csoportkompozíciójához saját titokkal rendelkezett, lehetőséget adtak neki sokrétű tanulmányokra. A csodálatos Nickers atya, a megboldogult de Maches báró közeli barátja, legendás csodabogár számos szatírikus rajzban lett megörökítve[3]. (Magyar Nemzeti Galéria, F65138-F65151). Mindezek a tervek előtanulmányok voltak nagyméretű olajfestményeihez. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni a: "Tájkép terhet cipelő nővel" (Vég-

3. Vesd össze u.o. 1. Megj., 155. old.

vári 485), "Colpachi parkbejárat" (Végvári 422), "Parktisztás" (Luxemburg város), "Tájkép legelő tehenekkel esti fényben" (Hamburgi Művészeti kiállítóterem), "Holdfelkelte" (Végvári 325). "Táj naplementével" (Végvári 351), "Mélyút (Végvári 366), "Legelő nyáj" (Végvári 352), "Sötétedés" (Végvári 486), "Hazatérés" (Végvári 349), "Colpachi park" és "Sétány" (Végvári 423—425), "Facsoport és mosó asszonyok" (Végvári 380) és a második csoportra: kétszeres kivitele a híres "Colpachi iskola" az üres "Tanterem"-el (Végvári 207, 208, 348), "Tanító kislányokkal" (Végvári 346) és a "Falusi tanító mellképe" (Végvári 347)[4]. Rendszerint természetes háttérként előnyben részesítette a festői naplementét a békés rideg láp felett, a központi alakként szereplő karcsú falusi templomtoronnyal, ahol hála az itt is használt bitumennek, igazi lírai víziók kerültek, erős világos sötét kontrasztokkal. Gyakran ezek a tájak túláradó invenciót tanusítanak, nagymértékű realizmussal. Ezek között a szinezés a Barbizoni iskola különböző képviselőinek technikájára emlékeztet különösen a térkialakításra és a fák szerkezetére vonatkozóan. Világosan elárulják Munkácsy sajátos intimitáséhségét, amely a természet erejét és formagazdagságát ragadta meg. Nagy pontossággal figyelte meg az eget, a fasorokat és ligeteket, a változatos körvonalakat és árnyékokat létrehozó jelenséget, a lemenő nap fényét. Ez hamarosan kihat az erdősziluettek idillikus álmosságára, hamarosan meghatározza a homályosbarna víztükröt vagy az erős sötétzöld talajt, hamarosan vérvörös fénysávvá válik, amely Petőfi szimbólumokkal terhelt pusztaköltemányére emlékeztet. Ami a colpachi falusi iskola motívumát illeti[5], a számos erre készült terv a művészi és szociális érdeklődését bizonyítja, amelyet a tanulmányozott objektum keltett fel benne. (F56140, F65142, F65138). A vázlatoknál egyre-másra cserélte az oldalakat és a különböző csoportosításokat, amíg azt nem gondolta, hogy megtalálta az igazit. Az embercsoportokat a végleges olajfestményig következetesen egy egésznek tekinti, ahol ezek egyes részei arckifejezés nélkül, maszkformában anonimitásban maradnak, és feltűnnek kicsi, túlszerény megjelenésük által, ami nyilvánvalóan szimbólikus kettős karakterisztikum, amely az 1875-ös mesteri műben impresszionistába csap át. A szűk, alacsony és szegényesen kimeszelt, de a füsttől feketére színezett colpachi tanterembe rendkívül sok embert zsúfoltak össze egy zárt helyre. Egy elfelejtett faluközösség túlszerény embereinek a nagy államközösségen belül kevés hely, mozgás és jelentőség maradt, és semmi remény sincs arra, hogy belátható időn belül jobbra fordulna. Ezt a benyomást csaknem igazolja a számtalan ezzel kapcsolatban készített arctanulmány. Csak kevesen mutatják még a gyerekek közül is az öröm, a

4. Vesd össze, Végvári: Munkácsy Mihály festményeinek és rajzainak katalógusa, 543 fotóval és 3 színes reprodukcióval, Akadémiai kiadó, Budapest, 1959
5. A colpachi festmények és vázlatok, 2. Megj. 72—79 old.

derű vagy az elégedettség kifejezését. Inkább hatnak az arckifejezések a tekintetek feszült várakozása és ünnepélyessége ellenére, amennyire ez szándékosan így készült, megfélemlítettnek, zárkózottnak és szomorúnak. Magukról a vizsgabizottság emelkedett képviselőiről, a tanárról, a papról és a polgármesterről készült résztanulmányok egészen a végleges műig sem tudják a szociálisan hátrányban levő réteg nyomott öntudatát letagadni. Már az üres "Tanterem" (Vég. 207) az elfogódottság érzését kelti, mintegy a kiegészített ábrázolás előkészítéseként. Végül mindig tipikusan Munkácsy stílus a mindenkori népcsoportot könnyed hármasosztásban, csaknem lineárisan a fal mentén, a szobára keresztbe egymástól szétválasztotta, különösen fontossághűen, tekintettel a térmélységre. Mivel az alakok csoportosítva vannak, az emberek ténylegesen hasonlóan szűk szobában állnak, sűrűn összezsúfolva egymás előtt, mellett és mögött, akkor is, ha ezzel bizonyos művészi-technikai lehetőségek kényszertől indíttatva ki vannak kapcsolva. Ehhez juttatják érvényre a sémaszerűen megjelenített arcok, a kevéssé változatos öltözékszinek, a gyerekek, szülők és nagyszülők felsőbbséget tisztelő, engedelmesen merev tartása és a feszülten elégedett zsűri külső szemlélőnek nem túl meggyőző rangbeli felsőbbségi viselkedése, mindez azt árulja el, hogy Munkácsy a személyes társadalmi felemelkedése ellenére milyen mértékben kötődik ahhoz a népréteghez, amelyből maga is származott. Ez egy nyilvánvalóan társadalomkritikus dokumentum.

Más művek, mind külsőleg mind belsőleg a párizsi tartózkodásával kapcsolatos művészi technikai bizonytalanságot tanusítanak a korabeli realista és impresszionista stílusirányzatok között. S így a "Pávák" (Vég. 249), "Tere-fere" (Vég. 428), "Három nő a parkban" (Vég 429), "Tere fere az erdőben" (Vég. 430), "A télikertben" (Vég. 444), "Tere-fere a parkban" (Vég. 446), "A park" (Vég. 493) és a "Pataknál" (Vég. 405) c. festményein az alakok többé kevésbé csak kiegészítő dekorációk csaknem teljesen elmosódott részletekkel egy álomszerű festői összhangulat érdekében a természetbe helyezve. A gyerekek azonban itt is világosan bírják nagy szeretetét. Ugyanez keveredik a régi korízlésnek és francia stílusirányzatnak elkötelezett "Szalonjelenet"-ben, a túlzott, a mai ízlésnek kissé durva de színes dekoráció ("A kis cukortolvaj lány", (vég 369), "Reggeli óra a vidéki házban", Vég. 323., "A pálmaházban" Vég. 324, "A kastélyúrnő ünnepsége", Vég. 445), a colpachi berendezés, amely az akkori párizsi arisztokrata lakással teljesen megegyezett, mivel Cécile a colpachi kastélybelsőt a nagyvárosi francia "Hôtel particulier"-től való lényeges eltérés nélkül rendezte be. Azonban ő ezen "jobb" társaság és ismerettségi kör számára szívességből vagy megrendelésre teljesen polgári sőt arisztokratikus portrékat is festett, így több esetben saját feleségét ("de Marches asszony portréja Vég. 141. és 161., "Munkácsyné kalapban", Párizs, "Munkácsyné portréja muffal", Párizs, Vég. 210, "A művész műhelyében, M. és felesége", Vég. 211 és 214, "Munkácsyné portréja" Vég. 209, és ugyanezek Marie Munchenről a városi barátnőről, a "Lány tálcá-

val" (Vég. 220), "Cécile von Barnewitz" (Vég. 553). Amikor a feleségét ábrázolta, az emelkedő életkorral egy belső távolságtartás, egy bizonyos gyűlölködés a modellel szemben vált áttekinthetetlenné, amelyben a valóságban a házasságon belüli kapcsolatuk tükröződött. Ez jelenik meg végeredményben az impozáns arisztokratikus alakjaiban, a híres "Liszt Ferenc" (Vég. 431) és Haynald Lajos érsek portréján először is egy mindent meghatározó fekete alaptónusban, majd másodszor az ugyanannyira elbűvölő sötétvörösben. Az öreg colpachi tanító démonisztikus karakterfeje inkább E.T.A. Hoffmann vagy Kafka példája szerinti rémálomszerű reminiszcenciáknak tűnnek az ifjúkorból, bár az ott tevékenykedő pedagógusok nyilvánvalóan fiatalabbak voltak. Két csendélet, egyik a magyar Nemzeti Galériában (Kohnen 162. old) egy további luxemburgi magántulajdonban (Kohnen 158. old.) ismétcsak lebilincselő háttérrel feketében ill. vörösesbarnában, hála ötletgazdag sajátos kontrasztkompozíciójának a 19. század legjobbjai közé tartozik a maga nemében. Itt kell megjegyezni, hogy a Luxemburgban található, a háttérre bőven felhasznált bitumen máig a legkisebb mértékben sem halványodott, hanem még ma is újnak néz ki. Egy széles háromrészes oltárkép, a "A tékozló fiú" amelyet Bernhard Kier konviktusigazgatónak ígért meg (Kohnen, 188. old.), amely a mai napig is a luxemburgi konviktuskápolna fénypontját jelenti, hasonlóképpen a "Cercle Municipal" a városi díszépület kék szalonjában egyik legjobban sikerült 280 x 400-as szénben és olajban készült kompozíciótanulmány a "Golgotha"-hoz, amelyet Cécile Luxemburg városának ajándékozott. A falusi gyerek- és asszonyfejek a Luxemburgban készült műveken feltűnően gyakran magyaros kiugró arccsontot viselnek, amely a luxemburgi néptípusra teljesen idegenek. Ezzel szemben az ismert helyi polgári személyiségek képei különleges eleganciával és pontossággal készültek, és új adalékot adnak luxemburgi szemszögből a más kultúráknak elkötelezett szín- tér, és alakkompozícióra. Gondolok többek között a fiatal Cécile Papier magabiztosságot sugárzó fejére (pl. "A művész műtermében") és Marie Munchen, Milton lányára, amelyhez Victorine Herchen, a neves luxemburgi történelemkutató, Arthur Herchen lánya ült modellt. A nagy történelmi freskókhoz, amelyek többnyire Luxemburgon kívülre kerültek, így a "Golgotha", "Ecce Homo" (Victorine Herchen vagy Sophie) "Krisztus Pilátus előtt" valamint a bécsi művészettörténeti múzeum mennyezeti festménye részben a mester luxemburgi modelljeihez nyúlnak vissza, amellyel kapcsolatban a mai visszatekintésből az idők folyamán egy egész sor legenda keletkezett. Jellemző módon Munkácsy munkáján keresztül világosan megkülönböztette az igazán szívéhez nőtteket, és pusztán jó ismerősként a felesége által megismerteket. Ezek többnyire kevéssé isnpirálták, és ezért általában nem festette meg őket, ha társadalmilag szívesen látottak is voltak nála. Gondolok többek között Franz Heldensteinre, Koppes püspökre, Paul Eygschen államminiszterre (akiről egyébként egy rajznak kell lenni), a szoros barátságban levő jegyző és politikus Bian családra, az

apára és fiára Redingenből és Everlingenből. Theodor André és Alphonse Munchen városi polgármester. A colpachi kastélyban egyébként baráti magyar emberek képei is lógnak, úgymint a végsőkig nagyrabecsült tanítónak, Szamossy Eleknek nagyszerű önarcképe, amelyet Luxemburgban, magángyűjteményben máig is gondosan őriznek. Páal László után fiatal magyar művészek látogatták meg a mestert Colpachban, mint László, Szamossy fia és egy bizonyos Schwarz. Az utóbbinak, a mester felügyelete alatt ott ismételten colpachi tájképeket kellett festenie. Luxemburgi művészek, mint Michael Engels, Franz Seimetz, Cabanel tanítványa, aki gyűlölte Cécile enterörjét és Gaston Linden, Bonnard egyik tanítványa Párizsban voltak vendégei.

Bár Munkácsy neve Colpach falusi környezete mellett Luxemburg város emelkedett, művelt köreiben idővel ismertté vált, sohasem lett Luxemburgban népszerűvé. A művészete a luxemburgiak számára idegen maradt, mint ahogy maga is, különösen azután, hogy gyógyíthatatlan betegségének csapása alatt 1897-ben beleegyezett, hogy végleg Colpachban maradjon. Nem tartott sokáig, Endenichbe kellett szállítani. Az 1871-es "Testament mystique" ellenére halála után Cécile, akinek továbbra is sok pénzre volt szüksége az új évszázad kezdetéig több aukción a megmaradt képeinek nagyrészét elárverezte. A többit a belgiumi, németországi és angliai családtagok vették át. Egyébként hála ennek a szétszórásnak, egy néhány Luxemburgban is maradt. Sokat azonban, luxemburgi motívumokkal, amelyeket Franciaországban gyanítok, és amelyeket elsősorban Sedelmeyer vitt el, a mai napig sem tudtam megtalálni. Cécile Munkácsy 1915. március 8-án meghalt Luxemburgban, és még ma is a colpachi falusi temető bejáratánál van eltemetve. A colpachi kastélyt Cécile unokahúga a szomszédos belga Guirschból származó Wyckersloot bárónak adta el, aki azt rövidesen a luxemburgi acélmágnásnak, Emile Mayrischnak juttatta. Ezzel egy újabb kulturakedvelő család került Colpachba, akik a 2. világháború kitöréséig nagy embereket gyűjtöttek maguk köré, ezek André Gide, Paul Claudel, Karl Jaspers, Bernhard Groethuysen, E. R. Curtius és Walther Rathenau. Sajnos ők egy más időnek és egészen más művészeti érdeklődésnek elkötelezett mécénások és műgyűjtők voltak, és elődjük munkáját teljesen félreismerték és következetesen figyelmen kívül hagyták.

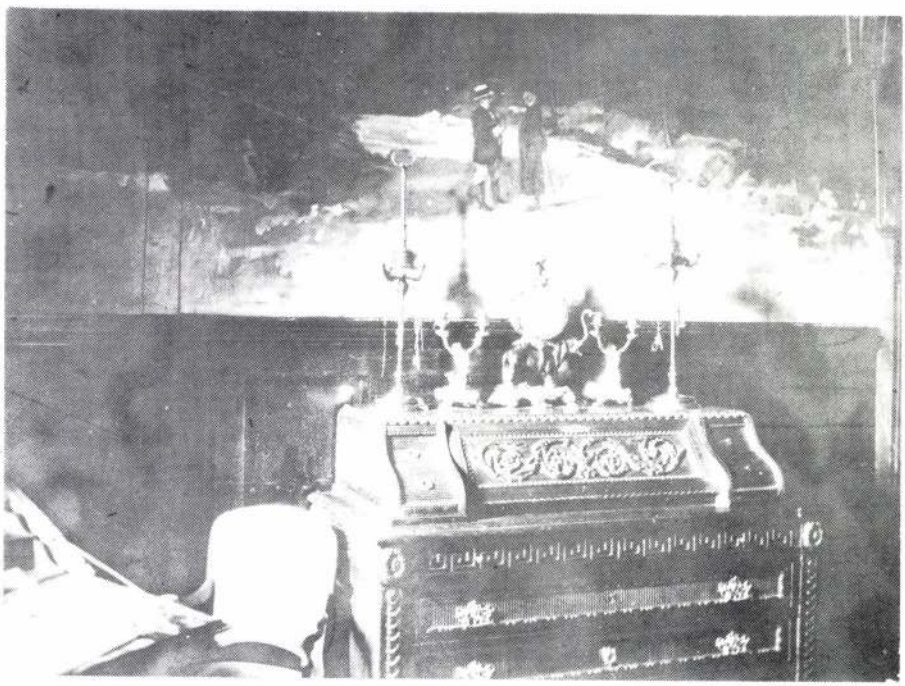

9. Freskója Colpachon, 1872 k.

10. Colpachon, baráti körben 1880 k.

SZINYEI MERSE ANNA:

Munkácsy Mihály tájképfestészete

A Munkácsy munkásságát tárgyaló sokfajta és egymásnak gyakran ellentmondó írás egyetlen témában jutott összhangra: mindnyájan elismerték a mester tájfestészeti eredményeit. Volt, aki az életmű egyetlen korszerű műfajának tartotta[1], mások mellette még a portrénak és a csendéletnek is "megkegyelmeztek"[2]. De azok is kiemelkedő jelentőségűnek tartották a valamivel több, mint félszázra becsülhető Munkácsy-tájképeket, akik amúgy a kritikai realista életképekre, vagy a nagyszabású vallásos kompozíciókra alapozták pozitív véleményüket. Az egész oeuvreön végigvonuló tájképeken áttekintve megpróbáljuk röviden bemutatni, milyen esetleges hatások érhették az alkotót és mennyiben ért el autonóm eredményeket e műfajban.

A fiatal művészt eleinte kizárólag a hazai népélet ábrázolásának természeti környezeteként érdekelte a táj, mint a jelenet hangulati aláfestése. Szinte semmi hatást nem gyakorolt rá pártofgójának, Ligeti Antalnak kissé száraz, romantikus tájfelfogása — honfitársai közül főként Lotz Károly tájhátteres életképeiből meríthetett ihletet. Amikor müncheni tanulmányai idején kapcsolatba került a barbizoni elveket Bajorország számára közvetítő id. Eduard Schleich és Adolf Lier tájfestőkkel, örömmel fogadta azok tanácsait. Különösen Schleich atmoszféra-festői gyakorlata ragadta meg, mint ezt az 1867-ben Münchenben festett Vihar a pusztán is tanusítja. Szívesen időzött el a különböző világítási effektusok visszaadásánál, melyekkel a kép zsánerelemeit is kihangsúlyozhatta. A hazai puszta-ábrázolások, különösen Lotz Károly remek zivataros ménes-képeinek emlékét magával vitte külföldre és most azok még életszerűbbé tételére törekedett. Jól érzékelhető ez a Vihar a Pusztánnal egykorú és ahhoz hasonlóan még a romantika dominanciáját magán viselő első Itatás — képén, sőt valamelyest a két évvel később, már Düsseldorfban keletkezett második Itatás-on is. Utóbbi összefogottsága, nagyvonalúan kezelt fény-árnyék ellentétei és főként a lovak által felvert por sejtelmes atmoszférája impulzivitásával meghaladja a megfigyeléseihez részletezőbben ragaszkodó Lotz felfogását.

1. Itt főképp Fülep Lajosra gondolunk (Magyar művészet. Bp. (1923) 1971. 96), aki aztán többekre hatással volt.
2. Az újabb irodalomból legjellemzőbben Perneczky Géza (Munkácsy Bp. 1970), aki — bár sommás ítéletével magára haragított számos Munkácsy-rajongót — érdekes tájképelemzéseivel fontos új szempontokat tárt a kutatás elé.

Munkácsy ezidőben már számos új tapasztalatra tett szert a tájfestés terén is, még ha ezek zöme nem is mutatható ki egyelőre képein. 1867-ben a párizsi világkiállításon többek között a barbizoniak és Courbet műveit látta. Münchenbe visszatérve az akadémiát felcserélte Franz Adamék festőiskolájával, ahol nemcsak a mesterek, de a tanítvány lengyelek közül is többen foglalkoztak pusztai lovas képekkel. Otthoni tapasztalatai közül pedig a Pesten megismert Lotz, Sterio, Szemlér-képek mellet nem zárható ki az Alföldre látogató osztrák festők, főként Auguszt Pettenkofen műveivel való pesti vagy bécsi találkozása sem — biztos forrásunk azonban nincs ehhez a feltételezéshez. A sok fajta művészeti élmény feldolgozása során szigorúan ragaszkodott egyéni elképzeléseihez, emellett azonban a hazai elvárásoknak is igyekezett megfelelni és ezek bizony nem mindig adtak bátorítást az újításhoz. Jól példázza e tényt a Magyarország és a Nagyvilág c. képes újság számára készített, a hazai népéletet és táját ábrázoló 1868—69-es rajzsorozata, melyből témánk szempontjából a Tisza partján című, meglepően érett kompozíciója emelkedik ki lovakat fürdető fiúkkal és mosó leánnyal.

A düsseldorfi korszakhoz visszatérve két olyan újszerű tanulmányról kell megemlékeznünk, amelyeket a tájképek sorába szokás iktatni, bár nincs rajtuk egyetlen természeti részlet sem. Ez a Végvári Lajos által az 1870-t megelőző és követő évre datált Eresz alatt és a Sötét utca. A magára talált, expresszív kifejező eszközeit bátran vállaló mester munkái, stádium jellegük ellenére is méltó társai az életképi főműveknek, emellett társtalanok a kortárs képek között. Réti István a későbbi tisztelgő festőutód érzékenységével vallott Munkácsy e módszeréről: "képeinek fekete alaptónusán mély és finoman differenciált színesség tüzel át, amelynek a kiáltó fehérek szenvedélyes, kitörő foltjai adnak drámai hangsúlyt. Előadásának hatalmas energiája, lendülete sohasem öncélú modorosság és csodálatos festőisége mindig a legbensőbb, ösztönös emberi tartalommal gazdag"[3]. Munkácsynak épp e stílusjegyei: az élő faktúrájú, erőteljes foltfestés, a mély, meleg barnákból ékkövekként felvillanó színek, az egyszerű témákat is átható drámaiság találtak méltó folytatásra Koszta Józsefnél és csak sokkal áttételesebben más alföldi festőinknél, akiket szintén Munkácsy-követőkként szoktunk emlegetni.

Munkácsy Mihály életében akkor következett be döntő változás, amikor 1871 novemberében Párizsba költözött. Előtte azonban Düsseldorf-ból is tett néhány olyan utazást, mely látókörét szélesítette. Még 1869 augusztus végén megnézte a mün-

3. Réti István: A nagybányai művésztelep. Bp. 1954. 93.

cheni nemzetközi kiállítást, ahol immár másodszor találkozhatott Courbet és a barbizoni festők, valamint számos egyéb terület művészetével. 1870-ben a Siralomház aranyérme kapcsán Párizsban járt, 1871 májusában pedig Forbes műgyűjtő meghívására Paál Lászlóval együtt Londonba kirándult. Végvári egy 1870 novemberi hollandiai körutazást is feltételez. Mindez azt jelenti, hogy ha kellőképpen nyitott szemmel járta a felsorolt városok kiállításait vagy műtermeit, a korszak legérdekesebb festői eredményeit közelről láthatta. A hiteles írott források minderről sajnos hallgatnak, magukból a művekből azonban bizonyos következtetések levonhatók. Mindenekelőtt láthatjuk, hogy Munkácsy már fiatalon a magyar tájképfestészet romantikából kiinduló realista ágának egyik elindítója lett, rajta kívül ez időben és ebben az irányban — Székely Bertalan néhány elszigetelt kísérletétől eltekintve — csak Paál László ért el hasonló szintű eredményeket. Velük egyidőben Mészöly Géza az intimebb felfogás képviselője volt. Mindezek ellenében viszont a fiatal Szinyei Merse Pál már egészen szabadon, az igazi plein-air szellemében alkotott. Munkácsy a párizsi letelepedését megelőzően sem a bécsi, sem a düsseldorfi festőktől nem kapott olyan erős impulzust, mely tájképfelfogását döntően befolyásolhatta volna. Egyedül a Courbet művekkel és a barbizoni festészettel való többszöri találkozásai és esetleges holland tanulmányútja, valamint a rövid londoni kirándulás feltételezett Turner hatása járulhatott hozzá valóban elgondolkoztató módon a fital Munkácsy egyelőre meglehetősen kisszámú tájképének egyéni karakteréhez.

1871 novemberétől tehát Párizsban élt és a nagy figurális kompozíciók folytatása kötötte le teljes figyelmét. De Marches báróék 1872-es colpachi meghívása azonban egy addig számára ismeretlen technika, a falfestés kipróbálására adott lehetőséget, méghozzá a tájkép műfajában. A kastély átépítése miatt csak töredékesen fennmaradt és csupán fekete-fehér fotókon tanulmányozható, lunetta formátumú falképek egyikén szélesen kezelt táji környezetben maga a báró és a falu plébánosa látszik. A két részre osztott másikon vékony törzsű fák között, az erdő sűrűjébe szinte beolvadó rőzsegyűjtő nő, a harmadikon pedig a ligetes tájban kanyargó patak partján mosó asszonyok serénykednek. Utóbbi téma később is feltűnik Munkácsy képeiben, de amúgyis általánosan elterjedt bukolikus képtárgy volt a vidéki élet illusztrálására a barokk kortól Goyán keresztül egészen a századfordulóig. Valószínűleg ekkor, Colpachon készült a párizsi képek között nyilvántartott Erdőrészlet is, melyet az 1873-as bécsi világkiállításon mutatott be, nagyszabású életképek társaságában. Barátjával Paál Lászlóval rokon téma: a magasba törő fák övezte erdei útra és a fák közé beeső néhány világos fényfolt élettel telíti az áthatolhatatlannak tűnő erdőséget. Ezidőben még ritka alkalom, hogy nem népi figurák, hanem sárga ernyős, lila és egyéb színes ruhás dámák népesítik be a táját, melyben a fű és a

lomb üde zöldje is megjelenik. Ember és táj egységes, széles kezelése figyelhető itt meg, mint a néhány ével későbbi Séta az erdőben c. képen még inkább, de a téri végtelenség érzetét főként ez utóbbin tudta felkelteni. Ez egyike Munkácsy legkönnyedebb, leglíraibb festményeinek, halvány, szürkészöldes kolorítja is társtalan. Jól érzékelhető már benne a barbizoni tájfestői gyakorlat.

Munkácsy egyetlen igaz barátjának Paál Lászlót tartotta: nem véletlen, hogy Düsseldorfba és Párizsba is magához hívta. Pál 1873 májusában érkezett a francia fővárosba és hamarosan kiköltözött Barbizonba. Ezúttal Munkácsy volt az, aki októberben barátját követve kizarándokolt a fontainebleaui erdőségbe, és ott is maradt három hétig. Jegyesének írt leveleiből tudjuk, mennyire megnyugtatta őt a fenséges természet közelsége: "odavezetnélek, hol mindezt a szépséget, mely gyakorlatlan szemnek rejtve marad, együtt élvezhessed és megértsed a természet néma szavát. Kedves szívem, szépek ezek a hangok, annyi vigasztalás és kiengesztelés van bennük. Ládd-e olyan boldog vagyok, hogy megérzem ezt, megkétszerezi élvezetemet, hogy kint vagyok a szabad természetben"[4]. Ahogy később a colpachi nyaralások, most a hatalmas erdőség közelsége, a Barbizonban munkálkodó festőtársak, különösen jóbarátja társasága nyugtatta meg könnyen csüggedő lelkét. Sokat jelentett számára, hogy még találkozhatott aggastyán példaképével, Milletvel és hogy végre maga is láthatta azokat a helyeket, melyeket Diaz, rousseau, Daubigny képein már sokszor megcsodált. Az erdőszélen táborozó nomádokra akadva, hazai emlékképeket is előhiva megfestette remek kis képét, a Sátoros cigányokat, illetve annak ligetes környezetű nagyobb változatát (Cigányok az erdőszélén). A szélesen, nagy formákkal festett energikus valóságábrázolásával a Pettenkofennel Szolnokra kiránduló osztrák festők távoli rokonává lett. Azidőben Pettenkofen is sokszor járt Barbizonban, akárcsak Deák-Ébner, vagy Max Liebermann — mindketten Munkácsy tanítványai —, de Paál László osztrák társai, Jettel és Ribarz, vagy a holland Mesdag is dolgozott ott. Mindnyájan később is tartották a kapcsolatot Munkácsyval és némely művükön felfedezhető Munkácsy és Paál hatása. A Barbizonban elkezdett, majd Párizsban befejezett Rőzsehordó nő képen viszont Millet befolyására ismerhetünk, bár ezúttal Munkácsynak nem sikerült olyan poetikus összhangot létrehoznia ember és táj között, mint az példaképénél mindig megragadta.

A Sátoros cigányokat kompozíciója, a horizontvonal megválasztása egyaránt kapcsolja a korai Vihar a pusztán-hoz, az érettkori Kukoricáshoz vagy Poros úthoz, va-

4. Munkácsy Mihály válogatott levelei. Szerk. Farkas Zoltán. Bp. 1952. 82.

lamint a 80-as évek alkonyi tájaihoz, illetve a Fasorhoz. Ez a tájképstruktúra éppúgy jól megkülönböztetővé teszi a legtöbb Munkácsy-képet, mint például a lejtős domboldalak Szinyei műveit. Ezen belül azonban a festésmód számos változatot mutat a közvetlen alla prima festéstől a rétegekben felrakott, egymáson átvilágító, pasztózus festékrétegekig. Utóbbi módszer jellemzi az esküvő után feleségével hazalátogató és útiélményeit nagyszabású ábrázolásokon rögzítő művész 1874-es festményeit, a Kukoricást és a Poros út első változatát. A forró magyar nyár fojtott színessége ízzik mindkét képen — az előbbin statikusabban és apróbb foltokból építkezve, az utóbbin dinamikusabban. A hatalmas távlatokat nyújtó, motívumszegény lapos tájra rátelepedett porfelhő különös élményét elraktározta gondolataiban, majd az átélt fénytüneményeket többször is képpé formálta. Ez a magyarországi "élmény" sokáig lehetett beszéd tárgya Munkácsyék párizsi otthonában, hiszen még 1877-ben is így írt erről a mester Békéscsabára: "Hát kegyetek hogy vannak Csabán? Meg lehetne ott az ember jól, csak nyáron az a tenger por, vagyis az a portenger, télen meg a feneketlen sár ne volna. Nőm nem nyelte még mai napig sem a csabai port, s gyakran szememre hányja.[5]" A Poros út korábbi megoldásán a háttérben még felsejlenek egy gémeskutas tanya főbb formái és a lovaskocsi is aránylag jól kivehető a szél és a kocsi kavarta por gomolygásából. A konkrét körvonalakat nélkülöző, laza oldottsággal megfestett, ezernyi szivárványos reflexben fürdő tájra hatalmas, világos égbolt borul — ég és föld találkozása épp hogy csak érezhető. A kilenc évvel későbbi változat már merő fantáziakép: a hazájától elszakadt festő fantasztikus szinjátékú Alföld-reminiszcenciája, mely Turner fénytüneményeit idézi emlékezetünkbe. Munkácsy a kép mindkét változatának megfestése előtt pár évvel megfordult Londonban. Így valószínűsíthető a nagy angol festő munkáival való futólagos megismerkedése, ha azok párizsi kiállítást véletlenül ki is kerülte volna. A feltételezett Turner-rokonság természetesen semmivel sem csökkenti Munkácsy alkotó géniuszának eredetiségét és megragadó hevét, épp csak irányultságát jellemzi, hiszen más rokonát nem lelhetjük fel. Magának a mesternek azonban ismerjük még egy olyan képét, az Esti hangulatot, mely ehhez a vonulathoz tartozik. A későalkonyi pirban lángoló égre sötéten rárajzolódó ház és bárka szinte fenyegető sziluettje Munkácsy egyik legszenvedélyesebb tájképét jellemzi. Ilyen képeire célzott Réti István, amikor így írt Munkácsyról: "Tehetségével vulkanikus feszítőereje a

5. 4. sz. alatt idézett mű 88. Levél Vidovszky Jánoshoz.

realitás szilárd talaj alatt dübörög és valami pátosz nélküli tragikum felhője üli meg lelkét"[6].

Figurális képeihez hasonlóan Munkácsy többnyire a tájban is a nagyszerű motívumot kereste és heroikus beállítottsága következtében nem egyszer e műfajban is drámai hatásra törekedett. Ezt példázza a Legelésző csorda, mely Malonyay szerint[7] a Golgota festése közben, annak tájkép környezetének, különösen égboltjának tisztázása céljából készült Colpachon. A szokatlanul nagyméretű kép egyetlen hatalmas lendülettel fogja át a motívumaiban és kompzíciójában aránylag egyszerű, de annál pompásabb színvilágú természetkivágatot. Téri felépítésében és képelemeiben egészen közel áll hozzá a hamburgi Kunsthalle fele méretű Munkácsy-tájképe, mely szintén legelő teheneket ábrázol esti fényben. Ezenkívül a Nemzeti Galéria gyűjteményében is van még jónéhány kisebb-nagyobb kép, mely a colpachi vagy Párizs környéki alkonyatok megrendítő fényjátékát örökíti meg. Bármennyire is a konkrét természeti látványból indult ki, lázasan ihletett, nagyvonalú ecsetjárásával Munkácsy olyan expresszív, felfokozott művészi képet alkotott, mely végeredményben kozmikus világértelmezéshez, az irracionális megközelítéséhez vezet.

Paál László halála után Munkácsy sosem tért vissza többé Barbizonba, hanem inkább barátaihoz, a Chaplin házaspárhoz járt kirándulni Jouy-en Joses-be, a fontainebleani erdőség legszélén fekvő csendes kis faluba. Az 1880-t megelőző és követő néhány évben itt festett tájtanulmányokon Courbet tónusos realizmusával rokon vonások fedezhetők fel és Barbizontól eltávolodva az analízis helyett a színtetikus egységbenlátás dominál. Kevesebb az alkonyi, piros-zöld kontrasztra építő kompozíció. A Tájkép folyóval, mint fojtott atmoszférájú, csupán a zöldekre és szürkésfehérekre koncentrált színvilágú tájképvázlat például nagyszerűen érzékelteti a festő melankóliáját, komorságra hajló lelki alkatát. A táj hangulati elemeinek visszaadása fontosabb számára, mint az elfogulatlan, objektív képrögzítés — így válik érthetővé az impresszionistáktól való idegenkedése és Paál Lászlóhoz fűződő

6. 3. jegyzetben idézett mű 92. Az Esti hangulat egyébként csak 1972-ben került magyar közgyűjteménybe, így Végvári Lajos fénykép alapján sorolta az 1870-es év képei közé. Szerinte Munkácsy 1870-es feltételezett hollandiai utazásakor keletkezhetett, tehát lényegében a szintén mély koloritu Eresz alatt és Sötét utca között. Szerintem jobban valósínűsíthető az 1871-es angliai utat követő időszak, sőt még inkább az 1880-as évek eleje, vagyis egy, a második londoni kirándulás utáni időpont — tehát egy Turner-inspiráció közelsége. A kép valójában közeli rokona a vázlatosabb Poros út-nak, valamint az 1880 utáni izzó alkonyati tájaknak is.
7. Malonyai Dezső: Munkácsy Mihály Bp. 1907. II. 57.

mély barátsága. A kis képen ugyanakkor a lendületes, pasztózus ecsetvonások férfias erővel, a táj szépségére rácsodálkozó ellágyulással tapogatják le a természeti és a benne megbuvó épített környezet formáit. Színvilágában rokon, hangulatában viszont komorabb mű a Tájkép tanyai házzal — robusztus karaktere egyetlen hatalmas lendülettel fogja át a lejtős táj súlypontjait.

Az eddig áttekintett képek csak nagyjából voltak datálhatók, a Normandiai tengerparti viszont szignójában is viseli az 1880-as évszámot. Párdarabjával, a marosvásárhelyi képtárban őrzött Nagymosással együtt szélesen elnyuló panoráma formátumban készültek. Rajtuk kívül csak két vázlatkönyvi tollrajz ismeretes ebben a formátumban, melyet még müncheni tájfestő mesterétől, id. E. Schleichtől ismert. A fiatal Munkácsy akkoriban sosem próbálta ki ennek a különleges kompnálásmódnak a lehetőségeit. Most azonban az eléje táruló pompás látvány teljességének megörökítése céljából, tudatosan választotta a hosszúkás kompozíciót. Segítségével a kis méret ellenére is monumentálisan adhatta vissza a sok kortársát megihlető gyönyörű partvidéket. A szélesen festett képen megint a Courbet robusztus erejével rokon felfogás érezhető. A kommün után emigrációba kényszerült Courbet műveivel Munkácsy ezidőben ritkán találkozhatott, de gyűjteménye féltve őrzött kincse volt a nagy francia realista egyik tengerképe. A magyar festő szuverén módon dolgozta fel a tőle kapott impulzust. Képén a nagyszerű természettel együttélő halászember apró figurája panteisztikus egységbe olvad környezetével. Az együvétartozást szervesebben tudta elérni az öböl ívének fókuszába helyezett alakkal, mint korábbi barbizoni erdőrészleteinek apró staffázsfiguráival. Akárcsak az 1881-ben festett nagyméretű Holdkeltén, itt sem az elsötétülő természet elementáris vadsága kápráztatta el, mint oly sok ezt követő képén: a kezdődő alkony halk színessége ömlik el a tájon. A horizonton halványan kirajzolódó gőzhajó, a fodrozódó hullámok, az egész táj finom valőrjei a folytonosan változó természet meghatott megfigyeléséről vallanak és a közvetlen motívum előtti festést valószínűsítik.

Hasonló módszerrel, csak még világosabb, napsütötte színekkel festette Chaplinéknél 1882 körül Fasor emeletes házzal című képét. Az egész életmű legverőfényesebb, legvidámabb hangulatú festménye, melyen más műveiből hiányzó, varázsos színharmóniák is megjelennek. Lévegős könnyedségével a korai Sisleyk, vagy Pissarrok rokona. A képet szemlélő számára szinte érthetetlennek tűnik Munkácsy szenvedélyes ellenállása az impresszionistákkal szemben, hiszen ha akarta volna, maga is képes lett volna visszadni az optikai látvány tünékenységét. Ő azonban

egyetemesebb, örökérvényűbb mondanivalók kifejezésére törekedett és csak ritka boldog perceiben elégítette ki a pillanat szépségének megragadása.

Kissé sötétebb és szenvedélyesebb hatású a Tájkép tóval című vázlat, melynek általános érvényű elemzést szentelt Petrovics Elek: "az igazság erejével hat az egész képnek nagy közvetlenségű, frisseségében szinte az impresszionistákra emlékeztető előadása. Daubigny neve is eszünkbe jut a kép előtt, de csak egy percre, s inkább csak a motívum és a kolorit rokonsága révén; Munkácsy drámai vénája, mely az előadás hirtelenségével és szenvedélyességével a mindennapi tárgy ábrázolásába is bizonyos izgalmat, lüktetést vegyít, nagyon is gyökeres különbségeket mutat Daubigny lyrára hajló, szelídebb művészi jellemével szemben."[8]

Egy La Malouból írt, 1884 májusi levele tanusítja, hogy Munkácsy igenis gyakorolta a motívum előtti festést, mely azonban nem igen eredményezett nála valódi plein-air hatást: "Drága Cilikém, ebben az órában ti szórakoztok, persze, ha az idő kedves kirándulásoknak. Jól teszitek. Én is szórakozni megyek, mert plein-airben le fogok festeni egy bájos kis zugot pár percnyire a szállodától"[9]. Hasonló elhatározás hívhatta életre a Colpachi park bejárata című nagyobb tájképet, melyet 1886-ban vett át a festőtől műkereskedője, Sedelmeyer. Az amerikai magántulajdonban lévő festményt csak fekete-fehér reprodukcióból ítélhetjük meg, de így is a levegős, világos összhatású képek sorába illik.

1886 nyarán, szintén colpachi pihenése idején festette a Fasort, mely érettkori tájképei közül a legközelebb áll 13 évvel korábbi barbizoni képeihez. E remekművén a fák közé világosságot vivő fénypászmák sodró ritmusokkal a mélybe vonzanak és harmonikusan ellenpontozzák a zömök fatörzsek felfelé törekvését. Barátjához, Paál Lászlóhoz hasonlóan Munkácsy a fák sűrűjében is természet végtelenségét, hatalmas térélményét érzékeltette. A Fasorral nagyjából egyidőben készült Colpachi park szinte egyetlen fára koncentrál. A különös felépítésű öreg fa pszichológiai tesztje a sokat betegeskedő mester lelki problémáinak megközelítéséhez adhat segítséget. Munkácsy felfokozott hevülettel, pasztózus ecsetvonásokkal festi a napsugarak felé nyújtozkodó lombokat és a kinyújtott kezekre emlékeztető sötétbarna ágak is a fény felé sóvárognak. Egyetlen más képén sem adja vissza ilyen pontosan a sokféle zöldek különböző valőrjeit. Szuggesztív egyszerűséggel és panteisztikus hittel rög-

8. Petrovics Elek in Művészet 1915. 421—422.
9. 4. sz. alatt idézett mű 126.

zíti a számára megnyiltkozó látványban a természet eldugott zugait is betöltő teremtő akaratot. Munkájának e jellege Mednyánszky festészetében találja majd meg folytatását, de a beható, folytonos természet-tanulmányozás ott még inkább az irracionalitásba fog torkolni.

A vízszintesen meredező ágak nemcsak e sugárzó szépségű főművének, hanem számos figurális tájképének is jellemző motívumai és a rutinból festett, banalitásba süllyedő divatképekbe különös disszonáns hangulatot visznek. Itt is bekövetkezett a más műfajokban is jelentkező minőségi hullámzás, a siker, a pénz miatti hajszolt munka szomorú eredményeként. Pedig az alakos tájak között is találunk néhány olyan megoldást, melynek következetes, több festményen keresztül kikísérletezett lehetősége egyetemes érvényűvé válhatott volna. Ez a vonulat tulajdonképpen a nagyméretű Hazafelé című képpel kezdődött. Lényegében Courbet robusztus parasztábrázolásainak folytatásáról van szó, Munkácsy jellegzetes alkonyi színjátékának közegében. Igazán kiérlelt, sikeres kompozíció és stílus sajnos csak a Szénarakás 1886—87 körülre datált lappangó képén találkozott. Courbet Falusi kisasszonyokjának szerencsés utódja, remekül jellemzett, a tájjal szoros egységet alkotó figurákkal, organikus képi ritmussal, harmonikus szépséget sugárzó, nagyvonalú festésmóddal.

A nagybeteg művészen azonban egyre mélyebb alkotói és emberi válság lett úrrá és ha festett is még néhány érdekesebb képet, egyre inkább a fáradtság, a rutin vezette ecsetjét. Ez érezhető az 1890 körüli, különös hangulatú Alkonyon éppúgy, mint az öt évvel későbbi Monceau-i park este nagyméretű vásznán. Utóbbi bizonyos rokonságot mutat Csontváryval a villanyvilágítás és a természetes fény effektusainak kutatásában. Munkácsynak azonban már nincs többé ereje a felvetett festői probléma következetes körüljárására.

A tragikusan záródó sorsú nagy mester tájképfestészetének sommás áttekintése[10] eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy Munkácsy természeti ábrázolásai talán még inkább a romantikából a realizmusba torkolló vonulatba sorolhatók, mint egyéb műfajú alkotásai. Bizonyos kivételektől eltekintve azonban a legjobbak olyannyira megőrizték a szenvedélyes önkifejezés hevét és erejét, hogy impulzív expresszívitásukkal a műfaj további lehetőségei felé is irányt mutattak. Igazat kell

10. Terjedelmi okokból ezúttal kizárólag magukból a művekből és a levelezésből — tehát a leghitelesebb forrásokból — indultam ki és nem ejtettem szót arról a számtalan, Munkácsynak tulajdonított lekicsinylő megjegyzésről, mellyel különböző szavahihetőségű kortársai szerint a tájkép műfaját illette. .

adnunk Farkas Zoltánnak, aki 1941-ben úgy látta, hogy Munkácsyval szemben a korszerűség kérdése háttérbe szorul: "a szuggesztív erő biztosítja Munkácsy értékességét a XIX. század egész művészetének keretében is. De vajon mivel mérhetjük ezt a szuggesztív erőt? A képbenyomásból kialakuló illuzióval és ennek tartósságával. . . Mélyen érezzük, hogy egy olyan kivételes alkotóval állunk szemben, aki a maga módján látja a világot és olyan meggyőzően láttatja, hogy néha szinte megdöbbenünk látásának élességétől, jellemzésének erejétől.[11]"

11. Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály. Bp. 1941. 60.

11. Sötét utca, 1871

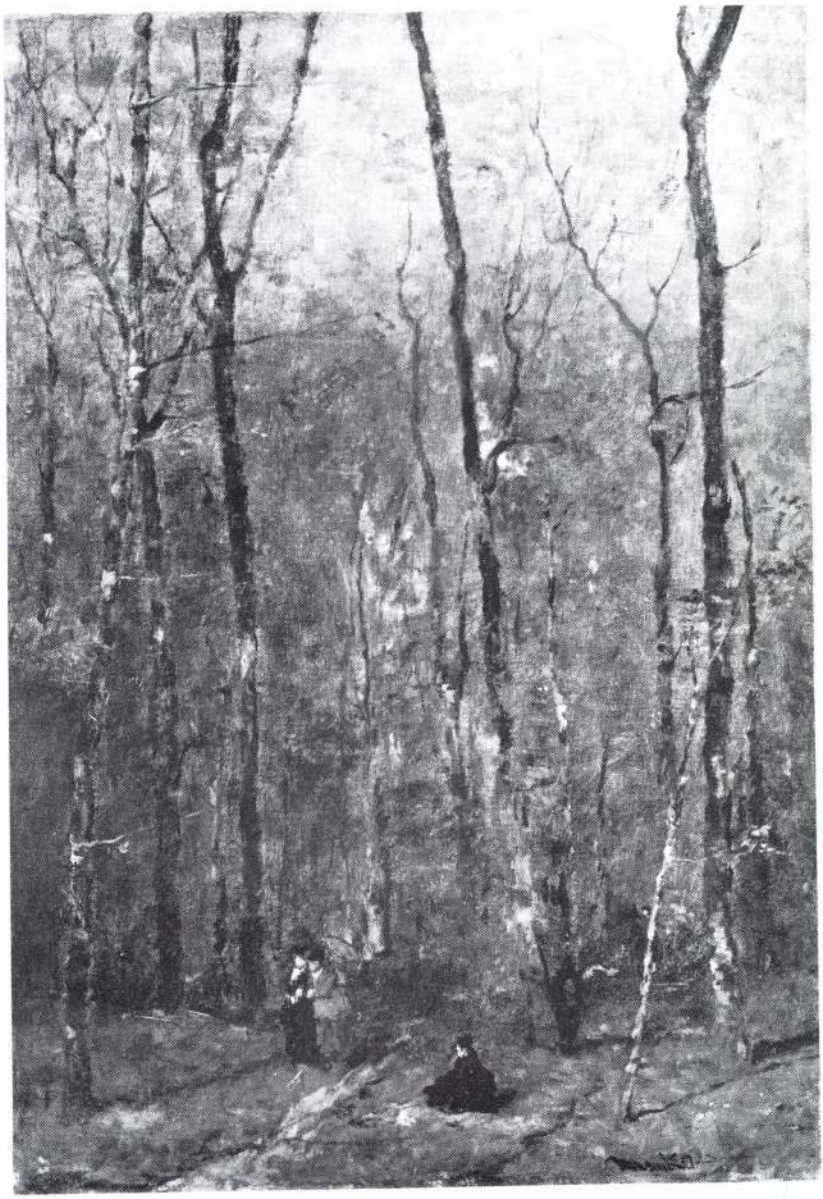

12. Séta az erdőben, 1876-78

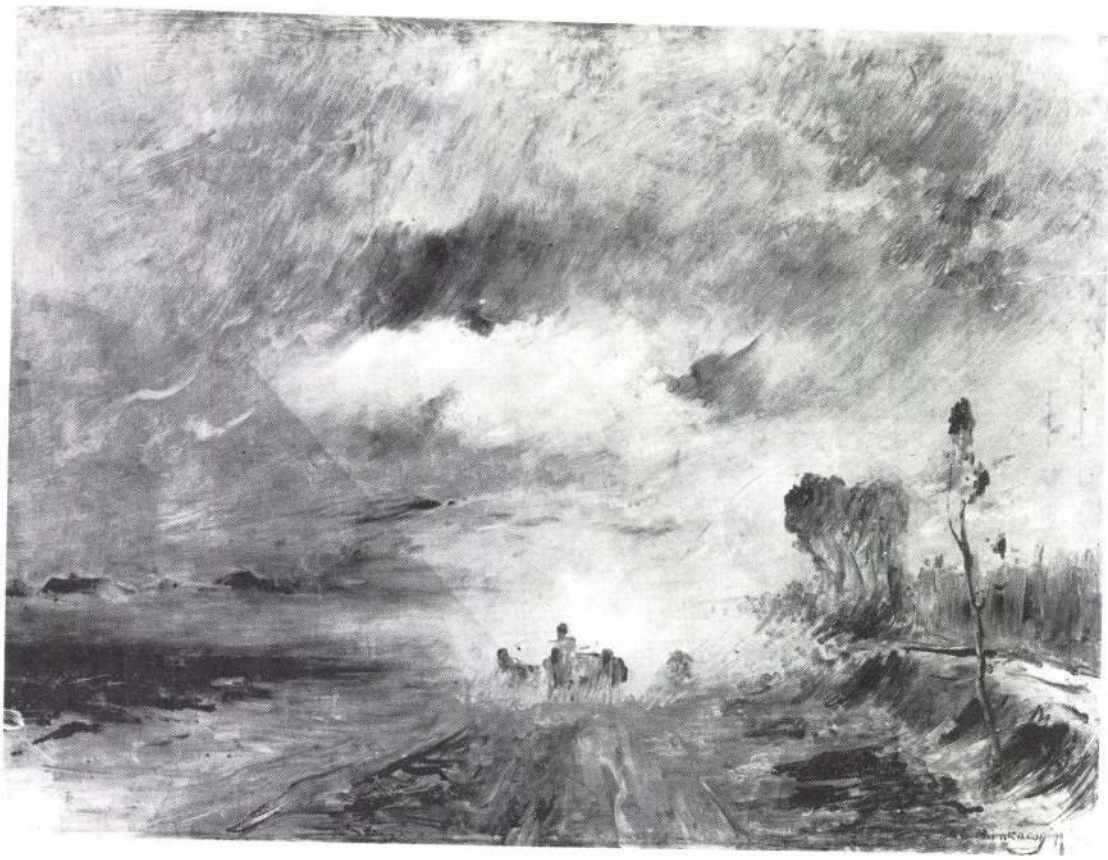

13. Poros út, 1883

14. Tájkép alkonyatkor, 1882

SINKÓ KATALIN:

Egy új műfaj a nyolcvanas években — Munkácsy kolosszálképei

Munkácsy 1876 után készített nagyméretű képeinek, a Miltonnak, a Krisztus-trilógiának, a Mozart halálának sikeréhez hozzájárult az a körülmény is, hogy újszerű módon mutatta be őket.[1] Hans Sedelmeyer, Munkácsy műkereskedője, aki a reprodukálás jogát is megszerezte a művésztől, magukat a képeket sokféle formában, így fotoreprodukciók formájában is terjesztette, ám a kiállítás fent említett módjáról alig maradt fenn egykorú felvétel vagy kép.[2] Annak eszközeit így leírások formájában kell ismertetnünk. Az óriás-vásznak kiállítási módja nem csupán Munkácsy, illetve Sedelmeyer specialitása volt. Más művészek is alkalmaztak hasonló eszközöket képek bemutatásánál, így a kolosszál-képek kiállításának rekonstruálása e képek különböző fajtáinak mélyebb ismeretéhez járulhat hozzá.[3]

Munkácsy a "Krisztus Pilátus előtt" című képét már nem küldte be a Salonba mint korábbi műveit, hanem Sedelmeyer palotájának e célra átalakított termében mutatta be azt.[4] A külön bemutatót 1884-ben a Krisztus-trilógia második darabjának, a Golgotának elkészülte után megismételte. E bemutatók újszerűsége a korábbi kiállítási gyakorlattal való szembesítésük nyomán tünhet ki, ezért röviden érintenünk kell a 19. századi kiállítási módokat, s annak változásait a hetvenes években.

A képek, szobrok bemutatására a barokk kor óta galériákat építettek. A korridorszerű, hosszú galériaépületek a falaikon szimmetrikusan elrendezett képsoraikkal, megtorpanásokkal megszakított ünnepélyes sétára invitálták a látogatót. A képek szorosan egymás mellé akasztása a 19. század kiállításain is általános. Igazi újdon-

1. Az itt közölt tanulmány a Krakkóban 1993 november 3—5 között megrendezett Jan Matejko and the Central European Painting című konferenciára készített előadás átdolgozott, rövidített változata. (Munkácsy's Kolossalbilder. Ausstellungswesen und Atelierpraxis. Megjelenés alatt)
2. Farkas Zoltán közli Sedelmeyer és Munkácsy szerződésének szövegét is: Munkácsy és Sedelmeyer. A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1953-ra. Budapest 1954 607—612.
3. A kiállítások változásait tárgyalják: Éva Pöschl: Der Ausstellungsraum der Genossenschaft Bildender Künstler Wiens 1873—1913. Ein Beitrag zur Erforschung des Innenraumgestaltung in Kunstausstellungen vom Historismus zur Moderne. Inaugural-Dissertation Graz, 1974 Maschienenschreibung; — Ekkehard Mai: Expositionen. Geschichte und Kritik des Ausstellungswesens. München — Berlin 1986
4. Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest 1958 179—181; — Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-trilógiája. Budapest 1989. 18—19.

ságot csak a felsővilágítás bevezetése hozza.[5] A felsővilágítás a kiállítás minden egyes darabját a diffúz, kissé elidegentő hatású nappali fényben egyenletes módon teszi láthatóvá. A rendezés viszont nem sokat változik. A felsővilágítású termekben is szorosan, keretet keret mellé szorítva akasztják a képeket. A festmények a fal egy széles sávját foglalják el oly módon, hogy a sáv alsó vonalát a fal lábazata adja, s felül is lehetőleg betartják az ajtókeret magasságának szintjét.[6] Ez a rendezési mód, mely nemzetközi volt, a középpontok hangsúlyozására törekszik, a falak közepére nagyobb képeket akasztanak, s a termek középpontját is gyakran szoborcsoport foglalja el. A klasszicista vagy neoreneszánsz stílusú kiállítási termeket drapériákkal és növényekkel sem díszítik, a cél a termek átláthatósága és átjárhatósága. A képek szoros akasztása azt eredményezi, hogy a néző látóterébe mindig több kép egésze vagy részlete kerül.

A képek kiállításának módja Bécsben 1873-ban változott meg először.[7] Miközben Hasenauer építész a falak és a tető közel ékelt ablaksorral a felsővilágítás újabbszerű módjával kísérletezik a világkiállítás pavilonjában, a Künstlerhausban Hans Makart felsővilágítás nélkül mutatja be kolosszális méretű festményét. Makart két lényeges mozzanatban tért el a képek korábban megszokott kiállítási módjától.

Nem műveinek sorozatával, hanem csupán néhány képpel állt a közönség elé. A Künstlerhaus emeleti nagytermének egész falát egyetlen kép, "Cornaro Katalin megérkezése Velencébe" foglalta el.[8] A festő a kiállítás fényviszonyait is radikálisan megváltoztatta: a felsővilágítást fekete drapériákkal takartatta le. A teremben félhomály uralkodott, s csupán a képre magára esett éles fény. Az az irányított megvilágítás, mely ma már számunkra oly természetes a kiállításokon, 1873-ban még újdonságnak számított, különösen a felsővilágítás egyenletesen szórt fényviszonyaihoz szokott látogatók számára. A kép körül drapériák, függönyök és növényekből álló arrangement-ok voltak. Makart a drapériák felhasználásával divatot teremtett. A nyolcvanas évek kiállításain általánossá vált, hogy a terem árdákjainak és ajtóinak nyílásába drapériákat függesztettek, mely szokást a kortársak szívesen értelmezték az antik hagyományok felélesztéseként.[9] A festőiségre, a festői meglepetésekre tö-

5. Volker Plagemann: Das deutsche Kunstmuseum 1790—1870. München, 1967
6. Részletes elemzését lásd E. Pöschl 3. sz. jegyzetben i.m. 52—72.
7. E. Pöschl 3. sz. jegyzetben i.m. 56
8. Hans Makart und der Historismus in Budapest, Prag und Wien. Ausstellung im Schloss Halbturn, Katalog, 1986 Kat. Nr. 10 közli és idézi a Kunstchronik 1879 IX 26-i beszámolóját a kép kiállításáról.
9. Wladimir Aichelburg: Das Wiener Künstlerhaus 1861—1986. 125 Jahre in Bilddokumenten. Wien 1986, 75—77; — A cortina vagy függönymotívum az ikonográfiai tradícióiban a "revelációt" szimbolizálja, lásd Johann Konrad Eberlein: Apparitio regis — revelatio veritatis. Studien zur Darstellung der Vorhangs in der bildender Kunst von der Spätantike bis zum Ende des Mittelalters. Wiesbaden 1982

rekvő rendezési mód része volt a drapériák, függönyök, szőnyegek gazdag alkalmazása a kiállítási termekben és a képek körül, mely a Cortina vagy függönymotívum revelációt kifejező hagyományos értelmére is épített.

A bécsi Künstlerhausban követett kiállítási szokásokat és azok megváltozását 1873 után Eva Pöschl disszertációja tárta fel nemrégiben. A Makart által kezdeményezett és a Miethke és Wawra műkereskedők által kiviteleztetett új, mágikus effektusok alkalmazását Pöschl a barokk ízlés, a neobarokk tendenciák megjelenésével magyarázza.10 A magunk részéről az új kiállítási módszer forrását a panorámák illetve diorámák világítástechnikájának átvételében látjuk.[11] A panoráma-technika lényeges része ugyanis, hogy a szemlélő ernyő vagy tetőzet alól pillant ki a megvilágított festményre. A tetőzet vagy ernyő eltakarja a néző elöl a felsővilágítást, aki így csupán a megvilágított képet láthatja. Stephan Oettermann a panoráma-festészetről szóló művében megemlti azt a legendát, mely szerint az új műfaj feltalálása Robert Barker napernyőjéhez kötődik.[12] Barker, más művészekhez hasonlóan nyitott ernyő alól szokta a tájat rajzolni, s állítólag innen származott az az ötlete, hogy az ernyő alól megfigyelhető teljes, 360°-os tájkivágatot körben lerajzolja. A 19. századi festői gyakorlathoz nemcsak az ernyő alatti tájrajzolás tartozott hozzá, hanem a műteremben is rendelkezésre állt a lehetőség, hogy a festő egy sötétebb helyről, sátor vagy baldachin alól vizsgálja meg fénybe állított képét. Egész sereg műteremképen figyelhető meg efféle sátor vagy baldachin használata. Lotz Károly, Benczur Gyula, Tornai Gyula, Balló Ede. Kézdi Kovács László műtermének felvételein is láthatók efféle sátrak vagy baldachinok. Munkácsy műtermének leírásai is felhívják egy sátorra figyelmet, mely szőttesekből volt összeállítva. Munkácsy ez alól szokta képeit szemlélni, s a sátorral szemben a falon tükrök lógtak, melyekben a festő kétszeres távolságban láthatta műveinek szín és távlati hatását.[13] Hans Makart műtermében egy loggia szolgált erre a célra, melyből átlátás nyílt a nagy műteremre.[14] Hans Makart talán ebből a műtermi gyakorlatból s a panorámák megvilágítási technikájá-

10. E. Pöschl 3. sz. jegyzetben i.m. A neobarokk tendenciákról lásd még Werner Kitlitschka: "Die Wiener Ringstrasse. Bild einer Epoche" — Wiesbaden 1989 és Walter Fordl: Die Malerei. Künstlerhaus — Secession-Hagenbund in: Das Zeitlater Kaiser Franz Josephs. Kiállítási katalógus, Schloss Grafenegg. 2. rész. 1987. Bd. 1 231—237.
11. Stephan Oettermann: Das Panorama. Die Geschichte eines Massenmediums. Frankfurt/M. 1980 41—67, 131
12. S. Oettermann 11. sz. jegyzetben i.m. 33
13. E. Bukovics: Bei Munkácsy. Feuilleton von Páris 24. Jänner 1883. Pester Lloyd No. 28.
14. Martin Schöller: Malerfürsten im 19. Jahrhundert: Hans Makart Atelier in Wien, die Villen Franz Lenbach und Franz Stuck in München. in: Künstlerhauser von der Renaissance bis zur Gegenwart. Zürich 1985 195 Abb.1

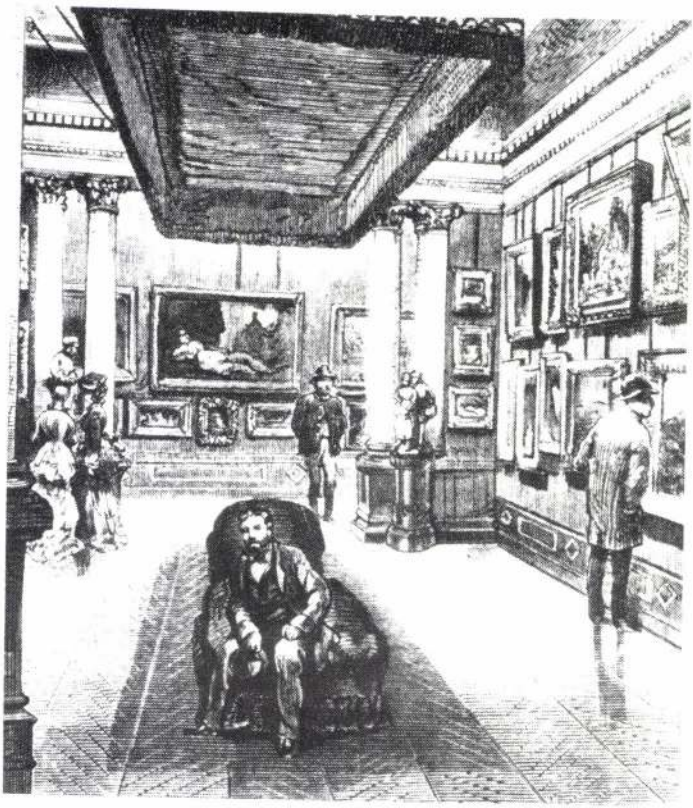

15. A Künstlerhaus kiállítási terme 1890 k.

16. Aggházy Gyula: Munkácsy fogadása az Orsz. Magyar Képzőművészi Társulat ülésén, 1882 február 19-én

17. Jelenetfotó a Krisztus Pilátus előtt-höz, 1880

ból kiindulva mutatta be említett óriás-képét, melyet a közönség félhomályos térből szemlélhetett. A mágikus hatást az is fokozta, hogy a festmény széleit dekorációkkal, növényekkel eltakarta, miáltal a kép imaginárius belső és a néző valóságos terének határai összemosódtak. A kép újszerű bemutatása Makart számára rendkívüli sikert hozott. A Künstlerhaus 1873 után rendezett kiállításain más festők is éltek az általa bevezetett kiállítási módszerekkel: 1878-ban Matejko "A Grunewald-i csata 1410. júli. 15-én" c. képét, 1879-ben Munkácsy Milton, 1882-ben a "Krisztus Pilátus előtt" című képeit mutatták be hasonló módon. Ez utóbbi kép 50 000 látogatót vonzott a Künstlerhaus-ba[15]. A célzott megvilágítást a nyolcvanas évek elejétől nemcsak az újonnan bevezetett mesterséges fények, így a gáz illetve elektromos berendezések biztosították a Künstlerhausban, hanem a felsővilágítású termekben befüggesztett baldachinok segítségével irányították a természetes fényt is[16]. Az imént említett kiállítások interieurképeit eddig nem tudtam feltalálni, ám Munkácsy Krisztus Pilátus előtt című képének 1882-ben történt budapesti fogadtatásáról fennmaradt Aggházy Gyula festménye[17]. Munkácsy és képének fogadtatásáról a Képzőművészeti Társulat termében a lapok rendszeresen beszámoltak. Mivel e leírások a kép bemutatásának részleteire is kitérnek, idéznünk kell azokat[18].

A Pester Lloyd leírásából kiderül, hogy a nagy kép, melyet nem függesztettek fel, hanem a padlóra állítottak, egészen elfoglalta a Műcsarnok felsővilágítású termének hátsó falát. A világítás, noha délelőtt volt, előnytelen és matt volt. Az előkészületekhez tartozott, hogy "a zavaró, aranyszegélyű selyemdrapériát levették, a teljes felsővilágítást beengedték a terembe, kék textileket feszítettek ki (valószínűleg a világítás szabályozására — magyarázat tőlem S. K.) korlátot állítottak a kép elé. A fény fokozatos növekedésével az ábrázolt figurák megragadó, hasonlíthatatlanul plasztikus hatása is fokozódott"[19]. Az előkészületek után a Képzőművészeti Társulat elnöksége deputációt küldött a szomszéd teremben tartózkodó Munkácsyhoz, majd a megjelenő mestert lelkes éljenzések és beszédek után ezüst babérkoszorúval jutalmazták[20]. A Pester Lloyd így folytatja: "Régi barátait megnyerő egyszerűséggel köszöntötte

15. Rudolf Schmidt: Das Wiener Künstlerhaus. Ein Chronik 1861—1961. Wien 1961; — továbbá E. Pöschl 3. sz. jegyzetben i.m. 52
16. W. Aichelburg 9. sz. jegyzetben i.m.
17. Esztergomi Keresztény Múzeum tulajdona. A képet közli: Vasárnap Újság 1884 636.
18. Pester Lloyd 1882 Nr 59-től Nr 64
19. Pester Lloyd 1112 Nr 64
20. Munkácsy fogadásáról: Czobor Béla: Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy Mihály festménye Budapesten. Budapest 1882

Munkácsy és pillantását azonnal a kiállítás technikai berendezésére vetette. Túl kevés volt számára a "a fény", s az aranyozott képkeret zavaró hatását is konstatálta, így a keret alsó, földön álló oldalának fekete tüllel való letakarásáról intézkedett. Erősítették a gáz és villanyvilágítást és a mágikus hatást a képpel szemben felállított tükör is fokozta. Tizenegy felé teljes napfény esett be a felsőablakokon át, így hát a kép megszemlélésének legkedvezőbb időpontjaként a 11—12 óra közötti időt határozta meg"[21].

A kép hatásához nem csak a kiállítási mód járult hozza, hanem maga a kompozíció is a szemlélés fent leírt módjára épült, azaz a kép művészi eszközei és méretei is e hatás elérését szolgálták. Pasteiner Gyula kritikája arra hívja fel a figyelmet, hogy a "Krisztus Pilátus előtt" azért tesz oly mély benyomást, mert az előtte tolongó látogatók és a képen ábrázolt tömeg közötti határok a szemlélés során szinte elmosódnak, Munkácsy művészi intencióinak megfelelően a valóság és képi látszat egymásba folyik[22]. Munkácsy e törekvése analóg néhány kortársáéval: Jan Matejko 1882-ben készült "A porosz király hódolata" c. képén vagy Wilhelm Beckmann 1885-ben készült "Luther a Wormsi Reichstagon mondott beszéde után" című képén az előtérben nagyméretű repoussoir-figurák félalakjai biztosítják a belső és külső tér közötti kapcsolatot[23]. Munkácsy elkerüli ezt a fotótechnikából eredő eszközt, a valóságos és imaginárius tér közötti átmenetet a rendezés eszközeivel biztosítja.

Mivel a képet a felállított korlát következtében csak a Munkácsy által meghatározott távolságból lehetett szemlélni, a figurák éppen átlagos testmagasságúnak tűnhettek. Ehhez alkalmazkodott a kép mérete is, melyet Munkácsy az életnagyságú alakoknak megfelelően alakított ki[24]. A kép előterében ábrázolt a tömeget visszatartó katona, aki dárdáját mintegy kordonként maga előtt keresztben tartja, úgy tűnik, mintha nem csak a képen ábrázolt embertömeget, de a kép nézőközönségét is visszatatani volna hivatott. A Krisztus-trilógia harmadik darabjánk, az Ecce Homonak esetében Munkácsy szintén gondoskodott a képen ábrázolt tömeg és a kép nézőközönségének valóságos és festett elválasztásáról, az előtérbe benyuló festett

21. Pester Lloyd 1882 Nr. 64
22. Idézi Végvári L. 4. sz. jegyzetben i.m. 215
23. Beckmann képének kapcsolatát a fotótechnikával tárgyalja: Friedrich Gross: Jesus, Luther und der Papst im Bilderkampf 1871—bis 1918. Dissertation. Hamburg 1989 107
24. A Krisztus Pilátus előtt című képen az előtérben álló katona alakja 220 cm körüli. A kép nézőpontját az alakok magassága és a távlat bekövetkező kicsinyítés adta méretmódosulás alapján lehetne pontosan meghatározni.

lánc-korlát mintegy megkettőzi a kép előtt kb. 10 méter távolságban kihúzott Barriere-t.

Érthető, hogy a kolosszál-képek kiállításának megrendezése oly sok gondot és felkészülést jelentett mindig Munkácsy számára. Szmrecsányi Miklósnak írt levelében kifejti, hogy "a jó elhelyezés nem adhatja meg egy képnek a kvalitásokat, melyek hiányoznak belőle, de igenis sokat levonhat abból, ami megvan benne, ha az elhelyezés, vagy a világítás nem jó[25]." A "Honfoglalás" című képének budapesti bemutatásánál arról is gondolkodott, hogy a néző látóteréből a zavaró momentumokat eltávolítsa, így tervei szerint a parlamenti ülésterem padjait deszkákkal takartatta volna le[26]. Ez utóbbi kép párizsi bemutatásánál tapasztalnia kellett a szűrt felsővilágítás előnytelen hatását, ezért verette ki a felsővilágítás tejüvegeinek egy részét, remélve, hogy a beeső élesebb fény képének színeit életre kelti[27].

A monumentális képek megfestésénél Munkácsy mindig ugyanazt a módszert követte: modelleket keresett a tömegjelenetek szereplőihez, a jeleneteket beállította és lefényképeztette[28]. A fényképrealizmus nem volt idegen Munkácsy művészetétől, ám a modellek fotói Munkácsy festéstechnikájának köszönhetően a képen lényeges változásokon mentek keresztül. A modell-fotók felhasználása a kép alkotói folyamatában általános szokás volt a 19. század második felében, annak módszereit a festészettechnikai segédkönyvek külön is tárgyalták[29]. A modell-fotók felhasználása illetve a vázlat-fotók átrajzolása eddig is ismert ténynek számított a Munkácsy életművet tárgyaló irodalomban. Nem sok szó esett a vetített képek festéstechnikai alkalmazásáról, noha ez a mozzanat a kolosszál-képek kivitelezésének fontos eleme.

Nem tekinthető véletlennek, hogy Munkácsy monumentális képeivel kapcsolatban mindenütt hiányzik a végleges méretű karton-vázlat, az a vázlat, melyről a kompozíció átvitele a végleges vászonra meg kellett történjen. A fennmaradt nagyméretű szénrajzok mindig csak az ún. redukciók méretének felelnek meg, azaz azokhoz

25. Munkácsy Mihály válogatott levelei. Közreadta és a jegyzeteket írta Farkas Zoltán. Végvári Lajos előszavával. Budapest 1952 182 levél.
26. Végvári Lajos 4. sz. jegyzetben i.m. 235
27. A történetet részletesen elmeséli a szemtanú Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály Budapest 1907 II. kötet. 80—81
28. Végvári L. 4. sz. jegyzetben i.m. 258; Bartha Attila: A Munkácsy-hagyaték fotográfiáiról in: Művészet 1978 7. szám 8—11; — Beke László: Fényképezés és képzőművészet in: Művészet Magyarországon 1830—1870. Kiállítási katalógus a Művészettörténeti Kutatócsoport és a Magyar Nemzeti Galéria rendezésében Budapest 1981 I. 156—163; — II. 516—517
29. Így például Karl Raupp, a müncheni festőakadémia professzorának könyve: Katechismus der Malerei. München 1898 3

készített előkészítő tanulmányok[30]. Az ún. redukciók vázlat funkciójának felismerését nehezítette a források helyes értelmezése is. Farkas Zoltán érvelését elfogadva az ún. redukciókat eddig ugyanis Munkácsy sajátkezű másolatainak tartották, olyan másolatoknak, melyeket Sedelmeyer számára kellett szerződés szerint elkészítenie a mesternek[31]. Ezt a véleményt látszólag alátámasztja a Sedelmeyerrel való üzleti ügyeket összefoglaló számlaköny szövege is, mely általában egy tételben tartalmazza a nagy képek és az ún. "redukció" összegét. A "Krisztus Pilátus előtt" című kép redukciójának a Fővárosi Képtár által történt megvásárlásakor ugyan Lázár Béla saját emlékeit idézve azt állította, hogy a kisebb példányok megfestése megelőzte a végleges műveket, véleményét azonban senki sem vette komolyan.

A Munkácsy életműben előforduló ún. redukciókat két csoportba oszthatjuk. Egy részük valóságos redukció a szó eredeti értelmében, azaz Munkácsy által a kép elkészülte után, néha évtizedek múltán készített másolat, mint például a "Siralomház" 1880-ban, a "Falu hőse" c. kép 1882-ben festett, vagy a Milton kisméretű redukciója[32]. Ezek a képek egyben jól megkülönböztethető variánsok is, szó sincsen aggályos önmásolásról. A monumentális képek ún. redukcióinak másik csoportját ellenben olyan művek alkotják, melyek többnyire egészen apró részletekig megfelelnek a nagyméretű végleges változatnak, csupán méretben térnek el azoktól[33]. Ezek a méretek szinte mindig a végleges mű méreteinek közel a felét jelentik. Maga Munkácsy e műveket nem "redukciónak", hanem "kartonnak" nevezi, például a Kunsthistorisches Muzeum lépcsőházi mennyezetképe esetében, amikor azt, noha teljesen kivitelezett olajkép, kartonnak nevezve nyújtja be a múzeum építésvezetősé-

30. Nem sok ilyen nagyméretű szénvázlat maradt fenn. Végvári katalógusa szerint: Festmények Nr 311 továbbá rajzok Nr. 200; — Joseph Kohnen közli a Golgotához készített szénvázlatot (200 x 400 cm): Munkácsy und Luxemburg. Luxemburg 1984 83, 189
31. A "redukció-vita" a Krisztus Pilátus előtt kis példányának felbukkanása és állami megvásárlása kapcsán tört ki: Esti Kurir 1939 nov. 3; — 1939 dec 23; — Pester Lloyd 1940. jan. 15; — Pest 1940. jan. 29 számaiban. Lásd még: Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály. Budapest 1941 30,40 és Farkas Z. 2. sz. jegyzetben i. m. 609—610. Farkas Z. a számlákban szereplő adatok alapján úgy véli, hogy a művek számlákban szereplő sorrendje a kép elkészültének időpontját követi. Sedelmeyer ellenben a színvázlatokat is gyakran csak a kép végleges elkészülte után vette át. (Addig ugyanis Munkácsynak volt rájuk szüksége). A számlák nem az életmű alakulásának, hanem csupán kettejük üzleti kapcsolatának logikáját követik.
32. Az említett redukciókat lásd Végvári 4. sz. jegyzetben i.m. Festménykatalógus 283, 340, 247
33. Végvári 4. sz. jegyzetben i.m. Festménykatalógus 313, 387, 410, 538, 568

GOLDMAN GYÖRGY:

A Munkácsy Mihály Emlékház Békéscsabán

Igazán ritka dolog manapság, hogy az országban új múzeumi létesítményt adjanak át, így most annál nagyobb örömmel mondom el, hogy Békéscsabán az idén tavasszal, ha minden igaz, megnyílik a Munkácsy Mihály Emlékház. Ennek kapcsán röviden beszámolok a házról, arról, hogyan is került falusinak vélt városunkba az a klasszicista kúria, mi kötötte hozzá a keserű gyermekkort elszenvedettnek hitt Munkácsy Mihályt, és végül, mi történt a házzal az elmúlt száz esztendőben.

A reformkor szakaszosan változó gazdasági életében voltak virágzó búzakonjuktúrás idők, voltak a kereskedelemnek magasra ívelő periódusai. Egy ilyen pillanat segítette ahhoz Steiner Jakabot, (Munkácsy nagynénjének férjét), hogy az Apponyi grófok intézőjeként, maga is birtokot szerezvén olyannyira meggazdagodjék, hogy a csabai szőlők szélén, mindjárt az öreg Omaszta Zsigmond nemesi laka mögött valamikor a harmincas évek végén szilárd fundusra házat építsen magának. A ház, nyolcszobás kis kastély, nevezzük kúriának, a kor stílusát követi, klasszicista, még nem érintette meg a negyvenes évek közepén divatba óvakodó romantika szele. Kéttraktusos. Kilenctengelyes keleti homlokzata közepén kissé kiülő középrizalit felett attika-fal látszik, nyugati homlokzata alatt nyitott tornác nyúlik el, ami előtt négyzetalapú feljáró terpeszkedik. Nem mondok kocsifelhajtót, hiszen mint az Emlékiratokból tudjuk, az ide érkező árva gyermeket nagynénje a széles bejárati lépcsőn üdvözölte, kocsik pedig már abban az időben sem közlekedtek a lépcsőkön. A feljárót toszkán oszloprend keretezi, ennek nyugati vége fölötti timpanon emelkedik.

Akkortájt, a bukott szabadságharc után Békéscsaba igen csöndes falu volt, ahol jobb sorsra érdemes férfiak reméltek és kaptak búvóhelyet, nyitott szívű, szabadelvű környezetben. Csabán akkoriban olyanok éltek, mint Kis Péter (háza Steinerékkel szemben, az út túloldalán állt), aki az Aradon kivégzett Kis Ernő közeli rokona volt, vagy Kállay Róza, Omaszta Lajos felesége, akinek édesapját 1849-ben Aradon végezték ki, vagy éppen a jeles lelkész-történész Haán Lajos. Reök István, Munkácsy nevelőapja 1850-ben érkezett ide. Életpályáját aligha áll módunkban ehelyütt bemutatni, csak két szakaszát említjük. Eperjesen volt diák, környezetébe olyan fiatalok tartoztak, mint Haán Lajos, Henszlmann Imre, Pulszky Ferenc, Hunfalvy János, hogy csak a legismertebbeket említsük. Ügyvédi pályáját megkezdeni Pestre utazott, ott az Ellenzéki Kör jegyzője lett annak megalakulásától fogva, ahol a szűkebb választmányban Teleki Lászlóval, Bajza Józseffel, Irányi Dániellel és nem utolsósorban Vörösmarty Mihállyal dolgozott együtt. A bukás után Klauzál Gábor minisztériumában betöltött magas rangja miatt kényszerült testvérének lakóhelyére, Csabára me-

nekülni, eleinte persze ideiglenesen, a pesti visszatérésben reménykedve, végül azonban örökre. A kiegyezés után igen tevékeny szerepet vállalt a város vezetésében, mondhatjuk, a polgári fejlődés egyik motorja volt. Múzeumalapítást, színházépítést kezdeményezett, a városi közgyűlésben számtalan gazdasági fejlesztő javaslata hangoztt el. Tudjuk róla hogy naponta hegedült, pártolta és segítette a művészeteket, egyik levelében szomorúan sóhajtott fel, hogy bár magam is inkább művész lettem volna. Kollégiumi diáktársa, Vahot Imre is úgy ír róla az eperjesi évekre emlékezve, hogy "ő volt közöttünk a legkitűnőbb színészi tehetség." Mindezek alapján, és elemezve az irodalomban fennmaradt utalásokat, arra a megállapításra kellett jutnunk, hogy Reök István nem az a gonosz mostoha volt, amiképpen az Emlékiratokban megjelenik előttünk, hanem következetes, szigorú, de szerető apja, aki a tanulásban bizony enyhén szólva nem túlzottan jeleskedő unokaöccsének biztos kenyeret, szolíd polgári megélhetést akart adni az asztalosszakmával. A Munkácsyval fennálló bensőséges viszonyát későbbi szeretetteljes levelezésük, meg az bizonyítja, hogy a világhírű művész, hacsak tehette haza-hazajött Békéscsabára, hogy nagybátyját, itt élő unokatestvérét meglátogassa.

A kis Munkácsy, amint az itt ülők mindannyian jól tudják, nagynénje tragikus haláláig mindennapos vendég volt ebben a házban, ide kötötték a gondtalan gyermekkor szálai, a mazsolás kalács, a látható gazdagság megannyi apró jele. Már kevésbé közismert, hogy az 1854 után itt háztulajdonossá váló Omaszta család tagjai is közeli baráti körébe tartoztak, a nála alig nyolc évvel fiatalabb Omaszta Gyulával például a vendégkönyv tanúsága szerint együtt tettek látogatást a gyulai múzeumban a művész 1874-es látogatása alkalmával. Természetesen az sem mellékes körülmény, hogy Reök István második felesége, Munkácsy kedvelt unokaöccsének édesanyja Omaszta Mária volt.

Az Omaszta család az 1950-es évekig lakta a házat, amiből a szocialista korszak tejbegyűjtő állomást, pártházat csinált, kisebb lakásokra szabdalta az egykor pompás épületet, felparcellázta, beépítette a nagyszerű parkot. A család utolsó tagjának, Omaszta Ilonának azonban sikerült értékeinek egy részét kimentenie innen, képeit, bútorait magával vihette szűkös Lázár utcai albérletébe.

Élete alkonyán az evangélikus egyház gyámolította, ezért történhetett, hogy ingósjágait az egyházra hagyta. Szinte hihetetlen, és feltétlenül az egyházi vezetők történelmi tisztánlátását, a valódi értékek iránti fogékonyságát dícséri, hogy ezek az értékek mindmáig együtt maradtak. A legutóbbi években a város és az egyház közelebb került egymáshoz, így lehetőség nyílt arra, hogy a teljes hagyatékot — nyugodtan mondhatjuk, hogy az Omaszta-gyűjteményt — az evangélikus presbitérium rendelkezésünkre bocsátotta, tulajdonjogának megtartása mellett kiállításra átadta, annak fejében, hogy a szükséges restauráltatást a magunk költségén elvégezzük.

Ezek után szinte természetesen alakult ki elképzelésünk, ne pusztán képtár, és ne pusztán rekonstruált kúriabelső legyen ez a ház, legyen együtt a kettő, és legyen egyik sem igazán, legyen valami sajátos, valami különleges, amiyent csak itt láthatunk. Mind a ház, mind pedig az egykor benne állt bútorok hallatlan igényességről tanúskodnak, ami oda bekerülhetett, az a maga nemében korának legjobb alkotásai közül való volt. Ezt az igényességet megpróbáltuk a helyreállításban is érvényesíteni, sajnos nem mindig sikerült, gyakran veszítettünk csatát a műemlékvédelmi hivatal időnként megmagyarázhatatlan és történetietlen követelései miatt.

A bútorok közül minél többet be akarunk mutatni, hogy lehetőleg közelebb maradjunk az egykori lakóépületi funkcióhoz, ám ne sértsük az új múzumi funkciót sem. Ragaszkodunk ahhoz is, hogy bútoraink harmonikusan illeszkedjenek a Munkácsy-képekhez, a szobák falai ne idegenül tekintsenek a belső térbe.

Szimmetrikus elrendezést követünk, hiszen a klasszicizmus talán az egyik legszimmetrikusabb stílusa történelmünknek. Három szobát nem díszít Munkácsy-kép, az első, északkeleti sarokszobába késői biedermeyer, neorokokó berendezés kerül, a közpén kitáruló szalonban ónémet ülőgarnitúrák és a már említett Omaszta Gyula életnagyságú díszmagyarban készült egészalakos képe mellett a család két Bécsből hozatott festményét tervezzük bemutatni, az utolsó szoba pedig bécsi stílusú ebédlő lesz, a falon családi portrék sorakoznak, azokat Haán Antal festette.

E szobák között fekszik az a két-két terem, ahol a festménykiállítást rendezzük be. Itt a bútorzat már valamivel ritkább ám ide is kerülnek nagyobb darabok, a másodikba például két egyajtós, intarziás biedermeyer szekrény is. A legfiatalabb bútorok a szecesszióhoz köthetők, két karosszék és egy tülöklábú asztal képviseli ezt a stílust.

Befejeznem úgy kellene, hogy ezek között a bútorok között tekinthetők majd meg Munkácsy képei, azonban gyanítom, hogy mégis inkább a Munkácsy képek körül kell majd keresnünk az Omaszta-bútorokat, hiszen bármily mívesek is azok, kiemelkedő iparosok termékei, a képeket az egyik legnagyobb magyar művész festette.

BAKÓ ZSUZSANNA:

Munkácsy festmények a Békéscsabai Emlékházban

A Munkácsy Mihály Emlékház berendezésével és megnyitásával az eddigiektől eltérő jellegű és bizonyos tekintetben különleges emlékhellyel ismerkedhet meg a múzeum és művészbarát közönség. Az itt látható kiállítás ugyanis két — voltaképpen önállóan is kezelhető — gyűjteményegyüttes egymást kölcsönösen kiegészítő bemutatására vállalkozott. A kisnemesi kúria hangulatát híven visszaadó historizáló bútoregyüttes, a ház lakóit megörökítő dokumentum értékű festmény-anyaggal, továbbá írásos és fénykép-anyaggal egészül ki. A ház legreprezentatívabb négy szobájában pedig a bútorokhoz harmonikusan illeszkedve, Munkácsy Mihály műveiből válogatott kiállítással találkozhat a látogató.

A klimatizált termekben elhelyezésre kerülő, az életmű egészéből válogatott festményanyag bemutatja a legfontosabb periódusokat és ha hiányokkal is, de megkísérel képet adni a művész alkotó pályájának egészéről. A művek válogatásánál a rendelkezésemre álló műtárgyegyüttes számbeli korlátait figyelembevéve igyekeztem a fenti szempont szerint teljességre törekedni, vagyis érzékeltetni az 1864—1894 közé eső, s nagyjából négy nagy szakaszra osztható életmű stiláris változásait és különbségeit. Kétségtelen, hogy az igazán jelentős főműveket nélkülöznöm kellett, ugyanakkor redelkezésemre álltak az évek óta Békéscsabán lévő és a Magyar Nemzeti Galériában ily módon nem látható korai, pályakezdő alkotások, melyek most az időrendiség rendszerében új értelmezést kaphatnak. A látogató nemcsak a művész remekműveivel találkozhat, nemcsak a már kiforrott eredményt láthatja, hanem közelebb kerülhet az alkotás buktatókkal teli, göröngyös útján járó emberhez is. A kiállítás éppen az időrendiség révén — érzékeltetni próbálja azt a folyamatot, amely során Munkácsy eljutott a művészi kiteljesedéshez. Szeretnénk bemutatni miként követték a klasszicizáló romantikus stílusában készült korai műveket a realizmus drámai hatásait felvillantó népi életképek, majd a fénnyel telített, színektől ragyogó szalonképek és végül az alkotó ember magányát és problémáit felvető filozófikus — moralizáló alkotások.

Az Emlékház állandó kiállításán szereplő művek között akad jónéhány olyan is, melyeket nagyon ritkán, vagy még egyáltalán nem látott hazai közönség, így többek között a Krisztus Pilátus előtthöz festett Krisztus tanulmány, a Leány a kútnál, vagy a Persely előtt című munkák.

Az első teremben az 1864—1867 közötti korai, pályakezdő periódus művei láthatók. A legkorábbi 1864-ből Reök Irén arcképe, melynek érdekessége a leány vállán ülő légy élethű megfestése, s mely talán a realista valóságlátás első, kissé különös megnyilvánulásaként is felfogható. A kép mindenesetre tökéletesen illeszkedik a korszak bidermeier hagyományaihoz és szemléletéhez, éppúgy mint párdarabja Reök Gabriella arcképe ugyanebből az évből. A rövid bécsi tanulóévek terméke a Falusi felolvasás, melyet még 1864-ben Pesten kezdett el, de Bécsben fejezett be, s melynek kifejezésmódja, kompzíciója, emlékezetbe idézi a klasszicizáló romantika népi életképének világát — Jankó János és Lotz Károly műveinek hangulatát. Romantikus alaphangulatú, kissé ügyetlen mű az 1866-ban Pesten festett Petőfi búcsúja szülei házától, amely jól mutatja a kompzíciós bizonytalanságot és a karakter ábrázolás erőtlenségét. A romantika erőteljes hatása érződik az 1867—68-ban Münchenben befejezett Isaszegi csatatér c. kompozíción, amely a Honvéd Albumhoz készült olajvázlat és idézi a magyar történelmi festészet leginkább Székely Bertalan által képviselt irányzatának befolyását. A romantika iránti vonzalom a legerőteljesebben az Árvíz című 1867—68-ban Münchenben festett művén érvényesül, amely jelzi a tragikus élethelyzetek iránti érzékét, és kitűnő jellemábrázoló készségét.

A Korhely férj vázlata a második teremben, már a lényeges stílusváltást tükrözi. Keletkezésének dátumai szemléletesen példázzák az átmenetet. Pesten kezdte el, Düsseldorfban a Siralomház és a Tépéscsinálók közben dolgozott rajta, de a kép csak Párizsban kapta meg jelenlegi formáját. Elkészülésének ideje 1869—72 közé tehető. A stílusváltás igen kézzelfogható, itt már nem a humoros, bidermeier életkép mosolygós, élettelen figuráit látjuk, hanem érzelemmel teli valóságos embereket. A kiállításon e korszak legérettebb, legtipikusabb példáját a Persely előtt c. mű képviseli, amelyet 1874-ben festett Párizsban. Ugyanebből az évből való a Leány a kútnál, melynek modellje Munkácsyék szobalánya volt. A kép némi távolodás a népi életképek világától és közelebb áll a Rózsehordó nő szemléletmódjához, mivel a tájképi háttér némileg oldja a kontraszt hatásokra épülő komor, sokszor drámai hangulatot.

A harmadik terembe az 1877—1866 közötti művek kaptak helyet. A Judit című, a Miltonhoz készült tanulmánya, színvilágába, és lírai hangvételében még a korábbi periódushoz köthető. Karl Sedelmeyer portréja 1879-ből tárgyilagos, érzelemmentes ábrázolás, amelyből Munkácsy is, mint a korszak számos festője sokat készített. A Délutáni látogatás az 1876 után keltkezett ún. szalonképek egyik leglátványosabb darabja. A gazdag polgárság fényűző életének ábrázolása a témához illő: elegáns, színpompás és tökéletesen érzelemmentes. A Merengő nő 1882-ből szintén a sza-

lonképek közé sorolható, de jóval több érzelemmel, intimitással rendelkezik. A Tájszínvázlat 1880 körül keletkezett és címe is jelzi, hogy vázlatként készült valamely nagyobb, valószínűleg alakos kompozícióhoz, s mint oly sok tájképén szemléletének realista látásmódja líraisággal párosul. A Mozart halála c. nagy kompozícióhoz készült 1886 körül a kiállításon látható kis vázlat. Megoldásaiban közel áll a véglegeshez, s a Requiem próbája közben halálba szenderedő zeneszerzőt örökíti meg expresszív ecsetvonásokkal, élénk színekkel.

Az utolsó, negyedik teremben 1880—94 közötti időszak képei kaptak helyet. Az 1880-ban keletkezet Krisztus Pilátus előtt c. kép a vallásos trilógia első darabja. A kép az emberi szenvedés, a magányos és elszánt ember küzdelmének szimbóluma. Mindezeket leginkább Krisztus alakja testesiti meg, és ezt jól érzékelteti a kiállításon is látható Krisztus alakjához készült tanulmány is. A Krisztus Pilátus előtthöz készült számtalan tanulmány egyike az itt bemutatásra került Alvó férfi címet viselő tanulmány. A mű finom lélektani ábrázolásával jól illeszkedik a kompozíció egészéhez. A másik jelentős Krisztus kép a Golgota, melynek megfestéséhez már 1881-ben hozzákezdett. A kiállításon szereplő mű vázlat ugyan, de kompozíciójában megegyezik a végleges változattal. Eltér azonban tőle a színek frissességében, az oldottabb festésmódban, s festői értékeit tekintve egyike a legsikeresebb vázlatoknak. bár tájképek tekintetében a kiállítás messze nem adja vissza Munkácsy e műfajban kifejtett tevékenységét azért az itt látható Holdkelte című 1881-ben keletkezett kép egyike a legkitűnőbb alkotásoknak. A kép főként a témaválasztás miatt sokat őriz a romantikus tájképek hangulatából, de azért jól érzékelhető a realista szemléletmód, a természeti megfigyelés tárgyilagossága. 1884-ben meghalt Hans Makart az osztrák festőfejedelem és Munkácsy két év múlva 1886-ban megbízást kapott a Bécsi Kunsthistorisches Muzeum mennyezetpannójának megfestésére. A téma adott volt, a Reneszánsz apotheózisát kellett megfestenie. A monumentális műhöz számtalan színvázlat készült. A kiállításon szereplő vázlat legfőbb jellemzője a pazar színgazdagság, a kék-fehér-vörös színárnyalatok váltakozása, energikus ecsetvonások, melyen át jól érezhető az alkotó folyamat spontaneitása. A kiállítás időben legkésőbbi darabja Türr István tábornok arcképe 1894-ből. A komoly katonai és diplomáciai karriert befutott tábornok jó barátságban volt Munkácsyval és Colpach-i házának is több alkalommal vendége volt. Arcképe a reprezentatív, akadémikusnak mondott portré típus közé sorolható.

A Békéscsabai Munkácsy Mihály Emlékház 1994. május 18-án történő megnyitása után állandó kiállításként áll a látogatók rendelkezésére.

KÜRTI KATALIN, Sz.

Munkácsy Krisztus képei

Jézus szenvedéstörténete évszázadok óta fontos témája a képzőművészetnek. Templomok, kolostorok falát díszítik Giotto, Tiepolo, Tintoretto, Rubens sorozatai, múzeumok féltett kincsei Dürer, Rembrandt festményei, metszetei. A kor történései, szelleme, a festő alkata meghatározta, hogy ki, mikor, milyen témát választott Krisztus földi életéből. Tintoretto a halálon győzedelmeskedő, megváltó Krisztust, a világ urát mutatta be, akiből fényesség születik (Velence, Scuola di San Rocco: Keresztrefeszítés, 1565—66), Rubens feltekintő Krisztus alakjai ugyancsak az egyház triumphálásának kifejezői (passió képei az antwerpeni katedrálisban, 1610—1617). A reformáció a hit alapjait kérdőjelezte meg. Különösen Hollandiában vált lehetővé a biblia önálló értelmezése, az eszmei szabadság. Ez eredményezte Rembrandt addig nem látott, mélyen emberi Krisztus képeit. Kezdetben teátrális beállítású, barokkos passióképeket festett, később, ahogy megismerte a szenvedést, a megaláztatást, Jézust, a fájdalmak emberét ábrázolta. Nem a tanító, vagy uralkodó, hanem a szenvedő Jézus lett művei szereplője, az, aki szenvedésével és nem tanításával váltotta meg a világot (Levétel a keresztről 1634 és 1651, Három kereszt 1653, Krisztus a kereszten 1657). Kései művein nem is annyira Jézus alakja, mint a körötte lévő tömeg fogta meg képzeletét (Pilátus bemutatja Krisztust a népnek 1655).

Amikor Munkácsy sorozatra gondolt, a velencei Scuola di San Rocco hatalmas Tintoretto-ciklusa lebegett a szeme előtt, amelyet 1874-ben látott,és amelyről akkor nyáron beszélgetett Haynald Lajos érsekkel, az egyházművészetek támogatójával. A velencei Sala dell'Albergo főfalát a több mint tizenkét méter széles Keresztre feszítés uralja, ezzel szemben áll a Krisztus Pilátus előtt, az Ecce Homo és a Kálvária. Az 1565—67-ben festett tetralógia izgalmas sorozat: tükrözi Tintoretto művészetének egyre szenvedélyesebbé, expresszívebbé válását, újszerű, manierista ikonográfiai elveit. Tér- és tömegelrendezésének monumentalitása hatott Munkácsyra, különösen Golgota című festményére, szemlélete azonban más. Míg Tintoretto az egyház triumphálását személyesítette meg a dicsfénybe vont, győztes Krisztussal, Munkácsy a szenvedőnek, a közösségért életét adó drámai hősnek állított emléket. Krisztus Pilátus előtt-je szemléletében különbözik Tintorettóétól. Munkácsy Jézusa itt nem olyan magányos, mint Tintorettoé, inkább olyan győzedelmes, mint Rubensé. Az 1896-os Ecce Homo Krisztusa viszont Tintoretto és Rembrandt Jézus-alakjának magányosságát idézi fel. Ha utalunk is párhuzamokra, hasonlóságokra, különösen a Golgota esetében, látnunk kell, hogy Munkácsy Krisztus-trilógiája önálló, máshoz

nem hasonlítható alkotás. A festő egy megváltozott, kétkedésekkel teli korszakban élte át a bibliai történést, illetve ürügyül használta azt etikai vélekedésének, megrendülésének kifejezéséhez. Abban a korban, amikor a vallásos szemlélet válsága visszavetette az egyházművészetet, nem ösztönözte a festőket biblikus témák feldolgozására, jelentékeny tényező volt (lett volna) Munkácsy Mihály hármasképe. Nagy kár, hogy Magyarországon még Ipolyi Arnold és Haynald Lajos ösztönzése ellenére sem volt olyan erő 1884 körül, amely itthon tartotta volna a két Krisztus-képet, és a harmadik mű (talán a Feltámadás?) közeli megfestésére ösztönözte volna a még ereje teljében lévő művészt. Szegényebb lett így a magyar egyházművészet egy jelentős sorozattal. Még sajnálatosabb, hogy Munkácsy kevés, un. közösségi feladatot, megrendelést kapott muráliákra. Csak a bécsi mennyezetkép, a Reneszánsz apotheozisa és a magyar parlament számára festett pannó, a Honfoglalás sorolható ide. Az más kérdés, hogy a nagyméretű Milton és a Krisztus képek nagy kerülő után közösségi épületek, könyvtár, illetve múzeum falára kerültek magántulajdonból, ajándékozás és letét útján.

Korabeli lapok és a rajzok tanulmányozása alapján bizonyítható, hogy Munkácsy már 1878-ban dolgozott a Krisztus-témán. Az ötlet, legalábbis vágy szintjén már a 70-es évek elején, legkésőbb 1874-es velencei látogatásánál megszületett. Környezetében, baráti körében többen foglalkoztak a Krisztus-témával, ha más hangsúllyal is: Antokolszkij szobrász, (aki Ivanov műveire is felhívta figyelmét), Zichy Mihály, Gustave Doré, aki szomszédja volt. Doré 1864-ben adta ki biblia illusztrációit, 1867-72 között festette és mutatta be Párizsban, majd Londonban 6x10 méteres óriás képeit, a Krisztus elhagyja a Pretóriumot, Ecce Homo, Pilátus feleségének álma, Mennybemenetel című műveit. Valószínű, hogy Ernest Renan Jézus élete című könyve, Doré óriás-képei, a Milton sikeres körútja és a párizsi világkiállításon kapott kitüntető érme ösztönözték valami nagy jelentőségű és monumentális kép festésére.

A döntő lökést műkereskedője, Karl Sedelmeyer biztatása, tulajdonképpen megrendelése adta. Mint Sedelmeyer leírta: Munkácsy először megdöbbent az ún. szentkép ötletétől, mégis izgatta a kihívás: eredendő lelki habitusa vonzotta a tragikum felé. Ezt bizonyították a magyar népéletből vett képei és a Milton.

1879/80 telén szem- és idefájdalmai kínozták. Morfiumot kapott, fürdőkúrára járt Lamalouba, de a feladat egyre nagyobb munkakedvvel töltötte el. Elmaradhatatlan olvasmánya lett a Biblia és Renan: Jézus élete című könyve. Először ceruzavázlatokat készített, amelyek "gyors és biztos vonásain érezzük az alkotó öröm lüktetését" — írta Meller Simon, aki nem zárja ki, hogy már 1878-ban foglalkozott Munkácsy a témával. Ezt követte a kb. 35 olajban megoldott tanulmány és vázlat. (Krisztus mellképe, feje, Pilátus feje, farizeus fej, Kajafás, ordító suhanc, anya gyermekével,

alvó férfi). 1880 tavaszán készülhetett az első kompozíciós vázlat, amelynek szerkezete meghatározó maradt, bár még négy variációt készített. Ezek egyike a majdnem készre festett "Tömeg". 1880. július 3-án írta Munkácsy Cécile-nek, feleségének, hogy belekezdett a nagy képbe, előző nap egy kiváló modellt talált az egyik zsidóhoz. Panaszkodott a nagy melegre, de azért rendületlenül dolgozott. Ebben az állatpotban látta őt, műterme földszintjén dolgozva Fritz von Uhde, aki később így idézte a lázas munkát:"Rendkívül termékenyítő volt látni, mily biztonsággal rakta a legvilágosabb fényeket a bitumenaláfestésre, s mint festette aztán tele lassankint és világosan az egész alakot... Szívvel-lélekkel ott csüngött a munkáján. Az óriási vásznon igazi elemében volt. Az aláfestésnél valósággal kéjelgett a bitumenben; magából kikelve, tűzzel rohant a munkába... felgyűrt ingujjal, mint egy mázolólegény, tombolt ide-oda a képen, míg végre a türelmetlenségtől lebirva puszta kézzel markolt a festékbe, és egyre szélesebb foltokban alakította a képet. Megesett, hogy aztán ebben az állapotban átment a szomszédjához, egy öreg francia festőhöz, hogy egy kis szuszhoz jusson." Ez a festő, illetve grafikus Gustave Doré volt. Július közepén Munkácsynak meg kellett szakítania a lázas munkát, mert fürdőkúrára kényszerült. Feleségének Írta Karlsbadból augusztus 28.-án: "sokszor gondolok Krisztusomra. Azért gondolok rá, mert nem lehet tőle szabadulnom, mint egy felöltőtől, melyet levetünk, ha melegünk van, és felvesszük egy félórával később. Nem lehet egy olyan eszmétől, melyben egy idő óta élünk és amelyben mindenáron el akarunk mélyedni... nem szabad, hogy az ember hosszú ideig hagyja hűlni azt a kis inspirációt, amije van, mert nincsen más olyan érzékeny és gyönge láng,mint az inspiráció, melynek az ember sohasem sejtheti tartalmát, és amelynek irányát a legkisebb fuvallat is kitérítheti."

Igaz, nem volt még meg minden modellje, és a kellékek is hiányosak voltak, de októberre sokat haladt előre a kép. Hogy mennyire fontos volt munkájához az előzetes tervezés, a kompozíció megtervezése, arra példa egy fénykép. Egyik társaságbéli barátja, de Suse márki készíthette 1880 szeptemberében. Beöltöztetett, beállított modelljeit ábrázolta: mindenki a helyén volt, csak az anya gyermekkel figurát helyettesítette egy bekötött fejű férfi egy kaucsukbabával. Modelljei közül Cesare Leonardi (Jézus) és Nikolo Demario (álló zsidó) neve ismert.

Október elején a háttérrel bajlódott: leírások és ábrázolások százát nézte át, míg rátalált a megfelelő terembelsőre.

A kép nem készült el a Szalon nyitására, 1881 kora tavaszára, bármennyire is igyekezett. Vele sem tettek kivételt, elutasították a késve beadott képet. Sedelmeyer

nem tétovázott; saját palotáját bocsátotta rendelkezésére. Talán még őt magát is meglepte a hatalmas siker, a látogatók naponkénti többezres tömege.

A 417 x 636 cm-es, kb. negyven alakot ábrázoló *Krisztus Pilátus* előtt című festmény témáját János evangéluma 18. részéből merítette: Krisztus és Pilátus első találkozását ábrázolja. A válság csúcspontját ragadta meg: a döntő összecsapást, amelyben Krisztus a győztes. Kezét megkötözték, de szelíd nyugalma erőt és igazságának tudatát sugározza. Talán Pontius Pilátus is érzi, hogy a vádlott a jövő hirnöke, s elsöpri a jelent. Helytartói székében ül, rosszkedvűen latolgatja, mitévő legyen, mit mondjon. Hármas konfliktus alakul ki a képen: Jézus és a tétovázó, de a monolitikus hatalmat mindenképpen védő római helytartó között, Krisztus és vádlói, valamint Pilátus és a tömeg között.

Ahány alak, annyi magatartásforma, annyi gesztus, mégis egység van a változatosságban. Vannak fanatikusok, gonoszok és együgyűek is a tömegben. A vádló főpap igyekszik méltóságteljesnek és igazságosnak, elfogulatlannak mutatkozni. Mások nem titkolják gyűlölködésüket, sunyi, álnok tekintettel követik az eseményeket, ellenséges arckifejezéssel kiáltoznak. Az ellentétet, feszültséget elsősorban színekkel fejezte ki Munkácsy, a vérbeli kolorista. Elmondta barátainak, hogy a Biblia olvasásakor Jézus ruhájának fehér színe gyújtotta fel először képzeletét. Döntő a képen a fehér: sugárzást, tisztaságot jelent Krisztus alakján. A történeti hűségnek megfelelően fehér ruhában van a helytartó is, de felvillan egy fehér folt Krisztus mögött, egy hadonászó férfi ingeként, valamint a gyermekét tartó anya és egy idős férfi fejkendőjén is. A kortársak mágikus erejűek érezték Munkácsy fehéreit és Rembrandtéhoz hasonlították. Színpompájával tűnik ki a vádló főpap és a Pilátushoz közel ülők, állók ruházata. A festőre jellemző kék-vörös-fehér színhatás a drámaiság egyik biztosítéka, a másik drámai elem a kompozíció. Krisztus középen áll, tekintetünk az ő összekötözött kezéről indul el Pilátusig, és vezet tovább az anya alakjáig, az ágáló farizeusig, s vissza a fegyverrel kordont tartó katonán át a főalakig. Az ecsetjárás ugyancsak feszültséget hordoz: élénken, szélesen, indulatosan, szinte vibrálóan rakta fel Munkácsy a festékfoltokat. A kiélezett pszichológiai helyzet, a vélemények ütköztetése izgatta a képen. Nem az elmesélő munkált itt elsősorban (bár a Biblia ismeretében minden alakot, minden mondatot "be tudunk azonosítani"), hanem a drámai zseni: a festő nemcsak az eseményeket, de az eszmék küzdelmét is érzékeltette.

Már 1881-ben gondolkodott a folytatáson, ezt példázza a Halott Krisztus (a sziklasírban) című festménye. Ezt az ötletet elvetette és belekezdett a "Consummatum est!" (Elvégeztetett!) című kálvária témába. Vázlatfüzetének egyik rajza megfeszített

férfit ábrázol, leírva a nevét ("Cecilio Pignatelli, aki után festettem"). A Krisztus fejet Dominique Spagagnáról és Cesare Leonardiról festette, a lovon ülő "arab" modelljei Leon Francoi, az álló zsidóé Nicolo Demario volt. Modelljei olaszok és kivándorlásra váró lengyel, orosz zsidók voltak, akikkel Párizs külvárosában találkozott.

Az első festett tanulmány a Megdöbbenve farizeus alakja 1882. január 25-én született, ezt követte még tizenöt tanulmány, vázlat. 1882-ben festette a fellépő alak-ot, a lovon ülő arabot, több kompozíciós tanulmányt. 1883 nyarán írta feleségének: "Sietve írok neked, mert egy Krisztus vár, szeretném már keresztre feszítve látni". Egyszer magát is felkötteti a keresztre, hogy érezze az izmok fájdalmát, fáradtságát. Így fényképezte le őt a ház barátja, de Suse márki. 1883-ban festett egy színvázlatot, három kompozíciós vázlatot, Krisztus mellképet, a Krisztus a keresztfán tanulmányt.

1884-ben megállás nélkül dolgozott. Tovább érlelte a *Golgota* kompozíciós tanulmányát, két tanulmányt festett Krisztus a keresztfán címmel, egy Krisztus-fejet és tanulmányfejeket. A nagy vázlatnál az első Munkácsy ösztöndíjas, Révész Imre segédkezett. Megfeszített munka után, 1884 húsvétjára készen állt a mű, amelyet Elítélt , majd Krisztus a Kálvárián, Golgota címmel illettek. A festés sorrendjéből is látható, hogy Munkácsyt szinte jobban izgatta a tömeg, a színhelyről távozók lelkiállapota, mint a gyászoló csoporté.

Mint ahogy 1881-ben, most is készített egy redukciót (feles másolatot) Sedelmeyer kérésére 1885-ben, majd a Szent asszonyok a keresztfánál című két változata és az ún. drezdai Pieta készült el. Ezek a művek csak a Kálvária részt jelenítették meg a nagy képet ért kritikák miatt.

A *Golgota* című hatalmas vásznat (460 x 712 cm) még nagyobb ünneplés fogadta Párizsban, mint az első képet. Sedelmeyer visszahozatta a *Krisztus Pilátus előtt*-et diadalútjáról és együtt, egymással szembe állította ki.

Míg az első festménynek zárt tér, a törvénykezési terem a színhelye, a Golgotá-é a Koponyák hegye. Ott az adott tér is segített összefogni a kompzíciót, itt a hatalmas természeti kép szinte elnyeli a csoportokat. Az első kritikák is kifogásolták, hogy tulajdonképpen két részből áll a kép: a Kálvária-csoportból és az eltávozó tömegből. Nem véletlen, hogy Munkácsy később négy-öt változatban is feldolgozta a Kálvária-részt. A legjobb változat, a drezdai feszület, sajnos elpusztult.

A Kálvária-dombon áll a három kereszt, a középső Krisztusé. Körülötte csoportosulnak hívei: a szótlanul, dermedten álló, vörösruhás János evangélista, az anya, Mária

és Mária Magdolna. Balra a "másik" Mária áll, akinek szenvedélyes gesztusai, átlós kéztartása átvezet e statikus kálvária jelenettől a mozgalmas tömegig. Mellette áll az ács zord alakja, aki munkáját végezve, közönyösen távozik. Lajtorjája két részre osztja a csoportot, s kitűnő ritmust teremt a középtérben. Alig látható szálak kötik össze a keresztre feszítetteket és a tömeget: az ács lajtorjája, a fegyverek és a másik szélről visszatekintő lovas. A legizgalmasabb alak ő, valamint a bal szélen futó, menekülő, titokzatos férfi, és a megdöbbenve vitatkozó két farizeus, a megrendelő centurio. Ők lehetnek az ébredező lelkiismeret jelképei.

A mű legnagyobb erénye a jellemzőerő és a tájfestés. Munkácsy ekkoriban sok vázlatot készített Colpachon, az egyik nagyméretű alkonyi képe, a Hazafelé vöröslő égboltja jelenik meg itt is, a Golgota hátttereként. Ez az ég vésztjóslóan ismétli a megtörtént, jóvátehetetlen drámát, amelyet Máté evangéluma írt le (27. rész).

A Golgota után csak a levétel a keresztről, a sírbatétel, a feltámadás, vagy a mennybemenetel jelenetének megfestése következhetett volna. Munkácsy már 1884-ben úgy nyilatkozott Budapesten, hogy új képre gondol, a feltámadásra, az eszme győzelmére. 1896-ben mégis az *Ecce Homo*-val köszönt be Budapestre, az ezredéves ünnepségekre. Mik késztették arra, hogy visszanyúljon a bibliai történésben s Krisztus-Pilátus második, fájdalmas találkozását fesse meg? Idegbetegsége elhatalmasodott, szkepszise elmélyült (mélyen megrendítette a Dreyfus per). Sedelmeyerrel már felbomlott szerződése, művészetét kezdték elfeledni, mindenki az impresszionisták műveit vásárolta. Engedett Kádár Gábor magyar származású nyomdász, grafikus kérésének, hogy tegye teljessé a trilógiát. Témaválasztását biztosan motiválta Renan eszménye, — hogy csodák nincsenek, a feltámadás és mennybemenetel nem lehetséges — és Anatole France 1892-ben megjelent Le Procurateur de Judée (Judea helytartója) című novellája. Az író hősei L. Aelius Lamia és Poncius Pilátus, akik életük alkonyán találkozva felidézik egykori, Galileia provinciabeli élményeiket.

Anatole France ennek az ókori történetnek az elbeszélésével aktualizálni kívánt, kora égető gondjaira utalt. Nem véletlen, hogy e moralista író 1894-ben a Dreyfus-per legszenvedélyesebb harcosa, Zola társa lett. Részt vett az egyházpolitikai küzdelmekben, s közel jutott Strauss és Renan felfogásmódjához.

Munkácsy 1893 körüli vázlatfüzeteiben több, mint 40 lapot, 80 oldalt töltenek meg mozdulat- és részlettanulmányai. Az első olajvázlat már 1892—93 fordulóján készen állt. Második vázlatán a tömeg teatrális mozdulataira helyezte a hangsúlyt. Ennek az

élőkép-szerűségét feloldotta a harmadikon, s ezt az ún. "Malonyay-féle első vázlatot", vagy színvázlatot tekintette a végleges mű alapjainak 1894 körül.

1894 tavaszán festette azt a nagyméretű karton-vázlatot, amelyet kiállított egy jótékonysági tárlaton. Május 30-án írta feleségének: "Utolsó pillanatig a Krisztusomon dolgoztam, mely ki van állítva. Valójában jól hat, jól van kiállítva. De hogy a szent atyák társaságát gazdagítsa, azt alig hiszem". Ez a kijelentés arra utal, hogy kételkedett a bibliai csodákban, az igazság győzelmében. Az emberi élet céljáról, az erkölcsi haladásról, a jóért folytatott küzdelemről és annak áldozatosságáról szól a drámai hatású mű. Összehasonlítva a három festmény főalakját, feltűnik, hogy Krisztus nem a bibliai történés, hanem a megfestés sorrendjében lesz egyre elesettebb. Míg az első kép fehérruhás alakját joggal nevezhette Lyka Károly higgadt, keleti jogtudósnak, az *Ecce Homo* Krisztus arcában a szenvedő, nagybeteg Munkácsy belső önarképére kell ismernünk. 1895—96 fordulóján több tanítvány segítségével készült el a 403 x 650 cm-es végleges kép, Munkácsy utolsó műve. Szinte minden vonatkozásban gyengébb az előző kettőnél: színvilága fáradt, fagyos, fakó (már 1896-ban is ezt írták róla), szerkezetileg azonban összefogottabb a Golgotánál. A törvénykezési palota udvarán játszódik a dráma, árkádos udvarbelsőben tűnik fel a hetvenhárom életnagyságú alak. Krisztus ugyan nem közepén áll, hanem a megemelt oszlopos erkélyen, de kétségtelenül központi alak, Poncius Pilátussal együtt. Ez a mások találkozása a helytartóval, arca beesett, meggyötört, tekintete megtört. Rá mutat, őt mutatja be a népnek a vörös szegélyű fehér tógában álló Pilátus, akit katonái vesznek körül. Krisztusra szegeződik minden szem, de az ő tekintete nem válaszol, az égre mered. Az emelvény alatt hömpölyög, hullámzik a tömeg, az indulatokat semmi sem fékezi. Az egymásba érő mozdulatok, a heves gesztusok mozgást, drámaiságot érzékeltetnek. Karok, öklök, hátak csapódnak össze, egymást érik a különböző érzelmi állapotban lévő (szitkozódó, megdöbbenő, gúnyolódó, feleszmélő, tiltakozó) emberek. Az ujjongó, ugrásra kész férfiak támadó, széles mozdulatai mellett a nők gesztusai finomabbak (Bűnbánó Magdolna, a gyermekét tartó anya, az idős koldusasszony, az ájult, mozdulatlan, hamuszürke arcú Mária). A kortársak a lépcsőnél álló szakállas férfit Nicodemussal, a hátul, oszlopnál lévőt arimethiai Józseffel, az anya és János mögötti férfit Péter apostollal, az ordító inas mögöttit pedig Judással azonosították. Ezt tehették, hiszen Munkácsy művei, főként az utóbbi, narratív, elbeszélő stílusú. Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy mással össze nem hasonlítható, különleges sorozatot készített, amely egyaránt hatott a vallásos emberekre és Renan híveire, a szabadgondolkodókra.

A két első festmény hatalmas diadalutat tett meg Európában és Amerikában. Párizsban olyan szenzáció volt a Golgolta bemutatója, hogy még Maupassant is megörökítette a Bel ami-ban. Karl Sedelmeyer értett a hatás eléréséhez és fokozásához. Mindenhol tompított fényű szobákban állította ki a képeket, ügyelt arra, hogy a nézők valóságos áhítattal, csendben nézhessék. A New-York Herald tudósítójától és egy svéd lapból megtudjuk, hogy a képet (képeket, mert vázlatokat is vitt Sedelmeyer) sötét "kamrában" mutatták be, amelyet misztikus módon elrendezett bársony drapériával vontak be. Ennek egyik végén nehéz függönyökkel díszített alkóv, fülke nyílt, amit művészien világítottak meg felülről. Ennek hatására a figurák bámulatosan plasztikusan álltak a néző előtt, aki azt érezhette, hogy élettel és mozgással van a jelenet telítve.

Párizs után Bécs, Budapest, Brüsszel, Amszterdam, Varsó, a német városok, Christiania (a mai Oslo) következett, majd Nagy-Britannia, ahol többre becsülték Munkácsy képeit Gustave Doré már említett óriásképénél. A Krisztus képek bemutatása a múlt századi menedzselés izgalmas fejezete. Karl Sedelmeyer az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb műkereskedője volt a XIX. századnak. Igazi menedzsertípus volt, aki soha nem látott gondossággal készítette elő és bonyolította a szállításokat, készítette elő a bemutatókat. A kor jónevű íróival, kritikusaival (pl. Silberstein Ötvös Adolffal, Albert Wolffal, Bukovics Ernővel) íratta az elemzéseket, könyveket adott ki 1886—87-ben az előző évek sajtóméltatásaival. Charles Waltnerrel és Karl Köpinggel készíttetett metszeteket, amelyeket tízezerszámra adott el.

1882—86 között előkészítette az amerikai utat. 1886 novemberében áthajózott a Krisztus Pilátus előtt-el, követte őt Munkácsy is, akit úgy ünnepeltek, mint annak idején Kossuth Lajost. 1887 októberében a Golgotá-t vitette az újvilágba Sedelmeyer, amelyet ugyancsak a new-yorki Old Tabernacle-ben mutattak be. Teológusok, prédikátorok tartottak előadást a festmények előtt és számtalan írás, tanulmány jelent meg, amelyek közül a kubai José Marti "new-yorki levelei" és cikkei emelkednek ki. A Munkácsy képek hatására több dél-amerikai város templomaiban helyeztek el másolatokat helyi festőktől.

A két festményt John Wanamaker milliomos vásárolta meg 120 000 és 100 000 dollárért (más forrás szerint 175 és 160 000 dollárért).

John Wanamaker szegény sorsból küzdötte fel magát és a 80-as évekre Amerika egyik leggazdagabb embere lett. Holland származású, mélyen vallásos ember volt, aki a nagy kvéker városban, Philadelphiában élt. 1886 őszén meghívta Munkácsyt, aki elkészítette kislánya portréját.

Mint később elmondta John Wanamaker: Sedelmeyer "a Brodway Tabernacleban, templomi környezetben, ünnepies épületben állította ki" az első Krisztus képet. "Belépek a tabernáculumba, két-háromszáz térdelő embert látok a kép előt. Halk mormolás. . . Kezükben a biblia. . . Imádkoznak. . . Sírnak. . . Idegenül állok a környezetben. Első pillanatban nem éreztem semmi nagyságot, meghatottságot. . . Azután hazamentem s nézegetni kezdtem a többi Krisztus-képet. . . Valahogyan elémkerültek Doré és Benjamin West Krisztusai . . . És akkor egyszerre megértettem. . . Az ő Krisztusaik lágyak, idelisak, nőiesek, a Munkácsy Krisztusa ember. . . Szenvedő, fáradt, szomorú ember, a nyakán ráncok. . . Látszik rajta, hogy előtte való éjszaka nem aludt, gyalog, elcsigázva jött Gettsemanból. . . Ember, aki az emberiségért meghal. . . Erre eszméltem rá."

A két festményt Lindenhurst nevű vidéki házában tartotta Jenkinstownban. Egyszer engedte vissza Európába azokat: az 1889 évi párizsi világkiállításra, itt kitüntető érmet kaptak. A másik világkiállítás, amelyen szerepelt a két mű, az Amerika felfedezésének 400. évfordulóját ünneplő chichágói volt. John Wanamaker vidéki képtárában tűz ütött ki 1907 február 8-án. Ekkor azt az utasítást adta telefonon, hogy először a két Munkácsy festményt mentsék vakkeretükből kivágva, s a hóra dobva. Az addigi 70—80 alkalommal történt csomagolás, utaztatás után ez volt a legnagyobb "megrázkódtatás" a Golgota történetében. 1907—1910 között történt a többé-kevésbé szakszerű restaurálás, pótlás.

1911-ben W. Howard Taft elnök nyitotta meg Philadelphiában a híres Wanamaker-store-t, amelynek ötezer alkalmazottja volt. A nyolcadik emeleten külön képtárat alakított ki a tulajdonos, s itt helyezte el egymással szemben a két nagy festményt (az első kép 410 x 630 cm-es, a Golgota 460 x 712 cm-es méretű). Mellettük állt még egy O. Tanner nevű néger festő pár műve és a Munkácsy ösztöndíjas Hans Temple: Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi című alkotása. John Wanamaker örökösei közkinccsé kívánták tenni a festményeket, ezért minden húsvéti szezonban a nagy átriumban függesztették ki.

Az Ecce Homo is hosszú utat járt be, de ez már nem volt diadalút. Kádár Gábor Budapest után Bécsbe, Brüsszelbe, Angliába, Írországba vitte el, itt látta James Joyce 1899-ben, az Irlandi Királyi Akadémián. A 17 éves ifjú a mű drámai erejét, a jellemzőerő nagyságát emelte ki kritikájában.

Ezt követően egy angol-amerikai konzorcium vándoroltatta az Ecce Homo-t Amerika-szerte. Itt korántsem volt olyan érdeklődés iránta, mint a két első kép bemutatása idején. Bizonyára látta John Wanamaker is, de nem vásárolta meg, nem tette

teljessé a Munkácsy trilógiát gyűjteményében. Arra sem nyílott alkalom, hogy együtt, egy helyen mutassák be a három festményt, mert a két első kép ekkor még Wanamaker vidéki otthonában volt. Így történt, hogy az Ecce Homo-t visszahozták Európába és 1914-ben Budapesten mutatták be. Az Ernst Múzeum nagy Munkácsy kiállításának rendezői: Ernst Lajos és Lázár Béla felvetették a Krisztus-trilógia megszerzésének ötletét egy nagy magyar székesegyház számára. Tárgyalást folytattak John Wanamaker-rel, aki hajlandó lett volna átadni a két nagy festményt, az amerikai-angol konzorcium pedig az Ecce Homo-t. A terv nem valósult meg, mert kitört az I. világháború. Ebben a reménytelen helyzetben tűnt fel Déri Frigyes kereskedelmi tanácsos, bécsi selyemgyáros és műgyűjtő, aki már több magyar múzeumot segített. Érdeklődése a tízes években fordult Munkácsy felé, amikor a Szemere Miklós-féle gyűjteményből megvásárolta a korai Búsuló betyár-t, majd a Fiatal luxemburgi nő arcképé-t. 1913-ban, a Pisko féle aukción 15 000 koronát adott a Golgota színvázlatáért. Érthető, hogy meg akarta szerezni az Ecce Homo-t is. 1916-ban 76 000 aranykoronát adott érte és Bécsbe szállította. Halála után, nagy művelődéstörténeti hagyatéka részeként, Debrecenbe került a Munkácsy anyag.

1923-ban, amikor Déri Frigyes még jelen volt a Déri Múzeum alapkő-letételénél, Györgyi Dénes építésszel együtt határozták meg a Munkácsy terem jellegét. A múzeum avatása (1930. május 25.) óta különálló, tetővilágításos teremben állnak Munkácsy művei, a bejárattal szemben a hatalmas méretű Ecce Homo. 1993 augusztusától szomszédjába a Golgota, amerikai letétként.

A Wanamaker alapítvány 1988 februárjában a Sotheby's aukciójára küldte képtárának 16 festményét, többek között Munkácsy két óriás-képét. A Krisztus Pilátus előtt-et egy magát meg nem nevező, telefonon aukcionáló, kanadai gyűjtő vásárolta meg, a Golgotá-t Julian Beck, azaz Bereczki Csaba Gyula, a new-yorki Pannónia Galéria tulajdonosa. 1991-ben döntött úgy Pamela és Julian Beck, hogy hazaküldi a Golgotá-t. A letétet a Magyar Nemzeti Múzeum fogadta. A Déri Múzeum restaurálttatta Debrecen városa, Hajdú-Bihar megye közgyűlése, valamint a Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium támogatásával.

A Golgotá-t először 1884 szeptemberében mutatták be Budapesten, a régi Műcsarnokban (ma Képzőművészeti Főiskola), másodszor 109 év múlva, 1993 húsvétján, a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1993 Szent István napjától a Déri Múzeumban áll a mű az Ecce Homo társaságában, előreláthatólag az ezredforulóig. Mellettük látható a Magyar Nemzeti Galéria jóvoltából a Krisztus Pilátus előtt feles másolata, ún. redukciója, tehát egyfajta trilógia áll most is, így is a teremben.

A *Golgotá*-t a református Debrecen épp oly szeretettel fogadta, mint annak idején az Ecce Homo-t. A mű nagy hatással van a szakmára is, hiszen száz év óta úgy írtak róla, úgy kritizálták, hogy nem látták eredetiben, csak reprodukcióban. Ezzel a festménnyel való foglalkozás megindíthatja Munkácsy művészetének újraértékelését.

* * *

Irodalomjegyzék

KÖNYVEK, KATALÓGUSOK

Le Christ devant Pilate de Michel de Munkácsy — Coférence faite á la Société de Saint-Jean par *Gabriel-Désiré Laverdant*. Paris, MDCCCLXXX.

Christ before Pilate by Munkácsy Paris, 1886. Christ on Calvary by Michael Munkácsy. New York, 1887.

Munkácsy Ecce Homója képekkel. Bp., a millenium évében Írták: Malonyay Dezső, Bródy Sándor, Szana Tamás.

Munkácsy und sein Ecce Homo. Wien, 1896.

Munkácsy et son Ecce Homo. Bruxelles, 1897.

Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály élete és munkái Bp. 1898.

Malonyai Dezső: Munkácsy Mihály I—II. Bp., 1907.

Feleky Géza: Munkácsy Bp., 1913.

C. Sedelmeyer: Michel von Munkácsy. Sein Leben und seine künstlerische Entwicklung. Paris, 1914.

Rózsaffy Dezső: Az igazi Munkácsy — Le vrai Munkácsy. Bp., 1934.

Lázár Béla: A Munkácsy-kérdés. Bp., 1936.

Farkas Zoltán: Munkácsy Mihály. Bp., 1941.

Lyka Károly: Munkácsy Mihály. Bp., 1952.

Munkácsy Mihály válogatott levelei. Bp., 1952. Szerkesztette és az idegen nyelvű levelekt fordította: *Farkas Zoltán*. A bevezetőt írta: *Végvári Lajos*.

Munkácsy Mihály-kiállítás. Budapesti Műcsarnok, 1952 (katalógus). Írta, szerkesztette: *Oltványi Imre*, bevezetővel ellátta: *Pogány Ö. Gábor*.

Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Bp., 1958.

Lyka Károly: Munkácsy. A művészet kiskönyvtára, IL. Bp., 1964.

Perneczky Géza: Munkácsy Mihály. Bp., 1970.

Végvári Lajos: Munkácsy Mihály 1844—1900. Bp., 1983.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája (Bp., 1989).

TANULMÁNYOK, CIKKEK

György Aladár: Munkácsy legújabb képe. Koszorú, 1881. VII. 268—274.

Keleti Gusztáv: Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy Mihály festménye. Fővárosi Lapok, 1882. február 28. (ill. Művészeti dolgozatok, 1910. 146—156).

Ipolyi Arnold elnöki beszéde, mellyel az OMKT 1882. febr. 22-i közgyűlést megnyitotta. házművészeti Lapok, 1882. III. 65—79.

Pasteiner Gyula: Munkácsy Mihály olajfestménye: Krisztus Pilátus előtt. Budapesti Szemle, 1882. 30. kötet, 71—102.

Pasteiner Gyula: Krisztus a Kálvárián. Festette Munkácsy Mihály. Budapesti Szemle, 1884. 40. kötet, 370—387.

Szana Tamás: Munkácsy Mihály. Magyar művészek. Műtörténeti vázlatok képekkel. Bp., MDCCCLXXXVII. 1—32.

Lyka Károly: Munkácsy. Élet, 1891. I. 4. 271—284.

Kereszty Viktor: Munkácsy Mihály "Ecce Homo"-ja az ezredéves kiállításon. Új Magyar Sion, 1896. X. 373—379.

B. S. (Bródy Sándor): Munkácsy új képe (Ecce Homo). Új Idők, 1896. 445—446.

Az "Ecce Homo". Munkácsy új festménye. Vasárnapi Újság, 1896. 280—290.

Lyka Károly: Munkácsy művészete. Új Idők, 1900. 418—421.

Éber László: Munkácsy Mihály (1844—1900). Új Magyar Szemle, 1900. 209—244.

Uhde, Fritz von: Munkácsy Mihályról. Új Idők, 1911. I. kötet 249—251.

Bálint Aladár: Munkácsy Mihály jubiláris kiállítása. Nyugat, 1914. 491—492.

Pásztor Árpád: Wanamaker Munkácsyról. Új Idők, 1914. 498—499.

Reményi József: The Munkácsy Room. A hét, 1914. 753—755.

Lázár Béla: Krónika. Munkácsy-kiállítás. Művészet, 1914. 332—344.

Elek Artúr: Munkácsy Krisztus-képei. Nyugat, 1926. 844—846.

Meller Simon: Munkácsy vázlatrajzai a Krisztus Pilátus előtthöz. = Országos Magyar Szépművészeti Múzeum évkönyei 1927—28. V. kötet, 163—170.

Petrovics Elek: Munkácsy Mihály = Kiny, a Budapesti Szemle 1944. évi decemberi számából (Bp., 1944), 233—247.

Farkas Zoltán: Munkácsy és Sedelmeyer — Magyar Művészettörténeti Munkaközösség évkönyve, 1953. Bp., 1954. 607—611.

Egri Péter: James Joyce kritikája Munkácsy Mihály Ecce Homójáról = Művészet, II. 1961. 1. 18—21.

Ybl Ervin: Lev Tolsztoj és Munkácsy. Visszemlékezéseimből. Művészet, 1965 2.

7—8.

Sárdy Lóránt: Az "Ecce Homo" — Munkácsy Mihály festményének restaurálása. Déri Múzeum évkönyve, 1968. Debrecen, 1969. 635—654.

Salvador Bueno: José Marti Munkácsyról. Művészet, 1975. 11. 45.

Bartha Attila: A Munkácsy hagyaték fotogrófiáiról. Művészet, 1978. 7. 8—11.

Németh Lajos: Magyar képzőművészet a XIX. sz. második felében. Realista törekvések. A művészet története Magyaroszágon. Szerk.:Aradi Nóra, Bp., 1983. 366-371.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-képei Amerikában. Művészet, 1987. 11-12, 45-49.

Kereszty András: Mennyit ér Munkácsy Mihály?= Népszabadság, 1988. február 27.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsyk sorsa. Trilógia-három helyen. Akciók után egy aukció. Magyarország, 1988. április 15., 16. sz. 58.

Sz. Kürti Katalin: Amíg az "Ecce Homo" Debrecenbe került. = Debrecen, 1989. 5-9. sz.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-képei Amerikában=Herman Ottó Múzeum évkönyve, XXVII. 1989. (Miskolc, 1989).

Sinkó Katalin: A Munkácsy-kérdés a művészettörténetben=BUKSZ, II. 1990 ősze, 3. sz. 362-67.

Sz. Kürti Katalin: Újra itthon Munkácsy Mihály Golgotája = Új Művészet, IV. 1993. 7. 9-13.

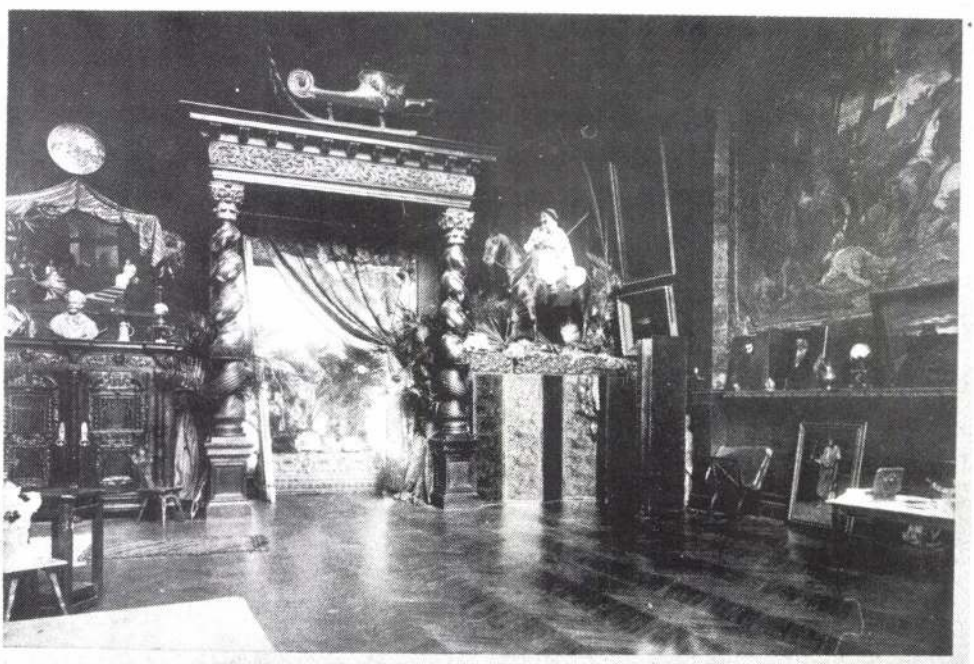

18. Párizsi nagy műterme a Golgotá-hoz használt kitömött lóval

19. Déri Frigyes, aki Debrecennek adta az Ecce Homo-t, 1920 k.

20. A Krisztus Pilátus előtt a Wanamaker áruházban 1970 k.

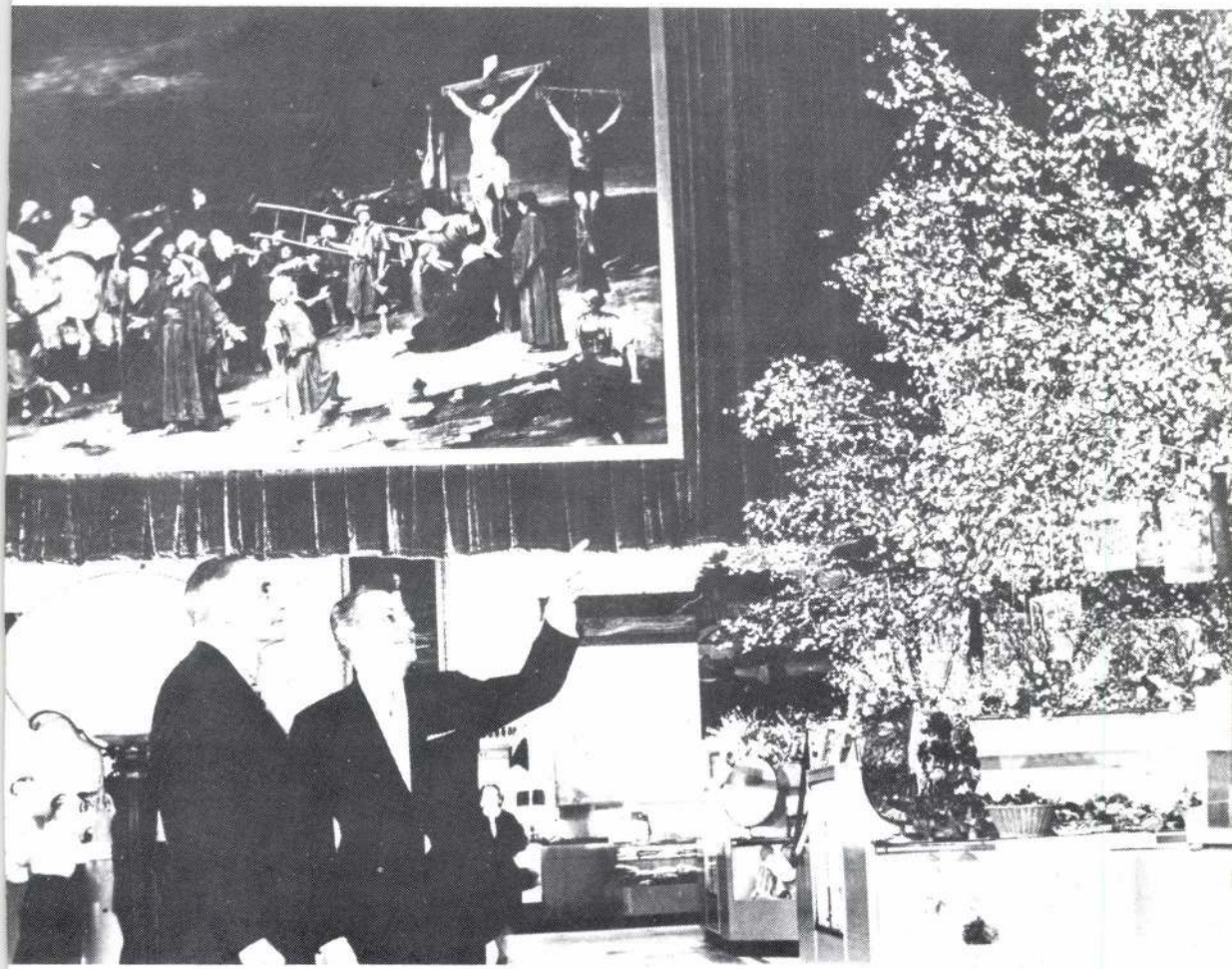

21. A Golgota a philadelphiai Wanamaker áruházban, 1970 k.

GAÁL BOTOND:

Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája és a Biblia

Munkácsynak nem volt könnyű dolga, amikor a passió történetének megfestésére vállalkozott. Nyilvánvalóan tudta, hogy egy vallási és egy politikai per folyt egymás után és egymás mellett. Ha az egyes képeket nézzük, az a benyomása támad az embernek, hogy mindegyik ugyanannak a drámának egy-egy felvonását ábrázolja, szinte belesűrítve abba az egész felvonás cselekményét. Nagyon lényeges tudni és látni, hogy a festő a művészi szabadságával élve korántsem egy térben és időben összetartozó eseményt jelenít meg, hanem valósággal egymásra filmezi a különböző helyen és időben végbement történéseket. Mi már együtt látjuk ezeket, mint egybeszerkesztett kompozíciót.

A négy evangélium passiótörténeti leírását ismertnek tekintve, vegyük sorra a trilógia darabjait.

Krisztus Pilátus előtt

Péntek reggel van. A nagy szanhedrin az előző esti kihallgatás és a kora reggel hozott döntése alapján a vallási perben Jézust halálra ítélte.

Ennek alapján a zsidó vallási törvények szerint Jézust meg kellett volna kövezni, a kivégzés jogát azonban a rómaiak egy jó ideje elvették tőlük. Hogy érvényt szerezzenek a vallási perben hozott ítéletüknek, az ügyet politikai síkra terelték, s az akkori palesztinai zsidó szokás szerint zajos tömegfelhajtással jelentek meg a praetorium előtt. Jézust megkötözve vitték, s az egész szanhedrin átvonult Kajafással az élen. Pilátus, aki egyébként Caesareában székelt, most éppen Jeruzsálemben tartózkodott. János apostol lerása szerint a kísérő sokaság nem ment be a rómaiak "tisztátalan épületébe", hogy meg ne fertőztessék magukat és "megehessék a húsvéti bárányt". (Jn 18:28) Pilátus kijött hozzájuk, s megkezdődött a vádak előtárása, a kérdés-felelet sorozat. Egyetlen szó sem esett arról, amit a vallásügyi perben tárgyaltak, itt már csupa politikai vádak hangoztak el a zsidók részéről.

Ez az a pont, amelynél figyelmünket teljesen a Munkácsy-képre irányíthatjuk, s megkezdődhet az érdekes föladat a festő gondolatainak megfejtése. Mit, miért így ábrázolt?

Jézus kétszer volt Pilátusnál kihallgatáson. Ez okozza a bonyodalmat, de egyben a megoldást is ez adja kezünkbe. A téri és idői elemeket boncolgatva, kezdjük mindjárt azzal, hogy a Pilátus jobbján és balján elhelyezkedő tíz ember képviseli a szan-

hedrint, a nagytanácsot, amely papokból, jogi-theológiai szakértőkből és a nép véneiből állott. Láthatóan közülük egy a jobb kezével Jézus felé mutatva mondja a vádakat Pilátusnak. A vádló nem biztos, hogy Kajafás, mert lehetett bárki a nagytanácsból. A mögötte ülők egyik része külön tanácskozik, aztán figyelik Pilátus arcát is, többnyire azonban jobbról és balról árgus szemekkel tekintenek Jézusra. Gondosan vigyázzák, hogy logikusan az történjen, amit elterveztek. Ez tulajdonképpen még a legelső fázis, amikor Jézust felbújtogatónak, ellenállási harcosnak, Messiás-királynak állítják be. (Lk 23:2 és más helyek.)

Ezután kezdődik el Pilátus és Jézus beszélgetése: "Te vagy a zsidók királya?" — kérdezi a helytartó kétkedően és tétovázva. Sőt lenézően és fölényesen. Ez a beszélgetés jelenti a második idői síkot, egyben az egész kép egy sejtelmesen rejtett, mégis csodásan ábrázolt jelentetét, amikor Jézus ezt mondja" "Te mondod" (Lk 23:3) — "Az én országom nem ebből a világból való. . ." (Jn 18:36). "Én azért születtem, és azért jöttem e világba, hogy bizonyságot tegyek az igazságról. Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szavamra". Pilátus ennyit mondott: "Micsoda az igazság?" (Jn 18:37, 38). Pilátus már látja, hogy az előtte álló ember nem az, akinek mondják, sem nem olyan, amivel vádolják. Szinte belerévül a gondolataiba, s megfejtetlenül marad számára az ész bölcseleti igazsága és az ember jogi ítélőképessége.

A harmadik idősíkon Munkácsy az érdeklődő, kíváncsi és zajongó emberekből álló sokaságot jelenítette meg, akik között föltűnnek elgondolkodó vagy dilemmázó alakok is. A közvetlenül Jézus mögött álló két figura, vagy a balszéli kékruhás férfi nem vérmes kinézetűek. A Jézus mellett jobbra oldairányba hajló férfit a kaján kíváncsiság hozta csak ide, a két kezét magasra emelő fehéringes ordítozó viszont egész lényével az elhangzott vád mellett száll síkra, s hangos kiállítással ellenzi Pilátus elbocsátó szándékát, aki nem talált Jézusban semmi bűnt. (Jn 18:38 b) A sötét háttérből szinte hallani az ott tolongók zajongását, az elítélést ellenségesen sürgető tömegmorajlást. Az oszlopnál álló "madonna" alak poziturájából érezni ezt a félelmetes tömegindulatot. A mögöttük lévő hatalmas sötét tér mélységében is megfesthetetlen gonoszságot és kimondhatatlan veszedelmet rejt.

A negyedik időlemezen maga Jézus van csak. Szép fehér ruhájában méltóságteljesen áll a középpontban mint akiről sugárzik az ártatlanság, akiből világít a tisztaság, a akiről minden átok, amit a környezete ráhord, szinte lepereg. Ő a központ, akihez kötődik mindenki a képen. De hogyan kerül ide Jézus fehér ruhában? Indokolt-e Munkácsy részéről ez a nagyfokú művészi szabadság, holott jól tudjuk, Jézus éppen olyan ruházatban járt, mint egy átlag palesztinai ember. Vajon miért ábrázolta így a festő Krisztust Pilátus előtt, amikor ilyen jelenet egyáltalán nem is volt.

Jézus tulajdonképpen a Heródes fejedelemmel való találkozás után jön vissza Pilátushoz fehér ruhában. Amikor Pilátus megtudja a zsidóktól, hogy Jézus Galileában is "lázított", kapva kap az alkalmon és elküldi őt Heródes Antipashoz, Galilea tartomány fejedelméhez. Illetékességből. Ő végeztette ki Kerestelő Jánost, s most Jézustól valamilyen csoda bemutatását várja. Ezt Jézus nem teszi meg, sőt nem is válaszol neki. Ekkor gúnyból a Messiás-királynak kijáró fehér öltözetet adat rá és e paródisztikus jelmez révén küld üzenetet Pilátusnak, hogy ő sem vette komolyan a vádlottat. "Ettől a naptól fogva barátok lettek egymással Pilátus és Heródes." (Lk. 23:12). Ebbe a fehér ruhába öltöztetett Jézus aztán már nem jelenik meg többé így a vádló sokaság előtt. Tehát, egy időben később bekövetkező esemény kerül korábbra. Miért? — Mert itt egy olyan érdekes dolog történik, amit sem Heródes, sem pedig Pilátus nem tud. A zsidóknál a főpap is fehér ruhában van. (2 Móz 28"39), ez lett ugyanis a rendelkezés a babiloni fogság után (44:17). Arról van tehát itten szó, hogy Jézus mint főpap szenved értünk, aki magát viszi be a szentélybe áldozatra. (Ez 44:16) Az emberi gonoszság és rosszakarat ellenére Jézus megkapja ezt a méltóságot is, s éppen a gúnyöltözete válik ékességévé.

Munkácsy zseniálisan ráérez erre is. A következő téri és idői eltolódást jelentő probléma a helyszín. Pilátus már ott ül a bírói székben, ez viszont a politikai per legvégén következett csak be, készülvén a végleges ítélet kimondására. (Jn 19:13)

A későbbi helyszín idehozatala az ülő Pilátussal a leginkább sorsdöntő eseményeket érzékelteti. Pilátus tépelődik és összefoglalja az eddigi eseményeket: "Ime, a ti királyotok!" (Jn 19:14) Ezt az ismét odahívatott zsidók, a főtanácsi tagok és a vádlott előtt állapítja meg. Azonosítja az elítélendő személyt, s ez tisztázza az ő helyzetét is a császár féltékenysége előtt. Ezt megelőzően ugyanis azt kiáltották neki oda: "Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja!" Ez végtelenül lesújtotta a helytartót, és végigfutott rajta a borzalom, mi lesz, ha Kajafásék feljelentése alapján a császár megvonja tőle barátságát. Ez akkor teljes karriervesztést és birodalmi kiközösítést jelentett, amint ez meg is történt 26-ban Caius Cornelius Gallus-szal, az emiatt öngyilkosságot választó egyiptomi prefektussal. Ezzel a politikai per elérkezett a holtpontra. Pilátus már háromszor állapította meg nyilvánosan, hogy "semmi halált érdemlő bűnt nem találtam benne" (Lk 23:22), tehát lelkiismerete szerint el kellene bocsátania Jézust, a tömegindulatot nézve viszont a császár barátjának akkor befellegzik. Ráadásul éppen a zsidóktól hallja a politikai zsarolás legkegyetlenebb szavait: "Nekünk nincs királyunk, csak császárunk!" (Jn 19:15). Így minden kiút lezárul Pilátus számára, mert ezt a rómagyűlölő papifejedelem mondja ki. Utoljára kijelenti, és láthatóvjá is teszi ártatlanságát a kézmosással, jelezvén, hogy lelkiismerete és az igazság felől való meggyőződése ellenére cselekszik, amikor Jézus keresthalálra ítélését a zsidók kívánsága szerint jóváhagyja. De hogy ez biztos jóváhagyás legyen, s Pilátus ezen ne dilemázzék, maguk a zsidók segítenek neki azzal, hogy sza-

valókórusban mondják ki önmagukra a feltételes átok szörnyűséges formuláját: "Az ő vére mirajtunk, és a mi magzatainkon." (Mt 27:25) A zsidók tehát annyira elszántak, hogy a kivégzés minden következményét magukra vállalják. A "vére rajta", a "vére rá szálljon" vagy "saját fejére szálljon" formulák az ószövetségi jogi nyelvből válók. (legtöbb 3 Móz 20-ban van.) Ezzel a kifejezéssel a halálraítélt bűnösségét állapították meg és egyúttal az ítélet végrehajtóinak ártatlanságát. Mármost a zsidók itt annyira meg vannak győződve Jézus bűnösségében, hogy még Pilátust is fölmentik, sőt magukra vállalnak minden felelősséget eladdig, hogy még gyermekeik bünhődését is fölkínálják. Ezért mondja Jézus a Golgotához vezető úton a síró asszonyoknak: "Jeruzsálem leányai, ne engem sirassatok, hanem magatokat és magzataitokat sirassátok". (Lk 23:28)

Pilátusnak nincs többé gyötrő kételye, akár szemünket le is vehetjük róla, mert a per eldőlt. Nincs azonban vége a történésnek, de a festmény nézője sem érzi úgy, hogy kikerekedett és lezárult minden, vagy az észérvek és a lekiismeret nagy viadala befejeződött volna, mert ott marad egy nyitott, örökké égető kérdés az oszlopnál gyermekét tartó anya bizonytalan tekintetében: mi következik ezután Izráelre és gyermekeikre? Ez lesz a hatodik idő sík, amelyet Munkácsy odamásol a kép abszolút, geometriai középpontjába, s a későbbi vagy távoli jövő felől érkező intéssel figyelmeztet a jelenben felelős tiszta cselekedetre, gondolkodásra és lelkiségre. A magányos női alak gyermekével tulajdonképpen egy kiemelt kérdőjel a képen. Munkácsy is azt kérdezi, de a mindenkori ember is azt kérdezheti, vajon az előttünk lezajlott és megfestetett dráma kapcsán az ember méltó és képes arra, hogy sorsát tisztességgel ő maga irányítsa?

Ecce Homo

A bibliai tudományok Pilátusnak három mentési kísérletét szokták említeni: a Heródes-epizód, a Barabbás-eset és az Ecce Homo-jelenet. Okos politikával csinálja, egyik sem sértheti a zsidókat. Most lássuk a képet.

Az iszonyatos tömeg szinte nem "emberekből" áll, hanem az összesűrűsödött indulatokból, érzelmekből és gondolatokból. Ez az érzése a szemlélőnek. A monumentális alkotás valójában a Krisztus Pilátus előtt című képen ábrázolt többfelvonásos történetnek egyik közbülső jelenete. Véleményem szerint Munkácsy azért tért vissza és vállalkozott ennek a képnek a megfestésére, mert a két elsőnek a megfestésekor jött rá, hogy a dráma még további felvonással bővíthető és bővítendő. Nyilvánvalóan hiányérzete támadt, mert még volt komoly és lényeges mondanivalója.

Itt kevésbé érzékelhetjük a téri és idői síkok egymásba illesztését. Erre most nincs is nagy szükség, mert maga az esemény és a Krisztus-látvány olyan megdöbbentő,

hogy magában hordoz egy egész eseménysort. A hirtelen keletkező indulatok és érzelmek széles skálája valósággal elbeszéli és megmagyarázza az ezt követlenül megelőző és követő történeteket.

Heródes Antipas visszaküldi Jézust Pilátushoz fehér ruhában. Voltaképpen úgy zajlott tovább az esemény, hogy a helytartó többször beszélt Jézussal odabent, s időnként kijött a sokasághoz közölni velük a vádlott ártatlanságát. Nyilvános vallatás már nem történt többé, hanem mivel Pilátus látta a nép dühös és hajhatatlan halálos indulatát, a belső udvaron Jézust megkorbácsoltatta a római szokások szerint. A katonák elvették a ruháját, majd kikötötték egy oszlophoz és meztelen testét ólomgömböcskékben végződő szíjostorral véresre verték, közben szórakozva csúfolták. "Üdvözlégy zsidók királya! — és arcul verték." (Jn 19:3). Máté és Márk evangélisták elbeszélése szerint ez már a halálraítélés jele volt, Lukács és János részletes tudósítása viszont arról árulkodik, hogy a procurator az ostorozást utolsó mentési kísérletnek szánta, hátha a tömegnek megesik a szíve Jézuson.

Hogy mi zajlott ezután le, azt János apostol mondja el a legtömörebben: "Majd ismét kiment Pilátus, és ezt mondta nekik: Imé én kihozom őt elétek, hogy megtudjátok, én semmi bűnt nem találok benne. Kijött ezért Jézus, töviskoronásan, bíbor ruhában. Pilátus így szólt: Ime az ember! Amikor azért látták őt a papifejedelmek és a szolgák, így kiáltottak: Feszítsd meg! Feszítsd meg! Azt mondta nekik Pilátus: vigyétek el ti, és feszítsétek meg, mert nem találok benne bűnt. Így feleltek neki a zsidók: nekünk törvényünk van, és a mi törvényünk szerint meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát. (Jn 19:4—7).

Az említett öltözetbe a római katonák öltöztették Jézust, természetesen gúnyból. A "zsidók királya" megkapta tőlük a királyi jelvényeket: a bíborvörös liktor-köpenyt, a töviskoronát és a királyi pálcát nádszál formájában. A római katonák nem értették, miről is van pontosan szó. Igazából nem szerették a zsidókat, mert azok lenézték őket mint pogányokat. Amikor Jézus megjelenik az előtérben, az érzelmek felfokozódnak, s minden tekintet, indulat, gondolat reá összpontosul. A portikuszt és környékét római katonák uralják, a hatalom és a biztos erő valahogyan sugárzik a sejtelmes háttérből, az ottani alakokból. Nekik fegyverük van, ezen nyugszik a biztonságuk. A két oszlop vonala két külö világ elválasztó mezsgyéjének hat. Jobbra a lépcsőről Kajafás vigyázza a történéseket, nehogy hiba csússzék a politikai perbe. Annyira figyel, hogy szükség esetén készen áll a beavatkozásra is. Előtte a sarokban meghúzódó Mária Magdaléna a testhelyzetével fejezi ki megrettenését a Jézuslátvány kapcsán. Baloldalt a lenti sarokban egy elforduló öregebb asszony mozdulatával ezt fejezi ki: Szörnyű! Ennek már vége! Mögötte Jézus anyja elájulva a tanítvány János karjaiban talál nyugalmat. Tőlük kissé jobbra ismét egy anya látszik két kisgyermekével, s talán a kékruhás fiú is hozzá tartozik, aki megrémülve nézi a

véresre vert Jézust. Mintha még sohasem látott volna ilyet. A kutyától jobbra álló, kezeit magasba emelő másik kékruhás fiú viszont már gyakorlott az ilyen látványokban, s tudja is, hogy miként kell a tömeghangulatnak engednie. Az említett kisgyermekes anya a gesztikulációjával "Jeruzsálem leányaként" saját maga és magazatai félelmetes és bizonytalan jövőjét látja az eseményekben. Távol az árkádív alatt egy férfi összekulcsolt kezekkel mintha együttérezne a szenvedővel, lentebb tőle egy másik viszont eszelősen vigyorogva mutat felé. Van egy jól kiemelt női alak is a tömeg közepén, aki azok közül való lehet, akiket Jézus meggyógyított vagy követőjévé tett. (Lk 7 és 8) És természetesen ott van a tengernyinek látszó indulatos tömeg.

Ebben a környezetben, illetve Jézusnak ebben a helyzetében szól Pilátus a tömeghez, amely azonnal reagál. Pilátus ezzel kezdi: "Íme az ember! — Ecce Homo!" S ekkor máris kegyetlen indulatok szabadulnak el.

Munkácsy Jézusa fölfelé néz, lelki és testi szemeivel az Atyára tekint. Itt többet nem szól, mert megoldhatatlan és összebékíthetetlen emberi tényezők mérkőznek egymással, két különböző világ csap össze, s ebbe az ördögi küzdelembe Isten "szenvedő szolgája" (Ézs 53) pusztul bele. Miért? Mert emberileg nézve nincs megoldás, az ilyen csatának nincs földi győztese, de az Atya kegyelméből mégis lesz megoldás "minden értelmet felülhaladó módon" (Fil 4:7; 1 Kor 2:9), s ezt egyedül csak Krisztus látja: "Amiket szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett, azt készítette el az Isten az őt szeretőknek." (Ézs 64:4; 1 Kor 2:9)

Golgota

Az evangéliumok Jézusnak a kereszten mondott szavaiból hét mondatot őriztek meg. Máté és Márk ugyanazt, Lukács és János hármat-hármat. (Mt 27:46; Mk 15:34; Lk 23:34; 43, 46; Jn 19:26, 28, 30) Ezeket és valószínűleg a teljes 22. zsoltár szavait részletekben mondhatta el Jézus a három órai kiszenvedése alatt. A 22. zsoltár az ún. Messiás-zsoltár.

Mármost ez a rabszolgák, lázadók és hamis próféták halálával csúfosan büntetett ember egyszercsak megszólal és ellenségeiért imádkozik: "Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek!" (Lk 23:34). Az újszövetséges szakértők feltételezése szerint a 22. zsoltár verseit idézhette sűrűbben, különösen is míg fizikai ereje és tudata még bírta, s ezzel a magatartásával valószínűleg komolyan meglepte a jelenlévőket. Különböző reakciókat váltott ki bennük, s ezt a Krisztushoz való viszonyulást próbálta Munkácsy az ő fantasztikus ecsetjével megfogalmazni.

A jobb alsó sarokban a római katona már le is ült, nekik a kiadott parancs szerint meg kellett várni a halál beálltát. Jézus keresztjét négy alak veszi körül: a vörösruhás fiatal férfi a tanítvány János, aztán Jézus anyja, aki fia lábára borul, tőle balra

Mária Magdaléna sír arcát kezeivel takarva, s a harmadik női alak kilétét pontosan meghatározni nem tudjuk. A bibliai leírás alapján többen szóba jöhetnek, ezért — meglátásom szerint — Munkácsy az ő alakjában Jézus női követőinek egy reprezentánsát festette meg. Kitárt karja és aggódóan szomorú szemei, de szép arca is arról árulkodik, hogy a Jézust szerető és kísérő nők egy általános példája lehet. Eléggé középpontba került a kékruhás, létrás, szerszámos férfi. Lenéző közönnyel tekint a síró asszonyokra, mintha ezt mondaná: miért kell az elvetemültet annyira megsiratni. Arcán látszik, hogy neki ez már a "sokadik eset". Nem ő a hóhér, hanem láthatóan zsidó mesterember, aki a kivégzésekhez szokta készíteni, ácsolni a kereszteket. Valószínűleg a rómaiak ezt is a zsidókkal végeztették el bérmunkában. Jézust egyébként a római kivégző osztag feszítette meg. Létrája mögött egy erős római katona tartja távolabb a kisebb tömeget, erősen használva dárdáját. A létra fölött van egy kinyújtott karú római tiszt, talán ő lehet az, aki a katonák közül a hatalom pozíciójából ezt a durva kérdést tette fel Jézusnak: "Ha te vagy a zsidók királya, szabadítsd meg magadat." (Lk 23:37) A kézmozdulata árulja el, hogy mond valamit.

Az egyébként gondosan megfestett "háttér-tömegből" Munkácsy kiemelten előrehoz néhány alakot. Tudjuk egyébként, hogy ez a már nem túlságosan nagy tömeg a szanhedrin tagjaiból, azok szolgáiból, a római katonákból, az általános bámészkodókból vagy arrajárókból és Jézus követiből állt. Nincs minden pontosan leírva, hogy ezek mit csináltak időközben. Az evangéliumok eléggé szűkszavúan, mondhatnánk lényegretörően írták le a történteket. Vannak azért lényeges információink, s ismerjük az ilyen kivégzés általános szokásait és szabályait is. Ezek együttes alkalmazása segíthet megérteni, mit akart Munkácsy kifejezni.

A szanhedrin vezető tagjai tanúként jelentek meg a kivégzésen. (Mk 15:31) Ezen felül Kajafásnak még papi funkciója is volt ott. A zsidó szokás szerint a hamis próféta bűnvallására vár egy darabig, s más esetekhez hasonlóan itt is reméli, hogy a megfeszített Jézus visszavonja az önmagáról állított Istenfiúságot, s ezzel igazolja a nagygyűlés jogosan halálos ítéletét. Ekkor ugyanis a főpap feloldozhatja a szektaprédikátort, aki így már boldogan halhat meg a kereszten. Jézus esetében azonban nem a szokásosan várt bűnvallás történik, hanem szinte az ellenkezője, illetve gyökeresen más, mégpedig a messiási zsoltárt hallhatják tőle a 22. zsoltár szavaival. Ez érthetetlen és megmagyarázhatatlan Kajafás számára, s amikor a képen láthatóan egyik tekintélyes nagytanácsbeli taggal, talán éppen a fehérszakállú, idős Annással elindul hazafelé a páskaünnep sürgős tennivalói miatt, szétterített kezekkel és csodálkozó tekintettel mondja el tanácstalanságát. Vajon és miért kérdéseivel készteti mély elgondolkodásra az öreg rabbitársát. Itt valami nem úgy történt, ahogyan annak a zsidó vallásosság szerint történnie kellett volna.

A két vallási vezető fölött közvetlenül jobbra látható szintén két tekintélyes alak, akik a Megfeszítettre néznek. Az írástudók, a theológusok vagy a vének közül valók lehetnek ezek, akik dölyfösen, magabiztos tudásukkal mondják: "Másokat megszabadított, magát nem tudja megszabadítani. Ha Izráel királya, szálljon le most a keresztről, és majd hiszünk benne!" (Mt 27:42)

Külön érdekességként figyelhetünk föl arra, hogy a legkihívóbb magatartású és legszemtelenebb indulatú kárörvendő alakot Munkácsy a "legelőkelőbb" helyre tette, innen középről csőfolódik vöröstégla színű ruhájában. Ez az alacsony ember most aztán rászórja a szenvedőre lelkének minden piszkos gondolatát, kihasználva a mögötte lévő sötét tömeghangulatot és az áldozat védtelen, tehetetlen voltát: "Te, aki lerotod a templomot és harmadnapra felépíted, szabadítsd meg magad! Ha Isten fia vagy, szállj le a keresztről!" (Mt 27:40).

Munkácsy az egymáshoz képest időben eltolódó eseményeket három, térben is megkülönböztetett körrel ábrázolja. Az első kicsi kör, a kereszt körül közvetlenül az övéiből áll. Nyilvánvalóan ez a szívből jövő sírás megelőzött minden mást. Egy nagyobb kört alkotnak és el is válnak az előbbitől az eddig jellemzett "szószóló" alakok, illetve a szinte csak néhány méteres körzetben kiemelt figurák. Ezek megnyilvánulásai voltak hallhatók az első bő óra alatt. Sokan aztán el is mentek haza.

Felfedezhető azonban a képen egy nagyobb sugarú, egyre táguló idői kör is. Ott van a centurió, majdnem Jézussal szemben. Nem a tömeget nézi, hanem tekintete a keresztre vetődik. Figyel! Szinte "várja" a pillanatot, amikor elhangozhat ajkáról az első Krisztus-bizonyságtétel a halál bekövetkezésekor: "Bizony, Isten Fia volt ez!" (Mt 27:54) Közben a háttér egyre sötétedik, a pirosló napból egyre kevesebb látszik. Előre vetül a Consummatum est! végkifejlet ideje, s ez fokozatosan közeledik. Jelzésszerűen már ott van a képen egy olyan alak is, aki már a hazatérő sokaságból való. A bal lenti sarokban szaladó kékruhás ember ez. Már előbbre jár, mint Kajafás és Annás, de csak a képen. Ő megvárta Jézus halálát, és csak a rendkívüli természeti események láttán változott ellenkezőjére az indulata. Látszik az arcán, hogy beleréved a dolgokba és másként látja, kezével pedig mellét veri a zsidó bűnbánat kifejezéseképpen. Ez még nem jelenti a megtérést, hanem csupán annak döbbenetes belátását, hogy tévedett. Méghozzá olyan nagyot, hogy maga sem érti egyelőre! Ez szimbolizálja a Golgothán lezajló, időben ultolsó eseményt.

Ha itt most befejezném mondandómat, bizonyára többen észrevennék és kérdeznék, miért nem szóltam éppen a Golgotának egy igen szembetünő alakjáról, a híres és titokzatos "Lovon ülő arab"-ról. Ha nem volna ott az a fehérruhás alak a kecses paripájával, a kép valahogy mintha félrebillenne. Így harmonikus kompozíciót alkot az egész, s a Krisztus keresztjéből kiinduló, térben és időben bővülő köreivel, egy egységet képező és csodálatosan összeszerkesztett monumentális alkotás van

előttünk. De mit keres a képen az arab férfi? Miért pont ő van annyira fölemelve, miért világít oly szembetűnően? Aztán, mit keres ott a Golgota "hegyén" a ló? A zsidóknak — tudjuk — főként szamaruk volt. Éppen emiatt nem könnyű ezt megfejteni.

Munkácsy nagyon komoly tanulmányokat végezhetett a biblikum terén, mielőtt a kompozíciót megalkotta, megálmodta. Jogosan tette oda az arab lovast, mert művészi szabadságával élve szerette volna mindazokat a nagy érzéseket fölvinni a képre, amelyek hitében ott voltak. A régebbi korok festői is akarták ezt, s úgy oldották meg a dolgot, hogy glóriát festettek bizonyos alakok feje fölé, Jézus fölé olykor még nagyobbat. Munkácsy azért nem festett glóriát, mert sem a korhoz, sem a stílusához, sem pedig a biblicizmuáshoz ez nem illett. Festett viszont arab lovast. Miért?

Mind az Ótestamentum, mind pedig az Újtestamentum ismerte a lovak szerepét, hasznát. Ha Mózes könyveitől elegészen a Jelenések könyvéig számbavesszük a lovakkal kapcsolatos megjegyzéseket, egyfajta kettősséget tapasztalunk. A lovak egyrészt az állam harci hatalmát jelentik, másrészt az idő előrehaladtával szimbolikus értelmet nyernek. Először csak azt jelzik, hogy Istennek mindenek felett hatalma van (2 Móz 15:1—18), majd Jóel és Zakariás prófétáknál a messiási korszak beköszöntését. Ló és lovas mindig együtt jelenik meg, ezért ez mint szimbólum vált fontossá Izráel fölfogásában is, mégpedig Isten végső győzelmének ábrázolására. (Jel 19:11, 19:21) Munkácsy ezt bizony tudhatta, mert az ő arabja az ő Krisztusára néz visszafelé. A festő ezzel világosan kifejezi, hogy itt egy mindent átölelő, kozmikus jelentőségű esemény van kibontakozóban. Az fog bekövetkezni, amit ott még senki sem lát és senki nem tud: nem az ember kezében van a világmindenség, s benne az egész emberiség sorsa, hanem a mindenek fölött győztes Isten hatalmán és minden értelmet felülhaladó szeretetén nyugszik: "Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen." (Jn 3:16)

Bizonyára nem szaladunk előre nagyon a képzelet útján, ha feltételezzük, hogy Munkácsy olvasta és értette Krisztus majdani győztes visszajöveteléről szóló próféciát a Jelenések könyvéből. Ismerjük a Golgotához készült vázlat-tanulmányt, amely zárójelben az "arab lóhátas" nevet kapta. Ezért neveztük mi is így. Ha jobban megnézzük ezt az alakot a nagy festményen, akkor ez nem látszik arab embernek. Sőt, arca sokkal inkább hasonlít Jézus arcához, s a győzelmet jelképező fehér lovon ül, a királynak kijáró fehér öltözetet viseli, lova pedig fel van ékesítve. A Bibliában így olvassuk: "Íme egy fehér ló, és aki rajta ül, annak neve Hű és Igaz, mert igazságosan ítél és harcol, szeme tűz lángja, . . .; és vérrelfestett ruhába volt öltözve. Ez a

név adatott neki: Az Isten Igéje . . . Ruhájára és derekára az a név van írva: KIRÁLYOKNAK KIRÁLYA ÉS URAKNAK URA." (Jel 19:11—12—13, 16)

Munkácsy lovas alakja ezt az igazságot mutatja tekintetével, mert a festő is Istennek ezt a végző győzelmét látta Krisztusban az ő hitével.

IRODALOM

1. A Szentírás magyarázata, Jubileumi Kommentár, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1969.

2. Ethelbert Stauffer: Jesus, Gestalt und Geschichte, Francke-Verlag, Bern, 1957. Ford.: Varga Zsigmond J., címe: Jézus alakja és története, Debrecen, 1960.

3. Eangelisches Kirchen Lexikon, Heinz Brunotte és Otto Weber kiadása, Vandenhoek és Ruprecht, Göttingen, 1962.

4. The International Standard Bible Encyclopedia, Eerdmans, Grand Rapids, 1982.

5. Mátyás Ernő: János Evangéluma, Sylvester Rt., Budapest, 1950.

6. Gál Ferenc: János evangéluma, Szent István Társulat, Budapest 1987.

7. R. H. Lightfoot: St. John's Gospel, A Commentary, Oxford, Clarendon Press, 1956.

8. Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája, Gondolat, Budapest, 1989.

9. Tyndale New Testament Commentaries, London, 1976.

10. Ernest Renan: Jézus élete, Európa, Budapest, 1991.

SZABÓ JÚLIA:

Munkácsy Mihály biblikus témájú képeinek hatása Csontváry Tivadarra

A három Krisztus-kép bármennyire epizód volt csupán Munkácsy életében, nagyon fontos alkotás lett sokezres nézőtáborának egy rétege számára[1]. Ezek között volt Csontváry — azaz akkor még Kosztka Tivadar gyógyszerész — aki, amikor 1882-ben megtekintette a Krisztus Pilátus előtt című festményt Budapesten, nem a bemutató külsőségeivel törődött, mint a pesti kritika, nem hatásvadászó motívumokat keresett a nagyméretű, egyszerre epikus és drámai óriásképen, hanem megrendülten figyelte a festményt, megérezte alakjainak és szituációjának valóság- és igazságerejét. Egy év múlva Párizsba utazott, hogy ott a mesterrel személyesen találkozzék, s lehetőleg a műhelyébe kerüljön. Tudjuk, a találkozás elmaradt[2], Csontváry tíz évvel később más műhelyekbe került Münchenben, Karlsruhéban, később Párizsban. Csontváry Munkácsy-élménye mégis — meg merjük kockáztatni ezt a feltevést néhány írásbeli bizonyíték és képi tanú ismeretében — erős maradt. Munkácsy elbeszélő "dramaturgiája" döntően befolyásolta Csontváry néhány sokalakos egyéni témafelfogású kompozícióját, még akkor is, ha azok témájukban, színvilágukban és jelentésükön mások, mint Munkácsy akadémikus naturalizmustól átitatott vallásos életképei.

A keresztény, zsidó vagy más vallásos témák új felfogásban való előadása, a bibliai, mitológiai alakok szocializálása, aktuális drámai hősökként való szerepeltetése a 19. század festészetének egyik szívesen vállalt feladata. A nazarénusoktól, a preraffaelitáktól a naturalistákig, az orientalistáktól az expresszív szimbolistákig jelentős festők sorát foglalkoztatja Krisztus és Mária alakja, az újszövetség, s különösen a szenvedéstörténet drámája[3]. Delacroix, Daumier, William Holman Hunt, Jean Jacques Henner, Edouard Manet, Gustave Doré, Alexander Ivanov, Edward Burne-Jones, Fritz von Uhde, James Jacques Tissot, Paul Gauguin és James Ensor említése[4]

1. Végvári Lajos: Mukácsy Mihály élete és művei. Budapest, 1958 211—220, 231—238, 327—338, 339. Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus trilógiája. Budapest, 1989
2. Csontváry önéletrajza 1908-évi budapesti kiállításának katalógusában, valamint Csontváry kiadatlan önéletrajza. Megjeletn: Gerlóczy Gedeon — Németh Lajos: Csontváry emlékkönyv. Budapest, 1976 42—43, 77.
3. Werner Hofmann: A földi paradicsom. XIX. századi motívumok és eszmék. Budapest, 1987 76—78.
4. Eugéne Delacroix; Krisztus Pilátus előtt, 1819. Krisztus az Olajfák hegyén, Párizs, St. Paul — St. Louis, 1826, valamint további Krisztus-képei; Honoré Daumier; Ecce Homo, 1855, William Holman Hunt: A halál árnyéka, 1870—73, Jean Jacques Henner: Krisztus kereszten, 1885, Alexander Ivanov: Krisztus megjelenik a népnek, 1837—1857, Edouard Manet: Ecce Homo, 1864, A halott Krisztus és az angyal, 1865, Gustave Doré: A siralom völgye, 1883 Edward Burne-Jones: Annunciáció, 1879, Paul Gauguin: Breton kálvária, 1889. James Ensor: Krisztus bevonulása Brüsszelbe, 1888.

csak kiemelt neveket jelent egy hosszú sorból, melybe a kortárs kritika által is hitelesítve, beletartozik Munkácsy Mihály is, kiváltképpen a trilógia első darabjával.

A 19. század festményeinek Krisztusa, Máriája köznapi lény, szegény és mezítlábas, névtelen, aki különös erkölcsi tartásával emelkedik embertársai felé. Ruhájuk is egyszerű, Krisztusé majdnem mindig fehér. Ez a plebejus Krisztus már megjelent a 17. századi holland festészetben, nem véletlen, hogy Rembrandt újrafelfedezése is éppen a 19. században következik be, Krisztus és Mária alakját még valószerűbbé igyekeztek tenni a festők a földrajzi-történeti környezetnek minél hitelesebb visszaadásával. A táj, az épületek, az emberek, akik között éltek, meg kellett, hogy közelítsék a történeti valóságot.

A környezet hiteles megfestése érdekében az orientalizáló historizmus valóságeszménye szerint festők ezrei zarándokoltak el a Szentföldre, rajzolták tájait, városait, s igyekeztek egykori lakóira ismerni a 19. századi lakók típusaiban, ruházatában, életmódjában[5]. Aki valamilyen okból — pártfogók, pénz vagy nagy szent elhatározás hiányában — nem utazott a Szentföldre, mint ez Munkácsy esetében is lehetett, egykorú "hiteles" ábrázolásokat tanulmányozott: grfikákat, festményeket, az utazó festők műveit, később fényképeket, fényképalbumokat.

A 19. század második felének leghitelesebb ábrázolása a fotográfia. Az 1850-es évektől nagy számban jelentek meg a Szentföldről földrajzi, néprajzi, régészeti érdeklődést egyaránt kielégítő fényképgyűjtemények[6]. Ezek iránt nagyobb igény volt, mint a bibliai témák ábrázolásának százados ikonográfiai hagyományai iránt, mert azokat "szentkép" -formuláknak érezték a vallásos témák új felfogását kereső festők. (A "szentképfestészet" elvetéséről mind Munkácsy, mind Csontváry többször nyilatkozott. Ehelyett a 19. századi illetve a 20. század eleji művészek igyekeztek a történettel személyes mondanivalókat kifejezni.)

Munkácsy Mihály nem vallásos áhitatból, hanem műkereskedői tanácsra nyúlt Jézus életének Ernest Renanhoz hasonló felfogású bemutatásához. Sikerült azonban annyira beleélnie magát a témákba, hogy kimagasló értékű, egyéni hangú festményeket alkotott, amelyekben a historizálás és a realizmus jó arányban van jelen.

5. Hainz Gollwitzer: Deutsche Palästinafhärten des 19. Jahrhunderts. In: Lebenskräfte in der abendländischen Geistesgeschichte — an Walter Goetz zum 80. Geburtstage. Marburg, 1948, 300—324. Editha Wolf Crome: Pilger und Forsher im Heiligen Land. Giessen, 1990.
6. 1864-ben Francis Bedfor a walesi herceg kíséretében járt és fényképezett a Szentföldön. 1885 körül Felix Bonfils és Francis Frith készített fényképsorozatokat ugyanott. Gustav Bauernfeind német építész és festő is fényképez.

Képeinek Krisztus-alakja láttán rangos és köznapi nézőknek eszükbe jutottak anarchista forradalmárok, ártatlan halálraítéltek. Munkácsy festményein Krisztus olyan emberhős lett, mint az általa is méltán félt Edouard Manet, vagy a talán festőként soha nem ismert Honoré Daumier Ecce Homo-ja. Munkácsy festményeiben azonban több szálon bonyolódik a drámai elbeszélés és jellemábrázolás, a főhős mellett ott van a megannyi individuumból álló tömeg. Munkácsy korábbi drámai népéletképei sorát folytatták Krisztus-kompozíciói. Rajzok, vázlatok, kisméretű változatok sorában csiszolódtak az alakok, beállítások, gesztusok, az ellentétes szereplők dialógusai. Mindez úgy jött létre, hogy a képet a művész rajzban elgondolta, modelljeiben felöltöztette, gesztusaikat beállította, majd a modelleket pózaikban lefényképezte. A fényképeket rajzban kiigazította, majd a véglegesnek érzett változatot megfestette.

Munkácsy szavakban is megfogalmazott célja az volt, hogy a legeredetibb Krisztus-képeket fesse meg és a világon minden eddigi hasonló ábrázolást túlszárnyaljon. Csontváry hasonló célokat keleti és magyarországi tájképeivel kapcsolatban írt le. Mindketten úgy érezték, ez sikerült is nekik. Képei világkörüli útjának egyes állomásain Munkácsy a régi festőfejedelem, Rubens jelmezét öltötte magára, jóllehet képei a rubensi barokk festői felfogását csak néhány tulajdonságukban képviselték. (Ezek: mozgalmasság, oldott, egymásba ömlő színzuhatagok sötét alapon, olykor erős, nagy színfelületek, a drámai fényjáték tudatos kísérletei.) Csontváry párizsi kiállítása (1907) kapcsán szintén egy kritikus elismerő szavait idézve jelzi, hogy nagyméretű keleti panorámaképeivel a világ minden festői eredménye, különösen Raffaello tájfelfogása túl van szárnyalva. (Ő a szabad levegő és a napfény viszonylatainak megfestésében ünnepelte magát a legnagyobbnak.)

Csontváry Tivadar 1896-ban láthatta az Ecce Homo-t is, egy pavillonban egy mulató udvarán az Andrássy úton a millennium idején. A késői Munkácsy-képek színvilágát Csontváry egy helyütt igen találóan Hans Makart és Arnold Böcklin teljesítményei mellé helyezte[7]. A század aktuális nagy mesterei között látta Munkácsy helyét. Ezt nem sikerei, hanem a képeivel való találkozás élménye alapján állította. Természetesen Csontváry tudhatott a Krisztus-képek sikeres körútjáról Európában és a tegeren túl, s talán szenvedett is attól, hogy az első két, általa és sokak által tisztelt óriásfestmény, a Krisztus Pilátus előtt és a Golgota messze került Magyarországtól. (Talán ezért vált minden külföldi műkereskedelem ellenzőjévé — saját műveivel kapcsolatban is.)

7. Csontváry Tivadar: A tekintély v.ö. 2. jegyzetben i.m. 96.

Csontváry Tivadar az 1890-es évek elején naturalista szabadiskolák növendéke volt[8]. Hollósy Simon müncheni szabadiskolájában csak néhány hónapot töltött, férfi és női, valamint gyermekmodellről készített rajzai azt bizonyítják, hogy már ekkor (1894-ben) igyekezett fokozni egy-egy arc, vagy testrész kifejező erejét. Az emberi test ábrázolását a maximális drámaiság fokán igyekezett elsajátítani. Ebben ismét Munkácsy példáját követte.

Csontváry Karlsruhéban Friedrich Kallmorgennél[9] valószínűleg kitömött állatokat rajzol és fest, majd épületek, városok, városi tájak valósághű, fény és színviszonylataikban maximálisan emelkedett "portréit" festi nagy utazások közben és után, melyre a Keletre utazó festőket tisztelő Kallmorgentől is kaphatott biztatást, segítséget. Korán foglalkoztathatta a drámai elbeszélés műfaja is, ezt Hajótörés című romantikus témájú festménye bizonyítja. Személyes dramatizálás jellemzi a Csontvárynak tulajdonított, csupán töredékében fennmaradt vallásos festményt, a Fohászkodó üdvözítőnek nevezett olajképet, mely Csontyváry életében kiállításon nem szerepelt. Ezt a képet a kutatás 1903-ra datálja, pedig koloritjában és drámaiságában inkább 19. századi alkotás. A kép alsó részén látható torz arcú, megriadt tanítványfejek sötét színvilága Munkácsyhoz, sőt realista korátrsai közül Theodule Ribot-hoz is közel áll, valamint a Daumier rajongó, de később keleti utazóként is feltűnő Jean Veber drámai elbeszélő festményeire is emlékeztet. (Az utóbbi művész a Csontváry által sokat emlegetett Pierre Veber író és kritikus testvére volt). A Fohászkodó üdvözítő a historizáló romantika (Doré, Feszty) és a preraffaeliták (Brune Jones) előadásmódját is követi, a magas fa és a sírra boruló asszonyok alakjában[10]. Az üdvözítő melodramatikus mozdulatai eltérnek a realista Krisztus-képtől, így Munkácsyhoz kevés közük van.

Csontváry nem tanulta meg igazán sokalakos jelenetek komponálását, de a tájképei nagy részén mindig van staffázs-alak, jelenet. Néhány későbbi festményén azonban drámai szituációkkal is próbálkozik. A Jeruzsálami Panaszfal bejáratánál című festményén (1904) saját bevallása szerint, 67 életnagyságú alak van (több, mint kétszerese Munkácsy Krisztus Pilátus előttje szereplőinek), s e 67 alak közül csak néhány imádkozik a fal felé fordulva csendesen. A többi szereplő egymással van elfoglalva, s a táradalom legváltozatosabb típusait, az emberi életkorok sokféle-

8. Német Lajos: Csontváry. Második bővített és átdolgozott kiadás. Budapest, 1970.
9. Friedrich Kallmorgen: Zur Entwicklung der Landschaftmalerei. Berlin, 1918. — Wolff Stubbe (ed.): Friedrich Kallmorgen (1865—1924) Leben und Werk. Hamburg, Galerie Herold — 1981.
10. V.ö. 2. jegyzetben i.m. 82. V.ö. 5. jegyzetben i.m. (Editha Wolf Crome) 155—157.

ségét mutatja. Feltűnően sok nőalak van a képen — anyák, ifjú hölgyek, vénaszszonyok, de a férfiak is sokféle, ellentétes típusok. Heves gesztusaikban adományozás és elfogadás, vita és panasz motívumai bontakoznak ki. A képet egyik írásában Csontváry vallási disputának nevezte. Ezt a dramaturgiát — melyben még az anyja karján lévő csecsemő, vagy a gazdájához simuló kutya alakja is része lehet a cselekménynek, Munkácsy Krisztus-képeiből tanulhatta meg Csontváry. Sem pénze, sem szüksége nem volt katfános modellekre, hiszen erősek lehettek helyszíni vizuális élményei, az igazi Kelet változatossága, színessége. Kiindulópontja nem valamilyen szent vagy profán írás, hanem maga a látvány.

A közelmúltban megjelent, Csontváry Panaszfalával és a Mária kútjával foglalkozó tanulmány, Dalia Haitovskynak az Acta Historiae Artium 1989-es évfolyamában megjelent írása hívta fel a figyelmet Csontváry festményeinek drámai-elbeszélő jellegére, a távolságra, melyet az egykorú fényképek és kortárs romantikus-historizáló képek és Csontváry festményei között fellelhetünk[11]. Ha összevetjük a Panaszfalat pl. Gustav Bauernfeind hasonló című festményével, mely mindkét változatában annak az emelkedett imajelenetnek az ábrázolása, melyről egy 1858-ban keletkezett útleírás is megemlékezik[12], ("minden péntek este összegyűlnek a Panaszfalnál a zsidó férfiak és asszonyok imádkozni és siratni a lerombolt templomot"), kitűnik, hogy Csontávry nem imádkozókat ábrázol csupán, hanem sok szereplős, sok konfliktusos, bár ikonográfiájában nem pontosan megfejthető drámai jelentsort. Dalia Haitovsky szerint Csontváry a századfordulón már érzékelte a fal európai és keleti zsidó látogatói közötti ellentéteket. (Erre a felismerésre a festő később keletkezett írásaiból hozhatunk példákat, de itt a képnek egy másik monvanidaló- illetve előadásmódrétegére próbálunk rámutatni!) Feltételezésünk szerint a Munkácsy-élmények hatására akart Csontváry drámai jeleneteket ábrázolni bibliai tájakon készült életképein. Ezeken az életképeken kevésbé a tradíció, mint inkább egy görcsös igyekezettel felfedezett új historikum van jelen. Erős a képek expresszivitása is. Ne feledjük, a Panaszfal és a Mária kútja már a 20. század elején készült, amikor már példaképpé válhatott Paul Gauguin Breton kálváriájának, tahiti Madonnáinak színbeli kifejezőereje, vagy James Ensor Krisztus bevonulása Brüsszelbe című festményének groteszk látomása, sőt egy-két év múlva németországi kiállításokon láthatók Emil Nolde expresszív apostolai, (Sírbatétel) vérlázítóan erotikus egyiptomi Máriája,

11. Dalia Haitovsky: Csontváry's Picture of Jerusalem a New Look. Acta Historiae Artium. tom. XXXIV. fasc. 1—2. Budapest, 1989. 49—59.
12. Alex Carmel — Hugo Schmid: Der Orientalmaler Gustav Bauernfeind. (1848—1904) Leben und Werk. Stuttgart, 1990

Bűnbánó Magoldnája is[13]. A Panaszfal és a Mária kútja ezek közé a festmények közé is besorolható. Ahol Csontávry — töredékes feljegyzéseiben — Munkácsyt, Makartot, Böcklint emlegeti, néhány mondattal később a müncheni szecesszió, az impresszionisták, az expresszionisták és más kotárs irányzatok ismeretéről is tanuságot tesz. Bár írásai későbbiek, mint képei, tájékozottságának bizonyítékaiként értékelhetők. Nem szabad elfelejteni azonban, hogy Munkácsy kortársainak és utódainak nagy részével ellentétben, Csontáry Panaszfalának nincsen egyetlen kiemelt hőse sem. Van a képen nyugodtan mozgó vének kórusa háttal ábrázolva, s oldalnézetben is, s látható rajta sok nehéz testi és lelki teher alatt szenvedő ember, asszony, mint tömeg és individuum. A megváltó üzenetet talán az a héber írásrészlet hordja a falon, mely az azt olvasni tudóknak a jövőben csodát ígér ("A csoda segít" — így olvasta el az írást a jeruzsálemi kutatónő, Dalia Haitovsky. Scheiber Sándor olvasata szerint viszont: "jó szerencsét, az író, segítségért jajgatók". — A két olvasat nem feltétlenül mond ellent egymásnak.)

A Mária kútján viszont van kiemelt helyű és arányú csoport; és mindenkinél magasabb, fiatal anya gyermekével, aki a késő utódok közé is le tud ülni, hogy szelíd méltósággal hordott szegénységében is éreztesse: ő a világ egyik alapprincipiuma, az élet forrása. Mellette az aktív cselekvő buzgalommal önti a vizet embernek, állatnak. Ellenállhatatlan cselekvő, bár háta mögött különös, sötét árnyalakok futkosnak. Ez a festő önarcképe — mint Németh Lajos leírta Csontváry monográfiájában — a művészé, aki a 20. század elején sok festményen, grafikán valamilyen eszme harcosává, prófétává, az emberiség megmentőjévé vált. Volt olyan eset is, hogy a művész Krisztus-arcot öltött, máskor csak útegyengető Keresztelő Szent János-pózban ábrázolta magát, vagy más hagyományos öltözetekben vált a "vita activa" megtestesítőjévé.

A Mária kútján a főhősnő szelíd, nyugodt mozdulatait a hasonló titokzatos szelídséggel mozgó vízhordó lányok ismétlik meg. Az állatok és utazók egy része szintén méltóságteljesen nyugodt. A drámát a főhős körül kavargó alakok sejtetik. Ez a sokrétegű dramatizálás Munkácsy biblikus órisáfestményeinek örököse Csontváry óriásfestményén, melyen azért a táj — rokon motívumok ellenére — sokkal hangsúlyosabb, mint Munkácsy képein, s az elbeszélés is szimbolkusabb. Biblikus motí-

13. V.ö. 3—4. jegyzet i.m. Emil Nolde (1867—1958) 1889-ben Karlsruhébban tanult. 1898—1906-ban Münchenben élt, 1899-ben járt Párizsban, 1906-ban Berlinben — Tagja volt a die Brücke, majd a Der Blaue Reite csoportnak, 1912—15-ben a Déltengereken utazott, barátja volt James Ensor. V.ö. Edouard Beaucamp: Metamorphosen des Expressionismus. In: Paris — Berlin. 1900—1933. München, Prestel, 1979. 58—70.

vumai kevésbé köthetők a Szentírás szövegéhez. (Ezt Munkácsy több alázattal, míg Csontváry inkább kritikusan olvasta.)

Csontváry tudhatott arról, hogy Munkácsy magát feszítette keresztre a Golgota alkotása idején. Hasonló elképzelést valósít meg egy késői művén, mely Munkácsy másik, ezekben az években készült óriásfestményének, a Honfoglalásnak parafrázisa. A Honfoglalás témája a kor magyar festője számára szinte vallásos-kultikus téma15. E kép főalakja az isteni hősként tisztelt fejedelem, Árpád, aki köré lelkesedő gesztusokkal sorakoznak vitézei és adoráló hajlongásokkal a hon őslakói. A barnás-szürkés tónusú festményen a kopár táj, a háttér tépett fája a túl aláhúzott gesztusok inkább valalmi kezdődő drámát sejtetnek, mint idilli találkozást.

Csontváry magányos munkássága végén eljutott a totálisan énközpontú, egyénien értelmezett képhez. Vázlatban maradt óriásfestménye, a Magyarok bejövetele — Apotheozis címen ismert kép, nyilvánvalóan Munkácsy illetve — kisebb mértékben — Feszty híres műveit követi, egyéni módon. Csontváry átalakítja a Honfoglalást a tragikus háborús évek alatt, s Árpád fejedelem helyén ő maga jelenik meg — nem lovon, hanem a keleti kóborlások és keleti eredet mitíkus megjelenítőjeként, tevehátón. Körülötte egy meg nem írt dráma alakjaiként a nagy széthullás tragikus árnyai keringenek; a művész és a nemzet apotheozisa historikus és tragikus látomás.

14. Szabó Júlia: Csontváry Tivadar utazásai elődök és kortárs festők utazásai tükrében. Ars Hungarica, 1993/1 91—105.
15. V.ö. 2. jegyzetben i.m. valamint a korábbi irodalomból: Lehel Ferenc: Csontváry Tivadar, a posztimpresszionista festés előfutára. Budapest, 1922, 19, 31, 34, 53, 61. V.ö. Feszty Árpád és társai körpanoráma képe a magyarok bejöveteléről. Irodalom: Feszty Árpád, A magyarok bejövetele. A nemzet Árpád vezénylete alatt elfoglalja a hazát ezer év előtt. Feszty Árpád körképe (ideiglenes kiadás). Budapest, 1894. A Magyar körképtársaság kiadványa. — Feszty Árpád élete és művészete. Szerk. Németh Lajos. Írták Feszty Masa és Ijjas Antal. Kiadja: MIK. Budapest, é.n. (A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Kiadványai III).

SZENTKIRÁLYI MIKLÓS:

Munkácsy Mihály GOLGOTA című festményének restaurálása

A festmény életútjára vonatkozó adatok bőségesen rendelkezésünkre álltak, ezeket a festmény kutatója, Sz. Kürti Katalin írásaiban közreadta. Ezen információk egy része nagy segítséget jelentett az állapotmeghatározásánál, illetve a feltárások során napvilágra került meghibásodások és belejavítások időrendi azonosításánál. A festmény sérülésére vonatkozóan csak az 1907-es tüzvésszel kapcsolatban történt említés, amikoris a lángokban álló épületbe "levágták a képet" a tulajdonos, John Wanamaker kifejezett kérésére majd biztonságba helyezték egy közeli istállóban. . .

Feltételeztük viszont, hogy a festményen többször végeztek kisebb-nagyobb javításokat, esetleg felújításokat. Feltételezésünket azokra az adatokra alapoztuk, melyek a gyakori utaztatásokkal kapcsolatosak: képünk párdarabjával beutazta Európát, majd 1886-ban áthajózták az Egyesült Államokba. 1889-ben ismét Európában, a párizsi Nemzetközi Kiállításon ünnepli a műértő közönség. 1893-ban már Chicagóban találjuk, majd az 1907-es tűzvészig a Philadelphia melletti Wanamaker rezidencián, Lindenhurstban.

1911-től a tulajdonos az akkor épült új áruházába szállíttatta a monumentális festményt párdarabjával, és attól kezdve Philadelphia egyik nevezetessége lett, ugyanis a húsvéti vásárkor közszemlére tétetett. Ezt a hagyományt folytatták az örökösök, mígnem árverésre bocsájtották a festményeket és a Golgotát új tulajdonosa Magyarországon helyezte múzeumi letétbe.

Méreteinél fogva a két festményt csak felhengerelve tudták szállítani, így a fenti adatok ismeretében tudhatjuk, hogy több tucatszor tekerték fel-le a vásznakat, illetve feszítették fel az új helyszíneken.

És a ma száztíz éves Golgota Magyarországon még át kellett, hogy éljen néhány fel- és letekerést, de már nagy elvigyázatosság közepette: megérkezett Budapestre, a Magyar Nemzeti Galériába, onnan a Szépművészeti Múzeumba, ahol a restaurálás történt, majd bemutatása a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében és átszállítása Debrecenbe a Déri Múzeumba, ahol 10 évig őrizni fogják.

Ezeket a műveleteket sajnálatos "baleset" előzte meg a Budapestre történt szállítása alkalmával. Szakszerűtlen csomagolás és hanyagság miatt a festmény kritikus állapotba került, vászna szétázott, penészesedésnek indult, sürgős beavatkozás elkerülhetetlen volt. Ezt követő konzilium a festmény teljes restauráltatását javasolta.

Amikor a festményt restaurálása előtt alaposabban megvizsgáltuk, kiderült, hogy annak nagy részét teljesen átfestették. Az akkori vállalkozónak igencsak jó oka volt, hogy sebtében végezze felújítói tevékenységét, mivel ezt megelőzően úgy "lemarták" a felületet, hogy egyes területeken csak a csontváza maradt meg.

A felújítást mesterien végezte minden jel szerint bizonyára egy festő, ki nagyszerűen utánozta Munkácsy stílusát. Éppen "csak" festői fogalmazását, lendületét, belső harmóniáját és színvilágát takarta le új festékréteggel, megmaradt így "leltár szerint" a forma, a kompozíció, az alakok száma, színe, de eltűnt Munkácsy.

Talán ezért is néztük annak idején fanyalogva, hogy Munkácsy ez esetben nem alkotott olyan nagyot. Aztán akkor döbbentünk rá, hogy tévedtünk, mikor az átfestések eltávolításakor felfedeztük Munkácsy nagyságát, festői nyelvezetének hihetetlen gazdagságát. A kutatófeltárások többet is elárultak: korábban a tűzvészkor levágott képszélek vásznát kipótolták; a sokszori költöztetés sem volt sérülésmentes, szakadások, gyürődések, horzsolások nyomait igyekeztek több-kevesebb sikerrel eltüntetni. A sokszori újralakkozás miatt a felület átlátszatlan, elsárgult, a vastag lakkrétegek önálló repedéshálót vettek fel.

A fenntiekben megpróbáltam vázolni azokat a sérüléseket, melyeket a kép története folyamán elszenvedett, illetve azokat a módosításokat, melyeket alkalmaztak minden bizonnyal jobbító szándékkal. Ezek halmaza egyre jobban torzította a festmény eredeti megjelenését, vagy az eredeti rétegek pusztulásához vezetett.

E megállapítások, illetve a vizsgálódások után felmerül a kérdés: helyreállítható-e a festmény hitelesen, eredményes lehet-e az az óriási munka, melyet konzerválás és feltárás igényel?

Persze fordítva is feltettük magunkban a kérdést: lemondhatunk-e egy ilyen jelentős műről, mert azt élete folyamán a szó szoros értelmében elhasználták?

Dehát lényegében fennmaradt a festmény és a feltárás eredménye igazolta álláspontunkat, hogy van értelme küzdeni a festmény életbentartásáért. Ez viszont csak akkor lehet eredményes, ha szigorúan restaurátori módszerekkel és megfelelő magatartással, és rugalmassággal, és hittel keressük az alkalmazható eljárásokat.

És hogy meg tudjuk ítélni, mely munkafolyamatokat nem kell elvégezni, elfogadva a mű történetiségét, hogy a vélt vagy valós hibák ma már a kép részei. És merni megcsinálni azt, ami a mű jobb megértését szolgálja.

A festmény restaurálásának vezérelve az volt, hogy megmenthető eredeti felületek maximumát tárjuk fel, konzerváljuk és állítsuk helyre. Elsődleges fontosságúnak tar-

tottuk azt, hogy rendet teremtsünk a képen, hogy megtaláljuk a Munkácsy által festett réteget és feltárjuk, mégha azokat korábban erősen megkoptatták is. Csakis ezt tartottuk elfogadható kiindulópontnak további, immár esztétikai helyreállításhoz. E szempontok tisztázása azért volt fontos, mert a kutatófeltárások során egyértelműen kiderült az is, hogy a felületeket nem egyöntetűen dolgozták át az idők folyamán: a világos részeknél gyakrabban tisztították, itt többféle színű, illetve vastagságú lakkmaradványra bukkantunk. A sötét színeket általában lekoptatták, jobb esetben érintetlen maradt, ezesetben a többrétegű lakk miatt torzultak a színek. A feltárt részeknél az eredeti festett felület átütő frissességű, a kisebb sérülésektől eltekintve igen jó állapotú. Egyedül a háttér igen gazdagon modellált, a drámai eseményt még jobban fokozó égrésze maradt fenn igen kopott állapotban. Itt az átdolgozás mértéke a legjelentősebb.

E terület teljes feltárásakor derült ki a kép történetében bekövetkezett legnagyobb műhiba: a letisztított égrészt kb 40 x 40 cm-es "négyzetháló" borítja. A vizsgálat során megállapítottuk, hogy dublírozáskor ugyanekkora papírlapokkal leragasztották a festményt, vasaláskor deformálódott a felület, a két papír találkozásánál kisimult, máshol összeugrott és a ragasztó valósággal belesült a festékbe, melyet megkíséreltek eltávolítani, valószínűleg sikertelenül.

Ekkor folyamodtak egyre erősebb tisztító eljáráshoz: az eredmény katasztrófális, és hogy eltusolják a hibát, az egész területet átfestették.

A későbbi eredetű festék és lakkeltávolításkor igen körültekintően kellett eljárjunk, mert Munkácsy festőtechnikája sok festőszert igényelt, rétegei sokszor leheletvékonyak. Ennek következtében az eredeti rétegek és az utólagosan felhordottak szétválasztása állandó UV lámpával történt ellenőrzés mellett volt végezhető biztonságosan. Az oldószerek megválasztása is körültekintést igényelt. Esetünkben különösen Munkácsy által használt festőszerekre és kötőanyagokra kellett tekintettel lennünk. Gondolunk itt elsősorban az ún. bitumen használatára, melyet szerencsére alapozásként nem használt. Festékként alkalmazott ilyen jellegű, mélytűzű szurokfekete anyagot, mégpedig a drapériák redőzeteinek kihangsúlyozásánál és a hátterek mélységének fokozásához.

Körültekintő munkával az eredetit fedő rétegek eltávolítása sikerrel megoldható volt úgy, hogy még ez ez igen érzékeny réteg sem károsodott túlzottan. Sajnos ez korábban megtörtént.

Teljes feltárás utáni lakkozást bizonyos konzerválási eljárások előzték meg, ahol a vizesedés okozta elváltozásokat igyekeztünk regenerálni: kifehéredett lakk és festék-

rétegek, alapozás kagylósodása, festékleválások megállítása, stb., és a vászon deformálódásának lehetősége szerinti korrigálása, mérséklése.

A kép esztétikai helyreállításakor igyekeztünk mértéktartó magatartást tanusítani. Az apróbb kopásokat és hiányokat beilleszkedő retusálással rendeztük, de csak indokolt esetben egészítettünk ki konkrét formákat. Arra törekedtünk, hogy a kép egységét, egyensúlyát teremtsük illetve őrizzük meg, ami nem volt kis feladat egy ilyen hatalmas, közel 35 m^2-es festménynél.

A festmény restaurálását 1993 húsvétján fejeztük be, Nagypénteken bemutattuk a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében, és ugyanez év augusztus 19-től látható a debreceni Déri Múzeumban.

A munkálatot Lente István, Menráth Péter és Seres László restaurátorművész kollégáimmal végeztem. A fotótechnikai vizsgálatokat Szilágyi Sándor készítette.

De komoly szerepet vállalt a Szépművészeti Múzeum, ki biztosította a megvalósításhoz szükséges helyiséget, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Déri Múzeum, kikkel példás együttműködés alakult ki, Hajdú-Bihar megye és Debrecen Önkormányzata, kik hathatósan támogatták a vállalkozást és nem utolsósorban a tulajdonos, ki hozzájárult a munkálatokhoz.

Köszönet nekik.

WITTMANN ZSUZSA — VELLEDITS LAJOS:

Munkácsy Mihály festőtechnikája és anyagai

A Magyar Nemzeti Galéria 1984-ben indította el azt a tudományos kutatási programot, amelynek keretében sor került a gyűjtemény Munkácsy-képeinek szisztematikus vizsgálatára. A Festészeti Restaurátor Osztály teljes állományának közreműködésével két hónap alatt összeírtuk a restaurátori szempontból legfontosabb adatokat, és ezeket rajzokkal, fotókkal és néhány könnyen elérhető sugaras vizsgálattal dokumentáltuk. Az első megközelítésben a gyűjtemény képeit három kategóriába lehetett sorolni:

az első: a jó állapotú festmények

a második: a hagyományos restaurátori eszközökkel kezelhető képek

a harmadik: a rossz állapotú képek, amelyeknél alapos természettudományos vizsgálattal lehet csak a restaurálást megkísérelni.

Ugyanakkor az is feltűnt, hogy a veszélyeztetett képek az életműnek csak egy részét teszik ki. A katasztrófális állapotba került festményeket Munkácsy 1870 és 1877 között alkotta; pontosabban a Siralomháztól a Miltonig terjed a művésznek az a korszaka, amelynek termékeit katasztrofális állapotúnak jelölhetjük. Az elmondottakat jól megfigyelhetjük a Siralomház két változatán. Az 1870-ben Düsseldorfban festett kép színei elsötétedtek, a háttér középértékei egybemosódtak, a világos felületeken pedig felgyűrődött a festék. Ezzel szemben az 1880-ban — a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából — festett változat állapota mind a mai napig tökéletesnek mondható.

A hozzávetőlegesen nyolc évig tartó periódus elsősorban azokat a képeket öleli fel, amelyek magyaros hangulatukkal a nemzeti romantika egyre halkuló motívumait pendítik meg — talán utoljára; idetartozik a Siralomház (1869—70), a Tépéscsinálók (1871), az Éjjeli csavargók (1873) vagy a realista nagyregény gazdagságú Zálogház.

1878 novemberében Munkácsy szerződést köt a műkereskedő Sedelmeyerrel, és ettől kezdve nemcsak képeinek témaválasztásában történik változás, hanem festésmódja is más jellegűvé válik a korábbi korszakhoz képest. A változás minden bizonnyal összefügg a szerződés nyújtotta biztonságérzettel, a rutinszerűen készíthető szalonképekkel és talán azzal is, hogy a korábban festett képeken kezdtek a romlás jelei mutatkozni, és ez a művészt is változtatásokra késztette.

22. Siralomház I. (MNG) ol.-fatábla, 138 x 192 cm

23. Siralomház I. részlet. A fotó surolófényben készült az elítéltről.

24. Siralomház IV. (MNG) ol.-fatábla, 119 x 170 cm

25. Felesége arcképe (MNG)
ol.-fatábla, 57 x 40 cm

26. Röngtgenfelvétel felesége arcképéről, amely a modellülés-kor viselt ruhát mutatja be

Az alaposabb megfigyelések már az első állapotfelmérések során lehetővé tették Munkácsy munkamódszerének rekonstruálását. Mivel figyelmünket a rossz állapotú képek kötötték le, ezért vizsgálatainkat is ezekre a festményekre összpontosítottuk.

Munkácsy munkamódszerét döntően a klasszikusnak mondható olajfestési eljárás határozta meg. A technika elsősorban a sötét alapszínből kiinduló festékfelhordásnak kedvez, vagy ahogyan a festők mondják: a képet a világos felé fejlesztik. Ezt a gyakorlatot követték a XVI. század velencei festőitől kiindulva a XVIII. századig az olasz vagy az itáliai hatás alatt álló művészek. A múlt század második felének romantikusai csodálattal fordultak a besötétedett "galériatónusú" képek felé, és hasonló hatást igyekeztek elérni, de a korábbi korszak festőcéheiben felhalmozódott anyagismeret nélkül. Ráadásul a "galériatónus" nem jelent mást, mint a felületi szennyeződés és az elsárgult lakkréteg egyenletes, mindent összemosó egyvelegét. Ugyanakkor néhány festő a XIX. század végén felfedezte a sötét alap biztosította előnyöket is. Egyszerű eszközökkel drámai hatást lehet elérni, ha a világosabb színneket egyre vastagabb festékkel hordják fel. Egy-egy csúcsfény, amint megcsillan a kép fontos részein — a katona szuronyán, a széttépett biblia gerincén — rögtön meghatározza és kiemeli a kompozíció lényeges kellékeit. Ez ennek a festésmódnak a lényege, amit a késő-reneszánsz és barokk mesterek oly tökéletesen alkalmaztak, és amit a XIX. század festőakadémiái is igyekeztek megtanítani. A művészi szándék, vagy ha úgy tetszik a Kunstwollen, amely meghatározta Munkácsy festészetét, már világosan áll előttünk, de nézzük most azokat az eszközöket, amelyekkel 1870 és 1878 között ezt elérte.

A korszak nagy kompozícióinak hordozóanyaga az egzotikus fából épített fatábla. Két kedvelt fafajtával találkozhatunk, a mahagónival és a paliszanderrel. A táblák legtöbbjét alapozva vásárolta a művész; ez a korszak kereskedési gyakorlatának megfelelően ún. olajalapozást jelent, amelynek összetétele: enyv, kréta, lenolaj, ólomfehér és cinkfehér. Hasonló alapozással találkozhatunk Munkácsy csekély számú vászonra festett képénél is, ahol a festővásznat minden esetben végben alapozták, majd a méretre vágott darabot feszítették fel a vakkeretre. A nyers és alapozott képhordozót minden bizonnyal maga a művész tette egy sötétbarna massza felhordásával festésre alkalmassá. Erre a melegbarna felületre volt szüksége ahhoz, hogy a fehér foltok laza felfestésével elkezdje a kompozíció kialakítását. Vizsgálatunk szempontjából kevesebb jelentősége van annak a ténynek, hogy az egyes alakok megformálását fotókra támaszkodva végezte, hiszen azok egymáshoz képesti elhelyezését még mindig meg kellett oldania. Ezek a kísérletezések láthatóak a röntgenfelvételeken. A Korhely férj című képen Munkácsy a férj alakjának megformálását a fehér ing foltjának megfestésével kezdte; később az alakot közelebb vitte a kép középpontjához, így a fehér részek kettőzve jelennek meg a röntgenfilmen. A befeje-

zett műhöz képest az asztalt borító fehér abrosz foltjánál is megfigyelhetünk eltéréseket.

Mióta a természettudományos vizsgálatok segítségével az alkotó folyamat egy-egy korábbi fázisát is megismerhetjük, azóta azt tapasztaljuk, hogy a festők gyakran leegyszerűsítették eredeti elképzeléseiket. Munkácsy a Tépéscsinálók című festmény esetében két ízben választotta a könnyebb megoldást. Az egyik előtérben ülő nőalak asztalra fektetett alkarját egyszerűsítette le úgy, hogy azt a test takarásába helyezte; ezzel megtakarította a feltűrt ingujj megfestését, és helyette csak egy jobb kezet kellet megformálnia. A sebesült katona körüli csoportban egy kíváncsi nő félig eltakart arca látható. A művész eredetileg az egész fejet ábrázolta, majd az egyszerűség kedvéért helyezte az alakot a ma is látható helyzetbe. Az életrajzírók úgy tudják, hogy a képet Munkácsy Düsseldorfban kezdte el festeni, és Párizsban fejezte be. Nem feltétlenül a bemutatott változtatások vagy egyszerűsítések azok, amelyek egy újból elkezdett festésre utalnak. Az anyagvizsgálatok sokkal inkább azt támasztják alá, hogy a festmény majdnem teljes egészében Párizsban készült.

Érdekes röntgenképet kaptunk a művész feleségéről festett portréjánál. Munkácsyné öltözete két modellülés között megváltozott, így a festő az első fehér blúzos és mellényes változatot az előszeretettel használt barna alapozómasszájával elfedte, majd az arc kivételével újra nekilátott a részletek kidolgozásának. A kép katasztrofális állapotát az ismételt barna alapozástól megnövekedett réteg okozta

A röntgenfelvételek közül a legmeglepőbb a Búcsúzkodás című kép alatt lapuló, eddig ismeretlen kompozíció volt. Azt a képet, amelyet a röntgenfelvételen látunk, Munkácsy teljes egészében átvonta, majd az így kialakított felületre festette meg a két egymástól búcsúzkodó nőalakot[1].

Mind a tudományos, mind a regényes Munkácsy-irodalom egybehangzóan állítja, hogy az a barna massza, amelyet a művész szinte minden célra felhasznált: aszfalt. Szerepe szerint a nagy kompozíciók egységes színharmóniáját biztosította, továbbá segített a változtatások megoldásában és az elérendő "galériatónus" megközelítésében. A legenda alapját maga Munkácsy vetette meg. Idézzünk Malonyay Dezső könyvéből:

"A kandalló mellől egy halom ráma és vászon közül húzott elő egy régi palettát. Mint valami csataviselt paizs, mely ki tudja hány diadalmas küzdelemben horpadt össze, olyan megviselt ez a palette. (...) » Sok bitümöt kentem szét ezen, de csak hagy szidják a bitümömet, mi értettük egymást".[2]

1. A röntgenfelvételeket Lécz Ottó, az MTA Izotóp Intézetének munkatársa készítette.
2. Malonyay Dezső: Munkácsy Mihály élete és munkái.
   Budapest 1898, 220.

Természetesen a közhiedelem is befolyásolt bennünket, amikor a festmények károsodását az "aszfaltra" vezettük vissza. Az 1984-es vizsgálatok elkezdésével hirtelen olyan kérdések kereszttüzébe kerültünk, amelyekre nagyon nehezen vagy egyáltalán nem tudtunk választ adni. Az első és legfontosabb kérdések a következőek voltak:

— megállítható-e a Munkácsy-képek romlása?

— ha nem állítható meg a romlás, akkor stabilizálható-e a képek állapota?

— a legvégső esetben mennyi idejük van még a képeknek?

— melyek az optimális tárolási körülmények?

A kérdésekre nyilvánvalóan csak egy hallatlanul idő- és energiaigényes vizsgálatsorozat végén lehet válaszolni. A probléma helyes megközelítési sorrendje a következő:

— analitikai vizsgálatok

— a romlás folyamatának nyomonkövetése modellkísérleteken

— diagnózis és kezelés

Vessünk egy pillantást most arra az eszköztárra, amely restaurátornak rendelkezésére áll, ha festékanalízist kíván végeztetni. A legtöbb festék két alapvető komponensből áll: pigmentből és kötőanyagból. A szervetlen eredetű pigmentek azonosítására számtalan vizsgálati módszer áll rendelkezésünkre (más kérdés persze az, hogy a gyakorlatban ezek mennyire elérhetőek), de a kötőanyagok kutatásának 1984-ben még egyáltalán nem volt hagyománya Magyarországon. A klasszikus festőtechnikák igen szűkreszabott kötőanyag-választékával a Munkácsy-képek esetében semmit sem lehetett kezdeni. Hiába mutatunk ki enyvet, lenolajat vagy bármilyen más általánosan alkalmazott anyagot, még mindig ott van az "aszfalt", amelyről nekünk mindent tudnunk kellene. Természetes volt, hogy egy kőolajkutató laboratóriummal kell kapcsolatot találnunk; így esett a választásunk a Magyar Ásványolaj és Földgáz Kutató Intézetre, ahol Dr. Wittmann Zsuzsa vegyészmérnök vállalta a festékminták teljeskörű analízisét.

A festmények anyagösszetételének vizsgálata a módszerek és eszközök széles skálájának alkalmazását tette szükségessé.

A képek közvetlen, roncsolásmentes tanulmányozására szolgáló eljárások csak olyan információkat adnak, amelyek messze nem elegendőek a festmény teljes anyagrendszerének megismeréséhez. Vizsgálataink során ezért arra törekedtünk, hogy az alkalmazott eljárások segítségével, a szakértő restaurátor által vett lehető legkisebb minta, amely a kép teljes keresztmetszetét reprezentálja, elegendő legyen az összes szerves és szervetlen komponens azonosítására. A maximum 1—2 mg

anyagmennyiségű minták a vizsgált műalkotások leginkább károsodott részeiből származnak, és legnagyobb részük nem, vagy csak alig tartalmaz pigmenteket.

A mintákat, mikroszkóp alatti tanulmányozásuk után, a festmény keresztmetszetének irányában, preparatív módon két részre osztottuk.

Az egyik részt a rétegek vizsgálatára használtuk, amelynek során a keresztmetszeti felületet, a rétegek állapotát és vastagságát tanulmányoztuk. Megállapítottuk, hogy diffúzió sehol sem tapasztalható.

Mikroanalízissel végeztük el a rétegekben és a vizsgált felületen található fémek minőségi fémanalízisét. Módszereink a következőek voltak: energia- és hullámhossz-diszperzív mikroanalízis (EDS), azaz pásztázó elekronmikroszkóp és elektronmikroszonda; ez utóbbi eljárás az egyes szemcsék fémösszetételére adott választ. Főleg az ólom és kálium, valamint a vas együttes jelenléte volt kimutatható a keresztmetszet egészében és a festékminták keresztmetszetében többszörösen előforduló barnás színű rétegekben.[3]

Néhány mintánál a rétegek megszínesítésével kerestük a választ a kötőanyagok elhelyezkedésére. Fehérje csak a fatábla vagy a vászon (műterem) felületén volt kimutatható. Olajat és gyantát szinte minden rétegben, de főleg a barnás színűekben találtunk.[4]

Ezek az eredmények teljes összhangban vannak a következőkben ismertetésre kerülő részletes, a szerves és szervetlen anyagok összetételét illető vizsgálatok eredményeivel.

A minták második csoportját először roncsolásmentes vizsgálatoknak vetettük alá. Röntgen flurescence analízis (XRP) segítségével azt tanulmányoztuk, hogy a minták milyen fémeket tartalmaznak. A Röntgen diffrakciós analízis (XDA) pedig azt mutatta ki, hogy a fémek milyen vegyületeik formájában vannak jelen a festményben. A vizsgálati eredményeket a következő táblázat foglalja össze:

3. A vizsgálatokat dr. Pozsgai Imre, az MTZ Műszaki Fizikai Kutató Intézetének munkatársa végezte 1988-ban, majd dr. Nagy Géza, az MTA Geokémiai Kutatócsoportjától újabb eredményeket ért el.
4. A rétegek tesztelését Török Klára és Bendefy Márta végezte a Központi Múzeumi Igazgatóság laboratóriumában.

1. táblázat

A festmények szervetlenanyag összetétele

Festmény címe	Elemek Módszerek: Röntgen flurescence spektrometria Atomabszorpciós spektrometria	Összetétel Módszer: Röntgen differakció
Siralomház	Ca, Mg, Zn, (Cr), Na, (K), Al, Si, Pb, Fe, S	kréta, cink-oxid, szilikát, ólomfehér, okker
Tépéscsinálók	Ca, Mg, Zn, Cr, Na, K, Al, Si, Pb, Fe, S	— " —
Éjjeli csavargók	Ca, Mg, Zn, Na, (K), Al, Si, Pb, Fe, S	— " —
Felesége arcképe	Ca, Mg, Zn, (Cr), Na, K, Al, Si, Pb, Fe, S	— " —
Búcsúzkodás	Ca, Mg, Zn, (Cr), Na, K, Al, Si, Pb, Fe, S	— " —
Műterem	vásznon levő alapozás: Ca, Mg, Zn, Cr, Na, K, (Al), Si, Co, Pb, Fe	kréta, cink-oxid, ólomfehér, kevés konyhasó
	Ca, Mg, Zn, Cr, Na, K, (Al), Si Cn, Pb, Fe, (S)	kréta, cink-oxid, ólomfehér, okker, szilikát
Haynald bíboros arcképe	Ca, Mg, Zn, Na, K, Al, Si, Pb, Fe, (S)	— " —

A legnagyobb mennyiségben az aláhúzott vegyjelű fémek fordulnak elő a vizsgált mintákban, tehát főleg kálciumot, cinket, ólmot és vasat találtunk, amelyek kréta, cink-oxid, ólomfehér és okker formában jelennek meg. (A kén szulfátként volt azonosítható.)

Ezután a röntgenanalízisből roncsolásmentesen kikerülő mintákat szerves-összetétel vizsgálatnak vetettük alá.

A mintákat szerves oldószeres (alkoholos kloformos) extrakcióval két részre választottuk szét. Az extraktba kerültek az oldószerben oldódó anyagok, vagyis a száradó olajok és a viaszok összetevői, valamint az aszfalt jellegű anyagok néhány komponense. A extrakciós maradék tartalmazta a szénhidrátokat, a fehérjéket és az aszfalt jellegű anyagok fő részét.

Az extraktumok és a maradékok szervesanyag-összetételét tömegspektrometriásan elemeztük. A XIX. században használatos és az ebből a korból származó természetes eredetű anyagminták tömegspektrumát vettük fel standard-ként, és ezeket hasonlítottuk össze a festményekből származó minták preparált részeinek spektrumaival. Az összehasonlítás számítógéppel és vizuálisan történt. Ezenkívül szükség esetén a mintákat infravörös spektrometriásan (IR) és proton-rezonancia spektrometriásan (NMR) is vizsgáltuk.

Az extrakciós maradék tömegspektrometriás vizsgálata után visszamaradó hányad egy részéből mennyiségi fémanalízist kíséreltünk meg végrehajtani atomabszorpciós spektrometriás módszer segítségével (AAS). A visszamaradó hányad másik részének savas hidrolízise után, szintén tömegspektrometriás módszerrel, a fehérjék építőköveti: az aminosavakat, a szénhidrátok alkotórészeit: a monoszaharidokat és a változatlanul maradt aszfalt jellegű anyag komponenseit tudtuk azonosítani.

A vizsgált hét festményből származó minták részletes elemzésének leírását és a módszer ismertetését megjelenés alatt lévő közleményünk tartalmazza[5].

A vizsgálatok eredményét a következő táblázatban kíséreljük meg összefoglalni:

A táblázat összefoglalja a fán vagy a vásznon található fehér alapozás és a festő által használt barna színű alapozó összetételét. Fehérje, azaz enyv csak a fehér alapozásban volt kimutatható. Ez, mint azt a rétegivzsgálatok megmutatták, a fa vagy a vászon felületén helyezkedik el.

A vizsgált festmények közül külön kiemeljük a Düsseldorfban egy korábbi időpontban festett Siralomház, a Párizsban keletkezett Éjjeli csavargók és a legkésőbb festett Haynald bíboros arcképe című képeket:

5. Zs. Wittmann, Zs. Bakó, L. Velledits: A Technical Analysis of the Paint Used by Munkácsy in Some of His Paintings. Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung, Wenersche Verlagsgesellschaft

2. Táblázat

A festmények szervetlen és szervesanyag összetétele

Festmény címe és néhány jellemzője	Fehér alapozás	Munkácsy által felhordott barna alapozás							
		Szerves összetevők						aszfalt	Szervetlen összetevők
		méhviasz	mastix	sandarac	lenolaj	terpentin	gumiarabicum		
Siralomház (fa) 1869—70 Düsseldorf	Kréta, cink-oxid, ólomfehér enyv, (lenolaj)	—	XX	—	XXX	(X)	—	X	Kréta, cink-oxid, okker, ólomfehér, szilikátok
Tépéscsinálók (fa) 1871 Düsseldorf (?) Párizs	— " —	XXX	X	—	XXX	X	X	—	— " —
Éjjeli csavargók (fa) 1873 Párizs	— " —	XX	X	—	XX	(X)	X	—	— " —
Felesége arcképe (fa) 1871 Párizs	— " —	XX	X	(X)	XXXX	XX	XX	—	— " —
Búcsúzkodás (fa) 1873—75 Colpach	— " —	XXX	X	X	XXX	XX	XX	—	— " —
Műterem (vászon) 1874	— " —	XXXX	X	X	XX	XX	XXX	—	— " —
Haynald bíboros arcképe (fa) 1874 Colpach—Párizs	— " —	XX	X	—	XX	X	—	—	— " —

Az "X" jelek számával a komponens becsült mennyiségére utalunk.

3. táblázat

A festmények szerves összetételének legjellemzőbb adatai

Festmény címe és néhány jellemzője	Munkácsy által felhordott barna alapozó						
	1	2	3	4	5	6	7
	méhviasz	mastix	sandarac	lenolaj	terpentin	gumiarabicum	aszfalt
Siralomház 1869—70 Düsseldorf	—	XX	—	XXX	(X)	—	X
Éjjeli csavargók 1873 Párizs	XX	X	—	XX	(X)	X	—
Haynald bíboros arcképe 1884 Colpach— Párizs	XX	X	—	XX	X	—	—

Az "X" jelek számával a komponens becsült mennyiségére utalunk.

Az Éjjeli csavargók anyagösszetétele lényegében azonos az általunk vizsgált másik négy, 1871 és 1875 között festett kép anyagösszetételével.

A Siralomház szerves anyagai között még nem szerepel a méhviasz, viszont megtalálható az aszfalt. A vizsgált festmények közül ez az egyetlen, amelynek komponenseként azonosítható volt az aszfalt.

A későbbi képek anyagösszetételére jellemző a méhviasz és a gyanták jelenléte. A Haynald bíboros arcképe című festmény viszont már nem tartalmaz gumiarábikumot.

Az első analítikai eredmények megdöbbentőek voltak. Mindannyian arra számítottunk, hogy valamilyen formában aszfalttal találkozunk, hiszen a holt-tengeri természetes aszfaltot már a XVII. század óta használták a festészetben. De az aszfalt mellett elképzelhetőnek tűnt az ún. múmiabarna festék is (eredetét már a nevében is megmutatja) vagy bármilyen kőszénkátrány származék, amilyeneket 1850 óta forgalmaztak.

A festőkönyvek intései között mindig úgy szerepel az aszfalt, mint az "átvérző" festékek egyike. A kifejezés jelentése az, hogy az aszfalt diffundál a pigmentek között, és azokat mintegy elnyeli. A keresztmetszet-csiszolatok ennek éppen az ellenkezőjét bizonyították; a sötét alapozómassza határozott vonalban ül a festékréteg alatt, illetve egyéb helyein is.

Két kép vizsgálata után még egyáltalán nem voltunk biztosak abban, hogy egy korszakra jellemző, általánosan használt anyagkombinációt találtunk, és a további analítikai eredményekig a kapott adatokat meglehetős óvatossággal kezeltük. Ahogy újabb és újabb mintákat vetettünk alá a vizsgálatoknak, egyre világosabban látszott, hogy a Párizsban festett Munkácsy-képek, amelyek az 1878 előtti periódusra esnek, több-kevesebb méhviaszos barna masszát tartalmaznak.

Nyilvánvalónak látszik, hogy Munkácsy Düsseldorfban a Siralomházhoz és Párizsban a többi képéhez "bitüm"-öt vásárolt, de a festékkereskedők más anyaggal szolgálták ki itt és ott. Ebből a szempontból vegyük szemügyre a *Tépéscsinálók* anyagait a táblázat szerint. Hiányzik az aszfalt, amely megtalálható a *Siralomház* összetevői között. Nagyon valószínű, hogy Munkácsy Párizsban festette meg a *Tépéscsinálók*at, hiszen a barna alapozást egy itt vásárolt keverékből készítette.

Hogyan jutottak a festők vagy a festékelőállítók arra a következtetésre, hogy méhviaszt használjanak bármilyen formában is kötőanyagként? A XIX. század óriási érdeklődést mutatott az antik festőtechnika vélt kötőanyaga, az enkausztika vagy más néven a pun viasz iránt. A sort (Johann Domenicus) Fiorillo nyitotta meg 1806-ban, majd számtalan értekezés közvetkezett az igazi "viasz-gyanta" vagy "viasz-olaj" technikáról.[6] Inspirálóan hatott a méhviasz kötőanyagú festékek terjedésére a Fayum-i múmiaportrék megtalálása. A leghíresebb festéstechnikai folyóirat, a Technische Mitteilungen für Malerei hosszas vitát közölt a kérdésről 1890-ben. Talán nem is volt olyan festészettel foglalkozó ember a XIX. század második felében, aki ne lett volna meggyőződve arról, hogy az antik festészet nagysága az enkausztika titkában rejlik. Ezt a meggyőződést azért is könnyű volt mindenkinek magáévá tennie, mert antik táblaképek — a Fayum-i múmiaportrék kivételével — nem maradtak fenn.

Miután 1987-re meggyőző analitikai eredményekkel sikerült a barna alapozómassza összetételét kimutatnunk, és az aszfaltról szóló elképzelések helyébe a méhviaszt állítottuk, a kutatások lendülete — elsősorban a pénztelenség miatt — megtört. 1989-ben két fontos receptgyűjtemény jelent meg, amelyek levéltári kutatások alapján mutatják be a festészetben használt kotőanyagokat.[7] Számunkra a XIX. századi kötőanyagokat bemutató tanulmány a fontosabb, ahol a számtalan recept között ott találjuk az 1886-ban Josef Schönbrunnen által megjelentetett cikket Die Verschie-

6. Ulrich Schiessl: Die deutschprachige Literatur zu Werksotten und Techniken der Malerei von 1530 bis ca. 1950.
Worms 1989, 27., 111—112.
7. Az egyik Ulrich Schiessl műve, a másik Emil Bosshard, Bruno Mühlenthaler: Bindemittel in der Staffeleimalerei des 19. Jahrhunderts.
Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung, Wenersche Verlagsgesellschaft 1989/1

dene Malartan címmel. Ez az írás enkausztikaként a következő receptet adja: fehérített méhviasz porrátört gumi arabicummal, mastixporral és vízzel. Egy másik helyen a porkő viaszt ajánl lenolajban feloldva — mint az enkausztika példáját. Majd ugyanezen anyag kapcsán "az olajfestmények pattogzásáról" ír a Technische Mitteilungen für Malerei című folyóiratban 1888-ban. Kétségtelen, hogy Schönbrunen receptje áll a legközelebb a Munkácsy-képeken talált anyagkombinációkhoz, de hasonló összetételű masszával találkozhatunk a francia Duroziez könyvében is.

Akár a ránkmaradt recepteket, akár a kapott analítikai eredményeket vizsgáljuk, feltűnő, hogy vizes és olajos anyagok összekeverésével kellett volna egy festésre alkalmas kotőanyagnak létrejönnie. A festészeti kézikönyvek két lehetőséget ismernek a probléma megoldására. Az egyik az emulziókészítés, amikor valamilyen emulgátor segítségével elegyíthetőek az olajos és a vizes anyagok, a másik lehetőség pedig az elszappanosított viasztempera. Mindkét megoldás instabil anyagrendszereket eredményez, és a ráhordott száradó olajok felgyűrik és deformálják a bizonytalan konzisztenciájú alsó réteget.

Az anyagok analízisével megtettük az első és legfontosabb lépést ahhoz, hogy a romlási folyamatot feltérképezhessük. A károsodásoknak ezt a formáját sikerült konkrét anyagokhoz ill. anyagrendszerekhez kötni. A XIX. századi festőtechnikák vizsgálatai közül Hans von Mareés képeinek kutatásáról jelentek meg publikációk. A Munkácsy-festményekhez hasonló állapotban levő Mareés-képek analízise során annyit állapítottak meg a Doerner Institut munkatársai, hogy ezek a képek sem tartalmaznak aszfaltot.[8]

Ahhoz, hogy az eredeti kérdésre válaszolhassunk (megállítható-e a Munkácsy-képek romlása?), sajnos további vizsgálatokra van szükség. A kutatások befejezésének programját dr. Bakó Zsuzsa hallatlan precizitással állította össze. A legfontosabb az, hogy a rendelkezésünkre álló információk alapján elvégezzük azokat a modellkísérleteket, amelyeknél az öregedési folyamat felgyorsításával az eddig lejátszódott és az ezután bekövetkező változások nyomon követhetőek. A kutatási program végső célját akkor éri el, ha a képek kezeléséhez és optimális tárolási körülményeinek kialakításához biztos adatokkal szolgálhatunk.

Munkácsy számtalan festői megoldása a képeit alkotó anyagokban maradt ránk, és minél jobban megismerjük ezek tulajdonságait, annál többet tehetünk képpé formált gondolatainak megőrzéséért.

8. Uta Gerlach-Laxner: Notizen zum Problem des technischen Zustand im Werk Hans von Mareés
in: heinz Althöfer: Das 19. Jahrhundert und die Restaurierung.
München 1987, 201.

A JUBILEUMI ÜNNEPSÉGEK ESEMÉNYEI 1993—1994

A MUNKÁCSY EMLÉKBIZOTTSÁG MŰKÖDÉSE

BIBLIOGRÁFIA

ESEMÉNYNAPTÁR

1993. április 9.

A Golgota bemutatása a Magyar Nemzeti Múzeumban. Megnyitó beszédet mondott: Fodor István főigazgató és Sz. Kürti Katalin

1993. augusztus 19.

A Golgota átadása Debrecenben. Ünnepi köszöntőt mondott Szekeres Antal, a Hajdú-Bihar megyei közgyűlés elnöke, a képet átadta: Rózsa György, a Magyar Nemzeti Múzeum osztályvezetője, átvette: Gazda László. A festményt bemutatta Sz. Kürti Katalin

1994. február 16.

Magyar Nemzeti Galéria díszterme. Színyei Merse Anna előadása: Munkácsy mai szemmel

1994. február 18.

Békéscsaba Munkácsy Mihály Múzeum. Kiállítás nyílt "Munkácsy és a Békés-megyei képzőművészet" és XXVIII. Alföldi tárlat: "Tisztelgés Munkácsy előtt" címmel. A kiállítást megnyitotta: Végvári Lajos, az emlékbizottság elnöke, rendezte: Banner Zoltán.

1994. február 20.

Munkács — emléknap. Munkácsy emlékszoba megnyitása a Rákóczi Kastélyban. A Gyermek Képzőművészeti iskola felvette Munkácsy nevét. A kárpátaljai művésztelep résztvevőinek kiállítása a régi városházán.

Munkácsy emléktábla koszorúzás.

Emlékülés a városi színházban.

Felszólalt és koszorút helyezett el Stark Ferenc és Gazda László.

1994. február 20.

Miskolc — Munkácsy emléknap.

Emléktábla avatás Munkácsy gyermekkori lakhelyén.

Koszorúzás Munkácsy szüleinek sírjánál.

Emlékülés az Akadémiai Bizottság székházában.

Előadók: Selmeczi György, Jean-Pierre Peltier, Végvári Lajos, Ónody Magdolna, Losonczi Miklós, Pandur József.

(Az emlékülés anyaga megjelenik 1994-ben.)

Herman Ottó Múzeum. Kiállítás "Munkácsy hatása a magyar festészetre" Megnyitotta: Végvári Lajos, rendezte: Goda Gertrud.

Megyei középiskolai vetélkedő az Avasi Gimnáziumban.

1994. február 21.

Budapest, Kerepesi úti temető. 33—34. parcella. Munkácsy Mihály sírjának koszorúzása. Emlékbeszédet mondott : Gerzson Pál elnök, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége.

Koszorúzott: Marschall Miklós (Budapesti Főpolgármesteri Hivatal) Taxner Ernő, Bodó Sándor (Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium) Bereczky Lóránd, Bakó Zsuzsa (Magyar Nemzeti Galéria), Sz. Kürti Katalin (Déri Múzeum) és Gerzson Pál.

1994. február 27.

Debrecen, Déri Múzeum.

Kiállítás "Munkácsy élete és kultusza" címmel.

A 150. éves évfordulót méltatta Virágh Pál c. államtitkár. A kiállítást bemutatta Sz. Kürti Katalin. Rendezte: Sz. Kürti Katalin.

Alkalmi bélyegzés

1994 március 8—9.

Debrecen, Déri Múzeum.

Munkácsy Mihály nemzetközi tudományos emlékülés.

A konferenciát Hevessy József polgármester köszöntötte

Elnökölt: Bereczky Lóránd, Végvári Lajos, Gazda László.

A Munkácsy élete és kultusza című kiállítás megtekintése.

Múzeumi muzsika a Munkácsy teremben.

Alkalmi bélyegzés

1994. március 10. Munkács.

A konferencia résztvevőinek látogatása és koszorúzás a Munkácsy emlékszobában.

Emléktábla koszorúzás.

Emlékülés a Kultura Házában. A vendégeket köszöntötte Vaszil Cihák alpolgármester. Előadók: Baráth József (Mezőkaszony), Genevieve Lacambre, Gaál Botond, Sinkó Katalin Szabó Júlia. Elnökölt: Sz. Kürti Katalin.

Munkácsy emlékérmeket adott át: Gazda László

1994. április 30.

Keszthely, Kastélymúzeum.

Kiállítás "Munkácsy Mihály élete rajzokban" címmel a Magyar Nemzeti Galéria anyagából.

Megnyitotta: Bényi László

A kiállítást rendezte: Bakó Zsuzsanna.

1994. május 18.

Békéscsaba, Omaszta-kúria.

Munkácsy Emlékház nyitása a Múzeumi Világnap alkalmából. Köszöntőt mondott Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke. Megnyitotta Pogány Ödön Gábor, Az MNG ny. főigazgatója.

Rendezte: Bakó Zsuzsanna.

1994. június 9.

Endenich (Bonn).

Emléktábla avatás a Schumann zenei archívum fogadótermében Max G. Huber professzor és Erdődy Gábor nagykövet bevezetőjével.

Bakó Zsuzsanna Munkácsy Mihály életműve című vetítettképes előadása a rajnai Wilhelms-Friedrich Egyetemen, a Magyar Napok keretében.

1994. június

Munkács, Gyermek Képzőművészeti Iskola (Rákóczi kastély)

Mihajlo Belejn Munkácsy mellszobrának avatása.

1994. október 12.

Párizs, Magyar Intézet

Szinyei Merse Anna előadása: Munkácsy Mihály mai szemmel

EMLÉKBESZÉD MUNKÁCSY MIHÁLY SÍRJÁNÁL, A KEREPESI TEMETŐBEN

Tisztelettel köszöntök mindenkit, akit Munkácsy Mihály művészetének szeretete, személyiségének a vonzása vezetett ide, akikkel együtt emlékezhetünk nagy honfitársunkra, egy nagy magyarra, akiben Magyarországot tisztelték egykor a világban, akinek sikereiben is, ellentmondásaibea is megtestesült az egyetemes emberi nagyság.

Nagyon magyar volt, mert nemzeti jellegzetességeinket német emlékezetű lelkének érzékenységével pontosan felfogta, és mindennél jobban ezt fogta föl és tette művészetének középpontjába. Ami a szabadságküzdelmeiben megcsúfolt és új életre tápászkodó nép tágranyílt, gyanakvóan figyelő tekintetében tükröződik, ami a fájdalomra, az élet ridegségére való készenlétében szomorúan természetessé vált, ebben ő megmutatta a drámát, kiemelte az elfogadhatatlant, megvilágította a hősiest. Egy egész nemzet legbensőbb érzületét tudta megjeleníteni. A "Tépéscsinálók", a "Siralomház", a "Krisztus Pilátus előtt" már nemcsak helyi érték, hanem az egyetemes művészet része lett.

Tehetségét csodálta a világ, és rajta keresztül tehetségének talaját, a magyarok hazáját.

Majd idővel, ki is lehetett más az új mozgalmak ellenpontozója, mint egy túlságosan nagy zseni, az a Munkácsy, aki akkor már mégsem ugyanaz volt. A kis- és középszerűség esetleg stílustörténeti érték, amit nem vitat senki, a nagyszerűt azonban oltárra emelik, vagy pellengérre küldik. A fontos folyamatok általa, vagy rajta átgázolva történnek, de azt ki nem kerülhetik. Munkácsy jelentőségének állandó eleme a nagyság.

A szellemi mozgalmak mindig átértékelik a konvenciókat. A nagy teljesítmények ilyenkor új jelentőséget, új szerepet kapnak. E szerint élik második, harmadik életüket az emberi világ nagy alkotói. Várható, mindig várható az a kor, amely túljutva és elunva napjaink csipcsup tanulságainak gyűjtögetését újra olyasmire figyel, amihez mesterünknek már volt szava és kifejező ereje a maga idejében.

Ezzel a tragikusan is felemelő vágyakozással emlékezem a magyar festők nevében Munkácsy Mihályra.

1994. február 21.

Gerzson Pál

A MUNKÁCSY EMLÉKBIZOTTSÁG MŰKÖDÉSE 1993—1994

Elnök: Végvári Lajos professzor, Munkácsy monográfusa
Ügyvezető elnök: Gazda László, a Déri Múzeum igazgatója
Titkár: Szőllősiné Kürti Katalin, a Déri Múzeum művészettörténésze
Budapesti titkár: Bakó Zsuzsanna, a MNG művészettörténésze
Tagok: Banner Zoltán művészettörténész, Békéscsaba
Bereczky Lóránd főigazgató, Magyar Nemzeti Galéria
Czoma László igazgató, Keszthely, Helikon Kastélymúzeum
Cs. Nagy Gábor irodavezető, Debrecen, Polgármesteri Hivatal
Fejes Attila országgyűlési képviselő, Debrecen
Fekete Ferencné előadó, Budapest, Főpolgármesteri Hivatal
Fodor István régész. Magyar Nemzeti Múzeum
Gerzson Pál elnök, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége
Goda Gertrud művészettörténész, Miskolc, Herman Ottó Múzeum
Goldman György kulturális bizottság vezető, Békéscsaba
Grin Igor igazgatóhelyettes, Békéscsaba, Munkácsy Múzeum
Marschall Miklós főpolgármester helyettes, Budapest
Márkus Endréné főmunkatárs, Miskolc, Polgármesteri Hivatal
Mihály Mária tanácsos, Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Rózsa György művészettörténész, Magyar Nemzeti Múzeum
Sümegi György főosztályvezető, Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Stark Ferenc főtitkár, Magyarok Világszövetsége
Szabó Ferenc igazgató, Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum
Szabó Lajos főosztályvezető, Belügyminisztérium Önkormányzati Osztálya
Teslér Katalin irodavezető, Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Virágh Pál. c. államtitkár, köztársasági megbízott, Debrecen
Az ukrán emlékbizottság tagjai, Munkács:
Cihák Vaszil alpolgármester
Malcsickij Nesztor kulturális osztályvezető
Angyalossy Sándor építész
Vaszócsik Matilda, a Rákóczi kör elnöke

1. 1992. szeptember 9. Debrecen, Déri Múzeum

Megjelent Trogmayer Ottó igazgató (Szeged), Szabó Ferenc igazgató (Békéscsaba) és munkatársai. Sz. Kürti Katalin ismertette tervezetét, amelyben debreceni és békéscsabai kiállítás, kiadványok, munkácsi rendezvények és debreceni emlékülés szerepelt. Gazda László, a Déri Múzeum igazgatója vállalta, hogy megbeszélést hív össze, amelyen előterjeszti az országos emlékbizottság alakításának tervét.

2. 1993. január 28. Debrecen, Déri Múzeum

A második előkészítő ülésen megjelentek a Magyar Nemzeti Galéria, a békéscsabai, a miskolci és debreceni múzeumok és önkormányzatok munkatársai, a MVSz. képviselője. Gazda László beszámolt az eddigi munkáról, a Golgota restaurálási munkáiról. Javasolta, hogy alakítsuk ki az emlékbizottságba meghívandók névsorát, a programot, a költségvetést. Sz. Kürti Katalin ismertette jubileumi tervezetét (kiállítások Békéscsabán, Debrecenben, nemzetközi emlékülés Debrecenben, kapcsolatfelvétel Munkáccsal, koszorúzások). Goldman György beszámolt a békéscsabai emlékház felújításáról. Szabó Ferenc kifejezte aggályát: ezek után lesz-e értelme a békéscsabai múzeum Munkácsy termének? A résztvevők úgy foglaltak állást, hogy azt fenn kell tartani.

Bakó Zsuzsa indítványozta, hogy alakuljon szakmai bizottság, amely az emlékülést és kiállításokat fogja össze, míg a propaganda és szponzor bizottság az anyagi alapokat szerzi meg és a sajtóval, TV-vel tart kapcsolatot. Bereczky Lóránd javaslatot tett a tagságra és meghívta a résztvevőket a Magyar Nemzeti Galériába, az alakuló ülésre.

3. 1993. február 18. Magyar Nemzeti Galéria

A Munkácsy Emlékbizottság alakuló ülése. Bereczky Lóránd és Gazda László ismertette az előkészítő munkát, a tervezett feladatokat és a várható költségvetést. Sz. Kürti Katalin a Déri Múzeum kiállításáról és a nemzetközi konferencia előkészítéséről beszélt, ezt egészítették ki a MNG, a miskolci és békéscsabai programmal. Ügyvezető elnöknek Gazda Lászlót, titkárnak Sz. Kürti Katalint választották, budapesti titkárnak Bakó Zsuzsannát.

4. 1994. április 2. Békéscsaba, Polgármesteri Hivatal

Az ügyvezető elnök ismertette a jubileumi programtervezetet. Ezek szerint az ünneplés a Magyar Nemzeti Múzeumban kezdődne április 9-én, a Golgota bemutatójával. Másodbemutató Debrecenben lesz. Sor kerül katalógusok, könyvek kiadására, Békéscsabán az önálló Munkácsy Emlékház megnyitására 1994 tavaszán. Grin Igor kifejezte igényét, hogy a békéscsabai ünnepséghez a Munkácsy Mihály Múzeum is

hozzájárul kiállításokkal. Sz. Kürti Katalin ismertette a munkácsi rendezvények segítésének tervezetét (kiállítás, a művésztelep, emléknap). Goda Gertrud Miskolcon vállalja a Munkácsy és hatása a magyar képzőművészetre című kiállítás rendezését, amelyhez Bakó Zsuzsanna segítséget ígért. Ugyanő rendezi meg a Keszthelyre tervezett Munkácsy festményei és ennek grafikai előzményei című kiállítást. Bereczky Lóránd az emlékbélyeg és album megjelentetésére, plakát készítettésre tett ígéretet. A résztvevők megtekintették a Munkácsy Múzeum kiállítását és az ún. Omaszta kuria felújítási munkálatait.

5. 1993. május 17. Magyar Nemzeti Múzeum

Az emlékbizottság vezetői beszámoltak a kiállítások és a kiadványok ügyéről, valamint Munkácson tett látogatásukról. Sümegi György ígéretet tett, hogy a minisztérium elkészítteti a Munkácsra elhelyezendő Munkácsy szobrot, vagy reliefet. Virágh Pál és Szabó Lajos segítséget ígért a Munkácsy könyvek terjesztéséhez, megrendeléséhez. Vállalták az önkormányzatok mozgósítását. Mihály Mária tolmácsolta a brüsszeli nagykövetség kérését: 1995-re Munkácsy kiállítást terveznek Luxemburg részére. Ezt követően a résztvevők megtekintették a Golgotá-t és a Múzeumi Világnap keretében rendezett sajtótájékoztatón felmerülő kérdésekre feleltek.

6. 1993. szeptember 7. Miskolc, Herman Ottó Múzeum

Végvári Lajos elnök beszámolt a miskolci rendezvények tervéről, Bakó Zsuzsanna és Sz. Kürti Katalin a budapesti, békéscsabai, debreceni rendezvények (kiállítások, emlékülés) előkészületeiről. Gazda László és Sümegi György a költségvetés pontosítását szorgalmazta. Sümegi György jelezte, hogy a minisztérium elkészítetti Ferenczy Béni Munkácsy érme másolatát 40 példányban. A bizottság határozza majd meg, kik és mikor kapják ezt. A Munkácsra készítendő kiállítást 160 000 Ft-al támogatja a minisztérium. A meghívott munkácsi vendégek, az ukrán emlékbizottság tagjai ismertették tervezetüket: 1. elkészült Mihajlo Belejn szobra, ehhez kérnek támogatást (bronzba öntettés). 2. Művésztelepet nyitnak a télen, ennek kiállítása tiszteleg majd Munkácsy előtt 3. Várják a magyar bizottságot a február 20-i emléknapra és március 10-ére.

7. 1993. december 2. Debrecen, Déri Múzeum

A jelenlévők a folyamatban lévő munkákról kaptak tájékoztatást (érem, plakát, bélyeg, Déri Múzeum Munkácsy könyve). Döntöttek abban, hogy ki, hol, mely ünnepségeken képviseli a bizottságot.

8. 1994. január 21. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

A bizottság véglegesítette a jubeliumi rendezvénynaptárat, amelyet át is adtak a sajtó képviselőinek. Gerzson Pál bemutatta a Képzőművészeti Főiskola díjnyertes plakátterveit és azt átadta Bereczky Lórándnak. A Magyar Kultura Napjához kapcsolódó sajtótájékoztatón Végvári Lajos és Gazda László adott áttekintést a

rendezvényekről, majd Bakó Zsuzsanna, Sz. Kürti Katalin, Banner Zoltán, Goda Gertrud és Goldman György ismertette a készülő kiállításokat, ill. rendezvényeket. Bemutatták Sz. Kürti Katalin — Hapák József Munkácsy Krisztus-képei című albumát.

9. 1994. május 18. Békéscsaba, Polgármesteri Hivatal

Gazda László összegezte az emlékbizottság másféléves munkáját, átadta a bizottság tagjainak a minisztérium által készíttetett Munkácsy emlékérmet. Bereczky Lóránd megköszönte a bizottság vezetőinek munkáját. Ezzel a bizottság befejezte tevékenységét, bár tagjai figyelemmel kísérik az év hátralévő eseményeit (bonni emléktábla, luxemburgi kiállítás és emléktábla).

* * *

Az emlékbizottság vezetői az ülések között egyeztető megbeszélést tartottak a Déri Múzeumban és a Magyar Nemzeti Galériában.

BIBLIOGRÁFIA

I. JUBILEUMI KIADVÁNYOK (Könyvek, katalógusok) 1993—1994

1. Bakó Zsuzsanna: Munkácsy Békéscsabán. Munkácsy Mihály művei a békéscsabai Munkácsy Mihály Emlékházban. Békéscsaba, 1994. 69 p. 21 színes fotó

2. Banner Zoltán: Munkácsy Mihály és Békés megye művészete. Tisztelet Munkácsynak. XXVIII. Alföldi tárlat. (Békéscsaba, 1994) Plakát-leporello

3. Czeglédi Imre: Munkácsy Békés megyében. — Résumé — Zusammenfassung. Békéscsaba, 1994. 240 p. 20 fekete-fehér fotó. (A Békés megyei Múzeumok közleményei 17.)

4. Kürti Katalin, Sz.: Újra itthon Munkácsy "Golgota" című festménye. — Munkácsy's painting "Golgotha" is at home again. — Munkácsy's Golgotha wieder zu Hause. Debrecen, 1993. 6 p. 3 színes fotó. Leporello

5. Kürti Katalin, Sz. — Hapák József: Munkácsy Mihály Krisztus-képei. — Les tableaux du Christ de Mihály Munkácsy. — Die Christusbilder von Mihály Munkácsy. — Mihály Munkácsy's paintings portraying Christ. Debrecen, 1993. 64 p. 77 színes fotó

6. Kürti Katalin, Sz.: Munkácsy-ereklyék és dokumentumok a békéscsabai múzeumban. — Munkácsy-Reliquien im Békéscsabaer Michael Munkácsy-Museum. Zusammenfassung. Békéscsaba, 1994. 112 p. 60 fekete-fehér fotó. (A Békés megyei Múzeumok közleményei 18.)

7. Kürti Katalin, Sz.: Munkácsy Mihály (1844—1900) élete és kultusza. — Das Leben und der Kult von Mihály Munkácsy (1844—1900). Kiállítás a debreceni Déri Múzeumban 1994 február—május. Katalógus. Debrecen, 1994. 48 p. 29 fekete-fehér fotó.

8. Munkacsi z Mukacseva. — Munkácsy Munkácsról. Emlékalbum. Szöveg: Viktoria Katrics-Miroszlav Docsinec. rajz: Sándor Angyalossy. Munkács, 1994. 20 p. 8 grafika

9. Munkácsy Mihály. Válogatott bibliográfia. Miskolc, 1994. 36 p.

10. Munkácsy hatása a magyar festészetre. Emlékkiállítás a művész születésének 150. évfordulója tiszteletére. Katalógus. Bevezetőszöveg: Végvári Lajos. Szerk.: Goda Gertrúd. Miskolc, 1994. 20 p. 12 fekete-fehér és 8 színes fotó.

11. Munkácsy Mihály életműve rajzokban. Kiállítás a Keszthelyi Helikon Kastélymúzeumban. Írta: Bakó Zsuzsanna. Katalógus. Keszthely, 1994. 42 p. 32 kép.

II. CIKKEK, RIPORTOK

A Golgotá-ról

1. Arnóti András: Golgota = Pesti Hírlap, 1993 május 11.
2. Bágyoni Szabó István: Az ember-Istent akartam ábrázolni = Pest Megyei Hírlap, 1993. május 6.
3. B.E.: A Golgota újabb stációja = Kurir, 1993. április 10.
4. Bényei Miklós: A Mester a kezeket ismerte a legbehatóbban. Munkácsy Krisztus képeinek debreceni elhelyezése művelődéstörténeti esemény. = Hajdú-Bihari Napló, 1994. január 11. (recenzió)
5. Berényi Péter: A Golgota Kálváriájának vége = KÁPÉ, 1993. május 27.
6. B.P.: Kalandozó Golgota = Vasárnapi Hírek, 1993. április 4.
7. (b.sz.i.): A Golgota a Nemzetiben = Pest Megyei Hírlap, 1993. április 10.
8. Csorba Mária: Golgota = Pesti Műsor, 1993. 19. sz.
9. D.Á.: A Déri Múzeum a Munkácsy-kultusz ápolója = Hajdú-Bihari Napló, 1993. május 19.
10. (d.m): Munkácsy Golgotája a Nemzeti Múzeumban = Magyar Nemzet, 1993. április 10.
11. Dombrovszky Ádám: E festmény hazatérése felér egy feltámadással = Hajdú-Bihari Napló, (továbbiakban: HBN.) 1993. április 10.
12. É.E.: Munkácsy "tartós letétben". Itthon a Golgota = Pesti Riport, 1992. október 26.
13. (harangozó): Munkácsy a keresztfán = Pesti Riport, 1993. április 9.
14. (kádár): Tíz évre itthon a Golgota = Somogyi Hírlap, 1993. április 30. és Néplap, május 8.
15. Kereszty András: Mennyit ér Munkácsy Mihály? = Népszabadság, 1988. febr. 27.
16. Nichs Andrea: Kölcsön Golgota = Köztársaság, 1993. április 30.
17. N.N.: Itthon a Golgota = Kisalföld, 1993. május 25.
18. N.N.: A Golgota utazásai = Közép Dunántúli Napló, 1993. május 27.
19. N.N.: 150th anniversary commemorations — Munkácsy's Pictures of Christ = Daily News, 25 February — 3 March 1994
20. Nagy Tünde: Egy kinccsel több a Déri Múzeumban = HBN. 1993. aug. 4.
21. N.T.: Holnaptól bárki elzarándokolhat a Golgotá-hoz = HBN. 1993. aug. 18.
22. Oláh Tibor: Hazakerült Munkácsy Golgotá-ja = HBN. 1992. október 31.
23. P.Cs.: Zarándoklás a Golgotá- hoz = Táj-Kép, a Hajdú-Bihari Napló melléklete, 1993. szept 2.

24. Rosdy Tamás: A Krisztus Pilátus előtt ismeretlen kanadai üzletember tulajdona. Sz. Kürti Katalin a Munkácsy-emlékév eseményeiről = Magyar Nemzet, 1994. február 16.
25. Schelken Pálma: Munkácsy Mihály Golgotája a Nemzeti Múzeumban = Új Ember, 1993. május 16.
26. Simon Gy. Ferenc: A Golgota diadalútja = Képes Újság, 1993. május 15.
27. Székely András: Munkácsy Golgotája és kálváriája = Népszabadság, 1993. június 17,
28. Sz. Kürti Katalin: Újra Magyarországon a Golgota = Békés Megyei Hírlap, 1993. április 10—12.
29. Sz. Kürti Katalin: Újra itthon Munkácsy Golgota c. festménye = Múzeumi Hírlevél, 1993. 4. sz. 96—97.
30. Sz. Kürti Katalin: Újra itthon Munkácsy Mihály Golgotá-ja = Új Művészet, IV. 1993. 7. sz., 9. — 13 p.
31. Sz. Kürti Katalin: Újra Magyarországon Munkácsy Golgotá-ja = Művelődés (Kolozsvár), 1994. február XLVI.2.20—22.p.
32. Sz. Kürti Katalin: Debrecenben a Golgota, Munkácsy hatalmas vászna = Jászkunság, XL.2.1994. 41—42.p.
33. Vitéz Ferenc: Hét kérdés, hét válasz = HBN. 1994. márc. 5.

Emlékező cikkek, tanulmányok Munkácsyról

Vadas József: 150 éve született Munkácsy Mihály = Magyar Hírlap, 1994. febr. 22.
Ecsery Elemér: Munkácsy (1844—1900) = Magyar Vetés, 1994. febr. 27.
Murádin Jenő: Festő és kora = Magyarország, 1994. május 12.

A jubileumi rendezvényekről, kiadványokról

D.Á.: Debrecen az emlékév egyik központja = HBN. 1994. jan. 22.
D.G.: Munkácsy évforduló kérdőjelekkel = Népszabadság, 1994. január 22
Horányi Barna: Jubileumi kiállítás a Munkácsyban = Somogyi Hírlap, 1994. márc. 16.
Kürti Katalin, Sz.: A Munkácsy emlékév = Ausztráliai Magyar Élet, 1993. június 17.
NN: Munkácsy ereklyék Békéscsabán = Esti Hírlap, 1994. május 21.
NN: Munkácsy emlékülés = Somogyi Hírlap, 1994. március 10.
Nagy Tünde: Magyarok, ukránok a festőóriásra emlékeztek = Hajdú-Bihari Napló, 1994. febr. 28.
r.t.: A festőfejedelemre emlékeznek országszerte és határainkon túl = Magyar Hírlap, 1994. január 22.
Schelken Pálma: Egy nap Munkácson — Munkácsy szülővárosában = Új Ember, 1994. április 24.

V.F.: Világhírűvé tett magyar festészet = Hajdú-Bihari Napló, 1994. március 9.

A békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum kiállításairól

Banner Zoltán: Újra Munkácsra gondolunk = Békés Megyei Hírlap, 1994 jan. 22—23. 1. és 3.p.

Kovács Tamás: 150 éve született Munkácsy Mihály = Napi Délkelet, 1994. február 21. 9.p.

Niedzielsky Katalin: A csabai sártengertől Párizsba = Békés Megyei Hírlap 1994. február 19—20. 7.p.

Szilágyi András: Kortársak tisztelete Munkácsynak= Békés Megyei Hírlap, 1994. február 26—27.

Végvári Lajos: Gondolkodásában magyar maradt = Békés Megyei Hírlap, 1994. február 26—27.

A békéscsabai Munkácsy Emlékházról

Lenthár Mária: Munkácsy vendégeket vár a kuriába = Esti Hírlap, 1994. május 5.

NN: Elnöki találkozó a festőfejedelemmel = Békés Megyei Hírlap, 1994. május 17.

NN: Göncz Árpád nyitotta meg a békéscsabai Munkácsy Mihály Emlékházat = Békés Megyei Hírlap, 1994. május 19.

NN: Munkácsy-emlékház = Esti Hírlap, 1994. május 19.

Sass Ervin: Munkácsy emlékház egy békéscsabai kúriában = HBN. 1994. jún. 24.

A miskolci emléknapról

Hajdu Imre: "Ide fűznek legboldogabb gyermekkori emlékeim" = Észak-Magyarország, Hétvége 1994. febr. 19.

L.M.: Munkácsy-emléknap Mikolcon = Magyar Nemzet, 1994. febr.21.

A keszthelyi kiállításról

H. Á.: Keszthelyre várják Munkácsyt = Zalai Hírlap, 1993. ápr. 10.

MTI—Press: Ecce Munkácsy = Zalai Hírlap, 1994. febr. 8.

Horányi: Remekművek a Kastélymúzeumban = Zalai Hírlap, 1994. febr. 10.

MTI—Press: Ecce Munkácsy = Kisalföld, 1994. márc. 8.

M. P.: Munkácsy rajzkiállítás a kastélyban = Héviz, Keszthely és Vidéke 1994. május 6.

Hujber Katalin: Egy festő munkadarabjai = Ugyanott, 1994. május 11.

A debreceni kiállításról

G. I.: Munkácsy élete és kultusza = HBN. 1994. febr. 28.

Nagy Tünde: Vásznáról az öröklét üzen = HBN. 1994. jún. 18.

K.m.: Munkácsy élete és kultusza = Élet és Tudomány, 1994. márc. 18.

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy ereklyék a Déri Múzeumban = Zalai Hírlap 1994. febr. 19.

KÜRTI KATALIN, SZ.:

Szerkesztői utószó

Munkácsy, eredeti nevén Lieb Mihály Munkácson született, amely ma Kárpátaljához tartozik, Ukrajna egyik nagy városa. Bécsi, müncheni, düsseldorfi tanulmányok után Párizsban telepedett le és ott élt egy negyedszázadon át. Nyarait felesége birtokán, a luxemburgi Colpachon töltötte. A Bonn melletti Endenichben halt meg. Már ez a rövid felsorolás is jelzi a mozgalmas életutat, s egyben indokolja az országhatáron túlnyúló emlékezések sorát.

Művei még nagyobb utat tettek meg, mint Ő maga. Európa számtalan műgyűjtője és múzeuma rendelkezik műveivel, legnagyobb jelentőségű és méretű művei pedig Amerikában voltak, vannak. Művészetének rangja biztosította és biztosítja helyét az egyetemes művészetben. Erről, ezekről szóltak emlékülésünk előadói, az ünnepségek, koszorúzások szónokai.

A debreceni tudományos emlékülés résztvevői Munkácson, Kárpátalján töltötték a március 10-ei napot. Meglátogatták Zrínyi Ilona híres várát és városi kastélyát. Itt Gyermek Képzőművészeti Iskola működik, amely felvette Munkácsy Mihály nevét.

Nagy öröm, hogy Munkácson, Bonnban, Luxemburgban előadások, emléktábla avatások voltak, s az is, hogy Debrecenben német, ukrán, román, lengyel vendégek hallgatták a magyar, a francia, a luxemburgi és román előadókat. Genevieve Lacambre a párizsi Musee d' Orsay-ból jött, Gheorge Vida Bukarestből (ő a román kulturális múzeum képzőművészeti igazgatója), Joseph Kohnen Luxemburgból. Mellettük a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Tudományos Akadémia, a Déri Múzeum művészettörténészei, restaurátorai és a debreceni Református kollégium professzora tartottak előadást. Idegennyelvű összefoglalónkban áttekintést adunk az előadások témájáról és az emlékév eseményeiről.

Az emlékévének jó sajtófogadtatása volt, a rádió és televízió több ízben foglalkozott az eseményekkel (MTV I. és II. híradói, Kelet-Magyarország Körzeti Stúdiója, az ukrán TV). Két önálló műsort láthattunk a TV 2-es műsorában, két ízben a Fitz Péter szerkesztette *A Hazatérő Golgotá*-t, amely a restaurálást kísérte nyomon egy éven át és a *Hónap Festője* sorozatban egy Munkácsy életművét méltató filmet.

Köszönet az előadóknak, a támogatóknak, az emlékbizottság tagjainak, a munkácsi vendéglátóknak és a Déri Múzeum munkatársainak, akik vendégszeretetükkel nagyszerű feltételeket teremtettek a konferencia számára.

The events of the Munkácsy anniversary International conference (Summary)

Mihály Lieb, who used the pseudonym Mihály Munkácsy, was born 150 years ago, 20th February, 1844. His native town, Munkács (Munkachevo) now belongs to The Ukraine. After his studies in Vienna, Munich and Düsseldorf he settled in Paris and worked there for more than two decades. His wife, Cecile Papier, the widow of baron de Marches had a castle in Colpach, in Luxembourg. The painter spent most of his summers there. He died on 1st May. 1900 in Endenich near Bonn. The above summary shows how eventful his life was and together with the significance of his art explains why the anniversary was celebrated by events beyond the borders of Hungary.

The publication gives a summary of events of the anniversary and the activity of its coordinating body, the Munkácsy Commemorative Committee. The Hungarian committee worked in Debrecen in co-operation with the Ukrainien one in Munkács. The Hungarian celebrations started at Easter, 1993, when Munkácsy's large-sized painting, the *Golgotha* was exhibited int he Hungarian National Museum. The painting was in the United States for a hundred years. Its present owner Julian Beck (Bereczki Csaba Gyula), the owner of a New York gallery deposited it in Hungary. Till the end of the millennium the painting can be seen in the Déri Museum in Debrecen together with its pair, the huge *Ecce homo*.

In Miskolc, one of the scenes of the painter's childhodd, the Commemorative Committee laid wreath on the grave of Munkácsy's parents and held a one-day conference there. An exhibition showed the influence of Munkácsy on Hungarian painting.

The celebrations continued in Békéscsaba, where Munkácsy spent most of his childhood. Two exhibitions were opened here; one entitled *Munkácsy and the fine arts of Békés county,* and the *Alföldi Tárlat,* giving expression to the esteem of contemporary artists towards Munkácsy. A Munkácsy Memorial House was opened in the country-house, where Munkácsy spent a lot of time during his childhood.

Paintings by Munkácsy have been exhibited in Debrecen for six decades. Now we can see here the two paintings on Christ mentioned above together with a third, a half sized reduction of Christ before Pilate, the deposit of the Hungarian Naitonal Gallery. An exhibition entitled *The life and cult of Munkácsy* was organized by the Munkácsy Hall together with a conference. Professor Lajos Végvári, the author of several monographs spoke about the painter's European significance. Gheorge Vida (Bucharest), the art director of the Cultural Ministry set forth the young Mun-

kácsy's connections to the art collector, Zsigmond Ormos. Geneviéve Lacambre, the art historian of the Musee d'Orsay spoke about the connections between the artist and the art life in Paris, while professor Kohnen about the relics of the painter's stay in Luxembourg, and his cult. The lecture of Anna Szinyei Merse was about the landscapes, Katalin Sinkó spoke about the huge paintings (A new genre in the 80's) and Zsuzsanna Bakó about the paintings that would be exhibited in the Memorial House in Békéscsaba. The following lectures were about the Christ-trilogy. Katalin, Sz. Kürti, who wrote a monograph on The trilogy in 1989, summarized the history of the paintings' birth and their reception in Europe and America. Botond Gáal, professor of theology gave the Biblical background of the pictures Christ before *Pilate*, *Ecce homo* and *Golgotha*. Julia Szabó, the member of the Art Institute of the Hungarian Academy of Sciences showed how the Christ trilogy influenced the young Tivadar Csontváry Kosztka. Miklós Szentkirályi, the leader of a restorer team told the story of the year's work of restoring the *Golgotha*. Lajos Velledits, restorer related his research with the chemist, Zsuzsa Wittmann concerning the technique and materials used by Munkácsy. Beside the lecturers there were more foreign guests from Poland, Rumania, Germany and Switzerland visiting the Debrecen memorial lectures. The third day of the conference was held in Munkács, where after reading the shortened versions of the lectures the participants visited the Munkácsy Memorial Hall and placed a wreath there.

Wreathing took place in Békéscsaba, Gyula, Miskolc and in Budapest at the sepulchral monument int the Kerepes street cemetery. Pál Gerzson, the Chairman of the Association of Hungarian Artists spoke at the event. In June a Munkácsy memorial tablet was unveiled at the Endenich Schumann Musical Archive in Bonn. The same is planned in Luxembourg in 1995. Commemorations and celebrations are continual, as it is ensured by the publications, as well. (cf. Bibliography).

The press, the radio and television followed the events with interest. The Hungarian Television broadcasted more than ten commentaries and two film. One was the *Returning Golgotha* about how the painting was restored and the other was a film on Munkácsy in The Painter of the Month series. Both were created by the art historian Péter Fitz.

All the commemorations, exhibitions and publications were organized by the Munkácsy Commemorative Committee that found the financial means for the events, as well. Their work was not in vain, both the general and the professional public gained new knowledge and experience. The art of Munkácsy and especially some phases of his career was placed in new perspectives and professional connections to further the cause were tightened.

Katalin Sz. Kürti

Die Ereignisse des MUNKÁCSY-Jubiläums Internationale wissenschaftliche Gedenktagung (Zusammenfassung)

Vor 150 Jahren, am 20. Februar 1844 ist Mihály Lieb, dessen Künstlernamen Mihály Munkácsy war, geboren. Seine Heimatstadt Munkacs (Mukacevo) gehört heute zur Ukraine. Nach seinen Studien in Wien, München, Düsseldorf hat er sich in Paris 1871 angesiedelt und dort mehr als zwei Jahrzehnte lang gearbeitet. Seine Frau, die Witwe des Barons de Marches, Cecile Papier hat ein Schloß in Luxemburg, in colpach bewohnt, wo der Maler die Sommer meistens verbrachte. In Endenich bei Bonn ist er am 1. Mai 1900 gestorben. Diese kurze Anführung kündigt den bewegten Lebensweg bereits an, gleichzeitig begründet sie — außer der Kunst von Munkácsy — die über die landesgrenze hinausreichende Serie von Gedenkveranstaltungen.

Unsere Publikation überblickt die Jubiläumsveranstaltungen und die Tätigkeit der die Veranstaltungen leitenden und zusammenfassenden Munkácsy-Gedenkkommision. Die Gedenkkomision von Ungarn war in Debrecen und die ukrainische in Munkács tätig, sie haben ihre Arbeit aufeinander abgestimmt. Die Feiern in Ungarn haben zu Ostern 1993 angefangen, als das riesengroße Gemälde "Golgotha" im Ungarischen Nationalmuseum zur Schau gestellt wurde. Dieses Gemälde war 100 Jahre lang in Amerika, und der jetztige Eigentümer, der New-Zorker Galeriebesitzer Julian Beck (alias Csaba Gyula Bereczki) hat es als Deposit übergeben. Vom 19. August 1993 bis zur Jahrtausendwende ist es im Museum Déry, neben seinem Paarstück, dem Riesengemälde "Ecce Homo" zu sehen. Die Gedenkkomisionhat hat am Grab der Eltern von Munkácsy an einem der Orte der Kindheit des Malers in Miskolc einen Kranz niedergelegt, dann hat eine ganztägige Gedenksitzung stattgefunden. Eine Ausstellung hat die Wirkung von Munkácsy auf die ungarische Malerei repräsentiert.

Die Veranstaltungen wurden in Békéscsaba fortgesetzt, wo er seine Kindheit verbrachte. Hier wurden die Ausstellung mit dem Titel "Munkácsy und die Bildkunst des Komitats Békés", sowie die Gemäldeausstellung mit dem Titel "Alföldi Tárlat", die die Ehrenbezeigung der Zeitgnossen zum Ausdruck brachte eröffnet. Ebenda wurde ein Gedenkhaus in dem Herrenhaus geöffnet, wo das Kind Lieb-Munkácsy oft verkehrt hat.

In Debrecen sind die Werke von Munkácsy seit sechs Jahrzehnten in einem Sondersaal zur Schau gestellt. Hier sind die oben erwähnten beiden Christus-Gemälde und das dritte, die Reproduktion, eine Halbvariante von "Christus vor Pilatus" als Deposit der Ungarischen Nationalgalerie zu sehen. Neben dem Munkácsy-Saal

wurde die Dokument -und Reliquie-Ausstellung unter dem Titel "Das Leben und der Kult von Munkácsy", sowie eine internationale wissenschaftliche Konferenz veranstaltet. Der Professor Lajos Végvári, der Verfasser mehrerer Monographien hat über die europäische Bedeutung des Malers gesprochen. Georghe Vida (Bukarestt), der Direktor für bildende Kunst des rumänischen Kulturministeriums hat die Beziehung des jungen Munkácsy und des Kunstsammlers Zsigmond Ormos dargelegt. Frau Genevive Lacambre, die Kunsthistorikerin von Museé d'Orsay, hat über die Verbindung des Malers mit dem Pariser Künstlerleben, Professor Kohnen über die auch heute auffindbaren Erinnerungen seines Aufenthaltes in Luxemburg und über Munkácsys Kult gesprochen. Anna Szinyei Merse hat über die Landschaftsbilder, Júlia Szabó über die Riesengemälde (eine neue Kunstart in der 80-er Jahren), Zsuzsanna Bakó über die in das Gedenkhaus kommenden Gemälde gesprochen. Nach den drei Kunsthistorikern der Ungarischen Nationalgalerie hat György Goldman die Geschichte des Herrenhauses in Békéscsaba dargelegt. Darauffolgend wurden Vorträge über die Christustrilogie und deren Auswirkung wiedergegeben. Katalin Sz. Kürti (sie hat ein Buch über das Dreiergemälde im Jahre 1989 geschrieben) hat die Entstehungsgeschichte der Bilder, die europäische und amerikanische Annahme zusammengafaßt. Der Professor der Theologie, Botond Gaál hat eine Bibelerklärug zu den Gemälden mit den Titeln "Christus vor Pilatus", "Ecce Homo" und "Golgotha" gegeben. Julia Szabó, die Mitarbeiterin des Instituts für Bildende Kunst der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, hat erörtert, wie die Christus-Gemälde von Munkácsy auf den jungen Tivadar Csontváry Kosztka gewirkt hatten. Miklós Szentkirályi, der Leiter eines Restaurator-Teams, sprach über die Restaurierung von "Golgotha", die mehr als ein Jahr Arbeit in Anspruch nahm. Der Restaurator Lajos Velledits hat über die Forschung berichtet, die er mit der Chemikerin Zsuzsa Wittmann über die Untersuchung der Materialien und Maltechnik von Munkácsy durchgeführt hat. An der Debrecener Gedenkonferenz haben — außer der Vortragenden — mehrere ausländische Gäste aus Polen, Rumänien, Deutschland, der Schweiz teilgenommen. Die Konferenz hat ihren dritten Tag in Munkács abgehalten, wo die Vorträge in Kurzform wiederholt wurden. Die Teilnehmer haben Kränze niedergelegt und das Munkácsy-Gedenkzimmer besichtigt. Kranzniederlegungen haben außerdem in Békéscsaba, Gyula, Miskolc und in Budapest, im Friedhof der Kerepesi-Straße, am Munkácsy-Grabmal stattgefunden. Hier hat der Vorsitzende des Vereins der Ungarischen Bildkünstler und Kunstgewebler, Pál Gerzson, eine Rede gehalten.

In Bonn, an der Wand des Endenicher Schumann-Musikarchivs wurde eine Munkácsy-Gedenktafel im Juni eingeweiht, in Luxemburg ist die Einweihung einer Gedenktafel für das Jahr 1955 vorgesehen. Die Feier, die Erinnerungen sind ununter-

terbrochen, sie werden auch von den Publikationen gesichert. (Siehe die Bibliographie!)

Die Presse, das Radio, das Fernsehen haben mit lebhafter Aufmerksamkeit die Ereignisse begleitet, und begleiten sie auch jetzt. Das Ungarische Fernsehen hat — außer den mehr als zehn Reportagen — auch zwei Filme vorgeführt. Der eine ist "Das heimkehrende Golgotha", der von der Restaurierung des "Golgothas" handelt, der andere ist der für die Serie "Der Maler des Monats" gedrehte Film mit dem Titel "Munkácsy". Der Redakteur beider Filme war der Kunsthistoriker Peter Fitz.

Der Koordinator der Veranstaltungen, der Ausstellungen; der Herausgeber der Publikationen war die schon erwähnte Gedenkkommission, die auch die Kosten herbeigeschafft hat. Ihre Bemühungen waren nicht vergeblich: die Munkácsy-Jahreswende hat viele neue Erkenntnisse und Erlebnisse für das große Publikum, aber auch für die Fachwelt erbracht. Es ist gelungen, die Kunst von Munkácsy, bzw. gewisse Abschnitte seines Lebenswerkes ins rechte Licht zu setzen, und diejenigen fachlichen Beziehungen zu unterstreichen, die die Sache vorwärtsbringen.

TISZTELETPÉLDÁNY

Küldi:

a békéscsabai Munkácsy Múzeum,
a miskolci Herman Ottó Múzeum,
valamint a többi támogató nevében
a debreceni Déri Múzeum.

A San Antonio az NBA-bajnok

Harmadszor az NBA bajnoka a San Antonio, a döntő hetedik mérkőzésén 81:74-re győzött a címvédő Detroit ellen.

Boldog bajnokok: Ginobili (20), Parker (9) és Bowen a kupával

fotó: reuters – Mike Blake

Ez is csak Amerikában történhet meg: egyetlen mérkőzésre két csarnok is megtelt. Persze nem egy hétköznapi meccsre, az észak-amerikai profi kosárlabdabajnokság döntője már eleve nem lehet az, de arra tizenegy éve nem volt példa, hogy a párharc csak az utolsó, hetedik összecsapáson dőljön el. Márpedig az előző két kiírás győztese, a San Antonio Spurs és a Detroit Pistons a végsőkig elhúzta. Az utolsó csatát a San Antonió-i SBC Centerben játszották, így az nem volt meglepő, hogy mind a 18 797 széknek volt gazdája, csakhogy közben Detroitban is megtelt a csarnok, a kivetítőkön több mint 22 ezren követték figyelemmel az eseményeket. A címvédő végül elbukta a meccset és a döntőt is, de a szurkolókat legalább az vigasztalta, hogy a kollektív televíziónézésért fizetett pénz jótékonysági célokat szolgál.

A San Antonio viszont egyáltalán nem volt jótékony – bár a döntő közben kétmeccses előnyt is eladott –, a legjobbkor talált magára, s 81:74-es sikerével hét év alatt a harmadik NBA-gyűrűjét szerezte. A[illegible]

„Ugyanolyan büszke vagyok a csapatomra, mint tavaly június 16-án" – mondta Larry Brown, a Pistons edzője, pedig egy éve ők ünnepelhettek. A szakvezetőnek, akit most éppen egykori tanítványa és másodedzője, Gregg Popovich győzött le, amúgy sem [illegible] harmadszor választották a legértékesebb kosarasnak, noha ez volt pályafutása leggyengébb rájátszása. Úgy látszik, ezúttal a zsűrinél is szakértőbb volt a közönség, mert mielőtt kiosztották a díjat, kórusban kiabálta Manu Ginobili nevét. A tavaly olimpiát nyerő argentin [illegible] kal inkább megérdemelte volna a címet, de hát ez volt a legkevésbé fontos. Az öltözőben Duncan is a hűtőszekrény tetejére dobta a serleget. Szüksége volt mindkét kezére, az egyikben egy pezsgőspalackot, a másikban egy kamerát tartott. És azt sem kellett monda[illegible]

Jegyárusítás a Real-meccsre

Kedden tíz órakor kezdik meg a jegyek árusítását az augusztus 14-i, budapesti Puskás Ferenc válogatott–Real Madrid labdarúgó-mérkőzésre. A szurkolók a Puskás stadion húsz pénztárában, az IBUSZ vidéki jegyirodáiban, a Pólus Centerben, a Westend City Centerben, interneten pedig a jegyelado.hu oldalon vehetik meg belépőiket 5800–15 800 forintos áron. Egy személy legfeljebb tíz jegyet vásárolhat. *(mti)*

Robinho nem megy Madridba

Visszautasította a Santos a Real Madrid ajánlatát, a spanyol klub 18 millió eurót kínált a 21 éves Robinhóért. Luiz Henrique de Menezes, a brazil klub igazgatója kijelentette: a 2006-os németországi vb-ig mindenképpen számítanak a csatárra, de gyorsan hozzátette: ha a spanyolok azonnal akarják Robinhót, legalább negyvenmillió eurót kell adniuk… *(mti)*

HÍREK. EREDMÉNYEK

Labdarúgás. A Clavis Consulting Kft. ajánlatát fogadja el a székesfehérvári önkormányzat a Fehérvár FC 83,9 százalékos tulajdonrészének megvásárlására. A Szieben László korábbi ligaelnök által képviselt csoport hatvanmillió forintért nyolcvanszázalékos tulajdonrészhez jut az egyesületet működtető gaz-

MUNKÁCSY MIHÁLY

Magyar Hírlap 2005 június 25.-24.

Dzsinnek és szamurájok a múzeumokban

TÁRLATOLGATÓ

Kommandós éjjellátóval fürkészheti a budapesti éjszakát, reneszánsz ruhában táncolhat, japán kardvívómesterrel harcolhat, Sahriár király palotájában idézhet dzsinnt a Múzeumok Éjszakáján. Harminchat budapesti intézmény és jó néhány vidéki múzeum éjszakába nyúló időutazásra és térugrásra invitál.

Az Aquincumi Múzeum (III., Záhony u. 4.) látogatóját fáklyákkal felszerelkezett, tógás idegenvezetők irányítják az ókori romok között. A Sámánszobrok és kőjaguárok – Ecuador ősi művészete című kiállításhoz kapcsolódik a Néprajzi Múzeum (V., Kossuth tér 12.) programsorozata, a Los Andinos együttes muzsikájához jól illenek az ecuadori falatok. Aki inkább szusit csipegetne, látogasson el a Ráth György Múzeumba (VI., Városligeti fasor 12.), ahol a nyers halak mellett a japán kultúrába is belekóstolhat. Bambuszfuvola dallamaira és taiko dob ritmusára harcművészeti bemutatót tart Kibe Atsuo és Hábermajer Gábor, levetítik Akira Kuroszava szamurájfilmjét, az Árnyéklovast. A közeli Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeumban (VI., Andrássy út 103.) kilencszáz, aranynyal és gyöngyházberakással díszített antik japán lakk műtárgyat csodálhatunk. Az 1001 éjszaka birodalmába (Magyar Természettudományi Múzeum, VIII., Ludovika tér 2–6.) lépők részt vehetnek az éjféli csodalámpa-dörzsölésben. Aki inkább dőzsölésre vágyik, a harapós tevéhez címzett kávéházban keleti csemegéket kóstolhat. Szent Iván-éji tüzek pislákolnak a fáklyák és mécsesek fényébe vont Magyar Nemzeti Múzeumban (VIII., Múzeum krt. 14–16.), ahol manók, lidércek, sárkányok, tündérek várják a látogatókat. A Budapesti Történeti Múzeum (I., Szent György tér 2.) reneszánsz kertjében korhű viseletben táncolhatunk, Dürer-kori vigasságokat – lovagi tornát és reneszánsz divatbemutatót – tartanak a Szépművészeti Múzeumban is (XIV., Dózsa György út 41.). A Zeneakadémia a Magyar Nemzeti Galériába (Budavári Palota, B–C–D épület, I., Dísz tér 17.) költözik: a kiállítótermekben látható alkotások korával és stílusával összhangban lévő muzsikát játszanak a növendékek, Munkácsy festményeihez például Liszt Ferenc-zongorakíséret társul. A kortárs művészet nagyjairól – Jasper Johns, Roy Lichtenstein, Andy Warhol – portréfilmeket vetítenek a Ludwig Múzeumban (Művészetek Palotája, IX., Komor Marcell u. 1.), ugyanitt fellép a Párizsban élő magyar táncos-koreográfus, Frenák Pál. Az ötvenes–hetvenes évek hangulatát idézik az eredeti neonreklámok, amelyek a Magyar Elektrotechnikai Múzeumban (VII., Kazinczy u. 21.) izzanak fel. A harcos kedvű érdeklődők a Hadtörténeti Múzeumban (I., Tóth Árpád sétány 40.) kipróbálhatják a honvédség éjjellátó készülékeit.

Bánky Bea

A mumifikálás szemléltetése a tavalyi Múzeumok Éjszakáján

fotó: Németh András Péter

Múzeumbusz

Belvárosi járat: a Deák térről 18.00–1.00 között, 15 percenként (megálló a Gödör Klub és a metróbejárat között)
Budai járat: a Deák térről 18.00–1.00 között, 20 percenként
Ludwig-járat: a Deák tér–Ludwig Múzeum, 18.00–1.00 között, 30 percenként, Múzeumhajó ugyanide a Parlamenti kikötőből 18.00–1.00 között, óránként
Óbudai járat: Batthyány térről 17.00, 18.00, 19.00, 21.00, 22.00, 24.00, 1.00

MUNKÁCSY MIHÁLY

„(MUNKÁCSY MIHÁLY)"

BUDAPESTI HIRLAP 1883 szept. 26

„(MUNKÁCSY MIHÁLYNAK)"

uo. 1883 okt. 20.

„(MUNKÁCSY MIHÁLY RÓL)"

uo. nov. 14.

„(MUNKÁCSY MIHÁLY)"

100. nov. 23

„(KRISTUS PILÁTUS ELŐTT)"

uo. dec. 18

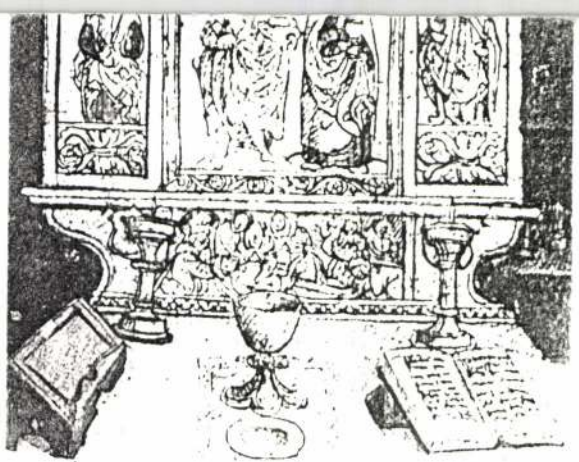

3. Wie Abb. 1. Messe des hl. Johannes Ev., Det.: Johannesaltar

MUNKÁCSY MIHÁLY

FEUILLETON – BEI MUNKÁCSY
(aláírás nélkül)

PESTER LLOYD 1884 jan 22.

MUNKÁCSY MIHÁLY

BOROSTYÁNY, FERDINAND: UNGARISCHER MALER IN PARIS

PESTER LLOYD 1884 juni 1, BEILAGE

3. old.

[NÉVNÉLKÜL] „KULTUS- UND UNTERRICHTSMINISTER..."
„ZU EHREN MICHAEL MUNKÁCSY'S..."

[A KRISTUS A KERESZTEN-KÉPEP-I KIÁLLITÁSÁVAL KAPCSOLATBAN]

UO 1884 szept. 10. Beilage, 2. szál. old.

Chartres

HÍVÓ

eretettel vendégül látnám.

Gáspár Rékának a 436-0620–as
zámíthatok-e.

r 4. Szerda 18.30

zalamandra u. 44.

MUNKÁCSY MIHÁLY

[NÉVNÉLKÜL]: „Auf der Radialstraße..."

MEGLÁTOGATTA A MAGYAR FESTŐK

NEMRÉG FELÁLLITOTT ÁRUSÍTÓCSARNOKÁT

PESTER LLOYD 1894 szept. 20,

Beilage, 1. sztl. old.

[illegible] állított a pápa
zsinaton kiátkozta, eretneknek nyilvání
A Maiestas-ábrázolás nagyon ritka, de
az auxerre-i székesegyház altempl
találkozásánál Krisztus jelenik meg
áldásra emelve (kép balra). A freskó
Malakiás szavait - Ecce advenit domi
hírnökömet... - 3,1) - illusztráló kon
lehet, amelyet az ókori uralkodói tipol
Az "Adventus imperator" típusnak ezt
János Jelenései, ami a fehér lóra is
láttam az eget. Egyszerre egy fehér
Hűségnek és Igaznak hívták. Igazság
megteremteni a kapcsolatot a lorschi e
uralkodói szimbolikája az antik ihletésű
Az auxerre-i példától eltekintve a M
változatosságot mutat. Ez elsősorban a
megformálás módjára. Krisztust a négy
szentek vehetik körül. A hit általános

MUNKÁCSY MIHÁLY

n.n.: über Michael Munkácsy...

PESTER LLOYD 1884 jan. 16

NAPLÓ

MUNKÁCSY-EMLÉKTÁBLÁT AVATTAK csütörtökön Bonn Endenich nevű városnegyedében, abban a házban, ahol a festő 1900-ban elhunyt. Benedek György művész bronz emléktábláját a Schumann Házban helyezték el, ott, ahol a német zeneköltő is hosszabb időt töltött el a korábban idegbetegek ápolására szolgáló épületben. A ház ma múzeum, könyvtár és levéltár. Magyar kezdeményezésre a festő születésének 150. évfordulóját használták fel alkalomként az emléktábla-avatásra. Az első külföldi Munkácsy-emléktáblát Benedek Görgy a mester időskori önarcképe alapján készítette el. Az avatáson jelen voltak helyi városi elöljárók, Budapest Bonn várossal partnerkapcsolatot ápoló XXII. kerületének (Budafok) polgármestere, Hajas Ervin és Erdődy Gábor bonni magyar nagykövet is. A bonni egyetemen Bakó Zsuzsa művészettörténész tartott diavetítéses előadást Munkácsy Mi-

MUNKÁCSY MIHÁLY

M.N. - 1994. június 16

nályról, aki Németországban Münchenben és Düsseldorfban is megfordult, ez utóbbi városban festette a Siralomházat.

dó részletezése „D"

élyi nosító) szám:		–							–					
zám:									–		–			

terület (kerekítés nélkül)

Művelési ág és aranykorona értéke						
szántó m^2	ak.	kert, szőlő, gyümölcsös m^2	ak.	gyep, nádas m^2	ak.	Összesen m^2

korona-ték b)	Átlagos kat. tiszta jöv. (c)	Aranykoronánként fizetendő évi adó (Ft) (d)	Megállapított adó (forintban kifejezve) (e)

Terület (ha)	Mentesség lejáratának időpontja	Levonandó adó (Ft)

MUNKÁCSY Mihályl Muszák, 1988.2.

ECCE HOMO

A középkorban a passióoltárok sora emlékezett meg Krisztus szenvedéseinek befejező mozzanatairól. A késő reneszánsz és a barokk idején még inkább kedvelt témák voltak a passió-sorozatok. Munkácsy Mihály 1874-ben, nászútja során látta Velencében Tintoretto Krisztus-képeit a Scuola di San Roccóban, s bizonyára nagy hatást tettek rá az emeleti teremben álló Ecce homo, Keresztvitel és Kálvária című képek. Amikor pártfogójával, Karl Sedelmeyerrel nagy témát kerestek, hamar eljutottak Krisztus szenvedéstörténetéhez. 1881-ben mutatták be Párizsban a Krisztus Pilátus előtt című képét, 1884-ben a Golgotát, majd 1884—87 között világ körüli útra vitték a szenzációt keltő, nagyméretű vásznakat. 1882-ben és 1884-ben Budapesten ünnepelték e műveket, s a közönség várakozását a lapok is megfogalmazták: „Munkácsy mostmár új képre gondol, a feltámadásra, az eszme győzelmére". Ha lett volna erő, amely itthon tartja a két nagy képet, és sietteti a befejező darabot, talán a Feltámadással zárta volna Munkácsy a trilógiát. Hiába volt azonban az egyházművészetet pártfogó két főpap, Ipolyi Arnold és Haynald Lajos igyekezete, nem gyűlt össze a pénz. A festmények nyugat-európai, angliai és amerikai vándorút után Philadelphiában maradtak, s csak az 1889. évi párizsi világkiállításra engedte visszaszgazdájuk, John Wanamaker. Közben Munkácsy sokat betegeskedett, majd szalonképek sorát festette, s csak az 1890-es évek elején nyúlt ismét a Krisztus-témához. 1896-ra készült el a trilógia befejező képe, az Ecce homo. Belső és külső körülmények késztették arra, hogy az Ecce homóval és ne a Feltámadás jelenetével zárja a trilógiát. Két politikai esemény, a Dreyfus-ügy és a Szántó-Kovács János per játszott szerepet ebben. Az előbbivel a francia újságok, főként Anatole France, az utóbbival a magyar lapok és valószínűleg a fiatal Tornyai János ismertette meg. Anatole France már a nyolcvanas évek végén járt Munkácsyék szalonjában, és feltehetően hatott rá Munkácsy két Krisztus-képe is. 1892-ben megjelent Júdea helytartója című novellájának hősei, L. Aelius Lamia és Poncius Pilátus életük alkonyán felidézik

egykori, Galileia provinciabeli élményeiket. Lamia emlékeztet egy „fiatal galileai bűbájosra"; „Jézus volt a neve, názárethi volt s már nem is tudom, miért, keresztre feszítették. Emlékszel erre az emberre, Poncius?" Pilátus válasza: „Jézus? Názárethi Jézus? Nem emlékszem." Érezhető Munkácsynál Anatole France novellájának hatása, legalábbis a témaválasztásban: a második találkozást festette meg, s így adott hangot szkepszisének, a jóról és rosszról alkotott véleményének. Egyre több igazságtalanságot látott maga körül, s egyre nagyobb részvétet érzett a veszélybe került emberek iránt. Bizonyára megmozgatta képzeletét a viharsarki parasztvezér, Szántó-Kovács János híres beszédének egy mondata is: „Tudom, hogy azt, amiért küzdök, én nem fogom elérni, de egy fát akarok ültetni, amely a jövőnek hajtja gyümölcsét".

Ezek után írta 1895-ben Szmrecsányi Miklósnak, hogy hozzáfogott az Ecce homóhoz: „dolgoztam rajta kedvvel és mindig azon bizalommal, hogy édes testvére a régieknek". Az Ecce homo 1896 tavaszán érkezett Budapestre, ahol a Belle-Vue nevű fogadó udvarán helyezték el külön csarnokban. Munkácsy tiszteletére estély volt Apponyi grófnál, fogadások, díszelőadás az operában, az akadémián. Minden jól sikerült, de az udvari fogadásról Munkácsynak el kellett jönnie a nagy hőség okozta rosszulléte miatt. Az újságok tapintatosan, de szóltak betegségéről, egészségének és művészetének hanyatlásáról. A klérus képviselője, Kereszty Viktor a mű deheroizáló jellegét bírálta: „a főalak nem felel meg eszményünknek". A Hét ismeretlen kritikusa kifogásolta a színek fakultságát, a zsúfoltságot, az Újtestamentumtól elütő szellemet. Csak Bródy Sándor üdvözölte a képet feltétel nélkül, és kifejezte reményét, hogy Munkácsy műve itthon marad. Az itthonmaradás hírével voltak tele az újságok, s a nagy festményről kimondták: „Párizsban festette, de már nekünk". Naponta öt-hétezren látogatták az Ecce homót a csarnokban, ahol a hatást egy tükör elhelyezése még fokozta. 1896 nyarán háromszázezernél többen látták az Ecce homót Budapesten. Az ünneplések végképp felőrölték az 52 éves Munkácsy erejét. Budapestről Baden-Badenbe vitték, s többé már nem is tért vissza párizsi műtermébe. 1898-ban a nagybeteg művész felesége korán rendezett árverést, s ezzel értékcsappanást idézett elő a művek árában. Az árverésen a magyar testületek nem képviseltették magukat, csak Bródy Sándor írt megrázó hangú cikket: „Nem ezt érdemelte volna tőlünk!"

Annál nagyobb gondossággal és pompával szervezte a magyar kormány a temetést 1900 májusában. Az új Műcsarnokból Attila kincsével díszített koporsón vitték ki tetemét. A ravatalt Fadrusz János, Hegedüs László, Lechner Ödön és Stróbl Alajos tervezte. A sírnál Dessewffy Sándor csanádi püspök mondott gyászmisét. Közben az Ecce homót Bécsbe, majd 1897-ben Brüsszelbe, 1898-tól a szigetországba vándoroltatták Kádár Gáborék. Itt változatlan lelkesedéssel fogadták a harmadik Krisztus-képet 1898-ban, és éppúgy a Dowdeswell's Galériában állították ki, mint annak idején az első képet. Ezt követően Richard Davey, a népszerű író pártfogolta a vándorkiállítást. Az angol körút után 1899-ben Dublinban, az ír Királyi Akadémiára vitték. Itt látta a 17 éves James Joyce, aki kritikát írt róla, hangsúlyozva drámai erejét, a jellemző erő nagyságát. A manchesteri, yorkshire-i, brightoni és írországi vándorlást követően a kép egy angol társaság tulajdonába került, s Amerikába vitték. Ekkor már korántsem volt olyan érdeklődés, mint 1887-ben, hiszen itt is teret hódított az új művészet. John Wanamaker konzervatív ízlésű gyűjtő volt, nem cserélte ki a két Munkácsy-képet modernekre, de nem is vette meg a harmadik darabot, bár a tulajdonosok felajánlották neki az Ecce homót. Vagy nem tartotta elég értékesnek, vagy nem tudtak megegyezni. Arra sem volt mód, hogy Amerikában együtt szerepeljen a három festmény, mert a két első Krisztus-kép ekkor még Wanamaker Jenkinstown-beli palotájában volt. Így történhetett, hogy az Ecce homo visszahajózott az óhazába.

A századelőn áron alul keltek el Munkácsy művei Európában, sőt az 1905-ös Forbes árverésen még úgy sem. Ekkoriban a konzorcium Nemes Marcellnek, a Szépművészeti Múzeumot is patronáló műgyűjtőnek ajánlotta fel az Ecce homót hetvenötezer koronáért, de ő nem vásárolta meg. 1910 körül azonban Rómában külön teremben mutatták be a Krisztus Pilátus előtt vázlatait, a

Déri Frigyes

berlini Sezessionban kiállították Munkácsy tájképeit, és 1914-ben Sedelmeyer megjelentette Munkácsy-könyvét. 1911-ben végre felavatták Budapesten Munkácsy síremlékét, Telcs Ede művét. Avató beszédet Prohászka Ottokár püspök mondott, s mint vallásos képek festőjét méltatta Munkácsyt. Ekkor merült fel annak igénye, hogy mindhárom Krisztus-kép kerüljön haza. Ernst Lajos és Lázár Béla két újságírót bízott meg, hogy tárgyaljanak John Wanamakerrel a két Krisztus-kép átengedéséről. Pásztor Árpád 1913 őszén kereste fel az idős milliomost. Wanamaker úgy nyilatkozott, hogy átadja a képeket, ha a magyar állam kéri. (Később a Wanamaker-örökösök egy New York-i árverésen eladták a Krisztus Pilátus előtt és a Golgota című képet.) A két újságíró cikkei után az Ernst Múzeum újabb akcióba kezdett: az angol—amerikai konzorciumtól átvette az Ecce homót és nagyszabású emlékkiállítást rendezett Munkácsy Pestre kerülése, pályakezdése ötvenedik évfordulóján. 1914. március 19-én nyílt meg a tárlat dr. Csernoch János hercegprímás védnöksége alatt. Már ez a tény is elárulta, hogy kiemelt szerepet kapott a Krisztus-téma, ezen belül is a 18 év után ismét látható Ecce homo. Külön termet kapott s a katalógusban külön oldalt, megjelölve, hogy ára háromszázezer korona.

Ellentmondásos volt a festmény 1914-es fogadtatása. A magyar közvéleményt felkavarta a mű hazakerülésének és végleges ittmaradásának lehetősége. Az eladással megbízott Réti Zsigmond műkereskedővel Bárczy István, a székesfőváros polgármestere és Wildner Ödön tanácsos tárgyalt. Százhúszezer koronáról volt szó, amelyből húszezret azonnal ki kellett volna fizetni. A képzőművészeti bizottság, de a közgyűlés sem tudott dönteni, támogatták ugyan a feléledő kultuszt, de a háború kezdetén súlyos egyéb ügyekkel küszködtek. Szakmai kifogások is bőven merültek fel, amit a bulvársajtó úgy fogalmazott meg, hogy Munkácsy hanyatlásának kétségtelen jeleit mutatja. Ebben a reménytelen helyzetben tűnt fel az ismert bécsi selyemgyáros, Déri Frigyes kereskedelmi tanácsos, aki már előzőleg is több művet ajándékozott magyar múzeumoknak. Érdeklődése a tízes évek elején fordult Munkácsy felé, amikor Szemere Miklós gyűjteményéből megvásárolta a Búsuló betyárt (1865), majd Egy fiatal luxemburgi nő portréját (1885) és egy általa Munkácsynak tulajdonított Önarcképet (1873). Az 1913-as Pisko-féle aukción, Bécsben, tizenötezer koronát adott a Golgota nagyméretű színvázlatáért. Érthető, hogy mindent megtett az Ecce homóért, s meg is volt a lehetősége. Valószínűleg sikerült lealkudnia az összeget, és az üzlet 1915-ben létrejött. Bécsbe szállíttatta a nagy képet, ott őrizte 1924-ben bekövetkezett haláláig. 1925-ben kiállították a Műcsarnok tavaszi tárlatán, jelezve, hogy „Déri Frigyes hagyatéka Debrecen városának".

Déri Frigyes már előzőleg, 1920-ban Debrecenre hagyta hatalmas művelődéstörténeti anyagát, amelyben az ókori egyiptomi, görög, távol-keleti anyag mellett jelentős volt a képgyűjtemény (Barabás Miklós, Borsos József, id. Markó Károly, Lotz Károly, Benczur Gyula, Madarász Viktor, Székely Bertalan művei). Még Déri életében, 1923-ban letették a későbbi Déri Múzeum alapköveit, s annak tervrajzát jóváhagyta Déri Frigyes. Györgyi Dénes építésszel konzultálva külön termet készítettek az Ecce homo méretének, jellegének megfelelően, s ott, több Munkácsy-mű társaságában helyezték el. Az Ecce homo két ízben hagyta el a termet: 1944—1945-ben betonpincében vészelte át a háborút, és 1952-ben elvitték a budapesti és a moszkvai Munkácsy-kiállításra.

SZ. KÜRTI KATALIN

A MOL oktatási központja, a Hotel Gara Füzesgyarmaton

Az oldalt szerkesztette:
Gila Károly.
Telefon:(66) 371-139.
Az oldal fotóit
Balogh László készítette

Hírek

Vendégművészek. Augusztus 18-án este hétkor a körösladányi Asztalos Miklós Művelődési Házban a Kolozsvári Magyar Operaház művészei adnak Nosztalgiázzunk címmel műsort a legnépszerűbb operettekből.

Bravó, majorettek! A szeghalmi városi művelődési központ majorett-csoportja augusztus első hétvégéjén sikeresen szerepelt a Kömlődön megrendezett II. Országos Majorett Táncverseny és Fesztiválon. A 12 tagú lelkes kis csapat Macskinné Poór Erzsébet vezetésével a tizenkilenc induló közül összetettben a negyedik helyezést érte el, miközben a színpadi show-kategóriában harmadikok voltak.

Segít az önkormányzat. Száznál több okányi gyerek beiskolázásához jelentett segítséget a helyi önkormányzat 2500 forintos támogatása, melyet a felső- és középfokú intézetben tanuló diákok kaptak meg a hónap elején.

Kapós lett Káptalanfüred. A bucsai kisdiákok körében nagy sikere volt az idén a káptalanfüredi nyaralásnak, amelyben valószínűleg az is közrejátszott, hogy a tavalyi áron mehetett a 130 gyerek a Balaton partjára üdülni.

A fejlettebb vidékeken erősebb az érdekérvényesítés

A májusi választások eredményeként Szeghalom térségéből a szocialista párt támogatásával Matuska Sándor került be az új parlamentbe. Első benyomásairól beszélgettünk vele.

— Képviselő úr, érzi-e azt a hatalmas elvárást, amit Önnel és a győztes szocialista párttal szemben támasztanak a választópolgárok, kormánypárti honatyaként pedig a térség remél sokat Öntől?

— Az természetes, hogy a választópolgárok elvárása képviselőjükkel szemben igen nagy. Az emberek az elmúlt négy évben nagyon sok mindent nem úgy éltek meg, ahogyan szerették volna és most szeretnének látni valami gyorsabb ütemű haladást. Ez jogos igény, ám az is tény sajnálatos módon, hogy ezek teljesítése hatalmas anyagi akadályokba ütközik. A kormánypártok által örökölt helyzet nem teszi lehetővé a gyors javulást, sőt jelenleg legfontosabb teendőnk a válságkezelés, ami nem látványos és nem is népszerű tevékenység. A választók türelmetlensége érthető, szeretnénk is megfelelni az elvárásoknak, ám erre csak hosszabb távon van reális lehetőség.

— Mit jelent az tény, hogy ennek a hátrányos helyzetű vidéknek a képviselője?

— Legelőször is azt, hogy régiónk gondjait beviszem a parlamentbe. Az országot járva én is láttam már, hogy micsoda különbség van az országrészek között. Most azt tapasztalom, hogy a különböző helyekről megválasztott képviselők például a nagyvárosokból, a Dunántúlról jelentős különbségekkel vannak elindítva, nem tudom, miként lehet mindezt közös nevezőre hozni. Ráadásul ott, ahol a gazdasági visszaesés nem volt ilyen jelentős, ahol kisebb a munkanélküliség, vagyis jobb a helyzet, ott az érdekérvényesítés sokkal erőteljesebb. Talán azért is pezsgőbb ott az élet, mert korábban is jobban ment az érdekérvényesítés. Úgy tűnik, jelentős kisebbségbe szorulhatunk mi, vagyis a hátrányos vidékekről származó képviselők. Nekünk is össze kell fognunk, csúnya szóval élve, lobbiznunk régióink fejlesztése érdekében.

— Lezajlott a parlament első ülésszaka. Mit várt és mit tapasztalt az eltelt idő alatt?

— Az eddigi idő arra kevés volt, hogy végleges kép alakuljon ki bennem az ottani munkáról. Az bizonyos, hogy én az ügyek gyorsabb intézését képzeltem el, azt sem gondoltam, hogy egészen nyilvánvaló dolgokban is késhegyig menő vitákat kell folytatni. Ebben nyilván az is közrejátszik, hogy én a mezőgazdaságból kerültem a parlamentbe, ahol bizony sokszor kulcsfontosságú volt az időtényező is. Én a gyorsabb ügymenet híve vagyok, ezt várják el tőlem a választópolgárok is, ennek igyekszem megfelelni.

Kinek is áll a világ?!

A közmondás szerint most azt kellene mondanom, hogy szemesnek áll a világ, ám gyakran azt tapasztalom, hogy bizony a szemteleneknek méginkább. Mindennapos tapasztalataim igazolják, hogy a gátlástalan akarnokok soha nem érezték még olyan jól magukat, mint mostanában. Csak néhány példa azok közül, amiket felháborodott ismerőseim meséltek el. Halálos közlekedési balesetet okozó ifjú titán, akinek már ezen kívül is több alkalommal gyűlt meg a baja a rendőrséggel, jogosítvány nélkül vígan száguldozik apja autójával, büntetlenül. A részeges férjnek agyon kellett verni a feleségét ahhoz, hogy végre ügy legyen belőle. Igaz, hogy addig is folyton püfölte, de hát kit érdekelt?! És itt a másik véglet. Egy negyvenéves szívbeteg ember meghalt, amíg arra várt, hogy majd sorra kerül a talán életét megmentő műtétre. Több, mint egyévi előjegyzés után a beteg szíve felmondta a szolgálatot. Azt beszélik, nem volt elég rámenős, türelmesen megpróbálta kivárni a sorát, ám azt mindig elfoglalta előle egy szemtelenebb szemes.

Sajnos, a példák hosszú sora folytatható lenne és nyilván Önök is többel ki tudnák egészíteni. Ha most azt gondolja valaki, hogy tudok valamilyen megoldást, ki kell ábrándítanom. Frázisokat nincs kedvem puffogtatni, ilyeneket, hogy mindenki egyformán felel a tetteiért, mert ez egyszerűen nem igaz, a gyakorlat nem ezt mutatja. A milliós adócsalók harsány hangon nemzeti hősként tüntetik fel magukat, miközben a legszegényebbek a maguk csendes módján egyszerűen éheznek. A tehetetlen düh fojtogat és kezdem megérteni az ifjú apát, aki végső elkeseredésében már arra is gondol, hogy önmaga vesz elégtételt a kétgyerekes fiatal édesanya büntetlenül továbbszáguldozó gyilkosán.

Gila Károly

Összefogás a sportudvarért

Gyerekek, szülők, pedagógusok közösen munkálkodtak a létesítmény elkészítésén

Megmondom őszintén, nem hittem volna, hogy így össze tud fogni a falu — kezdi beszélgetésünket a bucsai általános iskola igazgatónője, Majoros Gyuláné, majd így folytatja: — Amikor egy pályázaton sportpálya építésére 200 ezer forintot nyertünk, tisztában voltam vele, hogy ez nem lesz elég a régi poros-saras iskolaudvar átépítésére. Szerencsére a falu apraja-nagyja mellénk állt, a meghirdetett társadalmi munkán mintegy negyven felnőtt — köztük szülők, pedagógusok, a focicsapat tagjai — és hét gyerek vett részt. Volt olyan is, aki személyesen nem tudott eljönni, de gépet, üdítőt, sört adott az egész nap dolgozó többieknek. A munkánk eredményeként elkészült a pálya tükre, ezt meghozattuk kővel, erre jön rá az aszfaltréteg. Az új pálya alkalmas lesz kézi- és kosárlabdázásra, kispályás focira és teniszre is. Ha minden a terveink szerint történik, szeptemberben fel is avatjuk Bucsa új sportlétesítményét, mert ez a pálya természetesen az egész falué lesz.

Fel sem merült, hogy feladjuk!

Az idén nyáron két szeghalmi sportember, Barna Gyula és Vígh György úgy döntött, vágjunk bele a Balaton-átúszásba. Az elhatározást tett követte, a részleteket az örökifjú, 47 éves Vígh György mesélte el:

— Maga a Balaton-átúszás fantasztikus élmény volt és nem kis erőpróba, hiszen a táv 5,2 kilométer. Gyuszival egymás közelében úsztunk, biztattuk egymást, ha kellett. Voltak kritikus helyzetek, de az fel sem merült, hogy feladjuk. Közel három óra kellett, amíg átértünk, de a legnagyobb meglepetés a túlsó part közvetlen közelében várt ránk. Az történt ugyanis, hogy utolért bennünket egy fiatalember, aki mellénk érve váratlanul megkérdezte: — Ugye maguk szeghalmiak? — Kis híján belefulladtam a vízbe, mert kiderült, hogy nem két, hanem három szeghalmi úszta át a Balatont, hisz Farkas Előd is teljesítette a próbát.

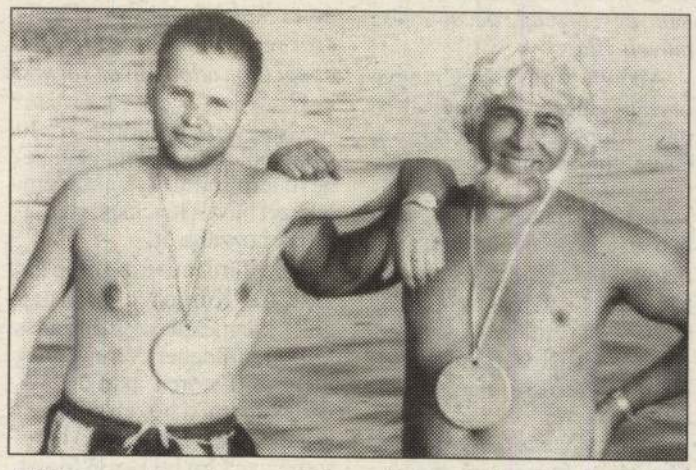

A két sportember már itthon a Körös vizében

Szeghalom középületei

A posta és szolgáltatásainak története

Sorozatunkban elsőként azt szeretnénk bemutatni, hogyan alakult a postai szolgáltatás, illetve az épület sorsa. 1850-től létesítettek küldönc-szolgálatot levélszállításra, innen célszerű nyomon követni a fejlődést. 1858-ban postaállomás létesült Szeghalmon. Nagyon sok gondot jelentett ezen a vidéken a rossz útviszony, az elmaradott gazdasági és kulturális helyzet. 1851-ben egy küldönc fizetése 100 pengőforint volt, ezért hetente kétszer vitte a leveleket a csabai vasútállomásra és hozta a küldeményeket a hivatalokba. 1854-ben a Kereskedelmi Minisztérium elrendelte, hogy a járási székhelyeken levélszedőségeket állítsanak fel, így megyénkben Szeghalmon és Békésen is. Négy évvel később Békéscsaba és Berettyóújfalu között postavonal létesült, így Szeghalom is bekapcsolódhatott a megye második postaútjába, melyen hetente négyszeri lovasposta közlekedett.

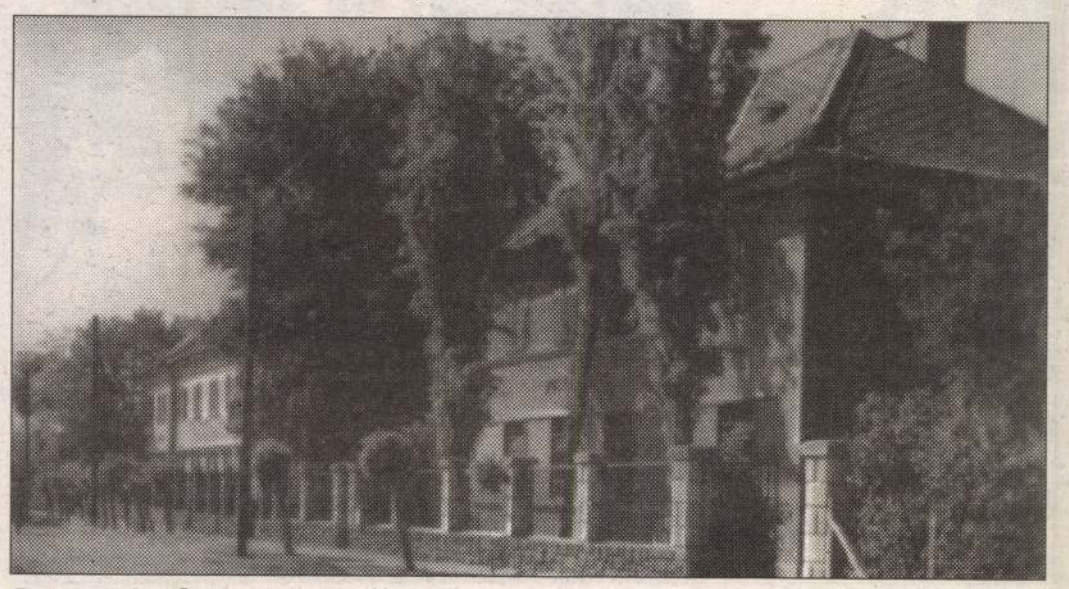

A posta épülete a '60-as években

A rossz útviszonyok, a nem kellő támogatás miatt nehezen indult meg a postai szolgálat, melybe gyalogos lovasküldönc és lovaskocsi is bekapcsolódott. A következő jelentős eseményről a Szeghalom és Vidéke Újság 1900. május huszadikán így tudósít: „Király Béla szeghalmi postamester új díszes épületet emeltetett a község főutczáján. Az új helyiségbe a jövő hónap elején költöztetik át a postahivatalt". 1907 áprilisában újabb áthelyezésről tudósít a lap: „A szeghalmi M. Kir. Posta és Távirda Hivatal a hét folyamán a Széchenyi utcai volt Hóka-féle házba helyeztetett át".

1920 körül az Erzsébet térre — ma Kossuth tér — költözött a posta. Itt ma a kollégium van, a régi épületet 1964-ben lebontották. Ismét a helyi újságból, a Szeghalom-Vidéki Hírlap 1929. április hetediki számából idézünk: „A képviselőtestület legutóbbi közgyűlésén foglalkozott a posta épületének céljaira átengedendő telek kérdésével, s minthogy a kincstár a felajánlott telket (főjegyzői kert) nem fogadta el, a képviselők az adóhivatal mellett ajánlottak fel 224 négyszögölnyi területet. Remélhetőleg a Posta-igazgatóság ezt a valóban megfelelő helyen lévő telket elfogadja és az építkezést a legrövidebb időn belül megkezdi." A régi Eötvös, mai Nagy Miklós utcai épületet a Posta Vezérigazgatóság építtette 1929-ben Bene Antal postamérnök tervei szerint, a kivitelező Scher Konrád helyi építész volt. Az átadást megelőzően így írt a helyi újság 1929. július 28-i számában: „Mint értesültünk, a szép, emeletes, teljesen modern postaépület október tizenötödikére egészen készen fog állani és tágas, világos, kényelmes s a közönség kényelmét minden téren biztosító helyiségek lesznek. Ezen kívül pedig jó és kényelmes lakáshoz fog jutni benne derék és agilis postafőnökünk, Szilágyi István is."

Azóta az utca neve többször változott, az épületet néhányszor felújították, így 1968-ban is, amikor s fűtés korszerűsítésére is sor került. 1982 januárjában egy időre kiköltöztek az Ady utcába, ekkor a tetőszerkezetet is kicserélték. 1990-ben az utolsó korszerűsítéssel megszűnt a szolgálati lakás, az emeleti részt is a hivatal foglalta el.

A közel százötven év alatt a postai szolgáltatás óriásit fejlődött, erre nem is gondolunk, amikor leveleinket feladva azt a címzett másnap megkapja. Az épület pedig városképi szempontból jelentős, ma is szépen illeszkedik a környezetbe.

Szarka Sándorné, a Sárréti Múzeum igazgatója

Munkácsy Mihály látogatása szülővárosában

Munkács és környékének lakossága előtt majdhogynem ismeretlen az 1882. évi nagy esemény, amikor is március elején népes kíséretével és nejével együtt Munkácsra látogatott az akkor már Párizsban élő világhírű festőművész, a város nagy szülöttje, aki által Munkács létezéséről tudott az egész világ. Ezért tartom aktuálisnak a művész születésének 150. évfordulója kapcsán tájékoztatni az olvasót az ünnepély eseményeiről.

A március másodika és negyedike között Munkácsy Mihály és neje tiszteletére megrendezett ünnepélybe az akkori megyei lapok nyújtanak betekintést. A következő szavakkal ecseteli a Bereg című megyei hetilap a látogatást: *„A város nagy szülöttje, Munkácsy Mihály és neje nemzetünk nagy nevű jelesei által kísértetve az ünnepélyes díszbe öltözött város falai közt fogadta művészetéért rajongó tisztelőinek hódolatát. Egy római imperátor triumfusához — hol még a kíséret is fejedelmekből állott — lehet hasonlítani szellemi tekintetben az ő bevonulását, kinek kíséretében hazánk legnagyobb művészei, tudósai és írói jöttek e történelmileg nevezetes helyre, a honfoglalás helyére, hogy egy második, egy szellemi honfoglalás magasztos ünnepélyét méltóan ünnepeljék meg.*

Korunk legnagyobb festészének, Munkácsy Mihálynak dicsfény koszorújából megyénknek is jut egy sugár, melynek területén látta meg először a napvilágot azon férfiú, akit a teremtő géniusz hatalma oly magas fokra emelt, hova büszkeséggel tekint reá nem egy ország, de az egész művelt világ!"

Abonyi Emil, Bereg megye országgyűlési képviselője még Munkácsy megérkezése előtt felhívást intézett a megye társadalmához, a megyei és városi hatóságokhoz, amelyben arra kérte őket, hogy adományokkal járuljanak hozzá Munkácsy „Krisztus Pilátus előtt" c. festménye megszerzéséhez „a nemzeti műkincseink tárházának, a magyar múzeum részére."

Nagy előkészületek folytak Munkácsy fogadására megyeszerte. Beregszász város közönsége február 22-én tartott közgyűlésén elhatározta, hogy küldöttségileg fogja kifejezni a nagy művész iránti tiszteletét.

Február 23-án a főispán által a megyeháza nagytermébe összehívott értekezlet szintén elhatározta a megye népes küldöttség általi képviseletét a Munkácson tartandó Munkácsy-ünnepélyen. A küldöttséget a helyettes alispán vezette.

A Bereg február 26-i számában olvashatjuk Janka Sándor, a lap felelős szerkesztője Munkácsy Mihályhoz címzett üdvözletét a Munkácsy-ünnepély alkalmából, amelyből szintén idéznék pár mondatot:

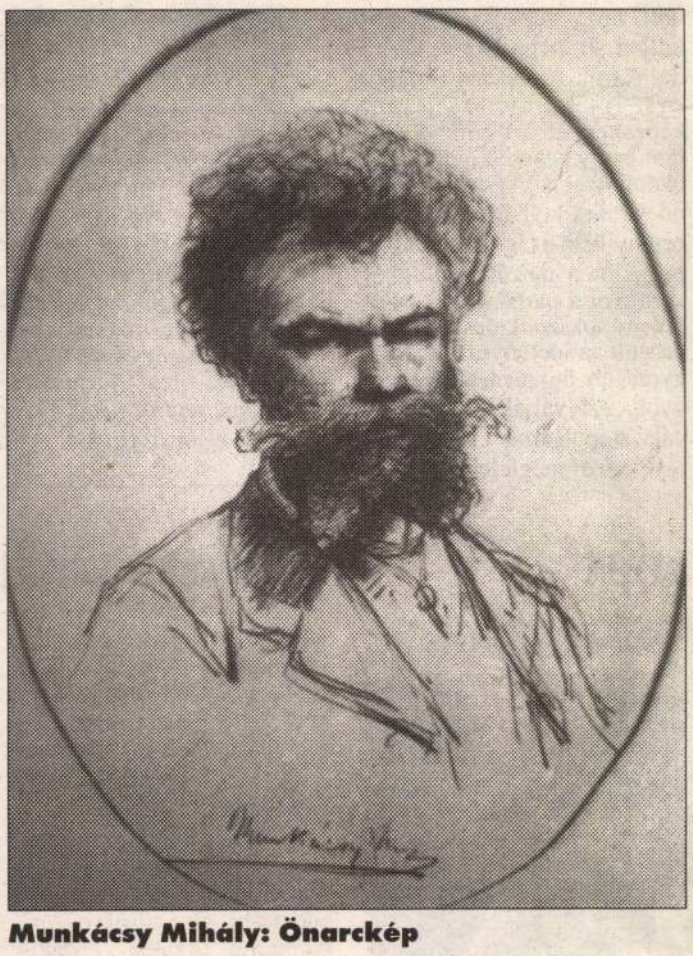

Munkácsy Mihály: Önarckép

„Olymp tetőzetén, Múzsák szent berkében, művészet istene csókolta homlokon. Ez égi csók tevé halhatatlanná nevét, ez égi csók adott bűvös varázst neki..."

..Megyénk szülöttje ő: Itt ringa bölcseje, a dajkadal, zene itt termé álmait. Varázs emlékezet bűvös lánckapcsai csatolják hozzánk őt.

Világhírű művész, dicső hazánk fia! Körünkbe jössz megint: megnézni szép hazád s szülötte földedet. Virul-e még világ a Latorca partján? és Beszkid ormai hóval leptek-é? Rákóczi vára hogy minő helyzetbé van? Im hő karod fogad. Őszinte érzet ez, mely keblünkből fakad!

Légy üdvözölve itt szülötte földeden! Im itthon vagy megint! Fogadj bennünket el hű testvérek gyanánt, kik büszkén hisszük azt, hogy a miénk maradsz...

Hazánk nagy Istene! Ki odafent uralgsz: Munkácsyt, Hazánk és Megyénk büszkeségét tartsd meg nekünk soká!"

Március 2-án déli fél egykor érkezett meg az ünnepelt művész szülővárosába, amely ezen alkalomra ünnepélyesen volt feldíszítve. Hosszan tartó éljenzés fogadta a nagy festőművészt, amikor szalonkocsijából kilépve, nejével a karján a tisztelgők elé lépett. Munkácsy kíséretében számos politikust, közéleti személyiséget találhatunk, élükön Jókai Mór írófejedelemmel, aki igaz, egynapos késéssel érkezett meg Munkácsra. A vendégeket Nuszer János, a város polgármestere üdvözölte: *„Tisztelt Polgártárs! Családi ünnep nyílt meg Munkácson, mert ön az igénytelen város dicső szülöttje drága vendégként átlépte küszöbét. Hozta Isten szeretett nejével körünkbe!"*

Ezután a polgármester virágbokrétát nyújtott át a művész nejének, majd a művész meghatva köszönte meg szülővárosa kitüntetését.

A Schönborn-kastélyban történt az elszállásolás és szintén itt mutatták be a vendégeknek a rendezőbizottságot, valamint a gimnáziumi tanári kart.

Délután a városháza nagytermében a polgármester beszéde után került sor az ezüst babérlevelekből álló, nagy bogyókkal díszített, középen művészi monogrammal ellátott koszorú átnyújtására, amelyen e felirat olvasható: *„Munkácsi—Munkácsy Mihálynak, a nagy művésznek Munkács városa."*

Ezután következett a vendégkönyvbe történő beiratkozás, amelyet Szász Károly azon saját kezűleg írott verse nyitott meg, amelyet a költő a munkácsiak felkérésére írt, s amely a Munkácsy szülőházának a falán elhelyezett emléktáblába volt bevésve.

Még aznap este nagy pompával megrendezett fáklyásmenet vonult a városházától a grófi kastélyhoz.

Március 3-án a délelőtti órákban vette kezdetét a küldöttségek fogadása, amelyek között ott volt Bereg megye küldöttsége is Jobszty Gyula alispánhelyettes vezetésével, valamint Beregszász város küldöttsége Kóródy Sándor ügyész vezetésével.

Az ünnepély fénypontja a művész szülőházának falán elhelyezett emléktábla leleplezése volt. A Himnusz eléneklése után megragadó beszédet tartott Literáty Ödön országgyűlési képviselő, melynek hatása alatt a nagy művész szemében könnyek ragyogtak. A beszéd befejező része: *„Im itt e ház: ebben születtél! Ez a ház is a nemzeté mint azé vagy te magad, méltó helyre e tábla nem juthatott volna, mert itt nem mi, de a nemzet fogja gondozni örökre. Örök időkre, mert amely nemzetnek oly dicső fiai vannak mint te, az örökké élni fog.*

Itt van e tábla —, le a lepellel, — hadd olvassa aranybetűit a világ, melynek büszkén hirdeti hogy:

*„**Honszerető Árpád***
e helyütt pihené ki
nagy útját,
Sas szeme itt villant őse
hazája
felé.
Itt született Munkácsy Mihály,
innen kele útra,
S új eszményi hazát hódíta
láng ecsete."

A vörös márványból készült emléktáblán a vers fölött a következő felirat olvasható: *„Itt született Munkácsy Mihály 1844. február 2-án." Alatta pedig aranyozott betűkkel bevésve: „1882. március 3."* A művészpár megtekintette a szülőház belsejét is, majd Jókaival és egy kisebb csoporttal egyetemben a várba kocsizott, ahol megtekintették Zrínyi Ilona szobáját, a műhelyeket, a taposókutat stb.

Délután a Csillag vendéglő nagytermében díszlakomát rendezett a város. A jelenlévők lelkes éljenzéssel fogadták a művészt nejével az oldalán. A pohárköszöntők elhangzása után Munkácsy szólalt fel. Legrégibb óhaja — mint mondta — kedves szülővárosát viszontláthatni, végre teljesült, de most hiába keres kifejezéseket érzelmeinek tolmácsolására, annyira meg volt hatva a város szívélyessége által, amely a művészet iránt fent tudta tartani lelkesülését. Megköszönte Munkácsy a művészet iránt tanúsított érzékenységét, az elismerés koszorúját, a szívélyes szeretetet. Beszéde végén a szónok Munkácsot éltette.

Leírhatatlan lelkesedést keltett a társaságban Jókai Mór szellemes köszöntője, amelyből szintén felidézünk néhány mondatot: *„Nagyon sajnálom, hogy Munkács város szíves meghívásának nem tehettem eleget, hogy nem lehettem jelen a lélekemelő ünnepélyen, a midőn e város lelkes közönsége világhírű fiát megkoszorúzta... Ide siettem, hogy a mai örömünnepnapon jelen lehessek és elmondhassak egy üdvözletet, melyet szívem mélyéből érzek, melyet velem minden igaz magyar lélek megoszt s mely lelkemből ki akar törni.—Ez az üdvözlet szól Munkács városának, mely hazánk történetében oly nagy tért foglalt el. Elkezdve most legújabban diadalt szerzett a magyar nagy nemzeti eszmének egy művész ecsetjével, akivel Isten után Munkács városa ajándékozta meg a világot, az országot: ezt a Munkács várost háromszoros éljennel üdvözlöm minden magyar érző lélek nevében."*

A díszlakomán részt vett Lieb Emil, Munkácsy fivére, akit szavai szerint Munkácshoz annyi kellemes gyermekkori emlék csatol. Rövid beszéde végén ő is üdvözölte Munkács városát.

A díszlakoma végeztével következett a Munkácsy-ünnepély záróakkordja, a Csillag vendéglő nagytermében megrendezett s nagy sikerrel lezajlott bál, amelyen szintén jelen volt a Munkácsy házaspár.

A népes vendégsereg március 4-én indult el különvonattal Budapest felé.

Íme Munkács gazdag történelme egyik lapjának krónikája, amelyekre igazán büszkék lehetünk.

E látogatása után a művész többé nem járt szülővárosában.

(Kárpáti Igaz Szó)
BARÁTH JÓZSEF
HELYTÖRTÉNÉSZ

„Isten hozott, ó nagy művész"

A nagyvilág neki köszönhetően ismerte meg a Latorca-parti város nevét. Munkácsy Mihálynak, aki Lieb Mihályként látta meg a napvilágot százötven évvel ezelőtt, de később — a szülővárosa iránti tiszteletből — a Munkácsy nevet vette fel.

Szűkebb pátriája szeretettel és nagyrabecsüléssel emlékszik nagy fiára, a magyar kritikai realista festészet kiemelkedő alakjára, a Siralomház, a Köpülő asszony, az Éjjeli csavargók, az Ásító inas, a Rőzsehordó nő, a Golgota és más remekművek alkotójára.

A munkácsiak mindig is azon voltak, hogy méltó módon megörökítsék emlékét a városban. Szobrot akartak neki emelni már születésének centenáriumán — ezerkilencszáznegyvennégyben — is, ám a pénzhiány, a háborús viszonyok akkor ezt nem tették lehetővé. A nemes ügyet végre most, ötven esztendővel később, sikerült megvalósítani.

Az ukrán és a magyar művelődési minisztérium, társadalmi szervek, alapítványok, művészek, magánemberek fogtak össze ennek érdekében. Munkácsy mellszobrát Mihajlo Beleny ungvári szobrász készítette el gipszből, majd Sebestyén Árpád nyíregyházi szobrászművész öntötte azt bronzba.

És mostantól fogva a nagy festő alakja ott magasodik Munkács főterén.

Mindenki, aki ott volt, egy felemelő és emlékezetes ünnepség résztvevője lehetett. Ám sajnos, elég kevesen gyűltek össze a szobor körül. Különösen feltűnt, hogy távol maradtak — egy-két kivételtől eltekintve — a képzőművészeti életünk képviselői, a festő- és szobrászművészek is. Nekik aztán igazán ott lett volna a helyük egy ilyen eseményen. Vagy talán egyesek úgy vélik, ha jelenlétükkel megtisztelik az ünnepséget, eljönnek fejet hajtani kultúránk egyik óriása előtt — ettől ők kisebbek lesznek?

BARÁT MIHÁLY

Anekdoták Munkácsyról

A zálogház

Rippl-Rónai József egyszer megkérdezte Munkácsytól, hogy a Zálogház című képének egyik férfialakja helyett miért nem festett egy szép nőt, aki jobban magára vonná a figyelmet.

— Életismeretből nem festettem oda szép nőt — válaszolta Munkácsy. — Azt hiszi, ez a hölgy zálogházba járna, ha szép lenne?

A lankadatlan Munkácsy

Munkácsy egész életében rengeteget dolgozott. Soha nem lehetett rávenni, hogy pihenjen egy kicsit. Nem véletlenül jegyezte meg róla egyszer Katona Nándor, a kiváló művész:

— Mily nagyot és mily sokat tanulhattak volna tőle a magyar művészek! Nekünk gyakran el kellett volna zarándokolnunk Munkácsyhoz, mert tőle megtanulhattuk volna, mint kell dolgozni, Munkácsynak pedig gyakrabban kellett volna közénk jönnie, mert megtanulta volna, miként kell pihenni...

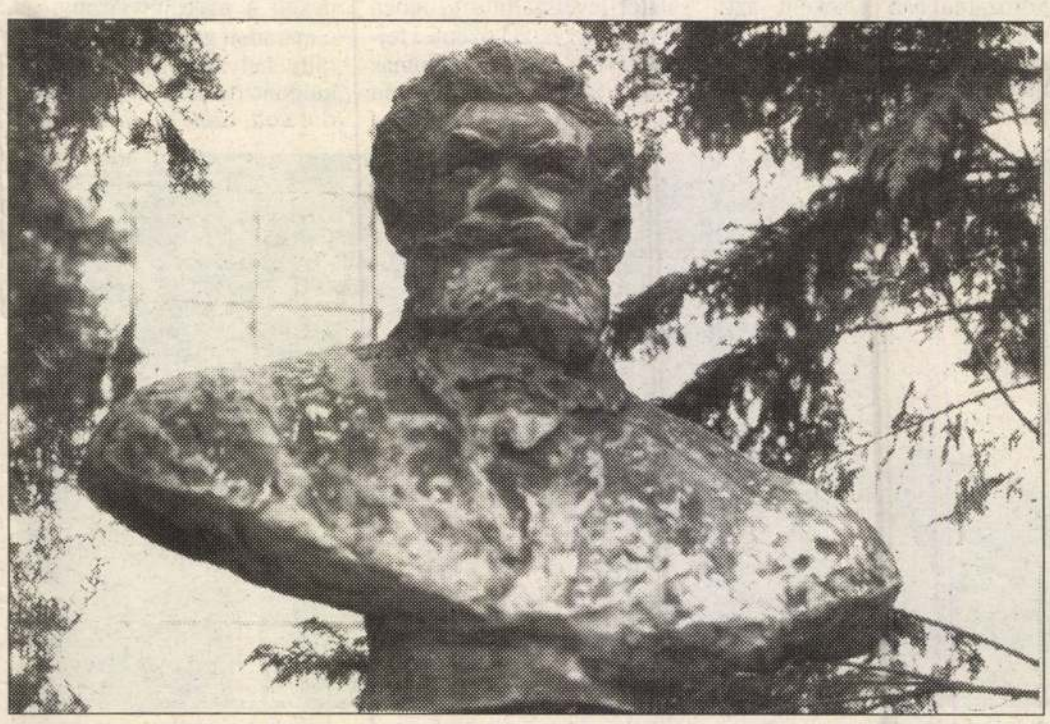

Munkácsy Mihály (Borsos Miklós alkotása)

Munkácsy Mihály, festőművész
(1844–1900).

Munkácsy Mihály: Sedelmayer arcképe,
olaj, vászon, 81,5x65,5 cm, 1879

milyen módon bele lehet vonni a szürrealizmus fogalmába. Szerzőnk sem cselekszik különben.

Kivált így van ez azonban abban a kiegészítő részben, amely *Szürrealizmus és szürrealista látásmód a magyar művészetben* címmel a honi eseményeket, jelenségeket hivatott a már említett kataszterba beilleszteni. Nem vitatjuk, Mezei Ottó tanulmányának megvan a koncepciója, de nem tud ellenállni a csábításnak, hogy szürrealizmusként aposztrofáljon olyan jelenségeket, amelyek több esetben a szürreális jelzőt sem merítik ki. Nemes Lampérth expresszionizmusa, Kassák képarchitektúrája (tehát egyértelműen konstruktivista jelenség), *Csáji Attila* faktúrája, *Haraszty István* mobilja kerül így be illusztrációképpen és foglal el helyet olyanoktól, akik téziseikben, megnyilvánult gesztusaikban százszor közelebb állnak a jelenséghez *(Halmi, Galántai, Siskov, Méhes* stb.*)*.

Ezek után az sem furcsa, hogy meglehetősen komoly a hiánylista, amely csak kapásból fölmerül bennünk A szürrealizmus enciklopédiájának olvastán, jóllehet tudjuk, ilyen könyv nem lehet teljes. 1969 őszén Kölnben *A szürrealizmus Európában* (ugye, milyen óvatosak a rendezők?) címmel nagy kiállítás volt

A HÉT KÖNYVEI

Ebben a rovatban minden könyvújdonság megjelenéséről szeretnénk beszámolni. Kérjük a kiadókat, a megjelenés hetében értesítsék szerkesztőségünket kiadványaikról. A szerző, cím, kiadó, műfaj, terjedelem és ár mellett három sornál nem hosszabb tartalmi ismertetést várunk. Ezen adatok közlését térítésmentesen vállaljuk.
Köszönjük az Írók Boltjának a lista kiegészítésében nyújtott segítségét.

Költészet

Cselényi Béla: Évszakok gipszalkonyatban
Íves sorozat
Nyomdacoop, 32 oldal, 400 Ft
Kurdi Imre: Várakozás maradóra
Íves sorozat
Nyomdacoop, 32 oldal, 400 Ft
Faragó Béla: Interjúk, szövegek
Íves sorozat
Nyomdacoop, 32 oldal, CD melléklet, 1400 Ft
A most induló sorozat finom, esztétikus kivitelezése akár könyvművészi remeklésnek is nevezhető. Két költő és egy zeneszerző mutatkozik be ezúttal.
Gvadányi József és Fazekas Mihály válogatott művei
A magyar költészet kincsestára 32.
Unikornis Kiadó, 258 oldal, 795 Ft
Szabó T. Anna: A madárlepte hó
Belvárosi Könyvkiadó, 70 oldal, 238 Ft
A HOLMI-ban és a CET-ben publikáló költőnő első kötete.
Tóth Judit: 21 vers
Borostyán könyvek
Belvárosi Könyvkiadó, 55 oldal, 238 Ft
Karcsú válogatás a gazdag életműből.

Dráma

Shakespeare: Szentiványéji álom (ford. Nádasdy Ádám)
Ikon Kiadó, Új Fordítás sorozat, 207 oldal, 498 Ft

Próza

Cyril Collard: Vad éjszakák
Narancs Könyvek, 198 oldal, 450 Ft
Egy összetett és ellentmondásos jellemű fiatalember a szerelmet keresi a rakpartok mocskában idegen testekkel, perverz rituálékon félismerős fiúkkal, élete szerelmével, Laurával. Az AIDS-ben elhunyt fiatal író regénye önéletrajzi ihletésű.

Irodalomtudomány

Maár Judit—Ádám Anikó: Nyelv, költészet, titok
Válogatás a francia szimbolisták esztétikai írásaiból
Nemzeti Tankönyvkiadó, 240 oldal, 840 Ft+ ÁFA
A fordítók nem pusztán a szimbolisták — Schuré, Maeterlinck, Mallarmé, Verlaine, Huysmans és mások — poétikai és esztétikai kérdésekkel foglalkozó szövegeit közli, hanem a szimbolista remekművek mögött meghúzódó 19. századvégi, 20. század eleji, dekadens filozófiai és ezoterikus gondolkodás töredékeit is a magyar olvasók elé tárják.

Nyelvészet

Kupcsik Éva: Olasz prepozíciók
Ikva, 98 oldal, 280 Ft

Irodalomtörténet

Balassa Péter: Majdnem és talán
T-Twins Kiadó, 286 oldal, 490 Ft, Alternatívák sorozat
A rejtélyes cím mögé a szerző legújabb eszmetörténeti és világirodalmi munkáit gyűjtötte össze.
Bosnyák István: Sinkóék
Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, 328 oldal, 16 fotó, 298 Ft
Sinkó István és Rothbart Irma életútja, hang, -szín- és tévéjátékban elbeszélve
Kenyeres Zoltán: Irodalom, történelem, írás
Anonymus Kiadó, 322 odal, 548 Ft
A kötet címében vesszővel elválasztott három szó egybeolvasva egy tudományág nevét jelenti. Ennek történetéről és jelenbeli állapotáról szólnak a benne szereplő tanulmányok.

Kultúrtörténet

Geréb József: A római kultúra legjelentősebb vonásai
Anakreón Kiadó, 176 odal, 797 Ft
A könyv tartalmi célja, hogy minél bővebb tájékoztatást adjon arról a kultúrtörekvésről, mely Rómából kiindulva európai és magyar műveltségünknek szilárd alapjaihoz tartozik.
Randé Jenő: Azok a rádiós évtizedek
Sebestyén János: ... És azok a rádiós évek
A magyar rádiózás hőskora
Ajtósi Dürer Könyvkiadó, 200 oldal, 672 Ft

Művészettörténet

Szilvitzky Margit: A látás élménye
Nemzeti Tankönyvkiadó, 120 oldal, 1900 Ft+ ÁFA
A szerző tanár és textilművész. Ebben a kötetben az általa vezetett Művészi tanulmányok kurzusainak anyagát, rajzait, fotóit, kísérleti munkáit, makettjeit mutatja be a hatvanas évektől napjainkig.

Történelem

Ábrahám Zoltán: Magyarok a nagyvilágban
Beszélgetések a megmaradásról
Ablak Kiadó, Székelyudvarhely, 152 oldal, 344 Ft
Öt világrész magyarjai vallanak a megmaradás esélyeiről, az anyanyelv és a magyar kultúra megőrzésének fontosságáról.
dr.Csermőy-Schneidt Ottó: Nagy magyar államférfiak 2.
Márton Áron Kiadó, 46 oldal, 200 Ft
A könyv dr.Csermőy-Schneidt Ottó nagysikerű első kötete után, melyben az Európához kötődő politikát folytató nagy magyar államférfiakat ismertette, a most megjelent második önálló kötetben Bethlen István gróf és dr. Teleki Pál gróf élettörténetéről olvashatunk.
Kő András—Nagy J. Lambert: A hazáért éltek, haltak
Kivégzettek 1948-1956
Publica Rt, 240 oldal, számos fotó, 950 Ft
Richard Louriè: Csikatilo
Hajsza a rosztovi rém után
Dokumentumregény
Ikon Kiadó, 235 oldal, 690 Ft
Ez az egyszerre lehetetlenül izgalmas thriller és megrázó dokumentumkötet még a napjainkban dúló csecsenföldi válság okait is felvillantja az ingus főfelügyelő és népe tragikus sorsán keresztül.
Magyar hajnal hasad!
Az első magyar köztársasági mozgalom 200. évfordulójára.
Zrínyi Kiadó, 65 oldal, 214 Ft
Ez a kis gyűjtemény tizenkét klasszikus írónk verseit és prózáit tartalmazza, főhajtásként a jakobinus mártírok és meggyötörtek emlékei előtt.
Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században
Tanulmányok
Teleki László Alapítvány, 313 oldal, 1250 Ft
A huszonhárom tanulmány Magyarország és a nagyhatalmak (Szovjetunió, Németország; Nagy-Britannia; Franciaország; Amerikai Egyesült Államok) viszonyát elemzi.

Filozófia

Luciano De Crescenzo: A görög filzófia rendhagyó története 1.
Tericum Kiadó, 224 oldal, 487 Ft
A népszerű olasz szerző jóvoltából az egyébként nehezen emészthető gondolatokat, s az ókort a 20. század szemüvegén keresztül át szemlélhetjük, megtalálva a párhuzamokat, a közös alapkérdéseket. A szerző a görög kultúra népszerűsítéséért Athén díszpolgára lett.
Mesterházi Miklós: Renault Clio
Védőbeszéd a történetfilozófia tárgyában
T-Twins Kiadó, 314 oldal, 490 Ft
Mesterházi Miklós sajátságos megközelítésű, szellemes történetfilozófiai gyűjteménye egy szép autómárka nevét viseli címéül.

Vallás

Rigvéda: Teremtéshimnuszok
Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 212 oldal, 490 Ft
Az ősi India kultúráját megőrző védikus irodalom legősibb része a Kr.e.II.évezredből származó „Himnuszok Bölcsessége".
Schmidt József: Buddha élete, tana és egyháza
Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 222 oldal, 440 Ft
A buddhizmus egész körére kiterjedő összefoglaló ismertetés.

Lélektan

Psenákné Gregor Klára: Kötetlenül, komplexen, naponta mesével
Óvodai módszer gyakorló óvónők számára
Nemzeti Tankönyvkiadó, 82 odal, 533 Ft+ ÁFA
A szerző szabadon választható, évszakok és korcsoportok szerinti, heti bontásban kínálja kollégáinak a foglalkozások anyagát, melyeknek középpontjában a gyermek meseigényének kielégítése áll.
Psenákné Gregor Klára: Mesélj nekem!
Nemzeti Tankönyvkiadó, 200 oldal, 767 Ft+ÁFA
Ez a szöveggyűjtemény a magyar és világirodalom 3-7 éves gyerekeknek szánt legszebb meséit és verseit, mondókáit vonultatja föl, azokat, amelyek közül nemcsak az óvodapedagógusok, hanem a szülők és a nagyobb testvérek is válogathatnak.

Művészetek

Herpay Ágnes: Szeretek fagottozni
Gyakorlatok kezdő fagottosoknak 9-10 éves kortól
Nemzeti Tankönyvkiadó, 116 oldal, 1133Ft+ÁFA
Az iskola az első 3 év minimál-etűdanyagát tartalmazza; készülő második kötetével együtt — amely duókat és előadási darabokat tartalmaz — teljes egészet alkot. A fagott-tanításban eddig hiányzó, kicsiknek írt tankönyveket ajánlunk mind-azoknak, akik gyermekeik vagy növendékeik szájából szeretnék hallani, hogy SZERETEK FAGOTTOZNI!
Vidor Ferenc: Az építészeten innen és túl
Gyorsjelentés Kiadó Kft, 192 oldal, 433 Ft
A szerző arra vállalkozott, hogy az építészetet a maga teljességében értelmezze, a technika, az architektúra és az urbanisztika szemszögéből.

Természettudomány

Detrekői Ákos—Szabó György: Bevezetés a térinformatikába
Nemzeti Tankönyvkiadó, 252 oldal, 1290 Ft+ÁFA
Könyvünket egy induló sorozat alapjait megteremtő, áttekinthető ismereteket nyújtó kötetenek szánjuk. Célja az alapfogalmak és az általános érvényű összefüggések bemutatása.

Életmód

Bálint György: Kedves húgom!
Leveles kalendárium
Belvárosi Könyvkiadó, 234 oldal, 498 Ft
A fenti címmel jelennek meg hétről-hétre a Nők Lapja hasábjain a legismertebb kertész tanácsai. Az év minden hetére ajánlott kerti foglalatosságok kaptak helyet a könyvben.

Általános művek

Albert Tibor: Soproni városkalauz
Bethlen Gábor Könyvkiadó, 275 oldal, 599 Ft
A szerző élvezetes stílusban, igen alapos helytöréneti, történeti, művészettörténeti ismeretanyaggal, sok színes és fekete-fehér fotóval mutatja be a várost.
Blöffölni pedig tudni kell
Matematika
Kis vállalkozás
Móra Kiadó, 62 oldal, kötetenként 248 Ft
Fegyvertípusok enciklopédiája
Hét évezred fegyvereinek kézikönyve
Gemini Kiadó, 324 oldal, 2350 Ft
A több mint 2500 grafikus ábra az egyes fegyverek bemutatása mellett a működési megértést is szolgálja. Alapos és többrétű mutatórendszere segítségével az egyes fegyverek egyenként és más elvek alapján is visszakereshetők.
Filozófiai vademecum
Móra Ferenc Kiadó, 117 oldal, 448 Ft
A filozófia legfontosabb fogalmainak szótárszerű kézikönyve.
Kovács Ilma: Távoktatás Franciaországban
1993-1994
Nemzeti Tankönyvkiadó, 356 oldal, 600 Ft+ ÁFA
Arra kaphatunk választ, hogy mire való a távoktatás egy olyan fejlett országban, mint Franciaország; hogyan szerveznek és működtetnek távoktatási kurzust a francia kollégák; milyen elméleti és gyakorlati szempontokat vesznek figyelembe, ha távoktatási központot irányítanak.

■ *Miklóssy Endre „Küszöbök" című tanulmánykötetéről (Typotex Kiadó, 117 oldal, 290 Ft)*

Ungváry Rudolf gépészmérnök ajánlja az elmúlt hetek újdonságaiból

A teljesség bűvöletében

Miklóssy Endre építész. Elvileg a kézzel fogható fizikai tárgyak tervezője, a statisztika, a teherbírás, a helyiakítás művelője. Mondhatjuk azt is: műszaki szakember.

Persze az építészet ennél sokkal több. Egyszerre technika és művészet; benne a rend, mégpedig — Miklóssy szavaival — „a statikai rend győzelme" nyilvánul meg. Ez a győzelem trancendens hatalmat ad, melyet nem véletlenül használtak fel minden időben a társadalmi hatalom kifejezésére. Versaillestól a kölni dómon át a budapesti Parlament építményéig sorolhatnánk a példákat.

Az építészetben a fizikai szükséglet találkozik az esztétikával, a technika a művészettel. E kettő együtt, a fizikai és a szellemi, vagy a testi és a lelki együttese, maga a Minden. Aki komolyan veszi ezt az egyszerre technikai és művészeti ágat, az nem kerülheti el, hogy a létezés egészének kérdéseivel kerüljön szembe. Mondhatjuk azt is, hogy filozófussá lesz.

Miklóssy Endre a teljesség, az Egész bűvöletében él. Építész szakmai illetékessége innen nézve már csak ürügy, hogy a lét teljességéhez fűződő viszonyát adott esetben konkrét példákon szemléltesse.

Le Corbusier páratlanul aszimmetrikus ronchampi templomával foglalkozó tanulmányában meghatározott tárgyon mutatja be, hogyan fogalmazható meg az építészetből kiindulva e szembenézés a teljességgel. A templom teljes formátlansága határhelyzet: Le Corbusier az értelem sokkhelyzetét tervezte meg. Ez a sokkhelyzet azzal függ össze, hogy kétségessé vált az értelem világformáló hatalma, amit megint csak pusztán az értelem segítségével láthatunk be. De ha az értelem segítségével kétségbe vonható az értelem, akkor kérdés, hogy maga e belátás nem vonható-e ugyanilyen mértékben kétségbe. Az értelem sokkhelyzetében sincs más választásunk, mint az értelembe kapaszkodni. Miklóssy a ronchampi templomban ennek az állapotnak a megformálását ismeri fel. Az építményben a szimmetria — az értelemhez hasonlóan — mintegy megszüntetve „szintetizálja" önmagát, az architektonikus elemek összhangja a tagadásukon keresztül nyilvánul meg. Ez az újraindulás határhelyzete, a küszöb. Innen Miklóssy számára csak az egész és az újrafelfedezendő rend felé vezet az út, ha nem akar elindulni a semmi felé. Úgy próbálja leírni az építészeti alkotást, akár egy verset, melynek teljességét nem szabad megbontani, ha azt akarjuk, hogy ne menjen veszendőbe.

A feltételezett (és elveszettnek tartott) rend nyomait, a hozzá vezető kapaszkodókat keresve az építészet csak a kiindulás és szemléltető példa. Az „Építészet értékcentrumáról" írott tanulmányában így fogalmaz:

„Valójában az építész számára elveszett az értékrend magától értetődő volna. Elveszett az eidosz, az őskép, az alapvető szellemi rend, ami konstituálódik az épületben. Ezt kellene újrateremteni, azonban nincs miből."

Miklóssyt — saját bevallása szerint — azért ragadta meg az építészet, mert az építmény képes közvetlenül, az intellektus megkerülésével befolyásolni az ember azonosságképét. Szemében az épület az örökkévalóság keretét adja, a személyes léten túli megmaradást sugallja. Kétségtelen, hogy erre a sugallatra a szerzőnek nagy szüksége van, mivel semmiféle racionális bizonyíték nincs semmiféle örökkévaló megmaradásra. Ez a szorongás forrása. Az ebből következő félelem a legtermészetesebb érzések egyike. Nem véletlen, hogy a „Küszöbök" egyik legrészletesebb tanulmányában, a „Szeretet mítoszában" Bergmannal foglalkozik, akinek műveiben valójában nem történetek játszódnak le, hanem az érzelmek történnek meg. Miklóssy ráismer a félelmek forrására:

„Az ember, mint önmagáról tudó lény, az egyedüli létező, amelyik fel tudja fogni a világtól való különállását. De ez a különállás az aránytalanság miatt félelmetes...

Ezt az állapotot az érzelmek tehetik elviselhetővé. A világ, amit érzelmileg fogunk fel, már a mi képünkre szabott. Sőt: az egészben érzelmileg felfogott világ nem is egyéb, mint önmagunk része, folytatása — az van benne, amire szükségünk van, olyan, amilyennek kívánjuk, azt teszi, amit elvárunk tőle...

De ennek ára van: az objektivitás, a tények igazságának megszűnése... Ennek a számunkra otthonossá formált világnak az igazsága így bizonytalan, megfoghatatlan...Ezért, ha valaki kételyt ébreszt vele szemben, ez a bensőséges világ, minden további nélkül, azonnal semmivé válhat, sőt, sohanem-létezett semmivé...

Amit ebből, az embert körülvevő, érzelmei szerint bensőséges világból meg lehet mutatni, az az értelem számára paradoxon, az átélés számára pedig *félelem és rettegés.*"

Miklóssy megpróbál ezzel a sötéttel és feketeséggel pontosabban foglalkozni. A félelem és a rettegés ugyanis túl nagy kihívás: meg sem próbálható, hogy ne vegyünk róla tudomást. Ugyanakkor ilyen érzésekkel tudato-

páratlan oldal

VERSENY A SOROS ALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL, 1995. III. SZAKASZ, 2. FORDULÓ

ÉDES OTTHON

1. Alig tette meg három ellenzéki párt közös elnökjelöltjének Mádl Ferencet, újságírók Münchenben érték őt utol. Ahol ő: *„Nyilvánvalóan naivitás volna a parlamenti aritmetika szabályait, a kormánypártok túlsúlyát ismerve arra gondolni, hogy a szavazás során komoly realitása lenne a megválasztásomnak."* (Új Magyarország, 1995. június 9.)

Pár nap múlva hívei nemzeti zászlókkal és virággal várták őt hazaérkeztekor a Ferihegyen. Ahol Mádl Ferenc elmondta, hogy *„esélyt lát arra: a titkos szavazás során a választás a képviselők egyéni felelősségét mutatja majd, és autonóm módon fognak dönteni, nem pedig szigorúan korlátozott pártérdekek szerint."* (Új Magyarország, 1995. június 15.)

2. Bokros Lajos sem volt itthon, amikor robbant 16 milliós végkielégítésének időzített bombája. Újságírók Párizsban érték őt utol. Ahol ő: *„...a magyarországi helyzet ismeretében — én előre megmondtam, hogy nekem a pénzügyminisztérség elvállalása kész anyagi csőd, ezért minimum, hogy felvesszem a végkielégítést, és ezt mindenki tudta."* (Népszabadság, 1995. június 13.)

Hagyjuk most, hogy ez a „mindenki", aki tudta volna, utóbb nemigen jelentkezik. Rögzítsük inkább azt, hogy mihelyt a pénzügyminiszter hazaérkezett, heves tárgyalások indultak, majd a következő nyilatkozat jelent meg: *„A 16 milliós végkielégítésből egyetlen fillért sem használt fel Bokros Lajos, és ezt az összeget az utolsó fillérig jótékonysági célra kívánja felhasználni — mondta a miniszterelnök."* (Népszabadság, 1995. június 15.)

„Bokros Lajos eleve nem akarta fölvenni a végkielégítést" — Szekeres frakcióelnök június 19-én, a Híradónak.

Hiába, édes az otthon. Mégis egészen más ez a jó hazai levegő. Belelélegez az ember, és mindjárt másként látja a dolgokat. Önmagát is, meg azt is, ami őt körülveszi. Csakhogy: Mádl Münchenben látta jól az esélyeit, s a Ferihegyen már illúziókba tévedt; Bokros Párizsban táplált tévhitet, s idehaza szembesült a rideg valóval.

lázár

LÖVÉS

A női foci-vb döntő mérkőzését kommentálja Hajdú B. István egy reggeli sporthírösszefoglalóban.

„Szép, *már-már okos* lövés" — mondja az egyik gólról, arcára megbocsájtó mosoly ül ki.

Már-már okos, hát persze. Képességes hazánkfiai bezzeg sorra lövik a szép, de főként okos gólokat, Izlandon, még egyéb ilyen helyeken.

(doros)

KOVÁCS

A reykjaviki futballstadion abban is különbözik — gyepének állagán túl — a világ többi stadionjától (a Népstadiont beleértve), hogy hirdetőfelületeinek nagy része magyar portékát hirdet magyar nyelven, legalábbis olyankor, ha az ott folyó mérkőzést a magyar tévé közvetíti. Nem értem ugyan, mit remél a reklámhelyért fizető magyar cukorgyár, ha kiírja, így, magyarul, hogy X cukorgyár (hogy melyik, hagyjuk, ez nem a reklám helye), sem azt nem tudom, vajon csakugyan berohan-e a mérkőzést követően akár csak egy fia néző is Y és Z boltjába (Hódászviránys, Satöbbi u. ennyi meg ennyi), miután a két nevet és a címet a pályaszél mindkét végén elolvasta. Azt még kevésbé tudom, miért kell egyik rádióadónknak Reykjavikban hirdetnie magát, ráadásul körülbelül olyan formatervezéssel, aminő a „Pityu hüje" típusú falfirkákat jellemzi. Ennek, a magyar csapat játékánál is nagyobb pitiséggel egybekötött — és nyilván nem éppen ingyenes — nyugatmajmolásnak sajnos még csak annyi haszna sem volt, hogy válogatottunk ne érezze magát annyira idegenben.

Volt ott azonban a magyar reklámok között egy üdítő kivétel, olyan, melyet egy-egy marketingszakértő, PR-menedzser meg dizájncsászár még közös fejtöréssel sem tudott volna célratörőbben és frappánsabban megvalósítani. Bennem is — és, gondolom, valamennyi nézőben — azonnal cselekvést igénylő vásárlási kényszert keltett a pálya mindkét végén olvasható, nagy betűkkel írt tömör, egyszavas felirat: KOVÁCS.

tim-

KESERŰ VIGASZ

Munkácsy Mihály megrendítő „Milton"-ja (teljes címén: „A vak Milton tollba mondja leányainak *Elveszett Paradicsom* című költeményét") évtizedekig a New York-i 42. utcai Nagykönyvtár lépcsőcsarnokának falán függött. Nemrég — hosszú idő után először — betértem a könyvtárba és döbbenten vettem észre, hogy Milton nincs a helyén, eltűnt. (Nem egészen; mint később megtudtam, ma is megtekinthető egy harmadik emeleti teremben, de tény, hogy eredeti, előkelő helyéről lekerült.) Még egy magyar mű, ami nincs szem előtt. Pedig szinte hozzátartozott a könyvtárépület főlépcsőházához, útikalauzok is megemlítik, emlékiratokban szerepel. Így füstölögtem magamban, miközben egy alkalmi fotókiállítás anyagát nézegettem az emeleti folyosón. A fényképek a közkönyvtár századeleji, klasszicizáló márványpalotájának felépítését dokumentálják. Egy 1904-es keltezésű képpen csak a felvonulási épületeket körülvevő kerítés látható, teleragasztva plakátokkal, hirdetményekkel. Egyiken ismerős embléma angol felirattal: „Székrekedés ellen igyon Hunyadi János keserűvizet."

Sanders Iván

NA ÉS MI VAN AZ ARÁNYOKKAL?

Baj van velük. Ezt már akkor is sejtettem, amikor a füredi mólónál tizenhét forintért ittam egy pohár felejthető minőségű vörösbort, s aztán az ugyanott üzemelő vécében húszért húgyoztam ki. Nemrégiben viszont azt olvastam, hogy a Békéscsaba edzőjét húszezer forintra büntették, mert feleselt a bíróval, aztán meg hogy a pénzügyminisztert is húszezerre fenyítették egy nagyságrendekkel rázósabb ügyben. Szerintem Pásztor megérdemelte volna a huszonötöt.

GERE

ANTE PORTAS

A-nak és B-nek találkozója volt a Hivatal előtt. A. dugó miatt pár percet késett, így B-t már nem találta a bejáratnál. Volt azonban annyi esze, hogy odament a Hivatal portásához, és megkérdezte, nem hagytak-e ott üzenetet A. névre. Nem — válaszolt a portás. A. akkor megkérdezte másképp: nem hagyott-e B. valamilyen üzenetet. A válasz megint nemleges volt. A. ezután nyugtalanul várakozott az utcán körülbelül negyedórát, amikor kijött a portás, és megkérdezte, kire vár. A. mondta, hogy B-re, és megint érdeklődött, nincs-e üzenet. Nincs, de A. bemehet vele a fülkébe, tévét nézni, hogy gyorsabban múljon az idő — kedveskedett a portás. A. köszönte, de nem ment. Várt tovább. Újabb negyedóra múlva éppen egy utolsó kísérletet akart tenni a bejáratnál (hátha közben B. odatelefonált a portásnak), amikor előkerült B. a Hivatalból. Megkérdezte A-t, miért nem érdeklődött a portásnál, hisz ő a következő üzenetet hagyta nála: ha A. keresné B-t, B. a Hivatalban, X. szobában várja A-t.

Az eset nincs örkényi magasságokban, glosszatémává is csak az teszi, hogy a portás az *Országos Találmányi Hivatal* portása volt.

-kár-

SAVANYÚ KÁPOSZTA-KEDVELŐK

Élvezettel olvasom Dalos Györgynek a könyvnapra megjelent könyvét, A kulcsfigurát. Szerkesztő ide, kontrollszerkesztő oda, amikor azt olvasom, hogy: „... határozott léptekkel haladt a zöldséges sor másik vége felé, oda, ahol Brandhuber Gusztáv pilisvörösvári őstermelő fogadta leginkább savanyú káposztakedvelő törzsvásárlóit...", elfog a szánalom. Hát szegény Brandauernek csak gyomorbeteg vásárlói vannak, sehol egy egészséges ember? Aztán elátkozom a helyesírási tanácsadó szótár ötezredik, nem változatlan kiadását, amelyik szerint a savanyú meg a káposzta két szóba iratik. Hát most akkor a savanyú káposztát kedvelik azok a savanyú törzsvásárlók, vagy csak a káposztát amúgy nyersen? Az élet bonyolult.

dr. Radó Ákos

BAGOLY ÉS VERÉB

Az egykori író, aki — hivatásának hátat fordítva — mostanában inkább pártelnökül, arról a zajról nyilatkozik, melyet „bizonyos politikai erők" csapnak Bokros Lajos pénzügyminiszter 16 milliós végkielégítése körül.

Hogy mit nyilatkozik, egyre megy. Mindössze annyit jegyeznék meg, hogy én meg nem szolgált milliók ügyében bízisten nem nyilatkoznék, ha történetesen nem csupán 16, hanem 28 milliót vágtam volna megszolgálatlanul zsebre.

Bagoly mondja?

T.Gy.

SZEMETHY IMRE PATAFIZIKUS JEGYZETE II.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Vigilia, 1988. 3.

Napló

Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiája

Munkácsy Mihály (1844—1900) Krisztus-trilógiája 1881—1896 között készült, Párizsban. A két első festmény: a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) és a *Golgota* (1884) még 1887—88-ban amerikai tulajdonba került: John Wanamaker vásárolta meg. Később, 1911-től a philadelphiai Wanamaker áruház különtermében állította ki, ahol minden böjti és húsvéti szezonban láthatta a nagyközönség is. Sajnos, 1988 februárjában elárverezték a gyűjteményt, így a Krisztus-képek két külön tulajdonoshoz kerültek. A harmadik mű, az *Ecce homo* (1896), a mester utolsó alkotása, hosszas vándorút után Debrecenbe jutott, s a Déri Múzeumban látható 1930 óta.

A „Krisztus Pilátus előtt" keletkezésére Karl Sedelmeyer — Munkácsy „menedzsere" és életrajzírója — így emlékezett vissza: „Miért ne válasszuk rögtön minden idők legnagyobb vértanúját, Krisztust, az istenembert, aki az egész emberiségért halt meg? Egy jelenetet szenvedésének történetéből?" — vetette fel a festőnek. Munkácsy meghökkent: „Igen, de hiszen ez egy szentkép lenne, amit már ezerszer megfestettek! Hogyan lehetne e tárgyból valami újat alkotni?"

Nem lehetetlen, hogy Sedelmeyer segített a „hogyan?"-t megtalálni, s eljuttatta hozzá Renan könyvét. Kétségtelenül hatottak Munkácsyra az európai múzeumokban látott analógiák, de nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk egyéb hatásoknak és személyiségeknek is. Az új felfogású vallásos témák festése, írása a „levegőben lógó" feladat volt 1880 körül. *Ernest Renan* (1823—1892) „Vie de Jesus" című könyve (1863) huszonhárom kiadást ért meg. Renan Friedrich David Strauss vallástörténeti kutatásait és 1836-ban kiadott *Das Leben Jesu* (Jézus élete) című könyvének szellemét folytatta. E teológiai írók az evangéliumok tartalmát mint mitológiai alapanyagot kezelték és elvetették a bibliai csodák lehetőségét. Strauss Krisztust mint egyszerű galileai zsidót mutatta be, aki egyszerre csak azt képzeli magáról, hogy Messiás. Renan abban különbözött elődjétől, hogy világot megváltó isteni embernek tartotta Krisztust. Ezt a jelenséget az egyház elutasította, üldözte, a tudósokat kizárta soraiból, a közönség és a művészek egy része viszont mint a felszabadítás, egy új életérzés eszközét ünnepelte.

Munkácsy előtt jó pár évtizeddel Ivanov orosz festő jelenítette meg isteni emberként Jézust. Munkácsy valószínűleg *Antokolszkij* orosz szobrász révén ismerte meg Ivanov műveit. M. M. Antokolszkij (1843—1902) Párizsban, Rómában élt, egyik legismertebb szobra a „Krisztus a nép előtt". Az ő révén ismerkedett meg Munkácsy Rjepin és Verescsagin festményeivel, de orosz kapcsolataiban biztosan szerepet játszott Zichy Mihály is, aki ekkor tért vissza Oroszországból. Nem elhanyagolható párizsi szomszédjának, Gustave Doré grafikusnak (1832—1883) hatása, aki 1864-ben készített Biblia-illusztrációkat.

1879—80-ban gyűjtötte a modelleket, kosztümöket, s tanulmányozta a londoni National Galleryben, a müncheni és bécsi képtárban lévő Krisztus-képeket. 1880 nyarán kezdett a hatalmas, 417×636 cm-es festménybe, s 1881 tavaszára lett kész a „Le Christ devant Pilate" címet viselő festmény. Mivel nem vehetett részt a Salon kiállításán, Sedelmeyer saját La Rochefoucauld utcai palotájában mutatta be. A siker óriási volt: naponta több ezren látogatták a kiállítást. Minden nagy európai és amerikai lap tudósítókat küldött, főként a londoni és New York-i újságírók mutattak érdeklődést, s beharangozták a készülő vándorkiállítást. *„Ez az én Krisztusom, én éppen így fogtam fel, mint filozófust, mint embert!"* — nyilatkozott Renan. Ez a kijelentés indokolttá tette a kérdést: vajon vallásos vagy forradalmi, netalán nihilista kép — ahogy egy orosz herceg nevezte — a *Krisztus Pilátus előtt?*

Sedelmeyernek arra is volt gondja, hogy kivédje a képet ért egyházi kritikákat. Megnyerte a párizsi Saint-Jean Társaságot, amelynek rendezvényén *Desire Laverdant* olvasta fel tanulmányát a képről.

Megállapította, hogy Munkácsy vallását gyakorló, áhítatos keresztény, festménye pedig igazi evangéliumi dráma. „Anélkül, hogy tagadnók egy istenibb alkotás lehetőségét, kijelentjük, hogy láttuk Jézus Krisztusnak egy igazi és igen szép képét" — írta. *Albert Réville,* a College de France vallástörténeti tanára így nyilatkozott: „Íme a műítészek és egyúttal a történelem Krisztusa, olyan Krisztus, amilyennek azt a hívők és egyúttal a XIX. század szabadgondolkodói is képzelik. E kép nemcsak a művészet, de az eszmék történetében is korszakot alkotó."

A vallásosság kérdéséről Munkácsy is nyilatkozott H. de Blowitz kérdésére, a londoni Timesban: „Sosem próbáltam isteni személyt festeni, mivel ami isteni, azt az ember nem képes megfesteni. Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni." Renan hatását mutatja, hogy lefestette Krisztus glóriáját és hogy meghívta Renant az ünnepi bankettre.

1882 januárjában Bécsben, februárban—márciusban Budapesten, 1882 tavaszától 1885 őszéig — kisebb megszakításokkal — Angliában (közben német városokban, majd Varsóban, Brüsszelben, Amszterdamban) vándorolt a kép, hatalmas sikert aratva.

1882 januárjában Bécsben, februárban Budapesten mutatták be tehát a *Krisztus Pilátus előtt*-et. A régi pesti Műcsarnokot (ma Képzőművészeti Főiskola) templommá alakították. Közel nyolcvanezer ember látogatta egy hónap alatt a nagy festményt, amelynek fogadtatásában két főpap vállalta a legnagyobb szerepet. *Haynald Lajos* (1816—1891) kalocsai érsek, aki már 1874-től ismerte Munkácsyt (palotájában látta vendégül a nászúton levő festőt), *Ipolyi Arnold* (1823—1886) besztercebányai püspök, aki valószínűleg ekkor ismerkedett meg Munkácsyval.

Ipolyi Arnold, úgy is mint a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat elnöke, hosszas előadásban méltatta a művet. Beszédét, akárcsak Szász Károly és Tárkányi Béla ódáját (Venite adoremus címmel) és a francia valláskritikai vitákat, közölte az *Egyházművészeti Lap.* Czobor Béla örömmel állapította meg itt: „Renan szavai sem ártottak e műremeknek: Munkácsy vallásos alkotása diadalmaskodott felettük."

Valószínűleg Haynald érsek sugallatára gyűjtés indult, amelynek célja a nagy festmény itthontartása volt. Haynald és Kovács Zsigmond veszprémi püspök 1000—1000 Ft-ot ajánlott fel, példájukat azonban alig követte valaki. Annál nagyobb összeg jutott a lakomákra, a díszünnepségekre!

Eközben Munkácsy szakadatlanul dolgozott a második képen, amelynek először a *Consummatum est* (Elvégeztetett) címet adta, később lett *Krisztus a Kálvárián* vagy *Golgota.*

1884 húsvétján nyílt meg a szenzációt jelentő tárlat (Sedelmeyer palotájában), itt egymással szemben állt a két Krisztus-kép. 1884 őszén Budapesten volt a másodbemutató. A bemutató után Kalocsára, majd — Ipolyi Arnold kíséretében — Besztercebányára utazott a Munkácsy házaspár.

Eközben a *Krisztus Pilátus előtt* Angliában, Skóciában és Észak-Írországban vándorolt, majd eljutott a német és skandináv városokba is. Katolikus, református, unitárius, ortodox papok, prédikátorok beszéltek a nagy kép előtt, a hívek ezrei utaztak a bemutatókra.

Karl Sedelmeyer, Európa egyik legjelentősebb műgyűjtője 1886 őszén útra kelt Amerikába, s magával vitte a *Krisztus Pilátus előtt*-et. Munkácsy is utánahajózott. A lapok lelkesedéssel üdvözölték a festményt, egyedül a New York Times kritikusa nevezte az eseményt „az áhítatosság ürügyén történő pénzszerzés"-nek. A nagy sikerű kiállítás után egy mélyen vallásos férfi, *John Wanamaker* vásárolta meg a *Krisztus Pilátus előtt*-et, majd az 1887-ben bemutatott *Golgotá*-t is.

A nagy európai és amerikai diadalút után Munkácsy betegsége elhatalmasodott. Mozart-képe megbukott, Sedelmeyerrel kötött szerződése lejárt. Levelei sorra tanúskodnak kedélyállapota romlásáról, szkepszisének elmélyüléséről. Az egyik, feleségének szóló levelében ezt olvashatjuk, kis feszületével kapcsolatban: „Mindenáron ragaszkodom hozzá. Az utolsó éveken át jól megvédett, a védelme alatt akarok maradni."

Egyre több időt töltött gyógyintézetekben, fürdőkben, s közben robotolt; unalomig ismételte régi képeinek variánsait, holland modorú életképeket, illetve párizsi szalonképeket, portrékat festett. A 90-es évek elején ismét felbukkant a Krisztus-téma, s 1896-ra elkészült a trilógia befejező képe, az *Ecce homo.*

A mű bemutatója Budapesten volt, a millennium évében, az Andrássy úton levő Belle-Vue mulató udvarán, külön pavilonban. Hatalmas érdeklődés kísérte a bemutatót, a kritika véleménye megoszlott. Többen észrevették a festő fáradtságát, illetve hitevesztettségét.

Munkácsy már haza sem tért Párizsból, Baden-Badenben és Endenichben élt még négy évet. Műtermét és képeit 1898-ban elárverezték. A magyar állam ugyan nem törődött ezek megszerzésével, de nagy pompával temette el 1900. május 9-én.

Az *Ecce homo*-t Kádár Gábor nyomdász és grafikus vásárolta meg és vándoroltatta azzal a céllal, hogy a bemutató jövedelméből majd hazahozatja a művet. Hosszú vándorút következett: Budapest után Bécs, Brüsszel, Nagy-Britannia, Amerika.

1910 körül Európában és Magyarországon is feléledt a Munkácsy-kultusz. 1911-ben felavatták Munkácsy síremlékét, Telcs Ede művét. Prohászka Ottokár püspök beszédében leszögezte: „Prófétai géniusz volt Munkácsy, mert híven, páratlanul meglátta Krisztus dicsőséges arcát; misztikus vallásos géniusz volt, mert elérhetetlen mélységekből fakadtak eszméi."

Felvetődött a gondolat, hogy a Krisztus-trilógia a Rezső térre tervezett Ferenc József templomban kapjon helyet. Két újságíró tárgyalni kezdett John Wanamakerrel, aki nem zárkózott el az eladás ötletétől. Pénz azonban még az *Ecce homo* megvételére sem volt. Ez a nagy kép ekkor került vissza Európába, és be is mutatták az Ernst Múzeum jubileumi Munkácsy-kiállításán, amelynek védnöke *dr. Csernoch János* hercegprímás volt.

1914-ben más gondja volt Magyarországnak és a fővárosnak is, így elodázódott az ügy. Ekkor *Déri Frigyes* (1852—1924) bécsi selyemgyáros megvásárolta a képet. Az ő hagyatékának részeként került a mű Debrecenbe, a Déri Múzeumba.

A *Krisztus Pilátus előtt* címet viselő képen Munkácsy Krisztus és Pilátus első találkozását ábrázolja. A két alak közti ellentétet, feszültséget elsősorban színekkel fejezte ki Munkácsy. Elmondta barátainak, hogy a Biblia olvasásakor Jézus ruhájának fehér színe gyújtotta fel először képzeletét. A történeti hűségnek megfelelően fehér ruhában van a helytartó is. Krisztus középen áll, tekintetünk az ő összekötözött kezéről indul el és Pilátuson át vezet tovább az anya alakjáig, az ágáló farizeusig, s vissza a főalakig. Munkácsy ecsetjárása feszültséget hordoz: élénken, szélesen, indulatosan, szinte vibrálóan kerültek fel a festékfoltok.

Krisztus és Pilátus második találkozását jóval később, 1896-ban festette meg Munkácsy. Ha „szó szerint" idézzük az evangéliumot, valóságos vallásos drámának érezzük az *Ecco homo*-t, ha eszmei mondanivalóját ragadjuk meg, moralizáló alkotásnak látjuk, amely kifejezi a beteg, fáradt festő szkepszisének elmélyülését.

A törvénykezési palota udvarán, megemelt oszlopos erkélyen áll a két főszereplő. Pilátus a töviskoronás, vörös köpenyes, megostorozott Krisztusra mutat. Szinte halljuk az erkély alatt hömpölygők kiáltását: „Feszítsd meg, feszítsd meg!" S ez a mozzanat, a túlzott elbeszélő jelleg tette Munkácsy művét kritika tárgyává. Krisztus arca beesett, meggyötört, égre szegeződő tekintete megtört. Ez a drámai portré Munkácsy utolsó önarcképét rejti.

Az emelvény alatt hömpölyög, hullámzik a tömeg; a mozdulatok, a heves gesztusok egymásba érnek. Munkácsy a hatalmas csoportkompozíciót úgy fogta össze, hogy az egyéni indulatoknak, karaktereknek is teret adott, s ezzel enyhítette a hatásvadászó, fáradt színvilágú mű hibáit.

A bibliai történés sorrendjében utolsó jelenet Krisztus megfeszítése, Munkácsy azonban másodikként, ereje teljében, 1884-ben festette meg a *Golgotá*-t.

Míg az első festményeknek zárt tér, a törvénykezési terem a színhelye, a *Golgotá*-é a Koponyák hegye. Ott az adott tér is segített összefogni a kompozíciót, itt a hatalmas természeti kép szinte elnyeli a csoportokat. Az első kritikák is kifogásolták, hogy tulajdonképpen két részből áll a kép: a Kálvária-csoportból és az eltávozó tömegből. Nem véletlen, hogy Munkácsy később négy-öt változatban is feldolgozta a Kálvária-részt. A legjobb változat, a drezdai feszület sajnos elpusztult.

Alig látható szálak kötik össze a keresztre feszítetteket és a távozó tömeget: a hóhér lajtorjája, a fegyverek és a másik szélről visszatekintő arab lovas. Az izgalmas, lélektanilag szépen motivált figurák mellett jellegtelen, kidolgozatlan alakok is előfordulnak a képen. A mű legnagyobb erénye a tájfestés. A vörösbe forduló lilás-feketés égalja szinte sugallja a Biblia természetleírását, az apokaliptikus képet (Máté 27).

A korabeli kritikák kifogásolták, hogy Krisztus alakja nem a középpontban áll, s hogy ezért nem felel meg igazán a vallásos eszménynek. Ha azonban összehasonlítjuk a három festmény Krisztus-alakjait, látnunk kell, hogy Jézus nem a bibliai történés során lesz egyre elesettebb, az „isteni" helyett egyre esendőbb, emberibb, hanem a megfestés sorrendjében.

Abban a korban, amikor „a vallásos szemlélet válsága nem hatott serkentőleg a vallásos művészetre, nem mozgósított új ábrázolástípusok kidolgozására" (Széphelyi F. György), jelentékeny tényező volt a magyar művészetben Munkácsy hármasképe. Nagy kár, hogy Magyarországon még Ipolyi Arnold és Haynald Lajos törekvései ellenére sem sikerült itthon tartani a két Krisztus-képet, ami talán egy *Feltámadás* megfestésére ösztönözte volna a még ereje teljében levő festőt.

Sz. Kürti Katalin

(Részlet a szerzőnek a Gondolat kiadónál rövidesen megjelenő könyvéből.)

Irodalom

Határ Győző: Görgőszínpad

Határ Győzőt a hazai olvasó elsősorban költeményei, elszórtan megjelenő novellái, esszéi és három kiadott regénye alapján ismerheti. Pedig műfordítói tevékenysége sem marad el az előbb említettek mögött. „Fordított L. Sterne-t (Tristram Shandy, Sentimental journey stb.), Jack Londont, Feuchtwangert, Pratolinit; spanyol klasszikusokat — Quevedót, Solorzanót, Mateo Alemánt stb. Rabelais teljes fordításán és kötetnyi kommentárján dolgozott, amikor kitört az 56-os forradalom." (Határ) A Szent István Társulatnál megjelent új kötete is műfordítás, pontosabban átköltés.

Ez alkalommal az angol középkor drámai alkotásaiból kíván ízelítőt adni. Nyolc vallásos tárgyú drámát olvashatunk a kötetben, melyek a korhangulatot archaikus nyelvük, népies szókincsük révén idézik meg. Korhangulatot írok, ám valójában a szakralitás titkai testesülnek meg naiv, egyszerű, rusztikus nyelven, a teológia szakinterpretációja nélkül.

A kötet nem véletlenül kapta a „Görgőszínpad" címet. Ez a színjátszás már túllép a középkori templom keretein. A színpadot görgőkön gurítják a templom előterébe, majd a templom elé, a körmenetekben, „hogy nemzeti nyelveken és tájnyelveken, a hívek buzgó közreműködésével terjedelmes drámaciklusokká kerekedjék".

A francia és német nyelvterületen játszott művekkel szemben „Angliában különleges játékmód alakult ki, amely lehetővé tette a teljes történet bemutatását *egy nap alatt*" — írja Benedek András az *Akárki* című, misztériumjátékokból, mirákulumokból összeállított kötet magyarázó utószavában. Az angol területen játszott műveket ugyanis ciklusokba szedve dolgozzák fel és a jeleneteket a céhek (mindegyiknek saját epizódja volt) a maguk szekerén, görgőszínpadán adták elő. S „ily módon a néző színről színre nyomon követhette a középkor kegyes-jámbor *Egyetemes tudását* a világról, *megteremtésétől megítéltetéséig*". Mind az említett utószó, mind pedig Határ Győző filológiailag precíz, világosan érthető előszava segíti a szélesebb olvasóközönséget a letűnt világ újraélesztésében, s a hagyományok ápolására buzdít.

A mai színháztudomány szerint a görög dráma, a hivatásos komédiások, jokulátorok tevékenysége mellett az új színjátszás harmadik gyökere a vallásos színjáték. Így tehát a mű kézhezvételekor figyelembe kell vennünk azt is, hogy a kezdeteknél járunk, és nem várhatjuk a shakespeare-i előadás sokoldalúságát, gördülékenységét.

A népi fogantatású, vallásos ihletésű gyűjteményes kötetek szaporodása is igazolja, hogy egyre nagyobb az érdeklődés hagyományaink iránt. A mai, koordináták közé szorított, gyökerét vesztett világban a hagyomány mélységeiben rejlő belső szabadság útjait keressük. „Hagyomány egy van: mint ahogy egy emberiség, egy szellem és egy Isten." (Hamvas) A „logos" szólít meg bennünket, a kezdettől fogva meglévő Ige, népies alakot öltve.

Mi lehetett és lehet az előttünk lévő drámák korabeli és mai funkciója? Hasonló a manapság játszott, népszerű formába öntött, vallásos témákat feldolgozó művekéhez. A Bibliában metaforikus tömörséggel megfogalmazott, a nem filológusok számára elmosódó jelentéseket akarja megvilágítani. „A kiindulópont az, hogy az embert érzékei az anyagi világhoz kötik, és a valóságról tapasztalata és élménye nincs. Csak élete van, léte a sötétben elrejtve lappang." — írja Hamvas Béla. De — mondja — „egyszer mindenki eljut életének határához, ha máskor nem, halála pillanatában". Meg kell ismernünk a misztériumot, hogy régi énünk halálával újjászülethessünk.

Határ Győző kötetében a szigetország különböző városaiban játszott ciklusokból kiemelt drámákat közöl. A dialógusok a Karácsony, a Húsvét és az Antikrisztus eljövetele-bukása köré szerveződnek.

A karácsony eseményét leginkább a várakozás, a készülődés jellemzi, s ennek hangulatát tükrözik a betlehemes játékok. Mindegyik más-más oldalról közelíti meg az ünnepet. Az örömteli események zárásaként a betlehemi gyermekgyilkosság rémítő valósága figyelmeztet a Beliált képviselő hatalom esztelen túlzásaira.

Amint az öröm ünnepe, a karácsony sem lehet felhőtlen, a húsvéti szenvedéstörténet sincs apoteózis nélkül. Az ördög küldöttje, Pilátus, a holtában is Jézus ellen „szervezkedő" zsidó főpapok és maga a főgonosz száll szembe a húsvéti misztérium lényegével, a *feltámadással*. De minden hiába, mert Krisztus „halálának órájában / távoztatja félelminket / és megtartja lelkeinket. / Kinek hozzá száll fohásza / viszi mennyek országába / s fürdekezve szent fényében / örök üdvössége lészen".

Fókusz

Munkácsy a nagyvilágban

Magyar Nemzeti Galéria
2005. március 24. – július 31.

A több mint száz festmény mellett grafikai műveket, írásos dokumentumokat és Munkácsy-ereklyéket is bemutató kiállítás egy új Munkácsy-kép kialakítására tesz kísérletet. A szegény asztalos inasból nemzeti hőssé növő Munkácsy mellett megmutatjuk a művészet Mekkájaként emlegetett francia fővárosban élő, ott virágzó társadalmi kapcsolatokkal rendelkező nagyvilági művészt is, aki korunk „művész sztár"-jainak korai modelljeként is érdeklődésre tarthat számot. Munkácsy jól tudta, hogy nem elég nagyon keményen dolgozni, a siker érdekében reprezentálni is kell. Számos fotográfia őrzi elegáns öltönyökbe bújtatott szálas alakját, büszke és mindig mosolygó tekintetét, vagy a Bois de Boulogne tisztásán ugrató lovas világfias mozdulatait. Arról, hogy mindezek mögött egy érzékeny művész kétségekkel vívódó énje húzódott meg, csak tájképei vagy furcsa, álomszerű enteriőrjei árulkodnak. Élete utolsó másfél évtizedének tragikus kettőssége – a ragyogó közéleti szereplés és a belső magány – sajátos feszültséggel telítette kései alkotásait.

A kiállítás laza kronológiai sorrendben tárja a látogató elé Munkácsy életművét, a korai biedermeier arcképektől és életképektől a realista kompozíciókon és a szalonképeken át a szimbolista jellegű tájképekig, illetve a historizmus szellemében készült állami megbízásokig. Külön csoportot képeznek a Munkácsynak nagy sikert hozó monumentális vallási kompozíciók: a Krisztus-trilógia Debrecenben marad, de láthatóak az úgynevezett „redukciók", a Krisztus Pilátus előtt, és a Golgota „feles méretű" változatai, illetve számos korábban ki nem állított előkép és vázlat.

A kiállított művek mintegy kétharmadát külföldi közgyűjteményekből és magángyűjtőktől kölcsönöztük. Partnereink között van a New York-i Metropolitan Museum of Art, a düsseldorfi Stiftung Museum Kunst Palast, a hamburgi Hamburger Kunsthalle, a párizsi Musée d'Orsay, a moszkvai Puskin Múzeum, a bécsi Österreichische Galerie Belvedere, a wuppertali Von der Heydt Museum és a bukaresti Muzeul Național de Artă, valamint számos amerikai magángyűjtő. A külföldi intézmények mellett jó néhány hazai múzeum és műgyűjtő is hozzájárult a kiállítás létrejöttéhez, így a debreceni Déri Múzeum, a szegedi Móra Ferenc Múzeum, és a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum. A Magyar Nemzeti Galéria törzsanyagának néhány ritkán bemutatott műve egészíti ki a kölcsönzött anyagot. Az időszaki tárlat nyitva tartásának ideje alatt a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításának Munkácsy-terme, a debreceni Déri Múzeum, valamint a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum és Munkácsy Mihály Emlékház kiállításai változatlanul látogathatók.

Apa születésnapja, 1881
Pákh Imre gyűjteményéből (USA)

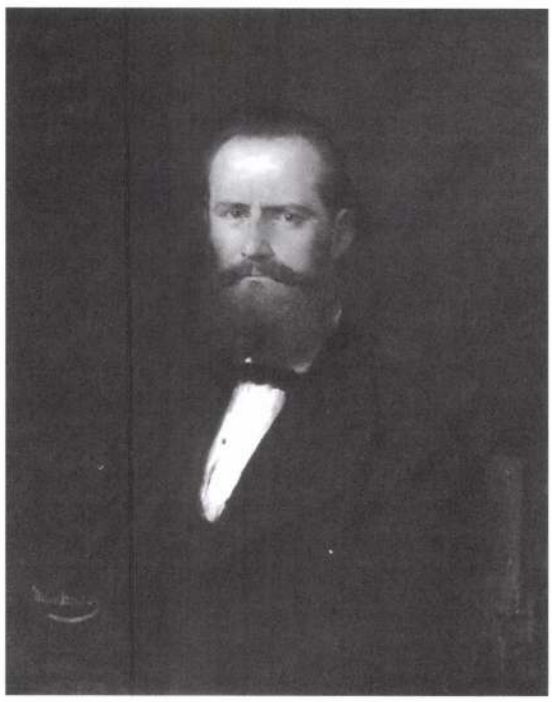

Sedelmeyer műkereskedő arcképe, 1879
Magyar Nemzeti Galéria

A kiállítás létrejöttében, a szervezésben és kölcsönzőként is komoly szerepet vállalt *Pákh Imre* úr, a debreceni Déri Múzeumban kiállított Golgota című kép amerikai-magyar tulajdonosa.

Reméljük, hogy a tárlat látogatói Munkácsy festészetének eddig kevésbé ismert oldalait is megismerve, azzal az élménnyel gazdagodnak, hogy „a legnagyobb magyar festő" életműve sokkal korszerűbb – mondjuk ki nyugodtan, modernebb –, mint korábban gondolták, és hogy Liszt Ferenc muzsikájához hasonlóan örök értéke az egyetemes kultúrának.

A kiállítást *Bakó Zsuzsanna* és *Boros Judit* művészettörténészek rendezték, a tárlathoz gazdagon illusztrált, magyar és angol nyelvű tudományos katalógus készült.

Kapcsolattartó: bellak.gabor@mng.hu

Új időszaki kiállítások

SZEGED

Munkácsy és a fotográfia

Móra Ferenc Múzeum

2005. március 22. – április 17.

Munkácsy Mihály és a fotográfia kapcsolata ismereteink szerint az 1860-as években, a művész fiatal korában kezdődött. 1863-ban készült róla az első általunk ismert fotó, és az évtized második felétől már művészetéhez is felhasználta a fényképet, mint modellpótlót. Később is előszeretettel alkalmazta festészeti segédeszközként, és szívesen örökíttette meg magát, életének helyszíneit, eseményeit. A Móra Ferenc Múzeumban látható kiállítás e hagyatékba enged bepillantást.

A látogatók többségét feltehetően a festményeihez használt modell- és tanulmányfotók érdeklik elsősorban. Az első ilyen képek részint kényszerűségből születtek: a modellek magas napi díja miatt ily módon segített magán a művész. Később a pénztelenség már nem játszott szerepet, a gondos tervezés után beállított testtartások, az érzelmi hatások megörökítésére, a kompozíció elkészítésére szolgáltak a fényképek. A tablókon látható modellek ismerősek lehetnek a *Lakodalmi hívogatók*, a *Siralomház*, a *Tépéscsinálók*, az *Éjjeli csavargók*, a *Krisztus Pilátus előtt*, a *Golgota* és a *Honfoglalás* című festményekről. A legtöbb egy beállított alakot ábrázol, a kevés csoportkép egyike a Krisztus Pilátus előtthöz készült, s a mű elkészültét megelőző aprólékos és tudatos tervezésről tanúskodik. A húsz alak között ott találjuk Munkácsyt is, Pilátus és egy kaucsukbabát tartó férfi között áll. Más alkalommal is lefényképeztette magát, mint modellt. A Golgotához életnagyságú keresztet ácsoltatott. A kereszt eldőlt, s modellt álló férfi később belehalt sérüléseibe. Munkácsy ezután magát kötöztette a keresztre, ami bizonyára segített neki a szenvedés átélésében. A parádi Károlyi birtokon, 1890 körül készült az a három lovas csoportkép, melyeket a Honfoglalás festéséhez felhasznált. Az egyik tanúsága szerint Munkácsy az ágaskodó lovon is biztonsággal ült a nyeregben. A Honfoglalás az akkori országot járva választotta ki modelljeit, a képek Szentesen, Csongrádon, Kolozsváron és Miskolc környékén készültek. A festmény 1892-ben festett változatáról készült fényképen Munkácsy tollal és grafittal javításokat, kiigazításokat végzett, ezáltal az utókor is bepillantást nyerhet az alkotás folyamatába. Munkácsy festményeiről több korabeli fotómásolat, nyomat készült, melyeket széles körben terjesztettek. Ezek némelyike a kiállításon is látható, lehetővé téve, hogy a modelleket összehasonlíthassuk a ténylegesen megvalósult elképzeléssel.

Az életrajzi vonatkozású fotók segítenek emberközelbe hozni Munkácsyt. Portréit korának legnevesebb honi és külföldi fotográfusai műtermei készítették: *Borsos József, Ellinger Ede, Koller* tanár utódai, *Disdèri, Dagron, P. Nadar*, a Braun-műterem, a magyar származású *Ketskeméthy Mihály* Washingtonban stb. Egy fiatal- és egy idősebb kori kép is grimaszolva ábrázolja. Több fotó megörökítette műtermét, a festményeihez modellként használt kellékekkel együtt. Két fotón a műtermében berendezett „keleti sátrában", pamlagon heverve látható. „Az ablak melletti sarokban volt az ő karamáni szőnyegekből feszített sátra, alóla át lehetett tekinteni az egész műtermet; a szögletet betöltő kerevet fölött tükrök lógtak s egy órási tükör a sátor fölött is, hogy kétszeres távolságban is láthatta alkotásainak szín és távlati hatását. Ott szokott pihenni, ott gondolkozott el esténkint" írta *Malonyai Dezső*. Szívesen örökíttette meg magát a festőfejedelem, *Rubens* jelmezében. A Pesti Hírlap tudósításából tudósítása szerint az 1882 februárjában a Műcsarnokban tiszteletére rendezett vacsorán „vetekedik a 'Békaegérharc'-cal komikumban ama dühös hadviselés, amely Ellinger és Klösz fényképészek között folyik a Munkácsynak adandó, jelmezkép album tárgyában". Mint a téma jeles szakértőjének, *Sz. Kürti Katalin*nak – aki Békéscsabán e kiállítás

MUNKÁCSY MIHÁLY

45, 59, 70, 95, 98, 116, 118

126, 128–133, 140, 149, 177, 193, 194, 195

196, 211, 224, 225, 226

Oltványi 1991

l fontos kelléke a bor tárolására
a gyülekezet gondnoka vagy presbitere
lybe, az urvacsorapohárba.
k éve, mesterének neve a fül alatti
A:D: 1642 Elias aurifex, azaz az Ur
r/ Illés egy koszoruban vésebb felirat
tés évszámát és megnevezi a készitte-
gyházat: "A. D. M.CXXXX" Sacris
kemetiensi orthodoxa"/.
ö, harmonikus felépitésü kanna lendü-
ágmintával, liliomos orru szalag-
an ivelt fülével, plasztikusan öntött
l, lábakon álló gömb alakú

MUNKÁCSY Mihály

SÁRMÁNY Ilona: Hevesi Lajos táreái a magyar festészetről az 1888-1896 közötti időszakban. = Ars Hungarica, XVIII. évf. 2. sz. 1990 237-238.p.

MUNKÁCSY Mihály

MUNKÁCSY MIHÁLY

Műkincsperek: újabb felvonás kezdődik

A kulturális tárca hallgat a több milliárd forintot érő képekről

Az év elején új fejezet kezdődhet az immár többmilliárdos értéket képviselő műkincsperek történetében. A Dános család a napokban felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Fővárosi Ítélőtábla ítélete ellen, amely az államnak ítélte harminc nagyon értékes egykori festményüket.

Kulcsár Anna

A Legfelsőbb Bíróságnak alighanem jogegységi határozatot kell hoznia arról: tulajdont szerezhet-e a magyar állam azokkal a jogfosztó intézkedésekkel, amelyeket a vészkorszak és az államosítás idején hoztak a hatóságok. Már volt ugyanis olyan ítélet, amely szerint ez nem történhet meg. Várhatóan újabb per indul, a Sigray család ügyvédje a napokban elküldi utolsó felszólítását a kulturális tárcának. Ha erre sem kap választ, a nemzetközi közvélemény elé tárja, hogy a magyar állam nem adja ki a múzeumaiban őrzött idegen javakat.

Az ország német megszállása előtt, 1943-ban Sigray Antal gróf múzeumokban helyezte letétbe a családi vagyon egy részét. A mauthauseni koncentrációs táborból szabadulva további értékeket bízott közgyűjteményekre. A festmények, bútorok, történelmi öltözékek jelenleg a Nemzeti Múzeumban, a Helikon Kastélymúzeumban és az Iparművészeti Múzeumban találhatók.

Patay Géza ügyvéd szerint korábban számos értéket visszakaptak a családtagok, és úgy volt, hogy a három nagy múzeumban őrzött kincseket is átvehetik. Azért mindenütt hagytak volna néhány festményt, bútort. Ám a terv meghiúsult. Máig sem tudni, miért: a kulturális tárca hallgat. Az ügyvéd – mint mondta – még egy felszólítást küld, az utolsót. Januárban, előző levele postázása után egy évvel pedig a nemzetközi közvélemény elé tárja a hazai hatóságok eljárását. „Nem biztos, hogy EU-konform, ha az állam idegen javakat tart magánál, és még csak nem is válaszol a megkeresésekre" – véli a jogász.

Vizsgálódik a kincstári igazgatóság

„Jelenleg négy per zajlik a magyar állam és a múzeumok mint vagyonkezelők ellen" – nyilatkozta Bencze Izabella, a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (KVI) vezérigazgató-helyettese. Általában az igazgatósághoz fordulnak először azok, akik úgy vélik, az állam nem szerzett tulajdonjogot hajdan elkobzott, államosított, letétbe helyezett, elhagyott értékeik felett. A KVI ilyenkor megvizsgálja a kérelmet, s állást foglal: valóban az állam tulajdona-e a megjelölt értéktárgy. Az állam ugyanis nem tarthatja meg más javait.

A tapasztalat szerint a hajdani jogfosztó intézkedések egy része közvetve vagy közvetlenül megalapozza az állam tulajdonjogát. A kárpótlási szabályok is csak „az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk" jóvátételéről szólnak. Ha a kastélyt, a bérházat a benne lévő festményekkel, bútorokkal ékszerekkel állami tulajdonba vették, a volt tulajdonos vagy utódja csupán kárpótlást kaphatott, szigorú határidőn belül, mérsékelt összegben. Az elvett javakat nem követelhette.

Bonyolultabb eset, ha a kárpótlást nem a hazai jogszabályok alapján adták, hanem az 1973. évi magyar–amerikai vagyonjogi megállapodás szerint. Az egyezményben az USA vállalta, hogy részlegesen kárpótolja azokat az állampolgárait, akik Magyarországról menekültek el. A kifizetett és tételesen nyilvántartott összegeket a magyar állam végül húszmillió dollár átalány összegben megtérítette az Egyesült Államoknak.

Kincset érő alkotások

Noha eddig két olyan per indult, amelyben volt arról adat, hogy a hajdani tulajdonosok egyes festményeikért Amerikában jóvátételt kértek, a bíróság nem vette figyelembe a kétoldalú egyezményt, hanem a hazai jogszabályok alapján határozott. Dános Géza örököseinek perét például ez év októberében az elbirtoklás szabályai szerint zárta le.

Dános 1948-ban – mielőtt elhagyta volna az országot – letéti szerződést kötött a Szépművészeti Múzeummal. Harminc festményt helyezett el határozatlan időre. 1954-ben, majd 1956-ban levélben kérte vissza a tulajdonát. Nem kapta meg. Örökösei ezután az Egyesült Államokban kárpótlást vettek fel, majd 1999-ben és 2000-ben a képeket ma is kiállító múzeumokhoz, a Szépművészetihez, illetve a Nemzeti Galériához fordultak.

A Fővárosi Bíróság kiadta volna a négyszázmillió forint értékű műkincseket, a Fővárosi Ítélőtábla viszont az államnak ítélt mindent – egy meglehetősen érdekes levezetés szerint.

Nem elegáns, de hasznos

Azzal, hogy visszakérte a tulajdonát, Dános felmondta a hajdan megkötött letéti szerződést – közli az ítélet. Mivel azonban a múzeum nem teljesítette a visszaszolgáltatás kötelezettségét, a letét megszűntével az állam jogcím nélküli birtokossá vált. Attól kezdve viszont, hogy a család az Egyesült Államokban felvette a kárpótlást, a magyar állam úgy vélhette, hogy a képek a tulajdonai lettek: a múzeum beiktatta azokat a törzsleltárba.

Az elbirtoklás nem a legelegánsabb tulajdonszerzési jogcím, de nem is kárhoztatható, hiszen a római jog óta ismeretes – véli Soós B. Tibor ügyvéd, a kincstári igazgatóság jogi képviselője.

A tábla október 2-ai ítélete egyébként vélhetően a Legfelsőbb Bíróságnak azon a döntésén alapult, amelyet tavaly november 29-én hoztak a Herzog-perben. Ezt az eljárást Martha Nierenberg indította. A Fővárosi Bíróság elrendelte a korábban a csepeli Weiss család tulajdonaként nyilvántartott műkincsek kiadását, az LB azonban új eljárást rendelt el. Ez várhatóan januárban veszi kezdetét. Még bármi történhet, kimondhatják akár a javak elbirtoklását is.

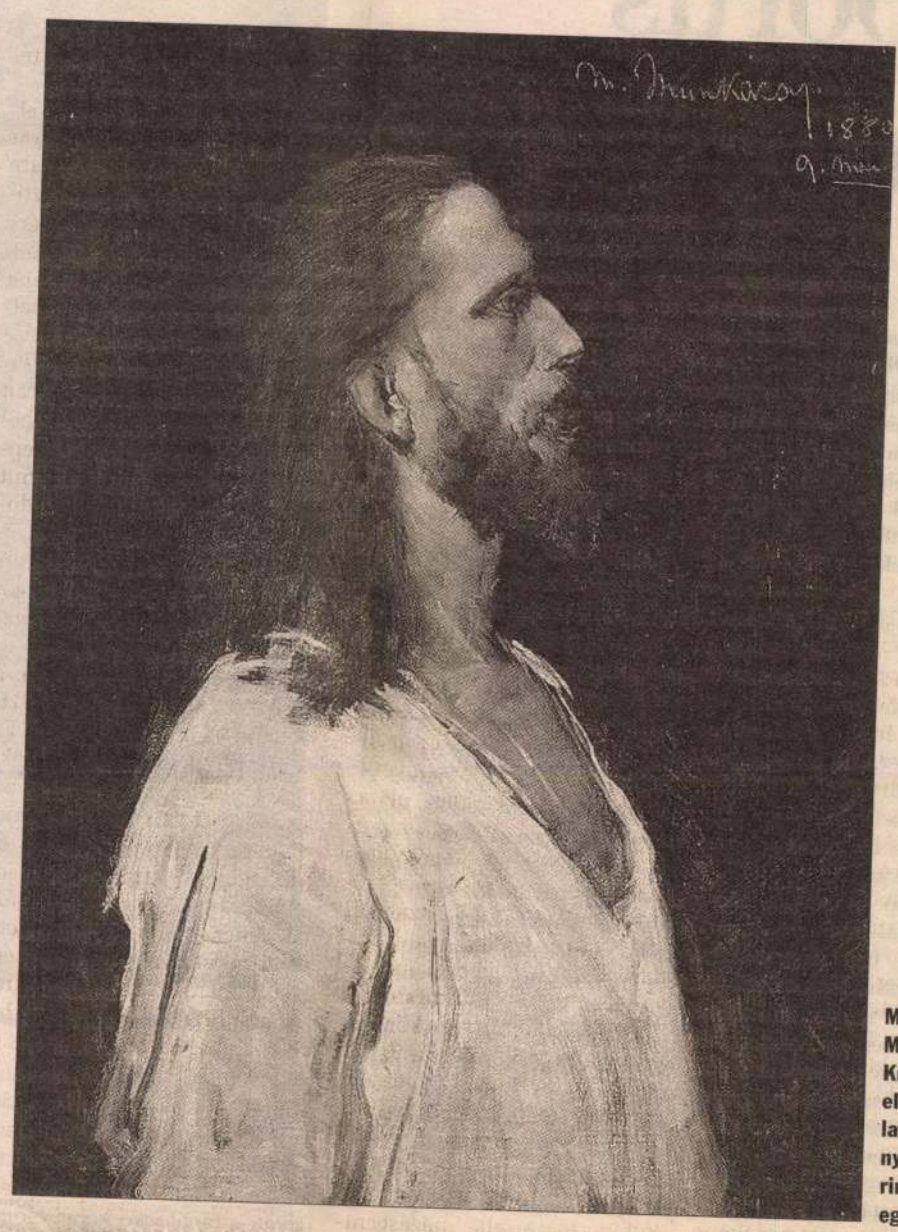

Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt című vázlata huszonnyolcmillió forintért kelt el egy árverésen

Hallgat a kulturális tárca

A Sigray család ügyvédje, Patay Géza azt mondja: az ő értékeiket nem birtokolhatta el az állam. Szerinte ezt a kincstári igazgatóság szakértői is megállapíthatták. Bencze Izabella vezérigazgató-helyettes csupán annyit közölt: a család kérelmét megvizsgálták, és átadták a kulturális tárcának. Nem javaslattal, mert a KVI nem kíván többé javaslatot tenni, csupán szakvéleményt, elemzést ad.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára a Sigray ügyről nem nyilatkozott. Koncz Erika annyit közölt lapunkkal: „szakértői szinten vizsgálják", hogy a hasonló ügyekben milyen módon kell tisztázni a tulajdonjogot, a nem állami tulajdont pedig ki és miként adhatja át a kérelmezőnek.

A műkincsek visszaadása, az igények elbírálása lényegében szünetel azóta, hogy a kulturális minisztérium – a kincstári igazgatóság javaslatára – tavaly novemberben négy Munkácsy-festményt visszaadott Vida Jenő örököseinek. Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) ezután vizsgálatot kezdett. Jelentése szerint a visszaszolgáltatás folyamata a hasonló ügyekben nincs megnyugtatóan szabályozva, és nem tudni, hogy az állam nem szerezte-e meg például a Munkácsy-festmények tulajdonjogát. Az egyik műalkotás, „A baba látogatói" egyébként ez év áprilisában egy aukción új tulajdonosra talált csaknem 200 millió forintos rekordáron. Ugyanezen az árverésen kelt el 28 millió forintért az a vázlat is, amely a „Krisztus Pilátus előtt" című festményhez készült. A „Poros út" első változatát pedig néhány napja 220 millióért adták el. Az Auschwitzban elhunyt Vida Jenő örökösei szerint legalább húsz festményük maradt hazai múzeumokban.

Nem vállalják a felelősséget

A pénzügyi, az igazságügyi és a kulturális tárca s a KVI képviselői az ÁSZ javaslatára megpróbáltak valamiféle eljárási rendet kidolgozni az igénylők bejelentéseinek elbírálására. Vállalkozásuk azonban csaknem reménytelen, s aligha fog valaha is túllépni a „szakértői szintű" egyeztetésen. Különösen azután, hogy a Legfelsőbb Bíróság a Herzog-perben új eljárást rendelt el, a fővárosi tábla pedig az állam javára zárta le a Dánosügyet. A személyes felelősséget, vele a hűtlen kezelés esetleges gyanúját senki sem vállalja az államigazgatásban. A KVI fölött felügyeletet gyakorló Pénzügyminisztérium sajtóosztályának vezetője, Máté Dániel lapunknak azt mondta: ami nem az államé, azt ki kell adni – a nemzetközi kívánalom is ez. Valószínű azonban, hogy a döntés a hasonló ügyekben most már jórészt a bíróságra vár.

HIRDETÉS

Vlagyimir Putyinnak alig lesz ellenfele

Az orosz liberális Jabloko párt úgy döntött, hogy nem állít saját jelöltet a március 14-én esedékes elnökválasztásra, amelynek toronymagas favoritja, Vlagyimir Putyin elnök lámpással keresheti az ellenfeleket. A Jabloko két hete nem jutott be a parlamentbe, és azt állítja, hogy „az elnökválasztás nem lesz sem szabad, sem tisztességes". A másik kiesett liberális pártnak, a Jobboldali Erők Szövetségének a vezetői is úgy nyilatkoztak, hogy pártjuk nem vesz részt az elnökválasztáson. Még egyes kommunista pártvezetők is, köztük Gennagyij Zjuganov elnök, többször felvetették az elnökválasztás esetleges bojkottját. Putyin „ostoba és ártalmas ötletnek" nevezte a bojkottot, és bejelentette: független jelöltként indul az elnökválasztáson, nem veszi igénybe az Egységes Oroszország jelölését. Így kétmillió támogató aláírást kell gyorsan összegyűjtenie. *(mti)*

Kisebb lesz a horvát kormány

Ivo Sanader, a választáson győztes Horvát Demokratikus Közösség elnöke tegnap nyilvánosságra hozta kormánya összetételét. A november 23-án megválasztott 152 fős horvát nemzetgyűlés holnap szavaz a kormányról. Sanader ígéretéhez híven az eddigi 19-ről 14-re csökkenti a miniszteri tárcák számát, és kormánya annyiban koalíciós lesz, hogy helyet kap benne a Demokratikus Központ egy képviselője és egy párton kívüli honatya is. *(mti)*

Nastase dicsér és fenyeget

Adrian Nastase román kormányfő egy szombati tévéműsorban „rendkívül bölcs embernek" nevezte Medgyessy Péter magyar miniszterelnököt, mert „kettejük kiváló kapcsolata révén sikerült lényegesen javítani a román–magyar viszonyt". Hasonló elismeréssel szólt Nastase az RMDSZ-ről is, amely „lojális partnernek bizonyult a kormányzásban". A román kormányfő ugyanakkor ismét bírálta „azokat a külföldi személyeket (értsd: Fidesz-vezetőket), akik különböző alkotmányellenes nyilatkozatokat tesznek az etnikai területi autonómiáról". Az autonómiát szorgalmazó Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács alapítóival szemben pedig nagyon kemény fellépést helyezett kilá-

Népszerű háborús bűnösök

Nem sok jót ígérő szerbiai választások

Akár négy hágai vádlott is honatyává avanzsálhat néhány nap múlva a hét végi szerbiai törvényhozási választásokon. Az új parlamentben a szerb radikálisok lesznek többségben, a kisebbségi pártok pedig nem jutnak mandátumhoz – szól a legfrissebb előrejelzés.

J. Garai Béla / Újvidék

A december 28-ára kitűzött rendkívüli parlamenti választásokkal véget ér a Milosevicet megbuktató demokratikus koalíció, a DOS hároméves uralma, ám egyelőre nehéz megjósolni, hogy mi lép a helyébe. A záró szakaszához érkezett kampányban a koalíció tagjai kíméletlen vetélytársakként harcolnak egymás ellen, tág teret nyitva ezzel a privatizáció elleni demagógiára építő volt rezsimpártoknak. Már senkit sem lepett meg a Strategic Marketing nevű ügynökség legújabb felmérése, amely szerint az ultranacionalista Szerb Radikális Pártnak (SRS) van a legnagyobb esélye arra, hogy az első helyen végezzen mintegy 25 százalékkal. Az utóbbi napokban közzétett előrejelzések csak abban térnek el, vajon a G17 Plus nevű szakértői párt vagy Vojislav Kostunica mérsékelten nacionalista Szerbiai Demokrata Pártja (DSS) kerül-e a második helyre. A DOS vezető ereje, a Demokrata Párt (DS) legfeljebb negyedikként futhat be.

A választásokon induló tizenkilenc párt és pártszövetség közül a Strategic Marketing jóslata szerint nyolc juthat be a parlamentbe, de nem lesz köztük az a két koalíció, amely a kisebbségi – köztük a magyar – pártokat öleli fel. Az Együtt a Toleranciáért – Canak, Kasza, Ljajic nevű lista és a Vajdasági Reformisták nem tudják majd átlépni az ötszázalékos küszöböt. Ha így történik, akkor a lakosság egyharmadát kitevő kisebbségieknek (a koszovói albánokat is ideszámítva) nem lesz képviselőjük a szerbiai parlamentben.

A kampányban most már egymást érik a mély ütések, mindennaposak a „leleplezések", a régi afférok felemlegetése. A kormányzó DS-t különös módon maga a listavezető, Boris Tadic hozta kínos helyzetbe, amikor beismerte: csaltak a parlamentben a Nemzeti Bank kormányzójának megválasztásakor. A döntő szavazat birtokosa éppen Törökországban nyaralt, a szavazógombot más nyomta meg helyette. A manipuláció beismerése helyett megpróbálták eltussolni az ügyet, a távol levő képviselőnő útlevelébe hamis pecsétet ütöttek be, jelenlétét bizonyítandó.

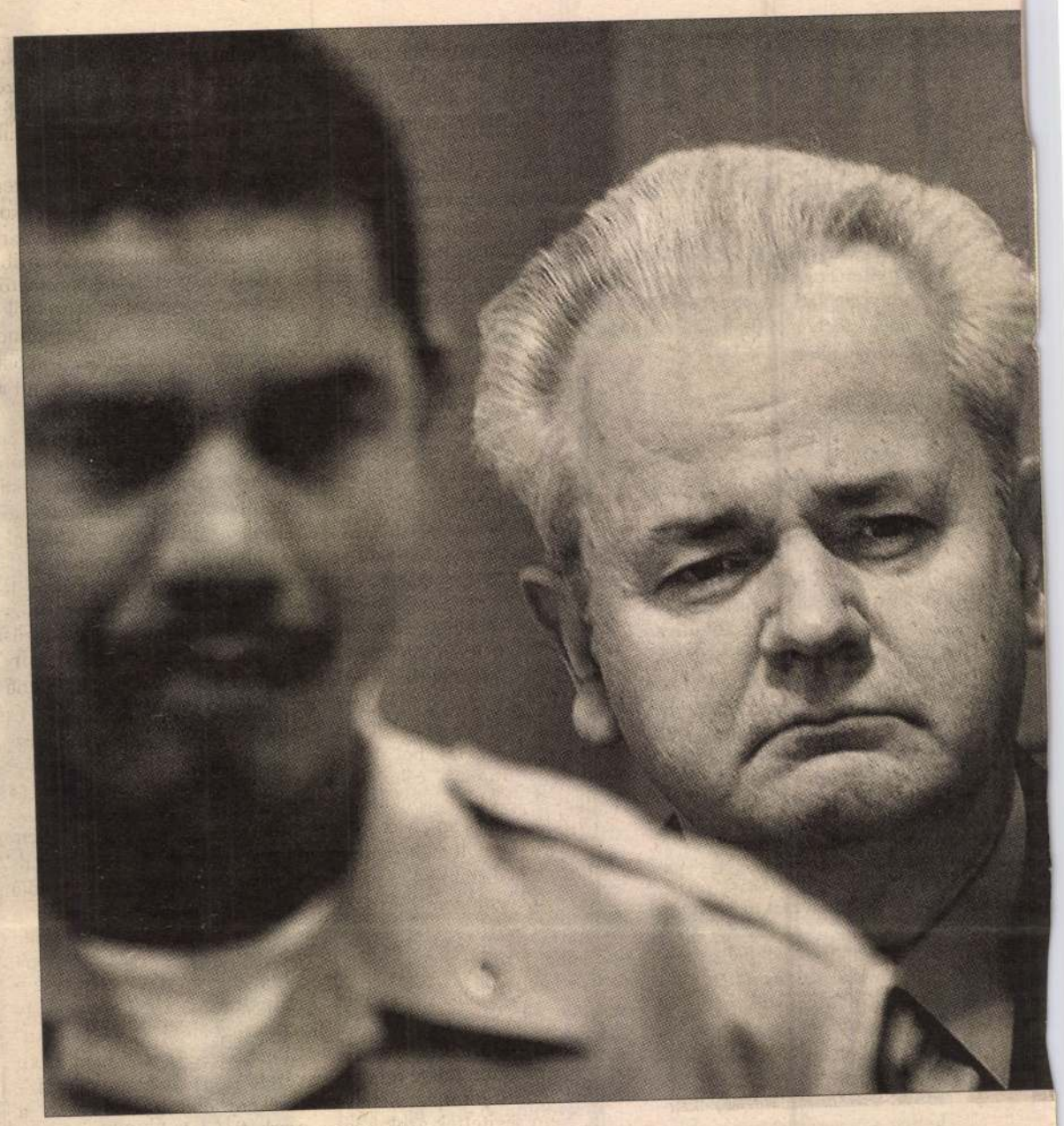

Slobodan Milosevicből akár házelnök is lehet

Kostunica is a DS-t választotta céltáblául, előre elzárkózva a koalíciókötés elől. A demokratikus blokk pártjai egyelőre fogadkoznak, hogy a radikálisokkal és Milosevic szocialistáival semmi szín alatt sem fognak kormányt alakítani. Pillanatnyilag ez a (kevéske) garancia arra, hogy nem következhet be a visszarendeződés, és nem alakíthatnak kormányt mondjuk Seselj radikálisai, akik abszolút többségre azért nem számíthatnak.

A radikálisok sikerét elsősorban gazdasági demagógiájukkal magyarázzák. ▶

Bush után Aznar is Irakba ment

Az amerikai elnök után most a spanyol kormányfő tett előre be nem jelentett villámlátogatást Irakban. A cél ezúttal is ugyanaz: erősíteni a katonák morálját. Irakban a kezelhetetlenné vált üzemanyaghiány miatt jegyrendszert vezettek be.

mh-összeállítás

José María Aznar annyival még bátrabb volt, mint George Bush, hogy nem állt meg a bagdadi reptéren, hanem 17 fős küldöttség élén az onnan több mint 150 kilométerre délre fekvő Divánijába utazott. Ott van ugyanis az 1300 Irakban szolgáló spanyol katona főhadiszállása. A küldöttségben ott volt Federico Trillo védelmi miniszter is. Aznar szombaton pont ebédre érkezett a katonákhoz, akikkel nem órát

kerületi polgármesterrel géppisztollyal végzetek támadói a síita szent város központjában. Egy másik volt párttisztviselőre, Damijah Abbászra szombaton lőttek rá. Az asszony – aki állítólag részt vett az 1991-es síita lázadás véres leverésében és megtorlásában – válságos állapotban van, ötéves kisfia, akit szintén eltaláltak a golyók, meghalt.

Az amerikai hadsereg vezérkari főnöke azt mondta, hogy Huszein elfogása óta több száz felkelőt fogtak el. Richard Myers tábornok azt is közölte, hogy Huszein nem hajlandó együttműködni, pedig „a legjobb kihallgatóink dolgoznak vele".

Olajvezetékeket és egy olajraktárat támadtak meg iraki felkelők az ország különböző pontjain. Vállról indítható rakétákkal lőtték a Bagdad déli részén lévő olajtartályokat, és az így keletkezett tűzben mintegy tízmillió liter gázolaj égett el.

Az amerikaiak benzinnel üzletelő feketézőket vettek őrizetbe, s lefoglaltak számos tartálykocsit is. Az iraki olajipari minisztérium közben jegyrendszert vezetett be: az autótulajdonosok – járművük rendszáma alapján – csak minden második nap vehetnek maximum 30 liter üzemanyagot. Bár Szaúd-Arábia után Irak rendelkezik a legjelentősebb kőolajtartalékkal a világon, az elmúlt időszakban súlyos üzemanyaghiány alakult ki. A benzinkutaknál gyakran tízórásnál is hosszabb sorok kígyóznak. Virágzik a feketepiac, ahol a hivatalos ár hétszereséért lehet benzint venni. A hatóságok szerint a szabotázsakciók, az akadozva működő finomítók, az elavult technológia mellett az vezetett a hiányhoz, hogy Huszein bukását követően rövid időn be-

fotó: reuters

Az év katonája

Az amerikai katona lett az év embere Amerikában. A Time

Megnyílt a Tárnok utcai orvosi rendelő

(Folytatás az 1. oldalról)

Az ellátás színvonalának javítása - évekkel ezelőtt - a már meglévő rendelők felújításával indult, ezt követően került sor a Csap utcai rendelő bezárására, illetve a Zsolt utcai megnyitására. A Dísz téri, méltatlan állapotban lévő helyiség volt az utolsó, amelynek problémáira megoldást kellett találni. Végül olyan határozat született, hogy az iskola épületéből egy kis részt leválasztva, minden szempontból megfelelő rendelő alakítható ki.

A Dísz téri 50 négyzetméteres rendelő helyett, a Tárnok utcában 111 négyzetméter áll az orvosok, asszisztensek és a betegek rendelkezésére. Teljesen új az infrastruktúra, többek között a számítógépeket is kicserélték. A bejáratot az alapkövetelményeknek megfelelően akadálymentesítették, így a rendelő kerekesszékkel is megközelíthető.

Külön szoba áll rendelkezésére a nővéreknek, a fektetőnek, modern zuhanyzó és öltöző teszi még komfortosabbá a rendelőt. Az új rendelőben más egészségüggyel összefüggő szolgáltatás is elvégezhető, például vérvétel, EKG és egyéb vizsgálatok.

A polgármester zárszavában a doktornőknek - közöttük hosszú ideig a Várban dolgozó dr. Bruckner Piroskának - mondott köszönetet, akik, türelemmel viselték a Dísz téri áldatlan körülményeket, majd a dr. Ghyczy Éda és dr. Vasadi Ágnes háziorvosokhoz fordulva, átadta az új rendelőt.

Dr. Nagy Gábor Tamás köszöntője után dr. Bodroghelyi László főorvos, az Egészségügyi Szolgálat igazgatója idézte fel a Semmelweis-napi ünnepséget, ahol Molnár József alpolgármester ígéretet tett arra, hogy az önkormányzat lehetőségeihez mérten mindig igyekszik megadni a legjobb hátteret a kerületi orvosok hivatásához. Az igazgató-főorvos úgy vélte, hogy a közösséget képviselő önkormányzat eddig is sokat tett az egészségügyért. Örülnek a helyi gondoskodásnak, mert a nagypolitikában az egészségügyiek nem érzik jól magukat. Ezt követően köszönetét fejezte ki a képviselő-testületnek, a tervezőknek és a kivitelezőknek; a betegeknek jó szót, gyógyulást, a doktornőknek pedig jó munkát kívánt.

A hivatalos átadást követően a Budavári Lakosok Szövetsége is a köszönet szavaival vette birtokba az új rendelőt. Hálás szívvel ünnepelték dr. Bruckner Piroska doktornőt, aki több mint harminc évig megértéssel és empátiával gondozta a Várnegyed lakóit.

Az új orvosi rendelő forgalma a megnyitó napján bizonyára csúcsokat döntött. Az ünnepséget követően a vendégek még jó ideig ismerkedtek a körülményekkel, és láthatóan szívesen maradtak a helyiségekben. Dr. Ghyczy Éda háziorvos elárulta lapunknak, hogy délelőtt még a Dísz téren tartotta a rendelését. Számára is igen látványos a különbség a két intézmény között, hiszen a régi rendelő olyan kis alapterületű, hogy nem volt mód négyszemközt fogadni a betegeket. Előfordult, hogy valaki rosszul lett, és a mentő megérkezéséig kizárólag a vizsgálóban tudták lefektetni. A rendelést emiatt szüneteltetni kellett. A doktornő 1998-ban cserélte fel kórházi orvosi praxisát a házi orvosira, azóta dolgozik a Várban.

Dr. Vasadi Ágnes, dr. Bodroghelyi László és dr. Ghyczy Éda az orvosi rendelő átadásán

Kolléganője, dr. Vasadi Ágnes közel húsz éve itt tölti be hivatását. A salétromos falak, az omló vakolat, a nedves és hűvös helyiségek miatt évek, sőt évtizedek óta napirenden volt a költözés, sokszor, és sokféle helyiség került szóba. Most mindketten felhőtlenül örülnek annak, hogy a környék többnyire idős lakóit, akiket a családias összetartozás jellemez, korszerű körülmények között fogadhatják. -a-

Változik a rendelési idő! Tájékozatjuk a tisztelt lakosságot, hogy az I. kerületi felnőtt háziorvosok péntek délutáni rendelési ideje megváltozik: 13 és 16 óra között rendelnek. A többi rendelési idő változatlan. A 24 órás felnőtt ügyelet továbbra is a XII. ker. Beethoven utca 8. szám alatt működik, telefonszámuk: 212-6636. *Egészségügyi Szolgálat*

Vendégeink voltak a határon túliak

A Magyar Kultúra Alapítvány székháza Mátyás termében július 11-én nyújtotta át dr. Nagy Gábor Tamás polgármester a Lánchíd Kör képviselőinek a Budavári Emlékérem kitüntetés adományozásáról szóló értesítést. A helyszín és az időpont kiválasztása nem volt véletlen - a budavári civil szervezet ekkor tartotta a határon kívüli magyar fiataloknak rendezett táboruk, a XI. Határon Túliak Szere záró rendezvényét.

A kerületünkben működő Lánchíd Kör tizenegyedik alkalommal látott vendégül július 3-12. között határon túli magyar fiatalokat. Táboraiknak, a Határon Túliak Szerének résztvevőivel megismertették Magyarországot, a magyar kultúra és történelem egy-egy szeletét és az ezekhez kapcsolódó hazai látnivalókat. A tábor helyszíne idén Budapest, Esztergom, Pécs és környéke volt. A Délvidékről, az erdélyi Székelyudvarhelyről, a felvidéki Galánta környékéről érkező fiatalok vidéken a művelődéstörténeti emlékeinkkel ismerkedtek, fővárosi tartózkodásuk alatt délelőttönként városnézésen, múzeumlátogatáson vettek részt, délután történelmi előadásokat hallgattak meg.

A táborzárásra Budapesten, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában került sor. Itt Szilaveczky Csilla alapítványi titkár közreműködésével már a kezdetek óta szívesen fogadják őket. A Lánchíd Kör elnöke, dr. Mojzes Imre egyetemi tanár hangsúlyozta, hogy szervezetük az egyik legrégebben működő hazai egyesület és a határon túli fiatalokkal régóta tartják a kapcsolatot.

- Nagyon fontos nekünk ez a rendezvény, ezért is törekszünk minden évben a megszervezésére. Anyagi lehetőségeink határozzák meg, hogy alkalmanként hányan tudnak a táborozáson részt venni. Idén csökkentek a pályázati támogatások, így kétségessé vált a tábor megszervezése. A kerületi önkormányzat anyagi támogatása ezért rendkívül jelentős számunkra.

A civil szervezet elnökének bevezetőjét követően a megjelenteket dr. Nagy Gábor Tamás polgármester köszöntötte és átadta a Budavárért Emlékérem adományozásáról szóló értesítést, melynek odaítéléséről nemrég döntött a képviselő-testület.

- Ezzel az emlékéremmel a Lánchíd Kör számunkra különösen fontos, hiánypótló tevékenységét ismerjük el. Az egyesület több mint húsz éve foglalkozik történeti múltunk ápolásával, helytörténeti, határon túli, a magyar nemzet egységét érintő programokkal.

Remélem a határon túli fiatalok számára idén is hasznos és emlékezetes lesz a magyar főváros meglátogatása. A december 5-i népszavazás alakulása az Euópai Unióhoz való csatlakozás küszöbén jelzés volt mindenki számára. A táborozáson résztvevők el tudják majd mondani az otthoniaknak, hogy van a magyar társadalomnak egy másik része is, amely a határon túli magyarokra nem potenciális vetélytársként tekint. Kívánom, hogy hazautazásuk után se szakadjanak el egymástól, éljenek tovább az itt kialakult barátságok. Ne szakadjanak el ettől a másik generációtól sem, a Lánchíd Kör tagjaitól, akik megszervezték ezt a tábort. Nem elég csak egyszer, sokszor kell megköszönni nekik, hogy nem csupán kampányszerűen, hanem tervszerűen végzik munkájukat a magyarság érdekében.

A résztvevő fiatalok kedves, verses-dalos műsorral búcsúztak el vendéglátóiktól, virágcsokorral is köszönve önzetlen fáradozásukat.

-g t-

Várnegyed

Óriási érdeklődés övezi a Nemzeti Galériában nemrég megnyílt Munkácsy kiállítást. Ennek apropóján küldte el szerkesztőségünkbe egyik kedves olvasónk É. Horváth Ilona az alábbi írást, amely Feszty Masa hagyatékából került elő.

Feszty Árpád: Utolsó találkozásom Munkácsyval

Legszomorúbb estéje volt életemnek az az este, amikor utoljára találkoztam Munkácsyval. Ógyalláról jöttem haza, a feleségem azzal fogadott:

- De jó, hogy hazajött. Azt olvasom a lapokban, hogy Munkácsy Pestre jön ma, vagy holnap, rosszul esett volna neki, ha magát nem találta volna itthon, amikor jön.

Akkor volt ez, amikor a Magyar Kormány Munkácsy részére a képzőművészet terén magas pozíciót akart létesíteni, hogy utolsó éveit idehaza töltse. Egyszerre rohan be a Jancsi házmesterem az ezüst pitykés mándlijában - mert martosi falusi ember volt -, és hadarja lelkendezve:

- Tessék kijönni, Kossuth apánk keresi a tekintetes urat.

- Ugyan Jancsi, hová beszélsz, már hogy lenne Kossuth Lajos? Kossuth Lajos nem jöhet haza Magyarországba - messze van Ő innen.

- Már pedig az a kérem, úgy éljenezték az utcán, amint jött, hogy az nem lehet más, mint Kossuth Lajos!

Elébe siettem, már akárki legyen is, és belép az ajtón Munkácsy Mihály.

Tárt karokkal rohantam felé. Munkácsy pedig az első fogadj Isten után így szólott hozzám:

- Most jövök a vasútról, egyenest hozzád, még senkinél sem voltam, ez az első látogatásom.

- Isten áldjon meg érette, erre igazán büszke vagyok.

- Meg is mondom az okát - folytatta Munkácsy közbevágva. - Azt akarták velem Párizsban elhitetni, hogy itthon ellenzik az én hazajövetelemet. Hát, hogy kimutassam, mennyire nem hiszek ebben, azért jöttem most mindjárt hozzád.

- Köszönöm édes Miska bátyám, hogy a szívedre hallgattál és nem a párizsi féltékeny képviselőidre. De most már azt mondd meg, hogy melyik estéd szabad? Halászlét főzök Neked komáromiasan.

Rögtön meg is beszéltük, kiket hívjak meg másnapra. Munkácsy és az apósom ültek egymás mellett az asztal közepén. Milyen szép volt azt a két ősz fejet együtt látni; Jókait és Munkácsyt. Mintha két olympusi félisten ülne asztalunknál. Ott voltak: Bánffy Dezső, Bródy Sándor, Bársony István, Gárdonyi Géza, Dankó Pista, Lányi Géza, Malonyay Dezső, Mednyánszky László, Pekár Gyula, Pósa Lajos, Rákosi Viktor és még többen.

Jókai felfogott egy borospalackot:

- Igyál Miska, a legjobb tokaji, igaz kézből való. Munkácsy hirtelen betakarta a poharat tenyerével.

- Nem lehet, nem szabad! Megárt, oda lesz tőle a fejem.

- Dehogy árt, inkább használ, ez gyógyít meg Téged, csak ez a jó, e nélkül ez az egész planéta egy fagarast sem érne!

Milyen délceg, milyen fiatal volt így azzal a palackkal kezében Jókai, hogy kihúzta magát, milyen vidám... és milyen összeesett, milyen beteg volt szegény Munkácsy. Egyik kezét a pohár szájára téve, a másikkal homlokát szorítva, milyen öreg, milyen szomorú. Pedig 20 évvel fiatalabb volt Jókaitól. Hát a „félistenek" is megöregszenek?

Tizenegy óra felé apósom, szokása szerint elhagyta a társaságot.

- No fiúk, három fertély zöldre. Öregapátok megy aludni. Rátok adom áldásomat. Ti csak mulassatok. Mi pedig lementünk a műterembe. Munkácsy a műterem sarkában ült egy nagy karosszékben.

- De jó itt nálatok! - szólalt meg sóhajtva - de kedélyes ez a Te műtermed, de szeretnék itt üldögélni.

- Miska Bátyám, azzal csak bennünket boldogítasz, már mostan Te úgyis pesti lakos leszel, hát csak gyere mennél többször, ezt a karosszéket ezennel kinevezzük „Munkácsy széknek!" Ezt a sarkot „Munkácsy saroknak", más emberfia ebbe többé bele nem ül, csak Te, gyere el akár minden este, úgy elmulatgatunk, mint annak a rendje.

Rám néz hosszan, bánatosan és nagyot sóhajtva mondja:

- De jó lenne, de szép lenne!

- Semmi lenne! - mondom Neki - hanem lesz! Csak Tőled függ minden!

- Köszönöm, köszönöm, ti olyan jók vagytok és én mégis azt hiszem, hogy nem lesz ebből semmi. Először el kell mennem valami gyógyintézetbe. Amíg meggyógyulok... ki tudja, mi történik addig?

- Tudod mit, édes Miska Bátyám, egyet mondok, lesz belőle kettő. Ne menj el Te semmiféle gyógyintézetbe, vízkúrára, tudja Isten micsodára. Ez mind csak bolondoknak való. Okos ember ezekbe belebolondul. Gyere ki velem a kingyesi tanyára, halászunk, csónakázunk, sütünk halat roston, nyárson, kifekszünk a napra, a szénaboglyára, hallgatjuk a madarak dalát és az aratólányok énekét. Az a jó magyar föld kiszívja belőled a betegséget, amit idegen francia földön szereztél. Ez a jó magyar nap visszaadja az erődet.

- De jó lenne, - sóhajtja szegény Miska, - igen... az kellene nekem, szénboglya, hallgatni az aratólányok énekét... de nem lehet, nem lehet,... holnap jönnek értem... és aztán visznek...

Elcsendesedtünk. Akkor oda állott Miska mellé Dankó Pista hegedűvel a kezében és elkezdte húzni halkan, azokat a Tisza-Duna partján termett bánatos nótákat. Egyszercsak megszólal Miska ajka és fütyölve kíséri a hegedűt.

Hogy tudott fütyülni! - mennyi érzéssel, mennyi bensőséggel, és szólott a hegedű és csattogott a füttyszó, mint egy madár dala összeolvadva bűvös-bájos accordokba szállott fel, fel a magasba, mintha a lelke akarna felszállni, oda ahol a halhatatlanok, a nagyok tanyáznak, akik most bizonyosan hallják Miska hangját, ott az olympusi nagy asztal mellett és elcsendesedve, némán hajtják le fejüket az alulról felcsattanó hangokat neszelve és suttogva mondják egymásnak: „Ez a Miska hangja, nemsokára itt lesz."

Elhangzott a fütty, elhangzott a dal, s amikor felocsúdva körülnéztem - minden arcon egy-egy könnycsepp csurgott végig.

Soha ilyen szomorú dalolást! Utoljára hallottuk Őt fütyülni, most fütyülte el a hattyú-dalát, sohase halljuk Őt többé. Minden könnycseppben ez az érzés csurgott végig az arcokon.

Munkácsy Mihály a nagyvilágban

A Magyar Nemzeti Galéria új időszaki kiállítása a világban szétszóródott Munkácsy-képekből ad válogatást, sok olyan művel, amelyet a hazai közönség csak „hírből" ismert, soha, vagy évtizedek óta nem láthatott.

A kiállításon jelentős kollekciót mutatnak be szalonképekből és tájképekből.

Az egykori amerikai gyűjtők körében rendkívül népszerű szalonképek jó része Párizsban már a „festőállványról" elkelt, így ezek korábban nem szerepeltek magyarországi kiállításokon.

A Nemzeti Galéria látogatóinak még pár hétig lehetőségük nyílik arra, hogy ezek közül a képek közül jó néhánnyal ne csak reprodukciókon, hanem személyesen is találkozzanak. (A kiállítás augusztus 21-ig látogatható a Budavári Palota C épület földszintjén.)

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt (részlet)

A Munkácsy-kiállításhoz kapcsolódó előadások:

2005. július 26. A Krisztus-trilógia restaurálása - Szentkirályi Miklós, a Szépművészeti Múzeum főrestaurátora.

2005. augusztus 2. Hogyan nézték egykor Munkácsy óriásképeit? Kiállítástechnikai újdonságok a Krisztus-trilógia kapcsán - Dr. Sinkó Katalin, a Magyar Nemzeti Galéria főtanácsosa.

2005. augusztus 9. Munkácsy tájképfestészete és európai összefüggései - Dr. Szinyei Merse Anna, a Magyar Nemzeti Galéria főtanácsosa.

2005. augusztus 16. Munkácsy a nagyvilágban. A kiállítás története és szakmai tanulságai - Dr. Bakó Zsuzsa, a Magyar Nemzeti Galéria főosztályvezetője.

Az előadások ingyenesek, keddenként 17 órakor kezdődnek a B épület előadótermében.

Vésztő-Mágor Történelmi Emlékhely
Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága

2005. július 29-én került sor a Vésztő-Mágor Történelmi Emlékhely újonnan épített fogadóépületének és a Csolt-monostor rekonstrukciójának átadására. E jeles napon azonban nem csupán a fogadó épület és a romkert átadását ünnepelték a jelenlévők. Nagy László költő mellszobrának a felavatásával az irodalomtörténeti szoborpark is tovább bővült.

A Vésztő-Mágori Történelmi Emlékhely a Körös-Sárrét legjelentősebb idegenforgalmi bázisa. Évente átlagosan mintegy 20 ezer belföldi és külföldi turista keresi fel az egykori monostor romjait, a régészeti bemutatóhelyet, a népi írók szoborparkját, sétál a nyugalmat árasztó szép természeti környezetben.

A Vésztő-Mágori Történelmi Emlékhely mind Vésztő város mind megye kulturális és idegenforgalmi életében meghatározó jelentőségű, arról nem is beszélve, hogy Európában egyedülállóan, in situ mutatja be a domb több ezer éves történetét. A mágori dombok környezetében több évezredes múltról vallanak a tárgyak. A mágori emlékhely a Sárrét egyik meghatározó idegenforgalmi vonzereje. Minden bizonnyal jól döntött tehát a vésztői képviselő-testület, amikor az európai uniós csatlakozáskor a Vésztő-Mágori Történelmi Emlékhelyet hozományként ajánlotta.

A XI. század végi magyar honfoglalás idején őseink is megszállták, birtokba vették e vidéket. Az itteni ásatás eredményeként vált ismertté Békés megye első birtokos nemzetségének, a Vatától származó Csolt-nemzetségnek a monostora.

A nemzetségi monostor templomán három románkori építési periódust lehet megkülönböztetni. Az első templom valószínűleg a XI.században épült.

A X. században a Csolt-nemzetség /Vata/ birtokba vette a mai Békés megye nagy részét. Vatának, az 1046. évi lázadását leverték, így megkezdődhetett a megye egyházszervezése. Ekkor épült fel a második templom, egyhajós félköríves szentélyzáró résszel.

A XII. században építették fel a kéttornyos bazilikát. A templom déli oldalához csatlakozott a kolostor, melyet már az 1100-as években is használtak. A monostor kegyurai a Vata-Csolt nemzetség leszármazottai, az Ábrahámfiak voltak. Egy 1357-es oklevélből tudjuk, hogy a templomot Mindenszentek tiszteletére nevezték el. A XIV. század végén a monostor ismeretlen okok miatt megszűnt és területileg a szomszédos Mágor faluhoz csatolták.

1654-ben már Mágor is csak pusztaként szerepel az összeírásokban. 1733-ban összeírták Békés megye elpusztult templomos helyeit, ekkor még állt a két torony, végül 1798-ban ezek is ledőltek.

A terület a XIX. század elején a Wenckheim-család birtoka volt. *Wenckheim Ferenc* a romok anyagából pincét építtetett a dombba, ez a pince ad otthont az állandó kiállításnak, és ugyanakkor ez a pince okozta a kolostoregyüttes végleges pusztulását. A pincén latin feliratos márványtáblát helyeztek el, melynek felirata magyarra fordítva a következő: „Wenckheim Ferenc gróf az itt álló elhanyagolt romokat alapjaiból kiemeltette és a bornak dicséretére pincét épített az 1810–12-es években."

A monostor feltárása 1968-ban kezdődött meg. A munka során előkerült emlékanyag – különösen a magas színvonalú kőfaragványok – a XII. századi építőkultúránkba engednek bepillantást. A faragványok közül kiemelkedő szépségű a turbános férfi arccal és fonatos palmettával díszített párkányrészlet.

Az évek elteltével Mágor mind ismertebbé vált és kinőtte azokat a kereteket, amelyeket a kezdetekkor biztosított a vendégek számára.

Az utóbbi években visszatérő problémát okozott, hogy a vendégek fogadására a jelenlegi kiszolgáló épületek (vizesblokk, büfé) nem voltak elegendőek, higiénés színvonaluk sem volt megfelelő. Ezért vetődött fel egy új, kétszintes fogadóépület megépítésének szükségessége.

Összesen százmillió forint értékű fejlesztés vált valóra. Csaknem ötvenhat millió forintból jött létre a kétszintes fogadóépület, és sor került a Csolt-Monostor Romkert felújítására is. A rekonstrukcióra 2000 óta összesen negyvennégy millió forintot költöttek.

A vésztő-mágori kétszintes fogadóépület már a huszonegyedik század elvárásai alapján készült. Az

vizesblokkhoz pólyázó is épült, ahol a kisgyermekekkel érkezők tisztába tehetik kicsinyeiket. Az ingatlant a mozgáskorlátozottak is könnyen megközelíthetik, a sátorozni kívánóknak pedig a tisztálkodáshoz térítés ellenében meleg víz is biztosított.

A Csolt-Monostor rekonstrukciója 2000-ben kezdődött el, és a munka azóta is évente folytatódott. Ez a beruházás a fogadóépülethez viszonyítva egy jóval hosszabb folyamat volt, amelyre az önkormányzat pályázatok révén kapott anyagi támogatást, a szükséges önerőt pedig a vésztői és a megyei önkormányzat biztosította. A beruházás öt különböző nyertes pályázat támogatásával valósulhatott meg, ennek eredményeként az elnyert támogatás a költségek 60 százalékát fedezte.

A történelmi emlékhelyen a régészeti emlékek mellett jelentős irodalmtörténeti értékekkel is találkozhat az érdeklődő. Vésztő vezetése bő másfél évtizeddel ezelőtt döntött úgy, hogy a vidékhez kötődő népi íróknak szoborparkot létesít. A szoborpanteont 1986-ban *Szabó Pál* és *Erdei Ferenc* szobrának felavatásával nyitották meg. Ez az országosan egyedülálló park olyan jeles népi írók és falukutatók emlékét őrzi, mint *Bibó István, Czine Mihály, Féja Géza, Illyés Gyula, Németh László, Sinka István, Szabó Pál* vagy *Veress Péter.*

A jeles napon nem csupán a fogadó épület és a romkert átadására került sor. *Nagy László* költő mellszobrának a felavatásával az irodalomtörténeti szoborpark is tovább bővült.

A fejlesztések természetesen nem állnak meg. Elkészült az emlékhely hosszú távú fejlesztési terve.

Mikics Ádám, Móra Ferenc Múzeum

Páratlan fotóalbum a királyi tanácsosnak, aki miatt majdnem felbomlott a Monarchia...

Nagyméretű, bőrkötéses, a fedőlapján ezüst sarkokkal díszített fényképalbum lelt otthonra a Móra Ferenc Múzeumban. Szegeden ilyen jellegű dokumentum nincs több. Az egyedi albumot *Dávid Antal* királyi tanácsos ajándékként kapta munkatársaitól a XIX. században.

Dávid Antal szegedi pénzügyi igazgatót 1878-ban névnapjára lepték meg lelkes beosztottjai a több mint 100 portrét tartalmazó ajándékkal. Főnökük iránti tiszteletből a kerület tisztviselői elmentek a fényképészhez és készíttettek magukról egy-egy fotót. Szegedről, Hódmezővásárhelyről, Temesvárról, Újvidékről, Bajáról, Nagyszentmiklósról kerültek be fényképek az impozáns albumba. Ez is mutatja, komoly tekintéllyel bíró személyről van szó.

Dávid Antalt a korszak magyar közéletének egyik kiemelkedő szereplőjeként tartják nyilván. A későbbiekben már zágrábi pénzügyigazgatóként szolgált, amikor miatta kis híján felbomlott a monarchia. Magyar címertáblát helyeztetett ugyanis el horvát épületeken, aminek következtében a helyi hazafias erők zavargásokat robbantottak ki. Személyesen Ferenc József császárnak kellett közbeavatkoznia, hogy a kedélyek csillapodjanak.

Az értékes album sorsa is érdekes. Nemrég jelentkezett egy férfi Budapesten a Nemzeti Múzeumban, hogy szívesen eladná ezt az Erdélyből előkerült darabot. A kutatók nem értik, miként kerülhetett oda a dokumentum; ennek tisztázása most folyik. A Nemzeti Múzeum szakemberei szívesen megtartották volna a páratlan fényképalbumot, de mivel szegedi illetőségű az anyag, ezért szóltak a Móra Ferenc Múzeumnak, hogy vásárolják meg ők a királyi tanácsos által kapott ajándékot. *T. Knotik Márta,* a szegedi közgyűjtemény munkatársa szerint nem pusztán egy szép fotóalbummal gazdagodott a múzeum, hanem a több tucat tisztviselői portré által a város és a régió fényképészet-történetének fontos dokumentuma vált közkinccsé.

M. K.

Visszatért Szegedre Munkácsy *Honfoglalás* című monumentális festménye

A Magyar Nemzeti Galéria Munkácsy-kiállításán mutatták be április és augusztus között a Móra Ferenc Múzeum tulajdonában lévő *Honfoglalás* című festményt. A tárlaton több mint száz Munkácsy Mihály által készített alkotást láthattak az érdeklődők, köztük a szegedi múzeum büszkeségét.

A *Munkácsy a nagyvilágban* című kiállítást 360 ezren tekintették meg. Az utolsó héten több órás várakozásra számíthatott, aki meg kívánta nézni a tárlatot. Ez volt minden idők legsikeresebb és leglátogatottabb magyarországi kiállítása. (Látogatók adatai: 36.440 diák, 750 iskolai osztály, 11.947 család, 72.755 nyugdíjas, múzeumpedagógia és tárlatvezetés 1415 alkalommal, s elfogyott 135 ezer leporelló. Forrás: *Demeter Judit,* MNG PR menedzser).

Tizenegy európai országból és az Egyesült Államokból jöttek össze a képek. A kiállításon szerepelt alkotás, mely például a New York-i Metropolitan Múzeumból vagy a düsseldorfi Stiftung Múzeum-

ból érkezett Magyarországra. A szegedi múzeum munkatársai büszkék, hogy ők is hozzájárulhattak a Honfoglalás című festmény kölcsönadásával a tárlat sikeréhez.

A most Szegedre visszatérő festményt Munkácsy Mihály 1892–93-ban készítette. A múzeumba 1895-be került. Személyesen a művésztől vették meg az alkotást. Az utóbbi évtizedekben a kép színei enyhén megkoptak, így a Magyar Nemzeti Galéria munkatársai vállalták, hogy a kölcsönadásért cserébe a XXI. század kívánalmainak megfelelően restaurálják a művet. Ez meg is történt, így a múzeumban a nagyközönség már egy megújított Munkácsy-festménnyel találkozhat.

M. K.

Szellemi családfa

Az Országos Műszaki Múzeum és a Magyar Szabadalmi Hivatal közös kiállítása

2005. szeptember. 14. – 28.

Az Országos Műszaki Múzeum a Magyar Szabadalmi Hivatallal közösen, a Hivatal Konferenciatermében kiállítást rendezett a Fizika Éve alkalmából.

A kiállítás vezérfonalát egy olyan, képzeletbeli családfa alkotta, melyben a rokonsági szálakat a szokásos szülő–gyermek viszonyok helyett a magyar fizikusok nagy családjának tanár–tanítvány kapcsolatai képezték. Ahogy egy család ősapjának és ősanyjának születnek gyerekei, unokái és a családi „örökséget" egyre nagyobb létszámmal tovább hordozó dédunokái, úgy öröklődik egy-egy nagy tanáregyéniség szelleme tanítványaiba, majd tanítványain keresztül úgy sokasodik szellemi leszármazottainak száma. A kiállítás ennek szellemében azt mutatta be, hogy miképpen fejlődött, burjánzott, hozott egyre több ágat az a képzeletbeli családfa, mely néhány XIX. századi nagy tanáregyéniségtől a XX. század Nobel-díjas tudósaihoz és korszakalkotó feltalálóihoz vezetett.

Bár mint minden családfa, ez is visszavezethető a letűnt idők homályába, de a régmúlt egyik kiemelkedő tanárszemélyisége sem hatott olyan gyümölcsözően tanítványaira, mint a XIX. század két nagy géniusza: *Jedlik Ányos* és *Eötvös Loránd*. Ezért a „szellemi családfa" Jedlik korosztályával kezdődött, és mintegy négy mester–tanítvány „generáción" át, követte kibontakozását. E „családfa" segítségével szemléletesen nyomon lehetett követni, hogy miképp sarjadtak alaptudományi eredményekből hasznosítható ötletek, találmányok, szabadalmak, majd a találmányokból az emberek hasznát szolgáló eszközök, berendezések, ill. ezeket gyártó hatalmas ipari vállalatok.

A „szellemi család" – akárcsak egy valódi család – sokarcú: vannak köztük kísérletező fizikusok, vannak szigorúan csak a matematikai fizikát űzők, vannak diploma nélküli ügyes és egész iparágakat megalapozó technikusok és önálló tudományos babérokat nélkülöző, de nemzedékek gondolkodását formáló tanárok.

A kiállítás bemutatta e személyek „rokoni" kapcsolatait, arcképeit, munkásságuk rövid összefoglalását, valamint a tevékenységükhöz kapcsolódó műtárgyakat, könyveket, fotókat, melyek valamennyi darabja az Országos Műszaki Múzeum megfelelő gyűjteményéből származik. Láthatók voltak továbbá a Magyar Szabadalmi Hivatalban őrzött szabadalmi leírások másolatai.

A kiállítást *prof. dr. Patkós András* akadémikus, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat elnöke nyitotta meg, üdvözlő szavakat mondott *Kócziánné dr. Szentpéteri Erzsébet,* az Országos Műszaki Múzeum főigazgatója és *dr. Bendzsel Miklós,* a Magyar Szabadalmi hivatal elnöke. A megnyitót követően *dr. Jeszenszky Sándor,* a Magyar Elektrotechnikai Múzeum nyugalmazott főigazgatója rövid, de igen érdekes tárlatvezetést tartott. A kiállítást *Tóth Endre* és *dr. Szunyogh Gábor* rendezte, az igen tetszetős kivitelezést pedig a Stáb Stúdió munkatársai végezték.

MÚZEUMPEDAGÓGIA

Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet múzeumpedagógiai tevékenysége

Tervek, célok általában

A fiatalok számára tervezett programjaink összeállításakor fontos szempont a múzeum és az intézet színháztörténeti, színházi jellege. A kiállításaink témájához kapcsolódó foglalkozásokkal elsősorban a magyar színháztörténet megismertetése, egyfajta színházi látásmód kialakítása, végső soron a színház megszerettetése a célunk.

Lehetőség van folyamatos műhelymunkára. A tapasztalat szerint ez havi 1×2-3 órás, a tanévhez kapcsolódva évi 7–8 foglalkozást jelent. Továbbá az érdeklődő csoportok részt vehetnek egy-egy alkalomra szóló programokon is. Az iskolai csoportok mellett családok számára is szeretnénk tágítani a lehetőségek körét.

A múzeum történeti, színházi, művészeti jellege lehetőséget teremt arra, hogy egyszerre szó-

lítsunk meg több generációt: nagyszülőket, szülőket, gyerekeket.

Célunk, hogy a múlt idők fölidézésével, hangulatának, tárgyi emlékeinek bemutatásával, továbbá a mai színházról való közös gondolkodás és játék révén zaklatott, sokszor kiismerhetetlen világunkban kapaszkodókat találjunk a gyerekek (és talán felnőttek) számára.

Általános iskolásoknak szánt programok

• **Jelmeztörténeti sorozat** (5–7. osztály)
Az ókortól kezdve földolgozza az egyes kultúrtörténeti korszakokat színházi nézőpontból (viseletek, jelmez stb.). Beszélgetés, vetítés, kézműves foglalkozás egyaránt része a foglalkozásoknak.

• **„A mesétől a színpadig" sorozat** (3–6.osztály)
Bármely kiválasztott történet, mese dramatizálása, bábok, díszletek, a kellékek, jelmezek megtervezése, kivitelezése, szereposztás és tanulás során a „színházcsinálás" folyamata valósul meg.

• **„Mesélő tárgyak bűvöletében"** (2–8. osztály)
Régi korok világát, a régi színház hangulatát idézzük meg tárgyak középpontba állításával.
Színpadi kellékek, dédanyáink, dédapáink rég elfeledett használati tárgyait próbáljuk ki, jelmezekbe bújunk, százéves fotókat nézegetünk. Milyen volt régen nőnek lenni? Férfinak lenni? Színésznek lenni? Együtt keressük a választ sok játékkal.

• **Kézműves sorozat** (1–8. osztály) folyamatosan vagy alkalmanként
Az alábbi foglalkozások igény szerint kiegészülhetnek adott témában egy kis elméleti összefoglalóval, beszélgetéssel:
• Bábkészítés, különféle technikákkal.
Beszélgetés: különféle bábtechnikákról
• Színházi makett készítése papírból
Beszélgetés: a színpadi látványról
• Színházi kellékek készítése (pergamen, legyező, századelő ékszerei stb.)
Beszélgetés: tárgyak a régi világban
• Commedia dell arte-maszk készítése gipszből
Beszélgetés: az itáliai commedia dell arte-típusok
• Színlap készítése egy látott színházi előadás kapcsán
Beszélgetés: Mi a színlap? Mi a plakát? A reklámról.
• Színpadi ruhák, azaz jelmezek tervezése közösen kiválasztott történet, mese vagy dráma alapján
Beszélgetés: A színpadi megjelenés szempontjai

• **Tárlatvezetés a Bajor Gizi Színészmúzeumban** (1–8. osztály)
A múzeum megtekintése és a látottak fölidézése feladatlap segítségével.

Családi programjaink

• Bajor Gizi Színészmúzeum „Családi hétvégéi" sorozat (havi 1-2 alkalom, általában szombat délutánonként).
• Kézműves foglalkozás és gyerek táncház a kalendáris szokásokhoz kötődően. A gyerekek az adott időszak ünnepeit dramatikus játék és tánc illetve az ezekhez kötődő, az egész család számára elfoglaltságot nyújtó kézműveskedés segítségével ismerik meg.

Rajzpályázat

Iskolákban is hirdetjük, de egyénileg is várjuk az alkotásokat. Évente egyszer általában kora tavasszal hirdetjük meg egy-egy kiállításunkhoz kötődő témában.
Figyeljék a honlapunkat!

Helyszínek, tarifák

Két helyszínen várjuk az érdeklődőket. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet (OSZMI) épületében: 1013 Bp. Krisztina krt. 57. és a Bajor Gizi Színészmúzeumban: 1126 Bp. Stromfeld Aurél u. 16.
Iskolai csoportok: 300 Ft/ fő/ alkalom
Családi hétvégék: 400 Ft/fő, nagycsaládosok: 1600 Ft/ legalább 3 gyerekkel
Részletes információ:
Szebényi Ágnes 375-1184/105. m. és 20/ 575-8065

A KINDER meglepetés bemutatja a Tengerek rejtélyeit!

Interaktív kiállítás a Vajdahunyadvárban
2005. október 23.-ig

Szobrok és képek a tengerek titokzatos élővilágáról, valamint a világ legnagyobb Kinder-játékgyűjteménye is megtekinthető.
Játék és ajándék! Minden látogató játékkártyalapot kap belépéskor.
A kiállításban ez az eszköz lesz segítségére, hogy megfejtse az érdekes fejtörőket. Érdemes játszani, mert a jó megoldás ajándékot is ér!
Belépőjegyárak:
Felnőtt: 550.- Ft
Gyermek: 500.- Ft
Csoportos: 350,- Ft (min. 10 fős óvodai és iskolai csoportok számára)

MMM

Mai televízió- és rádióműsor

A rádió- és a televízió-műsorok részletesen és ajánlóval a keddenként megjelenő, színes, 32 oldalas **MŰSORÚJSÁG** című mellékletünkben olvashatók.

m1: **5.35** Hajnali gondolatok **5.40** Agrárhíradó **5.50** Nap-kelte **9.00** Több mint doktor **10.00** Híradó **10.05** Napi mozaik **10.30** Napi mozaik extra **11.28** Mit főzzünk ma? **11.40** Babaszoba **12.00** Déli harangszó **12.01** Híradó délben **13.00** Srpski Ekran **13.30** Unser Bildschirm **14.00** Bűvölet **15.00** Kalandos nyár **15.54** József Attila 100 **16.00** Híradó **16.05** Katolikus krónika **16.35** TS – Birkózó-vb **17.30** Híradó délután **17.50** A nagy vita **18.35** Esti mese **18.55** Szomszédok **19.30** Híradó este **20.05** Életképek **20.40** Filmdalok **21.05** Doktor Nagyfőnök **22.00** Kedd este **22.30** Kultúrház **22.40** Panoráma **23.30** Híradó **23.40** TS – Birkózó-vb **0.20** Kárpáti krónika

m2: **5.35** Hajnali gondolatok **5.40** Agrárhíradó **5.50** Nap-kelte **9.00** Közvetítés a parlament üléséről **16.00** Nap-nyugta **18.30** TS – Birkózó-vb **19.50** Esti mese **20.05** Híradó este **20.30** Gyökerek. Bartók Béla **21.35** Kultúrház **22.05** Csendes érintés **23.40** Záróra

Duna TV: **5.30** Gazdakör **5.55** Reggel **8.30** Hungarorama **8.35** Cimbora **9.05** Tizenkét olasz város, tizenkét olasz filmrendező **9.15** Nyitva éjjel-nappal **9.45** Bűvölet **10.45** Világunk **11.45** Híradó **12.00** Déli harangszó **12.05** Gazdakör **12.25** Magyarország kincsei **12.30** Tálentum **13.00** Kívánságkosár **13.50** Hungarorama **14.00** Világpolitika **14.40** Talpalatnyi zöld **15.05** Etűdök építészetre **15.35** A holnap világa **16.00** Műhelymunka **16.30** Halak, vizek… **17.00** Világunk **18.00** Híradó **18.30** Váltó **18.40** Mese **19.00** Bűvölet **20.00** Csodálatos vadállatok **20.55** Ecseri lakodalmas **21.15** Cigánytánc **21.30** Híradó **21.50** Közbeszéd **22.10** Mindentudás Egyeteme **23.10** A mohácsi vész

Hír TV: **6.30** Híradó **7.00** Naptár **9.05** A nap vendége **9.35** Háttér **10.00** Híradó **10.35** Lapzárta **11.05** SzEM **11.35** Befutó **12.00** Híradó **12.35** Háttér **13.00** Híradó **13.35** Naptár **14.05** Visszhang **15.00** Híradó **15.30** Európai híradó **16.05** Keresztmetszet **17.00** Híradó **17.35** Naptár extra **18.00** Híradó **18.30** Gazdasági híradó **19.00** Hír + Háttér **19.30** Híradó **20.05** A nap vendége **20.35** Lapzárta **21.00** Híradó 21 **21.30** Click online **22.00** Híradó **22.30** BBC World-híradó **23.05** Vörös és fehér **23.35** Lapzárta

RTL Klub: **6.00** Ármány és szenvedély **6.30** Reggeli **9.00** Receptklub **10.15** Delelő **11.35** Receptklub **12.00** Híradó **13.20** Kutyám, Skip **15.05** Disney-rajzfilmsorozat **15.30** Csacska angyal **16.30** Balázs-show **17.30** Mónika-show **18.30** Híradó**19.00** Fókusz **19.40** Legyen ön is milliomos! **20.20** Barátok közt **20.55** Gyilkos fullánk **22.45** Szabad préda **0.50** Találkozások – este

TV2: **6.00** Laktérítő **6.25** Jó reggelt, Magyarország! **6.55** Mokka **9.05** Szóda **11.20** Salome **13.15** Szárnyaló szívek **15.15** A szerelem ösvényei **15.45** Anita, a bűbájos bajkeverő **16.25** Monk – Flúgos nyomozó **17.25** Hetedik mennyország **18.30** Tények **19.00** Jóban, rosszban **19.30** Aktív **20.05** Multimilliomos **21.00** A frontvonal mögött **22.40** Nyomtalanul **23.40** Jó estét, Magyarország!

Kossuth: **5.00** Reggeli Krónika **8.04** A BBC világhíradója **8.19** Mindennapi tudomány **8.47** Gyógyír **9.04** Napközben **12.00** Déli harangszó **12.02** Déli Krónika **12.40** Ki nyer ma? **12.50** Törvénykönyv **13.05** Vendég a háznál **13.30** A római katolikus egyház félórája **14.04** Brit hét **15.05** Szóljon hozzá! **16.00** Délutáni krónika **16.15** „Magyarországról jövök…" **17.05** Világóra plusz **17.45** Kék bolygó **18.00** Esti Krónika **19.00** Szülőföldünk **19.30** Sportvilág **19.50** Mese **20.04** Aranyemberek **20.35** Brit hét **21.05** Mesélő krónikák **21.35** A King's Singers együttes népzenei feldolgozásaiból **21.55** Gyöngyszemek **22.00** Késő esti Krónika **22.30** Tér-idő **23.04** A brit musical lovagja – Sir Lloyd Webber **0.10** Éjszaka

Petőfi: **6.03** Kívánságreggel **8.45** Sportreggel **9.00** Délelőtt **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.00** Verkli **14.00** Terep-járó **16.01** Múzeum körút 97. **16.30** Gordiusz-játék-tér **17.00** Csúcsforgalom **18.01** Sport **19.30** A Promenád vendégei voltak **20.00** Magyarországi zsinagógák **21.04** Irodalmi életképek **22.00** Egy férfi, egy nő **23.15** Dudaparádé a brit héten **0.10** Éjszaka

Bartók: **6.03** Muzsikáló reggel **8.30** Pódium **9.41** Brit hét **10.05** Rádiószínház **11.00** Kamarazene **11.40** Magyar daloskert **12.06** Hangverseny délidőben **13.36** Renata Tebaldi operafelvételeiből **14.05** Életutak **15.01** Eisteddfodd 2005 **15.30** Cs. Cs. és a rókakutya **16.05** Muzsikáló délután **17.00** Kulturális hírek **18.05** Hangadó **18.55** Időjáték Salzburgban **19.05** Purcell: Arthur király **20.04** Teleobjektív **21.02** Hangvarázs **22.18** Zelenka: g-moll szonáta **22.36** Utolsó beszélgetés Voitné Oláh Tóth Évával, Bartók unokahúgával **23.09** Dzsessz **23.29** Új magyar művek hangversenyciklusa a Fészek Művészklubban 2004 **0.05** Notturno

Romok a Rita után

Amerikaiak ezrei várnak segítségre az elöntött városokban

Bizonyossá vált, hogy a Rita hurrikán kisebb károkat okozott, mint három héttel korábbi elődje, a Katrina, azonban a pusztítás így is hatalmas az Egyesült Államok déli területein. Eddig két elhunytról érkezett jelentés, sokan azonban eltűntek. A mentőalakulatok folyamatosan dolgoznak az elárasztott településeken rekedtek kimentésén.

MN-ÖSSZEÁLLÍTÁS

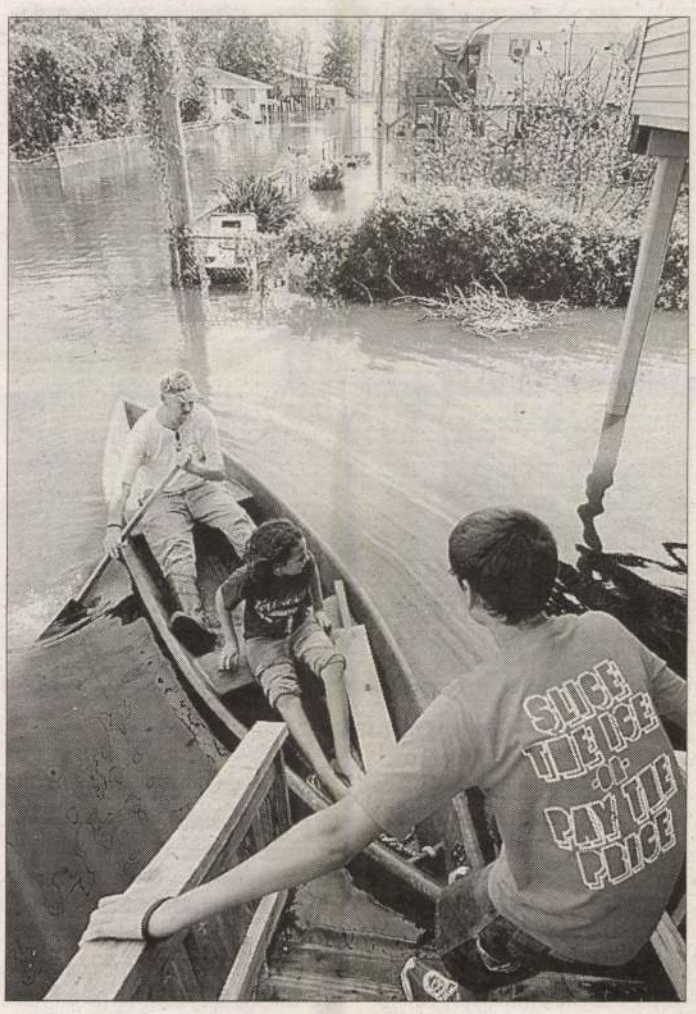

Menekülő család a Louisiana állambeli Montegutban FOTÓ: AFP/SANDY HUFFAKER

Pirkadatig tétlenül várakoztak tegnap a mentőalakulatok Louisiana szövetségi állam víz alá került területein, mert a munkát sötétben nem lehetett folytatni. Pedig lett volna mit tenni, a Rita hurrikán által elárasztott vidékeken a hatóságok múlt heti felszólítása ellenére is ezrek maradtak otthon, akik most sok esetben házaik padlásán vagy épp a tetőn húzzák meg magukat, míg a helikopteres osztagok értük mennek – jelentette az AFP tudósítója. Míg az augusztus végén pusztító Katrina több mint ezer elhunytat hagyott hátra, a Rita számlájára egyelőre két halálesetet írtak. Az egyik áldozat Mississippiben vesztette életét, amikor magával ragadta a szélvihar. A másik elhunyt Texasban halt meg, miután rádőlt egy fa. A szám nem tekinthető véglegesnek, sokan ugyanis eltűntek az ítéletidőben, a szakemberek egyelőre megbecsülni sem tudják, hogy hányan. Egyedül Vermilion Parishből 2500 embert mentettek ki az amerikai hadsereg helikopterei, illetve a parti őrség és az önkéntesek csónakjai. Voltak, akik nem tudtak háztetőkre menekülni, nekik a fák lombkoronája jutott. Nem csak a víz elől kellett a magasba húzódni: a mocsaras tájakon hüllőktől hemzseg a megemelkedett szintű víz. Katonák egy hét méter hosszú, körülbelül kéttonnás aligátort találtak New Orleansban – adta hírül az MTV. A nyolcvan év körüli állat élemedett kora miatt vélhetőleg nem fürge vadakkal, hanem emberekkel táplálkozott. A kérdést az állat boncolása fogja eldönteni.

Vannak települések, ahol a hatméteres hullámokat maga előtt tolva szombaton partot érő, óránként 192 kilométeres sebességgel kavargó szélvihar az épületek kilencven százalékát romba döntötte.

A dollár tegnap kora reggel kéthavi csúcsára emelkedett az euróhoz képest, mielőtt kissé visszaesett, mert a Rita hurrikán elkerülte a texasi olajipari létesítményeket, és általában is kisebb károkra kell számítani, mint a piacon korábban várták – írta az MTI. Az olaj ára tovább csökkent.

ÁZSIÁBAN TÁJFUN PUSZTÍT. Két ember meghalt, amikor a Rita hurrikánhoz hasonló erővel tájfun csapott le vasárnap Kína legdélibb tartományára, Hainanra. A Damrey nevű szélvihar épületeket döntött romba, hatalmas területeken rizs-, gumifa- és banánültetvényeket semmisített meg, miközben elektromos vezetékeket szakított el, és fákat tépett ki tövestül – jelentette a BBC tudósítója. A tartomány székhelye, Haikou repülőterén leállt a forgalom, több mint ötezren nem tudtak elutazni. A Reuters úgy tudja, a tájfun elől 170 ezer embert menekítettek ki otthonából. A Kínával szomszédos Vietnam is a Damrey érkezését várja, ott százezer embert evakuáltak. (G. B.)

Súlyos árvízkárok Dél-Romániában

Már a másfél ezerhez közelít az árvíz miatt kitelepítettek száma Romániában, amelynek keleti és déli megyéiben továbbra is riadókészültség van érvényben. A bukaresti pénzügyi tárca szerint az idei árhullámsorozat következtében jelentősen romlanak majd az ország makrogazdasági mutatói.

ROSTÁS SZABOLCS (KOLOZSVÁR)

Egy nap alatt megduplázódott az evakuáltak száma Romániában, ahol a súlyos áradások következtében tegnapra immár 1462 embert kellett kitelepíteni otthonából. Az egy hete tartó és 16 megyét sújtó természeti katasztrófa miatt jelenleg továbbra is kritikus a helyzet hat megyében, ahol a hatóságok különböző fokozatú készültségi szintet tartanak érvényben. A Bukarestben immár naponta többször ülésező országos katasztrófavédelmi bizottság legfrissebb adatai szerint a vasárnapi 333-ról immár 338-ra növekedett az árvíz sújtotta települések száma, 143 lakóház összedőlt, 1524 pedig súlyosan megrongálódott az árvizek nyomán. Szerencse a bajban, hogy a halottak száma (egy hét alatt hat) nem nőtt, viszont továbbra is keresnek három eltűntet: kettőt Constanta, egyet pedig Prahova megyében.

Gheorghe Flutur mezőgazdasági miniszter közlése szerint a csapás több mint 200 millió eurós kárt okozott az agráriumnak. *Calin Popescu-Tariceanu* kormányfő tegnapi helyszíni terepszemléjekor kijelentette, továbbra is a Bukaresttől keletre fekvő Ialomita megyében tartogatja a legnagyobb veszélyt a természet, hiszen a megduzzadt Ialomita folyó számos települést, többek között a megyeszékhelyet, Sloboziát fenyegeti. Hogy megakadályozzák a folyó kiöntését, a katonaság és a csendőrség segítségével 30 ezer homokzsákkal egyméteres magasságban megerősítették a partokat, s számos kétéltű katonai járművet csoportosítottak a térségbe. A kormányfő leszögezte: továbbra sem indokolt a szükségállapot bevezetése az árvíz sújtotta területeken, mivel – szerinte – a hatóságok urai a helyzetnek. Az elárasztott Tuzlán nagy teljesítményű szivattyúkkal próbálják eltávolítani a vizet a városból. A román kormány döntése értelmében egyébként a körülbelül hetven földönfutóvá vált tuzlai családnak hamarosan ötszáz négyzetméteres telkeket utalnak ki, ahová az érintettek új házat építhetnek.

A pénzügyi tárca közölte: az idei árhullámsorozat miatt jelentősen romlanak Románia makrogazdasági mutatói: hat százalékról 5,7 százalékra szállítják majd le az ország idei várható gazdasági növekedését, és 1,7 milliárd euróval csökkentik a tervezett GDP-t. A román európai parlamenti megfigyelők intenzív lobbizásba fognak annak érdekében, hogy az árvíz sújtotta ország mihamarabb részesüljön az Európai Unió szolidaritási alapjából – jelentették be Bukarestben.

Budapest-Zugló Önkormányzat (1145 Budapest, Pétervárad u. 2.) Képviselő-testülete Vagyongazdálkodási, Településfejlesztési és Környezetvédelmi Bizottsága (továbbiakban: Kiíró) az alábbi ingatlanok tulajdonjogának értékesítését hirdeti meg.

Nyílt egyfordulós, közjegyző jelenlétében lefolytatott pályázati formában:

1. Budapest XIV., Öv u. - Dées u. által határolt, telekalakítással kialakuló építési telek leendő hrsz.: 31260/350, alapterület 758 m², kikiáltási ár 49 650 000 forint + 25% áfa bánatpénz : bruttó 2 500 000 forint
2. Budapest XIV., Öv u. 43. sz. alatt telekalakítással kialakuló építési telek leendő hrsz.: 39827/11, alapterület 1808 m², kikiáltási ár: 37 850 000 forint + 25% áfa bánatpénz: bruttó 2 500 000 forint.
3. Budapest XIV., Hungária krt. 170-172. alatti építési telek hrsz.: 31665, alapterület: 1536 m², kikiáltási ár: 103 300 000 forint + 25% áfa bánatpénz: bruttó 6 250 000 forint

Nyílt egyfordulós, közjegyző jelenléte mellett lefolytatott licitálásos formában:

1. Budapest XIV., Thököly út 100-2 kivett lakóház, udvar, gazdasági épület hrsz.: 31678/8, alapterület 906 m², kikiáltási ár: 55 000 000 forint + 25% áfa bánatpénz: bruttó 625 000 forint
2. Budapest XIV., Kövér Lajos u. 32/b. kivett beépítetlen terület hrsz.: 31877/2, kikiáltási ár: 37 000 000 forint + 25% áfa bánatpénz: bruttó 625 000 forint.

A pályázat-licit részletes feltételeit és az ingatlanok műszaki leírását tartalmazó kiírás ingatlanonként bruttó 10 000 forint vissza nem térítendő összeg ellenében vehető át ügyfélfogadási időben (H: 13.30-18.00, SZ: 8.15-16.30, P: 8.15-11.30) Budapest-Zugló Polgármesteri Hivatal 324-es irodájában. A kiírások ellenértéke a pénztári órákban fizethető be (Hétfő: 13.30-16.00., Szerda: 9.00-16.00., Péntek: 9.00-11.30.)

Pályázatok leadásának időpontja: 2005. október 19. 10.30
helye: Budapest-Zugló Polgármesteri Hivatala 324-es iroda.
A pályázatok értékelésének helye, ideje: 1145 Budapest Pétervárad u. 11–17. Házasságkötő terem, 2005. október 19. 11.00-tól

Licit helye, ideje: 1145 Budapest, Pétervárad u. 11–17. Házasságkötő terem, 2005. október 19. 12.00-tól

Az értékesítéssel kapcsolatban érdeklődni a 467-92-60-as telefonszámon Siba Györgyinél, vagy Vidó Ferencnél lehet.
A versenytárgyalás (pályázat-licit) részvételi feltételei:
- A kiírás megvásárlását és az ingatlanonként meghatározott mértékű bánatpénz befizetését igazoló bizonylatok (pénztár-bankbizonylat) Budapest-Zugló Polgármesteri Hivatala Vagyon- és Lakásgazdálkodási Osztály Vagyongazdálkodási csoport dolgozója által hitelesített másolatának bemutatása.
- A részvétel egyéb részletes feltételeit a kiírási dokumentáció tartalmazza.

Kiíró fenntartja azt a jogát, hogy érvényes ajánlatok esetén is eredménytelennek minősítse a Pályázatot-Licitet és egyetlen Ajánlattevővel se kössön szerződést.
A bánatpénz összegének befizetését az Önkormányzat Költségvetési elszámolási számlájára történő átutalással lehet teljesíteni. A helyezést el nem ért pályázók a bánatpénzt a pályázat-licitet követő napon indított banki utalással, a helyezettek pedig az adásvételi szerződés nyertes által történő aláírását követően kapják vissza, kamatmentesen.

A kárpótlásra jogosultat a volt tulajdonára az Önkormányzat által történő értékesítés során elővásárlási jog illeti meg. Felhívjuk mindazok figyelmét akik a meghirdetett ingatlanokkal kapcsolatban kárpótlásra kerültek, illetve jogosultak, bejelentésüket az elővásárlási jog gyakorlására vonatkozóan a versenytárgyalás kezdetéig tegyék meg, a bizonyító erejű okiratokat nyújtsák be. Határidőn túli bejelentést nem áll módunkban elfogadni.

A Kárpát-medence időjárása

Kelet felől nedves levegő érkezik a Kárpát-medence fölé. Ennek megfelelően a nyugati területeken várható több napsütés, másutt gyakrabban lesz erősen felhős az ég, keleten és a medence középső vidékein kisebb eső, zápor is előfordulhat, északkeleten zivatar is kialakulhat. Többnyire gyenge vagy mérsékelt lesz a légmozgás.

Vízhőmérséklet				*Városok időjárása*	
Duna	15-18 °C	Északi-ten.	10-18 °C	Budapest	20 °C
Tisza	14-18 °C	Balti-ten.	9-17 °C	Bécs	19 °C
Rába	13-16 °C	Atlanti-óc.	16-25 °C	Pozsony	19 °C
Balaton	17 °C	Adriai-ten.	22-23 °C	Kassa	19 °C
Velencei-tó	18 °C	Fekete-ten.	20-24 °C	Ungvár	20 °C
Tisza-tó	18 °C	Égei-ten.	22-26 °C	Kolozsvár	19 °C
Fertő-tó	16 °C	Földközi-t.	20-29 °C	Temesvár	22 °C
Szelidi-tó	16 °C	Vörös-ten.	28 °C	Zágráb	21 °C

Orvosmeteorológia: Fronthatás nem várható. Készítette:

Légnyomás: alig változik.

Hőmérsékleti szélsőértékek Magyarországon:

Min: -2.0 °C Debrecen 1906
Max 33.2 °C Túrkeve 1918

Csillagászati adatok

Napkelte	6.37
Napnyugta	18.32
Holdkelte	0.00
Holdnyugta	16.35

OMSZ
www.met.hu

Névnap

Ma **ADALBERT** nevű olvasóinkat köszöntjük névnapjuk alkalmából. Az **Adalbert** germán eredetű, jelentése: nemes fény.

Ezen a napon történt:

Megnyílt a budapesti Operaház, amelynek építését 1875-ben kezdték meg Ybl Miklós tervei alapján (1884). – Ferenc József magyar, Károly román és Sándor szerb király jelenlétében ünnepélyesen megnyitották az al-dunai Vaskapu csatornát (1896). – Berlinben aláírták a Németország, Olaszország és Japán közötti úgynevezett háromhatalmi szerződést (1940). – Lakiteleken a demokratikus ellenzék egyik csoportja új mozgalmat alapított Magyar Demokrata Fórum (MDF) néven (1987).

Ezen a napon született:

Amerigo Tot (Tóth Imre) magyar származású, Olaszországban élt szobrászművész (1909); – Erdős Géza Munkácsy-díjas festő (1910).

Ezen a napon halt meg:

André Kertész (Kertész András) Párizsban és Amerikában élt, magyar születésű fotóművész (1985); – Ruttkai Éva Kossuth-díjas színésznő, kiváló művész (1986). FORRÁS: MTI–SAB

Botrányos koncert Eszterházán

MUNKATÁRSUNKTÓL

Húsz jelen lévő értelmiségi írta alá azt a nyílt levelet, amelyben *Schiff András* és barátai hét végi, fertődi Haydn-koncertjének botrányos körülményei ellen tiltakoztak. „Műsoruk megismétlésével világhírű művészek mentették meg a hét végi botránytól Eszterházát, ők »kárpótolták« a díszteremből kiszorított közönséget" – nyilatkozta a Botrány Eszterházán címen szeptember 24-én kelt nyílt levélben *Esterházy Péter* és *Kertész Imre,* akik maguk is felléptek. „Az ünnepet azonban valakik el akarták rontani (…), az ország hírnevével sem törődve" – idéz laptársunk a levélből. Mint kiderült, a kastély gazdája, a Műemlékek Állami Gondnoksága (MÁG) statikai okokra hivatkozva megakadályozta, hogy valamennyi jegytulajdonos bemehessen a terjedelmes pódium mellett mindössze 70-80 négyzetméteresre szűkült díszterem nézőterére. Így a tízezer forintos jeggyel rendelkező kétszáz fős közönség egy része a szomszédos teremben rekedt. Schiff András a helyzet feloldására a kint maradtaknak különráadást adott.

A koncertszervező *Strém Kálmán* – mint azt korábban magunk is megírtuk – már hónapokkal ezelőtt elszámolási vitába keveredett a MÁG-gal, és a most történteket a bosszúhadjárat részének tekinti. A helyzet odáig fajult, hogy a hangverseny megtartása miatt *Bozóki András* kulturális miniszternek kellett utasítást adnia az állványok lebontására.

Megtámadott kiállítás

A rendező szerint nem szerepelt hamis mű a Munkácsy-tárlaton

Minden idők egyik legnépszerűbb kiállításának bizonyult a Magyar Nemzeti Galéria nézőszámrekordot döntő Munkácsy-tárlata. Az anyag egy részét hamarosan a békéscsabai Munkácsy Múzeumban láthatják az érdeklődők. Szerencsés esetben saját maguk ellenőrizhetik, mennyi igazságot tartalmaznak azok az állítások, amelyeket az Enigma folyóirat különszámában a galéria tárlatának, illetve az azon szereplő állítólag hamis műveknek szentelt Molnos Péter művészettörténész, s amelyeket Essünk neki Munkácsynak! című cikkében ismertetett tegnap a Népszabadság.

P. SZABÓ ERNŐ

Munkácsy Mihály: Leány a kútnál, 1874

Nem feltevésnek, inkább határozott kijelentésnek, sőt vádnak nevezhető a szakember több állítása, annál inkább is, mivel „az eredetiség hamis bélyegét" emlegeti több kiállított művel kapcsolatban is – a szókapcsolatok a közönség szándékos megtévesztésére utalnak. A folyóirat összeállítását ismertető cikk tegnapi megjelenése kisebbfajta földrengést okozott. *Boros Judit* művészettörténész, a Munkácsy-tárlat egyik rendezője úgy véli, alapjában nem baj, hogy *Molnos* tanulmányában problémákat vetett fel, az viszont igen, hogy egyértelmű állításokkal teszi ezt. „Egyetlen, alapvető tévedés az oka mindennek – fogalmaz –, hiszen mi nem életmű-kiállítást rendeztünk, hiszen még legalább tíz év kellene az egyébként alapos Végvári-monográfia minden állításának és az azóta felbukkant műveknek az elemzéséhez. A Munkácsy a nagyvilágban című tárlaton igyekeztünk minél több, a magyar közönség előtt ismeretlen művet is bemutatni – de nem az életművet. Tény, hogy a félreértésekhez az is hozzájárult, hogy a tárlattal egy időben jelent meg a nagy Munkácsy-album is, amely viszont minél több reprodukcióval igyekezett átfogni az életművet. Nem igaz az állítás, hogy olyan képek szerepeltek volna a tárlaton, amelyekről bebizonyosodott, hogy hamisítványok. Az is téves állítás, hogy az előkészítés időszakában nem adtunk vissza képet a tulajdonosának, ha felmerült a gyanú, hogy nem *Munkácsy* keze alól került ki."

Azt már nemcsak furcsának, de egyenesen bántónak tartja a Munkácsy-életműben szaktekintélynek számító művészettörténész, hogy kollégája azzal is megvádolta a galéria munkatársait, „nem nézik" a képeket, hiszen jó néhány, többek között a műkereskedelemben igen magas áron elkelt festmény „titkait" éppen Boros Judit elemzésének köszönhetően ismerhettük meg.

Bizonytalanságban a művészvilág

Tárgyalóasztalhoz kényszerítette a kultúrában kialakult áldatlan állapot tegnap a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületét (MAOE), a magyar művészeti szervezetek képviselőit, valamint a Nemzeti Kulturális Alapprogram (NKA) vezetőségét. A Harsányi László NKA-elnök részéről elhangzott engedményeket és ajánlatokat a szakma porhintésnek tartja.

MURAY GÁBOR

Információink szerint *Harsányi László* továbbra is ragaszkodik az NKA átalakításához, hiszen „elavult a rendszer", ráadásul évi huszonöt-harminc százalékkal nő a pályázók száma. A MAOE-ben tartott egyeztetésen elhangzott: az alapprogramot ismét alappá változtatnák, és bevezetnék a hároméves szerződéseket. A múlt hónapban sorozatosan megjelent szakmai tiltakozásoknak engedve az elnök lemondott a kollégiumi szerkezet megváltoztatásának igényéről, ugyanakkor az összeférhetetlenségre hivatkozva, egy bonyolult „mátrixrendszerben" gondolkodva gyakorlatilag kijátszhatóvá tenné a szakkollégiumi rendszert a pályázati döntések egy részében.

Kiderült: lesz NKA-ról szóló törvénymódosítás, amit még a költségvetés megszavazása előtt el is kell fogadni. A törvénymódosításban mindenképpen határozni akarnak az összeférhetetlenség kiszűréséről, ami a kulturális szervezetek szerint a szakmai döntéshozók hatalmát is csökkentené. Harsányi László elnök a végrehajtási utasításról szóló rendeletet fontosabbnak tartja a törvénymódosításnál: a rendelet előkészítését az NKA bizottsága végzi majd, amire az elnök ígérete szerint meghívják a szakmai szervezeteket is. Terveik között szerepel a jövő évi pályázati naptár nyilvánosságra hozatala november végéig, illetve a jelenlegi százhúsz napos pályázati átfutási idő hetven-nyolcvan napra csökkentése. Lényeges változtatás, hogy létrehozzák a kiemelt rendezvények kollégiumát is egymilliárd forintos kerettel, meghívásos pályázatokkal. A nevük elhallgatását kérő szervezeti vezetők úgy látják, Harsányi László NKA-elnök nem véletlenül időzítette az egyeztetés idejét tegnapra, hiszen a parlament kulturális bizottságának ellenőrző albizottsága ma hallgatja meg az NKA vezetőit az egyeztetés nélkül készített átalakítási tervezetről.

Ismeretes: a magyar művészeti szervezetek a hazai kultúrafinanszírozás összeomlása miatt szeptember 7-én levélben tiltakoztak. A negyven kulturális és művészi egyesület, szövetség, szakszervezet és társaság által jegyzett levélben arra kérték *Gyurcsány Ferencet,* hogy haladéktalanul szüntesse meg a hazai kultúrában tapasztalt méltatlan állapotot. Hangsúlyozták: „a kultúra támogatásának összeomlásával fenyegető állapotban a Nemzeti Kulturális Alapprogram összerűtlen átalakítása folyik" a művészeti területek illetékes szervezeteinek megkérdezése nélkül.

Magyar Nemzet előfizetői kártya

Kedves Olvasóink!

A **Magyar Nemzet** 1943-ban adott át előfizetőinek először igazolványt.
1988-ban ismét meglepte közönségét egy hasonló kivitelű dokumentummal.
Amikor két évvel ezelőtt megkérdeztük olvasóinkat, hogy megőrizték-e ezeket a papírokat, magunk is meglepődtünk azon, hogy hányan jelentkeztek, akik rendelkeztek eredeti igazolványokkal. Ez azt bizonyította, hogy nagyon sokan élnek közöttünk, akiknek többet jelent a **Magyar Nemzet** előfizetői közé tartozni, mint hogy naponta átolvassák lapunkat. A **Magyar Nemzet** előfizetőjének lenni egy közösséghez tartozást is kifejez.
2005-től lapunk kiadója ismét kibocsát előfizetői kártyát. A kártya formája és tartalma igazodik a kor követelményeihez.
Ez az előfizetői kártya ugyanis egyúttal kedvezményes vásárlásra is jogosít. A kártyával az Euro Discount Club emblémával ellátott üzletekben kaphatnak a kártyatulajdonosok 5–15% kedvezményt. Az elfogadóhelyek listáját megtalálhatják honlapunkon, és lapunk is folyamatosan közli a kedvezményt adó boltok listáját. Most csak ízelítőül néhány kártyaelfogadó cég ábécésorrendben: **Agip, Burger King, Domus áruház, Harmat Tisztító Kft., Vista utazási iroda.**
Két feltétele van, hogy Ön a **Magyar Nemzet** előfizetői kártya birtokosa legyen:

1. A kártyával járó nyilvántartást csak a kiadó végezheti, ezért a kártyát csak a kiadónál előfizető olvasóinknak tudjuk biztosítani. Ha eddig nem a kiadó csekkjén fizetett elő, a következő előfizetését már a lapban is megtalálható előfizetői szelvényen jelezze, és a továbbiakban kártyabirtokossá válik.
2. Az Euro Discount Club becslése alapján a kártyaelfogadó cégek által adott kedvezmények a kártyabirtokosoknak akár havi kettő–négyezer forint megtakarítást is eredményezhetnek. (Az összeg lehet több vagy kevesebb, hiszen ez függ a vásárlási szokásoktól.) Az anyagi megtakarítás lehetőségéből, illetve a kártya-előállítás költségeiből együttesen adódik, hogy csak azoknak az előfizetőknek tudjuk elküldeni a kártyát, akik **legalább féléves időtartamra fizetnek elő.**

2005-ben először augusztus végén kapják meg **Magyar Nemzet** előfizetői kártyájukat azok a kiadói előfizetők, akiknek legalább féléves előfizetésüket október 1-jétől esedékes meghosszabbítani.

Kedves Olvasóink!
Kérdéseikre szívesen válaszolnak ügyfélszolgálatunk munkatársai:
telefon: 06-1/413-15-47.

Előfizetői kártya

Ügyfélszolgálat:
Budapest VII.,
Wesselényi u. 8.
Telefon: 06-1/413-1547.

Levélcím:
Nemzet Kft. Terjesztés,
1450 Bp. 9, Pf. 74.

Telefon (napközben):
06-1/476-2176, 476-2199.

Kék szám:
06-40/200-581.

Üzenetrögzítő:
06-1/476-2113, 476-2198.

Fax:
06-1/476-2126.

E-mail:
terjesztes@magyarnemzet.hu

Sms:
06-30/311-6398
(normál díjas).

Kérjük, adja meg nevét, címét és az előfizetés időtartamát!

ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

	6 NAPRA 28%-os KEDVEZMÉNY	7 NAPRA 30%-os KEDVEZMÉNY
1/2 ÉV	❑ 15 960 Ft	❑ 19 032 Ft
ÉVES	❑ 31 920 Ft	❑ 38 064 Ft

MEGRENDELŐLAP

Alulírott ..... (név)
..... (irányítószám, helység)
..... (utca, tér)
..... (házszám) ..... (emelet, ajtó)
megrendelem a Magyar Nemzet című lapot
..... példányban.
Fizetés módja:
❑ csekk ❑ számlát kérek
❑ átutalás ❑ nem kérek

.....
(aláírás)

(Az újságot 2005. november 1-jétől kézbesítjük.)

Magyar Hírlap, 2005. április 7., csütörtök

Munkácsy-képek festék nélkül

TÁRLATOLGATÓ

Ma szinte kötelező feladatnak érzi egy turista, hogy a bebarangolt tájakat, városokat lefényképezze vagy kamerával rögzítse, és ezek alapján idézze fel az utazás legfontosabb eseményeit rokonainak, ismerőseinek. Munkácsy Mihály is valami ilyesmit tett akkor, amikor tanulmányfotókat készített festményeihez. A múlt század legnagyobb magyar festőjét olyan mítosz lengi körül ma is, hogy ezeket a fényképeket nézegetve kissé illúziórombolónak érezzük a tényt, hogy a művész nem emlékekből, illetve a műtermében modellekkel megrendezett jelenetekből merítette az ihletet, hanem egy-egy műtermi fotóból. Pedig az eset egyáltalán nem egyedi és még kevésbé elítélendő, hiszen olyan bonyolult történelmi jeleneteket festett meg Munkácsy, melyek kompozícióit másként meg sem teremthette volna.

Van egy másik, sokkal hétköznapibb magyarázata annak, hogy a fotót használta segítségként a művész, ez pedig a modellek magas napidíja. A most Szegeden, a Móra Ferenc Múzeumban látható

fényképekkel több mint száz év távlatából is fel tudjuk deríteni egy-egy híres Munkácsy-mű születésének folyamatát. Egy húszalakos csoportképet ismerünk a Krisztus Pilátus előtthöz, amely már érzékelteti a végleges mű tömeghatását. A beöltöztetett modelleket úgy állította be, mint egy színpadi rendező. A Golgotához két fotótanulmányt őriz a gyűjtemény: az egyiken a két vitatkozó írástudó, másikon a főalak jelenik meg. E modellfotó Munkácsyról készült: önmagát köttette a keresztfára, hogy átérezze a testi-lelki gyötrelmet.

A festő egyéb pózokban is szerette magát fotóztatni. Beöltözött például Rembrandt-korabeli ruhába vagy Othello jelmezét öltötte magára. A kor nagy műtermeiben fényképeztette le magát, illetve feleségét, Cecile-t. Hagyatéka őrzi

Munkácsy sokszor fotóról festett, és gondosan építette az imázsát – többek között a róla készíttetett fényképekkel

A. Braun, Dagron, Disderi, Mulnier, Fiorillo, Bouisset, Paul Nadar portréfotóit. A kiállítás anyagából kiderül, Munkácsy értette a korabeli imázsépítés minden fortélyát. A magyar festő láthatóan élvezte a sikert, rajongói csodálatát, amely nemcsak mint művésznek, de mint férfinak is szólt. Munkácsy arculattervezését leplezi le ez a fotóösszeállítás. Aki nem látja a festő önfeledt mosolyát az egyik amatőr felvételen, el sem hiszi, hogy egy életigenlő, vidám férfi készítette a Golgota vagy a Siralomház című mesterműveket. Pedig nincs ebben semmi különleges.

Szincsok György

Munkácsy és a fotográfia
Móra Ferenc Múzeum
(Szeged, Roosevelt tér 1–3.)
Látogatható április 17-ig hétfő kivételével minden nap 10–17 óráig

MUNKÁCSY – ADY F. MÚZEUM

Annusék elmennek Svájcig

A Magyar Atlétikai Szövetség (MASZ), igazodva a nemzetközi szövetség (IAAF) elvárásához, két-két évre tiltotta el Annus Adriánt és Fazekas Róbertet. A két versenyző nem adja fel, és miután a nemzetközi Sportdöntőbíróság (CAS) sem gondolta úgy, hogy vissza kellene adni nekik az olimpiai aranyat, a svájci legfelső bírósághoz fordulnak.

A hazai atlétikai szövetség úgy tett, ahogy Rábold Gusztáv elnök a múlt héten megjósolta: az IAAF kívánságának megfelelően a doppingolóknak kijáró két-két éves eltiltást szabta ki az olimpiáról kizárt két dobóatlétának, Annus Adriánnak és Fazekas Róbertnek. Az ősszel a szövetség fegyelmi bizottsága első fokon két-két évre büntette őket, de a fellebbviteli fórum Annust felmentette, Fazekas eltiltását megfelezte. A következmény: az IAAF az indokolatlannak tartott puhaságért beperelte a CAS-nál a magyar szövetséget. De eközben a CAS-nál folyt Annusék pere is, a két atléta ugyanis visszakövetelte athéni aranyérmét.

A Sportdöntőbíróság pénteken elutasította Annusék kérelmét, és ez késztette másodfokú határozatának felülbírálására a MASZ-t. […]senyzők elfogadták a hazai […]hogy szóvivőjük, Pál T. […]lta: nem várták el […] hogy a magyar szövetség több millió forintot kidobjon az IAAF-fel szembeni perében. Azt talán meg lehetne piszkálni, hogy miként vizsgáltak felül egy jogerős határozatot, de a szóvivő ezt mondta. „A CAS döntése megmutatta, hogy a sportban a jog egyirányú, csak a nagy szervezeteknek kedvez, szélmalomharc szembeszállni velük."

Kolláth György alkotmányjogász is kérdésesnek találta, hogy vajon hányszor lehet egy fegyelmi határozatot korrigálni, lesz-e a korrekció korrekciója, de valljuk be: voltak már ennél cifrább ügyek is a magyar sportjogban. Török Ferenc ügyvéd, a hazai Sport Állandó Választott Bíróság tagja elvileg elképzelhetőnek tartja, hogy a helyzet megváltozásával egy szervezet saját hatáskörben felülvizsgálja korábbi határozatát.

Tehát a sportban a jog egyirányú, vélik az atléták. De nem adják fel, továbbra is visszakövetelik aranyérmüket, ezért a sporton kívüli jogszolgáltatásban elmennek akármeddig, momentán a svájci legfelső bíróságig. Azért a svájciig, mert a CAS Lausanne-ban működik. Hogy van-e ennek értelme, majd kiderül. Kolláth György szerint a két atlétának esélye sincs, Török Ferenc pedig csak ezt mondta: a lelkiismeretükre van bízva, hogy megteszik-e ezt a lépést. kt

Egyenlített az Eger

A férfi vízilabda ob I rájátszásában az Eger és a Vasas második összecsapását az Eger nyerte 9:6-ra, Miután az alapszakaszban mindkét gárda egy-egy győzelmet aratott, s így egyformán 2-2 ponttal lépett tovább. A 8 pontig tartó playoff első meccsét szombaton a Vasas nyerte 9:6-ra. A harmadik mérkőzést vasárnap játsszák (15.30 óra, MTV) a Komjádi uszodában. A másik találkozón az alapszakaszban is kétszer győztes Honvéd 10:5-re verte a Szegedet, és két győzelemmel bejutott a döntőbe. *(mti)*

fotó: reuters – Heino Kalis

NADAL, AZ AGRESSZÍV SPANYOL. **A miami tornán döntős Rafael Nadal (képünkön) lelépte honfitársát, a Roland Garroson két éve győztes Juan Carlos Ferrerót a 340 ezer euró összdíjazású valenciai férfi tenisztorna 1. fordulójában. A 18 éves játékos – a 17. a hagyományos világranglistán – agresszíven támadott, és 57 perc alatt nyert 6:2, 6:1-re**

HÍREK. EREDMÉNYEK

Atlétika. Debrecen megpályázza a 2006-os félmaratoni világbajnokság megrendezését. A kiadási oldalon mintegy 650 ezer dollárral (120 millió forint) számolnak. Ebből 470 ezer dollárt (86 millió forint) az állami, illetve önkormányzati támogatás fedezne. A viadalra 350 versenyzőt (200 férfit, 150 nőt) várnak. *(mti)*

Autóversenyzés. Az 1998-ban és 1999-ben Forma–1-es világbajnok Mika Häkkinen jövő vasárnaptól újra Mercedesszel versenyez, de ezúttal a német túraautós bajnokságban, a DTM-ben indul. *(mti)*

Tenisz. Amelia Island, 585 ezer dollár, 1. forduló: Farina Elia (olasz, 12.)–Garbin (olasz) 6:4, 6:2. 2. forduló: Davenport (amerikai, 1.)–Brandi (Puerto Ricó-i) 6:4, 6:3, V. Williams (amerikai, 5.)–Sucha (szlovák) 6:0, 6:1. *(mti)*

Olimpia. A Magyar Úszószövetség elnöksége elfogadta a sportágra ezentúl érvényes megújított doppingszabályzatot, egyszersmind a testület tegnapi ülésén egyhangúlag támogatta, hogy Gyárfás Tamás, a MÚSZ elnöke megpályázza a Magyar Olimpiai Bizottság alelnöki tisztségét. *(mti)*

Súlyemelés. Életének 74. évében elhunyt Ecser Károly Európa-bajnok, olimpiai ötödik he[…]

MUNKÁCSY: KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT c. ÓRIÁSKÉPÉNEK RESTAURÁLÁSA

Szentkirályi Miklós

Műtárgyvédelem 25/1995

Összefoglalás: Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiájának időrendben első darabja, melyet 1881-ben mutatott be Párizs közönségének, 1995 februárjában utolsóként érkezett Debrecenbe. Kanadai tulajdonosa a képet 2001-ig adta kölcsön a restaurálás feltételével. A mű állapota ezt meg is kívánta, mely a következő munkafolyamatokat jelentette:

- Szakszerűen letekertük a festményt az utazóhengerről, a védőréteget eltávolítottuk.
- Elvégeztük a vászonhordozó és a húzószélek gondos konzerválását.
- Alapos festéstechnikai és rétegvizsgálatot végeztünk, melynek célja a Munkácsy által festett rétegek és a későbbi beavatkozások festék- és lakkrétegeinek egyértelmű elkülönítése.
- Minden nem egykorú réteget, tehát a felhalmozódott szennyeződéseket, besötétedett lakkréteget és átfestéseket eltávolítottunk. Ez természetesen a nagy felületeket fedő átfestéseket, valamint a különböző időből eredő nagyszámú retust is érintette. Az esztétikai helyreállítás kiindulópontjául az 1907-es tűzvészt követő állapotot tekintettük.
- A feltárt eredeti felület konzerválását, lakkozását követően az esztétikai helyreállítással fejeztük be a munkát.
- Végezetül megoldottuk a közel 30 m^2-es festmény mozgatását és elhelyezését a Déri Múzeum Munkácsy-termében az Ecce Homo és a Golgota mellé.

Történeti visszatekintés

A mintegy negyven alakot számláló hatalmas festménnyel 1881-ben készült el Munkácsy, mely az 1884-ben festett Golgotával együtt hatalmas diadalutat tett meg Európában (Párizs–Bécs–Budapest–Brüsszel–Amszterdam), majd 1886-ban áthajózott Amerikába[1]. A két festményt John Wanamaker vásárolta meg és Philadelphia melletti vidéki házába vitette. A festmények kalandos utazásai ezzel még nem értek véget: az 1889-es Párizsi Világkiállításon szerepelnek, 1893-ban Chicagóban, majd ismét a Wanamaker rezidencián, a Lindenhurstban helyezik el őket. 1907-ben tűzvész pusztította el a házat. A két nagyméretű képet csak úgy tudták kimenteni az égő házból, hogy levágták a keretéről és kitették a hóra. Később egy istállóban helyezték biztonságba. Az első nagy restaurálásra (dublírozás, a szélek kiegészítése) bizonyosan az itt szerzett sérülések miatt került sor.

1911-ben a két képet Wanamaker átvitte a Philadelphiában felépült új nagyáruházába, ahol nagyhéten és a húsvéti vásárok idején évente közszemlére tették őket. Ez a gyakori mozgatás a Golgota restaurálásakor szerzett tapasztalat tanulsága szerint sok javítást igénylő sérülést okozhatott a képeken[2].

1987-ben eladták az üzletházat, s a Sotheby's elárverezte a Wanamaker gyűjteményt, ahol több képpel együtt e kettő is kalapács alá került. Ezzel az útjaik el is váltak. Az Egyesült Államokban maradt a Golgota, Kanadába került a Krisztus Pilátus előtt.

Előzmények

Munkácsy Krisztus trilógiájának utoljára festett képe, az Ecce Homo az előző kettőhöz hasonlóan bejárta Európa nagyvárosait, Amerikát, végül Déri Frigyes birtokába jutott, ki Debrecen városára hagyományozta. A Krisztus Pilátus előtt és a Golgota John Vanamaker Philadelpiai gyűjteményének féltett kincse. Száz év elteltével a New York-i Sotheby's műkereskedőház árverési eseményéről Kereszty András 1988. február 27-én számolt be[3].

1. A festmény átvételi állapota – részlet
The painting's state at the time of reception – detail

2. Az előbbi részlet tisztítás után
The painting's detail after cleansing

„(Február 24., reggel 9 óra 45 perc.) Helyszín: a New York-i Sotheby's műkereskedőház (alapítva 1744-ben). A tömeg (meglehetősen felbundázva, felékszerezve, felaranymandzsettagombozva) sorban áll egy asztalnál, és a sor igen lassan haladt. Finom, diszkrét, fiatal nők vallatták egyenként a licitálni szándékozókat. Elkérhetném a jogosítványát? Tudna adni két nagyobb hitelkártyát? American Express, Visa, Master Card, Diners Club, ahogy óhajtja. Vásárolt műkincset a múlt esztendőben? Vett-e már műtárgyat a Sotheby's árverésén?... És egyszer csak ott van a két kép. A két Munkácsy. Az árverési terem falát takarták. Óriási, 28–30 négyzetméteres, garzonlakás alapterületű festmények. Ugyanazok, mint amiket a Nemzeti Galériában őriznek, és mégis mások, nagyobbak, teljesebbek. véglegesebbek. Két kép: Krisztus Pilátus előtt. Tekintettel a kép nagy méretére, új tulajdonosa három napot kap az elszállításra, mondja a kalapácsos. A terembe jön egy pálcás ember és mutatja a festményt. A fejek jobbra fordulnak. Nézik a Pilátust. A kikiálltási ár 15 ezer dollár... A kalapács 60 ezer dollárnál üt le, a teremben már senki sem akar továbbmenni, egy telefonon licitálóé a festmény... A Golgota kikiáltási ára is 15 ezer. A licit rövidebb, 47 500 dollárért a 204 es tárcsát mutató férfi tulajdona lesz..."

Három év múlva a Golgotát tulajdonosa Magyarországon helyezi letétbe, restaurálása után először a Magyar Nemzeti Múzeumban mutatják be, majd az Ecce Homo mellé állítják ki 1993 augusztusában[4].

1995 februárjában a Krisztus Pilátus előtt is megérkezik Debrecenbe[5].

A festmény állapota

A képet gondosan csomagolták, és hogy a festékréteg feltekerés miatt ne sérüljön, felületét gézzel ragasztották le. A ragasztóanyag vízzel könnyen leoldható volt, azonban komoly problémát jelentett, hogy a nedves közeg hatására a lakkréteg „beütött", kékfátyolosodott, és a számtalan mikro- és makrorepedés miatt opálosodott. Ez a jelenség lakkréteg regenerálással megszüntethető volt, mely eljárást a tisztítás feltárás előtt a kép teljes felületén elvégeztük. A kép felülete épnek tűnt, mely az erősen elsárgult, igen vastag lakkrétegnek köszönhető. Lumineszenciás és infravizsgálat eredménye már nem ilyen ép felületet rögzített: a kutatófeltárások is igazolták, hogy a Golgotához hasonlóan a többrendbeli szállítást, fel- és letekerést, a tűzvész következményeit és a nem mindig sikeres restaurálási próbálkozásokat megsínylette.

A kutatófeltárások adatai szerint felülete erősen szennyeződött, repedezett, színei „bedöglöttek" mely zavaró jelenségeket az egyre gyakrabban alkalmazott lakkbevonatokkal igyekeztek mérsékelni. Ezek a lakkrétegek egyenetlenül borítják a festményt, a világos részeknél kevesebb, míg a sötét tónusoknál olyan vastag réteget alkotnak, hogy vörösbarna szűrőként működnek, erősen torzítva az eredeti színeket.

Tovább vizsgálva a festményt, megállapítottuk, hogy az első nagy restaurálás, a megcsonkított szélek kiegészítése és a dublírozás a Golgotával egy időben készülhetett. Erre utalnak az azonos anyagok és eljárások. Ezt azért tartjuk fontosnak megemlíteni, mert a Golgota esetében ismertté vált, 40x40 cm-es, felületébe nyomódott négyzetháló itt is határozottan megjelent olyannyira, hogy a képet borító gézen is átsejlik, ugyanígy a számtalan hasadás és hiány javításainak nyoma. A sérült, retusált, illetve átfestett részeknél a gézen átvéreznek az alsó színek, mely nyomok arra utalnak, hogy anilinfestéket alkalmaztak. Ezek szerint számolnunk kellett a korábban alkalmazott radikális tisztítási kísérlet következményeivel, illetve nagy részének átfestésével.

3. A főpap-fej feltárás után
The head of the high priest following recovery

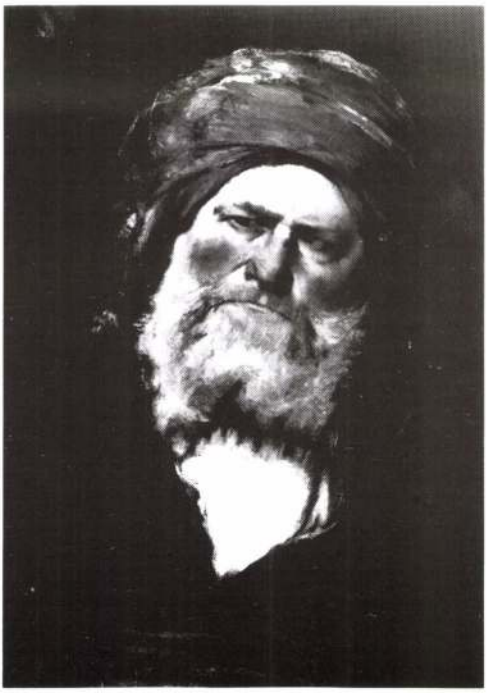

4. A főpap-fej restaurált állapota, a rekonstruált szakállal
The head of the high priest after restoration with the beard reconstructed

A restaurátor csoport

A Déri Múzeum igazgatója, Selmeczi László felkért, hogy szervezzem meg a monumentális, 417x636 cm-es festmény restaurálását, illetve az azt végző restaurátorcsoportot. A munka jellegét figyelembe véve a csoport három egységre tagolódott: a restaurálást ténylegesen végzők: Béres Erzsébet, Lente István és Szentkirályi Miklós festő-restaurátor művészek, a restaurálást segítők, a vizsgálatokat végzők: Vadnai Erika festő-restaurátor művész, Kriston László fizikus, egyetemi adjunktus, a munkafolyamatok dokumentálásával megbízottak: Szilágyi Sándor és Hasznos Zoltán, valamint ifj. Szilágyi Sándor konzervátor. A Déri Múzeum részéről Sz. Kürti Katalin áldozatos munkával és nagy szakértelemmel igazított el a művészettörténeti kérdésekben. A múzeum más munkatársai is szinte kivétel nélkül segítettek és biztattak. Hathatósan segítséget kaptunk a Magyar Restaurátorkamarát képviselő két szakértőtől: Pethe Károly és Boromisza Péter festő-restaurátor művészektől.

Közel két hónapos munkával elvégeztük a legszükségesebb konzerválásokat, folyamatosan kiértékeltük a vizsgálati eredményeket, és előkészítettük a festményt egy teljeskörű restaurálásra, mely további 4 hónap megfeszített munkát igényelt.

A vizsgálatok kiértékelése

A kutatófeltárások, a megfigyelések és a rétegvizsgálatok ereedményeit kiértékeltük, értelmeztük, és ezek alapján lépésről lépésre meghatároztuk a beavatkozások módszerét és szükséges mértékét. Mint minden restaurálásnál, itt is nagyon fontos kérdés volt, hogy mennyire ismerhetjük meg az eredeti állapotot. Hogy e kérdésre megnyugtató választ kapjunk, igyekeztünk meghatározni és elkülöníteni a természetes folyamatok, a rendeltetés és a későbbi beavatkozások okozta elváltoztatásokat. Például a bal szélen álló férfi kék köpenyéből vett minta keresztcsiszolatán jól látható a több rétegű lakk és a rétegek közötti lazúr is. A minta luminesszenciás vizsgálatánál legalább 5 eltérő lakkréteg kölünböztethető meg. Az alsó két lakkréteg felett egy vékony átfestés látható. Az eredeti réteg vastagsága 0,02–0,08 mm között váltakozik. A később felhordott rétegek vastagsága ezek többszöröse.

De különféle vizsgálati módszerek mellett ugyanolyan fontosnak tartottuk az egykorú dokumentumok tanulmányozását. E két módszer nagyszerűen kiegészítette egymást, és magyarázatul szolgált bizonyos megfigyelésekre.

Az első megfigyelések már jelezték az „aszfalt" jelenlétét, melyből későbbi rétegeken is bőven találtunk. Tehát egyértelműen restaurálások során is került a képre ebből a festékből. Tovább vizsgálva a festményt úgy ítéltük meg, hogy Munkácsy mértékletesen használta ezt az anyagot. Kortársa jegyezte fel, hogy palettáját kezébe véve gyakran mondta: „Sok bitűmöt kentem szét ezen, de csak hadd szidják a bitűmömet, mi értettük egymást"[7].

Sokszor és sokan vitatták, kutatták az „aszfalt" rejtélyét. Ezért is különös tekintettel voltunk a hatalmas festmény tisztításánál, hogy lokalizáljuk a bitumennel festett részeket, tanulmányozzuk a rétegfelépítéseket. Nem utolsó sorban azt, hogy okoz vagy okozott-e elváltozásokat ez az anyag. Megfigyeléseink szerint valószínű, hogy igaz Munkácsy kijelentése, „mi értettük egymást", ugyanis határozottan állíthatjuk, hogy a világos és a fehér színeknél mélytűzű barna aláfestést alkalmazott a művész. Ez az anyag nem vérzett át, nem ráncosította a felületet, más korábbi vizsgálatok eredményeihez hasonlóan.[8] De ugyanígy szinte változatlan frissességgel és stabilitással fennmaradtak a barna drukkerek, árnyékolások, melyek oly jellemzők e festményre, hogy valósággal meghatározzák szín és formavilágát.

A rétegvizsgálatok szerint megállapítható, hogy Munkácsy az egyes felületeket több igen vékony rétegben alakította. Tehát öt-hat alkalommal tért rá ismét a felületre. Krisztus fehér ruhájából vett minta keresztcsiszolatán alul vékony sötétbarna réteg látható, majd egyre

5. A bal szélen álló fiatal férfi kék köpenyéből vett minta keresztmetszetének mikroszkópos felvétele. Jól látható a többrétegű lakk, és a rétegek közti lazúrok.
Microscopic picture of the sample taken from the blue cloak of the young man standing on the left side. Several layers of varnish and glaze can be found

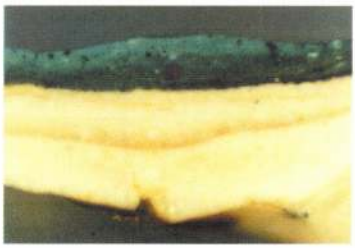

6. A bal szélen álló fiatal férfi köpenyéből vett minta tisztítás után. A felvételen jól látható a kétrétegű alapozás.
Sample taken from the cloak of the young man standing on the left side after cleaning. The ground consists of two layers.

7. Minta a középső pillér világos oldalából a lakkréteg eltávolítása után. A felső vékony, jól elkülöníthető réteg átfestés.
Sample from the light side of the central pillar following the removal of the varnish layer. The upper clearly distinguishable layer results from repainting.

8. Minta Krisztus ruhájának alsó részéből, tisztított, árnyékos felület. Jól kivehető az ecsethúzás nyoma. Az alsóbb rétegekben sötét szín található. Munkácsy erre festette fel még nedvesben a szinte tiszta ólomfehér réteget.
Sample from the lower section of Christ's cloth. Cleansed, shady surface. Marks of a brush stroke can be clearly seen. A darker color may be seen in the lower layers. Munkácsy covered this layer with almost clear lead white while it was still wet.

1. A templom főhajója a szentély restaurálása után
The main nave of the church following the restoration of the sanctuary

Mivel a sóutánpótlást a fal teljes keresztmetszetéből várhattuk, értelmetlen lett volna a kivonásukra gondolni. A szárazon maradt részek jó állapota bizonyítja, hogy ha nem bolygatjuk meg azokat, akkor hosszú ideig fennmaradhatnak a freskók. Ha azonban mégis kezelésre van szükség, csak olyan megoldások választhatók, amelyek nem akadályozzák a sók mozgását.

A mennyezeten - ahogy az várható is volt - nitrátok is találhatók, a talaj közelében pedig nátrium-klorid. Teljes sótérképet nem készítettünk, úgy véljük azonban, hogy ennyi ismeret már megbízható hátteret jelent a kezelések kiválasztásakor.

A festékek elváltozásai közül a szentély mennyezetén lévő kék elbarnulását sikerült megmagyarázni. Itt ugyanis párizsi kéket használtak, ez lúgos közegben (meszes vakolat + nedvesedés!) valóban megbarnul. /4/

A szentély mennyezetén a páralecsapódás okoz gondot. Az enyves festés mindenütt elvált, pereg, de csak ott hullik, ahol a beázások miatt sókivirágzások vannak. A mennyezet szerkezete: vasmerevítésű héjszerkezet salak és gipsz keverékével kiöntve. Nagyon vékony, gyenge hőszigetelő.

A templom szakaszos fűtése miatt, minden mise után megfigyelhető a festékhullás. A padokba épített elektromos fűtőtesteket 20 percig működtetik, ezalatt a hívek leheletétől páradússá vált levegő felszáll a hideg plafonra, ahol a nedvesség lecsapódik. A gipszet tartalmazó enyves festés és főleg a sok só reagál erre, állandó mozgásban van, és ezért folyamatosan veti le a festékréteget.

Tisztítás

A teljes falfelületet fél évszázados por, korom és pókháló borította. A porózus és sérülékeny felületről nem is olyan egyszerű ezeket eltávolítani.

A freskókat és az oldalfalat WISHAB radírszivaccsal (1) tisztítottuk meg. Kíméletes száraz tisztítási eljárás, mely valahogy nálunk nem terjedt el a falképrestaurálásban. A tárgyrestaurátor kollégák ismerik és használják ezt az eszközt. Nem újdonság pedig, magam az irodalomban egy 1956-os alkalmazást is találtam /5/, de nyilván nem ez a legrégebbi.

A szükségleteknek megfelelően váltogattuk a puha és a kemény változatot. A kemény szivacs nem túl „erős", ahogy a nevéből gondoltuk volna, a puha nem kíméletesebb. Egyszerűen más a hatásuk. Egyes helyeken ez tisztít jobban, más helyeken az. Egy ilyen komplex belső díszítésnél természetes, hogy négyzetméterről-négyzetméterre, színről-színre, technikáról technikára, más-más tulajdonságokat tapasztalunk. Az a félelmünk, hogy a kemény szivacs leradírozza a szekkós javításokat, megalapozatlannak bizonyult. Néha mintha a puhábbik „ragacsossága" veszélyesebbnek tűnt volna... Az egyes részeken történt próbatisztítások gyakran eltérő eredményt mutattak, ki tudja miért? Mindenesetre mi mindig a „sikeresebbet" választottuk!

A szivaccsal történt radírozás után egy enyhe szürkés fátyol maradt a felületen ami azonban teljesen homogén volt. Ezt már a tiszta víz is megbontotta, felületaktiváló hozzákeverésével pedig valószínűleg teljesen leszedhettük volna, de nem tettük. A nedves tisztítások ugyanis - minél radikálisabbak annál inkább – foltosodást okozhatnak. Ezeket a foltokat aztán retusálással szokás eltüntetni, vagy enyhíteni. Az történne tehát, hogy egy eddig érintetlen és ép felületet ezentúl fölöslegesen agyon kellene retusálnunk.

A szürke fátyol eltűnése semmi esztétikai nyereséggel nem járt volna, azt a kis tónuskülönbséget ugyanis egyszerűen lehetetlen érzékelni. A túltisztítás és következményei azonban egyértelműen károsak lettek volna. A megtartott fátylat kineveztük patinának – azt hiszem teljes joggal – és mivel fixálást ezeken a részeken egyébként sem terveztünk, megvan a lehetőség arra, hogy később ezt bárki eltávolíthassa.

11. A festmény retus előtt
The painting before retouching

12. Az elkészült kép
The restored painting

mányzatának illetékeseivel, és nem utolsó sorban az írott és elektronikus sajtóval. Több tucat újságcikk és TV adás számolt be rendszeresen munkánkról[15].

Talán a legfontosabb megemlítenünk, hogy a Déri Múzeum szervezésében restaurátori nyílt napok keretében többször láthatta Debrecen műértő közönsége restaurálás közben Munkácsy híres alkotását[16].

Átszállítás és felszerelés a Munkácsy terembe

A festmény restaurálását Debrecenben a Múzeum utca 4. szám alatt a volt Nemzeti Bank épületében végeztük. Befejezés után nem kis bravúrral történt az átszállítás a végleges helyére, de lássuk a szemtanú beszámolóját[17]. „Nem erre képezték ki a kollégákat, de csak megbírkózunk a szokatlan feladattal... Örömmel jöttünk segíteni – mondja Rocskó Aladár tűzoltó őrnagy, miközben hét társát látja el instrukciókkal. A restaurált, feltekert kép, a Krisztus Pilátus előtt („talapzatával"együtt vagy három mázsát nyom) már a levegőben úszik a múzeum első emeleti ablaka felé. Ugyanis a Kanadában készült aranyozott díszkerettel együtt 453x674 cm-es alkotást csak a tűzoltók emelőberendezései juttathatták „testvérei mellé..."

Világpremier Debrecenben

A hat hónapos munka tervek szerinti ütemezésben elkészült, és 1995. augusztus 26-án szombaton először volt látható együtt a Krisztus trilógia[18]. A restaurátorcsoport ezt megelőzően már befejezte munkáját, a restaurálást kísérő dokumentációval együtt átadta azt a Déri Múzeum Igazgatójának. Az ezt követő események már az ünnepélyes átadáson történtek, melyről a tudósító így számol be[19]. „Ez a nap nem csak Debrecennek, hanem egész Magyarországnak nagy ünnepe – egyebek között ezt mondta tegnap Debrecenben a Déri Múzeum előtti téren Göncz Árpád köztársasági elnök, aki átadta a Munkácsy teremben elhelyezett alkotást, a Krisztus Pilátus előtt című festményt. Ezzel teljessé válik Munkácsy Mihály Krisztus trilógiájának hazai, debreceni jelenléte, együtt látható az Ecce Homo, a Golgota, és a Krisztus Pilátus előtt.

Göncz Árpád az avatáson hangsúlyozta: Munkácsy trillógiája a világ kultúrájának közkincse... A köztársasági elnök – jelképesen – a nemzetnek adta át a festményeket."

JEGYZETEK

1. Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály Krisztus trilógiája, Gondolat, Budapest, 1989. pp. 8–9.
2. Szentkirályi Miklós: Munkácsy Mihály Golgota c. festményének restaurálása, Műtárgyvédelem MNM, 1993. 22. sz. pp 79–83.
3. Kereszty András: Mennyit ér Munkácsy Mihály? Népszabadság, 1988. február 27.
4. Oláh Tibor: Hazakerült Munkácsy Golgotája, Hajdú-Bihari Napló, 1992. okt. 31.
   Sz. Kürti Katalin: Újra itthon Munkácsy Golgota c. festménye, Múzeumi Hírlevél, 1993. 4. sz. 96–97.
   Nagy Tünde: Egy kinccsel több a Déri Múzeumban, Hajdú Bihari Napló, 1993. aug. 4.
5. Munkácsy Debrecenben, Magyar Nemzet, Oláh Tibor, 1995. február 4.
6. Szenkirályi Miklós: Munkácsy Mihály Golgota c. festményének restaurálása, Műtárgyvédelem, 1993. 22. sz. pp 81–82., 90.

7. Malonyai Dezső: Munkácsy Mihály élete és munkái, Budapest, 1898, pp 220.
8. Erdőhalmi–Török K.; Kissné Bendefy M.: Microscopic Investigations of 19th century darkened painting samples, ICOM Committee for Conservation Preprints, Dresden 1990.
9. Fritz von Uhde: Munkácsy Mihályról, Új Idők, 1911. I. kötet, pp 249–251.
10. Munkácsy Mihály válogatott levelei, Budapest, 1952.
11. Szenkirályi Miklós: A Golgota restaurálása, Nemzetközi Tudományos Emlékülés, Debrecen, 1994. március 8–9. pp 105–108.
12. Szenkirályi Miklós: Munkácsy Mihály Golgota c. festményének restaurálása, Műtárgyvédelem MNM, 1993. 22. sz. pp 82.
15. Nagy Tünde: Három festmény történelmi találkozója, Hajdú-Bihari Napló, 1995. június 20.
A Krisztus trilógia világpremierje, Fejér Megyei Hírlap, 1995. augusztus 1.
16. N. T.: „Főpróba" a világpremiert megelőzően, Hajdú-Bihari Napló, 1995. június 30.
Nagy Tünde: Ha ezt Munkácsy láthatná...!. Hajdú-Bihari Napló, 1995 július 3.
17. N. T.: Még Munkácsy sem látta így együtt, Hajdú-Bihari Napló, 1995. augusztus 16.
Kiegészült a trilógia, Hajdú Bihari Napló, 1995. augusztus 16.
Oláh Tibor: Munkácsy-díjas Munkácsy-restaurátor, Hajdú-Bihari Napló, 1995. augusztus 17.
18. S. T.: Először látható együtt, Magyar Hírlap, 1995. augusztus 26.
Együtt látható a Munkácsy-trilógia, Zalai Hírlap, 1995. augusztus 26.
Niedzielsky K.: Világpremier Debrecenben, Hétvégi Hírlap Magazin, 1995. augusztus 26.
Együtt a Munkácsy trilógia, Népújság–Maros Megyei Napilap, 1995. augusztus 29.
19. A Munkácsy trilógia Debrecenben, Népszabadság, 1995. augusztus 29.

THE RESTORATION OF MUNKÁCSY'S MONUMENTAL PAINTING "CHRIST IN FRONT OF PILATE"

Abstracts: This painting is one part of the "Christ Trilogy" painted by Mihály Munkácsy. Of the three pictures, it was the first to be finished and was exhibited in Paris in 1881. It was brought last to the city of Debrecen (Hungary), in February 1995. Its Canadian owner lent the picture until 2001 on the condition that it would be restored here. This desire was completely justified by the state of the painting, therefore the following working procedure was implemented:

- The painting was unrolled by experts from the cylinder used in its transport and the protective layer was removed.
- The supporting canvas and stretching edges were carefully conserved.
- The painting technique as well as layer structure were studied in detail in order to unambiguously separate original strata created by Munkácsy from the layers of paint and varnish added during subsequent modifications.
- All layers that were recognized as non-synchronous with the original painting (deposits of dirt, darkened layers of varnish and secondary painting) were removed. This work, naturally, also affected the repainting of large surfaces as well as the great number of retouched spots originating from different periods. The state of the painting following the devastating conflagration of 1907 was considered the starting point for aesthetic restoration.
- Following the conservation and varnishing of exposed original surfaces, the work ended with aesthetic restoration.

- Finally, the problem of moving and placing this approximately 30 m^2 painting was resolved. It is currently on exhibit in the Munkácsy Hall of the Déri Museum in Debrecen next to the two other pictures from the trilogy entitled Ecce Homo and Golgota respectively.

Szerző címe/Author's address:
Szentkirályi Miklós festő-restaurátor művész/painting restorer
Szépművészeti Múzeum/Museum of Fine Arts
1146 Budapest, Dózsa Gy. út 141.

rétegek számára is hozzáférhetővé tette a divat követését. Rövidesen mindenki ruhatárában megtalálható lett egy-két divatos holmi.

A szegediek az ünnepi öltözködésben sokáig a paraszt- és a polgári viselet elemeit használták tovább. A századforduló idején a szegedi belváros szinte minden utcájában létezett egy vagy több ruhakészítő szalon, de a külvárost is behálózták a kisebb-nagyobb szabóságok – sok száz iparosnak munkát és megélhetést biztosítva. A szabó szakmán belül különböző kategóriák léteztek: voltak úri szabók, készruhakészítők, vásározó szabók, egyenruha készítők, gyári konfekciósok, divatszűcsük és papi szabók is. Napjainkban a szabóságok hanyatlásának, megszűnésének lehetünk tanúi. Az emberek a nagyáruházakban vásárolnak és a kevés megrendelő nem képes eltartani a magas rezsiköltséggel működő üzleteket. A csekély tőkével rendelkező szabók manapság inkább csak ruhajavításokra vállalkoznak.

A most készülő kiállítás anyagát Katkóné Bagi Éva az 1880-tól 1980-ig tartó időszakból válogatta. E száz esztendő viseleteinek bemutatásával szeretné megismertetni a szegedi divatirányzatok fontosabb állomásait a díszmagyartól a miniszoknyáig.

M. K.

Vándorkiállítások

Munkácsy Szegeden

Móra Ferenc Múzeum

2006. május 12. – július 2.

Tízezreket várnak a Móra Ferenc Múzeum Munkácsy-kiállítására. A tárlat rendezői ígérik, nem mindennapi élményben lesz részük a festészet szerelmeseinek. A kiállításnak helyt adó díszterem egészen átalakult, a lehető legmodernebb, a XXI. század elvárásainak megfelelő világítástechnikának köszönhetően világszínvonalú rendezéssel szembesülhetnek majd az érdeklődők.

Munkácsy: Apa születésnapja. (Pákh Imre gyűjteménye, New York.)

Munkácsy: Ásító inas. (Pákh Imre gyűjteménye, New York.)

Munkácsy Mihály festményei szétszóródtak a nagyvilágban. *Pákh Imre,* az Amerikában élő magyar műgyűjtő kezdte el a szinte reménytelennek tűnő vállalkozást, az életmű egybegyűjtését. Célul tűzte ki, hogy minél több a műkincsforgalomban lévő Munkácsy-képet szerezzen meg. A szegedi kiállítás törzsanyagát Pákh Imre huszonnyolc darabos kollekciója képezi. A Pákh-gyűjtemény részeként találkozhatnak például a látogatók a Munkácsy inas élményei alapján 1869-ben készült *Ásító inas* című festménnyel, amelyet hosszú évtizedek után láthat Magyarországon a nagyközönség.

Mindezen túlmenően látható a Magyar Nemzeti Galéria nyolc festménye, köztük a *Siralomház* című világhírű műhöz készült tanulmányok, a *Krisztus Pilátus előtt* és a *Golgota* redukciója, illetve az *Ecce Homo* vázlata. A békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum négy, a Munkácsy Emlékház két képpel járul hozzá a tárlat sikeréhez. A szegedi Móra Ferenc Múzeum a maga gyűjteményéből – a kiállítás keretében – a *Honfoglalás* és a *Lány tálcával* című alkotásokat bocsátja közszemlére.

Nagy Imre művészettörténész, a tárlat rendezője szerint „az sem csalódik, aki Munkácsy érzékeny, a személyiségjegyek visszaadásában is jeleskedő portréira vagy egyszerűségükben is lenyűgöző tájképeire kíváncsi. Kijelenthetjük: egyszeri és soha vissza nem térő alkalom, hogy Szeged városában Munkácsy Mihály munkásságát ezeken a műveken keresztül megismerjük."

A Móra Ferenc Múzeum munkatársai arra számítanak, hogy hatalmas lesz az érdeklődés a legismertebb magyar festő sze-

gedi kiállításán. Ennek megfelelően 24 ezer jegyet rendeltek előzetesen a nyomdától. Több mint 10 ezer szórólap készült. Szintén a tárlat népszerűsítését szolgálja, hogy ötven helyi busz hátsó üvegén helyezték el a Munkácsy-kiállításra csalogató plakátokat.

BÉKÉSCSABA

„Új utakon Munkácsy nyomában – Szóval és képpel Munkácsy-díjas művészeinkről"

Sorozatunk következő előadásán bemutattuk *Ruzicskay György* festőművész, grafikust (Munkácsy-díjas, Érdemes és Kiváló művész) és a neki emléket állító szarvasi múzeumot.

A Ruzicskay György képeiből válogatott kamara-kiállítás a Munkácsy Mihály Emlékház Kistermében 2006. május 18. és augusztus 18. között látható.

Mészáros Zsuzsanna

DEBRECEN

Múltunk a kutak tükrében

Régészeti kiállítás a Kölcsey Művelődési Központ helyén végzett feltárásról

Déri Múzeum

2006. május 5 – október 29.

A Déri Múzeum Régészeti Osztálya 2004. július 14. és augusztus 15. között törvény adta jogával élve régészeti felügyeletet gyakorolt a régi Kölcsey Ferenc Művelődési Központ bontásakor, és az új kulturális és konferenciaközpont kivitelezésekor. Amikor bizonyossá vált, hogy a területen régészeti jelenségek találhatóak, akkor még az építését megelőzően, 2004. augusztus 16. és november 30. között *Szolnoki László* és *Ringer István* régészek vezetésével 5.351 m²-en feltárás kezdődött. Az ásatás során a Déri Múzeum szakembereinek lehetőségük nyílt a régi Paptava, illetve Füvészkert pontos helyének megismerésére, valamint a tó partján előkerült objektumok és leletek szakszerű megmentésére.

Amint ez a kiállítás 2006. október 29-én véget ér a Déri Múzeumban, rögtön országos körútra indul. Ezután reményeink szerint a legnagyobb és legszebb kútrekonstrukciók végleges helye az új Kölcsey Központ lesz, amelyről már tárgyalásokat kezdeményeztünk az üzemeltetőkkel.

A több hónapos kutatómunka folyamán túlnyomó részt kutakat, valamint mélyebben fekvő gödröket, árkokat és házalapokat tártak fel a régészek. Mindezen objektumtípusok közül a különböző korokból megmaradt kutak voltak azok, amelyek a legjobban megőrizték a régmúlt emlékeit. A kiállítás ötletét is ezen objektumok, valamint az ásatás során tapasztalt hatalmas érdeklődés adta, amelynek a rendezést és kivitelezését a fentebb említett két régész – Szolnoki László és Ringer István – mellett *Balogh Csaba* grafikus koordinálta.

A kiállítás létrejötte számos szakember munkájának, továbbá a Nemzeti Kulturális Alapprogramnak és néhány debreceni illetőségű cég támogatásának köszönhető.

A kiállításban a kutak fejlődési sorrendje egy időösvényt képez, amelyen keresztül a látogató korszakonként megismerheti a különböző kútszerkezeteket, valamint az ehhez kapcsolódó gazdag leletanyagot, vagyis a mindennapi életet egy őskori településtől kezdődően az újkori Debrecennel bezárólag.

A kiállítás öt egységre bontható, amelyek közül a legjelentősebb a középkori Debrecen emlékei. Ez igényelte a kiállításban a legnagyobb bemutatóteret és méreteiben a legnagyobb kútrekonstrukciókat is, éppen ezért a középkorban itt állt Mesterfalvára és leleteire megkülönböztetett figyelmet szenteltek a kiállítás készítői.

Feltárás a régi Művelődési Ház helyén: A kiállítótérbe lépve megismerhetjük a kiállítás szándékát és a feltárás részleteit egy rövid bevezető keretében.

Kora rézkor: A következő egységben egy őskori, földbe ásott kút a leleteivel, valamint az egykor a Füvészkert helyén elterülő Paptava kerül bemutatásra, amellyel megkezdődik az időutazás.

Római császárkor (szarmaták): Továbbhaladva egy római korban élt népesség vesszőfonatos kútját találja a látogató, amelyet élethűen és újszerűen lehet megtekinteni.

Középkor: A szarmaták időszaka után kerül kibontásra Debrecen egyik középkori települése: Mesterfalva, amelynek mindennapi életét egy maketten, két kútrekonstrukción (egy faszerkezetes és egy hordóbéléses kút), továbbá négy mesterség (famegmunkálás, fazekasság, húsfeldolgozás, bőrművesség) leletanyagán keresztül lehet megismerni.

Újkor: Az utolsó részben következik az újkori Debrecen, két jellemző kúttípussal, egy 18–19. századi bödönkúttal és egy 19. századi téglabéléses kúttal, amelyeket az eredeti anyagaiból építettek fel.

A kiállításban az értelmezést rövid magyarázó szövegekkel, fényképekkel, térképekkel, ábrákkal és rajzokkal igyekszenek segíteni a rendezők, valamint ehhez kapcsolódóan egy rövid, ismeretterjesztő kiadvány is megjelent, amelyben a régészek részletesebben szólnak az egyes korszakok kútjairól és a késő középkori–kora újkori Debrecen mindennapjairól.

A kiállítás legnagyobb jelentősége, ugyanakkor legfontosabb célja az, hogy első ízben legyen látható a debreceni polgárok és a városba látogató turisták számára a talpunk alatt megbújó múlt, Debrecen történelme egy régészeti feltárás segítségével. Mindemellett tárlatvezetéssel, múzeumpedagógiai (pl. „mini ásatással", „restaurátori munkával") és számos közművelődési programokkal segítik a múzeumban dolgozó szakemberek a könnyebb megértést.

A feltárásról várhatóan 2008-ban fog megjelenni a több szakcikket tartalmazó, főleg a középkori és újkori Debrecen életével is foglalkozó monografikus kötet, illetve az ásatás során talált leletekről szóló katalógusrész.

Tenisz. A selejtező első fordulójában kiesett Czink Melinda a 6,5 millió dollár összdíjazású miami tornán, 6:0, 6:3-ra kapott ki a horvát Talajától. *(mti)*

2005 a futás éve

Nem szégyen a futás, és még hasznos is – ezt vallja a legnagyobb hazai futóversenyeket szervező Budapest Sportiroda, s egész sokan egyet is értenek vele, hiszen tavaly több mint hetvenezren álltak rajthoz a különböző eseményeken. A vállalkozás 2005-öt a futás évének nevezte el, s az a célja, hogy az immár huszonhét versenyből álló naptárban százezernél is többen ikszeljék be az időpontokat. Az idén huszadszor rendezik meg a Matáv-Vivicittá városvédő futást, a Nike Budapest nemzetközi félmaratonit és a Plus Budapest nemzetközi maratoni és futófesztivált, az idei sort április 16-án a Vivicittá előtti reggeli futás nyitja, s november végén a Balaton maratonnal zárul. *(mh)*

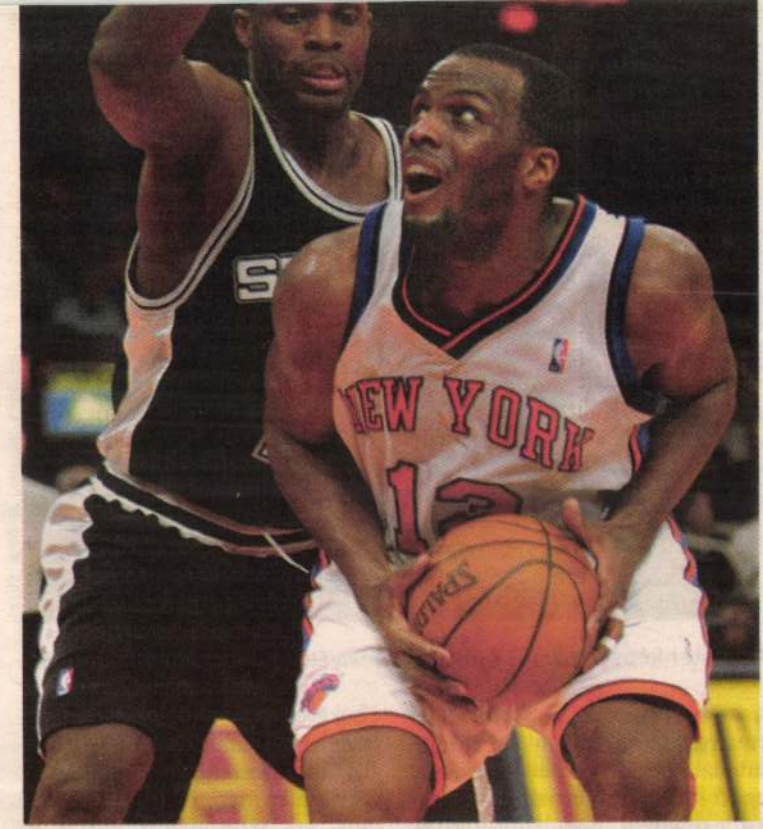

fotó: reuters – Ray Stubblebine

DUNCAN NÉLKÜL NEM MEGY. Kidőlt a San Antonió-i NBA-sztár, Tim Duncan, s nélküle ki is kapott a Spurs a New York Knickstől 88:75-re. Képünkön Rose dobna, ha Nazr Mohammed engedné

Tehát van nyereség, csak nem annyi, egészen pontosan most 12,4 millió font – egy font 353 forint –, míg tavaly 26,8 millió volt.

A nyereségcsökkenés a korábbinál kisebb televíziós bevételekre és a megnövekedett kiadásokra vezethető vissza. A Premier League új, hároméves tévés szerződése már nem olyan kedvező. mint korábban – Európában szinte mindenhol telítődött a tévés piac futballal, tehát csökkennek a jogdíjak –, és a Manchester Unitednek a Bajnokok Ligája marketingbevételeiből is kevesebb jár ebben az idényben, mert csak a harmadik helyen végzett a bajnokságban.

Ráadásul a következő mérleg sem alakul olyan szépen, mint remélték a tulajdonosok, hiszen a csapat két héttel ezelőtt kiesett a BL nyolcaddöntőjében a Milannal szemben, és az angol bajnoki tabellán is a második helyen áll 11 ponttal lemaradva a Chelsea mögött.

A kiadási oldalon ott van Wayne Rooney szerződtetése 27 millió fontért, valamint a holland csatár, Ruud van Nistelrooy és az edző, Alex Ferguson szerződéstarthatná, hogy el kellene küldeni az edzőt, David Gill igazgató mondott is valami olyasmit, hogy tényleg, egy Fergusont is ki lehet rúgni, de rögtön hozzátette jól érthetően: a klubfőnökség még csak nem is gondolkozik ezen. A 63 éves, 1986 óta egyfolytában manchesteri edző Ferguson is azt mondta, hogy még nem gondolkozott el azon, mikor kellene abbahagyni.

Jól elvannak hát, kérdés, hogyan lehet sikeresebbé tenni a csapatot és a pénzügyeket. Egyik megoldás, hogy előbb-utóbb megegyeznek a befektetni kívánó, de üzleti terveiben néhány túl merész elképzelést is felvázoló amerikai milliárdossal, Malcolm Glazerrel, és örülnek a 800 millió fontos tőkeemelésnek, a másik, hogy átírják a futball szabályait.

Legalábbis a BL-ét szeretnék, David Gill ugyanis azzal állt elő, hogy a nagy csapatok védelmében a legjobb 16 között be kellene vezetni a kieméléses rendszert, mert milyen hülyeség az, ha a sorsolás miatt például a negyeddöntőben játsszák le a döntőt.

Vagy ha a Manchester United beleszalad a Milanba. *(mh)*

Munkácsy-képek a szélrózsa minden irányából

MAGYAR HÍRLAP 2005 május 23.

Akár a mai sztárkultusz korai előfutárának is tekinthetjük a Párizsban reprezentáló magyar festőfejedelmet. Munkácsy Mihály asztalosinasból küzdötte fel magát a világhírig, így saját tapasztalatából tudta, hogy a siker érdekében nemcsak dolgozni muszáj kőkeményen, hanem reklámozni is kell az életművet. A párizsi palotájában adott estélyein szmokingot öltött, a Bois de Boulogne sétányain a lovát ugratta, itthon díszmagyarosan fogadta a szülőföld hódolatát. Hogy a folytonos munka és önmenedzselés közben meghasonlott lelkileg, az is kiválóan beleillik napjaink sztárcsináló képletébe.

forrás: Magyar Nemzeti Galéria

A Ballada és a Húsvéti locsolkodás. A mester képei mellett Munkácsy-ereklyéket is láthatunk holnaptól

Munkácsy modernebb, mint valaha. Ezt szeretnék bizonyítani festészetével is a Magyar Nemzeti Galéria munkatársai a holnap nyíló tárlattal: a világ minden tájáról mintegy másfél száz művét gyűjtötték össze – világhírű közgyűjteményekből és magánkollekciókból –, köztük számos olyat, amelyet eddig még sohasem láthattak sem a szakemberek, sem a laikusok. Ilyen például a New York-i Metropolitan Múzeumból a Két család (A szalonban) című kompozíció, amely először vendégszerepel Budapesten, de a legfrissebb sikersztori a moszkvai Puskin Múzeumból a Virágrendezés zsánerképének kölcsönzése, illetve egy fontos tanulmány a Mozart halálához. A tárlat létrejöttét segítő külföldi intézmények sorából a düsseldorfi, a hamburgi, a wuppertali és a bukaresti múzeumokat említhetjük, a hazaiak közül pedig a debreceni, a szegedi és a békéscsabai hozzájárulását. Debrecenben marad a Krisztus-trilógia, Budapesten ezek redukcióit, vagyis feles méreteit állítják ki, számos, raktáron őrzött vázlat és előkép kíséretében.

A debreceni Déri múzeumban kiállított Golgota amerikai–magyar tulajdonosa, Pákh Imre sokrétű szerepet vállalt a reprezentatív nemzetközi tárlat szervezésében – Bakó Zsuzsa és Boros Judit művészettörténészek mellett. A festmények és grafikák mellett korabeli fotók, írásos és Munkácsy-ereklyék teszik teljessé az összképet. A tárlat laza kronológia sorrendben vonultatja fel az életművet – a korai biedermeier portréktól zsánerjeleneteken és realista kompozíciókon, valamint szalonképeken át szimbolista tájakig, monumentális állami megrendelésekig. A képek kétharmada érkezik külföldről. De a kiállítás szervezői teljességre eleve nem törekedhettek, hiszen a hatalmas életmű még azon melegében, Munkácsy műtermi állványáról elkerült a szélrózsa minden irányába.

Wagner István

Munkácsy a nagyvilágban
Magyar Nemzeti Galéria
Látogatható július 31-ig, hétfő kivételével 10–18 óráig

MUNKÁCSY MIHÁLY

Népszabadság

A Golgota kálváriája

Texasba kerül a Munkácsy-trilógia egyik darabja?

Munkácsy Mihály: Golgota (részlet). Ezért kér egymillió dollárt Julian Beck

Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát és hozzáállását, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak a festmény tulajdonosa, Julian Beck. Hozzátette: már évekkel ezelőtt közölte az illetékesekkel, hogy egymillió dollárért hajlandó megválni a képtől. Állítása szerint azért várt mostanáig, mert úgy érezte, komolyan gondolják Magyarországon a festmény megvásárlását és vételárának összegyűjtését.

New York-i Sotheby's műkereskedőház, 1988. február 24.: Ezen a napon bocsátották árverésre a Munkácsy-trilógia két festményét, amelyeknek a kikiáltási ára 15-15 ezer dollár volt. A Krisztus Pilátus előtt 60 ezer dollárért kelt el. A Golgotát 47 ezer 500 dollárért vásárolta meg a magyar származású Julian Beck, a Madison sugárúti Pannónia Galéria tulajdonosa.

– A Golgota a lehető legvéresebb történet. Értékén pillanatnyilag eladhatatlan – nyilatkozta a Népszabadság washingtoni tudósítójának az árverést követően Beck. – Elteszem... Tizenhárom év múlva ismét aukcióra viszem a Golgotát. Ez egymillió dolláros kép. Egyszer majd csak megkapom érte az árát.

Három évvel később mégiscsak Magyarországra került a Golgota annak a letéti szerződésnek köszönhetően, amit a kép tulajdonosa a Magyar Nemzeti Múzeummal kötött. A festmény azóta is a debreceni Déri Múzeumban látható, habár a szerződés 2000. december 31-én lejárt. Igaz, a záradék szerint további öt évig, 2006. január elsejéig őrzi a Déri Múzeum a Golgotát, ahonnan azonban a tulajdonos bármikor elviheti.

Múltak az évek. Ez idő alatt a Golgotát az állam pénzén restaurálták négy szakember és számos segítő közreműködésével. Az ingyen letétbe helyezett festménynek a Déri Múzeum biztosította térítésmentesen a tárolást, a fűtést és az őrzést. Ezen idő alatt a Krisztus Pilátus előtt is hazakerült, így a harmadik, Ecce Homo című képpel együtt a teljes trilógiát láthatta a közönség, amely felbecsülhetetlen értéke a magyar kultúrtörténetnek is.

„Nagy szégyen lenne Magyarország számára, ha a Golgotát nem tudnánk megvásárolni – írta 2000. július 23-án kelt levelében a tulajdonosnak dr. Selmeczi László, a Hajdú-Bihari megyei múzeum igazgatója. – Amennyiben mégsem sikerülne a Golgotát az ismert feltételek mellett Magyarországon tartani, természetesen – bár fájó szívvel – gondoskodni fogunk vállalt kötelezettségeinknek megfelelően a kép visszaszállításáról."

Tavaly lejárt a tizenhárom év. – A New York-i Sotheby's céget bíztam meg ekkor a festmény eladásával – mondta el lapunknak Julian Beck. – De úgy, hogy ne árverésen keresztül értékesítsék a képet. Selmeczi úr ekkor bejelentette, hogy őket is érdekelné a festmény megvásárlása. Én Láyer Józseffel, a Hajdú-Bihar megyei önkormányzati közgyűlés elnökével tárgyaltam. Úgy tapasztaltam, komolyan gondolják a kép megvételét és az egymillió dollár összegyűjtését. Ezért vártam.

A parlamentben interpelláció hangzott el a Golgota ügyében, ami után – információink szerint – Orbán Viktor miniszterelnök különös figyelmet fordított a trilógia sorsára. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma vállalta, hogy az egymillió dolláros ár egyharmadát állja. A debreceni Munkácsy-trilógiáért Közalapítvány számlájára mostanáig több mint tizenegymillió forint érkezett a célból, hogy azt is a Golgota megvásárlására fordítsa a város vezetése. Jótékonysági hangversenyt rendeztek a budapesti Szent István-bazilikában, amelynek fővédnöke Dávid Ibolya igazságügy-miniszter, Paskai László bíboros és Bölcskei Gusztáv református püspök volt.

A koncertet követően a szervezőket megkereste egy neve elhallgatását kérő vállalkozó, aki kijelentette: hajlandó lenne kifizetni az egymillió dolláros vételárat. Lapunk akkor megírta: az illető a részleteket a kulturális miniszterrel kívánta megbeszélni. Dr. Ecsedy István helyettes államtitkár telefonon az ajánlat írásos előterjesztésében állapodott meg a vállalkozóval.

Értesüléseink szerint ez a tárgyalás azért szakadt meg, mert a minisztérium levélben közölte: a vállalkozó társtulajdonos lehet, és a vételár kétharmadát állhatja csak. Ez azonban nem felelt meg az illetőnek, aki teljes tulajdonjogot kívánt, valamint miniszteri szintű találkozót.

Idén január 28-án Láyer József tájékoztatta levélben a Golgota tulajdonosát, hogy a továbbiakban a kulturális kormányzat megbízottja és szakértője tárgyalna vele a festmény megvásárlásáról. Találkozóra kért lehetőséget, amelynek célja „az ár és a fizetési feltételekben való megállapodás lenne, hogy a kép sorsát a magyar állam vételi szándékának megfelelően" rendezzék el.

A lapunkhoz eljuttatott dokumentumok alapján a helyettes államtitkár február 24-én e-mailben kereste meg Becket mint a festmény megvásárlásának előkészítésével megbízott illetékes. Ekkor arról született megállapodás, hogy így, elektronikus úton folytatódik a tárgyalás.

Február 27-én érkezett meg Julian Beckhez a magyar kormány részéről az ajánlat: „...Az egyeztetési folyamat részleteit a magunk részéről egészen a megállapodásig bizalmasan kezeljük, és úgy véljük, Ön szerint is ez a helyes módja az ügy intézésének. Megbízatásom alapján vételárként a szóban forgó műtárgyért a magyar állam részéről 200 000 – azaz kettőszázezer USD-t ajánlok elfogadásra az Ön számára. Az ajánlat a következő tények és szempontok figyelembevétele alapján alakult ki:

1. A kép megszerzésekor az Ön által kifizetett vételár összege.

2. A független szakértők és műértők értékelése, amely szerint a kép jelenleg inkább 120 ezer USD-hez közeli áron, maximum 150 ezer USD-ért lenne eladható a műkincspiacon.

3. Az a tény, hogy a kölcsönvevő részéről végzett restaurálás az eredeti állapothoz képest mintegy 40%-os értéknövekedést eredményezett.

4. A képnek a Trilógia másik két darabjával történő együttes kiállítása az Ön engedélye révén jött létre, és a kiállítás egységének megtartása a kulturális örökség szempontjából fontos érdek.

A képet jelenleg is őrző debreceni Déri Múzeum vezetői lapunkat arról tájékoztatták: hivatalosan nem tudnak róla, hogy a festmény tulajdonosa el kívánja vinni tőlük a Golgotát. Ugyanilyen értelmű felvilágosítást kaptunk a város önkormányzatának illetékeseitől is. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának sajtóosztálya érdeklődésünkre ugyancsak azt közölte: minthogy nem értesültek a tulajdonos szándékainak megváltozásáról, továbbra is azt a letéti szerződést tartják irányadónak, amelynek alapján a műalkotás 2006-ig a Déri Múzeumban marad.

5. A Trilógia együttes bemutatásának érdeke olyan tényező, ami a becsült értéken felüli vételár felkínálását a realitások határán belül ebben a sajátos helyzetben lehetővé és indokolttá teszi. Vagyis Magyarország részéről az Önnel kialakított kapcsolat keretében folytatott ártárgyalás az Ön mint eladó számára egyértelműen előnyös, kedvezményezett helyzetet biztosít.

Az árajánlat a fentiek alapján a mi részünkről az Ön számára eléggé előnyös ahhoz, hogy elfogadható legyen, ugyanakkor elfogadása esetén nem jelent indokolhatatlanul magas árat a mi számunkra."

Beck március 23-án a következő választ küldte: „Mivel a leírtak lényegesen eltérnek az én eredeti ajánlatomtól, úgy gondolom, hogy a tárgyalásokat függesszük fel, és amennyiben a képpel kapcsolatos stratégiai döntésre jutok, jelentkezem az illetékeseknél."

„Árajánlatát megkaptuk – folytatta a tárgyalást március 12-én a helyettes államtitkár –, ugyanakkor értesültünk Debrecenből arról is, hogy a kép eddigi biztonságos elhelyezését olyan módon kívánja megváltoztatni, amely hat év alatt az általunk felkínált vételárnál nagyobb jövedelmet tesz lehetővé. Mivel ez idő szerint az egymillió dolláros árat elfogadni nem tudjuk, a Trilógia együtt tartása érdekében viszont szeretnénk mindent megtenni, a következő ajánlat megfontolására kérjük:

A kép restaurálása és biztonságos őrzése eddig Magyarországon megtörtént, Ön pedig nem kért a kölcsönzésért díjat. A Magyar Nemzeti Múzeummal kötött kölcsönszerződés értelmében ezekkel a feltételekkel a Golgota 2006. január 1-jéig maradhat Magyarországon. (...)

A korábban felajánlott 200 ezer dolláros vételár azonnal, egy összegben kifizetésre került volna. Természetesen készek vagyunk arra, hogy a szerződésben biztosított időszakon belül, tehát 2005 végéig az Ön által megjelölt részletekben kifizessünk a kép itt tartása érdekében 300 ezer dollárt. Ennek formája olyan lízing lehetne, melynek utolsó részlete a kölcsönző részéről a kép tulajdonjogának megszerzését is lehetővé tenné, azt megelőzően viszont Ön rendelkezne a képpel, tehát arról kellene részletesen megállapodnunk, hogy milyen biztosítékai vannak a kölcsönadónak és a kölcsönvevőnek a lízingügylet befejezése előtt. Ebben az esetben Önnek nem lennének szállítási költségei és kockázatai, biztosítási költsége sem, és jószándékának magyarországi elismerése és megbecsülése mellett az elérhető műkincspiaci árnál legjobb tudomásunk szerint magasabb összegű üzleti bevételhez is jutna..."

„A múlt év augusztusában a Sotheby's társaság adott számomra egy ajánlatot – reagált Beck ugyanaznap –, ami szerint Texasban, a legnagyobb amerikai egyházi könyvkiadó új épületének előcsarnokában szeretné a képet kiállítani.

Hat évre vennék kölcsönbe, havi 4000 dollárért, valamint vállalják a biztosítási költségeket. A fentiek miatt szándékomban áll a könyvkiadóval a tárgyalásokat elkezdeni, hiszen a kölcsönzés időtartama alatt alkalom kínálkozna a kép értékesítésére. Meg kell azonban Önöknek is érteniük, hogy a fentiek számomra a legjobb üzleti megoldást jelentik."

– Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak Washingtonból a festmény tulajdonosa.

Fehérváry Nóra

A KORMÁNYZÁS 4 ÉVE

Pártpolitika a civil szektorban

Azok boldogulnak, akik patrónust találnak maguknak

A kormányzat csak szavakban szeretné elérni a pártoktól mentes civil szektor megteremtését, a valóságban a jobboldal holdudvarának erősítésén fáradozik. Pártszempontok határozták meg az elmúlt négy év legjelentősebb civilpolitikai intézkedését, az egyesületek és alapítványok ingatlanhoz juttatását is. A hatalom ígérete, hogy teljesítményhez köti, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a nonprofit szervezetek támogatását, legfeljebb elvétve valósult meg.

A nonprofit szektort jellemző adatok első pillantásra töretlen fejlődésről tanúskodnak. A KSH legutóbbi – az 1999-es állapotokat tükröző – kimutatása szerint a csaknem ötvenezer magyarországi civil szervezet évente 415 milliárd forinttal gazdálkodik. A bevételek növekedése meghaladja az infláció mértékét. A nonprofit szféra 81 ezer fizetett alkalmazottnak biztosít munkát, a szervezeteket 313 ezer önkéntes segíti, az egyesületek taglétszáma összességében megközelíti a hárommilliót.

A statisztikákban elmélyedve árnyaltabb és kevésbé tetszetős képet kapunk. Még mindig 466 olyan falu található az országban, ahol nincs semmiféle civil formáció. Az alapítványok csaknem harmada, az egyesületek közel negyede a fővárosban jött létre. Szembetűnő, hogy a civil szféra százmilliárdos bevételeinek majdnem kétharmada Budapesten összpontosul. A lakossági önszerveződéseknek különösképpen fontos szerepe lenne a szegény régiókban, ám – a lélekszámhoz viszonyítva – éppen a többszörösen hátrányos helyzetű Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működik a legkevesebb alapítvány és egyesület.

Az állami támogatások aránya valamelyest nőtt, de még messze nem éri el a fejlett nyugati országok szintjét. Ráadásul a civil szektornak juttatott költségvetési források tekintélyes része nem a kormányzattól független nonprofit szervezeteket gyarapítja. Sokszor annyi történik csupán, hogy az állam az egyik zsebéből a másikba csorgatja át a pénzt.

A közhasznú társaságok például elméletileg a nonprofit szférához tartoznak, ténylegesen viszont gyakran a kormány vagy a minisztériumok gazdálkodási szerveként ténykednek. A közélet hangos volt a földművelésügyi tárcához és kisgazdákhoz kötődő közhasznú társaságok pénzügyi botrányaitól, amelyek jól érzékeltették, hogy a pártpolitikusok kifogyhatatlanok az ötletekből, ha a klientúra javadalmazásáról van szó. Árulkodó adat, hogy a közhasznú társaságok a nonprofit szervezeteknek csak kevesebb mint 2 százalékát teszik ki, miközben a szektor teljes bevételének 22,5 százalékával, vagyis 93,5 milliárd forinttal rendelkeznek.

Nyilvánvaló, hogy a nonprofit szférában tapasztalt – részben a főváros központi szerepével magyarázható – egyenlőtlenségek és aránytalanságok nem a jelenlegi törvényhozási ciklusban alakultak ki. De az is nyilvánvaló, hogy a mindenkori kormányzat gazdasági és jogalkotási eszközökkel döntő mértékben meghatározhatja a civil szféra mozgásterét.

Az előző kabinet javára írható, hogy a parlament elfogadta a minden hibája ellenére is fontos nonprofittörvényt, amely lehetővé tette, hogy az állampolgárok a befizetett jövedelemadójuk egy százalékát a nekik tetsző szervezetnek ajánlhatják fel. Az MSZP–SZDSZ-kormányt felváltó jobboldali koalíció viszont adós maradt a hasonló léptékű, progresszív intézkedésekkel.

Pedig az előjelek kedvezőek voltak. A kancelláriává átszervezett Miniszterelnöki Hivatal élére az a Stumpf István került, aki korábban a civil szféra kutatójaként a nonprofit szektorban is elismerést szerzett. A kancellárián megalakult a civil kapcsolatok főosztálya, az Országgyűlésben a társadalmi szervezetek bizottsága. Nem sok vizet zavart, de a tényszerűség kedvéért említést érdemel, hogy a kabinet egy civil koordinációs tárcaközi bizottságot is létrehozott.

AZ EGYESÜLETEK TAGSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA TEVÉKENYSÉGCSOPORTOK SZERINT
(százalék)

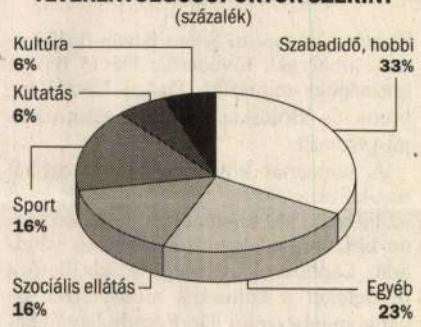

A 10 000 LAKOSRA JUTÓ NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA RÉGIÓK SZERINT

Forrás: KSH NÉPSZABADSÁG-grafika

A kormányzat megígérte, hogy a valós teljesítményhez szabja, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a szervezetek támogatását. Cserébe annyit kért, hogy a civil szféra maradjon távol a pártpolitikától. Ugyanezt az elvárást fogalmazta meg Mádl Ferenc köztársasági elnök is, aki egy nemzetközi tanácskozáson kifejtette: a nonprofit szervezeteknek nem lehet érdekük, hogy a pártok „szolgálóleányává" szegődjenek. A civil társadalom hatalmi tényezőinek – mondta a köztársasági elnök – legfőképpen attól kell őrizkedniük, hogy „alárendeljék magukat akár az államnak, akár más, jelentős politikai erőcsoportoknak, akár a civil szférára kívülről erőltetett hierarchiának".

Az egyesületeknek, alapítványoknak szánt ingatlanok elosztásakor viszont a kormánypártok és a MIÉP azt bizonyították, hogy a jobboldal felé kacsingató civil szerveződésekkel szemben elhanyagolható követelmény a pártsemlegesség.

A mintegy 1700 ingatlan és ingatlanrész tulajdonjogáról szóló döntést a parlamenti pártok képviselőiből álló ideiglenes testület készítette elő. A zárt ajtók mögötti osztozkodás az „egyet neked, egyet nekem" elv alapján folyt a pártok között, következetesen egyedül az SZDSZ hangoztatta az ellenvéleményét. Kezdetben úgy tűnt, az ellenzéki szocialisták – pontosabban az MSZP-hez húzó civil szervezetek – igénye is teljesül.

A szocialisták az egyre szaporodó panaszok nyomán ismerték fel, hogy szavazataikkal olyan szervezeteket is szép számmal tulajdonhoz juttattak, amelyek jobboldali kötődéséről sejtelmük se volt. A milliárdos értéket képviselő fővárosi ingatlanok sorsáról már a politikai hidegháború légkörében döntöttek a MIÉP-pel kiegészült kormánypártok.

A Fidesz egyik szellemi műhelyének tekintett Századvég Alapítvány a II. kerületi Bimbó úton, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége a belvárosi Pesti Barnabás utcában, a Magyar Demokrata című hetilapot kiadó Magyar Ház Alapítvány, valamint a bevallottan is MIÉP-es Bocskai István Szabadegyetem Alapítvány az Andrássy úton tett szert értékes ingatlanokra.

Az MSZP és az SZDSZ tüntetően kivonult az ülésekről, így tiltakozva a „törvénytelen és erkölcstelen" eljárás ellen. A fideszes Halász János viszont úgy vélte, az MSZP ezzel akarja elterelni a figyelmet arról, hogy az előző kormány idején a szocialistákhoz közeli egyesületek és alapítványok pályázat nélkül jutottak ingatlanokhoz. Halász kijelentette, hogy ezúttal a legjobb pályázatot benyújtó szervezetek kaptak tulajdont.

A fejlemények kétségessé tették a fideszes politikus állítását. Az MSZP-s Hegyi Gyula dokumentumokkal igazolta: a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jogsértő módon, annak ellenére jutott székházhoz a Belvárosban, hogy annak csak néhány helyiségét pályázták meg. A jobboldali képviselők kénytelenek voltak felülbírálni korábbi döntésüket, és más civil szerveződéseknek is helyet biztosítani az épületben.

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége mindenesetre igyekszik meghálálni a kormánypártok bizalmát. Tüntetéseket szervez az MSZP székháza előtt és országos zarándoklatot hirdetve imádkozik a jobboldal választási győzelméért. Más szerveződések nyíltan a baloldali és liberális erők mellett szálltak be a küzdelembe, a „civil akaratot" kinyilvánító rendezvényeiken ellenzéki politikusoknak kínálnak fórumot.

A civil szférát alkotó több tízezer különféle szervezet közül továbbra is főként azok szerepelnek a nyilvánosság előtt, és azok remélhetnek kiváltságokat, amelyek patrónust találnak maguknak a pártpolitikai palettán.

Czene Gábor

A NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA SZERVEZETI FORMA ÉS TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT

Településtípus	Alapítvány	Közalapítvány	Egyesület	Köztestület	Munkavállalói érdekképviselet	Szakmai érdekképviselet	Közhasznú társaság	Intézmény	Összesen
Főváros	6 079	94	5 180	65	493	859	188	18	12 976
Megyeszékhely	4 533	145	4 770	115	457	488	209	24	10 741
Többi város	4 787	251	5 713	81	348	553	182	10	11 925
Község	3 254	611	7 462	235	143	648	173	3	12 529
Összesen	**18 653**	**1 101**	**23 125**	**496**	**1 441**	**2 548**	**752**	**55**	**48 171**

Forrás: KSH

CIKKÜNK NYOMÁN

A nemzet sírkertje III.

Egyetértek Ráday Mihály észrevételeivel (*Népszabadság*, 2002. március 9.), melyeket a Nemzeti Kegyeleti Bizottság titkárával, Fogarasi Katalinnal készült interjú (*Népszabadság*, 2002. március 6.) kapcsán fejtett ki. Kiegészítésképpen érdemes felhívni a figyelmet néhány további fontos tényre.

1. Nem igaz, hogy a Kerepesi úti (Fiumei úti) temetőben „mindig volt köztemetés". A sírkert éppen azért volt évtizedeken át működésképtelen, mert lezárt területként vegetált, ahová csak kivételes esetben lehetett temetkezni.

2. A temetőről szóló „nagyobb tanulmány" elkészítésekor elkerülte a bizottság figyelmét, hogy gróf Bethlen István „sírja" valójában egy szimbolikus sírhely, ahol az 1994-es újratemetéskor egy urna kapott helyet, mely a moszkvai Donszkojkolostor temetőjéből származó földet tartalmazott. A bizottság valóban állíttatott egy új sírkövet, amelyen azonban, semmibe véve a tradíciókat, a felirat nem utal a szimbolikus jellegre, ráadásul az 1946-os halálozási évszám után, teljesen indokolatlanul, zárójelbe tett kérdőjel szerepel, bár Romsics Ignác kutatásainak köszönhetően ma már napra pontosan ismerjük Bethlen István halálának idejét.

3. A bizottság titkára szerint Márai Sándor és Zilahy Lajos külföldön van eltemetve, s hamvaikat haza kellene hozatni. Márai esetében ehhez különleges szakértelemre lesz szüksége a bizottságnak, hiszen az író hamvait 1989-ben a Csendes-óceánba szórták. Zilahy Lajos urnája pedig, végakaratának megfelelően, már a hetvenes évek óta itthon van: korábban a Farkasréti, majd néhány éve a Kerepesi úti temetőben helyezték el.

Tóth Vilmos
történész

MUNKA'CSY

Szivárgás a cseh atomerőműben

Mintegy három köbméter radioaktív víz folyt ki a délcsehországi temelíni atomerőmű hűtőrendszerének vezetékeiből. A radioaktív víz kiszivárgása vasárnap reggel történt, s a hibát azóta már kijavították. Semmiféle veszély nincs – szögezte le Pavel Pittermann, az állami atombiztonsági hivatal szóvivője. A radioaktív víz egy megrepedt csőből szivárgott ki abban a teremben, ahol a szivattyúk vannak elhelyezve. Az illetékes felső-ausztriai szervek tegnap bírálták a temelíni atomerőmű vezetését, hogy nem adott időben tájékoztatást a balesetről. *(mti)*

1 mondatban

- **Hatvannégy ember** meghalt, 42 égési sérülésekkel kórházba került az Oroszországban az elmúlt 24 órában keletkezett különböző tüzekben. *(mti)*
- **Fertőzött kukorica** okozta nyolcvan ember halálát Kenyában, és 180-an kerültek kórházba, bár a kormány négy hete betiltotta a növény árusítását. *(reuters)*
- **Elfogta a rendőrség** a pénzszállítók ellen a Kálvária téren elkövetett tízmillió forintos fegyveres rablás egyik gyanúsítottját. *(mti)*

Elázott egy Munkácsy-festmény

Több mint ötszáz riasztást kaptak a tűzoltók a hét végén a hatalmas esőzések miatt. Az időjárás okozta károkat egyelőre még felbecsülni sem tudják. Békéscsabán egy Munkácsy-kép is elázott. A meteorológusok további zivatarokra számítanak.

Munkácsy Márton

„A nagy esők miatt országszerte 524 esetben kellett kárelhárítási és mentési munkálatokat végezniük a tűzoltóknak" – ismertette a hét végi adatokat Szentes György tűzoltó alezredes, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság helyettes szóvivője. „A tűzoltók zömmel vízszívatást végeztek, valamint ingóságokat mentettek az elárasztott épületekből. Néhol szükség volt fertőtlenítésre is. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kurityánon túlcsordultak a derítők, ezért a katasztrófavédelem munkatársai tegnap klór és mész keverékével fertőtlenítették a kerteket. Szerencsére az országban sehol sem volt szükség a lakók kiköltöztetésére. A fővárosban száz körül volt az eső miatti riasztások száma. A harmadik kerületben, a Halastó utcában szennyvíz árasztott el egy házat, a XXII. kerületi Vágóhíd utcai aluljáróban pedig hetven centiméteres víz állt. Egy bent rekedt autót a tűzoltók vontattak ki – közölte Szentes György. Kőbányán néhány napja tornádó erejű vihar tombolt – tegnap lapzártánkkor a tűzoltók igyekeztek kimenteni egy férfit az Óhegy parkban, aki alatt beszakadt a járda. – Az országban Nógrád és Bács-Kiskun megyében volt a legkritikusabb a helyzet, Tiszakécskén például egy óra alatt hetven milliméter csapadék hullott, és az áradat negyven házba tört be" – tette hozzá a helyettes szóvivő.

fotó: mti – Lehoczky Péter

Andó György igazgatóhelyettes Munkácsy Mihály Mély út című festményével, melynek hátoldalát és keretét áztatta a Munkácsy múzeumba befolyó eső

A korábbi hírekkel ellentétben több grafika és Munkácsy Mihály Mély út című képe is megsérült, amikor csütörtökön beázott a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum raktára. „Egy képzőművészeti és két régészeti raktárunkat is elöntötte a víz. Azonnal megkezdtük a helyiségek kiürítését, de így is víz érte a legtöbb műtárgyat" – tájékoztatta lapunkat Szatmári Imre, a múzeum igazgatója. A sérült grafikák között Barabás Miklós és Fényes Adolf munkái is megtalálhatók. Az őskori edényekből literszámra öntöttük ki a vizet. Ugyan még tart a károk felmérése, valószínűleg egyik műalkotás sem szenvedett maradandó sérülést, bár a kerámiák száradáskor szétporladhatnak – vélekedett a múzeumigazgató.

Szakértők szerint a felhőszakadás mellett a raktárépület építési hibái is közrejátszhattak a beázásban. „A hetvenes években lakóépületnek épült raktár tetejét másfél éve cseréltettük, ezért építész szakértőket is bevontunk a vizsgálatba, hogy kiderítsék, terheli-e bármilyen felelősség a kivitelezőt" – közölte Szatmári.

A földbe döngöli a sajtó a német labdarúgó-válogatottat a kaiserslauterni vereség után

Matthäus, az őszinte ember

Magyar ünnep, német bánat: a Nationalelf vasárnapi 2–0-s veresége felháborította az ottani szurkolókat és a sajtót, a magyar labdarúgók német szövetségi kapitánya, Lothar Matthäus persze igencsak elégedett. Már az is kiderült róla, hogy nem megy a Besiktashoz, hanem marad, és a világbajnoki selejtezőkre készíti a csapatot.

Újvári Miklós / Kaiserslautern

Hármas bírói sípszó a kaiserslauterni Fritz Walter stadionban, majd irtózatos füttyszó mindenfelől. A német közönség dühösen veszi tudomásul csapata teljesítményét, a tizenéves győri szurkolók őrjöngenek a lépcsőházban. Németország elszenvedte az utóbbi idők legkínosabb vereségét, a szurkolók, akikkel a VIP-páholyok mögötti gigantikus svédasztal maradványai között találkozunk, nem is tudják, kit okoljanak, Rudi Völler kapitányt-e vagy valamelyik játékost. Miroslav Klose neve hallatán csak legyintenek, a Kaiserslauternből elszerződő csatárt a szünetben cserélték le, így elbúcsúzni sem tudott a hazai közönségtől. Talán jobb is így. A német lapok tegnap már azt írták, Klose kijátszotta magát a csapatból. De hogy ki kerül be, azt Völler sem tudja. A szombaton kezdődő Európa-bajnokságra készülő válogatott szövetségi kapitánya keserűen azt mondta a meccs után, hogy újra kell gondolnia a csapat összeállítását.

ckefingert", az obszcén kézjelet. A stadion belsejében működő komplett sörcsarnokban elrámolták a terüljasztalkámat, a sajtópáholy német kollégái pedig már fenik a tollukat.

A másnapi lapok nem kímélik a Nationalelfet. „A magyarok gulyást csináltak belőlünk – írja a Bild. – Ha ilyen a formánk, ki se álljunk Hollandia ellen." A lap feltételezése, hogy Matthäus, a róka csak ámította Németországot, amikor a magyar játékosok sorozatos visszalépései miatt panaszkodott. A Die Welt szerint a német csapat végtelenül blamálta magát.

„Lehet, hogy a nagyobb nevek a túloldalon voltak, és a nagyobb játéktudás is, de a szív a magyar oldalon dobogott" – ezek már Lothar Matthäus szavai. Róla időközben kiderült, hogy nem lesz a török Besiktas edzője, ott Vicente del Bosque-t választották. A magyar szövetségi kapitányt tegnap svájci pihenőjén értük el, és úgy fogalmazott, a mieink nagy lelkesedéssel, motiváltan futballoztak. „A csapatból nem emelnék ki senkit személyesen, hiszen

fotó: reuters – Thomas Bohlen

A pletykákat szépen félretesszük, és a világbajnoki selejtezőkre koncentrálunk. Meglepte a világot a magyar válogatott és Matthäus a németek legyőzésével

A szövetségi kapitány elmondta, nem akarta megtéveszteni a németeket, tényleg csapatnyi játékosa mondta le a válogatottbeli szereplését, súlyos sérülést szenvedett. Akik hibát követtek el, azoknak üzenem, egy ilyen botlás után mindig van megbocsátás, és visszavárom őket a csapatba. Kétszer tanra kitisztult a kép. „Ebben az ügyben én voltam az egyetlen őszinte ember. Elmondtam, hogy beszélgettem a Besiktas vezetőivel, és azt is mindig hoz-

Atlétika

Elmarad az ugrógála
Elmarad a július 4-ére tervezett salgótarjáni ugrógála, mivel nem sikerült előteremteni a megrendezéshez szükséges anyagi hátteret. Az elmúlt 17 évben 31 ország 524 atlétája vett részt a versenyen, köztük olyan csillagok, mint a rúdugró Bubka vagy Sotomayor, a magasugrás világcsúcstartója. *(mti)*

Labdarúgás

Vieri: Juve vagy Real?
Christian Vieri iránt érdeklődik a Real Madrid, állítólag 15 millió eurót kínál az Internek érte. *(mti)*

Cocu hazatér
Szerződést kötött két évre a PSV Eindhovennel Philip Cocu, így hat év után hazatér Hollandiába. *(mti)*

Kosárlabda

Bencze Tamás visszavonul
Bejelentette visszavonulását Bencze Tamás, a ZTE 36 éves, hetvenhétszeres válogatott játékosa. *(mti)*

Eredmények

Labdarúgás – Dél-amerikai vb-selejtező, 7. forduló: Chile–Brazília 1–1, Argentína–Paraguay 0–0, Peru–Venezuela 0–0, Kolumbia–Uruguay 5–0, Ecuador–Bolívia 3–2. Az állás: 1. Brazília 13 pont, 2. Argentína 12, 3. Chile 11, 4. Paraguay 11, 5. Ecuador 10, 6. Venezuela 10.

Kosárlabda – NBA, döntő, 1. mérkőzés: Los Angeles Lakers–Detroit

Iparművészeti Múzeum, Budapest

Divatrajzok Re-Vízió alatt

A Divatot a dolgozó nőnek! – Válogatás az 1950-es, 1960-as évek divatrajzaiból című kiállítás apropóját nem az elmúlt évtizedben megindult retróhullám szolgáltatta, hanem egy sokkal szárazabb tény: a múzeumokban tízévente kötelező revízió. Ennek minden bosszúság és küzdelem ellenére pozitív hozadéka, hogy a gyűjteményvezetők újra felfigyelnek rég nem látott darabokra, tárgyegyüttesekre. Az Iparművészeti Múzeum által meghirdetett Re-Vízió sorozatot is ez indította el; elsőként az Adattár divatgrafikáiból válogatott anyagot tekinthetik meg a látogatók.

Az ötvenes-hatvanas évek iránti nosztalgia több éve virágzik hazánkban, de a magyar múzeumok eddig nemigen éltek a gyűjteményük adta lehetőségekkel, pedig a szocialista korszak politika- és társadalomtörténetének, képzőművészetének, mindennapjainak kutatása egyre szélesebb körben folyik. Az iparművészet, s azon belül a ruhatervezés terén is megindult ugyan az elmúlt 50 év tudományos feldolgozása, de ennek eredményei a szakmai nyilvánosságig is csak elvétve jutottak el – s e hiányosságra a jelen kiállítás sem jelent gyógyírt. Igaz, nem is ez volt a célja a mindössze két hónap alatt tető alá hozott tárlatnak, amely a divat témájának „örökzöld" voltára és a közönség nosztalgiájára épít.

A cím kicsit megtévesztő. A szocialista propagandának köszönhetően a Kádár-rendszer dolgozó nője kifejezés hallatán leginkább gyáripari munkásnőkre vagy termelőszövetkezetben szorgoskodó asszonyokra gondolunk – és nem azokra a művész vagy értelmiségi hölgyekre, akiknek az Iparművészeti Vállalaton belül létrehozott Modell Stúdió tervei készültek.

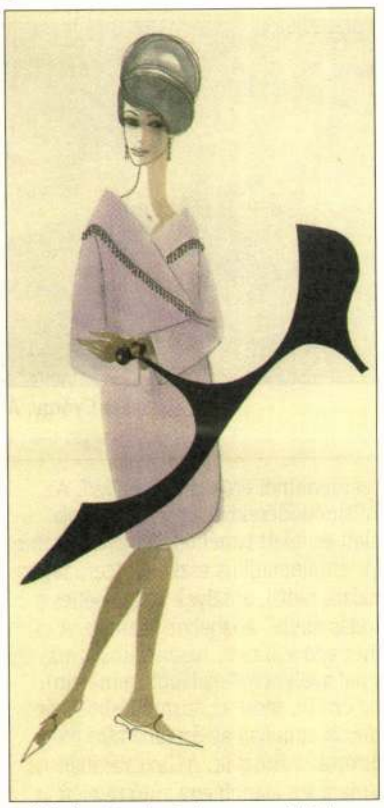

Szilvitzky Margit: Ruhaterv, nyári köpeny
papír, kollázs, 39x20 cm

A kezdetben tíz tervezővel indult stúdiót 1958-ban propagandacélból hívta életre a Művelődési Minisztérium, s az alkotók a „Divatot a dolgozó nőnek" szlogennel a zászlajukon orvosnők, operaénekesnők, színésznők és igazgatófeleségek számára terveztek kis szériás (10-15 darabos) modelleket, melyeket saját konfekcióüzemükben gyártattak le. Az ötvenes évek első felének kényszerpuritanizmusa után 1956-ot követően az addig „névtelenségbe burkolt" tervezők már nemcsak higiéniára, ízlésre, a régi ruhák praktikus újrafelhasználására tanították a közönséget, illetve nemcsak célszerű „munkásdivatot" (zubbonyt, overallt, visszafogott kosztümöket, ingblúz- és kötényruha-variációkat) terveztek, hanem nyugati magazinokból, esetleg tanulmányúton szerzett információk alapján a helyi viszonyokra alkalmazott divatot kreálhattak. Az ötvenes-hatvanas évek fordulóján újra lehetett csinosan öltözködni: nem túl egyéniesen, sem túl feltűnően, hanem visszafogottan, ízlésesen, de praktikusan, kevés darabot ügyesen variálva. A nők az Ez a divat és az 1961–1962-től megjelenő Pesti Divat modelljei vagy a külföldi magazinok fotói alapján varrtak, illetve varrattak maguknak ruhát.

A Modell Stúdió, később Komplex Textilstúdió ruhái hivatalosan a változó minőségű tömegkonfekció és a méretes szalon modelljei közötti űrt töltötték ki, valójában azonban az utóbbihoz álltak közel. Az egyes darabokat konfekcionálták, de a kis széria miatt egyéníthették a gyári alapanyagokat (például kézi festéssel), a fazont pedig utólag a vevőre igazították.

A kiállításon szereplő divatrajzok Hajdú Katalin, Kruppa Gabriella, Soltész Nagy Anna, Szilvitzky Margit és Záhonyi Lujza művei. Ők annak a művészgenerációnak a képviselői, amelynek tagjai az Iparművészeti Főiskolán az elsők között tanulhattak az 1948-ban megreformált oktatási program szerint, ahol a ruhatervezők képzésében is nagy hangsúly került a rajzi stúdiumokra. Ez tükröződik a kiállított munkákon is, melyeket az Iparművészeti Vállalat nem divattervezőkből álló zsűrije bírált el. Feltűnően sok a művek között a kollázsra épülő, vegyes technikával készült divatgrafika, amelyek a nyugati minták ismeretét, de legalábbis a német, angol, francia magazinok itthoni hozzáférhetőségét bizonyítják. A műhelybe azonban nem ezek kerültek, hanem a szabásvonalakat és részleteket kiemelő vonalrajzok.

A Modell Stúdió az 1960-as években mind szakmai szinten, mind pedig a divatot kedvelő közönség körében elismertté és népszerűvé vált. A Fészek Klubban évente egy bemutatót rendezhetett, de a nagy érdeklődés és siker miatt négy előadást kellett tartania. A stúdió munkájáról rendszeresen beszámolt az Ez a Divat, valamint Faragó Baba divatújságíró a Magyar Nemzet hasábjain. A Kecskeméti utca 4. szám alatti Modellbolt mégis veszteséget termelt, és a külső kereskedelmi cégeknek tervezett 50 darabos szériák sem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A központi vezetés 1968-ban megszüntette a stúdiót.

A tervezők által havonta kötelezően az Iparművészeti Vállalatnak leadott tíz zsűrizett grafikából és az ezekhez készült technikai rajzokból mindössze 264 darab került az Iparművészeti Múzeum Adattárába. A tárlatra válogatott 70 rajz mellett korabeli ruhák, táskák, cipők, textilminták, kendők, valamint újságok és fotók idézik meg a kor hangulatát.

A kiállítást rendező Somogyi Zsolt változatos és színes anyagot rendelt a grafikákhoz, a múzeum textilosztálya mellett a korszak elismert fotográfusai, Ács Irén és Tóth József, illetve Tomka Zsóka divattervező iparművész gyűjteményéből. Figyelmet érdemelnek Tomka Zsóka Sarkantyú Judit keramikusművésszel közösen készített divatbabái.

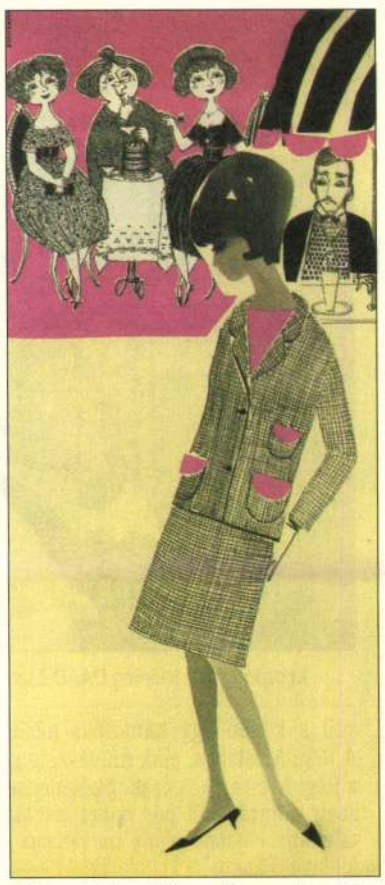

Záhonyi Lujza: „Vénusz" tavaszi kosztüm
papír, kollázs, 41,3x20,4 cm

Vezetőszöveg híján a kiállítás kísérőprogramjai – teadélutánok (beszélgetések a divattervezőkkel, a kort bemutató könyvek szerzőivel), filmvetítések, gyerekfoglalkozások –, illetve a kissé eldugott helyen kitett divatcikkmásolatok, visszaemlékezések segíthetnek eligazodni a látogatóknak a korabeli divat világában. *(Megtekinthető április 1-jéig.)*

SIMONOVICS ILDIKÓ

Ismeretlen Munkácsy-kép Bukarestben

Váratlan halál

Munkácsy Mihály: Váratlan halál, 1877
olaj, vászon, 65x87 cm

A Dida Dragan-gyűjteményben található egy eddig ismeretlen Munkácsy Mihály-kép, amelynek valószínű témája a Váratlan halál. A mű eredetileg R. Ionescu jogász, Románia egykori nagykövete tulajdonában volt Párizsban. A festmény (olaj, vászon, 65x87 cm) szignált és keltezéssel van ellátva: Munkácsy M. 1877, kerete egykorú, restaurálások és beavatkozások nyomát viseli.

Munkácsy 1875 után kezdte el Szalonok-sorozatát, e munkák színhelye első párizsi rezidenciája a Rue Legendre-on, valamint a második, az Avenue de Villiers-i elegáns, 1878–1880 között épült úgynevezett hôtel. A szereplők rokonok és barátok, akik mondén összejöveteleken gyülekeznek gazdag, historizáló berendezésű szobákban, ahol sok a bútor, a szőnyeg, a nehéz bársonydrapéria, a keleti kerámia és a gobelin. Titkára és monográfusa, Malonyay Dezső 1907-ben publikált könyvében leírja a művész hatalmas műtermét és annak pompás berendezését. Többek közt megemlíti a gyönyörű holland szekrényt és a faragott díszítésű breton kandallót, amely felett a kentaurok harcát megjelenítő faliszőnyeg függött.

Igazi rendezőhöz hasonlóan – aki gondosan megtervezi a nézőre gyakorolt hatást – a festő olyan atmoszférát teremtett, amelyben az állandó motívumok voltaképpen színpadi elemekként működnek.

A jelenet feltehetőleg a műteremben játszódik, ahol a kandallópárkányon egy delfti váza, valamint pávatollakkal ékesített edény látható (az egyik pávatoll szimbolikusan törött). Ugyanott áll még egy pálmalevelekkel teli virágváza, talán a művész saját pálmakertjéből. A berendezéshez tartoznak továbbá a magas támlájú, díszszegekkel kivert holland székek és a padlót borító perzsaszőnyeg. E motívumok közül egyesek megjelennek más enteriőröket megjelenítő kompozíciókon is 1875-ben, illetve később (lásd: L. Végvári: Katalog der Werke M. Munkácsys, Budapest, 1959, kat. sz. 214, 236-238, 253, 256, s ikonográfiai szempontból még ide sorolhatjuk a Milton-téma 1877– 1878-as variánsait). A kép jobb oldalán látható mellvért a híres Műterem (1876) című képen is látható.

Munkácsyt egész életében kísértette a halál gondolata, sok alkotása idézi fel az élet végének drámai pillanatát. Itt a jelenet morbid, színpadias voltát aláhúzza a résztvevőknek kiosztott szerep. Egy széken egy férfi összeomolva, minden jel szerint végső óráit éli. Az asztal körül a hat szereplő különféleképpen fogja fel a helyzetet. A jobb oldali csoportot váratlanul éri a történés. A haldokló hátánál álló nő, valamint a lábainál térdeplő asszony és az asztalnál karba tett kézzel ülő férfi (talán orvos) lemondóan asszisztál a sors beteljesüléséhez. Munkácsy elbeszélő modora bonyolulttá válik, munkáján visszatérnek a hetvenes évek végén Düsseldorfban, Knausnál elsajátított anekdotikus, moralizáló tendenciák. Festői módszere változatlanul a bitumenes alapozás, rembrandti effektusokkal, amely hatékonyan helyezi el a fényt különböző tárgyakon. Az asztalterítő és a kalapos hölgy sziluettjén szétosztott fehérek vagy a szőnyeg kékje a művész sajátos faktúraképzésének példái.

A mindeddig ismeretlen bukaresti mű hűen fejezi ki Munkácsy festői poézisét. Az alkotót – Baudelaire meghatározásával – méltán lehetne olyan művésznek nevezni, aki egyszerre „világfi, a tömegek kedvence és gyermek."

MARIANA VIDA

BELVEDERE
SZALON, GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

11. MŰVÉSZETI AUKCIÓ 2006. április 1.

Tárlatvezető

NAGY BARBARA

Képzőművész, jelenleg DAAD-ösztöndíjas

Thomas Bernhard a Régi Mesterek című művében azt írja, nem kell mindent teljesen elolvasni. Teljes Kantot, teljes Wittgensteint, teljes Hölderlint. Nem kell mindent látni. Át kell adni magunkat az épp előttünk lévő pár sornak, színnek és harmóniának. Benne lenni abban a sorban, mondatban. Benne lenni a színben és vonalban. Csak állni a képek előtt, és valóban jelen lenni. Például Tintoretto Fehérszakállas férfija előtt a Kunsthistorisches Múzeumban. És hogy ez ne legyen ilyen patetikus, Bernhard azt javasolja, keresni kell a képen egy kardinális hibát, mert a tökéletesség elviselhetetlen. A Régi Mesterek, akik művészete nélkül az életünk nem folytatható, ezek a Régi Mesterek is csak tökéletlenségük révén bírhatók el. A berlini művészeti dömpingből pár napra hazajőve – talán véletlenül – a Festészetet találtam Pesten. Nem harsányan és zajosan, hanem csendes és derűs jelenvalójában.

Biomorf örvénylés papíron

Növények kalligráfiaszerű légies és asszociatív áradása felszabadult érzékiséggel. Szabados Árpád képei. Némelyik Rorschach-tesztszerűvé válik, fekete elfolyó foltok a zöldek áramlásában, vörös megsebzések. Bibék és energiák. Michaux-t és az európai (intellektuálisabb) absztrakt expresszionizmust idézőn. Zuhatagok ezek a képek. Ahogy a növények bomlanak, nyílnak, absztrahálódnak egy japánosan letisztult akvarellt idéző mintába. Rácsokat alkotnak. Szövedéket. A madaras vázlatokon a geometriát átmeg átszövi a vegetáció. Mint egy Márquez-regény szövevényes áradása. Kis méretben is monumentális világoskékek, zöldek, sárgák, lilák. Transzparensek is, a madarak és a növényi ornamens át- meg átjárja egymást, tágítva a kép terét, a határtalanság érzetét adva. Finom hálószerű letisztultság, máshol expresszív kalligráfiát rajzoló örvények. A nagyméretű madaras képek absztrakt mintává alakulnak, a törékeny madártestek egy vékonyan rögzített vonallal a vászon széléhez kötöttek. Ritmusba rendezett röpték és mindent behálózó növényi ornamensek. A vázlatokon még konkrétabb a madárforma, jobban emlékeztet korábbi műveire. Szabados Árpád friss munkái megdöbbentően és újszerűen légiesek.

Az AL Galéria bemutatkozási lehetőséget ad egy fiatal alkotónak is, a Szabados-tanítvány Horváth Dánielnek. Tájkép kutyákkal című munkája a legsikerültebb: egy kastélypark finoman oldott terében farkaskutyák mozdulatlanná merevített alakját látjuk. Kilenc kutyát, a tizedik jelenlétének hiányát egy fehér folt jelzi. Mintha kitömött állatok lennének, az alattuk lévő kékes-ibolya alaphoz ragadva. Vagy porcelánkutyák egy hozzájuk nem illő kastély parkjában. *(AL Galéria, március 24-ig.)*

Szövevényes vegetáció

Burjánzás és emblematikussá merevített figurák a világba vetve. Csak állnak, kezükben televíziókészüléket tartva – a külvilág kézzelfogható jelenlétével. Valami van a levegőben. Sötétkékek és feketék. Elfolyó foltok, amőbaszerű lények szürkéivel. Valami történni fog. Ámos Imrét idéző erős színhasználat, de a háttérben az elfolyó pasztelltónusoktól bizarrá válik a megszokott környezet, bizonytalanná válnak a léptek, és ingoványossá válik a talaj az ember lába alatt. Bukta Imre képein a falusi kocsmába beomló fény a játékautomaták villódzásával verseng, egy szentképen Isten báránya figyeli a mozdulatokat. A pultnál és az automatákról vörös hurkok lógnak, beleolvadva a terem homályába, de mégis visszavonhatatlanul. Valami készülőben van. A levegőben megállnak az üdvözlő fröccsös poharak.

Bukta Imre képei, mint egy jól megírt regény fejezetei, egyre beljebb viszik a nézőt egy talányos ingoványba. Kihúzzák az ember lába alól a talajt. Elbizonytalanítanak létezésünk evidenciájában. Filozofikus és ironikus munkák. Néha „csak" egy tájat látunk – ahol azonban furcsa kezei nőnek a fáknak, és fehér sorompóként tartanak valamit. Egy másik munkán a Balázs Klári–Korda György házaspár pop-ikonja a figurák feje fölött. Mosolyuk betölti a képet. Alattuk rajongóik, szögletesen behálózva a világ négyzetrácsaiba.

A faluból kinövő idegenség vörös-fekete tornyai. A copfos kislány nyelvét a nézőre nyújtva olvad bele a háttér színeibe. Mintává válik. Úgy, mint egy önarcképet fával ábrázoló képen. Az ironikus elidegenítést erősíti a felületre applikált fehér papírkép, a piktogramszerű, erős mintázatú asztalok és a károkockás gömbök sokasága. A művész vékony, világoszöld fatörzsbe kapaszkodik, lábát jól megvetve a gömbök és légbuborékok „hóesésében". Pöttyös labdákkal teli kapu, kopár fák törzsei közt, alkonyi tájban. Kapirgáló tyúkjait néző gazda, fagyott kristályok és sárgán kiömlő kukoricacsutkák. Valami készül. *(K. Petrys Galéria, március 17-ig.)*

Letisztult, tömör festőiség

Erőteljes lilák, rózsaszínek, sárgák, sötétzöldek. Tájak, vakító hullámokkal, szaggatott-vastagon felrakott pasztózus ecsetnyomokkal Ötvös Zoltán képein. Az őszi Balaton Caspar David Friedrichet idéző melankolikus monokrómiája kilóg a többi kép erős színhasználata és szögletes formái közül. Amúgy nyers, érzéki és magányos festészet ez, Farkas István száraz, határozott tónusaival, de Farkas finom rafinériája és törékenysége nélkül. *(Dovin Galéria, március 11-ig.)*

Bernharddal fejezném is be a kiállításajánlót: „Kivártam a legkedvezőbb pillanatot, és kihasználva e kedvező pillanatot, kisomfordáltam a világból és belesomfordáltam a művészetbe…"

Dorottya Galéria, Budapest

„Ha minden értelem: kétértelem…"

Szász György diplomamunkája (1999) egy görgethető, amorf alakzat volt, amelyhez bármilyen nézetből és bármilyen szempontból közelítettünk is, mindig valamilyen ambivalenciát mutatott. Nem volt egyértelmű sem a forma, sem annak nézete, sem térbeli helyzete, sem a mű készülésének módja, sem jelentése (bizonyos nézetből figurára is gondolhattunk), de volt egy biztos pont: a földön állt, akárcsak a néző. A szobor – bármilyen talányos volt is – mégiscsak igazodott a nézőhöz, aki így legalább a saját helyzetét biztosnak érzékelhette. A mostani kiállításon ez is megszűnt. „Hol vagyunk?" – olvashatjuk az egyik mű címét, és a válasz – előzékenyen – a holvagyunk? vasútállomás felirata. Elolvasni azonban csak akkor tudjuk, ha székre állunk, míg egy másik szobrot úgy nézhetünk meg alaposan, ha lefekszünk elé a földre. Nem árt, ha a néző tudja, az ő helyzete is ambivalens.

Közben eltelt hat év, művekkel és tárlatokkal, és aki látta Szász Györgynek az Egyszerű gépek otthon című kiállítását az Epreskertben (2002), az boldogan élvezte egy független és játékos szellem ötleteit. Egyszerű gép az ék – ez minden keresztrejtvényben benne van. De egyszerű gép a fregoli is, a szárító, vagyis – kis félrehallással – a szorító, és máris kész a mű: a mennyezetre függesztett szárító legalsó kötelét a balga csempéző a falhoz rögzítette, a csempékkel odaszorította. Egyszerű otthoni gépünk használhatatlan lett, mű-tárggyá vált.

Nyelvi és képi lelemények, szóviccek, szójátékok, többjelentésű szavak kapnak formát Szász szobraiban, a szó teremti a formát azáltal, hogy a művész kimondja, félreérti, kicsavarja, vagy úgy, hogy eltérő jelentéseit egyetlen formába sűríti. Az első egyszerű példája a Beúszó tájkép: a tájképek általános toposzai szó szerint beúsznak a vízen, míg a második tipikus esete a Tartó: egy perspektivikusan kialakított fali polc tárgyakkal.

A mostani, Yógaszertár című kiállítás katalógusában Forián Szabó Noémi okos és alapos tanulmányban elemzi Szász eddigi pályáját, és csoportosítja műveit az azokat ösztönző inspiráció szerint. A kiállított hét mű ebből a szempontból erősen különböző. Az Átismétlődésekben egy asztal lapja alatt és felett ismétlődő tárgyak a tanulás emblematikus eszközei (ceruza, vonalzó, radír), amelyek az „ismétlés a tudás anyja" közhelyre utalnak. A címet adó szó nem használatos a magyar nyelvben (legalábbis remélem), de értjük, mert az átismétlésből származik, amelyet az én tanáraim még pirossal aláhúztak. A Taxi váratlan felismerésen alapul: egy autó tetején, a megrakott csomagtartóban a lécek, falemezek, csövek, kötelek, gerendák és egyéb építőanyagok elrendezése a TAXI feliratot adta ki. Ezt modellezte a kiállított szobron, és az eredetileg triviális látvány ebben a méretben és ebben a nagyon gondos kivitelezésben szinte poétikus hangulatúvá vált.

Szász György: Átismétlődések, 2006
vegyes technika, 110x50x21 cm

A feng shuiból kis nyelvi csúsztatással cipőgyár lett, a Feng Shoe Inc., amelynek épületmakettjét a feng shui elvei szerint alakította ki. Tisztán nyelvi játék az Írunk dolgozatot?. Egy órarend a kis képzőből, olyan tantárgyakkal, mint az „átrázódó geometria", az „öngól" vagy „angyol", az elmaradhatatlan „osztálynő főtt ki" óra, és persze a RAJZZ. Ki-ki folytathatja kedve szerint. Ez az interaktivitás fontos része Szász munkáinak, felrázza vele a tunya nézőt, ő meg újabb ötleteket kap. Megint más az M. néni ajtaja vagy a Giotto-pályázat. Mindkettő pályázati (vagy fiktív pályázati) munka, ismernünk kell a feltételeket. Az első a lakótelepi pályázatra készült. Méhecske néni a lakótelep (kaptár) lakója, akinek méhviasszal üvegezett ajtaját valaki bedobta egy méhecskebábbal. A pici, öreg néni felháborodva és kétségbeesve áll a hatalmas ajtóban, kezében a corpus delicti – saját kicsinyített képmása. A betört méhviasz ajtóüveg sejtelmesen szép árnyékot vet a falra. A Giotto-pályázat fiktív: mit küldene be a művész, ha meghirdetnék? A Giottóról szóló egyik anekdota szerint a festő tökéletes kört tudott rajzolni szabadkézzel. Ezt küldi be a művész is: a tökéletes kört a hólyagfólia kis buborékaiba öntött gipszgömböcskékből alakítja ki. Félre is dobják, mint egy felesleges csomagolóanyagot.

Szász György 35 éves, kitűnő tanárok (szobrászatra Bakos Ildikó, Körösényi Tamás, művészettörténetre Marosi Ernő, Széphelyi György) tanították, és egy mozgékony szellemű, inspiráló baráti kör (Előd Ágnes, Szabó Ádám) tagja. Sok éven át és sokat tanult, nyitottsága imponáló, kíváncsisága nem szűnő, asszociációi sziporkázók. Témája tengernyi, és ő szemmel láthatóan vidáman hajózik. Ez a tágasság idővel talán leszűkül. Elválasztja a lényegest a lényegtelentől, és megtalálja azt, ami a számára igazán fontos. A játékos tekintet talán szúrósabbá válik, a felhőtlen rácsodálkozás olykor-olykor elborul. Minden dolog kétértelműsége elvezetheti ahhoz, hogy magára a létezésre kérdezzen rá. Bár a kritikus kaján figyelemmel lesi ezt a pillanatot, a lelke mélyén azt kívánja, hogy minél később jöjjön el. *(Megtekinthető március 18-ig.)*

NAGY ILDIKÓ

Csók István Képtár, Székesfehérvár

Angyalok földje

(folytatás az 1. oldalról)

Ezeken alig láthatunk tájakat, ritka a portré, a tárgyi világ is inkább speciális, elsősorban archaizáló kontextusban szerepel. Néha szinte azt érezzük, mintha a húszas évek elejének – egy másik levert forradalom utáni korszaknak – kényszeredett Árkádiái keltek volna új életre.

Mindez persze csak azt rejti, hogy a kádári konszolidáció éveinek legjobb és legjellegzetesebb grafikusai igencsak érzékeny módon reagáltak e periódus ellentmondásaira. A változatos technikai lehetőségeket s a műfajnak az iparművészeti ágakhoz hasonló pufferszerepét – azaz a hierarchia magasabb fokán álló, s ezért jobban ellenőrzött muráliákhoz, festészeti és szobrászati munkákhoz képest nagyobb szabadságfokát – kihasználva sokkal izgalmasabban fogalmazhatták meg az őket, de talán a társadalom nagyobb részét is foglalkoztató dilemmákat.

Egy megalázott, frusztrált, de mégiscsak reménykedő s erőteljesen modernizálódó ország művészei ők. E modernizálódás sokat ígér: benne rejlik egy élhető, növekvő szabadsággal kecsegtető, kulturális sokszínűséget (Kafka Kastélyának Bálint Endre illusztrálta kötete 23 600 példányban jelenik meg az évtized közepén!) és a képességek kibontakoztatását engedő szocializmus ígérete éppúgy, mint a világűr meghódításának, a munkát s a mindennapokat megkönnyítő gépesítésnek a lehetősége. Soha ennyi madár és repülőgép nem szelte a grafikák légterét, soha ennyi kéz nem emelkedett nyújtózkodón, felszabadultan a magasba, mint ekkor.

Ám a művészek az átalakulás árnyoldalairól sem feledkeznek meg. A szétvert mikroközösségekről, a sutba dobott hagyományokról, a paraszti és kisiparosi munka feledésbe hulló eszközeiről s fortélyairól. Reneszánszát éli a balladisztikus hangvétel, emblematikussá válik a Cantata Profana, s több grafikus is kedvtelve járja körül a régi szerszámokkal, furcsa gépezetekkel teli műhelyeket. Ami pedig a technikai haladást illeti, a benne való hit mellett ugyanolyan erővel fogalmazódik meg a szkepszis, az atomhábo-

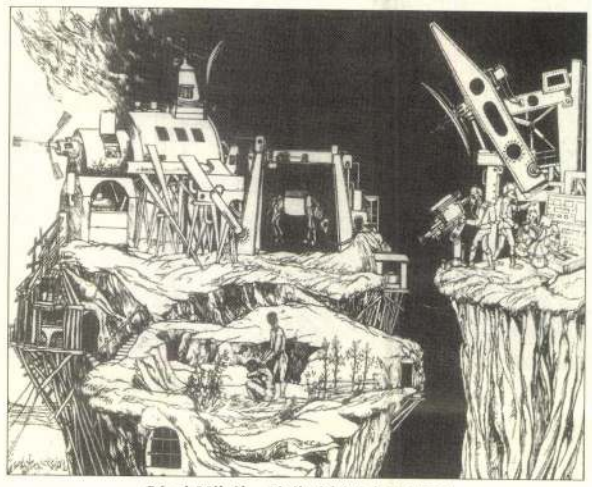

Gácsi Mihály: Fizikai kísérlet, 1971
linóleummetszet, 350x500 mm

rútól való félelem s egy elkorcsosult, üszkös, fémhulladékokkal borított világ víziója.

Ezek az egymás mellett élő ellentmondások feloldhatatlannak bizonyultak, a hatvanas évek grafikája egyszerre határtalanul optimista s pesszimista. Ezért lehet jelképe a hídszerepet betöltő, reményt adó s pusztító energiákkal is terhes angyalfigura, mely rendre megjelenik Kondor, Rékassy, Würtz és a többiek művein.

A kiállításon persze más tanulságok és érdekességek is akadnak. Megrendítő látni az öreg Kassák ceruzarajzait, Ország Lili romok fölé kúszó metafizikus holdacskáját, Korniss tusba mártott ecsetjének tévedhetetlen nagyvonalúságát. Jólesően nyugtázhatjuk Major János szarkazmusát a zsinagóga ablakában megjelenő ötágú csillaggal, s nem lepődünk meg az örök „szalonfi" (copyright by Kállai Ernő), Hincz Gyula próbálkozásán, hogy marcona bajszos alakokkal személyesítse meg az „ellenforradalmat". Szóval nem volt ez akármilyen évtized a magyar grafika történetében: angyalaink nem fáradoztak hiába. *(Megtekinthető április 30-ig.)*

PATAKI GÁBOR

Munkácsy Mihály

Vallás Arisztid

A Liszt Ferencről készült vázlat sorsa [Munkácy-rajz]

Magyar Nemzet, 1986. nov. 18. 4.

tehát egy régi magyar Schongauer-hagyomán
amely a középkori magyarországi művészeti ku
túra szerves része. Ez a magyar Schongauer ne
azonos azzal, akit – persze, rendszerint csak lelk
sedéstől fűtött emlékezetünkre és elégtelen repr
dukciós technikákra támaszkodva – egyes táblak
peinken a felső-rajnai mester kezenyomát feltét
lezve igyekeztek kimutatni. Hoffmann Edith
metszetátvételek jelensége láttán önállótlanságró
provinciális epigonizmusról beszélt. Ugyanilye
joggal szólhatnánk bámulatos jólértesültségről i
az aktuális művészeti eredmények – jelen esetbe
a kompozíciós invenciók – hihetetlenül gyors átv
teléről. Ez az igazodás nem teljesen egyedülálló
ha meggondoljuk, hogy 1488-ban, a *Thúróczi-kr*
nika augsburgi kiadásának illusztrálásában mi
den valószínűség szerint a sváb eredetű csalá
azon tagjának, *Ludwig Schongauernek* volt fonto
része, aki 1491-ben, a colmari mester halála utá
annak műhelyét átvette.

Az elmondottak az eleven, tetterős grafikus t

Gyermekjátszótér székely és kunsági motívumokkal

Nemrég fejeződött be egy tíznapos fafaragótábor a karcagi tájház udvarán. A tábor vezetője az erdélyi *Márton Béla* tanár, néprajzi gyűjtő és fafaragó volt. Őt kérdeztük: mi célból szerveződött ez a tábor, és miket faragtak a valamivel több mint egy hét alatt?

– Sokan úgy gondolhatják, hogy a játszótereken lévő játékoknak, a hintáktól a mászókákig, szerkezetükkel csupán a szórakoztató és ügyességfejlesztő funkciókat kell betölteniük. Tévednek, mert az előbbi két – kétségtelenül nagyon lényeges – funkció mellett legalább annyira fontos az, hogy a játékok és a játékelemek esztétikai értékeket is hordozzanak. És ha már magyarok vagyunk, természetesen *népünk hagyományaiból kell ezeket a díszítő motívumokat felhasználni.*

Ebből a célból szervezte ezt a tábort a városi önkormányzat, immár második alkalommal. Tavaly három nagyobb játékot készítettünk: egy hatalmas *lengő- vagy haranghintát,* egy *billenőhintát,* más néven libikókát, és egy oszlopos, *kötélhálós mászókát.*

A lengőhintán a székely népi díszítőfaragás motívumai láthatóak, a *Nap,* és az *Újhold.* A Nap-jelkép az erdélyi Farkaslakáról, *Tamási Áron* szülőfalujából származik, az Újhold pedig a Nyárád mentén, a keleti székelységnél *a megújulás és a reménység jelképe* volt. A hintát tartó oszlopok csúcsdíszei a sóvidék népi faragásaiban gyökereznek, a talprészre pedig stilizált bivalyfejeket faragtunk.

Az idén is két nagy lengőhintát készítettünk. Az egyiken *kalotaszegi motívumok* láthatóak, a másik lengő- és egyben forgóhintára pedig *nagykunsági motívumokat* faragott a karcagi csoport. Minden játék kiváló tölgyfából készült, és a nagy hőség miatt transzformátorolajjal kentük be, hogy ne repedjenek.

Itt sok ügyes faragó él, öröm volt velük dolgozni; *Tóth László* bútorasztalos, népi iparművész, *Hemző János* ács, *Barta András* faesztergályos, és a többiek is, akik nem szakmabeliek; *Kárpáti Jenő* nyugdíjas tanár, *Tyukodi László* amatőr szobrász, *Nagy Károly* mozdonyvezető és *Tóth István* Gránátalma-díjas kovácsmester. A közös munkájuk eredménye ez a környéken egyedülálló játszótér a Győrffy István Múzeum előtt.

Cs. K. K.

Köztéri gyerekjátékok készülnek Karcagon

KÚTVÖLGYI MIHÁLY FELVÉTELEI

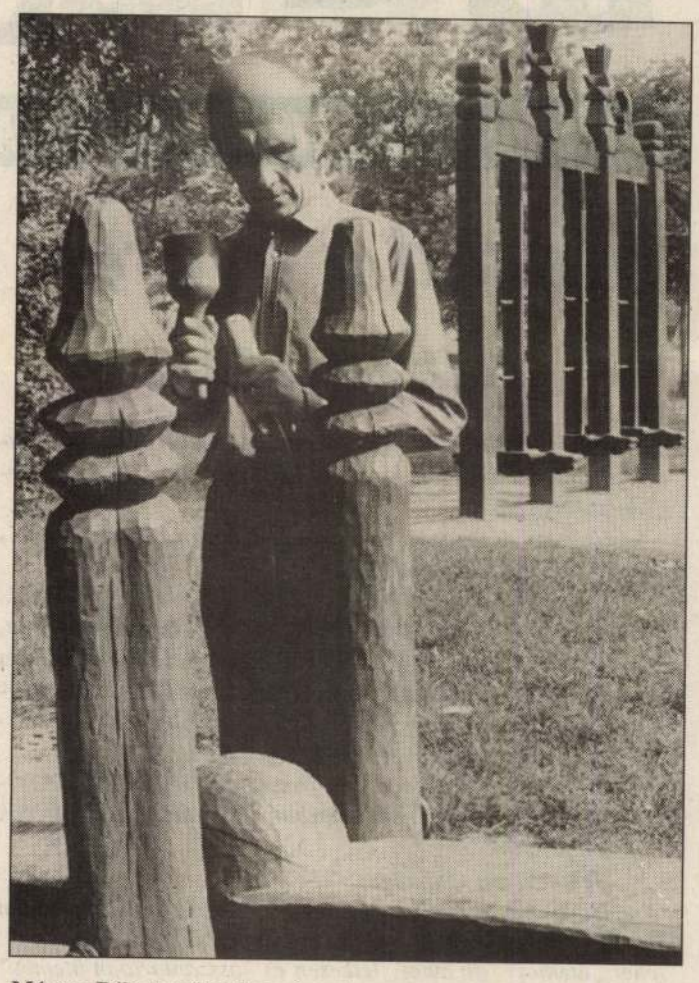

Márton Béla szovátai faragómester

Munkácsy Mihály-emlékház

Békéscsabán, a Gyulai út 5. szám alatt található *Steiner-, később Omaszta-kúriában,* a város talán legszebb házában lakott *Munkácsy Mihály* nagynénje. A festő számára sokáig ez volt az egyetlen hely, ahol jól érezte magát.

A nyolcszobás kis kastélyt a nagynéni férje, Steiner Jakab építette a múlt század 30-as éveiben klasszicista stílusban. Az Omaszta család, amellyel Munkácsy szegről-végről rokonságban állott, az 1950-es évekig lakója volt az épületnek. Őket követőleg a szocialista korszak gyakorlatias gondolkodásának megfelelően tejbegyűjtő állomást, majd pártházat alakítottak ki, illetve kisebb lakásokra osztották az épületet, és a csodálatos parkot felparcellázták.

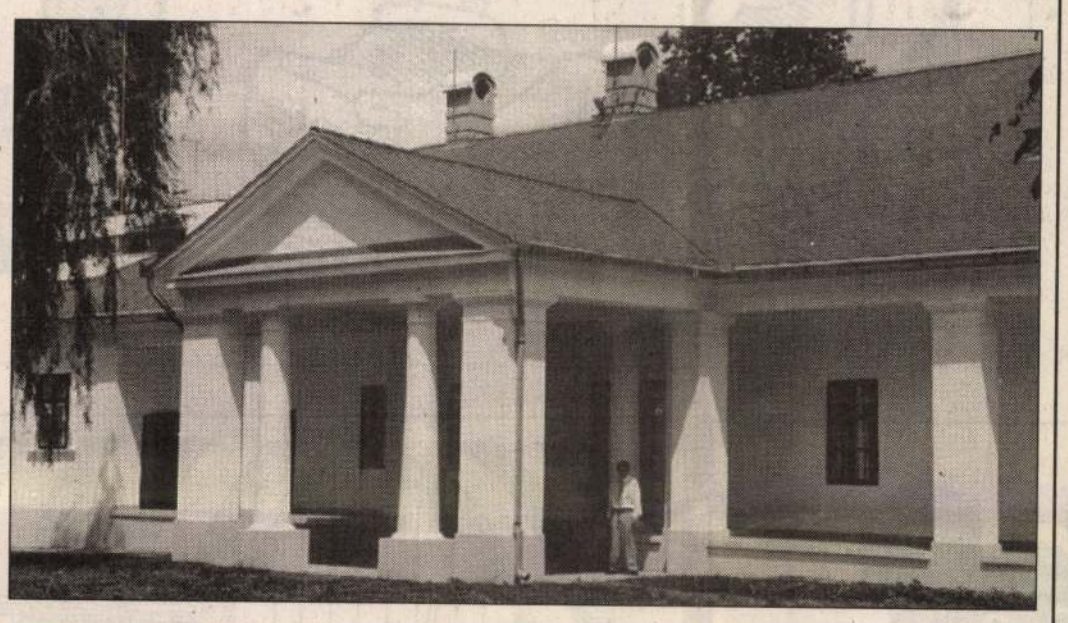

Elmúlt idők szelíd békéje, emlékezések és régi történetek kedélyessége árad a méltóságteljes kúriából, amelyben Munkácsy hosszú időn át vendégeskedett. Békéscsaba derék polgárai csöndes tiszteletüket kifejezendő, felújították az épületet, hogy méltó módon ápolhassák a festőfejedelem emlékét, otthont adhassanak néhány alkotásának.

A SZERZŐ FELVÉTELE

A hetvenes években elhalt utolsó Omaszta a kimentett ingóságait az evangélikus egyházra hagyományozta, s a presbitérium segítségével nyílott lehetőség arra, hogy a ház eredeti bútorokkal és berendezési tárgyakkal várja látogatóit.

Az emlékház kialakításakor a tervezőket az az igény vezérelte, hogy ne csupán képtárat vagy rekonstruált kúriát mutassanak be, hanem a kettő ízléses együttesét.

A kiállított képek segítségével a művész minden alkotó periódusával megismerkedhetnek a vendégek.

K. A. S.

Hamupipőke

A gonosz mostoha bejelentkezett
a királyfinál – aki a Miss Meseország
megkörnyékezhetetlen és kiváló ízlésű
zsűrielnöke is volt –,
s vonzó befektetési ajánlatot tett.
A hétvégi bálon,
csodák csodájára,
a mostoha mindkét rút lányát
szépségkirálynővé választották,
és (ilyen még sohasem történt!)
valamennyi különdíjat is ők nyerték.

Hamupipőke már a selejtezőben kiesett.

Laci bácsi

Hírek

Magyarországon a keresztény és nemzeti szimbólumnak számító célpontok ellen elkövetett terrorista merényletek után bejelentették, hogy fokozott védelemben részesítik a zsidó, illetve izraelita intézményeket.

Argentínában zsidó célpontot szemeltek ki maguknak a terroristák. Mit tehet ilyenkor a Buenos Aires-i kormány?

Fokozott védelemben részesíti a – magyar intézményeket.

(k–r)

HUMÓRUM

HUMOROS OLDALAINK A MAGYAR HUMORISTÁK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLTEK

Marad a gyerek, ha játszik

Hivatalában kerestük fel a nemcsak „szakértelméről", hanem tömegpszichózist is kiváltani képes habitusáról ismert régi-új politikusunkat.

– Hogyan viszonyul a választásokon kiskorúságát újfent bizonyított dolgozó tömegekhez?

– Tudja, minket, szakembereket nem leptek meg a dolgok. Ismerve koszorús barguzini költőnk örök érvényű verssorait, miszerint: „– Tudjuk, hogy játék kell a gyermekeknek; Midőn a népek gyermekek valának" – mi felkészültünk. Most az a legfontosabb, hogy az alapjátékot kellően besulykoljuk.

– Pontosan melyik gyermekjátékra gondol?

– A legtisztábban szocialista össznépire, a TAPSOLTATÓra. Nagyon kedves és nebulókorban lévő társadalmi rétegek szívesen játsszák.

– Nem nagyon egyhangú?

– Hová gondol?! Ez egy hangerien lego-system, korlátlan variációs lehetőséggel! Lehet „hosszantartó", lehet „lelkes", lehet „ütemes", de lehet „lelkesen és hosszantartóan ütemes" is.

– No és olyan szűkebb réteggel, mint a kisvállalkozók? Velük mit játszana?

– Nekik nagyon megfelel az ARCSIMOGATÓ.

– És ha rendetlenkednek? Ha nem fizetik az adót, vagy nem adnak számlát? Akkor is játszana velük?

– Muszáj! Erre a célra van két remek „ránevelő" játékunk.

– Csak nem az ÁLLANI TANÍTÓ, vagy a JÁRNI TANÍTÓ?

– Látszik, hogy maga nem szakember. Amire én gondolok, az a TENYERESDI, vagy a HÁTBA ÜTÖGETŐ!

– Gondoltak-e a falura?

– Hogyan is hagyhatnánk ki a drága anyaföldet megművelő aranyos honfitársainkat? Velük legszívesebben azt játszanám, hogy HULL A BORSÓ, meg azt, hogy HAJ SZÉNÁJA, SZÉNÁJA!

– Nem fárasztó dolgozni is meg játszani is?

– Eljátszogatnak ők egymással is. A lakosság az APEH-hel játszik a legtöbbet. BUJÓSDI, CICÁZÁS, no meg a CSÍPICSÓKA, ha az adóhatóság a nyerő. Aztán itt van a KACSAJÁTÉK. Én nem is kellek hozzá, elég, ha a liberós választópolgár bekapcsolja a tévét, rádiót, vagy fellapozza a „legkedveltebb ellenzéki" napilapot.

– Mi van akkor, ha már sem tévére, sem újságra nem telik?

– Annyi pénz mindig akad, hogy bemenjen szép emlékű egypártállami szociális hálónk legközelebbi csapszékébe, és máris játszhat CSUPROSDI-BÖGRÉSDI-t.

– De ha, teszem azt, erre sincs pénze?

– Akkor előbb ZÁLOGOSDI-t fog játszani.

– Ha jól tudom, önök is akarnak játszani az ügynöktörvény kapcsán valami parlamenti játékot. HADD HULLJON A FÉRGESÉ-t?

– Megőrült?! KINN A BÁRÁNY, BENT A FARKAS-t!

Bodnár Gyula

ELBOCSÁTOTT TELEVÍZIÓSOK

– Miért nem tódul ki a Charta az utcákra?
– Ezen csodálkozik? Most a Charta bocsát el embereket…

DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ RAJZA

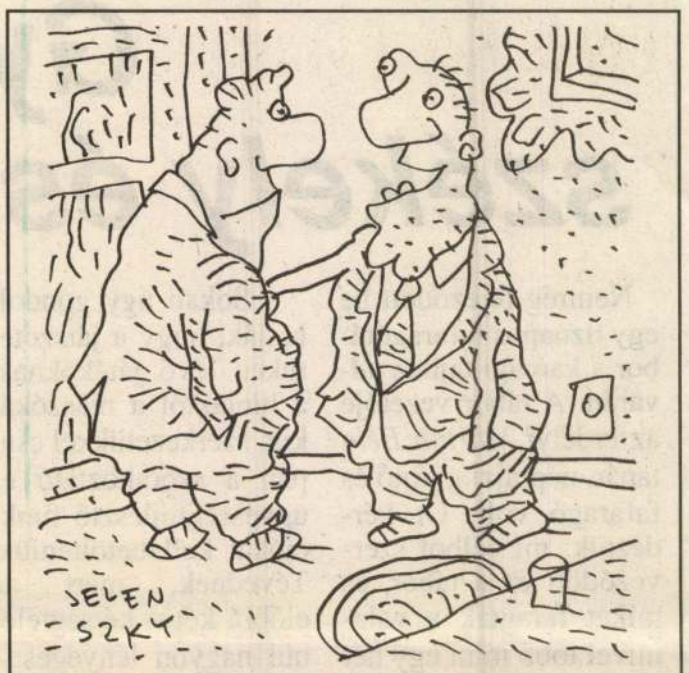

– Tudjuk, hogy te érzékeny alkat vagy, és nem szívesen tisztogatnál. Teneked elég, ha simán kirúgod őket!

JELENSZKY LÁSZLÓ RAJZA

KOLLEKTÍV FELELŐSSÉG

– Nyugi, biztos úr, megígérték, hogy együtt visszük el a balhét…

BALOGH LAJOS RAJZA

EGY RÉGI TV-S MŰSZAKI ÉS AZ ÚJ FŐNÖK

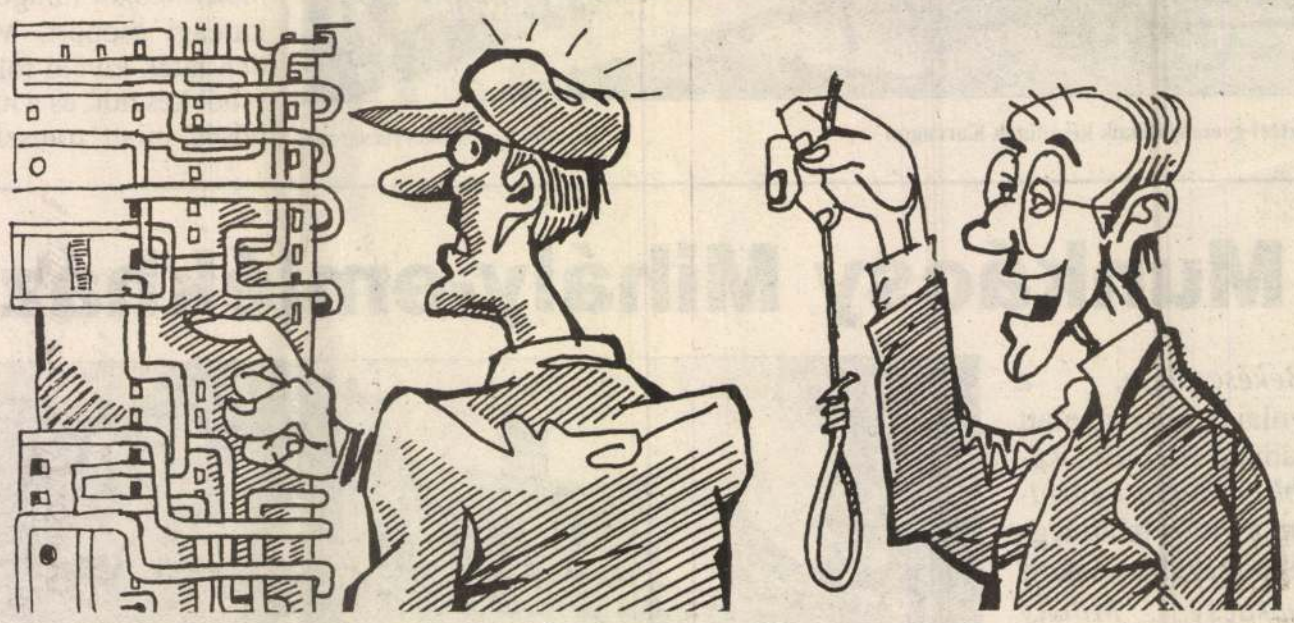

– Ez a kék zsinór, ez a zöld zsinór, ez a vörös zsinór!
– Ez pedig az öné! Selyemzsinór…

DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ RAJZA

– A tv-macit leváltottuk. Alkalmatlannak bizonyult… folyton balra köpködött. Bemutatom utódját. Egyenesen Moszkvából érkezett. Misa a neve, és Horn elvtárs személyes kérésére ő lesz a maszopos tv-maci…

DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ RAJZA

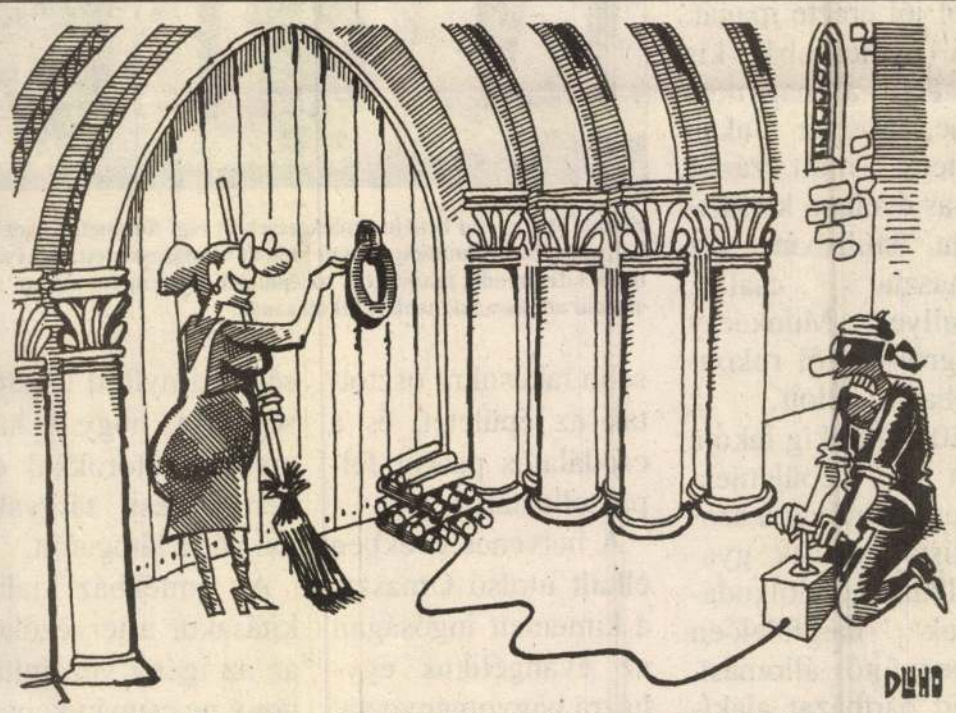

– Aranyoskám! Nem kell ez a felhajtás! Jöjjön ide és használja a kopogtatót…

DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ RAJZA

MUNKÁCSY Mihály

1889. julius 18-án Zelt levele a bécsi Kunsthistorisches Museum mennyezetképéről

Borda 18 No. 6522

Kárpátokban. A háború
tek vitték el azokat.
levelezésbe vélt illet
szerzése ügyében, amit
kertelenül.

A Kúria előtti ki
tomi szfinxről az az e
talán eredeti lehet, h
onnan egykori vagyonos
tamáskodtam eredetiségé
sára levittem egyszer
sőbbi neves egyiptológu
- a Szépművészeti Múze
tesét - aki nagy érdekl
cseit és a szfinxről p

MÚZEUMI Hírlevél

1995.
XVI. évf.
1. sz.
Január

Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Információs Részlege.
Szerkesztőség: 1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.
Előfizethető: 1450 Budapest 9. Pf. 124.
Ára: 1200 Ft/év. MNB 232-90142-5127
Telefon: 210-1330, telefax: 210-1338.
HU-ISSN 1217-8209

A tartalomból: *A monoki Kossuth emlékmúzeum új, állandó kiállításai * Bronzkori tell-kultúrák európai körúton * Természettudományi kiállítóhelyek Ausztriában és Németországban * Mária tisztelete a népi vallásosságban*

FÓKUSZBAN

A Munkácsy emlékév eredményei

1994-ben emlékünnepségekkel, kiállításokkal ünnepelték a 100 éve született Aba Novák Vilmost, Szőnyi Istvánt, Derkovits Gyulát, a 150 éves Benczúr Gyulát, Mészöly Gézát és Munkácsy Mihályt. Kétségtelenül Munkácsy jubileuma töltötte be a központi helyet, hiszen ismertsége, népszerűsége talán a legnagyobb.

Munkácsy Mihályra Békéscsabán, Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Keszthelyen, Munkácson, Bonnban, Párizsban emlékeztek. Legnagyobb jelentősége a békéscsabai önálló emlékház megnyitásának, a debreceni nemzetközi tudományos emlékülésnek, valamint a *„Golgota"* bemutatójának volt (Magyar Nemzeti Múzeum 1993, Déri Múzeum 1993 augusztusától). Könyvek jelentek meg Békéscsabán, Debrecenben, itt többek között a nemzetközi tudományos konferencia anyaga.

Az MTV három ízben sugárzott portréfilmet, a regionális híradók kb. húsz alkalommal adtak tudósításokat a jubileum eseményeiről (pl. a Munkácsy megemlékezésekről). Az érdeklődés középpontjában a Krisztus-trilógia állt. Erről minden előadó szólt a debreceni emlékülésen, s a Munkácsy terem látogatottsága ma is igen magas.

Mint arról már beszámoltunk a Múzeumi Hírlevél 1994/4. számában: 1988-ban változás állt be az Amerikában lévő művek „életében".

100 év után gazdát cserélt az 1881-ben festett *„Krisztus Pilátus előtt"* és az 1884-es *„Golgota"*, amelyet 1887-88-ban szerzett meg John Wanamaker milliomos. Az első festményért 120 000 dollárt (600 000 frankot), a másodikért 100 000 dollárt (500 000 frankot) fizetett. Közgazdászok szerint ma 1,5 és 1,6 millió dollárnak, tehát kb. három millió dollárnak felel meg ez a száz évvel ezelőtti ár. Ehhez képest 1988-ban 60 000 és 47 000 dollárért keltek el a festmények a Sotheby's aukción. A Golgotát - mint azt már megírtuk – Bereczki Gyula New York-i galéria tulajdonos adta át letétként a Magyar Nemzeti Múzeumnak, az pedig, 2002-ig a debreceni Déri Múzeumnak.

Most úgy tűnik, vele szemben lesz látható majd a *„Krisztus Pilátus előtt"*. Ezt a 417x636 cm-es méretű festmény Joseph Tannenbaum kanadai gyűjtő vásárolta meg 1988-ban. Telefonon aukcionált, személyét évekig homály fedte. A művet kölcsönadta a torontói Operaháznak, amelynek próbatermében állt a kép. A Déri Múzeum megkeresésére kedvező választ adott, letétként átadja a festményt a Munkácsy teremben történő bemutatásra.

Ha minden jól megy, 1996-ra egy helyen áll a hármaskép, amelyet senki, még Munkácsy sem látott együtt.

1889-ben ugyan John Wanamaker visszaengedte Párizsba, a világkiállításra azokat, de utána nem jártak a művek Európában. Az 1895–96-ban festett *„Ecce homo"*-t elvitte ugyan Amerikába egy konzorciumra, de John Wanamaker nem vásárolta meg, nem tette teljessé a trilógiát. Annak az esélye sem áll fenn, hogy együtt láthatta az amerikai közönség a három festményt, mert a két első kép még ekkor, 1907-ig Wanamaker vidéki képtárában állt. 1911-ben nyílt meg Philadelphiában a Wanamaker-store, amelynek nyolcadik emeleti különtermében egymással szemben állt a két kép.

Sem a katalógusok, sem a korabeli cikkek nem említik az *„Ecce homo"*-t, amely 1914-ben már Budapesten volt, 1916-tól 1924-ig Déri Frigyes bécsi lakásában, majd 1925-től Budapesten és Debrecenben.

Mint a *„Golgota"*, a *„Krisztus Pilátus előtt"* is restaurálásra szorul. Feltehetően jobb az állapota, mint a Golgotáé, Kereszty András tudósítása is ezt jelezte 1988-ban. A restaurálás költségeinek előteremtésében Debrecen város és Hajdú-Bihar megye önkormányzatainak segítségére, de egyéb szponzorálásra is bizton számíthat a Déri Múzeum.

Sz. Kürti Katalin

Munkácsy Mihály

VISSZHANG

Az alábbiakban közöljük a szerző kérésére előző számunkban megjelent lerövidített cikkének teljes szövegét. A szerző szíves elnézését kérjük.

Felelet a NKA Múzeumi Szakkollégiumának 1994-es döntéséről,
„Matskási István: Gondolatok az NKA múzeumi pályázatának végeredményéről"

Igyekszem kevésbé utópisztikussá tenni azt a vágyat, hogy a NKA Múzeumi Szakkollégiumának döntéséről pár alapvető kérdésben indokolást adjak, - bár ezt a kollégium nevében a döntést követő sajtóértekezleten is megtettem.
Úgy döntöttünk, hogy a pályázatot nem nyertek listáját nem fogjuk közölni (bár ennek se jogi, se erkölcsi akadálya nincs) - mert a hazai pszichózisban ez túlzott sikertelenség élményét jelenti és a következő pályázatokon akaratlan hátrányt is jelenthet a pályázó számára. Elég, ha a kollégium tudja és számontartja az összes pályázót. A most sikertelen pályázó a maga támogatást kereső magatartásába vagy úgyis beleépíti a jelenlegi mellőzést adott esetben, vagy éppen el fogja hallgatni, ha azt a maga számára pillanatnyilag hátrányosnak érzi.
A *Gondolatok*-ban közölt adatok és számok, azaz az összeállított arányok az intézmények közötti megoszlást illetően valóban tanulságosak (t.i.: ilyen keresztmetszetet, összeállítást a kollégium se készített) - de egyoldalúak is. Nem intézmények számára történt ugyanis a pályázati kiírás, hanem ügyek és dolgok szerint - amelyeket intézmény, jogi vagy természetes személy képviselt.
Döntő érv volt a tárgyvédelem - és csakis a közvetlen. Nem támogattunk (még tárgyvédelmi célút sem!) kísérleti munkákat; segédletek és információk közzétételét sem - ez a jelenlegi pályázatnak nem lehetett feladata, hanem csakis a közvetlen „gyógyítás". A műtárgyvásárlást is ezúttal úgy tekintettük - mintegy mentés célúnak -, amelyben csak kivételesen egyszeri alkalommal adtunk olyan ásatási (inkább „következményre", mint további feltárásra), munkára támogatást (1,5%!), ahol valóban mentésről volt szó. A Gondolatokban kívánt ásatási nem támogatást a kollégium éppenhogy rögtön érvényesítette (egy esetben méghozzá nagyon a kedve ellen, mert az ország legeredményesebb és nemzetközileg ismert, legfontosabb ásatási részéről volt szó).
Hogy nem kell-e a veszélyeztetett műtárgyállomány védelmére még többet fordítani a kiállítások és kiadványok rovására?
Az utóbbi kettőt a pályázati kiírásba azért vettük fel, hogy a muzeológiai-gyűjteményi szakmunka láncolatában az Alap a tudomány - és közönség elé jutó végeredmény látható közzétételét is segítse ott, ahol az előmunkálatok kézzel, vagy az utolsó és nagy lépéshez más támogató, megvalósító nincs. Szakma-politikai számítás: alap-kutatást nem támogatunk, (arra való az OTKA); műtárgyszerzeményezést csak olyan kivételesen és karakteres támogatók ajánlatosak - és nem vállalunk egyelőre olyan támogatást sem, amely előreláthatólag minden évben folyósítandó összegeket jelentene, a pontos végeredmény és anyagi hozzájárulás ismerete nélkül. Ilyen szempontból (legalábbis most) a kész vagy a közel kész célok elősegítését tartottuk szem előtt.
Benne van az előbbiekben az is, hogy távol tartsuk az Alapot attól, hogy azt bárki az állami, önkormányzati vagy bármilyen szervezeti költségvetés évi kötelező kiegészítőjének tartsa vagy netán egy a feladatait túlvállaló alapítvány megmentőjének.
A két kiemelkedő összegű juttatás magyarázata némiképp például szolgálhat a „döntési mechanizmus"-ra. A kollégium tagjai minden esetben szavaznak. Az elnök. Szavazata ugyanolyan egy egység, mint a tagoké. A szótöbbség dönt. A Közép-Európai Kezdeményezés katalógusai (angol–magyar nyelvűek) éves késéssel jelentek meg a kiállítások után. Az osztrák, a cseh, a szlovák, a lengyel, sőt még a horvát katalógusok nem késtek. Valamennyiük európai (értsd: „nyugati", azaz világszínten) állíttatott elő. Ilyent a hazai muzeológia itthon eddig nem produkált. Finanszírozására minisztériumi keret nem akadt. Az igényelt (számlákkal alátámasztott) összeg valamivel meghaladta a 14 millió Ft-ot (Kapott 5 milliót). A Magyar Nemzeti Galéria a kisszebeni főoltár és a gogánváraljai mennyezet restaurálására kért 15 milliót jól meghaladó támogatást. Az előbbi munkát az igényelt összegből nem lehetett volna befejezni és többéves program; ezt a kollégium nem kívánta felvállalni. Az erdélyi és legkorábbi fennmaradt gótikus mennyezet és egy kisebb szárnyasoltár viszont befejezhető a kapott keretből.
Indokoltan teszi szóvá kritikusunk az egyéni kutatók és kutatások támogatását. Ezt két olyan esetben tettük, amelyekben a már tudományos tőkét jelentő adatbázist tüntettük ki inkább jelképes, még hasznosítható összeggel.
Természetesen voltak még olyan igények, amelyek tárgymegőrző célúak voltak, de kevés biztosítékot nyújtottak arra nézve, hogy a konzerválás vagy restaurálás igazán sikeres lesz-e. Itt a muzeológiai Szakkollégium nehezebb helyzetben van a többinél. Ellenőriznie kell ugyanis, hogy támogatását nemcsak gazdaságosan, hanem a legszakszerűbben használták-e fel. Az Alap részéről persze nem írhatunk elő adott esetben sem konzervátort, restaurátort, sem szervezetet vagy vállalkozót, azaz az ügy orvosát, mert megbízás - vagy munkaközvetítéssel nem foglalkozhatunk. Ez versenytárgyalás, illetve a szakmai zsűrik dolga. A munkákat ellenőrizzük. A sikertelennek bizonyuló felhasználókat az Alap nem kívánja támogatni.
Mivel az Alap minden évben új pályázatot ír ki, várható, hogy a következő évi többé-kevésbé eltér majd az 1994-estől. Az eltérések a múzeumi (és a szomszédos) területeken bizonyára inkább súlypont eltérések, mint alapvető változások lesznek.

ŐSZI KÉPAUKCIÓ

KIÁLLÍTÁS A MOM MŰVELŐDÉSI HÁZBAN
1994 SZEPTEMBER 10-18., NAPONTA 10-18 ÓRÁIG, HÉTVÉGÉN IS.

ÁRVERÉS: A MOM MŰVELŐDÉSI HÁZ SZÍNHÁZTERMÉBEN
1994 SZEPTEMBER 19-ÉN, HÉTFŐN 18 ÓRAKOR.

GALERIE BLITZ

Mauláni Mihály

Ünnepség a bécsi magyar nagykövetségen

Bolza Ilona kitüntetése

Sokszor vittem a bőröm a vásárra a hazámért

– Dr. Hunkár Dénes egy pohár pezsgővel köszönti az ünnepeltet.

Szinte alig ismertük *Bolza Ilona* történetét, amikor kitüntetésével kapcsolatban megkaptuk a bécsi magyar nagykövetség meghívólevelét. *Dr. Hunkár Dénes* nagykövet rendkívüli tájékozottságról tett tanúbizonyságot, s mielőtt átadta volna a Göncz Árpád által adományozott „Magyar Köztársaság Tiszti Keresztje" állami érdemérmet, röviden ismertette az ünnepelt életútját.

Bolza Ilona 1941. novemberében jelentkezett *Apor Gizella* bárónőnél, a Magyar Vöröskereszt országos főnökasszonyánál, aki azonnal beosztotta előkészítő tanfolyamra, majd hadikórházi önkéntes ápolónői kiképzésre. A vizsgák sikeres letétele után az ápolónői szakosztályon kért és kapott beosztást. Feladatai közé tartozott többek között az önkéntesek nyilvántartása, hadikórházakba, kórházvonatokra és légvédelmi szolgálatra történő beosztása.

1944 áprilisában *Simon Elemér*, a Magyar Vöröskereszt akkori elnöke főápolónővé nevezte ki. Szervezetük háború esetén a Honvédelmi Minisztériumhoz is tartozott, így e cím őrnagyi rangnak felelt meg. 1944. március 19-ének hajnalán a német csapatok megszállták Magyarországot, ekkor Bolza Ilona önként elvállalta *Horthy Miklós* kormányzó és gróf *Bethlen István* volt miniszterelnök között az összekötő szerepét. Élete kockáztatása mellett hozta-vitte a híreket, s hamarosan menekülnie kellett a Gestapo elől is. 1944 decembere már a győri Püspökvárban köszöntött rá, ahol tanúja lehetett báró *Apor Vilmos* püspök nyilasokkal és az oroszokkal szembeni ellenállásának és az üldözöttek védelmében kifejtett hősiességének, egészen a báró 1945. április 2-án bekövetkezett mártírhaláláig.

Budapestre visszatérve a Magyar Vöröskereszt külügyi osztályának vezetőjeként kapott megbízást, s e minőségében külföldi kirendeltségek megszervezésében és nemzetközi karitatív kapcsolatok létrehozásában vett részt. 1945. novemberében eljutott Párizsba és Genfbe is, visszatérte után azonban kíméletlen hajsza indult ellene. „Bolza Ilona a reakció oszlopa" és ehhez hasonlókat írtak róla az akkori lapok. 1948-ban, mint minden vezető állásban lévő munkatársának, neki is felmondtak.

Nógrád megyei otthonukba visszatérve községi kecskepásztornak jelentkezett, de ehhez nem volt elég jó a káderlapja. Családjának tagjait „politikai kulákoknak" minősítették, ezáltal sem kenyeret, sem petróleumot nem vásárolhattak. Saját házukat hamarosan el kellett hagyniuk, csak a falu lakosságának köszönhették, hogy nem haltak éhen, vagy nem fagytak meg. A családfő egy évvel a forradalom előtt meghalt, Bolza Ilonának 70 éves édesanyjával és 90 éves nagyanyjával meg kellett ragadnia az első alkalmat, amely lehetővé tette hazája elhagyását.

Ausztriában rögtön állást kapott a Caritas Internacionalisnál, majd a Magyarországról menekült főiskolások otthonát vezette. Tagja lett a Bécsi Magyar Egyházközség vezetőségének, a Szent István Egyletnek, a Központi Szövetségnek, részt vett az Erdélybe indított segélyszállítmányok megszervezésében. Magas kora ellenére ma is szívesen képviseli a magyar érdekeket Bős–Nagymaros ügyében, a szlovákiai kétnyelvű községtáblák visszaállításában. 1990-ben alapította meg az Apor Vilmos Emlékbizottságot, melynek győri, budapesti, gyulai és bécsi elnökeként nagy és szép munkának tartja a mártír püspök boldoggá avatásának szorgalmazását.

A Magyar Köztársaság Tiszti Keresztje és az elismerő oklevél átvétele után arra a kérdésünkre, hogy milyen érzés megélni ezt a napot, Bolza Ilona így válaszolt:

– Furcsa lenne, ha azt mondanám, hogy megérdemeltem, de sokszor vittem a bőröm a vásárra a hazámért. Akárhány év van mögöttem, megtenném most is...

RESS MARIETTA

– Bolza Ilona a rokonok, a nagykövet és Kolozsváry Ernő, győri polgármester társaságában.

Siralomház

Százötven éve született Munkácsy Mihály

A magyar parasztság felfedezője

Ma 150 éve, hogy Munkács városában megszületett *Lieb Leó Mihály* kincstári sótiszt és *Reök Cecília* – Mihály nevű gyermeke. A korai árvaság véletlenül Békéscsabára sodorja, az 1848 utáni évek érdekes, talányos személyiségéhez, Reök István uramhoz, aki bizony nehezen, majdnem későn ismeri fel a kamaszgyerek tehetségét. Ennél azonban sokkal fontosabbak az ifjú *Lieb Miska* felismerései, amelyeket ezeken az utcákon, ezekben a házakban és lelkekben, s a városi települést körbehullámzó vidéken szerzett, s amelyek alapvetően meghatározzák a majdan *Munkácsy Mihályként* vissza-visszatérő festőfejedelem jellemét, művészi céljait.

Sejtjeiben merőben más tájak, korok, emberképek emlékével érkezett a hét-nyolc esztendős gyermek a magyar alföld legkeletibb tartományába, Békésbe. Mégis, a Békéscsabához és Aradhoz fűződő, keserves gyermek- és kamaszévek tehernyomatékát legyőzve (vagy éppen ettől szabadultan nyerve táltoserőt) a hírnévhez vezető út első állomását az a fény ragyogta be, amely e sárból és porból gyúrt paraszti létből sugárzott feléje. S amelyet gyertyák, mécsesek, petróleumlámpák imbolygó félhomályából éppen ő volt hivatott előhívni, s a világ művészeti fővárosának, Párizsnak a falára rávetíteni.

Békéstáji nép életképeivel Munkácsy egyszerre és először fedezte, fedeztette fel a múlt századi Európa egyik legkiszolgáltatottabb, de nyomorúságban szinte érintetlen emberi-erkölcsi-szellemi értékek ígéretével terhes társadalmi elemét, a magyar parasztságot, s egyben azt az alkotóerőt, amely mindebből a nemzet, tehát önnön arcának megrajzolására képes. Mintha csak az ő szenvedélyes, drámai hangütése nyomán keltek volna életre *Izsó Miklós* terrakottaszobrai, a Táncoló hajdúk, majd *Liszt* és *Erkel* hangzásteréből újra a Siralomház, a Tépéscsinálók és a Köpülő asszony hőseinek a legősibb dalaihoz visszaforduló *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* zenei forradalma, s az a népi irodalom, amely *Petőfitől* és *Aranytól Móricz Zsigmondon* át *Illyés Gyuláig* a Munkácsy-modellek örököseinek az igazáért vívta örök perét a történelem ismétlődéseinek a bugyraiban.

A festő innen merítette pályája termőtalaját; cserébe viszont olyan példát emelt, hogy stílusát, témáit, tanulságait vagy éppen szellemét el/meg nem kerülhette magyar és nem magyar művész, aki errefelé látta meg a napvilágot. S ami a legszembetűnőbb: Munkácsy békéscsabai inasévei óta folyamatos és egyre emelkedő vonalú a művészet és a művészeti élet íve a mai Békés megyében.

Ezt a gazdag színképű folyamatosságot kívánja az évfordulón a Békés megyei múzeum két kiállításával láthatóvá avatni.

A Munkácsy Mihály és Békés megye művészete című művészettörténeti visszapillantásban az alapító és a helyi kortársak, illetve a ma már nem élő utódok műveinek az egybeláttatása (mely egyben a leendő városi képtár oly régi, de mindmáig be nem teljesült álmát vetíti előre): a festői célok, szándékok, szemléletmódok számbavételét szolgálja a változó időben, majdnem napjainkig. A tizenhat Munkácsy-festményen s a múzeum tulajdonában lévő rendkívül értékes relikviákon (például festőállványa, palettája, ecsetei, személyes tárgyai, műtermi fotók, írásos dokumentumok, stb.) kívül nagyon rég, vagy sohasem látott művekkel találkozhat a közönség *Orlai Petrics Soma, Haan Antal, Szamossy Elek* (Munkácsy első mestere, felfedezője), *Jankó János, Vidovszky Béla, Perlrott Csaba Vilmos, Kohán György, Papp Gyula, Gaburek Károly*, és más, főleg a régió művészeti múltja szempontjából jelentős festők hagyatékából.

A Munkácsy iránti tisztelet, a pályájára emlékezés jegyében hirdették meg a XXVIII. Alföldi Tárlatot (amelyet az évforduló okán hoztak át az esedékes nyári időpontról 1994-re, s amely ezúttal meghívásos alapon szerveződött.

Munkácsyt életének és művészetének magyarországi helyszínei közül Békéscsabához és környékéhez fűzték a legmeghatározóbb és legtartósabb szálak. Híven tükrözi ezt a tényt a jubileumi műsor alakulása is: a Munkácsy-év első eseménye a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban február 18-án (délután 15 órakor, *dr. Végvári Lajos* bevezetőjével) nyílt kettős kiállítás; zárómomentum pedig május 15-én, az ugyancsak Békéscsabán felavatásra kerülő Munkácsy Emlékház átadása, ahol a Magyar Nemzeti Galériából kölcsönzött műveken kívül gyermek- és ifjúkora legfelhőtlenebb óráinak a környezetét, a hajdani Steiner-kúria belső terét, nagynénje otthonát rekonstruálják a korabeli bútorok és berendezési tárgyak felhasználásával.

B. Z.

KISMÉRETŰ TÖMÖR TÉGLA
SOKRÉTŰ FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉG.
- Minőségi termék,
- múlt évi áron,
- azonnali kiszolgálással.
INFORMÁCIÓ: - Pannonhalmi Téglagyár.
Tel.: 96/370-067, 96/370-155.
ÉSZAK-DUNÁNTÚLI TÉGLA- és CSERÉPIPARI VÁLLALAT
Győr, Türr I. u. 5.

II. Erzsébet az orosz fővárosba utazik

A BIZALOM JELE

II. Erzsébet királynő őszre tervezett oroszországi látogatását bejelentvén a brit kormány az eddigi legerőteljesebb jelet adta arra, hogy bízik Jelcin orosz elnökben és az általa fémjelzett reformirányzatban – írta vezércikkében a The Times című brit lap.

Vannak persze kockázatok, és ezek közül nem is az utolsó, hogy ki tudja, *Jelcin* vajon hatalmon lesz-e még ősszel? – tette hozzá az újság.

Brit megfigyelők mindazonáltal régóta időszerűnek tartják a látogatást. II. Erzsébet 22. nemzedékbeli egyenes ági leszármazottja *Rurik* novgorodi nagyhercegnek (862–879), az orosz monarchia megalapítójának – Rurik igazából a brit uralkodó még azonosítható legrégebbi őse –, és ily módon II. Erzsébet ősei között van *I. Igor, Szvjatoszlav, Szent Vlagyimir* és *I. Jaroszlav* kijevi nagyfejedelem is –, ám brit uralkodó még sohasem járt orosz földön.

Ehhez a legközelebb *VII. Eduárd* angol király, II. Erzsébet dédapja került, aki 1908. júniusban Revalba (a mai észt fővárosba, Tallinnba) utazott hajón, és ott találkozott első unokatestvérével, *II. Miklós* orosz cárral. A cári család viszont gyakori látogató volt Nagy-Britanniában.

Az utóbbi több mint hetven évben éppen a cári család sorsa volt a brit uralkodók oroszországi látogatásának akadálya, annak dacára, hogy a második világháborúban a brit–szovjet szövetségesi viszony indokolt volna ilyen utat. De *VI. György* király, II. Erzsébet apja megelégedett azzal, hogy díszkardot küldött *Sztálinnak* tiszteletére jeléül.

Most pedig éppen a cári család sorsa teszi lehetővé a látogatást. II. Miklóst és családjának több tagját 1918-ban Jekatyerinburg közelében kivégezték. A néhány évvel ezelőtt föllelt csontokat brit tudósok DNS-vizsgálatnak vetették alá, és tavaly – amint a hivatalos közlemény szólt – csaknem minden kétséget kizáróan megállapították azonosságukat. A vizsgálathoz Fülöp herceg, II. Erzsébet férje vérmintát adott. Ő is vérrokonságban van a cári családdal, amennyiben a cárné Viktória királynő unokája volt, *Fülöp* herceg pedig Viktória ükunokája – amint egyébként II. Erzsébet is Viktória ükunokája.

Londonban úgy tudják, hogy Oroszországban az idén állami temetésen helyezik végső nyugalomra a cári család földi maradványait – bár egyelőre nem hiszik, hogy II. Erzsébet a temetés alkalmából utazna. Ha az oroszországi demokratikus reformok nem volnának elegendőek, a temetés végképp elhárítja az akadályt a brit uralkodó látogatása elől. II. Erzsébetet először még *Mihail Gorbacsov* szovjet elnök hívta meg, 1987-ben.

A brit uralkodók, igaz, nem egyszerűen a cárgyilkosság miatt bojkottálták eddig Oroszországot. Az ügyet színezi, hogy maguk is zavarban voltak. V. György király állítólag megmenthette volna a cári családot egy idejében elküldött meghívóval, de ettől tartózkodott. Történészek máig vitatkoznak, a brit uralkodó volt-e kőszívű, vagy az akkori brit hadügyminiszter, *Lloyd George* akadályozta-e meg a gesztust, mert attól félt, hogy a cár jövetele forradalmat provokálna Nagy-Britanniában is.

A brit uralkodócsalád tagjai egyébként már sokszor jártak a Szovjetunióban és Oroszországban. Az első éppen Fülöp herceg volt, aki 1973-ban a Nemzetközi Lovasszövetség elnökeként utazott Moszkvába. 1979-ben ugyane minőségében ismét ott járt. II. Erzsébet leánya, Anna hercegnő, a királynő legkisebb fia, Eduárd herceg 1990-ben utazgatott Oroszországban, és Anna hercegnő tavaly is járt ott.

Még a királynői látogatás előtt Szentpétervár vendége lesz *Károly* herceg, brit trónörökös, aki az általa védnökölt nemzetközi Vállalatvezetői Fórum színeiben indít programot a város renoválására. Úgy volt, hogy *Diana* hercegnő, Károly külön élő felesége januárban ugyancsak Szentpétervárra utazik, mint az ottani Tusinszkaja gyermekkórház védnöke, de útját elhalasztották a trónörökös, majd a királynő látogatása utáni időre. (MTI-Panoráma)

Ismét láthatók a múmiák a kairói múzeumban

A kairói múzeumban március 1-jétől ismét láthatók lesznek a Királyok völgyében talált híres múmiák, amelyeket 1980-ban *Anwar Szadat* egyiptomi elnök elvitetett. Szadat azért tiltotta meg a múmiák közszemlére tételét, mert úgy vélte, hogy az sérti a fáraók méltóságát.

Abdelhalim Nureddin, az egyiptomi régészeti intézet elnöke szerint a múmiák ma is olyan jó állapotban vannak, hogy kiállíthatók. Hozzáfűzte: előkelőségeket hívott meg az egész világról, hogy részt vegyenek a kiállítás megnyitásán. A múmiák között 4500 évesek is találhatók, köztük a híres *II. Ramszesz* fáraó múmiája is.

A múlt hónapban a kulturális minisztérium szembeszállt az egyik kairói bíróság döntésével, amely megtiltotta a bebalzsamozott testek kiállítását. A bíróság azzal érvelt, hogy a múmiák tönkremennek, ha láthatóak lesznek a nagyközönség számára. Nureddin viszont azzal érvelt, hogy a kiállítás vonzani fogja a látogatókat és segít helyrehozni azt a kárt, amelyet az iszlám fundamentalisták turisták elleni támadásai okoztak.

A egyiptomi idegenforgalmi hivatal vezetői szerint az idegenek elleni erőszak 1993-ban hétszázmillió dolláros kárt okozott Egyiptomnak. (MTI)

Embert a Marsra!

A NASA örökös álma legkorábban tíz év múlva teljesül

– Az amerikai űrhajózási hivatal hosszú távú célja mindenképpen az, hogy embert küldhessen a Marsra, ám még mindig korai lenne ennek pontos időpontjának a megjósolása – mondja a hivatal vezetője.

Daniel Goldin, a NASA igazgatója egyben aláhúzta, hogy mindenképpen hivatalának hosszú távú álma a leszállás a Marsra. Goldin szerint, ha a tudósok és technikusok eddig elvégzett előkészítő munkájából kell következtetnie, akkor a projekt kivitelezéséhez legalább 10 év kell, ugyanúgy, mint az Apolló-terv esetében, amely keretében 1969-ben embert lépett a Holdra.

A NASA vezetője egyben cáfolta *George Bush*, volt amerikai elnöknek ama vélekedését, amely szerint a Mars-program túl drága lenne, mintegy 500 milliárd dollár, és túl sok időt – 30 évet – venne igénybe a kivitelezése. Goldin szerint a program véghezvitele nem több mint 8–10 évig tartana. A terv költségét is le lehet jelentősen csökkenteni, például új felfedezések, technikák felhasználásával.

Ennek egyik példája az, hogy a NASA tervei szerint az űrobjektum tömegét felére lehet csökkenteni azáltal, hogy a visszatéréshez szükséges üzemanyagot a Marsról, metán formájában venné fel. Az ötlet biztonságosságának próbája 1996-ban következhet be, amikor a NASA metánmintákat vesz a Marsról egyik programjának keretében.

Ha már egyszer beindul a projekt, akkor az semmiképpen sem lehet csupán az Egyesült Államoké. – Oly nagy horderejű program ez, hogy egyetlenegy nemzet nem sajátíthatja azt ki – mondja Goldin, aki egyben azt is hozzátette, hogy azért geopolitikai megfontolásokat is figyelembe kell venni.

– Mi van akkor, ha a Marson az Egyesült Államok imitt kitűz egy zászlót, Oroszország pedig amott, Japán pedig egy másik marsi helyen? – tette fel a kérdést. – Mindenki tudja, hogy a Földön pár ezer éve háborúk folynak. Mi lesz akkor, ha a konfliktusokat a Marsra is kiterjesztjük, és méghozzá akkor, amikor sokkal pusztítóbb fegyvereket tudunk kifejleszteni. Az amerikai űrkutatási hivatal vezetője ugyanakkor elmondta, hogy Amerika hosszú távú együttműködést irányoz elő Oroszországgal. Ennek fényében a NASA már alá is írt decemberben egy 400 millió dolláros értékű szerződést Oroszországgal. Ennek célja az lenne, hogy együttesen fejlesszenek ki még a Mars-utazás előtt egy űrállomást. (MTI-Panoráma)

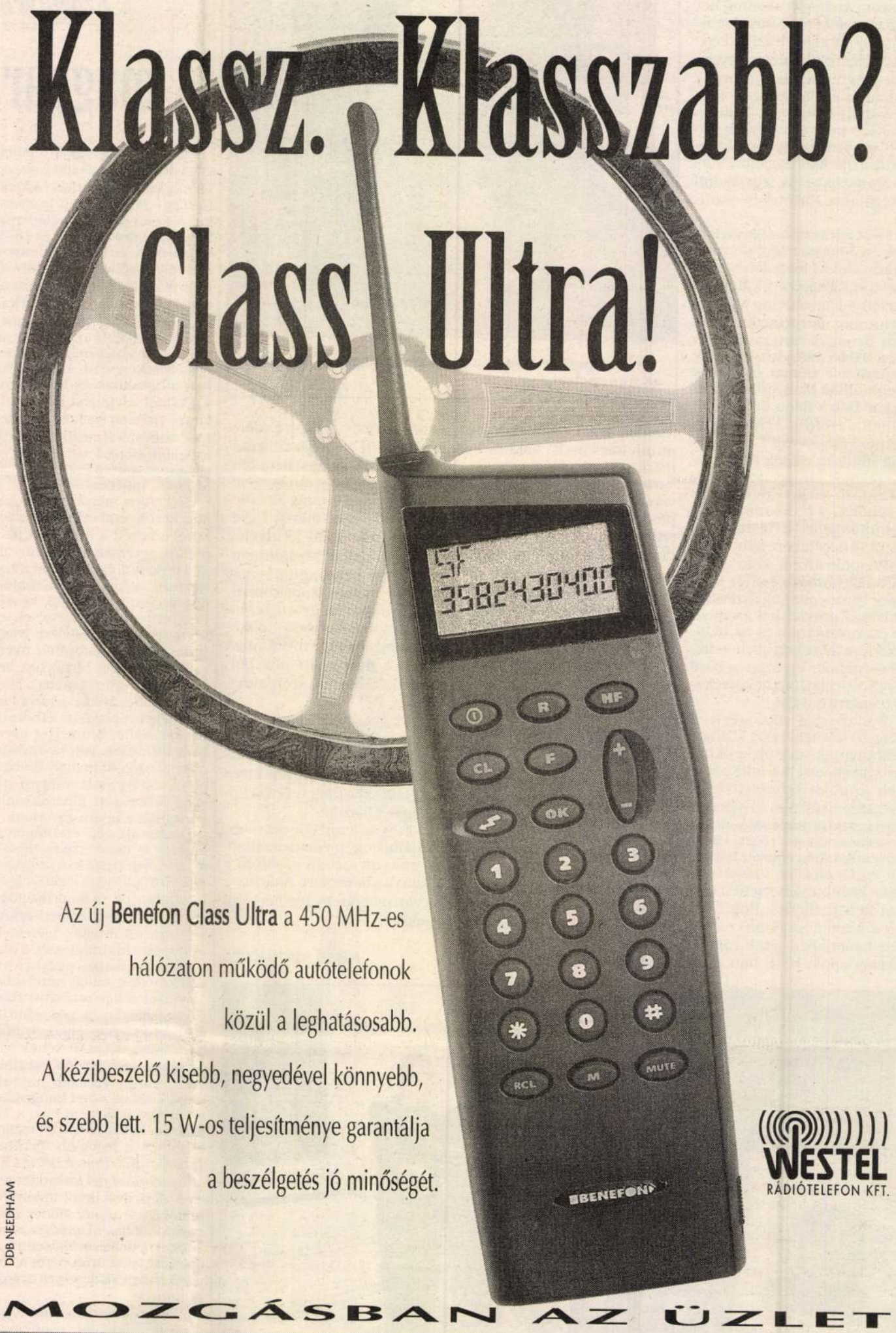

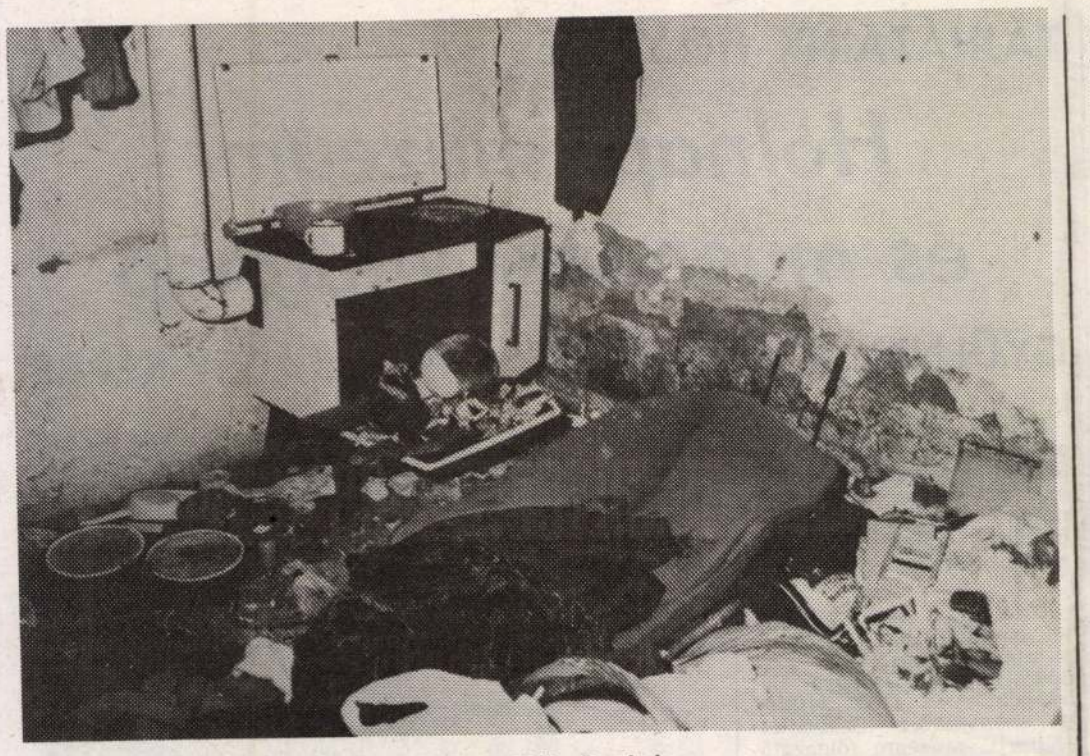

Ezen a véres „fekhelyen" akadtak rá a rendőrök Dombaira.

TÓTH ZOLTÁN KÜLÖNLEGES TÖRTÉNETEI

A sértett is vádlott?

Mindketten életveszélyben

Ritka bűncselekményre derült fény a közelmúltban Somogy megyében: március 19-én — József napján — nem sokkal éjfél előtt a Nagyatádi Kórházból jelentették a helyi rendőrkapitányság ügyeletesének, hogy Károlyi József 53 éves bakházai lakost életveszélyes szúrt sérülésekkel szállították be a mentők.

A kapitányság ügyeletese illetékességből azonnal jelentette a történteket a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányságra, majd a helyszínt biztosítani, Bakházára küldte *Bodnár Antal* törzsőrmestert és *Arany József* őrmestert. Nem sokkal később ők jelentették a kapitánysági ügyeletesnek, hogy a vérnyomokon haladva eljutottak a Kossuth utca 14. számú házig, ahol *Dombai János* 38 éves helybéli lakos lakása volt. Kopogtattak, dörömböltek, de senki nem nyitott ajtót, noha Dombai életjelt adott magáról. Betörték hát az ajtót, s az ágyon felve találtak rá a csuromvéres ruhában lévő Dombaira. Azonnal megbilincselték, s igyekeztek kivezetni a rendőrségi autóhoz. A véres ruházatból egyértelműen arra következtettek, hogy ő szurkálta össze Károlyit.

Mielőtt a férfit beültették volna a kocsiba, az kijelentette: rajta is szúrt sérülések vannak, végül is ezért bántotta ő Károlyit. S hogy bebizonyítsa állítását, fel is húzta pulóverét és ingét, s megmutatta bal oldalán, szívtájékon a szúrás helyét. A rendőrök azonnal mentőt hívtak, s az erősen ittas férfit kórházba szállították. Ahol kiderült: ő is életveszélyben van, azonnali műtétet kellett végrehajtani rajta.

Közben folyt az aprólékos helyszínelés, amelynek során megállapították: a két férfi az este még közösen mulatta az időt a Gyógygödör nevű kocsmában. Dom- i ment el hamarabb, majd olyi a vejével tért ha- n Károlyi 21 óra táj- ment otthonról azzal: úlva induló busszal megy. Nem tudni bai lakásán kö- t — eddig még miért — szó- köztük. zúrt elő- te ivó- volt sa-

A lakás mindenütt tele volt vérnyomokkal . . .

varta kezéből a kést, majd arcát, nyakát összevagdosta. Ezután elvánszorgott lakása felé, végül kivérzett, sokkos állapotban az egyik szomszédjához kopogtatott be fél 11-kor, aki kihívta a mentőket az életveszélyesen sérült férfihez.

Miután az is kiderült, hogy Dombai az utóbbi évtizedben többször állt elmegyógyintézeti és ideggondozói kezelés alatt, *Sovány István* alhadnagy, fővizsgáló a Nagyatádi Kórház elmeszakértőjét is kirendelte, aki előzetes véleményében azt írta: ez a betegség a cselekmény elkövetésekor súlyos fokban korlátozta, vagy kizárta, hogy Dombai felismerje tettének súlyát. Ám csak a végleges elmeszakértői vélemény birtokában lehet dönteni Dombai esetében arról, hogy fennállnak-e nála büntethetőségének törvényes lehetőségei. Mindenesetre addig mindkettőjüket gyanúsítottként fogják kihallgatni — ha felépülnek életveszélyes sérüléseikből. S persze tanúkat is fel kell kutatni, már csak azért is, mert az első kihallgatáson Károlyi tagadta, hogy járt volna Dombainál. Noha ezt a vérnyomok egyértelműen bizonyítják . . .

A lengyelnek a Skodára fájt a foga

Fekete hétvégéje volt Miskolcon a bűnözőknek. Jó páran rács mögé kerültek közülük, így az a lengyel férfi is, aki egy Skodát akart ellopni.

A Miskolci Városi Rendőrkapitányság sajtóreferensétől, *Óvári András* őrnagytól megtudtuk, hogy elfogták *H. Tibort*, aki még május 10-én, napközben befeszítette egy Bábonyibércen lévő ház ablakát, és a lakásból 195 ezer forint készpénzt vitt el.

Lakat alá került egy lengyel állampolgár, aki május 9-én az avasi Márka ABC melletti parkolóból egy Skoda Favoritot lopott el. Szintén elfogták a miskolci rendőrök *A. Istvánt*, aki alaposan gyanúsítható azzal, hogy február 18-án a délelőtti órákban befeszítette egy Tízes honvéd utcai lakás ajtaját, és onnan készpénzt, takarékbetétkönyvet és aranytárgyakat tulajdonított el 242 ezer forint értékben.

H. Sz.

Török bankrablót is fogtak

Magyar rendőrök eindhoveni szolgálatban

A közelmúltban Hollandiában, Eindhovenben járt egy nyolctagú Borsod megyei rendőrküldöttség tanulmányúton. Nem hagyományos ismerkedő látogatáson voltak azonban a tulipánok földjén, amit az is jelez, hogy szolgálatot is elláttak holland kollégáikkal, valóban testközelből megismerve a kinti közbiztonságot.

Bodnár László törzszászlós, a nyékládházi körzeti megbízotti csoport vezetője is tagja volt a küldöttségnek. Mint elmondta, nagyon szívélyesen fogadták őket az eindhoveni kollégák, és a kint töltött két hét valóban nagyon hasznos volt. Tapasztalataik szerint a magyar rendőröknek semmi szégyellnivalójuk nincs, hiszen kint sem dolgoznak hatékonyabban, csak a technika és pénzügyi lehetőségeik jobbak. Mindenhol — még a járőrkocsikban is — számítógépek vannak, ennek köszönhetően papírmunkájuk alig akad, mindent a komputeren keresztül bonyolítanak le. A közterületen szolgálatot teljesítő rendőrök hasonlóan intézkednek, mint nálunk, ám vannak azért különbségek is. A holland rendőrök soha nem vesznek el pénzt a szabálytalankodó autósoktól, csak egy csekket adnak át, amelyen be kell fizetni a bírságot öt napon belül.

A törzszászlós elmondta, hogy szolgálatot is teljesítettek Eindhovenben. Ez nagyjából megegyezik a hazai gyakorlattal, azaz a kapitánysági eligazítás után autóval mindenki a saját területére megy. A különbség, hogy pontosan meghatározott esetekben kell csak intézkednie a holland rendőrnek, a hatáskörök — más hatóságokhoz hasonlóan — precízen le vannak írva. A rendőröknek nagy tekintélye van, s fel sem merül a polgárokban, hogy meghazudtolják.

Tanulmányozhatták például a sportrendezvények biztosítását. Négy lovasrendőr úgy tartott rendben egy tízezres tömeget, és úgy emelt ki egyszer, egy közel húszfős rendbontó csapatot, hogy senkinek egy hajaszála sem görbült, és a közrend felborulása egyetlen pillanatig sem volt reális veszély. A két hét alatt még rengeteg hasznosítható dolgot láttak még, amelyeket oldalakon keresztül lehetne sorolni.

Még a rendőrkocsiban is számítógépek vannak, „irigykedik" Bodnár László törzszászlós. (Czakó Lajos felvétele)

Szolgálatuk alatt történtek érdekes esetek. Egyszer egy török származású — de holland állampolgár — bankrablót kellett elővezetniük. A megadott címen ott is volt az illető, akinek nem sok kedve volt a rendőrökkel menni, mondván, neki azt a büntetést már nem kell leülnie. Felhívhatta az ügyvédjét, de álláspontján ez sem változtatott, ő a lakásból nem akart elmenni. A vita egyre nagyobb hangerőn zajlott, amibe keményen beleavatkozott a bankrabló élettársa is. A rendőrök segítséget kértek, és pillanatokon belül újabb járőrpáros érkezett a lakáshoz. Újabb szóbeli meggyőzés következett, ám ez sem járt sikerrel, és az ügy odáig fajult, hogy a férfit meg kellett bilincselni, csak így tudták előállítani.

(horváth)

Robotrendőrök Japánban

A monitoron megjelenik egy tiszt . . .

Japánban veszélybe került a sarki rendőrhelyek, a kobanok jól működő rendszere, melynek köszönhetően a távol-keleti országban sikerült a bűnözési arányt világviszonylatban igen alacsony szinten tartani. A rendőri állomány ugyanis kiöregedőben van, s nincs megfelelő utánpótlás. Az egyik megoldási javaslat szerint a férfiak uralta rendőrség soraiba be kell engedni a nőket, főként azokon a területeken, ahol alacsonyabb a bűnözés. Egy másik, bár sokat vitatott koncepció a rendőri munka automatizálását tartja üdvözítő megoldásnak.

Fukuyoka Cityben már meg is tették az első lépéseket: egy rendőrőrhelyen, olyan érzékelőket helyeztek el, amely jelzéseket ad a központnak, ha valaki belép az őrhelyre. A helyiségben az ügyeletes rendőr helyett csak egy számítógépes készülék tart ügyeletet. A televíziós monitoron megjelenik egy rendőrtiszt és megkérdezi, hogy az állampolgár mit akar. Ezzel a módszerrel eredményesen kezelhetők az olyan egyszerűbb ügyek, mint az elveszett tárgyak bejelentése. A tokiói rendőrkapitányság is kísérletezik az automatizálás továbbfejlesztésével. A japán fővárosban alkalmazott „robotrendőr" a rend őrének távollétében már bonyolultabb ügyekben is intézkedésképes. Az ügyes kis robot információt tud adni lopott kocsik rendszámáról vagy közlekedési balesetekről. Az ötlet továbbfejlesztése keretében azzal kísérleteznek, hogy a parkokban, az útkereszteződéseknél és a szórakozóhelyeken elhelyezett kamerák segítségével állandó ellenőrzés alatt tartsák a rendőrileg veszélyesnek tartott helyeket. Az automatizálásnak természetesen máris megvannak az ellenzői, akik nem értik, minek annyi pénzt ölni egy amúgy is jól működő rendszerbe. Ők egyébként attól is félnek, hogy a robotokba helyezett túlzott bizalom rontani fogja az egyébként jóhírű japán rendőrség munkájának minőségét. A bírálók szerint inkább a már nyugdíjazott rendőröket kellene aktivizálni és velük pótolni a hiányzó munkaerőt.

Az apa rendszáma

Régi sztori, még az átkosban történt, nem kimondottan a szocialista erkölcs mintapéldája.

Joli, a rendelkezésre álló teret a lehető legkívánatosabb módon kitöltő fiatal lány, akinek, hogy úgy mondjam, nem káposztalé folyt az ereiben, nos ez a szőke szépség teherbe esett. Nem csoda ez, aligha világlapok címoldalára kívánkozó esemény, ám a közvetlen környezet nagyon is tudja respektálni az ilyesmit.

Tudod legalább az apa nevét? — kérdezte Joli mamája, jobb kérdés híján, a szokottól kissé magasabb hangfekvésben. Azt nem, de a rendszámát igen, — mondta Joli, aki lám fiatal kora ellenére ilyen jó megfigyelő volt. DDR-es Trabi volt egyébként, amely a büdös füstön kívül szép kisbabát hagyott itt emlékül.

Azóta nagyot változott a világ, persze nem úgy, hogy a mai Jolik a világ minden kincséért sem tennék szét a lábukat, de nincs immár DDR, s Trabicsek is egyre kevesebb. Különben is mennyivel jobban veszi ki magát apának teszem azt, egy Merci, egy Fiat Uno.

Fecske Csaba

LEÁLLT, VAGY CSAK MEGTORPANT A KRP?

Ígéret van — részvény nincs

KISBEFEKTETŐK NAGY DILEMMÁI...

A Kedvezményes Részvényvásárlási Programról sok mindent el lehet mondani, csak azt nem, hogy kényelmesen gyors és könnyedén áttekinthető lenne. Azt meg pláne nem, hogy kiszámíthatóan és pofonegyszerűen peregne. Pedig elméletileg az értékpapír „adokveszek-cserélekben" járatlan, alanyi jogon kárpótoltak is könnyedén értelmezhették volna. A gyakorlatban viszont időnként a jól képzett hozzáértők is csak tanácstalanul széttárják karjukat. Például pontosan ma: amikor már a konkrét részvényeket ígérték. Ám azok helyett csak egy újabb ígéret érkezett...

A KRP első, kísérleti szakaszát eredetileg négy felvonásra koreografálták. Négy cég lesz — ígérték, melyeket bekapcsolnak a programba, s melyek részvényeihez kedvezményesen juthatnak majd a nagykorú magyar állampolgárok. Ezen elmélet első gyakorlati lépéseként, meghirdették a siker ízét, a Soproni Sörgyárat. Az érdeklődés óriási volt, a jegyzés előtt egy nappal már hatalmas sorok éjszakáztak a pénzintézetek előtt. S túljegyzés miatt az egészet, a kiírt határidő előtt napokkal le is állították. Már akkor biztos volt, hogy jön az allokáció, azaz az újraosztás. Vagyis a sokan és sokat jegyzettek közül, sokan, de keveset kapnak majd. Az allokáció végül is megtörtént: a kárpótlási jegyért, illetve a részletfizetési konstrukcióban igénylők megkapták azt az értéket, amit kértek. A készpénzesek viszont csak egy részét, (vagyis 25 részvényt jegyezhettek volna, de csak 21-et kaptak). Azaz egyelőre csak kaptak volna...

● ÉRTÉK(TELEN) PAPÍROK

Minden pénzügyi adminisztráció után, pontosan ma kellett volna kézhez kapniuk a konkrét részvényeket a kisbefektetőknek. Erről rendre-módra ki is értesítették őket. Ám tegnap már biztos volt: május 17-én senki nem veheti át az értékpapírokat. A hivatalos ok: hiba csúszott a nyomtatásba. S hogy ezt mikorra sikerül korrigálni, ma még senki sem tudja. Az biztos: a Soproni Sörgyár részvényei — mármint azok, melyek nem a KRP-n belül találtak gazdára — megjelentek a tőzsdén. S egyelőre nem szerepeltek túl jól: 5700 forintos áron vezették be, s ez pár nap alatt jó ezer forintot zuhant. Persze egyelőre ezen árfolyamingadozás miatt csak azok rágják a körmüket, akiknek egyáltalán van értékpapírjuk. Akik ugyanis a KRP-n belül ma nem kapták meg, egyelőre semmi mást nem tehetnek, mint várnak. Ugyancsak kimaradnak a tőzsdei nagy izgalmakból azok is, akik részletre jegyeztek részvényt; ők majd csak akkor adhatják el papírjaikat, ha először is teljes egészében kifizették.

Ezzel egyébként még korántsincs vége a kedvezményes részvényvásárlás elkedvetlenítő dolgainak. A második felvonás, a Pannonplast-jegyzés már ugyancsak megvolt, s ezt is túljegyzéssel, két nap múlva zárták. Az allokáció folyik, s már most biztos, hogy korántsem végződik olyan kedvezően, mint a sörgyár esetében történt. A jóslatok szerint, valamennyi igénylő kevesebbet kap, mint amennyit kért. A KRP-vel kapcsolatosan azonban a legújabb és legkevésbé sem tervezett fejlemény az, hogy lehet, hogy nem lesz több fejlemény. Vagyis lehet, hogy itt és most, a Pannonplasttal véget is ért. S korántsem azért, mert a hozzáértők és laikusok fejében a politika és a gazdaság időnként összekeveredik ebben az ügyben.

● POLITIKA ÉS GAZDASÁGTAN

Nem azért — mondják a szakemberek —, mert a választások után kérdésessé vált az, hogy vajon az új kormány akarja-e ezt programot folytatni. Ezen elméleti boncolgatásoknak egyelőre semmi köze ahhoz a tényhez; a KRP négy felvonása közül, a sörgyár és a Pannonplast után a Hungar-Hotels, s a Global Rt. következett volna. Hosszas át- és újragondolások után így tervezték, s így is hirdették meg. Ám most, amikor ezek a cégek színre léphettek volna, villámgyorsan kiderült az, ami hónapokon keresztül nem: nem tőzsdeképesek. Ez a fogalom persze sok mindent takarhat és eltakarhat — magyarázzák. Jelentheti azt, hogy a régi külföldi partner éppen most gondolta meg magát, de jelentheti azt is, hogy ugyancsak nem friss keltezésű tartozásai vannak. Így pedig nem lehet egy országtól, kemény forintokban mért bizalmat kérni számukra...

A KRP-ügyben legilletékesebb, az Állami Vagyonügynökség ezzel kapcsolatos hivatalos közleménye még várat magára. Tehát nem lehet tudni, hogy csak megtorpant, lefulladt, vagy végleg leállt a KRP. Az biztos: a nagy tervek, a szép álmok, megbízható, profi multinacionális cégekről, s az ezekben való kisbefektetői részesedésekről, még mindig megvannak. Ezeket őszre ígérik. De hogy most mi lesz? Egyelőre senki sem tudja.

F. H.

TÁJHÁZAINK HELYZETE

Holnap: múzeumi és műemléki világnap

GYŰLNEK A SZÁZEZREK A MUNKÁCSY-KÉPRE

Holnap lesz a múzeumi és műemléki világnap. Ez alkalomból tanácskozást rendeznek a Herman Ottó Múzeumban, ahol megyénk tájházainak helyzetéről, állapotáról lesz szó.

Dr. Veres László megyei múzeumigazgató köszöntője után a reggel 9-kor kezdődő tanácskozás első előadójaként *dr. Cseri Miklós*, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgatóhelyettese a tájházak kezelésének, fenntartásának országos és külföldi tapasztalatairól beszél. *Sisa Béla*, az Országos Műemléki Hivatal csoportvezetője a műemléki védelem alatt álló tájházak helyzetét vázolja. Hogy mi a véleménye az ICOMOS Népi Építészeti Bizottságának a népi építészeti emlékek, ezen belül a tájházak védelméről, azt *Olajos Csabától*, észak-magyarországi területi főépítésztől tudhatják meg a résztvevők. A megyei önkormányzatnak a népi műemlékek felett gyakorolt felügyeletét *Iván Zoltán* megyei főépítész elemzi. *Vida Gabriella* és *Halász Rezső* — mindketten a Herman Ottó Múzeum munkatársai — megyénk tájházainak helyzetéről, állapotáról tart előadást. A fentiek után következik az elhangzottakról folyó véleménycsere.

A múzeumi és műemléki világnaphoz (is) köthető hír, hogy május 22-ig tekinthető meg a Herman Ottó Múzeumban a Munkácsy kiállítás, benne A reneszánsz apoteózisa című, másfél millió forintért megvételre felajánlott festmény, amelyet közadakozások segítségével próbál a múzeum megvásárolni. A felhívásra — amelyről mi is beszámoltunk — eddig mintegy 300 ezer forintnyi felajánlást tett Miskolc polgármestere, az önkormányzat számos képviselője, valamint két országgyűlési képviselő. 10 ezer forintot ajánlott fel a Duett Szőnyegáruház, 13 ezer forint gyűlt össze lakossági közadakozásból a kiállított kép mellett elhelyezett urnában.

A vágyott Munkácsy-festmény és az urna.
(Czakó Lajos felvétele)

A múzeum ezúton is köszönetet mond az adományozóknak, közöttük a Kilián Gimnázium diákjainak az általuk szervezett gyűjtésért. (Kérésükre az összeget nem jelölik meg, jóllehet, lehetőségeikhez képest az sem jelentéktelen.) A diákzsebpénzhez mérve a 20. Sz. Általános Iskola is hasonló gesztussal járult az összeg gyarapításához.

A múzeum a gyűjtéssel egyidőben több hivatalos pályázatot is benyújtott a hiányzó összeg előteremtésére. A Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól sikerült 500 ezer forintot elnyerni. Így az összeg nagyobbik fele, mintegy 800 ezer forint már rendelkezésre áll.

A remekművet május végén, június elején a megye néhány városában is bemutatják. Eddig Szerencs, Tokaj, Sátoraljaújhely és Sárospatak jelezte szándékát, hogy Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulóját ilyen módon ünneplik meg.

A bérek csökkennek, a járulékok nőnek

Ma Magyarországon nem csak azok vannak nehéz helyzetben, akik elvesztették a munkájukat. Sajnos azok is gyakran pénzzavarral küzdenek, akiknek van még állásuk. De hogyan is alakultak a keresetek az elmúlt 3 évben?

A Kopint-Datorg legújabb jelentése szerint a reálkeresetek 16 százalékkal csökkentek. Leginkább a kohászat, a bányászat, az építőanyag- és a könnyűipar által foglalkoztatottakat sújtotta bevételeik visszaesése. Ezeken a területeken a termelés is jelentősen csökkent, bár ebben legkevésbé a dolgozók voltak a hibásak! A keresetek azonban a termelékenységtől szinte függetlenül, attól eltérő mértékben változtak. Ez azt bizonyítja, hogy a piacgazdaság még gyerekcipőben jár hazánkban, az összefüggések nincsenek kellő hatással egymásra...

S míg a kifizetett bérek csökkentek, addig az azokat terhelő járulékok nagymértékben nőttek. Igaz, ezeket a munkáltatók fizetik, de óhatatlanul visszahat a munkavállalókra is. A munkáltatókat ugyanis gyakran az tartja vissza az esetleges munkabéremeléstől, hogy ezzel egyenes arányban a járulékok is emelkednek. Vagyis: 1000 forint béremelés 1570 forintjába kerül a cégeknek, ugyanis minden egyes munkabérfillér után társadalombiztosítási, szolidaritási alap járulékot kell fizetniük, plusz még fedezniük kell a szociális szolgáltatásokat, a korengedményes nyugdíjazás, a végkielégítés, a közlekedési és egyéb költségeit is.

Ezzel az óriási bérjárulékkal Lengyelország és Csehország mögé szorulunk a nemzetközi összehasonlításban, nem csoda hát, ha ezek az országok megelőznek minket a működő tőke befogadásában és a bérmunka-megrendelések terén is. Ilyen magas járulékot ugyanis még otthon sem kell fizetniük a nyugati tőkéseknek. Ha tehát vonzóak akarunk maradni a külföldi megrendelők előtt, lépéseket kellene tennünk az effajta terhek csökkentése érdekében is.

Technic, mint a valóságban

Új szenzáció a Legótól! A Lego Technic szuperautó több, mint 1300 részből áll. Négysebességes váltó, négykerék-kormányzás és -meghajtás, nyitható motorháztető, V8-as motor, mozgatható fényszórók, független felfüggesztésű és minden időjárásra alkalmas gumik találhatók rajta.

A szuperautó a rendkívül népszerű Lego Technic terméksorzat része, amelyet a legnagyobb kihívást kereső, gyakorlott Lego-építők számára fejlesztettek ki.

Összesen 28 készletet, alkatrészek és funkciók — fogaskerekek, tengelyek, differenciálművek és pneumatikus elemek — széles skáláját kínálják a modell tervezői, feltárva a játék új dimenzióit.

A Lego Technic sebességbe teszi a gondolatokat!

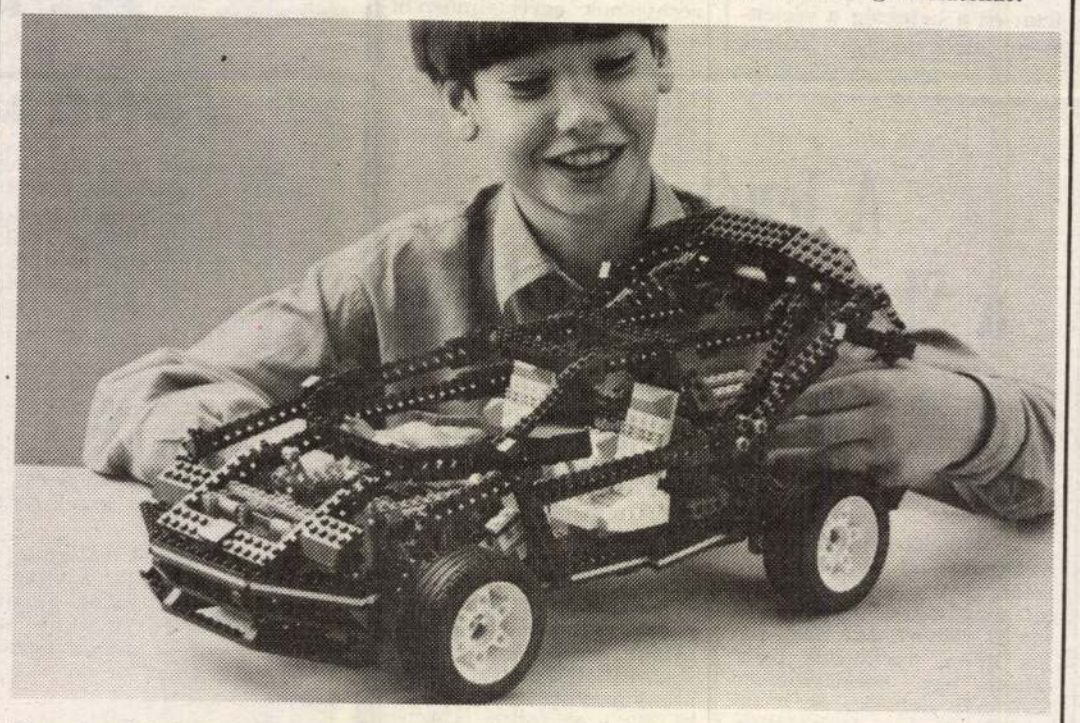

Bárcsak a felnőttek is építhetnének maguknak igazit!

MAGYAR VÖRÖSKERESZT

Vöröskeresztes világnap

Vöröskeresztes vi... ünnepség lesz ma ... órakor a Miskolci ... velődési Közpon... gyar Vöröske... Abaúj-Zem... vezet ál... sorba... Tá...

MUNKÁCSY MIHÁLY

1990 2. 9
91 1. 47
4. 25
11. 6,8

Új Művészet

ma is a legnépszerűbb műfaj. Angliában pedig versolvasó közönségről beszélnek, ez az olvasók tizenöt-húsz százaléka. Körülbelül 1962 és 1972 között volt egy európai fellendülés, aztán az érdeklődés visszahanyatlott a 62 előtti szintre. Ennek elsőrendű oka az, hogy a versfegyelem meglazult, az új esztétika és a közönség nem ért szót egymással.

– Elegáns kötet az 1999-ben, a frankfurti könyvvásárra szánt angol nyelvű József Attila, az Argumentum-Cardinal kiadványa. Idehaza nagy hallgatás vette körül. És mi volt a sorsa külföldön? Jelentett olyan „áttörést" József Attila külföldi megismertetésében, mint amikor Pilinszky János költe-

– Milyen szempontok szerint válogatták ki a kötetbe kerülő verseket? Minden jelentős József Attila-verset kötelezőnek éreztek fölvenni az angol nyelvű gyűjteménybe – az Ódát, A Dunánál című verset, A Születésnapomra címűt, a Mamát, a Külvárosi éjt, A város peremént – vagy az volt az elsődleges szempont, hogy melyik férkőzhet közel a könyv feltételezett olvasóinak az érdeklődéséhez?

– Az angol nyelvű József Attila-kötetek sorsáról csak annyit, hogy az elsővel megnyertem a Füst Milán-díjat. Ez odahaza vitát váltott ki. Írországban és Angliában öt költői estet rendeztek neki, hét kritika jelent meg róla, legmelegebben éppen *Ted*

Egyébként az Ódának és A Dunánál című versnek a közönségsikerét előzőleg az egyetemen kipróbálhattam, egyikből is, másikból is tartottam szemináriumot az angol tanszéken.

– Szabolcsi Miklós József Attila-tanulmánya zárja a kötetet. Nem talált nála korszerűbb és fiatalosabb József Attila-értelmezőre?

– Azért kértem fel *Szabolcsi Miklóst* az utószótanulmányra, mert ő volt minden idők legalaposabb József Attila-ismerője. Az ő négykötetes könyvéből él az egész József Attila utódirodalom. Én is.

– Szinte az angol nyelvű József Attila-kötettel egy időben látott napvilágot a műfordító József Attilát bemutató gyűjtemény, a Filum

szerkesztő. (Nagy leleménye viszont, hogy valamennyihez előkereste az eredeti költemény szövegét.) Mit tart Kabdebó Tamás arról a József Attiláról, aki Villon (Villon Ferenc! – ahogyan ő írta) után a legtöbbet román költőktől fordított? Lehet, hogy – szellemiek tekintetében – ő ugyanúgy a Dunakonföderációról, a Duna mentén élő népek laza szövetségéről álmodott, mint a XIX. századi magyarok 1848 elpuskázott lehetősége után? A Duna oly alapos ismerőjének, mint Kabdebó Tamás, bizonyára erről is vannak figyelemre méltó gondolatai.

– A Filum kiadásáról a Duna Televízióban hallottam, a könyv nincs meg, szeretném megszerez-

lógiám kéknyomata is. Tol[illegible] meg ezt egy módosítással. Ha majd az Európai Közösség kebelébe zárja azokat az országokat, amelyeket egyelőre méricskél, létrejön majd egy első- és egy másodosztály. Úgy vélem, a Duna menti népek, Bécstől keletre a másodosztályba kerülnek majd. Új érvényt szerez ekkor megint a közös sors gondolata.

– Olykor már hangosan is kimondjuk: a rendszerváltozás óta eltelt tizenegy esztendő a szellemi, művészeti és tudománypolitikai rendteremtés tekintetében eltékozolt időnek nevezhető. Nem kapartuk le a vörös mázt azokról a nagyjainkról, akiket kedvük és ideológiájuk szerint festettek át a kom-

Tör[illegible] si Könyvkiadó. [illegible] baráti beszélgetést az Akad[illegible] a többi néma csend. Pedig szellemes írás ez a 26 emigrációról, Rákosi-korszakról, itthon maradtakról és a hozzánk módfelett hasonlatos frekről. Hol van otthon e világban Kabdebó Tamás, a tudós könyvtáros, a szépíró, a szerkesztő s a magánember?

– Mármint, hogy hol van Kabdebó Tamás otthona? A magyar nyelvben. Más nyelvekben, tájakon, irodalmakban csupán vendég vagyok. Hazámnak a Duna-tájat érzem, határok nélkül, bár a történelem úgy hozta, hogy nem ott élek.

Maga a festő sem látta együtt a trilógiát

Amerika lesz Munkácsy műveinek végső hazája? · Közadakozásból tán Debrecenben maradhatnak a Krisztus-képek

FODOR ÉVA

Látogatók tízezrei keresik fel évente a debreceni Déri Múzeum Munkácsy Termét, hogy megtekintsék a festő Krisztus-trilógiáját. 1995. augusztus 25. óta látható egy helyen *Munkácsy* bibliai témájú sorozata. A kiállítás egyedülálló: a Krisztus-trilógia darabjait senki nem látta egyszerre, még maga a festő sem. 1995-ig kellett várni erre az alkalomra.

Az 1881-ben megfestett Krisztus Pilátus előtt és az 1884-ben elkészült Golgota című kompozíciót európai bemutatójukat követően, egy év eltéréssel New Yorkban *John Wanamaker* vásárolta meg. 1889-ben kölcsönadta a párizsi világkiállításra, ezt követően a festmények nem kerültek vissza Európába. Az Egyesült Államokban maradtak. 1988-ban a John Wanamaker Alapítvány a Sotheby's Aukciósháznak adta át a trilógia első két darabját, amelynek árverésén *Joseph Tanenbaum* és *Julien Beck* vásárolta meg a festményeket. A magyar állam nem jelezte vételi szándékát, pedig akkor a Golgotát 47 500, a Krisztus Pilátus előtt című művet 60 000 dollár értékben megvásárolhatta volna. A sorozat harmadik darabja az Ecce homo a Déri Múzeum alapítójának és névadójának a jóvoltából az intézmény első állandó kiállításának a megnyitása, 1930. május 25. óta Debrecenben látható.

A trilógia együttes bemutatását a tulajdonosok tették lehetővé, akik *Sz. Kürti Katalin* művészettörténész és *Gazda László*, a Déri Múzeum nyugalmazott igazgatója megkeresésére jóindulattal reagáltak, és 2000. december 31-ig lehetővé tették a festmények debreceni bemutatását.

A Golgotával kapcsolatosan Julien Beck ez év elején eladási szándékát jelezte. Az értékét egymillió USA dollárban határozta meg. A Krisztus Pilátus előtt című mű elhelyezésével kapcsolatban folynak az egyeztetések. Debrecen városa és a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat a Munkácsy-festmények Magyarországon tartása érdekében kuratóriumot hozott létre, amelynek a képek további sorsával kapcsolatos tárgyalások folytatása a feladata.

A múzeumlátogató közönség és a debreceni múzeum is reménykedik a sikeres „végkifejletben", amelynek következményeként továbbra is Debrecen adhat otthont a Krisztus-trilógiának. A világszerte ismert magyar festőművész, Munkácsy Mihály életének utolsó harmadából való alkotásainak együtt tartása minden magyar ember számára fontos. Bár szakemberek vitáznak a festmények rajzbeli, színvilágbeli és kompozíciós „fogyatékosságairól", a művek Magyarországon tartásáról megegyeznek a vélemények, már csak azért is, mert a festmények igazán együttesen biztosítják számunkra az alkotás folyamatának áttekintését. Így követhető nyomon, hogy hogyan formálódik az örök emberi probléma az újszövetségi történetek keretében vizuális mondandóvá. Hiszen Munkácsy a realizmus válsága idején nem a múltat kívánta a bibliai téma feldolgozásával reprodukálni, az evangéliumi történet szocializálásálásával, aktuális drámai hősként a kortárs emberről vallott. Az igazság és hamisság ellentétéről alkotott humanisztikus elvei serkentették arra, hogy evangéliumi témához nyúljon, hiszen e témakörben találhatta meg azokat a mély emberi konfliktusokat, amelyek inspiráló hatással voltak rá. Hozzájárult Munkácsy témaválasztásához *Ernest Renan* XIX. századi vallástörténész elképzelése is, aki Jézus életét feldolgozó filozófiai művében Jézus személyében – a világot megváltó, az emberiségért és eszméiért a legnagyobb áldozatra kész ember alakját állította példaként az utókor elé. *Feleky Géza*, a festőművész egyik kritikusa tanulmányában találóan fogalmazta meg Munkácsy Mihály bibliai tárgyú képeinek sajátosságait. Szerinte a Krisztus Pilátus előtt című alkotáson és a sorozat többi részén is megindító emberi érzések jelennek meg. Az ártatlanul szenvedő ember állja az igazságtalan vádaskodást, az iránta megnyilvánuló igaztalan gyűlöletet.

Az eszméiért a legnagyobb áldozatra is kész ember alakjának bemutatásával állít tehát példát az utókor elé Munkácsy a Krisztus-trilógiával, amely *Karl Sedelmeyernek* New York-i tartózkodása során tett nyilatkozata óta – „ha Magyarország a szülőföldje, Franciaország a művész hazája, egyre inkább Amerika lesz művei végső, maradó hazája" – oly sok aggódó reménnyel tölt el bennünket: magyar földön maradhat mégis a – talán – közös áldozatvállalással végérvényesen nálunk látható három Munkácsy-festmény: a Krisztus Pilátus előtt, az Ecce Homo és a Golgota. (A Munkácsy Trilógiáért Közalapítvány OTP számlaszáma: 11738008-20719346)

...ment a lakodalmas ...ldesről Kabára, mert a le...nyesháznál volt a lakodalom, útközben pedig nagy mulatság kerekedett. Csak a mozdulat maradt meg bennem, ahogy a prímás, egy fekete cigány ember kedvesen odahajolt hozzám hegedülni. Azután szintén földesi élmény, amikor a környékbeli zenészek Sándor-napkor összeverődtek keresztapámnak muzsikálni. Pesten pedig a Nyugati restijében – gyönyörű épület volt az régen, most McDonald's van a helyén – *Kozák Gábor József* és népi zenekara játszott a hatvanas években. Az egyik zenész többször odaült az asztalunkhoz, mondani a szüleimnek, hogy taníttassanak engem zenélni, mert látta rajtam, milyen szomjasan gyönyörködöm a játékukban. És megmaradt bennem a Zeneakadémián egy Angliából ékezett dixieland-zenekar előadása is. Ez volt az első jazz, amit hallottam, tizennyolc évesen aztán saját el-

– Jazz-zenét játszik, de nem akármilyet...

– Eleve az akusztikus jazzt szeretem, ahol van dob, nagybőgő, zongora és fúvós hangszer, de semmi elektronika. Az akusztikus hangzásban a természeti törvények minden manipuláció nélkül vannak jelen, ettől olyan tiszta ez a zenei világ. Engem például megragad egy fából készült hangszer egyszerűsége. Mert csak szólaljon meg, és az ember megérti, hogy a világmindenség szavát hallani a muzsikában. Úgy kell azért azt a hangszert megcsinálni, hogy elemi, ősi erők áradjanak belőle. A jazzmuzsika hatalmas energiát hordozott magában a századfordulótól a hetvenes évekig bezárólag. Zseniális előadók persze most is vannak, de a fénykor számomra ma is *Sonny Rollins* szaxofonjátékához vagy *John Coltrane* erős egyéniségéhez kötődik.

– A fekete zenészek hatására kezdett el saját gyökereivel, a magyar népzenével foglalkozni?

Egyszólam együttes játékát, és csak annyit értettem belőle, hogy ez másfajta zene, mint amire csak úgy táncikálnak az emberek: itt rendje van táncnak és muzsikának. Kíváncsivá tett ez az egységes zenei kultúra, elkezdtem hát gyűjtögetni a történeti Magyarország területéről származó régi stílusú hangszeres magyar népzenét, így találtam rá egy gyimesi furulyamuzsikára, amelyen *Timár Viktor* gardonkíséret nélkül fújta a lassú magyarost, s ez engem annyira megbabonázott, hogy szerettem volna, ha én is játszhatnék ilyen dalokat. Akkor odamentem az Egyszólam furulyásához, *Juhász Zoltán* pedig elmagyarázta, mi a gyimesi zene kulcsa, hogyan épül föl egy táncrend, és milyen táncdallamokból áll. Megismertetett a furulya kezelési módjával is, mert akkor még nem gondoltam, hogy itt meghatározott fekvések vannak. Azt hittem, mint a szaxofonon, bármelyik hangon kezdhetem a játékot. A technikai különbnében. Mint minden élő, folytonosan változó szervezet, a jó zene is zárt, önálló egység, de mégsem véglegesen befejezett. Ha megszólal a jazz vagy akár a népzene, azt tapasztaljuk, hogy megéled, és saját törvényszerűségei között működésbe lép a dallam, a zenésznek pedig nincs is más dolga, mint hogy laza figyelemmel vitesse magát a zene árján. Aki rábízza magát a zenefolyamra, úgy jár, mint a hajós, aki engedi a víznek vinni a csónakját, ameddig ő akarja, s ha új utakra vágyik, fordít az evezőn. A zenésznek is meg kell tanulnia saját egységében, folyamatában hallani a dalt, mert az egyes dallamok már jó előre megmutatják, milyen irányba tart a muzsika, és a lehetőségeket is felfedik, merre lehetne tovább lépni.

A zene belső törvényeiből fakadó szellemiségre kell tehát a leginkább figyelni, azt kell tudni beteljesíteni a játék közben, hogy a muzsikálás szívből és szeretetből szóljon, imádságként.

fenti helyzetet. Ezt teszi a Pécsi Galériában most látható XVII. Országos Kisplasztikai Biennálé is, a korábbi alkalmaknál.

Feltűnő a pécsi biennálén a fiatalok növekvő száma: a pécsi kiállítók egytizede először vesz részt a rendezvényen, a hetvenegy kiállító közül további harminc pedig legfeljebb három alkalommal volt jelen, a kiállítók másik fele viszont tíz-tizenöt éve hű a rendezvényhez. Az új nemzedék jelentkezésén túl tehát a változatlan vagy növekvő vonzerőre is utal ez a jelenség. Fiatal alkotó, az 1969-es születésű *Zsemlye Ildikó* nyerte el a biennálé első díját, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma díját Bronztáj IV. című munkájával. Több olyan, 1977-es születésű alkotó is bemutatkozik, akik éppen most diplomáztak a Képzőművészeti Főiskolán, vagy még be sem fejezték tanulmányaikat. A festő *Zsédely Teréz* fából, fotográfiákból komponált kollázst, *Nagy Bálint* poliészterből készített geometrikus, rendszerelvű reliefsorozatot, míg *Csehi Lili* bronzot használt ironikus hangon fogalmazó Kis gépek című kisplasztikája elkészítéséhez.

Ahogyan azt az anyaghasználat is jelzi, a biennálé a kísérletezés kiváló lehetőségét is jelenti. Egyszerre vannak jelen a szobrászat tradicionális anyagai s a legújabbak, egymással olykor igen különös kombinációt alkotva. A kiállított művek majdnem fele bronzból, a kisplasztika legnagyobb hagyományokkal rendelkező anyagából készült; megjelenik festett, patinázott, kővel társított változatban is. Mellette a vas, az acél, ólom, vörösréz gazdagítja a fémszobrászat lehetőségeit, de nem hiányoznak a gránit-, a kőüveg, porcelánmunkák sem, a fa, amely filccel, hártyával, papírral társul, s készült plasztika papírból, sőt viaszból is.

Az ország egyik legszebb temploma

LÁZÁR FRUZSINA

Sajókaza (Borsod-Abaúj-Zemplén) a XVI. század elején a környék legjelentősebb mezővárosa volt. Földrajzi helyzete, középkori hídja kedvezett a helység kereskedelmének. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a neves Rátót-nemzetség egyik ága Sajókazán alakította ki birtokának uradalmi központját. Az ország egyik legbefolyásosabb családjaként gyors ütemben fejleszteni kezdték lakhelyüket, Ágostonrendi kolostort alapítottak, építtettek egy román kori templomot, sőt kedvenc településük nevét családjuk nevébe is felvették, így lettek ők a Kazai Kakas család.

Azóta sok víz lefolyt a Dunán (és a Sajón), a gazdasági központok áthelyeződtek, az egykor fontos kereskedelmi utak jelentőségüket vesztették, a régi virágzó mezőváros ma elszegényedett, néhány száz lakosú, fogyófélben levő faluvá vált. A település lakóinak legnagyobb örömére azonban, a középkorban épült református templom ma is áll, és már csak méreteivel is – hisz majdnem akkora, mint a miskolci avasi vagy a sajószentpéteri templom – hirdeti a falu egykori gazdagságát. A templom nem eredeti formájában ékesíti Sajókazát, hiszen többször átépítették. A szép román kori hajóval és a hármas ablakokkal tagolt toronnyal rendelkező építményt először gótikus szentéllyel bővítették, majd a XVIII. században késő barokk átalakítást végeztek, amelynek során az eredeti formák egy részét befalazták, például a középkori ablakokat ilyen módon alakították egyszerűbb formájúra. Mindezt – szerencsére – anélkül tették hogy az eredeti részekben kárt okoztak volna. A szakma régóta tudta, hogy a sajókazai református templom falai sok érdekességet rejtenek, de a megfelelő anyagi háttér hiányában nem kezdtek hozzá a restaurálási munkálatokhoz, mígnem a közelmúltban a falu lakói úgy döntöttek, nem hagyják, hogy az ekkora kulturális értéket képviselő építmény felfedezetlenül álljon, ha kell, saját pénzükből fogadnak munkásokat. Így is lett, a többnyire nyugdíjasok lakta falu saját pénzével és önkéntes munkásaival járult hozzá a sajókazai templom értékeinek feltárásához. A kutatásokat néhány hete kezdték meg *Simon Zoltán* régész, az Állami Műemlék-helyreállítási és Restaurálási Központ munkatársának vezetésével. Simon Zoltán elmondta: az eddigi munkálatok során országos viszonylatban is ritka értékek kerültek elő, mint például a fogrovatos és farkasfogas párkánysorok, illetve a gótikus bővítés során elbontott középkori szentélymaradványok. Valószínűleg a falak eddig nem látott freskókat is rejtenek, és ha ásatásokba is kezdenének, minden bizonnyal középkori sírokra bukkannának. A szűkös anyagiak azonban csak annyira elegendőek, hogy a templom külső homlokzatát kutassák a szakértők, pedig az építmény minden bizonnyal az ország egyik legszebb és legértékesebb, eddig méltatlanul elhanyagolt középkori temploma.

MUNKÁCSY Mihály

1993. M. Nemet

MUNKÁCSY MIHÁLY GOLGOTA című munkáját április 10-től május 31-ig tekinthetik meg az érdeklődők a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében (Budapest VIII., Múzeum krt. 14–16.). Munkácsy élete utolsó két évtizedében festette meg a Krisztus-trilógiát: 1881-ben a Krisztus Pilátus előtt, 1884-ben a Golgota című monumentális vászonképet, majd halála előtt négy évvel, 1896-ban az Ecce homót.

F. k.: dr. Fodor István
MNM Nyomda

Munkácsy Mihály

MEGHÍVÓ

A Magyar Nemzeti Múzeum
meghívja Önt

MUNKÁCSY MIHÁLY

GOLGOTA

című festményének bemutatójára

A megnyitó helye:

a Magyar Nemzeti Múzeum Díszterme

Ideje:

1993. április 9., 14 óra

A kiállítást megnyitja:

Dr. SZ. KÜRTI KATALIN
művészettörténész

1021

1980.IX.4. Kossuth 16,05/Z.
Rádiónapló - a magyar kultúra külföldön

- Stúdiónk vendége Rátkai Ferenc, a müvelődési miniszter helyettese. A müsort Osgyáni Csaba vezeti.
- Ha nagyon röviden és csak annyit kérdezek, hogy van-e hire a magyar kultúrának a nagyvilágban? akkor igennel, vagy nem-mel válaszolna?
- Több,mint amit itthon rosszkedvüen gondolunk, kevesebb, mint amit megérdemelünk.
- A Mágnás Miskának például Szovjetunióban közel loo millió nézője volt. Mondja, most csak pénzről beszéljünk,vagy kalkuláljam bele a kulturális értéket, a müvészi értéket?
- Biztos,hogy jobban ismeri a nagyvilág képzőmüvészetét Magyarország, mint a nagyvilág a magyar képző- és iparmüvészetet.
- Már volt, erre tett egy olyan kijelentést,hogy nagy irodalma annak a nemzetnek van, amelynek nagy a hadserege is.
- Sirnak állandóan, hogy a gyerek nem válaszol vissza, ha beszélnek hozzá a magyarok,hanem mindenáron az angolnyelven válaszol vissza.
- De mit mond az franciául,hogy gémeskut, malom alja,fokos?
- Legnagyobb sikert az utóbbi időben a Nyolcak és aktivisták kiállitása aratta Angliában, Franciaországban és Olaszországban,
- Ez egy kommunista ország és közben ugyanugy énekelnek, táncolnak, mint mi,
- Legutóbbi kiruccanásunk Moszkvában, Leningrádban volt, és hát ott bizony elég kritikusan fogadták az ottani előadásunkat
- Azt hiszem, hogy ez a kis előzetes müsorunk tartalmából jelzi, hogy mennyire szerteágazó téma körül szeretnénk ma beszélgetni. Jól lehet,egyátalán nem a teljesség igényével. Hiszen a ma záruló Mezőgazdasági Kiállitás, az Ipari Vásárok de eleve a magyar ipar export cikkei is az ország kulturájáról vallanak. A több milliós tételben szállitott,és világszerte népszerü logikai játék a büvös kocka. A különféle ipari szabadalmaink, néhány magyar nyelvü, magyar anyanyelvü Nóbel Dijas tudós tevékenysége, stb.stb. Mindezek a magyar kultura fogalomkörébe tartozik. Ezuttal azonban, részszint az időszabta keretek miatt is arra szeretnénk Rátkai Ferenc müvelődési miniszterhelyettest kérni,hogy a szükebb értelemben vett kultúra külföldi jelenségeiről beszélgessünk. Adásunk ideje alatt mind-végig él a 13o-o99 számú telefon, amelyen hallgatóink érdeklődhètnek, mondhatják el a müsorral kapcsolatos véleményüket,és elsősorban,amire kiváncsiak vagyunk, a kérdéseiket. Tehát Rátkai elvtárs, egyébként nem is olyan régóta tölti be ezt a posztot, a Müvelődési Minisztériumban. De ugy tudom, hogy régebben is a nemzetközi kultúra területével foglalkozott.
- Valóban, mindössze két hónapja dolgozom a Müvelődési Minisztériumban, és itt a nemzetközi kulturális kapcsolatok

kérdéseivel kell foglalkoznom. De korábban is olyan természetü munkákat végeztem,amelynek sorában ez volt dolgom. Azt hiszem, a Minisztérium nevében is mondhatom,hogy a Művelődj Minisztérium sok egyéb fontos feladata között nagyon fontos tennivalójának tartja azt is,hogy előmozditsa a magyar kultúra külföldi terjedését, a hazánk részvételét a nemzetközi kulturális kapcsolatokban.

- Remélem, hogy ennek bizonyos részletkérdései kiderülnek ebből a müsorból is. Hiszen beszélgetésünk közben különféle, már magnószalagra rögzitett beszélgetéseket játszunk le.Legelőször is a Boldizsár Iványal készitett interjúból egy részletet. Sokkal hosszabb volt eredetileg az interjú, Boldizsár Iványal,aki ugymond a magyar kultúra utazó nagykövete,és rengeteget beszél külföldön a magyar kultúráról. Azt kérdeztem tőle, bevezetésképpen,hogy tapasztalta-e ennek, mármint hogy rengeteget beszél a magyar kultúrúról, ennek valami kézzel fogható eredményét.

- Erre nagyon nehéz válaszolni, főképpen a megtisztelő cim után, még nehezebb lemérni. Ha úgy érezném,hogy teljesen reménytelen, akkor nyilván feladtam volna már.Valamit, az értetlenségnek azt a betonfalát, ami az én életemben kétszer is körülvette Magyarországot, egyszer 1945.után, egyszer 1956.után, ezt ha nem is sikerült lebontani, tán még meg sem repeszteni, de mindenütt fölfedezek már olyan részeket, amibe a mi kulturánk magvai be tudnak hatolni, s egyelőreitt ott csak kis füszálak nőnek, másutt virágok, és hát ez a természetnek, a fejlődésnek az az ereje,amely az értetlenség, az ismeretlenség, sokszor a meg nem ismerni akarás,néha még a rosszindulatnak ezt a betonfalát szétfeszitheti. Amire én céloztam, az 45.után az volt,hogy hát ugy tekintett bennünket akkor az egész világ, kelet- és nyugat egyaránt, hogy ez egy fasiszta nép volt, egy elveszett ország, nem érdekes. Ha most beszélünk a magyar kultura hiréről, nevéről, akkor azért különbséget köll tennünk, hogy hol. Három részre osztanám. Részben saját tapasztalataim alapján,amelyre olyan kedvesen célzott, hát az úgynevezett nagyvilágot. Más a hirünk a nyugati világban. Más a keleti, baráti, szocialista országokban, és megint más,ha egyátalán, a fejlődő világban. Itt nincs arra idő,hogy ezt kifejtsem,csak célzok rá. Indiában rendkivül nagy az érdeklődés a magyar szocialista társadalom és a magyar kultura iránt.Hogy egy személyes példát mondjak, szerkesztője vagyok a Hungarian Quarterly néven megjelenő angol nyelvü folyóiratnak. Ha ebből 15 ezer példányt nyomnának, és elküldenék Indiába,pénzért el lehetne adni, olyan nagy az érdeklődés.

- Miért nem tesszük?

- Azért, mert rupiával,vagy hogy hivjákkal fizetnék, és az irtózatos ráfizetés lenne. Nagyon drága egy ilyen lap. Ugy is megy Indiába 5oo példány,és nincs olyan hét,hogy ne kapjak levelet,hogy diák vagyok, érdekel Magyarország,

költő vagyok, verseket akarok irni Magyarországról, agrárpolitikus vagyok, milyen volt a magyar agrár reform,és milyenek a szövetkezetek, tessék anyagot küldeni,és főképpen a folyóiratot. Akinek lehet küldjük. A különbséget ugy lehet leirni,hogy nem lehet lemérni,hogy nem lehet a kultúra becsületét elválasztani az ország becsületétől. Amikor az ország becsülete mélyponton van, akkor hiába van Bartókunk, mert akkor volt. Tőlünk függetlenül, mint valami más kozmosz egy része kering,vagy áll a világban, de amikor az ország becsülete nő, amikor az érdeklődés is gyarapodik irántunk, akkor egyszerre megkérdezik, hogy tulajdonképpen mi is van ebben az országban a cigányon, a gulyáson és ezen kivül? És most körülbelül az a helyzet.

- És az ország becsületét mennyiben befolyásolja esetleg a kultura becsülete.Tehát némiképp megforditható-e ez a folyamat?

- Igaz. A kettő nem választható el egymástól, hogy az országnak jobb a hire,az fölkelti az érdeklődést, az irók, a zenészek, az épitészek, a szinészek, a filmek iránt.

- Boldizsár Iványnal készitett beszélgetésből engem az ragadott meg leginkább, hogy az ország presztizsétől nem igen választható el a kultúrának a presztizse. Tehát sok múlik azon, hogy milyen az a kirepitő pálya, ahol a kultúra egyátalán eljuthat külföldre. Arra kérem Önt Rátkai elvtárs, hogy egy kicsit lapozzunk vissza a magyar kultúra jelenlétére,hogy külföldön mióta beszélhetünk egyátalán arról,hogy terjed a magyar kultúra.

- Azt gondolom, hogy nekünk pontosabb képünk a magyar kultúra külföldi ismertségéről jobbára csak a XIX. század közepétől van. A szabadságharc utáni évtizedekben az akkori európai közvéleményben meglehetősen ismert volt már a magyar irodalom, különösen Petőfi költészete, Liszt Ferenc zenéje,azután a magyar zene képviseletében Európát járó hires cigányprimások, igy bizonyos fokig Munkácsi Mihály festészete is. A későbbiekben, a XX.század első évtizedeiben a magyar operett, Molnár Ferenc szindarabjai, és olyan irók müvei, mint Körmendy Ferenc, Harsányi Zsolt, azonkivül a fehértelefonos filmjeink, a Gyöngyös bokréta, nagyjából ezek voltak azok a magyar, igy mondom, kulturális termékek, alkotások, amelyekről a magyar kultúra jutott az emberek eszébe a világban.

Alföld, 1990. 8.sz.

cseng-e, vagy épp ismeretlensége okán hat az olvasóra. De a lényeg nem ez, hanem, hogy megtörténhetett az esemény, s a gyűjtő krónikás feladatául csak annyi marad, hogy hatásosan és hitelesen, vagy hitelesnek ható módon mondja el a történetet. Nos, ez az, ami egyik jeles vonása Szűcs Ernő gyűjteményének. A fabulálás közben mindenütt szerét ejti, hogy egy-két mondatban, egy-két szóban be is mutassa a főszereplőt, felvázolja sajátos jellemvonásait. Ezt tényleg csak dicsérni lehet, és tudományos értékűnek könyvelhetjük el. Ami viszont némi keserű ízt kever bele a józamatú debreceni történetekbe az az, hogy amolyan „aszfalt-viccek" is helyet kaptak a gyűjteményben, példának okáért a 93—98. lapon, „Házasság" fejezetcím alatt: valószínű, hogy egyikük-másikuk napvilágot látott valamelyik egykori helyi élclapunk hasábjain, de ettől igazában semmiképp sem tekinthetők debreceninek. Itt jobb lett volna bizonyos szigorúbb szelektálás, ami ugyan csökkentette volna a terjedelmet, de egységesebbé, ha úgy tetszik, megkérdőjelezhetetlenné tette volna a gyűjtemény debreceniségét.

Apró hibákat tényleg csak a bogarászó filosz szeme fedez fel a kötetben: a 459. számmal jelölt történet hőse nem „Tartóczky Antal", hanem Taróczy Antal piarista atya volt, s a 432., 433. anekdoták hősét a történetek idején még senki sem hívta Demény Gézának, hanem megmagyarítatlan nevén, Diczig Gézának. Ilyen, akár illetlennek tűnő megjegyzések után viszont illő lehet egy szerény javaslat elővezetése, nevezetesen, hogy Szűcs Ernő úttörő munkáját — valamilyen társadalmi ösztöndíjazással tovább kellene folytatni, ki kellene teljesíteni. Az 1970-es, 1980-as évek Debrecene tucatjával termelte a kitűnő, vagy épp ellenkezőleg: nagyon is selejtes, de mindenképp emlékezetes egyéniségeket, akikhez — ahogyan jómagam is, meg számos kortársam is tudjuk — százszámra fűződnek korfestő, hiteles történetek. Ezek összegyűjtése, rendszeres feldolgozása vár azokra, akik követnék Szűcs Ernő példáját, s egy „új debreceni anekdoták" kötettel ajándékoznák meg az olvasót. *(Debrecen)*

PÁLFFY ISTVÁN

Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Krisztus-trilógiája

Két éve sincs, hogy Munkácsy monumentális „Krisztus Pilátus előtt" és „Golgota" című képeit elárverezték Amerikában. A két kép Munkácsy életében került a Wanamaker család tulajdonába, s azóta a cég philadelphiai áruházának különtermét díszítették. Sedelmeyer, Munkácsy műkereskedője a képekért akkoriban a valamikor is kifizetett legnagyobb árat kapta. Ma az eredeti érték töredékéért cseréltek gazdát. Az árverésről Magyarországon is hírt adtak, azonban nem történtek hivatalos lépések a művek megszerzésére. Nincs rá az országnak pénze, nyugtathatjuk magunkat. Döntés a megvásárlásról mégsem ezért született. A szakemberek közül sokan — kimondva kimondatlanul is — bizonytalanok, hogy vajon időtálló művészi értéket képviselnek-e Munkácsy ezen „Prachtstück"-jei. Az ötvenes évek történetírásában még követendő példaképül állították Munkácsyt és a neki tulajdonított kritikai realizmust. A

hetvenes években írott tanulmányokból már az derül ki, hogy monstre vásznai elavultak, talmi értékűek. Ideje volt tehát, hogy a sokféle adat és ellentmondó vélemény között valaki rendet tegyen.

A debreceni múzeum munkatársa, Sz. Kürti Katalin számára a feladat magától értetődő volt: a debreceni Déri Múzeum őrzi a Munkácsy-trilógia harmadik darabját, az „Ecce homo"-t. A Munkácsy-trilógiával való foglalkozás ezért debreceni ügy is. Ez utóbbi kép az egyetlen Munkácsy monumentális vásznai közül, mely magyar tulajdonba került. Furcsa fintora a sorsnak, hogy a három kép együtt — noha trilógiát alkot — sohasem került bemutatásra. Mindhárom kép különböző kereskedelmi konzorciumok kezelésében hosszú európai és amerikai utat tett meg, külön beléptidíj fejében látványosságul szolgált. Idővel ez a „diadalmenet" a kritikusok szemében eleve gyanússá tette őket, objektív megítélésüket pedig megnehezítette a távolság.

A képeket illetően több gazdag dokumentumgyűjtemény is Sz. Kürti Katalin rendelkezésére állt, aki nemcsak a Munkácsy özvegyétől és a Sedelmeyer-től származó forrásokat használta fel, hanem az egykorú kritikákat is. Külön értéke a tanulmánynak, hogy — a magyar művészettörténetírásban meglehetős ritka módon — a képek hatástörténetét is bemutatja eddig ismeretlen dokumentumok alapján, melyek újonnan kerültek a Déri Múzeumba, s melyek a Munkácsy-képek amerikai fogadtatására vonatkoznak. A Krisztus-trilógia sikertörténetének bemutatása érdekes keresztmetszetét adja a kornak, és megismerkedhetünk Munkácsy párizsi környezetével és amerikai megrendelőivel is.

Érinti a szerző azokat a kérdéseket is, melyek további kutatások tárgyát képezhetik. Ezek közül néhány kérdéskört e helyen is megemlítünk.

Fontos lenne meggyőző választ találnunk arra a kérdésre, hogy Munkácsy a trilógia megfestésekor miért tért el az ikonográfiai hagyományoktól. A passió jelenetek tradicionális műfaji rendjében ugyanis a tragikus témák sorát hagyományosan a feltámadás ábrázolásával ellensúlyozták. Munkácsy nemcsak a csodás elemeket, hanem a drámai jelenetek feloldását is elkerülte.

A vallásos festészet ekkor jelentkező különféle irányzatai közül Munkácsyét sokan követték. Különösen nagy hatása volt a panoráma-festők körében. A vallásos festészeti irányok feltárásával nemcsak a művészeti fejlődés állomásairól, hanem a korszak szellemi mozgalmairól is képet kaphatnánk.

Sz. Kürti Katalin könyvének utolsó fejezetében ízelítőt ad az utóbbi száz év Munkácsyval és a trilógiával kapcsolatos tudománytörténetéből is. A szemelvényekből kiderül, hogy a képekről az utóbbi száz évben sokfélét leírtak, a kritikusokat sokféle szempont vezette. A magunk részéről csak becsülni tudjuk a szerző önmérsékletét, hogy ellenállt a nagy kísértésnek: újabb elméleteket gyártani a Munkácsy-kérdéssel kapcsolatban. A képek keletkezésének, kiállításainak és sorsának korrekt feltárásával biztos fundamentumot teremtett a további kutatások számára is. *(Gondolat)*

SINKÓ KATALIN

MUNKÁCSY MIHÁLY

Tasnádi Attila: Munkácsy, ahogyan ma látjuk: Reflexiók Végvári Lajos könyvéhez. = Népszava, 112. 15. 1984. jan. 19. 6. p.

(1983. - nagy album)

Nürnbergben, következtethetjük, hogy a tanácskozások nagyon hamar véget értek. Valószínű, hogy a városok Nürnbergben is kitértek a király kívánsága elől és alkalmasint a husszita bonyodalmakkal okadatolták meg a király kívánságának megtagadását.

III.

1433 május 31-én ment végbe Zsigmond császárkoronázása. Utána nemsokára megtette a lépéseket, hogy a városok részéről a szokásos ajándékokat magának biztosítsa.

Abban a levélben, amelyben Zsigmond a német zsidóságot az adózás ügyében tanácskozásra hívta meg Baselbe, megemlíti, hogy már eddig is számosan a fejedelmek, urak és városok részéről,

[1] U. ott 538. sz.
[2] U. ott 345. oldal.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Hevesi Lajos parké-ról 8. 36-37. +ill

Új Művészet 1992

sche, und nicht eine deutsc
reich beinahe um ein Jahrhu
daß man ihre stufenweise En
könne, und daß man dieselbe
cigenum" genannt habe. A. R
schweig im J. 1857 erschien

Seite 235: "Man habe Ur
Normannen zuzuschreiben, da
hundert an dem, in nördlich
durch diesen Volksstamm err
schon im zwölften Jahrhunde
ausbilden sehen." - S. 282:
im nordöstlichen Frankreich
mannisch-sizilischen Bauwei

Mezősáry Mihály

Istenben a bizodalmunk avagy a vízbe ugrás szomorúsága

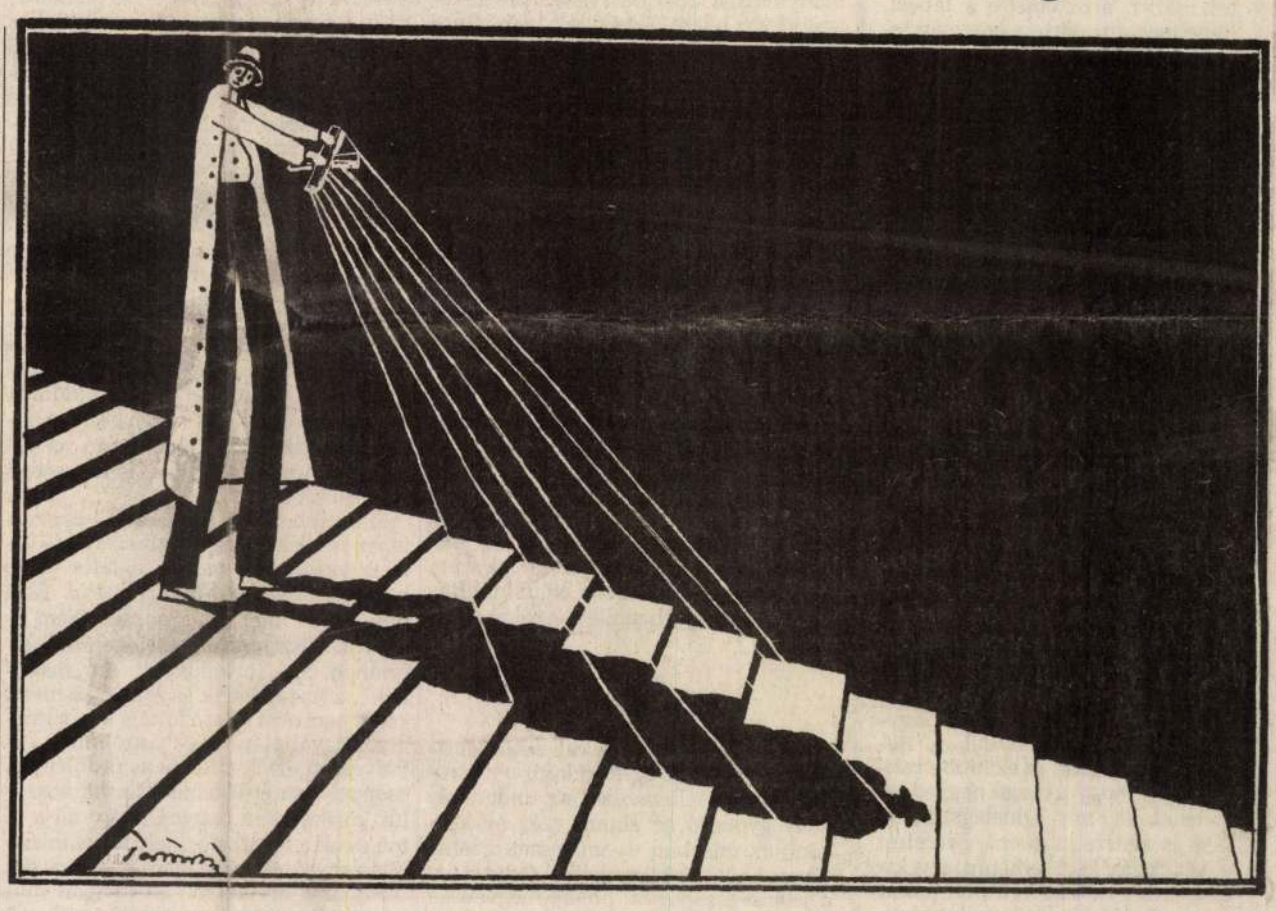

TETTAMANTI BÉLA GRAFIKÁJA

Az érzések nem hazudnak. Csak meghamisítani vagy titkolni lehet őket – eltagadni nem.

Itt, Weissbriachban érzem megint, hosszú idő után először – s rövid életemben hetvenhetedszer –, hogy *érdemes*. Hazudhatjuk magunknak és másoknak, hogy a fátum kikerülhetetlen, a sors leteper, gonosz ösztöneink és ostoba szokásaink halálba kergetnek: az ember ott legbelül mégis tudja, hogy előbb-utóbb föltápászkodik. Hetvenhat kiütés után hetvenhetedszer is. Mindennek ellenére – és mindazért, ami még vár reá. Amit még tehet. És ez a tudás biztonságot ad. Hisz itt állnak körülöttünk a hegyek is, a karintiai Alpok nyúlványai, mint tavaly ilyenkor, mint száz éve, mint ötezer éve.

Az ember semmire se megy – írja Hamvas.

A weissbriachi főutcán mindenki előre köszön, noha látják, hogy idegen vagyok. Öreg parasztember, kék szeme huncutul csillog. Megkérdem, hogy van, mondja, nagyon jól, a barátjánál épp megivott három stampedli snapszot, reggel fél nyolckor majd kicsattan a jókedvtől. Hív, tartsak vele, az a jófirma Hans biztosan megkínál engem is egy pohárkával. Ma ilyen nap van. Szelíden elutasítom, csóválja a fejét, kérdi, honnan jöttem. Mondom. Akkor értem, legyint rezignáltan, a magyarok nem isznak, nem tudnak élni. Jól emlékszik, hisz járt mifelénk a háborúban.

A pék megismer, mintha utoljára csak tegnap tértem volna be hozzá. A vendéglősnével hosszan tárgyalunk a gyerekről, jövőre talán kijöhetne egy hónapra dolgozni-segíteni a konyhán. A szakadt utazási iroda tulajdonosa kinn ül rozzant háza előtt, mutogatja a kézzel írt ajánlatokat – egy nap Velencében, bevásárlás Tarvisióban, ingyensörözés a lienzi dolomitokban –, s keserűen konstatálja, hogy alig akad jelentkező. Egyetlen autóbusza, amit maga vezet, klimatizált – szemében sarki és trópusi indulatok villódznak.

Benyomásaimra hagyatkozom, és leveszem kezem az emberiségről. Az ész, az akarat és az érzelem hármasa közül igyekszem kikapcsolni az első kettőt. „Semmi sem zavarja azonban az érzést annyira, mint a gondolkodás" – mondotta Carl Gustav Jung. Az öreg pék nem gondolkodik, kéretlenül és szívélyesen hozza a forró feketekávét.

❑

Trust me! Bízzál bennem!

Updike-novellákat olvasok. A címadó elbeszélésben Harold, a kisfiú, apja biztatására az uszoda medencéjébe ugrik, de vagy ő az ügyetlen, vagy az apja, mindenesetre Harold a víz alá merül, s mintha ököllel vágnák szájba, megtántorodik a mélységtől. Pedig micsoda bizalommal vetette előre magát, hisz hallotta a bűvös biztatást: „Nem kell félned. A karomba ugrasz." Mégis majd megfullad.

Később, már felnőttként, maga is igyekszik bizalmat kelteni másokban. Első felesége retteg a röpüléstől, Harold mégis azt mondja neki: „Vagy ez, vagy kiiratkozol a huszadik századból." Röpülés közben folytonos veszély karolja őket; hol a közelükben ütközik össze két gép, hol a fedélzeten tudják meg, hogy előző nap egy ugyanolyan típusú személyszállító seregélyrajba került, és az óceánba zuhant, utasait a biztonsági övek szinte kettévágták. Utolsó röpülésük színtere egy hatalmas Jumbo Jet, s csak hajszálon múlik, hogy a 747-es motorhiba miatt nem csapódik a tengerbe. Többé nem kívánja az asszonytól, hogy vele repüljön; esztendő múlva el is válnak.

Kislányának megígéri, hogy megigazítja a szúrós fogszabályozót a szájában. A gyerek fél: fájni fog. „Te nem bízol bennem" – pirít rá az apja. Csipeszt ragad, igazít – a gyerek ordít. „A más fájdalma nem a miénk" – gondolja Harold, de saját ügyetlenségét palástolandó csak annyit mond: „Ejnye, elmozdultál..." Barátnőjét, Priscillát, aki első napos síelő, s mindössze hóekézni tud, délután fölviszi a legmagasabb csúcsra. Pedig Priscilla csak azzal akar büszkélkedni, milyen szépen siklik a gyermeklejtőn. Vidáman felviszi, s csak lefelé, a jeges pályán, a szürkületben döbben rá, hogy a kedves kezdő nem tud szlalomozni; nem is tudhat. Vállukra veszik a lécet és gyalog ereszkednek alá a völgybe.

A bizalom: a remény fundamentuma. Fiától egy ízben hasistortát kap Harold, megeszi, vonatra száll, hogy Bostonba utazzék, de útközben rosszul lesz. Gondolatai összezsugorodnak és kiszínesednek. A városba érve nyomban felhívja Priscillát, de már az is keserves küzdelembe kerül, hogy a tárcsán felismerje a számokat. Kéri az asszonyt, jöjjön, segítsen, mert mindjárt elhányja magát. „Nem tudok, nem érek rá" – feleli Priscilla ingerülten és leteszi a kagylót. A kattanás úgy hangzik, akár a pofon.

Apró kattanássorozatokból áll az élet. Harold mégis bízik: újabb egydollárost húz elő, hogy a készülékbe dugja, ám a gyűrt bankót az automata nem fogadja be. Közben a feliratot böngészi; az EGY fölött ott az ősi jelszó: *In God we trust – Istenben a bizodalmunk.*

A medence szélétől, ahol még annyira bízott, egyenes út vezet a telefonkapaszkodóhoz. Harold nem érti, mi történt vele. Én, itt Weissbriachban már tudom, hogy semmi különös. Ugyanaz, mint mindannyiunkkal.

❑

„Érezni annyit jelent, mint involválva lenni valamiben" – írja Heller Ágnes *Az érzelmek elméletében*. Vannak olyan érzések, amelyek csak pillanatnyilag és partikulárisan, mintegy *háttérként* érintenek, és vannak, amelyek egész személyiségünkben, kvázi *figurálisan* megráznak. Az elsőhöz tartoznak a kisebb fizikai ingerek, a másodikhoz a mély emberi viszonylatok. Az elsőhöz – mondjuk – a futó szexuális kapcsolat élménye, a másodikhoz a szerelmi beteljesülés. Hasonló a helyzet a bizalommal is. Azért jöttünk Weissbriachba, mert szép a táj, fenségesek a hegyek: tavaly jól éreztük magunkat, miért ne éreznénk jól az idén is? Azért szállunk meg ismét a Waldner fogadóban, mert legutóbb kitűnően főztek, mindennel elláttak, tudtam dolgozni – vajon miért hibádzna akármi most? S végül azért sétálok át hajnalonta a pékhez, míg a család alszik, mert tavaly is jól elbeszélgettünk, remek kávét kreál – szeretném ugyanolyan frissnek érezni magamat ezen a nyárvégen is.

A múltbeli tapasztalat feljogosít a reményre. Bizakodom. Csak úgy, mellékesen, az élet kis dolgaiban – amelyek, mintegy összegyúrván, mégis kihatással vannak nemcsak a hangulatomra, hanem a jövőmre is. De bízhatom-e a sors kedvező fordulatában? „Nem kell félned, a karomba ugrasz." És ami ennél – az én jövőmnél – sokkal fontosabb: bízhatnak-e bennem azok, akiknek a puszta létemen túl semmi egyebet, csak biztonságot ígértem?

A hegyek hallgatnak. A weissbriachi pék ugyanolyan ropogós kiflit süt és ugyanolyan finom kávét főz, mint tegnap, mint tavaly. Waldnerék vacsorája után a vendég megnyalja mind a tíz ujját. A tó vize még mindig simogat: a mélybe ránt és a felszínre lök.

Ígértem valamit, talán nem is másnak, inkább saját magamnak. A teljesítést hónapról hónapra, évről évre odázom. Tehát öregszem és lassan ellehetetlenülök. Mivel élek, *képtelen vagyok* lemondani. Mivel élek, *kénytelen leszek* lemondani. Magamat kell döntési helyzetbe hoznom, cselekvésre késztetnem. Semmiség! Némi fájdalmat kell vállalnom azért, hogy másnak ne okozzak szenvedést. A fájdalomban mindig benne van a segítés lehetősége – véli ugyancsak Heller Ágnes. Ki lehet mászni belőle. Ezzel szemben a szenvedés olyan fájdalom, amely teljességgel kívülről szakad reánk. Ha tehát én akarva-akaratlan szenvedést okozok valakinek, azt akár a magam fájdalma árán is köteles vagyok megszüntetni. Nem szakadhatok senki nyakába.

A weissbriachi erdei sétányon bolondos öregember babakocsit tol. Néha összefüggéstelenül karattyol, majd váratlan felkurjant, rángatja a kocsihoz kötözött kutyát. Irigylem: fájdalma nincs, nem okoz szenvedést senkinek, lám, még a babát is rábízták. Gügyög neki, kacag, rázza a csörgőt. Ha neki sikerül, miért ne sikerülhetne nekem?

Rázom a csörgőt: megfelelek a bizalomnak.

❑

Updike másik nagy története az *Emberölés*. Anne apja, az egykori híres ügyvéd, halálos ágyán fekszik. Anne két nővére Texasban, illetve Chicagóban, elhidegült férje Bostonban él. A haldoklót rábízták, ő jár be hozzá, ápolja, ami jobbára csak abban áll, hogy fogja a kezét.

De váratlan reá hárul a végső döntés apja sorsát illetően. Az öregúr nem tud nyelni. Ahhoz, hogy életben tartsák, az elökelő szanatóriumból át kéne szállítani egy közkórházba, ahol mesterségesen táplálják majd. Az orvos őt, az egyetlen közeli hozzátartozót kérdezi, mit tegyenek. Anne tétovázik. Apja méltóságát sértené mind a mentőkocsis szállítás, mind az intravénás életben tartás – amely amúgy sem lenne már emberi lét. Úgy dönt, a beteg maradjon a szanatóriumban. „Ezzel apja halálos ítéletét írta alá. Nem tud nyelni. Nem tud inni. Ha magára hagyják, meghal."

A válasz után szökni próbál a felelősség alól. Anyját nem kérdezheti, hisz ő két éve halott; felhívja húgait, férjét, sőt lelkipásztorát is. Valahányan megerősítik, hogy helyesen határozott. Erkölcsileg, anyagilag: mindenhogyan. Anne azonban nem olyan bizonyos ebben, főleg azok után, hogy látja apja szinte dühödt élni akarását. A beteg étlen-szomjan, belülről rohadva, szájon át büzölögve, de él. Még négy napig. „Kiszikkadt, éhes arca szigorúvá meredvedett. Szája karikára nyílt, akár egy csecsemőé az anyja emlőjén, s katlanából, mint mondhatatlan megvetésének árja, ömlött a bűz. Keze szinte életre kelt Anne kezében. Nem tudott meghalni, Anne meg maradni nem tudott – mintha bűntársak lettek volna egy hatalmas és kínzó szerelemben, akiket már senki más nem bocsáthat el, csak a másik." Anne bizalma önmagába rendül belé, de akkorát, mint a leghevesebb földmélyi detonáció. Most látja csak, hogy a családi környezet, főleg a férje, minden látszólagos részvét dacára mennyire szenvtelenül fogadja a történteket, a tragikus döntést, amely két ember sorsára is totálisan kihatott: az apjáéra és az övére. Ráébred, hogy bármilyen szorosan fogta is a haldokló kezét, épp akkor nem tartotta, amikor az életből a halálba lépett. Végül nem tudni, megbánja-e a döntést vagy sem. De az bizonyos, hogy a bizalmat elveszítette önmaga iránt. Menekülésre fogja. „Aludj – kérlelte valaki nagyon messziről. – Aludjunk."

❑

Itt, Weissbriachban mindig tudtam aludni. Legalább hat-hét órát, az nekem elég. Az ember napközben kirándul, úszik, sétál: elfárad. S a fáradtság némi megnyugvást hoz a léleknek is.

Most másként áll a helyzet.

Heller a vágy és az akarat vizsgálata során említ egy példát. Észreveszi, hogy barátja – aki rendkívül fontos számára – megváltoztatta viselkedését. Mintha elhidegült volna tőle. Végére akar járni, mit jelent ez, megsértette-e az illetőt vagy csak valami rossz pletyka kapott lábra. Nyugtalanná válik, keresi a bizonyosságot, mert helyre akarja állítani a kapcsolatot, mert fél attól, hogy barátját végleg elveszítheti.

Én viszont tudom, hogy nem sokkal ezelőtt valóban megbántottam a barátomat, hogy a helleri analógiánál maradjunk. Igéretemet nem tartottam be, bizalmát – talán ragaszkodását is – elveszítettem. Ez nem szándék kérdése és döntés eredménye volt, hanem puszta nemtörődömség. Nem hittem volna, hogy ilyen vagyok, és azt sem, hogy cselekedeteim vagy mulasztásaim ilyen heves elutasítást váltanak ki barátomból. Bíztam magamban, bíztam barátságunk erejében – s most itt állok teljesen elbizonytalanodva. A direkt következmény: szégyenérzet és lelkiismeret-furdalás. De ez nem vezethet passzivitáshoz, egyszerűen nem engedhetem meg magamnak, hogy belesüppedjek a fájdalomba. Meg kell próbálnom a régi, szilárd alapra helyezni a barátságot, amely jórészt az én hibámból-mulasztásomból rendült meg. Anne számára, Updike novellájában, már nincs kerülőút, nem vonhatja vissza a döntést, miután apja meghalt. Nem kereshet olyan eszközöket, amelyek révén visszaszerezhetné eltékozolt bizalmát – önmagában. Én még megtehetem. A szégyent követő érzés tehát: szándék a cselekvésre – lehetőleg azonnal. Nem elég érzéseket keltenem, mert egyrészt azok működnek bennem, másrészt valahol mélyen talán ott szunnyadnak barátomban is. Cselekednem kell hát, az elveszített bizalmat visszaszerzendő. Ha hónapok, ha évek múlva is.

Megéri?

Igen, ha nem akarok odáig eljutni, mint Updike harmadik novellájának hőse, akinek egymás után meghal két barátja és a kutyája. S ő ezt gondolja – nyilván őszintén –: „Bármilyen iszonyú is beismerni, valójában a maga módján örömmel tölt el mindhárom halál. Gyalázatom tanúi sorra eltávolíttatnak; könnyebb lesz a föld. (...) Barátaink halála apránként elmos bennünket, míg a végén semmi nem marad; ami, bizonyos értelemben, maga lesz a megváltás."

Tiltakozom. A barátság felfüggesztése vagy megszűnése maga is a vég sajátos formája, parányi halál. De élni kell, és barátságban, szerelemben, kapcsolatokban kell élni, leküzdve tenger fájdalmat és szenvedést. Szemeimet önmagamról a vergődő világra emelem. Heller szavával: „A szenvedést fájdalommá kell változtatnunk, hogy az emberiség ügyében involválva lehessünk. »Segíts másokon« – »segíts magadon«."

❑

Azt álmodom egy esős, párás weissbriachi éjszakán, hogy állok a helyi uszoda nagymedencéjében, taposom a vizet, s a parton sorra jönnek a hozzám tartozók. Élükön barátom, kinek tekintetében fölismerem páromat, gyermekeimet, anyámat, fivéremet. Jönnek, és kicsit kíváncsian, kicsit ijedten néznek le rám.

„Ugorjatok!"

Anyám idősebb bátyám kezét szorítja, érthető, lassan kilencvenéves, nem tud úszni. Hitvesem a tenyerébe temeti arcát, lányaim nevetgélnek. Az egész csapat merő zavarodottság. Csak én *látszom* magabiztosnak.

Kitárt karral állok a vízben, mint egy pólókapus, és várok. A kora őszi köd vastagon rátelepszik a medencére.

Bálint B. András

TUDOR OCTAVIAN

A felfújható medve

A külföldre utazó embertől mindenki elvárja az ajándékot. A gazdag ember bemegy pár percre egy ékszerboltba és megveszi az ajándékot az egész családjának. Ez elfér a zsebében. A földhözragadt turista bejárja a külvárosi üzleteket, és végtelenül válogat a mindenféle műanyag tárgyakban, melyek az aranyat próbálják utánozni. A gazdag egy „Citizen" órát vásárol, a szegény egy malájföldön gyártott török ingaórát. A hatalmas ingaóra úgy ragyog a fényben, mint egy orosz templom pléh teteje, olyan hangosan jelzi az időt, mint egy ellopni érdemes autó riasztója, s bár alig fér bele egy bőröndbe, mindössze egy kilogrammot nyom. Egy turista, akinek nem volt, csak két dollárja, amiből ajándékot vegyen a gyerekeinek, meglátott egy üzlet kirakatában egy ember nagyságú medvét. Pontosan két dollár volt az ára. Méreteire való tekintettel, s arra a hatásra, amellyel az erdőt és a mézet idézte fel első pillantásra, a szegény turista úgy gondolta, hogy ekkora medve legalább kétszáz dollárba kellene kerüljön. Ha ez kijön két dollárból, azt jelenti, mintha megspórolt volna százkilencvennyolc dollárt, amit elmulathatna. Félénken belépett az üzletbe, s a nagy medve ára felől érdeklődött. A kereskedő megerősítette, hogy két dollár. Emberünk kivette zsebéből a pénzt, félve körülnézett: nehogy megjelenjen egy helybeli, aki elsőbbségi jogára hivatkozik. Miután a kereskedő betette a nyomorult két dollárt a fiókba, feléje nyújtott egy miniinga-óra nagyságú csomagocskát. „Ez mi?" – kérdezte pánikba esve a turista. Beigazolódott tehát az a sok minden, amit évekkel ezelőtt olvasott az újságokban: a kapitalisták kíméletlenül kizsákmányolják az embert. „Mi lenne? – válaszolt nyugodtan a kereskedő – a medve. Felfújható." Aztán kivett a dobozkából egy nagyobb méretű kotont, s kezdte felfújni. És a koton medve alakú lett. Eleinte ernyedtebb, aztán egyre valósághűbb, s kirívóan árasztotta az erdei méz illatát. A turista viszont kitartott amellett, hogy neki a kirakatban levő kell. Az elárusító, aki ugyancsak olvasott arról, hogy hogyan érzik magukat lépten-nyomon kifosztva a keletről jött turisták, odaadta neki. Nem rakta egyszerűen a karjába, hanem becsomagolta, akár egy luxusbútordarabot. Így utazott keresztül a medve egész Európán. A volumenének megfelelő vámilletékkel.

Fordította: **Kántor Erzsébet**

Megjelent a Romania libera 1995/1651. számában

Szóló

A zacskós levesben már megpuhultak a gombócok. Bakó elzárta a gázt, fedőt rakott a lábosra, és bekapcsolta a rádiót.

– Lemegy két szám, aztán kimerem tányérba – mondta fennhangon. Elővette a régi porcelán mélytányért, a régi ezüstkanalat, partedlinak egy konyharuhát.

Az asztalra zománcozott alátétet rakott, arra emelte a lábost. Régebben átöntötte a porcelán levesestálba, hogy amikor mer, egészen olyan legyen, mint a Szindbádban, de mostanság csak így hagyta, lábosban, ahogyan főtt. (Kimerte tányérba.) Elővett egy stamplis poharat, aztán a spejzból pálinkát. Töltött. A hűtőből kivett egy sört, az ujjával csíkot húzott az üveg hamvas oldalára. A sört alátétre tette, de még nem bontotta ki, mert nem szerette, ha elmegy az ereje, csak a poharat meg a bontót készítette oda. Amikor ezekkel elkészült, elégedetten szétnézett, és csettintett a nyelvével.

– Akkor isten-isten – mondta fennhangon, és felhajtotta a pálinkát. Azután hozzáfogott a leveshez, amit már fújni se kellett, de még hideg se volt. Lentről felfele kanalazott, és a kanalat féloldalasan vette a szájába. Ezt elegánsnak tartotta.

Amikor a levesnek is vége volt, a száját megtörülte a partedlival, és a hűtőből elővette a húsos tésztát. Maradék volt, amit a nagynénjétől hozott jénai tálban. Begyújtotta a sütőt, és ezt abba rakta, tudta, hogy gyönge negyedóra is beletelik, míg átmelegszik, de nem is akarta másként. Szeretett a két fogás közt pihenni egy kicsit, erőt gyűjteni. Ivott fél pohár vizet. Amíg a sütő melegedett, megtömte a kávéfőzőt, hogy az ebéd végeztével evvel már ne legyen gondja. Erős kávékat főzött, és a kávéra, amit kiskanállal szedett a kávéfőzőbe, rakott egy félkanálnyi zaccot is, mert attól élénkebb lett a kávé íze. A pohárba előre tett cukrot, kanalat, előkészítette a tejszínt is. Közben megmelegedett a tészta, az előbbi partedlival kivette a sütőből, és az elöblített levesestányérba szedte. (Régebben tiszta tányért vett elő minden egyes fogáshoz.) Reszelt sajtot szórt a tésztára, parmezánt. Most megbontotta a sört, és a ferdén tartott pohárba töltötte. Nem szeretett veszkődni a habbal.

Mikor elköltötte az ebédjét, és megitta a sört is, föltette a kávét főni. Kétszemélyes kávéfőzőt használt, de persze csak félig töltötte meg, így nem kellett attól sem tartania, hogy kifut, nyugodtan bemehetett a nappaliba, hogy előkészítsen mindent.

Az ablakot kinyitotta, a sötétítőt behúzta, az ágyra pokrócot dobott meg egy párnát. Az ágy mellé a padlóra odakészítette az újságot. Kint szürcsögni kezdett a kávéfőző. Egy kis tálcára tette a csészét, a tejszínt meg egy pohárka vizet. „Jobb helyeken is így adják a kávét, ásványvízzel" – tűnődött magában, míg a szobába vitte. Az ágyon félig ülve, félig már heverve megitta a kávét. Aztán a vizet is. Egy keveset gargalizált, a nyelvével csettintgetett. A pléd tetejét visszahajtotta egy darabon, és szunyókált vagy háromnegyed órát.

Ébredéskor hosszasan nyújtózott, meg nyögött is hozzá. Ahogy felropogtak a csontjai, megfeszültek, majd hirtelen elernyedtek az izmai, valami jóllakott gerjedelem ébredt benne. Benyúlt a takaró alá. Majd pár percig csak feküdt mozdulatlan, míg megnyugodott ereiben a vér, aztán felült, hogy elolvassa az újságot. Frissnek érezte magát és boldognak. Ekkor pokolian félni kezdett.

Gyurkovics Tamás

KERESZTES ÁGNES

Ha ég a tűz, mit látsz a tűzben?

Ahogy a békés láng lobog,
egy ékes város ég el ott,
de látok mást is:
aranyvirágú levelet.
ágára kígyó tekereg,
de látok mást is:
parázs körül pásztorok,
körülöttük farkasok,
de látok mást is:
pattog, fénylik, messzeszáll
szikra élet, füst halál.

Az év kiállítása

Aranyérmek, ezüstkoszorúk a Nemzeti Galériában

Stílusban tartva: a Nemzeti Galéria e produkciójának aranyérem járna, a nagyobbik fajtából való, a katalógusnak pedig még egy külön ezüstkoszorú is, legalább akkora értékben, mint a könyv maga. S az nem kevés. De ne tegyük! Két okból. Egyrészt a nem létező éremtáblázat első, második, harmadik helyezettje amúgy is a múzeum falai közül kerülne ki, a verseny eleve le van futva, a társintézmények – különféle okokból – jobbára állva maradtak. A Pannonia Regia (Nyugat-Magyarország művészete az Árpád-kortól a reneszánszig) és a Libay-akvarellek (egy múlt századi magyar művész vándorlásának dokumentálása) oly tisztességes szakmai munkával készültek, ráadásul a közgyűjteményeket érintő költségvetés radikális csökkentésének idején, tehát az elmúlt két évben, hogy a méricske értelmetlen. Nehézsúlyú ökölvívót se szoktak összeereszteni a nála tíz kilóval könnyebb kollégával. Másrészt mi az, hogy aranyérem? Jó-e, ha az állam, a társaság, az ítész plecsnit oszt? Nem lesz-e az érdemből szégyen másutt, máskor, más közegben? *A művészkultusz és műpártolás Magyarországon a XIX. században* című kiállítás nagyon sok egyéb mellett erről is szól.

Sine ira...

Mégpedig harag nélkül szól. Merthogy a harag, az egykori konzervatívokat büntető ellenszenv, az undor, oly mély gyökerű az elmúlt száz év közgondolkozásában és művészettörténetében, hogy sűrű lepedékkel fedte el azt a jelenségcsoportot, amely megvetését kiváltotta. Magára valamit adó, korszerű gondolkodású értelmiségi képtelen volt szeretni azt, amit a hivatal támogatott. Magára valamit adó, korszerű gondolkodású művész szégyellte a fölülről kapott kitüntetését. Reflexszerű volt ez az érzés. A modernitás akarása váltotta ki az indulatot, az egymás után sorjázó, bár egymással ellentétes előjelű antidemokratikus rendszerek tartósították benne a szenvedélyt, és legföljebb az „élni kell" kompromisszuma csitította valamelyest dühét. A bizalmatlanság magját még Baudelaire hintette szét elhíresült véleményével: „A nemzeteknek csak akaratuk ellenére vannak nagy embereik, akárcsak a családoknak. Megtesznek minden telhetőt, hogy megszabaduljanak tőlük." A kiserkent lázadást a századelő hazai radikalizmusa gondozta tovább. „Miután az akadémia hosszú diadalok közt megvénült, rájöttünk arra, hogy ez a művészet lehetetlen valami" – hegyezte a témát tovább Fülep Lajos. A modernitás palántasora rettentő hosszú. A végén ott kapálgatnak a hatvanas évek eltökélt avantgárdjai, akik mindent kigyomláltak, ami tradícióra és „társadalmi megrendelésre", intézményre és „közösségi igényre" akár a leghalványabban is emlékeztetett. „Hogy mi a művészet, azt megállapítani nem, csak eldönteni lehet" – mondta marlyi téziseiben Erdély Miklós, sejtetni engedve azt is, hogy miféle véleménye lehetett (volna) a hivatalos elismerésről és az aranyérmészetről úgy általában. Neki, s mindazoknak, akik a művészetforradalom permanenciájában voltak érdekeltek, mindhalálig.

Posztmodern helyzetben a modernek haragja kénytelen-kelletlen elpárolgott. Sőt. Keletkezett egy konzervatív ellenharag. Amikor Párizsban létrehozták a Musée d'Orsay-t, egy födél alá eresztve a „retrográd" és „haladó" XIX. századi művészetet, amikor Velencében egy múlt századi szalonfestő palotájának díszletei között virulhatott Greenaway álomvilága, amikor Ópusztaszeren fölállították a Feszty-körképet, akkor a gesztusok mind egy irányba látszottak mutatni. Azt hivatottak kifejezni, hogy a modern művészet puccsszerű hatalomátvétele előtt, alatt és után volt, élt és élni akart a leváltott hivatalos művészet. A nagypolgári. A pompőz. A díszes. A tekintélyelvű. E művészeti-művészettörténeti gesztusok puszta létükkel, némán, de kérdést intéznek közönségükhöz: „Ha a haladás befuccsolt, a forradalmak megkérdőjeleződtek, vajon milyen jogon ragaszkodik az avantgárd az erkölcsi győzelem aranynál is fényesebb rendjeléhez?"

E tágabb körlet nyilvánvaló ismeretében rendezte meg és – disszertáció értékű tanulmányában – foglalta össze kutatott anyagát *Sinkó Katalin*. Első pillantásra úgy fest, mintha nem is akarna részt venni a történelmi duellumban, az „ortodoxok" és „neológok", a hazapártiak és a haladáshívők véget nem érni látszó fatális küzdelmében. Egyáltalán. Úgy tesz, mintha a művészeti érték immanens problémája csöppet sem érdekelné. Mintha abszolút közömbösen hagyná, hogy mi a jó mű és mi a feledhető, mely tárgy muzeális remek, és mely maradt vissza egy bizományi árverésről. „A magyar művészet történetéről nemcsak a stílusok versengésének vagy önmozgásának ábrázolásával szólhatunk, hanem az értékek születésének és elfogadásuk körülményeinek bemutatásával is" – mondja a morcos, sokpárti néző figyelmét elterelendő és bájos részletek bemutatásával kedélyét felvidítandó. Portrégalériát szerkeszt egybe József nádortól Ipolyiig azokból a nagyokból, akik elsőként ügyködtek a magyar művészet érdekében. Közszemlére teszi a szent emberként tisztelt művészek ereklyegyűjteményét, hogy Ferenczy István kiskése, Munkácsy Mihály túlsúlyos karosszéke és Lotz Károly neorokokó paraványa által legyen hitelesebb a ceremoniális díszlet. Hajdani iskolák egykori szemléltető ábráit kéreti ki a raktárakból, hogy így pletykálja el Székely Bertalantól Keleti Gusztávig a klasszikusok mellékkereseti forrásait. A hangulatfestés tökéletes, és mellesleg a kiállítás látványa is az, hála a bíbor és csontszínű falhátterek értelmesen váltakozó dekorativitásának, meg a zöld és okker kerámiakaspók éppen elegendő jelenlétének. Külön-külön mind együtt csábítják a nézőt, hogy elfogadja a tárlat gondolatmenetét.

...et studio

És nemcsak harag nélkül. Tagadásból amúgy sem születhetne jelentős vállalkozás. A kiállítás elsősorban *állít* valamit, ami talán fontosabb még az indulati elkötelezettségnél is. A XIX. század művészetszervezői Pyrkertől Kubinyiig, Eötvöstől Trefortig, Henszlmanntól Pulszkyig, azaz a reformkortól a világháborúig, két egzigencia, két parancsolat jegyében tevékenykedtek. Egyrészt a *semmiből* akartak *valamit*, másrészt a *nem nemzetiből* akartak *nemzetit* formálni. Jámbor óhaj. Mindehhez annyi idejük se adatott, mint amennyit szerencsésebb családok szájhagyománya átfog a dédszülőtől a legkisebb gyermekig. Mindehhez annyi mozgásterük se lehetett, mint amennyit ügyesebb városállamok podestái kaphattak a daliás hőskor hajnalán. Mert hiába volt egy Nemzeti Múzeum, ha abba nincs mit beletenni. Hiába működött egy Tudományos Akadémia, ha a reprezentáció káderállományát nem itthon képezték. Mindent egyszerre kellett, mindent gyorsan. Föl kellett állítani az alapintézményeket (Nemzeti Képcsarnokot Alakító Egylet, Képzőművészeti Társulat, Pesti Műegylet). Rá kellett jönni az ösztönzés hatásos módjára (sokszorosított műlapok, sorsolások, pályázatok). Be kellett vezetni a publicitás érvényes formáit (kiállítások, bankettek, művészeti írók). Egyáltalán: *ki kellett találni a magyar művészetet*, hogy parafrazeáljam egy nemrég született mozgalom címét.

És ez nem történhetett másképp, mint fölülről lefelé, és a centrumból a periféria irányába ható szigorú vasfegyelemmel. Keresztirányú mozgások, azaz önszerveződő polgári alakulatok ugyanis akkor keletkeznek, ha a hierarchikus struktúra, a „feudális piramis", már annyira kialakult, az intézmények oly magabiztosan és szilárdan állnak a lábukon, hogy létüket nem veszélyezteti a tagadás. Oly elasztikusak, hogy könnyedén viselik az ellenhatást, a kritikát, a másféleséget. A boldog, a szabályos, a harmonikus fejlődés bizonyítéka, ha a hatalmon levők kevéssé idegesek, nem akarnak minden pályázattal bizonyítani és nem csapnak le minden gyanús mozdulatra. A mi piramisunk – Szűcs Jenő szóhasználatát kölcsön véve – össze volt nyomva. Tehát nem volt boldog, szabályos, harmonikus a fejlődésünk – érzékelteti Sinkó a művészettörténeti víziójában. Ha a nemzeti identitásunk természetes dolog, nem érte volna például a Pesti Műegylet tágkeblű műpártoló tevékenységét a nemzetietlenség vádja. Nem felejtődött volna el – kollektív amnézia okán – például a Nemzeti Múzeum alapítóinak sorából a Habsburg-vonulat. Nem diszkvalifikálták volna például a múzeumból Markó Károly termét pusztán azon okból, mert tájképei túlságosan „ideálisak", és kevéssé hordozzák a magyaros karaktervonásokat.

Továbbá problematikus lehetett a nemzeti önrendelkezés bemutathatóságának követelménye is. Mert ha nem lett volna az, akkor „történeti szentképeink" legizgalmasabb darabjait nem éri éppen erről az oldalról bírálat. Madarász Hunyadi László siratásának „bizottsági fogadtatása" azért sem volt egyhangúlag pozitív, mert a festmény a *tehetetlen* gyász pillanatát ábrázolta. (A nemzet ugyanis akkor éppen tehetetlenül gyászolt.) Székely Bertalan Czilleije azért nem kapott aranyérmet, mert V. László, mint a magyarság képviselője éppen passzívan hagyta a „nagy testvér" befolyását érvényesülni. (A nemzet ugyanis akkoriban hagyta, gond is gyötörte emiatt.) Benczúr Gyulának pedig nem ajánlotta a tiszteletre méltó grémium, hogy díjnyertes vázlata alapján fesse meg Vajk megkeresztelését. Az előképen ugyanis túlhangsúlyosan formálódott meg a pogány magyarok Koppány körüli csoportja, élén táltosukkal. Bár Maszák Hugó azért kritizálta a képet, mert úgymond, az nem elég „jó", a főesményt háttérben hagyja, és a mellékszereplők komikusak és túl dramatikusak, de a kultúrpolitikai bírálat már csak olyan, mint a sanda mészáros. Jobbra néz és balra vág. Esztétikai kifogást említ, és közben nyilvánvalóan a tartalmat fájlalja. Mert micsoda szemtelenség egy fiatal festőtől öt perccel a kiegyezés után úgy ábrázolni a nagy megtérést, hogy közben felidéződjenek a régi tüzet őrző ellenerők is?

Kevés volt az idő, fejletlen volt a közízlés, bécsi, müncheni tapasztalatúak a művészek. De volt pénz, volt akarat, és jött hozzá tehetség is bőven. A kiállítás sugallta kép annyira árnyalt, hogy abból kitetszik: „összenyomott feudális piramis" ide, antidemokratikus hagyományok oda, nagyképű testületek ide, vazallusként agyondirigált művészek oda, a XIX. század második harmadában a műpártolásnak ez a módszere még sorra teremtette a nagyszerű műveket Magyarországon. Mely művek nem voltak ugyan sem a polgári önreprezentáció dokumentumai, sem a kapitalista műpiac szabályos tételei, de valódi igényből fakadtak, közösségi érzelmeket fejeztek ki és individuális tehetségről tanúskodtak. A semmiből megalkották a nemzeti fantázia nélkülözhetetlen toposzait. Ahogy a magyar gyereknek el kell olvasnia a János vitézt és a Toldit, mert valójában attól válik magyar gyerekké, úgy meg *kell* néznie Madarász Viktor és Székely Bertalan alapképeit, mert különben fogalma se lenne, hogy hová született. Nem ment ez bizonyára másként, mint bizottságokkal és serlegbeszédekkel, pecsovics műbírálókkal és engedelmes hivatalnokokkal.

De a század utolsó harmadában történt valami, pedig látszólag nem történt semmi látványos – studírozza tovább a kiállítás. Szaporodnak az egyesületek. Szaporodnak a díjak. Vásárol az állam. Vásárol az uralkodó. Hullanak az aranyérmek. Záporoznak a babérlevelek. Egyelőre csak annyi érzékelhető, hogy *mennyiségileg* megugrik a művészeti termés volumene. És ennek a volumennek a szerkezete még mindig olyan, mintha a szabadságharcot csak tegnap verték volna le, és Deák csak holnap írná nevezetes húsvéti cikkét. Mintha a nemzet identitásának megalkotására hivatott intézmények eredeti funkciójukat elveszejtve féktelen önmozgásba kezdenének. Feudális pompával polgári műfajú képeket jutalmaznak. Nemesleveleket helyeznek kilátásba jól sikerült szalonfestmények alkotóinak. Tósztokkal köszöntik a plebszet.

Ekkor már tényleg szétnyílik az olló és valóban elválnak az utak. Az „aranyérmes" műpártoló tevékenység nyomán a korszak első fele egybeesik az esztétikailag érvényes magyar műtörténelemmel. Ugyane műpártoló tevékenység nyomán a korszak vége felé csak az édes ancien régime krémfelfújtja tálalható. Nagyon rossz képek díjözönnel jutalmazva, és köztük egy-egy Ferenczy, Csók, Szinyei – mazsolának. Nagyon megható végtisztesség a hazai földbe megtérni szándékozó Munkácsynak, és hozzá gyomorkeserűnek a külföldi új stílusok, kivált az impresszionizmus intézményes gyalázása.

Atlantisz

Nem győzöm ismételni. Sinkó és a Nemzeti Galéria vállalkozása azért kiváló, mert nem „rántja le a leplet" a boldog békeidőkről. Nem a radikálisok dühével, a forradalmárok múzeumrobbantási hevületével preparálja ki mindannyiunk közös ellenségét, az álművészet gyökereit. Ő a dolgokat változásukba a művészetet – ahogy fogalmazza – „a társadalmi diszkusszió folyamatában" ábrázolja.

Mindezt végtelen tapintattal teszi, majdhogynem szeretettel. Rajtahagyja a tárgyakon a korszak hímporát. Engedi, hogy elandalodjunk egy-egy tűrhetőbb zsánerkép előtt. Nem izgatja, hogy háborog-e ízlésünk a fura kultuszok láttán, vagy imponál-e, hogy „akkor bizony megadták a módját a tehetségnek". Azt teszi, ami az igazi művészettörténész dolga. Prezentálja a tényeket. Az elsüllyedt mélyből, a legkevesebb kárt okozva, kiemeli a leleteket Megszidolozza az aranyérmeket, ledörgöli az ezüstkoszorúkról az oxidokat És végre ránk bízza, hogy hová is tegyük világnézetünkben ezt az egészet Mintha nagykorúak lennénk.

P. Szűcs Julianna

A tárlat Munkácsy-részlete

TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

MŰTÁRGYPIAC

Vegyes kínálat Nagyházinál

Tipikus Nagyházi-aukciónak néz elébe a nagyérdemű: a cég három napra elosztva meglehetősen gazdag kollekciót vonultat fel, amelyben – a szokásoknak megfelelően – éppúgy megtalálható a remekmű, mint a gagyi. Ahogy az a Nagyháziná lenni szokott, ezúttal is a műtárgy teszi ki az anyag erősebbik felét, a festményeknél pedig a régebbi „évjáratok" mondhatók dominánsnak.

Ami a bútorokat illeti, az anyag nagy terjedelmű és érdekes. Egymilliót közelítő kikiáltási árról indul egy 1700 körül készült német ruhásszekrény, nem sokkal kevesebbért egy XVIII. századi osztrák, ébenfa berakású ágy. Legalább nyolcszázezer forintot kérnek egy XIX. századi tálalószekrényért, és 750 ezret egy múlt századi magyar emeletes írószekrényért. Ha a vevőnek szerencséje van, már 460 ezer forintért megkaphatja egy XVIII. századi ismeretlen magyar mester jávorfa és paliszanderberakással készült fenyőfa ágyát.

A műtárgyak között a legmagasabb kikiáltási ára egy 1820-as osztrák állóórának van, amelyet 2,8 millió forintért visz a ház kalapács alá. Egy XVII. századi német, tűzaranyozott asztali óráért pedig legalább 2,4 milliót remélnek az árverezők. Meglehetősen gazdag a kegytárgykollekció is, viszonylag visszafogott kikiáltási árakkal. Szépek az egyéb ezüstneműk is: egy augsburgi, XVIII. században készített díszpohár kikiáltási ára 480 ezer forint, míg egy ugyanebből a korból származó erdélyi, tűzaranyozott kehely 650 ezer forint. Ennél is többre taksálják azt a brassói antikezüst talpas poharat, amelyet 850 ezer forintra becsül a cég.

A képanyagból kiemelkedik egy 10 milliós Munkácsy-olajfestmény, amely valójában vázlat a mester Siralomház című munkájához. A milliós tartományban indul több XVII–XVIII. századi ismeretlen németalföldi, olasz, osztrák mester alkotása. A későbbi munkák között figyelemre méltó a kollekcióban Rippl-Rónai pasztellje (4,8 millió), vagy Koszta József 1,5 millióról induló Virágcsendélete.

K. T.

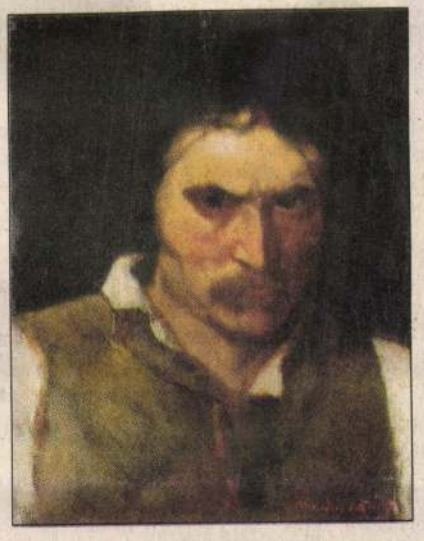

A Munkácsy-kép kikiáltási ára tízmillió

Rippl-Rónai pasztellje 4,8 millióról indul

HIRDETÉS

SZÉLESSÁVON BEINDUL AZ
ÜZLET
ADSL PROFI

■ OTP INGATLAN RT.
AZ OTP BANKCSOPORT TAGJA

Pályázati felhívás

a Budapest X. ker., Cserkesz utca 33. alatt létesítendő lakóépület generálkivitelezési munkáira.

A lakóépület 63 db lakást, 10 db gépkocsibeállót, 32 db tárolót és 1 db üzletet foglal magában.
A pályázati anyag (kiviteli tervdokumentáció, árazatlan költségvetés-kiírás, építési engedély, ajánlati felhívás) megvásárolható előzetes bejelentkezést követően 2003. május 12—13-án 9 és 12 óra között, 100 000 Ft + áfa kifizetése ellenében, az alábbi címen:

OTP Ingatlan Rt.
Közép-magyarországi Területi Igazgatóság
1066 Bp., Mozsár u. 8. III. 308-as szoba.

Az ajánlat beadási határideje a fenti címen: 2003. június 3., 12 óra.

A dokumentáció másra át nem ruházható.
A pályázattal kapcsolatos további felvilágosítás a 373-3800/2810-es vagy a 373-3810-es telefonszámon kérhető.

A kiíró fenntartja jogát – sikertelen pályázat esetén – új pályázat kiírására. Sikertelen pályázat esetén a kiíró a pályázati díjat nem téríti vissza.

Mátészalka Város Képviselő-testülete pályázatot hirdet

JEGYZŐI

állás betöltésére.

A pályázat benyújtásának határideje a Belügyi Közlönyben történő megjelenéstől számított 30. napon belül.

Részletes felvilágosítás:
Bíró Miklós polgármester, Mátészalka, Hősök tere 9., telefon: (44) 500-961.

A pénzügyi szolgáltatások terén nemzetközi szinten is vezető szerepet betöltő Citibank bankügynöke, a C-Agent2 Pénzügyi Tanácsadó Kft., exkluzív magánügyfelek portfoliójának kezelésére értékesítésben jártas, kiváló kommunikációs készséggel rendelkező

MUNKATÁRSAKAT

keres.

Feltételek: legalább középfokú végzettség, középfokú angolnyelv-tudás. Értékpapírjogi vizsga előnyt jelent.

Jelentkezés meghallgatásra:
Báder Andor, tel.: **06-30-991-6384**,
e-mail: **andor.bader@c-agent2.hu**

NÉ

A Népszabad

széles körű tájé
Ezen belül kiem
- Az árak alaku
- A változó kín
- Az ingatlanvá pénzügyi kon lehetőségek
- Az építőanya
- A bérleti pia
- Az ingatlano tatások

Hirdetési ügye
1025-ös és a **4**
a **436-4450**-es.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Phare CBC Magyarország / Ausztria 2002 program keretében meghirdetett „Az együttműködés fejlesztése a képzés, a szakképzés és a kutatás területén" támogatási konstrukcióra
Miniszterelnöki Hivatal – VÁTI Területfejlesztési Igazgatóság

1. **A pályázati felhívás hivatkozási száma:** 2002/000-317-02.
2. **A program és a finanszírozási források:** „Az együttműködés fejlesztése a képzés, a szakképzés, és a kutatás terén" a Phare CBC Magyarország/Ausztria 2002, 2002/000-317-02-es számú program keretében.
3. **Támogatható tevékenységek, területi lehatárolás és a projektek időtartama:**

(a) Tevékenységi területek: A munkaerő képzettségi szintjének és képességeinek a határrégió munkaerőpiaci igényeivel összhangban történő fejlesztése, valamint a kutatás-fejlesztési tevékenységek hatékonyságának növelése érdekében egy támogatási konstrukció „Az együttműködés fejlesztése a képzés, a szakképzés, és a kutatás terén" meghirdetésére kerül sor, a határmenti térségben a tudásalapú társadalom megteremtésének céljából.

A támogatási konstrukció az osztrák-magyar határ menti térségben a magyar Szerződő Hatóság felelőssége és felügyelete mellett kerül kiírásra.

A Közös Programozási Dokumentummal (a Közös Programozási Dokumentum elérhető a http://www.at-hu.net weboldalon, a Szolgáltatás/Dokumentumok (letöltés)/Programming Documents útvonalon) összhangban a támogatási konstrukció általános célja az osztrák-magyar határtérség felkészítése a tudásalapú társadalom kihívásaira, a humán erőforrás fejlesztése, illetve a kutatás-fejlesztési kapacitások erősítése révén.

Fenti célok elérése érdekében az alábbi tevékenységek támogathatók:

1. **I. komponens: A határrégió gazdasági igényeihez illeszkedő képzési és tréningprogramok:**

(a) Tananyagfejlesztés szakképzési és felsőoktatási programok számára, módszertan-transzfer, a határ két oldalán párhuzamosan futó képzési programok tartalmának összehangolása, képesítések kölcsönös elismerése.
(b) A gazdasági igényekhez illeszkedő határon átnyúló szakképzési és tréningprogramok megvalósítása.
(c) Speciális, a munkaerő-piaci szereplők (munkaerő-piaci szakemberek, gazdasági szereplők, munkáltatók, kis és középvállalkozások, szociális szféra szereplői stb.) EU-csatlakozásra történő felkészülését elősegítő tréningprogramokhoz kapcsolódó tananyagfejlesztés, tréningprogramok megvalósítása

2. **II. komponens: Határon átnyúló kutatási programok:**

- Határon átnyúló együttműködési és csereprogramok a kutatás-fejlesztés terén, kutatási programok kidolgozása és megvalósítása, workshopok és szemináriumok szervezése, tanulmányok elkészítése, szakértőcserék megvalósítása, közös tananyagfejlesztés Ph.D. programok számára.

(b) Földrajzi terület: A jelenlegi támogatási konstrukció keretében a jogosult területet Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyék alkotják.
(c) Projekt időtartam: minimum 3, maximum 18 hónap.

Részletes információkért lásd a jelenlegi pályázati felhíváshoz tartozó "Pályázati Útmutató 2002" dokumentum 11-es pc

CALL F

for the "Development of co-operation in th under Phare CBC Hun by the National Agency for Regional

1. **Publication reference:** 2002/000-317-02.
2. **Programme and financing source:** "Developme Hungary/Austria 2002, 2002/000-317-02.
3. **Nature of activities, geographical area and p**

(a) Nature of activities: With a view to increase the cross-border region and to increase the efficiency o border region, a grant scheme (Development of co-o the responsibility and supervision of the Hungarian C grant scheme is to support, in line with the Joint Pr http://www.at-hu.net under Service/Document (downl knowledge-based society by developing human reso In order to reach these purposes the following activiti

1. Window I - Training programmes adapted

(a) Curricula development in vocational training an content, mutual recognition of certificates.
(b) Implementation of vocational training and educatio cross-border region.
(c) Focused curricula development and training progra economic actors, employers, SMEs, social partners, etc.

2. Window II - Cross-border research and deve

Establishment and implementation of cross-border co-o implementation of research programmes, organisation o curricula for Ph.D. programmes.

Geographical area: The border regions eligible und

Puskás ezredest „lefokozták", az új rang: kapitány

Rábólintott az asszony is – Legfőbb érték a labdarúgó – A többit majd meglátjuk

A tengerészbecsület úgy diktálja, hogy a süllyedő hajót a kapitány hagyja el utoljára. Igen ám, de mi történik akkor, ha az a bizonyos hajó, miután oldalára billent, hosszú évtizedekig merül-merül, lomhán tűnik el a feneketlen tenger felszíne alatt a kajütsor, a horgonycsörlő, a tat, a parancsnoki híd, s lassan, de biztosan már a kéményeken a sor? Nos, ilyen kuriózumnak számító esetben kapitány legyen a talpán, akinek ideje, energiája és egyáltalán lehetősége van megvárni, míg előbb az asszonyokat és a gyerekeket, majd a legénység többi tagját ültetik mentőcsónakba. Teljesen érthető hát, hogy süllyedő labdarúgásunk bővelkedik az idő előtt tisztelgő, és többnyire lehajtott fejjel elköszönő kapitányokban. Tegnap éppen Jenei Imrén volt a sor. Az utódot, aki végignézte a procedúrát, úgy hívják: Puskás Ferenc...

A meghívó a Magyar Labdarúgó Szövetség *rendkívüli elnökségi ülésére szólt*. A helyszín minden labdakergető és futballbarát kedvelt menedéke, az Új Sípos étterem. Kora délutáni „félüzem". Kiadós gellérthegyi séta után finom falatokra vágyó külföldiek, mit sem sejtő környékbeli hivatalnokok az asztaloknál. Csend, nyugalom, békesség, holott a belső terem zárt ajtaja mögött valamivel nagyobb horderejű események

Még csak találgatni lehet, melyik arc lesz a jellemző. Reméljük, egy harmadik... Nemzeti Sport Fotóügynökség–Koppány György és MTI felvételei

történnek, mint a dilemma a hortobágyi húsos palacsinta és a túrós csusza között.

Az ezredest lefokozzák. Pedig nem is olyan régen kapott új sarzsit *minden idők legjobban futballozó őrnagya*, erre tessék: egy pillanat alatt *egyszerű kapitányt* csinálnak belőle. (Kiderül: szóba jött még *Nyilasi*, *Verebes* és *Mészöly* neve is, de míg az előbbiek „ellen" a teendők a klubnál, addig az utóbbival szemben a sokat vitatott *hűtlenség* szólt.) Hiába tehát minden, nincs apelláta, oda az összes ellenérv, fölösleges a tiltakozás, hiszen az asszony is rábólintott. Legalábbis *ezzel szabadkozik* a magyar labdarúgó-válogatott frissen kinevezett szövetségi kapitánya. Mert örül, persze hogy örül ő, hiszen mégiscsak *nagy megtiszteltetés* ez. No de ilyen hirtelen, csak úgy leülni a kispadra... Bár, mi tagadás, végül is *vagány dolog*, és egy igazi vagabundnak, mint *Puskás Öcsi*, éppen testhezálló feladat.

Nagyjából ez derül ki a szűzbeszédből, míg mi, alaposan megtréfált újságírók, fapofával igyekszünk úgy tenni, mintha számunkra már igazán nem lehetne semmi új a nap alatt. Azután még *a nyakunkat is behúzzuk:*

Szeretném felhívni az urak figyelmét – dörög felénk az ezredes-kapitány szava –, hogy *nem engedem bántani a játékosaimat.* Rólam írhatnak bármit, de a gyerekeket ne bántsák!

Hatásos abgang, szent igaz... Az elől az asztal másik végén még ekkor is kicsit idegesen babrál a kulcstartóján. Pedig a nehezén már túl van. *Laczkó úr*, az elnök is elmondta, marasztalták, de ő *mindenképpen menni akart.* Jusson másnak is lehetőség, hátha több szerencsével jár, mondta a legelején, minden indulat, felemelt hang nélkül. Hogy mi lesz vele, erre még maga sem tudja a választ.

Mint ahogy Puskás Ferenc sem tud, nem tudhat ezekben a fura pillanatokban sok mindenre válaszolni. Keret, elképzelések, taktikák?... Korai ez még, majd meglátjuk.

A megbízatás egyébként mindössze négy meccsre szól. Nyáron úgy is MLSZ-közgyűlés, ki tudja, mi lesz azután. Még néhány „öcsis" mondat, a régi téglagyár melletti Lipták-rétet idézve, hogy jobb legyen a hangulat, aztán mehet mindenki a dolgára.

A két elegáns üzletember egy üveg pezsgő mellett beszélget a kamatlábakról.

– Puskás Ferenc az új kapitány? – vonják föl egy ütemre szemöldöküket. – *Nem is rossz megoldás...* Persze csodákra ő sem lehet képes. *Szurkolunk neki.*

A nagyasztalnál viszont a túrós palacsinta a favorit. Puskást inkább féltik. A festőbrigád szóvivője tömören így értékel:

– Higgye el, *lejáratja magát.*

Az ülés főszereplői (balról): Puskás Ferenc, Vándor Kálmán, az MLSZ sajtófőnöke, Laczkó Mihály elnök, Berzi Sándor főtitkár és Jenei Imre

A többiek bólogatnak.

Mit tehetünk mi? Talán leghelyesebb, ha arra gondolunk, az a bizonyos hajókémény – ha más nem is – egyelőre így is, úgy is kilátszik. A többit meg tényleg majd meglátjuk. **Nagy Imre**

Ez vár rá

Április 15.: Magyarország–Svédország (barátságos), április 28.: Oroszország–Magyarország (vb-selejtező), május 29.: Írország–Magyarország (barátságos), június 16.: Izland–Magyarország (vb-selejtező).

Vélemények a váltásról

NYILASI TIBOR, az FTC labdarúgócsapatának vezető edzője: „Én már semmin nem csodálkozom, ami a jelenlegi magyar labdarúgásban történik. Senkit nem szeretnék minősíteni, sem Puskás Öcsi bátyámat, sem Jenei Imrét. Szívből örülök, hogy ebben a zűrzavaros helyzetben a Ferencvárosnál nyugodtan, békességben dolgozhatok. S hogy mi a véleményem Jenei lemondásáról? A belső viszályokkal nem vagyok tisztában, így nehéz megítélni a történteket, de az egész egyszerűen kabaré, hogy eddig mást sem hallottam, minthogy milyen nagy tudású mester az a Jenei Imre, most pedig egyesek szerint ő tette tönkre a válogatottat..."

BARÓTI LAJOS, volt szövetségi kapitány: „Őszintén megvallom, én nem mondtam volna le Jenei Imre helyében. Véleményem szerint – s ezt pályafutásom alatt többször be is bizonyítottam –, ha valaki valamit elvállal, azt végig is kell csinálnia. Jelen esetben: a világbajnoki selejtezők befejezéséig nem lett volna szabad Jeneinek felállnia a kispadról. Neki, akinek már komoly tapasztalata van az edzői munkában tudnia kell: a szakmához a kudarc ugyanúgy hozzátartozik, mint a siker. Mikor én a Benfica edzője voltam, az első idényben mindent megnyertünk, amit csak lehetett, a másodikban szinte semmi sem sikerült. Mégis becsülettel végigdolgoztam az esztendőt, s csak ezt követően vettem a kalapomat...

Az új kapitányról, Puskás Ferencről mit is mondhatnék? Ha fele olyan jó edző lesz, mint játékos volt, akkor főnyeremény a megválasztása. Egy biztos: nem lesz könnyű dolga..."

GROSICS GYULA, az Aranycsapat kapusa: „Elöljáróban el szeretném mondani, hogy én csak külső szemlélőként tudok nyilatkozni a történtekről. Azt mindenesetre nagyon sajnálom, hogy egy olyan nagyszerű szakember, mint Jenei Imre másfél évi munkát követően belső kényszert érez arra, hogy lemondjon. Úgy gondolom, nem volt tisztában azzal, hogy mit vállal el, amikor a válogatott kispadjára ült... A magyar labdarúgás vezetőinek pedig azon kéne elgondolkodniuk, hogy miként lehetett a válogatottnak az elmúlt tíz esztendő alatt tizenegy edzője...

Az új szövetségi kapitánynak, s a magyar labdarúgásnak véleményem szerint egy fontos feladata lenne: végre hosszú távra tervezni, s nem évenként reménykedni – majd elbukni – a soros Európa-bajnoki vagy világbajnoki selejtezőben."

ALBERT FLORIÁN, az FTC egykori Aranylabdás játékosa, a klub szakosztály-igazgatója (aki miután meghallotta, hogy Puskás Ferenc lett az új szövetségi kapitány, meglepetésében először nyilatkozni sem tudott): „Ha már valakivel szerződést kötöttem, akkor nem álltam volna fel a kispadról. Persze Jeneit rengeteg támadás érte, közte valószínűleg számos olyan, amiről nem tudok, így tehát nehéz véleményt alkotni e téren. Puskás Ferencről nem lehet úgy nyilatkoznom, hogy ne az érzelmeimre hallgassak. Tíz-tizenegy évesen, amikor Budapestre kerültem, két forintért vettem a jegyeket a mérkőzéseire, és csodáltam a játékát. Hozzá hasonló tudású labdarúgó nem futballozott magyar pályán, s ezt sosem szabad elfelejteni. Életem egyik legnagyobb élménye volt, amikor egy gálamérkőzésen a Seeler, Di Stefano, Puskás, Czibor csatársorban szerepelhettem. Szívből kívánom: ezúttal is sikeres legyen, bár őszintén megvallom, nagyon meglepett, hogy ő lett a kapitány."

(szetey)

NAPTÉNY

- A férfi kosárlabda NB I-ben: Westel-playoff, 3. mérkőzések a döntőbe jutásért: Tungsram-Honvéd–ZTE-Heraklith 88-71. Az állás: 2:1 a Tungsram-Honvéd javára. Körmend-Hunor–Szolnoki Olajbányász 61-71. A párharcot 3-0-ra a szolnokiak nyerték, bejutottak a fináléba. A női Magyar Kupában: visszavágó a négy közé jutásért: DKSK-SeM–BEAC-Mol Rt. 94-58. A diósgyőriek 2-0-ás összesítéssel bekerültek a legjobb négy közé.
- A magyar női labdarúgó-válogatott tegnap Budapesten 2-0-ra kikapott Olaszországtól.
- Dunquerque-ben a nemzetközi vízilabdatornán az A-csoportban szereplő magyar válogatott 13-9-re győzött a szlovákok ellen.
- Az Interszezon Kupa elnevezésű utánpótlás labdarúgótorna döntőjében a Fehér úti sporttelepen: Debreceni Sportiskola és Olasz Focisuli–Budapest Football Club 2-1.
- Női kézilabda NB I rájátszás, negyeddöntő, 2. mérkőzés: Spartacus GSC–DVSC 19-22. A debreceniek 2-0-ra nyerték a párharcot, ezzel bejutottak az elődöntőbe. Szegedi ESK–Békéscsabai Előre KSE 14-9. A szegediek 2-1-es összesítéssel kerültek az elődöntőbe.
- A férfi röplabda NB I-ben: a 3. helyért, 4. mérkőzés: Tungsram-Újpest SC–Malév SC 3-0. A Tungsram-Újpest SC összesítésben 3-1-re győzött, s ezzel bronzérmes lett. Az 5. helyért, 3. mérkőzés: Vasas SC–Csepel SC 2-3. Összesítésben 2-1 a Csepel javára, s ezzel övé az 5. hely.
- Tegnap Székesfehérváron megkezdődött az öttusázók női csapatbajnoksága, a Ferroelektrik Kupáért. Az állás a lövészet, a vívás és az úszás után: csapatban: 1. Bp. Honvéd 9175 pont, 2. Alba Volán 8638, 3. MAFC 8294, egyéniben: 1. Tulok 3197, 2. Pécsi 3070, 3. Temesi 3008.
- A holnapi angliai Európa Nagydíj Forma–1-es autós gyorsasági világbajnoki futamot megelőző edzések legjobbjai: első szabadedzés: 1. Senna (brazil, McLaren-Ford) 1:26,774 p, 2. Schumacher (német, Benetton-Ford) 1:28,329, 3. Prost (francia, Williams-Renault) 1:28,556, első hivatalos edzés: 1. Senna 1:23,976, 2. Hill (brit, Williams-Renault) 1:24,014, 3. Prost 1:24,467.

Helyezve vagyunk

A *Denverben* zajló kadet és junior vívó-világbajnokságon magyar idő szerint tegnapra virradóra a kadet fiú tőrözőknél és a junior női párbajtőrözőknél avattak győztest. A fiúknál az olasz *Zannaro*, míg a junior korú nőknél a német *Bokel* nyakába akasztották az aranyérmet. A magyar indulóknak ebben a két számban nem voltak vérmes reményeik, *Tóth Hajnalka* hetedik és *Szidiropulosz Niké* nyolcadik helyezése is szép eredménynek számít. A fiú tőrözők fináléjáról *Ipacs Imre* csak hajszállal maradt el a finálétól. Ma a junior férfi párbajtőrözők és a kadet kardozók lépnek pástra.

Helycsere a trónon

A Tokióban zajló ATP-viadal negyeddöntője *újabb változást eredményezett* a férfi teniszezők világranglistáján. Miután az 1,19 millió dollár össszdíjazású teniszviadal nyolcaddöntőjében a listavezető amerikai *Jim Courier* (3563 ponttal állt az ATP-ranglista élén) váratlanul búcsúzott, honfitársa, *Pete Sampras* élt a kínálkozó alkalommal. Három játszmában, 6-3, 3-6, 6-4-re arányban megverte *David Wheatont*, így 3591 ponttal ő került a ranglista élére.

Teniszező hölgyről is érkezett – méghozzá számunkra kedvező – hír a tengerentúlról. Az Amelia Islanden zajló 375 ezer dollár összdíjazású női teniszverseny harmadik fordulójában *Temesvári Andrea* az amerikai *Shaun Stafford* oldalán lépett pályára a kanadai–amerikai *Drake, Keller* kettős ellen, méghozzá sikeresen. Temesváriék 6-4, 6-4-re győztek és jutottak a következő fordulóba.

Salgótarján rázta össze őket

Kadet lányok Eb-álmai

Tizenkét – no nem dühös – 17 éves kosaraslányunk utazik kedden Ljubljanába a korosztályos kontinensbajnokságra. Egyszerre két tornán is indulnak, hiszen ebbe az életkorba „belefér" a kadettság és az ifiség egyaránt. A csapat vezetője és edzője, *id. és ifj. Tóth Viktor* az előzetes esélylatolgatásba nem kívánt belemenni, mondván: ez az a korosztály, melyben az ellenfelekről alig-alig lehet valamit is tudni. A *Szabó Ödönnel* bővített edzőteam azért bizakodó, ami esetükben teljesen megalapozott. A csapat építését már a múlt évben megkezdték, s rögtön bebizonyosodott, nem hiába: a lányok megnyerték a Salgó Kupát Salgótarjánban. A válogatottkeret-tagok ősztől saját klubjaikban készültek, s sokan már – fiatal koruk ellenére – a „nagyok" között játszanak az NB I-ben. A „kis"-válogatott edzésmunkájából azonban nem csupán így vették ki a részüket a nagy, fővárosi klubok. A BSE, a BEAC, a Tungsram és az OSC ingyen adta kölcsön a termét, s így válhatott lehetővé, hogy a fiatalok hetente minimum egy alkalommal közös edzésen vegyenek részt. Így nem is csoda, hogy sikert sikerre halmoznak azóta. Decemberben a Bólyai Kupát nyerték meg, a napokban Mátraházán pedig kétszer is legyőzték a szlovákokat.

Az előkészületeket szerdán már „élesben" követik az események. A szlovén fővárosban első ellenfelük Törökország lesz, ezt követi a Litvánia elleni összecsapás, majd Bulgária, végül, de nem utolsósorban a házigazda Szlovénia ellen kell pontot szerezniük, hogy továbbjussanak a júliusi poprádi kadet Eb-döntőbe.

Japán gyorssegély

Katonák helyett sportolókat!

A japán olimpiai bizottság több mint 320 ezer dollárt adományozott Bosznia-Hercegovina sportolóinak, hogy felkészülhessenek és részt vehessenek a lillehammeri téli játékokon.

A háború sújtotta ország negyven versenyzőt szeretne Norvégiába küldeni. *Furuhashi Hironoshin*, az összegről szóló csekket átnyújtó japán sportvezető kijelentette: a részvételi és felkészülési költségek után megmaradó pénzt a boszniai sportlétesítmények újjáépítésére adják.

Juan Antonio Samaranch, a NOB elnöke a csekk átvételekor külön köszönetet mondott a segítségért a japán olimpiai bizottságnak.

Futballműsor

A labdarúgó NB I mai műsora: Vasas–Smirnoff–Kispest HFC, 14 óra, Vác FC-Samsung–MTK, 16.30, Nyíregyházi FC–Diósgyőri FC, 16.30, Csepel-Kordax–Veszprém LC, , 16.30, Békéscsabai EFC–Rába ETO FC, 16.30, Videoton-Waltham–BVSC, 18, UTE–PMSC-Fordan, 18, Ferencváros–Siófok, 18.

Könyvelői műhiba

Még tavaly szeptember 27-én indította el egy bírói adminisztrációs tévedés a Bátya–Nagybaracska megyei elsőosztályú labdarúgó-mérkőzésen azt a lavinát, amelyre csak most találtak megoldást az illetékesek. A Petőfi Népe számolt be arról, hogy a játékvezető a nagybaracskaiak egy olyan játékosát büntette sárga lappal, akinek nem volt köze a szabálytalansághoz. Ráadásul Major Csaba ezzel begyűjtötte volna harmadik lapját is. Nagybaracska igazának tudatában azonban következetesen továbbjátszatta játékosát, ezt azonban sorozatos pontlevonások követték. Először hat, majd tucatnyi mínusz büntette a csapatot, míg végül a Baracska két pont levonást és 5000 forint pénzbüntetést kapott. A vétkes játékos eltiltását letöltöttnek tekinti, így újabb szankciókat nem léptetett életbe ellene.

Új MAGYARORSZÁG POLGÁRI NAPILAP

Főszerkesztő: FÁBIÁN LÁSZLÓ
Főszerkesztő-helyettesek: KISS GY. JÁNOS, KŐ ANDRÁS
Vezető szerkesztő: Takács István

Szerkesztőség: 1085 Budapest VIII. Blaha Lujza tér 3. Postafiók: 1410 Budapest, Pf. 199. Telefonok: 266-5009, 266-2804, (Hírlapkiadó: 138-2399, 138-4300, 138-3988.) Telefax: 266-2288 (napi szerkesztés), 267-3313 (titkárság).
Hirdetésfelvétel: 1959 Budapest, Blaha Lujza tér 3. Telefon: 138-2369, telefax: 138-3150.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta, árusításban megvásárolható az alábbi terjesztők hírlapárusainál: Magyar Posta, Bikádi Kereskedelmi és Szolgáltató BT, Enyedi Könyv- és Lapterjesztő BT, Extra Hír Kft., Futár BT, Passz GMK, RH+BT, R. Pressz Hírlap- és Könyvterjesztő Kft.
Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a hírlapkézbesítőknél, postai hírlapüzletekben, valamint a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR); 1900 Budapest XIII. Lehel u. 10/A közvetlenül vagy postautalványon, illetve átutalással a Postabank Rt. 219-98636, 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra.
Előfizetési díj egy hónapra 433 Ft, negyedévre 1299 Ft, fél évre 2598 Ft, egy évre 5196 Ft.
Külföldön terjeszti a Kultúra Kereskedelmi Vállalat H-1339 Budapest, Postafiók 149.
Kiadja a PUBLICA RT. a Hírlapkiadó Vállalat közreműködésével. Felelős kiadó: HORVÁTH E. ZOLTÁN elnök

Szikra Lapnyomda
Felelős vezető: DR. CSÖNDES ZOLTÁN vezérigazgató

ISSN 1215-0185 Bp.– ISSN 1215-1386 vidék

1 2 4 8 16

NAP TÉNY

Két emberke áll a kép előtt, s bizonyára mit sem tud arról, mit jelent a mű a magyar művészettörténet számára. Munkácsy Mihály neve sem mondhat nekik sokat, az sem, hogy a mű mától május végéig a Nemzeti Múzeumban lesz látható, a kisfiú és a kislány, aki mégis ott áll a kép előtt, s véletlenül még a fotóra is rákerült, talán csak annyit tud a képről, hogy a középső kereszten a Megváltó megkínzott teste függ, s mert a gyerekek könnyen megtanulják az érdekes szavakat, azt is tudják, hogy két latrot feszítettek két oldalára, s talán most azon tűnődnek, mit is jelent, ha azt mondják: a zsoldosok kockát vetnek Jézus ruháira

Sáfár Tibor felvétele

LEVÉLTÜKÖR

A dühös támadás: tehetetlenség

Nem sok (jó) szót érdemel *dr. Pozsár Etelka Biztosan nem orvos* címmel írt durva, otromba ellenhitvallása, de mivel sokunkba belemart, szó nélkül mégsem hagyhatom.

Az emberek életük fontos, meghatározó pillanatában belső kényszer hatására próbálnak meg választ adni az élet végső kérdéseire: honnan jöttünk, hová tartunk, mi a célunk? És lépéseit attól kezdve igyekszik az adott válaszhoz igazítani. Ennek a döntésnek az ideje dr. Pozsár Etelka életében hatesztendős korában érkezett el. Azóta hitetlen, és soraiból kiolvasva az is szeretne maradni. Mi több, ha tehetné, mindannyiunkat ultimátumban kárhoztatna ugyanerre az állapotra. Egy óvodát frissen elvégzett gyerek végül is alkalmas fontos filozófiai döntések meghozatalára. Mert – hiába kárhoztatja a filozófiát a levélíró – ez is filozófia. Úgy nevezik, hogy vulgáris materializmus, ami filozófiai tanulatlanságból, képzetlenségből, olvasatlanságból, gyakran durvaságból „táplálkozik". Az egész dühödt támadás is tehetetlenségről, a filozófiához szükséges szellemi tőke majdnem teljes hiányáról árulkodik.

Még egy fontos információ teszi érthetővé előttünk a levél tartalmát és stílusát. Írója 1952-ben végzett orvos. Ez még talán némi mentségül is szolgál, jóllehet meggyőződésem, hogy azokban az években is végeztek ettől eltérő gondolkodású orvosok. Remélem, hogy kollégái közül is kikérik maguknak a dr. Pozsár Etelka által írtakat.

A levélíró úgy kárhoztatja a vallásos filozófiákat, egyáltalán a vallásos világ- és életszemléletet, hogy mit sem tud ezekről, hiszen nem engedte, hogy a közelébe férkőzzenek. Ez ismerős, ez a hályogkovács mit sem sejtő magabiztossága. Talán ezért sem szeretnék a páciense lenni.

Jó néhány orvos ismerősöm, barátom van. Hívők és nem hívők vegyesen. Előbbiekkel a közös gondolkodás, utóbbiakkal a másság tisztelete fűz össze. Dr. Pozsár Etelka alkotása nem befolyásolja az orvostársadalomról kialakult képemet.

Szita András
agrármérnök
Budapest

*

Mély megdöbbenéssel olvastam a *Levéltükör* rovatban a dr. Pozsár Etelka doktornő tollából megjelent „véleményt". Voltaképpen minden gondolata döbbent csodálkozásra késztet, ám igazán az az elszomorító ebben az írásban, hogy nem nézetekkel, véleményekkel vitatkozik (kulturáltan, érveket ütköztetve), hanem embereket, embercsoportokat minősít tisztességtelennek, gazembernek.

Mivel e tárgyban feltehetően sokan ragadnak tollat, hogy ellenvéleményüket papírra vessék, én itt csak két gondolatra reagálok: *„Utódainkat meg kell tanítani jól írni, olvasni, dolgozni, az egészséges élethez való minden munkára, a családnevelésre és a többi emberrel szembeni kötelezettségekre.* Ami ezen túl van, az 'értelmetlen' és 'nulla értékű' oktatás" – írja dr. Pozsár Etelka.

Ha valakinek ez elegendő – szomorú ugyan –, de magánügy. Ám ha valaki az utódaink neveléséből tilt ki minden olyant, ami „fénnyel, meleggel, jóakarattal és örömmel" töltheti meg világunkat, az már közügy. Nem hiszem, hogy a doktornőn kívül még sokan vannak, akik a leveléből kiolvasható sötét falanszter-társadalomba kívánnák taszítani gyermekeiket, unokáikat. Legalábbis remélem!

„Kitalált mesékkel butítják azokat, akiket elérnek." Ideírom egy „elbutított" ember versét. Ő is orvos volt: *„Uram! / Hatalmasabb vagy, mint a világ, / amit Te alkottál. / A mindenség a Te otthonod. / Uram! / Azzal dicsérlek, hogy szebbé teszem / a Teremtés rámeső zugát, / Hogy fénnyel, meleggel, / jóakarattal és örömmel / Töltöm meg világomat. / Uram! / Fölfedted előttünk az anyagban rejlő / energia titkát, / Hogy munkánkat könnyebbé / és az életet magasztossá tegyük. / Uram! / Ne hagyd, hogy leromboljam / az élet templomát! / Engedd, hogy hasznomra váljék a tudás, / és hasznossá lehessek általa! / Adj méltóságot rövid napjaimnak!"* A verset *Szent-Györgyi Albert* írta. Igen, a Nobel-díjas.

Sapienti sat.

Táskai Ferenc
református lelkipásztor
Kocs

*

Szomorúan tettem le kedves napilapom, az *Új Magyarország* március 31-i számát. A Levéltükör rovatban nem kis megütközéssel olvastam dr. Pozsár Etelka budapesti lakos olvasói levelét.

Az istentagadás ilyen primitív, ennyire alantas szándékú és ilyen buta válfajával még a legsötétebb kommunizmus idején sem találkoztam! Aki ily módon próbálja tagadni Isten létét, az következetlen, mert tagadja a lélek létezését, önnön lelkének létezését is. Akinek pedig nincs lelke, az ne próbáljon meg véleményt nyilvánítani lélekkel bíró, értelmes, Istent, mint lelket hívő embereknek ilyen primitív módon. Aki Istennek, mint léleknek a létezését tagadja, az tagadja saját magának mint lélekkel rendelkező lénynek a létezését is, márpedig jól tudjuk, naponta tapasztaljuk, hogy a lélek nélküli, önmagukat embernek tituláló lények mire képesek. Lehet, hogy az illető orvos, de emberségével teljesen meghasonlott talán.

Kiss Emil
nyugalmazott tanár
Budapest

„Kollegiális üdvözlet"

Zászlós Leventének az *Új Magyarország* keddi számában megjelent glosszájára – *Légy a tejben* – szeretnék válaszolni, mivel abban rólam, illetve egyik, a *Népszava* április 1-jei számában megjelent írásomról is szó van. Nem tartalmilag reagálnék a dologra, hiszen az mindenkinek a saját ügye, helyesli-e a határok véglegességének elismerését, vagy nem. Szakmailag vannak kifogásaim.

Azt írja: *„Két gondolata azonban némi átvilágítást érdemel..."*, s itt egy, az írásomból származó idézet következik: *„Tiszteletben kellene tartanunk a térség nemzeteinek biztonsági igényeit."* Ezt olvasván vártam az „átvilágítást" – vagyis az ellenérvet – de hiába. Nem jött.

Kicsit előbb meg azt írja: *„Érveit fölösleges itt megismételnem..."* Miért fölösleges? Azok, akik az *Új Magyarországot* olvassák, általában nem olvasói a Népszavának is. Bízza rájuk, hogy kíváncsiak-e az érveimre! Egyébként – hogy a dolgot utólag pótoljam – a cikkemben lényegében a következőről van szó: azt a bizonyos biztonsági igényt azért kell tiszteletben tartanunk, mert így erőteljesebben léphetünk fel a határokon túli magyarság jogaiért. Elképzelhető, hogy ön más véleményen van, de akkor írja – és főleg indokolja – meg: miért.

Indok azonban csak egy van a glosszájában, az, hogy a határok véglegességének az elismerése – a múlthoz hasonlóan – csak rosszabbá tenné a szomszédos országokban élő magyarok helyzetét. De hát ez az érv benne van az én anyagomban is! Foglalkozom vele és elmondom, hogy most talán miért lenne másként. (A megváltozott nemzetközi helyzet, illetve a kelet-közép-európai országok megváltozott belpolitikai helyzete miatt.) Lehet, hogy ezzel Ön nem ért egyet, lehet, hogy Ön szerint most sem lenne másként, mint eddig, de akkor ezt tessék megírni! Ellenérvként használni azt, amit vitapartnerünk maga is megír, de elhallgatni azt, amivel a szóban forgó dologra válaszol – nos, ez... De hadd ne minősítsem.

Végezetül még annyit: elismerem, hogy a témának, melyről mindkettőnk írásában szó van, nem vagyok szakembere. Ígérem: ha meggyőznek, elismerem, hogy tévedtem. De negatív jelzőkkel és szitkokkal ez nem megy. Csak érvekkel! Ezekre várva kollegiális üdvözlettel:

K. F.
(Vagyis: Kepecs Ferenc)

Kedves Kepecs Ferenc!

Az a bizonyos szó nélkül hagyott alternatíva valóban megemlíttetett az ön írásában, de a hangsúly nem azon volt. Miért követtem volna logikai kígyótekervényeit, amikor a verdiktet már a címében kimondotta. *Adjuk írásba!* Kizárólag ez és az ezt alátámasztó érvelése késztetett ellenvéleményem megírására.

Üdvözlettel:

Zászlós Levente

TELE5TAXI
TELE5TAXI 155555
ECOART design SÁNTHA

MUNKÁCSI Mihály

Munkácsi Mihály bánáti vándorlásai. In:
Kalapis, 1990 1o7 - 121. ill.

kiáll. Esztergom, Vár - Rondella, 1984 **ism.** WAGNER István: Metronóm a Rondellában. = Magyar Hírlap, 1984. augusztus 14. 6.

2175. **Németh Nelli**

BELLA István: Bemutatjuk Németh Nelli grafikáit. = Élet és Irodalom, 1984. február 10. 13., ill.

2176. **Nikolov, Nikola**

kiáll. Bp., Bolgár Kultúrális Központ, 1983 **ism.** LOVAY Zsuzsa: Nikola Nikolov bőrszobrai. = Új Tükör, 1984. január 1. 4., ill.

2177. **Normann, Jan**

KOZÁK Csaba: A kiállítás sztárja. = Új Tükör, 1984. december 30. 22., ill.

2178. **Novák István**

HALÁSZ Miklós: Együtt a társművészetekkel : Beszélgetés Novák István építésszel. = Városépítés, 20, 1984, 2. 36-37., ill.

Nosek László ⟶ 2132

2179. **Novák Lajos**

WEHNER Tibor: Érintkezések, távolodások : Portré Novák Lajosról. = Új Forrás, 16, 1984, 2. 87-92., ill.

Nyári István ⟶ 2132

2180. **Nyerges Pál**

kiáll. Bp., Viziváros Galéria, 1984 **ism.** SZÉKELY András: Nyerges Pál akvarelljei. = Új Tükör, 1984. február 12. 4., ill.

2181. **Nyergesi János**

kiáll. Nyergesújfalu, 1984 **ism.** HEITLER László: Nyergesi János emlékkiállítása Nyergesújfalun. = Új Tükör, 1984. január 22. 4., ill.

2182. **Obermayer József**

ÁGH István: Bemutatjuk Obermayer József fotógrafikáit. = Élet és Irodalom, 1984. október 26. 8. [hibaigazító: november 2. 8.]

MUNKÁCSY MIHÁLY
M. Hírlap 1992. 02. 20

Újra Magyarországon lesz látható Munkácsy Mihály 5x7 méteres Golgota című festménye. A restaurálást a Szépművészeti Múzeumban végzik Szentkirályi Miklós (képünkön) vezetésével. A munkálatok végeztével a képet a Nemzeti Múzeumban mutatják be, majd a debreceni Déri Múzeumba kerül

FOTÓ: SZIGETI TAMÁS

fosztottak meg függetlenségétől, nem sokkal e függetlenség visszaszerzése után demokratikusan a posztkommunista pártokat juttatta hatalomra."

Ma iktatják be Ion Iliescut

Bukaresti tudósítónktól

Románia első, második és harmadik számú vezető politikusa a választásokon győztes Demokratikus Nemzeti Megmentési Front színeit képviseli az elkövetkező négy évben. Ion Iliescu államfő ugyan nem tagja a pártnak, de mint korábban kifejtette: magáévá tette politikai programját. A parlamentben a házelnököket kijelölő szavazás nyomán a felsőháznak nevezhető szenátus elnöki tisztségébe a DNMF elnöke, Oliviu Gherman került, a képviselőház elnöki tisztségét pedig Adrian Nastase külügyminiszter szerezte meg, aki egyben a DNMF alelnöke is.

A házelnökválasztások bebizonyították: a DNMF a Román Nemzeti Egységpárt, a Nagy-Románia Párt és a Szocialista Munkapárt támogatásával rendelkezik a kormányzáshoz szükséges parlamenti többséggel.

A szenátus állandó irodájában az RMDSZ elveszített egy alelnöki helyet, amelyet korábban Király

Növekszik a portugál politikai körök aggodalma az angolai választások után kialakult krízishelyzet miatt. Az ENSZ és a békefolyamatot felügyelő három ország (Egyesült Államok, Oroszország és Portugália) minden diplomáciai erőfeszítése ellenére általános bizonytalanság uralkodik Angolában, és a helyi politikai elemzők nem zárják ki a fegyveres harcok kiújulásának lehetőségét.

elnök az USA elnökéhez, az [illegible] főtitkárához és a dél-afrikai elnökhöz írt levelében közös erőfeszítésre szólít fel a béke megőrzéséért.

A Luandában tartózkodó orosz állampolgárok hazaszállításáról már intézkedett Moszkva, és a többi külföldi közül is egyre többen döntenek az ország elhagyása mellett. A lisszaboni kormánynak kidolgozott terve van az Angolában élő negyvenezer portugál állampolgár elszállításáról is. Ennek értelmében a Portugália közelében gyakorlatozó portugál hadihajók, melyek néhány óra alatt elérhetik az angolai partokat, alkalmasak lehetnek erre a célra.)

Többszöri hivatalos megerősítés, majd újbóli elhalasztás után még mindig függőben van a választáson főszerepet játszó két párt vezetője, Eduardo dos Santos (MPLA) és Jonas Savimbi (UNITA) közötti személyes találkozó.

Az UNITA vezetője — aki az ENSZ által hivatalosnak elismert eredmények szerint 40,6 százalékot kapott az elnökválasztáson, szemben dos Santos 49,5 százalékával — először hajlandóságot mutatott az eredmények elfogadására, később viszont olyan kijelentést tett, hogy pártja nem ért egyet saját vezetőjének „jószándékával".

A választások második fordulójának ellenőrzésére az UNITA hatezer megfigyelő jelenlétét igényli.

• Muharay Katalin

A románok a saját példájuktól félnek

Az RMDSZ belső autonómiakoncepciója

Bukaresti tudósítónktól

„A belső önrendelkezésről elfogadott RMDSZ-kiáltvány végső soron felhívás valamennyi romániai demokratikus erőhöz, az ország demokratizálásának előmozdítására, politikai ajánlat a helyzet jobbítására. E dokumentum voltaképpen a demokrácia lényegét tartalmazza, célja az, hogy a magyar kisebbség beilleszkedjék a román demokráciába, a román demokrácia pedig felzárkózzék az európai demokráciához. Otthon akarjuk érezni magunkat, de ehhez néhány, nem túl nagy dologra van szükségünk. A belső önrendelkezést kimondó nyilatkozatot nagy horderejű politikai célkitűzésnek kell

ságnak két választása volt: vagy továbbhalad egy tökéletlenül működő „többségi demokrácia" eleve vereségre kárhoztatott pártstruktúra rendszerében, megterhelve a kisebbségi, „örök ellenzéki" párt politikai tehetetlenségével és esélytelenségével, vagy pedig a kollektív kormányzati struktúrának megfelelően kísérli meg újjászervezni demokratikus szövetségét, romániai kisebbségi társadalmát. A küldöttek országos tanácsa Kolozsvárott ez utóbbi út mellett döntött. Az RMDSZ jelenlévő politikusai mindenekelőtt azt emelték ki, hogy a belső önrendelkezés semmiképpen sem jelent elszakadást, nem ellenkezik az ország alkotmányával.

Domokos Géza rámutatott: a pa[illegible]

Strasbourgi támog

(MTI) Egon Klepsch, az Euró[illegible] elnöke tegnap Strasbourgban ma[illegible] lőkkel találkozva határozott [illegible] biztosította Magyarország EK-[illegible] törekvéseit, és egyúttal kilátás[illegible]

Munkácsy Mihály és Karlovszky Bertalan közös képe a Báv Rt. júliusi aukcióján 2 000 000 Ft-os leütési áron kelt el.

Mi megkeressük Önnek a legmagasabb árat kínáló vevőt!

Festmény, ékszer aukció:
kiállítás — szeptember 4—12.
aukció — szeptember 13.

Hangszer kamara aukció:
kiállítás — szeptember 16—22.
aukció — szeptember 23.

Művészeti (festmény, ékszer, műtárgy, szőnyeg, bútor) aukció:
kiállítás — október 9—17.
aukció — október 19—20.

Aukcióinkra folyamatosan felvásárolunk:
— neves külföldi és magyar festők műveit
— régiség jellegű és különleges ékszereket, órákat
— különleges üveg, porcelán, ezüst dísztárgyat, szobrokat
— régiség jellegű bútorokat, szőnyegeket, fegyvereket

BÁV Rt. **Az értékek birodalma**

FELVEVŐHELYEINK:

Festmény, műtárgy:
Bp. V., Bécsi u. 3. Tel.: 117-2548
V., Kossuth L. u. 1. Tel.: 118-0433
V., Népfelkelő u. 21. Tel.: 131-0513
illetve valamennyi műtárgyfelvevőhelyen.

Ékszerek:
Bp. V., Párisi u. 2. Tel.: 118-6217
VII., Thököly út 14. Tel.: 112-5014
V., Andrássy u. 43. Tel.: 142-9143
illetve valamennyi ékszerfelvevőhelyen.

Szőnyeg:
Bp. V., Felszabadulás tér 5. Tel.:118-3733

Bútor-címfelvétel
Bp. IX., Kinizsi u. 12. Tel.: 117-6307

☆☆☆☆☆ PGM ART WORLD

550 m²-en

A MŰVÉSZET VILÁGA KIÁLLÍTÁS

szeptember 10—19-ig
BNV '93 F/2 PAVILON 1. HAJÓ

KÉPEK • KÉPKERETEK • KÉPTARTÓK
PASSEPARTOUK • KÉPLÉCEK • KÉPESLAPOK
POSZTEREK • REPRODUKCIÓK

Budapesti Poszter Galéria

1051 BUDAPEST, FEHÉRHAJÓ U. 11-14. • TELEFON: 117-95-08, 117-40-67
1091 BUDAPEST, DÉSI HUBER U. 20/C • TELEFON: 1470-963 • FAX: 1572-052

MUNKALAP

1131 Bp., Béke u. 118.
Tel.: 129-7260 ; 129-4254
06-60-16301
Tel/Fax: 149-1513

INFOCOPY® KFT.
INFOTEC HIVATALOS KÉPVISELETE
INFOTEC, RICOH, NASHUA másológépek értékesítése és teljes körű szervizellátása, új és használt irodatechnikai berendezések értékesítése. REGMA pauszmásológépek értékesítése és országos szervizellátása.

MEGRENDELŐ NEVE:	MTA MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓ INTÉZETE	BEJELENTÉS DÁTUMA:	
CÍME:	1014 BUDAPEST Úri u. 49.		
TELEPHELYE:		GÉPKÓD:	2

TÍPUS: 9026 Z	KIEGÉSZÍTŐ EGYSÉG:	KIEGÉSZÍTŐ EGYSÉG:	KIEGÉSZÍTŐ EGYSÉG:	A/4 SZÁMLÁLÓ: 537595
GYÁRISZÁM: 3522580072	GYÁRISZÁM:	GYÁRISZÁM:	GYÁRISZÁM:	A/3 SZÁMLÁLÓ:

DB	ALKATRÉSZ MEGNEVEZÉSE	CIKKSZÁM	EGYSÉGÁR	ÖSSZÁR

VÉGZETT MUNKA: Karbantartás

ALKATRÉSZ ÁR

ÖSSZESEN

MUNKADÍJ KÖLTSÉG:

KISZÁLLÁSI KÖLTSÉGEK: KM DÍJ ..... FT/KM

Munkát végző műszerész	Ráfordított óra	Ft/óra	Munka óradíj Ft	útidő óra	Ft/óra	Kiszállási díj	KM	KM/Ft
[signature]								
Összesen:								

ÜZEMBEHELYEZÉS	
GARANCIÁLIS	
SZERZŐDÉSES	X
TÉRÍTÉSES	
BÉRGÉP	

KARBANTARTÁS DÍJA: 3770.- + ÁFA

SZÁLLÍTÓLEVÉL SZÁMA:

A munka kifogástalan elvégzését és a kipróbált gép átvételét igazoljuk, a beépített alkatrészek helyett a kicserélt, hibás alkatrészekre igényt tartunk és azokat átvettük. A fenti árak ÁFA-t nem tartalmaznak.
Fizető BANKSZÁMLA száma: .....

Bp., 1993 év 04 hó 15 nap.

aláírás
PH

SZÁMLÁZVA: 93/965

Budapest, 1993 év 04 hó 15 nap.

INFOCOPY
Kereskedelmi KFT

aláírás
PH

MUNKÁCSY Mihály
Új Műv. 1993/9.

Marastoni Jakab: **Női portré**, olaj, vászon, 73×60 cm

Tudomásul kell vennünk, hogy itt is a vásárlási divatok diktálnak, hiszen ugyanezért az összegért elkelt Scheiber Hugó kevésbé sikerült munkája.

Aukciós rekord: Csontváry: Halászat Castellamarében

A *Blitz Galéria* vezetői úgy látszik, megelégelték az óvatos, fontolva haladás galériás módszerét, és gondos kapcsolatépítés után egyre határozottabban kezdik áraikat emelni, s ezzel bevételeiket növelni. Májusi aukciójukkal boomot hajtottak végre, de azt gondosan előkészítették. Beszereztek néhány egészen kiváló művet, hogy Csontváry holdudvarát megteremtsék. Így került elő *Barabás Miklós: Kisfiú lovacskával, Paál László: Barbizoni erdő, Ferenczy Károly: Henyélés, Gulácsy Lajos: Rokokó figura buborékokkal, Patkó Károly: Szüreti pihenő* és *Vaszary János: Parkban* című képe. Az árakat felemelték a nyugat-európai szintre, nem sokat foglalkoztak a piac vásárlóerejének vizsgálatával, hanem merészen belevágtak, bíztak abban, hogy az igazi minőség mindig talál vevőt.

Természetesen náluk is megjelentek az aukciókról elmaradhatatlan Scheiber-, Kádár- és Schönberger-képek, néhány múlt századi festő és a nagybányaiak. Az első nagy izgalmat *Patkó Károly Szüreti pihenője* okozta. Már a kikiáltási ár is szokatlanul magas volt, hiszen 700 000 Ft-ról indult. A kép azonban kétségkívül fő mű, nemcsak a művész munkásságában, hanem a korszaknak is egyik jelentős alkotása. A 950 000 Ft-os leütéssel megszületett az első rekord. Később *Gulácsy Lajos Rokokó figurája* borzolta fel a kedélyeket, hiszen a magas kikiáltási árról (560 000 Ft) 650 000-re emelkedett. A kép a rokokó ihletésű művek, a „biedermeyer mulatságok" témakörébe tartozik, noha sem Szíj Béla, sem Szabadi Judit Gulácsy-monográfiája nem említi, de további munkák felbukkanása várható mindaddig, míg a teljes Gulácsy-hagyaték feldolgozása várat magára. A velencei rokokó festők — Pietro Longhi, Francesco Guardi, Alessandro Magnasco — inspirációjára festett képekben igyekezett Gulácsy ugyanazt az utat végigjárni, mint nagy francia elődje, Watteau, aki szintén a XVIII. századi velencei mestereket tanulmányozta, hogy könnyed, gáláns történeteinek idillikus környezetét megteremtse.

Az aukció igazi nagy sztárja *Csontváry Kosztka Tivadar Halászat Castellamarében* című festménye volt. A mű reprodukciója szerepelt Németh Lajos mindkét Csontváry-monográfiájában, amely a potenciális vevők bizalmát felkeltette. Kedvüket szegte azonban a példátlanul magas kikiáltási ár, az 5 millió forint. Ha meggondoljuk, hogy két éve a karácsonyi BÁV-árverésen aukciós csúcsnak számított Szinyei Merse Pál egyik fő művének 1 milliós leütési ára, akkor elmondhatjuk, hogy a Csontváry-kép minden rekordot megdöntött. A képet a pécsi Csontváry Múzeum szerezte meg, ilyenkor szokták a szakemberek mondani, jó helyre került. Én most mégsem tudom ezt a vélekedést jó szívvel megerősíteni, noha sokra értékelem a képet megszerző Romváry Ferenc szenvedélyes múzeumépítő aktivitását, és a pénz előteremtésére tett erőfeszítését, de nem hagyhatom figyelmen kívül azt a szomorú tényt, hogy a magyar művészet történetét bemutató első számú magyar múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria Csontváry-anyaga rendkívül hiányos, s most elmulasztotta a lehetőséget, hogy legalább megpróbálja egy jelentékeny művel gyarapítani gyűjteményét.

Az árverés túldimenzionált áraival, a valóban jelentős, nagy művek felkínálásával, s így a lehetőségek felvillantásával kellemes izgalmakat és feszültségeket keltett a gyűjtők körében. Nem volt azonban ilyen kedvező hatású az árverési szabályok sajátos értelmezése, hogy az egyszer már leütött tárgyakra újra lehetett licitálni.

BÁV-aukció — a csúcson Munkácsy csendélete

A BÁV nem a gyors sikereket hajszolja, a gyűjtők szélesebb körének kínál valóban értékes portékát. Megbízható, higgadt árpolitikával sok kevésbé gazdag emberben kelti fel a gyűjtés szenvedélyét, mert az oly nagyra értékelt egyedi műtárgyakat megfogható közelségbe hozza. A régi mesterek aukcionálása mellett próbálkoznak a kortárs alkotók műveinek értékesítésével is. Külön aukciót is szerveztek számukra, de a nagy képárverésre is felvették *Szalay Lajos* két, *Kokas Ignác* és *Szentgyörgyi Kornél* egy-egy munkáját, mindegyik gazdára is talált.

Az igazi csemegét azonban *Telepy Károly Tátrai táj, Szőnyi István Aktok a szabadban* és az aukció fő darabja, *Munkácsy Mihály* és *Karlovszky Bertalan* közös csendélete jelentette. A BÁV-katalógus szerencsére megtartotta a jól bevált ábécé-rendet, nem keverte össze a névsort, mert nem kívánt az árverés idejére mesterséges feszültségi periódusokat létrehozni. Nagy izgalmat okozott így is Munkácsy tanítványával festett képe, a *Gyümölcscsendélet* — ezzel a címmel szerepel Végvári Lajos oeuvre-katalógusában —, mely a szerző elemzése szerint sokkal inkább tekinthető Munkácsy művének, mint a fiatal Karlovszkyénak. Munkácsy ugyanis elégedetlen volt a tanítvány munkájával, és belefestett a képbe, kompozícióját is átalakította. Lázár Béla Karlovszky elbeszélésére hivatkozva nem fogadta el ezt a vélekedést.

Szőnyi István: **Aktok a szabadban, 1921**, olaj, vászon, 96×120 cm

Szőnyi István Aktok a szabadban című festménye sok gyűjtőt hozott izgalomba. A három grácián ábrázoló kompozíció a mester klasszicizáló korszakából való. A monumentális figurák betölik a képet, a háttérben megbúvó falu a perspektíva törvényeinek engedelmeskedve eltörpül a hatalmas női testek mögött.

A kínálat zömét azonban itt is a nagybányai mesterek munkái alkották, szép *Tóth Menyhért-* és *Nagy István*-képek kerültek elő, az ún. „műcsarnoki festők" közül a Benczúr-iskolából származó *Rottman Mozart Hivatlan tanú* című képe biedermeieres utánérzésével vált ki érzelmeket, ára 120 ezerről majdnem háromszorosára, 320 ezerre emelkedett.

A BÁV visszatért régi székházába, oszlopokkal tagolt csarnoka nem tud ideális keretet nyújtani a licitálók áttekintéséhez. A régi hagyomány, melyet az egykori épület képvisel, most szembekerült a MOM Székházban beráratott aukciók gyakorlatával, amelynek előnyeit most ügyesen használta ki a Blitz Galéria. A galéria merész árpolitikáját azonban nem koronázta osztatlan siker, hiszen a magas áron felkínált képek közel egyharmada nem kelt el, míg a szerényebb eszközökkel dolgozó BÁV-aukción a festményeknek csupán 1%-a maradt meg. A májusi aukciók igazi meglepetésekkel szolgáltak, gondosan őrzött műgyűjteményekből kerültek elő nagy értékű művek, melyek megszerzéséért vívott harc ünnepélyes feszültséggel töltötte meg az árverési helyszíneket.

Az aukciók figyelemre méltó szakmai tanulságokat is hordoztak, elsősorban az avantgárd második vonalának átértékelésére gondolok, hiszen az ismeretlenségből olyan művészek munkái bukkantak fel, akik művészettörténeti alapkönyvekben nem szerepelnek, — megis egy-egy kiváló festményük, melyekért a kikiáltási ár tizszeresét is megfizették, tovább árnyalhatna a közelmúltunk művészetéről kialakított képet.

□

Az orpheuszi költő

Hetven éve született Kormos István

Vasy Géza

Budapest (MTI) — Szeretetre méltóbb alakja kevés van a modern magyar irodalomnak, de a különösségben sem akad sok párja *Kormos Istvánnak* (1923–1977). Költőtársai közül talán mindenki kedvelte őt, ami nagy ritkaság. A hozzá írott versek sora gazdag antológiát töltött meg, s e művek nem kis része még a költő életében keletkezett. Ugyanakkor életéről — életrajzi értelemben — alig tudunk valami biztosat.

Az egyébként nyílt szívű ember ez ügyben rendkívül zárkózott volt, s még családtagjai, barátai is inkább csak találgatásokra hagyatkozhattak. Ha meg is tudtak egy-egy adatot a költőtől, hamarosan annak módosított változatát hallhatták — ugyancsak tőle. A Kormos-legenda legfőbb formálója tehát ő maga volt. S nemcsak származását, életének első két évtizedét tekintve, hanem a későbbiekre vonatkozóan is.

S ugyanígy legendásította költői munkásságát. Tüneményes, kócosan tündéri pályakezdését a fordulat évétől kezdve hosszabb hallgatás követte, s igazából csak az 1971-ben megjelenő Szegény Yorick című gyűjteményes kötettel válik nem csupán az élő irodalomnak, de a magyar líra egészének is kiiktathatatlan klasszikusává. E könyvben újraírtan adta közre korai verseit, műveinek nem egyszer ellenőrizhetően fiktív keletkezési évszámokat adott meg, megteremtve egy olyan egységes költői pályaképet az 1943-tól kezdődő versanyaggal, amely történetileg ugyan nem egészen így formálódott, de mégis olyannyira hiteles, hogy semmi értelme a kötözködésnek. A költő tehát nemcsak műveket alkotott, hanem pályaképet, s melléje még egy költői életrajzot is.

Okkal szokták orpheuszi alkatnak nevezni, elsősorban az abszolút költőiséget, költészet és élet szinte teljes egymásbaolvadását, másodsorban pedig e líra szerelemmotívumának meghatározó voltát értve rajta. Az Orpheusz-szimbólum klasszicista vagy romantikus értelmezéseihez képest más azonban Kormos életművében a költőkép. A pótolhatatlan veszteség fájdalma azonosít ugyan, de Kormos ezt nem csupán a dal édes zenéjével ellenpontozza, hanem azzal is, hogy a bohócnak, a clownnak a modern művészetben oly meghatározó szerepét is magára ölti, iróniát és rezignációt, édesálmot és pokolképzetet, önfeledtséget és végzetet érző komorságot egyesítve benne. Orpheusz-Kormos ezért nem Hamlet, hanem Yorick szerepével azonosul, bár a végső kérdésben egyek: lét és nemlét ügyét tartják a legfontosabbnak.

Verseinek nem a száma a magas, hanem a rangja. Kiváló műfordító és nagyszerű — a pályakezdőket mindhalálig segítő — szerkesztő volt, s a hazai gyermekirodalomnak is klasszikusa. Bármit tett, elemi erővel játszhatott, s végül is talán már nem szerep ez, hanem a személyiségnek kitörölhetetlen, lényegi jegye.

Szegény Yorick

halálon túl kicsit
mondjuk ötszázöt évvel
senki nem tudja rólam
hogy én valék Yorick
Koponyám partra vetve
fűrésszel elfelezve
egy jó öreg sírásó
pohárnak kinevez
széléről kortyint fecske

Hajha barátaim
akkor már ti se lesztek

Valaha magyarul
éneklő nyelvemet
árva ükunokáim
a kutyának se mondják
mert nyelvem elrohad
szívem is elrohad
mivelhogy aki élt
rohad egy miccenésre

Dunnogytam
nagymamának
tarló tű-tengerén
mezítláb átszaladtam
lábam csont dobverő lett
ujjam a betűkön
motozgatott riadtan
silabizálva ó-
s újtestamentumot
térdeltettek sarokba
nagy vödröket cipeltem
vállam kulcscsontja orsó
térdemben stroncium

Sakkoztam veletek
röhögtem veletek
ha ültem veletek
nem voltam veletek
Báthory utca 8
nyaktilóm fabrikáltam
csak elértem gyalog
Atlanti partokat

Kormos családnevem
anyámtól örököltem
keresztelésben Istvánt
mint ama vértanú
sok néven szólítottak
Pistika Piska Pista
utóbbi főleg lónév
volt amíg lovak voltak
Cicelle Cormieux
végül csak Yorick voltam
azaz szegény Yorick

(1966)

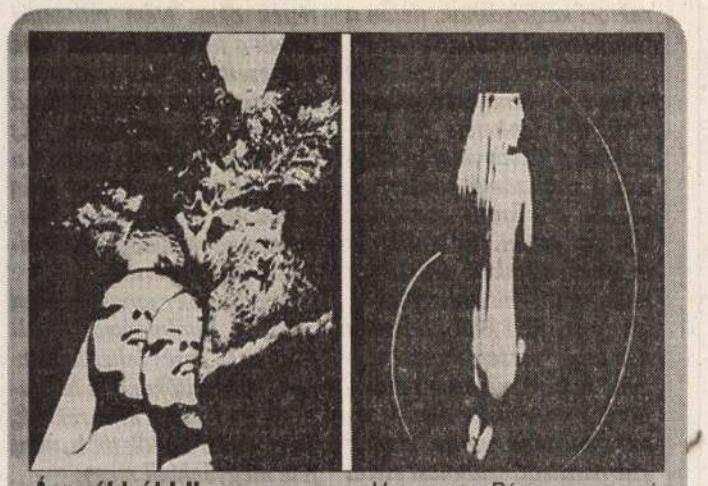

Árnyékból I-II. HARASZTOSI PÁL REPRODUKCIÓI

Egy régi udvarház története

A csesztvei birtok Madách első, az egyetlen, az igazi saját otthona, ahol költővé érett

Budapest (MTI) — A Nógrádi Történeti Múzeum és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság nógrádi tagozata októberben, Madách Imre születésének 170. évfordulóján irodalmi napokat rendezett. A csesztvei Madách emlékmúzeumban a többi között Praznovszky Mihály, Bécsy Tamás, Kerényi Ferenc idézte fel a Tragédia szerzőjének alakját.

A csesztvei birtok Madách első, az egyetlen, az igazi saját otthona. Itt érik költővé. Innen küldi tudósításait a Pesti Hírlapnak. Drámaírásra még nincs ideje. 1846-ban, a tisztújító megyegyűlésen Nógrád katonai főbiztosává választják.

Ide költözik a szép Fráter Erzsike, aki nemcsak Madách gondos felesége, de olykor „kacéran szenvedélyes szerelmi társ", s ha kell — bár ez a családi boldogság első éveiben ritkán fordul elő —, ha előjön férje régi „mellbetegsége", figyelmes ápolónő lesz. Feleség és férj naplemente után gyakran kiül a terebélyes nagy fa alá, háttal a kúriának, s órákig figyeli a szelíd tájat, a nádkucsmás házakat, a füstölgő kéményeket.

Madách a csesztvei kúriából élénk figyelemmel kíséri a nagyvilág eseményeit. A balassagyarmati könyvkereskedői ládaszám szállítják neki a frissen megjelent műveket. A szabadságeszme és a nemzeti polgárosodás rajongó híve lesz.

Amennyiben egészsége engedi, részt vesz a forradalom és szabadságharc megyei eseményeiben. Katonai főbiztosként például az ő nevéhez fűződik a nemzetőrség fölfegyverzése. A csesztvei kúria békés világába is betörnek a történelem kiszámíthatatlan viharai, 1849. február 3-án régi jó ismerős, közeli rokon érkezik Balassagyarmatra, csak éppen a császáriak, a barikád másik oldalán álló embere: báró Majthényi László. Ő a főispáni teendőket ellátó királyi biztos.

Az udvarház ma múzeum ÁCS IRÉN FELVÉTELE

A megyegyűlésen azt állítja, hogy mivel ezek a mostani fegyveres konfliktusok félreértéseken alapulnak, s nemsokára rendeződnek, a nógrádi tisztségviselőknek az alkotmányos rendre, tehát I. Ferenc Józsefre kell felesküdniük. Egyhangúan föleskűsznek. Köztük Madách Imre is.

Időközben a császári csapatok kivonultak Balassagyarmatról, s helyüket a nemzetőrök foglalják el. Néhányan a tisztségviselői kar árulásáról szavalnak. Csakhát kicsi hely ez a Nógrád, itt nem él meg, aki sokáig „árulózik"; a jó hivatalnokra pedig szükség van. Alig egy hét telik bele, és a Nógrádban felesketett, majd felfüggesztett és hazaárulónak nyilvánított hivatalnoki kar — köztük Madách — újra ellátja hivatalát. Repetzky kormánybiztos meghirdeti a fegyveres felkelést, s ennek szervezőjeként újra Madách Imrét nevezik ki.

A szabadságharc bukása után Madách fegyvert rejteget birtokán, s hamis útlevelekkel segíti a bujdosókat. A csesztvei udvarház mindig nyitva áll az üldözöttek előtt. Így segíti Kossuth egykori titkárát, Rákóczy Jánost is búvóhelyhez és jó papírokhoz.

Amikor 1852-ben letartóztatják, s Pozsonyba szállítják, az első kihallgatások után már sejti, régóta szaglászhatnak utána a császár emberei. Madách ügyesen védekezik: a Rákóczy ügyet azonnal elismeri, de semmi más „titkos kapcsolatról" nem akar tudni. Madách ellen semmi tárgyi bizonyíték nincs, szerencsére a csesztvei kúrián tartott házkutatás előtt minden terhelő adatot sikerült eltüntetni.

Amikor Madách a több mint egy évi távollét után végre hazatérhet, más Csesztvét, más Erzsikét talál, mint amit a börtönben elképzelt. Otthon pénzügyi bajok zilálták szét a családi életet. Erzsike hisztérikusan sír, tiltakozik, mert anyósa át akarja őket költöztetni Csesztvéről Alsósztregovára. Madách anyja, aki sohasem tűrte az ellentmondást, most úgy döntött, hogy Csesztvét Károly fiának adja lakóhelyül. Talán arra gondolt, így jobban tudja majd segíteni a börtönből frissen szabadult fiát és menyét.

Madách is sokat veszített: Csesztvén maradt a boldog házasélete, az első s egyben az utolsó saját otthona, s a lobogó szenvedély, amely élete egyetlen nagy szerelméhez fűzte. De Fráter Erzsike mindenét otthagyta: az életét, a boldogságát, a szerelmét. Madách később talán vigasztalódhatott a sikerrel, a dicsőséggel. Fráter Erzsike nem térhetett többé vissza Csesztvére. Madách Imre még ellátogatott néhányszor.

1864-ben, egy nyár eleji napon Madách újra Csesztvére megy, de nem találja otthon Károly bátyját, ennek ellenére elhatározza, hogy néhány napot ott tölt. Megrohanják az emlékek: Erzsike, a nagy fa, a szelíd táj, a kucsmás házak, a kesernyés füst, az élete. Néhány nap múlva rosszul lesz, ágynak dől. Október 5-én éjjel egy órakor tér örök nyugalomra.

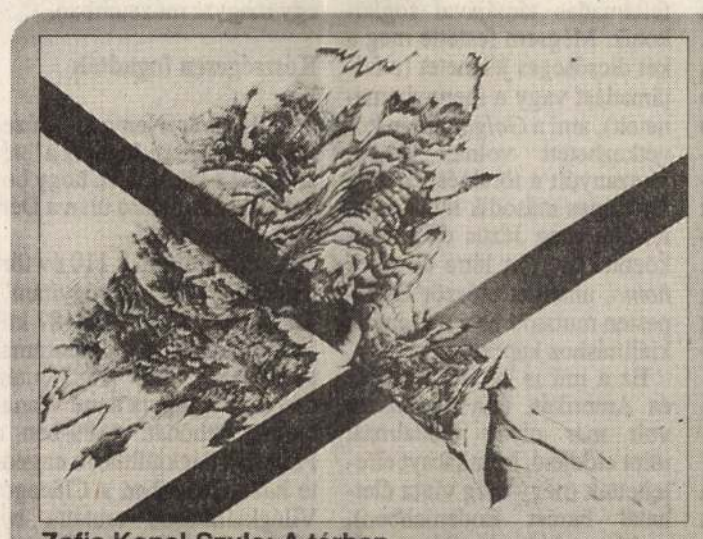

Zofia Kopel-Szulc: A térben

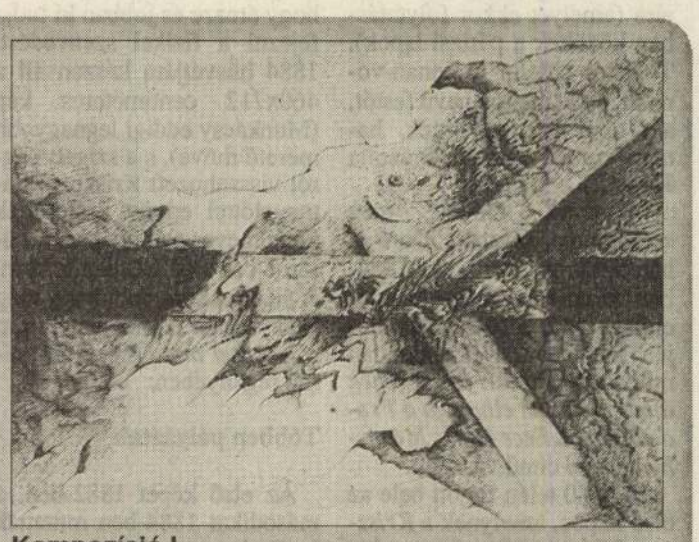

Kompozíció I.

Bán Zsuzsa

Jégrózsa

Mert élni kell. Vállalkozni kell. Belevág boldog, boldogtalan, ki a vászonbódék alatt fagyoskodik, ki a gilisztákba bukik bele, ki másba, de megpróbálja, mert élni kell. Valahogyan élni kell.

Halottak napján az olcsó virágokat nem a vállalkozók, a bódétulajdonosok árulták, hanem azok, akik mindenszentek napján lelopkodták ezeket a sírokról.

Sokan megvették. Nem akartak arra gondolni, miért sikerült ilyen jutányosan. Hiszen olyan messze még a következő fizetés, jön a gázszámlás, a villanyszámlás, és az élelmiszerek árai naponta emelkednek. Az ember örül, ha olcsóbban jut valamihez...

Legfeljebb akkor szorul görcsbe a gyomra, amikor a temetőben elhelyezi a koszorút, és arra lesz figyelmes, hogy a szomszéd sírnál öreg nénike zokog, mert előző este ellopták a drága koszorúját.

Lehajtott fejjel állnak a síroknál az emberek. Nem lehet tudni, ki imádkozik, ki az, aki szégyelli magát.

Néhányan, akik kint voltak lopni mindenszentek éjszakáján, arról suttognak egymás között, hogy az egyik síron virágzó rózsabokor fehérlik. Többen is azt hitték, hogy valami szép viaszvirág. Többen is rémülten szaladtak el onnan, mert ki akarták tépni tövestől, vagy szedni róla, de majdnem ráfagyott a kezük.

A rózsabokor jégből volt.

Jég a zöld levele, jég a fehér, nyíló virága. De olyan hideg, hogy az eső sem árthatott neki. Csillogtak az esőcseppek a virágokon, mint a harmat, és a jégrózsa nem olvadt el.

Te is láttad? Te is? Micsoda rózsa az?

Napokkal később, világosban kimentek megint, hogy megnézzék azt a sírt. A bokor ugyanolyan szépen virágzott, mint azon az éjszakán. Míg a többi síron hervadásnak indultak a virágok, rozsdafoltos krizantémok szomorkodtak a fenyőkoszorún, ez a bokor, mintha élt és lélegzett volna, pedig jégből volt.

A sírkövön egy hétköznapi név, előző évre datált elhalálozással. Ki lehetett az az ember, és kik a rokonai? Volt aztán olyan, aki látásból ismerte. Azért is emlékezett rá, mert amíg az az ember öregedett, a feleségén nem fogott az idő.

Debrecenben Munkácsy Golgotája

Magát kötötte fel a keresztre, hogy érezze és ki tudja fejezni a fizikai szenvedést

Sz. Kürti Katalin

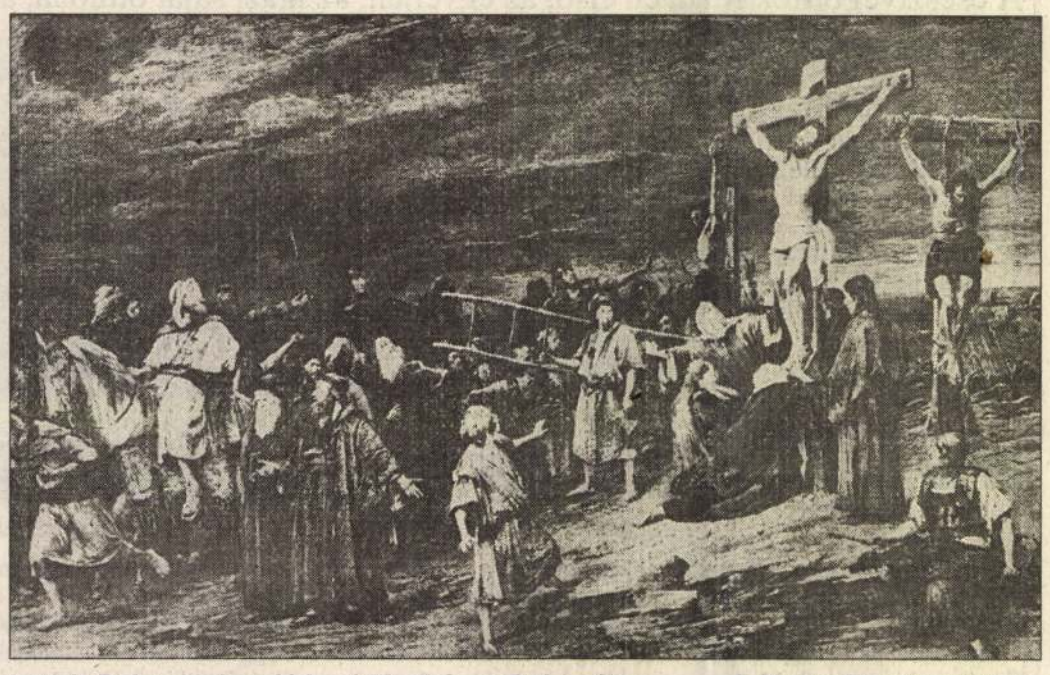

Immár Debrecenben látható Munkácsy Golgotája F. MOLNÁR ERZSÉBET FELVÉTELE

Debrecen — Az 1994-es év egyik legnagyobb kulturális eseményének ígérkezik a Munkácsy-évforduló. Az ünnepségsorozat már az idén megkezdődött: április–július között Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeumban, augusztus 19-étől pedig a debreceni Déri Múzeumban mutatják be Munkácsy hatalmas festményét, a *Golgotát*.

Munkácsy Mihály (1844–1900) müncheni, düsseldorfi tanulmányai után 1871-ben költözött Párizsba. Ott előbb folytatta a magyar népéletből vett témáit (*Falu hőse, Újoncok*), majd urbánus képeket festett (*Részeges férj hazatérése, Éjjeli csavargók, Baba látogatói, Zálogház*). 1878-ban nagy sikert ért el a *Miltonnal* (európai körút után aranyérmet kapott a párizsi világkiállításon), s ez is ösztönözte a művelődéstörténeti képek festésére. Menedzsere, Karl Sedelmeyer műkereskedő a saját kezdeményezésének, érdemének tartotta a Krisztus-téma ajánlását, valójában a kérdés sokkal összetettebb.

Párizs csodájára járt

Munkácsy Mihály nászútja során, 1874-ben látta Tintoretto Krisztus-képeit a velencei Scuola di san Rocco-ban. Olvasta Ernest Renan *Jézus élete* című könyvét, amely nagyszerű, áldozatkész emberként mutatta be Krisztust, a galileai ács fiát. Orosz szobrászbarátja, Antokolszkij hívta fel a figyelmét Ivanov biblikus képeire, Lev Tolsztoj *Anna Kareninájára* (amelyet ekkor folytatásban közöltek a párizsi lapok). Tolsztoj elítélte a Renan-vonalat, s a Mihajlov nevű festőt, aki nem istenembernek, hanem emberistennek ábrázolta Jézust.

Mindezek mellett még szomszédja, Gustave Doré is hatott Munkácsyra, aki 1864-ben készítette bibliaillusztrációit, s majd a 70-es évek elején Párizsban és Londonban mutatta be *Pilátus feleségének álma, Krisztus elhagyja a Praetóriumot, Ecce homo, Mennybemenetel* című vásznait.

1879/80 telén fogott bele az első képbe, amelynek a *Krisztus Pilátus előtt* címet adta. Másfél év alatt harminc vázlatot és öt kompozíciós tanulmányt készített, s megfeszített napok után 1881 húsvétján mutatta be Sedelmeyer palotájában a 417x636 centiméteres méretű festményt, amelynek Párizs csodájára járt. Ezrek látogatták a kiállítást, s vitatkoztak: csak vallásos, vagy filozófiai festmény-e? Munkácsynak úgy sikerült megoldani a feladatot, olyan magasztosnak, hitében erős egyéniségnek ábrázolta Krisztust, hogy az egyház is elfogadta, Renan is elismerte. Munkácsy maga így nyilatkozott egy riportban: „Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni".

A festményt Sedelmeyer európai diadalútra indította: különleges vasúti kocsi vitte városról-városra előbb a kontinensen, majd Angliában. Közben Munkácsy dolgozott a második képen, amelynek eredeti címe *Consummatum est! (Elvégeztetett!)* volt, később kapta a *Golgota*, vagy *Krisztus a Kálvárián* címet. Tizenöt tanulmány után hozzákezdett 1883 őszén a nagy kép kivitelezéséhez. Modelljeit rajzolta, fotóztatta, egyszer (miután modellje nem „állt kötélnek") magát köttette fel a keresztre, hogy érezze és jobban ki tudja fejezni a fizikai szenvedést. 1884 húsvétjára készen áll a 460x712 centiméteres kép (Munkácsy eddigi legnagyobb méretű műve), s a szigetvilágról visszahozott Krisztus Pilátus előttel együtt kiállították Sedelmeyer palotájában, a külön e célra épített pavilonban. A siker akkora volt, hogy még Maupassant is megemlékezett róla a *Bel ami* (A szépfiú) című regényében.

Többen pályáztak

Az első képet 1882-ben, a másodikat 1884-ben mutatták be Budapesten. Munkácsy ekkor kapta meg az egyesített székesfőváros első díszpolgári oklevelét, majd több magyar város következett az ünneplésben. A két hatalmas festményt bemutatták Amerikában is, az elsőt Munkácsy is elkísérte 1886 novemberében. Úgy fogadták és ünnepelték, mint annak idején Kossuth Lajost. Többen pályáztak a kép megvételére, végül a győztes John Wanamaker, egy igazi self-made-man lett, aki 120 000 és 100 000 (más forrás szerint 175 000–160 000) dollárért vette meg a két festményt. Jenkinstown-beli vidéki házában tartotta azokat, 1911-től pedig Philadelphiában, a nyolcemeletes, ötezer embert foglalkoztató Wanamaker store különtermében. Később örökösei népszerűsítették a két festményt és minden böjti, húsvéti szezonban a hallban függesztették fel a passióképeket. Így volt ez 1988-ig.

Visszatérve Munkácsy életéhez: 1894-ben azzal az ötlettel kereste őt fel Kádár Gábor grafikus, könyvkiadó, hogy tegye teljessé a sorozatot: kerekítse trilógiává. Ez az ötlet ugyan felmerült már 1884-ben is, amikor Munkácsy úgy nyilatkozott Budapesten, hogy a feltámadás témájával foglalkozik. Mégsem festette meg a két dicsőséges jelenetet (a feltámadást vagy a mennybemenetelt), ami a *Golgota* után következhetett volna, hanem visszanyúlt a történésben és a fájdalmas második találkozást festette meg Jézus és Pilátus között. Így jött létre az *Ecce homo*, amelyet először Budapesten mutatott be a millenáris kiállításhoz kapcsolódva.

Ez a mű is bejárta Európát és Amerikát, útja korántsem volt már olyan diadalmas, mint elődjeié. Munkácsyt elfelejtették (négy évig vívta élethalál harcát Endenichben), majd meghalt. A világot már az impresszionisták, posztimpresszionisták, expresszionisták érdekelték. 1914-ben bemutatták Budapesten az Ecce homot, amelyet 1916-ban vásárolt meg Déri Frigyes, egy Bécsben élő magyar származású selyemgyáros. Az ő hagyatéka révén került Debrecenbe a 403x650 centiméteres méretű kép, amely egyfolytában egy teremben, a tetővilágításos Ecco homo teremben látható. Most szomszédjába került párdarabja, a Golgota.

A két nagy Krisztus kép amerikai történetét 1988-cal folytatjuk. Ekkor döntött úgy a Wanamaker alapítvány, hogy eladják az üzletet és a képtár 16 festményét. Köztük volt Hans Temple: *Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi* című képe, valamint Munkácsy két hatalmas vászna. A Sotheby's aukció 1988 február 24-én volt New-Yorkban, amikor is az első festmény 60 000 dollárért cserélt gazdát és Kanadába került, a Golgotát 47 500 dollárért vásárolta meg Julian Beck, azaz Bereczki Csaba Gyula, a New York-i és washingtoni Pannónia Galéria tulajdonosa, 1991-ben úgy döntött, hogy hazaküldi a nagy festményt, és letétbe helyezi egy magyar múzeumban.

Készségesen fogadták

A Magyar Nemzeti Múzeum készségesen fogadta a letétet azzal a kikötéssel, hogy budapesti bemutatása után a Déri Múzeumba kerül.

A restaurálásnak 110 év történéseit kell „gyógyítani". Tudvalévő, hogy 1884–87 között legalább 50 alkalommal tekercselték fel. 1887 után többször elhagyta a mű Wanamaker otthonát: 1889-ben a Párizsi Világkiállításra engedte haza, 1893-ban a Chicagói Világkiállításon mutatta be. 1907. február 8-án (amikor tűz ütött ki Wanamaker képtárában) keretéből kivágatta és a hóra dobatta a képet (később, eléggé szakszerűtlenül pótolták a vásznat), 1911–1988 között nem sokat mozgott a kép és nem volt tekercselve, azt követően azonban igen.

A Golgota, most Debrecenben, a Déri Múzeumban látható tíz évig.

Közbeszólás

A médiaring

Angyal Sándor

Uraságom — ahogyan Katona Tamás megkülönböztetett udvariassággal szokott szólítani bennünket, újságírókat — ugyancsak meglepődött a reggeli arcszőrtelenítés közben, amikor azt hallotta az állam itt megnevezett titkárától, hogy takarékossági okok is motiválják a TV Híradó kontra Egyenleg háborúját. Tudniillik: enyhén szólva is túlzás egy ilyen kis országnak két híradó, nálunk gazdagabb államok megelégszenek egygyel is, de az tisztességes.

Ezek hallatán csaknem megmartam magamat a szőrtelenítő zsilettel, mert tőlem teljesen szokatlan módon eszembe jutott, hogy a tv-t felügyelő kormányzat nem mindig veri így fogához a garast. Igaz, Hankiss idején ugyancsak összeszorította a markát, s a parlamenti többség a milliárd helyett fityiszt mutatott, ám ahogy Hankisst sikerült kiszorítani az elnöki székből, rögvest megnyílt a kassza, nehogy műsor nélkül maradjon kis nemzetünk esténként, Európába haladván. Sőt! Megnyitották a folyószámlát a százmilliók elkülönítésére a templom egere-szegény költségvetésből a Duna Tv-nek, miközben elesnének határon túli testvéreink avittabbnál avittabb filmektől.

Mindezek után azon töprengtem el, hogy Katona Tamás szerint az is elképzelhető lett volna: ugrik a Híradó és beolvad az Egyenlegbe, merthogy most véletlenül fordítva történt. S — ugyancsak Katona szerint — milyen a magyar: minden pitiáner dologból sorstragédiát rendez, attól hangos az ország, de még annak a gyűlése is. Holott a kormánynak az égvilágon semmi köze ehhez az egészhez, az csak a tv elnöki köntössel felruházott alelnökének intézkedése volt, az „eszemesz" (Szervezési és Működési Szabályzat) által neki biztosított jogkörben.

Eddig oké. Csupán az zavar, a kormánnyal lojális Feledy hírigazgató nem felejtett el lemondani, ahogy megtudta: Nahlik alelnök az Egyenleg vezérkara utána leváltotta a Belpolitikai Főszerkesztőség vezetőjét, Murányi Mihályt is, aki kiválóan tette a dolgát. Pedig nem történt más, csak egy Murányi ment (a belpolos), s a Murányi László jött (az Egyenleghez). Igaz, az utóbbi elárvult, mert a remélt alattvalók nem akartak Murányi kutyái lenni, s odébbálltak.

Egyesek mondják: politika ez kérem, méghozzá a javából. Van benne sok igazság, de most csak azt látjuk, hogy a tévé nem a hírekről, hanem önmagáról tájékoztatja a nézőt, aki szájtátva figyeli a mérkőzést a médiaringben.

Az Egyenleget felborító videokazetta manipulálásról közben homlokegyenest ellenkező állítások hangzanak el.

Nem unatkozunk.

Teltházas gála

Marik Sándor

Az idei televíziós Ki mit tud? Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei legjobbjai vasárnap a Móricz Zsigmond Színházban telt ház előtt gáláztak. Örvendetes a hír, hiszen a megyei és a városi önkormányzat a jelek szerint értékeli a legkülönbözőbb művészeti ágakban emlékezetes produkciókat nyújtó amatőr fiatalok teljesítményét, mértéktartóan anyagilag is támogatja azt, sőt — újszerűen — havi apanázst folyósít munkanélküli ifjú művészpalántának, vagy diáknak.

Megtisztelő volt a színhely is. Bár van a megyeszékhelyen Ki mit tud?-produkciók bemutatására alkalmas nagyobb hely is, én mégis annak örültem, hogy a színház volt a helyszín, és maga a színigazgató vállalkozott a műsorvezetésre. Az előadók számára mindig varázsa van a kőszínház pódiumának, s adott esetben a direktori kézfogásnak, netán a fellépési ajánlatának.

Mindezeknek nem volt híján a vásárnap esti gála — örömmel léphetett fel versenyző, s jókedvvel tapsolhatott a szépszámú nézősereg, köztük a sikeres szereplők boldog szülei. Sok újat is megtudhattunk a fellépések előtti-utáni miniinterjúkból. Hogy például Balogh István nemcsak verset mond szépen, hanem veretes gondolatai is vannak az életről, és mily büszkén vallja cigány származását, szabolcsi életét — holott egyik sem kifejezetten előny. Különben már Pesten tanul és színiiskolába jár; gyors eredmény és nagy lehetőség a Ki mit tud? után.

Volt persze olyan vélemény is, amellyel szívesen vitatkoztam volna: éppen táncosnak volt porig sújtó véleménye a profi művészekről. Holott például a táncosok világában Szakály György, az Operaház magántáncosa, vagy Végső Miklós, az Állami Népi Együttes szólótáncosa (hogy csak megyénkből indult nagy neveket említsek) sok más kiváló szakmabelivel együtt évtizedek után is élvezettel lép színpadra, mert csupán kötelességből, fizetségért — tőlük tudom — ők sem tudnának kiemelkedőt alkotni.

Mai Ki mit tud?-szereplőink közül jó néhányan nem először kacérkodtak tudásuk megmutatásával, s ami egy mai korosztály kitűnő jellemzése lehet: az esetleges korábbi kudarcok inkább ösztönözték, mint elkeserítették őket. Nem mindenki indult a fődíjért, voltak, akik kifejezetten a szórakozás, az együttes játék, a nagy kaland reményében pályáztak. És rendkívül élvezték, amikor a zsűri elutasító döntése után a közönség tízezreinek szavazata adott újabb lehetőséget, s végül nyertek.

A fődíjasok csapata kedden indul a jutalomútra, Thaiföldre. Jó érzés lehet szülőknek, felkészítőknek, a hajdani és mai alma matereknek, hogy az útrakelők több, mint fele megyénkből megy.

Múzsák ha találkoznak

Zofia Kopel-Szulc: Kompozíció II-III.

Katona Judit:

Sírkertben

Egyre hull a rőt lomb, mint a permet,
dús csokrot köt az ősz eres keze.
Még fény virraszt. Az élők kitelelnek.

Nagy pókhálóját szürke csönd szövi,
s ki sírköveket betűzve messze ballag,
gyomot szakít, és kertjét öntözi.

Hisz kert ez itt. Most gyertyás és virágos,
hol kicsi nénék ülnek padokon,
és fakó szemmel készülnek imához.

Szél söpör a sírok közt, serény.
Ki erre jár, fejét lehajtja mélyen,
és súgva kérdez, mint most téged én.

MUNKÁCSY Mihály

A Golgota

TÍZ ÉVRE ITTHON A GOLGOTA

Egy múlt század végi húsvétra készült el számos tanulmány, vázlat és modellrajz után, méreteiben is monumentális művével, a Consummatum est! (Elvégeztetett) című festményével Munkácsy Mihály. 1884-et írtak. Karl Sedelmeyer, Munkácsy menedzsere, műkereskedője, Párizsban saját palotájában állította ki a korábban európai diadalutat járt festménnyel, a Krisztus Pilátus előtt című kompozícióval együtt. A siker óriási volt. A festmények diadaláról még Maupassant is megemlékezett egy regényében. Amikor a mű Pestre érkezett, itthon is csodájára jártak. Ekkor kapta meg Munkácsy az egyesített székesfőváros első díszpolgári oklevelét.

És most, több mint száz év után újra Magyarországra érkezett Munkácsy Mihály *Golgota* című festménye. E néven vált ugyanis világhírűvé a kalandos utat megjárt kép, a Consummatum est!

Tintoretto Krisztusi-képei , Ivanov biblikus képei, műteremszomszédja, Gustav Doré Bibliaillusztrációi, Ernst Renan Jézus élete című könyve mélyen hatottak Munkácsyra.

Másfél év alatt, harminc vázlat és öt kompozíciós tanulmány után készült el a Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy magasztosnak, hitében erős egyéniségnek ábrázolta Krisztust. Mint mondotta: „Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni." A témát folytatva született meg alig fél év alatt a nagyméretű 460x712 centiméteres vászon, a Golgota. Nem kevesebb mélységgel, átéléssel megjelentítve a megfeszített üdvözítő alakját. Modelljeit rajzolta, fotózta. Egy alkalommal a festő saját magát köttette fel a keresztre, hogy érezze a fizikai szenvedést.

Európai diadalútja után Sedelmeyer Amerikába vitte a képeket. Az elsőt elkísérő Munkácsyt nemzeti hősként ünnepelték, úgy fogadták, mint annak idején Kossuth Lajost. Sokan akarták megvásárolni a festményeket. Akinek sikerült, az John Wanemaker üzeltember volt. Állítólag 160-160 ezer dollárért vette meg aukción mindkettőt. Előbb vidéki házában gyönyörködött szerzeményében. 1911-től philadelphiai áruházának különtermében tartotta, s a húsvéti ünnepek alkalmából minden évben a látogatók elé tárta. Ám előbb az 1889-es párizsi, majd az 1983-as világkiállításra vitték.

1988-ban döntött úgy a Wanamaker alapítvány, hogy áruba bocsátják az üzletet és a képtár 16 festményét. Köztük a két Munkácsy passió-festményt, meg azt a Hans Temple alkotást, amelynek a címe Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi.

New-Yorkban a Sothesby´s aukción cseréltek gazdát a világot járt képek. A Golgotát Julian Beck, azaz Bereczki Csaba a New-York-i Pannonia Galéria tulajdonosa vette meg, a másik festmény kanadai tulajdonoshoz került. Bereczki Csaba két évvel ezelőtt határozta el, hogy hazaküldi Munkácsy-ját, és tíz éves letétbe helyezi a Nemzeti Múzeumba.

A sok viszontagságot átélt képet a Szépművészeti Múzeum restaurátor csoportja hozta rendbe. (Szentkirályi Miklós, Nemráth Péter, Lente István és Seres László). Szükség is volt a gondos restaurálásra, mert csak 1884 és 87 között ötvenszer tekercselték fel a vásznat. Egy ízben tűz ütött ki a Wanamaker-birodalomban, akkor kivágták keretéből, és a hóra dobták, s később nem túl szakszerűen pótolták a hiányt. 1988 után ismételt szállítások viselték meg a festményt.

Ám most teljes pompájában áll a Nemzeti Múzeum dísztermében, s ott látható május végéig. (A későbbiekben Debrecenben állítják ki a harmadik passió képekkel, a Déri Frigyes hagyatékából a civis városra hagyományozott Ecce homóval egyetemben. **(kádár)**

Thiery Árpád

A zöldszemű kutya

(Egy koromfekete, lelőtt alsóörsi kutya emlékére.)

Balázs Gábor a születésnapján, egy januári reggelen föltette a szemüvegét, és még az ágyban bejelentette a feleségének, hogy kedve volna kirándulni a nyáron vásárolt telekre. Jolánt kissé meglepte az ötlet, meg is borzongott az elképzelt fagyoskodástól, de azért szívesen fogadta.

— Megnézzük a cserjéket, hogy megeredtek-e — mosolygott.

— Igen, a cserjék... — tűnődött el a férfi, mint akinek egyik pillanatról a másikra elment a kedve a kirándulástól. A barátai úgy vélték: a telekvásárlás nem egyéb, mint a városi ember divatos kitörése. Kedvetlenül hallgatta őket, és azt gondolta: — Íme az értelemezése annak, hogy egy negyvenöt éves, gyermektelen gimnáziumi tanár lelkileg csak az otthonában érzi magát biztonságban, márpedig a telek épp olyan része az otthonnak, mint a konyha vagy a hálószoba...

— Mit csomagoljak? — kérdezte az asszony.

— Vendéglőbe ebédelünk! — ugrott ki Balázs Gábor az ágyból. — És koccintani fogunk a jeles napra!

Hideg volt. Hó helyett csak deresedés. A csönd nem szokott hatalmas lenni, de ezen a napon valahogy az volt. Az üvegtisztaságban odalátszott a hegy lábához települt város.

A cserjék megeredését illetően nem bizonyosodtak meg. Csak remélték. Hogy eredmény nélkül ne maradjanak, kijelölték a jövendő ház helyét.

— Negyven négyzetméter — jelentette ki Balázs Gábor nagyvonalúan.

— Nem lehet ötven? — nézett Jolán könyörgőn a férjére.

Vita támadt: hogyan lesz melegvíz?

— Majd forralunk a fazékban — kuncogott az asszony.

Körbejárták a befagyott tavat, kipróbálták a jégpáncélt. Megéhezve indultak a faluba. Jól mutattak egymás mellett. A fiatalasszony szép arca kipirult a csípős hidegben, Balázs Gábor pedig magabiztosan, egyenes tartással haladt. Magas termetű volt, és még nem eresztett hasat, mint sok férfi negyven és ötven között. A göröngyösebb helyeken a feleség belékarolt. Bárkivel találkoztak a fagyos utcákon, a vendéget megillető módon köszöntötték őket. Tisztelettudóan visszaköszöntek.

Kiderült, hogy a faluban nincs vendéglő, csak söntés. Az is zárva. A bejárat előtti kerékpár-támasznál egy kucsmás ember a nyitásra várt. A lába mellett ápolt, hosszúlábú, fényes szőrű fekete kutya. Balázst és a feleségét nyomban körülszaglászta.

— Ebéd? — ráncolta homlokát a kucsmás ember. — A Fehér Bárány, az állítólag nyitva van.

Balázs hallott a Fehér Bárányról, de még nem fordult meg ott.

— Messze van? — kérdezte.

— Ha ismerik a járást, kényelmesen egy óra.

Megköszönték az útbaigazítást. Az asszony figyelt föl, hogy a kutya a nyomukba szegődött. A férfi karjába kapaszkodott, bizonyos aggodalommal.

— Te, ez követ bennünket...

Az állat, mintha megértette volna:előreloholt, a fagyos földre lapulva várta be őket.

— Minket választott — állapította meg a férfi vidáman.

Alaposabban megnézte a kutyát.

— Észrevetted, hogy zöld szeme van?

— Tényleg.

— Ilyet még nem is láttam!

— Milyen fajta lehet? — kérdezte Jolán elbizonytalanodva.

— Fogalmam sincs.

— Bizonyosan korcs.

— Az is kutya, nem?

— Azt hittem, hogy azé az emberé — mondta az asszony csalódottan.

A kutya megint előrenyargalt, bevárta őket. Újra meg újra. A tekintetüket kereste. Hangot, biztató szót várt.

— Mi lenne ha megsimogatnám? — hajolt le a férfi.

— Ne! — rémült meg Jolán. — Megőrültél?

— Szeretem a kutyákat.

— Én is... De mi lesz ha nem tudjuk lerázni?

— Lerázni? — hökkent meg Balázs Gábor. Ez valahogy meg se fordult a fejében. Rossz érzés fogta el.

— Kiértek az országútra. Úgy tűnt, a kutya még jobban szeretné kinyilvánítani, hogy hozzájuk tartozik. A füleit hátracsapva futkározni kezdett, boldogan ugrándozott körülöttük. Vakkantás helyett azonban valami fura hangot adott. Hasonlót egy mutáló kamasz változásában lévő hangjához. Minden volt, csak ugatás nem. Jolán meglepetten gondolta: — Nem is tud ugatni...

Az autósok dühödten dudáltak, öklüket rázták feléjük.

Az asszonynak elfogyott a türelme, megállított egy Wartburgot.

— Kedves uram — kérte az ebédre hazaigyekvő svájcisapkás férfit —, vinné vissza a faluba? Véletlenül szegődött hozzánk...

Az autós szemügyre vette a zöldszemű kutyát.

— Ez nem falubeli — rázta a fejét. — Erre ráuntak valahol, és kitették az autóból. Ne haragudjanak...

A Fehér Bárány zárva volt. Jolánt szorongás fogta el. Titokban arra számított, hogy a vendéglősnél hagyják a kutyát.

— Most mi lesz? — kérdezte.

— Hazamegyünk.

— És a kutya?

A férfi nem válaszolt. A táj ragyogott a napfényben, a hideg enyhült. Mégse voltak boldogok. Szótlanul indultak a távoli autóbuszmegálló felé. A kutya fegyelmezettebben viselkedett, mint korábban, de nem tágított. A megállóban közéjük ült. Ő is várta az autóbuszt.

— Nyolc éve vagyunk házasok, de soha eszünkbe se jutott, hogy kutya kellene — szólalt meg az asszony.

— Nem is kell — válaszolta a férfi komoran.

Várakozás közben az országút tuloldalán egy pásztorkutya bukkant fel. Szürkésgöndör, a farka kackiásan fölfelé kunkorodó.

— Ott egy Bodri — mondta Balázs Gábor föllélegezve.

A zöldszemű kutya azonban nem moccant. A Bodri egy ideig ácsorgott, vakarozott, aztán átjött. Egy autó kis híján elütötte. Kis idő múlva megjelent a juhász is. Az ujjával megpöccintete a kalapja szélét, megkérdezte, hány óra. Szemügyre vette a zöldszemű kutyát.

— Szép jószág.

— Nem a miénk — sietett Jolán a magyarázattal.

A pásztor kacsintott.

— Akkor elcsalom.

Leguggolt, kezébe fogta a zöldszemű kutya fejét, vakargatta a nyakát, beszélt hozzá. Az állat hagyatt fordult, boldogan kalimpált a lábaival, gyöngéden harapdálta a pásztor ujjait. Megpróbált ugatni.

— Nincs hangja a nyomorultnak — állapította meg a juhász.

— Alighanem berekedt — jegyezte meg Balázs Gábor idétlenül.

— Ennek sohase volt rendes hangja — igazította ki a pásztor. — Vagyis házőrzésre alkalmatlan.

— Igen, a házőrzés...

— Akkor viszem — mondta a juhász.

Balázs Gábor csak biccentett. Talán mondhatta volna, hiszen érezte, hoy valami bontakozni kezdett, egy-két órára az övé volt, mint gyakran az életben. A pásztor megvárta, míg elsuhannak az autók, elköszönt, aztán ment vissza a nyájhoz. A két kutya utána. Mindenki, ha boldog nem is volt, de megkönnyebbült. S ez már nem kevés az ember negyvenhatodik születésnapján.

Györke Zoltán

Arcomba harap

házunk sarkának ütődik a nap
belekondulnak belül a falak
az éjszaka szekere elzörög
elindulnak a fák mocorog a rög
a szemeteskocsik elviszik
az álmok lerágott csontjait
borotvám gyűrött arcomba harap
felébresztettem rám morog a csap
fényes sárga tükörtojás-szemmel
mosolyog rám a lábasból a reggel
a tűzhelyen felforr a csend
házunk sarkától elpattan a nap
beton-membránok kongnak a falak
és elkezdődik a nap

Deák Mór

Magamban

Jaj, óriásokban hittem,
itt meg csak törpe van.
Elestem önfeledten,
valaki jött mögöttem,
azt hittem, Isten az.

Jaj, én Istenben hittem,
s átkoznak istenek.
Sárguló angyalszárnyak
maguk elé citálnak
s tépdesik hitemet.

Jaj, és magamban hittem,
nem tudtam, Ki leszek.
Most hát hogyan hazudjak,
mit mondhatnék magamnak,
ha semmit sem lehet?

Lekésett idő

Eszeveszetten futottam. Lihegve nyeltem a párás levegőt. Éreztem, ahogyan a hideg éjszaka leforrázza a fejbőrömet.

Bugdácsolva ereszkedtem le a lépcsőkön. Cipőm kongott a kiüresedett folyosón. Szembeköpött a lehelletem. Velem repültek a bűzös tócsák és firkák a falon. Pislákolva árnyékot rajzolt egy repedt búrájú lámpa, agyamat keresztülszúrta a búgó neon hangja. Náthásan izzadtam a kabát alatt. Halántékomat egy kis kalapács ütötte és kitartóan kínlódva átpréselt homlokomon néhány vízcseppet. Öklendezve kapkodtam az olajszagú állomás levegőjét. Feltornáztam magam az utolsó lépcsőfokon is. Megálltam.

Szívem ellenkezve dobolt: Fuss még! Szaladj!

Fázom. Előkotrom zsebemből az utolsó szál cigarettámat, rágyújtok. Idegesen pillantok a zöld órára, látom amint egy viaszfehér ujj arrébbtolja a mutatót. Csikorogva összecsókolóznak a fogaskerekek, és aztán lassan csúsznak tovább, másik testbe kapaszkodva. Az aszfaltban, sáros lábnyomok fagyoskodnak. Gigászi végtelenséggel kacskaringóznak. Legalább lenne valaki, aki itt vár még. Ülhetne egy nagy barna kendőbe burkolózó, felszántott arcu öregasszony a padon. Talán félek egyedül?

Miért kocogtatom meg a bakterház üvegét? Miért torpanok meg hirtelen, amikor a sötét szeme villámokat szórva megkérdezi: — Mit akar?

Elhajítom a cigarettacsikket. Hallgatózom... mintha valahonnan hallanám egy elrobogó vonat füttyét. Azóta, mindennap megkocogtatom a lépcsőfokokat. Pontosan beállítom az órát. Várom a hangszóró recsegését és azt, hogy valaki beleszóljon. Cipőm orrával a betonszegély felett kalimpálok, szürkére fagyott kezemet, szemöldököm fölé emelem. Nézem a fényesen csillogó, végtelen vonatsíneket.

Dreska Ildikó

A régi forint trónfosztója

A móri Wekerle Sándor

Közép-Európában, a Német Birodalomban, s így Magyarországon is évszázadokon keresztül a forint volt a törvényes fizetőeszköz. Tavaly múlt száz éve, hogy a forintot, új fizetési eszköz, a korona váltotta fel. Aki pedig az új pénz megszületését elősegítette, nem volt más, mint a Móron, 1848 november 14-én született Wekerle Sándor. Apja, Lamberg gróf gazdatisztje volt. Az ifjú Wekerle a székesfehérvári főgimnáziumban kitűnő eredménnyel fejezte be középiskolai tanulmányait. A nyári szüneteket rendszerint Móron töltötte. A jog- és államtudományokat a budapesti egyetemen tanulta, majd közgazdasági gyakornok lett, a móri főszolgabíró mellett. Tanulmányai befejezése, és a doktori cím megszerzése után hosszabb tanulmányutat tett külföldön. 1870-ben a pénzügyminisztérium tisztviselője lett, ahol a miniszterségig vitte. Sikereit saját erejéből, kiváló képességeivel érte el. 1878-ban az elnöki osztály vezetője lett, közben pénzügyi magántanári képesítést szerzett, és az egyetemen pénzügyi törvényismereteket oktatott. Pályafutása rendhagyó volt, mert míg mások politikusként kezdték, és onnan kerültek a gazdaságba, Wekerle fordítva tette: elsősorban pénzügyi és gazdasági szakember volt, és mint ilyen került a politikába. Pályája azt látszott bizonyítani, hogy Magyarországon, államférfivá nemcsak születni, de kiemelkedni is lehetséges. Tény, hogy pályafutása ritka kivétel volt. Már indulásában is különbözött a kor hivatásos nemesi politikusaitól, mert nem született nemesnek, sem földbirtokosnak, noha végül azzá lett. Ezer holdat meghaladó földbirtokot szerzett, mintagazdaságot szervezett, nemesi családból nősült, és politikájában, szellemében, a dualista vezető rétegéhez hasonult...

Wekerle gyorsan haladt a ranglétrán: 1881-ben osztálytanácsos, három évvel később Vaskorona-rendet és miniszteri tanácsosi címet kapott. Lassanként kiderült, hogy politikusnak is kiváló. Azok közé a ritka magyar államférfiak közé tartozott, akiknek eszmevilágát gazdasági ismeretek is gazdagították. Azt tartották róla, hogy a minisztérium legtájékozottabb hivatalnoka...Wekerle, 1886-ban, mint államtitkár, a pénzügyek tényleges irányítója. Ugyanez év november 29-én, Ferencz József elnökletével a magyar minisztertanács ülést tartott, azért, hogy megakadályozza a csődöt. Ha ugyanis így folytatják, akkor az állam pénzügyi és politikai katasztrófába kerül, mert az államháztartás tényleges hiánya már 40-50 millió forintra rúgott...

Annak idején, Tisza Kálmán, a miniszterelnöki tiszt mellett ajját kezébe vette a pénzügyminisztérium irányítását is. Az államháztartás rendezését azonban a pénzügyminisztérium fiatal államtitkárának, Wekerle Sándornak terve alapján indították el. Wekerle ugyanis ellentétben Szapáryval, nem a kiadások csökkentésére, a beruházások csökkentésére, a német mintára, a forgyasztási adóbevételek fokozására, és emellett az államadósságok törlesztésének hosszabb időre való elosztására alapozta a szanálást. Felemelte a cukor-, a szesz-, valamint a sör fogyasztási adóját, de egyben olyan intézkedéseket is hozott, amelyek e termékek, különösen a cukor, hazai gyártásának növelését, elősegítették, és általában a gyáripart ösztönözték. A fokozódó adótételek nyomán, 1888-ban a hiány 10 millióra csökkent, majd a következő három évben helyreállt az államháztartás egyensúlya...

Wekerlét, 1889. április 9-én nevezték ki pénzügyminiszterré. A fentemlítettek következtében, 1891-ben nemcsak helyreállt az államháztartás egyensúlya, hanem a költségvetés némi felesleggel is rendelkezett. Ez alapul szolgált Wekerle legnagyobb alkotásának, a valuta reformjának végrehajtásához.

Az Osztrák-Magyar Monarchia voltaképpen a napoleoni háborúk óta állandóan rossz valutával, ingadozó pénzértékekkel küzködött. Az osztrák ezüst valuta hátrányai, különösen a század utolsó harmadában, a Monarchia kapitalista fejlődésének fellendülése, és a tőkés világrendszerbe való teljes beilleszkedés idején, ütköztek ki. Wekerlének, a pénzügyi nehézségeken, az aranyalap biztosításán kivül, számos akadálya pl. a magyar mezőgazdaság, és az osztrák pénzügyi körök ellenállásával is meg kellett küzdenie, amíg a refomot tető alá hozta.

A valutareform, (az 1892. XVII. és a XVIII. tc.) az ezüst alapú osztrák értékű forint helyébe, a Monarchia mindkét államában az arany alapú korona pénzegységét állította. Megállapította a korona pontos aranyértékét, és a forinthoz való viszonyát: 1 Ft = 2 korona, 1 korona = 100 fillér. E rendezéssel a Monarchia, és elsősorban Magyarország, pénzügyi helyezete szilárdabbá vált, és a korona Európa egyik legértékesebb és legstabilabb valutája lett...

Wekerle pénzügyminiszter volt, amikor Tisza Kálmán kormánya megbukott, és helyét gróf Szapáry Gyula kormánya foglalta el. Az új miniszterelnök megtartotta Wekerlét, majd mikor rövid idő múltva Szapáry lemondott, a király 1892. november 17-én Wekerlét kérte fel kormány átalakításra, akinek első miniszterségének az egyházpolitikai küzdelmek jegyében zajlott le. Sor került a kötelező polgári házasságra, az anyakönyvezésre vonatkozó törvények megteremtésére. Mellékesen jegyezzük meg, hogy Wekerlét miniszterelnökké való kinevezése után egy héttel, november 24-én Székesfehérvár szabad királyi város díszpolgárává választotott. Ezt a gesztust Wekerle december 18-án kelt levelében köszönte meg a városnak...

Sikerei ellenére Wekerle 1894. júniusában lemondott. Közben a népszerűsége egyre nőtt, többek között a főváros is díszpolgárrá választotta. Így történt, hogy a király, nem sokkal a lemondás után, ismét őt bízta meg a kormány átalakításával. Wekerle alaposan ismerte a magyar politikai életet. A vitás kérdésben utánozhatatlan szónoknak bizonyult. Azzal, hogy megteremtette az államháztartás egyensúlyát és bevezette a valutareformot, megteremtette a gazdasági fejlődés lehetőségét... Mégis 1894 végén, mivel az uralkodó osztályok elégedetlenek voltak a kormány engedékeny politikájával, Wekerle december 21-én benyújtotta lemondását, amit a király elfogadott...

1896-tól 1906-ig az újonnan szervezett közigazgatási bizottság elnöke volt, később az Országos Kasino igazgató tisztét is ellátta.Az 1905-ös válság után a király,Wekerlét, mint megbízható politikust, nevezte ki az ellenzéki pártokból álló un. koalíciós kormány miniszterelnökévé. A bizalom azonban a király részéről csak látszólagos volt, mert Wekerlét szűkebb környezetében „nagy hazugnak" titulálta. Való igaz, Wekerle hírhedt tulajdonsága volt az igérgetés. Ez jószívűségéből fakadt. Amikor igért, abban a hitben tette, hogy valóban segíteni tud. Később kiderült, hogy a kérés teljesíthetetlen. Wekerle 1906. áprilisától 1910. január 17-ig volt a koalíciós kormány elnöke. Az hogy ez a kormány ennyi ideig fentmaradt, csak Wekerle emberekkel való bánnitudásának volt köszönhető...

A kormányzással járó gondok mellett sem feledkezett a kislakás építésekről. Ezek, a munkások és kisemberek lakáshoz juttatását célozták. Az ily módon épített lakótelepeket több helyen ma is Wekerle-telepnek nevezik.

Mégegyszer szükség volt a tapasztalt politikusra, éspedig akkor, amikor az első világháború befejezéséhez közeledett. 1917 augusztus 20-tól 1918 október 28-ig tartó harmadik miniszterelnöksége idején hiába próbálta megakadályozni, minden erejét latba vetve, a monarchia felbomlását, ez nem sikerült. Nagy kérdés, hogy ez kinek sikerülhetett volna?

Wekerle Sándor 1921. augusztus 26-án hunyt el. Az új pénzrendszer, amelyet ő hívott életre, öt évvel élte túl megalkotóját. A háború alatt és után a korona inflálódott, teljesen elértéktelenedett. Az 1925. évi XXXV. tc. alapján, új pénzt hoztak forgalomba, a pengőt. A korona az új Cseszlovák köztársaságban azonban fizetőeszköz maradt...**Dr. Gyimesi Dömötör**

MEZŐFÖLD (1.)

A Fejér Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat 1992 nyarán a korábban országszerte használt barna egyenzacskóknál esztétikusabb csomagolásban *mezőségi* finomlisztet, réteslisztet és búzadarát hozott forgalomba. Néhány hónap múlva *mezőföldi* márkanévvel jelentek meg az üzletekben ugyenezek a termékek. Nyilvánvaló, hogy a székesfehérvári malom nem az Erdélyi-medence középső részét képező nagytájon, a *Mezőségen,* hanem a kelet-dunántúli *Mezőföldön* termett búzát őrli, s termékeit is az utóbbiról akarta elnevezni. Az új márkanév körüli bizonytalanság azt jelzi, hogy a Mezőföld, ez az újkeletű tájnév még napjainkban sem ment át teljesen a közhasználatba. Mezőfalván évek óta hibásan *Mezőség Takarékszövetkezet*nek nevezik azt a pénzintézetet, amely a Mezőföld délkeleti részének hat községében tart fenn kirendeltséget. Már az 1930-as években Fejér megyében járó néprajzkutatók megállapították, hogy a Mezőföld tájnevet nem ismeri, nem használja a nép. Népnyelvi használatának hiánya a tájnév fiatal korára utal. Mezőföld tájnevünk igen későn, egy 1708-ban keletkezett iratban bukkan fel először. Területén ma négy *Mező-* előtagú helységnév található, amelyek szintén újkoriak. Enying XIX. század első harmadában bekövetkezett felemelkedését megelőzően mezővárosi-uradalmi központja *Mezőkomárom* volt, amely ezen a néven csak 1676-ban tűnt fel az iratokban, a török kor előtti *Sárkomárom* elnevezése a sió-parti fekvésére utalt.

Mezőszentgyörgy nevében is a *Mező-* előtag csak 1647-ben jelent meg, a török hódítást megelőzően templomának védőszentjéről egyszerüen Szentgyörgynek nevezték.

Mezőszilas 1942 előtt *Szilasbalhás* volt, ekkor állították vissza a csúfolkodásra alkalmat adó Szilasbalhás helyett a már 1564-ben is feltűnt, majd négy évszázadon keresztül nem használt Mezőszilas névalakot. *Mezőfalva* a török előtt a hantosszéki kunok által megült *Ujszállás* volt, ahova József főherceg, nádorunk tanácsára a tulajdonos ciszterci rend 1811-ben telepített lakosokat, akiről az így kialakuló falu a Hercegfalva nevet kapta. A reakciósnak tartott *Herceg-* előtagot 1951-ben a Mezőföldre utaló *Mező-*vel cserélték föl. E négy település nevében a *Mező-* előtag kései megjelenése is a Mezőföld tájnév fiatal korát jelzi.

Bél Mátyás a XVIII. század első felében összeállítatott latin nyelvű országleírásában azt írta, hogy a Sárvíz „szétterül azon a sík mezőségen, amelyet a magyarok Mezőföldnek neveznek." Nem csupán a táj nevét, hanem az itt alkalmazott földművelési rendszert is leírta 1788-ban Kováts János Veszprém város jegyzője: a veszprémi szántóföldek „mivel minden 2dik Esztendőben szükség képpen vettettek, nem pedig úgy, mint a Mezző-Földön, akik is már jó darabig jártt Szántó földjeiket majd 10,15, 20 Esztendőkig is meg nyugoztallyák, s a földnek bővségére nézve ismét uj darabot fognak föll." Vályi András 1796-ban megjelent országleírása lényegében Bél Mátyás megállapítását ismétli: a Sárvíz „lefolyásán pedig Székes Fejérvár alá, sáros és iszaposabb vizzé változik, s onnan az úgy nevezett Mező földön, bizonytalan partok nélkül folyt, míg tsatornája, vagy folyásának árka nem készíttetett." Veszprém vármegye 1813. évi árszabályozásában azt olvashatjuk, hogy a Mezőföld „Kenesén túl az Akarattyától Fehérvárnak B. Fő Kajáron által vezető útnál (B. Fő Kajár is már belé számláltaván) kezdődik." Oláh János a Tudományos Gyűjteményben 1834-ben közölt Balaton melléki tudósításából megtudjuk, hogy a mezőföldi vagy somogyi út „Litér mellett megy el, és jó karban tartatik, mivel minden Tsötörtöki, és pénteki napokon, kivévén az ünnepieket, a Veszprémbe gabonát vivő szekereknek fő útjok." A *Magyar Gazda* Mezőföldi névaláírású enyingi tudósítója 1846-ban a rossz termésről panaszkodott: „Itt Veszprém megyének ugynevezett mezőföldén, honnét más években a veszprémi piacz egyik termésétől a másikig gabonával szokott; hol Soprony, Vas és Győrnek nagy része tavaszi, s nyári gabonáját, élelmét vásárlani szokta! Mezőföldön, mellynek már nezetei is nagyobb mezőkre, terjedelmesebb mezei munkára, s ebből szivárgó egyedüli bevételre mutat, s hol csakugyan minden erő, tehetség és ipar, alig ismerve kereskedést, kézművességet, művészetet, a szántás-vetésre s mezei munkára fordítatik. Itt legalább az ismert hg. Batthyáni-féle enyingi uradalom egész területében bizonyosan,de alapos hírek szerint, a szomszéd uradalmakban is buza, rozs egyaránt, a magján kivül alig ád egy szemet!" A Mezőföld tájnév a múlt században még elsősorban a régi Veszprém megye enyingi járását (Mezőszentgyörgy, Mezőkomárom környékét) és csak igen halványan Fejér megye kisebbik, a Sárvíztől nyugatra eső felét jelölte. Galgóczi Károly 1855-ös mezőgazdasági statisztikájában „Veszprém nem mezőföldi részét" említette. Vas Gereben 1856-ban kiadott *Nagy idők, nagy emberek* című korrajzában ezt olvashatjuk: „Én már csak édesapám emlékezetével érek el ezen időig, midőn a dunántúli Mezőföldön néhány száz ház csak egymásnak oldalt, szemközt és hátat fordítva egészíté ki azt a falut, amelyet most Enying mezővárosának ismer az utazó, megbámulván azt a gyönyörű gazdaságot, mely körülveszi, s a jó módnak olyan fészkévé lőn, mintha az isten-áldásának itt volna meg édes szülőföldje, s innét terülne el azon síkon, mely egész Dunáig s a baranyai hegyekig nyujtózkodik." E sorokból is az derül ki, hogy Enying „a dunántúli Mezőföldön" található, „a Dunáig és a baranyai hegyekig" elnyúló területnek viszont nincs neve, egyszerűen sík. A *Vasárnapi Ujság* 1862, évi kötetében a Vidéki közlemények — rovatban jelent meg a következő tudósítás: „Csajágh (Veszprém — Mezőföld) aug. 5. *(Pusztító tűzvész.)* Csajághot, a Mezőföldnek ezen egyik népesebb, s a benn az előtt három évvel végbezment tagosítás óta, az anyagi jólétben észrevehetően előhaladt községet f.é. júl 3-án oly csapás érte, mely azt jelenleg porba sújtotta..." Somogyi Károly csőszi jegyző 1864-ben így tájékoztatta a földrajzi neveket gyűjtő Pesty Frigyest: „Nevezteték ezen tájék még, hogy a község fekszik, több községgel együtt Mezőföldnek, leginkább egyházi elnevezés szerint, hol is ezen a néven említtetik, hihetőleg azért, mivel síkságon, a Sárrét mentében fekszik." Három helyen is használta a Mezőföld tájnevet Babay Kálmán (1862-1933) mezőkomáromi, később balatonkenesei refromátus lelkész-író 1892-ben megjelent *Balaton-melléki történetek* című könyvében. Egyik elbeszélésében Csuri Péter halász Balatonkeneséről Balatonberénybe megy át a jégen, amikor „a gamászai partokon feltűnik a Fok felöl jövő vegyesvonat repkedő füstszalagja, a zugohás idáig már nem hallatszik, elviszi a szél arra, mezőföld felé." A másik történetet így kezdte: „Ha utad a Balaton partján Aligától kezdve Kenese felé visz, ott hol a szőke víznek első loccsanása éri Mezőföld partját, a magas Csittény dombon látod Akaratytya pusztát, melynek helyén az időkben Csittény vezérnek, Koppány hadnagyának vára állott." Harmadik történetéből megtudjuk, hogy a baranyai, bácskai disznókereskedők „Kanizsától fel, a Mezőföldön keresztül Veszprémig, majd onnét Győrön, Sopronon át Bécsnek" hajtották a hízókat. A Mezőföld tájnév ritka használatát, a vele kapcsolatos bizonytalanságot az is jelzi, hogy Babay, a Mezőföld lakója, papja és írója mindhárom idézett helyen különböző helyesírással írta le. Ugyancsak Babay 1896-ban megjelent *Leány-pásztorok* című tárcájában megemlítette, hogy Mezőföld gyöngye, legnépesebb községe, Enying. (Folytatjuk)

Lukács László
néprajzkutató

PHILIPS

Philips Video Magyarország Kft.

2 műszakos betanított munkára
felvesz

18–30 év közötti női munkaerőket
18–20 000 Ft/hó/bruttó kereseti lehetőséggel.
azonnali felvétel.
Jelentkezni lehet:
PHILIPS VIDEO MAGYAROSZÁG KFT.
Személyzeti Osztály
Székesfehérvár, Berényi u.
(Videoton IV–es porta)
Telefon: (22) 329–153; 329–152

37542

Munkácsy Mihály. Festőművész

Csontváry Kosztka Tivadar műveiből 1930-as kiállításokat az Ernst Múzeumban egy nagy hagyatéki gyűjteményes kiállítást rendeztek. Városy János írta akkor, hogy Csinyei és Munkácsy mellett a legnagyobb magyar festő Csontváry, akit európai jelentőségű művész.

Gondolatjel.

1980. X. 12. /Kossuth 14.05 | Sz. Sué/.

MUNKÁCSY Mihály

Feltűnő Krisztus (o., papír vásznon (s.c.!))
(47 × 120 cm) c. képe 8,5 m Ft-ért
kelt el 2000. május 19-20-án a
Kieselbach Galéria árverésén.

BÁV, Kieselbach: Két árverés 3 napja
Népszabadság, 2000. 05. 22. 15. o.

Debrecenben marad-e Munkácsy Mihály trilógiája?

Renan: „Ez az én Krisztusom...”

■ P. Szabó Ernő

Majd tíz évvel ezelőtt, amikor *Munkácsy Mihály* festménye, a Golgota az Egyesült Államokból Magyarországra érkezett, megkezdődött restaurálása, majd először a Magyar Nemzeti Múzeumban, azt követően pedig a debreceni Déri Múzeumban a vételár előteremtéséből országos, illetve helyi intézmények milyen részt vállaljanak.

Miközben pedig a színfalak mögött folynak az egyeztetések, a művek újra a figyelem középpontjába kerülnek, amit egyébként a művész halálának említett centenáriuma is indokolna. S persze más, a Munkácsy-életművel bizonyos szempontból csak közvetett összefüggésben lévő jelenségek. Például az a világszerte érzékelhető lassú szemléletváltozás, amely a művészet történetében nem a szakadatlan előrehaladást, új és új eszközök alkalmazását tekinti egyedüli értéknek, hanem a megőrzés, a tradíció felé tekintés pozícióját is. Például az a tény, hogy a száz-százhúsz évvel ezelőtti helyzethez hasonlóan ma is olyan világméretekben jelentkező problémák között élünk, amelyek megoldásához nem nélkülözhetjük a művészet válaszait. Vagy egyszerűen az a tény, hogy a művészet legújabb törekvései között újra erősödnek a figurális, ezen belül is a középpontba az emberi alakot helyező törekvések, s e törekvések képviselői természetes módon fordulnak a nagy elődök munkássága felé.

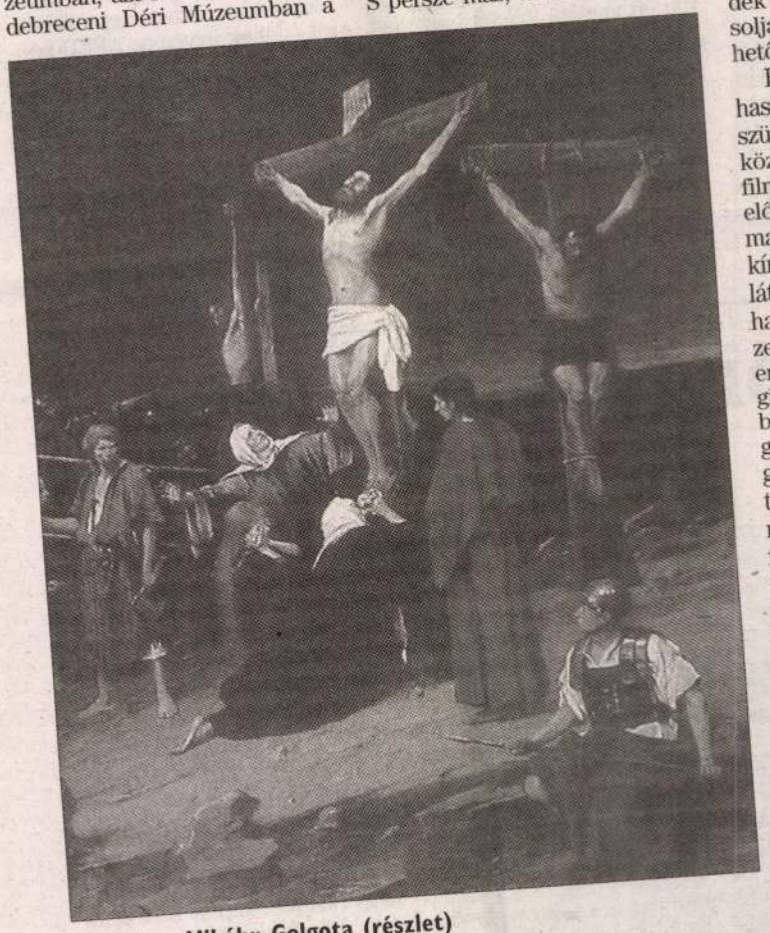

Munkácsy Mihály: Golgota (részlet)

másik két nagy bibliai témájú kép, a Krisztus Pilátus előtt és az Ecce Homo társaságában bemutatták, úgy tűnt, véglegesen egymás mellé kerül a trilógia három darabja. „Ezzel – írta *Sz. Kürti Katalin* művészettörténész, az életmű, azon belül is a bibliai témájú képek sorsának egyik legjobb ismerője – közelebb jutunk ahhoz a tervhez, amelyet már *Ipolyi Arnold* és *Haynal Lajos* is felvetett 1884-ben, hogy ti. itthon tartsa a Krisztus-képeket, és újabb egyházművészeti alkotásokra ösztönözze Munkácsyt.”

A festő születése százötvenedik évfordulójára készülődtek akkoriban, s valóban, 1994. február 20-án az ország jó néhány városában koszorúzással, kiállításokkal emlékeztek meg a művész születéséről. Az azóta eltelt években a debreceni gyűjtemény híres műegyüttese látogatók százezreit vonzotta, felidézve a művek egykori, születésük idején keltett sikerét. Ebben az évben viszont, Munkácsy halálának századik évfordulóján (1900. május 1.) arról érkeznek híradások, hogy a tartós letétként hazaérkezett kép talán mégiscsak visszahajózik az Újvilágba. Mármint abban az esetben, ha a letétből nem lesz tulajdon, azaz a magyar állam vagy valamely intézménye meg nem vásárolja azt tulajdonosaitól. A vásárlásra nyilvánvalóan előbb-utóbb sor kerül, bár egyelőre nem született döntés arról, hogy

Ebből a szempontból is sok hasonlóság van a művek megszületésének korszaka és a jelen között, hiszen az az időszak a film megszületésének közvetlen előzménye volt, amikor hatalmas körképek, panoptikumok kínálták azt az elementáris erejű látványt a tömegnek, amelyet hamarosan a filmvásznon fedezett fel a művészet és az utca embere. Munkácsy Mihály trilógiája, amint a művek diadalútja bizonyította, a nagy látványosságok, világkiállítási kulisszák világában azok közé a művek közé tartozott, amelyek kortársak millióinak figyelmét keltették fel. Nem kis részben azért, mert éppen annyira megragadó volt a művekben megnyilvánuló szemléletmód újszerűsége, mint az előadásmód dinamikája.

A festő elsősorban *Ernst Renan* 1863-ban megjelent Jézus élete című regénye hatására jutott el Jézus egyszerű emberként, a galileai ács fiaként való felfogásához. Maga Renan is úgy vélte, amikor még a festő műtermében látta a Krisztus Pilátus előtt című festményt, hogy „Ez az én Krisztusom, én éppen így fogtam fel mint filozófust, mint embert”. Ami pedig az előadásmódot, s egyáltalán a nagyméretű, bibliai tárgyú festmények együttesét illeti, Munkácsyra döntő módon hatott *Tintoretto* sorozata, amelyet 1874-ben látott a velencei Scuola di San Roccóban. Hogy a nagy élményekből végül is művek születtek abban az időszakban, amikor a festő egyre fáradtabb, egyre betegesebb lett, nem kis részben annak köszönhető, hogy az 1870-es évek végén éppen egy nagy művelődéstörténeti kompozícióval, a Miltonnal ért el nagy sikert. A bibliai témájú képekben „a nagy dobás” lehetőségét látta párizsi műkereskedő-menedzsere, *Karl Sedelmayer* is, aki nem is csalódott számításaiban, a művek bemutatói az Ó- és Újvilág városaiban, a reprodukciók árusítása hatalmas összegekkel gazdagította a festő és a műkereskedő pénztárcáját.

A sorozat első darabjaként a Krisztus Pilátus előtt született meg 1881-ben. Három évvel később festette Munkácsy a Golgotát, míg a sorozat középső darabja, a Ecce Homo több mint tíz évvel később, 1896-ban készült el. Addigra a két első mű bejárta a világot, a Krisztus Pilátus előtt című képet mintegy kétmillióan látták, egymillió rézkarcot vásároltak belőle, körülbelül ennyi nézője volt a Golgotának is. Főként Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban volt kirobbanó a siker, a termek, ahol elhelyezték a képeket, templomi hangulatot árasztottak, s többnyire lelkészek értelmezték-magyarázták a művek mondanivalóját. Manchesterben, az anglikán egyház fellegvárában például, ahol 1883-ban kétszázezren látták a Krisztus Pilátus előttet, a prédikátor úgy vélte: „Ez a dogma nélküli kereszténység egyik áldása, amely azt tanítja, hogy az Isten sokféle úton-módon és időben szól hozzánk...”

A puritán holland ősöktől származó philadelphiai milliomos, *John Wanemaker* a „szenvedő, fáradt, szomorú embert” látta meg a trilógia első két képének hősében, ezért is vásárolta meg őket százhúsz-, illetve százezer dollárért. Annyira ragaszkodott hozzájuk, hogy amikor vidéki házában tűz ütött ki, telefonon azt az utasítást adta, hogy a vakrámából kivágva elsőként e két vásznat mentsék. Restaurálásuk után, 1911-től a Wanemaker áruház különtermében helyezték el a képeket, de a következő évtizedekben minden húsvéti időszakban a nagy átriumba vitték át, hogy a közönség legszélesebb rétegei láthassák őket. A harmadik vásznat, az Ecce Homót viszont – amelyet elkészülte után Európában szintén nagy sikerrel mutattak be – Wanemaker nem vásárolta meg, így a kép visszatért Európába. Arra viszont hajlandó lett volna az amerikai milliomos, hogy a tulajdonában lévő két festményt átadja, ha a magyar állam kéri. Ebben az esetben már majd kilencven éve magyar földön kerülhetett volna egymás mellé a három hatalmas vászon.

Az első világháború és a gazdasági nehézségek miatt akkor nem valósulhatott volna meg a terv. Az Ecce Homót 1916-ban *Déri Frigyes* vásárolta meg, majd számos más műtárgy társaságában Debrecen városának adományozta. Még az ő életében elkészültek a később róla elnevezett múzeum tervei, az ő szándékának megfelelően az Ecce Homo és Munkácsy Mihály más festményei számára külön termet terveztek. Ide érkezett azután a két másik festmény, miután 1988-ban az örökösök eladták a Wanemaker áruházat, s a Sotheby's-nél 60 ezer, illetve 47 500 dollárért elárvereztették a képeket. A Krisztus Pilátus előtt *Joseph Tanenbaum* örökös letétjeként érkezett Debrecenbe 1995-ben, a Golgotát a New York-i galériatulajdonos, *Bereczki Csaba Gyula* (*Julian Beck*) és felesége, *Pamela Beck* tartós letétként küldte át 1991-ben Európába. Hogy újra visszatér-e a kép az Újvilágba, vagy végleg a Déri Múzeumban marad a trilógia három darabja, remélhetőleg hamarosan kiderül. Az azonban már régen kiderült, hogy a három mű együtt reprezentálhatja méltóképpen a Munkácsy festészetében megjelenő értékeket.

Olajos ügyek az adónyomozók előtt

■ Munkatársunktól

Amint az ismeretes, az APEH Bűnügyi Igazgatóság Békés Megyei Nyomozó Hivatalának munkatársai – a rendőrségi kommandósok közreműködésével – május végén őrizetbe vettek két gyulai vállalkozót, D. Pétert és M. Jánost, akiket különösen nagy értékre elkövetett adócsalással gyanúsítanak. Lapunk értesülései szerint a békési adónyomozók három „olajos" cég (Trans Fix Kft., Trans Onyx Kft., Goldív Trans Kft.) kapcsán vizsgálódnak. Úgy tudjuk, a három cég 1996 és 1999 között több mint egymilliárd forint adót csalt. D. Péter az 1996 tavaszán közlekedési balesetben meghalt, az olajügyekkel kapcsolatba hozott *Molnár László* eleki vállalkozó helyére lépett a Trans Fix Kft.-be, majd másodmagával megalapította a Trans Onyx Kft.-t, még később pedig létrehozta a Goldív Trans Kft.-t. (A Trans Onyx Kft. tevékenységére több hatóság is fölfigyelt, azonban D. Péter még a hatóságok vizsgálatának befejezése előtt eladta vállalkozását két román állampolgárnak.) D. Péter vállalkozásai 1996 és 1999 között csaknem 11 millió liter azonosíthatatlan és igazolatlan eredetű gázolajat hoztak forgalomba, és értékesítettek mindenekelőtt a Körös Volán Rt., illetve az Eleki Haladás Szövetkezet részére, amely után D. Péter cégei nem fizettek adót. D. Péter egyik cége sem vámkezeltetett import gázolajat, egyetlen magyarországi gázolaj-forgalmazótól sem vásárolt gázolajat. (Értesüléseink szerint a gázolaj Szlovákiából érkezett). A Békéscsabai Városi Bíróság meghosszabbította a két gyanúsított előzetes letartóztatását.

◆

Belátható időn belül aligha göngyölíthető fel a Napi Magyarország által tavaly ősszel kirobbantott olajügy, miközben a hatóságok átlagemberek számára gyakran érthetetlen ítéletei borzolják az emberek kedélyeit. Mindennapos: a rendőrség vagy az APEH speciális kommandója őrizetbe veszi a gyanúsítottakat, majd a bizonyítékok alapján kezdeményezi előzetes letartóztatásukat. Ma már nem is meglepő: a bíróság elutasítja a kezdeményezést. Az indoklás szerint az előzetes letartóztatás feltételei közül – szökés, összebeszélés, bizonyítékok eltüntetésének lehetősége, illetve bűnismétlés – egyik sem „áll meg". Tehát: vagy a bűnüldözők végzik rosszul munkájukat, vagy az ügyészségek, bíróságok hoznak az egyszerű ember számára értelmezhetetlen döntést. Néhány példa, szándékosan nem csak az olajügyek palettájáról: a bíróság elutasítja annak a vállalkozónak az előzetes letartóztatását, akinek ügyén az APEH bűnügyesei több mint fél évet „dolgoztak". Szabadlábra helyezi a bíróság azt a férfit, akit pedofíliával gyanúsítanak, és őrizetbe vétele után be is vallja tetteit. Ugyancsak nem kell tartania három napnál több fogdaélettől annak a gépkocsivezetőnek, aki halálra gázol egy gyalogost, majd megállás nélkül továbbhajt.

Újabb halál a körgyűrűn

A kigyulladt Trabant utasai a felismerhetetlenségig összeégtek

Fotó: MTI–Mihádák Zoltán

■ MTI

Két ember meghalt tegnap reggel az M0-s körgyűrűn, amikor az M5-ös autópálya és az 50-es főút közötti szakaszon egy Trabant a Csepel-sziget felé haladva eddig ismeretlen okból áttért a menetiránnyal szembeni sávba, s ott egy kamionnal karambolozott. A Trabant és a kamion vezetőfülkéje kigyulladt. A személyautó két utasa bennégett. A kamion sofőrje idejében kiugrott a járműből, így sértetlenül megmenekült.

Az M0-s autóutat a rendőrség az érintett szakaszon mindkét irányban délelőtt 10 óráig lezárta. Az áldozatokat tegnap délután azonosították, miután a közreadott rendszám alapján jelentkezett egy nő a rendőrségen. Elmondta: a Trabantot férjével együtt vásárolta két napja, valószínűleg férje és veje ülhettek benne. A hivatalos azonosítás lehetetlen, hiszen a Trabantban ülő A. József és veje, N. János hamuvá égtek.

Hétfőtől fokozott közúti közlekedési ellenőrzést rendelt el az M0-s autóúton Budapest rendőrfőkapitánya az utóbbi hetekben bekövetkezett balesetek okainak elemzését követően. *Kökényesi Antal* dandártábornok utasította a Budapesti Rendőr-főkapitányság Közlekedésrendészeti Főosztályának vezetőjét, hogy az ellenőrzéshez folyamatosan bocsásson rendelkezésre négy, traffipaxszal felszerelt gépjárművet, és az ellenőrzésre vezényeljen ki húsz rendőrt. A rendőrfőkapitány elvárja az ellenőrzésben részt vevő rendőröktől, hogy következetesen és határozottan lépjenek fel azokkal szemben, akik megsértik a közúti közlekedés szabályait. A fokozott ellenőrzés célja, hogy a szabályosan közlekedő gépjárművezetők személy- és vagyonbiztonsága érdekében kiszűrjék a forgalomból a szabálysértőket.

Alföldi tűzesetek

■ MTI

Több hektár fenyves gyulladt ki Vasad közelében tegnap délután. A Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság tájékoztatása szerint a szélben a tűz gyorsan terjed, ráadásul nagy a szárazság. Házakat egyelőre nem veszélyeztetnek a lángok. Kilenc tűzoltókocsit vezényeltek a helyszínre, amelyek lapzártánkkor még küzdöttek a lángokkal. Tegnap délután tizennégy riasztást kaptak a Pest megyei tűzoltók. Többek között Szigetszentmiklós, Nyáregyháza környékére kellett kivonulniuk. Kigyulladt a fenyves Pilisjászfalu közelében is.

A Csongrád megyei Ruzsa mellett tegnap délután óta lángban áll mintegy húszhektárnyi fenyves. Az esti órákban kapott tájékoztatás szerint az erdő teljes egészében ég, a tűz a fák lombkoronájára is átterjedt. Lapzártánkkor Csongrád és Bács megyéből húsz tűzoltóautóval igyekeztek megfékezni a lángokat.

A csütörtök éjfél körül a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Pusztamonostoron egy terménytárolóban keletkezett tüzet tegnap reggelre eloltották. A magtárban korábban ötvenvagonnyi búza volt, s a terményben csupán füstkár keletkezett. A kétharmad részt megégett tárolóban becslések szerint ötvenmillió forintos kár keletkezett.

Még ég a gázkút

■ Fehér Ibolya

Pusztaszőlősön a nyolcadik napja égő gázfáklya körüli munkák egyre veszélyesebbek. Tegnap délig megtisztították a tűzfészket. Következő lépésként a hangsebességgel feltörő hat-hét gázsugár és a környező tűz mellett szét kell bontani a 2x2x2 méteres aknát, majd kicserélni a

Röviden

ÓVSZERTUTAJ. *Sikeresen partot ért három lett férfi egy észt halászfaluban, miután átszelték a Rigai-öblöt gumióvszerből készített tutajukon. A száz kilométeres út hat napig tartott. Ezalatt az „alapanyag" fele kidurrant, de bajuk nem történt. Az expedíció, amelynek anyagi hátterét egy óvszergyár biztosította, csupán előjáték egy hosszabb vállalkozáshoz. Jövőre ugyanis az egész Balti-tengert akarják átszelni egy már 250 ezer felfújt óvszerből összeeszkábált tutajon. Hiába, a gumi véd az AIDS, a nem kívánt terhesség, a vízbefulladás ellen... Kérdés, melyik esetben okoz nagyobb bajt egy durrdefekt.*

■ Berek

■ **DIÁKOK BOMBARIADÓJA.** Két 13 éves fiú telefonált szerdán a Ferihegyi repülőtérre azzal, hogy bombát helyezett el a párizsi

■ **BANKRABLÁS.** Ismeretlen tettes tegnap késő délután fegyverrel kirabolta az ABN Amro Bank egyik budapesti fiókját az

■ **MENTESÍTŐ** vonatot indít holnap a MÁV Záhonyból Budapestre az előrehozott tanévkezdés miatt. A gyorsvonat Záhonyból 15 óra 30 perckor indul, és Cegléden csatlakozik a Budapestről Szegedre közlekedő gyorsvonathoz.

■ **ROBBANÁS.** Teljesen kiégett Dunakeszin az a családi ház, amelyben tegnap robbanás történt. Személyi sérülés nem történt. A Király utcai házban a tulajdonosok otthon voltak, amikor az épület elülső részében tűz ütött ki. A

…hírszerzés
…w York Timesnak. La-
…tt egy volt haditenge-
…rikai és szovjet, majd
…dekben folyamatosan
…reztek. Mivel a rakéta-
…ik megtorló nukleáris
…z ellenfelek állandóan
…ét. Ezért a tengeralatt-
…lakult ki. A víz alatti
…sítani. Az amerikaiak
Szovjetunió összeom-
…s elég pénze a karban-
…sz tengerészeken már
már alig-alig lehet le-
…ó kutató emlékeztetett
sikerült kiemelniük a
szovjet tengeralattjá-
hajóval hajtották vég-
…kkal hozták fel a CIA

M. G.

…us ellen

…megjelenő számában az
…t is mondta, hogy Né-
…leges felelősség terhe-
…zéshez hasonló ember-
…ha többé ne fordulhas-
…erint mindenekelőtt az
…lágosítani és felelős-
…ítélte meg, hogy Iz-
mindenkor a világ
…os kikötőjének kell
… szívén viseli a né-
…ok alakulását, a két
meg kellene ismer-
ezért kölcsönösen
gymást. Különösen
…tta fontosnak.
…trák belügyminisz-
…ott hangot amiatt,
…n és más EU-tagál-
…jobboldali indítta-
…k száma, s azt ajánt-
tanulmányozzák a
…vényeket.

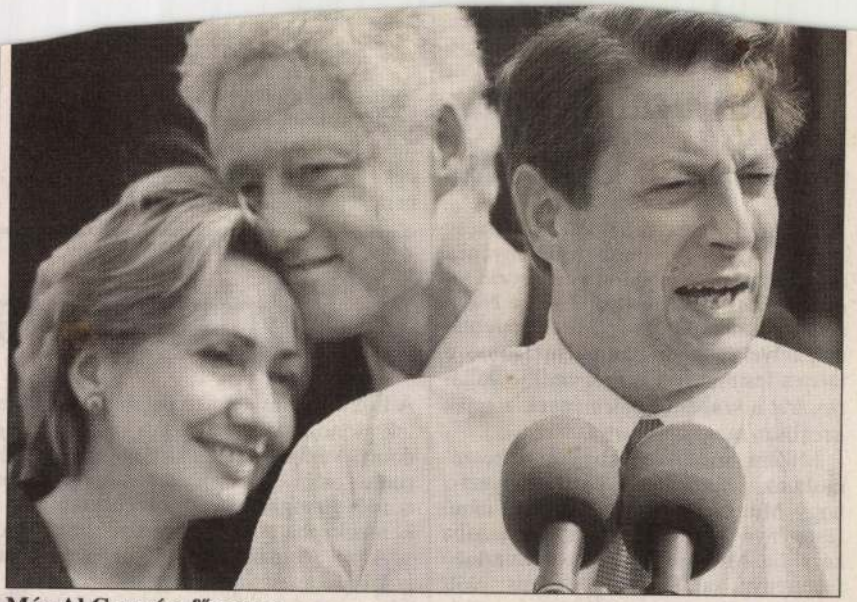

Már Al Gore-é a főszerep

FOTÓ: REUTERS – LARRY DOWNING

Betörtek szerdán egy szőrmeboltba, és tönkretették az árut. Az állati jogokért tüntetők egyik fő célpontja ugyanis a luxusprém. A biciklisták pedig egy fontos kereszteződésben leállították a forgalmat. Több kerékpárutat követeltek Los Angelesben, az autósok városában. A rendőrség először a maga kerékpáros egységével próbálta felszabadítani az utcákat. A konvenció harmadik napjára már százötven tüntetőt tartóztattak le.

Azt, hogy a demokrata konvenció mennyi időt kap a legfontosabb televíziós-hálózatokon, éberen ügyelik a republikánusok: egy perccel se többet! – követelték. Egyelőre azonban a Los Angeles-i rendezvény kap nagyobb figyelmet. Talán, mert itt még több a híresség, mozisztár, talán, mert ennek a konvenciónak a rendezői nagyobb show-t hoztak össze, mint philadelphiai versenytársaik. A legnagyobb médiaidőt természetesen *Clinton* kapta. Nagy sztár távozik vele a politikai porondról.

A szerda *Joseph Lieberman* napja volt. Az első zsidó alelnökjelölt körüli viták egyre hevesebbek. Egy jobboldali internetes magazin szerint máris megszegi az ortodoxia szabályait, és nem böjtölt egy minapi gyásznapon. Egy New York-i fekete hetilap viszont arról cikkezik, hogy a világzsidóság pénzével veszik meg Amerikát. Közben Lieberman a konvenció afrikai-amerikai csoportja előtt megerősítette: támogatja a kisebbségnek járó pozitív diszkriminációt, és a magániskolák támogatása helyett a közoktatás fejlesztését szeretné.

A konvención sokkal több a nő, a fekete, az ázsiai arc, mint a republikánusoknál volt. Több a spanyol akcentus is. A felszólalók közül többen is utaltak arra, hogy ők a melegeket képviselik. „Mi vagyunk az igazi Amerika" – ünneplik a maguk sokféleségét. A demokraták láthatóan egy színesebb Amerikát mutatnak. Több kétkezi munkást, szakszervezeti aktivistát, nőt szerepeltetnek. A himnuszéneklés, a nyitó- és záróima itt is a rendezvény része, de több a dzsessz és kevesebb a hazafias zászlólobogtatás közben. Készülnek a nagy jelölésre. A konvenció végére már Al Gore lesz a sztár.

Washington, 2000. augusztus 16.

Miklós Gábor

Cikkünk Liebermanról a 6. oldalon

A kulturális tárca drágállja a Golgotát

A kulturális tárca támogatja Munkácsy Mihály Golgota című festményének megvásárlását – mondotta *debreceni tudósítónknak* szerdán *Visy Zsolt*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára. Hozzátette: a tárca a festményért kért egymillió dolláros árat a szakértői vélemények alapján irreálisan magasnak tartja.

Miként arról lapunkban már beszámoltunk, szakemberek kezdeményezik, hogy Munkácsy Mihály Golgota című festménye a magyar állam tulajdonába kerüljön. Munkácsy három összetartozó festménye, a Krisztus Pilátus előtt (1881), az Ecce Homo! (1896) és a Golgota (1884) jelenleg a debreceni Déri Múzeumban van kiállítva. A Golgotát amerikai tulajdonosa a magyarországi letéti idő lejárta után el akarja adni, de műértők szerint nem szabad hagyni, hogy a magyar képzőművészet egységet képező alkotásait különválasszák egymástól.

– A tárca, ha a múzeumot fenntartó önkormányzat meg akarja venni a festményt, támogatja a Golgota megvásárlását – jelentette ki Visy Zsolt. A kulturális tárca helyettes államtitkára hozzátette: a vételi akcióban a magánszféra, vagyis az önkéntes adakozók, cégek, magánszemélyek hozzájárulása elengedhetetlen. A minisztérium akkor tud érdemben bekapcsolódni a vásárlás folyamatába, ha tudják már a megyei önkormányzat hozzájárulásának és az önkéntes adakozók felajánlásainak pontos összegét.

Kácsor Zsolt

9 770133 175043 00192

MUNKATÁRSAINKTÓL

A fővárosban tegnapra 19 ezer alá csökkent a tőkeemeléssel adós cégek száma, ám így is a korábban erre kötelezett mintegy 40 ezer vállalkozás csaknem fele nem tett eleget az előírásnak. Csongrád Somogyban rint az 1800 érintett c 53 százaléka tett elege zettségének. *Torma Á* bíróság vezetője tudós ta: az összes kft.-t és

Brit igen az embe

A brit kormány tegnap bejelentette, engedélyezi emberi sejtek klónozását gyógyászati célokat szolgáló kutatásokra. A döntés várhatóan megosztja a brit közvéleményt. Sokak szerint ez az első lépés a „műemberek" létrehozásának útján. A döntés támogatói viszont azzal érvelnek: hamarosan mindenki megkaphatja a számára szükséges létfontosságú szervet.

A brit kormány tegnapi voksolása nyomán – a kormánytagok lelkiismeretük szerint szavaztak –, a tudósok kivehetnek 14 napnál fiatalabb emberi embriókból csírasejteket. Ezek a sejtek ugyanis még bármilyen emberi szövetté fejlődhetnek. Így, ha egy új vesére van szükség, génsebészeti eljárással elkülöníthető a veséért felelős sejtcsoport, amelyből mesterségesen egy természetes vesét növeszthetnek. Ezen felül eddig gyógyíthatatlan betegségek – Parkinson-kór, Alzheimer-kór – kezelésének kutatására is hasznosítható a módszer, de szaporodási célra továbbra sem engedik az emberi sejtek klónozását.

A klónozás lényege, hogy a petesejt eltávolított magja helyébe valamelyik másik emberi sejt magját ültetik, és megindítják a petesejt fejlődését. Vallási és „életpárti" csoportok viszont úgy látják, a tudósok végül is „műembereket" gyártanak majd. A brit egészségügyi kormányzat szerint ez kizárható, mert a kutatási engedélyek bármilyen kihágás esetén azonnal visszavonhatók. Az új szabályozás általánosságban megtiltja a klónozás útján előállított emberi embrió beültetését az anyaméhbe.

Az üggyel kapcsolatban *Vizi E. Szilveszter,* az MTA alelnöke lapunknak elmondta: a döntés mindenképpen nagy áttörés, hiszen az EU-országok többségében, de hazánkban sem engedélyezik az efféle kísérleteket. A kutató a londoni döntéssel egyenértékű lépésnek nevezte azt az amerikai bejelentést, hogy csontvelőőssejtek felhasználásával próbálnak gerincvelő-sérülés miatt bekövetkezett bénulást gyógyítani. Vizi kijelentette: a tudományos eredmények a lehetőségek sokaságát teremtik meg, a jogalkotás feladata, hogy a tudomány eredményeinek erkölcsileg, etikailag helytelen, a társadalom számára veszélyes felhasználását korlátozza. Tehát nem a kutatást, hanem a felhasználást kell szabályozni.

Ö. Z.

Olajos ügyek az adónyomozók előtt

■ Munkatársunktól

Amint az ismeretes, az APEH Bűnügyi Igazgatóság Békés Megyei Nyomozó Hivatalának munkatársai – a rendőrségi kommandósok közreműködésével – május végén őrizetbe vettek két gyulai vállalkozót, D. Pétert és M. Jánost, akiket különösen nagy értékre elkövetett adócsalással gyanúsítanak. Lapunk értesülései szerint a békési adónyomozók három „olajos" cég (Trans Fix Kft., Trans Onyx Kft., Goldív Trans Kft.) kapcsán vizsgálódnak. Úgy tudjuk, a három cég 1996 és 1999 között több mint egymilliárd forint adót csalt. D. Péter az 1996 tavaszán közlekedési balesetben meghalt, az olajügyekkel kapcsolatba hozott *Molnár László* eleki vállalkozó helyére lépett a Trans Fix Kft.-be, majd másodmagával megalapította a Trans Onyx Kft.-t, még később pedig létrehozta a Goldív Trans Kft.-t. (A Trans Onyx Kft. tevékenységére több hatóság is fölfigyelt, azonban D. Péter még a hatóságok vizsgálatának befejezése előtt eladta vállalkozását két román állampolgárnak.) D. Péter vállalkozásai 1996 és 1999 között csaknem 11 millió liter azonosíthatatlan és igazolatlan eredetű gázolajat hozott forgalomba, és értékesített mindenekelőtt a Körös Volán Rt., illetve az Eleki Haladás Szövetkezet részére, amely után D. Péter cégei nem fizettek adót. D. Péter egyik cége sem vámkezeltetett import gázolajat, egyetlen magyarországi gázolaj-forgalmazótól sem vásárolt gázolajat. (Értesüléseink szerint a gázolaj Szlovákiából érkezett). A Békéscsabai Városi Bíróság meghosszabbította a két gyanúsított előzetes letartóztatását.

◆

Belátható időn belül aligha göngyölíthető fel a Napi Magyarország által tavaly ősszel kirobbantott olajügy, miközben a hatóságok átlagemberek számára gyakran érthetetlen ítéletei borzolják az emberek kedélyeit. Mindennapos: a rendőrség vagy az APEH speciális kommandója őrizetbe veszi a gyanúsítottakat, majd a bizonyítékok alapján kezdeményezi előzetes letartóztatásukat. Ma már nem is meglepő: a bíróság elutasítja a kezdeményezést. Az indoklás szerint az előzetes letartóztatás feltételei közül – szökés, összebeszélés, bizonyítékok eltüntetésének lehetősége, illetve bűnismétlés – egyik sem „áll meg". Tehát: vagy a bűnüldözők végzik rosszul munkájukat, vagy az ügyészségek, bíróságok hoznak az egyszerű ember számára értelmezhetetlen döntést. Néhány példa, szándékosan nem csak az olajügyek palettájáról: a bíróság elutasítja annak a vállalkozónak az előzetes letartóztatását, akinek ügyén az APEH bűnügyesei több mint fél évet „dolgoztak". Szabadlábra helyezi a bíróság azt a férfit, akit pedofíliával gyanúsítanak, és őrizetbe vétele után be is vallja tetteit. Ugyancsak nem kell tartania három napnál több fogdaélettől annak a gépkocsivezetőnek, aki halálra gázol egy gyalogost, majd megállás nélkül továbbhajt.

Újabb halál a körgyűrűn

A kigyulladt Trabant utasai a felismerhetetlenségig összeégtek — Fotó: MTI–Mihádák Zoltán

■ MTI

Két ember meghalt tegnap reggel az M0-s körgyűrűn, amikor az M5-ös autópálya és az 50-es főút közötti szakaszon egy Trabant a Csepel-sziget felé haladva eddig ismeretlen okból áttért a menetiránnyal szembeni sávba, s ott egy kamionnal karambolozott. A Trabant és a kamion vezetőfülkéje kigyulladt. A személyautó két utasa bennégett. A kamion sofőrje idejében kiugrott a járműből, így sértetlenül megmenekült.

Az M0-s autóutat a rendőrség az érintett szakaszon mindkét irányban délelőtt 10 óráig lezárta. Az áldozatokat tegnap délután azonosították, miután a közreadott rendszám alapján jelentkezett egy nő a rendőrségen. Elmondta: a Trabantot férjével együtt vásárolta két napja, valószínűleg férje és veje ülhettek benne. A hivatalos azonosítás lehetetlen, hiszen a Trabantban ülő A. József és veje, N. János hamuvá égtek.

Hétfőtől fokozott közúti közlekedési ellenőrzést rendelt el az M0-s autóúton Budapest rendőrfőkapitánya az utóbbi hetekben bekövetkezett balesetek okainak elemzését követően. *Kökényesi Antal* dandártábornok utasította a Budapesti Rendőr-főkapitányság Közlekedésrendészeti Főosztályának vezetőjét, hogy az ellenőrzéshez folyamatosan bocsásson rendelkezésre négy, traffipaxszal felszerelt gépjárművet, és az ellenőrzésre vezényeljen ki húsz rendőrt. A rendőrfőkapitány elvárja az ellenőrzésben részt vevő rendőröktől, hogy következetesen és határozottan lépjenek fel azokkal szemben, akik megsértik a közúti közlekedés szabályait. A fokozott ellenőrzés célja, hogy a szabályosan közlekedő gépjárművezetők személy- és vagyonbiztonsága érdekében kiszűrjék a forgalomból a szabálysértőket.

Alföldi tűzesetek

■ MTI

Több hektár fenyves gyulladt ki Vasad közelében tegnap délután. A Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság tájékoztatása szerint a szélben a tűz gyorsan terjed, ráadásul nagy a szárazság. Házakat egyelőre nem veszélyeztetnek a lángok. Kilenc tűzoltókocsit vezényeltek a helyszínre, amelyek lapzártánkkor még küzdöttek a lángokkal. Tegnap délután tizennégy riasztást kaptak a Pest megyei tűzoltók. Többek között Szigetszentmiklós, Nyáregyháza környékére kellett kivonulniuk. Kigyulladt a fenyves Pilisjászfalu közelében is.

A Csongrád megyei Ruzsa mellett tegnap délután óta lángban áll mintegy húszhektárnyi fenyves. Az esti órákban kapott tájékoztatás szerint az erdő teljes egészében ég, a tűz a fák lombkoronájára is átterjedt. Lapzártánkkor Csongrád és Bács megyéből húsz tűzoltóautóval igyekeztek megfékezni a lángokat.

A csütörtök éjfél körül a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Pusztamonostoron egy terménytárolóban keletkezett tüzet tegnap reggelre eloltották. A magtárban korábban ötvenvagonnyi búza volt, s a terményben csupán füstkár keletkezett. A kétharmad részt megégett tárolóban becslések szerint ötvenmillió forintos kár keletkezett.

Még ég a gázkút

■ Fehér Ibolya

Pusztaszőlősön a nyolcadik napja égő gázfáklya körüli munkák egyre veszélyesebbek. Tegnap délig megtisztították a tűzfészket. Következő lépésként a hangsebességgel feltörő hat-hét gázsugár és a környező tűz mellett szét kell bontani a 2x2x2

Röviden

ÓVSZERTUTAJ. *Sikeresen partot ért három lett férfi egy észt halászfaluban, miután átszelték a Rigai-öblöt gumióvszerből készített tutajukon. A száz kilométeres út hat napig tartott. Ezalatt az „alapanyag" fele kidurrant, de bajuk nem történt. Az expedíció, amelynek anyagi hátterét egy óvszergyár biztosította, csupán előjáték egy hosszabb vállalkozáshoz. Jövőre ugyanis az egész Balti-tengert akarják átszelni egy már 250 ezer felfújt óvszerből összeeszkábált tutajon. Hiába, a gumi véd az AIDS, a nem kívánt terhesség, a vízbefulladás ellen... Kérdés, melyik esetben okoz nagyobb bajt egy durrdefekt.*

■ Berek

■ **DIÁKOK BOMBARIADÓJA.** Két 13 éves fiú telefonált szerdán a Ferihegyi repülőtérre azzal,

■ **BANKRABLÁS.** Ismeretlen tettes tegnap késő délután fegyverrel kirabolta az ABN Amro

■ **MENTESÍTŐ** vonatot indít holnap a MÁV Záhonyból Budapestre az előrehozott tanévkezdés miatt. A gyorsvonat Záhonyból 15 óra 30 perckor indul, és Cegléden csatlakozik a Budapestről Szegedre közlekedő gyorsvonathoz.

■ **ROBBANÁS.** Teljesen kiégett Dunakeszin az a családi ház, amelyben tegnap robbanás történt. Személyi sérülés nem történt. A Király utcai házban a tulajdonosok otthon voltak, amikor az épü-

Magyar Nemzet

2000. augusztus 26., szombat

Kultúra

Debrecenben marad-e Munkácsy Mihály trilógiája?

Renan: „Ez az én Krisztusom...”

■ P. Szabó Ernő

Majd tíz évvel ezelőtt, amikor *Munkácsy Mihály* festménye, a Golgota az Egyesült Államokból Magyarországra érkezett, megkezdődött restaurálása, majd először a Magyar Nemzeti Múzeumban, azt követően pedig a debreceni Déri Múzeumban a

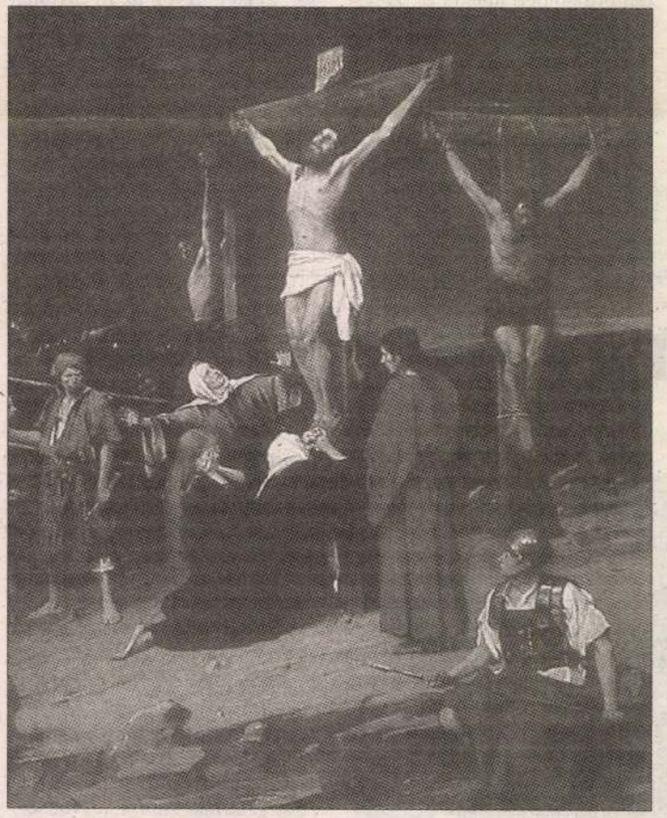

Munkácsy Mihály: Golgota (részlet)

másik két nagy bibliai témájú kép, a Krisztus Pilátus előtt és az Ecce Homo társaságában bemutatták, úgy tűnt, véglegesen egymás mellé kerül a trilógia három darabja. „Ezzel – írta *Sz. Kürti Katalin* művészettörténész, az életmű, azon belül is a bibliai témájú képek sorsának egyik legjobb ismerője – közelebb jutunk ahhoz a tervhez, amelyet már *Ipolyi Arnold* és *Haynal Lajos* is felvetett 1884-ben, hogy ti. itthon tartsa a Krisztus-képeket, és újabb egyházművészeti alkotásokra ösztönözze Munkácsyt.”

A festő születése százötvenedik évfordulójára készülődtek akkoriban, s valóban, 1994. február 20-án az ország jó néhány városában koszorúzással, kiállításokkal emlékeztek meg a művész születéséről. Az azóta eltelt években a debreceni gyűjtemény híres műegyüttese látogatók százezreit vonzotta, felidézve a művek egykori, születésük idején keltett sikerét. Ebben az évben viszont, Munkácsy halálának századik évfordulóján (1900. május 1.) arról érkeznek híradások, hogy a tartós letétként hazaérkezett kép talán mégiscsak visszahajózik az Újvilágba. Mármint abban az esetben, ha a letétből nem lesz tulajdon, azaz a magyar állam vagy valamely intézménye meg nem vásárolja azt tulajdonosaitól. A vásárlásra nyilvánvalóan előbb-utóbb sor kerül, bár egyelőre nem született döntés arról, hogy a vételár előteremtéséből országos, illetve helyi intézmények milyen részt vállaljanak.

Miközben pedig a színfalak mögött folynak az egyeztetések, a művek újra a figyelem középpontjába kerülnek, amit egyébként a művész halálának említett centenáriuma is indokolna. S persze más, a Munkácsy-életművel bizonyos szempontból csak közvetett összefüggésben lévő jelenségek. Például az a világszerte érzékelhető lassú szemléletváltozás, amely a művészet történetében nem a szakadatlan előrehaladást, új és új eszközök alkalmazását tekinti egyedüli értéknek, hanem a megőrzés, a tradíció felé tekintés pozícióját is. Például az a tény, hogy a száz-százhúsz évvel ezelőtti helyzethez hasonlóan ma is olyan világméretekben jelentkező problémák között élünk, amelyek megoldásához nem nélkülözhetjük a művészet válaszait. Vagy egyszerűen az a tény, hogy a művészet legújabb törekvései között újra erősödnek a figurális, ezen belül is a középpontba az emberi alakot helyező törekvések, s e törekvések képviselői természetes módon fordulnak a nagy elődök munkássága felé.

Van természetesen sok más oka is az érdeklődés erősödésének. Ami a sajátosan magyar motivációt illeti, elsősorban azt a tényt kell említenünk, hogy a Munkácsy-életmű létrejötte igazi „sikersztori” volt, a legalulról indultak előtt álló lehetőségek jelképévé vált, s akként értelmezhető még ma is a művész alakja, miközben a siker, amelyet elért – bár már életében számos szakmai kritikát kapott – nem nevezhető olcsó sikernek. „A magyar nemzeti művészet korszakos jelentőségű mestereként” tartjuk számon ma is Munkácsyt, műveinek egy része azonban tagadhatatlanul nem kis részben látványosságával, színpadias, ha úgy tetszik, jól kiszámítottan alkalmazott eszközrendszerével hat nézőire. Márpedig abban a korban, amelyben a multimédia egyre több polgártársunk, főként a fiatal nemzedék befogadói igényeit befolyásolja, ez a szempont sem tekinthető másodlagosnak.

Ebből a szempontból is sok hasonlóság van a művek megszületésének korszaka és a jelen között, hiszen az az időszak a film megszületésének közvetlen előzménye volt, amikor hatalmas körképek, panoptikumok kínálták azt az elementáris erejű látványt a tömegnek, amelyet hamarosan a filmvásznon fedezett fel a művészet és az utca embere. Munkácsy Mihály trilógiája, amint a művek diadalútja bizonyította, a nagy látványosságok, világkiállítási kulisszák világában azok közé a művek közé tartozott, amelyek kortársak millióinak figyelmét keltették fel. Nem kis részben azért, mert éppen annyira megragadó volt a művekben megnyilvánuló szemléletmód újszerűsége, mint az előadásmód dinamikája.

A festő elsősorban *Ernst Renan* 1863-ban megjelent Jézus élete című regénye hatására jutott el Jézus egyszerű emberként, a galileai ács fiaként való felfogásához. Maga Renan is úgy vélte, amikor még a festő műtermében látta a Krisztus Pilátus előtt című festményt, hogy „Ez az én Krisztusom, én éppen így fogtam fel mint filozófust, mint embert”. Ami pedig az előadásmódot, s egyáltalán a nagyméretű, bibliai tárgyú festmények együttesét illeti, Munkácsyra döntő módon hatott *Tintoretto* sorozata, amelyet 1874-ben látott a velencei Scuola di San Roccóban. Hogy a nagy élményekből végül is művek születtek abban az időszakban, amikor a festő egyre fáradtabb, egyre betegesebb lett, nem kis részben annak köszönhető, hogy az 1870-es évek végén éppen egy nagy művelődéstörténeti kompozícióval, a Miltonnal ért el nagy sikert. A bibliai témájú képekben „a nagy dobás” lehetőségét látta párizsi műkereskedő-menedzsere, *Karl Sedelmayer* is, aki nem is csalódott számításaiban, a művek bemutatói az Ó- és Újvilág városaiban, a reprodukciók árusítása hatalmas összegekkel gazdagította a festő és a műkereskedő pénztárcáját.

A sorozat első darabjaként a Krisztus Pilátus előtt született meg 1881-ben. Három évvel később festette Munkácsy a Golgotát, míg a sorozat középső darabja, a Ecce Homo több mint tíz évvel később, 1896-ban készült el. Addigra a két első mű bejárta a világot, a Krisztus Pilátus előtt című képet mintegy kétmillióan látták, egymillió rézkarcot vásároltak belőle, körülbelül ennyi nézője volt a Golgotának is. Főként Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban volt kirobbanó a siker, a termek, ahol elhelyezték a képeket, templomi hangulatot árasztottak, s többnyire lelkészek értelmezték-magyarázták a művek mondanivalóját. Manchesterben, az anglikán egyház fellegvárában például, ahol 1883-ban kétszázezren látták a Krisztus Pilátus előttet, a prédikátor úgy vélte: „Ez a dogma nélküli kereszténység egyik áldása, amely azt tanítja, hogy az Isten sokféle úton-módon és időben szól hozzánk...”

A puritán holland ősöktől származó philadelphiai milliomos, *John Wanemaker* a „szenvedő, fáradt, szomorú embert” látta meg a trilógia első két képének hősében, ezért is vásárolta meg őket százhúsz-, illetve százezer dollárért. Annyira ragaszkodott hozzájuk, hogy amikor vidéki házában tűz ütött ki, telefonon azt az utasítást adta, hogy a vakrámából kivágva elsőként e két vásznat mentsék. Restaurálásuk után, 1911-től a Wanemaker áruház különtermében helyezték el a képeket, de a következő évtizedekben minden húsvéti időszakban a nagy átriumba vitték át, hogy a közönség legszélesebb rétegei láthassák őket. A harmadik vásznat, az Ecce Homót viszont – amelyet elkészülte után Európában szintén nagy sikerrel mutattak be – Wanemaker nem vásárolta meg, így a kép visszatért Európába. Arra viszont hajlandó lett volna az amerikai milliomos, hogy a tulajdonában lévő két festményt átadja, ha a magyar állam kéri. Ebben az esetben már majd kilencven éve magyar földön kerülhetett volna egymás mellé a három hatalmas vászon.

Az első világháború és a gazdasági nehézségek miatt akkor nem valósulhatott volna meg a terv. Az Ecce Homót 1916-ban *Déri Frigyes* vásárolta meg, majd számos más műtárgy társaságában Debrecen városának adományozta. Még az ő életében elkészültek a később róla elnevezett múzeum tervei, az ő szándékának megfelelően az Ecce Homo és Munkácsy Mihály más festményei számára külön termet terveztek. Ide érkezett azután a két másik festmény, miután 1988-ban az örökösök eladták a Wanemaker áruházat, s a Sotheby's-nél 60 ezer, illetve 47 500 dollárért elárvereztették a képeket. A Krisztus Pilátus előtt *Joseph Tanenbaum* örökös letétjeként érkezett Debrecenbe 1995-ben, a Golgotát a New York-i galériatulajdonos, *Bereczki Csaba Gyula* (*Julian Beck*) és felesége, *Pamela Beck* tartós letétként küldte át 1991-ben Európába. Hogy újra visszatér-e a kép az Újvilágba, vagy végleg a Déri Múzeumban marad a trilógia három darabja, remélhetőleg hamarosan kiderül. Az azonban már régen kiderült, hogy a három mű együtt reprezentálhatja méltóképpen a Munkácsy festészetében megjelenő értékeket.

Értékőrzés a karcagi Szabó Pál önképzőkörben

Sarkadról jött és Makóra megy az a vándorkiállítás, amelyet a Szabó Pál Irodalmi Önképzőkörünk kérésére *Szabó Ferenc*, a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságának vezetője ránk bízott 1994. február 7-én. A nagy népi író, Szabó Pál életét, munkásságát bemutató tablók, dedikált könyvek, kedves személyes tárgyak zöme a biharugrai emlékházból származik. Köztük egy Miska-kancsó is, amelyet a mi iskolánkban, a karcagi Gábor Áron Gimnáziumban ajándékoztunk Pali bácsinak 1966. május 22-én.

A tablókon csodálatos idézetek döbbentenek rá Szabó Pál emberi és művészi erejére. *Czine Mihály* szerint „Szabó Pál életműve: Bihar nagy éneke". *Móricz Zsigmond* írta: „Én most olyan álmélkodással nézek erre az íróra, mint a szabad természet többi teremtményére, s füvekre és fákra és csillagokra és felhőkre." Látjuk, beleszületett a szegénységbe. S látjuk, soha nem tagadja meg, ahonnan jött, soha nem lesz a népe árulója. Látjuk, olyan emberekre volt barátja és harcostársa, mint *Tildy Zoltán, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Nagy Ferenc, Sinka István, Tamási Áron, Móricz Zsigmond.*

Látjuk: legnagyobb segítsége és támasza hűséges társa, a feleség, Kiss Etelka. Neki szól a „Minden kör bezárul" önéletrajzi regény 1968-as dedikációja: „Etelkának, az értelem és a jóság, és az asszonyi és hitvestársi lét tökéletes hordozójának. Élésének. Példát adójának. Ebben a könyvemben is benne van, mint ahogy minden könyvemben, és betűmben, szívemben, és lelkemben. Hóttig. Nagyon szeretlek, most is: dec. 20. Pali."

A mi iskolánkban 1967 és 1970 között már működött egy Szabó Pál nevével fémjelzett irodalmi önképzőkör: az író tudtával, sőt elismerésével. Nagy csapat volt. Közülük például *Orsi Julianna* ma a túrkevei múzeum tudós igazgatója, kandidátus, neves Alföld-kutató.

Huszonhárom év után, 1993. április 21-én a Szabó Pált ünneplő utód önképzőkör ismét felvette az író nevét a centenáriumi ülésen. Az értékféltés, az értékmentés jegyében tettük ezt. Szeretnénk elérni, hogy Szabó Pál ismert és elismert fő művét, a *Talpalatnyi földet* tanítsák a tankönyvek és az iskolák.

A japán *Minamizuka* professzor könyve a magyar népi mozgalomról 1987-ben óriási könyvsiker volt Japánban *A csendes forradalom* címmel. A japán értelmiséget, ifjúságot érdekelte az alulról jövő népi demokrácia eszméje, amelyet még nem változtatott meg az idegen uralom ráhatása. A magyar közoktatás is tegye lehetővé, hogy a magyar ifjúság – a maga érdekében – minél teljesebben ismerje meg a magyar népi mozgalom és irodalom értékeit. A tankönyvekben, folyóiratokban, tévében, rádióban férjenek meg egymás mellett a különböző esztétikai értékek. Ne maradjanak ki a tankönyvekből például Szabó Pál, Veres Péter, Sinka István legfőbb művei.

Az író feleségével a húszas évek végén

Szabó Pál értékeit meg kell menteni. Magyarságtudatára (otthonszeretetére, hazaszeretetére), lírájára, legyőzhetetlen hitére, hatalmas akaratára szükség van ma is. Éppen ezért tanítani kellene a Talpalatnyi föld szerelmes párjának örökéletű érzelmi gazdagságát, líráját, az Ahogy lehet hajdú virtusát, de legalábbis elemzésük kerüljön be a tankönyvekbe, hiszen tudjuk hogy a tanult nemzeti irodalom miként hat a jellemre. Bizony nagy pazarlás az, ha Szabó Pál csak a neve szintjén van említve, holott – Czine Mihály szavaival élve – a Talpalatnyi föld a tegnap magyar falujáról a legszebb regény.

Szabó Pál életművében kiemelkedők a faluképek és a vallomások, illetve a pályakezdő novellák. A gyerekek kezébe adott irodalomnak gyarapítani is kell. Szabó Pál egész életműve a felelősséggel történő munkálkodás, az emberi tartás példája. A bihari tájról, emberről csodálatos kedvességgel ír. Erőt meríthet belőle az útnak induló ifjú, az élet alkonyára kerülő öreg. Aki ehhez a néphez tartozónak érzi magát, annak ragaszkodnia kell a népi hagyományokhoz. A nemzeti öntudat és felelősségérzet mindig ápolja a hagyományokat. Az európaiság önmagában kevés.

Önképzőkörünkben az elkövetkező időszakban megnézzük és elemezzük a Talpalatnyi föld című filmet. Megismerjük a Nyugatban Móricz jóvoltából megjelent pályakezdő novellákat. Értekezéseket írunk Szabó Pál humoráról, alföldi, bihari tájfestéséről, Góz Jóska és Juhos Marika tiszta szerelméről.

Természetesen büszkék vagyunk nemzeti értékeinkre, bármi is az. Ebben az évben bemutattuk már *Pádár Julianna* pusztataskonyi költőnő világát. „Ő a női Sinka" – mondotta róla *Czine Mihály*. A költészet napjára vendégünk lesz a debreceni irodalmi élet doyenje, *Kiss Tamás*, aki Weöres Sándor barátja volt, s akinek több művét (például a Kunsági elégiát) szintén tanítani kellene a Jászkunság iskoláiban. Jövőre a volt karcagi diák, a kiváló soproni költő, *Sarkady Sándor* művészetével kezdünk.

Máris kiváló versmondók vannak a harminctagú önképzőkörben: *Szabó Kinga, Zsilka Anikó, Baranyai Anita, Antali Anikó*. A zsoltárénekesünk *Rátai Noémi*, a grafikusunk *Czibere Zsolt*. Sok mindent meg tudunk már oldani önerőből.

Köszönjük, hogy munkánkat segítette ez a kiállítás is. Mindenképpen köszönettel tartozunk Szabó Pál leányának, *Bertalan Ágnesnek* is, aki rengeteget törekedett, veszekedett, harcolt azért, hogy emlékházzá nyilvánítsák a biharugrai otthont. Aki ma is áldozattal és féltő gondossággal őrzi, felügyeli még a biharugrai hagyatékot.

Rideg István
magyar–történelem szakos
gimnáziumi tanár,
az önképzőkör vezetője

A leaszfaltozott Poros út

(Folytatás a 25. oldalról)

Nagyon sokféle elem kihullott már az idők folyamán a polgár képletéből a görög pólisz óta napjainkig. De egy állandó tényező máig meghatározója maradt: a műveltség. A polgári életforma ma sem bankbetét, hanem öntudat és képzettség kérdése. A műveletlen politikus vagy pénzmágnás kevésbé polgár, mint a szerény jövedelmű, de sokoldalúan tájékozott és érzékeny pedagógus vagy műszaki. A múlt század közepi London vagy Párizs ragyogása, amelybe Munkácsy is majdnem belevakult, nem az eredeti tőkefelhalmozásból sugárzott, hanem ellenkezőleg: a műveltség intézményrendszere, így például a művészetek terjedését elősegítő galériák, akadémiák, folyóiratok, szakemberképzés stb. feltételeire épült művészeti-szellemi élet telítette, töltötte fel árammal, értelemmel a meggazdagodás, a jólét lehetőségeit és formáit.

Leány tálcával NAGY IMRE GYULA REPRODUKCIÓ

Munkácsy teljesítményének a példája, amelyben népi-romantikus realizmusának nélkülözhetetlen művészettörténeti funkciója mellett benne van a szalonképek, a tájak, a csendéletek, a történelmi és bibliai kompozíciók művészi kompromisszuma is a polgári életforma zavaraival, válságával, szigorával, és persze benne van az az oly sokszor számon kért (és kellőképpen nem méltányolt) közeledés is kora modernségéhez, az impresszionizmushoz (például a *Poros út* változataiban) – ez a hősiesen fény-árnyékos példa, születésének 150. évfordulóján mindenekelőtt a tudatban és a lélekben örökké újra és újra kezdődő polgárosodási folyamatra kell hogy emlékeztessen és bíztasson. Az emberre legjellemzőbb teljesítmény: a felemelkedés kötelességére és örömére.

Arra, hogy a leaszfaltozott *Poros út* sem vezet gyorsabban a kitűzött cél felé, ha a színesen kavargó porfelhő reflexei helyett nem találunk valami egyéb gyönyörködnivalót a saját kezünk által korszerűsített útvonalon. Gyönyörködnivalót ugyanezen az alföldi tájon, amelyet akkor is elboríthat a por, ha útjait megépítettük, de a személyiség falai fedetlenül meredeznek bennünk az ég felé.

Banner Zoltán

GRAFIKAI TERVEZÉSTŐL A KIVITELEZÉSIG

KNER

A Kner Nyomda Rt.
a legkorszerűbb technológiákkal, a legszínvonalasabb minőségben, rövid határidőre vállalja

- **dobozok**
- **címkék, tekercses öntapadós címkék**
- **tekercses kivitelű csomagolóanyagok**
- **értékpapírok**
- **könyvek, reklámkiadványok**
- **cégarculatok és termékgrafikák**

elkészítését.

Várjuk Önöket a Kner Nyomdában!

Kner Nyomda Rt.
a Cofinec-csoport tagja
5600 Békéscsaba, Baross u. 9–21.
Telefon: 66/449-249
Telex: 083-333
Fax: 66/441-057

Munkácsy Mihály

Dél-Alföld

NÉPSZABADSÁG

1994. március 30., szerda — Regionális melléklet

Paraszt-polgár: illúzió vagy lehetőség?

Minden nagy történelmi változás hatása azzal kezdődik, hogy a parasztság helyzete sokkal rosszabbra fordul – állítja dr. Belényi Gyula egyetemi adjunktus, a szegedi József Attila Tudományegyetem gazdaságtörténeti tanszékének adjunktusa. Különösen igaz ez a huszadik század fordulataira, amelynek közel egy évtizednyi periódusa a magyar parasztság történetének legsötétebb korszaka. Ennek ellenére a paraszti polgárosodás előrehaladása folyamatosan végigkíséri a XX. század magyar történelmét. Dr. Belényi Gyulával szegedi tudósítónk beszélgetett.

– Milyen állapotban érte a magyar parasztságot a második világháború kitörése?

– 1920-ban a mezőgazdaságból élő népesség a magyar társadalomnak még az 55-56 százalékát tette ki. 1941-re ez a szám 48-49 százalékra, vagyis a népesség felére csökkent. Parasztságnak én az egykori jobbágyrend örököseit tekintem. A parasztság nem volt homogén abban az időben sem, ígéretes polgárosodási folyamatok indultak meg. Kialakult egy módos gazdákból álló réteg, amely maga is foglalkozott kétkezi munkával, de tulajdona, életmódja révén a helyi elitekben jelentős vagy meghatározó szerepet játszott, míg az átellenes oldalon óriási szegénység volt.

Gerincét megtörték

– Mit tekinthetünk a polgárosodás jellemzőjének?

– Gazdasági értelemben azt, hogy a paraszt-polgár is árut termelt, piacorientált volt, a haszon motiválta tevékenységét, és ehhez a szorgalmas munka, a rend és a fegyelem étosza társult. Életmódjában pedig domináltak a polgári értékek. Ez első generációs paraszt-polgárság volt, amely már építtetett fürdőszobát, de még nem mindenütt volt benn a víz, vásárolt könyveket, de maga még nemigen olvasta őket. Ezek a dolgok az utána következő nemzedék életstratégiájának megtervezésében kaptak szerepet. Jellegzetes az is, hogy itt a tőkefelhalmozásnak elvi korlátja nem volt, a gyakorlatban azonban ez a szituáció nem tett lehetővé olyan iramú és mértékű meggazdagodást, mint például a kereskedelmi és a bankszférában. Érdekes az is, hogy ez a folyamat a katolikus vallású alföldi falvakra, agrárvárosokra jellemző leginkább, ugyanakkor a fogyasztás visszafogása, a haszonnak a gazdaságba való visszaforgatása klasszikusan a protestáns etika sajátja.

– Mennyire szabott korlátot a vagyonosodásnak az ön által is említett szegény réteg léte?

– A két világháború közti szegénységet hagyományosan az önmagát túlélt nagybirtokrendszer rovására írják. Én ezzel a nézettel egyetértek, de kiegészítésképpen hozzáteszem, hogy az agrárnépesség elképesztő szegénysége a magyar kapitalizálódás velejárója is volt. A tömeges szegénység már a múlt század utolsó évtizedeiben is létezett, akkor azonban még az értelmiség sem nagyon figyelt rá – ez csak a két világháború között került a közfigyelem előterébe. A magyar kapitalizálódás szégyene az volt, hogy hosszú időn át semmiféle szociális védőrendszert nem alkalmazott. A mezőgazdaságban ennek az első próbálkozásai csak a harmincas években jelentek meg.

– 1945-ben megszűnt a nagybirtok, és megváltozott a társadalmi rendszer. Milyen hatása volt mindennek a polgárosuló parasztságra?

– Alapvetően előremutató lépés volt a nagybirtok megszüntetése, bár volt benne nem kevés túlzó radikalizmus. Olyasmire gondolok, hogy a földosztás során az akkor érvényben levő törvényeket is megszegték. Egy másik oldalon viszont a nagybirtok felosztása csapást jelentett a tulajdon biztonságának érzetére. Mellesleg, nem ez volt az első csapás, a tulajdon trónfosztása 1944-ben a zsidó vagyon elkobzásával és széthurcolásával kezdődött. Ezzel együtt 1945 után a Kisgazdapárt választási eredményei révén a polgárosuló parasztságnak egyedülállóan jó esélyei voltak a hatékony politikai érdekképviseletre. Hiteles paraszt-polgárok, például Kovács Béla vagy Nagy Ferenc meghatározó pozícióba kerültek a parlamentben. Mindez egészen a Kisgazdapárt szétveréséig tartott.

– A „fordulat éve" után azonban erősen beszűkültek a paraszt-polgárok perspektívái.

– Az 1949-től 1956-ig tartó évek a magyar parasztság legsötétebb korszakát jelentik. Bibó István ezt úgy fogalmazta, hogy a parasztság gerincének a megtörése folyt. Soha annyi házat, gazdasági eszközt nem koboztak el a tulajdonosuktól, mint akkoriban. Külön céget hoztak létre erre, úgy hívták, hogy Árverési Csarnok Nemzeti Vállalat. A vagyonos rétegnek ezenfölül politikai üldöztetésben, szabadságelvonásban is bőven volt része. Ez bonyolult folyamat volt, amelyet motiváltak a hatalom csúcsain levők előítéletei, például, hogy a parasztság nacionalista, és illúziói, hogy fölülkerekedhet a szegény a módoson. Ehhez a parasztság különböző csoportjait szembefordították egymással, sok szegényparaszti sorból kikerült embert eszközül használtak a magántulajdon elleni szélsőséges támadásokhoz. Mindennek az lett az eredménye, hogy lefelé egyenlősítették a vidék társadalmát, illetve visszafejlődött az az árutermelés, amit a polgárosult parasztgazdaságok korábban elértek.

– 1953-ban Nagy Imre miniszterelnöki kinevezése hozott némi változást.

– Egy Rákosihoz és Gerőhöz képest Nagy Imre sokkal inkább népbarát volt. Nem valami ideológiát akart megvalósítani, hanem valóban azt akarta, hogy legyen jobb az embereknek. Túl kevés volt az a szűk két év, ameddig próbálkozhatott. 1955-től újra kezdődött a téeszek szervezése, bár megjegyzem, amikor a legtöbb tagja volt 1956 előtt a téeszeknek, arányuk akkor sem érte el a birtokos parasztság egyharmadát.

Menekülés a háztájiba

– Mi történt 1956-ot követően?

– 1956 után két évig taktikai okokból nem kezdték újra a szervezést, az gyakorlatilag 1960-ban indult be ismét. Sok parasztban ebben az időben megint föléledt a magánvállalkozás utáni vágy. Szőlőt telepítettek, anyaállatokat neveltek ki, istállókat kezdtek építeni. Amikor aztán 1959–1969 között végrehajtották mindenütt a téeszesítést, rengeteg paraszt fordított hátat a mezőgazdaságnak. 1949-ben a lakosság 53 százaléka élt a mezőgazdaságból, a háború alatt és után ugyanis volt néhány százalékos emelkedés. 1970-re azonban az arány 25 százalék alá csökkent. Angliában egy ilyen változáshoz 100 évre, Németországban 80 évre volt szükség.

– Muszáj volt elvándorolniuk?

– Muszáj. A téeszek nagyon csekély megélhetést biztosítottak az első években, az Alföldön pedig nem volt más munka. Ásóval és csákánnyal a vállukon százezrek indultak el a szakképzettséget nem igénylő ipari munkahelyek felé. Az Alföld 1949 és 1963 között mintegy félmillió embert veszített így.

– Az elvándorlás a hatvanas évek végére csökkent.

– Ennek két oka volt. Az egyik, hogy az emberek egy kicsit megbarátkoztak a téesszel, a másik, hogy a kormányzat megkezdte a nem mezőgazdasági munkahelyek létrehozását az Alföldön is. Ekkortól alakult ki a kétlakiság: volt az embernek egy rosszul fizető munkahelye, de mellette termelhetett a családi kisgazdaságában, és ezzel kiegészíthette a jövedelmét. Ez volt a Kádár-korszak jellegzetes, felemás polgárosodása, amelynek azonban megvolt a limitje: ezek a gazdaságok egy bizonyos tőkehatárt nem léphettek túl. Az is érdekes, hogy a magánvállalkozásnak ez a térhódítása nem az ország centrumaiban, hanem a periférián ment végbe – a centrumban nagyon figyeltek a rendszer ideológiai normáinak érvényesülésére.

Kell egy emberöltő

– Hogyan indult ez a folyamat?

– Kevesen emlékeznek rá, de a szövetkezeteken belüli magánmunkának mindjárt a kezdeteknél volt egy később zsákutcának bizonyuló kezdeményezése. Ez úgy indult, hogy az emberek nem szerettek brigádban kapálni, ezért sok helyen az egyes családok számára kijelölték, hogy melyik földdarabnak kell gondját viselniük. Sok helyen még az értékesítést is maguk oldották meg, és az eredmény egy részét kellett befizetniük a közösbe. Ez azonban nem polgárosodás volt, csupán a közös munka családi keretben való végzése, amit később kiszorított a gépesítés elterjedése. Az igazi polgárosodás a háztájival indult. Háztájira mindig volt lehetőség. 1949-től kezdve, bár nem annak szánták, ami lett belőle. Az eredeti elképzelés szerint a háztáji a család szükségletének kielégítésére szolgált volna. A hatvanas években azonban elterjedtek a kis területet, de sok és felelősségteljes munkát igénylő technikák, a fóliás hajtatás, az intenzív baromfinevelés – és ezek már árutermelő tevékenységek voltak, amelyek jelentős többletjövedelemhez juttatták azt, aki ilyesmivel foglalkozott.

– Valóban polgár volt a magát agyondolgozó, kétlaki Kádár-kori kisember?

– Nem citoyen volt, mert – már sokadszor a történelemben – ez a réteg, ez a korosztály is a nulláról kezdte. Nem is lett volna ideje művelődni, még kikapcsolódni sem nagyon ért rá. Ráadásul egyre tágultak a lehetőségek – nemcsak kutatóként, hanem szomszédomként is ismertem olyan embert, aki ezekben az időkben nőtte ki magát sikeres kamionos vállalkozóvá. A paraszti polgárosodásnak egy másik ága a termelőszövetkezeti elit, amely szociológiailag más eredetű, bizonyos fokig szemben is áll ezzel a magánvállalkozói réteggel. De ott is lehetőség volt bizonyos felhalmozásra, a magángazdaság kezdeteinek megteremtésére.

– Mit hozott a rendszerváltozás az ismét polgárosulni kezdő parasztságnak?

– Először is volt a felszínre került politikai elitnek egy nagy tévedése. Azt hitték, hogy a parasztságban életre kelthető az ötvenes évek sérelmeinek emléke. Ám ez a parasztság már egészen más volt, másként rétegződött, másként gondolkozott. Nem volt tehát fogékony erre az érzelmi propagandára. Ugyanakkor az lett volna jó, ha a helyi érdekeit veszik figyelembe, ha öt magát megkérdezik, hogy mit akar. Ez azonban nem történt meg. Az MDF, amely igazi néppártként indult, végül folytatta azt a hagyományt, ami 1867 óta egyfolytában érvényesült a magyar agrárpolitika irányításában: mindent a fővárosból, központi szempontok szerint döntöttek el, és ezt kényszerítették rá a parasztságra. Soha olyan gyenge politikai képviselete nem volt a parasztságnak, illetve az Alföldnek, mint ezekben az években, pedig rövid időszakoktól eltekintve máskor sem tudott kellő befolyást gyakorolni a politikai döntésekre ez a réteg.

– Most mégis nyitva az út egy újabb paraszti polgárosodás előtt. Mennyi időre volna szükség, hogy a nyolcvanas évek magánvállalkozói előpolgárai és a rendszerváltozás után kényszerűségből magángazdává váló téeszelit egységes paraszt-polgársággá váljék? És mekkora lesz az a réteg, amelyik munkavállalóként kiszolgáltatottja lesz ennek a polgárságnak? Lesz új zsellérség?

– Minimum egy emberöltő szükséges ahhoz, hogy üzemi és gazdaságszervezési jártassággal rendelkező, értékesítési tapasztalatokat szerzett farmergazdák váljanak a mostani kezdőkből. Én a cselédség visszatérését lehetetlennek tartom. Nem mindegy, hogy az ország egésze milyen gazdasági stratégiát követ majd. Ha a vezető politikai elit arra játszik, hogy Kelet-Európa gazdasági központja legyünk, akkor a bankárok, kereskedők szerepe és lehetősége növekszik meg. Ha az idegenforgalmat állítjuk középpontba, annak más lesz a társadalmi hatása, mintha a mezőgazdasági anyagi és szellemi termékek exportjára fordít gondot a mindenkori kormányzat. Nekem meggyőződésem, hogy ameddig Budapesttel szemben nem tud megszerveződni valóságos szellemi és gazdasági központ, addig nem lesz ehhez hatékony politikai képviselet, s ez a szféra szükségszerűen háttérbe szorul.

Tanács István

Ajánlás

Az Alföldi Számadás nevű rendezvénysorozat ez évi tanácskozását február 26-án és 27-én tartották Gyulán, a Városháza dísztermében Agrárvilág az Alföldön címmel. Az Alföld-program keretében szervezett eszmecsere rendezését és támogatását a Nagyatádi Szabó István Alapítvány, a Haza és Haladás Alapítvány, valamint a Kereskedelmi Bank Rt. vállalta.

A különböző tudományos és művészeti ágak, az oktatás, az igazgatás és a gazdálkodás gyakorlatának képviselői szakmai műhelymegbeszéléseken fejtették ki nézeteiket, és a hozzászólókkal együtt fogalmazták meg ajánlásaikat az Alföld sorsáért felelősséget érzők és az Alföld jövőjéért tenni akarók számára.

Az ajánlások első csoportja a fenntartható mezőgazdasági fejlődés kiterjedt tárgykörét foglalja magába, kiemelve a kutatás, az oktatás, a szaktanácsadás, a környezetvédelem, az erdősítés-fásítás időszerű kérdéseit és tennivalóit. Az ajánlások másik köre agrártörténelmünk tapasztalatainak hasznosítására, a múlt tanulságainak szelektív alkalmazására vonatkozik. Harmadik csoportját alkotják az ajánlásoknak azok a következtetések, amelyek a népi művészetek és mesterségek értékeinek, a parasztság kulturális örökségének, a települési és építési hagyományoknak megmentését tartalmazzák.

Az Alföld természeti adottságainak megőrzéséhez, gazdaságának, infrastruktúrájának fejlesztéséhez *nélkülözhetetlen a kormányprogram*. Ennek tudományos megalapozását csakis egy tájkutatási irányultságú intézményhálózat, gyakorlati megvalósítását az oktatással összekapcsolt szaktanácsadási rendszer teszi lehetővé. A magángazdálkodás körében kialakult korszerű árutermelésre vállalkozó, szakképzett és viszonylag tőkével is rendelkező gazdaréteg piacképes szakgazdaságai az alföldi agrárfejlődés egyik modelljét szolgáltatják. További fejlődést a mezőgazdaságban csak a termelői érdekekhez kapcsolt értékesítő szövetkezéssel lehet elérni.

Jelentős gyorsítás szükséges a kormányzati programként előirányzott erdőtelepítési terv végrehajtási ütemében. Az Alföld jövőjét formáló minden döntéshez figyelembe kell venni az Alföld múltjának sajátosságait, az itt élő népesség súlyos és egészen a közelmúltig ható történelmi hagyatékát. A fiatalok életstratégiájának kialakításához nemcsak a százados sorscsapásokat, az idegen elnyomás meg az ismétlődő elszegényedés keserveit kell felidézni, hanem a nehézségeket legyőző, túlélő, konok tettvággyal felemelkedni tudó rétegek, személyek, települések eredményeit, sikereit is.

Az élet szépségeit, örömeit fejezik ki azok a még mindig feltalálható és megőrzést követelő értékek, amelyek tárgyi és szellemi kifejezésükben ma is léteznek, tanúskodnak az alföldi ember lelki és értelmi gazdagságáról. A népi kultúra az ellene támadó sokszoros túlerővel szemben még él, létezik, és kínálja tiszta forrását az európai polgár rangját igénylő, de itt élni akaró minden embernek.

A tanácskozás részvevői

A leaszfaltozott Poros út

Lassanként Munkácsy Mihállyal is úgy vagyunk, mint Petőfivel: minden politikai meggyőződés, erő, hatalom, rendszer önmaga igazolására használja nagyságát. Pedig mindkét szobor ugyanazon a téren áll: ott, ahol a magyar polgárosodás szükségességét és programját kikiáltották. Nem ők, hanem történelmünk és a mindenkori magyar társadalom az oka, hogy életművük tanulságait máig sem tudtuk véglegesen és megnyugtatóan lezárni és megfogalmazni.

Születésének (1844. február 20.) 150. évfordulójára május végéig tartó ünnepségsorozatot szervezett az Országos Munkácsy Emlékbizottság, amely joggal kezdődött Békéscsabán, hiszen – Párizson kívül – élete leghosszabb s legmeghatározóbb időszakát itt és e környéken töltötte. Sajnos, némileg jellemző módon, a február 18-án a Munkácsy Mihály Múzeum összes termeiben megnyílt kettős kiállításról aznap sem a Magyar Rádió, sem a Magyar Televízió (kivéve a szegedi körzeti stúdiót) nem adott helyszíni közvetítést vagy aznapi krónikát.

Lehetséges persze, hogy nincs abban semmi szenzáció, hogy egy több szempontból is különlegesen hátrányos helyzetű kelet-magyarországi kisvárosban (amely azonban megyeszékhely!), ahol ma sincs állandó képtár, de még csak egy tisztességes galéria sem működik, erre az évre képtárrá lényegült át egy épület, félretéve egyéb, nem kevésbé fontos muzeológiai feladatait (régészet, helytörténet, természettudomány, néprajz stb.).

A két, egymással összefüggő kiállítás éppen a folyamatosság alapvető helyi tanulságát kívánta érzékeltetni, azt tudniillik, hogy Munkácsy békéscsabai inasévei, művészi felfedeztetése, majd a „festőfejedelem" hazalátogatásai óta van állandó művészeti élet ebben az alföldi térségben, márpedig, mint köztudomású, a „művészeti élet" jelensége tipikusan a polgári társadalom velejárója és vívmánya.

A *Munkácsy Mihály és Békés megye művészete* című művészettörténeti visszapillantó tükörben, az Alapító és a helyi kortársak, illetve a XX. századbeli utódok (tehát például a jeles Orlai Petrich Soma, Haan Antal, Jankó János, Jantyik Mátyás, Csabai Wágner József, Vidovszky Béla, Mazán László, Perlrott Csaba Vilmos, Kohán György, Papp Gyula, Gaburek Károly és persze felfedezője, első mestere: Szamossy Elek és mások) műveinek az egybe láttatásával nem csupán Munkácsy tematikai-műfaji forradalmi tettének (a parasztság – és elsőként, a *Sztrájkban:* a munkásság – drámai sorsképének) a hullámgyűrűit szemlélhettük, hanem azt a csodát s egyben törvényt, hogy a lassú polgárosodás ellenére, e tájegység alkotóemberei a maguk módján mindig korszerű esztétikai választ kívántak adni az európai művészeti változások kihívásaira.

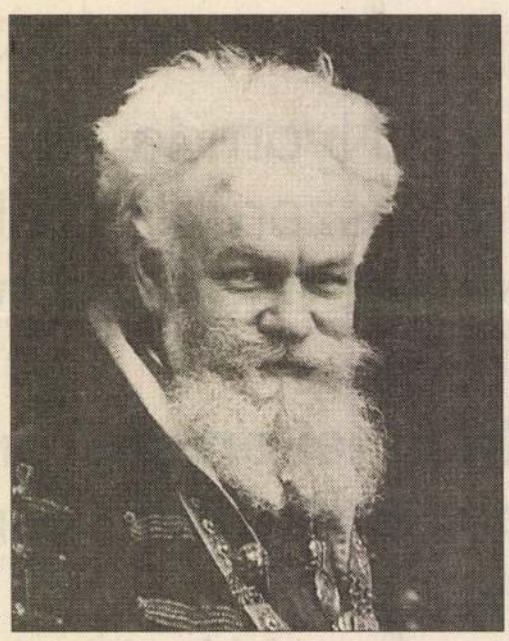

Párizsi felvétel Munkácsyról

A meghívásos alapon, *Tisztelet Munkácsynak* jeligével meghirdetett kortárs művészeti szemle, a *XXVIII. Alföldi Tárlat* eklektikusan modern jelenségláncolata pedig mintegy körbejárta az emléktárlat szigetét, majd kivezette a figyelmet az utcára, abba a mai valóságba, amely 100 év múltán talán éppúgy nem hajlandó elegendő figyelmet szentelni a szellemi teremtő erő igazi vajúdásának (sokkal inkább a felelőtlen petárdadurrogtatásnak), mint Munkácsy idejében, s így újra elveszít(het)jük azt az esélyt, hogy ezúttal immár nem a nyers erejű, egzotikus, szabadságvágyó, hanem a műveit s értékeit újrateremtő nép példájával ámítsuk el, fordítsuk magunkra Párizs vagy a világ pillantását.

A művészeti élet ugyanis nemcsak kiállítások rendezéséből áll, s nem állt csupán abból sohasem, sehol. Mint mindenfajta élet megszületéséhez és fenntartásához, ehhez is megfelelő talaj, légkör és egyéb életfeltételek szükségesek: a művészetet kedvelő, értésére legalábbis törekvő közönség, áldozatkész közösségi és magán mecenatúra, vásárlás, szakszerű publicitás, műgyűjtő szenvedély és hit a kulturális javak időtállásában, felsőbbrendűségében az anyagiakkal szemben.

(Folytatás a 26. oldalon)

Foto: Hapák József

Nyomdaipari Szolgáltató Gmk, Debrecen

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)
GOLGOTA (1884) című festménye
a debreceni Déri Múzeum Munkácsy termében

Munkácsy's painting:
GOLGOTA — CHRIST ON CALVARY (1884)
in the Munkacsy Gallery of the Déri Museum in Debrecen

Das Gemälde GOLGOTA (1884)
von MIHÁLY MUNKACSY
in dem Munkácsy-Saal des Debrecener
Déri Museums

ÚJRA ITTHON MUNKÁCSY "GOLGOTA" CÍMŰ FESTMÉNYE

Munkácsy Mihály (1844—1900) az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb magyar festő. Nyomorúságos ifjúkor után rövid ideig Bécsben, Münchenben, Düsseldorfban tanult, majd 1871-ben Párizsban telepedett le. Egy ideig ott folytatta a magyar népéletből vett jelenetek festését, majd egyre több holland modorú zsánerképet, colpachi (luxemburgi) és barbizoni ihletésű tájképet és párizsi szalonjelenetet festett, amelyeket műkereskedője, Karl Sedelmeyer mesés összegekért adott el Párizsban, Londonban, Brüsszelben, majd Amerikában.

1878-ban nagy sikert aratott *Milton* című festményével Európa-szerte. Mint azt, 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt* című, 417x636 cm-es méretű vásznát is előbb Párizsban mutatta be, majd nagy ünneplések közepette állította ki Bécsben, Budapesten, Brüsszelben, Londonban és Anglia, Skócia több nagy városában. 1884 húsvétjára elkészült a még nagyobb méretű (460x712 cm-es) *Golgota*, amelynek bemutatója olyan esemény volt Párizsban, hogy még Maupassant is megörökítette *Bel ami* című regényében.

1886 telén Munkácsy New-Yorkba utazott az első festménnyel együtt, 1887-ben a *Golgotát* mutatták itt be az Old Tabernacle termében. Mindkét vásznat John Wanamaker milliomos vásárolta meg. Egy ideig vidéki képtárában, majd 1911-től a philadelphiai Wanamaker-store különtermében tartotta azokat. 1926-tól örökösei úgy népszerűsítették a két képet, hogy bőjti és húvéti szezonban az áruház halljában függesztették fel a vásznakat.

1988-ban elárverezték a képeket. Az elsőt egy kanadai gyűjtő, a másodikat Bereczki Csaba, a new-yorki Pannónia Galéria tulajdonosa vásárolta meg. Ő adta át letétként a Magyar Nemzeti Múzeumnak a *Golgotá*-t, ahol 1993 húsvétján mutatták be. Most a Nemzeti Múzeum letétjeként láthatja a közönség a debreceni Déri Múzeumban a megújult, újjászületett, hatalmas festményt.

Itt látható Munkácsy passiósorozatának harmadik darabja, az *Ecce homo* 1930 óta, Déri Frigyes ajándékaként. Az *Ecce homo* a bibliai történést illetően második, a megfestés sorrendjében a harmadik darabja a "trilógiá"-nak. A *Golgota* után csak feltámadás vagy a mennybemenetel jelenetét festhette volna Munkácsy, de a körülötte lévő események (a Dreyfus-per, betegsége elhatalmasodása, magánya, művészetének elfeledettsége) miatt visszanyúlt a történésben s Jézus—Pilátus fájdalmas, második találkozását festette meg 1896-ban. Ez a mű is bejárta a világot, látta Wanamaker is, de nem vásárolta meg. Hosszas bolyongás után Budapesten is bemutatták 1914-ben. Ezt követően vásárolta meg a Déri Frigyes magyar származású, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos s hatalmas művelődéstörténeti kollekciójával együtt Debrecennek ajándékozta.

Most a teremben együtt látható a "trilógia" két darabja. Jövő év februárjától (amikor Munkácsy születésének 150. évfordulójára emlékezünk) itt lesz az első festmény, a *Krtisztus Pilátus előtt* feles másolata (úgynevezett redukciója) is a Magyar Nemzeti Galéria letétjeként. A három mű kellően reprezentálja Munkácsy műveltségét, kora eszméihez kötődését (Ernest Renan *Jézus élete* című könyvének hatását), életérzésének, szkepszisének elmélyülését. Hármasképe, passiósorozata saját szenvedéstörténetének képzőművészeti kifejezése.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSY'S PAINTING, "GOLGOTHA" IS AT HOME AGAIN

Mihály Munkácsy (1844—1900) is one of the greatest if the greatest of Hungarian painters. After a miserable childhood he studied for a short time in Vienna, Munich and Düsseldorf, then in 1871 he settled in Paris. There he continued to paint the pictures of Hungarian peasant life for a while, then turned to genre pictures of Dutch style, landscapes of Colpach and Barbizon inspiration and Paris parlour scenes, which were sold for fabulous sums in Paris, London, Brussels and then in America by Karl Sedelmayer, his art-dealer.

In 1878 he had a great success with his painting "*Milton*" all over Europe. Similarly, it was in Paris that he first displayed his canvas entitled "*Christ before Pilate*", wich was of 417x636 cm size and painted in 1881. Then it was exhibited with great ovation in Vienna, Budapest, Brussels, London and several big cities of England and Scotland. By the Easter of 1884 he finished the "*Golgotha*", wich is of even greater size (460x712 cm). Its exhibition was such an event in Paris that is was described by Maupassant in his novel "*Bel ami*".

In the winter of 1886 Munkácsy travelled to New York together with the first picture. In 1887 the *Golgotha* was exhibited here at the Old Tabernacle. Both canvases were bought by the millionaire John Wanamaker. They were kept in his country gallery first then in 1911 he placed them in a private room of then Wanamaker store in Philadelphia. His heirs made the paintings popular by hanging them in the hall of the store in Lent and at Easter.

The pictures were sold at auction in 1988. The first was bought by a Canadian collector and the second by Csaba Bereczki, the owner of the New York Pannónia Gallery. He deposited the *Golgotha* at the Hungarian National Museum, where it was exhibited at Easter in 1993. Now the huge, restored painting can be seen in the Déri Museum in Debrecen as the deposit of the National Museum.

Ecce homo, the third piece of Munkácsy's Passion-series has been exhibited here since 1930 as a present by Frigyes Déri. *Ecce homo*, the second part of the trilogy as far as the biblical story is concerned was painted as the last picture of the trilogy. After *Golgotha* Munkácsy could have painted the scenes of resurrection or Ascension but the events around him (the Dreyfus trial, his illness and loneliness, his forgotten art) made him go back to the painful scene of Jesus's and Pilate's second meeting and he painted it in 1896. This work visited many parts of the world, as well. Wanamaker saw it, too, but he did not buy it. After a long wandering it was exhibited in Budapest in 1914. Then it was bought by Frigyes Déri, the Vienna commercial counsellor of Hungarian origin. He presented it together with his huge collection of cultural history to Debrecen.

Now in this gallery two pieces of the trilogy can be seen together. In next February (when we celebrate the 150th anniversary of Munkácsy's birth) the half size copy of the first painting, *Christ before Pilate* (a so called reduction) deposited by the Hungarian National Gallery. The three works represent Munkácsy's erudition, his connections with the ideals of his age, his attitude to life and his deepening scepticism. His Passion-series depicts his own story of misery.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSYS GOLGOTHA WIEDER ZU HAUSE

Mihály Munkácsy (1844—1900) ist einer der größten, wenn nicht der größte ungarische Maler. Nach einer Jugend im Elend studierte er kurze Zeit in Wien München und Düsseldorf, im Jahre 1871 ließ er sich in Paris nieder. Eine Zeitlang malte er auch dort noch Szenen aus dem ungarischen Volksleben, aber bald begann er Genrebilder in holländischem Stil, Landschaftsbilder unter dem Einfluß der Barbizoner Schule sowie Pariser Salonszenen zu malen. Sein Kunsthändler Karl Sedelmayer verkaufte die Gemälde in Paris, Brüssel und in Amerika für sagenhafte Summen.

1878 hatte er mit seinem *Milton*-Porträt großen Erfolg in ganz Europa. Wie dieses, wurde auch sein monumentales Werk *Christus vor Pilatus* (1881, Format: 417x636) zuerst in Paris, dann bei großem Beifall in Wien, in Budapest, Brüssel, London sowie in mehreren englischen und schottischen Großstädten ausgestellt. Zu Ostern 1884 war er auch mit dem noch größeren Gemälde (Format 460x712) *Golgotha* fertig, dessen Vorführung in Paris als ein großes Ereignis galt, sogar Maupassant hat es in seinem Roman *Bel ami* dargestellt.

Im Winter des Jahres 1886 fuhr Munkácsy mit dem ersten Gemälde nach New York, das *Golgotha* wurde 1887 hier in dem Saal des Old Tabernacle ausgestellt. Der Millionär John Wanamaker hat beide Gemälde für sich gekauft. Eine Weile bewahrte dieser sie in seiner Galerie in der Provinz, von 1911 an in dem Sondersaal des philadelphischen Wanamaker-Store. Auch seine Erben förderten die Popularität der beiden Bilder, indem sie sie in der Fastenzeit und zu Ostern in der Halle des Warenhauses aufgehängt haben.

1988 wurden die Bilder versteigert. Das erste Bild wurde von einem kanadischen Sammler, das andere von dem Inhaber der New Yorker Galerie "Pannónia", von Csaba Bereczki gekauft. Er hat das *Golgotha* an das Ungarische Nationalmuseum in Depot gegeben, wo es zu Ostern 1993 zum ersten Mal ausgestellt wurde. Zur Zeit kann das Publikum das restaurierte, riesige Gemälde als Depot des Nationalmuseums im Déri Museum zu Debrecen besichtigen.

Das dritte Stück von Munkácsys Passionsreihe, *Ecce homo* ist seit 1930 Besitz des Museums, es war eine Gabe von Frigyes Déri. *Ecce homo* stellt in der Chronologie der biblischen Geschichte die zweite, in dem Lebenswerk des Malers das dritte Stück der Trilogie dar. Nach dem *Golgotha* hätte Munkácsy nur die Szene der Auferstehung oder der Himmelfahrt malen können, aber die Ereignisse um ihn herum (der Dreyfuß-Prozeß, seine fortschreitenden Krankheiten, seine Einsamkeit und die Tatsache, daß seine Kunst in Vergessenheit geriet) haben ihn eher dazu veranlaßt, in der Geschichte auf die schmerzhafte zweite Begegnung von Jesus und Pilatus zurückzugreifen und diese Szene 1896 zu malen. Auch dieses Werk ging über die Welt, auch Wanamaker hat es gesehen, jedoch nicht gekauft. Nach langem Herumirren in der Welt wurde es 1914 auch in Budapest ausgestellt. Kurz danach wurde es von dem in Wien lebenden Handelsrat ungarischer Abstammung Frigyes Déri gekauft, er verschenkte das Gemälde dann zusammen mit seiner riesengroßen kulturhistorischen Kollektion der Stadt Debrecen.

In dem Saal sind jetzt zwei Stücke der Trilogie zu besichtigen. Vom Februar nächsten Jahres an (zur 150. Jahreswende der Geburt von Munkácsy) wird auch eine Kopie des ersten Gemäldes der, Serie, *Christus vor Pilatus* in einem auf die Hälfte reduzierten Format hier ausgestellt als Deposit der Ungarischen Nationalgalerie. Die drei Werke repräsentieren die Bildung von Munkácsy, sein Engagement für die Ideen seiner Zeit, den Einfluß von Ernest Renans Roman "Das Leben von Jesu" und Munkácsys immer tiefer werdende Skepsis. Seine Trilogie, diese Passionsserie ist die künstlerische Darstellung seines eigenen Leidensweges.

Katalin Sz. Kürti

Munkácsy Mihály Magyar Hírlap
MŰTÁRGY
2000. V. 29

Kieselbach után, Blitz előtt

Száztizenkét festmény cserélt gazdát egymillió forint feletti áron a Kieselbach Galéria két árverésén, vagyis az összes tétel egynegyede. Hat alkotásért tízmillió forintnál is többet fizettek a gyűjtők. Mindezek ellenére sokan „unalmasnak" tartották a rendezvényt, hiszen lényegében semmi nem maradt vissza, a magas árak mindegyike előre megjósolható volt – nem volt miről eszmét cserélni a Vígszínház előcsarnokában. A teljes árverést a galéria internetes honlapján élőben kísérhették figyelemmel a távol maradók.

Munkácsy Mihály portréjáért (Fiatal hölgy képmása) 16 milliót adtak, ami megfelelhetett a galéria várakozásának. Az aukciós kiállítás során kiemelt szerepet kapott Bornemisza Géza, Műtermi csendélet szoborral című képe, amit 15 millióig licitáltak fel. Rippl-Rónai József Zorkája és Patkó Károlytól az Akt fekete vázával 11-11 millióért ment el, a két holland (Beerstraten és Claesz) műveiért megadták a 10 milliós kikiáltási árat.

A rovat terjedelme nem teszi lehetővé minden „jó áron" elkelt tétel felsorolását, ezért csak néhány kiemelkedő eredményről tehetünk említést. Mindkét napon elsőként indult egy-egy színes Nemes Lampérth-grafika, a 350 ezres alapárat 3,8 és 3,2 millióig vitték fel a licitálók. Mattis-Teutsch János absztrakt kompozíciói közül az egyik 8, a másik 9 millióért kelt el. Perlrott, Czóbel, Patkó, Aba-Novák, Vaszary művei többségében 5 és 10 millió között találtak vevőre. Többéves mellőzöttség után ismét hódítottak Scheiber Hugó munkái, közülük jó néhány ára átlépte a milliós határt.

Megkülönböztetett figyelmet érdemelnek a „kortárs" kategóriában indított alkotások, bár a festők egy része már évtizedek óta nincs az élők sorában. Bálint Endre, Litkey György, Gadányi Jenő, Román György vagy Bene Géza esetében ez egyáltalán nem zavarta a gyűjtőket, sőt, Gedő Ilka két képét is millió fölé licitálták. Gyarmathy Tihamér és a Vajda Lajos Stúdió művészei ma már állandó szereplői a festményárveréseknek, Gyarmathytól A régi vár emléke 1,6 millióért, Wahorntól a Pincérnő 800 ezerért kelt el.

A galéria minden vásárlót megvendégelt egy-egy habos tortával, utalva Kieselbach műkereskedelemtől távol eső új internetes vállalkozására.

A Blitz Galéria pusztán azzal meglepetést okoz a gyűjtőknek, hogy fennállása óta először nyáron is árverez. Június 5-én a pesti Vigadóban hetvenhat tételt bocsát kalapács alá, a(zár)színvonalra jellemző, hogy huszonhét mű indul egymillió fölötti áron, hat pedig csak jelképes 50 ezer forinttal marad el ettől. Tihanyi Lajos kutatók előtt ismert, többször kiállított és reprodukált kubista Csendélete (itáliai üveg II.) 16 millióval szerepel a katalógusban, ezzel az árverés legdrágábbnak tartott darabja.

Derkovits Gyula műveinek többsége közgyűjteményekben vagy olyan privát kollekciókban található, ahonnan még jó ideig nem kerülnek a műtárgypiacra. Éppen ezért a művész öccséről készült portréjának indítása a szezon egyik fénypontja lehet (1,6 millió), különösen, ha kvalitásának megfelelő árat ér majd el. Gross-Bettelheim Jolán art-deco grafikáit valószínűleg „kinti" árfolyamon számolták (2 és 3,5 millió forint).

• Gréczi Emőke

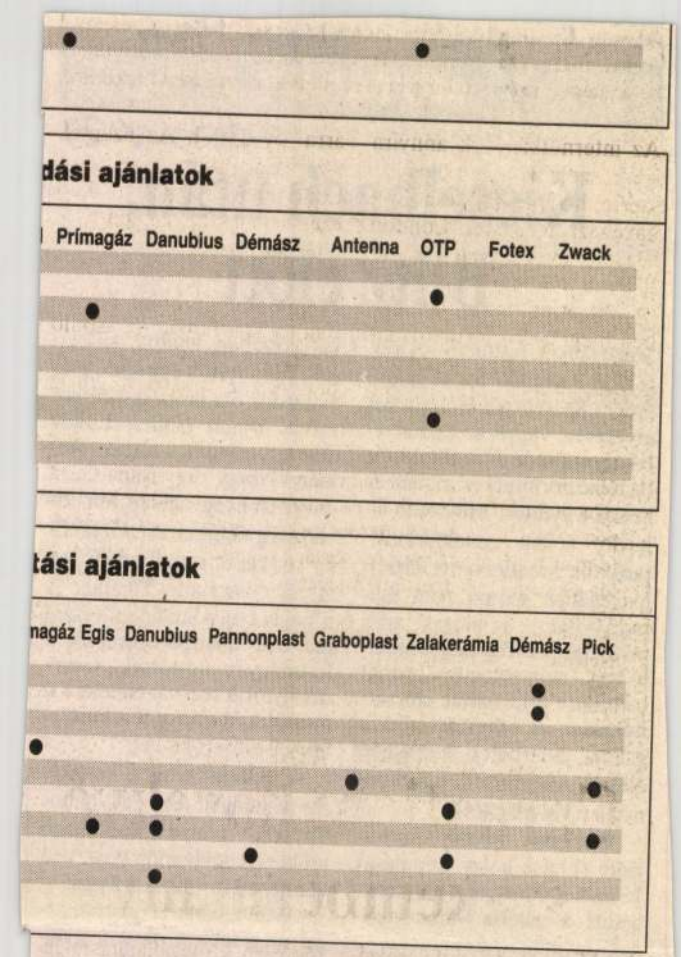

megvalósulásuk

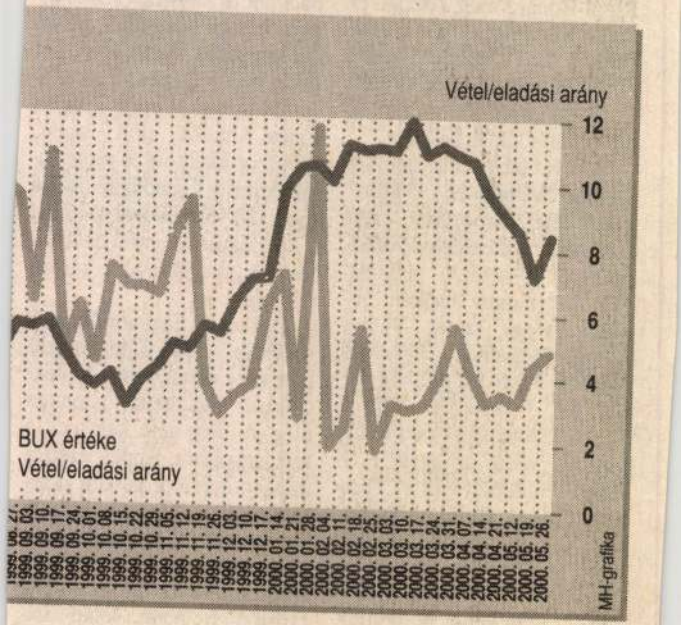

latok száma, azonban az arányokat tekintve hasonló volt az összkép, azaz továbbra is optimizmus jellemezte a brókereket.

Az összes vételi és eladási

texet, a Picket és a TVK-t leszámítva (az első kettő a várakozásoknál jobban, míg az utóbbi kettő gyengébben szerepelt) a többi részvény a

Munkácsy Mihály

TÚRA Magyar Hírlap 2001. IV. 3

Klasszikus művek kalapács alatt

Fotó: Habik Csaba

Munkácsy Mihály Virágcsendélet című 1885-ös munkája 15 millió forintról indul

Pénteken, a Budapest Kongresszusi Központban rendezi legújabb árverését a Mű-Terem Galéria. Virág Judit tulajdonos lapunknak elmondta, az aukciós ház kínálatában neves XIX–XX. századi alkotók munkái szerepelnek. A szerdától a helyszínen megtekinthető kínálatban többek között Szinyei Merse Pál, Benczúr Gyula, Lotz Károly, Derkovits Gyula művei kerülnek kalapács alá. Összesen százötvenhét tétel vár gazdára, a kikiáltási árak összege meghaladja a százmillió forintot. Virág Judit – aki maga vezeti saját galériája árveréseit –, komoly érdeklődésre számít, elvégre a kínálatban számos olyan alkotás szerepel, amely igazi ritkaságnak számít. A festmények mellett tíz Zsolnay-porcelánra és Csáky József domborművére lehet licitálni. A második legmagasabb kikiáltási árról induló tétel Szinyei Kora tavasz című tájképe lesz, amely 12 millió forinttól várja az érdeklődők ajánlatait. Derkovits 5,5 milliós Este II. című olajképe szintén az aukció sztárja lehet. Úgy tűnik, az árverési piac további élénkülésére lehet számítani. *GZS*

Hack Péter szabaddemokrata képvis

„A kisgazdapárt csak azt

Meg lehet írni a vizsgálóbizottságok nekrológját, mert a parlamentben kizárólag olyan testületek kaphatnak zöld utat, amelyeket kormánypárti képviselők javasolnak – állítja Hack Péter szabaddemokrata képviselő. Az SZDSZ két politikusa a közelmúltban önálló indítványt nyújtott be a kormányzati szintű korrupció elterjedésének megakadályozására. A törvényjavaslat egyik kidolgozójaként erről is beszél Hack, aki a közéleti korrupció elleni fellépés esélyeiről szintén kifejti álláspontját.

– A parlament plenáris ülésén bejelentették: a SZDSZ saját képviselői vizsgálócsoportot hoz létre a Postabank konszolidációja és a közbeszerzési pályázatok nélküli autópálya-építés körüli visszásságok feltárására. Eszerint lassan megírhatjuk a hagyományos értelemben vett vizsgálóbizottságok nekrológját?

– A Fidesz ma teljes mértékben semmibe veszi a hatályos jogi rendelkezéseket. Az Országgyűlés házszabálya kimondja: amennyiben a képviselők ötöde javasolja, kötelező felállítani a vizsgálóbizottságot. Ezt a szabályt a Fidesz által sokat szidott előző ciklusban fogadtuk el. A Fidesz ennek a rendszernek haszonélvezője is volt, hiszen a Tocsik-bizottságot saját képviselője vezette. De amióta a Fidesz zavaros ügyeit kellene tisztázni, azt, hogy hogyan lopják ki a pénzt az adófizetők zsebéből állami támogatással – a házszabályi rendelkezéseket egyszerűen semmibe véve –, nem állítják fel e bizottságokat. A parlament múlt heti ülésén is vastapssal jutalmazott kormánypárti szólamok hangzottak el a Postabank tevékenységével kapcsolatban, ugyanakkor eddig 18 alkalommal szavazta le a Fidesz és a kormánytöbbség azt a javaslatot, hogy végre derítsük ki, kinek mennyi pénz s hogyan ment ki a Postabankból. Ezt a mai napig is titokba tartják.

Ezért úgy gondolom, igen jogosult a megállapítás: hovatovább meg lehet írni a vizsgálóbizottságok nekrológját. Kizárólag olyan vizsgálóbizottságok kaphatnak zöld utat, amelyeket kormánypárti képviselők javasolnak. A kormányoldal által kezdeményezett vizsgálóbizottságnál pedig az a taktika – mint ahogy a ság ügyében láthattuk –, hogy mindent elkövetnek az intézmény lejáratására.

– A „kormányszintű korrupció" – miként javaslatukban fogalmaztak – elterjedése egyáltalán akadályozható-e a jog eszközeivel, vagy jobban tenné már, ha kapitulálna a politikai akarat előtt? Miként egy ellenzéki honatya megjegyezte, a szervezett rablás előtt.

– Magyar Bálint épp a Magyar Hírlapban szervezett felvilágnak nevezte azt, ami kialakult. A nyugati példák megmutatják, hogy a kormányzati szintű korrupció hosszabb távon nem tud életben maradni. Az elmúlt évtizedben láthattuk, hogy ez az olasz tradicionális politikai rendszer teljes összeomlásával járt. Igaz, nálunk negyven évig működött a kölcsönösen elviselt, kölcsönösen támogatott lopás intézményes rendszere. De 1990-ben ez a rendszer összeomlott oly módon, hogy a tradicionális pártok, a kereszténydemokraták, a szociáldemokraták azóta se tudnak talpra állni belőle. De ez a helyzet Németországban is, habár Kohl kancellár több mint másfél évtizeden keresztül tudta fenntartani azt az állapotot, hogy nem kérdőjelezik meg tetteit. Ugyanezt lehet látni Franciaországban, ahol volt miniszterek állnak bíróságok előtt. A Fidesz nagyot téved, amikor azt gondolja: az a lényeg, hogy hosszú ideig hatalmon maradjon, így ezeket az ügyeket el lehet leplezni. Az ügyek a történelem tapasztalatai szerint előbb vagy utóbb nyilvánosságra fognak kerülni.

– Ellenpélda is akad. S aki időt nyer, választást is nyerhet...

– A közvélemény jelenleg Magyarországon csak a kis kaliberű

Tehát amikor volt kisgazdaképviselő húszmilliós táskával bukik le, amikor egy másik ügyben szintén a kisgazdák hárommillió forinttal kerülnek gyanúba. A Pos-

Hack Péter: a kormány szélesíti

tabank 150 milliárdja viszont teljes mértékben felfoghatatlan, s a Happy Endnek juttatott milliárdok, az autópálya-építésből ellenőrizetlenül szétfolyó, ki tudja hány milliárd szintén. Hozzátesszem: a kormányzati programok, amelyek eddig napvilágot láttak, változatlanul csupán a kis ügyek ellen lépnek fel, a nagy kaliberű korrupció feltárása érdekében kevésbé aktívak. Miközben a propaganda szintjén minden héten elmondják, hogy fellépnek a korrupció ellen, a háttérben mindent megtesznek azért, hogy a

MUNKÁCSY MIHÁLY

219 tétel a XIX–XX. század klasszikusaitól a Kieselbach Galéria árverésén

Ismét tízmilliós tételek kalapács alatt

A Kieselbach Galériában tegnap délután nyílt meg a tavaszi képárverés anyagát bemutató kiállítás, ahol 219 tételt tekinthet meg a közönség. A nagy érdeklődéssel várt aukciót április 27-én, a Vígszínházban rendezik meg. A kínálatban a klasszikus festészet és az 1945 utáni képzőművészet kiemelkedő alkotásai mellett több, külföldről visszatért mű szerepel.

Rénes Judit

A hazai műtárgypiac legnagyobb forgalmú cége, a Kieselbach Galéria tavaszi árverésén XIX–XX. századi mesterek műveiből összeállított, kvalitásos anyagot kínál a gyűjtőknek. A 219 tétel közül 172 a klasszikus festészet, míg az utolsó 47 a második világháború utáni, az ún. „klasszikus kortárs" művészet legjelesebb alkotóinak munkája. Szenzációnak ígérkezik a magyar történeti festészet nagyja, Madarász Viktor Zrínyi és Frangepán találkozik a börtönben című festménye, mely a Magyar Nemzeti Galéria kincsének első olajváltozata. A feltehetően Párizsban készült kép értékét az allegorikus téma és megjelenítésének „mámoros festőisége" adja. Madarász művére két és fél millió forinttól lehet licitálni.

Komoly érdeklődésre tarthat számot Zichy Mihály 11 millió forintos kikiáltási árú Trubadúrja, a művész itáliai útjának eddig ismert egyetlen festészeti emléke, amelyen először örökítette meg a szerelem motívumát. Franciaországból tért haza Munkácsy Mihály bensőséges hangvételű, falemezre festett képe. Szinte bizonyos, hogy a zseniálisan megkomponált Párizsi szalon megtöbbszörözi hétmillió forintos kikiáltási árát, hiszen Munkácsy festményei iránt hatalmas kereslet mutatkozik. A galéria 1,2 és hatmillió forintos kikiáltási áron ajánlja vételre Ligeti Antal romantikus tájképeit. Mészöly Géza festményei három és fél millió, illetve kétmillió forintért kerülnek kalapács alá. Rippl-Rónai művei közül a nyolcmillió forintért meghirdetett Fürdés után Párizsban pasztell harmóniája Degas-t idézi, míg a Fiatal lány karosszékben több mint egy évszázad után jelenik meg a nyilvánosság előtt. Minthogy a hazai műtárgypiac eddig nem ismerte el a festő Munkácsy mellett töltött első két évéből származó alkotásokat, a kétmillió forintos kikiáltási árú kép valódi megmérettetés elébe néz. Vaszary János festményeire 4 és 1,2 millió forinttól lehet licitálni.

A modernek sorát Koszta József Alkonyat című műve nyitja, 2,8 millió forintos kikiáltási árral. A Nyolcak egyik tagja, Czigány Dezső művei közül egy tájképért és egy csendéletért versenghetnek a vevők. Kuriózumot képviselnek a külföldre emigrált magyar művészek, Anton Prinner, Vasarely, Réth Alfréd, Etienne Beöthy alkotásai. Az árverés legmagasabb, 12 millió forintos kikiáltási árú tétele a rejtélyes életű Prinner Körkörös kompozíciója, mely Mondrian hatását mutatja. Az 1945 utáni művek közül kiemelkedik Bálint Endre szürrealista indíttatású festménye, a Mélykék világ. A közönség láthatja Ország Lili, Kassák, Gyarmathy Tihamér, Szotyory László és Nádor Tibor munkáit. Ezen az aukción lehet először képet vásárolni Erdély Miklós, a hatvanas évekbeli avantgárd legmeghatározóbb egyénisége hagyatékából.

Zichy Mihály Itália ihlette Trubadúrja tizenegymillió forintról indul

Fotó: Czagány Balázs

temető: elhúzódó azonosítás

Előkerült az ÁVH térképe a Történeti Hivatalból

**igénybe a váci rabtemető régészeti fel-
áz bizonytalan körülmények között el-
kus földi maradványait kutatták fel a jel-
– amely sziszifuszi munkának bizonyult
z első (vég)eredmények már körvonala-
ók által végzett „kirakós játék" számos
ól alkotott képünket. A Történeti Hiva-
meglelték, s igazolódni látszik: a tetemek
játszotta a karmesteri szerepet.**

földgyaluval a felső rétegtől meg-
tisztított terület nem minden kirajzolódó sírfoltját bontották ki, ugyanis a feltáráskor rendelkezésükre állt már egy térképvázlat, amely egyetlen sírsort tartalmazott, illetve meglelték annak árulkodó jeleit, hogy 1964-ben, rehabilitálásra érdemesült szociáldemokrata politikusok után kutatva (akiktől 1950–52 között rövid úton szabadultak meg) több mint 60 hantot nyitottak fel. E nagyszabású akció jegyzőkönyvben rögzített, szőrszálhasogató sírleírásai alkalmat adnak a becsült életkorok és egyéb ismérvek összevetésére. A előtt, s 2000-ben is felbontottak. A TH aktáiban búvárkodva azt próbálták kideríteni, kiket földeltek el minden kétséget kizáróan a rabtemetőben, végeztek ki másutt, s csak a tetemüket hozták ide elrejteni, s kik kerültek ide internáltként a halálukat követően.

A feltárás során bebizonyosodott: nem szabályos időrendben hantolták el a tetemeket, a különböző baljós esztendők áldozatait nem sorban, hanem – mai szemmel nézve – teljes összevisszaságban földelték el. Hogy ez pusztán trehányságból vagy egy szövevényes terv részeként, cselvetésből történt-e, az ma még aligha fejthető meg. A szakértők hajlamosak arra (is) gyanakodni, bizonyos szelekció jelentette a vezérelvet: vagyis akit – utolsó útjaként – az ország más szegletéből szállítottak ide, netán holtában is szálkának bizonyult a hatalom szemében, az nem osztozhatott a köztörvényeseknek kijáró egyszerű végtisztes-

tak onnan '64-ben, s jó néhányukat N. N.-es, a mai napig „ismeretlen személyként" a 301-es parcellába temették át. Egyre kevésbé zárható ki: szorosan összefüggtek egymással az 1950–51–52-es eltemetések, s nem lehet azt állítani, külön működött volna Vácott az akarat. Annak is nyomon követhető az útja-módja, hová kerülhetett a beteg, az internált, a Fő utcában vagy a Kozma utcában kivégzett. Előfordult, hogy az anatómiai intézetben preparátummá válva, nevüket és jellemző külső tulajdonságaikat elveszítve végül is a 298-as parcella lett egyesek számára a végállomás – fürkészhető ki a dokumentumokból. S mindezt nem más koordinálta, mint az ÁVH VI/2-es „hullaügyi" osztálya.

A szakmai csoportnak a szövevényes temetési rendszer, az elföldelések mikéntjének, módjának és helyszínválasztásának kiismerése is feladata. Ám ehhez még nem lelték meg a „kulcsot", amely arra is magyarázattal szolgál(hat)na, miért változott meg az 1950–51-ben bevált gyakorlat a hullák eltüntetésében, s miért követtek új irányelveket 1952-től. Tehát a Fő utcai kivégzett vagy ott betegségben elhunyt 1950 őszéig, pontosabban november 11-éig a 298-as parcellába került, majd másnaptól már a váci Csata-dűlő lett a kiszemelt eltemetési hely. Talán azért váltottak, mert egyre szaporodott az áldozatok száma, s bizonyos személyeket a föld színéről is el kellett tüntetni. Köztük leginkább azokat, akiket az Andrássy út 60.-ban vertek agyon. Így jártak a Szűcs fivérek is: Ernő, az ÁVH-ezredes és Miklós, akit a Rajk-ügy vizsgálata idején mint az angliai magyar kommunista emigránsok egyikét, kvázi kémet tartóztattak le, kiengedték, majd végül is testvérével együtt veszett nyoma a politikai süllyesztőben. Őket – sorstársaikkal egyetemben – nem Pesten, nem a váci rabtemetőben akarták elrejteni, ezért a senki

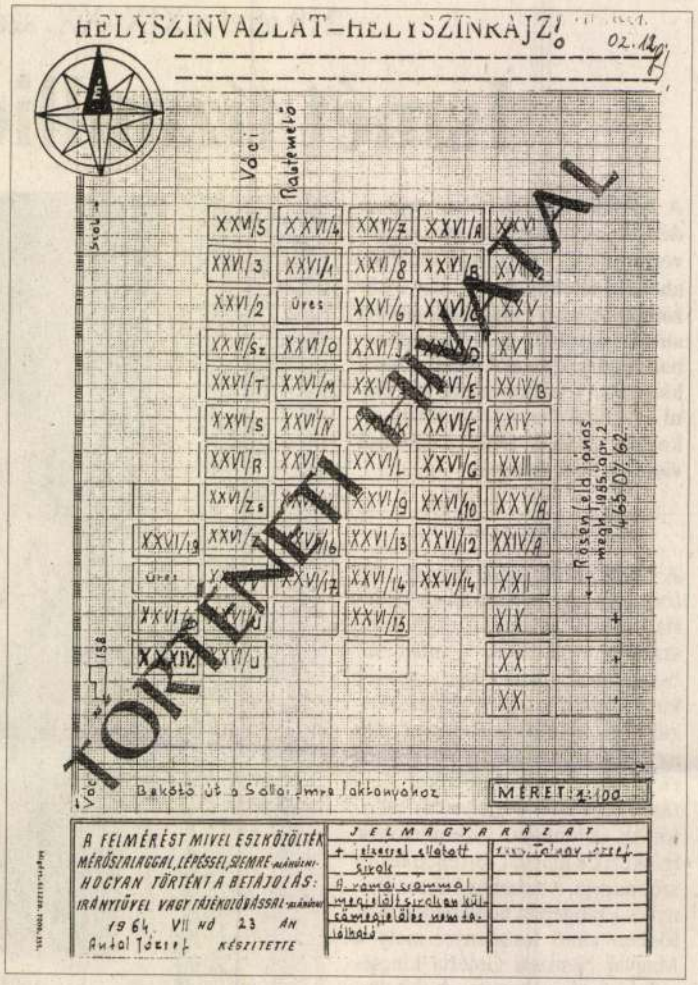

Az idén februárban a Történeti Hivatalban meglelt 1964-es térkép a rabtemető prominens sírjainak beosztásáról. A számozatlan mezők tartalma egyelőre ismeretlen

tak érvényben, másként anyakönyvezték a kivégzetteket, a börtönben betegségben elhunytakat, s a kámforként eltüntetetteket. Az azonnal eltemetett kivégzettek esetében vagy az szerepel, kivégzés akasztás által, vagy fulladás van beírva, netán ismeretlen halálok a megjelölés. 1950–51 táján monoton születési helyek és halálokok bukkantak fel az anyakönyvekben: egyszeriben sokan születtek Kassán vagy Besztercebányán, s haltak meg fölöttébb gyanús módon, a börtönökben „népbetegséggé" váló szívbénulásban…

Az épen maradt koponyák esetében, amennyiben akad megfelelő fotó is, elvégzik az egymásra vetítési eljárást. Esetenként pedig

dulóban" immáron a nagyszülők földi maradványainak összevetésénél tart, miután februárban felnyitották a tasi családi sírboltot, s mintát vettek Hóman Ottó és Darányi Borbála földi maradványaiból. Az ellenőrzéseket továbbra is Németországban végeztetik el.

Susa doktornő utalt arra a sürgető szándékra, miszerint Vác városa nyáron temetné vissza a csontmaradványokat, s kegyeleti parkot alakítanának ki a rabtemető helyszínén. A végzett munkáról az igazságügyi szakértők egy május végi szakmai fórumon adnak számot, a nyilvánosság előtt is összegezve az elért eredményeket, akár pont kerül addig a vizsgálódás végére, akár nem.

Munkácsi Márton Magyar Hírlap 2000. 11. 8

A cseh sajtópályázat nyertesei a Vigadóban

Láttam boldog fotósokat

Jan Šibík nagydíjas képe a koszovói menekülőkről

Az 1999-es cseh sajtófotó-pályázat legjobb képeiből nyílt kiállítás a Vigadóban. A tárlatot nemcsak azért érdemes megnézni, mert a képek érdekesek, hanem azért, mert egy olyan sajtókultúráról árulkodnak, amilyenre mi évtizedek óta csak vágyakozunk. Mi, a képeket szerető olvasók és a fotók készítői, a kamerával író újságírók, a fotóriporterek.

Magyarországon 1945 után jóformán nem tudott megélni olyan általános tematikájú képes magazin, amelyikben a fotó – a magazinok húszas évek óta kialakult szabályai szerint – meghatározó szerepet játszhatott volna. Pedig hagyományaink nem akármilyenek, a század első felében indult magyar fotóriporterek, dokumentaristák közül nem egy igazi sztár lett a nagyvilágban. Robert és Cornell Capa, Munkácsi Márton, André Kertész, Brassai klasszikusokká, egyetemi tananyaggá váltak a világ boldogabbik felén. Tehetség és ambíció azóta is van elég, csak a lehetőség a megmutatkozásra, a folyamatos, igényes elmélyült fotóriporteri munkára, az kevés.

A cseheknek azonban jelenleg is három olyan politikai hetilapjuk van, amelyek hatalmas példányszámban jelennek meg, jókora bevételt hoznak a tulajdonosnak, fotóriportereiknek pedig ideális munkafeltételeket kínálnak. Megbecsülik őket és a munkájukat, és Jan Sibik személyében van már olyan fotós sztárjuk is, aki joggal mérhető a világ élvonalához.

Nemcsak képei okán – teszem hozzá a vele folytatott beszélgetés után –, hanem cselekvő embersége miatt is. A Sierra Leone-i mészárlásról szóló legutóbbi riportjával például a hírtévék és az internet dacára is ijesztően tájékozatlan világ figyelmét akarta felkelteni. Nemrég hallhattunk róla, hogy a CNN vezetői egy ottani független filmes felvételei láttán röstellték el magukat azon, hogy mennyire nem törődnek Afrikával. Érdemes volna megnézniük a cseh fotóriporter munkáit is.

• Szarka Klára

Ott kezdték

Mármint ahol abbahagyták: természetesen az Országgyűlés tavaszi ülésszakáról van szó. Tegnap indult el, s a többség rögtön megszavazta, hogy továbbra is háromhetes gyakorisággal tartson plenáris ülést a T. Ház.

Pedig volt ezzel ellentétes szándékú, zimankós, téli kormánypárti fogadkozás, nem is egy. Nem tetszett a huszonegy napos ciklus sem az MDF-nek, sem a kisgazdáknak. (Persze hogy nem: kevesebb szereplés, kisebb nyilvánosság.)

Mégsem történt változás, annak ellenére sem, hogy tavaly decemberben még voltak olyan pillanatok, amikor a Fidesz teljesen magára maradt a maga háromhetesével. Azután nyilván voltak fontosabb ügyek, alkuk, netán fenyegetések, mindenesetre eltűnt a fene nagy ellenállás és vita. Más került a kisebbek figyelmének fókuszába: az FKGP-t az ÁPV Rt.-oszlatás és az Aradi-kirúgás kötötte le, a demokrata fórumot meg a békejobbprogram-hirdetés plusz dezertőrbúcsúztatás. Így aztán elpárolgott az MDF kéthetes ülésezést célzó javaslata, a kisgazdák pedig szívük szerint ugyan hetente járnának plenárisra (amint azt legutóbb tegnap nyilatkozták, mondván: bizony szükség volna erre a feszített törvényhozási tempó miatt), de az eszük a helyén volt, úgyhogy megértették a legnagyobb kormányzó párt óhaját a változatlanságra.

Úgyhogy ezentúl is lesz bőven idő az elmélyült és ezáltal megalapozott bizottsági munkára, sőt nem szenved hátrányt az egyéni választókerületek lakossága sem. Felkent képviselőik továbbra is teljes hetet kaptak háromhetente a választók babusgatására.

Így aztán mi, kívülálló szemlélők is megnyugodhatunk: az efféle csip-csup veszekedéseknél (három hétről) mégis csak fontosabb a „három gyerek, három szoba, négy kerék" konszolidációs miniszterelnöki programja. Izgalmat most már csak az okozhat: mi lesz, ha a Fidesz–FKGP pártelnöki egyeztetésre Kövér László hiába várja Torgyán Józsefet, mert helyette Bernáth Varga Balázs pártfőtitkár érkezik?

Persze valami akkor is lesz, mert úgy még nem volt, hogy valahogy ne lett volna – szól a kisgazda indián mondás.

SZOMBATHY PÁL

nyeges dolgokról".

Mindenki ekként csinálja. Fővárosra és pártállásra való tekintet nélkül. Amikor 1972 júniusában híre jött, hogy néhány embert rajtakaptak a demokrata pártnak a washingtoni Watergate-épületben lévő irodájában, ahol „poloskákat" próbáltak elhelyezni, a tudósítók persze kíváncsiak voltak a Fehér Ház véleményére, hiszen mégiscsak az ellenzéket akarták – akkor még rejtélyes kilétű – ismeretlenek lehallgatni. Még pár nap, mire Woodward és Bernstein rábukkan az egyik „betörő" noteszában a W. H. (White House) megjelölés mellett az elnöki hivatal egyik közvetlen telefonszámára, de azért az újságírókat csak izgatja, mit szól az esethez Nixon elnök szóvivője. Ziegler azonban gúnyosan elhessegeti a kérdéseket: „harmadrendű betöréseket nem érdemesítek kommentálásra". Ettől aztán napok múlva ő maga válik a következő esztendőre a gúnyos faggatózás céltáblájává, ahogy kibontakozik az elnökbuktató botrány. Pedig szegény szóvivő akkor még teljesen gyanútlanul, a megszokott politikai önvédelmi reflexszel igyekezett lefokozni a megpendített témát.

Utódai természetesen óvatosabbá váltak, s minél dodonaibb válaszokkal remélik leszerelni a nagy botrány óta persze – gyakran indokolatlanul – vérszemet kapott sajtót. Végtére is korántsem minden gyanús ügy válik Watergate-méretűvé. Ellenben valamennyi újságíró bízvást hiheti, hogy ő is az ölbéli komputerében rejtegeti Woodward és Bernstein marsallbotját. A piacgazdaságban versengő lapok, tévék nem kockáztathatják, hogy valami nagy dologról lemaradjanak, s ugyan ki tudhatja

A szerző újságíró

A járdán járó nép bölcsessége sem alaptalanul emlegeti a banánhéjat, amelyen váratlanul lehet elcsúszni. Egy brit miniszter azon bukta el a Guardian című lap elleni rágalmazási perét s került hamis vallomásával csávába, hogy a korrupciós ügyben alibit kínáló neje fukarul visszakérte a svájci szállodától az egy- és kétágyas szoba árkülönbözetét, s ennek nyomára a hotel régi iratait átböngésző újságíró rátalált. Kohl kancellár pártját megrendítő titkos pénzeinek nyomára eredetileg egy túlbuzgó vámtisztviselő bukkant. Ki kárhoztathatja hát a médiát, ha elefántnak néz akár bolhát is?! Amennyiben egy lap, tévé túl gyakran „téveszt arányt", elveszti hitelét. Ez ugyanakkora kockázat, mint rendre lemaradni a sztoriról. A New York Times szerkesztőinek azóta is sajgó sebe, hogy a fő vetélytárs Washington Post tárta fel a Watergate-botrányt, és főként tartott ki tálalása mellett, amikor a többi nagy lap sokáig valóban

banásakor
kötötte az
verkorlátoz
szült a törté
egyezkedet
Egyébként
a „kézzelf
hirdetve ter
nappal az e
közfigyelm
tergate-mű
szabb piártr
Felettébb
Amerika de
szövetséges
nye is sokáig
te az óceánc
buzgalmat:
ügyet csiná
tásból?! Mi
terrand „ti
régóta tudó
válta a fejét
tán. S hát
hogy Clinto
csalták poli
elnök olyan
zására vallot
zat, akik tito
álltak a vád

JÓKÓ CSABA RAJZA

Az elretten

Régóta borzolja a kedélyeket hazánkban a jogos önvédelem problematikája. Ennek legfőbb oka a rossz törvényekben keresendő, melyekért természetesen nem a polgári kormány felelős, azért azonban már igen,

Munkácsy Mihály

Magyar Hírlap 2000. X. 20

Közalapítvány „A Munkácsy-trilógiáért"

(MTI) „A Munkácsy-trilógiáért" elnevezéssel közhasznú alapítványt hozott létre a Hajdú-Bihar megyei önkormányzat közgyűlése. A testület szeptember 15-ei ülésén határozott arról, hogy Munkácsy Mihály Ecce Homo, Golgota és Krisztus Pilátus előtt című trilógiájának folyamatos, együttes bemutatása, a Golgota című kép megvásárlása érdekében Debrecen város önkormányzatával közösen közhasznú közalapítványt hoz létre. A 2 millió forintos alapítói vagyonból 1 millió forint biztosítását Debrecen városa vállalta. Tegnap a közalapítvány kuratóriumának elnökévé Bényi Árpád festőművészt választotta. Elsődleges céljuk, hogy előteremtsék azt a pénzt, amellyel megvásárolhatják amerikai tulajdonosától Munkácsy Mihály jelenleg a debreceni Déri Múzeumban látható nagyméretű művét, a Golgotát. Ehhez várják magánszemélyek és gazdasági társaságok adakozását. A vételár jelenleg 1 millió dollár, de ennek csökkentéséről még tárgyalnak a tulajdonos képviselőjével – úgy a továbbiakban is együtt lenne látható Debrecenben Munkácsy híres Krisztus-trilógiája.

SZERDA

Olümposz

Amíg az MDF részben a törkölypálinka nemzetközi levédetésével, részben – egyébként többnyire valószínűtlenül higgadt – elnöknőjének ítéletkommentárjaival, amelyek a Cs. E. popzenész ügyében hozott ítélettel, illetve magával a poppal (nem a zenével!) egyaránt kapcsolatosak, szóval ezekkel próbálna kovácsolni valami kevéske valamit, ami meglökhetné fölfele a micsodát, a hőmérő higanyszálát, ugye, a habot a tortán, hogy kúszna már a népszerűség aprókát följebb (a dobogó hatodik fokáról)...

... amíg az MSZP önmagát is meglepő határozottsággal, féléves fárasztó nyűglődés után visszaléptette saját elnökét, hogy egy vele teljesen azonos súlycsoportban (vagy tán egy féllel lejjebb) induló (tehát úgyszólván esélytelen) versenyzőnek adjon lehetőséget, és e grandiózus művelet mellett már csak egy közepesen röhejes és tökéletesen inadekvát népszavazási kezdeményezésre futja erejéből... (amely kezdeményen Orbán Viktor és Baló György egymás térdét csapdosva szoktak röhögni az Aktuálisban...)

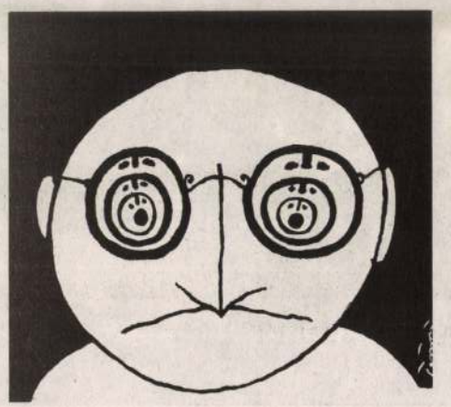

... amíg a Belgrád rakparti FKGP-székházban és a Parlamentben nem mer egymás mellett két kisgazda elmenni, nehogy véletlenül kizárja egymást...

...amíg Sergo Leone-i (spagettiwestern) pisztolypárbaj-jelenetek játszódnak le, szemsarokból villanó gyilkos pillantás, hiperplán, tűz!, térd roggyan, kiváló hazafiból válik bolsevik bérenc, feddhetetlen, keresztény erkölcsbajnokból korrupt bűnöző, és persze *vice versa,* a következő párbajnál; hol itt, hol ott dörren lövés, a torkolattüzektől fényénél éjjel drum&bass partyt lehetne rendezni...

... amíg ottan, kisgazdáéknál, semmi sem biztos, talán csak az, hogy a magyar történelem legstabilabb és legjobb koalíciójában (elnöki meglátás) vannak egy párttal, amelyik titkosszolgálati módszerekkel igyekszik tönkretenni, likvidálni őket (szintén elnöki meglátás), hogy a világszínvonalúvá fölküzdött mezőgazdaság és Ferencváros akkora csődtömeg, hogy Hrutkát alighanem takarmánykukoricában fogják kifizetni (lábon!), valamint azt is egészen biztosan lehet tudni, hogy jelen pillanatban van kettő darab pártelnök, de lehet, hogy négy; és alighanem úgy fekszik minden egyes káder, hogy nem tudhatja, holnap melyik oldalon ébred...

... amíg a világvárosi tapasztalatait gyorsan nyers gőgre váltó Demszky Gábor pestbudai főpolgármester váltott lovakkal vágtat egyhelyben, és túlságosan is görbe kardjával saját feje irányában hadonász egyre veszélyesebben, miközben mindenkitől és mindentől (így saját párttagjaitól és az életképes vezetési ötletektől is) egyenlő és tisztes távolságot tart...

... amíg lánglelkű miépünk könyörtelenül és színpadiasan vívja harcát az idegenszívűek ellenében...

... amíg (eközben) a sajátosan tekercselt, különös és bonyolult eszméket kattogtató agyak tulajdonosai a Szíriuszról alászállt magyar ejtőernyős Krisztussal, Petőfi-csontkollekcióval, holokauszt-blöffel és egyebekkel együtt a hazai szellemi élet fősodrába tempóztak be stikában, az idegenszívű erők legnagyobb örömére, hiszen az ország reménybeli (és biztos) butulását látva aligha állja meg mosoly nélkül valamirevaló ellenség...

...amíg a színpad mögött szívósan épül egy új médiabirodalom (közben a színpadon az *Idegenszívűeké minden médiákok* című klasszikus tragédiát játsszák immár tíz éve)...

...addig Orbán Viktor miniszterelnök elmegy Svejcba, és olimpiát akar rendezni minekünk. Hogy mekkora fogás ez, és hogy mi az értelme neki, arról fölösleges lenne okoskodni. A szent *szavazatmaximáló akarat* géniusza nyilatkozik meg; amire odáig kerül a dolog, hogy tényszerűen körbe lehetne röhögni az ötletet, már réges régen lezajlottak a 2002-es választások, utána lassan majd ráérünk rájönni, meg döbbenkedni, hogy még annyira sem volt komoly ez a tréfa, mint a hétszázalékos növekedés meg a 25 százalékos tébé.

Csak azt kell itten látni, hogy ki mekkora pályán focizik. Orbán az üres Népstadion füvén dekáz egyedül, ha nem is túl ügyesen, de magabiztosan, jó nagyokat (nyugodtan fölrúghatja néha a lelátóra a labdát), a többiek a városligeti dühöngőben ölik egymást, egykapura, rekesz sörbe.

Uj Péter

Falugondnokok gondja

Mennyi pénzből lesz teherautóból személyautó?

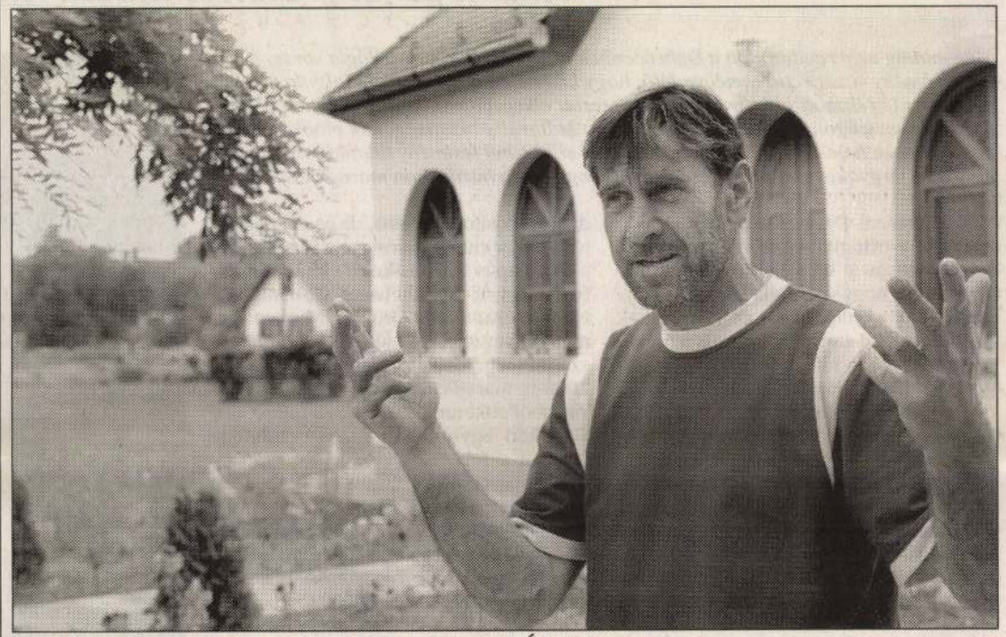

Kaipl József szerencsés, mert Ford Transitot vezet Új-Mohácson

FOTÓ: MÁRTON ANDRÁS

A KRESZ május elsején életbe lépett módosításának egyik pontja miatt félmilliárd forintos többletkiadással kell számolniuk azoknak a kistelepüléseknek, ahol a falugondnoki szolgálat által személyszállításra is használt kisteherautókat személyautóvá kell átminősíteni. A falvaknak ugyanis nincs erre pénzük.

Magyarországon jelenleg 556 falugondnoki szolgálat működik. E szervezetek egyebek között több mint négyszáz használt teherautóként bejegyzett – három és fél tonnánál kisebb össztömegű – mikrobuszt is használnak. Május elsejétől – a KRESZ módosítása értelmében – a három és fél tonnánál kisebb össztömegű teherautók rakterében nem lehet személyeket szállítani. A falugondnokok feladatai közé tartozik a külterületeken, tanyákon – nehezen megközelíthető körzetünk kérdésére válaszolva azt mondta: a személyautóvá történő átminősítés miatt az érintett önkormányzatoknak összesen 500 millió forintot kell kifizetniük a vám- és az adóhatóságnak. A többletkiadást elsősorban nem a műszaki átalakítás költségei teszik ki, hanem a személyautó vásárlásához kapcsolódó magasabb adó- és vámterhek, amelyeket az átminősítéssel együtt kell befizetniük az önkormányzatoknak.

Az általunk megkérdezett kistelepülési polgármesterek egyöntetűen kijelentették: a falvaknak nincs pénzük a falugondnoki teherautók személyautóvá minősítésére. Ráadásul közlekedési szabálysértésnek minősül, ha a falu-

A többletkiadást elsősorban nem a műszaki átalakítás

nagyvarsányiak. *Szűcs Ilona,* a település polgármestere tudósítónknak elmondta: a falugondnoki szolgálat működtetéséhez tavaly decemberben teherautóként vásárolt Volkswagen Transporter átminősítése 1,4 millió forintjába kerülne a forráshiánnyal küszködő falunak.

– Ezt a pénzt nem tudtuk kigazdálkodni, tehát korlátoznunk kellett a falugondnok által ellátott személyszállítási feladatokat – mondja a polgármester asszony –. Ez azt jelenti, hogy nem használhatjuk az autót a környező tanyákon élő gyerekek szállítására, ami hátrányosan érinti az ott lakó családokat. Nem csak a mi véleményünk, hogy ezen a helyzeten sürgősen változtatni kellene a jogszabály alkotóinak.

Barna Péter, a Közlekedési és Vízügyi Minisztérium járműműszaki osztályának vezetője kérdésünkre elmondta: a KRESZ

MUNKÁCSY MIHÁLY

Sorsára vár a Munkácsy-trilógia

Állami pénzből előteremthető lenne a tulajdonos által kért vételár?

Még mindig nem rendeződött a Debrecenben látható Munkácsy-trilógia sorsa. A három festmény közül kettő esetében félő, hogy kikerül az országból. A Golgota megvásárlására létrehozott alapítvány elnöke szerint elképzelhető, hogy a festmény 2006-ig Magyarországon maradhat. A parlament kulturális bizottságának elnöke tegnap Debrecenben bejelentette: a Krisztus Pilátus előtt című festmény tulajdonosa hajlandó újabb tárgyalásokra annak érdekében, hogy a kép hazánkban maradhasson.

A debreceni Déri-múzeumban látható Munkácsy-trilógia ügye hónapok óta foglalkoztatja a közvéleményt. Az ügy lényege az, hogy a trilógia három darabja közül csak egynek, az Ecce Homo!-nak megnyugtató a sorsa, az ugyanis a múzeum tulajdona. A másik festményt, a Golgotát a letéti idő lejártával amerikai tulajdonosa el kívánja adni, s félő, hogy ha a közelmúltban megkezdődött közadakozás, illetve az állami segítségnyújtás ellenére sem sikerül megvenni, akkor kikerül az országból. A harmadik kép, a Krisztus Pilátus előtt című alkotás sorsa egészen a közelmúltig rendeződni látszott, ám újabban ennek a festménynek az itthon tartása is kérdésessé vált. A Golgota megvásárlására létrehozott közalapítvány elnökének új információk jutottak a birtokába.

– A Golgota tulajdonosa és a Magyar Nemzeti Galéria között 1991-ben létrejött szerződés szerint a festmény 2006-ig maradhat letétben Magyarországon – állítja Bényi Árpád debreceni festőművész, a Munkácsy Trilógiáért Közalapítvány elnöke, aki tudósítónknak kifejtette: eddigi tudomása szerint a Golgota letéti határideje idén január 1-jével lejárt, s furcsának találja, hogy a szerződésnek a 2006-os dátumról szóló kitételéről eddig nem volt tudomása. Elmondta: a szerződés úgy fogalmaz, hogy a betéti szerződés lejártakor, ha a két fél másképpen nem határoz, további hat évre Magyarországon maradhat a festmény. Hozzátette: a debreceni, illetve a Hajdú-Bihar megyei önkormányzat éppen azért indított gyűjtést és hozta létre a Munkácsy Trilógiáért Közalapítványt, hogy a tulajdonos által eladni kívánt képet megvásárolhassa. De ha a szerződés érvényben van – mondta Bényi Árpád –, úgy elképzelhető, hogy 2006-ig az állami költségvetésből is meg lehet vásárolni a festményt. Ő nem tud arról, hogy az 1991-ben létrejött szerződést módosították volna, de ha ez megtörtént, akkor ennek írásos nyomát nem látta.

Az alapítvány elnöke az elmúlt napokban tárgyalt Rockenbauer Zoltánnal, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának vezetőjével, aki a festőművész szerint megerősítette: ha a Golgota mégis 2006-ig maradhat, úgy az állami költségvetésből előteremthető lenne a tulajdonos által kért egymillió dolláros – mintegy 300 millió forintos – vételár.

A debreceni polgármesteri hivatalban egyelőre óvatosan kezelik Bényi Árpád értesülését. Az egyik – névtelenséget kérő – önkormányzati vezető lapunknak elmondta: meg kell vizsgálni a festőművész által említett szerződést, mert elképzelhető, hogy időközben módosították, s már nincs érvényben. Hozzátette: azért nem kívánja a nevét adni a véleményéhez, mert a 2006-os határidőről eddig nem volt tudomása, s ezzel kapcsolatban nem szeretne valótlanságokat állítani.

Bényi Árpád mást is fölvetett a miniszternek. Elmondása szerint egymillió darab – Munkácsy-trilógiát ábrázoló – képeslapot kellene nyomtatni és pénzért árusítani. Bényi szerint ennek bevételéből meg lehetne vásárolni a Golgotát. A festőművész közölte: Rockenbauer Zoltán támogatta az ötletet.

A Munkácsy-trilógia sorsa szóba került Sasvári Szilárd, a parlament kulturális és sajtóbizottságának elnökének tegnapi, debreceni sajtótájékoztatóján is.

– A Krisztus Pilátus előtt című festmény tulajdonosával újabb tárgyalások kezdődnek arról, hogy a Munkácsy-trilógia eme darabja is Magyarországon maradhasson – jelentette be Sasvári Szilárd.

A közelmúltban a Krisztus Pilátus előtt című festmény sorsa is kérdésessé vált. A műalkotás tulajdonosának, a kanadai Joseph T. Tanenbaumnak az volt a szándéka, hogy a képet örök letétben a debreceni Déri-múzeumban hagyja. A megváltozott kanadai adózási jogszabályok szerint azonban nehézségekbe ütközik, hogy a kép ajándékozás címén Magyarországon maradhasson. Szóba került, hogy a festménynek vissza kell kerülnie a tengerentúlra.

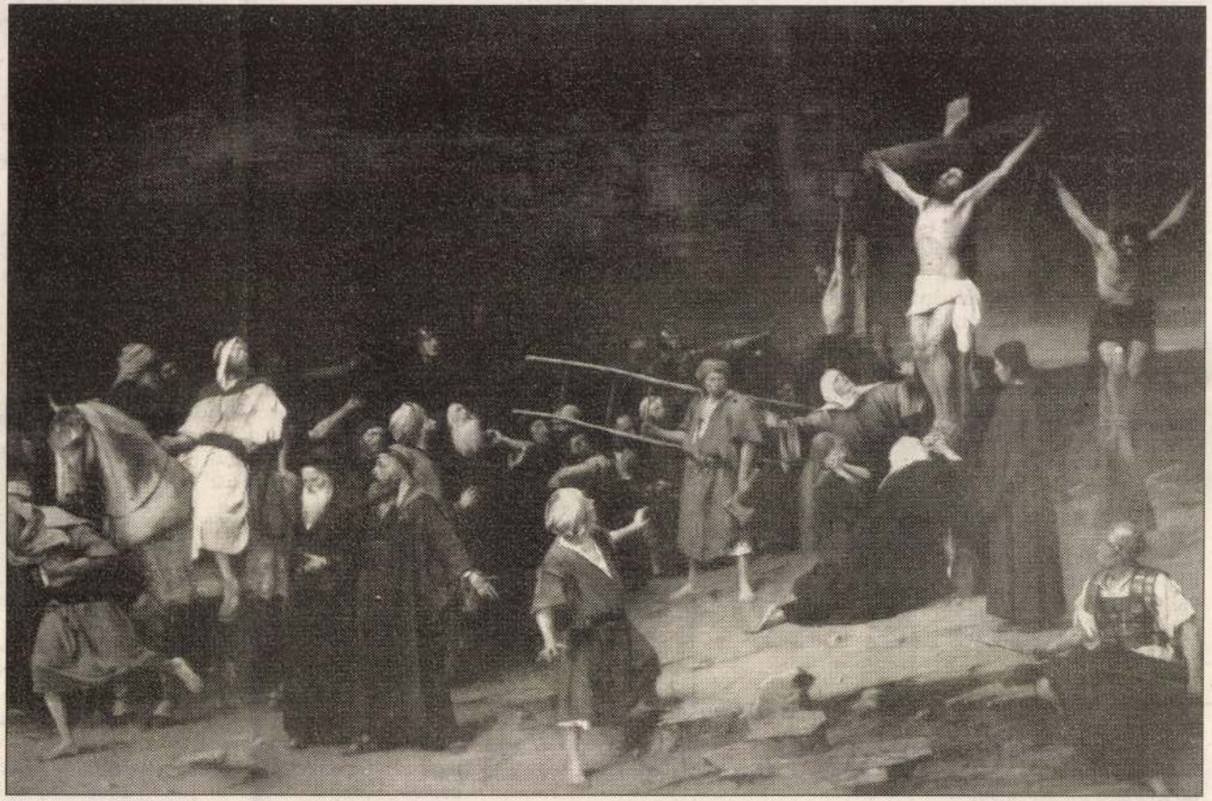

Munkácsy Golgotája

Sasvári Szilárd szerint van esély arra, hogy a kép Magyarországon maradhasson. Hozzátette: mindent meg kell tenni a nemzeti kulturális kincsnek számító Munkácsy-trilógia egyben tartásáért, s megerősítette, hogy az állam is szeretne részt vállalni a Golgota megvásárlásából. (A tárca helyettes államtitkára lapunknak korábban úgy nyilatkozott: az állam akkor tud érdemben bekapcsolódni a megvásárlás folyamatába, ha ismert lesz a kép piaci ára, a megyei önkormányzat hozzájárulásának és az önkéntes adakozók felajánlásainak pontos összege.)

A Golgota 300 millió forintos vételárából eddig 10 millió forint gyűlt össze – jelentette be tegnap Somogyi Béla debreceni alpolgármester, aki egy kérdésre válaszolva nem erősítette meg azt az értesülést, miszerint az egyik magyar óriáscég egy összegben hajlandó kifizetni a Golgota vételárát annak érdekében, hogy a kép örök letétben Magyarországon maradhasson. Az alpolgármester közölte: az ilyen hír örvendetes ugyan, de konkrétumokkal nem tud szolgálni az ügyben.

A Kölcsey Ferenc Közművelődési Intézet a héten aukciót rendezett abból a célból, hogy az eladásra felkínált műalkotások árát a Golgota megvásárlására fordítják. Az aukción 38 művész 40 alkotása szerepelt, ám a műalkotások közül mindössze négy kelt el: ez összesen mintegy 100 ezer forintos bevételt jelent.

– Vannak, akiknek fontos a Golgota sorsa – teszi hozzá Bényi Árpád. – Ismerek egy nyugdíjast, aki a félretett pénzéből százezer forintot adott az alapítványunknak.

Kácsor Zsolt

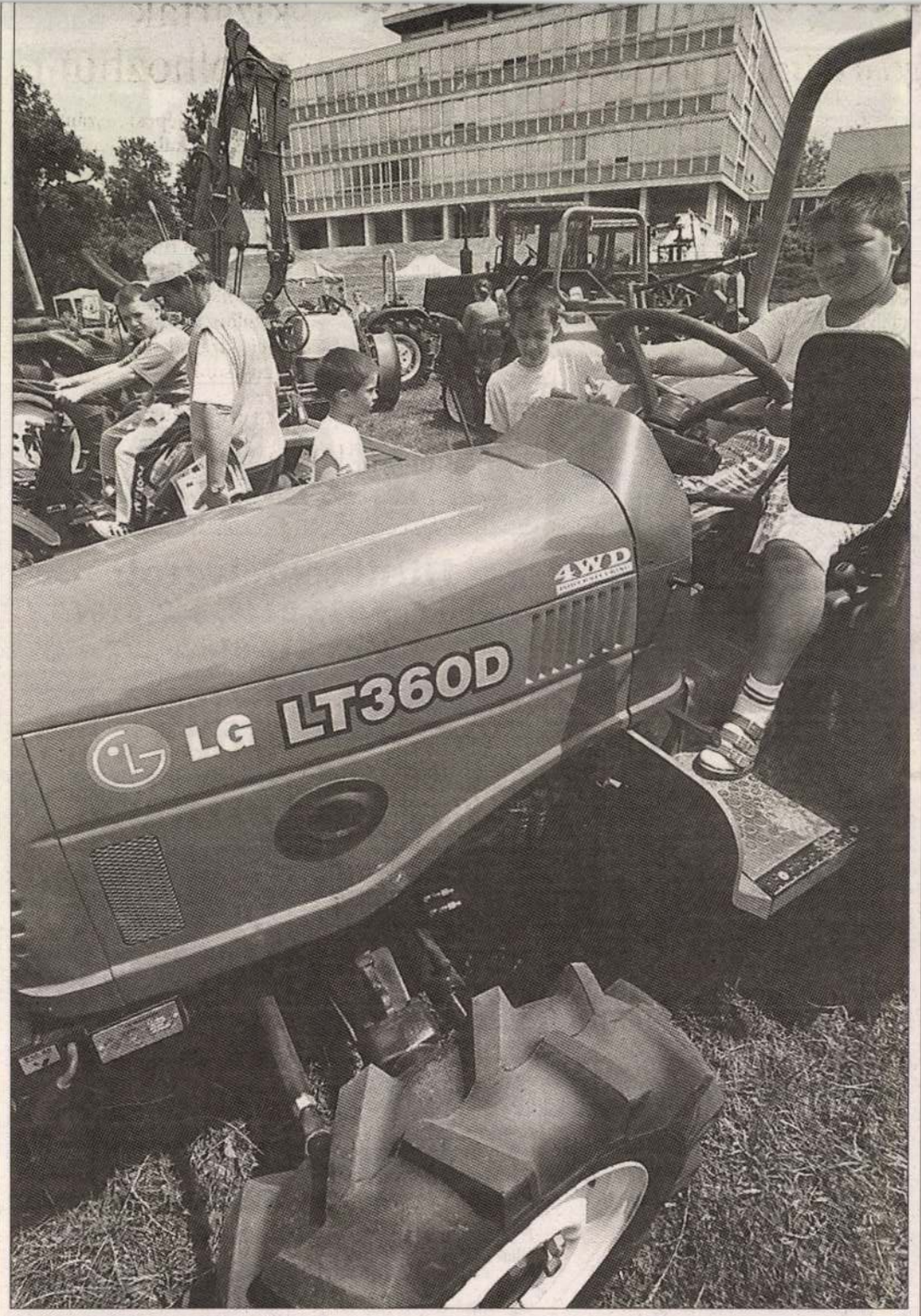

AGRÁRTUDOMÁNYI KIÁLLÍTÁS GÖDÖLLŐN. A Szent István Egyetemen tegnap nyílt meg az a rendezvény, ahol bemutatták a legújabb traktormodelleket is. A kiállítás vasárnapig tekinthető meg FOTÓ: BURGER ZSOLT

SZENVEDI

Pakson az atomerőmű 2-es blokkjában tegnap délelőtt tűz ütött ki az egyik kábelcsatornában. A szórtvizes oltórendszer lokalizálta, és gyorsan el is oltotta a tüzet. Az atomerőmű helyszínre érkező tűzoltói folytatták a kábelek hűtését és ellenőrizték azokat. Megállapították, hogy egy félméteres szakaszon vannak égésnyomok, a mintegy 40 mérő-ellenőrző és erőátviteli kábelt tar- kötegen. A szakemberek feltételezése szerint a tüzet kábelhiba okozta. A blokk működését leállították, a tűz a biztonsági rendszereket nem érintette. A reaktor újraindítására csak a meghibásodott kábelszakasz cseréje és az ellenőrző próbák elvégzése után kerül sor, ami több napot vesz igénybe. A javítás költsége becsülhetően nem magas, az árbevétel-kiesés azonban jelentős lehet. Ilyen kábeltűz eddig még nem történt a 19 éve üzemelő erőműben.

dapest, Pf. 15., telefon: 212-4430. (V. G.)

Görög precedens

ÖTÉVI BÖRTÖNRE ítélt egy görög bíróság egy férfit, mert megerőszakolta feleségét. A precedensértékű ítélet egy 39 éves török nemzetiségű férfit sújtott, akit az erőszak mellett azért is elmarasztaltak, mert verte 29 éves ukrán feleségét. (MTI)

Alapítvány Munkácsy Golgotájáért

ZSOHÁR

Munkácsy Mihály Golgota című festménye letétben van itthon. Amerikai tulajdonosa engedélyezte, hogy július végéig az országban tartózkodjék a mű. A kép becsült értéke egymillió dollár, megtartása csak társadalmi összefogással lehetséges. Hajdú-Bihar megye és Debrecen város önkormányzata októberben közalapítványt hozott létre a kép itthon tartása érdekében, amelyhez már eddig is többen csatlakoztak, azzal a szándékkal, hogy adományaikkal hozzájáruljanak a festmény megvásárlásához.

Ábrahám Péter kortárs festő- és képzőművész már bejelentette: kétmillió forintos kikiáltási áron árverésre bocsátja Diana című képét, s a befolyt összeget a Munkácsy-trilógiáért Közalapítványnak ajánlja föl. Várható, hogy mások is követni fogják a példáját.

Egyébként a telefonos árverés a Budapest Televízióban lesz június 24-én, este nyolc órától. A Diana az Ábrahám Galériában (Bp. I., Attila út 23.) tekinthető meg.

SZCSM

A SZOCIÁLIS ÉS CSALÁDÜGYI MINISZTÉRIUM JOGI FŐOSZTÁLYA AZ ALÁBBI ÁLLÁSOK BETÖLTÉSÉRE PÁLYÁZATOT HIRDET:

I. Jogtanácsosi munkakör

Elvárások:
- jogi diploma és jogi szakvizsga,
- kötelmi jogi ügyekben, jogi képviseleti területen, közbeszerzési eljárásban megszerzett elméleti és gyakorlati jártasság.

II. Önálló, érdemi jogszabály-előkészítő munkakör

Elvárások:
- jogi diploma és jogi szakvizsga,
- közigazgatási gyakorlat,
- jogszabály-előkészítési ismeretek és gyakorlat.

Illetmény: a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvényben foglaltak szerint.

A pályázatok benyújtási határideje: 2001. július 05.

A pályázatokat a Szociális és Családügyi Minisztérium Jogi Főosztályának vezetőjéhez kell benyújtani.
Cím: 1051 Budapest, Roosevelt tér 7-8.
Érdeklődni a 312-6002 telefonszámon lehet.

OÁZIS KERTÉSZET

OÁZIS KERTÉSZET
1101 Bp., Kőbányai út 47.
Tel.: 261-3160, Fax: 261-8782
1022 Bp., Zilah u. 6.
Tel./Fax: 356-4002
Westend City Center
Széchenyi nkrt. 5.
Tel.: 238-7238, Fax: 238-7239

- cserepes dísznövények, faiskolai termékek, vetőmagok,
- kertészeti szerszámok, kisgépek,
- műanyag és kerámia virágtartók,
- műnövények kis- és nagykereskedelme,
- irodaházak, középületek dísznövény dekorációja,
- külső és belső kertek építése,
- dísznövény kölcsönzés, kiállítások és különböző rendezvények dekorációja növényekkel

Virágáruházunk nyitvatartása: H-P : 8-18, Sz, V : 8-14

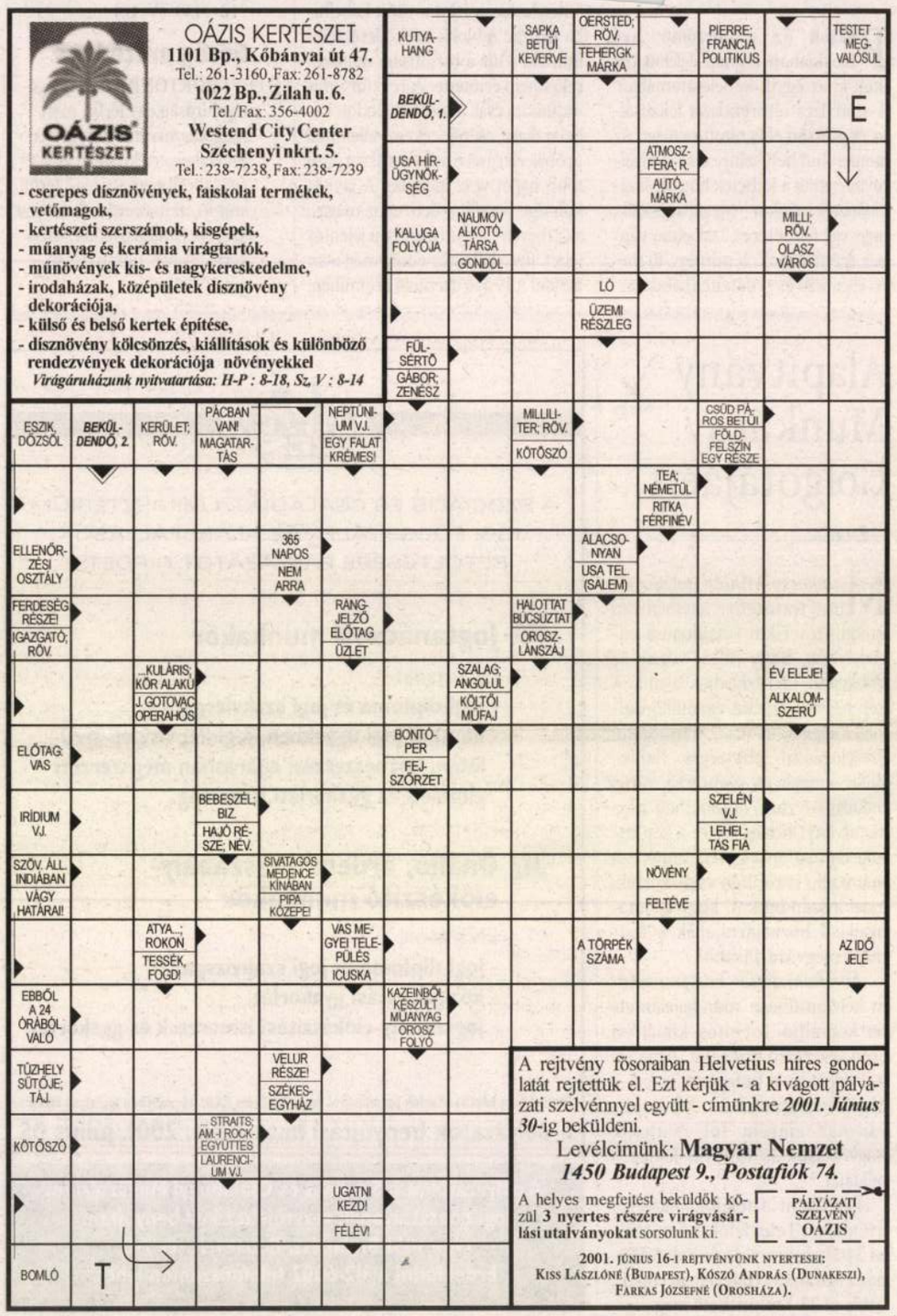

A rejtvény fősoraiban Helvetius híres gondolatát rejtettük el. Ezt kérjük - a kivágott pályázati szelvénnyel együtt - címünkre ***2001. Június 30***-ig beküldeni.

Levélcímünk: **Magyar Nemzet**
1450 Budapest 9., Postafiók 74.

A helyes megfejtést beküldők közül **3 nyertes részére virágvásárlási utalványokat** sorsolunk ki.

PÁLYÁZATI SZELVÉNY OÁZIS

2001. JÚNIUS 16-I REJTVÉNYÜNK NYERTESEI:
KISS LÁSZLÓNÉ (BUDAPEST), KÓSZÓ ANDRÁS (DUNAKESZI), FARKAS JÓZSEFNÉ (OROSHÁZA).

Autós-motoros futárszolgálat
REDDA-MOTOR Kft.
Telefon: 218-0888
MAHIR 73291/1H

Magyar Nemzet online
www.magyarnemzet.hu
MNO
HÍR HITEL *hagyomány*
0–24

UTAZÁS

Hirdetésfelvétel:
Telefon: 322-2448, 342-6164
Fax: 342-6132

Akciós bükfürdői nyaralás
Június 25.–július 28-ig a
Corvinus Hotel Bük***-ben**
3 nap (2 éj) 12 900 Ft/fő
5 nap (4 éj) 23 900 Ft/fő
7 nap (6 éj) 37 900 Ft/fő
félpanzióval, svédasztalos reggelivel, pezsgőfürdő-, szaunahasználattal
Egyágyas felár 1500 Ft/éj
IFA a helyszínen fizetendő
Információ/rendelés
Tel./fax: 94/358-028
MAHIR PRESS MÉDIA

MAHART tours
SZUPER LAST MINUTE
CIPRUSI NYARALÁS egyiptomi hajóúttal
Hotel** FP., hajó tp. június 30.
169 000 Ft helyett 139 900 Ft + ill.
Hotel**** FP., hajó tp. június 30.
189 900 Ft helyett 159 900 Ft + ill.
Hotel** ciprus nyaralás június 30.
repülő+transz.+büfereggeli **89 900 Ft + ill.**
LAST MINUTE CIPRUSI NYARALÁS LIBANON+EGYIPTOMI HAJÓÚT
Hotel** július 7., 28.
174 900 Ft helyett 159 900 Ft + ill.
Hotel*** **199 900 Ft helyett 179 900 Ft + ill.**
MAHART TOURS Utazási Iroda
1056 Budapest, Belgrád rakpart
Tel.: 484-4012, 484-4017
MAHIR PRESS MÉDIA

2001 Nyár
OLASZORSZÁG
BIBIONE
Nyaraljon Velünk, hogy ez a nyár más legyen!
Szolid árakon vállaljuk tengerparti szállások, egyszerű és luxus kivitelű apartmanok kiadását, eladását.
Ingyen katalógust küldünk!
Magyarul beszélő kolléganőnk várja hívását.
Közvetlen kapcsolat.
Ne fizessen kétszer!
Információ, szállásfoglalás:
Boreal Utazási Iroda
Szondi Gabriella
Tel.: **00-39/0431430428**
Fax: **00-39/0431437043**

BLAGUSS VOLÁNBUSZ
1051 Budapest, Erzsébet tér. Autóbuszállomás • Tel.: 317-7777
Körutazások Európa legszebb tájain!

• Vorarlberg, Bódeni-tó és a bajor kastélyok	július 7–12.	73 900 Ft
• Operafesztivál Veronában (Aida)	július 23–26.	79 850 Ft
• Németország romantikus városai	július 28.–aug. 1.	63 800 Ft
• Svájci varázs... Jungfrau, Zermatt és a Glacier-express	augusztus 3–8.	89 850 Ft
• Rajna, Mosel és a Duna	augusztus 4–9.	79 950 Ft

MAHIR PRESS MÉDIA

Magyar Nemzet 2001 június 23

A Golgota kálváriája

Texasba kerül a Munkácsy-trilógia egyik darabja?

Munkácsy Mihály: Golgota (részlet). Ezért kér egymillió dollárt Julian Beck

Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát és hozzáállását, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak a festmény tulajdonosa, Julian Beck. Hozzátette: már évekkel ezelőtt közölte az illetékesekkel, hogy egymillió dollárért hajlandó megválni a képtől. Állítása szerint azért várt mostanáig, mert úgy érezte, komolyan gondolják Magyarországon a festmény megvásárlását és vételárának összegyűjtését.

New York-i Sotheby's műkereskedőház, 1988. február 24.: Ezen a napon bocsátották árverésre a Munkácsy-trilógia két festményét, amelyeknek a kikiáltási ára 15-15 ezer dollár volt. A Krisztus Pilátus előtt 60 ezer dollárért kelt el. A Golgotát 47 ezer 500 dollárért vásárolta meg a magyar származású Julian Beck, a Madison sugárúti Pannónia Galéria tulajdonosa.

– A Golgota a lehető legvéresebb történet. Értékén pillanatnyilag eladhatatlan – nyilatkozta a Népszabadság washingtoni tudósítójának az árverést követően Beck. – Elteszem... Tizenhárom év múlva ismét aukcióra viszem a Golgotát. Ez egymillió dolláros kép. Egyszer majd csak megkapom érte az árát.

Három évvel később mégiscsak Magyarországra került a Golgota annak a letéti szerződésnek köszönhetően, amit a kép tulajdonosa a Magyar Nemzeti Múzeummal kötött. A festmény azóta is a debreceni Déri Múzeumban látható, habár a szerződés 2000. december 31-én lejárt. Igaz, a záradék szerint további öt évig, 2006. január elsejéig őrzi a Déri Múzeum a Golgotát, ahonnan azonban a tulajdonos bármikor elviheti.

Múltak az évek. Ez idő alatt a Golgotát az állam pénzén restaurálták négy szakember és számos segítő közreműködésével. Az ingyen letétbe helyezett festménynek a Déri Múzeum biztosította térítésmentesen a tárolást, a fűtést és az őrzést. Ezen idő alatt a Krisztus Pilátus előtt is hazakerült, így a harmadik, Ecce Homo című képpel együtt a teljes trilógiát láthatta a közönség, amely felbecsülhetetlen értéke a magyar kultúrtörténetnek is.

„Nagy szégyen lenne Magyarország számára, ha a Golgotát nem tudnánk megvásárolni – írta 2000. július 23-án kelt levelében a tulajdonosnak dr. Selmeczi László, a Hajdú-Bihari megyei múzeum igazgatója. – Amennyiben mégsem sikerülne a Golgotát az ismert feltételek mellett Magyarországon tartani, természetesen – bár fájó szívvel – gondoskodni fogunk vállalt kötelezettségeinknek megfelelően a kép visszaszállításáról."

Tavaly lejárt a tizenhárom év. – A New York-i Sotheby's céget bíztam meg ekkor a festmény eladásával – mondta el lapunknak Julian Beck. – De úgy, hogy ne árverésen keresztül értékesítsék a képet. Selmeczi úr ekkor bejelentette, hogy őket is érdekelné a festmény megvásárlása. Én Láyer Józseffel, a Hajdú-Bihar megyei önkormányzati közgyűlés elnökével tárgyaltam. Úgy tapasztaltam, komolyan gondolják a kép megvételét és az egymillió dollár összegyűjtését. Ezért vártam.

A parlamentben interpelláció hangzott el a Golgota ügyében, ami után – információink szerint – Orbán Viktor miniszterelnök különös figyelmet fordított a trilógia sorsára. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma vállalta, hogy az egymillió dolláros ár egyharmadát állja. A debreceni Munkácsy-trilógiáért Közalapítvány számlájára mostanáig több mint tizenegymillió forint érkezett a célból, hogy azt is a Golgota megvásárlására fordítsa a város vezetése. Jótékonysági hangversenyt rendeztek a budapesti Szent István-bazilikában, amelynek fővédnöke Dávid Ibolya igazságügy-miniszter, Paskai László bíboros és Bölcskei Gusztáv református püspök volt.

A koncertet követően a szervezőket megkereste egy neve elhallgatását kérő vállalkozó, aki kijelentette: hajlandó lenne kifizetni az egymillió dolláros vételárat. Lapunk akkor megírta: az illető a részleteket a kulturális miniszterrel kívánta megbeszélni. Dr. Ecsedy István helyettes államtitkár telefonon az ajánlat írásos előterjesztésében állapodott meg a vállalkozóval.

Értesüléseink szerint ez a tárgyalás azért szakadt meg, mert a minisztérium levélben közölte: a vállalkozó társtulajdonos lehet, és a vételár kétharmadát állhatja csak. Ez azonban nem felelt meg az illetőnek, aki teljes tulajdonjogot kívánt, valamint miniszteri szintű találkozót.

Idén január 28-án Láyer József tájékoztatta levélben a Golgota tulajdonosát, hogy a továbbiakban a kulturális kormányzat megbízottja és szakértője tárgyalna vele a festmény megvásárlásáról. Találkozóra kért lehetőséget, amelynek célja „az ár és a fizetési feltételekben való megállapodás lenne, hogy a kép sorsát a magyar állam vételi szándékának megfelelően" rendezzék el.

A lapunkhoz eljuttatott dokumentumok alapján a helyettes államtitkár február 24-én e-mailben kereste meg Becket mint a festmény megvásárlásának előkészítésével megbízott illetékes. Ekkor arról született megállapodás, hogy így, elektronikus úton folytatódik a tárgyalás.

Február 27-én érkezett meg Julian Beckhez a magyar kormány részéről az ajánlat: „....Az egyeztetési folyamat részleteit a magunk részéről egészen a megállapodásig bizalmasan kezeljük, és úgy véljük, Ön szerint is ez a helyes módja az ügy intézésének. Megbízatásom alapján vételárként a szóban forgó műtárgyért a magyar állam részéről 200 000 – azaz kettőszázezer USD-t ajánlok elfogadásra az Ön számára. Az ajánlat a következő tények és szempontok figyelembevétele alapján alakult ki:

1. A kép megszerzésekor az Ön által kifizetett vételár összege.

2. A független szakértők és műértők értékelése, amely szerint a kép jelenleg inkább 120 ezer USD-hez közeli áron, maximum 150 ezer USD-ért lenne eladható a műkincspiacon.

3. Az a tény, hogy a kölcsönvevő részéről végzett restaurálás az eredeti állapothoz képest mintegy 40%-os értéknövekedést eredményezett.

4. A képnek a Trilógia másik két darabjával történő együttes kiállítása az Ön engedélye révén jött létre, és a kiállítás egységének megtartása a kulturális örökség szempontjából fontos érdek.

5. A Trilógia együttes bemutatásának érdeke olyan tényező, ami a becsült értéken felüli vételár felkínálását a realitások határán belül ebben a sajátos helyzetben lehetővé és indokolttá teszi. Vagyis Magyarország részéről az Önnel kialakított kapcsolat keretében folytatott ártárgyalás az Ön mint eladó számára egyértelműen előnyös, kedvezményezett helyzetet biztosít.

Az árajánlat a fentiek alapján a mi részünkről az Ön számára eléggé előnyös ahhoz, hogy elfogadható legyen, ugyanakkor elfogadása esetén nem jelent indokolhatatlanul magas árat a mi számunkra."

Beck március 23-án a következő választ küldte: „Mivel a leírtak lényegesen eltérnek az én eredeti ajánlatomtól, úgy gondolom, hogy a tárgyalásokat függesszük fel, és amennyiben a képpel kapcsolatos stratégiai döntésre jutok, jelentkezem az illetékeseknél."

„Árajánlatát megkaptuk – folytatta a tárgyalást március 12-én a helyettes államtitkár –, ugyanakkor értesültünk Debrecenből arról is, hogy a kép eddigi biztonságos elhelyezését olyan módon kívánja megváltoztatni, amely hat év alatt az általunk felkínált vételárnál nagyobb jövedelmet tesz lehetővé. Mivel ez idő szerint az egymillió dolláros árat elfogadni nem tudjuk, a Trilógia együtt tartása érdekében viszont szeretnénk mindent megtenni, a következő ajánlat megfontolására kérjük:

A kép restaurálása és biztonságos őrzése eddig Magyarországon megtörtént, Ön pedig nem kért a kölcsönzésért díjat. A Magyar Nemzeti Múzeummal kötött kölcsönszerződés értelmében ezekkel a feltételekkel a Golgota 2006. január 1-jéig maradhat Magyarországon. (...)

A korábban felajánlott 200 ezer dolláros vételár azonnal, egy összegben kifizetésre került volna. Természetesen készek vagyunk arra, hogy a szerződésben biztosított időszakon belül, tehát 2005 végéig az Ön által megjelölt részletekben kifizessünk a kép itt tartása érdekében 300 ezer dollárt. Ennek formája olyan lízing lehetne, melynek utolsó részlete a kölcsönző részéről a kép tulajdonjogának megszerzését is lehetővé tenné, azt megelőzően viszont Ön rendelkezne a képpel, tehát arról kellene részletesen megállapodnunk, hogy milyen biztosítékai vannak a kölcsönadónak és a kölcsönvevőnek a lízingügylet befejezése előtt. Ebben az esetben Önnek nem lennének szállítási költségei és kockázatai, biztosítási költsége sem, és jószándékának magyarországi elismerése és megbecsülése mellett az elérhető műkincspiaci árnál legjobb tudomásunk szerint magasabb összegű üzleti bevételhez is jutna..."

„A múlt év augusztusában a Sotheby's társaság adott számomra egy ajánlatot – reagált Beck ugyanaznap –, ami szerint Texasban, a legnagyobb amerikai egyházi könyvkiadó új épületének előcsarnokában szeretné a képet kiállítani.

Hat évre vennék kölcsönbe, havi 4000 dollárért, valamint vállalják a biztosítási költségeket. A fentiek miatt szándékomban áll a könyvkiadóval a tárgyalásokat elkezdeni, hiszen a kölcsönzés időtartama alatt alkalom kínálkozna a kép értékesítésére. Meg kell azonban Önöknek is érteniük, hogy a fentiek számomra a legjobb üzleti megoldást jelentik."

– Méltánytalannak érzem a magyar kormány ajánlatát, ezért szeretném visszakapni a Golgotát – nyilatkozta lapunknak Washingtonból a festmény tulajdonosa.

Fehérváry Nóra

A képet jelenleg is őrző debreceni Déri Múzeum vezetői lapunkat arról tájékoztatták: hivatalosan nem tudnak róla, hogy a festmény tulajdonosa el kívánja vinni tőlük a Golgotát. Ugyanilyen értelmű felvilágosítást kaptunk a város önkormányzatának illetékeseitől is. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának sajtóosztálya érdeklődésünkre ugyancsak azt közölte: minthogy nem értesültek a tulajdonos szándékainak megváltozásáról, továbbra is azt a letéti szerződést tartják irányadónak, amelynek alapján a műalkotás 2006-ig a Déri Múzeumban marad.

A KORMÁNYZÁS 4 ÉVE

Pártpolitika a civil szektorban

Azok boldogulnak, akik patrónust találnak maguknak

A kormányzat csak szavakban szeretné elérni a pártoktól mentes civil szektor megteremtését, a valóságban a jobboldal holdudvarának erősítésén fáradozik. Pártszempontok határozták meg az elmúlt négy év legjelentősebb civilpolitikai intézkedését, az egyesületek és alapítványok ingatlanhoz juttatását is. A hatalom ígérete, hogy teljesítményhez köti, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a nonprofit szervezetek támogatását, legfeljebb elvétve valósult meg.

A nonprofit szektort jellemző adatok első pillantásra töretlen fejlődésről tanúskodnak. A KSH legutóbbi – az 1999-es állapotokat tükröző – kimutatása szerint a csaknem ötvenezer magyarországi civil szervezet évente 415 milliárd forinttal gazdálkodik. A bevételek növekedése meghaladja az infláció mértékét. A nonprofit szféra 81 ezer fizetett alkalmazottnak biztosít munkát, a szervezeteket 313 ezer önkéntes segíti, az egyesületek taglétszáma összességében megközelíti a hárommilliót.

A statisztikákban elmélyedve árnyaltabb és kevésbé tetszetős képet kapunk. Még mindig 466 olyan falu található az országban, ahol nincs semmiféle civil formáció. Az alapítványok csaknem harmada, az egyesületek közel negyede a fővárosban jött létre. Szembetűnő, hogy a civil szféra százmilliárdos bevételeinek majdnem kétharmada Budapesten összpontosul. A lakossági önszerveződéseknek különösképpen fontos szerepe lenne a szegény régiókban, ám – a lélekszámhoz viszonyítva – éppen a többszörösen hátrányos helyzetű Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működik a legkevesebb alapítvány és egyesület.

Az állami támogatások aránya valamelyest nőtt, de még messze nem éri el a fejlett nyugati országok szintjét. Ráadásul a civil szektornak juttatott költségvetési források tekintélyes része nem a kormányzattól független nonprofit szervezeteket gyarapítja. Sokszor annyi történik csupán, hogy az állam az egyik zsebéből a másikba csorgatja át a pénzt.

A közhasznú társaságok például elméletileg a nonprofit szférához tartoznak, ténylegesen viszont gyakran a kormány vagy a minisztériumok gazdálkodási szerveként ténykednek. A közélet hangos volt a földművelésügyi tárcához és kisgazdákhoz kötődő közhasznú társaságok pénzügyi botrányaitól, amelyek jól érzékeltették, hogy a pártpolitikusok kifogyhatatlanok az ötletekből, ha a klientúra javadalmazásáról van szó. Árulkodó adat, hogy a közhasznú társaságok a nonprofit szervezeteknek csak kevesebb mint 2 százalékát teszik ki, miközben a szektor teljes bevételének 22,5 százalékával, vagyis 93,5 milliárd forinttal rendelkeznek.

Nyilvánvaló, hogy a nonprofit szférában tapasztalt – részben a főváros központi szerepével magyarázható – egyenlőtlenségek és aránytalanságok nem a jelenlegi törvényhozási ciklusban alakultak ki. De az is nyilvánvaló, hogy a mindenkori kormányzat gazdasági és jogalkotási eszközökkel döntő mértékben meghatározhatja a civil szféra mozgásterét.

Az előző kabinet javára írható, hogy a parlament elfogadta a minden hibája ellenére is fontos nonprofittörvényt, amely lehetővé tette, hogy az állampolgárok a befizetett jövedelemadójuk egy százalékát a nekik tetsző szervezetnek ajánlhatják fel. Az MSZP–SZDSZ-kormányt felváltó jobboldali koalíció viszont adós maradt a hasonló léptékű, progresszív intézkedésekkel.

Pedig az előjelek kedvezőek voltak. A kancelláriává átszervezett Miniszterelnöki Hivatal élére az a Stumpf István került, aki korábban a civil szféra kutatójaként a nonprofit szektorban is elismerést szerzett. A kancellárián megalakult a civil kapcsolatok főosztálya, az Országgyűlésben a társadalmi szervezetek bizottsága. Nem sok vizet zavart, de a tényszerűség kedvéért említést érdemel, hogy a kabinet egy civil koordinációs tárcaközi bizottságot is létrehozott.

AZ EGYESÜLETEK TAGSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA TEVÉKENYSÉGCSOPORTOK SZERINT
(százalék)

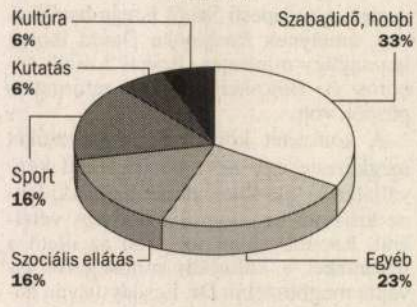

A 10 000 LAKOSRA JUTÓ NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA RÉGIÓK SZERINT

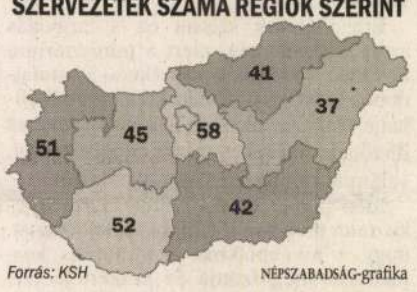

Forrás: KSH — NÉPSZABADSÁG-grafika

A kormányzat megígérte, hogy a valós teljesítményhez szabja, átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a szervezetek támogatását. Cserébe annyit kért, hogy a civil szféra maradjon távol a pártpolitikától. Ugyanezt az elvárást fogalmazta meg Mádl Ferenc köztársasági elnök is, aki egy nemzetközi tanácskozáson kifejtette: a nonprofit szervezeteknek nem lehet érdekük, hogy a pártok „szolgálóleányává" szegődjenek. A civil társadalom hatalmi tényezőinek – mondta a köztársasági elnök – legfőképpen attól kell őrizkedniük, hogy „alárendeljék magukat akár az államnak, akár más, jelentős politikai erőcsoportoknak, akár a civil szférára kívülről erőltetett hierarchiának".

Az egyesületeknek, alapítványoknak szánt ingatlanok elosztásakor viszont a kormánypártok és a MIÉP azt bizonyították, hogy a jobboldal felé kacsingató civil szerveződésekkel szemben elhanyagolható követelmény a pártsemlegesség.

A mintegy 1700 ingatlan és ingatlanrész tulajdonjogáról szóló döntést a parlamenti pártok képviselőiből álló ideiglenes testület készítette elő. A zárt ajtók mögötti osztozkodás az „egyet neked, egyet nekem" elv alapján folyt a pártok között, következetesen egyedül az SZDSZ hangoztatta az ellenvéleményét. Kezdetben úgy tűnt, az ellenzéki szocialisták – pontosabban az MSZP-hez húzó civil szervezetek – igénye is teljesül.

A szocialisták az egyre szaporodó panaszok nyomán ismerték fel, hogy szavazataikkal olyan szervezeteket is szép számmal tulajdonhoz juttattak, amelyek jobboldali kötődéséről sejtelmük se volt. A milliárdos értéket képviselő fővárosi ingatlanok sorsáról már a politikai hidegháború légkörében döntöttek a MIÉP-pel kiegészült kormánypártok.

A Fidesz egyik szellemi műhelyének tekintett Századvég Alapítvány a II. kerületi Bimbó úton, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége a belvárosi Pesti Barnabás utcában, a Magyar Demokrata című hetilapot kiadó Magyar Ház Alapítvány, valamint a bevallottan is MIÉP-es Bocskai István Szabadegyetem Alapítvány az Andrássy úton tett szert értékes ingatlanokra.

Az MSZP és az SZDSZ tüntetően kivonult az ülésekről, így tiltakozva a „törvénytelen és erkölcstelen" eljárás ellen. A fideszes Halász János viszont úgy vélte, az MSZP ezzel akarja elterelni a figyelmet arról, hogy az előző kormány idején a szocialistákhoz közeli egyesületek és alapítványok pályázat nélkül jutottak ingatlanokhoz. Halász kijelentette, hogy ezúttal a legjobb pályázatot benyújtó szervezetek kaptak tulajdont.

A fejlemények kétségessé tették a fideszes politikus állítását. Az MSZP-s Hegyi Gyula dokumentumokkal igazolta: a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jogsértő módon, annak ellenére jutott székházhoz a Belvárosban, hogy annak csak néhány helyiségét pályázták meg. A jobboldali képviselők kénytelenek voltak felülbírálni korábbi döntésüket, és más civil szerveződéseknek is helyet biztosítani az épületben.

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége mindenesetre igyekszik meghálálni a kormánypártok bizalmát. Tüntetéseket szervez az MSZP székháza előtt és országos zarándoklatot hirdetve imádkozik a jobboldal választási győzelméért. Más szerveződések nyíltan a baloldali és liberális erők mellett szálltak be a küzdelembe, a „civil akaratot" kinyilvánító rendezvényeiken ellenzéki politikusoknak kínálnak fórumot.

A civil szférát alkotó több tízezer különféle szervezet közül továbbra is főként azok szerepelnek a nyilvánosság előtt, és azok remélhetnek kiváltságokat, amelyek patrónust találnak maguknak a pártpolitikai palettán.

Czene Gábor

A NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA SZERVEZETI FORMA ÉS TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT

Településtípus	Alapítvány	Közalapítvány	Egyesület	Köztestület	Munkavállalói érdekképviselet	Szakmai érdekképviselet	Közhasznú társaság	Intézmény	Összesen
Főváros	6 079	94	5 180	65	493	859	188	18	12 976
Megyeszékhely	4 533	145	4 770	115	457	488	209	24	10 741
Többi város	4 787	251	5 713	81	348	553	182	10	11 925
Község	3 254	611	7 462	235	143	648	173	3	12 529
Összesen	**18 653**	**1 101**	**23 125**	**496**	**1 441**	**2 548**	**752**	**55**	**48 171**

Forrás: KSH

CIKKÜNK NYOMÁN

A nemzet sírkertje III.

Egyetértek Ráday Mihály észrevételeivel (*Népszabadság*, 2002. március 9.), melyeket a Nemzeti Kegyeleti Bizottság titkárával, Fogarasi Katalinnal készült interjú (*Népszabadság*, 2002. március 6.) kapcsán fejtett ki. Kiegészítésképpen érdemes felhívni a figyelmet néhány további fontos tényre.

1. Nem igaz, hogy a Kerepesi úti (Fiumei úti) temetőben „mindig volt köztemetés". A sírkert éppen azért volt évtizedeken át működésképtelen, mert lezárt területként vegetált, ahová csak kivételes esetben lehetett temetkezni.

2. A temetőről szóló „nagyobb tanulmány" elkészítésekor elkerülte a bizottság figyelmét, hogy gróf Bethlen István „sírja" valójában egy szimbolikus sírhely, ahol az 1994-es újratemetéskor egy urna kapott helyet, mely a moszkvai Donszkojkolostor temetőjéből származó földet tartalmazott. A bizottság valóban állíttatott egy új sírkövet, amelyen azonban, semmibe véve a tradíciókat, a felirat nem utal a szimbolikus jellegre, ráadásul az 1946-os halálozási évszám után, teljesen indokolatlanul, zárójelbe tett kérdőjel szerepel, bár Romsics Ignác kutatásainak köszönhetően ma már napra pontosan ismerjük Bethlen István halálának idejét.

3. A bizottság titkára szerint Márai Sándor és Zilahy Lajos külföldön van eltemetve, s hamvaikat haza kellene hozatni. Márai esetében ehhez különleges szakértelemre lesz szüksége a bizottságnak, hiszen az író hamvait 1989-ben a Csendes-óceánba szórták. Zilahy Lajos urnája pedig, végakaratának megfelelően, már a hetvenes évek óta itthon van: korábban a Farkasréti, majd néhány éve a Kerepesi úti temetőben helyezték el.

Tóth Vilmos
történész

MUNKÁCSY MIHÁLY

MAGYAR HIRLAP

A Mű-Terem Galéria 288 milliós összbevétele – 157 tétel talált gazdára

Munkácsy csendélete 44 millióért kelt el

A Budapesti Kongresszusi Központban hatalmas érdeklődés mellett rendezték meg az elmúlt hétvégén a Mű-Terem Galéria tavaszi árverését. Az aukció legmagasabb kikiáltási árú tétele, Munkácsy Mihály 1885-ös Virágcsendélete beváltotta a hozzá fűzött reményeket: heves licitharc után közel háromszoros értéken, 44 millió forintért kelt el. Csalódást keltett viszont Szinyei Merse Pál 12 millióról induló Kora tavasz című tájképe, mely a festő korábban értékesített műveihez képest alacsony áron talált új tulajdonosra.

Fotó: Sárközy György

Munkácsy Mihály 1885-ben festett remekműve már a hatvanas években is szerepelt árverésen

Rénes Judit

A Mű-Terem Galéria múlt pénteken a megszokott helyszínen, a Budapesti Kongresszusi Központban tartotta meg VII. aukcióját, ahol a gyakorlatnak megfelelően élvonalbeli XIX–XX. századi művészek alkotásait kínálták vételre. A festmények, grafikák és metszetek mellett tíz Zsolnay-porcelánra, valamint Csáky József szobraira licitálhatott a közönség. A 157, együttesen százmillió forintot meghaladó kikiáltási árú tétel árverését Virág Judit galériatulajdonos vezette. A zsúfolásig megtelt Pátria teremben komoly számban képviseltették magukat a műgyűjtők, köztük külföldi vevők is.

A Zsolnay-porcelánok közül kiemelkedően magas áron talált új gazdára két kaspó. Egyikük valódi kuriózumnak számít a műtárgypiacon: a tavaszi körtáncot megelevenítő, szecessziós hatást mutató darab mintája eddig ismeretlen volt. A klasszikus festmények sorában mérsékelt érdeklődés mutatkozott Mednyánszky László, Telepy Károly és Lotz Károly művei iránt, ugyanakkor Székely Bertalan vé-dett képe heves licitharc után hatszoros áron kelt el. A legnagyobb szenzációnak Munkácsy Mihály 1885-ös reprodukált Virágcsendélete ígérkezett, mely a hatvanas években szerepelt már BÁV-árverésen. A drámai hangvételű festmény igazolta a hozzá kapcsolódó várakozásokat, hiszen a presztízscsata végén közel háromszoros értéken, 44 millió forintért ütötték le. Szép áron értékesítették id. Markó Károly kisméretű olajképét is, ezzel szemben Benczúr Gyula kompozíciójára egy ajánlat sem érkezett. A második legdrágább tételt, Szinyei Merse 12 millióért meghirdetett Kora tavaszát 22 millióért vásárolták meg. Az összeg csalódást keltett a szakértők körében, ugyanis a festő egyik képét 1998-ban rekordáron, 70 millió forintért adta el a Kieselbach Galéria.

A modern képek között számos remekmű gazdagította a kínálatot. Kmetty János, Rippl-Rónai József és Vaszary János alkotásai folytatták töretlen sikerszériájukat, sokszoros áron keltek el. Továbbra is rendkívül népszerűek a nagybányai Perlrott Csaba festményei, s hagyományosan keresettek Scheiber Hugó, Kádár Béla, Aba-Novák Vilmos és Márffy Ödön munkái. Derkovits Este II. című klasszikus kompozíciója kilenc és fél millió forintos leütési árával szintén beváltotta a korábbi reményeket. Máttis-Teutsch János művei az utóbbi hónapban különösen reflektorfénybe kerültek, ám a budavári kiállítás és az albumok megjelenése óta ez az árverés adott először alkalmat piaci megmérettetésükre. Az értékítélet vegyes képet tükröz: a négy tétel közül a linómetszetet hár[illegible] vásárolták meg, ugyanakkor hatmillióért kínált olajkompozíciója mérsékelt licitálás után nyolcmillióért jutott a vevő birtokába. Az 1945 utáni korszakból újra favoritnak bizonyult az Európai Iskola köréhez tartozó Bálint Endre, míg Vajda Lajos szénrajza kikiáltási áron kelt el. A festmények között rekordot ért el Bor Pál olajképe, mely majdnem megtízszerezte értékét. A kortársak között abszolút listavezető Gyarmathy Tihamér geometrikus kompozícióért ezúttal meglepő módon a kikiáltási árat éppen meghaladó összeget fizettek. A kvalitásos anyagot bemutató árverés leütési áron számolva 288 millió forintos bevételt eredményezett, mely biztosítja a Mű-Terem Galéria hel[illegible]

Micimackó a Happy Endnél

Szemelvények a pályázatból, amely 4,2 milliárd forintot ért

Az Országimázs Központ (OK) vezetője megpróbálja vázlatnak beállítani a Happy End pályázatát, amellyel a cég kétéves, 4,2 milliárd forintos megbízáshoz jutott. Állítását cáfolja, hogy a tender győztesének kihirdetésekor az OK indoklásában minden szempontból kész, tökéletes, megfelelő és teljes körű pályamunkaként minősítette a dolgozatot. Az alábbiakban további szemelvényeket közlünk a Happy End dolgozatából. A dokumentumok megtekinthetők lapunk internetes oldalán (www.magyarhirlap.hu).

Szombathy Pál

9. oldal (fejezetcím: Foncsor):
„Amikor egy nép államot alapít, valójában akkor válik nemzetté. Akkor lép elő az idő öntörvényű sodrásából. Akkor kezdődik nemzeti történelme. Megannyi tört énelemből akkortól szerveződik történelem…"

16. oldal (Kertész leszek)
„Minden arc kicsit olyan, mint egy kert. Gondozásra, ápolásra szorul. Saját arcunk valódi kertészei azonban mi vagyunk. Az ország arca is a miénk, az is hozzánk tartozik. A kertészkedést ezért aligha bízhatjuk másokra. Erre való különös tekintettel három dolgot mindig fontos lesz észben tartanunk. 1. Ha jól ápoljuk arcunk, azzal csak a ráncainkat veszíthetjük. 2. Bármilyen lett légyen is, bizton nem ez az arc lesz a végső. 3. Végül sohase feledjük el, hol élünk, és azt se, hogy ha jobb orcánkat megütik, nos, akkor az írás szerint miként is cselekedjünk…"

50. oldal (Báááboci)
„Emlékezzünk óvodáskorunkra. Ott bárki megtanulhatta, hogy ha meg akarnak bántani vagy fel akarnak dühíteni, akkor legelőbb is nevünket veszik el tőlünk. Az Országimázs Központ is átesett ezen. Nevezték már országblamázsközpontnak, mifenének. De mindez szóra sem érdemes."

53. oldal (Keskeny az az út, amely az életre viszen)
„Közösségi élményt nyújtani, közös gondolkodásra, közös cselekvésre késztetni: a legnehezebb dolgok egyike. Az Országimázs Központnak épp ezt, a legnehezebb utat kell választania…"

81. oldal (Édes otthon)
„Otthon vannak, kérem? – kérdezte szelíden Micimackó. Nincs itthon senki – felelte félénken Nyuszi. Néha valahogy így vagyunk mi is. De akárhogy is, mintha kezdenénk rájönni mégis. Felismerni, hogy nem biztos, hogy Nyuszi jó ötlete jó."

82. oldal (A nyelv: teremtés)
„A mellébeszélés azonban nemcsak kellemetlen, hanem mindig önleleplező. Micimackónak ezért igaza volt akkor, amikor csekély értelmű létére mégis úgy okoskodott, hogy senki sem mondhatja, hogy senki anélkül, hogy valaki volna. Ne legyünk hát senkik. Legyünk valakik."

200. oldal (Az eredmények önmagukért beszélnek)
„Testimonial filmekre alapozott kampányunkat ősztől a régi lendülettel folytatjuk. Az új filmekben és hirdetésekben azonban már olyan emberek szólalnak meg, akik a Széchenyi terv segítségével sikeresen valósították meg régi álmaikat. A filmek – akár az első kampány szereplőivel azonos – riportalanyai már konkrét eredményekről, igazi sikersztorikról számolnak be."

201. oldal (Arccal a sajtó felé)
„Kampányunk folytatásában – ha lehet – még az eddigieknél is nagyobb médiaoffenzívát indítunk. A vidéki lapokban megjelenő pr-riportokban sorra szólaltatjuk meg az új Magyarország győzteseit, akik a Széchenyi tervnek köszönhetően végre valóra válthatták álmaikat."

Ország. Imázs.

Marketingkommunikációs tender

2001-2002

Happy End Produkciós Kft.
1026 Budapest. Ervin u. 7.

Kapcsolattartó személy:
Csépányi Nóra
Tel.: 214-1676 Fax: 214-1675

A tenderpályázat címlapja, amit vázlatnak próbálnak beállítani

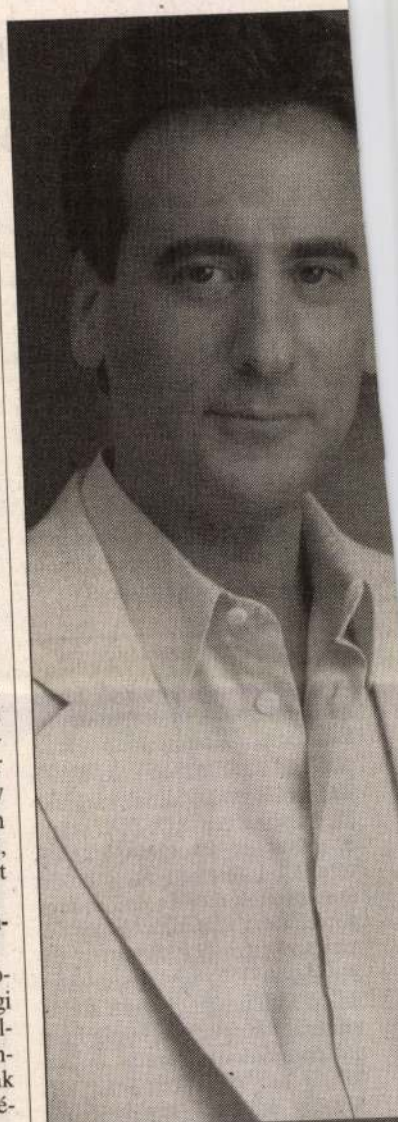

A Magyar Bazár információs h
budapesti, székesfehérvári és salgótarjáni szer
rendelkező munkatársat keres
területi képviselő munkakörb
Feltételek:
• minimum középfokú végzettség • jó kor
• kiváló helyismeret • saját gépkocsi.
Feladatok:
• céges hirdetések szervezése • kapcsol
• ügyfélkör bővítése • új piaci lehetősége
Amit kínálunk:
• kiváló szakmai háttér, felkészítés, tová
lehetőség.
A jelentkezőket a (06-20) 332-6191-es telefono
vagy a 1094 Budapest, Páva utca 6. IV. em. cí

MUNKÁCSY MIHÁLY

A tulajdonos visszakéri a Munkácsy-képet

Folytatás az 1. oldalról

A festmény Magyarországon való megtartása nem azon bukott meg, hogy a kanadai tulajdonos nem akarta azt odaadni, és nem is a karitatív szervezeten múlt az ügy sikere – magyarázta Forbáth professzor. A kanadai szabályok értelmében csak olyan intézmény adhat adómentességi nyugtát (esetünkben a képadomány fejében), amely az adomány összegével arányos, vagyis annak legalább 80 százalékát kitevő saját vagyonnal rendelkezik. Ez viszont ebben az esetben nem volt meg.

A tulajdonos ügyvédje ezért levélben szólította fel a debreceni múzeumot, hogy miután a letéti szerződés tavaly év végén lejárt, a festményt küldje vissza Kanadába. Forbáth Péter úgy tudja, hogy a képet a kanadai Hamilton Art Gallery címére kérték. Tanenbaum feltehetőleg a Torontótól 50 kilométerre lévő hamiltoni képtárnak kívánja a Munkácsy-képet adni – mondta Forbáth, aki úgy véli, mindig is a nagy méretű (6,5x4,5 méteres) Munkácsy-festmény megfelelő elhelyezése volt az alapvető probléma, ezért is árverezte el a Sotheby's annak idején (1988-ban) olyan alacsony áron.

Forbáth professzor szerint még mindig van lehetőség arra, hogy a Krisztus Pilátus előtt továbbra is Magyarországon maradjon. – Tekintettel arra, hogy az jelenleg még Debrecenben van, érdemes volna magas állami kulturális szinten érintkezésbe lépni a kanadai tulajdonossal – mondta Forbáth Péter.

A kulturális tárca illetékesét meglepte az a hír, hogy a kanadai tulajdonos mégsem tudja a múzeumnak adományozni az értékes művet. Ecsedy István, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közgyűjteményi és közművelődési helyettes államtitkára kérdésünkre kifejtette: ha a múzeum részéről kérés érkezik a tárcához, szívesen segítenek a lehetőségek kipuhatolásában a Munkácsy-festmény visszaszerzése érdekében. – Akár a legmagasabb szinten is készek vagyunk közreműködni – jelentette ki Ecsedy –, ha mód van arra, hogy a képet mégis megkaphassuk.

Segítséget kér abban, hogy a kanadai hatóságokkal államközi szinten vegyék fel a kapcsolatot.

A másik, jelenleg szintén bizonytalan sorsú festmény, a Krisztus-trilógia időrendben másodikként, vagyis Munkácsy által 1884-ben megfestett Golgota amerikai tulajdonosának is a kép tárolása a legfőbb gondja. Vélhetően ezért is halasztja a festmény elszállítását a magyar származású amerikai galériatulajdonos, Bereczki Csaba Gyula (alias Julius Beck). Beck 1990-ben tíz évre a Déri Múzemnak kölcsönadta a képet, és 2000. január 1-jéig ott letétbe helyezte, a bérlet lejárta után viszont – mint azt lapunkban is megírtuk – 1 millió dollárért hajlandó volna eladni azt a magyar államnak.

A Golgotával kapcsolatosan Ecsedy István közölte: a kép reális árának kialkudása után a tárca a vételár egyharmadát hajlandó fedezni. A minisztérium viszont az eladó által kért árat továbbra is igen magasnak tartja.

Selmeczi László, a Déri Múzeum igazgatója érdeklődésünkre megerősítette, hogy megkapta a kanadai felszólítást. Az igazgató közölte: a maga részéről mindent el fog követni, hogy a Munkácsy-képek itthon maradjanak. Levelet ír, mint mondta, a kulturális tárcának, és segítséget kér abban, hogy a kanadai hatóságokkal államközi kulturális szinten vegyék fel a kapcsolatot, mivel így még lenne mód a festmény itthon tartására. Ellenkező esetben – tette hozzá Selmeczi – több millió forint is lehet a visszaszállítás költsége.

– Igaz, hogy a kép ideszállítását annak idején a kanadai tulajdonos fizette – mondta az igazgató –, a restaurálás képenként 3-5 millió forintos költségét viszont mi álltuk. A Krisztus Pilátus előtt című képet kétmillió dollárra biztosították.

Krisztus Pilátus előtt – a festmény jelenleg Debrecenben látható

Selmeczi Lászlónak az a véleménye, hogy a Krisztus-trilógia értéke felbecsülhetetlen. A Munkácsy által Párizsban 15 év alatt (1881–1896 között) megfestett három kép: a Krisztus Pilátus előtt, a Golgota és az Ecce Homo!, amely a 20-as években került a múzeum névadója, Déri Frigyes hagyatékaként a múzeum tulajdonába, és amelyeket még maga a festőjük, Munkácsy Mihály sem látott soha együtt, így, együttesen éri a legtöbbet.

Bőhm Ágnes

Dunaújváros: negyven üres osztályterem

Két általános iskolát – a Barátság útit és a József Attila Általános Iskolát – bezárnak Dunaújvárosban a tanév végén: az önkormányzat döntése nyomán csaknem hatszáz diáknak kell új helyen kezdenie a tanulást szeptemberben. Az ok: negyven osztályterem áll üresen a város iskoláiban, mivel ezernyolcszázzal kevesebben kezdték el az első osztályt az idén, mint tíz évvel ezelőtt.

A döntést másfél éves politikai vihar, szülők tüntetése, aláírásgyűjtések előzték meg, s még a közgyűlési szavazás napjára is jutott a demonstrációból: a helyi ellenzék kivonult a közgyűlésről, amikor nem fogadták el azt a javaslatát, hogy név szerinti szavazással döntsenek az iskolák sorsáról. Az iskolaigazgatók többsége támogatta az iskolabezárást.

Egyedülálló program

Lipták Gyula, a Barátság úti iskola igazgatója szerint mindenképpen az integráció lett volna a legjobb megoldás. E tavaly született elképzelés, amelyet – a szülők és pedagógusok tiltakozása miatt – végül elvetett az önkormányzat, annyit jelentett volna, hogy Dunaújváros tizenegy általános iskoláját négy csoportba szervezik: mindegyik csoportnak lett volna egy csúcsintézménye, valamint két-három úgynevezett telephelye, a csúcsigazgató alá rendelve. Ebben az esetben a szülők döntöttek volna arról, hogy melyik iskola marad meg – amelyik intézményben nem bíznak vagy amelyiknek nem tartják jónak a pedagógiai programját, oda nyilván nem íratják be a gyerekeiket, és az iskola lassan, néhány év alatt elsorvad.

– Így nevelési, oktatási programok versenyezhettek volna, nem pedig a politikusok döntik el, hogy melyik intézményt ítélik halálra – mondja Lipták Gyula, aki a tanév végén nyugdíjba vonul.

A Barátság úti általános iskola 1962-ben épült, a város egyik legkisebb iskolája. Lipták tíz éve lett itt igazgató, és sok tekintetben egyedülálló programot valósított meg: az iskolában mindennap van tornaóra, emelt óraszámban tanítanak magyar nyelvet, matematikát és informatikát, két idegen nyelv, a német és az angol között is választhatnak a diákok. Az igazgató sajnálja, hogy az a tantestület, amelynek huszonhét tagjából – öt kivételével – mindenkit személyesen hívott ide, most három másik iskolába szóródik szét.

– Az a benyomásom, hogy a sokat emlegetett általános iskolai integráció mellett szavazó két igazgatót, engem és a József Attila iskola vezetőjét politikai büntetésben részesített az önkormányzat – kesereg Lipták Gyula.

Igazgatók javaslata

Egyik igazgató kollégája, Jankó Árpád szerint viszont az integráció bevezetése esetén a politikusok mosták volna a kezüket, s az iskolaigazgatóknak kellett volna elvégezni a piszkos munkát. Az integráció megvalósítása esetén az úgynevezett csúcsigazgatóknak ugyanis mérlegelniük kellett volna, hogy érdemes-e fenntartaniuk a telephelyükként működő iskolákat is – jelentős anyagi ráfordítással –, vagy inkább töltsék fel a csúcsintézményt teljesen, a telephelyeket pedig zárják be. Az utóbbit kellett volna választaniuk, már csak anyagi kényszerből is. Az iskolaigazgatók többsége az integráció és az iskolabezárás közül a kisebbik rosszat, a bezárást javasolta – magyarázza állásfoglalásukat Jankó Árpád.

A tizenegy iskolaigazgató közül nyolcan szavaztak arra, hogy az önkormányzat döntsön arról, melyik intézményt zárja be, ketten, a később bezárásra ítélt iskolák vezetői, az integráció hívei voltak. Egy igazgató nem foglalt állást. Az általa vezetett intézmény pedagógusai ugyanis alapítványi iskolát szeretnének alakítani az intézményből – ebben az ügyben még folynak a tárgyalások a város vezetőivel.

A Fidesz helyi csoportja – amelyet ebben az ügyben az SZDSZ és a MIÉP képviselői is támogattak – végig ellenezte az iskolabezárást. Az abszolút többségben lévő szocialista képviselők azzal indokolták a döntést, hogy az idén 1,3 milliárd forintnyi hitel felvételére kényszerülő önkormányzat nem engedheti meg magának, hogy üres tantermekkel, húsz-huszonkettes osztálylétszámokkal feleslegesen tartson fenn iskolákat.

Cserna Gábor, a Fidesz helyi elnöke, aki maga is pedagógus, egyúttal az önkormányzat oktatási bizottságának vezetője, azt mondja: – Mi fordítva közelítjük meg a kérdést: miért nincs pénze a városnak? Hová tűnt a hiányzó összeg? Miért az oktatáson akarnak takarékoskodni? Sajnos máig nem kaptunk választ ezekre a kérdésekre. S mivel a név szerinti szavazásról szóló javaslatunkat sem fogadták el, kivonultunk az ülésről.

Pók Ferenc szocialista alpolgármester cáfolja, hogy csak az oktatáson spórolna az önkormányzat, hiszen – miként mondja – tízmilliókkal csökkentették az idei költségvetésben a sportra, az egészségügyre, a segélyezésre fordítható kiadásokat is.

– Mindenképpen hatékonyabbá kellett tenni az iskolarendszert – mondja Pók Ferenc, majd hozzáteszi: – Nem titkoltuk, hogy elsősorban értékesíthető ingatlanokat akarunk felszabadítani, de a bezárandó iskolák további sorsáról még nincs döntés. A Barátság úti intézmény helyén esetleg üzletközpont épül, a másik iskolából kollégium lesz, de az is előfordulhat, hogy egy magániskola veszi meg. Azért választottuk éppen ezt a két iskolát, mert ezeknek az osztályait viszonylag könnyen elhelyezhetjük más intézményekben. A szocialista frakció egyébként a közgyűlés előtt nyilvánosságra hozta, miként fog szavazni az iskolabezárások ügyében, ezért tartotta feleslegesnek a név szerinti szavazást.

Változó körülmények

Pók Ferenc utalt arra, hogy más városok is hasonló lépésekre kényszerültek, olyan helyeken is, ahol fideszes vezetők állnak a település élén, például Pápán és Szegeden. A dunaújvárosi közhangulat viszont azt bizonyítja: pártállástól és politikától, valamint anyagi kényszerektől függetlenül a helybéliek nehezen veszik tudomásul, hogy a változó körülmények egyes területeken visszalépésre kényszerítenek.

Pekarek János

Maga a festő sem látta együtt a trilógiát

Amerika lesz Munkácsy műveinek végső hazája? · Közadakozásból tán Debrecenben maradhatnak a Krisztus-képek

Fodor Éva

Látogatók tízezrei keresik fel évente a debreceni Déri Múzeum Munkácsy Termét, hogy megtekintsék a festő Krisztus-trilógiáját. 1995. augusztus 25. óta látható egy helyen *Munkácsy* bibliai témájú sorozata. A kiállítás egyedülálló: a Krisztus-trilógia darabjait senki nem látta egyszerre, még maga a festő sem. 1995-ig kellett várni erre az alkalomra.

Az 1881-ben megfestett Krisztus Pilátus előtt és az 1884-ben elkészült Golgota című kompozíciót európai bemutatójukat követően, egy év eltéréssel New Yorkban *John Wanamaker* vásárolta meg. 1889-ben kölcsönadta a párizsi világkiállításra, ezt követően a festmények nem kerültek vissza Európába. Az Egyesült Államokban maradtak. 1988-ban a John Wanamaker Alapítvány a Sotheby's Aukciósháznak adta át a trilógia első két darabját, amelynek árverésén *Joseph Tanenbaum* és *Julien Beck* vásárolta meg a festményeket. A magyar állam nem jelezte vételi szándékát, pedig akkor a Golgotát 47 500, a Krisztus Pilátus előtt című művet 60 000 dollár értékben megvásárolhatta volna. A sorozat harmadik darabja az Ecce homo a Déri Múzeum alapítójának és névadójának a jóvoltából az intézmény első állandó kiállításának a megnyitása, 1930. május 25. óta Debrecenben látható.

A trilógia együttes bemutatását a tulajdonosok tették lehetővé, akik *Sz. Kürti Katalin* művészettörténész és *Gazda László*, a Déri Múzeum nyugalmazott igazgatója megkeresésére jóindulattal reagáltak, és 2000. december 31-ig lehetővé tették a festmények debreceni bemutatását.

A Golgotával kapcsolatosan Julien Beck ez év elején eladási szándékát jelezte. Az értékét egymillió USA dollárban határozta meg. A Krisztus Pilátus előtt című mű elhelyezésével kapcsolatban folynak az egyeztetések. Debrecen városa és a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat a Munkácsy-festmények Magyarországon tartása érdekében kuratóriumot hozott létre, amelynek a képek további sorsával kapcsolatos tárgyalások folytatása a feladata.

A múzeumlátogató közönség és a debreceni múzeum is reménykedik a sikeres „végkifejletben", amelynek következményeként továbbra is Debrecen adhat otthont a Krisztus-trilógiának. A világszerte ismert magyar festőművész, Munkácsy Mihály életének utolsó harmadából való alkotásainak együtt tartása minden magyar ember számára fontos. Bár szakemberek vitáznak a festmények rajzbeli, színvilágbeli és kompozíciós „fogyatékosságairól", a művek Magyarországon tartásáról megegyeznek a vélemények, már csak azért is, mert a festmények igazán együttesen biztosítják számunkra az alkotás folyamatának áttekintését. Így követhető nyomon, hogy hogyan formálódik az örök emberi probléma az újszövetségi történetek keretében vizuális mondandóvá. Hiszen Munkácsy a realizmus válsága idején nem a múltat kívánta a bibliai téma feldolgozásával reprodukálni, az evangéliumi történet szocializálásálásával, aktuális drámai hősként a kortárs emberről vallott. Az igazság és hamisság ellentétéről alkotott humanisztikus elvei serkentették arra, hogy evangéliumi témához nyúljon, hiszen e témakörben találhatta meg azokat a mély emberi konfliktusokat, amelyek inspiráló hatással voltak rá. Hozzájárult Munkácsy témaválasztásához *Ernest Renan* XIX. századi vallástörténész elképzelése is, aki Jézus életét feldolgozó filozófiai művében Jézus személyében – a világot megváltó, az emberiségért és eszméiért a legnagyobb áldozatra kész ember alakját állította példaként az utókor elé. *Feleky Géza*, a festőművész egyik kritikusa tanulmányában találóan fogalmazta meg Munkácsy Mihály bibliai tárgyú képeinek sajátosságait. Szerinte a Krisztus Pilátus előtt című alkotáson és a sorozat többi részén is megindító emberi érzések jelennek meg. Az ártatlanul szenvedő ember állja az igazságtalan vádaskodást, az iránta megnyilvánuló igaztalan gyűlöletet.

Az eszméiért a legnagyobb áldozatra is kész ember alakjának bemutatásával állít tehát példát az utókor elé Munkácsy a Krisztus-trilógiával, amely *Karl Sedelmeyernek* New York-i tartózkodása során tett nyilatkozata óta – „ha Magyarország a szülőföldje, Franciaország a művész hazája, egyre inkább Amerika lesz művei végső, maradó hazája" – oly sok aggódó reménnyel tölt el bennünket: magyar földön maradhat mégis a – talán – közös áldozatvállalással végérvényesen nálunk látható három Munkácsy-festmény: a Krisztus Pilátus előtt, az Ecce Homo és a Golgota. (A Munkácsy Trilógiáért Közalapítvány OTP számlaszáma: 11738008-20719346)

tiszta módon, erősen földi is volt a táncuk, ami annyira megragadott, hogy az élmény, a hangzás és a tánc hatására megszületett a Gergely jazzmuzsika. Mindig is nagy hatással volt rám a népzene – meséli Dresch Mihály. – Az első látta rajtam, milyen szomjasan gyönyörködöm a játékukban. És megmaradt bennem a Zeneakadémián egy Angliából ékezett dixieland-zenekar előadása is. Ez volt az első jazz, amit hallottam, tizennyolc évesen aztán saját el-

is vannak, de a fénykor számomra ma is Sonny Rollins szaxofonjátékához vagy John Coltrane erős egyéniségéhez kötődik.

– A fekete zenészek hatására kezdett el saját gyökereivel, a magyar népzenével foglalkozni?

dallamokból áll. Megismertetett a furulya kezelési módjával is, mert akkor még nem gondoltam, hogy itt meghatározott fekvések vannak. Azt hittem, mint a szaxofonon, bármelyik hangon kezdhetem a játékot. A technikai különb-

lehetne tovább lépni.

A zene belső törvényeiből fakadó szellemiségre kell tehát a leginkább figyelni, azt kell tudni beteljesíteni a játék közben, hogy a muzsikálás szívből és szeretetből szóljon, imádságként.

kotó is bemutatkozik, akik éppen most diplomáztak a Képzőművészeti Főiskolán, vagy még be sem fejezték tanulmányaikat. A festő *Zsédely Teréz* fából, fotográfiákból komponált kollázst, *Nagy Bálint* poliészterből készített geometrikus, rendszerelvű reliefsorozatot, míg *Csehi Lili* bronzot használt ironikus hangon fogalmazó Kis gépek című kisplasztikája elkészítéséhez.

Ahogyan azt az anyaghasználat is jelzi, a biennálé a kísérletezés kiváló lehetőségét is jelenti. Egyszerre vannak jelen a szobrászat tradicionális anyagai s a legújabbak, egymással olykor igen különös kombinációt alkotva. A kiállított művek majdnem fele bronzból, a kisplasztika legnagyobb hagyományokkal rendelkező anyagából készült; megjelenik festett, patinázott, kővel társított változatban is. Mellette a vas, az acél, ólom, vörösréz gazdagítja a fémszobrászat lehetőségeit, de nem hiányoznak a gránit-, a kőüveg, porcelánmunkák sem, a fa, amely filccel, hártyával, papírral társul, s készült plasztika papírból, sőt viaszból is.

Az ország egyik legszebb temploma

LÁZÁR FRUZSINA

Sajókaza (Borsod-Abaúj-Zemplén) a XVI. század elején a környék legjelentősebb mezővárosa volt. Földrajzi helyzete, középkori hídja kedvezett a helység kereskedelmének. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a neves Rátót-nemzetség egyik ága Sajókazán alakította ki birtokának uradalmi központját. Az ország egyik legbefolyásosabb családjaként gyors ütemben fejleszteni kezdték lakhelyüket, Ágostonrendi kolostort alapítottak, építtettek egy román kori templomot, sőt kedvenc településük nevét családjuk nevébe is felvették, így lettek ők a Kazai Kakas család.

Azóta sok víz lefolyt a Dunán (és a Sajón), a gazdasági központok áthelyeződtek, az egykor fontos kereskedelmi utak jelentőségüket vesztették, a régi virágzó mezőváros ma elszegényedett, néhány száz lakosú, fogyófélben levő faluvá vált. A település lakóinak legnagyobb örömére azonban, a középkorban épült református templom ma is áll, és már csak méreteivel is – hisz majdnem akkora, mint a miskolci avasi vagy a sajószentpéteri templom – hirdeti a falu egykori gazdagságát. A templom nem eredeti formájában ékesíti Sajókazát, hiszen többször átépítették. A szép román kori hajóval és a hármas ablakokkal tagolt toronnyal rendelkező építményt először gótikus szentéllyel bővítették, majd a XVIII. században késő barokk átalakítást végeztek, amelynek során az eredeti formák egy részét befalazták, például a középkori ablakokat ilyen módon alakították egyszerűbb formájúra. Mindezt – szerencsére – anélkül tették hogy az eredeti részekben kárt okoztak volna. A szakma régóta tudta, hogy a sajókazai református templom falai sok érdekességet rejtenek, de a megfelelő anyagi háttér hiányában nem kezdtek hozzá a restaurálási munkálatokhoz, mígnem a közelmúltban a falu lakói úgy döntöttek, nem hagyják, hogy az ekkora kulturális értéket képviselő építmény felfedezetlenül álljon, ha kell, saját pénzükből fogadnak munkásokat. Így is lett, a többnyire nyugdíjasok lakta falu saját pénzével és önkéntes munkásaival járult hozzá a sajókazai templom értékeinek feltárásához. A kutatásokat néhány hete kezdték meg *Simon Zoltán* régész, az Állami Műemlék-helyreállítási és Restaurálási Központ munkatársának vezetésével. Simon Zoltán elmondta: az eddigi munkálatok során országos viszonylatban is ritka értékek kerültek elő, mint például a fogrovatos és farkasfogas párkánysorok, illetve a gótikus bővítés során elbontott középkori szentélymaradványok. Valószínűleg a falak eddig nem látott freskókat is rejtenek, és ha ásatásokba is kezdenének, minden bizonnyal középkori sírokra bukkannának. A szűkös anyagiak azonban csak annyira elegendőek, hogy a templom külső homlokzatát kutassák a szakértők, pedig az építmény minden bizonnyal az ország egyik legszebb és legértékesebb, eddig méltatlanul elhanyagolt középkori temploma.

Munkácsy Mihály

Magyar Hírlap
2001. IV. 9.

A Mű-Terem Galéria 288 milliós összbevétele – 157 tétel talált gazdára

Munkácsy csendélete 44 millióért kelt el

A Budapesti Kongresszusi Központban hatalmas érdeklődés mellett rendezték meg az elmúlt hétvégén a Mű-Terem Galéria tavaszi árverését. Az aukció legmagasabb kikiáltási árú tétele, Munkácsy Mihály 1885-ös Virágcsendélete beváltotta a hozzá fűzött reményeket: heves licitharc után közel háromszoros értéken, 44 millió forintért kelt el. Csalódást keltett viszont Szinyei Merse Pál 12 millióról induló Kora tavasz című tájképe, mely a festő korábban értékesített műveihez képest alacsony áron talált új tulajdonosra.

Fotó: Sárközy György

Munkácsy Mihály 1885-ben festett remekműve már a hatvanas években is szerepelt árverésen

Rénes Judit

A Mű-Terem Galéria múlt pénteken a megszokott helyszínen, a Budapesti Kongresszusi Központban tartotta meg VII. aukcióját, ahol a gyakorlatnak megfelelően élvonalbeli XIX–XX. századi művészek alkotásait kínálták vételre. A festmények, grafikák és metszetek mellett tíz Zsolnay-porcelánra, valamint Csáky József szobraira licitálhatott a közönség. A 157, együttesen százmillió forintot meghaladó kikiáltási árú tétel árverését Virág Judit galériatulajdonos vezette. A zsúfolásig megtelt Pátria teremben komoly számban képviseltették magukat a műgyűjtők, köztük külföldi vevők is.

A Zsolnay-porcelánok közül kiemelkedően magas áron talált új gazdára két kaspó. Egyikük valódi kuriózumnak számít a műtárgypiacon: a tavaszi kortáncot megelevenítő, szecessziós hatást mutató darab mintája eddig ismeretlen volt. A klasszikus festmények sorában mérsékelt érdeklődés mutatkozott Mednyánszky László, Telepy Károly és Lotz Károly művei iránt, ugyanakkor Székely Bertalan vé-dett képe heves licitharc után hatszoros áron kelt el. A legnagyobb szenzációnak Munkácsy Mihály 1885-ös reprodukált Virágcsendélete ígérkezett, mely a hatvanas években szerepelt már BÁV-árverésen. A drámai hangvételű festmény igazolta a hozzá kapcsolódó várakozásokat, hiszen a presztízscsata végén közel háromszoros értéken, 44 millió forintért ütötték le. Szép áron értékesítették id. Markó Károly kisméretű olajképét is, ezzel szemben Benczúr Gyula kompozíciójára egy ajánlat sem érkezett. A második legdrágább tételt, Szinyei Merse 12 millióért meghirdetett Kora tavaszát 22 millióért vásárolták meg. Az összeg csalódást keltett a szakértők körében, ugyanis a festő egyik képét 1998-ban rekordáron, 70 millió forintért adta el a Kieselbach Galéria.

A modern képek között számos remekmű gazdagította a kínálatot. Kmetty János, Rippl-Rónai József és Vaszary János alkotásai folytatták töretlen sikerszériájukat, sokszoros áron keltek el. Továbbra is rendkívül népszerűek a nagybányai Perlrott Csaba festményei, s hagyományosan keresettek Scheiber Hugó, Kádár Béla, Aba-Novák Vilmos és Márffy Ödön munkái. Derkovits Este II. című klasszikus kompozíciója kilenc és fél millió forintos leütési árával szintén beváltotta a korábbi reményeket. Máttis-Teutsch János művei az utóbbi hónapban különösen reflektorfénybe kerültek, ám a budavári kiállítás és az albumok megjelenése óta ez az árverés adott először alkalmat piaci megmérettetésükre. Az értékítélet vegyes képet tükröz: a négy tétel közül a linómetszetet háromszoros áron vásárolták meg, ugyanakkor hatmillióért kínált olajkompozíciója mérsékelt licitálás után nyolcmillióért jutott a vevő birtokába. Az 1945 utáni korszakból újra favoritnak bizonyult az Európai Iskola köréhez tartozó Bálint Endre, míg Vajda Lajos szénrajza kikiáltási áron kelt el. A festmények között rekordot ért el Bor Pál olajképe, mely majdnem megtízszerezte értékét. A kortársak között abszolút listavezető Gyarmathy Tihamér geometrikus kompozícióért ezúttal meglepő módon a kikiáltási árat éppen meghaladó összeget fizettek. A kvalitásos anyagot bemutató árverés leütési áron számolva 288 millió forintos bevételt eredményezett, mely biztosítja a Mű-Terem Galéria helyét a hazai műkereskedelem élvonalában.

Micimackó a Happy Endnél

Szemelvények a pályázatból, amely 4,2 milliárd forintot ért

Az Országimázs Központ (OK) vezetője megpróbálja vázlatnak beállítani a Happy End pályázatát, amellyel a cég kétéves, 4,2 milliárd forintos megbízáshoz jutott. Állítását cáfolja, hogy a tender győztesének kihirdetésekor az OK indoklásában minden szempontból kész, tökéletes, megfelelő és teljes körű pályamunkaként minősítette a dolgozatot. Az alábbiakban további szemelvényeket közlünk a Happy End dolgozatából. A dokumentumok megtekinthetők lapunk internetes oldalán (www.magyarhirlap.hu).

Szombathy Pál

9. oldal (fejezetcím: Foncsor):
„Amikor egy nép államot alapít, valójában akkor válik nemzetté. Akkor lép elő az idő öntörvényű sodrásából. Akkor kezdődik nemzeti történelme. Megannyi tört énelemből akkortól szerveződik történelem…"

16. oldal (Kertész leszek)
„Minden arc kicsit olyan, mint egy kert. Gondozásra, ápolásra szorul. Saját arcunk valódi kertészei azonban mi vagyunk. Az ország arca is a miénk, az is hozzánk tartozik. A kertészkedést ezért aligha bízhatjuk másokra. Erre való különös tekintettel három dolgot mindig fontos lesz észben tartanunk. 1. Ha jól ápoljuk arcunk, azzal csak a ráncainkat veszíthetjük. 2. Bármilyen lett légyen is, bizton nem ez az arc lesz a végső. 3. Végül sohase feledjük el, hol élünk, és azt se, hogy ha jobb orcánkat megütik, nos, akkor az írás szerint miként is cselekedjünk…"

50. oldal (Báááboci)
„Emlékezzünk óvodáskorunkra. Ott bárki megtanulhatta, hogy ha meg akarnak bántani vagy fel akarnak dühíteni, akkor legelőbb is nevünket veszik el tőlünk. Az Országimázs Központ is átesett ezen. Nevezték már országblamázsközpontnak, mifenének. De mindez szóra sem érdemes."

53. oldal (Keskeny az az út, amely az életre viszen)
„Közösségi élményt nyújtani, közös gondolkodásra, közös cselekvésre késztetni: a legnehezebb dolgok egyike. Az Országimázs Központnak épp ezt, a legnehezebb utat kell választania…"

81. oldal (Édes otthon)
„Otthon vannak, kérem? – kérdezte szelíden Micimackó. Nincs itthon senki – felelte félénken Nyuszi. Néha valahogy így vagyunk mi is. De akárhogy is, mintha kezdenénk rájönni mégis. Felismerni, hogy nem biztos, hogy Nyuszi jó ötlete jó."

82. oldal (A nyelv: teremtés)
„A mellébeszélés azonban nemcsak kellemetlen, hanem mindig önleleplező. Micimackónak ezért igaza volt akkor, amikor csekély értelmű létére mégis úgy okoskodott, hogy senki sem mondhatja, hogy senki anélkül, hogy valaki volna. Ne legyünk hát senkik. Legyünk valakik."

200. oldal (Az eredmények önmagukért beszélnek)
„Testimonial filmekre alapozott kampányunkat ősztől a régi lendülettel folytatjuk. Az új filmekben és hirdetésekben azonban már olyan emberek szólalnak meg, akik a Széchenyi terv segítségével sikeresen valósították meg régi álmaikat. A filmek – akár az első kampány szereplőivel azonos – riportalanyai már konkrét eredményekről, igazi sikersztorikról számolnak be."

201. oldal (Arccal a sajtó felé)
„Kampányunk folytatásában – ha lehet – még az eddigieknél is nagyobb médiaoffenzívát indítunk. A vidéki lapokban megjelenő pr-riportokban sorra szólaltatjuk meg az új Magyarország győzteseit, akik a Széchenyi tervnek köszönhetően végre valóra válthatták álmaikat."

Ország. Imázs.

Marketingkommunikációs tender

2001-2002

Happy End Produkciós Kft.
1026 Budapest. Ervin u. 7.

Kapcsolattartó személy:
Csépányi Nóra
Tel.: 214-1676 Fax: 214-1675

A tenderpályázat címlapja, amit vázlatnak próbálnak beállítani

Viták a pályázatról a világhálón

A Magyar Bazár információ
budapesti, székesfehérvári és salgótarjáni s
rendelkező munkatársat keres
területi képviselő munkakö
Feltételek:
• minimum középfokú végzettség • jó k
• kiváló helyismeret • saját gépkocsi.
Feladatok:
• céges hirdetések szervezése • kapcs
• ügyfélkör bővítése • új piaci lehetőség
Amit kínálunk:
• kiváló szakmai háttér, felkészítés, to
lehetőség.
A jelentkezőket a (06-20) 332-6191-es telefo
vagy a 1094 Budapest, Páva utca 6. IV. em.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Százéves a bajai Tóth Kálmán-szobor

– Találkozunk a Tóth Kálmánnál – mondják a bajaiak, és mindenki tudja, hogy ez a költő szobrát jelenti. Azt a szobrot, melyet éppen 100 esztendővel ezelőtt állított a város nagy szülöttének emlékére a bajai közönség.

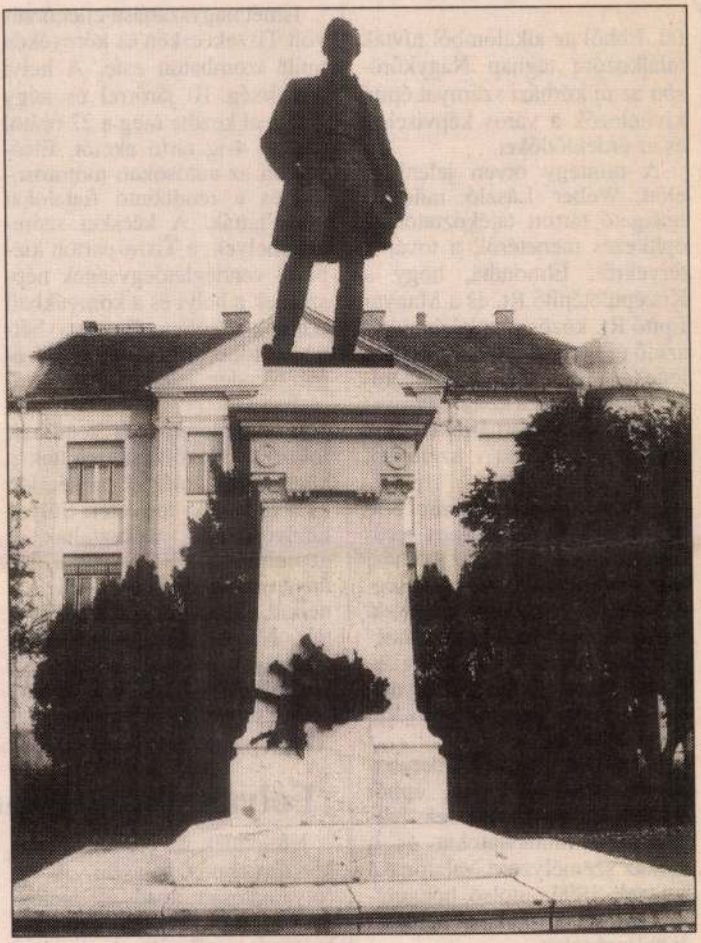

● Baja egykori képviselője, Tóth Kálmán nagy patrióta volt.

Sikeres életútja

Mielőtt magáról az emlékműről szólnék, néhány szóval hadd mutassam be a költő életútját. Baján született 1831-ben, édesapja a Grassalkovich-uradalom számvevője volt. Középiskolai tanulmányait a helybeli gimnáziumban végezte. Szinte gyermekként jelentkezett a szabadságharcba. Bujdosása, majd irodalmi tevékenység következett. Sorra jelentek meg versesköteti, szerkesztője lett az első magyar élclapnak, a Bolond Miskának. Korában népszerűsége vetekedett Petőfiével, különösen dalaiban alkotott maradandót, több verse vált népdallá, mint Petőfinek és Aranynak együttvéve.

Bajának négy cikluson volt országgyűlési képviselője, akiről választói azt tartották, hogy ha tehette volna, az országházat is ide hozta volna a Sugovica partjára.

Szobor, országos gyűjtéssel

Korai elmúlása – mindössze 50 esztendősen érte a halál –, megrázta a város közvéleményét.

Azonnal felmerült a gondolat, hogy szobrot állítsanak a költőnek. Tóth Kálmán 1881. február 3-án hunyt el, és egy hónap múltán már megszavazta a rendkívüli törvényhatósági vetkező év januárjára már 5 ezer forint jött össze, de további 10 évre volt még szükség, hogy a 12 ezer forint összegyűljön. Ekkor kiírhatták a megmintázásra a pályázatot. A pályázat előírta, hogy Tóth Kálmán alakja „8 láb magas, bronzércbe öntött álló alak legyen", és hogy költségei a talapzattal együtt a 14 ezer forintot nem haladhatják meg. A benyújtott vázlatok közönsége is megtekinthette a szobrok mintáit, a Bárány Szállodában (Táncsics utcai énekzenei iskola helyén).

A döntés után Bezerédi Gyula, korának sokat foglalkoztatott művésze, elkészítette a szobor 2 méter 56 centiméteres magasságú agyagmintáját. A szobrot acélból öntötték ki, a talapzatot mészkőből készítették. A teret rendezték, és díszes va

ykőrösön

fát. Ebből az alkalomból hívták találkozóra tegnap Nagykőrösön az új kórházi szárnyat építő kivitelezők a város képviselőit és az érdeklődőket.

A mintegy ötven jelenlévő előtt Wéber László műszaki igazgató tartott tájékoztatót az építkezés menetéről, a további tervekről. Elmondta, hogy a Középületépítő Rt. és a Magyar Építő Rt. közös munkájával készülő új kórházi helyiségek végleges átadása 1995 novemberében várható, de a keleti szárnyat már a jövő év februárjára kulcsrakész állapotba szeretnék hozni.

A keleti rész 6 ezer 800 négyzetméternyi hasznos területén több mint félszáz kórházi ágy javítja majd az egészségügyi ellátást. A város érdeklődő polgárai és a meghívott vendégek az ismertető után végigjárták a félkész épületet, amelynek elkészülését a város polgárai nagyon várják.

A másfél milliárdos beruházással készülő kórház építői remélik, hogy semmi sem hátráltatja a munkálatokat és a kórház személyzete, valamint a betegek 1995. utolsó hónapjában már használatba vehetik az új helyiségeket.

Király Ernő

A bulik napja Tiszakécskén

Ismét nagyszabású ellenőrzés volt Tiszakécskén és környékén múlt szombaton este. A helyi rendőrség 10 járőrrel és négy kocsival kezdte meg a 22 órától hajnali 4-ig tartó akciót. Elsősorban az autósokat, motorosokat és a rendbontó fiatalokat igazoltatták. A kécskei szórakozóhelyek, a Tisza-parton kiépített vendéglátóegységek népszerűek a helyi és a környékbeli fiatalok körében. Egy-egy hétvégén több ezer szórakozni vágyó vendég jelenik meg a városban.

Ez alkalommal a rendőrök fokozott ellenőrzést tartottak a közutakon, átnézték a kécskei és a lakiteleki területet. Súlyos hiányosságkat tapasztaltak a gépjárművezetők körében, jó néhányan közülük biztonsági öv nélkül, száguldozva közlekedtek. Nem tartják maguknál a szükséges iratokat, vagy lejárt jogosítvánnyal indulnak útnak. Akadt olyan is, akinek más kategóriába tartozó jogosítványa volt, mint amilyen járművet vezetett. Sokan hiányos gépkocsi tartozékokkal, és nem megfelelő műszaki állapotú járművel közlekednek.

Az ittasság nem volt számottevő, pedig sok járművezető megfújta a szondát. Azt a Lakitelekről Kerekdomb felé tartó biciklist már nem kellett szondáztatni, aki az alkohol hatása alatt a felezővonalat bólyáknak nézte, és ráadásul kivilágítatlanul közlekedett. A másik ittas személy egy 21 éves fiatalember volt, akit vérvételre küldtek.

A járőrök egy engedély nélküli gázzal üzemelő autót ellenőriztek, a vezetővel leszereltették a rendszámtáblát. A szórakozásból hazafelé vezető út tapasztalata, hogy többen utaznak egy járműben, mint a megengedett létszám. Gyakori a kivilágítatlanul közlekedő kerékpáros és a sötétben parkoló autós is.

Nagy Irén

Folyamatosan apad a Ferenc-csatorna

Kínlódnak a Ferenc-csatorna kisszerszámos halászai. A víz folyamatosan apad és melegszik, ami döntően befolyásolja a halfogás esélyeit. A lerakott varsákban alig van zsákmány, többnyire apró törpe. Különösen a nagybaracskai és a dávodi szakaszokon van gond, ahol a víz sekély. Itt már halpusztulásra is felfigyeltek, mert kevés a víz oxigéntartalma.

Kecskeméten az oktató Albatrosok

MH-ÁLLÁSPONT

Ombudsmanok végórában

Kedd délután lezárult a magyar belpolitika egyik legfrissebb konfliktusa. Ahogyan az előre várható volt, az adatvédelmi biztos kivételével Mádl Ferenc köztársasági elnök többi ombudsmanjelöltje megkapta a szükséges kétharmados többséget, így a posztok nem maradnak gazda nélkül.

Hogy így történhetett, az mindenekelőtt az MSZP-nek volt köszönhető, mert képviselőinek voksai nélkül kudarc várt volna az Országgyűlésre. A kormánypártok, köztük is elsősorban a Fidesz, amúgy sem rajonganak az ombudsmanok intézményéért.

Noha pontosan tudni lehetett, mikor járnak le a törvényes határidők, a vezető kormánypárt az utolsó pillanatig halasztotta még a lehetséges kompromisszum kialakítását is. Általában is az a törekvése, hogy minden posztot önmagának kaparintson meg, és ha nincs kellő garancia embereinek elhelyezésére, furfanghoz, ha kell, időhúzáshoz folyamodik. Így tett most is, s ezzel kényelmetlen helyzetbe hozta a köztársasági elnököt. Addig vonszolta a jelölési procedúrát, amíg Mádl Ferencnek is, a parlamentnek is mindösszesen egy hete volt a döntés előkészítésére. Ha ugyanis a parlament nyári szünete előtt nem dönt, a hivatalok vezető híján szünetelni kénytelenek, az állampolgárok nem kaphatnak orvoslást panaszaikra.

A legjellemzőbb talán azonban az adatvédelmi biztos funkciójának sorsa. A lelépő Majtényi László hazai és nemzetközi elismertségnek örvendett, a kormány viszont éppen őt kedvelte a legkevésbé, mert hivatásszeretetből, a törvény tiszteletéből és a polgár védelmét tekintve elsődlegesnek, szigorúan számon kérte az alkotmányosságot. Az nem volt meglepő, hogy a Fidesz leginkább tőle óhajtott szabadulni, így a helyére olyan jelöltet keresett, akitől a legkevésbé sem kell tartania. Előre lehetett látni, hogy az életrajzi adatai szerint az adatvédelemben szakmailag nem kellően fölkészült Maczonkai Mihály nem számíthat a kétharmados többségre, e posztot tehát egyelőre és bizonytalan ideig nem tölti be senki.

Így bármennyire örvendetes is, hogy a többi tisztség kompromisszummal gazdára talált, az adatvédelem az alkalmas jelölt megtalálásáig várni kénytelen. Lehet, az ellenőrzéstől valósággal irtózó kormánynak így jó, de a törvényes jogaikra kényes polgárok – éppen a minduntalan rájuk hivatkozók manipulációi miatt – egyelőre adataik védelmezője nélkül maradnak.

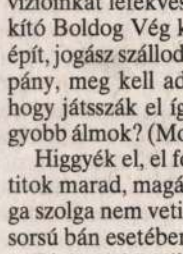

Munkácsy bizonyít

SZOMBATHY PÁL

Kormányzati fogalomgyártás korát éljük: folyik a verbálhadművelet, szavakból épülnek utak, álmok válnak hajnalra valósággá. Mindehhez persze magabiztos államférfiak és kőkemény kormányzati profik szükségeltetnek, hiszen eredményesen akarni és akaratot megmagyarázni másképp aligha lehet. Kurta tőmondatokból építkező érveléssel, pár percben összefoglalva csak nagy formátumú politikus képes áttekinteni – mondjuk – a magyar történelmet 1848-tól Bethlen István távozásáig, egyszersmind értékelve és sorrendet állítva e majdnem száz év szereplői között.

Nézzünk néhány apróságnak tűnő példát!

1. BIZONYÍTÁSI LEHETŐSÉG. Nézem a közszolgálatinak becézett televízióban a társadalmi célú felhívást. A cél nemes, a kétségbeesett segélykiáltás jogos. Munkácsy Mihály festményét látjuk, a bemondónő pedig drámai hangon közli: vissza kellene szereznünk, pontosabban vásárolnunk ezt a sorozatból hiányzó remekművet. Könyörögve kérik a nézőt: segítsen adományával a megadott számlaszámon. Hozzáteszik: a kulturális minisztérium élen jár, a festmény árának egyharmadát állja, bedobta a közösbe.

Nocsak, gondolkodom el egy pillanatra. Íme egy valódi érték, amint találkozik egy értékrenddel. Munkácsy-kép. Hihetnénk, hogy ezt aztán villámgyorsan megvásárolja az állam abból a bőkezű büdzséből, melyet a miniszterelnök úr személyesen jelölt ki, hiszen számára a kultúra szinte mindennél fontosabb. (Nem csoda: maga is író, dedikáló ember.) De mégsem. Adakozásra van szükség egy nemzeti klasszikus megszerzéséhez. És akkor folytassuk egy csúnya (huh, borsódzik már a hát), demagóg szembeállítással.

Bánk bán-operafilm 766 millió állami forintért. A támadások kereszttüzébe kerülő produkciót a kulturális tárca politikai államtitkára mindenkor és mindenhol megvédi: igen, ennyi pénzbe kerül, igen, szuper az ötlet, igen, az első filmes Káel rendezi és a kampányguru Wermer kap szintén tízmilliót mint producer. A Fidesz hátsó udvarában évek óta serénykedő piárospáros az államtitkári magyarázat szerint most bizonyítási lehetőséget kap tehetsége kiteljesítésére.

A srácok tehát bizonyíthatnak, Munkácsy még igyekezzen, ő még nem ér annyit az állami mecenatúrának, hogy zsebből kifizessék a képét. Ez a különbség tehát Munkácsy és Wermer között. Bár utóbbi ezzel a névvel – e kormányzat alatt – megpróbálkozhatna még a festegetéssel is.

2. ESÉLY. Maradunk a Bánk bán-filmnél, olyan ez Orbán Viktoréknak, mint muszkának volt a gorlicei áttörés. Ezen a ponton vonják össze tüzérségi erőiket a liberálbolsevikok, ide tehát kemény védvonalakat kell építeni. (Amúgy a Nagy Hadvezér még az Országimázs Központot tartja olyan stratégiai magaslatnak, amelyet mindenáron meg kell tartani a balról érkező roham közepette – ezt adta országos választmánya tudtára a minap.)

Szóval államtitkári szavakat idézve az operafilm fentebb megnevezett producere most egy esélyt kapott. Esélyt tehát.

Szerintem viszont tízmillió forintot. De rendben, maradjon az esély mint bájos szinonima. Van már kisgazdaforint-fedőnév (dokumentum), miért ne lehetne fideszes is? Tehát: legyen egy esély egyenlő tízmillió forinttal. Ezek szerint a Happy End az országkép formálására négyszázhúsz esélyt kap a költségvetésből. (Koalíciós átváltási árfolyam: egy esély = tíz dokumentum. Mert hogy konvertibilisak.)

3. A NAGY ÁLOM. Nem holmi kis fizetésemelésről, nem kuporgató nyaralásról kell álmodozni: növeljük nagyra, merészre éjszakai vízióinkat lefekvés előtt – sugallja az imént említett belsőimázs-alakító Boldog Vég káefté első reklámkampánya. Iskolaigazgató falat épít, jogász szállodát, autószerelő műhelyt bővít. Takarékos kis kampány, meg kell adni. Nem kerülhetett többe tíz-húsz esélynél. De hogy játsszák el így az összes esélyüket? Hol maradnak a még nagyobb álmok? (Mondjuk: magyarok a Holdon – együtt sikerülni fog.)

Higgyék el, el fogják tudni költeni. Hogy pontosan mire, az üzleti titok marad, magánjogi szerződések rejtik majd el. Ha csak egy balga szolga nem veti papírra a fiktív költségvetést is, miként a tragikus sorsú bán esetében.

Bizonyítás, esélyek, álmok. De milyen lesz a dermesztő ébredés az urna előtt?

Macedónia: a béke s

A nacionalisták hallani sem akar

A tíz éve forrongó délszláv térségben Macedónia a béke szigetének tűnt: mostanra ebben az alig kétmillió lakosú utódállamban is izzásig feszültek az etnikai ellentétek. Miközben a kormány és az albán lázadók közti konfliktus egyre drámaibb méreteket ölt, a lehetséges végkifejletről a legkülönfélébb elképzelések jelennek meg.

Az albán zendülés alaposan megtépázta a szláv macedónoknak a saját nemzetállamukról alkotott koncepcióját, és kínos kompromisszumokra kényszeríti őket. A leglényegesebb engedmény a csaknem jogegyenlőség megadása a lakosság 25–30 százalékát kitevő albán kisebbségnek (ők 40 százalékra taksálják részarányukat), s ezzel összefüggésben alkotmányos helyzetük újrafogalmazása. Vagyis a volt Jugoszlávia egykori legdélibb tagállama alkotmányilag is megszűnne kizárólag „a macedón nemzet állama lenni". Egyszersmind az albán nyelvet is hivatalos rangra emelnék, igaz, némi megkötésekkel. Ezekről a külföldön is támogatott elképzelésekről tárgyalt az elmúlt napokban Borisz Trajkovszki elnök a négy legnagyobb párt – két macedón és két albán párt – képviselőivel. Macedón nacionalista körökben – ahol előszeretettel kacérkodnak a Nagy Sándor-i hagyományokkal és az ókori macedónoktól való leszármazás elméletével – egyelőre hallani sem akarnak az „évszázados küzdelem árán megszerzett államiság" megosztásáról. Szerintük az államalkotóvá avanzsált albánoknak különben is az lesz az első dolguk, hogy önrendelkezési jogukkal élve elszakítják a zömében albánok lakta Nyugat-Macedóniát, és Albániához csatolják.

Márpedig lényeges engedmények nélkül elképzelhetetlen a háború megállítása, amely eddig is elviselhetetlen terheket rótt a gazdasági tönk szélén álló, óriási munkanélküliséggel küszködő államra. A kormány a fejlesztést és a szociális programokat félretéve, vadászbombázók és harci helikopterek sürgős beszerzéséről tárgyal, a hadsereg (amelynek állománya, mellesleg, egynegyed részben szintén albán) részleges mozgósítást rendelt el, és fegyvert, egyenruhát osztogat a macedón tartalékosok között. Elemzők szerint az ország külföldi támogatás nélkül képtelen hosszabb ideig vállalni a háborút a szakadárokkal szemben. A viharedzett veteránok vezette Nemzeti Felszabadítási Hadsereg

A háború árt az üzletnek is: a pihen

(ONA) közben rendszeres utánpótlást kap külföldről hadianyagban és emberben egyaránt a koszovói határon át. (Csak a Németországban dolgozó albán vendégmunkásoktól havi százmillió márkát gyűjtenek a „felszabadítási mozgalmak" támogatására!)

A gerillák a már Dél-Szerbiában is alkalmazott taktika szerint az ellenőrzésük alá vont albán településeken nyomban mozgósítják a férfiakat, már akinek nem sikerült idejében elmenekülni. A kormánynak már azért is nagynagy körültekintéssel kell tárgyalnia az albán pártokkal, mert szem előtt kell tartania a népességi arányokat. Nemcsak Nyugat-Macedóniában és Kumanovo környékén vannak nagy többségben az albánok, hanem még a fővárosban, Szkopjéban is kétszázezres albán közösség él. A várost két részre

Balkáni uralkodók – kor

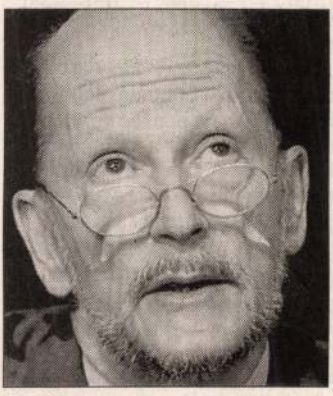

II. Simeon

Sándor herceg

A bolgár excár, II. Simeon váratlanul sikeresen tért vissza országa politikai életébe. Választási győzelme ráirányította a figyelmet a Balkán volt uralkodócsaládainak azon tagjaira, akik már tettek kísérletet a visszatérésre.

A jugoszláv herceg, Sándor már száműzetésben, Londonban született 1945-ben, s nem sokkal később Tito kitiltotta az országból. A hetvenes években az Egyesült Államokban élt, de a berlini fal ledöntése után visszatért Londonba. A Milosevic-rendszer bukása után hazájában üdvözölhették hívei, akik szívesen látták volna a monarchia visszaállítását, de ő kijelentette: azért érkezett, hogy a demokrácia fejlődését elősegítse.

Az albán I. Leka, a néhai uralkodó, I. Zog egyetlen gyermeke Dél-Afrikában él 1979 óta, és a mai napig táplál reményeket arra, hogy visszaállítsa a monarchiát. Az 1939-es születésű Leka csak három évig élhetett hazájában. Családjával együtt Görögországba, majd Franciaországon át az Egyesült Királyságba menekült. 1997-ben megjelent Tiranában, fél évszázados száműzetés után, de néhány nap elteltével távozott, és azóta sem tért vissza. Erre jó oka van. Távollétében ugyanis három évre elítélték engedély nélküli tüntetés szervezéséért – melyet állítólag a visszatérése érdekében szervezett.

Mihály román király még sok idősebb ember emlékezetében él élénken, hiszen két időszakban is uralkodott: először gyerekként, 1927–1930 között, majd 1940-től 1947-ig. Néhány órával azelőtt erőszakolták ki lemondását a trónról, hogy kikiáltották a népköztársaságot. Mihályt annak ellenére megfosztották román állampolgárságától, hogy rögtön Londonba emigrált. 1997-ben viszont visszanyerte állampolgárságát, de mégsem költözött haza, bár a gazdasá-

A Fidesz elnöke szerint Thürmer Horntól jobbra áll

MUNKATÁRSUNKTÓL

Kövér László szerint a kormány csak a cigánysággal összefogva tud változtatni a magyarországi romák helyzetén. A Fidesz elnöke szerdán egy óbudai lakossági fórumon egy kérdésre válaszolva úgy vélte: a zámolyi romák ügye miatt azonban Magyarországon érezhetően ellenségesebbé vált a hangulat a cigánysággal szemben, és ebben jelentős szerepet játszik a balliberális értelmiség, amely csak látszatra védi a romákat, valójában pedig az előítéleteket kívánja a felszínre hozni. Kövér szerint ez azért érdeke az értelmiségnek, mert gyűlölik a jelenlegi kormányt. Kövér szerint azoknak a romáknak, akik el akarnak menni az országból, külhonban lesz keserű az ébredés, mert a nyelvi nehézségeik, életformájuk miatt ott is a társadalom peremére szorulnak.

A Fidesz elnöke élesen bírálta a sajtót is annak kapcsán, hogy az RTL Klub egyik riportjában elméleti lehetőségként arról érdeklődtek egy orosz maffiózónál, hogy mennyiért ölné meg Magyarország miniszterelnökét, illetve *Lengyel László* politológus barbár országról, barbár kormányról írt. Kövér szerint politikusként kénytelen magába fojtani az ezzel kapcsolatos valódi mondanivalóját, de szerinte „az emberek minél többször kimondhatják, hogy elég volt, takarodjatok".

Szintén kérdésre válaszolva Kövér azt mondta: az MSZP azért nem határolódik el a Munkáspárttól, mert akkor saját bűneitől kellene elhatárolódnia. – Egyébként *Thürmer Gyula Horn Gyulához* képest nem követett el semmit, a Munkáspárt elnöke Horn Gyulával összehasonlítva kicsit jobbra áll – állította.

Önkormányzatiból magánvagyon?

Tiltakozás a Bakonykarszt privatizációja ellen

TUDÓSÍTÓNKTÓL

A Fidesz veszprémi szervezete és megyei választmánya ellenzi a Bakonykarszt Rt. magánítását, s ha kell, akkor a tervezett értékesítés ellen helyi népszavazás kiírását kezdeményezi – közölte *Bernáth Ildikó* országgyűlési képviselő tegnap, Veszprémben tartott sajtótájékoztatóján. Mint elmondta: tartanak attól, hogy a 137 önkormányzat tulajdonában lévő részvénytársaság magánkézbe kerülése után emelkednének a vízdíjak a térségben.

Vékony István, a Fidesz veszprémi frakciójának vezetője hozzáfűzte: a Bakonykarszt Rt. működési feltételeit szindikátusi szerződés határozza meg, annak módosításához konszenzusra lenne szükség. Kijelentette: a társaság a közművek jelentős részét bérli, fennmaradó hányadát pedig tulajdonba vette, s ez törzsvagyonnak minősül, ami a törvény szerint nem adható el. Ezért – hangoztatta a frakcióvezető – a Bakonykarszt Rt. nem privatizálható.

Harsányi István, a Bakonykarszt Rt. vezérigazgatója lapunk tudósítójának kijelentette: egyelőre nincs semmilyen döntés az rt. privatizációjával kapcsolatban, azt azonban elismerte, hogy egy szakértői csoport elkészítette a cég piaci értékéről szóló tanulmányt.

A rendező elmondta még, kit milyen régi munkakapcsolat alapján választott alkotótársul, illetve ki hogyan fogadta a felkérést. A Tragédiát „egy kételkedő ember álmának" tekinti, akiben Madách Imre egyik arcát ismerhetjük fel. Meglepetésül a drámai költemény eredeti kéziratának első lapját, illetve annak hasonmását nyújtotta át a tájékoztató részvevőinek.

Díszdoktorrá avatták a pátriárkát

A civil jog tudományának díszdoktorává avatták I. Bartolomaiosz egyetemes konstantinápolyi pátriárkát szerdán a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, Budapesten. Az elismerő oklevelet Erdő Péter rektor nyújtotta át. Az egyházi méltóságnak – Mádl Ferenc köztársasági elnök nevében – Orbán Viktor kormányfő a Magyar Köztársaság nagykeresztjét adja át ma a Parlamentben

FOTÓ: KOVÁCS BENCE

...kre halasztották. *(V. Gy.)*

Szocialisták a Munkácsy-trilógiáért

A Munkácsy-trilógia egyben tartása érdekében a debreceni szocialisták levelet írnak az államfőnek, a kulturális tárca vezetőjének és az amerikai nagykövetnek. A dokumentumhoz a helyiek aláírásait is csatolják, ennek érdekében a párt május elsején aláírásgyűjtést rendez a városban – hangzott el az MSZP tegnapi debreceni sajtótájékoztatóján. *Juhászné Lévai Katalin* parlamenti képviselő hozzátette: volt rá esély, hogy a Golgota-trilógia másik darabja, a Krisztus Pilátus előtt című – Magyarországon jelenleg letétben lévő – alkotás is Debrecenben maradhasson, és ha ez nem így lesz, akkor ez a mulasztás felveti a városi és a megyei önkormányzat, valamint a kulturális tárca felelősségét. *(Debreceni tudósítónktól)*

Nem adják ki a Vasárnapi Újságot

A Magyar Rádió nem támogatja a Vasárnapi Újság felelős szerkesztőjének azt az elképzelését, hogy a műsor nyomtatott formában is megjelenjen – nyilatkozta lapunknak *Krassó László,* az intézmény szóvivője. Lapunkban a hónap elején beszámoltunk arról, hogy a Nemzeti Sajtóért Alapítvány pénzt gyűjt a magazin írásos változatának kiadására. A műsort irányító *Lakatos Pál* megkereste az ötlettel a rádió ügyvezetőjét, aki azonban nem járul hozzá a műsor szövegének kiadásához. Az okokról Krassó nem nyilatkozott, annyit azonban megjegyzett, hogy Lakatos akkor jelentethetné meg a magazinban elhangzottakat, ha magánrádióban dolgozna, és annak ő lenne a tulajdonosa. A szerzői jogok azonban a Magyar Rádiónál vannak. Lakatos lapunknak nem kívánt nyilatkozni. *(Munkatársunktól)*

nem kell szoftvert vásárolnia, mégis minden gépe legális lesz!

A Microsoft OSL konstrukciójának köszönhetően most nem kell szoftvert vásárolnia, mégis minden számítógépe legális lesz. A hároméves előfizetési szerződés keretei között, a díj első részletének befizetését követően, a szerződés teljes időtartama alatt a szoftverekből automatikusan a legfrissebb verziókat kapja. Így a licencelés is átláthatóvá válik. Sőt az időközben vásárolt újabb PC-kre is automatikusan jár a licenc, így a szerződés megkötése után vásárolt PC-ire a Microsoft a következő fizetési évfordulóig ingyen biztosítja a felhasznált szoftvereket. A Microsoft OSL-konstrukcióval kapcsolatban további információért keresse a Microsoft Hivatalos Megoldásszállítóit az alábbi webcímen:

Microsoft Ügyfélszolgálat: 2MSINFO [267-4636]
OSL információ: 453-4433

http://www.microsoft.com/hun/partners

Microsoft CERTIFIED Partner

http://www.microsoft.com/hun/jogtisztasag

Microsoft OSL –
LEGkedvezőbb, LEGfrissebb, LEGálisl

Microsoft

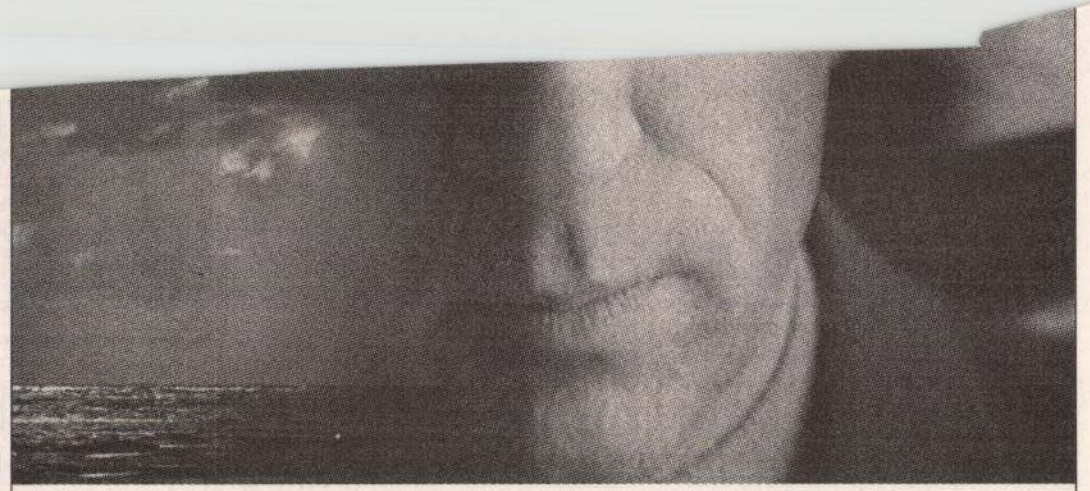

Az új évezred hetilapja

Minden pénteken az újságárusoknál!

A fontos tényeké,
és a háttérelemzéseké.

A felelősségé,
amelyet önmagunk,
közösségeink,
és környezetünk iránt viselünk.

És az Öné, Kedves Olvasó!

HETI Válasz www.hetivalasz.hu
KÖZÉLET KULTÚRA KÖRNYEZET

Az újságírás közös ügyünk

Száz éve külön, hét éve együtt

Hazaengedett képek

Bár immár száz éve meghalt, valószínűleg még mindig Munkácsy Mihály a legismertebb festő Magyarországon. Hogy lehet ez? Személyének, sorsának ereje, képeinek sugárzása egymással összefonódva és erősítve tartja a nemzet tudatában nevét, nagyságát. Érdekes módon ez a hatás nem egy-két meghatározott nagy mű hatásaként érvényesül, hanem úgy, mintha mindannyiunk legmélyét szólítaná meg, fejezné ki sötét árnyékai közül felvillanó fényeivel. Mintha tájai és figurái, a poros út, az ásító inas, a maga elé meredő elítélt betyár, a fáradt rőzsehordó vagy a több képén tétován álldogáló kisgyerek a legismertebb ismerősök lennének számunkra, akiknek alakjából, mozdulataiból a Kárpát-medencére oly jellemző sorsokat tudunk leolvasni.

Az 1844-ben született Munkácsy zseniális művész volt, aki azonban nem lett tartósan világhírű. Nem lett az, mert lendülete, ereje megtört a sors, a betegségek, az önfeladás akadályain, és – ezt ki kell mondani – mert magyar volt. Hiányzott élete és képei mögül az az otthon tartó közeg, értő közönség, művelt kritikusok, harcos, összetartó festőtársak, egyéni és hivatalos mecénások sora, akiknek támogató ereje tehetsége teljes kibontakozásához segítette volna. Korai nagy műveiben egy riporter éleslátásával, zolai szimbólumteremtő erővel fogalmazza meg korának jellemzőit, legfeszítőbb problémáit, ellentéteit. Ilyen művek a *Siralomház*, az *Éjjeli csavargók*, a *Tépéscsinálók*. Egy köpülő nő alakjában képes a mindennapok sziszifuszi jellegét kifejezni. Azonban párizsi letelepedése, de Marches báró özvegyével kötött házassága s a korabeli műkereskedelem igényeinek való megfelelés eltávolították a kritikai realizmustól. S a festészet fősodra is másfelé fordult. A komoly és fennköltt témák érdektelenek lettek, helyettük a nap fénye, a felhők járása, tájak, házak, virágok, színesen doromboló árnyékok egy szép női testen lettek a vonzó témák, s a festők számára legfontosabbá az, hogy mindezt a legkönnyedebb, játékos ecsetvonásokkal tudják visszaadni. Az impresszionizmus és a posztimpresszionizmus festészete következett.

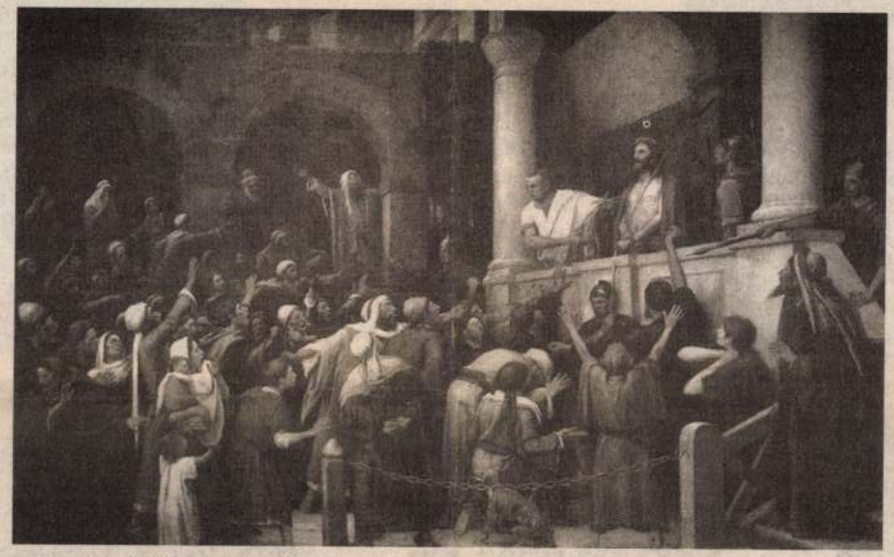

Az Ecce Homóról Maupassant és James Joyce is megemlékezett (Debrecen, Déri Múzeum)

Munkácsy a kor művészi kihívásaira sajátos módon válaszolt. A realista vagy impresszionista téma helyett az emberiség egyik legnagyobb témáját, Krisztus mártíromságát választotta képeinek tárgyául. Hozzájárulhatott ehhez saját sorsának alakulása és festői önértékelésének kétségei. Három óriási, több mint hat méter széles képben mondta el a történetet. Legelőször azt a jelenetet festette meg, amely a legjobban izgatta, azt a pillanatot, ahol egyértelműen kiderül, hogy a Krisztus által képviselt értékek értetlenséget, számító mérlegelést, kajánságot, ellenszenvet és dühöt váltanak ki az emberekben. Ahol Krisztus világító függőlegese és Pilátus karakter nélküli vaskos fehér foltja körül ott ágál, nyüzsög és hullámzik a feljelentők serege. Mindössze egy gyermekét tartó asszony néz sajnálkozva az Ember fiára *(Krisztus Pilátus előtt*, 1881). Az 1884-ben festett *Golgotán* már bevégeztetett, az áldozat megtörtént, Krisztus halott. A kereszt körül rendkívüli jellemzőerővel megfestett alakok mozognak, akiknek viselkedése különös, életszerű többértelműséget hordoz. A fájdalomtól szinte megtébolyodott asszonyok mellett János magára hagyottan álldogál, a keresztre feszítés munkáját elvégző mesterember úgy néz maga elé, mintha most jönne rá, mit vállalt, farizeusok tárják szét karjukat, mondván, ezt csak magának köszönheti a galileai. Egy fehér lovas fordul hátra, mintha soha nem bírna elszakadni a látványtól, s mellette egy jóvátehetetlen bűnének súlyát felmérő ember mellét verve fut kifelé a képből. A mélysötét képen vad fénykontrasztok feszülnek, tépett, nagyvonalú ecsetkezeléssel.

1896-ban még egyszer nekigyürkőzik Munkácsy a témának, s megfesti az *Ecce Homót*, ahol már nem tárgyalást látunk, hanem érvek nélküli, fékevesztett gyűlöletet egyfelől és a kiszolgáltatott áldozatot másfelől. A beteg Munkácsy mintegy szellemi önarcképét festi meg az elítélt Krisztusban, aki előtt azonban rejtve ott ábrázolja a szeretet áldozatát felismerő és tanítását továbbvivő tanítványokat és hívő asszonyokat is. A három alkotás közül ez a legszárazabban, legfáradtabban megfestett változat.

A három kép a maga korában óriási sikert aratott Európában és Amerikában. A siker olyan jelentős volt, hogy a *Golgota* látogatásának eseményét még Maupassant is megörökítette *A szép fiú (Bel ami)* című regényében. 1899-ben a fiatal James Joyce, aki Dublinban látta, csodálattal írta le az *Ecce Homót*. Ez a kép van magyar tulajdonban, köszönhetően Déri Frigyesnek, aki megvette, és 1924-ben a magyar államnak ajándékozta, s a debreceni Déri Múzeumban látható. A másik két kép, bár többször felajánlották Magyarországnak megvételre, amerikai és kanadai tulajdonba került. Azonban tulajdonosaik 1991-ben és 1995-ben kölcsönadták pár évre ezeket, s komoly restaurálás után immár hét éve egymás mellett láthatjuk mindhármat.

A képek jövője most már rajtunk múlik. A *Krisztus Pilátus előtt* című alkotást kanadai tulajdonosa nekünk ajándékozná, ha a mintegy háromszázezer dolláros örökösödési adó megfizetésétől menetesítést szerezhetne. A másik kép magyar származású amerikai tulajdonosa egymillió dollárt kért érte, de a hírek szerint hajlandó engedni az árból. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma mintegy 100 millió forintot ajánlott fel, a többit 2002-ig közösen kell előteremtenünk. A „Munkácsy-trilógiáért" Közalapítvány ez idáig kb. 12 milliót gyűjtött össze.

Zombori Béla

Csak ide megyek a szomszédba! Fotó: Millok Tamás

A Millennium évében sokan sokféleképpen éltek az ünnep kínálta lehetőségel. Visszanyerték a közösségek, községek, városok az évszázadokon keresztül kialakult szokásaikat, és újakat alakítottak ki maguknak. Olyanokat, melyek a helység történelméből szervesen következnek. Újra van búcsú, falunap, nemzetiségek napja, a környékre jellemző termés ünnepe, a helységek pedig emlékeznek hőseikre. És ugyanúgy, mint korábban, természetesen megünneplik a sportsikereket, a különböző versenyeken elért eredményeket is.

Csatornáztak, a nagy esőzések után árokrendszert építettek ki, hogy legalább a belvíz elfolyjon, s ne a pincékben, szerelőaknákban álljon, termeltek, sütöttek-főztek, állatot neveltek, házak épültek, vezetékes gázt szereltek, elkészült a nyugdíjasotthon. Tulajdonképpen semmi különleges nem történt. Fákat ültettek, szemeteskosarakat helyeztek el ott, ahol a legtöbben megfordulnak, új öltöző épült a focipálya mellett, vagy maga a pálya játszótér – és el is készítették, a buszmegállók új várófülkét kaptak (immár nem egyenbádogból), uszoda épült, felújították a templomot. És megülték a saját ünnepeket.

Mindezek mellett az egyes helységek történelme nagyobb történelembe ágyazódik, s néha érdemes a nagyobb összefüggéseken is eltöprengeni. A keresztény világ Jézus Krisztussal kétezer éve született, Krisztus születéséhez viszonyítva számoljuk deink munkájának köszönhető – még akkor is, ha olyanok is voltak, akik nem az építést választották. József Attilával szólva a nemzet: „közös ihlet" – és ez a közös ihlet elsöpörte, bekebelezte az ellene szegülők munkálkodását.

Aki akarta, elgondolkozhatott ezen, s felmutathatta: még ha nem is a honfoglalók idején alapították a települést, ha például csak a 150 éves török uralom után jött létre, akkor is felismerik, mit jelent ott lenni. Megírhatták a település történetét, emlékparkot, szobrot állíthattak, nem szabták meg „felülről", milyen módon, mikor és kivel „kell" ünnepelni.

Az önkormányzatokról kiderült, hogy tudnak élni ezzel a szabadsággal. Az 1998-as kormányhatározat a magyar millennium méltó megünneplését szögezi, hogy a kormány mindenkivel együttműködik, aki „részt kíván venni az ünnepségek megszervezésében, lebonyolításában". Meglepően sokan voltak, akik – ismét a kormányhatározat szavaival élve – kifejezésre akarták juttatni „a magyar állam függetlenségét, az emberi jogok tiszteletben tartását, a világ nemzeteinek tiszteletét és Európához való tartozásunkat". S talán „Magyarország polgárai – önmagukba és az országba vetett bizalmukban megerősödve – képessé" válhattak arra, „hogy a világ globális kihívásaival szembenézzenek, és olyan új kulturális javakat alkossanak, amelyek gazdagítják a világ és Európa kultúráját...".

A 3193 települési önkormányzat közül a Magyar Millenniumi Kormánybiztos Hivatalától 3120 kért és kapott millenniumi zászlót, valamint nevezte meg az időpontot és a személyt, akitől legszívesebben venné át. Húsz hónap alatt több mint háromezer önkormányzat vett át zászlót attól az állami vezetőtől, akitől akart. Erre az elmúlt ezer év alatt nem volt példa. A Kormánybiztos Hivatala augusztus 20-i, még nem végleges adatai szerint százkilencvenen látogattak el az önkormányzatok meghívására zászlót átadni. A leggyakrabban hívott vendégek dr. Mádl Ferenc, köztársasági elnök, dr. Orbán Viktor, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, dr. Áder János, az Országgyűlés elnöke, dr. Szili Katalin, az Országgyűlés alelnöke és dr. Nemeskürty István, a Hivatal vezetője voltak.

Fotó: Figuli Judit

A zászlóátadást a legtöbb helyen egész napos fesztivál követte Fotó: Figuli Judit

A millennium nem múlt el. Ugyanúgy, ahogy az alkotások sem szűnnek meg, ahogy a televízióban nyilatkozó polgármesterek mögött gyakran ott látható a millenniumi zászló. A települések fejlődnek, az emberek pedig továbbra is eljárnak dolgozni, leülnek egy fa alá megpihenni, szemeteskosárba dobják a szemetet, fociznak, énekelnek, ha pedig váratlanul elkapja őket az eső, beállnak a buszmegálló fedele alá. És továbbra is megülik ünnepeiket.

Balogh Endre

MUNKÁCSY MIHÁLY

Rajzok magyar mesterei

MTI

A XIX. századi magyar rajzművészet mestereinek munkáiból nyílik kiállítás szombaton Győrött, a Városi Művészeti Múzeum képtárában.

N. Mészáros Júlia múzeumigazgató az MTI érdeklődésére elmondta: a Nemzeti Galéria és a Soproni Múzeum gyűjteményéből készült válogatás a magyar rajzművészet önállóvá válása előtti időszakot öleli fel, az 1810-es évektől az 1880-as évekig.

A millennium alkalmából rendezett kiállítás *Barabás Miklós*, idősebb *Markó Károly*, *Paál László*, *Munkácsy Mihály*, *Szinyei Merse Pál* munkáit – portré rajzokat, épület-, és tájábrázolásokat, továbbá életképeket, természettanulmányokat, kompozíciós vázlatokat, irodalmi illusztrációkat – tár az érdeklődők elé. – A felvonultatott alkotások közös jellemzője, hogy maguk az alkotók is tanulmánynak, más műfajban készülő művek vázlatának tekintették őket – mutatott rá N. Mészáros Júlia.

A bemutatott művek számottevően hozzájárultak az önálló grafikai műfaj megalapozásához – hangsúlyozta. A november 30-ig látogatható tárlat anyagát idősebb *Stornó Ferencnek*, a múlt századi műemlékvédelem kiemelkedő jelentőségű mesterének oltárkép- és freskótervei, középkori templom rekonstrukciós rajzai egészítik ki.

MAGYAR NEMZET 2004. OKT. 6. 46.

A tulajdonos visszakéri a Munkácsy-képet

Folytatás az 1. oldalról

A festmény Magyarországon való megtartása nem azon bukott meg, hogy a kanadai tulajdonos nem akarta azt odaadni, és nem is a karitatív szervezeten múlt az ügy sikere – magyarázta Forbáth professzor. A kanadai szabályok értelmében csak olyan intézmény adhat adómentességi nyugtát (esetünkben a képadomány fejében), amely az adomány összegével arányos, vagyis annak legalább 80 százalékát kitevő saját vagyonnal rendelkezik. Ez viszont ebben az esetben nem volt meg.

A tulajdonos ügyvédje ezért levélben szólította fel a debreceni múzeumot, hogy miután a letéti szerződés tavaly év végén lejárt, a festményt küldje vissza Kanadába. Forbáth Péter úgy tudja, hogy a képet a kanadai Hamilton Art Gallery címére kérték. Tanenbaum feltehetőleg a Torontótól 50 kilométerre lévő hamiltoni képtárnak kívánja a Munkácsy-képet adni – mondta Forbáth, aki úgy véli, mindig is a nagy méretű (6,5x4,5 méteres) Munkácsy-festmény megfelelő elhelyezése volt az alapvető probléma, ezért is árverezte el a Sotheby's annak idején (1988-ban) olyan alacsony áron.

Forbáth professzor szerint még mindig van lehetőség arra, hogy a Krisztus Pilátus előtt továbbra is Magyarországon maradjon. – Tekintettel arra, hogy az jelenleg még Debrecenben van, érdemes volna magas állami kulturális szinten érintkezésbe lépni a kanadai tulajdonossal – mondta Forbáth Péter.

A kulturális tárca illetékesét meglepte az a hír, hogy a kanadai tulajdonos mégsem tudja a múzeumnak adományozni az értékes művet. Ecsedy István, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közgyűjteményi és közművelődési helyettes államtitkára kérdésünkre kifejtette: ha a múzeum részéről kérés érkezik a tárcához, szívesen segítenek a lehetőségek kipuhatolásában a Munkácsy-festmény visszaszerzése érdekében. – Akár a legmagasabb szinten is készek vagyunk közreműködni – jelentette ki Ecsedy –, ha mód van arra, hogy a képet mégis megkaphassuk.

Segítséget kér abban, hogy a kanadai hatóságokkal államközi szinten vegyék fel a kapcsolatot.

A másik, jelenleg szintén bizonytalan sorsú festmény, a Krisztus-trilógia időrendben másodikként, vagyis Munkácsy által 1884-ben megfestett Golgota amerikai tulajdonosának is a kép tárolása a legfőbb gondja. Vélhetően ezért is halasztja a festmény elszállítását a magyar származású amerikai galériatulajdonos, Bereczki Csaba Gyula (alias Julius Beck). Beck 1990-ben tíz évre a Déri Múzemnak kölcsönadta a képet, és 2000. január 1-jéig ott letétbe helyezte, a bérlet lejárta után viszont – mint azt lapunkban is megírtuk – 1 millió dollárért hajlandó volna eladni azt a magyar államnak.

A Golgotával kapcsolatosan Ecsedy István közölte: a kép reális árának kialkudása után a tárca a vételár egyharmadát hajlandó fedezni. A minisztérium viszont az eladó által kért árat továbbra is igen magasnak tartja.

Selmeczi László, a Déri Múzeum igazgatója érdeklődésünkre megerősítette, hogy megkapta a kanadai felszólítást. Az igazgató közölte: a maga részéről mindent el fog követni, hogy a Munkácsy-képek itthon maradjanak. Levelet ír, mint mondta, a kulturális tárcának, és segítséget kér abban, hogy a kanadai hatóságokkal államközi kulturális szinten vegyék fel a kapcsolatot, mivel így még lenne mód a festmény itthon tartására. Ellenkező esetben – tette hozzá Selmeczi – több millió forint is lehet a visszaszállítás költsége.

– Igaz, hogy a kép ideszállítását annak idején a kanadai tulajdonos fizette – mondta az igazgató –, a restaurálás képenként 3-5 millió forintos költségét viszont mi álltuk. A Krisztus Pilátus előtt című képet kétmillió dollárra biztosították.

Krisztus Pilátus előtt – a festmény jelenleg Debrecenben látható

Selmeczi Lászlónak az a véleménye, hogy a Krisztus-trilógia értéke felbecsülhetetlen. A Munkácsy által Párizsban 15 év alatt (1881–1896 között) megfestett három kép: a Krisztus Pilátus előtt, a Golgota és az Ecce Homo!, amely a 20-as években került a múzeum névadója, Déri Frigyes hagyatékaként a múzeum tulajdonába, és amelyeket még maga a festőjük, Munkácsy Mihály sem látott soha együtt, így, együttesen éri a legtöbbet.

Bőhm Ágnes

MIT SZÓLNA
EGY OLYAN BANKHOZ,

Hiteles emberek világa

Pannonhalmi főapátság. A monostor falai között élő szerzetesi közösség, a háromszázötven bencés diák, a tanárok, az idős papok szociális otthonának történelmet tanúsító személyiségei más mértékegységekben számolják az időt. Várszegi Asztrik püspök, pannonhalmi főapát azt mondja: nem feltételezzük, hogy milyen a világ, hanem tudomásul vesszük, s mindig ebből a valóságból próbálunk meg kiindulni.

Pannonhalmán a közelmúltban érdekes eszmecsere folyt az érték-

– Akkoriban – hangsúlyozza az igazgató – az a nemzedék saját, kényszerű döntései során gyakran önmaga értékrendjével is szembekerült. Ezt a magatartást a mostani tizenéveseink nehezen értik meg.

Horváth Dori Tamás a tanulók nemzedéki értékvágyairól így beszélt:

– Tanulóink hiteles embereket szeretnének látni a világban.

A chevetogne-i csoport eszmecseréjén két pannonhalmi bencés diák is tartott előadást. A bölcsésznek készülő Geiszt Csaba

Dunaújváros: negyven üres osztályterem

Két általános iskolát – a Barátság útit és a József Attila Általános Iskolát – bezárnak Dunaújvárosban a tanév végén: az önkormányzat döntése nyomán csaknem hatszáz diáknak kell új helyen kezdenie a tanulást szeptemberben. Az ok: negyven osztályterem áll üresen a város iskoláiban, mivel ezernyolcszázzal kevesebben kezdték el az első osztályt az idén, mint tíz évvel ezelőtt.

A döntést másfél éves politikai vihar, szülők tüntetése, aláírásgyűjtések előzték meg, s még a közgyűlési szavazás napjára is jutott a demonstrációból: a helyi ellenzék kivonult a közgyűlésről, amikor nem fogadták el azt a javaslatát, hogy név szerinti szavazással döntsenek az iskolák sorsáról. Az iskolaigazgatók többsége támogatta az iskolabezárást.

Egyedülálló program

Lipták Gyula, a Barátság úti iskola igazgatója szerint mindenképpen az integráció lett volna a legjobb megoldás. E tavaly született elképzelés, amelyet – a szülők és pedagógusok tiltakozása miatt – végül elvetett az önkormányzat, annyit jelentett volna, hogy Dunaújváros tizenegy általános iskoláját négy csoportba szervezik: mindegyik csoportnak lett volna egy csúcsintézménye, valamint két-három úgynevezett telephelye, a csúcsigazgató alá rendelve. Ebben az esetben a szülők döntöttek volna arról, hogy melyik iskola marad meg – amelyik intézményben nem bíznak vagy amelyiknek nem tartják jónak a pedagógiai programját, oda nyilván nem íratják be a gyerekeiket, és az iskola lassan, néhány év alatt elsorvad.

– Így nevelési, oktatási programok versenyezhettek volna, nem pedig a politikusok döntik el, hogy melyik intézményt ítélik halálra – mondja Lipták Gyula, aki a tanév végén nyugdíjba vonul.

A Barátság úti általános iskola 1962-ben épült, a város egyik legkisebb iskolája. Lipták tíz éve lett itt igazgató, és sok tekintetben egyedülálló programot valósított meg: az iskolában mindennap van tornaóra, emelt óraszámban tanítanak magyar nyelvet, matematikát és informatikát, két idegen nyelv, a német és az angol között is választhatnak a diákok. Az igazgató sajnálja, hogy az a tantestület, amelynek huszonhét tagjából – öt kivételével – mindenkit személyesen hívott ide, most három másik iskolába szóródik szét.

– Az a benyomásom, hogy a sokat emlegetett általános iskolai integráció mellett szavazó két igazgatót, engem és a József Attila iskola vezetőjét politikai büntetésben részesített az önkormányzat – kesereg Lipták Gyula.

Igazgatók javaslata

Egyik igazgató kollégája, Jankó Árpád szerint viszont az integráció bevezetése esetén a politikusok mosták volna a kezüket, s az iskolaigazgatóknak kellett volna elvégezni a piszkos munkát. Az integráció megvalósítása esetén az úgynevezett csúcsigazgatóknak ugyanis mérlegelniük kellett volna, hogy érdemes-e fenntartaniuk a telephelyükként működő iskolákat is – jelentős anyagi ráfordítással –, vagy inkább töltsék fel a csúcsintézményt teljesen, a telephelyeket pedig zárják be. Az utóbbit kellett volna választaniuk, már csak anyagi kényszerből is. Az iskolaigazgatók többsége az integráció és az iskolabezárás közül a kisebbik rosszat, a bezárást javasolta – magyarázza állásfoglalásukat Jankó Árpád.

A tizenegy iskolaigazgató közül nyolcan szavaztak arra, hogy az önkormányzat döntsön arról, melyik intézményt zárja be, ketten, a később bezárásra ítélt iskolák vezetői, az integráció hívei voltak. Egy igazgató nem foglalt állást. Az általa vezetett intézmény pedagógusai ugyanis alapítványi iskolát szeretnének alakítani az intézményből – ebben az ügyben még folynak a tárgyalások a város vezetőivel.

A Fidesz helyi csoportja – amelyet ebben az ügyben az SZDSZ és a MIÉP képviselői is támogattak – végig ellenezte az iskolabezárást. Az abszolút többségben lévő szocialista képviselők azzal indokolták a döntést, hogy az idén 1,3 milliárd forintnyi hitel felvételére kényszerülő önkormányzat nem engedheti meg magának, hogy üres tantermekkel, húsz-huszonkettes osztálylétszámokkal feleslegesen tartson fenn iskolákat.

Cserna Gábor, a Fidesz helyi elnöke, aki maga is pedagógus, egyúttal az önkormányzat oktatási bizottságának vezetője, azt mondja: – Mi fordítva közelítjük meg a kérdést: miért nincs pénze a városnak? Hová tűnt a hiányzó összeg? Miért az oktatáson akarnak takarékoskodni? Sajnos máig nem kaptunk választ ezekre a kérdésekre. S mivel a név szerinti szavazásról szóló javaslatunkat sem fogadták el, kivonultunk az ülésről.

Pók Ferenc szocialista alpolgármester cáfolja, hogy csak az oktatáson spórolna az önkormányzat, hiszen – miként mondja – tízmilliókkal csökkentették az idei költségvetésben a sportra, az egészségügyre, a segélyezésre fordítható kiadásokat is.

– Mindenképpen hatékonyabbá kellett tenni az iskolarendszert – mondja Pók Ferenc, majd hozzáteszi: – Nem titkoltuk, hogy elsősorban értékesíthető ingatlanokat akarunk felszabadítani, de a bezárandó iskolák további sorsáról még nincs döntés. A Barátság úti intézmény helyén esetleg üzletközpont épül, a másik iskolából kollégium lesz, de az is előfordulhat, hogy egy magániskola veszi meg. Azért választottuk éppen ezt a két iskolát, mert ezeknek az osztályait viszonylag könnyen elhelyezhetjük más intézményekben. A szocialista frakció egyébként a közgyűlés előtt nyilvánosságra hozta, miként fog szavazni az iskolabezárások ügyében, ezért tartotta feleslegesnek a név szerinti szavazást.

Változó körülmények

Pók Ferenc utalt arra, hogy más városok is hasonló lépésekre kényszerültek, olyan helyeken is, ahol fideszes vezetők állnak a település élén, például Pápán és Szegeden. A dunaújvárosi közhangulat viszont azt bizonyítja: pártállástól és politikától, valamint anyagi kényszerektől függetlenül a helybéliek nehezen veszik tudomásul, hogy a változó körülmények egyes területeken visszalépésre kényszerítenek.

Pekarek János

Miskolci kérdés: ki beszél itt focibotrányról?

Újabb fordulatot vett a miskolci városházi botrány. Az önkormányzat soron következő ülésén a képviselők arról szavaznak majd: induljon-e fegyelmi vizsgálat Juga György fideszes alpolgármester ellen? Az indítványt a szocialista képviselőcsoport tette, arra hivatkozva, hogy az alpolgármester tényeket hallgatott el a diósgyőri labdarúgás támogatásának ügyét vizsgáló azután rendkívüli testületi ülést tartott az önkormányzat – ez utóbbi tanácskozást a Fidesz és az MSZP egyaránt eredménytelennek minősítette. Ezt követően a Fidesz városi elnöksége tartott rendkívüli ülést, mely után nyilvános közleményben felszólították a szocialistákat: hagyjanak fel a botránypolitizálással.

Miskolcon lassan szállóigévé válik a polgármester mondása.

Az üzletet *lendületbe hozni*

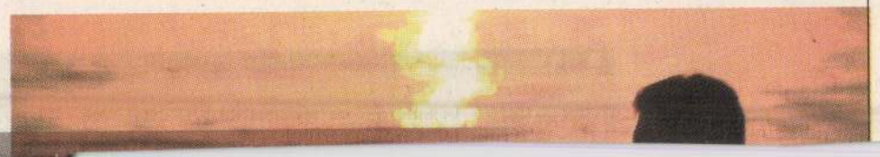

KIESELBACH

MUNKÁCSY MIHÁLY

A KIESELBACH GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

tisztelettel meghívja Önt és barátait decemberi festményárverésének kiállítására, mely 2001. november 27-én 17 órakor nyílik a Budapest V., Szent István krt. 5. szám alatt. A kiállítás megtekinthető 2001. november 28-tól december 6-ig, minden nap 10–18 óráig. Az aukció december 7-én délután 6 órai kezdettel kerül megrendezésre a Vígszínház színháztermében.

ÚJ IDŐPONT!

THE KIESELBACH GALLERY

cordially invites you and your friends to the view of the December painting auction. The opening ceremony commences at 5 p.m. 27th November, 2001. The paintings are on view in the Kieselbach Gallery, at 5. Szent István krt., Budapest V., from 28th November to 6th December, every day, from 10 a.m. to 6 p.m. The auction will be held at the theatre hall of Vígszínház, at 6 p.m. 7th, December, 2001.

A képfelvétel a következő aukcióra megkezdődött!

INFORMÁCIÓ ÉS KATALÓGUS / INFORMATION AND CATALOGUE:

Kieselbach Galéria, H-1055 Budapest, Szent István krt. 5.

Tel. / Phone: (36-1) 269-3148, (36-1) 269-3149 • Fax: (36-1) 269-2219

www.kieselbach.hu

E-mail: gallery@kieselbach.hu

Inter-Európa Bank Rt.

A SANPAOLO IMI csoport társult tagja

Munkácsy Mihály (1844–1900): *Köpülő asszony* (76x59 cm, olaj, vászon, j.n.)

• ***Kerámia és üveg készítés-technikája és eredet-meghatározása,*** kiemelt témakör: betemetődés utáni elváltozások a kerámián;

• ***Fémek készítés-technikája és eredet-meghatározása,*** kiemelt témakör: új eredmények az ón eredetének kutatásában;

• ***Kormeghatározás,*** kiemelt témakör: A középső/felső paleolitikum átmeneti időszakának kronológiája Európában (ehhez a kiemelt témához viszont nem kapcsolódott előadás);

• ***Biológiai anyagok vizsgálata,*** kiemelt témakör: Népességmozgás és vándorlások a biológiai anyagok vizsgálata alapján;

• A konferencia programjában új elemként, a témakörök között önálló egységként jelent meg az ***állagmegőrzés/konzerválás,*** kiemelt témakör: Természettudományos módszerek a régészeti örökség „in situ" megőrzésében.

Részben a kiemelt témaköröknek köszönhetően, de még inkább a modern előadás-technikai eszközök alkalmazásának hatására igen sok szép és látványos előadást láthattunk, hallhattunk. Az előadások zömét a gondolatok tömör összefoglalására ösztönző prezentációs programokon mutatták be. Nyilván ez generációs kérdés is, de egyes témaköröknél, különösen a geofizikai módszerek bemutatásánál úgy tűnik, hogy ez az előadások természetes közege. A földradar módszer finom rétegenként felvett spektrumainak megelevenített (animált) sorozata nem csak látványos, de az egyes régészeti jelenségek irányát, értelmezését, periodizációját is segíti. Az előadásokon ilyen jellegű eredményeket elsősorban római kori emlékekről hallhattunk, de sikeres alkalmazásokról számoltak be őskori telepek esetében is. A felvételi rács tipikusan 0,5 x 0,1 m, mélysége néhány centiméterenként állítható.

A kormeghatározási előadások közül kiemelkedik *M. Fuchs* és *G. Wagner* munkája, akik Görögországban (ÉK-Pelopponészosz) az üledékképződés sebességének és az emberi beavatkozás megjelenésének / intenzitásának kimutatására a thermolumineszcens korhatározás speciális módszerét dolgozták ki. A mérés tárgya az az idő, amikor a talajfelszínt utoljára intenzív napsugárzás érte. A fellépő legjellemzőbb hibaforrást (a TL-jel nem tökéletes „nullázódását") szisztematikus többszörös mintavétellel és a minták statisztikai módszerekkel történő kiértékelésével csökkentették. A groningeni laboratórium részéről *J. van der Plicht* a hamvasztott csontok korának meghatározási lehetőségeiről beszélt. A fémekkel foglalkozó szekcióban különösen a Közel-Kelet és Közép-Ázsia fémlelőhelyeiről, bányáiról hallhattunk. A konferencia kiemelkedően legnépszerűbb témaköre ebben az évben a régészeti kerámiák különféle anyagvizsgálata volt. Ez egy olyan szakterület, ahol a módszertan és a lehetőségek korlátai még sok alapkutatásra adnak lehetőséget. Az alkalmazott módszerek igen széles skálán mozognak, a kísérleti olvasztástól a kőzettani mikroszkópián keresztül a különféle speciális röntgen-diffrakciós technikákig terjedtek, a fő kérdés természetesen a műhelyek, nyersanyag származási hely, kronológiai és funkcionális különbségek meghatározása az anyag tulajdonságain keresztül. A kőzet-anyagvizsgálatokon belül – a már hagyományosnak mondható obszidián- és márványkutatások mellett – néhány különlegesség is helyet kapott, így az „odontolit" vagy csonttürkiz (fosszilis, kék színű elefántcsont) vizsgálata, valamint az ókori Méloszról bányászott aluminit (alumínium-szulfát), a Plinius által is említett alumen ókori „minőségellenőrzéséről" hallottunk érdekes előadást. A csersavtartalmú gránátalma-lével csöpögtetve, az alumen színváltozásával tudták ellenőrizni a minőséget, ami ily módon a szennyező vastartalom korai kromatográfiás kimutatásának tekinthető.

Elgondolkodtató kérdések merültek fel a régészeti lelőhelyek „in situ" védelme területén. A tudomány elsőrendű érdeke lenne ezeknek a lelőhelyeknek a megőrzése, védelme az utókor számára; ezzel ellentétes érdek viszont a nagyméretű talajmozgással járó munkálatok, nem csak az építkezések, de pl. talajjavítás során bekövetkező pusztítás. További elgondolkoztató eredményre jutott egy svéd–holland munkacsoport a talajokban történő állagromlásról. A 19. század végétől figyelemmel kísérték a múzeumba kerülő fém leletek állapotát, és arra a megállapításra jutottak, hogy a mai állapot lényegesen rosszabb, mint néhány évtizeddel ezelőtt. Az állagromlást egyértelműen a modern ipari szennyeződésnek, elsősorban a savas esőknek tulajdonítják, amely természetesen talajtípustól is függ. A legveszélyeztetettebbek a – Skandinávia jelentős részén elterjedt – vékony, savanyú talajokban található leletek. *M. Jans* az állat- és embercsontok megőrződésének illetve károsodásának törvényszerűségeit vizsgálta. *L. Wilson* olyan módszert javasolt a régészeti lelőhelyek talajának vizsgálatára, amely közvetlenül a helyszínen alkalmazható.

A magyar résztvevők három előadással és 11 poszterrel vettek részt a konferencia munkájában.

Csapó János és munkatársainak előadása az avar kori lakosság életkor-meghatározásáról szólt, az ami-

szerező kutatást ezelőtt nem végeztek ebben a térségben. Munkája az első olyan összefoglaló gyűjtés, amelyben a feldolgozott költemények (szerelmes, családi és lakodalmas dalok, hazafias és katonadalok, tréfás nóták, történeti énekek, legendák, köszöntők és betyárácok) magyar és szerb nyelven olvashatók.

Czeglédi Imre:
Munkácsy ősei és rokonsága

Kiad.: Békés Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága Békéscsaba 2001. 131. p. ill.
Békés Megyei Múzeumok Közleményei 22. kötet

A gyulai Erkel Ferenc Múzeum nyugalmazott igazgatója nevéhez több Munkácsy Mihályról szóló tanulmány fűződik, ez az ötödik kötet Munkácsy családjának kutatását felölelő műveinek sorában. Könyvészeti adatok, levéltári források, egyházi anyakönyvek, családi iratanyag mozaikjából áll össze Munkácsy családfája: „Elsősorban Munkácsy őseinek felkutatása volt a célunk, hogy a megjelent feltételezéseket igazoljuk, vagy – ha nem valós tényeken alapulnak – elvessük." – írja a bevezetőben. Genealógiai táblázaton tárul fel a festő családjának anyai ága (Reök), valamint apai ágán (Lieb) a szerző eljutott Munkácsy nagyapjáig. Számos korabeli fotó teszi életközelibbé a tanulmánykötetet.

Konferencia

KÜLFÖLD

USA – Boston
2002 MRS Fall Meeting

Hynes Convention Center – Sheraton Boston Hotel
2002. december 2–6.

A Materials Research Society által szervezett találkozón 38 technikai szimpóziumra kerül sor, melynek tervezett témakörei kiterjednek minden vizsgált és restaurált anyagféleségre, a fotó, polimerek, szerves és szervetlen anyagok, fémek, öntvények fajtáira, illetve az anyagvizsgálattal foglalkozó szakmai szerveződések és oktatás kérdéseire.

Információ kérhető: Materials Research Society
506 Keystone Drive, Wamendale PA 15086-7573 USA
Fax: 724-779-8313
E-mail: info@mrs.org
www.mrs.org/meetings/fall2002
Regisztráció és jelentkezés 2002. november 15-ig
Az absztraktok elküldésének határideje:
faxon 2002. június 5., e-mailen 2002. június 19.

Konferencia beszámoló

KÜLFÖLD

33. Nemzetközi Archaeometriai Szimpózium

Amszterdam, Vrije Universiteit
2002. április 22–26.
A konferencia hivatalos honlapja:
http://www.archaeometry.vu.nl/

A régészetben és a műtárgyak vizsgálatában alkalmazott természettudományos módszerek – összefoglaló néven: archaeometriai kutatások – nemzetközi konferenciája két éves rendszerességgel kerül megrendezésre. Olvasóink bizonyára emlékeznek arra, hogy 1998-ban a konferencia rendezési jogát Magyarország kapta meg, amelynek igen pozitív hatása volt a terület hazai fejlődésére.

Azóta a 2000-es mexikóvárosi és a jelenlegi amszterdami konferencián is népes magyar csapat vett részt. A jelenlegi konferencia résztvevőinek száma összesen mintegy 300 fő volt (ebből 11 magyar résztvevő). Az Archeometriai Szimpóziumra mindig is jellemző volt a széles nemzetközi részvétel. A jelenlegi konferencián 5 kontinens 32 országából vettek részt hivatalosan; ennél több nemzettel kell számolnunk, mivel gyakran angol/amerikai stb. egyetemeken tanuló külföldi diákok is részt vesznek a konferencia munkájában. Sok a nemzetközi projekt és kedvezményes részvételi díjjal, diák-poszter versennyel igyekeznek elősegíteni a fiatal nemzedék minél nagyobb arányú részvételét, a programban és a kutatásban egyaránt.

A konferenciaprogramban 297 előadás és poszter benyújtott kivonata szerepelt; ehhez még további néhány poszter csatlakozott, a bemutatott munkák száma így több mint 310 volt. Az archeometriai szimpóziumok rendezési hagyományainak megfelelően nincsenek párhuzamos előadások, a bemutatott új kutatási eredmények nagy része (78 %) poszter formájában készült el. A szóbeli előadások elsősorban az előre meghatározott kiemelt témakörök köré szerveződtek, illetve nagyobb léptékű áttekintéseket, programokat ismertettek. A konferencia 5 napja alatt 68 előadás hangzott el, a következő témakörökben:

- ***Terepi régészet,*** kiemelt témakör: a föld-radar régészeti alkalmazásai;
- ***Kőzetek, festékanyagok és habarcsok készítéstechnikája és eredet-meghatározása,*** kiemelt témakör: színező és festékanyagok a római és bizánci korban;

MUNKACSY Mihály

MÉ XXXVII. évf. 1/2. sz. 1988

KUTATÁS

MUNKÁCSY IN AMERICA
NEW LIGHT ON *CHRIST BEFORE PILATE*

Every year at Easter time crowds gather in the stately ,,Grand Court'' of John Wanamaker's department store in Philadelphia, Pennsylvania. They gaze up at a huge painting that hangs, brightly illuminated, at the level of the second floor. A bust of the artist is displayed nearby (Fig. 1).

The name of the painter is now quite unfamiliar to the American public. Religious paintings are on view in many Philadelphia churches and museums without attracting unusual attention. There is clearly something special about this picture that impressed these perennial crowds.

The story of the manifold associations between Munkácsy and the United States of America is told here for the first time.[1]

It is known that an American ,,discovered'' the obscure art student Munkácsy in Düsseldorf and bought *The Last Day of a Condemned Man* (Fig. 3) for 2,000 Thalers from the young Hungarian. He was William P. Wilstach, a Philadelphia hardware merchant, who amassed a large collection of paintings on three European trips in 1868, 1869 and 1870.[2] Before having Munkácsy's painting shipped to America, Wilstach permitted the artist to submit it to the Paris Salon of 1870. The winning of the Gold Medal and the resultant phenomenal career are of course familiar events.

It is not so well-known that Munkácsy's shrewd dealer Sedelmeyer began to cultivate the lucrative American market in 1877. Edward Strahan[3] published *The Art Treasures of America*, ,,being the choicest works of art in the public and private collections of North America'', between 1879 and 1882. These six lavish volumes already listed 17 works by Munkácsy in the collections of William H. Vanderbilt, Mrs A. T. Stewart, John Wolfe, Samuel Hawk, Erwin Davis, and Robert Lenox Kennedy in New York, and of Mrs W. P. Wilstach and A. J.

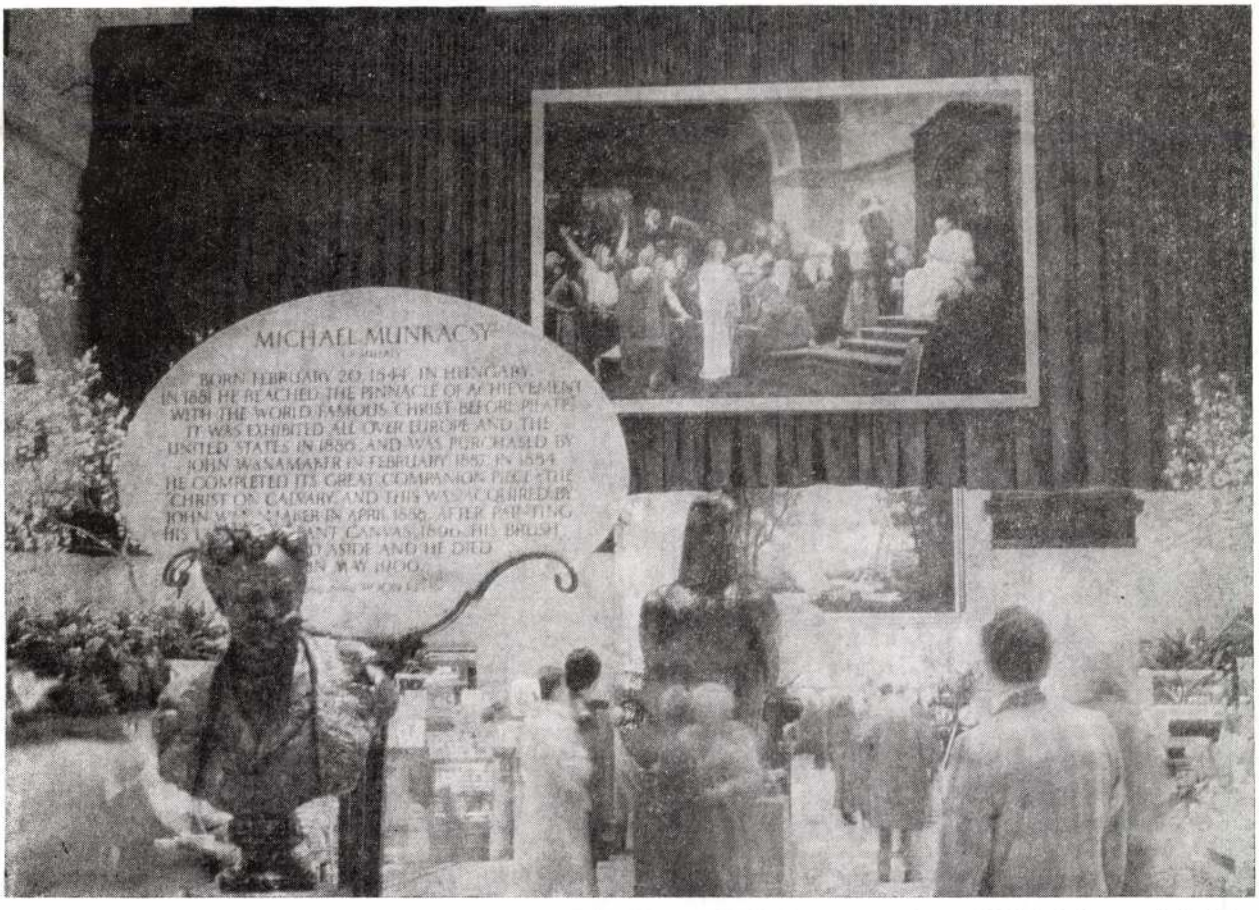

1. Christ Before Pilate *on display at Eastertime 1983. John Wanamaker's Department Store, Philadelphia* — *A* Krisztus Pilátus előtt *bemutatása húsvétkor John Wanamaker áruházában. Philadelphia, 1983*

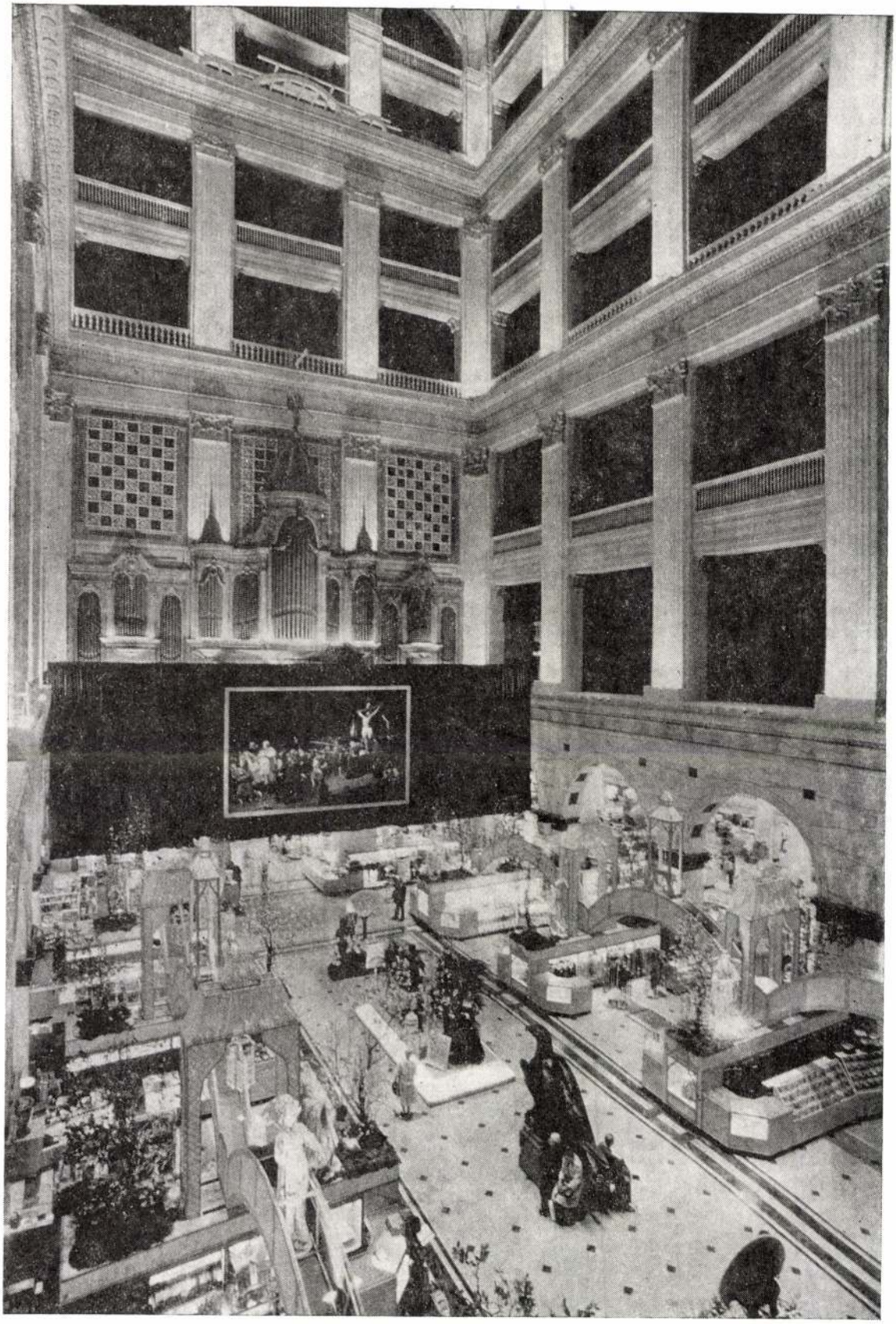

2. Christ on Calvary *(oil on canvas, 460×712 cm) on display at John Wanamaker's store, Philadelphia, 1978 — A* Golgota *(olaj, vászon, 460×712 cm) bemutatása John Wanamaker áruházában. Philadelphia, 1978*

3. Mihály Munkácsy: The Last Day of a Condemned Man, 1870. Oil on wood panel, 139×193,5 cm. Hungarian National Gallery, Inv. No. 65.54 T — Munkácsy Mihály: Siralomház, 1870. Olaj, fa, 139×193,5 cm. Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. 65.54 T

Antelo in Philadelphia. Later there would be many more prominent American purchasers of Munkácsy paintings including William Astor, Henry G. Marquand, Jay Gould, August Belmont, Catharine Lorillard Wolfe, and John Fiske of New York, Henry C. Gibson of Philadelphia, William T. Walters of Baltimore, H. B. Hurlbut of Cleveland, Russell A. Alger of Detroit, and Potter Palmer of Chicago.

After the success of *Milton and his Daughters*,[4] (Fig. 4) Sedelmeyer and Munkácsy were discussing the next major work on a Spring evening in 1880. Sedelmeyer wrote:

„Suddenly I had an idea. Why shouldn't we choose the greatest martyr of all times, Christ, the God-man who died for all mankind? A scene from His Passion story! Munkácsy hesitated: Yes, but this would be a religious picture the like of which had already been painted a thousand times! How could one create something new on this old subject?"[5]

The dealer had the answer: a historical painting in the realistic spirit of Ernest Renan's *Life of Jesus*, a best selling book since 1863!

Sedelmeyer does *not* mention the following episode in Part 5 of Leo Tolstoy's novel *Anna Karenina* about a Russian artist in Italy: „'Did you see Mikhailov's picture?' he said . . . indicating an article on the Russian painter, who . . . had just finished a picture that rumors had been circulating about for a long time . . 'Yes, I did' replied Golenishchev, 'Of course he's not devoid of talent, but he's in a completely false tendency. It's all that same Ivanov—Strauss—Renan[6] attitude toward Christ and religious painting.' 'What's the picture about?' asked Anna. 'Christ Before Pilate, Christ is portrayed as a Jew, with all the realism of the new school.' "

Anna and her lover Vronsky visit Mikhailov's studio to view the painting.[7] „'What a remarkable expression Christ has!' said Anna. She liked the expression best of all she saw; she felt it was the center of the painting, so that praising it would be particularly pleasing to the artist. 'You can see he's sorry for Pilate.' . . . 'Yes, amazing mastery!' said Vronsky. 'How clearly those figures in the background stand out!' " After much discussion, Vronsky buys the sensational painting from the artist Mikhailov.

Thus, it is evident that *Anna Karenina* is the source of Sedelmeyer's „idea" and Munkácsy's most famous painting.[8] Surprisingly, no one seems to have noted this connection before now.

This episode in *Anna Karenina* was written in the late 1870s, and no French translation of the novel was available in 1880. There must have been a Russian who told the story to Sedelmeyer. Russians were among the cosmopolitan guests who frequented the Palais Munkácsy, as were many authors. The novelist Turgenev, a friend of Tolstoy, was living in Paris at that time and may have been the intermediary. Another possible link is the Russian sculptor Mark Matveyevich Antokolsky (1843—1902) who had done a realistic statue of Christ; he moved from St. Petersburg to Paris in 1880. The American sculptor Moses Ezekiel (1844—1917) knew Antokolsky and Munkácsy in Paris.[9] Both Ezekiel and Munkácsy portrayed Franz Liszt.

The overwhelming success and fame of *Christ Before*

4. Mihály Munkácsy: Milton Dictating „Paradise Lost" to his Daughters, 1877. Oil on canvas, 210×300 cm. New York Public Library — Munkácsy Mihály: Milton, 1877. Olaj, vászon, 210×300 cm. New York Public Library

5. John Wanamaker. Monument by John Massey Rhind, 1923. Philadelphia — John Wanamaker szobra John Massey Rhindtól, 1923. Philadelphia

Pilate throughout Europe will not be recapitulated here. Exhibitions of a single painting for an admission charge was fairly common in the 19th Century[10] but no such event, before or since, matched the fantastic excitement of the *Christ Before Pilate* tour (1881—1884). The picture was regarded as the greatest modern work of art in the world, and Munkácsy was hailed everywhere as the greatest living artist, the peer of Michelangelo and Rembrandt. This is a documented fact because Sedelmeyer and Company published a large folio volume *Christ Before Pilate* (Paris and New York, 1886) which reprinted facsimiles of hundreds of wildly enthusiastic reviews in many languages. It is particularly striking that Roman Catholics, Protestants, Jews, and Atheists alike praised the masterpiece. Munkácsy was now so famous throughout the world that a letter from an American admirer addressed only to „Munkácsy, Europe" was delivered to the artists's residence in Paris.[11]

In 1886 Sedelmeyer announced that many European cities were clamoring to see *Christ Before Pilate* but that the painting would next be shown in America „because a debt of due gratitude has to be paid to the U. S. whose art patrons were among the first to recognize the genius of the artist . . . If Hungary is his native home and France his artistic home, America is gradually becoming the lasting home of his works."[12] Munkácsy's American journey, carefully managed by Sedelmeyer, resembled the visit of a monarch. Though the artist was a modest man, Sedelmeyer seems to have made sure that Munkácsy met only rich Americans. The artist's arrival in America on November 15th, 1886, was front page news in New York. A welcoming committee chartered a

steamboat to take Munkácsy off the French liner *La Champagne* at Sandy Hook, a cape outside New York's harbor, so that the great man did not have to disembark with ordinary passengers. The painter was described as ,,tall and massive, completely grey; his age is 43 but he looks at least 12 years more".[13] He had been ,,terribly ill" on the Atlantic crossing and did not speak English.

Two days later Munkácsy opened the exhibition of *Christ Before Pilate* at the New York Tabernacle, an auditorium, to the usual acclaim. Surprisingly, the *New York Times* published a sharply sarcastic account of this occasion. The anonymous reporter wrote of ,,money getting next to godliness". He noted the presence of numerous clergymen who were already planning to ,,allude to the picture at more or less length in the sermon next Sunday". The ,,star picture" was being advertised like the star Sarah Bernhardt with ,,push, exaggeration, crude puffery and calcium light".[14]

No such critical words were heard on November 23rd when New York honored Munkácsy by a banquet at Delmonico's, the city's finest restaurant. Joseph Pulitzer, the Hungarian-born publisher of the *New York World*, presided, flanked by Abram S. Hewitt, the Mayor-elect of New York, and the guest of honor. Pulitzer began: ,,Gentlemen, we have met tonight to honor M. Mihály Munkácsy because he is a great artist and also because he is a stranger in this great Republic and needs a hospitable welcome. We welcome you, Sir, because true Americans, having no aristocracy, are ready to worship the aristocracy of virtue and the royalty of genius." He closed by saying: ,,Tonight we are all Hungarians — we are all Americans."[15]

Among the other speakers were the Reverend Henry Ward Beecher, the most famous preacher in the U. S., and Chauncey M. Depew, President of the New York Central Railroad and noted as a witty orator. The prominent guests at the banquet included Cyrus Field, capi-

6. Hans Temple: Portrait of Munkácsy, 1887. John Wanamaker Art Collection, Philadelphia (till 1988) — Hans Temple: Munkácsy képmása, 1887. John Wanamaker Gyűjtemény, Philadelphia (1988-ig)

7. Mihály Munkácsy: Christ Before Pilate, 1880—1881. Oil on canvas, 417×636 cm. John Wanamaker Collection, Philadelphia (till 1988) — Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt, 1880—1881. Olaj, vászon, 417×636 cm. John Wanamaker Gyűjtemény, Philadelphia (1988-ig)

8. Christ and the Tribute Money *from Gustave Doré, La Sainte Bible, 1865 — Az* Adógaras *Gustave Doré metszetsorozatából: La Sainte Bible, 1865*

talist and promoter of the first transatlantic cable, the diplomat and editor Whitelaw Reid, the German-American statesman Carl Schurz, the financier and publisher Leonard Jerome,[16] the banker Levi P. Morton.[17]

After two weeks in New York Munkácsy travelled to Washington where he called on the President of the United States, Grover Cleveland, at the White House. Cleveland could speak only English, and Munkácsy could not; it is not known what the politician and the artist said at their meeting. Munkácsy also visited the millionaire art collector William Wilson Corcoran[18] and the famous historian George Bancroft. On December 14th, William Collins Whitney, U. S. Secretary of the Navy and the most lavish host in Washington, gave a banquet in honor of Munkácsy. It was ,,an elaborate feast" of roast beef, turkey, turtle and duck. The center of the table was ,,heaped with ferns" and, in a blatant allusion to Munkácsy's religious painting, covered by ,,a crimson altar cloth"[19] as if this dinner party were a sacramental ceremony. The artist then returned to New York with stops at Baltimore and Niagara Falls. The painter Albert Bierstadt lent Munkácsy his studio where he painted portraits of Dr. James McCosh, a Presbyterian clergyman and President of Princeton University,[20] and of Kate Davis Pulitzer.[21] It was reported that Munkácsy also painted Henry Gurdon Marquand, financier and President of the Metropolitan Museum of Art in New York, but no record of such a portrait can be found. Before Christmas Pulitzer entertained Munkácsy at his house. Among additional celebrities at this dinner were Governor Hill of the State of New York, the banker August Belmont,[22] and U. S. Senator William Maxwell Evarts.

On New Year's Eve there was still another banquet at Delmonico's; the menus were in the shape of an artist's palette. The dinner was attended by eleven

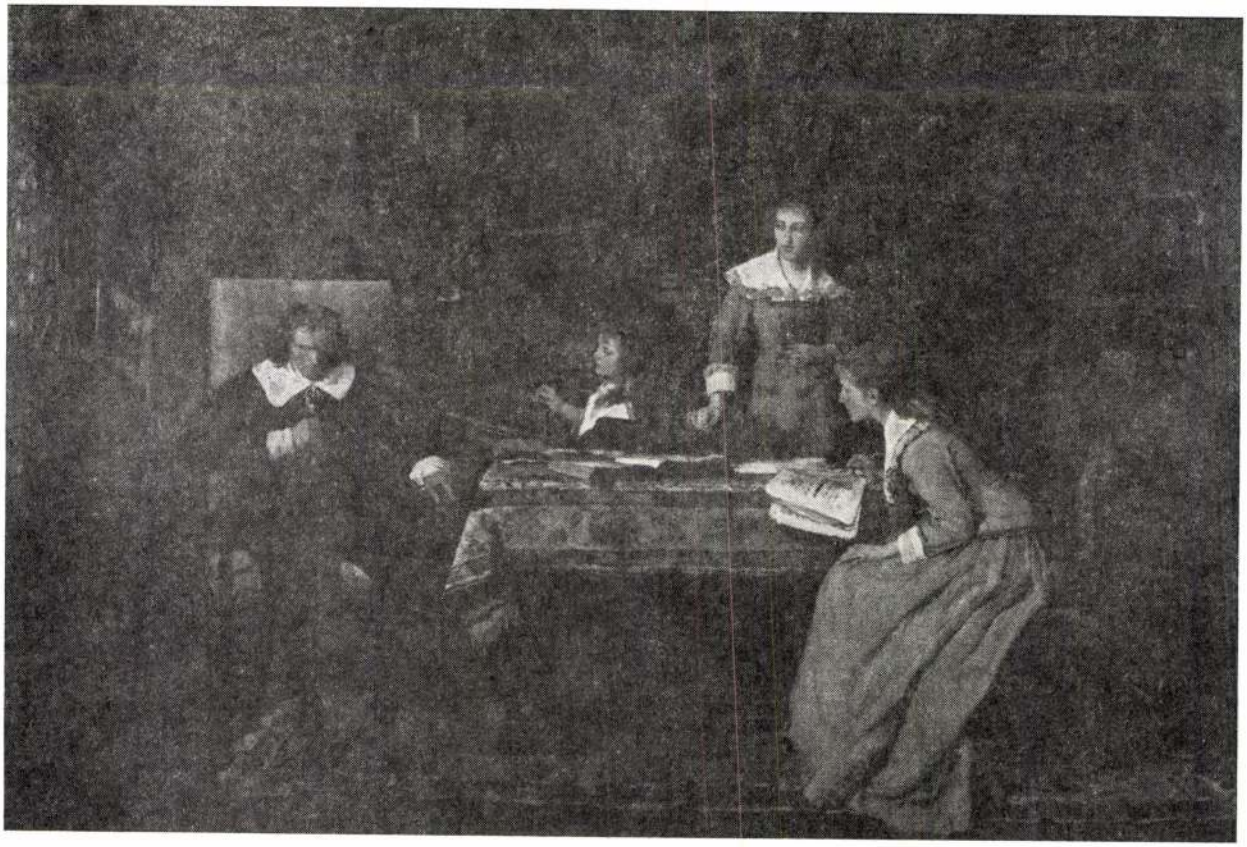

9. Mihály Munkácsy: Milton. Version, 1878. Oil on canvas, 93×122 cm. Hungarian National Gallery, Inv. No. 69.128 T — Munkácsy Mihály: Milton. Redukció, 1878. Olaj, vászon, 93×122 cm. Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. 69.128 T

10. Mihály Munkácsy: Christ Before Pilate. Version, 1881. Oil on canvas, 218×324 cm. Hungarian National Gallery, Inv. No. FK 4812 — Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt. Redukció, 1881. Olaj vászon, 218×324 cm. Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. FK 4812

prominent Americans: the artists Albert Bierstadt,[23] and Daniel Huntington,[24] the Rev. Henry Ward Beecher,[25] the statesman Carl Schurz, the newspaper publishers Pulitzer and Reid, the financiers Perry Belmont, Jesse Seligman, Chauncey M. Depew and Darius Ogden Mills, and Mayor-elect Hewitt. They were described as ,,intimate friends'' of the artist. On New Year's Day 1887 a Hungarian gypsy band was on the pier and played the specially composed *Munkácsy March* as the painter boarded *La Bretagne* and sailed for France.

The *New York Times* had mocked that the American tour was Munkácsy's last chance because his dealer had been unable to sell *Christ Before Pilate* in Europe. The newspaper underestimated Sedelmeyer. The profitable European tour[26] had been planned to increase the painting's fame and value. Now the time was ripe for the big sale. On February 10th, 1887, it was announced that John Wanamaker of Philadelphia had acquired *Christ Before Pilate*. The price was not disclosed at that time but it was rumored to be the highest ever paid for a work by a living painter. It was indeed: Wanamaker paid $160,000, equivalent to about $2.000,000 now. In 1888 Wanamaker also bought the companion painting *Christ on Calvary*[27] (Fig. 2) for the record sum of $175,000. This work had also made a triumphal tour of Europe, and Sedelmeyer was again able to publish a folio volume with hundreds of laudatory reviews in several languages. However, *Christ on Calvary* did not quite equal the fame of Munkácsy's earlier biblical painting. The familiar crucifixion scene invited comparison with the greatest Old Masters, and Munkácsy's version may have looked somewhat coarse to sensitive viewers.[28]

Among 19th Century American capitalists John Wanamaker (1838—1922) (Fig. 5) is a progressive figure. Like Munkácsy, Wanamaker began to work early; his father operated a small brickyard in Philadelphia, and the boy started to earn money at the age of nine. He was now America's foremost merchant, the pioneer of modern retailing and advertising, a multimillionaire, an international philantropist, and an advocate for reform in the reactionary Republican Party. In his forties, these many activities could not absorb Wanamaker's energy, and he also began to travel and to collect art. He was sincerely religious[29] and surely moved by Munkácsy's pictures. The ,,merchant prince'' and the ,,prince of painters'' met only once when Wanamaker visited Munkácsy at Château Colpach in 1887. Later Wanamaker acquired a striking portrait of Munkácsy by the Viennese painter Hans Temple (Fig. 6). It shows Munkácsy posing in front of the quarter-size version of *Christ Before Pilate* that is now in the Hungarian National Gallery. After Munkácsy's death the widow sent the painter's palette to his American friend John Wanamaker.

Wanamaker kept the Munkácsy paintings at ,,Lindenhurst'', his country estate near Philadelphia. He was proud to show the crowning jewels of his art collection at the International Expositions of Paris in 1889 and Chicago of 1893 where more millions of people admired the two celebrated works. On the evening of February 9th, 1907, Wanamaker was at his town house in Philadelphia when he was informed by telephone that Lindenhurst, 18 kilometers distant, was on fire. Wanamaker's instructions were simple: ,,Save the Munkácsys first of all!'' Courageous neighbors rushed into the burning house, cut the two huge canvasses from the frames and put them into a stable. The house, several Old Master paintings and a rare book collection were destroyed in the blaze; the loss was estimated at $1,500,000.

After the completion of his splendid new department store in 1911[30] Wanamaker kept the Munkácsy paintings in this fire-resistant building and exhibited them every Easter for two weeks.[31]

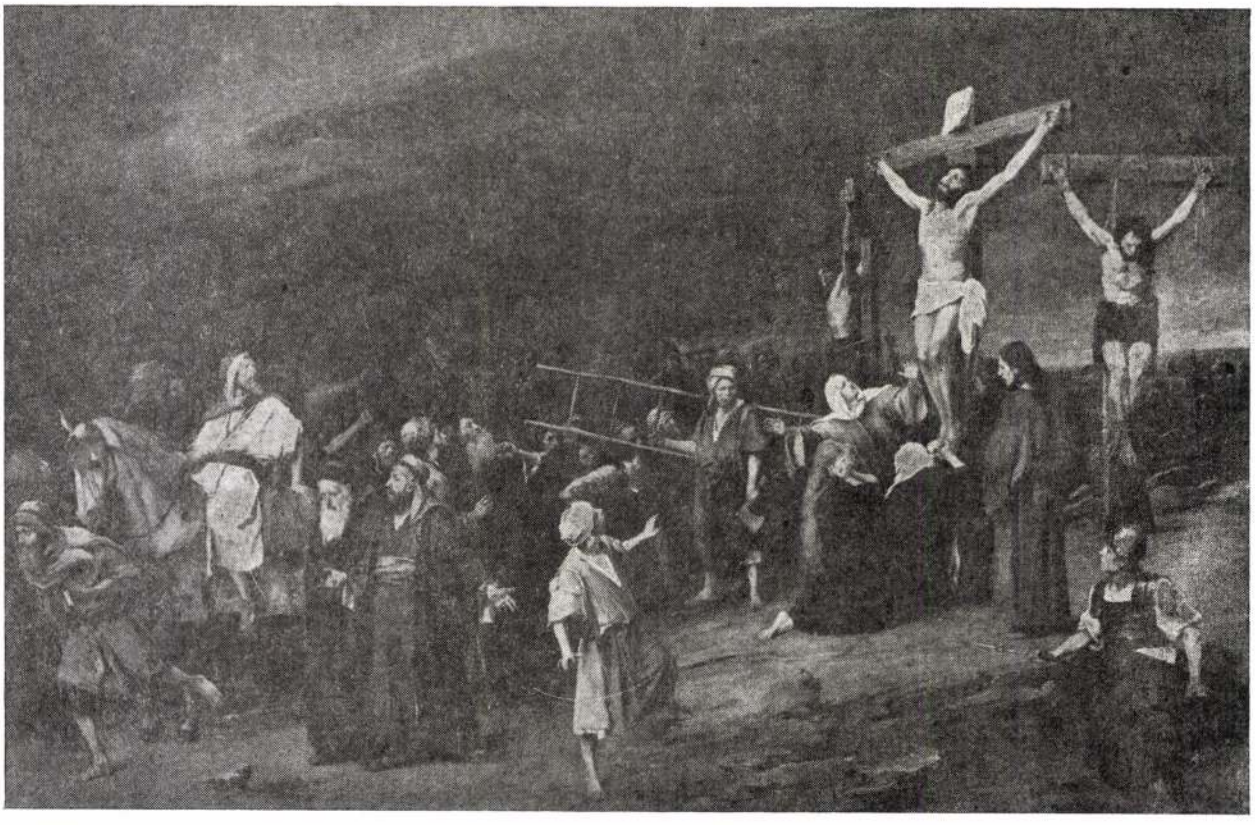

11. Mihály Munkácsy: Christ on Calvary. Version, 1883. Oil on canvas, 216×337 cm. Hungarian National Gallery, Inv. No. 56.6 — Munkácsy Mihály: Golgota. Redukció, 1883. Olaj, vászon, 216×337 cm. Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. 56.6

With *Christ Before Pilate* (Fig. 7) Munkácsy created his most effective composition and staged a dramatic confrontation. Standing Jesus and seated Pontius Pilatus face each other silently while the high priest Caiaphas harangues the Procurator of Judaea. Turbaned Pharisees occupy reserved seats in the foreground, and a mob fills the hall. Little needs to be said on the iconographical sources of the work. *Christ Before Pilate* was a fairly familiar subject in earlier centuries. Tintoretto's painting of 1567 is perhaps the best known version (Venice, Scuola di San Rocco).[32] The scene was often used as a pretext for virulent Jewbaiting. Munkácsy probably saw few such pictures, and he certainly did not imitate them. In the manner of the French Orientalist School, Munkácsy represented the ancient Hebrews as 19th Century Palestinians with their headcloths. The influence of Gustave Doré's immensely popular Bible illustrations of 1865 is clearly evident (Fig. 8.).[33] The motif of the Roman soldier who holds back the crowd with his lance, derives from Doré's once celebrated painting *Christ Leaving the Praetorium* of 1872.

After Munkácsy's death his fame in Western Europe and America faded almost as rapidly as it had come thirty years before. The standard art history textbook of the new century took a critical view of his masterpiece:

„*Christ Before Pilate* made a triumphal journey through the capitals of Europe, and when we were young people we all stood before it in amazement and admiration . . . The picture makes a considerable impression. It is executed by the most sophisticated means in every respect . . . But when we view the painting long and carefully . . . we become aware of a certain forced and artificial character, of exaggeration throughout. It lacks the simplicity that comes from the heart and speaks to the heart."[34]

Perneczky's book aptly compared the launching of *Christ Before Pilate* to a Hollywood „super-production."[35] Sedelmeyer did indeed anticipate some publicity methods of the American film industry including the „personal appearance tour" of the star. Historicizing and narrative paintings of the 19th Century continued to influence Hollywood's „epics" or „spectaculars" in „wide screen" format. Scenes in biblical films like *The Robe* (1953) and *Barabbas* (1962) are strikingly similar to *Christ Before Pilate.*[36]

Through many decades when the upper classes were taught to sneer at 19th Century academic and story-telling painting, the common people of Philadelphia continued to admire the Munkácsy works.[37] The location at the very center of the large city was ideal. In a single visit to John Wanamaker's treasure house the shoppers could buy Easter finery and gaze upon the celebrated paintings.

Christ Before Pilate was once famous for its „awe-inspiring realism"[38] reflected in a classic anecdote: „A mother stood far back in the crowd before the painting. She lifted up her little one and asked: 'Can you see now?' The child cried: 'Yes, I see but I don't hear!' "[39]

Yet, mere realism is not sensational in a time of color photography and television. The enduring appeal of this painting has deeper roots. Henri de Blowitz, the famous correspondent of the London *Times*, reported in 1881: „That Munkácsy has not attempted to paint what is called a divine figure, has given rise to discussion. 'I should never have ventured to paint a divine figure', he says, 'for what is divine cannot be painted . . . I wished to paint a God who has assumed human form.' "

The *Berliner Tageblatt* made the same point in 1884: „Munkácsy has replaced the halo of divine origin by an expression of human idealism."

A modern scholar still finds a prevalence of this view: „There is a widespread desire for a realistic rather than an idealised representation of Jesus. The traditional

portraiture no longer satisfies: it is too baffling in its apparent contradiction of the terms of our existence . . . We might be living in the second half of the twentieth century, but the . . . need remained for a human embodiment of the deity."[40]

Thus, *Christ Before Pilate* proved an appropriate image for a secular age. It stills appeals to the masses who profess Christianity but do not believe in miracles.

John Maass

NOTES

1 References to Munkácsy's American journey in European biographies are very brief and inaccurate.

2 Wilstach's widow left the collection to the Philadelphia Museum of Art.

3 Pseudonym of Earl Shinn, a Philadelphia artists and writer.

4 Bought by Robert Lenox Kennedy who presented it to the Lenox Library in New York.

5 From *Charles Sedelmeyer:* M. von Munkacsy, Paris, 1914, p. 21, as quoted in the German language edition of *Géza Perneczky:* Munkácsy, Budapest, n.d., p. 44. English translation by John Maass.

6 The references are to Alexander Andreyevich Ivanov (1806—1858) and his painting *Christ Appearing to the People* (1834), and to David Friedrich Strauss, the author of *The Life of Jesus* (1835).

7 Tolstoy patterned the fictional artist Mikhailov after Ivan Nikolaievich Kramskoy (1837—1887) whose works include *Christ in the Wilderness* (1872) and a *Portrait of Tolstoy* (1873).

8 Nikolai Nikolaievich Gay (1831—1894) also painted a realistic *Christ and Pilate* (1890) inspired by the episode in *Anna Karenina.* Gay also painted a *Portrait of Tolstoy* (1884).

9 See *Moses Jacob Ezekiel:* Memoirs from the Baths of Diocletian, Detroit, 1975, p. 255. Prof. John Lukacs confirmed that Antokolsky was a member of Munkácsy's circle in Paris; see *Justh, Zsigmond:* Naplója és Levelei, Budapest, 1977.

10 European and American instances include: Jacques-Louis David, *The Intervention of the Sabine Women;* Benjamin West, *Christ Healing the Sick;* John Trumbull, *The Declaration of Independence;* Emanuel Leutze, *Washington Crossing the Delaware;* Frederic Edwin Church, *The Heart of the Andes;* Hans Makart, *Entry of Charles the Fifth into Antwerp.*

11 According to *F. Walther Ilges:* M. von Munkacsy, Bielefeld and Leipzig, 1899, p. 93.

12 *Sedelmeyer and Company:* Christ Before Pilate, Paris and New York, 1886.

13 *New York Times,* Nov. 16th, 1886.

14 Ibid., Nov. 18th, 1886.

15 *W. A. Swanberg:* Pulitzer, New York, 1967, p. 147.

16 Jerome was the maternal grandfather of the British statesman Winston S. Churchill.

17 Morton was Vice President of the United States 1889—1893.

18 He founded the Corcoran Gallery of Art in Washington.

19 *New York Times,* Dec. 15th, 1886.

20 The portrait of McCosh is now at the University Club in New York.

21 The portrait of the beautiful Mrs' Pulitzer was destroyed when the Pulitzer house in New York burned in 1900.

22 Belmont was Austrian Consul in New York 1844—1850 but he resigned in protest against the Austrian government's harsh policy in Hungary.

23 Bierstadt was a highly successful landscape painter; like Munkácsy he had studied in Düsseldorf (1853—1856).

24 Huntington was President of the National Academy of Design.

25 Beecher died two months later.

26 Sedelmeyer did not only charge admission but sold etchings of *Christ Before Pilate* in three sizes.

27 The painting was known in Europe as *Golgatha.*

28 The third picture in the Passion trilogy, *Ecce Homo* (1895), now in Debrecen, shows a sharp decline in Munkácsy's health and abilities.

29 At the age of 20 Wanamaker founded a „Sunday School" and taught Bible classes there for 62 years.

30 Wanamaker was an influential figure in the Republican Party, and the President of the United States, William Howard Taft, travelled from Washington to Philadelphia to dedicate the new store building.

31 Perneczky's and Székely's books on Munkácsy erroneously state that *Christ Before Pilate* is in „a department store chapel." The store has no chapel.

32 Some other notable version are: Byzantine mosaic, c.525, Ravenna. Master of Naumburg, sculpture, c. 1260, Cathedral, Naumburg. Holbein the Elder, altar painting, 1501, Städel Institute, Frankfurt. Master of St. Severin, painting, c.1510, Wallraf-Richartz Museum, Cologne. Samuel van Hoogstraten, drawing, c.1660, Morgan Library, New York (The composition happens to resemble Munkácsy's).

33 Note, however, the traditional halo of Doré's Christ and its conspicuous absence from Munkácsy's Jesus.

34 *Friedrich Haack:* Die Kunst des XIX. Jahrhunderts, 3rd Ed., Esslingen, 1909, pp. 262—263. This was the final volume of the influential *Lübke-Semrau* History of Art. English translation by John Maass.

35 *Perneczky;* op. cit., pp. 42—43.

36 It is noteworthy that three Hungarians were prominently associated with the production of spectacular Hollywood films on biblical and ancient Roman themes: *Ben Hur, Cleopatra, The Egyptian, Noah's Ark, Quo Vadis.* They were Mihály Kertész, Endre Marton and Miklós Rózsa.

37 With the general re-evaluation of 19th Century art, there seems to be some revival of interest in Munkácsy's work in America, too. In the late 1970s one of Munkácsy's most banal salon pictures, *Two Families,* was sold at auction in New York for over $30,000.

38 *Newcastle Echo,* 1884.

39 Vienna *Fremdenblatt,* 1881.

40 *Hugh J. Schonfield:* The Passover Plot: New Light on the History of Jesus, New York, 1965, pp. 10 and 12—13.

41 *Christ Before Pilate* was sold at auction for $60,000 by Sotheby's in New York on February 24, 1988. At the same auction *Christ on Calvary* and Portarit of Munkácsy by Temple were olso sold.

MUNKÁCSY AMERIKÁBAN
A *KRISZTUS PILÁTUS ELŐTT* ÚJ MEGVILÁGÍTÁSBAN

Minden évben húsvét időszakában a pennsylvaniai Philadelphiában, John Wanamaker áruházának impozáns „Nagy Csarnokában" tömegek gyűlnek össze, hogy abban az óriási nagy képben gyönyörködjenek, amely ragyogóan megvilágítva a második emelet magasságában van felfüggesztve. Közelében látható a művészről készült szoborportré (1. kép).

A festő neve manapság már teljesen ismeretlen az amerikai közönség számára. A philadelphiai templomokban és múzeumokban több vallásos tárgyú kép is látható anélkül, hogy különösebb érdeklődést keltene az emberekben. Ennek a képnek viszont szokatlanul nagy a hatása.

Ez írás keretében első ízben ismertetjük azokat a sokrétű kapcsolatokat, amelyek Munkácsyt az Egyesült Államokhoz fűzték.[1]

Ismert tény, hogy egy amerikai volt az, aki Düsseldorfban Munkácsyt, az ismeretlen magyar művésznövendéket „felfedezte" és 2000 tallérért megvásárolta tőle a *Siralomház* (3. kép) című festményét. Az amerikai neve William P. Wilstach volt, egy philadelphiai vas- és fémáru kereskedő, aki három európai útja során 1868-ban, 1869-ben és 1870-ben nagyszabású, értékes festményekből álló gyűjteményre tett szert.[2] Mielőtt a festményt Amerikába vitette volna, Wilstach megengedte Munkácsynak, hogy képét 1870-ben Párizsban, a Salonban kiállítsa. Közismert az is, hogy a festményt aranyéremmel tüntették ki és ezt követően Munkácsy milyen tüneményes művészi pályát futott be.

Kevésbé ismert azonban az a tény, hogy Munkácsy ravasz műkereskedője, Sedelmeyer 1877-ben a jövedelmező amerikai piac felé fordította figyelmét. Edward Strahan[3] „The Art Treasures of America" címmel kiadott könyve felsorolja „Észak-Amerika köz- és magángyűjteményeinek legszebb műkincseit" 1879 és 1882 között. Ez a gazdag, hat kötetnyi kiadvány már tizenhét Munkácsy művet sorol fel, amelyek William H. Vanderbilt, Mrs A. T. Stewart, John Wolfe, Samuel Hawk, Er-

win Davis, Robert Lenox Kennedy New York-i és Mrs W. P. Wilstach, valamint A. J. Antelo philadelphiai gyűjteményében találhatók. Később további kiváló gyűjtők vásároltak Munkácsy festményt, így William Astor, Henry G. Marquand, Jay Gould, August Belmont, Catharine Lorillard Wolfe és John Fiske New York-ban, Henry C. Gibson Philadelphiában, William T. Walters Baltimore-ban, H. B. Hurlbut Clevelandben, Russel A. Alger Detroitban és Potter Palmer Chicagóban.

A *Milton*[4] (4. kép) sikere után, az 1880. év tavaszának egyik estéjén Munkácsy és Sedelmeyer az elkövetkezendő nagy fontosságú művészi feladatról beszélgetett. Sedelmeyer a következőképpen ír erről: ,,Ekkor hirtelen eszembe ötlött: Miért ne választanuk minden idők legnagyobb vértanúját, Krisztust, az Istenembert, aki az egész emberiségért halt meg? Egy jelenetet szenvedésének történetéből! Munkácsy meghökkent: Igen, de hiszen ez egy szentkép lenne, amit már ezerszer megfestettek! Hogyan lehetne a tárgyból valami újat alkotni?''[5]

A műkereskedő talált erre választ. Alkosson egy olyan történelmi képet, amely Ernest Renan 1863-ban megjelent és azóta nagyon népszerű Jézus élete című könyvének realisztikus szellemében fogant.

Sedelmeyer azonban nem említi azt az alábbi epizódot, amely Tolsztoj Anna Karenina című regényének 5. részében egy Olaszországban élő orosz művészről szól: ,,— Láttad Mihajlov képét? — kérdezte, s egy frissen érkezett orosz újságot adott oda neki s megmutatta az orosz festőről szóló cikket... — Most végzett be egy képet, amelyet régen emlegetnek már...

— Láttam — felelte Golenyiscsev. — Nem tehetségtelen, persze, de az iránya teljesen hamis. Még mindig Ivanov-Strauss-Renan[6] módján fogja fel Krisztust és az egyházi festészetet.

— Mit ábrázol a kép? — kérdezte Anna.

— Krisztust Pilátus előtt. Krisztust, mint zsidót állítja oda, az új iskola minden realizmusával.'' Anna szerelmével Vronszkijjal elmegy Mihajlov műtermébe, hogy megnézzék a festményt.[7]

,, — Milyen csodálatos Krisztus arckifejezése! — mondta Anna. Mindabból, amit látott, ez az arc tetszett meg neki legjobban; a képnek, érezte, ez a középpontja, a művésznek is ez a dicséret eshet legjobban. — Látszik, hogy sajnálja Pilátust...

— Igen, csodálatos mestermű! — mondta Vronszkij.

— Hogy kiemelkednek a háttérben azok az alakok!''

Végül is sok vita után Vronszkij megvásárolja a szenzációs festményt Mihajlov festőművésztől.

Ezek után nyilvánvalónak látszik, hogy Sedelmeyer ,,ötletének'' és Munkácsy legismertebb festményének forrása Tolsztoj regénye, az Anna Karenina.[8] Meglepő, hogy ez idáig senkinek sem tűnt fel ez a kapcsolat.

A regényt és benne ezt az epizódot Tolsztoj az 1870-es évek vége felé írta, de 1880-ban még nem volt francia fordítása. Sedelmeyer bizonyára egy orosztól hallhatta ezt a történetet. Munkácsy palotájában a kozmopolita vendégek között sok író és sok orosz is jelen volt. A regényíró Turgenyev, Tolsztoj barátja, abban az időben Párizsban élt — feltehetően ő is lehetett közvetítő. Egy másik valószínű kapcsolat az orosz szobrász, Mark Matvejevics Antokolszkij (1843—1902) személye lehetett. Ő egy realisztikus felfogású Krisztus szobrot is mintázott. Antokolszkij 1880-ban költözött Szentpétervárról Párizsba. Az amerikai szobrász Moses Ezekiel (1844—1917) mind Munkácsyval, mind Antokolszkijjal Párizsban találkozott.[9] Ezekiel és Munkácsy is készített portrét Liszt Ferencről.

Nincs szándékunk a *Krisztus Pilátus előtt* festmény mindent felülmúló sikerét és hírét ismertetni. Egyetlen festmény szóló kiállítása belépődíj ellenében, nem volt ritka esemény a 19. században,[10] de sem azt megelőzően, sem azóta nem kísérte hasonló túlhajtott érdeklődés egy kép útját, mint a *Krisztus Pilátus előtt* bemutatását 1881—1884 között. A képet a világ legnagyobb modern műalkotásának tekintették, Munkácsyt pedig a legnagyobb élő művészként, Michelangelóval és Rembrandttal egyenrangú alkotóként üdvözölték. Ez nem szóbeszéd csupán, de dokumentált tény, mivel Sedelmeyer és Társa egy nagy, ívrét méretű kötetet adott ki *Christ Before Pilate* (Krisztus Pilátus előtt) (Paris and New York, 1886) címen, amely a százával megjelent elragadtatott ismertetés fakszimiléjét tette közre számos nyelven. Az is különösen meglepő, hogy római katolikusok, protestánsok, zsidók és ateisták egyformán dicsérték a mesterművet. Munkácsy világraszóló hírnevét az is bizonyítja, hogy egy amerikai csodálójának levele ezzel a címzéssel, hogy ,,Munkácsy, Európa'' eljutott a mester párizsi otthonába.[11]

1886-ban Sedelmeyer bejelentette, hogy bár sok európai város szeretné megnézni a festményt, a közeljövőben mégis Amerikában mutatják be, ,,mivel kötelező hála illeti azt az Amerikát, amelynek műpártolói elsőként ismerték fel a művész zsenialitását. ... Ha Magyarországot szülőföldjének tekintjük, Franciaországot pedig művészi otthonának, egyre inkább Amerika lesz alkotásainak maradandó otthona.''[12] Sedelmeyer nagy gonddal készítette elő Munkácsy amerikai útját, amely egy fejedelem látogatásához volt hasonló. S bár a művész szerény ember volt, Sedelmeyer úgy intézte, hogy a mester csak gazdag amerikaiakkal találkozzon. Amikor Munkácsy 1886. november 15-én megérkezett Amerikába, New Yorkban az újságok címlapjaikon adtak hírt az eseményről. Az üdvözlő bizottság bérelt gőzhajón ment a New York kikötőjén kívül fekvő Sandy Hookba, hogy a La Champagne nevű francia óceánjárón érkezett Munkácsynak ne kelljen a többi rendes utassal együtt kiszállni a nagy forgalmú kikötőben. Megírták, hogy a festő ,,magas, masszív alkatú, teljesen ősz és bár 43 éves, legalább 12 évvel néz ki idősebbnek''.[13] A tengeri út alatt ,,borzasztó rosszul'' volt, és nem beszél angolul.

Két nappal később Munkácsy, a szokásos ujjongó tetszésnyilvánítás közepette megnyitotta a *Krisztus Pilátus előtt* kiállítását a New York-i Tabernacle nevű auditoriumban. Meglepő, hogy a New York Times egy élesen bíráló szarkasztikus beszámolót közölt erről az alkalomról. A névtelen riporter szerint az esemény ,,az áhítatosság ürügyén pénzszerzés'' jellegű volt. Megemlítette annak a számos egyházi férfinak a jelenlétét és szándékát, hogy a ,,következő vasárnapon tartandó prédikációikban hogyan és milyen hosszan tegyenek majd említést a képről''. A ,,sztár festményt'' a sztár Sarah Bernhardthoz hasonló ,,tolakodással, rikító csinnadrattával és mesterséges megvilágítással'' reklámozták.[14]

Hasonló kritikus hang nem hangzott el azonban azon a banketten, amellyel november 23-án, Delmoniconál, a város legjobb vendéglőjében New York Munkácsyt üdvözölte. Joseph Pulitzer, a New York World magyar születésű kiadója elnökölt a banketten, egyik oldalán New York város polgármestere Abram S. Hewitt, másik oldalán az ünnepelt Munkácsy ült. Köszöntő beszédét Pulitzer így kezdte: ,,Uraim, ma este azért jöttünk össze, hogy tiszteletünket fejezzük ki Munkácsy Mihály iránt, nemcsak azért, mert nagy művész, de azért is, hogy mint ennek a nagy köztársaságnak látogatója, szíves fogadtatásban részesüljön. Szívesen látjuk Önt Uram, mivel mint igaz amerikaiak, akiknél arisztokrácia nem létezik, készek vagyunk Önben az erény arisztokratáját és a szellem méltóságát tisztelni.'' A következő szavakkal fejezte be beszédét: ,,Ma este mindnyájan magyarok és mindnyájan amerikaiak vagyunk.''[15]

A többi szónok között megemlíthetjük az Egyesült Államok leghíresebb prédikátorát, a nagytiszteletű Henry Ward Beechert, valamint Chauncey M. Depew-t, a New York Central Railroad elnökét, aki különösen szellemes beszédeiről volt híres. A bankett kiemelkedő vendége volt Cyrus Field nagytőkés, az első Atlanti-Óceánt átszelő kábel kezdeményezője, Whitelaw Reid, diplomata és szerkesztő, Carl Schurz német-amerikai államférfi, Leonard Jerome pénzügyi szakértő és kiadó[16] és Levi P. Morton bankár.[17]

Miután New Yorkban két hetet eltöltött, Munkácsy Washingtonba utazott, ahol a Fehér Házban Grover Cleveland, az Egyesült Államok elnöke fogadta. Miután Cleveland csak angolul tudott, Munkácsy pedig nem beszélte a nyelvet, nem ismeretes, hogyan értettek szót egymással találkozásuk során. Munkácsy a milliomos mű-

gyűjtőt, William Wilson Corcorant[18] és George Bancroftot, a híres történészt is meglátogatta. December 14-én William Collins Whitney, az Egyesült Államok Tengerészeti Minisztere, Washington legbőkezűbb vendéglátója bankettet adott Munkácsy tiszteletére. „Gondosan előkészített fogadás volt", marhasülttel, pulykával, galamb- és kacsasülttel. Az asztal közepére páfrányból halmot helyeztek, amelyet — hogy Munkácsy vallásos tárgyú képére való célzás ne maradjon el — egy „bíborvörös oltárterítővel"[19] takartak le, hogy az estebéd vallásos ceremónia jelleget kapjon.

A művész ezután visszatért New Yorkba, közben megállt Baltimore-ban és a Niagara-vízesésnél. Albert Bierstadt festőművész Munkácsy rendelkezésére bocsátotta műtermét, ahol a mester arcképet készített Dr. James McCosh-ról, a presbiter lelkészről, a Princetoni Egyetem elnökéről[20] és Kate Davis Pulitzerről.[21] Arról is lehetett hallani, hogy Munkácsy lefestette Henry Gurdon Marquand pénzügyi szakértőnek, a New York-i Metropolitan Museum of Art elnökének portréját, de erről a képről nincs semmi nyom. Karácsony előtt Pulitzer is vendégül látta Munkácsyt otthonában. A sok híres vendég között a vacsorán jelen volt New York állam kormányzója Hill, August Belmont[22] bankár és William Maxwell Evarts amerikai szenátor.

Szilveszterkor ismét rendeztek egy bankettet Delmonico éttermében; az étlap a művész festőpalettájának alakját utánozta. A vacsorán tizenegy előkelő amerikai vendég vett részt. Jelen voltak művészek, mint Albert Bierstadt[23] és Daniel Huntington,[24] a nagytiszteletű Henry Ward Beecher,[25] Carl Schurz államférfi, az újságkiadók Pulitzer és Reid, Perry Belmont, Jesse Seligman, Chauncey M. Depew és Darius Ogden Mills pénzügyi szakértők, valamint Hewitt polgármester. A jelenlévő vendégek a művész „intim barátaiként" szerepeltek a híradásokban. 1887-ben Újév napján egy magyar cigányzenekar, az erre az alkalomra komponált „Munkácsy-indulót" játszva kísérte a mestert a kikötőbe, ahol a La Bretagne nevű óceánjáróra szállt, hogy Franciaországba hajózzon.

A New York Times gúnyos hangnemben úgy írt, hogy az amerikai látogatás Munkácsy számára az utolsó lehetőség volt arra, hogy műkereskedője a *Krisztus Pilátus előtt* című festményt eladja, mivel Európában nem sikerült neki. De az újság alábecsülte Sedelmeyer képességeit. A jövedelmező európai körút csak fokozta a festmény hírnevét és értékét.[26] Most már megérett az idő az értékesítésre. 1887. február 10-én közzétették, hogy John Wanamaker Philadelphiából megvásárolta a festményt. Bár az árát nem hozták nyilvánosságra, úgy hírlett, hogy a lehető legtöbbet fizették, amit élő művész valaha is kapott. A hír megfelelt a valóságnak; Wanamaker 160.000 dollárt fizetett a képért, amely a mai pénzértékre átszámítva 1 800 000 dollárt tenne ki. 1888-ban Wanamaker a kép társát, a *Golgotát*[27] (2. kép) is megvásárolta 175 000 dollár rekord összegért. Ezt a képet is nagy sikerrel kísérve utaztatták Európában; Sedelmeyer erről az útról is kiadott egy ívrét méretű kötetet, amelyben különböző nyelven százával szerepeltek a dicsérő ismertetések. A *Golgota* sikere azonban nem hasonlítható Munkácsy korábbi bibliai tárgyú festményének megérdemelt hírnevéhez. A jól ismert keresztre feszítési jelenet a régi nagy mesterek alkotásaival késztet összehasonlításra, az érzékeny lelkületűek számára Munkácsy felfogása valamiképpen érdesebbnek tűnhetett.[28]

A 19. századi nagy amerikai tőkések között John Wanamaker (1838—1922) (5. kép) haladó szellemű személyiség volt. Munkácsyhoz hasonlóan neki is már egészen fiatal korában dolgozni kellett. Apjának Philadelphiában egy kis téglaégetője volt, fiának már kilenc éves korában pénzt kellett keresni. Ebben az időben már Amerika legelső kereskedője, a modern kereskedelem és reklám úttörője, multimilliomos, nemzetközi hírű emberbarát és a reakciós Republikánus Párt megreformálásának szószólója. Negyvenes éveire ez a sokrétű elfoglaltság nem emésztette fel Wanamaker energiáját, utazni kezdett és a műgyűjtésre irányította figyelmét. Őszinte szívből volt vallásos[29] és mélyen meghatotta Munkácsy festménye. A „kereskedő herceg" és a „festők hercege" mindössze egyszer találkozott egymással, amikor 1887-ben Wanamaker látogatást tett Munkácsynál a Château Colpachban. Később Wanamaker szert tett egy meglepő portréra, amelyet egy bécsi festő, Hans Temple Munkácsyról készített. (6. kép.) A festményen a mester a *Krisztus Pilátus előtt* negyedméretű változata előtt ül. Ez a változat ma a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában van. Munkácsy halála után özvegye a mester festőpalettáját amerikai barátjának, John Wanamakernek küldte el.

Wanamaker Munkácsy festményeit Philadelphia melletti vidéki házában, a Lindenhurstben őrizte. Büszke volt, amikor kiállította „műkincseinek koronaékszereit" az 1889-i párizsi nemzetközi kiállításon, valamint 1893-ban Chicagóban, ahol milliók csodálhatták a két híres festményt. 1907. február 9-én, amikor Wanamaker philadelphiai otthonában tartózkodott, telefonon értesítették, hogy a 18 kilométerre lévő Lindenhurstben tűz ütött ki. Wanamaker utasítása egyszerű volt: „Mindenekelőtt a Munkácsykat mentsék meg!" A bátor szomszédok berohantak az égő házba, levágták a keretekről a két óriási festményt és egy istállóban helyezték biztonságba. A ház néhány régi nagy mester művével és egy ritka értékes könyvgyűjteménnyel együtt a lángok martaléka lett. A kárt 1 500 000 dollárra becsülték.

Miután 1911-ben[30] elkészült az új nagy áruház, Wanamaker ebben a tűzbiztos épületben tartotta és minden húsvétkor két hétre kiállította a Munkácsy festményeket.[31]

A *Krisztus Pilátus előtt* (7. kép) Munkácsy leghatásosabb kompozíciója, egy drámai szembesítés mesteri ábrázolása. Az álló Jézus és az ülő Pilátus némán tekint egymásra, mialatt Kajafás főpap szóáradatot zúdít Judea helytartójára. Turbános farizeusok ülnek az előtérben, míg a csarnokot a tömeg tölti be. Nincs szükség arra, hogy a mű ikonográfiai forrásaira hivatkozzunk. A Krisztus Pilátus előtt jelenet eléggé elterjedt téma volt a korábbi évszázadok során. Az 1567-ből származó Tintoretto festmény (Velence, Scuola di San Rocco) talán egyik legismertebb változat a sok közül.[32] Ezt a jelenetet gyakran használták fel ürügyül a rosszindulatú zsidóüldözések számára. Munkácsy valószínűleg látott néhányat e képek közül, de biztosan nem utánozta egyiket sem. A francia orientalista iskola modorában Munkácsy a bibliai zsidókat a 19. századi palesztinok fejkendős viseletében ábrázolta. Nyilvánvaló azonban Gustave Doré 1865-ből származó rendkívül népszerű bibliai illusztrációinak hatása (8. kép).[33] A római katona alakja, aki a tömeget lándzsájával tartja vissza, Doré 1872-ben készült *Krisztus elhagyja a Praetoriumot* című híres festményéről származik.

Halála után Munkácsy hírneve Nyugat-Európában és Amerikában épp olyan gyorsan halványult el, mint amilyen gyorsan harminc évvel azelőtt fellángolt. A 20. században írt alapvető művészettörténeti munkák már kritikus szemmel vizsgálják mesterművét:

„A *Krisztus Pilátus előtt* győzedelmes utat tett Európa fővárosaiban és mikor mi fiatalok voltunk, mi is ámulattal és csodálattal álltunk előtte... A festmény nagy hatást gyakorol a nézőre. Minden tekintetben a legnagyobb műgonddal készült... De ha sokáig figyelmesen nézzük a képet, valamilyen erőltetett, mesterkélt, egészében eltúlzott jelleget észlelünk. Nélkülözi azt az egyszerűséget, amely a szívből jön és szívhez szól."[34]

Perneczky könyve találóan hasonlítja a *Krisztus Pilátus előtt* történetét egy hollywoodi „szuperprodukcióhoz".[35] Sedelmeyer valóban megelőzte az amerikai filmipar néhány propaganda módszerét, így a sztár „személyes megjelentetését". Eseményeket ábrázoló 19. századi történelmi és elbeszélő festmények folyamatosan inspirálták Hollywood széles vásznú „hőskölteményeit" vagy „látványosságait". Olyan bibliai tárgyú filmek jelenetei, mint az 1953-ban készült The Robe és az 1962-i Barabbas meglepően idézik a *Krisztus Pilátus előtt* festményt.[36]

Míg a művelt felsőbb társadalmi osztályok, tanultságuknak megfelelően évtizedekig megvetették a 19. szá-

zadi akadémikus, történeti-elbeszélő festészetet, Philadelphia egyszerű lakossága továbbra is csodálattal nézte Munkácsy képeit.[37] Ideális volt a képek számára, hogy egy nagy város centrumában kaptak helyet. John Wanamaker „kincsesházában" tett látogatása alatt nemcsak sok finomságot vásárolhatott a látogató, de a híres képekben is gyönyörködhetett.

Valamikor a *Krisztus Pilátus előtt* félelmetes realizmusáért[38] volt híres. Ezt a következő klasszikus kis anekdota is illusztrálja: „Egy édesanya, aki a nagy sokaságban a képtől távol állt, felemelve kisgyermekét megkérdezte tőle: Most már látod? Mire a gyermek azt kiáltotta: Igen látom, de nem hallom!"[39]

De csupán a realizmus nem lehet elegendő a színes fényképészet és televízió korában. E festmény maradandó vonzereje mélyebben gyökerezik. 1881-ben Henri de Blowitz a London Times ismert tudósítója a következőket írta: „Sok vitára adott okot, hogy Munkácsy miért nem szándékozott egy isteni személyt festeni.

„— Sohasem próbálkoztam meg azzal, hogy egy isteni személyt fessek — mondta Munkácsy — mivel ami isteni, azt ember nem tudja lefesteni . . . én az ember alakjában megjelent Istent akartam megfesteni."

1884-ben a Berliner Tageblatt is ezt a problémát taglalta: „Munkácsy az isteni eredet glóriáját emberi idealizmussal helyettesítette."

A modern tudós mégiscsak ennek a nézetnek jogosságát szólaltatja meg: „Széles körben inkább Jézus realisztikus, mint idealisztikus ábrázolását igénylik az emberek; tradicionális ábrázolás már nem kielégítő; létünk alapvető jellemzőjének nyilvánvaló ellentmondása. Bár a 20. század második felében élünk, de. . . az Istenség emberi ábrázolásának igénye megmaradt."[40]

Ily módon a *Krisztus Pilátus előtt* világias korunk számára megfelelő ábrázolásnak bizonyult. Még mindig nagy hatással van mindazokra, akik hitvalló keresztények, de a csodákban nem hisznek.[41]

John Maass

JEGYZETEK

1 Az európai életrajzok nagyon röviden és pontatlanul említik Munkácsy amerikai útját.

2 Wilstach özvegye a gyűjteményt a Philadelphiai Museum of Artra hagyta.

3 Earl Shinn philadelphiai művész és író írói álneve.

4 Robert Lenox Kennedy vásárolta meg és adományozta a New Yorkban levő Lenox Library-nek.

5 *Charles Sedelmeyer:* M. von Munkácsy. Paris 1914. 21.; idézet *Géza Perneczky:* Munkácsy. Budapest (é. n.) 44. Az angol fordítás John Maasstól.

6 Az idézetet Németh László fordításában (Magyar Helikon, 1966) közöljük. Utalás Alekszander Andrejevics Ivanov festőre (1806—1858) és „Krisztus megjelenik az emberek előtt" című 1834-ben készült festményére, valamint *David Friedrich Straussra*, a „Jézus élete" című könyv írójára.

7 A regénybeli Mihajlov nevű művészben *Tolsztoj* Ivan Nyikolajevics Kramszkoj festőművészt (1837—1887) ábrázolta. Kramszkoj 1872-ben festett egy képet „Krisztus a pusztában" címmel, valamint elkészítette Tolsztoj portréját 1873-ban.

8 Nyikolaj Nyikolajevics Ge (1831—1894) az Anna Karenina regény említett epizódjának hatására szintén festett egy realisztikus festményt „Krisztus és Pilátus" címmel (1890). Ő is készített egy Tolsztoj-arcképet (1884).

9 Lásd *Moses Jacob Ezekiel:* Memoirs from the Baths of Diocletian (Emlékek Diocletianus thermáiból). Detroit 1975. 255. Prof. John Lukács megerősítette, hogy Párizsban a Munkácsy-körnek Antokolszkij is tagja volt. Lásd *Justh Zsigmond* naplója és levelei. Budapest, 1977.

10 Az európai és amerikai példák között megemlítjük: Jacques-Louis David: A szabin nők elrablása; Benjamin West: Krisztus beteget gyógyít; John Trumbull: A Függetlenségi Nyilatkozat; Emanuel Leutze: Washington átkelése a Deleware-on; Frederic Edwin Church: Az Andok szíve; Hans Makart: V. Károly bevonulása Antwerpenbe.

11 Lásd: *F. Walther Ilges:* M. von Munkácsy. Bielefeld und Leipzig 1899. 93.

12 *Sedelmeyer and Company:* Christ Before Pilate. Paris and New York 1886.

13 New York Times, 1886. nov. 16.

14 Uo., 1886. nov. 18.

15 *W. A. Swanberg:* Pulitzer. New York 1967. 147.

16 Jerome, a brit államférfi Winston S. Churchill anyai nagyapja volt.

17 Morton 1889—1893 között az Egyesült Államok alelnöke volt.

18 A Washingtonban levő Corcoran Gallery of Art alapítója.

19 New York Times, 1886. dec. 15.

20 McCosh portréja ma New Yorkban a University Club tulajdona.

21 A szép Mrs Pulitzer portréja elpusztult, amikor a Pulitzer-ház New Yorkban 1900-ban leégett.

22 Belmont Ausztria New York-i konzulja volt 1844—1850 között. Az osztrák kormány kegyetlen magyarellenes politikája miatt tiltakozott és lemondott tisztségéről.

23 Bierstadt igen sikeres tájképfestő volt. Munkácsyhoz hasonlóan ő is Düsseldorfban folytatta tanulmányait 1853—1856 között.

24 Huntington a National Academy of Design-nak volt elnöke.

25 Beecher két hónappal később meghalt.

26 Sedelmeyer nemcsak belépődíjat szedett, de három méretben készült metszeteket is árult a képről.

27 A festmény Európában „Golgota" címen szerepelt.

28 A Passió-trilógia harmadik festménye az „Ecce Homo" (1895) Munkácsy egészségi állapotának és festői erejének hanyatlását bizonyítja. A kép a debreceni Déri Múzeum tulajdona.

29 Húszéves korában Wanamaker alapított egy „vasárnapi iskolát", ahol 62 éven keresztül bibliaórákat tartott.

30 Wanamaker a republikánus párt befolyásos személyisége volt. William Howard Taft, az Egyesült Államok elnöke Washingtonból Philadelphiába utazott, hogy Wanamaker új áruházát felavassa.

31 Téves az a közlés *Perneczky* és *Székely* könyvében, hogy a „Krisztus Pilátus előtt" az áruház kápolnájában van. Az áruháznak nincs kápolnája.

32 Még néhány jelentős verzió: Bizánci mozaik, 525 körül. Ravenna, San Apollinare Nuovo; Naumburgi mester szobra, 1260 körül. Naumburg, Dóm, nyugati lettner; Az id. Holbein oltárképe, 1501. Frankfurt, Städel Institut; Szent Severin-i Mester, festmény, 1510 körül. Köln, Wallraf-Richartz Museum; Samuel van Hoogstraten, rajz, 1660 körül. New York, Morgan Library (Véletlenül ez a kompozíció hasonlít Munkácsyéhoz.)

33 Megjegyzendő, hogy Doré Krisztusát glória övezi, míg Munkácsy Jézusán ez szembetűnően hiányzik.

34 *Friedrich Haack:* Die Kunst des XIX. Jahrhunderts. Esslingen 1909[3]. 262—263. Ez a tekintélyes Lübke-Semrau művészettörténet utolsó kötete. Az angol fordítás John Maasstól.

35 *Perneczky* i. m. 42—43.

36 Érdemes megemlíteni, hogy három magyar — Kertész Mihály, Marton Endre és Rózsa Miklós — jelentősen közreműködött a Biblia és a régi Rómához kapcsolódó témakörben rendezett látványos hollywoodi produkciókban, így a Ben Hur, a Kleopátra, Az egyiptomi, a Noé bárkája és a Quo vadis című filmekben.

37 A 19. századi festészet általános újraértékelésével Munkácsy művei iránt Amerikában is felújult az érdeklődés. Az 1970-es évek végén Munkácsy egyik legbanálisabb szalonképe „A két család" New Yorkban egy aukción 30 000 dollárnál magasabb áron kelt el.

38 Newcastle Echo, 1884.

39 Fremdenblatt, 1881. Bécs.

40 *Hugh J. Schonfield:* The Passover Plot: New Light on the History of Jesus (A zsidó húsvéti összeesküvés: Jézus élete új megvilágításban). New York 1965. 10. és 12—13.

41 A képet 1988. február 24-én New Yorkban a Sotheby's aukción igen alacsony áron, 60 000 dollárért eladták. Ugyanakkor került árverésre a *Golgota* és Temple *Munkácsy*-képmása.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ · 1988 · XXXVII. ÉVF. 1–2. SZÁM

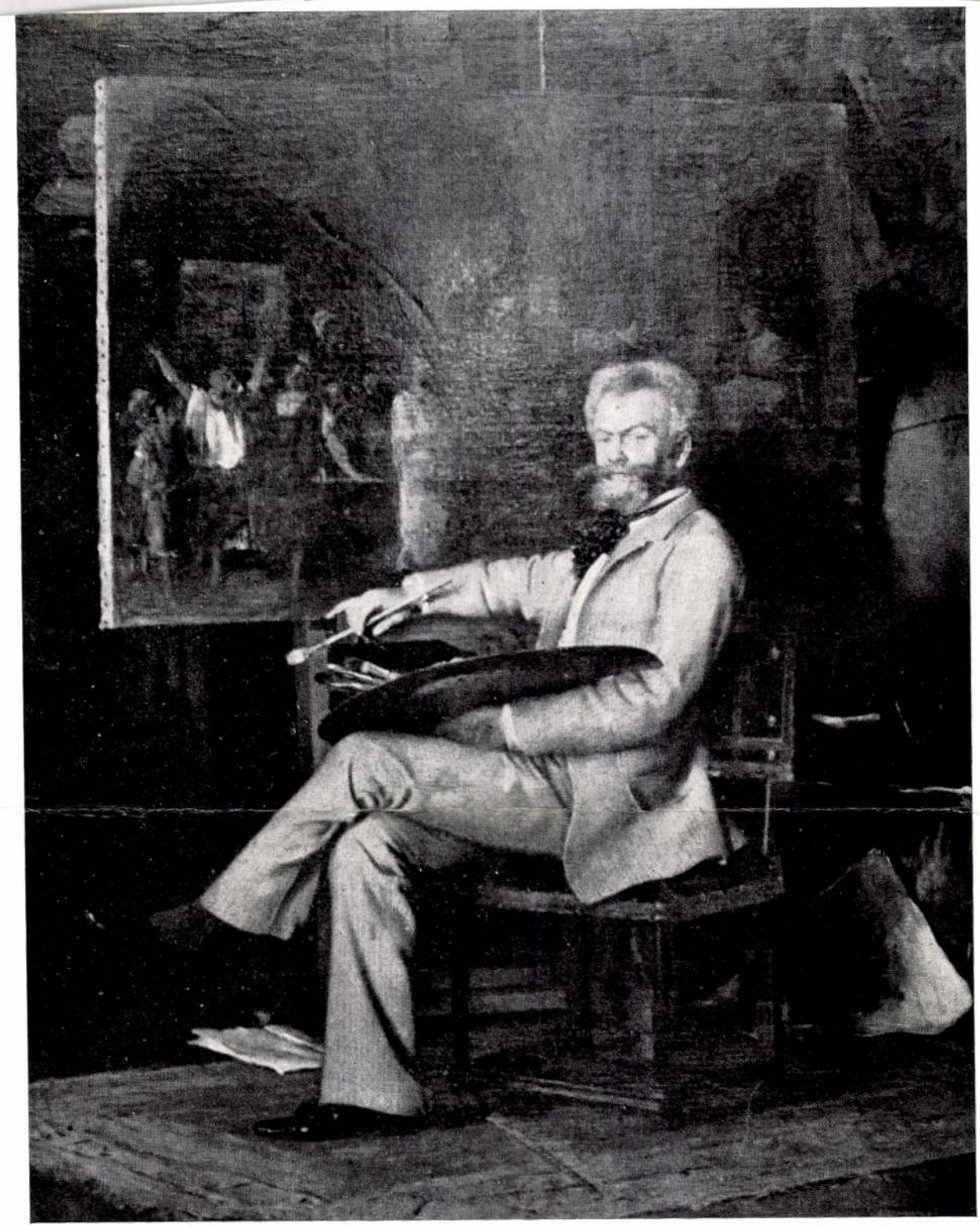

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ

AKADÉMIAI KIADÓ • 1988 • XXXVII. ÉVF. 1–2. SZÁM

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ

1988/1—2

SZERKESZTI:

MOJZER MIKLÓS

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

BATÁRI FERENC, GALAVICS GÉZA, MRAVIK LÁSZLÓ, NAGY ILDIKÓ, PROKOPP MÁRIA

TECHNIKAI SZERKESZTŐ:

JÁVOR ANNA

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNYOK

RÉNYI ANDRÁS: A mítosz képétől a kép mítoszáig. Kísérlet egy Kondor-rézkarc képhermeneutikai értelmezésére 1

GONDA ZSUZSA: Charles Robert Ashbee és magyar barátai 17

KUTATÁS

JOHN MAAS: Munkácsy in America. New light on *Christ before Pilate* (Munkácsy Amerikában. A *Krisztus Pilátus előtt* új megvilágításban) 33

ESTHER MOENCH: Aladár Szendeffy en Alsace ou la petite histoire d'une collection hongroise à Colmar (Szendeffy Aladár Elzászban avagy egy colmari magyar gyűjtemény rövid története) 45

MURÁDIN JENŐ: Perlrott Csaba Vilmos pályarajzához 55

ADATTÁR

VALKÓ ARISZTID: Adalékok Köpp Keresztély és Lust Lőrinc kismartoni festők működéséhez 71

CSONGOR DÉNES: John Varley nem publikált kőrajza 1807-ből 75

SZATMÁRI GIZELLA: Dunaiszky Lőrinc ismeretlen portréja. További adatok családjáról és működéséről 77

SZEPESI ANNA: Kondor Béla sajószentpéteri stációképe 82

IN MEMORIAM

Csengeryné Nagy Zsuzsa: Búcsú dr. Huszár Lajos professzortól 86

Dr. Valkó Arisztid (Budapest 1905—1988 Solymár) tudományos és publicisztikai írásai 86

SZEMLE

Boros Géza—Pataki Gábor: Fontosabb kortárs kiállítások, művészeti események. 1987. I. félév 89

Szűcs Károly: Hamvas Béla írásai és a nyolcvanas évek 93

VITA

Galavics Géza „Kössünk kardot az pogány ellen" (Török háborúk és képzőművészet) című kandidátusi értekezésének vitája 99

A címlapon: Hans Temple: Munkácsy Mihály képmása, 1887. John Wanamaker Gyűjtemény, Philadelphia (1988-ig)

Fotó: Hapák József

Nyomdaipari Szolgáltató Gmk, Debrecen

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)
GOLGOTA (1884) című festménye
a debreceni Déri Múzeum Munkácsy termében

Munkácsy's painting:
GOLGOTA — CHRIST ON CALVARY (1884)
in the Munkacsy Gallery of the Déri Museum in Debrecen

Das Gemälde GOLGOTA (1884)
von MIHÁLY MUNKACSY
in dem Munkácsy-Saal des Debrecener
Déri Museums

ÚJRA ITTHON MUNKÁCSY "GOLGOTA" CÍMŰ FESTMÉNYE

Munkácsy Mihály (1844—1900) az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb magyar festő. Nyomorúságos ifjúkor után rövid ideig Bécsben, Münchenben, Düsseldorfban tanult, majd 1871-ben Párizsban telepedett le. Egy ideig ott folytatta a magyar népéletből vett jelenetek festését, majd egyre több holland modorú zsánerképet, colpachi (luxemburgi) és barbizoni ihletésű tájképet és párizsi szalonjelenetet festett, amelyeket műkereskedője, Karl Sedelmeyer mesés összegekért adott el Párizsban, Londonban, Brüsszelben, majd Amerikában.

1878-ban nagy sikert aratott *Milton* című festményével Európa-szerte. Mint azt, 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt* című, 417x636 cm-es méretű vásznát is előbb Párizsban mutatta be, majd nagy ünneplések közepette állította ki Bécsben, Budapesten, Brüsszelben, Londonban és Anglia, Skócia több nagy városában. 1884 húsvétjára elkészült a még nagyobb méretű (460x712 cm-es) *Golgota*, amelynek bemutatója olyan esemény volt Párizsban, hogy még Maupassant is megörökítette *Bel ami* című regényében.

1886 telén Munkácsy New-Yorkba utazott az első festménnyel együtt, 1887-ben a *Golgotát* mutatták itt be az Old Tabernacle termében. Mindkét vásznat John Wanamaker milliomos vásárolta meg. Egy ideig vidéki képtárában, majd 1911-től a philadelphiai Wanamaker-store különtermében tartotta azokat. 1926-tól örökösei úgy népszerűsítették a két képet, hogy bőjti és húvéti szezonban az áruház halljában függesztették fel a vásznakat.

1988-ban elárverezték a képeket. Az elsőt egy kanadai gyűjtő, a másodikat Bereczki Csaba, a new-yorki Pannónia Galéria tulajdonosa vásárolta meg. Ő adta át letétként a Magyar Nemzeti Múzeumnak a *Golgotá*-t, ahol 1993 húsvétján mutatták be. Most a Nemzeti Múzeum letétjeként láthatja a közönség a debreceni Déri Múzeumban a megújult, újjászületett, hatalmas festményt.

Itt látható Munkácsy passiósorozatának harmadik darabja, az *Ecce homo* 1930 óta, Déri Frigyes ajándékaként. Az *Ecce homo* a bibliai történést illetően második, a megfestés sorrendjében a harmadik darabja a "trilógiá"-nak. A *Golgota* után csak feltámadás vagy a mennybemenetel jelenetét festhette volna Munkácsy, de a körülötte lévő események (a Dreyfus-per, betegsége elhatalmasodása, magánya, művészetének elfeledettsége) miatt visszanyúlt a történésben s Jézus—Pilátus fájdalmas, második találkozását festette meg 1896-ban. Ez a mű is bejárta a világot, látta Wanamaker is, de nem vásárolta meg. Hosszas bolyongás után Budapesten is bemutatták 1914-ben. Ezt követően vásárolta meg a Déri Frigyes magyar származású, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos s hatalmas művelődéstörténeti kollekciójával együtt Debrecennek ajándékozta.

Most a teremben együtt látható a "trilógia" két darabja. Jövő év februárjától (amikor Munkácsy születésének 150. évfordulójára emlékezünk) itt lesz az első festmény, a *Krtisztus Pilátus előtt* feles másolata (úgynevezett redukciója) is a Magyar Nemzeti Galéria letétjeként. A három mű kellően reprezentálja Munkácsy műveltségét, kora eszméihez kötődését (Ernest Renan *Jézus élete* című könyvének hatását), életérzésének, szkepszisének elmélyülését. Hármasképe, passiósorozata saját szenvedéstörténetének képzőművészeti kifejezése.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSY'S PAINTING, "GOLGOTHA" IS AT HOME AGAIN

Mihály Munkácsy (1844—1900) is one of the greatest if the greatest of Hungarian painters. After a miserable childhood he studied for a short time in Vienna, Munich and Düsseldorf, then in 1871 he settled in Paris. There he continued to paint the pictures of Hungarian peasant life for a while, then turned to genre pictures of Dutch style, landscapes of Colpach and Barbizon inspiration and Paris parlour scenes, which were sold for fabulous sums in Paris, London, Brussels and then in America by Karl Sedelmayer, his art-dealer.

In 1878 he had a great success with his painting "*Milton*" all over Europe. Similarly, it was in Paris that he first displayed his canvas entitled "*Christ before Pilate*", wich was of 417x636 cm size and painted in 1881. Then it was exhibited with great ovation in Vienna, Budapest, Brussels, London and several big cities of England and Scotland. By the Easter of 1884 he finished the "*Golgotha*", wich is of even greater size (460x712 cm). Its exhibition was such an event in Paris that is was described by Maupassant in his novel "*Bel ami*".

In the winter of 1886 Munkácsy travelled to New York together with the first picture. In 1887 the *Golgotha* was exhibited here at the Old Tabernacle. Both canvases were bought by the millionaire John Wanamaker. They were kept in his country gallery first then in 1911 he placed them in a private room of then Wanamaker store in Philadelphia. His heirs made the paintings popular by hanging them in the hall of the store in Lent and at Easter.

The pictures were sold at auction in 1988. The first was bought by a Canadian collector and the second by Csaba Bereczki, the owner of the New York Pannónia Gallery. He deposited the *Golgotha* at the Hungarian National Museum, where it was exhibited at Easter in 1993. Now the huge, restored painting can be seen in the Déri Museum in Debrecen as the deposit of the National Museum.

Ecce homo, the third piece of Munkácsy's Passion-series has been exhibited here since 1930 as a present by Frigyes Déri. *Ecce homo*, the second part of the trilogy as far as the biblical story is concerned was painted as the last picture of the trilogy. After *Golgotha* Munkácsy could have painted the scenes of resurrection or Ascension but the events around him (the Dreyfus trial, his illness and loneliness, his forgotten art) made him go back to the painful scene of Jesus's and Pilate's second meeting and he painted it in 1896. This work visited many parts of the world, as well. Wanamaker saw it, too, but he did not buy it. After a long wandering it was exhibited in Budapest in 1914. Then it was bought by Frigyes Déri, the Vienna commercial counsellor of Hungarian origin. He presented it together with his huge collection of cultural history to Debrecen.

Now in this gallery two pieces of the trilogy can be seen together. In next February (when we celebrate the 150th anniversary of Munkácsy's birth) the half size copy of the first painting, *Christ before Pilate* (a so called reduction) deposited by the Hungarian National Gallery. The three works represent Munkácsy's erudition, his connections with the ideals of his age, his attitude to life and his deepening scepticism. His Passion-series depicts his own story of misery.

Sz. Kürti Katalin

MUNKÁCSYS GOLGOTHA WIEDER ZU HAUSE

Mihály Munkácsy (1844—1900) ist einer der größten, wenn nicht der größte ungarische Maler. Nach einer Jugend im Elend studierte er kurze Zeit in Wien München und Düsseldorf, im Jahre 1871 ließ er sich in Paris nieder. Eine Zeitlang malte er auch dort noch Szenen aus dem ungarischen Volksleben, aber bald begann er Genrebilder in holländischem Stil, Landschaftsbilder unter dem Einfluß der Barbizoner Schule sowie Pariser Salonszenen zu malen. Sein Kunsthändler Karl Sedelmayer verkaufte die Gemälde in Paris, Brüssel und in Amerika für sagenhafte Summen.

1878 hatte er mit seinem *Milton*-Porträt großen Erfolg in ganz Europa. Wie dieses, wurde auch sein monumentales Werk *Christus vor Pilatus* (1881, Format: 417x636) zuerst in Paris, dann bei großem Beifall in Wien, in Budapest, Brüssel, London sowie in mehreren englischen und schottischen Großstädten ausgestellt. Zu Ostern 1884 war er auch mit dem noch größeren Gemälde (Format 460x712) *Golgotha* fertig, dessen Vorführung in Paris als ein großes Ereignis galt, sogar Maupassant hat es in seinem Roman *Bel ami* dargestellt.

Im Winter des Jahres 1886 fuhr Munkácsy mit dem ersten Gemälde nach New York, das *Golgotha* wurde 1887 hier in dem Saal des Old Tabernacle ausgestellt. Der Millionär John Wanamaker hat beide Gemälde für sich gekauft. Eine Weile bewahrte dieser sie in seiner Galerie in der Provinz, von 1911 an in dem Sondersaal des philadelphischen Wanamaker-Store. Auch seine Erben förderten die Popularität der beiden Bilder, indem sie sie in der Fastenzeit und zu Ostern in der Halle des Warenhauses aufgehängt haben.

1988 wurden die Bilder versteigert. Das erste Bild wurde von einem kanadischen Sammler, das andere von dem Inhaber der New Yorker Galerie "Pannónia", von Csaba Bereczki gekauft. Er hat das *Golgotha* an das Ungarische Nationalmuseum in Depot gegeben, wo es zu Ostern 1993 zum ersten Mal ausgestellt wurde. Zur Zeit kann das Publikum das restaurierte, riesige Gemälde als Depot des Nationalmuseums im Déri Museum zu Debrecen besichtigen.

Das dritte Stück von Munkácsys Passionsreihe, *Ecce homo* ist seit 1930 Besitz des Museums, es war eine Gabe von Frigyes Déri. *Ecce homo* stellt in der Chronologie der biblischen Geschichte die zweite, in dem Lebenswerk des Malers das dritte Stück der Trilogie dar. Nach dem *Golgotha* hätte Munkácsy nur die Szene der Auferstehung oder der Himmelfahrt malen können, aber die Ereignisse um ihn herum (der Dreyfuß-Prozeß, seine fortschreitenden Krankheiten, seine Einsamkeit und die Tatsache, daß seine Kunst in Vergessenheit geriet) haben ihn eher dazu veranlaßt, in der Geschichte auf die schmerzhafte zweite Begegnung von Jesus und Pilatus zurückzugreifen und diese Szene 1896 zu malen. Auch dieses Werk ging über die Welt, auch Wanamaker hat es gesehen, jedoch nicht gekauft. Nach langem Herumirren in der Welt wurde es 1914 auch in Budapest ausgestellt. Kurz danach wurde es von dem in Wien lebenden Handelsrat ungarischer Abstammung Frigyes Déri gekauft, er verschenkte das Gemälde dann zusammen mit seiner riesengroßen kulturhistorischen Kollektion der Stadt Debrecen.

In dem Saal sind jetzt zwei Stücke der Trilogie zu besichtigen. Vom Februar nächsten Jahres an (zur 150. Jahreswende der Geburt von Munkácsy) wird auch eine Kopie des ersten Gemäldes der, Serie, *Christus vor Pilatus* in einem auf die Hälfte reduzierten Format hier ausgestellt als Deposit der Ungarischen Nationalgalerie. Die drei Werke repräsentieren die Bildung von Munkácsy, sein Engagement für die Ideen seiner Zeit, den Einfluß von Ernest Renans Roman "Das Leben von Jesu" und Munkácsys immer tiefer werdende Skepsis. Seine Trilogie, diese Passionsserie ist die künstlerische Darstellung seines eigenen Leidensweges.

Katalin Sz. Kürti

33

34

33 ▪ DIENER DÉNES RUDOLF (1889–1956)

Csendélet

50 × 70 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Diener Dénes

Kikiáltási ár: 140 000 Ft

34 ▪ KÉMÉNDY JENŐ (1860–1925)

Mezei csokor

69 × 56 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Kéméndy J München
MNG 1549/1963

Kikiáltási ár: 120 000 Ft

35 ▪ CZÓBEL BÉLA (1883–1976)

Fejét támasztó párizsi modell

65 × 54 cm
Olaj, vászon
Jelzés nélkül
Szerepelt a Műgyűjtők Galériája 1994. XI. 25-i aukcióján, 136. tétel
A monográfus szakvéleményével

Kikiáltási ár: 3 800 000 Ft

két változatát állították szembe annak illusztrálására, hogy a korábban megszületett kép expresszív szépsége, megragadó festőisége felette áll a későbbi, naturalisztikusabb, kifejezésben szegényesebb képnek. A szerzők és évtizedekkel később Végvári Lajos is ezt a látszólagos ellentmondást úgy oldották fel, hogy vizsgált képünket nem vázlatnak, hanem teljes értékű változatnak tekintették. Végvári szavai szerint: *„A Köpülő asszony vázlat tulajdonképpen méreténél fogva változatnak nevezhető. Benne Munkácsy nem a tiszta konstruktív felépítésre törekedett, hanem éppen a jelenség mozgásának megragadására. ... A nagy fizikai erőfeszítés egy szinte szenvedélyes-démonikus belső indulattal párosul. Nyilvánvaló, hogy az alak ilyenfajta felfogása alakalom volt arra, hogy Munkácsy szubjektív érzéseit fejezze ki vele."*

A *Köpülő asszony*, ikonográfiai hagyományain, témaválasztásán keresztül szervesen illeszkedik ahhoz a művészeti hagyományhoz, melynek legfontosabb inspiráló impulzusait Munkácsy a XVII. századi holland paraszti zsánerfestészetből és a kortárs francia realista iskola alkotásaiból meritette. A nemes egyszerűségű, áhitatos, intim csendtől átitatott munkaábrázolás, a szinte emblematikus, jelképszerű tömörség Courbet, Millet, Daumier monumentális valóságfelfogásával rokon. De a francia kortársak mellett a német festészet – elsősorban Wilhelm Leibl – néhány kiemelkedő műalkotása is párhuzamos törekvésekről ad számot. Leibl Öreg francia asszonyság című festménye és a *Köpülő asszony* nagy valószínűséggel ugyanazon modell után készült. A két festő között – főleg Munkácsy első párizsi útja után – szoros barátság alakult ki. Leibl volt az a művész, akihez Munkácsy a legtöbb levelet írta. A német festők közül rajta kívül elsősorban két tanítványához, Uhdehoz és Liebermannhoz fűzték erősebb szálak. Utóbbi már Düsseldorfban – a *Tépéscsinálók* hatására – csatlakozott Munkácsyhoz, s követve őt, Párizsban csaknem egy évet töltött mellette. Bár stílusa később az impresszionizmus felé mozdulva eltávolodott mesterétől, festői fejlődésére gyakorolt döntő hatása megkérdőjelezhetetlen.

A *Köpülő asszony* című képen Munkácsy alkotói felfogásának és festői módszerének éppen azon elemei dominálnak, melyek őt saját korának vezető művészei közé emelték. A formákat összefoglaló, foltban való megjelenítés, a drámai kifejezőerőt sugárzó, sötét-világos ellentétre hangolt színkezelés és a végletekig csupaszított, tömör komponálás vizsgált festményünket az életmű egyik legfontosabb alkotásává avatja. Ám értékét nem pusztán festői kvalitásai adják. Munkácsy képei mindig többek voltak puszta művészeti alkotásoknál: olyan tárgyak, melyek – az alakját övező évszázados kultusz eredményeként – szinte ereklyeként hordozzák a szolgasorból gazdaggá váló művész mítoszát, a *„démoni zseni"*, az ösztönös, *„barbár festőóriás"* legendáját.

Molnos Péter

Jean-François Millet:
Köpülő nő, 1850-55 körül
39,7x24,9 cm, fekete kréta
Szépművészeti Múzeum

azonban néhány hónap alatt rendbe jött, élet- és munkakedve hamar visszatért. Vizsgált festményünk feltehetően a párizsi megtelepedés első hónapjaiban készült, de témája és kompozíciós felépítése évek óta formálódott Munkácsy gondolataiban. A *Köpülő asszony* terve már 1868-as magyarországi tartózkodása alatt felvetődött benne. Az év nyarán számos rajzot, kompozíciós vázlatot készített a paraszti élet tanulmányozása során, s ezek közül néhányat – fametszetes reprodukálással – a Magyarország és a Nagyvilág című képeslapok közöltek is. *A köpülő mellett* című rajz, vizsgált képünk első előzményének tekinthető. Kevésbé kiforrott, a müncheni zsánerpiktúra anekdotizáló, idilli hangulatát idéző megoldása azonban még számos ponton eltér a végleges megoldástól.

A téma néhány évvel későbbi felújítása talán összefüggött Munkácsy már említett, 1872-es colpachi tartózkodásával, a falusi élettel, a gyermekkor emlékeit felidéző környezettel. A munkájába feledkező asszony és az őt figyelő kisgyermek motívuma, kiegészülve a köpü – ekkor csupán csendéleti elemként alkalmazott – megjelenítésével, a szintén ezekben a hónapokban készült *Konyhában* című kompozícióján is feltűnik. Munkácsy azonban egyiken sem éri el azt a jelképszerű tömörséget, mely vizsgált képünket és végleges variációját jellemzi. Nem véletlen, hogy a hetvenes évek elején készült néhány festményét, a *Búcsúzkodást*, a *Korhely férjet*, a *Rőzsehordó nőt* és a *Köpülő asszonyt* számos kutató a XVII. századi holland festészet szimbolikus erejével, elsősorban Rembrandt művészetével állította párhuzamba. A holland paraszti zsánerek eredeti moralizáló tartalmát a XVII. századi emblémákat vizsgáló művészettörténeti kutatás tárta fel. A köpülést ábrázoló korabeli emblémák tejjel és tejszínnel telt edényeket, *Köpülő asszonyokat* valamint közelükben játszó gyermekeket ábrázolnak. Ezek a képek – mottójuk alapján – a türelmes, rászoktatással történő nevelést szimbolizálták. Munkácsyt természetesen – bár tudjuk, hogy a hatvanas években többször másolt XVII. századi holland műveket és Paál László hívására személyesen is megcsodálta Rembrandt és Frans Hals alkotásait – nem közvetlenül az említett emblémaábrázolások, hanem a moralizáló tartalmú parasztzsánerek későbbi divatja ihlethette meg. Valószínűleg látta Chardin híres – rézmetszeten is sokszorosított – *Jó nevelés* című képét és minden bizonnyal hatott rá, sőt talán előképül is szolgált számára Millet *Köpülő nő* kompozíciója. Munkácsy és Millet 1873-ban személyesen is találkoztak Barbizonban, az egyszerű emberek iránti szeretet, megértés, a kifejezés motívumai a témaválasztáson túl is kapcsolatot teremt kettőjük művészi gondolkodásában.

Vizsgált képünk értékelése kapcsán elkerülhetetlen, hogy a Munkácsy kutatás történetének egyik fontos jellegzetességét, a vázlatok és a kidolgozott művek megítélése körül kialakult, évtizedekig húzódó vitát ne érintsük. Az életművet elemző külföldi és hazai művészettörténészek döntő többsége – Meier-Graefetól a tanítvány Rippl-Rónain és Fülep Lajoson át Rózsaffy Dezsőig – többre tartotta vázlatait, kisebb méretű műveit, mint a befejezett alkotásokat. Érvelésük szerint, szenvedélyes művészi alkatának jobban megfelelt az emóciókat közvetlenebbül rögzítő, foltokban láttató formaadás, mint a lassú, precíz munkát igénylő pontos kidolgozás. Uhde, Munkácsy egyik neves német tanítványa, így idézte fel mesterének jellegzetes alkotói módszerét: *„Magából kikelve, tőzzel rohant a munkába... felgyőrt ingujjal, mint egy mázolólegény, tombolt ide-oda a képen, míg végre a türelmetlenségtől lebírva, puszta kézzel markolt a festékbe és egyre szélesebb foltokban alakította a képet."* Rózsaffy Dezső a párizsi Gazette des Beaux-Artsban megjelent tanulmányában éppen az 1914-es és 1925-ös – néhány más, addig nem ismert vázlat mellett vizsgált képünket is felvonultató – kiállítás kapcsán Tintoretto mozgalmas vázlataihoz hasonlította Munkácsy újonnan felbukkant műveit. Meier-Graefe és az idézett Rózsaffy éppen a *Köpülő asszony*

Jean-Baptiste Siméon Chardin: Az anyai intelem, 1739
45x35 cm, olaj, vászon
Liechtenstein-gyűjtemény, Bécs

A köpülő mellett, 1868-69
fametszet Munkácsy Mihály rajza után

Szinyei Merse *Majális*a és Csontváry *Taorminája* mellett a *Köpülő asszony* évtizedek óta egyike a magyar festészet egészét reprezentáló sztárképeknek. A végső változat – számtalan kiállítása és reprodukciója révén – hazánkban és a világ legtöbb pontján egyet jelent és jelentett az önállóvá váló, saját korában nemzetközi hírnévre szert tevő magyar művészettel. Munkácsy értékelése ugyan több mint száz esztendőn át újra és újra megosztotta a munkásságával foglalkozó szakmai közvéleményt, de még leghevesebb bírálói sem vitatták soha korai, a 70-es évek folyamán született képeinek egyedülálló, kivételes jelentőségét. Az elmúlt évtizedekben Európa szerte született nagy összefoglaló művészettörténeti kézikönyvek is igazolják, hogy Munkácsy legfontosabb művei a XIX. századi realizmust tárgyaló fejezetekből kihagyhatatlanok, sőt e monográfiákban sokszor személye egyedül reprezentálja a korszak magyar festészetét. Munkácsy köré már életében kivételes kultusz kerekedett: párizsi műtermébe eljutni, tanítványául szegődni, a festők szemében egy már-már elérhetetlennek tűnő vágyálom beteljesülését jelentette. A hazai művészet vitathatatlanul legnagyobb hatású alkotója legendás, regényes élettörténetével, reprodukciók által népszerűsített festményeivel inspirálta – néha teljes művészi pályákat végigkísérve – Mednyánszkytól Berényig, Kosztától Fényes Adolfig és Rudnayig a magyar művészet jelentős alkotóit. A vizsgált kép egykori tulajdonosainak névsora is bizonyítja, hogy Munkácsy alakját a műgyűjtők előtt is feltétlen tisztelet övezte: versengtek képeiért életében és halála után, idehaza és külföldön egyaránt. Nemes Marcell és Herzog Mór Lipót túlzás nélkül a XX. századi magyar műgyűjtés legnagyobbszabású alakjai voltak. Európai hírű kollekcióikban a magyar művészet klasszikusai mellett számos – ma részben a Szépművészeti Múzeum anyagát gazdagító – Greco, Tintoretto, Goya, Degas, Manet és Cézanne festmény kapott helyet.

A *Köpülő asszony* című kép 1872-73 táján, Munkácsy végleges párizsi letelepedésének időszakában, az első zajos sikerek megtapasztalása után készült. Már megjárta a bécsi és a müncheni akadémiát, megismerkedett a vele rokon törekvésű Wilhelm Leibl német festőművésszel és szoros barátságba került Paál Lászlóval is. Miután 1868 októberében Düsseldorfban telepedett le, vele közösen bérelt lakást s a műtermen is megosztoztak. Ekkorra már Munkácsy túl van sorsdöntő párizsi utazásán is, ahol tanulmányozhatta a francia realista irányzat képviselőinek alkotásait. A legnagyobb hatást Auguste Courbet gyakorolta rá, aki mintegy félszáz művét a világkiállítás egyik eseményeként felállított külön barakkban – *Le Realisme* címmel – állította ki. Feltehetőleg ez az élmény sarkallta a müncheni akadémia elhagyására, s irányította Düsseldorfba, a Bécsben megismert, párizsi tanultságú Ludwig Knaus mellé. Bár rendszeres korrektúrákat nem kapott tőle, de művészi fejlődését bizonyítja ekkor készült műveinek hihetetlen sikere. 1869 telén állította ki *Siralomház* című vásznát, mely festői frissességével, drámai feszültségével mindenkit magával ragadott. Miután egy amerikai gyűjtő horribilis összegért, kétezer tallérért megvásárolta, Munkácsy – baráti unszolásra – elküldte képét a párizsi Salon kiállítására. A mű itt is óriási feltűnést keltett, nagy aranyéremmel tüntették ki, Goupil képkereskedő pedig nyomban Düsseldorfba utazott, felvásárolta a műteremben lévő képeket és a festőt is Párizsba csábította.
Munkácsy ekkor, úgy tűnik, révbe ért, francia, angol és amerikai gyűjtők versengtek műveiért, anyagi jóléte feltétlenül biztosítva volt. Az új környezet, a hirtelen jött siker hatására azonban mégis kétségek gyötrik. *„A hanyatlás gondolata egy óriás szörnyként áll előttem, mely néha álmaimat is megzavarja."*, olvashatjuk Ligetihez írt levelében. Feldúltsága odáig fokozódott, hogy 1872-ben, barátja, De Marches gróf birtokán öngyilkosságot kísérelt meg. Lelkiállapota

Wilhelm Leibl: Öreg párizsi nő, 1869
81x64 cm, olaj, fa
Wallraf-Richartz-Museum, Köln

Gustave Courbet: Gabonaszitálók, 1853-1854
56x83 cm, olaj, vászon
Musée des Baux-Arts, Nantes

32

MCP

32 ▪ MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900)

Köpülő asszony, 1871-72

76 × 59,2 cm
Olaj, vászon
J. n.

Kikiáltási ár: 15 000 000 Ft

PROVENIENCIA

Egykor Munkácsy Mihályné, Nemes Marcell, Mauthner Zoltán, báró Herzog Mór Lipót, Balogh István gyűjteményében.

KIÁLLÍTVA

Ernst Múzeum. XVI. kiállítás. *Munkácsy Mihály jubiláris kiállítása.* 1914. (43. tétel, Nemes Marcell tulajdona)
Ernst Múzeum. *Munkácsy Mihály emlékkiállítása.* 1925. (38. tétel, Mauthner Zoltán tulajdona)
Ernst Múzeum aukciói. XLIV. 1930.
Műcsarnok. *Munkácsy Mihály emlékkiállítása.* 1952. 74. tétel

REPRODUKÁLVA

Művészet, 1914. 146. l.
Művészeti Szalon, 1929. 11–12. sz. 3. l.
Ernst Múzeum aukciói. XLIV. 1930. katalógus, XV. tábla
Végvári Lajos: *Munkácsi Mihály élete és művei.* Budapest, 1958. LIII. tábla, 150. kép
Virág van der Sterren: *Munkácsi Mihály Köpülő asszony című képe és a holland életképfestészet hagyománya.* In.: *művészettörténeti Értesítő*, 1990. 1–2. 92. l.

IRODALOM

Malonyai Dezső: *Munkácsy Mihály.* Budapest, 1897.
Rózsaffy Dezső: *Az igazi Munkácsy.* In.: *Petrovits emlékkönyv*, 1934.
Lázár Béla: *A Munkácsy kérdés.* Budapest, 1936.
Végvári Lajos: *Munkácsi Mihály élete és művei.* Budapest, 1958.
Perneczky Géza: *Munkácsy Mihály.* Budapest, 1970.
Virág van der Sterren: *Munkácsi Mihály Köpülő asszony című képe és a holland életképfestészet hagyománya.* In.: *művészettörténeti Értesítő*, 1990. 1–2. 92–98. l.

Munkácsy Mihály: Konyhában, 1872-73
olaj, vászon
Colpach–Párizs

Munkácsy Mihály

Magyar Hírlap 37. évf. 19. sz. 2004. jan. 23. 14. l.

•1 mondatban

• **Munkácsy Mihály** Krisztus-trilógiája 2009-ig együtt marad Debrecenben, miután a Golgota című festményt további öt évre tartós letétbe helyezte új tulajdonosa. *(mti)*

MTAK Kézirattár Ms 4588/119. Megj.: Füle

Gépirat autogr. aláírással Kozma Lajos s

Zengővárkonyba írt levél.

1. Ld. 1272.sz.

2. Rusznyák Istvánra utal (1899-1974), belg
tanára, a belgyógyászati klinika igazga

3. Schöpflin ALadár ld. 936/6. Az említett

4. Bonn, Moritz Julius (1873-1965) közgazdá
School of Economics docense. 1938-ban Th
meg, de ez csaknem 5oo lap, tehát nem ne
művet a nagy külföldi könyvtárak katalóg

A magyar kereszténységről nyílik tárlat a Vatikánban

A Vatikáni Múzeumban kedden nyílik meg A magyar kereszténység ezer éve című kiállítás, amely több mint kétszáz magyar tárgyi emlék felvonultatásával mutatja be a keresztény Magyarország ezer esztendejét és kapcsolatát az Apostoli Szentszékkel. A jövő év elejéig látogatható tárlatot Angelo Sodano bíboros, vatikáni államtitkár, Paskai László bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek és Orbán Viktor miniszterelnök nyitja meg. A kiállításon 192 magyarországi és 23 vatikáni műtárgy szerepel. A tárlat legtöbb darabja az Esztergomi Főszékesegyházi Kincstárból, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és a Budapesti Történeti Múzeum gyűjteményéből származik. A kiállított festmények, szobrok, kódexek, pápai oklevelek és liturgikus alkotások között – az előzetes jelzések szerint – megtekinthető majd a Szent Korona másolata, a tihanyi alapítólevél, Ulászló kardja, Pannonhalma alapítólevele, valamint Benczúr Gyula és Munkácsy Mihály festőművész több alkotása. A kiállítás anyaga a jövő év elejétől Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeumban is megtekinthető lesz. A kiállítás alkalmából Paskai László bíboros mellett hét püspök, illetve érsek utazik a Vatikánba. A bíboros és a püspöki kar több tagja érkezése másnapján, vasárnap délelőtt részt vesz II. János Pál pápa miséjén a Szent Péter téren. Ugyanezen a napon délután koncelebrációs szentmisét mutatnak be a Pápai Magyar Intézetben Paskai László vezetésével. Hétfőn reggel a Szent Péter-bazilikában, a Magyar Kápolna búcsúnapja alkalmából tartanak koncelebrációs szentmisét. A szertartást Paskai László mutatja be, homíliát mond Seregély István egri érsek, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke. Az eseményen jelen lesz Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter valamint Semjén Zsolt, a tárca egyházi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára is.

VBÉ

Magyar Hírlap 34. évf. 229. sz. 2001. okt. 8-12.

MUNKÁCSY MIHÁLY

Magyar Hírlap

8.1

Utazik a Munkácsy-trilógia egyik darabja

A Golgota sorsa még mindig rendezetlen – Restaurátorbrigád kíséri a festményt

Még mindig nem rendeződött a Debrecenben található Munkácsy-trilógia sorsa. A három festmény közül kettő, a tulajdonosi viszonyok miatt nem biztos, hogy Magyarországon maradhat. A Krisztus Pilátus előtt című kép gazdája tegnap Kanadába szállíttatta a festményt, hogy a szükséges intézkedések után Magyarországnak adományozhassa. A Golgota sorsa azonban még mindig rendezetlen.

Dudás Éva

Hónapok óta húzódik a debreceni Déri Múzeumban látható Munkácsy-trilógia sorsa, ám a festmények körül kialakult helyzet a napokban új fordulatot vett: tegnap elindult a kamion, mely a Krisztus Pilátus előtt című képet szállítja Németországba. A trilógia e darabja Németországból repülővel utazik tovább a kanadai Hamiltonba, hogy ott egy államilag felállított húsztagú művészeti bizottság megvizsgálja: ha a tulajdonos, Joseph T. Tanenbaum a festményt a Déri-múzeumnak adományozza, megkapja-e az őt illető adókedvezményt.

Tóth Csaba, a Hajdú-Bihar megyei közgyűlés elnöki referense lapunknak elmondta, hogy a Munkácsy-kép jelenlegi utaztatása csak egy úgynevezett „technikai szállítás", és minden remény szerint február közepére a festmény visszakerülhet Magyarországra. Attól nem tartanak, hogy a hosszú út alatt a műtárgy sérülést szenvedhet, hiszen egy restaurátorokból és szakképzett műtárgyszállítókból összeállt brigád felügyel a festményre.

A tíz méter hosszú fahengert, melynek palástjára feltekerték a keretéről leszedett vásznat, különleges fóliával borították be, mely megakadályozza, hogy a kép bármilyen sérülést szenvedjen. Erre a szállításra azért van szükség – tette hozzá a szóvivő –, mert a kanadai művészeti bizottság csak így tudja elbírálni a tulajdonos adókedvezményre benyújtott kérvényét. A megállapodás szerint, amennyiben az elbírálás sikeres lesz, Joseph T. Tanenbaum a hamiltoni galériának adományozhatja a képet, ahonnan a festmény legkésőbb február közepén visszakerülhet régi helyére, a debreceni Déri Múzeumba.

A Munkácsy-trilógia három darabja közül eddig egyetlen képnek rendezett a sorsa: az Ecce Homo! ugyanis a debreceni múzeum tulajdona. A Krisztus Pilátus előtt remélhetőleg hamarosan megtalálja helyét, ám a harmadik láncszem, a Golgota sorsa máig rendezetlen. A tulajdonos és a megyei önkormányzat azonban abban állapodott meg, hogy amíg a Joseph T. Tanenbaum tulajdonában lévő kép helyzete nem rendeződik, addig felfüggesztik a Golgotával kapcsolatos tárgyalásokat is. Az egymillió dollárt – csaknem 300 millió forintot – érő Golgota vételárából eddig tízmillió gyűlt össze, ám ha a kép valóban 2006-ig maradhat a debreceni múzeumban, úgy az állami költségvetésből is előteremthető lenne a tulajdonos által kért összeg. *DÉ*

Munkácsy Mihály

A határidő lejárt, a pályázatot meghosszabbították – Folytatódik a kiemelt főtisztviselői kar „toborzása”

Lasszóval kell fogni a mamelukokat?

Sokatmondó tény: eredménytelenül zárult a vezető főtisztviselők számára kiírt pályázat. A köztisztviselői törvény idei módosításával polgárjogot nyert kiemelt főtisztviselői kar toborzása azonban töretlenül folytatódik: a kancellária pályázatának határidejét egy hónappal meghosszabbították. Mire a miniszterelnök döntése megszületik, várhatóan a 2002-es parlamenti választások napját is kiírják.

Bodnár Lajos

A Miniszterelnöki Hivatal elnöke által kiírt pályázat benyújtásának határideje október 15-én járt le. Stumpf István kancelláriaminiszter azonban a 24. órában új pályázati felhívást tett közzé, egy hónappal (november 15-éig) rögtön ki is tolva annak benyújtási határnapját.

arról nem adtak tájékoztatást. A hosszabbítást azzal indokolták: a vidéki pályázók számára is szeretnék megnyitni az utat, egyértelműbbé téve: nem kizárólag a központi közigazgatás főtisztviselői számára adott a kivételes lehetőség. „Kiemelten fontos kormányzati érdekből” a helyi és területi szerveknél foglalkoztatott köztisztviselő is sikerrel pályázhat.

szóló államfői döntés. Mindez világosan jelzi a közvélemény számára, mit ért valójában az Orbán-kormány köztisztviselői karrier alatt.

Mint ismeretes, a köztisztviselői törvény idén elfogadott módosítása intézményesítette a „kiemelt főtisztviselői kar” fogalmát. Az előző ciklusban elsősorban a közigazgatási államtitkárok „stabilitását” célzó jogalkotói törekvéseknek lehettünk tanúi, de az új kormány a politikai zsákmányszerzést részesítette előnyben, lecserélte az államigazgatás felső vezetőit.

A főtisztviselői kart olyan köz-

delkező köztisztviselőnek adható, aki a Miniszterelnöki Hivatalban, minisztériumban, illetve a kormány irányítása vagy felügyelete alatt álló központi közigazgatási szervnél közszolgálati jogviszonyban áll, vagy sikeres pályázat alapján a főtisztviselői kinevezéssel egyidejűleg a felsorolt közigazgatási szervek valamelyikénél közszolgálati jogviszonyt létesít.

A kormányzati munka „összkormányzati szemléletének” erősítését szolgáló főtisztviselői kar tervezett létszáma nem haladhatja meg a 300 főt. (A központi tisztikar létszáma legfeljebb 150 fő lehet.) De lasszóval azért még nem kell fogni a mamelukokat!

bet a mameluktörvény. A közigazgatási államtitkárt és államtitkári juttatású személyt pótlék címén a főtisztviselői alapilletmény 100 százaléka is megilleti. Ha a legjobban dotált, havi 506 ezer forintos fizetésre jogosult közigazgatási államtitkárok sikerrel pályáznak a kormányhivatalnál, havi illetményük meghalad(hat)ja a havi 900 ezer forintot. A helyettes államtitkár (más, helyettes államtitkári juttatású személy) a főtisztviselői alapilletmény 50, míg a főosztályvezetők 25 százalékára jogosultak. Az illetményről a kormányfő a kinevezésben rendelkezik. Ha az új kormány esetleg az Orbán-kabinet kinevezettjeinek

MUNKÁCSY MIHÁLY

 LX l. évf. 3. n. (2944) 2005. jan 16.

Farizeus-fej

Újabb Munkácsy-kép a debreceni Déri Múzeumban

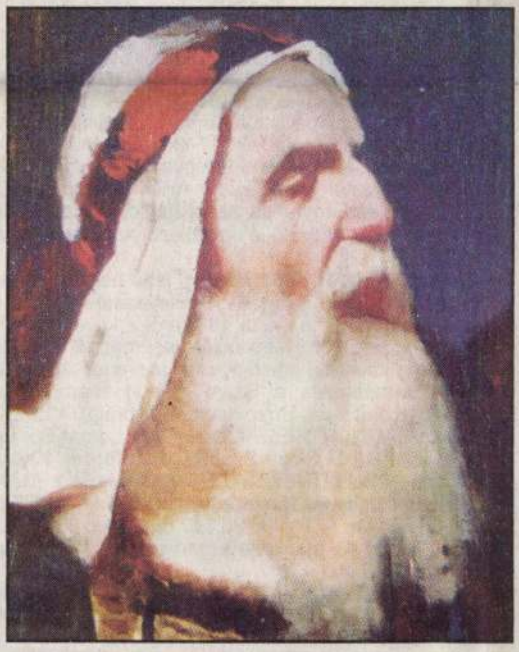

Munkácsy Mihály a klasszikus mintára kialakított nagy kompozícióit naturalista látásmódban megfestett alakokkal népesítette be. Bibliai témájú képeinek figuráit gondosan kiválasztott, korabelinek tartott kosztümökbe öltöztetett modellek után festette. A *Krisztus Pilátus előtt* című festmény alakjai közül *Cesare Leonardi* (Jézus alakja) és *Nikolo Demario* – a Déri Múzeumban most letétbe helyezett alkotás – modellje ismert. Az 1881-ben elkészült monumentális műhöz készített vázlat, a *Farizeus fej* (Kajafás), 47x30 centiméter nagyságú olaj-vászon kép. *Szentkirályi Miklós*, az alkotás restaurátora e mű születését az *Ordító suhanc* címen ismert vázlattal megegyező festésmódja és ecsetkezelése alapján azonos időpontra, azaz 1880-ra datálja.

A Farizeus fej vázlatát *Bardon István* helyezte letétbe, egyelőre öt évre. A festmény 2009. augusztus 9-ig lesz látható a debreceni Déri Múzeum Munkácsy-termében.

Fodor Éva Irén

2005. jan. 19. szerda, 19 óra. Az előadás-sorozat ingyenes, minden érdeklődőt szeretettel várunk! Információ: 411-0824, 411-0825.

Megismerkedéstől a családalapításig. Előadás- és beszélgetéssorozat keresztény házasságra készülő fiatalok számára a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, az Országos Lelkipásztori Intézet, a Katolikus Családtervezési Tanácsadó szervezésében. A kéthetenként tartandó előadásokra minden fiatalt szeretettel várnak. Az előadások szempontokat adnak a párválasztáshoz, érettebb önismerethez segítenek, és a családi élet főbb kérdéseit ismertetik. Az előadások helyszíne: a SAPIENTIA Szerzetesi Hittudományi Főiskola (Budapest, V. ker. Piarista köz, az Erzsébet híd pesti hídfőjénél. Ideje: szerda esténként 19-től kb. 21 óráig. Program: Febr. 2-án: A házasság — szentség. Előadó: Jelenits István piarista.

A székesfehérvári Kolping Család szervezésében jan. 21-én, febr. 18-án és márc. 18-án (pénteki napokon) 17.30 órai kezdettel Fatima üzenete címmel Takács Nándor ny. püspök tart három részből álló előadást a székesfehérvári Vasútvidéki Prohászka-templom kápolnájában. (8000 Székesfehérvár, Kaszap István u. 1.)

FELHÍVÁS

Az Esztergom–budapesti Érseki Bíróság tisztelettel megidézi az ismeretlen helyen tartózkodó Horváth Jenő (született: Hátszeg, 1938) alperest, hogy a Neubauer contra Horváth köteléki perben 2005. év január hónap 17. napján 9.00 órakor a bíróság székhelyén (1014 Budapest, Úri utca 62.) megjelenni szíveskedjék — Dr. Khirer Vilmos bírósági helynök, Dr. Csordás Eörs bírósági jegyző.

LELKIGYAKORLATOK

Jézus elég nekünk! – gyógyító lelkigyakorlat – 2005. ápr.17–24. között, Joseph Bill atya Dobogókőn, a Manréza Spirituális és Konferenciaközpontban tartja második magyarországi gyógyító lelkigyakorlatát. Jelentkezni lehet: MANRÉZA Spirituális és Konferenciaközpont H-2099 Dobogókő, Fény u. 1.; Tel. 26/347 681; E-mail: manreza@manreza.hu. Mivel a lelkigyakorlatot a beküldött jelentkezések időrendje szerint töltjük fel, ezért ajánljuk a mielőbbi jelentkezést.

MANRÉZA Spirituális és Konferenciaközpont lelkigyakorlatai: 2005. JANUÁR 17–20.: Egyénileg kísért háromnapos Szent Ignác-i lelkigyakorlat (az érkezés napján 18 órától a távozás napján délig). 23–30.: Egyénileg kísért egyhetes Szent Ignác-i lelkigyakorlat (vasárnap este 18 órától a következő vasárnap reggelig)

2005. FEBRUÁR 4–6.: Hétvégi lelki napok (péntek 18 órától vasárnap délig). 6–13.: Bevezetés a szemlélődő imába (vasárnap este 18 órától a következő vasárnap reggelig). 13.: Meditációs vasárnap (8.30 órától 17 óráig díjmentes, lehetséges a szombati érkezés). 11–13.: Ismerkedés a Szent Ignác-i imamódokkal (péntek 18 órától vasárnap délután 17 óráig). A LELKIGYAKORLATOKAT KÍSÉRI: P. Ambrus Lóránt SJ, Lakatos Attila SJ, P. Sajgó Szabolcs SJ, Tegzes Katalin SA nővér. JELENTKEZÉS ÉS INFORMÁCIÓ: MANRÉZA Spirituális és Konferenciaközpont H-2099 Dobogókő, Fény u. 1. Tel: 06 26 347 681; Fax: 06 26 347 633 E-mail: manreza@manreza.hu; Honlap: www.manreza.hu

A Szív Lelkiségi Központ lelkigyakorlatai: (2022 Tahi, Villasor 7–9. Tel.: 26/387-162). JANUÁR 28 — 30. Bibliodráma-képzés Eisenbarth Krisztina és Muntágh Ildikó vezetésével. FEBRUÁR 4 — 11. Bevezetés a

Munkácsy Köpülő asszonya 34 millió, Paál László Barbizoni tája 32 millió forintért kelt el

Festőóriások a Kieselbach-aukción

A Kieselbach Galéria hét végén tartott téli aukcióján a több mint kétszáz tétel közül Munkácsy Mihály Köpülő asszonyáért folyt a legnagyobb versengés, melyet végül 34 millió forintért vásároltak meg. A Vígszínházban tartott aukción múlt századi és kortárs művészek alkotásai is kalapács alá kerültek, noha ez utóbbiak iránt még nem volt olyan nagy az érdeklődés. Ef Zámbó István alkotása például a kikiáltási áron, 350 ezer forintért talált gazdára.

Dudás Éva

A Vígszínház zsúfolásig telt nagytermében a Kieselbach Galéria 218 műalkotást kínált a gyűjtőknek, melyek közül csupán néhány nem talált magának gazdát. A legértékesebbnek Munkácsy Mihály Köpülő asszonya bizonyult, mely 15 millió forintról indult, és végül több mint a duplájáért, 34 millió forintért kelt el. A festmény – mely 1871–72 között született – egykori tulajdonosainak névsora is bizonyítja, hogy Munkácsy alakját a műgyűjtők előtt mindig is feltétlen tisztelet övezte, képeiért versengtek külföldön és hazánkban egyaránt. Nemes Marcell és Herzog Lipót – akiknek gyűjteményét ez a kép is gazdagította – a XX. századi magyar műgyűjtés legnagyobb alakjai voltak, európai hírű kollekciójukban a magyar művészet klasszikusai mellett számos – ma leginkább a Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő – Greco, Tintoretto, Goya, Degas, Manet és Cézanne festmény kapott helyet. A Köpülő asszony Munkácsy végleges párizsi letelepedésének időszakában készült, és a művész legfontosabb képei közé tartozik.

Ugyancsak hatalmas sikernek örvendett az aukción Gulácsy Lajos két önarcképe. A kikiáltási árhoz képest ez a két festmény sokszorozta meg leginkább pénzben mérhető értékét, hiszen Fülbevalós gavallér című grafikája 440 ezer forintról 3,2 millióra, vegyes technikával készült Önarckép itáliai tájjal című alkotása pedig pontosan tízszeresére, 700 ezerről hétmillió forintra tornázta fel magát. A rajzolástól annak idején eltanácsolt Gulácsy Itáliában bontakoztatta ki tehetségét. Az aukción kalapács alá került alkotások is ebből a korszakból származnak, bár a Rómában készült képek közül ez idáig egyetlen alkotást ismertek Magyarországon, a szintén önarcképnek felfogható A művész áhítata című olajfestményt. A többi Itáliában készült alkotása lappang, feltehetően magántulajdonban lehetne rájuk bukkanni. A címek ismeretében azonban valószínűsíthető, hogy az egyetlen akvarellel, az Itáliából cíművel azonos a Kieselbach Galéria aukcióján most szerepelt festmény, mely Gulácsy első önarcképe.

Paál László 1875 körül született alkotása, a Barbizoni táj 12 millió forintos kikiáltási áron szerepelt a katalógusban, és végül 32 millió forintért kelt el. A tragikus sorsú, fiatalon elhunyt festő e képe korszakalkotó munkásságában, hiszen művészete Barbizonban teljesedett ki, és vált a nagy elődök, Thedore Rousseau, Millet, Troyon és Daubigny méltó társává. Paál Lászlót ma az „alföldi iskola" nagy elődjének tartják, hiszen bárhol is élt és festett, a magyar táj mindenkor hatással volt művészetére.

Nagy sikert jósoltak Zichy Mihály 1872-es Bacchánsnő című képének is, mely azonban mégis a kikiáltási árán, 5,5 millió forintért kelt el. Zichy műve abban az évben született, melynek java részét a festő a cári udvarban töltötte, és ekkor fogalmazódott meg benne annak elhagyása is. Ugyanakkor nem csak kronológiailag, hanem tematikusan is két korszak határán áll ez a mű, hiszen Zichy munkásságában az 1870-es évektől kezdve egyre inkább új témák fogalmazódtak meg. Az ötvenes évektől művelt erotikus rajzművészete ugyanis a klasszikus, akadémikus formák irányába kezdett tolódni. A képet először 1926-ban Jászai Mari hagyatékával árverezték el az Ernst Múzeumban. 1958–64 között pedig a Magyar Nemzeti Galéria letétjében volt.

Vaszary János több képével is szerepelt a Vígszínházban tartott nagyszabású árverésen, melyek közül kettő a húszmillió forintot is elérte. Feleségéről készült Hölgy rózsás kalapban című képe 1911-re datálható, és 2,6 millió forintért szerepelt a katalógusban. Akt a műteremben című festménye pedig 7 millióról 22 millióra tornázta fel magát. Különleges alkalom volt, hogy két olyan Vaszary-képet láthatott együtt az aukció közönsége, mint a Hölgy rózsás kalapban és az Akt a műteremben, hiszen a festő egyik legfontosabb témája, a nő jelenik meg mindkettőn, eltérő módon ábrázolva.

Mattis-Teutsch János védetté nyilvánított képe, az 1924-es Nagy piros kompozíció 18 millió forintért talált gazdára. A klasszikus magyar és nemzetközi avantgárd egyik legjelentősebb művésze idén több kiállítás főszereplője is volt. A Brassóban született, és ugyanott elhunyt művész grafikáit, festményeit és szobrait Budapesten a Magyar Nemzeti Galéria, majd Münchenben a Haus der Kunst mutatta be. Az életmű-kiállításon a legfontosabb, magángyűjteményekben és közgyűjteményekben található alkotásai voltak láthatók.

A Kieselbach Galéria téli aukcióján az eddig említett festőklasszikusok mellett számos nagy művész szerepelt, köztük Szinyei Merse Pál – kinek képe 11 millió forintért kelt el – Bernáth Aurél és Csók István, valamint számos külföldi festőóriás.

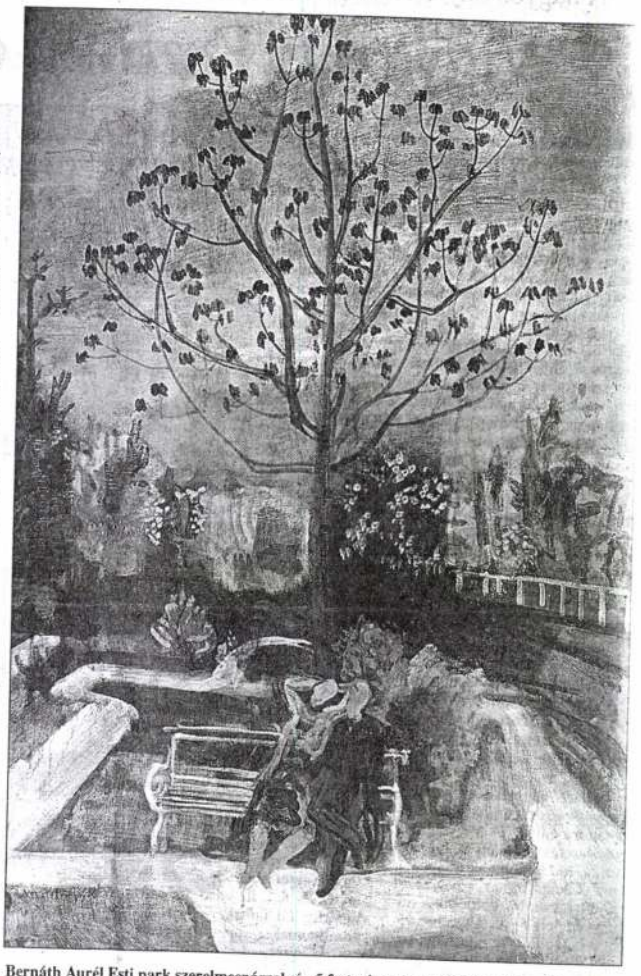

Bernáth Aurél Esti park szerelmespárral című festménye 12 millióért talált gazdára

Munkácsy Mihály

MUNKÁCSY Mihály

Főszerkesztő: SINKOVITS PÉTER

ÚJ MŰVÉSZET

1993. július IV. évfolyam 7. szám

REJTETT MŰKINCSEK	*Telepy Katalin*	4	*Ismeretlen Munkácsy-művek a londoni Korda-gyűjteményben*
	Sz. Kürti Katalin	9	*Újra itthon Munkácsy Mihály Golgotája*
	Szabó Júlia	14	*Berény Róbert Bartók Béla-portréja*
KIÁLLÍTÁS	*András Edit*	19	*Amerikai jelenségek budapesti kiállítótermekben*
	Deák Erika	24	*Minigolf-kiállítás New Yorkban*
	Szombathy Bálint	26	*Tűz és víz, álom és ébrenlét Bill Viola kiállítása Montrealban*
MŰKERESKEDELEM	*Szántó András*	30	*Játék a tűzzel. A művész intézményesítése a Kostabi Birodalomban I.*
KIÁLLÍTÁS	*Lővei Pál*	35	*Az obeliszkek Rómába mentek V. Sixtus pápa Rómája: művészet, építészet és a város a reneszánsz és a barokk között*
	Benedek Katalin	39	*A Brücke-csoport grafikái a KunstHaus Wienben*
EMLÉKEZÉS	*Webner Tibor*	43	*Szárnyaló, üldögélő galamb. Vonások Somogyi József szobrászművész életművéhez*
	Varga Zsuzsa	48	*Mohács is Európa Kolbe Mihály (1907—1990) emlékének*
KIÁLLÍTÁSI KÖRKÉP		52	*2. Országos Groteszk Art, Tölg-Molnár Zoltán, Maurer Dóra, Képfelbontás, Gallery by Night, Torok Sándor, Veres Andor és Zielinski Tibor, Baksai József, Kecseti Gabriella, Bikácsi Daniela, Polgár Csaba, TÚLSÓ P-ART*
TANULMÁNY	*Körner Éva*	70	*Kállai Ernő konstruktivizmus-koncepciója II.*
KÖNYVSZEMLE	*Gábor Eszter*	74	*Kovács Péter: A tegnap szobrai. Fejezetek a magyar szobrászat közelmúltjából*
	Éles Csaba	76	*Paul Moorhouse: Dalí*
SAJTÓSZEMLE	*Tímár Árpád*	78	*Hol tart a Csontváry-kutatás?*

A borítón: Munkácsy Mihály: Reggeli a kertben (részlet), olaj, fa, 48×57 cm

Ismeretlen MUNKÁCSY-MŰVEK a londoni Korda-gyűjteményben

Telepy Katalin

Köztudott, hogy Munkácsy Mihály számos műve került Sedelmeyer párizsi műkereskedő közvetítésével európai és amerikai gyűjteményekbe. Főleg azokról az alkotásokról van szó, amelyek a *Milton* sikere után (1878) a műkereskedővel kötött, 10 évre szóló szerződés ideje alatt készültek.[1] Akkor már Munkácsy a dramatizált megoldású, realisztikus zsánerképek sikerein túl, éppen a kereskedelmi kívánalmaknak megfelelően, a közízléshez igazodó témákat dolgozta fel, de ekkor készültek a saját otthonát interieurként felhasználó szalonképei mellett a nyolcvanas évek hatalmas méretű vállalkozásai is. A külföldi gyűjteményekbe került Munkácsy-képek jelentős hányadát még ma sem ismerjük, és gyakorta csak a véletlennek köszönhető egy-egy művének felbukkanása.

Az itt tárgyalt három Munkácsy-vázlat Londonban élt hazánkfia, *Korda Vince* — a világhírű filmproducer és rendező Sir Alexander Korda ifjabbik fivére — tulajdona volt. Vince, bátyjával együttműködve annak 1956-ban bekövetkezett haláláig számos világsikert aratott film díszleteit készítette s azok művészeti irányítását vezette. Érthető, hogy az olykor hatalmas vagyonokkal rendelkező fivérek művészet iránti vonzalmuknak engedve a műtárgygyűjtés szenvedélyének is áldoztak. Alexander képgyűjteményét halála után elárverezték, s abban a francia impresszionisták egy-egy kimagasló műve mellett magyar képek is szerepeltek.

Korda Vincével kutatásaim során kerültem személyes kapcsolatba. Élete utolsó tíz évében szívélyes levelezésben álltunk, majd egy londoni látogatásom során megcsodálhattam a három gondosan őrzött, eddig ismeretlen Munkácsy-művét. Ezek láttán egy számomra új, izgalmasan más Munkácsy sejlett fel. A megragadó, gyors, izgatott ecsetvonásokkal, felragyogó színekkel létrehozott tanulmányok az impresszionistákhoz közelítő festői módozatokat sugároznak!

A képeknek a Munkácsy-életműbe illesztésénél a támpont Végvári Lajos nagy monográfiája.[2] Az oeuvre-katalógust áttanulmányozva a három kép közül csupán a *Krisztus Pilátus előtt* című monumentális kompozíció Kajafás főpap alakját sikerült analógiaként fellelni, amely éppen Alexander Korda gyűjteményében volt. A monog-

Munkácsy Mihály: Reggeli a kertben, 1870–80-as évek, olaj, fa, 48×57 cm (Korda Vince örököseinek tulajdona)

ráfiában közölt reprodukció az Ernst Múzeum fotóarchívumából származik.[3] A másik Kajafás-tanulmányt Korda Vince tulajdonában láttam.[4] Az összehasonlításnál kiderült, hogy a szembetűnő különbözőségek kizárják a két kép azonosságát, mert a reprodukcióból ismert példány egész alakos ábrázolás, a széles derékköv világos, csakúgy, mint a fejre csavart kendő, míg a Korda Vincénél látott tanulmány térdkép, vörösbarna derékövvel és fejfedővel. Ugyanakkor a két ábrázolás pszichikai megjelenítése sem azonos. A nagy bibliai jelenet fő alakjai — nem kétséges — Jézus és Kajafás, Pilátus csak a hatalom jelképe. Ő nem érzi annyira fontosnak Jézus elíté-

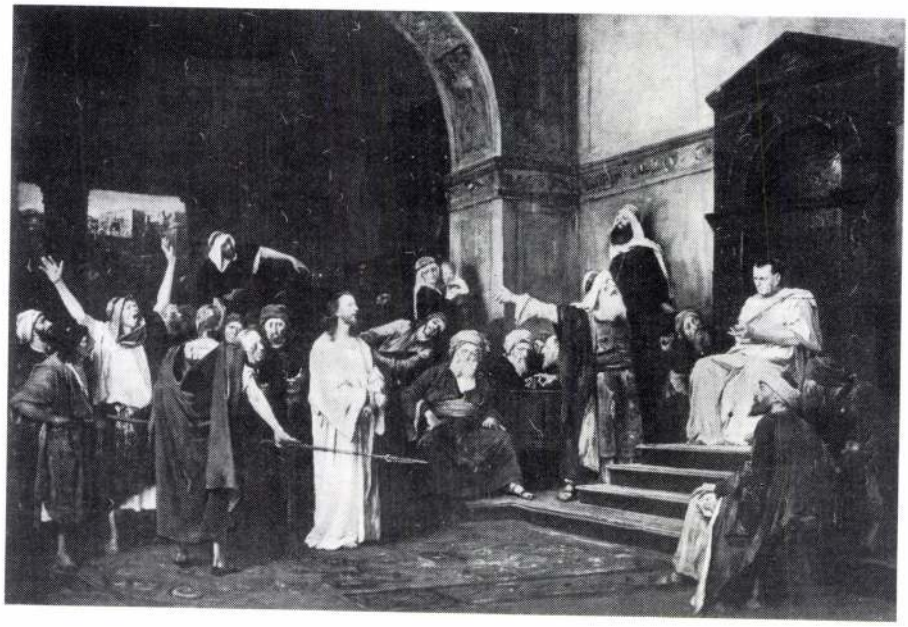

Munkácsy Mihály:
Krisztus Pilátus előtt, 1881,
olaj, vászon, 228×324 cm
(Magyar Nemzeti Galéria)

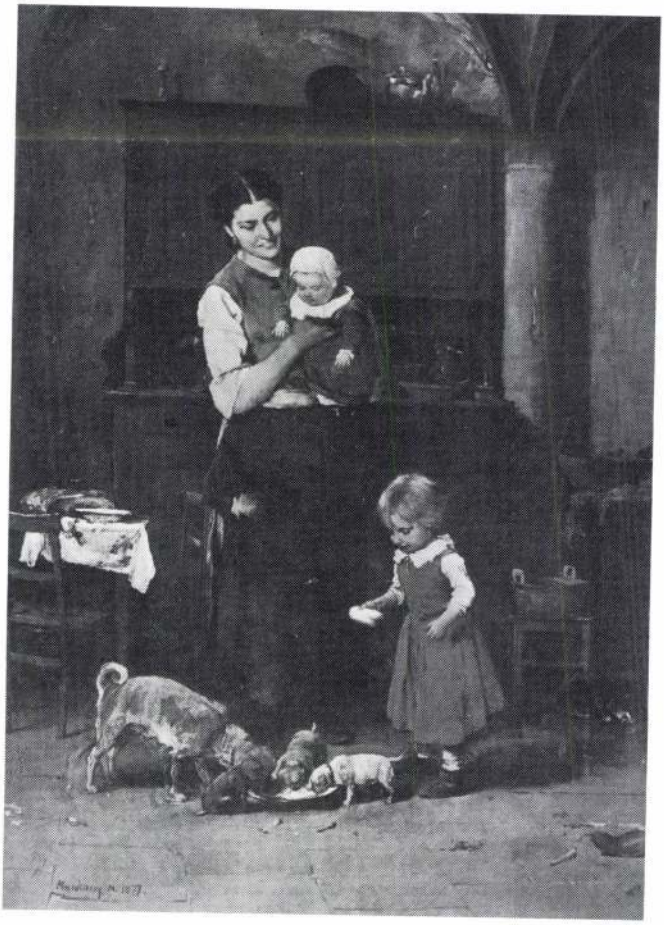

Munkácsy Mihály:
A konyhában, 1877,
olaj, vászon, 139,5×104,5 cm
(Magyar Nemzeti Galléria)

lését, mint a főpap, aki tapasztalta a Messiás földöntúli erejének hatását a népre, és félt, így Jézus sorsa megpecsételődött. A térdképen még a főpap ezen belső lelki feszültsége, háborgása tükröződik, arckifejezése haragot, gyűlöletet sugároz, az egész alakos változaton pedig már Jézus elítéltetésének lehetőségét látja — tekintete a győztesé. A *Krisztus Pilátus előtt* című monumentális műre azután ez a teljes alakos változat került.[5] Arra következtethetünk tehát, hogy a Korda Vince-féle tanulmány megelőzte az egész alakos megfogalmazást. Ilyenformán a Munkácsy-oeuvre egy újabb, eddig ismeretlen Kajafás-tanulmánnyal gazdagodott.

A három londoni kép közül a legváltozatosabb a lendületes gyorsasággal létrehozott jelenet: *Két kislány kutyacsaláddal.*[6] Munkácsy több, későbbi képének is vidám, élénkítő motívuma a colpachi birtokon élő öreg kutya és kölykei. Legkorábbi jelenet a vázlathoz: *A konyhában (Két család).*

1877-es dátummal.[7] A Magyar Nemzeti Galéria grafikai osztályán található egy ceruzarajz, amely már utal a három évvel későbbi, amerikai tulajdonba került szalonjelenetre, ahol a színhely már a makarti díszes szobabelső, a gyermekek pedig az úrnő kislányai.[8] Felsorolhatnánk több más szalonképét is, ahol egy-egy jelenet élénkítésére megfesti a kedvelt kutyacsaládot, csakúgy, mint a jellegzetesen előrehajló, kissé suta mozdulatú kislányt is. A Korda Vincénél lévő, felvázolt jelenet felhívja a figyelmet Munkácsy gyors, szenvedélyes ecsetjárással készített vázlataira. Amikor 1914-ben Munkácsy 50 éves művészi jubileumára az Ernst Múzeumban emlékkiállítást rendeztek, Lázár Béla a katalógus előszavában így írt: „...ez a kiállítás revelálja őt új szempontból is, mint tájképfestőt és a csudás vázlatfestőt". A továbbiakban megállapítja, hogy „...gyűjtötte a színértékeket, egy-egy mozdulat lendületét, esténként a napi impressziókat lázas inspirációban jegyezte fel". Lázár „villámcsóváknak" nevezi ezeket a feljegyzéseket, „amelyekről sohasem tudta, melyik a jó,

Munkácsy Mihály: Kajafás főpap
(Korda Vince örököseinek tulajdona)

Munkácsy Mihály: Két kislány kutyacsaláddal,
olaj, fa, 27×37 cm
(Korda Vince örököseinek tulajdona)

melyik a rossz. Egyet feldolgozott, százat elhányt".[9] Vizsgált képünkön sem fontos a Mester számára a jelenet, csupán annak előadását módolgatta, így a friss vázlat a felvillanó színek erejével Lázár megállapításához kapcsolódik. Valószínűleg nem előre megtervezett képhez készült, a motívumot csupán emlékeztetőül jegyezte le.

A harmadik, de érdeklődésre talán legjobban számot tartó, eddig ugyancsak ismeretlen vázlat, amelynek *Reggeli a kertben* címet adhatnánk[10], az eddig ismert Munkácsy-képek között nem szerepel, de még hozzá hasonló analógiát sem találunk. Végvári monográfiájában részletesen és kellő súllyal foglalkozik a Mester tájfestői munkásságával, amelynek hosszú ideig nem szenteltek kellő figyelmet. Ez jórészt azzal is magyarázható, hogy itthon sokáig többnyire csak a vallásos kompozícióit, élet- és szalonképeit ismerték, holott Végvári kimutatta, hogy „Munkácsy, mai ismereteink szerint mintegy 60 tájképet festett."[11]

Táj iránti érdeklődésének kezdete a Paál Lászlóval 1873-ban, Barbizonban töltött néhány hét idejére tehető, amikor depressziós állapotban hirtelen elhatározással Colpachról utazott oda. A jóbarát közelsége és az ott élő festőkkel való találkozása folytán lassan felengedett szorongása, s 1873. október 23-án írt levelében tájékoztatja a Képzőművészeti Társulat titkárát, az őt támogató Telepy Károlyt, hogy az *Erdő alján* című képe elkészült.[12] Ez időtől kezdve majd sokszor örökíti meg a colpachi park egy-egy részletét és benne a természetet élvező embert, társaságban vagy magánosan. A parkbeli ábrázolások bizonyos reprezentatív igénnyel készültek, ez a képe azonban éppen az intimitás révén kerül sokkal közelebb hozzánk. Hasonló kötetlen megfogalmazású tájrészletével nem találkozunk. A szabadban üldögélő, beszélgető vagy sétáló szépasszonyokat, játszó gyerekeket, figurákat a fasorban a park egy részletébe helyezi.[13] Ezek nagyobb lélegzetűek formátumban, kompozícióban egyaránt, s egyikük sem rokonítható e képpel. A színhely szokatlan, nem a park, hanem a nyaraló belső udvara. Színesen ragyogó a növényzet, a gazdag virágcsokor, az öreg fatörzsek mögött a dús, zöld lombozat, és a fény jelenlétét érezzük a reggeli maradványain, a földig érő, fehér abrosszal borított asztalon. Megfigyelhető, hogy vázlatunk dús természeti környezete eddig ismert tájképei között nem fordul elő. Laza, friss festékfoltokból felvázolt őszinte kertjelenet ez, ahol a fiatal női szereplőkről sem feledkezik meg. (Köztudomású, hogy Munkácsy Paál Lászlóval ellentétben a tájat ember nélkül értelmetlennek tartotta.) Az elbeszélő jelleg képünkön is kihangsúlyozott: a nyári fonott székben ülő két leányka összehajolva levelet olvas s az asztal mögött álló nő érdeklődve figyel rájuk. A jelenetnél azonban sokkal fontosabb a vázlat felizzó színgazdagsága, a reggel megejtő varázsának visszaadása. A vázlat készítésének idejét nem ismerjük, de kötetlen esetlegessége, friss felfogása tekintetében korai, tájban ábrázolt jelenetei közé illeszthető, és az 1870-es évek közepére, vagy a 80-as évek elejére datálható. A *Reggeli a kertben* olyan élettel teli, laza festékfoltokból, szenvedélyes gyors vászonra álmodás, amely egy francia impresszionista festőnek is dicséretére vált volna.

Mindhárom mű, úgy érezzük jelentős a Munkácsy-oeuvre gazdagításának szempontjából, és egyben bizonyíték arra, hogy amikor felszabadultan, megkötések nélkül, elfeledkezve kötelező megrendeléseiről vett kezébe ecsetet, előtérbe került sallangok nélküli, zseniális alkotókészsége.

JEGYZETEK

1. Farkas Zoltán: Munkácsy és Sedelmeyer. M.M.E. Budapest, 1954. 607—611 lap
2. Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1958. 398 lap, 542 fekete-fehér és 3 színes kép
3. Munkácsy Mihály: Kajafás főpap, 1880. Jbl. M. de Munkácsy. Tanulmány a *Krisztus Pilátus előtt*höz, Korda Sándor tul. London. Azelőtt Christy Au. London, 1887 február 19. 146. sz. Wallis gyűjtemény. Reprodukálva: Végvári i. m. 299. sz. kép
4. Munkácsy Mihály: Kajafás főpap, olaj, vászon, 115×89 cm. J.b.l.M. Munkácsy. Korda Vince örököseinek tulajdona
5. Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt, olaj, vászon, 228×324 cm. Párizs 1881. J.j.l.M. de Munkácsy. Vétel Wertheimer Adolftól 1939. Főv. Képt. Ltsz. 4812. Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. Sz. K. 4812.
6. Munkácsy Mihály: Két kislány kutyacsaláddal, olaj, fa 27×37 cm. J.j.l.M. Munkácsy. Korda Vince örököseinek tulajdona
7. Munkácsy Mihály: A konyhában (Két család), olaj, vászon, 139.5×104.5 cm J.b.l. Munkácsy M. 1877. A Pénzintézeti Központ ajándéka 1950. Azelőtt Vida J. tul. Budapest. Jelenleg a Magyar Nemzeti Galériában, MNG. ltsz. 50.64.
8. Végvári i.m. 286. kép. Munkácsy Mihály: Két család (A szalonban) Párizs 1880, olaj, fa 108×150 cm. J.j.l Munkácsy M. Wanderbildt gyűjtemény, New York
9. Az Ernst Múzeum kiállításai XVI. Munkácsy Mihály jubiláris kiállítása 1864—1914. Dr. Lázár Béla: Munkácsy 50 éves művészi jubileuma. Katalóguselőszó
10. Munkácsy Mihály: Reggeli a kertben, olaj, fa, 48×57 cm. J.j.l. Munkácsy. Korda Vince örököseinek tulajdona.
11. Végvári i.m. 195. lap
12. Végvári i.m. 158. lap
13. Munkácsy Mihály: Pávák. Colpach 1878. J.j.l. Munkácsy Lennox Library, New York. Végvári i.m. 135—136 lap. Reprodukálva 249 sz.

□

ÚJRA ITTHON

Munkácsy Mihály Golgotája

Sz. Kürti Katalin

Munkácsy Mihály: Golgota (színvázlat), 1883, olaj, vászon, 134×192 cm (Déri Múzeum tul.) (Fotó Hapák József)

A Munkácsy-életmű vitatott darabjai a Krisztus-képek, az 1881-ben festett *Krisztus Pilátus előtt*, az 1884-beli *Golgota* és az 1896-os *Ecce homo*. E két utóbbit már a kortársak is kritizálták, de az élőkép, ill. panoptikumszerűségre *Fülep* Lajos irányította a figyelmet. *Végvári* Lajos viszont a Munkácsy-oeuvre szerves részének tartja a Krisztus-trilógiát, hiszen a Megváltó ugyanúgy áldozata a hamisságnak, az igazságért való hiábavaló harcnak, mint Munkácsy szegénylegényei, utcai csavargói.

A Párizsban megtelepedett Munkácsy eleinte folytatta hazai emlékekből táplálkozó plebejus tematikáját, majd városi jeleneteket festett (*Zálogház, Éjjeli csavargók, Műterem*). A *Milton* sikere, európai diadalútja (1878) igazolta, hogy jól döntött, amikor művelődéstörténeti témák felé fordult, s ezt erősítette meg menedzsere, *Sedelmeyer* is. Ez a nagystílű párizsi műkereskedő egyértelműen saját ötletének tulajdonította a Krisztus-téma felvetését, valójában azonban nagyon sok hatást, okot lehet felsorolni. Elsőként *Tintoretto* passiójeleneteit említsük, amelyeket 1874-ben a velencei Scuola di San Roccóban látott Munkácsy. Ezt követően olvasta *Renan Jézus élete* (1863) című könyvét, amely 13. kiadását érte meg 1884-re, s egyfolytában a viták kereszttüzében állt. (1991-ben ennek alapján, Réz Pál fordításában jelent meg ismét a könyv Magyarországon.) Egyszerű embernek, a

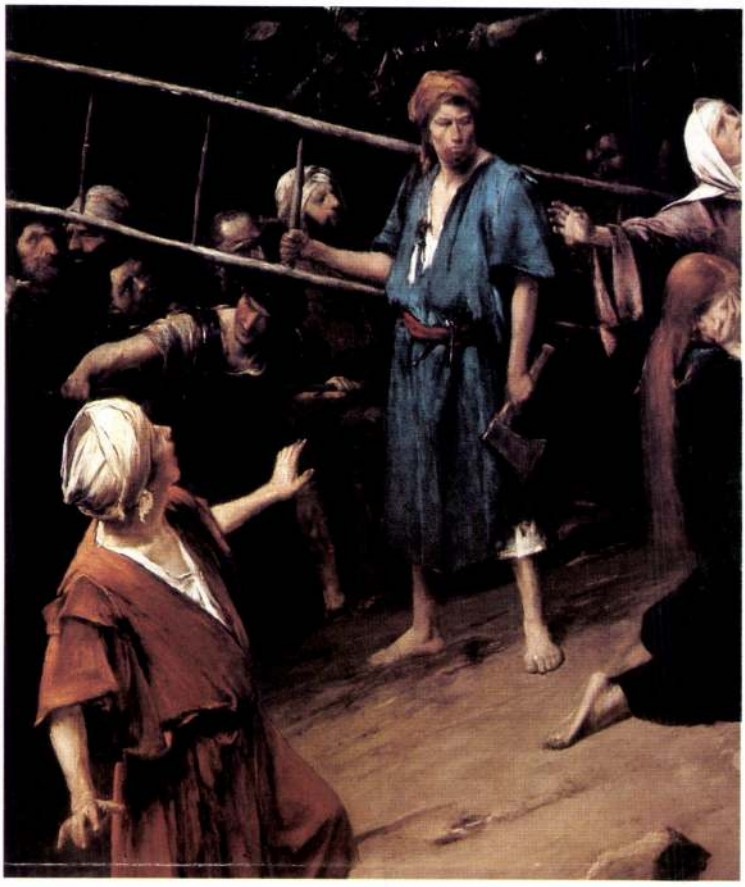

galilei ács fiának tartotta Jézust, megfosztotta isteni rangjától, de a legnemesebb emberi tulajdonságokkal ruházta fel. Renan könyvének meghatározó szerepe lett a századvég filozófiájára, művészetére, irodalmára. Az egyház kiátkozta, többen védték és kritizálták. Érdekes, hogy például *Tolsztoj* is az elutasítók közé tartozott, s ezt kifejezésre is juttatta *Anna Karenina* című regényében. Munkácsy ismerte Renan művét, Tolsztoj regényét, *Ivanov* biblikus témájú festményeit pedig valószínűleg szobrász barátja, *Antokolszkij* ajánlotta figyelmébe.

1881 húsvétján Párizs szenzációja lett a nagyméretű *Krisztus Pilátus előtt* bemutatója. A vallástörténészek közül Desire *Laverdant* úgy üdvözölte, mint egy vallását gyakorló áhítatos keresztény festő evangéliumi drámáját, Albert *Reville* teológus pedig olyan Krisztust látott Munkácsy főalakjában, „minőnek azt a hívők és egyúttal a XIX. század szabadgondolkodói is képzelik. Ez a kép nemcsak a művészet, de az eszmék történetében is korszakot alkotó". Nyilakozott Renan is, aki még a műteremben látta a festményt: „Ez az én Krisztusom, én éppen így fogtam fel, mint filozófust, mint embert!" Renan és *Zichy Mihály* együttes hatásának köszönhető, hogy Munkácsy glória nélkül ábrázolta Krisztust.

Nem véletlen, hogy ez a felfogás leginkább a bibliaolvasó Angliában tetszett a közönségnek, s hogy a puritán holland ősöktől származó kvéker vallású amerikai milliomos, John Wanamaker tulajdonába került a második nagy Krisztus-képpel, a *Golgotával* együtt. S talán az sem véletlen, hogy Debrecen, Magyarország legnagyobb református városa, a kálvinista Róma első pillanattól kezdve szeretettel fogadta be és őrzi a trilógia befejező darabját, az *Ecce homót*. (Mármint a megfestés sorrendjében befejezőt, hiszen a bibliai történést illetően az *Ecce homo* a középső rész.)

A *Krisztus Pilátus előtt* című képet a *Golgota* követte 1884-ben. 1881 nyarától szakadatlanul dolgozott Munkácsy a témán. Először a *Consummatum est! — Elvégeztetett* — címet adta a képnek, később illette *Krisztus a kereszten, Kálvária*, illetve *Golgota* címmel. 1884. április 25-én, nagypénteken hatalmas tömeg ostromolta Karl Sedemeyer párizsi palotáját. Mindenki a *Golgotát* kívánta látni, mely a *Krisztus Pilátus előtt* társaságában, azzal szemben állt az udvaron épített pavilonban. Pár hónappal később, 1884 szeptemberében templommá változtatták Budapesten a régi Műcsarnokot (ma Képzőművészeti Főiskola), s ott állították fel a 460×712 cm-es vásznat. Egy hónap alatt közel százezer látogatója volt a bemutatónak, éppúgy mint Európa nagy városaiban: Bécsben, Brüsszelben, Stockholmban, Amszterdamban, Londonban, Berlinben. Több millió ember nézte meg a képeket, s tízezerszámra vásárolták a rézkarc-másolatokat.

A Krisztus-képek bemutatása a múlt századi menedzselés, műkereskedelem egyik izgalmas fejezete. Karl Sedelmeyer soha nem látott pompával, különleges fényeffektusokkal állította ki a két nagy vásznat, művészestélyeket, fogadásokat rendezett. A kor jó nevű íróit, esztétáit (pl. Silberstein Ötvös Adolfot) kérte fel elemzésekre, drága könyveket adott ki az addigi kritikák összegzésével.

1886 őszén Munkácsy és Sedelmeyer áthajózott az Újvilágba, magukkal víve az első nagy képet, a *Krisztus Pilátus előtt* címűt. Ezt követően 1887-ben a *Golgotát* mutatták be New Yorkban. Itt figyelt fel rájuk a philadelphiai milliomos, John Wanamaker, s vásárolta meg a két nagy festményt. A művek csak egyszer, 1889-ben hagyták el Amerikát, a párizsi világkiállításon nagydíjat kaptak.

Munkácsy Mihály: Golgota, 1884 (részlet)

Munkácsy Mihály: Golgota, 1884 (részlet)

John Wanamaker a századfordulón Lindenhurst nevű vidéki házában tartotta a két nagy vásznat, önálló galériában. Amikor 1907. február 8-án tűz ütött ki ott, telefonon arra adott utasítást, hogy ezeket mentsék elsőként rámájukból kivágva, a hóra dobva. A restaurálás után Philadelphiába, az új Wanamaker-áruházba vitette a Munkácsy-képeket, s képtárat rendezett be a nyolcadik emeleten. Itt amerikai festők művei és *Hans Temple* Munkácsyt a *Krisztus Pilátus előtt* festése közben ábrázoló alkotása volt látható, *„reinhardti színpadi hatással megvilágítva"*. Ezt a kifejezést *Reményi József* használta, aki többek között azért kereste fel 1913-ban az idős Wanamakert, hogy puhatolózzék az esetleges eladás ügyében.

Elsősorban *Lázár Béla*, *Ernst Lajos* és *Prohászka Ottokár* püspök, *Csernoch János* hercegprímás szorgalmazta, hogy a magyar állam vásárolja meg az Európába visszahajózott *Ecce homót* (amelyet Velence után az Ernst Múzeumban mutattak be 1914-ben) és az Amerikából esetleg visszavásárlandó előzményekkel együtt kerüljön a Rezső térre tervezett Ferenc József római katolikus templomba. Szakmai viták, majd a világháború kitörése akadályozta e tervet (amit Wanamaker támogatott volna), végül az *Ecce homót* *Déri Frigyes* műgyűjtő vásárolta meg 1916-ban. Az ő hagyatékával került Debrecenbe, ahol külön, a számára épült tetővilágításos teremben látható immár 65 éve a *Golgota* friss színvázlatával és Munkácsy több, korábbi művével együtt. Ebbe az ún. *Ecce homo*-terembe várjuk a nagyméretű *Golgotát* is, amely, több mint 104 évi távollét után, visszahajózott Európába.

1911-től a Wanamaker-áruház különtermében állt a két nagy Krisztus-kép, de az 1920-as évektől minden böjti és húsvéti szezonban a nagy átriumban függesztették fel közszemlére. 1987-ben az örökösök eladták az áruházat és a képtár tizenhat darabját. A *Krisztus Piulátus előtt* című képet 60 000 dollárért vette meg egy magát meg nem nevező, telefonon aukcionáló kanadai gyűjtő, a másik, 47 500 dollárért *Julian Beck* tulajdonába került. Julian Beck, a Pannónia Galéria tulajdonosa eredetileg egy amerikai egyetem aulájában kívánta elhelyezni a hatalmas, 460×712 cm-es méretű oljaképet. A mű iránt megnyilvánuló magyar érdeklődés, a festő születésének 150. évfordulójára készülődés azonban arra ösztönözte, hogy tartós letétként Magyarországra küldje a *Golgotát*. 1991 őszén érkezett meg a festmény. A tengeri út, valamint az előző, legalább 450 rendbeli csomagolás és hengerre tekercselés, valamint az 1907. évi tűzkár nyomait a Szépművészeti Múzeum restaurátor csoportja tüntette el. *Szentkirályi Miklós*, *Lente István*

Munkácsy Mihály: Golgota, 1884, olaj, vászon, 460×712 cm

és *Menráth Péter* összetett feladatot végzett, mert a fenti eseményeken túl szembe kellett nézniük több közepesen szakszerű és szakszerűtlen restaurálási beavatkozás hibáival, amelyek a századelőn Amerikában történtek. Hajdú-Bihar Megye, Debrecen városa és a minisztérium hathatós és gyors anyagi támogatásának köszönhetően régi szépségében látható a festmény 1993. tavaszától a Magyar Nemzeti Múzeumban, majd azt követően végérvényesen Debrecenben, az *Ecce homo* és a *Golgota* színvázlat társaságában, Julian és Pamela Beck állandó letétjeként. Ezzel közelebb jutunk ahhoz a tervhez, amelyet már *Ipolyi Arnold* és *Haynal Lajos* is fel-

ÚJ MŰVÉSZET

ART TODAY 93/7 JÚLIUS

Richard Paul Lohse

SVÁJCI FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

«MODULÁRIS ÉS SZERIÁLIS RENDSZEREK»

1993. JÚNIUS 14 – AUGUSZTUS 1.

ERNST MÚZEUM

1065 BUDAPEST, VI. NAGYMEZŐ U. 8.

Australia (Sidney)

Újra Magyarorszá „Golgota" cím

Az 1994-es év egyik legnagyobb kulturális eseményének ígérkezik a Munkácsy évforduló. Az ünnepségsorozat már az idén megkezdődött: április-májusban Budapesten, ősztől pedig majd a debreceni Déri Múzeumban mutatják be Munkácsy hatalmas festményét, a **Golgotá**-t.

Munkácsy Mihály (1844-1900) müncheni, düsseldorfi tanulmányai után 1871-ben költözött Párizsba. Itt előbb folytatta a magyar életből vett témáit (*Falu hőse, Újoncok*), majd urbánus képeket festett (*Részeges férj hazatérése, Éjjeli csavargók, Baba látogatói, Zálogház.*) 1878-ban nagy sikert ért el a *Milton*-nal (európai körút után aranyérmet kapott a párizsi világkiállításon), s ez is ösztönözte a művelődéstörténeti képek festésére. Menedzsere, Karl Sedelmeyer műkereskedő a saját kezdeményezésének, érdemének tartotta a Krisztus téma ajánlását, valójában a kérdés sokkal összetettebb.

Munkácsy Mihály nászútja során, 1874-ben látta Tintoretto Krisztus képeit a velencei Scuola di san Rocco-ban. Olvasta Ernest Renan *Jézus élete* című könyvét, amely nagyszerű, áldozatkész emberként mutatta be Krisztust, a galileai ács fiát. Orosz szobrászbarátja, Antokolszkij hívta fel a figyelmét Ivanov biblikus képeire, és Lev Tolsztoj *Anna Kareninájára* (amelyet ekkor folytatásban közöltek a párizsi lapok). Tolsztoj elítélte a Renan vonalat, s a Mihajlov nevű festőt, aki nem istenembernek, hanem emberistennek ábrázolta Jézust. Mindezek mellett még szomszédja, Gustave Doré is hatott Munkácsyra, aki 1864-ben készítette biblia illusztrációit, s majd a 70-es évek elején Párizsban és Londonban mutatta be *Pilátus feleségének álma, Krisztus elhagyja a Prætóriumot, Ecce homo, Mennybemenetel* című vásznait.

1879—80 telén fogott bele az első képbe, amelynek *Krisztus Pilátus előtt* címet adott. Másfél év alatt harminc vázlatot és öt kompozíciós tanulmányt készített, s megfeszített munkával töltött napok után 1881 húsvétján mutatta be Sedelmeyer palotájában a 405 x 650 cm-es méretű festményt, amelynek Párizs csodájára járt. Ezrek látogatták a kiállítást, s vitatkoztak: csak vallásos, vagy filozófiai festmény-e? Munkácsynak úgy sikerült megoldani a feladatot, olyan magasztosnak, hitében erős egyéniségnek ábrázolta Krisztust, hogy az egyház is elfogadta, Renan is elismerte. Munkácsy maga így nyilatkozott egy riportban: „Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni".

A festményt Sedelmeyer európai diadalútra indította: különleges vasúti kocsi vitte városról-városra előbb a kontinensen, majd Angliában. Közben Munkácsy dolgozott a második képen, amelynek eredeti címe *Consummatum est* (*Elvégeztetett!*) volt, később kapta a *Golgota*, vagy *Krisztus a Kálvárián* címet. Tizenöt tanulmány után hozzákezdett 1883 őszén a nagy kép kivitelezéséhez. Modelljeit rajzolta, fotóztatta, egyszer (miután modellje nem „állt kötélnek") magát köttette fel a keresztre, hogy érezze és jobban ki tudja fejezni a fizikai szenvedést. 1884 húsvétjára készen állt a 460 x 712 cm-es kép (Munkácsy eddigi legnagyobb méretű műve), s a szigetvilágról visszahozott *Krisztus Pilátus előtt*-tel együtt kiállították Sedelmeyer palotájában, külön e célra épített pavilonban. A siker akkora volt, hogy még Maupassant is megemlékezett róla a *Bel ami* (*A szépfiú*) című regényében.

Az első képet 1882-ben, a másodikat 1884-ben mutatták be Budapesten. Munkácsy akkor kapta meg az egyesített székesfőváros első díszpolgári oklevelét, majd több magyar város következett az ünneplésben. A két hatalmas festményt bemutatták Amerikában is, az elsőt Munkácsy is elkísérte 1886 novemberében. Úgy fogadták és ünnepelték, mint annak idején Kossuth Lajost. Többen pályáztak a kép megvételére, a győztes John Wanamaker, egy igazi self made man lett, aki 120,000 és 100,000 (más forrás szerint 160,000 — 160,000) dollárért vette meg a két festményt. Jenkinstown-beli vidéki házában tartotta azokat, 1911-től pedig Philadelphiában, a nyolcemeletes, ötezer embert foglalkoztató Wanamaker Store különtermében. Később örökösei népszerűsítették a két festményt és minden böjti, húsvéti szezonban a hallban függesztették fel a passió képeket. Így volt ez 1988-ig.

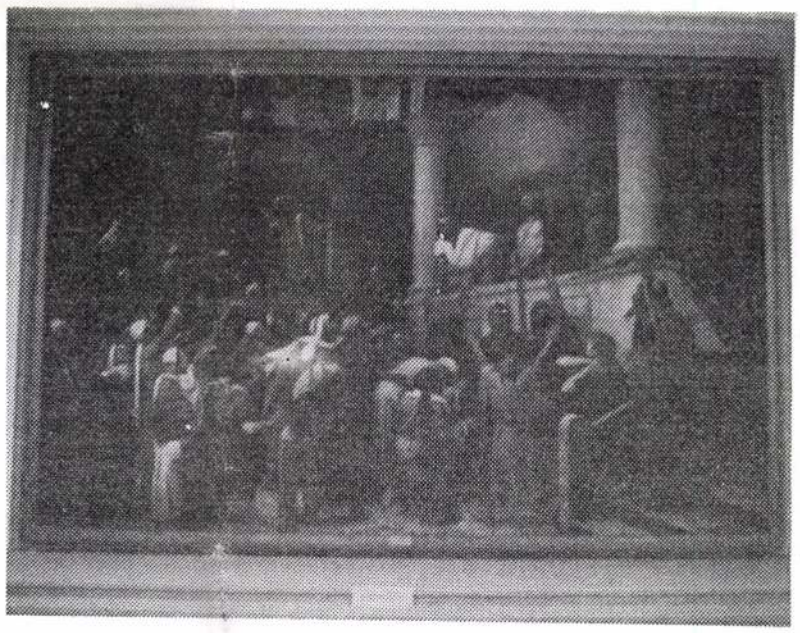

Visszatérve Munkácsy életéhez: 1894-ben azzal az ötlettel kereste őt fel Kádár Gábor grafikus, könyvkiadó, hogy tegye teljessé a sorozatot: kerekítse trilógiává. Ez az ötlet ugyan felmerült már 1884-ben is, amikor Munkácsy úgy nyilatkozott Budapesten, hogy a feltámadás témájával foglalkozik. Mégsem festette meg a két dicsőséges jelenetet (a feltámadást vagy a mennybemenetelt) ami a *Golgota* után következhetett volna, hanem visszanyúlt a történésben és a fájdalmas második találkozást festette meg Jézus és Pilátus között. Így jött létre az *Ecce homo*, amelyet először Budapesten mutatott be a millenáris kiállításhoz kapcsolódva. Ez a mű is bejárta Európát és Amerikát, útja korántsem volt már olyan diadalmas, mint elődjeié. Munkácsyt elfelejtették (négy évig élet-halál harcát vívta Endenichben), majd meghalt. A világot már az impresszionisták, posztimpresszionisták, expresszionisták érdekelték.

1914-ben bemutatták Budapesten az *Ecce homo*-t, amelyet 1916-ban vásárolt meg *Déri Frigyes*, egy Bécsben élő selyemgyáros. Az ő hagyatéka révén került Debrecenbe a 450 x 650 cm-es méretű kép, amely egyfolytában egy ugyanazon teremben, a tetővilágításos Ecce homo teremben látható. Most úgy tűnik, szomszédjába kerül párdarabja, a *Golgota*.

A két nagy Krisztus-kép amerikai történetét 1988-al folytatjuk. Ekkor döntött úgy a Wanamaker alapítvány, hogy eladják az üzletet és a képtár 16 festményét. Köztük volt Hans Temple: *Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt-et festi* című képe, valamint Munkácsy két hatalmas vászna. A Sotheby's aukció 1988 február 24-én volt New-Yorkban, amikor az első festmény 60.000 dollárért cserélt gazdát és Kanadába került, a Golgotá-t 47.500 dollárért vásárolta meg Julian Beck, azaz Bereczki Csaba, a newyorki Pannónia Galéria tulajdonosa. 1991-ben úgy döntött, hogy hazaküldi a nagy festményt és letétbe helyezi egy magyar múzeumban.

A *Golgota* restaurálását több mint fél éve végzi *Menráth Péter, Szentkirályi Miklós* és *Lente István* a Szépművészeti Múzeumban, a költségeket a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Debrecen városa és Hajdú-Bihar megye közgyűlése fedezi. A restaurálásnak 110 év történéseit kell „gyógyítani". Tudvalévő, hogy 1884—87 között kb. 50 alkalommal tekercselték fel. 1887 után többször elhagyta a mű Wanamaker otthonát: 1889-ben a Párizsi Világkiállításra „engedte haza", 1893-ban a Chicagoi Világkiállításon mutatta be. 1907 február 8-án (amikor tűz ütött ki Wanamaker képtárában) keretéből kivágatta és a hóra dobatta a képet (később, eléggé szakszerűtlenül pótolták a vásznat), 1911—1988 között nem sokat mozgott a kép és nem volt tekercselve, azt követően azonban igen.

A *Golgotá*-t ez év húsvétján állították ki a Magyar Nemzeti Múzeumban, majd most még az ősz folyamán Debrecenbe, a Déri Múzeumba kerül, s reméljük hosszasan ottmarad.

A Munkácsy ünnepségek keretében 1994 tavaszán tudományos emlékülés lesz a Déri Múzeumban, amelyen a Magyar Nemzeti Galéria és a fent említett restaurátorok is beszámolnak a Munkácsy képek restaurálásáról. Az emlékév másik nagy eseménye lesz a békéscsabai Munkácsy Emlékház megnyítása, amely a Munkácsy Mihály Múzeum épületével, portrészobrával együtt hirdeti a város és a festő kapcsolatát.

Sz. Kürti Katalin

Hamarosan hazakerülnek mukincseink Oroszországból

A második világháború végén a Szovjetunióba került műkincsek közül a festmények már ez év végén, a jövő év elején hazaérkezhetnek. Az ez ügyben folytatott tárgyalások eredményeként aláírt jegyzőkönyv értelmében már a közeljövőben megkezdődik a műkincsek azonosítása. Visszaszármaztatásuk elsősorban attól függ, hogy az orosz félben milyen mértékű lesz a készség az együttműködésre — összegezte ez ügyben folytatott moszkvai megbeszéléseit Mádl Ferenc.

A művelődési és közoktatásügyi tárca vezetője az orosz fővárosból hazaérkezve nyilatkozott. A kultuszminiszter elmondta: kétoldalú együttműködés alapján történik a műkincsek származási helyének a megállapítása, a jogi kérdések tisztázása. Mindezek után válik csak ismertté, hogy mely magyarországi műalkotások kerültek ki jogellenesen a volt Szovjetunió, illetve Oroszország területére. A munkálatokra vegyes bizottságot hoztak létre, élén orosz és magyar társelnökkel.

A miniszter hangsúlyozta, hogy a műkincsek visszaszolgáltatásának alapja a kölcsönösség. Leszögezte: a szakemberek feladata megállapítani, hogy ezek közül melyek voltak hazai múzeumok, esetleg magángyűjtők tulajdonában. A Nyizsnyij Novgorodban őrzött könyvekről szólva kifejtette, hogy a hazai kutatók megállapítása szerint jó néhány könyv, régi nyomtatvány nagy valószínűséggel a sárospataki könyvtár példánya, de azt is elmondta, hogy a delegáció nem tett látogatást a helyszínen. Az orosz kulturális vezetés részéről kinyilvánított a szándék a műkincsek visszaszolgáltatására, de azt is érzékeltették — jelentette az MTI —, hogy bizonyos tartózkodás is mutatkozik a repatriálás ügyében.

Látogatás a Déri Múzeumban

A fenti cikket a szerzőtől kaptam magyarországi látogatásom során. Sz. Kürti Katalin a híres debreceni Déri Múzeum tudós főtisztviselője, számos olyan szakkönyv szerzője, ami a debreceni múzeumban őrzött műkincsekről szól. Mint a Munkácsy hagyaték gondozója, kitűnő szakértője — természetesen többek között — a nagy magyar festő munkásságának. Szerencsémnek és Vigh István barátomnak köszönhetem, hogy megtekinthettük a Déri Múzeum képtárát budapesti vendéglátó rokonom és gondviselőm, keresztlányunk dr. Szörényiné Éva társaságában, mégpedig Sz. Kürti Katalin személyes kalauzolása mellett.

Elöljáró beszélgetés folyamán megismerkedtünk a Múzeum történetével és mai nevének eredetével. Eltekintve a könyvtáraktól, közművelődésre szánt gyűjteményeknek helyet adó intézmény, vagyis múzeum alapítása általában nem régi keletű gondos-

MAROS GÁBOR
„Szerelmem, Budapest"
című
kívánsághangversenye.
A Budapesten közismerten
sokoldalú művész
a közönség által
kiválasztott
dalokat fogja előadni.
Zongorán kísér:
Gyarmati István.
Opera — operett —
sláger — magyar nóta

Október 31-én,
vasárnap déli 12-től délután 4-ig a
at Rembrandt's
Rembrandt's étteremben
(cnr. Burwood H'way & Tyner Rd., Wantirna)
ebéddel egybekötött zenés délután
Belépődíj a híres Rembrandt's smorgasboard ebéddel együtt $35
Asztalrendelés: Linka Eszter: 878-1029
vagy a Danube Travelnál, 106 Chapel St., St. Kilda.
Telefon: 534-4993

ágon Munkácsy
ű festménye

kodás. Művelt és gazdag családok úri szenvedélye ez, mindaddig amíg a közművelődési igény föl nem lép és a magángyűjteményekből megalapozza a nemzet múzeumait, gyakorlatilag a nemzeti öntudatosodás idején. Még ezután is, akár napjainkig, a közösségi gyűjtemények fontos anyagforrása a magángyűjtők hagyatéka.

Déri Frigyes magyar kereskedelmi tanácsos, bécsi selyemgyáros, műértő és műpártoló 1920-ban „a magyar nemzetnek", közelebbről Debrecen városának ajándékozta közel hatezer műtárgyból álló gyűjteményét, régészeti, iparművészeti és képzőművészeti tárgyakat. Debrecennek ekkora gyűjtemény befogadására helye nem lévén, a város megfelelő épület megépítését határozta el. Az építkezést 1926-ban kezdték el az egykori Füvészkertben. A hivatalos megnyitó 1930 május 25-én volt országos ünnepség keretében, ahol tízezer ember gyűlt egybe. Klebelsberg Kuno akkori kultuszminiszter mondta a megnyitó beszédet.

pelnek Székely Bertalan, Paál László, Barabás Miklós, Borsos József, Kupeczky, Mányoki Ádám, id. Markó Károly, Telepy Károly, Ligeti Antal, Molnár József festményei, csak az ismertebbeket említve.

A derék alapítást követően a Déri Múzeum a mai napig is jelentős gyűjtője lett a magyar képzőművészetnek. Csak a képtárnál maradva csak neveket említek a teljesség igénye nélkül: Dosnyai Károly, Kiss Bálint, Kovács Mihály, Madarász Viktor, Székely Bertalan, Brocky Károly, Than Mór, Zichy Mihály, Jankó János, Lotz Károly, Benczúr Gyula, Pataky László, Révész Imre, Mészöly Géza, Paál László, Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Thorma János, Réti István, Iványi Grünwald Béla, Glatz Oszkár, Csók István, Mednyánszky László, Fényes Adolf, Tornyai János, Koszta József, Holló László, Endre Béla, Rudnay Gyula, Nagy István, Derkovits Gyula, Kernstok Károly, Vaszary János, Egry József, Berény Róbert, Káplár Miklós, Gáborjáni Szabó Kálmán, Félegyházi László,

Vadász Endre, Frank Frigyes, Szabó Vladimir. A magyar festészet kedvelőinek sokat mond ez a névsor.

Hosszú napokat lehetne eltölteni ebben a képtárban, ahova most várják a Golgotát, amiről Sz. Kürti Katalin, bájos képtári kísérőnk beszámolt.

Székely András, a tíz évvel ezelőtt kiadott Munkácsy Album szerzője, ebben az országos örömben, hogy a kép Magyarországra került, egyéni örömét is lelte, most végre eredetiben láthatja a festményt, amit ismertetett, nemcsak fényképekről. Így ír erről az élményéről:

— Nehezen tudok róla objektív véleményt alkotni, mert történetesen *szeretem* Munkácsyt, annak ellenére, hogy minden negatív ítéletet többé-kevésbé igazságosnak érzek, amit az utókor *magyar* kritikusai elmondtak. (A külföldiek többnyire elfogultak). A kompozíció kevésbé teátrális mint az *Ecce homo*-é, de szétesőbb a *Krisztus Pilátus előtt*-énél. Krisztus alakja mellett a bal lator megtört munkásteste jelentőségteljesebb. János evangélista, sőt köpönyege, önmagában szebb mint a három Mária-alak; az utóbbiak közül az égővörös hajú magdalai Mária, a „bűnbánó Magdolna" a legkifejezőbb. A festmény jobb harmada, a tulajdonképpeni vallásos jelenet felett járt el leginkább az idő. Vagy ezt festette Munkácsy a legkényszeredettebben, itt volt a legtöbb az „irányítás"? Itt kötötték őt leginkább az előírások? Itt akart leginkább megfelelni a feltételezett vásárlói igényeknek?

—Ennek a képnek a *nézők* a főszereplői. A római katona, aki fiatal, épp most kezd hozzászokni a politikai elítéltek haláltusájának látványához, és inkább kíváncsi mint elszörnyülködő — vajon meddig bírják? A lovas arab, a büszke sivatagi férfi, aki idegenkedik mind a rómaiaktól, mind másvallású sémi unokatestvéreitől. Az idősebb és fiatalabb farizeus, aki a látványnak hátat fordítva szemmel láthatóan meddő vitát folytat arról, nem kellett volna-e mégis Barabás ellen szavazni? És a talán legmegrendítőbb figura, akiről nem szól hagyomány, mint Longinusról a lándzsás katonáról: a *baltás-létrás ács*...

— Korántsem a középpontban, de az aranymetszés szabályai szerint kitüntetett helyen áll ez a jelentéktelen ember. Arca csupa közöny; úgy tűnik mintha fütyörészne. Jobb vállán létra, kezében ácsfejsze. Nevezhetnénk hóhérnak, de nem az. *Keresztrefeszítési szakember.* A kínhalál hivatalnoka és fizikai munkása egyszemélyben. Eichmanni nyugalommal tekint szét a nyüzsgő, gesztikuláló tömegen: síró asszonyok, hadonászó férfiak — minek? A kivégzés hozzátartozik a világ rendjéhez. A magdalai Mária szép haján legelteti kicsit a szemét; de úgy tűnik, túl előkelőnek érzi az asszonyt a magafajta kisember számára. Bezzeg az értelmiségi közreműködők harminc ezüstöt is kapnak... aztán meg csak szétszórják, és felkötik magukat. Pocsék ez a világ, megérett a megváltásra — mondja a kisember arca, és arrébb cipeli a létrát. Kincstári vagyon, és kell még majd a keresztről való levételhez.

Megemlíti Székely András azt is, hogy Munkácsy képei, — (amiknek szerencsére ma már nincs nagy keletje Amerikában, mert nem szeretik a borongós, véres témákat, legalábbis festmények formájában, és így megvásárolható lett Magyarország részére is) — különleges szerepet kapnak a mai filmrendezésben. Számos film jelenik meg Krisztus életéről. Egy amerikai művészettörténész ezeken a filmeken felismerni véli Munkácsy Krisztus-arcát, festményeiről a korabeli ruházatot, és legfőképpen a tömegjeleneteket. Vagy talán éppen Munkácsy élte át egy évszázaddal megelőzve a monumentális filmek mellékalakjai részletes ábrázolásának fontosságát?

Számunkra a hír a fontos, hazakerült magyar földre ismét egy nagyszerű alkotás, bevégezvén rendeltetését külföldön. Olvasóim ha Debrecenben járnak, ne mulasszák el megtekinteni a Déri Múzeum Munkácsy termét, ahol a nagy magyar festő képeit gondosan őrzik.

—Cs. E.—

AZOK ELLEN JÁRUNK EL, AKIK ILLEGÁLISAN VÁLLALNAK MUNKÁT

FIGYELMEZTETÉS

Ezek a nyomtatványok az Adóhivatal révén minden munkaadóhoz eljutnak. Így minden munkaadó tisztában lehet azzal, hogy milyen vízum és pecsét van olyan egyén útlevelében, aki Ausztráliában munkát vállalhat.

MUMKAADÓK!

Nem fizetődik ki illegális dolgozókat alkalmazni. Zavart okozhat a vállalatnál, munkaerőhiányt teremthet és csökkentheti a termelést.

MUNKÁVALLALÓK!

Az illegális munkavállalást a törvény $10.000-ig terjedő pénzbirsággal büntetheti. Ezen kívül deportálhatják Önt és a megszabott időn belül való visszatérési jogát elveszítheti!

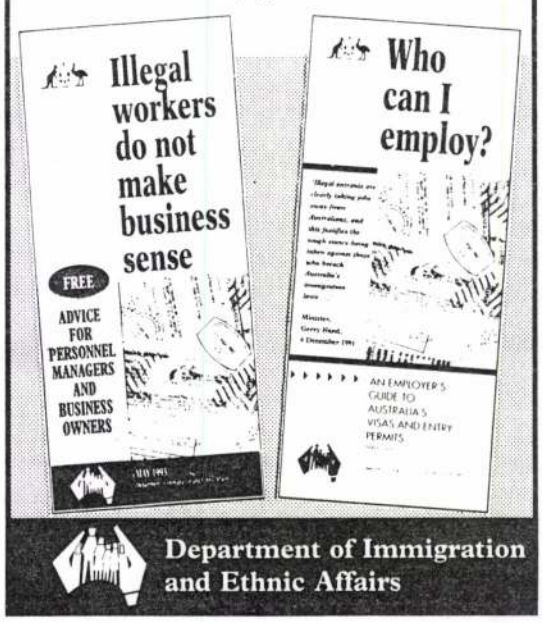

Department of Immigration and Ethnic Affairs

HOLIDAY EXPRESS

együttműködik a MAGNA CARTE utazási irodával

a hosszú évek gyakorlatával rendelkező

BÉLA (BENKE) SZEPESY

vezetése alatt.

309 GLENHUNTLY RD., ELSTERNWICK

Minden utazási gondját megoldjuk és az azzal kapcsolatos hivatalos dokumentációt elintézzük

A legjobb légitársaságokkal —LAUDA, LUFTHANSA, KLM — helybeli vagy a világ bármely részére, egyéni vagy csoportos utazását szakszerűen elintézzük.

Magyarországra különleges programjaink vannak!

Telefon: 523-6017 — A.H. 596-1524

Különleges speciál áraink

Munkácsy Mihály

ból. Ez év februárjában megérkezett Kanadából a *„Krisztus Pilátus előtt"* (1881) Joseph Tannenbaum letétjeként.
A három festményt, a Krisztus-trilógiát senki, még Munkácsy sem láthatta együtt, egymás mellett. A két első kép, az 1881-ben festett *„Krisztus Pilátus előtt"* és az 1884-es *„Golgota"* európai vándorút után Amerikában került bemutatásra. New Yorkban, az Old Tabernacle kiállítóhelyen látta és vásárolta meg John Wanamaker milliomos 1887-ben. Egyszer engedte vissza Európába azokat; az 1889. évi párizsi világkiállításra. Ezt követően Jenkinstown-beli galériájában álltak a képek 1907-ig. Ekkor ott tűz ütött ki, és a képeket vakkeretükből kivágva a hóra dobták. Felületesen restaurálták akkor (és később a 30-as években) és 1911-ben Philadelphiába vitték. Itt a Wanamaker-store nyolcadik emeletén különteremben álltak a képek egymással szemben Hans Temple és egy néger festő művei társaságában. A huszas években döntöttek úgy a Wanamaker örökösök, hogy a bőjti és a húsvéti szezonban leeresztik a képeket a második emelet magasságában az áttriumban. Hetvenhét évig állt a nagyáruházban a két óriáskép, mígnem 1988-ban a Sotheby's árverésre került. A *„Krisztus Pilátus előtt"* című festményt Joseph Tannenbaum, a *„Golgotát"* Bereczki Csaba New York-i magyar galériatulajdonos vásárolta meg. Nekik köszönhető, hogy most mindhárom kép együtt látható.
Az *„Ecce Homo"*-t akkor festette Munkácsy, amikor a két első kép már Amerikában volt. Budapesten mutatta be a millennáris kiállításon, majd ez a mű is vándorútra indult. Járt ugyan Amerikában is, bizonyára látta John Wanamaker is, de nem vásárolta meg, nem tette teljessé gyűjteményét. Arról szó sem lehetett, hogy vidéki képtárába vitte volna a nagyméretű *„Ecce Homo"*-t, a Wanamaker storebeli képtárról pedig pontos leírásunk van, s abban nem szerepel a mű. Két magyar újságíró járt 1913-ban és 1914-ben Wanamakernél azzal a céllal, hogy érdeklődjék az első két kép eladásáról. Ekkor ugyanis a harmadikat, az *„Ecce Homo"*-t a magyar államnak ajánlotta fel megvételre a tulajdonos, egy amerikai–magyar konzorcium.
Ernst Lajos és Lázár Béla terve az volt, hogy egy magyar székesegyházba kerüljön a Krisztus-trilógia. A vásárlás nem jött létre, részben a háború kitörése miatt. 1916-ban Déri Frigyes, Bécsben élő kereskedelmi tanácsos vette meg az *„Ecce Homo"*-t.
1995-re vált valóra, amit már az 1880-as években tervezett Haynald Lajos és Ipolyi Arnold. Ők gyűjtést indítottak a két első kép megvételére és a feltámadás téma megfestésére ösztönözték volna Munkácsyt. Ez és az 1914-es törekvés valósul meg most Debrecenben: **a világpremier 1995. augusztus 25-én lesz.** Avatót, megnyitót Göncz Árpád köztársasági elnök mond. A restaurálást majdnem ugyanaz a szakembergárda végzi, amely 1992–93-ban restaurálta a *„Golgotát"*. Most Szentkirályi Miklós, Lente István, Béres Erzsébet restaurálja a festményt több munkatárs bevonásával.

Sz. Kürti Katalin

1995. május 24-én került sor a „Pro Museo Déri" elnevezésű alapítvány ünnepélyes aláírására a debreceni Déri Múzeumban. Az alapítvány elsődlegesen a „Krisztus Pilátus előtt" című Munkácsy-kép restaurálási költségeihez járulna hozzá.

Királyi és Habsburg tradíciók Gödöllőn
A kastély múzeumi programja

A XVIII. századi gödöllői kastély rehabilitációjára alakult Közhasznú Társaság az épületegyüttes vegyes hasznosítási koncepcióján belül február közepén véglegesítette a tervezett kastélymúzeum szakmai profilját. Mivel a múzeumi program a barokk műemlék kulturális funkcióinak központi eleme, azt is mondhatnánk, húzóágazata, meghatározása és kidolgozása kulcsfontosságú kérdésnek számít. A döntést hosszú, tulajdonképpen évekre visszanyúló szakmai vita előzte meg és a mára kiérlelt program számos kutató, szakember közös munkájának eredményeként értékelhető.
A program tudományos, valamint idegenforgalmi alapvetését több tényező adja. Egyrészt és természetesen a műemlékegyüttes építészeti jelentősége, másrészt egyedülálló történeti tradíciói, harmadrészt pedig a hazai és európai – hasonló nagyságrendű és hasznosítású – kastélyok rendszerébe illeszkedés igénye.
A kastély a XVIII. századi hazai világi építészet kiemelkedő produktumaként olyan típusteremtő erővel bírt, hogy a barokk kastélyépítészetben az ún. gödöllői stílusú paloták külön csoportot alkotnak: gödöllői minta szerint épültek például a hatvani Grassalkovich-, a péceli Ráday-, az aszódi Podmaniczky-, a nagytétényi Rudnyánszky-, a gácsi (ma Szlovákia) Forgách- és a gernyeszegi (ma Románia) Teleki-kastélyok, hogy csak néhányat soroljunk fel közülük. Az építészeti érték és jelentőség a múzeumi programban úgy érvényesül, hogy a műemléki helyreállítás a XVIII. századra koncentrál és mind a külső, mind a belső terek bemutatásában a barokk állapotok, illetve funkciók dominálnak.
A kastély történetében két fontos és értékképző periódus volt, amelyre a múzeumi-kulturális hasznosítás hitelesen szervezhető. Az egyik a XVIII. század második fele, a XIX. századra átnyúlóan, a másik az 1867–1918 közötti királyi időszak.
A kastély építtetője, Grassalkovich I. Antal (1694–1771) ugyanis a török és kuruc harcok után újraformálódó arisztokrácia udvarhű figurája volt, s a gödöllői rezidenciája a korabeli főúri életmód jellegzetes helyszíneként az egyik gazdasági-kulturális központnak számított. A reprezentatív lakosztályok és vendégszárnyak mellett művelődéstörténeti értékű a kastély temploma, istállói, lovardája, az 1780-as években épült színháza, muzsikusgangja és sörözője, de virágháza, fürdője és parkja is. Ezen értékeket a múzeumi program kibontja, megjeleníti, sőt a funkcionális lehetőségek biztosításával teret ad a mai tartalmakkal való gazdagításhoz is.

illusztrációt tartalmazhat. A kivonatok és a képaláírások nyelve az angol.
Természetesen a folyóirat számonkénti terjedelme növelhető. A külföldiek általában 48 oldalasak. Esetünkben számíthatunk a hirdetések közzétételével elnyerhető támogatások terjedelembővítő hatásával (szövegközti színes illusztrációk közlésével) is.

5. A Múzeumi Hírlevél és a Magyar Múzeumok kapcsolatáról

Mindkét periodika alapvető célja azonos: a szakterületről szóló információk közzététele. Az érdeklődők köre – legalábbis Magyarországon – szintén azonos. A két lap szerkesztése során kezdettől fogva szorosan együtt kell működnünk, hiszen egymás kiegészítése a cél. A Múzeumi Hírlevél nyilván az aktuálisabb témákkal foglalkozik majd, így jelenlegi profilja (esetleg terjedelme is) módosulhat. Ha a kivitel a későbbiekben is eltérő lesz, legalább a formátum azonos.
Különbséget jelent, hogy a Múzeumi Hírlevél – egyelőre – honoráriumot nem fizet, viszont a Magyar Múzeumok kiadása elképzelhetetlen megfelelő mértékben honorált szerzők, fotósok és más közreműködők nélkül.
Mindkét lap esetében jelentős költséget igényel, továbbá adminisztrációt, fizikai munkát is az expediálás. Valószínű, hogy az olvasó/előfizető közönség nagyrészt azonos lesz. Ezért célszerű, takarékos megoldást jelenthetne, ha a postázás negyedévenként a Múzeumi Hírlevél aktuális számának és a Magyar Múzeumok éppen megjelenő példányának együttes kiküldésével történnék. Gondolhatnánk persze arra is, hogy az eddig ellenszolgáltatás nélkül szétküldött Hírlevélnek és a Magyar Múzeumnak összevont előfizetési díja lenne vagy az előbbit azok kapnák illetményfüzetként, akik a Magyar Múzeumok előfizetői.
Mindezen és a még bizonyára később felmerülő kérdések menetközi tárgyalás, egyeztetések útján oldhatók meg.

6. A folyóirat megjelentetési költségei, finanszírozási lehetőségek

A Magyar Múzeumok ez évi két számához érvényes nyomdai árajánlat alapján az 1500 példányban megjelenő, 32 oldalas lapot kb. 300.000 Ft-ért szednék, nyomnák. Egy szám szellemi költségei (szerzők, fotósok díjazása, tipográfia, szerkesztés, fordíttatás stb.) 160–170 e Ft-ot tenne ki, míg az expediálás, a szerkesztőség dologi kiadásai (levelezés, telefon, fax stb.) további 100 e Ft-ba kerülnének. Így a folyóirat egy számának megjelentetése (adókkal együtt) példányonként 370–380 Ft-ba kerülne.
Az 1995-ös minisztériumi támogatás optimális esetben négy szám megjelentetéséhez elegendő. Számítva a majdani – pályázati úton elnyerhető – további támogatásokra is, ez esetleges, bizonytalan. Nyilvánvaló, hogy a szakma folyóiratának megjelentetése összmúzeumi érdek, ezért a múzeumi intézmények és a szakemberek áldozatvállalását igényli. A lapot tehát el kellene tartani. A finanszírozás módjaira több elképzelés született: a legegyszerűbb az egyéni, illetve nagyobb példányszámra szóló intézményi előfizetés, a különféle alapítványi támogatás és esetleg hirdetések közlése mellett. Számolni lehet a külföldre juttatandó példányok értékesítéséből befolyó összegekkel is.
A folyóirat folyamatos megjelentetéséhez – gondolva az inflációra, további áremelkedésekre – mindjárt az elején forgótőkét kell képezni. Ez annyit jelent, hogy egy-egy szám értékesítése során legalább 7–800 000 Ft bevételt kell elérni. Ez az intézményi/közületi számonkénti ár 500 Ft-ban történő megállapítását jelentené.

7. A lap szerzői, leendői munkatársai

A sokak által évek óta joggal hiányolt szakmai fórum megjelenése bizonyára számos kollégát ösztönöz majd gondolatai közreadására. Az illusztrációs lehetőségek a múzeumi fotósok, grafikusok számára jelenthetnek publikációs lehetőséget. A szerkesztés alapelve: mind a szöveg, mind az illusztráció tekintetében legyen a Magyar Múzeumé az első közlés joga! Ennek megfelelően viszont a szerzők díjazását is ehhez az igényhez kell igazítani. A beérkezett, közlésre elfogadott, megszerkesztett kéziratokat nem a megjelenéskor, hanem a szövegszerkesztés után már honoráljuk. Ugyanígy az illusztrátorok munkáit is.
A Magyar Múzeumok szerkesztési munkálatai megkezdődtek. A szerkesztőségnek ideiglenes címe, ideiglenes telefonszáma, irodája van:

Budapest, 1087 Könyves Kálmán krt. 40.,
Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület;
tel.: 210-1330, fax: 210-1329;
levelezési cím: 1476 Bp. 100. Pf. 54.

Várjuk a szerzők jelentkezését témákkal, ötletekkel, kész munkákkal. (A folyóirat tervezett rovatrendjét, témáit – tájékoztatásul – az érdeklődőknek megküldjük.)
A szeptemberi szám lapzártája 1995. augusztus 15. A decemberié október 15.
Őszintén remélem, hogy rövid időn belül kialakul egy aktív szerkesztőség, közölhetjük a rovatok felelőseinek nevét végleges címünkkel és más adatainkkal együtt. A Múzeumi Hírlevélben folyóiratunk külön rovatot kap.
Számítva a kollégák aktív közreműködésére, várom mielőbbi jelentkezésüket.

Éri István

Világpremier a Déri Múzeumban

Déri Frigyes műgyűjtő hagyatékának átvétele óta a debreceni Déri Múzeum tulajdona Munkácsy Mihály négy festménye, így a nagyméretű *„Ecce Homo"* is. Több mint hét évtizede láthatja a közönség egy külön, számára tervezett tetővilágításos teremben. Két éve mellé került a *„Golgota"* (1884) amerikai letétként, a Magyar Nemzeti Múzeum jóvoltá-

MUNKÁCSY Mihály

PERNECZKY, Géza: Immortal academicism? : Notes on Mihály Munkácsy's painting. = NHQ, 26, No 99, 1985 167 - 171., ill.

217—98049—4396

FELADÓVEVÉNY

Rendszám: GZ7240

**2265.00 Ft

KOMÁRIK DÉNESNÉ
BUDAPEST
VÖRÖSKŐ 21.
befizető neve és címe 1126

3 Kötv.sz.:261000220075 63
Hungária Biztosító RT

GFB esedékes díj
1992.04. negyedévre

1000
A felvevő aláírása

Munkácsy Mihály

Rácz Tibor: Munkácsy Mihály származása és elhivatottsága. = M. Nemzet, 1985. nov. 2. 14.

Munkácsy Mihály

kor. Bátyai Jenő: Munkácsy Mihály emlékezése. = M. Nemzet, 1985. nov. 25. 6.

Ranken.

kor. Czeglédi Imre: Mi az igazság Munkácsy származásáról? = dec. 2. 6.

MTA Régészeti Intézet
Dr.Redő Ferenc
. .
BUDAPEST
Úri u. 49.
1014

MÚZEUMI Hírlevél

1995.
XVI. évf.
3. sz.
Március

Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Információs Részlege.
Szerkesztőség: 1097 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.
Előfizethető: 1450 Budapest 9. Pf. 124.
Ára: 1440 Ft/év. MNB 232-90142-5127
Telefon: 210-1330, telefax: 210-1338.
HU-ISSN 1217-8209

A tartalomból: *Az ICOM felhívása: „Válaszadás és felelősség" * A Fehérek templomának kriptafeltárása * XX. Országos Restaurátorkonferencia * Pályázat közművelődési céltámogatásra * Történelmi értékű dokumentumok megőrzése*

FÓKUSZBAN

„Krisztus Pilátus előtt"

1995. február 2-án Debrecenbe érkezett Munkácsy Mihály 1881-ben festett *„Krisztus Pilátus előtt"* című 417x636 cm-es méretű festménye.
A művet 1882 óta nem láthatta a magyar közönség. Ekkor szerepelt a régi Műcsarnokban (ma Képzőművészeti Főiskola), Munkácsy és Liszt Ferenc jelenlétében mutatták be. A művet többek között Ipolyi Arnold, Haynald Lajos méltatta, pártfogolta. Kezdeményeztek gyűjtést is, de ez nem járt sikerrel.
A festmény az 1884-ben készült *„Golgotával"* együtt európai diadalútra indult, majd 1887-ben amerikai tulajdonba került. John Wanamaker milliomos vásárolta meg a két képet 120 000 és 100 000 dollárért. A tulajdonos a festményt 1907-ig vidéki képtárában, 1911-től pedig a philadelphiai Wanamaker-store nyolcadik emeleti különtermében tartotta.
Örökösei közkinccsé tették a képeket; a bőjti és a húsvéti időszakban az áruház díszudvarán mutatták be. 1988-ban a képeket elárverezték; a *„Krisztus Pilátus előtt"* Kanadába került. Tulajdonosa csönadta a torontói régi kikötőben lévő színháztermek, ahol 1994-ig volt látható.
A művet ugyanaz a szakembergárda restaurálja, Szentkirályi Miklós vezetésével, amely 1992–93-ban a *„Golgotát"*.
Előreláthatóan a nyár végére kerül az első Krisztus kép a Déri Múzeum Munkácsy-termébe, ahol így teljes lesz Munkácsy Krisztus-trilógiája. A három festmény eddig még nem találkozott. Az első kép még Wanamaker vidéki otthonában volt, amikor az *„Ecce Homo"* visszahajózott Európába, és 1916-ban lett Déri Frigyes tulajdona. Az ő halála után, a 20-as évek közepétől a Déri Múzeum tulajdona, immár 70 éve.
Mint ismeretes, a *„Golgotát"* 2002-ig adta kölcsön New York-i tulajdonosa, Bereczki Csaba Gyula, a most érkezett művet pedig 2000. december 31-ig Joseph Tanenbaum. A *„Krisztus Pilátus előtt"* című festmény az 1889. évi párizsi világkiállítás idején „járt" utoljára Európában. 1995. január 31-én érkezett repülőgépen ismét Európa földjére. 1882 után 113 évvel ismét Magyarországon van a *„Krisztus Pilátus előtt"* című festmény, és először e művek történetében együtt van a három kép, amelyeket eddig soha, senki, még Munkácsy sem láthatott együtt.

Sz. Kürti Katalin

Munkácsy Mihály

VISSZHANG

A Múzeumi Hírlevél 1995. 1. számának mellékleteként közreadták a Pulszky Társaság hírlevelét, amelyben a Társaságnak a számítógépes múzeumi nyilvántartás kérdéseivel foglalkozó szakülésről készített emlékeztető olvasható. Az emlékeztetőben két helyen is szerepel, hogy a DataEase-alkalmazások tesztpéldányairól az egyetlen „nagyon elítélő véleményt" én küldtem vissza, sőt az „erősen szubjektív jellegű volt" (Holport Ágnes, ill. Fejes Ildikó hozzászólása). A Társaság ülésén nem tudtam részt venni, mivel nem értesültem időben róla, s így nem volt módom akkor válaszolni.

Indokoltnak tartom viszont, hogy a Múzeumi Hírlevél olvasói ezek után részletes tájékoztatást kapjanak a szakvéleményemről.
A tesztelést a minisztérium felkérésére végeztem el 1992 januárjában. Akkor már két éve a múzeumi adatnyilvántartást (néprajzi műtárgyak leltári és leírókarton nyilvántartása, adattárak, fotótárak, könyvtár) számítógépen végeztük a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, tehát volt összehasonlítási tapasztalatom is. Szinte minden részletre kiterjedően rögzítettem a hiányosságokat, ellentmondásokat, felhívtam a figyelmet a nyilvántartási szabályzat nem kellő ismeretére csakúgy, mint a helyesírási hibákra, hiszen ez volt a feladatom. A hibák feltárásán túlmenően javaslataimat is leírtam a

program, illetve a néprajzi alkalmazás módosítására, sőt az általam javasolt, módosított adatszerkezetben is elvégeztem ugyanazokat a tesztelési műveleteket ellenőrzésképpen. A néprajzi alapleltár felvételéhez DataEase-környezetben minimálisan szükséges és elégséges adatszerkezetet mellékeltem. (Azóta is várom, hogy az illetékesek válaszoljanak a felvetéseimre, javaslataimra.)

A teljes szakvélemény idézésére nincs itt mód (terjedelme kb. 50 gépelt oldalnak felel meg, bárkinek szívesen megküldöm), az összefoglalását azonban idézni szeretném, annál is inkább, mivel ma is időszerű, a központi múzeumi számítógépes fejlesztések állását ismerve:

„A különböző gyűjteményi alkalmazásokban újra kell gondolni a közös elemeket, ill. a segéd-adatállományokban feltétlenül azonos mezőszerkezetet kell alkalmazni. (Megfigyelhető ez a törekvés a jelenlegi állapotban is, de a következetesség hiányzik.) Erre azért van szükség, mert előbb-utóbb sor kerül (természetesen arra alkalmas program-környezetben) egy-egy múzeum egységes adatkezelési rendszerének létrehozására.

Véleményem szerint első lépésként a nyilvántartási szabályzat módosítását, korszerűsítését kellett volna elvégezni, megteremteni a számítógépre alapozott múzeumi adatkezelési rendszer alapfeltételeit, amelyek ma még hiányoznak. Ezt követhette volna az egyes tudományszakok és szakgyűjtemények sajátosságait figyelembe véve, a hosszú távú igényeket és várható technikai lehetőségeket is kielégítő, de a hagyományos nyilvántartási rendszer minden értékét egyidejűleg megőrző alkalmazások megtervezése, kipróbálása különböző szoftver-környezetben. Harmadik lépésként kerülhetett volna sor csupán a bevált alkalmazás(ok), szoftver(ek) kellő számú megvásárlására, elterjesztésére.

Ezzel szemben szinte minden fordított sorrendben történt: anélkül vásárolta meg a minisztérium a DataEase általános adatbázis-kezelő programot a magyar múzeumok részére, hogy az első két feltétel meglétéről gondoskodott volna, vagy legalább a kiválasztott program egyetlen hasonló feladatokat ellátó referenciájáról tudomása lett volna. A program tehát megvan, szolgáltatásait, lehetőségeit jól-rosszul kihasználó, már szinte „kész" alkalmazások állnak mára a múzeumok rendelkezésére, s most kell a működőképességüket, megbízhatóságukat ellenőrizni, s gondolom, a harminc éve készült szabályzatot is majd az így szerzett számítógépes tapasztalatokhoz fogjuk igazítani.

... a DataEase adatbázis-kezelő programra épített gyűjteményi alkalmazások (különösen a néprajzi változat) alap-célkitűzése, a leltári adatok számítógépes nyilvántartása (a leltárkönyvek számítógéppel való helyettesítése) nem valósítható meg az alkalmazások jelenlegi formájában, elsősorban a biztonságos és szakmailag hiteles adatkezelési feltételek hiánya, másodsorban a nyilvántartási szabályzat előírásainak figyelmen kívül hagyása miatt. A feladat-meghatározás önmagában is vitatható elképzelés volt, a megvalósítás pedig szintén átgondolatlan, tartalmi és formai elemeiben egyaránt felületes, hanyag munka benyomását kelti, alapos átdolgozását, újragondolását elengedhetetlennek tartom. Ugyanakkor az adatkezelő programon is el kell végeztetni a szükséges, adatbiztonság-növelő módosításokat."

Ráduly Emil muzeológus
Szabadtéri Néprajzi Múzeum

SZÁMÍTÓGÉP A MÚZEUMBAN

Rendszergazda tanfolyam

1995. április 24–28. között rendezzük meg az újabb rendszergazda tanfolyamot. Mögöttünk áll egy nagyon jó, és egy - legyünk őszinték - nem igazán jó tanfolyam tapasztalata.

Miután úgy érezzük, hogy ez a képzés alapvető múzeumi szükségletet elégít ki, nem adjuk fel a reményt, és megint meghirdetjük a tanfolyamot.

Először is, elemezzük egy kicsit eddigi tapasztalatainkat. Mitől volt az első tanfolyam sikeres, a második pedig nem az?

A rendszergazda tanfolyam alapvetően humán képzettségű múzeumi számítógépes szakemberek kérésére indult be. A képzést is az ő tudásukhoz, tapasztalataikhoz és igényeikhez állítottuk be. Elsősorban azokat a rendszeres ismereteket kívántuk (és kívánjuk) átadni, ami a múzeumi számítógépek problémamentes (?!) üzemeltetéséhez szükséges, a beszerzéstől a beállításokon és adatvédelmen keresztül a múzeumi informatikai feladatokig. Tapasztalataink szerint a képzés akkor igazán sikeres, ha megfelelő alapokra építhetünk (aktív számítógéphasználat, felhasználói ismereteken túlmutató érdeklődés, alapvető fájlkezelési ismeretek). Ugyanakkor nem célunk és feladatunk felsőfokú számítógépes ismeretekkel rendelkező szakembereknek elmagyarázni, hogy mi is az a számítógép. A megcélzott közönség a kezdő és a profi között van. Mindennapi gyakorlati tapasztalataink azt mutatják, hogy erre a fajta képzésre ma is nagy szükség van.

Ezért - némileg megújított tematikával, változatlan lelkesedéssel és azonos feltételekkel ismét meghirdetjük a rendszergazda tanfolyamot.

A rendszergazda tanfolyamra tehát várjuk azoknak a kollégáknak a jelentkezését, akik

- múzeumban dolgoznak,
- számítógépek működtetésével kapcsolatos feladatokat látnak el,
- tudásukat, ismereteiket örömmel osztják meg másokkal,
- nem alaptanfolyamra vágynak,
- van még mit tanulniuk, esetleg rendszerezniük.

A tanfolyam részvételi díja változatlanul 10 000 Ft.

Jelentkezni lehet T. Biró Katalinnál: MNM Műtárgyvédelmi és Információs Részleg (1450 Budapest 9. Pf. 124.) vagy Rajczy Miklósnál: MTM Növénytára (1476 Budapest Pf. 222. – Telefon: 2-101-330; Fax: 2-101-338).

Munkácsy Mihály

Végvári Lajos, Munkácsy Mihály. Bp. Kép. Kvad
rec. Salamon Nándor, Munkácsyról - helyesen.
= Baranyai művelődés, 10, 1985, 1. 93-96.

Munkácsy Mihály Hegyvidéki

n a bélyeggyűjtőknél

hogy ezen hosszú idő alatt teljesen ingyen adtak otthont a körnek.

Ezután a MABÉOSZ elnöksége részéről *Kallós Péter* mondta el köszöntő szavait. Véleménye szerint a mai világban a MOM Bélyeggyűjtő Körnek a létszám miatt nincs oka szégyenkezésre. Mint mondotta: „Nagyon sok megyei küldöttgyűlésen, ahol én résztvettem mint az elnökség képviselője, fele ennyien se jelentek meg. Ez pedig »csak« egy bélyeggyűjtő kör." Ezt követően felhívta a figyelmet a 72. Bélyegnapi kiállításra, melyet május 21-24. között rendeznek a MABÉOSZ Székházban (VI. ker., Vörösmarty utca 65.). Ennek tiszteletére a Magyar Posta sok évtizedes hagyományának megfelelően idén is több filatéliai csemegével örvendezteti meg a gyűjtőket.

Az ünnepség végén a szövetség képviselője a bélyeggyűjtésért kifejtett munkájuk elismeréseként *Czaga Miklósnak, Dolovics Istvánnak, Gregor Róbertnek, Szegedi Lászlónak, Széles Andrásnak* és *Ulviczky Józsefnek* adott át jutalmat.

A MOM Bélyeggyűjtő Kör sok szeretettel várja a filatélia iránt érdeklődőket minden páros hét pénteken 14-16 óráig a XII. kerületi Művelődési Központban (Budapest XII. ker., Csörsz utca 18.).

Kép és szöveg:
Janzsó Tamás

Gregor Róbert, Kallós Péter, Dolovics István, Ulviczky József

Munkácsy Mihály Jókainál – ahogyan Bródy Sándor látta

Kevesen tudják, hogy Bródy Sándor a század elején számos kitűnő riportot készített barátairól, és kora nagy egyéniségeiről. Apró intimitásokat, elfeledett, a jeles személyekkel és a korral, a témákkal kapcsolatos érdekességeket bőven találunk bennük. Közötte is nagyobb figyelmet érdemel egy Jókaira vonatkozó kis gyöngyszem, mely 1902-ben „A nagy regény alakjai" című kötetében jelent meg. Nem csak a nagy mesemondóról, hanem az elmúlással már nem csak gondolatban barátkozó, beteges Munkácsyról is kitűnő pillanatfelvételt rajzolt. Megérdemli száz évnyi messzeségből is a teljes szövegében való újraidézést:

„Az »Ecce homo« Nagy képének vernissageja után, Jókainál voltunk vacsorán. Ez a Munkácsy utolsó vacsorája idehaza. Egymás mellett ült a két korszakos magyar lángész, oroszlánképű és gyermekszívű mindakettő. A húsz évvel öregebb friss, mint a reménység, amely magáért van, aki nem engedi magát zavartatni. A Jókai arcán virított a jövendő, a Munkácsyén megfakulva és megkövesedve az elmúlt. Az öregebbik nagyon jól bánt a fiatalabbikkal, mindenképpen felakarta vidámítani, erőnek erejével fölélesztette. Aztán elment aludni, mert hálaistennek Jókai ama geniek közül való, aki – talán azért is, mert fiatal korában sokat volt beteg – jól tudja, hogy az ember mivel tartozik a testének.

Munkácsy velünk maradt, lementünk a földszintre, Feszty Árpád műtermébe és a mester beleült abba a sarokba, amelyet szeretnék történelminek nevezni. Egy óriási kerevet volt ez, teleszórva selyem- és szőnyegpárnákkal, a legraffináltabb és legszínesebb puhaságokkal. Az egész rembrandti homályban. Ah, mily grandiózus érzések vibráltak e meleg sötétségben, mennyi hatalmas művészi eszme született, forrt reszketve, változva, kivirítva, elúszva a maga részében. Nem volt még magyar földön hely, amelyen a magyar művészlélek kényelmesebben érezte volna magát, mint itt.

Munkácsy is azonnal otthon volt, mintha soha nem lett volna másutt. Vidám lett igazán, bort tettek elébe. Beszélni azonban nem igen tudott, fügyülni kezdett. Hogy mit, nem tudom már. De nem is volt az füttyszó, hanem a Beethoven gyászindulója, magyarra áttéve, ismeretlen hangszerre, mintha egyenesen a forró és véres szívre feszítettek volna érzésből font húrokat és az szólana. Minden, ami Munkácsyban volt gyermekkora, életpályája, dicsősége és küzködése, szerelme és szenvedése, megfestetlen képei, ki nem fejezett szinei, az egész nagy lény benne volt a nótában.

Lehet, hogy képzelődtem. De a valóság néha csak szolgája a fantáziának, az álmok az igazság, a tény pedig csupán a rideg számtani próba, mely utána következik. Hallgattam a festő önéletrajzát – füttyszóban. Úgy érzem, a lelkem jól hallgatott akkor. Meg is borzongtam abba, amit megértettem: Munkácsy öntudatosan temette magát, siratta magát, egész életét mégegyszer végig érezte és egy elégikus akkorddal végezte.

A gyönyörű szép feje, egy gyönyörű szép halotté. Merev és szürke, mint a kő. Csak nedves szeme él még.

Akkor mi ott a sarokban eltemettük és gyászt viseltünk lelkünkben érte, egészen mostanig.

Megkönnyebbülve lélekzek föl: a legutolsó, a legnehezebb bibliai képet befejezte: consumatum est ..."

(D. B.)

ARCOK

Mocorgás

a fejét elfordítja, még a biccentés is beleszorul sokszor.

Csodák csodája: mégis, ez az annyiszor megvert, az élet megpróbáltatásaitól elgyötört sokaság rendeltetett arra, hogy az idén is kibontakoztassa a tavaszt a kertek világában. Amíg mozogni tudnak, ennél alább nem adják. Megfigyelheti akárki: nagyobbrészt idősek művelik a földet, ha félig-meddig már belerokkantak is. Virágok nőnek a kezük nyomán. A gyámoltalan, épphogy előbukkant vetemények munkájuk nyomán kapaszkodnak meg a világban. Nélkülük nem lenne olyan büszke koronája a sok gyümölcsfának. Nem lenne annyi szín az életünkben a virágzás pompája nélkül. Kiérkezve második otthonom vidékére, végig az Aradi utcán köszöngetek az ismerősöknek, ha másként nem, legalább gondolatban.

Mint Sanyi barátomnak, jaj hát Neked is el kellett menned. Katonatemetés, föltűzött karabéllyal, és aranytrombitán szólt a takarodó. Nézem a lugastokat, bizony elvadult azóta. Te is Pista, milyen hirtelen elköszöntél, pedig előtte való héten még ott mérted száz tű hosszát a szőlőtőkék között tempós lépteiddel. Jött azóta új tulajdonos, de neki is a haja már ősz. Fiatalok alig vannak a környéken, ha pedig akad egy–kettő, inkább füvesít, mintsem ásna, ne legyen a kerttel sok tennivaló. Jóska, Te meg hiába reménykedtél, tudod, az utolsó pillanatokban is, amikor föléd hajoltam és már csak nagy, kék szemed élt, hogy az unokáid majd segítik idekinn Rózsikádat. Felé se néznek. De ilyentájt nem tudok úgy kijönni, hogy ő ne dolgozgatna valamit. Megmetszett most is időben, a permetezést is elvégezte. Különben árulja már a telketeket Ő is, árulja az utcában majd mindegyik kijáró, idős telkes gazda. Egyik héten újságolják: jött vevő, másik héten ha rákérdezek csak legyintenek: sokéves részletre akarta a „vevő". Érthető: a nagy pénzek nem mifelénk halmozódnak, akkor se, ha ezresekben „cincog a krajcár".

Mi lesz a földdel, mi lesz ezzel az egész határral, ha az öregek fölött megfújják az aranytrombitákat? Sóhajtva kérdezem, mert nagyon fáj. Csak akkor nyugszom meg, amikor széjjelnézve látom, hogy ahol még gazda van, mindenütt látható az a bizonyos tavaszi mocorgás, serénység, tüsténkedés. Nagyéknál kitették az ágyneműt a verandára, Kiskovács szomszéd bőgeti a kapagépet, Ódoréknál gereblyézik, veteményez az egész család. Rápolti szomszéd a nárciszok körül gazolja a földet. Hegyes sapkáját, ősz bajuszát látva megelevenedik a kétezer éves kínai vers: „Ihatnék? kútat ások. / Ehetnék? Rizst vetek. / Mit nekem a császár?! Az uraságok."

Napsugár! Légy velük, velünk.

Kovács Imre

rendezvény

most fogom életem legszárnyalóbb költészetnapi megemlékezését hallani.

A kisváros könyvtárában szép számú közönség gyűlt egybe. Főleg

SZOLGÁLTATÁS

LAKATOS: hevederzár, biztonsági és elektromos zár, ablak- és erkélyajtózár, postaládazár, olajfék szerelése, ablak- és ajtórács készítése, kapu- és garázsajtó javítása, kulcsmásolás. Telefon: 35-65-777, Műhely: 213-7146.

ARANYOZÁS! Képkeretek, faragott órák, csillárok, falikarok, aranyozott kisbútorok, szobrok készítése és javítása. Régiségek vétele-eladása! Bp. XII., Orbánhegyi út 36/B. Telefon: 213-8382.

TV-JAVÍTÁS a helyszínen is, garanciával! Távirányító-javítás. Tv-videó szerviz. Telefon: 249-3678.

LEHEL hűtőgépek szervize. Lehel-Bosch, Zanussi-Lehel fagyasztók, hűtők javítása. Tel.: 420-8883.

SZOBAFESTÉST, mázolást, tapétázást, szőnyegpadlólerakást, burkolást, gipszkartonszerelést garanciával vállalunk. 06-309-718-250.

AUTOMATAMOSÓGÉP-JAVÍTÁS szerviz Budán. Energomat, Minimat, Energolux „NDK" típusok. Időpont-egyeztetés: 395-3357.

VILLANYSZERELŐ mester vállal komplett villanyszerelést, villanybojler vízkötelenítést, villanytűzhelyek, cserép hőtárolós kályhák javítását, érintésvédelmi felülvizsgálatát. Telefon: 214-4920.

MIKROHULLÁMÚ sütők. Ipari és háztartási mikrohullámú sütők javítása és sugárzásmérése. Sági Pál 355-6377, Istenhegyi út 27/B.

HŰTŐGÉPJAVÍTÓ gyorsszolgálat. Fagyasztók, hűtőgépek helyszíni javítása garanciával szombat, vasárnap is. Telefon: 420-4659, rádiótelefon: 06-30-9422-946.

GÉPKOCSI gyorsjavítása. A Hungária Biztosítóval szerződésben álló műhelyemben az alábbiakkal állunk a rendelkezésére: kárfelvétel-ügyintézés; alkatrészek beszerzése; lakatosmunkák; fényezés Standox festékkel. Telefon: 319-6720, Lehoczky Dániel. Bp. XII., Jagelló út 52.

ASZTALOSMUNKÁK, hőszigetelés. Házhoz megyek. Ablakok, ajtók, zárak javítása, szerelése. Telefon: 3559-358.

SZŐNYEG-, kárpit- ablaktisztítás, napi, nagytakarítás. Szőnyegtisztító gép kölcsönzése házhoz szállítással. Telefon: 466-55-52.

AUTOMATAMOSÓGÉP-szerviz. Hajdú-Minimat-Energomat stb. „NDK" típusok. Telefon: 22-758-66.

VILLANYSZERELÉS, hibaelhárítás, tűzhelyjavítás, bojlerszerelés. Kis munkát is vállalunk. Rádiótelefon: 06-209-352-577.

MIKROHULLÁMÚSÜTŐ-szakszerviz. Javítás a helyszínen. Ingyenes kiszállás. Telefon: 06-30-9484-103, 243-1671.

DUGULÁSELHÁRÍTÁS!
XII. kerületieknek azonnal. Csatornatisztítás, mosogatók, fürdőszobai lefolyók zsírtalanítása falbontás nélkül, garanciával.
T.: 380-6568,
06-20-9413-592

BUDAPESTI-TEHER költöztetés, bútorszerelés, csomagolás, lomtalanítás, zongoraszállítás zárt teherautókkal! 2500-698, 06-209-831-162.

TELEVÍZIÓ-videó javítását bízza szakemberre. Távszabályzó-árusítás. Hibaelhárítás 4 órán belül. Hívja a 06-20-9393-610 vagy a 201-7903-as telefonszámot. Füleki László. 1011 Szilágyi Dezső tér 6.

DUGULÁSELHÁRÍTÁS!
Hegyvidék Gyorsszolgálat. Falbontás nélkül azonnal, garanciával, WC-k, csatornák, mosogatók, fürdőszobák zsírtalanítása korsze-

VILLANYSZERELÉS
Gyorsszolgálat, hibaelhárítás, javítások még aznap, garanciával. Telefon: 2-150-250.

HAJDU villanybojlerek szervize. Szerelés, javítás, vízkőtelenítés a bejelentés napján, hétvégén is. Telefon: 420-8883.

HŰTŐGÉPJAVÍTÁS. Ajtószigetelések cseréje. Telefon: 420-8883.

VÍZVEZETÉK-SZERELÉS, gyorsszolgálat, csapok, mosdók, kádak cseréje, csőtörések javítása. Telefon: 06-30-914-3588.

ENERGOMAT („NDK") mosógép szakszerviz. Készüléke ugrálását megszüntetem. Bódi Gábor. Mobiltelefon: 06-20-9618-618.

ANTENNA, AM-Mikro műhold, szerelése, javítása, átvezetések. Telefon: 38-35-679, 06-30-933-14-33.

LAKATOSMUNKÁK ablakrácsok, rácsos ajtók, detektívrács, ajtónyitás, hevederzár, teraszbeépítés üvegezéssel, üvegtetők, kovácsoltvasak. Telefon: 06-30-9545-238, 3945-294.

VILLANYSZERELÉST vállalok azonnali kezdéssel. Hibaelhárítás. Hanusi mester. Telefon: 20-44-771, 06-30-9507-009.

VÍZSZERELÉS, duguláselhárítás Budán. Csapok, WC-tartályok javítása, mindennemű vízszerelés még aznap, garanciával. Telefon: 2-150-250.

KONTÉNERES sittszállítás, 6 köbm söder, homok, termőföld, tereprendezés. Telefon: 246-1963, 06-60-316-823.

FESTÉS, parkettázás garanciával! Telefon: 201-4442, 06-30-9415-495.

VILLANYSZERELÉS azonnal! Hibaelhárítástól a teljes felújításig. Petrás mester, 06-20-9344-664, 246-9021.

GÉPKÖLCSÖNZŐ, szerviz. Parkettacsiszoló, szélcsiszoló, Hilti ütvefúrók, nagy teljesítményű bontókalapács, betonkeverő, szőnyegtisztító, lánc és körfűrész, sövényvágó, barkácsgépek. Alacsony árak! Kiváló gépek. 1125 Istenhegyi lépcső 12. Telefon: 202-4840.

VILLANYBOJLEREK, villanytűzhelyek, javítása, egyéb villanyszerelési munkák végzése, lyukas bojlerek javítása, vízkőtelenítése, ingyenes kiszállással. Telefon: 228-66-24, 06-60/342-410.

HŰTŐGÉPSZERVIZ. Háztartási, kereskedelmi hűtőgépek helyszíni javítása, garanciával. Telefon: 216-3132, 06-30-9493-642.

FŰTÉSRENDSZEREK karbantartása, javítása a radiátor csöpögéstől a teljes felújításig, gázkészülékek áthelyezése, cseréje, javítása garanciával. 2-150-250.

VÍZÓRÁK tervezése, szerelése teljes körű ügyintézéssel, garanciával. 2-150-250.

KÖLTÖZTETÉS, csomagolás gyakorlott rakodókkal, hétvégén is. Telefon: 06-20-9421-429.

KONYHA – szoba, beépített szekrények, kívánság szerinti méretben ajtó, ablak, lépcső, galéria készítés. Asztalosipari javítások. Tóth Zoltán, 306-2307, 06-20-9340-842.

ZONGORA, pianínó vétel-eladás, hangolás, felújítás. Telefon: 202-0305, Zongoraszerviz.

TETŐKÉSZÍTÉST-tetőfedést-bádogozást-javítást olcsón vállalom. Telefon: 06-20-9590-745, 200-6177.

HŰTŐGÉPSZERELŐ, szakszerviz. Telefon: 310-30-71 (üzenetrögzítő is).

VÍZSZERELÉS. Csapok javításától a teljes épületgépészeti felújításig. Beázások, csőtörések elhárítása. Telefon: 378-4649, 06-30-9332-115, 06-20-9205-527.

ASZTALOSMŰHELY vállalja konyhabútorok készítését iroda- és üzlethelyiségek berendezését. Beépített szekrények, polcrendszerek gyártását. Telefon: 384-0163, 06-20-937-6630.

DUGULÁSELHÁRÍTÁS, vízszerelés. Duguláselhárítás falbontás nélkül, csatornák, lefolyóvezetékek tisztítása, zsírtalanítása, gyökértelenítése. Csapok, szifonok, WC-tartályok javítása, cseréje garanciával! Hétvégén is! Telefon: 233-14-83.

TAPÉTÁZÁS, festés, mázolás, kiegészítő munkákkal, árengedménnyel. Telefon: 359-37-51.

CSEMPÉZÉS, fürdőszobák, konyhák burkolását vállalom. Telefon: 2-138-916 (este).

KÖLTÖZTETÉS, csomagolás, bútorszerelés – ingyen dobozokkal, megbízható emberekkel, pianínó, zongora, páncélszekrény szakszerű szállítása garanciával. Lomtalanítás és építőanyag szállítása. Telefon: 349-03-65, 06-20-9-552-082.

VILLANY-kaputelefon, szerelés javítás. Telefon: 203-8902.

VILLANYSZERELÉS, kivlezés komplett családi házak, társházak, ipari berendezések, biztonsági berendezések, kaputelefonok szerelése, tervezése érintésvédelmi mérések. Herbst György, Bp., X. Szendrő u. 48. Tel/fax: 275-46-06-20-9292-227.

HEVEDERZÁR, biztonsági rácsok készítése, szerelése. Herbst György, XII., Szendrő u. 48. Tel./fax: 2754-692, 06-20-9292-227.

PARABOLASZERELÉS, Duna Tv, MTV2 új műholdról antennaszerelés, átalakítás, bővítés, műszeres beállítással, bővítés, műszeres beállítással, gyorsan, garanciával! Telefon: 2146-100, 06-20-9464-550.

PARABOLA, AM-MIKRO, antennaszerelés műszeres beállítással. Telefon: 2146-100, 06-20-9464-550.

KÖLTÖZTETÉS, szállítás KO-VI-teherrel, profi színvonalas garanciával, iroda, lakás vidékre is. Telefon: 425-3104, 376-5119, 06-30-971-8215, 06-30-970-9522.

VÍZ-gáz, központi fűtés, csatorna szerelése, csőtörések műszeres bemérése, elhárítása. Telefon: 3-768-308, 06-30-9345-913.

ÜVEGEZÉSI munkák, helyszíni üvegezések, biztosítása is. Kovács Kálmán üveges. Telefon: 206-32-80, MOBIL: 06-20-9412-235.

DIGITÁLIS műholdvevő rendszerek szerelése, PL CNN, SZIV TV, TV3, MSAT. Telefon: 383-5679, 063-0933-1433.

PARKETTACSISZOLÁST, világos, háromszori lakkozást rövid határidőre vállalok. Telefon: 246-2094, 06-30-9492-207, Iványi.

REDŐNY, (műanyag, fém) reluxa, szalagfüggöny, harmónikaajtó, szúnyogháló készítése, javítása, garanciával. Felmérés ingyenes. Telefon: 213-20-33, 06-30-964-88-76.

GELKA-Buda. Mosógépek – tv – hűtőgépek – bojlerek stb. – szervize. Telefon: 247-70-77.

HŰTŐSZEKRÉNYEK, fagyasztók, mosógépek szakszerű helyszíni javítása garanciával. Hétvégi ügyelet! Telefon: 3100-357, 06-209-691-248.

AUTOMATA mosógépek, mosogatógépek, villanybojlerek, tűzhelyek, elektromos fűtőkészülékek javítása háznál, garanciával. Tel: 395-72-78.

MUNKÁCSY Mihály

Kapossvári Gyula: Beszélgetés Bényi Lászlóval az 1952-es Munkácsy-kiállítás rendezőjével.
= M. Múzeumok, 1997/3. 34-36. ll

á alapfalak és

rökeresen

dalán bástyás

alan udvart

olnába

nyezetű,

abokkal ékes

n:

kerubfejjel,

MUNKÁCSY MIHÁLY

[NÉV NÉLKÜL] „MICHAEL MUNKÁCSY'S NEUES MEISTERWERK..."

BP-RE VÁRJÁK A „KRISTUS A KÁLVÁRIÁN" KÉPET

PESTER LLOYD 1884 Aug. 15

Beil. 1. old.

[NÉV NÉLKÜL] „MUNKÁCSY'S BILD..." MÁR ÚTON VAN, SLEPT 1-TŐL LÁTHATÓ LESZ

no aug 14, Beil. 1. old.

[NÉV NÉLKÜL] „DIE DIREKTION DER GESELLSCHAFT..." ./.

NYITVATARTÁSI IDŐ, BELÉPŐDIJAK...
no 1884 aug. 30. Beil. 1. old.

G. VUKOVICS: AUS MUNKÁCSY'S ATELIER
(FEUILLETON).
KÉSZÜLŐ MŰVEI, TÁJAK ÉS SZALONZSÁNEREK
no aug. 31. Beil. 1. old.

[NÉV NÉLKÜL] „MUNKÁCSY'S „CHRISTUS..."
A KIÁLLITÁS RENDKIVÜL LÁTOGATOTT.
no szept. 3. Beil. 1. old.
[NÉV NÉLKÜL] „MUNKÁCSY'S BILD..."
TÖBB MINT NAPI 1600 NÉZŐ
no. szept. 4, Beil. 1.

nelmi és riportregényeket, fiktív politikai regényeket, francia és nemzetközi témákat egyaránt találunk. Érdeklődése kiterjed az állat és ember viszonyára is. Állati elmék című könyve az embe-

lefordították magyarra. Bátor társadalomkritikája, nem lankadó felelősségtudata, szerencsés témaválasztásai, fordulatos, gazdag meseszövése világszerte megbecsült íróvá avatta. MTI

nek, dehogy. Csupán alig-alig merik a különféle nyelveket. Ráadásul a házigazdák sem nyelvzsenik. Egye fene: itt ilyenformán is vidám, barátságos hangulat uralkodik. Van, aki főzöc-

ig. Persze a délalföldi művészek se hiányoznak. És meggyőződhetünk róla, hogy a világ képzőművészete egyre inkább szinkronba kerül. Nincs látványos kü-

telmes líraiságnak is helye van. Ebben a mezőnyen alighanem *Sejben Lajos* az átütőbb egyéniség, noha a német *Aria Skipsna* és *Lázár Pál* is kitesz magáért.

SZUROMI PÁL

Szabadegyetem

A központi civil egyetem kihelyezett tagozataként felnőttképzés kezdődik október 10-én a Baranya megyei Bükkösdön. Az Alsómocsolád–Bükkösd térségi mobil civilegyetem az élethossziglan tartó tanulás jogát érvényesítő intézmény. Minden olyan állampolgár hallgatója lehet, aki legalább érettségivel, vagy ennek megfelelő szakmai végzettséggel rendelkezik. A civilegyetem a XXI. század oktatási intézménye szeretne lenni, ezért egyrészt felkészít az információs társadalom korszakára, másrészt minden értelmes hagyományt újrateremt, tovább viszi a magyar és az európai kultúrát. A tanárok között országosan ismert szociológusok, közgazdászok, jogászok és művészek foglalnak helyet. MTI

Az alkotás stációi

Retrospektív Gauguin-kiállítás Svájcban

150 éve született Paul Gauguin. Martigny szépen restaurált gallo-római romjaitól és koraközépkori műemlékeiről nevezetes alpesi városkában. Az immár világhírű Gianadda Alapítvány 140 alkotás és néhány kéziratos levél színre vitelével ünnepli a festőt.

Tahiti portré – szénrajz papíron

A kiállított olaj- és vízfestmények, legyezők, rajzok, litográfiák és fametszetek az alkotói út minden fázisát tiszteletben tartva szemléltetik a művész pályafutását, annak 1873 körüli kezdetétől a festő 1903-ban bekövetkezett haláláig. Köztük ezért az általában kiemelkedőnek tartott egzotikus polinéziai alkotások Tahitiból, majd a Marquises-szigetekről csak a bemutató második felében domborodnak ki, előttük a néző részletekbe menően követheti, miként érlelődött az autodidakta műkedvelő „vasárnapi festő" Párizs környéki, normand és breton tájképek és csendéletek tapasztalatai során élvonalbeli impresszionistákhoz felzárkózó, misztériumkereső művésszé. A két időrendi, s egyben tematikus és stiláris vonulatot egy szervezési remeklésnek számító önarckép-„nyereg" köti össze (vagy ha úgy tetszik: szakítja, illetve választja el), amely tanulságos összehasonlításokra és datációs felülvizsgálásokra, helyesbítésekre is alkalmat ad. Némileg elkülönülő elhelyezésükben a meglehetősen nagy formátumú, 1887-es martinquei vásznak már puszta létükkel is meglepnek. Sajátos töménységüket mintha a trópusi növényzetnek köszönhetnék, amely rajtuk burjánzóbbnak, nedvdúsabbnak tűnik, mint a későbbi óceániai képeken.

Legalább ennyire kihívóak és ugyanakkor megejtőek a vásznakkal párbeszédet folytató fafaragások. Például a Tahiti aszszonyfej (1892 körül), amely ezúttal kerül először a közönség elé.

Tévedés ne essék, a rendezvény értékét alapjában mégis a festmények határozzák meg azzal, hogy érzékeltetik a kék hajak / fák, rózsaszín lovak / tisztások / fürdőpartok fémjelezte „szintetizációk" szerencsés egyediségét. Rajtuk keresztül kiderül: Gauguin tahiti stílusa nem egyértelmű, élete vége felé a művész „hintázik" a gyengéden dekoratív és a szigorúan formális megjelenítés, valamint a tér és az ecsetvonás impresszionista kezelése és a háta felől megközelített, kuporodó akt (1902-es rajz) esetében megcsodálható merész megelevenítés közt.

Mindennek a sok, korántsem egyöntetű benyomásnak szerzője igencsak rendhagyó egyéniség kellett hogy legyen.

MARCZELL PÉTER

„Kecskemét jeles alakja"

Muraközy János-emlékkiállítás

Megnyílt az a tárlat a kecskeméti Katona József Emlékházban (Katona J. utca 5.), mely Muraközy János és kora címen az alföldi város múlt századi történetének jeles alakját mutatja be. A kiállítás anyagát az ún. „Muraközy-hagyaték" anyagából válogatták.

Muraközy János ügyvéd, festőművész és kecskeméti városi tisztviselő volt. A Református Jogakadémián Jókai diáktársa és barátja. Festészetet Pesten, a nagy hírű mester, *Marastoni Jakab* akadémiáján tanult. A szabadságharcban mint nemzetőr, később mint gerillakapitány, majd mint honvéd százados vett részt. 1853-ig bujdosnia kellett – ezalatt hosszabb ideig Bécsben (!) *Karl Rahn* festőiskoláját látogatta. 1855-től Kecskeméten dolgozott, mint városi hivatalnok és jogász. 1878 és 1892 között a fejlődő város gazdasági tanácsnoka.

A Muraközy János emlékkiállítás szeptember 20-ig tekinthető meg a Katona József Emlékházban, naponta 10 és 14 óra között.

BEREGSZÁSZI

Kulisszán kívül – kulisszán belül

Reményünk: a magyar dráma

Lassan hazaszállingóznak nyári szünet után a színművészek is. Egyre-másra tartják évadnyitó üléseiket a színházak. Kaput ugyan csak szeptemberben tárnak a teátrumok, az érdemi munka már kezdődik: próbák, felújítások, bemutatóra készülődések. A direktorok bejelentik az új szezon repertoárját. A kívülálló számára lassacskán körvonalazódik a 98/99-es évad színházi „trendje", hogy ezzel a divatos szóval éljünk.

S ha nem is minden társulatigazgató nyilatkozott eddig a jövő évi tervekről, néhány teátrum bejelentése alapján már latolgathatunk. Félve írom le, de mintha reményekre jogosítanának a kortárs magyar drámák színrevitelében. Ami hát igencsak üdvözlendő lenne, hisz évek óta okkal méltatlankodunk a pangás miatt. A kockázatra való hivatkozással (a közönség, illetve az anyagi siker esetleges elmaradásának okán) erős ódzkodást tapasztalhattunk e tekintetben. Pedig a mai magyar dráma háttérbe szorulása nemcsak irodalmunkat szegényíti, hanem a közönség alkalmát is ritkítja az önnön világával való, áttételes – egy szóval, szellemileg mozgósító, személyiségfejlesztő – szembenézéssel. Arról már nem is szólva, hogy kortárs színműirodalom hiján a színházművészet is stagnálásra kényszerül. Rugalmasságát igazán a mai, valós problematika megjelenítésében mérheti le vagy éppen edzheti. Egy színháznak ugyanis – mindennemű, úgymond, szórakoztató funkciója mellett, melyet sokan elvárnak – igenis világképet kell nyújtania; legalábbis, ha igényt tart a művészi jelzőre. Ha nem éri be a puszta mesterséggel. A rutinnal. A kényelmes, az-az szokványos megoldásokkal. Az andalítással. A rekeszizom-tréninggel.

Ha nem is születtek-születnek remekművek a színen – mármint a friss drámák bemutatásával – csak el kell indulni az úton. Kis lépések is messzire visznek. Ezért előlegezünk bizalmat azoknak a hazai műveknek, melyeket idén műsorra tűztek. Ama néhány jelzésből, amit eddig közreadtak a társulati üléseken, sorolhatnánk Bereményi Géza Az arany ára című játékát a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház bemutatásában, Vámos Miklós egyfelvonásosainak színrevitelét ugyanott; amiként Schwajda György A rátóti legény című szatíráját Szolnokon (melyet korábban filmen ismerhettünk meg); Lőrinczy Attila Balta a fejbe című darabját a Kamrában, vagy Mohácsi István–Faragó Béla–Mohácsi János Krétakörét, Stuber Andrea Fehérházát és Schwajda György Lúdas Matyi-átdolgozását a Nyíregyházi Móricz Zsigmond Színházban, s a Nemzeti – évek óta beígért – évadnyitó ünnepi, ősbemutatónak szánt Sütő-drámáját, A balkáni gerlét, nemkülönben Szabó Magda készülő Vörösmarty-drámáját, melyet a költő születésének 200. évfordulója alkalmából a Debreceni Csokonai Színház kíván bemutatni.

METZ KATALIN

Napi Magyarország – 1998 aug. 28.

tethető játékautomatákat, internet-hozzáférést – és nem csak első osztályon.

feladatokat.

BUDAPEST, 1998. AUG. 25.
BGY

nagy tengerszint feletti magasság és a megnövekedett ultraibolya-sugárzásban keresendő.

melyet több nemzetközi szervezet, többek között a Lions Club is támogat.

mélyben a Kínában működő Lions Club International megbízottja is.

az utóbbi időkben gyakran sikerült visszautasítani olyan kereszt-, illetve bérmaszülők jelentkezését, akikről kiderült, hogy Itália egyéb messzi vidékein, vagy esetleg Amerikában élnek, tehát kizárható, hogy a gyermek vallási és érzelmi fejlődésében bármilyen szerepet is el tudnának látni. Sokkal inkább elképzelhető viszont, hogy egy-egy ilyen személy által elvállalt „keresztapaság" révén a maffia újabb áldozatokat vonhat be tevékenységi körébe.

A kereszt- és bérmaszülői funkciókat vizsgálódás tárgyává tevő püspöki döntés nagy visszhangra talált egész Olaszországban.

Ehhez hasonló, maffiaellenes egyházi rendelkezés utoljára 1992-ben született, amikor is az ugyancsak kalábriai Cosenza város érseke a maffiafőnökök részére megtagadta a szentségek kiszolgáltatását, nem köthettek egyházi esküvőt, nem gyónhattak és áldozhattak, sőt az elhunyt maffiózóktól még az egyházi temetési szertartást is megtagadta.

A Dominikai Köztársaság és Kuba javuló kapcsolatai

Közel fél évszázada *Fidel Castro* kubai és dominikai forradalmárok állig felfegyverzett csapatával együtt még arra készült, hogy a dominikai fővárost, Santo Domingót elfoglalja és véget vessen az ottani katonai diktatúrának. A kubai beavatkozás akkor csúfosan megbukott, Castro és csapata kénytelen volt elmenekülni – írja a Miami Herald.

A múlt héten Dominika adott otthont a Karib Fórum éves értekezletének, melyen a térség 14 országának vezetői vettek részt. A fórum díszvendégeként látogatott az országba – 1959-es hatalomra jutása óta első alkalommal – Fidel Castro is, akit államfőként 21 ágyúlövéssel és katonai díszparádéval üdvözöltek vendéglátói.

„Alig hiszek a szememnek, hogy végre itt lehetek a Dominikai Köztársaságban" – nyilatkozta a kubai elnök, amikor *Leonel Fernandez* dominikai elnök a repülőtéren fogadta.

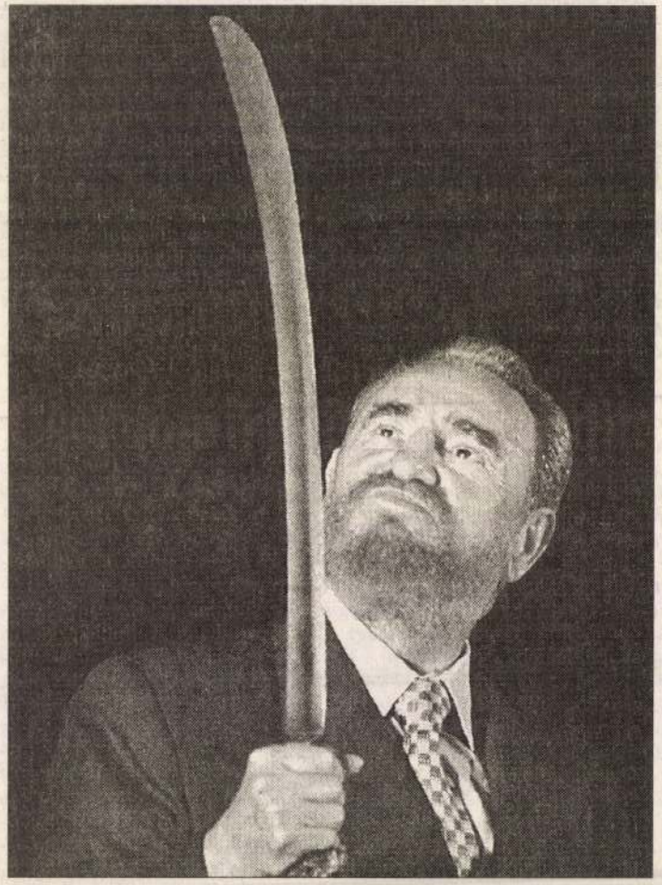

FOTÓ: MTI – KÜLFÖLDI KÉPSZERKESZTŐSÉG

Castro dominikai látogatásának célja az volt, hogy az amerikai embargótól sújtott latin-amerikai ország szövetségeseket keressen az Európai Unióval folytatott kereskedelmi tevékenységének érdekében. Kubának az a szándéka, hogy a térség több országával együttesen jelenhessen meg az EU piacain elsősorban cukor, banán és egyéb déligyümölcs-kínálatával.

Az utóbbi időkben több karibtérségi ország, közöttük 34 év eltelte után Dominika is felújította diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatait Kubával.

Gazdasági szakértők véleménye szerint ez a térség 20 milliárd dolláros kereskedelmi potenciált képvisel, tagországai abban bíznak, hogy az együttműködés reményében esetleg rávehetik Castrót bizonyos politikai változások bevezetésére.

A Dominikai Köztársaság mintegy 220 km távolságra van Kubától, kulturális és történelmi kapcsolataik több évtizedre tekinthetnek vissza.

1959. január 1-jén *Fulgencio Batista* kubai exdiktátor bukása után Dominikába menekült, 1959 júniusában Castro kisebb katonai beavatkozásra készült a szigetország akkori diktátora, *Rafael Trujillo* ellen, de a kubai inváziót sikeresen visszaverték. Két hónappal Castro sikertelen dominikai puccskísérlete után Trujillo kísérelte meg Castrót kubai emigránsok segítségével megbuktatni, de ő sem bizonyult sikeresebbnek.

Castro államfői látogatását több kubai emigráns szervezet vezetője ellenezte, több helyen került sor Kuba-ellenes demonstrációkra, melyekre nagy rendőri erőket mozgósítottak a 72 éves kubai politikus személyes biztonsága érdekében.

Fiatal lányok a Tigris-kupa labdarúgó torna első fordulóján
FOTÓ: MTI – KÜLFÖLDI KÉPSZERKESZTŐSÉG

Növekszik a fiatalkorúak kábítószer-fogyasztása az USA-ban

A Egyesült Államok Kormányzati Hivatala múlt héten hivatalosan kiadott értesítője szerint hallatlan mértékben, 11,4%-al nőtt a 12-17 éves fiatalok körében a kábítószer-fogyasztás – írja a Newsweek.

A marihuánafogyasztás is 9,4%-os növekedést mutat, ami szintén aggasztó, annak ellenére, hogy ez a drog nem tartozik a „kemény" kábítószerek családjába. A vizsgálat 24 505 kábítószeres fiatal drogfogyasztási szokásait elemezte, és felhívja az illetékes egészségügyiek, pedagógusok és nem utolsósorban a szülők figyelmét arra, hogy jobban figyeljenek gyermekeikre.

Gyakori nézet ma, különösen a középiskolások körében, hogy a marihuána nem is kábítószer, élénkíti a fantáziát, kreatívabbá tesz és kevésbé fáradékonnyá – ez mind szemenszedett hazugság ! A marihuána nem biztonságos, megnehezíti a tanulást, gyengíti a reakcióidőt, gyengíti az emlékezőtehetséget.

A tanulmány szerint mintegy 14 millió kábítószer-élvező él ma az Egyesült Államokban, a 12 évnél idősebb lakosság mintegy 6,4%-a. Ijesztő nagyságrendű számok ezek, különösen akkor, ha évről évre újabb növekedést regisztrálnak a szakemberek. Szerencsére a keményebb drogok, mint a kokain, heroin stb. aránya a fiatalok körében még nem növekszik olyan mértékben, mint a marihuána fogyasztás.

A múlt hónapban *Clinton* elnök javaslatára a kongresszus egy 2 milliárd dolláros médiakampányt hagyott jóvá, mely összegből segélytelefon-rendszerek, éjjel-nappali konzultációs szolgálatok, külön tv- és rádióadások keretén belül kívánnak a bajba jutottaknak segíteni. Az újonnan életre hívott segélyállomások és tanácsadószolgálatok már az eddigiek folyamán is komoly forgalomról számolhatnak be.

Sherrod Brown, Ohio állam demokrata párti szenátora örömmel üdvözölte az új médiakampányt és a kormány erőfeszítéseit a kábítószer-fogyasztás viszszaszorítása érdekében, de megjegyezte, hogy a költségvetésnek legalább 17 milliárd dollárt kellene erre a célra fordítania ahhoz, hogy a drogfogyasztást Amerikában sikerüljön a lehető legalacsonyabb szintre szorítani.

AZ OLDALT SZERKESZTETTE:
B. GY.

Munkácsy Mihály Pest-megyei Hírlap '98. június 27.

Még öt évig itthon Munkácsy Golgotája

Az ember-Istent akarta ábrázolni

Számos tanulmány, vázlat és modellrajz után egy múlt század végi húsvétra készült el méreteiben is monumentális művével, a Consummatum est! (Elvégeztetett!) című festményével *Munkácsy Mihály.* 1884-et írtak akkor. *Karl Sedelmeyer* műkereskedő, Munkácsy menedzsere Párizsban saját palotájában állította ki, a korábban európai diadalutat járt festménnyel, a Krisztus Pilátus előtt címet viselő kompozícióval együtt. A siker óriási volt. A festmények diadalútjáról még *Maupassant* is megemlékezett egyik regényében – igaz, más névvel illette a magyar festőt. Amikor a mű Pestre érkezett, itthon is csodájára jártak. (Ekkor kapta meg Munkácsy az egyesített székesfőváros első díszpolgári oklevelét.)

Az eredeti a debreceni Déri Múzeumban várja csodálóit

Több mint száz év után újra Magyarországra érkezett Munkácsy Mihály Golgotája. E néven vált ugyanis világhírűvé az 1884-ben bemutatott, kalandos utat megjárt kép, a Consummatum est!

Tintoretto Krisztus-képei (a velencei Scuola di San Roccóban), *Ivanov* biblikus képei, *Gustav Doré* Biblia-illusztrációi, *Ernst Renan* Jézus élete című könyve mélyen hatottak Munkácsyra. S a sikereinek teljében lévő festőnek műkereskedője is ajánlotta a Krisztus-témákat. A szokatlan térválasztás, a három keresztfa úgyszintén az eddigi festők gyakorlatától eléggé eltérő, tehát szokatlan elhelyezése magát Munkácsyt magyarázza: ő nem a Megváltót, nem a földi bűnök alól minket felmentő Krisztus keresztre feszítését elevenítette meg, hanem az Embert... annak gyarlóságaival egyetemben. Amiként maga fogalmazott: „az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni." Ezért hiányzik Krisztus fejéről a glória, ezért a társak közelsége – még a keresztfán is, végső soron ezért az őt megtagadók szenvtelensége. A nagy mű művészi súlya annál nagyobb!

A fő alakok valószínűleg nem véletlenül kerültek ki a kompozíció középpontjából, ezt már Tintoretto képein is megfigyelhettük. Egyébként: ha az első festményen Munkácsy megoldott volna mindent, valószínű, nem következett volna utána a másik kettő.

Másfél év alatt, harminc vázlat és öt kompozíciós tanulmány után készült el a Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy magasztosnak, hitében erős egyéniségnek ábrázolta Krisztust. A témát folytatva született meg alig fél év alatt a nagyméretű, 460x712 centiméteres vászon, a Golgota. Nem kevesebb mélységgel, átéléssel megjelenítve a megfeszített üdvözítő alakját. Modelljeit rajzolta, fotózta. Egy alkalommal a festő saját magát köttette fel a keresztre, hogy érezze a fizikai szenvedést.

Európai diadalútja során Sedelmeyer Amerikába vitte a képeket. Az elsőt elkísérő Munkácsyt nemzeti hősként ünnepelték, úgy fogadták, mint annak idején *Kossuth Lajost.* Sokan akarták megvásárolni a festményeket. Akinek sikerült, az *John Wanamaker* üzletember volt. Állítólag 160-160 ezer dollárért vette meg aukción mindkettőt. Előbb vidéki házában gyönyörködött szerzeményében. 1911-től philadelphiai áruházának különtermében tartotta, s a húsvéti ünnepek alkalmából minden évben a látogatók elé tárta. Ám előbb az 1889-es párizsi, majd az 1983-as chicagói világkiállításra vitték.

1988-ban döntött úgy a Wanamaker Alapítvány, hogy áruba bocsátják az üzletet és a képtár 16 festményét. Köztük két Munkácsy-passiófestményt, meg azt a *Hans Temple*-alkotást, amelynek a címe: „Munkácsy a Krisztus Pilátus előtt"-jét festi.

New Yorkban a Sotheby's aukción cseréltek gazdát a világot járt képek. A Golgotát *Julian Beck,* azaz *Bereczki Csaba,* a New York-i Pannonia Galéria tulajdonosa vásárolta meg, a másik festmény kanadai tulajdonoshoz került. Bereczki Csaba két évvel ezelőtt határozta el, hogy hazaküldi Munkácsyját, és tízéves letétbe helyezi a Nemzeti Múzeumban.

A sok viszontagságot átélt képet a Szépművészeti Múzeum restaurátorcsoportja *(Szentkirályi Miklós, Menráth Péter, Lente István* és *Seres László)* hozta rendbe. Szükség is volt a gondos restaurálásra, mert csak 1884 és 1887 között is ötvenszer tekercselték fel a vásznat. Egy ízben tűz ütött ki a Wanamaker-birodalomban, akkor kivágták keretéből a vásznat, és a hóra dobták, s később nem túl szakszerűen pótolták a hiányt. 1988 után ismételt szállítások viselték meg a festményt.

A Golgota öt éve a debreceni Déri Múzeumban várja csodálóit – a *Déri Frigyes* hagyatékából a cívis városra hagyományozott Ecce homóval együtt. Az eredeti szándék szerint e kettős tárlatnak be kellett volna várnia az (elvetélt) budapesti világkiállítást. Az expo elmaradt – a Golgota azonban még öt évig itthon marad.

Hogy a harmadik Krisztus-kép mikor kerül haza, azt a jövő fogja eldönteni.

Bágyoni Szabó István

Nagykőrös és Vidéke
HÍRLAP

II. évfolyam 51. szám | Az Új Pest Megyei Hírlap különkiadása | 1998. június 27., szombat

Erdélyi magyar tanítók

Kőrösön kapják a diplomát

Az emberek gyakran ünnepelnek, de az igazán megható pillanatok ritkák. Most csütörtökön ilyenben is része volt Nagykőrösön néhány embernek.

Álltak a tanárok a főiskola, hivatalosan a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kara 13-as termében, s velük szemben huszonkét diák ünneplőben, s akkor kilépett a parányi elválasztó tér közepére *Csata Levente,* felemelte karját, intett, s a huszonkét szorongó diák szívéből szólalt meg az ősi zsoltár. „Mint a szép híves patakra / A szarvas kívánkozik. / Lelkem úgy óhajt Uramra./ És hozzád fohászkodik..."

Az éneklők, ők huszonketten, Erdélyből jöttek. Elromlott autóbusszal. Éjszaka. Kialvatlanul. De jöttek, hogy főiskolai tanulmányaikat befejezzék a záróvizsgával. Jöttek, hogy magyar, hogy református magyar tanítók lehessenek otthon, a végeken. Jöttek, hogy ne némuljanak el a harangok, hogy a világ végezetéig magyarul zengjen a Hargita táján is a negyvenkettedik zsoltár.

Mint a szép híves patakra...

A nagykőrösi kis terem ének utáni, torokszorító csendjében nehéz volt megszólalni. De mégis, követve a dolgok rendjét, *dr. Nagy István* főigazgató elmondta ünnepi megnyitóját, bíztatva a kőrösi alma mater marosvásárhelyi tagozatának diákjait, s megköszönve a Művelődési és Közoktatási Minisztérium határon túli főosztálya, s személy szerint *Berki Anna,* a mostani vizsgák meghívott elnöke segítségét. Mert kellett a segítség, hogy ez a huszonkét diák Romániában is honosítható magyar diplomát szerezhessen magyar tanítóságból.

Aztán Berki Anna szólt elmesélve, hogy Sárospatakon (ahonnan egyébként a nagykőrösi tanítóképző megalapítója, *Szigethi Warga János* érkezett Kőrösre) a felvidéki magyar diákok vizsgáján járt, s ott jó eredmények születtek.

S ezzel el is jött az ideje annak, hogy itt, Nagykőrösön az erdélyi virtus mutassa meg magát. *Dr. Szenczi Árpád* főigazgatóhelyettes még elmondta a legfontosabb gyakorlati tudnivalókat, s szólította az idei első marosvásárhelyi-nagykőrösi tanítójelöltet szakdolgozatának megvédésére.

„Domahidi Csilla következik."

A többi zsoltáréneklő kiment a folyosóra, a tanárok hivatalos formára rendezkedtek a hosszú asztal mögé, az erdélyi kislány kinyitva maga elé tette élete eddigi legnagyobb művét.

Nagykőrösön megkezdődött a marosvásárhelyiek kétnapos tanítói vizsgája.

Farkas Péter

Csütörtöki témák

Képviselő-testületi ülés

Nagykőrös város önkormányzatának képviselő-testülete július 2-án, csütörtökön tartja soron következő ülését.

A tervbe vett témák közül elsőként a Szabó Károly Városi Könyvtár helyzetének vizsgálata kerül terítékre.

A képviselő-testület dönt a könyvtárigazgató vezetői megbízása ügyében is. A továbbiakban szó lesz a városi bölcsőde szervezeti és működési szabályzatáról, a város önerős útépítési lehetőségeiről, a szociálisan hátrányos helyzetűek adósságterhének enyhítéséről és a Kalocsa Balázs u. 3. sz alatti ingatlan iskolai célú hasznosításáról.

A testület zárt ülésen tárgyalja a szociális ellátásokkal kapcsolatos fellebbezéseket.

Virágos Csemő

A nemzetközi babérokra

Olasz kiállítók

Erősödik a déli kapcsolat?

A Nagykőrösi Vállalkozói Kiállítás és Vásárok történetében az idén készült először olasz nyelvű meghívó.

S egyáltalán nem próbaszerencse alapon, hanem azért, mert egy olasz vállalkozói csoport már ténylegesen is érdeklődött a nagykőrösi, augusztusi árubemutató iránt. A rendező Nagykőrösi Vállalkozók Egyesülete máris kibővítette a kiállítási teret a Toldi iskola tornacsarnokával, a berendező East Expo Kft. pedig már meg is küldte a régi és az új terület beépítési vázlatát. Ennek ellenére lehetséges, hogy az olaszok saját standjaik felállítását fogják kérni, mert az érdeklődő csoportban kiállításrendezők is vannak.

Hol a százas?

Negyven a haszon

A trükk nem olyan régi. Mindenesetre egyidős a kétszínű százforintos fémpénz megjelenésével.

Ami most körülbelül 840 olasz lírát ér. Persze, 840 lírás nincsen, de van ötszázas, körülbelül 60 forintért. Egyébként messziről, hirtelenében pont olyan, mint a magyar kétszínű százas

nak negyven forint a haszna. Föltéve, hogy ez még forgalomban levő olasz pénz. Ha nem, akkor még több. Tény, hogy tavaly nyáron is keringett belőle jónéhány Kőrösön, s az idén is megjelentek az első „fecskék".

Hiába, jól megy az embereknek. Sokat utaznak

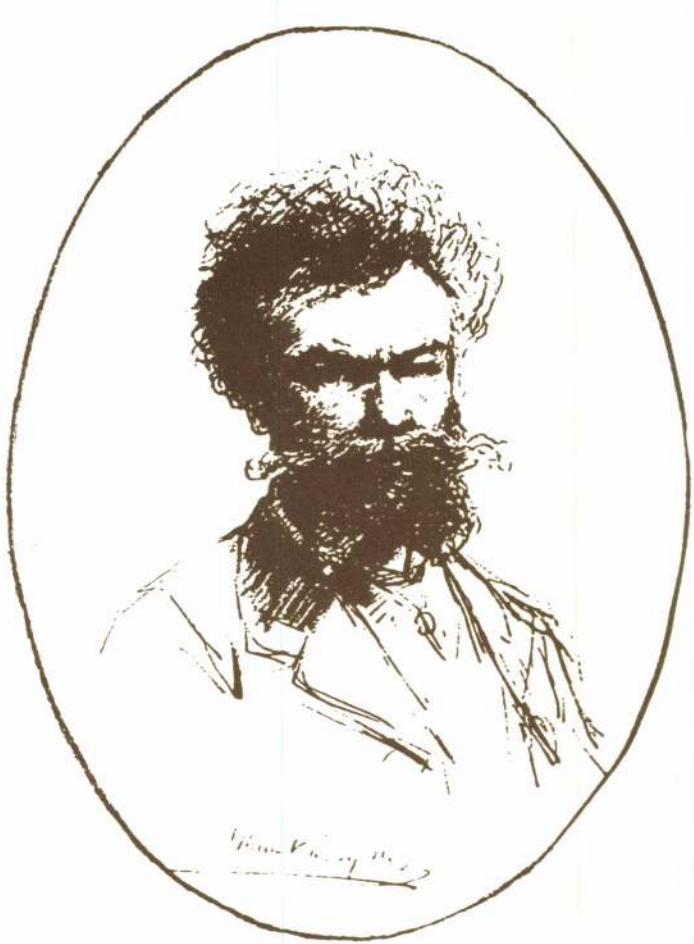

RENDEZŐ SZERVEK:

Munkácsy Emlékbizottság

*

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Önkormányzata

*

Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata

*

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság

*

Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége
Észak-Magyarországi Területi Szervezete

*

Miskolci Akadémiai Bizottság

*

II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár

*

Miskolci Városi Könyvtár

*

Miskolci Galéria

*

Belvárosi Kulturális Menedzser Iroda

*

Alliance Francaise Miskolci Kirendeltsége

*

Miskolci Bölcsész Egyesület

*

Avasi Gimnázium

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK

MUNKÁCSY MIHÁLY
(1844–1900)

SZÜLETÉSÉNEK 150. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE RENDEZETT

EMLÉKNAPRA

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

MUNKÁCSY Mihály

Munkácsy Mihály: Toborzás

MAGYAR NAPLÓ

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG FOLYÓIRATA

A megrendelő neve:

.....

Kézbesítési cím: □□□□ .....

.....

Telefonszám: .....

Előfizetem ..... év ..... hónaptól

☐ a Magyar Naplót ☐ a Művelődést (Kolozsvár)

☐ a Székelyföldet (Csíkszereda) ☐ Híd (Újvidék)

☐ a Látót (Marosvásárhely) ☐ a Bécsi Naplót

számonként 100 Ft-os kedvezményes áron:

☐ félévre 600 Ft, szomszédos országba 1200 Ft, egyéb külföldi országba 20 USD

☐ egy évre 1200 Ft, szomszédos országba 2400 Ft, egyéb külföldi országba 40 USD

Az előfizetéshez ☐ csekket, ☐ számlát kérek.

.....

a megrendelő aláírása

VÁLASZ-LEVELEZŐLAP

Belföldre bérmentesítés nélkül feladható. Az esedékes díjat a címzett fizeti.

MAGYAR NAPLÓ

Budapest

Pf. 15

1406

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA

és

A MUNKÁCSY EMLÉKBIZOTTSÁG

tisztelettel meghívja Önt

MUNKÁCSY MIHÁLY
(1844 – 1900)

sírjának koszorúzására

a festőművész születésének 150. évfordulója
alkalmából

1994. február 21-én 11 órakor

a Kerepesi úti temető
33 – 34. parcellájához.

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

9.00 óra
Soltész Nagy Kálmán u. 2.

EMLÉKTÁBLA AVATÁS MUNKÁCSY MIHÁLY GYERMEKKORI LAKHELYÉN

9.30 óra
Mindszenti temető

KOSZORÚZÁS MUNKÁCSY MIHÁLY SZÜLEINEK SÍRJÁNÁL

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

11.00 óra
Miskolci Akadémiai Bizottság Székháza
Miskolc, Erzsébet tér 3.

MUNKÁCSY EMLÉKÜLÉS

Megnyitót mond
T. ASZTALOS ILDIKÓ
Miskolc Megyei Jogú Város polgármestere

*

Liszt: Magyar történelmi arcképek, Munkácsy
zongorán előadja: SELMECZI GYÖRGY zeneszerző karmester

*

JEAN-CLAUDE PELTIER
az Alliance Francaise miskolci kirendeltségének igazgatója
Munkácsy és Franciaország

*

DR. VÉGVÁRI LAJOS
a Munkácsy Emlékbizottság elnöke
Munkácsy helye az egyetemes és a magyar művészetben

*

DR. ÓNODY MAGDOLNA
helytörténész
Az elfelejtett végrendelet. Munkácsy családfája

*

DR. LOSONCZI MIKLÓS
főiskolai tanár
A betyár ábrázolása a magyar festészetben

*

DR. PANDUR JÓZSEF
egyetemi docens
Munkácsy és rokonsága

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

10.00 óra

Herman Ottó Múzeum kiállítási épülete

Miskolc, Papszer 1.

MUNKÁCSY HATÁSA A MAGYAR FESTÉSZETRE

CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSA

Rendezte

GODA GERTRUD

Megnyitót mond

DR. VÉGVÁRI LAJOS

művészettörténész

A Munkácsy Emlékbizottság elnöke

MUNKÁCSY Mihály

MAGYAR NEMZET

2000. szeptember 19., kedd

■ DEVICH

Ecce homo – Krisztus-ábrázolások a XIX–XX. századi magyar képzőművészetben címmel nyílik kiállítás szeptember 22-én délután hat órakor Rómában, a Római Magyar Akadémián (a híres Palazzo Falconieriben, a Via Giulia 1. szám alatt) a szent év tiszteletére a magyar millenniumi ünnepségsorozat keretében – jelentette be tegnapi tájékoztatóján *Rubovszky Rita*, a kiállítást a kulturális tárca megbízásából szervező Hungarofest Kht. ügyvezető igazgatója. A kiállítás megnyitója egyben fontos diplomáciai esemény is lesz; hiszen részt vesz rajta *Mádl Ferenc* köztársasági elnök és *Orbán Viktor* miniszterelnök is. A tárlatot, amelyen a Magyar Nemzeti Galéria anyagából, *Szatmári Gizella* művészettörténész válogatásában, harminc alkotást mutatnak be, *Paul Poupard* bíboros, a Kultúra Pápai Tanácsának elnöke és *Rockenbauer Zoltán* magyar kulturális miniszter nyitja meg.

A kiállított alkotások között *Kondor Bélának* hét munkája is szerepel, de „elutazott" Rómába *Fadrusz János* Krisztus a keresztfán című bronzszobra, *Bálint Endre* Nagy keresztje, *Berki Viola* Éjszakája, *Heintz Henrik* Madonnája, *Hincz Gyula* Angyali üdvözlete, *Kerényi Jenő* Golgotája, *Madarassy Walter* Származás oltárja, *Vass Viktor* Fájdalomja, *Rippl-Rónai József* Krisztus születése és halála című falikárpitja, *Molnár C. Pál* Mária Jézussal című olajfestménye is, valamint *Munkácsy Mihály* vázlatai, tanulmányai a Golgota című képéhez.

A részvényalapok teljesítettek jobban

Az eredményeket jelentősen befolyásolták a nemzetközi valutaárfolyamok is

Egymilliós befektetésnél akár több mint háromszázezer forint lehet a nyereség különbsége, ha gondosan válogatunk a kínálkozó lehetőségek között. Az elmúlt 12 hónap favoritjai kétségkívül a részvénybefektetések voltak: a több mint száz hazai befektetési alap hozamrangsorában az első öt helyen kizárólag hazai vagy külföldi tőzsdei befektetésekre specializálódott társaságot találunk.

Kolozsi Gábor

Az imponáló nyereség elsősorban a hazai börze idei jó teljesítményével magyarázható. A tőkepiaci – és természetesen világgazdasági – szempontból etalonnak tekinthető amerikai gazdaság magához térése és az általánosan alacsony kamatok világszerte emelkedésre sarkallták a tőzsdei részvényárfolyamokat. A globális optimizmusból a nemzetközi és fundamentális szempontból egyaránt alulértékeltnek tekinthető Budapesti Értéktőzsde sem maradt ki: a BUX-index tavaly karácsony óta 7887 pontról – 17 és fél százalékos emelkedéssel rövid időre a tízezres álomhatárt is elérve – 9200 pont fölé került. Így már nem csoda, hogy a részvényekbe fektető befektetési alapok teljesítettek a legjobban: a már tavaly is abszolút listavezető Concorde Részvényalap 25,8 százalékot, az Aegon hasonló alapja – nem sokkal lemaradva – 21,9 százalékot hozott a jegytulajdonosoknak. A paletta első hat helyezettje két számjegyű növekedést produkált és még a leggyengébben teljesítő vagyonkezelő is 4,6 százalékos eredményt ért el.

A meglehetősen nagy szórás az egyes alapok eltérő befektetési politikájának tudható be: Szabó László, a Concorde Alapkezelő vezérigazgatója szerint részben a jó részvénykiválasztás, részben pedig a részvényhányad időről időre való helyes megválasztása döntött a tabellán elért helyezésről. A részvényalapok ugyanis nemcsak tőzsdei értékpapírokat tartanak portfóliójukban (ennek aránya 50-100 százalék közti), hanem a prognosztizált átmeneti mélyrepülések idejére megnövelik az állampapírok arányát (ezekkel egyébként további nyereséges spekulációk hajthatók végre). Mindenesetre a concordosok hozzáértését dicséri, hogy az év elején az olyan kisebb társaságok papírjaiból válogattak, mint a Brau sörgyár. Ez a papír az év elején még csak 5500 forintos árfolyamon mozgott, ám a szakmai befektető kivásárlása nyomán már stabilan 13 ezer forintig kúszott fel a kurzus.

A szélesebb portfóliójú vegyes alapoknál már kevesebbet lehetett nyerni: bár az aranyérmes Budapest Alapkezelő 21,6 százaléka igazán megnyerő, a második Concorde 2000 már csak 13,2 százalékot hozott, és a sereghajtó egyenesen –2,2 százalékos veszteséget volt kénytelen elkönyvelni, minden bizonnyal a hosszabb lejáratú államkötvények magas aránya miatt.

A hazaiakhoz hasonlóan jól ment a külföldi részvényekbe invesztálóknak: az egy év alatt elért profit 4,2 százaléktól egészen 25,2 százalékig terjed. Ez utóbbi a BNP Paribas kisebb európai cégekbe fektető Europe Mid Cap szakembereinek tudását dicséri: a vagyonkezelők jó érzékkel fektettek pénzintézetekbe csakúgy, mint telekommunikációs vagy éppen italgyártó társaságok részvényeibe. Ebben a szegmensben az első öt társaság ért el húsz százalék feletti eredményt: a már említett cég mellett a CA-IB (23,8, illetve 23,1), az OTP-UBS (20,1) és a Credit Suisse Equity Luxemburg (20), de további tizenegy alapkezelő nyeresége is két számjegyű lett. A vegyes alapok közül itt a Raiffeisen Alapok Alapja lett a győztes: 19 százalékos nyereségével alaposan lekörözte az Access Dynamicot (+5,5 százalék) és a Quaestor Devizát (+0,4 százalék) is.

Az elért eredményeket persze jelentősen befolyásolták a nemzetközi valutaárfolyamok változásai is: az amerikai Dow Jones +21,3 százalékos erősödését például a dollár–forint kurzus csaknem 7,5 százalékos csökkenése ellensúlyozta, míg a német DAX index +28 százalékos erősödésére még „rátett egy lapáttal" a forint tizenkét százalékot meghaladó gyengülése is. Tavaly ilyenkor egy dollár még 229,14 forintot, míg az euró 235,17 forintot ért, a mai kurzus viszont már 212,11, illetve 263,63 forint. Ez okból következik, hogy a nemzetközi kötvényalapok is hasonlóan viselkedtek: az árfolyamváltozást nagyobb súllyal megszenvedő portfóliók közül az eurókötvények vitték a pálmát (OTP: 14,7, Parvest European Bond: 14,5, MKB: 8,1), míg a zöldhasú társaik profitjából sokat elvett a forint erősödése (Parvest USD Bond: –5,2 százalék, OTP Dollár Kötvény: –6 százalék).

Rossz idők köszöntöttek az elmúlt évek kedvenceire, a kötvényalapokra. A magyar gazdaság növekvő külső és belső egyensúlytalansága egyre több külföldi intézményi invesztort tartott távol vagy éppen késztetett távozásra a hazai állampapírpiacról. Ráadásul az inflációs cél bűvöletében élő jegybank óriási kamatemelése nyomán a hosszú lejáratú kötvényeken keletkezett veszteségek is egyre inkább elkedvetlenítették a kétezer milliárdos állomány felett rendelkező nagybefektetőket. Így nem csoda, hogy csak a szereplők első harmada tudott pozitív szaldót felmutatni: az inkább pénzpiaci alapként funkcionáló OTP Optima +5,5 százalékot, a Budapest I. Állampapír +4,2 százalékot hozott, a CIB Kincsem jegytulajdonosai azonban –4,3 százalékot, a K&H-kötvényesek pedig –5,9 százalékot vesztettek befektetéseiken (ez idő alatt a hosszú lejáratú államkötvényeket reprezentáló MAX- index értéke 1,5 százalékkal csökkent). Valamivel kisebb volt a negatív hatás a rövidebb lejáratokkal operáló pénzpiaci instrumentumoknál. Az irányadó RMAX-index +5,8 százalékos éves hozamát többen is sikeresen szárnyalták túl.

A két számjegyű teljesítményt nyújtott alapok

forrás: privátbankár/PSZÁF

Alap	Hozam (%)
Concorde Részvény	25,89
Parvest Europe Mid Cap	25,28
CA Selecta EU Részvény	23,89
CA Közép-európai Részv.	23,18
Aegon Belföldi Részvény	21,93
Budapest Vegyes	21,64
K&H Ingatlanpiaci Alap	21,03
OTP-UBS Alap	20,17
Credit Suisse Eq Lux EUR	20,09
Parvest USA Quant	19,46
Raiffeisen Alapok Alapja	19,02
Credit Suisse Eq Lux GFI	18,51
OTP Quality Részvény	17,34
Parvest US Small Cap	17,07
MKB Európai Részvény	16,76
Raiffeisen Nemz. Részv.	16,36
Parvest Europe	15,8
K&H Unió	15,5
Concorde Nemz. Részv.	15,08
OTP Eurókötvény	14,76
Parvest European Bond	14,55
K&H Navigátor	14,42
Parvest Short Term Euro	13,73
CIB Európai Részvény	13,62
Budapest Növekedési Rt.	13,24
Concorde 2000	13,21
Hunnia Devizarészvény	13,07
Erste Alapok Részvény	12,87
Raiffeisen Ingatlanalap	12,63
Európa Ingatlan	11,08
Aegon Nemz. Részvény	10,17
Quaestor Első Lakásalap	10,04

Rekordot döntött a Poros út

műtárgy

Az év utolsó nagy árverésén Munkácsy ismét rekordot döntött, a Poros út 220 milliója hatvanmillióval szárnyalta túl a művész – és a magyar festménypiac – eddigi csúcsárát, melyről azt gondolhattuk, sokáig a legmagasabb marad. De mindössze nyolc hónapig volt érvényben.

Gréczi Emőke

Három nap különbséggel tartották a két piacvezető galéria téli festményárverését. Mivel a megelőző két héten a művészeti árverezők festménytételei nem arattak sikereket, nagyon kevés kivétellel mélyen alulteljesítették az elvárható eredményt. Lehetett találgatni, hogy vajon a kereslet csökkent, vagy a két kiemelt anyagot várják a gyűjtők, befektetők. Úgy tűnik, hogy a második feltevés bizonyult helyesnek.

A Kieselbach Galériánál nem indult rekordgyanús tétel, viszont felkínáltak jó néhány klasszikus modern magyar művet – a 10-30 milliós kategóriából – és külföldi avantgárdokat, szimbolista alkotásokat, amelyeknek nincs kialakult értékszintjük a magyar kereskedelemben.

Schönberger Armandtól az Út és házak tizenhétmillióért kelt el a Mű-Terem Galéria árverésén

Az első komoly árat Gábor Jenő 1927-es Kikötője érte el, a pécsi művész kubista jellegű életképe tízmilliós emelkedés után huszonkétmilliót ért. Márffy Ödön 1907-es Fiú és leány zöld padon című vászna a párizsi fauve-ok hatását tükrözi, megelőzve a Nyolcak korszakát (a katalógusban analógiaként Matisse és a német expresszionisták szerepeltek), így valóban az életmű fontos darabjának tekinthető. Ára húszmilliós indítás után 32 millió forint lett. Vaszary János tíz műve közül a Hölgy svájci sapkában lett a legdrágább (16 millió), Rippl-Rónai Józseftől pedig a Kalapos férfi (Somssich gróf képmása) ért el egyedül említésre méltó eredményt (28 millió).

Mivel rengeteg tétel kelt el több millió forintért, ezért inkább csak a meglepetéseket, a kiemelten kvalitásos művek eredményeit van lehetőség megemlíteni. Fényes Adolf realista Ünnepnapja 22 milliót ért, Berény Róbert korai, 1905-ös Monacói házak című, talán Weiner Leónak dedikált olajképe 16 millióért cserélt gazdát. Az elmúlt hónapokban rendezték meg a Párizsban élt Réth Alfréd életmű-kiállítását Pesten és a francia fővárosban. A magyar piacra csak mostanában bevezetett kubista művész 1913-as Fekvő aktja (grafika) 5,5 millióért ment el. A külföldi tételek közül – ahogy várható volt – az angol szimbolista Burne-Jones művei iránt tapasztalhattunk hallatlan érdeklődést. A Remény 24 millióért, a Muzsika hímzés (talán Morris műhelyéből) 8,5 millió forintért kelt el.

A Mű-Terem Galéria az idén eddig minden árverésére tartogatott egy Munkácsyt az egykori Vida-gyűjteményből. Ezek közül talán a Poros út a legfontosabb, már ami a művészi értéket, az életműben elfoglalt helyét illeti. A közönség is így szavazott: 220 milliós ára a legtöbb, amit valaha árverésen magyar festményért fizettek. A 75 millióról indított védett képre legalább öten kezdtek licitálni, 150 milliónál hárman is versenyben voltak érte.

Ám nemcsak ez a tétel váltott ki lelkesedést a gyűjtőkből. Tihanyi Lajos Kompozíciós vázlata egyike azoknak a tanulmányoknak, melyek egy nagyobb méretű festményhez készültek. A vázlatok közül három olajkép, a most indított darab Alexander Kordához került, a másik kettő Déry Tiborhoz és Gross Andorhoz. A tételt 36 millió forintért vásárolták meg. Rippl-Rónai és Vaszary húszmilliós árai szinte már „kötelezőek", nem úgy a Bauhaus építésze, Molnár Farkas Kanyargós útjának nyolcmilliós értéke, hiszen a tétel már önmagában is meglepetéssel szolgált. Derkovits Gyula Halásza 13 milliót ért el, ami 4,5 millióról hatalmas licitemelkedés, de ritkaságánál fogva még többet is szánhattak volna rá a gyűjtők. Pór Bertalan, Schadl János műveinek ára közelít a reálishoz, a nagybányaiak pedig kezdik meghaladni azt. Schönberger Armand kubista Út és házak című olajképe tizenhétmilliós árával méltó lezárása volt a 2003-as évnek.

HIRDETÉS

Elkészült a Mediterrano Sopron

Csaknem kétmilliárd forintos beruházással hétezer négyzetméteres üzletközpont készült el Sopronban. Magyar tulajdonosai saját erőből és hitelből hozták tető alá a létesítményt. Pályázati pénzt nem kaptak a beruházáshoz, a hitelt tízéves futamidőre vették fel, és előzetes számításaik szerint az invesztíció tíz év alatt megtérül. A háromhektáros területen álló háromszintes üzletközpont az utóbbi évek legnagyobb gasztronómiai beruházása a nyugat-dunántúli régióban. A mediterrán hangulatot árasztó épületegyüttesben három éttermet és egy kávézót rendeztek be, amelyekben 650 vendéget tudnak egy időben fogadni. Az éttermek olaszos jellegét erősítik a fűthető teraszok, ahol további 600 látogatót tudnak vendégül látni. Tizennégy üzlethelyiséget is kialakítottak, amelyeket bérbe adnak. A Mediterrano Sopron elnevezésű üzletközpontot jövőre továbbfejlesztik: a szomszédságában 1300 vendéget befogadó szabadtéri színházat építenek, amely koncerteknek és egyéb kulturális rendezvényeknek ad majd helyet. *(mti)*

Autókábelgyár épül Baktalórántházán

Háromszázhatvanmillió forintos költséggel 400 dolgozót foglalkoztató autókábelgyár épül Baktalórántházán. A gyárat építő négy magánszemély 196 millió forint központi támogatást kapott. Az üzemet a szegedi Kész Kft. fővállalkozóként építi, szabolcsi alvállalkozásokat foglalkoztatva. *(mti)*

Ytong: új cégnév, a márka marad

Az Ytong Hungary Kft. neve január 1-jétől Xella Pórusbeton Mo. Kft. lesz. Az Ytong mint márkanév továbbra is megmarad a terméken.
A változás oka, hogy a tulajdonos Haniel Bau-Industrie GmbH a Hebel és Ytong pórusbeton vállalatait Xella Porenbeton Holding GmbH néven egyesítette. *(mh)*

Helyesbítés

Egy héttel ezelőtt ezen a helyen beszámoltunk arról, hogy a máltai nagykövetség az Andrássy 100 irodaházba

Több stílus vegyül az év házában

Az alaprajzot a megrendelők találták ki – Az épület belesimul a tájba

A Szép Házak folyóirat évről évre kiírja a megvalósult családi házak és nyaralók tervezői számára Az év szép háza pályázatot. A szervezők legfőbb célja, hogy minél több példamutató házra hívják fel a tervezők és az építkezők figyelmét. Az idén a nyertes építészpáros megrendelője Kropkó Péter triatlonversenyző volt.

A 2003-ban benevezett családi házak és nyaralók közül választotta ki a neves építészekből álló bírálóbizottság (Balogh Balázs, Ekler Dezső, Janáky István, Perényi Tamás és Török Ferenc) a kiemelkedőnek ítélt épületeket. Idén is az egyszerű anyagokból készült, jól lakható és kellemes otthonként szolgáló házak nyertek, köztük olyanok is, amelyeknél a beépítési feltételek nagyon megnehezítették az építészek dolgát, ám ők a korlátokat erénnyé formálták.

A nyertes házak tulajdonosai elismerő oklevelet és Balás Eszter Munkácsy-díjas szobrászművész bronzszobrát, a tervezők pedig oklevelet és jutalmat kaptak.

Az első díjat a Golda János és Mészáros Erzsébet építészek által tervezett Pest megyei családi ház nyerte. Ezen épület tervezésénél az volt az építészek legfontosabb szempontja, hogy a ház belesimuljon a tájba és a hegyoldal részévé váljon, valamint hogy a lakók az eléjük táruló panorámát élvezni tudják. A két részből álló épület nagyobbik tömegénél – a lejtő felé – a harántfalak nem párhuzamosak, a köztük lévő fesztáv egyre növekszik, ezáltal a tér szinte kinyílik, így a nagy üvegfelületeken és a teraszajtókon keresztül még jobban érvényesül a táj és a nappali szerves kapcsolata. A sallangmentes építészeti megoldások is hozzájárultak ahhoz, hogy a zsűri ezt a házat találta a legkiválóbbnak.

Díjat kapott Patartics Zorán és Orlovits Balázs pécsi családi háza is. Itt egy szinte beépíthetetlenül keskeny telekre kellett az építészeknek olyan otthont teremteniük, amely a napenergiát a lehető legjobban hasznosítja. A terepbevágást megfogó, a környéken használt, vöröses hússzínű homokkő fal a beépítés mottójává, a különböző épületrészek, elemek összefogó, szervező eszközévé vált. A keskeny, egytraktusos épület helyiségei több irányból kapnak fényt, így kellemes belső terek alakulnak ki, miközben a ház a külső szemlélő számára rejtőzködő marad.

A Zsuffa Zsolt által tervezett pesti családi ház telepítésénél a koncepció fő eleme az volt, hogy az épület és a telek enyhe lejtését felvevő támfal és a ház együtt jól használható, intim, a teraszhoz kapcsolódó udvart zárjon körbe. A nappaliból nyíló terasz a lakás és a kert kapcsolatát erősíti, így ez a rész szinte egybeolvad a belső térrel. A természetes anyagok használata, azok textúrája eleganciát sugároz, de a ház szerény, nem hivalkodó.

Szintén díjat kapott Dénes György budapesti családi háza, amely egy elavult kétszobás ház átalakításával született meg. A régi falak megtartásával sikerült egy korszerű és szerény épületet létrehozni, amelynél az L alak által kialakuló öbölben – a diófa alatt – a járókelők tekintete elől védett terasz jött létre. *ve–et*

fotó: Dezső Tamás

Az első díjas ház nappalija a nyers téglából készült kandallóval

Olcsót, de igényesen

A ház tervezője nyújtotta be a pályázatot, de az épület kialakításában jelentős szerepet játszott a tulajdonos, Kropkó Péter és felesége, Golubics Andrea. „Az alaprajzot mi találtuk ki, ezt a területet kellett megtöltenie az építésznek – mondta a világ legjobbjai közé tartozó triatlonversenyző. – Tulajdonképpen nincs benne semmi eredeti, nem találtunk ki újat, csak különböző stílusokat vegyítettünk. A nappali amerikai jellegű, a teraszablak-megoldást Japánban láttuk. A ház külseje egyesek szerint finn hatású, míg a teraszt tartó oszlopok magyarosak. Szépet, de egyszerűt, olcsót, de igényeset akartunk, s nekünk nagyon tetszik, szeretünk itt élni, még akkor is, ha a környék, az infrastruktúra nem épült ki teljesen."

Biatorbágyon nyílik az első outlet center

A jövő évben nyílik meg Magyarország első outlet központja. A Biatorbágyon felépülő 15 ezer négyzetméter alapterületű üzletközpont mintegy 25 millió eurós beruházással készül, de a tervek szerint néhány év múlva akár a háromszorosára is bővülhet.

Szakonyi Péter

Hazánkban eddig még nem épí- és Nyugat-Európában már elterjedt bevásárlóközpontban szezonálisan megmaradt készletek kiárusítását végzik, főleg a gyártó cégek, illetve a licenctulajdonosok. Az első magyarországi outlet center Biatorbágy mellett, az M1 és M0-s autóutak találkozásánál épül fel, mintegy 17 hektáros területen. Az első lépcsőben 15 ezer négyzetméter áruházi területet hoznak létre 25 millió eurós beruházással, de a központ néhány éven belül 50 ezer négyzetméterre nőhet – amennyiben erre igény van. A beruházás megvalósítója a Budapest Outlet Center Kft., amely fele részben az osztrák Raiffeisen csoport, másik felében pedig a brit Outlet Estates Limited tulajdonában van.

A lópatkó alaprajzú épületekben 160 és 900 négyzetméter közötti nagyságú üzleteket hoznak létre, a parkoló pedig az épületek között lesz. A bérlőket a szintén brit GVA ingatlancég keresi meg, és az köt velük szerződést a helyiségek bérletére is. December végén az összes üzlethelyiség mintegy 40 százalékát már kiadták, január végére pedig 50 százalék fölé emelkedik már ez az arány. A tervek szerint elsősorban a nagy sportcikkeket gyártó világcégek – Nike, Adidas, Puma –, valamint a ruházati- és cipőkereskedelemben, valamint gyártásban érdekelt vállalatok bérelnek itt üzlethelyiséget. A bérleti díj a forgalommal arányos lesz.

Az új üzletközpont várható forgalmáról még nincsenek felmérések, az azonban bizonyos, hogy Magyarországon jelenleg körülbelül 50 ezer négyzetméter outlet központra van igény. A beruházók úgy tervezik, hogy a szezonális cikkek kiárusítására szolgáló, de nívós üzletközpont nemcsak a magyar, hanem a környező országokból érkező turistákat is vonzza majd. Jó példa az osztrák–magyar határtól alig 20 kilométerre terjeszkedő Pandorf, amely méretében és berendezésében is hasonlít az első magyarországi outlet központhoz. Pandorfban a külföldi vásárlók aránya igen jelentős – a magyar ügyfelek aránya 30-35 százalékra tehető.

HIRDETMÉNY

Terjeszkedik az SCD

Többségi tulajdonrészt vásárolt

ruházásokra kapott megbízást.

Műkincsperek: újabb felvonás kezdődik

A kulturális tárca hallgat a több milliárd forintot érő képekről

Az év elején új fejezet kezdődhet az immár többmilliárdos értéket képviselő műkincsperek történetében. A Dános család a napokban felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Fővárosi Ítélőtábla ítélete ellen, amely az államnak ítélte harminc nagyon értékes egykori festményüket.

Kulcsár Anna

A Legfelsőbb Bíróságnak alighanem jogegységi határozatot kell hoznia arról: tulajdont szerezhet-e a magyar állam azokkal a jogfosztó intézkedésekkel, amelyeket a vészkorszak és az államosítás idején hoztak a hatóságok. Már volt ugyanis olyan ítélet, amely szerint ez nem történhet meg. Várhatóan újabb per indul, a Sigray család ügyvédje a napokban elküldi utolsó felszólítását a kulturális tárcának. Ha erre sem kap választ, a nemzetközi közvélemény elé tárja, hogy a magyar állam nem adja ki a múzeumaiban őrzött idegen javakat.

Az ország német megszállása előtt, 1943-ban Sigray Antal gróf múzeumokban helyezte letétbe a családi vagyon egy részét. A mauthauseni koncentrációs táborból szabadulva további értékeket bízott közgyűjteményekre. A festmények, bútorok, történelmi öltözékek jelenleg a Nemzeti Múzeumban, a Helikon Kastélymúzeumban és az Iparművészeti Múzeumban találhatók.

Patay Géza ügyvéd szerint korábban számos értéket visszakaptak a családtagok, és úgy volt, hogy a három nagy múzeumban őrzött kincseket is átvehetik. Azért mindenütt hagytak volna néhány festményt, bútort. Ám a terv meghiúsult. Máig sem tudni, miért: a kulturális tárca hallgat. Az ügyvéd – mint mondta – még egy felszólítást küld, az utolsót. Januárban, előző levele postázása után egy évvel pedig a nemzetközi közvélemény elé tárja a hazai hatóságok eljárását. „Nem biztos, hogy EU-konform, ha az állam idegen javakat tart magánál, és még csak nem is válaszol a megkeresésekre" – véli a jogász.

Vizsgálódik a kincstári igazgatóság

„Jelenleg négy per zajlik a magyar állam és a múzeumok mint vagyonkezelők ellen" – nyilatkozta Bencze Izabella, a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (KVI) vezérigazgató-helyettese. Általában az igazgatósághoz fordulnak először azok, akik úgy vélik, az állam nem szerzett tulajdonjogot hajdan elkobzott, államosított, letétbe helyezett, elhagyott értékeik felett. A KVI ilyenkor megvizsgálja a kérelmet, s állást foglal: valóban az állam tulajdona-e a megjelölt értéktárgy. Az állam ugyanis nem tarthatja meg más javait.

A tapasztalat szerint a hajdani jogfosztó intézkedések egy része közvetve vagy közvetlenül megalapozza az állam tulajdonjogát. A kárpótlási szabályok is csak „az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk" jóvátételéről szólnak. Ha a kastélyt, a bérházat a benne lévő festményekkel, bútorokkal ékszerekkel állami tulajdonba vették, a volt tulajdonos vagy utódja csupán kárpótlást kaphatott, szigorú határidőn belül, mérsékelt összegben. Az elvett javakat nem követelhette.

Bonyolultabb eset, ha a kárpótlást nem a hazai jogszabályok alapján adták, hanem az 1973. évi magyar–amerikai vagyonjogi megállapodás szerint. Az egyezményben az USA vállalta, hogy részlegesen kárpótolja azokat az állampolgárait, akik Magyarországról menekültek el. A kifizetett és tételesen nyilvántartott összegeket a magyar állam végül húszmillió dollár átalány összegben megtérítette az Egyesült Államoknak.

Kincset érő alkotások

Noha eddig két olyan per indult, amelyben volt arról adat, hogy a hajdani tulajdonosok egyes festményeikért Amerikában jóvátételt kértek, a bíróság nem vette figyelembe a kétoldalú egyezményt, hanem a hazai jogszabályok alapján határozott. Dános Géza örököseinek perét például ez év októberében az elbirtoklás szabályai szerint zárta le.

Dános 1948-ban – mielőtt elhagyta volna az országot – letéti szerződést kötött a Szépművészeti Múzeummal. Harminc festményt helyezett el határozatlan időre. 1954-ben, majd 1956-ban levélben kérte vissza a tulajdonát. Nem kapta meg. Örökösei ezután az Egyesült Államokban kárpótlást vettek fel, majd 1999-ben és 2000-ben a képeket ma is kiállító múzeumokhoz, a Szépművészetihez, illetve a Nemzeti Galériához fordultak.

A Fővárosi Bíróság kiadta volna a négyszázmillió forint értékű műkincseket, a Fővárosi Ítélőtábla viszont az államnak ítélt mindent – egy meglehetősen érdekes levezetés szerint.

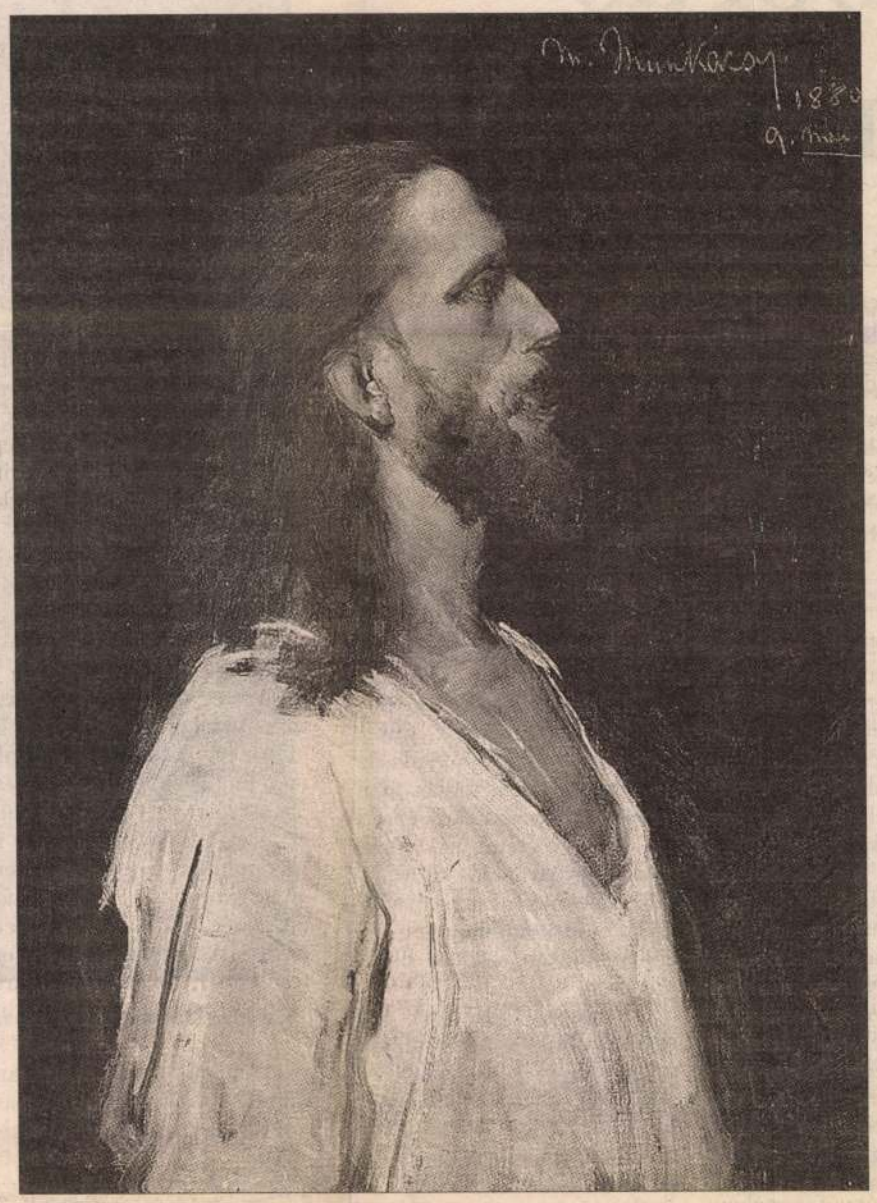

Munkácsy Mihály Krisztus Pilátus előtt című vázlata huszonnyolcmillió forintért kelt el egy árverésen

Nem elegáns, de hasznos

Azzal, hogy visszakérte a tulajdonát, Dános felmondta a hajdan megkötött letéti szerződést – közli az ítélet. Mivel azonban a múzeum nem teljesítette a visszaszolgáltatás kötelezettségét, a letét megszűntével az állam jogcím nélküli birtokossá vált. Attól kezdve viszont, hogy a család az Egyesült Államokban felvette a kárpótlást, a magyar állam úgy vélhette, hogy a képek a tulajdonai lettek: a múzeum beiktatta azokat a törzsleltárba.

Az elbirtoklás nem a legelegánsabb tulajdonszerzési jogcím, de nem is kárhoztatható, hiszen a római jog óta ismeretes – véli Soós B. Tibor ügyvéd, a kincstári igazgatóság jogi képviselője.

A tábla október 2-ai ítélete egyébként vélhetően a Legfelsőbb Bíróságnak azon a döntésén alapult, amelyet tavaly november 29-én hoztak a Herzog-perben. Ezt az eljárást Martha Nierenberg indította. A Fővárosi Bíróság elrendelte a korábban a csepeli Weiss család tulajdonaként nyilvántartott műkincsek kiadását, az LB azonban új eljárást rendelt el. Ez várhatóan januárban veszi kezdetét. Még bármi történhet, kimondhatják akár a javak elbirtoklását is.

Hallgat a kulturális tárca

A Sigray család ügyvédje, Patay Géza azt mondja: az ő értékeiket nem birtokolhatta el az állam. Szerinte ezt a kincstári igazgatóság szakértői is megállapíthatták. Bencze Izabella vezérigazgató-helyettes csupán annyit közölt: a család kérelmét megvizsgálták, és átadták a kulturális tárcának. Nem javaslattal, mert a KVI nem kíván többé javaslatot tenni, csupán szakvéleményt, elemzést ad.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára a Sigray ügyről nem nyilatkozott. Koncz Erika annyit közölt lapunkkal: „szakértői szinten vizsgálják", hogy a hasonló ügyekben milyen módon kell tisztázni a tulajdonjogot, a nem állami tulajdont pedig ki és miként adhatja át a kérelmezőnek.

A műkincsek visszaadása, az igények elbírálása lényegében szünetel azóta, hogy a kulturális minisztérium – a kincstári igazgatóság javaslatára – tavaly novemberben négy Munkácsy-festményt visszaadott Vida Jenő örököseinek. Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) ezután vizsgálatot kezdett. Jelentése szerint a visszaszolgáltatás folyamata a hasonló ügyekben nincs megnyugtatóan szabályozva, és nem tudni, hogy az állam nem szerezte-e meg például a Munkácsy-festmények tulajdonjogát. Az egyik műalkotás, „A baba látogatói" egyébként ez év áprilisában egy aukción új tulajdonosra talált csaknem 200 millió forintos rekordáron. Ugyanezen az árverésen kelt el 28 millió forintért az a vázlat is, amely a „Krisztus Pilátus előtt" című festményhez készült. A „Poros út" első változatát pedig néhány napja 220 millióért adták el. Az Auschwitzban elhunyt Vida Jenő örökösei szerint legalább húsz festményük maradt hazai múzeumokban.

Nem vállalják a felelősséget

A pénzügyi, az igazságügyi és a kulturális tárca s a KVI képviselői az ÁSZ javaslatára megpróbáltak valamiféle eljárási rendet kidolgozni az igénylők bejelentéseinek elbírálására. Vállalkozásuk azonban csaknem reménytelen, s aligha fog valaha is túllépni a „szakértői szintű" egyeztetésen. Különösen azután, hogy a Legfelsőbb Bíróság a Herzog-perben új eljárást rendelt el, a fővárosi tábla pedig az állam javára zárta le a Dánosügyet. A személyes felelősséget, vele a hűtlen kezelés esetleges gyanúját senki sem vállalja az államigazgatásban. A KVI fölött felügyeletet gyakorló Pénzügyminisztérium sajtóosztályának vezetője, Máté Dániel lapunknak azt mondta: ami nem az államé, azt ki kell adni – a nemzetközi kívánalom is ez. Valószínű azonban, hogy a döntés a hasonló ügyekben most már jórészt a bíróságra vár.

HIRDETÉS

Rovatvezető Nagy Iván Zsolt / e-mail inagy@mhirlap.hu / telefon 470-1282

Vlagyimir Putyinnak alig lesz ellenfele

Az orosz liberális Jabloko párt úgy döntött, hogy nem állít saját jelöltet a március 14-én esedékes elnökválasztásra, amelynek toronymagas favoritja, Vlagyimir Putyin elnök lámpással keresheti az ellenfeleket. A Jabloko két hete nem jutott be a parlamentbe, és azt állítja, hogy „az elnökválasztás nem lesz sem szabad, sem tisztességes". A másik kiesett liberális pártnak, a Jobboldali Erők Szövetségének a vezetői is úgy nyilatkoztak, hogy pártjuk nem vesz részt az elnökválasztáson. Még egyes kommunista pártvezetők is, köztük Gennagyij Zjuganov elnök, többször felvetették az elnökválasztás esetleges bojkottját. Putyin „ostoba és ártalmas ötletnek" nevezte a bojkottot, és bejelentette: független jelöltként indul az elnökválasztáson, nem veszi igénybe az Egységes Oroszország jelölését. Így kétmillió támogató aláírást kell gyorsan összegyűjtenie. *(mti)*

Kisebb lesz a horvát kormány

Ivo Sanader, a választáson győztes Horvát Demokratikus Közösség elnöke tegnap nyilvánosságra hozta kormánya összetételét. A november 23-án megválasztott 152 fős horvát nemzetgyűlés holnap szavaz a kormányról. Sanader ígéretéhez híven az eddigi 19-ről 14-re csökkenti a miniszteri tárcák számát, és kormánya annyiban koalíciós lesz, hogy helyet kap benne a Demokratikus Központ egy képviselője és egy párton kívüli honatya is. *(mti)*

Nastase dicsér és fenyeget

Adrian Nastase román kormányfő egy szombati tévéműsorban „rendkívül bölcs embernek" nevezte Medgyessy Péter magyar miniszterelnököt, mert „kettejük kiváló kapcsolata révén sikerült lényegesen javítani a román–magyar viszonyt". Hasonló elismeréssel szólt Nastase az RMDSZ-ről is, amely „lojális partnernek bizonyult a kormányzásban". A román kormányfő ugyanakkor ismét bírálta „azokat a külföldi személyeket (értsd: Fidesz-vezetőket), akik különböző alkotmányellenes nyilatkozatokat tesznek az etnikai területi autonómiáról". Az autonómiát szorgalmazó Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács alapítóival szemben pedig nagyon kemény fellépést helyezett kilátásba, ha „a szavakról rátér-

Népszerű háborús bűnösök

Nem sok jót ígérő szerbiai választások

Akár négy hágai vádlott is honatyává avanzsálhat néhány nap múlva a hét végi szerbiai törvényhozási választásokon. Az új parlamentben a szerb radikálisok lesznek többségben, a kisebbségi pártok pedig nem jutnak mandátumhoz – szól a legfrissebb előrejelzés.

J. Garai Béla / Újvidék

A december 28-ára kitűzött rendkívüli parlamenti választásokkal véget ér a Milosevicet megbuktató demokratikus koalíció, a DOS hároméves uralma, ám egyelőre nehéz megjósolni, hogy mi lép a helyébe. A záró szakaszához érkezett kampányban a koalíció tagjai kíméletlen vetélytársakként harcolnak egymás ellen, tág teret nyitva ezzel a privatizáció elleni demagógiára építő volt rezsimpártoknak. Már senkit sem lepett meg a Strategic Marketing nevű ügynökség legújabb felmérése, amely szerint az ultranacionalista Szerb Radikális Pártnak (SRS) van a legnagyobb esélye arra, hogy az első helyen végezzen mintegy 25 százalékkal. Az utóbbi napokban közzétett előrejelzések csak abban térnek el, vajon a G17 Plus nevű szakértői párt vagy Vojislav Kostunica mérsékelten nacionalista Szerbiai Demokrata Pártja (DSS) kerül-e a második helyre. A DOS vezető ereje, a Demokrata Párt (DS) legfeljebb negyedikként futhat be.

A választásokon induló tizenkilenc párt és pártszövetség közül a Strategic Marketing jóslata szerint nyolc juthat be a parlamentbe, de nem lesz köztük az a két koalíció, amely a kisebbségi – köztük a magyar – pártokat öleli fel. Az Együtt a Toleranciáért – Canak, Kasza, Ljajic nevű lista és a Vajdasági Reformisták nem tudják majd átlépni az ötszázalékos küszöböt. Ha így történik, akkor a lakosság egyharmadát kitevő kisebbségieknek (a koszovói albánokat is ideszámítva) nem lesz képviselőjük a szerbiai parlamentben.

A kampányban most már egymást érik a mély ütések, mindennaposak a „leleplezések", a régi afférok felelmegetése. A kormányzó DS-t különös módon maga a listavezető, Boris Tadic hozta kínos helyzetbe, amikor beismerte: csaltak a parlamentben a Nemzeti Bank kormányzójának megválasztásakor. A döntő szavazat birtokosa éppen Törökországban nyaralt, a szavazógombot más nyomta meg helyette. A manipuláció beismerése helyett megpróbálták eltussolni az ügyet, a távol levő képviselőnő útlevelébe hamis pecsétet ütöttek be, jelenlétét bizonyítandó.

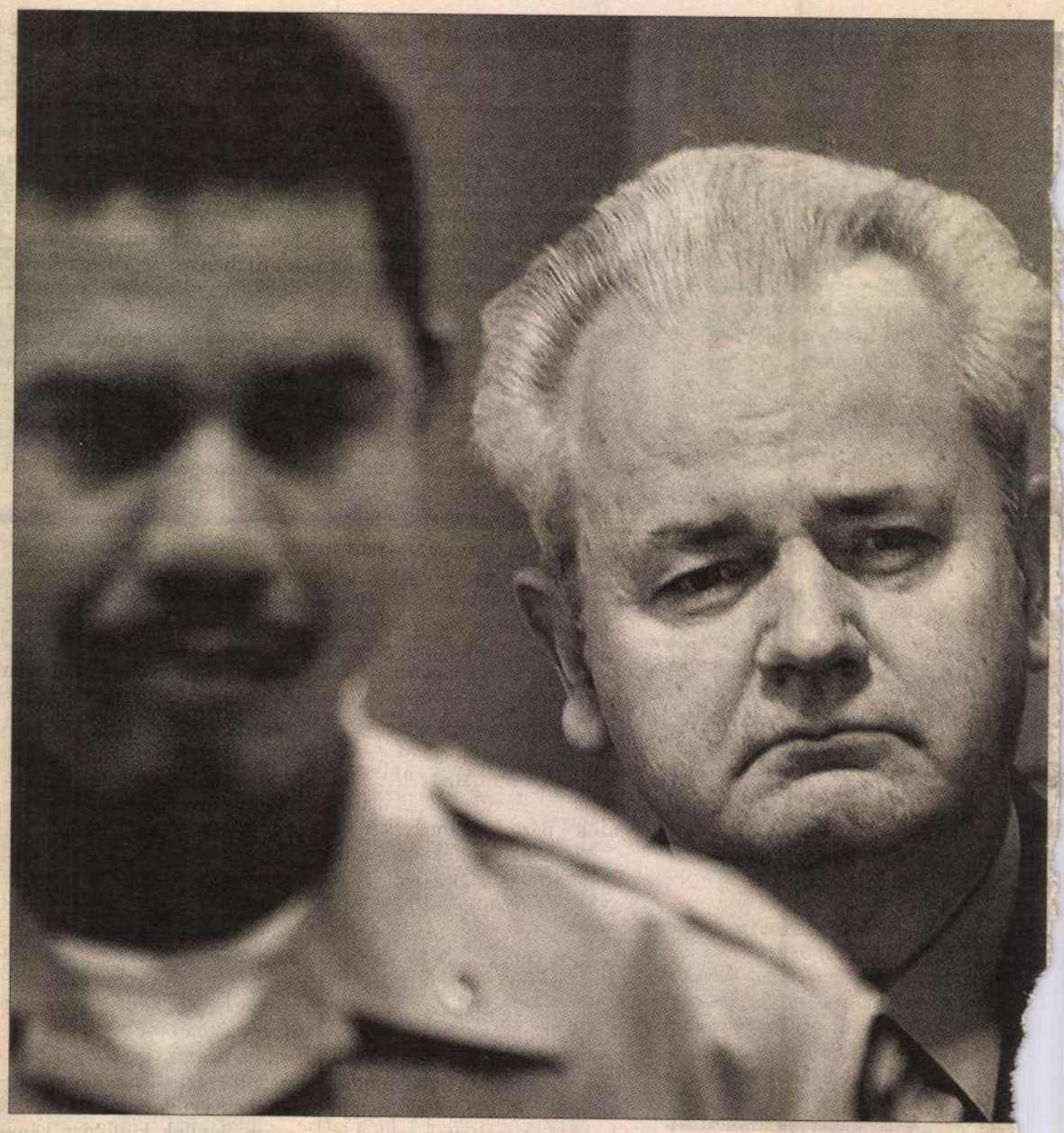

Slobodan Milosevicből akár házelnök is lehet

Kostunica is a DS-t választotta céltáblául, előre elzárkózva a koalíciókötés elől. A demokratikus blokk pártjai egyelőre fogadkoznak, hogy a radikálisokkal és Milosevic szocialistáival semmi szín alatt sem fognak kormányt alakítani. Pillanatnyilag ez a (kevéske) garancia arra, hogy nem következhet be a visszarendeződés, és nem alakíthatnak kormányt mondjuk Seselj radikálisai, akik abszolút többségre azért nem számíthatnak.

A radikálisok sikerét elsősorban gazdasági demagógiájukkal magyarázzák. ▶

Bush után Aznar is Irakba ment

Az amerikai elnök után most a spanyol kormányfő tett előre be nem jelentett villámlátogatást Irakban. A cél ezúttal is ugyanaz: erősíteni a katonák morálját. Irakban a kezelhetetlenné vált üzemanyaghiány miatt jegyrendszert vezettek be.

mh-összeállítás

José María Aznar annyival még bátrabb volt, mint George Bush, hogy nem állt meg a bagdadi reptéren, hanem 17 fős küldöttség élén az onnan több mint 150 kilométerre délre fekvő Diváníjába utazott. Ott van ugyanis az 1300 Irakban szolgáló spanyol katona főhadiszállása. A küldöttségben ott volt Federico Trillo védelmi miniszter is. Aznar szombaton pont ebédre érkezett a katonákhoz, akikkel négy órát

kerületi polgármesterrel géppisztollyal végzetek támadói a síita szent város központjában. Egy másik volt párttisztviselőre, Damijah Abbászra szombaton lőttek rá. Az asszony – aki állítólag részt vett az 1991-es síita lázadás véres leverésében és megtorlásában – válságos állapotban van, ötéves kisfia, akit szintén eltaláltak a golyók, meghalt.

Az amerikai hadsereg vezérkari főnöke azt mondta, hogy Huszein elfogása óta több száz felkelőt fogtak el. Richard Myers tábornok azt is közölte, hogy Huszein nem hajlandó együttműködni, pedig „a legjobb kihallgatóink dolgoznak vele".

Olajvezetékeket és egy olajraktárat támadtak meg iraki felkelők az ország különböző pontjain. Vállról indítható rakétákkal lőtték a Bagdad déli részén lévő olajtartályokat, és az így keletkezett tűzben mintegy tízmillió liter gázolaj égett el.

Az amerikaiak benzinnel üzletelő feketézőket vettek őrizetbe, s lefoglaltak számos tartálykocsit is. Az iraki olajipari minisztérium közben jegyrendszert vezetett be: az autótulajdonosok – járművük rendszáma alapján – csak minden második nap vehetnek maximum 30 liter üzemanyagot. Bár Szaúd-Arábia után Irak rendelkezik a legjelentősebb kőolajtartalékkal a világon, az elmúlt időszakban súlyos üzemanyaghiány alakult ki. A benzinkutaknál gyakran tízórásnál is hosszabb sorok kígyóznak. Virágzik a feketepiac, ahol a hivatalos ár hétszereséért lehet benzint venni. A hatóságok szerint a szabotázsakciók, az akadozva működő finomítók, az elavult technológia mellett az vezetett a hiányhoz, hogy Huszein bukását követően rövid időn belül mintegy 250 ezer gépkocsit

fotó: reuters

Az év katonája

Az amerikai katona lett az év embere Amerikában. A Time magazin azzal indokol-

Műkincsparádé

Antik Enteriőr 2003 – X. Régiségkiállítás és -vásár

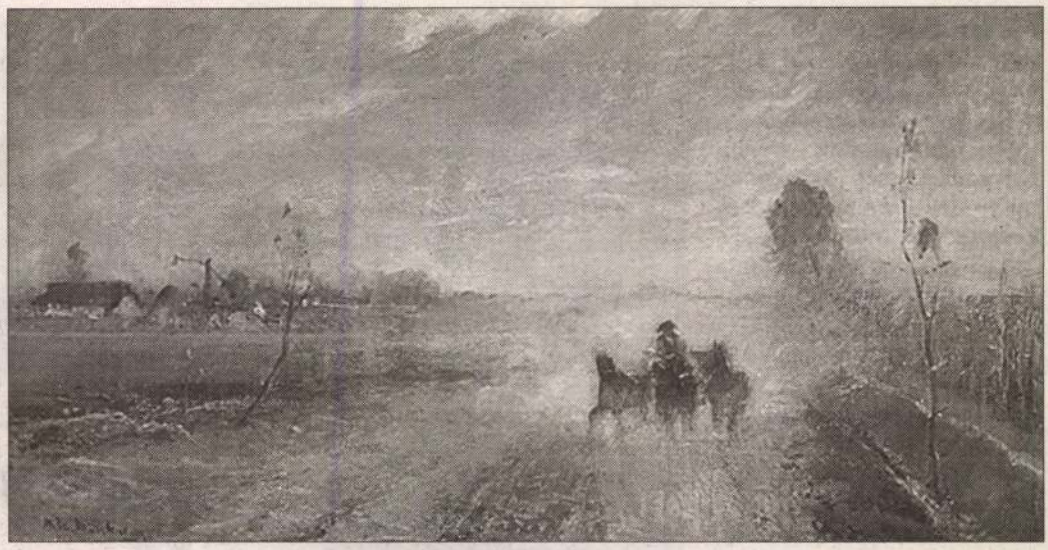

Munkácsy Mihály: Poros út I.

P. Szabó

Tíz évvel ezelőtt a Néprajzi Múzeumban alig látható plakát hívta fel a figyelmet az első régiségkiállítás és -vásár novemberi rendezvényére. Most hatalmas transzparens invitálja a Műcsarnokba a ma nyíló, vasárnap estig látható X. Antik Enteriőrre az érdeklődőket. A változás azt is kifejezi, hogy egy évtized alatt újra kialakult Magyarországon a polgári műkereskedelem. Nyolc kiállító tartott ki mindvégig a vásár mellett, sokan az utóbbi években csatlakoztak. Kár, hogy ebben az évben elmaradt az Antikdiszkont, és nincs jelen sem a Nagyházi, sem a Polgár Galéria. Ettől függetlenül a hazai műkereskedelem legtöbb jelentős vállalkozása megtalálható a vásáron. Jó néhány különös jelentőséget tulajdonít az alkalomnak, ezért rendkívül értékes műtárgyakkal, összeállításokkal vagy sajátos kezdeményezésekkel gazdagítja azt. A László VargArt például Egri József-emlékkiállítással jelentkezett. A Classic Home többkamionnyi bútort mutat be együttessé szervezve, Magyarországon elsőként alkalmazott világítási effektusokkal gazdagítva, hogy a 20–30-as évek lakáskultúrájának hangulatát felidézze. Jelen van a vásáron XIX–XX. századi festészet két vezető aukciós háza is. A Kieselbach Galéria itt kezdi árusítani azt a kötetet, amely a magyar festészet 1892–1919 közötti korszakát csaknem ezer színes reprodukcióval mutatja be. Különlegesen izgalmas művel van jelen a Mű-Terem Galéria. *Munkácsy Mihály* Poros út I. című festménye azok közé a képek közé tartozik, amelyek évtizedeken át a Vida-gyűjtemény részét képezték, majd egészen a legutóbbi évekig a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán szerepeltek, illetve jelentős külföldi bemutatókon képviselték a magyar festészetet.

Az örökösök, akikhez a kép a közelmúltban került vissza, az aukciós házat bízták meg, a korábban 160 milliós leütési rekordot elért Munkácsy-képhez – A baba látogatóihoz – hasonlóan az aukcionálással. Az eddigi legmagasabb induló árról, 75 millió forintról kezdődik a mű licitje a december 15-i aukción. Az Antik Enteriőrön vasárnap estig számos más, kvalitásos műtárgy várja az érdeklődőket szombatig 10 és 19, vasárnap 10 és 18 óra között. Lesz könyvpremier, nyereményjáték, s berendeztek gyermekfoglalkoztatót is, ahol képzett művészek foglalkoznak a gyerekekkel, amíg a szülők megtekintik a kiállítást.

Negyvenmillió AIDS-es a

A HIV-vírus az idén percenként tíz embert fertőzött meg · Terv a

Minden eddiginél több ember fertőződött meg idén az AIDS vírusával – áll az UNAids és a WHO éves jelentésében. A legfrissebb adatok szerint bolygónkon már csaknem 40 millió HIV-fertőzött ember él, közülük 2,5 millióan gyerekek. A rettegett kórt naponta 14 ezren kapják el.

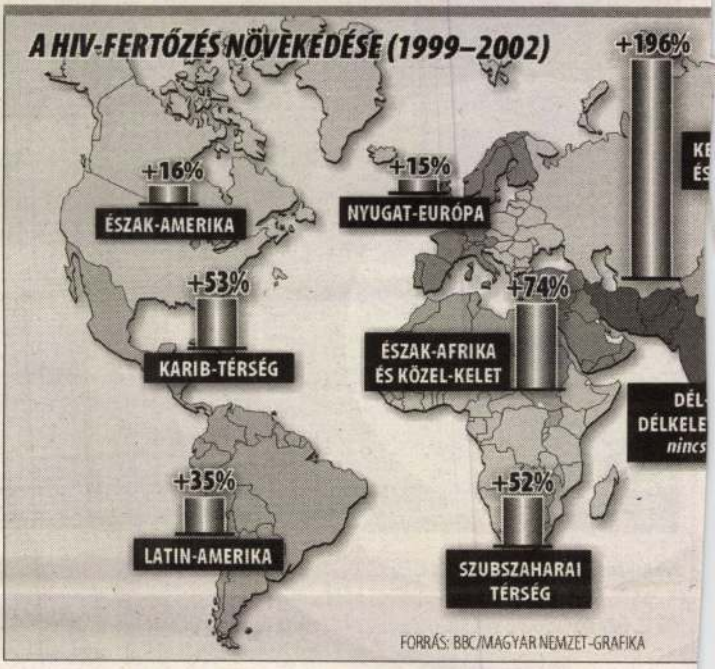

HÍRÖSSZEFOGLALÓ

Élni és élni hagyni címmel közreadta az ENSZ AIDS-ügyi programja (UNAids) és az egészségügyi világszervezet (WHO) éves jelentését. Az AIDS közelgő világnapja (december 1.) alkalmából megjelentetett tanulmány minden eddiginél drámaibb képet fest az emberiség létét leginkább fenyegető járvány terjedéséről.

Az AIDS kórokozójával csak 2003-ban több mint ötmillióan fertőződtek meg – olvasható a BBC beszámolójában. Szakértők becslése szerint az idén összesen hárommillió ember életét követeli a vész. A számok alapján megjósolható, hogy a kelet-európai és közép-ázsiai régiókban az elkövetkező években a vírus egyre nagyobb ütemű terjedésére kell számítani.

A jelentések világszerte mintegy 40 millió HIV-fertőzöttről, illetve AIDS-betegről számolnak be, akik közül 2,5 millióan gyerekek.

Minden nap körülbelül 14 ezer ember kapja meg a halált hozó kórokozót, a múlt évben percenként tíz ember fertőződött meg újonnan. Az ENSZ felméréseket végző szakemberei rámutattak: az adatok minden eddiginél pontosabbak, mivel új, a korábbiaknál jóval fejlettebb módszerekkel dolgoztak.

A HIV-vírus leginkább az Afrika szubszaharai térségében élőket veszélyezteti. A világnak ebben a sarkában az emberek mintegy 30 százaléka él szervezetében a halálos vírussal, az új fertőzések kétharmada, a halálesetek háromnegyede itt következik be. A legsúlyosabb a helyzet Dél-Afrikában: ott 5,3 millió vírushordozót regisztráltak. Botswanában az emberek 39 százaléka HIV-pozitív. Máshol sem jobb a helyzet: az adatok szerint több ország is nagyobb járvány kitörésének küszöbén áll. Egyre nagyobb ütemben fertőződnek meg az emberek Kínában, Indonéziában és Oroszországban, ahol már legalább egymillióra tehető a HIV-pozitívak száma. A terjedésért leginkább az intravénás droghasználat és a nem bizton-

Előzetesben a házaspár gy

G. Juhász Judit

Munkácsy Mihály

Magyar Nemzet 2003. dec. 9.

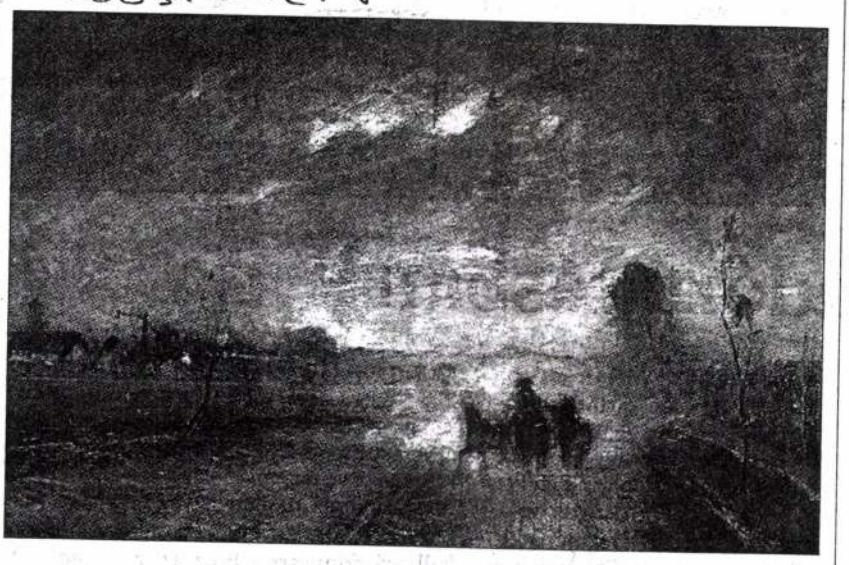

A Poros út Munkácsytól 75 millió forintról kezd a Mű-Terem Galéria árverésén

Három galéria ötszáz tétele

műtárgy

Egy héten belül három galéria árverez a fővárosban: a Blitz két év után tér vissza modern és kortárs művekkel, a Kieselbach és a Mű-Terem Galéria pedig a megszokott értékes klasszikus és modern tételeket kínálja.

Gréczi Emőke

A Blitz Galéria nemcsak az aukciós piacra, hanem rendezvényeinek korábbi helyszínére, a Hotel Kempinskibe is visszatér kedden kora este. A 169 tétel többsége az elmúlt évtizedek művészetéből nyújt választékot, kivétel ez alól például Moholy-Nagy László avantgárd festménye 1920-ból (Ipari táj, 6,5 millió), Perlrott-Csaba Vilmos, Czóbel Béla, Gulácsy Lajos, Bortnyik Sándor néhány műve. A mai művészet több generációja is jelen lesz.

A Kieselbach Galéria pénteken a Vígszínházba várja a gyűjtőket. Az anyag sokkal inkább nemzetközi, mint valaha, hiszen a megszokottnál több külföldi szimbolista és avantgárd tétel vár hazai (és külföldi) vásárlókat. Érdekes kísérletnek lehetünk tanúi: a nemzetközi piacon is bizonyára eladható tételek hogyan vizsgáznak a magyar gyűjtők előtt, akik tízmillió fölötti árat inkább csak Munkácsyért, Vaszaryért és Rippl-Rónaiért adnak könnyen. Edward Burne-Jones az angol preraffaeliták és az abból kinövő Arts and Crafts mozgalom művésze volt a XIX. század utolsó évtizedeiben. Három művet is kínálnak tőle: a Remény 16 millióval kezd, de lesz egy hímzése és egy vázlatos munkája is. Talán ő a legnagyobb név a külföldi anyagból, de ha arra gondolunk, hogy Bortnyik Sándor művészete már a Bauhaus idején teljesedett ki, akkor a Weimarban készült 1922-es Kompozíció (8,5 millió) is csak részben tekinthető magyar képzőművészeti alkotásnak. Ugyanez vonatkozik Beöthy Steiner Anna 1934-es Nagy piros kompozíciójára és Ébneth Lajos 1928-as művére.

Nem lenne váratlan fejlemény, ha mégis inkább Vaszary János női portréira (2–10 millió) érkezne a legtöbb ajánlat, esetleg Ferenczy Károly Műteremházam Nagybányán című festménye (20 millió) lenne a legértékesebb. És minden bizonnyal komoly árat várhatunk Czigány Dezső, Rippl-Rónai József, Márffy Ödön és Gulácsy Lajos vásznáért.

A Mű-Terem Galéria jövő hétfőn árverez a Kongresszusi Központban. Kiemelt tétele a Poros út lesz Munkácsy Mihálytól. A 75 millió forintról kezdő festmény ugyanabból a hagyatékból származik (Vida Jenő gyűjteménye), melyből már több alkotást, így A baba látogatóit (160 millió) kínálták fel tavaly tavasszal. A mostani mű művészi szempontból talán a legértékesebb, a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán is láthattuk.

Vaszarytól, Rippl-Rónaitól itt is indul több tétel, melyek inkább jellemzőek, mint különlegesek a két életműben. Az érdekességek között kell említeni a Bauhausban ismertté vált Molnár Farkas 1922-es Kanyargós útját (2,4 millió), Paál László kevésbé jellegzetes Domboldalon című utcaképét (12 millió), Schönberger Armand árverést záró Út és házak festményét (8,5 millió). Tihanyi Lajos Kompozíciós vázlata (20 millió) Korda Sándor gyűjteményéből való – innen már több Tihanyi-kép került piacra. A még mindig alulértékelt művészek közül szép művel lesz jelen Derkovits Gyula (Halász – 4,5 millió), Schadl János (Két fa – 2,8 millió) és Czimra Gyula (Asztali csendélet halakkal – egymillió). A tizenkét Zsolnay mellé ezúttal egy kisplasztika is bekerült Ferenczy Bénitől (Női torzó – 150 ezer).

A modern Munkácsy

Széljegyzetek az Alkotások és relikviák című kiállításhoz

Boros Judit

Két és fél hónapig állt Miskolcon egy *Munkácsy*-kiállítás, és ha valakinek szerencséje volt tudomást szerezni róla, egy merőben szokatlan Munkácsy-kép (image) kibontakozásának lehetett szemtanúja. A bemutatott 34 festmény ugyanis kevés kivétellel a „vázlat" kategóriába sorolt művek közül került ki, feltehetően azért, mert az úgynevezett „főművek" eleve elérhetetlenek voltak a kiállítást jegyző *Gyarmati Gabriella* számára. Ez az áldatlan körülmény kimondottan szerencsésnek bizonyult Munkácsy esetében, hiszen a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállítása révén kialakult és rögzült „realista" Munkácsy helyett egy kivételesen érzékeny, vívódó művész állt előttünk. Jól egészítették ki a képeket a rajzok, megmutatva, milyen fölényes biztonsággal és intellektuális kíváncsisággal kezelte ezt a műfajt Munkácsy, akivel kapcsolatban sokáig tartotta magát az a vélekedés, hogy nem tudott jól rajzolni. Munkácsyról amúgy is számtalan közhely olvasható, és nem csak a populáris művészeti irodalomban. Ezek egy része, mint az itt most éppen aktuális vélekedés, miszerint Munkácsy vázlatai jobbak, mint a készre festett képei, bizonyos szempontból helytállóak, mégsem helyettesíthetik a felvetődő kérdések mélyebb elemzését. Ismeretes, hogy az utolsó nagy Munkácsy-kiállítást 1952-ben rendezték, *Végvári Lajos* monográfiája pedig 1958-ban jelent meg, és bár egyike a magyar művészettörténet-írás legalaposabb munkáinak, az azóta eltelt fél évszázad erősen megérzik rajta. Nem csupán azért, mert Végvári az akkori elvárásoknak megfelelően túlértékeli Munkácsy „kritikai realizmusát" és festészetének „népi" gyökereit, hanem egyszerűen azért, mert a 19. század kutatásában számos új szempont, értelmezési lehetőség merült fel.

Anélkül, hogy a több mint százéves Munkácsy-recepció problémáira kitérnék, szeretném emlékeztetni olvasóimat arra, hogy Munkácsy festészetével szemben mindig érzékelhető volt bizonyos szakmai fanyalgás, és ez nincs másként ma sem. „A legnagyobb magyar festő" titulus óhatatlanul kiváltja az elemzők kritikai reakcióját, nem is annyira festői mivolta, mint inkább a személyét övező, ilyen vagy olyan indíttatású hozsannázások okán. Pedig Munkácsy tudtommal mind a mai napig a legsikeresebb magyar festő az egyetemes művészet történetében. Más kérdés, hogy nem ezért szeretjük, de magát a tényt nem negligálhatjuk. A viszonylag tartós siker okainak feltárása pedig sokat segíthetne mind Munkácsy,

Munkácsy Mihály: Fasor emeletes házzal (1880-as évek körül)
olaj, fa, 49,5x61 cm

ÚM
2003/6

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt (1881)
olaj, vászon, 218x327 cm

mind a 19. század magyar és egyetemes festészetének elemzésében. Szokás azzal érvelni, hogy a Párizsi Szalon vagy a világkiállítások az akadémizmus és a középszer megnyilvánulási fórumai voltak, az ott osztogatott érmek és medáliák nem garantálják az igazi művészi értéket. Valóban nem garantálják, és a múltban sem garantálták, hatalmas presztízsük azonban vitathatatlan. Munkácsy első jelentkezésekor, 1870-ben megkapta az egyik aranyérmet, és ezzel pillanatok alatt olyan kényszerpályára került, mely egész további életét meghatározta. A hetvenes években, a kezdeti krízis után látszólag ura lett helyzetének, sikere volt, bár a *Siralomház*-zal aratott diadalt csak az 1878-as *Milton*-nal tudta megismételni. A két képet azonban hatalmas távolság választja el egymástól. A *Siralomház* az élettel és halállal konfrontálódó fiatal művész lendületes problémafelvetése, a *Milton*, minden festői finomsága ellenére, elsősorban mesterremek.

A hetvenes évek folyamán Munkácsy élete kiteljesedett. Jól nősült, nagy házat vitt, pénteki fogadónapjain a korabeli művészeti élet számos jeles képviselője tette tiszteletét. Kétségei mégis egyre nőttek. Állandó bizonytalanság gyötörte a választott képi megoldások tekintetében, és bár látszólag konkrét kérdéseken rágódott, e bizonytalanság mögött jól felismerhető értékválság húzódott meg. Nem tudott választani az élet számára adott, eleven valósága és egy homályos, inkább csak vágyott, mint ismert, látszólag tartós és maradandó értékeket biztosító klasszicitás között.

E tanácstalanság közepette, melynek legbeszédesebb példája éppen a *Milton*, bukkant fel életében *Charles Sedelmeyer* műkereskedő, aki megadta a kellő lökést Munkácsy döntéséhez, egyben hosszú időre odakötötte őt a belső szükségletből kipróbált akadémizmushoz. De ugyanakkor, amikor a felszínen a historizmus (Krisztus-trilógia, A bécsi Kunsthistorisches Múzeum mennyezetképe, *Honfoglalás*), az akadémizmus és annak higított zsánerváltozatai felé fordult, és látszólag lemondott arról, hogy saját életének és korának életérzését, létélményét megfogalmazza, a mélyben, mintegy önmaga előtt is rejtekezve, a kifejezetten saját célra készített vázlatokban, tanulmányokban, a kisméretű tájképeken és bizonyos definiálhatatlan fragmentumokban megszólalt egy teljesen új és szokatlan hang, mely már nem a lét hatalmas misztériumával szembesülő emberi lény hangja, hanem a tájékozódási képességét teljesen elvesztett, magára maradt, szorongó modern emberé.

Az a széttöredezettség, befejezetlenség, mely a nyolcvanas, kilencvenes évek tájképeiben és a korábban „vázlatnak", „tanulmánynak" tekintett interieurökben vagy a Krisztus-sorozat bizonyos fragmentumaiban látható, nem írható a vázlatosság számlájára. Itt valóban befejezhetetlen, a létezés tudat által be nem fogható mivoltára kérdező művekről van szó. Hogy ezek, bár kétségtelenül romantikus eredetű, ám mégsem romantikus alkotások, jelzi ezt végletes személytelenségük. A teljes reménytelenség, elhagyatottság, a megállíthatatlan bomlás állapotában leledzenek. Szó szerint a kétségbeesésé, de nem az alkotó, hanem a műve által megmutatkozó fragmentumlét kétségbeesésé, mely bepillantást enged a lét kimondhatatlan és a létezés nyelvi-logikai módozata között tátongó értelmezési szakadékba. A képzőművészet, különösen a festészet – és talán a zene – bizonyos fokú homályossága folytán alkalmas lehet eme köztes territórium megmutatására. Különösen akkor – ahogy a 19. század folyamán egyre nyilvánvalóbbá vált – amikor a világ elveszíti egyértelmű igazságként való kimondhatóságát, és újra végtelenné válik. A belevetett ember pedig nem lehet más, mint botladozó kezdő.

A nyolcvanas évek folyamán Munkácsy egy feloldhatatlan kettősség foglyává vált, hiszen hivatalos művészként, mint szán-

dékos értelmező, éppen e szakadás-szakadék elrejtésén kellett munkálkodnia. Kiválóan példázzák e kettősséget a Krisztusképek úgynevezett „vázlatai" vagy utólagos, fragmentumjellegű variánsai, a kész képekkel összehasonlítva. Míg a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban látható *Golgota-vázlat*on még nyilvánvaló, hogy Munkácsy értelmezése szerint a keresztre feszítés aktusa valami végtelen elhagyatottságban, szinte szó szerint az isten háta mögött esik meg, a nagy kompozíció már a ritualizált, bizonyos értelemben fenséges tragikumot sugározza. De a nagyon késői, kifejezetten kemény, illusztratív *Ecce homó*nak is van egy valószínűtlenül vékonyan festett, rendkívül esendő vázlata a Magyar Nemzeti Galériában. Egy teljesen autonóm mű, melyet csak azért nevezünk vázlatnak, mert a végső művet megelőzően készült.

Más a helyzet a miskolci kiállításon bemutatott, ugyancsak „színvázlat"-ként jelölt, és Végvári Lajos által 1880-81-re datált *Krisztus Pilátus előtt*-tel, mely bizonyíthatóan a nagy kompozíció után született, tehát nem lehet vázlat. A kép jobb alsó sarkában, igaz, hogy a keret által félig eltakarva, jól látható az 1882-es évszám. Ez a változat mégsem redukció, hanem a mű átértelmezett, bizonytalanabb, mindenestől modernebb változata, melyet lehet, hogy saját magának festett Munkácsy. Erre vall az a körülmény, hogy 1905-ben Munkácsyné tulajdonából került a Szépművészeti Múzeumba.

Munkácsy Mihály: Karlsbadi fasor (1880)
papír, akvarell, 25x39,2 cm

Bár Munkácsy tájképeinek külön értelmezendő mivoltát valamennyi Munkácsy-kutató hangsúlyozta, igazi figyelmet nem kaptak. Konkrét tájat alighanem Barbizonban festett először, 1873-ban. Az 1868-as *Isaszegi csatatér* ugyanúgy képzeletbeli (ideális) táj benyomását kelti, mint a Colpachi kastély 1872-ben készült, tájképi elemekben gazdag falképei. Mind a barbizoni, mind az 1880-as évek fordulóján festett tájképek erős *Courbet*-hatást mutatnak, bár Munkácsy lazább faktúrájú felületeket festett, mint Courbet. Tájképei jórészt mentesek a vastag aszfaltalapozástól, színei élénkek és mélyek, és népi életképeivel ellentétben harmonikusak. A fordulat itt is a nyolcvanas évek elején észlelhető. Előbb a tájkivágás változott meg, a horizont egyre inkább a végtelenbe vész, és legtöbb esetben oldalról sem fogja meg semmi a szétfutó színfoltokat. A színek előbb fémessé váltak, majd fokozatosan tompulnak, elszürkülnek. A fák ágai pedig egyre szokatlanabb szögben nyúlnak át a vászon teljes szélességében. Természetesen itt is elkülöníthetőek az eladásra szánt, monumentális vásznak, melyek tovább őrzik, sőt esetenként fokozzák Courbet tömény ábrázolásmódját. A saját célra, tanulmányként festett tájképek sorába tartozik a Miskolcon bemutatott *Tájkép folyóval*, mely nem kevesebbet mond a világról, mint egy kortárs impresszionista kép, hanem mást mond. Szokás egyébként impresszionizmust emlegetni Munkácsy némely tájképe, elsősorban a *Poros út I.* (vázlat) kapcsán, de ez alighanem tévedés. Munkácsytól nagyon távol állt az impresszionizmus, a *Poros út I.* inkább Rembrandt és Turner tájképeinek ismeretét, előkép mivoltát mutatja, és alapjában romantikus allegória.

Ugyanakkor késői interieurfragmentumai (vagy vázlatai) sajátosan expresszionista vonásokat mutatnak. Különösen érdekes e tekintetben a Miskolcon bemutatott *Műteremrészlet*, melyet, feltehetően az 1876-os *Műteremben* alapján ugyanerre az évre datált Végvári Lajos, de véleményem szerint később keletkezett. Vázlattá minősítésének ellene mond viszonylag nagy mérete (96x130 cm), még akkor is, ha maga a festő is vázlatnak tartotta. Megfigyelhető, hogy Munkácsy különböző műfaji álcák mögé bújva engedte meg magának, hogy szabadon fessen. Az interieurvázlatok rajzos festésmódja, bizonytalan téri viszonyai, arctalan alakjai hátborzongató szorongásérzetről és magárahagyatottságról tanúskodnak. Ha vállalni tudta volna egyéniségének ezt az oldalát, Munkácsy *Goya* és *Daumier* nyomdokain járhatott volna. Ő azonban tudatosan más akart lenni, festőfejedelem, mint *Rubens*, pedig munka közben Rembrandt rézkarcait nézegette. Mégis, idegen volta és fenyegető betegsége olyan rést ütött nehezen kiküzdött életformáján, melyet nem tudott betömni, és a modernitás villódzó fényei mögött lappangó sötétség lassan körülvette, és magába szippantotta őt. Az utolsó években már külső megrendelésre festett zsánerképeiben sem tudott teljesen úrrá lenni a mindent fellazító irracionalitáson. A kiállításon látható, 1890-es *Zongoralecke* olyan, mint egy akvárium, melyben teljes levegőtlenségben és mindentől elzárva kíséretszerű lények lebegnek.

A kortársak közül csak *Mednyánszky* értette Munkácsy festészetének ezt a rejtett oldalát, és szánta őt, amiért méltatlan feladatokra pazarolja képességeit. Elképzelhető, hogy alakjainak rajzos megjelenítésében a Munkácsynál látottak is inspirálták. Mednyánszky azonban, sokkal műveltebb lévén, jobban fel volt vértezve a létélmény brutális meztelenségével szemben, mint Munkácsy. Mondhatni, járatos volt azokon a vigasztalan partokon, ahol Munkácsy elveszetten, reménytelenül nézett körül. Az évekig Munkácsy mellett dolgozó tanítványok mindebből nem sokat láttak, akkor sem, ha olyan tehetséggel bírtak, mint *Rippl-Rónai József*. A modern Munkácsynak egyedüli méltó követője a magyar festészetben *Farkas István*. Aligha véletlen, hogy Farkast Mednyánszky tanította festeni, és hogy apjának, *Wolfner Józsefnek* a gyűjteményében több befejezetlen Munkácsy-kép volt.

(Herman Ottó Múzeum, Miskolc 2003. I. 22–III. 30.)

„Innen szép a nyerés"

Új szerzemények. Válogatás a Tragor Ignác Múzeum kortárs gyűjteményéből

PATAKI GÁBOR

Ismervén e gyűjtemény szellemi mentorának, *Bárdosi Józsefnek* affinitását az ókori művészanekdoták iránt, hadd idézzek fel egyet közülük! Zeuxis híres, a madarakat is megtévesztő szőlőfürtjeinek sikere után újból nekiveselkedett a témának, ezúttal egy érett gyümölcsö-

Nyári István:
Málnaszörp és paradicsompüré (1982)
vászon, olaj, akril, 140x180 cm

ket hordozó ifjú festményével. S ha hihetünk Pliniusnak, mikor a madarak ismét a képre szállva, csipegetni igyekeztek az édesnek látszó termést, művészünk roppant elégedetlen lett, mondván, nem eléggé élethűen ábrázolta a fiatalembert, hiszen ellenkező esetben a madarak megijedtek volna tőle.

Zeuxis galambjainak kései utódai, különösen a Lektorátus, s az ideológiával, művészettel foglakozó pártbizottságok környékén bezzeg óvatosabbak voltak. Bár a realizmust tűzték zászlajukra, valójában megelégedtek dolgozó népünk stilizált, az eszme és a posztnagybányai, netán kicsit szögletesített szocialista Árkádia szellemében fogant ábrázolásával. Egy ideig még a vásárhelyi iskola óvatosan gyengéd ábrázolásmódja is gyanús volt a szemükben, természetes hát idegenkedésük a Bernáth-tanítványok körében vírusként terjedő szürnaturalizmustól. Hisz ez a fanyar hangvételű, a tárgyakat – akkor szenvtelennek tűnő, mai szemmel inkább rafináltan expresszív – módon körüljáró ábrázolásmód egyszersmind a világ gazdagságának, változatosságának, színességének újrafelfedezését is jelentette, és alapjában véve bágyadtszürke, szegényes közegben vetette fel a tárgyak bőségének és konzumálhatóságának lehetőségét. Innen pedig csupán egy lépés a magyar pop art, mely bármennyire is objektíven, hűvösen kívánta felidézni a színes emblémák, feliratok, reklámok és fotók világát, valójában némi irigységgel vegyes felszabadultságot sugároz, esetenként enyhe kritikai attitűddel.

A hiperrealizmus nálunk a koncept oldalvizén jelent meg. Képviselőire s teóriájára szinte rögtön össztűz zúdult: „Produkció önmagáért, fantáziátlan attrakció, látvány a látványért... a fotónaturalizmusban csak fotónaturalizmus van, meg az, amit ezzel a fotónaturalizmussal gondolatok nélkül előadnak" – vélekedik 1972-ben a *Népszabadság* kritikusa. Paradox módon olykor még az 50-es évek naturalista szocreálja iránti nosztalgia vádja is feltűnik vele kapcsolatban. A leszedett művekig, betiltott kiállításokig terjedő zavar persze érthető, hiszen ezek az alkotások, Andrási Gábor szavaival „láthatatlan s mégis világosan érzékelhető idézőjeleket" használtak a „valódi valóság, illetve a hatalom erejével biztosított közmegegyezésen és tabukon alapuló, fiktív valóság megkülönböztetésére".

Nem véletlen talán, hogy épp eme időszakra esik az „állami absztraktok" virágkora is, hiszen a hivatal is hamar belátta, hogy a dekoratív, ritmikusan elrendezett, színes foltok, formák, plane, ha valamilyen jól csengő címmel – „Forradalom, szabadság" – vannak ellátva. Még mindig kevesebb gubancot okozhatnak, legfeljebb a fröccs mellől „az én gyerekem is tud ilyet csinálni!" kommentárját hívhatják elő, míg a bamba úttörők, átizzadt melóstrikók,

Konkoly Gyula: Ugarragu (1965)
olaj, vászon, 120x150 cm

FOTÓK: BERÉNYI ZSUZSA

MUNKACSY MIHÁLY

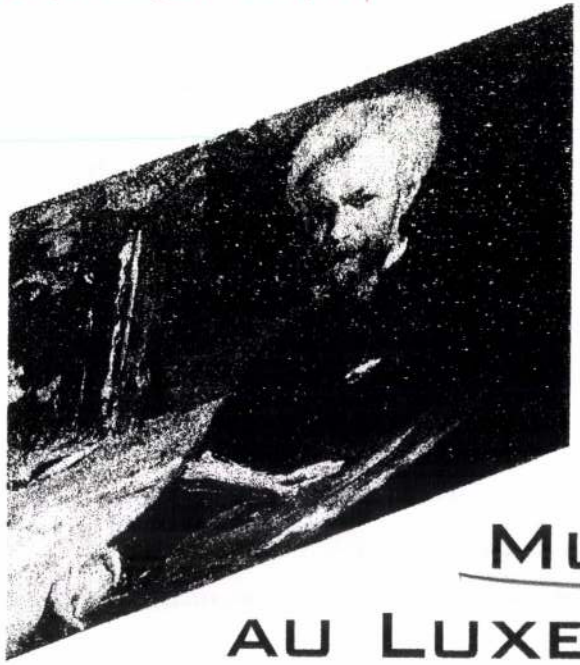

MUNKÁCSY
AU LUXEMBOURG

14.30 hrs Rendez-vous devant l'église à Colpach

14.35 hrs Dépôt de fleurs sur le cimetière

14.40 hrs Cortège vers la Fondation E. Mayrisch

au château de la Fondation Emile Mayrisch:

Discours
Dévoilement de la plaque commémorative
Vin d'honneur offert par la Commune d'Ell

L'Administration Communale d'Ell a le plaisir de vous inviter au dévoilement solennel de la plaque commémorative en l'honneur et à la mémoire de **Mihály Munkácsy**, grand artiste et peintre hongrois, ami du Grand-Duché de Luxembourg, qui aura lieu samedi, le 7 octobre 1995, à 15:00 hrs, au château de la Croix-Rouge à Colpach.

Népszabadság
Magyarország 2005. 11. 27

Antik enteriőr

Munkácsy Mihály

MTI Tizedik alkalommal megszervezett antik enteriőr régiségkiállítás és -vásár csütörtöktől vasárnapig látogatható Budapesten, a Műcsarnokban. Az idei mustrán a magyarországi műkereskedelem képviseletében 55 galéria állít ki, 1500 négyzetméteren tízezer műtárgyat ajánlva az érdeklődők figyelmébe – mondta *Galambos Sándor*, a rendező Partner's 2000 Kft. társ-ügyvezetője szerdán.

Gazdagítják a látnivalók sorát bútorok, porcelánok, ötvösmunkák, ékszerek, textíliák, szőnyegek és antikvár kiadványok is. Kiemelkedő Munkácsy Mihály Poros út I. című műve. Az azonos címmel megfestett két, egyenlő értékű variáció másik darabja a Nemzeti Galéria tulajdonában van. A Munkácsy-alkotás decemberben kerül kalapács alá.

Kieselbach Tamás galériatulajdonos az alkalomra jelentette meg magyar és angol nyelven A modern magyar festészet 1892–1919 című kötetet. A 648 oldalas, csaknem ezer színes reprodukciót tartalmazó kiadvány 61 múzeum és 146 jelentős magángyűjtemény legszebb képeiből ad válogatást.

BUDAPEST

❶ A Szentendrei út és a Záhony utca csomópontját hétfőn adták át a forgalomnak. A befelé vezető oldalon két sávból lehet balra bekanyarodni a Záhony utcába, ahonnan szintén két sávból kanyarodhatnak balra a Szentendrei útra. Kifelé a Mozaik utcai felüljáró után új jelzőlámpás csomópontot létesítettek, és a bevásárlóközpont felől a Szentendrei útra új kihajtót építettek a felüljáró és a Záhony utca között. A Mozaik utcában a Leányfalu utcánál új jelzőlámpás csomópontot alakítottak ki, de a jelzőlámpák még sárgán villognak. A Leányfalu utca jelenleg egyirányú a Reményi Ede utcától a Mozaik utca felé.

❷ A 6-os főút fővárosi szakaszán, a Kitérő út közelében aszfaltozás miatt egy szakaszon mindkét irányban egy sáv járható. A Hunyadi János úton, az Építész utca és a Vegyész utca között befelé a belső sávot elkerítették.

❸ Soroksáron a Szitás utcát a Hősök tere és az Erzsébet utca között fél szélességben lezárták és

egyirá
szon
csator
● A B
mópo
közlek
nyítja
forgal
úton,
buszo
az ere
● A
nak
Októl
sávle
nagyl
va tér

teke, mint grafikonunk mutatja, az utóbbi időben erősen emelkedik. **6. oldal**

Mentés egyenes adásban

Az egyik tajvani kikötőben egy kigyulladt „szállás"-hajóról 133, a kínai szárazföldről származó tengerészt mentettek ki. A tajvani televíziók egyenes adásban közvetítették a négyórás helikopteres akciót, melyet a Nakri nevű trópusi vihar igencsak megnehezített. **20. oldal**

Kétszáz „majdnem légi katasztrófa"

Tavaly Nyugat-Európa légterében legalább kétszáz „majdnem katasztrófa" eset történt: ezek könnyen olyan tragikus összeütközéssel végződhettek volna, mint a július 2-i dél-németországi szerencsétlenség. A 71 áldozatot követelő balesetben a baskíriai légitársaság Tu–154-ese és az amerikai DHL csomagszállító Boeing 757-ese valószínűleg a Skyguide svájci repülésirányítás diszpécserének hibája miatt ütközött össze.

Bár a Skyguide nem ismerte el felelősségét az ügyben, egyre több adat utal arra, hogy késedelmesen figyelmeztették a Tu–154-es pilótáját az ütközésveszélyre. Ha a baskír pilóta nem a földi diszpécser „süllyedni" parancsát, hanem saját összeütközés-jelző rendszerének (TCAS) „emelkedni" utasítását követte volna, nem ütközött volna össze a másik géppel.

A Polgári Légiközlekedési Hatóság a németországi baleset hatására a napokban ellenőrizte, hogy a magyar gépeken megfelelően működtetik-e a TCAS rendszert. A szabályozás szerint a 15 tonnás és az ennél nagyobb össztömegű gépeket kell felszerelni ilyen berendezéssel. Magyarországon hét társaság összesen több mint 30 ekkora gépet üzemeltet, ebből 23 a Malévé. A vizsgálat során megállapították, hogy a cégek betartják a szabályokat, csupán egyetlen magyar társaság teherszállító gépe nincs felszerelve TCAS-szal, az pedig hónapok óta Ferihegyen vesztegel, mert a berendezés hiányában nem kap felszállási engedélyt.

Részletek a 20. oldalon

9 770133 175036 02159

További információk a 2. oldalon

módosításának végleges formáját, ezzel elfogadta a kabinet

Itthon marad a Golgota

Szóbeli megállapodás született arról, hogy a Munkácsy-trilógia egyik darabja, a Golgota Magyarországon marad, mivel egy magyarországi vállalkozó megvásárolja – mondta el lapunknak *Julian Beck*, a festmény tulajdonosa, aki a kép sorsának rendezése érdekében érkezett Budapestre. Az Amerikában élő, magyar származású műkereskedő hozzátette: az említett vállalkozó nem magáncélra veszi meg a képet, a műalkotás végső soron a magyar állam tulajdonába kerül. Az üzleti titoktartásra hivatkozva Beck nem árulta el, hogy az általa egymillió dollárra taksált festményt ki veszi meg és mennyiért, illetve a Golgota hogyan és mekkora összegért kerül a magyar állam tulajdonába. Lapunk értesülése szerint arról is szóbeli megállapodás született, hogy a vételárat kifizető vállalkozó a Golgotáért cserébe az államtól festményeket kap.

Beck – elmondása szerint – azért döntött amellett, hogy Magyarországon marad a kép, mivel a Nemzeti Múzeum főigazgatója, *dr. Kovács Tibor* és helyettese, *dr. Pintér János* vita nélkül vállalták: felelősek a festményért, mivel az ő intézményükkel jött létre 1991-ben az a letéti szerződés, ami alapján a Golgota a debreceni Déri Múzeumba került. A két szakember meggyőzte a Budapesten tartózkodó képtulajdonost: a kormányváltás után érdemes ismételten tárgyalnia az illetékes szervekkel, mert „a Medgyessy-kormány felismerte és megragadná a lehetőséget, hogy a képet itthon tartsák".

Értesüléseink szerint a Golgota ügye befolyásolhatja a trilógia legértékesebb darabjának, a Krisztus Pilátus előtt című festménynek a sorsát is. Ez utóbbi jelenleg Kanadában található, tulajdonosa a szintén magyar származású *Joseph T. Tanenbaum*, aki állítólag a Golgota-ügy kimenetelétől teszi függővé, visszaküldi-e Magyarországra a képet. A trilógia harmadik darabja, az Ecce Homo a debreceni múzeum tulajdonában van. A három kép tavaly szeptemberig együtt volt látható Debrecenben.

Fehérváry Nóra

Munkácsy Mihály Golgota című festménye a debreceni Déri Múzeumban FOTÓ: MTI – OLÁH TIBOR

Hatvanmilliárdba kerülnek a schengeni követelmények

Kitűnő minősítést kapott az Európai Uniótól a határőrség, és a szakértők legközelebb csak az uniós tagság elnyerése után látogatnak Magyarországra, hogy ellenőrizzék: a szervezet a szigorúbb schengeni követelményeknek is eleget tesz-e. Az ország 2004-ben lehet az EU tagja, a schengeni egyezményhez pedig a tervek szerint 2006-ban csatlakozhatunk. Addig azonban még mintegy hatvanmilliárd forintnyi fejlesztési programot kell megvalósítani.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az EU Bizottsága vezetőjének különmegbízottja a közelmúltban tízfős delegáció élén járt Magyarországon, és a szakértők a belügyi-igazságügyi területen ellenőrizték a csatlakozáshoz szükséges felkészülési folyamatot. *Samu István*, a határőrség rendészeti főigazgatója a *Népszabadság* kérdésére elmondta, hogy az értékelő misszió megállapításait a következő, várhatóan őszre elkészülő országjelentés tartalmazza majd. A főigazgató hangsúlyozta, hogy a szakértőktől a határőrség kitűnő minősítést kapott: elfogadták, hogy a jogharmonizáció lezárult, és megállapításuk szerint a szervezet struktúrája és működése is megfelel az uniós követelményeknek. Ez utóbbi azt jelenti, hogy biztosítottnak látják a határforgalom és a zöldhatárok ellenőrzését, az illegális migrációval szembeni hatékony fellépést, a határőrség rendelkezik az uniós követelményekkel összhangban álló bűnüldöző apparátussal és a nemzetközi kapcsolattartáshoz szükséges egységgel.

Az uniós csatlakozás várható időpontját 2004-re teszik, a belső határok lebontására azonban legkorábban 2006-tól lehet számítani. Addig azonban Samu szerint további mintegy hatvanmilliárd forintra van szükség, hogy – az uniós követelményeknél egyébként szigorúbb rendelkezéseket tartalmazó – schengeni egyezményhez való csatlakozás feltételeit is megteremtsék.

Schengen... folytatás a 6. oldalon

egységének elősegítése, a politi- gazdasági és a kulturális együttműködés fejlesztése volt – de ehhez négy évtizedes története során sofia nem került közel. Az *MTI* szerint az újonnan függetlenné vált államok közül kevés mutatott hajlandóságot arra, hogy akár csak szuverenitásának kis részéről is lemondjon, és a vezetők közül kevésnek volt ínyére egy olyan szervezet, amely beavatkozik belügyeibe. Az AESZ ezért kevés erejét inkább a kolonializmus és a dél-afrikai apartheid elleni küzdelemnek szentelte, a tagállamokban dúló polgárháborúk „belső" ügyeknek minősültek.

Így aztán kevesen hiányolják majd az AESZ-t. A helyére lépő Afrikai Unió példaképe az EU: a szervezet a politikai, gaz-

Az Afrikai Unió alapelveiben 1999-ben állapodtak meg az AESZ rendkívüli csúcsértekezletén. Az eredeti elképzelés azóta jócskán felhígult: az uniót indítványozó Kadhafi líbiai vezető kiterjesztett jogkörökkel rendelkező, a nemzeti szuverenitások felett álló politikai föderációt képzelt el, amelyben azonnal kialakítanák az egységes politikai és gazdasági térséget, megszűnnének a jelenlegi regionális szervezetek, felállna az egységes hadsereg, és bevezetnék az egységes pénzt. Ezt a tervezetet érdemben meg sem vitatták, annyira távol áll a realitásoktól. A végül elfogadott dokumentumban nem szabtak meg konkrét időrendet, nincsenek benne kötelező erejű rendelkezések, és nem helyezték kilátásba a pénzügyi unió megteremtését sem.

TÁVIRATI STÍLUSBAN

TALÁLKOZIK MA az Európai Unió soros elnökével Medgyessy Péter magyar kormányfő és Kovács László külügyminiszter. Anders Fogh Rasmussen dán kormányfő személyes ügyének és a dán uniós elnökség legfontosabb feladatának tartja a bővítési tárgyalások sikeres befejezését. *(Brüsszeli tudósítónktól)*

HOZZÁJÁRULT Peking az USA védelmi minisztériumának kérésére, hogy amerikai szakértő csoport kutasson a koreai háború idején Észak-Kínában lelőtt katonai repülőgép két pilótájának földi maradványai után. Peking humanitárius megfontolással és a két nép közti barátság erősítésének szándékával indokolta az engedélyt. *(Pekingi tudósítónktól)*

LEKÉSHETI brüsszeli EU-diplomaták szerint Málta a csatlakozást az EU bővítésének következő körében, mert elhúzódnak vele a csatlakozási tárgyalások. Málta egyike annak a tíz országnak, amely abban reménykedik, hogy decemberig befejezi a tárgyalásokat. *(Reuters)*

Idézőjel

„Nem lehet tűrni, hogy a nálunk élő török fiatalok húsz százaléka semmilyen iskolai végzettséggel sem rendelkezik."

STOIBER német konzervatív kancellárjelölt nyilatkozata a bevándorlásról.

FÓKUSZBAN

Villanyoltás a török kormányban

Az utolsó távozó oltsa le a villanyt! Az örökbecsű szlogent immár az ankarai miniszterelnöki hivatalban és – az eddig legalábbis – vezető török kormányerő, a Demokratikus Baloldal Pártja (DSP) székházában is nyugodtan kifüggeszthetnék. Az elmúlt napokban ugyanis hat miniszter – köztük *Hüsamettin Özkan*, aki gyakorlatilag összetartotta a hárompárti koalíciót – és több mint két tucat parlamenti képviselő nyújtotta be lemondását, hogy kikényszerítse *Bülent Ecevit* miniszterelnök mihamarabbi távozását. A török kormány ezzel végképp válságba sodródott, s a *Reuters* hírügynökség tegnap gyorshírekben tudósított arról, egyáltalán hivatalban marad-e az Ecevit-kabinet.

Az utolsó álláspont szerint maradt. *Tansu Ciller* ellenzéki vezetőnek – egykori kormányfőnek – Bülent Ecevit személyesen erősítette meg, hogy tisztában van a nehézségekkel, ha folytatja a kormányzást, megítélése szerint azonban még nem érkezett el a pillanat, amikor le kell mondania. Pedig minden jel szerint éppen ő a kerékkötője a baloldali–szélsőjobboldali–konzervatív koalíció működésének. Politikai ellenfelei – immár saját pártjában is – azt vetik a török politika 78 éves nagy öregjének szemére, hogy két hónapja húzódó betegsége, súlyosbodó Parkinson-kórja alatt nem vonta még le a megfelelő következtetést, s nem adta másnak a kormányrudat.

A koalíciós Nemzeti Cselekvés Pártjának (MHP) vezetője, *Devlet Bahceli* ezért a minap másfél évvel előre hozott választások kiírására szólított fel. Ecevit azonban nem tágít: szándéka szerint kormánya kihúzza a 2004 tavaszán esedékes megmérettetésig.

Erre egy nyugalmasabb banánköztársaságban lenne is esélye, Ankara azonban nincs abban a külpolitikai-külgazdasági helyzetben, hogy nélkülözni tudjon egy magát stabilan tartani tudó miniszterelnököt. Elsősorban a Nemzetközi Valutaalap (IMF) részéről támogatott 16 milliárd dolláros pénzügyi válságkezelő program végrehajtásának biztosításáról van szó. Az isztambuli pénzpiacot meglehetősen érzékenyen érintette a DSP-politikusok lemondásának híre: a török líra kedd reggel rekordmélypontra esett, 1 millió 706 ezret kellett belőle leszurkolni egy amerikai dollárért.

A továbbiak *Sezer* államfő, Ecevit, illetve a török politikában figyelmen kívül soha nem hagyható tábornoki kar akaratán múlhatnak. Ankara nemzetközi hitele számára igen kellemetlen lenne, ha a szélsőjobboldali (kurdellenes, többek közt *Abdullah Öcalan* PKK-vezér kivégzését pártoló) Devlet Bahceli ülhetne a kormányfői bársonyszékbe. A NATO második legnagyobb hadseregének vezetése pedig a rendre betiltott-újjáalapított, szinte politikai keljfeljancsiként működő iszlamista párt, a most éppen AK Partisinek nevezett erő kormányrúdhoz kerülését viselné nehezen. Döntést az elkövetkező napok hozhatnak.

Sz. L. L.

-jában konföderációt javasol a jövőbeli palesztin állam és Izrael között az egyesített Jeruzsálemmel, mint fővárossal. Az *al-Hilal* című jordániai hetilapban megjelentetett közleményében a mozgalom, amely első ízben adott életjelet magáról, élesen bírálta a palesztin hatóságot és annak elnökét, *Jasszer Arafatot.*

A palesztin vezető lemondásáról szóló hírekkel összhangban *Huszam Hader* palesztin törvényhozó azt mondta az izraeli rádiónak, hogy Arafat nem érdekelt nemzeti hatóságának igazi megreformálásában. – Arafat pusztán hatalmon akar maradni – vélte Hader, üres „locsogásnak" nevezve az eddigi reformokról szóló beszámolókat. A korrupt miniszterek a kabinet átalakítása után is helyükön maradtak – jelentette ki. Hader figyelmeztette a palesztin vezetőt: a tűzzel játszik, ha megpróbálja elszigetelni az általa vezetett Fatah mozgalmon belüli fiatalabb vezetőnemzedéket.

Egy izraeli rendőrt sebesített meg Jeruzsálemben a damaszkuszi kapu közelében egy palesztin fegyveres. A rendőrök tüzelni kezdtek a támadóra, és a tűzharcban egy eltévedt golyó megölt egy arab járókelőt. Tul-Karemben egy fegyveres palesztin rálőtt egy izraeli katonára és megsebesítette. Dzsenin közelében izraeli katonák tűzpárbajban megölték Muamar Daramát, az Iszlám Dzsihád aktivistáját. A Tel-Avivból Jeruzsálembe vezető kerülő utat lezárták, miután hírszerzési információk szerint egy terrorista csoport támadásra készült a környéken.

az egyetem vezetősége állítólag „törvénytelen kapcsolatokat" tartott fenn a palesztin hatósággal.

Simon Peresz külügyminiszter, aki hétfőn az új palesztin pénzügyminiszterrel, *Szalam Fajaddal,* tegnap pedig *Abdelrazek el-Jahja* belügyminiszterrel találkozott kijelentette: támogatja, hogy átutalják az adóbevételekből származó, a palesztin hatóságnak járó pénzösszegeket. Ehhez azonban *Ariel Saron* miniszterelnök nem járult hozzá. *Benjámin Ben Eliezer* védelmi miniszter ugyanakkor közölte, hogy a hét végéig még kilenc engedély nélkül létesült zsidó települést számolnak fel a megszállt területeken.

George W. Bush amerikai elnök kifejtette, hogy véleménye szerint a palesztin hatóság előrehaladást ért el a reformok terén. „Olyan palesztin államnak kell létrejönnie, amely képes leküzdeni a terrort és a korrupciót" – mondta az elnök.

Továbbra is rendkívül határozott ellenkezést vált ki Izraelben a kormány határozata, amely szerint bizonyos körülmények között csak zsidóknak adhatók el az állam tulajdonában lévő földek. *Móse Kacav* államelnök úgy vélte, hogy a javaslat, „ha nem is rasszista, de mindenképpen hátrányosan megkülönböztető az arabokkal szemben". Izraelben a föld mintegy 93 százaléka állami tulajdonban van. Apartheidre hasonlító jelenség lenne, ha a lakosság 20 százalékát képező arabok nem részesülhetnének az állami földekből.

Yehuda Lahav

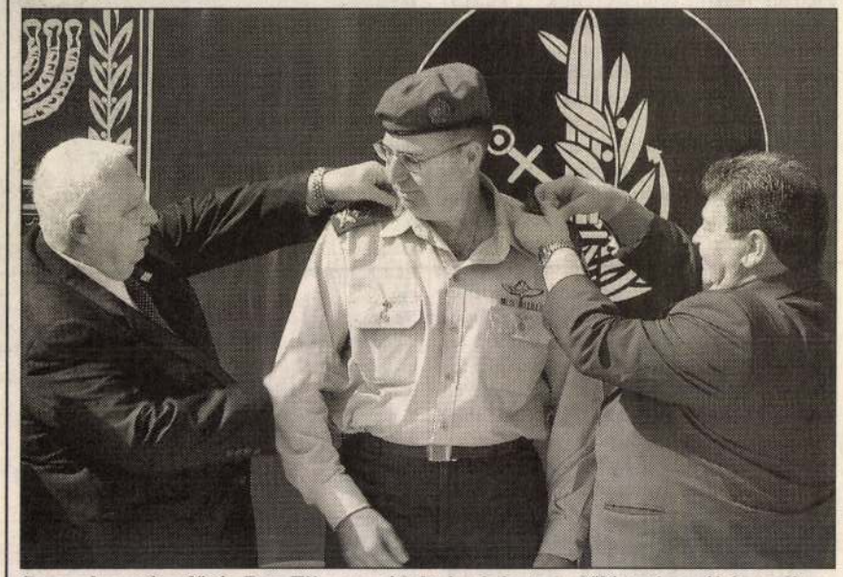

Saron kormányfő és Ben Eliezer védelmi miniszter előlépteti az új izraeli vezérkari főnököt

FOTÓ: REUTERS – GIL COHEN MAGEN

A kiállításokat

Banner Zoltán

rendezte

Felelős kiadó: dr. Szabó Ferenc

A címlapon Munkácsy Mihály: Leány tálcával

Készült a

BÉKÉS MEGYEI HÍRLAP

anyagi támogatásával

Meghívó

MUNKÁCSY MIHÁLY MÚZEUM

A Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága

tisztelettel meghívja Önt és ismerőseit

1994. február 18-án pénteken 15 órára

a Munkácsy Mihály Múzeumba

(Békéscsaba, Széchenyi u. 9.)

a múzeum névadója

születésének 150. évfordulója

alkalmából rendezett kiállítások

ünnepélyes megnyitójára

A múzeum nagytermében:

Munkácsy Mihály

és Békés megye művészete

A múzeum többi termeiben:

Tisztelet Munkácsynak

XXVIII. Alföldi Tárlat

A kiállításokat megnyitja:

Dr. Végvári Lajos

professzor

A Munkácsy Emlékkiállítás egész évben,

az Alföldi Tárlat 1994. július 15-ig látogatható

Munkácsy Mihály
(1844 - 1900)
Emlékkiállítás
a Déri Múzeumban
Debrecen, 1994. II. 21.

A Déri Múzeum meghívja Önt, családját, barátait a

Munkácsy Mihály élete és kultusza

című kiállítás megnyitójára

1994. február 27-én (vasárnap) 11 órára,

a múzeum kupolatermébe.

A kiállítás anyagát a Magyar Nemzeti Galéria,
a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum
és a Nemzeti Fényképtár kölcsönözték.

Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulóját méltatja:

DR. VIRÁGH PÁL

címzetes államtitkár,
az Emlékbizottság tagja

A kiállítást bemutatja:

SZ. KÜRTI KATALIN

művészettörténész

A kiállítás megtekinthető 1994. május 31-ig
hétfő kivételével naponta 10—16 óráig,
április 1-től 10—18 óráig.

Március 8-án 10.30 órakor
Munkácsy Mihály tiszteletére rendezett
nemzetközi tudományos emlékülés kezdődik
a Déri Múzeumban.

A múzeum kupolatermében
február 27-én, március 8-án és 9-én 10—16 óráig
alkalmi bélyegzés lesz.

Nyomdaipari Szolgáltató KKT, Debrecen

Mű-Terem Galéria – Virág Judit

Tavaszi Aukció

MUNKÁCSY MIHÁLY

MŰ-TEREM GALÉRIA – VIRÁG JUDIT

A MŰ-TEREM GALÉRIA

KÖVETKEZŐ AUKCIÓJÁT

2004. ÁPRILISÁBAN

A BUDAPEST KONGRESSZUSI KÖZPONTBAN RENDEZI.

AZ ÁRVERÉSRE KERESÜNK:

XIX. ÉS XX. SZÁZADI MAGYAR FESTMÉNYEKET, ZSOLNAY KERÁMIÁKAT.

BEADÁSI HATÁRIDŐ:

2004. FEBRUÁR 20.

INFORMÁCIÓ:

Mű-Terem Galéria, 1055 Budapest, Falk Miksa u. 30.
Telefon/Fax: (36-1) 312-2071, (36-1) 269-4681
E-mail: mu-terem.gal@axelero.hu, http:// www.mu-terem.hu

Munkácsy Mihály: Két család, 1877 Olaj, vászon, 140x105 cm Jelezve balra lent: Munkácsy M. 1877

Díj Hitelezve
1376 Bp., 62.

Taxe Perque
Bp. 62. 1376

BP 62

SZABADEGYETEM PROGRAMUNK
HONLAPUNKON MEGTEKINTHETŐ

Hornyik Sándor
Úr részére
MTA Művészettörténeti Intézet
1014 Budapest
Úri u. 49.

RENDEZŐ SZERVEK:

Munkácsy Emlékbizottság

*

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Önkormányzata

*

Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata

*

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság

*

Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége
Észak-Magyarországi Területi Szervezete

*

Miskolci Akadémiai Bizottság

*

II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár

*

Miskolci Városi Könyvtár

*

Miskolci Galéria

*

Belvárosi Kulturális Menedzser Iroda

*

Alliance Francaise Miskolci Kirendeltsége

*

Miskolci Bölcsész Egyesület

*

Avasi Gimnázium

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK

MUNKÁCSY MIHÁLY
(1844–1900)

SZÜLETÉSÉNEK 150. ÉVFORDULÓ TISZTELETÉRE RENDEZETT

EMLÉKNAPRA

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új művészet

1996/nov

58.o.

ANDT

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új művészet

1996/ ápr.

26.o.

s az összeadott összegről kiál

☐ Sem enélkül, sem alacsony

☐ Fáradozását ismételten kö

☐☐ ← szív

MUNKÁCSY MIHÁLY

Új MŰVÉSZET

1996/június

18-0.

reérthetetlen is, de éppen tág
mi programmunkat voltaképpen a
nem látunk ellentétet olyan te
egymással ma divat szembeállit
idő lehetőleg lássa tisztán s
a nagy társadalmi és politikai
tétben állónak a minél palléro
tetszik minél arisztokratikusa
vésbé látunk ellentétet egyfel
tetésére, másfelől a személyi
megszilárditására irányuló erő
juk a müveltségi hagyomány tis
szolgálatának ellentétét sem.
tétes tendenciákat egyszerre i
kimerül az, amit programmunkna

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

10.00 óra
Herman Ottó Múzeum kiállítási épülete
Miskolc, Papszer 1.

MUNKÁCSY HATÁSA A MAGYAR FESTÉSZETRE

CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSA

Rendezte
GODA GERTRUD

Megnyitót mond
DR. VÉGVÁRI LAJOS
művészettörténész
A Munkácsy Emlékbizottság elnöke

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

11.00 óra
Miskolci Akadémiai Bizottság Székháza
Miskolc, Erzsébet tér 3.

MUNKÁCSY EMLÉKÜLÉS

Megnyitót mond
T. ASZTALOS ILDIKÓ
Miskolc Megyei Jogú Város polgármestere

*

Liszt: Magyar történelmi arcképek, Munkácsy
zongorán előadja: SELMECZI GYÖRGY zeneszerző karmester

*

JEAN-CLAUDE PELTIER
az Alliance Francaise miskolci kirendeltségének igazgatója
Munkácsy és Franciaország

*

DR. VÉGVÁRI LAJOS
a Munkácsy Emlékbizottság elnöke
Munkácsy helye az egyetemes és a magyar művészetben

*

DR. ÓNODY MAGDOLNA
helytörténész
Az elfelejtett végrendelet. Munkácsy családfája

*

DR. LOSONCZI MIKLÓS
főiskolai tanár
A betyár ábrázolása a magyar festészetben

*

DR. PANDUR JÓZSEF
egyetemi docens
Munkácsy és rokonsága

II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár
Miskolc, Görgey Artúr u. 11.

VÁLOGATÁS A MUNKÁCSY IRODALOMBÓL

KÖNYVKIÁLLÍTÁS A MEGYEI ÉS A VÁROSI KÖNYVTÁR ANYAGÁBÓL
Megtekinthető: 1994. február 21-től március 21-ig

*

Avasi Gimnázium
Miskolc, Klapka Gy. u. 2.
1994. Április 16., 9.00 óra

MUNKÁCSY ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA
MEGYEI KÖZÉPISKOLAI VETÉLKEDŐ

1994. FEBRUÁR 20., VASÁRNAP

9.00 óra
Soltész Nagy Kálmán u. 2.

EMLÉKTÁBLA AVATÁS MUNKÁCSY MIHÁLY GYERMEKKORI LAKHELYÉN

9.30 óra
Mindszenti temető

KOSZORÚZÁS MUNKÁCSY MIHÁLY SZÜLEINEK SÍRJÁNÁL

amelynek nem politikai, hanem szolgáltatói funkció vannak: segíti annak a tudásnak a megszerzését, amely lehetővé teszi a helyzetfeltárást, a fejlesztési programok, a pályázatok elkészítését, egyszóval mindazt, ami lehetővé teszi a támogatási pénzek megszerzését.

– Egy ilyen, az egész Székelyföldet szolgáló intézményrendszer létrehozása érdekében jött létre Csíkszeredában a Regionális Képzési Központ. Hogyan született ez meg?

– A helyi önkormányzatok – tehát Csíkszereda és Hargita megye – vezetői felismerték, hogy ilyen típusú szolgáltatás nélkül nincs továbbfejlődés. Továbbá szakmai partnerünkkel, a gödöllői Szent István Egyetem Agrárszociológia Tanszékével együtt nyertük el a magyarországi Apáczai alapítvány támogatását. Azt hiszem, ennek a támogatásnak az elnyerésében nagy szerepet játszott, hogy mi nemcsak képzési programot igyekszünk megvalósítani, hanem képzési helyet kívánunk teremteni. nyok ismeretében országos (bukaresti) és európai pénzekhez hozzáférni. Ehhez tudniuk kell helyzetfeltáró programot, pályázatokhoz költségvetést készíteniük, információt szerezni és különféle űrlapokat kitölteni. Számítógép-használat, szövegszerkesztés, internet-alapismeretek: hosszan sorolhatnám őket. De mindez nem csupán a csíkszeredai oktatást jelenti. Számos kistérségben tartunk a hétvégeken helyi előadásokat. Az ott összegyűlő 15-20 ember számára a megyei tanács segítségét fölhasználva tartunk előadásokat.

– Hogyan illeszkedik mindez a helyi fejlesztési programokhoz?

– Székelyföldön – de általában Romániában – még a viszonylag dinamikusan fejlődő városoknak sincs fejlesztési programjuk. A kistérségek kialakítása ezen a helyzeten változtat alapvetően. A „kistérség" ugyanis egészen odáig nem létezik, amíg nincsen elképzelés a megteremtésére. Amíg nincsen elképzelés arra vonatkozóan, hogy ennek vagy annak a hely-

Szaddám-színház Szi

Az iraki diktátor, Szaddám Huszein kellett ahhoz, hogy egy parányi szicíliai falu, Santa Maria di Licodia CNN-riport helyszíne legyen. Az Etna lábánál meghúzódó településen egy építkezés alapkőletételénél ugyanis egymás kezéből vette ki a malteros kanalat a Rómában akkreditált iraki és palesztin nagykövet. Máris akadnak, akik a helyi iskola udvarán felépítendő amfiteátrum alapkövét botránykőnek tekintik. A jövőbeni színház ugyanis Szaddám Huszein nevét viseli.

A szicíliai ötlet kiagyalója, egy helyi vállalkozó, Salvo Nicotra volt: a Szaddám-színház építésére szánt 30 millió lírával annak a 30 ezer iraki gyereknek akar emléket állítani, aki éhezik az embargó miatt. A dolog egyetlen szépséghibája, hogy a vállalkozó l
ügy megosztotta a
költő a Szaddám á
ja, hogy lehetséges
A falu polgármeste
liós ajándékot, de
különben is a felső

A vállalkozó ner
lelkűségének. Az i
színházra. Minden
Róma, 2000. márc

Az Andrássy család képei aukción

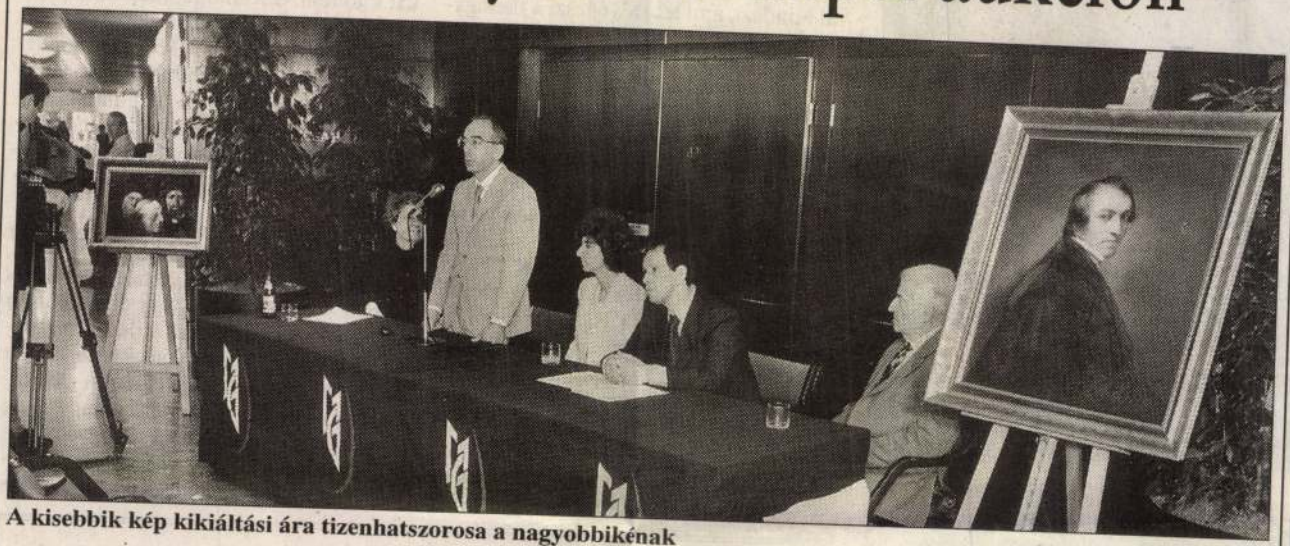

A kisebbik kép kikiáltási ára tizenhatszorosa a nagyobbikénak

FOTÓ: SZABÓ BARNABÁS

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az Andrássy család úgy döntött: a magyar államtól az 1999. december 16-i megállapodás értelmében visszakapott két képet – mivel nem tudják őket elosztani egymás között – aukcióra viszik. Az árverést április 7-én tartják a Budapest Kongresszusi Központban. Erről tegnap tájékoztatták a sajtó képviselőit.

Mint arról korábban már beszámoltunk: hosszas tárgyalások után a magyar állam elismerte, hogy öt, közgyűjteményben található festmény az Andrássy család jogos tulajdona, mivel a második világháború során hurcolták el őket a családi gyűjteményből. Az alku eredményeként az öt kép közül Munkácsy Siratóasszonyok a keresztfánál című művét a család a Magyar Nemzeti Galériának ajándékozta, kettőt – Munkácsy Itatónál című művét és Lenbach Női portréját – az állam megvásárolt az örökösöktől (a festmények jelenleg a Magyar Nemzeti Galériában, illetve a Szépművészeti Múzeumban láthatók), kettőt pedig visszaadott nekik. Ez utóbbi két képet – Munkácsy Három tanulmányfejét és a feltételezhetően John Opie által készített Férfiportrét – bocsátják április 7-én aukcióra, kikiáltási áruk 4,5 millió, illetve 280 ezer forint lesz.

Mint *Kelemen András,* a család jogi képviselője lapunk érdeklődésére elmondta: ez az első alkalom, hogy a magyar állam a második világháború során elhurcolt, majd külföldre, illetve hazai közgyűjteményekbe került műalkotások esetében elismerte az örökösök tulajdonjogát, és vissza is adta nekik a képeket, de nem szeretné, ha a mostani ügy – hiszen ötből csak négyet kaptak vissza – precedenst teremtene. Kelemen fontosnak tartaná azt is, hogy az ilyen esetekkel foglalkozók végre hozzanak létre egy jogászokból és művészettörténészekből álló civil szervezetet, amely esetleg koordinálhatná ezeket az ügyeket, illetve folyamatosan tájékoztathatná a külön-külön pereskedő örökösöket.

Dr. KÜRTI Katalin: Munkácsy Mihály kriminalisztikai bibliográfija. = Vigilia 54. 1989. 3. 231-233.

tott azonban, mig ez a megi
egy emberen kivül álló vilá
tétől és annyira jutott, ho
beri önkinyilatkoztatást lá
mindig misztikusan vallásos
a müvészet szellemi magvát
akarta fölszabaditani. Ez a
A természetbeli tárgyi form
gónjainál látott visszatérő
özönös káoszába, csupán egy
vagy növényi alkatnak a kép
és érzelmi teljesedése embr
marad, és világosan megkülö

MUNKÁCSY MIHÁLY

A nő titokzatos arcai

Francia filmnapok áprilisban

Nem mindig a filmrendező választ témát, olykor az választja őt – jegyzi meg Régis Wargnier Párizsban, a francia film megismertetésével foglalkozó Unifrance közelmúltbeli találkozóján. A rendező hamarosan nálunk is bemutatásra kerülő filmje, a *Kelet–Nyugat* kapcsán mondja ezt, természetesen nem véletlenül.

Wargnier kalandos történeteiről és romantikus nőalakjairól nevezetes a francia film kedvelői körében. Elég bizonyítékként utóbbi két produkcióját, az Indokínát és az Egy francia nőt említenünk. Legutóbb történt vele, hogy újabb kalandos mesét akart forgatni – „lovakkal persze, lovakkal", hangsúlyozza –, ezúttal Közép-Ázsiában. És szóhoz sem jutott meglepetésében, amikor Kazahsztánban franciául beszélő helyi lakosokkal találkozott. Kiderült, hogy Franciaországból származó szülők gyerekei, és sorsuk összefonódott a huszadik század tragikus eseményeivel. A lovas kalandmoziból semmi sem lett. Wargnier inkább leforgatta a Kelet–Nyugat című filmet, amelyben számunkra is érdekes történeti adalékokkal szolgál. Ezek lényege, hogy a második világháborús győzelem utáni dicsfényben sütkérező Sztálin 1946-ban hazahívja a nyugati orosz emigránsokat, akik a bolsevik hatalomátvétel elől menekültek el annak idején. Mint szokta, hazafias húrokat penget, a romba dőlt Szovjetunió újjáépítésében kínál békés és fölemelő feladatot, „megbocsátást". A Generalisszimusz azonban ezúttal is becsapja azokat, akiknek ígér: a hazatérő tízezreket munkatáborok és kivégzőosztagok várják, a túlélők csak a diktátor halála után, 1953-tól várhatnak szabadulást.

– Franciaországban 10-15 ezer orosz emigráns hallgatott Sztálin szavára – mondja Wargnier, akitől megkérdem, tudtak-e a franciák a következményekről. – Nem tudtunk – feleli. – A szovjet hatóságok azt híresztelték el Párizsban, hogy az itteni rokonok, barátok ne számítsanak egy ideig a távozók híradásaira, mert a háborútól sújtott országban a posta is romokban hever. Majd ha újjáépítették, akkor jelentkeznek. A francia társadalomba éppen hogy beilleszkedett orosz repatriálók lassan feledésbe merültek. Sztálin ezt is jól kiszámította.

A Kelet–Nyugat egy áttelepülő házas-[illegible]-ról szól – az eredeti személyekkel a

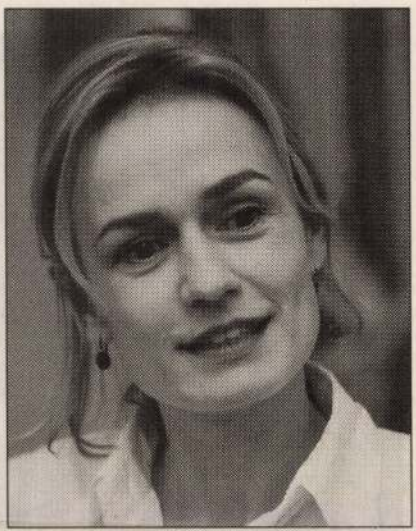

Sandrine Bonnaire FOTÓ: VELLEDITS ÉVA

A Kelet–Nyugat az április 13-án kezdődő francia filmnapok nyitófilmje. A rendezvény után is folyamatosan műsoron lesz. A filmnapokon bemutatásra kerülő mozik egy része ugyancsak példázza, milyen változatos a női figurák ábrázolása a mai francia filmben. Catherine Corsini komédiájának már a címe is – Az új Éva – sokat sejtet. – Nem fejet hajtó, meghunyászkodó anya, nem is „felszabadított" kékharisnya (mint a svéd asszonyok), hanem határozott egyéniség, akit a fantáziája és az érzelmei befolyásolnak – jellemzi a főhősét, Camille-t (Karin Viard) a rendező. Akit sok feledhető kaland után rabul ejt egy családos férfi – Alexis (Piere-Loup Rajot) –, aki történetesen a szocialista párt helyi szervezetének aktivistája. A romantikus lelkületű Camille minden hadicsel bevetésére kész, hogy meghódítsa választottját, még plakátragasztó körútjára is elkíséri. Ez a „női burleszk" arra is jó, hogy a rendező(nő) férfi kollégáitól eltérően mutassa be sorstársait. – Az utóbbi tíz évben mind több nő rendez filmet Franciaországban, sok színésznő is – magyarázza Corsini. – A férfiak ugyanis leegyszerűsítették a női figurákat, hagyományos sablonokat alkalmaztak rájuk, mi viszont kiszabadítjuk őket a klisékből. Különösen a színésznőknek [illegible]

Meddig marad együtt a három Munkácsy-kép?

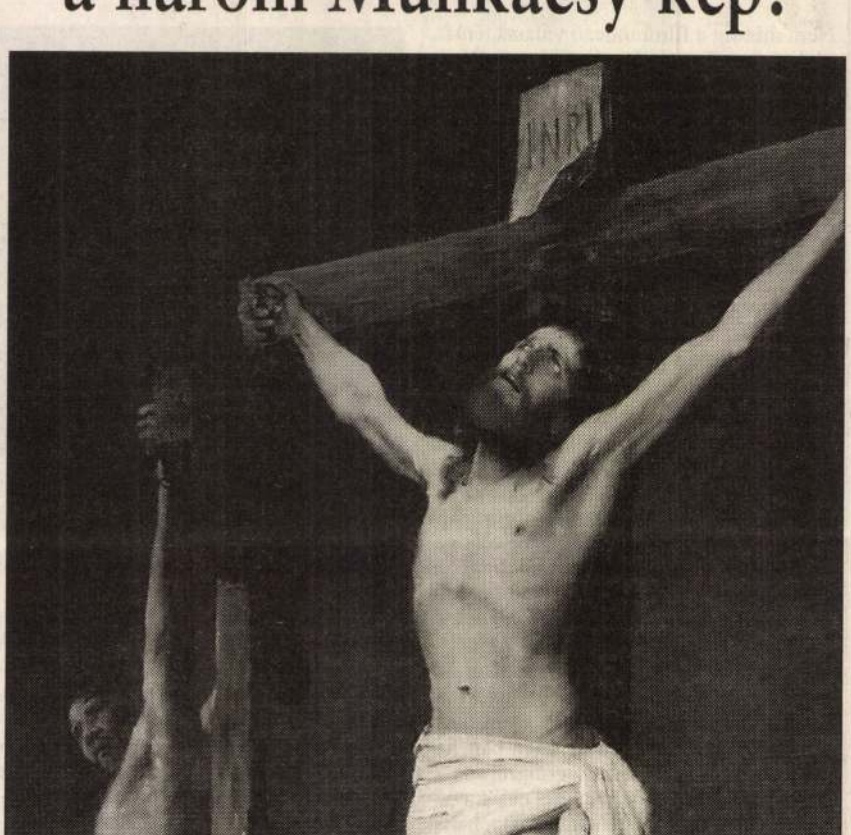

A Golgota részlete

MUNKATÁRSUNKTÓL

A jövő év végéig látható együtt Debrecenben a három Munkácsy-kép, az Ecce Homo, a Krisztus Pilátus előtt és a Golgota – nyilatkozta tudósítónknak *Selmeczi László,* a debreceni Déri Múzeum igazgatója. Lapunk úgy értesült, hogy háttértárgyalások kezdődtek a Golgota itthon tartása érdekében.

Az Ecce Homo a Déri-örökség része, a Krisztus Pilátus előtt – amely a magyar állammal történt megállapodás alapján örök letétben marad Debrecenben – egy kanadai multimilliomosé, a Golgota pedig egy debreceni származású amerikai üzletember tulajdona. A Golgota csak 2001. december 31-ig látható Debrecenben, azután már csak a másik két képet tekintheti meg a közönség. Megtudtuk: az Ecce Homót egymillió dollárra, a Krisztus Pilátus előtt című művet kétmillió kanadai dollárra, a Golgotát pedig egymillió amerikai dollárra biztosították.

A három Munkácsy-kép itthon tartása érdekében előkészítő munka folyik – tudtuk meg a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától. Mint mondották, korai lenne bármilyen részletről beszámolni, mert jelenleg még csak háttértárgyalások folynak az ügyben. A tárca azonban minden megoldásban érdekelt.

Inter Antik Art Gallery, Budapest

Bécsi hangulat

Foto: Tury Gergely

Eleni Korani és Ernst Wastl
Európai galériások

Új színt hozott a magyar műkereskedelembe ez a sima, modern (nyugati módra), golyóálló üveg portálú galéria a budapesti Károlyi-palotával szemközt. A hűvös eleganciával berendezett régiségüzletbe betérőt a XIX. század empire és biedermeier berendezési tárgyai, valamint a XX. század első harmadának javát képviselő magyar képző- és iparművészet alkotásai fogadják. Nemcsak az ismert nagyok, hanem a korszak kismestereinek műveivel is találkozhat a betérő turista vagy hazai érdeklődő. A távolról érkezőket angol nyelvű művészettörténeti könyvek, folyóiratok, az adott műtárgyra vonatkozó írások, illusztrációk segítik.

A galéria tulajdonosai, Ernst Wastl és Eleni Korani néhány éve házasok, s bár a Falk Miksa utcában laknak, mégsem ott, a műkereskedők utcájában nyitottak régiségboltot. Ernst Bécsben kezdte a szakmát, közel húsz éven át járt Magyarországra vásárolni, hat éve telepedett le Budapesten és három éve látta elérkezettnek az időt, hogy műkereskedést nyisson. A görög származású Eleni még eredeti szakmáját gyakorolja – utazási irodáját irányítja –, ma már azonban a műkereskedelemben is társa férjének.

Két évtized alatt Ernst Wastl megismerkedett a magyar képző- és iparművészettel, kitartó munkával szakkönyvtárat gyűjtött. Ezeknek a folyóiratoknak és könyveknek a segítségével képes szinte minden, a kezébe kerülő tárgyról, festményről a lehető legtöbbet kideríteni. „Budapesten azt csinálhatom, amit Bécsben nem tudnék. Célom, hogy az európai galériás műkereskedelem hagyományait követve működjek. Itt kimaradt néhány évtized, van mit bepótolni, kutathatok. Értéket fedezhetek fel és őrizhetek meg, adhatok át – szinte az utolsó pillanatban – a két világháború közötti, még megmaradt, kallódó magyar iparművészeti alkotások közül" – mondja Ernst Wastl.

Kezdetben bútorokkal foglalkozott, az értékes, színvonalas tárgyak megfogyatkozásával azonban az iparművészet, később a festészet felé fordult. Tíz éve szeretett bele Erdélyben két, akkor alig ismert festő, Balla Béla és Paál Albert egy-egy képébe, amelyeket meg is vásárolt. Azóta is a nagybányai iskola a legkedvesebb számára.

A kerámia- és az ötvösművészet terén igyekszik olyan alkotókat felfedezni, akiknek nevét eddig ali[illegible]

Töretlen áremelkedés a porcelánpiacon

Szenvedélyek és százalékok

A párizsi Halley műhely desszerttányér-sorozata madarakkal
A nagynevű manufaktúrák minőségi darabjai rendíthetetlenül tartják értéküket

Folyamatosan emelkedő tendencia jellemzi a régi francia porcelánok árának alakulását a hatvanas évektől napjainkig. Negyven éve még egy hat tucatból álló étkészletet 50 ezer frankért lehetett megvásárolni, ma már egyetlen hét centiméter magas cukortartóért kell ennyit legombolni. A piac szabályos, kiszámítható mozgása megóvja a spekulációs hatásoktól a porcelánkereskedelem résztvevőit.

Ha észlelhető is időnként némi áringadozás, az legtöbbször inkább az ízlés és a divat állhatatlanságának következménye, mintsem tudatos befolyásoló felvásárlási stratégiáké. A XVIII. századi francia porcelángyártás két időszakra oszlik, a kaolinlelőhelyek feltárása előtti „lágy porcelán" és az azt követő „kemény porcelán" periódusára. A műgyűjtők újabban ismét a „lágy földből" készült tárgyakat részesítik előnyben, s a kereslet ilyen irányú módosulása óhatatlanul befolyásolta az árarányok alakulását is. Néhány „hangadó", felkapott tengerentúli lakberendező szeszélyének következtében a bronzelemekkel kombinált sèvres-i vázák kereskedelmi értéke szökkent irreális, szédítő magasságokba: egy párért a közelmúltban ötmillió frankot fizetett egy szenvedélyes gyűjtő.

Persze az átlagárak ennél jóval ala[illegible]

a francia leányvállalata egy jóval későbbi, 1835-ös keltezésű, 8 darabból álló, négyszemélyes reggelizőkészletet 250 ezer frankért értékesített. A. E. Fragonard 1832-ben tervezte annak a sárga, „lepkés" teáskannának a díszítő motívumait, amelynek ára 171 824 frankon állapodott meg a párizsi Tajan műkereskedő cég aukcióján.

Más nagynevű manufaktúrák, mint amilyen a Dihl és a Guérhard, minőségi darabjai is rendíthetetlenül tartják helyzetüket az árlétrán. Egy pár, 40 cm magas, I. Napóleon korából származó (empire), baluszter for-

századi madár-, rovar- és növénydíszítésű porcelán palackhűtő vödör (magasság: 20 cm, átmérő 27 cm) Párizsban 290 ezer frankot, egy pár lápiszkék, tál ala való tálca 31 ezer frankot ért el, míg egy égszínkék alapszínű „Hebert" cukortartó 5 175 dollárt aratott New Yorkban.

A chantillyi műhely legkeresettebb termékei a tiszta fehér porcelánok és az úgynevezett „Kakiemon" díszítésűek. Az utóbbi fajtából két bögrét 14 500 frankért árvereztek el Párizsban a Drouot-nál. A szakemberek szerint igen figyelemreméltóak e porcelánműhely alig ismert európai vi[illegible] is: 4200 frankért

Polgár Galéria, Budapest

Munkácsy visszatért

Idei második művészeti árverését tartotta a Polgár Galéria. A két nap alatt indított 430 tétel között minden műtárgytípussal találkozhattunk a festményektől a bútorokon, szőnyegeken át egészen az ékszerekig, ezüst- és porcelántárgyakig.

Nem tudjuk, mi történt Munkácsy Mihály Gobelinhímző lány című képével az elmúlt két és fél évben, akkor 12 millió forintért vásárolták meg a Nagyházi Galériában, most pedig 20 millióról 22 millióra ment fel a licit. Ha az akkori vevő azonos a mostanival, még a költségek levonása (a jövőre esedékes bevallásban szerepeltetnie kell ezt a jövedelmet és személyi jövedelemadót kell utána fizetnie) sem járt rosszul.

Nem kelt el viszont a Cédrus címmel indított Csontváry-illúzió, nyolcmilliót nem ért meg senkinek az ismeretlen művész alkotása. (Mert nem akad művészettörténész, kereskedő, sem jó szemű gyűjtő, aki ezt a képet Csontváry művének tartaná.) Talán nincs még egy olyan festő, akire így várnának a gyűjtők és a galériások, de a néhány szerencsés Csontváry-tulajdonos – érthető módon – mostanában egyáltalán nem hajlamos megválni kincseitől.

Cittadini Csendélete (az 1981-es magángyűjtemény-kiállításról) kikiáltási áron, hatmillió forintért cserélt gazdát, és ezzel az árverés második legdrágább képe lett. A harmadik Aba-Novák Vilmos temperája (Borozgatók), amelyért 4,6 millió forintot adott vásárlója. Munkácsy Sonnenschein Reginárol készített portréja 1,6 millióval fejezte be az aukciót, közel azonos áron kelt el Ámos Imre (Temetőkert – 1,7 millió), Márffy Ödön (Fésülködő nő – 1,6 millió), Tornai Gyula (Mór férfi – 1,3 millió) és Markó Ferenc (Patakparti leselkedő – 1,1 millió) egy-egy műve. A sokszorosított grafikák (litográfiák helyett most rézmetszetek) ezúttal sem hoztak szerencsét – sem bevételt – a galériának, ahogy Koszta József, Czóbel Béla alkotásai sem.

Munkácsy Mihály: Gobelinhímző lány
olaj, fa, 76x51,5 cm

A bútorok közül egy – a katalógus szerint – „Ampire" garnitúrát 1,7 millió forintért vásároltak meg, százezer forinttal többet adtak egy posztamensen álló lámpapárért. A legendás 7:1-re végződő magyar–angol mérkőzés emlékére a magyar csapat által aláírt „antik" focilabdára 150 ezres kikiáltási áron nem akadt jelentkező.

Polgár Árpád árverésvezetőként szokatlan módszert alkalmazott: a licitekkel szinte minden tétel esetében eggyel az aktuális után járt, vagyis nem a felemelt tárcsára számolt, hanem az előző licitálónak mondta a következő lépcsőt, kérdés formájában. Bizonyosan több esetben is rábírta a vásárlókat a licit folytatására, de még a számítógép kezelőjét is megtévesztette, a kijelzőn ugyanis sokszor az utolsó utáni érték szerepelt – miután a kezelő nem a tárcsákra, hanem a tulajdonos árverezésére figyelt.

A katalógus ismertetői számos esetben teljesen felesleges leírásokat tartalmaznak az egyébként reprodukált festményekről. Például: „Balról egy fehér inges, gatyás, kék köténves, kalapos férfi, két kezével szájához emelt zöld korsójából éppen szomját oltja. Jobbról szemben vele két asszony, egyiküknek vállán kapa." „Előtérben egy vidám törpével, gombával díszített kertrész, középen kör alakú virágágy pálmával, mellette rózsafákkal, körötte rendezett út fákkal." Máskor anekdotákat olvashatunk a művészek életéről, amelyeknek semmi közük az árverésen indított képekhez. Anyagilag sem járhat jól a cég egy leírással súlyosbított, egész oldalt elfoglaló reprodukcióval, ha a képnek az árverésen kialakult, egyébként reális értéke legfeljebb 40–60 ezer forint.

GRÉCZI EMŐKE

Meissner–Neumann, Prága

Változatlan érdeklődés

Maratoni aukcióra került sor április végén a prágai Inter-Continental Szállóban, hiszen a Meissner-Neumann Aukciósház kollekciója 635 tételt számlált. A felkínált régiségek, ezüstök és ékszerek, üveg- és porcelántárgyak 86 százaléka elkelt. Kedvükre válogathattak a militáriák hívei, s csaknem kikiáltási áron lehetett elvinni a tételek többségét, például egy 1848-ban készült belga Colt Dragont 28 ezerért. A bútorok közül a XIX. század második feléből származó neobarokk ülőgarnitúra jutott el legtovább, 35 ezerről 90 ezer koronára. Azonos árfekvésben kelt el az ezüsttárgyak licitje során egy 1928–1939 között készült 12 személyes (225 darabból álló) ezüst evőeszközkészlet is; ehhez mérhető eredményt az aukció első kétharmadában már csak három tétel ért el. Ám a szobrok közül a legtöbbet, mindössze 70 ezer koronát, egy ismeretlen művész 1900 tájékán készült férfi aktjáért fizettek. A rajzok valamivel élénkebb figyelmet váltottak ki, hiszen a 8000 koronáról induló, olasz művésznek tulajdonított múlt század végi akvarell és tempera licitje 100 ezer koronán zárt. A cseh és a német, illetve az osztrák művészet ismét előnyt élvezett, bár Alfons Mucha Két Pierrot című illusztrációja 25 ezerről csak 40 ezerig emelkedett, de a két világháború közötti cseh művészet két jeles képviselőjének művei már magasabb árakat értek el. Josef Čapek 1924-es szénrajza (Két figura) 90 ezerért, Jan Zrzavy 1931-es színes pasztellje (Bretagne-i tengerpart) 100 ezerért cserélt gazdát. A grafikák közül František Drtikol, a cseh fotográfia egyik legismertebb személyiségének bromográfiája (Félakt – Cigány lány) érte el a legmagasabb leütési árat, 45 ezer koronát. A rendkívüli kínálat iránt immár hagyományosan lankadatlan volt az érdeklődés. Az egységesen 100 cseh koronás (750 forint) kikiáltási árról induló márkás vörösborok, whiskyk és konyakok mind gazdára találtak, a 21 éves Royal Salute skót whiskyt pedig csúcsárért, 3200 koronáért vihette haza új tulajdnosa.

Foto: Meissner-Neumann, Prága

Jaroslav Král: Pihenő nők tájképpel, 1940

Az aukció első kétharmadának egyenlege, még a prágai viszonyokhoz mérten is igen magas, 80 százalékos volt. A legnagyobb kollekciót, 239 tételt a festészet tette ki, amelynek 61 százaléka kelt el. Az áprilisi aukció legmagasabb kikiáltási árát – 1 millió 700 ezer koronát – ifj. Frans Francken XVI–XVII. századi antwerpeni festő Krisztus megkorbácsolása című fára festett olajáért szabták meg, de egyetlen tábla sem emelkedett fel rá. Ennek ellenére voltak kitűnő licitek. A XVII. századi eredetre valló Két ló a táiban című, ismeretlen festőtől származó olajfestmény még az in-

Moneta Nova és Várnai Aukciósház, Budapest

t fészek? Az új lakásfinanszírozási
k Fészekrakó lakáshitel minden
eresniük a legközelebbi Postabank
ket, ahol biztonságban tudhatják

igénybe vehetik új, nagyobb lakás

tásával is segítjük az otthonterem-
ztonságos családi fészekre!

gy legyen otthon!

00

Mandalcsy Tibiddy Nap. Mes.
2000. 02. 14.

Rendeződő műtárgysorsok

Munkácsy Jézus Krisztusa

■ P. Sz.

Február 9-én volt az első érdemi tárgyalási napja annak a pernek, amelyet az amerikai állampolgár *Martha Nierenberg*, *Herzog Lipót* örököse indított a magyar állam, a Kincstári Vagyonkezelő Rt. és két közgyűjtemény, a Magyar Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Múzeum ellen a Herzog-gyűjteményből származó tíz műalkotás visszaadásáról.

A tárgyalásról szóló tudósítások egy része arról számolt be, hogy az örökös egy képet máris visszaszerzett. Az igazság ezzel szemben az, hogy a per előkészítésénél, a dokumentumok tanulmányozásakor a magyar szakemberek megállapították: az érintett alkotás, *Munkácsy Mihály* Krisztus mellképét ábrázoló műve annak idején letétként került a Magyar Nemzeti Galériába, és soha nem is vették az intézmény anyagaként leltárba.

Így – tájékoztatta szerkesztőségünket *Visy Zsolt*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára – a mű igazoltan a gyűjtő jogos örököséé. Ennek következtében az alperes a tényt elismerve a művet kivonta a per folyamatából. Ugyanakkor további kilenc képre a per megszüntetésére tett javaslatot a bíróságon. E művek ugyanis a magyar törvények szerint – az államosítás és a kárpótlási törvények alapján – a magyar állam tulajdonát képezik. Sorsuk semmiképpen nem nevezhető „holokausztügynek", ahogyan ezt a nemzetközi és a magyar sajtó egy része tálalta a per múlt évi elindításakor. Az államosított vagyonra a kárpótlási törvények vonatkoznak, ezek alapján Martha Nierenberg is nyújtott be kárpótlási igényt, amely azonban más vagyontárgyakra vonatkozik, és műtárgyakat nem érint.

Az alkotások státusát az a megállapodás is meghatározza, amely 1973-ban született a magyar állam és az Egyesült Államok között, és amely mindenkorra rendezte a két ország állampolgárai másik fél iránti vagyoni igényeit. Az akkori szerződésekben a most per alá kerülő tíz műtárgy közül hat tételesen felsorolva szerepel több mint kétszáztízezer akkori USA-dollár értékben, amely összeget az örökösnek meg kellett kapnia. A kilenc képre vonatkozó permegszüntetési kérelmet a felperes nem fogadta el, így a bírósági eljárás ezekkel kapcsolatban folytatódik. A magyar fél nyitott az ügy megoldására, ahogyan általában is rendezni szeretné az esetlegesen kétes eredetű múzeumi tárgyak sorsát.

A tavaly megkezdett, idén folytatódó felmérés eredményeit tanulmányozva folyik olyan jogszabályok kidolgozása, amelyek megnyugtatóan rendezik a külföldön felbukkanó – például Oroszországban lévő – műalkotások státusát is. Ha ugyanis ezeket a magyar állam megkapja, meg kell kísérelnie visszaadni a jogos tulajdonosoknak, vagy más módon kell rendezni sorsukat. Gondoskodni kell arról, hogy letétként, illetve más formában közgyűjteménybe kerüljenek-e, rendezni kell a védettséggel kapcsolatos kérdéseket. A jogszabály várhatóan az év második felében készül el, így 2001-re akár a Parlament elé is kerülhet.

Éjjeli csavargó

A fény SZERELMESE

Munkácsy Mihály ragyogó tehetségéhez gyötrelmes sorsot mértek ki az égiek. 1844. február 20-án – (idén százötven éve) született Munkácson. Boldogan éltek, mint a mesében mindaddig, míg édesapját a szabadságharc után börtönbe nem vetették, és ott olyan súlyos betegséget szerzett, hogy röviddel szabadulása után meghalt. Felesége nagyon szerethette őt, hiszen – úgy mondják –, szó szerint elemésztette a bánat, és fél éven belül elment ő is. Így maradt árván az öt gyerek. Mihály akkor csak hatéves volt. A veszteség fájdalma végigkísérte egész életét, érzékeny lelke sohasem heverte ki ezt a korai veszteséget.

A családi fészek melege után nehéz lehetett elviselni a mostoha sorsot. A rokonok – becsületükre legyen mondva – megosztoztak az öt árván. Mihály Reök István nagybátyjához került, aki a szabadság-

A *fény* SZERELMESE

harc előtt jó nevű pesti ügyvéd volt, ám negyvenkilencben kénytelen volt vidéken meghúzni magát. Csabán maradék vagyonkájából éldegélt, és otthonába befogadta az árva kisfiút. Kezdetben sokat foglalkozott vele, tanítgatta irodalomra, matematikára, ám úgy találta, hogy Mihályban semmi fogékonyság sincs a magas tudományok iránt, nehéz fejű, jó érzésű gyerek, aki inkább való kétkezi munkára, ezért asztalosinasnak adta Láng mesterhez. És a nagybácsi tán nem is sejtette, hogy a durva lelkű Láng mester mellett a kisfiú úgy érzi; hét évre a poklok feneketlen mélységébe taszították, dolgoztatják hajnaltól késő éjszakáig, gyakran még éjszaka is felverik, ha koporsót kell hirtelenjében összeeszkábálni. Enni is alig kap, kisinas társaival kell minden este megverekednie azért, hogy a közös kondérból pár falat ételt kihalászhasson. De legfőképpen nincs kihez odabújnia, nincs akinek elmesélje gyötrődéseit és bánatát, hisz édesanyja a magas égben oly messze van.

Láng mester nem sajnálja tőle az öklét meg a pálcát. Egy ízben úgy agyba-főbe veri, hogy ha egy legény nem szedi ki a kezei közül, tán bele is hal. Munkával és rettegésben telik el a hét év, míg tizennégy évesen végre mesterlegényként szabadul. Nagybátyjához „haza" utazik, de bizony nem sokáig tartóztatják, ezért Aradra megy, és beáll dolgozni egy asztalosműhelybe. A szép jövő helyett itt is koplalás és nyomor vár rá, az élet rideg valósága lesz útravalója, „a hamuban sült pogácsa" akkor is, amikor már Párizsban Európa ünnepelt festőjének számít.

Az Aradon töltött évek mégsem múlnak el haszontalanul. A későn érő kamaszban – akit nagybátyja emiatt ostobának gondolt – fantasztikus tudásszomj támad. Falja a regényeket, tanul, gimnazista barátai könyveit olvasgatja, sőt még verset is ír. Szinte áhítattal csüng mindenen, ami szép, de épp amikor így feltárul előtte a tudomány és szépség kapuja, kezdi elveszíteni a hitét, hogy valaha is kitörhet a nyomor rabságából. Tán ez a lelki vereségérzet teszi, hogy súlyosan megbetegszik. Előbb egy helybéli tudós asszonyhoz fordul, aki közli vele, hogy nemi betegséget szedett össze, majd nagybátyjánál, ahol közel egy évet tölt, mint súlyos, ágyban fekvő beteg, megtudja, hogy ráadásul váltóláza is van, ami végül szerencsésen kikúrálja nagyjából az előbbi bajból. A láz viszont igen legyengíti, hát szó sem lehet arról egy ideig, hogy asztalos munkát vállaljon, ezért nagybátyja beleegyezésével Szamossy Elekhez járogat rajzot tanulni és cserében segédkezni. Ahhoz a festőművészhez, aki Bécsben a híres Rahl mester tanítványa volt.

Itt történik életében az első csoda, mert Szamossy nemcsak kiváló művész, hanem remek ember is, napok alatt ráébred, micsoda csiszolatlan gyémánt akadt a kezébe, elkezd foglalkozni vele, úgy, mint egy jó édesapa. Rajzolni tanítja, könyveket ad a kezébe, beszélget vele, és ő az első, aki jó szóval a szeretetre sóvárgó kamasz gyötrelmekkel teli lelkét felnyitja. Neki nyugodtan megvallhatja, mennyi szenvedésen ment keresztül, elmondhatja az álmait is, hogy nagy, nagyon nagy festő szeretne lenni. És az atyai barát mindezt komolyan veszi, kezdi a művészpálya felé egyengetni útját. Pestre küldi tanulni, majd az ő ajánlólevelével kopogtat be huszonegy évesen, Bécsben Rahl mesternél. Az ősz professzor nyomban felveszi a festőakadémiára, pártfogolja, tanulhat végre. Ez olyan rendkívüli boldogság, ami néha még a koplalást is feledtetni tudja. Rengeteget dolgozik, de az ínség sokáig csak nem kerüli el. Ráadásul folyton kétségek gyötrik: lehet-e belőle így is nagy művész, hiszen az akadémián világossá válik előtte, micsoda hatalmas űrök vannak műveltségében, milyen hiányos a tudása. Hát pótolni igyekszik az elmaradását minden erejével. Ebben segítségére van Paál László, aki szintén Bécsben tanul, közös albérletet bérelnek, és elválaszthatatlan, igaz barátok maradnak László döbbenetesen korai haláláig.

Gyönyörű barátság ez, kitartanak egymás mellett jóban, rosszban. Hol az egyiknek, hol a másiknak ragyog fel a csillaga, de ők az örömben ugyanúgy megosztoznak, mint a bajban. Paál László Munkácsy kérésére költözik Párizsba. Mihály kétségbeesett levelekkel hívja egyre, mert úgy érzi, a nagy siker megbénítja, soha nem tud már olyan képet festeni, mint a híressé lett Siralomház volt. Együtt örülnek a sikernek, meg a díjaknak, hiszen Párizsban Paál Lászlóból is elismert festő lesz. Később barátja mellett marad Munkácsy akkor is, amikor a vérbaj következtében harminchárom évesen Paál László megőrül. A legjobb professzorokkal kezelteti, szó szerint egy vagyont költ rá, és annyira átéli sorsát, hogy miután László meghal, sokáig nem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy ez a borzasztó vég a saját sorsát vetíti elé. Intuíciójával ebben sem téved sokat. Néhány évtized múlva egy Párizs melletti klinikán hasonló sors vár rá. De hol van az még? Bécsben mindössze egy évig időzik, mert Rahl mester meghal, hát búcsút mond a császárvárosnak, és Münchenbe megy, onnan két év múlva Düsseldorfba. Persze a legjobban a fény városa vonzza, Párizs, ahová nyugodt lélekkel indulhat el, hiszen megelőzte hírneve. Már megfestette a Siralomházat, a Köpülő asszony, a Sátoros cigányokat, a műkereskedők már Pesten elkapkodják műveit, nem csoda, hogy Franciaországban úgy fogadják, mint beérkezett művészt.

A legjobb körökben forog, befo-

Fasor

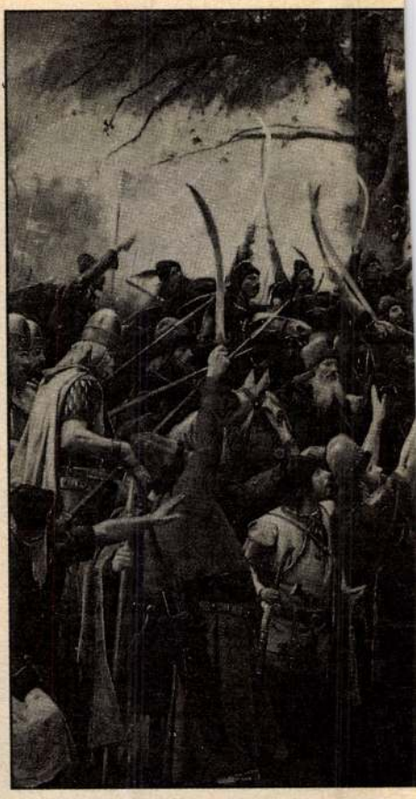

Honfoglalás
REPRODUKCIÓ: SZELÉNYI KÁROLY

gadja és igen megszereti a társaság, hiszen kiváló humorú, intelligens, kedves ember, akiből fantasztikus életerő árad. Nincs rá jobb szó: mágikus kisugárzása van lényének és tekintetének, robusztus, szinte két méter magas teste is gyönyörű. Igazi szép ember, lelki és fizikai értelemben egyaránt, nem csoda, hogy bomlanak érte a nők. És ő hódol előttük a szerelem tündéri birodalmában. Elvégre Párizsban vagyunk, ahol az emberek úgy tudnak élni és az életnek örülni, mint tán sehol másutt. Szerelmek dajkálják szeretetre sóvárgó lelkét, és ő boldogan veti magát az új meg új kalandokba, mintha ezzel akarná kárpótolni azt a benne szunnyadó kisfiút, aki egyedül, sírva húzta meg magát annyi éven át Láng úrnál a nyirkos, büdös szalmazsákon. Az asszonyok kényeztetik, becézik, nem is sejtik, mennyi szomorúság munkál a lelke mélyén, melyből a döbbenetes, drámai erejű képek kiszakadnak, az olyan alkotások, mint az Éjjeli csavargók vagy a Zálogház.

Akkor van elemében igazán, ha a lelkében élő képeket festheti, azokat az arcokat idézi meg, akiket otthonról hozott magával. Csak akkor fog munkához, ha már belül tisztán látja a kompozíciót, ezt viszi fel a vászonra, a belső látomást, lendületes ecsetkezeléssel és olyan drámai erővel, hogy alakjai az első pillanattól feledhetetlenül vésik magukat emlékezetünkbe.

Rendkívül szigorú kritikusa önmagának, gyötrődve alkot. Emészti a kétség, hogy nem lesz képes újra felülmúlni önmagát. Ám a jó szemű párizsiak pontosan látják, hogy zsenivel van dolguk, kedves barátja De Marches báró luxemburgi otthonába viszi Colpachra, hogy kiszakítsa a munkából és Mihály kipihenje fáradalmait. Otthon érzi magát Colpachon, hiszen a báróné is kitüntető figyelemmel fogadja. Kimondatlanul titkos szerelem szövődik közöttük, de csak barátja halála után, a gyászév leteltével veszi Cécile-t feleségül. Házaséletük úgy indul, mint egy szerelmes regény, de a valóság hamar kijózanítja mindkettőjüket. Kiderül, mennyire más az, amit az élettől várnak: Munkácsy mindenekelőtt a hivatásának szeretné szentelni magát, Cécile viszont – aki rendületlenül hisz férje tehetségében – élni akar, csillogni. Hatalmas palotát építtet, aminek az az ára, hogy Mihály éveken át robotolhat, hogy törlesszék a váltókat. És amikor egyenesbe jönnének, újabb meg újabb képek árát falja fel estélyeken, fogadásokon Párizs színejava, a Társaság.

Akkor van elemében igazán, ha a lelkében élő képeket festheti, azokat az arcokat idézi meg, akiket otthonról hozott magával

A hölgyek valósággal kötelességüknek érzik, hogy megszerezzék a varázslatos, kimondhatatlan nevű mester trófeáját, így hovatovább a pletykarovatok kedvence lesz. Közben hallatlan munkabírással olyan remekműveket fest, mint a Milton és a Krisztus Pilátus előtt. Amerikai milliomosok zarándokolnak Párizsba, hogy egy-egy képéhez hozzájuthassanak. Műkereskedő barátja, Sedelmayer gyorsan belátja: nagyobb üzlet, ha Mihály könnyen eladható szalonképeket és portrékat fest, hát Cécile-lel együtt igyekszik őt a könnyebb ellenállás irányába terelni. Persze, kétséges, hogy művészileg felül lehet-e még múlni azt a csúcsot, amit a Miltonnal elért – hisz ott nem kevesebbet, a csend bűvös erejét festette meg.

A műítészek nem is fukarkodnak a díjakkal. 1870-ben a Siralomházért megkapja a szalon aranyérmét, 1878-ban pedig a Miltonért a párizsi világkiállítás nagy aranyérmét. Nyakába akasztják a Becsületrendet, és Ferenc József császár is úgy érzi, ideje nemesi rangra emelni ezt az őserejű, zseniális magyart.

A világi hiúságok mit sem változtatnak rajta, megszállottként dolgozik, mint aki sejti, hogy nincs sok ideje hátra. Ellenfelei így is támadásba lendülnek: „Mindig mondták – írja Huysmans –, hogy Munkácsyban ott lappang valami a dilettánsból. Tavaly, minden erejét összeszedve eljutott a Miltonig. El kell ismernünk, nagyszerű kép volt, de ezzel aztán vége is Munkácsynak. Mondják ugyan, hogy a Milton után még hét képet festett, de mondani sokmindent lehet. Tény az, hogy a képeket senki sem látta, nyilván nincsenek is... Munkácsy kifestette magát."

Tehát bizonyítania kellett, nemcsak rosszindulatú kritikusai, hanem halott versenytársa, Paál Laci miatt is. Hovatovább rögeszmévé fajult benne a gondolat, hogy Laci úgy érezte, azért csukatta őt a bolondok házába, mert különb festő vált volna belőle.

1882 februárjában még hazalátogat. Leírhatatlan szeretettel fogadják. Jókai felszólítja a kormányt, hogy Munkácsyval az Országgyűlés tanácskozótermébe festesse meg a Honfoglalást. Bár nehezére esik, mert beteg, mégis boldogan nekilát itthon a munkának. Megfesti az Ecce Homo-t is, de már látni, hogy a lélek tüze kihamvadt benne.

Budapesten Ferenc Józsefnek parádés ünnepség keretében még ő mutatta be a képet, de közben rosszul lett. Halálos ágyán átadta fényes lelkét a Fényesség Örök Urának, a végtelenből kiszakadt Ember visszatért hazájába.

Nagy Emőke

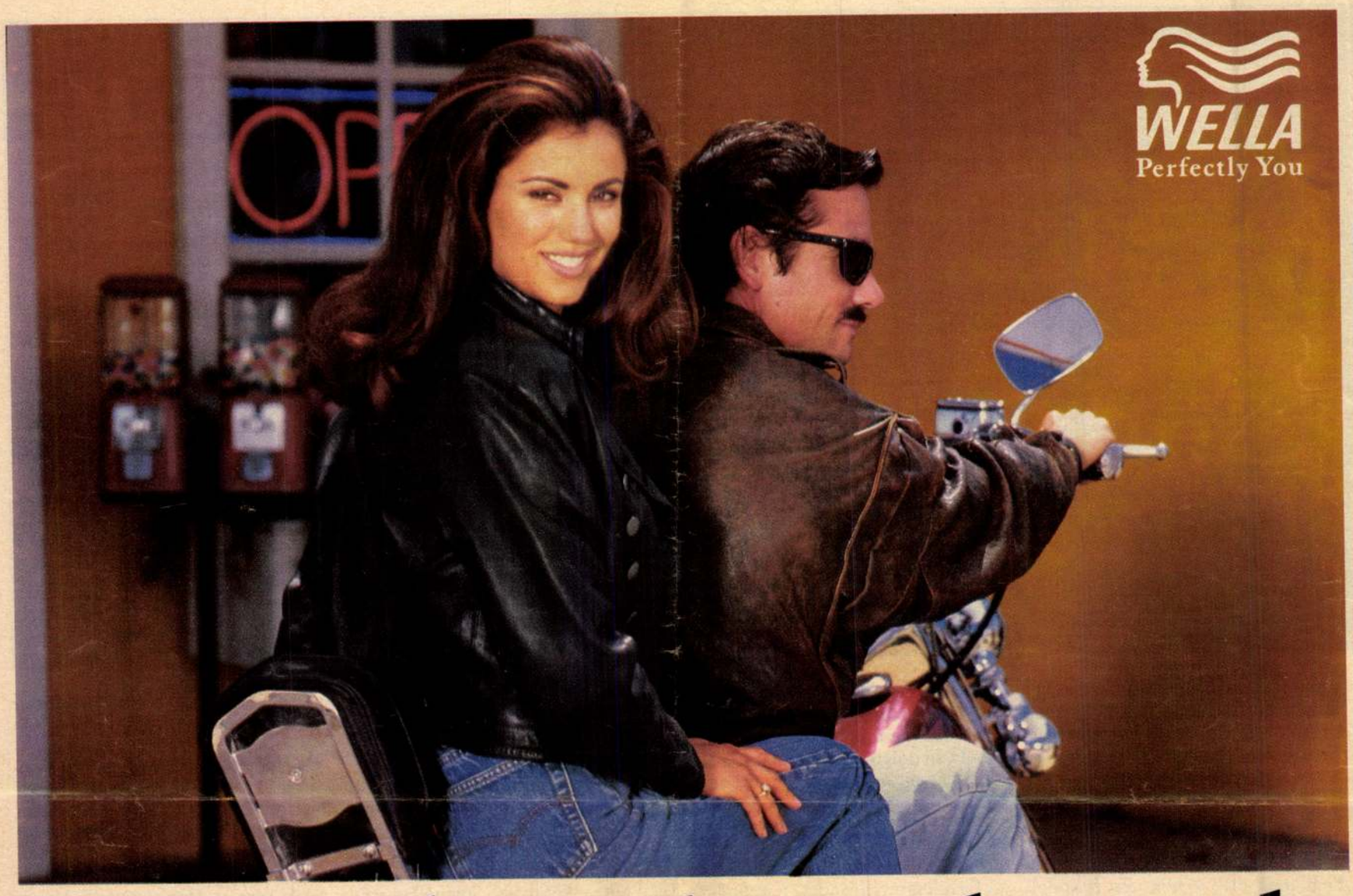

EGY RÉGÓTA VÁRT SZÍNES HÍR

A Wella Color termékcsalád legújabb tagja a speciális színanyagokat és értékes növényi kivonatokat tartalmazó Color Creme hajfesték. A Wella Color Color Creme a természetes szépség kedvelőinek készült. Különleges összetevői segítségével tartósan megőrzi hajszínének élénkségét. A Color Creme 18 elbűvölően szép színárnyalatával, egyedülálló hatékonysággal fedi be még a 100%-osan ősz hajat is. Hosszan tartó, magas fényt biztosít, miközben hajának tapintása selymes marad. A Wella Color Color Creme segítségével Ön olyan tartós hajszínnek örülhet, amely természetesnek látszik, csak szebb. Wella minőség! Nem olyan drága, mint amilyen jó!

WELLA COLOR COLOR CREME
– A TERMÉSZETES SZÉPSÉG

Munkácsy Mihály

Kárpótlási döntések

Az Országos Kárpótlási és Kárrendezési Hivatal eddig 1 millió 404 ezer 346 határozatot hozott vagyoni, illetve személyi kárpótlás ügyben. Az elmúlt héten a hivatalhoz 3.031 új kérelem érkezett. Augusztus első hetében a hivatal 1.354 határozatot hozott, és a megállapított kárpótlás összege valamivel meghaladta a 110 millió forintot. Összesen eddig 109,7 milliárd forint összegű kárpótlást állapított meg a hivatal. A vagyoni kárpótlás összege ebből 65 milliárd forintot, a személyi kárpótlás pedig mintegy 44 milliárd forintot ér el. A vagyoni kárpótoltak körében átlagosan 100 ezer forintot kaptak az érintettek. A személyi kárpótlás átlagos mértéke meghaladja a 240 ezer forintot. Eddig több mint félmillióan jutottak földhöz, 36 milliót meghaladó aranykorona értékű földet árvereztek el, és augusztus első hetét bezáróan 20.867 árverést tartottak az országban.

Eladott magyar szénhidrogén-mezők

Négy amerikai cég nyert lehetőséget szénhidrogén–kutatásra és bányászatra az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, valamint a Magyar Bányászati Szövetség első szénhidrogén koncessziós pályázatán. Pályázni 20x20 kilométeres, eddig még nem kutatott területekre lehetett. A koncesszió időtartama – a kutatási időt is beleszámítva – 35 év a kutatás viszont négy évnél tovább nem tarthat. A bírálóbizottság hat pályázatot fogadott el, négy cégtől 9200 négyzetkilométer területre. Mindez jótékony hatással lesz az iparágra. Fejlettebb technika érkezik az országba, a magyar vállalatok pedig tapasztalataikat felhasználva szerezhetnek koncessziókat külföldön. Ugyanakkor a pályázók bányajáradékot fizetnek az államnak.

Veszélybe kerül a Bérgarancia Alap

Az Autonóm Szakszervezetek Szövetsége, mint a Bérgarancia Alap egyik kezdeményezője határozottan tiltakozik az 1994. évi pótköltségvetés azon elgondolása ellen, mely szerint az Alapban tervezett 600 millió forint költségvetési támogatást és az eddigi munkáltatói befizetésekből összegyűlt 900 millió forintot a pótköltségvetés elvenné. Szerintük ezzel megszüntetnék a Bérgarancia Alapot, amely a legnehezebb helyzetbe került – csőd–, illetve felszámolási eljárás alatt lévő munkahelyeken dolgozó – munkavállalók bérkifizetését garantálja.

Az oldalt összeállította:

Mészáros B. Endre

A Magyar Nemzeti Bank valuta-, bankjegy- és csekkárfolyamai

1994. aug. 12-től.

Pénznem	vételi	közép	eladási
Angol font	166,66	168,16	169,66
Ausztrál dollár	80,31	80,98	81,65
Belga frank (100)	335,03	337,78	340,53
Dán korona	17,44	17,59	17,74
Finn márka	20,90	21,07	21,24
Francia frank	20,14	20,31	20,48
Gör. drachma (100)	45,68	46,08	46,48
Holland forint	61,52	62,04	62,56
Ír font	165,22	166,62	168,02
Japán yen (100)	107,57	108,50	109,43
Kanadai dollár	78,01	78,77	79,53
Kuvaiti dínár	361,28	364,61	367,94
Német márka	69,12	69,72	70,32
Norvég korona	15,72	15,86	16,00
Olasz líra (1000)	68,09	69,70	69,31
Osztrák sch. (100)	982,51	990,86	999,21
Portugál esc. (100)	67,73	68,30	68,87
Spanyol pes. (100)	83,38	84,11	84,84
Svájci frank	82,14	82,80	83,46
Svéd korona	13,85	13,97	14,09
USA dollár	107,80	108,80	109,80
ECU (Közös Piac)	131,64	132,76	133,88

A pécsi Quartz Kft. homokbányájában már korábban megkezdték az ásvány kitermelést, így rájuk nem vonatkozik az új jogszabály Fotó: Laufer László

Zalában is „úr" a pécsi bányahatóság

Ezentúl Dél-Dunántúl nagy részének kavics és homok bányászatára is koncesszióval kell pályázni

Zala megye ásványkitermelését, a kőolaj és földgáz kutak működését is a Pécsi Bányakapitányság ellenőrzi tegnaptól egy új Ipari és Kereskedelmi minisztériumi rendelet alapján. Így ehhez a hatósághoz immár közel kétszáz külszíni bánya tartozik majd.

Megváltozott a Magyar Bányászati Hivatal szervezeti felépítése is – több Kerületi Bányaműszaki Felügyelőség megszűnt az országban –, mindössze 4 Bányakapitányság (Pécs, Veszprém, Szolnok és Miskolc) kezébe összpontosul hazánkban az emberi élet és az ásványvagyon védelme, de a feladatkör jócskán bővült a korábbiakhoz képest, hiszen a magántulajdon és a környezet megóvása is szempont a munka során. Ma már például a hatóság a tulajdonos beleegyezése nélkül nem kezdhet senki földjén felszín megbontással járó kutatásokat. A munkákról meg kell egyezni a föld kezelőjével, vagy kisajátítási eljárást kezdeni, de ez már nem a régi automatizmussal történik, az önkormányzatok igen meggyőzően képviselik ugyanis ezen a téren a polgárok érdekeit.

A bányakapitányságok közszolgálati tevékenységet végeznek ezután is, de súlyos szabálysértések esetén megnőtt a hatáskörük. A jogosulatlan bányászati tevékenységért (engedélyek, vagy felelős bányaműszaki vezető hiánya, munka- és egészségvédelmi feltételek problémái) akár 500 ezer forint bírságot is kiróhatnak, s ha az érintett személyt ez sem készteti a szabályok betartására, a büntetés megismételhető. Persze a mélyművelésű ásványkitermelést ellenőrzik továbbra is a legjobban, mert az emberi mulasztások következményei itt a legsúlyosabbak. A munkavédelmi, tűzvédelmi rendellenességek 50 ezer forintban maximált büntetése viszont itt is megfontolásra készteti az elkövetőket.

Pető Géza, a Pécsi Bányakapitányság hivatalvezetőjétől megtudtuk azt is, hogy korábban évente tucatnyi söder- és homokbányát zártak be, ma inkább szüneteltetik a kft.-k a vállalkozást pénzügyi gondok esetén, látva az építőipar fellendülését. S egy szomorú hír, immár bizonyos, hogy végérvényesen befejeződik Pécsett a mélyművelésű szénkitermelés, mivel a hatóság a napokban hagyta jóvá Vasas bányaüzem két aknájának tömedékelési tervét. A munkák szeptemberben megkezdődnek, s egy hónap múlva már megközelíthetetlen lesz itt a Mecsek fekete gyémántja.

Arról is kevesen tudnak, hogy nemrégiben született egy olyan IKM határozat, mely szerint az ország közel négyötöd részén az ásványi nyersanyagok bányászatára ezentúl csak koncesszióban kerülhet sor. Dél-Dunántúlon például csupán a Dráva mentén, a Balaton térségében, a Déli-autópálya tervezett nyomvonalán adhat ki söder-, vagy homokbányanyitásra jogot a bányakapitányság. Viszont akik már korábban megkezdték a kitermelést, azokra nem vonatkozik ez a jogszabály.

M. B. E.

Új ÁVÜ-elvek

Az Állami Vagyonügynökség a privatizációs árban a kárpótlási jegyet továbbra is kamattal növelt névértéken veszi figyelembe. Ám a különböző ajánlatok mérlegelésénél a tulajdonos egyre több esetben a készpénzt részesíti előnyben. Ezt a koncepcióváltozást tükrözi az ÁVÜ igazgatótanácsának legutóbbi döntése, amikor is a Nyugat-Dunántúli Tüzép Rt. pályázatának elbírálásánál új arányokat határoztak meg: ezek szerint 50 egységnyi készpénznek 100 egységnyi kárpótlási jegy, vagy ugyanennyi E-hitel felel meg. Mindez az ÁVÜ pénteki tájékoztatóján hangzott el.

Bartha Ferenc privatizációs kormánybiztos elmondotta, hogy ez nem sérti a kárpótoltak érdekeit. A privatizáció során ugyanis a kárpótlási jegyek többsége már befektetőktől kerül az ÁVÜ-höz. A kárpótoltak számára azt ajánlják, hogy tartsák meg jegyeiket addig, amíg a vagyonkezelők megfelelő vagyont kínálnak. Erre hamarosan sor kerül. Ugyanakkor a kormány érdeke, hogy az állami vagyon minél magasabb áron, s lehetőleg készpénzért keljen el.

A kárpótoltak, illetve kárpótlási jeggyel rendelkezők számára a vagyonkezelők speciális alapok létrehozását tervezik. Ezek az alapok több milliárdos vagyonhoz jutnak, a még privatizálásra váró vagyonkezelői portfóliókból. Az alapok befektetési jegyeit lehet majd meghatározott cserearányban kárpótlási jegyre cserélni. Bartha Ferenc hangsúlyozta a kormány mielőbb megfelelő kínálatot kíván biztosítani a jelenleg kézben lévő kárpótlási jegyekkel szemben. A becslések szerint címletértéken mintegy 100-150 milliárd forintnyi jegy vár még becserélésre és a következő időszakban is még mintegy 20-30 milliárd forintnak megfelelő jegyet kapnak kézhez a kárpótoltak. Ezzel szemben kell megfelelő kínálatot biztosítani.

Eddig az Állami Vagyonügynökség 27 milliárd forint állami vagyont cserélt kárpótlási jegyre. Valószínűleg a tervezett alapok a kárpótlási jegyek nagyobb mértékű befogadása terén változást hoznak. Egyelőre azonban még csak annyi ismeretes, hogy egy-egy ilyen alap 10-20 cég vagyonát fogja kezelni. A portfólió vegyes lesz, jó és kevésbé jó cégek egyaránt megtalálhatók benne. Még nem dőlt el, hogy mi lesz a kedvezményes részvényvásárlási programmal. Mint ismeretes ez a program kísérletképpen – még az előző kormány idején – elindult, ám kínálat híján nem folytatódott. Bartha Ferenc elmondotta, foglalkoznak azzal, hogy milyen feltételekkel lehetne tovább vinni a programot, de kidolgozott koncepció még nincsen.

A Tőzsdetanács ülése

Az Internationale Nederlanden Értékpapír (Hungary) Rt. augusztus 22-től a Budapesti Értéktőzsde tagja lesz, amennyiben a tőzsdetagok és az arra jogosult szervek – az Állami Értékpapír és Tőzsdefelügyelet, a Budapesti Értéktőzsde Etikai Bizottsága és a Tőzsdei Választott Bíróság – a tagfelvételt megakadályozó kifogást nem jelentenek be. Erről döntött keddi ülésén a Budapesti Értéktőzsde Tanácsa. Az értéktőzsde titkársága az ülésről tájékoztatót juttatott el az újságírókhoz.

A testület határozott arról is, hogy augusztus 15-től a Budapesti Értéktőzsde forgalmazotti kategóriájában a tőzsdére kerül az 1 milliárd forint névértéken kibocsátott EBRD-forintkötvény első sorozata. A kötvény bevezetett sorozatának kereskedése nyílt kikiáltásos kereskedési módszerrel történik. A tőzsdetanács foglalkozott a bevezetési és forgalomban tartási szabályzat reform módosításával. A végleges szövegről várhatóan a tanács soron következő augusztus 30-i ülésén döntenek. Ezen az ülésen tárgyalják a Budapesti Értéktőzsde Titkárságának első féléves tevékenységéről és gazdálkodásáról szóló beszámolót, a tőzsdetanács harmadik negyedévi munkatervét.

Az öko-farm újdonság Finnországban is

A tejtermelés jó megélhetést nyújt az északi ország farmereinek

Finnországban a vidéki lakosság jelentős része saját farmján gazdálkodik. Az országnak elsősorban a tavakkal szabdalt déli területei alkalmasak az állattenyésztésre és a hozzá kapcsolódó növénytermesztésre. A gazdálkodásnak ez a módja nagy múltra tekint vissza, a farmok nemzedékről nemzedékre szállnak, gazdáik sertés-, illetve szarvasmarhatartásra specializálódtak.

E sorok írójaként néhány napot egy közepes méretű finn farmon vendégeskedtem, ahol módomban állt tanulmányozni a finn agrárágazat alapegységeként működő gazdaság nyári napjait. Az átalakuló hazai mezőgazdaság önálló gazdálkodást megkísérlő szereplői számára szolgálhatnak néhány hasznos példával a kint tapasztaltak.

Heikki Teittinen két esztendővel ezelőtt vette át a farm irányítását édesapjától. A 28 éves fiatalember egy évre rá megnősült, és most feleségével *Heli*vel együtt gazdálkodnak a Kartila farmon.

A sorban sokadik generációs váltással egy időben egy hagyomány is megszakadt ebben a finn magángazdaságban. Az új tulajdonosok ugyanis – részben vissza nem térítendő állami támogatással, illetve saját erőből – egy ökológiai farmot alakítottak ki Kartilan. A szarvasmarha tartáshoz szükséges takarmány megtermeléséhez és feldolgozásához nem használnak semmiféle kemikáliát. Az új gazdálkodási módot még csak kevesen választották Finnországban, ennek ellenére már külön gyűjtik és hasznosítják az ilyen módon nyert tejet.

Heikki Teittinen és felesége mintegy 250 hektárnyi területen gazdálkodik. Ebből mintegy 40 hektáron osztoznak a legelők és a takarmánynövényeknek való termőföldek, a fennmaradó rész pedig erdő. Azon a vidéken szinte minden farmernek van – ha nem is ekkora – erdeje. A földeken általában minden munkát saját maguk végeznek, egy-egy nehezebb, vagy több embert igénylő munkafázisba a már nyugdíjas napjaikat töltő szülők is besegítenek. Ha nincs a farmon az aktuális tevékenységhez szükséges gép, akkor azokat több farmer összefogva bérli a külön erre a célra alakult gépállomástól.

A gazdaság 16 tejelő tehénre van beállítva, körülbelül ugyanennyi az éppen tejet nem adó, illetve növendék marhák száma. Ehhez jön még az évi 8-10 kisboci. A bikaborjakat röviddel születésük után leadják egy, csak bikákkal foglalkozó farmnak, az állomány szaporodása érdekében csak mesterséges megtermékenyítést alkalmaznak.

Maga a tejtermelés, külső szemlélő számára meglehetősen egyszerű folyamat. Nyári időszakban a ridegen tartott tehenek reggel és este a megszokott időben önállóan parkolnak megszokott állásaikban – ha ezt nem tennék, három kutya is segít a beterelésükben –, és békésen tűrik, hogy a fejőgép megszabadítsa őket a felgyűlt tejmennyiségtől. A tej egy napjában többször átöblített csőrendszeren keresztül jut el a hűtőházba, ahonnan hetente háromszor szállít a menetrendszerűen érkező tejeskocsi. A fejés teljes műveletét egy ember végzi.

A finn farm jellegzetes gazdasági épületei

A gazda elmondása alapján a nyári napok mozgalmasságát hosszú időre megtöri az öt hónapig tartó tél. Ebben az időszakban az állatok gondozásán kívül csak a gépek karbantartása ad munkát a farmereknek. Jut idő az erdő gondozására, no meg a kedvenc időtöltésre, a nyúlvadászatra is.

Az öko-módszerre áttért Kartila farmon egy-egy tehén átlagosan 6500-7000 liter tejet ad évente. A tulajdonos a leadott mennyiségért kapja a pénzt, amelyből egész éven át gazdálkodik, tartja fenn teljes farmját.

A finn élelmiszerüzletekben jó áruk van a hazai tejből készült termékeknek. A tejtermelés sok-sok generáción át jó megélhetést biztosított és biztosít ma is a farmereknek. Azoknak a farmereknek, akik most aggódva figyelik Finnország csatlakozási terveit az Egyesült Európához. Attól félnek ugyanis, hogy a déli országokból betörő olcsó tejtermékek tönkretehetik hazájuk évszázados agrokultúráját.

Kaszás Endre

Porszemek

Mint a por, városunkban is lerakódik a szegénység, a tunyaság, a kiszolgáltatottság, a lumpenség.

A busz- és vasútállomásokon kólás dobozok, pattogatott kukoricaszemek, eldobott sorsjegyek, taknyos zsebkendők és műanyag zacskók között kéregetők gunnyasztanak. A szeméttel körüllengett esetlenek, miközben az utasok ezrei hömpölyögnek előttük fel és alá, táblával, remegő kézzel, féllábbal vagy csak rongyokkal álcázva bizonygatják, hogy alamizsnára szorulnak.

Az aktívabbjai azért adnak is valamit a lepottyanó fillérekért; hegedülnek, jósolnak, harmonikáznak, vagy más szemétből kikotort üntyüm-püntyümöt kínálnak.

Csak néha csörren aprópénz a nyűtt sapkába, a szélhordta, kidobott, fehér pohárba.

Kéregetnek.

Bűnügyi statisztikák újabb rovata a dickensi koldus-maffiáról szól. Nagy üzlet a kéregetés. Két-háromezret is össze lehet tarhálni egy nap alatt, ha jó helye van a kéregetőnknek, és fizet a védelméért.

Egyikük sem készült kurvának, hogy stricije legyen ebben a kurva jó világban. Csak jött egy kattanás az életében; elvált, elváltak tőle, kitagadták, szerelemgyerek volt, lesajnálták, kiforgatták vagyonából, elkergették, elmenekült vagy csak egyszerűen hülye a jelenlegi társadalmilag elvárt életre.

Porszemek.

Ha a tágas lakásodban port törölsz, habár utálsz, mi történik? A por nagy része látványosan a rongyra kerül, és kirázod. A többi porszem, a szívósabb csak átrendeződik egyik helyről a másikra.

Azt mondod kitakarítottál, de a meglévőkre újabb porszemek szerveződnek. Sőt! Szürke, vatta-szerű valamivé tudnak összeállni. Apám úgy mondta; babapöhöly. Anyám úgy hívta; porcica.

Nagytakarításra szükség van, de ne hidd, hogy a porszemek eltávolításával megoldod az egész problémát!

Szűcs Mariann

Munkácsy év

A magyar festészet üstököse

Festészetünk világhírű üstököse, Munkácsy Mihály 150 éve, 1844 február 20-án született, kétszáz év alatt elmagyarosodott bajor családból. Élete és művészete a legnagyobb nyomorból a világhírig, majd a tragikus halálig a zseni kitörése a kor és a körülmények fojtogató hatalmából. Örök példa és remény a sorsukon változtatni akaróknak.

A nyolcéves korában teljes árvaságra jutó gyermeket nagybátyja, Reök István fogadta be békéscsabai házába. Az érzékeny lelkű, vézna fiút szellemi munkára alkalmatlannak találta, és asztalosinasnak adta. Gyermekkori szenvedései, megalázó élményei a hazai céhélet nagyhatalmú mesterei mellett, akiknek inasai teljesen kiszolgáltatottak voltak felszabadulásukig, mélyen bevésődtek lelkébe. Segédlevele megszerzése után Aradon dolgozott, majd a gyalupadot otthagyva festőinasnak szegődött el egy vándorpiktor, Szamosy Elek mellé. Mohón iparkodott tőle a festés titkait ellesni, egyben hiányos műveltségét foltozgatni. Az ország fővárosába, Pestre igyekezett, ahova 1863-ban sikerült eljutnia. A festők szívesen fogadják, kezdetleges rajzain felismerik a tehetséget. Ligety Antal pártfogásába veszi, irányítja és segítséget szerez neki. Így eljuthat Bécsbe, Münchenbe, ahol a festészeti akadémián Wagner Sándor tanítványa volt, de Kaulbach történeti képei hatottak inkább rá. München ekkor a közép-európai festészet központja volt, ahol sok magyar művész is tanult. Hallatlan szorgalommal képezte magát. Düsseldorfba utazott, a német életkép akkori legnagyobb mesteréhez, L. Knaushoz. Itt indult meg művészi kibontakozása, bár ifjúkori zsengéi Pesten már sikert arattak.

1869-ben festette *Ásító inas* című művét, mely drámai hangvételével, festői kvalitásaival meghozta számára a sikert; gazdag lélekrajzával, a sötét háttérből kivilágító fehér foltjaival előrevetítik későbbi stílusát.

A pszichológiai megjelenítés megdöbbentő ereje, a sötét-világos színes ellentéte, a drámai téma jellemzi *Siralomház* című művét, mely egyszerre a világsiker csúcsára lendítette. 1870-ben elnyerte vele a Párizsi Szalon aranyérmét.

A sokalakos kompozíció a halálraítélt betyár utolsó óráit jeleníti meg a falusiak körében. A váratlan siker kissé megzavarta. Hazautazott Magyarországra, hogy tervezett képeihez tanulmányokat készítsen. Képzeletét a levert szabadságharc hagyományai, a hazai szegénység, a falu nyomorúságos élete foglalkoztatták leginkább; gyermekkori élményei is ehhez kapcsolódtak. Főművek egész során tette hallhatatlanná a magyar múltat. Festői egyénisége kialakult, valójában őstehetség volt, mindig a maga útján járt, csak annyit vett át mestereitől, amennyi gyorsan felszikrázó tehetségéhez illett.

Művészete a régi, nagy festők hagyományát követte, főleg Rembrandtét, Tizianét. Gyors, sommázó ecsetkezelése Frans Halséra emlékeztet. A műveiből kiragyogó eleven életérzés képei minden kis részletét ma is csodálatossá teszi. Mély pszichológiai érzéke és elragadó színvilága remekművekké avatja azokat a képeket is, melyeket akkor kevéssé becsültek.

Kora és környezete a nagyméretű kompozíciókat kívánta tőle – ezek láthatók a világ nagy gyűjteményeiben, kevés Magyarországon is –, mint az 1871-ben festett egyik főműve, a *Tépéscsinálók*.

1871-ben nagyot fordult élete. Párizsi barátai, a De Marches házaspár meghívta házába. A világhír melléje szegődött, s vele a gazdagság, a fényűzés. Feleségül vette De Marches báró özvegyét, s a nagyra törő asszony egyfelől, másfelől amerikaias ízű reklámkampányt folytató műkereskedői embertelen hajszára fogták. Két kézzel szórta a pénzt. Legendás hírű palotát építtetett magának. Estélyein egész Párizs megjelent, a szellem és rang kiválóságai adták egymás kezébe a kilincset. Kezdetben még hazai, gyermekkori élményanyagából merített. *Az éjjeli csavargók* (1873) *A falu hőse* halkabb vagy hangosabb történelmi jelentetek élőképszerű beállítottsággal, ami Párizsban egzotikumként hatott. Hogy vezető pozícióját megtarthassa, új témák után kellett néznie. Gyermekkori emlékei is halványodtak, a világ akkori fővárosának elkényeztetett közönsége pedig a századvégi kapitalizmus nagy konjunktúrájában saját életének megörökítését várta el a festőtől. Így keletkeztek szalonképei, melyek hihetetlen mennyiségében kelnek el mesés összegekért. Nyitányuk a *Műteremben* (1876), melyen saját magát örökítette meg feleségével együtt a festőállvány előtt. Szinte rubensi gazdagság árad a képből, a pompás környezetben a nemes anyagok között dúskáló festő életöröme. A szalonképek sorozata előkelő párizsi lakószobákban játszódik velencei tükrök, legyezőpálmák, a kor divatja szerint agyonzsúfolt berendezések között. Elegáns fiatal nők, ápolt gyermekek napi elfoglaltságait ábrázolja. Festőiségük ma is eleven, akad köztük néhány gyöngyszem is. Ma a legnépszerűbb alkotásai kisebb genreképei, melyekben festői előadásának zsenialitása tisztán érvényesül, mint a *Köpülő asszony*-ban (1873) vagy a *Rőzsehordón* (1873).

Tanulmány a Falu hőséhez (1874)

Más tárgyú vásznai közül képmásairól, tájképeiről és kisszámú csendéletéről sem feledkezhetünk meg, mert ezek nemcsak a magyar, hanem az egyetemes európai művészet remekei. Képmásainak egy része barátságból készült, mint *Liszt Ferencé, Haynald* érseké, vagy *Paál Lászlóé.*

A kor azonban nem ilyeneket, hanem méretben és igényben óriási alkotásokat kívánt tőle. Így születtek meg a nyolcvanas évektől kezdve monumentális vallásos képei. A Krisztus trilógia első darabja, *Krisztus Pilátus előtt* (1881) még egyszer és utoljára a világsiker csúcsára emelte a festőt.

A fárasztó hajszában Munkácsy kimerült. Fiatal korában szerzett szörnyű betegsége kiújult, lelki feszültsége állandóan fokozódott. Örömét nem lelte már a fényűzésben, a borzalmas vég előérzetétől űzve menekült a nagy bibliai kompozíciókba. A Krisztus Pilátus előttinek sem előd je, sem utódja nincs a magyar vallásos festészetben. A dráma a lélekábrázolás remeke. A kompozíció Krisztus fenséges nyugalmával szilaj ellentétben álló, hevesen gesztikuláló tömeggel, középen Pilátus alakjával legszuggesztívebb alkotásai közé tartozik. Nem mondható ez el a sorozat másik két darabjáról, az 1884-ben festett *Golgotá*ról és az *Ecce homo*ról (1895).

A romantikus realizmus ösvényéről letérve, a kórral és becsvágyával versenyt futva megfestette még a bécsi Kunsthistorisches Museum óriási mennyezetképét, a világos színeivel Munkácsyra egyáltalán nem jellemző alkotást. Élete utolsó éveiben a halállal viaskodott csupán. Elméje elborult, az endenichi szanatóriumban 1900 május elsején a halál már csak egy élőhalottat váltott meg szenvedéseitől.

A legnagyobb magyar festőt gyakran méltánytalanul kezeli a hálátlan utókor, pedig az a nagy szenvedély, mely életében fűtötte, a laikus számára észrevehetetlen hibáin keresztül is feledhetetlenné teszi alkotásait, melyeken az égő kolorit aratja diadalát.

Brestyánszky Ilona

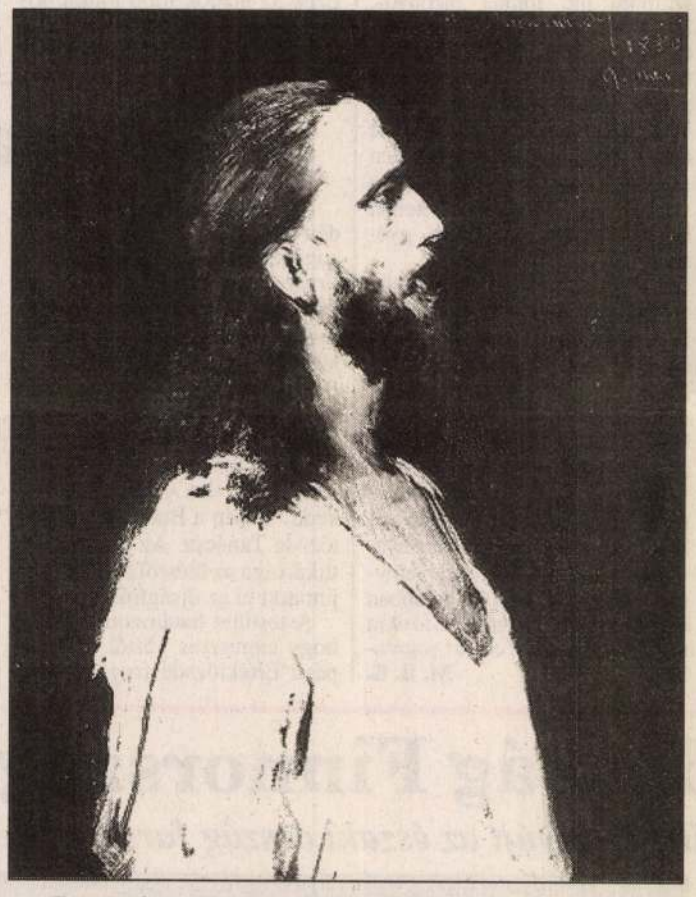

Tanulmány a Krisztus Pilátus előtt című képhez (1874)

Szikra János

Szezonvég

Balatonalmádi, augusztus, szezonvégi nyár. Az élelmesebb kereskedők már csomagolják a műanyagbóvlikat, de a háztulajdonosok még nem engednek a gondosan titkolt s méregdrága szobaárakból. Mi a vállalati üdülőben szinte fillérekért lakunk, élvezzük a felhőtlen eget, a rákkal fenyegető napsugárzást – fittyet hányunk két hétre az egész világra.

– Apu! Mi az a marxizmus? – úszik közelebb a tóban tizenkétéves lányom.

– A Karl Marx filozófus által hirdetett nézeteket nevezik marxizmusnak – felelem, s szándékom szerint tovább ringatóznék a gumimatracon.

– És mit hirdetett? Mi a lényege a marxizmusnak? – faggat (zaklat) tovább.

– Hát . . . Azt nehezen lehet öt mondatban összefoglalni. Hagyj már békén ezzel!

– De mégis! Jó volt vagy rossz, amit hirdetett?

– Volt benne jó is, meg rossz is.

– Akkor mondj legalább egy jót, apu! Kérlek szépen . . .!

– Például . . . Szerette volna elérni, hogy minden ember egyenlően részesüljön a világ javaiból.

– És mi volt benne a rossz?

– Hogy nem lehet megvalósítani.

Valami történt ebben a pillanatban. Istenem – gondoltam –, milyen távol is vagyunk a marxizmus, a „létező" agyrémek birodalmától! Milyen jó is levegőt venni, s kinyújtózni parányi létem önfeledt mikrokozmoszában. Még ha szegényen, pénztelenül is, még ha új hiénák lesnek is ránk, s köröskörül az új rend, a tőkés kapitalizmus odvas fogai merednek rám. Mégis jó, mégis különleges ez az aprócska fölszabadulás. Amikor már a régi prés nem képes kisajtolni az ember lelkét, s amikor még az új prés szorítása alól képes vagyok kisiklani – egyelőre. De meddig?

Az angolnák után a cápák is megjelentek a Balatonban, s a szezonvégi nyár a cápák szezonkezdetét is fölvillantja a farkúszók villámsebes cikázásával. Öröm és ellazulás, szorongás és félelem. Ezt akartuk? Nem. Gabriel García Márquez mondata mintha rólunk íródott volna, e korról: „Nagy árat fizettünk ezért a mocskos függetlenségért". Igen, nagyot. Mert csak a tagadás bizonyossága vált gondolattá és tetté, a holnap étoszát sem időnk, sem képességünk nem volt kimunkálni. Talán még pótolható, de egyelőre Kelet vaskarmából kiszakadva Nyugat könyörtelen mancsa vonz mágnesként magához. Nem kellett a Nyugat által eltűrt és jóváhagyott szocializmus? Tessék, cserébe itt van Vadnyugat, a kíméletlen rabszolgaság komfortosítottabb változata. Mi pedig maradtunk a helyünkön földrajzilag és lelkiekben is, „Európa" eljött hozzánk, mert hívtuk, mert vártuk, és kiderült, hogy ez az Európa-nevezetű lény maga a sátán.

Hiszen Európa a fasizmus, a kommunizmus is, Európa az önálló Szlovákia közös vízlépcsőnkkel együtt, a csonka Szerbia, Európa Ukrajna és Bosznia, Európa a világkiállítás új Bős-Nagymarosa, Európa Trianon, Európa Antall József és Torgyán József, Európa a munkanélküli magyar paraszt, az elbocsátott bányász és az egyházi iskolába kényszerített tanár – ez a mi anti-Európánk. S én, aki szerettem volna, és tudtam is igazodni sok társammal együtt mindazokhoz az okos elmékhez, akik korábban képesek voltak jövőteremtő eszméket hirdetni, én most szálegyedül lebegek Európa lassacskán leeresztő gumimatracán – egyedül vagyok könyörtelenül.

Nem szólít senki, csak a nádas susog, s a tó időtlen hullámai küldik, míg küldhetik utolsó üzenetüket József Attilásan: Ne hódolj, ne hódíts, létezz a saját törvényed szerint, mások javára. Igen, a közösségi társadalmat hiányolom, amelyben az Én Mi-vé válhat, amelyben úgy vagyok otthon, hogy feloldódván sem feledhetem egetlen pillanatra sem küldetésemet és múltamat. „Az emlékezőtehetség etikai kérdés" – írja Ancsel Éva. És pontosak a mi emlékeink. Soha a múltat, soha a múltnélküli felelőtlen újat. Se itt, se ott, de mindig: közben. Hiszen ha egy személyiség önmagává tud kristályosodni, akkor a szuverén, okos, humorral áldott személyiségek köztársasága hazát is teremthet. A régóta áhított szellemihazát, amely majd megszüli a földközeli valóságosat is, az önmagára büszke és bölcsen befogadó Magyarországot. Ez az, amire szükség van, ez az, ami hiányzik. Emészthetetlen múltunk méregtelenítése. S a cél hiányzik, mely nem önmagába zárul, mely nélkülözi a cél-tudat kíméletlen eszközeit, s amely folyamatosan föléli önmagát, hogy ezáltal újabb energiát és lét-helyzeteket, esélyeket teremtve-fölszabadítva társadalmi törvényekké formálja a tartós természeti törvényeket.

Ez az élet, s ami fontosabb: a Lét egyetlen esélye. A közös lélegzetvétel. A hangyát kikerülő kerékpár útja. A leigázás helyett az együttes létezés etikája. Ez a tanítás lényege.

A szezonvég ritmikus törvények szerint szezonkezdet is egyben, s ha még bízni lehet, hát csak ebben reménykedhetünk. Ám nélkülünk nem lesz semmiféle kezdet. Onnan folytasd, ahol abbahagytad – szól apám és a múlt üzenete. Hogy hatvan, vagy hatszáz, vagy hatezer évre kell visszanyúlni a folytathatóság, az újjászületés érdekében? Szinte mindegy. Történelmi és isteni intuíció kell a végső katasztrófa elkerüléséhez. Van-e rá esély? Igen, hiszen – még – élünk. Kaotikusan, kuszán, hazátlanul, érintés nélkül – de élünk! Évezredek törmelékét örökölve, kedvező esetben is jó pár évszázad szükséges ahhoz, hogy . . . Mihez is? Nem tudom. Annyit sejtek csupán, hogy a nélkülözhetetlen felelősséghez, az esélyhez, a túlélés esélyéhez. Hogy a mi téblábolásunkat későbbi nemzedékek járható útra terelhessék.

Miért fontos mindez? Nem tudom ezt sem. Nem tudhatom. Emberi sorsom grádicsán bukdácsolva a Lét parancsát követem, esendő „akaratomtól" függetlenül. S mert élek, számomra fontos minden létező, s ezért a Lét fönntartása, megőrzése a legfontosabb parancs. Mivel a valódi társadalmi erkölcs a természet, a teremtő mindenség szándékával azonos. Mondom ezt hittel, de hitetlenül. Igen, Veled uram, de nélküled.

S azonosság-tudatom azt szeretné itt és most, hogy ne legyen mocskos a Balaton vize. Az Isten egyik árva könnycseppje. S azt is még, hogy kislányom tíz-húsz tempót bíró gyönge karján úszva fölemelje a fejét, és tíz év múlva ismét megkérdezhesse:

– Apu! Mi az a marxizmus?

MŰVÉSZET és BARÁTAI

■ A Művészetbarátok Egyesületének (alapítva 1973) füzetei/15 ■ Ára: 40 Ft ■
■ IV. évfolyam, 3. szám. ■ 1994. május – június ■ Tagoknak tagdíj ellenében ■

Sz. Kürthy Katalin

Munkácsy Mihály Krisztus-képei

Munkácsy Mihály (1844-1900) müncheni, düsseldorfi tanulmányai után 1871-ben költözött Párizsba. Itt előbb folytatta a magyar népéletből vett témáit (Falu hőse, Újoncok), majd urbánus képeket festett (Részeges férj hazatérése, Éjjeli csavargók, Baba látogatói, Zálogház). 1878-ban nagy sikert ért el a Milton-nal (európai kőrút után aranyérmet kapott a párizsi világkiállításon), s ez is ösztönözte a művelődés-történeti képek festésére. Menedzsere, Marl Sedermeyer műkereskedő a saját kezdeményezésének, érdemének tartotta a Krisztus téma ajánlását, valójában a kérdés sokkal összetettebb.

Munkácsy Mihály, 1874-ben látta Tintoretto Krisztus képeit a velencei Scuola di san Rocco-ban. Olvasta Ernest Renan Jézus élete című könyvét, amely nagyszerű áldozatkész emberként mutatta be Krisztust, a galileai ács fiát. Orosz szobrászbarátja, Antokolszkij hívta fel a figyelmét Ivanov biblikus képeire, Lev Tolsztoj Anna Kareniná-jára, (amelyet ekkor folytatásban közöltek a párizsi lapok). Tolsztoj elítélte a Renan vonalat, s a Mihajlov nevű festőt, aki nem isten-embernek, hanem emberistennek ábrázolta Jézust. Mendezek mellett még szomszédja, Gustave Doré is hatott Munkácsyra, aki 1864-ben készítette biblia illusztrációit, s majd a 70-es évek elején Párizsban és Londonban mutatta be Pilátus feleségének álma, Kriszus elhagyja a Praetóriumot, Ecce homo, Mennybemenetel című vásznait.

Munkácsy 1879/80 telén fogott az első képhez, amelynek Krisztus Pilátus előtt címet adta. Másfél év alatt harminc vázlatot és öt kompozíciós tanulmányt készített, s megfeszített napok után 1881 húsvétján mutatta be Sedelmeyer palotájában a 417X636cm-es méretű festményt, amelynek Párizs csodájára járt. Ezrek látogatták a kiállítást, s vitatkoztak: csak vallásos, vagy filozófiai festménye? Munkácsynak úgy sikerült megoldani a feladatot, olyan magasztosnak, hitében erős egyéniségnek Krisztust, hogy az egyház is elfogadta, Renan is elismerte. Munkácsy maga így nyilatkozott egy riportban: "Én az emberi alakban megjelent Istent akartam ábrázolni".

A festményt Sedelmeyer európai diadalútra indította: különleges vasúti kocsi vitte városról-városra előbb a kontinensen, majd Angliában. Közben Munkácsy dolgozott a második képen, amelynek eredeti címe Consummatum est! (Elvégeztetett!) volt, később kapta a Golgota, vagy Krisztus a Kálvárián címet. Tizenöt tanulmány után hozzákezdett 1883 őszén a nagy kép kivitelezéséhez. Modelljeit rajzolta, fotóztatta, egyszer magát köttette fel a keresztre, hogy érezze és jobban kitudja fejezni a fizikai szenvedést. 1884 húsvétjára készen állt a 460 X 712 cm-es kép, (Munkácsy addigi legnagyobb méretű műve), s a Nagybritánniából visszahozott Krisztus Pilátus előtt-el együtt kiállították Sedelmeyer palotájában, külön erre a célra épített pavilonban. A siker akkora volt, hogy még Maupassant is megemlékezett róla a Bel ami (A szépfiú) című regényében.

Munkácsy Mihály: Ecce homo (1896) - részlet

Az első képet 1882-ben, a másodikat 1884-ben mutatták be Budapesten. Munkácsy ekkor kapta meg az egyesített székesfőváros első díszpolgári oklevelét, majd több magyar város következett az ünneplésben. A két hatalmas festményt bemutatták Amerikában is, az elsőt Munkácsy is elkísérte1886 novemberében. Úgy fogadták és ünnepelték, mint annak idején Kossuth Lajost. Többen pályáztak a kép megvételére, a győztes John Wanamaker, egy igazi self made man lett, aki 120.000 és 100.000 (más forrás szerint 175.000 - 160.000) dollárért vette meg a két festményt. Jenkinstown-beli vidéki házában tartotta azokat, 1911-től pedig Philadelphiában, a nyolcemeletes, ötezer

embert foglalkoztató Wanamaker store különtermében. Később örökösei népszerűsítették a két festményt és minden bőjti, húsvéti szezonban a hallban függesztették fel e passió képeket. Így volt ez 1988-ig.

Visszatérve Munkácsy életéhez: 1894-ben azzal az ötlettel kereste őt fel Kádár Gábor grafikus, könyvkiadó, hogy tegye teljessé a sorozatot: kerekítse trilógiává. Ez az ötlet ugyan felmerült már 1884-ben is, amikor Munkácsy úgy nyilatkozott Budapesten, hogy a feltámadás témájával foglalkozik. Mégsem festette meg a két dicsőséges jelenet valamelyikét, (a feltámadást vagy a mennybemenetelt), ami a Golgota után következhetett volna, hanem visszanyúlt a történésben és a fájdalmas második találkozást választotta Jézus és Pilátus között. Így jött létre az Ecce homo, amelyet először Budapesten mutattak be a millenáris kiállításhoz kapcsolódva. Ez a mű is bejárta Európát és Amerikát, útja korántsem volt már olyan diadalmas, mint elődjeié. Munkácsyt elfelejtették, (négy évig vívta élethalál harcát Endenichben), majd meghalt. A világot már az impresszionisták, posztimpresszionisták, expresszionisták érdekelték. 1914-ben bemutatták Budapesten az Ecce homo-t, amelyet 1916-ban vásárolt meg Déri Frigyes, egy Bécsben élő magyar származású selyemgyáros. Az ő hagyatéka révén került Debrecenbe a 403x650 cm-es méretű kép, amely egyfolytában egy ugyanazon teremben, a tetővilágításos Ecce homo-teremben látható. Most szomszédjába került párdarabja, a Golgota.

A két nagy Krisztus kép amerikai történetét 1988-cal folytatjuk. Ekkor döntött úgy a Wanamaker-alapítvány, hogy eladja az üzletet és a képtár 16 festményét. Köztük volt Hans Temple: Munkácsy a Krisztus Pilátus elött-et festi című képe, valamint Munkácsy két hatalmas vászna. A Sotheby's aukció 1988 február 24-én volt New-Yorkban, amikor az első festmény 60.000 dollárért cserélt gazdát és Kanadába került, a Golgotá-t 47.500 dollárért vásárolta meg Julian Beck, azaz Bereczki Csaba Gyula, a new-yorki és washingtoni Pannónia Galéria tulajdonosa. 1991-ben úgy döntött, hogy hazaküldi a nagy festményt és letétbe helyezi egy magyar múzeumban. A Magyar Nemzeti Múzeum készségesen fogadta a letétet, azzal a kikötéssel, hogy budapesti bemutatása után a Déri Múzeumba kerül a Golgota. Restaurálásán egy évig dolgozott Lente István, Menráth Péter és Szentkirályi Miklós a Szépművészeti Múzeumban, a költségeket a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Debrecen városa és Hajdú-Bihar megye közgyűlése fedezte. A restaurálásnak 110 év történéseit kellett "gyógyítani" . Tudvalévő, hogy 1884-87 között kb. 50 alkalommal tekercselték fel. 1887 után többször elhagyta a mű Wanamaker otthonát: 1889-ben a Párizsi Világkiállításra "engedte haza", 1893-ban a Chicágói Világkiállításon mutatta be. 1907 február 8-án (amikor tűz ütött ki Wanamaker képtárában) keretéből kivágatta és a hóra dobatta a képet (később, eléggé szakszerűtlenül pótolták a vásznat), 1911-1988 között nem sokat mozgott a kép és nem volt tekercselve, azt követően azonban igen.

A Golgotá-t 1993 húsvétján állították ki a Magyar Nemzeti Múzeumban, majd 1993 augusztusától Debrecenben, a Déri Múzeumban látható az ezredfordulóig.

Xantus Gyula

A műgyűjtők partner-szerepe

(Fejezet egy hosszabb kéziratból.)

A művész életében a döntő napok és órák azok, amelyeket az állvány előtt, készülő műveivel szemközt, víziói megvalósításával küzdve tölt el. Mégis - helytelen arisztokratizmusból vagy sznobizmusból - fakadnak olyan kijelentések, melyek szerint a művész csak magának dolgozik, nem érdekelheti a "profenum vulgus", a kritika, vagy éppen a hozzá-nemértő "laikusok" véleménye. Ezek a nézetek – érzésem szerint éppen a mellőzöttség kivédésére – elutasítják a siker vagy sikertelenség szerepét, gyakorlatilag pedig legtöbbször szükségtelen vagy káros izoláltsághoz vezetnek.

Bizony, élményeinket meg kell vitatnunk barátainkkal, képi megfogalmazásukat meg kell mutatnunk barátoknak, kritikusoknak, elméleti szakembereknek, tehát szakmabelieknek, de laikusoknak is. Így a siker és a sikertelenség vállalásával, tehát ütközések során fejlődünk. Műveink megmutatása persze kockázatos, hiszen minden ember egy másik világ, nehezen közelíthető, nehezen érthető és nehezen szerethető meg. Képeinket megmutatni annyi, mint feltárni legrejtettebb énünket, bepillantást engedni intim szellemi szféránkba. Műveink szeretetét elvárni annyi, mint vallomásra bírni egy másik, addig talán egészen idegen embert.

Már sokkal jobb érzés, ha valaki - esetenként találkozva műveinkkel – tetszéssel, rokonszenvvel közeledik alkotásainkhoz, őszintén érdeklődik, sőt keresi, vásárolni és gyűjteni hasonló érzelmi-esztétikai felfogásából fakad. A gyűjtő a műkereskedőtől eltérő módon válogat, szelektál, gyűjteménye alakulása szerint szenvedéllyel keres-kutat a műteremben. Igy lehetséges az, hogy ha véletlenül szembe kerülünk képeink ilymódon kialakított kollekciójával, szinte váratlanul megpillantjuk önmagunk addig rejtett vonását, egyben azt is, hogyan lát valaki bennünket. Elcsodálkozhatunk "elfelejtett" munkáink értékén, de a gyűjtő jó szemén, ízlésén is. Igy egyidejűen szemlélve magunkat és a gyűjtőt, kettőnk embersége önkéntelen természetességgel közeledik egymáshoz. Nem vitás, hogy a műgyűjtés, a gyűjtő személyisége - és ennek szelektív szerepe - a művész és a közönség, a művész és a társadalom találkozásának sajátos, egyben legfontosabb formája. Konkrét jelentősége pedig az, hogy ha később valaki behatóan érdeklődik műveink iránt, megtalálhatja azok áttekinthető, jellemző (kiegészítő) anyagát. Múzeumi anyagnál - bár annak más előnyei (pl. a tudományos feldolgozás lehetőségei) vannak, a megóvás és gondozás műgyűjteményhez hasonló feltételei ritkán vannak adva. A múzeumi anyag "elfekvése" (mobilitási hiánya) mellett a raktári gondozás kedvezőtlen lehetőségei miatt a művek gyakran romlanak, tönkremennek. A műgyűjtő társjellegű, szellemi partner - szerepe az alkotások publicitásának talán szerényebb, de állandóbb esélye mellett a megóvás, gondozás területén is jelentős.

Abban a szerencsében volt részem, hogy életem során találkoztam néhány műgyűjtéssel foglalkozó értékes emberrel, akik barátságukkal is kitüntettek. Ezért csak azt tudom mondani: becsüljük meg a műgyűjtőket, becsüljük meg gyűjtőinket! Becsüljük meg azt, aki - talán szerényebb összegért - de lelkesen kívánja magának egy - egy munkánkat, aki belépve műtermünkbe, szerényen és bátortalanul, de a saját szemével válogat, aki egy üveg bort letéve asztalunkra szégyenkezve dug zsebünkbe egy - egy - általunk talán már elfelejtett - részletet. Becsüljük meg azt, akinek lakásában, gyűjteményében egy - egy munkánkat "jó helyen" tudhatjuk, s azt bármikor megtalálhatjuk, amelyet kiállításokra is kölcsönkérhetünk. (Ezzel pedig nem csupán magunkon segítettünk, hanem az ő munkáját, gyűjteményének értékét - az ő örömére is - gyarapíthatjuk.)

(1983)

Visszajárt a börtönébe

Ismét Zemplényi György van a porondon a honi és az izraeli sajtó hasábjain. A valószínűleg már többszörös milliárdos csaló örökre bevéste nevét a világ legnagyobb szélhámosainak állított – képzeletbeli – márványtáblába. Méltán rászolgált hát arra, hogy néhány, általunk fontosnak tartott életrajzi adatát aprólékos gonddal tárjuk olvasóink elé.

Cs. Csala Károly

Zemplényi György, aki 1953. július 17-én látta meg a napvilágot, a hetvenes években Budapest VI. kerületében, a Népköztársaság (ma Andrássy) útja 16. szám alatt lakott. Sőt innen vonult a fegyházba, hogy letöltse – csalás és sikkasztás miatt – reá kiszabott, két évig és három hónapig tartó szabadságvesztését. Megjárta a váci és a fővárosi fegyház szigorított börtönét, majd Tökölön „állapodott meg" a III. számú körlet 103. zárkájában. Nyilvántartási lapjára jókora ákombákomokkal firkantotta rá valaki: „csak megbilincselve szállítható!" Mindezek ellenére – jó magaviselete miatt – írnoknak az anyagi szolgálathoz helyezték. Számára 1975. szeptember 2-án érkezett el a szabadulás napja. Ekkor még bizonyára maga sem gondolta, hogy közel két évtized múltán ismét belülről látja meg a tököli börtön falait. De akkor már mint díszvendég érkezett, akinek kijárt a különleges bánásmód.

▲▲▲

A pontos dátumra már nem sokan emlékeznek. Mindenesetre a kilencvenes évek elején egy bizonyos *Kovács Gyuri* bácsi érkezését várták izgalommal a börtön lakói. A vendég sohasem érkezett üres kézzel. Narancsot, használt ruhát osztott szét a bűn útjára tévedt fiatalok között. Hogy miként szerezte meg erre a jogosítványt az országos parancsnokságtól, örökre rejtély marad. Egy biztos, a sötétbordó autó rendszeresen érkezett. S Kovács György – igazi nevén Zemplényi (!) – révén hamarosan új könyvek kerültek a könyvtárba, parabolaantenna a tetőre, színes tévé néhány kiválasztott szobájába. Aztán a nyakkendős, kövérkés úr – már *saját* fegyveres őrei kíséretében – társaloghatott az elítéltekkel.

Sőt egyiküket-másikukat abban a kegyben részesítette, hogy magával vitte (?!) a rácson túlra is. Az egy nap kimenőből néha egy *teljes hétvége* lett. S ilyenkor a jótevő s a Fortuna kegyeltje közösen hajtotta álomra a fejét a Béke Szálló egyik szobájában.

Más fejek pedig hullottak. Elsőként az egyik őrparancsnok „került lapátra", állítólag azért, mert „Gyuri bácsit" nem engedte be a börtönbe szolgálati ideje alatt. Aztán egyszer csak a parancsnok műszaki helyettese élvezhette a nyugdíjasélet örömeit, pedig memóriája még jó volt. Túl jó. A szóbeszéd szerint az ő esete sem volt független Zemplényi látogatásaitól.

Majd fordult a kocka. *V. Ferenc* ezredes, a fegyintézet parancsnoka következett. Hivatali hatalommal való visszaélés miatt lefokozták, és fegyelmivel elbocsátották a testülettől.

Zemplényit azóta is hiába várják vissza a börtönbe.

Elszállt egy Chevy

Baj van mostanság az amerikai autókkal. Na nem a minőségükkel, hiszen a Chevroletek, Buickok, Fordok, Pontiacok és a többiek a legkiválóbbak közé tartoznak, csak nálunk az értékesítésük körül mutatkoznak kisebb-nagyobb stiklik. Nemrég pattant ki az Unique-botrány, most meg a VI–VII. Kerületi Rendőrkapitányság bűnügyi aktáit hizlalja egy hasonló ügy.

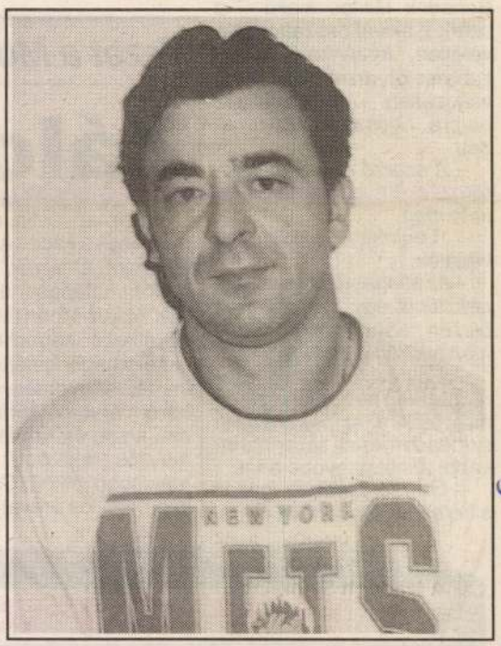

Bejegyeztek a cégbíróságon egy „Speedway" nevű betéti társaságot, melynek egyik tulajdonosa, *Juhász József* úr ismeretségi körében elterjesztette, hogy az ő közreműködésével viszonylag olcsón juthatnak az Egyesült Államokból importált, alig használt kocsikhoz. Előleget is felvett. Autónként néhány százezer forintot.

Akadtak szerencsések, akik rövidebb-hosszabb várakozás után hozzájutottak a kívánt márkához. Mintegy tíz megrendelést teljesített a cég, ám mind több lett azoknak a száma, akik saját bőrükön és pénztárcájukon észlelték, hogy a Speedway nem a tisztességes piaci verseny híve.

Álom maradt az álomautó

Az első átejtettek a múlt év nyarán tettek feljelentést Juhász József ellen, a bűnüldözők pedig ettől kezdve figyeltek a „Speedway"-ről érkező hírekre. A hírek meg jöttek, csaknem minden esetben arról, hogy Juhász úr fölmarkolta az előlegeket, foglalókat, aztán szállítási nehézségekre, az ügyintézés bonyolultságára hivatkozva hónapokig hitegette az ügyfeleket. 1993 tavaszán aztán kámforrá vált, s az álomautók álmok maradtak.

A csaló autókereskedő körözését elrendelték, ám először olyan információk érkeztek a rendőrségre, hogy „üzletemberük" nincs Magyarországon, hanem felszívódott a kontinensen vagy azon kívül. A magyar zsaruk nem nyugodtak bele az ilyen hírekbe, s szorgosan keresni kezdték az álomkocsik forgalmazóját.

Károsultak jelentkezzenek!

A „Speedway" hajdan szépreményű főnökét vidéken találták meg a zsaruk. Az eddigi bizonyított kárérték meghaladja a tízmillió forintot. Várható, hogy a károsultak száma még növekedni fog. A rendőrség kéri az érdekelteket, hogy akiknek még „rendezetlen a számlájuk" az immár előzetes letartóztatásban lévő excégvezetővel, azok minél előbb jelentkezzenek a VI–VII. Kerületi Rendőrkapitányság bűnügyi osztályán *Juhász László* nyomozónál a 131-6998-as telefonszám 273-as mellékén!

– tartár –

GOODYEAR
Garancia 6 év
A 94-es év gumija:
AQUATRED a duplagumi!
GOODYEAR gumiabroncsok árai
az Y2000 kft. forgalmazásában.
Néhány példa készletünkből áfás áron:

155	R 12	76 S	GT	5 490,–
145	R 13	74 S	GT	4 850,–
145/70	R 13	71 S	GT	4 850,–
155	R 13	78 T	GT	5 190,–
155/70	R 13	75 T	GT	5 280,–
165	R 13	82 T	GT	5 840,–
165/70	R 13	79 T	GT	5 590,–
165/70	R 13	79 T	AQUATRED	6 490,–
165/65	R 13	76 T	GT	6 190,–
175/70	R 13	82 T	GT	5 990,–
175/70	R 13	82 T	AQUATRED	6 990,–
165/65	R 14	78 T	GT	6 470,–
175/70	R 14	84 T	GT	7 560,–
185	R 14	99 P	GPS C VAN	9 980,–
185/70	R 14	88 T	GT	8 270,–
185/65	R 14	86 T	GT	8 140,–
185/65	R 14	86 T	AQUATRED	8 690,–
185/60	R 14	82 H	EAGLE NCT 2	9 660,–
195/65	R 14	89 H	EAGLE NCT 2	11 690,–
195/60	R 14	85 H	EAGLE NCT 2	10 590,–
155	R 15	82 S	GPS	6 490,–
185/65	R 15	87 T	AQUATRED	9 270,–
185/65	R 15	87 H	EAGLE NCT 2	11 110,–
195/65	R 15	91 T	GT	9 630,–
195/50	R 15	82 V	EAGLE NCT 2	10 390,–
205/60	R 15	90 H	EAGLE NCT 2	12 690,–
205/55	R 15	87 V	EAGLE NCT 2	16 480,–
205/50	R 15	85 V	EAGLE NCT 2	14 970,–
225/60	R 15	95 V	EAGLE NCT 2	18 280,–
235/75	R 15	107 S	WRANGLER	16 280,–
205/55	R 16	89 V	EAGLE GS-D	22 340,–
225/50	R 16	92 V	EAGLE GS-D	23 980,–
235/45	R 17	93 Z	EAGLE GS-D	31 600,–
255/40	R 17	97 Z	EAGLE GS-D	32 800,–
275/40	R 17	93 Z	EAGLE GS-C	43 200,–

Ezenkívül rendelkezésükre áll munkagép-, teherautó-gumiabroncsok,
OZ Prince
könnyűfém keréktárcsák
teljes típus- és méretválasztékával
az Y2000 Kft.
A GOODYEAR gumiabroncsok gyári importőre, má rkakereskedője.
1135 Bp., Frangepán u. 81/B.(Reitter F. u. sarok)
Tel./fax: 149-8610. Rádiótelefon: 06-60-319-650, 06-60-335-520.
GOODYEAR

Traffipax

Méregdrága felvételek készülhetnek a gyorshajtókról az alábbi helyeken:

Ma délután: – XIII., Róbert Károly körút; XIV., Ajtósi Dürer sor; XV., Régi Fóti út; XVI., Szlovák út; XVIII., Üllői út; XIX., Ady Endre út; XVI., Timur út; XVIII., Gyömrői út.

Holnap délelőtt: – XIII., Róbert Károly körút; XIV., Mogyoródi út; XV., Bánkút út; XVI., Cinkotai út; XVI., Veres Péter út; XVII., Ferihegyi út; XVIII., Üllői út; XIX., Határ út.

A BRFK közlekedésrendészete a „műsorváltoztatás" jogát fenntartja.

Keserédes komédia a Kamarában

Falra firkált üzenet

Megkezdődtek a Miért nem maradsz reggelire? című színdarab próbái a Madách Kamarában. A szereplők: Für Anikó, Benedek Miklós és Barabás-Kis Zoltán.

Gyakorlatilag két ember különös viszonyáról szól a darab.

– A két hős a lehető legellentétesebb személyiség. A fiatal lány, akit játszom – mondja Für Anikó –, szabad lélek. Minden konvenciótól, kötöttségtől mentesen éli az életét. A leányanya szerepében is büszkén tetszeleg: a kilencedik hónap végén jár. Az alatta lakó férfi pedig (akit Benedek Miklós alakít – a szerk.), akivel összehozza a véletlen, középkorú banktisztviselő, tizennyolc éve változatlan munkahellyel, percre beosztott napirenddel.

– *A szerző műfaji meghatározásként a vígjátékot jelölte meg.*

– Leginkább keserédes vígjáték.

– *Az átlagosnál nehezebbnek tűnik egy ilyen szerep, hiszen szinte csak ketten lesznek végig a színpadon.*

– Egyrészt: könnyű szereppel még nem találkoztam, másrészt a színész szeret színpadon lenni, sőt annál inkább, minél nagyobb a tét.

– *Ön mostanában igazán sikeresnek mondható. De talán a legnagyobb sikert vagy elismerést az jelzi, hogy a művészbejáróval szembeni ház falára valaki ezt írta festékszóróval: „Csókolom Für Anikó művésznő kezeit."*

– Tavaly évadkezdéskor várt a felirat. Nagyon örültem neki. Ahogyan annak is, ha fényképet, autogramot vagy levelet kérnek tőlem.

– *Szokott válaszolni a levelekre?*

– Igen, ha olykor több hónapos késéssel is.

kiskáté

Woodstock jubilál

A híres-nevezetes woodstocki rockfesztivál az idén ünnepli 25. évfordulóját. Ez alkalomból augusztus 13–14-én az eredeti helyszín közelében hasonló nagyságrendű nosztalgiakoncertre kerül majd sor, jobbára a mai rockzenei élet sztárjának közreműködésével.

A Woodstock '94-nek a szellemi atyja, rendezője az a Sid Berstein, aki annak idején a Beatlest hozta Amerikába. A terv szerint 20 előadóra és rockegyüttesre számítanak, olyanokra mint az Aerosmith, Metallica, Red Hot Chili Peppers, U2, Pearl Jam, Peter Gabriel és még sokan másokra.

Az eredeti, 25 évvel ezelőtti fesztivál résztvevői, Richie Havens, John Sebastian és Melanie ezúttal is föllépnek, s még jó néhány meglepetésre számíthat a becslések szerint körülbelül 200 ezer néző. Bár a jegyárak kissé borsosak, 100–150 dollárt kérnek darabjáért, de ez az egész napi nonstop rockért nem is olyan rossz.

A rendezők számára a legnagyobb fejfájást a környezetvédők, s a környék lakói okozzák, akik már előre protestálnak vélt nyugalmuk fölborítása miatt. A kedélyek csillapítására az illetékesek elmondták, hogy a koncert helyszínére autóval nem, csak menetrendszerű buszjáratokon lehet eljutni, különben is kilométerekre van a legközelebbi lakott területtől, így lerohanásról szó sem lehet majd. A várakozás különösen nagy azok részéről, akik az eredeti, 25 évvel ezelőtti koncerten már részt vettek.

S. Novoszel Éva, Boston

Vezet a Munkácsy-vázlat ● Vasárnap estig nyitva

Zálogház nyolcmillióért

Vasárnap estig nézhetők meg azok a képek a Blitz Galériában, amelyek másnap, hétfőn kalapács alá kerülnek. Május 16-án tartja soron következő képaukcióját az ismert magángaléria. Blitzék immár hagyományosan évi három árverést tartanak, s a mai napig ők tartják a hazai aukciós rekordot, a tavaly májusban elkelt *Csontváry*-kép ötmilliós árával.

Azt hihetnők, hogy a sűrűsödő árveréseken egyre kevesebb az eladásra szánt portéka, ám messze nem így van. A galéria munkatársa, *Gréczy Emőke* szerint csak most indult be igazán a hazai műkereskedelem. Egyre többen veszik elő az eddig padláson porosodott festményeket, műtárgyakat, de azok is áruba bocsátják azokat, akik csak nemrég jutottak hozzájuk, lehet hogy épp a Blitz egy korábbi árverésén.

A mostani aukció legmagasabb kikiáltási ára csekély másfél millió forint lesz, ennyit kérnek egy *Munkácsy-vázlatért*. De az aukción kívül eladásra kínálja a galéria Munkácsy egyik festményét is. A *Zálogház* egyik változatát nyolcmillióért bárki azonnal elviheti.

káté

Scheiber Hugó képei igen kapósak. A Csavgó kikiáltási ára százharmincezer forint

VIDEOPREMIER

Lily esete a lányszívű zsaruval

Könnyfakasztó hibrid

Akciófilm? Krimi? Nem igazán állapítható meg. A műfajra jellemző panellek azonban a *Lily itt járt* című amerikai–holland produkcióban itt-ott azért megtalálhatók. *Ben Verbong* filmje inkább hibrid. Az viszont biztos, hogy az alkotók a könnyzacskóinkat akarták működésbe hozni. A lelkünkre apellálak. Ám, nem igazán sikerült, a történet ugyanis eléggé hihetetlen.

Lily, a tizenhét éves szép lány szerelembe keveredik a közeli amerikai támaszpont színes bőrű katonájával. Szeretik egymást, bébit várnak. Készülnek az új életre, a fiú szüleihez az Államokba. Lily szerelmét azonban egy országúti motorosbanda megöli. A lány elhagyja a szülői házat, és a nagyvárosban próbál szerencsét. Prostitúcióba keveredik, bankot rabol, hogy születendő gyerekének mindent megszerezzen. Keresi a rendőrség... Nos, ennyit a történetről, mert ha tovább mesélem, lelövöm a szívfacsaró poént.

A Lilyt alakító *Marion Van Thijn* rokonszenves, naiv anyatigrist játszik. Na és a zsaru? A bűnözők álma!

A Lily itt járt egyáltalán nem szuperprodukció, ám a mostani borús hétvégéken azért levetíthető video.

– Szilágyi –

Megbékélés napja Dorogon

Győzelem Napja helyett immár a második alkalommal rendezik meg a megbékélés napját Dorogon május 22-én. A civil társadalmi kezdeményezés célja megkövetni azokat, akik ellen vétkeztünk, s ugyanezt kérni mindazoktól, akik ellenünk vétkeztek. Erre azért van szükség, mert mind a II. világháborúban, mind pedig a mai háborúkban a különböző oldalon harcolók és elesettek többsége áldozatnak tekinthető, mert valamilyen hatalomnak voltak kiszolgáltatva. A rendezvénysorozat szellemi fővédnökségét Catherine Lalumiere asszony, az Európa Tanács főtitkára és II. Alekszij, Moszkva és egész Oroszország pátriárkája vállalta. Az ünnepségen jelen lesznek a hazai politikai élet vezetői, a Magyarok Világszövetsége s az egyházak képviselői. Az ünnepségsorozat a dorogi temetőben nyugvó magyar és külföldi katonák sírjainak kölcsönös megkoszorúzásával kezdődik, az ünnepi beszédeket pedig az áldozatok tiszteletére tavaly emelt közös emlékmű előtt mondják el. Délután az emberi gyűlölködés, a kirekesztés és az intolerancia elleni küzdelemről folytatnak eszmecserét a meghívottak.

❑ Az óvodai nevelés kulcskérdéseiről tartott szakmai konferencián tegnap Hévízen Tóth Mariann, a soproni óvónőképző főiskola igazgatóhelyettese kifejtette: ha azt a kőtáblába vésett tízparancsolati szellemiség, azaz a humanizmus hatja át, akkor mindegy, hogy mi áll az intézmény névtábláján.

❑ *A kubai kormány kiutazási engedélyt adott Maria Elena Cruz Varela költőnőnek, aki így – egy évvel szabadlábra helyezése után – átveheti a Liberális Internacionálé által neki adományozott Szabadság Díjat. Kiutazási engedélye 30 napra érvényes, de meg kívánja hosszabbítani, hogy eleget tehessen spanyol, holland és német meghívásainak is.*

Az óceán csendőre

Kanada a 200 mérföldes tengeri felségterületén kívül is feltartóztatja és megbünteti azokat az idegen halászhajókat, amelyek a tilalom ellenére tőkehalat fognak ki az Atlanti-óceán északi részén. A nemzetközi vizeken feltartóztatott halászhajók rakományát Kanada elkobozza, s a hajókat csak az 1 millió dollárig terjedő bírság megfizetése után engedi tovább.

❑ *Állami gondozott fiataloknak épül házsor Veresegyházon, miután a nagymarosiak nem vállalták a befogadásukat. Veresegyház önkormányzata egy 3,5 hektáros területet ajánlott fel az építkezésre, a Pest Megyei Önkormányzat 400 millió forintot szavazott meg 13 családi ház költségeire, melyekben 12 gyerek és a nevelője lakik majd.*

❑ Két tizenkét éves kamasz pisztollyal megfenyegetett egy tanárnőt a Tennessee állambeli Memphisben, és négyezer dollár átadására kényszerítették. Amikor az iskolaigazgató és egyik helyettese üldözőbe vette őket, a fiatal rablók gondolkozás nélkül tüzet nyitottak. A rendőrség a nyomukba eredt, de már csak ötszáz dollárt talált náluk.

❑ *A Hajdú-Bihar megyei Tiszacsegén kedden hajnalban tűz keletkezett a Zátony út 11. szám alatti házban, ahol a 74 éves beteg tulajdonos, Gyökér Pálné a tűzhely begyújtása közben elejtette a gyufát és az tüzet okozott. A nagybeteg asszony nem tudott kimenekülni a lakásból, és a helyszínen füstmérgezésben életét vesztette. A tűz oxigénhiány miatt kialudt.*

Koncertfüzér

A Főpolgármesteri Hivatal dísztermében május 13-án, pénteken este háromnegyed 8-kor kávékoncertre várja az érdeklődőket a Budapesti Fesztivál Zenekar Bécs a századelőn címmel. Fisher Iván vezényli az együttest május 14-én délután 6 órától a BFZ próbatermében (III. kerület, Selmeci utca 14–16.), ahol Mozart és Haydn dallamok csendülnek fel.

❑ *Több mint 300 esztendeje nem esett olyan kevés hó Svájc középső vidékein, mint az utóbbi hét télen. Voltak ugyan időről időre meleg telek, de nem hét egymás utáni évben. A Svájc területének 30 százalékát kitevő vidéket idén csak 20 napon át lepte hótakaró.*

Zenei napok Sümegen

❑ Immár hagyományos a szép dunántúli városban, hogy az idegenforgalmi szezont zenei programok vezetik be. Idén május 13–15. között rendezik a *Bárdos Lajos* zenei napokat Sümegen, melyen a Palló Imre Zeneiskola (Székelyudvarhely), Hunyadi János ének-zenei tagozatos iskola (Szlovákia), sümegi és keszthelyi művészek és tanulók lépnek fel.

❑ *A debreceni volt szovjet katonai repülőtér értékesítésének több éves folyamata zárult le tegnap azzal, hogy a városházán Hevessy József polgármester és Németh László, a Kincstári Vagyonkezelő Szervezet igazgatója aláírták a légibázis eladásáról szóló szerződést: az önkormányzat 1 milliárd 6 millióért lett a tulajdonosa saját reoülőterének.*

Ballagás

A hét végén lesznek a ballagások az ország középiskoláiban. Összesen 29 900 gimnáziumi és 38 600 szakközépiskolás végzős diák búcsúzik iskolájától. A nappali tagozatosok írásbeli érettségi vizsgái május 16-án kezdődnek. Az első vizsganapon magyarból, május 17-én pedig matamatikából számolnak be a diákok. A közös írásbeli érettségi-felvételi vizsgákat – matematikából, fizikából, kémiából, biológiából, angolból, németből és franciából – május 24–26. között tartják. A nappali tagozatosok szóbeli vizsgái június 9–21. között lesznek.

A Jászai Mari teret korábban uraló Marx–Engels-szoborpáros helyén tegnaptól szökőkút vonzza az arrajárók tekintetét. A felújított teret Demszky Gábor főpolgármester adta át a budapestieknek
FOTÓ: NAGY BÉLA

❑ **Önbíráskodás és más bűncselekmények miatt két év börtönbüntetésre ítélte szerdán a Győri Városi Bíróság, s emellett három évre eltiltotta a közügyek gyakorlásától a Csintó becenéven hírhedtté vált Lakatos László 26 éves győri lakost, aki pénzbehajtással foglalkozott, megbízóinak adósait erőszakos fellépéssel fé-lemlítette meg.**

Szerb tank – Boszniában

Aki bújt, aki nem, megyek!

❑ *Az MDF Ifjúsági Kuratóriuma által kiírt Politikai vitafórum „Mit ajánlasz barátodnak olvasásra" és „Sportrendezvények" című pályázat díjkiosztásán tegnap Für Lajos, az MDF elnöke mondott beszédet. A több mint 200 pályamű elbírálása után majdnem 1,5 millió forintot osztottak ki, nagyrészt működő programok további költségeire, valamint a civil társadalom különböző fórumaira.*

❑ A svájci akadémiák – a Tudományos Akadémia, a Társadalomtudományi Akadémia, az Orvosi Akadémia és a Műszaki Akadémia – konferenciája Vámos Tibor professzornak, az MTA számítástechnikai intézete igazgtójának ítélte az idei Chorafas-nagydíj első fokozatát, amelyet a professzor május 26-án vesz át a berni városházán.

❑ *Magyarország jó eséllyel pályázik arra, hogy tranzitállomási szerephez jusson az olasz termékek kelet-európai exportjánál – hangzott el tegnap azon a külkereskedelmi fórumon, melyet Nyíregyházán rendeztek a magyar–olasz gazdasági kapcsolatok javítási lehetőségeiről. Az olasz befektetők érdeklődése különösen hazánk keleti megyéi iránt élénk.*

Az oldalt szerkesztette Medve Imola

Herpeszek

Nem tudom, megfigyelte-é a kedves olvasó, hogy a herpeszekkel mindig a baj jár együtt, valahogy – valamikor – rossz társaságba keverdhettek, így aztán vonzzák magukhoz a nemszeretem dolgokat. Én a magam részéről még egyetlen élő, eleven herpesszel se futottam össze – legjobb tudomásom szerint –, de az biztos, hogy csak kellemetlen dolgokkal kapcsolatban hallottam emlegetni őket. Ebből kifolyólag, mit tagadjam: nem szeretem a herpeszeket. De van egy jobb hírem is: a jelek szerint a herpeszek se szeretnek engem. Ezt pár perccel ezelőtt tudtam meg abból a hírből, amely közzéteszi a riasztó tényállást: hazánkban se szeri se száma a herpesszel – herpeszvírussal – fertőzötteknek, ott tartunk, hogy az ajakherpesz példának okáért már népbetegségnek számít – a Sonda Ipsos felmérése szerint, amiből egyben az is kiviláglig, hogy a Sonda Ipsos milyen sok mindenre kiterjedően kutatja a közvéleményt. A gyógyszerészek viszont állítják, hogy van ám egy kitűnő herpesz elleni kenőcs, kapni is a patikákban, csak az a furcsa, hogy az ajakherpeszben szenvedők juszt se használják.

Szerintem ebben is azoknak a rosszindulatú, fránya herpeszeknek a keze keresendő...

(emi)

Ki menti meg a szülőházamat?

Ki gondolná, hogy Beethoven szülőházába – Bonnban, az egykori Nyugat-Németország fővárosában! – becsöpög az eső, s éppen abba a második emeleti szobába, ahol a zeneszerző született? Igaz, hogy 1770-et írtak akkor, mégis meglepő, hogy a gondos németek ennyire elhanyagolják a múzeumként is működő, évente legalább százezer turistát vonzó Beethoven Házat. Bonn nyári vedégei még meggyőződhetnek arról, mennyire ideje, hogy összel nekilássanak a hibák kijavításához, az épület felújításához. Költségeit több, mint 2 millió márkára becsüli a házat és múzeumot kezelő egyesület, mely gyűjtést is indított ezzel a mottóval: Ki menti meg a szülőházamat?
KERTÉSZ N LÁSZLÓ RAJZA

Citroen-találkozót rendeztek tegnap Budapesten, a Nagykőrösi úton. Fotósunk úgy tapasztalta, hogy a hölgyeket leginkább a „kacsák" érdekelték.
FOTÓ: KÖRMENDI IVÁN

❑ *Hazánkban először Nyergesújfalun alakítottak ki úgynevezett forgalomcsillapító utat, a településen átvezető 10-es számú főközlekedési útvonalon: a 2,5 kilométeres átkelő szakaszon megszüntették a gépjárművezetők prioritását. Forgalomcsillapító bordák kényszerítik lassításra járműveket.*

❑ Somorjai István trombitaművésznek ítélték az idei Komor Vilmos-emlékplakettet. Az Operaház zenekarának kitüntetettje, aki 1969-ben került az Operaházba, az elismerést Ütő Endrétől, a dalszínház igazgatójától vette át a tegnapi ünnepségen.

❑ *A Prome Kft. és a pécsi Vállalkozásszervező Kft. szervezésében több mint 60 magyar vállalkozás mutatkozik be a június 11–15. között megrendezésre kerülő Kolozsvári Nemzetközi Vásáron.*

Önbetörés

N. Józsefné, a Komturist Utazási Iroda oroszlányi kirendeltségének pénztárosa önbetörést követett el. Május 9-én zárás előtt magához vett a páncélszekrényből 8000 amerikai dollárt és 5000 német márkát, s másnap, munkakezdéskor feldúltan közölte munkatársaival, hogy egy ismeretlen férfi fegyverrel kényszerítette őt a valuta átadására. A rendőrségi kihallgatások során aztán bevallotta, hogy önbetörést követett el, ám a pénz hollétét egyelőre nem árulta el.

❑ *Laurának már 1860 villanyégőt sikerült ellopnia egy torinói bútoráruházból, amikor a helyi rendőrségnél is világosság gyúlt: letartóztatták a fényes nappal égőket lopó nőt. A 33 éves Laura Petruccinak hat hónap alatt sikerült hazavinnie a villanykörtéket, majd a piacon, saját standon árusítani.*

❑ *Vállalkozói Sikerdíjat alapított tegnap a Mikolci Üzleti Klubban 25 önkormányzat, társaság, alapítvány, bank intézmény képviselője azzal a céllal, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kimagaslóan sikeres vállalkozások, mint követendő példák nyilvánosságot kapjanak, ezzel is növelve a megalapozott vállalkozói kedvet.*

Aboimov Szolnokon

Oroszország budapesti nagykövete nyitotta meg tegnap azt a nemzetközi kiállítást és vásárt, amely Szolnokon a Tiszaligetben öt napon át várja az üzletembereket és az érdeklődőket. Ivan Pavlovics Aboimov hangsúlyozta: a seregszemle remélhetően hozzájárul majd a két ország gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainak felélénkítéséhez.

Színházi botrány

A debreceni Csokonai Színház vezetőinek tegnapi sajtótájékoztatóján legtöbb szó arról a színházi botrányról esett, amelynek végeredménye: a debreceni színház nem lesz ott Zalaegerszegen, az idei országos színházi találkozón.

Lengyel György színigazgató az ügyről elmondta az MTI-nek: a Magyar Színházművészeti Szövetség minden évben kijelöl egy-egy művészt, aki végiglátogatja az ország színházait és kiválasztja azokat a darabokat, amelyekkel az adott társulat szerepelhet a találkozón. Az idén *Jancsó Miklós* filmrendező kapott erre megbízást s három esetben jelezte, mikor, s mely darabot megy megnézni, de mindannyiszor hiába várták. Mikor pedig mégis megérkezett – jókora késéssel – az út fáradalmait a nézőtéren pihente ki, a közönség megrökönyödésére: alvással, még a szünetben is! De utóbb kiderült: ha látja az előadást, akkor sem sokat tehetett volna, mert már korábban eldöntötték a szövetségben: kiket hívnak meg a találkozóra – s a debreceniek nem voltak közöttük. Lengyel György ezt a színház diszkriminálásának, Jancsó viselkedését pedig a színtársulat megalázásának tekinti, s emiatt a következő közgyűlésig megszünteti a Színházművészeti Szövetségben betöltött választmányi tagságát.

*

Jancsó Miklós a történtekről az MTI-nek annyit mondott: Sajnálja, de unalmas volt az előadás, azért aludt el. Hozzátette: általa is becsült és szeretett művészek játszottak, ám ez az előadás neki nem tetszett. Azzal kapcsolatban, hogy többször is elhalasztotta Ibsen Hedda Gabler című darabjának megtekintését, arra hivatkozott, hogy a Szövetség az ő belátására bízta, egyáltalán megnézi-e.

Izlandi Információs Központ METEOROLÓGIA

Melegebb nappal, helyi záporok

Mérsékleten hűvös éjszaka után délelőtt több órás napsütés várható. Az erőteljes gomolyfehőképződést a déli órától záporok, néhány helyen zivatarok esetleg jégeső kísérik. A szél csak zivatarok idején élénkül meg, a hőmérséklet maximuma 17-22 fok körül alakul. A következő napokban 2-3 fokot emelkedik a hőmérséklet, de megmarad az időjárás változékony jellege.

°C 22 17 — °C 19 15

délután — *A SZERDAI ELŐREJELZÉS BEVÁLÁSA: JÓ.* — este

I. Észak-Dunántúl:	III.Duna-Tisza köze:	IV. Északi-hegyvidék:
FELHŐS 17°	VÁLTOZÓ FELHŐZET 20°	VÁLTOZÓ FELHŐZET 17°
II.Dél-Dunántúl:		**V.Tiszántúl:**
FELHŐS 22°	DATELSAT-Magánmeteorológia	FELHŐZET 21°

Budapesten		Légszennyezettség (A nagyvárosok belvárosában)		Budapesten	
Várható:	20	CO:	30 ~	Napkelte:	5:11
Átlagos:	21 °C	NO_2:	75 %	Napnyugta:	20:10
Rekord meleg:	34	SO_2:	10 ~	Holdkelte:	6:13
Rekord hideg:	11			Holdnyugta:	21:55

Vízhőmérsékletek: (°C)

Balaton:	14	Adria:	16-18
Duna:	12-14	Balti-tenger:	6-9
Tisza:	13-14	Fekete-tenger:	12-14
Velencei-tó:	14	Földközi-tenger:	16-18

Holdfázisok

Újhold máj. 10. — Első negyed máj. 18.

Izlandi körutak kalandkedvelőknek!
Vízesések, vulkánok, kráterek, gleccserek, gejzírek, hőforrások, jó levegő, különleges madárvilág.
Izlandi Információs Központ 1134. Bp. Bulcsú u. 21/a. Tel./Fax:129-5058.

Szó-váltás

Udvarias istennő

Évekkel ezelőtt már szerettem volna szót váltani vele. Leültünk beszélgetni, de valahogy nem jött ki az egészből semmi. A semmit viszont nem érdemes megírni. Pedig az idő tájt a Fővárosi Operett Színházban a fénykorát élte: üdvöske volt, a legelragadóbbak közül való; a Csókolj meg Katám, a Hegedűs a háztetőn szinte elképzelhetetlen volt *Udvarias Katalin* nélkül. Gyönyörű, hosszú, szőke hajával föl-föltűnt a pesti éjszakában, a Fészekben, a Piafban, többnyire csak villanásszerűen. Mintha valamiféle rejtélyesség lengte volna körül, holott közvetlen volt, mosolygós, olykor még kifejezetten beszédes is. Emlékszem, első beszélgetésünkkor egy dalszöveget adott; a szövegírással is megpróbálkozott; nyilván a zenében akarja kifejezni magát, pontosabban mindabban, aminek köze van a zenéhez. Aztán leültünk másodszor is beszélgetni. Most már ismerősként, ám nem egy szava alaposan meglepett. Udvarias Kati egyszerűen más, mint amilyennek az ember a szavai alapján gondolja. Ez épp akkor válik nyilvánvalóvá, amikor leírom, amit mondott. Mert a papíron másként fest a mondandója; valami megváltozik, átlényegül benne. Alighanem megfejthetetlen, hogy miért. Úgy látszik, vannak dolgok, amelyek örök titkok maradnak.

– *Milyen érzés színpadi istennőnek lenni?*

– A Szép Heléna Minerva istennőjére gondolsz?

– *Igen.*

– A Muzsika hangjaiban apácát játszom, de azért fogalmam sincs róla, milyen érzés apácának lenni. Minerva sem más, mint egy szerep. A lehető legjobban kell eljátszani.

– *Nem kell hozzá például uralkodó típusnak lenni?*

– Még a szót is utálom, annyira idegen tőlem. Bennem sokkal inkább az igazságérzet uralkodik, s a másikat legföljebb a magam igazáról akarom meggyőzni, nem pedig rákényszeríteni a véleményemet.

– *És ha a kényszer ellened irányul?*

– Kitérek előle.

– *Ez családi vonás vagy színházi?*

– Marcaliban születtem, nálunk a zene volt a mindenekfölötti, mindenkinek jó hangja volt, inkább énekeltünk. A többi között A két piciny, fehér balettcipőt. Emlékszem, ki sem tudtam még mondani, *banettcipőt* énekeltem. Tízévesen jöttünk föl Pestre, a Kodály kórusban szerepeltem, de nem sokáig, mert kitették a szűrömet: nem voltam valami fegyelmezett csodagyerek. Az egyik tanárra rácsaptam a lengőajtót. Mindenesetre már húszéves fejjel az Operett Színház tagja voltam.

– *Itt is megmaradtál rakoncátlannak?*

– Senki sem marad meg diáknak, én sem.

– *Színészként mit tartasz jellemzőnek?*

– Úgy érzem, mintha mindent most kezdtem volna. Minden új nap új tanulsággal jár... Szerepet sosem kértem. Mindig bizalommal voltam a színház művészeti vezetése iránt, bár érzésem szerint időnként megfeledkeztek rólam.

– *Mikor?*

– Volt egy holt évem, amikor nem éreztem a bizalmat, s ez számomra kibírhatatlan.

– *Nem vagy dacos természetű? Amikor csak azért is meg akarod mutatni?*

– Nem. Legalábbis bizalom nélkül nem. Itt van például a rádió vagy a tévé; keveset foglalkoztatnak, jó volna, ha színészként újra észrevennének. Régebben tévéfilmekben *Sulyok Mária, Páger Antal* partnereként is szerepeltem.

– *Mi a véleményed a kritikáról?*

– Engem elsősorban a közönség érdekel. Az ő reagálása a leglényegesebb.

– *Kaptál már rossz kritikát?*

– Nemigen. Nem valamiféle sértettség mondatja velem, hogy a közönség mindenekfölött. Ebben hiszek.

– *Mi az, amit érzésed szerint elmulasztottál?*

– Későn tanultam meg megvédeni magam. Sajnos, erre is szükség van. Sok éjszakám nem telt volna álmatlanul.

– *Érzékeny vagy?*

– Láttál már érzéketlen színészt?

– *Szenvedélyeid?*

– A színház meg a család. Harmadik nincs.

– *Vágyaid?*

– A lehetetlenségre törekszem: mindenkinek szeretnék megfelelni. Emellett persze jól jönne egy lemez vagy kazetta.

– *Azt hiszem, egyik sem elérhetetlen a számodra.*

– A kérdés csak az, hogy mikor.

– *Türelmetlen vagy?*

– Nem jobban, mint bárki más, aki le szeretne tenni valamit arra a bizonyos asztalra.

Veszprémi Miklós

Amszterdami anzix

„Én csak Lengyelországban jártam"

Az amszterdami főpályaudvar mögött gondozott alumíniumbódék sorjáznak egy hatalmas csarnokban. A külföldről Hollandiába, közelebbről Amszterdamba települt kereskedők árulják itt rendezett körülmények között áruik tömegét. A világ minden közel- és távol-keleti népének szülöttei megtalálhatók itt, de a tisztaság, a rend, a biztonság garantált. Szóba elegyedem egy sötét bőrű férfiúval, (angolul *mindenki* beszél Hollandiában) rövidesen kiderül, hogy Szudánból való.

Sajnálkozva mondja a rokonszenves fiatalember, „én csak Lengyelországban voltam, Magyarországot még nem láttam". Erre megszólítom lengyelül, kollégám megjegyzi: „Egy szudáni meg egy magyar Amszterdamban lengyelül beszélget." Ehhez képest boldogult Örkény sem tudott volna abszurdabbat kitalálni.

Persze, hogy magyarok is élnek szép számmal Amszterdamban, különböző generációk. A 72 éves, de korát meghazudtoló fiatal Roboz Ágnes, az ismert és mindenütt elismert koreográfus már nyugdíjban van, de főiskolán tanár, privát órákat is ad, és egy tv-filmnek a koreográfusa is volt, amely Prix Italiát nyert éppen tavaly. Kettős állampolgár, de ritkán látogat haza, humora töretlen.

Már kevésbé derűs... Marian, egy tinédzsernek kinéző rövid, szőke hajú, apró ezüstkeretes szemüveget hordó ötéves fiúgyermek anyja, aki egy színházi produkciójához – merthogy rendező lenne – most éppen kétségbeesve keres producert. Merthogy azért a kultúra nem minden ága, s annak nem minden szereplője úszik tejfelben még ott sem. Ősz Gábor, a nagy tehetségű fiatal festőművész, akinek korábban már képei Magyarországon kívül még Ausztriában is feltűnést keltve arattak sikert, most kétéves ösztöndíjjal Hollandiában fest, tanul és nyílik előtte még tágabbra a horizont. Sokan nagyon jeles festőnek tartják, s a szakértők – márpedig Hollandiában értenek a festészethez – nagy jövőt jósolnak neki.

És a hírek sorában, melyet a személyes találkozások zúdítottak rám, van egy lesújtó. A közép- és idősebb generáció még emlékezhet Schneider Hédire, a kiváló zongoraművészre, aki 1956-ban emigrált és még néhány nagy sikerű koncertet adott. Nos, ő nyomorúságos körülmények között elmegyógyintézetben hunyt el, s már csak barátai őrzik emlékét, meg jó néhány hangszalag, legalább az életben maradottak örömére.

Ám hogy mégse fejeződjék be szomorúan ez az anzix, annyit mondjunk még el, hogy Amszterdam legelőkelőbb negyedében a Rembrandt tér sarkán, az Európa-hírű Tivoli Kabaré van, estéről estére nagy sikerrel lép fel a valamikor Ki mit tud?-győztes Ungár Anikó bűvész. Mint azt írják róla, nemcsak bűvészete elbűvölő, de külleme is az.

Sipos Tamás

Házimozi

Összeomlás

A férfi (Michael Douglas) jól szituált polgár, a középosztály jellegzetes képviselője. Azé a középosztályé, melynek tagjai tették erőssé Amerikát, s akik mindig betartották a szabályokat. Ám mivé lettek mára e szabályok? Az országot elárasztotta a zűrzavar, a gazdasági életben teljes a káosz, óriási a munkanélküliség, megállíthatatlanul növekszik a bűnözés, s az életkörülményeket tekintve általános az elégedetlenség. Az ember nap mint nap konfliktusok sokaságával találja magát szembe, az egész társadalmat sújtó frusztrációval, ami már-már a városi élet mindennapos velejárója. Csoda, hogy egyszer elszakad a cérna?

A vékonyka madzag 1991. június 12-én, az év legforróbb napjának reggelén, a Los Angeles-i autópálya végeláthatatlan forgalmi dugójában szakad el. A férfi hirtelen kiugrik az autójából, s nekiindul a nagyvilágnak. Így kezdődik ennek a normális embernek gyorsuló összeomlása, akit az egyre inkább elszabaduló indulatai mind erőszakosabb megoldásokra ösztönöznek. S minél inkább sokasodnak agresszivitásának jelei, annál inkább nyilvánvalóvá válik, hogy csak erőszakkal lehet őt megállítani. Halálos versenyfutás veszi kezdetét: az őrületbe rohanó férfi és az őt megállítani akaró rendőr hihetetlen párviadala.

De tényleg hihetetlen mindez? Megtörténhet valójában ilyen? Igen, s ehhez nem kell feltétlenül Amerikába menni! A társadalmi igazságtalanságok mindig kitermelik a maguk tragikus hősét, pusztán az egyén idegrendszerének tűrőképességétől, az ingerküszöbtől függ, hogy mikor robban a bomba. S amilyen könnyű elítélni ezen áldozatok tettét, olyan könnyű méltányolni a teljes kiábrándultságot. De csak bízni lehet abban, hogy a legjobb megoldás minderre nem a fegyver és az erőszak! (Warner Home Video)

(gégé)

Nagyon remek dolgok

Túlzások derűre-borúra

A derűre-borúra használt túlzó jelzők – amilyen a *rettentő*, a *rettenetes*, a *borzasztó*–, közé tartozik az *őrült*, az *őrületes* is. Velük kapcsolatban már nemcsak nyelvszegényítésről kell szólnunk – hiszen ezek is tucatnyi jó, szemléletes másik jelzőt szorítanak ki –, hanem gyakran stílustalanságról is, vagyis olyan esetekről, amikor nem odaillő módon, nem a szöveghez illően használják őket. Az, hogy *„őrült nagy* példányszámban jelentek meg az aluljáróirodalom művei" – amint hallhattuk a Rádióban –, még csak elcsúszik, s talán stílusosnak is hat, éppen az „aluljárós" irodalommal kapcsolatban. De ha azt hallom egy filmrendezőtől, hogy „a nemzeti identitás *őrülten fontos* dolog" – már borsódzik a hátam. Úgyszintén akkor is, mikor az aradi vértanúkról szólva azt hallom a rádióműsorban: „nem vitték őket olyan *őrületesen messze* az aradi vártól".

Hasonló, bár némileg már stílustalanság, inkább szószaporítás a *„nagyon remek"*, a *„nagyon gyönyörű"* és társaik, amikor egy, már önmagában is fokozott szerepű jelzőt megtoldunk egy fokozó határozóval – anélkül, hogy lényegében fokoznánk, sőt szinte lerontjuk az eredeti jelzős kapcsolat hatását: *„nagyon remek* előadások hangzottak el (Csesztvén)" – hallhattuk egy műsorban, egy másikban pedig *„nagyon gyönyörű* karintiai tájak"-ról volt szó; a *gyönyörű*, a *remek*, önmagában is szinte felsőfok, fokozhatatlan, teljesen fölösleges tehát elé a *nagyon* határozó, csak rontunk vele. Mintha azt mondanánk: *forró hőség*, vagy *hűvös hideg*. Pedig nincs egyedül a sorban a gyönyörű *„nagyon gyönyörű"*. Egy szerkesztőnek kedvenc kifejezése a *„nagyon kedvenc"*: „tanár úr *nagyon kedvenc* témája a stilisztika" – hallhattuk, majd: „tanár úr egyik *nagyon kedvenc* írója Krúdy Gyula". Vagy *kedvenc*, vagy *nem kedvenc;* a *nagyon* határozó itt éppúgy fölösleges, mint a *remek*, a *gyönyörű* előtt. Vagyis erre az esetre is érvényes a mértékletességre intő aranyszabály: kevesebb több lett volna.

Szilágyi Ferenc

Festő és kora

150 éve született, s közel száz esztendeje, hogy egy elmekórház élőhalottjai között végzetszerűen megvált egyetlen szenvedélyétől, a festészettől. Még ha úgy is tűnik, hogy Munkácsy művészete kényelmesen beírható a XIX. század nagy történelmi korszakhatárai közé – pályája a kiegyezéstől a millenniumig tart –, hagyatékának értékelése ma sem kis feladat. Munkácsy Mihály megítélése próbaköve a magyar művészettörténetnek. Tendenciák és irányt szabó ideológiák mutathatók ki abból, hogyan közeledtek hozzá az elmúlt száz év során. A mérhetetlen csodálatot csakhamar az elutasítás váltotta föl. A nemzet őszinte gyásza kísérte utolsó útjára, hogy nem sokkal azután Fülep Lajos leírja róla kegyetlenül visszhangzó sorait. „Festő ekkora tehetséggel, ilyen ifjan, sohasem idegenedett el messzebb korának fejlődő irányától, nem került vele elhárítóbban ellentétbe, nem szegődött határozottabban a múlt és öregség mellé nálánál." A dogmatista művészetpolitika századunk derekán úgy állította ismét az élre, hogy többet ártott neki minden bírálójánál. Végletes ítéletektől megszabadulva foglalhatja el megillető helyét Munkácsy a magyar és európai művészetben.

Mi volt hát a nyugtalanító Munkácsy művészetében?

Az a feloldhatatlannak tűnő kettősség, mely impozáns művészi hagyatékát jellemzi.

Aki festményeit látja – akár a számunkra hozzáférhető kisebb műveit – csak megilletődést érez e zseniális művész alkotói tökéletessége előtt. Hibátlan kompozíció, a téma lendületes fölvetítése, lélekbe látó portrék, mélyen zengő, feledhetetlen színek. Éppen a kisebb képek, friss vázlatok, tájak, csendéletek mutatják, milyen festői összhangzatokat tudott vásznaira varázsolni.

Csakhogy Munkácsy ezeket semmire sem becsülte; mintegy ujjgyakorlatnak tekintette. Kikapcsolódásnak a nagy művek megalkotása közti szünetekben. Méreteiben is imponáló monumentális alkotásainak rendelt alá mindent. Ezek a nagy kompozíciók azonban – melyek hasonlóképp zsenialitását tükrözik –, olyan korban készültek, amikor Párizsban az impresszionizmus, majd a poszt-impresszionizmus harsonái zengtek. Munkácsy akkor festi első nagy műveit, a *Siralomház*at és *Tépéscsinálók*at, amikor Claude Monet *A felkelő nap impresszió*ját vagy Szinyei a *Majális*t.

A *Siralomház*, mielőtt átkerült volna Amerikába, a párizsi Szalon aranyérmét nyerte el. Műveiért ettől kezdve egyre elképesztőbb árat fizettek. De a festészet forradalma nem a Szalonban érlelődött. Ellenkezőleg, a Szalon elutasítottjai hajtják végre botrányoktól hangos lázadásukat. Így születik meg – minden konvenció ellenében – a látvány festészete, a tisztán „festői" kép. Ebben a születő új művészetben nincs helye sem elbeszélésnek, sem történelemnek, sem mitológiának, de szimbólumoknak vagy allegóriáknak sem. Az impresszionisták 1874-től kiállító csoportjában föltünedeznek azután a rajtuk túlmutató századvégi mozgalom, a posztimpresszionizmus alkotói. Mindenekelőtt Cézanne, aki már az új század művészete, az avantgarde, közelebbről a kubizmus felé egyengette az utat. Van Gogh érett művészete pedig mindössze négy év! Az arles-i búzamezőkön káprázatos sárgáival, kékjeivel víziószerű műveit alkotó festő 1890-ben örökre letette az ecsetet.

Ha innen nézünk vissza, Munkácsy a múlt festője. Krisztus-kompozícióit, történelmi műveit, elbeszélő témáit, bármilyen értékűek is önmagukban, semmiképp sem lehet elhelyezni ebben a képben.

Pedig Munkácsy Párizsban élt. Szemtanúja volt a történteknek, átélője a korszellem változásainak. Lehetetlen, hogy ne látta volna mindazt, ami kora festészetében történik. Ez az ár ellen haladó művész talán abból kaphatott biztatást, hogy művei változatlanul vásárlóra leltek, dúsgazdag gyűjtők egymásra licitáltak festményeiért, párizsi palotája a társadalmi élet központja lett, a kritikusok a műterméből tudósítottak, még készülő képeiről is beszámoltak.

Járhatatlan az az út, amely Munkácsy tájképeiből és csendéleteiből próbálná megrajzolni „korszerűsített" pályaképét. Kétségtelen, hogy számos olyan kisebb méretű képe van, melyekben megközelítette korának eszményeit. Ha parkrészleteit, fasorral szegélyezett sétányokat ábrázoló műveit, vagy *Poros út* és *Legelésző csorda* című színvarázslatait nézzük, ezek barbizoni plein air-festők vagy impresszionista mesterek oeuvre-jében is előkelő helyet kapnának. Ám ezek csak intuíciók, alkotói nagyságának külön hangsúlyai. A világ nem ezekről ismeri fel Munkácsyt. Neve, egyénisége, alkotói öröksége monumentális műveihez fűződik.

Munkácsy művészetének realizmusa sem éppen az, amiről annyit írtak a szocreál ideológusai. Meddő próbálkozás volt, hogy az ő festészetét mutassák föl, mint azt az utat, melyet úgymond a célt tévesztett modern művészetnek követnie kellett volna. A realizmus – vagy l'art pour l'art teória nem vezethető le festészetéből. Az életképfestészet sokkal közelebb állott Munkácsy képalkotásához, mint az a társadalombírálat, melyet műveibe belemagyaráztak. Utolsó műveinek egyike, az 1895-ben készült *Sztrájk* is, mint a kutatás kimutatta, egy francia színdarab magyarosított változatának ihletésére készült.

Nem tudjuk, mennyit érzett meg a festő azokból a távolról érkező villanásokból és égzengésekből, melyek a történelmi változásokat vetítették elő. *Honfoglalás*a millenáris rendelésre készült, az ezredéves készülődések lázában. Betegségéről érkeztek hírek a magyar fővárosba. Cáfolatok és bizonyosságok. Azután semmi.

A festő az endenichi klinika betegágyán Krisztussal beszélgetett.

Murádin Jenő

MÚZEUMI Hírlevél

1994.
XV. évf.
5. sz.
Május

Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Információs Részlege.
Szerkesztőség: 1097 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.
Előfizethető: 1450 Budapest 9. Pf. 124.
Ára: 1200 Ft/év. MNB 232-90142-5127
Telefon: 210-1330, telefax: 210-1338.
HU-ISSN 1217-8209

A tartalomból: *Nemzeti Történelmi Emlékhely, Nagykőrös * Networkshop '94 * „A zene a magyar éremművészetben" * Nemzeti parkok, Thaiföld * A restaurálás szerepe a kiállításrendezés során * Muzeológiai posztgraduális képzés*

MÚZEUMTÖRTÉNET

Munkácsy Mihály Emlékház
Békéscsaba, 1994. V. 18.

A múzeumi világnap alkalmából 1994. május 18-án nyílik Békéscsabán a Munkácsy Mihály Emlékház a Gyulai út 5. sz. alatti Steiner, majd Omaszta kúriában, Békéscsaba egyik legszebb, ugyanakkor talán legöregebb lakóházában. Itt lakott Munkácsy nagynénje, a nála töltött ebédek és délutánok a felhőtlen, kellemes gyermekkor emlékeit jelentették számára, sokáig az egyetlen helyet, ahol jól érezte magát. Kevésbé közismert, hogy az 1854 után itt tulajdonossá vált Omaszta család is Munkácsy közeli baráti körébe, szegről végről rokonságába tartozott.

A házat a múlt század harmincas éveinek végén Steiner Jakab, Munkácsy nagynénjének férje építtette. A kúria, nyolcszobás kiskastély, a kor stílusát követi, klasszicista, még nem érintette meg a negyvenes évek közepén divatba óvakodó romantika szele. Két traktusos. Kilenc tengelyes keleti homlokzata közepén kissé kiülő középrizalit felett attika-fal látszik, nyugati homlokzata alatt nyitott tornác nyúlik el, ami előtt négyzetalapú feljáró terpeszkedik. Ezt toszkán oszloprend keretezi, nyugati vége fölé timpanon emelkedik. Az Omaszta család az 1950-es évekig lakta a házat, amiből a szocialista korszak tejbegyűjtő állomást, pártházat csinált, kisebb lakásokra szabdalta az egykor pompás épületet, felparcellázta, beépítette a nagyszerű parkot. A műemléki helyreállítás éppen ezért alkalmanként igen bonyolult feladatot jelentett.

A hetvenes években elhalt utolsó Omaszta az innen kimentett ingóságait a békéscsabai evangélikus egyházra hagyta. Szinte hihetelen, és feltétlenül az egyházi vezetők történelmi tisztánlátását, a valódi értékek iránti fogékonyságát dícséri, hogy ezek az értékek mindmáig együtt maradtak. A presbitérium a hagyaték kiállításához hozzájárult, így lehetőség nyílt arra, hogy a házat legalább részben az eredeti bútorokkal és berendezési tárgyakkal tárjuk a közönség elé.

Az volt az elképzelésünk, hogy ne pusztán képtár, vagy rekonstruált kúriabelső legyen ez a ház, legyen együtt a kettő, és ne legyen egyik sem igazán, legyen valami sajátos, valami különleges, ami csak itt látható. Mind a ház, mind pedig az egykor benne állt bútorok hallatlan igényességről tanúskodnak, ami oda bekerülhetett, az a maga nemében korának legjobb alkotásai közül való volt. Ezt az igényességet megpróbáltuk a helyreállításban is érvényesíteni.

A bútorok közül minél többet be akartunk mutatni, hogy lehetőleg közelebb maradjunk az egykori lakóépületi funkcióhoz, ám ne sértsük az új múzeumi funkciót sem. Ragaszkodtunk ahhoz is, hogy bútoraink harmonikusan illeszkedjenek a Munkácsy-képekhez, a szobák falai ne idegenül tekintsenek a belső térbe.

A kiállítandó képeket, amelyek a művész minden alkotó periódusát képviselik, dr. Bakó Zsuzsanna, a Magyar Nemzeti Galéria kutatója állította össze és rendezte a festészeti kiállítást.

Az Emlékház építése az állandó kiállítás megnyitásával zárult, a maradék park felújítása, ami békéscsabai környezetben még mindig igen jelentős védett természeti érték, megkezdhető. Ezáltal lehetővé válik, hogy a kúria és kertje ismét együvé tartozzon, az épület körül kulturális célokra használható pihenőpark jöjjön létre.

Goldman György

Nemzeti Történelmi Emlékhely,
Nagykőrös

Tisztelt Honfitársaink, Barátaink!

Az *„Arany János Múzeum–Nemzeti Emlékhely Alapítvány"* tisztelettel fordul az Óhaza és a haza minden fiához, támogatást kérve annak érdekében, hogy Magyarország egyik legjelesebb, 1836–1838 között klasszicista stílusban épített huszárkaszárnyájának műemléki rekonstrukcióját megvalósíthassuk 1996-ig, a Honfoglalás 1100. éves évfordulójára, előre tekintve 1998-ra, az 1848/49-es szabadságharc, 1999-re a honvéd tábornokok aradi vértanúságának 150. évfordulójára is. Ebben a nagykőrösi huszárkaszárnyában toborozták 1848 őszén a 16. Károlyi és a 13. Hunyadi honvéd huszárezredeket.
Az egykori huszárkaszárnya súlyos pusztítást szenvedett az 1940-es évek végén. Az Arany János Múzeum vette birtokba a sérült műemléket, de csak most, a sarkalatos politikai átalakulás, demokratizálódás korában érhettük el, hogy a már régóta vajúdó teljes műemléki rekonstrukcióval, nemzeti értékünk megmentésével érdemben foglalkozzunk. Az Arany János Múzeum égisze alatt létrehozzuk a Nemzeti Történelmi Emlékhelyet, a kaszárnya udvarán elhelyezendő Károlyi- és Hunyadi-huszárok, és az aradi vértanúk szobrainak felállításával, honvéd huszár múzeum megvalósításával.
A Nemzeti Emlékhely rangját, méltóságát szeretnénk emelni azzal is, hogy a Milleniumra, a magyar oktatásügy 1000. évfordulója tiszteletére a múzeum főépülete előtt avassuk fel a híres kőrösi református főgimnázium akadémikus tanárait, Arany Jánost és a *„Nagy Tanári Kart"*, s vele együtt a honfoglaló Bor-kalán nemzetséget szimbolizáló szobrokat is.
Szándékunk, hitünk erős, lehetőségeink azonban végesek, s ezért ehhez a nemes törekvésünkhöz kérünk széles körű támogatást az *„Arany János Múzeum–Nemzeti Emlékhely Alapítvány"* javára, hogy terveinket meg tudjuk valósítani. Az APEH engedélye alapján a felajánlott összeg adóalapcsökkentő.

Cím: H–2750 Nagykőrös, Ceglédi út 19. PBox 29.

Cégbíróság bejegyzés száma:
PKA 62164. 1992. április 15.

Bankszámla: OTP Bank Nagykőrös 769090169
Devizaszámla: OTP Bank Nagykőrös B.15157

Tisztelettel:

Kiss János
Nagykőrös Város Polgármestere

Dr. Novák László
Az Arany János Múzeum–Nemzeti Emlékhely
Alapítvány Kuratórium Elnöke

MŰEMLÉKI VILÁGNAP

Az 1994. évi Műemléki Világnap az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal és Szécsény Város Önkormányzata szervezésében került megrendezésre. A műemléki világnap fővédnöke Göncz Árpád köztársasági elnök volt. A központi rendezvényt Szécsényben tartották. Ennek alkalmából tudományos ülés volt a városi Művelődési Otthonban Korill Ferenc, a Nógrád Megyei Közgyűlés vezetőjének elnökletével. Varga Tibor polgármester köszöntője után a szécsényi Zeneiskola növendékeinek műsorát hallhatták a résztvevők. Gyurkó János környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter átadta a *„Magyar Műemlékvédelemért"*-díjakat, a *„Műemlékvédelemért"* emlékplaketteket, Fejérdy Tamás, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal elnöke pedig a Dercsényi Dezső sajtódíjat.
A díjátadások után előadások hangzottak el a világ természeti és kulturális örökségéről (Gyurkó János – környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter), a kulturális világörökség aktuális kérdéseiről (Jean-Louis Luxen – ICOMOS főtitkár), a műemlékvédelemről és a világörökségről (Fejérdy Tamás), a természetvédelemről és a világörökségről (Tardy János – a Természetvédelmi Hivatal elnöke) és Budapestről, mint a világörökség részéről (Korompay Katalin – Ybl-díjas építész).
Az ezt követő fogadás után a résztvevők műemléki sétát tehettek Szécsényben, meglátogathatták Hollókőt, mint a világörökség részét és eljuthattak Ipolytarnócra, mint a potenciális világörökség helyére.

A Szerk.

MÚZEUMI VILÁGNAP

Mint azt előző számunkban (1994/3. sz.) olvashatták, az ICOM Magyar Nemzeti Bizottsága rendkívül hasznos és az eddigi gyakorlattól eltérő ajánlást fogalmazott meg a múzeumoknak, világnapi programjukat illetően. A Szerkesztőség szívesen adott volna közre az ajánlatot megvalósító programok közül is. E számunk *„Múzeumtörténet"*, *„Kiállítási naptár"*, *„Múzeumi programajánlat"* és *„Tanácskozások, konferenciák"* című rovatában közlünk a tájékoztatásul megküldött, 18-án lebonyolítandó múzeumi programok közül az ország különböző részeiből.
Sajnos nem minden múzeum tartotta fontosnak, hogy a Múzeumi Hírlevélben olvashassanak a kollégák és az érdeklődők világnapi programjukról... (Vagy valóban csak ennyi program született...)

A Szerk.

TOLNA MEGYE

Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd
(06-74/316-222)
múzeumi történelemóra:
Az ősközösség: neolitikum
Hétköznapok a bronzkorban
A görög építészet
A rómaiak Pannóniában
A honfoglaló magyarság
Török kori emlékek
Szekszárd története
Szekszárd művészeti emlékei
A Sárköz története és néprajza
Kismesterségek: cipész- és bádogosműhely
Egyéb filmajánlat kérhető történelem és irodalom órákhoz!
Jelentkezés: a fenti telefonszámon
filmvetítés nyugdíjasoknak:
14.30 órakor
9-én Élet a középkori Európában:
Városi hétköznapok
Az agyag és művészei
Művek és műhelyek I.
30-án Élet a középkori Európában:
Templomok és kolostorok
Mátyás király és a Corvina könyvtár
Kincsek a homályban
„Ismerd meg lakóhelyedet"
városismereti vetélkedő:
a szekszárdi általános iskolák
7. osztályosai részére
14.30 órakor
5-én Döntő

MÚZEUMI NAPTÁR

1994. április 1-jén azzal a kéréssel fordultam a megyei múzeumigazgatóságok Közművelődési/Közönségkapcsolati Osztályai/Főosztályai, illetve a propaganda, valamint a tájékoztatási feladatokkal megbízott munkatársaihoz, hogy a kibővített Múzeumi Naptár részére küldjék meg a megyéjükben lévő, múzeumok nyitvatartási rendjét, belépődíjait, valamint azon szolgáltatásaikat, melyeket szerepeltetni szeretnének a Múzeumi Naptárban. Kérésemre – néhány megyei múzeumigazgatóság: Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Fejér és Szabolcs-Szatmár-Bereg kivételével – szinte azonnal megérkeztek a részletes információk.
Ezekben a megyékben lévő múzeumok adatai a május-júniusi naptárban valószínűleg hibásan, illetve hiányosan fognak szerepelni. Szeretném ezúton is megköszönni az együttműködő kollégáknak a gyors, és a részletekre is kiterjedő hasznos információk szolgáltatását.

A Szerk.

GYŰJTEMÉNYGYARAPODÁS

GYŰJTŐÚT

Nemzeti parkok, Thaiföld

Az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) támogatásával Thaiföld nemzeti parkjaiban és még természetközeli állapotban lévőnek nevezhető egyéb területein gyűjtött állatokat és végzett talajzoológiai vizsgálatokat Mahunka Sándor, a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatóhelyettese. Az öthetes gyűjtőút sikeres megvalósításához Csávás Imre, a FAO kelet-ázsiai aquakultúrákkal foglalkozó vezető szakértőjének önzetlen segítsége és részvétele is nagymértékben hozzájárult. A kutatások aktualitását az adja, hogy Thaiföld egyike a Föld azon országainak, ahol az eredeti természet pusztulása rendkívül gyors volt az elmúlt évtizedekben. 1950-ben még az ország 60%-át erdő borította, mára az erdők aránya 20% alá csökkent, s a megmaradt területek egy része is erősen lepusztult. Ugyanakkor Thaiföld flórája és faunája rendkívül gazdag, s az ország fekvése alapján itt lennének (lettek volna . . .) fellelhetők fontos bizonyítékok az afrikai és a kelet-ázsiai élővilág kapcsolataira (ami a résztvevők fő kutatási témája) és az ezeken a területeken lezajlott faunagenezisre.
Szerencsés körülmény, hogy Thaiföldön - talán éppen a rendkívüli természetpusztítás miatt - korán felismerték a nemzeti parkok létesítésének szükségességét, az elsőt már 1972-ben (tehát Magyarországot megelőzve) alapították. Ma már az ország 11%-a nemzeti park, vagy védett terület, azaz 60 000 négyzetkilométer (ez Magyarországon 7,6%). A magyar kutatók 3 nemzeti parkban dolgoztak, kettő (Kaeng Krachan, Erawan) a burmai határ közelében, míg a harmadik (Khao Laem Ya) a sziámi öböl partján helyezkedik el. A területek védettsége miatt ott a gerinces állatokat, valamint a már jól ismert nappali lepkéket nem gyűjtötték. Azonban így is több tízezer példány milliméteres talajállatot, több ezer rovart és sok más ízeltlábút hoztak haza múzeumunk számára. Az anyag tudományos feldolgozása – amelybe külföldi résztvevők is bekapcsolódnak – megkezdődött.

ÁSATÁS, LELETMENTÉS

Bálint János és Sabján Tibor, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum munkatársai 1994. február 22-én a Szentendrei szigeten lévő Tótfalu egyik múlt századi parasztházának bontásán vettek részt, ahol részletesen dokumentálták az építés fázisait.

ÚJ SZERZEMÉNYEK

A győri Xantus János Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményének 61 db – zömében kortárs orosz, angol, magyar, német és svájci - grafikát adományozott a Pécsi Galéria és Műhely.

*

A székesfehérvári Szent István Király Múzeum néprajzi gyűjteménye egy 22 db-ból álló Székesfehérvár-felsővárosi női viseletegyüttessel gazdagodott.

TUDOMÁNYOS TEVÉKENYSÉG

MÚZEUMI KIADVÁNYOK

Az 1956-os forradalom utáni megtorlás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei dokumentumai. 5. és 6. k. Kiad. a Jósa András Múzeum.
Nyíregyháza, 1994.
A forráskiadvány-sorozat 5. kötete a Nyíregyházára, a megyeszékhelyre vonatkozó iratokat tartalmazza, a 6. kötet pedig a vásárosnaményi járásra vonatkozó forrásanyag gyűjteménye. A dokumentumkötetek tartalmazzák mindazokat a tanácsi és pártszervek, kiegészítő parancsnokságok stb. által készített jelentéseket, fegyelmi határozatokat, továbbá azokat a bírósági periratokat, amelyek az 1956-os forradalomban vezető szerepet játszó személyek büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatosak. A forráskiadványban közreadott dokumentumok nem csupán a megtorlás mértékéről és mikéntjéről nyújtanak hiteles képet, hanem - természetesen megfelelő forráskritikával kezelve - a forradalom helyi eseményeiről is.
A kiadvány megrendelhető a múzeum címén (4401 Nyíregyháza, Pf. 57.). A kötetek ára 400, illetve 300 Ft.

*

André Kertész 1894-1985-1994. Kiad. a Magyar Fotográfiai Múzeum és a Pelikán Könyvkiadó.
Kecskemét, 1994.
A kötet a 100 éve született világhírű fotográfus életének magyar vonatkozásait minden eddigi kiadványnál alaposabban kívánja bemutatni. Az eddig nem publikált levelek, interjúszövegek közlése mellett beszámol a párizsi André Kertész Archívum magyar vonatkozású anyagáról, a szigetbecsei André Kertész Emlékmúzeum történetéről is. A 132 fotográfiát tartalmazó könyv magyar, francia és német nyelven jelent meg.

*

Czeglédi Imre: Munkácsy Békés megyében. (A Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága Közleményei 1.) Kiad. a Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága.
Békéscsaba, 1994. 240 p.
(Ára: 560,– Ft)

*

Szabadváry Ferenc–Vámos Éva: Tausend Jahre Technik und Innovation in Ungarn. (Ezer év technikája és találmányai Magyarországon.) Szerk.: Orlai Mária. Kiad. az Országos Műszaki Múzeum.
Budapest, 1994.
Beszerezhető a múzeumban (1117 Budapest, Kaposvár u. 13–15.)

TANULMÁNYÚT

A Magyar Közlekedési Közművelődésért Alapítvány felkérésére Riczu Zoltán, a nyíregyházi Jósa András Múzeum történész-muzeológusa az alapítvány csoportjával izraeli tanulmányúton vett részt szakértőként 1994. március 16. és 25. között.

*

1994. április 1. és május 31. között dr. Deák A. András, az esztergomi Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum főtanácsosa a Művelődési és Közoktatási Minisztérium ösztöndíjával Bolognában folytatott kutatómunkát L. F. Marsigli életével és munkásságával kapcsolatosan.

*

Kiss Erika, a Magyar Nemzeti Múzeum művészettörténésze Sotheby's–British Council ösztöndíjával töltött Londonban 9 hónapot. Az ösztöndíj lehetőséget nyújtott a Victora and Albert Museum és az edinburgh-i Skót Nemzeti Múzeum ötvösgyűjteményének tanulmányozására.

TANÁCSKOZÁSOK, KONFERENCIÁK

Munkácsy Mihály emlékülés
Debrecen, 1994. III. 8-10.

Munkácsy Mihály születésének 150. évfordulója alkalmából a debreceni Déri Múzeum 1994. március 8–10. között ünnepi rendezvényekkel tisztelgett a művész emlékének. Ezek között kiemelkedő helyet foglalt el a kétnapos nemzetközi tudományos emlékülés.
Az emlékülést március 8-án a Déri Múzeum dísztermében a házigazda, dr. Gazda László múzeumigazgató üdvözlő szavai nyitották meg, ezt követte a polgármesteri köszöntő, majd az első nap elnökének, dr. Bereczki Lóránt bevezetője.

Elsőnek Végvári Lajos (Miskolc) előadását hallhattuk, *„Munkácsy és az európai hagyomány"* címmel, mely áttekintést adott arról, hol tanult és milyen impulzusokat kapott nagy európai festőktől (Rembrandt, Frans Hals, Courbet, Millet stb.) további munkásságához Munkácsy, aki emellett mindvégig megőrizte eredetiségét.

Ezt követően Szinyei-Merse Anna (Magyar Nemzeti Galéria) Munkácsy tájképfestészetéről tartott előadást, összehasonlítva különböző korszakaiban Magyarországon, Barbizonban és Colpachon készült festményeit.

Sinkó Katalin (Magyar Nemzeti Galéria) *„Egy új műfaj a 80-as években"* címmel Munkácsy óriásképeit ismertette, melyek speciális kiállítási effektusokkal kísérve egyféle történelmi időutazást jelenthettek az akkori nézőknek..

Bakó Zsuzsa (Magyar Nemzeti Galéria) és Goldman György (Békéscsaba) arról a hosszadalmas előkészítő munkáról számolt be, melynek eredményeképpen május 18-án megnyílik a békéscsabai Munkácsy Emlékház (l. 121. o. A Szerk.), majd ismertették az ott kiállított anyagot.

A délutáni program első előadója Vida György (Bukarest) volt, aki arról tartott előadást, milyen hatással volt Ormos Zsigmond a jelentős reformkori politikus és műgyűjtő a fiatal Munkácsyra, akit kezdőként segített, majd egész pályáját figyelemmel kísérte.

Geneviéve Lacambre asszony (Párizs, Mus. d'Orsay): *„Munkácsy Párizsban"* című előadásában francia kortársakkal összehasonlítva elemezte Munkácsy festményeit és kiemelte, hogy a magyar festő munkássága szorosan kapcsolódik a francia festészethez.

Joseph Kohnen (Luxemburg): *„Munkácsy és Luxemburg"*. Mint ismeretes, Munkácsy felesége révén igen gyakran időzött Párizs mellett és dolgozott a luxemburgi Colpachon lévő kastélyukban is. Ezzel kapcsolatban hallhattunk néhány érdekes adalékot az előadótól.

Az előadások végeztével a múzeumban megtekintettük a *„Munkácsy élete és kultusza"* című kiállítást, melyen annak rendezője, Sz. Kürti Katalin kalauzolt végig bennünket. A mai magyar festők nevében Gerzson Pál tartott rövid megemlékezést.

Ezt követően a Munkácsy teremben élvezhettük a debreceni Kodály Kórus hangversenyét.

Március 9-én elsőként Sz. Kürti Katalin előadása hangzott el (Déri Múzeum) Munkácsy Krisztus-képeiről (*„Krisztus Pilátus előtt"*, *„Ecce Homo"* és *„Golgota"*). A képek elemzése mellett beszámolt azok európai és amerikai utazásairól, valamint a *„Golgota"* hazahozatalának körülményeiről.

Gaál Botond (Theológiai Akadémia, Debrecen): a Bibliában leírtak szempontjából vizsgálta a Krisztus-trilógiát, ezzel újszerű megvilágításba helyezve a festményeken látható történéseket.

Szabó Júlia (MTA Művészettörténeti Intézet) arról tartott előadást, milyen nagy hatással voltak Munkácsy biblikus képei a fiatal Csontváryra, aki többek között ezen élmények hatására fordult hasonló témák felé.

Szentkirályi Miklós (Szépművészeti Múzeum) a *„Golgota"* restaurálásáról szólva bemutatta, hogy az előleg legalább negyven alkalommal le- és feltekert, nem megfelelő módon szállított és tárolt festményen milyen eljárásokat kellett elvégezni a restaurátor csoportnak, hogy a kép eredeti szépségében és biztonságosan kiállítható legyen.

Wittman Zsuzsa (Veszprém) és Velledits Lajos (Budapest) *„Munkácsy festményeinek anyagvizsgálata"* című előadásában hallhattunk az 1984-ben elkezdett többirányú vizsgálatsorozat révén feltárt eredményekről, melyek hozzájárulnak a festő sajátos technikájának jobb megismeréséhez.

A konferencia ideje alatt az előtérben Török Klára és Kissné Bendefy Márta (Magyar Nemzeti Múzeum) poszteren mutatták be a Munkácsy festményeiből vett mintákon végzett mikroszkópos vizsgálataik eredményeit.

Március 10-én a résztvevők Munkácsra, Munkácsy szülővárosába látogattak, megkoszorúzták Munkácsy szobrát, majd a helybeli Rákóczi kör szervezésében emlékünnepséget tartottak, ahol röviden ismét elhangzottak a debreceni előadások.

A jól szervezett és hasznos, sok új információval szolgáló konferencia előadásainak anyagát a tervek szerint önálló kiadványban fogják megjelentetni.

A résztvevők tapasztalták, hogy a nagyon lelkes munkácsi Rákóczi kör nehéz körülmények között próbálja megőrizni és továbbadni a magyar kultúrát. Aki segítséget tud nyújtani munkájukhoz, a Kárpátalja Alapítványnál *(Mankovics Tamás, 3526 Miskolc, Gyóni Géza u. 4.)* jelezheti szándékát.

Török Klára,
K. Bendefy Márta

„A tizenöt éves háború 1591-1606 emlékére"

Budapest, 1994. IV. 6-8.

címmel nemzetközi tudományos konferenciát rendezett a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum 1994. április 6–8-án dr. Czigány István és dr. Kelenik József szervezésében. A konferencia fővédnöke dr. Für Lajos honvédelmi miniszter, védnökei dr. Jeszenszky Géza külügyminiszter és Deák János altábornagy, a Magyar Honvédség parancsnoka, a Vezérkar főnöke voltak. A tanácskozáson előadások hangzottak el a tizenöt éves háború kirobbanásának előzményeiről, gazdasági kérdéseiről, irodalom- és diplomáciatörténetéről, valamint megjelenéséről a korabeli oszmán krónikában. Ezen kívül még számos elemzést hallhattak a résztvevők e történelmi esemény hátteréről, lefolyásáról és következményeiről.

A Szerk.

„A Dunánál"
Budapest, 1994. IV. 11–12.

József Attila emlékülést tartottak 1994. április 11–12-én a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és a Magyar Írók Szövetsége rendezésében a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Irodalomtörténeti muzeológusok

országos találkozóját szervezte meg a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága 1994. május 9. és 11. között. Az irodalmi-muzeológiával kapcsolatos előadások mellett a résztvevők ellátogatnak a megye irodalmi emlékhelyeire, valamint Szatmárnémetibe, Nagykárolyba és Érdmindszentre.

A római villákról
Veszprém, 1994. V. 16–19.

1994. május 16. és 19. között nemzetközi konferenciát rendeznek a római villákról a balácai római villa megnyitásának 10. évfordulója alkalmából *„Forschungen und Ergebnisse - Internationale Tagung über die römischen Villen"* címmel. A tanácskozást a veszprémi Városháza Kossuth termében dr. Zongor Gábor, a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke és Dióssy László, Veszprém Megyei Jogú Város polgármestere nyitja meg a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola növendékeinek hangversenye kíséretében. A második napon előadások hangzanak el a VEAB székházban, majd pünkösdi koncerttel zárul a Szent Mihály Székesegyházban a program. A továbbiakban a balácai római villa ünnepségei kerülnek napirendre. A Múzeumi Világnap alkalmából ünnepélyes zászlófelvonásra, dobóversenyre és díjkiosztására kerül sor. E napon általános és középiskolás tanulók mutatkoznak be történelmi szituációs játékokkal a római császárkor idejéből. A Gizella-napok rendezvénysorozatát ünnepi hangverseny színesíti. A konferencia zárórendezvényeként az utolsó napon ismét előadásokat hallhatnak a résztvevők, valamint kirándulást tehetnek Aquincumba.

A Szerk.

MŰTÁRGYVÉDELEM, RESTAURÁLÁS

„A restaurálás szerepe a kiállításrendezés során"
Budapest, 1994. III. 23.

címmel tartott előadást Jane Norman 1994. március 23-án a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi Osztályán.
Az előadó a washingtoni Smithsonian Institutionhoz tartozó Konzerválási és Tudományos Kutatási Osztály konzerválási laboratóriumában, valamint két ázsiai művészetekkel foglalkozó múzeumban (Freer Gallery of Art, Arthur M.Sackler Gallery) dolgozik. Mindhárom intézményt föld alatti alagút köti össze, és munkatársaik nagy része is ugyanaz.
Jane Norman szakképzettsége tárgyrestaurátor, és fő feladata, hogy megoldja a mindkét múzeum kiállításaival és kölcsönzéseivel kapcsolatban felmerülő restaurátori-konzervátori problémákat.
(Magyarországra is azért jött, hogy a Néprajzi Múzeum *„Magyarok Kelet és Nyugat Között"* c. kiállításán megfelelő körülmények közé helyezzen egy bronz szkíta szarvas szobrocskát.)
Előadásában beszámolt azokról a negatív tapasztalatairól, amelyeket régebbi kiállítások bontásánál szerzett, ahol műtárgyakat látott a falhoz ragasztva vagy szögezve, esetenként erősen megfakulva, károsodva a nem megfelelő környezeti tényezők következtében. Látogatóként járva más múzeumokban, időnként felfedezte saját múzeumának műtárgyait konzerválást igénylő állapotban. Rájött, hogy múzeuma rendszeresen kölcsönöz tárgyakat különböző gyűjteményeknek, és ha a muzeológus külön nem hívja fel a figyelmüket egy speciális problémára, a konzerválási laboratórium munkatársait nem értesítik a kölcsönzésekről.
Szerencsés módon sikerült elérni a szemléletváltozást, így alakulhatott ki az ún. kiállítási restaurátor tevékenységi köre. Ebbe beletartozik a kiállításra, vagy külföldre kerülő műtárgyak álllapotfelmérése, a kezelés szükségességének és a csomagolás módjának megállapítása, az utaztatási és installálási kívánalmak, a felhasználható anyagok meghatározása, az ajánlott fény- és klímaviszonyok megadása.
Fontos, hogy a restaurátort a kiállítástervezés korai szakaszában és utána is folyamatosan bevonják a kiállításrendezési programokba. A muzeológusokkal való együttműködés gyakran kompromisszumokkal jár, de ez nem jelentheti azt, hogy a műtárgynak kelljen azt megszenvednie.
Az előadást követő hozzászólások során kiderült, hogy a magyar múzeumokban is gyakran előfordulnak hasonló gondok a kiállítások során, mint amilyeneket Jane Norman említett. Hazai restaurátoraink képzésük és a restaurátorkonferenciák eredményeképpen jól tájékozottak, felkészültek. Sajnos, a tapasztalat az, hogy - tisztelet a kivétel-

EGYÉB RENDEZVÉNYEK

Március 8-án 17.30 órától

Munkácsy élete és kultusza című kiállítás megtekintése
Múzeumi Muzsika a Munkácsy Teremben — a debreceni Kodály Kórus hangversenye
Vezényel: *Kamp Salamon*

Március 9-én 14 órától kiállításlátogatások a Déri Múzeumban, a Református Kollégiumban, városnézés, látogatás a Vármegyeházán

Március 10-én fakultatív utazás Munkácsra, Lieb — Munkácsy Mihály szülővárosába.
Koszorúzás, emlékülés

Munkácsy-termünkben — a Magyar Nemzeti Múzeum tízéves letétjeként — látható Munkácsy Mihály *Golgota* (1884) című festménye és
— a Magyar Nemzeti Galéria letétjeként két évig — a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) redukciója.

A Magyar Posta és a Déri Múzeum alkalmi bélyegzést biztosít március 8-án és 9-én a Déri Múzeum kupolatermében.

Felelős kiadó: Dr. Gazda László

Készült: Debrecenben a Nyomdaipari Szolgáltató KKT nyomdájában

MEGHÍVÓ

A Munkácsy Emlékbizottság,

A Magyar Nemzeti Galéria, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum,

a miskolci Herman Ottó Múzeum és a Déri Múzeum meghívja Önt

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1900)

születésének 150. évfordulója tiszteletére rendezett

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS EMLÉKÜLÉSRE

Debrecenbe, a Déri Múzeumba (Déri tér 1.)

1994. március 8—9-ére

ELŐADÁSOK március 8-án, 10.30 órától:

Megnyitó — *Hevessy József* Debrecen város polgármestere

Végvári Lajos professzor: Munkácsy és az európai hagyomány

Szinyei-Merse Anna (Magyar Nemzeti Galéria) (MNG): Munkácsy tájképfestészete

Sinkó Katalin (MNG): Egy új műfaj a 80-as években — Munkácsy óriás-képei

Bakó Zsuzsa (MNG) — *Goldman György* (Békéscsaba): A békéscsabai Munkácsy emlékház

Gheorge Vida (Bukarest): Ormos Zsigmond hatása a fiatal Munkácsyra

Geneviéve Lacambre (Párizs, Mus. d'Orsay): Munkácsy Párizsban

Joseph Kohnen (Luxemburg): Munkácsy és Luxemburg

ELŐADÁSOK március 9-én:

Sz. Kürti Katalin (Déri Múzeum): Munkácsy Krisztus-képei

Gaál Botond (Theológiai Akadémia, Debrecen): A Krisztus-képek és a Biblia

Szabó Júlia (MTA Művészettörténeti Intézet): Munkácsy biblikus képeinek hatása a fiatal Csontváryra

Szentkirályi Miklós (Szépművészeti Múzeum): A Golgota restaurálása

Wittman Zsuzsa (Veszprém) — *Velledits Lajos* (Budapest): Munkácsy festményeinek anyagvizsgálata

ÉVFORDULÓK NYOMÁBAN

MUNKÁCSY ÉVFORDULÓ

150 éve, 1844. február 20-án született Munkácsy Mihály, a világhírű, tragikus sorsú magyar festőművész. Világhírű, hiszen ha Magyarországon a festészetben járatlan, egyszerű embereknek nekiszegezzük a kérdést, hogy mondjon egy magyar festőt, azonnal rávágja Munkácsy Mihály nevét. A festőről alkotott elképzelése társul azzal a mesebeli csodával, hogy elindul a kis árva asztalosinas ecsetjével meghódítani a világot, hogy majd kacsalábon forgó palotájában királyok járjanak hozzá vendégségbe.

Tragikus, mert szerzett betegsége melletti korai halálán kívül a művészeti kritikák folyondárai úgy hálózzák be hírnevét, mint a kultúrnövényt fojtogató aranka. Ugyanis nem csatlakozott az akkor bontakozó impresszionista festészethez.

Ezen megemlékezésnek nem feladata a kritikák igazát vagy nem igazát cáfolni. Nemzeti intenditástudatunk erősítésére van szükségünk. Ezt a célt szolgálja nagyjaink megbecsülése, megbecsültetése. Nagyon örvendetes, hogy születése évfordulóján megemlékezünk Munkácsy Mihályról, hozzájárulva ahhoz, hogy a magyar képzőművészet Pantheonjában elfoglalt helye ne veszítsen intenzitásából, hiszen a reformkor művészei között azok közé tartozik, aki a tágabb világgal ismerteti meg a kis magyar nép tehetségét.

Miskolcon, a Herman Ottó Múzeumban, Debrecenben a Déri Múzeumban, Békéscsabán a Munkácsy Múzeumban nyílt kiállítás a rendelkezésre álló műveiből. A jubileumi év méltó megünneplésének előkészítéséről az Észak-Magyarország a következőképpen ad hírt: „... megalakult a Munkácsy Mihály Emlékbizottság, Végvári Lajos vezetésével. Február 20-án Munkácson megemlékezés lesz a szülői háznál. Miskolcon a szülők sírját koszorúzzák meg, emléktáblát helyeznek el az épület helyén, ahol a család élt.

A művész sírjánál a Kerepesi temetőben február 21-én koszorúznak. Március 8–9-én a debreceni Déri Múzeumban tudományos ülést tartanak hazai és külföldi szakemberek részvételével. A rendezvénysorozat utolsó programjaként, május 18-án a Múzeumi Világnapon Munkácsy Mihály emlékházat avatnak Békéscsabán."

E jubileumi rendezvény egyik eseménye, hogy hazakerült Amerikából a Golgota című hatalmas méretű festménye, amelyet 1884-ben festett, s annak idején Philadelphiába került, először láthatja a magyarországi nagyközönség. Így a trilógiaként emlegetett hatalmas méretű művek most együtt láthatók a debreceni Déri Múzeumban. A Krisztus Pilátus előtt, az Ecce Homo és a Golgota. A közeledő nagypéntek ünnepe késztet mélyebb elemzésre.

1881-ben készíti a Krisztus Pilátus előtt című kompozícióját, melyet megelőzött az 1870-ben festett Siralomház című műve. A párizsi Salon kiállításán aranyérmet nyer vele. Robbanó sikert ér el, melyet újabbak követnek. E mű nem vallásos tárgyú, de mint vallásos tárgyú képein itt is az emberrel foglalkozik, csak amazzal ellentétben itt az erkölcsi megítélés negatív pólusán helyezkedik el. Azért kell megemlíteni, hogy megközelíthessük az alkotó művész énjét, azt, hogy mi motiválja, milyen szorongásai vannak, s mi ihleti.

Beszéljen a mű – mondják a festők, melynek mások a kifejező eszközei, mint a tudományos fejtegetéseknek, amelyet úgy neveznek, vizuális törvények, vonal, szín, arány, harmónia, kontraszt, stb. Ezeken keresztül emberi társadalmi lényegek tükröződhetnek, mint szeretet, gyűlölet, hősiesség, gyávaság stb., mely atomilag nem mutathatók ki, mert csak az emberek közti létben találhatók, s az erkölcsi alap az, amely humanizál vagy dehumanizál.

Munkácsy ábrázolása, valóságlényegének gyökerei még a gyermekkorától átélt élménytárából táplálkozik. Szülei korai elvesztése, Békéscsabán a nevelő szüleivel való együttléte. A magyar nép számkivetettjével a betyárokkal való találkozás, melyet Emlékeim című naplójában is megír, telítették befogadásra érzékeny lelkét, hogy majd tehetségével, a művészet eszközével tükrözze az emberi, társadalmi lényeget.

Drámai képein a magyar nép sorsát, érzékenységét fogalmazza meg a távoli Párizsban is. Leírja, hogy mint asztalosinas mennyire félt és rettegett, amikor a temető vasrácsát küldték el befesteni. A halálra ítélt a Siralomházban, akit a tömeg megdöbbenve, csodálkozva néz. Egy társadalmon kívüli ember magára maradva. Megborzongat bennünket a látvány. Hová az út? A halál felé? Mi vezette idáig? Átéljük a drámát.

Magára maradott ember Krisztus is. Itt is ugyanaz a probléma foglalkoztatja. Az Istenember elhagyatottsága és a tömeg. Jól fogalmazza meg Végváry Lajos művészettörténész, amikor a következőket írja Munkácsyval kapcsolatban „... valamilyen központi személyt néznek a többiek".

„A Krisztus Pilátus előtt úgy lett a sokalakos táblák legjobbikává, hogy itt a képnek mintegy két központja van. Tegyük hozzá: a két egymással szemben álló személy ellentétét Munkácsy nem a néző evangéliumi ismereteire építő „irodalmi" utalásokkal, hanem tisztán festői eszközökkel éreztette. Krisztus és Pilátus ruhájának világos foltja – az egyik gótikusan elnyújtott felkiáltójelszerű, a másik szinte szétfolyik – önmagában is kifejezi a két világrendszer harcát és a harc győztesét".

A Krisztus Pilátus előtt és az Ecce Homot, épülettel körülhatárolt térben ábrázolja, csak kevés felületen utal az el nem takart ablakszerű nyíláson át, az ég kékjére. E felületek és színek is növelik a drámai feszültséget.

A sötét háttérből elővillanó boltozatívek logikája sem követhetők nyomon. Cél az, hogy a sötét színben csattanó fehérekkel fokozza a drámai feszültséget. Az ecsethúzások szélességével pedig azt a dinamikát, amely érezteti a történés végzetességét.

A kezét széttáró, a tömegpszichózis hatása alatt levő, de tetteinek tudatában nem levő alak kitátott szájjal kiált „feszítsd meg"-et.

A hatalmat jelképező, dárdáját korlátként keresztbetevő római katona, Kaifás főpap lendületes festőiséggel modellált alakja, mindegyikük gazdag változatát adja az emberi karaktereknek.

A fehér ruhában álló Krisztus, kinek kezeit is összekötözték egy szellemi lény, aki Joseph Klausner szerint „Meg van győződve arról, hogy ég és föld el fog tűnni, de az ő szavai

örökké megmaradnak „... az egyszerű nép nem tudta felfogni ennek a csodálatos hitnek az eredetét."

Ez jut kifejezésre az Ecce Homo-ban is. A kompozíció szinte azonos módon szerkesztett. Nem távlati horizontú. Épülettel körülhatárolt térben van a tömeg. Krisztus alakja a kép jobb oldalán két oszlop között, töviskoronával a fején a gúnyolódó tömeg céltáblájaként. A mellette levő Pilátus rámutat, mellyel mintegy Krisztus felé tereli a figyelmet, de ő csak felfelé tekint –, mert mint tudva levő, midőn felteszik neki a kérdést, hogy királynak tartja-e magát, így válaszol. „Az én országom nem e világból való."

Az emelvény alatt hömpölygő tömeg, hadonászó karok, kitátott ordítozó szájak követelik Jézus keresztre feszítését.

A harmadik nagyméretű vászon a Golgota. Itt beteljesül a vég. A keresztre feszítés. Hatalmas méretű kép (460x712 cm). Nyitott horizontú térben komponál, noha le kell mondanunk a térnek olyan fajta érzékeléséről, melyek a színbontó impresszionizmus, vagy a renaissance perspektíva megjelenési módjából adódnak. A tér nagy, nehéz, súlyos, terhes, sötét elemek feszültségig sűrűsödött atomjai, mely szinte falat alkot áthatolhatatlanul.

A hatalmas természeti kép szinte elnyeli a tömeget. Krisztus alakjának megfestéséhez írja Sz. Kürti Katalin: „Egyszer magát is felköttette a keresztre, hogy érezze az izmok fájdalmát. Így fényképezte le a ház barátja."

A kép jobb oldalán dombon áll a három kereszt. Középen Krisztus a két lator között. Bár Krisztus alakja is az emberi test formális anatómiájával megjelenített, mégis egy transzcendentális személyt jelenít meg, azt, aki halálával megváltotta a világ bűneit. A kereszt alján csoportosulnak Jézus hívei, Mária, Mária Magdolna és János, a szeretett tanítvány. A képen keresztbeálló létrával a vállán az ítéletvégrehajtó közömbös alakja. Ezen alkotáson is emberek sokféle karaktere más-más bensőt takar.

Végváry Lajos Munkácsy monográfusa így fogalmazza meg művészetét. „...Munkácsynál a sors, a bűn, az erkölcsi probléma határozottabban társadalmi természetű, bonyolult, megoldhatatlannak látszó ellentmondás, amellyel ő nem tud mást szembeállítani, mint az alak népi heroizmusát, bukásában is tragikus emelkedettségét. Munkácsy képein a betyárok, a csavargók, vagy akár Krisztus alakja szembeszegülés a korral – hősies prófétai magányosság, amely nem érhet célt."

Munkácsy tehetsége festői eszközökkel teremti meg azt a tartalmi tükröződést, amit énjéből átad a szemlélőnek. Néhány magyarországi festőtől kapott útmutatások után Bécsbe megy. Itt Rahl tanítványa lesz. Az ott honos, precíz, száraz tárgyszerű előadásmód nem felel meg egyéniségének. A véletlen-e vagy a tehetség kibontakozásának predesztinációja, hogy egy átlagképességű mesterhez, Knaushoz kerül, akitől az oldottabb, festőibb széles modellációjú ecsetkezelést sajátítja el. A bitumennel (kátrányos festék) alapozott vászonból világos színekkel villantotta ki alakjait. Ez az eljárás kontrasztjaival meglepő drámai effektusokat tesz lehetővé. A sötét szín egységet, összefogottságot adott a képnek. Jelentős és jelentéktelen, a tartalom követelményeinek megfelelően könnyedén váltak alakíthatóvá. A sötét a világos, a fekete–fehér, olyan vizuális törvény, mely feszültségérzetet kelt. Ez alkalmas arra, hogy élményeit a legdrámaibban tudja kifejezni. Ez az önmagát megtaláló technika is ellene fordul, mely gyarapítja tragédiáját. Nem ismerte fel a bitumen, vérző-kátrányfesték színelnyelő hatását. Sajnos képei megfeketednek és az idők múlásával csak a fejlett technika, a reprodukálások őrzik meg műveit az utókor számára.

Számtalan nagy festőnk van, akiket Munkácsy követőiként ismerünk. Iskolát teremtett a magyar festészetben. Művei az egyetemes emberi kultúra kincsei közé tartoznak, miként Bartók és Kodály, ő is másképp hagyta itt a világot, mint ahogyan találta.

Én is a békéscsabai kiállítás emblémája jelszavával fejezem be írásomat.

Tisztelet a nagy magyar festőművésznek, Munkácsy Mihálynak!

Koncz József
festőművész-tanár

Ecce Homo

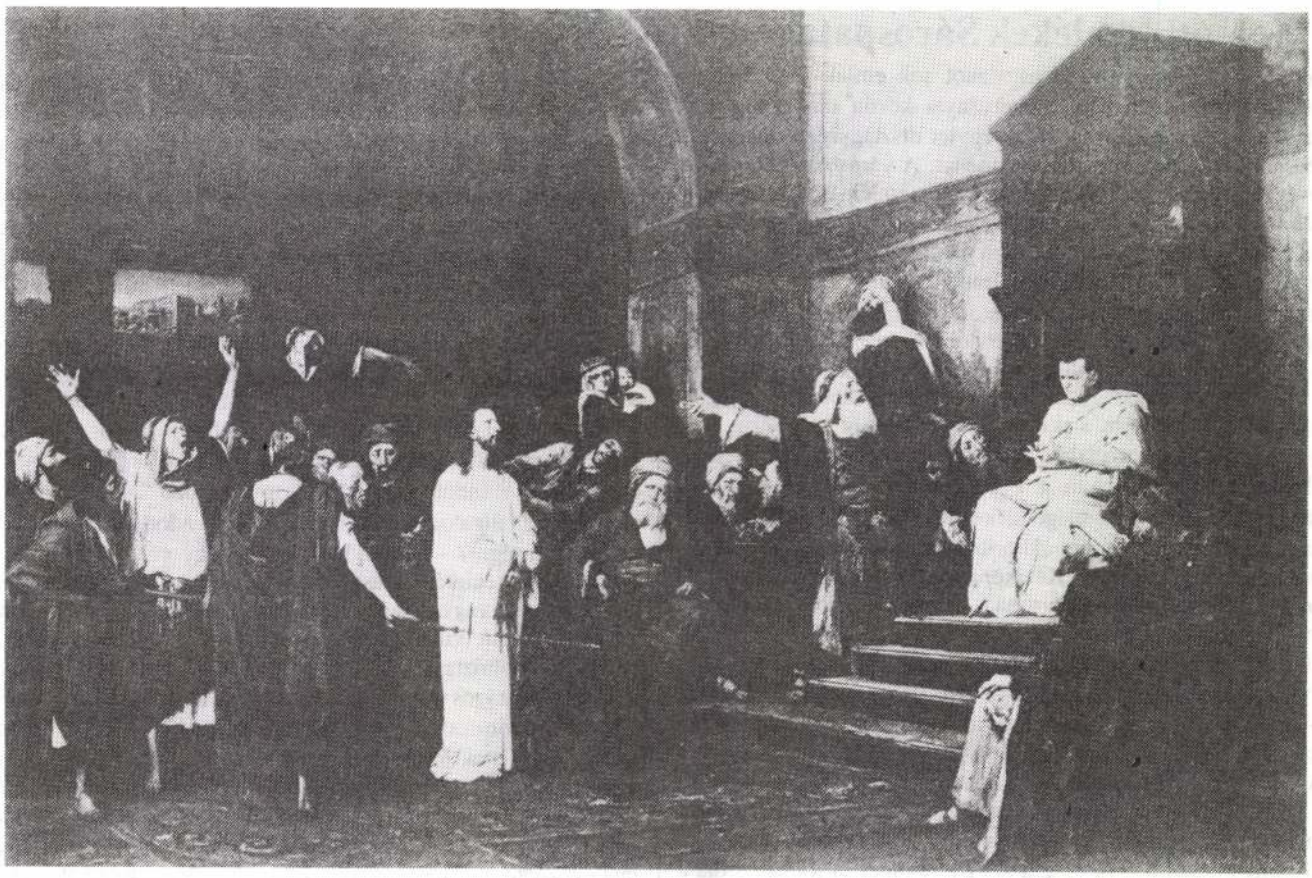

Krisztus Pilátus előtt

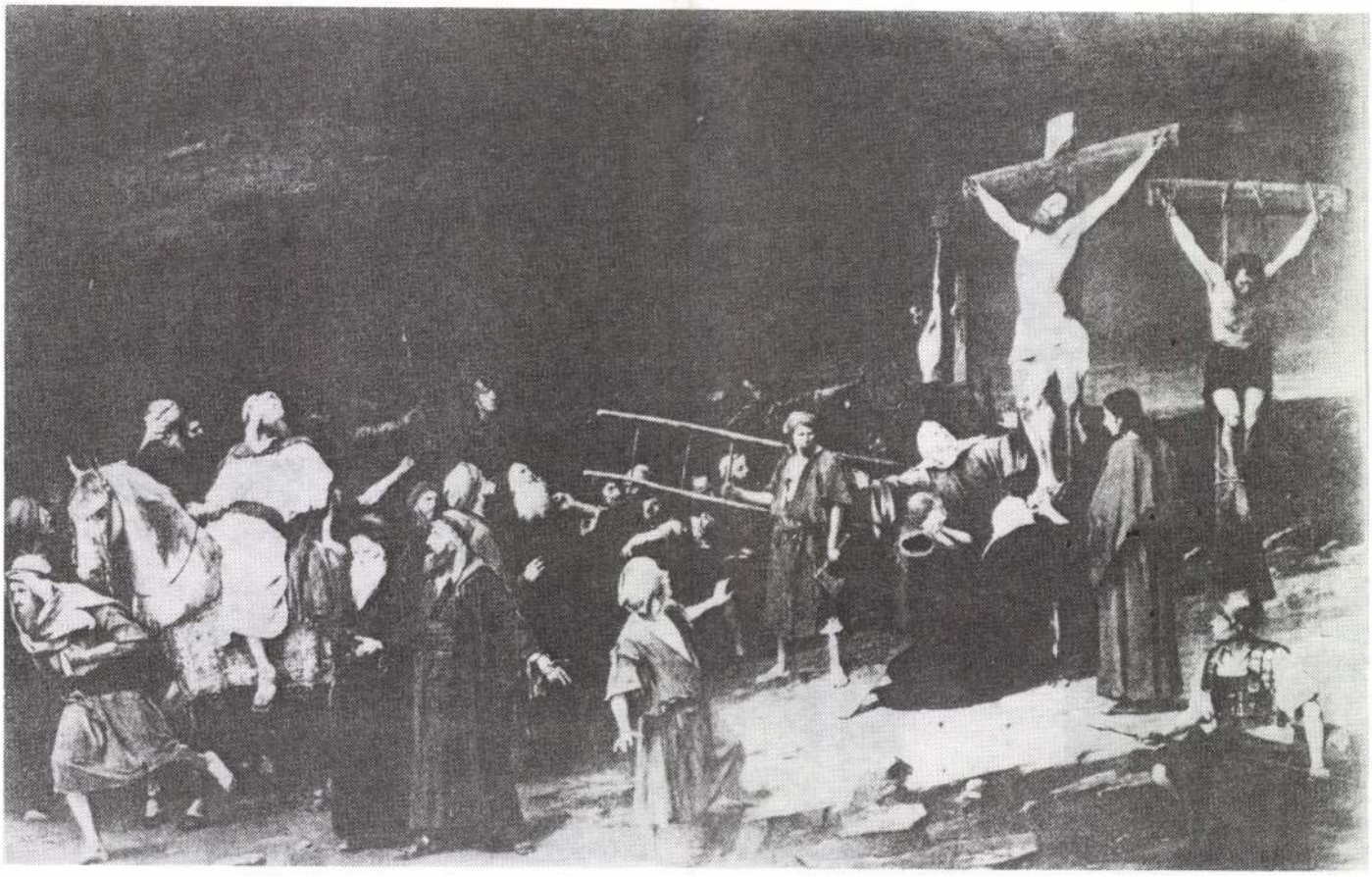

Golgota

Kossuth-emlékek Sárospatakon

A pataki kollégiumot, Sárospatakot sok emlék fűzi Kossuth Lajoshoz, akit a legnagyobb tanítványai között tart számon. A Joghallgatók Egylete 1889-ben az egylet dísztagjává választja. A kollégium őrzi a róla készített festményt. A városban utca hirdeti a nevét. Szobra az iskolakertben áll. Két emléktábla hívja fel a figyelmet pataki diákoskodására. Az egyik annak a háznak (Kossuth u. 43. sz.) a falán áll, ahol annak idején joghallgatóként lakott. A másik a kollégiumi főbejáratnál, a „nagyporta" bal oldali falán – a fennmaradt diákemlékezések alapján – állít emléket Kossuthnak és tanárának, Kövy Sándornak.

Kövy Sándor kiváló kollégiumi tanár, jogtudós, jogtudományi író volt, aki munkásságával nagy hatást gyakorolt a magyar jogtudomány fejlődésére, s akinek olyan nagy híre, tekintélye volt, hogy az ország legtávolabbi részeiből is jöttek Patakra jogot tanulni a fiatalok. Kossuth a Pesti Naplóban 1882-ben közölt visszaemlékezéseiben is megemlékezik róla: „Hírneves magyar jogász; nem hiszem, hogy akkoriban az elméleti jogot valaki jobban tudta volna, mint ő. Kézikönyvét latin nyelven adta ki, de előadásait magyar nyelven tartotta... Tölcsérrel töltötte az ember fejébe a jogtudományt. Lehetetlen volt meg nem tanulni." A továbbiakban Kossuth két esetet is említ pataki diákságára, Kövyvel való kapcsolatára vonatkozóan:

– A félévi számonkérés alkalmával Kossuth egyik diáktársával, Dercsényivel vizsgázott együtt. Mindketten jól felkészültek, sőt a második félév anyagát is feldolgozták, amit Kövy még nem adott elő. Kövy ebből az anyagból is kifaggatta őket. S ekkor a vizsgán jelen levő felügyelő-hatósághoz fordulva a következő „bók"-kal dicsérte meg a két diákot: „Ez a két fiatalember itt jobban tudja a törvényt, mint az egész királyi tábla, melyet holmi tudatlan prelátusokból, bárókból, vicispányokból szednek össze anélkül, hogy megegzaminálnák; mind a kettő stnate pede bízvást elmehetne Perszonálisnak."

– Egyik alkalommal Kövy nagyon belemelegedett a magyarázásba, s kicsengetés után is sokáig folytatta az előadást. A diákok mély csendben hallgatták, de az egyikük, nem tudni hogyan, véletlenül vagy szándékosan, Kossuth közelében csizmatalpával megsúrolta a padlót. Kövy kissé nyers ember volt, odafordult a hang irányába és ezt mondta: „Hitvány gazemberek!" – majd elrohant. Kossuth ekkor azt mondta társainak: „Aki elég hitvány, hogy zsebre tegye a gazember címet, ám tessék, én nem teszem; ha ezt a sértést jóvá nem teszi, én előadására többé nem jövök: elmegyek Kassára, leteszem ott a vizsgát." Kossuth szavait a többiek is helyeselték, s három napig nem mentek be Kövy előadásaira. A tanórákat a kollégium előtt ülve töltötték, s az egyik jogász fennhangon olvasott fel a többieknek Kövy tankönyvéből. Végül is Kövy magához hívatta Kossuthot. „Hát domine frater! micsoda bolondságot csinálnak maguk?" – kérdezte. „Nem bolondság az, tekintetes uram, hanem a megsértett becsületérzés méltó neheztelése" – felelte Kossuth. „Mi tanulni jöttünk ide, nem meggyaláztatni. Büszkék voltunk rá, hogy a nagyhírű Kövy professzor tanítványai lehettünk, de becsületünkre is büszkék vagyunk; a tekintetes úr tudja, hogy én akár 24 óra hosszat is szívesen elhallgatom, így mások is. Ki adott alkalmat arra a kellemetlenségre? – nem tudom; lehet, hogy véletlen volt, jobb is volna annak tekinteni s észre sem venni, de sem betyárok, sem gyerekek nem vagyunk; pár hónap múlva ... az iskolából kilépünk az életbe, nem vihetjük magunkkal homlokunkon a gazember bélyegét. Méltóztassék a dolgot bölcsessége szerint elcsinálni, különben országos skandalum lesz belőle, ha azt tudja meg a világ, hogy Kövy professzort tanítványai elhagyták". – „Jól van no – felelte –, jöjjenek fel holnap, majd elcsináljuk". Másnap a diákok bementek Kövy órájára. „Egy kis kellemetlenség fordult elő a múlt napokban – mondta Kövy –, sajnálom, a dolog onnan eredt, hogy szándékos rossz akaratot gyanítottam, de utánajártam, s meggyőződtem, hogy nem az volt! Hát feledjük el, ne vesztegessük a drága időt, menjünk tovább! Hanem (Kossuthra mutatva) a dominus Kossuthból országháborító lesz!"

S most halálának 100. évfordulóján a pataki kollégium, Sárospatak erre a pataki diákra emlékezik és hálát ad Istennek Kossuth Lajos áldozatos életéért, nagy nemzetszolgálatáért.

Ködöböcz József
ny. főiskolai tanár

Kossuth monoki szobra

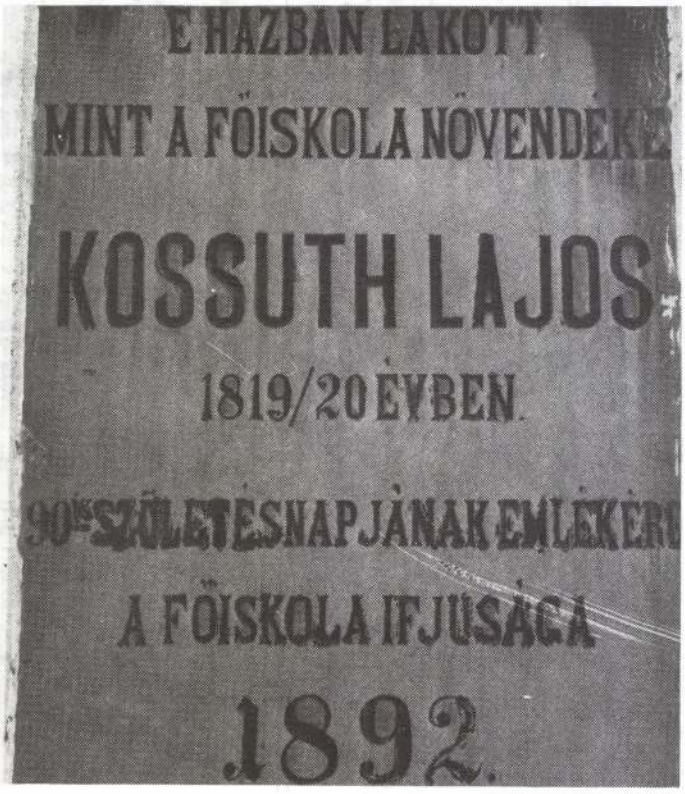

Emléktábla Sárospatakon

A Magyar Nemzeti Galéria fő támogatója /
General Sponsor of the Hungarian National Gallery

PANNON GSM
Az élvonal.

A Magyar Nemzeti Galéria fenntartója /
The Hungarian National Gallery is funded by

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

A kiállítás és a katalógus támogatói /
Sponsors of the Exhibition and the Catalogue

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

BUDAPEST Airport

FILMMÚZEUM

UNIQA

PM Árlat

Az elölapon / On the Cover
Munkácsy Mihály: Szénarakás (részlet) / Hay Harvest (detail) 1886–1887
The Salgo Trust for Education, Port Washington, NY

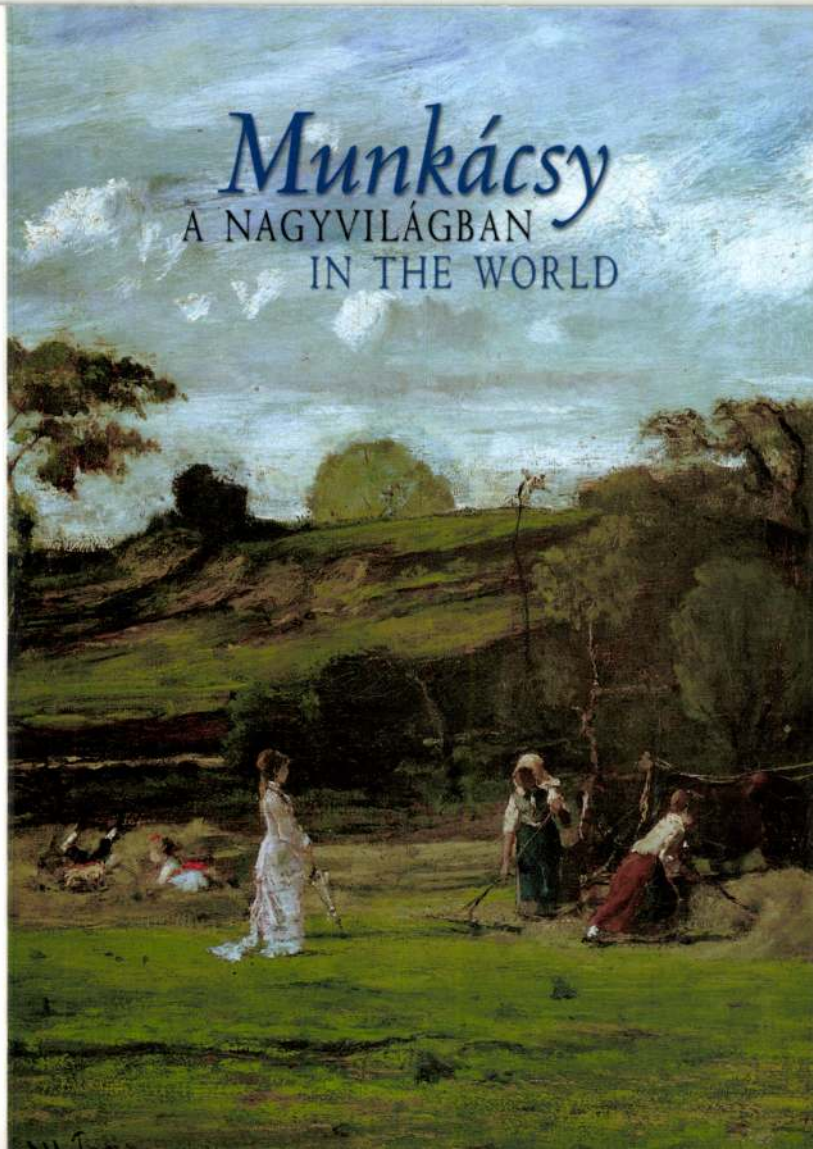

Munkácsy
A NAGYVILÁGBAN
IN THE WORLD

The Hungarian National Gallery requests the pleasure
of your company at the opening of the exhibition

Munkácsy
IN THE WORLD

MIHÁLY MUNKÁCSY'S WORKS
IN PRIVATE AND PUBLIC COLLECTIONS
AT HOME AND ABROAD

at 4 pm on 24 March 2005

Opened by
Szilveszter E. Vizi
President of the Hungarian Academy of Sciences

The exhibition is open until 31 July, 2005.

Buda Castle, Building C Ground Floor

A Magyar Nemzeti Galéria
tisztelettel meghívja

Munkácsy
A NAGYVILÁGBAN

MUNKÁCSY MIHÁLY MŰVEI KÜLFÖLDI ÉS MAGYAR
MAGÁN- ÉS KÖZGYŰJTEMÉNYEKBEN
című kiállításának megnyitójára

2005. március 24-én, csütörtökön 16 órára

Beszédet mond:
Vizi E. Szilveszter
a Magyar Tudományos Akadémia elnöke

A kiállítás megtekinthető 2005. július 31-ig.

Budavári Palota C épület földszint

MUNKÁCSY

A Kieselbach és a Mű-Terem galériák végleg maguk mögött hagyják a kisebb szereplőket

Két Góliát, de hol van Dávid?

Két Munkácsy-kép és egy Rippl-Rónai lett az év három legdrágább festménye: összesen majdnem félmilliárd forintot fizettek ki értük a vevők a forgalmazó Mű-Terem és a Kieselbach galériáknak. A 2003-ban eladott tizenkét legértékesebb kép közül mindet ez a két galéria adta el. A kisebbek pedig egyre kevésbé állják a versenyt.

Gréczi Emőke

A két legnagyobb magyar aukciós ház évről évre egyre nagyobb forgalma mögött mind koncentráltabb és költségesebb marketingmunka van. A többi galéria ma már nem képes követni a versenyt, sem a hírverésben, sem az eladásokban. Mi sem mutatja ezt jobban, mint hogy az év legdrágább tizenöt festménytétele két galéria, a Kieselbach és a Mű-Terem árverésén kelt el.

A helyzet nem új, hiszen a piac évek alatt jutott el idáig: a két ház árverésenként félmilliárd forint körüli forgalma mellett a kisebb festményekből származó bevétele legfeljebb ennek tíz százaléka. A hierarchia rögzült, hiszen az értékes gyűjtemények, klasszikusok, klasszikus modern festmények – a sikerek nyomán – kevés kivétellel a két vezető cégnél kötnek ki, ráadásul csak itt keletkezik annyi pénz, hogy a kiemelt sérje. Gondolhatunk itt Kieselbach Tamás Modern magyar festészet albumának hírverésére, vagy azokra a kiadványokra, amelyek a Mű-Terem Galéria két Munkácsy-képéhez kapcsolódtak.

Régi szabály, hogy a képek értékét növeli, ha elismert gyűjteményekből származnak. Idén a megszokottnál több kollekció is megmérettetett a piacon. Négy Munkácsy-mű tért vissza a közelmúltban állami tulajdonból Vida Jenő örököseihez, ezek közül a Poros út és A baba látogatói nagyon magas áron cserélt gazdát a Mű-Terem Galéria idei árverésein.

Ugyanitt árvereztek három Tihanyi-képet az Angliában élt rendező, Korda Sándor hagyatékából, s a Kompozíciós vázlat a téli szezon egyik legértékesebb tétele lett. A Kieselbach Galéria egy teljes árverést szentelt májusban Helmut Turck bajor üzletember magyar festményekből álló gyűjteményének. A 85 mű közül a legdrágábbnak Szőnyi István zebegényi tájképe bizonyult.

A BÁV, a Nagyházi és a Polgár Galéria ma már többnyire klasszikusokkal próbál a piacvezetők nyomába eredni, emellett Nagyháziék komoly forgalmat produkálnak középkategóriás kommersz festményekből.

A Blitz Galéria idén ismét rendezett kortárs árverést, de csak az elmúlt évtizedek emblematikusnak tekinthető műveiért (Fehér László Brigádkirándulása, Méhes Lóránt Személyi igazolványa) ajánlottak méltó összeget. Az Abigail Galéria töretlenül szolgálja az 1945 utáni, kevéssé felkapott művészek gyűjtőit, kereskedőit, vállalkozásuk ma már bizonyítottan életképes.

Az év legdrágább festményei

Tétel	Ár (ezer Ft)	Árverező galéria
Munkácsy M.: Poros út I.	220 000	Mű-Terem
Munkácsy M.: A baba látogatói	160 000	Mű-Terem
Rippl-Rónai J.: Sárga zongoraszoba	58 000	Kieselbach
Szőnyi I.: Zebegényi Dunakanyar	50 000	Kieselbach
Nemes Lampérth J.: Csendélet cserepes...	48 000	Mű-Terem
Czóbel B.: Párizsi utca	46 000	Mű-Terem
Canaletto: Velencei részlet	46 000	Kieselbach
Paál L.: Faluvége	38 000	Kieselbach
Tihanyi L.: Kompozíciós vázlat	36 000	Mű-Terem
Márffy Ö.: Fiú és leány zöld padon	32 000	Kieselbach
Vaszary J.: Kertben ülő nők	32 000	Kieselbach
Vaszary J.: Akt kék lámpával	32 000	Kieselbach

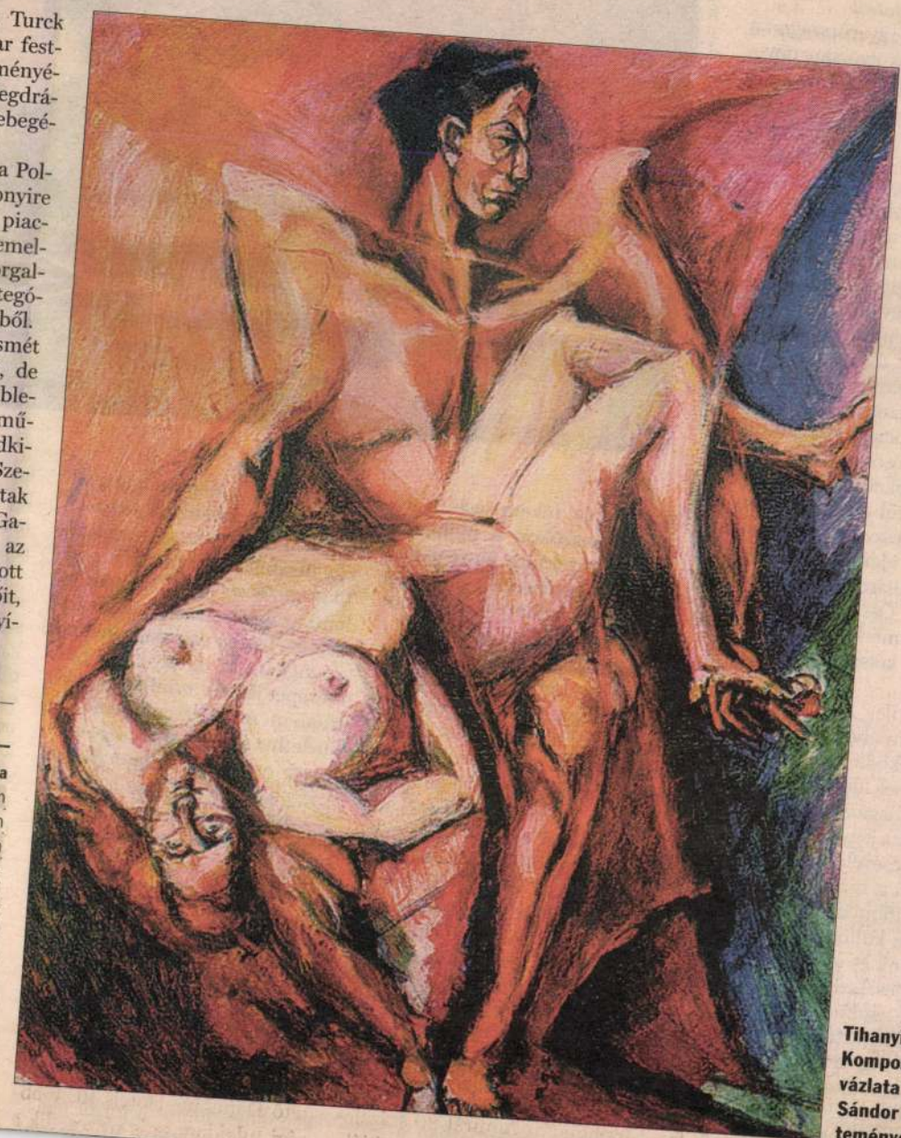

Tihanyi Lajos Kompozíciós vázlata Korda Sándor gyűjteményéből

Miért ugrál a forint árfolyama?

Folytatás a 9. oldalról

fotó: Pélyi Nóra

Járai Zsigmond jegybankelnök és László Csaba pénzügyminiszter. A forint betegségének fundamentális okai vannak, ám a monetáris és a fiskális politika irányítói ügyetlenül időzített és egymással nem egyeztetett döntéseikkel, nyilatkozataikkal sokat rontottak a helyzeten

2003-ban Magyarországon a belső fogyasztás gyorsan növekedhetett, mivel az átlagosan 15 százalékkal megugró bérek megemelték a háztartások keresletét, és a családi megtakarítások alig nőttek. Az állam ezzel párhuzamosan lazán költekezett, és az év végére a vállalati beruházások is növekedésnek indultak.

Sajnos a legtöbb nyugat-európai ország vagy alig növekedett, vagy egyenesen recesszióba süllyedt, ezért a magyar termékek iránti keresletük nem emelkedett, és a turizmus is gyenge évet zárt. A bérköltségek emelkedése és a forinterősödés sem segítette az exportőröket. A kereskedelmi hiányon kívül a külföldi kötvényesek és részvényesek minden évben, így idén is, hazautaltak szűk 1,5 milliárd euró kamatot és osztalékot. Összességében a folyó fizetési mérleg tízhavi hiánya több mint kétszerese a 2002-es értéknek.

Elméletileg a folyó tételeket három formában lehet finanszírozni: működő tőke és részvénybefektetések idevonzásával, állami vagy magánhitelek felvételével, illetve a jegybanki tartalékok csökkentésével. 2003 első tíz hónapjában a magyar cégek minden korábbinál több pénzt fektettek be külföldön (például az OTP Bank és a Mol kelet-európai terjeszkedésével), aminek mértéke csaknem elérte az országba érkezett 1,4 milliárd eurós tőkét. Így a nettó tőkeimport a rendszerváltozás óta a legalacsonyabb értékre esett. A folyó fizetési mérleg hiányát ezért szinte teljesen új hitelekkel és a [illegible] csökkenté-

ka és szabad tőkemozgás. A feltörekvő piacokon a monetáris politikai struktúra összeomlása gyakran egyenesen gazdasági válságba torkollott (lásd a fent említett Argentína példáját).

Ma Magyarországot gyakorlatilag a mindhárom céllal rendelkező, azaz inkonzisztens monetáris politikai rendszer jellemzi. 2001 óta a tőkeáramlásnak szinte semmi sem szab gátat (ez OECD- és leendő EU-tagként nem is lehet másként), a jegybank megpróbálja inflációs célját teljesíteni, és ezzel párhuzamosan meghirdet egy szűk árfolyamcélt is. Az inkonzisztens rendszer a gyakorlatban azt eredményezi, hogy két gazdaságpolitikai célt (infláció és árfolyam) egy eszközzel kell elérni, az alapkamat módosításával.

Igaz, hogy elvileg a forint egy kellően széles sávban ingadozhat, de a gyakorlatban a jegybank mindig beavatkozik, ha az

ciós célokat is megfogalmaz, addig a forint spekulatív támadások céltáblája lesz. A megoldás egy flexibilisebb monetáris politikai rendszer lehet. Ez nem jelenti az árfolyamcélok teljes feladását, hiszen egy kis és nyitott országban az árfolyam fontos szerepet játszik az infláció alakításában. Az MNB azonban nem hirdethet meg spekulánsokat vonzó explicit árfolyamcélokat. A jegybanknak és a gazdaságpolitikai vezetésnek nagyobb árfolyam-ingadozásokat kell elfogadnia. Egy rugalmasabb, az inflációs célkövetés szellemének jobban megfelelő rendszerben a jegybank az árfolyamot és a kamatszintet egyaránt felhasználhatja céljai kommunikálásához.

Negyedik tézis
(A pénzpiac hatása fontos)

A pénz- és tőkepiacok szerepe kiemelten fontos a forint életében. Magyarország kis, nyitott

később a valutauniós tagság elvileg szigorú gazdasági kritériumait is teljesíti, annak érdemes ezen országokba befektetni.

Ebből a szempontból az olasz, a portugál vagy a görög példa számos tanulsággal szolgált. Sokan nem hittek abban, hogy ez a tőkepiaci árkonvergencia bekövetkezik, és nem vásároltak ezen országok kötvényeiből. A felzárkózás azonban megtörtént, és a szkeptikus befektetők lemaradtak a 90-es évek egyik legjövedelmezőbb, ugyanakkor legkisebb kockázatú üzletéről.

Ez a tanulságos eset nagy szerepet játszott a 2003-as hazai eseményekben. A korábbi kedvező tapasztalatok alapján a magyar kötvénypiac „sikerre volt kárhoztatva", legalábbis ezt sokan gondolták így. Számos külföldi befektetési alap, nyugdíjpénztár vagy úgynevezett fedezeti alap vásárolt forintot, abból

gált, mint ahogy ez a tőkepiacokon szokásos.

A tőkepiac egyébként a forint szempontjából fontosabb, mint mondjuk az amerikai dollár vagy a japán jen szempontjából. Hazánk mérete és piaca az iránta támasztott érdeklődéshez képest olyan kicsi, hogy a befektetői hangulat, az időleges portfólióáramlások az árfolyamot a reálgazdaságtól függetlenül elhúzhatják. Itt megjegyzendő, hogy bár a tőkepiaci csordaszellem néha egészen kivételes ostobaságról tesz tanúbizonyságot, az esetek többségében az árfolyamok fundamentálisan indokolható irányba tolják az árakat.

Epilógus
(Miért pont itt és most?)

Akárcsak a magánéletben, a gazdasági válsághelyzetek kapcsán talán elsőként felmerülő

itt következett be? Szerintünk Magyarország azért válhatott célponttá, mivel egyrészt magas a folyó fizetési mérleg hiánya, melyet csak eladósodás útján képes az ország finanszírozni, másrészt az árfolyamrendszer és a pénzpiaci kitettség önmagában vonzza a spekulatív tőkét. A magyar folyó hiány jóval magasabb, mint a közép-európai versenytársaké, ahol az utóbbi évek nettó tőkeimportja mellesleg eléri a több milliárd eurót, és a régióban csak hazánkban van explicit árfolyamcél.

Az első után automatikusan következhet a második kérdés: Miért pont most? Talán a 2004-es hiány további kis emelkedése, egy-két szerencsétlen nyilatkozat lehetett a háttérben. Nem szükséges azonban ez, mivel ahogy a fentiekben bemutattuk, elég egy piaci szereplő hirtelen lépése, és a látszatstabilitás megtörik.

Véleményünk szerint a forint akkor fog tartósan és stabilan erősödni, ha csökken a folyó fizetésimérleg-hiány (erre 2004 közepére látszik valami esély), javul az ország működőtőke-vonzó képessége, növekednek a hazai megtakarítások, amelyekből finanszírozni lehet a beruházásokat, és egy flexibilisebb monetáris politikai rendszer alakul ki.

A számottevő reálgazdasági javulás és a gazdaságpolitikai hitelesség visszaszerzése egyaránt hónapokba telik majd. A befektetők a karácsonyi szünet után rendezik újjá portfóliójukat, és megvizsgálják honnan és hová érdemes tőkét átcsoportosítani.